Universidad de Deusto
Biblioteca

BARONIO

ANNALES

ECCLESIASTICI

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

29097

BILBAO

Universidad de Deusto
Biblioteca

A S. Mariam,quæ ſecundum carnem illum peperit,hanc Deiparam vocans. Suſcipio enim S. Apoſtolos, Prophetas, & Martyres, qui pro me apud Deum ſupplicant, quo per illorum interceſſionem propitius ſit mihi Deus noſter benigniſſimus, & remiſſionem peccatorum mihi gratis largiatur. Quam ob cauſam & hiſtorias imaginum illorum honoro,& palam adoro: hoc enim nobis a ſanctis Apoſtolis non eſt prohibitum; ſed in omnibus Eccleſijs noſtris eorum hiſtorias erigimus.] Hucuſque ibi ex dicta epiſtola Baſilij ad Iulianum,quam Hadrianus Romanus Pontifex itidem citat, eademq. ferme verba ex ea recitat,quæ extant etiam intexta in eiuſdem ſeptimæ Synodi actione ſecunda. Quidnam autem poſt hæc Baſilius egerit,quidve ea de re cum Gregorio Nazianzeno captarit conſilij, inferius dicturi ſumus. Conſtat quidem, æque ac Baſilium, conatum eſſe Iulianum blanditijs ſibi deuincire Gregorium; quem tamen acerrime ſibi ob pietatem exper-
B tus eſt aduerſantem. Ipſe enim Gregorius in fine poſterioris inuectiuæ teſtatur, ſe vna cum Baſilio Cyclopeo honore ab eodem Iuliano affici ſolitum: verum cum adeo obnitentes eos inueniſſet, conſtat ſane illos ab ipſo eſſe reiectos; quos & idem Iulianus, vt acerbiſſimos aduerſarios, ſæuiſſimo odio inſectatus, poſt bellum Perſicum (ſi licuiſſet) reſeruauit ad necem. Sed de Gregorio rurſum poſtea.

Qui vero agebat Conſtantinopoli tunc temporis Cæſarius frater Gregorij Nazianzeni, philoſophicis facultatibus nulli ſecundus, iam antea a Conſtantio Imperatore quæſitus, & in Senatum ampliſſimum cooptatus, ab eodem Iuliano Auguſto nobili præfectura donatur, nempe Theſauri cuſtodia; quo munere functus erat, qui hoc anno Conſul ordinarius creatus eſt, Mamertinus, vt ipſemet teſtatur [a]. Id cum audiſſent pater ipſius Gregorius Senior Epiſcopus Nazianzi, & eius germanus Gregorius, alijq. cogna-
C tione vel familiaritate coniuncti, necnon externi, indigno animo acceperunt: quin & ipſe Gregorius frater mox ad eum eiuſmodi grauiſſimas dedit litteras [b]:

CÆSARIVS HONORATVS A IVLIANO.

[a] *Mamert. in Panegyr. dicto Iulian.*

[b] *Gregor. Naz. epiſt. 17.*

Magnopere tua cauſa erubuimus. Nam quod mærore affecti fuerimus, quid ſcribere neceſſe eſt tibi vtique hoc omnium maxime perſuaſum habenti? Etenim (vt de nobis nihil dicamus, nec quanta mæſtitia, addam etiam timore nos fama ea, quæ de te peruagatur,impleuerit) vellem, ſi fieri poſſet, ſermonibus ijs, quos alij de te tam familiares & neceſſarij, quam externi quoquo modo nobis cogniti, dum tamen Chriſtiani, & quidem omnes vno ore ferunt,intereſſes: quandoquidem libentius cupidiusq. in alienis rebus, quam in ſuis,mortales philoſophari ſolent. Inſtar alicuiuſpiam declamationis hæc verba ipſis fuerunt: Nunc Epiſcopi filium militare, nunc externam potentiam & gloriam expetere, nunc pecunijs ſeruire, quando pecuniarum communis ignis accenſus eſt,
D atque in ſalutis animæq. periculo verſantur homines: ac non potius vnam hanc gloriam & ſecuritatem & opes exiſtimare, nimirum fortiter & ſtrenue ſeſe tyrannidis turbini opponere, & quam longiſſime ſe ab omni ſcelere & piaculo remouere. Quonam autem modo Epiſcopi alium admonere queant, ne ſe a tempore diſtrahi ſinat, idolisq. commiſceri? Quonam modo eos, qui aliud quoddam flagitium admittunt, obiurgare poſſint ipſi a lare libertatem loquendi non habentes? Hæc nos, hisq. plura & grauiora quotidie audientes partim ab his qui amico animo fortaſſe ac beneuolo loquuntur, partim ab ijs, qui inimice & maleuole nobis imminent; quo tandem modo affici, & quem animum habere putas? nos, inquam, qui Deo ſeruire propoſuimus,nec vllum aliud bonum eſſe iudicamus, quam vt futuræ vitæ ſcopum collimemus? Ac dominum quoque patrem noſtrum ſermones hos impatientiſſime ferentem, atque a vita ipſa abhorrentem,
E quoquo modo ſolor & demulceo, de tua voluntate illi ſpondens, atque confirmans, te nequaquam nobis diutius moleſtum fore. Dominam autem matrem, ſi quicquam de tuis rebus reſciſcat (nam ad hanc vſque diem multis artibus eam celauimus) ita velim exiſtimes, eam tantum dolorem habituram,vt nullo omnino ſolatio mitigari poſſit, vtpote parui animi feminam, & alioqui ob pietatis magnitudinem modum in huiuſmodi rebus tenere nequeuntem. Quamobrem, ſi quam & tui & noſtri rationem habes, melius tutiusq. tibi conſule. Nam proculdubio facultates noſtræ ad vitam liberaliter degendam ſufficiunt, homini vtique non nimis inexplebili, nec immodica plus habendi cupiditate flagranti. Quin etiam ad conſtituendas vitæ tuæ rationes haud video quodnam tempus expectabimus, ſi hoc nobis effluere ſiuerimus. Quod ſi in eadem perſtas ſententia, & præ animi propoſito atque impetu parua omnia exiſtimas; aliud quidem acerbi proloqui non libet. Hoc tantum prædico & denuncio: e duobus alterum neceſſe eſſe;

GREGOR. NAZIANZENVS REVOCAT A IVLIANO CÆSARIVM.

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse; vel vt germanus Christianus manens, contemptissimæ ipsius classi adscribaris, indigneq. viuas & te ipso & spe, quam concepisti; vel honorum desiderio æstuans, in eandem fraudem incidas, fumiq. saltem, si non ignis fias particeps.] Hucusque ad Cæsarium Gregorius.

CAESARII RERVM STATVS.

Partiit sapientissimo fratri Cæsarius; eiusq. consilio prætulit ignominiam [a] Crucis opibus & honoribus Pharaonis; magisq. delegit abiectus esse in domo Domini, quã habitare (quod est in Psalmo [b]) in tabernaculis peccatorum: cuius rei causa indignantis Principis iram meruit, a quo & exagitatus, summa gloria Christum confessus est. Porro egregium tunc Cæsarij certamen pro fide Christi tuenda, ab eodem eius germano exacte descriptum, suis hic a nobis reddetur verbis: in oratione enim in funere ipsius habita in hunc modum rem gestam aggreditur: Cum in eum magni quotidie honores conferrentur, maioribus tamen, ac iam iamq. affuturis dignus habebatur tum ab ipsis Imperatoribus, tum ab omnibus ijs, qui proximũ ijs dignitatis locum tenebant: quodq. maximum censendum est, nec a gloria, nec ab ijs quibus circumfluebat delicijs, animæ illius nobilitas vmquam labefactata est. Quin potius qui in multis magnisq. dignitatibus florebat, hoc tamen ad decus & gloriam præcipuum ducebat, vt & esset & diceretur Christianus: idq. tanti æstimabat, vt præ hoc vno reliqua omnia in vnum congesta ludi & nugarum instar haberet.] Et paulo post: Atque vt alia omnia prætermittam; propinquorum nempe, qui fortunæ iniuria facultatibus lapsi erant, curam & patrocinium; fastus contemptum; æquitatem eam, qua cum amicis ita versabatur, vt nihil sibi præter ius arrogaret; libertatem loquendi, qua apud Principes vtebatur, certamina, quæ pro veritate suscepit; disputationes, quas permultas & sæpenumero, & cum plerisque habuit non argutas solum, sed etiam admodum pias & ardentes: facinus vnum pro omnibus referam, quo in tota illius vita nihil est illustrius, magisq. peruulgatum.

IVLIANVS QVALIS IN PERSEQVENDO FIDELES.

Furebat aduersum nos infandus Imperator, & cum in se ipsum primum per Christianæ fidei repudiationem insaniisset, iam alijs quoque intolerabilis erat, nequaquam ceterorum Christi hostium more, magno & strenuo animo impietatem profitens, verum clementiæ obtutu persecutionem cælans, atque instar flexuosi illius serpentis, qui ipsius animum obsidebat, omni genere machinarum ad barathrum suum miseros callide pertrahens. Ac ne eos honores, qui Martyribus haberi solent, consequeremur (hos enim Christianis homo egregius inuidebat) prima illius fraus ac versutia hæc fuit, vt qui Christi causa excruciabantur, non vt Christiani, sed vt facinorosi supplicio afficerentur: altera, quod huic rei, non tyrannidis, sed persuasionis nomen imponebat, scilicet vt maior eorum infamia, quam periculum esset, qui sponte ad impietatẽ proruebant. Cumq. alios pecunijs, alios dignitatibus, alios promissis, alios varijs honorum generibus, quos ne regie quidem, sed per quam seruiliter inspectantibus omnibus deferebat, omnes denique verborum præstigijs, suoq. exemplo ad se alliceret; tandem Cæsarium quoque adoriri instituit. O vesanum hominem, si futurum sperauit, vt & Cæsarium & fratrem meum, & his parentibus natum deprædaretur! Verum vt in hoc sermone aliquantulum moræ faciam, animumq. hac narratione oblectem, quemadmodum spectaculo delectati sunt qui tum affuerunt: Ingrediebatur vir generosus Christi signo communitus, clypeiq. vice magnum Verbum obtendens, ad hominem rei militaris peritissimum, & dicendi facultate præstantem: nec vero illius aspectum contremiscebat, nec per adulationem de animi magnitudine quicquam remittebat: verum promptum se paratumq. pugilem ostendebat, siue rebus, siue verbis ipsis cum eo dimicandum esset, qui vtroque armorum genere decertare poterat. Ac tale quidem erat theatrum, talisq. pietatis propugnator: certaminis etiam præses hac ex parte Christus passionibus suis pugilem ad tentiæ magnitudine perterrere studens.

CAESARII CONAM IVLIANO CONVERSIO.

Quin etiam vtrinque spectaculum erat, partim eorum qui in fidei pietate adhuc perstabant, partim eorum quos secum ille abripuerat: qui vtraque ex parte obseruabant, quonam illorum certamen propenderet; magisq. soliciti & anxij erant, vtrius futura esset victoria, quam illi ipsi, quos spectabant. Num extimuistis, ne quid Cæsario accidat huiusmodi animi alacritate parum dignum? At bono estote animo: victor enim discedet, iuuante Christo mundi victore. Ac nihil quidem mallem, quam vt ea, quæ dicta sunt & proposita, singillatim explicare possem. Nam & eruditas aliquot verborum captio-

a Paulus ad Hebr. 11.
b Psal. 85.

COLLEGII SOCIETATIS IESV

A captiones & argutias meo quidẽ iudicio memoratu non iniucundas ea disputatio complectitur: verum intempestiuum hoc foret, & ab oratione alienum. Vt autem Cæsarius, cunctis verborum illius nexibus, conatibusq. omnibus tam apertis, quam obscuris, ludi cuiusdam instar, propulsatis, magna & clara voce, Christianum se esse, semperq. fore, pronunciauit; nec sic quidem prorsus eijcitur: etenim mire Imperator Cæsarij doctrina frui atque exornari gestiebat. Quo etiam tempore celeberrimum illud, cunctis audientibus, prolocutus est: O felicem patrem! o liberos infelices! Nam nos quoque ignominiæ societate honorandos duxit, quorum eruditionem pietatemq. Athenis cognouerat. Verum ad secundam expeditionem reseruatus (commode enim illum aduersus Persas armabat diuina iustitia) se ad nos recepit exul beatus, & victor incruentus, atque ob ignominiam clarior, quam ob pristinam gloriam, nominisq. splendorem.

B Hanc ego victoriam magna illius potentia & sublimi purpura & insigni diademate longe superiorem excellentioremq. esse censeo: hac narratione magis efferor, quam si vniuersum Imperium cum illo partitus esset. Malis igitur temporibus cedit, in eoq. legi nostræ obtemperat, quæ præcipit, vt oblata quidem occasione, veritatis causa periculum adeamus [a], nec fidei pietatem per animi ignauiam deseramus. Ceterum quamdiu licet, pericula ipsa ne excitemus: siue id ea ratione præscribat, quod animabus nostris metuat: siue quod eorum exitio occurrendum putet, a quibus nobis periculum vitæ creatur.] Hactenus Gregorius de certamine fratris cum Iuliano, quo euexit de impietate prostrata triumphum, erexitq. de superato Apostata Imperatore trophæa, & quidem perennia, posteris semper dignis laudibus prædicanda. At hæc tanta Cæsarius, tanti patris ac fratris, totiusq. domesticæ ipsorum Ecclesiæ precum præsidio consecutus est dona.

a Matth. 10.

C Verum non eadem animi constantia infractus permansit aduersus aurea tela, ipsa inquam mellita Iuliani verba. Ecebolius rhetor magni nominis, idemq. Christianus: qui turpiter manus dedit Apostatæ, factusq. est Christianæ religionis desertor. Erat hic inseruiens tempori, & pro Principum religione fidem ipse quoque mutabat: de quo Socrates [b]: Ex his vnus erat Ecebolius * sophista Constantinopolitanus (*dicebantur autem eo quoque nomine rhetores vt Libanius*) qui quidem se ad Imperatorum ingenia ac naturã conformans, dum Constantius regnabat, se ardenter fidem Christianam amplecti simulauit: dum Iulianus potiebatur Imperio, Gentilitatẽ magnopere colere præsetulit: Iulianoq. mortuo, religionem Christianam denuo profiteri in animum induxit. nam ante portam Ecclesiæ se pronum abijciens, sic vociferatus est: Me quasi salem infatuatum pedibus conculcate.] hæc Socrates. Verum cum hic in gratiam Constantij Christianissimum

ECEBOLII RHETORIS INCONSTANTIA.

b Socrat. lib. 3. cap. 11.
* Ecebolus

D professus dicatur, proculdubio eiusdem perfidiæ Arianæ, qua Imperator imbutus erat, fuisse sectator, affirmari posse videtur. At quod ab hæresi ad Ethnicissimum prolapsus esset, fuit Iuliano percarus: quilibet enim transfuga, ex hostium castris deficiens, ab aduersarijs vultu hilari, & grato excipitur animo. Quæ porro extat Iuliani ad Ecebolium scripta epistola, quanti ipse virum fecerit, aperte significat; cuius est exordium: Pindarus argenteas Musas esse vult, &c. Subinsensus tamen, cum ille causam ageret pro Arianis Edessæ commorantibus, Iulianus ad eum has litteras dedit [c]:

c Iulian. epist. 43. ad Ecebol.

Equidem de Galilæis omnibus adeo clementer & humaniter statui, vt nemini vis inferatur, neque in templum trahatur, neque alia de re vlla præter voluntatem suam contumelia afficiatur. At qui sunt de Ecclesia Arianorum luxuriantes opibus, in Valentinianos inuaserunt, eaq. apud Edessam perpetrarunt, quæ numquam in ciuitate bene in-

IVLIANVS QVID IN EDESSENOS DECERNIT.

E stituta accidissent. Quare quod ipsis a lege admirabili, *nempe Euangelio*, imperatum est, quo facilius in regnum cælorum veniant: nos ad id hominibus opem tulimus eorumq. pecunias omnes ab Edessenorum Ecclesia tolli iussimus, vt militi diuidantur; & facultates, vt nostris priuatis attribuantur: quo illi pauperes facti sapiant, neque regno cælesti, quod nunc etiam sperant, priuentur. Iis autem qui Edessam incolunt, edicimus, vt seditione pugnaq. omni abstineant: ne si nostram humanitatem commouerint, vos ipsi pro communi omnium intemperie ac insolentia pœnas luatis, gladio, exilio, igne mulctati.] Hactenus Iulianus, mordacibus hisce salibus irridens Christianam religionem, quæ dispendio rerum terrenarum docet speranda esse bona cælestia, secundum illud [d]: Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni & sequere me.]

d Marc. 10.

Coluit præterea Iulianus mirifice Oribasium Pergamenum, quem (inquit Eunapius [e]) e Eunap. Vit. Philosoph.

Universidad de Deusto
Biblioteca

IVLIANVS QVOS COLVIT VIROS EVERTOS.

cum eius illustris esset ab adolescentia fama, idem Iulianus ad Cæsaris titulum viam affectans, artis nomine secum abripuit medicum: qui tantum in ceteris quoque excelluit virtutibus, vt ad Imperium etiam Iulianum euexerit: quæ res in Annalium historia exactius perscripta est.] Hæc de Oribasio Eunapius, qui inter ceteros huius temporis Philosophos eum plurimum celebrat. Obseruauit etiam Iulianus Aristomenum Philosophum, ad quem hactenus extant ipsius litteræ illum vocantis. Sed ante hos omnes, Libanium sophistam Antiochenum, cuius superius mentio facta est, in honore habuisse videtur, cuius scriptis plurimum delectabatur, vt perbreuis illa epistola ad eum scripta demonstrat, quæ sic se habet [a]:

a *Iulian. epist. 14.*

QVID IVLIANVS AD LIBANIVM.

Legi hesterno die orationem tuam magna ex parte ante prandium, pransus vero sine vlla intermissione reliquum absolui. O te felicem, qui ita possis dicere, aut sentire potius! o orationem! o mentem! o prudentiam! o partitionem! o argumenta! o dispositionem! o aditus! o verba! o numerum! o compositionem!] Hucusque ad Libanium Iulianus. Fortasse hæc illa fuit oratio in laudem ipsius Iuliani conscripta, cuius Suidas meminit. Ceterum inter omnes, quos penes se habebat, Maximus a Iuliano [b] deligitur, qui scriptas a se lucubrationes cognosceret, & pro arbitrio emendaret: nam ad eum scribens hæc habet inter alia: At tibi nos, tamquam Mercurio eloquentiæ deo, scripta nostra offerimus: vt si aures tuas sustinere possint, tu pro arbitrio tuo statuas, an in vulgus euolare debeant: sin minus, ea continuo proijcias tamquam a Musis aliena, aut flumine obruas vt adulterina.] Coluit & Nymphidianum & Claudianum Maximi fratres [c].

b *Iulian. epist. 16.*

c *Eunap. in Vit. Philosoph.*

IVLIANVS MAGOS ET AVGVRES ALIT.

Laude sane digna hæc videri poterant in Iuliano, eruditorum virorum consuetudine delectari, nisi complures ex illis (vt superius est demonstratū) sic foris Philosophos agerent, vt tamen magos & haruspices intus gererent. nam præter illa quæ de his dicta sunt, hæc addit Gregorius Nazianzenus [d]: Haruspicinis autem & sacrificijs Imperialem aulam constituit, malis mali Imperij consiliarijs vtens.] At istæc omnia condonari forte illi ab aliquibus poterant, vti Ethnico homini, & superstitioni addicto: & non mirum adeo esset, si ipse præcipuus impietatis artifex habuerit secum eiusdem professionis artifices, iuxta illud poeticum: Tractant fabrilia fabri. Verum quid cum Imperatore philosopho, lenones, meretrices, atque cinædi? abhorruerunt hæc certe a Marco illo Imperatore philosopho. At horum omnium, quæ ab alijs silentio sunt prætermissa, & sine grauissimo auctore fidem haud inueniant, testem adducam, qui ea præsens spectauit oculis, fidemq. suam probatissimam reddit attestatione virorū qui adhuc superstites erant; quæ & egregia oratione, omni probationis genere consignata, posteris commendauit. Is est Ioannes Chrysostomus Antiochenus, tunc professor rhetoricarum facultatum Antiochiæ sub Libanio, cuius nuper mentio facta est: Hic enim nequaquam aliorum testificatione, quæ tradit, affirmat, sed quæ frequentissime, cum Iulianus ageret Antiochiæ, spectare sibi contigit. Ipse igitur ab Imperij eius exordio auspicatus orationem, quibus-nam aulicis referta Iuliani regia esset, declarat his verbis [e]:

d *Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.*

e *Chrysost. orat. aduersus Gent.*

IVLIANI DOMVS QVIBVS REFERTA.

Diuulgato per vniuersum terrarum orbem mandato, vt idolorum templa instaurarentur, aræ excitarentur, pristini honores dæmonibus redderentur, magni itē illis prouentus varijs ex locis suppeterent. Quo ex mandato, magi continuo, incantatores, auguriæ imposturæ artifices vndique ab vniuerso orbe confluxerunt. Hic cernere quidem licebat Regiam ipsam infamibus, abiectis, ac profugis hominibus refertam: nam quotquot vsquam fame tabescentes, quotquot ob veneficia ac maleficia conuicti, quotquot publicæ custodiæ addicti, atque ad metalli opus detrusi, denique quotquot sordidarum artium artifices vix inde victitare possent, cum se ipsi derepente sacerdotes esse profiterentur, mirum est, quanto in honore, quanto in pretio habiti omnes fuerint. Hic Imperator duces ipsos ac militum præfectos contēnere, assis vnius non æstimare: contra magiportus omnes circumducere: cum interim regius quidem equus, omnesq. Prætoriani pone multo interuallo sequerentur: lenones autem & meretriculæ anteambulones loco, & vniuersus meritoriorum adolescentum chorus Regem medium stipantes, per forum inambularent, sermones eos proferentes, atque cachinnos attollentes, quos par erat huiusce modi homines farinæ attollere. Quæ ipsa certe non nescimus talia tamq. absurda fuisse, vt posteris fide maiora futura sint. neque enim priuatorum quisquam

IVLIANI STIPATORES MERETRICES. ET CINÆDI.

A quam, eorumve qui humile pudendumq. viuendi genus instituerint, velit tam turpis, tamq. indecorus publice videri.

Sed eis sane, qui adhuc vita sunt superstite; oratione nulla opus est: qui enim adfuere, & ea quæ fierent spectauere, hi & quæ hic a me dicuntur, nunc exaudiunt: proptrea enim superstitibus etiam nunc testibus hæc scribo, vt ne quis vetera recensentem me inter eos qui rei ignari sint, magna licentia mentiri existimet. Ex his enim, qui ea viderunt, supersunt adhuc & senes & iuuenes: quos omnes obsecro & obtestor, si quid a me historiæ adiectum fuerit, in medium prodeant, meq. redarguant. Sed scilicet tantum abest, vt me de meo adiecisse quicquam sint redarguturi, vt deprehensuri etiam sint multa certe a me prætermissa. Neque enim fieri potuit, vt oratione turpitudinis illius immensam magnitudinem repræsentarem. Posteris vero qui crediturі istæc non sunt, vnum id di-

TVRPITVDO RELIGIONIS PRAETEXTV.

B ctum esse velim: dæmonem vestrum, quem Venerem appellatis, nequaquam pudere id genus administris vti. Itaque mirum nemini esse debet, si miser ille, qui prorsus dæmonum ludibrio sese addixerat, ea minime dissimularet, propter quæ dij ij, quos coleret, magnopere sibi placent.] hæc de Iuliani turpitudine, quam fouebat ille religionis obtutu, Chrysostomus. Etenim sicut (vt vidimus) Constantinus Magnus turpissimos eiusmodi impudicissimæ Veneris cultores vna cum eorum sacris ac templis penitus abolere curauit; ita amplissimus iste templorum & sacrorum atque Aedituum restitutor, cum obscœno numine, sacrificijsq. obscœnis, personas obscœnas pariter reuocauit: de quibus & Gregorius Nazianzenus sic ait [a]: Propinationes porro & potationes, quas meretricibus ob omnium oculos propinabat, vicissimq. propinabantur, mysterij prætextu obscœnitatem lasciuiamq. obtegens, quis non laude & admiratione prosequatur?] Sed &

a *Greger. Naz. orat. 2. in Iul.*

C de his Ammianus [b]: Culpabatur, inquit, hinc opportune, cum ostentationis gratia vehens licenter pro sacerdotibus sacra, stipatusq. mulierculis lætabatur.]

b *Ammianus lib. 22.*

Ceterum quænam aliquando portenta acciderint, cum Iulianus sacrificaret, S. Gregorius Nazianzenus sic describit [c]: At quoniam haruspicinarum mentionem feci, superstitionisque, aut, vt commodius loquar, diabolicæ vesaniæ, qua ad rem huiusmodi ferebatur: nondum satis constitutum habeo, litteris ne hoc miraculum, quod omnium fermone celebratur, mandare, an narrantibus fidem abrogare debeam. Etenim ipse ancipitis & perplexi sum animi, nec vtram in partem propendeam, habeo; vtpote mixtis ijs quæ fidem mereri queant, cum ijs quæ fide carere videntur.] & paulo post: Ferunt igitur, cum ipse sacris operam daret, exta animalium coronatam Crucem edidisse. Quæ res alios quidem horrore, summaq. sollicitudine & anxietate affecit, eoq. adduxit, vt

c *Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.*

CRVX CORONATA IN EXTIS INVENTA.

D potentiam nostram persentiscerent: at impietatis magistro animum videlicet addidit, tamquam circumscripti atque vndique concluſi essemus: sic enim Crucem & circulum ex tempore interpretatus est. Atque hoc sane est, quod miraculi instar habeo: quod si falsum est, in auras abeat: si autem verum, rursum Balaam vaticinatur [d], & Samuel per ventriloquam trahitur, aut trahi videtur, & dæmones Iesum inuiti confitentur; ac per contraria, quo plus fidei atque auctoritatis habeat, veritas demonstratur. At fortasse his rebus id agebat Prouidentia, vt illius impietatem compesceret: multas enim & mirabiles salutis vias Deus inusitato modo aperire nouit, ad humanitatem & misericordiam propendens.] ita Gregorius: quibus vt veris certisq. adstipulantur Sozomenus [e], Nicephorus [f], & alij recentiores. quæ autē posthæc sequitur enarrare, eueniſse ea diximus cum

d *Num. 22. 2. Reg. 28.*

e *Sozom. lib. 5. cap. 2.*

f *Niceph. lib. 10. cap. 3.*

sacris Eleusinijs Athenis initiatum ipsum narrauimus, antequā Imperator creatus esset.

E Quid vero acciderit, cum iam Imperator dijs victimam immolaret, adesseteq. vna cum alijs sacrorum ministris Christianus adolescens, creditus esse Gentilis; Prudentius [g], qui tunc (vt ipse fatetur) puer erat, egregie hisce versibus cecinit, post alia quæ breuitatis causa omittimus, quibus Gentilitia sacra illa describit, ab improuiso sacerdotis terrore illo auspicatus:

g *Prudentius in Apotheosi contra Iudæos.*

Cum subito exclamat media inter sacra sacerdos
Pallidus: En quid ago? Maius, Rex optime, maius
Nescio quod numen nostris interuenit aris,
Quam sufferre queant spumantia cymbia lacte,
Cæsarum sanguis pecudum, verbena, coronæ.
Accitas video longe dispergier vmbras.
Territa Persephone vertit vestigia retro,

HORRENT DAEMONES PRAESENTIAM CHRISTIANI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Extinctis facibus, tracto fugitiua flagello.
Nil agit arcanum murmur, nil Theſſala proſunt
Carmina, turbatos reuocat nulla hoſtia manes.
Nonne vides vt thuribulis frigentibus ignis
Marceat, vt canis pigreſcat pruna fauillis?
Ecce Palatinus paternam retinere miniſter
Non valet, eliſa deſtillant balſama dextra.
Flamen & ipſe ſuas miratur vertice laurus
Cedere, & incertum fruſtratur victima ferrum.
Neſcio quis certe ſubrepſit Chriſticolarum
Huc iuuenum: genus hoc hominum tremit infula, & omne
Puluinar diuum. Lotus procul abſit & vnctus:
Pulchra reformatis redeat Proſerpina ſacris.
Dixit, & exanguis collabitur: at velut ipſum
Cerneret exerto minitantem fulmine Chriſtum,
Ipſe quoque exanimis poſito diademate Princeps
Pallet, & aſtantes circumſpicit: ecquis alumnus
Chriſmatis inſcripto ſignaret tempora ſigno,
Qui Zoroaſtræos turbaſſet fronte ſuſurros.
Armiger e cuneo puerorum flauicomantum
Purpurei cuſtos lateris deprenditur vnus:
Nec negat, & gemino gemmata haſtilia ferro
Proiecit, ac ſignum Chriſti ſe ferre fatetur.
Proſiluit pauidus, deiecto Antiſtite, Princeps,
Marmoreum fugiens, nullo comitante, ſacellum:
Dum tremefacta cohors, dominiq. oblita ſupinas
Erigit ad cælum facies, atque inuocat Ieſum.]

hucusque Prudentius. at de Iuliani sacrificijs hactenus. Iam vero de excitata in Christianos persecutione agamus.

PERSECVTIO IVLIANI DIVERSA AD ALIIS.

Longe dispar hæc persecutio fuit ab alijs per Ethnicos Imperatores illatis: cum illi Christianitate vetita, aduersus eius cultores sancirent ac promulgarent edicta, quibus & fideles omnes dijs sacra facere acerbissimis pœnis impellerentur: Iulianus autem, vt ex eiusdem superius recitatis litteris satis exploratum habetur, colendi deos vim nemini adhibendam esse putauit, nec fieri quemquam inuitum cogebat Christianæ fidei desertorem. Quamobrem nec inter persecutiones hanc recensendam esse, complures existimarunt. At vero S. Augustinus contrarium plane sentit, cum ait [a]: Deinde quid respondent etiam de Iuliano, quem non numerant inter decem? (*persecutores scilicet*) An ipse non est Ecclesiam persecutus, qui Christianos liberales litteras docere ac discere vetuit? Sub quo Valentinianus maior, qui post eũ tertius Imperator fuit, fidei Christianæ confessor extitit, militiaq. priuatus est: vt omittam quæ apud Antiochiam facere cœperat; nisi vnius fidelissimi & constantissimi iuuenis, qui, multis, vt torquerentur, apprehensis, per totum diem primus est tortus, inter vngulas cruciatusq. psallentis libertatem atque hilaritatem miratus exhorruisset, & in ceteris deformius erubescere timuisset.] hæc sanctus Augustinus, de quibus vberius suo loco dicturi sumus. Ceterum quod non exerto palam gladio furens persecutio, vt priores illæ supra memoratæ, grassaretur; inde euenit, vt S. Ioannes Chrysostomus dicat, in pace Ecclesiæ martyres illos passos esse, qui Iuliani tempore fidei causa sunt necati: vt cum agens de Iuuentino & Maximo sub eodem Imperatore martyribus, de quibus & nos suo loco, hæc præfatur [b]:

[a] *Augustin. de Ciuit. Dei lib. 18. cap. 52.*

[b] *Chrysost. ser. de sanctis Iuuent. & Maxim.*

Hi enim tanto amore Dei flagrabant, vt etiã extra persecutionis tempus corona martyrij redimiti fuerint, absque pugna triumphum retulerint, absque prælio victoria posti sint, absque theatri certamine brauium rapuerint. Et quo modo hoc? ego dicam: sed ferte me rem paulo altius enarrantẽ. Erat Rex quidam etiam nostro æuo, omnes qui se præcesserunt, impietate vincens, de quo & heri a me dictum: qui cum videret res nostras martyrum morte clariores fieri; & ea causa non solum viros, sed & teneros pueros, virginesq. nondum nubiles, & in summa ex omni sexu & ætate quotidiã pro religione ad mortem prosilire, cruciabatur, & dolebat. Ceterum mouere bellum manifeste nolebat:

IVLIANVS INVIDET MARTYRII GLORIAM CHRISTIANIS.

Omnes

Omnes enim, dicebat, ad martyrium, quasi ad aluearium apes, volabunt. Hæc autẽ non a semetipso habebat, sed a progenitoribus suis didicerat. Etenim, & illi, vtpote tyranni, Ecclesiam infestarunt: & populi quoque in nos insurrexerunt, cũ adhuc parua religionis scintilla esset: eam tamen non expugnarunt, neque confregerunt, sed ipsi potius confracti sunt. Augebatur quotidie scintilla hæc, ferebaturq. in sublime, & omnem vndique orbem inuadebat. Cum occiderentur, adurerentur, suspenderentur, præcipitarentur, bestijs obijcerentur fideles; carbones sicut lutũ calcabant, mare & fluctus sicut pratum intuebantur, ad gladiũ sicut ad diadema & coronam currebant; omniaq. tormentorum genera ita contẽnebant, vt ea nõ solum generose & fortiter ferrent, sed & alacriter & volupe. Enimuero sicut palmæ rigatæ magis crescunt, ita & fides nostra oppugnata magis floret, & seditione agitata, incrementa maiora sumit. Neque horti aquis irrigati ita germinant & fœcundi sunt, vt Ecclesiæ, si martyrum irrigentur sanguine. Hæc omnia atque plura cũ Rex ille sciret, meticulosior erat, quam vt manifeste cum nobis confligeret. Non, inquit, triumphos, & victorias, & coronas mutuo parabimus. Sed quid facit? Vide, oro, malignitatem. Medicos, & milites, & oratores omnes, vel a professionibus suis discedere, vel fidem suam abiurare iubet. Excitauitq. in hunc modum contra nostros bellum, tela eminus mittens: vt si a fide desisterent, ridicule vincerentur, vtpote qui fidem opibus non præferrent: sin generose perseuerarent, & vincerent; neque sic egregia foret victoria, neque insignis triumphus: nihil enim magnum, artem vel professionem pro pietate contemnere. Neq. is sæuitiæ eius finis erat. Nam ad hæc, si quis superioribus annis, cum adhuc pij Reges rerum potirentur, vel altaria demolitus fuisset, vel templa suffodisset, vel oblationes diripuisset, vel aliud tale quiddam egisset; rapiebatur ad tribunal, & occidebatur etiam insons, & dumtaxat delatus. Fingebat quoque & alias varias causas, ita vt pie viuentium nemo non lugeret. Agebat autem hæc, vt obscuraretur, contemptaq. esset martyrij corona, & nihilominus cædes & strages fierent.] hucusque de Iuliani persecutione Chrysostomus, quam ipse oculis est proxime contemplatus.

IVLIANVS AGIT VI, ATQVE PERSVASIONE.

Quasnam autem alias impius excogitarit artes ad facessendum Christianis negotium, & occultis vijs quasi cuniculis, omnes ingenij vires adhibens, suffodere & conuellere penitus religionem Christianam conatus sit; Sanctus Gregorius Nazianzenus, & ipse sui temporis res gestas conscribens, summa fide & obseruantia veritatis enarrat [a]: atque in primis de animi eius consilio, cur non palam, vt Gentiles alij Imperatores, sed clandestine atque dolose egerit inuidens illis martyrij coronam, in eandem cum Chrysostomo sententiam multa locutus, hæc addit: Turpiter admodum & ignaue pietatem vexat, animiq. fraudes & versutias persecutioni, quam aduersus nos excitabat, inducit. Quocirca cum potentia in persuasionem & coactionem diuisa sit, ita se comparauit, vt, quod inhumanius erat, nimirum vim atque tyrannidem populari turbæ ciuitatibusq. permitteret, vt quarum vesana audacia intolerabilior sit propter temerarios animi motus, atque præcipites ad omnia impetus; idq. nequaquam publico edicto; verum ex eo quod impetum audaciamq. minime reprimebat, velut proposita quadam lege non scripta, se id velle promulgans. Quod vero lenius atque humanius erat, magisq. Imperatorem decebat, id sibi videlicet assumit, nempe suadendi atque illiciendi partes: nec tamen id quidem vsquequaque retinuit: non enim natura ferebat, vt vel pardus distinctas maculatum notas, vel Aethiops nigrorem, vel ignis ardorem, vel diabolus homicidij crimine iam inde ab ipsa mundi origine constrictus hominis odium, vel iste improbitatem, qua aduersus nos impellebatur, abijceret: Verum quemadmodum chamæleontem aiunt in quiduis facile mutari, atque omnes subinde colores, cãdore vno excepto suscipere (fabulosum enim illum Proteum Aegyptium sophistam prætereo) sic etiã ille Christianis præter clementiam in quiduis se vertebat, ac perquam crudelis erat ipsius lenitas, & violenta persuasio: atque huiusmodi benignitate acerbitati crudelitatiq. suæ excusationem quærebat, vt nõ sine causa vim afferre videretur cũ blandiendo & alliciendo nihil profecisset. Idq. ex eo perspicuũ, quod non multum suasione vtebatur, sed plus violentiæ confestim sequebatur: vt quemadmodum in venatione, aut laqueis, aut persecutionibus caperemur, atque alterutro omnino modo nos in potestatẽ redigeret.] hæc Gregorius subditq. eiusmodi persecutionis genere primũ omnis domesticos infectari cœpisse, ceteros illiciendo, fortiter reluctantes occidendo, alios expellendo: quo in certamine Cæsarium ipsius Gregorij germanum primas tulisse, superius dictum est: additq. de alijs, alijs coloribus quæsitis, domo exactis: cum, vt ipse putabat, in hunc modum Regiam expurgauit.

[a] *Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tunc etiam Helpidium insignis nominis Christianum, quem superiori anno (vt diximus) Constantius Imperator ob egregiam spectatamq. hominis virtutē decorarat præfectura Prætorij, cum eum in his quæ religionis sunt, constantissimum comperisset, præfectura exutum redegit in ordinem; postea vero alia occasione quæsita, vt Imperij perduellem dire necandum præcepit: consignatum enim est & ipsius & sociorum martyrium, tum apud Græcos, tum etiam Latinos, in Ecclesiasticis monumentis hoc titulo: Sextodecimo Kalendas Decembris Natalis sanctorum martyrū Helpidij, Marcelli, Eustachij, & sociorum: ex quibus Helpidius cum esset ordinis Senatorij, & coram Iuliano Apostata Christianam fidem constantissime profiteretur, primum equis indomitis cum socijs alligatus atque protractus, deinde in ignem iniectus gloriosum martyriū consummauit.] Post hæc in milites eamdē persecutionem conuertit, de qua sic ipse Gregorius [a]:

[a] *Greg. orat. 1. in Iulian.*

PERSECVTIO IN MILITES QVALIS.

Milites etiam, partim per se ipse, partim per eos qui magistratibus fungebantur, allicit, quippe quos leuiores magisq. credulos arbitrabatur, alios honoribus capiens, alios animi simplicitate distrahens, nimirum eos, qui nullam aliam legem, quam Principis voluntatem agnoscebant. Immo si rectius loquendum est, militum partem non minimam ad se pertraxit, & quotquot ex eis ægros & labascentes inuenit, temporisq. & tum & iam antea seruos: quos partim subegerat, partim subacturum sperabat. Non enim omnes pertraxit; nec tantum ille aduersum nos dedit, qui per eum persecutionem excitabat: verum plures septem hominum millibus reliqui fuerant, qui non flexerunt genu coram Baal [b], nec auream imaginem adorauerunt, nec a serpentibus icti & vulnerati sunt, quod serpentem illum suspensum, Christiq. passionibus oppressum atque confectum intuerentur: multi scilicet præfecturis, altissimisq. dignitatibus ornati, quos mirum etiam minus fuisset tum periculorum metu, tum bonorum spe cedere, & manus dare: multi etiam plebeij ordinis & numero solo cogniti, quos cum adortus fuisset, non aliter repulsus est, quam leuis quædam machina tormentaria a firmissimo muro. Ceterum eo erat animo, vt non magis angeretur propter eos qui ipsi elabebantur, quam (vt pote furore percitus) ob eos qui capiebantur, præfideret; voluntasq. ipsa, id quod spe conceptum erat, quasi iam manibus teneretur, repræsentabat.

[b] *3. Reg. 19. Daniel. 3. Num. 20.*

IVLIANVS MVTAT LABARVM.

Quin eo quoque audaciæ prorupit, vt aduersus magnum illud vexillum præceps ferretur, quod simul cum Cruce magnifice & insigni pompa exercitum ducit in sublime euectum, quod laborum soluendorum vim habet, ab eoq. apud Latinos nomen trahit, principatumque, vt ita dicam, in reliqua omnia vexilla tenet, tam quæ Imperatorum imaginibus atque passis texturis in varijs tinctionibus litterarumq. picturis illustrantur, qualiq. gestiunt, quam quæ horrendis draconum hiatibus super summas hastas elatis inuolantia, ac per tractatus contextis squamis distinctos ventilata iucundissimum simul & formidolosum spectaculum oculis præbent.] hæc de mutatione Labari Gregorius: in quam autem formam illud mutauerit, ita Sozomenus [c]: Signum quod Constantinus diuino mādato (vti supra cōmemoratum est) in insigne Crucis cōmutauerat, ad veterem effigiem & figuram traducere decreuit: nā dedit operam, vt in publicis imaginibus iuxta ipsum Iuppiter depingeretur, velut e cælo apparens, coronā & purpurā, quæ sunt Imperij insignia, ipsi præbens: Mars itē & Mercurius in eum intuentes. & tamquā obtutu oculorū testificantes, quod vir esset tum in dicendi arte, tū in re militari spectatus.] hæc ipse.

[c] *Sozom. lib. 5. cap. 16.*

At licet eiusmodi signis cusa Iuliani numismata minime reperire licuerit: reddemus tamen, quæ his simillima, magna adhibita diligentia, nacti sumus, nimirum Iuliani vultum cum inscriptione Serapidis, cui a sinistris inhæret effigies Isidis; quibus imaginibus apud Aegyptios Sol atque Luna repræsentari solebant.

d Acceptum a Philippo Vignio Louaniensi.

d

Nec

Nec est quod vel minimum dubites, eumdem, quem Serapidis nomine vultum vides inscriptum, esse ipsissimum Iuliani, si conferas cum reliquis eiusdem Iuliani antiquis nummis, in quibus eumdem plane Iuliani vultum inuenies, quem hic titulo Serapidis habes inscriptum. Sed & vt hæc facilius assequaris, describemus hic pariter, quæ de Iuliani imagine ab Ammiano inuenimus litteris commendata, cum ait [a]: Figura talis vtique membrorum, mediocris erat staturæ, capillis tamquam plexisset*, mollibus, hirsuta barba in acutum desinente, vultus venustate oculorum micantium flagrans, qui mentis eius angustias indicabant, supercilijs decoris, & naso rectissimo, ore paulo maiore, labro inferiore diuiso*, opima & incurua ceruice, humeris vastis & latis, ab ipso capite vsque ad vnguium summitates lineamentorum recta compage; vnde viribus valebat & cursu.] hæc Ammianus, quibus videas respondere in numismatibus vultus expressos, quantum tamen licuit repræsentari ab illorum temporum crassæ mineruæ sculptoribus atque fusoribus; quarum facultatum artes magna erant ex parte collapsæ.

[a] *Ammianus lib. 25.*
* pexisset
* demisso

Sed quod ad idem numisma spectat: quam ex aduerso latere illi coniunctam eiusdem prorsus effigiei geminam intueris imaginem, duplicem Isidem repræsentare non dubites: duas namque fuisse Isides nonnulli tradiderunt [b], quorum sententiam his vides signis optime comprobari. At quod Aegyptij simulacra Isidis aspidum sertis coronata capita repræsentabant, eadem forma hic vides expressa signa, alasq. in eis volucris, quod vultures Isidi dicatæ essent; nouaculam porro gestare dextera, quod eius sacerdotes cunctis abrasis corporis pilis, & virilibus præcisis, eidem ministrarent.

[b] *Consule Liliū de dijs Gentiū syntag. 12. in fine.*

At non primus id Iulianus facere aggressus est, vt Serapidi vultum suum conformem redderet, sicut Commodus Herculis, sed more maiorum suorum atque potissimum Hadriani Imp. fecisse, antiquum numisma docet, quod formis expressum hic tibi reddendum curauimus. Eum accepimus a Lælio Pasqualino viro diserto: in quo effigiatum Serapidem similem Hadriano, coma excepta, quæ in Serapide mysticum quid significabat, probe intelligi potest.

D

Quod vero Sozomenus tradit, impium Iulianum, sublato a Labaro Crucis signo, illud in pristinam redegisse figuram: quo nam modo sub Iuliano Labarum inueniatur expressum, quæ hic tibi e scripto libro Pyrrhi Ligorij qui in Farnesiana bibliotheca Romæ custoditur, expressa numismata reddimus, satis poterunt indicare.

E

Ita quidem ipse secundum pristinam Romanorū consuetudinem Labarum restituendum curauit: sed non id sibi satis, qui in odium Christi, loco eius nominis & Crucis signi, quæ in Labaro a Constantino mutato intexta erant, siue suam imaginem, quæ in

dextro

Universidad de Deusto
Biblioteca

dextro Labaro hic,haud satis exacte reddita est,siue serpentis(vt in siniſtro Labaro vides) A
expressit, atque loco Crucis hastas ancilibus exornauit, & inter vtrumque Aquilam, præcipuum apud Romanos militare signum, voluit collocari.

B

a Sozom. lib.5. cap.16.

Hæc de imaginibus Iuliani & vultu eius præseferente Serapidem deum, atque eius militaribus signis satis. Addit ad hæc Sozomenus [a]:

Ista quidem, & alia quæcumque ad cultum Gentilitium spectabant, imaginibus admisceri imperauit, ad eum finem, vt non modo simulatione honoris Imperatori decreti, subiectos latenter venerari cogeret res vna depictas; verum etiam vt veteribus institutis ad suam libidinem abutens, omni solertia & mentis acumine adhibito, voluntates subditorum clam in fraudem induceret. Nam sic cogitabat: si hoc illis persuaderet, se multo facilius quæ in animo habebat, de cetero effecturum esse: sin repugnare animaduerteret, in illos, vtpote nouas res contra Romanorũ instituta molientes, & cum in Rem- C
publicam tum in Imperium peccantes, absque vlla venia vindicaturum. Quare pauci profecto erant,qui dolum eius intellexere; qui quidem, cum (vt moris erat) adorare renuerent, pœnas dedere. Multitudo autem (quod fieri solet) præ ignoratione & mente simplici, legi veteri se omnino parere putauit, & ita inscitia decepta ad imagines colendas accessit.] hæc Sozomenus.

IMAGINIS IMPERAT. CVLTV TECTA IDOLOLATRIA.

Intelligis ex his, puto, lector, sic Imperatoris imaginem renuisse venerari prudentiores fideles,quod cum illis deorum quoque Gentilium iunctæ essent effigies; quibus si vexilla caruissent, vt erant signa illa, quæ (vt vidimus nuper ex Gregorio) expressas puras habere solebant Imperatorũ imagines, minime cunctati fuissent debito ac consueto prosequi cultu. Si igitur pie sancteq. absque vlla idololatriæ suspicionis labe Christiani milites & alij venerari soliti erant Imperatoris imagines: quis nefas esse putarit, Christi, D
Deiparæ, atque Sanctorum imagines pari saltem cultu prosequi, nisi qui Reges Christo ipsi Sanctisq. prærulerit? Ceterum veneratio illa imaginum Imperatorum non adeo erat penes Christianos effusa, vt diuino eas honore prosequerentur: quamobrem cum illis thus (vt peragi consueuit, cum milites donatiuum acciperent) offerendum esset,resiliebant omnino: quod & sub Iuliano ijdem, qui præstantiores essent, summa constantia

b Sozom. lib.5. cap.18.

præstitere, prout Sozomenus [b] ibidem eiusmodi rei gestæ narratione declarat:

Verum Imperator nihil ne ex hoc quidem conatu perfecit. Ac tametsi hæc eius astutia perspicue deprehensa est; tamen nihil de contentione animi ac studio remisit, sed omnem (vt dicitur) mouit lapidem, vt subiectos ad parem secum religionis modum sequendum deduceret. Atque quamquam quod tum moliebatur, ab eo quod supra diximus, penitus non discrepauit; tamen & magis omnibus apparuit, & maiore cum vio- E
lentia susceptum est, & causa fuit nonnullis, qui in aula militabant, maioris constantiæ & fortitudinis. Vbi enim tempus aduenit, vt Imperator milites remuneraret (quod quidem Kalendis apud Romanos & diebus festis natalibus tum Imperatorum tum primarum vrbium Imperij fieri solet) cum secum consideraret, quam simplex natura, quamq. ineſſe solet, pecunia vinci posset: & singulis, qui ad munus accipiendum accedebant, datum esset in mandatis ab his qui Imperatori astabant, vt incensum offerrent (in pro-

THVRIFICATIONE PROBATI MILITES CHRISTIANI.

ximo enim erat & thus positum & ignis) perinde quasi olim hoc fuisset apud Romanos decretum: ibi tum alij absque metu præstantiam animi & magnitudinem declararunt, neque incensum offerre voluerunt, & donum ab Imperatore accipere prorsus renuerunt.

Alij

A Alij simulatione legis & antiquitatis confisi, se deliquisse neutiquam in animum induxerunt: alij autem vel lucro, quod proponebatur, veluti inescati,vel metu & perturbatione propter supplicium, quod eminebat, perculsi, licet intelligerent se iam ritum Gentilium exequi, minime tamen isto scelere sese obstringere detrectarunt. Eorum autem, qui præ ignoratione in hoc peccatum incidebant, nonnulli dicuntur, cum amice inter se epularentur, sibi mutuo (vti in potando fieri solet) propinantes, Christum su- PROPINATIO IN NOMINE CHRISTI.
per poculis nominasse: quemdam autem e conuiuis interpellasse eos, ac dixisse, permirum esse, illos voluisse nomen Christi inuocare, quem paulo ante denegauerant, eo scilicet tempore, quo dono ab Imperatore accepto, thus in ignem imposuissent. Quod simul vt audiuere; intellexereq. quod facinus conscisuissent; illico inde propere egressi, palam per plateas cursitare, clamare, lachrymas fundere,Deum ipsum & omnes hominB nes testari, se Christianos esse,& in ea fide permanere; atque ignoratione illius quod factum erat (si verum omnino dicendum esset) solam manum, animo prorsus repugnante, Gentilitatis labe pollutam fuisse. Verum vbi ad Imperatorem veniunt, proiecto ad pedes eius quod dederat auro,valde constantibus & generosis animis postulant vt suum MILITES,QVI THVS OBTVLISSENT, RESIPISCVNT.
ac proprium munus reciperent, hoc est, vt necem subirent: nam rem plane esse, cuius ipsos numquam pœniteret, si pro scelere, quod inconsiderate admisissent, toto corpore, idq. propter Christum, pœnas persoluerent. Imperator vero, licet ea re grauiter commotus, noluit tamen eos interficere, quod inde illis honos tribueretur martyrij; sed e militum numero exemptos, aula sua exturbauit.] hucusque Sozomenus: at Gregorius Nazianzenus [a] rem paulo diuersius recensere videtur, dum ait:

a Greg. orat. 1. in Iulian.

Ferunt, quosdam eorum, qui ad hoc nefas errore atque ignorantia prolapsi fuerant; C
postquam eo admisso, domum se recepissent, sodales conuictoresq. suos mensæ participes habuisse: deinde conuiuio ad consuetam frigidæ potationem progresso, non secus ac si nihil grauius ipsis accidisset, ad aquæ poculum sublatis oculis, Christum cum Crucis signo appellasse.] & cetera supra relata, quæ breuitatis causa hic omittimus.

Hanc ipsam historiam describens Theodoretus [b], hæc præterea addit, quæ in Sozo- *b Theod. lib.3. cap.16.*
meno desiderantur: Cum eiusmodi querela & clamore contendunt ad Regiam: contra tyranni fallacias vociferantur: postulant in ignem conijci, vti igne inquinati, igne denuo expientur. Hæc & alia his similia locuti, scelerati tyranni animum ad insaniã adegerunt. Itaque primum capita cruicibus abscindi iubet. Quos ad supplicium subeundum extra vrbem adductos permagna populi multitudo secuta est: quæ quidem & magnitudinem animorum, & loquendi in tuenda pietate libertatem, quæ in illis elucebat,
D suspexit atque admirata est. Vbi autem ventum est ad locum, in quo malefici puniri solent: qui erat inter eos natu maximus orat carnificem, vt primum minimum natu securi percutiat, ne ille aliorum cædem intuens, præ timiditate succumbat.] Romanorum vero legibus [c] (quod alias dictum est) sicut in quæstionibus inchoandum a minimo, sic *c l. vnius. ff. de pœnis.*
in supplicio inferendo, a maiori incipiendum esse, cautum est. Verum quid post hæc contigerit, subdit Theodoretus: At simul vt iste humi posuerat genua, & carnifex ensem vagina eduxerat, nuncius quidam accurrit, illis veniam indicaturus: qui cum longo interuallo a loco abesset, clamore vetuit cædem fieri. Tum ille natu minimus molestе ferens se cæde liberatum: Romanus, inquit (sic enim vocabatur) nequaquam dignus erat, qui Martyr Christi appellaretur. Atqui malitiosus ille tyrannus tametsi cædem athletis illis inferri idcirco prohibuit, quod inuidia inflammatus illos voluit mar-
E tyrij gloria priuare,tamen non siuit eos suas ipsorum incolere ciuitates,sed ad extremas Imperij Romani oras relegauit.] hæc Theodoretus.

De militibus itidẽ Christianis sub Iuliano militantibus agens S. Augustinus hæc ait [d]: *d Aug. de Ciuit. Dei lib.18.cap. 53.tom.2.*
Iulianus extitit infidelis Imperator: nonne extitit apostata, iniquus, idololatra? Milites Christiani seruiebant Imperatori infideli. Vbi veniebatur ad causam Christi, non agnoscebant nisi illum, qui in cælo erat. Quando volebat, vt idola colerent,vt thurificarent: præponebant illi Deum. Quando autem dicebat: Producite aciem,ite contra illam gentem: statim obtemperabant. Distinguebant Dominum æternum a domino temporali: & tamen subditi erant propter Dominum æternum etiam domino temporali.] hæc ipse PRAETORIANI A IVLIANO PROBANTVR
de militibus Christianis in castris militantibus: quorum qui dicebantur Prætoriani,quibus salus ipsa Imperatoris potissimum concredita erat, hos omnes voluit Iulianus deo- *e Socrat. lib.3. cap.11.*
rum esse cultores: id quidem sic testatur Socrates [e]: Porro ab Imperatore Iuliano mandatum

Universidad de Deusto
Biblioteca

datum est, vt qui nollent Christianam religionem deserere, in Palatio militum Prætorianorum munere minime fungerentur, itemq. vt omnes simulacris sacrificare properarent, Christiani in prouincijs nullos magistratus gererent: Nam lex illorum, inquit, vetat gladio vtendum contra eos, qui scelera digna morte admiserint; & propterea non sunt ad regendum idonei. Nonnullos autem assentatione & muneribus ad immolandum allexit. Extemplo igitur tum qui erant vere Christiani, tum qui speciem Christianorum præseferebant, tamquam in theatro locati, se palam omnibus patefecerunt. Nam qui recta voluntate Christianam fidem profitebantur, propenso animo balteum pro fidei defensione deponere, omniaq. cruciamentorum genera subire maluerunt, quam Christum Saluatorem denegare: in quorum numero fuere Iouianus, Valentinianus, & Valens, qui postea sunt Imperij gubernaculis potiti. Alij, qui animo parum sincero Christianam amplexabantur religionem, quiq. diuitias & honores veræ beatitudini anteferebant, abiecta cunctatione, ad immolandum se dederunt.] Subdit postea de Ecebolio (de quo nos superius) qui Christo nuncium remittens, Ethnicorum superstitioni adhæsit.

[a] *Theod. lib. 3. c. 5.*

At qualis fuerit Valentiniani gloriosa confessio, a Theodoreto [a] in hæc verba describitur: Valentinianus, qui post obtinuit Imperium, id temporis militum hastatorum in Palatio merentium Tribunus (*nempe, vt ait Sozomenus* [b], *Iouianorum, & Herculianorum, his nominibus dictæ cohortes, quæ imperatorem stipare consueuerunt*) singulare studium, quo erga pietatis defensionem flagrabat, manifeste declarauit. Nam cum amens ille & stupidus tyrannus Iulianus in fanum Fortunæ choreas ducens ingrederetur, & Aeditui vtrinque ad ianuas consisterent, vti introeuntes aqua lustrali (vt ipsi opinabantur) expiarent: Tribunus Valentinianus Imperatorem præcedens, qui huius rei gratia vtrumque Imperium consecutus est, vbi videt guttam aquæ suæ læuæ aspersam, pugnis cædit Aeditum, seq. inde non expiatum, sed turpi labe pollutum ait.] Sozomenus [c] hanc ipsam recensens historiam, hæc addit. Dicunt præterea, Valentinianum, Imperatore Iuliano inspectante, tantum vestis suæ cum ipsa gutta excidisse, abiecisseque, quantum gutta madefacerat.] pergit Theodoretus: Quod factum execrabilis tyrannus conspicatus, eũ ad castellum in solitudine situm relegauit, ibiq. vitam degere iussit. At Valentinianus, anno & paucis mensibus interiectis, Imperium tãquam mercedem suæ confessionis obtinet. Nam Deus iustus Iudex pietatis studiosos non in illa vita beata solum honore & gloria afficit; verum etiam spem de præclaris illis præclarorum laborum remunerationibus, quæ in cælo expectantur, conceptam, etiam donis in hac vita suppeditatis, plane confirmat.] hactenus Theodoretus de Valentiniani confessione.

[b] *Sozom. lib. 6. c. 6.*

VALENTINIANI, VALENTIS, ET IOVIANI CONFESSIO.

[c] *Sozom. lib. 6. c. 6.*

Hæc autem Constantinopoli gesta esse videntur, vbi in ipsa Regia Imperator aram Fortunæ statuerat, vt Socrates [d] tradit, qui de Valentiniani confessione pluribus agit [e], necnon de Valente eius germano, qui Imperatori adhærebat domesticus Comes, meminit & Iouiani: quos omnes licet fidei Christianæ professionis amore baltea deposuisse tradat; nequaquam tamen militiæ gradu priuatos esse affirmat, cum de ijsdem addit: Valentinianum atque Valentem minime Imperator Iulianus, quoniam eos tales esse homines intelligeret, quales Reipubl. plurimum possent commodare, de militaris honoris gradu deiecit; quemadmodũ neque Iouianum, qui illi successit in Imperio.] hæc Socrates; cui potius assentimur, de Iouiano præsertim, quem constat vna cum ipso Iuliano in expeditione aduersus Persas militasse: quod vero spectat ad Valentinianum atque Valentem, secus; vtpote quos Sozomenus etiam tradat [f] exulasse ea de causa Melitinæ Armeniæ ciuitatis; solutos autem ab exilio ab ipso Iouiano Imperatore, atque ipso extincto assumpsisse Imperium, Nicæam antea reuocatos. Hallucinatus tamen in eo videtur esse Sozomenus, cum ait hæc contigisse in Gallia: nam ibi dum fuit Iulianus, semper Christianum præfetulisse, superius satis perspicue demonstratum est: verum hæc omnia Constantinopoli ad ædem Fortunæ facta esse, reliqui æque consentiunt.

[d] *Socrat. lib. 3. c. 9.*

[e] *Socrat. lib. 4. c. 1.*

[f] *Sozom. lib. 6. c. 6.*

Quid autem in Iulianum Fortunæ sacrificantem dixerit Episcopus Chalcedonensis, idem auctor docet his verbis [g]: Ferunt, Marin Chalcedonis Episcopum eidem Iuliano Constantinopoli Fortunæ sacrificanti accessisse; palam, vt impium, contumelijs affecisse; ἀθεον, idest, auersum a Deo, & desertorem fidei appellasse: Iulianum autem ei solam cæcitatem probri loco obiecisse: venerat enim, vtpote senex, & suffusione oculorum laborans, alterius manu ductus. Sed vbi irridere etiam, & in Christum, vt solet, blas-

[g] *Sozom. lib. 5. c. 4.*

MARES EPISCOP. QVID IN IVLIANVM.

sphemiam loquí cœpit, dicereq. Iulianus: Non te Galilæus tuus sanabit: Marin respondisse: At ego gratiam Deo meo habeo, quod cæcus sum, ne te, qui a pietate excideris, oculis aspiciam. Imperatorem vero, nullo dato responso, eum præterijsse: putasse enim eo pacto religionem Gentium multo magis roboraturum, si se populo Christiano, præter omnium expectationem, patientem & mansuetum ostenderet.] hæc Sozomenus. At egregium senis facinus obscuratur Ariana ipsius professione: etenim licet ipse recantarit cum Arianis ceteris in Nicæno Concilio palinodiam; tamen vna cum ijsdem postea factus est (vt suis locis tertio Annaliũ tomo sæpius diximus) illius hæresis defensor acerrimus, inhærens Arianorum parti illi deterrimæ, cuius princeps erat Acacius: id quidem etiam ex eodem Sozomeno [a] atque Socrate [b] constat.

[a] *Sozom. lib. 4. c. 23.*

[b] *Socrat. lib. 2. c. 35.*

[c] *Ammianus lib. 22.*

Quod vero spectat ad patientiam ac mansuetudinem Iuliani, quam ait Sozomenus ad illecebram impietatis plurimum affectasse: in eandem sententiam Ammianus [c] plura adducit, quæ suo loco relaturi sumus. Verum adulatum eum esse Principi potius, quam (quod decebat sincerum historicum) puræ consuluisse veritati, satis perspicuum reddit quod de hoc scribit Gregorius Nazianzenus [d], qui hominem Athenis probe cognitum habuit; & quæ a fratre suo Cæsareo alijsq. accepit, summa fide conscripsit. apponã hic eius verba: Quemadmodum, inquit, Aetnæum ignem narrant Aetnæ radicibus abscondi, inferne exundantem, violenterq. retentum atque compressum, siue hoc aliud quidpiam est, siue anhelitus excruciati gigantis (*vtitur enim ea de gigante fabula Gregorius, quod comparationi, quam texit de Iuliano, probè conueniat*) de more quidem horrendum quemdam sonum ex ima parte edere, fumũq. propinqui mali indicem vertice suo euomere: quod si forte exuberantior fuerit, nec iam vi vlla retineri queat, tum vero finibus suis æstu vehementi extrusum, sursumq. tendentem, ac supra foramina sua sese effundentem, nonnullas quoque subiacentis terræ partes incredibili illo & horribili fluxu peruastare: Eodem quoque modo illum, Iulianum scilicet, reperire licet, aliquantisper quidem sibi ipsi imperantem, ac sophistici edicti impostura res nostras grauibus incommodis afficientem: ceterum si quando iræ impotentia exuberantior esset; tum ne animi quidem peruersitatem premere, tectamq. habere posse, verum aduersus pium diuinumq. ordinem nostrum nuda & aperta persecutione grassari. Vt enim edicta aduersus ædes sacras tum publice proposita, tum priuatim expleta, & donariorum ac pecuniarum depræ-dationem, non magis ab impietate, quam ab auaritia manantem, & supellectilis sacræ direptionem profanis manibus indigne contumelioseq. tractatæ præteream: vt etiam sileam & præsules & subditos, qui pro his rebus extrahebantur, grauissimeq. torquebantur: vt præteream columnas cruoris plenas, horum manibus atque complexu, dum virgis conciderentur, per orbem cinctas: vt etiam sagittarios per regiones & vrbes discurrentes, atque ipso etiam edictorum auctore acriores & immaniores (quo nos videlicet pro Persis, & Scythis, alijsq. barbaris, subiugaret) vt hæc omnia prætermittam: Eccui ignota est Alexandrinorum crudelitas, qui præter multa alia, quæ aduersus nos designarunt, licentia temporis immodice vsi, plebs etiam alioqui turbulenta & furiosa, hoc quoque impietatibus suis adiecisse feruntur, vt sacrosanctum templum nostrum duplici cruore implerent, victimarum, & hominum; idq. Imperatorij cuiusdam Philosophi ductu atque auspicio perpetrasse (Pythiodorus is erat) ab his tantum facinoribus nominis famam consecuti? Eccui seditiosa Heliopolitarum coitio incognita est? eccui Gazæorum immanis audacia? qui apud eum in admiratione & honore erant, siquidem ipsius magnificentiam luculenter experti sunt. Eccui Arethusiorum furor, prius quidem obscurorum, ceterum ab eo tempore admodum etiam clarorum atque insignium occultus latet? &c.] At hæc singula ab ipso Gregorio adeo breuiter tacta potius, quam recensita, vt fusius pro vt gesta sunt enarrentur, iure exigitur: agemus de singulis inferius, secundum ordinẽ temporum. Verum quid rursum post multa superaddat de Iuliani præcipiti iracundia atque insano furore, ad suggillandam affectatam interdum ab eo philosophicam patientiam, hic in medium adducamus.

[d] *Gregor. Naz. orat. 1. cont. Iul.*

IVLIANI PRÆCEPS FVROR.

Gregorius igitur hæc de eo per ironiam [e]: Illud vero an non in philosophi huius doctrina laudabile, quod adeo ab ira alienus, animiq. perturbationibus superior erat, Principumq. eorum similis, qui constantiæ tranquillitatisq. laude aliquando floruerunt, nec etiam si quid molestiæ ipsis accidisset, vultum tamen quicquam immutarunt, atque vllum commoti animi signum dederunt? vt quod Iudicis munere fungens, aulam clamo-

[e] *Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

IVLIANVS IN AVDIENDO ET IVDICANDO.

ribus ac pedum strepitibus impleret, non aliter ac si ipse iniuria & damno affectus esset, A ac non alijs potius hæc patientibus succurreret, ne oratione quidem complecti velimus. Hoc autem eccui ex omnibus ignotum est, quod multos etiam e rusticioribus, qui ad eum accedebant, vt eorum quæ homines ab Imperatore petere, precibusq. postulare ac contendere solent, aliquid consequerentur, ita mulctabat palam pugno feriens, calcibusq. petens, vt præclare secum actum putarēt qui atrocius aliquid non pertulissent?] hæc Gregorius ad sugillationem ostentatæ, & prædicatæ ab Ethnicis patientiæ Iuliani, quod soleat omne fucatum nequaquam diutius perdurare, & affectatum atque ad fallendum compositum minime fieri diuturnum. Præter hæc enim, quæ obiter a Gregorio Nazianzeno de Iuliani furore & immanitate dicta sunt; Nectarius [a] quoque Episcopus Constantinopolitanus, ea oratione quam habuit in exordio Quadragesimalis ieiunij, detestatus tyranni sæuitiam recensēt illata eius voluntate in Christianos cruciamenta, & crudelissimas neces, nempe ventris & viscerum sectiones, virginum publicas verberationes, oculorum effossiones, dentium eiectiones, linguarum & manuum præcisiones, tibiarum confractiones, excogitatas & adhibitas craticulas, lebetes, subulas, sartagines, & alia genera cruciamentorum recenti vsu iterum innouata. ita tamen (quod sæpius diximus) huiusmodi in Christianos supplicia adhibebantur, vt alia quauis potius, quam pietatis causa, ab eodem & eius Præsidibus ingeri fingerentur. B

[a] Nectar. orat. apud Lipoman. tom. 5.

Porro qui adeo immaniter in Christianos, alijs prætensis causis, clanculum sæuiebat: artes præterea varias excogitauit, quibus posset in ijs quæ foris essent, populum, inuitum licet, absque publicis quæstionibus, idololatriæ reddere obsequentem. Nam cum primum (vt dictum est) in erogatione publici donatiui, thuris oblatione fidem totius exercitus explorasset; noua quadam excogitata nequitia, vniuersæ Constantinopolitanæ vrbis populum aggreditur pertentare. quidnam hoc fuerit, idem qui supra Nectarius [b] egregie litteris commendauit; licet eius orationem ab aliquo ex Græcorum recentioribus deprauatam esse, facile existimarim, quod Episcopus Constantinopolitanus, Patriarcha dictus habeatur, eidemq. per visum apparuisse dicatur Theodorus martyr, commonuisseq. eum de insidijs Iuliani: quam quidem apparitionem cuipiam alij potius quam Episcopo factam esse putamus, quod Eudoxius tunc præesset Ecclesiæ Constantinopolitanæ, hæreticorum omnium scelestissimus. Res autem sic se habuit. Auspicantibus Christianis consueto animi ardore sollemne ieiunium Quadragesimæ, auersantibusq. magis ac magis Iuliani impietatē, contrarijsq. studijs exhibere se in omnibus Christianos elaborantibus: exacerbatus ipse nonnihil propensioribus ipsorum officijs, dolosum huiuscemodi consilium inijt, conscio & administro vrbis Præfecto Themistio. C

[b] Extat apud Lip. tom. 5. ex Metaphr. die 17. Febr.

IVLIANVS DOLO AGIT CVM CONSTANTINOPOLITANIS.

Cuncta cibaria, quæ venum publice in foris exponi solerent, sacrificijs dijs immolatis infecit ac polluit, vt sic illi omnes cibis cogerentur vesci immolatitijs, nisi fame confici penitus vellent. Cum oraculo Theodori martyris, quonam modo consulendum esset fidelibus fame periclitantibus, fuit diuinitus demonstratum, nempe vt tunc loco panis, cocto omnes frumento vterentur in cibum. Tunc enituit Christianorum, qui ditiores essent, charitas erga egenos; qui, ne pauperibus pateret occasio idolothytis illis publice expositis necessitate vescendi, coctum frumentum sunt omnibus largiter impertiti: quod illi tanquam a martyre Theodoro collatum religiose sumpsere; idque per totam hebdomadam illam. Quando Iulianus desperans penitus perficere posse, quæ tot diebus frustra tentasset: cibos puros absque aliqua labe contactos in foris, vt antea, apponi iussit, iam Christianorum continentia victus atque constantia. Placuit vero fidelibus, vt tam glorioſa de Apostatæ impietate parta victoria perpetuis monumentis consignata dimanaret ad posteros, nimirū vt in honorem martyris Theodori, anniuersaria die, ciues Constantinopolitani coctum frumentum erogarent in pauperes. Quòd autem hæc ipsa describens incertus auctor addiderit, eadem Antiochiæ facta esse, certo certius erasse constat: nam cum ista de loco Nectarij testimonio fulciantur; ea item potissima ratione mendacij auctor redarguitur, quod cum hæc Quadragesimæ tempore contigisse ipse æque consentiat, Constantinopoli potius quam Antiochiæ id actum constat. Nam cum Zosimus [c] auctor sit, Iulianū decem integros menses Constantinopoli commoratū esse, certumq. pariter habeatur ex Ammiano [d] (quod dictum est anno superiori) tertio Idus Decembris ipsum ingressum esse Constantinopolim: affirmare necesse est, ibidem eum egisse vsque ad tertium Idus Octobris: quod & confirmant data Constantinopoli nonnulla D E

[c] Zosim. lib. 3.
[d] Ammianus lib. 22.

nulla eiusdem Imperatoris rescripta. Addit Suidas [a], a Iuliano terra obrutum sanctissimum Crucis signum, quod Constantinus felicitatis vrbis illius significandæ causa, in capite eiusdem vrbis simulacri exculpserat: sic namque impius, ne scilicet Christi virtuti tribueretur gloria amplissimæ ciuitatis. A

[a] Suidas verbo Ἰουλιανός.

Ceterum quod Constantinopoli natus esset, erga conciues suos vniuersos voluit videri munificus, adeo vt a priuilegijs illis concessis excludi noluerit Christianos: quod & rescriptum ab eo ad ciues datum plane significat: est vero eius titulus: Iulianus Byzantijs.] sic enim, quod maluit in odium Constantini ciuitatem illam veteri nomine, quam Constantinopolim nominari. Rescriptum autem sic se habet [b]:

[b] Iulian. epist. ad Byzant. 14.

Senatores omnes vobis reddimus, & Patroclos, siue in Galilæorum religionem se dederint, siue aliud quiduis egerint, vt curiam effugiant; extra eos, qui in vrbe primaria B publico munere præfuerunt.] hæc ipse.

Commoratus Iulianus Constantinopoli ad decem (vt dictum est) menses, Antiochiam profecturus, transgressus fretum (inquit Ammianus [c]) Chalcedonem ex aduerso littore positam venit. Vbi nactus Legatos a Rege Persarum missos, quid in eos contra ius gentium Iulianus egerit, Nicephorus [d] paucis his narrat: Afflixit quoque Oratores Persas, qui ad eum Chalcedonem venerant, Manuel, Sabel, & Ismael, propterea quod Christianam colerent religionem: neque in eis Legatorum ius, contra receptum omnium gentium morem, violare est veritus.] hæc ipse.

[c] Ammianus lib. 22.
QVID IVLIANVS CHALCEDONE.
[d] Niceph. lib. 10 c. 11.

Porro hos ignominia ab eo affectos, atque neci traditos esse, eorum martyrij Acta [e] significant: sed quod ab Alethundaro Rege missos perperam habent, cum constet hoc tēpore Persis præfuisse Saporem, plane a veritate dissentiunt. Dum vero capitali supplicio eos affecisse Iulianus dicitur, ea causa affertur, quod inuitati ad sacrificium, magnis animis renuerunt: in eos enim tamquam impios & contemptores Persarum numinum nempe Solis, Lunæ, & Ignis, quasi vindex legum Persarū, iussit animaduerti. Horum, autem memoria in publicos indices relata, decimaseptima Iunij, qualibet anni periodo, tam apud Græcos, quam Latinos in Ecclesia celebratur. C

[e] Metaphr. die 17. Iunij.

Post hæc vero Iulianus cum Chalcedone recessisset (inquit Ammianus [f]) Nicomediā venit, vrbem ante hac inclytam, ita magnis retro Principum amplificatam impensis, vt ædium multitudine priuatarum & publicarum recte noscentibus regio quædam vrbis æstimaretur æternæ. cuius mœnia cum vidisset in fauillas miserabiles concidisse, angorem animi tacitis fletibus indicans, pigriori gradu pergebat ad Regiam: hoc maxime ærumnis eius illachrymans, quod ordo squallens occurrit populi nimium quantum ante hac florentissimus. Et agnoscebat quosdam ibidem ab Eusebio educatos Episcopo, quem genere longius contingebat] nempe materno. At diuinæ plane vindictæ (quod tertio diximus tomo) de impietate ibi coalita hæresis Arianæ, exemplum extitit Nicomedia, in qua & nunc Zeno martyrio coronatur. Prosequitur Ammianus Iuliani iter per Nicæam in Galatiam. Sed antequam res ibi ab illo gestas recenseamus; quid his tēporibus ab eo actum sit Cæsareæ in Cappadocia, narrare aggrediamur. id enim his verbis posteris tradidit Sozomenus [g]: D

[f] Ammianus lib. 22.
ADVENTVS IVLIANI NICOMEDIAM.
[g] Sozom. lib. 5. c. 4.

Sub idem tempus Imperator iste Cæsaream ad montem Argeum sitam vrbem amplā, locupletem, regionis Cappadociæ primariam ex numero ciuitatum deleuit, & Cæsaris priuauit nomine; quod quidem nomen, regnante Claudio, cum Mazaca iam ante appellata fuisset, obtinuerat. Nam contra ciues eius ciuitatis dudum grauissimum odium conceperat, tum quod omnes fidem Christianam profiterentur, tum quod olim fana Iouis vrbis patroni, & patrij Apollinis diruissent: quin etiam vniuersæ ciuitati grauiter succensuit, iratusq. est, quod templum Fortunæ, quod solum eo regnante superarat, a Christianis euersum esset: atque Gentiles, qui in ea vrbe pauci numero erant, valde incusauit, quod non illud facinus vlti fuissent; & si forte calamitatis aliquid ideo subeundum esset, quod non libentibus animis pro Fortuna subijssent. Omnes præterea opes, omnemq. pecuniam ecclesiarum tum in Cæsarea, tum in confinibus eius positarum, diligenter vestigari, atque in medium afferri, atque statim trecentas libras auri ærario publico solui; & clericos omnes in numerum militum, qui Præfecto illius regionis parebant, adscribi iussit: quæ res & plurimum sumptus requirit, & in exercitibus Romanis magno probro ducitur. Itemq. multitudinem Christianorum vna cum vxoribus & liberis censeri, & non aliter atque in pagis fieri solet, tributa pensitare E

QVID IVLIANVS IN CAESARIENSES.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mandauit. Atque cum iureiurando minatus est, neque ab ira se, neque ab affligenda ci- A
uitate temperaturum, neque permissurum Galilæis (sic enim per contumeliam Christianos appellare solebat) capita sua ceruicibus retinere, nisi delubra idolorum quam primum de integro extruerent. Cuius minæ fortasse re ipsa impletæ fuissent, nisi celerius ipse e vita migrasset.] hæc Sozomenus.

Laudatur a Gregorio Nazianzeno Cæsariensium animi magnitudo, quod eo tempore, quo Gentilium res florerent, & templa vbique aperirentur & instaurarentur collapsa; ipsi tunc impetu facto, quod reliquum fuerat Fortunæ delubrum fuerint demoliti; etenim Iulianum irridens, hæc ait [a]: Nam quæ in Cæsarienses nostros admisit, hos, inquam, animi magnitudine, flagrantiq. erga pietatem studio præstantes, ita ab eo iactatos, contumelioseq. vexatos, fortasse ne obijcere quidem æquum fuerit. Etenim iusta indignatione succensus ob Fortunam melioris fortunæ tempore infortunatam, calami- B
tateq. oppressam, ad hanc vltionem progressus esse videbatur; quandoquidem iniustitiæ dominanti nonnihil concedendum est. At vero quis est nescius, cum promiscua plebs furenter in Christianos impetum fecisset, multaq. cæde perpetrata, plura etiam comminaretur; gentis Præfectum, quoniam media via inter temporis tyrannidem & leges incedens (vt enim tempori seruiendum putabat, ita etiam leges quoque mediocriter verebatur) multis Christianorum abductis, de nonnullis etiam Gentilibus suppliciũ sumpsisset, orta postea occasione, ad Imperatorem ductum esse, ac præfectura ignominiose abdicatum, huius rei iudicium subijsse: cumq. se legibus, iuxta quas iudicandi sibi prouincia commissa fuerat, tueretur; nihil prorsus factum esse, quam vt ad mortem raperetur: ad extremũ autem Imperatoris clementia exilio dumtaxat mulctatum esse? Porro quam præclara & humana sententia! Quid enim graue (inquit iustus iudex, mini- C
meq. Christianos persequens) si decem Galilæos manus vna Græcania sustulit? Hæc vero an non perspicua crudelitas? an non persecutionis edictum, & quidem ijs quæ publice proponuntur, multo expressius & formidolosius? Quid enim interest, periculũ Christianis edicas atque promulges, an præteferas te Christianorum persecutoribus delectari; magniq. criminis loco ducas, moderatione quadam vti? Velle enim Imperatoris, lex est non scripta, imperij & potentiæ patrocinio subnixa, & quidem scriptis legibus, quæ potentia non fulciuntur, longe firmior atque valentior.] hæc Gregorius, pluribus redarguens eos, qui a persecutoris nomine vindicare Iulianum niterentur, eo quod persecutionis aduersus Christianos minime promulgasset edicta: ostendens exemplis pluribus & rationibus, tum ex his quæ tunc per suos ageret, tum quæ meditaretur perficere, si per vitam licuisset, eam omnium acerbissimam dicendam fore persecutionem. Ceterũ quod D
spectat ad leges ab ipso Iuliano sancitas, quibus Christiana religio maxima esset detrimenta passura, aliasq. si datum fuisset, proxime sanciendas, paulo post dicturi sumus. Prosequamur modo institutam semel de rebus Cæsariensium orationem.

[a] Gregor. Naz. orat. 1 in Iul.

QVID IVLIANVS IN NAZIANZENOS.

Qui incensi Fortunæ templi a Cæsariensibus Christianis exæstuabat ira Iulianus, in ecclesias illas Christianorum, quæ erant in Cappadocia, furorem conuertit, sagittarijs militibus in eas immissis: quibus inuadentibus eã, quæ nobilissime Nazianzi nuper erecta erat; illius Episcopus, Gregorius nominatus, Gregorij cognomento Theologi pater, magna animi constantia infracto robore, quantumlibet summa senectute confectus, fortiter restitit. Hæc autẽ quo modo se habuerint, ab ipso eius filio Gregorio [b], qui præsens fuit, accipiamus: luculenta enim oratione est omnia prosecutus, nonnullaq. prælocutus de impia eiusmodi Iuliani persecutione sic ait: Hunc porro, *nempe Imperatorem Apostatam*, E
qui magis aut contempserit, aut oppresserit, ecquis tandem reperietur? At contemptionis quidem cum multa alia signa proferri queunt, tum argumento etiam esse possunt sagittarij illi, eorumq. Præfectus, quos in ecclesias nostras immiserat, vt eas vel voluntate sibi adiungeret, vel armis subigeret. Nam cum plerisque alijs oppugnatis, huc quoque cum eadem animi ferocia venisset, ac pro imperio & potestate templum sibi dedi iussisset: tantum abfuit, vt quidpiam eorum quæ cupiebat, perficeret, vt nisi patri meo vel suopte consilio, vel cuiusdam admonitu protinus cessisset, calcibus etiam cæsus discessurus fuisset. Ita in illum templi sacerdos furore & zelo æstuabat.

[b] Gregor. Naz. orat. in funere patris.

Pestem autem & exitium qua tandem ratione quispiam illi magis conflasse videri queat, quam & publice coniunctis totius populi votis & orationibus impiũ fundens ac profligans, ac ne temporis quidem turbinem reformidans, & priuatim aduersus eũ noctur-

A cturnam aciem opponens, hoc est humili cubitatione seniles, & roscidas carnes conficiens, & lachrymarum fonte pauimentum proluens, in annum etiam ferme integrum; idq. eo solum, cui res occultæ perspectæ sunt, arbitro faciens; ac propter pietatem ab ostentatione, sicut iã diximus, alienã, sedulo adnitens, vt nos ea res lateret; atque omnino latuisset, nisi ipse aliquando ex improuiso cubiculũ ingressus, humilisq. decubitus signa conspicatus, atque ex quodam ipsius famulo, quidnam hoc esset, percontatus, noctis arcanum intellexissem.] pergit deinceps Gregorius agere de electione Episcopi Cæsariensis tunc facta, cum Iulianus Cæsareæ esset; remq. gestam in hunc modum aggreditur enarrare.

Alteram eiusdem temporis, eiusdemq. fortitudinis narrationem accipite. Cæsareæ ciues de Archiepiscopi creatione inter se contendebant: nam alter clanculũ se abduxerat, B
alter requirebatur (*qui se subduxerat, Basilius fuit; qui requirebatur, Eusebius*) acrisq. seditio erat, compressuq. atque sublatu nequaquam facilis. Præter id enim, quod in hac re præsertim ob fidei feruorem natura sua ad tumultus excitandos procliuis est ea ciuitas: cathedræ insuper illius splendor & gloria contentionis acrioris causam afferebat. Atque hoc statu res erat; ac nonnulli Episcopi aderant, Archiepiscopum electuri. Sed cũ in plures sententias popularis multitudo distraheretur, alijq. alium proponerẽt, quemadmodũ in huiusmodi negotijs fieri consueuit, prout quisque vel cuiuspiam beneuolentia, vel Dei pietate mouebatur: tandem plebs tota, vno consensu, primarij ordinis virũ vnum, eximia illum quidem vitæ probitate præditum, nondum tamen diuino Baptismo consignatum, inuitum & repugnantem corripientes, simulq. militaribus copijs, quæ tum in vrbem venerant, opem afferentibus, in sublimi sede collocarunt, Episcopisq. obtulerunt, ab ijsq. pe- C
tere institerunt, vt eum salutari aqua tingerent, atque Archiepiscopum nominarent: suasioni interim vim admiscentes, non id quidem admodum grauiter & molestẽ, admodum tamen pie atque ardenter. nec enim cuiusquam virtus, aut pietas, oblata occasione, clarius emicuit. Sed quid tum factũ est, quoque progressus est tumultus? Coacti sunt, rore purifico hominem perfuderunt, Antistitem pronunciarũt, in throno collocarunt, manibus tamen potius, quã voluntate, sinceroq. animi affectu, sicut postea declaratum est.

ELECTIO EVSEBII VIOLENTA.

Vt enim volentes lubentesq. discesserunt, ac quæ vellent, libere decernere potuerunt: consilium inter se ineũt, haud scio an spirituale, sed ineunt tamen; atque omnia quæ gesta fuerant, abrogare statuunt; eamq. institutionẽ, vt minus legitime factam, pro irrita habere: vim ei, cui non minor vis illata fuerat, obijcientes, ac sermones quosdã petulanter magis quam sapienter eo tempore iactatos, vrgentes. At magnus Episcopus noster, æquusq. D
rerũ æstimator, nec cum ijs, qui huiusmodi consilium inibant, abductus est, nec eorũ sententiam comprobauit, sed constans atque inuictus permansit, haud minus, quam si nullam omnino vim perpessus fuisset. Nam cum vtrisque vis allata fuisset; vel vicissim accusandos eos esse dicebat, si ipsum accusarent; vel culpa soluendos, si ipsum culpa soluerent vel, quod iustius erat, ne absoluendos quidẽ, tametsi ipse crimine solueretur. Si enim ipsis venia deberetur; vtique & illi: sin illi vllo modo parcendum esset; multo minus ijs delicti veniam esse sperandam. Longe enim ipsis honestius tum futurum fuisse, periculum subire, atque omni ratione obsistere, quam insidias postea moliri, eo præsertim tempore, quo veteres inimicitiæ potius essent deponendæ, quã nouæ excogitandæ: sic enim se res habet. Aderat quippe Imperator aduersus Christianos fremens, atque hanc electionem irato infestoq. animo ferens; grauesq. in eum, qui Archiepiscopus institutus fuerat, mi- E
næ iactabantur; atque in nouaculæ acie sitæ res ciuitatis erant, ab eo ne die in rerum natura esse desineret, an seruaretur, atque clementiæ humanitatisq. nonnihil impetraret. Ad eum enim dolorem, quem ob Fortunam secũdioris fortunæ tempore solutam, euersamque, capiebat, noua hæc atque insolens Præsulis electio accedebat, quam publici iuris conuulsionem atque euersionem interpretabatur.

GREGORII EPISCOPI SENTENTIA DE ELECTIONE EVSEBII.

Quin ipse quoque prouinciæ Præfectus rationes conquirebat, quibus temporis atrocitati obsequi, & eum malo aliquo posset mulctare, ne erga eum quidem alioqui amice & beneuole affectus, sed quia aduersas in Repub. partes tuebatur, inimice atque infense. Quocirca eos, a quibus electus fuerat, velut accusatores illius futuros, per litteras accersebat, non iam leniter & remisse, sed minis etiam quibusdam additis, tãquam hoc Imperator flagitaret. Cum igitur pater de ea re epistolam accepisset, sine vllo metu ac cunctatione vlla, responsum huiusmodi dedit, ex quo animaduertere licet quæ in eo libertas

GREGORIVS SENIOR OBSTITIT PRAEFECTO.

Universidad de Deusto
Biblioteca

animi fuerit, quove ſpiritu acta. Nos, inquit, optime Præfecte, rerum omnium, quæ ge- A
runtur, cenſorem vnum ac Regem habemus, qui nunc armis propugnatur. Is & præ-
ſentem electionem expendet, quam nos rite ac legitime, atque ex ipſius voluntate feci-
mus. Vobis autem tametſi vim afferre, ſi ita tulerit animus, in procliui ſit: id tamen
numquam extorquebitis, quin ea quæ facta ſunt, vt recte iuſteq. facta patrocinio noſtro
defendamus: Niſi hanc vobis legem promulgare libeat, quibus ne limis quidem oculis
res noſtras aſpicere fas eſt. Hanc epiſtolam Præfectus ipſe admiratus eſt, tametſi ad bre-
ue aliquod tempus ſtomachatus, mirifice ſuſpexit, quemadmodum ex multis intellectũ
eſt, qui res illius perſpectiſſimas habebant. Atque hoc & Imperatoris repreſſit impetum,
& ciuitatem periculo, atque adeo nos dedecore atque infamia liberauit. hoc ciuitatis
exiguæ, cathedræq. ſummiſſioris Epiſcopus præſtitit.] hæc Gregorius Nazianzenus de
rebus Cæſareæ geſtis, cum ibi Iulianus adeſſet. B

EVSPYCHII MARTYRIVM.

Ceterum has omnes contumelias, quibus a Cæſarienſibus affectus eſt Iulianus, tum
ſupplicio aliorum, tum nece nobiliſſimi ciuis Eupſychij nomen reddentis antiquioris
martyris Eupſychij, qui ſub Hadriano ibidem fuerat paſſus, vlciſci voluit, de quo Sozo-
menus [a]: Fertur item, Baſilium presbyterum Eccleſiæ Ancyræ, & Eupſychium ex pa-
tricijs Cæſareæ Cappadociæ oriundum, qui nuper duxerat vxorem, & etiamnum velut
ſponſus nouus erat, eodem tempore per martyrium e vita migraſſe. Eupſychius qui-
dem, quantum coniectura aſſequi poſſum, propter fanum Fortunæ, quo id temporis
diruto, Cæſareæ ciues (vt ſupra demonſtrauimus) ad vnum omnes in Imperatoris odiũ
incurrerant. Qui autem ad illud demoliendum manus ipſi admouebant, pœnas dede-
runt, partim mulctati morte, partim exilio condemnati.] hæc Sozomenus: eadem quo-
que Nicephorus [b], & alij. Quod vero, cum non vnus Eupſychius, ſed alij complures ea C
de cauſa ſubierint mortis ſupplicium, ipſe tamen ſolus tam a Græcis [c], quam a Latinis
publicis tabulis reperiatur inter martyres recenſitus; aliqua alia fortaſſe acceſſit ad Eu-
pſychij martyrium cauſa, quæ deſiderari videretur in reliquis: niſi & illorum, & com-
plurium aliorum martyrum memoria excidit. Ceterum, quod ad Eupſychium pertinet,
quem Ethnici inclamauerint incendiarium: iuſtiſſimam interceſſiſſe cauſam martyrij,
diximus in noſtris ad Romanum Martyrologium Notis. Profecturo poſt hæc in Syriam
Iuliano Celſus prouinciæ Præfectus occurrit, eumq. eſt Tarſum vſque comitatus. de eo
enim hæc Ammianus [d]: Itineribus itaque emenſis cum Iulianus ad Pylas veniſſet (qui lo-
cus Cappadocas diſcernit, & Cilicias) oſculo ſuſceptum Rectorem prouinciæ, nomine
Celſum, iam inde a ſtudijs cognitum Atticis, adſcitumq. in confeſſum vehiculi, Tarſum
ſecum induxit.] hæc ipſe. hunc autem Celſum ab eodem Iuliano in exiliũ pulſum fuiſſe, D
Sozomenus tradit, quæ vero a Iuliano geſta ſunt, poſtquam e Cappadocia recedens, Sy-
riam verſus direxit iter, inferius enarrabimus.

[a] Sozom. lib. 5. c. 10.

[b] Niceph. lib. 10 c. 10.
[c] Menologium, & Rom. Martyrolog. die 9. Apr.

[d] Ammianus lib. 22.

Nunc autem in rebus Cæſarienſibus verſetur oratio, & perteſa iam prolixioris Iulia-
ni rerum in Chriſtianos geſtarum narrationis; tamquam otium captatura, ad res Baſilij
Cæſarienſis, & amantiſſimi eius ſodalis Gregorij Nazianzeni hoc anno tranſactas haud
inuita opportune ſe conferat, ad ea quæ reliqua ſunt de Iuliano poſtea reuerſura. Acci-
dit in hiſce turbis Cæſareæ occaſione violentæ creationis Euſebij Epiſcopi excitatis, vt li-
cet ijdem Epiſcopi perſuaſi a Gregorio ſeniore (vt dictum eſt) ratam eam electionem ha-
buerint; monachi tamen illi, quibus præerat S. Baſilius, ea occaſione ſeſe ab Euſebij com-
municatione diuellerent; atque ea & alijs de cauſis idem nouus Epiſcopus parum æquo
in ipſum Baſilium animo eſſet. Quibus obortis ſimultatibus, paci conſulturus idem Ba- E
ſilius in Ponticas ſolitudines ſeceſſit: præſentia enim conflabat aduerſariorum inuidiam.
At audiamus hæc ab ipſo eius collega Gregorio, qui à reditu Athenis in patriam hunc
in modum auſpicatur orationem [e]: Domum, inquit, reuerſi, cum mundo ac ſcenæ non-
nihil inſeruiſſemus, hactenus ſcilicet, vt plerorumque hominum deſiderio vtcumque
procul abhorrebamus) ad nos ipſos quam primum redijmus, atque ex imberbibus in-
ter viros profiteri cœpimus, virilius iam ad philoſophiam progredientes; non iam cor-
pore (haud enim permittebat liuor) ſed deſiderio & amore coniuncti.] Quod autem hic
Gregorius dicat, poſt ſuum ipſorum reditũ ex imberbibus profiteri cœpiſſe inter viros,
metaphorice potius (vt moris eius eſt ſæpius loqui) ſunt hæc accipienda: nam grandio-
ris eos fuiſſe ætatis, ex ijs quæ ſuperius dicta ſunt, facile poteſt intelligi.

BASILII ET GREGORII VITAE INSTITVTVM.

[e] Gregor. Naz. erat. in laudem Baſilij.

Sed

A Sed pergit de Baſilio dicere: Ille a Cæſarienſi ciuitate, vt alter quiſpiam conditor &
conſeruator retinetur: ac deinde quoniam me non perfruebatur, neceſſarias quaſdam
peregrinationes, minimeq. a propoſitæ ſibi philoſophiæ ſcopo alienas iniuit.] putat in-
terpres, in Seleuciam ad S. Theclæ eiuſmodi Baſilij peregrinationem contigiſſe, quo pie-
tatis ergo frequens erat acceſſus: ſed mea quidem ſententia fallitur: nam cum non pe-
regrinationem, ſed peregrinationes Gregorius dicat, manifeſte ſignificaſſe viſus eſt pe-
regrinationes illas, quas ad viſendos monachos Aegypti, Palæſtinæ, Syriæ, & Meſopo-
tamiæ, inſtituit: cum eorum inflammatus exemplo, reuerſus in patriam, idem viuendi
genus conſectatus eſt, vt declarat ipſemet ſcribens ad Euſtachium, quæ hic paulo poſt
reddituri ſumus. Proſequitur deinde de ſe ipſo Gregorius: At me & parentum pietas, &
ſenilis ætatis curatio, & incurſantes calamitates ab illius conſortio abſtractum tenuerũt,
B haud recte quidẽ ac iuſte fortaſſe; ſed tenuerunt tamen. Atque haud ſcio, an mihi hinc
quoque omnis vitæ difficultas, aſperitaſq. fluxerit, quodque incommodum ac ſalebro-
ſum ad philoſophiam iter habuerim, ne cupiditate mea animiq. propoſito ſatis dignum.
Sed rerum quidem noſtrarum ſtatus, quo Dei voluntas tulerit, feratur.] hæc de ſe Gre-
gorius, quod haud licuerit tam cito (vt exoptauerat) in ſolitudine, quam diutius fuerat
meditatus, vitam monaſticam exercere. De Baſilio autem ſubdit:

BASILII PEREGRINATIONES.

Hunc vero multiplex Dei erga genus humanum beneficentia & prouidentia in mul-
tis ante muneribus exploratum, ac quotidie clariorem illuſtrioremq. compertum, in
ſacrũ presbyterorũ ordinem adſcribit, luculentamq. Eccleſiæ facem memorabilẽq. pro-
ponit, ac per vnicam Cæſarienſem ciuitatem vniuerſo terrarum orbi prælucet. In quo
etiam hanc rationem tenuit, vt minime repente eum ad huiuſmodi gradum ſubueheret,
C nec eodem temporis momento ſalutaris aqua tingeret, ac ſapientia inſtrueret, quemad-
modum pleriſque eorum accidit, qui nunc ad præfecturas inflammati cupiditate ra-
piuntur, verum ordine ac ſpiritualis progreſſionis lege hoc eum honore afficeret.] &
inferius in prauum illum morem pluribus inuectus, quo non virtute meritiſq. in ſacer-
dotium profilitur, quo digniori deferendum eſſet, addit: Nunc autem, inquit, pericu-
lum eſt, ne ordo in toto Chriſtianiſmo ſanctiſſimus, in toto Chriſtianiſmo maxime ſit
ridiculus. Non enim virtute magis, quam malitia & fraude ſacerdotij dignitas paratur;
nec meliores ac digniores, ſed potentiores thronis inſident.] & paulo poſt: Cũq. nec me-
dici, nec pictoris nomen quiſquam obtineat, niſi prius morborum naturas expenderit,
aut multos colores miſcuerit, variaſq. formas penicillo expreſſerit: Antiſtes contra faci-
le inuenitur non elaboratus, ſed recens quantum ad dignitatem, ſimul ſatus ac proue-
D ctus, quemadmodum gigantes poetæ finxerunt. Vno die ſanctos fingimus, eoſq. ſapien-
tes & eruditos eſſe iubemus, qui nihil didicerunt, nec ad ſacerdotium quicquam antea
contulerant, præterquam velle. ac is quidem inferiori ſede quieſcit, humiliſq. ſtat, qui
ſublimem promeretur, &c.] Alludens nimirum ad Euſebium, de quo nuper, & ad Ne-
ctariũ qui item ex catechumeno ad Epiſcopatum ſedis Conſtantinopolitanæ poſtea eue-
ctus eſt. Deplorata hæc a Patribus deliniunt aliqua ex parte bonorum dolorem, cum
his ſimilia, vel forte deteriora aliquando peragi vident in Eccleſia Dei, dum faces Chri-
ſtianorum (ſic illos dixerim, qui honoribus inhiant atque diuitijs ex ſanguine Chriſti
captandis) abſque vlla probitatis & ſcientiæ facultate in ſublimes Eccleſiæ thronos pro-
uehi contemplantur, & miſcent cum ſanctis crebra ex intimo cordis dolore hauſta ſuſpi-
ria. At non (mox ſubdit Gregorius) eadem Magni egregijq. Baſilij ratio fuit: quin po-
E tius vt aliarum omniũ virtutum, ſic etiã moderationis in his rebus tenendæ alijs exem-
plar ſe præbuit. Nam cum prius ſacroſanctos libros populo lectitaſſet, qui & eorum ex-
planator erat, factus eſt presbyter ab Hermogene Epiſcopo Cæſarienſi, qui præceſſit Eu-
ſebium, de cuius ordinatione hoc anno habita egimus: de quo & hæc habet Gregorius.

BASILIVS INITIATVR PRESBYTERATV.

Cum Baſilio ſimultatem quandam is, qui proximus ante eum Eccleſiæ præerat, exer-
cebat: quibus autem de cauſis, aut quo modo, ſilentio præterire ſatius eſt. ceterum exer-
cebat vir in reliquo quidem non ingeneroſus, atque eximia pietate præditus, vt perſecu-
tio tum temporis exorta, & acris aduerſus eum ſuſcepta contentio perſpicue declarauit;
ſed tamen in Baſilio humani aliquid paſſus. Neque enim viles tantũ & plebeios, ſed etiã
præſtantiſſimos quosque viros Momus attingit: vt ſolius Dei ſit, omni peccato atque ani-
mi perturbatione vacare. Ergo aduerſus eum concitatur Eccleſiæ pars ſelectior, & ſapien-
tior: ſi modo ſapientiores ij habendi ſunt, quam reliquum mortalium vulgus, qui ſe

EVSEBII CVM BASILIO SIMVLTATES.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipsos a mundi consortio segregarunt, ac vitam suam Deo consecrarunt: Nazaræos nostra- A
tes dico, atque in huiusmodi res præsertim maxima animi intentione incumbentes: qui
turpe & indignum esse arbitrati, principis sui contumeliam, repulsæq. iniuriam dissimu-
lanter ferre, periculosum facinus aggrediuntur.] Intelligit more suo Gregorius per Na-
zaræos, monachos: quorum cum dicit principem fuisse Basilium, plane significat iam
ante hoc tempus, cum adhuc Cæsariensis Ecclesiæ presbyter esset, arripuisse vitæ mona-
sticæ institutum, quod postea (vt dicemus) perfecit in Ponticis solitudinibus.

QVAE MONACHI IN EVSEBIVM. Quid autem ijdem monachi in Eusebium infensi moliti sint, mox subdit: A magno &
seditionis experte Ecclesiæ corpore deficere, seq. abrumpere constituunt: non exiguam
quoque multitudinis eius partem amputantes, tam eorum qui plebeio ordine censebantur, quam eorum qui magistratus gerebant. Id autem ob tres causas, easq. firmissimas, perfacile erat. Primum enim Basilius tanta apud omnes veneratione erat, quanta haud B
scio an quisquam nostræ ætatis philosophorum; eamq. vim habebat, vt cohorti suæ, si voluisset, animos ac fiduciam afferre posset. Deinde qui negotium illi faccssebat propter tumultum in ipsius electione coortum, ciuitati suspectus erat, vt non magis rite ac legitime, quam tyrannice præfecturam consecutus. Postremo aderant Episcopi quidam ex Occidente, qui Orthodoxos omnes ad suas partes pertrahebant.] Intelligit Gregorius de Eusebio Vercellensi Episcopo, & Lucifero Calaritano; qui cum tunc essent in Oriente exules, Iuliani indulgentia in Constantij odium liberati, Apostolica functione eos qui in Arianam hæresim lapsi essent, ad Ecclesiam Catholicam reuocare, prouincias circumeuntes satagebant. Quid autem in tanta rerum perturbatione præstiterit Basilius, idem Gregorius institutam prosequens orationem docet his verbis:

Quid igitur præclarus ille & Pacifici discipulus? Nec enim ijs qui contumeliam ipsi C
inferebant, aut qui ipsius partibus studebant, obluctari poterat: nec illius erat dimicare, aut Ecclesiæ corpus lacerare, alioqui etiam bello vexatæ, atque ab hæreticis, penes quos tum summa rerum erat, in periculum adductæ: simul etiam consultoribus nobis, sincerisq. monitoribus ea in re vsus, nobiscum hinc profugus in Pontum secedit, pietatisq.

BASILIVS ET GREGORIVS PROFICISCVNTVR IN BREMVM. gymnasia, quæ in illis locis erant, moderatur, atque cum Helia & Ioanne summis philosophis solitudinem amplectitur.] Hactenus Gregorius de transmigratione sua atque Basilij in Ponticas solitudines; de quorum vitæ instituto agemus anno sequenti. Cum igitur ex his liquido constet; nonnisi post creationem Eusebij Episcopi Cæsariensis Basilium & Gregorium petijsse Ponticas solitudines; erroris arguitur Gregorius presbyter in vita Gregorij Nazianzeni, dum ait, id Constantij Augusti temporibus contigisse. Interea vero cum Eusebius Basilio infensus Gregorium demulcere studeret: haud his acquiescens D
a Greg. epist. 20. Gregorius, quæ esset ea in re animi sui sententia, hisce datis ad eum litteris [a] libera fronte significauit:

GREGOR. EPISTOLA AD EVSEBIVM. Quoniam mihi cum eo viro sermo est, qui nec mentiri amet, & in altero mendacium omnium acutissime deprehendat, quantumuis callidis multiplicibusq. labyrinthis obuoluatur. Atque insuper ne mihi quidem fucus & simulatio placet (dicam enim, etsi molestius sit) tum a natura ita comparato, tum a Scriptura instituto atque informato. Idcirco quæ animo occurrunt, scribo. Ac tu meam dicendi libertatem in bonam partem accipias, velim: aut certe parum æquus in me eris, libertatem mihi adimens, cogensq. conceptum merorem velut morbum quemdam malignum & suppurridum in me ipso me continere. Ornari quidem me abs te, lætor (siquidem homo sum, vt prius dixi, quis-

GREGORIVS REDARGVIT EVSEBIVM. piam) atque & ad Concilium & ad conuentus spirituales vocari. Verum contumeliam E
charissimo fratri Basilio a tua pietate illatam esse, atque etiam num inferri, moleste fero, vtpote quem & vitæ & studiorum, excellentissimæq. philosophiæ socium & iam elegi, & nunc habeo, nec quicquam ob iudicium de eo meum succenseo: sic enim parcius loqui præstat, ne alioqui ipsius virtutes prædicans, me ipsum laudare videar. Tu vero, dum eo contempto, nos honore prosequeris: perinde mihi facere videris, ac si quis vnius viri caput altera manu demulceat, altera malam feriat; aut etiam conuulsis domus fundamentis, parietes depingat, atque externas partes exornet. Proinde si quid mihi obsequendum putabis, hoc facies: vt autem obsequaris, abs te peto atque contendo: æquum est enim. Si illum, vt par est, colueris, ipse quoque ab eo vicissim obseruaberis: nos autem sequemur, quemadmodum vmbræ corpora, vtpote parui, & ad pacem procliues. Non enim ita misero statu res nostræ sunt, vt cetera quidem philosophari, partiq. excellentiori adiungi

A iungi velimus: ceterum dilectionem, quæ totius doctrinæ nostræ caput est, contemnamus, ac pro nihilo ducamus: idque erga virum sacerdotio insignem, tantaq. virtute præditum, quem & vita & doctrina & ætate, omnium quos nouimus, præstantissimum esse censemus. neque enim mæror, quo affecti sumus, veritati tenebras offundet.] Hactenus Gregorius ad Eusebium: & quidem Christiani philosophi libertate hæc sunt digna: quæ tamen in deteriorem partem ab illo accepta esse, posteriores eiusdem Gregorij datæ litteræ significant [a].

a Gregor. Naz. epist. 169. edit. nouæ Parisien.

Quod vero ad Basilium spectat, haud inuitus oblatam arripuit occasionem secedendi in solitudinē, quam diutius exoptasset: de suo enim mentis proposito, & quo modo veluti quibusdam passibus atque viæ gressibus, ad summum hoc Christianæ vitæ culmen peruenerit, ipse in epistola ad Eustachium scripta declarat his verbis [b], totius vitæ suæ vs-

b Basil. epist. 79.

B que ad illud tempus veluti epitomen texens: Ego, inquit, postquam multum temporis vanitati impendissem, & omnem prope iuuentutem inani studio attriuissem, quo tenebar, cum apprehendendis infatuatæ a Deo sapientiæ disciplinis immorabar: tandem aliquando, vbi velut ex graui somno expergefactus, ad Euangelicæ veritatis admirabile lumen respexi, agnouiq. inutilitatem sapientiæ principum huius sæculi, qui abolentur; deplorata plurimum miserabili vita mea, ductorem mihi dari optabam, qui ad pietatis me dogmata introduceret: & cum primis hoc mihi curæ, vt morum correctionem aliquam instituerem, quos per diutinam consuetidinem cum improbis contractam peruerteram. Lecto itaque Euangelio, animaduersoq. illic, quod plurimum occasionis & momenti afferat ad perfectionis studium, si quis bona sua vendat, deq. illis egenis fratribus communicet, & prorsus nulla teneatur huius vitæ cura, nec patiatur mentem suam ali-

BASILII VITAE MONASTICAE INEVNDAE RATIO.

C qua rerum præsentium affectione turbari: optabam dari aliquem ex fratribus, cui istud vitæ genus arrideret, quo cum vna profundum vitæ huius pelagus superare liceret. Inueni sane multos apud Alexandriam, nec paucos apud reliquam Aegyptum: deinde & alios in Palæstina, & in Cœlosyria, & Mesopotamia, quorum admiratus sum tū in seruanda dieta temperantiam, tum in obeundis laboribus tolerantiam. ad quorum obstupui precandi vigorem & constantiam: cum obseruarem, quo pacto nec somno victi, nec aliqua alia naturæ necessitate deflexi, sublimem semper & inuictum animi sensum in fame & siti, in frigore & nuditate seruarent, nec corporis rationem habentes ipsi, nec ab alijs aliquid illi curæ impendi sustinentes; sed quasi in aliena carne degerent, ipso opere ostendentes, quid sit in rebus vitæ peregrinum esse, & conuersationem in cælo habere. Cum illa admirarer, vitamq. virorum illorum ob id beatam iudicarem, quod ipso opere
D se mortificationem Iesu circumferre declararent: cupiebam & ipse, quantum mihi possibile esset, illos æmulari.

Huius itaque gratia vbi videbam quosdam in patria mea illorum institutionem sectari cœpisse: commoditatem aliquam reperisse me ratus, inuisibilium animi affectuum in his quæ videri possunt, experimentum cepi. Quoniam igitur quæ in vnoquoque nostrum occulta sunt, dignosci nequeunt, satis indicij ad declarandam animi humilitatem esse putaui, si humili veste induerer, sufficereq. mihi ad faciendam eius rei fidem, crassum ac rude pallium, & zonam, & e rudi corio calciamenta, &c.] Porro tunc credimus Basilium lustrasse Aegypti solitudinem, cum postquam Athenis reuersus est in patriam, conuenturus Eustachium Christianum philosophum, Alexandriam venit, vt ipse in epistola ad eum scripta testatur [c].

c Basil. epist. 165.

E Qui igitur cum quæreretur ad Episcopatum Cæsariensem, improuisa fuga sibi consuluit, & creato Eusebio Episcopo sibi parum æquo, vna cum Gregorio Nazianzeno petijt Ponti siluas, a suis Cæsariensibus magnis studijs, re comperta, litteris reuocatur: cum ipse apologeticam ad illos dedit de sua discessione epistolā, in qua hæc in primis ad eos [d]: Sæpenumero admiratus sum, quidnā animos vestros erga nos affecerit, & vnde sit quod tantopere a nostra mediocritate tam modica & exili, nullaq. in re amabili, superamini, vt scriptis nos per amicitiæ & patriæ commemorationem adhortemini, & vt profugos filios assolent parentes, paternis ad vos visceribus reuocare conemini. Ego quidem nos profugos esse factos, fateor, neque negauerim: causam autem fugæ iam ipsi nostis, si quidem cupitis. Ea vero potissima est, quod tum cum essem apud vos ex inopinato perculsus, quemadmodū si quispiam repentinis terræ motibus consterneretur, animi considerationes haud cohibui, sed procul aufugi, multumq. temporis mansi separatus a vobis.

BASILII FVGAE RATIO.

d Basil. epist. 141.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vobis. Postea vero subijt animum meum desiderium quoddam diuinorum dogmatum, A
& quæ circa illa versatur philosophiæ. Quo enim aliquo pacto possem: quo, inquam,
aliquo pacto possem ego vna nobiscum inhabitantem domare malitiam? O si mihi de-
tur Laban quisquam, qui me liberet ab Esau, ducatq. ad cælestis vitæ philosophiã,&c.]
hæc Basilius de fugæ suæ & secessionis in eremum ratione: cum alioqui iamdiu ante,
LIBANIVS LAVDAT BASILIVM. Cæsareæ cum esset, vt diximus, vitam monasticam excoluisset: quod & ex ijs patet,
quæ ad eum scripsit Libanius sophista, qui (vt dictum est) summa pollebat apud Iulia-
num æstimatione: cuius pariter litteris significatur, præstantem virtutibus etiam in
adolescentia semper viguisse Basilium, secundum ea quæ de ipso testatus est quoque
Gregorius Nazianzenus. Vt intelligas, quæ ab ipso ad Eustachium scripta modo retu-
limus, magna animi summissione esse locutum: vt qui putauerit, omnem superioris vi-
tæ suæ institutionem, comparatam sublimiori illi Angelorum vitæ haud impari in ere- B
mo viuendi generi, fuisse penitus solutissimam.

[a] Extat apud Basilium epist. 143. EPISTOLA LIBANII AD BASILIVM. Sed reddamus hic verba Libanij [a] ad Basilium hæc post alia scribentis: Ego, namque,
quem tui putas oblitum, iam olim te, cũ adhuc adolescens esses, dilexi, propterea quod
te viderem temperantia ita præditum, vt cum senibus quoque decertares: idq. in ea ci-
uitate quæ voluptatibus scatet: deinde & disciplinarum iam magnam esse partem con-
secutum. Quoniam vero operæpretium esse putas, vt & Athenas videres, idq. & Celso
persuaseras: gratulabar Celso, quod amicitiæ tuæ esset coniunctus.] hunc illum puto
intelligendum esse Celsum, cuius nuper ex Ammiano meminimus, qui Athenis Iuliano
probe notus, ab eodem insignitus fuerat amplissima præfectura prouinciæ Cappado-
ciæ. Sed prosequitur Libanius: Posteaquam vero reuersus esses & in patria constitutus:
ad me ipsum. Quid nunc, aiebam, molitur nobis Basilius, & ad quod vitæ genus sese C
contulit? An in forensibus actionibus versatur, veteres illos rhetores æmulatus? vel di-
uitum liberos in rhetorica instituit? Cum vero veniissent quidam nunciantes multo te
potiorem viam ingressum esse, hocq. spectare magis quomodo Deo reddaris amicus,
quam quomodo diuitias colligas: & te felicem esse dicebam, & Cappadocas: te qui-
dem, quod malueris talis esse: illos vero, qui talem potuerint exhibere ciuem.] hæc Li-
banius, licet Ethnicus, laudator tamen arrepti vitæ propositi a Basilio: quem quanti fe-
cerit atque coluerit, dicturi sumus inferius. Iam puto, ex his quoque intelligas, quanto
deteriores sint Ethnicis hæretici nostri temporis vitæ monasticæ detrahentes.

GREGORIVS NAZIANZ. SEQVITVR BASILIVM. Quod vero ad eius sodalem & in eremo collegam Gregorium spectat. ipse quoque,
qui hoc diutius meditatus erat, sed tamen parentibus cum assideret senibus (vt ipse te-
statur) fuerat detentus & impeditus: mox liber, illis relictis, Basilium est consectatus: D
nam inde ei peropportuna manauit occasio, quod germanus eius Cæsarius, relicta præ-
fectura, qua fuerat a Iuliano donatus, recedens ab aula (vt supra explicauimus) nobilio-
ri purpura, nempe confessione decorus, in patriam remeauerat: in quem Gregorius mox
lo spirituali, quo pater eum deuinxerat, nempe sacro ordine presbyterij, cuius ipse me-

[b] Greger. Naz. in carmine de vita sua. minit illis versibus [b]:

Nam me pater, quamuis nosset plane meam
Sententiam (qua causa motus, nescio:
Paterni amoris forsan beneuolentia:
Vehemens potestati iunctus est amor)
Vt vinculis me spiritualibus constringeret,
Boniq. me participem faceret, maxima
Vi permouens solio secundo collocat, &c.] E

narrat deinde suum accessum post hæc in solitudinem. Contigisse plane videtur eiusmo-

[c] Gregor. Naz. epist. 11. CAVSA SVSCEPTI PRESBYTERATVS. di initiatio Gregorij eodem tempore cum ordinatione Basilij: nam ad eum tunc scribens
hæc ait [c]: Ac tu quoque captus es, quemadmodũ nos quoque qui hæc scribimus: quan-
doquidem in presbyterorum ordinem inuiti adscripti sumus: nec enim a nobis expete-
batur: nam vterque alteri, si alij quiquam, locupletes esse testes possumus, quam nobis
cordi esset pedestris philosophia, humiq. depressa. Verum hoc non fieri fortasse quidem
præstitisset (quonam alio verbo vtar, incertus sum, quoadusque Spiritus sancti consi-
lium dispositionemq. perspectam habuero) quoniam autem factum est, ferendum mihi
videtur, ac præsertim propter hanc tempestatem multas nobis hæreticorum linguas
inue-

A inuehentem: nec eorum, qui nobis fidem habuerunt, spes fallenda, nec superior vita
nostra dedecoranda.] hæc Gregorius.

At licet hisce spiritualibus compedibus teneri videretur adstrictus: haud tamen va-
luit retardari, quin Basilium sequeretur [a]: quod ipsemet his versibus indicat: [a] Greg. in carm. de Vita sua. GREGORII DE BASILIO DESIDERIVM.

Verum hanc molestę adeo tuli tyrannidem
(Nequeo enim eam appellare alio nomine,
Sanctus quidem velim mihi ignoscat Spiritus)
Vt mox amicis derelictis omnibus,
Parentibus, cognatis, atque patria,
Instar bouis flagello forte perciti,
In pontum abirem, quæsiturus remedium
B *Doloris ex amici consuetudine*
Plane viri diuini, qui istic cum Deo
Sub nube agebat, vt alter Moyses:
Hic erat Basilius, viuens cum Angelis modo.]

hæc Gregorius: quibus etiam significatur, præcessisse Basilium, ipsum vero Gregorium
postea subsecutum, detentum nimirum matris Nonnæ periculosa ægritudine, ex qua
tandem (vt ipse pluribus tradit [b]) miraculo plane conualuit. Cum vero a Basilio, vt ad- [b] Greg. orat. in funere patris.
uentum suum maturaret in Pontum, solicitaretur, sic ad illum rescripsit [c]: [c] Greg. epist. 4.

Vt expleatur quod iubes, partim in nobis situm est, partim autem, & quidem potis-
simum, vt opinor, in tua pietate: in nobis quidem cupiditas, animiq. promptitudo: nam EPIST. GREG. AD BASILIVM.
nec alias vmquam congressum tuum, societatemq. fugimus, sed semper consectati su-
C mus, & nunc eam ardentius expetimus: in tua autem sanctitate, vt res nostræ melius
constituantur. Assidemus enim dominæ matri, graui iampridẽ morbo laboranti. Quod
nisi eam ancipiti vitæ statu deserturi simus; tua præsentia, mihi crede, diutius non carebi-
mus. Tantum precibus tuis partim illius valetudini, partim itineri nostro succurre.] hæc
ad Basilium Gregorius. Exigebat id ille importunius, & quidẽ ex pactis conuentis olim,
cum ambo simul essent Athenis. At ex his omnibus, alijsq. eorumdem epistolis in primis
redarguitur erroris Ruffinus [d], cum ait, per Gregorium Basilium e cathedra publice pro- [d] Ruffin. lib. 2. cap. 9.
fitentem abstractum atque perductum in solitudinem: cum exploratissimum habeatur,
primo Basilium, inde Gregorium sæpe ab eo vocatum, Ponticam solitudinem petijsse.

Ceterum vt migrationis vtriusque certior ratio habeatur: quantum ex epistolis inter
se vltro citroq. datis colligere licet, illud in primis reperimus, Gregorium primo secef- PRIMA SECESSIO GREGORII.
D sisse in rus paternum, nomine Arianzum, locum sui natalitij, qui quidem locus, vt au-
ctor est Nicetas [e] eiusdem Gregorij interpres, situs erat in ea regione prouinciæ Cappa- [e] Gregor. Naz. orat. in plag. grand.
dociæ, nomine Tiberina. Quo tempore Basilius ob tumulus occasione Eusebij Episcopi
Cæsarienſis obortos, Cæsarea recedens, Neocæsaream in Ponto ciuitatem quasi ad por-
tum confugit, inde in proximam commigraturus eremum. Erat namque ciuitas pater-
num solum, vbi a cunabulis assueuerat. testatur id ipse ea epistola, quam ad ciues Neo-
cæsareæ scripsit, vbi inter alia [f]: Ego cum propter loci huius consuetudinem, qua illi a [f] Basil. epist. 64.
puero assueui (hic enim a nutrice mea educatus sum) tum propterea quod postea quo-
que sæpenumero hoc in loco versatus sum; quem, cum vrbanos tumultus fugerem, &
propter solitudinis silentium ad philosophiæ studium commodum illum esse scirẽ, com-
plures continuos annos incolui; & propter iam inhabitantium securitatem, breuem ali-
E quam in negotijs, quibus distinebamur, respirationem adeptus, cum gaudio solitudi-
nem hanc accessi, non vt alijs hinc quicquam negotij facesserem, sed vt desiderio meo
morem gererem.] hucusque Basilius.

Gregorius igitur cum ageret in Tiberina, Basilium solicitabat, vt ad se veniret, ac
quam condixerat vitam Christianæ philosophiæ conciliatricem ibi vna simul agerent. QVID GREG. AD BASILIVM LVDENS.
Basilius contra ioco agens, laudatam a Gregorio Tiberinam falsis iocis est insectatus: lu-
tosam namque esse, & velut in barathro constitutam, scriptis ad eum litteris infamabat:
idq. eo plane consilio, vt e patrio solo Gregorium diuellere posset, atque ad Ponti deser-
ta loca pelliceret. Desiderantur illæ quidem eo argumento a Basilio scriptæ litteræ: ve-
rum ex ijs quas ad ipsum Gregorius reddidit, quales fuerint, facile assequi possumus:
quæ cum perbreues sint, eas hic in gratiam lectoris reddere, dignum duximus, sunt au- [g] Greg. epist. 6. recentioris editionis.
tem huiusmodi [g]:

Non

Universidad de Deusto
Biblioteca

Non fero mihi Tiberinam obijci, atque huius loci glaciem & hiemes (o vir luti admodum expers, summisq. pedibus incedens, & tabulas calcans, ac pennate & pendule, simulq. cum Abaridis sagitta delate) vt cum Cappadociā patriam habeas, Cappadociam fugias. An vero iniuriam vobis facimus, quod cum ipsi palleatis, atque angustū quiddam spiretis, Solemq. ad certum modum accipiatis: nos contra pingues & nitidi sumus, & saturamur, nec vllius loci angustijs circumscribimur? At vero hæc vestra sunt. Delicijs enim indulgetis, & opibus polletis, & in foro versamini. Hoc minime probo. Quocirca vel lutum nobis exprobrare desine (nec enim tu vrbē condidisti, nec nos hiemem) vel nos tibi pro luto caupones offeremus, & quicquid turpe & improbum vrbes ferunt.] Hactenus ad Basilium Gregorius.

BASILIVS AB EREMO PONTICA VOCAT GREGORIVM.

Cum vero e Neocæsariensi in Ponto ciuitate, in ipsam Ponti montium solitudinem se Basilius contulisset: vt Gregorium adhuc in Tiberina regione commorantem inde diuelleret, & ad se alliceret, illam tunc ad eum dedit epistolam [a], qua locum ipsum ad commorandum delectum cum describit, ac velut in tabula pingit, pluribus laudibus celebrat, adeoq. ad institutum accommodatum, vt nihil sit, quod possit Tiberina cum illo aliqua saltem ex parte conferri; vnde & illud habet in fine: An non igitur animaduertis, quo periculi ego stultus venerim, cum huiusmodi sedem cum Tiberina, hoc est orbis barathro, commutare studerem?] hæc idcirco Basilius, quod illi iam pene Gregorius suasisset, vna secum in Tiberina vitam ducere solitariam. Sed Basilius ei, vt Tiberinam relinqueret, persuadet, & in eremum Ponticam commigraret. Gregorius vero hisce iocis aspersam cum Basilij epistolam accepisset, refertas iocis itidem ad eum litteras reddit [b], quibus veluti Pausonij conuersa tabula, eumdem a Basilio descriptum Ponticæ eremi locum delectum, horridum, asperum, sterilem, ac ferarum potius quam hominum, vel damnatis præscriptam sedem ad habitandum, esse demonstrat. Extant quidem ambæ ipsorum eædē tum scriptæ litteræ, quas licet sæpe perlectas rursum legens magnam ex eis capio animi voluptatem. Ceterum de loco a se ad monasticæ vitæ institutum delecto, haud falsa videri potest iactasse Basilius. vbinam autem in Ponti regione locus ille sit situs, cum diu perquisitigarim, reperi tandem fuisse ad ripam Iris fluminis haud ignobilis: nam ipse Basilius ad Eustathium scribens, hæc habet [c]: Sæpenumero nos, vbi ad fluuium Iridem degebamus, inuisisti, cum mecum esset Deo dilectissimus frater Gregorius, & ad eumdem mecum vitæ scopum contenderet.] locus autem ille, vbi consedit Basilius, Mataza nomine dicebatur, de quo ipsemet [d] meminit ad eumdem Gregorium scribens.

a *Apud Gregor. epist. 6.*

b *Greg. epist. 7.*

LOCVS EREMI S. BASILII.

c *Basil. epist. 79.*

d *Apud Basil. epist. 120.*

Porro quales esse solerent regiones, quas Iris amnis interluit, satis erit vno teste [e] Strabone, hic referre: qui cum fluminis ortum in Pontica regione, & ad mare Euxinum exitum accurate describit, hæc de ipsis, quas allabitur, regionibus: Hac de causa, inquit, planicies hæc semper roscida est, & herbis viret, sufficitq. alendis bouum & equorum armentis, sementem plurimam excipit elymi atque milij, atque adeo numquam frugibus destituitur: nam aquarum copia quauis siccitate est valentior. Itaque fames numquam ad istos homines pertingit, cum montana etiam tantam abundantiam præbeant sponte sua nascentium & siluestrium fructuum vitis, pyri, mali, & eorum quæ sunt de genere nucum: ita vt toto anni tempore largiter decerpere fructus possint, qui in siluas eunt: cum alij etiamnum de arboribus pendeant: alij in foliorum, quæ defluxerunt, strue copiosa & densa, iacentia inueniantur, omnis etiam generis venationes in frequentissimo sunt vsu ob fertilitatem soli.] hactenus Strabo: ex quibus apparet, potiora fuisse iura Basilij, quam Gregorij. Ceterum erant hæc omnia amantium cauilli, dulcedine magna compositi, iociq. festiui periucundo lepore conditi: cum nihil penes Gregorium antiquius esset, quam ipsum Basilium conuenire, atque vna cum illo (quod in optatis diu fuit) reliquum vitæ tempus insolubili nexu transigere, & disciplinam monasticam promus, ipsum cuestigio consecutus. Nam vt in oratione in laudem Basilij scripta testatur, adeo modico temporis interuallo post ipsum Basilium eamdem Ponti eremum petijt, vt vna cum ipso eo se profectum esse testetur, cum ait: Consultoribus nobis, sincerisq. monitoribus ea in re vsus, nobiscum hinc profugus in Pontum secedit, pietatisq. gymnasia, quæ in illis locis erant, moderatur.] hæc ipse: ex quibus illud intelligas, etiam ante Basilij illuc aduentum, apud Ponti solitudines iam quædam esse cœpisse habitacula monacho-

e *Strabo lib. 12.*

nachorum: quod & Basilius ipse testatur ea epistola, quam scripsit ad Eustathium [a]. Sed de his postea dicturi sumus.

a *Basil. epist. 79.*

Rursum vero, quod etiam ad tempus spectat horum profectionis in Pontum: & illos quidem errare, certum est, qui dixerunt eam contigisse viuente adhuc Constantio Imperatore: nam cum nonnisi post Eusebij electionem id factum sit, liquido constat non ante Iulianum Imperatorem extitisse, cuius tempore certum est, Eusebium ad Episcopalem Præfecturam fuisse euectum. Quæ autem attinent ad ipsorum vitæ institutum, inferius explicabimus. Nunc ad res gestas Iuliani in diuersas Ecclesias debacchantis redeamus, denuo opportuniori tempore Gregorium & Basilium inuisuri.

IVLIANI PERSECVTIO IN GALATIA.

Quid Interim in vicina Cappadociæ prouincia Galatiæ actū sit aduersus Basilium Ancyræ presbyterum, operæpretium est enarrare: refert sic Sozomenus [b]: Basilius, inquit religionis Christianæ perstudiosus, quādiu regnauit Constantius, tamdiu Arianis dumtaxat impugnandis operam nauauit; & eam ob causam sententia & decreto Eudoxianorum conuentus agere, prohibitus est. Sed vbi Iulianus solus administrabat Imperium, varia circuiuit loca, quo sedulo hortaretur Christianos, vt suæ religioni mordicus adhærescerent, & ne Gentilium victimis se & libamentis polluerent, proq. nihilo ducerent honores ab Imperatore sibi delatos: eos enim ad tempus solum durare, & ad extremum mercede sempiterni exitij remuneratum iri. Dum ista sedulo molitur, non in suspicionem solum a Gentilibus, sed etiam in odium vocatur. Stansq. in loco publico, & videns eos hostias immolantes, grauiter ingemiscit: orat Deum, vt nullus Christianus illo errore capiatur. Ob quam causam illico comprehensus traditur Præsidi prouinciæ: atque in singulis certaminibus multa perpessus tormenta, constanti animo ac virili martyrium sustinuit. Atque tametsi ista quidem hoc modo præter Imperatoris Iuliani sententiam acciderunt (haud enim patiebatur gloria martyrij adeo celebris decorari Fideles) tamen constat, alios non paucos, eosq. generosos viros, eo regnante, atque adeo volente, martyrio occubuisse. De quibus omnibus, licet varijs temporibus martyrium subierint, vno tamen loco, quo planior fieret historia, pariter disseruimus.] hucusque Sozomenus.

b *Sozom. lib. 5. c. 10.*

BASILII ANCYRANI MARTYRIVM.

Porro Basilij presbyteri Ancyrani, tam Græcis, penes quos passus est, quam Latinis anniuersaria diei natalis, vndecimo Kalendas Aprilis, publicis scripta tabulis in Ecclesia memoria perseuerat. Et ne quempiam vel leuis suspicio tangat de eius gentili: Basilio item dicto, eiusdem Ancyræ ciuitatis Episcopo, quē Arianæ blasphemiæ fuisse acerrimum defensorem, Tertio Annalium tomo sæpius demonstratum est: meminisse debes, lector, eiusmodi scrupulum nos dimouisse in Notationibus ad Romanum Martyrologium, vbi Sozomeni [c] auctoritate demonstrauimus, post obitum Iuliani, tempore Iouiani Imperatoris ipsum Basilium Episcopum fuisse superstitem, atque recantasse palinodiam vna cum alijs, oblato Iouiano Imperatori libello, quo professus est se Nicænæ fidei assertorem. ex quo perspicuum redditur, hunc Basilium presbyterum longe alium esse ab illo Ariano Episcopo Ancyrano. Passi quoque eodem Iuliani tempore Ancyræ Melasippus, Antonius, & Carina leguntur: quorum dies natalis septimo Idus Nouembris, tam Græcis, quam Latinis est nota [d]:

DVO BASILII ANCYRANI.

c *Sozom. lib. 6. cap. 4.*

d *Menolog. & Martyrol. Rom. ea die.*

PHILOROMI CERTAMEN.

Nobile etiam in eadem Galatiæ prouincia certamen exegit Philoromus presbyter, de quo hæc Palladius [e]: Hic eo tempore, quo Iulianus infelix tenebat Imperium, sæcularibus renunciauit rebus: magnaq. idem interrogatus ab eo cum auctoritate respondit. Quem tunc ille, caluitie eidem prius facta, iussit a pueris verberari. Qui supplicium plagarū patientissime ferens, maximas ei gratias egit, sicut postea nobis & ipse referebat.] ita de eius confessione Palladius: plura autem addit de vita monastica ab eo susceptā, mira ciborum abstinentia, suorumq. animi motuum moderatione: quem adhuc, cum ea ipse scriberet, fuisse superstitem annos natum octoginta, tradit, cum iam obijsset religionis causa longam satis peregrinationem: de qua sic ait: Pedestre iter omne conficiens, Romam vsque peruenit, atque in ecclesia S. Petri Pauliq. orationibus factis, rursum ad Alexandriam pedestris remeauit, vbi iterum preces fudit in basilica martyris Marci. Hierosolymæ vero secundo fuit pro honore sanctorum locorum; proprijsq. semper sumptibus & pedibus martyres sanctos in omnibus sufficienter honorauit. qui & ad nostram ædificationem sæpe dicebat; non se meminisse, quod vmquam sensibus suis a Deo fuerit separatus.] hæc Palladius.

e *Pallad in Lausiac. c. 31.*

At Iulianus, qui absque vllo Catholicorum aut hæreticorum delectu Christianum nomen

Universidad de Deusto
Biblioteca

nomen vbique infectaretur in omnibus; omnes cuiuſuis ſectæ Chriſtianos in ſe prouocauit: atque adeo, vt hæretici quoque ei obniti magnis animis ſæpe ſtuduerint. Nam præter Marin Chalcedonenſem Epiſcopum, de quo dictum eſt (ne digrediamur a Galatia, de cuius rebus tum geſtis agimus) præclara admodum extitit Buſiris hæretici Encratitæ confeſſio: de quo hæc Sozomenus[a]: Aiunt præterea Buſirim Ancyræ, quæ eſt vrbs Galatiæ, nobile ac ſtrenuum pro fidei confeſſione certamen confeciſſe: quem tum quidem hæreſis Encratitæ vocatum fautorem, Præſes Prouinciæ illius, quod iuueniliter in ritus Gentilium inſultauerat, comprehendit, cædereq. verberibus conſtituit; atque in publicum locum ad equuleum deducens, ſublimem ſuſpendi iubet. Tunc Buſiris manibus ad caput ſublatis, ſua nudauit latera, & ad Præſidem dixit: non eſſe opus, vt lictores in ipſo tum in equuleum tollendo, tum inde rurſus deponendo, laborem fruſtra ſuſciperent: ſe enim abſque eorum opera, quo ille vellet modo, latera ſua præbere tororibus, paratum eſſe. Quam eius pollicitationem licet Præſes admiraretur; tamen in experiendo multo magis obſtupuit. Nam cum latera eius vnguibus tantiſper lacerarentur, dum viſum eſſet Præſidi; manibus ad cælum ſublatis, patienter admodum tolerauit. Ac plagas libenti animo excipiens, in vincula poſtea coniectus eſt. Non diu autem poſt, cum nunciatum eſſet, Iulianum interfectum eſſe, inde dimiſſus eſt, & ad Imperium vſque Theodoſij vitam propagauit, condemnataq. ſua priore hæreſi, ſe ad Eccleſiam Catholicam recepit.] hæc Sozomenus.

BVSIRIS CONFESSIO.

[a] Sozom. lib. 5. cap. 10.

Venerat Iulianus in Galatiam hoc anno circa menſem Septembrem, indeq. Peſinuntem Phrygiæ ciuitatem, memoria Matris deum apud Ethnicos celebrem: Vbi (inquit Ammianus[b]) venerato numine, hoſtijſq. litato & votis, Ancyram redijt. Eumq. exinde progredientem vlterius multitudo inquietabat, pars violenter abrepta ſibi reddi poſcentium, alij querentes conſortijs ſe curiarũ addictos iniuſte, &c.] fuiſſe has querelas Chriſtianorum conſtat ex ijs quæ dicentur inferius, cum de promulgatis ab eo in Chriſtianos legibus agemus. Quid autem in famoſum idolum per Iulianum reſtitutum contumelioſe quidem, ſed pie egerit Chriſtianus adoleſcens; quæve tum ipſe tum alter paſſi fuerint, & ſpecimen inuictæ conſtantiæ ediderint, Gregorius Nazianzenus narrat his verbis[c]: Nec his quidem iuuenibus ſumus abiectiores, qui te imperante floruerunt. Ex quibus alter cum ob deorum tuorum Matrem contumelioſe vexatam, aramq. dirutam, in iudicium quaſi capitis reus abductus fuiſſet, vt victor ingreſſus eſt, purpuramq. tuam & ſermones tuos vt inanes & futiles effuſo riſu proſecutus, cum maiori libertate & fiducia egreſſus eſt, non ſecus ac ſi a cœna & luculento conuiuio redijſſet. Alter cum vngulis toto corpore altiſſime impactis laceratus eſſet, vulneribusq. oppreſſus ac pene confectus: ab eo tamen tantum abfuit, vt tormentis frangeretur, aut præſentium dolorum quicquam graue & acerbum exiſtimaret, vt poſteaquam partem aliquam corporis a vulneribus intactam illæſamq. perſpexiſſet, carnifices etiam ipſos accuſaret vt contumelioſos, nec totum corpus decorantes, ſed aliquod non conciſum profanumq. relinquentes: ſimul etiam tibiam oſtenderet, velut ſolam vngularum expertem; eosq. vt ne huic quidem parcerent, hortaretur.] hucuſque Gregorius. Exiſtimauit interpres, poſteriorem hunc fuiſſe Theodorum, de quo, cum agemus de rebus Antiochenis, dicturi ſumus. Sed quod plures ſub Iuliano inuictæ animi conſtantiæ ſpecimen ediderint, nec in Theodoro quicquam huiuſmodi legatur: vt hæc illi potius quam reliquis adſcribantur, nulla quidem ſpecialis ratio ſuppetit.

ADOLESCENS CHRISTIANVS CONTEMPTOR IDOLI.

[b] Ammianus lib. 22.

[c] Gregor. Naz. erat. in Iulian.

Quod rurſum ſpectat ad Peſinuntis Matris deorum ſacra: cum primum illa reſtituit Iulianus, creauit in eis ſacerdotem Calixenem, antea Cereris ſacerdotio inſignitam, ſumme laudatam inter Ethnicas mulieres; ad quam extat hac de re eiuſdem Iuliani[d] epiſtola, in cuius fine poſt alias laudes hæc habet: Tu, inquit, noli paruas has laudes ducere, pro quibus & dij omnes tibi meritas gratias relaturi ſunt, & nos pro parte noſtra te dutum magnæ Matris Phrygiæ deæ in ſacra Peſinunte ſacerdotium adiungimus.] hæc ad eam Iulianus.

DE CALIXENE SACERDOTE.

[d] Iulian. epiſt. 21.

Sed quid eodem ferme tempore in Phrygia itidẽ geſtum ſit, ſic refert Socrates[e]: Erat quidam Meri vrbis Phrygiæ prouinciæ Præfectus, nomine Amachius*: qui delubrum in ea ciuitate extinctum aperiri, ſordesq. in eo iam longo tempore coaceruatas expurgari mandauit, ſimulacraq. in eo cultu & obſeruantia proſecutus eſt. Quod illius factum Chri-

[e] Socrat. lib. 5. c. 13.

* Almachius

Chriſtianorum animis acerbum incuſſit dolorem. Idcirco Macedonius, Theodulus, Tatianus, zelo pietatis Chriſtianæ inflammati, iſtam ægritudinem ferre non poterant; ſed flagranti erga virtutem ſtudio præditi, noctu in delubrum irruunt, ſimulacra confringunt. Quo quidem facinore cum Præſes grauiter animo eſſet commotus, & propterea complures in ciuitate, qui criminis omnino erant expertes, neci dare contenderet: auctores facinoris vltro ſe illi obtulere, proq. veritate ipſi mortem multo maluerunt oppetere, quam ferre, vt alij ipſorum cauſa vitam amitterent. Quibus comprehenſis, Præſes mandatum dat, vt pro facinore ab ipſis admiſſo, ſe, ſimulacris immolando, purgarẽt: minaturq. ſe illos, ſi iſtud facere recuſarent, acerbo mulctaturum ſupplicio. Illi, vtpote excelſo & magno animo præditi, neglectis eius minis, ad omnem cruciatum ſufferendũ ſe paratos oſtenderunt: maluerunt q. multo magis vitam deſerere, quam ſe ſacrificiorum labe ipſos polluere. Præſes igitur, vbi alijs omnibus tormentorũ generibus eos exercuerat, ad extremum craticulis imponit, ignemq. ſubdi iubet. quo quidem cruciatu oppreſſi, è vita migrauere. Et quo rebus tam fortiter pro veritate abs ſe geſtis inſigne quaſi faſtigium imponerent; hæc ſunt verba ad Præſidem elocuti: Si cupiditate duceris, Amachie*, carnes aſſas deguſtandi, verte nos in altera latera, ne in ipſo guſtu tibi ſemiaſſi videamur. Hunc iſti vitæ habuere exitum.] hactenus Socrates: eadẽ plane Sozomenus[a] & alij. Quorum memoria annua natali die perpetuo conſecrata, pridie Idus Septembris, qualibet anni periodo Græcis & Latinis[b] publice in Eccleſia agenda recurrit.

MARTYRES PHRYGES.

* Almachie

[a] Sozom. lib. 5. c. 10. Suidas, & alij.

[b] Menolog. & Martyrol. Rom. ea die.

Antequam autem Iuliani profectionem Antiochiam perſequamur (ne quid retro relinquamus intactum) de reliquis rebus tum in Propontide, tum in Thracia geſtis proſequamur orationem. Cyzicus in Propontide ciuitas commixta erat Chriſtianis atque Gentilibus: Hi (inquit Sozomenus[c]) de rebus ſuis & de perficiendis deorũ delubris Legatos ad Imperatorem mittunt: quorum curam ac ſtudium in rebus ſacris poſitum laudat ille quidem, & ſua ipſis poſtulata concedit omnia. Eleuſium autem illius vrbis Epiſcopum (*quem inter Semiarianos profitentem diximus*) in carcerem concludit, vtpote qui illorum fana vaſtaſſet, delubra affeciſſet contumelia, paraſſet ædes ad viduas alendas, monaſteria ſacris virginibus extruxiſſet, & Gentiles ad ritus patrios contemnendos induxiſſet. Interdixit præterea Iulianus Chriſtianis peregrinis, qui cum eo erant, vrbis Cyzici introitu: cauſamq. attulit, quod eſſet veriſimile, eos religionis ergo ſeditionem concitaturos: quippe cum Chriſtiani, qui in ciuitate habitabant, quiq. idem de Deo ſentiebant, ſubſidio eſſent illis futuri; quorum nonnulli lanificio publico operam dabant, alij cudendæ monetæ artem exercebant. Qui cum eſſent quamplurimi, in duas numeroſas claſſes diuiſi erant, & ex veterum Imperatorum mandato vna cum liberis & vxoribus domicilia ſua Cyzici collocabant, atque certum tributum quotannis ærario publico penſitabant, alij chlamydes militares, nouam recentemq. monetam alij.

QVID IN CYZICENOS IVLIANVS.

[c] Sozom. lib. 5. cap. 14.

Quamquam autem omnino ſecum ſtatuerat Iulianus religionem Gentilium ſtabilire; tamen inſcitiæ putauit eſſe, populum, qui victimas immolare nollet, vel cogere vi, vel ſupplicio afficere. Tanta enim erat eorum multitudo, vt magiſtratus cuiusq. ciuitatis ægre illorum numerum ſubducere, & in tabulas referre potuerint. Porro eos neque in vnum conuenire, neque pro arbitrio preces facere vetuit. Certo enim nouerat, res, in quibus conficiendis libera voluntate opus eſt, per vim numquam poſſe recte geri. At vero clericos & eccleſiarum Antiſtites vrbibus exigere maturauit: quorum ab eccleſijs abſentia (dicam equidem quod verum eſt) moliebatur populi conuentus dirimere: ita vt neque conuenirent in vnum, neque doctores haberent, neque ſancta perciperent myſteria, denique vt temporis diuturnitate in ſuæ ipſorum religionis obliuionem venirent. Illudq. ſimul conſiderabat, quod clerici populum ad diſſidium inter ſe inducere poterant. Itaque cum in hunc modum perfeciſſet, vt neque ſeditio facta eſſet, neque vlla fieri expectaretur; Eleuſium, & eos qui cum ipſo erant, Cyzico exire iuſſit.] hæc Sozomenus.

CONATVS IVLIANI IN CHRISTIANOS.

In Thraciæ autem ciuitate Hadrianopoli paſſi ſunt Philippus Epiſcopus, Seuerus preſbyter, Euſebius, atque Hermes, qui poſt carceres & flagella incendio cremati ſunt: quo gloriæ titulo natalis dies ipſorum penes Latinos ac Græcos in publicas Eccleſiæ tabulas relatus eſt, vndecimo Kalend. Nouembris[d]. His iungimus Aemilianum, de quo Theodoretus[e]: Præterea Doroſtoli, quæ eſt inſignis vrbs Thraciæ, Aemilianus, inuictus Chriſti athleta, a Capitolino totius Thraciæ Præfecto in rogum cõiectus eſt.] Meminit eiuſdem

MARTYRES THRACES.

[d] Rom. Martyrolog. & Menolog. ea die.

[e] Theod. lib. 3. cap. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aemiliani S. Hieronymus in Chronico, aitque, Aemilianus ob ararum subuersionem A
Dorostoli a Vicario incenditur.] sed paulo fusius Græci in Menologio his verbis: Hic
fuit seruus cuiusdam Græci, temporibus Iuliani Apostatæ, & Capitolini Præsidis: Cum
vero Christum coleret, & idola insectaretur, nactus opportunũ tempus, arrepto malleo,
ingressus in templũ, idolorum simulacra omnia contriuit, & sacrificia disperdit; adiensq.
Præsidem, seipsum denunciauit. quocirca verberatus, & in fornacem iniectus, spiritum
a Ambros. epist. 29. Deo commendauit.] hactenus ibi. Ad hunc plane allusisse videtur S. Ambrosius [a], cum
scribens ad Theodosium ait: Quot se offerre habent, tali optioni, cum meminerint, tem-
pore Iuliani, illum qui aram deiecit, & turbauit sacrificium, damnatum a iudice feciſ-
se martyrium?] hæc ipse. Quod enim impudentia Iuliani in restituendo deorum cultu,
erigendis simulacris, instaurandisq. sacris, vbique ferueſceret; Spiritus Domini ad tam
b Iud. 6. grandia peragenda, procacitatemq. Apostatæ retundendam, complures Ierobaales [b] ef- B
fecit, & ad aras destruendas armauit.

At iam ad res Antiochenas transeamus, quæ hoc pariter anno gestæ esse noscuntur.
c Sozom. lib. 3. IVLIANVS VENIT ANTIOCHIAM. Iulianus igitur cum mensibus decem Constantinopoli (vt testatur Zosimus [c]) commora-
d Ammianus lib. 22. tus esset, iam cogitans bellum Persicum, hiemare statuens Antiochiæ cum exercitu, il-
e Zosim. lib. 3. luc iter tendens, recedit Constantinopoli: quã (inquit Ammianus [d]) reliquit incremen-
tis maximis fultam: natus enim illic, diligebat eam, vt genitalem patriam, & colebat.]
Potestatem enim (ait Zosimus [e]) vrbi fecit habendi Senatus, vt in vrbe Roma. Simul por-
tum ei maximum struxit, qui naues ab Austro periclitantes ab iniurijs defenderet; vna
cum porticu, quæ Sigma litteram potius quam directam formam refert, & ad portum
deducit. Itidem ædificata in regia porticu bibliotheca, & in ea repositis libris, quotquot
habebat; ad gerendum Persicum bellum sese parabat. Vbi decem totos menses Byzantij C
commoratus esset, Hormisdam & Victorem Duces constituit, eisq. cohortium Præfectis
& exercitibus traditis, Antiochiam profectus est. Quanta quidem cum tranquillitate ac
religione totum hoc iter confecerint milites, non est necesse dicere.] redigit ipsum iter
f Ammianus lib. 22. Ammianus [f]. Zosimus [g] autem hæc addit: Antiochiam ingressum perbenigne populus
g Zosim. lib. 3. excepit: sed quod idem natura spectandorum ludorum cupidus esset, magisq. voluptа-
tibus, quam serijs negotijs deditus: non abs re prudentiam & modestiam Imperatoris in
rebus omnibus ægre ferebat, qui & de theatris se subduceret & raro ludos, nec toto die
spectaret. Itaque portentosis quibusdam vocibus iactatis, eum pungebant. Imperator
semet vlcisci voluit non facto, pœna eis vlla irrogata, sed oratione quadam vrbanissima
tam in ipsos, quam vrbem composita; quæ tantam in se cum irrisione continet acerbita-
tem, vt vbique terrarum deridendis Antiochenorum probris suffecerit.] hæc Zosimus. D
h Gregor. Naz. orat. 2. in Iul. MISOPOGON IVLIANI. Hanc quidem orationem idem Iulianus (vt auctor est Gregorius Nazianzenus [h]) Mi-
sopogonem, & Antiochicam appellauit: in hoc vltimo titulo Dionem imitatus, qui ex
locis, vbi dictæ essent, nomen apposuit orationibus: quod factitarunt & alij: Qua (in-
quit ipse Gregorius) quid apud Christianos abiectius & contemptius? cui tum quidem
purpura magnitudinem afferebat, & palpones illi, qui tua omnia laudibus in cælum fe-
rebant. Nunc autem barba corrupta est & raptata, simulq. cum ijs, a quibus elabora-
ta est, irrisa.] intelligit, puto, Libanium rhetorem Antiochenum, scriptorum Iuliani (vt
dictum est) cognitorem & arbitrum: cum tamen & ipse Libanius eodẽ argumento duas
i Socrat. lib. 3. cap. 5. scripserit orationes, de quibus hæc Socrates [i]: Ex qua re Libanius sophista (hoc enim quo-
que nomine rhetores dicebantur) ansam ad scribendum arripiens, tum orationem illam,
quæ πρὸς Βοσπορικὸς inscribitur, id est, qua Imperatorẽ pro Antiochenis exorauit; tum eam, E
quæ, Oratio ad Antiochenos de ira Imperatoris aduersus illos, dicitur, composuit. Fer-
tur, sophistam illum has quidem confeciſſe orationes, in vulgus tamen minime protuliſ-
se: Imperatorem autem non re ipsa in eos, qui contumelijs ipsum affecerant, vindicando,
sed dicteria solum retorquendo, iram suam posuisse: Nam oratione illa, quæ, Antiochica,
siue Mesopogon, id est, Odium barbæ, inscribitur, ab ipso composita, ciuitati Antiochenæ
contumeliæ notas inussisse ad perpetuitatem.] hæc Socrates. At secus accidit: nam sum-
mam inde Antiocheni laudem sunt consecuti. Sed quod eadem oratione Iulianus nihil
aliud conatus sit, quam philosophum ostentare: idcirco hæc mox Gregorius affirmat his
verbis: In qua inquit, oratione tu quidem nomine valde intumeſcis, ac velut admirandũ
quiddam profers, quod in corporis cultu frugalitatem colueris, nec vllam vmquam ex
ingluuie cruditatem contraxeris. quod autem Christianos adeo acerbe insectatus sis,
tantamq.

A tantamq. gentem, tamq. sacram oppresseris, atque confeceris, consulto præteris.] hæc
Gregorius de Misopogone.

Cur autem id fuerit ab eo nomen inditum orationi, & quibus ipse ad eiusmodi confi-
ciendam scriptionem impulsus fuerit, dicendũ est. Cum enim Antiochena ciuitas Chri- DICTERIA IN IVLIANVM.
stianis referta esset, atque in Iulianum ob iempietatem infensissima: vt primum illum
cum exercitu venientem excepit: quod aliter contemptum diuinum numen vindicare
ciues non possent: deridere eum scommatibus, dicterijsq. proscindere aggressi sunt: at-
que in primis ab ipsius vultus specie, nempe a philosophica promissa barba aucupati sunt
ludibrij argumentum: vt eam ob causam illum nominarent hircum, vtpote præseferen-
tem barbam hircinam, ex qua funis intorquendus esset: his addentes pleraque alia, qui-
bus eius impietas salsis derideretur dictis ac iocis. De quibus omnibus Ammianus [a]: Post *a Ammianus lib. 22.*
B quæ, inquit, multa facete in se dicta comperiens, coactus dissimulare pro tempore, ira
sufflabatur interius. Ridebatur enim, vt Cecrops, homo breuis, humeros ostentans angu-
stos, & barbam præseferens hircinam, grandiaq. incedens, tamquam Oti frater & Ephi-
altis, quorum proceritatem Homerus in immensum tollit; itidemq. victimarius pro Sa-
cricola dicebatur, ad crebritatem hostiarum alludentibus multis: & culpabatur hic * op- * hinc
portune, cum ostentationis gratia vehens licenter pro sacerdotibus sacra, stipatusq. mu-
lierculis lætabatur. & quamuis his, paribusq. de causis indignaretur; tacens tamen, mo-
tumq. in animi retinens potestate, solemnia celebrabat.] sic ipse: atque hæc de barba &
alia quædam, iam cum iunior esset, & in Gallijs militaret, ab aulicis Constantij obiectari
illi solita erant. vnde idem auctor superius [b]: in Palatio adulandi professores iam docti, *b Ammianus lib. 17.*
recte consulta prospereq. completa vertebant in deridiculum, talia sine modo strepentes
C insulse: In odium venit cum victorijs suis capella, non homo: vt hirsutum, Iulianum car-
pentes, appellantesq. loquacem talpam, & purpuratam simiam, & literionem Græcum,
& his congruentia plurima atque vernacula.]

Addit præterea Gregorius Nazianzenus [c]: Quid, inquit, prohiberet, quo minus nos *c Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.*
quoque Romanorum atque adeo Orbis vniuersi (quemadmodum ipse dæmonum frau-
de circumuentus existimabat) Imperatorem, eodem ludo vlciscentes, Idolianum voce-
mus, & Pysæum, & Adonæum, & Tauricremum, vt iam nonnulli quoque nostrum le- NOMINA IVLIANO IMPOSITA.
pidi & festiui homines appellarunt (quandoquidem mira est huius rei facilitas) alijsq.
omnibus nominibus, quæ vel inflectenda & commutanda, vel creanda, ac vere ipsi obij-
cienda nobis historia porrigit?] hæc ipse. Porro dictum esse Iulianum Pisæum a Ioue Pi-
sæo, qui colebatur in Elidis, & Adonæum ob Adonidis festa, quæ ipse cum mulierculis
D Antiochiæ celebrabat; omnes facile intelligere existimamus. Tauricremum vero appel-
latum esse ob tauros plurimos ab eo immolari solitos, nemo non intelligit: Imperatorẽ
enim (inquit Socrates [d]) vtpote superstitione admodum obligatum, tauros ad simula- *d Socrat. lib. 3. cap. 15.*
crorum aras creberrime exsacrificasse constat; & ob eam causam iussisse, vt ara & taurus
in ipsius numismate inciderentur. Quin etiam aliud eiusdem numisma taurum conti-
nuisse, ibidem Socrates tradit, qui mundum cornibus expugnaret. Sed huiusmodi nu-
misinata videre minime licuit: quod verò reperimus tauro signatum, hic tibi formis
reddendum curauimus.

E c

e Acceptum numisma ab Angelo Bruennano Papiensi.

At hæc omnia & alia his similia, publica voluisse oratione refellere, & contra vulgi bla- INANE STVDIVM IVLIANI.
terationes diserta, vt sibi videbatur, oratione differere, nec philosophi quidem, nec Im-
peratoris fuit officij: quorum alterius id fuisset muneris contemnere, deridere: alte-
rius vero dissimulare, & alia occasione populum ad seria quæque alia cogitanda neces-

Universidad de Deusto
Biblioteca

[a] *Ammianus lib. 22.*

sitate compellere. At quid hic luculenta illa præstitit oratione? nihil prorsus, nisi (quod A Ammianus ait [a]) vt eos ad hæc crebrius inculcanda & alia his addenda prouocarit: cum ea sit natura vulgi, vt in altercando minime patiatur verborum iaculis superari. effecit & illud egregie, vt quæ iactata in auras inanes, si non aliter, temporis saltem spatio obliuione delenda forent; ex ea ab ipso conscripta oratione remanserint monumentis perpetuis consignata.

[b] *Iulianus in Misopog.*

Quibus enim verbis se putauit abluere, illis se ipsum deformius insecisse, quis dubitat? vt cum peregregie in eodem Misopogone de barba ait ironice [b]: Me vero si maxime laudare vellem, non possem; at vituperare infinitis modis potero: & primum a persona ordiar. Huic enim, quod, vt arbitror, natura non multum pulchritudinis ac venustatis dedisset, ipse morositate quadam & acerbitate animi longam istam barbam addidi, quasi pœnas ab ea exigens, nulla quidem alia de causa, nisi quod natura elegantior non fuis- B

QVID DE SVA BARBA IVLIANVS.

set. Ideo discurrentes in ea pediculos perfero, tamquam feras aliquas in silua: neque large edendi & bibendi mihi potestas est: cauendum enim esse arbitror, ne imprudens pilos vna cum pane deuorem. Nam de accipiendis dandisq. osculis nihil laboro: tametsi ad cetera & illud incommodi habere videtur barba, quod non sinit pura puris eoq. suauioribus (vt opinor) labris labra adiungere: quod olim etiam quidã vsurpauit, qui Pane & Calliope propitijs in Daphnem fecit poemata. At vos etiam funes ex ea necti oportere dicitis. Equidem id vobis perlibenti animo concedã, modo pilos possitis extrahere, neque eorũ asperitas vestras molles & delicatas manus offendat.] sic ipse, qui & pluribus inuehitur post hæc in glabros ac tonsos. Et inferius: Cum ad vrbem liberam venirẽ, quæ capillorum squallorẽ ferre non potest; veni ad eam cum longissima barba & intonsus, quasi copia tonsorũ deesset. iudicasses profecto te Smictinem videre, aut Thrasyleonta, &c.] C

[c] *Iulianus in Misopog.*

QVERELAE IVLIANI IN ANTIOCHENOS.

At illud magis tetigit Iulianum, cum ijdem Antiocheni subobscuris quibusdam dictis ipsum execrari, Christi vero nomen & memoriam celebrare, & Constantium in Iuliani impietatis vltionem expetere declararent: vnde idem inferius [c]: Deinde ex barba mea funes necti oportere: postremo me, x, Chi, bellum indixisse, &, κ, Cappa, desideratis (per x, Christum, per κ, Constantium intelligentes) Vtinam dij custodes huius vrbis id vobis duplex largiantur (nempe, x, & κ,) quoniam ciuitates finitimas, quæ & dijs mecum seruiunt, & sanctæ sunt, calumnia vexastis; quasi quæ in me composita sunt ab illis profecta essent; quem, scio, magis amant, quam suos liberos: qui deorum templa quamprimum restituerunt; sepulchra vero atheorum omnia, signo a me nuper dato, euerterunt, ita elati & erecti animis, vt scelera eorum, qui deos violarunt, acrius etiam quam mea ferebat voluntas, vindicarint. Quod vero ad vos attinet, plerique ve- D

[d] *Iulian. ibid.*

stirum erectas olim aras euerterunt, quos mea lenitas vix adhuc potuit ad sanitatem & quietem adducere.] Ac rursum superius eandem ingerit ænigmaticam in se Antiochenorum querelam his verbis [d]: At enim, inquit, x, Chi, &, κ, Cappa nihil ciuitati nocuerunt. Hoc sapientiæ vestræ ænigma quale sit, difficile est intelligere. Nos tamẽ quosdam vestrum interpretes nacti, didicimus his litteris nominum quorundam initia significari, altera littera Christum, altera Constantiũ declarari. Sinite igitur me libere quod sentio dicere. Vna in re tantum iniuriam vobis fecit Constantius, quod me cum Cæsarem fecisset, non vita priuauit. Nam quod ad reliqua attinet, vtinam vobis solis ex omnibus Romanis dent dij multos Cõstantios, vel potius amicorum eius rapinas experiri.] & paulo post de Christo: At inquit, Christum amatis, & quasi numen tutelare colitis pro Ioue, & Daphnæo, & Calliope, quæ vestram captionem explicauit. An vero Emeseni E

[e] *Iulian. in Misopog.*

STVDIA ANTIOCHENORVM IN IVLIANVM.

Christũ amabant, qui Galilæorum sepulchra incenderunt? &c.] sed de Emesenis inferius.

Fuit & illa expostulatio Iuliani, quòd Christiani Antiocheni ad sepulchra martyrum preces ad Deum frequentarent, rogantes eripi a tyrannide Iuliani: meminit horum ipse in eadem oratione, cum ex illorum persona sic ait [e]: Odiosam istam seueritatem septimum iam mensem perpessi, vota quidem & preces, quo tantis malis eriperemur; ad vetulas dimisimus, quæ circa sepulchra mortuorum assidue versantur.] Subinfert & illud accessit, quo Iulianus magnopere commotum se fuisse, eadem oratione testatur: quod scilicet Antiochenorũ culpa Apollo Daphniticum templum deseruisset, & mutus prorsus redditus esset. testatur id ipse, cũ eadem oratione hæc ait: At mihi quidẽ videtur Deus multo ante conflagrationem tẽplo excessisse: etenim primo statim introitu statua

ipsa

A ipsa id mihi indicauit: atque huius rei testem appello magnum Solem aduersus eos, qui nolint credere.] id vero ipsorum ciuium culpa accidisse, mox subdit: Enimuero, inquit, alia mihi deinceps erga vos offensio commemoranda est: deinde me (quod adhuc feci) conuicijs onerabo, deq. ea meipsum criminabor & vituperabo. Decimo fere mense, vt vos numeratis (is, opinor, Lous a vobis nominatur) patrium festum est huius Dei, *nempe Apollinis Daphnæi*, & magno studio ad Daphnem concurritur. Ego igitur ab Ioue Cassio illuc aduolaui, existimans me ibi maxime vestras opes & magnificentiam spectaturum: atque iam tacitus apud me magnificam aliquam pompam fingebam, & quasi somnians victimas, libationes, choreas in deum, thura, pueros in templo tum animis dignissime deo compositos, tum veste candida elegantiq. illustres intuebar. Ingressus autem in templum, neque thura, neque placentam, neque victimam vllam reperi: itaque

B continuo miratus sum, vosq. extra templum esse suspicabar. sed honoris causa signum a me, tamquam Pontifice, expectare. Percontatus autem de sacerdote, quid esset ciuitas in solemnibus illis ferijs deo sacrificatura: Ego, inquit ille, dono anserem istum deo affero: ciuitas enim nihil hoc tempore apparauit.] hæc ibi.

Verum antequam vlterius progrediatur oratio, hic admonendum lectorem putamus, præpostero ordine rem ab Ammiano narrari, ex verbis Iuliani conuinci; dum ille primo accessum Imperatoris in Daphnem, tempIiq. exustionem contigisse narrat [a], po- [a] *Ammianus lib. 22.*

stea vero profectionem ad Casium Iouem (est mons Casius in Arabia, putaturq. idem cum Sina) cum tamen ea oratione Iulianus ipse testetur, e Ioue Casio reuertentem ad Daphnis sacra illa se contulisse. Cum vero apud Iouem Casium esset, illuc ad eum profectos ait Ammianus rhetores Aegypti, atque de inueniendo Api spem Iuliano iniecisse.

C Sed ad Iulianum redeamus, qui cum Daphnitica sacra adeo frigida inuenisset: Hic, inquit [b], ego (o me pacis & gratiæ inimicum) cum Senatu grauibus verbis expostulaui: [b] *Iulian. in Misopog.*

quæ non sit fortasse incommodum hoc tempore referre.

IVLIANI ORATIO AD SENATVM ANTIOCHENVM.

Graue profecto (inquam ego) videtur, tantam ciuitatem sic deos contemnere, vt ne in extremis quidem Ponti finibus vicus vllus faceret: & cum agrum infinitum possideat, instantibus patrij dei solemnibus ferijs, dissipata a diis impietatis nebula, auem pro se minime attulisse; cum deceret eam in primis boues tributim immolare. Quod si vni difficile erat; at certe vniuersa ciuitas debuit & potuit deo taurum offerre. Vnusquisque vestrum priuatim in conuiuijs & ferijs Maiumæ pecuniam effundit: pro vobis autem ipsis & communi salute, neque priuatim, neque publice sacrificatis: solus sacerdos, qui ex multitudine vestrarum victimarum debuit auctus parte aliqua domum re-

D dire, sacrificauit. At dij sacerdotibus tantum honestam ac virtuti consentaneam vitam pro omni cultu imperarunt, itemq. vt sacra munera, vt decet, obirent. vestrum autem erat, vt opinor, publice priuatimq. sacrificare. Nunc vero vnusquisque vestrum mandat vxori, vt omnia Galilæis largiatur: quæ vbi pauperes facultatibus vestris aluerunt, egregium impietatis miraculum egentibus, quorum plena sunt omnia, ostentant. Vos autem primum cum Dei cultum honoremq. contemnitis, nihil offendere arbitramini. Nemo autem affert res ad sacra necessarias: quod, credo, non sit ei vnde alatur. Cum quispiam vestrum dat natalitia, magnificum apparat conuiuium, & amicos lautissimis mensis accipit: & tamen in ferijs deorum solemnibus nemo oleum in dei lampada, nemo libamentum, non thus, non victimam attulit. Ego verò, quemadmodum hæc a bonis viris istic accipiantur, nescio: illud credo, dijs ea minime placere.] hucusque de his

E ad Senatum Antiochenum oratio Iuliani. Sed quid accidit?

EVGENIVS ET MACARIVS IVLIANO RESTITERVNT.

Restiterunt tunc & Iuliano inter alios Christianos duo presbyteri Antiocheni, spectatæ virtutis homines, eum coram arguentes: fuerunt hi Eugenius & Macarius, quorum res gestæ & initum aduersus Iulianum certamen expressa habentur in Actis Artemij martyris, qui hoc quoque tempore Antiochiæ martyrium consummauit; licet Ethnicus auctor Ammianus [c] eum obscurare nitatur (vt Gentiles assolent) criminum obiecto- [c] *Ammianus lib. 22.*

rum calumnijs: nam ait: Tunc & Artemius ex Duce Aegypti, Alexandrinis vrgentibus, atrocium criminum mole supplicio capitali mulctatus est.] hæc Ammianus. Passus quidem ille, cum a Iuliano accersitus Antiochiam veniisset, vt martyrij eius [d] Acta te- [d] *Apud Meraph. die 20. Octob.*

stantur. At quænam fuerint Artemio obiecta scelera, quorum causa Iulianus in eum animaduerti iussit, Theodoretus paucis his explicat [e]: Idem porro tyrannus Artemium mi- [e] *Theod. lib. 3. cap. 17.*

litum in Aegypto merentium Ducem, propterea quod illum magistratum Constantij

Universidad de Deusto
Biblioteca

temporibus nactus plurima simulacra confregerat, non solum exuit bonis, verum etiam A
obtruncauit. hæc sunt mansuetissimi illius & iræ temperantissimi, *nempe Iuliani* (ab im-
pijs his nominibus appellatur) egregia facinora.] hæc Theodoretus. Hisce igitur crimi-
nibus, quod aduersus simulacra deorum Artemius bellum acre gessisset, tamquam im-
pius defertur ad Iulianum.

ARTEMII CERTAMEN PRO FIDE.

Erat Artemius vnus ex militibus ijs, qui sub Constantino Magno in bello aduersus
Maxentium tyrannum gesto meruerant, præsensq. tunc fuit, oculisq. spectauit vna cum
alijs qui aderant in exercitu Crucis signum, quod tunc in expeditione posito eidem ap-
paruit Constantino: id enim ipse coram Iuliano magna animi alacritate professus est,
cum illi suam ipsius exprobraret atque obiectaret impietatem. Defuncto autem Con-
stantino, Constantius emeritæ militiæ virum, ætate senem, nobilissimis præfecturis ho-
nestauit, misitq. nouissime in Aegyptum cum amplissimo magistratu, quem sciret Im- B
perio Romano fidum, & aduersus idola Gentium summo ardore animi æstuantē. Hunc

ARTEMII, EVGENII, ET MACARII MARTYRIVM.

ergo cum exercitu agentem in Aegypto, sub prætextu expeditionis belli Persici Iulia-
nus, datis ad eum litteris, Antiochiam ad se venire iussit. Sed opportune accidit, vt cum
Antiochiam peruenisset, repererit Imperatorem de duobus illis presbyteris Antioche-
nis Eugenio atque Macario quæstionē habere. Hæc ipse spectans Artemius, magna ani-
mi libertate Iulianum impietatis arguit, multaq. in eum de falsitate deorum cultus, &
Christianæ religionis veritate testatus voce libera inculcauit, eoq. adegit ipsum Impe-
ratorem verborum & consilij inopem, vt post alios exhibitos cruciatus, eum capite trun-
cari iusserit, non quidem vt Christianum, sed, quod diximus ex Ammiano, tamquam
immanium scelerum conuictum reum: quod accidit, vt eius Acta significant, vigesima
mensis Octobris; quæ dies tam apud Græcos, quam Latinos [a], natalis eius annua cele- C
britate notatur. Quæ autem post auditam Artemij necem secuta est Alexandriæ cædes
Georgij Episcopi Ariani, dicemus inferius, cum de rebus Alexandrinis agemus. Cete-
rum Eugenium & Macarium, quod magnis animis aduersus Iulianum pro Christiana
religione stetissent: ipse, ne eos palam occidendo illustraret corona martyrij, in Oasim
Aegypti solitudinem omnium famosissimā relegari mandauit; secreto tamen ministris
iubens, vt cum eos illuc perduxissent, gladij animaduersione necarent. quod & præsti-
terunt hoc eodem anno vigesima mensis Decembris, qua eorum anniuersaria memoria
tabulis Ecclesiasticis commendata, annis singulis, tum Græcis, tum Latinis [b] ex maio-
rum instituto recurrit: in Arabia autem eorumdem cultus celebrior extitit.

[a] *Menolog. & Martyrol. Rom. ea die.*

[b] *Menolog. & Martyrol. Rom. ea die.*

CONFLAGRATIO TEMPLI APOLLINIS.

Cum vero quæstio de Artemio haberetur, deportarenturq. confessores presbyteri in
solitudinem Oasenam, exustum esse Apollinis templum in Daphne, eadem acta signifi- D
cant. Ceterum quod Ammianus ait, conflagrasse templum Apollinis vndecimo Kal.
Nouembris, biduo post Artemij martyrium accidisse oportuit: nam eius Acta habent,
passum illum esse decimotertio Kalendas Nouēbris. Porro ante incendium obmutuisse
idolum, ipsemet Iulianus in Misopogone testatur: qui tamen causam dissimulandam,
immo penitus contegendam esse putauit, aliam afferens, nempe iratum Apollinem in
Antiochenos contemptores deorum. de his enim agens hæc habet: Talia me tum dixisse
commemini: meamq. orationem Deus testimonio suo confirmauit. Quod vtinā num-
quam fecisset, neque præsidium tam multis annis seruatum deseruisset, ac potius in illa
tempestate ac procella mentes potentiorum auertisset, manusq. cohibuisset.] hæc tunc

CAVSA IRARVM IVLIANI.

ipse ea oratione. Ceterum quod satis perspectum haberet, ex propinquitate reliquiarum
S. Babylæ martyris, Episcopi olim Antiocheni, idolum obmutuisse: iussisse ipsum inde E
eas transferri, eadem superius indicat oratione, cum ait: Postquam vero Daphnes mor-
tuum remisimus, quidam e vobis paulo verecundiores erga deos, ijs qui demortui reli-
quijs irati fuerant, templum Daphnæi dei attribuerunt: alij vero siue imprudentia, siue
non, templum inflammarūt, horrendumq. exteris spectaculum, populo autē vestro per-
iucundum, Senatui vsque in hanc diem neglectum præbuerunt. At mihi quidem vide-
tur deus multo ante conflagrationem templo excessisse. Etenim primo statim introitu
statua ipsa id mihi indicauit: atque huius rei testem appello magnū Solem aduersus eos,
qui nolint credere.] hæc Iulianus de translatione facta eius iussu reliquiarum S. Babylæ
martyris, deq. templi Daphnæi conflagratione. Quæ quidem tunc tanquam scientibus,
vt qui eam spectassent, summatim ab eo enarrata, latiori nunc indigent oratione.

Audiamus hæc in primis ab Ammiano scriptore pariter Ethnico erga gentilem suum pro-

A propensiori: indeq. narrationem auspicemur, qua ipse demonstrat, Iulianum, vt con-
tempti dei sui iacturam resarciret, innumeram hostiarum multitudinem immolasse, ait
enim [a]: Hostiarum tamen sanguine plurimo aras crebritate nimia perfundebat, tauros
aliquoties immolando centenos, & innumeros varij pecoris greges, ouesq. candidas ter-
ra quæsitas & mari: adeo vt in dies pene singulos milites carnis distentiore sagina vic-
tantes incultius, potusq. auiditate corrupti, humeris impositi transeuntium, per pla-
teas ex publicis ædibus, vbi vindicandis potius quam cedendis conuiuijs indulgebant, ad
sua diuersoria portarentur, petulantes ante omnes & Celtæ, quorum ea tempestate con-
fidentia creuerat vltra modum. Augebantur autem cærimoniarum ritus immodice cum
impensarum amplitudine antehac inusitata & graui. Et quisque (cum impræpedite li-
ceret) scientiam vaticinandi professus, iuxta imperitus & docilis sine fine vel præstitutis
B ordinibus oraculorum permittebatur scitari responsa, & extispicia nonnumquam futu-
ra pandentia: oscinumq. & auguriorum & omnium fides, si reperiri vsquam posset, af-
fectata varietate, quærebatur.] hæc Ammianus.

[a] *Ammianus lib. 22.*

IVLIANI IMMENSA SVPERSTITIO.

Quam autem creber in templis & sacris esse soleret Iulianus, ipsemet in Misopogone
docet his verbis: Sacrificauit semel Cæsar in templo Iouis, deinde in Fortunæ, deinceps
ter iuit ad Cereris: neque enim quoties ad Daphnes templum ierit, memoria teneo,
proditum quidem illud custodum negligentia, deletum autem impiorum hominum
audacia. Veniunt Syrorum Kalendæ? Cæsar rursum ad Iouis Philij. Venit publicum fe-
stum? Cæsar continuo ad templum Fortunæ: interposito vero die nefasto, rursus in æ-
dem Iouis Philij more maiorum vota suscipit. Et quis ferat Cæsarem tam sæpe ad tem-
pla ventitantem, cum liceat semel atque iterum dijs molestiam exhibere?] hæc & alia Iu-
C lianus ex persona Antiochenorum in se ipsum insultantium, seq. deridentium. Subdit
præterea Ammianus: Hæcq. dum ita procedunt more pacis, multorum curiosior Iulia-
nus, nouam consilij viam ingressus est, venas fatidicas Castalij recludere cogitans fontis:
quem obstruxisse Cæsar dicitur Hadrianus mole saxorum ingenti; veritus ne vt ipse,
præcinentibus aquis, capessendam Remp. comperit, etiam alij similia docerentur. Ac
statim circumhumata corpora statuit exinde transferri, eo ritu, quo Athenienses insu-
lam purgauerant Delon. Eodem tempore die vndecimo Kalendarum Nouembriū, am-

IVLIANVS CREBER IN SACRIS.

TEMPLI DAPHNAEI CONFLAGRATIO.

plissimum Daphnæi Apollinis fanum, quod Epiphanes Antiochus Rex ille condidit ira-
cundus & sæuus, & simulacrum in eo Iouis Olympici imitamenti æquiparans magnitu-
dinem, subita vi flammarum exustum est. Quo tam atroci casu repente consumpto, id
ad vsque Imperatorem ira prouexit, vt quæstiones agitari iuberet solito acriores, & ma-
D iorem ecclesiam Antiochiæ claudi: suspicabatur enim id Christianos egisse stimulatos
inuidia, quod idem templum inuiti videbant ambitioso circumdari peristylio.

Ferebatur autem, licet rumore leuissimo, hac ex causa conflagrasse delubrum, quod
Asclepiades philosophus, cuius in Actis Magnentij meminimus, cum visendi gratia Iu-
liani ad id suburbanum veniisset, deæ Cælestis argēteum breue figmentum quocumque
ibat secum solitus efferre, ante pedes statuit simulacri sublimes, accensisq. cæreis exus-
sisset: vnde medietate noctis emensa, cum nec adesse quisquam potuit, nec iuuare, voli-
tantes scintillæ adhæsere materijs vetustissimis; ignesq. aridis nutrimentis euecti, omne
quicquid contingi potuit, licet discretum celsitudine, concremarunt.] hucusque Am-
mianus post Iulianum. Ex quibus licet rem gestam narratam habeamus, quam Orienti
& Occidenti notam dissimulare minime potuissent: tamen instar furum, qui cum furto
E deprehensi, vbi nullus sit amplius negandi locus, rem esse alienam non inficias eunt,
sed aliquo excogitato titulo sibi rem vendicant, vel alia se excusatione a facinora red-
dunt immunes: haud secus ijdem quoque auctores, ad defensionem idoli virtute mar-
tyris superati, incensi Apollinis, templiq. diuinitus e cælo igne demisso combusti, vera
causa obuoluta silentio, alias ad excusationem afferre maluerunt.

ALIA CAVSA CONFLAGRATIONIS TEMPLI.

At cum multi sint veteres historici, qui eodem sæculo res gestas Iuliani scripsere, vnus
nobis pro cunctis in testimonium adducendus est sanctus Ioannes Chrysostomus, qui fi-
de certa ceteros antecellens, vtpote patria Antiochenus, tunc sub Libanio sophista disci-
pulus, cuncta præsens inspexit, atque luculenta oratione in Gentiles conscripta, publi-
ca fide, testibus compluribus eorum quæ scripsit adhuc viuentibus, consignauit: quos
& prouocat ad redarguendum quod minus certum exploratumq. illis videri posset: vt
nefas sit vel leuiter suspicari, latum quidem vnguem ipsum a recto veritatis tramite de-

flexisse:

Universidad de Deusto
Biblioteca

flexisse: cuius sinceræ fidei, tamquam sacræ anchoræ, vt reliqui omnes scriptores illo- A
rum temporum tuto ac firmiter inhæresçant, necesse est. Habuit eam orationem Chry-
sostomus post annos viginti (vt ipse testatur) ex quo facta fuere. quæ enim adolescens
spectauit, iam vir Ecclesiastica tractans, aduersus Gentiles edidit: confirmat autem ea
a Chrysost. orat. contra Gent. to. 5. quæ dicit, huiusmodi adiecta contestatione [a]: Ex ijs, inquit, qui ea viderunt, supersunt
adhuc & senes, & iuuenes; quos omnes obsecro & obtestor, si quid a me historiæ adie-
CAVSA OBMV TESCENTIS IDOLI. ctum fuerit, in medium prodant, meq. redarguant, &c.] ita Chrysostomus: ex cuius ver-
bis plane dignoscitur, omni fide digna esse quæ ab ipso referuntur. At quod primum
spectat ad loquacis idoli silentium: quænam causa præcesserit, liberius eam ipse dæ-
mon latens in statua professus est, quam Iulianus vel Ammianus rem silentio obuoluе-
runt: licet quod verbis Iulianus erubuit profiteri, facto egregie demonstrarit; dum vt
idolo muto loquendi tribueret facultatem, ossa Babylæ martyris proxime posita, quasi B
ipsa obstruxissent os dei sui, inde asportari præcepit. Sed istæc primo narrantem Ioan-
nem Chrysostomum audiamus; qui agens de translatione Babylæ corporis per Gallum
b Chrysost. ead. orat. cont. Gent. to. 5. Cæsarem, de qua nos tertio tomo Annalium egimus, hæc habet [b]:
DE BABYLE RELIQVIIS. Verum antequam ad exactionis modum veniam, quonam modo scilicet e delubro
illo expulsus sit dæmon, illud vos adnotare postulo: Babylam non statim, vbi aduenit,
dæmonem eiecisse, sed manentem eum otiosum, inertem, agendisq. rebus ineptum red-
didisse. Illi enim os ita obstruxit, vt vel lapidibus ipsis magis mutus redderetur. Et qui-
dem manentem ibi dæmonem superauisse, non minus fuit, quam si eumdem de loco exe-
gisset: cum qui loci illius accolis omnibus fucum prius faceret, ne extincti quidem Ba-
bylæ cineres contueri sustineret. Ea est enim sanctorum potestas, vt illorum superstи-
tum dæmones ne vmbras quidem aut vestes, vita autem functorum & loculos quoque C
reformident. Itaque si quis ijs, quæ ab Apostolis facta fuisse prædicantur, fidem non
habet, is tandem memoria huius miracula intuitus, ab impudentia sua desistat: nam
qui de omnibus olim Gentilibus victoriam reportabat, a martyre tamquam ab hero in-
crepitus suppressa voce, latrare desijt.] hæc ipse.
c Gregor. Naz. orat. 1. in Iul. At hic opportune coniungimus quod Gregorius Nazianzenus [c] in eumdem Iulia-
MAGNA VIRTVS RELIQVIARVM SANCTORVM. num acri illa inuectiua vehementer exaggerat, cum agens de ingenti vi sanctorum
martyrum ita loquitur: Non victimas pro Christo cæsas reueritus es? nec magnos pu-
giles extimuisti, Ioannem illum, Petrum, Paulum, Iacobum, Stephanum, Lucam, An-
dream, Theclam, ac eos qui & post illos & ante illos capitis sui periculo veritatem pro-
texerunt? qui cum igne & ferro & belluis & tyrannis & præsentibus malis & denuncia-
tis alacri animo velut in alienis corporibus, immo quasi corporum expertes dimicarũt: D
cur? ne pietatem, rectamq. doctrinam etiam verbo tenus proderent: quibus præclari
honores & festa constituta: a quibus dæmones propelluntur, & morbi curantur: quo-
rum sunt apparitiones & prædictiones: quorum vel sola corpora idem possunt, quod
animæ sanctæ, siue manibus contrectentur, siue honorentur: quorum vel solæ sangui-
nis gutræ, atque exigua passionis signa idem possunt quod corpora: hæc non colis, sed
contemnis & aspernaris? &c.] hucusque verba Nazianzeni. reuertamur ad Chrysosto-
mum, qui de idolo dicere ita pergit:
At primum quidem videbatur mutus esse (dæmon scilicet, ille qui colebatur vt deus)
quod sacrificiorum & aliorum id genus cultuum particeps minime fieret. Dæmonum
enim mores ij sunt, vt dum mortales nidore, fumo, sanguine eos inuitant & allectant,
tamquam canes cruore auidi & helluones, bibendi, absorbendiq. eius causa præsto ad- E
sint: rursus vero dum nemo est, qui ea offerat, quasi fame quadam pereant.] & post non-
CVR SILVIT ORACVLVM DAPHNES. nulla eodem argumento perscripta, hæc addit: Primum igitur videbatur hic dæmon
hac, quam diximus, ratione obmutescere: postea autem conuictus fuit violenta neces-
sitate præpeditus id facere: metus enim, quo quasi indito in os freno cogebatur, impe-
dimento fuit illi, quo minus solita contra homines impostura abuteretur. Vnde hoc
liquet? Sed ne tumultuemini: id enim demonstrabo, atque ita commonstrabo, vt ne il-
lis quidem, quibus maximæ curæ semper fuit impudenter omnia asseuerare, in poste-
num, vel de istius dæmonis infirmitate. Neque enim mihi coniecturis opus est: neque
id attinet planum facere probabilibus quibusdam rationibus: sed ipsum dæmonis hac
de re testimonium adhibebimus. Ipse enim vobis letalem plagam inflixit (*Gentiles enim alloqui-*

A *alloquitur*) vestramq. omnem fiduciam in libertatem concidit. At vos ne illi succenseatis:
neque enim prudens, sed a maiori quadam potestate coactus tyrannidem ipse suam de-
leuit.] Quo modo autem id acciderit eodem imperante Iuliano, & plurimis hostijs fal-
sum illum deum vocalem facere ipse conatus sit, sic enarrat [a]: *a Chrysost. lib. cont. Gent. to. 5.*
Daphnem itaque hic idem Imperator, grauitatem ore præseferens conscendit, mul-
tisq. cum donarijs & sacrificijs, manante etiam sanguinis torrente, quem mactatarum
pecudum cædes effecerat. Tum a dæmone magna instantia oraculum poposcit, postu-
lans sibi ille ijs de rebus responsum vt daret, quas animo agitabat. Ibi strenuus ille sci-
licet, qui pelagi motum, & qui arenæ numerum nouit, qui mutum capit & surdum,
qui intelligit idem, vt de seipso profitetur, belle admodum cauit, ne in eum sermonem
deueniret, vt aperte testaretur, per S. Babylam & vicinorum virtutem obstructum sibi EXCVSAT SI-
B esse os, ac propterea loqui nequaquam posse; nimirum veritus, ne cultoribus suis ridi- LENTIVM DAEMON.
culus fieret. Ceterum cum idem adumbrare vellet virium suarum a Babyla deuictarũ
conditionem, eum taciturnitatis titulum aperuit, per quem ridiculus magis reddeba-
tur, quam si prorsus tacuisset: tacens enim imbecillitatem tantummodo suam detexis-
set; nunc vero & imbecillitatem & turpitudinem & impudentiam declarauit, studens ea
adumbrare, quæ adumbrari minime queunt. Quis enim color hic esse potest? Daph-
nes, inquit, locus cadaueribus scatet: id quod oraculum arcet. Et quanto præstabat, pes-
sime dæmon, martyris virtutem non dissimulare, quàm titulum tam impudentem præ-
texere? Et hæc quidem dæmon.
Imperator autem mente alienata cum esset, perinde vt in scena ludens, fabulamq.
agens, cuestigio ad beatum Babylam fertur. Quamquam, o nequam ac nequissime, nisi
C vobis ipsis mutuo verba daretis, inq. aliorum exitium colluderetis: quam tandem ob
causam tu quidem suppressis manibus, atque in genere de cadaueribus loqueris? tu ve- BABYLAM PO
ro quasi certi alicuius cadaueris nomen exaudisses, alijs intactis, Babylæ vnius cadauer TENTIOREM SE DAEMON FATETVR.
mouendum tibi sumis? oportebat enim iuxta dæmonis sententiam, conditoria ea om-
nia, quæ in Daphne essent, effodere, & terriculum a deorum aspectu quam longissime
abducere. At non de omnibus, inquis, mortuis dæmon verba fecit. Cur igitur id non
aperte professus est? nempe tibi impostura fabulam agenti ænigma istud reliquit. Equi-
dem cadauera (inquit) tibi dico, vt ne palam fiat, me victum esse: nam & alioqui refor-
mido Babylam nominatim designare: at tu intelligito quod a me dictum est, atque vnũ
pro omnibus martyrem amoueto: ille enim est, per quem muti efficimur. Tantæ cer-
te dementiæ dæmon cultores suos a se damnatos esse voluit, vt tam apertam impostu-
D ram capere nequirent. Nam vt mente alienata atque insana omnes essent, tamen nec
sic quidem ignorare debebant, quod victum sese dæmon fateretur: tam ea res manife-
sta, tam aperta futura erat. Nam si hominum cadauera inquinatum quiddam (quod
tu esse vis) & execrabile sunt; multo magis brutorum cadauera; & tanto certe magis,
quanto brutorum genus humano genere contemptibilius est. multorum enim canum,
simiarum, asinorum ossa proxime templum defossa sunt, quæ potius mouenda fuerant:
nisi forte censes homines simijs viliores· Vbi nunc sunt, qui Solem pulchrum (quem
dicunt Apollinem esse, cuius illic templum erat in Daphne) Dei opificium, & ad no-
strum ministerium creatum, contumelia afficiunt, & dæmoni astrum attribuunt, &
& hunc illum esse affirmant? Sol enim in tanta etiam cadauerum in terra iacentium
copia per vniuersum orbem diffunditur, nec vllo loco neque radios neque radiorum ef-
E ficaciam propter ipsas locorum inquinationes contrahit.] hæc & alia Chrysostomus,
ad insinuandam dæmonis illius ex reliquijs Babylæ confractam potentiam. ac de Iulia-
no rursum sic infra:
Hæc igitur vbi audiuit fabulæ ipsius actor Imperator, iubet statim capsulam detur-
bari, quo omnibus dæmonem victum esse innotesceret. Etenim si dixisset ille: Per S. RELIQVIAE
Babylam loqui impedior: sed hunc tamen ne loco suo moueatis, neve illius capsulam vl- BABYLAE
terius conturbetis: nimirum ea res dæmonis modo cultoribus innotuisset: illos enim ASPORTARI
puduisset factum id ad alios deferre. Nunc vero quasi ipsius infirmitatem traducere ad- IVBENTVR.
laboraret Imperator, sic nihil non fieri coegit, quo ne volenti quidem factum adumbra-
re licebat: neque enim iam simulatio salua atque integra esse potest, propterea quod
non alius mortuus, sed solus Babylas illinc translatus est. Nec solum qui vrbem & sub-
urbium & agros item incolebant, sed qui remotissime etiam habitabant, in rem præsen-

tem

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem cum venirent, capſulamq. non amplius illic eſſe viderent, quæſita cauſa ſtatim edo- A
cebantur, dæmonem ab Imperatore rogatum vaticinari, reſpondiſſe id ſe præſtare non poſſe, niſi beato Babyla a ſe procul amoto.] hæc & alia ipſe.

TRANSLATIO RELIQVIARVM BABYLAE.

Sed & de translatione facta in ciuitatem cum pompa, ſic idem inferius [a]: Trahebatur enim capſula per totam viam: reuertebatur autem martyr, athletæ alicuius exemplo, coronam alteram in ſuam vrbem ferens, in qua & priorem coronam reportarat. Quamobrem ſi quis eſt forte, qui mortuorum reſurrectionem neget, cum videat martyris noſtri facta illuſtriora poſt obitum eſſe, in poſterum erubeſcat: qui martyr ſtrenui alicuius bellatoris more trophæis trophæa coniunxit, magnis maiora, & mirabilibus mirabiliora. Tum enim, cùm ſcilicet accepit coronam martyrij, certamen illi cum Imperatore ſolo fuerat; nunc cum Imperatore pariter & dæmone. Tunc Imperatorem a ſacro templi ambitu exegerat: nunc ex omnibus Daphnes locis peſtilentiſſimum humani generis hoſtem expulit; non manum admouens, quemadmodum & prius fecerat, ſed virtute inuiſibili inuiſibilem virtutem debellans.] hactenus de his Chryſoſtomus, aliaq. plura adiungit.

[a] Chryſoſt. ead. orat. cont. Gent. to. 5.

De hac eadem translatione agens Sozomenus hæc ait [b]: Itaque Chriſtiani in vnũ congregati, loculum circiter quadraginta ſtadia in vrbem trahunt: vbi iam martyr in loco, qui ab eo nomen accepit, repoſitus iacet. Ferunt eo tempore, viros & mulieres, iuuenes & virgines, ſenes, & pueros, mutua ipſorum cohortatione incitatos, per totum iter pſalmos cantaſſe. Qui quamuis ſimularent, ſe, quo labores itineris leuarent, cecinisſe: tamen canebant re vera ardenti ſtudio, & propenſa erga pietatem voluntate incenſi, propterea quod Imperator aliter omnino atque ipſi de Deo ſentiebat. Pſalmos autem ordiebantur hi qui eos canere accurate norunt: multitudo autem ſimul voces fudit cum concentu, C
huncq. verſum addidit [c]: Confundantur omnes qui adorant ſculptilia, & qui gloriantur in ſimulacris ſuis. Ob hanc cauſam Imperator, perinde quaſi contumelia affectus fuiſſet, ira exardeſcere cœpit, & propterea conſtituit ſupplicia Chriſtianis irrogare. Verum Saluſtius eius Præfectus, licet profeſſione Gentilis, illud quidem conſilium non probauit: ſed tamen cum reſiſtere non poſſet, mandatum Imperatoris re ipſa exequitur: & poſtridie multos comprehendit Chriſtianos, & in vincula conijcit. Ac primum omnium adoleſcentem quemdam, cui nomen erat Theodorus, in medium productum, ad equuleum applicat. Ille diu acutis teſtis ſuffoſſus, neque tormentis ſuccubuit, neque Præfecto ſupplicem ſe præbuit; ſed ita ſe geſſit, vt nihil videretur ſentire doloris: quin etiam velut ſpectator cruciamentorum ſibi inflictorum, toleranter & placide plagas excepit, pſalmumq. cecinit rurſus eumdem, quem pridie cecinerat, nempe: Confundantur qui adorant ſculptilia, &c. atque ita oſtendit, quam non curarit ea, pro quibus in iudicium adductus fuiſſet. Præfectus autem conſtantiam adoleſcentis admiratus, cum veniſſet ad Imperatorem, res ab eo geſtas illi expoſuit: dixitq. niſi celerius ab inſtituto deſiſteret, fore vt & ipſi omnibus haberentur ludibrio, & Chriſtiani plus inde laudis & gloriæ colligerent. quod conſilium cùm magis approbaretur; qui erant comprehenſi, vinculis liberantur. Dicitur porro, Theodorum, cum a quibuſdam rogatus eſſet, num dolorem ſenſiſſet tormentorum? reſpondiſſe, ſe non omnino ſenſu doloris caruiſſe, verum adoleſcentem ſibi adſtitiſſe, qui doloris morſus ſedaſſet, tenuiſſimo linteo abſterſiſſe ſudores. aqua frigidiſſima corpus perfudiſſe, qua & ardores reſtinxit, & ærũnas ſubleuauit. Videtur quidem certe mihi hoc non ſolius eſſe hominis quantumuis generoſi, vt corporis afflictionem adeo contemnat, niſi qui forte robore & vi diuina adiutus fuerit.] hæc Sozomenus. Porro Ruffinus eamdem ſcribens hiſtoriam teſtatur [d] ſe E
Antiochiæ eumdem Theodorum vidiſſe, & quæ dicta ſunt, audire ab eo, ipſum rogaſſe. Eadem habet Socrates [e], & alij. Eiuſdem quoque ante eos viſus eſt meminiſſe S. Gregorius Nazianzenus [f], & S. Auguſtinus [g].

[b] Sozom. lib. 5. c. 18. 19.

[c] Pſal. 96.

THEODORI CERTAMEN.

[d] Ruffin. lib. 2. c. 36.
[e] Socrat. lib. 3. c. 16.
[f] Gregor. Naz. orat. 2. in Iul.
[g] Aug. de Ciuit. Dei lib. 18. c. 52.

CVR IVLIANVS CVM HONORE PATIVA TRANSFERRI RELIQVIAS.

Quod vero Iulianus infenſus in Babylæ oſſa, non ea diſijci, longeq. diſſipari, comburi, aliterve conſumi, & in nihilum redigi iuſſerit, ſed cum honore in ciuitatem a Chriſtianis reduci permiſerit: facta quæ præceſſerunt terribilia aduerſus ipſius auunculum, Iulianum item nomine, necnon in Felicem Præfectum ærarij, eum exterruerant, admonuerantq. cum Chriſtianis mitius agendum. Quo modo hæc autem ſe habuerint, Chryſoſtomus [h] recenſet, qui ſic rem ab eadem obiectione exorditur: Cur, inquit, capſulam in mare demergi neque dæmon iuſſit, neque poſterior hic Imperator voluit? cur non

[h] Chryſoſt. cont. Gent.

attriuit

A attriuit & exuſſit? cur non in vaſtam aliquam ſolitudinem deſerti eam amandauit? Nam ſi ea piaculum & ſcelus fuiſſet, ſi eam abominans ac potius reformidans illinc dimouiſſet; non intra vrbem piaculum deducere, quin potius in montes quoſpiam vel ſaltus transferre oportuit. Sed ſcilicet perdito huic Imperatori, æque atque Apollini, Babylæ virtus, & quam cum Deo haberet fiducia cognita erat: ob id formidabat, ſi hoc feciſſet, ne fulmen diuinum, neve aliquem alium morbum in ſe ipſe prouocaret: multa enim habebat Chriſti virtutis tum in ijs qui ante ſe imperauerant, tum in ijs qui vna ſecum Imperium adminiſtrauerant, ſpectatæ argumenta. Nam ex ſuperioribus Imperatoribus ij qui ſimilia attentauerunt, multis, ijſq. intolerabilibus calamitatibus acceptis, fœda & miſerabili morte interierunt: ita vt cuiuſdam, dum adhuc viueret, ſponte ex oculis pupillæ exilierint; Maximinus hic fuit: alius autem furore, *nempe Diocletianus*: alius alia
B id genus calamitate vexatus, mortem cum vita commutauit.

Ceterum ex ijs qui tum cum ipſo erant, auunculus (*Iulianus pariter nomine*) cum licentioſius inſaniam ſuam contra nos prodidiſſet, auſus impuris manibus ſacra vaſa contingere: hoc etiam ſcelere non contentus, ſed contumelia vlterius progreſſus (vaſis enim ijs inuerſis, & ſuper pauimentum collocatis, atque extenſis, ita ſuper ea deſedit) eueſtigio illegitimæ huiuſce ſeſſionis pœnas luit. Illius enim verenda corrupta vermiculos generarunt; ita vt morbum diuinitus illatum conſtaret: ad quem curandũ medici aues pingues, eaſque peregrinas interficiebant; quibus ad putrefacta membra admotis, vermiculos euocabant: illi vero loco cum non mouerentur, putridis partibus mordicus inhærebant, atque illum ità demum multis diebus abſumptum perdiderunt. Alius porro regij ærarij Præfectus (*Felix nomine*) antequam aulæ regiæ limen tranſcenderet, de re-
C pente medius crepuit, & ipſe id genus impietatis cuiuſdam pœnas luens. Hæc ſane & his plura: neque enim omnia enumerare, temporis huius eſt.] ſed quæ? alibi idem auctor attingit [a]: his enim enarratis, quæ Iuliano auunculo, & Felici ærarij Præfecto contigerunt, mox ſubdit: Tunc etiam, inquit, regionis noſtræ fontes, qui prius flumina ipſa curſu inundante vincebant, ſubito in ſe reſiliendo fugerunt: nunquam hoc ante perpeſſi, niſi poſtquam loca illa ſacrificijs & victimis Iulianus inquinauit. Quid vero memorem famem toto prorſus orbe terrarum cum impio Rege dominatam? &c.] eadem ipſa idem habet Chryſoſtomus homilia quarta in Matthæi Euangelium.

PRODIGIA IN CONTEMPTORES CHRISTIANAE RELIGIONIS.

[a] Chryſoſt. in laud. Pauli homil. 4. to. 3.

Fuit autem hic Iulianus Præfectus Orientis, frater matris Iuliani, antea Chriſtianus, ſed in gratiam nepotis Imperatoris Apoſtatæ & ipſe eſt factus Apoſtata, prout Artemij Acta teſtantur. At quæ hic obiter Ioannes Chryſoſtomus de eodem Iuliano auunculo,
D atque Felice Præfecto ærarij, curſimq. perſtringit, paulo latiore indigent oratione; vt quæ ipſe prætermiſit, a nobis hic intexantur: ac primum quæ a Sozomeno [b] his verbis ſcripta leguntur: Memoriæ proditũ eſt, cum id tẽporis ſerio moliretur Iulianus auunculus Imperatoris, pretioſiſſima monimẽta eccleſiæ Antiochenæ in Syria poſitæ, quæ quidẽ plurima erant numero, in Imperatoris æraria trãsferre, & eccleſias quoque occludere: omnes illius clericos fugæ ſe mandaſſe, ſolumq. Theodoritum presbyterũ minime ab vrbe ſeceſſiſſe: quem, quoniam theſaurum iſtum (vtpote eius cuſtos) indicare poterat, Iulianus primum apprehendit, deinde verberibus grauiter cædit: poſtremo cum, quæſtione de illo omni tormenti genere habita, forti animo & virili reſpondiſſet, ſeq. in confeſſione fidei præclarum virum oſtendiſſet, ſecuri feriri mandauit.] hæc de nece Theodoriti Sozomenus. Porro hunc cum tam Græci, quam Latini inter martyres recẽſuerint:
E fateri neceſſe eſt, eum fuiſſe Catholicæ communionis presbyterum; aliaſq. cum eccleſia illa Catholicis vſui eſſet, eum illo munere functum eſſe; vel (quod de multis accidit) in ipſo martyrio deteſtatum eſſe hæreſim Arianam. Conſtat enim Dominicum illud Aureum, ita nominatam eccleſiam Antiochenam, fuiſſe ſub ditione Arianorum. Porro Beda hæc amplius habet de Theodorito in Martyrologio [c]: Poſt equulei pœnam & multos ac duriſſimos cruciatus, etiam lampades circa eius latera appoſitæ ſunt: ſed his diuina virtute reſtinctis, cum milites, qui eas tenebant, Angelorum aſpectu territi ruiſſent in faciem, & credentes in Chriſtum, impium miniſterium recuſarent; iuſſit Iulianus pelago immergi, quibus beatus Theodoritus * ait: Præcedite fratres: ego vero ſuperans inimicum, ſequar Dominum. ſicq. occiſione gladij martyriũ conſummauit.] hæc ipſe ex eius Actis. ad quorum finem hæc ſcripta erant: Nos, qui Antiochiæ in Palatio eramus, & cum eo, *nempe Iuliano*, in perfidia fuimus: licet peccatores, ſerui Dei, hæc quæ

[b] Soz. lib. 5. c. 7.

THEODORITI CERTAMEN.

[c] Die 23. Octob.

* Theodorus

geſta

Universidad de Deusto
Biblioteca

gesta sunt circa Dei famulum Theodoritum X.Kalend.Nouembris,vera cõscripsimus.] A

Quæ autem post direpta atque ignominia affecta sacra vasa, secuta sunt, a Theodoreto sic enarrantur [a]: Tyrannus item sacra vasa in ærarium regium inferri, & portas ecclesiæ, quam Constantinus ædificauerat, obserari mandat; quo nullus aditus illis,qui in ea conuentus agere solerent, omnino pateret. Hanc ecclesiam id temporis occupabant Ariani. In sacrosanctum autem templum, ad vasa sacra auferenda, simul ingrediuntur Iulianus Præfectus Orientis, Felix regij thesauri Quæstor, & Elpidius priuatæ pecuniæ & facultatum Imperatoris Procurator,quem Romani Comitem rerum priuatarum appellare consueuerunt. Felicem vero & Elpidium, cum essent Christiani, quo impio Imperatori gratificarentur, a vera religione ac pietate desciuisse ferunt. Iulianus autem cũ esset in templo, aduersus sacram mensam minxisse dicitur, atque Euzoio eum prohibere conanti, colaphum infregisse,dixisseque,res Christianorum diuina cura & prouidentia prorsus destitutas esse. Felix sacrorum vasorum magnificentiam conspicatus (Constantinus enim & Constantius splendide & ample ea conficienda curauerant) Ecce, inquit, quam sumptuosis vasis filio Mariæ ministratur.] sed quanam pœna Iulianus ob numinis contemptum mulctatus diuinitus fuerit, idem narrat, atque addit quod a sancto Ioanne Chrysostomo prætermittitur, dum ait: B

IVLIANI COMITIS, FELICIS ET ELPIDII SACRILEGIVM.

Sed isti tyranni pro his impijs & insanis facinoribus non diu post pœnas persoluerũt. Nam Iulianus auunculus confestim in grauem morbum dilapsus, visceribus putredine exesis, interijt: atque stercus non amplius per partes illas corporis, per quas naturaliter egeri solet, emisit; sed sceleratum eius os, instrumentum blasphemiæ, partis illius ad stercus eijciendum natæ locum obtinuit. Ferunt eius vxorem, mulierem ob fidei constantiam egregie nobilitatam, hæc ad maritum dixisse: Debes merito,mi vir,Christum Saluatorem laude prædicare, quod tibi hac castigatione suam potentiam ostenderit. Nam quem oppugnasses, plane te præterijsset, nisi consueta sua lenitate vsus has plagas tibi diuinitus inflixisset. Miser igitur partim coniugis oratione, partim cruciatu sibi imposito, morbi causam perspiciens, orat Imperatorem, vt ecclesiam ijs, quibus erat ablata,redderet. Sed neque hoc ei persuasit: & ipse extemplo migrauit e vita.] hucusque de vindicta diuinitus in Iulianum immissa Theodoretus. De Felice autem hæc adiungit: C

IN IVLIANVM SVPPLICIVM DIVINITVS ILLATVM.

Felix vero derepente flagello etiam cælitus impacto oppressus, sanguinem dies nocte sq. ex ore fudit. Quippe sanguis ex omnibus vndiq. corporis(vt ita dicam)vasis,quibus continebatur, ad eam partem confluxit. Itaque vniuerso eius sanguine in hunc modum exhausto,statim extinctus est, & æternæ morti traditus.] De eodem rursus Felice, quem Comitem sacrarum largitionum Ammianus appellat, repentina morte ex sanguinis profluuio, necnon de Iuliano Comite Orientis & ipso morte absumpto, hæc habet Ammianus [b]: Felice, inquit, largitionum Comite profluuio sanguinis repente extincto, eumq. Comite Iuliano secuto, vulgus publicos contuens titulos Felicem, Iulianum, Augustumq. pronunciabat.] at hæc non repugnant ijs quæ dicta sunt ex Chrysostomo de Felicis interitu,quod crepuerit medius: immo maxime consentientia sunt: nam quod diruptis visceribus, ore vomens sanguinem, continuo expirauit, visus est medius crepuisse: corrigendus tamen videtur tum ex Ammiano, tum ex Ioanne Chrysostomo Theodoretus, dum ait, dies nocte sq. sanguinem euomuisse; cum repentino exitu, Dei vindicta esse sublatum, constet. Porro ad hunc ipsum Felicem Comitem sacrarum largitionum extat eiusdem Iuliani aduersus (vt puto) Christianos [c] hoc anno ijsdemq. Consulibus huiusmodi datum rescriptum: D E

FELIX A DEO PVNITVS.

Imp. Iulianus A. ad Felicem Com. S. L. Quidam scelerate proscriptorum facultates occultant. Hos præcipimus, si locupletes sint, proscriptione puniri: si per egestatẽ abiecti sunt in fæcem vilitatemq. plebeiam, damnatione capitali debita luere detrimenta. PP. Rom. VII. Id. Mart. Mamertino & Neuicta Coss. peculiare namque erat Iuliano(vt superius vidimus) bona Christianorum auferre: ad quod faciendum si quando aliqua dicatio rerum temporalium commendetur.

Elpidium quoque Comitem rerum priuatarum ex Christiano factum desertorem infelicissime diem extremum clausisse, Nicephorus auctor est. Ac tertius, inquit [d], Elpidius, qui blasphemus quoque in Christum fuerat, tardius ille quidem quam alij, pœnas luit: sed tamen inter eos qui tyrannidem affectarunt, deprehensus, bonis omnibus exutus,

DE ELPIDIO DESERTORE.

[a] Theodor. lib. 3.c.1.12.

[b] Ammianus lib.23.

[c] l. 5. de bonis proscript. Cod. Theod.

[d] Nicephor. lib. 10.c.29.

A exutus, grauesq. ærumnas alias in carcere perpessus, turpiter vitam finijt, execrandus & detestandus ab omnibus iudicatus.] hæc Nicephorus. Quid præterea alijs tunc acciderit, qui fidem Christianam deseruissent, ita recensetur: Sed & Heronem illum Thebis Aegyptijs ortum, qui Episcopus creatus, casu quodam ad Græcam superstitionem defecerat, subita putrida inuasit ægritudo, quæ totum illius corpus depasta, abominationem eum omnibus reddidit. Qua propter rebus omnibus desperatis, in viam est proiectus,nullam prorsus a quopiam miserationem consecutus. Christiani namque, perinde atque piaculum, omnibus modis eum auersati sunt: Græci autem hactenus tantum eum, quòd se errori & fraudi eorum subiecisset, agnouerunt. Et Heron quidem acerbissime & miserrime ita e vita excessit. Alius autem, Theotecnus scilicet quidam, & ipse a nostra in Græcam religionem prolapsus, carne eius omne putrida carie consum-
B pta, vermium materia factus est; & oculis illorum morsibus amissis, moriens, per insaniam, quæ eum corripuit, sua sibi dentibus consciscia & deuorata lingua, e grauibus tormentis ad longe deteriores maioresq. cruciatus migrauit.Sed & alij insuper talia quoque ausi, condigna sceleribus suis tulere supplicia. Eiuscemodi multa eo tempore diuinũ numen exhibuit miracula, commeritas iustasq. ab eis, qui impudenter & aperte veram pietatẽ oppugnarunt pœnas exigẽs.]hactenus Nicephorus. Porro ad hæc allusisse Chrysostomus visus est, dũ enarratis quæ accidissent Iuliano & Felici Præfectis, mox illa subdit verba [a]: Hæc sane, & his itẽ plura(neque enim omnia enumerare, temporis huius est) animo lustrans impius Imperator,verebatur temeritatem suam vlterius promouere.]

QVID IN HERONEM ACTVM ET ALIOS APOSTATAS.

THEOTECNI SVPPLICIVM.

[a] Chrys.aduer. Gent. tom.5.

Ceterum quod spectat ad tempus suppliciorum Iuliani Comitis Orientis, & Felicis Comitis sacrarum largitionum,diuinitus irrogatorum: cum ex sententia Ioannis Chry-
C sostomi ea spectantis Antiochiæ, constet ante translationem Babylæ sacrorum ossium, & templi Daphnitici conflagrationem, contigisse: perperam ab Ammiano & alijs ordine præpostero recensentur: his enim admonitum Iulianum, atque exterrefactum suorum Præfectorum supplicijs, testatur ipse Chrysostomus, pepercisse reliquijs Babylæ, ne eas in cineres redigeret, in ventum spargeret, vel in mare demergeret, aut in desertum & inaccessum locum penitus ablegaret; sed siuerit e Daphne Antiochiam cum honore deduci, atque loco honestissimo collocari, & intra templum, vt ait, recondi, intra quod prius erant, antequam Daphnem translatæ fuissent. Quid vero mox acciderit, vt capsula Babylæ Antiochiam delata est, licet superius attigerimus: tamen ex Chrysostomo est fusius enarrandum, qui rem gestam recensetur his verbis [b]:

[b] Chrysost. vbi supra.

At malignus dæmon statim edoctus est, frustra sibi fraudis sua artificia confecta, seq.
D non iam certamen habere cum mortuo, sed cum eo qui viueret, qui efficax esset, quiq. non se modo, sed omnes quoque dæmones fortitudine superaret. Is enim, nempe Babylas, Deum deprecatus ignem in templum vt cælitus demitteret, totum illius tectum exussit, ipsoq. idolo ad extremos vsque pedes deleto, eodemq. in cinerem ac puluerem reducto, ab omnibus parietibus, qui ipsi integri adhuc stant, abstinuit. At si quis nunc illo accesserit, nunquam vtique dixerit, factum id ignis opus esse. Neque enim incendium id non ex composito factum, neque ex materia inanimi natum, sed tanquam manu quadam ignem circumagente, atque indicante a quibus abstinere, quæ porro absumere oporteret: tanta certe concinnitate,tanto artificio ipsum templum detectum est, nec simile quidem ijs quæ casu ac temeritate incendio conflagrasse videmus; verum ijs, quæ parietum ambitum integrum cum habent, tecto tamen carent. ce-
E tera enim omnia, & columnæ item omnes, tam eæ quæ templi culmen, quam quæ vestibulum sustinebant, adhuc extant, præter vnam, quæ ad posteriorem templi partem stabat: & hæc tamen non temere perfracta est, sed ea de causa, quam postea dicturi sumus.] hæc ipse: quæ euenisse tradit, simulac Babylæ ossa Antiochiam perlata sunt. Qualem autem de incenso templo Iulianus adhibuerit quæstionem aduersus Aedituum, idem auctor ita prosequitur.

TEMPLVM CVM APOLLINE CONFLAGRAT.

Hoc incendium vbi accidit, statim dæmonis sacerdos in carcerem rapitur (*hunc ilium puto, qui solus gratus deo suo ex omnibus Antiochenis, dictus est ex oratione Iuliani,anserem immolasse*) sic coniectus in vincula, incendij auctorem indicare coactus: qui vbi non habuit quem accusaret,intortis cubitis, multis flagris vapulauit, in sublime raptus,ac latera vndiq. cælus: quanquam nec sic quidem ex eo quicquam didicerit. Reiq. huius euentus similis erat illi, qui in Christi resurrectione accidit: tum enim dispositi fuere milites, qui

SACERDOS INCENDIVM TEMPLI TORQVETVR.

Universidad de Deusto
Biblioteca

corpus Iesu custodirent, neque possent eius discipuli furto illud auferre. ceterum is fuit A rei ipsius euentus, vt nulla vel impudens species ijs relicta fuerit, qui resurrectionis eius fidē eleuare ac calumniari vellent. Atque hic distrahebatur miser sacerdos, quo testificaretur factum id non diuina ira, sed humano maleficio accidisse. Is autē contortus ac fœde laceratus; cum neminem haberet quem proderet, ignem de cælo delapsum testatus est; vt maleuolis atque impudentibus nullus iam calūniæ locus relictus fuerit. Sed quod nos paulo ante dicere volentes in alium locum reiecimus, id ipsi hic tēpestiue dicemus.

Quidnam vero id esse potest? Certe martyr noster Babylas eo vsque Imperatorē terruit, vt furori ille suo supersederet. Neque enim ipsum quidem sacerdotem, eumq. quem tanto honore prosequebatur, tot malis, tecti exusti causa affecit, & immanius quam fera crudelis dilaniauit: a cuius etiam vorandis carnibus fortasse non temperasset, nisi res ea detestanda, omnibusq. abominabilis visa fuisset. Babylam autem, per quem dæmon os B suum obstruxerat, rursum in vrbem ea de causa transtulit, vt maior illi honos ab omnibus haberetur. Etenim idem Imperator si minus prius, hoc est quo tempore victum se esse dæmon fassus est: at certe post ipsum incendium omnia subuertisset ac perdidisset, capsulam exussisset, vtrumque item monumentū, tum quod Daphne, tum quod in vrbe erat; nisi metus in eo maior, quam ira fuisset, ac nisi eius mæstitiæ timor imperasset. Solemne enim permultis esse videmus, cum eos ira ac dolor corripuerit, etiam si affectuum eorum auctores non nanciscantur, in obuios quosque ac suspectos iram effundere. Non procul autem ab hac suspicione Babylas erat: nam simul vt in vrbem peruenit, statim ignis in templum inuasit.] hæc Chrysostomus.

INCENDIVM CHRISTIANIS ADSCRIPTVM

Ceterum Iuliani furor simul cum malitia grassabatur: nam ne verum esse ab alijs crederetur, quod sacerdos vi tormentorum confessus esset, templum cælitus igne immisso C conflagrasse, quasi a Christianis id facinoris perpetratum fuisset, eosdem in crimen adducens, dirissimam quæstionem in eos exercuit. Par est quidem credere, qui nec sibi carissimo sacerdoti pepercisset, sed sæuissime cruciasset: in Christianos conuersum, in eos acerbius desæuisse; seq. tunc philosophum esse oblitum, quem tantopere affectabat. At licet id fecerit; a nullo tamen, quod optabat, potuit tale mendacium extorquere, ac tantæ falsitatis astipulatorem habere: cum nihilominus ipse in vulgus, facinus a Christianis esse patratum diffamarit, quod & apud Gentilium nonnullos fidem inuenit. Ceterum Artemius martyr, de quo dicturi sumus, qui tum erat Antiochiæ, coram Iuliano exprobrauit [a], non ab hominibus fuisse templum incensum, sed igne cælitus missō. Quin etiam & de rusticis proxime habitantibus, atque testantibus fulmen e cælo se vidisse super templum delatum, Theodoretus affirmat [b]. D

[a] Acta Artemij martyr. die 20. Octob. Metaphr. & Sur.
[b] Theod. lib. 3. c. 10.

At qui virtutem exhorruit Babylæ martyris, in cuius reliquias nequicquam vel leuiter peccare ausus est: in martyres longe positos vindictam de templi conflagratione & incensi Apollinis conuertisse, sic Sozomenus tradit [c]: His rebus in Daphne propter Babylam martyrem a Deo confectis, Imperator (credo, cum certior factus esset, ecclesias quasdam in honorem martyrum esse prope Apollinis Didymei fanum, quod est pro Mileto situm, ædificatas) scripsit ad Præsidem Cariæ, vt si tectum iam & mensam sacram haberent, eas incenderet: sin earum ædificia ex dimidia parte dumtaxat perfecta essent, fundamentis disturbatis, solo æquaret.] At non inultam suam reliquere iniuriam martyres, quorum precibus paucos post menses, impius qui talia præcepisset, miserando exitu e vita sublatus est. sed de his pluribus suo loco.

[c] Sozom. lib. 5. cap. 19.

IVLIANVS INSANIT IN TEMPLA MARTYRVM.

Cur autem non ipsum integrum Daphnes templum comburi, sed partem eius Deus E intactam permanere permiserit: idem Chrysostomus inferius tradit [d] id accidisse; vt parietes qui remanserant, atque columnæ, tamquam vocalia monimenta, dæmonis imposturam, deorumq. Gentium imbecillitatem, & veri Dei summam potentiam posteris inclamarent. nam & post multa de his philosophatus, hæc addit: Ecce iam vicesimus ex eo annus agitur: nec tamen ædificij ab igne relicti pars vlla deleta est; sed quæ partes flammas enaserunt, eæ solide ac firmiter stant, suntq. etiam nunc sic validæ, vt vel ad centenos, ducentenosq. & multo item plures annos durare possint. Id vero qui mirum videri debet, si ex columnis nulla prorsus ab altera auulsa ad solum deciderit? Columnarum enim earum, quæ ad posteriorem templi partem erant, vna tantum tum pertacta, nec ea quidem corruit, sed a sua sede mota, ad murum dum caderet inclinata sic mansit: cuius quidem columnæ partes sunt duæ, quarum altera a basi ad

[d] Chrysost. cont. Gent. to. 5.

CVR PARS DAPHNAEI TEMPLI INTEGRA REMANSIT.

sectionem

A sectionem oblique muro incubuit, altera a sectione eadem ad capitulum supina constitit, & ea ab inferiori parte suffulta. Quamquam autem & venti loco illi sæpe incubuere, & terræmotibus crebris terra fuit concussa; ignis tamen reliquiæ inconcussæ manserunt, quæ ipsæ firmiter stant, propemodum clamitantes sese ad posterorum emendationem seruatas esse. Et quidem quod templum ipsum totum non conflagrauit, hanc dicere possumus causam esse.

Quod autem Imperator fulmine percussus non fuerit, aliam, si quæsieris, causam reperies ex eodem bonitatis & benignitatis Dei fonte manantem. Propterea enim Deus ignem ab Imperatoris capite amouit, eumdemq. in templi tectum iaculatus est, vt alieno ille malo edoctus pœnam sibi reseruatam effugeret, pœnitentia compunctus, & errore liberatus. Illi enim neque hoc solum, neque primum virtutis suæ signum Christus de- SÆPE SIGNIS ADMONITVS IVLIANVS.
B dit, sed & alia item multa hoc ipso non inferiora. Nam auunculus eius, & Quæstor ærarius, sic, vt dixi, vterque vitam finientes, præterea & fames in vrbem statim vna cum ipso inuadens, & aquarum penuria numquam antea visa, quam ab eo sacrificia in ipsis fontibus facta fuissent, & multa præterea alia, tum ea quæ in ipsius castris, tū quæ in vrbibus euenerunt, huiusmodi certe fuere, vt vel saxeam animam flectere possent, non ob id quidem quod permulta essent, neque ob id quod omnia pariter ederentur, ac deinceps & post ipsa statim scelera perpetrata, vt quondā Aegyptiorum Regis tēpore: sed quod quæ edebantur miracula per sese talia erant, vt ad eorum, qui ea cernerent, emendationem aliud alio nō egeret, verum vnum illorū quodque hoc ipsum per se præstare posset, &c.]

At acerbissimum casum, incomparabile damnū, iacturam famosissimi templi, dispendium oraculi celeberrimi, omnes æque luxere immenso luctu Gentiles, ac potissimū ipse
C restitutor deorum Iulianus Apostata, qui tantopere laborauit, vt Castalios latices expurgaret, & mutum deum suum vocalem redderet. Quamobrem Antiochenus sophista, ob LIBANII LVCTVS DE INCENSO APOLLINIS TEMPLO. consolationem mærentium Ethnicorum, threnos, lugubremq. næniam edidit; cuius aliquot a S. Ioanne Chrysostomo recitata fragmenta, hic in vnum compacta reddam animi causa, vt ex tam præclari auctoris luctu lector comparet sibi risum. Sed licet Chrysostomus, quisnā iste fuerit, minime nomine referet: tamen ex patria, professione, titulo orationis ipsius, loco, & tempore, non alium quidem fuisse, quam Libanium, certum est: eū enim patria extitisse ciuem Antiochenum, Eunapius tradit; quem & claruisse hoc tempore, dictū est, & Antiochiæ apud Iulianum egisse, nullus dubitat: orationē vero de Daphne ipsum magna diligentia elucubrasse, auctor est ipse Iulianus in epistola anno sequenti in procinctu belli Persici in itinere ad ipsum scripta: in ea enim hæc leguntur [a]: Sed de
D Daphne scripta est a te oratio, qualem nemo alius eorum qui nunc viuunt hominum, quamuis maxime contenderet, possit perficere; veterum autem non multos perfecturos fuisse existimo. Quid igitur ego de ea nunc scribam, cum tua tam luculenta extet oratio?] hæc Iulianus [b]. At qualem illam iudicarit Chrysostomus, videamus: vt pariter vna b Chrysost. cont. cum ipso & hominem & superstitionem Ethnicorum derideamus. ait enim: Ipsa hic ego Gent. to. 5. lamenti & næniæ eius, quam ciuitatis sophista in dæmonem conscripsit, verba apponam. sic enim habet næniæ initium:

[a] Iul. epist. 28.

Viri, quorum oculis æque ac meis caligo offusa est, in posterum neque pulchram neque amplam ciuitatem hanc vocemus. Deinde cum nonnulla attigisset, disseruisletq. NÆNIAE LIBANII SOPHISTAE. de Daphnes fabula (neque omnem illius orationem huic nostræ inserere tempus patitur, ne longiores, quam par est, simus) Persarum, inquit, Rex, olim ciuitate hac ca-
E pta, templo pepercit. verba porro ipsa sunt hæc: Ille quidem ducto contra nos exercitu, præstare putauit, si templum integrum esse sineret: ac certe statuæ decor barbaricæ iræ præualuit, Nunc autem, o Sol, o Terra, quisnam & vnde hostis hic? qui citra omne auxilium equitum, citra omne præsidium & grauis & leuis armaturæ militum tenui scintilla omnia absumpsit?] sed rursus de Persarum Rege idem sophista: Persarum Regem, eius qui nunc nobiscum bellum gerit ex maioribus vnum, vrbem proditione captam cum exussisset, & ad Daphnem concederet idem facturus, dæmon sic immutauit, vt face, quam manu taneret, abiecta, Apollinem adoraret: adeo eius animum deliniuit.] sed his derisis, hæc vbi supra de Libanij oratione Chrysostomus: Postea vbi declarauit Babylam dæmone superiorem fuisse, tum cum Gentilium res victimis ac sacrificijs maxime florerent: Et nostrum inquit, templum, ingens illud diluuium non disturbauit: in fudo autem, atque adeo cum nubes ipsa præterijsset, deiectum est: nimirum

Universidad de Deusto
Biblioteca

nubem & diluuium appellans Imperatoris eius, *nempe Constantij in idola infensissimi*, qui præcesserat, tempus. Rursum oratione paululum prouectus id ipsum amarulentius deplorat his verbis: Ad hæc cum aræ tuæ sanguinem sitirent, sedulus Daphnes custos, vel contemptus cum esses, permansisti, o Apollo, aliquoties etiam iniuria lacessitus, atque externo spoliatus ornatu, patienter tamen tulisti: nunc vero multis ouibus, multis item bobus ad aram tuam mactatis, postquam sacrosanctum Imperatoris os pede excepisti, intuitus quæ prædicebas, visus liberatus esse mortuo quodam, quem tu iudicaueras malum tibi vicinum esse, ac tibi obstrepere: de medio statim cultu solum vertisti. Vndenam hoc tempore gloriabimur apud eos, qui memores sunt sacrorum, statuarumq. tibi erectarum?] post multa aduersus hæc deliramenta cum disseruisset lepide quidem Chrysostomus, ad nænias Libanij reuocat lectorem, hæc subdens:

QVAE CHRYSOSTOMVS IN LIBANIVM.

Sed enim suspensa hic a vobis oratione nostra, interim rursus exaudiamus sophistæ huius lamenta: misso enim Apolline ad Iouem his verbis questus suos conuertit: Quale, o Iuppiter, laborantis animi laxamentum perdidimus? Quam Daphnes regio tumultibus vacua erat? quanto etiã templum ipsum magis vacuum, vtpote in quo natura ex sese quasi portum in portu fecerat, ambobus quidem admodum tranquillis, altero tamen maiorem tranquillitatem præstante. Quis non ibi mortem, quis non ibi timorem, quis non ibi luctum deposuisset? Quis propterea Fortunatas insulas inibi desiderasset?] Ad hæc Libanij verba Chrysostomus multa loquutus de contagio prauorum morum & scelerum, quo illuc accedentes inficerentur. post multa rursum ad sophistæ verba reuocat orationem, cum ille vecors in commendationem sui Apollinis sic rursus exclamat: O dexteram malignam, o iniquum ignem, quonam primum dilapsus est? quodnam mali huius exordium? Num a tecto exortus, ad reliqua deinceps serpsit? ad illius caput, ad faciem, ad phialam, ad cydarim, & talarem vestem? Vulcanus enim ignis arbiter non comminatus est igni huic detrimentum afferenti, cum beneficio deuinctus Apollini deberet, ob indicium olim sibi ab illo factum? Sed neque Iuppiter, qui imbrium habenas tenet, aquam in ignem dimisit, præsertim qui olim Lydorum Regi periclitanti pyram extinxerit, &c.] illa vero de Vulcano ex turpi fabula & obscœnis actibus Veneris cum Marte mutuatum sophistam Chrysostomus ludibrio insectatur.

At post hæc rursus sophista de idoli forma: Viri, trahitur mihi mens ad dei Apollinis speciem, ac mihi ob oculos cogitatio typum ipsum repræsentat, formæ lenitatem, colli mollitiem, idq. in lapide; cingulum, quo aurea tunica circa pectus sic colligebatur, vt partim subsideret, partim subsurgeret. Breuiter, totius dei habitus, cuius iram vel feruentem non sedauisset, vt qui similis esset cantilenam occinenti? & hercule audiuit hunc olim aliquis (vt aiunt) in meridie cithara ludentem: aures beatas! Ceterum cantus erat terræ laudatio; cui quidem de aureo cyatho libare mihi videtur, quod puellam occuluerit dehiscens, ac sese deinde contrahens.] hactenus descriptio imaginis Daphnitici Apollinis ex Libanio a Ioaone Chrysostomo recitata: quam quidem eamdem esse reperi cum illa, quam in antiquo numismate expressam hic tibi reddendam curauimus. accepimus illud a Philippo Vuinghio nobili Louanienſi, iuuene erudito, ac rerum antiquarũ studiosissimo, quarũ causa patrio solo relicto Romæ versatur: miroq. affectus est gaudio, dum eamdem, quam ære expressam tunicati Apollinis imaginem ostendebat in nũmo, nos stylo Libanij egregie descriptã inspiciendam proposuimus in Chrysostomo. Quam vero cernis ad pedes Genij dimidiã desuper terram eminentem imaginem, Daphnem puellam esse scito, cum a terra dehiscitur, secundũ ea quæ ex Libano sunt recitata.

Quod

Quod vero ex lapide efformatum simulacrum illud fuisse, idem sophista tradere videatur; erroris arguendus est auctor in Actis Artemij martyris, dum illud ex ligno vitis compactum fuisse docet, ipsum haud fideliter in omnibus ita describens: Imago autem Apollinis erat hoc modo constructa. Ei ex vite erat corpus compositum admirabili quadam arte ita compactum, vt præseferret speciem vnius adolescentis: auro autem illitus totus quo induebatur amictus, nudatis & non auratis ceteris corporis partibus, ostendebat quamdam, quæ dici non potest, pulchritudinem. stanti vero erat in manibus cithara, & eam videbatur pulsare: comæ autem & lauri coronà auro florebant permixto, vt magna effulgeret gratia spectatoribus: duoq. magni hyacinthi implebant ei figuram oculorum in memoriam Hyacinthi pueri Amyclei. Et gemmarum pulchritudo & magnitudo imagini maximum afferebat ornatum, adeo vt quamplurimis in eo decipi contingeret, vt qui propter apparentis formæ pulchritudinem inescarentur ad eum adorandum: quod quidem ipsi quoque Iuliano euenerat: maiorem certe ei cultum exhibebat, quam alijs omnibus imaginibus, ex singulis generibus ei sacrificans, & ab eo expectans responsa.] hæc ibi auctor; qui vt Christianus homo, haud eum inspexisse putatur; sed ab alio relata, sic vt se habent, haud in omnibus fidelia memoriæ commendauit. Sed iam cetera prosequamur.

DELIRAMENTA LIBANII SOPHISTAE.

Post hæc (inquit Chrysostomus[a]) pauca admodum ad incendium pertinentia questus; Clamabat viator, flamma erumpente: turbabatur per lucum Daphnes inquilina sacerdos dei: planctus autem pectorum, & vlulatus ingens per locum arboribus densum percurrens, ad vrbem vsque vehemens atque horrificus peruasit. Imperatoris oculus vix somnum capere incipiens, amaro illo nuncio audito, e lecto surrexit. Ipse furore percitus, Mercurij talaria perueſtigans, ad mali istius originem indagandam pergebat, æque intra se flagrans ac templum ipsum. Trabes ferebantur deorsum ignem ferentes, id omne, quod ignis comprehendisset, absumentes; ipsum scilicet statim Apollinem, tamquam a tecto non admodum distantem; mox & alia Musarum ornamenta, signa inibi extantia, lapillorum fulgura, columnarum pulchritudinem. Vulgus autem circumstans lugebat, auxilium tamen ferre minime valens: id quod vsu venire solet ijs, qui de terra naufragium spectant, quorum vnum hoc superest auxilium, casum ipsum lacrymis prosequi. Nymphæ certe e fontibus suis egressæ ingentem luctum excitarunt; ingentem item & Iuppiter, haud procul considens; eiusmodi illum, verisimile est, labefactatis filij honoribus, concitasse: ingentem autem sexcentorum dæmonũ in luco agentium turba: neque sane minorem e media vrbe Calliope, vbi extabat templum eius, præside Musarum Apolline ignis iniuriam sentiente.

[a] *Chrysost. contra Gent.*

Postea vero idem delirans Libanius sic sub finem ait: Præsta te mihi talem Apollo, qualem te reddidit Chryses, dum Græcis imprecaretur, ira plenum, & nocti adsimilem: quandoquidem tibi ornamenta cum redderemus, & quicquid olim de templo tuo ablatum fuerat restitueremus; præceptum est quod colamus simulacrum, haud aliter, quam si sponsus aliquis, interim dum corollæ contexuntur, moriatur.] hucusque næniæ. Subdit Chrysostomus: Et sophistæ quidem nostri lamentatio hæc fuit, seu potius paruæ quædam lamentationis partes hæ. Mihi vero succurrit admirari, qui factum est, vt ob quæ illum præ pudore se auertere oportebat, ob ea ipse placere sibi putet; vt qui Apollinem eumdem intemperati atque obscœni iuuenis ritu per meridiem cithara personantem inducat; dicatq. illi cantilenæ argumentum amasiam esse; aures autem eas beatas vocet, quibus obscœnum id carmen exaudire contigerit.] hæc ipse & alia refert plane ridicula. Tantum valuit adulatio, vt nobilis ingenij sui vires adhæc laudanda, quæ obruenda potius erant silentio, Libanius sophista penitus exhauriret. Sed hæc omnia Christianæ religionis cessere triumpho, quæ de idolo famoso combusto, templo incenso, Orbisq. totius Imperatoris studijs superatis, & dæmonis potentia Babylæ vnius ossium virtute prostrata, dicta sunt.

Ad hæc ipsa credimus spectare oraculum, quod ex Oribasio, Iuliani medico, de quo dictum est superius, recitatur in Actis Artemij martyris, his versibus[b]:

[b] *Apud Metaphrast. die 28. Octobris. habet Sur. to. 5.*

Dicite vos Regi: Pulcherrima corruit aula,
Non tectum pulcher, non laurum vatibus aptam
Phœbus habet, fontisq. extincta est lympha loquentis.] hæc ab oraculo Delphico.

Sed ad hæc insuper, quæ spectant ad Apollinis Daphnitici cultũ, addimus corollarium

Universidad de Deusto
Biblioteca

de filio Sacerdotis eius templi, inuito parente ad Christianam fidem perducto. Rei ge- A
a Theodor. lib. 3 cap. 13. stæ series diligentissime a Theodoreto describitur in hunc modum [a]: Per id temporis, inquit, adolescens quidam filius sacerdotis, in impia educatus religione, se in numerum piorum aggregauit. Nam mulier quædam illustris ob pietatem & diaconatus munere dignata, matri huius adolescentis perfamiliaris, eum cum matre aduentantem (adhuc quidem valde adolescens erat) forte salutans, magnopere est ad veram pietatem cohortata. Mortua vero matre, venit ad eam adolescens, & consuetam ab ea disciplinam perdiscit: atque firme defigens in animo eius consilia, percontatur magistram, qua via possit superstitionem patris deuitare, & veritatis, quā illa prædicabat, compotem fieri. Cui illa: Oportet, inquit, patrē deserere, & illi tuum & illius fabricatorem præponere, & alteram petere ciuitatem, in qua potes latitare, & impij tyranni manus effugere. pollicitabaturq. se ei rei prospecturam. Tum adolescens: At, inquit, deinceps veniam ad te, & B
FILII SACERDOTIS CONVERSIO AD CHRISTVM. tibi meam animam committam. Paucis interpositis diebus, Iulianus Daphnem contendit, publicum epulum celebraturus: cumq. eo vna proficiscitur sacerdos adolescentis pater, qui Imperatorem comitari consueuerat.

Adolescens erat cum patre, & frater vna: isti namque in cibo Imperatoris aqua lustrali expiando, Aedituorum munere fungebantur. Septem dies festum Daphnes agi solet. Primo die adolescens, vbi toro astans Imperatoris, opsonia aqua lustrali expiauerat, consuetoq. scelere polluerat, curriculo currit Antiochiam: & ad eximiam illam mulierem recta profectus, Ego, inquit, venio ad te, vti a me promissum est. tu ergo saluti tam corporis, quam animæ consulito, promissumq. præstato. Quamobrem illa consurgens extemplo adolescentem deducit ad Meletium (hic erat partis Catholicorum Christianorum, qui Antiochiæ erant, Episcopus) qui eum in superiori parte ædium, C
in quibus habitabat, commorari iussit. Pater autem quærere adolescentem, perlustrareq. vndique Daphnem, atque ad vrbem contendens, circuire plateas & angiportus, circumferre in omnes partes oculos non cessat: quod quidem fecit magno illius inueniendi desiderio incensus. Vbi ventum est ad eum locum, in quo erant ædes Meletij, oculis sublatis videt eum ex tabulato despicientem: ad quem accurrens, inde abstraxit, abduxitque. Atque ei domum reducto, primo permulta inflixit verbera; deinde verucula candentia manibus, pedibus, & dorso impegit; postremo concluſit in cubiculo, ostio foris obserato; ipseq. Daphnem reuertitur. Ista ille ipse, cum ætate iam admodum exacta erat, mihi narrauit: addiditq. etiam, se numine afflatum, & diuina repletum gratia, omnia patris simulacra confregisse, eorumq. irrisisse imbecillitatem.

Postea vero complexum animo facinus, quod conciuerat, cœpit patris aduentū per- D
timescere, orasseq. Christum Dominum, vt ipse ferret auxilium, feras perrumperet, & ostia patefaceret: Nam tua causa, inquit, hæc & perpessus sum, & admisi. Quæ cum dixisset; excidisse feras & ostia aperta esse. Inde igitur recurrisse ad magistram: quæ eum veste induit muliebri: & postquam in camera collocasset, iterum ad Meletium deduxit: Meletium vero Cyrillo, qui tum Hierosolymorum fuit Episcopus, ipsum commisisse; & ita noctu iuisse Palæstinam. Post mortem autem Iuliani iste adolescens patrem ad veram traduxit religionem. Etenim cum istud, tum alia nonnulla ipse nobis narrauit. Quare isti hoc modo ad Dei cognitionem adducti, veram salutem consecuti sunt.

b Theod. lib. 3. cap. 14. Iulianus [b] vero liberius, immo vero impudentius aduersus verum Dei cultum arma ferre: & quamquam personam induebat modestiæ, tamen retia parare, & tendere plagas cœpit, quæ homines errore deceptos in impietatis perniciem inducerent. Nam pri- E
CIBARIA OMNIA LABE IDOLOLATRIAE FOEDATA. mum fontes, tum quæ in vrbe erant, tum quæ Daphne, sceleratis victimis contaminare, quo singuli qui aquam gustarent, tetra nequitiæ labe inficerentur. Deinde quæ in foro exponebantur, eadem sceleris macula inquinare: nam panes, carnes, fructus, olera, & alia omnia esculenta, aqua lustrali aspergebantur. Quæ cum viderent Christiani, etsi
c 1. Cor. 10. non poterant non gemere, lamentari, & scelera illa impensè detestari: tamen eisdem vescuntur, legi Apostoli [c] obsecuti, ita iubenti: Quicquid in macello venditur, comedite; nihil interrogantes, propter conscientiam.] hæc Theodoretus. Porro fontes istos, sic sorde sacrificiorum pollutos diuino miraculo exsiccatos esse, superius assertione Chrysostomi dictum est: quod & alij confirmant historici. Ceterum quod ad cibos pertinet: etsi vidimus Constātinopolitanos Christianos his laudabiliter abstinuisse esculentis Gētilitia superstitione pollutis: haud tamen damnandos esse Antiochenos, Theodoretus

Apostoli

A Apostoli auctoritate confirmat, iuxta illud eiusdem Apostoli [a]: Vt quid iudicatur ab aliena conscientia: si ego cum gratia participo, quid blasphemor pro eo quod gratias agoꝰ] & illud [b]: Qui non manducat, manducantem non spernat.] & rursum: Qui manducat, Domino manducat, & gratias agit Deo.] a 1. Cor. 10. b Rom. 14.

Tunc quoque accidit, vt Eusignius miles emeritus, annum agens ætatis centesimum decimum, cum in Iulianum exprobraret Magni Constantini fidem, sub quo militauerat; atque præterea patriæ pietatis desertorem nuncuparet, viriliq. animo redargueret: vt maiestatis reus ab eodem Apostata gladio amputari capite sit iussus: cuius triumphus præclaro notatus [c] est titulo in tabulis Ecclesiasticis tam Græcis, quam Latinis, memoria anniuersaria repetendus. EVSIGNII MARTYRIVM. c Menolog. & Martyrol. Rom. die 5. Augusti.

Quo etiam tempore martyrium subijsse duos illos Christianos milites. Iuuentinum B atque Maximum, idem post hæc Theodoretus affirmat. Nos autem rem gestam, a sancto Ioanne Chrysostomo, qui tunc temporis aderat Antiochiæ, petamus, quam his verbis describit [d]: Accidit, vt milites quoddam conuiuium haberent *(hoc puto epulum illud publicum a Iuliano paratum, cuius superius mentio facta est)* in quo & martyres, quos hodie colimus, erant. Ceterum, vt conuiuiorum mos est, cum varij sermones hinc inde dicerentur, alijq. alia tractarent; martyres nostri mala sui sæculi inter se deplorabant, longe potiora fuisse superiora tempora asserentes: dicebantq. & inter se, & ad sodales: Quem iuuaret vltra viuere, vel spirare, vel Solem intueri, sacris legibus ita conculcatis, pietate ita violata, creaturarum omnium Domino ita contempto? Omnia nidore plena sunt & fumo, omnia sacrificijs immundis referta. Proh neque putum aerem spirare possumus. Dicta hæc ne perfunctorie transeas: & considera, quando ea locuti sunt, & quanta pie- d Chrysost. orat. in SS. Martyres Iuuēt. & Max. tom. 3. CERTAMEN IVVENTINI ET MAXIMI MARTYRVM.
C tate. Nam si in militari symposio, vbi regnant ebrietas & intemperantia, vbi certatur de prodigalitate, vbi agon est stuporis & insipientiæ, sic ingemiscebant & lugebant: quales erant domi, cum soli inter se agerent? quales erant in precibus ac ieiunijs, qui deliciarum tempore tam humiliati & tam Apostolica præseferebant pectora? Gaudebant alij, hi vero lugebant: impie agebant alij, hi vero zelo vrebantur. Sane ipsi ob fratrum valetudinem, suam sanitatem non sentiebant. Sic docebant, & lacrymabantur in malis, quæ tunc fiebant, quasi vniuerso mundo tutores dati essent. Neque clandestinum fuit, talia eos dixisse. Nam ex sodalibus & conuiuis adulator & irrisor quidam obsequium Regi facturus, omnia vt dicta erant, detulit. Rex, accepta occasione diu quæsita, causatus est ex verbis illis affectatam tyrannidem, vt ita martyrij corona priuaret: & iussit, confiscatis facultatibus eorum omnibus, nudos eos in carcerem conijci. Illi autem gaudebant, &
D exultabant, dicentes: Quid nobis diuitijs, pretiosaq. veste opus? Si & indusium intimum, nempe caro, propter Christum exuendum est: non obluctabimur, sed sponte concedemus. Et ocyus dicto, scripti sunt libelli indices, confiscataq. omnia. Porro vt homines in patriam migraturi, substantiam omnem in pecuniam commutatam præmittunt: ita & illis accidit. Quoniam erant in cælos transituri, inimicis ipsis negotium agentibus, & in hoc ministrantibus, opes suas ante se miserunt. Non enim illæ tantum opes, quas eleemosynæ nomine dispendimus, transferuntur in cælum; sed etiam quascumque nobis hostes fidei, piorumq. persecutores rapiūt, alibi thesauri erunt: est enim hoc non minus, quam illud. De hoc audi quid Apostolus [e] dicat: Et rapinam, inquit, facultatum vestrarum cū gaudio tulistis, scientes vos habere meliorem substantiam & manentem in cælis. e Hebr. 10.

Vt autem ingressi sunt carcerem, confluxit ad eos omnis ciuitas: tametsi multis ter-
E roribus, minis, & periculis interdictum erat, ne quis ad eos accederet, vel eis loqueretur, vel quouis modo communicaret. Atqui timor Dei efficiebat, vt non curarentur ea Principis mandata. Vnde multi ob consuetudinem, quam cum martyribus habebant, facti sunt & ipsi martyres. Multi enim, contempta præsenti vita, frequenter eos visitando, sacras apud eos vigilias continuis psalmis perficiebant. Erant familiaritates illæ spiritualis eruditionis & consolationis plenæ. Et clausa quidem tunc est ecclesia: carcer autem Ecclesia facta est. Neque hi solum qui eos visebant, sed & qui intus cum eis tenebantur, veram patientiam & virtutem a patientia & fide eorum discebant. Rex vt hæc audiuit, valde stomachatus est: cupiens tamen eos supplantare, & ab alacritate sua destituere, auaros quosdam homines & impostores subornauit, qui si quando priuatū colloquium sese offerret, eos accederent, non vt a Rege missi, sed quasi singulari compassione & proprio consilio id agentes, & adhortarentur, vt a religione desistant, & ad impietatem

transeant

Universidad de Deusto
Biblioteca

TENTANTVR MARTYRES.

transeant. Dicebant enim: Sic non solum imminens periculum effugietis, sed maiori A dignitate honestati, maiorem quoque principatum adepturi estis, Regis ira feliciter placata. Nonne vidistis & alios vestri ordinis id ipsum fecisse? Quibus illi respondérunt: Atqui nos hac potissimum ratione viriliter stabimus, & pro illorum ruina nosmetipsos in sacrificia offeremus: benignus & misericors nobis Dominus est. solet etiam vno accepto sacrificio, toti orbi conciliari. At sicut olim [a] tres pueri dixerunt: Non est in tempore hoc princeps & propheta & dux, neque sacrificium, neque incensum, neque holocaustum, neque locus primitiarum coram te, vt possimus inuenire misericordiã: sed in animo contrito & spiritu humilitatis suscipiamur, quasi in holocaustis arietum, & taurorum, & sicut in millibus agnorum pinguium. Ita & illi videntes altaria subuersa, clausas ecclesias, sacerdotes fugatos, Fideles omnes in exilium actos; studebant, vt pro omnibus offerrentur Domino, relictisq. militaribus signis, angelicis sese choris adiungerẽt. B Quocirca & dicebant: Quid? etiam si nunc non morimur, moriendum tamen omnino est non multo posthac. Satius igitur fuerit mori pro Rege Angelorum, quam pro Rege tam impio. hic etsi moriatur pro Rege quis, nihil accipiet a Rege sua dignum fortitudine. Et quid possit defuncto præstare, vel si maxime vellet? atqui eis sæpenumero ne sepultura quidem contingit, & non raro a canibus deuorantur. Quod si pro Rege Angelorum mortui fuerimus; certi sumus, nos accepturos corpus multo glorioſius; maiori gloria conspicui erimus, longe nobis maiora erunt laborum præmia. Proinde arripiamus arma spiritualia: non opus iaculis & sagittis: sufficit pro omnibus lingua: sunt enim & sanctorum ora pharetræ, e quibus diabolico capiti continui & crebri ictus inferuntur.

a *Daniel.* 3.

FALSVS PRAETEXTVS CAEDIS MARTYRVM.

Nunciata sunt hæc atque similia Regi: qui nec destitit, sed illecebrarum escis iterum atque iterum illos tentauit. Ita autem mandauit, quod si cederent victi, sub omniũ oculos C producerentur: sin fortes perseuerarent, vti perduellionis rei educerentur, & occiderentur; neque vlla Christianæ professionis, ob quam tenebantur, mentio fieret. At qui reuelat profunda & abdita, non permisit, vt machinationes illæ occultæ manerent, ignotæ insidiæ. Nam quemadmodum olim mulier Aegyptia [b] Ioſephum in lecto apprehendens, licet speraret factum suum clam fore omnibus hominibus; non fuit tamen occulta vel oculo illi soporis nescio, vel posteritati: quippe quod absque arbitro illa Iosepho dixit, id toto vbique mundo canitur: Ita & ea, quæ per subornatos illos consiliarios dolosus Rex agebat, sperans occulta fore, nequaquam manserunt occulta. Didicerunt enim posteri omnes & insidias dolosas, & triumphantium victorias. Denique cum multo tempore exacto alacritatem eorum non solum non frangeret multitudo dierum, sed potius studium & ardorem excitaret, æmulatoresq. multos faceret: iussit tandem media D nocte in barathrum eos abduci. Ducebantur itaque in densas tenebras luminaria, & decollabantur. Ceterum capita detruncata tunc diabolo magis terribilia erant, quã cum adhuc vocem darent: sicut & caput Ioannis non tantũ terrebat cum loqueretur, quantum cum disco [c] mutum afferretur. Habet enim & sanctorum sanguis vocem suam, quæ non per aures auditur, sed occidentium conscientiam inuadit & perstringit. Post beatam autem illam cædem, quidam etiam cum salutis periculo athletas illos optimos rapuerunt, etiam ipsi viui martyres, vt eorum reliquias curarent decenter: nam quamuis non occidebantur, optabant tamen mori potius, quam vt corpora illa relinquerent inhumata: ita ad venationem eorum festinabant.

b *Genes.* 39.

MARTYRVM IVVENTINI ET MAXIMI.

c *Matth.* 14.

Dicunt qui tunc affuere, & quibus corpora illa recens occisa videre datum fuit, quod iacentibus simul illis in sepulchro, talis quædam ex eorũ oculis & vultu gratia resplen- E duerit, qualem in Stephano Iudæis responsuro fuisse Lucas dicit [d]: neque vllus est, qui non pio quodam horrore illis adstiterit: adeo aspectus ille afficiebat omnes. quin & omnes clamabant in laudem eorum id quod a Dauide dictum [e]: In vita sua non sunt separati, & in morte non sunt diuisi. pariter enim confessi sunt: pariter carcerem inhabitarunt: pariter in barathrum abducti sunt: pariter capite mulctati: & vnus vtriusque corpora tumulus tenet: & vnum quoque tabernaculum in cælis eos excipiet, quando ad maiorem peruenturi sunt gloriã nempe immutandi.] & paulo post, hæc de eorumdem martyrum reliquiarũ cultu: Idcirco sæpe eos inuisamus, tumulos adornemus, magnaq. fide tumulos eorum contingamus, vt inde benedictionem aliquam assequamur. Etenim sicut milites, vulnera in prælijs sibi inflicta Regi monstrantes, fidenter loquuntur: ita & illi in manibus abscecta capita gestantes, & in medium afferentes, quæ voluerint, apud

d *Act.* 6.

MARTYRES POST MORTEM QVALES.

e 2. *Reg.* 1.

CVLTVS RELIQVIARVM MARTYRVM.

Regem

A Regem cælorum impetrare possunt. Proinde magna fide, promptitudineq. huc veniamus, quo & visis sanctorum monumentis, & consideratis eorum præmijs, inde varios thesauros vndequaque colligamus, &c.] hæc Chrysostomus. Horum vero natalis dies tam in Oriente, quam in Occidente a Catholica Ecclesia annua celebritate recolitur vigesimaquinta Ianuarij. qui enim huius anni vltimo tempore confessi sunt, in carcere detenti, ad illum diem delati, martyrium magna omnium Fidelium gloria consummarunt. Pari quoque certamine & persimili martyrio coronati sunt Romæ hoc anno Ioannes & Paulus, de quibus inferius pluribus agendum erit.

Quod rursum pertinet ad res Antiochenas: haud profuit Iuliano luculenta illa oratione de barba hircina dicteria refelliſſe, nec fortissimis militibus necem clanculo intulisse: quin Christiana libertate Fideles sicut Christi gloriam prædicarent, ita falsitatem B deorum Gentilium probris infectarentur: vsque adeo, vt feminæ quoque Christianæ id ipsum summa constantia, animoq. inuicto præstiterint. Inter quas enituit magna laude veneranda matrona, nomine Publia, cuius egregium certamen in hæc verba a Theodoreto [a] describitur: Hoc loco præterea historiam de femina quadam præstantissima plane memorabilem narrabo: nam feminæ etiam diuino pietatis amore ac studio armatæ, huius tyranni rabiem prorsus contempserunt. Publia femina illis temporibus nobilissima, & propter virtutis suæ præstantiam plurimorum celebrata sermonibus, matrimonij iugo aliquandiu copulata, fructum Deo dignum sane admiratione obtulit. Nam Ioannes, qui longo tempore presbyteris Antiochiæ præfuit, & sæpe ad primatum Apostolicum suffragijs delectus, semper illum honoris gradum recusauit, ex eius ventre tamquam admirabili solo editus est. Hæc mulier chorum virginum perpetuam castiC monijam professarum secum habens, Deum omnium opificem ac Saluatorem hymnis assidue celebrare solebat. At cum Imperator illac prætergrederetur, virgines inter se mutuo clariori voce canunt, ratæ illum conscelerato tyrannum contemnendum esse, & omnium irrisione ludendum. Canebant autem illos potissimum psalmos, quibus debilitas simulacrorum scite derideretur, & cum Dauide [b] dicebant: Simulacra Gentium, argentum & aurum, opera manuum hominum. At postquam versus, qui illa sensus omnis expertia esse pronunciant, recitauerant, istum adiungebant: Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.

a *Theod. lib. 3. cap. 17.*

PVBLIAE MATRONAE CONFESSIO.

b *Psal.* 113.

His Iulianus cum maxima animi ægritudine auditis, iussit, vt eo progrediente conticescerent. At Publia eius leges parui æstimans, maiori cum alacritate chorum virginum in vnum coegit, & illo prætereunte, denuo cantare mandauit [c]: Exurgat Deus, & dissiD pentur inimici eius, &c. Itaque tyrannus grauiter commotus, iubet magistram chori ad se adduci: quam cum anum propter ætatem ingraueſcentem cum primis venerandam cerneret; tamen neque canicie corporis ad misericordiam illius capiendam, neque animi virtute ad honorem ei tribuendum adducitur; sed satelliti cuidam dat mandatum, vt vtramque malam verberet, & genas cruentet manibus. Illa hanc contumeliam pro summo honore ducens, domum reuertitur, & tyrannum, vt solebat, spiritualibus cantilenis perstringit, non aliter quam ipse psalmorum scriptor & magister Dauid, qui malignum spiritum, quo Saul agitabatur, compressit. Etenim iste tyrannus, vbi sceleratos dæmones sibi familiares reddiderat, Corybantum more facere & contra verum Dei cultum rabiem exercere non destitit.] hactenus de confessione Publiæ Theodoretus.

c *Psal.* 67.

PVBLIA ACRITER VEHEMENTER.

Cum autem hanc fuisse Ioannis matrem, idem auctor affirmet: ea apud Græcos senE tentia inualuit, vt hæc fuerit parens Ioannis Chrysostomi: id quidem ipsi profitentur publicis monumentis, cum de Publia agunt in Menologio, die decima mensis Octobris. Quod quidem haud ita exploratum habetur, vt firmiter affirmari possit: cum multa sint, quæ repugnent: atque in primis quod ipse ait Theodoretus, Ioannem illum Publiæ filium numquam adigi potuisse, vt sedem Episcopalem capesseret: cum tamen Ioannem Chrysostomum fuisse constet Episcopum Constantinopolitanum. Sed & cum Theodoretus eam nomine Publiam dictam ferat: Chrysostomi quidem matrem Anthusam appellatam tradunt. Rursum vero, quod me magis ab ea sententia distrahit, illud est: quod idem Theodoretus tradit, Publiam hanc anum fuisse iam ingraueſcentis ætatis: cum tamen constet matrem Ioannis Chrysostomi fuisse hoc Iuliani tempore iuniorem; ipsum vero Ioannem eius filium, puerum. ita profecto inuenitur, si ætas tum filij tum matris reducatur ad calculum. Quem enim vixisse annis quinquaginta duobus & mensibus

PVBLIA CVIVS IOANNIS MATER.

ÆTAS CHRYSOSTOMI.

octo

Universidad de Deusto
Biblioteca

octo Ioannem Chrysostomum tradunt Leo Imp. Zonaras, Georgius, & alij; obijsseq. A diem, Honorio septimum & Theodosio secundum Coss. anno Domini quadringentesimo septimo; natum eum esse oportuit anno Domini trecentesimo quinquagesimoquarto, Constantio septimum & Gallo tertium Coss. sicq. hoc eodem anno ipsum Ioannem fuisse annorum ætatis octo, quem liquet a matre genitum adolescentula, quæ anno suæ ætatis vigesimo orbata viro, magna cum laude in viduitate permansit. Id quidem testatur ipse Chrysostomus [a], dum scribens ad Viduam iuniorem, hæc de Libanio, cum ipse ab eo adolescentior imbuebatur rhetoricis disciplinis: Ego aliquando cum essem iunior, doctori meo (erat autem ille omnium hominum maxime superstitiosus) animaduerti matrem meam præ multis magnam excitasse admirationem. Nam cum eos, qui sibi assidebant, more suo interrogasset, cuius ego essem; ac responsum esset, me viduæ mulieris esse filium: de me quæsiuit ætatem matris, & viduitatis tempus. Cum primum vero B audiuit quadraginta annos natam esse, vigesimum vero iam annum agi, ex quo patrem meum amiserit; obstupuit valde, atque ad eos, qui aderant, conuersus clara voce exclamauit: En quales mulieres apud Christianos sunt! Tāta non modo apud nos, sed etiam apud Gentiles viduitatis laus est & admiratio.] hæc ipse. Ex his igitur satis liquet, ea quæ de Publia a Theodoreto scripta sunt, minime aptari posse matri Ioannis Chrysostomi: nisi dixerimus eum in ætate eiusdem errasse, eamdemq. duplici nomine Publiam Anthusam dictam esse. Hæc de matre Chrysostomi, cuius patrem tradunt dictum fuisse Secundum nomine. Porro non ab anu femina tantum Iulianus illusus est, sed & delusus insigniter a mimo, Porphyrio nomine: qui vt Christianam religionem risui exponeret, baptismo per iocum initiatus, serio exinde Christum confessus, summa constantia perstans in sententia bilem Principis mouit; adeo vt oblitus se esse philosophum, in eū continuo animaduerti iusserit: qui ex mimo martyr effectus, inter martyres relatus, anniuersario honore colitur decimoseptimo Kalendas Octobris. C

[a] Chrysost. ad Vid. iunior. epist. 1. tom. 5.

MATRIS IOANNIS CHRYSOSTOMI SPECTATA VIRTVS ET ARTAS.

Sed & senex centum & decem annorum, Eusignius nomine, viridi animi robore fregit Iuliani procaciam, exprobrans illi desertam, in qua educatus fuerat, pietatē: Constantinum Magnum contra mirifice ex religione commendans. at sic fidenter insultantem sibi hominem minime passus est Iulianus; sed abductum delirantem (vt aiebat) senem, vt eum curaret delirio, capite plecti iussit, quasi maiestatis reum; vtpote qui licet imbellis viribus, lingua tamen potens iuuentutem in Imperatorem solicitaret. recensitus ergo & ipse inter martyres, anniuersaria commemoratione Ecclesiæ lætus redditur Nonis Iunij, quibus reliquiarum ipsius translatio facta videtur.

His omnibus exagitatus Iulianus Apostata, grauibus Antiochenos affecit incommo- D dis, atque in eo potissimum, quod exercitum ad bellum Persicum comparatum, ibidem in hybernis continuit: ad quem alendum, adegit ciues Antiochenos vili vendere annonam, quam ipsi caro ob penuriam pretio emissent: adeo vt ea ex re complures a mercatura destiterint, eamq. ob causam magis magisq. caritas rerum omnium creuerit. Hæc quidem Socrates [b] tradit, additque, eumdem ira percitum inde recedentē Tarsum concessisse, sed illinc, paratis quæ opus erant, citius abijsse. Quid autem actum sit, cū Tarsi Iulianus esset, Zonaras [c] declarat his verbis: Persis bellum illaturum Iulianum Tarsi illustri vrbe Ciliciæ conuenit Artemius sacerdos Aesculapij, cuius templum Argis erat, celebri & ipsa eiusdem prouinciæ vrbe, columnas ab eo petens, quas Christianorum primarius sacerdos ex ea æde abstulisset, atque suam ædem sacram illis inædificasset, eodem restitui. Id desertor fidei ille statim sumptibus Episcopi fieri iubet. Pagani cum magnis E sumptibus & laboribus vnam columnam demoliti essent, & vsque ad limen ianuæ ecclesiæ cum machinis pertraxissent, ac longo tempore vlterius promouere non possent, ea relicta, discesserunt: quam Episcopus post Iuliani interitum facillime leuatam, in pristinum locum reposuit.] hæc Zonaras.

IVLIANVS VEXAT ANTIOCHENOS.

[b] Socrat. lib. 5. cap. 15.

[c] Zonar. Annal. tom. 3.

QVID TARSI IVLIANVS.

Sed quia hic modico tempore Iulianum commoratum esse constat: nam vnde digressus fuerat, Antiochiam reuersus est: nos quoque ad res ab eo Antiochiæ gestas redeamus. vbi licet quæ palam egit, magno fuerint ciuibus detrimento; quæ tamen clanculum facta est ibi ab eo hominum cædes, magnopere ciuitatem afflixit: sed nonnisi eo mortuo, iacturam, quam passa est, ciuitas sensit. hæc quidem Gregorius Nazianzenus his paucis perstringit [d]: Quis mihi Herodoti & Thucydidis otium linguamq. suppeditabit, vt istius improbitatem ætati futuræ transmittam, atque huius temporis historiam quasi

ANTIOCHENI DIRE VEXATI A IVLIANO.

[d] Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.

A quasi in columna sculptam posteris relinquam? Tacebo Orontem (*fluuius hic est, qui præterluit Antiochiam*) & nocturnos mortuos, quos hic tum Imperator occultabat, & cadauerum aceruis compressis, atque obscure contrucidatis: hoc enim loco Poetæ verbis vti commodius est. Prætermittam etiā concauas, semotissimasq. & abditissimas aulæ partes, quæque etiam in lacubus & puteis & fossis, malis thesauris, mysterijsq. scatebant, non modo dissectorum puerorum & virginum ad animarum euocationem & diuinationem, sacrificiaq. minime legitima, sed eorum etiam, qui pro pietatis rectæq. doctrinæ defensione periclitabantur.] hæc Gregorius: eademq. Ioannes Chrysostomus, dum ait [a]: Iam vero quis enumerauerit necromantias? quis puerorum cædes? Nam victimæ illæ, a quibus homines ante Christi aduentum non abstinebant, post eius apparitionem repressæ, de integro renouabantur; non iam quidem in propatulo: nam tametsi Impera- B tor esset, ac licentiose omnia ageret, tamen tanta erat earum rerum impietas, vt ea Imperatoriæ etiam licentiæ magnitudinem superaret: victimæ enim illæ de integro renouabantur.] hæc ipse: eadem quoque & Socrates [b].

[a] Ioan. Chrysost. orat. cont. Gent.

Ceterum licet tam dira & execranda, Antiochiæ cū esset, Imperator Apostata perpetraret: nihilominus quibusdam ijsdem Antiochenis concessis, voluit videri erga illos animo esse propensiore. Testatur quidem Zosimus, post has cum Antiochenis altercationes Iulianum cum ijsdem conciliatum esse, atque in signum initæ cum illis gratiæ, eisdem complura indulsisse, multosq. ciues Decurionatus dignitate donasse, data insuper facultate eamdem dignitatem in posteros propagandi. At hæc ipsa idem Iulianus in Misopogone ijsdem Antiochenis visus est tamquā ingratis exprobasse, cum ait [c]: Quænam igitur causa vestræ in nos offensionis atque inuidiæ? Ego enim scio, nihil a me in vos C commissum esse durius aut grauius, neque priuatim in singulos, neque publice in vniuersos vllo genere maledicti; immo & laude affeci, quantum visum est conuenire: ac de Christo quidem concessi tantum, quantum erat æquum ei qui pro viribus cupit de multis bene mereri.] At quid visus est sibi Iulianus Christianis indulsisse de Christo? nihil profecto, nisi quod non cogeret (vt alij fecerant persecutores) eos palam ad Christum negandum; cum tamen dolo vim compensare soleret. Sed & subdit de remissis eisdem aliqua ex parte tributis: Fieri, inquit, non potest, vt & ijs, qui vectigalia pendunt, omnia condonentur, & qui accipere consueuerunt, dentur omnia. Cum igitur videar publicas largitiones, quas regius sumptus facere consueuit, nihil imminuisse, tributa autem vobis non pauca remisisse: nonne res admirabilis, atque ægnigmati similis videatur? Sed quæ fuerint nostra in omnes ciues merita, nihil attinet hoc tempore referre.] & inferius: D Multum vobis auri & argenti, multa vectigalia peculiari beneficio præter alias ciuitates remisi: præterea Senatorum numerum ad ducentos auxi, neque vlli rei peperci: id enim vnum spectabam, vt ciuitatem vestram maiorem ac potentiorem redderem.] hæc & alia in eos Iulianus, necnon de collato eis frumento tempore famis. At in his blanditijs hostis infensissimus Christianis se habuit tamquam scorpio, dum sic brachijs complecti ac demulcere videtur, vt tamen cauda pungat, & letale venenum inferat: quod quidem in pluribus, cum oblata occasio fuit, exitus declarauit.

[b] Socrat. lib. 3. cap. 11.

IVLIANVS SE ERGA ANTIOCHENOS BENIGNVM EXHIBET.

[c] Iulian. in Misopog.

Per id tempus cum Iulianus ageret Antiochiæ (inquit Socrates [d]) Persarum Legati ad Imperaterem aduentarunt, postulatum, vt bellum palam indiceret, denunciaretque. Ille eos remisit, hæc solum locutus: Me ipsum breui videbitis; & propterea Legatos hac de re ad vos mittere, non est opus.] at de rebus Antiochiæ hoc anno gestis iam satis. Age E modo ad eiusdem Iuliani persecutionem in vtriusque Syriæ ecclesias orationem conuertamus, indeq. ad res Alexandrinas recensendas stylum admoueamus. Atque primum quid in ciues Constantiæ ciuitatis in littore Palæstino sitæ prope Gazam admiserit, ex Sozomeno recitandum est; ait enim [e]:

[d] Socrat. lib. 3. cap. 16.

LEGATI PERSARVM AD IVLIANVM.

[e] Sozom. lib. 5. cap. 3.

Porro ciuibus Constantiæ, quæ est vrbs Palæstinæ, non dissimilia obiectabat crimina (*nempe quod cultum deorum deseruissent, & Christum colerent*) eorumq. ciuitatem ciuibus Gazæ tribuit. Iftam namque vrbem Constantiam, sicut ex superiore sermone didicimus, cum esset nauale Gazæ ciuitatis, & Maiuma vocaretur, Constantinus simul vt intellexit eam religioni Christianæ in primis esse deditam, ciuitatis honore decorauit, filijq. Constantij appellauit nomine (*Eusebius autem, ab ipsius Constantini Imperatoris sorore fuisse denominatam, tradit* [f]) atque dedit mandatum, vt sui iuris esset, suisq. legibus ipsa se gubernaret: arbitratus sane iniquum esse, vt ditioni Gazæ vrbis superstitioni Genti-

[f] Euseb. Vit. Constan. lib. 4. cap. 38.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CONSTANTIA ADIVDICATA PAGENSIVS.

Gentilium supra modum addictæ pareret. Verum vt primum Iulianus ad Imperium A
regendum accessit, ciues Gazæ Constantiæ ciuibus litem intendebant. Atque Iulianus
constitutus Iudex, Constantiam, quæ Gaza abest circiter viginti stadia, Gazæ adiudica-
uit. Quæ ex eo tempore suo priore nomine orbata, pars vrbis Gazæ maritima nuncu-
patur. Magistratus autem ciuiles, belli duces, respublica vtrisque communis est: soloq.
ecclesiæ statu & gubernatione duæ videntur hoc tempore ciuitates distinctæ. Nam vtra-
que seorsum suum habet Episcopum, suum clerum, celebres quoque dies festos marty-
rum, memorias Episcoporum, qui in ipsis ecclesiam rexerint, distinctos denique agrorũ
vndique iacentium fines, quibus etiam altaria ad vtrumque Episcopatum spectantia di-
stinguuntur. Itaque quidam Episcopus Gazæ, qui hac nostra vixit ætate, Episcopo mor-
tuo, qui ante ecclesiam Maiumatensem administrauerat, laborauit, vt vterque clerus si-
bi subijceretur: Non enim fas est, inquit, vt vni vrbi duo præficiantur Episcopi. At cum B
Maiumatenses huic rei refragarentur: Concilium gentis illius in vnum locum coactum,
causam cognouit, alterumq. creauit Episcopum. Nam iniquum omnino existimauit, vt
qui ob pietatem priuilegia ciuitatis recepissent, ij tametsi iudicio Gentilis Imperatoris
statum sacerdotij mutatum haberent, ordine Ecclesiastico & honoribus sibi olim tribu-
tis penitus spoliarentur.] hæc de Constantia ciuitate Sozomenus.

Quid autem Gazenses in Christianos, qui apud se essent, admiserint, idem auctor post
a Sozom. lib. 5. cap. 8. multa sic narrat [a]: Sed quoniã huc nostra prouecta oratio est, & de Georgij atque Theo-
doriti nece disseruimus: tempus iam videtur postulare, vt de Eusebio, Nestabo, & Zeno-
ne fratribus mentionem faciamus: quos populus Gazæ eodem tempore odio prosecu-
tus domi occultatos comprehendit, ac primum conijcit in carcerem, flagrisq. cædit: de-
inde omnes ad theatrum conuenire, & contra eos grauiter propterea vociferari cœpe- C
runt, quòd sacra ipsorum profanassent, eisdemq. ad religionem Gentilium delendam, af-
MARTYRES GAZENSES. ficiendamq. contumelia superioribus temporibus abusi fuissent. Qui partim clamando,
partim se inuicem incitando, ira succensi, in eorum necem auide feruntur. Atque ipsi se
mutuo instigantes (quod a populo in seditione fieri solet) ad carcerem concurrere: eosq.
inde deductos, modo pronos, modo supinos trahere, interdum ad terram allidere, iam
cædere alij saxis, lignis alij, alij alijs rebus fortuito oblatis, sicq. crudelissime interfece-
runt. Accepi etiam, mulieres e textrinis egressas radijs illos confodisse: quin etiam co-
qui in foro, pars lebetes aqua feruenti ebullientes e focis arripere, inq. illos effundere,
pars verubus transfigere. Vt vero eos discerpserant, & capita eorum confregerant, vt
cerebrum in terram efflueret; extra vrbem deducunt ad locum, in quo animalia exper-
tia rationis mortua proijci solent. Atque accenso rogo, eorum corpora comburunt: re- D
liqua autem ossa, quæ ignis neutiquam absumpserat, ossibus camelorum & asinorum,
RELIQVIAE MARTYRVM DIVINITVS INVENTAE. quæ ibi proiecta erant, admiscent; adeo vt perdifficile esset ea inter tot ossa reperire.
Attamen non diu sic latuerunt. Siquidem mulier quædam Christiana, quæ non ex vrbe
Gaza orta fuerat, sed ibi suum domicilium collocauerat, iussu diuino ea noctu ex alijs os-
sibus selegit, atque in ollam iniecta Zenoni eorum consobrino seruanda dedit: nam ita
Deus ei mandauerat in somnis, & virum etiam mulieri indicarat, quo in loco ætatem de-
geret, & antequam ad eum veniret ostendebat; quandoquidem ei ignotus erat, & pro-
rat, quin ipse quoque a Gazæ ciuibus comprehensus trucidatus fuisset: qui, dum popu-
lus in consobrinis eius necandis occupatus teneretur, nactus tempus idoneum, profugit
Anthedonem vrbem maritimam, quæ Gaza aberat circiter viginti stadia, quæq. id tem- E
poris similiter superstitioni Gentili dedita erat, & cultu ac veneratione statuarum cæcata.

Vbi vero per Iudices ibi Christianus cognoscitur, grauiter virgis ab Anthedonis tergo
cæsus, ejicitur vrbe; & ad Nauale Gazæ profectus, ibi absconditus delituit. Quo in oppi-
do mulier in illum forte incidens, reliquias dedit: qui eas ad tempus domi seruauit. At
Theodosio) extra vrbem extruxit ecclesiam, & altare in ea erexit, martyrumq. reliquias
ibi reposuit prope reliquias Nestoris confessoris, qui cum istis Zenonis consobrinis, dum
NESTORIS MARTYRIVM factus erat & plagarum socius. Quem cum inter trahendum, qui eum trahebant, pul-
chrum habere corpus viderent, eius miserti sunt, & ante portas vrbis adhuc spirantem
quidem, expectantem tamen breui moriturum proiecerunt. Quem quidam inde sublatum

A tum ad Zenonem deportabant: apud quem dum vlceribus eius & plagis adhibitæ sunt
curationes, e vita migrauit. Ciues autem Gazæ, dum facinoris a se admissi considerant
magnitudinem, supra modum extimescere incipiunt, ne Imperator ipsos inultos mini-
me relinquat. Iam enim fama emanauerat, quod ægre admodum ferebat, & decimum
quemque e populo necare constituerat. Sed hoc perspicue falsum erat, & rumor solum
(vt credibile est) popularis, qui multorum animos conscientia maleficiorum exterritos
occupauerat. Nam Imperator hoc facinus a ciuibus Gazæ perpetratum (quemadmo-
dum pro scelere, quod contra Alexandrinos a Gētilibus in Georgium commissum esset,
fecerat) ne litteris quidem coarguit; sed solum eum, qui illius gentis tum Præfectus erat,
magistratu abdicauit, habuitq. pro suspecto: & in iudicium adducens, humanitatis officiũ
esse duxit, eum morte neutiquam condemnare. Eum tamen vehementer incusabat, quod
B quosdam ex ciuibus Gazæ, qui seditionis & cædis auctores dicebantur, in vinculis tenue-
rat, eo consilio, vt secundum leges pœnas persoluerent. Nam quid causæ erat, inquit, vt
IVLIANVS QVOMODO DIRE PERSEQVITVR CHRISTIANOS. ad supplicium abducerentur hi, qui paucos Galilæos pro iniurijs, quas ipsis sæpe ac deis
intulerant, probe vlti fuissent?] hactenus de his Sozomenus.

Peculiare namque hoc erat Iuliano dictitare, atque ad Præfectos rescribere, quotiescũ-
que accideret Christianos a Gentilibus vi publica & grassatione necari. Nã quæ hic ha-
bet Sozomenus de Gazensibus, eadem refert Gregorius Nazianzenus de Cæsarien sibus
(de quibus superius egimus) cum Iulianus cædem Christianorum per Gentiles factam
derideret: de quo illud ipsius Gregorij [a] hic repetendum: Quam præclara, inquit, & hu- a Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.
mana sententia! Quid enim graue, inquit iustus Iudex minime Christianos persequens, si
decem Galilæos manus vna Græcanica sustulit? Hæc vero an non perspicua crudelitas?
C an non persecutionis edictũ? &c.] Hæc Gregorius, iure existimans, huiusmodi licentiã &
impunitatem occidendi Christianos, concessam a Iuliano, æquipollere cuiuis acerbissimo
persecutionis edicto. Quidnam enim prætermisissent Gentiles in Christianos patrare sce-
leris, quod certo scirent non tantum a Principe inultum relinqui, sed & laudari?

Quo modo insuper Gazenses quæsierint ad necem S. Hilarionem in suo ipsorum agro
degentem, idem Sozomenus [b] narrat, sic scribens: Per idē tempus Hilarion etiam mona- b Sozom. lib. 5, cap. 9.
chus a populo Gazæ quæsitus, profugit in Siciliam. Ibi ligna in desertis montibus colli- S. HILARION FVGIT PERSECVTIONEM GAZENSIVM.
gens, & humeris portans, quadã in vrbe ea vendidit, eoq. pacto quantum sat erat ad quo-
tidianũ victum sibi comparauit. Verum tandē a viro quodam dæmone agitato, quo ip-
sum liberauerat, quisnam & qualis esset, indicatus, concessit in Dalmatiã. Qua in regione
quoque cum maxima miracula diuina virtute edidisset, adeo vt mare eius precibus roges-
D su prohibitum aridam vndique inundatione obruisset; inde denuo secessit. Nam ei haud
volupe erat, apud eos qui ipsum laudarent, cōmorari. Itaque loca subinde commutando,
obscurus esse, & celebrem famã de se peruagatã crebris migrationibus delere laborauit.
Postremo Cyprũ præteruectus, Paphum appulit: atque rogatu illius, qui tum Cypri erat
Episcopus, ibi commorari contentus est; inq. loco, qui Charbyris dicitur, monasticum vi-
tæ genus excoluit. Quod autem martyrio iste non occubuerit, fuga in causa fuit. Atque
fugiebat, propterea quòd sanctum Euangelij præceptum est, vt persequentes nos nō ex-
pectemus: Quod si qui comprehensi fuerint; vt animo excelso sint & robusto, vimq. &
violentiam a persecutoribus illatam strenue euincant.] hactenus Sozomenus.

Quæ licet vera omnia sint; diuerso tamen tempore contigisse fugam Hilarionis a pro-
fectione eiusdem in Siciliam, S. Hieronymus, qui eius res gestas exactissime est prose-
E cutus, facile monstrat, dum hoc Iuliani tempore eum petijsse Qasenam Aegypti solitu-
dinem, atque demum ipso defuncto reuersum, profectumq. esse in Siciliam tradit: qui
de fuga Hilarionis hæc habet [c]: Vrbs autem Gaza, postquam profecto de Palæstina Hi- c Hieronym. in Vita S. Hilarion. tom. 1.
larione, Iulianus in Imperium successerat, destructo monasterio eius, precibus ad Im-
peratorē datis, & Hilarionis & Hesychij mortem impetrauerat, amboq. vt quærerentur, FVGA HILARIONIS IN OASIM.
toto Orbe scriptũ erat. Egressus ergo de Brutio, per inuiam solitudinem intrauit Oasam
ibiq. anno plus minus exacto, quia illuc quoque sua fama peruenerat, quasi iã in Oriente
latere non posset, vbi multi illum & opinione & vultu nouerant, ad solas nauigare insulas
cogitabat, vt quem terra vulgauerat, saltem maria celarent. Eodem ferme tempore Ha-
drianus discipulus eius de Palæstina superuenit, dicens Iulianũ occisum, &c.] hæc Hiero-
nymus de fuga Hilarionis a Gazensibus eum ad necem quærentibus. Quod autem tanto
studio ijdem eius necem expetijssent, ea potissimum causa intercessit, nimirum quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

idem S. Hilarion apud eos agens, insignia cum miracula edidisset, vno ex illis in theatro facto perspicuo, ab omnibus fuerat acclamatum, Marnam Gazensium deum esse superatum a Christo. quodnam vero hoc fuerit, prætermissis ceteris, hic ex eodem Hieronymo recitemus, qui rem gestam ita describit: A

Italicus eiusdē oppidi municeps Christianus, aduersus Gazensem Duumuirum Marnæ idolo deditum, Circenses equos nutriebat: hoc siquidem in Romanis vrbibus iam inde seruatur a Romulo, vt propter felicem Sabinarum raptum, Conso, quasi consiliorum deo quadrigæ septeno currāt circuitu; & equos partis aduersæ fregisse, victoria sit. Hic itaque æmulo suo habente maleficum, qui dæmoniacis quibusdā imprecationibus, huius impediret equos, & illius incitaret ad cursum: venit ad beatum Hilarionem, & non tam aduersarium lædi, quam se defendi, obsecrauit. Ineptum visum est venerando seni in huiusmodi nugis orationem perdere. Cumq. subrideret, & diceret: Cur enim non magis equorum pretium pro salute animæ tuæ pauperibus erogas? Ille respondit, functionem esse publicam: & hoc non tam se velle, quam cogi: nec posse hominem Christianum vti magicis artibus, sed a seruo Christi potius auxiliū petere, maxime contra Gazenses & aduersarios Dei, & non tam sibi quam Ecclesiæ Christi insultantes. Rogatus ergo a fratribus, qui aderant, scyphum fictilem, quo bibere consueuerat, aqua iussit impleri, eiq. tradi: Quem cum accepisset Italicus, & stabulum & equos & aurigas suos, rhedam, carcerumq. repagula aspersit. Mira vulgi expectatio: nam & aduersarius hoc ipsum irridens diffamauerat: & fautores Italici sibi certā victoriam pollicentes exultabant. Igitur, dato signo, hi aduolant; isti præpediuntur. Sub horum curru rotæ feruent; illi præteruolantium terga vix cernunt. Clamor fit vulgi nimius, ita vt Ethnici quoque ipsi concreparent: MARNAS VICTVS A CHRISTO EST. Porro furentes aduersarij Hilarionem maleficum Christianorum ad supplicium poscere. Indubitata ergo victoria & illis & multis retro Circensibus, plurimis fidei occasio fuit.] hucusque de his S. Hieronymus: quibus Gazenses magna ira perciti, tanto studio Hilarionem, cum licuit per Iulianum, vt eum necarent, perquestigarunt. B C

IN CIRCENSIBVS ACCLAMATVR VICTORIA CHRISTI.

Ceterum adeo furens fuit Gazensium in Christianos persecutio, vt non tantum Hilarion cogeretur captare fugam, sed & alij omnes qui degebant in eorumdem Gazensium ditione, fuga pariter atque latebris sibi consulere sint coacti. nam de maioribus suis hæc Sozomenus [a] posteris commendauit: Huius fugæ cum alij complures meorum maiorum, tum auus meus particeps fuit: propterea quod cū patre Gentili natus esset, & ipse cum vniuersa familia, & hi qui erant genere Alaphionis orti, primi in Bethelia pago, ditioni Gazensium subiecto, multis hominibus frequentato, & delubra habente, tum ob vetustatem, tum ob structuram magno ab habitatoribus in honore habita, & maxime omnium illud quod Pantheon vocabatur, supra cliuum quemdam hominum manu factum, velut supra arcem positum, & toto pago vndique eminens; &, quantum coniectura assequor, locus inde nomen traxit, & ex Syriaca lingua in Græcam translatū, Domicilium deorum, propter illud delubrum, Pantheon appellatum est. Ferunt autem illis, qui ex eorum familia sati sunt, Hilarionem monachum, religionis Christianæ recipiendæ causam & auctorem extitisse. Nam cum Alaphion iste dæmonio agitaretur; & quidam tum Gentiles, tum Iudæi incantationibus ad dæmonem eijciendū, & alijs quibusdam superstitiosis ineptijs crebro multumq. vsi, nihil proficerent: Hilarionem, inuocato nomine Christi, dæmonium expulisse, & hominem ad fidem Christi adduxisse. Meus autem auus in sacris litteris interpretandis magnam laudem est adeptus. Vir erat ingeniosus, & talis, qualis non in obscuro latere debeat; humaniore etiam litteratura non mediocriter institutus, ita vt arithmeticæ expers non esset. Quamobrem Christianis qui Ascalonem, Gazam, & loca finitima incolebant, perquam carus erat, propterea quod ambiguas sacrarum litterarum sententias & ad religionem apte & aperte facile ad omnium intelligentiam dissoluere poterat. Virtus autem eorum, qui ex altero genere orti sunt, vix a quoquam oratione explicari potest: nam primi hoc in loco & ecclesias & monasteria fundarunt, eaq. tum vitæ integritate, tum benignitate in peregrinis & egentibus excipiendis ipsi exornarunt.] D E

ALAPHIONIS CONVERSIO EX FVGA.

[a] Sozom. lib. 5. cap. 14.

Sed quo tandem progressa sit eorumdem Gazensium & Ascalonitarū in Christianos sæuitia, Theodoretus narrat, cum ait [b]: Quæ autem maleficia, hi qui falso simulacrorum cultu tenebantur obstricti, id temporis admiserint, quamquam permulta sunt, & opus separa-

[b] Theod. lib. 3. cap. 6.

A separatum postulant: ego tamen ex multis pauca sumam mihi ad commemorandum. Ascalone & Gazæ, quæ sunt vrbes Palæstinæ, primum virorum sacerdotij dignitate exornatorum, & mulierum perpetuam virginitatem professarum ventres discindunt; deinde farciunt ordeo; ad extremum eos porcis deuorandos obijciunt. Sebaste in Palæstina item, quæ est vrbs ditioni gentis, de qua supra dixi, subiecta, Ioannis Baptistæ tumulum aperiunt: ossa tradunt igni absumenda, & eorū cineres passim dispergunt.] hæc Theodoretus. At ex his plane ipsi videant, atque iudicent Nouatores hæretici, istæc sæpius perpetrantes, num sub Christi, an sub Iuliani Apostatæ recensendi sint disciplina. Hæc quidem iubente ipso Iuliano patrata esse, idem ipse in Misopogone haud obscure testari videtur, dum ait de Ethnicis ipsis Syris: Deorum templa restituerunt, sepulchra vero atheorum omnia (*sic nominat sacra conditoria martyrum*) signo a me nuper dato, euerterunt; B ita elati & erecti animis, vt scelera eorum, qui deos violarunt, acrius etiam quam mea ferebat voluntas, vindicarint.] hæc Iulianus; ad ea plane alludens, quæ facta sunt in Palæstina. At non Ioannis Baptistæ tantum ossa, sed etiam Eliśei prophetæ eadem fuisse affecta contumelia, Nicephorus [a] & alij tradunt.

SAEVITIA GENTILIVM IN CHRISTIANOS.

[a] Niceph. lib. 10. c. 13. Metaphrast. die 20. Octob. in Act. Artemij mart.

Ruffinus [b] de his agens, quo modo ex tali iactura lucrum fecere monachi Hierosolymitani, quos diuina prouidentia tum direxit illuc, rem gestam narrat his verbis: Iuliani temporibus, velut relaxatis frenis efferbuit in omnem sæuitiam feritas Paganorum. Ex quo accidit, vt apud Sebastem Palæstinæ vrbem, sepulchrum Ioannis Baptistæ, mente rabida & funestis manibus inuaderent, ossa dispergerent, atque ea rursus collecta, igne cremarent; sanctos cineres pulueri immixtos, per agros & rura dispergerent. Sed Dei prouidentia factum est, quosdam de Hierosolymis ex monasterio Philippi hominis C Dei, orationis illuc causa per idem tempus venisse. Qui cum tantum nefas, humanis quidem manibus, sed ferina mente fieri viderent; mori gratius habentes, quam huiusce modi piaculo funestari; inter eos, qui ossa ad exurendum legebant, mixti, diligentius, in quantum res patiebatur, ac religiosius congregantes, furtim se vel stupentibus vel insanientibus subtraxere, & ad religiosum patrem Philippum venerandas reliquias pertulere. Ille supra se ducens, tantum thesaurum proprijs seruare vigilijs; ad Pontificem maximum tunc Athanasium hostiæ immaculatæ reliquias per Iulianum diaconū suum, post etiam Palæstinæ vrbis Episcopum, mittit. Quas ille susceptas, paucis arbitris, sub cauato sacrarij pariete inclusas prophetico spiritu profuturas generationi posteræ conseruauit. Quibus nunc, deiectis & prostratis idololatriæ vestigijs, in ædibus quondam profanis aurea tecta consurgerent &c.] illatas enim tradit in nouum illud super Serapi- D dem erectum augustissimum templum eiusdem Sancti reliquias. Vt plane & in hoc demonstrata fuerit veritas verborum Christi dicentis [c]: Nolite timere eos qui occidunt corpus, post hæc autem non habent amplius quid faciant.]

RELIQVIAE S. IOANNIS BAPT. COLLECTAE.

[b] Ruffin. lib. 2. c. 28.

[c] Luc. 12.

Nihil plane est, quantumlibet impietas vesana grassetur in reliquias sanctorum martyrum, quod imminuat gloriam, qua eorumdem animæ potiuntur in cælo; sed nec ob eam causam obscurare possit honorē, quo perfruuntur in terris: vt plane de Ioannis reliquijs cernimus esse factum. nā & qui erat Sebaste eius tumulus, idē maiori auctus gloria in posterum perseuerauit: & licet inde eius reliquiæ ablatæ fuerint, tamen in earum memoriam, disiectis deorum templis, præclaræ fuerunt erectæ basilicæ. Ceterum siue ex collectis ac repositis ibi cineribus, siue ex carne ipsa, quæ temporis diuturnitate ossa deseruerat, & in sepulchris remanserat, mortuo Iuliano, ipsa eorumdem cum Ioannis tum E Eliśei monumenta, eadē qua prius, immo maiori celebritate & veneratione, ob miracula ibidē edi solita celeberrima claruerunt: vt merito acciderit quod ex Gregorio Nazianzeno [d] dictum est superius: Sanctorū vel solæ sanguinis guttæ, atque exigua passionis signa idē possunt, quod corpora.] Accedit his locuples testis S. Hieronymus, qui in epitaphio Paulæ [e] hæc habet ad Eustochiū de ipsius matre in Palæstinā ad loca sancta peregrinante.

RELIQVIAE SANCTORVM MAGNO IN HONORE HABITAE.

[d] Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.

[e] Hier. epist. 27. tom. 1.

Vidit, inquit, Sebasten, id est, Samariam, quæ in honorem Augusti ab Herode, Græco sermone, Augusta est nominata: ibi siti sunt Eliśeus & Abdias prophetæ, & quo maior inter natos mulierum non fuit, Ioannes Baptista. Vbi multis intremuit consternata miraculis: nāque cernebat varijs dæmones rugire cruciatibus, & ante sepulcha sanctorū vlulare homines more luporum, vocibus latrare canum, fremere leonū, sibilare serpentum, mugire taurorum, alios rotare caput, & post tergum terram vertice tangere, suspensisq. pede feminis vestes defluere in faciem, &c.] hæc Hieronymus: qui & in Abdiam [f] ait:

MIRACVLA AD SEPVLCHRA PROPHETARVM EDI SOLITA.

[f] Hieronym. in Abdiam, cap. 1. tom. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sepulchrum eius vsque hodie cum Mausoleo Elisei prophetæ, & Baptistæ Ioannis, Sebaste veneration habetur, quæ olim Samaria dicebatur.] & in Michæam [a], de Samaria: Erat quippe in montibus sita, vbi nunc Sebaste est, in qua & S. Ioannis Baptistæ ossa sunt condita.] hæc S. Hieronymus, cum tamen illa alio translata fuisse, alij tradant.

[a] Hieronym. in Mich. c. 1. to. 5.

Sed prosequamur quæ in alijs Palæstinæ ciuitatibus a Gentilibus aduersus Christianos patrata sunt execranda facinora. Theodoretus enim hæc subdit [b]: Scelus autem ab illis in Phœnicia patratum, quis est, quæso, qui sine lachrymis possit commemorare? Nam Heliopoli, quæ est vrbs Libano finitima, execrabiles isti Gentiles recordati facinoris Cyrilli diaconi, qui regnante Constantino diuino quodam zelo accensus, multa simulacra, quæ in ea vrbe colebantur, confregerat: non modo eum interfecerunt, verum etiam, dissecto ventre, iecur eius degustare non sunt veriti. Verum hoc Deum omnia contemplantem celare non poterant, sed debitas sui maleficij pœnas ei dederunt. Nam quotquot illius sceleris labe inquinati sunt, primum amiserunt dentes, qui pariter omnes ad vnum excidebant: deinde linguas perdiderunt, quæ putredine labefactatæ ex ore effluebant: postremo oculis orbati sunt: quorū calamitatibus veræ pietatis vis clare prædicata est. Emesæ item vrbis vicinæ Baccho Mulieroso ecclesiam nuper a Christianis ædificatā dedicauerunt; statuamq. plane ridiculam, sexum vtrumque, virilem scilicet & muliebrem, repræsentantem in ea collocarunt.] hæc pauca de Emesenis Theodoretus.

[b] Theod. lib. 3. cap. 6.

QVID HELIOPOLITANIIN CHRISTIANOS.

At res cum ab Heliopolitanis, tum etiam ab Arethusijs eodem tempore gestas Sozomenus [c] fusius describit: narrans eadem ab ijs factitata, quæ ex Theodoreto ab Ascalonitis & Gazensibus aduersus virgines perpetrata fuisse diximus. Porro rem gestam refert his verbis: Qui Heliopolim ad Libanum sitam, & Arethusam Syriæ incolunt, hos, *nempe Gazenses & Alexandrinos*, crudelitate longe superasse videntur. Nam isti virgines sacras (incredibile quidem dictu, nisi quidam eorum qui eodem tempore vixerunt, idem ipsum narrassent) quæ a populo conspici minime solent, in loco publico veste nudatas, tum ad commune omnium qui eas intueri volebant, spectaculum, tum ad ipsarum contumeliam consistere cogebant: atque vt primum eo quo libitum erat modo in eas insultarant, ad extremum illarum capillum tondebant. Quin etiam eas dissecabant bifariam, & ad illarum intestina deuoranda porcos prouocabant, viscerum extremitate consueto illis alimento operta; quo porci non tam facile ea internoscerent; sed consuetum alimentum necessario appetentes, carnes etiam humanas discerperent. Ad hanc quidem contra sacras virgines crudelitatem, vti conijcio, Heliopolitani adacti sunt ex eo, quod vetitum ipsis fuerat, ne virgines suas, sicut patrius mos ante tulerat, homini fortuito occurrenti prius stuprandas traderent, quam cum viris, quibus desponsatæ erant, congrederentur. Nam Constantinus, fano Veneris Heliopoli diruto, primus apud eos ecclesiam ædificauerat, legeq. prohibuerat, ne consueta stupra admitterent.] hæc Sozomenus de Heliopolitanis. eadem habet Gregorius Nazianzenus [d]: qui & addit, non porcis tantum carnes virginum exposuisse, sed etiam ipsos easdem depastos esse, & earum se hepatibus crudis ingurgitasse.

[c] Sozom. lib. 5. cap. 9.

QVID ETIAM ARETHVSII IN CHRISTIANOS.

[d] Gregor. Naz. erat. 1. in Iul.

Porro etiam Arethusij (subdit Sozomenus [c]) Marcum suum Episcopum iam admodum senem, canicie & vita pie acta venerandum, miserabiliter occiderunt. Quippe contra eum iampridem odium conceperant: tum quod Gentiles eius impulsu multo alacrius, quam suasu Imperatoris Constantij, se ad fidem Christi transtulerant: tum quod delubrum apud eos longe augustissimum, magnificentissimeq. extructum, ab illo deturbatum fuerat. Vbi vero Imperium Iuliano delatum est, videns populum in se concitatum, simulq. Imperatoris edicto, vel vt pecuniæ summam, quæ satis æstimaretur ad delubrum de integro extruendum, persolueret, vel ipse idem denuo ædificaret, condemnatum: animoq. complexus neutrum a se posse fieri, atque præsertim posterius, quod ne Christiano quidem fas erat, nedum Episcopo: primo tempore fuga suæ vitæ consuluit. Verum vt intellexit, multos propter se in discrimen venire, tum distractionem membrorum, tum iudicia, tum tormenta cum his coniuncta subeundi; redijt Arethusam, & sua sponte se populo tradidit, vt quod libitum erat, in ipsum ederent. Illi vero ob id ipsum factum, quod vt homine vere pio & sapiente dignum laudare debuerant, ab eo se contemni arbitrati, omnes gregatim in eum irruere per plateas, trudere, vellere, singuli denique membra promiscue ferire cœperunt.

[c] Sozom. lib. 5. cap. 9.

MARCI EPISCOPI ARETHVSII CERTAMEN.

In hoc facinus non viri solum, sed mulieres etiam, & alij omnes, cuiuscumque essent ætatis

ætatis, studio alacri, & ira quoque incensi, acriter incumbebant: adeo vt etiam aures eius tenuibus quibusdam funiculis auellerent. Pueri præterea, qui scholas frequentabant, factum hoc pro ludo habuerunt: quin etiam eum in sublime elatum instar globi inter se voluere vltro citroque, tum ab se proijcere, tum denuo excipere stylis, quibus eum acerbe & crudeliter pupugerunt. Vbi vero corpus vulneribus vbique deformatum erat, & ipse nihilominus adhuc spiritum ducebat: illum melle & liquamine vngunt: imponunt in sportulam, quæ tota ex iuncis contexta erat: in sublime denique suspendunt. quo quidem tempore cum vespæ & apes ad eū aduolarent, carnemq. eius excederent, ferunt eum Arethusijs dixisse, se in sublimi positum esse, videreq. eos infra humi repentes. quare ea quæ tum sibi, tum eis post ventura essent, præsignificasse dicunt. Traditur etiam præterea, eum qui tum illius loci Præfectus erat, virum scilicet superstitioni Gentilium in primis deditum, moribus tamen alioqui adeo præstabilem, vt etiam adhuc celebris fama de eo percrebescat, Marci constantiam & patientiam admiratum, libere Imperatorem tum admonuisse, tum incusasse: propterea quod ipsis ab vno sene, qui tot & tam grauibus tormentis adeo magno & forti animo se opposuerat, deuictis, turpis merito nota inureretur dedecoris: & tum ipsi omnibus ridiculi; tum illi, contra quos ciusmodi facinora ediderant, illustres & glorioſi viderentur. Itaque beatus iste Marcus tam generosa mente Arethusiorum furori & multiplicibus tormentis ab illis sibi inflictis restitit, vt etiam sit ab ipsis Gentilibus magnam laudem consecutus.] hucusque Sozomenus. Describit eadam pluribus Gregorius Nazianzenus [a]: addiditq. Arethusios, quo se victores gloriari possent, extorquere conatos a sene etsi non integrum templi diruti pretium, perpaucam saltem pecuniæ summulam, quam persoluere facile potuisset; at numquam voti compotes factos esse, propterea quod non pro pecunia, sed pro pietate certamen susceptum illud esset: sed ne passum quidem esse, eam ab alijs persolui, qui miserati senis discerptionem, erogare parati erant.

[a] Greger. Naz. erat. 1. in Iul.

Rursum vero idem Gregorius ad sugillandam Iuliani Imperatoris cum crudelitate ingratitudinem, hæc addit: An vero hæc lenitatis & clementiæ argumenta, an contra furoris & crudelitatis signa sint, nobis exponant qui philosophum Imperatorem suscipiunt & admirantur. ipse quidem neminem fore existimo, cui iusta sit & vera defutura responsio. Necdum illud adieci: hunc Marcum, Arethusij Episcopum scilicet, ex ijs vnum fuisse, qui impurum illum & nefarium, *Iulianum videlicet*, tum cum genus ipsius totum periclitaretur, seruarant, furtimq. subduxerant: quo etiam solo nomine merito fortasse hæc perpetiebatur, ac plura perpeti merebatur, quod tantum malum vniuerso terrarum orbi imprudens seruasset.] hæc Gregorius. Sed & illud magis inficit nomen Marci (nam istud humanitatis officium, erga puerulum exhibitum, laude dignum videri poterat) quod ex his quæ sæpe ac pluribus de eo dicta sunt tertio Annalium tomo, probatur manifeste ipsum stetisse a partibus Arianis, etiam post palinodiam recantatam in Nicæno Concilio: nam & in Arianorum conuentu Sirmiensi reperitur esse subscriptus impiæ professioni tunc editæ, quam Theodoretus [b] & alij recitant. Epiphanius [c] autem Marcum Arethusium inter eos allegit hæreticos, qui Semiariani dicebantur; de quibus satis superq. superius actum est. Ceterum quod omnes historici, cum eius egregiam in patiendo constantiam narrant, hominem pietate insignem prædicent: sed & (quod pluris æstimari debet) ipse Gregorius Nazianzenus eum appellet virum eximium, ac sacrosanctum senem: par est credere, illum post tantam dogmatum conflictationem se ad castra Fidelium Orthodoxorum, ab hæreticis deficientem transtulisse.

IVLIANI TAXATVR INGRATITVDO ET CRVDELITAS.

[b] Theod. lib. 2. cap. 24. 25. Sozom. lib. 4. cap. 5.

[c] Epiphan. hæres 75.

Tunc temporis quoque Scythopoli in Palæstina, eadem ex causa, qui ibi erant Gentiles, in ossa Patrophili ibi diu perfuncti munere Episcopatus, & qui haud pridem ex hac vita decesserat, debacchati sunt: effodientes enim illa e sepulchro, dissiparunt, caput vero in sublime elatum omni contumeliæ genere affecerunt. Hæc quidem de eo Nicephorus [d]. At digne sane Patrophilus ista commeruit pati, licet pro pietate, in pœnam tamen impietatis, qui ad vltimum vsque spiritum nefariæ hæresis Arianæ patronus permansit: cuius crudelitas aduersus Eusebium Episcopum Vercellensem apud ipsum exulē in primis innotuit. Bostreni quoque Christiani a Iuliano ad persecutionem aduersus Episcopū suū excitati sunt. est Bostra ciuitas Phœnices ad mare posita, cui tunc Titus præerat Episcopus, quem in primis ipse Iulianus exturbare conatus est: Nā (inquit Sozomenus [e]) ciuibus Bostræ per præconem publicum mandauit, vt Titum tum illius Ecclesiæ Episcopū

PATROPHILI OSSA DISPERSA.

[d] Niceph. lib. 10. cap. 13.

QVID BOSTRENIIN TITVM EPISC.

[e] Sozom. lib. 5. cap. 14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sua ciuitate pellerent. Ac postquam minatus fuerat, tum eum, tum clericos eius in crimen vocaturum, si a populo vlla conflaretur seditio: Titus libellum ad eum misit, estq. testatus, quod quãuis Christiani Gentilibus aduersarij essent, tamen quiete & tranquille se gererent, & suis hortationibus inducti nihil omnino seditiosum concitarent. Quibus ex verbis cum Titum plebi inuisum & odiosum reddere pararet, scripsit Iulianus ad ciues Bostræ litteras, eumq. vt populi accusatorem apud illos insimulauit: nimirũ quod dixerat, populum non sua sponte, sed suis hortationibus se a seditione temperasse. Itaque populum incitauit, vt illũ velut sibi infensum e ciuitate exturbaret.] hæc Sozomenus. Sed reddamus hic ipsam Iuliani epistolam tunc ea de causa ad Bostrenos datam [a].

a Iulian. ad Bostr. epist. ad finẽ editaGrace.

IVLIANI EPISTOLA AD BOSTRENOS IN TITVM EPISC.

Iulianus Bostrenis. Opinabar quidem Galilæorum Præsules maiorem mihi gratiam habituros, quam meo prædecessori. Contigit enim sub illo plerosque exulasse & vinculis detentos fuisse; plerosque etiam eorũ, qui hæretici dicuntur, interfectos fuisse, vt Samosatis, Cyzici, & in Paphlagonia, Bithynia, Galatia, & alijs plerisq. prouincijs: vici passim depopulati, & euersi fuerunt. Nobis vero Imperatoribus, e contra: qui enim exulabant, redierunt; & ijs, quorum bona fisco fuerant applicata, omnia reddita sunt. Hi autem ad tantam insaniam & rabiem deuenerunt, vt parum absit, quin tyrannidem exerceant, & quæ adinuicem quondam factitabant, aduersus nos pios nunc faciant: nos irritantes, omnem mouent lapidem, & populos concitare audent, ac seditiones moliri, aduersus deos impie se gerentes, nostrisq. mandatis, quamuis ita humanis, non obtemperantes. Neminem enim ipsorum inuitum ad idolorum aras trahi permittimus: immo palam ipsis significauimus, quod si quis sua sponte nobiscum sacrificiorum & libaminum particeps esse voluerit, eum prius expiationes dijs offerre oportet, deosq. rogare tutelares: ita procul absumus, vt aliquem impiorum velimus vel cogitemus nostrorum piorum sacrificiorum participem esse, antequam animam quidem precibus ad deos, corpus vero expiationibus purget.

Populi itaque ab his, qui clerici dicuntur, decepti, proculdubio ablata sibi illa priori licentia, seditiones concitant. Qui enim tantam antea exercebant tyrannidem, non solum non sunt contenti quod eorum quæ male egerunt non soluunt pœnas, sed priorem desiderant principatum & Imperium, & cum non illis liceat ius dicere, testamenta condere, & alienas sibi adscribere hereditates: omniaq. sibi vt antea tribuere; omnem turpitudinis lapidem mouent, & (vt fertur) ignem igni addunt, & prioribus malis maiora adhibere audent, in dissidia populos adducentes. Visum itaque mihi fuit, omnibus populis indicare, & hoc mandato manifestum facere, ne cum clericis contendant, neque ab illis persuadeantur, vt lapides tollant, & Principibus non obediant: sed vt conueniant quocumque voluerint, & orationes quas velint per se ipsos orent. Si vero eos persuaserint, vt sua causa contendant; amplius ne conueniant; sed & sæuas pœnas dabunt.

DOLVS IVLIANI, VT POPVLVM ADVERSVS SVVM EPISCOPVM CONCITARET.

Hæc autem præcipue Bostrenorum ciuitati significare volui, propter accusationes, quas Episcopus Titus & clerici aduersus vestrum populum exhibuerunt ..... hortantes populum, ne seditiones excitarentur, dum in confessionem cum impetu mouentur. Verba vero, quæ Episcopus scribere ausus est, huic mandato inferere præcepi, quæ sunt huiusmodi: Quamquam Christianis Ethnici sint aduersarij: cum tamen nostris monitis adducti, flagitiose viuere abstineant, &c. rursum: Cum tamen memoria teneant nostra monita, nemini licere flagitiose viuere, &c. Habetis vestri Episcopi verba. Videte, quo modo vestram recte ordinatam vitam, non ex vestra proficisci sententia, asserat: cũ iniuiti, & (vt ipse dicit) per eius monita a malis abstineatis. Vos autem e contra non inuiti eum, vt vestrum accusatorem, ab vrbe pellite: & vt populus inuicem conueniat, curate: & nullus opponatur, neque iniuriam faciat: neque hi qui a vera religione errauerunt, ijs qui recte ac iure Deum colunt, insultent, iuxta eas quæ a sæculo traditæ sunt traditiones: neque deorum cultores contaminemini in domibus eorum, qui ignorantia potius quam ex consilio decepti sunt. ratione enim adduci & instrui homines decet, non plagis vel iniurijs, neque corporis supplicio. Vos itaque iterum atque iterũ moneo, qui veram pietatem estis amplexi, vt nullam inferatis populo Galilæorum iniuriam, neque illis inmaximum malum est impietas. Contigit autem hoc edici ijs, qui mortuos & cadauera transmutant, vt hanc soluant impietatis pœnã. Quapropter cõpatimur ijs, qui alicuius peccati sunt rei: ijs vero qui liberi & absoluti sunt, in dijs gratulamur. Data Kal. Aug.

*Antio-

* Antiochiæ] hactenus epistola Iuliani. Ceterum conuincitur mendum irrepsisse in mensem datæ epistolæ Antiochiæ; cum nonnisi mense Octobri illuc Iulianum se contulisse, Ammianus [a] affirmet: nisi potius ex data huius epistolæ idem auctor sit arguendus erroris. Accepimus hanc epistolam translatam a Federico Metio Græcas litteras Romæ publice profitente; quæ desideratur inter Latine redditas epistolas Iuliani, sicut & illa data ad Alexandrinos pro Athanasio rogantes, quam suo loco inferius descripturi sumus.

a Ammian. lib. 22.

Porro quod ad hanc ad Bostrenos conscriptam epistolam spectat: eius sane argumenti & artificij est, vt vix quidem satis rimari quisquam queat, quot vna epistola Iulianus contexuerit dolos atque fallacias: qua cum specimen edere videatur optimi Principis, & de omnibus benemerentis, clam tamen infigit aculeos; cum non alio tendat totius epistolæ argumentum, quam vt populum in clericos concitet, ab ipsorumq. diuellat Episcopo. Sed & cum quos constat fuisse Catholicos, & dira sub Constantio passos, plerisque in locis hæreticos nominet; quodammodo Arianorum in eos persecutionem instaurasse videri potuit. Tali quidem nomine Iulianum appellare consueuisse Catholicos, quæ ex eius verbis in epistola ad Alexandrinos dicentur inferius, manifestissime declarabunt. Dumq. etiam collata a se in Episcopos beneficia ostentat, & se a Christianorum persecutione longe abhorrere significat; nomen persecutoris ea arte vitare voluit. Sed & cum Episcoporum incusset temeritatem, quasi in tyrannidem erumpentem; infensos eos reddere populis laborauit, vt eo pacto soluto inter pastores & greges vinculo charitatis, sic diuulsos abinuicem, eos inuadendi facilior pateret accessus: verum in eo potissimum insistere visus est, ne cum clericis populus coiret, quod veluti edicto sancito prohibuit. Id genus plane & aliæ esse noscuntur eiusdem Iuliani epistolæ de Christianis eodem argumento conscriptæ, nempe vt extrinsecus summam præseferant optimi Principis humanitatem, intrinsecus autem laqueos & gladios contineant inuolutos.

IVLIANI ARTES ADHIBITAE IN CHRISTIANOS.

At iam memorabile illud in Syriæ prouincia Phœnicia gestum recolamus, quo tum summa Iuliani aduersus Christum temeritas & audacia declarata, tum diuina in vindicando potentia est facta perspicua: quod a Sozomeno his verbis describitur [b]: Illud porro, inquit, dicetur a me, quod etiam regnante Iuliano accidit: quod quidem vt Christi potentiam plane indicat, ita iram diuinam aduersus Imperatorem accensam euidenter ostendit. Cum certior factus esset Cæsareæ Philippi (est ea quidem vrbs Phœniciæ, quam Paneadem vocant) præclaram esse Christi statuam, quam mulier, quæ sanguinis profluuio laborabat, cum esset morbo liberata, ibi collocauerat: eam deturbauit, suamq. in eo loco posuit. Quo facto, ignis violentus de cælo delapsus statuam illam circiter pectus persecuit, caputq. vna cum collo in terram deiecit, atque in faciem humi ea in parte defixit, quæ fuerat a pectore diuulsa. Ex quo quidem tempore ad hodiernum diem atra atque fulminis ictu ambusta manet. Id temporis igitur Gentiles statuam Christi tanta cum violentia trahebant, vt eam confringerent. At Christiani postea eius fragmenta cum collegissent, in ecclesia posuerunt, vbi etiam adhuc seruantur. Ex basi, supra quam hæc statua locata erat, herba quædam (vti narrat Eusebius) quæ morbis cuiusque generis mederi solet, enascebatur: quæ quidem cuius generis esset, nemo nostrorum medicorum, qui vel scientia valebant medendi, vel experientia, omnino nouit.] hæc Sozomenus: eademq. habent Artemij Acta [c], Nicephorus, atque alij. Sed quanto iustius, dicet aliquis, in ipsum Iulianum fulmen illud cælitus fuisset intortum! At recordetur, quod scriptum [d] est: Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus: impium quoque ad diem malum.] Hanc autem voluit in Christi statuam Iulianus exercuisse vindictam de compluribus deorum simulacris a Christianis tempore Constantini atque Constantij toto Orbe confractis: Sed malum conuersum est in caput ipsius, vlciscente quamprimum numine: nam tãtum prodigium fulminis, quod eius statuam mediam scidit atque prostrauit, ex Aruspicum, quos colebat atque obseruabat, sententia, Romani Imperij eladem, atque eiusdem Iuliani portendit interitum.

b Sozom. lib. 5. cap. 20.

COMMINVITVR A IVLIANO CHRISTI STATVA.

c Apud Metaphrast. die 20. Octobr. cap. 30. Niceph. lib. 10.

d Prouer. 16.

His de rebus gestis in Syria, Palæstina, atque Phœnicia enarratis: iam ad res Aegypti decurrat oratio, quæ hactenus complexa est complurium prouinciarum persecutionem sub Iuliano grassantem: quod enim quæ simul acta essent, non valuerit simul eadem narratione complecti, discretione prouinciarum ipsam dicendi seriem partita est, ordinemq. distinxit, nimirum cum narrauit quid Constantinopoli cum primum Iulianus

PERSECVTIO IVLIANI IN AEGYPTO.

venit

Universidad de Deusto
Biblioteca

venit in Thraciam, quidve in Bithynia, Cappadocia, Galatia, Prygia, quid etiam in Syria, ac potissimum Antiochiæ, vbi diutius commoratus est, & in Palæstina, atque adiacente Phœnicia actum sit: qua ratione reliquum esse videatur, vt res in Aegypto gestas ordine prosequatur. Vexatam quidem fuisse Aegyptum persecutione Iuliani, Apollonij sanctissimi monachi Acta fidem inter alia faciunt: in quibus cum multa de eo præclare gesta narrentur, quæ hoc potissimum tempore Iuliani ipsum pati contigerit, his verbis descripta ab Euagrio [a] referuntur: Hic cum audisset, Iuliani, vt supra diximus, temporibus, fratrem quemdam ad militiam comprehensum detineri in carcere (cogebat impius clericos & monachos militare) in carcere venit ad eum consolandi gratia, vt moneret eum in necessitate tenere constantiam, atque imminẽtia contemnere ac deridere pericula. Tempus enim, ait, certaminis adest, in quo Fidelium mentes tentationibus probandæ sint & noscendæ. Cumq. his & alijs verbis adhortaretur animum adolescentis; superuenit Centurio, & indignatus cur introire ausus esset, claues intrinsecus carceri imposuit: ipsum quoque, & omnes qui cum eo venerant, pariter concluſit, quo scilicet etiam ipsi similiter ad militiæ detinerentur officium: constituens quoque custodes quãplurimos, abscessit. Medio autem noctis astare visus est Angelus ingenti luce resplendens, & obstupefactis perterritisq. custodibus, carceris claustra patefecit. Tunc vero ipsi custodes aduoluti ad pedes sanctorum, rogabant eos discedere, dicentes, melius sibi esse mori pro his, quam diuinæ virtuti obsistere, quæ eorum curam gerebat. Mane vero etiam ipse Centurio cum principalibus viris festinus ad carcerem venit, rogans vt discederent omnes, qui teneri videbantur. Dicebat enim, domum suam terræmotu magno concidisse, & electos quosque famulorum suorum peremisse. Sancti vero his auditis, hymnum Deo laudesq. cecinerunt; & regressi ad eremum erant in vnum positi, secundum Apostolorum exemplum, habentes cor vnum & animam vnam.] hæc ibi.

[a] Euagr. in Vit. patr. in Apollonio. c. 7.

APOLLONIVS MONACHVS ET SOCII AB ANGELO LIBERANTVR.

Rursum vero quid tunc temporis acciderit, cum daretur Gentilibus soluta licentia Orgia celebrandi, & alia a Christianis Principibus vetita, libere factitandi, post nonnulla sic ibidem describitur: Erant aliquando in circuitu S. Apollonij positi decem circiter Gentilium vici, apud quos dæmoniaca superstitio summo studio colebatur. Templum erat ibi amplissimum, atque in eo simulacrum: quod moris erat circumferri a sacerdotibus, bacchantium ritu, cum reliqua multitudine circumeuntibus, & quasi pro aquis impetrandis profana mysteria peragentibus. Contigit autem sub eo tempore, quo huiusmodi ab eis Orgia gerebantur, iter facere beatum Apollonium per ipsa loca cum aliquantis fratribus. Et cum vidisset infelicium turbas quasi dæmone quodam agi, debachariq. per campos, miseratusq. errorem eorum, fixis genibus inuocabat Dominum & Saluatorem nostrum: & omnes eos qui cærimonijs dæmoniacis agebantur, cum simulacro suo stare fecit immobiles, nec progredi omnino vsquam posse. Atque ita per totam diem rapidissimis adusti æstibus permanserunt, ignorantes, vnde eis hærere vno in loco immobiliter contigisset.

GENTILES AEGYPT. ORGIA CELEBRANTES QVID PASSI.

Tunc sacerdotes eorum dicebant, quemdam Christianum in regionibus vicinæ eremi commorantem, Apollonium nomine, præstitisse hæc sua opera: qui nisi esset exoratus, eis periculum permansurum. Vt autem ad rei tantæ miraculum conuenerunt vndique qui audierant, & percunctantes, quæ tanti causa extiterat monstri, ignorare se penitus fatebantur: suspicionem tamen dari sibi dicunt supradicti viri: quem & exorari pro se deposcunt. Tunc quidam ex ipsis, vere eos opinari ait: nam & vidisse eum illo itinere prætereuntem confirmat. Attamen adhibere, quæ putabant prodesse auxilia, non morantur. Adducunt boues, quorum virtute videretur posse moueri simulacrum. Sed cum nec sic quidem aliquid profecissent: omni auxilio frustrati, legatos ad hominem Dei mittunt; pollicentes, si eos resoluat ab his vinculis, pariter quoque erroris vincula dissolui. Hæc vbi nunciata sunt ei, sine mora descendit ad eos: & oratione sola ad Deũ fusa, omnes resoluit. At illi sine dilatione vnanimiter omnes confugiunt ad eum, Saluatori Deo nostro credentes, & gratias referentes. Simulacrum vero, quod erat ligneum, continuo igni tradunt: ipsi autem secuti sunt hominem Dei, atque edocti ab eo fidem Christi, Ecclesiæ Dei sociati sunt: plurimi vero ex eis cum ipsis manserunt, & etiã nunc in monasterijs degunt. Facti tamen huius mirabilis fama vbique diffusa est: & multi per hoc ad fidem Domini conuertebantur, ita vt in regionibus illis nullus iam pene Gentilis remaneret.] hactenus de his Euagrius.

Satis

Satis quidem constitit, & pluribus sane exemplis, quod cum ab impio Apostata radicitus Christi fides conuelli penitus tentaretur, tunc fortior Dei virtus per adeo ingentia miracula & signa manifeste reddita est; eoq. in loco potissimum, vbi sedes viguisset impietatis: vt plane satis aperte significaretur, frustra conari hominem demoliri, quod manu Dei intelligeretur erectum, eiusq. semper auxilio maiori fulciri, cum vehementiori impietatis impetu quassatur. Sed iam ad res Alexandriæ gestas admoueamus stylum, non quidem ad res martyrum recensendas, sed ad supplicium diuina sententia irrogatum in Georgium Episcopum Arianum. At quod in primis ad tempus attinet, cum constet ex Ammiano [a], non antea sublatum de medio esse Georgium, quam cum Artemius Dux Aegypti, a Iuliano accersitus, ab eodem supplicio capitis damnatus est: necesse quidem esse videtur asserere, Georgij necem hoc potius anno quam superiori contigisse. De quo quidem acturi, in primis quid Ammianus Ethnicus auctor scriptis prodidit, hic reddemus. cuius hæc sunt verba [b]:

[a] Ammianus lib. 22.

[b] Ammianus lib. 22. ALEXANDRINI QVID IN GEORGIVM EPISCOPVM ARIANVM.

Cum autem a morte Artemij tempus interceſſiſſet exiguum: Alexandrini, Artemij interitu, quem verebantur, ne cum potestate reuersus (id enim minatus est) multos læderet vt offensus: iram in Gergium verterunt Episcopum, vipereis (vt ita dixerim) morsibus ab eo sæpius appetiti: qui in Fullio natus (vt ferebur) apud Epiphanium Ciliciæ oppidum, auctusq. in damna complurium, contra vtilitatem suam, reiq. communis, Episcopus Alexandriæ est ordinatus in ciuitate, quæ suopte motu, & vbi causæ non suppetunt, seditionibus crebris agitatur & turbulentis, vt oraculorum quoque loquitur fides. His efferatis hominum mentibus Georgius quoque ipse graue accesserat incentiuũ; apud patulas aures Constantij multos exinde causans, vt eius recalcitrantes imperio, professionisq. suæ oblitus, quæ nihil nisi iustum suadet ac lene ad delatorum ausa feralia desciscebat. Et inter cetera dicebatur id quoque maligne docuisse Constantiũ, quod in vrbe prædicta ædificia cuncta solo cohærentia a conditore Alexandro magnitudine impensarum publicarum extructa emolumentis ærarij proficere dicunt* ex iure. Ad hæc mala id quoque addiderat (vnde paulo post eiectus est in exitium præceps) reuersus ex Comitatu Principis, cum transiret per speciosum Genij templum multitudine stipatus ex more, flexis ad ædem ipsam luminibus: Quamdiu, inquit, sepulchrum hoc stabit? Quo audito, velut fulmine sunt perculsi: metuentesque, ne illud quod tentaret, euerteret; quicquid poterant in eius perniciem clandestini concitabant.] hæc ipse de causa necis illatæ Georgio.

* debent

At non hæc vna tantum, sed plures aliæ extiterunt causæ, quibus Georgius Ethnicos Alexandrinos (vt taceamus de Catholicis Christianis) in se concitauit: quas adducit Iulianus in epistola ad ipsos scripta, quam paulo post hic describemus: sed & alias recenset Epiphanius, hic pariter inserendas. Reddamus autem modo eam, quam Socrates [c] refert his verbis: Locus, inquit, erat in ea ciuitate iam ab antiquis temporibus desertus & neglectus, multaq. sordium colluuione redundans: in quo ritibus & cæremonijs in honorem Mithræ celebratis, homines pro victimis sacrificare Gentilibus mos erat. Illũ, vtpote iam antea nulli vsui inseruientem, ecclesiæ Alexandrinæ addixit Constantius. Georgius autem habens in animo eccleſiam ibi ædificare, locum purgari iubet. Quo purgato, adytum repertum est ingentis altitudinis, in quo Gentilium mysteria recondebantur: vbi erant multæ hominum caluariæ cum adolescentum, tum senum: quos fama est, olim cum Gentiles diuinationibus, quæ per exta intestinaq. fiebant, vtebantur, magicasq. obirent victimas, quo hominibus aciem animorum perstringerent, mactatos fuisse. Quibus rebus in adytis Mithræ repertis, ab Christianis laboratum est, vt Gentilium mysteria palam haberentur ludibrio. Nudas igitur mortuorum caluarias quam mox in apertum proferunt, quo populo exhiberent ad intuendum. Quæ cum Gentiles, qui Alexandriæ habitabant, conspicarentur, facinorisq. admissi contumeliam iniquo animo ferrent: graui iracundiæ æstu exardescere, & armis quæ fortuito illis obueniebant, in manus arreptis, impetum in Christianos facere cœperunt, & complures ex illis nullo non mortis genere afficere: nam hos gladijs, illos fustibus, alios lapidibus vsque ad mortem cædere, alios funibus strangulare, quosdam cruci suffigere: hocq. necis genus ad probrum Crucis illis inferre: plurimos sauciare. Tandem, sicut in eiusmodi tumultu euenire solet, ne ab amicissimis quidem manus abstinere: sed amicus amicum verberare, frater fratrem, parentes liberos: denique alter alteri ad cædem vim afferre. Proinde Chri-

REPOSSA GENTILIVM AEGYP. ARCANA SACRA.

[c] Socrat. lib. 3. cap. 2.

stiani

Universidad de Deusto
Biblioteca

stiani a Mithreio adyto perpurgando desistere.] hæc Socrates: addens eosdem in Georgium ipsum esse grassatos. sed quando id contigerit, Ammianus prosequitur, dicens: A

GEORGIVS EPISCOPVS ARIANVS DIRE NECATVS.

Ecce autem perlato letali nuncio indicante extinctum Artemium: plebs omnis gaudet insperato, vocibus horrendis infrendens Georgium petit, raptumq. diuersis mulctãdi generibus proterens, & conculcans, diuaricatis pedibus: cumq. eo Dracontius Monetæ Præfectus, & Diodorus quidam veluti Comes, iniectis per crura funibus, simul exanimati sunt; ille, quod arcam in Moneta, quam regebat, recens locatam euertit; alter, quod dum ædificandæ præesset ecclesiæ, cirros puerorum licentius detondebat, id quoque ad deorum cultum existimans pertinere.] Quod de attonsione puerorũ Ammianus subobscure ingerit, tonsuram illam, qua prima clericatus initiatio peragi solet, significare voluisse videtur: licet Gentilis scriptor, Gentilitio more locutus, ad deorum cultum illud dicat pertinere putasse. Nam quo modo, quæso, ad cultum deorum B

a Herodot. in Euterpe.

id potuit attinere: cum teste Herodoto [a], in Aegypto sacerdotes, non capillos tantum, sed pilos totius corporis tertio quoque die deraderent? Numquid hostis deorum (quod Iulianus exprobrat) in gratiam deorum potuit puerorum totondisse capillos? vel si fecisset, reprehendendus ob id a Gentilibus esset? Sed subdit Ammianus: Quo non contenta multitudo immanis, dilaniata cadauera peremptorum, camelis imposita inuexit ad lacus; ijsdemq. subito igne crematis, cineres proiecit in mare: id metuens, ne collectis supremis, ædes illis extruerentur cum reliquis, qui deuiare a religione compulsi pertulere cruciabiles pœnas ad vsque gloriosam mortem intemerata fide progressi, & nunc Martyres appellantur. Poterantq. miserandi homines ad crudele supplicium ducti Christianorum adiumento defendi, nisi Georgij odio omnes indiscrete flagrassent.] hucusque Ammianus de exitu Georgij & sociorum, sub huius anni Consulibus. C

Eoq. modo Dei vindicta, licet sero, respexit tandem in sceleratissimum omnium hominum, & tot tantarumq. cladium aduersus Catholicos pluries immissarum auctorem. Qui enim Præfectorum (vt dictum est) amplissimo comitatu adeo gloriosa pompa Episcopus olim ingressus est Alexandriam: modo discerptus & extinctus, instar sarcinæ funibus cum Præfecto & Comite complicatus, super camelum per mediam vrbem sublimis conspicuus omnibus est sublatus ad lacus. dignum plane ac sibi congruens fastigiũ accepit impietas, nempe cameli tergum: quod quidem animal alias hero proficuum, gestatione Georgij adeo contaminatum putatum est, & redditũ execrandum, vt ipsum cum Georgio ac socijs (vt habet Socrates [b]) ijdem simul combusserint. Hæc eadem de nece Georgij Gregorius Nazianzenus [c], Epiphanius, [d], Sozomenus [e], & alij ferme omnes.

b Socrat. lib. 3. cap. 2.
c Gregor. Naz. orat. in laudem Athanas.
d Epiphan. hær. 76.
e Sozom. lib. 5. c. 7.
f 1. Pet. 4.
g Epiphan. hær. 76

GEORGIVS MINIME DIGNVS MARTYR.

Ceterum quod non defuerint Ariani Georgij sectatores, qui eum sic a Gentilibus cæsum vt martyrem coluerint; S. Epiphanius de eiusdem miserando exitu agens, eum minime dignum esse nomine martyris tradit, illaq. tantum nititur ratione, quam Petrus Apostolus docuit, excludendum nimirum esse e martyrum classe, qui licet Christianus sit, ob scelus tamen admissum dignas pœnas persoluit; cum ait [f]: Nemo vestrum patiatur vt homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor: si autem vt Christianus, non erubescat, glorificet autem Deum in isto nomine.] Epiphanius [g] itaque enarrata crudeli cæde Georgij, subdit: Dixerit autem fortasse aliquis de eo, qui sic mortuus est: Igitur martyr factus est, qui a Græcis, *nempe Ethnicis*, hæc passus est. Et si quidem pro veritate fuisset ipsi hoc certamen, & hæc accidissent ei a Græcis propter inuidiam, & ob confessionem in Christum: re vera inter martyres, eosq. non paruos locatus esset. Non erat autem causa propter confessionem in Christum, sed propter mul- D E

tam violentiam, quam in suo appellato Episcopatu in ciuitatem & populum exercuerat; aliquando hereditates hominibus a parentibus relictas diripiens. Et vt ne calumniemur virum: multa enim sunt, quæ ab illo Alexandrinis sunt facta: Quo modo nitrum omne excepit? Quo modo paludes papyri & calami, & stagna salis gubernare & ad se ipsum afferre excogitauit? Nã omnis turpitudo vitæ, quæstus gratia permultas artes, vsque ad vilissimas res ab ipso non negligebatur. Etenim & lecticas excogitauit corporibus eorum, qui efferuntur, ad numerum centum facere; & sine his quæ ab eo ordinatæ fuerant, non ferebatur corpus mortuum, maxime peregrinorum; non propter hospitalitatem, sed (vt dixi) quæstus gratia. Si quis enim sepelijsset per se ipsum corpus, periculũ subibat: sic autem a singulis qui efferebantur, lucri aliquid ipsi accedebat. At omitto de his dicere, quæ vir ille in delicijs & crudelitate & alijs accipiebat. Propter hæc igitur omnia Alexandrini

A xandrini in eum ira perciti, & maxime Græci, hac ipsum morte mulctarunt.] hæc Epiphanius: qui cum subdat, id ab Alexandrinis perpetratum statim audita morte Constantij; hoc potius anno accidisse, enarratæ ab Ammiano res gestæ per Consules persuadent. Ceterum etsi non criminum causa, qui criminosissimus erat, sed propter Christi confessum nomen Georgius necatus esset: haud tamen dignus martyris titulo videri poterat, qui extra Catholicam communicationem fidemq. ob hæresim, & inuasionem alienæ sedis, foris ab hæreticorum partibus staret: cum (quod pluribus dictum est secundo Annalium tomo) extra Catholicam Ecclesiam atque fidem non sit reperiri martyrium.

Iulianus autem ad omnem simulationem & improbitatem probe compositus, audita dira morte Georgij & sociorum, licet (quod de cunctis Christianis Episcopis contigisse optasset) summo gestiret gaudio: tamen qui extrinsecus agebat tamquam in scena philosophum, se facinus ægro accepisse animo, simulauit, & scelus vlcisci velle monstrauit; sed ab amicis placari, passus libenter est. Vnde Ammianus de eo [a]: Hoc comperto, Imperator ad vindicandum facinus erectus, iamq. expecturus pœnas a noxijs vltimas mitigatus est, lenientibus proximis: missoq. edicto acri oratione scelus detestabatur admissum, minatus extrema, si deinde tentatum fuerit aliquid, quod iustitia vetet & leges.] hæc Ammianus. Porro ipsas Iuliani tunc ea de re scriptas litteras ad Alexandrinos recenset Socrates his verbis [b]: B

IVLIANI SOLITA SIMVLATIO.

a Ammian. lib. 22.

b Socrat. lib. 3. cap. 3.

IVLIANI LITTERAE AD ALEXANDRINOS.

Imp. Cæsar Iulianus Max. Aug. Populo Alexandrino S. Quod si ita sit, vt nulla reuerentia vel erga Alexandrum vestræ vrbis conditorem, vel (quod maius est) erga Deũ illum magnum sanctissimum Serapidem in vestris animis relideat: tamen miror vos nullam rationem habuisse communis naturæ humanitatis, decoris, addo etiam nostræ personæ, cui cum alij omnes dij, tum magnus ille Serapis in primis orbis terrarum Imperium largiri dignatus est: ad quam quidem vestrarum partium fuisset, iniuriarum, quibus improbi vos affecissent, cognitionem ac iudicium reseruasse. At iracundia fortassis, & feruor mentis, rationis cæcauit oculos: qui quidem cum animum de statu suo dimouerit, crudelia facinora edere solet. Et quamuis perturbationis impetus, qui subito perperam adhibitus erat, paululum repressus fuerit: postea tamen in legum contemptum irrupit. Vos igitur cum in numero populi habeamini, nullus pudor reprimere poterat, quo minus ea tentaretis, de quibus iustum odium contra illos animis concepissetis. C

Verum dicite mihi per Serapidem, quænam fuerunt illæ iniuriæ, quæ vos contra Georgium ad iracundiam prouocarunt? Dixeritis fortasse, quod Constantium beatissimum Imperatorem aduersus vos concitauerat: quod exercitum ad sacram vestram vrbem deducendum curauerat: quod Præfectus Aegypti sanctissimum dei delubrum occupauerat: quod imagines, ornamenta, & ornatum ad sacra spectantem inde abripuerat: quodq. cum vos istud facinus ægre ferretis, deumque vestrum propugnare, immo dei ornamenta custodire, non sine causa niteremini; idem Præfectus iniuste, inique, impieq. armatos in vos immiserat: qui sane Georgium magis quam Constantium veritus, eo pacto se ipsum conseruare volebat: nam iam olim non tyrannico, sed modesto admodum & facili animo erga vos se gesserat. Quibus de causis in Georgium deorum inimicum iracundiæ incendio inflammati vestram sacram ciuitatem scelere contaminastis: id adeo, cum liceret illum ad iudicium adduxisse. nam ea ratione facinus neque ad cædem neque ad iniquitatem prorupisset, sed fuisset summa transactum æquitate, quæ vos plane insontes seruasset: quæ eum, qui scelera intoleranda nequiter conciuisset, mulctasset supplicio: quæ denique repressisset alios omnes, qui non solum deos contemnunt, verum etiam eiusmodi ciuitates & populos tam florentes in nullo numero ducunt, sed crudelitatem aduersus illos vsurpatam quasi accessionem suæ potestati adiungunt. D E

Conferte igitur hanc meam epistolam cum illa, quam ad vos iamdudum misi; & quantum inter eas interfit, diligenter considerate. in illa enim priore plurimum laudis vobis tribui: in hac autem per deos immortales, cum vos laudare (vti debeo) aggredior, scelus admissum mihi est plane impedimento. Audet ne populus instar canum, hominem discerpere? An non eum pudet tam indigni facinoris? Est ne hoc, manus adeo puras & integras seruare, vt eas nulla cruoris labe pollutas ad deos supplices tendatis?

At Geor-

Universidad de Deusto
Biblioteca

At Georgius ista pati commeruerat. Ipse etiam fortasse dicerem, eum istis longe gra- A
uiora acerbioraq. subire debuisse. At etiam propter vos, dixeritis: & illud vobis assen-
tior. Sed si dicatur, quod a vobis pœnas luere debuisset, hoc nullo modo possum con-
cedere. Sunt enim vobis leges, quæ sancte coli, & ab omnibus tum priuatim tum public-
ce amari debent. Verum enim vero quamquam vsu venit, vt nonnulli sigillatim delin-
quant: tamen communem Reipublicæ statum rite temperare, legibus morem gerere,
& ea quæ ab initio præclare sancita fuerint, minime violare, consentaneum est. Illud
putatote, o Alexandrini, prospere & feliciter cecidisse, quod me regnante tale facinus a
vobis admissum sit: quippe qui tum ob reuerentiam erga deum, tum ob pietatem erga
auum meum & gentilem, qui Aegypto vestræq. ciuitati præfuit, vos fraterna quadam
beneuolentia complecti non desino. Nam Princeps, qui se contemni non vult, & magi-
stratus etiam seuerus accuratusq. non debet huiusmodi facinus a populo admissum ne- B
gligere, ne tamquam morbum grauem difficiliori acerbioriq. medicina curare opus fue-
rit. Verum ego ob eas causas, quas modo citaui, curationem facillimam, mitissimamq.
nempe admonitionem verbaq. benigna vobis seruandis adhibeo: quibus certe equidem
scio, si modo sitis (vti audio) ex vetere Græcorum stirpe oriundi, & adhuc eximia illa
atque egregia nobilitatis nota in vestris mentibus (in vestris, inquam, qui estis Alexan-
drini ciues mei) inq. omnibus vitæ officijs impressa appareat, perfacile estis obtempera-
turi.] hactenus Iulianus ad Alexandrinos.

Ex quibus illud in primis obseruatione dignum, Iulianum adeo addictum fuisse Ae-
gyptiorum idololatriæ, vt cum tot coleret deos patrios, vno tamen Serapidi (vt ait) ip-
sum Imperium acceptum ferret. Hinc quoque accidisse potuit, vt ipse vel vna cum vul-
tu Serapidis in numismatibus voluerit effigiari, vel solus, nomine eiusdem Serapidis in- C
scripto, tamquam ille ipse esset, vt superius expressis formis demonstratum est, quas
iterum spectandas hic tibi subijcimus.

D

E

Extant eiusdem Iuliani duæ aliæ epistolæ datæ post extinctum Georgium ad magi-
stratus Aegypti de libris eiusdem Georgij magna diligentia perquirendis: quarum prior
ad Ecdicium Præfectum Aegypti his verbis conscripta habetur [a]:

a Iulian. epist. 9.

IVLIANI EPISTOLAE DE LIBRIS GEORGII PERQVIRENDIS.

Quidam equis, alij auibus, nonnulli feris delectantur: ego vero inde vsque a pueritia
librorum cupiditate arsi. Quare absurdum est, has opes ijs relinquere, quorum auaritia
nequit auro expleri, præsertim cum facile videar eas illis posse detrahere. Quocirca mi-
hi priuatim beneficium dabis, vt Georgij scripta omnia reperienda cures. Multa enim
apud illum philosophica, multa rhetorica, multa de Galilæorum doctrina, quæ velim
penitus

A penitus extincta esse: sed ne cum his illa quoque pereant, omnia diligenter exquiri volo.
Dux autem tibi esto ad inquirendum librarius ipsius Georgij: qui si fideliter in eam cu-
ram incubuerit, præmium sibi libertatem esse sciat: sin autem malitiose & astute rem
gesserit, quæstionem de se habitum iri. Mihi enim, cum in Cappadocia essem, quædam
describenda dedit, quæ ad eum postea remisi.] hæc ad Ecdicium. Ad Porphyrium autē
Catholicum (erat huius nominis magistratus, cuius superius tomo tertio alias facta est
mentio) in hæc scripsit verba [a]: *a Iulian. ep. 30.*

Georgij magna sane & copiosa bibliotheca fuit, & philosophorum & historicorū omni genere referta; sed de Galilæorum maxime doctrina per multi & varij commentarij extabant. Quare totam eam bibliothecam perquire, & Antiochiam mitte. Scito autem, te quoque grauissimas pœnas esse daturum, nisi omnem diligentiam in inquirendo ad-
B hibueris. Et quos suspicio erit quacumque ratione libros aliquos interuertisse, tum argumentis omnibus, tum iureiurando multiplici, tum multo magis seruorum quæstione, nisi queas conuincere, saltem vi cogas eos in medium proferre.] hactenus ad Porphyrium: quam etiam epistolam Suidas descriptam habet.

Post sublatum dira morte Georgium, Magnus Athanasius emersus e latebris, & e se-
pulchro, in quo sicut mortuus viuens diu permanserat, veluti e mortuis resurgens, per- ATHANASII REDITVS ALEXANDRIAM.
spicuus cunctis Alexandriam venit, vbi magna susceptus est gloria. Sed quod ad tem-
pus spectat, æquius videretur eius reditus collocandus anno superiori, quo Iuliani edicto
Episcopi ab exilio relaxati, omnes ad propria remearunt: quia tamen constans est asser-
tio Nazianzeni affirmantis [b], nonnisi post extinctum Georgium, Athanasium Alexan- *b Gregor. Naz. orat. in laudem Athanas.*
driam redijsse: hic ea de re agere peropportunum videtur. De cuius reditu hæc in-
C primis sanctus Hieronymus [c]: Dominus excitatur, imperat tempestati, bestia moritur, *c Hier. aduers. Lucifer. to. 2.*
nempe Constantius: tranquillitas redit: manifestius dicam: Omnes Episcopi, qui de pro-
prijs sedibus fuerant exterminati, per indulgentiam noui Principis ad Ecclesias redeunt.
Tum triumphatorem suum Athanasium Aegyptus excepit, &c.] hæc Hieronymus. Sed
quali triumpho ab Alexandrinis Catholicis Christianis idem fuerit honoratus, præstat
hæc audire a Gregorio Nazianzeno [d], qui in primis eius reditus tempus describens, *d Gregor. Naz. orat. in laudem Athanas.*
nonnisi post extinctum Georgium ipsum Alexandriam redijsse testatur, cum ait: Li-
centiam itaque rursus doctrina veritatis accepit, atque ij qui vexati & oppressi fuerant,
solutam libertatem, zelo nempe iracundiam acuente. Quod etiam ipsum Alexandri-
nis accidit, qui vt in eos a quibus contumelijs affecti sunt, acerbissimi esse solent, im-
portunam hominis audaciam indignissimis animis ferentes, tū nouo mortis genere per-
D uersitatem, tum noua contumelia mortem notandam atque infamandam duxerunt.
Notus est vobis camelus ille, atque insueta sarcina, & noua magnitudo, primaq. illa, ac
nisi me opinio fallit, sola circumductio, quæ etiamnum contumeliosis hominibus mina-
citer denunciatur.

Posteaquam autem illa iniustitiæ tempestas, illa pietatis labes & corruptela, ille mali
spiritus præcursor huiusmodi supplicio mulctatus est, meo quidem iudicio haud laudan-
do (nec enim quid eum pati, sed quid nos facere decebat, spectandum fuit) sed mulctatus
est tamen, totiusq. populi impetum atque iracundiam subijt: Tum vero athleta ille no-
bilis ex præclara peregrinatione (sic enim ipsius fugam pro Trinitate & cum Trinitate
conceptam appello) in vrbem redit, atque ita lætos & alacres omnes offendit, immo etiā
vniuersam prope Aegyptum vndiquaque in vnum concurrentem, atque ab omnibus
E editis locis; vt alij sola Athanasij voce, alij forma & aspectu ad satietatem fruerentur;
alij (quod de Apostolis prædicatur [e]) ex vmbra saltem ipsa, nouaq. corporis figura, *e Act. 5.*
sanctitate imbuerentur: vt cum multis iam sæpenumero ex omni hominum memoria
honores habiti sint, multis etiam obuiam proditum sit, idq. non Præfectis tantum pu-
blicis, & Episcopis, sed necessariorum quoque suorum amplissimis quibusq. & clarissi-
mis: nullius tamen occursionis maior frequentia & splendor memoretur: vnum dumta-
xat Athanasium, eumq. honorem, quo ad priorem vrbis ingressum ornatus fuerat, cum
ex eadem fuga & ob easdem causas inita Alexandriam repeteret, cum ea comparari
posse. Quin & de honore illo huiusmodi quispiam sermo circumfertur: dicam enim
(superuacaneus licet videri possit) ac velut condimentum, aduentitiumq. florem ora-
tioni adiungam.

Post illius aduentum vehebatur in vrbem quidam, alteram iam præfecturam gerens

Universidad de Deusto
Biblioteca

FREQVENS OCCVRSVS POPVLI AD ATHANASIO.

(noſter hic erat, quippe Cappadox, vir clarus & illuſtris: nec dubium eſt, quin Philagrium illum a me nominari ſentiatis.) Ea porro ciuium erga illum amoris flamma, vt nec vlla alia ſimilis, nec erga alium: honor autem (vt rem totam paucis verbis ob oculos ponam) amoris magnitudini reſpondens; cui etiam vrbis adminiſtratio, tum ciuium deprecatione, tum Imperatoris calculo & ſententia, rurſus demandata fuerat. Tũ igitur e vulgo quiſpiam, cui infinita multitudo videbatur ac velut pelagus quoddam nequaquam oculis circumſcriptum, ad amicum quemdam & familiarem (vt in huiuſmodi rebus accidere ſolet) ita locutus eſſe, fertur: Dic mihi, vir optime, tantam ne vmquam populi multitudinem vidiſti, tamq. concordibus animis ad vnum hominem ornandum effuſam? Minime, inquit iuuenis; ac ne Conſtantium quidem ipſum pari honorificentia exceptum fuiſſe opinor: tamquam videlicet per Imperatoris nomen ſummus honoris vertex ſignificaretur. Tum ille perquam ſuauiter arridens: Quid ais, inquit, quaſi magnum aliquid & admirandum dicens? Immo Magnum quoque Athanaſium pari honore introductum fuiſſe, vix adduci poſſum vt credam. Simulq. iuſiurandum quoddam ad id quod dixerat confirmandum adiunxit. Eo autem hic ſermo ſpectabat, quemadmodum etiam vobis perſpicuum eſſe arbitror, vt Imperatori quoque ipſi Athanaſium anteferret. Tanta erat viri huius apud omnes veneratio: tanto ſtupore ingreſſus eius memoria hominum mentes etiamnum defixas tenet. Nam ſecundum genera, ætates, artesq. diuiſi erant: ſolet enim maxime ciuitas illa ad hunc modum inſtrui, cum publico honore afficiendum aliquem ſuſcipit.

Quonam vero modo ſpectaculi huius magnitudinẽ oratione referre queam? Fluuius vnus omnes erant: Nilum etiam poeta quiſpiam diceret, illum vere auriſluum & ſpicis vberem ab vrbe ad Chæreum retracto curſu fluentem diei vnius itinere atque amplius. Liceat mihi per vos, quæſo, paululum adhuc in hac narratione laſciuire: illic enim animus verſatur, nec ſermonem ab ea ſolemnitate reuocare facile poſſum. Pullus ipſum vehebat (ac peto a vobis, ne me amentiæ accuſetis) non ſecus fere ac Ieſum [a] meum pullus ille, ſiue Gentilis populus, quem ignorantiæ vinculis ſolutum peropportune conſcendit, ſiue quid aliud nobis hoc ſermone deſignetur. Ceterum hoc vnum inter vtramque pompam interfuit, quod Chriſtum rami ſuſceperunt; & varia indumenta, multipliciq. florũ genere conſtrata ante ipſum proiecta & ſubiecta ſunt; excelſo autẽ & magnifico Athanaſio nihil tale factum eſt; in eoq. vno impares honoris partes habuit. Iam hic quoque aduentus Chriſti expreſſam imaginem videre licet, quod erant etiã, qui ante ipſum clamarent, pompamq. agerent; niſi quod non puerilis dumtaxat turba fauſtis illum acclamationibus excipiebat, verum etiam omnis lingua, concors, & aduerſatrix, hominum ſeſe mutuo ſuperare contendentium. Nam quid publicos plauſus commemorem, & vnguentorum profuſiones, & totam vrbem lumine coruſcantem, publica item & priuata conuiuia, ceteraq. quibus argumenta lætitiæ ciuitates edunt, quæ tum illi abunde & ſupra quam par erat conferebantur? Sic vir eximius & cum tali pompa & celebritate ciuitatem ſuam ingreditur.] hæc & alia Gregorius.

ATHANASII TRIVMPHALIS INGRESSVS.

a Matth. 21. Ioan. 12.

Et ſane quidem ex hoc ipſo vetus illud de Aman & Mardochæo repræſentatũ in Georgio & Athanaſio ſpectaculum vides: cum alter e ſummo faſtigio honoris & dignitatis ad infame turpiſſimumq. ſupplicium reperiatur addictus; alter vero e faucibus mortis ereptus, ad regium triumphum conſpiciatur euectus: apparuitq. quam facile ſit in conſpectu Domini ſubito honeſtare [b] pauperem: patefactumq. eſt, quo honore affectus ſit, quẽ ſummus omnium Rex ſtatuerit honorare. & pro miraculo plane habendum, digito Dei in Aegypto innouante iterum ſigna, vt in ciuitate Gentilibus & Arianis conferta, omnibus his aduerſarijs Athanaſij, & ſub Pharaone, nempe Iuliano tyranno, eiusq. Aegypti Præfectis odio habentibus Paſtores ouium, Athanaſius ipſe adeo præclarum, ac ne ipſis quidem Imperatoribus aliquando impertitum triumphum egerit: cum præſertim congij ſui Epiſcopi demiſiſſe animos, ſed mox in locum eius Lucium ſuffeciſſe; & de Gentilibus liqueat, eos Imperatoris gratia elatos, in Chriſtianos eorumq. Epiſcopos inſolentius debacchatos. Porro Gregorij Nazianzeni temporis ſui res ſcribentis auctoritate Sozomenus redarguitur, qui ignorauit hæc a Gregorio ſcripta, dum ait [c], Athanaſium, mox nunciata morte Conſtantij, noctu in Alexandrina eccleſia comparuiſſe.

MIRACVLVM DE TRIVMPHO ATHANASII.

b Eccleſ. 11.

c Socrat. lib. 3. cap. 4.

d Sozom. lib. 5. c. 7.

e Sozom. lib. 5. cap. 6.

Athanaſius igitur Alexandriam ingreſſus, eccleſiam adiens, primum omnium cunctis eam

A eam Arianæ hæreſeos expurgat inquinamentis, ac ſordibus diluit: non tamen vtitur flagello: ſed (quod ait Gregorius Nazianzenus) veritatis argumentis ad perſuadendũ maxime comparatis; tum inter eos qui diſſiderent, pacem conciliat, oppreſſosq. tyrannide liberat: & quo nihil antiquius habuit, prolapſam, inquit [a], fidei doctrinam erigit, ac libere rurſus Trinitas prædicatur ſuper candelabrum poſita, ſplendidoq. vnius diuinitatis lumine animas omnes colluſtrans. Leges etiam rurſus orbi terrarum præſcribit, atque omnium mentes ad ſe conuertit, alijs epiſtolas mittens, alios accerſens, nonnullos etiam vltro accedentes erudiens, &c.] hæc ſcribens Gregorius, plane alluſiſſe videtur ad Concilium tunc temporis Alexandriæ congregatum, cum eius iuſſu ad Eccleſiæ ſtatum collapſum reſtituendum, aliarum Aegypti Eccleſiarum Epiſcopi, qui ſub Conſtantio in exilium (vt vidimus) acti ſunt, ijdem ad proprias reſtituti ſedes, ſtatim neceſſitati Eccleſiæ

a Gregor. Naz. orat. in laud. Athanaſii

ATHANASIVS CONCILIVM CONVOCAT.

B Catholicæ conſulturi, ſeſe ad anteſignanum & propugnatorem fidei Athanaſium Alexandriam contulerunt, quorum nonnullorum nomina conſcripta habentur in Synodali epiſtola eiuſdem Alexandrini Concilij ab ijſdem tunc celebrati. Contulit etiam ſeſe tunc Alexandriam ad Athanaſium S. Euſebius Epiſcopus Vercellenſis, qui in Palæſtina primum, deinde in varijs locis Arianorum opera exulauit; tunc vero in Aegypto exulẽ ipſum morari contigit: in ſuperiores namque Thebas vltimo exilio amandatos fuiſſe Euſebium & Luciferum Calaritanum Epiſcopos, auctor eſt Socrates [b]; indeq. ſolutos, libertatem conſecutos eſſe. Porro non inuiſendi tantummodo Athanaſij, omnes illos Epiſcopos accidit Alexandriam proficiſci, ſed & (quod dictum eſt) Synodi habendæ cauſa; qua rebus Catholicæ Eccleſiæ tot annis dira perſecutione exagitatæ, communi inito conſilio, conſulere poſſent.

b Socrat. lib. 3. cap. 4.

C Porro horum omnium primum auctorem & architectum fuiſſe Liberium Romanum Pontificem, paulo inferius hoc eodem anno aperietur. Ipſe enim primus Ariminẽſe naufragium reparare ſollicitus, indulgentiæ vexillum erexit, ne qui decepti & Arianorum fraudibus circumuenti fuerant, & timore perterriti, minis ceſſerant Imperatoris, Nicææ confeſſionem viſi fuerant deſeruiſſe, in magnum Eccleſiæ detrimentum, extra Eccleſiam diutius vagarentur, fierentq. interea lupis præda, ſi quæ inuiti feciſſent, volentes iã obſtinate defenderent. His inquam bene conſulturus Liberius Pontifex, primum omnium ijs qui in Italia lapſi erant, Epiſcopis erroris pœnitentibus, ſubueniendum putauit, & in Orientem reſpiciens, bene vſus occaſione illos ipſos, qui erant illic fidei cauſa exules Occidentales Epiſcopi magni nominis, Euſebium Vercellenſem Epiſcopum, & Luciferum Calaritanum Epiſcopum in Sardinia legatos Apoſtolicæ Sedis creat, quorum alteri, nẽ

D pe Lucifero, Eccleſiæ Antiochenæ, ab Arianis diu poſſeſſæ curam delegat. Dicturi de his ſingulis, primum omnium hic eiuſdem Liberij litteras recitemus, quas eodem argumento dedit ad Italiæ Epiſcopos. nacti ſumus eas ex Petri Pithoei antiquitatum promptuario, eaſdemq. nuper a viro ſinceriſſimæ fidei Nicolao Fabro editas accipe, vt ſe habent iam nimia vetuſtate corroſas [c].

c Hilar. fragm. lib. 1 pag. 37. 38

Liberius Epiſcopis Catholicis in Italia conſiſtentibus, in Domino æternam S.

Imperitiæ culpam obliterat reſipiſcens. Hoc autẽ & de Scripturis ſanctis aduertere eſt. Pietatem ad omnia vtilem eſſe legimus, cui cedit corporalis exercitatio, quamuis & ipſa vtilitatis retineat fructus: quam ſectandam nobis etiam ratio temporis præſentis expoſcit. Non enim ſi aliqui forte qui hoc ſtudij gerunt, ratione prouiſam deſtruere imprudenter ſæuiori cenſura hoc æſtimauerint, & non a re, quod iam ex Apoſtolica auctoritate munitum eſt * de pietate cum dictum eſt, non eſſe parcendum his qui apud Arianũ ignorantes egerunt, quibus neſcire inlicitum fuit captum errori incidere *, idcirco veritas repedanda eſt. Sed mihi cui conuenit, omnia moderate perpendere, maxime cum & Aegyptij omnes & Achiui accuſati ſententiam receperunt, multis parcendum quidem his, de quibus ſupra tractauimus: auctores vero eſſe damnandos, qui obliqua & maligna ſubtilitate & caligine offenderunt innocentium ſenſus, per quæ velamen obducerent veritati, tenebras lucem, & lucem tenebras venditantes.

E

Igitur ſi quis ignorationis captum * reſipiſcens ſermonis noſtræ aduocationis breuiſſima illud virus in ſe peſtiferum Ariani dogmatis ſubdolum ac tenebroſum fuerat expertus, reparatus exhauriat, condemnet, vehementiusq. in auctores eius inſæuiat, quos in ſe violentos expertus eſt, totumq. ſe fidei Apoſtolicæ & Catholicæ vſque ad Nicænæ Synodi conuentum de integro mancipet. Per quam profeſſionem, etiam ſi quibuſdam

Universidad de Deusto
Biblioteca

leue & remissum videtur, recuperet id quod per astutiam rectitatis amiserat. Verum si A
aliquis tam stolidæ mentis (quod haud credo) fuerit inuentus, qui non solum nolit conuerti, antidotum recipiens sanitatis, venenum virusq. noxius sese * vindicare crediderat, & ratione vincetur, & auctori perfidiæ perdite deputatus, Ecclesiæ Catholicæ spiritali vigore plectetur.] Hactenus Liberij ad Italiæ Episcopos litteræ, qui dicto obaudiens Saluatoris, cum Petro dixit: Tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.] non tam præsentes in Italia existentes, sed etiam in Oriente longe positos colligere studuit, curans Vercellensem Episcopum Apostolicæ Sedis legatum, & Athanasium præstitum est. Quid vero ab eis gestum sit, paulo inferius dicturi sumus.

LVCIFER PROFICISCITVR ANTIOCHIAM.

Inter hæc autem Lucifer Episcopus Calaritanus, & ipse exul fidei causa (vt tomo tertio fusius dictum est) qui acerbissimis in Constantium scriptionibus eum in se præ ceteris concitauerat; simulac exilio solutus est, suppetias laturus Catholicis Antiochiæ cõmorantibus, iam ab exilij Eustathij tempore ab Arianis longa persecutione concussis, illuc festinus accessit; missis interim Alexandriam ad futuram Synodum duobus suis diaconis, Herennio & Agapeto. Quid porro ipse Antiochiæ egerit, Ruffinus [a] docet, rem ab exordio auspicatus, in hunc modum: Lucifer autem cum exoraretur ab Eusebio (quia vterque in partibus vicinis Aegypto fuerat relegatus) vt ad videndum Athanasium Alexandriam pergerent, communiq. tractatu cum his qui superfuerant sacerdotibus, de statu Ecclesiæ decernerent: præsentiam sui abnegans, Legatum pro se diaconum suum mittit] immo duos Legatos diaconos, quos recensuimus, qui Alexandrini Concilij Synodali epistolæ reperiuntur esse subscripti: Atque ipse Lucifer (subdit Ruffinus) intento animo Antiochiam pergit: ibiq. dissidentibus adhuc partibus, sed in vnum tamen reuocari posse sperantibus, si sibi talis eligeretur Episcopus, erga quem non vna plebs, sed vtraque gauderet; præproperus Catholicum quidem & sanctum virum ac per omnia dignum sacerdotio Paulinum Episcopum collocauit; sed tamen in quem acquiescere plebs vtraque non posset.] hæc Ruffinus de electione Paulini, a quo statim ad Synodum Alexandrinam duo Legati diaconi missi sunt, Maximus, & Calimerus, qui subscripti habentur Synodalibus eiusdem Concilij litteris, quas recitat Athanasius. Ceterum ante electionem Paulini, non inter Catholicos tantum & Arianos dissidium agitabatur, sed etiam inter ipsosmet Catholicos: quandoquidem qui dicebantur Eustathiani, quique perpetuo fidem Catholicam defendissent, nequaquam Meletio & eius sectatoribus (vt ait Socrates [b]) communicare voluerunt; tum quod Meletius ab Arianis fuisset electus; tum etiam quod qui eum sectarentur, ab Arianis baptizati essent. D

a Ruffin. lib. 1. c. 27.

ORDINATIO PAVLINI EPISCOPI ANTIOCHIAE.

b Socrat. lib. 2. cap. 4.

TRES EPISCOPI ANTIOCHIAE.

Eiusmodi tunc erat status Ecclesiæ Antiochenæ, vt iam tres essent Episcopi in vna ciuitate: nempe Euzoius, qui Arianis præerat; Meletius, qui Orthodoxis, quocum haud omnes communicarent Catholici, quod aliquando Arianis consensisset, licet ab ijsdem recedens egregiũ pro fide Catholica specimen edidisset (vt tertio tomo superius diximus:) Paulinus vero tertius haberetur, a Lucifero sic (vt vidimus) institutus, quod nulla vmquam vel tenui suspicione pollutæ fidei Catholicæ laborasset, sed eam magna laude inter tot tantaque discrimina propugnasset. At subdit post hæc Ruffinus [c] de Eusebij Alexandriam profectione his verbis:

c Ruffin. lib. 1. c. 28.

CONCILIVM ALEXANDRINVM HABETVR.

Pergit interea Eusebius Alexandriam, ibique confessorum Concilio congregato; pauci numero, sed fidei integritate & meritis multi, quo pacto post hæreticorum procellas & perfidiæ turbines, tranquillitas reuocaretur Ecclesiæ, omni cura & deliberatione discutiunt. Alijs videbatur fidei calore feruentibus, nullum debere vltra in sacerdotium recipi, qui se vtcumque hæreticæ communionis contagione maculasset. Sed qui, imitantes Apostolum, quærebant non quod sibi vtile esset, sed quod pluribus; vel qui imitarentur Christum, qui cum esset omnium vita, pro salute cunctorum humilians se descendit in mortem, quo scilicet inueniretur & in mortuis vita: dicebant, melius esse humiliari paululum propter electos, & inclinari propter elisos, vt eos rursum erigerent: nec sibi solis puritatis merito cælorum regna defenderent; sed esse glorioſius, si cum pluribus illuc mererentur intrare. Et ideo rectum sibi videri, vt tantæ perfidiæ auctoribus amputaris, reliquis sacerdotibus daretur optio, si forte velint abiurato errore perfidiæ, ad fidẽ Patrum, statutaq. conuerti: nec negare aditum redeuntibus, quin potius de eorum conuersione gaudere: quia & ille Euangelicus iunior filius, paternæ depopulator substan-

A substantiæ, sed in semetipsum reuersus, non solum susci pi meruit, sed & dignus paternis complexibus deputatur, & annulum fidei recipit, & stola circumdatur: per quam quid aliud, quam sacerdotij declarantur insignia? nec probabilis extitit apud patrem senior filius, quod inuidit recepto: nec tantum meriti habuit non delinquendo, quantum notæ contraxit non indulgendo germano.] hæc de primo Synodi decreto Ruffinus.

QVAESTIO DE EPISCOPIS LAPSIS.

Magni momenti quæstio inter Patres agitata fuit: num scilicet lapsi in hæresim Episcopi, vel quomodolibet hæreticorum communicatione fœdati, sic ad Ecclesiam Catholicam recipiendi essent, vt in Episcopatu, quem gesserant, agere sinerentur. Seuerior in his illa olim præcesserat Patrum disciplina, vt lapsi tempore persecutionum Episcopi sic reciperentur, vt laica tantum communione impertirentur: id enim sæpius Cyprianus (vt vidimus) suis inculcat epistolis. Ceterum Patres, ijdemq. magni nominis viri, qui priori
B Concilio Antiocheno interfuerunt, in quo damnata est hæresis Pauli Samosateni Antiochenæ ciuitatis Episcopi, eumdem Paulum licet nefandissimæ hæresis hæresiarcham sic receperunt pœnitentem, vt etiam in eadem sede Episcopum permanere concesserint. Sed & liquet, Melchiadem Romanum Pontificem eadem sententia allicere conatũ esse schismaticos Donatistas ad Catholicam vnitatem: quæ omnia suo loco superius pluribus dicta id aperte declarant. Verum & sacrosanctum Nicænum Concilium [a] ita cum Nouatianis Episcopis transegisse constat, vt qui inter eos essent Episcopi, ad Ecclesiam redeuntes, in eadem quoque dignitate & munere permanerent, nisi in ea ciuitate alium contingeret fuisse Catholicum ordinatum Episcopum: tunc enim ille, ne duo Episcopi essent vnius Ecclesiæ (quod haberetur pro monstro, duo inesse corpori vni capita) iubetur a Synodo Corepiscopus in eadem Ecclesia ordinari, vel saltem presbyter perseuerare. His, puto, exemplis magna maturitate consilij in hoc conuentum fuit a Patribus, vt Episcopi in
C hæresim lapsi, cum ad Catholicam reuerterentur Ecclesiam, in eodem honoris gradu, quo insigniti fuissent, reciperentur. Suberat & magna ratio, quod multiplex illorum numerus esset, qui in Occidente interfuerãt Concilio Ariminensi, nescientesq. damnasse visi erant, abdicatione nominis consubstantialis, Nicænum Concilium: de quibus inferius plu ribus dicturi sumus. Porro ita his indulsere Patres, vt tamen vigorem Ecclesiasticæ disciplinæ nequaquam inflecti sint passi in illis qui fuissent hæresum inuentores.

a Concil. Nic. can. 8.

CANON DE RECIPIENDIS LAPSIS EPISCOPIS.

Huius quidem canonis S. Hieronymus [b] meminisse videtur, cum post longam de his disputationem habitam, hæc demum verba subdit: Vt dicere cœperamus, post reditum confessorum in Alexandrina postea Synodo constitutum est, vt exceptis auctoribus hæreseos, quos error excusare non poterat, pœnitentes Ecclesiæ sociarentur: non quod
D Episcopi possint esse qui hæretici fuerant, sed quod constaret, eos qui reciperentur, hæreticos non fuisse. Assensus est huic sententiæ Occidens, & per tam necessarium Concilium e Satanæ faucibus ereptus est mundus.] hæc Hieronymus; cuius verborum ille sensus videtur esse germanus, vt S. Synodus nequaquam absque delectu generatim statuerit, vt omnes Episcopi lapsi in hæresim, absque vlla discretione, cum honoribus, quibus fungebantur, in Ecclesiam reciperentur; sed ij tantum qui vel ignorantes visi essent, vel vi adhibita, Arianis consensisse. Id enim ita se habere, declarat S. Athanasius in epistola ad Ruffinianum, quam suo loco inferius recitabimus. Hæc quidem ipse Hieronymus ad defensionem restitutionis eorum, qui in Synodo Ariminensi lapsi esse videri poterant, quod tacuissent nomen consubstantialitatis, retentis aliis vocibus, quæ satis videri poterant ad insinuandam Christi diuinitatem, & eo modo Arianis consensisse: qui tamen (vt idem
E ait S. Hieronymus, & nos pluribus suo loco diximus) nequaquam vere dici possent hæretici; sed quod illa cum Arianis communicatione & consensione fœdati essent, ab alijs iure reijciendi viderentur: quos S. Synodus Alexandrina, cum his humaniter agens, in Ecclesiam recipiendos esse, & ante adepto dignitatis honore potiri debere, concessit. Quid præterea in eodem Patrum conuentu statutum fuerit, videamus.

b Hier. aduerf. Lucif. tom. 2.

Agens Socrates [c] de eiusmodi Alexandrino Concilio, aduersus Eunomium, Macedonium, & alios Semiarianos negantes diuinitatem Spiritus sancti, nec non tunc recens emergentem hæresim, quæ postea dicta est Apollinaris, perfectam Christi incarnationem diminuentem, nempe animam ab homine detrahentem; noua Patres tradit sanxisse decreta. nam ait: Spiritus sancti diuinitatem stabilire, eumq. in Trinitate consubstantiali comprehendere: & Filium hominem factum, non tamen solum carnem, sed etiam animam sumpsisse, affirmare sicut antiquis viris Ecclesiasticis visum fuit, &c.]

c Socrat. lib. 3. cap. 4. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Consensionem ea de re sanctorum Patrum, qui præcesserunt, fuisse, pluribus citatis testibus docet. & post hæc de controuersia in Synodo agit de substantia & subsistentia; vndeq. ea emerserit, ita declarat : A

DE HYPOSTASIBVS ET PERSONIS QVAESTIO.

Porro autē Episcopi, qui in Concilio Alexandrino aderant, hanc de οὐσίᾳ, & ὑποστάσει, substantia & subsistentia, seu persona, controuersiam excusserunt. Nam Osius Episcopus Cordubæ ciuitatis Hispaniæ, cuius antea fecimus mentionem, ab Imperatore ad tumultum ab Ario concitatum sedandum missus, dum Sabellij Afri dogma explodere cogitauit, de οὐσίᾳ, ideſt, essentia, & ὑποστάσει, ideſt, substantia, seu persona, disceptauit: vnde materia alteri contentioni suppeditata est. Verum id temporis in Concilio Nicæno de controuersia illa ne verbum quidem factum est. At postquam cœpere de ea nonnulli digladiari, ob eam causam in hoc Concilio de οὐσίᾳ, ideſt, essentia, & ὑποστάσει, ideſt, substantia, seu persona, ista deciderunt.] hæc Socrates. At quomodo occasione Nicænæ B

a Basil. epist. 78.

fidei eiusmodi iam olim oborta sit controuersia, S. Basilius [a] docet, cum sic ait :

HYPOSTASIS PRO SVBSTANTIA.

Nonnulli ex illis, qui impietatem Sabellij Libyci sectantur, hypostasim & vsiam idem esse arbitrati, illinc argumenta ad tuendam blasphemiam suam trahunt, quod in ea fide (*nempe Nicæna, quam paulo post recitat*) ita scriptum est : Si quis vero ex alia essentia, vel hypostasi, ideſt, subsistentia, Filium Dei esse dixerit, hunc anathemate reijcit Catholica, & Apostolica Ecclesia. Non enim idem esse dixerunt Patres illi essentiam, & hypostasim, hoc est, substantiam: si enim voces istæ vnam eamdemq. significationem haberent, quid alterutram ponere opus fuisset? Sed liquet, ideo positas, quod alij quidem Filium esse ex Patris essentia negabant: alij vero & ipsi non esse ex Patris essentia Filium dicebāt; adijciebant autem, ex alia quoque esse subsistentia quadam. Atque ita vtramque opinionem, tamquam alienam a sensu Ecclesiastico, a sanctis Patribus reiectam esse. Alioqui vbi mentem suam simpliciter declararunt, ex Patris essentia Filium esse dixerunt; C
nec adiecerunt, & ex illius hypostasi. Itaque illud quidem ad reprobandum malum sensum positum est: hoc vero declarationem habet salutaris dogmatis.] hæc Basilius. At non mireris, sanctissimos Patres in definienda Filij Dei vna cum Patre substantia, vsos esse pro substantia, verbo illo, hypostasis: nam cum tam vsia, quam hypostasis, significarent ambæ hæ voces, substantiam, tamē penes Græcos vsitatius vsurpari solitam hypostasim, quam vsiam, pro substantia, maiores tradunt. Vnde Marius Victorinus in libello de homousio recipiendo, sic ait: Græci οὐσίωσιν, vel ὑποστάσεων dicunt, nos vno nomine Latine substantiam dicimus; & οὐσίαν Græci pauci & raro, ὑποστάσεων omnes: Scriptura diuina Græce ὑποστάσεων sæpe dixit, & Latine substantiam.] hæc ipse.

Ceterum quod ad hypostasis vocem spectat: inter Catholicos, non autem hæreticos D

b Hier. epist. 57.

(quod testatur S. Hieronymus [b] scribens ad Damasum) de eius proprietate, cum in re idē sentirent, non leuis oborta est controuersia: cum tamen sic contendentes inter se contrariæ partes, altera alteram hæresis insimularet; impingens hæc illi Arianismum, huic vero illa Sabellianismum: cum alioqui re vera ambæ Catholicæ essent, idemq. sentirent. Quas quidem adeo deformes altercationes S. Synodus, auctore Athanasio, conata

CONTROVERSIA INTER CATHOLICOS.

c Gregor. Naz. orat. in laud. Athan.

est consopire atque penitus tollere. de quo sic Gregorius Nazianzenus [c]: Quod vero in ipso Athanasio mihi maxime mirari subit, quodq. non citra damnum silentio præteriri potest, hac præsertim tempestate, qua multæ contentiones, dissidiaq. gignuntur, hoc superioribus adijciam. nam his quoque, qui nunc viuunt, documento esse queat hæc actio, si ipsum nobis imitandum proponamus.] & paulo post: Cum essentia vna, & tres hypostases a nobis pie dicerentur, quod alterum diuinitatis naturam, alterum per- E
sonarum trium proprietates declaret; ac simili quidem modo apud Romanos intelligerentur; ceterum ob linguæ illius angustiam, verborumq. inopiam, hypostasim ab essentia distinguere non possent; eamq. ob causam in illius locum, Personarum induxissent nomen, ne tres substantias admittere viderentur.] & inferius:

ATHANASIVS CONCILIAT INTER SE CATHOLICOS.

Quid postea? Cum parua quædam, vt in contentione fieri solet, molestiæ causa semper accederet, eo tandem res adducta est, vt periculum esset, ne orbis terrarum simille vir, & vere homo Dei, magnusq. animarum œconomus, oculis auribusq. perciperet; sibi non putauit; verum medicinam morbo quamprimum infert. Quonam autem modo id facit? Vtraque parte leniter & humaniter accersita, verborumq. sententia diligēter

& accu-

A & accurate perpensa, posteaquam concordes comperit, neque quo ad doctrinam quicquam inter se dissidentes, ita negotium transegit, vt nominum vsum ipsis concedens, rebus eos constringeret.] hæc Gregorius, plane alludens ad hanc de qua agimus Synodum, vbi diremptæ discordiæ, & de nominum proprietate fuit inter partes digne iusteq. transactum, prout ex epistola Synodali tunc scripta demonstratur, quam sumus inferius reddituri.

At licet inuentæ sunt ambæ partes in vnam eamdemq. conuenire sententiam, relictumq. tum Latinorum tum etiam Græcorum arbitrio, suo quosq. idiomate vti, nec curandum esse de syllabis (vt dictum est) dummodo nulla esset in re ipsa discrepantia: tamen nequaquam videtur placuisse posteris Latinis vox, hypostasis, vsurpari loco personæ, quæ videretur significare substantiam. Vnde S. Augustinus hæc ait [a]: Essentiam di- B

QVID PER HYPOSTASIM GRAECI ET LATINI.

a Aug. de Trin. lib. 5. cap. 8. 9. tom. 3.

co, οὐσίαν Græce dicitur, quam vsitatius substantiam vocamus. Dicunt quidem & illi hypostasim: sed nescio quid volunt interesse inter vsiam, & hypostasim: ita vt plerique nostri, qui hæc Græco tractant eloquio, dicere consueuerunt, μίαν οὐσίαν, τρεῖς ὑποστάσεις, quod est Latine, vnam essentiam, tres substantias. Sed quia nostra loquendi consuetudo iam obtinuit, vt hoc intelligatur, cum dicimus essentiam, quod intelligitur cum dicimus substantiam; non audemus dicere vnam essentiam, tres substantias; sed vnam essentiam, vel substantiam, tres autem personas: quemadmodum multi Latini ista tractantes & digni auctoritate dixerunt, cum modum alium aptiorem non inuenirent, quo enunciarent verbis, quod sine verbis intelligebant.] hæc Augustinus: qui tamen nequaquam eam ob causam illos damnandos putat [b], quod scilicet differentiam constituerent inter

b Aug. de Trin. lib. 7. c. 4.

essentiam & substantiam, quam discriminationem Latini penitus ignorarent.

C Quænam autem hæc esset differentia a Græcis allata inter substantiam & essentiam, S. Basilius [c] ad Terentium scribens, rem exacte declarat paucis his, quibus ait: Quā habet rationem id quod commune est ad id quod proprium, hanc habet essentia ad hypostasim, hoc est, substantiam, siue subsistentiam.] sed pluribus de his agit in epistola seu potius commentario (sic enim ipse appellat) eo argumento conscripto ad ipsius fratrem Gregorium Nyssenum, vbi pluribus docet, sicut species ab individuo, & commune a proprio, differre substantiam a subsistentia: adeo vt hac sententia ijdem pie dicerent, tres personas in Trinitate, esse proprias substantias, vel subsistentias.

c Basil. ad Terent. in addit.

DIFFERENTIA INTER ESSENTIAM ET SVBSISTENTIAM.

Sed & apud Theodoretum [d] rogat Eranistes: Est ne, inquit, aliqua differentia inter substantiam & hypostasim? *Orthodox.* Si externa quidem spectetur sapientia, nulla est. Nam & substantia, seu essentia, idem significat; & id quod subsistit, est hypostasis. Sed

d Theod. in Immut. dialog. 1. tom. 2.

D si Patrum doctrina attendatur; quam habet differentiam commune & proprium, vel genus & species ac individuum, eamdem habet substantia & hypostasis.] hæc Theodoretus, qui eadem pluribus explicat, ad quem reijcimus lectorem vberiora quærentem. At licet hæc ita a Græcis recte proprieq. dici viderentur: horrebant tamen Latinorum aures (vt vidimus) cum tres in diuinis audirent dici substantias. Vel si & ipsi dicerent: tunc ad euitandum Arianismum, non tres personas, tres esse substantias; sed (vt idem Basilius vbi supra testatur) tunc more Græcorum dicerent & voce Græca, vsiam vnam, & hypostases tres, siue subsistentias: nec e contrario ponerent vnam substantiam, absque trium addito nomine personarum, ne eadem cum Sabellio sentire viderentur, quod Græci acciperent (vt dictum est) vocem hypostasis, nempe subsistentia, pro substantia. Ceterum quantumlibet hæc recte definita essent in Synodo Alexandrina, de qua agimus;

E rursus tamen eadem controuersia temporibus S. Hieronymi refricata est, qui huius quoque Concilij decreti meminit, cum ait [e]: Nunc igitur (proh dolor) post Nicænam fidem, post Alexandrinum iuncto pariter Occidente decretum, trium hypostaseon ab Arianorum præsule & Campensibus nouellum a me homine Romano nomen exigitur, &c.] At de his suo loco dicendum.

e Hieron. epist. 57. tom. 2.

Actum præterea est in eadem Synodo Alexandrina, vt professio illa fidei ab Arianis titulo Concilij Sardicensis promulgata, esse spuria, publica testificatione demonstraretur; atque pariter declararetur, in eodem Sardicensi Concilio nihil fuisse additum ad Nicænam confessionem. De quibus omnibus scripta est epistola Synodalis, quæ apud Athanasium reperitur esse descripta his verbis [f] ad Antiochenos; cum iam, vt dictum est, Pauli-

f Apud Athan. ad Antiochen.

ni ordinatio facta esset:

Carissimis & optatissimis sacrorum comministris Eusebio, Lucifero, Asterio, Cymatio,

Universidad de Deusto
Biblioteca

SYNODALIS EPIST. CONCIL. ALEXANDRINI.

matio, & Anatolio, Athanasius, ceteriq. Episcopi, qui Alexandriæ ex Italia, Arabia, Aegypto, & Libya hic adsunt, Eusebius, Asterius, Gaius, Agathus, Ammonius, Agathodæmon, Dracontius, Adelphius, Hermeon, Marcius, Andreas, Paphnutius, Marcus, Zoilus, Mynias, Georgius, Lucius, Macarius, reliqui deinceps in Christo salutem plurimam.] Quod autem ad huiusmodi inscriptionem spectat: sicut & in ipsius contextu epistolæ, necnon in subscriptione, menda illa irrepsisse noscuntur, cum modo ad Eusebium & Asterium & alios Episcopos eadem epistola scripta dicatur, modo autem ab ipsis potius vna cum Athanasio data ad alios Antistites appareat: hæc non aliter restituenda putamus, quam vt ex sententia antiquorum fere omnium historicorum affirmemus, Eusebium Episcopum Vercellensem huic Synodo præsentem fuisse; eamdemq. epistolam, sicut ab Athanasio atque alijs collegis, ita etiam ab eodem Eusebio fuisse conscriptam. Reddemus nos eam, vti apud Athanasium legitur, in hæc verba: B

Persuasum habemus, vos, cum sitis ministri Dei, ac Domini dispensatores, idoneos aptosq. esse ad Ecclesiæ negotia temperanda. Ceterum quia ad nos allatum est, plurimos superiori tempore per contentionem disgregatos a vobis, pacem iam optare; plurimos item a vecordi Arianorum secta deficientes, vobiscum communionem affectare: necessarium visum est, ea quæ a nobis, nostrisq. dilectis scripta essent Eusebio & Asterio, vestræ bonitati insinuare, qui & ipsi estis dilecti, & vere nobis desideratissimi sacrorum comministri: nimirum lætos quidem nos esse de hac fama; sed tamen magnopere cupere, vt eos qui adhuc in schismate hærent segregati a vobis, quique cum Arianis cœtus faciunt, resilire curetis ab istiusmodi insania, vt omnes omnibus in locis prædicent vnum
a Psal. 132. Dominum, vnam fidem. Quid enim est tam pulchrum, prout Psalmographus[a] inquit, aut quid ita delectabile, quam habitare fratres in vnum? Nam ita quoque fieri arbitror, C
b Ezech. 43. vt Deus nobiscum habitet, cuius hæc verba sunt[b]: Habitabo in eis, & versabor inter eos, & illic habitabo, quoniam elegi eam. ita quoque quodammodo fit, vbi vna fides & religio prædicatur.

Vellemus equidem nos Aegyptij vna cum dilectis fratribus nostris Eusebio & Asterio multis de causis istuc venire, & in primis eius rei gratia, vt vestros affectus complecteremur, frueremurq. in communione istiusmodi pace & concordia. Verum quia, vt in alia epistola indicauimus, & ex comministris nostris intelligere potestis, detinemur magnopere Ecclesiasticis necessitatibus, idq. non sine dolore nostro: ideo voluimus comministros nostros in rebus sacris Asterium & Eusebium in vicem nostri istuc pergere, ac vos inuisere. Gratias igitur ago eorum pietati; quod cum ipsis liceret properare ad suas dioeceses, istam tamen profectionem ad vos omnibus rebus suis anteposuerunt, idq. in vsum D
vrgentis Ecclesiastici negotij. Cum igitur istud inter nos decretum esset, memetipsum non parum consolatus sum, quasi illis istic præsentibus, ego quoque vna istic præsens interessem.

DE RECIPIENDIS REDEVNTIBVS AD ECCLESIAM.

Omnes igitur, qui vobiscum pacifice agere volunt, in primis autem illos, qui in veteris Ecclesiæ communione fuerunt, deinde qui ab Arianis redierũt, allicite ad vos, eosq. vt patres assumite, & vt magistri & tutores recipite, coaptantes vos interim dilecto nostro Paulino, eiusq. socijs: nihilq. amplius ab illis exigatis, quam vt execrentur Arianorum hæresim, confiteanturq. sanctorum Patrum in Nicæna fidem. Execrentur itẽ eos, qui dicunt Spiritum sanctum esse creaturam, & diuisum ex substantia Christi. Id enim vere est resilire a scelerata factione Arianorum, si non diuidas sanctam Trinitatem, nec dicas aliquid eius esse creatum. Nam qui simulanter sese iactitant de confessione Nicænæ E
fidei, atque interim audent blasphemias dicere contra Spiritum sanctum, nihil aliud præstant, quam quod Arianam hæresim verbis inficientes, animo sensuq. retineant. Anathemate quoque inuratur Sabellij & Pauli Samosateni impietas, Valentini item & Basilidis insania, & Manichæorum stoliditas. quod si fit, omnis apud omnes suspicio delebitur, & sola Catholicæ Ecclesiæ fides pura apparebit.

REIICITVR FIDEI CONFESSIO NOMINE SARD. CONC. EDITA.

Quod autem hanc fidem tenemus nos, & qui perpetuo nobiscum communionẽ vsurparunt; nec vos, vel alium quemquam latere arbitrabamur. Ceterum quia cum volentibus volupe est coniungi, & quidem libenter cum omnibus, ita vero in primis ijs qui in veteri ecclesia conuentus agebant; & quia potissimum Dominum glorificamus, cum de omnibus, tum præcipue de hoc eximio proposito: visum est nobis, vos cohortari, vt sub istis conditionibus ineatur concordia; ita vt nihil vlterius, quam dictum est, vel illi, qui ex ve-

A ex veteri ecclesia sunt, a vobis flagitent; vel illi, qui cum Paulino sunt, aliud, præterquam quod inter Nicæni Concilij decreta reperitur, adijciant: & tabellas, quas nonnulli iactant, quasi ex Sardicensi Synodo de fide conscriptas, ne legi quidem semel aut proferri sinatis. Nihil enim tale Concilium definiuit. Quamuis enim certi homines nonnulla, quasi quæ deessent, Nicæno Concilio adscribere vellent, idq. acriter contenderent: sancta tamen Synodus, quæ Sardicæ conuenit, indigne id tulit, decretoq. sanciuit, ne quid vlterius de fide scriberetur; & sese contentos esse Nicæna fide, declarauerunt, vt cui nihil deesset, & in qua integra & solida fides contineretur: neque edendam esse aliã professionem fidei; ne illa, quæ Nicææ scripta est, suos numeros non habere videretur; neve illis, quibus libido est semper noua statuere, occasio huiusmodi suppeditaretur, vt iterum atque iterum de fide definiant. Quapropter si quis hæc aut aliud quidpiam cauil-
B labitur, compescite illum, & ad studiũ pacis inducite: nihil enim est quod in his agnoscere possumus, nisi solam contentionem.

QVID PER NOMEN PERSONAE CATHOLICI INTELLIGERENT.

Illis enim, qui nonnullos incusabant, vt trium hypostaseon affirmatores, cum huiusmodi voces in Scriptura non reperirentur, ac proinde suspecti videri possent; auctores fuimus, ne amplius in Nicænam confessionem inquirerent. Sed tamen de istis ob peruicaciam rixandi quæstio est habita: interrogatiq. sunt, num pro Arianorum sententia alienas, peregrinasque, ac diuersæ a se inuicem substantiæ personas esse velint, & vnamquamque hypostasim per se ac seorsim diuisam esse, pro ratione ceterarum creaturarũ, eorumq. qui ex hominibus nascuntur, existiment? An sic intelligant diuersas res, quale est aurum, argentum, æs? An, vt alij hæretici, sub istis vocibus tria principia, & tres maximos deos constituant? Ceterum illi affirmabant, se ita nec dixisse, nec sensisse. Per-
C cunctantibus autem nobis, qua ratione ista dicerent, aut cur omnino istiusmodi vocabulis vterentur? Responsum dederunt, sese in Trinitatem credere, non quæ nomine tenus Trinitas, sed quæ vere Trinitas esset, & subsisteret: & Patrem, vt qui vere esset & subsisteret: & Filium, vt existentem & subsistentem: & Spiritum sanctum, vt subsistentem & existentem agnoscere: Non tamen se dixisse tres deos, aut tria principia: immo ne toleraturos quidem, si quis tale quidpiam aut dicat, aut sentiat: Sed se scire, esse sanctam Trinitatem, vt tamen vna sit Deitas, & vnum principium: & Filium se agnoscere esse coessentialem suo Patri, vt dixerunt Patres: & Spiritum sanctum non creaturam, neque alienum, sed proprium & indisgregatum ab essentia Patris & Filij.

QVID PER HYPOSTASIM PIE SENTIRENT.

Approbata igitur istiusmodi & interpretatione & excusatione, vicissim quoque & eos examinauimus, qui ab istis in culpam deuocabantur, quasi dicerent, esse vnam hypostasim: scissitantes ab illis, num pro Sabelliano dogmate ea mente loquerentur, vt sublatos D
vellent in Trinitate Filium & Spiritum sanctum, quasi Filius essentia careat, aut Spiritus sanctus non subsisteret? Qui & ipsi quoque affirmarunt, neque ita se dicere, neque se ita sensisse vmquam, sed ὑπόστασιν eos intelligere idem esse cum οὐσίᾳ: vnam autem ideo sese hypostasim intelligere, partim quia Filius ex essentia Patris sit, partim quia in tribus sit identitas naturæ: vnam enim sese Deitatem, & vnam naturam credere; neque aliam Patris, aliam Filij, aliam Spiritus sancti esse naturam. Quinimmo & illi, qui eo crimine postulati erant, quod tres hypostases inducerent, cum istis in eamdem sententiam conuenerunt: vicissimq. illi, qui vnam hypostasim asseuerarent, istorum interpretationi acquieuerunt: & ambæ factiones pariter Arium execratæ sunt, vt Christi hostem: Sabelliumq. & Paulum Samosatensem, vt impios; Valentinum item & Basilidem, vt alienos
E a veritate; Manichæum quoque, vt malorum machinatorem. Omnes denique Dei gratia post huiusmodi verborum interpretationem optimam & exactissimam, quæ Nicææ Patres instituissent, fidei esse approbarunt, eiusdemq. fidei verba sufficere, ac ante omnia in vsum esse deducenda, constituerunt.

DE VERBI INCARNATIONE RECTA FIDES.

Quinimmo de negotio dispensationeq. carnis nostri Saluatoris, cum super ea quoque re nonnulli cum alijs contentionem mouerent: & hos & illos examinationi subiecimus; & quod isti profitebantur, hoc & illi quoque suffragio assensuq. prosecuti sunt: nempe non ea ratione, qua ad Prophetas factum est verbum Domini, factum esse Verbum & aduenisse in Christum sub finem sæculorum; sed ipsum Verbum carnem esse factum: & cum esset in forma Dei, formam serui assumpsisse; & ex Maria (quantum ad carnem attinet) hominem esse genitum, hominum gratia: eoq. modo solide & integre humanum genus liberatum a peccatis in ipso, & viuificatum a morte, introduci in regnum cælorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lorum. Et hoc quoque itidem confitebantur, quod non corpus inanimatum, aut cogi- A
tationis aut mentis expers Saluator habuerit. Nec enim possibile erat, vt Domino propter nos homine facto, corpus eius sine mente existeret: non enim corpori dumtaxat, sed & animæ quoque nostræ per ipsum Verbum salus est conciliata. Idemq. cum vere esset Filius Dei, filius hominis factus est: & cum esset vnigenitus Dei Filius, factus est primo-
c Rom. 8. genitus in multis fratribus [a]. Quapropter non alius erat ante Abraham, alius post Abraham, neque alius dum Lazarum excitaret, neque alius cum interrogaret de eo vbi situs esset: sed idem ille ipse erat: corporaliter quidem vt homo expuens: diuinitus vero vt
b 1. Petr. 4. Dei Filius oculos aperiens eius, qui a natiuitate cæcus fuerat: & carne quidem patiens (vt Petrus [b] dixit) diuinitus tamen monumenta aperiens, & mortuos excitans. Ex quibus, omnia quæ in Euangelio sunt, intelligentes, affirmauerunt se idem sentire de incarnatione & humana natura a Dei Verbo assumpta. B

Cum igitur istiusmodi illorum fuerit confessio; adhortamur vos, ne eos qui ita confitentur, talemq. interpretationem suæ confessioni accommodant, temere damnare, aut reijcere velitis; sed potius admissa illorum excusatione, recipiendos putetis. Eos e contra, qui talem confessionem non edunt, neque tali interpretatione in istis verbis vtuntur,
AD PACEM EXHORTATIO. arcere vos vellemus, & auersari vt suspectæ mentis homines. Ceterum cum istos tolerandos non censebitis, consuletis illis qui recte interpretantur, & recte sentiunt, ne vlterior vlla inter vos adhibeatur disquisitio, neve verborum pugnis studeatis ad nullã prorsus vtilitatem: sed sensus cogitationesq. pietatis exhibete. Nam qui ita affecti non sunt, sed tantummodo super istiusmodi voculis contentiose rixantur, & aliud quidpiam, præterquam quod Nicææ scriptum est, requirunt; hi profecto nihil aliud agunt, quã quod proximis suis turbidam subuersionem propinant, vt inimici, & discordiarum schismatumq. æmulatores. Sed vos, o boni & fideles serui & dispensatores Domini, eos qui scandala & peregrina inferunt, compescite & arcete, & præ omnibus anteponite istiusmodi pacem, quæ sanæ fidei est. Forsitan Dominus misertus nostri coaptabit quæ sunt hiulca & diuisa, atque vnum ouile reformabit, quo vnum habeamus ducem Dominum nostrum Iesum Christum. C

Hæc quidem nos, tum quia nefas est quicquam vltra Nicænum Concilium requirere, aut contentiosas sententias recipere, tum vel ob pacem solum, & ne qui recte sentiunt, pro reiectis habeantur, ad istum modum censuimus; & eorum confessionem qualis fuerit, nos qui relicti sumus Alexandriæ, paucis indicauimus; idq. in commune vna cum reliquis comministris sacrorum Asterio & Eusebio: nam reliqui ex nostris quisque ad suas prouincias abierunt. Vos rursus in commune, vbi soletis conuentus agere, ista iu- D
bebitis peruulgari, coq. omnes euocate. Aequum est enim, vt in eo loco primum epistola recitetur, ibidemq. omnes qui pacem amant, inter se concilientur: ac deinde vbi conciliati fuerint, vbicumque populis videbitur, præsente quoque vestra humanitate, Synaxis celebretur, & Dominus publice ab omnibus glorificetur. Salutant vos fratres illi, qui mecum hic agunt. Bene valete, & nostri memoriam in Domino facite.] hactenus epistola Synodalis ad Antiochenos primum, inde ad alias Orientis Ecclesias perferenda: cui inhæret subscriptio aliquot Episcoporum, atque in primis ipsius Athanasij, his verbis:

SVBSCRIPTIO EPISCOPORVM. Ego Athanasius, ceteriq. Episcopi in hoc cõuentu præsentes, epistolæ subscripsimus: idemq. ab alijs factum est, qui huc Legati venerant: inter quos a Lucifero Sardiniæ insulæ Episcopo diaconi duo Herennius & Agapetus, a Paulino vero Maximus & Calime- E
rus, qui & ipsi diaconi sunt. Aderant & aliquot monachi Episcopi Apollinaris in hoc ipsum missi. Episcoporum nomina, ad quos epistola scripta est, sunt hi: Eusebius Vercellarum ciuitatis Galliæ, Lucifer Sardiniæ insulæ, Asterius Petræ Arabiæ, Cymatius Palati Cœlesyriæ, Anatolius Euboiæ. Ceterum qui epistolam scripserunt, sunt isti: Papa Athanasius, & qui cum illo Alexandriæ fuerunt: ipse quoque Eusebius inter eos est, Asterius item; reliqui, Gaius ex Parathonio proximo Libyæ Phragonis, & partis alterius Elearchiæ Aegypti, Ammonius, Pacnemuneus, & ex reliqua Elearchia Aegypti, Agathodæmon Schediæ & Menelaiti Episcopus, Dracontius paruæ Hermopolis, Adelphius Nuphæos, quæ est in Lychnorum, Hermion Taneos, Marcus Zygrorum proxime ad Libyam, Theodorus Athrybeos, Andreas Arseniotæ, Paphnutius Sæos, Marcus Pylorum, Zoilus Andromenæ Antiphron. His etiam Eusebius Latine subscripsit, quorum hæc

inter-

A interpretatio, *ex Græco iterum Latine reddita*. Ego Eusebius Episcopus, secundum exactam vestram vtriusque partis confessionem, qua in eamdem sententiam inuicem conueniistis, quantum attinet ad hypostases, fateor me quoque idem statuere: neque in id solum calculum meum addo, sed etiam in incarnationem Saluatoris nostri consentio, eum videlicet, cum Filius Dei esset, hominem esse factum, & excepto peccato, omnia quæ veteris erant nostræ humanitatis assumpsisse: idq. prout habet epistolæ argumentum, meis suffragijs confirmo. Deinde quia fama apud exteros increbuit de tabella Sardiceni Concilij; ne ea vltra Nicænam fidem decreta esse putetur, meo suffragio denuncio, quo nihil luxamenti aut noxæ Nicænæ fidei inde oboriatur; neque eam ea de causa proferendam censeo. Valere vos omnes in Christo exopto. Ego Asterius superioribus scriptis adstipulor, & vos in Christo bene valere precor. EVSEBII CONFESSIO ET SVBSCRIPTIO

B Postea quoque & ipsi subscripserunt absentes, scilicet: Ego Paulinus (*Episcopus Antiochiæ hic erat*) ita sentio, quemadmodum accepi a Patribus, Filium esse, & subsistere perfectum: subsistereq. Spiritum sanctum, eumq. perfectum esse. Quapropter approbo superiorem interpretationem de tribus hypostasibus, & vna hypostasi siue essentia: & eos qui ita censent, veros habeo; cum pium sit sentire & confiteri, Trinitatem in vna Deitate consistere. Et de incarnatione Verbi Patris propter nos facta, ita decerno, quemadmodum scriptum est secundum Ioannem, Verbum carnem esse factum: non autem secundum impijssimos homines, mutationem sui Verbum passum esse: sed nostri gratia hominem esse factum, & ex Maria Virgine Spiritu sancto genitum: & nequaquam inanimatum, aut absque sensu, aut sine mente corpus Saluatorem nostrum habuisse: quippe cum impossibile sit, Dominum propter nos hominem factũ corpus habere sine men- PAVLINI CONFESSIO ET SVBSCRIPTIO.
C te. Idemque anathemate prosequor eos, qui confessionem fidei Nicænæ vilipendunt, & qui negant Filium ex substantia Patris, & coessentialem Patri existere. Execor item eos, qui dicunt, Spiritum sanctum propter Filium, creaturam esse factum. Præterea Sabellij, Photini, omnemq. hæresim anathematizo, incedens secundum Nicænam fidẽ, & secundum omnia superius scripta. Valere vos opto ego Cartherius.] hactenus subscriptiones.

Quod autem in damnatione hæresis Apollinaris, nulla de eodem Apollinari ea sententia condemnato mentio habeatur: alterum de duobus contigisse oportuit; vel eam hæresim vulgatam nondum fuisse nomine Apollinaris, sed incerto auctore prodijsse; vel ipsum Apollinarem iam ante Synodum visum esse eamdem abdicasse sententiam per monachos, qui Synodo interfuisse dicuntur. Nullam plane factam esse in hac Synodo Apollinaris mentionem, ex eo quoque potest intelligi, quod S. Basilius, etiam Valentis
D Imp. tempore, iure se putasse dicat, cum Apollinare communicare potuisse, quem nescisset errasse; vt suo loco inferius dicturi sumus.

At quod de rebus haud parui momenti actum videretur in Synodo, de his omnibus, vt par erat, S. Athanasius reddidit certiorem Liberium Romanum Pontificem: quarum quidem litterarum illud tantum fragmentum superest, quod spectat ad incarnationis mysterium, & perfectam Filij Deitatem; cetera autem quæ in Synodo gesta sunt, desiderantur. Cuius quidem scripti cum ille sit titulus: Athanasij rescriptum ad Liberium Episcopum Romanum] plane declaratur, ipsum Liberium Alexandrinæ cogendæ Synodi fuisse auctorem, deq. ea re ad Athanasium dedisse litteras, atque eius auctoritate illuc conuenisse Eusebium Episcopum Vercellensem & Luciferum Calaritanum Legatos: cuius pariter iussu tanta ijdem sibi sumpserint; nempe vt Lucifer, ceteris explosis, crearet LIBERIVS PAP. AVCTOR CREDITVR SYNODI ET LEGATIONVM.
E Paulinum Episcopum Antiochenum (non enim id negotium erat vnius ciuitatis Sardiniæ insulæ Episcopi, sed Præsulis summa potestate fungentis) vtq. Eusebius functus sit legatione ad restituendas collapsas totius Orientis Ecclesias: nequaquam enim hæc ipsos iura accepisse a Concilio illo Alexandrino, quis dicere iure poterit: nam quid iuris ijsdem Occidentis Episcopis in res Ecclesiæ Antiochenæ, & in Syriam, Asiam, & Cappadociam, aliasq. regiones, ad quas Eusebius tantæ restitutor cladis Legatus profectus est? Extat & ipsius Liberij Papæ epistolæ ad Athanasium fragmentum; quo idem Pontifex Rom. præmissa fidei suæ Catholicæ confessione, eamdem ab ipso Athanasio exigit. Id enim a Liberio exposci videbatur ob suspectam redditam olim fidem ipsius ex inita (vt dictum est) cum Arianis communione. Quam & ipse exigit ab Athanasio post tot annorum latebras: ab eo namque tempore vsque ad Constantij mortem nulla potuit inter eos esse ex litteratum consuetudine communicatio, nisi sub Iuliano, cum ipse Liberius ad

eumdem

Universidad de Deusto
Biblioteca

[a] Apud Athan. extat.

FRAGMENTVM FIDEI LIBERII PAPAE.

eumdem Athanasium eam scripsit epistolam, cuius eiusmodi tantum apud eum fragmentum reperitur, quod sic se habet[a]: A

Est igitur nostra confessio, optatissime Athanasi: Verbum Dei Filium, secundum naturam ex Deo eodemq. Patre suo genitum esse, non creatum, semper in imperio collegam Deo & Patri, & indesinenter regnum obtinere in infinita sæcula, Amen. Spiritum quoque sanctum vere ex Deo naturaliter Deum, indiuisibilem a Deo secundum diuinas Scripturas: vt sit vere Pater, vere Filius, & vere Spiritus sanctus: neque transferri debere voumquodque nomen a suo significato, cui assignatum est, quo vera sit Trinitas sub vna Deitate, sub vna potestate, & vna substantia. Non enim dispertitur Filius aut Spiritus sanctus a Patris substantia, quæ implet cælum & terram. Est igirur, vt dixi, Trinitas vna substantia, non diuisa, sed per essentiam vna, Deitate vna, potentia vna, & regno vna, vna quoque gloria, vna item imagine, vna denique spiritu: spiritus enim non diuiditur. Anathema igitur dices Sabellij & Arij dogmata, & supra annotatas hæreses ad æternam pœnam secundum Saluatoris vocem. Huic igitur confessioni, frater Athanasi, quæ vera fides in Catholica & Apostolica Ecclesia censetur, si mecum sentis coram iudice Deo & Christo, quæso subscribas: quo certiores reddamur, num eiusdem nobiscum suffragij sis, eademq. statuas de vera fide: vt & ego securior efficiar, tuaq. mandata indesinenter obeam. Id tibi quoque cognitum velim, carissime: filios veritatis confiteri impatibilem esse Deitatem: & de aduentu Verbi & Dei in carne ita sentire: Verbum scilicet genitum ex Patre Deo; hominem perfectum absque peccato assumpsisse ex Maria Virgine secundum Euangelia in Christo Iesu. Amen.] Hactenus quod extat fragmentum ex epistola Liberij ad Athanasium. Porro multa in ea desiderari, nemo non affirmauerit: nam nulla in his mentio fit de personis & hypostasibus in Trinitate, quarum occasione B inter Latinos & Græcos concitatas esse controuersias, dictum est. Sed & alia plura deesse videntur, quæ spectabant ad Synodum celebrandam, & restituendum statum Ecclesiæ Orientalis. C

Eius autem, quam diximus, redditæ epistolæ Athanasij ad Liberium, carentis salutatione atque exordio, eiusmodi tantum supereſt fragmentum, quo summa Catholicæ fidei habetur expressa in hæc verba:

FRAGMENTVM EPISTOLAE ATHANASII AD LIBERIVM.

Vnus Deus immortalis, inuisibilis, impalpabilis, eo quod Deus sit spiritus, idemq. loco incomprehensibilis: neque vspiam est regio vbi non existat. Huius Verbum immortalis Sapientia est, incorruptibilis, inuisibilis, idemq. Filius primogenitus, operum socius, principio carens, impalpabilis, cui nullum ætatis aut initium aut finis: per quem omnia facta sunt, & sine quo factum est nihil. Hic est qui finxit hominem: hic est qui rationem D fabricandæ Arcæ ostendit: hic est qui pollicitationes Abrahæ fecit: hic est qui descendit, vt populum saluaret; qui Moysi legem dedit: hic est Deus Abrahæ, Isaac, & Iacob, qui in Prophetis locutus est: hic est qui composuit nouum & vetus Testamentum. Qui in vltimis diebus carnem ex Virgine mortalem assumpsit, cum ipse interim immortalis esset, eamdemq. imbecillem ipse minime imbecillis, obnoxiam morti ipse nulli obnoxius, visibilem ipse inuisibilis. Illa, inquam, caro suspensa est in Cruce, non ipse: in illa omnes humanas passiones vt homo sustinuit, non ipse. Ipse est enim Dei virtus, hoc est Deus, qui infernum expugnauit, & imperiū diaboli demolitus est: qui Deus in descendendo, Deus in ascendendo, corpus suum a morte excitatum Patri repræsentauit, ac vindicauit a morte, sub cuius imperio tenebatur. In Filio Patrem intelligimus, cum vnus cum eo sit Deitate, potentia, essentia, gloria, Dei appellatione. Et in Patre Filium quoque co- E gnoscimus. Hic est, qui vbi assumpserat carnem, Iesus vocatus est, quatenus homo fuit: hoc est assumpsit hominem in seipso, in quo omnis plenitudo Diuinitatis habitat corporaliter. Hunc existimamus non segregatum a Patre aut sancto Spiritu: neque tamen ita, vt dicamus Patrem descendisse, & in homine fuisse. Ita vnus Deus Pater omniporens a nobis creditur. Ideoq. fides nostra est in vnum Deum Patrem omnipotentem, & eius Filium Dominum nostrum, & in Spiritum sanctum: cosq. in vnitate vna, potentia vna, substantia vna, essentia vna, gloria vna, dominatione vna, regno vno, imagine Trinitatis
* vna, consubstantiales esse credimus*: Per quem facta sunt omnia. Ita quoque in carnis resurrectionem credimus: hoc est, corpus nostrum (secundum sacras scripturas) ex corruptibili mortaliq. in incorruptibilitatem & immortalitatem a Deo mutandum esse. Amen.] Hactenus quod extat epistolæ Athanasij ad Liberium Papam fragmentum. Scri-

Scripsisse quidem Athanasium, atque collegas Episcopos, qui interfuerunt Concilio Alexandrino, ad eumdem Liberium de cunctis rebus gestis in Synodo, ipsa ipse Athanasius disertis plane verbis testatur ea epistola, quam postea scripsit ad Ruffinianum: qua pariter declarat, quæcumque in eadem Synodo acta sunt, fuisse confirmata ab ipsa Romana Ecclesia: qua item epistola decretum de recipiendis lapsis in hæresim, plenius explicatur: & ne de fide eius dubites, scias eam fuisse perlectam atque recognitam probatamq. in Nicæno Concilio secundo; ex quo quidem loco (quod desideretur hactenus inter eiusdem Athanasij opera) hic eam describendam putauimus: sic enim se habet eius[a] editio in œcumenica tunc Synodo facta: A

CONFIRMATA SYNODVS A ROMANO PONTIFICE.

[a] Concil. Nicen. II. Act. 2.

Monachi dixerunt: Si iusserit sancta Synodus, afferatur ad Ruffinianum beati Patris nostri Athanasij epistola, & legatur. Sancta Synodus dixit: Satisfiat petitioni religiosorum monachorum. Stephanus præfatus monachus ferens in manibus librum, legere cœpit: Sancti Athanasij ad Ruffinianum. Domino dilecto & desideratissimo comministro Ruffiniano Athanasius in Domino salutem. & post alia: Quandoquidem studiose & Ecclesiastice (hoc enim tuæ pietati iterum conuenit) de his qui necessario redacti sunt, nec per improbam fidem sunt corrupti, inquisiuisti, eaq. de re ad Synodos & alios scribere voluisti, vt animi sententiam de his explicarent: velim, mi domine desideratissime, sic habeas. In primis cum a vi cessatum esset, Synodusq. præsentium & eorum qui longinquas regiones incolebant Episcoporum haberetur, nec modo comministris qui per Græciam passim habitant, verum etiam in Gallijs & Hispania] intelligit per hos Athanasius Eusebium Vercellensem, & Luciferi Calaritani Episcopi Legatos. sed subdit: B

EPISTOLA ATHANASII AD RVFFINIANVM.

Communi decreto placuit, vt hic, & vbique gentium quicumque lapsi fuissent proprio arbitrio, & antesignani fuissent impietatis; si resipiscerent, ignoscendum quidem illis, verum non restituendos in cleri numerum. Qui vero non auctores, sed necessitate & violentia compulsi fuissent; visum est illis quidem ignoscendum, & in cleri locum restituendos: maxime cum probabilem defensionem & excusationem dederint. Atque hoc quoque œconomice & rationabiliter factum videtur. Nam ipsi quidem animo statuerant, non velle ad impietatem delabi. Verum quoniam impijssimi quidem eorum causa statum Ecclesiæ ad seditionem trahebant; duxerunt longe satius esse, vi compulsos se concurrere, & onus gestare, quam populum perdere. Hæc cum afferrent, visi sunt nobis non absurda respondisse; quando & in occasionem facti exemplo Aaron fratris Moseos se defenderent, qui in eremo populi transgressionibus acquieuit, defensionem habens, ne populus in Aegyptum reuersus, idolorum cultui iterum se manciparet. Videbat enim, si D in eremi vastitate substitisset, futurum, vt paulatim ab impietate regrederetur: in Aegypto autem nullam esse ad pietatem regressus viam. Hac de causa clero per ea tempora ignotum est. Qui vero in errorem seducti erant, & violentia huc compulsi, data quoque ijs communio est. Quemadmodum hæc & Romam scripta sunt, Romanorumq. Ecclesiam omnia comprobasse constat. Hæc quoque tuæ pietati confidenter scribo, & significo, quo tua pietas, ea quæ decreta sunt hoc modo, amplectatur.] hucusque lectum ex ea Synodo, in qua hæc ad declarationem eiusdem decreti subiecta leguntur:

Sabas & qui cum eo aderant monachi dixerunt: Non hæc solummodo Sancti Athanasij vox est, verum etiam Synodorum: propterea quod inquit idem Pater, ipsos quoque Romanos totamq. Græciam idem comprobauisse. Definit autem eos, qui ex hæresi ad pristinam mentem redeunt, suscipiendos ad pœnitentiam: verum sacerdotij dignitatem E minime illis restituendam. Tharasius beatissimus Patriarcha dixit: Non de quouis hæretico ad mentem redeunte recipiendo beatus Pater hæc statuit, sed de eorum principibus & antesignanis, quiq. in sua hæresi veluti deliciantur & se oblectant, verbisq. artificiosis veritatem ipsam fucare studeant, haud aliter ac Orthodoxi cum libertate solent, ipsi autem sententiam Scripturæ peruerse explicant. Verum iterum recitetur eadem epistola ad Ruffinianum. Epistola eiusdem Patris. Lecto autem loco, in quo beatus Pater lapsis veniam dat impietatis: sed qui præcipui hæreticorum fuerunt, negat restituendos in ordinem sacerdotalem: Qui vero antesignani non fuissent, sed vi & necessitate ad impietatem coacti; ignoscendum quidem illis, & in cleri locum restituendos, quod iustam excusationem afferrent. Venerabiles monachi dixerunt: En quemadmodum in principio diximus, sic est: siquidem beatus Pater eos, qui ex hæresi reuertuntur, in sacerdotij dignitatem non recipit. Tharasius sanctissimus Patriarcha dixit: Videmini mihi mentem Patris

DECRETVM DE RECIPIENDIS LAPSIS ELVCIDATVM.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tris non intelligere: quandoquidem eos qui non fuerunt auctores hæreseos, vi autem compulsi sunt, recipit ad pristinā dignitatem: solummodo vero præcipuos, atque adeo parentes, siue auctores hæresum a dignitate sacerdotali recipienda excludit: recte profecto iusteq. id pronuncians,&c.] hæc ex Synodo secunda Nicæna ad perfectam elucidationem huiusmodi decreti exscripsisse voluimus, necnon ad assequendum germanum sensum verborum S. Hieronymi, quæ superius citata sunt:

Quod autem in eadem Synodo auctoritate (vt dictum est) Romani Pontificis decretæ sunt legationes ad restituendas collapsas a fide Catholica Ecclesias, earumq. ministros: erroris in primis arguendus est Ruffinus [a], dum ait procurationem Orientis iniunctam fuisse Asterio, Eusebio vero Occidentis. Nam constat, eumdem Eusebium eius rei causa suscepisse in Orientem peregrinationem, Antiochiamq. (vt dicemus) profectum esse, indeq. etiam in Cappadociam peruenisse. quod quidem sententia illa S. Gregorij Nazianzeni superius recitata redditur manifestum, cum ipse agens de turbis illis, Iuliani tempore, in Cappadocia electionis Eusebij Episcopi Cæsariensis occasione excitatis, hæc addit [b]: Postremo, inquit, aderant Episcopi quidam ex Occidente, qui Orthodoxos omnes ad suas partes pertrahebant.] quæ quidem nonnisi de Eusebio Episcopo Vercellensi & alijs qui cum eo erant, possunt intelligi. nam Asterius (vt sæpe diximus) in Arabia erat Episcopus. Affirmat id ipsum Socrates, dum ait [c]: Eusebius partes Orientis peragrans, infirmos fide, instar præstantis medici, ad integram valetudinem restituit, doctrina Ecclesiastica instruxit, erudiuitque.] Addit autem post hæc omnia Socrates: Eodem tempore Athanasius orationem apologeticam, quam in suæ ipsius fugæ defensionem iampridem confecerat, coram illis qui aderant, perlegit.] ea quidem ratione, quod liuore tabescentes Ariani adhuc carperent ipsum velut ignauum, quod non posuisset ex Domini sententia animam pro ouibus, sed perinde ac mercenarius, cuestigio solum vertisset. Recitat idem Socrates [d] ex ea nonnulla: sed nos lectorem reijcimus in ipsum integrum, qui adhuc extat, commentarium. At de Alexandrina Synodo hactenus.

Quæ porro Synodum mox subsecuta sint, Socrates ita recenset [e]: Eusebius vero Vercellarum Episcopus, statim post Concilium Alexandria decedens, Antiochiam contendit. Ac cum Paulinum a Lucifero Episcopum designatum, populumq. in duas factiones partitum offenderet (nam Meletij fautores separatim conuentus fecere) vehementer propterea animo conturbatus fuit, quod electioni Paulini minime ab omnibus esset assensum. Nam intra suam ipsius cogitationem factum illud damnauit ille quidē; sed præ reuerentia erga Luciferum rem tacitam habuit: & vt primum promiserat, se Episcoporum Concilio conuocato, illis rebus recte prospecturū, inde recessit: postea vero quamquam admodum laborabat, vt partes dissentientes ad concordiam adduceret; tamen nullo modo illud poterat efficere. Nam Meletius ab exilio reuersus, vbi eos qui cum illo consentiebant, conuentus seorsum agere reperiebat, se illis ipse præfecit. Quin omnibus fere ecclesijs, quæ ibi erant, Euzoius Arianæ sectæ patronus præfuit: Paulinus autem vnam tantum obtinuit ecclesiam paruarum, quæ erant intra vrbem; ex qua quidem ipsum Euzoius, propter reuerentiam, quam versus illum habuit, non eiecerat. Meletius autem extra portas ciuitatis conuentus celebrauit.

Id temporis ad hunc modum Antiochia discedit Eusebius. Lucifer vero vbi acceperat suam electionem ab Eusebio improbari, contumeliæ loco duxit iniquoq. admodum animo passus est. Proinde recusauit cum Eusebio communicare; studioq. contentionis inductus, Concilij decreta reiecit. Ista quidem tristibus & afflictis Ecclesiæ temporibus obuenientia multos ad deficiendum ab Ecclesia impulere: vnde noua secta, quæ Luciferiana dicebatur, nata est. Ceterum Lucifer suam iracundiam propterea saturare non poterat, quia suis ipsius responsis, quibus per diaconum missis pollicitus fuerat se sententiæ Ecclesiæ assentiens, in Sardiniam ad propriam sedem se recepit. Quorum aumanent.] hucusque de schismate Luciferi Socrates. Porro Antiochenam Ecclesiam xandrum Episcopum, Theodoretus affirmat [f]. Quod quidem non sic intelligendum est, vt ab hoc tempore, quo creatus est Paulinus, & schisma conflatum inter Catholicos, vsque ad Alexandrum annorum octogintaquinque curricula interceserint: nam

[a] Ruffin. lib. 1. cap. 29.

LEGATIO EVSEBII IN ORIENTEM.

[b] Grigor. Naz. orat. in laud. Basil.

[c] Socrat. lib. 3. cap. 7.

[d] Idem cap. 6.

[e] Socrat. lib. 3. cap. 7.

DISCORDIAE INTER LVCIFERVM ET EVSEBIVM.

LVCIFER SEGREGAT SE A COMMVNIONE EVSEBII ET ECCLESIAE.

[f] Theod. lib. 3. cap. 3.

creatio

A creatio Alexandri contigit (vt suo loco patebit) anno Domini quadringentesimo octauo: sed oportuit Theodoretum intellexisse ab eo tempore, quo eiecto Eustathio, & subrogato in locum eius Euphronio Episcopo Ariano, scissa est in duas partes Ecclesia Antiochena; de cuius diuisionis origine suo loco superius actum est. Eadem quoque Sozomenus [a] de Luciferi & Eusebij dissensione.

[a] Sozom. lib. 5. cap. 12.

Ceterum asserta causa schismatis & dissensionis illius primæ inter Eusebium & Luciferum, quæ a Socrate, Sozomeno, & alijs eos secutis affertur, nullatenus probari potest: siquidem nullo pacto potuit accidisse, vt Paulini electionem Eusebius improbarit, quam tum ipse, tum etiam Athanasius, ac denique vniuersa Synodus Alexandrina antea recepissent, dum Legatos ab eo ad Synodum missos suscepere, & eiusdem Paulini chirographo ipsam subscribi Synodum voluerunt. Non potuit igitur damnasse Eusebius, quod B ante probasset, & Athanasius cum alijs in Synodo confirmasset. Qua quidem ratione & Ruffinus videtur hallucinatus, qui id ipsum affirmat [b], cum ait: Interim Lucifer iniuriam dolens, quod Episcopum a se ordinatum apud Antiochiam non recepisset Eusebius, nec ipse recipere cogitat Alexandrini decreta Concilij: sed constringebatur Legati sui vinculo, qui in Concilio ipsius auctoritate subscripserat. Abijcere namque eum non poterat, qui auctoritatem eius tenebat: si vero recepisset, omne suum frustrandum videbat inceptum. Diu ergo de hoc multumq. deliberans, cum ex vtraque parte concluderetur, elegit, vt Legato suo excepto, erga ceteros sententiam disparem, sed sibi placitam custodiret.] hæc ipse, quæ ex nuper dictis facile refelluntur. Certe quidē nisi Paulini electio ab Alexandrino Concilio probata fuisset, nequaquā eam postea Romanus Pontifex ratam habuisset. Quis enim existimare potest, gestas res a Lucifero schismatico firmas potuisse C consistere, nisi eas Synodus & Romanus Pontifex recepissent? Ceterum Luciferi cū Eusebio simultas & altercatio non aliunde sumpsisse exordium videri potest, nisi quod ipse austerioris spiritus cum esset, indigno animo ferret ex Synodi decreto ianuam patere Episcopis omnibus lapsis, qui perinde ac nihil deliquissent, in suas sedes cum eodem Episcopatus honore redirent: ideoq. in eumdem Eusebium, quem aduenientē Antiochiam, iturum in Cappadociam, primum est nactus, veluti in eius decreti auctorem inuectus est, eoq. magis in eum exacerbatus, quod ex susceptο munere legationis id ipsum passim præstaret, vt Episcopos, qui cum Arianis communicassent, ad suas ipsorum Ecclesias, impertita illis communicatione Catholica reuocaret.

Sed dicet aliquis: Quo modo prætermisso Meletio, Synodus probauit ordinationem Paulini? Nam si qui aliquando fuissent hæretici, & ad Ecclesiam reuersi essent, recipiendos quoque ad Episcopatum eadem Synodus statuit: vtique Meletio debebatur Ecclesia Antiochena ex ipsius decreto Synodi: atque eam ob causam Paulinus reijciendus videbatur, tamquam sedis alteri debitæ occupator. Ad hæc dicimus, vitiosam ab initio fuisse Meletij sedem, vtpote quod tunc ipse Arianus ab Arianis eam fuerit consecutus: sicq. ab illo tempore cathedra vacasse videri poterat, ad quam suffragio populi Meletio minime recepto, iure ordinatus Paulinus fuisse censendus erat.

Non ergo cur Meletius non receptus esset, Eusebius conquestus est, cuius nullam fuisse ordinationem sciebat, vtpote quod ab Acacianis & Eudoxianis creatus fuisset Episcopus Antiochiæ: verum si quæ dissensio ea de causa inter Eusebium & Luciferum oborta est: credimus Eusebium cum Lucifero familiariter conquestum esse, quod præpropere nimis Paulinum ordinasset, non tamen quod eam electionem improbaret, quam ipse- E met vna cum alijs in Synodo recepisset: sed quod Paulini ordinationis causa tantum abesset, vt Ecclesia Antiochena (quod in optatis erat) Catholicæ communionis fœdere iungeretur, vt maior ob eam causam altercatio fieret post reuersum Meletium, qui iam viuente Constantio ab Acacianis & fidei Catholicæ tuendæ causa exilium passus, & minas eiusdem Constantij expertus esset. qui enim ei aduersabantur, ea ratione sedē illi negabant, quod ipse Meletius olim conniuisset cum Acacianis & Eudoxianis Arianorum deterrimis, a quibus & a Sebaste Armeniæ translatus fuisset in sedem (vt habet Socrates [c]) Beroœensem, & inde in Antiochenam: cui etsi ex Synodi decreto indulgendum esset, vt pristinam sedem reciperet; non in aliam quam in Sebastensem seu Beroœensem restituendus fuisset. nam cum & illi exulanti suffectus Euzoius Antiochiæ fuisset: quid agendum, si ipse Euzoius reuerti ad Ecclesiam Catholicam voluisset? Vertebantur hæc iurgia inter vtriusque partis fautores: cum, inquit Sozomenus [d], Me-

[b] Ruffin. lib. 1. cap. 30.

MELETII CAVSA QVALIS.

[c] Socrat. lib. 2. cap. 34.

[d] Sozom. lib. 5. cap. 12.

letius

Universidad de Deusto
Biblioteca

letius ab exilio Antiochiam redijt, & seorsum cum suis extra vrbem conuentus agere A aggressus est.] Ceterum ob spectatam sub Constantio aduersus eum & Arianos omnes Meletij confessionem, Orientalium studia erga ipsum videbantur esse propensiora, Occidentalium vero, ipsiusq. in primis Romanæ Ecclesiæ Episcopi erga Paulinum; vt quæ sæpe dicentur inferius, declarabunt: quod enim spectatissima huius fides toto illo ab expulsione Eustathij tempore extitisset, quodq. ab eius (vt dictum est) sedis Legato ordinatus esset, atque ab Athanasio & alijs in Alexandrina Synodo receptus fuisset, iure recipiendus ab omnibus videbatur.

a Sozom. lib. 5. cap. 11.

TEMPVS REDITVS MELETII ANTIOCHIAM.

Quod vero ad tempus reditus Meletij Antiochiam spectat: Sozomenus [a] illud in primis affirmat, eo tempore, quo Lucifer Antiochiam petijt, & Paulinum Episcopum ordinauit, Meletium nondum ab exilio fuisse reuersum Antiochiam. Rursumq. [b] inferius de eiusdem reditu agens, tum eum redijsse tradit, cum iam absoluta Synodo Alexandrina, Eusebius conciliandæ in eo populo discordiæ causa, Antiochiam perrexisset. Ceterum Ioannes Chrysostomus, cui potius assentiendum putamus, quippe qui Meletij temporibus vixit, & ciuis Antiochenus fuit atque eiusdem Ecclesiæ presbyter; in ea oratione [c], quam habuit in die natali eiusdem Meletij, anno quinto (vt ait) post obitū eius; cum testetur, post reditum ab exilio non licuisse ipsi amplius triginta diebus agere Antiochiæ; sed impellentibus Valentem Imperatorem hæreticis, iterum solum vertere coactum esse; cui nec ante obitum Valentis reuerti posse concessum fuisse, a quo, teste Sozomeno [d], expulsus est: neque postea, defuncto Valente, amplius pulsus fuerit: affirmare necesse est, eum nonnisi Valentis Imperij exordio Antiochiam remeasse. Ex his quoque intelligis, Theodoretum etiam falli, dum apud Meletium se recepisse filium illum sacerdotis Apollinis, cum cuperet fieri Christianus, affirmat [e]. Causa autem tantæ moræ, vt nonnisi post sequentem annum Meletius repetierit Antiochiam, illa esse potuit, quod audisset in ea Ecclesia creatum esse Paulinum Episcopum, quem sciret plurimi a ciuibus fieri: sed cum percepisset eos, qui suarum partium erant, nequaquam cum Paulino communicare, sed se ipsum expectare, ac pluribus litteris solicitare: cessit tandem, redijtq. Antiochiam: sed cum careret ecclesia, vbi cogeret suos (quod dictum est) foris in suburbia illos ad synaxim colligere opus fuit breui illo spatio temporis, quo istud facere sibi licuit. At de reditu ipsius suo loco agendum pluribus.

b Idem lib. 5. c. 12.

c Extat apud Lipom. tom. 5. & Sur. tom. 1. die 12. Febr.

d Sozom. lib. 6. cap. 7.

e Theod. lib. 3. cap. 13.

B

C

LVCIFERI REDITVS IN OCCIDENTEM.

Sed iam Luciferum Antiochia recedentem, & in Italiam redeuntem assectemur. Ex his autem, quæ de eo scribit Marcellinus presbyter & ipse schismaticus, secta Lucifer-ianus, plane intelligitur, eum venisse Romam, execratumq. esse communionem eorum, qui aliquando coniuncti fuissent Arianis; vt, cum Neapoli fuit, facto declarauit, vitans communionem Maximi, qui in Zosimi locum fuerat suffectus. Sed & reliquisse tradit suæ sententiæ in Oriente paucos quosdam assecias, & inter alios Heraclidam Episcopum Oxirinchi in Aegypto, in Palæstina Hermionem virginem magni nominis, quæ eum Eleutheropoli sub Constantio exulantem fouerat: additq. eamdem Hermionem, eius rei causa, quod reuertentes ad Ecclesiam Arianos auersaretur, multa ab Eleutheropolitano Episcopo, Turbone nomine, passam esse. Sed & de eo Seuerus ait [f]: Ceterum Lucifer tum Antiochiæ agens longe diuersæ sententiæ fuit: nam non tantum eos, qui Arimini fuerant condemnauit: sed etiam se ab eorum communione separarat, qui eos sub satisfactione & pœnitentia recepissent.]

D

f Seuerus lib. 2.

g Ruffin. lib. 1. cap. 30.

LVCIFERI MISERANDVS EXITVS.

h Theod. lib. 3. cap. 5.

i Ambros. orat. in funere fratris.

At de exitu Luciferi hæc Ruffinus [g]: Regressus ad Sardiniæ partes, siue quia cita morte præuentus, tempus sententiæ mutandæ non habuit (etenim temere cœpta spatio corrigi solent) siue hoc animo immobiliter sederat, parum firmauerim. Ex ipso interim Luciferianorum schisma, quod, licet per paucos, adhuc voluitur, sumpsit exordiū.] hæc Ruffinus. Addit quoque Theodoretus [h], eum post reditum nouam quamdam excogitasse doctrinam, quā sectati sint qui ab eo nomen sunt consecuti. At nihil ad doctrinam Catholicam addidisse Luciferum, testatur S. Ambrosius, cum hæc de eo habet [i]: Lucifer est, & fidei suæ reliquisset hæredes: non putauit tamen (*Satyrus frater scilicet*) fidem esse rent, cuius patiebantur velut quosdam artus diuidi, & membra lacerari. Etenim cū propter Ecclesiā Christus passus sit, & Christi corpus Ecclesia sit; non videtur ab his exhiberi Christo fides, a quibus euacuatur eius passio, corpusq. distrahitur.] hæc Ambrosius.

E

Sed

A Sed & S. Hieronymus multum abest, vt Lucifero falsam doctrinam impingat; quin potius eum aliqua ex parte excusare nititur, cum ita ait [a]: Ventum est ad asperrimum locum, in quo aduersus voluntatem & propositum meum cogor de beato Lucifero, secus quicquam, quam & illius meritum & mea humanitas poscit, existimare. Sed quid faciam? Veritas os referat, & inuitam linguam conscium ad loquendum pectus impellit. In tali articulo Ecclesiæ, in tanta rabie luporum, segregatis paucis ouibus, reliquum gregem deseruit: bonus quidem ipse pastor, sed multam prædam bestijs relinquens. Prætereo illa, quæ quidam ex maledicis quasi satis firma defendunt: hoc illum amore gloriæ & nominis in posteros transmittendi fecisse, necnon & pro simultate, quam aduersus Eusebium propter Antiochenam dissensionem susceperat. nihil istorum de tali viro credo. Vnum est, quod etiam in præsenti constanter loB quar: verbis eum a vobis dissentire, non rebus: si quidem eos recipiat, qui ab Arianis baptisma consecuti sunt.] hæc Hieronymus.

a Hieron. aduers. Luciferian. tom. 2.

LVCIFER ET LVCIFERIANI PROCVLARI.

Equidem tam de Lucifero, quam de Luciferianis ab eo ita dictis, illud asseritur etiam a S. Augustino, quod baptismum minime iterarint: nam de Agone Christiano sic habet [b]: Nec eos audiamus, qui quamuis neminem rebaptizent, præcidere se tamen ab vnitate, & Luciferiani magis dici, quam Catholici maluerunt. In eo enim quod intelligunt baptismum Christi non esse repetendum, recte faciunt: sentiunt enim sacramentum sancti lauacri nusquam esse nisi ex Catholica Ecclesia: sed eam formam secum habere sarmenta præcisa, quam in ipsa vite, antequam præciderentur, acceperant.] & paulo post: Quod cum Luciferiani intelligunt, & non rebaptizant, non improbamus; sed quod etiam ipsi præcidi a radice voluerunt, quis non detestandum esse coC gnoscat? & ideo maxime, quia hoc eis displicuit in Ecclesia Catholica, quod vere Catholicæ sanctitatis est. Nusquam enim tam vigere debent viscera misericordiæ, quam in Catholica Ecclesia, vt tamquam vera mater nec peccantibus filijs superbe insultet, nec correctis difficile ignoscat. Non enim sine causa inter omnes Apostolos huius Ecclesiæ Catholicæ personam sustinet Petrus: huic enim Ecclesiæ claues regni [c] cælorum datæ sunt, cum Petro datæ sunt. & cum ei dicitur, ad omnes dicitur: Amas [d] me? pasce oues meas. Debet ergo Ecclesia Catholica correctis & pietate firmatis filijs libenter ignoscere: cum ipsi Petro personam eius gestanti, & cum in mare titubasset, & cum Dominum carnaliter a passione reuocasset, & cum aurem serui gladio præcidisset, & cum ipsum Dominum ter negasset, & cum in simulationem postea superstitiosam lapsus esset, videamus veniam esse concessam, eumq. correctum atque firmatum vsque ad D Dominicæ passionis gloriam peruenisse. Itaque post persecutionem, quæ per Arianos hæreticos facta est: posteaquam pax, quam quidem Catholica in Domino tenet, etiam a Principibus sæculi reddita est: Episcopi, qui perfidiæ Arianorum in illa persecutione consenserant, multi correcti redire in Catholicam delegerunt, damnantes siue quod crediderant, siue quod credidisse simulauerant. Hos Ecclesia Catholica materno recipit sinu, tanquam Petrum post fletum negationis per galli cantum admonitum, aut tanquam eumdem post prauam simulationem Pauli voce correctum. Hanc illi matris charitatem superbe accipientes, & impie reprehendentes; quia [e] Petro post galli cantum surgenti non gratulati sunt, cum Lucifero, qui mane oriebatur, cadere meruerunt.] hucusque Augustinus. Ex quibus plane constat, Luciferum & priores illos ab eo dictos Luciferianos schismatis tantum labe esse pollutos, non noua doctrina nouam hæresim excoE gitasse, vel veterem sectatos esse: vnde & accidisse putamus, vt neque ab Epiphanio horum temporum scriptore, neque a Philastrio huic proximo, qui catalogum contexuerūt hæreticorum, Luciferiani inter hæreticos numerati sint, prout S. Augustinus [f] ad Quoduultdeum scribens animaduertit. Verum de ijsdem alicubi se legisse testatur, dixisse, animam ex traduce generari, eamq. ex carne, & carnis esse substantiam: quod tamen verum ne esset, haud satis sibi fuisse compertum tradit.

b Augustin. de Agon. Christian. cap. 30. tom. 3.

c Matth. 16.

d Ioan. 17. Matth. 14. 16. 20. Galath. 2.

e Matth. 26.

f August. de hæres. cap. 81.

SCHISMATICI CVR FACTI LVCIFERIANI.

Ceterum adeo pertinaci animo sententiæ de non recipiendis cum dignitate lapsis Episcopis insistebant, vt (quod testatur de his S. Hieronymus [g]) inter eos Helladius quidam in Ecclesiam eo contumeliæ & blasphemiæ prolapsus sit, vt cum videret tot Episcopos lapsos in hæresim, vel communionem hæreticorum, restitutos, diceret mundum esse diaboli, & ecclesiam in lupanar esse conuersam; in quem idem S. Hieronymus, scribens aduersus Luciferianos, spiculum orationis intorquet.

g Hieron. aduers. Lucifer.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE HILARIO DIACONO.

Sed cunctis procacior habitus est Hilarius Ecclesiæ Romanæ diaconus, qui non tantum cum Lucifero schismate se ob eam causam ab Ecclesia Catholica segregauit, sed & addidit etiam hæresim, cum diceret nullatenus baptismum hæreticorum recipiendum esse: ad quam astruendam sententiam commentarios scripsit. Hunc fuisse iunctum Lucifero collegam in legatione ad Constantium Imp. a Liberio Romano Pontifice, superius dictum est: ipse enim tunc & verbera expertus & vincula & carceres, eadem tandem sententia qua Lucifer, ab eodem Imperatore damnatus atque proscriptus, in exilium missus est. sed infelix gloria nobilis confessionis elatus, spernens eos qui ceciderant, non solum vna cũ Lucifero schismate se ab Ecclesia separauit, sed plus quam ille præsumens, hæresim ad schisma superaddidit: quem & S. Hieronymus [a] ob rebaptizationem, Deucalionem Orbis appellat: qui quidem nec ex schismaticis ipsis aliquem habere potuit sectatorem, adeo vt cum homine interierit pariter & secta.

[a] Hieron. aduersf. Lucifer.

Lucifer vero, qui hoc Iuliani Imperatoris tempore (vt idem quoque tradit S. Hieronymus [b]) in Sardiniam redijt, sub Valentiniano, qui post sequentem annum Imperator creatus est, ex hac vita decessit, absque pace Ecclesiæ, in schismate perseuerãs: quod Catholicis magnum intulit luctum, & timorem incussit. Luxerunt fideles & pij acerbissimum tanti viri casum, cum viderent hominem honestissimis magna gloria pro Ecclesia Catholica perfunctum legationibus, tot confessionibus insigniter nobilitatum, quot apices in Constantium scripserat pro Athanasio & fide Catholica; totq. martyria propemodum exantlatum, quot annis exul in diuersa loca fuerat deportatus; hominem coryphæum & antesignanum Catholicorũ in tam diuturno & difficillimo prœlio Arianorum, positum instar Hieremiæ in columnam ferream & murum æreum pro domo Dei, Ecclesia Christi: hunc ipsum, inquam (proh dolor!) post tot victorias & erecta de perfidia debellata trophæa, sub ipso triumpho tam infeliciter a dissensionũ auctore diabolo superatum, & separatum ab Ecclesia esse, ac plane prostratum. Quem tunc optimis quibusq. timorem casus incussit? vt illud Zachariæ merito vsurparent [c]: Vlula abies, quia cecidit cedrus.] Quanta vero eius esset æstimatio & laus in Ecclesia Dei, vel ab vno Hieronymo disce; qui licet post eius obitum, & pro defensione Catholicæ veritatis de ipso agens, reueritus tamen ante actæ vitæ merita viri, & percelebre nomen, vim vix sibi satis inferre valuit, vt in eum exerat stylum: sed quem veritas acuit, reuerentia mox obtudit, vt pro maledictione benedictionem inferat, cum beatum appellet, atque vt licuit, tandem excuset. Vtinam ipse Lucifer, qui zelo æstuabat Heliæ, & Heliæ dictum audisset [d]: Non in spiritu vehementi Dominus, non in commotione Dominus, nec in igne Dominus, sed in sibilo auræ tenuis. nempe in mansuetudine, benignitate, & misericordia vere inerat Dominus. Sed de Lucifero hactenus: de Luciferianis vero sæpe suis locis inferius.

[b] Hieronym. de script. Eccles. in Lucifero.

LVCTVS DE CASV LVCIFERI.

[c] Zach. 11.

[d] 3. Reg. 19.

At reliquum est, vt qui Luciferi vsque ad eius obitum prosecuti sumus historiam, Eusebij quoque Episcopi Vercellensis, ipsius olim collegæ, postea autem aduersarij vestigia consectemur. Quid autem susceptа ad Orientales legatione pro reconciliatione lapsorum apud eos egerit; nihil præterea, quam quæ ex Gregorio Nazianzeno atque alijs superius dicta sunt, reperimus memoriæ commendatum. bene autem gessisse negotium, omnium sententia est. Sed quando in Occidentem reuersus sit, num in huius anni fine, an sequenti anno; haud compertum habetur. Quanta vero vir sanctissimus, confessionibus adeo clarus, & legatione nuper obita celebris, fuerit ab Italis alacritate susceptus, quamq. lapsis proficuus fuerit eius reditus, S. Hieronymus narrat. Sed de illo non omittendum, affirmare S. Basilium, quod redeuntẽ in Italiam Eusebium comitatus fuit Euagrius senior, parens scilicet Euagrij iunioris. qui postea fuit Episcopus Antiochiæ; nam casum cum S. Eusebio, redijt nunc Roma, &c.] S. Hieronymus igitur agens simul de reditu SS. Hilarij atque Eusebij, licet illius ante Constantij mortem contigerit, huius vexa est. Tunc ad reditum Eusebij lugubres vestes Italia mutauit. Concurrebant Episcopi, qui Ariminensibus dolis irretiti, sine conscientia hæretici ferebantur; contestantes Putauimus, aiebant, sensum congruere cum verbis: nec in Ecclesia Dei, vbi simplicitas, vbi pura confessio est, aliud in corde clausum esse, aliud in labijs proferri timuimus. Decepit

EVSEBII VERCELLENSIS REDITVS IN ITALIAM.

[e] Basil. epist. 8.

[f] Hieron. aduersf. Luciferian. tom. 2.

A cepit nos bona de malis existimatio: non sumus arbitrati sacerdotes Christi aduersum Christum pugnare. Multaq. alia, quæ breuitatis studio prætereo, flentes asserebant, parati & subscriptionem pristinam & omnes Arianorum blasphemias condemnare.

Hoc loco interrogo istos nimium religiosos, quid de confessoribus agendum putauerint? Depositis, inquient, veteribus Episcopis, nouos ordinassent. Tentatum est. Sed quotusquisque bene sibi conscius patitur se deponi? præsertim cum omnes populi, sacerdotes suos diligentes, pene ad lapides & ad interemptionem deponentium eos conuolauerint? Mansissent, aiunt, intra suam communionem. Hoc est dicere: Irrationabili crudelitate Orbem totum diabolo condonassent. Cur damnassent eos, qui Ariani non erãt? Cur Ecclesiam scinderent in concordia fidei permanentem? Cur denique credentes bene, obstinatione sua facerent Arianos? Nam cum in Synodo Nicæna, quæ propter Ariana perfidiam congregata est, Episcopos Arianos susceptos sciamus, & Episcopus iam in mundo nullus sit, nisi quos Synodus illa ordinauit: quo modo potuerunt aduersus eã facere, propter quam exilium sustinuerunt?] hæc S. Hieronymus pro defensione Hilarij atque Eusebij de receptis ab eis lapsis Episcopis, aduersus Luciferianos rem bene gestam adeo improbantes.

B

Quid autem de Hilario separatim tradat Seuerus [a], hic describemus. Hilarius namque primus ad restitutionem lapsorum, qui prior redijt in Occidentem, viam aperuit: dum coactis Concilijs, in ijsdemq. conuenientibus Episcopis Gallicanis; ibi qui olim lapsi perseuerarent in errore impietatis, depositi sede sunt; qui vero pœnitentes veram fidẽ confessi sunt, receperunt pristinam sedem. hæc enim his verbis Seuerus: Verum vbi permensus est orbem pene terrarum malo perfidiæ infectum, dubius animi & magna curarum mole æstuans, cum plerisq. videretur non ineundam cum his communionem, qui Ariminensem Synodum recepissent; optimum factu arbitratus, reuocare cunctos ad emendationem & pœnitentiam: frequentibus intra Gallias Concilijs, atque omnibus fere Episcopis de errore profitentibus, apud Ariminum gesta condemnant, & in statum pristinum Ecclesiarum fidem reformant. Resistebant sanis consilijs Saturninus Arelatensiũ Episcopus, vir sane pessimus, & ingenio malo prauoque: verum etiam præter hæresis infamiam multis atque infandis criminibus conuictus, ecclesia eiectus est. Ita partium vires, amisso duce, infractæ. Paternus etiam a Petrocoris * æque vecors, nec detrectans perfidiam profiteri, sacerdotio pulsus, ceteris venia data. Illud apud omnes constitit, vnius Hilarij beneficio Gallias nostras piaculo hæresis liberatas.] hæc Seuerus: quæ quidem haud potuerunt perfici, viuente Constantio Arianorum patrono: sed post eius obitum, nudatis illis patrocinio Imperatoris, in hunc ipsum annum sunt protensa ac pariter absoluta. Quod autem vnus Hilarius, confessoribus ceteris Episcopis vita functis, tanta præstiterit, mox idem Seuerus subdit de ijsdem sanctis Episcopis Paulino Treuerensi, & Rodanio Tolosano (de quibus satis superius tomo tertio actum est) clarissimis ob defensionem Catholicæ fidei confessoribus, eosq. in Phrygia tradit non sine corona martyrij exules diem extremum clausisse.

[a] Seuer. hist. lib. 2.

HILARII EPISCOPI RES GESTAE POST REDITVM.

* Petrogoricis

C

D

Quod igitur tum Fortunati testificatione (vt superius dictum est) tum Seueri, vt modo audisti, opera sancti Hilarij plura sunt in Gallijs Concilia congregata, quibus Orientalium error aduersus Nicænam fidei professionem in diuersis Synodis comprobatus penitus damnaretur, vna cum suis auctoribus, qui proscripserunt nomen consubstantialitatis in Filio Dei: Quid in vno ex ijs Concilijs in Gallia congregatis factum sit, vt & quæ in reliquis pariter acta sunt possimus intelligere, reddimus hic eam, quæ nunc extat Synodalem epistolam missam ex Parisiensi tunc celebrato Concilio ad Orientales, cum illi litteris suis, conarentur Gallicanos Episcopos reddere in omnibus, suæ ipsorum perfidiæ professores. habetur in Pithoei Ecclesiasticarum antiquitatum officina: edita vero nuper diligentia doctissimi viri Nicolai Fabri; eius autem sic se habet inscriptio [b].

E

[b] Hilar. fragm. lib. 2. pag. 1. 2. 3.

Incipit fides Catholica exposita apud Fariseam ciuitatem ab Episcopis Gallicanis ad Orientales Episcopos.] pro Farisea autem, restituendam in mendoso Codice Parisiam, probe admonuit idem Faber.

Dilectissimis, & beatissimis consacerdotibus Episcopis Orientalibus omnibus, per diuersas prouincias in Christo manentibus, Gallicani Episcopi, salutem.

Omni quidem vitæ nostræ, fideiq. sensu gratias Deo patri, per Dominum nostrum Iesum Christum confitemur, quod nos in lumine scientiæ confessionis suæ, doctrinis & pro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

prophetícis & Apoſtolicis collocauit, ne ſæcularis imperitiæ tenebris detenti iudicio ſæculi teneremur: Cum ſola ſpes ſit pleniſſima ad ſalutem, Deum Patrem omnipotentem per vnigenitum eius Dominum Ieſum Chriſtum in ſancto Spiritu confiteri. Sed plane non minor quotidie gratulationis noſtræ cauſa cumulatur, quod liberans nos ab errore mundi, nunc etiam inexpiabili hæreticorum admiſceri non patitur ſocietati. A

Ex litteris enim veſtris, quas dilecto fratri & conſacerdoti noſtro Hilario direxiſtis, fraudem diaboli, & conſpirantia aduerſus Eccleſiam Domini hæreticorum ingenia cognouimus, vt diuiſi in partibus Orientis, atque Occidentis, diuerſis inuicem opinionibus falleremur. Nam plures numero, qui aut Arimini, aut Nicææ adfuerunt, ſub auctoritate veſtri nominis ad Vſiæ ſilentium ſunt coacti: quod verbum a vobis quondam contra Ariomanitarum hæreſim inuentum, nobis ſemper ſancte, fideliterq. ſuſceptum eſt. Nam Homouſij ſermonem ad veram & legitimam ex Deo Patre vnigeniti Dei natiuitatem ſumus amplexi, deteſtantes ſecundum Sabellij blaſphemias ipſam vnionem, neque aliquam partem Patris eſſe Filium intelligentes, ſed ex toto atque perfecto innaſcibili Deo, totum atque perfectum vnigenitum Deum natum, vnius a nobis idcirco, vel Vſiæ, vel ſubſtantiæ cum Deo Patre confeſſum, ne creatura potius, aut adoptio, aut adpellatio videretur. Et quia ex ipſo eſſet, vt ex Patre Filius, vt ex Deo Deus, vt ex virtute virtus, vt ex ſpiritu ſpiritus, vt lumen ex lumine, ſimilitudinem quoque eius ad Deum Patrem non inuiti audientes, quippe cum imago inuiſibilis Dei ſit, ſed eam ſolam ſimilitudinem dignam ad Patrem intelligentes, quæ veri Dei ſit ad Deum verum, ita vt non vnio diuinitatis, ſed vnitas intelligatur: quia vnio ſit ſingularis, vnitas vero ſecundum natiuitatis veritatem plenitudo naſcentis ſit, maxime cum Dominus ipſe Ieſus Chriſtus ad diſcipulos ſuos ſit profeſſus, dicens: Ego & Pater vnum ſumus, quo non ſolum charitatem quæ ad Patrem eſt, ſed & diuinitatem quæ Dei ex Deo eſt, ſignificat, ſecundum illud: Qui me vidit, vidit & Patrem: &, Si mihi non vultis credere, vel operibus meis credite, quia Pater in me eſt, & ego in Patre. B C

Hanc igitur fidem ſemper tenentes, & tenebimus, deteſtantes quoque eos qui dicunt: Non erat antequam naſceretur: non quod vnigenitum Deum innaſcibilem prædicemus, ſed quod impium ſit, maxime Deo temporum, tempus aliquod anteferre, cum ipſum illud, antequam naſceretur, non fuerit, ſit temporis. Sed & obedientem quoque Patri Filium etiam vſque ad mortem Crucis, ſecundum infirmitatem aſſumpti hominis, non negamus: cum ipſe de aſcenſu ſuo ad cœlos locutus ſit: Si diligeretis me, gauderetis, quia vado ad Patrem, quia Pater maior me eſt; per cuius carnis ſuſceptionem nos ſibi fratres connuncupare dignatus eſt, cum in forma Dei manens, forma ſerui eſſe voluit. D

Itaque, cariſſimi, cum ex litteris veſtris in Vſiæ ſilentio fraudem ſe paſſam ſimplicitas noſtra cognoſcat, etiam pietatem eorum qui Arimino Conſtantinopolim reuerterunt, * conuentos ſicut epiſtola noſtra contenta teſtatur, neque eos ad tantam rem blaſphemiarum damnationem potuiſſe compellere; fidelis Dominici nominis prædicator frater noſter Hilarius nunciauerit. Nos quoque ab his omnibus, quæ per ignorantiam perperam geſta ſunt, referimus, Auxentium & Vrſatium ac Valentem, Gaium, Megaſium, & Iuſtinum excommunicatos habemus ſecundum litteras veſtras, & certe vt diximus, iuxta fratris noſtri Hilarij profeſſionem, qui ſe pacem cum his, qui horum ſectarentur errores, habiturum negauit, blaſphemiaſq. omnes, quas litteris veſtris ſubieciſtis, damnamus, maximeq. eorum ſacerdotes apoſtatas reſpuentes, qui in loca fratrum indigniſſime exulantium quorundam, aut ignoratione, aut impietate ſunt ſubſtituti; pollicentes hoc coram Deo, atque etiã confitentes, vt quiſquis his quæ ſtatuimus, intra Gallias putauerit renitendum, a cõmunione ac ſede ſit ſacerdotij abijciendus. Neque enim vt alias, aut occaſionem prædicandi non damnando permittens, aut contra Deum & Chriſti vnigeniti Dei maieſtatem aliter, quam nos de Homouſij ſignificatione ſentimus, obnitens, dignus erit ſanctitate ſacerdotij nominis iudicandus: a quo etiam Saturninum, qui ſtatutis ſalubribus impijſſime contradixit, ſecundum fratrum noſtrorum geminas iam litteras excommunicatum ab omnibus Gallicanis Epiſcopis, charitas veſtra cognoſcat: quem & vetera diſſimulata, iam diu licet, crimina, & cetera edita epiſtolis ſuis, nouæ temeritatis inreligioſitas indignum Epiſcopi nomine eſſe fecerunt. E

Explicit fides Catholica expoſita apud Fariſeam ciuitatem, ab Epiſcopis Gallicanis, ad Orientales Epiſcopos.] hactenus ibi. Ex his plane commendatur ſincera fides atque conſtantia

A conſtantia Eccleſiæ Gallicanæ, cum in tanto numero Epiſcoporum vnus dumtaxat ſit repertus Saturninus, qui inhæſerit Arianis, reliquis omnibus ſequentibus ſanctum Hilarium, ex cuius litteris omnes tamquam leunculi poſt leonem aduerſus lupos ingruentes inſilierint. Gloria hæc eſt ſancti Hilarij, qui ſcriptis ſuis eoſdem Galliarum Epiſcopos in Arianos commouerit, & iugiter aduerſus eos in officio continuerit.

At quid Ruffinus commentus ſit Hilario contigiſſe, cum vni ex his Synodis poſt Ariminenſe Concilium interfuit, ſanctus Hieronymus eius figmentum explodens narrat his verbis [a]: Non ei ſufficit Græcos & antiquos calumniari, de quibus pro vetuſtate tẽporum, & longinquitate regionum, habet licentiam quicquid voluerit mentiendi: venit ad Latinos, & primum ponit Hilarium confeſſorem, quod poſt Ariminenſem Synodum liber illius falſatus ab hæreticis ſit: & ob hanc cauſam, cum in Concilio Epiſcoporum B rum ei quæſtio moueretur, proferri librum de domo ſua iuſſerit, qui neſciente ſe, in ſcrinijs ſuis hæreticus tenebatur: cumq, prolatus fuiſſet, & ab omnibus hæreticus iudicatus, auctor libri excommunicatus de Concilij conuentione diſceſſerit.] hæc Hieronymus ex Ruffino de Hilario. Sed tantæ (ſubdit idem Hieronymus) Ruffinus auctoritatis ſe putat, vt cum hoc familiaribus ſuis narrat ſomnium, nemo ei contra confeſſorem iſta ſimulanti audeat contradicere. Reſponde, quæſo: Synodus, in qua excõmunicatus eſt, in qua vrbe fuit? Dic Epiſcoporum vocabula: profer ſententias ſubſcribentium, vel diuerſitatem, vel conſonantiam. Doce, qui eo anno Conſules fuerint; qui Imperator hanc Synodum iuſſerit congregari: Galliæ ne tantum Epiſcopi fuerint, an & Italiæ & Hiſpaniæ: vel certe quam ob cauſam Synodus congregata ſit. Nihil horum nominas: ſed virum eloquentiſſimum, & contra Arianos Latini ſermonis tubam, vt Origenem defendas, excommunicatum a Synodo criminaris. Sed confeſſoris calumnia vtcumque to- C leranda eſt: tranſit ad inclytum martyrem Cyprianum, &c.]

a Hieron. Apolog. aduerſus Ruffin. lib. 2. to. 2.

RVFFINI COMMENTVM REFICITVR.

At præter hæc quæ obiter S. Hieronymus attigit ad refellendam de Hilario impoſturam: dixerim nimis inſulſam atque frigidam videri hanc de excommunicato a Catholicis Hilario anilem recitatam a Ruffino fabellam, ab omni prorſus veriſimili ratione procul abhorrentem. Nam eſto falſatus fuerit eiuſdem Hilarij commentarius, & ita hæretice ſcriptus coram Patribus editus: potuit ne Hilarius tacuiſſe, in proditorem non reclamaſſe, proditionem non arguiſſe, ex alijsq. ab ipſo editis commentarijs fraudem hæreticorum, ſuam vero innocentiam non demonſtraſſe? ſed & quid ipſe crederet, licet ſcripta deeſſent, nonne vel exilia ipſius pro Catholica fide pluribus annorum ſpatijs tolerata clamarent? vel ſi his omnibus caruiſſet, an non liberum eſſet, vel tunc ſaltẽ quid de D fide ſentiret coram Patribus aperire? verũ potius quaſi facti reus, criminis conſcius, nulla defenſione præpoſita, vel excuſatione oppoſita e Synodo excommunicatus mutus abſceſſerit? Sed faceſſant prorſus deliramenta Ruffini, a S. Hieronymo iure meritoq. deriſa: quibus perſimilis fabula, quam recentior auctor recitat de Hilarij in Synodo pariter controuerſia cum Leone quodam imaginarie excogitato Romano Pontifice, qui inſtar Arij crepuerit medius, & ſic obierit.

Sed & prouocandus Ruffinus eſt ad ea, quæ idem ipſe de Hilario, cum liberior eſſet affectibus, & rem ſerio ageret, ſcriptis teſtata reliquit, necnon de Euſebio, cum ambo ab exilio in Occidentem reuerſi ſunt, atque primum de Euſebio his verbis [b]: Euſebius vero circumiens Orientem atque Italiam, medici pariter & ſacerdotis fungebatur officio: ſingulas quaſque Eccleſias, abiurata infidelitate, ad ſanitatem rectæ fidei re- E uocabat. Maxime quod Hilarium, quem dudum cum ceteris Epiſcopis in exilium truſum eſſe memorauimus, regreſſum iam, & in Italia poſitum, hæc eadem erga inſtaurandas Eccleſias, fidemq. Patrum reparandam, reperit molientem. Niſi quod Hilarius vir natura lenis & placidus, ſimulq. eruditus, & ad perſuadendum commodiſſimus, rem diligentius & aptius procurabat. Qui etiam libros de fide nobiliter ſcriptos edidit, quibus & hæreticorum verſutias, & noſtrorum deceptiones, & male credulam ſimplicitatem ita diligenter expoſuit, vt & præſentes, & longe poſitos, quibus ipſe diſſerere viua voce non poterat, perfectiſſima inſtructione corrigeret. Ita duo iſti viri, velut magnifica quædam mundi lumina, Illyricum, Italiam, Galliasq. ſuo ſplendore radiarunt, vt omnes etiam de abditis angulis & abſtrufis hæreticorum tenebræ fugarentur.] hactenus ipſe: at de Hilarij laboribus contra Auxentium Mediolanenſem Eccleſiam occupantem exantlatis, ſuo loco inferius pluribus, itemq. de rebus Euſebij.

b Ruffin. lib. 1. c. 30. 31.

EVSEBII ET HILARII RES GESTAE POST REDITVM.

Sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sed & de Hilario illam prætermittimus calumniam refutare quam calumniantium A
inscitia [a] ipsa redarguit; qui rerum gestarum prorsus ignari, nominum occasione errore
labuntur, dum putantes eumdem esse Hilarium Episcopum Pictauiensem cum Hilario
illo diacono, cuius est mentio apud S. Hieronymum in commentario aduersus Lucife-
rianos, impingunt sanctissimo viro pergraues Hilarij illius errores, nempe cum schis-
mate anabaptismum: in meridiana luce adeo turpiter caligantes, cum eum idem Hiero-
nymus disertis verbis apertisq. notis sæpe diaconum nominet, & ex rebus gestis accura-
te describat: vt ex his lector intelligas furentium hæreticorum rabiem, quouis prætex-
tu sanctos viros carpere quæritantium.

Ceterum sicut summa industria vidimus collaborasse sanctos Episcopos confessores,
vt quem disperserat Constantij persecutio, Catholicum gregem in sinceræ fidei ouile co-
gerent: ita & qui contradicentes Acacianis & Eudoxianis Semiariani dicebantur hæreti- B
ci, persecutione non leui a Constantio exagitati, quod ijsdem quibus ille patrocinaba-
tur hæreticis minime consensissent; eius morte excusso iugo, quo detinebantur oppressi,
& ipsi edicto Iuliani ad proprias, ex quibus exularunt, ecclesias restituti, aduersus eos-
dem Eudoxianos & Acacianos magnopere incitati, conuentus agebant. Quinam autem
[b] Sozom. lib. 5. c. 13. MACEDONIANI QVID MACHINATI SINT. isti fuerint, quidue moliti sint, Sozomenus docet [b], dum post Hilarij atque Eusebij redi-
tum ita ait: Dum hæc geruntur, Macedonij sectatores, quorum e numero fuit Eleusius,
Eustathius, & Sophronius, iam tum palam Macedoniani appellari cœpti, & velut in
separatum cœtum segregati, atque morte Constantij impunitatem nacti, conuocant in
vnum Seleuciæ suæ opinionis fautores, & Concilia quædam habent, in quibus & abdi-
cant Acacianos, & fidem Arimini stabilitam reijciunt, formulæq. fidei Antiochiæ edi-
tæ & post a Concilio Seleuciæ congregato confirmatæ suffragantur. Ac cum criminis C
loco illis esset obiectum, quod cum Acacianis dissiderent, quippe cum ante eum ijsdem
tamquam eiusdem communionis communicassent: per Sophronium Paphlagonem re-
spondebant: quod, quoniam Episcopi Occidentis Filium Patri consubstantialem asser-
uerant, Aetius autem eum substantia Patri dissimilem docuerat; & illi separatas Patris
& Filij substantias vocabulo, consubstantialis, in vnam confuse colligauerant; hic autē
proprietatem naturæ Filij a Patris natura admodum disiunxerat: idcirco ipsi pie feci-
sent, quod Filium Patri substantia similem dixerant: & mediam hanc viam, quoniam
vtrique illi ad contraria extrema deflexissent, sibi delegerant ad insistendum. Atque hi
quidem illis, a quibus erant accusati, hoc modo se purgare conabantur.] at improbe
quidem, perinde ac medium posset inueniri inter asserentes Christum vere Deum, & nō
Deum. Nam cum nonnisi vnus sit Deus, vnaq. Diuina substantia: si affirmandum erat, D
Christum Deum vere esse; plane Patri consubstantialem dicere necesse fuisset. Eadem
[c] Socrat. lib. 3. cap. 3. quæ Sozomenus, ex Sabino Socrates [c]. At hæc hactenus, reliqua autem de ipsis inferius
suo tempore.

Rursum vero qui erant Alexandriæ Ariani, indigno ferentes animo, Athanasium se-
ARIANI MOVENT GENTILES IN ATHANASIVM. dem Alexandrinam, ex qua sæpe eiectus fuerat, recepisse, eiusq. reditu redditam Ec-
clesiam Catholicam florentissimam; fœdus ineunt cum Gentilibus, quos & in eumdem
Athanasium concitant, ea arrepta occasione, quod ille nobilissimas quasdam matronas
Gentilium superstitioni addictas, ad Christianam fidem conuersas, magno dedecore Im-
perij Iuliani, & Christianæ religionis summa gloria baptizasset: simulq. in Athanasium
communicato consilio, ad Iulianum aduersus eum litteras dant, quinetiam addit Ruf-
[d] Ruffin. lib. 1. c. 33. finus [d], hostes Athanasij veluti tetros serpentes cauernis egressos vna secum duxisse ma- E
gos, aruspices, & augures, qui omnes simul contestarentur, nihil prosperum succes-
surum, nisi Athanasius expelleretur. quibus ille acceptis, de expellendo ab ea vrbe Atha-
nasio, cum ad Alexandrinos, tum ad Ecdicium Aegypti Præfectum rescriptum dedit.

Hoc igitur anno ante Kalendas Decembris, S. Athanasius, cum Arianorum, tum etiā
ATHANASIVS ALEXANDRIA RECEDIT. Gentilium inuidia, a Iuliano exagitatus, Alexandria cogitur proficisci. Cur autem in-
[e] Sozom. lib. 5. c. 14. gum adeo commotus fuerit Iulianus, Sozomenus [e] huiusmodi causas affert, dum ait: Im-
perator cum accepisset, ipsum conuentus in ecclesia Alexandrina agere, libere populum
docere, & multos Gentiles eius suasu ad Christi fidem traductos; dat mandatum, vt
exeat Alexandria: quod si ibi maneret, grauissima ei supplicia irrogata fore. Causam
autem ad eum incusandum simulauerat, quod cum ab Imperatoribus, qui ipsum ante-
gressi fuerant, esset exilio condemnatus, potestate a nullo accepta, ipse suopte nutu se-
dem

[a] Taxat Auctor imperitos Centuriatores. CALVMNIA CENTVRIATORVM.

A dem Episcopalem denuo occupasset. Nam se non fecisse potestatem his, quos Constantius in exilium miserat, ad ecclesias suas regendas, sed in patriam solum reuertendi, dicebat.] hæc Sozomenus, & quidem ex litteris eiusdem Iuliani ad Alexandrinos scriptis, quæ sic se habent [a]. [a] Iul. epist. 27.

Aequum erat, eum qui regijs & Imperatorijs edictis compluribus eiectus fuerat, vnū saltem edictum regium expectare, ac tum denique domum suam redire; non autem singulari audacia atque amentia fretum, legibus tamquam omnino extinctis ac perditis illudere. Etenim nunc quoque nos Galilæis a Constantio eiectis, non reditum ad suas ecclesias, sed in patriam cuique suam concessimus. Audio, Athanasium hominem audacissimum, solita audacia elatum, Episcopatus sedem (vt ipsi appellant) iterum vsurpare, id vero non mediocriter Alexandrino populo displicere. Quare cum iubemus vrbe exce- LITTERAE IVLIANI CONTRA ATHANASIVM.
B dere eo ipso die, quo humanitatis nostræ litteras acceperit. Quod si in vrbe manserit, longe ei maiores grauioresq. pœnas denunciamus.] hæc Iulianus ad Alexandrinos. Ad Ecdicium autem Præfectum Aegypti eodem argumento sic scripsit, vbi veram causam, cur in eum infensus esset, patefacit [b]: [b] Iulian. epist. 6

Iulianus Ecdicio Præfecto Aegyptiorum. Etsi nihil de ceteris scribis, attamen de illo deorum hoste Athanasio scribere certe debuisti; præsertim cum præclara nostra decreta multo ante audiuisses. Testor magnum Serapin, nisi ante Kalendas Decembris inimicus deorum Athanasius ex ea vrbe, vel potius ex vniuersa Aegypto discesserit, centū auri pondo cohortem, quæ tibi paret, mulctatum iri. Scis autem, quam sim lentus ad condemnandum, & quanto lentior, postquam condemnaui, ad ignoscendum. Per mihi molestum est, eius opera deos omnes contemni. Equidem ex tuis factis nullum liben- IVLIANI EPISTOLA AD ECDICIVM.
C tius videro, immo audiero, quam Athanasium illum sceleste ex omnibus Aegypti locis pulsum esse, qui ausus est in meo regno feminas Græcorum illustres ad baptismum impellere.] hactenus ad Ecdicium Iulianus.

His omnibus Imperatorijs rescriptis coactus est Magnus Athanasius solum vertere: de cuius Alexandria discessu hæc habet Sozomenus [c]: Cum vero, inquit, propter hoc Impe- RECEDIT ATHANASIVS ALEXANDRIA. [c] Sozom. lib. 5. c. 14.
ratoris edictum esset fugam facturus, videretq. multitudinem Christianorum circa se lacrymas profundentem: Bono animo, inquit, estote: nebula enim est, & breui euanescet. Quæ cum dixisset, ad iter se parat; & ecclesia amicis, quibus cum arctiore amoris vinculo colligatus erat, commendata, ex vrbe egreditur.] hæc Sozomenus de Athanasij ab vrbe discessione. Addit vero Theodoretus [d], litteris Iuliani secretioribus non Alexandria [d] Theod. lib. 3. cap. 8.
solum expelli iussum esse Athanasium, verum etiam occidi; nam inquit: Vbi intellexit
D Athanasius, quosdam ad se conquirendum missos, se clam inde subduxit, & reperto ad ripam fluminis nauigio, recta in Thebaidem traiecit. Qui autem iussus erat vt eum occideret, factus de eius fuga certior, quantum potest, persequitur. At cum quidam ex familiaribus Athanasij anteuertisset, diceretq. hominem eum propere persequi; nonnulli qui comitabantur Athanasium, orabant, vt de via in solitudinem deflecteret. At ipse dat mandatum gubernatori, vt nauigium versus Alexandriam dirigat. Sic igitur illis ei, qui persequebatur, obuiam factis; venit homo ille, qui mandatum de interficiendo Athanasium acceperat, sciscitaturq. quantum inde abesset Athanasius: Cui Athanasius respondet, eum non longe abesse: sicq. dimittit: ipse autem redit Alexandriam; atque reliquo tempore, quo vixit Iulianus, ibi delituit.] hæc Theodoretus: ante ipsum eadem habent Ruffinus [e] & Socrates [f]. Quod autem ciuitas Alexandrina referta esset Christianis Ca- [e] Ruffin. lib. 1. c. 34. [f] Socrat. lib. 3. cap. 12.
E tholicis, ex quibus & Senatus amplissimus magna ex parte æque constaret, factum est, vt ijdem indigno ferentes animo Athanasium ab vrbe Alexandrina coactum esse discedere, pro eius reditu ad eumdem Iulianum litteras supplices darent: quibus ille acceptis, infenso tum in eos, tum in Athanasium animo, ita rescripsit:

Iulianus Alexandrinis. Si quis eorum, qui vestram incolunt vrbem, contemptis ve- EPISTOLA IVLIANI AD ALEXANDRINOS.
stris iuribus, a vobis deficeret; quas deceret prauæ vitæ suæ pœnas vos ipsi ab eo, vtique acciperetis. At si quis nouam religionem & nouam introduceret doctrinam; congruum esset, vt nostram etiam operam in eum imploraretis; nec segniter ita vos haberetis, vt in Athanasium feciſtis. Vos vero contra. Nam cum huius vrbis fundator fuerit Alexander, & eius custos Rex Serapis, vna cum Regina totius Aegypti Iside: non solū eos qui bene valent, hoc est qui nobiscū rite sentiunt, non imitaminis; sed potius ea vrbis pars, quæ ægrotat, ideſt non bene sentit de dijs, cognomen dedit ciuitati, scilicet vt Christiani

dicamini

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicamini. Me vero, per deos, pudet, si quis Alexandrinorum se Galilæum esse profitetur. A
Hebræi siquidem horum patres Aegyptijs olim seruierunt: vos vero nunc contra, viri
Alexandrini, Aegyptiorum domini (vester enim fundator Aegyptijs imperauit) ijs qui
vestræ patriæ æternæ dogmata contempserunt, voluntariam quoque pro veteribus legi-
bus vestris seruitutem seruire sustinetis: neque in memoriam reuocatis veterem illam fe-
licitatem, cum ijdem essent vobis dij, qui & toti Aegypto, quot fruebamini bonis. At qui
nouam hanc religionem introduxerunt, cuiusnam boni causa fuerunt, dicite mihi quæ-
so vos?

Fundator vobis fuit Alexander Macedo, vir pius; neque per Iouem, secundum hos
fuit, neque quales sunt Hebræi, quamquam illi his longe erant meliores: & illis quidem
Ptolomæus Lagi fuit auctor. Alexander vero, si cum Romanis bellum gessisset . . . .
Quid igitur post fundatorem Alexandrum? Ptolomæi cum vrbem vestram, vt suam fi- B
liam, educassent; non verbis quidem Iesu auxerunt, neque doctrina inimicissimorum Ga-
lilæorum hoc regimen illi summo cum artificio instituerunt, quo nunc feliciter guber-
natur. Tertij postquam nos Romani huius vrbis potiti sumus imperio, electis Ptolo-
mæis, qui eam, non vt decebat, gubernabant; & ad vos Augustus accessit, vestrosq. allo-
cutus est ciues, & dixit: Alexandrini, condono vrbi vestræ omnia, magni dei Serapidis
veneratione commotus, necnon ipsius populi & vrbis magnitudinis: Tertia prætera
causa est meæ erga vos beneuolentiæ amicus noster Arius. Erat autem Arius ciuis qui-
dem vester, Cæsaris Augusti familiaris [a], & philosophus. Quæ itaque priuatim a cæle-
stibus dijs erga vestram vrbem extitere (vt breuiter dicam) talia sunt: omitto autem
breuitatis studio alia multa. Quæ vero communiter in dies vna cum alijs hominibus
non paucis quidem, vel cum vno genere, vel vna vrbe, sed cum vniuerso simul Orbe ab C
illis dijs sunt vobis concessa, quo modo vos illa nescitis? Soli ne vos splendorem a Sole
proficiscentem sensu non percipitis? Soli ne æstatem ignoratis, & hiemem ab ipso fieri,
& ab ipso singula produci, & viuificari? Non agnoscitis Lunam, quæ ex ipso & ab ipso
est omnium procreatrix, quot bonorum vrbi sunt, causa? Et horum deorum neminem
colere audetis: sed potius Iesum, quem neque vos neque parentes vestri crediderunt,
Deum Verbum necessario esse opinamini? Quem vero a sæculo vniuersum genus hu-
manum & videt & audit; & qui dum colitur, nos felices reddit, magnum inquam Solem,
viuam imaginem intelligibilis Patris, & animatam, & intelligentem, & benefactore m-
paruipenditis?

Si mihi obedieritis admonenti, vosq. ad veritatem reuocaueritis, dum eum auscultа-
ueritis, *Iulianum scilicet* qui illa Christianorum, *videlicet religionem*, viginti iam secutus fuit D
annos; nunc vero, deorum ope, duodenarius agitur annus, hanc graditur viam: si igitur
obedire placitum fuerit, magis lætabimini. Sin autem in insania & catechesi prauorum
virorum persistere velitis; inuicem saltem conuenite, nec Athanasium optate: sunt enim
alij multi eius discipuli, qui vestras prurientes aures, & quæ verborum indigent impio-
rum, consolari poterunt. Vtinam enim in Athanasio solo impiæ eius scholæ occluderе-
tur impietas, & in illo terminaretur: nunc vero complures ex vobis non ignobiles sunt,
vt nihil eo sit opus: quemcumque enim ex plebe sumpseritis, quod ad Scripturarum do-
ctrinam attinet, non est inferior Athanasio illo, quem exoptatis. Qui si diligentiam ac
discursum videntes Athanasij (audio enim astutum & prauum hominem esse) vt domum
illi redire liceat, petitis: scitote hac de causa ab vrbe pulsum: inutilis est enim Reipub. &
nobis, vt vir qui populo præsit, vbique se ingerat; sed minus dicendus vir, sed homuncio E
humilis. Qualis iste Magnus, de cuius vita discrimen esse videtur, & perturbati ordinis
initium præbet? Quapropter ne quid tale sit inter vos, ab vrbe discedere præcepimus
olim: nunc vero ab vniuersa Aegypto expellere, integrum sit vestris ciuibus Alexandri-
nis de hoc sententiam dicere.] hactenus Iulianus ad Catholicos Alexandrinos, in quos
conuersus est furor Gentilium, Arianorum pariter, & Iudæorum: nam subdit Socrates [b]:
Eiusmodi tempestates post crebras Christianorum persecutiones, post ærumnas a Gen
tilibus illis inflictas, sic in caput Alexandrini Episcopi redundarunt. Porro prouinciarum
Præsides rati ex Imperatoris religione sibi tempus opportunum oblatum, quo quæstum
facerent, vltra quam Imperatoris edicta postulabant, Christianos vexare; maiorem
pecuniæ summam, quam oportebat, exigere; interdum eorum corporibus supplicia in-
fligere cœperunt. Quæ cum intellexisset Imperator, neglexit, & Christianis, qui de istis
iniurijs

IVLIANVS STVDIOSVS ARII.

[a] *Hæc ex Plutarcho in Antonio, & Dione hist. Rom. lib. 51*

IVLIANI IN ATHANASIVM ODIVM.

[b] *Socrat. lib. 5. cap 12.*

PERSECVTIO IN ECCLESIAM ALEXANDRINAM.

A iniurijs expostulaturi ad eum venissent, ita (ex more videlicet) respondit: Vestrum est, cum estis animo afflictati, æquo animo tolerare: quippe istud a Deo vestro præceptum accepistis.] sed hoc commune cum alijs. Ceterum tunc accidisse putandum, quod S. Ambrosius [a] scribit ad Theodosium Imperatorem: nimirum sub Iuliano Iudæos vna cum Gentilibus incendisse basilicam Alexandrinam. [a] *Ambr. ep. 29.*

At ex his omnibus maiora fuerunt Athanasio trophæa victoriæ comparata, vt post alios Imperatores Iulianum quoque aduersarium experiretur, eumq. Christi virtute pro-
sterneret. Ad hæc omnia quidem alludit Gregorius Nazianzenus, dum ait: Sic igitur [b] *Greg. Naz. o-*
B Athanasium egregium virum triplici certamine vincere oportebat, vt pleno atque per- *rat. de S. Atha-*
fecto laudis præconio celebraretur] nempe cum primo sub Constantino Magno, deinde *nasio.*
sub filio eius Constantio, demum sub Iuliano certasset: quibus prælijs non solum po-
stremos ipsos duos Principes impios superasset, sed & sub illis militantes Ethnicos idolo-
rum cultores, Iudæos, & Arianos. Non multum vero temporis intercessit (idem addit
Gregorius) Deus vltus est ignominiam Athanasij, tradens hostibus impium persecuto-
rem. Sed de his suo loco.

Iam vero enarratis rebus gestis a Iuliano Imperatore in Oriente; a nobis ratio tempo-
ris exigit, vt quod in Occidente, atque potissimum Romæ per eius Præfectos, ipso pa-
riter conniuente, actum sit, recenseamus. Quod enim ibi magis Christiana religio & IVLIANI PERSECVTIO CONVERSA IN ROMANAM ECCLESIAM.
numero & firmitate aucta videretur ac stabilita; rursumq. Gentilica superstitio magna
ex parte collapsa esset, atque prostrata: haud mediocri studio & contentione illam de-
primere, hanc vero excitare Iulianus conatus est. pertigerat magnopere ipsius animum
post alias innumerabiles plane clades a Constantino atque Constantio dijs Romanorum
C illatas, quod nobilem apud eos in Capitolio sitam Victoriæ aram Constans Augustus
(vt suo loco dictum est) iussit auferri; sed sub Magnentio tyranno restitutam, Constan-
tius iterum inde abstulit: quod & testatur Symmachus pro eadem ara Victoriæ certans,
scribens ad Valentinianum. Qui item in Senatu Gentiles erant, & in populo patrijs dijs
addicti, sub Constantino olim ea de causa tumultuati; ijdemq. sub eius successoribus vix
in officio contenti, & Imperatoria potestate cohibiti: iam defunctis Christianis Augustis,
sub Iuliano diis addicto, compressam diu ceruicem erigere, & in Christianam religionē
caput extollere, vindictam de contemptis atque ignominia affectis diis expetere, in Fide-
les insurgere, conceptum retentumq. diu in stomacho odium euomere cœpisse, furorēq.
vi cohibitum impetu relaxasse, quis dubitat? Ex his enim, quæ in alijs ciuitatibus facta re-
censuimus; quid Romæ, vbi maiora iacta essent, & iam coaluissent semina contentionum
D atque rixarum, gestum sit, poterit quisque perfacile intelligere: cum præsertim de Præ-
fectorum ex Gentilibus ascitorum animis in Christianos exacerbatis nemo iure possit
dubitare: quos liquet pariter Iulianum clanculum in eorumdem necem armasse. Quod
enim idem Augustus nollet a Christianis palam persecutor haberi, inuideretq. illis itidē
coronam martyrij; quodq. etiam illi adeo creuissent numero, vt periculosam dubiamq.
aleam iacere videri posset, si exerto publice gladio in eos publice desæuiret: more suo
dolo in eos agere, alias diuersasq. prætexendo causas, easdemq. remotas excogitando, ip-
sos per suos aggressus est persequi magistratus.

At quoniam non omnium, quæ aduersus Christianos hoc tempore per Iuliani nouos
Præfectos sunt actitata, memoria est: ex paucis quæ extant vtcumque tradita posteris,
reliqua obliuione sepulta contemplari licebit. Res quidem lento gradu agi cœpta est,
E cum in eorum bona primum fiscus insurgeret, qui in aula Christianorum Imperato-
rum militassent, causa illa communi obtenta (ne more prædonum in patrimonia locu-
pletum grassari viderentur) quod ex templorum diuitijs expilatis olim fortunas auxis-
sent. Quod si adeo hæc causa deesset, vt nec locus videretur esse fictioni atque calum-
niæ; illa in promptu aderat, quam etiam (vt vidimus) in rescriptis inferere minime eru-
bescat: nimirum Christianos ex Euangelij præscripto nequaquam affluere debere diui-
tijs, sed eas petentibus impendere & superaddere; immo & perfectionis adipiscendæ gra-
tia omnia penitus erogare debere: quod quibus manet regnum in cælo, libenti animo pa-
tiantur dispendium terrenæ substantiæ. Hisce plane coloribus rapax fiscus iniecit auidas
manus in Gallicani viri Consularis, olim generi Constantini, opulentissimum patrimo-
nium. Sed quid accidit memoria dignum? Ipse Christus, in cuius pauperes Gallicani GALLICANI MARTYRIVM.
diuitiæ erogabantur, tutatus est reditus egenorum pauendis plane prodigijs: nam

Universidad de Deusto
Biblioteca

quicumque accedebat, vt prædijs vel domibus fiscales affigeret titulos, vel exigeret pen- A
siones; arripiebatur a dæmone; vel percussus læpra, uestigio recedebat. Sed nequam illi
spiritus expetentes de Gallicano vindictam, ab obsessis corporibus se minime egredi pos-
se iactabant, nisi idem ipse dijs sacra ageret Gallicanus. Qui ea de re conuentus, cum face-
re renuisset, Iuliani rescripto ex Italiæ finibus abire iussus, se contulit Alexandriam: vbi a
Rauciano Comite truncatus capite, martyrium feliciter consecutus est. Quo eodem tē-
pore Romæ Hilarius Gallicani perneccssarius, necnon Donatus Episcopus Aretinus, spe-
ctatæ vir sanctitudinis, obtruncatione capitis martyrium consummarunt. Hæc autem tū
[a] Die 25. Iunij 10. Iulij. 7. Augusti. ipsorum Acta, tum etiam tabulæ Ecclesiasticæ, quibus singulorum natales dies [a] conscri-
pti habentur, anniuersariæ memoriæ celebratione testantur.

Sed post hæc Ioannem & Paulum in aula Constantini Magni inter primos olim edu-
catos, & honoribus auctos, negantes se velle deinceps inter Iuliani familiares adnume- B
rari, Terentianus Prætorianorum Præfectus domi conuentos, & ad Iouis cultum inui-
tatos, renuentes, abscissis eorum capitibus, secreto sepeliendos curauit; rumorem illum
de ipsis in vulgus dissipans, eos exilij sententia condemnatos solum vertisse. Sed dæmo-
nes martyrum gloria atque virtute magnopere cruciati, scelus perpetratum aperuerunt,
dum ex obsessis corporibus inclamarent, Paulum, & Ioannem gladio Terentiani esse ne-
catos: quorum vnus, idemq. eiusdem Terentiani filius arreptitius ad sepulchrum mar-
PAVLI ET IOANNIS CERTAMEN. tyrum, quod ipsi dæmones inuiti manifestarant, adductus, continuo liberatus est. Quo tā
mirifico signo ipse Terentianus admonitus, missum fecit prorsus patriorum deorū cul-
tum; Christoq. credens, initiari voluit sacro baptismo; ipsumq. certamen martyrum,
cuius auctor extiterat, scriptorum monumentis perpetuæ memoriæ commendauit: quæ
tamen haud ea esse prorsus contendimus, quæ præ manibus hodie habentur, sed ex illis C
nonnulla accepta, additaq. alia, quæ veritati haud videntur posse congruere: vt dum res
gesta ita ponitur Romæ, cum ibi Iulianus Imperator adesset; quem constat his persecu-
tionis temporibus, quibus solus regnauit, numquam recessisse ab Oriente. Clara est horū
[b] Die 26. Iunij martyrum memoria, publicis consignata monumentis, dici natalis dedicatione solēni [b]:
qua anniuersaria recurrente die, nempe sexto Kalendas Iulij, Iulianus occisus in Perside
dedit meritas de effuso sanguine martyrum pœnas.

Hoc tempore Pigmenius Romanæ Ecclesiæ presbyter tituli Pastoris, nihil sub impio
PIGMENII MARTYRIVM. Imperatore remittens vigoris animi in detestandis Gentium dijs, ac sub Christianis Im-
peratoribus fecerat, violenta Gentilium manu præcipitatus in Tyberim, quam diu opta-
uerat, martyrij coronam consecutus est nono Kalendas Aprilis, qua die eius memoria in
Ecclesiasticis indicibus adscripta integra permanet: Acta vero martyrij illius nonnihil D
apparent esse corrupta.

Ex clero item Romano gladio martyrium consummasse Priscum presbyterū, & Pri-
ROMANI CLERICI ET ALII MARTYRES. scillianum inferioris ordinis clericum, indicant pariter tabulæ Ecclesiasticæ pridie Nonas
Ianuarij: qua etiam die sub eodem Iuliano subijsse pro fide Christiana certamen Benedi-
ctam religiosam feminam, in ijsdem notatum habetur, necnon natalis Dafrosæ clarissi-
mæ fœminæ vxoris Flauiani Expræfecti, quæ post damnationem viri exilium passa, reli-
gionis causa occidi iubetur: quorum filia Babiana virgo tamdiu plumbatis cæsa est, quo-
usque spiritum efflaret: cuius corpus insepultum cum biduo iacuisset, tandem apud ma-
trem atque sororem Demetriam a Ioanne presbytero tumulatum est quarto Nonas De-
cembris iuxta Palatium Licinianum. Ipsa vero Demetria eadem ex causa vndecimo Ka-
lendas Iulij nobile certamen exegerat, & ex victoria coronam martyrij fuerat consecuta. E
Pater vero, quem diximus, Flauianus (cum alij Fabianum dicunt, nonnulli Faustum) post
præfecturam laudabiliter functam, proscriptione, & inscriptione instar seruilis personæ
reddens, inter martyres meruit adnumerari. Extant horum martyrij Acta, sed deprauata
nonnihil; vt tutius sit pauca ex eorum titulis adscriptis in antiquis Ecclesiasticis tabulis
certa sumere, quam ex incertis plura deducere. Tu consule de his omnibus nostras ad
Martyrologium Notas. Nobilitata tunc quoque fuit Romana Ecclesia corona Ioannis
presbyteri nono Kalendas Iunij, quo die natalis eius anniuersaria celebritate recurrit: hic
enim ante simulacrum Solis via Salaria veteri decollatus est, corpusq. eius sepultum a
Concordio presbytero ad Concilia martyrum.

Sed præstitit Deus in his martyrum Romæ exhibitis certaminibus, vt per Ma-
gistra-

A gistratum illum, vicariam præfecturam gerentem, per quem sic sæuierat in Christia- GORDIANI
nos Gordianum videlicet, Iuliani impietas argueretur, retundereturq. temeritas, dum CERTAMEN.
quem ad necem Fidelium ille delegerat, Christi nominis egregium confessorem ac
martyrem factum Ecclesia lucrata est. Hæc autem quo modo se habuerint, ex anti-
quis monumentis Actorum eius, atque tabulis Ecclesiasticis, rem paucis complexam
in medium adducemus. Accidit namque, vt Ianuarius presbyter coram Gordiano Vi-
cario religionis causa sisteretur, sub titulo tamen maleficij: Qui, afflante eum diuino
spiritu, sic cum eo locutus est, vt eumdem apud se custoditum postea Gordianus noctu
vna cum Marina coniuge conueniret; ac pœnitens dolensq. de fuso Christiano sangui-
ne, spe veniæ consequendæ, baptismum æterni supplicij euitandi causa petierit: Qui &
ab eodem pijs monitis confirmatus, vna cum coniuge & ex familia quinquaginta tribus,
B baptizatus est, conflato Iouis simulacro quasi fidei obside tradito Ianuario. Re tandem
per Clementianum Tribunum comperta, nunciataq. Iuliano: totoq. negotio, quod tā-
quam portentum habitum est, magicis incantationibus adscripto, in Gordianum ira Im-
peratoris exarsit; quem in primis magistratu depositum, suffecitq. in locum eius Clemen-
tianum, cuius & iudicio illum subiecit, qui habita de viro sæuissima quæstione, sacrifi-
care renuentem plumbatis cæsum, gladio subiecit capite amputandum ante templum
Telluris. Expositum vero canibus corpus, sed diuina virtute custoditum illæsum,
quinta die a Fidelibus sublatum, via Latina ad Cryptas defertur, conditurq. iuxta
Epimachum martyrem: vnde & accidit, vt vna eademq. die ab Ecclesia vtriusque na-
talis agatur. Vxor autem Gordiani Marina damnata est præ ignominia ad Aquas Sal-
uias, seu potius (vt habet alia lectio antiquorum codicum) ad Aquas Salinas, ad ser-
C uitium rusticorum. Ianuarius vero presbyter inscriptione notatus est. Quodnam au-
tem huiusmodi supplicium esset, in Notis diximus. Hæc omnia ex ipsorum Actis, at-
que tabulis Ecclesiasticis.

Porro illud in Actis dissplicet (vt de alijs dictum est) quod quæ tempore Iuliani & per
eiusdem Imperatoris magistratus gesta sunt, & fortasse etiam eiusdem Iuliani rescriptis,
eadem coram ipso facta esse dicuntur, atque Romæ: cum ex Ammiano, & alijs satis li-
queat, eumdem toto Imperij sui tempore versatum esse in Oriente. Ceterum (vt vidi-
mus) qui ab ipso Romæ rebus publicis magistratus præfecti erant, ex ipsius sententia ne-
gotium facessere Christianis, vt licuerat, non destiterunt, eo potissimum ad supplicia
inferenda vsi titulo, quod magi Fideles essent, in quos vt magiæ reos constitutos iube-
rent animaduerti: prout etiam Ammianus de Aproniano Vrbis præfecto testatur: de ip-
D so dicemus anno sequenti, quo eam præfecturam eum esse consecutum, idem auctor af-
firmat. Passus est item Romæ Leopardus domesticus Iuliani pridie Kalendas Octobris:
qua die publico titulo eius memoria in tabulis Ecclesiasticis notata habetur.

Ceterum quod in Oriente frequenter ac Romæ aduersus Christianos actum nouimus;
id etiam in alijs prouincijs Orbis Occidentalis Romano subiectis Imperio factitatum, nō
ambigimus: cum nihil antiquius esset apud Apostatā Principem, quam prostratum eri-
gere deorum cultum, & excrescentem nimium (vt sibi videbatur) Christianam religio-
nem comprimere. Hæc quidem absque nece piorum, rerumq. ipsorum graui iactura
confici, haud facile concessum erat: sed quod (vt frequenter inculcatum est) absque titu-
lo Christianitatis, sed alijs confictis criminibus eiusmodi de illis iudicia exercerentur; in-
de, puto, obscuræ remanserunt res gestæ plurimorum martyrum. In Gallijs namque,
E vbi præfecturam gessit (vt dicemus) Sallustius Iuliano omnium carissimus, ob idq. Chri-
stianorum acerbissimus hostis, passos reperimus quatuor germanos, Eliphium Tullen-
sem virum, eius fratrem Eucharium Episcopum, & sorores Libariam, atque Susannam, MARTYRES PASSI IN GALLIIS.
vt eorumdem martyrum Acta [a] significant: At perperam, mea sententia, dicuntur con-
summasse martyrium, dum Iulianus adhuc cum exercitu in Gallijs moraretur: nam eo [a] Cōscripsit Ruperi. Abb. Tuit. Recitat Sur. to. 5. die 10. Octob.
tempore ipsum se Christianum ficte saltem exhibuisse, & de rebus Christianorum bene
meritum esse, superius dictum est.

Sed quodnam pugnans pro fidei confessione specimen Christianæ constantiæ edide-
rit in castris tūc militans sub Tribuno Victricius, qui postea creatus fuit Episcopus Rho-
tomagensis; nobilem scripram historiam a nobilissimo atque sanctissimo viro hic oppor-
tune recenseamus, certamen quidem eius sub Iuliano Apostata cōtigisse produnt Eccle-
siastica monumenta, Martyrologium inquam Romanum die natali ipsius: sed cum nec

Universidad de Deusto
Biblioteca

alius post Iulianum fuerit Ethnicus Imperator, in cuius castris Christianus miles absque A
dispendio pietatis militare valeret; certamen Victricij ad istud ipsum tempus referendum esse, necessitas exigit argumenti. Paulinus igitur post multa egregia de viro hoc enarrata, hæc subdit [a] de eius agone, sic ipsum alloquens:

a Paulin. epist. 26.

Cum primo Christi amore succensus, ordinante ipso Domino quamdam operis sui pompam, per insignem consilio militari diem progressus in campum es, toto illo, quem iam mente respueras, muniminum bellicorum præcinctus ornatu, cunctisq. mirantibus accuratissimos in te habitus ac terribiles apparatus, repente obstupefacto conuersus exercitu ante pedes sacrilegi Tribuni militiæ sacramenta permutans, arma sanguinis abiecisti, vt arma pacis indueres, contemnens armari ferro, quia armabaris Christo. Et illico antiqui serpentis inuidia concitato in furias Tribuno, districtus in verbera & vastis fustibus fractus; nec tamen victus es, quia Crucis ligno innitebaris: geminataq. mox corpo- B
ri pœna, acuto testarum fragmine, laniata immanibus plagis membra, substratus * es, tunc mollius fulciente Christo, cuius tibi gremium lectulus erat, & dextra puluinar: Vnde ad maiorem hostem, necdum vulneribus obductis, incenso potius eorum dolore, quam fracta virtute, reparatus, fortior prosiluisti; oblatusq. Comiti, de potentiore inimico glorioſius triumphasti, nec ausis vltra diaboli satellitibus superata ingerere tormenta, capitalemq. sententiam meditantibus, vt vel fine carnalis tuæ vitæ vinci desinerent: Dominus noster fortis & potens & inuictus in prælio, conspicuis mirabilibus, pectora quamlibet obdurata confudit. Nam carnifex, qui in itinere, quo percussorem tuum sacra victima sequebaris, ceruicem tuam insultans minaciter attingendi temeritate violauerat, quasi ictus sui locum præcurrente gladium manu palpans, excussis illico oculis cæcitate percussus est. C

** subtritus*

O Christi ineffabilis bonitas, quantum in suos ostendit affectum! Iniuriam confessoris
b Luc. 23. sui non tulit impunitam, qui suis crucifixoribus rogauit [b] ignosci: contumeliam martyris statim vltus est, qui passionem suam noluit vindicari. Sed ea ipsa ira pietas est. Idcirco enim vnus cæcatus est, vt plures illuminarentur; & ipse forsitan, qui oculos carnis amiserat, lumina mentis acciperet. Statim deinceps maiore documento qui feralis custodiæ ministerium triste curabant; quas ipsi arctius innodatas & ad ossa depressas, vel exiguo, rogantibus vobis, beneficio relaxare noluerant catenas; conuersa in conspectu ipsorum prece vestra ad Deum Christum, sponte de manibus absolutis fluere viderunt: nec ausi renectere, quod Deus soluerat. Ad Comitem pauidi cucurrerunt, veritatem Dei pro confessoribus confitentes: quod auditum religiosè & creditum Comes Principi suo cum testimonio militum retulit. Et vt ipsius quoque repentina ad clementiam de furo- D
re conuersio inter mirabilia Dei numeraretur: factus est in te prædicator Christi, in quo esse deuouerat persecutor.

Puto & ipsum, tamquam Saulem aliquando Spiritu sancto Dominus impleuerat; quia & te sicut Dauid suum diligebat: vt sicut ille Rex quondam, dum ad Prophetas persequendos proficiscitur, affectus est; ita & Comes ille respersus gratia Domini, quæ de fidei tuæ abundantia redundabat, qui ad puniendum confessorem venerat, & ipse confessor abscederet: credidit enim; & quos sæuiens prædamnarat vt reos, laudans emisit vt sanctos: & testimonium perhibuit veritati, qui testes fidei punire cupiebat.] hæc Paulinus. At de Gallicanis martyribus hactenus: hi enim tantum sub Iuliano passi reperiuntur in Gallijs, & si qui alij nobis incomperti: cum tamen dire exagitatas esse eas prouincias sub præfectura Sallustij, illud etiam admoneat, quòd aduersus eumdem, E
siue Dioscorum vicem eius gerentem, scripsisse commentarium S. Hilarium Episco-
c Hieronym. de scriptor. Eccles. in Hilario. pum Pictauiensem, S. Hieronymus [c] auctor est: cuius cum idem meminit in epistola ad Magnum, sic ait: Breuiq. libello, quid in litteris posset, ostendit.] De Sallustio autem sequenti anno, quo gessit ordinarium Consulatum, agendum est. Vtinam extaret liber ille, cuius iactura non res gestæ tantum aduersus Ecclesiam Gallicanam, sed & aliæ complures ad alias Occidentis Ecclesias pertinentes, perpetua obliuione sepultæ, remanserunt obscuræ.

Sed quinam fuerit sub Iuliano status Ecclesiæ Africanæ, iam oratio prosequatur. Donatistæ enim, qui grauissime hactenus pertulissent Christianos Imperatores fauentes Catholicis, Constantinum Magnum, Constantem atque Constantium filios; quorum rescriptis, qui ceteris ad schisma duces esse videbantur, exilio condemnati fuerant: nouo aduenientе

A niente Imperatore a fide apostata, quem & scirent detestari prædecessorum Christianorum Principum acta, atque relegatos a Constantio exilio soluisse: legationem ad ipsum mittunt, ab exilio irrogato liberari petentes, ablatasq. sibi basilicas reddi. Fuerunt nomina Legatorum, vt ex S. Augustino [a] didicimus, Rogatianus, Pontius, & Cassianus: Antiquiores, inquit, sunt Ecclesiæ preces ad Dominum pro vnitate Christi, quam Rogatiani, Pontij, & Cassiani ad Iulianum pro parte Donati.]

DONATISTARVM LEGATIO AD IVLIANVM.

a Augustin. cont. litt. Petil. lib. 2 c. 79.

Magno plane malo Catholicæ Africanæ Ecclesiæ accidit Imperium Iuliani: nam consopitum ac pene extinctum schisma tot annis, tantoq. studio in hoc insudantibus, qui antecesserant, Christianis Imperatoribus; mox aspirante illis gratia Iuliani, denuo excitatum maioribus flammarum globis erupit. Testatur id quidem in primis Optatus, cum
ait [b]: Hoc eodem tempore duces & principes vestros merita relegauerant sua: in Eccle- B
sia nulla fuerant schismata, nec Paganis licebat exercere sacra sacrilega: pax Deo placita apud omnes Christianos populos habitabat: diabolus mærebat in templis, vos in regionibus alienis. Deinde alter (vt omnibus notum est) secutus Imperator, vobiscum vota siniſtra concipiens, ex famulo Dei factus est minister inimici, apostatam se edictis suis testatus est. Quem precibus rogastis, vt reuerti possetis. Quas preces si vos negatis misisse nos legimus.

b Optat. lib. 2.

Erant eiusmodi Donatistarũ preces adulationis plenæ: de quibus Augustinus ad Donatistas [c]: Hæc, inquit, erat eius prædicanda iustitia, quam supplicantes Rogatianus & Pontius laudauerunt, dicentes homini apostatæ, quod apud eum sola iustitia haberet locum.] & aduersus litteras Petiliani [d] sic: Imperatori Pagano & apostatæ dixistis, quod apud eum sola iustitia locum haberet: quibus precibus & rescripto, sicut ibi scriptũ est C
(sicut allegationis gesta testantur) pars Donati vniuersaliter vsa est.] Quanti autem ponderis hæc essent verba, alibi scribens ad Vincentium, ita declarat [e]: Iuliano Imperatori dixerunt, quod apud eum iustitia sola locum haberet, quem certe apostatam nouerant, & idololatrijs deditum sic videbant, vt aut iustitiam esse idololatriam faterentur, aut se scelerate mentitos negare non possent, vt apud eum dicerent solum locum habere iustitiam, apud quem magnum locum cernerent habere idololatriam. Sed fuerit error in verbo: de facto quid dicis? &c.]

c Aug. Ad Donat. epist. 166.

d Augustin. cont. litt. Petil. lib. 2 cap. 97.

e Aug. epist. 48.

Quam vero facile his annuerit Iulianus, sic subdit Optatus: Nec difficultatem præbuit quem rogastis. Ire præcepit pro voto suo, quos intellexerat ad disturbandam pacem cum furore esse venturos. Erubescite, si vllus est pudor. Eadem voce vobis libertas est reddita, qua voce idolorum patefieri iussa sunt templa: Eisdem pene momentis ve- D
ster furor in Africam reuertitur, quibus diabolus de suis carceribus relaxatur. Et non erubescitis, qui vno tempore cum inimico communia gaudia possidetis?] Quid autem Iulianus tũc rescripserit pro Donatistis, ex eius fragmẽto, quod supereſt, & recitat S. Augustinus, licet accipere: nam ait [f]: Eas enim, *nempe Basilicas*, iubente inimico Christi accepistis, in quibus iussa Christi contemneretis, dum validum & verũ vobis videtur quod Iulianus constituit, dicens: Hoc quoque supplicantibus Rogatiano, Pontio, Cassiano, & ceteris Episcopis, sed & clericis, accedit ad cumulum, vt abolitis quæ aduersus eos sine rescripto perperam gesta sunt, in antiquum statum cuncta reuocentur.] hactenus recitata ab eo pauca verba rescripti. & inferius aduersus ipsos, post multa in eos inuectus, hæc addit: Cur in basilicis possidendis Iuliani rescriptum tenetis, & in Ecclesiæ pace amplectenda Christi Euangelium non tenetis? Clamamus & nos: Quæ perperam gesta E
sunt, in antiquum statum cuncta reuocentur: antiquius est Euangelium Christi, quam rescriptum Iuliani, &c.]

IVLIANVS FAVET DONATISTIS.

f Augustin. cont. litt. Petil. lib. 2. c. 97.

IVLIANI RESCRIPTVM PRO DONATISTIS.

Porro eiusmodi Donatistarum a Iuliano impetratum, rescriptum, in ipsorum ignominiam Honorius Imperator postea publicis locis affigendum curauit, huiusmodi ad Hadrianum Præfectum Prætorio dato edicto [g]: Rescriptum, quod Donatistæ a Iuliano tũc Principe impetrasse dicuntur, proposito programmate, celeberrimis in locis volumus anteferri, & gesta, quibus est eiusmodi allegatio inserta, subnecti: Quo omnibus innotescat & Catholicæ confidentiæ stabilita constantia, & Donatistarum desperatio fucata perfidia. Datũ quinto Kalend. Martias, Rauennæ, Stilichone & Aureliano Coss.] Ex his quidem pensare licet, quale fuerit eiusmodi pro Donatistis datum a Iuliano rescriptum, quod post tot annos ipse Imperator Honorius publico voluit exponi ludibrio, quo illorum temeritas atque procacitas omnibus ostentui esset. Quid autem indulgendo Dona-

HONORIVS IMP. PUBLICE EXPONIT EDICTVM IVLIANI.

g l. 37. de hæret. C. Theod.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tistis, relaxandoq. eos ab exilio obtenderit Iulianus, S. Ioannes Chrysostomus alia occa- A
a Chrysost. lib. cont. Gent. CONSILIVM IVLIANI. sione docet his verbis [a]: Vafer ille & callidus, quos intelligebat ob peccatū aliquod Christianorum conuentuum Principibus pœnas dedisse, & a præfectura, quam gerebant, amotos, omnes liberos esse siuit: hoc modo pessimis quibusq. licentiam largiens, Ecclesiæ leges subuertens, denique omnes inter se committens: fore enim sperabat, vt postea minori negotio debellarentur, si prius bello inter se conflictati fuissent. Quin etiam quemdam (huic Stephano nomen erat) tum ob doctrinæ peruersitatem, tum ob vitæ improbitatem, ab Ecclesiastico principatu amotum, iubet de integro magisterij sedem occupare.] hæc Chrysostomus.

Ex sententia plane illi res accidit, vt eius rescripto relaxati ab exilio Donatistarum Episcopi factiosissimi duces schismatis, maximo ferrentur impetu in Catholicos, grassatorum instar atque prædonum. Quæ autem perduelles Christianæ concordiæ, Apostatæ B
b Optat. lib. 2. DONATISTARVM FVROR ADVERSVS CATHOLICOS Imperatoris innixi præsidio, egerint, & qualia quamq. funesta ac deplorata patrauerint, Optatus satis accurate [b] recenset, cum ait: Venistis rabidi: venistis irati, membra laniantes Ecclesiæ: subtiles in seductionibus, in cædibus immanes, filios pacis ad bella prouocantes. De sedibus suis multos fecistis extorres; cum conducta manu venientes, basilicas inuasistis: multi ex numero vestro per loca plurima, quæ sub nominibus dicere longum est, cruentas operati sunt cædes, & tam atroces, vt de talibus factis ab illius temporis Iudicibus relatio mitteretur. Sed interuenit & occurrit iudicium Dei, vt ille, qui vos iamdudum redire iusserat, Imperator profanus & sacrilegus moreretur: qui persecutionem, vobis prouocantibus, iam miserat, aut mittere disponebat. Operata est apud loca supradicta in Catholicos trucidatio. Memoramini per loca singula, qui fuerint vestri discursus. Nonne de numero vestro fuerunt Felix Diabensis, Ianuarius Flamen Pi- C
stensis, & ceteri, qui tota celeritate cucurrerunt ad castellum Lemellense? vbi cum contra importunitatem suam viderent basilicam clausam, præsentes iusserunt comites suos, vt ascenderent culmina, nudarent tecta, iactarent tegulas. Imperia eorum sine mora completa sunt: & cum altare defenderent diaconi Catholici, tegulis plurimi cruentati sunt, Primus filius Ianuarij, & Donatus filius Nini, vrgentibus & præsentibus Coepiscopis vestris supra memoratis: vt sine dubio de vobis dictum sit: Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. De qua re Primosus Episcopus Catholicus loci supra memorati in Concilio vestro apud Thæuestinam ciuitatem questus est, & querelas eius dissimulanter audistis. Ecce a vobis factum est quod dixistis, Ecclesiam non esse, quæ cruentis morsibus pascitur: & aliud sunt milites missi, aliud Episcopi ordinati.] & paulo post. D

Similiter & apud Carpos non tibi videntur inexpiabiles sordes? In Mauritaniæ ciuitatibus, vobis instantibus, quassatio populi facta est: mortui sunt in vteris matrum, qui fuerant nascituri.] & rursus: Quid commemorem Thipasam Cæsarienſis Mauritaniæ ciuitatem? ad quam de Numidia Vrbanus Formensis, & Felix Idicrensis, duæ faculæ incensæ liuoribus cucurrerunt: qui & eorum in pace positorum animos perturbantes, nōnullorum officialium & fauore & furore iuuante, & Athenio Præside præsente cum signis, Catholica frequētia exturbata & cruētata, de sedibus suis expulsa est: lacerati sunt viri, tractæ sunt matronæ, infantes necati, abacti sunt partus. Ecce Ecclesia vestra, Episcopis ducibus, cruentis morsibus pasta est.] & post pauca: Et quod, inquit, vobis leue videtur, facinus immane commissum est. Vt omnia sacrosancta supra memorati vestri
QVID IN SS. EVCHARISTIAM DONATISTAE. Episcopi violarent, iusserunt Eucharistiam canibus fundi, non sine signo diuini iudicij: E
nam ijdem canes accensi rabie, ipsos dominos suos quasi latrones, sancti corporis reos, dente vindice, tamquam ignotos & inimicos laniauerunt. Ampullam quoque Chrismatis per fenestram, vt frangerent, iactauerunt: & cum casum adiuuaret abiectio, non defuit manus Angelica, quæ ampullā spiritali subuectione deduceret: proiecta casum sentire non potuit, Deo muniente, illæsa inter saxa consedit.] En probe vides, lector, inter quos recensendi sint, qui nostro hoc infelicissimo sæculo, vel his paria, vel certe magis horrenda, in sacrosancta Ecclesiæ Catholicæ sacramenta, eodem quo Donatistæ, satanico agitati spiritu perpetraruht. Sed & puto intelligis, eos rabidiores canibus, & silicibus duriores redditos esse, qui diuinorum sacramentorum veritatem adeo cæcutientes impugnant, hisce eam certis atque adeo manifestis miraculis contestantibus. Sed nec desunt istis scelera illa, quæ de ijsdem Donatistis Optatus mox subdit his verbis:

Inde

A Inde reuertentes Vrbanus Formensis, & Felix Idicrensis, inuenerunt Matres, quas de castimonialibus fecerunt mulieres. Ecce quales, frater Parmeniane, Episcopos celas: & cum pro tuis erubescere debueras, Catholicos innocentes accusas. Interea supra memoratus Felix, inter sua crimina & facinora nefanda, ab eo compressam puellam, cui mitram ipse imposuerat, a qua paulo ante Pater vocabatur, nefarie incestare minime dubitauit: & quasi de peccato sanctior fieret, inde velociter properauit. Sic Donatum annorum septuaginta Episcopum, hominem innocentem, spoliare ausus est Episcopali nomine & officio & honore. Venit schismaticus ad Catholicum, ad innocentem reus, ad Dei sacerdotem sacrilegus, incestus ad castum, ad Episcopum iam non Episcopus; sed de placito & de coniuratione vestra securus, vestris legibus & decretis armatus: manus, quæ paulo ante peccata grauauerant, capiti innocentis iniecit: & de illa lingua ausus est
B ferre sententiam, quæ iam nec ad pœnitentiam agendam vel idonea videbatur.] Post hæc autem ab eodem Optato pluribus, vt par erat, exaggerata; quid tandem per expulsionem Catholicorum Episcoporum molirentur, subdit, sic dicens [a]:

VIM INFERVNT SACRIS VIRGINIBVS DONATISTAE

a Optat. lib. 2.

Nunc quoniam erubescenda gaudia vestra probauimus, & furor vester tot locis ostensus est: restat de profunda impietate vestra aliquid dicere. Nam omnia, quæ a vobis aut facta sunt, aut dicta, quis poterit explicare? Sic cuncta malignitate quadam ordinasse vos constat, vt in vna specie operis, species alias implerentis: vt dum presbyter, aut Episcopus deijcitur, sic populus caperetur. Quo modo posset turba hominum stare, quæ rectorem suum elisum esse conspiceret? Non aliter, quam quocumque casu pastore occiso, lupi grassantur. Exorcizastis & lauistis sine causa parietes, vt hoc nequitiæ genere subrueretis simplicissimorum hominum mentes. Talibus consilijs vestris nonnullorum
C animi iugulati sunt: & sub nube simplicitatis, obcæcato lumine, vt miseros sterneretis, sagittas de pharetra pectoris vestri seductionibus præmisistis: vt de vobis Spiritus sanctus per Dauid Prophetam in Psalmo decimo prædixerit: Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, parauerunt sagittas in pharetra, ad sagittandum in obscuro rectos corde. Quid a vobis minus factum est? Vestris consilijs sagittati sunt innocentes, exarmati Fideles, honore nominis sui spoliati sunt sacerdotes. O impietas inaudita! quem iugulaueris, inter pœnitentiam & tormenta seruare! In comparatione operis vestri, latronum leuior videtur immanitas. Vos viuum facitis homicidium: latro iugulans, dat de morte compendium. Paupertate sensus sui circumuenti sunt, quos decipere potuistis. Perfecti enim fuerant illi, opere scilicet Dei, qui in eius nomine fuerant ordinati: at vos contra opus Dei hostiliter militatis, diuinum opus malitiæ vectibus destruentes. Apparet
D ergo de vobis dictum esse in decimo Psalmo: Quoniam quæ tu perfecisti, ipsi destruxerunt. Fecit vos superbos impietas vestra: sed accusat vos prospiciens de cælo iustitia: & iniqua vos gerentes error hominum laudat: vt de vobis in nono Psalmo dixerit Spiritus sanctus: Quoniam laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & qui iniqua egerit benedicitur. Quid iniquius, quam exorcizare Spiritum sanctum, altaria frangere, Eucharistiam animalibus proijcere? Et vt in errorem vos vester populus mittat; laudando felices appellant, & bene nominant, & per vos iurant, & personas vestras iam pro Deo habere noscuntur.] Ac rursus de eorum sacrilegijs:

IMPIVS DONATISTARVM CONATVS.

Indubitanter, inquit [b], & liquido demonstratum est, in diuinis sacramentis quid ne- b Optat. lib. 6.
farie feceritis. Iam illa ostendenda sunt, quæ crudeliter ac stulte vos fecisse, negare mi- DONATISTARVM IMMANIA SACRILEGIA.
nime poteritis. Quid enim est tam sacrilegum, quam altaria Dei, in quibus vos aliquan-
E do obtulistis, frangere, radere, remouere? in quibus vota populi, & mēbra Christi portata sunt: quo Deus omnipotens inuocatus sit: quo postulatus descendit Spiritus sanctus: vnde a multis pignus salutis æternæ, & tutela fidei, & spes resurrectionis accepta est? Altaria, inquam, in quibus fraternitatis munera non iussit Saluator poni, nisi quæ essent de pace condita: Depone, inquit, munus tuum ante altare, & prius concorda cum fratre tuo, vt possit pro te sacerdos offerre. Quid est enim altare, nisi sedes & corporis & sanguinis Christi? Hæc omnia furor vester aut rasit, aut fregit, aut remouit. Hoc igitur inexpiabile nefas, si de aliqua ratione descendit, vno modo fieri debuit. Sed, vt æstimo; alio loco copia lignorum frangi iussit; alio, vt altaria raderentur, lignorum inopia imperauit; vt remouerentur, ex parte verecundia iussit: vbique tamen nefas est, dum tantæ rei manus sacrilegas & impias intuliſtis. Quid perditorum conductam referam multitudinem, & vinum in mercedem sceleris datum? quod vt immundo ore sacrilegis

hausti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

hauſtibus biberetur, calida de fragmentis altarium facta eſt. Si liuoris iudicio nos vobis A
ſordidi videbamur; quid vobis fecerat Deus, qui illuc inuocari conſueuerat? Quid vos
offenderat Chriſtus, cuius illic per certa momenta corpus & ſanguis habitabat? Quid
vos offendiſtis etiam vos ipſi, vt illa altaria frangeretis, in quibus ante nos per longa
temporum ſpatia ſancte (vt arbitramini) obtuliſtis? Dum impie perſequimini manus no-
ſtras illic, vbi corpus Chriſti habitabat, feriſtis & veſtras.] & poſt alia plura id genus in-
culcata, ſic de fractione ſacrorum calicum [a]:

[a] Optat. lib. 6.

CONFLATI CALICES A DONATISTIS.

Hoc tamen immane facinus geminatum eſt dum fregiſtis etiam calices, Chriſti ſan-
guinis portatores: quorum ſpecies reuocaſtis in maſſas, mercem nefarijs nundinis pro-
curantes; ad quam nec emptores eligere voluiſtis, ſacrilegi, dum inconſiderate vendidi-
ſtis. Paſſi eſtis etiam comburi manus veſtras, quibus ante nos eoſdem calices tractabatis:
eam rē tamen paſſim vendi iuſſiſtis. Emere forſitan in vſus ſuos ſordidæ mulieres: eme- B
runt Pagani, facturi vaſa, in quibus incenderent idolis ſuis. O ſcelus nefarium! o facinus
inauditum! auferre Deo, quod idolis præſtes: ſubducere Chriſto, quod proficiat ſacri-
legio!] rurſum vero, quid in ſacratas a Catholicis Deo virgines admiſerint, dum & ſi-
gnum dedicationis impoſitum illis abſtulerint, & aliud denuo ipſis impoſuerint, idem
declarat his verbis [b]:

[b] Idem lib. 6.

SACRATAE VIRGINES AD SECVNDAM PROFESSIONEM COGVNTVR.

Iam illud quam ſtultum, quam vanum, quod ad voluntatem & quaſi ad dignitatem
veſtram reuocare voluiſtis, vt virgines Dei agerent pœnitentiam? vt iamdudum profeſ-
ſæ ſigna voluntatis capitibus, poſtea vobis iubentibus immutarent? vt mitrellas alias
proijcerent, alias acciperent?] erant mitrellæ in Africana Eccleſia ornamenti capitis ge-
nus, quod ſacrandis virginibus ab Epiſcopis ſoleret imponi, ſicut Romæ & alijs in locis
ſimplex ſacrum velum. Quod enim virgines ſic Deo dicatæ, ſponſæ Chriſti ex more di- C
cerentur; eo inſigni illarum capita tegere, quo a nubendis diſcriminarentur virginibus,
conſueuerunt Antiſtites. erat enim capitis tegumentum ex lana, purpura tamen pictum
potius, quam tinctum. fortaſſe Chriſti nomen, vel Crucis ſignum in eo purpureo co-
lore erat expreſſum: per quod omnibus indicaretur, virginem illud geſtantem iam pro-
feſſam eſſe perpetuam virginitatem, & Chriſti deſponſatione Deo dicatam. Nam idem
Optatus [c] inferius, dum ait, virginitatem ſeruare, eſſe voluntatis, non neceſſitatis, hæc [c] Optat. lib. 6.
de mitrella: Nec vlla ſunt præcepta coniuncta, vel de qua lana mitrella fieret, aut de
qua purpura pingeretur: non enim panno poteſt virginitas adiuuari: non enim inde
compeſcuntur æſtus animi, quos interdum ætas accendit.] & paulo poſt:

CVR MITRELLA VIRGINIBVS IMPONERETVR.

Res inuenta eſt ad ſignum capitis, non ad remedium caſtitatis. Denique talis pannus
& deturbari, & rodi, & perire poteſt: & tamen virginitas ſi illæſa ſit, ſine mitrella tuta D
eſſe poteſt. Spiritale nubendi hoc genus eſt: in nuptias ſponſi iam venerant voluntate
& profeſſione ſua: & vt ſæcularibus nuptijs ſe renunciaſſe monſtrarent, ſpiritali ſponſo
ſoluerant crinem, iam cæleſtes celebrauerant nuptias. Quid eſt quod eas iterum crines
ſoluere coegiſtis? Quid, inquam, quod ab ipſis per vos exacta eſt profeſſio ſecunda? Quis
eſt alter ſpiritalis ſponſus, cui iterum nuberent? Quando mortuus eſt cui nupſerant, vt
iterum nubant? Nudaſtis denuo capita iam velata: de quibus profeſſionis detraxiſtis in-
dicia, quæ contra raptores aut petitores viderentur inuenta. In mitrella indicium eſt
voluntatis, non caſtitatis auxilium; vt rem iam Deo deuotam, ne qui ſponſabat, perſe-
ueret petere; aut ne raptor audeat violare. ſignum eſt ergo, non ſacramentum. Inueni-
ſtis igitur huiuſmodi virgines, quæ iam ſpiritualiter nupſerant: quaſi ſecundas coegiſtis
ad nuptias: vt crines iterū ſoluerent, imperaſtis. Hoc nec mulieres patiuntur, quæ car- E
naliter nubunt: ex quibus ſi alicui maritum mutare contigerit, non repetitur illa tem-
poralis feſtiuitas: non in altum tollitur; non populi frequentia procuratur.] nem-
pe quod nubentibus viduis feſtiua gaudia nuptiarum minime ab Eccleſia concedi
ſolerent.

VIRGINES SACRAE REDDITAE PROFANAE.

Quonam autem profano ritu ſacratas a Catholicis ſacerdotibus Deo virgines, illi, vt
ſuæ eas facerent communicationis, purgare ſolerent, idem Optatus ſubdit his verbis:
Iam conſecratas Deo aſperſiſtis immundis cineribus: crines iuſſiſtis etiā ſalſa aqua per-
fundi. Et vtinam vel id quod tuliſtis, velociter reuocare velletis. Interpoſuiſtis moras,
vt retractæ in priſtino habitu aliquæ diutius remanerent, retractis ſignis, quibus ſe iam-
dudum contra petitores & raptores muniuerant. Qui cum viderent, præſcriptionem ſi-
bi iamdudum oppoſitam a vobis eſſe ſublatam, de ſponſis raptores effecti ſunt: nec vi-
ſus eſt

A ſus eſt ſibi vnuſquiſque peccaſſe, dum talem rapit, qualem viderat, quando vt vxorem
acciperet, poſtulabat. In hoc genere tanta damna feciſtis Deo, quanta lucra Diabolo
procuraſtis. Conflaſtis impie calices, crudeliter fregiſtis, & inconſulte raſiſtis altaria.
Puellas miſeras non ſine opprobrio, vt ſecundas mitrellas acciperent, coegiſtis.] ac de
his hactenus Optatus.

QVID MITRELLA.

Quidnam vero ſignificaretur per mitrellas, ſeu mitellas, quæ vt virginitatis ſigna, ſa-
cratis Deo virginibus imponi ſolerent, eſt accuratius inueſtigandum. Haud enim quis
putet fuiſſe mitrellas capitis ornamentum pretioſum ac ſplendidum, inſtar illius Iudith [a],
de quo diuina ſcriptura ait: Colligauit cincinnos ſuos mitra] ſed potius ſimplex tegu-
mentum, de quo Vlpianus [b] ad Sabinum, cum agit de ſtola, pallijs, tunicis, capitijs, zonis,
ac mitris: Quæ, inquit, magis tegendi capitis, quam ornandi cauſa ſunt comparata.] De
B eodem capitis tegumento Apuleius [c]. Mitella, inquit, textili contecto capite.] Erat au-
tem & aliud genus mitræ, ſeu mitellæ, quod a Paulo Iureconſulto [d] inter ornamenta re-
cenſetur muliebria. de eiuſmodi mitellis meminit S. Hieronymus [e] ad Marcellam, cū agit
de S. Bleſilla: Tunc, inquit, crines ancillulæ diſponebant, & mitellis criſpantibus vertex
arctabatur innoxius: nunc neglectum caput ſcit ſibi tantū ſufficere, quod velatur.] hæc
ipſe. Ceterum ad primum genus mitellæ, non ad ſecundum referendæ ſunt mitellæ, quibus
erant ſolitæ in Eccleſia Africana ſacræ velari virgines; licet purpura illæ pictæ eſſent;
cum tamē eiuſmodi veli genus nigri coloris in Romana Eccleſia ad velandas Deo deuo-
tas virgines eſſe vſui conſueuerit. De quarum velo hæc S. Ambroſius aduerſus Symma-
chum: Non vittæ capiti decus, ſed ignobile velamen vſui nobile caſtitatis.] ſed de ſacrarū
velamine virginum diximus tomo primo Annalium.

[a] Iudith. 16.
[b] l. 23. ff. de aur. & arg. legato.
[c] Apul. de Aſin. lib. 7.
[d] l. 26. ff. cod.
[e] Hieron. epiſt. 23.

ABLATI CODICES, PALLAE, ET VELA A DONATISTIS.

C Addiderunt ad hæc & alia ſcelera, Donatiſtæ, nempe, vt adhibita potentia magiſtra-
tuū, ſacros codices & pallas & vela, ab ijs qui Catholicæ partis erant, violenter auferrent:
vnde eiuſdem Optati hæc etiam addita eſt iuſta querela: Et illud, inquit, prætermittere
nequeo, quod nec Deo eſt placitum, nec a veſtris cultoribus excuſari, nec ab aliquo ho-
mine defendi poteſt. Per iudicia ſæcularia, & leges publicas, diuinæ legis inſtrumenta,
executione officiorum, a plurimis eripienda eſſe dixiſtis; volentes ſoli habere, quod pax
in communione poſſederat. Non vereor Chriſtianus dicere, quod vobis poſtulantibus,
Gentilis executio non potuit ignorare. Velamina & inſtrumenta dominica extorſiſtis,
quæ iamdudum fuerant in communione poſſeſſa. Extorſiſtis cum codicibus pallas: iu-
dicio ſuperbiæ veſtræ, vtraque arbitrati eſtis eſſe polluta. Ni fallor, hæc purificare pro-
peraſtis: lauiſtis proculdubio pallas. Indicate quid de codicibus feceritis: in omnibus
D iudicium prouidentiæ veſtræ debet eſſe æquale: Aut vtrumque laua; aut vtrumque di-
mitte. quod ſi aliter facis, corrupiſti diligentiam tuam. pallam lauas, codicem non la-
uas. Si vna parte bonum, in altera malum eſt: non potes negare offendere in vna, ſi in
altera promereris. Et ſi gaudes, quod in vna videaris religioſus; debes & plangere, quia
teneris in altera parte ſacrilegus. Iam illud quale eſt, quod in multis locis etiam parie-
tes lauare voluiſtis, & incluſa ſpatia, ſalſa aqua & ſpargi * præcepiſtis? &c.] Magna pla- * Aſpergi
ne arte ſchiſmatici, quo rudem populum execratione & odio imbuerent in Catholicos,
quantum eos deteſtari deberent, his ſignis inſinuare ſolebant, validioribus quauis alia
comparata ad perſuadendum oratione: quod ipſum alij quoque factitare ſchiſmatici cō-
ſueuerunt, ac nouiſſime Græci dicuntur eadem miſerrime operari.

COEMETERIA SIBI VENDICANT DONATISTAE.

Quid rurſum Donatiſtæ in Catholicos egerint, Imperatoris ſibi arrogantes auctorita-
E tem, idem Optatus [f] docet, hæc addens: Quid referam etiam illam impietatem de ve- [f] Optat. lib. 6.
ſtra coniuratione venientem? quia ad hoc baſilicas inuadere voluiſtis, vt vobis ſolis cœ-
meteria vendicetis, non permittentes ſepeliri corpora Catholica: vt terreatis viuos, ma-
le tractatis & mortuos, negantes funeribus locum. Si inter viuentes fuerat certamen:
odia veſtra vel mors aliena compeſcat. Iam tacet, cum quo paulo ante litigabas. Quid
inſultas funeri? Quid impetis ſepulturam? Quid cum mortuis litigas? Perdidiſti mali-
tiæ fructum. Etſi corpora non vis in vnum quieſcere, animas tamen in vno apud Deum
poſitas non poteris ſeparare, &c.] hæc & alia plura Optatus. His igitur Donatiſtæ Iu-
liani Imperatoris fulti præſidijs, qui pene videbantur extincti, adeo inualuerunt aduer-
ſus Catholicos; vt omnes qui ſucceſſerunt Catholici Imperatores, licet aduerſus eos plu-
rimum laborauerint, vt ipſos ad communionem Catholicam reſtituerent, vel alio ali-
quo modo tollerent & abolerent, nunquam tamen id efficere valuerint. Quæ autem

poſt

Universidad de Deusto
Biblioteca

post Iuliani tempora ab eisdem gesta sint, suis locis dicturi sumus. modo reliquas a Iuliano sancitas leges recensemus. A

Quod igitur de rescripto aduersus Orthodoxos pro Donatistis a Iuliano dato pluribus actum est: iam de alijs ab eodem promulgatis aduersus Christianos edictis, sancitisq. legibus, & scriptis epistolis, hic vltimo loco anni huius paulo fusior (quod id exigat rerum copia) oratio instituenda est. Atque in primis illud aduertendum, non consueuisse ipsum Iulianum tantum ignominiæ causa (vt sæpe vidimus) nominare Christianos, Galilæos; sed vt eodem nomine ab omnibus ijdem dicerentur, scripto edicto sanxisse. Sic enim de ipso Gregorius Nazianzenus [a]: Atque illud sane perquam puerile, stultæq. leuitatis, ac ne vllo quidem alio homine vel mediocri animi grauitate prædito, nedum Imperatore dignum; quod simul cum nominis commutatione, animorum quoque nostrorum commutationem secuturam esse arbitratus, aut certe nobis id pudori fore, quasi turpissimi B cuiusdam criminis accusatis, nouandum nobis cognomentum cēsuit, Galilæos pro Christianis nominans, atque ita vocari, publica lege decernens. Ex quo perspicue ostendit, Christi appellationem honorificentissimam esse, maximiq. ad gloriam ponderis: quoniam eam nobis extorquere cogitauit. Nisi fortasse alia ratione fecit, quod huiusce nominis vim & potestatem instar dæmonum reformidaret, ac proinde ad aliud nomen minus notum & vulgare transierit.] hæc Nazianzenus. Meminit & huius quoque latæ legis Chrysostomus [b], dicens: Adeo Christianum nomen tunc vt extingueretur, quoad eius fieri poterat, elaborabat: Galilæos pro Christianis nos in edictis suis tum ipse appellans; tum Principes, vt id factitarent, adhortans.] adeo enim infenso animo Christianam religionem insectatus est, vt ne ipsum quidem nomen voluerit superesse. Sed derisa eius impietas est, frustratusq. conatus omnis. C

Rursum vero ignominiæ causa, cultum Crucis Christianis obiectare, ob idq. eos deridere consueuit; nec id quidem verbis tantum, sed scriptis; vt cum illis sic exprobraret [c]: O miseri homines, cum seruentur arma, quæ magnus demisit Iuppiter, *nempe ancilla*, hoc est pater Martis, pignore dato, non verbo, sed re, quod ciuitatem nostram perpetuo protecturus sit, cessatis adorare & colere? & interim Crucis lignum adoratis, imagines illius in fronte & ante domos pingentes, Igitur digne quis vestros prudentiores odio habebit, vel misericordia dignabitur imprudentiores, qui vos sequentes, in eam peruenium calamitatem, vt etiam relictis æternis dijs, ad mortuum Iudæum transeant.] hæc ipse in Christianos. An non ex his intelligis, lector, vna cum Apostata Iuliano & ipsos a fide Catholica refugas fœdus inijsse recentiores hæreticos deridentes Catholicos Crucis Christi lignum venerantes, & signum vel manu deducentes, aut coloribus effigiantes? Atque in eo etiam hos cum illo contraxisse vides affinitatem, execrantes sanctorum D cultum, & venerationem sacrarum reliquiarum: nam hæc etiam exprobrabat ita Iulianus [d]: Addentes ad antiquum illum mortuum multos recens mortuos, quis pro dignitate abominaretur? Omnia monumenta implestis: quamquam vobiscum numquam dictum sit aduolui sepulchris, & ea amplecti debere. In hanc autem venistis malitiam, vt super hac re neque Iesu Nazareni verba audienda esse putetis. Audite igitur, quæ ille de monumentis dicit [e]: Scribæ & Pharisæi & hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis, &c.] Eu quam insulse e Christi Euangelio aduersus Christianos colentes sepulchra sanctorum enthymema deducit! At pluribus eum verbis S. Cyrillus redarguit: quem re ipsa Babylæ martyris ossa, vt vidimus, confutaruut. Sed ad alias leges ipsius redeamus.

Concessa a Constantino Magno atque Constantio priuilegia Decurionibus Christia- E nis, quibus a curiæ munere essent immunes, dato huius anni Coss. ad Sallustium Præfectum Prætorio rescripto [f], penitus abstulit. Quin etiam impertita ab ijsdem Christianis Imperatoribus, clericis & miserabilibus personis dona, & immunitates, atque diuersi generis priuilegia cassa reddidit, nā de his agens Sozomenus sic ait [g]: At clericis omnem immunitatem, honorem, & frumenti congiaria ipsis a Constantio * donata ademit, legesq. eorum causa conditas abrogauit, & eos denuo curijs addixit. Porro a virginibus & viduis, quæ in clero erant propter egestatem descriptæ, ea exigi mandauit, quæ ante ab ærario publico acceperant. Nam cum Constantinus res Ecclesiæ rite disposuisset, ex vectigalibus cuiusque ciuitatis ea quæ erant satis ad res comparandas necessarias, clero cuiusque Ecclesiæ erogauit: illudq. lege stabiliuit: Quæ lex eo ex tēpore, quo moriebatur Iulianus, hactenus diligenter obseruata fuit. Hanc exactionem multo crudelissimam

fuisse

a Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.

LEX IVLIANI, VT CHRISTIANI GALILÆI DICERENTVR

b Chrysost. cont. Gentil.

c Apud Cyrill. Alexand. lib. 6. in Iul.

CRVCIS CVLTVM ATQVE SANCTORVM IVLIANVS CHRISTIANIS EXPROBRAT.

d Apud Cyrill. in Iul. lib. 10.

e Matth. 23.

f Ex 10. de Decurion. & l. 3. de Iudicial. Cod. Theod.

g Sozom. lib. 5. c. 5.

* al. Constantino

A fuisse & acerbissimam prædicant: atque tabulæ a Patribus confectæ ad eum finem, vt res quas ex lege Constantini acceperant, ita demonstratæ restituerentur, de his quæ erant a Iuliano exacta, plane testificari possunt. Verum Imperator odium aduersus religionem Christianam conceptum non his rebus exsaturauit, sed flamma iræ contra fidem nulli perditi conatus genus prætermisit, quo Ecclesiam Dei euerteret, &c.] hæc Sozomenus.

At non satis illi fuit quæ a Christianis Imperatoribus donata essent auferre; sed & quæ a Gentilibus aliquando ex certa causa collata fuissent, abripuit: nam ter mille modios tritici perpetua largitione collatos a Marco Aurelio Imperatore erogandos in pauperes Ecclesiæ Hierōpolitanæ, petitione Abercij [a] eius ciuitatis Episcopi, in hanc vsque diem etiam a ceteris persecutoribus persolutos, prorsus abstulit. Verum vtcumque toleran- B da hæc fuissent; nisi postquam spoliauit Fideles bonis omnibus munificentia Christianorum Imperatorum olim acceptis, illud etiam aduersus eos promulgasset edictum, quo ad expeditionem belli Persici ingens pecuniæ vis a Christianis exigeretur; immunes tantummodo a dura tributi exactione sanciens futuros esse, qui Christiana religione relicta, sese ad deorum cultum transferrent. nam Socratres [b]: Cum exploratum, inquit, haberet, quot mala secum bellum apportare soleat, quam ingenti pecuniæ vi ad istud administrandum opus esset, & absque ea non posse recte geri; pecuniam a Christianis veteratorie extorquere cogitauit. Nam illis, qui sacrificare renuebant, mulctam imposuit pecuniariam: ipsaq. exactio in vere Christianos seuera & exquisita fuit. Nam quisque pro facultatum proportione tributa pensitauit; & Imperator ex iniusta iniuste exactæ pecuniæ collectione breui admodum locupletatus est. Ista quidem vtebatur lege C non solum in locis, quæ ipse peragrauit, sed in illis etiam, ad quæ minime accesserat.] hæc ipse: vt plane intelligas, eiusmodi tributi indictionem contigisse post scriptam orationem illam, Misopogonem dictam, in Antiochenos, qua declarat nulla eos vexasse hactenus tributi exactione.

Aduersus sane Ecclesias, ad expilanda earum bona, promulgata fuisse ab eodem Iuliano edicta, præter illa quæ superius narrata sunt, Gregorius Nazianzenus [c] testatur his verbis: Edicta aduersus ædes sacras tum publice proposita, tum priuatim expleta, & donariorum ac pecuniarum deprædationem non magis ab impietate, quam ab auaritia manantem, & supellectilis sacræ direptionem profanis manibus indigne & contumeliose tractatæ prætereram: vt etiam & Præsules & subditos, qui pro his rebus abstrahebantur, grauissimeq. torquebantur, &c.] at de his superius alias. Rursum vero de alijs, quæ D impius meditatus est in Christianos, inferius subdit his verbis [d]: Constituebat, inquit, Christianos omni libertate & fiducia spoliare, eosq. ab omnibus rebus arcere, Concilijs, foro, publicis cœtibus, ipsisq. adeo tribunalibus: Neque enim fas esse quemquā his vti, qui aris antepositis thura non adoleuerit, tantamq. tantæ rei mercedē pependerit. O leges, & legislatores, & Principes; qui quemadmodum cæli pulchritudo, & Solis lumen, & aeris perfusio cōmuni & perenni beneficentia omnibus patent, sic legum quoque vsum & perceptionem liberis omnibus hominibus ex æquo proposuistis! quā tamen ille Christianis extorquere, in animo habebat; vt nec per vim oppressis iniurias suas iudicio persequi liceret; nec pecuniario detrimento affectis, aut quoquo modo præter ius fasq. læsis quicquam opis leges afferrent, sed pellerentur, & trucidarentur, respirationesq. etiam ipsæ pene interdicerentur. Quæ vt ijs qui patiebantur, maiorem cupiditatem, E animiq. contentionem, fiduciamq. apud Deum & libertatem addebant, ita ijs qui faciebant, iniustitiæ maiori atque ignominiæ erat.]

Quo autem ad hæc decernenda prætextu iustitiæ veretur Iulianus, idem Gregorius mox addit, hæc dicens: Porro quam scita & acuta ratio carnificis illius & patroni, legum violatoris & legislatoris, aut (vt aptioribus verbis vtar) inimici & vltoris: Quemadmodum ait Scriptura! Legem enim nostram præscribere [e], ne iniuriam acceptam vlciscamur: Ne litem intendamus: Ne quicquam omnino possideamus, propriumq. existimemus: verum alibi viuamus; ac præsentia, vt vana & inania, contemnamus, & pro nihilo putemus: Hoc etiam vetare, ne malum pro malo regeramus: Aut si quis nobis colaphum [f] in genam vnam impegerit, ne alteri parcamus, verum eam quoque percutienti offeramus: ac præter pallium, tunicam etiam exuamus. Adijciet fortasse eam quoque hoc ferre, vt pro ijs a quibus iniuriam accepimus, preces fundamus, ac perse-

quenti-

a Metaphrast. in Act. S. Abercij Episc. Hierapolitæ die 2. Octob.

IVLIANVS TRIBVTA CHRISTIANIS INDICIT.

b Socrat. lib. 3. cap. 21.

c Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.

d Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.

INIVSTISSIMAS IVLIANVS LEGES IN CHRISTIANOS EX LEGE IPSORVM VSVRPAT.

e Matth. 5. Rom. 12. 1. Cor. 6. Matth. 10. Marc. 6. Luc. 9. 10.

f Luc. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quentibus optima quæque exoptemus. Quid ni autem hæc apprime cognoscerét, qui A diuina oracula quondam pro lectore recitauerat, atque inter magni sacrarij ministros adscriptus fuerat, martyresq. templis & delubris ornauerat? Cuius hoc primum demiror, quo modo in his libris accurate versatus, illud non legerit, aut consulto præterierit: Malos male perdet, &c.] Refellit deinde pluribus ipse Gregorius Iuliani ex legibus Christianorum in Christianos insultandi licentiam: docetq. eos ad omnem mansuetudinem ex diuina lege sic esse compositos animo, vt omnia ferant atque contemnant potius, quam virtutis dispendium patiantur: ceterum sic affectos minime prohiberi vti virtute, & exhibito ex virtute remedio, nempe iustitia. Rursumq. demonstrat, alia ex diuina lege præscripta, nempe præcepta necessario omnibus adimplenda; alia vero alijs suaderi, & verticem perfectissimæ vitæ attingere cupientibus inculcari. Hæc plane ipse Gregorius, pluribus Iulianum exagitans. Sed & Sozomenus[a] de ijsdem sic habet: Ius Reipu- B blicæ Christianis denegauit; & neque in communes hominum congressus, neque in forum venire, neque iudicium exercere, neque gerere magistratum, neque vllum dignitatis gradum obtinere permisit.] hæc ipse.

a Sozom. lib. 5. cap. 17.

LEGES ADVERSVS SACRILEGOS EDITAE. IN CHRISTIANOS CONVERSAE.

At licet Iulianus nullum (vt dictum est) manifestum patensq. promulgasset edictum, quo (vt ab alijs Imperatoribus factum erat) in Christianos persecutio indiceretur: tamen in eos sancita olim aduersus sacrilegos templorum expilatores iura torquebat. vnde S. Ioannes Chrysostomus[b]: Si quis, inquit, superioribus annis, cum adhuc pij Reges rerum potirentur, vel altaria demolitus fuisset, vel templa suffodisset, vel oblationes diripuisset, vel aliud tale quid egisset: rapiebatur ad tribunal, & occidebatur etiam insons & dumtaxat delatus.] hæc Chrysostomus. Tulisse insuper eam legem Iulianum, vt Galilæi a militia pellerentur, auctores sunt Theodoretus[c] & Ruffinus[d], dum aiunt, ab eo statutũ C esse, militiæ cingulum nonnisi immolantibus dari, neque quemquam administrare posse prouincias, nisi cultores deorum. Sed de his quoque superius actum est.

b Chrys. orat. de inuct. & Max. mart.
c Theod. lib. 3. cap. 7.
d Ruffin. lib. 1. cap. 32.

Verum & lex illa ab eodem Iuliano Imperatore promulgata, vt iniustissima, ab ipsis etiam scriptoribus Ethnicis improbatur: de qua sic Ammianus[e]: Post multa enim etiam iura quædam correxit in melius, ambagibus circumcisis, indicantia liquide quid iuberẽt fieri, vel vetarent. Illud autem erat inclemens obruendum perenni silentio, quod arcebat docere magistros rhetoricos & grammaticos ritus Christiani cultores.] & inferius[f], eadem ferme verba repetens, ait: Erat inclemens, quod docere vetuit magistros rhetoricos & grammaticos Christianos, ne transirent a numinum cultu] hoc est, ne per eos cultores deorum ab eorum cultu descisceret: docendo quippe illi humaniores litteras, pariter elucidabant, quæcumque de dijs Gentium scripta erant, fuisse omnino figmenta. ita qui- D dem de Iuliani sententia animi Ammianus. At astutus Apostata id sane erubuit palam priori edicto manifesto sanciendo fateri: sed alijs fucatis coloribus id ipsum præstans, mense Iunij eiusmodi edidit sanctionem[g].

e Ammian. lib. 22.
f Ammian. lib. 25.

IVLIANVS CHRISTIANOS DOCERE PROHIBET.

g lib. 5. de professor. C. Theod.

Magistros studiorum, doctoresq. excellere oportet moribus primum, deinde facũdia. Sed quia singulis ciuitatibus adesse ipse non possum: Iubeo, quisque docere vult, non repente nec temere prosiliat ad hoc munus, sed iudicio Ordinis probatus decretum Curialium mereatur, optimorum conspirante consensu. Hoc enim decretum ad me tractandũ referetur, vt altiore quodam honore nostro iudicio studijs ciuitatum accedant. Dat. xv. Kal. Iulij, Accepta quarto Kal. Augusti, Spoletio *: Mamertino & Neuitta Coss.] Cum igitur eiusmodi decretum ad se deferendum, quo a se probaretur, edixerit: quis non intelligit, suo voluisse arbitrio reseruatum, quos vellet scientiarum præfici scholis? Hac E primum, inquam, more suo, arte putauit, se Christianos omnes a docendo posse repellere. Sed haud diu post, nempe hoc ipso anno (vt ex Ammiano res gestas cuiuslibet anni Consulum limitibus conscribente constat) manifestum edictum protulit, vulgauitq. sanctionem, qua hoc ipsum manifestius prohiberet: eamq. quantumlibet iudicio quoque suorum turpissimam legem, tamen sic compositis quibusdam de industria pigmentis delinitam, tanquam philosophica imposita larua decoram in medium protulit, his scilicet fucatam sermonibus[h].

** Extat inter epistolas eiusdem Iul. epist. 42.*

SANCTIO IVLIANI ADVERSVS DOCTORES CHRISTIANOS.

Doctrinam rectam esse arbitramur, non verborum linguæve magnificum & exquisitum sonum, sed mentis bene constitutæ sanam affectionem, & veras certasq. de bonis & malis, honestis & turpibus sententias. Quare quisquis aliud sentit, aliud suos discipulos docet; is tantum videtur a scientia, quantum a probitate abesse. Ac si de parua re sit linguæ

A guæ animiq. dissensio: in hoc ipso etiam est improbus, tametsi modum non excedat sceleris magnitudo. Sin vero in maximis rebus aliud sentit, cõtraq. ac sentit docet: nonne hæc cauponum, non dico bonorum, sed nequissimorum vita est? quippe cum id maxime doceant, quod maxime malum existimant, fallentes atque inescantes eos laudibus, quibus cum sua, vt arbitror, mala commutare volunt. Quamobrem omnes, qui quidvis docere profitentur, bonis moribus esse debent, neque opiniones nouas & a sensu populari abhorrentes afferre: sed in primis tales esse debent, qui adolescentes in veterum scriptis instituunt, siue sint rhetores, siue grammatici, & præcipue sophistæ, qui non solũ verborum, sed etiam morum magistros se esse volunt, & ad se philosophiam de administrandis rebus publicis pertinere contendunt: hoc verum sit, nec ne, in præsentia omitto.

Laudo eos, qui doctrinam tam præstantem expetant; plus certe laudaturus, si non B mentirentur, neque se ipsi refellerent, dum aliud sentiunt, aliud discipulis tradũt. Quid? Homerus, Hesiodus, Demosthenes, Herodotus, Thucydides, Isocrates, Lysias deos habent doctrinæ suæ duces & auctores. Nonne eorum alij Mercurio, alij Musis sacros se esse arbitrantur? Quare absurdum est, qui horum libros exponunt, deos vituperare, quos illi coluerunt. Neque tamen quia id absurdum puto; idcirco eos discipulorũ causa sententiam mutare iubeo: Verum do optionem, vt ne doceant quæ non bona esse censent. sin docere malunt; doceant re ipsa primum; & persuadeant discipulis, neque Homerum, neque Hesiodum, neque quemquam eorum, quos interpretati sunt, quosque impietatis, amentiæ & erroris erga deos condemnarunt, talem esse. Nam alioqui cum ex eorum scriptis alantur, mercedemq. capiant; auarissimos plane & sordidissimos se fatentur, si paucis drachmis id facere sustineant. Atque hactenus quidem multa erant, quæ eos tem- C plorum aditu prohiberent; & timor vndique impendens excusabat, quo minus de dijs verissimæ sententiæ explicarentur. Nunc autem cum deorum munere atque concessione, libertate potiamur; absurdum mihi videtur, ea homines docere, quæ non bona esse arbitrentur. Quod si in ijs quæ docent, & quorum quasi interpretes sedent, sapientiam esse vllam arbitrantur: studeant primum illorum erga deos pietatem imitari. Sin in deos sanctissimos putant ab illis auctoribus peccatum esse: eant in Galilæorum ecclesias, ibiq. Matthæum & Lucam interpretentur, quibus vos obtemperantes, a sacris abstinere iubetis.

QVO DILEMMATE VSVS IVLIANVS.

Cupio ego & aures & linguam vestram (sicut vos loqueremini) renasci in his rebus, quarum vtinam & ego sim semper particeps, & omnes qui me diligunt. Doctoribus quidem & præceptoribus communis hæc lex statuatur: adolescentes enim, qui ire vo- D lent, minime prohibentur. Iniquum siquidem fuerit, pueros adhuc ignaros quo se vertant, ab optima via reijcere, ac metu coactos ad patria instituta deducere. Quamquam autem verum erat, istos tamquam impotentes & insanos etiam inuitos ac repugnantes curare: attamen liceat omnibus per nos isto morbo detineri: docere enim amentes, non punire opus est.] hactenus Iuliani Imperatoris edictum; quo etsi Christianos omnes a docendo reuocat, non tamen adolescentes prohibet a discendo: hæcq. omnia eo consilio, quod Christiani docentes, ex Gentilibus auctoribus deorum inanem prorsus esse cultum, argumentis pluribus demonstrabant; adeo vt eos sic interpretari nihil aliud esset, quam adolescentes vera religione imbuere, & a Gentilicia superstitione penitus dimouere: quos sic semel imbutos perfacile erat ad Christianam fidem amplexandam adducere: Quibus si ijdem illi carerent magistris, & Gentiles auctores a Gentilibus doctoE ribus magno deorum præconio explicatos acciperent; fieret, vt eorum cultui addicerentur, retinerentq. firmiter quod pueri didicissent.

CONSILIVM IVLIANI IN HIS DECERNENDIS.

Sed miramur, Ruffinũ & alios dixisse, non tam a docendo, quã a discendo, Iuliani edicto reiectos fuisse homines Christianos: id enim ipse Ruffinus verbis illis significare videtur, quibus ait[a]: Studia auctorum Gentilium Christianos adire prohibens, ludos litterarum illis solis qui deos deasq. venerarentur, patere decernit.] sed & Socrates[b]: Lege sanciuit, ne Christiani litteris humanioribus instituerentur: Nam cum sint, inquit, lingua ad dicendum exercitata, facile dialecticorum, qui sunt apud Gentiles, argutijs occurrere poterunt.] Theodoretus etiam[c]: Vetuit, inquit, ne Galilæi poeticam, rhetoricam, aut philosophiam discerent: Nam nostris ipsorum, inquit, pennis (vt est in prouerbio) percellimur: siquidem nostrorum scriptorum præsidijs muniti, contra nos bellum suscipiunt.] Sozomenus in eamdem sententiam affirmat, id ob inuidiam in Apollina-

a Ruffin. lib. 1. cap. 32.
b Socrat. lib. 3. cap. 16.
c Theod. lib. 3. cap. 9.

IVLIANVS A DISCENDO GRAECORVM LITTERAS VETVISSE CHRISTIANOS FALSO CREDITVR.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rem & alios celebres Christianos viros, qui eo tempore florebant poeticis facultatibus, atque apprime Gentilium callebant litteras, fuisse a Iuliano statutum: de his enim sic habet [a]: Porro vetuit, ne Christianorum liberi poetas & alios scriptores Gentiles perdiscerent, neque horum doctores adirent. Nam non mediocriter eius animum offendebat non solum Apollinaris Syrus, vir omni doctrinæ genere & orationis formis instructus, verum Basilius & Gregorius Cappadoces, qui omnibus illius ætatis rhetoribus laudem præripiebant, atque alij eodem tempore quamplurimi diserti viri, quorum alij sunt Nicæni Concilij decreta, alij hæresim Arianam amplexati. Hinc igitur solum quoniam magnam ad persuadendum facultatem posse parari censebat, vetuit ne Christiani Gentilium disciplinis instruerentur. A

[a] Sozom. lib. 5. cap. 17.

APOLLINARIS CARMEN HEROICVM.

Quo quidem tempore Apollinaris, quem dixi, quo sua multiplici doctrina & bonitate ingenij opportune multis prodesset, ad exemplar poematis Homeri, veterē Hebræorum historiam vsque ad regnum Saulis carmine heroico conscripsit, & totum opus in vigintiquatuor libros distribuit, singulisq. singularum litterarum Græcarum nomen imposuit, numero earumdem & ordine omnino seruato. Comœdias quoque composuit, fabulis Menandri similes, itemq. tragœdias Euripidis, & lyricos Pindari versus imitatione adumbrauit. Ad summam argumentis e sanctis litteris depromptis, de illis ad similitudinem earum disciplinarum, quæ ἐγκύκλια appellantur, scripsit: breuiq. temporis spatio opera edidit, quæ numero, dicendi vi, ipso orationis habitu, sermonis proprietate, forma denique & dispositione, scripta Gentilium, qui in his rebus in primis excellebant, exæquarunt: adeo vt nisi antiquitatem admirarentur homines, & quibus assueti fuerint, ea cara haberent; lucubrationes Apollinaris non minoris quam veterum auctorum æstimarent, easq. itidem docerent; eiusq. ingenium eo magis suspicerent, quod veterum singuli in vno genere separatim elaborarunt; ipse autem ad omne genus scripti animum applicans, vim & virtutem cuiusque, cum vsus postularet, accurate expressit. Non obscurus est ille quidem liber, quem aduersus Imperatorem Iulianum, siue aduersus philosophos Gentiles pro veritate inscripsit: in quo sine vllis sacrarum litterarū testimonijs plane ostendit, eos in illo quod de Deo sentiendum est, per errorem vehementer lapsos esse. Quæ irridens Imperator, Episcopis eius temporis facile præstantissimis scripsit hæc: Legi, intellexi, improbaui. Ad quæ rescripsere Episcopi: Legisti quidem, sed non intellexisti: nā si intellexisses, non improbasses. Sunt qui hanc epistolam Basilio Ecclesiæ Cappadociæ Antistiti attribuunt: neque id sane immerito. Sed siue eius sit, siue alterius qui eā scripserit, quisquis fuerit, iure tum propter magnitudinem animi, tum propter eruditionem debet laudari plurimum.] hactenus Sozomenus. B C D

[b] In Act. Artemij martyris apud Metaphr. die 19. Octob.

CAVSA, CVR IVLIANVS VETVIT CHRISTIANOS DOCERE ET DISCERE RES GENTILIVM.

[c] Aug. de Ciu. Dei lib. 18. c. 52

In actis autem Artemij martyris [b] (de quo plura superius) expressum habetur, alia ex causa Iulianum eiusmodi promulgasse edictum, quo arcebat Christianos a Gētilium disciplinis: nimirum cum experiretur Antiochiæ vim magnam Eugenij presbyteri in docendo ac confutando falsam deorum religionem, ira percitum sic iurasse: Per Solem mihi clarissimum, nō amplius feram Græcis disciplinis institui maxime impium genus Christianorum.] hæc ibi. S. Augustinus [c] etiam in eo cum ijsdem consentit, vt edicto Iuliani, non tantum a docendo; sed a discendo quoque Gentilium litteras Christiani vetiti fuerint, cum ait: An ipse non est Ecclesiam persecutus, qui Christianos liberales litteras docere ac discere vetuit?] sed & alios reperies eodem errore lapsos: cum tamen ex ipso recitato nuper Iuliani edicto perspicue sit demonstratum, a docendo tantummodo Gentilium litteras Christianos doctores fuisse reiectos; a discendo nequaquam. sic intelexit illud S. Hieronymus in Chronico, cui cognitum fuisse putamus: sic etiam S. Ambrosius scribens ad Valentinianum Imperatorem [d], cum ait: Petunt etiam, vt illis priuidenegarunt, &c.] E

[d] Ambr. ep. 30.

QVID IN IVLIANVM OBIECTAT GREGOR. NAZ. OB VETITAS CHRISTIANIS GRAECAS LITTERAS.

[e] Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.

Gregorius Nazianzenus de eiusmodi edicto adeo iniquo agēs, grauissima eumdem legislatorem exagitat inuectiua: atque in ipso propemodum orationis exordio [e], inde dipulchre conuenit, vt sermone crucietur pro eo scelere, quod in sermones admisit: qui pertinerent, Christianis per inuidiam interdixit: stultissime sane de sermonibus cogitans homo omnium, vt sibi videbatur, facundissimus. primum quia subdole & veteratorie

nomen

A nomen ad opinionem traduxit: quasi sermo Græcus non linguæ, sed religionis sit: atque ob eam causam, velut alieni boni surreptores, a sermonibus nos arcere instituit: perinde vero ac si nos quoque artibus illis, quæ apud Græcos inuentæ sunt, vti prohibuisset, easq. propter eiusdem nominis appellationem suas esse duxisset ac vendicasset. Tum quia nobis obscurum esse putauit, id se nequaquam eo consilio facere, vt insigni quodam & primario bono nos spoliaret, quippe qui hos sermones admodum etiam aspernemur: verum quia impietatis confutationes extimescebat, velut in dictionis elegantia, verborumq. lenocinio robur habentes, ac non in veritatis cognitione & argumentis: a quibus minus compesci ac reprimi possumus, quam inhiberi ne Deum confiteamur, cū linguam habeamus: quandoquidem vt alia, ita sermonē etiam pro sacrificio offerimus, quemadmodum & corpora, quando res ita natæ fuerint, vt his quoque pro veritatis
B defensione concertare necesse sit. Quare qui hoc edictum promulgauit, Attice quidem ac concinne loqui nos prohibuit.]

QVOMODO IVLIANVS ATTICE LOQVI PROHIBVIT.

Quod autem hic ait Gregorius, vetitos esse Christianos Attice loqui, non sic quidem rude accipias, vt Orientalibus præsertim, penes quos nonnisi Græcus sermo vigebat, ne Græce loquerentur, lege cauisse Iulianum existimes: nam cum de his nec verbum quidem in recitato ipsius contineatur edicto, id quoque impossibile penitus videbatur: sed per sermonem Græcum, Atticamq. locutionem, illud accepit, quod Græcorum scientias docere Christiani fuissent inhibiti, vnde & inferius: Atque hæc sapiens noster imperator & legislator, qui vt ne tyrannidis suæ quicquam expers esset, verum amentiæ vecordiæq. edictum proponeret, in Imperij sui primordio ante res omnes alias, sermones, liberaleq. disciplinas tyrannide oppressit.] At quod rursum ait, istæc ab eo esse statuta
C Imperij ipsius primordio: ita accipias, vt primo eius regni anno illud ab eo edictum fuerit promulgatum; qui quidem anno superiore a mense Nouembris (vt diximus) inchoatus, in præsentem vsque ad eumdem mensem diemq. protenditur, vnde & secundus cœptus est numerari. Sed quod addit, ante omnia id ab eo fuisse sancitum; hyperbolice ab eo dictum esse, ipsiusmet testificatione, atque aliorum omnium, vt modo patebit, perfacile potest intelligi: cum plurima ab illo ante editam eam legem fuisse statuta, æque omnes affirment.

[a] Gregor. Naz. orat. in Iul. INVECTIVA GREGORII IN IVLIANVM DERIDENTEM FIDEM CHRISTIANORVM.

Rursus vero eadem oratione idem Gregorius [a] hæc ipsa refricans, sic in eum inuehitur acerbissime: Vnde igitur hoc tibi in mentem venit, homo omnium leuissime, & maxime inexplebilis, vt sermones & doctrinæ humanioris studia Christianis auferres? Hoc enim ex eorum numero erat, quæ non in minis posita, sed etiam decreta & promulgata erant.
D Vnde, & qua ex causa? Quis Mercurius Logius (vt ipse dixeris) hoc tibi in mentem induxit? qui Corybantes peruersi, & inuidi dæmones? Quod si ita placet, huius quoque rei causam in medium afferemus. Te enim oportebat, cum multa & nefaria flagitia tentasses, huc tandem impelli, atque in te ipsum perspicue incurrere ac deuolui: vt qua re tibi maxime gloriandum existimabas, in eadem imprudens maxime ineptires, stoliditatisq. & vecordiæ notam subires. Quæro enim ex te, quid tibi hoc dogmate velis, quæque te ratio moueat, vt litterarum & eloquentiæ studijs nullo exemplo nobis interdicas? Quod si iustam aliquam causam proferre visus fueris; dolebimus quidem, ceterum non conqueremur. Quemadmodum enim cum oratione vincere, sic etiam recte vinci ac cedere didicimus.] hæc ipse eum compellans.

IVLIANVS QVID IN CHRISTIANOS IACTARE SOLERET.

At quid hisce in rebus soleret Iulianus in Christianos deridendo iactare, subdit his verE bis: Nostri sunt sermones, inquit, & nostrum Græcari, quippe qui deos quoque colamus: vestra est autem infantia & barbaries: nec quicquam aliud, quam, Crede, sapientiæ vestræ est.] at hæc Gregorius insigniter refellit, quæ a Pythagoricis quoque ridenda fuisse demonstrat, quorum erat illa præcipua de præceptore sententia, Ipse dixit, nihil præterea quærendum. Ceterum altioris esse præstantiæ Christianorum, Crede, egregie probat, vtpote non homini, sed Deo, & sic hominibus afflatis diuino spiritu fidem habentis: siquidem illi ipsi, totum istud quod credendum proposuerunt, virturibus declararunt, & signis atque miraculis veritatē plene testati sunt. Sed & pluribus docet, non fuisse a Græcis inuentas scientias, verū eas a barbaris, nempe Aegyptiis didicisse, qui cōsuetudine Iudæorum facti sunt eruditi. Versati quoque sunt pluribus in eo argumento antiqui Christiani Theologi, Iustinus martyr, Athenagoras, Theophilus Antiochenus, Clemens Alexandrinus, Origenes agens contra Celsum, Tertullianus, Arnobius, Lactantius, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui post hæc eadem est prosecutus S. Augustinus de Ciuitate Dei, atque alij plures, qui A aduersus Gentes texuerunt apologias, quorum superius mentio facta est; Græcosq. puerorum loco habitos tradunt (quod Soloni exprobratum fuit) facta cum Hebræis & Aegyptijs, quos barbaros illi dicebant, collatione.

Sic igitur a Iuliano promulgato edicto, quo a docendo Christiani doctores arcerentur, nisi dijs sese vellent addicere: scholas deseruere, qui publice hactenus professi in ciuitatibus essent. De Musonio quidem testatur Eunapius, cum ait [a]: Idem Iuliano imperante exclusus a docendi munere, quod Christianus haberetur, cernens Hierophantam tamquam Delphicum tripodem omnibus futura præscire optantibus esse expositũ, mira quadam & noua arte cognitionem eiusce rei fraudulenter intercepit.] hæc ipse. Sed & S. Hieronymus de Proæresio magni nominis philosopho (de quo superius) testatur ipsum occasione eiusdem edicti Athenis publice docere cessasse: nam sic de eo in Chronico: Proæresius sophista Athenienſis, lege data, ne Christiani liberalium artium doctores essent: cum sibi specialiter Iulianus concederet, vt Christianos doceret, scholam sponte deseruit.] hæc cum dicat ipse; eumdem Proæresium fuisse Christianum, significare videtur: nam quorsum illum scholas ea ex lege deseruisse oportuit, si Ethnicus erat? vel ad quid specialem docendi licentiam eidem a Iuliano oportuit impartiri, nisi Christianus fuisset? tamen quicquam tale de illo nec Eunapius res eius fusius prosecutus, nec alij, quos viderim, scriptorũ memoria prodidere. Rursum vero de Mario Victorino nobilissimo oratore, iam Christiano homine, Romæ rhetoricam publice summa cũ laude profitente, S. Augustinus tradit, deserere cathedram potius delegisse, quam a Christiana fide deficere, quam prompto animo suscepisset: de ipso enim hæc habet [b]: Sed vbi mihi homo tuus Simplicianus de Victorino ista narrauit; exarsi ad imitandum: ad hoc enim & C ille narrauerat. Posteaquã vero & illud addidit, quod Imperatoris Iuliani temporibus lege data prohibiti sunt Christiani docere litteraturam & oratoriam: quam legẽ ille amplexus, loquacem scholam deserere maluit, quam verbum tuum, quo linguas infantium facis disertas [c]: non mihi fortior, quam felicior visus est, quia inuenit occasionem vacandi tibi.] hæc Augustinus Christum alloquens de Victorino haud pridẽ ad fidem conuerso.

Sed quonam modo sublimem ille ceruicem humili Christi iugo subiecerit, præstat eodem auctore S. Augustino audire narrante; tantiq. viri ex deorum cultu, cui addictissimus fuerat, hic recensere conuersionis historiam, quam accipiens ipse a S. Simpliciano, magnum inde consecutus est ad Christianam fidem capessendam emolumentum. res quidem dignissima quæ intexatur Annalibus: haud enim diu ante Iuliani Imperatoris tempus id contigisse videtur; quod idem S. Augustinus recensẽt his verbis [d]: Deinde in- D quit, vt me Simplicianus exhortaretur ad humilitatẽ Christi, sapientibus absconditam, & reuelatam paruulis; Victorinum ipsum recordatus est, quem, Romæ cum esset, familiarissime nouerat; deq. illo mihi narrauit quod non silebo. Habet enim magnam laudem gratiæ tuæ confitendam tibi, quemadmodum ille doctissimus senex, & omnium liberalium doctrinarum peritissimus, quique philosophorum tam multa legerat & dijudicauerat & dilucidauerat, doctor tot nobilium Senatorum, qui etiam ob insigne præclari magisterij, quod ciues huius mundi eximium putant, statuam in Romano foro meruerat & acceperat, vsque ad illam ætatem venerator idolorum, sacrorumq. sacrilegorum particeps, quibus tunc tota fere Romana nobilitas inflata spirabat, populusq. etiam omnigenum deum monstra, & Anubem latratorem, quæ aliquando contra Neptunum & Venerem, contraq. Mineruam tela tenuerat, & a se victis iam Roma supplicabat, quæ E iste senex Victorinus tot annos ore terricrepo defensitauerat, non erubuerit esse puer Christi tui, & infans fontis tui, subiecto collo ad humilitatis iugũ, & edomita fronte ad Crucis opprobriũ. O Domine [e] Domine, qui inclinasti cælos & descendisti, tetigisti mõtes & fumigauerunt, quibus modis te insinuasti illi pectori! Legebat (sicut ait Simplicianus) sanctam Scripturam, omnesq. Christianas litteras inuestigabat studiosissime & perscrutabatur. Et dicebat Simpliciano, non palã, sed secretius & familiarius: Noueris me iã esse Christianum. Et respondebat ille: Non credam, nec deputabo te inter Christianos, nisi in ecclesia Christi te videro. Ille autẽ irridebat eum dicẽs: Ergo ne parietes faciunt Christianos? Et hoc sæpe dicebat, iam se esse Christianũ. Et simplicianus illud sæpe respondebat: & sæpe ab illo parietum irrisio repetebatur. Amicos enim suos verebatur offendere superbos dæmonicolas, quorũ ex culmine Babylonicæ dignitatis, quasi ex cedris Libani [f], quas

[a] Eunap. Sard. in Vita Philosoph.

MVSONIVS, PROAERESIVS, ET MARIVS VICTORINVS SCHOLAS DESERVNT.

[b] Aug. Confess. lib. 8. cap. 5.

[c] Sap. 10.

[d] Aug. Confess. lib. 8. cap. 2.

CONVERSIO MARII VICTORINI.

[e] Psal. 143.

[f] Psal. 28.

A quas nondum contriuerat Dominus, grauiter ruituras in se inimicitias arbitrabatur.

Sed posteaquam legendo & inhiando hausit firmitatem, timuitq. negari a Christo coram Angelis sanctis, si eum timeret coram hominibus confiteri [a]; reusq. sibi magni criminis apparuit, erubescendo de sacramentis humilitatis verbi Dei, & non erubescendo de sacris sacrilegis superborum dæmoniorum, quæ imitator superbus acceperat: depuduit vanitati, & erubuit veritati: subitoq. & inopinatus ait Simpliciano (vt ipse narrabat) Eamus in Ecclesiam, Christianus volo fieri. At ille non capiens præ lætitia, perrexit cum eo. Vbi autem imbutus est primis institutionum sacramentis; non multo post etiam nomen dedit, vt per baptismum regeneraretur, mirante Roma gaudente Ecclesia. Superbi [b] videbant & irascebantur, dentibus suis stridebant & tabescebant: Seruo autem suo Dominus Deus erat spes eius, & non respiciebat in vanitates [c] & insanias men- B daces. Denique vt ventum est ad horam profitendæ fidei, quæ verbis certis conceptis retentisq. memoriter de loco eminentiore in conspectu populi fidelis Romæ reddi solet ab eis qui accessuri sunt ad gratiam tuam: oblatum esse dicebat Victorino a presbyteris, vt secretius redderet; sicut nonnullis qui verecundia trepidaturi videbantur, offerri mos erat. Illum autem maluisse salutem suã in conspectu sanctæ multitudinis profiteri. Non enim erat salus quam docebat in rhetorica, & tamen eam publice professus erat. Quanto minus ergo vereri debuit mansuetum gregem tuum, pronuncians verbum tuũ, qui non verebatur in verbis suis turbas insanorum? Itaque vbi ascendit, vt redderet; omnes sibimet inuicem, quisque vt eum nouerat, instrepuerunt nomen eius strepitu congratulationis. quis autem ibi non eum nouerat? Et sonuit presso sonitu per ora cunctorum collætantium, Victorinus, Victorinus. Cito sonuerunt exultatione, quia videbant eum: & C cito siluerunt intentione, vt audirent eum. Pronunciauit ille fidem veracem præclara fiducia: & volebant eum omnes rapere intra in cor suum; & rapiebant amando & gaudendo: hæ rapientium manus erant.] hactenus de Victorini conuersione Augustinus: cuius exemplo, vt ipse de se fatetur, exarsit ardore fidei consequendæ.

Sic igitur Victorinus, tanta animi magnitudine, refragãte licet magna Senatus populiq. Romani parte, Christianã religionem semel amplexus, eam vehementioribus in dies studijs coluit & illustrauit; atque adeo vt maluerit (vt dictum est) se abdicando, a docentiũ cathedris cum professoribus Christianis, Iuliani edicto promulgato, e sublimiq. loco descendere, & inter humiles profiteri, quam ad Imperatoris & Præfectorum gratiã sibi conciliandam, inter Gentiles adnumerari. Post hæc autem quamdiu ipse vixerit, incertum est: cum vero decrepitæ iam senectutis hoc tempore esset, haud multum temporis D posthæc potuit esse superstes: nam in extrema eum senectute factum esse Christianum, S. Hieronymus tradit, cum eius lucubrationes recensẽt his verbis [d]: Victorinus natione Afer Romæ sub Constantino Principe rhetoricam docuit: & in extrema senectute Christi se tradens fidei scripsit aduersus Arianos, libros more dialectico valde obscuros, qui ab eruditis modo intelliguntur, & commentarios in Apostolum.] hæc Hieronymus, qui & de eius commentarijs in Epistolas Pauli cum meminit, haud adeo feliciter id eum assecutum tradit: quippe qui litteris philosophicis atque alijs humanioribus assuetus, in eisdemq. semper ad senectutem vsque detentus, res Christianæ religionis prouecta nimis ætate attigit. de quo hæc idem auctor [e]:

Non quia ignorem, Caium Marium Victorinum, qui Romæ pueros rhetoricã docuit, edidisse commentarios in Apostolum: sed quod occupatus ille eruditione sæcularium E litterarum, scripturas omnino sanctas ignorauerit: & nemo possit quamuis eloquens, de eo bene disputare, quod nescit.] hæc ipse: qui in Chronico de eodem testatur, tanta floruisse claritudine, vt ex Senatusconsulto (quod dictum est) donari meruerit statua, in foro Traiani honoris causa collocata. Meminit eiusdem idem S. Hieronymus, cum fugillat Iouinianum hæresiarcham, dicentem, virginem idem esse, quod nupram: Si id ipsum, inquit, virgo putatur & nupta: cur piaculum vocis huius Romæ Victorinus audire non potuit? Virgo a viro, non vir a virgine generatur.] Scripsisse autem ipsum libros illos quatuor de Trinitate, viuente Constantio, certum ex ijsdem deducitur argumentum, dum agens de Nicæno Concilio ait [f]: Probatum illud ab Imperatore Imperatoris nostri patre.] Quin idem superius cum item agit de eodem Nicæno Concilio, celebratum ait [g] ante quadragesimum annum: quem annorum numerum si quis velit ad exactum referre calculum; dicendum esset, ipsum nonnisi post duos sequentes annos, nempe

[a] Matth. 10.

[b] Psal. 111.

[c] Psal. 39.

VICTORINI NOBILIS FIDEI CONFESSIO.

[d] Hieronym. de Script. Eccles. in Victorino.

VICTORINI LVCVBRATIONES.

[e] Hieronym. in proœm. comment. in epist. Pauli ad Gal.

[f] Victorin. de Trinit. lib. 2.

[g] Idem de Trinit. lib. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Domini anno sexagesimo quinto post trecentesimum eo scripsisse, quo expletur numerus ille quadragenarius a dicto Nicæno Concilio. Quamobrem sic ipse expressisse numerum illum intelligi posse videtur, non vt ea obiter tranctans certum voluerit annorum numerum consignasse, sed quod post tertium annorum denarium quartus iam volueretur. Extant eius viri hymni tres, & de Homousio recipiendo lucubratiuncula, necnon exametrum carmen de Machabæis, eadem omnia summa cum eruditione pietatem redolentia. Nec præterimus (quando de eius scriptis est sermo) testari S. Augustinum, eumdem Victorinum complures Platonicorum libros Latinitate donasse, quos se legisse tradit [a]. Sed reuertamur ad Iulianum, vnde occasione promulgati aduersus Christianos litterarum professores edicti, ad Victorinum digressi sumus. A

a Aug. confes. lib. 8. cap. 2.

IVLIANVS IMITARI CONATVS RES CHRISTIANORVM.

Mira quidem impij hominis procacia fuit, quæ Imperij coniuncta viribus nihil intentatum voluit reliquisse: qui enim temerario ausu a scientiarum professione Christianos eiecit; idem impudenter, qui optima ratione a maioribus instituti & posteris traditi essent ritus Christianæ religionis & mores, in Ethnicismum transferre conatus est: nec erubuit imitari re ipsa, quos probris & ignominia affectos, vt infames, exagitabat. Quænam autem fuerint, in quibus Christianos voluit sequi, Gregorius Nazianzenus in primis docet his verbis [b]: Cum doctrinam nostram dogmatibus quidem & supernis testimonijs magnam esse perspiceret, eamdemq. veterem & nouam, veterem vaticinijs ac sublucentibus Diuinitatis notionibus, nouam posteriori Dei aduentu ac præsentia, ijsq. miraculis, quæ tum ex ea, tum circa eam designata sunt: ceterum maiorem atque insigniorem ob eas Ecclesiæ figuras, quas traditione acceptas in hanc vsque diem seruauimus. Vt ne hoc quidem ipsius malitiæ expers maneret, quid comminiscitur? quid facit? Rapsacem illum Assyrium imitatur [c]] qui ad reducendum in seruitutem Hebræos Hebræo voluit vti sermone, non Syro paucis illorum noto: Idem igitur, inquit, hic quoque cogitans, scholas in omnibus ciuitatibus extruere parabat, & sacraria, sedesq. partim altiores, partim depressiores: profanorum etiam dogmatum lectiones & explicationes instituere, tam quæ mores componerent, quam quæ in rerum abstrusiorum tractatione versarentur: tum precationum alternatim canendarum formam, & rationis, qua in eos qui peccarent, pro delicti modo animaduerteretur, atque omnia quæ nostræ plane disciplinæ sunt. Constituebat etiam diuersoria ædificare, ac domos excipiendis hospitibus dicatas, necnon monasteria, & virginum cœnobia: simulq. humanitatem erga pauperes, beneficentiamq. adiungere cum ceteram, tum eam quæ in epistolaribus tesseris consistit, quibus eos, qui inopia premuntur, ex gente ad gentem transmittimus: quæ videlicet in nostris rebus vel in primis suspexerat. Atque hæc quidem in animo habebat nouus iste dogmatum auctor & sophista.] B

b Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.

c 3. Reg. 18. Isai. 36.

C

D

RES CHRISTIANORVM SVPERANT HVMANVM CAPTVM.

Perficere tamē Iulianus ea omnia haud valuit, licet summo studio pertentarit; vt eius litteræ ad Arsacē Pontificem scriptæ testantur, quas paulo post ex Sozomeno describemus. Cur autē diu animo reuoluta, magnoq. consilio agitata, minime ad optatum perduxerit exitum: non tam quidem accidit, quia citius ex hac vita abreptus est, & ob eam causam illa sicut alia quæ in Christianos excogitauerat, prosequi minime valuit: sed potius id euenisse, quod cærimoniæ, ritus, morts, traditionesq. Christianæ religionis, eiusmodi sint, quæ Deum auctorem habeant, & sine Dei ope haud valeant consummari, idem Gregorius pluribus differit: Quippe qui, inquit, huiusmodi ritus, præscriptiones, & cærimoniæ Christianis bellissime congruant, talesq. sint, vt nullus eorum qui vestigijs nostris insistere cupiunt, eas æmulari possit: quandoquidem non tam humanis ingenijs atque inuentionibus, quam vi diuina, temporisq. firmitate vigorē obtinuerunt.] quamobrem idem existimatum est, Iulianum res nostras imitari, ac simiam hominem agere, quippe quæ careat ratione, optima hominis parte: sic plane visus est nostra reddendo, ac tamquam in scena repræsentando, interiori illa carens sapientia, qua res nostræ diuinitus, non autem humana industria institutæ subsistunt. Hæc & alia Gregorius de his pluribus agens. E

d Sozom. lib. 5. cap. 16.

Vnde autem eiusmodi cupido animum incesserit Iuliani, vt quos odisset, imitari instituerit Christianos, Sozomenus sic aperit [d]: Imperator cum iampridem studeret, vt religio Gentilis per vniuersum Imperium peruaderet; iniquo animo tulit, cū videret eam religione Christiana laude & hominū approbatione inferiorem esse. Nam etsi delubra patefacta fuere, & sacrificia atque dies festi patrij Gentilium in singulis vrbibus sibi ex sententia

sententia procedere videbantur; tamen discruciabatur animo, cum secum cogitaret, si eius conatus nudarentur, fore vt ista omnia breui commutarentur. Maxime autem omnium eum angebat, quod audiret, vxores etiam, liberos, & seruos multorum sacerdotū fidem Christi profiteri. At vero cum existimaret religionem Christianam maximam ex vita & moribus eorum, qui eam sequebantur, commendationem consecutam; instituit animo, delubra Gentilium tum apparatu, tum ordine Christianæ religionis adornare.] hæc Sozomenus, quæ ante descripta, modo ex Gregorio Nazianzeno retulimus: idemq. ipse inferius sic ait de eiusdem in his componendis inani studio Iuliani [a]:

a Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.

Sit igitur theatrum paratum (nam quo alio nomine templum suum vocari iubeant, nescio) præcones clament, populus confluat, sublimioribus locis sedeant, vel qui ætate & canicie eximiæq. functionis dignitate præcellunt, vel qui generis splendore & gloria conspicui sunt, ac sapientia humi texta, plusq. voluptatis habent, quā veræ pietatis (hoc enim propter eos faciemus) quid deinde agent? Ipsi suos Antistites describant: purpura eos ornabit, & vittæ, & floridæ atque egregiæ coronæ: quandoquidem plerisq. in rebus grauitatem splendorēq. ab eis affectari sensi, idq. studiose curari, vt supra priuatos emineant: tamquam videlicet id quod commune & plebeium est, facile in contemptum veniat: quod autem elatum est, fastusq. plenum atque assecutu difficile, fidem & auctoritatem habeat. An hic quoque ad nos vsque se deijcient, sublimitatemq. non tam in gestu ac rerum specie, quam in moribus sibi conuenire, nostri instar existimabunt? Nos enim quid externe appareat ac depingatur, parum nostra referre arbitramur; verum circa internum hominem enixius laboramus; spectatoremq. ad ea quæ animo & intellectu percipiuntur, retrahere conamur, ex eoq. vulgus magis erudimus.] hæc Gregorius, plane significans licuisse Iuliano exteriorem Christianorum in templo cultum atque splendorem imitari; mores vero, quibus interiora exterioribus egregie respondebant, nequaquam assequi valuisse: atque perinde ac sine anima corpus, non hominis, sed cadaueris dignum est nomine; ita repræsentata ab illo nostra, visa fuisse cadauer exanime. A B C

FRVSTRA IVLIANVS IMITARI TENTATRES CHRISTIANORVM.

Quanto autem studio in his Iulianus inuigilarit, epistola ab ipso scripta ad Arsacium in Galatia Gentiliciæ superstitionis Pontificem locuples testis est: quam Sozomenus cum Græce conscriptam recitet [b], eadem sic Latine edita extat:

b Sozom. lib. 5. cap. 15.

Quod quidem nondum religio Gentilium ex nostra procedat sententia, impedimento sunt hi qui eam profitentur. Quæ autem a dijs nobis donata sunt, ea splendida sunt, magna sunt, excellentiora sunt, quam quæ omnino vel optari vel sperari poterant. Nam in tam exiguo temporis spatio (sit quidem Nemesis nostris verbis propitia) tantam ac talem rerum mutationem paulo ante ne optare quidem quisquam audebat. Sed quid est causæ, cur in hisce, perinde ac si nihil amplius opus esset, conquiescamus, ac non potius conuertamus oculos ad ea, quibus impia Christianorum religio creuerit, id est ad benignitatem in peregrinos, ad curam ab illis in mortuis sepeliendis positam, & ad sanctimoniam vitæ, quam simulant? quorum singula a nobis vere exequenda esse censeo. Neque satis est istud solum institutum sancte obseruari: sed velim omnes nostros sacerdotes omnino, qui Galatiam incolunt, vel minis impellas, vel ratione persuadeas, vt sint honesti: vel sacerdotali ministerio abdices, si non vna cum vxoribus, liberis, & famulis, dijs colendis sedulo animo attendant: & ne patiantur, seruos, aut filios, aut coniuges Galilæorum impie in deos se gerere, & impietatem pietati præponere. Deinde sacerdotem quemque hortare, ne accedat ad spectacula, neve in taberna bibat, neu artem aliquam aut opificium turpe infameve exerceat. Et qui tibi in his rebus morem gerunt, eis honorem tribuito: qui autem resistunt, expellito. Porro xenodochia multa in singulis ciuitatibus extruito, vt peregrini nostra benignitate fruantur, neque solum hi qui nostram colunt religionem, sed & alij quoque, si pecuniarum indigeant. At ratio, qua res tibi ad hoc institutum necessariæ abunde suppetant, a me interim excogitata est. Nam triginta millia modiorum tritici in tota Galatia, & sexaginta millia sextariorum vini in singulos annos dari iussi: Quorum quintam partem in pauperes, qui sacerdotibus inseruiunt, insumendam esse mando: quod reliquum est, peregrinis & mendicantibus subleuandis distribuendum. Nam turpe profecto est, cum nemo ex Iudæis mendicet, & impij Galilæi non suos modo, sed nostros quoque alant: vt nostri auxilio, quod a nobis ferri ipsis debeat, destituti videantur. D E

IVLIANI EPISTOLA AD ARSACIVM PONTIFICEM GALATIAE.

EXHORTATIO IVLIANI AD BONOS MORES.

EFFVSAE ELEEMOSYNAE CHRISTIANORVM.

Quare doceto Gentiles in huiusmodi ministeria pecunias conferre, & pagos Gentilium

Universidad de Deusto
Biblioteca

tilium ex fructibus dijs offerre primitias: & eiusmodi beneficentiæ officijs assuefacito: A planumq. illis facito, hoc nostrum olim munus fuisse. Nam Homerus Eumæum sic loquentem facit:

Hospes si nostris succederet aduena tectis
Vilior: acciperem placide. Sunt diues egensq.
A Ioue. Parua mea est (fateor) sed grata facultas.] ne hæc Christianis accepta ferret Iulianus, ex Homero sibi vendicat. Sed subdit:

Neque igitur permittamus, alios nostrorum imitatione bonorum nobis laudem præripere, vt ipsi propter socordiam turpitudine & infamia afficiamur: immo potius ne pietatem erga deos penitus prodere videamur. Quod si te ista sedulo obire accepero, maxima sane lætitia gestiam. Præsides domi raro inuisas; sed scribas ad eos litteras sæpissime. Ingredientibus illis in vrbem, nemo sacerdos obuiam prodeat, nisi quando ad templa deorum accedunt, solum intra vestibula. Eos intrantes nullus miles præcedat: sequatur autem qui vult. Nam simul vt ingredietur limen delubri, priuati personam induit: siquidem ipse, vt nosti, his qui intus sunt, præs propterea quod diuina lex istud postulat. Et qui tibi parent, sunt re vera pij: qui autem præ arrogantia resistunt, ostentatores sunt, & inanis gloriæ appetentes. Pessinunti opem ferre paratus sum, dummodo Matrem deorum sibi propitiam reddant. At si eam contemnant, non modo culpæ affines erunt, verum etiam (quod dictu acerbius est) in grauissimam apud nos offensionem incurrent: B

Nam scelus infandum est, dextram præstare benignam
Illis qui superis indicunt bella beatis.

Persuade igitur illis, vt si a me curam de se suscipi cupiant; omnes vna se deorum Matri supplices præbeant.] hactenus Iuliani epistola ad Arsacem. Sed considera ex his demum accurate lector, quam deteriores Iuliano Apostata exhibeant se ipsos recentiores apostatæ, antiquorum Ecclesiæ morum contemptores; dum & despiciunt atque subsannant, quæ inuidi hostis oculis sunt visa pulcherrima, atque omni acceptatione dignissima. C

Ad postremum post alias recensitas ineptias insulsi legislatoris, vani philosophi, & impij Imperatoris a Gentilibus scriptoribus etiam condemnati, addamus his vanitatem illam, quam etiam lege sancire non puduit, cum statuit, vt liberum esset vxoribus maritos dimittere. Est de his mentio apud sanctum Augustinum, vbi auctor ait [a]: Ante Iuliani edictum, mulieres viros suos dimittere nequibant, accepta autem potestate, cœperunt facere, quod prius facere non poterant: cœperunt enim viros suos libenter dimittere.] & inferius: Hic enim in Vrbe Roma & finibus eius (quæ sacratissima appellatur) licet mulieribus viros suos dimittere, cum cautum sit lege diuina, vt ne viri quidem hac potestate vterētur, excepta fornicationis causa. Ecce hac in re meliores sunt Barbari, &c.] Hæc auctor: & si non Augustinus, certe Iuliani æqualis, vt qui ibi numeret annos trecentos & circiter (vt ait) a tempore cladis Hierosolymitanæ in illum diem. Audisti portentum, quo vna illa lege insanus homo, ea indulgens mulierum leuitati, vniuersos homines sub Romano Imperio constitutos illis subiecit. D

a Apud Aug. in quæst. ex vtroque mixt. q. 115 & 144.

Hoc insuper anno (vt tandem finem eidem imponamus) mense Decembris, quæ supererant Nicomediæ e priori terræmotus clade, eodem reciprocante impulsu terræ prostrata sunt: quo & Nicæam haud mediocriter fuisse concussam, Ammianus [b] affirmat: tristiaq. hæc ait auspicia præcessisse Persicam, in quam incumbebat Iulianus, expeditionem. Vix credi potest, quot cladibus hoc anno fuerit Oriens afflictatus, cum Iulianus instaret conciliare sibi numina hecatombis. Nicomediam vero ab eo valde amatam, Themistius tradit in sua oratione. E

b Ammianus lib. 22.

IESV CHRISTI ANNVS 363. LIBERII PAP. ANNVS 12. IVLIANI IMP. ANNVS 2.

SEquens Domini annus trecentesimus sexagesimustertius, quo Iuliani annus secundus cœptus mense Nouembris anni superioris, pariter perseuerans, ipsius morte interceptus haud valuit consummari, Consulatu eiusdem quarto, atque Sallustij, Fastis adscribitur. Videbatur nouum (inquit Ammianus [c]) adiunctum esse in Consulatu Augusto

c Ammianus lib. 23.

A gusto priuatum hominem, quod post Diocletianum & Aristobulum nullus meminerat gestum.] Ceterum quantæ æstimationis Sallustius iste apud eum esset, non tantum collata illi Galliarum præfectura declarat, sed & ipsiusmet Iuliani testificatione in epistola ad Oribasium satis perspectum habetur, cum ait [a]: Vtinam dij Sallustium virum probū nobis concedant: ac si propterea successor nobis dabitur, nihil erit, vt spero, molestum.] hæc ipse. Porro creatus est Consul ipse Sallustius hoc anno, cum ageret Præfectum in Gallijs, vnde & scripsit ad Iulianum proficiscentem in Persas, eumq. per litteras obtestatus est, ne expeditionem illam maturaret, nondum pace numinum exorata: quod & Ammianus testatur [b].

CONSVL. SALLVSTIVS QVANTAE AESTIMATIONIS.

a Iul. epist. ad Oribasium.

b Ammianus lib. 23.

Qui autē hoc anno Sallustium creauit Consulem Iulianus (idē inquit auctor [c]) Apronianum Romæ decreuit esse Præfectum, Octauianum Proconsulem Africæ, Venusto Vicario commisit Hispanias, & Ruffinum Aradium Comitem Orientis in locū auunculi sui Iuliani recens defuncti prouexit. Quibus, vt conuenerat, ordinatis, terrebatur omine quodam, vt docuit exitus, præsentissimo. Felice enim largitionum Comite profluuio sanguinis repente extincto, eūq. Comite Iuliano secuto; vulgus publicos contuens tituos, Felicem Iulianum Augustumq. pronunciabat. Præcesserat illud sæuum. Namque Kalendis ipsis Ianuarijs, ascendente eo gradile Genij templi, e sacerdotum consortio quidam ceteris diuturnior, nullo pulsante, repente concidit, animamq. insperato casu efflauit: quod astantes (incertum per imperitiam, an adulandi cupiditate) memorabant Consulum seniori portendi, nimirum Sallustio: & vt apparuit, non ætati, sed potestati maiori interitum propinquare monstrabatur.] his territamentis exagitatus Iulianus præsentem auspicatus est annum, cruciatus mirum in modum ijs quibus intentus erat auspicijs. B

c Idem ibidem.

OMNIA DE EVTYCO INTERITV IVLIANI.

Super his (idem subdit Ammianus) alia quoque minora signa subinde, quod acciderat, ostendebant. Inter ipsa enim exordia procinctus Parthici disponendi, nunciatum est, Constantinopolim terræ pulsu vibratam. quod horum periti minus lætum esse pronunciabant aliena peruadere molienti Rectori. Ideoq. intempestiuo conatu desistere suadebant: ita demum hæc & similia contemni oportere firmantes, cum irruentibus armis externis, lex vna sit & perpetua, salutem omni ratione defendere, nihil renitente vi moris. C

Sed quid his funestum est additum? Ijsdem diebus, inquit, nunciatum est ei per litteras, Romæ super hoc bello libros Sibyllæ consultos (vt iusserat) Imperatorem eo anno discedere a limitibus suis, aperto prohibuisse responso.] Sed ex quibus solijs Iuliano malum prænunciatum est; Apollinis ipsius, ex quo omnis diuinatio hauriri solita, clades atque ruina, & oraculorum Sibyllinorum futura, nisi mox fuisset occursum, conflagratio minime prænosci valuit & anteuerti. Nā, vt idē Ammianus affirmat, quartodecimo Kalend. Aprilis, noctu Palatini Apollinis templū, præfecturam regente Aproniano, in vrbe conflagrauit æterna; vbi ni multiplex iuuisset auxiliū, etiā Cumana carmina consumpserat magnitudo flāmarū.] Porro asseruari potuerūt ipsa oracula Sibyllina vsque ad Honorij Augusti Imperiū, quādo (vt suo loco dicturi sumus) auctore Stilicone igni tradita sunt. D

CONFRAGRATIO APOLLINIS PALATINI.

Sed quæ ab Aproniano Vrbis præfecto his temporibus ibidem gesta sint, idem Ammianus sic narrat [d]: Dum hæc in Oriente volubiles fatorum explicant sortes; Apronianus regens vrbem æternam, Iudex integer & seuerus, inter curarum præcipua, quibus hæc præfectura sæpe solicitatur, id primum opera curabat enixa, vt veneficos, qui tunc crescebant *, captos, postq. agitatas quæstiones, nocuisse quibusdam, apertissime confutatos, indicatis consciis, morte mulctaret; atque ita paucorum discrimine, reliquos, si qui laterent, formidine parium exturbaret. Hæc egisse ideo efficaciter, fertur, quod Iuliani promotus arbitrio agentis etiam tum per Syrias, in itinere vnum amiserat oculum: suspicatusq. artibus se nefarijs appetitum, iusto quidem, sed inusitato dolore, hæc & alia magna quæritabat industria: vnde quibusdam atrox visus est: in amphitheatrali curriculo vndatim coeunte aliquoties plebe, causas dispiciens criminum maximorum. Deinde post huiusmodi vindicata complura, Hilarium aurigam conuictum atque confessum, vix dum pubescentem filium suum venefico tradidisse docendum secretiora quædam legibus interdicta, vt nullo conscio adminiculis iuuaretur internis, capitali animaduersione damnauit. Qui, laxius retinente carnifice, subito lapsus, confugit ad ritus Christiani sacrarium: extractusq. exinde illico, abscissa ceruice consumptus est. Verum hæc similiaq. tum etiam vt coercenda mox cauebantur: & nulli vel admodum pauci in his versati flagitijs vigori publico insultarunt: sed tempore secuto E

d Ammianus lib. 26.

APRONIANI PRAEFECTI RES GESTAE ROMAE.

* rarescebant

Universidad de Deusto
Biblioteca

cuto longæua impunitas nutriuit immania, vsque eo grassante licentia, vt imitatus Hilarium quidam Senator, seruumq. suum modo non per syngrapham arcanis piacularibus imbuendum commisisse doctori malarum artium cõfuratus, supplicium redimeret opima mercede, vt crebrior fama vulgarat, &c.] hæc Ammianus de Aproniano in magos sæuiente: quo titulo Præfectos agere in Christianos consueuisse ob inuidiam decori nominis martyrij, satis superius dictum est: vt dubium minime sit, ea inquisitione magorũ, accusantibus eo nomine Christianos ex more Gentilibus, ex eis quamplurimos causam dicere iussos esse, atque diuersis pœnis affectos. A

a Ammian. lib. 23.

IVLIANVS RESTITVENDVM CVRAT TEMPLVM HIEROSOLYMITANVM.

Huius quoque anni primordijs immensum Iuliani conatum de restituendo Hierosolymorum templo, a Tito diruto, idem Ammianus describit his verbis [a]: Licet accidentium varietatem solicita mente præcipiens, multiplicatos expeditionis apparatus flagranti studio perurgeret: diligentiæ tamen vbique diffidens, Imperijq. sui memoriam magnitudine operum gestiens propagare; ambitiosum quondam apud Hierosolymam templum, quod post multa & internecina certamina obsidente Vespasiano, postea Tito, ægre est oppugnatum, instaurare sumptibus cogitabat immodicis; negotiumq. maturandum Alipio dederat Antiochensi, qui olim Britannias curauerat pro Præfectis.] hæc quidem de causa iterum excitandi templi cum Ammianus recenseat, haud veritatis scopum collimasse penitus visus est. Nec sane studium erga Iudæos ad hoc ipsum Apostatam impulit, quorum doctrinam, patriamq. religionem, æque ac Christianorum cultũ editis (vt dicemus) commentarijs exagitauit: Verum illa causa potissima intercessit; vt sic aduersus Christianam religionem veluti munitionem ædificans, ac Iudæos superexaltans, eam penitus sterneret. B

IVLIANVS IN CHRISTIANOS IMMITTIT IVDAEOS.

b Amoros. epist. 28.

Quanti enim esset momenti, tales in Christianos hostes immittere; quæ illi sponte egerant, relaxatis tantum ab ipso Iuliano licentiæ habenis, satis perspicuum specimen nuper dederant, cum acrius quam Gentiles ipsi sæuissent in Christianos: quorum quidẽ immanium scelerum exciderint licet Acta; quæ tamen S. Ambrosius paucis perstringit verbis ad Theodosium scribens [b], haud obscure significant, cum ait: At certe, si iure gentium agerem, dicerem quantas Ecclesiæ basilicas Iudæi tempore Imperij Iuliani incenderint: duas Damasci, quarum vna vix reparata est, sed Ecclesiæ non Synagogæ impendijs; altera basilica informibus horret ruinis. Incensæ sunt basilicæ Gazis, Ascalone, Berythi, & illis fere locis omnibus; & vindictam nemo quæsiuit. Incensa est basilica & Alexãdriæ a Gentilibus, & a Iudæis, quæ sola præstabat ceteris.] hæc Ambrosius. Porro Berythi ecclesiam incensam fuisse a Magno Comite, Petrus Alexandrinus tradit [c]. C

c Apud Theod. lib. 4. c. 20.

d Chrysost. hom. 44. in Matth.

S. Ioannes Chrysostomus hæc eadẽ tempora reuocat in mentem, dum de Iudæis agens sic ait [d]: Nemo vestrum ignorat, memoria nostra, quando Iulianus, qui omnes homines impietate superauit, contra Christianos sæuiret, quo modo plerique ex Iudæis Gentibus adhærebant, & cultum idolorum præferebant. Quare si aliquo modo modestius nunc degere videntur, formidine Principum id simulant: quæ si nulla esset, crudeliora quam antea vmquam facere auderent, cum omni prauitate atque malitia priscos nimium antecedant: maleficas artes atque magicas, petulantiam, audaciam, ceteraq. vitia supra modum colentes. et quamuis tanto freno coerceantur, sæpenumero tamen in Principes conspirarunt, & in extremas inde calamitates inciderunt.] hæc Chrysostomus: qui & in destructione templorum prodigia quædam magna accidisse testatur [e], licet eã (quod obiter illa tractaret) quænam fuerint, minime recensuerit. Hac igitur vna ex causa Iulianus erga Iudæos, quos vt dijs Gentium aduersarios oderat, visus est aut videri voluit esse propensior. Ad quos officij plenam eiusmodi tunc dedit epistolam [f], quam Græce scriptam, Latine redditam hic describemus: meminit namque huius epistolæ Sozomenus [g], dum ait: Scripsit ad populum Iudaicum, vt pro se suoque regno preces funderent.] epistola autem sic se habet: D

e Chrysost. in Act. hom. 4.

f Extat inter epist. Iul. ep. 25.

g Sozom. lib. 5. cap. 21.

LITTERAE IVLIANI AD IVDAEOS.

Iulianus Iudæorum Reipub. Superiora tempora non tam vobis ob seruitutem molesta fuere, quam quod tabulis iniussu Principis emissis obnoxij essetis, immensumq. aurum in ærarium inferretis. Quam rem ego magna ex parte meis vidi oculis, tum multo magis ex ipsis tabellis, quæ contra vos asseruabantur, perspexi: quin & paratum iam iterum contra vos vectigal prohibui, & impietatem hanc detestabilem compressi, tabulasq. incendi, quæ in meis scrinijs ad vos opprimendos custodiebantur: vt nemini liceat deinceps tantæ impietatis rumorem in vos spargere. Neque sane harum iniuriarum causa E

Constan-

A Constantio fratri, viro memorabili, potius tribuenda videatur, quam nonnullis omnino barbaris, & mente impijs, qui eius mensa vtebantur: quos ego manibus meis arreptos, atque in foueam coniectos perdidi, vt ne memoria quidem vlla de eorum interitu apud nos superfit. Ego vero cum longe maioribus beneficijs vos ornare vellem, fratrem Iulum * Patriarcham omni obseruantia dignum hortatus sum, vt & tributum quod vobis imperatum dicebatur, prohibeat, & nemini in posterum liceat vectigalia eiusmodi a vobis exigere: quo summa vobis securitas & otium sit in meo regno, & maiori studio pro meo regno vota faciatis Deo optimo & opifici, qui mihi dignatus est suis purissimis manibus coronam imponere. * Illem

Solent namque qui solicitudine aliqua premuntur, mente constringi, neque tam confidenter manum ad Deum orandum tollere. At qui cura penitus vacui sunt, tota mente gaudent, & pro regno supplices manus ad Deum maximum porrigunt, in quo situm B est, vt regnum nostrum in optimo statu versetur, sicut optamus. Id vos in primis curare atque contendere debetis: quo & ipse, bello Persico ex animi sententia gesto, sanctam vrbem Hierusalem, quam multos iam annos habitatam videre desideratis, meis laboribus refectam incolam, & vna vobiscum in ea optimo Deo gratias agam.] hactenus epistola Iuliani, in qua videas hominem tamquam nouum Proteum nouam induere formam: Nam qui in omnibus fere litteris suis non vnum Deum, sed plures inuocat, prædicat, & extollit; nunc quod sciat se cum Iudæis rem agere, quorum in vnius numinis cultu versetur religio, vnius tantum Dei optimi maximi habuit mentionem, vt pene videatur Iudæis factus esse Iudæus. Sed ad constructionem templi reuocemus orationem, atque ex Ammiano primum petamus auctoritatem; non quidem quod Ethnici auctoris fides nostrorum testificationi sit præferenda, illorum potissimum, qui his viuentes temporibus C spectata sanctitate erant; sed vt etiam ex hostibus testatis his redditis, nulla vel hostibus possit dubitatio exoriri. Subdit igitur nuper recitatis hæc Ammianus [a]: Cum itaque idẽ fortiter instaret Alipius, iuuaretq. prouinciæ Rector; metuendi globi flammarum prope fundamenta creberis assultibus erumpentes, fecere locum, exustis aliquoties operãtibus, inaccessum. Hocq. modo, elemento destinatius repellente, cessauit inceptum.] hæc de his summatim Ammianus.

FALLAX IACTANTIA IVLIANI.

IVLIANVS NOVVS PROTEVS.

a Ammianus lib. 23.

DE AEDIFICATIONE TEMPLI CONATVS IVLIANI INANIS.

Sed videamus quæ his consentientia pluribus in locis scribit Ioannes Chrysostomus: quod enim ipso puero hæc gesta sint, altioribus fixa radicibus eius memoriæ tenacius inhæserunt: factusq. vir pro concione eadem crebrius, licet nota omnibus, in detestationem Iudæorum perfidiæ, Fidelium auribus inculcauit; nam inter alia aduersus Iudæos D agens, hæc ait [b]: Cum Iulianus, qui Imperatores omnes superauit impietate, vocaret Iudæos ad sacrificandum idolis, & ad suam impietatem pertrahere conaretur: ac mox obijcerent illi priscum culturæ ritum, dicentes: A nostris maioribus Deus hoc modo cultus est: etiam nolentes tum fatebantur hæc quæ nos nunc demonstrauimus, quod fas non esset extra ciuitatem immolare victimas: Sed totam, inquiebant, religionem violant, quicumque sacrificant in terra aliena. Proinde si vis nos videre sacrificantes, redde nobis ciuitatem, restitue templum, exhibe nobis sancta sanctorum, colloca aram; & sacrificabimus nunc, quemadmodum olim. Nec puduit sceleratos & effrontes hæc poscere a viro impio, Paganoque, & impuras manus vocare ad extructionem sanctorum: nec intelligebant se conari impossibilia: neque perpendebant, quod si homo illa demolitus esset, potuisset homo illis ea restituere: verum cum Deus esset, qui ciuitatem illorũ E subuerterat; fieri nequaquam posse, vt quæ Deus decreuerat, vmquam verteret humana potentia. Nam quæ Deus sanctus, inquit, statuit, quis dissipabit? ac manum illius excelsam quis auertet? Sicut enim quæcumque ille stabilierit, voluerit. manere, nullus homo potest demoliri; ita quæcumque destruxerit, voluerit. manere diruta, nemo poterit instaurare.] & paulo post:

b Ioan. Chrys. aduers. Iudaeos orat. 2.

Nihilominus ad omnia obcæcati, obsecrabant, ac supplicabant, vt cum ipsis susciperet & aggrederetur instaurationem templi. At is qui & pecunias impendit, & Præfectis dedit negotium; viros primates artifices vndiquaque accersi iussit, nihil non fecit, nihil non tentauit: paulatim ac sensim hoc agens, speransq. futurum, vt si posset istos ad sacrificandum inducere, facile illos reuocaret ad cultus simulacrorum. Simul & illud fore sperabat insanus ille ac vecors, vt Christi sententiam frustraretur, quæ non patitur templum illud instaurari. Verum is qui comprehendit sapientes in ipsorum astutia, protinus

Universidad de Deusto
Biblioteca

IONIAE TERRAE LOCVS SVB AEDIFICANTES PER TERRET.

nus ipsis factis declarauit illi, quod Dei decretum omnibus est potentius, quodque valida sunt opera sermonum Dei. Nam simulatq. tentassent hunc impium conatum, cœpissentq. nudare fundamenta, multamq. terram exhausissent, restaretq. vt iam structuram aggrederentur, protinus ignis exiliens e fundamentis exussit multos, & intempestiuam pertinaciam interrupit. A

Hæc vbi resciuit Imperator, quamquam tãta vesania deditus erat illi negotio; veritus tamen, ne vltra progressus, in suũ ipsius caput ignem accerseret, destitit, extinctus cũ tota gente. Et nunc si redeas Hierosolymam, conspicies nuda fundamenta. Quod si causam quæras, haud aliam, quam hanc, audies. Huius rei nos omnes testes sumus. Nostra enim ætate hæc, non ita pridem acciderunt. Iam considera victoriam insignem. Non hoc accidit sub pijs Cæsaribus: ne quid dicere possint, quod Christiani superuenientes opus perfici vetuerunt: sed tum cum res nostræ afflictæ, cum omnes de vita periclitaremur, cum omnis libertas esset sublata, cum floreret Paganismus; cum Fideles alij quidem in ædibus suis latitabant, alij vero in solitudines demigrarant, foraq. fugerant; tum demum hæc acciderunt: ne qua istis vel impudens reliqua fieret occasio tergiuersandi. Etiam ne adhuc dubitas, Iudæe, cum perspicias, & ex Christi prædicatione, & ex prophetarum vaticinijs, & ex ipsarum rerum demonstratione, testimonium aduersus te confirmatum? &c.] hæc ibi Chrysostomus: eadem quoq. habet in oratione aduersus Gentiles: quippe prodigium illud adeo patens ingensq. fuit, vt nisi obstinata pertinacia obstitisset, potentissimum censeretur non ad Iudæos tantum, quorum causa præcipue ea diuinitus agi videbantur, sed & Gentiles ad Christianam fidem pertrahendos. Porro ea oratione aduersus Gentiles, se hæc scripsisse testatur, non amplius quam anno vigesimo ab his temporibus Iuliani. Inculcat eadem ipse in commentarijs in Matthæum [a], necnon & homilijs in Acta Apostolorum [b]. B C

[a] Chrysost. in Matth. hom. 4. [b] Chrys. in Acta Apost. hom. 41.

At multa alia tunc contigere portenta, quæ hoc ipso anno, quo acciderunt, S. Gregorius Nazianzenus luculenta illa prosecutus est oratione, quam, mox vt Iulianus numine vlciscente extinctus est, scripsit, eaq. posteris in hæc verba tradidit [c]: Cum autem per omnia alia grassatus, atq. omne genus tyrannidis in nos, & crudelitatis vt leue & abiectum aspernatus esset (neque enim vlla vmquam natura ad malorum inuentionem excogitationemq. illius natura vberior ingeniosiorq. extitit) ad extremum Iudæorũ quoque nationem in nos immisit; tum veteri eorum leuitate, tum antiquo nostri odio ipsorum pectoribus inusto, ad id quod moliebatur, perficiendum, adiutoribus vsus: fatale nimirum ipsis ex eorum libris & arcanis esse affirmans, in patriam redire, ac templum instaurare, patriorumq. rituum vigorem reintegrare, ac beneuolentiæ specie consilium celans. Postquam autem hæc in animum induxit, ipsisq. persuasit (facile enim in impostura facit, quod delectat) tum vero illi ad templi extructionem se comparare, atq. in id opus, & manu multa, & animi alacritate, laboreq. incumbere. Illud quidem narrant, qui eorum facta laudibus, & admiratione prosequuntur: vxores quoq. ipsorum non modo matronalem omnem mundum, corporisq. ornatum prompto animo detraxisse, atque in operis structuram, laborantiumq. opem contulisse; verum eo quoque animo fuisse, vt terram sinu efferentes, ac nec vestibus præclaris & sumptuosis, nec teneris membris parcentes, pietatis officio sese fungi existimarent, omniaq. hoc conatu inferiora ducerent. D

[c] Gregor. Naz. orat. 2. in Iul.

PRODIGIA IMMENSA IN AEDIFICATIONE TEMPLI.

Vt vero a sæuo turbine ac repentino æstuantis terræ tremore compulsi, ad propinquũ quoddam templum perrexerunt, partim orationis causa, partim (vt in huiusmodi rebus accidere solet) eo quod offerebatur, ad periculi propulsationem vtentes, partim cum tumultu abrepti, atque incitato cursu sese mutuo protrudentes: sunt qui nẽ a templo quidem eos admissos fuisse, commemorent, sed cum ad apertas fores accessissent, repente easdem clausas, pessuloq. obductas offendisse, potentia quadam obscura & inuisibili, quæ ad impiorum terrorem, piorumq. confirmationem, huiusmodi prodigia designat. Hoc vero vno iam ore omnes referunt, ac pro certo habent, quod eos per vim obnixamq. contentionem ingressum sibi aperire conantes, ignis e templo occurrens inhibuit, eosq. partim exussit & absumpsit (vt simile quiddam ipsis acciderit, quod Sodomitis [d], aut etiam Nadab [e] & Abiud nouo atque alieno more thura adolentibus ac periclitantibus) partim insignioribus corporis partibus demutilatos, viuam columnam diuinæ aduersus sceleratos comminationis indignationisq. testem, reliquit. Atque hoc quidem in hunc modum se habuit: nec fidem deroget quisquam, nisi E

[d] Genes. 19. [e] Numer. 16.

A nisi qui eadem ratione alijs quoque Dei miraculis nullam fidem habendam putet.

CRVCIS SIGNVM IN CAELO ET IN VESTIBVS.

Quod autem hoc etiam mirabilius clariusq. fuit: lux in cælo stetit, Crucem in orbem describens; ac nomen illud & figura, quæ in terra prius impijs contemptui fuerat, in cælo nunc omnibus æque ostenditur, Deoq. victoriæ de impijs relatæ trophæum efficitur trophæo omni sublimius & præclarius. Ad hæc porro quid dicturi sunt huius sæculi sapientes, suaq. magnifice prædicantes, qui profundas promissasq. barbas ferunt, & elegans illud pallium circumferunt?] at post alia in eos dicta, hæc subdit: At cæli quidem & terræ hæc ostenta fuerunt: ceterum homo huiusmodi tempore nihil portendit, nec passionis Christi signis sanctificatus est? Proferant nunc quoque vestes suas, qui huius miraculi spectatores & discipuli extiterunt; illas, inquam, Crucis notis tunc consignatas: simul enim atque quisquam hæc commemorabat (siue nostræ doctrinæ esset, siB ue a religione nostra abhorreret) aut commemorantes audiebat; statim hoc miraculum in se ipso experiebatur, vel in proximo fieri perspiciebat, stellatus nimirum ipse, notisq. distinctus, vel illum talem in vestimentis intuens, omnem textorij artificij elegantiam, ambitioseq. elaboratam picturam varietate superantem. Quæ res spectantium animis tantum terroris iniecit, vt omnes ferme quasi ex signo vno atque vna voce Christianorum Deum inuocarent, eumq. multis laudibus precibusq. placare studerent: multi etiam non in longius rem extrahentes, sed eodem ipso tempore, quo hæc acciderunt, ad sacerdotes nostros accurentes, multumq. obsecrantes, & obtestantes in Ecclesiam admitterentur, sublimioribusq. mysterijs imbuerentur, sacro baptismate purificati, ac timoris beneficio adiuti, vtilitatemq. consecuti. Ac de his quidem rebus hactenus.] hucusque Gregorius.

C Russinus vero, qui & hoc sæculo vixit, & Hierosolymis diu versatus eadem ab accolis nouisse potuit, hæc [a] addit: Porticus quoque publicæ, in quibus Iudæorum multitudo, quæ operi videbatur insistere, commanebat, ad solum deductæ, *nempe ex ingruenti terræmotu*, omnes Iudæos, qui reperti sunt, oppressere. Luce vero orta, cum se mala crederent effugisse, ad requirendos eos qui oppressi fuerant, reliqua multitudo concurrit. Aedes erat quædam in inferioribus templi demersa, habens aditum inter duas porticus, quæ fuerant complanatæ, in qua ferramenta aliaq. operi necessaria seruabantur: e qua subito globus quidam ignis emicuit, & per medium plateæ percurrens, adustis & exanimatis qui aderant Iudæis; vltro citroque ferebatur. Hoc iterum sæpiusq. & frequentissime per totam illam diem repetens, pertinacis populi temeritatem flammis vltricibus coercebat. Cum interim pauore ingenti & trepidatione, omnes qui adeD rant, deterriti, solum verum Deum Iesum Christum confiteri cogebantur inuiti. Et ne hæc casu fieri crederentur; in sequenti nocte vestimentis omnium signaculum Crucis ita euidens apparuit, vt etiam qui diluere pro sui infidelitate voluissent, nullo genere valeret abolere. Sic deterriti Iudæi, atque Gentiles, locum simul & inaniter cœpta reliquere.] hæc Russinus.

[a] Russin. lib. 1. c. 38. 39.

PORTICVS DIRVTAE EX TERRAEMOTV.

Quod autem spectat ad ferramenta, de illis Theodoretus sic ait [b]: Ferunt autem, Iudæos ligones ex materia argentea, palas etiam & sportas confecisse.] quæ omnia quo modo conflagrarint, sic addit Socrates [c]: Itaque cum adessent plurimi, aliud prodigium contigit. Ignis namque cælitus demissus omnia opificum instrumenta absumpsit. Etenim licebat videre malleos, scalpra, serras, secures, ascias, denique omnia, quæ opifices habebant ad opus perficiendum idonea, flammæ incendio vastata: totum diem E ignis ista depastus est. Iudæi igitur grauissimo timore perculsi, etiam inuiti Christum Deum confessi sunt, non tamen eius voluntati gesserunt morem, sed opinione Iudaismi mentibus antecepta omnino tenebantur astricti.] hæc ipse: qui & subdit quæ dicta sunt de notatis signo Crucis inuisibili Dei virtute vestimentis. At non tantum terræmotu & igne exturbatum diuinitus fuisse opus, sed vehementi ventorum vi oborta materiam præparatam esse disiectam, Theodoretus affirmat, dum addit: Verum postquam infinitos calcis & gypsi modios in vnum congesserant; ex improuiso ventos vehementes cœpisse spirare, turbines ingruere, tempestates ac procellæ oriri, quæ totam illam materiam penitus dissipauerunt.]

[b] Theod. lib. 3. cap. 17. [c] Socrat. lib. 3. cap. 17.

IVDAEI TANDEM RESIPISCVNT.

Addunt his Russinus ac Socrates, dum hæc agere cum Iulianus tum Iudæi aggrederentur; Cyrillum Hierosolymorum Episcopum, qui ab exilio in patriam remeauerat, diuinæ prædictionis illius firmitate confisum, quæ apud Danielem legitur [d]: Vsque ad con- [d] Daniel. 9.

 summa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

summationem & in finem perseuerabit desolatio.] sed & verborum Christi roboratum A
a Matth. 24. SACRA ORACVLA MANENT INCONCVSSA. constantia, quibus dixerat [a], non mansurum in templo lapidem super lapidem: spe erectum rem tacitum spectasse, finemq. magna fiducia præstolatum esse: quem, qualis futurus esset, ex vtrisque optime perspectis diuinis oraculis intellexerat: dum tot prodigijs ingruentibus cœptum opus fuit penitus destitutum: sed & quod desiderari posse videbatur in Christi vaticinio, non relinquendum lapidem super lapidem; istud ipsum in fundamentis etiam spectauit impletum; muris iam, qui super terram fuerant, subuersis a Tito; conspexit inquam impletum, cum admiranda quadam terræ concussione & excussione reuulsa sunt & foras emissa templi vetera fundamenta; vt sic nec in fundamentis relictus esset lapis super lapidem. hæc Ruffinus [b], & Socrates [c]. Tradit quoque S.Hieronymus, aliquos esse interpretatos alium Danielis locum, quo dicitur [d]: Cumq. corruerint, subleuabuntur auxilio paruulo, & applicabuntur eis plurimi fraudulenter] B
b Ruffin. lib. 1. c. 38. 39.
c Socrat. lib. 3. c. 17.
d Daniel 11.
esse intelligendum de statu Iudæorum sub Iuliano, quo visi sunt Iudæi subleuari auxilio paruulo, fauente eis mirum in modum eodem Imperatore: cum scilicet (quod subditur) applicati sunt eis plurimi fraudulenter; cum nimirum Gentiles visi sunt, iubente Iuliano, causam agere Iudæorum; sed fraudulenter profectos; cum haud esset in Imperatoris animo exaltatio Iudæorum, sed per eos procurata depressio Christianorum. Hæc quidem mirifice respondere videntur Prophetæ sententiæ; licet (vt idem S.Hieronymus ait [e]) diuersi habeantur verborum illorum sensus & interpretationes.
e Hieron. in Daniel lib. 1. c. 11.

At licet perfidia Iudæorum tot conuicta prodigijs, minime (vt par erat) penitus cederet: complures tamen, quorum mens obstinationis prauitate haud omnino erat infecta dedere manus, Christiq. gloriam confessi, eiusdem fidem sunt auide consectati: de quibus Sozomenus [f], rem egregie testatam relinquens eorum testificatione, qui tam horrendo spectaculo præsentes fuerunt: Quo factum est, inquit, vt alij eorum Christum Deum esse existimarent, iniquoq. animo tulerint, quod templum de integro ædificare constituerant: alij paulo post ad Ecclesiam se transferrent, initiarentur mysterijs, hymnis & precibus Christum pro suis improbe factis placarent. Istis rebus si quis fidem minime adhibendam putaret, sit persuasus saltem ab ijs qui eas ab eorum spectatoribus acceperunt, quique adhuc in hac vita manent: sit etiam persuasus cum a Iudæis ipsis, tum a Gentilibus, qui opus inchoatum reliquerunt, immo vero ne inchoare quidem potuerunt.] hactenus Sozomenus. At tandem vt his apponamus coronidem, quæ tradit [g] Orosius superioribus adnectamus, qui ait, Iulianum ex congesta ad extruendum augustissimum templum materia (postquam impossibile visum est niti aduersus Deū velle) præcepisse ædificari theatrum, in quo reuersus e Perside, Episcopos, monachos, ceterosq. D
IVDAEORVM PLVRES AD FIDEM CONVERSI. f Sozom. lib. 5. cap. vlt.
C
g Orosius lib. 7. c. 30.
h Nicephor. lib. 10. c. 33.
eius loci accolas Christianos traderet bestijs laniandos. Quod autem Nicephorus [h] his omnibus addit, sacrosanctum Dei Euangelium secundum Ioannem repertum esse in specu deorsum, cum fundamentum templi iaceretur: quoniam recentioris auctoris rei tantæ assertio nulla fulcitur antiquorum fide; reijcimus totum id lectoris arbitrio, accipiendum putet, nec ne: habet locum in margine notatum, quem consulat, atque dijudicet: nos vero omittimus hic referre, ne certa veraq. omniq. fide testata, his iuncta quæ haud adeo firma atque sincera videntur, in discrimen adduci possint. Ad postremum, ne quid de rebus sub Iuliano Hierosolymis gestis relinquamus intactum: ibidem hoc tempore passus legitur in tabulis Ecclesiasticis Cyriacus Episcopus (cuius autem ciuitatis Præsul fuerit, ignoratur) qui ex more sancta inuisens loca, vrgente persecutione peremptus est: cuius natalem diem quarto Nonas Maij reddunt annis singulis rediuiuum Ecclesiasticæ tabulæ. E

Sed reliquum iam est, vt quæ ad Persicam expeditionem, quam diu Iulianus meditatus fuerat, pertinent, prosequamur. Verum prius meminisse oportet eiusdem rescripti [i], quod mense Februarij hoc anno ad populum dedit, de non violandis sepulchris, neque efferendis interdiu, quod Christiani facere solerent, cadaueribus defunctorū: ideo enim Christianos ab his cohibuisse voluit, quod illi (vt diximus) haud paterentur in suis ipsorum agris permanere amplius loca religiosa dijs manibus consecrata, lapidesve maiorū suorum eadem Gentilicia inscriptione notatos, sed reuellerent illos, locaq. ipsa refodiendo atque culturæ reddendo facerent fructuosa. Sic autem illud se habet:
i l. 5. de sepulch. violat. Theo. LEX IVL. ANI DE SEPVL. CHRISET EVNDEMQVE.

Pergit audacia ad busta diem functorum & aggeres consecratos: cum & lapidem hinc mouere, terram solicitare, & cæspitem vellere proximum, sacrilegio maiores semper habue-

A habuerint. Sed ornamenta quidem triclinijs aut porticibus auferunt de sepulchris. Quibus primis consulentes, ne in piaculum incidant, contaminata religione bustorum, hoc fieri prohibemus, pœna manium vindice cohibentes. Secundum illud est, quod efferri cognouimus cadauera mortuorum per confertam populi frequentiam, & per maximā insistentium densitatem: quod quidem oculos hominum infaustis incestat aspectibus. Qui enim dies est bene auspicatus a funere? aut quo modo ad deos & templa venietur? Ideoq. quoniam & dolor in exequijs secretum amat: & diem functis nihil interest, vtrū per noctes an dies efferantur: liberari conuenit populi totius aspectus: vt dolor esse in funeribus, non pompa exequiarum, nec ostentatio videatur. Dat. prid. Id. Februarij, Antiochiæ, Iuliano quartum & Sallustio Coss.] hæc quidem ipse. Quod autem spectat ad primum caput rescripti; lege sane duodecim tabularum id ita cautum erat [a]: Deorū B manium iura sancta sunto. Sed de efferendo mortuo diei tempore, nequaquam vetitum legimus iure antiquo, neque prohibiti adire templa, qui mortuos esset intuitus: immo, quod ex Fabio Pictore Gelliùs tradit [b], mortuum quidem attingere vetitum esse Flamini Diali, funus autem prosequi nequaquam. Sed hæc idcirco Iulianus, quod malum omen haberetur proficiscenti ad bellum, in cadauer incidere; vt de Constantio superius Ammianus tradit [c], alijq. de alijs: cum alioqui ipse Iulianus expeditionem parans, compluribus aduersis ominibus fuerit perterrefactus, vt paulo post dicemus.

PROHIBET IVLIANVS NE CHRISTIANORVM EXEQVIAE INTERDIV AGANTVR.
a Cic. de legib. lib. 2.
b Gell. lib. 10. c. 15.
c Ammianus lib. 21.

Acturi igitur de expeditione Persica, ea primum hic describamus, quæ sic tradit Gregorius Nazianzenus [d]: Vt enim Christianorum res ex animi sui sententia se habere existimauit; atque ex his quæ iam confecerat, in eam spem adductus est, nihil esse, quod, modo vellet, superare & expugnare non posset: ac præterea prosperi cuiusdam aduersus C Occiduos barbaros bellici successus occasionem rapiens, hoc vnum consilium capit prudentissimum simul & humanissimum: duplicem enim inde exercitum mouit, alterum militum, alterum dæmonum, a quibus ducebatur, & in quibus maior ipsi fiducia sita erat.] hæc Gregorius. At quod spectat ad exercitum militum; sexaginta quinque millia armatorum delectu habito esse numerata, Zosimus tradit [e]. Sed quod ad exercitū dæmonum pertinet, illud plane Gregorius significasse videtur, quod a Theodoreto sic describitur [f]: Antequam arma sumeret, misit nuncios ad Delphos, ad Delum, ac Dodonē (*famosissima hæc idola erant*) ad alia denique oraculorum loca, scisciturum vates, vtrum ei bellum gerendum sit. Illi autem bellum suscipere iubent, pollicenturq. victoriam. Vnum vero ex oraculis, quo eorum mendacia perspicue coarguantur, hoc loco citabo, quod ita se habet:
d Gregor. Naz. orat. 3. in Iul.
APPARATVS IVLIANI AD BELLVM PERSICVM.
e Zosim. lib. 3.
f Theod. lib. 3. c. 18.

ORACVLA FALSA IVLIANO RESPONDENT.

D *Ibimus in Therem, superi, victoria certa est.*
Mars ego ductor ero, diuum inuictissimus armis.

Quemadmodum his, qui Apollinem deum disertum, & Musarum principem vocant, ridiculos istorum carminum numeros lepide vt irrideant licet: ficego, comperto huius dei mendacio, vicem Iuliani in errorem inducti merito deplorare possum. Iste deus Tigrim, Therem fluuium nuncupauit, propterea quod est θήριον, ideſt, bestia eo nomine appellata. Hic fluuius e montibus Armeniæ erumpens, labitur in Assyriam, & tandem in sinum Persicum influit. His igitur oraculis deceptus miser somniabat victoriam, & post Persicum bellum Galilæos adoriri cogitabat.] His accedebant (quod ait Socrates [g]) Promissiones Maximi philosophi, pollicentis victoriam non minorem, quam Alexander olim obtinuisset. Iusto plane Dei iudicio deceptus est Iulianus ab eo, qui illum a Chri- E stiana religione in Ethnicismi impietatem abduxerat, vt qui ipsi fuerat tanti sceleris auctor, idem esset & ad supplicium, quod merebatur, impulsor.
g Socrat. lib. 3. cap. 18.

Sed & falsis hisce vaticinijs eo amentiæ progressus est, vt putaret ex Pythagoræa animarum transmigratione, Alexandri Magni animam in se transmigrasse, seq. in altero corpore eumdem Alexandrum existere. At vero quibus alijs in via deceptus oraculis fuerit, suo loco dicemus. Sic igitur Iulianus (quod quæ cupit homo, ea magis vera esse putat) his oraculis plenissimam fidem præstans, contempsit alia, quæ ab his diuersa aliunde efferebantur; nempe (vt dictum est) Roma ex inspectione librorum Sybillinorum, & ex Gallijs missa epistola a Sallustio Galliarum Præfecto, huius anni Consule ordinario. Ex quibus plane Iulianus, si ipse sibi constans fuisset, falsitatem pariter suorum deorū intelligere potuisset: nam cū nonnisi vna veritas esse possit eaq. ex Deo; quæ huic aduersa pronunciarentur, ex prauo dæmone mendaciorū concinnatore manasse, asserere necesse

IVLIANVS ALTER CREDI VOLVIT ALEXANDER.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fuit. Sic igitur lymphata mente, neque (quod quisq. prudens superstitionis cultor con- A
siderare debuisset) insanus homo animaduertit, quibus ab ea expeditione auocaretur
prodigijs, quæ Ammianus recenset. At quosnam secum ducendos delegit sibi, parans
expeditionem, socios? Audi, ex Asia Maximum, & Priscum e Græcia, accersitos magorum præstantissimos, quos alij sunt subsecuti, quorum societate plurimum confidebat
a Eunap. in vit. Philosoph. de quibus sic Eunapius Sardianus [a]: Ipse interim Iulianus ad Persicum bellum copias cõparabat: quem sequentibus Prisco, Maximoq. alij nonnulli comites expeditionis se adiunxerunt, numerum explentes, turba videlicet hominum, qui suas virtutes stulte prædicabant, & valde superbiebant ob dictum Imperatoris gloriantis se tales viros esse nactum.] putabat infelix horum magijs diuinum numen ad sua vota propitium reddendum fore, & quantumlibet renitens inflectendum.

IVLIANVS QVID VOVERIT DIIS PRO VICTORIA CONSEQVENDA.
b Chryso. ad. Gent.

Sed & inde etiam summam sibi fiduciam comparauit, nempe ex votis, quæ nemo vm- B
quam antea, ipse vero tunc dijs nuncupauit: quorum erat illud primum, se Christianos
homines dijs immolaturum, cum de Persis victor redijsset. id quidem S. Hieronymus te-
statur in Chronico. Hoc namque est quod de eo S. Ioannes Chrysostomus ait his verbis [b]:
Contra Persas bellum susceperturus, tanto cum fastu cum discessisset, ac si omnem barba-
rorum gentem deleturus esset: identidem nobis comminabatur, cum diceret, omnes se
post suum a Persis reditum funditus perditurum: Hoc enim bellum sibi esse Persico gra-
uius: atque adeo oportere, minore illo confecto, tunc demum ad id quod maius foret,
descendere. Et hæc quidem nobis annunciabant qui illi a consilijs erant.] At de eiusmo-
c Gregor. Naz. orat. 2. in Iul. di quoque adeo scelerata & impia voti nuncupatione hæc S. Gregorius Nazianzenus [c]:
Porro votiua victima quam magna, quamq. eximia? O Christe & Verbum, & passio- C
nis imbassibilis totiusq. Orbis mysterium! Vniuersam Christianorum gentem dæmoni-
bus sistere, si propositi compos existeret.] hæc ipse. Iam vero (vt ex Oroso diximus) ad
Christianorum cædem theatrum Hierosolymis ædificari iusserat, vt ibi esset ipsorũ car-
d Theod. lib. 3. cap. 18. nificina, vnde religio eiusmodi videretur esse progressa. Adhæc insuper Theodoretus [d]:
Oraculorum commentis fidem adhibens minabatur se in ecclesijs Christianorum lasciuæ
deæ simulacrum collocaturum.] Hæc scientes Christiani (vt ait Gregorius Nazianze-
e Gregor. Naz. orat. 2. in Iul. nus [e]) omnibus humanis auxilijs destituti, Deum, in quem tantum vnica spes collocata
erat, assiduis precibus interpellabant, vigilijs atque ieiunijs, alijsq. pietatis officijs vr-
gebant importune, vt destinato neci omni populo Christiano, Christianæq. religioni fun-
ditus eruendæ, quam citissime suppetias ferret: nec destiterunt, quousque Deus eos au-
diuit. quo autem modo id factum sit, dicemus suo loco.

Sed & præter vota a Iuliano priuatim emissa, alia quoque publica accessere: quibus D
Gentiles cum deos pro Iuliano solicitarent, dijs in primis Aegyptijs, qui ab eodem Impe-
ratore impensius colerentur, vota publica nuncupasse, antiqua numismata superius ex-
cusa suisq. imaginibus expressa declarant, notata publicorum inscriptione votorum.
Quibus addimus formas antiqui numismatis, hic vt vides expressas, de nuncupatis Isidi
nutrici votis, ne exercitui deforet annona.

f Extabat Romæ apud Horatium Tigrilim de Matrijs.

f

E

Quam intueris feminam, infantem in sinu tenentem, Isidem esse scito, quæ ab antiquis appellata reperitur πῆχυν, ideſt, nutrix, itemq. παιδεκχὰς, hoc est, susceptrix; quod (vt ex Platone Plutarchus in Iside recitat) eadem dea totius humani generis videretur esse susceptrix & nutrix; quippe quod pro Iside terram ab Aegyptijs accipi, idem Plutarchus affirmet. Sed & ex diademate capitis, Isidẽ esse, Aegyptiacarum rerũ periti satis intelligent.

A telligent. Hæc idcirco ingerimus, quod sciamus quemdam rei antiquariæ visum sibi peritum, ex effigierum similitudine fabulam concinnasse, iactasseq. illam sanctissimæ Dei genitricis Mariæ esse imaginem, cui pro Iuliani salute, cum in Occidẽte se fingeret Christianum, fuerint a Fidelibus vota publica nuncupata. Sed totum hoc sic compositũ euanescet commentum, dum exhibemus hic tibi Hadriani Imp. numisma eamdem a tergo imaginem præferens: cum nihil prorsus sit, quod vel leue saltem Christianitatis signũ in eodem Imperatore efformatum possit intelligi. absit enim, vt Christianam religionem velimus mendaciorum pigmentis illustrari.

a

B

a Extat apud Lal. Pasqual. Rom. num. ant.

Sed ad Iulianum redeamus: qui hisce tum publicis tum priuatis votis propensius nuncupatis, eo fiduciæ elatus est & spe erectus, vt certam sibi a dijs victoriam affore firmiter
C credens, hominum spreuerit adiuuamen: siquidem auxiliares copias, quas sociorum Legati Antiochiam venientes pollicebantur, ipse sibi ex dijs satis superq. virium esse putans, contempsit. id quidem Ammianus testatur, cum ait [b]:

b Ammian. lib. 23.

Inter hæc tamen, *cum scilicet Antiochiæ pararetur expeditio*, legationes gentium plurimarum, auxilia pollicentium, liberaliter susceptæ remittebantur: specioſa fiducia Principe respondente, nequaquam decere aduentitijs adiumentis rem vindicari Romanam, cuius opibus fouere conueniret amicos & socios, si auxilium eos adegerit necessitas implorare. Solum Arsacem monuerat Armeniæ Regem, vt collectis copijs validis, iubenda opperiretur.] at de litteris ad Arsacem, paulo post. Hinc iure Gregorius Nazianzenus in auspicando bello Persico Iuliani sugillat temeritatem his verbis [c]: Aduersus Persas expedi-
D tionem susceptt præcipiti temeritate potius, quam virium firmitate certitudineq. subnixus: ac ne illud quidem perspiciens vir sapientissimus, præsumptionem & audaciam, licet nominum sono cohæreant, potentia tamen plurimum inter se distinctas esse. Etenim in his rebus quas audacter aggredi conuenit, perfidentem animum præstare, magnanimitatis est: quemadmodum contra, languere, ac periculum detrectare, seruilis ignauiæ. At vbi plus periculi imminet; tum vero pedem conferre, seque in discrimen obtrudere, non autem retinere, temeritati ducendum est: quemadmodum e contrario, cedere, cautioni & prudentiæ. Nec eodem loco & numero ponenda sunt, ea quæ adsunt, tueri & conseruare; & eorum quæ non habeas aliquid adipisci. Illius enim præcipua & primaria ratio cordatis viris habenda est: hoc vero, si quidem tute & facile liceat, amplectendum: sin autem in contrarium cedat, contemnendum.

TEMERITAS IVLIANI IN AVSPICANDO BELLO PERSICO.
c Gregor. Naz. orat. 2. in Iul.

Qui vero vt aliquid spe atque animo conceptum assequatur, fortunarum suarum pe-
E riculo dimicat; in magna stultitia versatur, mihiq. malo pugili non dissimilis esse videtur artem suam, priusquam gradum recte fixerit, præferenti; aut gubernatori, effracta naue sua, nec ad nauigandum commode instructa nauem hostilem deprimenti, aut certe deprimere conanti. Quorum ille nihil (vt mihi videtur) reputans, inconsulte ea quæ animo decreuerat, aggreditur, rebus Romanis adhuc exulceratis, maleq. præsertim ob excitatam persecutionem affectis, alienam regionem cogitans, ac Salmoneum quemdam nobis referens e corio obtonantem, Traianosq. illos & Hadrianos sibi proponens, quorum non minus cautio, quam animi magnitudo admirationi esse solebat. At ei nec Cari illius in mentem veniebat, nec Valeriani, qui impetus inconsulti pœnas dedere (ne, quemadmodum tragicus ait, fortunas exprobrem) in Persarum finibus, in medio felicitatis cursu oppressi atque extincti. Verum hæc ipsius animo insidebant, totusq. in eam expeditionem ferebatur, omnem diuinationis & præstigiarum, dicendorumq. & tacen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dorum sacrificiorum impostura inuehens, vt tota breui deleretur.] hactenus Gregorius, egregie sane de eius in suscipiendo bello Persico temeritate philosophatus. A

Quales autem fuerint Iuliani litteræ illæ ad Arsacem Armeniæ Regem, Christianum quidem hominem, quibus eum monuisse Ammianus ait: licet ipsæ non extent; Sozomenus [a] tamen de illis agens, sic meminit: Porro litteras ad Arsacem Regem Armeniæ & Romanorum socium scripsit, vt in hac expeditione subsidio sibi veniret, quibus quidem in litteris de se extra modum gloriose prædicare, se vt valde ad Imperium gerendum idoneum insolenter extollere, & vt amicum illis, quos ipse pro dijs habuit, arroganter efferre: Constantium autem, cui successerat, velut ignauum & impium lacerare. Ipsi denique Arsaci verbis admodum contumelioſis minitari non veritus est. Et quoniam eum Christianum esse acceperat: quo suam in eum augeret contumeliam, etiam nefandas in Christum blasphemias loqui (istud enim nusquam non audacter facere consueuerat) cum superba quadam iactatione contendit. Cui etiam significauit, Deum, quem coleret, nequaquam eum defensurum, si imperata negligeret.] hæc Sozomenus de Iuliani litteris ad Arsacem. B

a Sozom. lib. 6. cap. 1.

IVLIANVS QVID IN ARSACEM REGEM ARMENIAE.

Quod vero ad tempus profectionis pertinet: qui temeritatis agebatur impetu, adhuc hyberno tempore, vere non expectato, Antiochia recessisse, Socrates [b] tradit, quod diceret hyemis frigoris impatientissimos Persas esse. Ceterum Ammianus [c] auctor est, ipsum Iulianum tertio Nonas Martias (hæc enim est verior lectio) Antiochia digressum, Hierapolim solitis itineribus peruenisse. Et Zosimus [d]: Hyeme, inquit, exacta, collecto exercitu, eoq. decenti ordine præmisso, egressus est Antiochia, cum ne perlitare quidem potuisset. id autem quo pacto acciderit, quamuis cognitum habeam, silentio præterire malo.] hæc ipse. Sed quænam (rogo eum) vel vnde eiusmodi causa silentij? Num quia cælitus exustum fuerat templum Daphnes, & Apollinis simulacrum combustum, vbi ipse hecatombas consueuerat immolare? sed hoc siluit, ne causam conflagrationis pariter promere cogeretur. Quamobrem ipse plurimum (vt dictum est) infensus Antiochenis, durum illis & immanem reliquit Præsidem, qui eos regeret; de quo Ammianus [e]: Ipse autem Antiochia egressus, Heliopolitem quemdam Alexãdrum Syriacæ iurisdictioni præfecit turbulentum & sæuum: dicebatq. non illum meruisse, sed Antiochensibus auaris & contumelioſis huiusmodi Iudicem conuenire. Cumq. eum profectum deduceret multitudo promiscua, itum felicem, reditumq. gloriosum exoptans, oransq. vt deinde placabilis esset & lenior (nondum ira, quam ex compellationibus & probris conceperat, emollita) loquebatur asperius, se eos asserens postea non visurum. Dispositisse enim aiebat, hyemandi gratia, per compendiariam viam, consummato procinctu, Tarsum Ciliciæ reuersurum, scripsisseq. ad Memorium Præsidem, vt in eadem vrbe cuncta sibi congrua pararentur. Et hoc haud diu postea contigit. Corpus namque eius illuc relatum exequiarum humili pompa in suburbano sepultum est, vt ipse mandauerat.] C D

IVLIANVS RECEDIT ANTIOCHIA.

b Socrat. lib. 3. cap. 18.

c Ammianus lib. 23.

d Zosim. lib. 3.

e Ammianus lib. 23.

Profectus igitur Antiochia quinque dierũ spatio (vt ait Zosimus [f]) Hierapolim peruenit; vbi triduo tantum cõmoratus est: vnde postea Batnas versus, oppidulum quoddam Osdroenæ, progressus est. Eadem Ammianus [g], qui addit: Ibiq. illætabile* portentum ostendit. Cum enim calonũ frequens multitudo ad suscipiendum cõsuete pabulum prope aceruum palearũ stetisset impendio celsum (hoc enim modo per regiones illas tales species construuntur) rapientibus multis, quassata cõgeries inclinata est, pariq. exitio quinquaginta obruit homines mole maxima ruinarũ. Mæstus inde digressus, venit cursu propero Charras, &c.] sed præstat ex eius epistola ad Libanium sophistam tunc scripta, qua breui compendio iter suũ relegit, res in itinere gestas hic describere: hæc enim [h] habet: E

f Zosim. lib. 3.

IVLIANI ITER.

g Ammian. lib. 23.

** inciitabile*

h Iulian. epist. 28.

Ad Litarbos veni, quod est oppidum in Chalcide.] & post alia: Litarbis deinde ad Berœam veni, & Iuppiter clarissimo ostento læta omnia denunciauit. Commoratus autem natu autem pauca de religione disserui. Et laudarunt quidem omnes orationem meam: pauci vero admodum assensere, atque isti ipsi erant, quos ante meam orationem sanos esse arbitrabar. Postea tamen quasi licentia arrepta, omnem pudorem excusserunt ac defortitudine animi ac pietate: in turpissimis exultant, vt in sacrilegio & corporis animiq. ignauia. Inde me Batnæ excipiunt, locus qualem nullum vidi vnquam extra Daphnẽ.] & post multa in descriptionem & laudem loci insumpta, addit: Quid tum illic? Sacrificaui

IVLIANI RES GESTAE.

A ficaui vesperi & postridie summo mane, quod studiose singulis diebus facere consueui, cumq. læta ac præclara essent sacra, ad vrbem contendimus: ibi nobis a ciuibus itum est obuiam, &c.]

Sed de Berœensi mansione, quid ibi etiam ipsi contigerit, quod silentio obuolutum Iulianus præterijt, Theodoretus recenset his verbis [a]: Etsi cum his minis proficiscebatur, tamen Berœæ ab vno viro deiectus est. Is tametsi ob alias res illustris fuit, quippe qui in Berœensi Repeb. gerenda principem locum obtinuit; tamen singularis pietatis amor, quo flagrabat, eũ multo reddidit illustriorem. Nam cum ad impietatem id temporis regnantem delapsum filium cerneret; expulit domo & palam abdicauit. Qui ad Imperatorem in diuersorio vrbi vicino commorantem accedens, ei tum quid ipse sentiret, tum quo pacto pater ipsum abdicasset, exponit. Tyrannus autem iubet adolescentem animo esse tranquillo, pollicitus se eum in gratiam cum patre reducturum. Itaque vbi venit Berœam, principes viros ciuitatis vocat ad conuiuium, in quorum numero erat adolescentis pater: quem cum filio suæ accumbere mensæ imperat: atque circiter medium æpulum sic patrem adolescentis alloquitur: Est iniquum plane, mea quidem sententia, alicuius animum, qui ad alteram religionem deflexit, vi cogere, & inuitum ad contrariam traducere. Quapropter ne cogas filium etiam nolentem tuæ assentiri opinioni: quandoquidem neque ego tibi vim facio, licet perfacile te possim compellere, vti meæ sententiæ obsequaris. B

a Theod. lib. 3. cap. 18.

BERŒENSIS ADOLESCENTIS APOSTATAE PATER QVID IN IVLIANVM.

Tum pater adolescentis, fide in Deum animum exacuens: De istoccine, inquit, scelerato, Imperator, verba facis, qui & Deo odiosus est, & mendacium veritati anteponit? Rursum Iulianus personam induens mansuetudinis: Heus tu, inquit, desine maledicere. Atque ore ad adolescentem conuerso: Mihi, inquit, tuæ res curæ erunt; quandoquidem patri vt istud agat, persuadere non queo. Ista quidem narratio (subdit Theodoretus) non est frustra a me instituta: quippe ex ea plane ostendere volui, non modo admirabilem diuini hominis in loquendo libertatem; verum etiam quod erant quidem plurimi, qui tyranni illius potentiam penitus contemnerent. Etenim Antiochiæ itidem vir quidam facile optimus, qui adolescentibus doctrina instituendis operam dabat, magnam familiaritatem, vtpote multo litteratior quam vulgus præceptorũ solet, conflauit cum eo, qui id temporis inter doctores primas tenebat; Libanium, dico, tam crebris sermonibus apud sophistas celebratum. Qui cum impius esset, expectaretq. victoriam, & minas Iuliani ante mentis oculos statueret; a ludi magistro, quo nostræ religioni quasi per iocum irrideret, scisciatur: Quid rerum gerat fabri filius? Qui diuina completus gratia prædixit quod erat paulo post euenturum: Nam huius, inquit, vniuersitatis opifex Deus, quem tu per risum fabri filiũ nominas, Iuliano loculum fabricatur. Neque certe multi dies præterierunt, cum nuncius allatus est de scelerati illius morte; qui in loculo reconditus, & ad sepulchrum elatus, se frustra minas iactasse declarauit. Ex qua vna re Dei gloria fuit magnopere illustrata.] hactenus Theodoretus: sed de nece Iuliani suo loco pluribus. Verum quod dicit, hominem illum Christianum præfectum fuisse doctorem adolescentibus erudiendis; non sic intelligendum, vt tunc Antiochiæ publice profiteretur: nam Iuliani edicto vetiti erant Christiani præceptores a litterarũ gymnasijs: sed quod ille ante paucos menses his vacare (dum sibi liceret) solebat, qui ob egregiam eruditionem optime notus, immo & familiaris Libanio erat. C D

QVID VATICINATVR CHRISTIANVS DE IVLIANO.

Demum vt ad epistolam ad ipsum Libanium scriptam redeamus, hæc idem Iulianus ad finem habet: Quam vero multis & litteris & libris mandarim, ea quæ mihi tamquam læta auspicia eueniunt (circumferuntur autem nobiscum) quid opus est fastidiose ac moleste recensere?] hæc ipse, fidens deorum patrocinio cuncta prospere obuentura. Quonam autem pacto quæ eius interitus præsagia erant, ipse stulte admodum in victoriæ omen conuertere soleret, vnum hic ab Ammiano [b] narratũ adducam exemplum: Quieta, inquit, nocte emensa, mane iumentum quo veheretur, ex vsu poposcit: oblatusq. ei equus, Babylonius nomine, ictu torminis consternatus, dum dolorum impatiens voluitur, auro lapillisq. ornamenta distincta compressit. Quo ostento lætior clamauit, plaudentibus proximis, Babyloniam humi procidisse ornamentis omnibus spoliatã: & paulisper detentus, vt omen per hostias litando firmaret, Dauanam venit, &c.] eiusmodi autem multa erant, quæ Iulianus in suam inflectens sententiam litteris commendabat, tamquam victoriæ certa præsagia. Adulabantur enim aruspices, & quæ illi grata esse persen- E

b Ammian. lib. 25.

FALSIS AVGVRIIS IVLIANVS DECEPTVS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

[a] Ambros. epist. 31.

persentirent, propinabant cupienti: de quibus S. Ambrosius[a] ad Valentinianum Imperatorem: De Iuliano, inquit, quid loquar, qui cum responsis aruspicum male credulus esset, ademit sibi subsidia reuertendi?] Sed plane aruspicibus se deteriores exhibuerunt Iuliano magi, qui philosophorum titulo eum comitabantur, Maximus, atque Priscus. Simile accidit illud de leone iaculis confosso militum: Quo veluti victoriæ certo signo (inquit Ammianus) Iulianus exultantius incedebat: quo tamen, vt ait, Regis obitus portendebatur: Erant enim, inquit, omnia oracula dubia & ambigua, quæ nonnisi casus aperuere postremi, iuxta illud vulgatum: Aio te Aeacida Romanos vincere posse.] Addit his Ammianus, tum aruspices Etruscos, quos secum ductabat Iulianus, eadem ex libris ostensa prodigiorum significatione, eum a cœptis reprimere conatos esse: Sed calcabantur, inquit, philosophis refragantibus, quorum reuerenda tunc erat auctoritas] horum præcipui fuerunt, quos diximus, Maximus, atque Priscus; quorum seductus Consilijs, ad interitum pariter perductus est. In eadem insuper expeditione (quod summis ducibus gloriæ datum est) idem Iulianus ipsas noctes priuigil in commentarijs scribendis suis, instar Cæsaris insumebat; vt non litteras tantum diuersas ad diuersos daret, sed & libros componeret, eos præsertim, quos contra Christianam religionem elaborauit, de

[b] Hier. epist. 84.

quibus hæc S. Hieronymus[b] ad Magnum:

IVLIANVS CONTRA CHRISTVM SCRIBIT.

Iulianus Augustus septem libros in expeditione Parthica aduersum Christum euomuit: & iuxta fabulas poetarum, suo se ense lacerauit. Si contra hunc scribere tentauero, puto interdices mihi, ne rabidum canem, philosophorum & Stoicorum doctrinis, id est, Herculis clauam repercutiam. Quamquam Nazarenum nostrum, & (vt ipse solebat dicere, Galilæum statim in prœlio senserit; & mercedem linguæ putidissimæ, conto in ilijs perfossus acceperit.] hæc Hieronymus. Porro de ijsdem contra Christum scriptis

[c] Apud Socrat. lib. 3. cap. 19.

libris hæc ipse Libanius[c]: Hyeme, inquit, cum noctes sunt paulo longiores, Imperator libros illos, qui hominem a Palæstina oriundum, Deum & Dei filium esse confirmant, diligenter euoluens, longa disputatione & firmis argumentis conuincebat esse ridiculos: religionemq. ab illis excultam, & magno in honore habitam, nugis redundare: & se in illis Tyrio illo sene sapientiorem ostendit. Igitur Tyrius ille sit animo placato; & dicendi facultate superatus, æquo ferat animo, quod sit in eum dictum a filio.] hæc Libanius, præstantiora dicens scripta Iuliani aduersus Christianam religionem fuisse, quam quæ antea elucubrasset Tyrius ille senex, nempe Porphyrius.

[d] Cyrill. in præfat. lib. contra Iulianum.

IVLIANI LIBRI ADVERSVS CHRISTIANAM RELIGIONEM DAMNOSI.

At de compositis ab eodem Iuliano libris hæc etiam Cyrillus Alexandrinus[d]: Cum igitur potentissimus Iulianus linguam sortitus esset disertam, acuit eam contra nostri omnium Dominum Saluatorem Christum, & tres scripsit libros aduersus sancta Euangelia, & contra piam Christianorum religionem, quibus multos commouit, & haud mediocriter offendit. Etenim leues facileq. mobiles in eius laqueos cito cadunt, fiuntq. dæmonijs dulcis esca. Turbantur autem interim nonnihil etiam ij, qui in fide profecerunt: credunt enim ipsum sanctas diuinas litteras nosse; quandoquidem ex ipsis varia testimonia in suis libris accumulat, quamuis ignoret quæ dicat. Quoniam autem plurimi superstitiosi conuenientes eos qui Christum sapiunt, susq. deq. prætexunt, nobis exprobrantes illius contra nos scripta, & dicunt tanta grauitate edita, vt carpi nusquam valeant; nullumq. adhuc inuentum esse ex nostris doctoribus, qui vel contradicere, vel

[e] Ezech. 3.

subuertere dicta illius queat. Adhortantibus itaque multis, atque fisus Christo dicenti[e]: Et nunc vade, & ego aperiam os tuum: accommodaui me, vt decutiam quidem Græcanicum supercilium aduersus Dominum Christum sese extollens: adiuuem autem, quantum licet, deceptos; demonstrando deceptum esse, & ignorasse sacras scripturas eum, qui nostri omnium Saluatorem Christum incusat.] hæc Cyrillus ad Theodosium Imperatorem. Quam vero egregie id præstiterit; ex ipsis qui extant commentarijs, quibus & libri illi intexti sunt Iuliani, cuilibet vtrumque textum legenti satis perspicuum esse potest. Quod autem S. Hieronymus dicat septem a Iuliano contra Christianam religionem libros fuisse conscriptos, Cyrillus autem tres: ex diuersa partitione operis id accidisse putatur. Porro decem extant Cyrilli libri, quibus Iuliani commentarios validissime oppugnauit.

IVLIANI SCRIPTA.

Sed quod hæc nouissima esse credatur lucubratio Iuliani, quam tamen primam omnium mente conceperat: agedum reliqua ab eo scripta recenseamus. Eorũ quæ extant, præter illa quæ superius recensuimus, est hymnus in Solem, ad Sallustium illum suum inscri-

A inscriptus, cui (vt ipse fatetur in fine) antea Saturnalia nuncuparat, in cuius scriptione trium tantum noctium spatium insumpsisse gloriatur. Sed illud magis mirandum, quod toto illo tractatu nihil contra Christianam ex more religionem oblatret, cum alioqui se Ethnicissimum in primis ostẽdat. Multa in eo de Sole mutuatus ex Platone in Timæo atque Cratilo, ex Aristotele Physicorum secundo & alibi, ex suo Iamblico, a quo & se omnia edoctum profitetur, accepitq. nonnulla ex Hesiodo in Thegonia, atque ex omnium vetustissimo Homero tum in Iliade & Odyssea, tum etiam in hymnis. Solem vero laudaturus, a suis laudibus exorditur, significans se ab ineunte ætate Solis fuisse cultorem. Inde & vanus homo titulum & nomen æmulatus est Solis, dum suam effigiem titulo & signis Serapidis, qui idem est quod Sol apud Aegyptios, vna cum Iside, quæ Luna ab ijsdem creditur, in nummis effingi voluit, quorum exempla superius habes formis

B expressa. Enumerans Suidas eiusdem Iuliani lucubrationes, præter illas, quarum a nobis mentio facta est, recenset commentarium ad Canem, seu Cynicum Heraclitum, itemq. de tribus figuris, & de Saturnalibus, epistolas itidem omnis generis multas, & alia. At de eius scriptis hactenus: cœptum iam ab eo iter prosequamur in Persidem, in quo suum Edessenis negauit aspectum. ait enim Sozomenus[a]:

[a] Sozom. lib. 6. cap. 1.

QVID IVLIANVS CHARRIS EGERIT.

Prætergressus Edessam propter odium fortasse incolarum (quippe ciuitas illa iam vsque ab Apostolorum temporibus vniuersa Christianam religionem professa fuerat) ad Charras venit: quo in loco cum delubrum Iouis offendisset, hostias immolauit, & suo more precatus est.] Fuisse quidem Iulianũ infensissimum Edessenis, eius litteræ ad Ecebolium superius recitatæ, quibus omnes Edessæ ecclesias diuitijs expoliari mandauit, satis significant. Ceterum Edessæ sub Iuliano passum esse Dorotheum presbyterum Ty-

C rium decrepitæ admodum senectutis hominem, in Notis ad Romanum Martyrologium dixisse meminimus. Charris autem cum esset Iulianus, decimoquarto Kalendas Aprilis, tertium fuisse insomnijs, quod ea die Romæ (vt dictum est) conflagrasse templum Apollinis significaretur, Ammianus tradit[b]. Quid præterea Charris idem scelestus fuerit operatus, Cedrenus sic tradit: Ibi quamdam spelunçam subijt, ibiq. execranda sacra operatus, fores seris occlusit ac consignauit, apposita custodia. Quibus foribus eo interfecto apertis, inuenta est muliercula capillis suspensa, extentis manibus: cuius crudelis ille ventre dissecto, victoriam scilicet de Persis suam exiecinore didicerat.] hæc ipse.

[b] Ammianus lib. 23.

Cum autem Nisibin apud Tigrin peruenisset: Ibi (inquit Zosimus[c]) octies mille grauis armaturæ milites ad loci munitionem reliquit, quorum duces essent Procopius & Sebastianus.] De Procopio ait Ammianus[d], fuisse Iuliano propinquum; eumq. cũ Char-

[c] Zosim. lib. 3.

IVLIANVS QVID NISIBI

[d] Ammianus lib. 23.

D ris Iulianus commoraretur, & Lunæ sacra ageret, admissum absque arbitrio ante aras, induisse purpureo paludamento, mandasseq. arripere fidenter principatum, si se interijsse disceret apud Parthos. Sebastianum autem, quem ait ex Duce Aegypti pari præfectura cum Procopio honestasse, haud alium puto ab illo, qui (vt tertio tomo Annalium dictum est) fauit Alexandriæ aduersus Athanasium Arianis. Sed quod ad Iuliani res Nisibi gestas pertinet: Cum locum illum Romanorum aduersus Persas propugnaculũ præ ceteris munire statuisset, omnemq. operam atque studium ad id quam diligentissime præstandum impendisset: quamuis omnibus, quæ bellicus vsus exposceret, eumdem inexpugnabilem penitus reddidisset; debilem tamen esse existimauit, quod deorum videretur esse destitutus auxilio: nam accolæ ciuitatis impij visi sunt ipsi, quod abdicatis dijs, non modo Christum colerent, sed & memoriam celebrarent hominis mortui, nempe

E S. Iacobi eius ciuitatis Episcopi, cuius & reliquijs assisterent vigilando, & frequentando magnum honorem impenderent. Quamobrem eas extra Nisibim efferri præcepit, cum quibus pariter ipsam ciuitatem omni prorsus præsidio nesciens spoliauit: quippe quod quamdiu venerandum sanctissimi viri corpus illic mansit, ab omni Persarum aggressione, tamquam firmissimo roborata munimento, perseuerauit incolumis: eo vero amoto, necesse fuit hostibus dedi. quod quidem Gennadius testatur his verbis[e]: Moritur hic vir Constantij temporibus: iuxta præceptum patris eius Constantini intra muros vrbis Nisibenæ sepelitur, ob custodiam videlicet ciuitatis: quod secundum fidem Constantini euenit. Nam post multos annos ingressus Iulianus vrbem, & vel gloriæ sepulti inuidens, vel fidei Constantini, cuius ob id domum persequebatur; iussit efferri de ciuitate sancti corporis reliquias. Et post paucos menses (Iuliano nimirum occiso, & toto in discrimen posito Romano Imperio) consulendæ scilicet Reipublicæ causa, Iouianus Imperator, qui

S. IACOBVS PROPVGNACVLVM NISIBIS.

[e] Gennad. de Script. Eccles. c. 1. in Iacobo.

Iuliano

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iuliano succeſſerat tradidit (ſecundum videlicet ſuſceptas iniquas pacis conditiones) barbaris ciuitatem, quæ vſque hodie Perſarum ditioni cum finibus ſuis ſubiecta ſeruit.] hæc Gennadius, eademq. alij poſt eum. Accidit autem, vt cum Iulianus Niſibi eſſet, Dometius ſanctiſſimus monachus Chriſtianus, natione Perſa, in ipſum magna conſtantia inſurrexerit, exprobrans apoſtaſiam, qua deſertor pietatis factus, pro dæmonibus bellum gereret aduerſus ſanctos: quod indigno ille perferens animo, mox ipſum cum duobus eius diſcipulis lapidibus iuſſit occidi, victoriam putans auſpicatam de Perſis nece hominis Perſæ: ſed contrarium plane accidit, cum victus potius a Perſis monachis, eorum ſanguinem pro Perſis pugnantem ſenſerit aduerſarium; viciniq. cœperit, cum ſe vincere inferendo illis necem exiſtimauit. Porro memoria horum martyrum viget in monumentis Eccleſiaſticis [a].

a Martyrolog. Kem 7. Aug.

Sed & contigit quidem, cùm Iulianus apud Perſas cum exercitu ageret, dignum memoria facinus: nam cum ex more ad diſcendas res abſentes dæmone nuncio vteretur; quam imbecilles eius vires eſſent, vt ab homine vno Chriſtiano idem detineri potuerit, fuit certo demonſtratum experimento. Res enim ſic ſe habuit [b]: Cum aſcenderet Iulianus in Perſide, ab eo miſſus eſt dæmon, vt velocius vadens in Occidentem, inde reſponſum aliquod de rebus, quæ illis agerentur in locis, afferret. Cum autem peruenisſet dæmon ad locum quemdam, vbi monachus nomine Publius habitabat: ſtetit ibidem per dies decẽ immobilis, & non poterat vltra progredi, quia monachus ille die noctuq. oraret. Sicq. re infecta dæmon reuerſus eſt ad Iulianum, qui eum miſerat. Qui ei dixit: Quare tardaſti? Reſpondit ei dæmon, dicens: Et moram feci, & ſine actione reuerſus ſum: ſuſtinui decem dies monachum nomine Publium, ſi forte ceſſaret ab oratione, vt tranſirem; & non ceſſauit, ſicq. prohibitus ſum tranſire, & redij nihil agens. Tunc impius Iulianus dixit: Cum regreſſus fuero, vindictam in eum exercebo: & intra paucos dies interemptus eſt diuina prouidentia.] hæc apud Vitas Patrum, eadem habent Cedrenus [c], Glicas [d], & alij: vt de ea re a nemine reperiatur eſſe dubitatum.

DAEMON NVNCIVS IVLIANI DETINETVR

b vit. 58. Patrũ par. 2. c. 19.

c Cedren. in Cæſ. Iulian. d Glycas Annal. par 4.

De Publio autem monacho, qui hoc ſæculo claruit in Zeugmatenſibus ſolitarijs locis, mentio eſt apud Nicephorum [e]. Addit vero ad hæc Cedrenus ex ijſdem Vitis SS. Patrum: Hoc cum quidam procerum eius inaudiuiſſet de legatione dæmonis reddita irrita, admiratione ductus, poſt reditum omnia ſua pauperibus diſtribuit, atque ad ſenem iſtum Publium profectus, præclarus monachus euaſit, omnibus prædicans monachorum vim, qua aduerſus tenebroſos dæmones ſunt præditi.] Equidem prædixit Apoſtolus [f], Non eſſe nobis colluctationem aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principes & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus] quos poſſe detineri ſpirituali virtute, quæ ſcripta ſunt a Daniele [g] non obſcure nos admonent verbis illis: Princeps autem regni Perſarum reſtitit mihi viginti & vno diebus, &c.] Porro virtute Chriſti aduerſus apoſtatas angelos magnam conſecutos eſſe vim & poteſtatem ſanctiſſimos viros, quis dubitat? Ecce enim (dicebant [h] Chriſti diſcipuli) etiam dæmonia ſubijciuntur nobis.] & Fideles iudicaturos eſſe angelos, Apoſtolus conteſtatur [i].

e Nicephor. lib. 11. cap. 1

DE PVBLIO MONACHO VIRTVTE INSIGNI

f Ephes. 6.

g Daniel. 10.

h Luc. 10.

i 1. Cor. 10.

Inter hæc autem Iulianus cum peruenisſet Cercuſium monitionem poſitam ad ripam Euphratis fluminis, per naualem pontem exercitum in hoſtium ditionem, aduerſam regionem tranſmiſit: vbi triſte (vt Ammianus ait) omen occurrit, exanime cadauer apparitoris extincti manu carnificis, quem Præfectus Salluſtius præſens damnauerat.] Sed hæc & alia his ſimilia, philoſophi illi eum comitantes, qui certam victoriam polliciti erant Imperatori, vel negligenda dicebant, vel in contrarium ſenſum interpretabantur. Tunc etiam accidit e cælo prodigium, de cuius interpretatione aruſpices & philoſophi mutuo altercantes, ab inuicem diſſenſere: ſed in malum ſuum philoſophis magis Iulianus inhærens, illos vt bos ad victimam ſequebatur. Rem geſtam ſic Ammianus deſcribit [k]: Secuto itaque die, qui erat ſeptimus Idus Aprilis, Sole vergente iam in occaſum, & parua nubecula ſubito aere craſſato, vſus amittitur lucis: & poſt minacem tonitruum crebritatem & fulgurum, Iouianus nomine miles cælo tactus cum duobus equis concidit, quos potu ſatiatos a flumine reducebat. Eoq. viſo harum rerum interpretes accerſiti, interrogatiq. etiam id vetare procinctum, fidentius affirmabant: fulmen conſiliarium eſſe monſtrantes (ita enim appellantur, quæ diſſuadent aliquid fieri, vel ſuadent) ideoq. hoc nimis cauendum, quod militem celſi nominis cum bellatorijs iumentis extinxit: & hoc

k Ammian. lib. 21.

TRISTIA OMINA IVLIANVM EXAGITANT.

hoc modo contacta loca nec intueri, nec calcari debere, fulgurales pronunciant libri. Contra philoſophi, candorem ignis ſacri repente conſpecti nihil ſignificare aiebant, ſed eſſe acrioris ſpiritus curſum ex æthere aliqua via ad inferiora detruſum: aut ſi exinde prænoſcitur aliquid, incrementa claritudinis Imperatori portendi glorioſa cœptandi: cum conſtet, flammas ſuapte natura, nullo operante, ad ſublimia conuolare.] hæc facta ſunt, cum, parato ponte, Iulianus Euphratem vna cum exercitu tranſmiſiſſet.

Quæ autem proſpere Iuliano vſque ad vrbem Cteſiphontem euenerunt, Ammianus exactiſſime proſecutus eſt: quem legat, qui præter res ad Eccleſiaſticam narrationẽ ſpectantes, aliquid amplius cupit. Nos vero ea tantum hic reddemus, quæ Gregorius Nazianzenus [a] ſummatim complexus eſt, cum ait: Suſceptæ quidem expeditionis principia illi admodum generoſa, & a plerisq. eorum qui eius partibus ſtudebant, miris clamoribus elata, hoc modo ſe habent. Nam cum totam eam Aſſyriæ partem, quam perluens Euphrates, ac Perſidem præterlabens illic cum Trigide miſcetur, captam peruaſtaſſet; nonnullaq. caſtella, nemine prohibente, diruiſſet, ſiue quia Perſas incurſionis celeritate fefelliſſet, ſiue quia ab ijs conſulto ita duceretur, ſenſimq. ad vlterius progrediendum alliceretur (vtrumque enim dicitur) ita demum iter faciens, atque exercitu a latere proficiſcente, nauibusq. frumentum & vaſa per fluuium conuehentibus, paucis interiectis diebus, Cteſiphonti caſtra admouet: cuius vrbis tanto deſiderio tenebatur, vt vel ad eam propius acceſſiſſe, victoriæ partem exiſtimaret.] hæc de Iuliani aduentu Cteſiphontem vſque Gregorius.

IVLIANI RES PROSPERE GESTAE.

a Gregor. Naz. orat. 4. in Iul.

Cum igitur victor Iulianus illuc vſque celeriter peruenisſet; tum illud proditum eſt oraculum, ſiue adulantium magorum philoſophorum arte confictum, ſiue deludentium dæmonum aſtu compoſitum, quod his verbis ſcriptum Suidas recitat [b]:

Turrigenarum quondam genus deluit conſilio pollens Iuppiter
Inimiciſſimum beatis Olympias ædes tenentibus.
Romanorum Imperator Iulianus Deo ſimilis
Pugnans Perſarum vrbes & mœnia longa
Cominus pugnantium deuaſtauit igne, validoq. ferro,
Aſſidueq. domuit & vrbes & gentes multas:
Quin & Occidentalium virorum, Alemanico ſolo
Prælijs crebris capto, vaſtauit arua.] extant eadem apud Nicephorum [c].

b Suid. verbo Iulianus Parabata.

ORACVLVM MENDAX ET ADVLATORIVM.

c Niceph. in fine lib. 10.

Hæc tunc occinebantur: ſed plane ante victoriam pæana cantatum. Nam triſte paulo poſt omen cunctis mærorem incuſſit, ipſumq. Iulianum in numinis deteſtationem induxit. qualenam id fuerit, Ammianus his verbis ſignificat [d]:

d Ammianus lib. 24.

Abunde ratus poſt hæc proſperitates aduentare complures, hoſtias Marti parabat Victori: & ex tauris pulcherrimis decem ad hoc perductis, nondum aris admoti voluntate ſua nouem procubuere triſtiſſimi; decimus vero, qui defractis vinculis ægre reductus eſt, mactatus ominoſa ſigna monſtrauit.] Obſeruatum eſt a ſacrificantibus (inquit Macrobius [e]) vt ſi hoſtia, quæ ad aras duceretur, fuiſſet vehementius reluctata, oſtendiſſetq. ſe inuitam altaribus admoueri, amoueretur, quia inuito deo offerri eam putabant: quæ vero ſtetiſſet oblata, hanc volenti numini dari exiſtimabant.] Et Suetonius [f], vt Iulium Cæſarem ne religione quidem vlla a quoquam incœpto vmquam abſterritum vel retardatum oſtenderet, exempli cauſa ſubijcit, quod licet immolante ipſo aufugiſſet hoſtia, profectionem tamen aduerſus Scipionem & Iubam non diſtulit: additq. triſtis portenti loco habitum, ſi aut hoſtia ab ara profugiſſet, aut in aliam partem corporis quam oporteret cecidiſſet. ſed ſuperſtitioſior Iulio Iulianus, & longe ille patientior iſto, de quo Ammianus hæc ſubdit [g]: Quibus viſis, exclamauit indignatus acriter Iulianus; Iouemq. teſtatus eſt, nulla Marti iam ſacra facturum: nec reſecrauit, celeri morte præreptus.] Sed o vir inconſtans, vbi illa olim tua de Marte prædicatio glorioſa, recenſita ſuperius? Iam ipſe fateris, nihil poſſe deos, quos non curas indignantes iteratis victimis tibi propitios reddere. Sed deſperatio (excuſo te) has a te voces, inuito licet, extorſit, cum eſſes fortaſſe memor quod ante necem Galbæ accidiſſe Suetonius [h] tradit, & de Vitellio Tacitus [i] & Lampridius de Alexandro affirmant, nimirum ante ipſorum interitum tauros fractis vinculis ab ara feceſſiſſe.

IVLIANVS IMMOLAT MARTI.

e Macrob. Saturn. lib. 3. c. 5.

f Suet. in C. Iulio, cap. 59.

g Ammianus lib. 24.

h Suet. in Galba c. 18.

i Tacit. lib. 19.

At quid poſtquam Cteſiphontem Iulianus peruenerit, Gregorius Nazianzenus [k] de eo? Hinc vero iam, inquit, velut arena pedibus ſubtracta, aut tempeſtate in naueni illiſa,

k Gregor. Naz. orat. 4. in Iul.

res

Universidad de Deusto
Biblioteca

CTESIPHON FIRMA MVNITIO.

res ipsi retro fluunt. Ctesiphon enim arx firma est, expugnatuq. difficilis, muris cocto A
latere conditis, & alta fossa, paluſtriq. ac limoso amne communita. eam porro arx quo-
que altera firmiorem reddit (Cochen appellant) pari tam naturæ, quam artis præsidio
constructa, alteri arci ita coniuncta, vt vnius tantum ciuitatis speciem ambæ præbeant,
intermedio amne inter se disiunctæ. Quas cum nec sine incursu atque impetu euertere,
nec obsidione capere & in potestatem redigere posset, nec vero vlterius cum exercitu ac
vtrinque peteretur, transituq. prohiberetur) hoc demum modo eas a tergo reliquit: Eu-
phratis enim fluminis omnium maximi partem haud minimam perrumpit, & circum-
ducit; vt ex fossa, cuius vetera etiam vestigia extare aiunt, nauibus permeabilis esset; at-
que ita per eam ad Tigrin aliquanto vlterius confluens, naues saluas & incolumes tue-
tur, e fluuio ad fluuium tuto peruectas. ita castellorum horum periculum effugit.] id de B

EVPHRATES IN TIGRIN FOSSA DEDVCTVS.

fossa ex Euphrate in Tigridem ducta Gregorius: Quam (inquit Ammianus) antehac Tra-
ianus, posteaq. Seuerus, egesto solo fodi in modum canalis ampliſſimi, studio curauerunt
summo, vt aquis illuc ab Euphrate transfusis, naues ad Tigridem commigrarent: tutissi-
mumq. ad omnia visum est eadem loca purgari, quæ quondam similia Persæ timentes,
molesaxorum obruere multorum. hacq. valle purgata, auulsis cataractis vndarum ma-
gnitudine, classis secura stadijs triginta depulsa, in alueum iniecta est Tigridis.] hæc Am-
mianus; qui admissas inter eos velitationes quasdam & leuia prælia recenset: quibus in
prælijs quodnam Persarum consilium fuerit, Gregorius Nazianzenus ita declarat: Vt
autem progredienti Persicæ copiæ in conspectu venientes, quotidieq. increscentes, eam
gerendi belli rationem tenere cœperunt, vt aduersa quidem acie nequaquam sibi stan-
dum; nec, cum nullo periculo vincere liceret, nisi magna necessitate vrgente, tentandā C
sibi belli aleam iudicarent: ceterum e tumulis & locorum anguſtijs, vbi occasio offerre-
tur, hostes sagittis impeterent, atque opportunissimis viæ transitibus occupatis, eos facil-
lime, ne porro progrederentur, inhiberēt: tum vero in magna animi perplexitate & ino-
pia Iulianus versabatur; quoque se verteret non habens, pernicioſum tandem cōsultatio-
nis suæ exitum reperit.] at quodnam eiusmodi consilium fuerit, & eius captandi prodi-
toris persuasio quænam præcesserit, idem subdit his verbis:

a Iustin. lib. 1. Herodot. lib. 3. Plutar. Apoph. Impp.

Vir enim quidam inter Persas non ignobilis, Zopyri [a] illius erga Cyrum in Babylonis
obsidione facinus imitatus, quasi ob grauissimas quasdam causas in grauissimam offen-
sionem Persarum Regi venisset, eaq. de causa in eum pessime animatus, contraq. erga
Romanos optime affectus esset; cum hoc cōmento & simulatione fidem apud eos inue-
nisset: Quid, inquit, Imperator? Quid tam ignauum atque imbecillum de re tanti mo- D

PERSA PRODITOR DECIPIT IVLIANVM.

menti consiliū initis? Quis hic naualis commeatus, onusq. superuacaneum ignauiæ ma-
gistrum? Nihil enim ad expugnandum difficilius, nihilq. peruicacius est, quam venter,
sitamq. in manibus habere spem salutis. Quocirca, si quid me audies, nauticum hunc
apparatum valere iubebis, languoremq. ex eo ad fortissimum hunc exercitum redun-
dantem: tu autem via alia faciliori & tutiori, cuius tibi me ducem fore profiteor (nam
Persicæ regionis tam peritus sum, quam quiuis alius) in hostium terram impressionem
facies: rebusq. ex animi sententia confectis, ad reditum te accinges. Me autem tunc de-
mum beneficio afficies, cum re ipsa atque experimento beneuolentiæ erga te meæ con-
silijq. mei documentum ceperis. Hac ratione cum Iuliano, id quod proponebat, per-
suasisset (credula enim est leuitas) præcipueq. etiam Deo impium exagitante, omnibus
simul incommodis premi cœpit exercitus. Naues igni conflagrabant: frumentum nul- E
lum erat: ac risus insuper accedebat (idem enim ferme erat, ac si manus sibi ipsi, necēq.
attulisset) spes omnes euanidæ: duxq. itineris cum promissis suis abscessit. In orbem
porro hostes instabant, bellum circumfluebat, progressio non facilis, victus ægre para-
tur: nihil bonæ spei reliquum erat. hæc vna, vt in præsenti rerum statu, salutis ratio pa-
tere videbatur, nimirum scelerato imperio ac militari præfectura defungi. At quæ huc-
usque gesta sunt, ita se habent.] Sed & Ioannes Chrysostomus sugillat pariter cum im-
pietate imprudentiam Iuliani, cum ait [b]: Qui enim plures militum miriadas secum du-

b Chrysost. orat. cont. Gent.

ROM. EXERCITVS ANGVSTIIS PREMITVR.

xerat, quam vllus vnquam ante ipsum Imperator; quiq. Persidem omnem per incur-
sionem ac sine puluere (quod aiunt) capturum se sperauerat: huic sic infeliciter ac mi-
serabiliter res succesſit, vt feminarum potius ac puerulorum, quam virorum exercitum,
illum

A illum secum habuisse dicas. Primum enim imprudentia sua in tantam illos necessita-
tem adegit, vt equinis carnibus vescerentur, atque partim fame, partim siti absumpti pe-
rirent. Quasi enim in Persarum gratiam copias ageret, neque illos caperet, quin potius
suos illis prodere studeret; sic eos in locorum difficultates quasdam concluſit, ac tantum
non vinctos hosti tradidit. Enim vero calamitatum earum genus omne nullus possit, ne
ex his quidē, qui illas viderūt, expertiq. sunt, reeensere: ita omnem modum superarunt.]
hæc & alia Chrysostomus, cuius tempore hæc gesta sunt, & a multis qui interfuerunt
facile audisse potuit.

Qui igitur deorum promissionibus animatus eam susceperat magnæ molis prouinciā,
maiori desperatione Iulianus vrgetur, cū adeo manifestis signis a dijs suis sibi visus est esse
penitus derelictus: nam in tot tantisq. constitutus anguſtijs, ab eis responsa quærēs, litatis
B victimis, haud valuit extorquere: vt merito in eum ac cereros eiusdē superstitionis cultō-
res illud ex Moysi cantico [a] exprobrandum fuerit: Vbi sunt dij eorum, in quibus habebant
fiduciam? Surgant, & opitulentur vobis, & in necessitate vos protegant.] nā de ipsis hæc
Ammianus [b]: Et cum nihil humani proficerent sensus, diu fluctuantes & dubij, extructis
aris, cæsisq. hostiis, consulta numinum scisitabamur, vtrum nos per Assyriam reuerti
censerent, an præter radices montium leuius gradientes, Chiliocomum prope Corduē-
nam sitam ex improuiso vastare: quorum neutrum, extis inspectis, confore dicebatur.
stetit tamen sentētia, vt omni spe meliorum succisa, Corduenam arriperemus.] hæc ipse.
sed ad XVI. Kal. Iulij arripientes iter ab aduentantibus hostibus repressi sunt. postea ve-
ro fame enecti, conglobato agmine, dato ad decertādum solemniter signo, confertas ho-
stium frontes nisu protuserunt acerrimo; maiorq. facta est hostium strages, Romano-
C rum paucioribus cæsis, & cum eis * Veteranione, qui Triariorum legionem regebat. sed
inter hæc trium dierum induciarum ad vulnera curanda spatia interceſſerunt: cum iā fa-
me haud tolerāda afflictatus Romanus exercitus esset, ac profunda desperatione penitus
mersus. At quid sequenti nocte Iuliano per visum videre cōtigerit, Ammianus sic narrat [c]:

a Deut. 32.

b Ammian. lib. 24.

* Veteranione

c Ammianus lib. 25.

RVRSVS TRISTIA OMINA.

Ipse autem ad solicitam suspensamq. quietem pauliſper protractus, cum somno (vt
solebat) depulso, ad æmulationem Cæsaris Iulij quædam sub pellibus scribentis, obscuræ
noctis altitudine sententijs cuiusdam philosophi teneretur: vidit squalidius, vt confes-
sus est proximis, speciem illam Genij publici, quam cum ad Augustum surgeret cul-
men, conspexit in Gallijs, velata cum cornucopia per aulæa triſtius discedentem. Et
quamquam ad momentum hæsit stupore defixus; omni tamen superior metu ventu-
ra decretis cælestibus commendabat. Relictoq. humi strato cubili, adulta iam excitus
D nocte, numinibus per sacra depulsoria supplicans, flagrantissimam facem cadenti simi-
lem visam aeris parte sulcata euanuisse existimauit: horroreq. perfusus est, ne ita aperte
minax Martis apparuerit sidus. erat autem nitor igneus iste, quem ἀστέρα φερόμενον nos appel-
lamus, nec cadens vmquam, nec terram contingens.] & paulo post: Confestim itaque
ante lucis primitias Etrusci aruspices accersiti, consultiq. quid astri species portenderet
noua: Vitandum esse cautissime responderunt, ne quid tunc tentaretur: ex Tarqui-
nianis libris in titulo De rebus diuinis id relatum esse demonstrantes, quod face in cælo
visa, committi prælium, vel simile quicquam non oportebat. Quo etiam id inter mul-
ta alia spernente, orabant aruspices, saltem aliquot horis profectionem differri: & ne
hoc quidem sunt adepti, Imperatore omni vaticinandi sententiæ reluctante: sed exorto
iam die promota sunt castra.] hactenus Ammianus.

EXPROBRATIO IN IVLIANVM.

E Ad hæc infelix adactus est Iulianus, vt qui ex sentētia aruspicum cuncta aggredi soli-
tus esset, & de victoria securus tantæ molis bellum auspicatus fuisset, iam sibi cuncta pro-
spera fore (vt ipse suis ad Libanium litteris testatus est) antea pollicētibus dijs; modo cum
& ab his se deceptum, & ab illis delusum, licet sero conspiceret, contemptor factus sit nu-
minum, & refragator aruspicum: a quibus sic, eos consulens, responsa quærebat, quasi
quod a dijs promissum erat exigeret: sed tamen quæ illi dicerent cōtemnebat, quod pro-
missionibus deorum esse aduersa sentiret. Sicq. miser his contrarijs fluctibus agitatus,
quod hostium vallatus cuneis, & fame acrius exercitum perurgente, nullum esse conspi-
ret humanis viribus e tot malis effugium; sed cælestium tantum numinum esse, deplora-
tis ac desperatis rebus succurrere; eadem iteratis sacrificijs exigebat. Rursum vero ipsa
numina implorata, sacrisq. placata, nec opem ferentia, sed deteriora minantia, velu-
ti infida respuebat, ac deuouebat ingrata; execrans deos, quorum cultum prostratum

Universidad de Deusto
Biblioteca

penitus tanto labore & industria frustra restituere conatus esset, ornasset templis, atque A
ditasset, tot sacerdotia erexisset, immolasset sacrificia, hecatōbas multiplicasset, humano
quoque eosdē cruore pauisset, quibus & de Christianorum cæde nūcupasset vota solem-
nia. Tot igitur tantisq. facinoribus promeritos deos experiri iam sibi contrarios, patien-
ter ferre nequibat. Martem, Pallademq. a parte hostium stare, Victoriam illos sequi;
Altricem Isidem, ipsamq. Cererem pascentem omnes, a Romano exercitu longius re-
cessisse; ipsumq. publicum Genium abscessisse, quam indigno ferebat animo! Et quam
succensebat, cum nullum deorum, nisi Pallorem, & Pauorem, Timorem, Mortem, Pœ-
nam, Necessitatem, Violentiam, Paupertatem, Inuidiam, & alios his similes antitheos,
[a] quibus vt dijs Gentes [a] erigebant templa, hisq. coniunctas funestas Erymnas cum alijs *a Cōsule de his Girald. de Dijs Gent. Syntag. 1.*
aduersarijs & infaustis sibi numinibus in castris versari cognouit, quæ & procul abigere
sacris depulsorijs frustra tentasset! Sed nullū infensius visum est superbo homini numen, B
quam quod appellant ipsi Ridiculum, a quo se instar Annibalis Vrbem frustra tentantis,
derideri conspiceret: eidemq. inhærentes Momum exhorruit atque Selenum; quem
omnes carpentem, ac ne optimis quidem parcentem Imperatoribus, ipsemet in Cæsari-
bus accurate descripserat; quem & sciret se apud Iouem habiturum pugnacem accusa-
torem, subsannatoremq. egregium experturum. His igitur animo æstuans, velut œstro
percitus, & diris exagitatus, contemptis aruspicibus sero sapientibus, in sui interitum,
clademq. suorum præceps fertur in hostes.

GENTILES HISTORICI HAVD FIDEI DIGNI. Sed antequam extremum Iuliani exitum oratione prosequamur; illud monendum
putamus: Ammianum & Zosimum Gentiles historicos, suæ ipsorum superstitionis Im-
peratorem, licet exitiū Romano exercitui afferentem, ob eamq. causam detestatione di-
gnissimum, nihilominus omni laudum genere exornasse; eumdemq. vt strenuū ducem, C
insignemq. philosophum celebrasse. Sed quid Ammianus de extrema clade eiusq. nece
testatum litteris memoriæ commendarit, ne quid detraxisse inuidia videamur, hic in
primis reddamus: Exorto iam, inquit [b], die, permota sunt castra. Hinc nos egressos Per- *b Ammian. lib. 25.*
sæ, cum sæpe afflicti peditum stabiles pugnas horrerent, structis insidijs occulte comita-
bantur, altrinsecus viantes cateruas a celsis collibus explorando: vt id suspicans miles
adusque perpetuum diem nec vallum erigeret, nec sudibus se communiret. Dumq. te-
gunt firmiter latera, & exercitus pro locorum situ quadratis quidem sed laxis incedit
agminibus: inuasa subito terga pone versus arma cogentium Principi indicantur, etiam
tum inermi ad speculanda anteriora progresso. Qua concitus clade, oblitus loricæ, scuto
inter tumultū arrepto, properans vltimis ferre suppetias, reuocatur alio motu, qui etiam
antesignanos, vnde discesserat, paria perperi nunciabat. Quæ dum sine respectu periculi D
sui redintegrare festinat, ex alia parte cataphractorum Parthicus globus centurias ado-
ritur medias; ac sinistro cornu inclinato acriter superfusus, fœtorem stridoremq. ele-
phantorum impatienter tolerantibus nostris, contis & multiplicatis missibus decerne-
ctior armatura, euersarumq. Persarum & belluarum suffragines concidebat & dorsa.

PVGNA IX-TREMA IVLIANI CVM PERSIS. Quos cum Iulianus cauendi immemor diffluxisse trepidos, elatis vociferando mani-
bus aperte demonstrans, irasq. sequentium excitans audenter effunderet semet in pu-
gnam; clamabant hinc inde candidati, quos discesserat terror, vt fugientium molē tam-
quam ruinam male compositi culminis declinaret. & incertum subita * equestris hasta,
cute brachij eius præstricta, costis perfossis, hæsit in ima iecoris fibra: quam dum auelle- *sublata
re dextra manu conatur, acuto vtrinque ferro digitorum neruos sensit excisos: & pro- E
uolutus iumento, præsentiumq. veloci concursu relatus in castra, medicinæ ministerijs
fouebatur. Moxq. vbi lenito paulisper dolore, timere desijt, magno spiritu contra exi-
tum certans, arma poscebat & equum: vt reuiso prælio, suorum fiduciam repararet,
ac videretur sui securus, alienæ salutis solicitudine vehementer astringi, eo vigore (licet
in negotio dispari) quo Epaminondas ille dux inclytus, letaliter apud Mantineam sau-
cius, & reuersus ex acie conquirebat solicite scutum: quod cum vidisset propius, lætior vi
vulneris, interijt: & qui animam intrepide amittebat, iacturā clypei formidauit. Sed cum
vires parū sufficerent voluntati, sanguinisq. profluuio vexaretur, mansit immobilis: ideo
spe deinceps viuendi absumpta, quod percontando, Phrygiam appellari locum illū vbi
ceciderat, comperit, hic enim obiturū se præscripta audierat sorte.] hoc amplius debuit
dijs suis Iulianus, quod de loco sui exitus, sic eum responso ambiguo & voce æquiuoca

fefel-

A fefellissent. Pergit deinde Ammianus referre militum post vulneratum Imperatorem in
eo bello insuperabilem fortitudinem, donec satietate vulnerum ambabus partibus fessis,
nox (vt ait) diremit certamina tenebrosa.

Sed idem rursus hæc de Iuliano, quem in extremo vitæ articulo sic orasse componit:
Hæc dū ita aguntur, Iulianus in tabernaculo iacens, circumstantes allocutus est demissos IVLIANVS IN PROELIO VVLNERATVS QVID AD SVOS.
& tristes: Aduenit, o socij, nunc abeundi tēpus e vita, impendio tempestiuum: quam re-
poscenti naturæ, vt debitor bonæ fidei, redditurus exulto: non, vt quidā opinantur, afflic-
tus & mærens: philosophorum sententia generali perdoctus, quantum corpore sit bea-
tior animus: & contēplans, quoties conditio melior a deteriore secernitur, lætandū esse
potius, quam dolendum: illud quoque aduertens, quod etiam dij cælestes quibusdam
pijssimis mortem tamquam summū præmium persoluerunt. Munus autem id mihi dela-
B tum optime scio, ne difficultatibus succumberem arduis, neve me proijciam vmquā, aut
prosternam: expertus, quod dolores omnes, vt insultant ignauis, ita persistentibus ce-
dunt. Nec me gestorum pœnitet, aut grauis flagitij recordatio stringit, vel cum in vmbra
& angulis emendarer, vel post Principatum susceptum; sed tamquam a cognatione cæ-
litum defluentem, immaculatum (vt existimo) conseruaui, & ciuilia moderatius regens,
& examinatis rationibus bella gerens & repellens: tametsi prosperitas simul, vtilitasq.
consultorum non vbique concordent: quoniam cœptorum euentus superæ sibi vendi-
cant potestates. Reputans autem iusti esse finem Imperij obedientium commodum &
salutem; ad tranquilliora semper, vt nostis, propensior fui, licentiam omnem actibus
meis exterminans, rerum corruptricem & morum: gaudensq. nedum sciens, vbicūm-
que velut imperiosa parens consideratis periculis obiecit Respub. steti fundatus, turbi-
C nes calcare fortuitorum assuefactus. Nec fateri pudebit. Interiturum me ferro, dudum
didici, fide fatidica præcinente. Ideoq. sempiternum veneror numen, quod non clande-
stinis insidijs, nec longa morborum asperitate, vel delicatorum fine decedo, sed in medio
cursu florentium gloriarum hunc merui clarum e medio digressum. Aequo enim iudi-
cio iuxta timidus est & ignauus, qui cum non oportet, mori desiderat, & qui refugiat,
cum sit opportunum. Hactenus loqui, vigore virium labente, sufficiat. Super Imperā-
tore vero creando caute reticeo, ne per imprudentiam dignum præteream: aut nomi-
natum quem habilem reor, antepositō forsitan alio, in discrimen vltimum trudam. vt
alumnus autem Reip. frugi, opto bonum post me reperiri rectorem.] hactenus Iuliani,
seu potius Ammiani Liuium imitantis oratio. atque subdit:

Post hæc placide dicta, familiares opes iunctioribus velut supremo distribuens studio IVLIANI INTERITVS.
D Anatolium quæsiuit officiorum Magistrum. Quem cum beatū fuisse, Sallustius respon-
disset Præfectus; intellexit occisum; acriterq. amici casum ingemuit, qui elate ante con-
tempserat suum. Et flentes inter hæc omnes qui aderant, auctoritate etiam tum integra,
increpabat: humile esse, cælo sideribusq. conciliatum lugeri Principem, dicens. Quibus
ideo iam silentibus, ipse cum Maximo & Prisco philosophis super animorum sublimita-
te perplexius disputans, hiante latius suffossi lateris vulnere, & spiritum tumore cohi-
bente venarum, epota gelida aqua, quam petijt, medio noctis horrore, vita facilius est
absolutus, anno ætatis altero & trigesimo.] hactenus de eius obitu Ammianus, testis pla-
ne domesticus: cui adiungimus comparem, nempe Libanium sophistam, qui Iulianū sic
extinctum luculenta scripta oratione laudauit: in qua de interfectione Iuliani cum agit,
Christianos eius necis in crimen vocat, dum hæc ait [a]: Quis igitur eum interemerit, au- *a Apud Niceph. lib. 10. cap. 24.*
E dire quispiam cupit? Nomen eius nescio. Non hostem autem percussorem eum fuisse, PERCVSSOR IVLIANI QVIS CREDITVS.
apertum indicium est, quod ex hostibus nemo vulneris eius nomine honorem & præ-
mium accepit: cum quidem Persarum Rex per præconem percussorem eius euocauerit,
& ingentia qui se indicasset, præmia percepturus fuerit: sed ne eorum quidem cupiditā-
te quispiam est adductus, vt facinus sibi tantum per iactantiam arrogaret. Et multa pro-
fecto hostibus debetur gratia, quod cuius facti auctores non fuerunt, eiusdem sibi glo-
riam non vendicarunt. Sed nobis, vt interfectorem requireremus, permiserunt, qui-
bus illum diutius viuere, bono non fuit. Sunt autem isti, qui nullis viuunt legibus: qui
quidem quod dudum sunt conati, tunc demum cum possent, peregerunt; iniquitate re-
liqua eos cogente, cui sub eius Imperio locus non fuit; & maxime deorum cultu, cui
ipsi maximē sunt aduersati.] hactenus Libanius, non obscure Christianos Iuliani
necis auctores sugillans. hæc quidem ille, quod hostium constaret assertione, non

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipsorum armis, sed telo Romano fuisse Iulianum extinctum. nam Ammianus[a] sic de Persis inferius ait: Hocq. viso, e saltibus nos hostes diuersitate telorum, ac verbis turpibus incessebant, vt perfidos & lectissimi Principis peremptores. Audierant enim, ipsis quoque referentibus transfugis, rumore iactato incerto, Iulianum telo cecidisse Romano. Verum (inquit Socrates[b]) Callistus satelles Imperatoris, qui eius res gestas carmine heroico conscribit, bellumq. id temporis confectum narrat; illum a dæmone transfixum interijsse, commemorat.] quæ quidem opinio magis increbuisse visa est. qua occasione id a dæmone, nempe a superiori numine admissum Ethnici existimarint, paulo post dicendum erit.

[a] Ammianus lib. 23.

[b] Socrat. lib. 3. cap. 18.

Certe quidem a quonam Iulianus percussus interierit, haud satis fuisse exploratum scriptoribus illius temporis, immo nec ijs cognitum, qui certamini interfuerunt, S. Gregorius Nazianzenus declarat his verbis[c]: Quæ autem sequuntur, non vno modo ab omnibus referuntur, sed alij, alij sermoni assentiuntur, calculumq. addunt non minus eorum, quibus certamini interesse, quam quibus abesse contigit. Nonnulli enim a Persis eum iaculis confixum fuisse affirmant, temere in hostes excursantem, atque huc & illuc vesane prosultantem; idemq. ipsi, quod Cyro Patysatidis filio, accidisse: qui cũ aduersus Artaxersem fratrem cum decem hominum millibus ascendisset, egregieq. pugnaret, temeritate tandem sua victoriam amisit. Alij huiusmodi quemdam de eo sermonem commemorant: Cum in sublimem quemdam tumulum ascendisset, vt velut e specula exercitum lustraret, quantusq. bello superfuisset, cognosceret; magnasq. copias, speq. sua copiosiores perspexisset: Quam graue & indignum fuerit, dixisse, si hos homines ad Romanorum terras reduxerimus! quasi videlicet ipsis salutem inuidentem. Quibus verbis inflammatum militem quemdam, iraq. præcipitem actum, nulla salutis suæ habita ratione, viscera ipsius gladio transfixisse.] At hæc commenti sunt Gentiles in odium Christianorum, quibus refertus erat exercitus; quasi Iulianus illos viuere ægro animo ferret: in quem indignatum dixerunt exeruisse gladium militem Christianum. Sed hæc ab ipsis scriptoribus Ethnicis sententia prorsus exploditur, qui pariter hastæ cuspide percussum Iulianum fuisse testantur. Sed subdit his, omnia vndique allata referens, Gregorius: Alij rursus facetum & ridiculum quemdam barbarum (quales in exercitus comitatu, tum ad leniendas animorum molestias, tum ad exhilaranda conuiuia esse solent) hoc facinus perpetrasse ferunt. Nec desunt qui Sarraceno cuipiam egregiam hanc laudem arrogent.] hæc Gregorius de his, quæ a diuersis ferrentur, casum incertum pro arbitrio confingentibus.

[c] Gregor. Naz. orat. 2. in Iul.

DE PERCVSSORE IVLIANI VARIAE SENTENTIAE

IVLIANVS DIVINITVS PERCVSSVS.

At quid ipse ea de re sentiret, superius prioris orationis exordio satis aperit, cum id ministerio Angelorum factum affirmat his plane verbis: Atque vt mihi latius præconium pateat: omnis cælorum vittus, omnes Angeli, quorum opera tyrannus extinctus atque oppressus est: non Seon ille Rex Amorrhæotum, neque Og Rex Basam, principes exigui, atque Israelem, hoc est, paruam Orbis partem vexantes; verum draco ille, Apostata ille, magna illa mens, Assyrius ille, ille communis omnium inimicus & hostis cum multo furore in terra debacchatus, & comminatus, tum multam iniquitatem in excelsum locutus, atque meditatus, &c.] Rursum alibi[d], vi numinis totũ illud confectum esse negotium, tradit. At quid de his Basilij Magni successor Helladius scriptorum monumentjs reliquerit consignatum, S. Ioannes Damascenus docet his verbis[e]: Quod autẽ imaginũ institutio non noua, sed prisca sit, & apud sanctos & eximios Patres nota & vsitata, disce ex his quæ in Vita beati Basilij ab Helladio eius discipulo, in Pontificatuq. successore, conscripta sunt. Pius enim vir (vt ipse narrat) Dominæ nostræ adstabat imagini, in qua Mercurij etiam celebris martyris figura descripta erat: adstabat autem supplicans, vt impius Iulianus Apostata tolleretur. Ex qua quidẽ imagine didicit, quid esset euenturum. Vidit enim martyrem ad exiguum tempus obscurum, non multo autem post hastam cruentam tenentem.] hæc ex Helladio Damascenus, qui sane commentarius de rebus gestis Basilij scriptus desideratur: nam qui extat nomine Amphilochij, scatens mendacijs, hæc de Magno Basilio atque Mercurio martyre longe diuerse narrat: ne quis existimet, quæ de Basilio scripta essent ab Helladio, eadem esse cũ his, quæ feruntur pulchro nomine Amphilochij. Sensit impostura in primis Glicas[f], qui eo vno argumento totum illud Amphilochij nomine scriptum commentum dissoluit, cum ait: Quamquam enim perscriptum reperiamus in libro de S. Basilij miraculis, quæ magnus ille

[d] Gregor. Naz. orat. in laudem Athanasij.

[e] Io. Damasc. de Imaginibus orat. 1.

S. MERCVRIVS MARTYR PERCVSSOR IVLIANI.

[f] Glic. 4. par. Annal.

ille vir Amphilochius litteris cõmendasse perhibetur, mandato perpetuæ Virginis Deiparæ per sanctum Mercurium, Magni Basilij precibus, desertorem hunc traiectum fuisse: non tamen hæc narratio meretur, vt ei continuo fidem adhibeas. Quam ob rem istud? quoniam in eodem scripto legimus, Magnum Basilium Cæsareæ Pontificem id temporis fuisse, cum eas regiones Imperator improbissimus contra Persas expeditione suscepta peragraret. At vero aliter eximius ille Gregorius cognomento Theologus memoriæ prodidit. Nam si Basilius, hoc ita narrante, in Ponto degebat sub initium Imperij Valentis, qui aliquanto post tempore regnauit, cum Cæsareæ Pontifex esset Eusebius; multo minus Iuliano imperãte Basilius Antistitis munere fungebatur. De quo satis euidenter apparet, Iulianum iter per Cappadociam facientem, neque Basilium istic Pontificem reperisse, neque ipsius Ecclesiæ minatum esse. Consimili modo nec precatus est hoc nomine Deum Basilius Pontifex, nec ad tollendum e medio desertorem Mercurius ille Christi testis fuit ablegatus. quippe si hoc pacto res gesta fuisset, obscurum non esset in hodiernum vsque diem, a quo Iulianus telo confixus fuerit. Nam iaculo traiectum constat, auctore facti prorsus incognito.]

At ipse tamen Glicas haud in eo nobis probari potest, cum eam ob causam, quod ea commentitia Amphilochij nomine scripta haberentur, derogat penitus fidem historiæ, quæ auctoritate Helladij citati a Damasceno, quem ipse non vidit, aliter tamen rem gestam recitantis, egregie testata redditur. Sed non Basilio tantum hæc per visum ostensa fuere; verum & cuidam alij ad castra progredienti eadem diuinitus innotuisse, Sozomenus[a] auctor est, qui rem ita describit, cum in primis hæc ait: Equidem quisnã huius cædis administer fuerit, nihil certi possum dicere, præter ea quæ modo dicta sunt. Sed tamen, vti hi, qui de ea re consentientibus sententijs differunt, affirmant; vera sane ea est opinio, quæ est ad nos perlata, quæ tradit, eum vltione diuina e medio sublatum esse. Cuius rei certissimum argumentum est diuina visio, quam cuidam ex necessarijs eius oblatam accepi. Nam dicitur, cum ad Iulianum, qui erat in Perside, ire maturaret; in loco quodã, qui erat in via publica situs, diuersatum, & ædium penuria coactum, in ecclesia, quæ ibi erat, dormiuisse: & secundum quietem vel rem gestam vidisse, vel saltem somniasse: Complures ex Apostolis & Prophetis in vnum coactos, grauiter de Imperatoris contumelia aduersus Ecclesias facta conquestos esse; iniuisseq. consilium, quid de hac causa faciendum esset. At cum diu de ea re esset deliberatum, & adhuc eorum animi velut in dubio versari viderentur; duos e medio surgentes exhortatos reliquos, vt bono animo essent, propereq. tamquam ad delendum Iuliani Imperium e Concilio egressos. Hominem illum, qui has res tam admirabiles contemplatus fuerat, iter de cetero neglexisse. Atque dum metu perculsus hæsitaret, quis huius visionis exitus futurus esset; secundo eodem in loco somnum cepisse, vidisseq. eumdem Apostolorum & Prophetarum conuentum; atque ex improuiso velut e via in Concilium ingressos illos, qui superiori nocte ad Iulianum expugnandum abierant; ceterisq. nunciasse, eum occisum esse.] hæc Sozomenus. At Nicephorus[b] addit nomina illorum duorum, qui perrexerũt festini ad necem inferendã Iuliano; nempe alterum ipsorum dictum esse Mercuriũ martyrem, alterũ vero item martyrem Artemium Ducẽ, ambos olim egregios milites Christianos.]

[a] Sozom. lib. 6. cap. 2.

[b] Niceph. lib. 10. cap. 35.

Vtcumque res se habeat (inquit Gregorius[c]) letale certe, Orbiq. vniuerso salutare vulnus accepit, vnoq. facinore multorum perniciose vetitorum pœnas Iulianus exsoluit. Quod & ipsum miror, quo modo vanus homo, qui omnia hinc se scire existimabat, hoc vnum ignorauit, nimirum vulnus visceribus suis infligendum.] hæc quidem de percussore & vulnere accepto iam satis.

[c] Gregor. Naz. orat. 2. in Iul.

Quæ autem istæc secuta sint, Theodoretus[d] narrat his verbis: Deinde, inquit, cũ milites quererentur & ingemiscerent, ex improuiso eum vulneratum offendunt, rabie contra conditorem suum furentem: Martem bellicosum ipsi, vti promiserat, auxilium minime tulisse, Apollinem falsa vaticinatum esse, Iouem denique fulminantẽ non in suum interfectorem fulmen torsisse. Itaque qui ante minas insolenter iactauerat, iam misere humi proiectus iacuit.] & paulo post: Ferunt porro, ipsum tyrannum, simulac plagam acceperat, manum protinus sanguine impleuisse, illumq. proiecisse in aerem, ac dixisse: Vicisti Galilææ: & simul tum confessum esse victoriam, & blasphemiam (adeo enim a mente abalienatus erat) in Deum impudenter locutum.] hæc Theodoretus[e], & alij plerique. Sozomenus[f] vero hæc habet, cum de his agit: Alij autem memorant, eum, cum

[d] Theod. lib. 3. cap. 20.

QVID IN CHRISTVM IVLIANVS MORIENS.

[e] Niceph. lib. 10. c. 35.

[f] Sozom. lib. 6. c. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sanguinem manu ostendisset, illum in aerem iecisse, perinde atque Soli iratum, quod A
Persis venisset subsidio, & se non seruasset incolumem; præsertim cum suæ natiuitatis
(sicut astronomorum scientia indicabat) velut dominus esset & moderator.] hæc ille.
Ac probe sane diuino coactus est numine in Solem blasphemiam intorquere; vt quem
potissimum coluisset, atque in laudem eius hymnum celebrem conscripsisset, ad postre-
mum ira percitus proditionis eumdem accusaret, sed subdit Sozomenus: At cum esset re
vera moriturus, vtrum Christum viderit nec ne (vti solet accidere, quando anima e cor-
poris custodia egreditur, & res diuiniores, quam quæ ab homine conspici possint, videt)
haud equidem habeo dicere: neque enim istud adeo a multis dicitur: verumtamen vt
plane falsum reijcere non audeo: quippe cum credibile sit, alia etiam his multo admira-
biliora contigisse, non alia de causa, quam vt constare possit, religionem Christianam
non hominum studio & industria constitutam stabilitamq. esse.] hæc Sozomenus: cum B
tamen alij eam rem haud dubiam confirment, nempe de eius blasphemia in deos, & ex-
probratione in Christum, proiectione illa sanguinis in altum facta, qua & exclamauit
(quod tradit Nicephorus [a]) Saturare Nazarene.

[a] Niceph. lib. 10 cap. 34.

IVLIANVS AFFECTAT DIVINOS HONORES.

At quo modo ipse moriturus Iulianus adsciscere sibi conatus sit diuinos honores, Gre-
gorius Nazianzenus [b] narrat, sic dicens: Sed ne hoc quidem prætereundum est, quod
præter alia multa maximum perditæ illius amentiæ argumentum habet. In fluminis
ripa iacebat, grauiter ex vulnere ægrotans. Cum autem permultos eorum, qui ante ip-
sius ætatem gloria floruerant, vt humana conditione maiores censerentur, artibus qui-
busdam ex hominum oculis sese sustulisse, eamq. ob causam pro dijs habitos fuisse sciret:
eiusdem gloriæ cupiditate captus, simulq. talis mortis genere interire propter temerita-
tis ignominiam erubescens, quid molitur? quid facit? (neque enim simul cum vita im- C
probitas extinguitur.) In profluentem corpus proijcere conatur; ad eamq. rem non-
nullorum, quos maxime fidos arcanorumq. conscios habuerat, opera vtebatur. Quod
nisi quispiam ex eunuchis Imperatorijs hanc rem persentiens, sceleriscq. odio & execra-
tione alijs prodens, huic conatui obstitisset; nouus vtique alius ex calamitate deus vecor-
dibus hominibus extitisset.] hæc Gregorius de Iuliano, non ignaro, Romulum in primis
eadem plane arte comparasse sibi diuinos honores.

[b] Gregor. Naz. orat. 2. in Iul.

Quoniam vero id assequi Iuliano minime licuit: ne tali tantoq. fraudaretur honore,
domestici ipsius iacturam alia excogitata arte cumulatius compensarunt, dum eum ad
superos curru eleuatum finxerunt, idq. testificatione diuina probare conati. continetur
autem eiusmodi commentitum oraculum his versibus [c], tãquam ab Apolline illi viuen-
ti redditum:

[c] Exstant apud Niceph. lib. 10. cap. vlt.

D

Atque vbi Romanis Persas deuiceris armis,
Vsque Seleuceam bello progressus ad vrbem:
Celesti tum te sublatum turbine currus
Euehet igniuomus, magnoq. reponet Olympo
Defunctum curis hominum, duroq. labore:
Et patriam ætheream lucis remeabis ad aulam,
Vnde caduca hominis progressus membra petisti.]

VISIONES DE INTERITV IVLIANI.

Fuit quidem eiusmodi Iuliani casus eodem ferme temporis momento cognitus san-
ctis viris, quo contigit: immo (sicut diximus) & præcognitus, cum Athanasius de eo fue-
rat vaticinatus, nubeculam illam inani tonitruo perstrepentem quam citissime dissol-
uendam, & de fabro iam parante loculum Iuliano fatidica illa fuerat dicta sententia. At E
quid ea hora, qua diuina vltione tyrannus occisus est, diuinitus ostensum fuerit magno
mento Sabba (sic namque Syriaca lingua vocabatur) cuius vitam in historia nostra, quæ
Philotheus inscribitur, litteris mandauimus, eorum viuendi genus, qui sunt expertes cor-
poris, in corpore imitatus; cum esset de Iuliani minis certior factus, longe attẽtius preces
Deo omnium moderatori adhibuit: atque eodem ipso die, quo Iulianus interfectus est,
quãquam iter viginti dierum & amplius aberat ab exercitu, cædem eius inter precandũ
agnouit. Nam ferunt, eum, dum Dominum clementem & benignum supplex oraret, de-
repente fletum repressisse, & effusum in lætitiam exultasse gaudio, hilariq. vultu cœ-
pisse intueri. quare voluptas, quam capiebat animo, manifeste declarata est. Quem
familiares eius cum ita mutatum cernerent, orasse, vt causam lætitiæ suæ ipsis indicaret.

[d] Theod. lib. 3. cap. 19.

Eum

A Eum autem respondisse: Aprum siluestrem, hostem vineæ Domini, debitas scelerum in
Christum admissorum perpendisse pœnas, & mortuum iacere, ne amplius Christianis
insidias struat. Quibus cognitis, omnes triumphare gaudio, & hymnum, quo Deo gra-
tias agerent, cantare cœperunt. Postea autem facti sunt certiores ab illis, qui mor-
tem eius nunciabant, sceleratum illum tyrannum extinctum eadem die & hora, qua
diuinus ille senex Iulianus eum cecidisse cognouerat & prædixerat.] hæc Theodoretus.

[a] Sozom. lib. 6. cap. 2.

DIDYMO QVID OSTENSVM DE IVLIANO.

De Didymo autem ita Sozomenus [a]: Eodem die Didymus, vir Ecclesiasticus, & di-
uinæ sapientiæ ac pietatis studiosissimus, Alexandriæ ætatem degens, supra modum do-
lebat, non modo ob Imperatoris scelera contra Christianam religionem admissa, sed e-
tiam quod cæco errore vagabatur, & Ecclesias contemnebat. Itaque ieiunare, & Deum
hac de re supplex orare cœpit. Qui cum ob hanc causam animo adeo solicito ac mæsto
B esset, vti sequenti nocte nihil comederet; forte in solio assidens, somno oppressus est; ac ve-
lut extra se positus, videbatur sibi videre equos albos in aere cursare, & qui in eis vehebã-
tur, eos ita prædicare: Nunciate Didymo, hodie Iulianum hac ipsa hora interfectum es-
se: ipseq. idem illud Athanasio Episcopo significet (latebat enim, vt dictum est, Alexan-
driæ Athanasius, conscio Didymo.] Didymus igitur illico somno solutus surrexit, cibũq.
cepit.] hæc Sozomenus. eadem quoque de Didymo Palladius narrat [b].

[b] Palladius in Laus.

At hic siste gradum, lector, cum iam ad exitum, exitiumq. infensissimi omnium hostis
Christianæ religionis perueneris; atque memoria repete, mente cogita, expendeq. ani-
mo, quot quantaq. adeo breui temporis spatio, nondum quidem duorum annorum cur-
riculis euolutis, diuinitus edita opera fuerint; quibus tamquam manifestissimis signis at-
que impressis notis intelligas, diuino numini res Christianorum curæ esse, inesseq. in Ec-
C clesia Catholica Deum, qui totam hanc agitet molem, regat, gubernet, tueatur, atque
conseruet; neque humanarum esse virium tanta præstare. Cum alioqui singulis ferme
annis eadem, vel his similia, pluraq. eiusmodi signa spectare liceat, dummodo simpli-
ces tibi sint oculi atque puri. sed apud nos ista tu transiens intueberis. Ceterum si ad
opus considere libeat, thesauros locupletissimos habes, duos inquam tomos a P. Thoma
Bozio Collegij nostri Rectore nuper editos: in quo quidem argumento, quanto ordine,
rerum copia, atque dicendi facundia versatus sit, tu ipse melius ex eis intelliges, quam
ego ingeram: parco enim, quod inops sit illa probatio, quæ domestico perficitur teste.
Sed erit plane, vt illa cuncta perlegens, intelligas quam fortis & inexpugnabilis sit Chri-
stiana religio, in qua fideles omnes sub centum illis militant signis: ita vt de Ecclesia
Catholica digne occinas illud Iacob [c]: Vere Dominus est in loco isto] meritoq. & illud
D eiusdem adijcias [d]: Castra Dei sunt hæc] atque adeo, vt licet sis hostis, & ab aduersariorũ
partibus stes; si quid tamen veri studium in te reliquum sit, mox de eadem Catholica
Ecclesia coactus instar Balaam exclamare cogaris [e]: Quam pulchra tabernacula tua
Iacob, & tentoria tua Israel, vt valles nemorosæ, & horti iuxta fluuios irrigui, vt ta-
bernacula quæ fixit Dominus, &c.] Sed iam reliqua, quæ ad Iulianum pertinent, pro-
sequamur.

DE SIONIS ECCLESIAE LIBRI THOMAE BOZII.

[c] Genes. 28.
[d] Genes. 23.
[e] Num. 24.

Atque in primis quod ad diem ipsum, quo, sic diuino vlciscente numine, extinctus
est, spectat: eum VI. Kal. Iulij diem clausisse extremum, ex Ammiano colligitur [f]: So-
cratesq. id expresse testatur [g], cum ait: Occubuit VI. Kal. Iulij, tertio anno sui Imperij,
septimo autem postquam a Constantio renunciatus fuisset, ætatis suæ trigesimo primo.]
Sed & ex die eius occubitus, Dei licet æstimare vindictam: cum ea die, qua ipsius re-
E scripto passi sunt Romæ nobilissimi atque innocentissimi aulici Constantini Imperato-
ris Ioannes & Paulus (de quibus superius fusius egimus) nempe sexto Kalendas Iulij,
qua die natalis dictorum Martyrum in Ecclesiasticis tabulis adnotatus habetur, Iulianus
diuinitus misso telo necatus habeatur.

[f] Amm. lib. 25.
[g] Socrat. lib. 3. cap. 18.

TEMPVS INTERITVS ET ÆTÃS IVLIANI.

Quod vero ad eius Imperij tempus attinet: dum Socrates dicit; Iulianum anno tertio
sui Imperij viuendi finem imposuisse, plane hallucinatur: siquidem apertissime constat
eum nec quidem in Imperio post obitum Constantij expleſse biennium. Cum enim
Constantius Imp. ex hac vita decesserit (vt auctore Ammiano dictum est) tertio Nonas
Octobris, Tauro & Florentio Coss. anno Domini trecentesimo sexagesimo primo, cum
statim Iulianus solus imperare cœpit: certumq. sit, eumdem hoc anno sexto Kalendas
Iulij morte abreptum imperare desijsse: dicere necesse est, eum minus habuisse in Impe-
rio ab expleto biennio menses tres & dies nouem. Sed inde Socrati errandi manauit

occasio,

Universidad de Deusto
Biblioteca

occasio, quod sub Imperio Iuliani a morte Constantij tres ponuntur Consulatus; Tauri A & Florentij, quo imperare cœpit; Neuittæ & Mamertini, quem annum regnauit integrum; ac denique eiusdem Iuliani Consulatus quartus cum Sallustio, quo pariter occisus est: sed primi Consulatus menses tres; postremi sex haud absolutos imperauit.

CHRISTIANORVM GAVDIVM ET GENTILIVM MAEROR.

Audito igitur de Interitu Iuliani vbique terrarum Imperij certo perlato nuncio: qui deuoti ab eo erant dijs victimæ Christiani (secundum illud Dauidicum [a]: Lætabitur iustus, cum viderit vindictam) excusso statim pauore atque mærore, quo sub gladio tenebantur oppressi, exultantes, Deo canticum cecinere, instar Israelitici populi [b], cum insequentem cerneret Pharaonem vna cum exercitu eius extinctum. Sed robustos Moab obtinuit tremor, obriguerunt habitatores Canaam. Amplissimi, inquam, magistratus illi, ac Gentiliciæ superstitionis Pontifices, quos ad restituendam propagandamq. idololatriam Iulianus elegerat, simulq. Ethnici omnes, Christiani nominis hostes, cum suas B ipsorum res magis magisq. efflorescentes conspicerent, atque longe maiora sperarent; eas omnes improuiso turbine abreptas, spesq. meliores excisas penitus esse cernentes, consternati sunt animo, oppressi dolore, ac pariter timore concussi; male conscij, quanta licentia atque procacia toto hoc Iuliani regnantis temporis spatio in Christianam religionem insultassent.

a Psal. 57.
b Exod. 15.

DEORVM DERISA IMPOTENTIA.

Qui autem tunc rem altius attentiusq. considerabant; Iulianum non tam contra Persas, quam aduersus Christianorum Deum, antiquius, diuturnius, acriusq. bellum agentem extinctum considerantes, magnam Christi potentiam in Iulianum adeo perspicue dæmonstratam admirabantur: deorumq. contra imbecillitatem attendebant in protegendo prouehendoq. in ampliorem gloriam, quem scirent maiore studio, quam quiuis alius ante solertissimus numinum cultor, die noctuq. pro eorum cultu fuisse solicitum: C sed & clarissime tunc perspexerunt, esse illos penitus impotētes, nimirum priuatum fulminibus Iouem, Martem armis, Mercurium talaribus & caduceo, Herculem claua; Vulcani friguisse ignes, Victoriam factam improbe transfugam; Castorem atque Pollucem castrorum custodes, iam factos eorumdem turpiter desertores; Isidemq. nutricem, egentem. Erubescebant adhæc Gentiles, ac pariter vlciscentis Dei Christianorum vim ac fortitudinem admirabantur; vt ex his quæ sanctus Hieronymus scriptorum monumentis memoriæ tradidit, intelligere facile possumus: nam in Commentarijs in Habacuc [c] Prophetam hæc habet:

c Hieron. in Habacuc c. 3.

ETHNICI DE CHRISTO QVARRELA.

Dum adhuc essem puer, & in Grammaticæ ludo exercerer, omnesq. vrbes victimarum sanguine polluerentur; ac subito in ipso persecutionis ardore, Iuliani nunciatus esset interitus: eleganter vnus de Ethnicis; Quo modo, inquit, Christiani dicunt, Deum D suum esse patientem & ἀνεξίκακον? nihil iracundius, nihil hoc furore præsentius: ne modico quidem spatio indignationem suam differre potuit. Hoc ille ludens dixerit. Ceterū Ecclesia Christi cum exultatione cantauit: Diuisisti in stupore capita potētium.] est sententia Habacuc [d], iuxta septuaginta. Erudiebatur ipse hoc tempore sub Donato grammatico, quem sæpe suum magistrum appellat; non autem sub Victorino, qui excultiori litteratura insignior habitus, desiuit tunc publice profiteri, cum aduersus Christianos professores idem Imp. Apostata (vt diximus) promulgauit edictum. Quotennis autem hoc Iuliani obitus tempore Hieronymus fuerit, qui se puerum fuisse tradit: quoniā res perdifficilis est, & plurima indiget inspectione, de hoc agemus inferius anno Domini trecentesimo septuagesimo secundo, cum de ætate, quam vixit, erit prolixior disputatio. Modo autem in rebus ad Iulianum spectantibus versetur oratio. E

d Habacuc 3.

At in quod discrimen ex hoc tentato & male gesto Persico bello adductum sit Romanum Imperium: cum omnes luctu immenso eadem prosequantur historici; quid de his Patres scripserint, in medium adducamus; & in primis quod sic ait Hieronymus [e]: Iulianus proditor patriæ suæ, & Christiani exercitus iugulator, Christum sensit in Media, quem primū in Gallia denegarat: dumq. Romanos propagare vult fines, perdidit propagatos.] & S. Augustinus [f] de eodem Apostata Iuliano: Cuius, inquit, egregiam indolem decepit amore dominandi sacrilega & detestanda curiositas, cum vanis deditus oraculis erat: quando fretus securitate victoriæ, naues, quibus victus necessarius portabatur, incendit. Deinde feruide stans immodicis ausibus, & mox merito temeritatis occisus, in locis hostilibus egenum reliquit exercitum: vt aliter inde non posset euadi, nisi contra illud auspicium dei Termini, de quo superiore libro diximus, Romani Imperij termi-

e Hier. epist. 3. IVLIANVS IVES IMPERII ROMANI

f Aug. de Ciu. Dei lib. 5. c. 21.

A termini mouerentur. Cessit autem Terminus deus necessitati, qui non cesserat Ioui.] hæc Augustinus. Sed & ex Græcis Gregorius Nazianzenus [a] eosdem threnos ingeminat de clade illata Romano Imperio, necnon Ioannes Chrysostomus [b] eam est pluribus prosecutus: quæ talis tantaq. fuit, vt nullam huic æqualem subierit Romana Respublica; licet contigisset, ipsum Imperatorem captiuum sub iugo teneri Persarum: adeo vt nec postea vllum aduenerit tempus, quo talis iactura potuerit resarciri, vel tantæ ignominiæ nota deleri. Quod si quis dixerit, maximo omnium Romani Imperij damno Iulianum esse natum, veritatis scopum collimasse, omnes recte iudicantes æque sint consensuri. Vt plane habuerint, vnde plurimum erubescerent Libanius & alij illi similes, qui Iuliano viuenti adulati turpiter fuerant, dicentes, cum magno Romani Imperij bono a dijs esse concessum; nec non illi, qui hæc tam excelsa præconia incisa etiam silicibus po-

a Gregor. Naz. orat. 2. in Iul.
b Chrysost. contra Gentiles.

B sterorum memoriæ commendarunt; quorum hic tria vetera monumenta [c] describenda curauimus: est enim eiusmodi prima inscriptio:

c Extant in lib. Inscript. antiq. Smet. pag. 156. num. 13. 15. 16.

IMP. CAES. FL. CL. IVLIANO. P. F. VICTORI
AC. TRIVMPHATORI. SEMPER. AVG
P. M. IMP. VII. CONS. III. BONO
REIP. NATO. PRO. CONS.

Secunda vero inscriptio sic se habet:

AETERNO. PRINCIPI. D. N. FLAVIO
CLAVDIO. IVLIANO. VBIQVE
VENERANDO. SEMPER. AVG. BONO
REIP. NATO. ORDO. POSSESSORESQVE

C Tertia vero talis est:

IMP. CAES. D. N. FL. CL. IVLIANO
SEMP. AVG. P. M. IMP. VII. COSS
III. BONO. R. P. NATO. PATRI
PATRIAE. PRO. CONSS

Talia igitur tantaq. Ethnici de Iuliano conceperant, vt vbique locorum eiusmodi titulo BONO REIPVB. NATO, signa illi dicarent: sed euentu contrario obscurata penitus remansere, oblita cœno, exposita cuiuscumque ludibrio: vt lapides, licet elingues, ijsdem decoris notis clamarent tamen ignominiam Iuliani.

Iam vero agendum de funere ignobili, & infami Apostatæ sepultura, de quibus pauca, hæc Ammianus [d]: Corpus eius curatum pro copia rerum ac temporis, & vbi olim ip- d Ammian. lib. 25.
D se statuerat conditum fuit] nempe Tarsi in Cilicia. hæc tantum ipse; cetera reticet, nempe a Perside in eum vsque locum, vbi cadauer condendum erat, solemnis processio, & quo honore, quibusve laudibus a singulis acceptum sit ciuitatibus, cum quem triumphantem expectarent Imperatorem, in feretro supinum susceperunt. Sed Gregorius Nazianzenus, nolens tanta gloria tantum Imperatorem priuatum sepulturæ donari, sic rem, vt est gesta, prosequitur, iam ante locutus magnifice de funere Constantij Imp. cum subdit [e]: Huic, *Iuliano scilicet*, contra cum turpis & flagitiosa expeditio, tum turpior atque ignominiosior reditus contigit. Exagitabatur enim a populis & vrbibus, publicisq. atque scurrilibus vocibus, quarum nunc quoque permulti meminerunt. Quæ vero hæc ignominia erat? Mimi & histriones eum agebant, omniq. scenæ turpitudine lacessebant, tibia canentes & saltitantes; eiq. fidei abiurationem & cladem, E vitæq. finem exprobrantes; nihil denique ex ijs non facientes ac dicentes, quibus huiusmodi homines, qui pro arte procacitatem & contumeliam habent, insolentius vtuntur: quoad eum tandem Tarsensis ciuitas excepit, haud scio quo modo & ob quam causam hac iniuria mulctata. hic illi templum infame, tumulusq. impurus & execrandus, ac ne spectabilis quidem piorum oculis.] hucusque Gregorius: qui tamen alibi, cum Athanasij celebrat laudes, hæc etiā habet de ciusdē Iuliani corpore tradito sepulturæ. Quem magnificū & honoris cupiditate flagrantē transmiserat, eumdem mortuū reducit, nec miseratione quidem quemquā permouentem: immo (vt mihi quidā narrauit) nec ad sepulturam assumptum, sed a terra, quæ propter ipsius scelus tremore affecta fuerat, excussum, æstuq. vehemēti proiectū, insequentis (vt opinor) supplicij primordium.] hæc Gregorius.

FVNVS IVLIANI.

e Greg. Naz. orat. 2. in Iul.

At sicut toto illo reuectionis cadaueris e Persia in Ciliciam tempore æque fuit de Iuliano omnium derisio ac subsannatio: ita ijsdem pariter probris affecti sunt Philosophi illi,

Universidad de Deusto
Biblioteca

MAGI ET PHILOSOPHI IVLIANI LVDIBRIO HABITI.

illi, magi, atque augures, quos cariſſimos amicos, certæq. victoriæ deſponſores ſecum in Perſidem duxerat Iulianus. hos infelices dicterijs, ſannis, ſcommatibus, ac denique ſibilis vulgus inſectabatur; idq. Antiocheni præſertim, vbi diutius cum Iuliano fuerant commorati, & magno in honore habiti. Fuiſſe enim eiuſmodi voces Antiochenorum in Maximum philoſophum vna ſimul clamantium, Theodoretus [a] teſtatur, qui ait: Vrbs vero Antiochia, vt primum tyrannum trucidatũ intellexit, epulas publicas, crebrosq. conuentus celebrare, & non in Eccleſijs ſolum & martyrum monumentis tripudiare, verum etiam in theatris Crucis prædicare victoriam, & tyranni vaticinia irriſioni & ludibrio habere cœpit. Voces autem Antiochenorum contra eum emiſſas ponam equidem hoc loco, quo earum memoria poſſit ad poſteritatem remanere. Nam vno ore clamabant omnes: Vbi tua, o Maxime, o ſtolide, vaticinia? Vicit Deus & Chriſtus eius. Per id enim tempus erat vir quidam nomine Maximus, qui tametſi Philoſophũ ſe eſſe profitebatur, erat tamen re vera magus, futuraq. ſe poſſe prædicere iactabat.] hæc Theodoretus.

[a] Theod. lib. 3. cap. 22.

Sed eo magis tam in Iulianum, quam in eius conſiliarios & ſacrificos eſt conclamatũ, cum poſt obitum eius, cuſtodibus e regijs palatijs amotis, reſeratis penetralibus, & abditis receſſibus perueſtigatis, inuenta ſunt humana corpora [b] extincta, iam putredine exeſa, quæ ipſe cũ ſuis adeo execranda ſacra immolauerat dijs: quorum & ad futurarum rerum ſcientiam conſequendam, apertis ferro viſceribus, exta ſolebat inſpicere; vnde infelix de vincendis Perſis, eorumq. potiendo regno, & nobili de barbaris debellatis adipiſcendo triumpho certis (vt ſibi videbatur) ex ſignis ſpem haud dubiam conceperat; adeo vt ante victoriam ceciniſſet pæana, ſeq. ipſum Alexandrum Magnum eſſe iactaſſet; ſibiq. dixiſſet, æque ac illi olim, vſque ad Indos, omnibus debellatis hoſtibus, patere aditum, aſſectantibus Romanum exercitum deorum phalangibus. Probroſa hæc de humanis hoſtijs immolatis (vt dictum eſt ſuperius) tum Charris in Meſopotamia, tum vero abundantius Antiochiæ ſunt reperta, & in lucem prodita, publiceq. expoſita, velut egregia trophæa de hoſtibus debellatis erecta: cum in illum, loco triumphaliũ acclamationum, ab vniuerſo populo ſunt iactata conuicia, repetita probra, ac iteratæ etiam contumeliæ: Deoq. ſimul immenſæ actæ gratiæ, quod a tali immaniſſimo Scytha Romanorum liberaſſet Imperium.

[b] Theod. lib. 3. c. 21. 22. EX DETECTIS IMPOSTVRIS MAGIS DERISVS IVLIANVS.

Diſcruciabantur hæc audientes Gentiles & erubeſcebant, cum nulla ſatis idonea ad excuſandam deorum imbecillitatem, immo & proditionem, qui falſis promiſſionibus a limitibus Romani Imperij exercitum abduxiſſent, & in manus hoſtium conieciſſent, verba ſuppeterent. Vnus tantum repertus eſt Libanius ſophiſta Antiochenus, Iuliano (vt vidimus) magno amicitiæ vinculo adſtrictus, qui funebrem in ipſius Imp. laudem ſcripſerit orationem, qua eum pro arbitrio laudibus in cælum euexit, & inter numina collocauit. Sed quid in ea homo vanus ſomnians effutierit; Socrates [c], qui eam legit, his verbis ſignificat, cum in eumdem Chriſtianam religionem ſubſannantem inuehitur: Porro autem cum Libanius ſophiſta Chriſtianos falſe irrideat his verbis: Hominem ex Palæſtina oriundum, Deum, Deiq. filium faciunt: Mihi videtur penitus oblitus, ſe in extrema oratione ſua, Iulianum in deos retuliſſe, in hunc modum: Primum, inquit, mortis illius nuncium parum aberat quin lapidibus obruiſſent, tamquam contra deum mentitum] quod ſcilicet Iulianus deus factus, mori non poſſet. ſed ſubdit: Deinde paulo longius progreſſus: O dæmonum, inquit, alumne, dæmonum diſcipule, dæmonum denique aſſeſſor. Quamquam ille aliter iſta intelligebat: tamen cum nomen ambiguum, quo etiam diabolus ſignificatur, non vitaret, eadem viſus eſt dicere, quæ Chriſtiani in probris obiectandis dicere conſueuerunt. Quare ſi ad quemquam laudibus ornandum omni ſtudio incubuiſſet, nomẽ ambiguum vitare eo modo debuiſſet, quo aliam vitauit vocem, quam quidem, cum eſſet ob eam reprehenſus, a ſuis libris prorſus deleuit.] hæc Socrates: idemq. teſtatur, eadem de laudibus Iuliani oratione Libanium recenſuiſſe libros ab eo compoſitos; cum ſuperius [d] de ipſa item oratione tunc ab eo ſcripta mentionem faciens, ſic ait:

LIBANIVS LAVDATOR IVLIANI.

[c] Socrat. lib. 3. cap. 19.

[d] Socrat. lib. 3. cap. 9.

LIBANII EVNEBRIS ORATIO.

Eodem tempore Libanius ſophiſta orationem, qua mortem defleuit Iuliani, cõpoſuit, eamq. Iulianum, ſiue Funebrem inſcripſit: in qua non modo omnes eius res geſtas illo dicendi genere, quo hominum laudes celebrantur, perſecutus eſt, ſed librorum etiam, quos contra Chriſtianos ediderat, & quod in illis Chriſtianorum ſcripta ridicula, nugisq. referta monſtrauerat, mentionem fecit.] ſed de illis ſuperius ſatis. Addit auctor inferius, ſcriptum ab eodem Iuliano commentarium, quem Cyniciſmum inſcripſit. Cynicorum quippe

quippe philoſophorum fuiſſe ſtudioſiſſimum, epiſtola illa, quam adhuc cum Cæſar eſſet, ſcripſit ad Maximum, declarauit. Lucubrauit quoque librum illum, cuius eſt titulus, Cæſares; non aliam puto ob cauſam, niſi vt ea occaſione carperet Conſtantinum, quem veſte indutum muliebri deæ deliciarum coniungeret vna cum filijs, ſe vero Solis filium, Mercurij ſententia comprobaret. vbi hæc in fine ridicula habet: Dij vero, impietatis vindices, vt ipſum Conſtantinum, ita & eius filios cruciabant, ſanguinis cognatorum fuſi pœnas exigentes: Donec Iuppiter in Claudij & Conſtantij gratiã a malis reſpirare conceſſit. Tibi autem (Mercurius, ad me ſermonem dirigens, inquit) feci, vt Solem patrem agnoſceres. Tu vero eius præceptis obtemperato: illum tibi tutũ portum & perfugium, dum in viuis agis, compara: quando vero oportebit hinc excedere, cũ bona ſpe tibi deum propitium ducem conſtitue.] hiſque verbis impoſuit finem orationi. Sed ex impietate concepta ſpes eum vana fefellit: quippe tali parenti fruſtra confiſus; cum ſe tum a Perſis victum, tum vero a Chriſto (quod acerbius illi fuit) ſuperatum cognoſceret, plane deſperans, ac numina blaſphemans, è vita exceſſit. Porro quod ad eius ſcripta pertinet: præter Miſopogonẽ, alias quoque ſcripſit orationes. Sed de eius ſcriptis alibi pluribus ex Suida.

Quod vero ad illius laudatorem Libanium ſpectat: ex ea plane oratione, quam poſt obitum Iuliani in ipſius laudem conſcripſit, qua & non leuiter Chriſtianam religionem carpit, prorſus eluditur commentum illud, quod ſub falſo Amphilochij nomine narratur in Vita Magni Baſilij; quo fertur, Libanium perſimilem de interitu Iuliani (quam Baſilium vidiſſe diximus) viſionem noctu per ſomnium conſpexiſſe, cum eſſet in caſtris: quem tamen ex litteris Iuliani conſtat Antiochiæ fuiſſe relictum. Sed & quod ibidem dicitur, ipſum Libanium ſeptimo poſt obitum Iuliani die ab exercitu fugientem, ad eũdem Baſilium Cæſaream conuolaſſe, atque eius nunciaſſe obitũ, petijſſeq. fieri Chriſtianum, conſecutumq. eſſe ſacrum Baptiſmum, atque vna cum ipſo Baſilio commoratum eſſe: ſunt hæc plane digna riſu, quæ & fidem derogent nonnullis, quæ ab alijs accepta, in eadem Vita vera eſſe probantur. Talis profecto eſt opera impoſtorum, vt cum falſa ingerant, vera mendaciorum admixtione corrumpant. Repugnant his etiam quæ poſt hæc ab eodem Libanio ad eumdem Baſilium epiſtolæ ſcriptæ ſunt. Sed de Libanio Eunapius Sardianus hæc inter cetera: Nemo omnium, inquit, qui a Libanio allecti & in familiaritatem recepti fuerant, abijt a morſu immunis: nam quali quiſque erat ingenio, confeſtim norat; illiuſque animũ in vitia, an virtutes pronior eſſet, perſpectum habebat: egregius artifex in exprimẽda atque ex vero confingenda morum ſimilitudine in vtramque partem.] hæc & alia Eunapius. Tribuit & hoc illi vitio Socrates [a], quod pro tempore inſtar Protei, diuerſos animi vultus mutare ſoleret: nam regnãte Conſtantio, eum ſcriptis mirifice commendauit; cum vero defunctus eſt, criminoſis eumdem contumelijs deturpauit. Caruiſſe autem vxore Libanium tradit Eunapius, vſui tamen habuiſſe mulierculam concubinam, obijſſeq. longa ſenectute confectum. Ceterum licet in alijs lucubrationibus ſuis Libanius Gentilibus ſapiens & eruditus videri potuerit; in duabus tamen illis ab ipſis Ethnicis pariter collaudatis, altera quæ de Daphne inſcripta erat, altera vero de laudibus Iuliani, quarum meminimus, apud viros prudentes atque diſertos magnæ inſipientiæ ſpecimen edidit; viſuſque ijſdem eſt flaccidus, mollis, languidus, eneruatus, ac ſcena dignus; cuius dictio leuis comœdi potius, quam quæ, cuius perſonam ageret, grauiſſimi Oratoris referret exemplum.

[a] Socrat. lib. 3. cap. 19.

REFELLVNTVR QVAE DE LIBANIO FALSA NARRANTVR.

Ceterum in conſcribendis Iuliani rebus geſtis, celebrandisq. eius laudibus, æquiorẽ ſe præbuit Ammianus: qui etſi in his (vt ſæpe demonſtratum eſt) limen interdum veritatis tranſgreſſus eſt: tamen in memoriã reuocans, ſibi nõ encomiaſtæ, ſed hiſtorici fore numeros exſoluendos; poſt contexta præconia Iuliani virtutum laudans eius iuſtitiam, prudentiam, fortitudinem, temperantiã, caſtitatemq. cum liberalitate coniunctam, nec non in militari diſciplina ſolertiam; vitia tãdem paucis, licet prolixiore indiguiſſent oratione, ita perſtrinxit [b]: Leuioris (*nempe erat*) ingenij: verũ hoc inſtituto rectiſſimo temperabat, emendari ſe, cũ deuiaret a fruge bona, permittens.] ſic plane reſtituenda lectio eſt; cum pro leuioris, aliqui codices legant, lentioris, alij lenioris: hæc enim exploditur penitus poſterior lectio, cum ab auctoris ſententia diſcrepet; cuius inſtitutũ eſt, in his vitia, & quæ in homine corrigenda fuiſſent non virtutes deſcribere: Verum nec quod prior habet, fuiſſe lentioris ingenij, auctoris ſenſui ſatisfacit. Quamobrẽ textus emendatio illa placuit, quæ ab erudito viro Billio in ſuis obſeruationibus adnotatur; vt loco lentioris ingenij, ſit reſtituen-

[b] Ammian. lib. 22.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tuendum, leuioris ingenij: etenim leuitatis notã eidem Gregorius Nazianzenus [a] inurit. A quæ quidem germana lectio ex eiusdem Ammiani verbis superius positis restituitur: siquidem alibi [b] idem leuitatis peccatum inculcans, hæc in eamdem prorsus sententiã verba habet: Leuitatem agnoscens commotioris ingenij sui, Præfectis, proximisq. permittebat, vt fidenter impetus suos aliorsum tendentes, ad quæ decebat, monitu opportuno frenarent.] ita Ammianus: sed subdit de alijs eiusdem Iuliani vitijs hæc insuper [c]:

Linguæ erat fusioris & admodum raro silentis: præsagiorum scisciationi nimiæ deditus, vt æquiparare videretur in hac parte Principem Hadrianum: superstitiosus magis, quam sacrorum legitimus obseruator: innumeras sine parsimonia pecudes mactans: vt æstimaretur, si reuertisset de Parthis, boues iam defuturos: Marci illius similis Cæsaris, in quem id accepimus dictum, οἱ λοιποὶ βόες, Μαρκῷ τῷ Καίσαρι οὐ συγχώρησον· ἡμεῖς ἀπολόμεθα. vulgi plausibus lætus, laudum etiam ex minimis rebus intemperans appetitor, popularitatis cupiditate cum indignis loqui sæpe affectans.] subdit his post alia de legibus ab eodem iniuste latis. At si cupis summatim scire hominis prauos mores, ac præsertim leuitatem, quam in eo omnes redarguunt, eamq. certis signis repræsentatam, simulq. eius exitum infelicem; accipe diuinum diu ante pronunciatum atque posteris commendatũ oraculum, inter diuina scriptorum monumenta reconditum, in quo mireris videre expressum in omnibus Iulianũ: sic enim se habet [d]: Homo apostata, vir inutilis, graditur ore peruerso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malum, & omni tempore iurgia seminat. Huic extemplo veniet perditio sua, & subito conteretur, nec habebit vltra medicinam.] hæc in sacris prouerbijs Salomonis, Iuliano in omnibus congruentia, licet dicta sint de apostatis omnibus.

Sed age iam hominis turpitudinum monumenta vetera reseramus. Extant duæ in- C
gentes sceleribus Iuliani sculptæ columnæ, duæ inquam illæ a Gregorio Nazianzeno orationes in Iulianum conscriptæ, quarum excellentiam haud satis digne laudare queant clarissimi oratores; easq. prudens quisque dixerit duo fulmina, magno cum fragore tonitrui, veritatis luce coruisca, in horrendum monstrum valido impetu cælitus missa: ex quibus pro instituti ratione satis erit hic pauca, quæ ad finem, nempe posteriori oratione, congruam homini panegyrim absoluturus, munus tanto dignum Imperatore, illi offert, hæcq. habet [e]: Hæ nostræ, hoc est, Galilæorum: hæ contemptorum & abiectorum hominum narrationes: Hæc nos, qui Crucifixum adoramus: Hæc piscatorum, & (vt ipsi aiunt) imperitorum discipuli: Hæc nos, qui cum vetulis sedemus & psallimus: Hæc nos longis ieiunijs confecti & exanimes: Hæc nos, qui frustra vigilamus, atque in nocturnis stationibus nugamur; & tamen vos prosternimus. Vbi sunt grammatici? Vbi consi- D
liarij? (libet enim ab indoctorum nostratium quodam, vt idem vobis videtur, triumphalem hymnum mutuari [f]) Vbi sacrificia, & sacra, & mysteria? Vbi victimæ tam apertæ, quam occultæ? Vbi aruspicinæ ars, quæ laude ac prædicatione effertur? Vbi præscientiæ vanitas, & ventriloquorum signa? Vbi clara illa Babylon sermone celebrata, & Orbis vniuersus terrarum per exiguum & execrandum sanguinem cogitatione perceptus? Vbi Persæ illi & Medi, qui manibus tenebantur? Vbi dij illi, qui ducebantur & deducebant, & propugnabant simulq. pugnabant? Vbi illa aduersus Christianos oracula & minæ, nostriq. ad præstitutum diem etiam ad ipsum vsque nomen oppressio? Euanuerunt omnia. Falsæ sunt, diffluxerunt, somno similes extiterunt impiorum iactationes.] & paulo
post, recitato Sennacherib [g] exemplo in Iudæos temere insultantis, & Ezechiæ in Deum Israel spem habentis, hæc addit: E

Nos autem, quibus nulla alia arma, nec muri, nec præsidia, præter spem in Deum, reliqua erant, vtpote omni humano auxilio prorsus destitutis ac truncatis: quem tandem alium aut precum auditorem, aut minarum depulsorem habituri eramus, quam Deum, qui iurat aduersus superbiam Iacob [h]? O incredibiles narrationes! o rerum spe conceptarum temeritatem? Dæmonibus instar cuiusdam victimæ, promissi fueramus: ac magna illa Dei hæreditas, gens illa sancta, regale sacerdotium, vnius spei præmium, atque vnius belli palma facti eramus. Hæc tu scilicet Christianis ob salutem per eos male acceptam præmia retulisti? (*cum scilicet a vindice Constantij Imperatoris gladio puer subductus esset*) Hæc Domino Deo tuo rependisti? Ac prius quidem, cum Deus suam pro nobis iram adhuc sustineret atque differret, nec dum omnem zelum suum inflammasset, verum sublimes adhuc aduersus impium manus haberet, atque arcum tametsi iam adductum atque paratum

[a] Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.
[b] Ammian. lib. 22.
[c] Ammianus lib. 25.
[d] Prouerb. 6.
[e] Gregor. Naz. orat. 2. in Iul.
[f] Isai. 33.
[g] 4. Reg. 18.
[h] Amos 6.

ORATIONES INVECTIVAE GREGOR. NAZIAN. IN IVLIAN.

CHRISTIANORVM IN DEVM FIDVCIA.

A ratum per vim retineret, tantisperq. expectaret, dum tota illius improbitas, quasi supputridus & malignus quidam morbus erupisset (hic enim diuini iudicij mos est, vel vt per pœnitentiam salutem afferat, vel iustius puniat) tum nos ea quæ fiebant, ægre & acerbe ferentes, atque ad futurum animis fatiscentes (nec enim ipsius benignitatem suis absconditam ferebamus) has ad eum voces emittebamus, partim Dominum inuocantes, partim vel apud benignum & facilem patrem conquerentes, partim velut exprobrantes & cum eo expostulantes, vt solent qui in dolore versantur. Vt quid [a] Deus repulisti in finem, iratus est furor tuus super oues pascuæ tuæ? &c.] & paulo post: Hæc quidem ipse prius, & cogitabam, & ad Deum clamabam. Nunc autem quam diuersas voces assumo! Impiorum exitium deinceps lugeo; iisque qui nos odio habent, benignum me præbeo, atque huiusmodi verbis vtor: Quo modo [b] facti sunt in desolationem! subito defecerunt, perierunt
B propter iniquitatem suam: tamquam puluis, quam turbo abstraxit: tamquam lanugo, quæ a vento disijcitur: tamquam ros matutinus, tamquam emissæ sagittæ stridor, tamquam tonitrui impetus, tamquam fulgur emicans.] & post nonnulla de Gentilium salute, quam cuperet, elocutus, in triumphales rursus voces erumpens, hæc addit:

Mihi, inquit, rursum in triumphalem cantum sese oratio referet. Cecidit [c] Bel: contritus est Dagon: palus factus est Saron: pudefactus est Libanus. Non iam fatuum imperare iubebunt, hoc est idolorum agmen motus & sensus expers: nec muscam quærēt deum Accaron, aut si quid ea magis est ridiculum: Non iam lucos & excelsa loca mente concipient, montemq. omnem frondosum & vmbrosum: Non iam filios suos & filias dæmonijs immolabunt, quod olim Israel a Prophetis [d] obijciebatur. Sed quid hæc colligo? Ad præsentia & nostra me conuertam. Non iam in sacras nostras ædes prauos
C oculos conijcient: Non iam aras, a purissimo & incruento sacrificio nomen habentes, scelesto sanguine contaminabunt: Nec loca non adeunda per impia altaria probro ac dedecore afficient: Non iam sacrilega manu votiua dona diripient & profanabunt, impietatem auaritia cumulantes: Non iam presbyterorum caniciem, diaconorum sanctitatem, virginum pudorem contumelia perfundent: Non iam in sanctorum incisorum viscera fœdos & impuros porcos immittent, vt simul & pabulo & visceribus satientur: Non iam martyrum sepulchris ignem admouebunt, vt per eorum ignominiam alios a certamine deterreant: Non iam sanctorum reliquias cum vilissimis ossibus per cõtemptum permixtas flammis absument, aut in ventos spargent, vt eo honore, qui eiusmodi hominibus debetur, eos priuent: Non iam cathedram pestilentiæ construentes, maledicta & conuicia aduersus Episcopos & presbyteros, atque etiam Prophetas & Apostolos,
D Christumq. adeo ipsum conjecta, pro delicijs habebunt. Non iam aduersus nos dies festos ac lætos agent, legis interdicto ab adulterina doctrina nos excludentes, perinde atque eadem opera linguas quoque nostras obstructuri. Age, Imperatorias tuas & sophisticas orationes, atque ineuitabiles tuos syllogismos, & enthymemata deprome. Videamus qualia etiam piscatores & rustici apud nos loquuntur.] atque post multa de inani deorum potentia, cassaq. virtute, corumq. vaticinijs risu dignis, diserte locutus, hac demum apostrophe præmissa perorat [e]:

Hoc tibi pro pede fit munus, vir optime & prudentissime (libet enim tuis te verbis affari.) Hæc nos, qui præclara illa & admiranda lege tua a litterarum studijs excluſi fuimus. Vides tandem, quod in finem vsque tacituri, nec edictis tuis perpetuo silentio mulctandi eramus, sed liberam tandem vocem emissuri, tuæq. stultitiæ indicem & con-
E futatricem. Vt enim cataractæ Nili ab Aethiopia in Aegyptum cadentes, & Solis radij tametsi nube aliquantisper obducantur, nulla arte inhiberi queunt; sic nec Christianorũ linguis compedes injci, portenta vestra proscindentibus. Hæc a Basilio & Gregorio habes conatuum tuorum aduersarijs atque hostibus, quemadmodum & ipse arbitrabaris, & alijs persuadebas, minis tuis nos videlicet ornans & celebrans, acriusq. ad pietatem acuens: quos & vita & doctrina & mutua animorũ concordia claros & nobiles iam inde a Græcia cognoscens, honore cyclopeo afficiebas, postremosq. ad persecutionem reseruabas, & fortasse velut triumphale quoddam donum dæmonibus offerre proponebas, si te a Perside redeuntem excepissent; aut etiam ad barathrum tuum abripere sperabas, multum opinione falsus. Neque enim adolescentibus illis ignauiores fumus, qui in flammis rore perfusi sunt, & belluas per fidem vicerunt, &c.] ac rursum:

Hanc orationem pro Porphyrij mendacijs & deliramentis habe, quibus vos tamquam

[a] Psal. 73.
[b] Psal. 9.
[c] Isai. 46.
[d] Psal. 105.
[e] Gregor. Naz. orat. 2. in Iul.

EXPROBRATIO IN IVLIANVM.

EX ODYS. X. APOSTROPHE IN IVLIANVM.

Universidad de Deusto
Biblioteca

diuinis vocibus gloriamini:aut etiam pro tuo Misopogone,seu Antiochica (nam vtrumque orationi titulum inscribis) qua quid apud Christianos abiectius aut contemptius? cui tum quidem purpura magnitudinem afferebat,& palpones illi,qui tua omnia laudibus in cælum ferebant: nunc autem barba corrupta est & raptata,simulq. cum ijs,a quibus elaborata est, irrisa. In qua tu quidem eo nomine valde intumescis.] atque demum: Hanc a nobis sempiternæ ignominiæ columnam habes, Herculeis columnis sublimiorem atque insigniorem. Illæ enim vno dumtaxat loco fixæ sunt, illisq. solis sunt, qui illuc perrexerunt, conspicuæ: hæc autem, fieri non potest, quin viua & agitabilis omnibus innotescat: quam futurum quoque tempus (mihi crede) suscipiet, te tuaq. scelera proscindentem, ceterosq. omnes erudientem, ne eadem audacia aduersus Deum efferantur; ne alioqui eadem crimina perpetrantes, ijsdem quoque pœnis mulctentur.] at Gregorius hactenus. hisq. iam loco funebrium panegyricorum perpetuæ ignominiæ titulo inscriptis sepulturæ commendetur Apostata: cum & iusto Dei iudicio factum sit, vt quos alij eum laudantes commentarios cõscripsere,omnino perierint: vtpote quod quæ mendacijs nituntur, stabilia firmaq. esse non possint: quæ vero a Gregorio scripta sunt, veritatis soliditate constantia,æternitati consecrata tamquam in adamantino vngue cõscripta immortalia perseuerẽt. auctor est enim Zosimus [a], complures historicos & poetas res Iuliani persecutos fuisse: sed & Eunapius testatur,se res ab eo gestas per annos singulos collegisse atque scripsisse. at perierunt hæc omnia, simulq. oratio panegyrica Libanij, necnon carmen Callisti, cuius superius mentio facta est.

a Zosim. lib. 3.

Quod autem Basilij in primis nomine, suoq. demum offerat Gregorius eiusmodi munus orationis: non sic quidem accidit, vt eamdem vna simul elaborarint, quod in his cõscribendis alter indigeret alterius ope: sed quod, cum ea fuerit oratio a Gregorio elucubrata,dum in solitudine Pontica vna simul cum Basilio versaretur;sicut vitæ instituti,ita & lucubrationum ac reliquorum laborum esset vna communicatio, atq. indiscreta conBASILIVS ET GREGORIVS ACCOLAE EREMI. iunctio.Sic enim ambos e frequentia populi, & conturbatione hominũ subduxit diuinus Spiritus,atq. in locum desertum impulit, & in Põtica solitudine velut io pharetra sua sagittas electas abscondit,vt opportuno tempore postea educeret ad faciendam vindictam in nationibus,& increpationes in populis:quarum altera (vt vidimus) fulguris instar sic iaculatus est celsam turrim, mentem magnam, superbiam ipsam atque fastum Imperatoris Apostatæ extollentem se aduersus scientiam Dei, vt ignominiose ille prostratus, conuersus sit in fabulam & opprobrium, expositusque omnium derisionibus atque sibilis:alteram vero,maiorem stragem idem diuinus Spiritus aduersus hæreticos paraturus, exacuit.Sed iam cum ignominia sepulto tyranno,labore fessi, tædioque prolixæ in eodẽ semper argumento versantis orationis affecti, consideamus ad breue saltem spatium tẽporis cum ijsdem Gregorio atque Basilio in Pontica solitudine simul agentibus, eorumdemque susceptum adeo admirandum vitæ institutum perdiscamus.

Sed quid de his primo dicendum? Cum enim haud ignaui fuerint iam ab incunte ætate virtutum cultores,& inter improbos agentes inuenti sint optimi: quales putandi sunt euasisse,cum in hoc vnum,ceteris omissis curis,omne studium impenderent, ac solicitius laborarent? nam de se ipso Gregorius omnem laborem in eo se insumpsisse testatur, vt rerum omnium temporalium compendiosam iacturam faciens,animi affectus quoscunque sic rationi subijceret, ac spiritui redderet obsequentes, vt summum Christianæ philosophiæ verticem pertingeret;cuius causa felicius,quam Athenas,Ponticas illas paucis peruias petierat solitudines.ait enim in Apologetico [b]:Quamquam ab ipsa iuuentute accitus sum (libet enim aliquid multis incognitum afferre) atque ad Deum a vulua ipsa proiectus,& ex materna pollicitatione donatus,ac postea periculis confirmatus: simulq; cupiditas creuit, & ratio concurrit: omniaque ei, qui me in sortem accepit & seruauit, dono dedi,opes,splendorem,valetudinem,sermones ipsos,ex quibus hunc dumtaxat fructum cœpi,quod eas contempsi, & quædam habui, quibus Christum anteponerem: ac dulcia mihi facta sunt eloquia Dei,vt fauus mellis:ac prudentiam aduocaui & sapientiæ dedi vocem meam: aliaque etiam hæc adiunxi, nempe iræ moderari, linguam frenare, oculum coercere,ventrem regere,gloriamque humi manentem calcare. Insipienter hoc quidem,sed tamen dicam:his rebus plerisque fortasse haud deterior factus sum.]hæc ibi: idemque alibi alia hæc addit occasione [c].

GREGORIVS EXIMIVS CVLTOR VIRTVTVM.

b Gregor. Naz. Apol. 1.

c Greg. Naz. de silentio in ieiunio.

Fuit quondam illud tẽpus,cum inter iuuenes & æquales meos nullus mihi robore par erat:

erat: ac me Christus & fide adamante ipso duriore præditum & validissimis armis vndique septum atque munitum aduersus hostem in certamen educebat. Et quidem ego diuinis oraculis euoluendis mentis puritatem collegi,ex sacris nimirum litteris spiritum exprimens: quarum lectio hoc mihi præstitit,vt amaram profanorum librorum,qui antea fucata & nonnisi fictis coloribus inducta pulchritudine animum meum demulcebãt, salsuginem expuerem. Ad hæc carnem meam ætatis flore lasciuientem & æstuantem multis & crebris laboribus attriui. Ventris satietatem, vicinamq. rabiem sustuli, oculos temperantiæ adiumento palpebris infixi, iram abrupi,membra deuinxi, risum deploraui. Omnia Christo cesserunt, priora omnia conciderunt, terra mihi lectus fuit,asperrima vestis membra contexit, peruigilias etiam & lachrymarum imbres adhibui:interdiu labori humores subiunxi, hymnis tota nocte concinendis corpus instar statuæ defixi, nullam omnino humanam voluptatem ne in animum quidem & cogitationem admittens. Atque hoc quondam mihi vitæ institutum erat: caro quippe feruebat, cuius cura omnis in hoc versatur, vt hominem cælesti ascensu prohibeat. Quin etiam grauem diuitiarum molem abiecis; vt onere omni excusso, leuis ad Deum ferar.] hæc quidem Gregorius (vt ibi apparet) cum iuuentutis suæ iam factus senex & morbo languens ista recolit, immo alleuiandi mœroris causa versu cecinit.At nec his minora Basilius præstitit,cuius comparatione se peditem ad Lydium currum Gregorius fuisse testatus est [a].

GREGORII NAZIANZENI VITAE INSTITVTVM.

a Gregor. Naz. orat. in laudem Basilij.

Qualisnam vero esset amborum in eremo vitæ vsus,quæve studia, ex eiusdem Gregorij scriptis licet accipere. Quamuis autem ambo in eadem Pontica degerent solitudine, seorsum tamen ab inuicem habitabant, instar monachorum Aegyptiorum, quos nominabant Anachoretas: quorum enim Basilius (vt superius dictum est) in Aegyptũ peregrinatus mansiunculas inspexisset, prope fuerat imitatus exemplũ. Quod autem separatas ab inuicem casas seu tuguria habitarẽt,certũ deducitur argumentũ ex breui illa [b] epistola eiusdem Gregorij ad Amphilochium in eadẽ eremo cõmorantem, quæ sic se habet:

BASILIVS ET GREGOR. IN EREMO SORSVM AB INVICEM HABITANT.

b Gregor. Naz. epist. 12.

Panes a te non postulauimus,vt nec aquam ab ijs qui Ostracinam incolunt. Olera autem si a viro Ozizalense petierimus,quorum apud vos summa copia,apud nos vero magna penuria est, nec mirum fuerit, nec a consuetudine alienum. Ne graueris itaque ad nos olera mittere plurima & pulcherrima, aut quantũ certe potueris: nam exigua quoque pauperibus magna sunt. Quandoquidem Magnum quoque Basilium cœna accipimus; quem caue, ne quemadmodum saturum philosophantem expertus es, ita etiam esurientem & indignabundum experiaris.] hæc ipse. Sed ex his quoque detegitur arreptum ab ipso Gregorio austerum vitæ propositum: quippe qui in regione frugifera, vt superius dictum est, adeo sterilem delegisset locum, vbi nec oluscul orũ supppeteret abundantia: vt acciderit iuxta illud diuinæ scripturæ [c]: Dedi ei in solitudine domum, & tabernacula eius in terra salsuginis.] Ceterum licet sedes illa solitudinis squallens ac inamœna esset; tamen qui potens est Dominus parare mensam in deserto, dedit illis, vt licet circumuallati essent extrema rerum inopia, mœrore tamen vacuam atque in omnibus lætam vitam hilaremq. transigerent. quod plane illa declarat epistola ad ipsum Basilium ab eodem Gregorio his verbis conscripta [d]:

c Iob 30.

d Greg. epist. 8.

Quoniam quæ iocando ad te scripsimus, æquo animo fers; age quæ sequuntur adijciamus,ab Homero initium ducentes]nempe ex verbis Vlyssis in Odyssea Demodocum hortantis ad equi Troiani ornatum decantandum:

Nunc age progrediens internum concine, quæso,
Ornatum ——

tugurium videlicet tecto & ianuis carẽs,focum ignis & fumi expertem, parietes igni exsiccatos, ne luti guttis impetamur, Tantali similes, eademq. pœna mulctati: nimirum in aquis sitientes: ieiunas etiam illas & miseras epulas,ad quas e Cappadocia, non tamquam ad Lotophagorum inopiam, sed velut ad Alcinori mensam nos noui & ærumnosi naufragi euocati sumus. Memini enim panes illos & iuscula (sic enim nominantur)semperq. meminero, dentibus circa fragmenta collabescentibus, ac postea sese erigentibus, velutq. e cœno emergentibus. Quæ tu scilicet sublimius exaggerabis, proprijs nempe calamitatibus orationis magnitudinem tibi suppeditantibus. Quibus nisi magna illa, vereq. pauperum studiosa mater tua nos quam celerrime liberasset, nobisq. tempestate iactatis velut portus extitisset; iampridem apud viuos esse desijssemus,fidei Ponticæ nomine non maiorem laudem consequentes,quam miserationẽ mouentes. Quonam porro modo

QVALIS EREMVS. VBI BASILIVS ET GREGORIVS DEGERENT.

MATER BASILII SVPPEDITAT ANNONAM COLENTIBVS EREMVM.

Universidad de Deusto
Biblioteca

modo steriles illos hortos, oleribusq. carentes præteribo? Augiæq. fimum e domo ex- A
purgatum,quo eos oppleuimus,cum montosum illud plaustrum,& ego vindemiator,& tu facetus homo,hac ceruice,manibusq.his,quæ laborum vestigia etiamnum ferunt,traheremus(o terra & Sol, o vir & virtus! paululum quidem more tragico exclamabo)non vt Hellespontum iungeremus, sed vt præruptum & præcipitem locum exæquaremus. Harum rerum commemoratio si tibi molesta futura non est, vtique nec nobis: si autem molestiam allatura est,quanto molestiores nobis res ipsas fuisse credendum est? Ac maiorem partem prætermittimus: impedit enim timor, ne complura alia; quibus frui nobis contigit,exponamus. hæc Gregorius.

EMMELIA MATER BASILII LAVDATISSIMA.

Porro magnam illam,quam appellat, Basilij matrem,quæ ijsdem in eremo agentibus atque fame propemodum enectis annonā suppeditauit,Emmelia [a] dicebatur: quæ olim vna cum viro suo,item Basilio nominato,tempore persecutionis Maximini Imperatoris, B
pro fidei confessione facta fuit extorris;& ad hæc vsque tempora vita superstes, nihil verita sexum aut ætatem, filium Basilium in eremum proficiscentem secuta est: sed quod monasticæ obseruantiæ instituta non paterentur, vna cum filio ipsam degere; in villa trans fluminis ripam sita habitare delegit: cuius quidem loci idem Basilius meminit in epistola ad Eustachium [b], post suæ habitationis loci cum Gregorio habitam mentionem, his verbis: Aliquandiu in villa, quæ vltra fluuij ripam est, apud matrem meam, instar amicorum mutuo inter nos cōuersati sumus,atque noctes & dies colloquia miscuimus.] hæc ipse. At non Basilius tantum, vt testatur, matrem trans amnem positam inuisebat; sed ipsa mater (vt dictum est) ferens annonam,ad ipsos Basilium & Gregorium aliquando pergebat. Quando autem illam senectute iam valde confectam contigerit ex hac vita migrare, inferius dicturi sumus, sed ad Gregorium redeamus. C

a Gregor Naz. orat.1. in laud. Basil.

b Basil.epist.79.

CVLTVS VITAE MONASTICAE BASILII ET GREGORII.

Quid vero ipse Gregorius ad Basilium de his,in quibus versarentur,dum esset vna cum eo in eadem Pontica solitudine,exercitijs,rursum post priores has recensitas litteras scribat,audiamus [c]: Quæ prius,inquit,de Pontica commoratione scribebam, ioco, non serio scribebam: quæ autem nunc scribo,admodum serio scribo. Quis me secundum pristinorum illorum dierum statum constituet, in quibus ego tecum afflictionem pro delicijs habebam? quandoquidem molestia sponte susceptа voluptati minime voluntariæ præstat. Quis psalmodias illas & vigilias dabit, atque ad Deum per orationem peregrinationes, illamq. veluti materia vacantem & incorpoream vitam? quis fratrum eorum, qui dij a te efficiebantur, atque in altum euehebantur, concordiam, animorumq. coniunctionem? quis virtutis certamen, & ad eam incitationem, quam scriptis legibus ac regulis obfirmauimus?] sunt enim hæ Regulæ illæ monasticæ Basilij, quæ extant; D
ex quibus reliqui, qui postea vixerunt sanctissimi Patres, monachorum institutores, disciplinam hauserunt. Sed subdit: Quis diuinorum oraculorum studium,lucemq. in ipsis ductu atque auspicijs Spiritus sancti inuentam? *dabit scilicet*. Aut, vt minora & leuiora dicam,quis diuersas operum vices & labores? quis lignorum comparationes & lapidum fractiones? quis arborum consitiones & irrigationes? quis platanum illam auream, & Xersis platano præstantiorem, in qua non Rex, sed monachus afflictus luxu diffluens sedebat; quam ego plantaui, Apollo rigauit, hoc est tua excellentia, Deus autem incrementum dedit? Sed hæc optare quidem perfacile, consequi autem non perinde facile. At E
tu mihi adesto, virtutemq. conspiratione tua atque opera mihi foue: eamq. vtilitatem, quam quondam collegimus, precibus tuis conserua: ne alioqui paulatim velut vmbra dilabamur,aduesperascente die. Equidem ipse te magis, quam aerem, spiro; idq. solum viuo, quod tecum sum vel coram, vel absens per animi simulacrum.] hucusque Gregorius ad Basilium, dulcem refricans memoriam beatissimi illius eremi incolatus: sicut & alias opportune facit, cum ægrotanti postea Basilio in memoriam reuocat, quid ipse dixerit aliquando, cum Gregorius coram illo psalmos Dauidicos explanaret: ait enim ad ipsum scribens [d]:

c Greg.epist.9.

d Apud Basil. epist.120.

Recordor adhuc præsentiæ tuæ, qua vna conueneramus paulo ante in Mataza mea, *sic locus ille incolatus eremi dicebatur* (mea enim si qua voco, tua intelligo) simul & philosophiæ, qua tu philosophabaris: quam etiamnum ex recordatione stupeo. Ego quidem psalmum tibi septuagesimum secundum exponebam (nam id iubebas,& mihi repugnare non

A re non licebat) in quo Dauid primum [a] æstuat & turbatur propter reproborum prosperitatem: post vero, conuersis ad futuri sæculi iudicia & repositam cuiuis vitæ generi retributionem cogitationibus, ab animi perturbatione quiescit, mæroremq. solatur. Expositionem autem, quantum fieri poterat, ad commouendos affectus attemperabam; cum ex nostris, tum ex peregrinis eadem disputans: cum scirem me viro docto ac tanto disserere: simulq. sentirem ad hoc me disserendi genus impulsu spiritus rapi,& ad doloris affectus exacui. Nihil enim ita ad exprimendos doloris affectus facundum reddit, atque ipsa animi passio. Fluebat quodammodo sermo noster: tu vero interea,dum loquebar, quasi stimulis quibusdam excitatus, manibus in cælum extensis, vultuq. quasi ad Orientem verso (Orientem enim aspicere poteras) exclamabas: Gratias ago tibi Pater, o conditor hominum tuorum, quod nos etiam inuitos recte fingis,& per externum
B hominem internum purgas,& per aduersa ad beatum nos finem perducis. quæ verba ipse nosti abs te prolata. Et quid opus est omnia recensere, quæ cum ante nos, tum vna nobiscum philosophabaris, veluti exultans ex morbo, ita vt discipulum haberes, quem volebas esse doctorem? At cuius gratia ista commemoro? Vt per te ad omnes illud vociferem ac pronunciem: quod ij nobis deplorandi magis sunt, qui interno animæ morbo laborant, quam illis nos,qui corpore ægrotamus, si quidem ad hunc modum affecti fuerimus:&quod potior sit morbus philosophans,quā terrenarū rerū successus indomitus.] hactenus Gregorius. Ex quibus plane intelligis,quanti Basilius Gregorium fecerit,dū ipsum diuinam scripturā explicantem audiret quā libentissime. Sed reliqua prosequamur.

a Psal. 71. GREGORIVS PRIORA IN MEMORIAM REVOCAT BASILIO.

Ruffinus [b] agens de amborum in eremo consuetudine, partitisq. inter eos officijs,hæc tradit: Basilius Ponti vrbes & rura circumiens, desides gentis illius animos, & parum de
C spe futura sollicitos stimulare verbis,& prædicatione succendere, callumq. ab his longæ negligentiæ cœpit abolere: subegitq. abiectis inanium rerum & sæculariū curis suimet notitiam recipere, in vnum coire, monasteria construere: psalmis & hymnis & orationibus docuit vacare,pauperum curam gerere,eisq. habitacula honesta,& quæ ad victum necessaria sunt,præbere;virgines instituere,pudicam castamq. vitam omnibus pene desiderabilem facere. Ita breui permutata est totius prouinciæ facies,vt in arido & squallenti campo videretur seges fœcunda, ac læta vinea surrexisse. Gregorius vero bonum semen non patiebatur aut per spinas iacere, aut inter saxa dispergere: sed bonam terram cordis sui iugi cultu & exercitijs indesinentibus excolebat. Et multo amplius hic in semetipso, quam ille in ceteris proficiebat. Suscipere ille quæ renūciantes sæculo deferebant ad pedes suos, & diuidere, vt quisque eguisset,curam gerebat: iste nihil habendi & omnia pos-
D sidendi contentus sacramento, erga solas sapiētiæ diuitias auarus & multum cupidus inhærebat. Ille coire plures in vnum, & sui inuicem in necessarijs habere solicitudinē docebat: hic sui exemplo, quod erat absolutus & liber, cunctis sermone Apostolico prædicabat [c]: Ego autem volo vos sine solicitudine esse: & Dominus in proximo est: nihil solliciti sitis; sed tamquam serui Christi hoc solum estote soliciti [d], quando redeat Dominus de nuptijs. Ille delinquentibus misericorditer cōdolere & a delicto reuocare: hic per diuini eloquij gratiam delinquendi incitamenta præuenire,nec sinere labi eum,qui difficulter erigeretur elisus. Ille in fide purus: hic in prædicatione liberior. Ille Deo humilis: hic etiam hominibus erat. Ille arrogantes contēptu, hic ratione vincebat. Sic in vtroque diuersa gratia vnum opus perfectionis explebat.]hactenus Ruffinus de partitis inter Basilium atque Gregorium pietatis officijs: sed quam vere,ipse viderit. Nam quantum ex
E ipsorum epistolis scriptis colligitur,vno eodemq. spiritu,pariq. studio,ijsdem ambos occupatos detentosq. exercitijs perspicere licet.

b Ruffin.lib.2. cap.9. DISTINCTA OFFICIA BASILII ATQVE GREGORII.

c 1. Cor. 7.

d Luc. 12.

At si,vt vidimus ipsiusmet Gregorij testificatione,arcto ac plane insolubili amoris vinculo ipse Basilio iunctus erat; certe haud impari dici potest fuisse Basilius obstrictus in amando Gregoriū: cuius quidem rei idem quoque ipse ea epistola fidem facit, quā dedit ad suos, cum importunis precibus ex dignis quibusdam prætextibus comparatis tentaretur reuocari Cæsaream: vbi inter alia illud habetur de Gregorio præclarum elogium: postquā enim sui recessus dignam attulit rationem, excusationem afferens, cur minime petitis assentiatur,hæc subdit [e]: Nūc quoniā per gratiā Dei voti nostri pro viribus facti sumus compotes, organū benedictum, puteumq. profundum adepti Gregorium, os illud, dico,Christi: parumper nobis,obsecro, parumper hanc morulam indulgete: quam non adhoc petimus, vt vrbium sectemur delicias, sed vt fruamur sanctorum conuictu, &c.]

BASILIVS QVANTI FECIT GREGORIVM.

e Basil. epist. 141.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pluribus insuper admonet amicos illos, vt cum Arianos, tum etiam Macedonianos vitēt A
hæreticos, quorum errores disertis ex diuina scriptura petitis rationibus confutat.

LIBANIVS QVANTI FECIT BASILIVM.

Dum sic Basilius vna cum Gregorio in eremo versaretur: Libanius sophista Antiochenus, de quo multa superius, rursum cœpit Rhetoricam publice profiteri: ad quem cū parentes suos filios missuri essent, nobiles adolescentes Cappadoces cupierunt se Basilij litteris cōmendari: sicq. cum ab eorum parentibus interpellatus Basilius esset, ad ipsum Libaniū dedit eius argumenti perbreuem epistolam commendatitiam: quam cum ille accepisset; vbi Basilij esse cognouit, quem adolescentē Athenis probe nouisset (quod est in prouerbio) ex linea cognoscens Apellem, eidem coram astantibus in scribendi elegantia primas detulit: sed quibus hæc verbis; ipsum, quæso, Libanium audiamus[a]:

a Apud Basil. epist. 145.

Vt ergo, inquit, epistolam reddiderunt qui illam attulerāt, taciteq. inspectis omnibus, subridensq. & gaudens: Victi sumus, aiebam: Et quanam victoria, rogabant illi, victus B
es? & quamobrem si victus es, non doles? In elegantium, inquam, epistolarum certamine victus quidem sum. At Basilius est, qui vicit. Is autem amicus noster est, & ob eam rationem gaudeo. Cum hæc dicerem, ex ipsis volebant litteris iudicare de victoria: legitq. Alipius, audientibus reliquis qui aderant. Lata vero sententia est, me nihil esse mentitum. Et qui litteras habebat ac legerat, secum illas auferebat, ostensurus putò & alijs, ægreq. ablatas restituit. Scribe ergo similia, & vince: hoc enim est me vincere.] hæc Libanius de Basilij in scribendo excellentia, & quidem cum iam eloquentiæ nuncium remisisset, & in eremo constitutus diuinæ scripturæ potius delectaretur in dicendo simplicitate. Sed &

b Basil. epist. 163.

ipse Basilius[b] de his rursus ad eumdem affectantem Atticam eloquentiam: Quid enim habemus, quod ad linguam tuam vehementer Attice loquentem respondeamus, nisi C
quod piscatorum discipulum me esse profiteor, & te complector?] sic ipse; qui & hæc

c Basil. epist. 146.

ad aliam Libanij epistolam respondens[c]:

Nos quidem, o præclare vir, cum Mose & Helia, similibusq. beatis viris versamur, qui nobis barbarica voce doctrinam suam tradunt: & nos quæ ab illis audiuimus, loquimur, sensu quidem vera, verbis autem rudia; vt & hæc ipsa, quæ scribimus, indicant. Nam etiā si aliquid consecuti fuerimus a vobis instructi, interea tamen temporis per obliuionem excidit.] hæc Basilius, quod olim in rhetoricis facultatibus Libanio vsus fuerat præceptore, non quidem Antiochiæ docente (vt vult Sozomenus[d]) sed Athenis, vbi Libanium

d Sozom. lib. 6. cap. 17.

docuisse tradit Eunapius[e]: quamobrem hunc ipsum, licet Gentilem hominem, nihilominus veneratione prosequi non prætermisit. Inerat & illud viro commendatione dignū,

e Eunap. in Vit. Philosoph.

CVR BASILIVS LIBANIVM OSSERVAT.

ac propterea a Basilio iure diligebatur; quod non sicut alij professores illius temporis, prædiuitum filios, e quibus magnam vim pecuniarum exigeret, docere soleret, sed & D
pauperes, quos videret bonæ indolis & optimi esse ingenij adolescentes. vnde de his hæc

f Apud Basil. epist. 145.

ipse ijsdem quoque litteris ad Basilium[f]: Recte & illud coniectas, quod studia nostra pecunijs non æstimentur: sed satis sit non habenti quod det, si consuli sibi permittat. Etenim si sensero quemquam in rerum penuria cōstitutum amare litterarum studia, is mihi diuitibus præferendus habetur. Quamquam tales præceptores nos, cum adolescentes essemus, non simus experti. At nihil prohibet, quosdam esse meliores. Nemo ergo pauper ad nos sese recipere cunctetur, si hoc vnum dumtaxat possederit, vt studiorum sciat perferre labores.] hæc Libanius ad Basilium.

At quoniam ipse Ethnicus deorum (vt vidimus) superstitioni addictissimus erat; hoc illi de Basilio displicebat, quod Christianæ religionis studiosissimus cultor, diuinæ scripturæ lectioni intentus, abdicasse iam, quibus operam dederat, rhetoricas disciplinas, scri- E
ptis ad eum litteris significasset. vnde hæc tūc ad illum subinfense Libanius[g]: Libros igi-

g Apud Basil. epist. 147.

tur, quorū peiorem dictionem, meliorem vero mentem ac sententiam esse dicis, habeto; nemo prohibet: eorū vero, qui nostri sunt semper, tui iā olim, radices adhuc in te manent, & manebunt, donec in hac vita fueris; nec vllo tempore excidentur, etiam si illas quam

MIRA BASILII ELOQVENTIA.

minime rigaueris.] ac rursum[h]: Si ista, inquit, sunt linguæ illaboratæ; qualis esses, si illam

h Apud Basil. epist. 150.

acueres? Ori tuo quidem insunt eloquentiæ fontes, quorum riuuli quosuis superāt latices: nobis vero, nisi quotidie irrigemur, silentium relinquetur.] hæc ipse.

Sed nec illud excidat de æstimatione Basilij, quam ingentem de illo Libanium concepisse, ipse ea plane declarat epistola, qua petitam ab eo orationem transmisit: est vero huiusmodi[i]: Ecce misi ad te orationem meam abunde sudore perfusus. Quomodo namque non anxie sudarem, ei viro orationem meam mittens, cuius tanta est iudicandi facultas,

i Apud Basil. epist. 159.

vt &

A vt & Platonis sapientiam & Demosthenis in dicendo vehementiam frustra iactatas esse conuincere queat? Sermo vero meus perinde est, atque si culicem conferas elephanti. Vnde & horreo & tremo diem illum cogitans, in quo sermonem meum iudicaturus es. quin parum abfuit, quin mentis sim facultate destitutus.] hactenus Libanius ad Basiliū. quæ quidem noluimus omisisse; quo quanti fecerint etiam Christianæ religionis hostes & in dicendo facile principes S. Basilium, omnibus perspicue innotesceret. Sed iam reliqua de Basilio incolente eremum prosequamur.

QVANTAE AESTIMATIONIS BASILIVS APVD LIBANIVM.

Dum vero in eadem Pontica solitudine Basilius versaretur, licet e fluctibus maris videri posset ad tutum portum nactum esse confugium: haud tamen desiuit iactari fluctibus, nec quidem leuibus, qui contemni & pro nihilo duci possent; sed illis sane immensis, vtpote a vehementiori flatu perfidiæ agitatis. At vnde eius rei origo prouenerit, iam

BASILIVS EXAGITATVR PROCELLIS.

B in medium adducamus. Contigit his temporibus proximam sedem Neocæsariensis Ecclesiæ viduari pastore. cumq. vniuersæ ciuitatis studia essent in deligendo Basilium propensiora: qui se in eam Ecclesiam intrudere conabantur, ijdemq. praua imbuti doctrina hæretici Sabelliani, nullam in electione Pontificis sui ipsorum rationem haberi videntes, indigno id ferentes animo, conspirant in ipsum Basilium; eumq. hominem ambitiosum, nouorum dogmatum inuentorem, fideiq. sinceræ defertorem inclamantes, dictis scriptisq. hominem lacerare, atque haud leue negotium illi facessere non cessantes, ciuitatem illam magnis dirisq. motibus exagitarunt. Vnde opus Basilio fuit, apud eosdem Neocæsarienses, datis ad eos litteris, suam agere causam, seq. ab aduersariorum purgare calumnijs. Hæc quidem omnia ex eiusdem Basilij epistolis perspicua magis fient, e quibus eiusmodi historiam contexemus.

C Sed primum, quæ ad Neocæsariensem Episcopum tunc defunctum pertinent, hic recolamus. Fuit iste Musonius, insignis pietatis ac sanctitatis Antistes: successerat vero Leontio nobilis spectatiq. nominis Episcopo, qui interfuit Nicæno Concilio, de quo plura superius dicta sunt. Porro Musonij laudes idem Basilius[a] pluribus prædicat, cum de eius obitu ad Neocæsarienses, eos consolans, scripsit epistolam, vbi hæc inter alia de ipso Musonio: Viri huius virtutes, in quarum potissimum priuatione intolerabili nos affectos esse damno reputamus, tantæ sunt, vt epistolæ mensuram excedant. Et alioqui intempestiuū fuerit, de multitudine eorum, quæ viriste probe ac fortiter gessit, sermonē iam instituere, cū animus noster admodū sit ex mœrore deiectus. Quid enim illius tale est, quod vel memoriæ nostræ excidere, vel silētio obtegi mereatur? Iā omnia summatim ac semel dicere, impossibile fuerit: particulatim vero si voluero, vereor ne sim impar futurus veritati. Mortuus est vir omniū clarissimus, lucidissime eos, quos iuxta se habebat, omnibus si-

MVSONIVS EPISC. NEOCAESARIENS. LAVDATISSIMVS. a Basil. epist. 62.

D mul humanis bonis excellēs, fulcimentū patriæ, Ecclesiarū decus, columna & firmamentū veritatis, robur eius quæ in Christū est fidei, suorum munimentum, aduersarijs nullis prorsus expugnabilis machinis, custos rituū paternorū, inimicus nouandarum rerū studio: qui in se ipso visendā præbuit priscam Ecclesiæ formam, velut ad sacram quamdam veteris status imaginē Ecclesiæ sibi commissæ faciem effingens; ita vt subditi illius cū illis vixisse videantur, qui ante ducentos annos & vltra instar luminarium resplenduerunt.

Ita nihil de suo, nihil quod nouæ alicuius cogitationis inuentum resiperet, in medium attulit hic vir: sed iuxta benedictionem Moysi ex ipsis arcanis cordis sui ac bonis thesauris vetera veterum, & quæ ante faciem iuniorum vetera essent, proferre nouit. Hac sane

VETVS INSTITVTIO RETINENDA, NOVITAS EXPLODENDA.

E ratione & in ipsis consortium ac coæqualium consilijs primo honore potitus est, nō propter ætatis prærogatiuam: sed quoniam omnes sapientiæ vetustate superabat, communi consensu & condonatione primas obtinuit. Quantum vero lucri dederit talis institutio, nemo quæsierit, is modo ad vos respexerit: nam soli inter eos, quos nouimus, vel admodum cum paucis in tanta rerum tempestate ac turbine tranquillam per eius gubernationem vitam egistis. Non enim apprehendit vos hæreticorum spirituum procella, quæ mentibus leuiusculis & seductioni facile expositis subuersiones affert & naufragia.] hæc in laudem Musonij Basilius. Ex quibus probe intelligis, lector, nullum in quam latissimo virtutum campo Basilium de ipso laudando argumentum dignius delegisse, quā de seruata in docendo antiquorum doctrina, & de explosa recentiorum nouitate efferre præconia. Ex his plane conspicias, quali quantaq. detestatione & execratione insectandi sint illi, qui noua quotidie pro animi sententia monstra parturiunt, inde sibi laudem maiorem aucupari certantes, si deformius ceteris portentum ediderint.

Perse-

Universidad de Deusto
Biblioteca

NEOCAESARIENSIS ECCLESIAE STATVS FELIX

Perseuerasse Ecclesiam illam ab omni hæresi incorruptam, omnisq. nouitatis expertē a temporibus Magni illius fundatoris eius Gregorij Taumaturgi ad obitum vsque Musonij, sanctissimis sibi inuicem succedentibus Episcopis, idem Basilius testatur his verbis [a]: A tempore Magni præsidis Ecclesiæ vestræ Gregorij vsque ad beatum istum, *Musonium scilicet*, alium post alium semper quasi ex quadam pretiosorum lapidum serie depromptos adijciens & adaptans, admirabilem Ecclesiæ vestræ pulchritudinem Dominus largitus est.] hæc Basilius, dum ad deligendum his haud imparem Episcopum pluribus eos hortatur: Neocæsarienses quippe Ecclesiæ amore, in qua fidei rudimenta prima perceperat, & vna cum lacte ebiberat pietatem, instillante Macrina sanctissima femina ipsius auia, sed in Christo nutrice, se vinctum obstrictumq. teneri, ingenue professus est [b], quod & superius diximus. Sed quid infaustum accidit? plane illud, de quo in Psalmo [c]: Posuisti tenebras, & facta est nox: in ipsa pertransibunt omnes bestiæ siluæ, catuli leonum rugientes, vt rapiant & quærant a Deo escam sibi.] Extincto nempe, quod super candelabrum positum luminare maius in Ecclesia illa lucebat; e latibulis egressæ sunt feræ siluarum, & e portis inferi hæretici prodiere, qui sedem illam inuadere atque polluere conati sunt: hi enim primo in Basilium, qui ex aduerso pro domo Israel stare videbatur, dentes exacuerunt calumnijs, linguamq. armauere mendacijs.

[a] *Basil. epist. 82.*

[b] *Basil. epist. 164.*

[c] *Psal. 103.*

SABELLIANI DECIPIVNT NEOCAESARIENSES.

Erant ij Sabelliani dogmatis impij sectatores, qui mira quadam arte populum illum ad hæresim pellicere laborarunt; eo nimirum ad eos decipiendos artificio comparato, quod dicerent, Magnum illum Gregorium, primum Ecclesiæ illius Antistitem, suæ ipsorum doctrinæ cōsentientia docuisse in ijs, quæ ad Aelianum scripta [d] reliquisset fidei suæ testimonia, de quibus a nobis secundo Annalium tomo pluribus actum est. Neocæsarienses igitur Christiani, qui primogenitoris sui Gregorij erant studiosissimi, haud intelligentes aureo calice sibi propinari venenum, ignorantes hæresi Sabelliana infeliciter potati sunt. Vnde & in eam corruerunt erroris foueam, vt Basilium, quem ante studiose coluissent, expetijssentq. etiam Episcopum sibi dari, eumdem veluti sanis sinceriscq. dogmatibus aduersantem acerbissimo odio fuerint insectati: quibus tenebris sic semel offusi eorum animi, quicquid in Basilium ijdem hæretici Sabelliani calumniarum inferrent, nulla veri vel falsi recta consideratione adhibita, tamquam si certa essent, admitterent. Quamobrem hac semel sibi patefacta ad calumnijs impetendum virum sanctissimum ianua, quæ non per eam illi inferrent plaustra mendaciorum? Dixere enim de Basilio hasque sparsere calumnias, nimirum virum esse gloriæ cupidum, inhiantem sedi Neocæsariensis Ecclesiæ, de fide haud pie sentientem, rerumq. nouarum cupidum & inuentorem, nec recto pede incedentem in Euangelium.

[d] *Basil. epist. 65.*

BASILIVS SE PVRGAT A CALVMNIIS HAERETICORVM.

Hæc igitur cum Basilius persensisset, magno de pereunte populo dolore confectus, ad eosdem Neocæsarienses apologeticam scripsit epistolam [e], qua se ab illatis calumnijs penitus expurgauit. est vero eius exordium: Quod concordi nos odio persequimini, & ad vnum vsque omnes, &c.] cum primum enim Catholicæ fidei sectatorem se esse declarasset, eosdem Neocæsarienses deceptos a Sabellianis magnopere dolet. Sed & de institutione monastica, cuius rei gratia ab hæreticis grauem patiebatur calumniam, quasi rerum nouarum extitisset inuentor, plenissimam affert rationem, dum nequaquam id genus vitæ & disciplinæ a se tradit excogitatum, quod in vniuersa Ecclesia Catholica esset altis iam ante radicibus fixum, ac latissime propagatum [f]: Accusamur, inquit, & huius, quod homines habeamus monachos pietatis studiosos, qui mundo renunciarint, & vniuersis sæculi curis, quas Dominus cōparauit spinis fertilitatem verbi impedientibus. qui huiusmodi sunt, mortificationem Iesu corpore circumferunt, ac cruce quisque sua accepta Dominum sequuntur. Ego vero omnem vitam meam impenderem, vt mihi possent ista impingi delicta, haberemq. apud me viros, qui me doctore hoc pietatis studium amplexi hactenus fuerint, &c.] subdit enim quæ & alibi alia recitauimus occasione: ninam, atque Mesopotamiam: quin & feminas eiusdem studij æmulas par vitæ institutum feliciter assecutas esse: quod sublime viuendi genus cum iam apud se inciperet coalescere, optare vt illud latissime propagetur. Cui quidem rei inuidere, nihil aliud esse, quam diabolum ipsum superasse malitia, his, quæ subdit, verbis declarat: Illud, inquit, vobis assero & confirmo: quod quæ hactenus pater mendacij Satanas non est ausus dicere; ea temeraria corda iam, & nullo retento moderationis freno, ora indesinenter & cum

[e] *Basil. epist. 63.*

[f] *Basil. epist. 63.*

IMPVGNATORES MONASTICAE DISCIPLINAE QVALES.

A cum summa licentia loquuntur.] ex quibus perpende, quales habendi sint monachorum hostes hæretici.

PSALMODIAE VSVS IN ECCLESIA.

Sed ad aliam rursum refellendam calumniam veniens ait: Ad id vero, quod propter psalmodias accusamur: Quare potissimum simpliciores perterrefaciunt, qui nos traducunt, hoc habeo quod dicam: quod videlicet, qui iam obtinuerunt ritus in omnibus Ecclesijs Dei concordes sunt & consoni, &c.] pluribus enim ostēdit, apud Christianos Aegyptios, Lybes, Thebæos, Palæstinos, Arabes, Phœnices, Syros, & Euphratenses, ac denique (quod ait) apud omnes vbique Christi fideles vigere vigilias, & ritus canendi psalmos in pretio esse: demonstratq. non explodendas res nouas, quas vniuersa colit Ecclesia, sed instar veterum eas esse magna veneratione susciendas. Vides, lector, ijsdem ferme spiritibus insurgere in Basilium veteres fidei proditores, quibus recentiores impetum faciūt

B in Ecclesiam. Sed fuere plane illæ leues velitationes: hoc autem, quod experimur, grauissimum & funestissimum prœliū. At aduersus hos pro Ecclesiæ defensione nunc etiam in prima acie cum alijs antesignanis Catholicæ veritatis propugnatoribus in scriptis suis immortalis Basilius acriter pugnat. Cuius autem spiritus illi fuerint, qui Ecclesiastica instituta impugnantes contra Basilium in aduersa acie dimicarunt; sat sit dixisse, fuisse Sabellianos: vt intelligas, quosnam in eo sectentur recentiores hæretici.

[a] *Basil. epist. 164.*

PROCVL AB AMBITIONE BASILIVS.

Ad calumniam vero de Episcopatu Neocæsariensi ab eodem expetito, sequenti ad eos data respondet epistola [a]: vbi cum primum aduersariorum illud refellisset, quo iactarant Basilium e Cæsarea Cappadociæ Neocæsaream in Ponto veniisse, & proximam solitudinem delegisse, vt sedis eius Ecclesiæ crearetur Episcopus; quam procul abhorruisset ab eo desiderio, re ipsa se aperuisse testatur, dum antea oblatam ab ijsdem sedem illam pe-

C nitus accipere recusasset. ait enim: Nunc igitur quemque vestrum oro, vt veterum actorum illorum recordemini, quæ gesta sunt, cum nos vrbs vestra vocaret, mitteretur q. legatio virorum, qui magistratu apud vos funguntur: deinde quo modo passim nobis populus omnis circumfulus sit. Hic quid non dabant omnes? quid non pollicebantur? Et tamen obtinere nos nequibant. Quomodo igitur, qui tum cum vocabar, non obediui, nunc citra vocationem me ipsum intrudere conatus essem? Quomodo consectarer, vt ambirem iam calumniantes, cum aliquando laudantes me & celebrantes fugerim? Ne credatis hoc viri optimi. Non vsque adeo nostra floccifacimus. Neque enim prudens quisquam nauigium gubernatore destitutum ingredietur, neque ad Ecclesiam temere accedet, in qua qui ad clauum sedent, tempestatem ac turbinem ipsi excitant, &c.]

CVM HAERES. SI OMNIA MALA IVNGVNTVR.

Quod enim commune est ciuitatibus omnibus, vt cum semel hæreticis aures præbēt;

D mox vna cum hæresi dissensiones, rixæ, ac mala omnia, fugata recta fide paceq. subintrent, id plane Neocæsariensibus accidit, de quibus idem Basilius hæc inferius: Hoc studiose agitur apud vos, vt fides subuertatur: idq. subuersione Apostolicis & Euangelicis doctrinis inimica, aduersaria quoque traditioni Magni re vera Gregorij, & eorum qui illum ex ordine subsecuti sunt ad beatum vsque Musonium, cuius etiamnum dogmata quantum apud nos celebritatis obtineant, manifestum est. Sabellij quidem pestem, olim sane motam, traditione vero Magni Gregorij consopitam renouare conantur: qui ne deprehendantur, & conuincantur, ista contra nos somnia confinxerunt.] hæc ad Neocæsarienses Basilius, quos & vehementer hortatus est, vt impietate relicta, quæ sunt prisci ac sani dogmatis consequantur. Hisce igitur, quamuis in solitudinis quiete Basilius ageret, quatiebatur fluctibus impiorum, linguis scilicet detrahentium ac subsannantium

MONACHI COLLEGAE BASILII CALVMNIAM PASSI.

E hæreticorum. Sed & non modicam iniecit in eius animum perturbationem, quæ etiam de collegis eiusdem eremi monachis iactari ab inuidis audiebat: nempe eos haud recte de fide sentire; quam tamen (vt ipse testatur [b]) nullo posset signo habere suspectam. nam de illis hæc ad Eustachium habet: Licet multa essent, quæ me ab illorum consuetudine auocarent; non acquiescebam tamen, cernens eos delicatæ vitæ præferre laborum tolerantiam: sed magis propter conuersationis admirabilem & insuetam rationem zelotypia quadam erga illos tenebar. vnde & cum dogmatum gratia accusarentur, delationes haud admittebam: quamuis multi illos non rectas habere de Deo opiniones; sed auctoris hæresis eius, quæ nunc est, disciplinæ subditos, illius clanculum spargere dogmata, assererent: quæ quia ipse numquam ex illis vidi, pro calumniatoribus habebam qui ea referebant.] hæc Basilius.

[b] *Basil. epist. 79.*

Quale vero esse soleret diuersorum monachorum agentium in Pontica solitudine admirandum

Universidad de Deusto
Biblioteca

mirandum illud, quod Blasius prædicat, vitæ institutum, ex his quæ Gregorius Nazianzenus in vnum collegit, vniusque est complexus epistolæ breuitate ad Hellenium scribens [a], hic referre, dignum existimamus: Ipsi, inquit, partim antris solitarijsq. & ad terram stratis rudibusq. cubilibus delectantur: a domibus abhorrent: vrbium frequentiam fugiunt: cognatamq. cælestis sapientiæ quietem amplectuntur. Partim ferreis compedibus sese excruciant, vt vitium vna cum corpore conficiant. Alij rursum ferarum ritu, paruis angustisq. domibus inclusi, nec mortalis quidem cuiusquam vultum inspiciunt: ac etiam sæpe totos viginti dies totidemq. noctes a cibo abstinent, dimidiaq. ex parte Christi ieiunium imitantur. Vtque nonnihil ipse glorioſe prædicem; quidam illorum mei gregis ouis erat, hinc paruo quodam oppido egressus. Sunt insuper, qui garrulam linguam quasi vinculis quibusdam astringant, labiaq. silentio comprimant, summæq. illi menti laudis sacrificium sola mente offerant. Est etiam, qui annos integros in templo stans, puras ad Deum manus expanderit, nec (quod vix cuiquam fidem facturum est) vel tantillum obdormierit; sed viui lapidis instar, Christo defixus steterit, ac velut obriguerit: huic porro exigui cibi reliquias vicinus coruus impartiebat; panemq. integrum, si forte duo simul essent, afferebat.

A

B

C

D

E

[a] Gregor. Naz. ad Hellenium. MONACHI PONTICI QVALES.

ADMIRANDA QVORVMDAM ABSTINENTIA.

Quin etiam quo tempore Christus, salutifero illo supplicio perfunctus, mortales reliquit; inuentus est quidam, qui hinc ad diuinum montem ascenderit; ibiq. & sermone & mente & membris immotus stans, ventis niuibusq. iactaretur: nec, quamquã alioqui complures viri eum circumstarent, ab eoq. obnixe contenderent, vt aliquam sui corporis rationem haberet, precibus tamen vllis moueretur; sed Christum Regem fortissime consertisq. (vt dici solet) manibus retineret, mẽtemq. suam ab hominibus abstractam in sublime attollens, quoadusque domum nouam morienti circumstruxit, cum ne pollinctoris quidem manum ipse vllo modo curaret.] At hæc sane tam ardua & humanis inaccessa viribus cum minus se probare dicat, haud tamen ea omnino contemnere audere significat, cum horum suscipiendorum ritus ita describit:

Mihi enim vero animum horror subijt, cum pijs monachis, quos tametsi quampluribus hominibus notos, nonnulli tamen vt feruentiores, quam piorum hominum ratio postulare videatur, aspernari ac fugillare non dubitant, hanc legem vitæq. consuetudinem esse audio. Cũ vir aliquis pius ad eos accessit, nostræq. legis institutiq. nostri prorsus ignarus: primum eum tecto perhumane honorificeq. excipiunt, omniq. beneuolentiæ genere complectuntur, atque ipsius animum diuinis & a spiritu sculptis sermonibus in altum efferunt, luculẽtas epulas ipsi apponentes. Tum vero in medio cœtu quispiam duræ acerbæq. legis mentionem facit: quæstionemq. huiusmodi profert, An honestum ac laudabile sit pijs hominibus pro Deo mortem oppetere? ea videlicet ratione occulte id agens, vt amarulentum aliquod verbum ab eo eliciat. Quod si ille præ imperitia, mortem huiusmodi laudandam esse respondeat: Atqui, subiunget quæstionis auctor, multas ipsi partim sua manu, partim fame atque inedia mortes, & quidem alacri animo ferunt, atque in scopulis & rupibus, in profundis ac reconditis cauernis, medijsq. pluuijs veritati testimonium dicunt, mortaliq. hac vita non secus ac tristi ac luctuoso bello defungi, alioq. migrare gestiunt.] quòd autem hæc minime probaret ipse Gregorius subdit, vt tamen potius excuset, quam damnet:

MIMIA VITAE AVSTERITAS PERICVLOSA.

At o Christe, animis illis propitius esto, pijs quidem fateor, ceterum non satis consultis ac circumspectis, perindeq. affectis, vt equi illi in decursionibus militaribus, qui pernicitate pedum freti extra curriculum feruntur, nec freno vllo coerceri possunt. Iam vero alius alio virtutis genere gaudet. Nec mirum, cum multæ sint in cælo mansiones, multa quoque esse in terris vitæ genera & instituta. Quid autem singula recensere pergo? Angustam enim illam viam, quam perpauci in hac vita sequuntur, ipsi conficiunt, atque ad bonorum portã multis grauibusq. laboribus grassantur. Talis est Christi pars: talis passionum Christi fructus, quem ipse e terra ad Patrem defert; religionis inquam Christianæ columen, populi decus, mundi fundamentum, cum cælestibus pulchritudinibus elegantia propemodum certans, &c.] subdit quosdam nominatim recensere, de quibus inferius.

Vides, lector, qui Dei spiritu agantur, vt Gregorius; qui vero satanico, vt Nouatores, quibus illud plane accidit, quod Dominus ait[b]: Venit Ioannes non manducans neque bibens; & dicunt, Dæmonium habet. Venit Filius hominis manducans & bibens; & dicunt,

[b] Matth. 11.

Ecce

Ecce homo vorax & potator vini.] hi nempe cum huiusmodi aliqua audiunt, sublimem inquam & ab humanæ vitæ vsu segregatam quorumdam sanctorũ vitam, mox eosdem malo arreptos dæmone esse inclamant: qui vero humilioris vitæ consectati sunt disciplinam, ventri hos indulgere subsannant. Sed missos faciamus, consilio Domini, cæcos, duces q. cæcorum: nos vero Gregorij recta gradientis, fideiq. face accensa iter certum lucidumq. monstrantis vestigia consectemur: qui & alibi pluribus eosdem laudat scribens ad Iulianum Tributorum Exæquatorem. sed & cum deplorat animæ suæ ærumnas, hæc de ijsdem [a] monachis sui temporis, quibus cum idem ipse in nonnullis conforme vitæ genus ducebat:

SVGILLAT INTER ALIOS AVCTOR CENTVRIATORES.

[a] Gregor. Naz. de Calamit. anima sua.

Plerique sub ferreis vinculis ingemiscunt: rursumq. alij pro cibo cineres habent. Sunt etiam quibus potus lacrymis temperetur. Alij hibernis niuibus impetiti, quadraginta dies, totidemq. noctes velut arbores quædam perstant, corde nempe e terra migrantes, Deumq. solum in mente habentes. Nec desunt qui labra sua vinculis premant, linguæq. frenum injiciant: qui tamen haudquaquam ad omnia constrictam & freno compressam linguam habent: solis quippe Dei laudibus illa patet, non aliter ac viua quædam cithara a Spiritu sancto pulsata. Nam quid dicam de his, qui caput suum Christo consecrarunt, pijq. voti causa intonsum seruant? Quid eos denique commemorem, qui oculos claudunt, & aures velut pessulo quodam obdunt, ne aculeus quispiam mortis furtim irrepat? At hæc medicamenta carni hostiq. meo propino, &c.] hæc quidem Gregorius. Sed & S. Basilius in secunda allocutione ad monachum lapsum enumerat ferme omnes vitæ monasticæ asperitates, quibus ille, sicut & alij, assueuerat.

BASILIVS CVLTOR VITAE MONASTICAE.

Ceterum idem Basilius vna cum Gregorio, instar Ioannis Baptistæ monachorum omnium patriarchæ, erat in deserto clamans[b]: Rectas facite semitas eius: Fiant praua in directa, & aspera in vias planas.] Id enim præstitit, cum diuino Spiritu afflatus regulas illas vere aureas monasticum institutum arripientibus, ne ad dextram vel ad sinistram declinarent, pie sancteq. præscripsit: immo in solitudine fontes aperuit, e quibus ceteri vitæ monasticæ propagatores riuos vberrimos deduxere. Quanto autem tempore in eadem solitudine perseuerare tum ipsi, tum etiam Gregorio licuerit, & causas cur ad ciuitatem reuerti ijdem compulsi fuerint, suo loco dicemus. Iam vero ad Iouianum post Iulianum Imperatorem conuertamus orationem.

[b] Luc. 3.

IOVIANVS IMPERATOR.

Post Iulianum Imperatorem extinctum, nec vnius quidem diei spatio interregnũ fuit: haud enim rerum angustia plura de re tanta agitari comitia passa est. Quamobrem illucescente die, quinto Kalendas Iulias, magistratus, insigniores ipsi Duces exercitus, de eligendo Imperatore, expeditius agunt. Mira res accidit, vt cum Iulianus Christianorum hostis infensissimus nihil curarit solicitius, quam vt post se relinqueret in Romano Imperio successorem hominem æque impium, Christianorumq. acerbissimum hostem, quique cœptam ab ipso persecutionem maioribus augeret incrementis; & idololatriam sub Christianis Imperatoribus humi prostratam, ab ipso autem restitutam, omnibusq. viribus roboratam, amplioribus spatijs propagaret: tamen (quod non hominum studijs, sed Dei voluntate Principes deligantur) ceteris prætermissis, qui Gentilica superstitione polluti in exercitu reliquis eminere videbantur; omnium ferme in Iouianum vnum conspirant, numine impellente, suffragia, paucis tantummodo refragantibus, haud dubium Gentiliciæ factionis hominibus.

IOVIANVS IMPERATOR ELIGITVR.

Quid vero de hac re existimem, illud est: Paucis exceptis, quibus Christianæ religionis odium insitum erat, reliqui milites, & inter eos illi potissimum qui militares ordines ducebant, etsi in gratiam Imperatoris, deorum cultores foris in sacris publicis apparebant, intus tamen idololatriam penitus execrabantur, auide expectantes, vt quam assentabantur inuiti, extincto impio Rege, impietatem sponte palamq. detestantes, ad Christianam fidem postliminio læti redirent. Venit tempus, affuit optata dies, qua protinus execrantes publice dæmonum cultum, Christianis, qui aderant, inhærentes, de Christiano homine in Imperium prouehendo verba conferunt, sententia conueniunt, suffragijs communicant, feliciterq. perficiunt quod consilio agitarant, atque deligunt Iouianum. Sicque milites, qui olim Christianæ militiæ fuerant desertores, ad pietatis castra, quæ

MILITES FIDEI CHRISTIANAE DESERTORES RESIPISCVNT.

relique-

Universidad de Deusto
Biblioteca

reliquerant, reuertentes, non amplius Ethnicum sibi hominem passi sunt imperare, cuius impietate totus Romanus exercitus in discrimen illud ineuitabile coniectus esset; sed Christianum, cui parerent, delegerunt. Erat Iouianus Singidone in Pannonia natus, & (quod testatur Suidas[a]) confessione clarus: quippe cum Iulianus optionem dedisset militibus, vt aut sacrificarent, aut exauctorarentur; hic zonam militarem deponere maluit; permissus tamen est militare ob spectatam parentis virtutem, cuius causa honorifice habitum tradunt. De cuius electione hæc Ammianus[b]: Inter has exiguas ad tantam rem moras, nondum pensatis sententijs, tumultuantibus paucis (vt in rebus extremis factum est sæpe) Iouianus eligitur Imperator, Domesticorum ordinis primus, paternis meritis mediocriter commendabilis: erat enim Varoniani notissimi Comitis filius haud dudum post depositæ militiæ munus ad tranquilliora vitæ digressi.] B

Accedit & illud admiratione dignum, quod vehementer commendat virtutem exercitus, dum quem non tantum scirent esse Christianum, sed omnes nossent Iuliano religionis causa sæpius aduersatum, deligeretur ab exercitu Imperator. Porro & ipsius Iouiani in eo tum egregia virtus enituit, dum nec sic ab eis electus consensit imperare, nisi explorata exercitus pietate: hæc enim omnia Theodoretus narrat his verbis[c]: Exercitus in vnum congregatus Iouianum postulat Imperatorem, qui neque Dux, neque ex eorum numero qui secundas post Duces obtinebant, fuerat, sed tamen vir apprime nobilis & illustris & multarum rerum causa insignis: nam corpore robustissimo fuit, animoq. excelso: quin etiam in bello gerendo solebat & in acrioribus certaminibus facile primas ferre. Porro contra impietatem libere loquebatur, tyranni potentiam contemnebat, animi propensione cum Saluatoris martyribus coniungebatur. Itaque Duces, cõ- C sensum exercitus velut suffragationem diuinam arbitrati, producunt in medium præstantissimum illum, ac celerrime primum suggesto constructo, in eo collocant. Deinde cum omnes nomina, quæ sunt Imperatorum propria, ei tribuissent, & Cæsarem & Augustum appellassent: vir ille admirabilis consueta loquendi vsus libertate, & neque magistratus, neque milites, vt ad deteriorem partem deflecterent, omnino veritus: Nõ possum, inquit, cũ sim Christianus, eiusmodi hominibus imperare, neque regere Iuliani exercitium, qui tam pestiferæ doctrinæ præceptjs imbutus sit: Nam qui sunt ita instituti, hi diuina destituti prouidentia, tum ab hostibus facile expugnari, tum eisdem materiam ad lætitiam præbere solent. Quibus verbis auditis, milites conclamare vno ore, ac dicere: Ne animus tibi, o Imperator, vlla æstuet dubitatione, neque nostri imperium tamquam improbum deuites: nam & Christianis hominibus & disciplina veræ pietatis educatis im- D perabis. si quidem qui sunt inter nos ætate prouectiore, hi a Constantino eruditi erant: qui autem adolescentiores, illi præceptis Constantij instituebantur. Tempus certe Imperij Iuliani, qui iam morte occubuerit, vt perexiguum, ita non satis ad erroris perniciem in animis eorum, qui eadem infecti erant, altius infigendam, fuit.] Quibus persuasus Iouianus, ipsis dantibus, accepit habenas Imperij. Addit item Sozomenus[d], detrectasse Iouianum exercitui assentire, quousque milites se itidem Christianos esse clamassent: idq. etiam affirmat Socrates[e], & ante hos omnes Ruffinus[f].

Ceterum militibus Ethnicis sicut luctuosus Iuliani obitus extitit, ita lugubris Christiani hominis electio fuit: de his namque, & non de alijs accipienda sunt, quæ deorum æque cultor, Christianorum gloriæ inuidens Ammianus tradit his verbis[g]: Confestim, inquit, indumentis circundatus Principalibus, subitoq. productus e tabernaculo, per E agmina iam discurrebat proficisci parantia. & quoniam acies aduso que lapidem quartum porrigebatur, antesignani clamare quosdam Iouianum audientes Augustum, eadẽ multo magis sonabant: gentilitate enim prope perciti nominis, quod vna littera discernebat, Iulianum recreatum arbitrati sunt deduci magnis fauoribus, vt solebat: verum cum incuruus ille visus & longior aduentaret, suspicati quod acciderat, in lacrymas effusi sunt omnes atque luctum. Quod si grauis quidam æquitatis præuaricator in vltimo rerum spiritu factum criminatur improuide; nauticos idem iustius incusabit, amisso perito nauigandi magistro, sæuientibus flabris & mari, quod clauos regendæ nauis cuilibet periculi socio commiserunt. His ita cæco quodam iudicio Fortunæ peractis, Iouianorum signifer, quos Varronianus* rexerat, dudum cum nouo dissidens Principe, etiam tum priuato, vt patris eius obtrectator immoderatus, periculum ex inimico metuens, iam

a Suid. verb. Iouianus.

b Ammianus lib. 25.

c Theod. lib. 4. cap. 1.

IOVIANVS QVASI MIRACVLO ELECTVS IMP. HOSTIS IMPIETATIS.

RECVSAT IOVIANVS IMPERARE GENTILIBVS.

d Sozom. lib. 6. c. 3.

e Socrat. lib. 3. c. 19.

f Ruffin. lib. 2. cap. 1.

g Ammianus lib. 25.

ETHNICI AEGRE FERVNT ELECTIONEM IOVIANI.

* Varianus

A iam communia supergresso, discessit ad Persas. Data dicendi copia quæ sciret, docet Saporem iam propinquantem, extincto quem verebatur, turbine concitato calonum, ad vmbram Imperij Iouianum adhuc protectorem ascitum inertem quemdam ac mollem.] hæc de Iouiano non inter se tantum Gentiles verbis infensi mi scebant, sed vnus ex illis ad Saporem transfuga, in tanta rerum angustia Romano exercitu constituto, calumniatus est, malens Persarum Regi, quam Christiano Imperatori milites subdi, quem a calonibus, nempe vilissimis militum seruis electum obtrectat, per eos significans Christianos.

Sed refellitur etiam illa Ammiani calumnia, qua tradit, Iouianum profectionem instituentem deseruisse vallum, extortum inspectione suasum; cum ait: Postremumq. dum REFELLITVR AMMIANVS. vltro citroq. ordinantur hostiæ pro Iouiano, extis inspectis pronunciatum est eum omB nia perditurum, si intra vallum remansisset, vt cogitabat; superiorem vero fore profectum.] hæc ipse; scite sane id tribuens extorum inspectioni, quod quisque vel imprudens coniectari facile potuisset. Qui enim poterat Romanus exercitus rerum inopia laborans intra vallum se continere? Sed & quæ tanta felicitas, vna profectione promissa, IVLIANO POTIVS, QVAM IOVIANO ADSCRIBENDA CLADES IMPERII. cum tristiora tristibus euenisse ipse conscribat? At quomodo potuit Iouianus extorum inspectione, tanta disponere, quem idem ipse Ammianus in fine prædicat fuisse Christianæ legis studiosum? Et quid idem cladem exercitus, ciuitatum, prouinciarumq. iacturam non Iuliano, quem ex instituto laudandum suscepit, sed Iouiano semper adscribit? Quisnam in ea tam sæua discrimina Romanum coniecit exercitum, vt tam indignas, tamq. lugubres pro fœdere ineundo conditiones oblatas ab hoste Iouianus susciperе cogeretur? Sed præstat audire Gregorium Nazianzenum liberioribus affectiC bus sic de his differentem[a]:

a Gregor. Naz. orat. 2. in Iul.

Statim autem post illius mortem, Imperium excipiens qui post illum in ipsis castris, & in ipsa periculorum flamma Ducem necessario requirente, nominatus fuerat; vir vt FOEDVS INITVM CVM PERSIS. alijs rebus, ita pietate clarus, & insignis, atque Imperatoria sane oris maiestate præditus: cum nec manus cum Persis conferere, nec progredi vllo modo valeret (licet alioqui magnitudinis animi & alacritatis in eo desiderari nihil posset) quod milites manibus & animis & spe fracti debilitatiq. essent: castra mouere, copiasq. reducere satagebat. idq. vt tuto sibi facere liceret, laborabat, perinde atque non Imperij, sed cladis hæreditatem consecutus. Quod nisi Persæ moderate victoria vtentes (hoc enim apud eos in more positum est, vt modum in prosperis teneant) aut aliud quiddam eorum quæ fama ferebantur, metuentes, ad pactiones ineundas, easq. adeo inopinatas, æquitatisq. plenas, aniD mos conuertissent: ne ignifer quidem (vt dici solet) exercitui superfuisset: vsque adeo eos ad manum Persæ habebant tum in terra sua dimicantes, tum etiam ob ea quæ contigerant, animis elati. Felix enim aliquis rerum successus eam vim habet, vt spem quoque lætam futuri afferat. At tunc ille totus in eo erat, vt exercitum incolumem seruaret, neruosq. Romanis relinqueret: nerui enim erant, etsi rem male gesserant ob Ducis, *nempe Iuliani*, potius temeritatem, quam ignauiam suam. Persæ vero conditionibus turpibus sane, Romanorumq. manu ac potentia (vt breuissime dicam) indignis, fœdus percusserunt. quarum nomine si quis, absoluto Iuliano, Iouianum criminandum censeat; meo iudicio perquam iniquus est eorum quæ acciderunt æstimator. Non enim eius qui demessuit, spica est, verum illius qui sementem fecit: nec ei incendium assignandum est qui ignem extinguere potuit, sed qui excitauit. Atque ilE lud Herodoti de Samiorum tyrannide commode dixerim: Vestem hanc Istiæus quidem consuit, ceterum induit Aristagoras, qui antecessoris sui facta excepit.] hactenus Gregorius.

In eamdem quoque sententiam hæc Chrysostomus[b]: Illo, *nempe Iuliano*, tam turpiter mortuo, cum viderent milites in extremo se periculo constitutos, cum hostibus pepigerunt: quibus cum iureiurando recepissent, abscessuros se a loco locorum omnium tutissimo, eodemque regionis nostræ tamquam muro quodam inexpugnabili, barbaros humanos erga se nacti ita euaserunt, atque e multis pauci reuerterunt, & ipsi affecti admodum corporibus, erubescentes ob fœdera cum hostibus pacta, coacti vero illis per iusiurandum paternis bonis cedere. Hic videre erat spectaculum qualibet captiuitate miserabilius. Nam vrbis illius ciues, *nempe Nisibis*, a quibus gratiam aliquam expectabant, quod suos omnes intus, muri instar, in portu collocauerant, pro omnibus

b Chrysost. adu. Gent.

Universidad de Deusto
Biblioteca

semper ad omnia pericula obiecti, ab ijs hostilia omnia passi sunt, proprijs domibus atque agris relictis, solum vertere coacti, & a maiorum suorum possessionibus auulsi: & quidem iniuriam a suis acceperunt. Hunc nos fructum ab egregij istius Imperatoris operibus percepimus.] & alibi [a]: Cum, inquit, Rege impio miserabiliter perempto, alter pius in eius successisset Imperium: aduersa omnia continuo dissoluta sunt: & exercitus, qui velut in medijs erat retibus inuolutus, nec vllum exitum aliquando se inuenturum esse credebat, Dei iam nutu ab hostibus liberatus, cum omni securitate remeauit.] hæc de auctore malorum omnium Apostata Iuliano Chrysostomus.

a Chrysost. de laudib. Pauli orat. 4.

Quænam autem fuerint fœderis in annos triginta conditiones indignæ, eas Ammianus [b] in primis narrat; nempe Susam, atque vna cum ea quinque regiones Transtigritanas, Arzamannam, Mizeam, Rhabdicenam, Rhesenam, & Corduenam cum castellis quindecim, Nisibin, & Singaram, & Castra Maurorum munimentum perquam opportunum tradere: hæc omnia cum petijsset Rex ipse Persarum, vix acquieuit, vt Nisibis & Singara in Mesopotamia sine tamen incolis transirent ad iura Persarum. His omnibus illud exitiale (subdit Ammianus) accessit & impium, ne post hæc ita composita, Arsaci maioris Armeniæ Regi poscenti contra Persas ferretur auxilium, amico nobis semper & fido.] hæc ipse. Auxit tamen contra Iouianum inuidiam atque odium, dirum ac lamentabile spectaculum Nisibitarum in primis, cum inuiti coacti sunt patrijs sedibus cedere, recedereq. a propria ciuitate, dum ex pactis conuentis Persis eadem daretur: quorum partem magnam Amidam, alios vero in alia oppida commigrasse, Zosimus tradit [c]. De Nisibi quidem, nihil plane dexteri, sed omnia hæc aduersa eidem ciuitati contigisse, postquam Iulianus Apostata inde sustulit venerandum corpus magni illius Iacobi, eius ciuitatis Episcopi, Gennadius fidem facit [d]. At quonam migrarint populi Singaræ ciuitatis, qui & ipsi instar Nisibitarum, ex conditionibus cum Persis initis, coacti dedere hostibus ciuitatem munitam positam prope Tigrin, nulla prorsus mentio reperitur apud scriptores veteres. Vnde illud interdum in mentem occurrit, num hi patrium solum vertere coacti, post hæc per incertas sedes vagantes in Europæ regiones descendentes, illi ipsi sint, quos Singaros nominamus, quos tamen aliqui perperam Aegyptios esse putant; cum nulla sit memoria, Aegyptios e patrijs sedibus esse pulsos; nec ratio subsit, vt Aegyptij Singari dicerentur. Sed hæc relinquimus opinatoribus otiosis. Constat quidem, Singaram haud ignobilem fuisse ciuitatem; nam caput Arabum Rhetauorum Plinius fuisse testatur [e].

b Ammianus lib. 25.
CONDITIONES IGTI FOEDERIS.
NISIBIS DATA PERSIS.
c Zosim. lib. 3.
d Gennad. de vir. illustr.
SINGARA AB CIVES VAGI.
e Plin. lib. 5. c. 24.

At hæc dura diraq. maxime videri possent: ceterum rem ipsam statumq. eius temporis accuratius perpendentibus visum est quasi miraculum, vt fame & bello insumpto vndiq. in terra hostili Romano exercitu, in lociscq. sterilibus atque desertis consistente, interceptoq. commeatu, quas Romani ausi minime essent conditiones pacis petere, sponte eas tunc hostes offerrent. Vnde Ruffinus [f]: Eo modo a Iouiano suscepto Imperio, statim ei affuit diuina clementia: contraq. omnem spem, cum clausi vndiq. hostibus tenerentur, nec euadendi facultas vlla suppeteret, subito emissos a barbaris oratores esse vident, pacemq. deposcere, exercituiq. inedia consumpto cibos ceteraq. necessaria in mercimonijs polliceri, omniq. humanitate nostrorum temeritatem emendare.] hæc uidia tabescentes creatione Christiani hominis Imperatoris, nullam penitus rei, loci, vel temporis rationem habentes, quodam furore perciti in Iouianum maledicta iacere, eumq. sannis atque dicterijs deridere, ac proscindere contumelijs, si non palam, occulte saltem minime destiterunt.

INSPERATA PAX ROMANIS AFFVLSIT.
f Russin. lib. 2. cap. 1.

Deridebatur enim (inquit Suidas [g]) cantilenis & versibus alio detortis, & famosis libellis.] & de eodem paulo post: Antiocheni autem Imperatori irati famosos libellos partim humi abijciebant, vt quiuis tolleret ac legeret, partim parietibus affigebant; & erant huiusmodi] ex Homero illos mutuati, cum vel Tersitæ in illo ignauiam, vel Paridis sugillat lasciuiam: quales fuere [h]:

Venisti ex bello, quo te perijsse decebat.] Item
Degener excultor formæ, sectator amorum, &c.] Item
Quod nisi detracta tunica q. togaq. pudendas
Insuper & partes quæ cingit, veste, prehensum
Et cæsum plagis ad sæuos misero Persas, &c.]

g Suid. verbo Iouianus.
IOVIANVS AB ETHNICIS DERISVS.
h Apud Suid. & Niceph. lib. 10. cap. vlt.

Subdit

Subdit his Suidas: Anus autem quædam pulchritudinem & magnitudinem eius conspicata: Quanta est, inquit, longitudo & profunditas, tanta est stultitia. Et alius quidam homo priuatus magna voce in Circo equestri clamare ausus, risum omnibus, cum inania quædam & frigida de statura illius dixisset. Ac grauius aliquid commissum esset, ni Sallustius quidam (Ethnicus hic erat, Iuliano olim percarus, præfectura Prætorij insignitus) seditionem compescuisset.] Accidit autem, quod sicut cum viueret Iulianus, qui Christianæ religionis sectatores erant, in eum (vt vidimus) his similia Antiochiæ potissimum egerebant; ita & Ethnici in Christianum Imperatorem paria pendere minime destiterunt, captantes ansam ex iniquis pacis conditionibus a Persis acceptis. ceterum culpa, ex sententia Gregorij Nazianzeni & aliorum, qui absque aliquo priuato affectu rem expenderunt, in Iulianum potius, quam in Iouianum reijcienda erat.

QVID IN IOVIANVM ANTIOCHENI GENTILES.

Cum autē a Iouiano complura Christiano Principe digna esse præstita, certum sit: de illo tamen dubitatū a me fuit aliquamdiu, num deformatum a Iuliano Labarum Crucis signo & Christi nomine insignitum in eam restituerit pristinam formam, quam instituerat Constantinus: cumq. rei antiquariæ peritos, tum qui de veteribus nummis edidere volumina, tum eos qui adhuc superstites Romæ degunt, eius facultatis viros celebres consuluerim, ne quicquam inuenire potuerim, in eam sententiam pedibus abij, vt paucis mensibus quibus Iouianus imperauit, cum Romanus ille exercitus collectus fuisset, vt dictum est, maiori ex parte ex Gētilibus militibus Labarum in pristinam formam minime fuerit restitutum: quamobrem eius rei vendicationem Iouiani successoribus, Valentiniano atque Valenti tribuimus, quorum numismata inueniuntur Labaro insignita atque signata secundum formam a Constantino præscriptam, & a successoribus Imperatoribus vsu retentam & auctam. Sic igitur ex ijs quæ tunc inuenire potuimus, ex sententia omnium restitutionem Labari in veterem illam effigiem ijsdem Valentiniano atque Valente in prima tomi huius editione Romæ cusa tribuimus. Accidit autem post hæc, vt asseruatum in Farnesiana bibliotheca nacti fuerimus Pyrrhi Ligorij nobilissimi Antiquarij volumen scriptum de antiquis nummis a se repertis atque in Musæo reconditis, in quo Iouiani numismatum reperimus formas, quas hic tibi fideliter reddendas curauimus. ac primum illud quod ipsum obequitantem, Antiochiamq. redeuntem e Persis referre videtur, in quo Romæ nomen, in Vrbe fuisse cusum, significat.

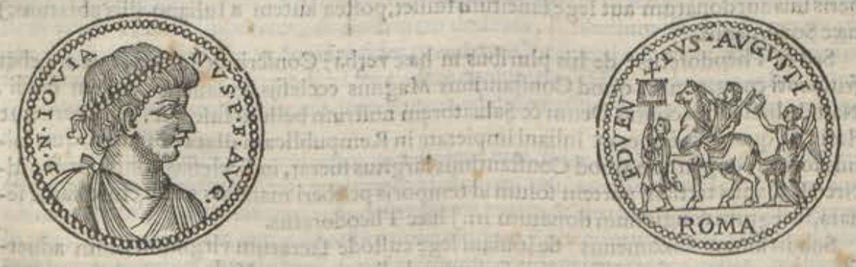

Vides prominentem in acumine Labari Crucem, erat & in Labaro Christi nomen intextum, sed in exigua eius forma minus apparet; ac reddet ex integro illud tibi, quod ex eodem auctore acceptum tibi subijcimus numisma secundum.

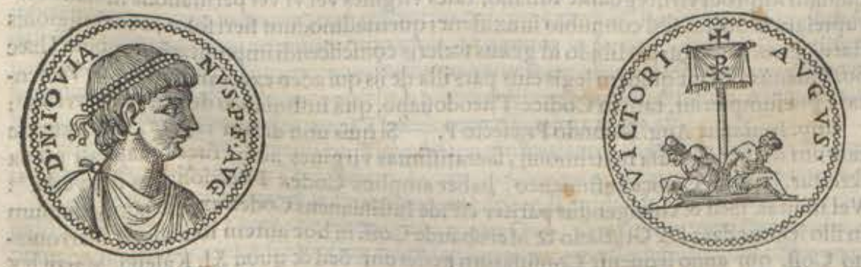

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et ne quid desit ex ijs, quæ in eodem Ligoriano libro inuenimus, tertium hic eiusdem A
Iouiani nummum ex æquo reddimus, priscis illis characteribus efformatum quo Christi nomen & æternum eius Imperium demonstratur.

B

His igitur moniti, restitutionem Labari Iouiano tribuendam putamus, quam secuti alios eius successoribus Valentiniano atque Valenti bona fide tribueramus. Sed reliqua prosequamur quibus eius pietas declaratur.

IOVIANVS RESTITVIT LIBERTATEM CHRISTIANIS.

At vbi primum idē Imperium adeptus est, milites Christianos fidei confessionis causa exauctoratos, atque etiam proscriptos, & in exilium relegatos, in integrum restitui mandat: quando (vt ait Sozomenus [a]) Valentinianus ea de causa in Melitina Armeniæ relegatus, continuo liberatus est, atque pristinæ militiæ redditus, sed & postea (vt suo loco dicturi sumus) in Imperium sublatus. Ceterum de Iouiani pietate & rebus in Im- C
perio bene gestis, ac primum de Christianæ religionis cultu a Iuliano proscripto in pristinum restituto, quo nihil antiquius habuit, Sozomenus hæc tradit [b]: Cum præterea experientia didicisset, Imperium propter iram diuinam in Iulianum, qui ante ipsum regnauerat, accensam, acerbe afflictatum fuisse; abiecta omni cunctatione scripsit ad Præsides nostrarum prouinciarum, vti ad ecclesias frequenter conuenirent, diuinum numen studiose colerent, docerentq. suos, solam religionem Christianam verum Dei cultum in se complecti. Porro ecclesijs & clericis, viduis & virginibus immunitatem reddidit, & si quid aliud vel ad commodum vel ad honorem religionis nostræ a Constantino ac liberis suis aut donatum aut lege sancitum fuisset, postea autem a Iuliano illis ablatum.] hæc Sozomenus.

a Sozom. lib. 6. cap. 3.

b Sozom. lib. 6. cap. 6.

Sed & Theodoretus [c] de his pluribus in hæc verba: Conscripsit legem, qua iubebat D
frumenti congiarium, quod Constantinus Magnus ecclesijs donauerat, eisdem reddi. Nam Iulianus qui contra Deum & Saluatorem nostrum bellum susceperat, illud vetuerat dari. At quoniam fames ex Iuliani impietate in Rempublicam illata obstabat, quo minus totum congiarium, quod Constantinus largitus fuerat, in Ecclesias conferretur; idcirco Iouianus tertiam partem solum id temporis præberi mandat; polliceturq. fame sedata, integrum congiarium donatum iri.] hæc Theodoretus.

c Theod. lib. 4. cap. 4.

QVID IOVIANVS ADVERSVS RAPTORES VIRGINVM.

Subdit autem Sozomenus [d] de Iouiani lege custode sacrarum virginum, cum aduersus earum raptores seuerissimum rescriptum dedit. ait enim: Misit item ad Secundum Præsidem generale edictum, quo iubebat, vt qui sacram virginem vel ad nuptias contrahendas pellicere conaretur, vel lasciuo quodam obtutu aspiceret, maxime omnium si per vim rapere tentaret, capitis supplicio mulctaretur. Istam legem ideo tulit, quod E
quidam improbi viri, regnante Iuliano, tales virgines vel vi vel persuasione in hanc corruptelam inductas sibi connubio iunxissent; quemadmodum fieri solet, cum religionis statu perturbato, turpis libido id genus sceleris conscisendi impunitatē proponit.] hæc Sozomenus. Extat quidem legis eius pars illa de ijs qui adeo execrandum scelus vel tentare præsumpserint, tam in Codice Theodosiano, quā Iustinianeo descripta his verbis [e]:

d Sozom. lib. 6. cap. 3.

e l. 6. Cod. de Episc. & cler.

Imp. Iouianus Aug. Secundo Præfecto P. Si quis non dicam rapere, sed attentare tantum iungendi causa matrimonij, sacratissimas virgines ausus fuerit; capitali pœna feriatur.] hæc in Codice Iustinianeo. habet amplius Codex Theodosianus illa verba [f]: Vel inuitas.] Sed & corrigendus pariter est idē Iustinianeus Codex ex Theodosiano, dum in illo legitur data lex Gratiano & Merobaude Coss. in hoc autem Iouiano & Varroniano Coss. qui anno sequenti Consulatum gesserunt. Sed & quod XI. Kalend. Martij lex

f l. 2. de raptu vel matrim. C. Theod.

ipsa

A ipsa Antiochiæ data in vtroque Codice legitur, error irrepsisse videtur: nam ante mensem Ianuarij Iouianus recesserat Antiochia, ipsisq. Kalendis Ianuarij Ancyre adijt Consulatum. Sicut etiam nec vllo modo cohærere sibi valent, vt lex data a Iouiano dicatur sub Consulatu Gratiani & Merobaudis, quorum magistratus contigit post annos quatuordecim ab obitu Iouiani. Ceterum & Secundi præfectura docet nonnisi a Iouiano datum esse rescriptum. Porro eiusmodi facinus Constantius etiam lege data vetuerat [a]; & in eos qui viduas raperent, pœnas extenderat; quibus nec raptæ consensus ad excusationem foret vel minimum profuturus.

a l. 1. de rapt. vel matrim. C. Theod.

Sed & illa summa plane laude digna habētur, quæ ab eodem Iouiano primum vt Imperium adeptus est (vt decebat Christianum Principem) decreta fuisse, Gregorius [b] Nazianzenus tradit his verbis: Hoc porro, *Iuliano nimirum*, extincto, Imperator alter exori-
B tur, nequaquam ore impudens, quemadmodū is de quo ante verba faciebamus; nec duris & ærumnosis operibus & edictis Israelem opprimens; sed mira pietate animiq. lenitate præditus. Qui vt præclarissimum sui Imperij fundamentum iaceret, rectamq. legum sanctionem, vnde conueniebat, auspicaretur; cum omnes alios Episcopos, tum eum, *nempe Athanasium*, ante omnes, qui omnibus virtute antecellebat, & citra dubitationem vllam pietatis causa bello vexatus fuerat, ab exilio reuocat. Quin etiam fidei nostræ veritatem a multis laceratam & perturbatam, atque in sexcentas opiniones partesq. distractam sibi tradi postulauit: vt maxime quidem vniuersus Orbis, si fieri posset, in fidei negocio consentiret, spirituſq. auxilio in vnum coiret: sin minus, ipse certe optimæ parti sese adiungeret, simulq. & ei robur afferret, & ab ea vicissim acciperet; excelse simul & magnifice de rebus maximis cogitans.

b Gregor. Naz. orat. in laud. Athanas.

IOVIANVS CVRAT RESTITVI EXVLES EPISCOPOS ET EIDEM CATHOLICAM.

C At hic potissimum Athanasius pietatis suæ, fideiq. in Christum firmæ & constantis specimen edidit. Nam cum ceteri omnes, qui doctrinam nostram profitebantur, trifariam diuisi essent, ac multi circa Filium, plures circa Spiritumsanctum ægram fidem haberent; vbi leuior impietas pietatis opinionem ferebat: pauci autem vtrinque sani, & incolumes essent: primus ille ac solus, aut cum admodum paucis veritatē palam apertisq. verbis promulgare non dubitauit, vnam trium personarum diuinitatem & essentiam scripto confessus: & quod multis illis Patribus in explicanda Filij diuinitate prius concessum fuerat, idem ipse postea in asserenda Spiritussanctī diuinitate superno afflatu consecutus. Atque Imperatori donum vere regium & magnificum offert, scriptam nimirum fidei confessionem aduersus nouum dogma nusquam in scriptura expressum: vt sic & Imperatorem Imperator, & doctrinam doctrina, & libellum libellus frangeret at-
D que opprimeret] nempe vt Iouiani fides perfidiam Constantij, & veræ fidei confessio scriptam ab hæreticis nouam fidei formulam confutaret. Hæc eadem de restitutione exulum Episcoporum & litteris Imperatoris ad Athanasium Socrates [c] & alij quoque confirmant.

ATHANASII COMMENDATA FIDES CATHOLICA.

c Socrat. lib. 3. cap. 20.

Ceterum licet Athanasius tantum prædicetur eius fidei libelli auctor, tamen illum esse conscriptum in sacro Episcoporum consessu, ex ipsius titulo constat. Athanasius enim, mox vt audiuit Iulianum esse defunctum, quem & cito desiturum diuino oraculo præmonitus senserat, atque de restitutione exulum Episcoporum fuisse a Iouiano Imperatore promulgatum edictum, simulq. Iouiani eiusdem litteras accepisset, quibus se fidem Catholicam ab ipso edoceri velle significabat: eueſtigio primarios Episcoporum Orthodoxorum sibi subiectorum, Aegypti, Thebaidis, atque Lybiæ, ad Synodum con-
E uocat Alexandriam. Vbi communi consilio decretum est, vt scripto libello Catholicæ fidei, mitterent ipsum ad nouum Imperatorem, ne ille (vt de Constantio accidit) ab hæreticis præoccupatus in impietatem trāsuersus penitus ageretur. Periculum igitur Athanasius anteuertere omni celeritate procurans, scriptum in Synodo eiusmodi libellum misit ad Iouianum Imperatorem; qui hactenus extat inter alias eiusdem Athanasij lucubrationes, & apud alios quoque auctores; sed fidelior textus penes ipsum Athanasium habetur. est autem eius titulus apud Theodoretum [d], quo carent alij:

SYNODVS ALEXANDRINA EX QVA LIBELLVS AD IMP. DATVS.

d Apud Theod. lib. 4. cap. 3.

EPISTOLA ATHANASII EX SYNODO AD IOVIANVM IMP.

Religiosissimo & clementissimo Victori Augusto Iouiano Athanasius & Episcopi, qui nomine omnium, Aegypti, Thebaidis, & Lybiæ Episcoporum in vnum conuenerunt, S.

Decora [e] & eximia ea res est in Principe, mens discendi auida, & rerum cælestium cupido: inde enim fit, vt vere cor totum sit in manu Dei. Cum igitur pietas tua cupiat a nobis cognoscere Ecclesiæ Catholicæ fidē: Deo super ea re gratijs habitis nihil nobis con-

e Athanas. de fide ad Iouian.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sultius visum, quam vt fidem a Patribus Nicææ confessam tuo religioso animo recitaremus. Huius enim fidei aspernatores & mihi multifariam insidiati sunt, eo quod non obtemperaremus Arianorum sectæ; & hæreses & schismata in Ecclesiam introduxere, cum tamen vera & pia in Christum fides ex sacris litteris & liqueat & agnoscatur. Hac enim sancti viri initiati martyrium subierunt, & nunc resoluti a corpore cum Domino agunt. Mansisset hæc fides illæsa perpetuo, nisi malitia quorumdam hæreticorum eam depraua re ausa fuisset. Arius enim & socij illam vitiare conati sunt, & eius loco hæresim introducere, dicentes Filium Dei ex non entibus extitisse, & creaturam, facturamq. & mutabilem esse. Multosq. his verbis deceperunt, adeo vt qui aliquid esse viderentur, illorum blasphemia seducti sint.

Quapropter Patres quamprimum Nicææ in Concilium venientes, eius verba anathemate condemnarunt, & Catholicæ fidei confessionem scripto tradiderunt, vt eius vbique promulgatione incendium hæreseos per sectarios excitatum restingueretur. Ea igitur sincere vbiq. per omnes Ecclesias & legebatur & prædicabatur; cum quidam Arianorum hæresim renouare cupientes, hanc a Patribus Nicææ assertam fidem cœpere contemnere, præseferentes ab ea non dissentire: cum interim re vera eam inficientur, male interpretantes consubstantialitatem, & blasphemias dicentes in Spiritum sanctum, quem creaturam & a Filio conditum asseuerant.

Nos igitur conspicientes ex eiusmodi blasphemijs non leuibus populum Dei calamitatibus perurgeri, necessario tibi fidem Nicææ Patrum confessionibus confirmatam porrigere studuimus; vt tua pietas & ea quæ ibi exactissime scripta, & quantum errent illi qui aliter sentirent, intelligeret. Cognosce igitur, religiosissime Auguste, hanc esse, quæ a condito æuo prædicata fuit, & qua Nicææ Patres congregati agnouerunt, eiusq. suffragatrices esse omnes omnibus in locis Ecclesias, siue in Hispania sint, siue Britannia, Gallia, Italia vniuersa, Dalmatia, Dacia, Mysia, Macedonia, siue vniuersa Græcia, tota Africa, Sardinia, Cypro, Creta, Pamphilia, Lycia, Isauria, Aegypto, Libya, Pontó, Cappadocia, itidem quotquot nobis vicinæ sunt, nec non & Orientis Ecclesias, paucis admodum exceptis, quæ Arianæ opinionis sunt. Omnium enim istorum & adhuc longinquiorum animos experimentis cognouimus, & scripta habemus. Nec te lateat, pijssime Imperator, quod tametsi pauci sint, qui huic fidei derogent; eos tamen (cum vniuersus Orbis Catholicā fidem sequatur, & ipsi iampridem Ariana hæresi infecti fuerint, & nunc acerrime pietati obsistant) præiudicium facere non posse. Nobis autem, vt tua pietas cognosceret rem alioqui sibi cognitam, operæpretium visum est, fidem Nicænam Episcoporum confessionibus approbatam subnectere. Est igitur fides a Patribus asserta huiusmodi: Credimus in Deum Patrem, &c.] Symbolum enim Nicænum, iam superius recitatum, in eadem epistola descriptum habetur: post illud vero hæc sequuntur:

In hac, Auguste, omnes oportet manere, neque quicquam inde transmutare artificijs contentionibusq. verborum, quod faciunt Ariani, qui ex non entibus Filium Dei extitisse, eumdemq. non fuisse antequam fieret, eum denique creaturam, factum, & mutabilem esse dicunt. Ideo enim (quemadmodum prædiximus) Synodus Nicæna anathematizauit istiusmodi hæresim, & veritatis fidem confessionibus approbauit, neque leui aut simplici ratione Filium Patri similem esse asseuerauit, eumq. (ne ex leui re Deo similis, sed verus Deus ex Deo haberetur) consubstantialem esse scripto tradidit: quod proprium est genuini & veri Filij, veri & naturalis Patris. Sed nec alienauit Spiritum sanctum a Patre & Filio, sed eum vna glorificauit cum Patre & Filio, & in vna sanctæ Trinitatis fide, eo quod vna sit in sancta Trinitate Deitas.] hactenus Athanasij epistola ad Iouianum ex Synodo scripta: sed diuersæ editionis apud Theodoretum habetur, in qua verba illa in eius exordio superabundant, quibus dicitur: Imperium pacate & tranquille ad multorum annorum curricula administrabis.] quæ cum in originario exemplari desint, ab aliquo Ariano fuisse addita, par est credere, nempe vt leuitatis Athanasius argueretur, falsusq. vates pariter haberetur, cum Iouianus in Imperio nec anni vnius periodum absoluerit.

Hac perlecta (inquit Theodoretus [a]) epistola, tum cognitio Imperatoris, quam de rebus diuinis imbiberat, confirmata est, tū amor eius erga easdem exardescere cœpit.] Sed haud segniores fuerunt hæretici, qui præoccupaturi animū eius, obuiam redeunti e Perside processerunt; de quibus hæc Socrates [b]: Imperatore Iouiano ex Perside reuerso, tumultus

FIDES NICAENA EADEM CATHOLICA.

NON RECEDENDVM A PATRVM FIDE.

HAERETICI STVDENT INSINVARE SE IMPERATORI

a Theod. lib. 4. cap. 1.

b Socrat. lib. 3. cap. 20.

multus in Ecclesijs de integro excitatus est. Episcopi autem, dum singuli Imperatorem suæ ipsorum fidei assensurum expectarent, alius alium præuertere contenderunt. Imperator quoniam perpetuo fidei Consubstantialis adhæserat; omnibus respondet, se eam prælaturum; perq. litteras Athanasium Alexandriæ Episcopum bono animo esse iubet.] & inferius [a]: Verum Christianorum res non adhuc pacatæ tranquillæq. fuerunt. Nam qui diuersæ religionis factionibus præerant, Imperatorem adeunt, rati sibi liberam ab eo potestatem permitti contra aduersarios pro arbitratu dimicandi. Ac primum qui Macedoniani appellabantur, libellum illi offerunt, postulantq; vt qui Filium Patri dissimilem asseuerabant, ij ab Ecclesia eijcerentur, ipsiq. in eorum sufficerentur loca. Huius vero supplicis libelli auctores fuere Basilius Ancyræ Episcopus, Siluanus Tarsi, Sophronius Pompeiopolis, Pasinicus Zenorum, Comanorum Leontius, Callicrates Claudiopolis, Castabalorum denique Theophilus.

a Socrat. lib. 3. cap. 21.

Imperator, accepto eorum libello, ipsos absque responso dimisit, hæc verba dumtaxat locutus: Ego contentionem odio prosequor: eos, qui concordiæ dediti sunt, complector amore, veneror. Quæ cum ad aures aliorum peruenirent, ferociam illorum, qui contendendi studio flagrabant, permulsere. Quæ res Imperatori cessit ex sententia. Præterea eodem tempore, cum Acacianorum mores, qui ad contentionem erant valde procliues, patefacti fuerunt: tunc quam illud ipsum hominum genus ad Imperatorum voluntatibus satisfaciendum se semper comparasset, satis perspicue intellectum. Nam hi Antiochiæ, quæ est in Syria, in vnum coacti, cum Meletio, qui paulo ante se ab eorum communione segregauerat, fideiq. assenserat Consubstantialis, in colloquium veniunt. Quod propterea ab illis factum fuit, quia eum in magno honore esse, qui tum ibi erant, animaduerterent. Illi igitur libellum componere, Consubstantiali assentiri, fidem Nicæni Concilij ratam facere, libellum denique Imperatori offerre instituunt.] hæc Socrates.

IOVIANO DIGNA SENTANTIA.

Sed antequam libellum eorum hic recitemus, de Acacio Episcopo Cæsareæ Palæstinæ illud præponendum, quod & attigisse vidimus Socratem. Homo iste omnium deterrimus, fax, luesq. totius Catholici orbis; cuius tyrannidem cunctæ vbique locorum positæ Ecclesiæ expertæ erant; quiq. non tantum fidem Nicænam procul abiecit, sed & hæreticos illos infectatus fuit similitudinem qualemcumque Filij Dei cum Patre amplectentes; & Semiarianos, quod non penitus in profundum lapsi viderentur, detestabatur: hic inquam, qui dum Arianæ hæresis fautor Constantius Imp. regnauit, eidem in omnibus obsecutus, perpetuo illi perfidia iunctus inhæsit: vt rerum statum mutatum vidit, translatumq. Imperium in hominem Nicænæ fidei professorē, Athanasijq. studiosum, & Orthodoxorum omnium amantem; mox timore correptus, ne quod in Catholicos Episcopos sæpius fecerat, cum illis Ecclesias abstulit, proscripsit, & in exilium eos abiecit, id ipse tunc pateretur; confestim pietate simulata, ad Catholicorum castra se contulit; & primus omnium vafer ingenio, antiquus Proteus, aliam formam induens, conatus videri Catholicus, libellum confecit, quo se fidei Nicænæ professorem exhibuit. Id cum complures alij, tum denique Suidas [b] testatur his verbis: Acacius Cæsareæ Palæstinæ Episcopus Iouiano libellum fidei Orthodoxæ scripsit, Synodum Nicænam comprobans.] Non possum præterea non mirari, quantum referat in regno Principem palam profiteri se vere esse Catholicum & Orthodoxæ fidei acerrimū defensorem: nam plane fit, vt hæretici tum erubescant, tum etiam timeāt videri se alterius sectæ fidei Principis aduersariæ assectatores: indeque accidat, vt vel timore correpti recantent palidoniam, vel rubore suffusi fileant, lateant, & alio procul abscedant. Quod si eis semel ille gratas præbuerit aures: ijdem & cor quoque sibi vendicent Principis, & quasi ex eius nutu omnia liceant, nihil non audeant, atque cuncta pro arbitrio gerant.

ACACIVS ALTER PROTEVS FIDEM MVTAT CVM IMPERATORE.

b Suid. verbo Iouianus.

Quod autem ad Antiochenum Cōcilium per Meletium ibidem Orthodoxorum Antistitem collectum spectat: interfuerunt ei viginti septem Episcopi, quorum nomina in subscriptione epistolæ Synodalis ad Iouianum Imperatorem datæ leguntur. Hi igitur cum in vnum conuenissent, absque aliqua altercatione prolatam in medium Nicænam fidem, eamdemq. recitatam atque recognitam, communibus, nemine refragante, comprobauere suffragijs illiq. ipsi, qui per tot annorum curricula eamdē impugnarant, quasi e longo insaniæ expergefacti lethargo, resipiscentes, absque tergiuersatione aliqua cognouere, atque suo ipsorum chirographo muniuere, scribentes omnes ex Synodo ad Iouianum Imperatorem epistolam, cui & attexuerunt quam receperant Nicænam

CONCILIVM ANTIOCHENVM.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nam confessionem. Porro ipsa epistola ab eis in Synodo scripta sic se habet [a]: A

a Socrat. lib. 3. cap. 21. Sozom. lib. 6. cap. 4.

Sanctissimo, Deoq. carissimo Domino nostro Iouiano Victori Augusto Concilium Episcoporum Antiochiæ in vnum ex varijs prouincijs conuocatum S.

Tuam pietatem, Imperator sanctissime, cum primis laborare, vt Ecclesiæ pax & cõcordia stabiliatur, nobis exploratum est. Neque sumus nescij, te sapienter considerasse formam veræ & Orthodoxæ fidei ad hanc concordiam confirmandam valere maxime. Idcirco, ne in eorum numero, qui doctrinam veritatis adulterare student, habeamur: visum est, tuæ prudentiæ significare, quod fidem sancti Concilij iam olim Nicææ congregati & approbemus & teneamus. Quandoquidem vocabulum Consubstantialis, quod quibusdam videtur parum recte in ea positum, est probe a Patribus commodaq. interpretatione explanatum. Quæ quidem interpretatio ostendit, Filium ex Patris substantia genitum, Patri secundum substantiam similem, & neque affectionem vllam in eius B inexplanabili generatione debere intelligi, neque vocabulum substantiæ apud sanctos Patres ad consuetudinem Græci sermonis capi, sed ab illis poni ad euertendum illud pestiferum dogma, Christum scilicet ex nihilo ortum esse, ab Ario impie inductũ: quod etiam isti Anomiani, idest, qui Filium Patri dissimilem statuunt, nuper exorti, multo audacius impudentiusq. ad Ecclesiæ concordiam labefactandam asseuerant. Quamobrẽ exemplar fidei ab Episcopis Nicææ coactis expositæ (quam sane vehementer amplectimur) his litteris, quibus animorum nostrorum sententiam tibi declarauimus, subiungere placuit: est enim plenum eruditionis & doctrinæ, seq. habet ad hunc modum: Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem.] & quæ sequuntur Nicæni symboli confessionis. cui mox inhærebat Episcoporum subscriptio a Socrate recensita his verbis:

EPISCOPI QVI INTERFVERE CONCILIO ANTIOCHENO. * Matris

Ego Meletius Episcopus Antiochiæ, ea quæ supra scripta sunt, fateor me approbare. C
Ego Eusebius Samosatæ Episcopus eodem modo. Euagrius item Siculus, Vranius Apameæ, Zoilus Lariss*æ, Acacius Cæsareæ, Antipater Rossi, Abramius Vrimorum, Aristonicus Seleucopolis, Barlamenus Pergami, Vranius Melitinæ, Magnus * Chalcedonis, Eutychius Eleutheropolis, Isacoces Armeniæ maioris, Titus Bostrorum, Petrus Syppõrum, Pelagius Laodiceæ, Arabianus Antri, Piso Adanorum per Lamydrionem presbyterum, Sabinianus Zeumatis, Athanasius Ancyræ per Orphitum & Aetium presbyteros, Irenio Gazæ, Piso Augustæ, Patricius Palti per Lamydrionem presbyterũ, Anatolius Berœensium, Theotimus Arabum, Lucianus denique Areorum Episcopus. Hunc libellum in Sabini libro, qui, Collectio rerum in Concilio actarum, inscribitur, inuenimus.

Ariani igitur in hac Synodo recantantes palinodiam, non tantum ad Catholicam religionem recepti, sed & in gradu Episcopatus permissi sunt agere, suasq. Ecclesias reti- D

HAERETICI PERMISSI LIBERE AGERE, QVI DOLO CVPIEBANT VIDERI CATHOLICI.

nere. Imperator autem eiusmodi ex Synodo epistola siue libello accepto, hæreticorum calliditatem probe considerans, fidemq. illos simulare Catholicam, & præ timore vel gratia modo huc modo illuc leuissime impelli; ne concordiam in Ecclesia ex dissimilibus, immo contrarijs minimeq. sibi inuicem cohærentibus, ac proinde non firmam, sed labantem vi ab inuitis exegisse videretur, ijsdem hæc traditur respondisse [b]: Se nemini quidem qualemcumque fidem amplexanti molestiã exhibiturum; sed eos præter ceteros beneuolentia & honore prosecuturum, qui Ecclesiæ ad concordiam adducendæ auctores se ostenderent.] hæc tunc illis Imperator, vt in officio contineret, quos iam in vnum diuersa rãtio coniunxisset.

b Socrat. lib. 3. cap. 22.

HAERETICORVM INCONSTANTIA SVGILLATA A THEMISTIO PHILOSOPHO.

Ista quidem de hæreticis pro conditione temporis fidem mutantibus lepidè sugillauit Themistius philosophus ea oratione, quam, Consularem, inscripsit, illis verbis: Eos non E
Deum, sed purpuram coluisse, euripoque admodum similes esse, qui modo in hanc, modo in illam partem præcipitatur.] Meminit eiusdem Antiochenæ Synodi Hieronymus in Chronico: sed deprauatus est sane textus, qui ita restituitur, vt dicat: Synodus Antiochiæ a Meletico & suis facta, in qua Homiusio & Homeusio reiecto, medium inter hæc Homousion receperunt, & Macedonianum dogma reiecerunt.] Marcellinus vero ille schismaticus presbyter Romanus, secta Luciferianus, cum huius Synodi mentionem habet, confirmatque hæreticos Episcopos pœnitentes cum professione Nicæna esse receptos; haud tamen putauit iure factum, quod cum Episcopi titulo in suis ipsorum Ecclesijs permissi sunt permanere: id quidem magnopere detestatus est eo libello, quem ad Theodosium scripsit.

Qui autem in hæresi Ariana pertinaciter perseuerare absque timore aliquo vel erubescentia

A scentia statuerunt, quorum omnium signifer videbatur Euzoius Arianorum Episcopus Antiochiæ; hi conati sunt ab amicitia & cultu Athanasij Imperatorem erga eum propensiorem diuellere. Molitur hoc Euzoius, machinaturq. Lucius Arianus presbyter Alexandrinus, qui ad eumdem Imperatorem veniens, plurimas in Athanasium accusationes plane calumnioſas intulit. Athanasius vero, inito cum suis consilio, Antiochiam ad Iouianum se contulit. de cuius aduentu Antiochiam, Sozomenus [a] totius rei gestæ seriẽ texens, narrat sic dicens: Dum hæc geruntur, Athanasius etiam Episcopus Alexandrinus, consilio suo cum quibusdam familiaribus suis communicato, necessarium putauit, Imperatorem, qui Christianus erat, visere: atque profectus Antiochiam, postulata sua Imp. exponit. Sunt tamen qui dicant, Imperatorem eum ad se accersiuisse, vt quid de religione & sana doctrina agendum esset, ab illo cognosceret. Vbi vero res Ecclesiæ rite, B quoad eius fieri poterat, constituerat, de reditu cœpit cogitare.]

EVZOIVS ET LVCIVS AGVNT CONTRA ATHANASIVM.

a Sozom. lib. 6. cap. 5.

Vocatum namque litteris Imperatorijs Athanasium se Antiochiam contulisse, testatur Epiphanius [b], dum ait: Hic sane Imperator cum multo honore & litteris fide dignis ad Episcopum Athanasium scripsit, ipsumq. accersiuit, & amplexus est, & dimisit ad proprium thronum: ita vt rursus receperit Ecclesia sancta Episcopum, & ad modicum tempus consolationem inuenerit.] hæc ipse: eadem quoque Ruffinus. At Sozomenus [c] mox subdit de prauis Arianorum studijs tum temporis in Athanasium, his verbis: Euzoius autem Episcopus sectæ Arianæ Antiochiæ, Probatium eunuchum sectæ eiusdem Alexandriæ antesignanum constituere laborauit. Lucius igitur genere Alexandrinus, vnus ex presbyteris, quos Georgius ordinauerat, cum Euzoius eiusq. fautores istud instituissent, ad Imperatorem accedit: grauiter criminatur Athanasium, primum quod toto tempo- C
re, quo Episcopatum gesserat, criminibus implicatus tenebatur: deinde quod a superioribus Imperatoribus sæpe erat exilio condemnatus: postremo quod auctor discordiæ in religione, & tumultus extiterat. Itaque postulat, vt alter eius loco Ecclesiæ Alexandrinæ crearetur Episcopus. At Imperator (norat enim insidias, quæ erant tum Athanasio paratæ) criminibus ei illatis neutiquam auscultauit: sed Lucio quidem cum minis adiectis in mandatis dedit, vt quiesceret: Probatio autem & alijs eunuchis, quos circum se habebat, vtpote huiusmodi tumultus auctoribus, imperauit, vt tandem modestiam discerent. Athanasium vero, quem præsens congressus & colloquium ei carissimum reddiderat, misit in Aegyptum cum mandato, vt quo sibi liberet modo, Ecclesias & populum regeret. Nam dicitur illum tum ob virtutem, qua præditus erat, tum ob vitam pie actam, tum denique ob prudentiam præstantiamq. doctrinæ laudasse plurimum. Ad hunc modum D
ergo fides in Concilio Nicæno stabilita, quamquam ad aliquod temporis spatium interiectum (vt supra docuimus) oppugnata fuerat; tamen, isto Imperatore regnante, caput denuo extulit.] hæc Sozomenus.

LVCIVS ARIANVS REIICITVR.

b Epiphan. hær. 68. ATHANASIVS VOCATVS AB IMP. ANTIOCHIAM.

c Sozom. lib. 6. cap. 5.

Geterum inter ipsos Orthodoxos conflatum semel schisma tempore Iuliani, inter eos inquam qui inhærebant Meletio, atque alios qui sectabantur Paulinum ibi (vt dictũ est) a Lucifero creatum Antiochenum Episcopum, perseuerabat: immo his Iouiani temporibus, occasione Vitalis exagitantis Paulinum, magis magisq. exacerbatum est. Intercessit Athanasius hoc tempore, dum Antiochiæ esset, inter vtrumque sequester, vt eos inter se dissidentes mutuo conciliaret; sed minime valuit, Vitale aduersus Paulinum pertinacius concitato. At quisnam hic Vitalis fuerit, primum ex Sozomeno [d] dicendum est: Erat hic, inquit, presbyter Antiochenus, Nicænæ fidei assertor & propugnator sub Meletio E
constitutus, vir sane si quis alius, ob piam viuendi rationem & mores spectatos perillustris, studio etiam erga eos profuit singulari, ac propterea a populo summa veneratione dignatus: qui ob indignationem quamdam aduersus Flauianum cõpresbyterum, quod se contemptui haberi videret, adhæsit Apollinari.] hæc de Vitale Sozomenus.

CONTROVERSIAE INTER VITALEM ATQVE PAVLINVM.

d Sozom. lib. 6. cap. 27. VITALIS ANTIOCHENVS.

Accusabatur autem a Vitale Paulinus hæresis Sabellianæ: cuius rei gratia, vt ea omnino suspicione careret, scripta fidei Catholicæ confessione, coram Athanasio hoc tempore Antiochiæ commorante, se purgauit; quam Epiphanius recitat, dum de altercatione illa, quam ipse habuit alio post tempore ibidem Antiochiæ cum Vitale, eiusmodi narrationem instituit [e]: Antiochiæ constituti, cum ramis & germinibus ipsorum, *Apollinaristarum videlicet*, congressi sumus; inter quos Vitalis Episcopus fuit (hunc enim Apollinaristæ Antiochiæ sibi delegerant in Episcopum) pientissimus olim vir vitæ statu & cõuersatione. Dicebamus autem consulentes & rogantes vt concordes essent cum Ecclesia Catholica,

e Epiphan. hær. 77. QVID DE VITALE EPIPHANIVS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tholica,& finerent contentiosum dictum. At Vitalis dicebat: Quid vero est quod in medio positum nos separet? Habebat enim hic dissensionem aduersus venerandum quemdam virum ac insignem Paulinum Episcopum, & Paulinus rursus aduersus Vitalem a nobis accersitum. Cum itaque cuperemus ambos ad pacem concordes facere: videbatur enim vterque Orthodoxam fidem prædicare, & vterque dissidium habebat ob quemdam causæ prætextum: Vitalis enim obijciebat Paulino dictum a Sabellio acceptum. Quapropter nobis istic præsentibus abstinuit in totum a societate Paulini. Donec ipse Paulinus cum editione conscripta nos persuasit, cuius iam antea assensionem fecerat, se purgandi gratia apud beatum Athanasium. Obtulit enim & tradidit nobis ipsius exemplar cum subscriptione, clare habens de Trinitate, simulq. de intelligentia incarnationis Christi, manu ipsius Athanasij scriptum. Eam editionem subiunxit: & hæc est: B

PAVLINI EPISCOPI ANTIOCHENI FIDEI CONFESSIO CORAM ATHANASIO.

Exemplar manus Paulini. Ego Paulinus Episcopus sic sentio, quemadmodum traditum accepi a Patribus: Esse & subsistere Patrem perfectum, & subsistere Filium perfectū, & subsistere Spiritum sanctum perfectum. Quapropter etiam recipio præscriptam interpretationem de tribus substantijs & vna essentia, itemq. eos qui sic sentiunt. Pium est enim sentire & confiteri Trinitatem in vna Deitate. Et de incarnatione verbi Patris propter nos facta sic sentio, velut scriptum est, quod secundum Ioannem, Verbum caro factum est: non enim secundum impientissimos, qui dicunt, transmutationem ipsum passum esse; sed quod propter nos homo factus est ex sancta Virgine, & Spiritu sancto genitus. Neque enim inanimatum, neque sensus expers, neque mentis exors corpus habuit Saluator, vt in manu Athanasij habetur. Non enim possibile erat Domino pro nobis homine facto, mentis exors esse eius corpus. Vnde detestor eos, qui reprobant C fidem, quam confessi sunt Patres Nicææ; & qui non confitentur aut ex essentia, aut consubstantialem esse Filium Patri. Detestor enim & eos, qui dicunt Spiritum sanctum creaturam per Filium factam: Insuper autem & detestor Sabellij & Photini & omnem hæresim: procedens ipse secundum fidem Nicææ editam, & secundum omnia præscripta.] hactenus Paulini professio Antiochiæ coram Athanasio edita: ex qua factum est, vt eius communionem Athanasius in posterum assidue retinuerit. Ceterum eiusmodi altercationes inter Meletium, Paulinum, atque Vitalem, amplioribus odij radicibus propagatæ, adhuc sancti Hieronymi tempore virides erant. Dicemus de his igitur sæpe inferius atque pluribus. at hic modo satis de controuersijs hoc anno Antiochiæ agitatis.

Hoc eodem anno, cum adhuc Iouianus Antiochiæ moraretur, sicut Christianæ religioni in omnibus consultum voluit, vt quæ fuerant a Iuliano corrupta instaurarentur, atque disiecta componerentur; ita & odio in idolatriam Imperatoria auctoritate surrexit: quippe quod tum Charris [a] in Mesopotamia, tum Antiochiæ (vt superius dictū est) in lucem prodita essent execranda sacrificia Iuliani, quibus humanæ hostiæ in abditis dæmorum recessibus cæsæ erant, eademq. ostentata a pijs in detestationem sacrilegæ impietatis. Quod sicut Gentilibus perpetuæ ignominiæ cessit atque dedecori, eorumdemq. factum atque superbiam Imperio Iuliani in immensum auctam compressit: ita cū Christiani Imperatoris, tum etiam fidelium omnium animos aduersus deorum cultum magnopere excitauit. Auctor est Socrates [b], iussa a Iouiano delubra Gentilium claudi, & sophi, præ timore pallia posuere. ait enim: Sub idem tempus Gentilium delubra occlu- E fuere. Gentiles ipsi alij alijs in locis se occultare: qui autem pallia gestabant, pallia deponere, & communi vsitatoq. habitu vti cœperunt. Cruenta illa & scelerata sacrificia, quorum labe se palam contaminabant, & quibus regnante Iuliano se exsaturauerant, omnino fuere sublata.] ita Socrates. Ceterum hæc philosophis contigisse potuerunt tiemore Christianorum, quod ijdem cuncta quæ passi erant, ijsdem philosophis accepta ferrent: nam præter spem omnem, æstimationemq. de ipso conceptam, ipse Imperator Iouianus (vt Eunapius auctor est) non destitit illos honoribus prosequi, Maximum præsertim & Priscum, quos in Persidem secum duxerat Iulianus, tum philosophia, tum etiam magia celebres: qua forte ex causa diuinum in se numen Iouianus haud leuiter concitauit. cuius exemplo admonitus Valens, qui post eum Orientale administrauit Imperium, eiusmodi genus hominum (vt dicemus) grauiter insectatus est:

[a] Theod. lib. 3. c. 21. 22.

IDOLORVM TEMPLA CLAVSA, ET SACRIFICIA VETITA.

[b] Socrat. lib. 3. cap. 20.

Illud

A Illud quoque accidit, cum Iouianus Antiochiæ moraretur, vt templum Traiani, quod Hadrianus ei tamquam diuo erexerat, a Iuliano in bibliothecæ locum conuersum, idem instigante vxore cremarit. id Suidas [a] atque Nicephorus [b] tradunt. Antiochia autem recessit ante anni præsentis finem: siquidem Kalendis Ianuarij (vt diximus) vna cum filio Varroniano in itinere cōstitutum, iturum Constantinopolim, Ancyre in Galatia ipsū agere contigit, quod Ammianus [c] testatur. Porro eo tempore, quo Antiochiæ cōmoratus est Iouianus, multa (vt idē ait) per continuos dies visa sunt portenta, atque apparuere cometæ, omnia nonnisi luctuosa atque dira pronunciantia: quæ euētus facile demonstrauit.

[a] Suid. verbo Iouianus.
[b] Niceph. lib. 10.
[c] Ammian. lib. 25.

IESV CHRISTI ANNVS	LIBERII PAP. ANNVS	IOVIANI IMP. ANNVS
B 364.	13.	1.

ANno Christi trecentesimo sexagesimo quarto, Iouianus cum iturus Constantinopolim, ipsis Kalendis Ianuarij, quibus nouis Consulibus annus aperitur, peruenisset Ancyram Galatiæ, adijt Consulatum; ascito sibi in collegam filio paruulo, nomine Patris sui Varroniano. Cumque inde profectus tandem peruenisset ad locum Dadastanam dictum: Est locus (inquit Socrates [d]) inter Galatiam & Bithyniam medius interiectus, ibi Themistius philosophus, cum alijs ordinis Senatorij viris obuiam factus, orationem suam cōsularem coram illo recitauit, quam quidem postea etiam Constantinopoli recitauit, coram populi multitudine.] Hæc Socrates, qui & superius de eadem oratione verba faciens, hæc habet: Imperator vero qui apud animum suum proposuerat blan- C ditijs & persuasionibus dissentientium lites dirimere, respondit, se nemini quidem qualemcumque fidem amplexanti, molestiam exhibiturum, sed eos præter ceteros beneuolentia & honore prosecuturum, qui Ecclesiæ ad concordiam adducendæ auctores se ostenderent. Hæcq. ab eo ad hunc modum gesta esse, Themistius philosophus commemorat: nam in ea oratione, quæ Consularis inscribitur, quam de eo conscripsit, eum propterea magnis ornat laudibus, quod potestate cuique pro arbitratu hanc, vel illam religionem profitendi permissa, assentatorum mores prorsus refutasset: quod genus hominum admodum facete perstringens, dixit, nemini obscurum esse, eos non Deum, sed purpuram coluisse.] Nacti sumus eamdem nos orationem, sed mutilatam magna ex parte, quod illis careat, quæ spectabant ad Consulatum, nuper per Imperatorem initium. sed satis hic ea, quæ ad argumentum propositum spectant. Cum igitur Imperator ad di- D ctum locum peruenisset Dadastanam, qui Bithyniam diuidit à Galatia, improuiso casu nocte exanimatus inuentus est. Hæc ex Ammiano, [e] qui & subdit: Super cuius obitu dubietates emersere complures. Fertur enim recenti calce cubiculi illiti ferre odorem noxium nequiuisse, vel extuberato capite perijsse succensione prunarum immensa, aut certè ex colluuione ciborum auida cruditate distentus.] Hæc ipse. Sunt qui dicant, vt inter alios Suidas, [f] fungorum quos cœnarat, veneno perijsse.

[d] Socrat. lib. 3. cap. 21. 22.
[e] Ammian. lib. 25.

IOVIANI OBITVS REPENTINVS.

[f] Suid. in Iouiano.

Ceterum ea opinio verior credita est, vt denso prunarum vapore (ad exiccandum enim recens ædificatum parietem, in eius cubiculo incensæ fuerant collocatæ) spiraminum meatibus occlusis, spiritu intercepto mortuus sit; quod & sæpe Romæ nostra ætate audiuimus contigisse. In hanc sententiam S. Hieronymus in epistola ad Heliodorū: Iouianus, inquit, gustatis tantum Imperialibus bonis, fætore prunarum suffocatus est: ostē- E dens omnibus, quid sit humana potentia.] hanc eamdem sententiam ex historicis sequitur Sozomenus. [g] Decessisse vero eum tradit Socrates [h] decimo tertio Kalendas Martias; quod etiam affirmat Eutropius. [i] Quamobrem ipsum imperasse oportuit menses tantum septem & dies viginti. nam (vt dictum est superius) quinto Kalendas Iulij Imperator creatus est. Porro cum ex hac vita migrauit, annum erat ætatis suæ agens trigesimum tertium; quod in primis Ammianus [k] testatur, cui adstipulantur Socrates & Eutropius; ex quibus omnibus Victor redarguitur, dum ait ad quadragesimum proxime peruenisse annum. Sed & in eo pariter corrigendi sunt omnes, qui ipsum Imperatorem non Iouianum appellant, sed Iouinianum: ex antiquorum enim nummorum inscriptionibus manifesti redarguuntur erroris. Fuisse autem Iouianum a Gentilibus ritu patrio relatum inter Diuos, rescripta succedentium Imperatorum huius anni fidem faciunt, in quibus Diuus Iouianus Consul ponitur.

[g] Sozom. lib. 6. cap. 6.
[h] Socrat. lib. 3. cap. 22.
[i] Eutrop. lib. 10.
[k] Ammian. lib. 25. 26.

Ceterum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ceterum ipse Iouianus decedens nullum sui Imperij reliquit heredem, quod improuisa mors de successore cogitare non siuerit: nec quem ex ipsius cognatis eueheret in Imperium exercitus Romanus habebat. nam Varronianus paruulus filius, quem secum Iouianus creauerat Consulem, suscipiendo tanto oneri impar erat; & Varronianus parens iam ante decesserat, vt filium Imperatorem creatum videre non potuerit: Ianuarium vero Præfectũ rebus militaribus per Illyricum, eiusdem Iouiani affinem, absentem exercitus paruifecit; quod Ammianus [a] affirmat; qui & mores eius formamq. describit.

a Ammianus lib. 25. 26.

IOVIANVS IMP. IN QVIBVS DELIQVIT.

Cuius quidem interitus adeo inopinati, si causam ex infenso numine afferre licet (nam diuino arbitrio hæc omnia transigi, nemo negarit) cum illa præcessisse videtur, quam diximus ex Sardiano, quod æque ac Iulianus, Maximum ac Priscum philosophos atque magos coluit, quorum studijs mala omnia in Christianos adeo copiose manarant; tum etiam illud proxime est subsecutum delictum, dum (quod Ammianus tradit) Tarsum cum peruenisset, exornandum Iuliani sepulchrum decreuit, hominis alioqui ne cæspititia quidem sepultura digni. quamobrem paucos post dies e medio sublatus est. Impios enim indignos esse sepulcho, Iosias Rex sanctissimus docuit: [b] nam ædificatione & ornatu sepulchri, probari acta eorum qui ibi reconditi sunt, sententia Domini [c] redditur manifestum. Porro Iouiani corpus ex more curatum, missum esse Constantinopolim, vt inter Augustorum reliquias (nempe in atrio basilicæ Apostolorum) reconderetur, Ammianus tradit.

b Paralip. 34.
c Matth. 23.

VALENTINIANVS IMP. ELIGITVR *d Amm. lib. 26.*

Progresso autem exercitu Nicæam Bithyniæ vsque, comitijsque habitis, frequentiora suffragia in Valentiniani electionem consenserunt: immo (vtar Ammiani verbis [d]) Valentinianus, nulla discordante sententia, numinis aspiratione cælestis, electus est, agens scholam scutariorum secundam, relictusque apud Ancyram, postea secuturus, vt ordinatum est. Et quia nullo renitente, hoc e Repub. videbatur, missis qui eum ocyus admonerent, diebus decem nullus Imperij tenuit gubernacula.] hæc Ammianus. Iam enim olim prodigo quodam sub Imperatore Constantio Imperium Valentiniano prænunciatum fuisse, Nicephorus [e] tradit. Auctor est Suidas, [f] Valentinianum creatum fuisse Imperatorem a Sallustio tunc Præfecto Prætorio: cuius virtutes cum prædicat, & Valentiniani Imperij exordium ad iustitiæ integritatem bene compositum refert, sic ait: Sallustius Præfectus Prætorio Valentinianum designauit Imperatorem, qui cum Imperium suscepisset, edicto proposuit, vt si quis affectus esset iniuria, Imperatorem adiret. Verum nemo questus est. Hic Valentinianus Præposito eunuchorum Rhodano, qui Berenicem viduam iniurijs affecerat, mulieri de illo conquestæ iudicem dedit Sallustium, a quo cõdemnatus Præpositus, cum iudicium illius nihili faceret, ab Imperatore in Hippico crematus est, omnibus Archieunuchi bonis viduæ assignatis. Quo exemplo territi mortales, omni iniuria abstinuerunt.] hucusque Suidas.

e Niceph. lib. 11. c. 1.
f Suid. verb. Sallustius.

Sed antequam ad res gestas Valentiniani vlterius progrediamur, de tempore in primis, quo est acclamatus Augustus, dicendum est. Contigisse quidem eius creationem quinto Kalendas Martij, Socrates [g] auctor est: eumque Pannonium Cibele ortum tradit, patre Gratiano non generis nobilitate, sed propria virtute clarissimo: nam ipse ex non milite miles, atque ex infima militia ad ampliores prouectus ordines (id eius meritis exigentibus) ad sublime fastigium gloriæ est elatus. Fuisse autem ipsi ex eo comparatum cognomentum, vt Funarius diceretur, tradit Victor [h], quod venalitium funẽ portanti quinque milites nequierint extorquere: eoq. merito ascitus in militiam, vsque ad præfecturæ Prætorianæ potentiam conscendit: ob cuius apud milites commendationem, Valentiniano resistenti Imperium esse collatum, tradit Victor.

g Socrat. lib. 4. cap. 1.
h Victor in Valentiniano.

VALENTINIANVS EX CONFESSORE IMP. CREATVS.

At Valentinianum etsi paternum genus minime illustrem reddidit, sed sua ipsius virtus in militaribus functionibus clarum effecit; pietas tamen Christiana, quæ inter alias virtutes in eo potissimum elucebat, apud Deum & homines plurimum commendauit, & post ipsum Imperatorem impium Iulianum euexit; cui ne pareret, militia exui, & exilio relegari delegit. Qui igitur omnia pietati posthabuit, omnia consecutus est munere pietatis: siquidem Christiani milites haud passi sunt, mortuo Christiano Principe, in locum eius Ethnicum subrogari, qui olim idololatra Imperatore necato, nec aliquem deorũ cultorem eidem suffici consenserunt. Ex his plane videas (vt hæc iterum refricemus) malitiæ imbecillitatem. Quippe cum nihil aliud toto sui Imperij tẽpore conatus sit Iulianus, quam deijcere gradu milites Christianos, militiamq. ex cultoribus idolorum stabilire, vt Impe-

Imperij robore penes Ethnicos milites collocato, nulla de cetero spes reliqua esset homini Christiano Imperium capessendi, sicq. ea via apud Gentiles perpetua successione Romanum propagaretur Imperium: tamen cum humana omnia haud humano, sed diuino consilio disponantur; ea omnia quæ impietas ante texuerat fila versutiæ, mox sunt instar aranearum telæ disrupta, adeo vt deorum cultores ab Imperio penitus excluſi fuerint, & Christiani delecti, illi ipsi, quos Iulianus Christiani nominis causa vexarat. in quibus plane illud enituit [a], Non esse sapientiam, neque prudentiam, neque consilium contra Dominum: & quem Deus elegit, frustra ab impijs reprobari. Siquidem simulac ad exercitum se contulit Valentinianus, cum ex more concionem esset habiturus ad milites, oborto tumultu, eorum scilicet, qui indigne ferebant ipsum prouectum ad culmen Imperij; elata tunc ipse prospere dextra (vt ait Ammianus [b]) plena fiducia, seditiosos ac pertinaces increpans, ex insperato compescuit. Quin etiam subiecit quæstioni quosdam nobiles Iuliani quondam amicos, quorum præstigijs sibi tunc repentinum morbum immissum putauit. Testatur id Zosimus [c].

a Prou. 21.
b Ammianus lib. 26.

VALENTINIANVS SEDAT MILITES TVMVLTVANTES.

c Zosim. lib. 4.

Post hæc autem (Ammianus [d] subdit) Valentinianus Nicomediam itineribus citis ingressus Kalendis Martij, Valentem fratrem stabulo suo cum Tribunatus dignitate præfecit. Indeq. cum venisset Constantinopolim, multa secum ipse deuoluens, & magnitudini vrgenti negotiorum iam sese parare considerans; nihil immorandum ratus, quintũ Kalendas Aprilis productũ eumdem Valentem in suburbanum, vniuersorum sententijs concinentibus (nec enim audebat quisquam refragari) Augustum pronunciauit; decoreq. Imperatorij cultus ornatum, & tempora diademate redimitum in eodem vehiculo secum reduxit.] hæc Ammianus. Reprehendunt nonnulli Valentinianum, quod in electione collegæ, affectui potius priuato germanitatis indulserit, quam vtilitati Reipublicæ Christianæ prospexerit, cum (vt aiunt) Arianum hominem asciuerit sibi collegam, qui postea Orientalem Ecclesiam iugi persecutione vexauit. At falluntur hi sane, mea sententia: siquidem quem sciuerat & expertus fuerat confessorem, & imbutũ Catholica fide, consortem assumpsit Imperij. Fidei namque causa ambos, ne Iuliano Imperatori obtemperarent sacrificãti, baltea deposuisse, auctor est Socrates [e]. Sed & vsque ad expeditionem aduersus Gothos paratam, eum Catholicum perseueraſſe, Theodoretus [f] affirmat. Quo autem modo e Catholicorum castris defecerit ad Arianos, suo loco dicturi sumus.

d Ammianus lib. 26.
e Socrat. lib. 4. cap. 1.
f Theod. lib. 4. cap. 1.

VALENS ASSVMITVR COLLEGA IN IMPERIO.

Ascitus igitur ad Imperium Valens nequaquam Arianis fauit; sed quos sciret Catholica fide spectatos, eisdem contulit magistratus: & inter alios Cæsarium fratrem Gregorij Nazianzeni, temporibus Iuliani (vt vidimus) nobilem confessorem, Quæstorem creat. Inter ipsos autem Imperatores, Valentinianum, atque Valentem fuisse certamen, quisnã Cæsarium sibi magis deuinciret, & cuiusnam ille magis amicus & familiaris diceretur, idem Gregorius [g] tradit. Cessit tamen Valentinianus Valenti, quod profecturus ipse in Occidentem, Cappadocem hominem Valenti fratri, cui curam Orientis refusit, magis deberi existimaret. Porro hoc exordio horum Imperij, eum insignitum nobili magistratu Comitatus rerum priuatarum, docet rescriptum ad eumdem hoc anno datum de confiscatione prædiorum, quæ templis fuissent addicta, his verbis:

g Gregor. Naz. orat. in laudem Cæsarij.

CAESARIVS COMES REVM PRIVATARVM.

Imperator Valentinianus & Valens AA. Ad Cæsarium Com. rerum priuatarum.

Vniuersa loca & prædia, quæ nunc in iure templorum sunt, quæq. a diuersis Principibus vendita vel donata sunt, retracta, ei Patrimonio, quod priuatum nostrum est, placuit aggregari. Dat. prid. Non. Februarij. Med.* Diuo Iouiano & Varroniano Coss.] Bene quidem accidit ex diuina dispensatione, vt Cæsarius, qui sub Iuliano, confessionis fidei causa, ab eo discesserat, a Christianis Imperatoribus magno honore reuocaretur in aulã, fieretq. idolorum templorum regia potestate æquissimus iudex & vindex. Legitur quoque apud Ammianum [h] & Zosimum [i], Cæsarium ab eodem Valente Imperatore creatum Constãtinopoli Præfectum Vrbis, hoc ipso anno, quo Procopius tyrannidẽ in Oriente exercere cœpit. sed alium hunc puto Cæsarium a Germano Gregorij: nam ipse in oratione in funere eius habita, tantum testatur, Cæsarium ab Imperatore creatum esse Quæstorem, in eaq. muneris functione permansisse vsque ad obitum, vel saltem vsque ad annum quintum eiusdem Imperatoris, quo Nicæa Bithyniæ, vbi Cæsarius erat, terræmotu collapsa est: nec maiorem aliquem antea functum ipsum esse magistratum, sed ex illo iam (vt ait) ad sublimiorem prouehendum, si vita superstite licuisset.

* Constantinopoli

h Ammianus lib. 26.
i Zosim. lib. 4.

Quinam vero fuerit Imperij Romani status, cum Valẽtinianus Imperator creatus est;

Universidad de Deusto
Biblioteca

STATVS ROMANI IMPERII.

vt ex his quantum intulerit damni impietas temeraria Iuliani, quantumq. salutis per religionem Christianam fuerit consecuta Romana Respublica, possit intelligi: hic primum ex Ammiano rem paucis absoluente in medium adducamus: Hoc, inquit [a], tempore, velut per vniuersum orbem Romanum bellicum canentibus buccinis, excitæ gentes sæuissimæ, limites sibi proximos persultabant. Gallias, Rhetiasq. simul Alemani populabantur. Sarmatæ, Pannones, & Quadi, Rheti, Saxonesq. & Scoti, & Atacitti* Britannos ærumnis vexauere continuis. Austoriani, Mauricæq. aliæ gentes Africam solito acrius incursabant, & Thracias diripiebant prædatorij globi Gothorum. Persarum Rex manus Armenijs iniectabat, &c.] hæc Ammianus, quibus turpem rerum faciem præsentis temporis repræsentat; quam deformiorem reddidit ciuile bellum Procopij proditione conflatum, de quo suo loco proxime acturi sumus. Quibus autem viribus, armisve tot tantaq. ingruentia mala superaturi, & Romanum Imperium Iuliani impietate prostratum restituturi essent, ijdem Christiani itidemq. Confessores Imperatores probe nouerunt: nimirum non nisi Cruce erigenda fore quæ Crucis abdicatione collapsa fuissent: in Cruce enim & Christi nomine omnem ipsos spem & fiduciam collocasse, eorumdem cusa numismata docent, quæ dexteram Principum Cruce, & Christi nomine armatam in Labari signo demonstrant; ac primum Valentiniani numisma quod sic se habet.

[a] Ammianus lib. 26.

* Attacotti

b Num. aur. a Fulvio Vrsino acceptum.

b

Quæ sequitur imago numismatis, Valentis est, habens in Labaro Crucem expressam.

c Num. aur. a Fulvio Vrsino acceptum.

c

Adiecimus alterius eiusdem Valentis numismatis effigiem, Christi nomen in Labaro exhibentis.

d Num aur. ab Angelo Brecntano acceptum.

d

Postquam

VALENS ORIENTI VALENTINIANVS OCCIDENTI PRAEFECTI.

A Postquam autem Valentinianus Valentem fratrem in Imperij collegam assumpsit, vt tum Orientali tum Occidentali pariter languenti Imperio simul consultum esset, illud opportunum (quod videbatur) remedium excogitauit: nimirum vt relicto Valente in Oriente, ipse sese transferret in Occidentem: sicq. fore, vt tumultuantes vndique barbaros coercerent. Eiusmodi itaque consilio inito, partitis inter se exercitibus, eorumq. ductoribus, rebusq. dispositis, percursis Thracijs, vna simul in Pannoniam descendentes, Sirmium peruenere. Inde tandem abinuicem digressi, Valens reuersus est Constantinopolim, Valentinianus vero Mediolanum se contulit. Hæc omnia pluribus Ammianus. Quæ autem post hæc contigerint, suo loco dicturi sumus.

VALENTINIANI SCITE DICTVM.

Quod plane memoria dignum hoc in itinere accidisse Sozomenus [a] tradit, sic se habet: Vbi, inquit, decessit Constantinopoli Valentinianus, perq. Thraciam Romam versus iter
B fecit: Episcopi Hellesponti & Bithyniæ, & alij omnes, qui Filium Patri consubstantialem asserendum putabant, mittunt ad eum pro se Legatum Hypatianum Heracleæ (quod est oppidum Perinthi) Episcopum, oratum, vt sibi de doctrina fidei rite constituenda in vnum conueniendi potestas permitteretur. Qui cum venisset ad Valentinianum, & Episcoporum ei postulata exposuisset: respondet ille: Sibi, qui vnus e laicorum numero erat, non licere se eiusmodi negotijs interponere: Et ideo sacerdotes & Episcopi, inquit, quibus hæc curæ sunt, seorsum per se vbicumque ipsis libitum fuerit, in vnum conueniant. Quo responso ad legationem Hypatiani dato, Lampsaci Concilium cogunt.] hæc Sozomenus. Verum Lampsacenum Concilium anno sequenti sub primo amborum Imperatorum Consulatu gestum esse, Socrates [b] tradit: qui & istud ipsum tempus eiusdem Cōcilij ea quoque chronographia certius reddidit, dum celebratum ait anno septimo post
C Concilium Seleuciæ habitum: est enim is sequens annus, quo de eadem Synodo pluribus agendum erit. Ex hoc itaque elucidato certo tempore Lampsaceni conuentus anni sequentis, Sozomenus [c] erroris arguitur, dum ait, eo itinere, quo Valens fuerat comitatus Valentinianum proficiscentem in Italiam, ipsi Constantinopolim redeunti occurrisse apud Heracleam Legatos missos e Concilio Lampsaceno, afferentes illi eiusdem Synodi Acta. Sed & hallucinatur idem Sozomenus, dum post Concilium Lampsacenum Procopij obortam esse tyrannidem tradit [d]: quem hoc anno inuasisse Imperium liquet.

TEMPVS CONCILII LAMPSACENI.

PROCOPIVS TYRANNVS.

Fuit hic quidem natione Cilix, propinquus genere Iuliano Imp. cui a Iouiano cura delegata fuit deferendi cadaueris eiusdem e Perside vsque Tarsum ad locum sepulchri: qui postquam suprema persoluit cognato suo, discessit: nec visus est (vt ait Ammianus [e])
D perquisitus studio ingenti, nisi multo postea, cum Constantinopoli apparuit subito purpuratus: quod contigit hoc ipso anno, autumnali tempore, vt ex eodem auctore colligitur, dum ait [f], rei gestæ nuncium esse perlatum ad Valentinianum aduentantem Parisios prope Kalendas Nouembris. confirmatur id ipsum, dum idem auctor subdit de Valente, æstiuis iam elapsis caloribus, nuncium de ea re accepisse, cum esset Cæsareæ Cappadociæ. Hic enim ob propinquitatem Iuliani, quem sine liberis esse sciebat, adhuc viuente ipso, ad Imperium anhelabat. quo occiso, increbrescente rumore, eiusdem Iuliani fuisse vltimā voluntatem, vt in Imperium sibi substitueretur Procopius, istud ipsum auidius expetebat. Quamobrem noui Augusti vitans inuidiam, longius recedens, ad dictum tempus vsque delituit: atque opportunam nactus Valentis absentiam, coacto illo progredi ob tumultus Gothicos in Cappadociam, sese pauens licet dubiusq. infudit in Vrbem; vbi a paucis admodum primo, inde vero a vili plebecula acclamatus est velut
E in scenicis ludis Augustus, nemine resistente. Sed eiusmodi leuitas paulatim aucta viribus, in metuendam tyrannidem creuit, adeoq. in arctum postea Valentem constrinxit, vt abijcere purpuram, ac priuatus euadere aliquando decreuerit; fecisseq. nisi fuisset a comitibus impeditus. Habet hæc omnia pluribus Ammianus. Adiutum autem primum omnium fuisse Procopium ab Eugenio eunucho consilio & opibus, auctor est Zosimus [g].

[a] Sozom. lib. 6. c. 7.

[b] Socrat. lib. 4. c. 3. 4. 5.

[c] Sozom. lib. 6. c. 7.

[d] Sozom. lib. 6. c. 8.

[e] Amm. lib. 25.

[f] Idem lib. 26.

[g] Zosim. lib. 4.

Extat oratio Themistij clarissimi philosophi & oratoris, dicta Valenti post debellatū Procopium, nona ordine, nunc primum Latinitati reddita a R. D. Sextilio Episcopo Alexano, habita collatione cum quatuor Vaticanæ Bibliothecæ exemplaribus, licet admodum deprauatis: est ipsa apud me nondum edita. Quod enim prudens philosophus odoratus esset sæuitiam hominis, quæ postea pluribus exemplis innotuit; totus in eo versatus est argumento, vt commender inter alias virtutes potissimum in Imperatore clementiam; & ad eam rem illi persuadendam innumeris propemodū e diuersis locis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

petitis vsus sit rationibus atque auctoritatibus: quod vero e diuinis scripturis, licet alijs fucatum coloribus, mutuatus esse videtur exemplum, vt vendicemus nostra, hic reddendum putauimus: ait enim: Ego aliquando subaudiui Assyriorum picturas id ipsum repræsentantes, nempe, Regis mentem in palma Dei repositam. Et periculum animaduertere oportet, quantum sit ei qui in actionem a Deo alienam prorumpit, cadere ex manu conseruante, &c.] Quis non sentiat Assyrios, quibuscum Hebræi assueuerunt, e Salomonis prouerbijs eam accepisse, quam pictura quoque putauerunt decorandam esse sententiam, vbi ait [a]: Cor Regis in manu Dei, quocumque voluerit inclinabit illud.] De his autem, qui Procopium secuti essent, hæc eadem oratione Themistius: Non enim æquali pœna dignos putasti eos, qui ab initio seditionem consultarunt, & eos qui ab armis abducti sunt, & hos qui se submiserunt illi qui iam vincere videbatur: sed alios condemnasti, alios reprehendisti, cum alijs vero vna doluisti, &c.] At inter hæc & Persici motus & Gothorum progressio haud mediocrem timorem incutiebant.

a Prouer. 21.

A

B

EXPEDITIO GOTHICA.

Ceterum quod ad expeditionem Gothicam pertinet: quoniam eodem ferme tempore Valens Persici tumultus timore perculsus Antiochiam cogitabat: ad coercendos ingruentes Gothos, attingentes collimitia Thraciarum (inquit Ammianus [b]) sufficiens equitum adiumentum & peditum mitti iussit ad loca, in quibus barbarici timebantur incursus.] cum ipse festinans in Syriam, in Bithyniam primo, indeq. profectus in Cappadociam, iamque egressurus Cæsarea, Antiochiam versus, ipso autumnali tempore, de tyrannide Procopij Constantinopoli excitata, per Sophronium Notarium didicit: quando ille consulturus Imperio, posthabita Syria, abijt in Galatiam. Quæ autem hoc anno per Procopium aduersus Valentem feliciter gesta sunt, & sequenti maioribus viribus actitata, idem auctor prosecutus est pluribus vsque ad annum post sequentem, quo tyrannus tandem proditione extinctus est, vt suo loco dicemus. Ex his quoque & illi errare [c] cõuincuntur, qui proscriptionem Episcoporum per Valentem factam, eiusq. accessum Antiochiam, hoc ipso vel sequenti anno recensent, quibus nullũ prorsus fuit Valenti otium ab insecutione Procopij. Plane accidit, vt cum res gestæ temporibus suis minus accurate reddantur, quantumlibet veræ atque exploratæ videri possint, ambiguæ tamen ex ipsa sui confusione fiant. Nos igitur exquisita temporum ratione, cuncta quæ sub Valente in Oriente sunt facta, inferius explicaturi sumus.

b Ammianus lib. 26.

C

c Sozom. lib. 6. cap. 15.

Hoc item ipso anno, eoq. tempore, quo Procopius inuasit Imperium: Maximus philosophus Ephesius, ille qui Iuliano adhuc adolescentulo instillauerat impietatem, & ad obitum vsque eodem veneno nutriuerat, e cuius fonte omnem in Ecclesiam sub Iuliano persecutionem deriuasse creditum est: iussu Valentis Imperatoris merita pœna damnatur, sed a Clearcho Asiæ Proconsule Valentis perneccssario ex insperato liberatur. Rem gestam Eunapius Sardianus [d] eiusmodi narratione prosequitur: Inde Valentinianus, & Valens eius frater, rerũ potiti sunt. Quo tempore Maximus & Priscus simul in custodiã abripiuntur, diuersa longeq. alia acciti vocatione, quam cum a Iuliano fuerant accersiti: illa enim erat theatralis quodammodo, & ad amplos honores facem præferebat: sed in secunda hac periculum prima facie, nedum spes aliqua boni ostendebatur: vsque adeo magnæ & insignis cuiusdam ignominiæ terror oculis offundebat se. Porro Priscus nihil passus mali, & publico testimonio vir bonus declaratus, in Græciam rediit, quo tempore huiusce commentarij scriptor adhuc puer in pubertatis limine constitutus litteris erudiebatur.

d Eunap. Vita philosoph.

MAXIMVS PHILOSOPH. DIRA PATITVR.

D

Maximus vero cum & publice in theatris, & priuatim apud Imperatorem traduceretur validis clamoribus a populo, admirationi etiam sic erat, quod tantas erecto animo perferret ærumnas atque incommoda: grauissimos interim illi cruciatus admouerunt, tantam irrogantes mulctam pecuniariam, cuiusmodi summam homo philosophiæ deditus numquam audisse potuit: suspicabantur namque illum cunctorum opes & fortunas obtinere. Sed mutata sententia posterius, exigua mulcta ei fuit imposita, dimissusq. in Asiam, vt pecuniam, in quam damnatus fuit, dissolueret. Quanta vero sit passus, tragœdiæ modum excedit: neque temere inuenies aliquem voce bona, & alienis malis gaudentem, qui tanti viri miserias & incommoda verbis explicare possit. Nam scaphismus, supplicium Persis vsitatum, præ tormentis huic illatis paruum fuerit. Taceo mulierbria & procacia tortorum ludibria, dum exquisitis pœnis corpus differunt, & vxor primaria femina, quæ præsens erat, mariti fortẽ miseratur. Cumq. modus supplicijs nullus

E

MAXIMI PHILOSOPHI CRVCIATVS.

lus esset, eaq. incrementis augescerent; orauit vxorem, vt medicatam sibi potionem emeret; qua porrecta, a malis eriperetur. Ea vero emit, secumq. allatam cum ille poscret, bibere præoccupat: quam mox exanimatã necessarij & genere proximi sepultura afficiũt: sed Maximus bibere supersedit.] hæc ipse, at quo modo liberatus fuerit, ista subdit:

Hic mihi omnis eloquentia, & quicquid laudum natio poetarum canere possit, inferior fuerit factis Clearchi. Is fuit e Thesprotis oriundus, opulento genere, illustri & secunda fama: qui mutatis iam rebus, Valentiniano ad Occidentis Imperium translato, & Valente extremis inuoluto periculis, nec de Imperio iam, sed de capite & vita periclitante (nam Procopius rebellans cum innumeris copijs vndique vires illius ita carpebat, vt ad pactiones descendere eum compulerit) toti tunc Asiæ cum Imperio præfuit.] & inferius: Ea tempestate nactus Asiam sanam & morigeram Clearchus, inuenit ibi Maximũ quæstionibus admotum, & in equuleo distentum. Postulat hic locus, vt diuinum facinus eloquar (siquidem inexpectatus rei successus iure summo alij nemini acceptus ferendus est, quam Deo.) Nam satellites ille omnes, qui indefessis assiduisq. viri tormentis adhibiti fuerant, maiori vi fugam capere coegit, Maximum vinculis exoluit, corpus curauit reficiendum, suæq. illum mensæ admouit, &c.] Sic igitur opera Clearchi liberatus est Maximus; qui tamen postea (vt suo loco dicetur) magiæ iterum iudicio postulatus, dato capite meritas luit pœnas: licet Eunapius & ipse Ethnicus Ethnici excuset facinus, prædicetq. virtutes. At non Valens tantum, sed & Valentinianus (inquit Zosimus [a]) Maximo philosopho succensebat, criminationis cuiusdam memor, quam ille Iuliani temporibus aduersus ipsum Valentinianum struxerat, quasi propter religionem Christianã ille sacros in ritus impie deliquisset.] additq. eosdem Imperatores infestos fuisse ijs, quos scissent fuisse Iuliano cariores. Certe quidem de Oribasio philosopho ac medico Iuliani, idem qui supra, tradit Eunapius, fuisse proscriptum, atque ad barbaros exulem amãdatum: sed cum apud eos medicæ artis studio summam sibi concilia sset gratiam, fuisse ab ijsdem Imperatoribus postliminio restitutum affirmat.

CLEARCHVS PROCONSVL LIBERAT MAXIMVM.

a Zosim. lib. 4.

Porro sicut Iuliani magos Christiani recentes Imperatores exagitarunt, ita & idololatras pariter insectati sunt, scripta aduersus eos eiusmodi lege ad Secundum Præfectum Prætorio [b]:

b l. 7. de malef. C. Theod.

Ne quis deinceps nocturnis temporibus aut nefarias preces, aut magicos apparatus, aut sacrificia funesta celebrare conetur: Detectum atque conuictum competenti animaduersione mactare, perenni auctoritate censemus. Dat. V. Id. Septembris, Diuo Iouiano & Varroniano Coss.] Huius plane legis meminisse videtur Zosimus, quam in Græcia Prætextati Proconsulis precibus agentis apud Imperatorem Valentinianum fuisse abrogatam, tradit his verbis [c]: Et quia legum quoque promulgationes instituere decreuerat; exorsus ab ipso lare (quod aiunt) nocturna sacra fieri prohibuit. qua lege coercere volebat ea quæ scelerate designarentur. Sed cum Prætextatus, qui pro Consule Græciam administrabat, vir omni virtute præstans, hanc legem diceret vitam iniucundam & acerbam Græcis pariturum, si futurum esset, vt mysteria sanctissima, quæ genus humanum continerent, prohiberentur: peragi ea rite, vi legis suæ cessante, permisit; ita tamen, vt omnia secundum patrias consuetudines, quales ab initio fuissent, perficerentur.] hæc Zosimus de Prætextato, quem vehementissimum fuisse Gentilitiæ superstitionis defensorem ex multis constat, de quibus suis locis dicturi sumus.

LEX ADVERSVS NOCTVRNA SACRA.

c Zosim. lib. 4.

PRAETEXTATVS IDOLOLATRIAE DEFENSOR.

Ceterum inter alia nocturna Gentilium sacra, ritus ille erat, cuius S. Augustinus [d] his verbis meminit: An non sacrificauit, qui imagines idolorum per noctem ludentes (quod Nocturnum vocant) libentissime spectauit? Sacrificauit prorsus, sacrificauit, &c.] Porro Valentinianum Augustum hoc sui Imperij exordio dedisse legem, vt quisque quam vellet religionem coleret, idem ipse in alio a se postea dato rescripto testatur [e]. Haud enim idolorum cultura, quam altas sub Iuliano radices fixisse sciebat, actutum sibi videbatur posse conuelli.

d Augustin. de tempore Barbaric. cap. 4.

e l. 9. de malef. & mathem. C. Theod.

Rursum vero quos arcuisset Iulianus a docendo Christianos professores; ijdem Imperatores Valentinianus & Valens, sancita lege, honorifice reuocarunt, sic rescribentes hoc anno ad Mamertinum Præfectum Prætorio [f]:

PROFESSORES CHRISTIANI RESTITVTI.

f l. 6. de med. & profess. C. Theod.

Si quis erudiendis adolescentibus vita pariter & facundia idoneus erit: vel nouum instituat auditorium, vel repetat intermissum. Dat. III. Id. Ian. * Diuo Iouiano & Varroniano Coss.]

* Ian.

Universidad de Deusto
Biblioteca

IESV CHRISTI ANNVS 365. LIBERII PAP. ANNVS 14. VALENTINIANI VALENTIS IMPP. 2.

ANno Christi trecentesimo sexagesimo quinto, Valentinianus & Valens Augusti creati sunt Consules. Quibus Consulibus (inquit Socrates [a]) septimo scilicet anno post Concilium Seleuciæ sub Constantio Imperatore habitū, Lampsaci ciuitatis in Hellesponto Concilium celebratum est. Porro huius celebrandæ Synodi causa potissima illa fuit, vt horrendas blasphemias editas in Cōstantinopolitano Conciliabulo ab Eudoxio, Acacio, & alijs Arianorum deterrimis, penitus abolerent, fidemq. Antiochenam nouissime Seleuciæ cognitam stabilirent. Qua in re illud primum animaduertendū est, errare Sozomenum, atque ceteros omnes, qui putarunt ciusmodi Concilium a Catholicis, qui fidem Nicænæ confessionis, nempe consubstantialitatem Filij Dei tuerentur, habitum esse, quod liquido constat a Semiarianis esse confectum; ab illis scilicet, qui sic Arianos oppugnarent negantes Filij Dei cum Patre similitudinem atque substantiam, vt tamen nequaquam essent assertores Nicænæ confessionis, qua idem Filius Patri consubstantialis asseritur. Cur autem qui prædicarent diuinam substantiam in Filio, non æque eumdem dicerent consubstantialem; & quinam in his lateret hæresis error, pluribus superiore tomo, atque sæpius dictum est. Quod igitur hi hostes viderentur Arianorū negantium diuinam substantiam atque similitudinem Filij, visi sunt respectu illorum esse Catholici, vt ex Hilario suo loco superius demonstrauimus: inde errandi occasio data est Sozomeno atque alijs pluribus, vt dicerent, a Catholicis celebratum esse Concilium, quod certo constabat aduersus Arianos esse peractum.

[a] Socrat. lib. 4. cap. 4.

CONCILIVM LAMPSACENVM.

Ceterum re vera ab hæreticis ciusmodi habitum esse conuentum, plura sunt, quæ id manifeste declarant: vt illud in primis, quod nequaquam in eo Nicæna confessio cognita atque probata fuit, vt par erat peragi in Synodo Orthodoxorum, prout in alijs omnibus factum vidimus; sed professio Antiochena tantum [b], quam Catholici (vt dictum est superius) vt imperfectam, & quæ haberet fraudem inclusam, respuerunt. Basilius præterea Lampsacenam confessionem inter eas adnumerat, quæ ab hæreticis diuersis in locis editæ sunt; vt cum ait [c]: Numquam ad rerum innouationem consensimus: fides apud nos non alia in Seleucia, alia Constantinopoli, in Zelis alia, & in Lampsaco alia, & alia Romæ.] quæ (vt paulo post dicemus) ab ijsdem edita est coram Liberio, vt communionem Catholicam aucuparentur. Et alibi idem Basilius [d]: Quoties, inquit, fidē exponendo nouarunt? Ancyræ dederunt aliam, Seleuciæ aliam, aliam Constantinopoli, diuulgatam illam, & aliam in Lampsaco postea, & quam dederunt in Nicæa Thraciæ; & iam aliam in Cyzico; de qua etsi reliqua ignoro, hoc tamen audio, quod silentio omisso, Consubstantialis confessione, τὸ κατ' οὐσίαν ὅμοιον, similitudinem quamdam essentiæ circumferunt, & præterea blasphemias contra Spiritum sanctum cum Eunomio conscribunt.] hæc de his, qui Lampsaci & alibi conuenerunt, Basilius.

[b] Socrat. lib. 4. cap. 4.

[c] Basil. epist. 72.

[d] Basil. epist. 82.

CONCILIVM LAMPSACENVM CELEBRATVM AB HAERETICIS.

Attamen quod cogendæ huiusmodi Synodi non erat ille Semiarianorum scopus, vt fidem Nicænam Catholicam impugnarent, sed vt (quod dictum est) execrarentur editam Constantinopoli portentosam illam fidei formulam: hac de causa, tamquam acturi negotium Catholicæ fidei, quos possent ad Lampsacenum conuentum aduersus Eudoxiū & eius sectatores, conuocare conati sunt, immo & alios accersere, etiam si non essent Episcopi, sed insignis nominis viri, vt Basilium Magnum adhuc inter monachos in Ponto degentem. testatur enim id ipse de se ad Eustathium Sebastenum scribens (erat hic omnium ferme antesignanus, qui Lampsaci conuenerunt) Me Lampsacum, inquit [e], cum pluribus compressuri Episcopi aduocastis. Nonne de fide erant sermones nostri? Nonne per omne id temporis disputanti mihi contra hæresim, præsto erant Actuarij tui? Non mecum erant toto illo tempore germanissimi tui discipuli? Cum fratrum contubernia due dicens & audiens quæ ad Deum pertinent: an non euidentes illic animi cogitationumq. mearum notas & indicia exhibui?] hactenus Basilius ad sui defensionem, quod adhuc monachus ab hæreticis hæresis infamaretur. sed de his inferius pluribus.

CATHOLICI QVOQVE VOCATI AD CONCILIVM LAMPSACENVM.

[e] Basil. epist. 79.

Quot autē Episcopi conuenerint Lampsaci, nusquam expressum memini me reperisse.

Ceterum

Ceterum quod ingruerent bella ciuilia, haud adeo frequentem fuisse conuentum possumus existimare. quod & illud quoque demonstrare videtur, dum non vno tantum in loco eiusdem factionis Episcopis in vna Synodo coire concessum fuit, sed diuersis in locis ab ijsdem sunt eadem actitata, vt proxime dicturi sumus. Quid vero in Lampsaceno Concilio actum sit, Sozomenus docet his verbis [a]: Lampsaci Concilium cogunt: atque vbi ad bimestre spatium de rebus fidei deliberatum est; tandem decernunt, acta Constantinopoli, opera ac studio Eudoxij & Acacij cum suis sancita, abroganda esse: deinde formulam fidei, quam velut ab Episcopis Occidentalibus editam explodendam protulerant, quosdamq. ad eidem subscribendum impulerant, facto promisso, quod opinionem eorum, qui Filium Patri dissimilem prædicant, penitus reijcerent: cui promisso neutiquam steterunt. Tum doctrinam illam ratam fore, quæ Filium Patri substantia similem asserit: nam adiectionem huius vocis, Similis, ad planam personarum distinctionem necessariam esse. Porro formulam fidei in consecratione Ecclesiæ Antiochenæ editam, & Seleuciæ omnium Episcoporum consensu confirmatam, in omnibus Ecclesijs tenendam. Quin etiam, vt qui ab ijs, qui Filium Patri dissimilem asseuerabant, abdicati essent, suas ipsorum sedes, vtpote Ecclesijs per nefas electi, denuo reciperent. Quod si quis eos insimulare vellet, pari periculo obnoxium fore: Iudicesq. constitui Episcopos tum illius gentis Orthodoxos, tum alios, qui ex finitimis prouincijs ad eam ipsam conuenirent Ecclesiam, in qua testes sunt rerum a singulis in vita gestarum.] hæc fuisse in Synodo decreta, Sozomenus affirmat [b]. eadē quoque Socrates paucis his: Lampsaci in vnum conuenientes, ibi simulac fidei formulam Antiochiæ olim editam de integro iam confirmauerant (eidem etiam Seleuciæ dudum subscripserant) illam quæ Arimini iampridem ab Episcopis, qui consentientem de religione habebant opinionem, expositā fuit, anathemate condemnarunt. Rursusq. contra Acacium & Eudoxium, vtpote iure abdicatos, tulere sententiam.]

QVID ACTVM IN SYNODO LAMPSACENA.

[a] Sozom. lib. 6. cap. 7.

[b] Socrat. lib. 4. cap. 4.

Quæ (inquit Sozomenus [c]) cum decreuissent, & Eudoxianos non vocassent solum, verum etiam locum illis dedissent pœnitentiæ; hiq. tamen minime obtemperarent: decreta omnibus vbique Ecclesijs significarunt. Ac quoniam suspicabantur (vti erat certe verisimile) Eudoxium aulam Imperatoris ad suis partibus fauendum inducturum, atque ipsis calumniam intentaturum: statuerunt eius conatum præuertere, & Acta Lampsaceni Concilij Imperatori indicare: quod & fecere, &c.] Errat tamen (vt dictū est) auctor, dum subdit, Legatos Synodi ad Valentem missos ei occurrisse, cum relicto fratre rediret Constantinopolim: nam ea præterito anno contigerunt, hæc autem præsenti, tempore belli excitati inter Procopium & ipsum Valentem. Consultius itaque Socrates de Eudoxio ait [d]: His rebus, *Lampsaci scilicet*, in Synodo statutis Eudoxius Constantinopolis Episcopus nullo modo refragari potuit: nam bellum, quod a populo, duce Procopio, iam concitatum erat, impedimento fuit, quo minus se de illis vlcisceretur. Quapropter Eleusius Cyzici Episcopus (erat hic Eudoxio & Acacio aduersarius) vna cum suis tum superiores partes adeptus, ad aliquod temporis spatium dogma illud, quod a Macedonio eius auctore nomen inuenit, quodq. tunc paulo ante in Concilio Lampsaceno multo euidentius omnibus patefactum fuit, propugnauit. Istud Concilium causam quidem fuisse arbitror, cur Hellespontus (est enim Lampsacus in angusto Hellesponti sinu posita) tanta Macedonianorum frequentia abundaret. Hoc quidem Concilium talem habuit exitum. hucusque ipse: ex quo sane & illud redditur exploratum, præter confessionem Antiochenam ibi professam, additam ibidem fuisse ab ijsdem Semiarianis Spiritus sancti Diuinitatis ex sententia Macedonij negationem. Quæ vero tum a Legatis Synodi, tum ab Eudoxio gesta esse cum Valente Imperatore Sozomenus tradit, ea omnia contigisse anno sequenti post extinctum Procopium, constat. siquidem hoc anno absque vlla temporis intermissione Valens acerrime a tyranno vexatus est, atque ad vltimum ferme discrimen adductus.

[c] Sozom. lib. 6. cap. 7.

DAMNATVR EVDOXIVS CVM SVIS.

[d] Socrat. vbi sup. c. 4.

MACEDONII HAERESIS INVALESCIT.

Porro qui Lampsaci conuenere Episcopi, illud quoque præstitere, vt quæ ab ipsis statuta essent, ad aliarum Ecclesiarum suæ communionis Episcopos missa, ab ijsdem confirmarentur. Illi enim diuersis in locis itidem tunc temporis coeuntes, ex eorum sententia qui conuenerant Lampsaci, communi omnium consensu scripsere synodales epistolas ad Occidentales Episcopos, deferendas per Legatos ad hoc ipsum delectos; qui nomine omnium omnes pariter Occidentalis Ecclesiæ, ac præcipue ipsum Romanum Antisti-

LEGATIO EX CONCILIO LAMPSACENO.

tem

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem conuenirent, a quo & Catholicam communicationem expeterent, immo fallacijs ad hoc compositis extorquerent. Ceterum quod ad legationis huius tempus pertinet; equidem perperam recensetur a Socrate [a] sub Consulatu Valentiniani & Valentis secundo, tertio ab hinc anno. Nam si ex Synodo Lampsacena missa est legatio atque litteræ scriptæ, quam ipsorum assertione constat hoc anno fuisse celebratam, nec vltra bimestris temporis spatium perduraſſe: quonam pacto, quæso, accidere potuit, vt post triennium ex Concilio Lampsaceno legatio missa sit? Nec est quod dici possit, aliarum Synodorum, quarum mentio in libello legationis est, tempus ad triennium esse dilatum: cum constet ad illud tempus nequaquam Liberium peruenisse, sed Damasum Romanæ Ecclesiæ præfuisse Pontificem, sequenti anno ipso Liberio ex hac vita subducto. Itaque vel hoc anno, vel sequenti ad summum, ante Liberij tamen obitum, hanc legationem missam Romam, affirmare necesse est. B

[a] Socrat. lib. 4. cap. 12. LAMPSACENA LEGATIONIS.

Mirum dictu: qui Lampsaci, alijsq. in locis eiusdem factionis conuenerunt Episcopi, facinus excogitant temerarium atque pudendum. Cum enim complures ex illis, qui in Concilio Lampsaceno damnassent Eudoxium; ijdem vero, quod olim in Concilio Constantinopolitano eidem obsecuti fuissent, ob eam causam suis ipsorum sedibus a Catholicis priuati essent, vt inter alios Eustathius Episcopus Sebastiæ minoris Armeniæ, qui ob communicationem cum Eudoxio, a Concilio Melitinensi fuerat sede depositus, vt S. Basilius [b] tradit: hi, inquam, vt sedes, quibus iuste priuati erant, recipere possent, viam illam adinueniunt, vt simularent se esse Catholicos, fideiq. Nicænæ obseruantissimos; libellūq. offerrent Liberio Romano Pontifici; cuius auctoritate in suas ipsi restituerentur Ecclesias. Deliguntur ad hoc Legati, qui tum e Synodo Lampsacena, tum ex alijs eodem tempore conuocatis, in Occidentem ad Romanum Pontificem proficiscerentur; quo coram ipso edita nomine omnium fidei confessione Catholica, tum ipsius, tum omnium Occidentalium Episcoporum communicationem aucuparentur, nec non etiam gratiam inirent cum Imperatore Valentiniano in Gallijs tunc in expeditione agente: quorum tāto fulti præsidio, nihil esset quod timerent Eudoxium Constantinopolitanum Episcopum, acerbissimum hostem.

VAFRVM CONSILIVM HAERETICORVM.

[b] Basil. epist. 74.

Quod igitur probe scirent, nullam vmquam se a Romano Pontifice extorturos fore communicationem, nisi cum Nicænæ fidei confessione: improbe illud statuunt, vt ad tempus mentiantur se esse Catholicos, rectamq. fidem afferant, quam nec si vellet posset Liberius ipse reijcere. His igitur in hunc modum dolose compositis, mercibus fraudum onusti Legati nauigant in Occidentem, delecti illi quidem ex omnibus qui essent omniū audaciſſimi, & ad fingendum maxime præ ceteris comparati. Fuerunt hi Eustathius, Theophilus, & Siluanus, de quibus Socrates [c]: Itaque Eustathium Sebastiæ Episcopum, qui sæpenumero abdicatus fuisset, Siluanum Tarsi Ciliciæ, & Theophilum Castabalorū vrbis Ciliciæ mittunt; illisq. in mandatis dant, vt cum Liberio neuti quam de fide dissentiant, sed communicent cum Ecclesia Romana, fidemq. Consubstantialis ratam faciāt. Isti cum litteris eorum qui Seleuciæ de fide dissenserant, ad veterem vrbem Romam se conferunt: cum Imperatore minime colloquuntur (erat enim in Gallia in bello contra Sauromatas gerendo occupatus) sed Liberio litteras offerunt. Ille eas recipere noluit: nam eos sectæ Arianæ fautores esse dixit, & propterea ab Ecclesia non posse recipi, vtpote qui fidem Concilij Nicæni abrogassent. Cui illi respondent, se pœnitentia adductos, veritatem agnouisse: fidem eorum, qui Filium Patri dissimilem esse docent, iampridem reiecisse: Filium in omnibus Patri similem confiteri; atque illam vocem, Similem, nihil a voce, Consubstantialis discrepare. Quæ cum dixissent, Liberius postulat ab eis, vt opinionis suæ declarationem scriptis mandarent. Illi libellum ei obtulere, in quo verba in fidei formula Nicææ edita comprehensa fuere perscripta. Epistolas, quas pactis conuenis ab vrbe Smyrna, quæ est in Asia, a Pysidia, Isauria, Pamphilia, & Lycia scripserunt, hoc loco citare, ne sim longus, non est consilium. Libellus autem, quem Legati cum Eustathio missi Liberio dederunt, ita se habet: C

LEGATI AD LIBERIVM PAPAM MISSI.

[c] Socrat. lib. 4. cap. 12.

LIBELLVS FIDEI LEGATORVM AD LIBERIVM PAPAM.

Domino fratri & collegæ nostro Liberio, Eustathius, Theophilus, & Siluanus in Domino salutem. Vt omnem occasionem insanæ hæreticorum confidentiæ, qui Ecclesiæ Catholicæ graues afferunt offensiones, omnino adimamus: Concilia Episcoporum recte de religione sentientium, quæ Lampsaci, Smyrnæ, alijsq. varijs in locis aliquando habita fuerunt, nostro approbamus consensu. Atque quo magis constet nos eisdem assentiri, hanc D

A hanc obimus legationem; litterasq. ad tuam benignitatem, & ad omnes alios Episcopos Italiæ, aliarumq. regionum ad Solem occidentem vergentiū attulimus: ex quibus planum fiet, nos fidem Catholicam tenere, seruareq. quæ in sacrosancto Concilio Nicæno, temporibus beati Constantini Imperatoris, a trecentis decem & octo Episcopis confirmata fuerit, atque adeo inuiolata stabilisq. vsque ad hodiernum diem perpetuo permanserit: in qua vox, Consubstantialis, ad peruersam Arij doctrinam expugnandam, sancte riteq. posita est. Nam propriarum manuum subscriptionibus plane confitemur, nos non aliter atque illos Patres, quos diximus, sentire; sed eamdem fidem cum illis & antehac seruasse, & iam seruare, & ad extremum vsque spiritum seruaturos esse: Arium autem, impiam eius doctrinam, discipulos, opinionis fautores, quin etiam omnem hæresim Sabellij, omnes Patropassianos, Marcionistas, Photinianos, Marcellianos, & Pauli denique Samosateni sectatores penitus condemnare. Istorum doctrinæ, omnibus idem cum illis sentientibus, omnibus etiam hæresibus, quæ sacrosanctæ fidei prædictæ a sanctis Patribus pie & Catholicæ in vrbe Nicæna expositæ aduersantur, itemq. fidei formulæ in Concilio Ariminensi recitatæ, vtpote fidei sancti Concilij Nicæni, quam diximus, prorsus repugnanti (cui quidam dolo & quorumdam periurio, propter nomen vrbis Nicææ, quæ est in Thracia, fraudulenter inducti Constantinopoli subscripserunt) nominatim anathema indicimus. B

Fides autem tum nostra, tum eorum quos supra diximus, quorumq. legationem obimus, est hæc quidem: Credimus in Deum Patrem omnipotentem, omnium rerum & visibilium & inuisibilium effectorem. Et in vnum vnigenitum Deum, Dominum Iesum Christum Filium Dei, genitum ex Patre, hoc est ex substantia Patris: Deum de Deo, lumen de lumine: Deum verum de Deo vero: genitum, non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt, siue quæ in cælo, siue quæ in terra. Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit, & incarnatus est, & homo factus est: passus est, & resurrexit tertia die. Ascendit ad cælos, & venturus est iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritum sanctum. Illis autem qui asserunt, tempus aliquando fuisse, cum non esset; aut non ante fuisse, quam natus esset; aut ex ijs quæ non sunt, constare; aut ex alia, quam ex Patris substantia, vel essentia, constare; aut Filium Dei posse conuerti & mutari; anathema indicit Catholica & Apostolica Ecclesia.] hæc fuit horum plenissima Catholicæ fidei confessio, cui mox adiecerunt subscriptionem ijdem Legati his verbis: Ego Eustathius Episcopus vrbis Sebastiæ, Theophilus & Siluanus, Cōcilij Lampsaceni, Smyrnensis, & ceterorum Legati huic fidei nostræ declarationi manibus nostris, nostraq. ipsorum voluntate subscripsimus. Quod si quis post hanc fidem a nobis expositam, aut contra nos, aut contra illos qui nos miserunt, aliquod crimen adduxerit; cum tuæ sanctitatis litteris ad Orthodoxos Episcopos, quos tua pietas probauerit, veniat, & coram illis nobiscum de eo discepter; & si quid offensum esse constiterit, in auctorem illius vindicetur.] At non tantum ipsi subscripsere Legati, sed & suæ ipsorum subscriptioni nomina quoque subiecerunt Episcoporum, a quibus missi eorum nomine legatione fungebantur: quod testantur Liberij litteræ ad eosdem redditæ. Ac isto libello (subiungit Socrates) Liberius Legatos tamquam sponsione obstringens, in communionem recepit, datisq. illis litteris, dimisit.] Porro ex recitato modo libello Liberio a Legatis dato, satis perspicue demonstratur, illum scriptum esse ante persecutionem a Valente in ipsos Semiarianos atque Catholicos excitatam: siquidem nulla prorsus in ea mentio persecutionis habetur, cuius primum omnium meminisse oportuisset. Sed iam Liberij litteras redditas ad Orientales, a Socrate descriptas, hic recitemus. C D E

CONFESSIO FIDEI CATHOLICAE.

Dilectis fratribus & collegis Hypatio *, Cyrillo, Hyparchio *, Vranio, Heroni, Elpidio, Maximo, Eusebio, Eucarpio, Heortasio, Seuero, Dydimioni, Brettanio, Callicrati, Dalmatio, Aedesio, Eustachio, Ambrosio, Gelonio, Pardalio, Macedonio, Paulo, Marcello, Heraclio, Alexandro, Adolio, Marciano, Stenello, Ioanni, Macario *, Charisio, Siluano, Photino, Antonio, Ayto, Celso, Euphranori, Meletio, Patricio, Seueriano, Eusebio, Eumolpio, Athanasio, Diophanto, Menodoro, Diocli, Chrysampelo, Neoni, Eugenio, Eustachio, Callicrati, Arsenio, Eugenio, Martyrio, Hieracio, Leontio, Philagrio, Lucio, & omnibus in Oriente Orthodoxis Episcopis, Liberius Episcopus, Italiæ, & alij Occidentis Episcopi, in Domino semper salutem.] hæc nomina ipsi libello fidei a Legatis dato erant appositа.

* Hythio
* Hyparechio
* Macarī

LITTERAE LIBERII PAP. AD ORIENTALES.

Vestræ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vestræ litteræ, fratres dilecti, lumineq. fidei illustrati, de pace & concordia Ecclesiæ A
per honoratissimos fratres & Episcopos Eustathium, Siluanum, & Theophilum ad nos
perlatæ, nobis maximam maximeq. optatam lætitiam attulerunt. Id adeo in primis,
quod vestras sententias & opiniones, tum cum mea, qui infimus omnium sum, tum cum
aliorum Episcoporum Italiæ, ceterarumq. omnium regionum versus Occidentem, sen-
tentijs consentire concordareq. ostenderunt, atque adeo confirmarunt. Hanc autem Ca-
tholicam & Apostolicam fidem agnoscimus, quæ vsque a Concilio Nicæno hactenus in-
tegra stabilisq. permansit. Hanc illi ipsi Patres se habuisse confessi sunt: atque adeo mi-
ra alacritate & gaudio completi, omnia absurde opinionis vestigia, omnesq. eius quasi
scintillas relictas sustulerunt. Hancq. fidem non solum apud populum concionando, ve-
rum etiam sedulo scribendo, omnibus proposuerunt. Cuius quidem exemplar his lit-
teris necessario subiungendum duximus, ne qua hæreticis ad insidias tendendas relicta B
sit occasio: quam quidem nacti, deintegro faces suæ maleuolentiæ in Ecclesiam inten-
tent; magnaq. dissidiorum incendia (vt illis in more positum est) exuscitent. Nã & hoc
ipsum confitentur honoratissimi fratres nostri Eustathius, Siluanus, & Theophilus: ni-
mirum & se ipsos & vestram charitatem semper hanc fidem seruasse, & ad extremũ vitæ
diem seruaturos esse; videlicet quæ fuerit a trecentis decem & octo Episcopis Orthodo-
xis in vrbe Nicæa probata, quæq. & perfectam complectatur veritatem, & hæreticorum
multitudini ora obturet, eorumq. doctrinam penitus euertat. Neque enim tam ingens
Episcoporum numerus fortuito, sed Dei nutu & voluntate ad furorem Arij comprimen-
dum coactus est. Immo vero eorum numero beatus Abraham tot hominum millia per
fidem profligauit. Quæ quidem fides vi & nomine Consubstantialis, comprehensa, tam- C
quam propugnaculum firmum & inexpugnabile, omnes impetus & nefarias pestiferæ
opinionis Arij machinas retundit, reprimitque.

QVID GESTVM IN CONCILIO ARIMINENSI.

Et quamquam nequam & scelerati Ariani effecere, vt omnes Episcopi Occidentis Ari-
mini in vnum cogerentur, quo ibi vel persuasione, vel (vti verius dicam) Imperatoris au-
ctoritate, illud quod erat ad summam cautionem in fidei formula positũ, aut tollerent,
aut peruerse inficiarentur: nihil hac fraudulenta molitione omnino profecerunt. Nam
omnes illi fere Episcopi, qui Arimini conuenerant, quiq. vel fallacibus inescati illece-
bris, vel vi compulsi, a fide tum quidem desciuerant: nunc tamen ad sanam mentem re-
uersi, fidei formulæ ab Episcopis Arimini conuocatis editæ anathema denunciarunt, &
fidei Catholicæ & Apostolicæ Nicææ confirmatæ subscripserunt, & nobiscum iam vna
communicant: Omnes illi, inquam, in præsentia maximo iracundiæ æstu contra dogma D
Arij, eiusq. discipulos exardescunt. Quam rem vestræ charitatis Legati cum explorate
cognitam planeq. perspectam haberent, suæ ipsorum subscriptioni vestra etiam nomina
adiunxere. Ario autem & decretis Arimini contra fidem Nicææ stabilitam sancitis
(quibus item vos per versutas blanditias in fraudem inducti cum iureiurando adhibito
subscripsistis) anathema edixere.

CONCORS FIDES CATHOLICA OCCIDENTALIVM.

Quapropter nobis videbatur consentaneum, litteras ad vestram charitatem perscri-
bere, vobisq. iusta & æqua petentibus opem ferre: præsertim cum per confessionẽ ve-
strorum Legatorum perspicue intelligeremus, Episcopos Orientis ad sanam sinceramq.
mentem reuersos, cum Orthodoxis Occidentis Episcopis in fide concordare. Neque
vos ignorare volumus, & blasphemias Arimini contra Filium Dei diuulgatas, iam etiam
ab his, qui tum videbantur fraudulenter & repentino impetu a veritate tamquam abre- E
pti, anathemate damnari, & fidei Concilij Nicæni concordi animorum voluntate ab om-
nibus assensum esse. Quin etiam per vestras litteras omnes certiores fieri debent, vt qui
per fraudem a recta fide abducti fuerint, iam tandem ex cæca hæresis caligine ad clarum
diuinumq. lumen libertatis Catholicæ regrediantur. Qui quidem si post hoc Concilium
letale pestilentis doctrinæ venenum euomere noluerint, omnesq. Arij blasphemias ex
animis suis radicitus euellere, atque adeo illis anathema indicere: scient se pariter cum
Ario & eius discipulis, cum alijs serpentibus, vtpote Sabellianis, Patropassianis, & alte-
rius hæreticæ prauitatis cuiuscumque modi sectatoribus a communione Ecclesiæ, quæ
filios adulterinos non recipit, tamquam fœderis & societatis expertes omnino exclusos
esse. Deus vos, fratres carissimi, diu seruet incolumes.] hactenus Liberij Papæ litteræ ad
Orientales; quibus significabatur, ijsdem, vt Catholicis, Catholicam ab omnibus im-
pertiendam esse communionem.

Ceterum

A Ceterum non has tantum pacificas seu communicatorias litteras Liberius Papa Lega-
tis dedit, sed & alias etiam, quibus Apostolica præcipiebatur auctoritate, vt ijdem qui
fuerant antea expoliati sedibus, post professionem fidei Catholicæ habitam suis ipsorum
restituerentur Ecclesijs: quarum quidẽ auctoritate suas singuli receperunt sedes Episco-
pales. Tanta enim inerat auctoritas Romano Pontifici, vt quantumlibet suspectos ho-
mines, & qui hactenus inhæsissent hæreticis; iam Catholicos redditos, eiusdem Roma-
ni Episcopi arbitrio, nemo eos recipere detrectaret. Meminit S. Basilius de ijsdem Liberij
Papæ litteris, quibus & præcipiebatur, vt inter alios ipse Legatorum primarius Eusta-
thius reciperetur in suam Ecclesiam Sebastenam: qui, eisdem ostensis in Concilio Tya-
nensi in Cappadocia, confestim suam recepit Ecclesiam. Porro idem Basilius [a] aperit ve-
B ternosi hæretici vafrum consilium in surripiendis hisce a Liberio Papa litteris. sed de his
agemus paulo post, cum de Concilio Tyanensi sermo erit. Equidem Eustathius se tunc
habuit tamquam mimus in scena, dum vna cum suis Catholicam personam induens,
habitus vbique est Catholicæ fidei professor atque defensor: cum ita Apostolica auctori-
tate suffultus, quocumque pergeret, Synodos cogeret, Nicænamq. fidem probandam
omnibus anteponeret.

LIBERIVS ALIAS LITTERAS DEDIT DE RESTITVTIONE EPISCOPORVM.

[a] Basil. epist. 74.

Quidnam vero redeuntes, inter alia loca, in Sicilia Legati egerint, Socrates declarat
his verbis [b]: His, inquit, acceptis litteris, Legati cum Eustathio in Siciliam proficiscuntur:
vbi Concilio Episcoporum Siculorum conuocato, coram illis similiter fidẽ Consubstan-
tialis se seruare confitentur: fideiq. formulam in Concilio Nicæno confirmatam, ra-
tam faciunt. A quibus cum litteras in eamdem cum epistola Liberij sententiam perscri-
ptas ad Episcopos qui eos miserant, accepissent, recta reuerterunt. Illi, epistola Liberij
C accepta, Legatos ad Episcopos cuiusq. ciuitatis, qui fidem Consubstantialis defendebant,
oratum mittunt, vt omnes ex vno animorum consensu Tarsum Ciliciæ, tum ad fidem
Nicæni Concilij confirmandam; tum ad omnem contentionem, quæ post illud in Ec-
clesia oriebatur, dirimendam, commearent. Quod quidem fortassis factum fuisset, nisi
Eudoxius sectæ Arianæ Episcopus, qui tum gratia apud Imperatorem plurimum pote-
rat, obstitisset: qui propter Concilium editum permagna iracundiæ flamma incensus il-
los grauissimis affecit incommodis. Macedonianos vero per Legatos, quos miserunt,
cum Liberio communicasse, fidemq. Concilij Nicæni ratam fecisse, Sabinus etiam in li-
bro suo, De collectione rerum in Concilijs gestarum, perspicue declarat.] hactenus So-
crates. at id de inita gratia Eudoxij cum Valente postea contigit, vt ex Theodoreto suo
loco dicemus.

CONCILIVM HABITVM IN SICILIA.

[b] Socrat. lib. 4. cap. 11.

D Antequam autem res ab eis gestas vlterius prosequamur, deque Concilio Tyanæ in
Cappadocia ea de causa habito agamus; reliqua, quæ eiusdem legationis tẽpore in Oc-
cidente sunt gesta, ordine prosequamur. Constat ex litteris Illyricorum Episcoporum,
Eustathium legatum cum suis ad eos quoque in itinere profectum esse, atque pariter si-
cut Romæ & in vniuersa Italia fecerat, fidem Catholicã prædicasse. Quod igitur visi es-
sent Legati rem serio agere, Liberius Papa magnam inde sibi fiduciam comparauit, vt
vniuersus Christianus orbis sub vna fide Catholica, ipsaq. professione Nicæna, Ariana
hæresi procul ejecta, redigi posset. Qui & ad id ipsum perficiendũ haud impigre labora-
uit, sed omnes plane Apostolicæ functionis neruos contendit: nam non satis sibi visum
Romæ ea de causa Synodum agere; sed & Legatos tum ad Illyricos, & inde ad Asianos
perducendos, tum in Gallias misit, & ad alias Occidentis prouincias, ex more, vt de fide
E Catholica Orientalium ad Ecclesiam redeuntium vniuersam Occidentalem Ecclesiam
redderet certiorem: quod & factum est, antequã Legati remearent in Orientem. Etenim
Sozomenus [c] tradit, eosdem Legatos redeuntes in Orientem tulisse secum litteras ab Epi-
scopis Italiæ, Galliæ, Africæ, & Siciliæ. Tunc autẽ per Liberium ad Illyricæ Ecclesiæ Epi-
scopos, necnon ad Asianos Legatus est missus; fuit hic (vt ipsorum declarant litteræ) El-
pidius Romanæ Ecclesiæ presbyter, & fortasse ille ipse Elpidius, qui cum Philoxeno alias
missus est Legatus a Iulio Papa ad Arianos in Orientem. Quid vero per eumdem Apo-
stolicæ sedis Legatum in Illyrico actum sit, litteræ Synodales in ipsorum conuentu ab
eisdem conscriptæ significant, quas recitat Theodoretus, sed confuso plane rerum gesta-
rum ordine, dum eas post ordinationem S. Ambrosij Episcopi Mediolanensis perperam
collocat; quas hoc tempore Eustathianæ legationis datas esse, eædem litteræ aperte de-
clarant. ipsa autem synodalis epistola sic se habet [d]:

LEGATIO AD ILLYRICOS.

[c] Socrat. lib. 6. c. 12.

[d] Theod. lib. 4. cap. 8.

Episcopi

LIBERIVS PRO FIDE CATHOLICA NA VITER AGIT.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ILLYRICORVM EPISCOPORVM EPISTOLA SYNODALIS.

Episcopi Illyrici, Ecclesijs Dei, & Episcopis diœceseos Asianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, & Pacatianæ, in Domino S. A

Cum in vnum essemus coacti, & diu multumq. de salutari verbo disceptatum esset; tandem confirmauimus, Trinitatem consubstantialem esse, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum. De qua re consentaneum videbatur litteras ad vos perscribere, non captiose & vafre ea quæ ad cultum Trinitatis pertinent, tradendo, sed cum humilitate animi de illis decernendo. Has nostras litteras misimus per dilectum fratrē nostrum & collegam Elpidium presbyterum. Est quidem litteris proditum, non in epistola nostra manuscripta, sed in libris Saluatoris nostri Iesu Christi [a]: Ego sum Pauli, ego vero Apollo, ego Cephæ, ego Christi: Numquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? Atque nostra modestia his potuisset esse contenta, vt nullas omnino litteras ad vos scriberet: quippe cum vestra prædicatione, qua Spiritum sanctum a Patre & Filio B separatis, tantus terror omnibus prouincijs, quæ a vobis administrantur, iniectus sit. Itaque coacti sumus dominum & collegam nostrum Elpidium cum litteris Roma, quæ est caput Imperij, ad vos mittere, vt discat, vtrum vestra prædicatio ita se habeat, an non. Nam qui opinantur Trinitatem non esse consubstantialem, anathema sunto. Et si quis cum huiusmodi communicare deprehensus sit, anathema esto. His autem qui prædicant Trinitatem consubstantialem esse, regnum cælorum paratum est. Quare obsecramus vos, fratres, ne aliud doceatis, neve aliud opinemini; sed prædicetis perpetuo Trinitatem consubstantialem esse, quo possitis hæredes regni Dei effici.

a 1. Cor. 8.

ALIA DECRETA SYNODI ILLYRICAE.

Dum hac de re scriberemus ad vos, commonefacti sumus, vt in his nostris litteris scriberemus etiam de Episcoporum, collegarum scilicet nostrorum institutione: vt si quo modo fieri queat, e magistratibus qui probata spectataq. fide fuerunt, Episcopatu fun- C cturi, cooptentur: sin autem tales non reperiantur, e sacerdotum collegio. Ad eumdem modum tum presbyteri, tum diaconi de ordine sacerdotali sumantur, vt omni ex parte inculpati sint, minime vero de curia aut militum ductoribus. Atque propterea non erat animus ad vos pluribus scribere, quod vnum omnium nomine ad vos misimus dominum & collegam nostrum Elpidium, vt accurate discat, vtrum vestra prædicatio ita se habeat, vti a domino & collega nostro Eustathio accepimus. De cetero, fratres, tametsi dudum in errore versati estis; tamen vetere homine deposito, nouum induite. Atque idem ipse frater & collega noster Elpidius docebit vos veræ fidei prædicationem, nimirum quod S. Trinitas consubstantialis est, & Deus Pater cum Filio & Spiritu sancto sanctificatur & glorificatur: & quod Pater in Filio existit, & Filius in Patre vna cum Spiritu sancto in omnem æternitatem. D

FIDEI PROFESSIO.

Qua re perspicue declarata, poterimus vere confiteri sanctā Trinitatem consubstantialem esse, vti formula fidei olim in Concilio Nicæno edita vult: quam etiam Patres nostri confirmarunt. Itaque hac fide prædicata, poterimus scelesti dæmonis retia euitare: quo represso, copia erit cum nos per litteras ad pacem conciliandam mutuo salutandi, tum vitam quietam tranquillamq. degendi. Proinde scripsimus ad vos, vt Arianos, qui sunt Concilij sententia abdicati, possitis cognoscere: qui quidem neque Filium Dei ex Patris essentia constare, neque Spiritum sanctum confiteri volunt: quorum nomina subiunximus, Polychronius, Telemachus, Faustus, Asclepiades, Amantius, Cleopater. Atque hæc quidem ad hunc modum acta sunt, ad gloriam Patris & Filij & Spiritus sancti in sæcula sæculorum, Amen. Vos ad multorum annorum curricula optamus in Domino Patre & Filio Saluatore nostro Christo, cum sancto Spiritu, valere plurimum.] E

Porro his litteris synodalibus acceſſerunt litteræ Imperatoriæ ad eosdē Asianos conscriptæ, quas recitat Theodoretus, hæcq. præfatur [b]: Citabo, inquit, quoque legem, quæ & pietatem perspicue ostendit Valentiniani; & sanam itidem Valentis de religione doctrinam, quam eo tempore amplectebatur, manifeste declarat.

b Theod. lib. 4. cap. 6.

Imperatores Maximi semper Augg. Victores, Valens & Valentinianus, Episcopis diœceſis Asianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ, in Domino S.

LITTERAE IMPERATORVM.

Vbi frequenti in Concilio in Illyrico coacto multum in vtramque partem de salutari Dei Verbo disceptatum erat: beatissimi Episcopi Trinitatem consubstantialem esse, hoc est, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, certis rationibus ostenderunt. A qua fide ne digitum quidem (vt aiunt) deflectentes, debito cultu religionem præpotentis Regis

A Regis prosequuntur: quam etiam nostra celsitudo passim prædicari mandauit.

Attamen non est hæc causa, cur quidam dicant se religionem sequi Imperatoris, qui hunc mundum gubernat: neglecto scilicet illius mādato, qui nobis de salute nostra præcepta dat. Est enim præceptum Euangelij Dei nostri, qui hanc habet velut ratam definitamq. sententiā [a]: Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo. Quid ergo vos dicitis Episcopi, & verbi salutaris Antistites? Quod si vos eadem decernatis: tum certe mutuo vos ipsi complectimini, & Imperatoria celsitudine nolite abuti. Nolite persequi veros Dei ministros, quorum precibus & bella sedantur in terra, & incursiones angelorū, qui a Deo desciuerunt, arcentur: qui etiam orando pestiferos dæmones repellere nituntur: qui vectigalia, vti leges postulant, pensitare non recusant: qui potestati Imperatoriæ non refragantur; sed sancte & sincere tum mandatum præpotentis Regis Dei obseruant, B tum nostris legibus obsequuntur. At constat, vos obstinate his rebus restitisse.

a Marc. 12. Luc. 20.

Nos patientia semper a principio vsque ad finem vsi sumus: vos contra animi vestri impotentiæ obsecuti estis. Sed nos a vestra culpa volumus esse vacui & puri: non aliter atque Pilatus, qui cum de Christo iam tum inter nos vitam agente haberetur quæstio, noluit eum interficere; & rogatus a Iudæis vt Cruci affigeretur, se conuertere ad Orientem, petere aquam manibus, easq. lauare cœpit, simul hæc locutus: Innocens sum a sanguine iusti huius.] hæc caute legas: inscitia enim eius qui Imperatori erat ab epistolis, Pilato Christum condemnanti adscribitur innocentia: perinde ac si Iudæi absque Pilati sententia Christum crucifixissent. Sed pergit auctor: Ob quam causam nostra celsitudo semper istud imperauit: Ne quis quem persequatur: Ne quis quem submergat, vocetve in inuidiam Christi agricolas: Neve procuratores summi Regis exagitet; ne re- C gnantibus nunc nobis, nihil hinc emolumenti consecuti, postea vna cum sceleris exhortatore, in ea quæ testamenti ipsius sunt damna, incurratis: id quod in Zachariæ sanguine euenisse: nam funesti illi, perinde ac pestifer dæmon, qui cædis illius socius erat, mortis supplicio traditi, adueniente cælitus Rege nostro Iesu Christo, disrupti perierunt.

LEGATI APVD IMPER.

Istud mandatum dedimus, præsentibus, audientibusq. ea quæ facta sunt, Amegetio, Ceronio, Damaso, Lampone, & Brintesio.] qui hic nominantur, fuisse putantur Romani presbyteri apud Imperatorem Valētem legatione fungentes. sed subdit: Porro ipsa Acta ad vos misimus, vt intelligatis quæ hoc præclarum Concilium decreuerit. Nam his litteris attexuimus decreta Concilij, quæ summatim complectuntur ista.

FIDES ILLYRICAE SYNODI.

Sententiam magni & Orthodoxi Concilij Nicæni sequentes, confitemur Filium Patri D consubstantialem esse. Neque certe ita intelligimus Consubstantialem, vt quidam olim exponebant, qui non sincere & ex animo Concilio Nicæno subscripserunt: Neque vt alij, qui hoc tempore illos appellant Patres, & vim huius verbi, Consubstantialis, tollunt; sequunturq. opinionem eorum qui tradiderunt, per hanc vocem, Consubstantialem, nihil aliud significari, quam Similem; per quam vocem Filius nulli creaturæ per ipsum conditæ, sed soli Patri similis ostenditur. Qui ista tradunt, Filium Dei nihil aliud quam creaturam eximiam esse, impie plane definiunt. Nos autem non aliter sentimus, atque duo Concilia, quorum alterum iam Romæ, alterum habetur in Gallia: Nimirum vnam eamdemq. essentiam esse Patris & Filij & Spiritus sancti in tribus personis, hoc est in tribus perfectis, vt Græci, loquuntur τριυποστατον. Confitemur item (vt est in fidei formula Nicææ edita) consubstantialem Dei Patris Filium sumpsisse carnem ex sancta Virgine; E inter homines habitasse; impleuisseq. omnem pro nobis œconomiam, nascendo, patiendo, resurgendo, & in cælos ascendendo: venturum quoque denuo, vt in die Iudicij, prout quisque se gessit in vita, reddat cuique: carni vniuersæ visum fore: diuinam suam demonstraturum potentiam: Deum carne indutum, non hominem indutum Diuinitate (*ne quis scilicet existimaret Diuinitatem mensura hominis circumscriptam.*) Illis autem qui contraria sentiunt, anathema denunciamus. Pari ratione his, qui non ingenue dicunt anathema ei qui asserit Filium non ante fuisse quam nasceretur, sed tradit eum vi & facultate prius in Patre fuisse, quam re ipsa genitus esset, anathema denunciamus. Nam istud dici potest de omnibus creaturis, quæ non semper cum Deo sunt; sicut Filius semper cū Patre est, æterna generatione genitus.] hactenus professio Synodi Illyricæ apud litteras Imperatoris summatim expressa.

VALENTIS POTIVS QVAM VALENTINIANI LITTERAE

Verum has litteras a Valente potius quā a Valētiniano esse cōscriptas, illud in primis

Universidad de Deusto
Biblioteca

persuadet, quod in earū titulo primo loco nomen Valentis habetur inscriptum, quodq. A
etiam Valentinianus hoc tempore in Gallijs ageret (vt Ammianus est auctor) in expeditione aduersus Alemannos: & cū non Orientali, sed Occidentali præesset Imperio; haud eius partium esse videbatur, vt Asianos Episcopos a recto fidei tramite deuiantes admoneret, sed erat id potius operis eius germani atque collegæ Valentis. Sed & si ad eos quacumque velimus ratione illum scripturum fuisse; ipse in Gallijs agens, Galliarum potius Concilij fidem Catholicam, instar Romanæ, misisset, quam Illyricæ, cum alioqui omnes fidei formulæ vnius eiusdemq. sententiæ essent. Porro amplam a Deo mercedem Valens ex his consecutus est, vt ex insperato ab ingruente ac validius præualente Procopio tyranno, eius nutu liberaretur. quo modo autem id acciderit, dicturi sumus anno sequenti, quo id ipsum fieri contigit. Illyricis igitur Nicænam fidem recipientibus congratulati sunt Italiæ Episcopi, eiusmodi litteras ad eos dantes, quas liber S. Hilarij fragB
mentorum Synodi Ariminensis, nuper editus, tibi exhibet istis verbis [a]:

a Hilar. frag. lib. 1. pag. 38. 39.

Dilectissimis fratribus per Illyricum fidem paternam retinentibus, Episcopi Italiæ, in Domino æternam salutem.

Diuini muneris gratia, vt secundum Apostolum omnes vnum sapere, omnes vnum confiteri cœperimus, & quantum ad Italiam quidem pertinet, cum fidei paternæ, hoc est apud Nicæam scriptæ se reddidit, fraudem quam passa est apud Ariminum recognoscens, Illyricum etiam Deum clementi nutu respexisse, gaudemus, & consortio infidelitatis, quo grauabatur, abiecto, ea quæ sunt rectæ sententiæ probare cœpisse, gratulamur. Nostram igitur, dilectissimi fratres, vnam eamdemq. accipite firmam subscriptione sententiam. Nicæni tractatus aduersus Arium, Sabelliumq. cuius Photinus partiaria hereditate damnatur, decreta seruamus. Ariminensis Concilij statuta quorumdam tergiuersatione corrupta, consensu omnium prouinciarum iure rescindimus, quorum etiam exemplaria transmittenda censuimus, vt nec in fide retinenda, nec in confutando Ariminensi Concilio aliqua videretur condissensio.

Quicumque igitur nostræ vnanimitatis optat habere consortium, quicumque indiuiduam pacem nobiscum habere desiderat, quæ sunt nostræ sententiæ comprobare festinet, & fidei nobis memoratæ subscriptionem, & rescissionem Ariminensis Concilij sine ambiguitate mittendo. Id certe petimus, quod complurium harum prouinciarum porrigimus ipsi consensum. Auctores autem hæresis Arianæ, vel Aetianæ Valentem & Vrsacium ceterosq. eorumdem consortes, non nunc esse, quod manifestari apud Illyricum cœperunt, sed olim condemnasse manifestum est. Explicit.] Ita quidem Episcopi Italiæ, vtique Liberij auctoritate isthæc omnia pertractantis, in vnum D
collecto Concilio.

SYNODVS TYANENSIS.

His itaque in Occidente a Liberio Papa rebus gestis, ipsisq. Legatis ad propria redeuntibus: factum est, vt ijdem Legati remeantes ab Occidente, nempe Eustathius Episcopus Sebastiæ atque alij collegæ, ad Synodum, quæ a Catholicis agebatur Tyanæ ciuitatis Cappadociæ (est enim ciuitas ad radices Tauri montis posita) se conferrent cum Liberij litteris, quibus inter alia ipse in sedem suam restitui Eustathius petijt: quod absque controuersia omnes, primæ sedis veriti maiestatē ac pariter auctoritatem, com*b Sozom. lib. 6. cap. 12.* muni sententia fieri decreuerūt. Meminit eiusmodi Synodi Tyanensis Sozomenus [b] his plane verbis: Eodem tēpore, dum Eusebius Episcopus Cæsareæ Cappadociæ, Athanasius Ancyræ, Pelagius Laodiceæ, Zenon Tyri, Paulus Emesæ, Otreius Melitinæ, & Gregorius Nazianzi Episcopus (*pater hic fuit Gregorij Theologi*) & alij multi, qui regnāte Iouiano, AnE
tiochiæ decernebant doctrinam, quod Filius sit Patri consubstantialis, tenendā esse: Dum, inquam, isti omnes Tyanæ Concilium habent, litteræ Liberij & aliorum Episcoporū Occidentis recitantur. Ex quibus permagnam capientes lætitiam, scripserunt omnibus Ecclesijs, vt tum decreta Episcoporum Occidentis, tum litteras Liberij & aliorum Episcoporum Italiæ, Africæ, Galliæ ad occasum Solis spectantis, & Siciliæ (horum enim litteras quoque Legati ex Concilio Lampsaceno ad eos missi attulerant) diligenter perlegerent: deinde numerum omnium (Concilium enim Ariminense multitudine longe superabant) secum subducerent: tum & doctrinæ se illis & cōmunionis socios adiungerent: deinceps vt in ea sententia se esse suis ipsorum litteris declararent: postremo vt ad certum diem, quem præstituerant, dum adhuc ver esset, Tarsi Ciliciæ in vnum conuenirent. Atque hi quidem hoc modo ad conueniendum in vnum locum se mutuo ipsi cohortati

A hortati sunt.] hactenus de gestis in Synodo Tyanensi summatim Sozomenus.

At quod insuper de hac eadem Synodo Tyanensi, ex Basilio Magno diuersis in locis licuit inuenire, hic in medium adducamus: Atque illud in primis, quod cum ipse adhuc agens in solitudine accepisset de eiusmodi collecto conuentu, scissetq. illuc conuenisse inter alios Eusebium Episcopum Cæsareæ Cappadociæ, qui iam a tempore suæ ipsius creationis aduersus ipsum Basilium simultatem gerebat, cuius rei causa (vt dictum est) idem Basilius in solitudinem se receperat: opportunum sibi visum est, ad eamdem Tyanensem Synodū litteras dare, quibus significaret, nihil antiquius apud se esse, quā pacem cum omnibus exoptare. Porro litteræ ad conuentum Tyanensem conscriptæ sic se habent [a]: *a Basil. epist. 68.*

Profunda detegens & cordium consilia perscrutans Dominus dedit etiam humilibus prudentiam difficilium (vt nonnulli existimant) machinamentorum. Nihil igitur nos BASILII EPISTOLA AD SYNODVM TYANENSEM.
B latuit, neque ex factis aliquid occultatum. Attamen nos neque videmus, neque audimus quippiam aliud, quam Dei pacem, & quæ ad ipsam maxime spectant. Si enim alij potentes atque magni sint, suisq. viribus confisi: certe nos, qui nihil sumus, & paruæ auctoritatis, numquam nos attollemus, vt in solitudine possimus rebus superesse, cum exacte sciamus nos magis vniuscuiusque fratrum auxilio indigere, quam altera manus alterius. Porro quod in ipsa corporis structura communio est necessaria, Dominus nos docuit. Cum enim hæc ipsa nostra membra respicimus, quod vnum non sibi ipsi ad functionem satis est: quomodo censebo, me ipsum mihi sufficere ad vitæ negotia obeunda? Neque enim pes tuto ierit, altero non subleuante. Neque oculus ita recte viderit, nisi alterum habeat socium, & cum eo vnanimiter visibilibus se obijciat. Iam auditus exactior est, qui per vtrosque meatus vocem recipit: & multo validior apprehensio digitoC
rum communione.

Ad hæc nihil eorū vel quæ a natura, vel quæ ex instituto recte peraguntur, sine consortis conspiratione perfici videmus; cum etiam deprecatio ipsa consonantes non habens BASILIVS PACEM QVAERIT CVM SVO EPISCOPO EVSEBIO.
multo est inualidior. Ac Dominus dixit, cum duo vel tres vnanimes ipsum inuocant, in medio se illorum fore. Insuper dispensationem ipsam Dominus suscepit, vt per sanguinem Crucis ipsius, siue terrena siue cælestia pacificaret. Quare ob hæc omnia, in pace manere vitæ nostræ residuos dies precamur: in pace esse dormitionem nostram optamus. Pro hac neque laborem effugere qualemcumque decreui; non humile quicquam sonare vel facere; non itineris longitudinem abhorrere; non aliud quid molesti detrectare, vt ex præmijs pacificationem consequamur. Et si quis hæc nos docentes sequatur, hic optimus etiam precationis terminus existit: sin autem in diuersum trahatur, ego
D quidem neque sic a meo iudicio recedam: singuli autem ipsimet suorum operum fructus in die retributionis agnoscent. Vale.]

Lectis his in Synodo litteris, haud potuit tam sancta iustaq. tanti viri postulatio sperni: quamobrem effectum est, vt Eusebius Basilium pacem rogantem, licet sero, tandem eadem impertiret. Quo modo autem ex Synodo reuersus ad suam Cæsariensem Ecclesiam eum ex eremo accersiuerit, suo loco inferius dicturi sumus. Nunc vero Acta Tyanensis Synodi prosequamur.

Cum igitur Eustathius atque collegæ in Synodum admissi, Liberij Romani Pontificis litteras communicatorias, atque aliorum Occidentalium Episcoporum vna cum profes- EVSTATHIVS SEBASTEN. IN SEDEM RESTITVTVS.
sione Nicæna recitandas obtulissent: ab omnibus æque, vt Catholici, communicatione
E Catholica digni habiti sunt: insuper secundum mandatum Romani Pontificis, cuius extabant speciales litteræ, idem Eustathius Sebastenus Episcopus in suam sedem restitutus est. Sunt de his omnibus Basilij litteræ testes: qui quidem probe sciens omnia hæc subdole a Legatis in Synodo actitata esse, & nihil aliud habuisse apud eos Nicænam confessionem, nisi ad decipiendum extitisse mentitam laruam; voluit de his in primis suos admonuisse monachos, ad quos hæc inter alia [b]: Est, inquit, Nicæna fides, quam Occiden- *b Basil. epist. 73.*
tales attulerunt, Tyanensiq. Synodo tradiderunt, a qua & susceptī sunt. Sed habent astutum quoddam dogma ad eiusmodi suas mutationes paratum. Nam verbis fidei more medicorum vtuntur pro commoditate, aliter atque aliter se ad affectionum rationem ac varietatem attemperantes, &c.]

Quin etiam alia occasione idem Basilius postea admonuit Occidentales, qui ab Eustathio decepti essent sub prætextu Catholicæ cōfessionis: atque qualis ipse Eustathius fue- EVSTATHII SEBASTENI RES GESTAE.
rit, a cunabulis pene ad illud vsque tempus res ab eo gestas summatim perstringens, his

Universidad de Deusto
Biblioteca

[a] *Basil. epist. 74.* insinuat verbis [a]: Est itaque vnus ex illis, qui plurimum excitant turbarum, Eustathius A
ex Sebastia minoris Armeniæ. Hic olim institutus ab Ario, cum is Alexandriæ florens
impias aduersus Vnigenitum Dei blasphemias strueret, sectator illius, & inter selectissimos discipulos connumeratus fuit. Posteaquam vero ad suos reuersus, a beatissimo Hermogene Cæsareæ Episcopo propter impiam opinionem condemnaretur; confessionem illi obtulit sanæ fidei, atque ita manus impositionem ab ipso obtinuit. Vbi vero dormitionem accepit Hermogenes, mox ad Eusebium Constantinopolitanum sese contulit, qui & ipse nihilominus impium Arij dogma tuetur *(hic est Eusebius, qui antea Nicomediensem Ecclesiam rexerat, antesignanus Arianorum.)* Inde postea quibusdam ex causis pulsus, ad patriam sese recepit: illiq. denuo erroris purgationem obtulit: sed ita, vt celata & obtecta mentis impietate, quamdam exhiberet verborū rectitudinem. Mox vero vbi vtcumque adeptus est Episcopatum, anathematismum contra Homousion in Synodo Ancyræ B
habita scripsisse deprehenditur. Ex illa ad Seleuciam profectus, cum illis quos eiusdem habet opinionis, ea gessit, quæ omnes norunt. Constantinopoli vero iterum ad ea quæ ab hæreticis proposita sunt, consensit.

EVSTATHIVS CVR ET QVANDO DEPOSITVS.

Atque ita Episcopatu eiectus, propterea quod in Melitina Synodo depositus esset, viam sibi ipsi, per quam restitueretur, excogitauit, eam videlicet, vt ad vos proficisceretur. Quæ vero sint illi a beatissimo Episcopo Liberio proposita, & ad quæ consenserit, nobis clam est: nisi quod epistolā attulit, per quam restitueretur. eam vbi Tyaneæ Synodo exhibuit, in suum locum restitutus est. Iste itaque iam fidem eam, in quam receptus est, depopulatur; cumq. illis facit, qui Homousion anathemate percellunt: deinde & hæresi patrocinatur eorum, qui Spiritum sanctum spoliant Diuinitate. Quoniam igitur istinc vires accepit lædendi Ecclesias, ac publicandæ suæ impietatis fiducia, quam vos C
dedistis, ad subuersionem multorum vsus est: necesse est, vt istinc quoque veniat malorum istorum correctio: scribaturq. Ecclesijs, quibus quidem conditionibus ad communionem susceptus sit: simul vero adijciatur, quomodo iam mutata sententia, gratiam a Patribus qui tum erant, acceptam, irritam reddat.] hactenus de Eustathio Basilius ad Occidentales.

[b] *Basil. epist. 82.* Idemq. in eosdem Legatos hæc ad Patrophilum [b]: Non cogitant, inquit, quod Romæ

RES EVSTATHII POST SYNODVM TYANEN.

scriptum ipsorum, quo Nicænam fidem confessi sunt, reconditum habetur: nec quod e Roma acceptum libellum Tyanensi Synodo obtulerunt: quin & apud nos eamdē hanc fidem habens Eustathius in sedem repositus est. Quin & propriæ orationis obliti sunt, qua cum in medium tunc constituti essent, de seductione cōquerebantur, qua illecti consensissent volumini, quod ab Eudoxij congregatione compositum fuerat. Quocirca & D
erroris illius istam excogitarunt defensionem, vt Romam abeuntes, Patrum inde fidem acciperent; atque ita noxam, qua Ecclesias ex mali consortio læserant, per melioris inductionem corrigerent. Sed qui tam longinquarum profectionum laborem sustinuerūt, tamq. sapienter tum ista concionati sunt, nunc conuiciantur: Vt agnoscas eos dolose legatione illa functos esse, & sub prætextu charitatis, insidiantium fraudem occuluisse. Et quæ iam circumferuntur, manifestum faciunt, quod Nicænam fidem condemnauerint.] & inferius, cum eumdem Eustathium tradit vna cum hæreticis maximam excitasse aduersus Catholicos persecutionem, a quibus in communionem minime receptus fuisset, hæc subdit: Tamquam Homousiastæ persecutionem patimur: Eustathius vero Sebastenus, qui Romæ acceptum Homousion in charta vsque ad Tyanenses attulerat, iam illis E
consensit, licet plurimum desideratam ipsorum communionem obtinere nequiuerit; siue quod illi multitudinem contra se consentientium metuerint; siue quod huius veriti

[c] *Epiph. haref. 75.* sint auctoritatem.] hæc omnia Basilius. Sed & de Eustathio eadem plane Epiphanius [c] quis. Visus est autem & ad Liberium beatum Romæ Episcopum vna cum multis Episcopis Legatum agere, & editioni Synodi in Nicæa factæ, ac rectæ fidei confessioni subscribere: verum postea velut recordatus & ex somnijs expergefactus, rursum priora prauæ opinionis Arianorum consectari non destitit.] ita ipse.

ROMANI PONTIFICIS SVMMA POTESTAS COGNITA ETIAM AB HAERETICIS.

Ex tota hac autem facti huius serie illud in primis consideratione dignum putamus: tantam etiam ab hæreticis cognitam fuisse Romani Pontificis auctoritatem, vt ijdem iā ante sede priuati, licet postea in communi Concilio inter se habito fuerint cum alijs in communionem accepti, & ad sententiam dicendam admissi: tamen in propriam restitui

sedem,

A sedem, e qua ob hæresim depositi essent, id non Synodi cuiusquam, sed Romani tantum Episcopi esse muneris rati; vt id assequi possent, illuc publicæ legationis functione commigrarint, & fidem Catholicam professi sint, vt sic tum communionem Catholicam, tum etiam sedes, e quibus damnati excidissent, absoluti reciperent. Vides & illā Orientalium Episcoporum, eorum inquam qui Tyanæ conuenerant, mirificam erga eumdem Romanum Pontificem obseruantiam. Etenim semel inspectis allatis ab Eustathio Liberij Papæ litteris, eumdem vt Catholicum in communem recepere consessum, atque in Sebastenam Ecclesiam restituerunt, hominem alioqui ipsis omnibus, vtpote gentilē suum, probe notum; quem non ignorarent antiquum discipulum Arij, atque in hæresim sæpe relapsum esse, & ad postremum Eudoxij blasphemijs Constantinopoli editis subscripsisse: sed his omnibus præstare Apostolicæ sedis litteras arbitrati, nequicquam vel leui-
B ter saltem tergiuersari sunt ausi, verum paribus votis obsequuntur Apostolicæ sedis Antistiti, nefas ducentes eius decretis obniti.

LIBERIVS EXCVSATVR.

Erit fortasse, vt quis nimiæ facilitatis Liberium arguat, qui eiusmodi nebulones alias sæpe damnatos absoluerit, eisdemq. cum Catholica communione restituerit quoque sedes. Sed quis vmquam potuit a subreptione reddi securus? Venerunt isti Romam non vt priuati, sed publica legatione muniti, ac litteris libellisq. sinceræ fidei cum sua ipsorum, tum etiam plurimorum Orientalium Episcoporum subscriptione firmatis, quibus tum in primis Arianam, tum alias hæreses detestabantur. Quis igitur publicæ fidei, adeoq. testatæ, aliquid derogandum putasset, ac non (vt par erat) redeuntibus ad fidem Catholicam Orientalibus occurrendum potius cū panibus (vt est apud Isaiam [a]) quam *a Isai. 21.*
C renitendum, existimasset? Quod si culpa fuit, subreptores subdolos non cauisse; ea nequaquam vni est adscribenda Liberio, sed & ipsi Romano Concilio ea de causa tum coacto; immo & in alias quoque Synodos, ac denique in totius Occidentis Episcopos refundenda videtur, qui eorumdem Legatorum scriptos fidei libellos accipientes, eadem ipsos cum Romano Pontifice Catholica communicatione dignarunt. Certe quidem nihil optatius his temporibus accidere potuisset pijs omnibus, quam vt Ariani Nicænæ fidei perpetui oppugnatores, tandem post aspera atque sæuissima bella pacem Catholicæ Ecclesiæ lassi ac defatigati iam quærerent: quibuscum eo indulgentius agendum videretur, quo maior esset delinquentium multitudo, & difficilior, immo desperata cura salutis. at de his iam satis. Hæc autem omnia a tempore Concilij Lampsaceni vsque ad absolutam Synodum Tyanensem excessisse huius anni terminum, & occupasse partem sequentis, ob rerum multiplicitatem facile adducimur vt credamus: sed quæ sunt anni
D huius rerum gestarum reliqua, ordine prosequamur.

Præsens quoque annus ingenti illa clade cælitus missa extitit memorabilis; quam tribuentes alij temporibus Iuliani, vel Iouiani in Imperio successoris, plane errare noscuntur. Ammianum [b] enim, qui eodem tempore hæc scripsit, atque certis Consulibus con- *b Ammianus lib. 26.*
signata reliquit, potius auscultandum, quam quemuis alium post plures annorum decades eadem memoriæ commendantem, facile omnes puto concedere. ait itaque: Hoc nouatore adhuc superstite, *nempe Procopio tyranno*, cuius actus multiplices docuimus & interitum, ad diem duodecimum Kalend. Aug. Consule Valentiniano primum cū fratre, horrendi tremores per omnem Orbis ambitum grassati sunt subito, quales nec fabulæ, nec veridicæ nobis antiquitates exponunt. Paulo enim post lucis exortum, densi- TERRAEMOTVS ET MARIS EFFVSIO.
tate præuia fulgurum acrius vibratorum tremefacta concutitur omnis terreni stabilitas
E ponderis: mareq. dispulsum retro, fluctibus euolutis abscessit; vt retecta voragine profundorum species natantium multiformes limo cernerentur hærentes; valliumq. vastitates & montium tunc, vt opinari dabatur, suspicerent radios Solis, quos primigenia rerum sub immensis gurgitibus amandauit. Multis etiam nauibus velut arida humo connexis, & licenter per exiguas vndarum reliquias palantibus plurimis, vt pisces manibus colligerent & similia; marini fluctus velut grauati repulsam versa vice consurgerent, perq. vada feruentia insulis & continentis terræ porrectis spatijs violenter illisi innumera quædam in ciuitatibus, & vbi reperta sunt ædificia complanarunt. Proinde vt elementorum furente discordia, inuoluta facies mundi miraculorum species ostendebat.

Relapsa enim æquorum magnitudo, cū minime speraretur, millia multa necauit hominum, & submersit: recurrentiumq. æstuum incitata vertigine, quædam naues, postquam humentis substantiæ consecuit tumor, pessumdatæ vitæ sunt, exanimataq. naufra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gijs corpora supina iacebant,aut prona.Ingentes aliæ naues extrusæ rapidis flatibus,culminibus insidere tectorum,vt Alexandriæ contigit; & ad secundum lapidem fere procul a littore contortæ sunt aliquæ,vt Lanconicam prope Methonem oppidū nos transeundo conspeximus diuturna carie fatiscentem.] hactenus Ammianus . De Alexandrinis quidem testatur Sozomenus,instituisse anniuersariam memoriam eiusmodi terræmotus, cū

a Sozom. lib. 6. cap. 2.

ait [a]: Eo die quo ista acciderunt (quem Φέστα, id est,natalitia terræmotus vocant) festum quotannis Alexandrini etiamnum agunt, in quo quamplurimis per totam vrbem lucernis accensis, & precibus ad Deo gratias agendas fusis, cum magno splendore hunc diem festum, & non minore cum reuerentia celebrant.] hæc ipse.Porro longe diuersum fuit eiusmodi Alexandrinorum festum ab eo quod Gentiles Aegyptij ex auita superstitione , accensis item per totam prouinciam lucernis (quod testatur Herodotus [b]) agere consueuerant .

b Herod. lib. 2.

S. Hieronymus de his hoc itē anno secundo Valentiniani & Valentis Impp. hæc summatim habet in Chronico : Terræmotu per totum Orbem facto , mare littus egreditur ; & Siciliæ, multarumq. insularum vrbes , & innumerabiles populos oppressit .] Idemq. in rebus gestis S.Hilarionis, cum eiusdem meminit cladis , & ipsius Deo cari atque sanctissimi viri res præclare gestas commemorat , recensetgrande illud ab eo tunc miraculum editum, his verbis : Ea,inquit,tempestate,terræmotu totius Orbis, qui post Iuliani * mortem accidit, maria egressa sunt terminos suos ; & quasi rursum Deus diluuium minaretur,vel in antiquum chaos redirent omnia, naues ad prærupta delatæ montium pependerunt. Quod cum viderent Epidauritani,frementes scilicet fluctus & vndarum moles & montes gurgitum littoribus inferre,verentes quod iam euenisse cernebant, ne oppidum funditus euerteretur; egressi sunt ad senem, *Hilarionem videlicet* , & quasi ad prœlium proficiscentes,posuerunt eum in littore . Qui cum tria Crucis signa pinxisset in sabulo,manusq. contra tenderet; incredibile dictu est,in quantam altitudinem intumescēs mare ante eum steterit; ac diu fremens,& quasi ad obicem indignans,paulatim in semetipsum relapsum sit . Hoc Epidaurus & omnis illa regio vsque hodie prædicat , matresq. docent liberos suos ad memoriam in posteros transmittendam. Vere illud,quod ad Apostolos dictum est [c]: Si credideritis,dicetis huic monti, transi in mare , & fiet : etiam iuxta litteram impleri potest, si tamen quis habuerit Apostolorum fidem, & talem,qualem illis habendam Dominus imperauit . Quid enim interest, vtrum mons descendat in mare, an immensi vndarum montes repente obriguerint, & ante senis tantum pedes saxei , ex alia parte molliter fluxerint? Mirabatur omnis ciuitas, & magnitudo signi Salonis quoque percrebuerat . Quod intelligens senex, in breui lembo clam nocte fugit ; & inuenta post biduum oneraria naui , perrexit Cyprum .] hæc Hieronymus de Hilarione magis expaueſcente fluctus humanarum laudum , quam ingruentes gurgites vastissimi pelagi exundantis .

** Iouiani*

S. HILARIONIS GRANDE MIRACVLVM.

c Matth. 17.

Meminit de eisdem quoque terræmotibus & maris excrescentia idem auctor in commentarijs in Isaiam prophetam [d],cum agit de muris Areopolis terræmotu collapsis:quæ sua ipsius infantia, nempe, vsitato ipsius more loquendi , cum puer esset , accidisse testatur : nam alibi tempore obitus Iuliani,se sub grammaticæ professore,ea facultate institutum fuisse testatur . Agit quoque de ijsdem Sozomenus [e],sed male refert ad tempora Iuliani: quo errore etiam Nicephorus [f] lapsus est,& alij hos secuti,non sic quidē Orosius [g], qui ea sub Valentiniano atque Valente Imperatoribus contigisse tradit . Si quid autem futurorum malorum portendendi ijs casibus vim inesse ex diuina ordinatione quis velit: diri schismatis sequēti anno in Ecclesia Romana subsecuti,& persecutionis aduersus Catholicos a Valente Imperatore in Oriente excitatæ , hæc fuisse prænuncia , dicere æque poterit . sed de his hactenus .

d Hieronym. in Isai. cap. 15.

e Sozom. lib. 6. cap. 2.

f Niceph . lib. 10. cap. 35.

g Oros. lib. 7. c. 32.

Eodem hoc anno ab ijsdem Imperatoribus de clericis rescriptum datum est,qui e curia transissent ad munia clericatus. Quoniam autem complures(quod sæpe superius dictum est) vitandi causa onera curialia,atque potiendi Ecclesiæ priuilegijs, inter clericos allegi festinarent: placuit ijsdem Augustis , vt nonnisi qui decennio in clericali functione perseuerassent, ijsdem clericis concessis liceret potiri immunitatibus : ita ipsis Augustis rescribentibus ad Modestum [h] P. P.

PROBATVS TEMPORE CLERICATVS DIGNVS IMMVNITATE.

h l. 19. de Episc. & cler. Cod. Theod.

Quicumque ex curialium natus genere ad clericatum venerit,& per iudicium sanguinis cœperit postulari,certi temporis definitione defendatur. Vt si in consortio clericatus decen-

A decennium quietis impleuerit; cum patrimonio suo in perpetuum habeatur immunis.Si vero intra finitos annos fuerit a curia reuocatus ; cum substantia sua functionibus subiaceat ciuitatis . Obseruando hoc, vt hi quos decennium vindicat,petitione superflua minime fatigentur . Dat . XVI . Kalend. Nouembr. Hierapoli , Valentiniano & Valente AA. Coss.]

Rursum vero quod Christiani sub Iuliano Imperatore quamplurimū vexati fuissent, ijdemq. iam regnantibus Principibus Christianis , in templa deorum acceptas iniurias vindicare satagerent ; visum est Gentilibus (ad eam euitandam incursionem) adhibendā esse custodiam Christianorum a magistratibus ingenti persoluta pecunia impetratam : quod ne fieret , ijdem Imperatores ad Symmachum præfecturam Vrbanam Romæ administrantem in hæc verba rescripserunt :

CVR CVSTODIAE ADHIBITAE TEMPLIS DEORVM.

B Quisquis seu Iudex,seu apparitor ad custodiam templorum homines Christianæ religionis apposuerit : sciat non saluti suæ, non fortunis esse parcendum . Dat. XV. Kalend. Decembr. Mediol . Valentiniano & Valente AA . Coss.] Magno plane impetu populi quati idolorum templa consueuisse, S.Hieronymus [a] auctor est : sed de his suo loco inferius pluribus . Symmachi quidem putamus eiusmodi fuisse in Vrbe studium,vt custodia Christianorum (quod aliter non videri posset satis consultum esse) idolorum templa custodirentur;quem scimus Gentiliciæ superstitionis fuisse acerrimum defensorem.Successisse autem in præfectura Vrbana Symmachum Aproniano Christianorum persecutori tempore Iuliani, Ammianus [b] est auctor. Porro Symmachi domum incensam fuisse a furenti populo ob vinum denegatum, idem affirmat: ad ipsum enim extat ea de re eorūdem Imperatorum rescriptum [c];cuius cum idem esset tardior executor,immo inficiator,

LEGES VALENTINIANI ET VALENTIS IMPP.

a Hier. in præf. lib. 2. comment. in epist. ad Galat.

b Ammian. lib. 27 .

c l. 2. tributa in ipsis specieb. infered. C. Theod.

C eo modo, quem Ammianus describit, populi totius in se furorem conuertit . At de Symmachi in Christianam religionem insidijs sæpe inferius .

Laude quoque digna ea fuit eorumdem constitutio Imperatorū , qua sacras virgines, ac viduas , necnon pupillos exemptos voluerunt a censu capitationis , cum ijdem sic rescripserunt ad Viuentium Præfectum Prætorio Galliarum [d] :

d l. 4. de cens. C. Theod.

In virginitate perpetua viuentes,& eam viduam,de qua ipsa maturitas pollicetur ætatis,nulli iam eam esse nupturam: a plebeiæ capitationis iniuria vindicandas esse decernimus : Item pupillos in virili sexu vsque ad viginti annos ab istiusmodi functione immunes esse debere : Mulieres autem , donec virum vnaquæque sortitur . Dat . X. Kal. Decembr. Valentiniano & Valente AA.Coss.] Addiderunt insuper,ne Christiani ab exactoribus die Dominico conueniri possent [e].Sed & illud perutile Reipublicæ,cum voluerunt,

e l. 10. de Exact. C. Theod.

D ne mercatores carius suas merces vendant, esse muneris Episcopalis prouidentiæ [f]. Lege etiam lata vetuerunt addisci atque doceri improbatas magicas artes [g].

f l. 1. C. de Episc. aud.

g l. 8. C. de maleficis.

Cohibuerunt quoque milites , ne in synagogis Iudæorum hospitia sibi quærerent [h] . Quod enim haud pridem cum Gentilibus, Iuliani temporibus , aduersus Christianos Iudæi conspirassent ; mutato iam rerum statu, sicut Gentilibus,ita & Iudæis Christiani milites negotium facessebant. Vetuerunt etiam ijdem Imperatores, ne Christiani delinquētes damnarentur ad ludum [i] : id enim iam diu ante abolitum , idem impius Iulianus in odium Christianorum reuocauerat in pristinum vsum .

h l. 3. C. de Iudais.

i l. 3. de pœnis. C. Theod.

IESV CHRISTI ANNVS 366. LIBERII PAP. ANNVS 15. VALENTINIANI VALENTIS IMPP. 3.

E SEquitur Christi annus trecentesimus sexagesimus sextus, quo Gratianus filius Valentiniani Imperatoris, nobilissimus puer, Consul creatus est, cui iunctus collega Dagalaiphus ; quem antiqua peritia probatum, militiæ rectorem constituerat Iouianus [k], eodemq. munere in Gallijs apud eumdem Valentinianum in Alemannica expeditione hoc tempore fungentem . Vrbana vero præfectura post Symmachum Romæ est collata hoc anno Lampadio, vt puto, Christiano homini , qui expensas exhiberi solitas in munificentissima munerum editione , contulit in pauperes agentes in Vaticano ; qua ex causa plebem in se concitauit , adeo vt parum abfuerit , quin ipsius ædes positas prope Constantini Lauacrum iniectis facibus illa combusserit . sed hæc de Lampadio pluribus Ammianus [l] .

k Ammian. lib. 26.

l Ammian. lib. 27.

Quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

PROCOPIVS TYRANNVS AMMIANO MARCELLVS EXTINCTI.

Quod autem primum ad huius anni in Oriente res gestas pertinet : aperto iam vere, A Valens iuncto sibi Lupicino Magistro equitum, aduersus Procopium tyrannum validius agens, desertum illum a suis fugamq. captantem, sed a fugæ comitibus vinctum ad se perductum capite truncari iussit, quod ad Valentinianum transmisit in Gallias. accepit illud ipse Parisijs, cum excepit Iouinum Magistrum equitum Victorem redeuntem ab Alemannis : factumq. est, vt cum Valens Lupicinum, tum Valentinianus Iouinum, ambos Magistros equitum, ob res præclare gestas in sequentem annum Consules designarent. Post extinctum Procopium, Marcellus eius cognatus agens cum militibus apud Nicæam, tyrannidem arripuit : sed captus a Valentis militibus, diuq. tortus occiditur. hæc autem omnia pluribus Ammianus [a]. Talem consecuti sunt finem qui Iuliano sicut sanguine, ita & impietate coniuncti, post eum vendicare sibi Imperium studuerunt. quibus extinctis, omni spe destituta Gentilitas languens emarcuit, desperans penitus, posse B amplius a Christianis regimen Imperij in se transferre.

[a] Ammianus lib. 26. 27.

Ceterum si non ea qua cœptum est felicitate, fuit postea a Valente Imperium propagatum : id accidit, quod vera religione, eius fundamento, cui tanta moles innititur, imperantis impietate conuulsa ; ipsum plane totum necesse fuit Imperium concuti, sed & prosterni, nisi fuisset aliena pietate suffultum. Præbens enim aures infelix domesticis Arianis, Valens Arianus euasit. Vtinam vel Themistium audisset post victoriam de Procopio adeo opportune philosophantem, & inter alia verba illa in eius aures ingerentē [b] : Non enim tibi tantum, o Rex, sancta conuenit sapere ; sed etiam eos qui tecum versantur, sancta decet proferre ; ac si vnumquodque verbum eorum quæ in tuas aures incidūt, illorum esset, quæ pura manu inscribantur.] hæc & alia multa optima proficuaq. regimini coram illo disseruit : sed surdo (vt aiunt) ingessit fabulam : nam omnem posthac C cum pietate humanitatem exuens, factus est dirus piorum persecutor, cuius rei causa meruit ab eodem philosopho postea corripi.

[b] Them. orat. 9.

BELLVM GOTHICVM TRIENNALE.

At si ciuili bello iam penitus extincti sunt duo hoc anno tyranni ; nequaquam tamen ab externo cessatum est : siquidem cœptum bellum Gothicum, triennio perdurauit. Valens enim (inquit Ammianus [c]) vt consulto placuerat fratri, cuius regebatur imperio, arma concussit in Gothos, ratione iusta permotus, quod auxilia misere Procopio ciuilia bella cœptanti.] hæc Ammianus, qui res per Valentem gestas his tribus annis, quibus nihil mali intulit Gothis, sed eos solum coegit ad pacem poscēdam, exacte prosequitur. Cum autem ipso expeditionis exordio ambitiosum apparatum (sic eum idem nominat auctor) ad proximum bellum idem Valens magno studio comparasset, decreuit ante profectionem sacro initiari baptismate. Id quidem hoc anno tertio eius Imperij factum esse, sanctus Hieronymus habet in Chronico, cui consentiunt quæ tradit Theodoretus, dum ait id accidisse, cum ipse Gothicum bellum esset auspicaturus. Quomodo autem blanditijs coniugis pellectus sit, vt ab Eudoxio Episcopo Constantinopolitano hæreticorum omnium scelestissimo consenserit sacro initiari baptismo, idem auctor narrat his verbis [d] :

[c] Amm. lib. 27.

[d] Theod. lib. 4. cap. 11.

Iam vero ad reliquam historiam veniam, & tempestatem, quæ multos fluctus, eosq. turbulentissimos in Ecclesijs excitauit, primum explanabo. Nam Valens potitus Imperio, quamquam primo doctrinæ Apostolicæ ornamentis decoratus, cum Gothi Istrum traiecissent, & Thraciam popularentur ; consilio inito de colligendo exercitu, & bello contra eos suscipiendo, non putauit sibi consentaneum, vt nudus diuina gratia expeditionem faceret ; sed se perfecta sacrosancti baptismatis armatura tegeret : idq. præclare E sapienterq. admodum : Postea tamen & nimia animi mollicie diffluere, & veritatē aperte prodere cœpit : idemq. ei accidit misero, quod primo nostro parenti Adam. Nam verborum lenocinijs coniugis suæ delinitus, in seruitutem datus est, & factus non captiuus solum, sed etiam muliebrium verborum fallacijs obsequens. Siquidem illa erroris Arianis laqueis ante irretita, maritum in eosdem inducere laborauit, cuius hortatu in horrendum blasphemiæ barathrum præceps cum ea deiectus est. Eudoxius autem, qui adhuc Ecclesiæ Constantinopolitanæ clauum tenebat, non vt eam rite gubernaret, sed tāquam nauem vndis obrueret, hos non modo in hunc induxit errorem, verum etiam eidem consecrauit. Eodem tempore igitur, dum Valens sacro baptismatis initiatur mysterio, Eudoxius eum miserum obstringit iureiurando, vt in eo impio dogmate perseueret; & omnes qui contrariæ doctrinæ adhæresunt, vbiq. Ecclesijs exigat. Itaque Valens, re-

VALENS BAPTIZATVR AB EVDOXIO. ET LABITVR IN HAERESIM ARIANAM.

licta

A licta doctrina Apostolica, hoc pacto ad partem aduersariam traductus est : atque nō longo temporis spatio interposito, cetera quæ iusiurandum postulabat, executus est.] hæc Theodoretus. quæ autem post subdit de expulsis ex ipsorum sedibus Episcopis Orthodoxis suo loco dicturi sumus.

Hic vero admonendum putamus lectorem, de exordio persecutionis Valentis cōplures antiquorum hallucinatos esse, ac primum Socratem [a], & Sozomenum [b], & alios horum vestigia consecutos : sed & Orosium, cum negat id factum, nisi postquam Valentinianus frater, cuius timore continebatur, ex hac vita discessit. ait enim [c] : Valens ab Eudoxio Episcopo Ariani dogmatis assertore & baptizatus & persuasus, in sæuissimam hæresim declinauit : sed malignam infectationem diu texit, nec voluntati potestatem admiscuit, quoad viuentis fratris auctoritate compressus est : contemplabatur enim de eo, B quantam vim in vlciscenda fide Imperator posset exercere, qui tantam constantiam pro retinenda quondam miles habuisset.] hæc ipse. Ceterum sanctus Hieronymus, vna cum baptismate susceptō a Valente cœptos vexari Catholicos, tradit, cum ait [d] : Valens ab Eudoxio Arianorum Episcopo baptizatus nostros persequitur.] in quam sententiam libentius imus ; cum & illud Orosio concesserimus, eumdem Valentem post fratris obitū grauius Ecclesiam perturbasse. Qui enim non erubuit in contraria fratri fidei professione fieri Christianus, & a nefandissimo Ariano homine baptizari ; haud existimamus pro eadem propaganda hæresi veritum esse germanum vindicem impietatis. At si hoc quoque dederimus, ipsum ab omni infestatione Ecclesiæ Catholicæ quieuisse : quosnam spiritus animosq. susscepisse putamus ipsos Arianos insurgendi aduersus fidē rectam, eiusq. studiosos, cum scirent Imperatorem eiusdem impietatis professorem a suis ipsorum par-C tibus stare ? Quamobrem ab hoc anno vsque ad eiusdem Valentis necem, quam numine vlciscente subijt, Ecclesiam Orientalem exagitatam esse Arianorum procellis, nemo iure poterit dubitare. Quin & cum relegationem Episcoporum factam esse sequenti anno Socrates [e] ex Consulibus definierit ; inde patet, non ipsos tantum Arianos, sed & Valentem Imperatorem eisdem conniuentem, Catholicos Episcopos insecutum esse.

[a] Socrat. lib. 4. cap. 2. 3.
[b] Sozom. lib. 6. cap. 7.
[c] Orosius lib. 7. cap. 32.

PERSECVTIO AB ARIANIS ADVERSVS CATHOLICOS EXCITATVR.

[d] Hieronym. in Chronico.

Cum igitur omnibus Orientis Ecclesijs ex susscepto ab Ariano baptismate innotuerit perfidia Imperatoris ; Orthodoxi omnes Episcopi, tamquam ad prœlium classico excitati, arma capessunt, contraq. omnes aduersariorum futuros insultus sese muniunt & obfirmant. Tunc namque opportunum visum est tempus, vt duo illa cæli tonitrua, Gregorius Nazianzenus atque Basilius, ex eremo ad arenam certaminis prodeuntes, in hostes fidei cominus fulmina verbi iacerent. Primum id obtinuit Gregorius pater iam se-D nio prægrauatus, vt sibi ad subeundam senilibus humeris iam imparem sarcinam filius robustus viribus præsto esset : licet id sæpe ante frustra tentasset, illumq. penitus refragantem expertus esset. At cum infelix status Orientalis Ecclesiæ, iam colla erigentibus Arianis, & minas cædesq. spirantibus, tum etiam sacri parentis senectus sub onere pastorali fatiscens, eum inuitum licet diuq. refugientem ac penitus renitentem, traxere tamen e Pontica solitudine Nazianzum, adnitentibus eumdemq. funem cum patre trahentibus alijs Gregorij perneccessarijs, ad id litteris, precibus, atque adeo obiurgationibus & amantium contumelijs adhuc cunctantem hominem compellentibus. erat ex ijs vnus Bosphorius Coloniæ Episcopus, ad quem iam cedens dansq. manus ipse Gregorius sic scribit [f] :

[e] Socrat. lib. 2. cap. 10.

GREG. NAZ. ET BASILIVS VOCANTVR EX EREMO.

[f] Gregor. Naz. epist. 4.

Arbitrabar mihi pro ijs quoque quæ præcesserunt, a vobis purgationem excusatio-E nemq. deberi. Ita vecors sum & stolidus. Quoniam autem obiurgandi finem non facitis, sed prioribus certaminibus aliquid semper adijcitis, nouisq. contumelijs veteres cumulatis : haud scio, qua causa permoti, siue quod nos exosos habeatis, siue vt nostri contemptu aliorum gratiam vobis concilietis : hæc quidem Deo & noscenda & indicanda relinquimus, quem nulla res fugit (vt ait Scriptura) etiam si veritatis laruam prætendamus, vt speciosior sit apud multitudinem prætextus. Tuæ autem pietati hoc denuncio, nos manus dare & cedere ; atque Ecclesiæ curam, Deo dante, pro virili nostra, sine cunctatione susscepturos esse (quandoquidem hoc contenditis, atque præsertim vrgente hac tempestate, propter imminentem, vt ipse scribis, aduersariorum incursionem) humileq. hoc corpus Deo commendaturos esse, quamdiu durabit, viresq. nostræ ferent, ne nos oneremus, atque obruamur, tum a vobis condemnati, tum varijs vniuersi cleri querelis & lamentationibus nos opprimentis, clamoribus impetiti, atque Ecclesiam neglectam

EPIST. GREG. AD BOSPHORIVM DE SVO REDITV.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctam cernentes, ac permultorum etiam animum offendentes & vulnerantes, tamquam A
Ecclesiæ negotia nihili faciamus; ac denique ne vos diutius in nostri contemptione laboretis. Idq. faciemus precum vestrarum auxilio fussulti, etsi tu Ecclesiæ præfecturam accipere detrectas, vt & ipse scribis, & res ipsæ fidem faciunt. Præstat enim illis curis immorari, quam his: quandoquidem omnino nos vexari & affligi necesse est, Deo res nostras ita constituente.] hactenus Gregorius ad Bosphorium.

GREG. NAZ. REVERSVS HABVIT APOLOGETICAM ORATIONEM.

Erant namque illæ de Gregorio querelæ omnium, crebræq. lamentationes & iurgia, quod neglecta Dei Ecclesia, suæ tantum salutis, spretis cæteris, rationem habuisset, institutsetq. vitam sibi tantum proficuam; quodq. insuper priuatæ suæ vtilitati posthabuisse visus esset parentum senectutem: vnde & nonnullis suppetebat occasio eumdem etiam contumelijs incessendi. Quamobrem simulac redijt Nazianzum, pro concione suâ Apologiam dixit in auditorio frequentissimo: vbi cum in primis fugæ suæ in solitudinem rationem attulisset, quæ omnibus digna iustaq. videri potuisset; reditus quoque sui, cur tandem cesserit, causas adducit in medium, atque ait [a]: Me in primis ad reditum impulit vestri desiderium, & quia vos vicissim desiderio mei flagrare sentiebam: neque enim quicquam ad amorem ita firmum est, ac beneuolentia mutuo repensa. Deinde mea hæc cura, meus hic labor, hoc est sacrosanctorum parentum canicies & infirmitas, mei desiderio magis quam senectute languentium: huius, inquam, Patriarchæ Abrahæ, cari ac venerandi mihi capitis, atque Angelorum numero habendi, & Sarræ nos in fidei doctrina spiritualiter parturientis: quorum cum senectutem, corporisq. imbecillitatem subsidio meo atque ope fulcire summis votis optauerim, eaq. pro virili mea expleuerim; adeo vt philosophiam quoque ipsam, *nempe monasticum institutum*, cuius possessione ac nomine nihil carius habebam, contempserim: vel, vt verius loquar, hoc primum philosophice contenderim, ne philosophantis speciem præberem: non tuli mihi ex vna causa laborum meorum omnium fructum intercidere, benedictionemq. perire, &c.] subdit etiam, se inobedientiæ pœnæ metu tandem obsecutum esse parenti, istis verbis: B C

[a] Gregor. Naz. Apol. 1.

QVOMODO GREG. OBEDIRE COACTVS REDIT NAZIANZVM.

Cum diu in his animo perplexo & ancipiti fuissem, atque in vtrãq. partem meipsum liberassem, atque vndæ more dubijs ventis huc atque illuc inflexus fuissem; tandem vehementiori cessi, meq. vinctum abstraxit inobedientiæ metus.] ac denique perorans: His, inquit, rationum excantamentis memet delinio, sensimq. animus cedit, ac ferri instar emollitur, rationibusq. ipsis temporis auxilium accedit: Deiq. leges & iustificationes, quibus totam vitam meam commisi, in consilium adhibeo. Quocirca non refractor, non contradico (vt Domini mei verbis vtar, cum non ad Imperium & præfecturam vocaretur, sed tamquam ouis ad cædem duceretur) sed & procumbo, & sub potentem ma- D
num Dei me dejicio, pristinamq. meæ cessationis & inobedientiæ (si quid hoc nomine peccaui) veniam peto. Tacui, sed non semper tacebo. Subduxi me aliquantisper, vt me ipsum inspicerem, ac mœrori solatium afferrem: sed nunc eum in ecclesia plebis exaltare, & in cathedra seniorum laudare perplacet. Si illa reprehensionem, hæc veniam merentur. Quid longiori oratione opus est? Habetis nos pastores atque collegæ: habesq. grex sacrosancte, Christoq. pastorum principe digne: habes, o pater, me ad omnia victum, non tam externis, quam Christianis legibus tuæ potestati subiectum: habes obedientiam: benedictionem repende, &c.]

GREG. NON EST FACTVS EPISCOPVS, SED ADIVTOR PATRIS.

Hic autem admonendus est lector, errare eos, qui existimarunt, eumdem Gregorium Theologum ex eremo redeuntem sublatum esse ad thronum Episcopalem Ecclesiæ Nazianzi. Id quidem cum in primis vetaretur a Nicæno canone [b] haud pridem edito, ne E
vno superstite alius daretur Antistes Ecclesiæ; quod & sanctus Augustinus doluit ignorasse [c], cum a Valerio Episcopo Hipponensi ordinaretur Episcopus: adhuc insuper eiusdem Gregorij assertione (vt suo loco dicemus) exploratum redditur, ipsum numquam Ecclesiæ Nazianzenæ fuisse ordinatum Antistitem, sed accessisse patri Episcopo in sacerdotali functione adiutorem: de quo susceptio in se munere hæc alias ibidem in publica concione [d]: Nunc quidem cum præclaro parente curam hanc suscipere non recuso, velut magnæ aquilæ & altissime volanti pullus non incommodus e propinquo aduolans.] hæc ipse. Quod vero illud pariter inijsset consilium, sic seni parenti præsto esse dum viueret, vt tamen eo ex hac vita decedente, relictam repeteret solitudinem; ideo mox hæc subdit: Postea vero pennam spiritui meo, quo volet, & quoquo modo volet, ferendam dabo: nec quisquam erit, qui me cogere, aut aliorsum traducere possit, cum eo consultantem.

[b] Concil. Nicæn. can. 8.
[c] Aug. epist. 110
[d] Gregor. Naz. orat. ad patrē.

A tantem. Nam etsi paternis laboribus succedere, dulce est; ac noto & familiari gregi præesse iucundius est, quam externo, & alieno, addam etiam, Deo carius (nisi me amor fallit, & mentem eripit consuetudo) non tamen conducibilius est, nec tutius, quam vt volentes volentibus præsint.]

GREG. MVNVS CONCIONANDI ARRIPVIT

Reuersus igitur Gregorius Nazianzum, illam potissimam sibi partem curæ pastoralis arripuit, quæ in Dei verbo prædicando, simulq. hæreticos insectando, veritatemq. Catholicam illustrando versatur: quod & ab eo in primis opportunitas temporis exigebat, cum hæresis Ariana decorata diademate Imperatoris petulans procaxq. gestiret, instarq. filiæ Herodiadis saltatricis, non vnius tantum Ioannis capitis dono contenta, omnium Episcoporum Orthodoxorum sanguinem temulenta sitiret. Prodijt ex aduerso Gregorius, tuncq. inter alias luculentas orationes illam in ipso ingressu ad populum ha-
B buit, cuius est titulus, Ad sancta lumina.] in qua plane conspicitur, quo animi ardore pugnaturus aduersus hostes in campum descenderit: nam hæc inter alia [a]: Animi voluptatem tenere nequeo: diuino furore rapior: propemodum etiam instar Ioannis, faustum nuncium profero, non quidem vt ille præcursor, ceterum a solitudine veniens, &c.] Qua quidem oratione summo consilio, quos sciret nuper Dei Ecclesiam hostes esse peruasos, primum omnium expugnat atque prosternit, dum prima ab ipso initio orationis aduersus inanem Gentilitiæ superstitionis cultum tela contorquet; ac subinde his succedentes Christianæ fidei perduelles Arianos viribus Imperatoris suffultos promptus adoritur. Sed fuerunt istæ Gregorij velitationes potius, quam pugnæ, respectu plurium fortissimorum certaminum, quæ aduersus eosdem postea inijt: de quibus singulis suis locis dicturi sumus.

[a] Greg. orat. ad sancta lumina.

C At cum ad tot tantaq. aduersus agmina hostium cienda prœlia, præsentia quoque Basilij expetenda merito videretur; id ipsum Gregorius curauit propensius vna cum Eusebio Episcopo Cæsareæ Cappadociæ, antea (vt diximus) in eum infenso, sed iam æquioris animi reddito, vt Basilius e Pontica eremo reuocaretur in patriam. Porro visum est Gregorio, his litteris præuenire Basilium, antequam ab Eusebio [b] accerseretur.

[b] Greg. epist. 19.

GREG. CVRA IN ABSTRAHENDO BASILIVM AB EREMO.

Tempus iam est, vt prudens consilium ineamus, tolerantiæq. laude floreamus, nosq. ita comparemus, vt nec quisquam animi magnitudine præstantior nobis appareat, nec multi nostri labores & sudores temporis puncto collabantur & euanescant. Cur hæc scribam, quæris? Deo carissimus Episcopus Eusebius noster (sic enim de eo nobis deinceps sentiendum & scribendū est) animo erga nos est admodum amico, & ad simultates componendas propenso, ac tempore velut igni ferrum emollitur: litterasq. etiam depre-
D catrices & euocatrices ad te missurus est, quemadmodum & ipse mihi significauit, & multi ipsius animum perspicue cognitum habentes nobis fidem faciunt. Quem anteuertamus, quæso, vel ad eum venientes, vel scribentes, vel (quod erit rectius prius scribentes, & deinde ad eum nos conferentes: ne postea nos pudeat, si victi fuerimus, cum vincere licuerit, præclare videlicet & philosophice cedendo: id quod plerique a nobis exposcunt. Mihi itaque obsequere, ac veni tum ob hanc causam, tum etiam propter tēpus: quandoquidem hæretici coniuratis animis Ecclesiam percursant, partimq. iam adsunt ac turbas mouent, partim (vt fama iactatur) affuturi sunt. Ac periculum est, ne veritatis doctrina conuulsa distrahatur, nisi primo quoque tempore Beseleelis spiritus excitetur, hoc est sapientis huiusmodi disputationum ac dogmatum architecti. Quod si tibi operæpretium esse videtur, vt ipse adsim; atque hæc administrem, tibiq. itineris
E comitem me adiungam: ne hoc quidem munus defugiemus.] hactenus Gregorij epistola ad Basilium.

GREG. AD BASILIVM PERGIT, AC SECVM REDVCIT.

Quid autem consilij captarit Basilius in his quæ a Gregorio scripta percepit: illud sane quod visum est rectius, nempe (quod Gregorius ad finem epistolæ pollicitus erat) se ad eum ipse conferret, cum ipso in patriam ad Eusebium rediturus. Testatur id quidem ipse Gregorius, cum res tunc ab eo gestas sic describit [c], atque in primis ait: Quamuis autem adeo philosophica & admirabilis fuerit illius secessio; excellentiorem tamen & admirabiliorem ipsius reditum fuisse reperiemus. Ita enim se habuit. Cum in his studijs versaremur, institit repente nubes grandinis plena & pernicioſe stridens, quæ Ecclesias omnes, in quas incidit, prostrauit; & quascumque inuasit Imperator auri amantissimus, & Christi hostis infensissimus, ac duobus his morbis laborans, inexplebili nimirū auaritia, & blasphemia, post persecutorem persecutor, post apostatam non quidem apostata, sed nihilo

[c] Gregor. Naz. orat. 2. in laud. Basilij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

PERSECVTIO VALENTIS DIRA ANIMIS.

nihilo tamen eo meliorem se Christianis præbens, vel (vt recte loquar) Christianorũ pu- A
rissimæ & pijssimæ parti, ac Trinitatis adoratrici: quam quidem vnam pietatem, salutaremq. doctrinam voco. Non enim Diuinitatem velut ad libram expendimus, nec vnã & inaccessibilem naturam substantiarum diuersitate a se ipsa separamus, nec malũ malo curamus, impiam Sabellij contractionem magis impia diuisione ac sectione dissoluentes. quo morbo correptus ille a furore nomen habens, Arius, magnam Ecclesiæ partem labefactauit atque conuulsit, nec Patrem honore prosecutus, & ea quæ ab ipso causam habent, aspernatus, dum inæquales Diuinitatis gradus inuexit. Verum vnicã Patris gloriam esse censemus, æqualem Vnigeniti dignitatem, vnicam item Spiritus sancti cum eo exæquationem. Ac si quid horum trium in inferiori dignitatis gradu ponamus, Trinitatem totam a nobis disijci atque peruerti iudicamus: tria quidem quo ad proprietates, vnum autem quo ad Diuinitatem agnoscentes & colentes. B

Quorum ille, *nimirum Valens Imperator*, cum nihil animaduerteret, nec sublimes oculos efferre posset, verum ab ijs qui eum ducebant, deprimeretur; secum etiam Diuinitatis naturam deprimere non dubitauit, ac scelerata creatura Dominum in seruorum ordinem deiecit, naturamq. increatam ac tempore superiorem in rerum creatarum numero collocauit. Atque hoc quidem ille animo & cum huiusmodi impietate aduersus nos expeditionem suscepit. Nec enim aliud quiddam ea res æstimanda est, quam barbarica incursio, non mœnia, non vrbes, non domos, aut alia quædam parua & manu facta, eiusq. generis vt denuo erigi aut extrui possint, euertens, sed animas ipsas distrahens. Impetum quoque vna cum eo facit exercitus ipso dignus, nefarij Ecclesiarum Antistites, sæui orbis illius Tetrarchæ, qui ipsius imperio & ditioni subiacebat. Qui cum Ecclesias partim iam tenerent, partim oppugnarent, partim ob Imperatoris opem ac vim tum illatam, C
tum minaci oratione denunciatam, in potestatem venturas sperarent: huc quoque vt Ecclesiam nostram in deditionem acciperent, venerunt, nulla re perinde, vt prædictorum hominum simultate, atque illius qui tum nobis præerat, imperitia, morbisq. nostris freti atque subnixi. Magnum ergo certamen propositum erat, non ignaua etiam multorum alacritas, sed infirma erat acies, vtpote propugnatore carens, ac perito artifice tam in doctrinæ quam in spiritus facultate.

BASILII STVDIA ADVERSVS HAERETICOS.

Quid igitur generosa illa mentisq. magnitudine præstans anima, Christiq. amore vere inflammata? Ne longa quidem ad hoc oratio comparanda fuit, vt ad nos se conferret, nobisq. adiumento esset. Verum simulatq. me legatione fungentẽ aspexit (erat enim vtrique nostrum commune hoc certamen, vt qui fidei defensores ac patroni designati essemus) statim legationi cessit: ac spiritualibus rationibus secum optime sapientissimeq. D
distinguens, aliud simultatis tempus esse (si quid etiam eiusmodi affectui indulgendum esset) aliud pacis ac tranquillitatis, aliud rursum æquanimitatis, nẽpe necessitatis & periculorum tempus: hoc, inquam, secum reputans, confestim e Ponto nobiscum excedit, atque erga periclitantem veritatem zelo exæstuat, vltroque suppetias nobis affert, totumq. se matri Ecclesiæ tradit. At fortasse alacriter quidem hanc rem aggressus est, verum nequaquam, vt illa animi alacritate dignum erat dimicauit? Aut strenue ille quidẽ dimicauit sed non consulte ac prudenter? Aut ita prudenter, vt tamen sine periculo? Aut hæc omnia quidem cumulate, ac supra quam dici queat, præstitit, ceterum in illius animo veteris simultatis fomites quidam residebant? Minime gentium. Omnia quippe simul præstat: inimicitias ponit, consultat, aciem instruit, scandala & offendicula intermedia submouet, cunctaq. ea quorũ fiducia illi bello nos lacessendos putauerunt. Alios E
ascisit, alios retinet, alios propulsat: alijs murus firmus & vallum efficitur: alijs securis petram scindens, aut ignis in spinis (vt Scriptura sancta loquitur [a]) sarmentitios homines, & in Diuinitatem contumelioso facile absumens.] hæc Gregorius.

[a] Psal. 117.

BASILIVS GREGORIVM AD PVGNAM SIBI ASCISCIT.

Quod autem idem Basilius reuersus ad certamen aduersus hæreticos ipsum sibi collegam Gregorium adiunxisset; idcirco idem subdit: Quod si quid auxilij Barnabas, qui hæc loquitur ac scribit, Paulo decertanti tulit: Paulo habenda est gratia, qui illum in certaminis partem & societatem asciuit. Atque illi sane, *nempe Ariani*, sic infectis rebus discesserunt, tunc primum turpiter pudefacti & profligati, atque edocti, etiam si alios omnes homines, Cappadoces tamen non ita temere contemnere ac pro nihilo putare: quorum nihil tam proprium est, quam fidei certitudo, fiduscq. ac sincerus erga Trinitatẽ affectus: cuius etiam beneficio hoc habent, quod animis coniuncti sunt atque concordes,

A des, viribusq. pollent, eadem videlicet auxilia quæ Diuinitati ferunt, accipientes, multoq. etiam præstantiora ac valentiora.] hæc quo ad certamen atque victoriam de ingruentibus Arianis acceptam Gregorius. Quo modo autem erga Episcopum suum Eusebium, quem diutius aduersarium passus fuerat, Basilius se gesserit, idem his verbis significat:

BASILIVS QVOMODO SE HABVIT CVM EVSEBIO SVO EPISCOPO.

Proximum autem Basilio negotium ac studium hoc fuit: Antistitem obseruare, suspicionem extinguere; mortalibus omnibus persuadere, mærorem illum, quo affectus fuerat, tentationem quamdam colluctationemq. peruersi spiritus extitisse, honestæ ac laudabili concordiæ inuidentis: ceterum non ignarum se esse, quid obedientiæ ordinisq. spiritualis leges postularent. Ac proinde adesse, docere, dicto audientem se præbere, monere, quiduis denique illi esse, consultor bonus, opitulator optimus, diuinorum oracu-
B lorum explicator, rerum agendarum præmonstrator, senectutis subsidium, fidei adminiculum, domesticorum fidelissimus, externorum ad res gerendas aptissimus (vt vnico verbo dicam) tantam eius beneuolentiam obtinens, quanto prius apud eum odio flagrare putabatur. Ex quo hoc assecutus est, vt etiam si illi cathedræ honore secundus esset, Ecclesiæ tamen imperio potiretur. Etenim pro beneuolentia, quam conferebat, auctoritatem vicissim accipiebat; ac mirus quidam erat inter eos concentus, nexusq. potestatis. Ille plebem ducebat, hic ductorem, atque instar cuiusdam leonum curatoris præpotentem arte cicurabat. Namque vt nuper in sublimi cathedra constitutus, *quippe ex laico fuerat delectus Episcopus*, & terrenæ materiæ nonnihil adhuc spirans, nondumq. in his quæ spiritus erant, numeris omnibus absolutus; magnisq. etiam fluctibus inferuescentibus, atque ingruentibus Ecclesiæ hostibus, opus habebat homine, qui eum manu
C ductaret atque fulciret: eoq. nomine ipsius ope atque auxilio acquiescebat, eoq. imperante, seipsum imperare arbitrabatur.

BASILII OFFICIA ERGA ECCLESIAE ADMINISTRATIONEM.

Iam vero ipsius erga Ecclesiam curæ ac patrocinij quamquam multa quoque alia signa & argumenta sunt; libertas animi, qua cum ceteros magistratus, tum potentissimos quosque ciuitatis alloquebatur; controuersiarum solutiones nequaquam suspectæ, sed ab eius voce formatæ ac constitutæ, modoq. ipsius tamquam lege receptæ; pauperum tutelæ plures quidem spirituales, sed tamen corporeæ non paucæ (nam id quoque sæpenumero animæ prodest, eos nimirum in quos beneficium confertur, per beneuolentiam subigere) pauperum alendorum, hospitum excipiendorum, virginum curandarum studium, monasticarum legum institutiones partim scripto, partim voce traditæ; precum descriptiones; sacrarij cõcinnitates; ea denique omnia, quibus homo vere diuinus, Deoq.
D adiunctus plebi vtilitati esse potest.] pergit de eodem dicere, quid egerit, cum vehementissima Cæsareæ fames ingrueret: sed de his suo loco opportunius.

BASILIVS POPVLO EXPLICAT DIVINAM SCRIPTVRAM.

Eusebij quoque iussu diuinas Scripturas Basilium ad populum explicasse, ipsemet in oratione in principium Prouerbiorum testatur, cum ait [a]: Præclara est obedientiæ merces. Obediamus igitur bono patri, certaminum præmia nobis ex spiritus oraculis proponenti: qui nos instar venatorum in locis inuijs, quasi catuli cuiusdam venatici indicio cursus nostri experimentum vult capere. Proposuit autem nobis ad enarrandum paroemiarum principium, &c.] Obibat idem Basilius in Synodis pro suo Episcopo legationem, vt in conuentibus habitis tunc temporis diuersis in locis, nempe Chalcedone, Heracleæ, & in ipsis Cæsareæ suburbijs: in quibus omnibus quod sanæ sinceræq. fidei erat, id summa libertate animi loquebatur: quorum idem Basilius meminit, vbi ad Eustathium scri-
E bens, aduersus calumniantes sic ait [b]: Quem vero oportebat me animi mei præ te testem habere, quæ Chalcedone a nobis de fide dicta sunt, quæ & sæpenumero Heracleæ, & quæ antea in suburbio Cæsareæ, an non omnia consona nobis, & omnia inter se concordantia fuerint?] Ex his igitur, quæ de reditu Basilij Cæsaream, & reconciliatione cum Eusebio dicta sunt, quæ eodem argumento scribit Sozomenus [c], in nonnullis sunt corrigenda: vt imprimis cum eadem contigisse refert primo Valentis Imp. anno, quo (vt diximus) ipse Valens in Cappadociam profectus est, inde descensurus in Syriam: deinde cum populi studio in Eusebium inclamantis, seq. ab eo separantis, reuocatum Basilium tradit: vel cum adiungit, absque internuncio eumdem Basilium in Cappadociam ad eumdem Eusebium Episcopum redijsse: quæ omnia, ex ijs quæ ex sancto Gregorio Nazianzeno dicta sunt, arguuntur erroris. Sed & corrigendus quoque Ruffinus [d] est, dum ait Basilium & Gregorium perseuerasse in eremo annos tredecim: cum habi-

[a] Basil. in prin. Prouerb.

[b] Basil. epist. 79.

[c] Sozom. lib. 6. cap. 15.

[d] Ruffin. lib. 2. cap. 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ta exacta discussione temporis accessus & recessus, nonnisi quatuor annos illic mansisse reperiantur. A

ARIANI PERSEQVVNTVR NOVATIANOS ET MACEDONIANOS.

Quod vero ad Arianos pertinet: eo furore, Eudoxio Episcopo Constantinopolis impellente Imperatorem, eiusmodi persecutio cœpta est, vt non tantum Catholicos exagitarit, sed & Nouatianos, alioqui hæreticos, in confessione tamen perfectæ Filij cum Patre substantiæ cum Catholicis eadem sentientes: quin & in Macedonianos, & alios Semiarianos dictos, grassata est, quod scilicet hi quoquo modo Filio Dei diuinam substantiam (vt dictum est) tribuere viderentur. Sed quod primum ad Nouatianos spectat, hæc Sozomenus [a] eidem sectæ coniunctus: Non dissimilibus porro afficiebantur incommodis etiam illi, qui Constantinopoli doctrinam Concilij Nicæni propugnabant: quorum incommodorum socij quoque fuere Nouatiani. Nam Imperator cum reliquos omnes vrbe exigi, tum ecclesias Nouatianorum occludi mandauit. Ceterorum autem ecclesias non erat causa cur occluderet: nam iampridem eæ, regnante Constantio, ipsis ademptæ fuerant. B

a Sozom. lib. 6. c. 9.

AGELIVS NOVATIANVS EXVLAT.

Quin etiam Agelium, qui temporibus etiam Constantij ecclesiæ Nouatianorum Constantinopolis præfuerat, mulctauit exilio. Is quidem dicebatur vitam cum summa omnium admiratione secundum leges Ecclesiasticas instituisse. Vixit enim (quod in pia vitæ ratione ac disciplina facile primas obtinet) pecuniarum possessione liber: atque ipsa vitæ institutio illud plane declarauit: nam vna solum vtebatur tunica, & sine calceis semper incedebat. Non ita multo post ab exilio reuocatur: suas ipsius recuperat ecclesias, & conuentus libere ac sine metu agit. Quarum rerum Marcianus quidam causa extitit, vir sane cum vita tum doctrina admirabilis, qui iam olim quidem in Regia satellitem egerat, at iam tum presbyter sectæ Nouatianæ erat, docebatq. filias Imperatoris Anastasiam & Carosam præcepta grammaticæ; quarum nominibus sunt balnea Constantinopoli etiamnum appellata. Itaque ob reuerentiam erga hunc & gratiam, hæc, quæ modo diximus, Nouatianis concessa sunt.] hactenus Sozomenus de suis Nouatianis. Sed plane in eo etiam hallucinatur, dum putat balnea Anastasiæ nomine dicta, denominata esse ab Anastasia filia Valentis Imperatoris, nam secus habet Ammianus, qui cum agit de tyranno Procopio, hæc ait: Ductus in cogitationes varias, Anastasianas balneas petit, a sorore Constantini cognominatas.] Eadem tradit Socrates [b] de Nouatianis. C

b Socrat. lib. 4. cap. 9.

MACEDONIANI EXAGITANTVR AB ARIANIS.

Quo modo autem his diebus se habuerint res Arianorum cum Macedonianis, reliquum est vt dicamus. Imperator (inquit Socrates [c]) rebus tum prospere & feliciter gestis elatus, rursus in Christianos tumultus propterea ciere cœpit, quod omnes ad sectam Arianam traducere cupiebat. Atque Concilium Lampsaci habitum illi in primis bilem mouerat, non modo quod Episcopos Arianos interdixerat ecclesia, sed quod fidei formulæ Arimini editæ anathema denunciauerat. Itaque cum Nicomediam Bithyniæ venisset, Eleusium Cyzici Episcopum ad se accersit. Hic opinioni Macedonianæ (vt supra dixi) maxime deditus fuit. Quare Imperator, Concilio Episcoporum Arianorum conuocato, Eleusium illorum fidei assentiri coegit. Qui quamquam antea illud se facturum omnino denegasset; postea tamen exilio & publicatione bonorum, quæ ipsi interminatus fuerat Imperator, supra modum exterritus, opinioni Arianæ assensit. Statim vt assenserat, in magno dolore fuit, & Cyzicum reuersus (est notissima ciuitas in Hellesponto) coram vniuerso populo de vi ipsi ab Imperatore illata grauiter conquestus est; docerq. vi se coactum, non sua adductum voluntate, doctrinæ Arianæ assensisse; illisq. alium conquirendum Episcopum, propterea quod ipse necessitate compulsus suum ipsius dogma denegasset. Cyziceni tamen præ incredibili amore, quo illum complectebantur, neque alij Episcopo se subijcere voluerunt, neque Ecclesiæ suæ administrationem concedere. Quare cum eius semper paruere gubernationi, tum suam ipsorum hæresim minime deposuere. His rebus auditis Episcopus Constantinopolitanus, Eunomium, vtpote qui dicendi vi, qua præditus erat, posset multitudinis animos in suam sententiam facile pertrahere, Episcopum Cyzici designauit. Quo cum aduentasset Eunomius, ab Imperatore mandatum fuit, vt Eleusio exturbato, Eunomius in sede Episcopali collocaretur. Vnde qui Eleusij fauebant opinioni, extra vrbis mœnia extruxerunt ecclesiam, conuentusq. separatim egerunt. sed de Eleusio hactenus: de Eunomio autem iam pauca dicamus. D

c Socrat. lib. 4. cap. 6. 7.

EXPVLSO ELEVSIO ORDINATVR EVNOMIVS.

Eunomius

Eunomius Aetij, cognomento Athei, cuius supra mentionem fecimus, scriba fuit: qui cum eo vitam degens, fallaces ratiocinandi concludendiq. modos, qui sunt sophistarum proprij, ab illo didicit, atque eos sedulo imitatus est. Quin etiam inanibus ineptisq. vocibus operam dare, sophismataq. quibus ipse irretiretur; contexere imprudens aggressus, illisq. arroganter inflatus ad blasphemiam præceps ruit; Arij etiam opinionem sectari, veritatis dogmata varijs rationibus impugnare cœpit. At tametsi sacrarum litterarum prope ignarus imperitusq. fuit, neque potuit eas omnino intelligere; tamen verba variare, eademq. semper aliter atque aliter dicere potuit: at quod sibi ad dicendum proponebatur, numquam attigit, sicut septem tomi ab illo in Apostoli ad Romanos epistolã tam inepte compositi satis perspicue declarant. Nam cum multa verba inaniter de ea epistola profuderit, institutum tamen Apostoli animo capere nullo modo valet. Extant præterea alij eius libri his consimiles, de quibus si cui in animo sit periculum facere, in magna verborum copia miram sententiarum inopiam reperiet. Atqui istum Eunomium Eudoxius ad Episcopatus Cyzicensis dignitatem extulit. A B

EVNOMII FASTVS ET BLASPHEMIAE.

Cum vero, vt ipsius mos ferebat, pro concione dialecticis argutijs vteretur, auditores admodum reddidit attonitos: vnde Cyzici tumultus exortus est. Nam cum Cyziceni arrogantem illius in dicendo insolentiam ferre nullo modo possent, e ciuitate exturbarunt. Ille Constantinopolim se recepit: ibi cum Eudoxio ætatem degit, ab Episcopatus administratione vacans. Verum ne ista solum obtrectandi causa dixisse videamur; ipsius Eunomij verba, quæ sophistæ more fallaciter & veteratorie de Deo dicere non veretur, audiamus. sic enim loquitur: Deus de sua ipsius essentia nihilo plus intelligit, quam nos; neque ipsi magis est perspecta & cognita, quam nobis: sed quod nos de ea scimus, idem omnino & ipse scit: ac rursum quod ille nouit, idem in nobis vicissim reperies. Istas aliasq. commenticias complures fallacias imprudens contexit Eunomius. At qua ratione paulo post se ab Arianis segregauit, dicemus suo loco.] hucusque Socrates de Eunomio. Porro eiusdem nominis, ab hoc tamen diuersus, fuit Episcopus ille, quem in locum Eusebij Samosatæ Ariani substituerunt, de quo suo loco dicturi sumus ex Theodoreto [a]. Cum vero eiusmodi Eunomij fastus, mentisq. tumor blasphemijs iunctus, Catholicis innotuisset, obstupuerunt: Basilius vero Magnus vt elatum viri animum deprimeret, hoc puto tempore, scripsit ad eum illam epistolam [b] de formicæ natura, quam ab eo inuestigari rogat: eam nos superius recitauimus: libros vero aduersus eius blasphemias postea lucubrauit, de quibus suo loco dicemus. C

a Theod. lib. 4. cap. 14.

b Basil. epist. 168.

Ariani igitur in Macedonianos (vt dictum est) insurgentes hoc anno, impedimento fuere, quo minus ab illis indictum Tarsi anno superiori Concilium celebraretur. id quidem ita Socrates [c]: Factum, inquit, fuisset Concilium, nisi Eudoxius sectæ Arianæ Episcopus, qui tum gratia apud Imperatorem plurimum poterat, obstitisset: qui propter Concilium edictum permagna iracundiæ flamma incensus, illos grauissimis affecit incommodis.] hæc ipse. Sozomenus [d] id ipsum: qui & celebratum fuisse aliud Concilium in Caria tradit, dum ait: Cum autem iam Concilium Tarsi cogeretur; circiter triginta-quatuor Episcopi Asiani in Caria, quæ est regio Asiæ, in vnum congregati, studium in Ecclesiæ concordia stabilienda positum probabant illi quidem; sed tamen vocabulum, Consubstantialis, reijciebant, constanterq. affirmabant, formulam fidei Antiochiæ & Seleuciæ editam, tenendam esse: quippe quæ etiam a Luciano martyre ante edita habebatur; & non sine multorum tum periculorum, tum laborum susceptione, ab his qui ipsos ætate anteibant, confirmata. Imperator vero impulsu Eudoxij, Concilium, quod in Cilicia futurum expectabatur, partim litteris, partim minis diremit.] hæc Sozomenus. At fuerunt ista futurorum malorum præludia. Quod enim Valens in expeditione Gothica totus esset, ea quæ spectarent ad dogmata, prætermisit, cum tamen Ariani ipsi haud destiterint vbique lacessere Catholicos, & hæreticos ab ipsorum dogmate discrepantes. D E

c Socrat. lib. 4. cap. 11.

d Sozom. lib. 6. cap. 12.

CONCILIVM CELEBRATVM IN CARIA.

Eodem anno fæces Arianorum Valens & Vrsacius vna cum eiusdem perfidiæ collegis, Singeduni in Mysia conciliabulum habuere, non tamen aduersus Catholicos, sed Semiarianos hæreticos, ægre ferentes, si quis errans non continuo in eiusdem qua ipsi profundum foueæ mergeretur, ex quo quidem conuentu istam ad Germinium conscripserunt epistolam, quam liber fragmentorum sancti Hilarij de Synodo Ariminensi, nuper editus, exhibet istis verbis [e].

e Hilar. fragm. lib. 1. pag. 40. 41.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Domino religiosissimo fratri Germinio, Valens, Vrsacius, Gaius & Paulus, S. A
Cum de spe & salute sollicitudo incumbit, magis laudandi esse debent qui solliciti sunt, quam reprehensionem aliquam sustinere. Salus autem ac spes principaliter in fide Catholica consistit. & ideo quamuis conuentione ad omnes nostros fratres & Coepiscopos
* nostros * Valente & Paulo admonita noluerit, ad id quod rumor latitat de te respondere, domine religiosissime, tamen quia litteris tuis testificatus es, te in eadem charitate perseuerare, & paratum esse inlibatam dilectionem habere erga nos ostendere: propterea in vnum apud Singedunum congregati, iterum his commonefacimus sanctitatem tuam, vt omni occasione ambigui excluſa, digneris rursus rescribere nobis, si a fide Catholica, quæ Arimini a sancto Concilio exposita confirmataq. est, cui etiam vniuersi
* apertius Orientis Episcopi consenserunt, sicut iam professus es te non recessurum, apertus * quæritur significes. Est autem hoc, sicut in ea cautum est: Similem dicimus Filium Patri se- B
cundum Scripturas, non secundum substantiam, aut per omnia, sed absolute. Si enim hæc expositio immutata fuerit, manifeste quondam Basilij perfida adsertio, propter quā Synodus facta est, qua etiam merito damnata est, reparabitur. Dignare igitur hoc, quod quæritur, euidenter litteris tuis declarare: non dixisse, aut dicere, vel dicturum, similem esse per omnia Filium Patri, excepta innatiuitate, ne quod perlatores litterarum Iouianus diaconus & Martyrius subdiaconus verbo deprecationis suæ, ante prædictos dominos meos fratres & Coepiscopos nostros Valentem & Paulum adserebant, magis credibile esse videatur, quia per omnia similem esse Filium Patri profitearis. Si enim sic te, sicut optauimus, sentire scriptis tuis manifestaueris, querelam pro iniuria a quibusdam clericis tuis Palladio & Gaio fratribus & Coepiscopis nostris factam, licet noluC
eris, sicut prima conuentione admonitus es, exquirere, ad æstimationem tuam pertinet, illis scilicet præstantibus pro sua temeritate rationem. Hæc per Secundianum presbyterum, Pullentium lectorem, & Candidianum exorcistam transmisimus charitati tuæ XV. Kal. Ianuarias, Gratiano nobilissimo P. & Dagalaifo Coss. exemplum penes nos retinentes.

Quid autem Germinius? num his consensit? minime gentium, nam accipe ab eo scriptam eo argumento epistolam [a]:

a Extat apud Hilar. fragm. lib. 1. pag. 41. 42. 43.

Dominis fratribus religiosissimis Rufiano, Palladio, Seuerino, Nichæ, Heliodoro, Romulo, Muciano & Stercorio, Germinius in Domino Salutem.

Vitalis nunc militantis in officio sublimis Præfecturæ relatione comperimus, desiderare sanctitatem vestram significari vobis aperte, quid est quod de fide nostra Valenti, Vrsacio, Gaio & Paulo discipliceat. Necessarium duxi his litteris patefaciendum sanctita- D
ti vestræ, & id quod in vobis ipsis ab initio esse confido, dicere, nos hoc quod & a Patribus traditum accepimus, & diuinis Scripturis, quod semel didicimus & quotidie docemus, Christum Dei filium Dominum nostrum per omnia Patri similem, excepta innatiuitate, Deum de Deo, lumen de lumine, virtutem de virtute, integrum de integro, perfectum de perfecto, ante sæcula & ante vniuersa, quæ intelligi vel dici possunt, genitum, cuius natiuitatem nemo scit nisi solus Pater, ipso Filio adserente: Quia nemo nouit Filium nisi Pater, neque Patrem quis nouit nisi Filius, & cui voluerit Filius reuelare: per quem facta sunt omnia, sine quo factum est nihil, secundum diuinas voces ipsius Saluatoris nostri Filij dicentis: Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. Et iterum: Quæcūque enim Pater facit, hæc & similiter Filius facit. Et iterum: Ego & Pater vnum sumus. Et iterum: Qui me vidit, vidit & Patrem. Et iterum: Quomodo Pater vitam habet a E
semetipso, ita dedit & Filio vitam habere in semetipso. Et iterum: Sicut Pater suscitat mortuos & viuificat, ita & Filius quod vult, viuificat. Et iterum: Creditis in Deum, & in me credite. Et iterum: Neque enim Pater iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio, vt omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem. Et iterum cui Pater dixit: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram: nec dixit, ad imaginem tuam, vel ad imaginem meam, ne aliquam dissimilitudinem in Filij sui diuinitate demonstraret, sed propterea coniunxit ad imaginem & similitudinem nostram, vt Filium suum sibi similem per omnia Deum manifestaret. Iterum Euangelista: Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti a Patre plenum gratia & veritate. Et Apostolus ad Corinthios, In quibus Deus huius sæculi excæcauit mentes infidelium, vt non refulgerent inluminatione Euangelij gloriæ Christi, quæ est imago Dei. Et iterum idem

Apo-

A Apostolus: Et transtulit in regno Filij charitatis, in quo habemus redemptionem & remissionem peccatorum, qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturæ. Et iterum idem Apostolus: Hoc enim sentite in vobis quod & in Christo Iesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, se esse æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, in similitudinem hominū factus. Quis non intelligat, quia quemadmodum secūdum serui formam vera fuit caro nostra in Christo, ita & in Dei forma vera sit diuinitas Patris in Filio? Et iterum: Videte ne quis vos seducat, per philosophiam & inanem fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum elementa huius mundi, & non secundum Christum, quia in ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Si ergo omnis plenitudo diuinitatis inhabitat in Christo, iam non ex parte similis & ex parte dissimilis, sicut nunc asserunt, qui propter contentionem suæ libidinis
B retrorsum abeuntes, semetipsos a nobis auertunt.

Nam quod putant se pro magno de diuinis Scripturis proferre, vt dicant, Christum facturam & creaturam: e contrario nos secundum Scripturas dicimus, & viam, & ianuā, & lapidem offensionis, & petram scandali, & fundamentum, & brachium, & manum, & sapientiam, & verbum, & agnum, & ouem, & pastorem, & sacerdotem, & vitem, & diem, & alia: Sed hæc omnia sic intelligimus & dicimus, vt virtutes & operationes Filij Dei intelligamus, non vt diuinam eius ex Patre natiuitatem huiusmodi nominibus comparemus, quia ex nihilo omnia per filium facta sunt, Filius autem non ex nihilo, sed ex Deo Patre est genitus.

Miror autem prædictum Valentem aut oblitū esse, aut certe subdole dissimulare, quid in præteritum gestum definitumq. sit. Nam sub bonæ memoriæ Constantio Imperatore,
C quando inter quosdam cœperat esse de fide dissensio, in conspectu eiusdem Imperatoris præsentibus Georgio Episcopo Alexandrinorum Ecclesiæ, * Pelusinorū, Basilio Episcopo tunc Anquiritano, præsente etiam ipso Valente & Vrsacio, & in ea prauitate post habitam vsque in noctem de fide disputationem & ad certam regulam perductam, Marcū ab omnibus nobis iectum fidem dictasse, in qua fide sic conscriptum est: Filium similē Patri per omnia, vt sanctæ dicunt & docent Scripturæ: cuius integræ professioni consensimus omnes, & manu nostra subscripsimus. Si autē nunc aliquid spiritus huius mundi suggerit, ex aperto adhuc scire non possumus. Nam, vt nos professi sumus de Scripturis, per omnia similem Filium Patri excepta innatiuitate, exponant & illi de Scripturis, quemadmodum parte similis sit, parte dissimilis. Et ideo, fratres dilectissimi, hæc intrepidanter & sine mora vestræ dilectionis ad conscientiam, per Cyriacum officialem, cuius
D prima inuenta occasio est post Carinium diaconum, quem ad vos misi, professionem destinaui, vt per vestram quoque vigilantissimam deuotionem apud Deum, vniuersæ fraternitati intimetur, ne quis fallacia diaboli laqueis ignorans implicetur. Iam vestræ est vnanimitatis rescribere mihi, quid vobis sanctus Spiritus suggerat. Sane intimo charitati vestræ, me huic epistulæ, propterea quod manus dolerem, subscribere non potuisse: subscribendum autem mandasse fratribus & compresbyteris nostris Innocentio, Octauio, & Catulo.] Hactenus Germinius aduersatus Arianis, militans tamen inter Semiarianos.

Quo tempore, defuncto illo scelerum omniū architecto & vexillario impietatis Acacio cognomento Lusco, Episcopo Cæsareæ Palæstinæ, Ariani æque Arianum hominem dedere illi successorem Euzoium. Reliquit Acacius commentarios a se conscriptos in
E Ecclesiasten decem & septem voluminibus comprehensos, necnon συμμίκτων ζητημάτων sex, & multos alios præterea diuersosq. tractatus.] hæc S. Hieronymus [a], qui Acacij scripta sic legere consueuit, vt in nequam hæretici hominis lucubrationibus caueret a sordibus [b]. Alius eodem ferme tempore claruit Acacius itidem Cæsareæ Palæstinæ, Libanij discipulus, ipsum magistrum superaturus, si licuisset: nam iuuenis (vt de eo testatur Eunapius [c]) decessit. Qui vero Acacio in Episcopatu successit Euzoius (diuersus hic plane fuit ab Euzoio itidem Ariano, creato Episcopo Antiocheno sub Constantio) apud Thespesium rhetorem cum Gregorio Nazianzeno (vt tradit sanctus Hieronymus) fuerat Cæsareæ eruditus; eiusq. postea factus vrbis Episcopus, plurimo labore corruptam bibliothecam Origenis & Pamphili in membranis instaurare conatus est: sed quod Arianus esset, sub Theodosio Principe pulsus est, cui successus fuit Gelasius, de quo inferius. Hæc ex Hieronymo [d].

ACACII EPISC. CAES PAL. OBITVS.

a Hieronym. de script. Eccl. in Acacio.
b Hieron. epist. ad Miner. & Alex. 152.
c Eunap. in Vit. philosoph.
d Hieronym. in Euzoio, & in Gelasio, de script. Eccles.

Universidad de Deusto
Biblioteca

VALENTINIANI IVNIORIS NATALIS.

Hoc eodem anno, ijsdemq. Coss. Gratiano & Dagalaipho, natus est filius Valentinia- A
no Imperatori, quem suo quoque nomine Valentinianum nominauit. hæc Socrates [a]. Genitus hic fuit ex Iustina Ariana femina, de qua plura inferius dicturi sumus. Licet igitur Valentinianus ipse Augustus omnium sententia Catholicus habeatur; tamen tum vxoris, tum fratris perfidia infamatur: cum præsertim nullus reperiatur ab eo adhibitus esse conatus, vel studium, quibus eosdem ad meliorem frugē reuocare sategerit: &, quod grauius existimatur, grassantem Valentem fratrem in Orthodoxos in Imperio illi subiecto minime cohibuerit: quin & in Occidente Auxentium Arianum, & ab Arianis Episcopum Mediolanensem electum, licet Catholicis Episcopis & inter alios Hilario Episcopo Pictauiensi vehementer reclamantibus, numquam sede expellendum curauerit, sed in ea vsque ad obitum suum permanere. Hæc, inquam, eidem Valentiniano notam inusse- B
re non leuem. At de Auxentio suo loco dicendum.

[a] Socrat. lib. 4. c. 9.

CHristi annus trecentesimus sexagesimus septimus Consulatu Flauij Lupicini atque Flauij Iouini adscribitur Fastis, sicut ab Ammiano [b], Socrate [c], atque alijs notatus habetur. Huius Flauij Iouini esse creditur epitaphium Flauiæ Iouinæ filiæ, quod sic se habet [d]:

[b] Amm. lib. 27. [c] Socrat. lib. 4. cap. 10. [d] Roma apud Lalium Pasqualinum.

C

D

FL. IOVINA. QVAE. VIXIT.
ANNIS. TRIBVS. D. XXXII. DEPOS.
NEOFITA. IN. PACE. XI. KAL. OCTOB.

PRAEFECTVRA VIVENTII.

Quo etiam anno Romæ post Lampadium Viuentius gessit præfecturam Vrbanam, id eodem Ammiano atque etiam rescriptis Imperatorum testantibus: nam sub ijsdem Consulibus ad eumdem Viuentium extant data rescripta; vt illud de relaxandis vinctis die Paschatis, his verbis [e]:

[e] l. 3. de indulg. C. Theod.

Imppp. Valentinianus, Valens, & Grat. AAA. ad Viuentium P.V. Ob diem Paschæ, quem intimo corde celebramus, omnibus quos reatus astringit, carcer incluserit, clausura dissoluimus. Attamen sacrilegus, in maiestatem reus, in mortuos veneficus, siue malefi- E
cus, adulter, raptor, homicida, communione istius muneris separentur. Dat. III. Non. Maij, Rom. Lupicino & Iouino Coss.] sed & illud, quo prohibentur delinquentes damnari ad ludum.

[f] l. 11. de pœnis C. Theod.

Ijdem [f] AAA. ad Viuentium P. V. Neminem de numinis nostri sacrario prodeuntem arena suscipiat, lanista doceat, sæua meditatio & pugnatrix exerceat: multa siquidem possunt esse supplicia, quibus culpa plectatur. Dat. V. Id. April. Lupicino & Iouino Coss.]

Cum igitur ex his rescriptis liquido demonstretur, præfecturam Vrbanam Viuentij contigisse sub Consulatu Lupicini atque Iouini; ex his pariter redditur exploratum tempus obitus Liberij Papæ, & creationis Damasi eius successoris, nam sub eiusdem Viuentij præfectura subortum esse sæuū Vrsicini schisma aduersus Damasum, disertis verbis Ammianus

A mianus affirmat [a]. De his igitur pluribus acturi, vt de Liberij obitu primum instituamus orationem, exigit rerum ordo. [a] Ammian. lib. 27.

De Liberio Papa, quot annis sederit, plane diuersæ reperiuntur sententiæ, quas siue in codices menda illapsa, siue scriptorum incuria induxerunt. Nam in libro de Romanis Pontificibus, annis sex tantum, mensibus sex, & diebus quatuor sedisse legitur; totidemq. apud Nicephori Chronicon numerantur vsque ad Felicem. In Cresconiano autem Indice, decem anni, menses septem, & dies tres eiusdem Pontificatui tribuuntur. Ceterum apud Hieronymi Chronicon, ab ingressu Liberij vsque ad Damasi successionem, anni intercedunt decem & octo. At vero habita exactiori ratione ingressus Liberij vsque ad præsentis anni quintum Idus Septembris; dicere opus est eum sedisse annos quindecim, menses quatuor, & diem vnum: nam eius ingressus contigit octauo Idus Maij (vt dictum B est) anno Domini trecentesimo quinquagesimo secundo. OBITVS LIBERII PAPAE.

De eodem autem Liberio hæc habentur in libro de Romanis Pontificibus: Hic ornauit de platonijs sepulchrum sanctæ Agnetis martyris.] & paulo post: Hic fecit basilicam nomine suo iuxta Macellum Lybiæ, alias Liuiæ.] De Macello Liuiano, loco sic dicto in Esquilino colle, est mentio apud Sextum Rufum, & P. Victorem. Porro quod ad eiusdem templi erectionem spectat: ex collatis impensis Ioannis Patritij ea de re per visum admoniti, & miraculo confirmati, descendentibus niuibus Nonis Augusti, formamq. templi monstrantibus, eam basilicam erectam esse, eiusdem ecclesiæ vetera monumenta declarant: verum ipsam ab eius erectore, nomine Liberij nuncupatam esse, Marcellinus presbyter in libello de schismate Vrsicini certam fidem facit. Rursum de Liberio hæc in eodem libro de Romanis Pontificibus. Hic fecit ordinationes duas in C Vrbe mense Decembris, & ordinauit presbyteros octodecim, diaconos quinque, Episcopos autem per diuersa loca decem & nouem. Qui sepultus est in via Salaria in cœmeterio Priscillæ.] BASILICA LIBERII.

Remansit posteris Liberij Papæ memoria haud ignobilis, sed plane honorificentissima: de qua, vt ab homine huius temporis, eodemq. Romano ciue, atque itidem doctrina & sanctitate claro, quiq. nullo priuato affectu, sed veritatis tantum studio mouetur, testimonium petamus: sanctus Ambrosius [b] testimonium affert, cum in commentarijs de Virginibus, cui tamquam in auro gemmam voluit eiusdem Liberij Papæ intexuisse sermonem, ita præfatur: Quoniam quæ habuimus, digessimus superioribus libris duobus; tempus est, soror sancta, ea quæ mecum conferre soles, beatæ memoriæ Liberij præcepta reuoluere; vt quo vir sanctior, eo sermo accedat gratior. Namque is, D cum in Saluatoris Natali ad Apostolū Petrum virginitatis professionem vestis quoque mutatione signares (quo enim melius die, quam quo Virgo posteritatem acquisiuit?) atque astantibus etiam puellis Dei compluribus, quæ certarent inuicem de tua societate: Bonas, inquit, filia, nuptias desiderasti, &c.] pergit integrum tunc ab eodem Liberio habitum sermonem recensere: vbi post finem hæc addit: Hæc tecum sanctæ memoriæ Liberius, quæ apud alios maiora verbis, apud te minora exemplis sunt, &c.] Vt plane appareat, omnem maculam, quam olim exul Arianorum ad tempus communione, etsi non hæresis prauitate, contraxerat, posteriori illa confessione tempore Concilij Ariminensis prorsus deletam atque omnino fuisse obliuione sepultam. Hinc videas & a Græcis etiam eiusdem temporis sanctissimis atque doctissimis viris Liberium dignis titulis honestari: vnde sanctus Basilius [c] nominat eum, beatissimum virum, scribens ad E Occidentales; Epiphanius [d] vero, beatum. reperimusq. eius memoriam in nonnullis antiquis scriptis codicibus recensitam inter alios sanctos, anniuersario die natali publice recolendam; ex quibus exscripsit Beda; in cuius Martyrologio VIII. Kalendas Octobris Liberij Romani Episcopi nomen cum alijs sanctis habetur intextum, sed & alibi [e] cum alijs eiusdem diei sanctis sic versibus decantatum, pridie tamen eius diei, nempe IX. Kalendas Octobris. LIBERIVS INTER SANCTOS RELATVS.

[b] Ambros. de Virg. lib. 3. [c] Basil. epist. 74. [d] Epiph. hær. 75. [e] Martyrolog. VVandelbert. die 23. Septēb.

Nonum Thecla tenet roseo perfusa cruore,
Liberiusq. dicat Romanam Papa per Vrbem,
Leuita & Sosius merito splendescit honore.] Ad hæc omnia de Liberio posita, addenda est inscriptio nuper reperta Spoleti in tumulo, exarata totidem verbis ac versibus, vt hic legitur.

LIBERII MEMORIA.

D.P.

Universidad de Deusto
Biblioteca

D. P.
PICENTIAE
LEGITIMAE
NEOPHYTAE
DIE. V. KAL. SEP.
CONSIGNATAE
A LIBERIO PAPA
FL. HOSPITIVS
MARITVS
VXORI
BENEMERENTI
DVPLICEM
SARCOFACVM
CVM TITVLO
HOC LOCO
. . . OE . . . I
POSVIT
. . . . MARITO
. . . . . ET] fracta tabula & fragmentis deperditis, desunt reliqua.

Quod autem audis, consignatam fuisse defunctam a Liberio Papa, per consignationem intelligere debes collatum sacramentum, quod dicimus Confirmationis seu Chrismatis, vti vetus loquendi vsus obtinuit, quod accipi consueuit ab Episcopo suo: cum vero illud ipsa acceperit a Liberio Papa, placuit marito eiusmodi exhibitum ipsi munus a tanto Pontifice, relinquere perpetua memoria sepulcrali lapide consignatum.

DAMASI ELECTIO.

Post obitum Liberij vacasse sedem dies sex, in eiusq. locum Damasum Hispanum, Antonij filium, fuisse legitime subrogatum die decima quinta Septembris, consentiunt omnes, Vrsicinum vero postea eodem anno in schismate Pontificem acclamatum. Quæ enim olim cœperat in clero Romano dissensio ex substitutione Felicis (licet Liberius eã componere studuisset, recipiens in clero atque vniens cum alijs eos qui ordinati fuerant a Felice) latenter serpens, noui Pontificis electionis occasione recruduit; dum alij ex parte Felicis, ex parte vero Liberij alij conarentur ordinare Pontificem. Itum est a maiori

a Marcellin. de schism. Vrsicin.

sanioriq. parte in Damasi electionem: qui licet fuisset ex parte Felicis [a], Liberius tamen (vt dictum est) non tantum vna cum alijs eumdem receperat in clerum, sed etiam Vicaria præfectura donarat, cum post Concilium Ariminense (vt meminimus) Liberius

b Alia Liberij. cap. 2.

iterum a Constantio vexatus in suburbijs conuentus ageret: quod eiusdem Liberij Acta [b] quantumlibet deprauata testantur; in quibus hæc leguntur: Nolite timere, quoniam ego vobiscum non habito in ciuitate Romana: sed habetis Vicarium, ecce fratrem & presbyterum Damasum, cuius testimonium vos mihi perhibetis, &c.] Ex quibus erronex erat sexagesimum secundum circiter annum agens, cum creatus est Pontifex; quem, postquam sedisset annos decem & octo, prope octogenarium decessisse affirmat S. Hieronymus [c].

c Hieronym. de Script. Eccles. in Damaso

Pars autem aduersa indigne ferens ex communione Felicis electum esse Pontificem, vna cum diaconis Romanæ Ecclesiæ conspirans, occupansq. basilicam Sicini *, creat contra Damasum Vrsicinum diaconum Romanum Episcopum. Qui vero tunc tumultus oborti, quæve cædes fuerint in eadem basilica perpetratæ, ex Ammiano [d] hic potissimum describamus, licet Ethnico homine, & rerum Christianarum haud exacto explo-

* Sicinini

SCHISMA VRSICINI.

d Ammian. lib. 27.

ratore. Ipse igitur postquam de præfectura Vrbana Lampadij egit, de eius successore Viuentio ita scribit: Aduenit successor eius ex Quæsitore * Palatij Viuentius, integer & prudens, Pannonius; cuius administratio quieta fuit & placida, copia rerum omnium fluens. Et hunc quoque discordantis populi seditiones terruere cruentæ, quæ tale negotium excitauere. Damasus & Vrsicinus supra modũ ad rapiendam Episcopalem sedem ardentes, sciſſis studijs asperrime conflictabantur, adusque mortis vulnerumq. discrimina adiumentis vtriusque progressis. Quæ nec corrigere sufficiens Viuentius, nec mollire, vi magna coactus secessit in suburbanum. At * in concertatione superauerat Damasus, parte quæ ei fauebat, instante. Constatq. in basilica Sicinini *, vbi ritus Christiani est conuen-

* Exquisitor

* Et
* Sicini

ticulum

A ticulum, vno die centum triginta septem reperta cadauera peremptorum, efferatamq. diu plebem ægre postea delinitam.] Ponitur in descriptione [a] Vrbis basilica Sicini in Regione quinta iuxta forum Esquilinum, longe a Macello Liuiano, vbi fuisse ponitur basilica Liberij. Sed subdit his Ammianus, ita hostis Christianorum carpens Romanam Ecclesiam:

a Panuin. in descript. Vrbis.

ROM. PONTIF. LVXVS REPREHENSVS AB AMMIANO.

Neque ego, inquit, abnuo, ostentationem rerum considerans vrbanarum, huius rei cupidos, ob impetrandum quod appetunt, omni contentione laterum iurgari debere: cum id adepti, futuri sint ita securi, vt ditentur oblationibus matronarum, procedantq. vehiculis insidentes, circumspecte vestiti, epulas curantes profusas, adeo vt eorum conuiuia regales superent mensas. Qui esse poterant beati re vera, si magnitudine Vrbis despecta, quam vitijs opponunt, ad imitationem Antistitum quorumdam prouincialium

B viuerent: quos tenuitas edendi potandiq. parcissime, vilitas etiam indumentorum, & supercilia humum spectantia, perpetuo numini verisq. eius cultoribus vt puros commendant & verecundos.] hactenus Ammianus.

ROMANORVM PONTIF. IN CVLTV EXTERNO MAIESTAS.

Negari quidem minime potest, deorum cultoribus mouisse inuidiam Christianæ religionis summum Pontificatum adeo insigniter externis quoque splendoribus illustratũ; ægroq. tulisse animo, eo munere fungentem Romanum Episcopum eiusmodi claritudine magis conspicuum apparere, quam Gentiliciæ superstitionis Regem sacrificum, siue alios Pontifices atque sacrificos, iam deorum cultu frigescente, despectos.

REGIVS SPLENDOR REGALIS SACERDOTII.

Certe quidem adeo Romæ his temporibus effulgebat Romanorum Christianæ religionis Antistitum decor ac splendor, vt non Ammiani tantũ vel ceterorum illi similium commouerit animum; sed & clarissimorum virorum, immo amplissimorum magistra-

C tuum inuidiam concitarit. Vnde Prætextatus ille nobilissimus Romanorum, quẽ Proconsulatum gessisse in Oriente horum Imperatorum exordio vidimus, & Viuentio sequenti anno suffectum fuisse in Vrbana præfectura, alijsq. magistratibus auctum, suo loco dicemus: hic ipse Prætextatus (inquit S. Hieronymus [b]) qui & Consul designatus postea mortuus est, homo sacrilegus & idolorum cultor, solebat ludens beato Damaso dicere: Facite me Romanæ Vrbis Episcopum, & ero protinus Christianus.] hæc Hieronymus: vt plane appareat, summo atque regali Christi Ecclesiæ sacerdotio regiã quoque magnificentiam fuisse coniunctam: quæ cum ab Ethnico scriptore carpantur, æque ab hæreticis recentioribus canino dente rabiosius corroduntur; istæcq. ab Ammiano scripta, velut e diuino oracolo prodita, in Romanam Ecclesiam exprobrant: minime considerantes, antiquam hanc esse calumniam, ab Ethnicis in Christianos omnes illatam,

b Hieron. epist. 61.

D cum (vt ait Tertullianus [c]) prodigas eorum cœnas sugillarent; quæ cum a charitate fuerint ἀγάπη denominatæ, quantiscumque, inquit, sumptibus constent, lucrum est, pietatis nomine facere sumptus] siquidem ex eis etiam inopes pascebantur: cũ alioqui ijdem frequentius ieiunare solerent, ac Romæ potissimum, vbi tribus diebus cuiuslibet hebdomadæ totius anni, excepto tempore Quinquagesimæ, Christianos omnes ieiunare consueuisse, S. Augustinus [d] ad Casulanum scribens disertis verbis affirmat.

c Tertullian. in Apolog. c. 39.

d Augustin. ad Casulan. epist. 86.

SANCTORVM CONVIVIA.

Sed quod ait Ammianus de profusioribus epulis: considerandum est, causa vrgente interdum sanctissimos viros regias cœnas parare solitos. De sancto enim Ambrosio testatus est [e] Vincentius P. Prætorio in Gallijs apud S. Martinum, ipsum agentem Mediolanensem Episcopum, consueuisse exhibere conuiuia Præfectis atque Consulibus, &

e Seuer. in dial. Gal. 1.

E absque dubio digno inuitatis hominibus sumptu, cum tamen haud ipse Ambrosius voluptuosus esset, vel ieiunare prætermitteret, de quo Paulinus tradit [f], quotidiano ieiunio corpus attriuisse: Cui, inquit, prandendi numquam consuetudo fuit, nisi Sabbato, & Dominico, vel cum natalitia celeberrimorum martyrum essent.] Sicq. secundum illud Apostoli [g]: Scio abundare, & scio penuriam pati] Apostolici quoque viri, vt Ambrosius atque Damasus, ita nouerunt vitæ institutum attemperare, vt iuxta eiusdem Apostoli [h] sententiã; siue manducarent, Domino manducarent; siue non manducarent, æque Domini causa non manducarent; omniaq. charitate iubente, arbitrio spiritus agerent.

f Paulin. in Vit. S. Ambros.

g Philip. 4.

h Rom. 14.

CLEMENTIS PP. VIII. DIGNVM EXEMPLVM.

Sane quidem magna animi nostri voluptate factum est, quod his ferme diebus, cum hæc cudenda exhiberemus, S. D. N. Clemens Papa VIII. hoc primo sui Pontificatus exordio inter alia ad disciplinam Ecclesiasticam componendam saluberrime instituta, quo ceteris hospitalitatis ac in pauperes beneficentiæ exemplo præluceat, quotidianæ illi mensæ tredecim ex ipsis veteri instituto parari solitæ adiecit alteram prope cœnaculum

Universidad de Deusto
Biblioteca

lum suum pauperibus peregrinis potissimum e remotioribus regionibus in Vrbem con- A
fluentibus in singulos dies parandam: e sua enim opipare referta dapibus, ijsdem sacro
ritu ex more sanctificatis, sedens ipse arbiter continentiæ, delectumq. adhibens, pretio-
siora quæque ac lautiora iubet afferri pauperum mensæ, vilioribus sibi retentis ac mo-
dicis: tanto solum iudicans dignos honore Dei seruos, ipsos pauperes, Christi vicem
agentes, Vicarius ipse Christi, & seruus seruorum Dei. At hæc obiter, occasione Ethni-
corum sugillantium lautas mensas Romanorum Pontificum, dicta sunto.

ADVERSVS CLERICOS DELICIOSOS.

Ceterum quod ad propositam rem spectat: sicut sanctissimos viros omnia sua ad spi-
ritus regulam moderantes, dignos laude censemus; ita illos improbandos damnandosq.
putamus, qui carni indulgentes, de Christi patrimonio opsonantur: aduersus quos iu-
sta est S. Hieronymi ista reprehensio [a]: Sed & Ecclesiæ quoque principes, qui delicijs af-
fluunt & inter epulas atque lasciuias pudicitiam seruare se credunt, propheticus sermo B
describit quod eijciendi sunt e spatiosis domibus, lautisq. conuiuijs, & multo labore
epulis conquisitis; & eijciendi propter malas cogitationes & opera sua. Et si vis scire
quo eijciendi sunt, Euangelium lege [b]: In tenebras scilicet exteriores, vbi erit fletus &
stridor dentium. An non confusio & ignominia est, Iesum Christum crucifixum, magi-
strum, pauperem & esurientem fartis prædicare corporibus, iciuniorumq. doctrinam
rubentes buccas tumentiaq. ora proferre? Si in Apostolorum loco sumus, non solũ ser-
monem eorum imitemur, sed conuersationem quoque & abstinentiam amplectamur.
Sanctum vtique est & Apostolicum ministerium, viduis & pauperibus ministrare. Non
oportet, inquiunt, dimisso verbo Dei, ministrare nos mensis [c]. At nunc non dico pau-
peres, non dico fratres, & qui rursum inuitare non possint (ex quibus, excepta gratia,
nihil aliud Episcopalis speret manus) sed militantes & accinctos gladio, & Iudices, ex- C
cubantibus ante fores suas Centurionibus & turmis militum, Christi sacerdos inuitat ad
prandium. Tota clerici Vrbe discursant, quærunt exhibere Iudicibus quæ illi in præto-
rijs suis aut inuenire non possunt, aut certe inuenta non coemunt. Nec vero arbitran-
dum, quod generaliter ad omnes hæc dirigatur inuectio, sed quod eos qui tales sunt, pul-
set sermo propheticus, & comminetur eis supplicia & tenebras sempiternas: vt qui pu-
dore & verecundia non tenentur, agant pœnitentiam saltem comminatione pœna-
rum.] hucusque Hieronymus, haud dubie ab hac obiurgatione excipiens Damasum,
quem mille locis sanctissimum prædicat. Sed ad schisma Vrsicini, e quo diuagata est ora-
tio reuocetur.

[a] Hieron. in Michæam c. 2.

[b] Matt. 22.

[c] Act. 6.

MARCELLINVS ET FAVSTINVS SCHISMATICI.

De eo schismate complura scripta habentur a Marcellino Romano presbytero in eo
libello, quem vna cum Faustino diacono obtulit Theodosio Imperatori. Sed cum con- D
stet, eum bis fuisse schismaticum, adhærentem nimirum primo Vrsicino pseudoponti-
fici, ac postea Luciferianis; ea in hac causa fides illi adhibenda est, quæ latronibus solet
accusantibus eos, quos ipsi fuerint deprædati. Quis enim ipsum duxerit audiendum de
Damaso, qui & in alios Orthodoxos fuerit contumeliosus, atque etiam in S. Hilarium
Pictauiensem Episcopum calumniose æque ac audacter insultet? Porro res Damasi & Vr-
sicini publicis iudicijs sæpe discussæ ac ventilitatæ, adeo exploratæ sunt redditæ atque
perspicuæ, vt Imperatores ipsi sæpius ad Vrbis Præfectos pro Damaso aduersus Vrsici-
num eiusq. gregarios reperiantur dedisse rescripta, quæ suis locis, secundum tempus quo
scripta sunt, sigillatim reddemus inferius.

REPELLVNTVR MENDACIA IN DAMASVM ACERVATA.

Sed illud in primis est redarguendum mendacium, quo dicunt, primitus Vrsicinum,
ac subinde Damasum post dies septem esse creatum Romanum Pontificem, occupasseq. E
basilicam Lateranensem, atque inde impetum fecisse in basilicam Iulij. Nam his mani-
feste aduersatur S. Hieronymus, quem hisce ipsis temporibus Romæ fuisse monstrabi-
mus. Ipse enim in Chronico contrarium penitus astruit, dum sic ait: Damasus trigesi-
mus quintus Romanæ Ecclesiæ ordinatur Episcopus. Post multum temporis spatium
(*vel vt alij legunt*) post non multum temporis spatium, Vrsicinus * a quibusdam Episco-
pus constitutus, Sicininum cum suis inuadit: a quo, Damasianæ partis populo con-
fluente, crudelissimæ interfectiones diuersi sexus perpetratæ.] Affirmat hoc ipsum Ruf-
finus [d], qui etsi forte Romæ non erat, res tamen sui temporis vulgatas vbique conscri-
psit. Sed mox hic eiusdem Ruffini de oborto schismate integram ipsam sinceramq. nar-
rationem subijciemus.

* Vtsinus

[d] Ruffin. lib. 2. cap. 10.

Verum & eo quoque impudentiæ adactus est ipse ab Ecclesia & a Deo diuisus, efferatus

A tus schismaticus Marcellinus, vt arguens Damasum, affirmet fuisse sæuissimum homi- ALIAE CALVMNIAE MARCELLINI IN DAMASVM.
nem, in eumq. tot cædium immaniter patratarum culpam reijciat: ab ipso enim con-
citatos esse milites ait in sectatores Vrsicini. At vt hæc omnia apertius refellantur, in pri-
mis quæ scripta sunt eo argumento a Ruffino, hic describamus: Damasus, inquit, post
Liberium per successionem sacerdotium in Vrbe Romana susceperat. Quem prælatum
sibi non ferens Vrsicinus * quidam eiusdem Ecclesiæ diaconus, in tantum furoris erupit, * Vrsinus
vt persuaso quodam satis imperito & agresti Episcopo, collecta turbulentorum & sedi-
tiosorum hominum manu, in basilica quæ Sicinini appellatur, Episcopum se fieri ex-
torqueret, legibus & ordine & traditione peruersis. Quo ex facto tanta seditio, immo
vero tanta bella coorta sunt, alterutrum defendentibus populis, vt replerentur humano
sanguine orationum loca. Quæ res factione Maximi * Præfecti, sæui hominis, ad inui- * Maximini
B diam boni & innocentis versa est Sacerdotis: ita vt causa clericotum vsque ad tormenta
duceretur. Sed assertor innocentiæ Deus affuit; & in caput eorum qui intenderant do-
lum, pœna conuersa est.] hæc Ruffinus: eadem quoque Græci habent, nempe Socra-
tes [a], Sozomenus [b], Nicephorus [c], & alij. Quinam autem fuerit rudis ille & agrestis Epi- [a] Socrat. lib. 4. cap. 24.
scopus, qui ausus est Vrsicino manus imponere; Marcellinus in libello, quem scripsit, [b] Sozom. lib. 6. cap. 23.
expresse nominat; aitq. fuisse Paulum Episcopum Tiburtinum, quo quidem vno argu- [c] Niceph. lib. 11. c. 30.
mento, etsi reliquæ deessent pro causa Damasi defensiones, satis superq. declaratur, Vr-
sicinum fuisse schismaticum: cum ex his quæ ex S. Augustino & alijs superius dicta sunt,
liquido constet, non alterius Episcopi quam Ostiensis fuisse, manus imponere super ele-
ctum Romanum Pontificem.

MAXIMINI SAEVITIA REDVNDAT IN DAMASVM.

Quod autem spectat ad Maximum, seu potius Maximinum (sic enim eum nominat
C Ammianus) cuius sæuitiam redundasse in inuidiam & odium Damasi Papæ, Ruffinus
& alij citati nuper auctores testantur: fuisse quidem ipsum, cum Vicariam præfecturam,
& Annonariam, ac postea Prætoriam administraret, truculentum ciuium Romanorum
carnificem ad omne immanitatis genus exercendum egregie comparatum, pluribus
idem Ammianus [d] testatur; qui & eius in ciues Romanos diras recenset carnificinas.
Porro ea quæ in Vrsicini sectatores visus est iste acerbius perpetrasse, in Damasi inui-
diam, cuius defensionis causa ille militum gladios cruentasset, obtrectantes schismatici
conuerterunt: adeo vt ea de re numquam desiuerint etiam post obitum Valentiniani a-
pud Theodosium queritari ijdem Marcellinus & Faustinus. Porro Damasi incredibilis
animi mansuetudinis locuples testis est S. Hieronymus, qui tunc agens in Vrbe erudie-
batur rhetoricis disciplinis. ipse enim cum ad Innocentium amicum scribens, de mulie-
D re septies icta historiam enarrasset, in fine hæc de Damaso habet [e]: Romanum Episcopũ [e] Hieron. ep. 49.
iam pene factionis laqueis irretitum & vicisse aduersarios, & nõ nocuisse superatis.] Quid
amplius? S. Ambrosius & ipse Romanus, & Romæ adhuc in paterna domo cum Marcel-
lina sorore ac fratre Satyro agens, scribens postea alia occasione ad Valentinianũ iunio-
rem Imperatorem, cum de Damaso Papa obiter incideret mentio, sic ait [f]: Damasus Ro- [f] Ambros. ep. 30.
manæ Ecclesiæ sacerdos iudicio Dei electus.] ita ipse.

DAMASVS ACCVSATVR ADVLTERII.

Ceterum quod eius legitima ordinatio nulla posset inuidentium hostium labefactari
calumnia, eademq. nota esset & magistratibus & Imperatori: schismatici ad falsas eas-
demq. turpissimas accusationes conuersi sunt, vt litteræ Valentiniani Aug. inferius suo
loco recitandæ declarant. Adulterij enim sanctissimum ac purissimum virum accusa-
runt, quem S. Hieronymus [g] virginem, Ecclesiæq. virginis doctorem appellat ad Pam- [g] Hieron. ep. 50.
E machium scribens; eiusq. mores eximios Græci [h] pariter prædicant. Sed de his alias in [h] Theodor. lib. 5. cap. 2. Socrat. lib. 4. cap. 27. Sozom. lib. 6. cap. 28. Niceph. lib. 11. cap. 20.
eius obitu. Hæc quidem nos de legitima Damasi electione; eiusq. morum integritate
haud otiose voluimus ex certis ac probatis testibus inculcasse, ipsoq. eiusdem Pontifica-
tus ingressu lectori ob oculos posuisse; quod sciamus, leuissimos quosdam, nulla rerum
habita diligentiori peruestigatione, vna lectione libelli Marcellini schismatici, Damasi
hostis implacabilis, imprudenter nimis ac potius stolide primas detulisse Vrsicino, quem
non solum fuisse tradunt verum legitimumq. Romanum Pontificem, sed & moribus
plane sanctissimum: neque erubuerunt post tot sæcula, hominem in publico sanctorum
Patrum consessu damnatum, legibus Imperatoris sæpe proscriptum, Catholicis omni-
bus vt monstrum ostentui habitum, adeo imprudenter ac temere commendare; con-
demnare vero sunt ausi S. Damasum a sacro Concilio probatum, rescriptis Imperato-
rijs ab oppressoribus vindicatum, antiquorum omnium præconio laudatum, toti orbi

Catho-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Catholico communicatione coniunctum, vitæq. moribus insignem atque perspicuum, A miraculis etiam illustratum, ac denique vniuersæ Catholicæ consensu Ecclesiæ a tempore obitus in hanc diem anniuersaria memoria celebratum. Sed iam ad rei gestæ historiam reuertamur.

PLEBS INCITATA FALSA SPE MARTYRII.

Vt autem furens plebecula adeo animata, libens volensq. in militum gladios se ab illis trucidandam timoris expers immitteret: schismaticorũ tuba illo furoris adegit, qua velut classico clangebant ac clamitabant, tempus esse martyrij, nec timendos eos, qui corpus occiderent: Quibus illa incauta decepta, eo auidius ruebat in cædẽ, quo ex suis alios se ad martyrij coronam præcessisse putabat; damnum existimans, ad cælestia præmia ab alijs anteuerti. Id quidem ex ipso schismaticorum libello Marcellini atque Faustini colligitur, quem antiquitus scriptum Vaticana bibliotheca nobis exhibuit. Quo modo autem ijdem schismatici sæpe mulctati, ab Vrbe pulsi, atque iterum impertita venia ab B Imperatore restituti, ac postea denuo tumultuãtes longius fuerint ablegati, dicemus suis locis inferius, annis, vt sunt gesta, sequentibus: haud enim fuit istiusmodi vnius anni negotium; sed decem & octo annis, quoad vixit Damasus, numquam destitit pertinacia schismaticorum, quantum ipsis licuit, eumdem sanctum Pontificem grauiter exagitare. Iam vero quæ huius anni reliqua sunt, ordine prosequamur.

GRATIANVS AVGVSTVS. a Socrat. lib. 4. cap. 10.

Hoc eodem anno, ijsdem Coss. Lupicino atque Iouino, IX. Kalend. Septembris, Gratianum Valentiniani filium, a patre creatum esse non modo Cæsarem, sed & Augustum, Socrates [a] tradit. Sed cum constet ex rescriptorum titulis superius recitatis, datisq. mensibus Aprilis ac Maij, inter Imperatores legumlatores nominari quoque Gratianum, plane patet, huius anni ferme principio eam summam dignitatem ipsi collatam esse: fecisse id tamen ipsum Valentinianum, postquam crebris pulsatus febribus vix ex insperato conualuisset, Ammianus [b] affirmat, qui Gratianum fuisse ætate adulto proximum ait; C immo iam adultum fuisse, Valentinianus ea oratione, quam tunc habuit coram exercitu, palam testatus est.

b Ammian. lib. 27.

EXQVISITA CRVDELITAS IMPERATORIS.

His proxime subdit idem Ammianus de quibusdam iniuste iussu Imperatoris a magistratu necatis, & a Christianis (vt ait) instar martyrum cultis: Eminuit, inquit, per id tempus inter alias humilium neces mors Dioclis ex Comite largitionum Illyrici, quem ob delicta leuia flammis iussit exuri, & Diodori ex Agente in rebus, triumq. apparitorum potestatis Vicariæ per Italiam ob id vexatorum atrociter, quod apud eum questus est Comes, Diodorum quidem aduersus se ciuiliter imploraſſe iuris auxilium, officiales vero iussu Iudicis ausos monere proficiscentem, vt responderet ex lege. Quorum memoriam apud Mediolanum colentes nunc vsque Christiani, locum vbi sepulti sunt, D Ad innocentes appellant. Dein cum in negotio Maxentij cuiusdam Pannonij ab executione a Iudice recte maturari præcepta, trium oppidorum ordines mactari iussisset, interpellauit Euphraxius tunc Quæstor: & parcius, inquit, agito pijssime Principum: hos enim, quos interfici tamquam noxios iubes, vt martyras, id est, diuinitati acceptos colit religio Christiana.] hactenus Ammianus. At parum tutum est, externo homini res nostras scribenti fidem haud dubiam in omnibus adhibere. Nulla enim in Mediolanen-

c Ammianus lib. 27.

inter martyres recensiti.

De sæuitia rursus Imperatoris hæc paulo superius Ammianus [c]: Et quamquam Valentinianus, homo propalam ferus, inter imperandi exordia, vt asperitatis opinionem molliret, impetus truces retinere nonnunquam in potestate animi nitebatur: serpens tamen vitium & dilatatum aliquandiu licentius erupit, ad perniciem plurimorum: quod auxit ira acerbius efferuescens.] Cum enim præseferret prauorum morum correctoiura sæuire permiserunt. Nam præter eos, quos gladius vindex magiæ reos, eius cribus & cædibus exagitati sunt illi, quos adulterij vel stupri causa apparitores Præsidum minis leuiter suspectos, ab Ammiano recensitos abstulit; incredibilibus etiam quæstioni-

SEVERVM IVDICIVM ADVERSVS ADVLTEROS. d Ammianus lib. 28.

inscripserunt: nec quidem viles tantum personæ, sed nobiles; nec in prouincijs solum, sed Romæ: quod idem Ammianus [d] deplorat, cum ait: Nec minus feminæ quoque calamitatum participes fuere similium. Nam ex hoc quoque sexu peremptæ sunt virgines aliæ, complures adulteriorum flagitijs obnoxiæ, vel stuprorum, inter quas notiores fuere Claritas & Flauiana, &c.] subdit postea de Ruffina adulterij rea, Hesychia matrona, Fausiana,

A Fausiana, & Anepsia, eadem ex causa Romæ morte mulctatis, vel spontanea nece peremptis.

VERCELLENSIS MVLIER INNOCENS ACCVSATA ADVLTERII.

At superauit omnes hos casus sæuitia illa aduersus Christianam feminam Vercellensem exhibita, cum postulata esset rea, sed innocens, criminis adulterij. Rem gestam perpetua dignam memoria luculento stylo S. Hieronymus [a] prosecutus est eadem epistola ad Innocentium, in qua de Damasi victoria aduersus schismaticos agit: vt appareat hæc ipsa eodem ferme tempore contigisse. Rem ergo sic aggreditur:

a Hier. ep. 49.

Igitur Vercellæ Ligurum ciuitas haud procul a radicibus Alpium sita, olim potens, nunc raro est habitatore semiruta. Hanc cum ex more Consularis inuiseret, oblatam sibi quamdam mulierculam vna cum adultero (nam hoc crimen maritus impegerat) pœnali carceris horrore circumdedit. Neque multo post cũ liuidas carnes vngula cruen-

ADOLESCENS INNOCENS CEDIT TORMENTIS.

B ta pulsaret, & sulcatis lateribus dolor quæreret veritatem: infelicissimus iuuenum, volens compendio mortis longos cruciatus vitare, dum in suum mentitur sanguinem, accusauit alienum, soluſq. omnium miser merito iussus est percuti, quia non reliquit innoxiæ, vnde posset negare.

At vero mulier, sexu fortior suo, cum equuleus corpus extenderet, & sordidas fœtore carceris manus post tergum vincula cohiberent; oculis, quos tantum terror alligare non poterat, suspexit ad cælum; & volutis per ora lacrymis: Tu, inquit, testis es, Domine Iesu, cui occultum nihil est, qui es scrutator renis [b] & cordis; non ideo me negare velle, ne peream; sed ideo mentiri nolle, ne peccem. At tu miser homo, si interire festinas, cur duos interimis innocentes? Equidem & ipsa cupio mori: cupio inuisum hoc corpus exuere, sed non quasi adultera: præsto iugulum; micantem intrepida excipio mucronem; innocen-

b Psalm. 7.

C tiam tamen mecum feram. Non moritur quisquis victurus, occiditur.

TORQVETVR DIRE INNOCENS FEMINA.

Igitur Consularis, pastis cruore luminibus, vt fera, quæ gustatum semel sanguinẽ semper sitit; duplicari tormenta iubet; & sæuum dentibus frendens, similem carnifici minatus est pœnam, nisi confiteretur sexus infirmior, quod non poterat robur virile reticere. Succurre, Domine Iesu: ad vnum hominem tuum complura sunt inuenta supplicia. Crines ligantur ad stipitem: & toto corpore ad equuleum fortius alligato, vicinus pedibus ignis apponitur: vtrumque latus carnifex fodit, nec papillis dantur induciæ. Immota mulier manet, & a dolore corporis spiritu separato, dum conscientiæ bono fruitur, vetuit circa se sæuire tormenta. Iudex crudelis quasi superatus attollitur: illa Deum deprecatur. Soluuntur membra compagibus: illa oculos ad cælum tendit. Quasi de communi scelere alius confitetur: illa pro confitente negat, & periclitans ipsa alium vindicat peri-

D clitantem. Vna interim vox est: Cæde, vre, lacera: Non feci. Si dictis tollitur fides: veniet dies, quæ hoc crimen diligenter discutiat: habeo Iudicem meum.

ADOLESCENS CAPITE PLECTITVR, FEMINA FRVSTRA PERCVTITVR.

Iam lassus tortor suspirabat in gemitum, nec erat nouo vulneri locus. Iam victa sæuitia corpus, quod laniarat, horrebat. Extemplo ira percitus Consularis: Quid miramini, inquit, circumstantes, si torqueri mulier maluit, quam perire? Adulteriũ certe sine duobus commitii non potuit: & esse credibilius reor, noxiam ream negare de scelere, quam innocentem iuuenem confiteri. Pari igitur prolata in vtrumque sententia damnatos carnifex trahit. Totus ad spectaculum populus effunditur, vt prorsus quasi migrare ciuitas putaretur: stipatis proruens portis turbã densatur. Et quidem miserrimi iuuenis ad primum statim ictum amputatur gladio caput, truncumq. in suo sanguine volutatur cadauer. Postquam vero ad feminam ventum est, & flexis in terram poplitibus, super

E trementem ceruicem micans eleuatus est gladius, & exertam carnifex dexteram totis viribus concitauit: ad primum corporis tactum stetit mucro letalis, & leuiter perstringens cutem, rasuræ modicæ sanguinem asperſit. Imbellem manum percussor expauit; & victam dexteram, gladio marcescente, miratus, in secundos impetus torquet: languidus rursus in feminam mucro dilabitur, & quasi ferrum eam timeret attingere, circa ceruicem torpet innoxiam. Itaque furens & anhelans lictor, paludamento in ceruicem retorto, dum totas expedit vires, fibulam quæ chlamydis mordebat oras, in humum excussit, ignarusq. rei ensem librabat in vulnus.

INSVLTAT CARNIFICI INNOCENS FEMINA.

En tibi, ait mulier, ex humero aurum ruit: collige multo quæsitum labore, ne pereat. Proh, rogo, quæ est ista securitas! Impendentem non timet mortem: lætatur percussa: carnifex pallet: oculi gladium non videntes, fibulam vident: & ne parum esset quod nõ formidabat interitum, præstat beneficium sæuienti. Iam igitur & tertius ictus sacramentum

Universidad de Deusto
Biblioteca

fruſtratus erat Trinitatis: iam ſpiculator exterritus, & non credens ferro mucronem A
aptabat in iugulum, vt qui ſecare non poterat, ſaltem premente manu, corpori conderetur. O omnibus res inaudita ſæculis! Ad capulum gladius reflectitur, & velut dominum ſuum victus aſpiciens, confeſſus eſt, ſe ferire non poſſe. Huc huc mihi trium exempla puerorum, qui inter frigidos flammarum globos hymnos [a] edidere pro fletibus, circa quorum ſaraballa ſanctamq. cæſariem innoxium luſit incendium. Huc beati Danie-
a Dan. 3.
b Dan. 13. 14. lis [b] reuocetur hiſtoria, iuxta quem adulantibus caudis prædam ſuam leonum ora timuerunt. Nunc Suſanna nobilis fide omnium ſubeat mentibus, quæ iniquo damnata iudicio, Spiritu ſancto puerum replente, ſaluata eſt. Ecce non diſpar in vtraque miſericordia Domini. Illa liberata per Iudicem, ne iret ad gladium: hæc a Iudice damnata, abſoluta per gladium eſt.

POPVLVS PRO INNOCENTE FEMINA INSVRGIT.

Tandem ergo ad feminam vindicandam populus armatur: omnis ætas, omnis ſexus B
carnificem fugat, & cœtu in circulum coeunte exclamat. Non credit pene vnuſquiſque quod videt. Turbatur tali nuncio vrbs propinqua, & tota lictorum turma glomeratur. E quibus medius, ad quem damnatorum cura pertinebat, erumpens, & caniciem immundam perfuſo puluere turpans: Quin meum, inquit, o ciues petitis caput? me illi vicarium datis? Si miſericordes, ſi clementes eſtis, ſi vultis ſeruare damnatam: innocens certe perire non debeo. Quo fletu vulgi concuſſus eſt animus, mæſtusq. ſe per omnes torpor inſinuat: & mirum in modum voluntate mutata, cum pietatis fuiſſet quod defenderant; pietatis viſum eſt genus, vt paterentur occidi. Nouus igitur enſis, nouus percuſſor apponitur. Stat victima, Chriſto tantum fauente munita; ſemel percuſſa concutitur; iterum repetita quaſſatur; tertio vulnerata proſternitur. O diuinæ potentiæ ſublimanda maieſtas! quæ prius fuerat quarto percuſſa nec læſa, ideo poſt paululum viſa eſt C
mori, ne pro ea periret innoxius.

CLERICI FVNVS CVRANT EX MORE.

Clerici, quibus id officij erat, cruentum linteo cadauer inuoluunt, & foſſam humum
c Pſal. 117. lapidibus conſtruentes, ex more tumulum parant. Feſtinato Sol curſu occaſum petit, & miſericordia Domini celeriori curſu naturæ nox aduenit. Subito feminæ palpitat pectus; & oculis quærentibus lumen, corpus animatur ad vitam. Iam ſpirat, iam videt, iam ſubleuatur & loquitur: iam in illam poteſt vocem erumpere: Dominus [c] auxiliator meus: non timebo quid faciat mihi homo. Anus interim quædam, quæ Eccleſiæ ſuſtentabatur opibus, debitum cælo ſpiritum reddidit; & quaſi de induſtria, ordine currente rerum, vicarium tumulo corpus operitur. Dubia adhuc luce, in lictore diabolus occurrit, quærit cadauer occiſæ, ſepulchrum ſibi monſtrari petit: viuere putat, quam mori potuiſſe miratur. Recens a clericis cæſpes oſtenditur, & dudum ſuperiniecta humus cum his D
vocibus ingeritur flagitanti: Erue ſcilicet oſſa iam condita: infer nouum ſepulchro bellum: & ſi hoc parum eſt, auibus ferisq. lanianda membra diſcerpe. Septies percuſſa debet aliquid plus morte perpeti.

CVRATVR SEPTIES ICTA MVLIER.

Tali ergo inuidia carnifice confuſo, clam Domini mulier refocillatur. Et ne forte cre-
ber medici ad eccleſiam commeatus ſuſpicionis panderet viam; cum quibuſdam virginibus ad ſecretiorem villulam, ſecto crine tranſmittitur. Ibi paulatim, virili habitu veſte mutata, in cicatricem vulnus obducitur. Et o vere: Ius ſummum, ſumma malitia. poſt tanta miracula adhuc ſæuiunt leges. En quo me geſtorum ordo pertraxit.] hactenus S. Hieronymus, plane deteſtans ſeueriſſimi Principis per miniſtros crudeliores ſæuientem nimium in perſequendis delictis ardorem, quo innocentes quoque interdum puniri contingeret. Alumna hæc erat femina S. Euſebij eius ciuitatis Epiſcopi: quam ad E
tantam cum innocentia iunctam conſtantiam ſanctus Præſul cum verbis, tum etiam vitæ exemplo firmiter informarat.

Hæc omnia cum reſciſſet S. Damaſus Romanæ Eccleſiæ Pontifex, admonitus, puto, a clericis ipſius Vercellenſis Eccleſiæ, ſolicito ſtudio pro impetranda feminæ ſalute apud Imperatorem ſeueriſſimum egit. Teſtatur id quidem ipſe Hieronymus in fine eiuſdem epiſtolæ, vbi reddito certiore Innocentio, ad quem ſcribit, de rebus Mediolani geſtis ab Euagrio aduerſus Auxentium, de Damaſo hæc mox ſubdit: Romanum Epiſcopum iam pene factionis laqueis irretitum & viciſſe aduerſarios, & non nocuiſſe ſuperatis:

d Virg. 4. Georg.

Verum [d] hæc ipſe quidem ſpatijs diſcluſus iniquis
Prætereo, & alijs poſt me memoranda relinquo.

præſentis tantum rei fine contentus ſum: Imperatorem de induſtria adit, precibus fatigat,

A tigat, merito lenit, ſolicitudine promeretur, vt redditam vitæ redderet libertati.] hactenus Hieronymus de Damaſo & muliere ad Innocentium, quem illum ipſum eſſe putamus eiuſdem Hieronymi perneceſſarium, in peregrinatione comitem, & in eremo Syriæ contubernalem, vbi & deplorauit extinctum, cum ad Ruffinū ſic de ipſo poſtea ſcripſit [a]: Innocentium partem animæ meæ repentinus febrium ardor abſtraxit.] At de his *a Hieron. epiſt. 41.*
modo ſatis: iam vero ad reliquas anni huius res geſtas orationem conuertamus.

Quod autem ſpectat ad res Orientales: hoc anno pariter, ijſdemq. Coſſ. (inquit Socrates [b]) grando magnitudine inuſitata, lapidibus ſimilis, Conſtantinopoli decidit. Eſt PLAGA GRANDINIS.
quidem multis in ore, illam grandinem, Deo irato, quod multi ſacerdotes, qui cum Eudoxio communicare recuſauerant, eſſent ab Imperatore relegati, dilapſam fuiſſe.] hæc *b Socrat. lib. 4. c. 10.*
ipſe. Complures quoque homines eadem grandine necatos eſſe, S. Hieronymus in Chro-
B nico hoc ipſo anno quarto horum Imperatorū affirmat. Equidem Valentis temporibus diuerſis cladibus ſæpe afflictatus eſt Oriens; nam præter maris eruptionem, & terræmotus ingentes, quos diximus, alij pariter ſubſecuti ſunt vehementes tremores terræ; famesq. dira prouincias ſæpe vexauit: nec Conſtantinopolis tantū, ſed aliæ quoque prouinciæ eadem affectæ ſunt clade, vt Cappadocia: cuius rei teſtis eſt celebris illa oratio, De plaga grandinis, inſcripta, dictaq. coram patre mærente a Gregorio Naziāzi: etenim his propemodum diebus, reuerſus ex eremo, prædicationis munus, paſtoralemq. functionem nomine patris obiuit: quo etiam ſenſu paſtorem ſe & paſtorem principem nominat, non ita tamen quod fuerit Epiſcopus Nazianzenus, vel Saſimorum, ſed quod (vt dictum eſt) apud parentem ſenem munere paſtoris fungeretur, principemq. locum in populo publice docendo teneret. ob id, inquam, ibi ait: Hunc populum mihi compone
C *(parentem alloquitur)* mihi ſcilicet alumno diſciplinæ tuæ, deinde paſtori, nunc autē principi quoque paſtori.] licet Niceta hæc referat ad tempus poſtquam Saſimorū eſt creatus Epiſcopus. Quod autem Socrates ait, creditum, ex proſcriptione Epiſcoporum, vlciſcente Deo, immiſſam plagam grandinis; inficias nemo ierit, ab anno ſuperiori (vt vidimus) cœptam eſſe Arianorum ſub Valente perſecutionem, eamq. latioribus in annos ſingulos incrementis auctam: verum ipſam Catholicorum Epiſcoporum proſcriptionem nonniſi poſt annum ſequentem inchoatam eſſe, ſuo loco apertius innoteſcet.

At non plaga tantum grandinis hiſce temporibus complures Orientis regiones dire vexauit; ſed quæ ſecuta eſt fames ingens, tum alios, tum præcipue Cappadocas magnopere exagitauit. Cum Cæſareæ Cappadociæ S. Baſilij adhuc presbyteri, ſed poſt Epiſcopum primi, enituit in alendis pauperibus magna ſolicitudo charitati coniuncta; de
D qua hæc Gregorius Nazianzenus [c]: Fames graſſabatur, & quidem poſt hominum me- *c Gregor. Naz. orat. in laud. Baſil.*
moriā atrociſſima: languebat ciuitas, nec ex vllo loco auxilium afferebatur, nec vlla calamitatis medicina. Nam maritimæ quidem vrbes eiuſmodi rerum penuriam facile ſuſferunt, dantes nimirum ea quibus affluunt, ac viciſſim ea quibus carent a mari accipientes. At nos, qui procul a mari degimus, nec ex ijs rebus quibus abundamus, vtilitatem vllam capimus; nec ea quibus egemus, vlla arte comparare poſſumus; vt qui nec ea quæ habemus, exportare; nec ea quibus caremus, importare queamus. Sed in huiuſmodi malis nihil grauius atque acerbius, quam crudelitas, cupiditaſq. inexplebilis eorum qui rei frumentariæ copia circumfluunt. Obſeruant enim temporum difficultates, atque ex annonæ penuria lucrum captant, & ex aliorum calamitatibus meſſem faciunt: nec illud
d Prou. 19. audientes; eum [d] qui pauperes commiſereatur, Deo fœnori dare: nec rurſum illud; eum [e]
e Eccl. 29.
E qui frumentum abſcondit plebi, execrabilem eſſe, &c.] At quid tunc Baſilius? Subdit Gregorius [f]: Pauit omnes: Et quonam pacto? Audi.

f Gregor. Naz. ibidem.

Apertis enim oratione ſua & cohortatione locupletum horreis, facit quod eſt in Scriptura [g]: Cibum eſurientibus frangit, panibuſq. pauperes ſatiat, alitq. eos in fame, at- *g Iſai. 58.*
que eſurientes animas implet bonis. Quo tandem modo? neque enim ad laudis cumulum hoc parui momenti eſt. Nam cum eos quos fames vulnerauerat, in vnum coegiſſet, nonnullos etiam ſpiritum ægre trahentes, viros, feminas, puerulos, ſenes, omnem ætatem commiſeratione dignam: omnia ciborum genera, quibus fames depelli ſolet, corrogās, atque ollās pulmentariorum, ſalſiq. noſtratis opſonij, atque ad leuandam famem pauperum accommodati, plenas proponens: ac deinde Chriſti, qui linteo præcinctus diſcipulorum pedes nequaquam lauare grauabatur [h], miniſterium imitans, ſimulq. pue- *h Ioan. 13.*
rorum ſiue conſeruorum ſuorum ad eam rem opera vtens, corpora pauperum animasq.

Universidad de Deusto
Biblioteca

curabat, honorem cum necessario alimento connectens, ac dolorem eorum vtrinque le- A
niens. Talis erat nouus noster procurator & secundus Ioseph,&c.] hucusque verba Gregorij. Addit vero germanus eiusdem Basilij Gregorius [a] Nyssenus: tum etiam S. Basilium patrimonium ipsum in pauperes erogasse: Cum,inquit,fames aliquando grauis & sæua tam ipsam vrbem in qua habitabat, quam omnem vrbi subditam regionem affligeret: venditis suis prædijs & possessionibus, atque pecunijs in alimenta conuersis; cum etiam rarum esset, vt illi qui valde sibi prouidissent & instructi essent, ea quæ ad mensam & victum pertinent, sibi conficere & suppeditare possent: ille per omne tempus famis, cum eos qui vndique confluerent, tum iuuentutem totius vrbanæ plebis alere perseuerauit, adeo vt etiam Iudæorum liberos huius benignitatis & liberalitatis ex æquo participes faceret. Nihil enim prorsus interest, vtrum per vas olearum quis, an per aliam aliquam materiam & occasionem diuinum mandatum exequatur.] hæc Nyssenus. atque de his B
hactenus: sequentis iam anni res aggrediamur.

[a] Gregor. Nyss. orat. in laud. Basilij.

IESV CHRISTI ANNVS 368. DAMASI PAP. ANNVS 2. VALENTINIANI VALENTIS IMPP. 5.

PRAEFECTVRA PRAETEXTATI.

ANnus sequitur Christi trecentesimus sexagesimus octauus, adscriptus publicis Fastorum indicibus Consulatu secundo duorum Augustorum Valentiniani atque Valentis, quo in Vrbana præfectura subrogatur Romæ Prætextatus, de quo sic Ammianus [b]: Hæc inter Prætextatus præfecturam Vrbis sublimius curans, per integritatis multiplices actus & probitatis, quibus ab adolescentiæ rudimentis inclaruit, adeptus est id C
quod raro contingit, vt cum timeretur, amorem non perderet ciuium, minis firmari solitum erga Iudices formidatos. Cuius auctoritate, iustisq. veritatis suffragijs, tumultu lenito,quem Christianorum iurgia concitauerant, pulsoq. * Vrsicino,alta quies pari iam proposito ciuium Romanorum aptissima adolescebat, gloria clari Rectoris complura & vtilia disponentis.] hæc Ammianus de Prætextato Vrbis præfectura hoc ipso anno post Viuentium insignito; quod & complura ad ipsum, ijsdem huius anni Consulibus, Imperatorum rescripta exploratum reddunt.

[b] Amm. lib. 27.

* Vrsino

De expulsione vero Vrsicini ab Vrbe facta a Prætextato(vt ex Ammiano dictum est) mentio habetur in Valētiniani rescripto ad eumdē Prætextatum,quod extat cum alijs in peruetusto codice Vaticano,in quo scriptæ sunt epistolæ complurium Romanorum Pōtificum: ita enim rescriptum se habet de restitutione basilicæ a schismaticis occupatæ. D

RESCRIPTVM DE REDDENDA BASILICA DAMASO.

Impp. Prætextato. Dissensionis auctore sublato, omnis causa discordiæ sopienda est; ne aliqua remanente materia,nihil prosit e medio sustulisse fomitem iurgiorum,Prætextate parens carissime. Quamobrem præcelsa sublimitas tua, Defensoris Ecclesiæ vrbis Romæ,siue Damasi sacræ legis Antistitis petitione perspecta,qua vna tantum ecclesia ex Catholicæ religionis obsequio a dissidentibus adhuc dicitur retentari: Quoniam pro publica securitate metuendum est, ne aliquis hinc iterum tumultus oriatur (quandoquidē non parua sit separationis effigies, vt tale aliquid putetur occlusum Damaso) eam iubebit aperiri: vt singuli vniuersiq. cognoscant,quo vnitas studio colenda sit, qua omnibus pace viuendum: cum ecclesijs restitutis plenissimam postulet congregationem vbique promissa concordia.] hæc de reddenda basilica Valentinianus. De pellendis vero ab Vr- E
be socijs Vrsicini,ad eumdem quoque Prætextatum sic scripsit:

RESCRIPTVM DE PELLENDIS AB VRBE SCHISMATICIS.

Ea nobis innata est moderatio, vt publicam disciplinam sine cuiusquam calamitate munire cupiamus. Itaque quoniam animarum aduersarum occasionibus non faucmus Vrsicini socijs & ministris, quos præcelsa sublimitas tua propter quietem Vrbis æternæ de medio putauit esse tollendos: Roma tantum, cuius tranquillitati studemus, excepta, vbicumque voluerint absque religionis iniuria (vt peregrinari potius quam exulare videantur) proprio liceat iure versari, Prætextate parens carissime. Neque enim interest nostra, quem habitationis eligant locum; dummodo incentiuis dissensionis ablatis, firma sit rursus in plebe concordia. Dat. pridie Idus Iun.* AA. II. Coss.] Indul- * Ian.
sit & illud quoque postea Imperator, vt qui expulsi fuerant, in Vrbem reuocarentur,ita tamen, vt si quid tumultus cierent, mulctarentur grauiori supplicio. rescriptum autem sic se habet:

Abe

A Abe * Prætextate carissime. Nobis licet iusta videatur fuisse vindicta,quæ illic tumultuanter exercitam factionem sedat,vbi maxime debet esse concordia,scilicet in ecclesia, vel sede,vel causa,quarum rerum vtraque modestiam possidet & cultū: Tamen nos,omnes qui nuper propter illum tumultum deportatione damnati sunt, & propriæ lenitate naturæ,& ipsius religionis ac legis contemplatione miseramur, Prætextate carissime ac iucundissime. Cunctos igitur, qui sunt eius sortis & culpæ, præcelsa sublimitas tua nostri auctoritate iudicij liberabit. Hanc vero formam tenebit in posterum, vt si ijdem pristino statui restituti aliquid spiritu iterum gesserint inquieto,quo tranquillitas reformata turbetur: seueriss ima in eos sententia proferatur. Nullam enim possunt veniam promereri,qui non desinunt peccare post veniam.] hactenus indulgentia collata schismaticis ad Prætextatum. Quonam modo autem ijdem schismatici, quod non haberent intra
B Vrbem basilicam,nec communicare vellent cum Damaso,extra mœnia in suburbijs cōuentus agerent,ex quo meruerūt longius ab vrbe relegari,suo loco dicemus: quod enim ea sub Olybrij præfectura sequenti anno contigisse, certum appareat ex rescriptis ab eodem Valentiniano ad Olybrium datis,in eum annum illa reijcimus.

* Aue RESCRIPTVM DE INDVLGENTIA.

CLADES MOGVNTINA. a Ammianus lib. 27.

Hoc eodem anno sub eadē præfectura Prætextati contigisse cladem Moguntiæ illatā ab Alemannis,Ammianus [a] testatur,cum ait:Sub idem fere tempus,Valentiniano ad expeditionem caute(vt rebatur)profecto,Alemannus Ragalisrando nomine, diu præstruēs quod cogitabat,Moguntiacum præsidijs vacuum cum expeditis ad latrocinandum latēter irrepsit. Et quoniam casu Christiani ritus inuenit celebrari solemnitatem, impræpedite cuiusq. modi fortunæ virilem & muliebrem sexum cum supellectile non parua indefensum abduxit.] hæc ipse. Porro diuersa hæc est ab illa clade, cuius S. Hieronymus [b] b Hieron. ep. 11.
C his verbis meminit,cum ad Ageruchiam scribens huius sæculi funestos casus commemorat,dicens: Moguntiacum nobilis quondam ciuitas capta atque subuersa est, & in ecclesia multa hominum millia trucidata.] de ea enim suo loco dicendum.

TERRAEMOTVS IN ORIENTE. c Socrat. lib. 4. cap. 10.

Sed & Oriens rursus terræmotibus hoc anno in Asia vexatus est,& nō sine diuino quodam prodigio Nicæa vrbs terræ tremore collapsa, in qua fides antea conscripta atque probata mox ob diram Arianorum persecutionem, nisi Deus reliquisset semen, penitus videri potuisset extincta. ait enim Socrates [c]: Anno proximo, Valentiniano & Valente secundum Coss. quinto Idus Octobris terræmotus in Bithynia factus Nicæam vrbē deturbauit.] Recenset eamdem cladem Hieronymus in Chronico hoc eodem anno quinto Imperatorum,traditq. eam funditus euersam. Sed subdit Socrates: Iste duodecimus annus fuit post ruinam Nicomediæ. Paulo post multæ partes Germæ vrbis Hellesponti al-
D tero terræmotu conquassatæ ceciderunt. Verum quamuis ista hoc modo euenirent;nihilo magis tamen Eudoxij Episcopi Arianorum & Valentis Imperatoris animi ad pietatē & rectam de religione opinionem commoti fuerunt. Nam crudeliter in eos sæuiendi,qui ab ipsis in fide dissentiebant,nullum aliquando finem fecere. Isti terræmotus videbantur tumultus in Ecclesia certa fuisse indicia. At quamquam complures sacerdotes (vt dixi) erant in exilium eiecti; tamen Basilius & Gregorius soli (quorum ille Cæsareæ Cappadociæ Episcopus fuit,hic Nazianzi vrbis obscuræ & pertenuis Cæsareæ finitimæ) diuina prouidentia propter eximiam pietatem patrijs sedibus minime pulsi fuere.] hæc Socrates. at hoc sane tempore neuter eorum erat Episcopus: quando autem ambo ad Episcopatus honorem fuerint euecti,inferius suo loco dicturi sumus.

CAESARIVS FRATER GREGORII LIBERATVS. d Gregor. Naz. orat. in laud. Cæsarij.

Quod vero ad Nicænum terræmotum spectat: occasione Cæsarij fratris, qui ibi tunc
E degens magno miraculo diuina ope seruatus fuit,meminit illius Gregorius [d] Nazianzenus his verbis: Iam vero quale miraculum censendum est, quod circa eum contigit, ipsius simul & parentum pietatis illustrissimum præbens argumentū? In Bithynia versabatur,imperium ab Imperatore haud postremum administrans. Quæstoris siquidē munere fungebatur,ac thesaurorum curam gerebat. Hoc enim illi maiorum dignitatum velut præludium esse Princeps voluit. Cumq. Nicææ terræmotus ex omni hominum memoria maximus accidisset,totamq. ferme ciuitatem solo æquasset, atque omnes propemodum ciues cum vrbis elegantia deleuisset: solus ex omnibus clari nominis viris, aut cum admodum paucis ex hoc periculo saluus & incolumis euadit: idq. modo vix credibili, hoc est,ipsa ruina protectus, ac perexiguas quasdam periculi notas referens: hactenus videlicet, vt timore ad maiorem salutem magistro vteretur, atque a rebus fluxis & incertis translata militia, totum se cælesti parti addiceret, sibiq. ipsi regiam aulam cōmu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

taret. Atque hoc & in animo habebat, & votis omnibus exoptabat, quemadmodum A
mihi per litteras confirmauit, cum hanc occasionem ad eum admonendum arripuissem: quod nec vmquam facere destiti, molestè ferens illius indolis præstantiam in vilioribus studijs versari, tamq. philosophicam animam in rerum publicarum administratione volutari, ac velut Solem nubibus obduci.] hæc Gregorius; cuius eo argumento tunc ad Cæsarium scripta epistola adhuc extat digna Gregorio: quam his attexere, iucundum putamus fore lectori: est autem huiusmodi [a]:

a Gregor. Naz. epist 16.

EPIST. GREG. AD CAESARIVM FRATREM.

Ne ipsi quidem timores prudentibus viris inutiles sunt, quin potius mea quidem sententia valde commodi & salutares. Nam etsi votis omnibus eos arcemus, venientibus tamen erudimur. Aegra enim & afflicta anima vicina est Deo, vt eximie alicubi loquitur Petrus: atque omnis qui periculum effugit, maiori necessitudine cum eo coniungitur, a quo salutem est consecutus. Proinde non quia calamitatis participes fuimus, ægro animo simus: sed quia e periculo extracti sumus, gratias agamus: nec alios nos Deo inter pericula, & alios post pericula exhibeamus. Verum siue peregre agentes, siue priuatam vitam ducentes, siue publica negotia gerentes (sic enim loquendum est, nec prætermittendum) eum sequamur, a quo salutem accepimus, atque ad illius partes nosmet adiungamus, parua & humi repentia parum curantes. Atque historiam quamdam posteris demus tum ad gloriam nostram, tum ad animæ vtilitatem amplam & præclaram, quæ etiam ipsa vtilissimo documento plerisque sit: nimirum periculum securitate, & calamitatem rebus secundis potiorem esse, magisq. expetendam: siquidem ante timores mundo addicti eramus, post timores autem Deo nos addiximus. Fortasse graues tibi ac molesti esse videmur, qui de his rebus sæpius ad te scribamus: & sermones nostros non admonitionem, sed ostentationem esse æstimas. Quare de his rebus verborum satis. Nos C
vero, scias velim prompto animo esse, atque exoptare potissimum quidem tecum esse, vt de salute tua tibi gratulemur, ac de his rebus perfectius disseramus: sin minus, at certe vt te hic primo quoque tempore reducem videamus, atque vna tecum in grati animi significationem festum diem agamus.] hucusque Gregorius ad Cæsarium: desiderantur autem Cæsarij litteræ ad eum redditæ, quarum meminit.

b Gregor. Naz. erat. in laudem Cæsarij.

CAESARII OBITVS.

At quid posthæc Cæsarius? Subdit ipse Gregorius [b]: Verum terræmotus quidem vim effugit, morbi vero non item: mortalis siquidem erat.] quibus plane ostendit, haud multum post spatium temporis interlapsum, Cæsarium ex hac vita migrasse: qui dum ægrotaret, bonorum suorum pauperes fecit hæredes, qua quidem re plurimum gauisus idem germanus eius Gregorius ita ait: Hæredes ipse habebit, quos maxime conducit, & quos habere voluit, vt diues hinc migraret, omnia secum ferens. O egregiã munificentiam! D
o eximiam consolationem! o insignem eorum, ad quos hæc hæreditas iure deuoluebatur, liberalitatem! &c.] Magna profecto hæc visa est Dei misericordia erga Cæsarium, vt Imperatorem iam conuersum in Arianum vel morte relinqueret, a quo ob magistratum, quem gerebat, perdifficilis videri poterat esse diuulsio. Obijt vero Cæsarius in patria, quem idem frater Gregorius egregia oratione laudauit: mortuus est, inquam, apud sanctos parentes, Gregorium Episcopum, atque Nonnam, eorumdemq. pio funere sepultus. Sed quonam ritu? illo videlicet, quo pij cuncti sepeliri solerent, quem & ipse

c Gregor. eadem erat.

Gregorius sic concinne describit his verbis [c]:

FVNVS PIVM CAESARII.

At nunc nobis egregius ille Cæsarius seruatus est, cinis pretiosus, laudabile cadauer, ac cum multiplici hymnorum cantu deducitur, celebriq. pompa ad martyrum sedes effertur, sanctisq. parentum manibus honoratur, matre accensas faces gestante, ac pietatem mærori subrogante, lachrymis sapientiæ cedentibus, psalmorum cantu luctum consopiente: ac denique anima recens creata atque a spiritu per baptismũ informata dignos honores percipit.] hæc Gregorius, quod Cæsarius haud pridem fuerat sacro initiatus baptismo. Erat ipse Cæsarius (vt idem Gregorius in fine testatur) inter ceteros fratres natu minimus: nam in fine eiusdem funebris orationis, digna apostrophe ad Deum conuersus, pro eius anima preces fundens, hisce verbis perorat:

PRECATIO PRO DEFVNCTO.

O Domine omnium & creator, & præcipue huius figmenti, o Deus tuorum hominum & pater ac moderator, o vitæ necisq. ius & potestatem habens, o nostrarum animarum arbiter & benefactor, qui omnia commode, & quemadmodum ipse pro altissima tua sapientia gubernationisq. ratione nosti, artificis Verbi tui opera facis atque transmutas: suscipe, quæso, nunc quidem Cæsarium velut primitias quasdam nostræ

peregri-

A peregrinationis. Quod si minorem natu primum; tuis consilijs, quibus omnia reguntur, acquieſcimus.] hæc Gregorius: quæ hic descripsisse voluimus, vt saltem hoc tam digno exemplo (licet innumera alia suppetant) quæ Christiani solerent persoluere extrema defunctis, satis cunctis fieret exploratum. Porro adeo felix extitit exitus Cæsarij, vt dies obitus eius, idemq. natalis ad vitam æternam, dedicaretur publicis Ecclesiæ monumentis, atque adscriberetur Martyrologio cum alijs sanctis anniuersaria memoria celebrandus: cuius animam iam cælestibus gaudijs locupletatam (vt ipse testatur [a]) Gregorius sæpe per visum aspexit.

a Gregor. Naz. ead. orat.

Extant eiusdem Cæsarij piæ eruditæq. lucubrationes, nempe de Anima dialogi. Varia insuper eum scripsisse opera, & potissimum contra Græcos, auctor est Suidas. Cum autem post eius obitum bona ipsius ab hostibus (vt ait Gregorius) puto fiscalibus arpa-

CAESARII SCRIPTA.

B gonibus, ijsdemq. Arianis diriperentur: vt his occurreret Sophronius Præfectus, datis ea de re ad eum litteris, Gregorius interceſſit [b]. extant ipsæ, quibus de rerum humanarum volubili statu egregie philosophatur, pluraq. habet de Cæsarij præclaris meritis. Mentio est huius Sophronij apud Ammianum [c], aitq. ex Notario creatum esse Præfectum vrbis Constantinopolis.

b Greg. epist. 18.

c Ammianus lib. 26.

Hoc tempore defuncto Donato Pseudoepiscopo Carthaginensi partis schismaticorũ, immo capite Donatistarum, subrogatus est in eius locum ab ijsdem factiosis Parmenianus eiusdem sectæ tenacissimus custos atque defensor: qui mox vt cathedram illam pestilentiæ nactus est, stylum acuit aduersus Catholicos, scripta edens conferta mendacijs, quibus si non alij, simpliciores saltem decipi potuissent. quod cum sensissent Catholici in Africa Episcopi, ad eius confutanda deliramẽta, cauendasq. ex verborum lepore præ-

PARMENIANVS POST DONATVM EPISCOP. CARTHAG.

C stigias, prouocauerunt hominem ad publicum Episcoporum conuentum, vbi cuncta ab eo scripta possent accurate examinari. sed cum ipse & alij sibi subiecti execrandæ dissensionis Antistites id facere penitus recusarent, respuerentq. Catholicos, quasi indignos ipsorum consortio, quod illos immundos, communicationeq. lapsorum labefactatos, se ipsos vero sanctos prædicarent ac mundos: necesse fuit litteris saltem publice causam agere, ne veritas indefensa, mendaciorum nubibus tecta & obscurata, apud nutantes animos in discrimen adducta, periclitari aliquo modo posset.

Præstitit id egregie Optatus Episcopus Mileui in Numidia, vir quidem cum eruditione clarus, tum spectata vitæ morum integritate sanctissimus: qui zelo pietatis incensus, fortis defensor veritatis, vnus in omnem illam schismaticorum phalangem intrepidus prodijt: scripsitq. ad eumdem Parmenianum primarium ipsorum Antistitem septem li-

OPTATVS EPISC. MILEVITANVS AD VERSVS PARMENIANVM AGIT.

D bros, eius scriptis aduersarios; quibus non solum mendacia illa venrosa hominis vesani certis firmisq. redargueret argumentis; sed diuersa ac plane contraria dictione fastum & arrogantiam proterui hominis, nonnisi contumelias stylo vomentis, deprimeret, deliniretq. animum procacia tumidum, atque si liceret, charitate in eum introduceret veritatem. fratrem enim eum Optatus suis scriptis frequenter appellat, a quo peccator, legis transgressor, immundus foris extra Ecclesiam vagans, exul, ac denique Paganus vna cum Catholicis omnibus ipse nominatus fuisset: fratrem, inquam, eum Optatus dicit ex consortio sacramenti, quod vno baptismo ab vna progenitrice Christiana religione geniti essent.

At antequam hac de re orationem longius protrahamus, temporis ratio ex more firmanda est; vt ea stabilita, cetera quæ dicenda erunt, inconcussa cohæreant veritati. Au-

OPTATVS QVANDO SCRIPSIT.

E ctor est S. Hieronymus [d], Optatum sub Valentiniano & Valente Principibus scripsisse aduersus partis Donatianæ calumniam libros sex (alias septem) quibus ostenderet crimen Donatianorum in nos falso intorqueri. Sed quoto potissimum anno horum Imperij ipse scripserit, cum nec ipse, nec alius dicat: vt in hunc potius annum, nempe postquam Damasus sedere cœperit, reiecerimus, ratio postulat vt aperiamus. Sane quidem, si habenda ratio est Optati testificationis id ipsum bis affirmantis; ad hæc ipsa tempora ea scriptio referenda est; cum a tempore Diocletiani persecutionis in Africa sub Anulino Proconsule Carthaginis, & Floro in Numidia, vsque ad tempus quo ea scribebat, numeret annos sexaginta & quod excurrit: ait enim primo [e]: Firme ante annos sexaginta, & quod excurrit, per totam Africam persecutionis est deuagata tempestas, quæ alios fecit martyres, alios confessores, nonnullos funesta prostrauit in morte, &c.] & post multa [f]: Alia persecutio, quæ fuit sub Diocletiano & Maximiano; quo tem-

d Hieronym. de script. Eccles. in Optat.

e Optat. lib. 1.

f Idem lib. 3.

pore

Universidad de Deusto
Biblioteca

pore fuerunt & impij Iudices, bellum Christiano nomini inferentes: ex quibus in pro- A
uincia proconsulari ante annos sexaginta, & quod excurrit, fuerat Anulinus, in Numi-
dia Florus.] Porro secundum chronologiam ab ipso Optato præscriptam, & ea quæ di-
cta sunt de his suo loco superius, cum constet ea contigisse anno Domini trecentesimo se-
cundo ac tertio, additis his illis sexaginta annis, quod intercedit temporis vsque ad illud
tempus Optati: dicendum profecto esset, ipsum elucubrasse commentarium illum an-
no Christi trecentesimo sexagesimo.

SENSVS VERBORVM OPTATI.

Sed quod adijcitur, Et quod excurrit] hæc ipsa verba ibi addita quonam sint sensu ac-
cipienda, peruestigandum accuratius est. Vsi sunt ea dicendi locutione S. Augustinus [a],
antea vero Paulus Iureconsultus, & si qui alij: quod illud importat, quod alij frequenter
dicere consueuerunt, Eo amplius: non autem quod dici solet, Plus minusve, vel circiter:
nam illud, Quod excurrit] maiorem semper notato significat numerum. Sed quousque B
eidem, Quod excurrit] habenæ laxandæ sunt, vt currat? puto vsque ad sequentem de-
cadem posse terminum prorogari. quod enim ea verba nonnisi numero denario simpli-
ci, vel per decades multiplicato, inuenimus apponi consueuisse; inducimur, vt dicamus,
illud, Annos sexaginta, & quod excurrit.] vsque tãtum ad septuagesimum exclusiue ex-
tẽdi potuisse: ac proinde quod Optatus ait, a persecutione Diocletiani, qua codices quæ-
siti sunt ad comburendum, annos numerari sexaginta & quod excurrit, nihil prohiberi,
quin illis verbis possit præsens annus includi, qui est quintus post sexagesimum a notata
superius Diocletiani persecutione.

a Aug. de bapt. cap. 7. Notat Balduin. in notationibus ad Optat.

Quod autem ad hunc vsque annum notatum tempus illud incertum excurrisse fina-
mus, illud nos facile persuadit, quod idem Optatus [b] cum texit successionem Romanorũ
Pontificum, Damasi meminit post Liberium succedentis. Quod vero Siricius quoque C
post Damasum ponitur, additus creditur a Librario, qui Siricij tempore librum exscri-
psit: nam nequaquam tempus sedis Siricij Optatum attigisse, omnes æque consentiunt:
neque enim sibi cohærent (quod testatur S. Hieronymus) Optatum scripsisse sub Impp.
Valentiniano & Valente, eodemq. tempore sedisse Siricium: cum præsertim Augustinus
de Optato agens, nequaquam vt sui temporis hominis, sed antiquioris meminisse videa-
tur: quamobrem vix Damasi prima tempora attigisse putatur, neque diu suis scriptis su-
peruixisse. Consentit quidem etiam Balduinus, vir sane disertus, ipso initio sedis Damasi
Optatum scripsisse: sed fallitur, dum ingressum Damasi ponit anno Domini trecentesi-
mo septuagesimo, quem anno superiori sedere cœpisse, perspicue demonstrauimus. quã-
obrem hoc ipso anno, quo primus absoluitur sedis Damasi & secundus inchoatur, ipso
quoque consentiente, Optatum scripsisse dicimus. His iam de tempore elucidatis, su- D
perest vt de causa tractemus.

b Optat. lib. 2.

DECLINANT DONATISTAE CONFERRE CVM CATHOLICIS.

Cum igitur (vt dictum est) Donatistæ, ipseq. Parmenianus eorum primarius Antistes
congredi cum Ecclesiæ Catholicæ Episcopis dedignarentur; Optato necessario incubuit,
vt veritatis defensionem scripto perageret: contestatur enim hoc ipse suæ lucubrationis
exordio, cum post pauca ista præfatur [c]: Omnes quidem, *Donatistæ scilicet*, per singula
loca maledicis vocibus perstrepunt: sed vnum quidem vix inuenimus, cum quo per lit-
teras hoc modo loquamur, Parmenianum scilicet fratrem nostrum; si tamen se a nobis
vel hoc nomine nuncupari permittit. Et quia collegium Episcopale nolunt nobiscum
habere commune: non sint collegæ, si nolunt: tamen, vt supra diximus, fratres sunt.
Frater meus igitur Parmenianus ne ventose ac nude, vt ceteri, loqueretur; quicquid sen-
tire potuit, non solum dixit, sed etiam in scriptura digessit. Cuius dictis, cum respon- E
do & satisfiet desiderijs aliquorum: nam a multis desideratum est, vt ad eruendam veri-
tatem, ab aliquibus defensoribus partium conflictus haberetur: & fieri potuit. Sed quo-
niam & accessum prohibent, & aditus intercludunt, & confessum vitant, & colloquium
denegant: vel tecum mihi, frater Parmeniane, sit isto modo collatio. Et quia tracta-
tus tuos quos in manibus & in ore multorum esse voluisti, non aspernatus sum neque
contempsi, sed omnia a te dicta patienter audiui: audias & tu humilitatis nostræ respon-
sa.] hæc Optatus.

c Optat. lib. 1.

Quid autem tractatibus ille suis Parmenianus probare nisus fuerit, idem Optatus hæc
subdens declarat his verbis: Ego intelligo, & tu non negas, & quiuis sapiens peruideat,
te nulla alia ratione, tam prolixe tractasse, nisi vt Ecclesiam Catholicam tuis tractatibus

indigne

A indigne pulsares. Sed vt intelligi datur, aliud habet animus, aliud sonat sermo: denique
omnia te video dixisse contra Catholicam, immo multa pro Catholica, cum Catholi-
cus non sis, &c.] hæc idcirco, quod Donatistæ, ne arguerentur esse schismatici, Catho-
licam Ecclesiam penes se esse tãtum, probare niterentur: qui vero ab illis separati essent,
extra Ecclesiam Catholicam vagari dicerent. hocq. probare scriptis suis Parmenianus
adnitebatur, in parte Donati esse Catholicam, reliquas vero omnes toto Orbe terrarum
diffusas Ecclesias esse schismaticas: cum illud inter hæc, quod est verum, astrueret, Eccle-
siam Catholicam nonnisi vnam esse posse. Quamobrem in eo potissimum totius quæ-
stionis videbatur cardo reuolui, vt certis notis consignaretur, distinctis differentijs de-
finiretur, atque expressis proprietatibus monstraretur, quæ vere esset Ecclesia Catholica,
vt sic apud quos esset, pariter intelligi posset.

DONATISTAE PENES SE TANTVM ESSE ECCLESIAM CATHOLICAM DICEBANT.

B Nobilis sane fuit hæc tractatio argumenti, quam & Optatus digne quidem est prose-
cutus: ad quem prouocandi essent omnes hæretici, illos dico, quibus inest aliqua verita-
tem indagandi voluntas, nec obstinato animo, per quam semel ingressi sunt erroris viã,
obfirmato vultu securi percurrunt. Videas enim Optatum more maiorum asseueranter
definire [a], a Catholico nomine eos prorsus excludi, quibus cum Romana Ecclesia non
communicat, eosq. tantum eo nomine legitime gloriari, quibus Romanus Episcopus
coniungitur commercio Formatarum. Porro quod & illud etiam aduersariorum affir-
matione certum haberetur; Vbi non esset Catholica, nec ibi inesse posse veritatem; &
contra, Vbi probaretur Catholica Ecclesia esse, inibi reperiri necessario veritatem:
Optatus hæc in fine contra Parmenianum [b]: Si ita est, quæ apud vos veritas inueniri
C potest, cui Catholica videtur obsistere? Aut quod apud nos esse mendacium, poteris
approbare, in vna communione esse cum toto Orbe terrarum? Numquid poteris ap-
probare mendacium, symbolum verum & vnicum retinere & defendere? Numquid
poteris approbare mendacium cathedram Petri, & claues regni cælorum a Christo
concessas, vbi est nostra societas?] hæc & alia ipse: at de his pluribus superius a-
ctum est.

a Optat. lib. 2.

PENES QVOS SIT ECCLESIA CATHOLICA.

b Optat. lib. 7.

TICONIVS DONATISTA ADVERSATVR PARMENIANO.

Ceterum non Optatus tantum Parmenianum ita delirantem redarguit, sed & ipsius
communionis Ticonius Donatistarum prudentior impugnauit. Exhorrescebant plane
aures blasphemiam illam audire, Catholicam Christi Ecclesiam toto Orbe diffusam iam
penitus perijsse; & in Africa tãtum, nec apud omnes, sed eos solum qui essent partis Do-
nati, tamquam arcam Noe, diluuio pereunte Orbe, integram esse relictam. Ticonius, in-
quam, aduersatus Parmeniano, sectæ suæ, quam profitebatur, Episcopo, illud scriptis cõ-
D firmauit atque defendit, Catholicam Dei Ecclesiam nequaquam coarctari angustis ter-
minis partis Donatistarum, sed longe lateq. per orbem Christianum vbique perseuerare
diffusam, nec posse peccatis hominum tolli, euacuariq. ex humanis excessibus Dei pro-
missiones. Hæc ita sentientem Ticonium Parmenianus admonuit, scriptaq. ad eum epi-
stola, cum nihilominus in eadem sententia permaneret, eundem anathemate perculit.
Testatur id quidem S. Augustinus [c] his verbis:

TICONII SENTENTIA DE ECCLESIA CATHOLICA.

c Aug. contra Parmenian. li. 1. cap. 1.

Ticonius enim omnium sanctarum paginarum vocibus circumtusus euigilauit, & vi-
dit Ecclesiam Dei toto Orbe diffusam, sicut de illa tanto ante per corda & ora sanctorum
præuisum atque prædictum est. Quo præcepto, susceptit aduersus ipsos suos demon-
strare & asserere, nullius hominis quamuis sceleratum & immane peccatum præscribe-
re promissis Dei; nec id agere quorumlibet intra Ecclesiam constitutorum quamlibet
E impietatem, vt fides Dei de Ecclesia futura & diffundenda vsque ad terminos Orbis ter-
ræ, quæ in promissis Patrum retenta & nunc exhibita est, euacuaretur. Hoc ergo Ticonius cum vehementer copioseq. dissereret, & ora contradicentium multis & magnis ac manifestis sanctarum scripturarum testimonijs oppilaret: non vidit quod consequenter videndum fuit, illos videlicet in Africa Christianos pertinere ad Ecclesiã toto Orbe diffusam, qui vtique non istis ab eiusdem Orbis communione atque vnitate seiunctis, sed ipsi Orbi terrarum per communionem connecterentur. Parmenianus autem ceteriq. Donatistæ viderunt hoc esse consequens, & maluerunt suscipere obstinatissimum animum aduersus apertissimam veritatem, quam Ticonius asserebat, quam ea concessa superari ab Africanis Ecclesijs, quæ illius vnitatis, quam Ticonius asserebat, communione gauderent, vnde se isti separassent. Et Parmenianus quidem primo eum per epistolam, velut corrigendum putauit: postea vero ex Concilio eorum perhibet damnatum.] hæc

Augusti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Augustinus, apud quem est de eodem Ticonio crebrior mentio, vt cum in commentarijs A de doctrina Christiana de eodem sic ait [a]:

a Aug. de Doct. Christ. lib. 3. cap. 30.

Ticonius quidam, qui contra Donatistas inuectissime scripsit, cum fuerit Donatista; & illic inuenitur absurdissimi cordis, vbi eos non omni ex parte relinquere voluit: fecit librum quem Regularum vocauit, quia in eo quasdam septem regulas executus est, quibus quasi clauibus diuinarum Scripturarum aperirentur occulta.] hæc ipse, qui eas singulas numerat. Ceterum quod ad scripta Ticonij spectat; recenset omnia Gennadius, de eo sic scribens [b]: Ticonius natione Afer, in diuinis litteris eruditus iuxta historiam sufficienter, & in sæcularibus non ignarus, fuit in Ecclesiasticis quoque negotijs studiosus. Scripsit de Bello intestino libros tres, & expositiones diuersarum causarum, in quibus ob suorum defensionem antiquarum meminit Synodorum: e quibus omnibus agnoscitur Donatianæ partis fuisse.] Quod ad has Synodos pertinet: erant antiqui illi conuen- B tus ab ijsdem Donatistis celebrati, quos Ticonius aduersus Parmenianum adduxit in medium, vt ex illis conuinceret, ipsum ac ceteros Donatistas a priscis eiusdem communionis Episcopis deuiasse. Fidem facit horum omnium Augustinus [c], cum ad Vincentium scribens hæc ait: Scribit enim ille Ticonius, homo (vt dixi) vestræ communionis, a ducentis & septuaginta Episcopis vestris Concilium Carthagini celebratum. In quo Concilio per septuaginta & quinque dies, postpositis omnibus præteritis, limatam esse sententiam atque decretam, vt Traditoribus immensi criminis reis, si baptizari nollent, pro integris communicaretur. Deuterium etiam Macrinensem Episcopum communionis vestræ dicit, Traditorum plebem congregatam Ecclesiæ miscuisse, & secundum statuta illius Concilij a ducentis & septuaginta Episcopis vestris facti, feciſse cum Traditoribus vnitatem; eiq. Deuterio post hoc factum iugiter communicasse Donatum; nec solum C huic Deuterio, sed etiam vniuersis Maurorum Episcopis per quadraginta annos, quos dicit vsque ad persecutionem per Macarium factam Traditoribus sine baptismo communicasse. Sed dicis: Quis est iste Ticonius? Ille est Ticonius, quem Parmenianus rescribendo compescit, & eum deterret, ne alia scribat, non tamen refellit ea ipsa quæ scribit.] hæc Augustinus: ex quibus assertione Ticonij illud expressum habetur, rebaptizationem a Donatistis a temporibus Macarianis, nempe sub Constante Imperatore inductam fuisse. Sed ad cœptam a Gennadio de lucubrationibus Ticonij narrationem redeamus.

SCRIPTA TICONII.

b Gennad. de Vir. illustr. cap. 18.

RECENTIORES DONATISTAE ADVERSANTVR MAIORIBVS.

c Aug. ad Vincent. epist. 48.

Composuit, inquit, & Regulas ad inuestigandam & inueniendam intelligentiam Scripturarum, octo, alias septem, quas in vno volumine concluſit. Expoſuit & Apocalypſim Ioannis ex integro, nihil in ea carnale, ſed totum intelligens ſpirituale. In qua expoſitio- D ne dixit, Angelicam ſtationem corpus eſſe: Mille quoque annorum regni in terra iuſtorum poſt reſurrectionem futuri ſuſpicionem tulit; neque duas in carne mortuorum reſurrectiones futuras, vnam iuſtorum, & aliam iniuſtorum; ſed vnam & ſemel omnium, in qua reſurgerent etiam abortiui reformati, ne quid humani generis deformatum animatæ ſubſtantiæ intereat, oſtendit. Diſtinctionem ſane duarum reſurrectionum ita facit. Primam, quam iuſtorum Apocalypſis dicit, credimus modo in Eccleſiæ incremento agi, vbi iuſtificati per fidem, a morticinijs peccatorum ſuorum per baptiſmum ad vitæ æternæ ſtipendium ſuſcitantur: ſecundam vero generaliter omnis hominum carnis. Floruit hic vir ætate, qua iam memoratus Ruffinus, Theodoſio & filio eius regnantibus.] hæc Gennadius. Sed plane mea ſententia errat; dum putat Ticonium æqualem fuiſſe Ruffini: nam conſtat eum vixiſſe Parmeniani temporibus, qui Donatiſtarum age- E bat Epiſcopum. Quod ſi velimus diutius poſt hæc ſuperuixiſſe; illud aſſerendum eſt, Ticonium ſenem, iuuenem vero extitiſſe Ruffinum.

RVRSVM DE SCRIPTIS TICONII.

At non Optatus tantum atque Ticonius ſcripta Parmeniani impugnarunt, ſed multũ poſt temporis id felicius præſtitit Auguſtinus, qui aduerſus illam potiſſimum epiſtolam, quam ipſe contra Ticonium ſcripſerat, tribus agens libris eam refellit. Quæ autem poſt hæc Parmenianus contra Catholicam in Africa Eccleſiam egerit, & quæ conſecuta ſint inter ipſos Donatiſtas conflata diſſidia, ſuo loco dicturi ſumus. Quod modo reliquũ eſt de Optato Epiſcopo Mileuitano, cuius occaſione ad hæc de Ticonio & Auguſtino digreſſi ſumus: magna ipſe apud poſteros Africanos Catholicos veneratione viguit: etenim ſanctus Auguſtinus digno præconio eum nominat [d], atque inter præclaros Eccleſiaſticos tractatores adnumerat [e]. Fulgentius eumdem cum ſanctum appellat, eius in exponen-

S. AVGVST. IMPVGNAVIT SCRIPTA PARMENIANI.

d Aug. contra Parmen. lib. 1. cap. 3.

e Aug. de Doct. Christ. lib. 2. c. 40.

A ponendo ſenſum Pauli interpretationem commendat [a]. Porro eius memoria relata in tabulas Eccleſiaſticas pridie Nonas Iunij, publica lectione fit in Eccleſia annis ſingulis rediuiua [b]. Ceterum ab hoc, de quo agimus, longe diſcreti ſunt Optati illi, qui hoc eodem ſæculo vixiſſe reperiuntur, nẽpe Optatus Donatiſta, qui interfuit Concilio Cirtenſi, alius item Donatiſta in Concilio Bagaienſi, vel ille nefandus Optatus Gildonianus, de quibus inferius mentio erit. Porro ſtatus Africanæ Eccleſiæ in deterius dilabebatur, impijs Donatiſtis non ſcriptis tantum, ſed vi graſſantibus, armatis nimirum (quod dictum eſt ſuperius) ad omnium terrorem Circumcellionibus. Sed de his alias pluribus.

a Fulg. ad Nomin. lib. 2.

b Martyrolog. Rom. die 4. Iunij.

PLVRES OPTATI.

IESV CHRISTI ANNVS 369. DAMASI PAP. ANNVS 3. VALENTINIANI VALENTIS IMPP. 6.

B TRecenteſimo ſexageſimo nono Chriſti anno, Valentiniano nobili puero, & Aurelio Victore Coſſ. Olybrius præfecturam Vrbanam geſſit; ſub quo ſchiſmatici Romæ & in ſuburbijs denuo tumultuantes repreſſi ſunt tum per eumdem Olybrium, tum etiã per Aginatium eius Vicarium, fauente in omnibus iuſtæ cauſæ Damaſi Valentiniano Imperatore, cuius ea de re extant reſcripta hoc anno data tam ad eumdem Olybrium, quã etiam ad Aginatium, quæ ex Codice Vaticano ſuperius citato reddemus. Sed primum ne ambiguitas aliqua oriatur, de eiuſdem Olybrij tempore præfecturæ: ſub memoratis quidem Conſulibus eam accidiſſe, complura eiuſdem Imperatoris citata [c] in margine reſcripta ſignificant.

OLYBRII PRAEFECTVRA VRBANA.

c Lꝛt. de fructib. & lit. expen. C. Theod. l. 6. de fid. teſt. C. Theod. l. 3. de nauicular. C. Theod. l. 13. de piſc. C. Theod.

C Eo vſque proruperunt Vrſicini partis Romæ ſchiſmatici, vt compreſſi licet manu militari, atque etiam baſilica (quod dictum eſt) quam occuparant, ſpoliati fuiſſent, reddita illa Damaſo, nequaquam acquieuerint: ſed obduratis animis abhorrentes penitus communicare cum legitimo Vrbis Antiſtite: nouum illud parant conſilium, a mente admodum obdurata ſuggeſtum: nempe, quod Præfectis prohibentibus, intra Vrbem conuentus agere non liceret; in ſuburbijs, in cryptis arenarijs, alijsve priuatorum locis eccleſiam congregarunt, in qua inſano conatu cathedram contra cathedram erexerunt, vbi Vrſicinum venerabantur Pontificem, quem accenſis ſtudijs vulgus adeo obſtinate fouebat. Sed cum hæc pro maxima impietate execranda omnibus haberentur, intoleranda quoque ſunt viſa: etenim quæ gerebantur in ſuburbijs, ab ijſdem ſchiſmaticis intra mœnia iactanter & inſolenter oſtentabantur, atque arroganter prædicabantur, vnde & fomites D rixarum miniſtrabantur. De quibus omnibus Valentinianus Imperator ad Olybrium Præfectum ita reſcripſit [d]:

SCHISMATICI QVID ROMAE MOLIVNTVR.

d Extat in Cod. Vaticano, vbi ſunt epiſt. antiquorum Rom. Pontif.

Tu quidem, ſicut proximis litteris indicaſti, enixiſſimo ſtudio præſtare voluiſti, vt nulla in vrbe Roma poſſet eſſe diſcordia, Chriſtianorumq. populus profunda in otio ſecuritate gauderet. Sed quantum Aginatij clariſſimi viri Vicariæ præfecturæ ſcripta teſtata ſunt; adhuc aliquanto placata miſceri delectat; extramurancisq. conuentibus frequens ſtrepitus excitatur; Olybri parens cariſſime Auguſtorum. Quamobrem egregia ſublimitas tua, ipſius auctoritate præceptionis, & patriæ præſtet & legi, * vt populo diſſentienti nulla intra vigeſimum lapidem vel religio ad coeundum poſſit eſſe, vel copia, vt ſi ceſſare non vult, migret (vt iuſſum eſt) inſana collectio. Ita demum etiam tumultuantibus cunctis longe procul q. ſummotis, certa pax plebi in æuum eſſe tribuatur.] hacte- E nus Imperatoris reſcriptum ad Olybrium. Sed & ad Aginatium Vicarium ita reſcripſit:

RESCRIPTVM IMP. AD OLYBRIVM DE SCHISMATICIS. * &

Omnem his diſſenſionibus occaſionem, quæ (vt prudentia tua ſcripſit) ſacratiſſimæ Vrbem Chriſtianorum populo fluctuante confundunt, auferre cupientes: iubemus his litteris, vt ab his, quos iuuat turbulenta ſeiunctio, nullus intra vigeſimum lapidem conuentus habeatur, Aginati cariſſime & iucundiſſime. Itaque ſpectata ſeueritas tua admodum ſalutare præceptum, & quod nullum interpretationibus locum ex aliquo relinquatur ambiguo, his animis exequatur, quos pacis tranquillitatisq. recuperandæ & Iudex debet & ciuis. Habes & Vrbanæ ad hoc auxilium præfecturæ. Nam & Olybrium, clariſſimum & illuſtrem virum, pari ſerenitas noſtra concitauit arbitrio in factioſorum impios cœtus: vt termino, qui euidenter eſt limitatus, excluderet, quo nec in vicino quidẽ exoriretur vel motus, qui in Vrbe non eſſet. Et facile præſtabitis duo, quod ſinguli præſtare poſſetis.] hucuſque Valentinianus ad Aginatium: quem Vicariam præfecturam

RESCRIPTVM IMP. AD AGINATIVM.

functum

Universidad de Deusto
Biblioteca

functum esse apud Olybrium Vrbis Præfectum, etiam Ammianus[a] affirmat, cum de eo A sic ait: Quod Aginatius indignissime ferens, dolensq. in examinandis causis Maximinū ab Olybrio sibi prælatum, cum esset ipse Vicarius Romæ, familiari sermone docuit Probum occulte, &c.] erat autem hic Probus summam omnium gerens potestatem, nempe præfecturam Prætorij. Quo modo vero idem Aginatius dolo arteq. Maximini primum Annonæ, inde vero Prætorio Præfecti, capite truncari sit iussus, idem Ammianus narrat, rem gestam pluribus prosecutus. At in codice Vaticano, ex quo omnia citata superius in hac causa Valentiniani rescripta deprompsimus, aliud rursus ad Olybrium datum habetur in hæc verba rescriptum, quo declaratur, ab eodem cohibitos esse schismaticos:

[a] Ammianus lib. 28.

RESCRIPTVM IMP AD OLYBRIVM.

Iidem AAA. ad Olybrium Præfectum Vrbis. Cum nihil possit esse iucundius vel abundantia, vel quiete, ac summa felicitas sit, quoties duo ista iunguntur: proculdubio B sublimitas tua prospicit, quam gratæ nobis litteræ tuæ fuerint; cum & eos esse compressos, qui sanctissimam legem tumultu & seditione miscuerant, & annonam communis omnium patriæ paulatim in statum pristinum redire cœpisse restatæ sunt. Sed hoc propemodum non stupemus in voto. Talem enim te futurum esse præsumpsimus, cum detulimus tuis meritis præfecturam, qualē statim in administrationis exordio inuenimus. Denique nos monemus, vt illustris auctoritas tua, eamdem efficaciam deuotionemq. custodiens, penitus statum plebis, vel reformationem pristinæ disciplinæ, vel necessariorum prouisionibus commodorum & modestiæ gloria & bonis securitatis accumulet (Olybri pater carissime AA.) Prompto quippe cura ingenio satis est, vt incœptis posteriora respondeant. Neque ita origines criminum metiaris, vt mansuetudinem nostram de correctionibus singulorum existimes consulendam: cum omnia, ex quibus aliqua potest esse confusio, sponte præueniens, ac sic solicite verecundeq. compescas, vt nobis non tam C incitandi necessitas relinquatur, quam gratia comprobandi.] hæc Valentinianus cupidissimus vt schismatici penitus coercerentur. Sed quo modo sequentibus annis, ijsdem tumultuantibus, rursus oportuit eosdem ab Imperatore per Vrbis Præfectos cohiberi, inferius dicturi sumus. Iam vero ad congressum S. Hilarij Episcopi Pictauiensis cum Auxentio Ariano Episcopo Mediolanensi orationem conuertamus.

S. HILARIVS QVID CONTRA AVXENTIVM.

Hoc enim anno, qui decimus numeratur post Concilium Ariminense, S. Hilarius cum accepisset, Valentinianum Imp. confecto tandem Alemannico bello Mediolanum se cōtulisse, atque rescriptum quoddam pro Auxentio Ariano pseudoepiscopo Mediolanensi, qui se Catholicum esse simulabat, dedisse: dolens Imperatorem a versipelle insidiatore deceptum esse, extortumq. ab eo ad suam ipsius hæresim propagandam edictum D colore pietatis maxime impium: ad illum profectus est, acturus coram aduersus Auxentium: quem, licet Eusebius Episcopus Vercellensis, Euagrius, & Philastrius Brixianus crebro illi negotium facessissent, & vehementer exagitassent; haud tamen tantum fuit apud eos virium, vt valuerint veternosum colubrum e foramine foras abducere, atque e sede accepta a Constantio Imp. depellere. Hilarius igitur indigno animo ferens, vnum hunc in Occidente tam nobili Ecclesiæ præsidere Episcopum Arianum, arteq. sua ceu præstigijs quibusdam fallentem oculos intuentium, atque instar Protei diuersas mutantem species, pro arbitrio interdum apparere Catholicum: vt huiusmodi ludificationes solueret, atque detegeret impostoras, magna fiducia de Catholico Imperatore susceptā animatus, munitusq. diuino præsidio Mediolanum concesit hoc ipso anno, vt libellus ipsius Auxentij manifestat, vbi testatur, se illum scribere post decem annos a Concilio E Ariminensi, quod celebratum diximus sub Consulatu Eusebij & Hypatij, anno Christi trecentesimo quinquagesimo nono: reddemus vero illum inferius.

Quæ autem acta sint ab eodem Hilario Mediolani aduersus Auxentium, cum satis expressa habeantur in eius epistola ad omnes Christi fideles conscripta; hic eam describendo, verbis ipsius Hilarij res gesta cunctis certior innotescet. Est enim ipsa vltima lucubratio sanctissimi Patris iam senio ærumnisq. fracti, sed satagentis ante obitum iam imminentem, tum factis, tum scriptis, sub Catholico nomine latentem Arianorum impietatem omnibus Orthodoxis testatam reddere. quod hac epistola egregie præstitit; qua primum omnium Arianorum impietatem factis expressam, sed dictis velatam insinuat atque detegit: inde vero de congressu, quem habuit cum Auxentio, narrationem instituit. Accipiamus auide nouissima hæc sanctissimi viri facta

ab eodem

A ab eodem postremis characteribus consignata. Est autem eidem epistolæ præfixus eiusmodi titulus[a]:

[a] Hilar. contra Auxentium.

HILARII EPISTOLA CIRCVLARIS.

Dilectissimis fratribus in fide paterna manentibus, & Arianam hæresim detestantibus Episcopis, & omnibus plebibus, Hilarius conseruus vester S.

Speciosum quidem nomen est pacis, & pulchra est opinio vnitatis: sed quis ambigat, eam solam Ecclesiæ atque Euangeliorum vnitam * pacem esse, quæ Christi est, quam ad Apostolos post passionis suæ gloriam est locutus, quam ad æterni mandati sui pignus commendauit abiturus? Hanc nos, fratres dilectissimi, & amissam quærere, & turbatam componere, & repertam tenere curauimus. Sed huius ipsius fieri nos vel participes vel auctores, nec temporis nostri peccata meruerunt, nec imminentis Antichristi præuij ministriq. sunt passi; qui pacis suæ, id est, impietatis suæ vnitate se iactant, agentes se non B vt Christi Episcopos, sed Antichristi sacerdotes:

* vnicam

Ac ne maledicis verborum in eos vti conuicijs arguamur: causam perditionis publicæ, ne cuiquam ignorata sit, non tacemus. Antichristos plures esse, etiam Apostolo Ioāne prædicante, cognouimus. Quisquis enim Christum, qualis ab Apostolis est prædicatus, negauit, Antichristus est. Nominis Antichristi proprietas est, Christo esse contrarium. Hoc nunc sub opinione falsæ pietatis efficitur: hoc sub specie prædicationis Euāgelicæ laboratur, vt Dominus Iesus Christus, dum prædicari creditur, denegetur. Ac primum misereri licet nostræ ætatis laborum, & præsentium temporum stultas opiniones ingemiscere, quibus patrocinari Deo humana creduntur, & ad tuendam Christi Ecclesiam ambitione sæculari laboratur.

ARIANORVM MOS FAVORE IMPP. HABERE SIM PROPAGARE.

Oro vos, Episcopi, qui hoc vos esse creditis: Quibusnam suffragijs ad prædicandum C Euangelium Apostoli vsi sunt? Quibus adiuti potestatibus Christum prædicauerunt, gentesq. fere omnes ex idolis ad Deum transtulerunt? An ne aliquam sibi assumebant e Palatio dignitatem, hymnum Deo in carcere inter catenas & post flagella cantantes? Edictisq. Regis Paulus, cum in theatro spectaculum ipse esset, Christi Ecclesiam congregabat? Nerone se, credo, aut Vespasiano *, aut Decio patrocinantibus tuebatur, quorum in nos odijs confessio diuinæ prædicationis effloruit? Illi manu atque opere se alentes, intra cœnacula secretaq. coeuntes, vicos & castella, gentesq. fere omnes terra ac mari contra Senatusconsulta & Regum edicta peragrantes, claues, credo, regni cælorum nō habebant? Aut non manifesta se tum Dei virtus contra odia humana porrexit, cum tanto magis Christus prædicaretur, quanto magis prædicari inhiberetur? At nunc, proh dolor, diuinam fidem suffragia terrena commendant: inopsq. virtutis suæ Christus, dum D ambitio nomini suo conciliatur, arguitur.] hæc idcirco S. Hilarius, quod hæresis Ariana niteretur potentia sæculari, cum in Oriente Valentis Imperatoris edictis (de quibus paulo post dicturi sumus) hoc anno latis, aduersus Catholicos Episcopos persecutio grassaretur: vnde & subdit:

* Domitiano

PERSECVTIO ARIANORVM.

Terret exilijs, & carceribus Ecclesia, crediq. sibi cogit, quæ exilijs & carceribus est credita? Pendet a dignatione communicantium, quæ persequentium est consecrata terrore? Fugat sacerdotes, quæ fugatis est sacerdotibus propagata? Diligi se gloriatur a mundo, quæ Christi esse non potuit, nisi eum mundus odisset? Hæc de comparatione traditæ nobis olim Ecclesiæ, nunc quam deperditæ, res ipsa quæ in oculis omnium est atque ore, clamauit. Quid autem illud sit, quod ignorandum vltra non sit, breuiter exponam. Secundum placitam Deo plenitudinem coarctata sunt tempora, incircumscripta enim ratio eorum cælestibus libris docetur: ac necesse est, in ipsam nos ætatem Anti- E christi incidisse, cuius secundum Apostolum ministris in lucis se angelum transformantibus, ab omnium fere sensu & conscientia is qui est Christus aboletur. Vt enim erroris affirmatio certa sit, incerta vero opinio antefertur; sitq. Antichristo iam peruium, Christum eum esse se fallere, de quo nuncusq. dissensum est. Hinc illæ variæ opiniones: hinc sub vnius Christi fide prædicatio plurimorum: hinc Arij spiritus nuper ex angelo diaboli in lucis angelum transfiguratus, cuius hereditas nominis ad Valentem, Vrsacium, Auxentium, Germinium, Caium, successoresq. defluxit: nam ipsi nunc Christum nouum, per quem Antichristus subreperet, intulerunt.] hæc Hilarius, qui conspiciens Arianam hæresim in dies magis magisq. inualescentem, Principisq. fauore pollentē, per quam Christus Deus verus, nouo eoq. falso superinducto, abdicaretur, re vera existimauit aduentasse tempora Antichristi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ANTICHRISTVS AB ARIANIS INDVCTVS.

Quomodo autem Ariani Antichristum inducere viderentur, idem subdit his verbis, A
Arianæ hæresis distinctas proprietates enarrans: Volunt, inquit, hunc suum Christum
non eius diuinitatis esse, cuius & Pater est: sed esse eum præstantem ceteris alijs creaturis creaturam; eumq. per voluntatem Dei ex nihilo substitisse; & eum ante omnia quidem sæcula & ante omne omnino tempus natum ex Deo Deum esse, sed non ex substantia Dei esse; neque Diuinæ in eo natiuitatis, maiestatisq. eius quæ Dei est, intelligendam veritatem: ne quam verus sit Deus qui Pater est, tam verus sit Deus qui Filius est: vt id quod vnum esse Filius & Pater in Euangelijs prædicantur, in voluntatis tantum sit & charitatis societate, non in diuinitatis veritate. Quæ si in Filio non eadē est ipsa illa quæ Dei est, vt in confessione fidei Deus vnus sit: cur Deum Filium, cur ante tempora & sæcula confitentur, nisi quia Dei nomen sancto cuique per indulgentiam est destinatum, & regenerati omnes vere Dei filij sunt, & angeli omnes per Christum vtique conditi, non B
ante omnia omnino sæcula sunt creati?] hæc ipse.

Sed & quod in Occidente Auxentius, vt subiectum sibi populum, quem sciret esse Catholicum, deciperet, laruam ipse sibi Catholici nominis imposuerat; ob id Hilarius rem patefacere, perspicuamq. omnibus reddere conatus, addit hæc verba:

FALLACIAE ARIANORVM

Verum Antichristum arbitror minori inuidia introducendum, miserisq. credendum. Tribuunt Christo Dei nomen, quia hoc & hominibus sit tributum. Fatentur Dei vere Filium, quia sacramento baptismi vere Dei filius vnusquisque perficitur. Ante tempora & sæcula confitentur, quod de angelis & diabolo est non negandum. Ita Domino Christo sola illa tribuuntur, quæ sunt vel angelorum propria, vel nostra. Ceterum quod Deo Christo legitimum & verum est, Christus Deus verus, id est eadem esse Filij quæ Patris diuinitas, denegatur. Et huius quidem vsque adhuc impietatis occasio per fraudem C
perficitur, vt iam sub Antichristi sacerdotibus Christi populus non occidat *, dum hoc
* concidat
putant illi fidei esse quod vocis est. Audiunt Deum Christum: putant esse quod dicitur. Audiunt Filium Dei: putant in Dei natiuitate inesse Dei veritatem. Audiunt ante tempora: putant id ipsum ante tempora esse, quod semper est. Sanctiores aures plebis, quam corda sunt sacerdotum. Si Deum verum Ariani prædicant: Christum Deum sine fraude confessi sunt. Quod si Deum dicunt, & negant verum: tribuunt nomen, adimunt veritatem.] hæc Hilarius, sugillans Auxentium, cum populum ipsum, tum etiam Imp. Valentinianum mentito Catholico nomine decipientem. Quid autem in eum Mediolani tunc egerit, declarat his verbis:

VALENTINIANVS VISVS FAVISSE AVXENTIO.

Quamquam igitur impijssimis eorum blasphemijs plenæ omnes Ecclesiarum chartæ, D
pleniq. iam libri sint: quid proxime tamen acciderit, non tacendū est. Cum edicto graui sanctus Rex perturbari Ecclesiam Mediolanensium, quæ Deum verum Christū & vnius cum Patre diuinitatis & substantiæ confitetur, sub vnitatis specie & voluntate iussisset: etiam importuna interpellatione suggessi, Auxentium blasphemum esse, & omnino hostem Christi habendum: atque adieci, eum aliter credere, quam Rex ipse aut alij omnes haberent. Quibus rebus permotus, audiri nos a Quæstore & Magistro præcepit, considentibus vna nobiscum Episcopis fere decem. Primumq. (vt in foro solet) de persona calumniatus est: damnatum quondam me a Saturnino, audiri vt Episcopum non oportere. Non est nunc temporis, quid ad hæc responsum sit, enarrare: sed qui tum audiebant, de fide potius, vt Regi placuerat, agitandum esse decernunt.

Cumq. iam in arcto esset negandi periculo; credere se Auxentius Christum Deum verum, & vnius cum Deo Patre diuinitatis & substantiæ, est professus. Placuit igitur hoc E
scribi. Et ne memorijs audientium quæ dicta essent, elaberentur; continuo libellum Regi per Quæstorem offero, quo quid conuenisset, contineretur. Et ne mentiri arguar, eiusdem exemplar subieci. Placet omnibus, Auxentium hæc ipsa profiteri frequenter: qui vt ipse scriberet, est coactus. Qui diu consilia sua versans, callidissime fidem Regis eludit: dat scripturam stylo Antichristi compositam: Nam primum ea quæ Nicææ Thraciæ omnium impietas ex se soluisset, sancta esse testatur: vim scilicet illatam Episcopis, fidem esse veræ confessionis affirmans. Negat quoque se scire Arium, cum in Alexandria in Ariana Ecclesia, cui Gregorius præerat, presbyter esse cœpisset. Sed de Arimi-
nense Synodo, quæ ab omnibus est religiose dissoluta, nihil dicamus: tantum diaboli commenta pandenda sunt.] hæc modo Hilarius. Ceterum desideratur illa confessio relata in Acta, cui & subscripsit: illa vero subdola posterior extat, tum Nicææ in Thracia,

A Thracia, tum Arimini edita, quam scripto libello obtulit Imperatori Valentiniano: habetur in fine epistolæ Hilarij: nos autem hic ipsam describemus, licet nonnulla in ea verba deesse videantur, quæ ab eodem Hilario arguuntur hæretica. est autem huiusmodi:

AVXENTII LIBELLVS FIDEI.

Beatissimis ac gloriosissimis Imperatoribus Valentiniano ac Valenti Augustis, Auxentius Episcopus Ecclesiæ Catholicæ Mediolanensium. Ego quidem, pijssimi Imperatores, existimo non oportere sexcentorum Episcoporum vnitatem post tantos labores ex contentione paucorum hominum refricari, abiectis decretis ante annos decem, sicut & scripta manifestant. Sed etsi aliqui e plebe, qui numquam communicauerant neque his qui ante me fuerunt Episcopis, nunc amplius excitati ab Hilario & Eusebio, perturbantes quosdam, hæreticum me vocauerunt: iussit vero pietas vestra, cognoscere de his viros laudabiles Quæstorem & Magistrum: & sicut prædixi, nō eos personam habere ac-
B cusatorum, aut iudicare qui semel depositi sunt; dico autem Hilarium, & qui ei consentiunt: Tamen obediēs serenitati vestræ, processi manifestare, falsa docentibus & blasphemantibus & vocantibus me Arianum, & quasi non confitentem Christum Filium Dei Deum esse: exposui amicis pietatis vestræ meam confessionem: primum satisfaciēs, quia numquam sciui Arium, non vidi oculis, non cognoui eius doctrinam.

Sed ex infantia, quemadmodum doctus sum, sicut accepi de sanctis scripturis, credidi, & credo in vnum solum verum Deum Patrem omnipotentem, inuisibilem, impassibilem, immortalem: Et in Filium eius vnigenitum Dominum nostrum Iesum Christum, ante omnia sæcula & ante omne principium natum ex Patre, Deum ex vero Deo Patre, secundum quod scriptum est in Euangelio [a]: Hæc est vita æterna, vt cognoscant a Ioan. 17.
te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum: per ipsum enim facta sunt
C omnia visibilia & inuisibilia. Qui descendit de cælis voluntate Patris propter nostram salutem, natus de Spiritu sancto ex Maria Virgine secundum carnem, sicut scriptum est: & crucifixum sub Pontio Pilato, sepultum tertia die resurrexisse, ascendisse in cælos, sedere ad dexteram Patris, venturum iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritum sanctum paracletum, quem misit Dominus & Deus noster Saluator Iesus Christus discipulis veritatis spiritum. Sic credidi & credo, sicuti & ascendens in cælos vnicus Filius Dei tradidit discipulis dicens [b]: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & b Matth. 28.
Filij & Spiritus sancti. Duos autem Deos numquam prædicaui: nec enim sunt duo Patres, vt duo Dij dicantur, nec duo Filij, sed vnus Filius ex vno Patre, solus a solo, Deus ex
Deo, sicut scriptum est [c]: Vnus Pater Deus, ex quo omnia; & vnus Dominus Iesus Chri- c 1. Cor. 8.
stus, per quem omnia. propter quod & vnam Deitatem prædicamus. Omnes ergo hæ-
D reses, quæ aduersus Catholicam fidem veniunt, semper quidem congregati Episcopi Catholici condemnauerunt & anathematizauerunt, specialiter autem conuenientes Arimini, & inde condemnauimus. Catholicam autem & Euangeliorum, quam tradiderunt Apostoli, hanc fideliter custodiuimus. Vt autem pietas vestra verius cognoscere ea quæ gesta sunt in Concilio Ariminensi, transmisi: & peto, vt ea libenter legi præcipiatis: sic enim cognoscet serenitas vestra, quia iamdudum damnati, depositi, hoc est, Hilarius & Eusebius, contendunt vbique schismata facere. Quæ enim bene de sanctis Scripturis Catholicæ fidei exposita sunt, pietas vestra peruidet hæc retractati non oportere.] hactenus libellus Auxentij. Subdit Hilarius de eadem subdola confessione:

CALLIDITAS ET DOLVS AVXENTII DETEGITVR AB HILARIO.

Cum placuisset igitur scribi, Deum verum esse Christum, & vnius cum Patre diuinitatis esse atque substantiæ: ponitur talis ab eo, vt a callidissimo diabolo sententia, quæ si-
E gnificaret Christum ante omnia tempora natum Deum verum Filium: vt secundum Arianos, veritas ad Filium, non ad Deum referretur. Et vt longe maior differentia huius significationis existeret, subijcitur: Ex vero Deo Patre: vt in Patre Dei veritas esset, in Christo veritas tantum Filij scriberetur. Dehinc procedente sermone, vna ab Auxentio diuinitas prædicatur, & in ea non confitetur & Filium: vt in solo Patre, non etiam in Filio esset vna sola diuinitas.] hæc Hilarius, probe noscens omnia improborum Arianorum diuerticula & subdolas captiones. Sed tamen (proh dolor!) præualuit error: etenim Auxentius est acclamatus Catholicus, Hilarius vero habitus calumniator, & discordiarum auctor: quod ipse testatur, cum subdit hæc in epistola:

DECEPTVS POPVLVS ET IMPERATOR.

Spargitur vero per populos, Auxentium, verum Deum Christum, & vnius cum Patre diuinitatis ac substantiæ, scripsisse, neque ab expositæ per me fidei dissidere sententia. Post quæ ad communionem eius Rex pro fidei sinceritate aduenit. Sed cum hoc mysterium impieta-

Universidad de Deusto
Biblioteca

impietatis diu occultatum iam non taceretur; diceremq. fingi omnia, fidem negari, A Deum atque homines illudi: iubeor de Mediolano proficiſci, cum conſiſtendi mihi in eo, inuito Rege, eſſet nulla libertas.] hactenus Acta Mediolani: quæ adeo expectationi contrarium finem ſortita ſunt, dum incuria quadam hæreticus retinetur, & Catholicus defenſor fidei excluditur. His itaque ab Hilario ſcriptis, & redditis Fidelibus omnibus certioribus, hanc inſuper elucidationem Auxentij perfidiæ idem ſubiungit his verbis:

HILARIVS APERIT VERSVTIAS AVXENTII.

Hæc igitur, fratres, quibus Dei iudicium in metu eſt, ita geſta eſſe, ſignifico. Auxentius, quod negare timuit, noluit confiteri: nam expoſitionis ipſius exemplar ſubieci. Si idem ſcripſit: arguite fallentem. Si vero aliud ſcripſit, quam profeſſus eſt: intelligite iam Chriſtum per eum alium, id eſt, Antichriſtum prædicari. Luſit quidem ille verbis, quibus poſſet fallere electos: ſed patet impietatis tantæ profeſſio. Negat ſe duos Deos B prædicare, quia non duo Patres ſunt. Quis ſecundum hæc non videt, vnius Dei confeſſionem idcirco tantum Patri propriam eſſe, quia ſolus eſſet? Vnde & ille Satanæ ſtylus extitit: Noui vnum ſolum verum Deum Patrem. Et poſt maleuolas ſignificationes: Similem, inquit, ſecundum Scripturas Filium genitori ſuo Patri. Si vſquam in ſanctis voluminibus hoc ſcriptum eſt, habet innocentiæ profeſſionem. Si veritate diuinitatis Pater & Filius vnum ſunt, quid ſimilitudinis imperfecta opinio antefertur? Imago quidem Dei Chriſtus eſt: ſed & hominem imaginem Dei eſſe, non dubium eſt, cum ad imaginem & ſimilitudinem Dei Adam factus ſit. Quid tu, heres Arij, Chriſto tantum noſtra concedis? Quid Regem, quid Comites, quid Dei Eccleſiam, patris tui, ideſt Satanæ arte circumuenis? Chriſtum Deum dicis: quid fallis in nomine? Nega Moſen Pharaoni Deum dictum. Chriſtum Filium & primogenitum Dei loqueris? Nega primogenitũ filium Iſrael Deo C eſſe. Chriſtum ante tempora aſſeris natum & creatum? Nega diabolum ante tempora & ſæcula ſubſtitiſſe. Chriſtum ſimilem Patri memoras? Nega, ad imaginem & ſimilitudinem Dei hominem eſſe cœpiſſe. Solum in Chriſto quod eſt denegas, ne Deus verus & vnius cum Patre diuinitatis atque ſubſtantiæ ſit: & ſolitus es vna cum magiſtris tuis me hæreticum arguere.

HILARII PROFICVA ADMONITIO.

Expone, quibus potes litteris impietatis meæ cauſam, & blaſphemiarum mearum titulum propone. Mihi Antichriſtus eſt, qui vnius diuinitatis eſſe Filium cum Patre non confitetur, quiq. non ita vnum Deum verum Patrem prædicat, vt veritas quoque diuinitatis non intelligatur in Filio. Si igitur vnius diuinitatis Chriſtus & Deus ſunt: cur hoc non ſimpliciter ſcripſiſti? Si tibi non ſunt: cur hoc non ſimpliciter denegaſti? Arcanum igitur tam peſtiferi myſterij optaſſem, fratres, ipſe potius, quam per litteras reue- D lare, & omnes blaſphemias Auxentij verbis ſingulis explicare. verum quia id non licet, ſaltem vnuſquiſque, quod ſibi licet, intelligat. Multa alia proferre, Eccleſiæ me pudor inhibet, & committere epiſtolæ Arianorum blaſphemiarum dedecora pertimeſco.] hucuſque Hilarius verſatus in aperiendo latentes ſinus impiæ Auxentij confeſſionis. ſubdit poſt hæc admonitionem ad omnes Catholicos, vt caueant Auxentij communionem, cum ait:

Vnum moneo: cauete Antichriſtum. Male enim vos parietum amor cepit: male Eccleſiam Dei in tectis ædificijsq. veneramini: male ſub his pacis nomen ingeritis. An ne ambiguum eſt, in his Antichriſtum eſſe ſeſſurum? Montes mihi, & ſiluæ, & lacus, & carceres, & voragines ſunt tutiores: in his enim prophetæ aut manentes, aut demerſi, Dei ſpiritu prophetabant. Abſiſtite igitur ab Auxentio Satanæ angelo, hoſte Chriſti, va- E ſtatore perdito, fidei negatore: quam ſic eſt Regi profeſſus, vt falleret: ſic fefellit, vt blaſphemaret. Congreget nunc ille quas volet in me Synodos; & hæreticum me, vt ſæpe iam fecit, publico titulo proſcribat; & quantam volet, iram in me potentium moliatur: mihi certe ille numquam aliud quam diabolus erit, quia Arianus eſt: neque pax aliquorum vmquam optabitur, niſi eorum qui ſecundum Patrum noſtrorum apud Nicæam tractatum, anathematizatis Arianis, Chriſtum Deum verum prædicabunt.] hactenus Hilarij epiſtola, quam S. Hieronymus [a] appellat libellum contra Auxentium: eamq. nouiſſimam eius lucubrationem eſſe putamus, quod poſt hæc haud diu ſuperuixiſſe reperitur. immo & ſecundum S. Hieronymi in Chronico aſſertionem, hoc ipſo anno eum ex hac vita migraſſe, dicendum eſt: nam licet ſub Valentiniani & Valentis Imperatorum anno quinto Hilarij obitũ ponat; tamen quod ipſe incipiat numerare annos

[a] Hieronym. de ſcript. Eccl. in Hilario.

eorumdem

A eorumdem ab anno ſequenti poſt obitum Iouiani; hic pariter annus ab eo poſitus quintus, idem erit ſextus, numerando ab ipſo anno, quo ijdem creati ſunt Imperatores.

Arguuntur autem erroris de tempore obitus Hilarij tum Gregorius Turonenſis [a], tum etiam Seuerus [b] Sulpitius: ille, dum ait, anno quarto eorumdem Imperatorum mortuum eſſe: iſte vero, dum tradit, anno ſexto poſtquam idem ſanctus Hilarius redijt ab exilio Orientis in Gallias, diem obijſſe; ſecundum quam quidem rationem eum anno ſecundo dictorum Auguſtorum eſſe defunctum, dicere oporteret. At cum ex nuper recitato Auxentij libello conſtet, poſt decimum annum a Concilio Ariminenſi, hoc nempe Domini anno, Hilarium Mediolani aduerſus Auxentium ſtetiſſe; ſatis perſpicue demonſtratur, ipſum ad hunc vſque ſaltem annum fuiſſe ſuperſtitem. Sanctiſſimo porro fine eum in Domino quieuiſſe, idem Gregorius his verbis ſignificat: Plenus, inquit, B ſanctitate & fide, multis vndique virtutibus editis, migrauit ad cælos: nam & ipſe legitur mortuos ſuſcitaſſe.]

[a] Greg. Tur. hiſtor. Francor. li. 1. c. 39.
[b] Seuer. hiſtor. ſib. 2.

HILARIVS QVANDO OBIIT.

Lucubrationes vero ab eo conſcriptas recenſet S. Hieronymus, cum ait: De Synodo Byterrenſi in Phrygiam relegatus, duodecim aduerſus Arianos confecit libros; & alium librum de Synodis, quem ad Galliarum Epiſcopos ſcripſit; & in Pſalmos commentarios, primum videlicet & ſecundum, & a quinquageſimo primo vſque ad ſexageſimum ſecundum, & a centeſimo decimo octauo vſque ad extremum: in quo opere imitatus Origenem nonnulla etiam de ſuo addidit. Eſt eius & ad Conſtantium libellus, quem viuenti Conſtantinopoli porrexerat: & alius in Conſtantium, quem poſt mortem eius ſcripſit: & alius liber aduerſus Valentem & Vrſacium, hiſtoriam Ariminenſis & Seleucienſis Synodi continens: & ad Præfectum Salluſtium, ſine contra Dioſcorum: & liber Hymno- C rum, & Myſteriorum alius: & commentarij in Matthæum: & tractatus in Iob, quos de Græco Origenis ad ſenſum tranſtulit: & alius elegans libellus contra Auxentium: & nonnullæ ad diuerſos epiſtolæ. Aiunt quidem, ſcripſiſſe eum & in Cantica canticorum; ſed a nobis hoc opus ignoratur. Mortuus eſt Pictauis, Valentiniano & Valente regnantibus.] hucuſque Hieronymus. De commentarijs in Iob, hæc Caſſiodorus [c]: Quidam etiam eſt anonymus, ex cuius ſtylo beatum eſſe ſuſpicamur Hilarium, qui commenta libri ipſius, *Iob ſcilicet*, ſcripſit in ordinem.] Ignoraſſe viſus eſt, ea ex Origene deducta; in quo S. Hieronymus eiuſdem Hilarij prudentiam laudat [d], quod non tam in Iob Origenis commentarios, ſed & in Pſalmos quadraginta ferme millia verſuum ad ſenſum in Latinum verterit.

HILARII SCRIPTA.

[c] Caſſiod. inſtit. diuin. lect. c. 6.
[d] Hiero. prolog. in Mich. c. 4.

Quod autem ad Hylarij ſtylum ſpectat: quod fuerit in dicendo copioſus, S. Hieronymus [e] appellat eum Latinæ eloquentiæ Rhodanum. Ceterum haud æque cultum ac co- D pioſum fuiſſe, alibi idem affirmat ad Paulinum [f], cum ait: S. Hilarius Gallicano cothurno attollitur; & cum Græciæ floribus adornetur, longis interdum periodis inuoluitur, & a lectione ſimpliciorum fratrum procul eſt.] Fuiſſe perquam ſtudioſum Hieronymũ ſcriptorum Hilarij, quod ſcribit ad Florentium [g], declarat, cum ait: Interpretationem quoque Pſalmorum Dauidicorum, & prolixum valde librum de Synodis S. Hilarij, quẽ ei apud Treuiros manu mea ipſe deſcripſeram, æque vt mihi transferas, peto.] Commendat idem ſcribens ad Lætam [h] ſcripta Hilarij vt ſincera, cum ait: Athanaſij epiſtolas & Hilarij libros inoffenſo decurrat pede: illorum delectetur ingenijs, in quorum libris pietas fidei non vacillat: ceteros ſic legat, vt magis iudicet, quam ſequatur.] hæc S. Hieronymus quo ad ſanam de Trinitate doctrinam, de qua vigebant inter Arianos & Ca- E tholicos controuerſiæ. Ceterum cum diuinæ tantum Scripturæ ſit, nihil habere erroris, quod corrigatur: nec ipſe Hilarius næuis caruit; vt illis, quos notauit Claudianus Mamertus [i] Epiſcopus Viennenſis in commentarijs de ſtatu animæ ad Synodium Apollinarem; & alij diſcuſſerunt, atque perperam alij [k] ſecuti ſunt. Porro quanta modeſtia, cum quid apud eius ſcripta emendatione dignum Patres inuenirent, id præſtiterint, S. Hieronymus [l] ſit exemplo, qui hæc de eo errorem alterius ſequente ait: Quid igitur faciam? Tantum virum & temporibus ſuis diſertiſſimum reprehendere non audeo, qui & confeſſionis ſuæ merito, & vitæ induſtria, & eloquentiæ claritate, vbicumque Romanum nomen eſt, prædicatur: niſi quod non eius culpæ adſcribendum eſt, qui Hebræi ſermonis ignarus fuit, &c.] Et Claudianus Mamertus [m] de eodem: Sed quoniam, inquit, B. Hilarius opinionis huiuſce vitium virtute confeſſionis aboleuit: ſic ſuſtinet reprehenſionis ſtylum, quod non patitur detrimenta meritorum.] hæc ipſe.

HILARII SCRIPTA SINCERA.

[e] Hier. in præf. comment. epiſt. ad Gal. lib. 2.
[f] Hieron. ep. 13.
[g] Hiero. epiſt. 6.
[h] Hiero. epiſt. 7.
[i] Claud. de ſtat. anim. lib. 2.
[k] Sixt. Senen. Bibl. lib. 5. c. 68.
[l] Hieron. epiſt. 141.
[m] Claud. de ſtat. anim. lib. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Verum non Latinis tantum, sed & Græcis sanctus Hilarius extitit admirandus: nam de ipso, atque collega Eusebio Vercellensi hæc Sozomenus [a]: Porro autem apud Italos, & illius partis Imperij incolas, Eusebius & Hilarius, de quo supra dixi, propter singularē patrij sermonis & eloquentiæ præstantiam, magna in laude fuerunt. Hilarij autem libros de fide, etiam ab ijs, qui contrariam tuebantur fidei Catholicæ opinionem, admodū commendatos esse prædicant.] Habet idem Sozomenus [b] de Hilario, se cum sancto Martino subduxisse, cum ille iam antea ab Auxentio persecutionem passus esset. at diuersis plane temporibus contigit vtriusque vexatio ab Auxentio illata. Extat de eodem epigramma Venantij Fortunati [c], qui itidem edidit duos libros, quorum prior De vita, posterior De miraculis eiusdem S. Hilarij inscripti habentur. Ceterum cum virtutum omnium Hilarius fuerit viuum quoddam exemplar; mansuetudine potissimum enituisse, Ruffinus tradit [d]. Quod autem subdoli ac cæcutientes recentiorum hæreticorum historici delirantes confundunt S. Hilarium Pictauiensem Episcopum cum Hilario diacono Anabaptista, schismaticoq. Luciferiano, satis demonstratum est superius. Sed & errore aliquos eumdem S. Hilarium conflasse simul cum Hilario Arelatensi, quæ dicturi sumus inferius, demonstrabunt.

[a] Sozom. lib. 3. cap. 14.
[b] Sozom. lib. 3. cap. 13.
[c] Venant. Fort. lib. 2.
[d] Ruffin. lib. 1. cap. 31.

AVXENTIVS LAETATVR VICTORIA.

His de Hilario vsque ad eius obitum recensitis, ad Auxentium redeamus: qui cum a populo ignaro se vidit acclamari Catholicum, Valentinianumq. Imperatorem iam sibi vt Catholico inhærere, atque communionem accipere; Hilarium vero vt calumniatorē iussum Mediolano discedere: gaudet, exultat, ac super omnes arroganter extollitur: dictis factisq. insultat in Ecclesiæ Catholicæ sanctos Episcopos, quos semper passus fuerat aduersarios: & inter alios exagitat Eusebium Vercellensem Antistitem, assidua in ipsum iacula cominus intorquentem; necnon Philastrium Episcopum Brixianum: quem etiā iugiter aduersus Auxentium pro fide Catholica tuenda certasse, S. Gaudentius [e] eius successor docet his verbis: Non solum contra Iudæos & Gentiles, verum etiam contra hæreses omnes, & maxime contra eo tempore furentem Arianorum perfidiam tanto fidei vigore pugnauit, vt etiam verberibus subderetur, & in corpore suo stigmata Domini nostri Iesu Christi portaret. Nam & in Mediolanensi vrbe idoneus olim custos Dominici gregis fuit, Ariano repugnans Auxentio, priusquam beatus eligeretur Ambrosius. Romæ etiam non exiguo tempore moratus, multos & publica & priuata disputatione lucratus in fide est.] hæc Gaudentius: quibus etiam significare videtur, remansisse post discessionem Hilarij, Philastrium Mediolani, vt quoquo modo posset, Catholicum populum fidelem in officio contineret; ob quam causam, vt ait, verbera passus est: cum interim Auxentius formulam fidei Ariminensis, eamdemq. Nicææ Thraciæ promulgaret, compluribus eidem assentientibus Episcopis in Illyrico constitutis.

[e] Gaudent. in vita S. Philast. apud Sur. die 18. Iulij.

QVID EVAGRIVS IN AVXENTIVM

Stetisse quoque aduersus Auxentium infracto animo Euagriū S. Hieronymus [f] ad Innocentium scribens testatur his verbis: Iam enim ad Euagrij nostri nomen peruenimus: cuius ego pro Christo laborem si arbitrer a me dici posse, nō sapiam: si penitus tacere velim, voce in gaudium erumpente, non possim. Quis enim valeat digno canere præconio, Auxentium Mediolani incubantem huius excubijs sepultum pene ante, quam mortuū?] Quisnam autem fuerit Euagrius iste, haud exploratum satis habere potuimus.

[f] Hieron. ep. 48.

CONCILIVM ROMANVM CONTRA AVXENTIVM.

Ceterum res Auxentij eo status prouectæ erant, adeoq. firmatæ patrocinio Imperatoris, vt priuatorum omnes in eum conatus infirmi viderentur, atque omnino irrita studia. Quamobrem Romani Pontificis requiri videbatur auctoritas & industria. Præstitit id impigre Damasus eiusdem Ecclesiæ Præsul, qui potestate qua pollebat, & studio aduersus Auxentium Romæ Concilium congregauit. Haud enim amplius dissimulanda res erat, cum iam idem Auxentius Illyrici Episcopos magna ex parte seduxisset, proposita illis fidei formula Nicææ Thraciæ edita, eademq. Ariminensi. Ne igitur letale virus, quod lento tabo proxima membra infecerat, latius serperet, Damasus vna cum alijs simul collectis Episcopis velox occurrit. Innotuit Græcis quoque tem ista fidei formula, *Nicææ Thraciæ scilicet edita*, ab omnibus veritatis athletis, & ab his potissimum qui versus Occidentem habitabant, reprehensa sit: ex litteris ab eisdem ad Illyricos conscriptis, satis constare potest. Inter eos vero, qui istarum litterarum auctores erant, principem locū obtinuit Damasus in Ecclesiæ Romanæ primatu successor Liberij, vir plurimis virtutis insignibus eximie ornatus. Nonaginta habuit Episcopos ex

[g] Theod. lib. 2. cap. 22.

Italia

Italia & Gallia Romæ in vnum coactos, qui his litteris consenserunt: quorum nomina hoc loco citarem, nisi quod superuacaneum esse arbitror. Eorum litteræ scriptæ sunt in hunc modum:

EPISTOLA SYNODALIS EX ROM. CONCILIO.

Episcopi ad sanctum Concilium Romæ conuocati, Damasus, Valerianus, & ceteri, dilectis fratribus Episcopis qui sunt in Illyrico, in Domino S.

Etsi nobis pro certo persuasum est, sacerdotes Dei sanctissimi, vos sacrosanctam fidem nostram, quæ doctrina Apostolorū fundata est, firme retinere, eamq. populo prædicare; quæ certe a decretis Patrum, a quibus par est reliquos erudiri, nulla ex parte discrepat: tamen significatum est nobis a fratribus, qui in Gallia & in agro Venetorum habitant, nonnullos ad hæresim amplexandam omni studio incumbere. Quod quidem malum ne existat, non modo præcauere debent Episcopi; verum etiam quicumque errores, vel quorumdam insciti a, vel simplicitate eorum, qui peruersas interpretationes secuti sunt, in Ecclesiā inuecti videntur, his se opponere, Concilioq. prouidere, ne deinceps in varias discrepantesq. doctrinas denuo prolabantur imperiti: sed quoties dissentientes opiniones ipsorum auribus inculcatæ fuerint, firme Patrū sententijs adhærescant.

Hac de causa a nobis decisum est, vt Auxentius nominatim condemnetur. Quare omnes legis diuinæ doctores, qui ditioni Romanæ subijciuntur, ea quæ legis sunt sapere, & fidem varijs doctrinis nequaquam contaminare debent. Etenim vbi primum vitiosa Arianorum doctrina & blasphemia vigere inciperet, quæ etiam hoc tempore latissime serpit: trecenti decem & octo Episcopi, Patres nostri, habito Nicææ Concilio, hoc muro ad arma diaboli arcenda fidem nostram cinxere, & hoc antidoto venena depulere mortifera; sic vt crederetur, vnam esse Patris & Filij substantiam, vnam Deitatem, virtutem vnam, vnam potentiam, vnam figuram, quin etiam Spiritum sanctum vnam eamdemq. cum illis substantiam habere & subsistentiam. Eum autem qui aliter sentiret, a nostra communione iudicarunt alienum. Quam salutarem decisionem & decretum plane venerandum nonnulli postea alijs nouis decretis violare labefactareq. studuerunt.

AVXENTIVS ROMAE DAMNATVS.

At vero initio (quod peccatum erat ab illis, qui Arimini formulam fidei Concilij Nicæni nouare retractareve coacti sunt) aliqua ex parte propterea sarciebatur, quod se disputatione alio tempore habita fatebantur a veritate abductos, quodq. suam fidei formulam nequaquam sententiæ Nicæni Concilij aduersari cogitabant. Siquidem numerus Episcoporum, qui erant Arimini in vnum congregati, præiudicij vim habere non debet: præsertim cum formula illa composita sit, neque Episcopo Romano, cuius sententia præ ceteris omnibus expectanda erat; neque Vincentio, qui tot annis Episcopatum integre gesserat; neque alijs eidem consentientibus: cumq. etiam (quod est omnium maximum) illi ipsi, vti ante diximus, qui in fraudem illecti, a veritate deflexisse visi sunt, & post ad meliorem mentem denuo traducti, plane testentur, hanc formulam sibi magnopere displicere.

EXCOMMVNICATIONEM ET PRIVATIONEM DAMASVS COMMINATVR.

Itaque vestra integritas manifesto videt, hanc fidem solam, quæ auctoritate Apostolica Nicææ stabilita est, firme perpetuo retinendam esse. Atque de hac ipsa fide tū Episcopos Orientis, qui se de Catholica Ecclesia esse profitentur, tum Occidentis etiam Episcopos nobiscum vna gloriari constat. Porro autem pro certo credimus, eos qui alia opinione tenentur irretiti, propter suum conatum breui fore & a nostra segregatos communione, & nomine Episcoporum priuatos; vt tandem populo errore ipsorum liberato, detur respirandi locus. Nam multitudinis error tamdiu nullo modo corrigi poterit, quamdiu Episcopi eodem tenentur implicati. Quocirca facite, vt vestræ reuerentiæ iudicium cum omnium Dei sacerdotum iudicio, cui vos firme & constanter adhærere credimus, omnino consentiat. Quod si fiat, eamdem vobiscum rectam credendi viam nos quoque debemus insistere. Vestra charitas, quæso, ad nos rescribat, vt inde lætitiam capiamus. Valete, fratres honoratissimi.] hactenus ad Illyricos Synodi Romanæ admonitio: extat eadem apud Sozomenum [a]. Constat insuper ex Imperatoris Valentiniani litteris suo loco inferius recitandis, in hac eadem Synodo rursum damnatum fuisse Vrsicinum schismaticum, crebrius in Damasum studia renouantem. ex quibus manifesti mendacij libellus Marcellini & Faustini schismaticorum conuincitur, dum in eo habetur, collectos a Damaso ad Synodum Episcopos anathemati Vrsicini assensum minime præstitisse: sed de his inferius.

[a] Sozom. lib. 6. c. 23.

Damnato Romæ Auxentio, qui hactenus (vt vidimus) inuolucro verborum simula-

uerat

Universidad de Deusto
Biblioteca

AVXENTIVS ET SOCII VBIQVE DAMNATI.

uerat se esse Catholicum, adeo vt magnam populi partem, & ipsum quoque Valentinianum Imperatorem ad suam communionem adduxerit: in alijs quoque Catholici orbis prouincijs conuenientes Episcopi eumdem Auxentium, eiusq. in impietate collegas pariter damnauere, iam ante ad id præstandum S. Hilarij litteris circularibus incitati. A

[a Athanas. ad Epict. Episc. Corinth.] Testis horum est Athanasius ad Epictetum sic scribens [a]: Diuersis Concilijs per Galliam & Hispanias & Romæ celebratis, omnes qui in eo conuentu fuere, istos lucifugas, qui sese etiamnum occultant, & quæ Arij sunt, sapiunt, Auxentium dico Mediolanensem, Vrsacium, Valentem, & Caium Pannonem communi calculo, vnius spiritus incitatu, anathemate percusserunt, eo quod isti sibi nomina vendicauerint Synodorum, cum nulla sit in Catholica Ecclesia Synodus existimanda præter vnicam Nicænam, &c.]

Præcesserat hanc Synodum Romæ habitam alia ab eodem Damaso ibidem congregata: in qua qui manifesti conuincebantur Ariani, Valens & Vrsacius, damnati fuerant: de quorum damnatione, & approbatione Nicænæ fidei, idem Damasus ad vniuersos Christi fideles publicas litteras dederat: sunt enim hæ illæ, quarum meminit Athanasius scribens ad Africanos Episcopos, cum ipso litterarum exordio ita ait [b]: Sufficiunt quidem scripta Damasi comministri nostri dilecti & magnæ Romæ Episcopi, ceterorumq. tot numero ibi congregatorum: nihiloq. minus sufficiunt scripta aliorum Conciliorum, quæ partim in Gallia, partim in Italia habita sunt, ad astruendam eam quæ in nobis est fidem, quam Christus largitus est, & Apostoli prædicarunt, & Patres qui in Nicæa vndiquaque ex nostro habitabili orbe conuenerant, tradidere.] hæc & alia Athanasius ad Africanos Episcopos cum rogantes de Synodo Ariminensi, cuius formulam fidei tunc temporis promulgatam audierant. Qui vero consuluerant Athanasium Episcopi Africani, haud putamus eos fuisse prouinciæ Carthaginensis, sed Cyrenaicæ. Africam enim Cyrenaicam prouinciam Cyrenensem Dio appellat [c]. B C

[b Athanas. ad Episcop. Afric.]

[c Dio hist. lib. 23.]

Quod autem citatæ nuper ab Athanasio scriptæ litteræ Damasi diuersæ plane sint ab ea quæ paulo ante recitata est epistola itidem ex Romana Synodo ad Episcopos Illyrici: illud manifestum est argumentum, quod cum eas scriberet litteras Athanasius ad Episcopos Africanos, nondum ab ipso Damaso Romæ nominatim damnatus erat Auxentius: nam in fine eiusdem ad Africanos epistolæ hæc habet: Interim non soli sumus qui ista scribimus, sed omnes in Aegypto & Africa Episcopi nonaginta numero. Omnium enim idem est sensus, & alij pro alijs, si quem contigerit abesse, subscribunt. Certe cum hoc animo essemus, & contigisset nos in vnum conuenire; scripsimus dilecto Damaso Episcopo magnæ Romæ contra Auxentium inuasorem Mediolanensis Ecclesiæ, eumq. non solum in communione esse Arianicæ sectæ, sed præter hoc multorum scelerū reum esse, quæ designauit cum Georgio socio suæ impietatis. Miramurq. cur nondum depositus eiectusq. sit ex Ecclesia. Gratiam habemus & illius pietati, & ceteris qui Romæ conuenerunt, quod Vrsacio & Valente cum socijs suis eiusdem sententiæ eiectis, concordiam Catholicæ Ecclesiæ conseruarint.] hæc Athanasius, cuius testificatione illud plane compertum habetur, ante damnationem Auxentij Romæ factam, duas tempore eiusdem Damasi Synodos habitas; ab ipso Athanasio alteram in Aegypto, ex qua de damnando Auxentio Romam litteras dedit ad Damasum; Romæ alteram ab ipso Damaso, qua dicti Arianæ hæresis duces Vrsacius ac Valens fuerunt condemnati. At quoniam quo potissimum anno Pontificatus Damasi hæc gesta fuerint, primo ne, vel secundo, aut tertio, minime scitur; nec alia eorumdem Conciliorum Acta extant, quæ doceant: hic de eis meminisse satis. D E

ATHANASIVS AGIT APVD DAMASVM DE DAMNATIONE AVXENTII.

CVR SERO DAMNATVS AVXENTIVS.

Vides ex his, lector, damnationem ac depositionem Episcoporum, esse Romani Pontificis opus: cuius rei gratia Athanasius ex Aegypto Damasum Papam litteris interpellat, vt damnet atque deponat Auxentium. Quod ne idem Romanus Pontifex (vt par esse videbatur) ante præstiterit, cum alios consortes eiusdem impietatis Arianæ damnasset; illud in causa fuisse videtur, quod latebat coluber in foramine, dum pro tempore simulabat se esse Catholicum: nā vidimus, in Actis illis publicis, præsente S. Hilario, scripsisse Auxentium ac subscripsisse, sæpeq. rogatum, sæpius dolose professum Catholicam fidem. Cum vero postea sui editione libelli ad Valentinianum, per eumdem Hilarium, qualis re vera esset apparuisset: nihil amplius a Damaso immoratum est; sed collecto, quod vidimus, Romæ Concilio, Auxentium ipse damnauit. Superuixit post hæc Auxentius adhuc quinquennio, nec nisi morte valuit ab Ecclesia Mediolanensi depelli, fauente

illi Imperatore, errore decepto existimante ipsum calumniam passum: nam quonam pacto subsistere potuisset tot Concilijs ipse damnatus, & a populo Mediolanensi vt hæreticus derelictus, nisi eum summa Imperatoris suffulsisset auctoritas? Quamobrem idem Augustus iram Dei in se filiosq. suos iustissime prouocauit, vt citius quam par esse videretur, Imperio exuerentur & vita. A

ANICII PROBI PRAEFECTVRA PRAETORII.

Inuitis quoque magistratibus Auxentium detinuisse vsque ab obitum sedem illam, ex eo exploratum videri potest, quod Ambrosius a Probo ad eam prouinciam administrandam missus, Mediolaniq. agens, licet vt pius Auxentium execraretur, pati tamen coactus est. Hoc enim anno Anicius Probus Prætorij præfecturam accepit, vt ex Ammiano atque Imperatorum rescriptis [a] apparet; eoq. munere diutius functus est: nam, vt Ammianus testatur, eamdem præfecturam ad multorum annorum spatia propagauit.

[a Ammianus lib. 27. 28. l. 5. de offic. rect. prouinc. Cod. Theod. Is sole metatur. l. 2. de abolit. Cod. Theod.]

Ex institutione autem Constantini Imperatoris [b], qui vniuersum Romanum Imperium in quatuor partitus est Præfectos Prætorio; Probo curæ erant Italia, Sicilia, ac circumiacentes insulæ, necnon Sardinia, & Corsica, & Africa a Syrtibus Cyrenem vsque: in quas quidem prouincias alios legabat pro arbitrio magistratus. Probus itaque pro officij munere delecturus Rectores prouinciarum; in primis nobilissimi viri Ambrosij Romani cuius, ex patre Ambrosio Galliarium olim Præfecto nati, rationem habuit, quem nouerat eruditione præclarum, eloquentiæ studijs egregie excultum, optimisq. compositum moribus: eidemq. Insubriam, Liguriam, & Aemiliam cum insignibus Consularibus tradidit gubernandas. B

[b Zosim. lib. 2.]

AMBROSIVS MITTITVR PRAEFECTVS TRIVM PROVINCIARVM.

Ambrosium igitur in prouincias proficiscentem, ad optimum regimen illis verbis, veluti quodam futurorum vaticinio, Probus cum eum dimisit, hortatus est, dicens [c]: Vade age non vt Iudex, sed vt Episcopus.] quæ quidem verba etsi ab eo futura nesciente prophetice pronunciata videri poterant; tamen eius admonitionis ratio illa digna præcessit, quod nimia seueritas magistratuum, ad seuerissimi Principis gratiam captandam accommodata, tempora propemodum Neroniana reddiderant: prout docent ea quæ a Valentiniano Mediolani aduersus nonnullos, eosq. innoxios, Ammianus [d] gesta esse commemorat, nosq. superius recensuimus; vel quod in eadem prouincia actum esse de muliere septies icta Vercellis, ex testificatione S. Hieronymi, ipso tempore exorti schismatis Vrsicini narrauimus: aliaq. declarant exempla, tum ab eodem auctore in Chronico, tum ab alijs adnotata. C

[c Paulin. in vita S. Ambrosii.]

[d Ammian. lib. 27.]

Probus igitur, quem optabat cum iustitia æquitatem clementiamq. ad populorum regimen habere coniunctam, Ambrosium cum mitteret in prouinciam, admonuit, agere non vt Iudicē, sed Episcopum. At hæc modo satis de præfecturæ Prætorio Probi principio, & Ambrosio ad dictarum prouinciarum administrationem assumpto. Cuius sicut infantia diuino quodam fuit nobilitata prodigio, ita & pueritia liberalibus imbuta scientijs, & egregijs extitit exculta virtutibus: & quemadmodum adolescens factus, consuetudine sanctæ sororis Marcellinæ virginis & fratris Satyri Romæ in domo paterna cum matre vidua coalescens, ab omni libidinum sorde se impollutum omnino seruauit: ita factus vir, non sibi, sed Reipublicæ atque in primis religioni natum se intelligens, vtrique prodesse consilijs, opibus, ac vitibus quibus valuit, numquam defuit, & domi forisq. summa gloria omnibus in rebus vbique refulsit. Eius vero ætatem hoc ipso anno, cum dictam præfecturam prouinciarum accepit (habita ratione annorum quibus vixit, ex obitus tempore retro reuolutis annis, cum inueniatur natus sub Consulatu Dalmatij atque Xenophili, est is annus Domini trecentesimus trigesimustertius) ad annos triginta sex peruenisse, exacta temporum dispositione comperimus. Quo modo autem post annos quinque diuino nutu ex Præfecto Episcopus delectus sit Mediolanensis Ecclesiæ, suo loco dicturi sumus. D E

AETAS AMBROSII.

Hoc item anno, ijsdemq. Consulibus, Valentinianus Imperator vna cum collegis AA. Chronopium quemdam Episcopum in Synodo condemnatum, appellantem ad sæculare tribunal, ob indignum facinus, pecuniaria pœna pauperibus eroganda mulctauit, sic de eo ad Claudium scribens [e]:

[e l. 20. quorum appel. C. Theod.]

Quoniam Chronopius ex Antistite idem fuit in tuo, qui fuerat in septuaginta Episcoporum ante iudicio, & eam sententiam prouocatione suspendit, a qua non oportuit prouocare: argentariam mulctam, quā huiusmodi facto sanctio generalis imponit, cogatur expendere. Hoc autē non fisco nostro volumus accedere, sed his qui indigent, fideliter

FORVM SAECVLARE VITENT CLERICI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

liter erogari. Quod in hac causa & ceteris Ecclesiasticis fiat. Dat. VIII. Id. Iul. Valentiniano A
N. P. & Victore Coss.] Quæ citatur sanctio generalis, illam esse puto, qua vetitum erat,
ne clerici coram sæcularibus Iudicibus causam dicerent: cuius quidem legis ab eodem
a Ambros. epist. 32. Valentiniano editæ meminit sanctus Ambrosius[a] scribens ad Valentinianum iuniorem
his verbis in ipso epistolæ exordio: Nec quisquam contumacem iudicare me debet, cum
hoc asseram, quod Augustæ memoriæ pater tuus non solum sermone respondit, sed etiã
legibus suis sanxit: in causa fidei vel Ecclesiastici alicuius ordinis eum iudicare debere,
qui nec munere impar sit, nec iure dissimilis. Hæc enim verba rescripti sunt: hoc est,
sacerdotes de sacerdotibus voluit iudicare. Quin etiam si alias quoque argueretur Epi-
scopus, & morum esset examinanda causa; etiam hanc voluit ad Episcopale iudicium
pertinere.] hæc Ambrosius.

Iam vero ad res gestas Orientalis Ecclesiæ oratio progrediatur. Hoc ipso anno, de- B
EVSEBIVS MORITVR, EA SILIVS CREATVR EPISC. CAESAR. E AET. CAPPADOCIAE. functo Eusebio Episcopo Cæsareæ Cappadociæ, in locum eius S. Basilius electus est. At
quoniam de tempore creationis Basilij diuersæ admodum sententiæ reperiuntur: ante-
quam ad res gestas enarrandas deueniamus, consignatæ chronologiæ certa est ratio
disquirenda. Auctor enim ille, quisquis fuerit, qui pulchro Amphilochij nomine vsur-
pato, res Basilij scripsisse reperitur, oscitanter nimis, Imperij anno sexto Valentiniani
Augusti, cum nec dum creatus esset Episcopus, eumdem Basilium vita functum affir-
mat: cum tamen S. Hieronymus de eodem viuente, & in Ecclesia magna laude floren-
te, decimo tertio Valentis Imperatoris anno in Chronico meminerit; & alibi testatus
b Hieronym. de scriptor. Eccles. in Basilio. sit[b], sub Gratiano, cum scilicet solus regnaret, mortuum esse: sed & res ab eo gestæ eius-
demq. scripta plane indicant, eum multos post hæc annos vixisse, ac pro Dei Ecclesia
strenue laborasse. C

Ex tempore itaque Basilij obitus, & annis quibus sedit (cum hæc explorata redden-
tur) possumus pariter certum annum, mensem, & diem facile intelligere, quo Cæsarien-
sis Ecclesiæ Episcopus creatus est. Gregorius Nyssenus, ipsius germanus, in epistola ad
Olympium monachum de obitu S. Macrinæ virginis, vtriusque sororis; cum Basilium
fratrem haud pridem defunctum recolit, eum sedisse ait annos octo absolutos, nonum
vero ex parte tantum attigisse. Apponam hic verba Gregorij, quæ hæc sunt, cum agit si-
e Greg. Nyss. ep. ad Olymp. monach. Extat apud Lipom. tom. 2. & apud Sur. tom. 4. mul de eiusdem Basilij ordinatione & obitu: Interea inquit[c], insignis inter sanctos Basi-
lius magnæ Cæsareæ declaratus est Antistes, & mysticis sacrificijs suis fratrem, *nempe Pe-
trum*, consecrans, ad sacram presbyteratus dignitatem prouexit. Atque hic rursus eius
vitæ cursus ad grauiora sanctioraq. dirigebatur, cum sacerdotij dignitas sapientiæ studio
coniuncta cumularetur. Post autem annis octo transactis, & nono inchoato, per totum D
Orbem celeberrimus Basilius ab hominibus ad Deum concessit, communem patriæ &
Ecclesiæ luctus occasionẽ præbens,] hæc Nyssenus. sed & Gregorius Nazianzenus æque
d Apud Gregor. Nazianz. to. 2. edit. Chesneau, pag. 1443. de annis octo sedis eius testatur in sepulchralibus, vbi de Basilio ait[d]: Octo annos pij
populi habenas tenuisti: hoc vnum, Basili, in tuis rebus paruum ac breue fuit.]

His igitur de annis sedis Basilij certis firmisq. testibus consignatis; iam reliquum est,
BASILII ELECTIONIS TEMPVS. vt quod nemo tradit, quo potissimum anno sedere cœperit, ex tempore eius obitus hoc
ipsum intelligamus. Hæc vt sciamus, eiusdem germanum ipsius Gregorium percontemur: qui ait, ex hac vita migrasse Basilium ante menses nouem a celebrato Concilio il-
lo Antiocheno post Valentis Imperatoris obitum; ex quo idem Gregorius eam, de qua
agit, legationem accepit ad restituendas collapsas Orientales Ecclesias, Arianorum sub
eodem Valente persecutione vexatas; sic enim ipse in eadem citata nuper epistola ad E
Olympium: Erat post hanc iactutam, *nempe Basilij obitum*, nonus mẽsis & paulo amplius,
cum Episcoporum Concilium indictum est Antiochiæ, cui nos item interfuimus.] hæc
ipse. Sed quonam tempore eiusmodi Synodus fuerit celebrata, id accuratius perueste-
gandum est. Constat quidem, dum vixit Valens Augustus dirus Ecclesiæ Catholicæ per-
secutor, exturbatis e suis ipsorum Ecclesijs Episcopis Orthodoxis, nullum eius celebran-
di Concilij locum fuisse relictum vel tempus: eo autem diuina vindicta de medio subla-
to (quod contigit sub ipsius Consulatu sextò, quinto Idus Augusti, anno Domini tre-
centesimo septuagesimo octauo), statim a sanctis Episcopis confessoribus ad suas Eccle-
sias restitutis indictum est ipsum Concilium Antiochenum. sicq. eodem anno Domini
trecentesimo septuagesimo octauo, quo Valens dicta mensis Augusti die obijt, indictam
fuisse oportuit eam Synodum. Cum vero ante eius indictionem nouem menses & pau-
lo am-

A lo amplius elapsos dicat a morte Basilij; constetq. ex indicibus publicis[a], eum ex huma- *a Martyr. Rom. & alia, die 1. Ianuar.*
nis desijsse Kalendis Ianuarij: necesse est affirmare, eodem anno trecentesimo septuage-
simo octauo, quo Valens Augustus decessit, in pace requieuisse Basilium Magnum.
Quem etiam cum æque certum sit ex tabulis Ecclesiasticis[b] ordinatum fuisse Episco- *b Martyrolog. Rom. & alia, die 14. Iunij.*
pum decimooctauo Kalend. Iulij: vt eum sedisse dicamus, secundum Gregorium Nys-
senum, annos octo absolutos, nono inchoato, hoc est, non absoluto; vtique affirman-
dum est, eumdem hoc anno fuisse ordinatum Episcopum, sedisseq. annos octo & quod
excurrit a decimooctauo Kalendas Iulij vsque ad Kalendas Ianuarij: sicq. fiet tempus
sedis Basilij anni octo, menses sex, & dies sexdecim. Ad hæc autem dilucidius exami-
nanda nos errores aliorum adeo deformes obligarunt, dum qui nomen Amphilochij ad
mentiendum accepit, ante velit Basilium esse defunctum, quam creatum Episcopum;
B cuius quoque erroris redarguendus est Nicephorus[c], qui hoc ipsum sensisse visus est, *c Niceph. lib. 10. cap. 25.*
dum vult eumdem Basilium tempore Iuliani iam sedisse Episcopum.

His igitur de tempore ingressus Basilij in Episcopatum præmissis: reliquũ est, vt quæ
MAGNVM OPVS VT BASILIVS CREARETVR EPISC. CAESAR. CAPPADOCIAE. ad eius electionem spectant notatu digna, pariter enarremus. Quod enim magni pon-
deris opus esset, tantum virum e montium latebris euocatum, tamquam accensam fa-
cem super candelabrum ad lucem omnium sublimem statuere, vt tamquam e nubibus
Sol eductus in Oriente refulgens, Occidentem pariter illustraret: nonnihil aduersus im-
pios aduersantes homines id impedientes, prauosq. dæmones eosdem impellentes con-
flictatum est: sed præualuit tamen Dei virtus, qua Basilius in sedem Episcopalem eue-
ctus hoc perditissimo tempore factus est aduersus ingruentes hæreticos & furentem
C cum eis Imperatorem Ecclesiæ Catholicæ propugnaculum, Orthodoxorumq. omnium
robur & fortitudo: seditq. inuito licet & obnitente Imperatore Valente, ac frustra sæ-
uientibus magistratibus, vsque ad obitum, diuino plane miraculo inconcussus. Sed rem
ipsam aggrediamur.

Eusebio itaque Episcopo Cæsariensi, celeri (vt ait Gregorius Nazianzenus[d]) morte *d Gregor. Naz. orat. in laudem Basilij.*
abrepto (repentino enim violentoq. morbo confectus ex hac vita sublatus est) Basilius BASILIVS FVGIT NE CREATVR EPISCOPVS. qui aderat, quippe qui ægrotanti Episcopo assiduo ministerio vsque ad eius vitæ exitum
præsto fuit, adeo vt in eius manibus, vt idem auctor affirmat, contigerit ipsum animam
exhalasse; sciens plurimorum in se studia, vt crearetur Episcopus, conspirasse, mature
fugam arripuit[e]: ita tamen, vt in destitutam pastore Ecclesiam oculos conuersos habe- *e Gregor. ibid.*
ret, timens illi, ne a schismaticis & hæreticis inuaderetur: scripsit enim tunc de his litte-
ras inter alios ad Gregorium Nazianzenum his verbis e latebris:

D Basilius[f] Gregorio. Quis dabit mihi pennas sicut columbæ? vel quo modo reno- *f Gregor. Naz. post. epist. 20.*
uabitur senectus mea, vt ad charitatem vestram transire, desideriumq. vestri, quo te-
neor, lẽnire, animiq. molestias exponere, ac vestra opera quoddam afflictionum solamen BASILII EPIST. AD GREGORIVM. reperire queam? A morte enim beati Episcopi Eusebij metus non paruus nos inuasit, ne
forte si qui metropolitanæ Ecclesiæ nostræ quondam insidias struebant, eamq. hæreti-
cis zizanijs implere cupiebant, occasionem nunc nacti, pietatem in hominum animis
multo labore sparsam perniciosis suis doctrinis radicitus euellant, ipsiusq. vnitatem scin-
dant, quemadmodum in plerisque Ecclesijs fecerunt. Quoniam autem litteræ quoque
cleri ad nos allatæ sunt, quibus rogamur ne tali tempore eos negligamus: in orbem cir-
cumspiciens, charitatis vestræ recordatus fui, rectæq. fidei, ac zeli, quo pro Dei Ecclesijs
semper flagratis. Eaq. de causa dilectum condiaconum Eustachium misi, vt veneratio
E vestra illius hortatu precibusq. permota, omnibus laboribus & ærumnis Ecclesiarũ cau-
sa susceptis hunc quoque adiungat, senectutemq. meam cõgressione reficiat ac recreet,
rectèq. Ecclesiæ celebrem illam pietatem dirigat, nobiscum scilicet, si modo digni habi-
ti fuerimus, qui vos in bono hoc opere iuuemus, pastorem illi iuxta Domini voluntatem
præficiens, qui plebem ipsius moderari queat. Est quidem nobis præ oculis vir, quem
nec ipsi ignoratis: quo si diuina gratia, potiamur; magnam haud dubie nobis liberta-
tem apud Deum comparabimus, maximoq. beneficio populum, qui opẽ nostram im-
plorauit afficiemus. Verum te rursus ac sæpius rogo, vt abiecta omni cunctatione, hic
nobis præsto sis, hiemisq. molestias anticipes.] hactenus Basilius ad Gregorium: quem
dum rogat vt maturet aduentum, & anteuertat hiemis tempus, plane significat, an-
no superiori Eusebium esse defunctum, vacasseq. sedem vsque ad dictam diem men-
sis Iunij.

Quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

BASILIVS NE ELIGATVR EPISCOPVS, SIMVLAT AEGRITVDINEM.

Quod vero Gregorius nec his litteris monitus festinaret aduentum, rursus ad eumdem A Basilius alias literas dedit; quibus & significauit, se morbo laborare, ac in extremis propemodum constitutum: quod finxisse creditus est Basilius, tum vt Gregorium ad se traheret, tum ne eligeretur Episcopus. Quibus acceptis Gregorius litteris, has reddit, quibus complura scitu digna aperiuntur; sic autem se habent:

a Gregor. Naz. epist. 21. GREGORII EPIST. AD BASIL.

Noli [a] mirari, si quid præter opinionem tuam dixero, nec prius a quoquam homine dictum. Quamquam tu mihi viri constantis & certi, atque animi firmitate præditi existimationem habere videris: multa tamen simpliciter magis, quam circumspecte & secure deliberas ac facis. Nam qui a vitio liber est, is vitium in alio minus prompte suspicatur. Huiusmodi tibi quiddam nunc accidit. Ad metropolitanam vrbem nos acciuisti, cum de Episcopo creando consultatio proposita esset. Ac quam specioso & ad persuadendum appposito prætextu vsus es! Aegrotare te finxisti, atque extremos spiritus edere, B cupereq. nos videre, atque extremum alloqui. Quod quo consilio feceris, assequi nequeo, nec quid præsentia nostra ad eam rem vtilitatis allatura sit. Ego vero ad iter me accinxi, rem hanc ægerrimo animo ferens. Quid enim mihi vita tua sublimius, aut discessu tristius & acerbius? Ac fontem lachrymarum profudi, & ingemui: nuncq. me primum aliter affectum sensi, quam Philosophi ratio postulet. Denique quid epitaphijs nō impleui? Posteaquam autem Episcopos ad vrbem concurrere intellexi, profectionis consilium abrupi: demirariq. cœpi primum, si quid deceret ac honestum esset non perspiciebas, atque improborum linguis occurrendum putabas, quæ simplicissimis quibusq. celerrime calumniam struunt. Deinde, si non hæc tibi & nobis cōuenire existimas, quibus & vita & doctrina & reliqua omnia communia sunt, nimirum a Deo ita iam inde a prima ætate consociatis. Tertio (liceat enim hoc quoque dicere) si piorum Deiq. metu C præditorum hominum huiusmodi electiones esse censuisti, ac non potentium & apud vulgus gratiosorum. Atque ego his de causis nauigij proram (vt dici solet) conuerti, ac proficisci detrectaui. Tibi autem, si videtur, hoc quoque fixum constitumq. sit, inter medios tumultus, prauasq. suspiciones fugere. Tuam vero pietatem tum demum videbo, cum & negotia constituta fuerint, & per tempus licuerit: ac plura etiam & grauiora exprobrabo.] hæc Gregorius ad Basilium.

b Gregor. Naz. orat. de pace. GREGORII DE SEDE BASILII VATICINIVM.

Ceterum ipse Gregorius immenso æstuabat desiderio, vt Basilius Ecclesiæ Cæsariensi præficeretur Episcopus: quod aliquando pro concione quoque vaticinatus fuerat, ista dicens [b]: Nec dubito, quin pastorem longe præstantissimum sim assumpturus: tametsi spiritualibus quibusdam rationibus pascendi gregis prouinciam a se reijciat: & cum creditum sibi spiritum, talentorumq. negotiationem, gregisq. curam commissam habeat, D oleoq. sacerdotij & perfectionis delibutus sit; adhuc tamen pro sua sapientia præfecturā suscipere cunctetur, lucernamq. subter modium retineat (breui illam quidem super cādelabrum collocandam, quo omnibus Ecclesiæ animabus illuceat, semitisq. nostris lumen porrigat) ac montes adhuc & saltus & fluenta circumspectet, ac lupis animarum raptoribus laqueos moliatur, vt commodo quoque tempore pedum etiam ipsum accipiat, ac cum vero pastore gregem hunc ratione præditum pascat in loco pascuæ, hoc est, semper virenti Dei verbo tabernaculum ei figens, ac refocillatrice aqua, hoc est, Spiritu sancto eum alens. Atque hoc quidem speramus, omnibusq. votis expetimus.] hæc Gregorius: qui licet absens, omni tamen sollicitudine procurauit, vt Basilius Cæsareæ crearetur Episcopus. Nam cum ad electionem futuri Antistitis comprouinciales omnes conuocarentur Episcopi, atque eius pater Episcopus Nazianzenus tum senio tum mala detineretur valetudine, quo minus se Cæsaream cōferre valeret, suffragium ipsius, quo decerneret Basilium deligēdum esse Episcopum, scripta patris nomine ad Cæsarienses epistola, significauit. Litteræ autem ipsæ Gregorij parentis sic se habent: E

c Apud Gregor. epist. 22. EPIST. GREGORII EPISC. NAZIANZ.

Sum [c] quidē pastor exiguus, exiguiq. gregis Antistes, minimusq. inter ministros spiritus: ceterum gratia nequaquam angusta est, nec locis circumscripta. Quocirca paruis quoque libere loquendi potestas concedatur, præsertim de communibus maximisq. rebus orationem habentibus, & cum hac canicie consultantibus, quæ aliquid fortasse prudentius & solertius habet, quam plerique e vulgo. Non de paruis & leuibus rebus deliberatis, verum quibus vel recte vel secus habentibus, Rempublicam quoque vel hoc vel illo modo se habere necesse est. De Ecclesia enim nobis sermo est, pro qua Christus mortuus est, ac de illo, qui hanc Deo sistat & conciliet. Lucerna enim corporis est oculus (vt do-

A (vt docet Scriptura [a]) non modo hic corporaliter aspiciens & aspectus, sed etiam qui spiritualiter cernit ac cernitur. Lucerna autem Ecclesiæ est Episcopus, quemadmodum ipsi perspicue nostis, etiam si non scripserimus. Itaque quemadmodum illo puro atque incolumi, corpus quoque recte ducitur; impuro autem & vitiato, non recte: consimili quoque ratione vtrolibet modo sese Ecclesiæ Antistes habuerit, omnino vel periculi vel salutis participem esse Rempublicam, necesse est. Porro cum omnibus Ecclesijs tamquam Christi corpori summa cura & solicitudine prospiciendū sit, tum maxime vestræ, quæ omnium fere Ecclesiarum mater & a principio erat, & nunc est, atque censetur, & ad quam tota Respublica Christiana oculos coniecit, non secus ac circulus centro circumscriptus, non modo propter fidei integritatem iam olim omnibus prædicatam, sed etiam ob concordiæ gratiam diuino haud dubie beneficio ipsi concessam. *a Matth. 6.*

B Quoniam igitur ad deliberationem, quam de hac re habetis, nos quoque (vt rectum erat & Ecclesiastica regula postulabat) vocastis; senectute autem & morbo correpti tenemur: si quidem ipsi quoque Spiritu sancto vires nostras obfirmante, adesse queamus (neque enim quicquam fide præditis incredibile est) hoc sane & publicæ vtilitati melius & nobis iucundius fuerit, vt & vobis aliquid conferamus, & ipsi benedictionis participes efficiamur. Si autē per corporis infirmitatem adesse non licuerit; id certe, quod absentes possunt, conferimus. Et quidem alios quoque apud vos præfectura dignos esse, confido, vtpote in vrbe amplissima, atque ita præclare & ab huiusmodi Præsulibus iam olim gubernata. Ceterum ex omnibus, qui honore & gloria apud vos florent, neminem Deo dilectissimo filio nostro Basilio presbytero anteferre possum (hæc autem quasi teste Deo dico) viro tum morum integritate tum doctrina purgato, soliq. omnium vel certe C potissimum ijs viribus subnixo, vt perditissimo huic tempori, vigentiq. hæreticorum loquacitati, linguæq. prurigini vtraque re obsistere possit. Hæc & sacerdotali classi & monachis scribo: hæc & ijs qui magistratus gerunt, & qui senatorij sunt ordinis, ac denique plebi vniuersæ. Si igitur huic sententiæ assensum fuerit, suffragiumq. nostrum adeo sanum & integrum vnaq. cum Deo latum vicerit: & spiritualiter adsum & adero: immo etiam iam manum imposui, spiritusq. fiducia nitor. Sin autem aliud quippiam potius quam hoc placeat, ac per sodalitia & cognationes eiusmodi res expendantur, ac miscellanea turba exactum & seuerum electionis morem conuulserit & distraxerit: seorsim sane id quod vobis arriserit, facite: nos autē intra nosmetipsos collecti quiescimus.] hucusque Gregorius senior ad Cæsariēses. Habes ex his, lector, illud antiquitus obseruatum, vt cū a populo postulatio legitime fieret futuri Episcopi, nequaquam ille turmatim D atque clamoribus expeteretur, sed per sodalitia artificum & nobiliū cognationes suffragia cōferrentur: tunc vero perperā, cum miscellanea turba clamoroso impetu prosiliret.

GREGORIVS SVFFRAGIVM CONFERT IN ELECTIONE BASILII.

Quoniam vero qui Cæsareæ conuenerant Episcopi ad futuram electionem, haud (vt par erat) certas ad eam ipsam rem dederunt litteras, quibus Gregorius vocaretur: ipse ea de re nonnihil conquestus, has reddidit ad eos litteras, quibus rursum in electionem eiusdem Basilij calculum confert [b]: Quam suaues estis & humani ac singulari charitate præditi! Ad metropolitanam vrbem nos vocastis, de Episcopo (ni fallor) consilij aliquid inituri (hoc enim vos in animo habuisse sentio) cum nec quod adesse necesse sit, nec quā ob causam, nec quo tempore prædixeritis: sed repente nobis, si quid facere aggressi estis, declaraueritis, tamquam videlicet non nos honorare constituentes, aut habere expetentes, sed præsentiam nostram studiose impedientes, ne in nos inuitos & repugnantes incidatis. Ac tale quidem vestrum facinus est, iniuriamq. hanc feremus. Quid autem ipsi E sentiamus, exponemus. Alij quidem alios creabunt atque proponent, nimirum pro suis quisque moribus ac copijs & facultatibus, quemadmodum in his rebus accidere consueuit. Nos vero neminem (nec enim fas est) carissimo filio nostro Basilio compresbytero præferre possumus. Ecquem enim ex omnibus, quos nouimus, vel vita probatiorē, vel doctrina valentiorem, magisq. ad virtutis elegantiam vndique perpolitum reperiemus? Quod si quis illius infirmitatem sententiæ suæ prætexit: non athletam creatis, sed doctorem. Atque in hoc virtus illius elucet, qui infirmos (si quidē tales sint) fulcit ac corroborat. Si huic suffragio calculum vestrum adieceritis: & adero, & me vobis vel spirituali vel corporali modo adiutorem profitebor. Si autem certis conditionibus via capessenda est, factionesq. & dissidia contra ius fasq. valitura sunt: volupe est, vobis contēptui esse. Vestrum sit hoc opus. Pro nobis autem orate.] hucusque ad eos Gregorius maior. *b Apud Gregor. epist. 25.*

GREGORII GENITORIS LITTERAE AD EPISCOPOS CAESAREAE CONGREGATOS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

GREGORIVS SENIOR PETIT CAESAREAM.

Quid vero post hæc sanctus senex? Quantumlibet senio gracilis, ægraq. valetudine A
iam videretur proxime moriturus; diuino nihilominus spiritu feruens, animo robora-
tus, iuuandæ causa electionis Basilij, Cæsaream versus iter arripuit: haud dubie id filio
suadente Gregorio, penes quem nihil antiquius erat, quam vt Magnus Basilius ad sum-
mum totius prouinciæ thronum promoueretur: qui de studio patris, vt sacris comitijs
[a] Greg. orat. in laud. Basil. interesset, iter Cæsaream maturantis hæc ait [a]: Quamuis non solum senectute confectus,
sed etiam morbo fractus ac debilitatus esset animamq. ageret: iter tamen capessere non
dubitauit, vt calculo suo electionem iuuaret, spiritus videlicet ope atque auxilio fre-
tus. Atque vt rem in pauca conferam, vehiculo non secus ac mortuus feretro impos-
tus, iuuenis redit, firmus ac vegetus, sublimes oculos gerens, a manuum impositione
& vnctione, addo etiam & ab illius qui vngebatur, capite confirmatus, bonæq. valetu-
dini restitutus.] B

Quod autem Gregorius iunior accepisset opportune admodum, Eusebium illum vbi-
que Orthodoxæ fidei causa spectatum Episcopum Samosatenum se contulisse eadem de
causa Cæsaream; eidem gratulatus, sciens eum magnopere studere Basilio, has ad ip-
[b] Gregor. Naz. epist. 29. sum proficiscenti patri litteras dedit [b], quas ob tanti viri præconia hic intexere dignum
existimamus; sic enim se habent:

GREGORII EPIST. AD EVSEBIVM SAMOSAT.

Vnde tuarum laudum exordium ducam? & quo nomine proprie te appellabo? An
te columnam & firmamentum Ecclesiæ vocabo? aut luminare in mundo ijsdem verbis
cum Apostolo vtens? aut gloriationis coronam incolumi Christianorum parti salu-
temq. adepturæ? aut Dei donum? aut patriæ adminiculum? aut fidei regulam? aut ve-
ritatis Legatum? aut hæc omnia simul, atque his plura? At hanc laudum exuberan-
tiam, fidem prope excedentem, per ea quæ videmus, confirmabo. Quæ enim pluuia ita C
matura & tempestiua sitienti terræ illapsa est? Quæ aqua ex petra, ijs qui in deserto ha-
bitabant, exundans? Quem talem Angelorum panem homo manducauit? Quibus Ie-
sus cõmunis ille Dominus discipulis suis pessumeuntibus ita opportune astitit, vt & ma-
re tranquillaret, & periclitantibus salutem afferret; vt tu laborantibus nobis ac mæren-
tibus, ac velut naufragium iam facientibus apparuisti? Et quidem de alijs quid loqui
necesse est, quanta nimirum lætitia & voluptate Orthodoxorum animas perfudisti, &
quot hominum desperationem sustulisti?

At mater nostra Ecclesia, Cæsariensem dico, nunc profecto ob tui aspectum viduita-
tis vestes exuit, & stolam oblectationis resumit, magisq. etiam splendescet, cum pasto-
rem & se & antecessoribus Episcopis & manu vestra dignum consecuta fuerit. Nam quis
sit rerum nostrarum status, ipse quoque perspicis, quamq. insigne miraculum zelus tuus D
patrarit, & sudores, & Deo grata fiducia & libertas. Senectus reflorescit, morbus sup-
ratur, lecto affixi exiliunt, infirmi potentia accinguntur. Quæ res mihi coniecturam af-
ferunt, negotia nostra ex animi sententia successura esse. Ac patrẽ quidem tum suo tum
nostro nomine habes, præclarum omni vitæ canicieiq. venerandæ finem impositurum,
nimirum præsentem hanc pro Ecclesia dimicationem. Ac certum habeo, fore, vt preci-
bus vestris, quarum fiducia nemo non sibi quidvis polliceri debet, firmiorem eum va-
lentioremq. recipiamus. Quod si in hac quoque cura extremo vitæ die perfungatur:
nequaquam detrimento & calamitati ducendum est, talem & ob res tales vitæ finẽ con-
sequi. Mihi vero ignoscite, obsecro, si improborum linguis paulisper cedens, aliquanto
post ad complexum vestrum accurram; & ea quæ nunc in laudatione prætermissa sunt, E
per me ipsum adijciam.] hæc ad Eusebium Magnum Magnus Gregorius.

BASILIVS CREATVR EPISCOPVS CAESAREAE

At quid post hæc factum est? Cum in vnum Episcopi, calatis comitijs, de electione
Episcopi acturi conuenissent: multis licet aduersantibus obnitentibusq. promotioni Ba-
silij, vicit tamen pars illa quæ ipsi fauebat: Non id quidem (inquit Gregorius [c]) citra la-
[c] Gregor. Naz. orat. in laud. Basil. borem, nec citra inuidiam & dimicationem tum eorum qui patriam cum imperio ad-
ministrabãt, tum perditissimorum quorumdam huius vrbis ciuium, qui ab illorum par-
tibus stabant. Verum fieri aliter non poterat, quin Spiritus sanctus vinceret; atque adeo
riẽsis Ecclesiæ, qua quidẽ hoc perditissimo tẽpore opportunius nihil cõtingere potuisset.

Gregorius autem audita electione Basilij, licet eum videndi violento quodam deside-
[d] Gregor. cad. orat. rio traheretur: cohibuit se tamen, modestiæq. consulens aduentum suum ad tempus
opportunius distulit, vt ipse his verbis significat [d]: Cũ omnes in hac opinione versaren-
tur,

A tur, me statim facturum, vt summa cum animi voluptate ad eum accurrerem (id quod
fortasse alius quispiam fecisset) cum eoq. imperium potius partirer, quam proximam au-
ctoritatem haberem; idq. ex amicitia nostra coniectarent: ego tamen cum in omnibus
rebus arrogantiæ suspicionem, vt si quis alius, fugiens, temporis illius inuidiam vitans;
simul etiam quod negotia ipsius adhuc turgere & perturbari viderem, cupiditati meæ
frenum inieci, domiq. me continui. Quo nomine quidem ille mecum expostulat: ceteE-
rum veniam concedit.] hæc ipse, qui ad eumdem Basilium electum Episcopum perbre-
uem hanc scripsit epistolam [a]: [a] Greg. epist. 24.

EPISTOLA GREGORII AD BASILIVM CREATVM EPISCOPVM.

Postquam te in sublimi throno collocatum, lucernamq. ac illam quidem prius obscu-
re lucentem a Spiritu victore supra candelabrum oculis omnium expositam esse intelle-
xi: magnam me cepisse voluptatem, fateor. Quidni enim, cum Ecclesiæ corpus grauiter
B laborare, atque huiusmodi ductu & auxilio opus habere cernerem? Non tamen ad te sta-
tim aduolaui, nec aduolabo: nec tu ipse id a me exposcas. Primum, vt auctoritatem gra-
uitatemq. tibi sartam tectamq. custodiam; ac ne ineptia quadam & præcipiti animi im-
petu, quemadmodum obtrectatores dicere queant, tui studiosos colligere videaris. Dein-
de, vt mihi ipsi constantiam æquabilitatemq. comparem, inuidiæq. occurram. Quando
igitur venies, fortasse dixeris, & quamdiu procrastinabis? Quoad Deus iusserit, atque eo-
rum qui nunc insidiose imminent, inuidiaq. flagrant, vmbræ prætercrint. Nõ enim diu-
tius (mihi crede) leprosi resistent, Dauid [b] Hierosolymis excludentes.] hactenus Grego- [b] 2. Reg. 5. licet ibi nonnisi de claudis & cæcis.
rius ad Basilium.

ADVERSARII S. BASILII.

Erant autem hi qui exagitabant Basilium, & inuidia tabescebant, magistratus Valen-
tis Imperatoris, nempe Præfectus prouinciæ Cappadociæ, & alij huic proximi, Cæsareæ
C agentes, ciuitatemq. ipsam sursum deorsumq. commiscentes, vt in gratiam Ariani Impe-
ratoris aliquis alius crearetur Episcopus. qui cum res secus quam animo concepissent,
accidisse viderent; liuore incensi, negotium facessere eidem Basilio, ipso primo eius crea-
tionis ingressu minime destiterunt. Quæ audiens Gregorius, iamq. opportunum tempus
adesse existimans, vt Basilio laboranti præsto esset, ante suum aduentum, has eum con-
solaturus litteras præmittendas putauit [c]: [c] Greg. epist. 25.

RVRSVM AD BASILIVM GREGORIVS.

Audio te nouo hoc rerum motu perturbari, tibiq. a versuta quadam & vsitata eorum,
qui potentia & auctoritate florent, curiositate molestiam exhiberi. Nec sane mirandum
est. Neque enim inuidiam ignorabam, quodq. permulti ex ijs qui latus tuum cingunt,
negotia sua per te procurant; maleuolentiæq. & inuidiæ fomitem excitant. Illud vero
non metuo, ne quid parum philosophicum in his molestijs atque & te & nobis indignũ
D facias. Quin potius nunc vel maxime futurum existimo, vt Basilius meus cognoscatur,
& quam omni vitæ ætate sapientiam collegisti, eam vt luculenter demonstres, obtrecta-
torumq. improbos conatus superes, ac velut in altissimis fluctibus immotus maneas, alijs
perturbatis. Quod si ita tibi videtur, ipse quoque adero, fortasse quidem consilij quoque
tibi aliquid impartiturus (si tamen mari aqua opus est, ac tibi consultore) proculdubio
autem vt a te vtilitatem percipiam, patientiæq. tuæ in ferendis contumelijs socium me
præbeam.] hæc Gregorius, qui de eodem suo ad Basilium accessu, & quonam modo ab
illo sit acceptus & honore dignatus, hæc alibi [d]: [d] Gregor. Naz. orat. in laudem Basilij.

GREGOR. AD BASIL. SE CONFERT.

Postea cum ad eum veniissem, atque eadem de causa cathedræ honorem, insigniorẽq.
inter presbyteros sedem repudiassem: non modo meum hoc factum non accusauit, sed
vehementer etiam, vt debuit, comprobauit: atque a nonnullis, qui rationis ipsius ignari
E erant, fastus insimulari maluit, quam aliquid facere, quod rationi consilijsq. suis aduer-
saretur. Quonam porro modo luculentius specimen edere potuisset animi ab omni adu-
lationis fuco liberi, solamq. honesti legem intuentis, quam ita de nobis, quos primo
amicorum ac necessariorum loco numeroq. habuit, constituens?] ita de se Gregorius.
Quonam vero pacto ipse Basilius aduersarios superarit, sic subdit: Deinde eos, qui cum
ipso dissidebant, mitigat, & magnifico medicinæ genere curat. Non enim id assentato-
rie & abiecte facit, sed perquam grauiter & præclare, vtpote non præsentis solum tem-
poris rationem habens, sed hoc etiam agens, vt eos in posterum dicto audientes haberet.
Nam cum mollitiem dissolutos & eneruatos homines efficere, asperitatem rursus feros
& contumaces reddere perspiceret: vtrique malo ab altero opem parauit: rigiditatem
nimirum humanitate, mollitiem autem seueritate temperans: sermone ad animarum
curationem haud multum indigens, opere quamplurima perficiens: nec callide ho-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mines sibi inseruire cogens, sed beneuolentia deuinciens: nec imperij potestate vtens, sed potestatis repressione atque ignoscendi facilitate pelliciens.] hæc & alia Gregorius. Quæ autem vehementiora prœlia cum ab hæreticis atque ab ipso potissimum Imperatore, tum a falsis fratribus in eum fuerint excitata, suis locis dicturi sumus inferius. A

Hic illud vnum antequam ad alia percurrat oratio, de Basilio dicendum est: quod hoc primo anno electionis suæ, cum videret haud tutos sibi ministros assistere, quibus res magni momenti crederet; non solum sibi in curarum partem allegit Gregorium fidissimum socium & amicum; sed fratrem suum Petrum, ex decem vltimo loco natum, virtutibus vero consummatum, primoq. loco habendum, ex monacho presbyterum ordinauit; de quo germanus eius pariter Gregorius [a] Nyssenus hæc ait in epistola ad Olympium: Interea insignis inter sanctos Basilius magnæ Cæsareæ declaratus est Antistes, & mysticis sacrificijs suis fratrem consecrans, ad sacram presbyterij dignitatem prouexit. B Atque hic rursus eius vitæ cursus ad grauiora sanctioraq. dirigebatur, cum sacerdotij dignitas sapientiæ studio coniuncta cumularetur.] hæc Nyssenus.

a Gregor. Nyss. epist. ad Olymp. apud Sur. to. 4.

PETRVS A BASILIO CREATVS PRESBYTER.

Sed cum eius quoque assertione illud exploratum habeatur, hoc ipso anno, ante tamen creationem Basilij, vel superiori, post famem illam, quæ Cappadoces vehementer afflixit, contigisse ex hac vita migrare ipsorum matrem Emmeliam sanctissimam feminam; de ipsa modo agemus: quod enim interlapsum est temporis a fame illa Cappadocum superius recensita, vsque ad creationem Basilij Episcopi, tunc contigisse eius obitum, idem Gregorius haud obscure significat. Habetur quoque eius obitus mentio in epistola eiusdem Basilij ad Eusebium his verbis [b]: Si omnes ordine causas scriberem, quibus in hunc vsque diem fuerim detentus, quamtumuis etiam vehementer cupierim tuam erga Deum pietatem interuisere; infinitum historiæ campum explerem. Morbos C quidem alios alijs succedentes, hiemis odium, negotiorum assiduitatem prætermitto dicere, vt quæ tibi cognita sint, & pridem significata. Nunc autem quod vnicum habebam vitæ solatium, matrem etiam hanc propter mea peccata amisi. Tu ne me derideas, qui in hac ætate orbitatē deflere soleam: sed hoc scias, me animæ secessum nequaquam ægreferre, cui quid in reliquis dignitate respondeat, non inuenio. Rursus igitur in morbum incidi, iterumq. in lecto decumbo, exiguis omnino viribus fluctuans, & propemodum in vnaquaque hora necessarium vitæ finem expectans. Porro Ecclesiæ fere vt corpus meum affectæ sunt, nulla quidem spe bona affulgente, verum in deteriora rebus semper delabentibus.] hactenus ipse.

EMMELIAE MATRIS BASILII OBITVS.

b Basil. epist. 7.

Ceterum de obitu eiusdem Basilij matris Emmeliæ agit idem qui supra Gregorius Nyssenus eius filius, dum in epistola [c] ad Olympium prosecutus res sanctæ Macrinæ sororis, eiusdemq. Emmeliæ filiæ, hæc intermiscet: Interim senex admodum mater in vtriusque filij manibus, *nempe Macrinæ primogenitæ, & Petri vltimo loco nati*, moriens migrauit ad Deum. Cuius quæ vox benedictionis fuerit illius, qua erga liberos vsa est, commemorare non erit alienum. Nam cum de absentibus sigillatim amanter mentionem fecit, vt nullus esset expers benedictionis, tum præcipue præsentes ipsa precibus suis obtulit Deo. Etenim cum ei ex vtraque parte lectuli aduersi assiderent, altera manu vtrumque tangens, hisce verbis postremis Deum allocuta est: Tibi, Domine, & primitias & decumam dico fructuum vteri mei. Primitiarum enim locum hæc mihi obtinet primogenita, decumæ vero extremus hic decimus filius. Tibi autem lege vtraque debentur, & tua sunt munera. In hanc igitur primogenitam meam & hunc decimum veniat sanctimonia. oratione perspicua designans filiam & filium. Ita benedictioni simul E & vitæ finem statuit, cum prius mandasset filijs, vt se in sepulchrum paternum inferrent. Id illi, vt iussi erant, cum præstitissent, in reliquum tempus ad sapientiæ fastigiū semper cū anteacta vita pugnantes, & præterita benefacta posterioribus superare studentes contendebant.] hæc Gregorius, qui mox subdit eiusdem Basilij in sedem Episcopalem promotionem. Emmeliam vero nonagenariam vel grandiorē decessisse, ex eo facile potest intelligi, quod tempore persecutionis Maximini ipsa cum viro suo facta est in Ponticas solitudines extorris. Meruit dies transitus ipsius ad Deum qui fuit tertio Kal. Iunij, adscribi Ecclesiasticis monumentis, atque anniuersaria memoria consecrari sanctissimæ, feminæ, sanctorū matris, coniugis confessoris, illiusq. in omnibus eiusdē coronæ consortis

c Apud Lipom. tom. 2. & Sur. tom. 4.

FILII EMMELIAE.

Porro ex decem filijs, quatuor tantū virorum, & feminæ vnius expressa sunt nomina ab ipso Gregorio, nempe Basilij inter masculos primogeniti, secundo loco Naucratij, qui adole-

A adolescens decessit: tertius vero ordine ipse Gregorius numeratur; quartus autē, quem nunc diximus, Petrus monasticæ vitæ cultor. e feminis vero nominatur tantum sancta Macrina nomine auiæ nuncupata, cum tamen ab Angelo adhuc in vtero matris suæ Thecla fuerit appellata: quæ desponsata viro, illo mox vita functo, virgo permansit, monasticum amplexa institutum. reliquarum vero sororum, alijs item virginibus perseuerantibus, alijs vero in matrimonio collocatis, atque reliquorum liberorum ignorantur nomina; quotq. mares quotve feminæ essent, haud exploratum habetur: sed omnes pro status sui conditione vitam sanctissime egisse scimus: de his enim hæc Gregorius Nazianzenus, post recensitas Basilij & Emmeliæ eorum parentum virtutes innumeras & egregias, subdit [a]: Mihi tamen nullo nomine celebriores atque illustriores esse videntur, quam egregiæ prolis procreatione. Nam eosdem & multorum filiorum & B honestorum parentes in fabulis fortasse reperias: hos autem experientia ipsa nobis exhibuit, tali nimirum ipsos virtute præditos, vt etiam si nequaquam tales liberos extulissent, sibi ipsis tamen ad nominis commendationem sufficere possent: rursus huiusmodi liberos gignentes, vt licet eo virtutis minime peruenissent, omnes tamen sobolis felicitate superaturi essent. Nam cum vnus dumtaxat aut alter cum laude viuunt, id tale est, vt bonitati naturæ adscribi possit: at vndique perfecta, & ad summum prouecta omnium virtus, ijs haud dubie, a quibus procreati atque instituti sunt, assignari debet. Quod quidem liquido demonstrat beatus sacerdotum & virginum numerus, eorumq. qui in coniugata vita eam vim sibi adhibuerunt, vt matrimonium nihil ipsis impedimenti afferret, quo minus ad parem virtutis gloriam aspirarent, sed ea vitæ generum potius quam rationis viuendi discrimina esse censerent.] hucusque Gregorius Nazianzenus.

a Gregor. Naz. orat. in laudem Basilij.

FELIX DECEM FILIORVM SOBOLES.

C Quod vero spectat ad Nyssenum, ante Episcopatum fuisse coniugio obligatum, cum Nicetas [b], tum Nicephorus [c] testari videntur. Annuit hoc idem ipse in libro, quem de Virginitate conscripsit. Fuit illi nomen Theosebia: quæ, sicut vir eius muneri sacerdotali, ita ipsa seorsum a viro se Ecclesiæ ministerio mancipauit: de cuius obitu extat Gregorij Nazianzeni epistola ad ipsum Gregorium consolatoria [d]: cuius cum eam sanctam beatamq. sororem appellet, castitatem consensu mutuo custoditam insinuat, quam & clarissimo huiusmodi præconio celebrat: Quid faciamus aduersus Dei legem iam olim vigentem & dominantem, quæ Theosebiam meam habet? (meam enim eam voco, quæ, vt Dei legibus consentaneum erat, vixit, quandoquidem spiritualis cognatio carnalem antecellit) Theosebiam Ecclesiæ decus, Christi ornamentum, ætatis nostræ vtilitatem, feminarum fiduciam: Theosebiam in tanta fratrum pulchritudine formosissimam & D clarissimam: Theosebiam vere sacram, & sacerdotis coniugem, & honore parem, magnisq. mysterijs dignam: Theosebiam, quam futurum quoque tempus excepturum est in immortalibus columnis, hoc est, omnium tam qui eam nunc norunt, quam qui posthac futuri sunt, animis insitam. Nec vero mirum tibi videatur, quod eam sæpe appellem: nam etiam beatæ illius feminæ memoriam pro delicijs habeo.] hactenus verba Gregorij, qui eam sacram & honore parem sacerdoti (quantum fas est feminæ sacris officijs mancipari) ideo appellat, quod fungeretur in Ecclesia munere diaconissæ.

GREG. NYSS. CONIVGATVS

b Nicetas schol. 19. in orat. Gregorij Naziaz. in laud. Basil.

c Niceph. lib. 11. cap. 9.

d Gregor. Naz. epist. 95. in addition.

DE THEOSEBIA VXORE GREG. NYSSENI.

Quod vero ad ipsum Gregorium Nyssenum spectat: quoto potissimum Domini anno Episcopus Nyssæ creatus fuerit, & num ante Basilium, an post, eam sit dignitatem consecutus, haud satis compertum habetur: eum tamen constat sequenti anno iam agentem Episcopum persecutione Valentis Imperatoris a propria Ecclesia expulsum es- E se, vt suo loco inferius dicturi sumus. Eius autem in dicendo facultatem ita maiores omnes prædicant, vt non impar veteribus cunctis habitus fuerit [e]. Porro quod plus satis quam deceret Christianum hominem, rhetoricis disciplinis incumberet, a Gregorio Nazianzeno meruit reprehendi, qui eo argumento auream plane illam scripsit epistolam, quam huic tempori congruam hic describere, operæpretium existimauimus: cum enim revera historia sit humanæ vitæ bene instituendæ ratio, quæ huic conducant, minime prætermittenda censemus. sic enim se habet [f]:

GREG. NYSS. STVDIIS ELOQVENTIAE NIMIS ADDICTVS.

e Suid. in Greg. Nyss.

f Gregor. Naz. epist. 43.

Inest mihi natura dextrum aliquid & cōmodum (liceat enim mihi quoque hoc de me arrogantius prædicare.) Peræque & mihi malum consilium incunti succenseo, & amicis. Quoniam itaque omnes, qui secundum Deum viuunt, atque eodem Euangelij tramite incedunt, amicitia & cognationis iure inter se deuincti sunt; quid non a nobis libere audiunt, quæ omnes submurmurant? Ingloriā tuam gloriam (vt more vestro loquar) mi-

GREG. NAZ. REDARGVIT GREG. NYSSENVM.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nime laudant, tacitamq. & furtiuam in deterius prolapsionem, ac dæmonum pessimam A
(vt ait Euripides) ambitionem. Quid enim tibi accidit, vir sapientissime, quidq. tibi de
ipso displicuit, vt sacris illis suauissimisq. libris, quos quondam populo lectitabas (non
enim hæc audiens erubescas) calcatis atque proiectis, aut etiam ad fumum suspensis, non
secus atque nauium gubernaculis & ligonibus hiemis tempore, salsos & amarulentos
in manus sumpseris ac Rhetor vocari quam Christianus malueris? Nos contra hoc po-
tius, quam illud; eoq. nomine maximam Deo gratiam habeo. Nequaquam, quæso, o
quondam optime, ne diutius animo ita affectus sis. Verum serius quidem, sed tamen ali-
quando resipisce, atque ad te redi: teq. & pijs hominibus & fide præditis purga, & Deo,
atque altaribus, & mysterijs, a quibus te procul submouisti. Ac ne mihi scita hæc & rhe-
torica proferas: Quid vero? an non Christianus eram, cum eloquentiæ artem profite-
bar? an non pius & fidelis, cum inter adolescentulos versarer? Ac fortasse etiam Dei fi- B
dem implorabis. Minime, vir eximie, saltem quantum par erat, etiam si partem ali-
quam concedamus. Vbi autem illud ponemus, quod ex his quæ nunc facis, alios, hoc
est, eos qui natura ad malum procliuiores sunt, offendis ac vulneras, atque occasionem
ijs præbes de te siniſtre partim suspicandi, partim loquendi? Falso sane & inique id fa-
ciant: quid tamen necesse est hanc illis occasionem suppeditari? Neque enim quis sibi
ipsi tantum viuit, sed & proximo: nec sibi ipsi fidem facere satis est, nisi alijs quoque fi-
des fiat. An tu pugnis in publico cœtu decertans, aut etiam in theatris colaphum in ma-
lam accipiens vicissim atque impingens, aut denique turpiter & fœde te ipsum infle-
ctens atque contorquens, postea te animo sobrium esse diceres? Sobrij hominis non est
hæc cogitatio: leuis animi est hæc admittere. Ac si quidem meliorem mentem indueris, C
gaudebo, vt Pythagoricus quidam Philosophus dicebat, cum prolapsi sodalis vicem lu-
geret: sin minus (ille quidem scripsit) mihi mortuus es. Ego autem in gratiam tuam
nondum hoc dicam: nam ille ex amico hostis factus est, vt ait Tragicus: verum acerbe
feram (sic enim parcius & moderatius loquar) si nec ipse, quid officij sit, perspicis (quæ
prima bonorum hominum classis est) nec alium recte monentem sequaris (qui ordo se-
cundus est.) Habes admonitionem nostram. Ac mihi, quæso, ignosce propter amicitiam
dolenti, atque æque vt tua & totius sacerdotalis ordinis, addam etiam & omnium Chri-
stianorum causa inflammato. Quod si etiam tecum vel pro te orandum est: Deus infir-
mitati tuæ opem ferat, qui mortuos quoque ad vitam reuocat.] hactenus Gregorius ad
Gregorium: quem amico auscultasse, par est credere; quippe quem non ex verbis, sed
ex recte factis sibi gloriam immortalem comparare posthac studuisse, certum est: eum
enim glorioſius labores octo annorum exilij pro Catholica religione exantlati corona D
confessionis in perpetuum illustrarunt, legationesq. pro Catholica religione susceptæ
honestissime decorarunt. At de ipso Nysseno Gregorio sæpius postea.

Hoc eodem anno bellum Gothicum, quod aduersus Athanaricum Regem Valens
gessit iam triennio, redempta ab eo (vt Ammianus ait [a]) pace pecunia, absolutum est. [a] Ammianus lib. 27.
Hæc Ammianus pluribus. Quo modo autem sequenti anno idem Gothorum Rex infi- PAX CVM GOTHIS.
delis persecutionem aduersus Christianos in ijs partibus agentes mouerit, suo loco di-
cturi sumus. Quod vero ad res eiusdem Orientalis Imperij pertinet: Arsaces Rex Ar-
meniæ, idemq. Christianus, de quo plura superius, dolo pacis captus a Sapore Rege Per-
sarum, dirissima pati cogitur. Res autem ipsa ab Ammiano sic describitur [b]: Rex vero [b] Ammian. lib. 27.
Persidis longæuus ille Sapor, & ab ipsis imperitandi exordijs dulcedini rapinarum addi- ARSACES REX ARMENIAE CAPTVS A SAPORE.
ctus, post Imperatoris Iuliani excessum & pudendæ pacis icta fœdera, cum suis paulis- E
per nobis visus amicus, calcata fide sub Iouiano pactorum, iniectabat Armeniæ manum,
vt eam velut placitorum abolita firmitate, ditioni iungeret suæ. Et primo per artes fal-
lendo diuersas, nationem omnem renitentem dispendijs leuibus afflictabat, solicitans
quosdam optimatum & satrapas, alios excursibus occupans improuisis. Deinde per ex-
quisitas periurijsq. mixtas illecebras captum Regem ipsum Arsacem, adhibitumq. in
genteis, quod apud eos honoratis vanum suppliciorum æstimauit esse solatium, exter-
minauit ad castellum Agabana nomine, vbi discruciatus cecidit ferro pœnali.] hæc Am-
mianus. Sicq. factum est, vt Armeniæ maioris Christiani durum iugum Persarum Re-
gis cœperint experiri: aduersus quos Valens Imperator exercitum misit per Terentium
atque Arintheum duces. Gesta ab eis Ammianus pluribus prosecutus est. Quomodo
autem

A autem vterque dux fuerit adiumento Catholicis in minori Armenia persecutione Aria-
norum vexatis, dicemus anno sequenti, in quem iam demigret oratio, absoluta anni hu-
ius rerum gestarum narratione.

IESV CHRISTI ANNVS 370. DAMASI PAP. ANNVS 4. VALENTINIANI VALENTIS IMPP. 7.

TRecentesimus septuagesimus sequitur annus, Consulatu tertio Valentiniani atque
Valentis Augustorum, Fastis adscriptus, eiusdem Valentis persecutione aduersus VALENS IMPERATOR PERSECVTIONEM EXCITAT.
Episcopos Orthodoxos Orientalis Ecclesiæ excitata plane funestus. Qui enim hactenus
B (vt dictum est) bello Gothico triennij temporis spatio fuerat occupatus, atque Persicis tu-
multibus nonnihil exagitatus, conceptam diu animo, nempe a tempore quo ab Ecclesia
Catholica desciuit & Arianis adhæsit, persecutionem iam vehementiori conatu aduersus
Catholicos Orientis Episcopos furens Arianus Imperator immittit, edictumq. promul-
gat, quo aduersantes sibi Episcopos Ecclesijs spoliari, vertereq. solum in exilium iubet.
Hæc autem nequaquam ante præsentem annum ipsum aggressum esse, sed hoc ipso, cū
Consulem tertium ageret, præsumpsisse, multa sunt quæ aperte demonstrant: vt illud in
primis, quod dictum est superius, ipsum Valentem iam triennio in Imperio Catholicum
perseuerasse, moxq. triennale bellum aduersus Gothos (quod Ammianus affirmat) pro-
pensiori indefessoq. studio exercuisse; quo toto tempore in præsentem vsque annum sci-
mus Catholicos Episcopos in suis ipsorum Ecclesijs liberos permansisse, nempe Athana-
C sium vna cum suis anno superiori Concilium celebrasse, Episcopos Cappadociæ Ortho-
doxos Cæsaream ad electionem futuri Episcopi conueniſſe, elegisseq. sanctum Basilium,
& inter eos Eusebium Samosatenum, quem postea huius persecutionis turbo ab Ecclesia
sua procul eiecit: quæ sicut non ante præsentem annum contingere potuisse liquet, ita
nec postea facta esse, illud insinuat, dum Gregorius Nyssenus, qui ex hoc ipso edicto, si-
cut alij plures, in exilium pulsus est, in epistola [a] ad Olympium de rebus gestis S. Macri- [a] Apud Lipom. tom. 2. & Sur. tom. 4. die 19. Iulij.
næ sororis octo numerat annos exilij sui, quod solutum est nonnisi morte Valentis, an-
no decimo quinto sui Imperij ex hac vita nece subtracti. Quamobrem ex his omnibus
certis deductis rationibus, affirmamus, hoc ipso anno de expulsione Episcoporum Or-
thodoxorum ab eodem Valente fuisse promulgatum edictum; longeq. longius errare
eos, qui eiusmodi persecutionem ad exordium illius Imperij referunt; sicut & qui multo
D postea, nempe post obitum Valentiniani, a Valente persecutionem excitatam ferunt, vt
Orosius [b] & alij eum secuti. [b] Orosius lib. 7. cap. 32.

Sed qualenam eiusmodi edictum fuerit, qui item Episcopi expulsi sint, iam oratione
prosequamur. Sozomenus enim cum huius edicti meminit, ita ait [c]: Quin etiam singulis [c] Sozom. lib. 6. c. 12.
cuiusque gentis magistratibus dedit mandatum, vt Episcopi temporibus Constantij ab- EDICTVM VALENTIS ADVERSVS EPISCOPOS.
dicati, & iterum regnante Iuliano ad sacerdotia sua restituti, Ecclesijs expellerentur.] id
quidem vafre admodum Valens: vt enim populi vitaret inuidiam, nequaquam se eius
edicti auctorem voluit exhibere: sed duplo auxit, cum ex hoc se magis impium, quam
Iulianus Apostata, exhibuerit: dum ille, quos Constantius inique damnasset Episcopos,
liberauit; Valens vero iterum eosdem restitutos crudelius relegauit.

Huius edicti auctoritate (subdit Sozomenus) Aegypti magistratus impulsi Athanasiū
E Ecclesijs illius regionis priuare & vrbe Alexandria eijcere laborarunt. Nam litteræ Im-
peratoris non leuem complectebantur pœnam, sed omnibus ex æquo magistratibus &
militibus quoque illis subiectis, quin etiam curijs ingentis pecuniæ mulctam irrogabāt,
& corporis præterea cruciatum minabantur, nisi imperata facerent. Itaque multitudo ATHANASIVS DEFENDITVR A POPVLO.
Christianorum in vnum coacta postulabat a Præside, vt non temere & inconsulto Atha-
nasium vrbe exturbaret; sed consideraret secum accuratius, quid esset litteris Imperato-
ris definitum: eas enim contra illos solos valere, qui temporibus Constantij in exilium
missi, postea regnante Iuliano redierant. At vero Athanasium, dicebant, tametsi tem-
poribus Constantij exularat, ab eodem tamen reuocatum fuisse, & ad Episcopatum resti-
tutum: Iulianum vero, cum alios omnes reduxisset, eum vnum in exilium ire compu-
lisse: quem Iouianus rursum domum reuocauit.] Hæc quidem a Sozomeno sic enarra-
ta haud consentiunt rebus superioribus de Athanasio recitatis: nam vsque ad Constan-

tij

Universidad de Deusto
Biblioteca

tij obitum latuisse, eoq. extincto tandem se Alexandriam contulisse, Iuliani vero postea A
rescripto iterum abire iussum, superius dictum est. Poterat autem Alexandrinorum ea
captata pro Athanasio legitima defensio esse: nempe minime constare potuisse, Constan-
tij præcepto, vel aliorum eius nomine magistratuum sententia Athanasium exilio fuisse
damnatum; sed ipsum sponte fugisse, atque latebris se vsque ad Constantij obitum con-
tinuisse: quamobrem haud videri posse, ipsum Valentis edicto comprehensum.

ATHANASIVS LATEBRAS CAPTAT.

Hac vero oratione habita (subiungit Sozomenus) cum ei persuadere non possent; re-
stiterunt eius conatibus, & vim afferri Episcopo non permiserunt. Quare cum populus
vndique confluueret, ac ingens tumultus ac turba cieretur, adeo vt omnes seditionem
futuram expectarent: Præses de his rebus gestis Imperatorem facit per litteras certiorē,
& interim Athanasium in vrbe manere patitur. Multis vero diebus intermissis, cum iam
tumultus videretur sedatus esse; Athanasius clam ex vrbe egreditur, & in locū quemdam B
separatim se abdidit. Nocte vero intempesta Præses Aegypti, & Præfectus præsidiario-
rum militum, ad Ecclesiā in qua domicilium habebat, contendunt. Eo cum peruenis-
sent, & illum in tabulatis quæsiuissent, consilio quod intenderant, frustra susceptо, inde
recedunt. Nam putabant, cum populus iam in superioris tumultus obliuionem venis-
set, & omnes somno se dedisset, futurum esse vt facile deinceps, si modo aggrederentur,
mandatum Imperatoris conficerent, vrbemq. conseruarent a seditione liberam. Sed cum
Athanasius minime esset repertus, omnes non sine causa magna incessit admiratio. Et
siue diuina quadam vi, siue quorundam indicio præmonitus secesserit, vtrumque certe
eodem spectabat. Quin etiam vt tam opportuno tempore, tum præcognosceret insi-
dias, tum vitaret, maioris videtur esse prouidentiæ, quam quæ homini attribui queat.
Sunt autem alij, qui dicunt, eum, cum mente perciperet temerarium populi tumultū, C
& vereretur ne cladis, quæ inde forte accideret, ipse auctor & causa videretur, toto hoc
tempore in patris monumento delituisse. Atque hoc modo Athanasium istud euitasse
periculum accepimus.

ATHANASIVS AD ECCLESIAM REDIRE IVBETVR.

Haud diu post Imperator Valens scripsit litteras, vt Athanasius rediret, Ecclesiamq.
denuo capesseret. Suspicor equidem, Valentem non de suo ipsius consilio has litteras
scripsisse: sed vel quod opinionem de Athanasij virtute omnium animis insitam non paru-
ui æstimabat; quodq. verisimile erat, Valentinianum, cum fidem Concilij Nicæni pro-
pugnaret, ipsum hac de re incusaturum: vel quod metuebat, ne cum tam multos Atha-
nasius haberet fautores, tumultum eius causa cierent, & res nouas non sine Reipublicæ
damno molirentur. Arbitror præterea sectæ Arianæ Antistites (vti sane credibile est) non
adeo magno studio ad eum Alexandria pellendum incubuisse; propterea quod comple- D
ctebantur animis, si vrbe eiectus esset, denuo molestiam Imperatoribus exhibiturum, in-
deq. nacturum occasionem cum illis ad colloquium veniendi; & Valentē quidem fortas-
se in suam sententiam perducturum; Valentinianum autem, vtpote eiusdem doctri-
næ fautorem, ad iram contra ipsos inflammaturum. Nam eius virtutem, in his quæ re-
guante Constantio acciderant, satis experti, maxime ab illo metuebant. Siquidem eo
tempore ita omnes aduersariorum profligabat insidias, vt haud inuiti Ecclesias Aegypti
ei concederent, & tamen ipse vix litteris Constantij eo adduci posset, vt Alexandriam re-
uerteretur. Causam igitur, cur Athanasius non esset perinde ac ceteri Episcopatu priua-
tus, hanc sane fuisse conijcio. Ceteros autem persecutio, similis fere persecutioni Gentil-
lium, exagitauit. Nam qui ipsorum doctrinam respuebant, illis non modo parabantur
exilia, verum etiam Ecclesiæ auferebantur, alijsq. tradebantur. Aegyptus interim, E
dum Athanasio vita suppetebat, istarum calamitatum prorsus expers fuit.] hactenus
Sozomenus.

[a] Epiph. hær. 68.

Epiphanius [a] autem, rerum suorum temporum scriptor, illam vnam probat causam
exhibitæ Athanasio indulgentiæ, ne cum alijs Orthodoxis Episcopis ab Ecclesia abstra-
ctus in exilium pelleretur, quod veritus esset popularem tumultum amplissimæ ciuita-
tis: Arianos vero tradit expetisse ab Imperatore, vt Alexandriam Lucius mitteretur:
quod, quamdiu Athanasius vixit, minime obtinere valuerint.

CVR PAVLIN. ET EPIPHAN. IN ECCLESIIS RELICTI SINT LIBERI.

Reueritus quoque est Valens ipsum Epiphanium ore omnium celebratū, virtutibusq.
insignem, ne cum ceteris Orthodoxis eum damnaret exilio, necnon præstantissimum
illum Paulinum Episcopum Antiochenum: de ambobus enim cum Athanasio hæc S. Hie-
[b] Hier. epist. 61. ronymus ad Pammachium [b]: Eo tempore, quo totum Orientem, excepto Papa Atha-
nasio

A nasio atque Paulino, Arianorum & Eunomianorum hæresis possidebat, quando tu Occi-
dentalibus & in medio exilio confessoribus non communicabas, ille, *nempe Epiphanius*,
vel presbyter monasterij ab Eutychio audiebatur, vel postea Episcopus Cyri a Valente
non tangebatur: tantæ enim venerationis semper fuit, vt regnantes hæretici ignomi-
niam suam putarent, si talem virū persequerentur.] hæc Hieronymus inuectus in Ioan-
nem postea Episcopum Hierosolymitanum, his autem temporibus cum hæreticis partē
habentem, & eam ob causam ab eodem Epiphanio datis litteris hæreticum appellatum.
de Paulino hæc etiam Sozomenus [a]: Paulino autem propterea pepercit, quod vitæ eius [a] Sozom. lib. 6. cap. 7.
sanctimoniam reuerebatur.] & Socrates [b]: Paulinum Episcopum, inquit, propter exi- [b] Socrat. lib. 4. c. 2.
miam eius pietatem nullo affecit incommodo.] Cum alioqui nec hi Valentis comprehē-
si viderentur edicto, quo ij pelli iubebantur, qui iam a Constantio eiecti, per Iulianum
B fuerant restituti: cum hi post Constantij obitum creati Episcopi videantur, Athanasius
vero sponte solum vertisset.

Quam dira autem reliqui Episcopi Orthodoxi in Oriente sint passi, cum edicto Va-
lentis iussi sunt Ecclesias cedere Arianis, ipsi vero alio exules amandari: ex paucorum
rebus gestis, quæ memoriæ commendatæ reperiuntur, licebit reliquorum ærumnas, quæ EVSEBII SA-
habentur incognitæ, meditari. De Eusebio enim Episcopo Samosateno, quem anno su- MOSATENI
periori interfuisse electioni Basilij Magni diximus, hæc habet Theodoretus [c]: Iam vero EXILIVM.
quantam animi magnitudinem, quantamq. sapientiam idem Eusebius demonstrarit, cū [c] Theod. lib. 4. cap. 13.
edictum Imperatorium, quo iubebatur in Thraciam proficisci, ad eum esset perlatum;
arbitror, his qui eius rei ignari sunt, perneccessarium ad cognoscendum. Sub crepuscu-
lum enim venit nuncius, qui hoc edictum afferebat: quem Eusebius tacere, & causam
C aduentus occultare iubet: Nam si plebs, inquit, studio pietatis educata intellexerit, te de-
merget in flumen, & a me certe pœnæ tuæ mortis expetentur. Hæc locutus, & vespertino
precum ministerio de more perfunctus; tempore quo somnus solet obrepere, senex,
solus, fide vnius famuli fretus, ex vrbe egreditur. Sequitur famulus, cerui cal tantum &
librum secum deportans. Cum autem ventum est ad ripas fluminis (nam muros vrbis
præterlabebatur Euphrates) conscensa naue, iubet remiges recta traijcere Zeugma. Vbi
illuxit dies, iste Zeugma appulit: Samosatæ querelis & luctu redundarunt. Nam eius
discessu per famulum illum, qui necessarijs Eusebij quædam exposuerat mandata, & qui-
nam essent eum comitaturi, qui etiam libri vna exportandi, indicauerat, patefacto: om-
nes se pastore orbatos lamentabantur, Itaque frequentes per flumen nauigare, quo eum
quærant, cœperunt. Atque vt primum ad eum veniunt, videntq. pastorem suum desi-
D deratum, conqueri, gemere, & ingentem vim lachrymarum fundere; quo persuadeant
ei, vt apud ipsos maneat, & minime sinat oues lupis tradi. Verum cum persuadere non
possent, audiuissentq. cum recitantem præceptum Apostoli, quo perspicue iubemur
magistratibus & potestatibus obtemperare: pars aurum, pars argentum, vestem alij,
alij famulos ei offerunt, vtpote in regionem peregrinam & longe illinc sitam profectu-
ro. Iste autem, paucis quibusdam rebus ab ijs qui erant familiaritate coniunctiores, ac-
ceptis: vbi omnes tum doctrinæ, tum precationis armis communiuerat, & magnope-
re cohortatus fuerat, vti dogmata Apostolica viriliter propugnarent; ad Istrum
contendit. Illi ad vrbem suam reuersi, se ipsi mutuo excitare, & luporum incursiones for-
titer depellere nituntur.] hæc de exilio Eusebij Theodoretus.

Deducendus vero in Thraciæ fines prope Istrum fluuium Eusebius, per Cappadociā
E a satellitibus trahebatur: cui cum Gregorius Nazianzenus tunc ægrotans occurrere ob
morbi causam minime potuisset, has ad eum litteras postea dedit [d]: [d] Gregor. Naz. epist. 28.

Eusebio Samosateno Episcopo in exilio agenti. Quo tempore per patriam nostram GREGORII
pietas tua transibat; nec e cubiculo prospicere poteram, extremo morbo laborans; me AD EVSEBIVM
porro non tam excruciabat morbus, licet mortis metum inuehens, quam quod bono & LITTERAE.
sacrosancto tuo congressu priuabar. Tanta nimirum vultus istius honorabilis videndi
cupiditate teneor, quanta eum teneri par est, qui spiritualium vulnerum curatione indi-
get, eamq. se a præstantia tua consecuturum sperat. Etsi autem hoc peccatis meis adscri-
bendum est, quod tum congressu tuo frustratus sum: potest tamen nunc quoque per bo-
nitatem tuam molestijs meis nonnihil medicinæ afferri. Nam si mei quoque memoriam
in Deo acceptissimis tuis precibus habere digneris: id vtique mihi omnis diuinæ benedi-
ctionis viaticum futurum est tum in hac vita mea, tum in futuro æuo. Tantum enim vi-

rum

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum, ita in Euangelij fide certantem, persecutionesq. tantas perpessum, tantamq. sibi A ipsi apud iustissimum Deum libertatem per calamitatum perpessionem comparantem; hunc, inquam, patronum quoque nostrum per orationes fieri dignari, tantam vim habere mihi persuadeo, quantam si vel a quodam sanctorum martyrum id mihi contingeret. Quocirca te obsecro, vt in his Gregorij tui assidue sis memor, in quibus me dignum memoria tua esse summopere opto.]

Post hæc autem cum Eupraxius clericus, insigni viri pietate adductus, ad eũ in Thracia exulantem perrexisset; eidem ad ipsum Gregorium litteras dedit: quibus acceptis
a Greg. epist. 30 Gregorius alias reddidit, quas hic describendas curauimus. sunt autem huiusmodi [a].

ALIAE GREGORII AD EVSEBIVM LITTERAE.

Quamquam mihi semper carus fuit ac sincerus amicus venerabilis frater noster Eupraxius: carior tamen & sincerior visus est ob animi affectum erga te suum: quippe qui nunc quoque ad tibi inseruiendum non aliter perrexerit, quam, vt ait Dauid, ceruus si- B ti oppressus, intolerabilem sitim pura & dulci aqua refrigerans. Ac beatus, qui consuetudine tua & congressu dignus habitus fuerit: beatior autem, qui calamitatibus pro Christo susceptis, laboribusq. pro veritate exhaustis, talem coronidem imposuerit, qualem non multi Dei metu prediti consecuti sunt. Non enim inexploratam virtutem ostendisti, nec tranquillo tempore solum nauigasti, aliorumq. animas gubernasti; sed in tentationum quoque difficultatibus & procellis fulsisti, persecutoribusq. sublimior extitisti, dum forti animo exilij causa solum vertisti. Et alij quidem patrium solum habent, nos autem supernam ciuitatem: alij nostrum fortasse thronum, nos Christum. O præclaram negotiationem! qualia contemnentes, qualia accipimus! Transiuimus per ignem & aquam: confido autem, nos in refrigerium quoque exituros esse. Non enim Deus nos in perpetuum deseret, nec rectam doctrinam persecutionibus vexari sinet: verum secun- C dum multitudinem dolorum nostrorum consolationes ipsius nos exhilarabunt. Atque hoc quidem pro certo habemus & optamus. Te vero obsecro, vt pro abiectione nostra preces fundas, & quotiescumque occasio dabitur, bene precari nobis per litteras non graueris, ac rerum tuarum statum declarando, lætiores alacriores q. nos reddere: id quod nunc facere dignatus es.] hæc Gregorius. Quid autem Samosatæ contigerit post Eusebij relegationem, Theodoretus [b] his prosequitur verbis:
b Theod. lib. 4. cap. 14.

SAMOSATENI EXECRANTVR NOVVM EPISCOPVM EVNOMIVM.

Atque hoc loco ardentem & sinceram eorum fidem, *nempe Samosatenorum*, exponam. Quandoquidem me illis iniuriam facturum censerent, si ea non scriptis ad memoriã sempiternam proderetur. Postea autem quam Ariani gregem pastore longe optimo priuarant, & alium in eius subrogarant locum: nemo ex vrbis incolis, vel pressus egestate, vel diuitijs affluens, famulus vel artifex, agricola vel consitor, vir vel mulier, iuuenis vel D senex, ad conuentum Ecclesiasticum, vt moris erat, accedere voluit, sed Episcopus solus agebat: quippe nemo aut in eius venit conspectum, aut cũ eo sermonem contulit, licet diceretur vitam apud eos valde modeste instituisse. Cuius rei hoc erit argumenti, quod sum iam dicturus. Cum ei in animo esset, se in balneo lauare: famuli, quo ingredi cupientes prohiberent, fores balnei occluserunt. at ille vbi videt multitudinem pro foribus stãtem, fores aperiri, & omnes audacter se in balneo vna lauare iubet. Idem quoque præstitit in interiore balneo testudineato. Nam cum sibi lauanti multos astare cerneret, mandat vt fruantur vna aquis calidis. Illi autem taciti consistebant. At iste eos honoris causa stare arbitratus, surgens ocyus, egreditur e balneo. Illi vero aquam hæreticæ nequitiæ contagione infectam esse rati, eam in cloacam emittunt, nouamq. sibi infundi imperant. Qua re cognita iste, vrbe relicta, abijt: quippe stultitiæ, immo summæ dementiæ E esse putauit, vrbem infestam & communem simultatem erga ipsum exercentem incolere. Quapropter vbi Eunomius (ita enim vocabatur) Samosatam reliquerat, tametsi Lucium in eius locum sufficiebant, lupum plane & insidiatorem ouium: tamen oues desertæ a pastore, pastoris munus ipsæ obierunt: nam doctrinam Apostolicam integram conseruarunt. Verum in quantum odium etiam iste ab omnibus vocatus sit, historia, quam deinceps narrabo, docebit.

PVERI QVAM FVERINT EXECRATI LVCIVM ARIANVM EPISC.

Pueri in foro pilam mutuo contorsere, quo quidem ludo se admodum oblectabant. Ac forte fortuna dum transibat illac Lucius, pila e manibus pueri cuiusdam elapsa, per asini eius pedes peruoluebatur. Pueri autem vociferari; quippe pilam scelere pollutam existimarunt. Qua re intellecta, dat mandatum vni ex comitum suorum numero, vt maneat, discatq. quid factum sit. Pueri vero igne accenso, pilam per eius flammam torquent,

A quent, sicq. eam purgatum iri arbitrati sunt. At tametsi non sum nescius, hoc puerile esse, & inueteratæ consuetudinis velut reliquias: tamen satis indicij inde capi potest, quã esset secta Ariana vrbi illi odiosa. At vero Lucius Eunomij mansuetudinem neutiquam est imitatus: sed sicut persuasit magistratibus, vti illi alios complures sacris initiatos in exilium mitterent: ita ipse eos potissimum, qui sanctam diuinamq. propugnabant doctrinam, ad vltimas Imperij Romani oras relegauit: Euoltium dico diaconum, quem Oasim vsque (de huius solitudine multus habetur sermo) amandauit: & Antiochum tũ cognatione cum Eusebio coniunctum, cuius sororis filius erat, tum multis recte factis nobilitatum, tum sacerdotali dignatum honore, ad extremos Armeniæ fines expulit. Quam vero præclare iste pro diuina doctrina decertarit, postea ostendemus.] hæc Theodoretus. Porro (vt subdit) sanctus Eusebius eorum Episcopus relegatus in Thraciam,
B prope Istrum vitam traduxit: quo quidem tempore Gothi, vt eius scripta declarant, Thraciam populabantur, eiusq. ciuitates obsidebant: vt plane intelligatur, illud fuisse consilium Arianorum cum illuc amandantium, vt sanctus Episcopus ab hostibus necaretur.

PELAGIVS EPISC. LAODICENVS EXVL PRO FIDE.

Rursum vero Theodoretus inter alios Episcopos a Valente Imp. Ariano expulsos (de quibus singulis, quorum est memoria, suo ordine apposite dicturi sumus) adnumerat Pelagium Episcopum Laodicensem, de quo ita scribit [a]: Laodicensem autem Pelagio pastore sane egregio orbauit. Qui cum adolescens esset, duxit vxorem; primoq. nuptiarum die in ipso nuptiali thalamo sponsæ persuasit, vt castitatem pluris quam concubitum æstimaret; & vt amorem fraternum pro coniunctione iugali teneret, edocuit. Verum quãquam temperantiæ munus hoc pacto probe administrauit, & alias quoque habuit vir-
C tutes huic persimiles, quæ pariter cum ea velut choros ducebant, ac propterea communi omnium consensu ad Præsulatum illum ascenderat: tamen splendores illos vitæ præclare institutæ hostis veritatis minime reueritus est, sed tum istum in Arabiam, tum sanctum Meletium in Armeniam, in Thraciam vero Eusebium, qui in doctrina Apostolica diuulganda permultos labores collocasset, relegauit.] at de Meletio inferius. legimus eumdem Pelagium interfuisse Antiochenæ Synodo sub Iouiano Imp. atque subscripsisse Catgolicæ fidei, de qua superius.
a Theod. lib. 4. cap. 13.

EVSEBIVS SAMOSATENVS EPISC. INCOGNITVS LVSTRAT ECCLESIAS.

Idem vero Theodoretus cum hæc de Pelagio enarrasset; mox ita de eodem, de quo nuper, Eusebio subdit. Iste Eusebius cum multas Ecclesias pastoribus orbatas intellexisset: habitu militari indutus, & capite tiara operto, Syriam, Phœniciam, & Palæstinam peragrauit, quo tum presbyteros & diaconos crearet, tum alia Ecclesiastica obiret offi-
D cia. Quod si quando in Episcopos secum doctrina cõiunctos incidebat: eos Ecclesijs, quæ carebant pastoribus, præfecit.] hæc Theodoretus. Quæ quidem cum accidere minime potuerint ante edictum de expellendis Episcopis Orthodoxis, quod absque mutatione habitus liberum esset cuique Catholico Episcopo, quo vellet profectionem instituere; facta esse necesse est affirmare, postquam relegatus fuit in Thraciam; vbi ingruentibus Gothis in Romanum solum, relictus ille sine custodia, eiusmodi Ecclesias visitandi inierit consilium: cum & ne quis esset agnosceretur, ex Episcopo se transformauit in militem. Nec vero ob id sacrorum canonum præuaricator habendus fuit, si quod alias vetitum esset, ordinauerit clericos in aliena diœcesi: cum necessitate vrgente, priuato quodam diuini Spiritus instinctu, id feciisse, non dubium sit; quod a nemine, nec quidem ab hostibus fuisse legimus improbatum.

S. BASILII EPISTOLAE ADVERSVS IVM

E Extant ad hunc ipsum Eusebium sancti Basilij, præter illas quæ excusæ habentur, epistolæ tredecim inter alias centum viginti duas vel plures nondum editas, quas Sextilius Episcopus Alexanus in Latinum vertit, sed ipsarum interea moratur editionem, quod nactus exemplar admodum deprauatum, optaret (si dabitur) cum fideliori conferre. Nos interim ex eis fragmenta aliqua nostro instituto conducentia mutuati, hic ea suis locis intexuisse voluimus: cum alioqui omnes ferme eius argumenti sint, vt res præsentis temporis contineant atque deplorent. inter alias autem quæ est numero duodecima ad eumdem Eusebium scripta hæc habet: Equidem volebam (si fieri a me potuisset) quæ quotidie nobis contingunt, tibi annunciare: sic enim multæ & præter opinionem sunt res, vt historia quotidiana quoque egeant; quam etiam composuissem, bene scias, nisi assiduitate occurrentium, cogitationes habuissem cum occurrentibus conflictantes. Adfuit nobis Vicarius (quod est primum & maximum inter nostra mala) homo siquidem etiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

etiam hæreticus mente, nescio: puto enim eum omnis rationis esse imperitum, & neque A habere aliquod studium, neque curam circa huiusmodi: in alijs enim video ipsum animo & corpore noctu & interdiu occupatum: verumtamen amicus est hæreticorum, & non plus est erga eos benevolus, quam contra nos odiose se habens.

SYNODVS ARIANORVM IN GALATIA.

Congregauit enim Synodum prævaricatorum in media hieme in Galatia, & eiecit quidem Hypsium, & substituit Endicium. Iudicatum autem fuisse statuit fratrem meum, *nempe Gregorium Nyssenum Episcopum*, ab vno homine & hoc insigni accusatum. Deinde parum occupatus circa exercitum, rursum redijt ad nos, iram & odium anhelans: & omnes quidem vna voce sacerdotes Cæsariensis Ecclesiæ tradidit Concilio. Sebastiæ autem sedit multos dies, iudicans per tribus; & eos qui nobis communicant, insidiatores nominans & damnans ministerio populari; adiungentes autem se Eustathio maximis honoribus prosequens. Rursum Synodum circa Nyssam Galatarum & Ponticorum cogregari præcepit. Illi autem obedierunt, & concurrentes miserunt quemdam ad Ecclesias: quem ego non eligerem dicere qualis fuerit; conijcere autem licet tuæ prudentiæ, quantum est conueniens, eum qui talibus institutis hominum seruit..... Et nunc quando has literas mittebam, hoc idem præceptum ad Sebastiam parauit, partim vt coniunctio fiat cum Eustathio, partim vt cum ipso res Nicopolitanæ conuertantur: beatus enim Theodotus mortuus est, & interim primos impetus Vicarij generose & fortiter propulsarunt: conabatur enim persuadere, vt ipsi susciperent Eustathium, & per ipsum acciperent Episcopum. Vt autem vidit ipsos sponte non cedentes, nunc tentat violentiori manu constituere datum *. Diuulgatur etiam quædam Synodi expectatio, secundum quam conuocatis nobis, instituunt vel capere communicantes, vel facere quod assueti sunt. Res igitur Ecclesiarum hoc modo se habent. Ego autem ipse quo modo affectus sim corpore, tacere melius puto, quam scribere; eo quod si vera dicam, mærore te affecero; mentiri vero non sustineo.] hucusque ad Eusebium S. Basilius. B C

* PRAECEPTVM E SYNODO CONTRA EOS

At præstat hic ea quæ breuiter tantum pertigisse stylo Basilius visus est, fusius enarrare: ac primum quidem quod de fratre suo damnato in Synodo habet. Fuit illud consilium Valentis Imperatoris atque Arianorum, vt Episcopi illi Orthodoxi, qui a promulgato edicto, quo damnati olim a Constantio, in exilium pelli iubebantur, minime comprehendi videri possent, quod postea electi fuissent; ijdem collecta ab Arianis Episcopis Synodo damnarentur. quod in primis factum constat aduersus Gregorium Nyssæ Episcopum, sic in Synodo (vt ex epistola Basilij vidimus) ab Arianis conspirante cum illis Vicaria præfectura damnatum. Porro de eiusdem Gregorij depositione & exilio irrogato extat ipsius Basilij ad eumdem Eusebium epistola, licet alia inscriptio perperam præseferat datam esse ad Gregorium Theologum; vbi hæc inter cetera superius recitatis consentientia [a]: Quanto impotentiores redduntur Ecclesiæ, tanto magis dominandi libido in hominibus augescit. Et hac tempestate Episcopatus nomen ad infelices homines vernarum filios deuenit, eum nullus ex Dei famulis se ipsum velit contra ipsos introducere, vel ex deploratis: quales sunt quos nunc misit Anysius Euippij alūnus, & Editius Parnassenus, quem malum futuræ vitæ viaticum sibi ipsi adsciuit Ecclesiarum Præfectus. Hi nunc fratrem meum ex Nyssa ablegarunt, & eius loco virum introduxerunt, immo mancipium triobolare.] ita Basilius. hæc autem hoc ipso anno facta esse, ipsius-met Gregorij Nysseni testificatio declarat, qua ad Olympium scribens [b] affirmat annos octo interlapsos suarum afflictionum vsque ad Valentis obitum, significans se tanto temporis spatio e sede eiectum errasse. D E

GREGORIVS NYSSENVS DAMNATVS.

[a] *Basil. epist. 10*

[b] *Greg. Nyss. ad Olymp. de S. Macrina.*

At ipse Gregorius Nyssenus sede pulsus, factus extorris, nequaquā alicubi resedit ignauus & otiosus; sed Ecclesias lustrans, de omnibus studebat bene mereri: ad quem tunc scripsit Gregorius Nazianzenus has perbreues litteras [c]:

[c] *Gregor. Naz. epist. 34.*

GREGORII NAZ. EPIST. AD GREGOR. NYSSENVM.

Angeris tot locorum peragratione & discursatione, tibiq. inconstans esse videris, quēadmodum ligna quæ aquis feruntur. Nequaquam, vir egregie, nequaquam ita affectus esto. Illorum enim coactus est cursus, tua vero discursatio Deo grata & accepta est, siquis Solem accuset, quia in orbem currit, radios fundens, atque omnibus rebus quas peragrat, vitam afferens: aut etiam sidera fixa laudans, planetas vituperet, quorum error quoque ipse compositus est atque concinnus.] hæc ad illum prioribus litteris, ad quem rursus alias, ipsum consolans, dedit his verbis [d]:

[d] *Gregor. Naz. epist. 35.*

Rebus

A Rebus acerbis ne nimis discrucieris: si enim ex ijs minus acerbum dolorem capiamus, minus acerbæ erunt. Non ita graue putandum est, quod recalescant hæretici, ac veris amœnitate freti ex latebris suis prorepant, vt ipse scribis. Paulum, mi crede, sibilabunt, ac postea terram subibunt, tum a veritate, tum a tempore oppugnati: idq. eo magis, si rem totam Deo permiserimus.] hactenus Gregorius his temporibus ad Gregorium, Theologus ad Nyssenum Episcopum.

NICOPOLITANI EXAGITATI AB ARIANIS.

Quod autem spectat ad Nicopolitanos in minori Armenia populos, quos Catholica fide præstantes post obitum Theodori ipsorum Episcopi ab Arianis exagitatos Basilius in litteris superius recitatis ad Eusebium datis affirmat: cum adduci hi ipsi non possent, vt Arianæ sectæ hominem accipere vellent Episcopum; dolo actum est cum eis, vt scelestus quidam Phortanus, qui se illis Catholicæ fidei defensorem esse simularet, cum B eis quo ipsos deciperet, versaretur; sed vir iste probus ad Arianos transierit spe illectus Episcopatus, quem quidem ab illis consecutus est: detectus autem cum fuisset hæreticus, omnes se ab eius communione subtraxerunt, quam ob causam ignominiosus vbique est redditus: de quo idem sanctus Basilius ad Eusebium [a] (vt Græca habet inscriptio, licet ad Gregorium, Latine perperam data reperiatur) hæc habet: Quis autem res Nicopolitanorum miseri Phortani dignis suspirijs queat prosequi? qui prius veritatis patrocinium quoddam repræsentabat, tandem vero & fidem & se ipsum turpiter prodidit, proditionis autem mercedem, nempe ignominiæ nomen adeptus: nam ad Episcopatus fastigium, vt putat, per ipsos euectus est: sed Deo gratia, communis totius Armeniæ execratio factus est.] De eodem pseudoepiscopo extat ad Nicopolitanos Basilij epistola, qua declarat, eosdem Nicopolitanos, quod nollent cum apostata communicare, expulsos C fuisse a ciuitate: quos pluribus consolatus in fine hæc habet [b]: Si vero id vos conturbat, quod extra muros eiecti estis: at in protectione Dei cæli commorabimini: & Angelus ille Ecclesiarum præses vobiscum est egressus.] ac rursum sequenti ad eosdem epistola eodem argumento conscripta, post multa quibus eos exhortatus est, hæc addit [c] de eodem apostata pseudoepiscopo Phortano: Etenim vnum hoc tantum dolore dignum est, quod perijt ille, qui temporariæ gloriæ gratia (si tamen gloria vocari debet, quod publico cum dedecore geritur) sempiterno se ipsum priuauit honore. Estis filij confessorum, estis filij martyrum, qui ad sanguinem vsque peccato restiterunt. Vtatur proprijs quisque exemplis aduersus instantiam, qua pietas impugnatur. Nemo vestrum plagis affectus est, nullius ædes publicatæ sunt, nondum in exilio viximus, nec carceres experti sumus. Quid nam mali pertulimus? Nisi id forsitan triste est, quod nihil dum perpessi sumus, D nec digni habiti qui pro Christo patiamur. Si vero quod ille, *nempe Phortanus*; domum orationis occupat, vos vero sub dio Dominum cæli & terræ adoratis, id vos conturbat: cogitate vndecim quoque Apostolos in cœnaculo fuisse conclusos, cum interea qui Dominum crucifixerant, in templo celebri Iudaicum cultum perficerent. Iudas etiam quoniam suffocationis mortem dedecorosæ vitæ prætulit, illis se præferendum ostendit, qui nullo nunc pudore ab omnibus hominibus damnati afficiuntur, atque eam ob causam impudenter quæ turpia sunt committunt. Id tantum curetis, ne mendacijs illorum decipiamini, quibus fidei rectitudinem profitentur. Non enim Christiani sunt tales, sed Christempori, qui magis hoc quærunt, quod ad hanc præsentem illis vitam conducit, quam vt secundum veritatem viuant. Vbi vanum hunc principatum adipisci se posse iudicarunt, Christi se coniunxere inimicis. Vbi plebem irritari viderunt, rursum fidei re- E ctitudinem prætexunt. Non agnosco Episcopum, nec Christi illum sacerdotibus adnumerauerim, qui a profanis est manibus ad fidei destructionem Præsul electus. Hæc mea est de illo sententia. Vos, si quam nobiscum partem habetis, eadem etiam nobiscum sentietis. Si vero vestro ipsorum vtimini consilio: suæ quisque sententiæ potestatem habet, nos insontes erimus ab hoc sanguine. Hæc non ideo scripsi, quod vobis diffidam, sed vt quorumdam hæsitationem declaratione meæ sententiæ confirmem.] ita Basilius. Verum perstantes illi in sententia, cum omnino abhorrerent ab Ariani Episcopi communione, dirissima ab Ariano militum duce passi sunt, de quibus idem Basilius perbreuem hanc ad eosdem Nicopolitanos epistolam scripsit [d]:

DE PHORTANO PSEVDOEPISCOPO.

[a] *Basil. epist. 10 in addition.*

[b] *Basil. epist. 10 in addition.*

[c] *Basil. epist. 11 in addition.*

EXPVLSI AB ECCLESIANI COPOLITANI.

[d] *Basil. epist. 9. in addition.*

Cum sanctitatis vestræ litteras consecutus essem, admodum ingemui, ac lamentatus sum eam ob causam, quod mala ista meis ipsius percepissem auribus, vtpote verbera & probra vobis illata, populationem ædium, desolationē ciuitatis, totius patriæ subuersio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

BASILIVS HORTATVR NICOPOLITANOS CONSTANTER AGERE.

nem, persecutionem Ecclesiæ, fugam sacerdotum, insolentiam luporum, ac dispersionē gregum. Verum vbi a gemitibus ac lachrymis quieui, & ad Dominum in cælo suspexi: cognoui, persuasusq. sum, quod & vobis notum esse volo, quod cito aderit auxiliū, nec in finem vsque deserendi sumus. Quod enim passi sumus, propter peccata nostra passi sumus. Auxilium vero suum benignus Deus propter dilectionem & misericordiam, qua erga Ecclesias afficitur, declarabit. Haud tamen negleximus, quo minus simul & præsentes illis, qui rerum potiuntur, supplicaremus, & ijs qui nos diligunt, in castra scriberemus, quo iram insanientis cohibeant. Et arbitror illum a multis fore reprehendendū: nisi forsan impletum tumultuationis tempus tantum otij non permittat illis, qui rebus gerendis occupantur, vt hisce de rebus agant.] hæc ipse. A

Quod autem his litteris pollicitus est S. Basilius, cito illis affore diuinum auxilium, quo ab ingruenti illa liberarentur afflictione, alijs quoque superioribus litteris æque promiserat verbis illis [a]: Quemadmodum vbi grandinis nubilum præterijt, & torrens alueo suo effluxit, illud in serenitatem dissoluitur, iste profundo absorptus viam qua fluxerat siccam & aridam relinquit: ita & tempestas ista, quæ nos iam apprehendit, paulo post non erit: modo sustineamus non inspicere præsentia, sed spem in ea extendere, quæ paulo sunt vlteriora.] hæc inquam haud temere aut inaniter Basilius ipse effutijt, sed prophetico sane spiritu vaticinatus: siquidem effectum est, vt intruso ab Arianis Phortano procul electo, facultas data sit ijsdem Nicopolitanis Catholicum Episcopum deligendi. B

[a] Basil. epist. 11 in addition.

SEDATA PERSECVTIO NICOPOLITANORVM.

Adnitente enim primario exercitus duce Arintheo, Nicopolitanis cum pietate libertas affulsit. Hic quidem Arintheus (vt vidimus ex Ammiano [b]) his temporibus aduersus Saporem Regem Persarum cum exercitu militabat. Adiuuit quoque Nicopolitanorum negotium Terentius dux, S. Basilij perneccssarius, qui pariter principem locum in eodē exercitu (vt idem testatur Ammianus) tenebat: dicturi autem sumus de ambobus inferius. Cum igitur data per hos esset facultas Catholicis Episcopis in vnum conueniendi ad electionem Nicopolitani Antistitis: præstiterunt id illi egregie, probatumq. rectæ fidei virum delegerunt. quod factum cum S. Basilius horum omnium sapientissimus architectus accepisset, magnopere gauisus, eosdem scriptis litteris hortatus est, vt datum sibi Episcopum diligerent, ex animoq. eidem consentirent: quantum autem id ponderis esset, declarat his verbis [c]: C

[b] Ammianus lib. 27.

[c] Basil. epist. 13 ad Nicopol. in addition.

BASILIVS HORTATVR NICOPOLITANOS DATVM EPISCOPVM DILIGERE.

Dispensationes Ecclesiasticæ fiunt quidem per eos, quibus est illarum cura concredita, verum a plebe confirmantur. Itaque quod Deo dilectissimos Episcopos concernebat, impletum est; quod reliquum est, ad vos spectat: vt videlicet datum vobis Episcopum ex animo complecti dignemini; & pericula extrinsecus imminentia fortiter repellatis. Nihil enim sic absterret tam Principes, quam reliquos pacatum hunc statum vobis inuidētes, ac concors erga traditum vobis Episcopū dilectio & infracta resistentia. incutit enim illis omnium malorum conatuum desperationem, si nec clerum, nec plebem adinuentiones ipsorum amplecti viderint.] & paulo post: Optamus autem, vt & nos aliquando diquam rectæ doctrinæ metropolim propterea veneramur, quod ab honestis viris & electis Dei gubernata est, qui fideli secundum doctrinam sermoni adhæserunt, quibus dignum esse hunc præsentem & vos iudicastis & nos consensimus, modo per gratiam Dei custodiatur, &c.] at de rebus a Nicopolitanis magna gloria gestis hactenus. D

Hæc quidem & alia plura curans Basilius, ægra tamen (vt ipse superioribus litteris ad Eusebium datis affirmat) laborabat valetudine, qua adeo affectus est, vt appropinquauerit vsque ad portas mortis, quod ipse pluribus ad diuersos scriptis litteris testatus est. Satone quidem illud admirandum fuit, vt doloribus febribusq. confectus licet, nihil tamen totius ferme Orientalis Ecclesiæ tot exagitatæ fluctibus, propensioris curæ & solicitudinis intermitteret, cum alioqui numquam ferme bona valetudine potiretur: vnde ipse ad eumdem Eusebium [d]: Si enim, inquit, in apparente bona valetudine inter desperatos constitutus sum, eo quod vitam habeo infirmiorem: cognoscere licet, quisnam poteram esse in infirmitate.] ac rursus [e] ad eumdem: Puto etiam famam ad tuam sanctitatē pertransisse, quod præ infirmitate detentus sum (ne scilicet ad Synodum profectus sim) quæ deduxit me vsque ad portas mortis: & nunc quando mittebam has, reliquias ferens infirmitatis scripsi.] & rursus inferius agens de persecutionibus hæreticorū Ecclesias vexantium: Præ hoc, inquit, mærore magna ex parte impedior, ne conualescā, continue ad me reuer- E

[d] Epist. 5. ad Eusseb. ex versione Sextily.

[e] Epist. 10. ad Eusseb. ex versione Sextily.

A reuertentibus infirmitatibus ex vehementi dolore.] addit tunc temporis penes nonnullos nuncium de sua morte peruasisse, id vulgantibus hæreticis: quos ipse conueniens ac disputatione refellens, se docuit adhuc esse superstitem: nam ait: Veni vsque ad ciuitatem, cum fama erat me esse mortuum: quoniam autem placuit Deo nos viuentes derelinqui, disseruimus cum ipsis quæ conueniebant. Et præsentiam quidem venerantur, & promittunt omnia conuenientia: cum absunt autem, rursum ad suam ipsorum sententiam recurrunt.] hæc Basilius, cuius tanta etiam apud hæreticos erat reuerentia, vt ipsi præsenti contradicere vel aduersari nescirent. Sed iam reliquas huius anni res gestas ordine prosequamur.

Hoc item anno, sicuti aliæ Orientis Ecclesiæ, qui Constantinopoli agebant Catholici Christiani persecutione Arianorum dire vexati sunt, quod mortuo Eudoxio Constanti-

OBITVS EVDOXII EPISCOPI CONSTANTINOPOLIS.

B nopolitano Episcopo, hi Demophilum æque Arianum, isti vero Euagrium Episcopum subrogarint. Quæ autem hinc mala prouenerint, Socrates [a] rem gestam his verbis prosecutus est: Imperator Valens denuo Antiochiam ire maturans (*puto ob ingruens bellum Persicum*) Constantinopoli decedit. Qui cum veniisset Nicomediam Bithyniæ, ibi ad tempus commoratus est ob hanc causam. Eudoxius Ecclesiæ Arianæ Episcopus statim post Imperatoris discessum, cum Ecclesiæ Constantinopolitanæ sedem ad decem & nouē annos occupasset, abijt e vita (*hoc ipso anno scilicet*) Valentiniano iam & Valente tertium Cōsulibus. Quamobrem Ariani in locum eius Demophilum sufficiunt. Sed qui fidei Consubstantialis fauebant, se tempus opportunum nactos arbitrati, Euagrium quemdam suæ ipsorum fidei fautorem designant. Quem quidem Episcopum creat Eustathius ille, qui olim Antiochiæ fuisset Episcopus, quiq. & iamdudum a Iouiano ab exilio esset reuoca-

[a] Socrat. lib. 4. cap. 13.

C tus, & tum forte Constantinopoli versaretur, fidei Consubstantialis fautores confirmandi gratia, ibiq. in occulto delitescret.

Quo facto, alia arrepta occasione, Ariani illos de integro acerbe persequi cœperunt: quæ res ad aures Imperatoris celerrime peruenit. Ille igitur admodum veritus, ne ex populi contentione seditio conflata ciuitatem labefactaret, copias militares ex Nicomedia Constantinopolim misit, præcepitq. vt vterque, tum qui creauerat, tum qui creatus fuerat, alter in alterum locum relegaretur. Quocirca Eustathius Byzam Thraciæ vrbem amandatus est, Euagrius alio abductus. His rebus ita confectis, Ariani maiores spiritus sumere, & eos qui de Ecclesia erant, verberando, contumelijs afficiendo, in carcerem conijciendo, pecunia mulctādo, omnia denique incommodorum genera, quæ erant plane intolerabilia, illis imponendo, grauissime diuexare cœperunt.

ECCLESIA CONSTANTINOP. AB ARIANIS VEXATA.

D Illi cum hæc ferre non possent, Imperatorem deprecatum adeunt, vt si non omnino, aliqua ex parte tamen Arianorum violentia liberarentur. Verum istud animo agitantes, longe opinione aberrarunt, præsertim cum ab eo ius suum obtinere sperarent, qui iniuriarum ipsis illatarum auctor fuisset. Nam cum pij viri ordinis Ecclesiastici octoginta numero ad eam rem delecti, inter quos principem locum obtinebāt Vrbanus, Theodorus, & Menedemus, Nicomediam aduentarent, Imperatorem supplices orarent, vim sibi illatam docerent, & incommoda quæ ab Arianis accepissent, ei proponerent: ille quamquā iracundia vltra modum erat in eos inflammatus, eatenus tamen eam occultauit, quoad Modesto Præfecto clam dedisset mandatum, vt illos comprehensos morte mulctaret. Mortis genus, quoniam nouum & peregrinum fuit, operæpretium arbitror litteris ad posterorum memoriam commendare.

LEGATIO ORTHODOXORVM AD VALENTEM IMPER.

E Præfectus admodum extimescens, ne si illos palam & in oculis omnium trucidaret, multitudo impetu temerario incitata ipsum seditiose adoriretur, simulat se in exilium eos missurum. Illi rem excelso & erecto animo ferunt. Præfectus itaque iubet eos in nauigium imponi, perinde ac si in exilium recta amandarentur: nautis autem in mandatis dat, vt cum in medium pelagus peruentum foret, nauigium succenderent: vti hoc modo e vita migrantes, non haberent qui eos sepulturæ mandarent. Sic igitur factū est. Nam nautæ ad medium pelagus Astacenum peruecti, imperata faciunt: ipsiq. succenso nauigio, scapham, quæ sequebatur, conscendentes reuertuntur. Forte fortuna vētus Subsolanus grauiter spirat, nauigiumq. succēsum tam vehementer pellit, vt celerrimo cursu per mare prolaberetur, & eo vsque duraret, quoad in nauale, quod Dacidizus vocatur, appelleret: vbi pariter cum ipsis pijs viris tandem penitus absumptum est. Creber quidem sermo apud multos vsurpabatur, hoc crudele & impium facinus minime inultum

MARTYRIVM LXXX LEGATORVM.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fuisse. Nam statim post fames acerbissima per vniuersam Phrygiam peruasit: ita vt com- A
plures incolæ illius regionis exiguo temporis spatio necessitate adducti, tam Constanti-
nopolim, quam ad alias regiones confugerent. Constantinopolis enim quamuis infinitã
hominum multitudinem alat sustentetque; tamen partim propter rerum ad vitam ne-
cessarium inuectionem, quæ per mare fit, partim propter pontum Euxinum, qui ei fini-
timus est, quiq. frumentum, cum opus sit, abunde suppeditat, maxima omnium rerum
copia circumfluit.] hæc Socrates. eius quoque famis meminit S. Hieronymus in Chroni-
co hoc eodem septimo anno Valentis Imperatoris. In reliquis item habet Socrates adsti-
a Sozom. lib. 6. c. 13. 14. pulatorem Sozomenum [a], qui eamdem omnino historiam recitatam enarrat. Sed in qui-
bus vterque sit corrigendus, iam expendamus: parui namque momenti est, ab alijs con-
scripta describere, nisi num omnia in omnibus constent, diligenti discussione tractentur.
Nos quidem interdum aliena describimus venerandæ antiquitatis ergo, ne rerum anti- B
quarum recentes habeamur auctores, atque vetera ex animi sententia prosequi videa-
mur: sed & sic antiquis iungimus nostra, vt veritas a mendaciorum tenebris vindicetur,
labansq. interdum adminiculis fulciatur, lectoriq. certum ac tutum sternatur ad res
antiquitus gestas iter, ne vbique ambiguus semper hæreat, vel in errorum scrobes incau-
tus offendat.

Corrigendus itaque in primis est Socrates, quod ait, discessisse Valentem Constanti-
nopoli, vt iterum veniret Antiochiam: nam numquam antehac illuc profectum esse,
Ammianus satis demonstrat; quod illo dirigens iter, oborta Procopij tyrannide, coactus
sit a cœpto itinere desistere. Sed & quod idem affirmat, Eudoxium annos decem & no-
uem sedisse, plane hallucinatus est: nam a tempore illius acceptæ sedis in hanc diem,
Episcoparus ipsius nonnisi anni vndecim numerantur: quod Sozomenus probe nouit, C
b Sozom. lib. 6. cap. 12. dum vndecim tantum annos Eudoxium sedisse tradit [b]. Sed grauiore plane errore vter-
que lapsus est, dum Eustathium Episcopum Antiochenum diu ante Constantij tempore
vita functum, rediuiuum inducunt a Iouiano restitutum, & hoc tempore res Catholico-
rum curantem. Quo modo enim Orthodoxi Episcopi & populus Antiochenus Catholi-
cus passi sunt ordinari sibi Paulinum atque Meletium, viuente adhuc ipsorum Episcopo
magno Eustathio? Vel quonam pacto, si a Iouiano Imperatore hic Antiochiam restitu-
tus est, nulla prorsus de eo mentio fit in Concilio Antiocheno tunc a Catholicis celebra-
to? Vel quo modo illuc accedente Eustathio iam ante tempus Nicæni Concilij illic Epi-
scopo ordinato, mox Paulinus atque Meletius non eidem loco cesserunt?

At de rebus tum ab Arianis, tum ab ipso Imperatore Valente aduersus ciues Constan-
tinopolitanos Catholicos gestis, Gregorium Nazianzenum audiamus ex ipsorum fa- D
c Gregor. Naz. orat. ad tentum quinquaginta Episcopos. ctis se purgantem, atque hæc pro concione recensentem [c]: Quot hominum contumelias
prius pertulimus? Quid acerbitatis passi non sumus? non iniurias? non minas? non exi-
lia? non pecuniarum direptiones? non bonorum proscriptiones? non presbyterorum in
mari conflagrationes? non templa profanata, atque ex templis in sepulchra mutata? non
publicas senum Episcoporum, aut, vt magis proprio verbo vtar, Patriarcharum cædes?
non eam immanitatem, vt pijs solis inuius esset omnis locus? non denique quicquid ca-
lamitatis vllis verbis exprimere quisquam possit?] & alibi [d] cum in ipsos Arianos inue-
d Gregor. Naz. orat. Ad Arian. hitur, Constantinopoli sic post alia ad populum orans: Quin potius, inquit, tuam qui-
dem inhumanitatem & multi libri & linguæ circumferunt, quas etiam posteritas omnis
exceptura est, æternam (nisi me opinio fallit) rebus a te gestis ignominiæ notam inustu-
ra. Meam vero ipse oratione prosequar. E

Quem populum audacia furentem in te immisi? *vt vos scilicet in nos*. Quos milites in
aciem eduxi? Quem belli ducem ira inflammatum, ijsq. quorum iussa facessebat, atro-
ciorem, ac ne Christianum quidem ipsum, sed commodo atque congruenti sacrificio
impiam aduersus nos immanitatem dæmonibus suis offerentem? Quosnam precibus in-
cumbentes, manusq. ad Deum attollentes, obsidione cinxi? Quas psalmorum cantiones
tubarũ clangore compressi? Quorum mysticũ sanguinem cum mortifero sanguine per-
miscui? Quos spirituales fletus exitiosis fletibus sustuli? Quas pœnitentiæ lachrymas tra-
gœdiæ lacrymis depuli? Quam orationis ædem in sepulchrum conuerti? Quam supelle-
ctilem rei sacræ ministerio dicatam, manibusq. profanis non attrectandam, flagitiosis
e 4. Reg. 25. manibus exposui, vel Nabuzardæ [e] coquorum principi, vel Balthasaro, qui in sacrosan-
f Daniel 3. ctis poculis nefarie perbacchatus [f] est, atque adeo dignas amentia sua pœnas exoluit? Al-

taria

DE EVSTATHIO ERRORIS SOCRATIS ET SOZOMENVS ARGVVNTVR.

AB ARIANIS PATRATA SCELERA.

A taria dilecta (vt ait Scriptura [a]) nunc autem contumelioſe protrita, quisnam impudicus *a Psal. 83.*
ac perditus adoleſcens turpiter cantillans, corpusq. inflectens impulſu noſtro vobis
inſultauit, vel potius per quem huiuſmodi nebulonem ego vmquam magnum atque au-
guſtum myſterium prodidi, ludibrioq. habui?

O cathedra præclara, & præclarorum virorum ſedes ac requies, quæq. multos pios
ſacerdotes, qui iam olim ſacræ diſciplinæ munus obierunt, ſubinde commutaſti: ecquis PERORATIO SCELERVM ARIANORVM.
tandem Ethnicus concionator te conſcendit, & ſcelerata lingua Chriſtianorum religio-
nem inuectiua oratione proſcindens? Virgines caſtæ & verecundæ, ne honeſtorum qui-
dem virorum conſpectum præ pudore ferentes, ecquis tandem ex noſtris vel ad has vſ-
que corporis partes, quas inſpicere nefas erat, probro contumeliaq. vos affecit, impio-
rumq. oculis triſte ſpectaculum propoſuit, flammaq. Sodomitica mulctandum? mitto
B enim cædes, ſtupri dedecore tolerabiliores. Quas feras in corpora ſanctorum immiſi-
mus, vt quidam factitarunt, humanam naturam ob oculos omnium proponentes, nec
vllum aliud crimen ipſis obijcientes, quam quod impijs dogmatibus aſſentiri, eorumq.
ſocietate contaminari recuſaſſent, quam veluti ſerpentis virus fugimus, non illam qui-
dem corpus labefactantem, verum ipſa animæ penetralia inficientem? Quibus crimini
datum eſt, quod mortuos terra condidiſſent, quos ipſæ quoque beſtiæ honore & reueren-
tia ſunt proſecutæ? Et quidem quale hoc crimen iudicatum eſt? alio ſcilicet theatro at-
que alijs beſtijs dignum.

Quorum Epiſcoporum inſpectantibus diſcipulis, nec præter lachrymas quicquam SERVITIA ARIANORVM.
opis ipſis afferre valentibus, ſeniles carnes ferreis vngulis laceratæ ſunt, cum Chriſto
ſuſpenſæ, ac perpetiendo victoriam aſſecutæ, populumq. pretioſo ſanguine aſpergentes,
C ac poſtremo ad necem adductæ cum Chriſto inhumandæ, gloriamq. adepturæ: Chriſto,
inquam, qui per huiuſmodi cædes ac victimas de mundo triumphauit? Quoſnam
presbyteros ignis & aqua, elementa inter ſe contraria diuiſerunt, nouo & inaudito mo-
re nauigantibus prælucentes, ſimulq. cum ea naui, in qua ſoluerant, conflagrantes?
Quinam (vt maiorem calamitatum noſtrarum partem ſilentio tegam) ex ijs qui talibus
obſequijs gratiam apud Principes inire ſtudebant, ab ipſis quoque crudelitatis accuſati
ſunt? Nam etſi cupiditatibus eorum inſeruiebant, ſæuum tamen & crudele mentis pro-
poſitum execrabantur. Illud enim turbulẽti temporis erat, hoc rationis & conſilij: illud
imperatorij ſceleris, hoc animi ſibi conſcij, quid leges, ex quarum præſcripto ius di-
cendum erat, poſtularent.] hæc Gregorius, qui poſtea orationem conuertit ad res in
Aegypto ab eiſdem aduerſus Athanaſium fabricatas, & alia ſubinfert de Euſtathio An-
D tiocheno Epiſcopo, necnon de cæde facta nuper S. Epiſcopi ab exilio redeuntis, de quo
ſuo loco dicendum.

De his autem quæ hoc potiſſimum anno geſta eſſe conſtat, nempe de presbyterorum
in mari conflagratione, idem meminit alias ea oratione, qua proſecutus eſt laudes Baſi-
lij: ſed & in illa dicta in laudem Heronis, presbyterum vnum tantum idem ſupplicium
paſſum narrat, remq. geſtam (vt apparet ſaltem ex numeri diuerſitate) a priori diſtinctã
graphice repræſentat his ſcilicet verbis [b], dum primum de acerbitate perſecutionis Va- *b Gregor. Naz. orat. in laudem Heron.*
lentis ita præfatur: Tanta vtique præcedente perſecutione (*ſub Iuliano videlicet*) acer- DIRA VALENTIS PERSECVTIO.
bior iſta: quod tum quidem minime dubia & obſcura erat martyrum decertatio; nunc
autem res eo redijt, vt perpeſſio quoque ipſa laude careat, dumtaxat apud iniquos mar-
tyriorum expenſores. Vultis omnibus qui adſunt, atque huic etiam fortaſſe quamlibet
E inſigni animi robore ac tolerantia prædito, perturbationibusq. ſuperiori, vnius dumta-
xat ex his quæ tunc perpetrata ſunt, narratione lachrymas extundam? Teſtes autem
huius ſermonis permultos habeo: nam apud multos huius ſupplicij tragœdia permana-
uit; illiusq. etiam tempeſtatis hiſtoriam (niſi me opinio fallit) omnium ſæculorum po-
ſteritas exceptura eſt.

Nauis presbyterum portans, eumq. non ſceleris alicuius conuictum, ſed fidei cauſa pe-
riclitantem, in mare demittitur, non vt vectorem ſeruet, ſed vt perdat. Atque is qui- PRESBYTERI MARTYRIVM.
dem qui vehebatur, vtpote vir pietate præſtans, animo erat prompto & alacri: comes
autem illi ignis adiungitur: ac nouitate pœnæ maiorem in modum oblectatur perſecu-
tor. Proh ſpectaculum graue! proh grauem tragœdiam! Nauis mari fertur: ſpectantiũ
multitudo ad littus effunditur, partim inſultantium, partim illius vicem lugentium.
Quonam pacto rem tantam breui oratione repræſentabo? Ignis accenditur, nauis vna

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum onere suo absumitur, ignis aqua miscetur, resq. inter se contrariæ ad pij viri supplicium concurrunt, duoq. elementa corpus vnum partiuntur, & nouo atque inaudito more facula super mare attollitur: ad quam vt suauem & amicam fortasse quispiam accessit: propior autem factus, miserandum atque incredibile spectaculum offendit, nauigationem sine gubernatore, naufragium sine tempestate. Sic presbyter in cinerem dilabitur, immo ne in cinerem quidem, vtpote per vndas sparsus. Nec vero tantum apud barbaros homines sacerdotij dignitas impetrare quiuit, vt minus inhoneſto saltem mortis genere interiret: aut si hoc nimium erat, at certe sepultura, quæ ne impijs quidem & facinorosis hominibus negari debet, cõcederetur. Hæc impij hominis, *nempe Valentis*, æquorea expeditio fuit: hic pij viri finis.] atque hactenus de eo Gregorius, quem Elias Cretensis ab alijs dictum Vrbanum, ab alijs vero Theodolum, siue Theodorum tradit, qui videtur numeratus inter illos octoginta presbyteros: sed haud facile adducimur vt credamus vnum hunc a ceteris Gregorium separasse; cum quod oratione profitetur (id scilicet recensere, vt ab audientium oculis præ commiseratione excutiat lachrymas) magis miserabilis casus omnium, quam vnius tantum, præstare id vberius valuisset.

ZENOBIVS MISSVS A DAMASO.

Quo tempore, cum Ecclesia Constantinopolitana acerbissimis hisce quateretur fluctibus, Damasum Romanum Pontificem illuc misisse sanctum Zenobium creatum posthea Episcopum Florentinum, qui insultantem Arianorum petulantiam penitus coerceret, eius vitæ [a] Acta habent: ibiq. cum duos a dæmonibus obsessos, spectante populo, liberasset, Arianorum quoque procacia eo spectaculo coercita pariter traditur: non tamen pro vero habendum (quod euentus probauit) ipsos posthac omnino quieuisse, vt falso existimatum est: quin potius eo recedente, liquet eosdem acrius sæuijsse. Constat quidem sanctum Basilium ad Occidentales Episcopos de his quæ Orientalis Ecclesia C
pateretur, litteras dedisse, quarum ipse meminit in secunda ad eosdem missa legatione, de qua agemus anno sequenti. Desiderantur tamen ipsæ litteræ Basilij primo loco ad Occidentales scriptæ: siquidem quæ ad eosdem ab ipso datæ leguntur, de alijs antea ad eos scriptis litteris mentionem faciunt, quæ non extant: aliæ vero inferius secundum legationum ordinem disponentur.

a Extant apud Sur. tom. 3. die 25. Maij.

VALENS VENIT CAESAREAM CAPPADOCIAE.

Iam reliquum est, vt Valentis Imperatoris iter Antiochiam proficiscentis, & vbique impietatis suæ atque sæuitiæ impressa vestigia relinquentis, eademq. indelebilia posterorum memoriæ conseruata, oratione prosequamur. Nicomedia enim recedens, contulit se cum suis Cæsaream Cappadociæ, vexaturus Ecclesiam illam, a qua hactenus visus esset haberi contemptui: nempe quod præter suorum magistratuum sententiam creassent Orthodoxæ fidei insignem defensorem, acerrimumq. propugnatoD
rem Magnum Basilium: quodq. reliquis iam prope omnibus Episcopis Catholicis ex suis ipsorum sedibus pulsis, ipse solus videretur inuito Imperatore sedere, alijsq. cunctis periclitantibus Ecclesijs præsto esse. Quid autem actum sit a Valente aduersus Basilium, cum Cæsaream venit; Sozomenus [b] & alij cum recitant, plane hallucinantur, dum putant aduentum Valentis Cæsaream eo tempore contigisse, quo Eusebij ciuitatis Episcopi aduersus Basilium simultas illa vigebat. Nam Basilio iam Episcopo creato, Valentem eo peruenisse, ipsa rerum gestarum series plus certo declarat: sed & ipsum accessum Valentis Cæsaream accidisse hoc anno, ipso Valente cum fratre tertium Consule, quo Eudoxius defunctus est, satis est superius demonstratum. Ait igitur Sozomenus [c]:

b Sozom. lib. 6. cap. 15.

c Ibidem.

Valens, relicta Nicomedia, iter Antiochiam versus capessit: quo quidem in itinere cũ E
Cappadociam peruenisset, Orthodoxos pro more suo grauibus afficere incommodis, & ecclesias eorum Arianis tradere laborauit, &c.] hæc Sozomenus. Quonam modo autem cuncta se habuerint, a nullo certius atque fidelius, quam ab ipso Gregorio Nazianzeno, qui aderat & magna pars fuit, accipere licet. Ipse igitur publice pro concione eamdem peregregiam prosecutus historiam, hisce verbis eam exorditur [d]:

d Gregor. Naz. orat. in laudem Basilij.

VALENS QVID CVM BASILIO CAESAREAE.

Vt vero alia omnia peruagatus Valens, in hanc, *nempe Cæsarienſem*, firmam & ab omni iniuria tutam Ecclesiarum matrem impetum fecit, vt vitalem quoque illum veritatis igniculum, qui solus reliquus erat, opprimeret: tum primum malum se consilium inijsse intellexit. Nam, vt sagitta in durius ac solidius corpus incidens, repulsus est, ac rudentis instar effractus cessit. In talem Ecclesiæ Antistitem incidit: in tantum scopulum impactus sese infregit ac dissoluit. Atque alia quidem ex eorum, qui tunc periculũ fecerũt,

sermone

A sermone ac commemoratione accipere licet. Nemo autem est, qui non hæc memoriæ prodat: verum ij demum admiratione defiguntur, qui perspecta atque explorata habent illius temporis certamina, insultus, pollicitationes, minas, illos ex Senatorio ordine ad eum missos, eumq. flectere adnitentes, illos ex militari, illos ex gynæceo, *nempe eunuchos*, illos, inquam, inter feminas viros, & inter viros feminas, atque vna tantum impietate viriles, qui cum naturali modo libidinari nequeant, quod vnum possunt, lingua scortantur: illum denique Nabuzardum [a] coquorum præfectum artis suæ gladios minitantem atque ad ignem sibi congruentem transmissum.] erat hic Demosthenes dictus, de quo inferius. sed pergit Gregorius:

a 4. Reg. 25.

MODESTVS PRAEFECTVS QVID IN BASILIVM.

Ego vero id, quod ex omnibus eius laudibus summe admiror, & quod, ne si cupiam quidem, præterire queam, breuiter, quoad eius fieri poterit, exponam. Eccui tandem
B incognitus ille est, qui tum apud nos Præfecti munere fungebatur, cum suapte feritate aduersus nos præsertim inflammatus (nam ab illis quoque baptisini aqua tinctus vel potius obrutus atque confectus fuerat) tum amplius quam necesse haberet, Imperatori subseruiens, atque ex eo quod illi omnibus in rebus obsequeretur, diuturnius imperium sibi conseruans?] erat hic Modestus nomine, auctor cædis (vt vidimus) octoginta illorum presbyterorum nuper in mari apud Nicomediam incensorum: qui ob egregiam improbitatem & nauatam impigre operam aduersus Catholicos præcipue, non præfecturis tãtum insignitus fuit; sed & post sequentem annum cum Arintheo Consulatum gessisse reperitur: verum & auctum quoque nobilissima præfectura Prætorij, Zosimus [b] auctor est, quod & aperte indicant Imperatoria rescripta ad eum data: cui his versibus eleganter illusit Cyrus Theodorus [c]:

b Zosim. lib. 4.

c Vide orat. in laudem Basilij schol. Billij 70. al. in noua edit. 72.

C *Præfectus es tu ceteris quidem omnibus,*
Modeste, verum Basilio Magno subes:
Præesse quamuis gestias, subes tamen:
Formica sane es, rugias licet vt leo.]

Sed subdit Gregorius: Ad hunc aduersus Ecclesiã frementem, leonisq. speciem præseferentem, ac leonis more rugientem, tamq. ferum & immanem, vt a multis ne adiri quidem posset, vir præclarus adducitur, immo vero ingreditur, perinde ac si non ad iudicium, sed ad festi celebrationem vocaretur. Quonam autem modo vel Præfecti audaciam, vel Basilij virtutem & sapientiam, cum qua ei restitit, satis digna oratione complectar? Quæ tua est, inquit, ratio heus tu (nomine illum compellans, nondum enim Episcopi nomine appellandum ducebat) vt tanto imperio obsistere audeas, solusq. omD
nium præfracte & contumaciter oblucteris? Quorsum, respondet Basilius, hæc oratio spectat, & quænam hæc est contumacia? nondum enim id satis intelligo. Quoniam, inquit ille, Imperatoris religionem minime profiteris, omnibus alijs iam substratis ac superatis. Non enim, inquit Basilius, hæc vult Imperator meus: nec creaturam vllam adorare sustineo, cum & Dei creatura sim, & Deus esse iubear. Nos vero, inquit ille, qui hæc imperamus, quid tandem tibi videmur? Nihil sane, inquit Basilius, dum hæc iubetis. Age vero, inquit ille, non magnum & honorificum exiſtimas ad nostras partes adiungi, sociosq. nos habere? Ad hæc Basilius: Vos quidem Præfecti estis & illustres, non inficias eo; minime tamen Deo præstantiores. Socios autem vos habere, mihi quidem amplum & honorificum fuerit (quidni enim, cum ipsi quoque Dei creaturæ sitis?) sed & alios quosdam ex his qui nobis subiecti sunt. Non enim personarum dignitate, sed fidei inteE
gritate Christianissimus insignitur.

CONFLICTATIO MODESTI CVM BASILIO.

Hac oratione commotus Præfectus, & maiori ira succensus, de subsellio surrexit, atque asperioribus verbis cum eo agere perrexit. Quid? inquit ille, potestatem hanc non pertimescis? Cur vero pertimescam? inquit Basilius. Quid fiet? quid patiar? Quid patieris? intulit ille: vnum e tam multis, quæ meæ sunt potestatis. Quænam hæc? subiunxit Basilius: fac enim intelligamus. Bonorum, inquit ille, proscriptionem, exilium, cruciatus, mortem. Tum Basilius: Si quid aliud habes, id mihi minitare: horum enim quæ adhuc commemorasti, nihil nos attigit. Quonam modo? inquit ille. Quoniam, inquit Basilius, bonorum proscriptioni obnoxius non est, qui nihil habet: nisi forte laceris & detritis hisce pannis indiges, ac paucis libellis, in quibus omnes mihi facultates & copiæ sunt. Exilium autem haud cognosco, qui nullo loco circumscriptus sum: ac neque terram hanc, quam nunc incolo, meam habeo; & eam omnem, in quam proiectus fuero,

MODESTVS VRGET BASILIVM.

pro

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *Psal. 23.* pro mea duco: immo, vt rectius loquar, vniuersam terram Dei [a] esse scio, cuius aduena ego sum & peregrinus. Iam tormenta quid accipere queant, cum corpus desit? nisi forte primam plagam dixeris: huius enim solius penes te arbitrium & potestas est. Mors porro beneficij loco mihi erit: citius enim me ad Deum transmittet, cui viuo, & munere meo fungor, maximaq. ex parte mortem obij, & ad quem iampridem propero. A

EPISCOPVS QVOMODO ELATVS ET HVMILIS.

Quo sermone obstupefactus Præfectus: Nemo, inquit, me (nomenq. suum adiunxit) ad hunc vsque diem ita est allocutus, nec pari verborum libertate. Neque enim, ait Basilius, fortasse in Episcopum incidisti: alioqui hoc prorsus modo disseruisset, pro huiusmodi rebus in certamen veniens. Nam ceteris quidem in rebus, o Præfecte, mansueti & placidi sumus, atque omnium abiectissimi, quemadmodum nobis hoc lege præscriptum est [b]: ac non dicam aduersus tantum Imperatorem, sed ne aduersus plebeium quidem quemquam & infimi ordinis hominem supercilium attollimus. Verum vbi Deus nobis periclitatur ac proponitur, tum demum alia omnia pro nihilo putantes, ipsum solum intuemur. Ignis autem, & gladius, & bestiæ, & vngulæ carnem lacerantes, voluptati nobis ac delicijs potius sunt, quam terrori. Proinde contumelijs nos affice, comminare, fac quicquid collibuerit, potestate tua fruere: audiat hæc etiam Imperator: nequaquam profecto nos vinces: nec efficies, vt impiæ doctrinæ assentiamur, ne si his quidem atrociora miniteris. B

b *Lucæ 22. Matth. 20.*

Hæc postquam Præfectus dixit, atque audijt, ipsiusq. contentionem animi eam esse cognouit, vt nulla vis eum perterrefacere ac superare posset: ipsum quidem foras misit, atque ablegauit, non iam cum ijsdem minis, sed cum quadam reuerentia & submissione. Ipse autem quam celerrime potuit, Imperatorē adiens: Imperator, inquit, ab huius Ecclesiæ Antistite victi sumus: minis superior est, sermonibus firmior, verborum blanditijs fortior. Ignauiorum alius quispiam tentandus est: huic autem aut vis aperte inferenda, aut non expectandum vt minis cedat. Qua de causa factum suum improbans Imperator, Basilijq. laudibus victus (virtus enim hosti quoque admirationi est) vim ipsi adhiberi vetuit: idemq. ipsi accidit, quod ferro solet, quod quamuis igni emolliatur, ferri tamen naturam retinet. minisq. in admirationem conuersis, illius quidem societatem haudquaquam amplexatus est, quod mutationem erubesceret: ceterum rationem quæsiuit, qua honestissime ipsi satisfaceret, quam etiam oratio declarabit. C

MODESTVS VICTVS A BASILIO.

Nam cum vniuersa satellitum manu stipatus ingressus fuisset in templum (erat autem Epiphaniæ dies, cœtusq. amplissimus) ac laicorum numerum auxisset, ad hunc modum defunctorie cum eo se coniunxit. Ac ne hoc quidem prætermittendum est. Postquam enim intus fuit, atque ipsius aures psalmorum cantu non secus ac tonitruo quodā personuerunt, plebisq. pelagus vidit, omnemq. ordinem & concinnitatem, quæ tam in sacrario quam prope sacrarium erat, angelicam potius quam humanam: atque ipsum quidem ante populum recto corpore stantem, qualem Scriptura [c] Samuelem describit, nec corpore, nec oculis, nec animo, perinde ac si nihil noui contigisset, vllam in partem se mouentem, sed Deo, vt ita dicam, & altari affixum: eos autem, a quibus cingebatur, cum timore quodam ac reuerentia stantes: hæc, inquam, simulatque perspexit (nec enim simile quippiam vmquam viderat) humanum quiddam passus est, atque oculorum vertigine ac tenebris totus impletur. Atque id plerisque adhuc obscurum & incognitum erat. D

VALENS IMPERATOR ADIIT ECCLESIAM BASILII.

c *1. Reg. 7.*

Verum cum dona, quæ ipsemet effecerat, diuinæ mensæ offerenda essent, nec quisquam vt mos ferebat, simul ea caperet (quod non satis liqueret an ea Basilius accepturus esset) tum vero manifeste se affectus prodidit. Ita enim titubare cœpit, vt nisi quispiam ex sacrarij ministris vacillantem suppositā manu retinuisset, misere vtique & luctuose prolapsurus fuerit. Iam vero quæ ad ipsum Imperatorem & quanta cum sapientia prolocutus est (cum quidem ille nescio quo modo rursus nobiscum in Ecclesiam se contulisset, & intra velum extitisset, atque in illius conspectum colloquiumq. quod iam pridem expetebat, venisset) quidnam aliud dicendum est, nisi Dei voces eas fuisse, quas & qui cum Imperatore erant, & nos qui simul ingressi fueramus, audiuimus? Hinc Imperatoriæ erga nos humanitatis & clementiæ principium natum & constitutum est: hæc occasio maximam impressionis illius, qua tum vexabamur, partem, non secus ac fluctus quosdam, fregit ac dissoluit. E

VALENS PRO PERANIMATVR.

Sequitur alia narratio superioribus nequaquam inferior. Vincebant improbi, atque aduer-

A aduersus Basilium exilium decernitur: nec quicquam eorum quæ ad eam rem attinebant, desiderabatur. Nox aderat, in promptu currus, in plausu hostes, in luctu pij: nos parati atque alacris viatoris latus cingebamus: nihil denique, quod ad præclaram ignominiam spectabat, requirebatur.] Qui hæc scribit Gregorius, cum tunc simul esset inter illos qui cingebant latus Basilij, seq. exilij comites sancto viro exhibere studebant, inferius tradit eadem oratione, nihil amplius Basilium sategisse, quam vt vnum ex comitibus, acceptis pugillaribus, iuberet se sequi. Rursum vero vbi supra Gregorius: Sed quid, inquit, accidit? Exilij decretum Deus rescindit. Nam qui Aegypti aduersus Israelitas sæuientis primogenitos percussit, idem Imperatoris quoque filium morbi plaga afficit: & quidem qua celeritate! Illinc exilij tabulæ, hinc morbi decretum ac scelerati scriptoris manus inhibetur, & sanctus periculo liberatur. Ita febris beneficio seruatur vir pius,

BASILIO DECERNITVR EXILIVM.

B Imperatoris audaciam coercentis. Quid hoc Dei iudicio vel æquius, vel celerius fingi atque excogitari potest? Postea autem Imperatoris filius ægrotabat, afflictoq. corpore erat: pater etiam, vtpote pater, simul ægrotabat, remedium vndecumque morbo conquirens, atque optimos quosque medicos seligens, ac precibus vt si alias vmquam, incumbens, humiq. prouolutus: nam Reges quoque humiles & abiectos reddit calamitas: nec mirum, cum Dauidem etiam prius ob filij morbum eodem morbo affectum fuisse, Scriptura testetur [a].

a *2. Reg. 12.*

Cum autem huic malo medicinam nullam inueniret, ad Basilij fidē confugit: & quoniam ob contumeliam recens ipsi illatam, eum suo nomine accersere præ pudore non auderet; alijs, quos arctissima familiaritate & beneuolentia deinctos habebat, hanc legationem committit. Ille vero nihil cunctatus, nec, quod fortasse alius fecisset, aduersus

C tempus insultans, confestim affuit, atque ad eius aduentum statim leuior fit morbus, paterq. meliorem spem animo concipit. Quod nisi salsam aquam dulci admiscuisset, simul videlicet & ipsum aduocans, & hæreticis credens, sanum quoque & incolumen filium fortasse recepisset: atque id pro certo & indubitato habebant qui tunc aderant, calamitatisq. participes erant.

VALENS FILIO ORBATVR.

Idem autem & ipsi Præfecto, *nempe Modesto*, non multo post accidisse narrant. Nam hunc quoque morbus quispiam obortus viri sancti manibus substernit. Nam profecto plaga cordatis hominibus doctrina efficitur, ac plerumque prospero rerū successu potior & præstabilior est afflictio. Aegro corpore erat, illachrymabat, distorquebatur, Basilium accersebat, obsecrabat: Satisfactionem habes, clamabat: da salutem. Et quidem hanc consecutus est, vt & ipse fatebatur, & multis huius rei ignaris persuadebat. Ne-

MODESTVS PRAEFECTVS AEGROTANS SVPPLEX ORAT BASILIVM.

D que enim illius virtutes admirari ac prædicare desinebat.] hucusque Gregorius. Modesto quidem Præfecto ægrotanti, exposcentiq. Basilij auxilium Cyrus Theodorus illis versibus insultauit:

Eccumne nuper qui fremebat vt leo,
Virumq. sanctum territabat insolens:
Nunc ingemiscit, nunc miser iam supplicat,
Petit leuamen; quodq. postulat, capit.]

His autem sic de Valente a Gregorio recensitis veteres alij alia addunt, vt inter ceteros Gildas Sapiens [b]: Cum, inquit, ab iniquo Principe minæ huiusmodi intentarentur, quod nisi in crastinum Ariano cœno, vt ceteri, macularetur, esset omnino moriturus; dixisse fertur: Ego sane cras ero sicut hodie: tu te vtinam mutares. Ac rursum: Vtinam habe-

b *Gild. orat. in Ecclesiast. ord.*

E rem aliquid digni muneris, quod offerrem huic, qui maturius Basilium de nodo follis huius absolueret.] Sed & Theodoretus [c] de Valente subscribere conante decreto exilij Basilio irrogandi: Iubet, inquit edictum de illo in exilium mittendo conscribi. Quod cum sua manu ratum facere conaretur, ne apicem quidem vnum alicuius litteræ facere potuit: siquidem ruptus est calamus: neque id semel, sed iterum ac tertio accidit. Ac cum impium illud edictum confirmare impensius laboraret, concussa est dextera, tremorq. eam occupauit. Atque cum animo esset præ metu prope attonito, chartam manibus lacerauit.] hæc Theodoretus. Socrates [d] vero de puero ægrotante hæc amplius:

c *Theod. lib. 4. cap. 17.*

CALAMVS FRANGITVR ET DEXTERA OBRIGET.

Filius Valentis, nomine Galates, qui tenera admodum ætate fuit, grauiter ægrotare cœpit, vt medici de eius vita penitus desperarent. Cuius mater Dominica Imperatrix retulit ad Imperatorem, se per quietem ab horrendis visis valde diuexatam fuisse; puerumq. propter contumeliam, quam Basilius Episcopus fuisset ab eo perpessus, morbo affli-

d *Socrat. lib. 4. cap. 21.*

GALATES FILIVS VALENTIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

afflictari. Quæ Imperator animo diligenter complectens, accersit Basilium: & quo illius A
faceret periculum, sic illum alloquitur: Si vera sunt tua de fide dogmata, precare vt fi-
lius meus non moriatur. Tunc Basilius: Si, inquit, credes, o Imperator, quemadmodum
ego, & efficies vt Ecclesia ad concordiam reducatur, vivet puer. Cui cum Imperator
minime consentiret: Idcirco, inquit Basilius, de puero fiat voluntas Dei. Basilium, cum
hæc dixisset, dimitti iubet: puer statim post exijt e vita.] hactenus Socrates. sed Theo-
[a] Theod. lib. 4. cap. 17. doretus [a] hæc habet: Magnus Basilius tum profectus ad regiam, & filium Imperatoris
morti vicinum conspicatus, pollicetur eum ad vitam reuersurum, modo sacrosancto
baptismate a pijs hominibus donaretur. Quæ cum dixisset, exiuit. Imperator vero iu-
reiurando, more dementis Herodis, obstrictus (*nimirum dato olim Eudoxio iuramento se
numquam recessurum ab hæresi Ariana*) quibusdam sectæ Arianæ, qui aderant, pueri bapti-
zandi negotium dat: puerq. extemplo obijt mortem.] hæc Theodoretus: at non de B
[b] Sozom. lib. 6. cap. 19. Baptismo, sed de precibus id accidisse, Sozomenus [b] tradit: nempe puerum, qui aduen-
tu Basilij nonnihil conualuisset, eo dimisso, & superinductis ad preces super puerum fun-
dendas Arianis, expirasse.

Rursum vero a ceteris prætermissa de principe illo coquorum, quem Nabuzardum
[c] Theod. lib. 4. cap 17. iure Gregorius nominat, Theodoretus hæc addit [c]: Aderat, inquit, etiam quidam no-
DEMOSTHENES COQVORVM PRINCEPS. mine Demosthenes culinæ Imperatoriæ præfectus, qui more plane barbaro orbis terræ
magistrum Basilium reprehendit. At S. Basilius subridens: Demosthenem, inquit, illit-
teratum vidimus. Vbi vero ille maiore exardescens iracundia minari cœpit: Tuum est,
inquit Basilius ille Magnus, iusculorum curare condimenta: nam cum aures habeas op-
pletas fordibus, sacrosancta dogmata audire non potes. Atque ita ei a Basilio respon-
sum est.] hæc ipse. Sed post hos omnes, præstat hic, rem tantam, nempe præclarum C
certamen Basilij aduersus Valentem, ab ipsius æquali atque perneccessario magno illo
[d] Ephram orat. de laud Basilij versionis Vossij. Ephræm diacono Edesseno audire, qui sic ait [d]: Dum graui morbo detineretur filius ty-
RES GESTAE BASILII CVM VALENTE. ranni, rogabant sanctum hunc virum, vt pro eo Deum deprecaretur. Cumq. is hanc
conditionem proponeret: Si eum, inquit, mihi ita tradideris, vt eum ad immaculatam
fidem traducam, & ab omni doctrinæ Arianæ impietate liberem; curabo ego eum. Ty-
rannus vero cum esset assensus, subito Basilius pro Imperatore terreno apud cælestem se
Mediatorem interposuit, cuius accepit promissum: & illi sanitatem filij attulit. Vt au-
tem puerum sanitati restitutum viderunt serpentes, rursum leuis Imperatoris animum
deprauarunt: eiusq. filio accepto, baptizarunt illum aqua, non tamen spiritu: docebant
reijcere Filium Dei, intus irretientes eum, & foris indŭentes. Intus ille Christum indue-
bat, & intra abscindebat. Ideoq. non multo post spiritum miseri illius & infelicis pere- D
mit, ingratam illius mentem redarguens. Atque ita rebus stupendis Eliæ non inferiora,
signisq. Elisæi non minora Basilius edidit. Quemadmodum enim illi mortuos ad vitam
reuocarant, sic & fidelis Basilius oratione moriturum iam puerum a periculo abripuit.
Et sicut rursus Petrus Ananiam & Saphiram fraudantes de pretio agri enecauit; ita &
Basilius locum Petri obtinens, eiusq. pariter auctoritatem libertatemq. participans, suã
ipsius promissionem fraudantem Valentem redarguit, eiusq. filium morte mulctauit:
vnde ad summam animi deiectionem & anxietatem redegit miseros illos & Imperato-
rem ipsum infidelem. At quis digne enarrare poterit imbres miraculorum, quæ osten-
dit beatus & fidelis Basilius rebus ipsis? Cum autem impossibile sit narratione cõplecti
tanta illius viri recte facta; omnibus prætermissis, vnum tamen commemorantes, osten-
demus etiam, quo modo rationis ac sensus expertia simul cum viro isto pugnauerint. E

Nam cum omnem mouerent lapidem genimina viperarum, quo iustum e medio tol-
lerent, assidue præsertim illius verbis simul ac miraculis tamquam telis quibusdam vul-
nerati, accesserunt, postulantes e medio eum tolli & exterminari: Grauis enim, inquiũt,
nobis est etiam aspectu: siquidem valde nostris aduersatur sermonibus: propterea im-
possibile est, o Imperator, nostram fidem progressum habere, isto superstite. Imperator
VALENTIS CALAMI TRES PERFRACTI. autem illorum adductus sermonibus, incubuit ad voluntatem eijciendi Basilium in exi-
lium. Cererum calamus statim, nolens iniquo subuenire consilio, vltro confractus est,
insipientem erudiens, quam enorme facinus patrare niteretur in seruum Christi, vnam
diuinitatem Patris & Filij & Spiritus sancti prædicantem, eosq. qui secus sentirent aut
dicerent, tamquam canes rabidos sapienter reprehendentem. Cum autem non intelli-
geret tyrannus, vt qui inanimato calamo insensibilior erat, ac filius erroris, secundum

quoque

A quoque arripuit ad subscribendum sententiæ exilij, & ad voluntatem suam iniquam perficiendam: quem etiam vidit confringi, nolentemq. communicare malo, quod ipse enitebatur facere.

Quid studes, o Imperator, in peregrinam eijcere regionem eum, qui continet inhabitatorem vniuersa implentem? Cur circumuenire & opprimere tentas eum, qui a nemine capi potest? Quamobrem ciuitate pellis ejuem cælestem & domesticum Dei? Nam si & tertium calamum sumpseris, etiam confringi videbis, nolentemq. parere ac cooperari tibi, sicut re ipsa compertum est. Tunc perspicue omnibus præconis voce victoria pronunciata est, & illustre trophæum inuicti militis Christi erectum. Tres calami consubstantialitatem Trinitatis prædicanti patrocinati sunt. Manus ad sententiam proferendam accelerabat, & calami illam iniustam demonstrarunt. Manus ad improbum
B exilij decretum scribendum festinabat, & calami inanem festinationem ac studium retardabant. Et sicut virga Moysis confudit omnes incantatores & reliquos veneficos Aegypti, ita & calami subito consilium impiorum ac filiorum tenebrarum destruxerunt.] hactenus S. Ephræm: quem quidem haud latere voluit Deus Magnum Basilium tot tantisq. victorijs auctum, vt eius victoriæ atque triumphi eximius fieret prædicator. Quo modo autem id acciderit, ipso narrante discemus.

Deus enim Ephræm per visum admonuit, vt egregium conueniret athletam, & qualis quantusq. esset ostendit. Res gesta ita ab ipso S. Ephræm describitur in Panegyrico, EPHRAEM CONVENIT BASILIVM. quem dixit in eiusdem Basilij laudem, his verbis: Dominus miserandi occasione se offerente, in quadam ciuitate misericordia motus est super me. Illic vocem ad me dicentem
C audiui: Surge, o Ephræm, & comede cogitationes & sententias. Cui respondens dixi in magna anxietate: Vnde ego, Domine, comedam? Et ait ad me: Ecce in domo mea vas splendidum & magnificum est, quod tibi suppeditabit cibum. Super dictis autem multum admiratus exurgens perueni ad templum Altissimi: & cum sensim ad vestibulum ascendissem, & præ desiderio in introitum prospexissem: vidi in sanctis sanctorum vas electionis coram armento ouium præclare extensum, verbisq. maiestate plenis exornatum atque distinctum, omniumq. oculos in illud defixos. Vidi Ecclesiam ab eo spiritu vegetatam, eiusq. in viduas ac orphanos potissimum commiserationem. Vidi ibi apud eum fluminis instar lachrymarum fluenta, & vellus vitæ cunctis quasi aureos radios diffundens: ipsum autem pastorem pennis spiritus sursum pro nobis preces sustollentem, filumq. orationis deducentem. Vidi ab ipso Ecclesiam ornatam & dilectam, aptissime compositam. Prospexi ab ipso, *manare scilicet*, doctrinam Pauli, legem Euangeliorum,
D & timorem mysteriorum. Prospexi ibi vtilem & salutarem sermonem ad ipsum vsque cælum fideliter tollentem se, atque vt rem paucis complectar, vniuersum illum cœtum splendoribus gratiæ renidentem. His vero cunctis ita religiose ex electo vase regni efflorescentibus, laudaui sapientẽ & benignum Dominum, qui sic eũ glorificantes glorificat.

Peracto autem auditorio, Spiritu sancto reuelante, me adesse cognouit. Qui meam vilitatem accersendã curans, per interpretem interrogabat me, dicens: Tune es Ephræm, CONGRESSVS BASILII ET EPHRAEM. qui præclare collum inclinatum iugo salutaris verbi subiecisti? Et respondens dixi: Ego sum Ephræm, qui me ipsum a cælesti cursu sequestraui. Cumq. me apprehendisset, sancto suo osculo consalutauit, instruxitq. mensam epulis sapientis ac sanctæ & fidelis animæ ipsius, non quidem corruptibilibus conditam ferculis, sed immortalibus refertam
E sententijs. Dicebat enim quibus recte factis possimus nobis conciliare Dominum, quo pacto peccatorum prohibeamus insultus, quo pacto etiam passionum occludamus ingressum, quo pacto Apostolicæ virtutis possessionem capiamus, & quo pacto incorruptum placabimus Iudicem. Lugensq. exclamaui, & dixi: Tu pater me remissum ac segnem custodi, tu me in rectam semitam dirige, tu cor meum lapideum compunge. Ad te enim per spiritum Deus abiecit me, vt animam meam cures. Ipse animæ meæ nauem perduc ad aquam requietis. Hic mihi præclari magistri studium diligenter attende, &c.] subdit his, S. Basilium diserto & opportuno sermone imbuisse spiritum ipsius, vt plane maximam cum gaudio vtilitatem sit consecutus, cũ præsertim Basilij oratio in laudem quadraginta martyrum tunc se copiose diffuderit: vbi e contra post eius obitum ipse Ephræm memor insignium certaminum Basilij aduersus Modestum Præfectum, atque Valentem Imperatorem, sua oratione parem illis Basilium prædicarit. Hæc ipse pluribus. Addunt nonnulli, tunc temporis sanctum Basilium eam Ephræm fuisse gratiam

imper-

Universidad de Deusto
Biblioteca

impertitum, vt Græce dicta intelligeret, atque Græce pariter loqueretur. sed quoniam A
nihil de his ipse Ephræm, qui testatur sibi Basilium per interpretem esse locutum; libentius dicere prætermittimus, pauciora potius referre contenti, quæ omni sint fide munita, atque acceptatione dignissima, quam plura veritate nutantia inculcare. At ad Basilij noua certamina redeamus.

Non hic quidem finis impositus est Basilij cũ magistratibus certaminibus. Siquidem
a Nicet. schol. in Greg. Naz. orat. in laudem Basilij. Eusebius[a] auunculus Imperatricis, nactus Ponti & Cappadociæ præfecturam, alio tem-
b Gregor. Naz. orat. in laudem Basilij. pore (quo autem anno Basilij Pontificatus, nescitur) eidem non parum negotij facessiuit:
c 3. Reg. 11. de quo idem Gregorius Nazianzenus hæc habet[b]: Is qui nefarium Ader[c] aduersus Is-
EVSEBIVS PRAEFECTVS QVID IN BASILIVM. raelem olim excitauit, idem contra hunc quoque Ponticæ prouinciæ Præfectum excitat:
hoc quidem prætextu, quasi mulierculæ cuiusdam causa stomacharetur, sed revera quod
impietatis patrocinium susciperet, ac pietatem oppugnaret. Mitto alias contumelias, B
quibus Basilium vexauit: quod perinde est, ac si Deum dicerem, aduersus quem & cuius causa bellum gerebatur. Quod vero & eum qui contumeliam inferebat, maxima & excelsum existimandum Christiana sapientia florere, & huius laude vulgus anteire) dem extremo vitæ die functus erat, Iudicis assessor vim afferebat, inuitamq. ad nuptias perrrahebat. Illa autem cum nulla ratione hanc vim effugere posset, consilium capit non maioris audaciæ quam prudentiæ plenum. Ad sacram enim mensam confugit, Deumq. aduersus hanc iniuriam propugnatorem sibi adoptat.

Quid igitur per Trinitatem ipsam (vt forensi quoque dicendi genere nonnihil inter
laudes vtar) faciendum fuit, non dico Magno Basilio, ac de his rebus alijs leges statuenti, C
sed alij cuipiam longe illo inferiori, dum tamen sacerdoti? Quid aliud, nisi vt eam asseruaret, retineret, omni cura tueretur; Dei clementiæ & legi, quæ altaribus honorem haberi iubet, manum porrigeret; omnia denique potius faceret & pateretur, quam vt inhumanius vllum aduersus eam consilium iniret, sicq. & mensam sacrosanctam, & fidem etiam illam, cum qua supplex erat, contumelia afficeret?

Nequaquam, inquit, nouus Iudex: sed omnes imperio meo cedere, ac Christianos le-
APPARITORES SERVTANTVR CVBICVLVM BASILII. ges suas perfide prodere oportet. Ille igitur supplicem deposcebat: hic omni vi retinebat. Ille rursus furore concitatur, ac magistratus quosdam mittit, qui sancti viri cubiculum perscrutarentur, ignominiæ causa potius id faciens, quam quod eiusmodi quicquam necesse esset. Quid ais? illiusne viri cubiculum ab omni vitioso affectu tranquilli, quem Angeli complectuntur, quem vel solum intueri feminæ reformidant?] hæc Gre- D
gorius: sed & in talem audaciam ita Cyrus inuehitur iambicis:

Præfecte, quodnam dedecus? iniuria
Quænam hæc? Requiris in domo mulierculas
Tectisq. puris Angeli Basilij?
Nec extimescis vindicis fulmen Dei?]

BASILIVS IGNOMINIOSE SISTITVR CORAM PRAESIDE. Sed pergit Gregorius: Nec eo contentus, ipsum insuper adesse, & causam dicere iubet, neque id placide & humane, sed quasi vnum ex ijs qui capitis damnati sunt. Aderat Basilius. Ille ergo ira & arrogantia plenus sedebat: hic stabat, quemadmodum Iesus meus, Pilato iudicante[d]. Cunctabantur porro fulmina, Deiq. gladius[e] adhuc exacuebatur & differebatur, arcusq. ita contendebatur, vt tamen retineretur[f], pœnitentiæ videlicet tem- E
pus aperiens. Hoc enim apud Deum in more atque vsu positum est.

d Matth. 27. *e Ezech. 21.* *f Psal. 7.* At hic mihi, quæso, alterum persecutoris & athletæ certamen vide. Pallium detrahi ac lacerari iubebat. At ille: Exuam præterea, si ita libet, etiam tunicam. Carnis expertem verberibus se affecturum minabatur. Corpus subimittebat. Vngulis lacerare. At il-
POPVLVS INSVRGIT IN PRAESIDEM PRO BASILIO. le: Huiusmodi, inquit, laniatione medicinam afferes hepati, magnopere, vt vides, me affligenti ac debilitanti. Atque hi quidem in his erant. Ciuitas autem simulatq. huiusce mali communisq. periculi certior facta est (neque enim quisquam erat, qui non contumeliam ipsius periculum suum esse interpretaretur) tota furore corripitur atque inflammatur: ac velut fumo examen mouente, certatim omnes cuiuslibet generis & ætatis excitantur & exurgunt, ac præsertim armorum opifices, Imperatorijq. textores. Nam hi in huiusmodi rebus acrius incitantur, atque ob libertatem ac licentiam, qua fruuntur, ad audendum sunt paratiores. Vnicuique porro armorum vice erat vel quod

ars

A ars offerebat, vel quod in re præsenti tumultuarie confecerat. Faces in manibus, saxa, fustes in promptu, vnus omnium cursus, vnus clamor, communis animorum alacritas. Armabat eos ira, immo ad prœlium ducebat. Ne mulieres quidem tunc armis carebant, hac nimirum occasione animos earum exacuente (radij autem ipsis hastarum loco erãt) immo nec mulieres iam manebant, quippe quas zelus roborasset, atque in virilem fortitudinem animiq. magnitudinem traduxisset. Quid multa? Pietatem omnes ita demum inter se partituros censebant, si ipsum Eusebium Præsidem diuiderent, ac discerperent. Atque is maiorem apud eos pietatis laudem habiturus videbatur, qui primus ei, qui tantum facinus aggressus esset, manum inijceret.

Quid tum igitur audax ille & fastuosus Iudex? Supplex erat, miserandus, calamitosus,
quouis homine deiectior: quoad in conspectum ille citra sanguinem martyr, & citra pla- BASILIVS LIBERAT PRAESIDEM.
B gas victricem coronam assecutus, populo sui reuerentia ægre represso, supplicem suum ac vexatorem a periculo vindicauit. Hæc sanctorum Deus, qui omnia facit atque in melius commutat, qui superbis[a] resistit, humilibus gratiam impertitur. Quidni autem is *a Iacob. 4.* qui mare scidit, & fluminibus cursum inhibuit, & elementis vim attulit, & manuum *1. Petr. 5.* extensione trophæum erexit, vt exulem populum conseruaret, idem hunc etiam a periculis extraheret? Atque hic mundanum externumq. bellum conclusum est, finemq. habuit, Deo fauente, lætum atque felicem, qualemq. fides illius merebatur.] hactenus de his Gregorius.

At quid de vidua illa? Transmisit eam mox S. Basilius ad monasterium sacrarum
virginum, cui soror Basilij S. Macrina præerat, illicq. vna cum virginibus magno stu- VESTIANA VIDVA MONIALIS.
dio monasticæ vitæ institutum & ipsa excoluit: ipsius namque meminisse putatur Gre- *b Extat apud Lipoman. tom. 2. & Sur. tom. 4. die 19. Iulij.*
C gorius Nyssenus in epistola illa ad Olympium[b], qua eiusdem S. Macrinæ res gestas post obitum eius conscripsit, his verbis: In earum erat numero quædam femina nobilissima diuitijs & genere & corporis forma atque alijs nominibus illustris in ipsa adolescentia constituta. Hæc viro cuidam honestissimo in matrimonio collocata fuerat, sed breui tempore cum illo vixerat. Quare coniugio liberata, viduitatis suæ custodem & magistram magnam Macrinam elegerat, & cum virginibus plurimum versabatur, vt ab eis rectam & ex virtute viuendi rationem ediscceret. Vestiana illi nomen erat, pater Araxius vocabatur, vnus e numero Senatorum summi Consilij.] at de rebus Basilij hoc anno gestis hactenus.

Quantum autem temporis manserit Valens Cæsareæ Cappadociæ, haud certum est: il-
lud tamen constat, institutam profectionem Antiochiam, postquam inde discessit, pro- VALENS PROFICISCITVR ANTIOCHIAM.
D secutum esse, id testantibus Socrate[c] atque Sozomeno[d], affirmantibus ijsdem inde esse *c Socrat. lib. 4. cap. 13.*
profectum Edessam Syriæ ciuitatem: cũ nihilominus præpostero ordine Theodoretus[e] *d Sozom. lib. 6. cap. 18.*
primum recenseat res a Valente gestas Edessæ, inde vero quæ cum Basilio Cæsareæ Cap- *e Theod. lib. 4. c. 15. 16. 17.*
padociæ contigerunt. At refellimus superius, & hic quoque confutamus, quod tradunt *f Ammian. lib. 26.*
ijdem Socrates atque Sozomenus, istiusmodi profectionem Valentis Antiochiam accidisse ipso ferme eiusdem Imperatoris exordio: nam Ammianus[f] ab instituto reuocatum tradit a Procopij excitata tyrannide. Accuratius sane Cedrenus aduentum Valentis Antiochiam ponit anno sequenti. Quæ ergo dicti auctores gesta referunt a Valente Antiochiæ, vt Meletij exilium & alia, non tunc quidem, sed hoc ipso tempore contigisse, affirmare necesse est. At quænam ea sint, hic singula reddamus.

Qui tanto studio Cæsareæ in Cappadocia Valens Imperator S. Basilium aggressus
E est, ab ea Ecclesia eum exturbare conatus, eodem plane nisu Meletium Antiochenæ VALENS QVID IN MELETIVM.
Ecclesiæ vnius ibi Orthodoxorum partis agentem Episcopum (nam alteri Paulinus
præerat) inuasit: qui haud pridem pulsus a Iuliano, post longas peregrinationes ob
Orientales Ecclesias insumptas Antiochiam reuersus erat. Tertio namque ipsum exu- *g Gregor. Nyss. orat. in funere Meletij.*
lasse cum Gregorius Nyssenus[g] affirmet; eum primo sub Constantio, secundo sub Iuliano, tertio vero sub Valente eadem exilij sententia condemnatum fuisse, dicere opus esse videtur. Ait enim Gregorius: Denuo reditus, ac rursus exilium, idq. tertium accidit, donec hæretica caligine discussa, Dominus radio pacis admoto, requietis aliquam a diuturnis laboribus spem fecit.] hæc ipse. At de Valente & Meletio sic Sozomenus[h]: Inter- *h Sozom. lib. 6. cap. 7.*
rim vero ipse Valens in Syriam concedit: nam verebatur, ne Persæ fœdera ad triginta annorum spatium, regnante Iouiano, facta rumperent. Ceterum cum hi nihil nouarum rerum molirentur, Antiochiæ commoratus est. Quo quidem tempore Meletium Episcopũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

addixit exilio: Paulino autē propterea pepercit, quod vitæ eius sanctimoniā reuerebatur.] A

[a] Extat apud Sur. tom. 1. die 12. Februar.

Ioannes vero Chrysostomus in oratione illa [a] panegyrica, quam habuit anniuersaria die natalis Meletij, anno quinto (vt ait) ab eius exitu, vnius tantum meminit exilij Meletij: post quod cum reuersum dicat quiete egisse, quousque vocatus est a Theodosio ad Concilium Constantinopolitanum, de vltimo eius exilio intellexisse oportuit. De quo antequam ex eius verbis agamus, sciat lector, homiliam illam esse germanam Ioannis Chrysostomi, quippe cuius fragmentum recitatum habetur in Concilio Nicæno [b] secundo, necnon a S. Ioanne Damasceno [c], vt tanti patris testificatione pius antiquorum sacrarum imaginum cultus redderetur firme probatus atque defensus. Agens enim Chrysostomus de propenso Antiochenorum erga Meletium studio & amore, hæc in primis dignā memoria prædicat: Cum, inquit, eum a principio in ciuitatem ingressum excepissetis, vnusquisque filium suum appellabat ab illius appellatione, per appellationem existimans vnusquisque in domum suam sanctum illum introducere: patresque, auos, & proauos matres prætereuntes, beati Meletij nomen imponebant liberis, quos pepererant.] & inferius eosdem Antiochenos alloquens subdit:

[b] Nican. Cōcil. Act. 4.
[c] Io. Damascen. de imag. lib. 2.

MELETII NOMEN ET IMAGINEM ANTIOCHENI SVNT VENERATI.

Non ad nomen autem solum adeo fuistis affecti, sed ad ipsam etiam figuram corporis. Quo modo enim fecistis in nominibus, hoc etiam fecistis in illius imagine. Etenim
[*] poculis
que sacram illam multi expresserunt imaginem: vt non solum audirent sanctam illam appellationem, sed etiam vbique viderent figuram corporis, & eius excessus duplicem haberent consolationem.] hæc de Meletio Chrysostomus, citata (vt diximus) in Nicæno Concilio. Sed & de eius tam animæ quam corporis facie, necnon de nomine hæc iambis habet Gregorius Nazianzenus [d]: B C

[d] Gregor. Naz. carm. de vita sua.

MELETII EFFIGIES AD MANSVETVDINEM COMPOSITA.

Quos inter vnus vir erat pius admodum,
Simplex, apertis moribus, plenus Deo,
Placidusq. vultu, fortis & prudens simul,
Segetem vel ipso spiritus vultu indicans.
Quis, nostra quem vox sonat, ignorat virum,
Antiochiæ vrbis Præsulem? in quo nomini
Res congruebat, rursus ac nomen rei:
Nam nomen illi melleum & mores erant.] hæc Gregorius.

Sed age iam ipsam de eius exilio historiam percurramus. Post triginta enim dies, ex quo Antiochiam reuersus erat, rursum coactum fuisse exilio solum vertere, Chrysostomus tradit: sed quid tunc acciderit, idem subdit his verbis [e]: Operæpretium est autem, D ne illud quidem prætermittere, quod accidit in eius persecutione. Nam cum Præses ciuitatis curru vectus exiret per medium forum, & prope fecisset sedere illum sanctum: lapides niue crebriores vndique in caput præsidis ferebantur, ciuitate nequaquam ferente separationem, sed potius volente priuari vita præsenti, quam videre sanctum illum auelli. Quid ergo tum fecit ille beatus? Cum vidisset ictus lapidum, cōplexus suis vestibus contexit caput Præsidis, simul & inimicos pudore afficiens ob insignem mansuetudinem, & suos docens discipulos, quantam ostendere oporteat patientiam in eos qui iniuria afficiunt, & quod non solum nihil oporteat eis mali facere, sed etiam si ab alijs eis immineat periculum, id quoque omni studio propulsare. Quis tunc non fuit obstupefactus, videns, & insanum amorem ciuitatis, & summam philosophiam, lenitatemq. & mansuetudinem Meletij? Erant enim admirabilia ea quæ acciderunt. Pastor abigebatur, & E greges non dispergebantur: gubernator expellebatur, & scapha non mergebatur: agricola fugabatur, & vitis plus fructus ferebat. Quoniam enim vinculo charitatis eratis inter vos inuicem colligati: non illatæ tentationes, non impendentia pericula, non viæ longitudo, non diuturnitas temporis, neque quicquā aliud potuit vos disiungere a beati pastoris Meletij consuetudine. Sed expellebatur quidem, vt esset procul a filijs: conticum vniuersam accepisset ciuitatem, iuit in Armeniam.] hæc Chrysostomus. Quid vero idem Meletius vna cum S. Basilio in Armenia egerit, dicemus anno sequenti.

[e] Chrysost. hom. de S. Meletio apud Sur. to. 1. die 12. Febr.

MELETII EXVLANTIS VIRTVS SPECTATA.

Cū igitur longas moras Valens traheret Antiochiæ, in eo totus fuit, vt Arianæ doctrinæ aduersantes valide oppugnaret. id quidem Socrates in primis testatur his verbis [f]: Ibi commoratus, omnes qui Arianam detestabantur doctrinā, hostiliter expugnare cœpit: nam

[f] Socrat. lib. 4. cap. 14.

QVID VALENS IN ANTIOCHENOS.

A nam eos, vtpote contra Arianam opinionem fidei consubstantialitatis firme adhærescentes, non solum per omnes fere Orientis ciuitates ab ecclesijs expulit; verum etiam hoc supplicio de illis sumpto minime satiatus, varia cruciatus genera illis irrogauit: ac multo maiorem numerum, quam qui supra citatus sit, *nempe octoginta presbyterorum*, cum alijs diuersis mortis generibus, tum potissimum in flumina demergendo, e medio sustulit.] hæc Socrates, eadem quoque Sozomenus [a]. Ingentem quidem fuisse persecutionem illam atque posteris memorabilem, qua Valens Orthodoxos exagitauit, S. Augustinus contra Petilianum agens insinuat [b].

[a] Sozom. lib. 6. cap. 18.
[b] Augustin. cont. litt. Petil. lib. 2. cap. 91.

Quid vero Catholici? Addit ad hæc Theodoretus [c]: At Flauianus & Diodorus, tamquam rupes quædam fluctus irruentes fregerunt. Nam Meletio longe a suo grege vitam degere coacto, hi duo curam gregis susciuiunt: & tum lupis sua fortitudine & sapientia
B resistunt, tum ouibus conuenientem curationem adhibent. Itaque a radicibus montis depulsi (*nam antea eiecti fuerant e ciuitate*) oues ad ripas vicini fluminis pascebant. Non enim more eorum, qui Babylone olim captiui tenebantur, organa suspenderunt, sed conditorem & patronum suum in omni loco dominationis eius hymnis celebrarunt. Ceterum ne isto quidem in loco conuentum piorum pastorum Christum Dominum diuinis laudibus efferentium agi, hostis ille passus est. Proinde duo illi pastores admirabiles, diuinis ouibus velut in gymnasium bellicum coactis, spirituales herbas eis demonstrant. Atque Diodorus vir sapientissimus fortissimusq. tamquam fluuius limpidus & ingens tum suorum animos fortitudinis riuulis irrigauit, tum aduersariorum blasphemias sinceræ doctrinæ vndis penitus obruit. Qui vt generis splendorem pro nihilo putauit, ita ærumnas pro fidei defensione lubens perpessus est.

FLAVIANVS ET DIODORVS LOCO MELETII MAGNA PRAESTANT.

C Flauianus autem, optimus vir, etsi ex patricijs ortus, tamen solam pietatem nobilitatis loco numerauit, & tamquam palæstræ magister, magnum Diodorum, velut athletam, in omni certaminum genere exercitatissimum perunxit. Nam id temporis, quamquam ipse in conuentibus Ecclesiasticis minime concionatus est; illis tamen, qui illud munus obibant, magnam copiam argumentorum & sententiarum e sacris litteris petitarum suppeditauit. Atque vt illi arcus contra Arianam blasphemiam tendebant: ita hic ex mente, tamquam ex pharetra, tela eis subministrabat. Quin etiam hæreticorum retia priuatim & publice disputando facile disrupit, & argumenta ab illis proposita aranearum telis similia esse demonstrauit. Istis duobus se in prœlio socium præbuit Aphraates, cuius vitam in historia nostra, quæ inscribitur, Philotheus, conscripsimus. Nam salutem ouium suæ ipsius tranquillitati anteponens, gurgustio, in quo vitam monasticam
D excoluerat, relicto, labores pascendi gregis Dominici sibi imposuit. At licet supervacaneum putem hoc loco commemorare, quantas virtutis opes collegerit, præsertim cum in alio opere illud ipsum litteris consignarim: vnam tamen rem ab eo gestam huic peraccommodatam historiæ percensebo.

APHRAATES MONACHVS QVID CVM VALENTE.

Orontes fluuius palatium a Septemtrionibus præterfluit: a meridie autem amplissima duarum contignationū porticus, turres vtrinque habens excelsas, in ipso vrbis muro ædificata est. Inter palatium & fluuium est via publica, quæ eos qui per portas suas ex vrbe egrediuntur, excipit, rectaq. ad agros suburbanos ducit. Hac forte transiens diuinus ille Aphraates, se ad bellicum gymnasium, quo sanctis omnibus conuenientem curationem adhiberet, contulit. Hunc Imperator, oculis de sublimi ex porticu regia deiectis, vidit pallio vili ac sordido indutum, & cito gradu, licet confectum pene ætate, incedentem. Ac cum quidam dixisset: Hic est ille Aphraates, ex cuius nutu pendet
E ciuitas vniuersa. Ibi tum Imperator: Cedo, inquit, quo te conferas? Ille tum sapienter sane & apposite: Pro te, inquit, regno precaturus. Tum Imperator: At domi, inquit, tibi manendum est, & intra cellam, vti lex monastica postulat, orandum. Cui diuinus ille vir: Præclare admodum, inquit, dicis, o Imperator. Istud sane mihi faciendum est, & hactenus feci, dum oues Saluatoris pace fruerentur. verum quoniam iam magnopere perturbantur, & multum illis impendet periculi: necesse est omnes vias persequi, non modo ne a feris capiantur, sed etiam vt conseruentur incolumes.

DIGNA COLLATIO.

Nam dicito mihi, quæso, o Imperator: si filia alicuius essem, & sederem in conclaui, vti ædes curarem, atque inde cernerem flammā in eas incidisse, ædesq. paternas iā conflagrare: dicito mihi, inquam, quid me facere oporteret; intus ne manere, & ædes incensas negligere, expectareq. donec flāmæ impetus longius peruaderet; an relicto cōclaui,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſurſum deorſumq. curſitare, & aquam afferre, qua flammam extinguerem? Hoc certe A
te reſponſurum conſtat: nã hæ ſunt partes filiæ prudentis & prouidæ. Atque hoc ipſum
nos agimus, o Imperator. Etenim cum tu iam in Patris noſtri ædes flammam inieceris,
nos circumcurſitamus, quo eam mature poſſimus extinguere. Quæ cum locutus eſſet
Aphraates, Imperator ei interminatus conticuit.

CVBICVLARIVS DAT POENAS TEMERITATIS.

Verum vnus ex eius cubicularijs grauiores contra hominem diuinum iactauit minas,
& propterea talem plagam accepit. Forte ei cura balnei commiſſa fuit: qui ſimul vt
Aphraatem verbis contumelioſis inſectatus fuerat, ad balneum Imperatori parandum
ſe contulit. Cumq. ingreſſus eſſet, repente de poteſtate mentis deturbatus, in aquam ca-
lidiſſimam minimeq. temperatam ſe præcipitauit, illicoq. obijt mortem. Imperator au-
tem ſedens illum expectat, vti indicet, quando ad balneum intrandũ ſit. Vbi vero mul-
tum temporis præterierat, alios mittit, qui moræ cauſam ſibi ſignificent. Hi ingreſſi B
balneum, cum omnia intus loca oculis luſtraſſent, tandem offendunt hominem in aqua
feruente minimeq. temperata mortuum, corpusq. eius ardore diſſolutum. Qua re Im-
peratori nunciata, didicere omnes, quantum ponderis Aphraatis haberet oratio. Attа-
men de impia ſua doctrina minime deſiterunt, ſed more Pharaonis cor ſuũ indurarunt:
ipſeq. ille Imperator, quamuis cognito ſancti viri miraculo obſtupeſceret, non tamen
eius furor contra pietatem incitatus conſedit.] at Theodoretus de Aphraate atque Va-
lente hic hactenus, ceterum in Philotheo hæc addit[a]:

[a] Theod. in Philoth. c. 8.

Hinc, inquit, factum eſt, vt metus inuaderet Imperatorem, & omnes qui armabantur
aduerſus pietatem. Sparſa eſt autem fama per totam ciuitatem, quales infelix ille lue-
rit pœnas contumeliæ, qua affecit Aphraatem: omnesq. Deum Aphraatis perpetuis
celebrant laudibus. Hoc, etſi inſtarent aduerſarij, obſtitit, quo minus homo Dei mitte- C
retur in exilium. Imperator enim perterritus, eos quidem qui hæc ſuadebant, auerſaba-

EQVVS VALENTIS PRECIBVS APHRAATIS SANATVR.

tur, virum autem reuerebatur. Porro aliunde quoque eius virtutem didicit: Equus
quidam bono genere natus, & portare apprime doctus, erat Imperatori cariſſimus.
Morbus quidam, qui ei acciderat, male habebat Imperatorem: retinebatur autem hu-
midorum excrementorum excretio. Ad eum curandum accerſebantur, qui in hac arte
fuerant exercitati. Sed cum ea eſſet etiam morbo inferior, Imperator quidem moleſtia
afficiebatur, lamentabatur autem is, cui equorum cura fuerat credita. Cum eſſet autem
pius & fide firmus, in meridie venit vna cum equo ad magni Aphraatis habitaculum; &
cum morbum dixiſſet, & fidem ſuam ſignificaſſet, orauit vt ſolueret morbum ſuis pre-
cibus. Ille vero nihil cunctatus, ſed ſtatim Deum precatus, iuſſit aquam hauriri ex pu-
teo: & cum ei ſalutaris Crucis ſignum impoſuiſſet, iuſſit eam ad equũ afferri. Is autem D
bibit pluſquam conſueuerat. Deinde cum oleum diuina inuocatione impleſſet benedi-
ctione, equi ventrem inungit; & manus contrectatione ſtatim morbus eſt ſublatus. Læ-
tus ergo homo, equo accepto, cucurrit ad ſtabulũ. Veſpere autem (ſolebat enim eo tẽpo-
re venire ad ſtabulũ Imperator) venit, & interrogauit quo modo equus ſe haberet. Is vero
cum & ſanum eſſe ſignificaſſet, & equum valentem & exultantem, hinnientemq. & col-
lum ſuperbe erigentem eduxiſſet: rogauit eum cauſam ſanitatis. Vbi autem diu cunctа-
tus (verebatur enim oſtendere medicum, ſciens eum qui rogabat, eſſe ei infenſum) tan-
dem verum coactus eſt dicere, & docuit modum curationis: obſtupuit quidem Imperа-
tor, & confeſſus eſt eum eſſe virum admirabilem: nec tamen a priori deſtitit inſania, ſed
perrexit furere aduerſus Vnigenitum, donec a barbarico fuit igne conſumptus.] ſed hæc
multo poſtea. Recenſet autem Theodoretus alia eiuſdem viri ſancti miracula, quibus E
pariter fides Catholica cunctis rem attentius conſiderantibus teſtata reddebatur.

Fuit Catholicis Antiochenis haud minori adiumento, quam Aphraates, inſignis ille
Iulianus cognomento Saba, & ipſe gratia miraculorum inſignis, quiq. feliciter id ipſum
præſtitit, quod ille: quæ omnia ad maximum profectum Euangelij conducebant: vt

[b] Pſal. 92.

IVLIANVS SABA VOCATVR ANTIOCHIAM.

dici poſſet illud Dauidicum[b] ad hæc accommodatum: Mirabiles elationes maris, mira-
bilis in altis Dominus.] nam cum perſecutionis altiores fluctus nauiculã vrgerent Eccle-
ſiæ, Dei omnipotentis eã regentis virtus excelſior miraculorum operatione cunctis ſpe-
ctantibus apparebat. Quanam autẽ occaſione Iulianus perductus fuerit Antiochiã, idem
Theodoretus docet his verbis[c]: Eodem tempore ille famæ celebritate inſignis Iulianus,
cuius ſupra mentionem feci, & relinquere ſolitudinem & Antiochiã venire coactus eſt.
Nam cum Ariani educati mendacijs & ad calumnias contexendas valde parati, ma-

[c] Theod. lib. 4. cap. 25.

gnum

A gnum illum virum ſuæ ſectæ fauere conſtanter affirmarent; tria veritatis luminaria,
Flauianus, Diodorus, & Aphraates, Acacium ſtrenuum veritatis athletam, qui poſtea
Eccleſiam Beroœenſem valde ſapienter gubernauit, mittunt ad Iulianum virum omni
genere laudis præſtantem, oratum, vt in infinitam hominum multitudinem miſericor-
dem ſe præbeat, aduerſariorum de ſe confictum mendacium coarguat, doctrinam de-
nique veritatis confirmet.] Quonam modo autem id ipſe Acacius ad hanc rem legatus
tandem perſuaſerit Iuliano, ſecumq. duxerit, & quæ egregia miracula tum in via tum
Antiochiæ ab eo edita ſint; hæc omnia ad confutandam Arianorum calumniam & do-
ctrinam per eum a Domino facta, enarrare ex eiuſdem auctoris Philotheo, in quo viri
clariſſimi res geſtas eſt fuſius proſecutus, dignum exiſtimamus. accepit ille cuncta
hæc de ipſo ab eodem eius comite Acacio Beroœenſi per omnia fidei integerrimæ viro:
B quæ ſic ipſe deſcribit[a]:

[a] Theod. in Philoth. cap. 2.

Perſuadent ijdem qui ſupra, Meletius, Diodorus, & Aphraates magno illi Acacio, cu-
ius fecimus mentionem, vt viæ acciperet comitem ſuum quidem magiſtrum, ſancti ve-
ro ſenis diſcipulum inſignem illum Aſterium: curreret autem ad communem pietatis
ſplendorem & Euangelicæ doctrinæ ſuſtentaculum, & perſuaderet, vt relinqueret qui-
dem illam in ſolitudine verſandi rationem, veniret vero, vt ferret auxilium tot millibus
qui fraude interibant, & rore ſui aduentus flammam extingueret Arianam. Cucurrit
diuinus Acacius, & aſſumpto, vt iuſſus fuerat, magno Aſterio, acceſſit ad maximum
lumen Eccleſiæ Iulianum: & cum eum ſalutaſſet: Dic mihi, inquit, o pater, quanam de
cauſa totum hunc laborem tam lubenter toleras? Cum is autem reſpondiſſet: Et cor-
pore & anima, vitaq. & omnibus quæ ad vitam pertinent, eſt mihi Dei cultus pretioſior;
C conor autem, quoad eius a me fieri poteſt, illi a ſorde mundum offerre miniſterium &
ei perpetuo placere. Oſtendam tibi, inquit Acacius, rationem, per quam ei pluſquam
nunc ſeruias. Idq. dicam non ſolum vtens ratiocinatione, ſed vt qui id ab eius doctrina
didicerim. Cum enim Petrum aliquando rogaſſet, an eum pluſquam alij amaret[b], & di-
diciſſet id quod ſciebat vel ante Petri vocem: Tu enim, inquit, noſti Domine, quod amo
te: oſtendit ei quidnam agens eum magis coleret: Si enim, inquit, amas me: paſce oues
meas, & paſce agnos meos. Hoc quoque tibi, o pater, eſt faciendum: periculum enim eſt,
ne oues a lupis intereant: eas autem valde amat, qui a te valde amatur. Eſt vero pro-
prium amantium, illa facere, quæ cum fiunt, ei qui amatur, grata ſint. Et alioqui non
paruum eſt periculum, multorumq. & magnorum illorum ſudorum detrimentum, ſi
pati potueris negligere & tacitus præterire, veritatem quidem grauiter oppugnari, eos
D autem qui ei adhærent, captari, ad eos vero venandos eſſe eſcam tui nominis appellatio-
nem: te enim habere ſocium ſuæ impietatis gloriantur & iactant præſides Arij abomina-
tionis. Hoc cum primum audiſſet ſenex, quietem quidem iubens valere ad tempus, ne-
que ciuitatis ſtrepitus, quod eis non eſſet aſſuetus, refugiens, accurrit Antiochiam.

CONVENIT ACACIVS IVLIANVM.

PERSVADET IVLIANO ACACIVS ADVENTVM ANTIOCHIAM.

[b] Ioan. 21.

Cum autem duorum vel trium dierum iter confeciſſet in ſolitudine, noctu venit in
quoddam prædium. Quædam autem dies muliercula, cum ſacrum illum chorum au-
diſſet venire, cucurrit, vt perciperet eorum benedictionem: & ad eorum pedes prouolu-
ta, rogabat vt ſua domus eſſet eorum diuerſorium. Conceſſit ſenex, idq. cum pluſquam
quadraginta annis a tali fuiſſet ſpectaculo ſeparatus. Cum vero admirabilis illa mulier
eſſet in ſacris illis viris miniſtrando occupata: puer ſeptem annos natus, cuius ſolius erat
mater, quæ hoſpitalitatẽ Sarræ eſt æmulata (eſſet autem veſperum & tenebræ) cecidit in
E puteum. Cum autẽ ex eo, vt eſt conſentaneum, exortus eſſet tumultus, mater vero ſenſiſ-
ſet: iubet quidem omnes quieſcere, puteo autem operculo impoſito, inſtabat miniſte-
rio. Menſa vero viris diuinis appoſita, diuinus ſenex iuſſit vocari puerum mulieris, &
accipere benedictionem. Cum autem admirabilis mulier diceret, eum male habere:
perſtitit ille iubere, vt is duceretur. Sed poſteaquam ei, id quod acciderat, ſignificaue-
rat mulier: menſam quidem relinquit ſenex; accurrens autem ad puteum, cum auferi
quidem operculum, afferriq. lumen iuſſiſſet, videt puerum ſedentem ſuper aquæ ſu-
perficiem, & aquam manu pueriliter pulſantem, & eum ludum putantem, qui repu-
tatus fuerat interiiſſe: & cum quoſdam ſune alligaſſent, & eos demiſiſſent, puerum ex-
traxerunt: & ſtatim accurrit puer ad pedes ſenis, dicens ſe eum vidiſſe in aquis ipſum fe-
rentem, & ne mergeretur, prohibentem. Hanc hoſpitalitatis mercedem recepit illa mu-
lier a beato ſene.

EXEMPLVM MAGNAE FEMINAE ET MIRACVLVM IVLIANI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ADVENTVS IVLIANI ANTIOCHIAM.

Et vt alia prætermittam, quæ facta sunt in itinere: venerunt quidem Antiochiam: A omnes autem vndique concurrebant, Dei hominem videre cupientes, & morbi sui medicinam vnusquisque accipere desiderans. Habitabat autem in speluncis, quæ erant in latere montis: vbi diuinum quoque Apostolum Paulum & habitasse dicunt, & latuisse. Sed statim, vt scirent omnes eum esse hominem, eum inuadit febris vehementissima. Cũ autem videret magnus Acacius multitudinem eorum qui simul erant congregati, & eam quæ acciderat, ægre ferret ægritudinem: existimabat enim fore, vt ij qui conuenerant, perturbarentur, si viri morbum rescisserent, a cuius manu se inuenturos sperabant medicinam: Noli angi animo, inquit senex: si enim est necessaria sanitas, eam statim dabit Dominus. Mox ergo post hæc verba ad preces conuersus, & vt solebat, & genua, & frontem solo admouens, rogauit, vt assequeretur sanitatem, si ex ea reditura sit aliqua vtilitas ad eos qui conuenerant. Nondum finierat preces, & repente multus sudor B profluens extinxit flammam febris.

IVLIANVS CVRAT SE ET ALIOS.

Cum illic autem liberasset multos a morbis omnis generis, profectus est ad conuentum piorum. Transeunte vero eo per portas Regiæ: mendicus quidam, qui clunibus vtebatur pro pedibus, & per terram trahebatur, cum manum extendisset, & eius pallium attigisset, fide quidem morbum exegit: exiliens autem ostendit se æque currere, atque ante morbum: idem faciens, quod claudus, quem Petrus & Ioannes erexerunt. Hoc cum factum esset, confluxit totus populus ciuitatis, eratq. bellicum gymnasium plenum ijs qui concurrebant: pudore autem afficiebantur calumniatores & mendacij artifices: læto autem & tranquillo animo erant alumni veritatis. Exhinc in domos suas trahebant lumen veritatis ij, qui opus habebant vt curarentur.

COMES ORIENTIS CVRATVR A IVLIANO.

Vir autem quidam, cui fuerat maximus mandatus magistratus, cuiusq. fidei commis- C sus erat clauus Orientis *(dicebantur hi Præfecti seu Comites Orientis)* ad eum misit, rogans vt ad se veniret, & a morbo vrgente liberaret. Ille vero accessit, nihil cunctatus, & communi Domino fusis precibus, verbo soluit ægritudinem; & iussit, vt Deo gratias ageret. Cum hæc & talia fecisset, statuit reuerti deinceps ad suæ exercitationis monasticæ tugurium. Sed cum per Cyrum iter faceret (distat autem hæc ciuitas duorum dierum itinere ab Antiochia) diuertit quidem ad ædem præclari martyris Dionysij. Qui illic vero Dei cultui & rectæ religioni præerant, conuenientes supplicarunt, vt sibi opem ferret, exitium præuisum expectantibus: dicebant enim, Asterium, qui in sophistica & falsa disserendi arte fuerat educatus, & se in hæreticorum ecclesiam iniecerat, & Episcopale munus erat assecutus, falsum acriter defendere, & improbo vti artificio aduersus veritatem: Et veremur, inquiebant, ne facundia veluti quadam esca falsum contegens, & nexus syllogismorum D tamquam quædam retia extendens, capiat multos ex simplicioribus: ea enim de causa fuit ab aduersarijs accersitus. Senex autem: Estote, inquit, bono animo, & Deo nobiscum supplicate, orationem & corporis afflictionem precibus adiungentes.

His Deum sic rogantibus, vno die ante diem festum ac celebrem, quo verba erat facturus falsi defensor & hostis veritatis, is diuinitus immissam accepit plagam, & cum vno tantum die ægrotasset, excessit e viuis: illam, vt est probabile, vocem audiens [a]: Stulte hac nocte animam tuam a te repetent: quæ autem parasti retia & laqueos, ijs tu implicaberis, & non alij.] hunc tandem finem est consecutus Allophilus ille, qui tanto tempore insultauit agminibus Dei viuentis, ab ipso iam tempore Nicæni Concilij, vt superius dictum est, lues Ecclesiarum, nõnisi ad perditionem hominum comparatus, vbique semper & aduersus bonos omnes atque Fideles inuentus scelestissimus, Arij fax ad inflammãdas E Ecclesias paratissima, quam sanctus senex exufflans extinxit. Quæ autem reliquerit post se scriptorum monumenta, S. Hieronymus numerat, cum de eo sic ait [b]: Arianæ philosophus factionis scripsit regnante Constantio in epistolam ad Romanos, & in Euangelia & Psalmos commentarios, & multa alia, quæ a suæ partis hominibus studiosissime leguntur.] Tanta victoria, tantaq. erecta de Arianorum antesignano trophæa insignes alias atque plane diuinas operationes a viro sanctissimo editas magis magisq. illustres reddiderunt & immortales, succedentibus his alijs prioribus haud indignis.

a Luc. 12.

ASTERIVS SOPHISTA CREATVS EPISCOPVS EXCEDIT E VITA.

b Hieronym. de scrip. Eccles. in Asterio.

Huius nempe, cum in narrationem incidit monachorum, Ioannes Chrysostomus obi- ter meminit [c] dicens: Scitis vtique & audiuistis & vidistis etiam nonnulli virum, quem sum dicturus, Iulianum dico illum admirandum. Hic erat rusticus, humilis & humili loco natus, & nec externæ quidem eruditionis omnino peritus, sed non ficta & simulata phi-

c Chrysost. in epist. ad Ephes. c. 6. homil. 21.

A ta philosophia repletus. Hoc ingrediente ciuitates (quod quidem raro fiebat) neque oratoribus, neque sophistis, neque vllo alio ingrediente, tantus fiebat concursus. Quid autem dico? Non nomen eius nunc quoque clarius decantatur, quam quorumuis Regum?] hæc ipse. Porro dies natalis ipsius vna cum ceteris clarissimis Dei amicis adscriptus indicibus Ecclesiasticis ab eo tempore cum in Orientali tum etiam Occidentali Ecclesia iugi memoria perseuerat [a].

CELEBRIS MEMORIA IVLIANI SABAE.

a Martyr. Rom. die 14. Ianuar.

At non vnum tantum Iulianum, alterumve Aphraatem, sanctissimos monachos nutrierant his temporibus Syriæ solitudines, sed alios plerosque his virtute haud impares, de quibus hæc Theodoretus [b]: Erant, inquit, etiam eodem tempore alij vitæ monasticæ disciplina valde præstantes. Nam in solitudine Chalcidensi Auitus, Martianus, Abrahamus, & alij præterea non pauci in corporibus perturbationibus obnoxijs vitam ab omni B perturbatione vacuam traduxerunt. In Apamea item Agapetus, Simeon, Paulus, & alij in eo genere vitæ facile primas tulerunt. In solitudine porro Zeugmatensi Publius & Paulus: in Cyrestensi quoque vir ab omnibus laudatus Acepsimas se conclusit in cellulam, & eum vitæ modum sexaginta annos continuos transegit, neque visus a quoquam, neque cuiquam locutus. Adde his Zeugmatium virum cum primis admirabilem: qui tametsi luminibus orbatus erat, tamen circuibat sedulo, tum vt confirmaret oues, tum lupos dimicando profligaret: quam ob causam cellula eius monastica incensa fuit; alteram tamen Traianus dux fidelissimus ei ædificauit, aliasq. res ad cultum vitæ necessarias impertijt. In solitudine etiam Antiochena Marianus, Eusebius, Ammianus, Palladius, Simeon, Abrahamus, & alij quoque, qui imaginem Dei, ad cuius similitudinem conditi erant, integram conseruarunt. Atque tum horum, tum illorum vitam scriptis C prodidimus. Itemq. mons, qui vrbi illi amplissimæ imminet, huiusmodi floribus pratensibus pulchre vestitus est: nam in eo cum magna nominis celebritate vixit Petrus Galata, & eius gentilis Aegyptius, quin etiam Romanus, Seuerus, Zeno, Moses, Malchus, & alij quamplurimi vulgo quidem ignoti, Deo autem penitus perspecti & cogniti.] hæc Theodoretus de sanctis Syriæ solitudinum monachis, quorum nonnullorum res gestas ipse scriptis edidit in Philotheo, nempe de Iuliano, & Aphraate, quos diximus, Martiano, Eusebio, Publio, Simeone, Palladio longe alio ab illo Galata, de quo suo loco dicendum, Abrahamo, Acepsima: meminit & de magno quodam (ita enim ipse [c] eum iterum appellat) Marone, necnon de Mose & Malcho, cuius res gestas S. Hieronymus prosecutus est: qui tantorum virorum fama pellectus, monasticæ vitæ institutum arripiens, Syriæ potius elegit solitudinem, de quo suo loco dicemus. Institutam iam de Antio- D chena Ecclesia persecutione Valentis exagitata ordine prosequamur orationem.

b Theod. lib. 4. cap. 26.

CELEBRIORES IN SYRIA MONACHI.

c Theod. histor. SS. Patr. c. 16. & 22.

Putarunt Socrates [d] atque Sozomenus [e], Valentem Antiochiæ aduersus Orthodoxos furentem, ad meliorem statum mentis reuocatum esse oratione Themistij. Ceterum licet Socrates tradat habuisse ea de re Themistium coram Valente orationem, Sozomenus autem ipsum eo argumento scriptum librum eidem dedicasse testetur: tamen vna eademq. proculdubio scriptio fuit; sed desideratur ipsa, & multa alia, quæ horum temporum rebus magnam potuissent lucem afferre: longe vero diuersa hæc habenda ab ea coram eodem Valente dicta oratione post debellatum Procopium, de qua superius mentio facta est. Cum autem is esset lugubris status Orthodoxorum in Oriente, ac præsertim in Syria; audita Magnus Basilius Antiochenæ Ecclesiæ dira iugiq. afflictatione, eam scriptis est consolatus, & ad fidem acceptam a Patribus fideliter custodiendam adhortatus, E epistola ad ipsam data, quæ sic se habet [f]:

d Socrat. lib. 4. cap. 27.
e Sozom. lib. 6. cap. 36. 37.

Quis dabit mihi alas instar columbæ? & volabo ad vos, expleboq. desiderium, quo ad dilectionis vestræ congressum aspiro. Nunc vero non solum alis destituor, sed ipso quoque corpore, quod & longa iamdudum ægrotatione confectum & nunc continuis tribulationibus prorsus attritum est. Quis enim vsque adeo animo est adamantino, quis ita plane omnis commiserationis expers & immitis, qui cum audiat, quo modo vndique nos gemitus ac luctus, velut ex tristi quodam choro communi quadam & consona lamentatione applorante impetat, non condoleat animo, inq. terram præ luctu deflectatur, & immensis istis curis omnino tabefiat? Sed potest sanctus Deus aliquam ab immensis ac deploratis curis dare relaxationem, & a diuturnis laboribus quamdam largiri respirationem.

f Basil. epist. 60.

BASILIVS EPISTOLA CONSOLATVR ANTIOCHENOS.

Itaque & vos oro, vt eamdem consolationem amplectamini, ac spe consolationis cum gaudio

Universidad de Deusto
Biblioteca

VTILITAS TRIBVLATIONIS.

gaudio præsentem tribulationum luctum toleremus. Siue namque peccatorum pœnas A
damus; valebunt ad hoc flagella, vt posthac iram Dei, quæ imminebat, auertant. siue
in certaminibus, quæ pietatis gratia decertamus, per tribulationes corroboramur: iu-
stus est is, qui nos ad tolerandos agones præmijs inuitat, vt non sinat nos tentari supra
id quod ferre possumus; sed pro toleratis iam laboribus patientiæ nobis & spei in ipsum
coronam reddat. Ne igitur ad decertandos pietatis agones defatigemur; neque per de-
sperationem, quæ iam decreta sunt, amittamus. Non enim vno actu fortitudinis, neque
modico quodam labore constantis animi specimen datur: sed qui corda nostra probat,
longa nos ac prorogata probatione vult iustitiæ coronam adeptos demonstrare. Dum-
taxat constans ac fidelis seruetur animus noster, fidei nostræ in Christum robur custo-
diatur immotum; & breui ac velociter veniet auxiliator, veniet & non tardabit. Ample-
ctenda enim tribulatio super tribulationem, spes super spem, adhuc modicum, adhuc B
modicum. Ad istum modum alumnos suos Spiritus sanctus futurorū promissione recrea-
re nouit: post tribulationes enim sequitur spes: quæ vero sperantur, e vicino subsequun-
tur. Nam etiamsi vniuersam hominum vitam quis obiecerit: breuissimum tamen est
illius spatium, respectu infiniti sæculi, quod in spe nostra reconditum est.

FIDEM QVAM CVSTODIANT INSINVAT.

Fidem autem nos neque recentiorem ab alijs conscriptam acceptamus, neque ipsi mē-
tis nostræ fœtus alijs obtrudere audemus, ne humana putentur pietatis verba: sed quæ
a sanctis Patribus edocti sumus, ea rogantibus nos annunciamus. Est itaque Ecclesiæ no-
stræ a Patribus administratæ, etiam a sanctis Patribus qui Nicææ conuenere, conscripta
fides: quam etsi arbitramur ore tenus & apud vos in vsu haberi; non tamen detrectabi-
mus, ne desidiei crimine notemur, ipsa quoque verba litteris annotare. sunt enim ista:
Credimus in vnum Deum, &c.] ipsum Nicænum symbolum Basilius integrum in eadem C
describit epistola, quod ab ipsis integrum custoditum exoptat.

BASILIVS OPTAT CONCILIARI INTER SE CATHOLICOS ANTIOCHENOS.

Quod autem Ecclesia Antiochena præter afflictionem Valentis Imperatoris alia rur-
sum intestina afflictaretur vexatione, dum Catholicæ fidei professores inter se diuisi, alij
Meletio, Paulino alij adhæresceret: idem sanctus Basilius, quod non leuioris negotij,
sed magni momenti id esset opus, ad eam rem conficiendam Magnum Athanasium lit-
teris ad eum scriptis rogat, vt inter vtramque partem pacis sequester accedat. Sed in il-
lud primum vehementer incumbit, vt quoniam Orientalis Ecclesiæ eiectione Episcopo-
rum Catholicorum & subrogatione Arianorum iam penitus videretur esse collapsa, vnū
tantum doceat superesse remedium, illudq. in eo repositum, si ab Occidentalibus Epi-
[a] *Basil. epist. 48* scopis subleuarentur: atque istud ipsum vt curet, enixius rogat his verbis [a]: Olim noui
& ipse, secundum admensuratam mihi rerum gerendarum cognitionem: vnam sciebam D
acquirendi auxilij viam: quæ res Ecclesijs nostris cum Occidentalibus Episcopis consp-
rat & conuenit. Si namque voluerint illi eumdem zelum, quo contra vnum & alterum
qui in Occidente diffamabantur, *nempe Auxentium & socios*, vsi sunt, & pro nostrarū partiū
incolatu soliciti demonstrare: forte fiet aliquid, quod proderit communiter omnibus.
Vnde & qui rerum potiuntur, multitudinis auctoritate permoueantur, & populi qua-
quauersum illos sine contradictione sequantur.

BASILIVS ATHANASIVM CVPIT AGERE CVM EPISCOPIS OCCIDENTIS.

Quis autem ad ista perficienda prudentiam tuam excellet? Quis acutius, quid facien-
dum sit, expendet? Quis ad vtilium energiam efficacior? Quis ad considerandam fratrū
necessitatem condolentis affectu magis præditus? Quis vniuerso Occidenti honorabili
canicie tua venerabilior?] & paulo post: Ad Occidentales Episcopos mitte, qui calamita-
tes, quibus occupamur ac premimur, illis exponant. Instrue illos forma narrandi, qua E
vtantur. Esto Samuel Ecclesijs: particeps esto afflictionum laborantium populorū, &c.]
ac post hæc, res Antiochenæ Ecclesiæ vt solicite curet, rogat his verbis:

BASILIVS ATHANASIO COMMENDAT ECCLESIAM ANTIOCHENAM.

Antiochenæ sane Ecclesiæ status manifeste a tua pietate pendet, vt alios quidem ædifi-
ces, alios vero compescas ac quietos reddas, atque Ecclesiæ vires per vnanimē consensum
restituas. Quod enim iuxta eos qui medicorum sapientissimi sunt, curandi initium ab illis
sumere debeas, qui periculosissime laborant, nemo est qui te melius intelligat. Quid autē
gerit ad concordiam redire: nihil prohibebit, quo minus vniuerso corpori, tamquā cor-
roboratum caput, sanitatem suppeditet. Re vera autē sapientia tua & Euangelica sym-
pathia vrbis illius ægritudines opus habent: quæ non ab hæreticis solum scissa est, sed &
ab illis, qui idem sentire dicuntur, discerpitur. Ista vero componere, & in vnius corporis
armo-

A armoniam reducere, vere illius est, qui & siccis ossibus, vt ad neruos & carnem iterum re-
stituerentur, ineffabili virtute sua largitus est. Magna vero omnino Dominus per sanctos
suos operatur, &c.] hæc Basilius, qui & in his multus fuit, alijs sæpe litteris eūdem Atha-
nasium interpellans pro infelicissimo statu Orientalis Ecclesiæ, ac potissimum Antioche-
næ, vt complures litteræ ad eumdem Athanasium eodem ferme argumento datæ signi-
ficant [a]. Quonam modo autem ipse Athanasius, opem laturus Basilio & Ecclesiæ Orien-
tali, Petrum Alexandrinæ Ecclesiæ ministrum ad ipsum legarit, & de legatione ab eo ad
Occidentales missa, dicemus anno sequenti. [a] *Basil. epist. 49 50. 51. 52.*

PRAEFECTVS LIBYAE AB ATHANASIO EXCOMMVNICATVS.

Quod rursum ad Athanasium spectat: etsi (vt dictū est) & ipse in sua Ecclesia absque
vexatione quiete agere permissus fuit: Ecclesiæ tamen sibi subiectæ a Præfectis earū pro-
uinciarum nonnihil vexatæ sunt; & inter alias Ecclesia Libyæ a quodam Præfecto Cap-
B padoce, homine moribus deprauato, licet fide Catholico, labefactata est: quem in dete-
riora prolabentem, nec mores emendare curantem S. Athanasius sententia excommuni-
cationis perculit; scripsitq. ex more publicas litteras, quibus significaretur, ne qui excō-
municatus ab ipso esset, ab alio vsquam Episcopo reciperetur. Peruenerunt eædem litte-
ræ in Cappadociam, quo idem reuersurus erat: quas cum in primis Basilius vniuersæ il-
lius prouinciæ metropolitanus Episcopus accepisset, in nefariū hominem æque ac Atha-
nasius ipse commotus, eumdem a fidelium consortio penitus declarauit extorrem, deq.
his sic a se gestis eumdem S. Athanasium reddidit certiorem, perbreui ad eum eiusmodi
epistola scripta [b]: [b] *Basil. epist. 47*

BASILIVS RATAM HABET PRAEFECTI EXCOMMVNICATIONEM.

Incidi in sanctitatis tuæ litteras, in quibus aduersus Libyæ Præfectum, virum infamē,
ingemuisti. Deploramus quidem patriam nostram, quod talium malorum & mater est
C ac nutrix. Deploramus vero & Libyam nostræ proximam, quod malorum nostrorum
particeps facta, ferinisq. viri huius moribus tradita est, qui a pueritia crudelitati pariter
& lasciuiæ assueuit. Hoc scilicet erat, quod sapienter dixit Ecclesiastes [c]: Væ tibi terra, cu-
ius Rex est puer, & cuius principes mane comedunt, & in ipso meridie lasciuiunt, post
alienos thoros plusquam irrationales bestiæ insanientes. Itaque illum quidem flagella
manent apud iustum Iudicem ad eamdem mensuram commensurata, iuxta quam ipse
iam antea sanctos Dei affligere præsumpsit. Innotuit autem id & Ecclesiæ nostræ ex lit- POENA EXCOMMVNICATI.
teris pietatis tuæ: atque auersandum & execrabilem illum auersabuntur omnes, ita vt
nec ignis, nec aquæ, nec tecti communionem cum illo sint habituri: siquidem prodest, vt
violenti isti tyranni communi & vnanimi iudicio condemnentur. Sufficiet autem ipsi
damnationis titulus, & ipsæ sententiæ, quibus vndique ab omnibus condemnabitur. Ne-
D que enim omittemus, quo minus condemnationem istam omnibus ipsius & familiaribus
& amicis atque aduenis ostendamus. Quod si vero non statim illum ista reprehensiones,
quemadmodum & Pharaonem, permouebunt: attamen postremam aliquando & grau-
em illi ac tristem retributionem afferet.] hactenus Basilius ad Athanasium: quæ hic
descripsisse voluimus ad excommunicationis censuram etiam in prouinciarum Præfe-
ctos ab Episcopis exerceri solitam in Ecclesia insinuandam. De reliquis autem Basilij re-
bus cum Athanasio gestis agetur anno sequenti.

VALENS EXAGITAT MAGOS DIVINATORES.

Hoc eodem anno, quo venit Valens Imperator Antiochiam, ipsius tertio Consulatu,
præfecturam Prætorij Modesto administrante, diræ sunt habitæ quæstiones de comple-
ribus, qui de vita ipsius Imperatoris consuluissent magos, aruspices, vel alios, qui malis
artibus futura prænoscere profitebantur; de quibus omnibus Ammianus [d] pluribus agit:
E cuius quoque assertione colligitur, eadem hoc ipso anno agi cœpta, nimirum cum, vt ait,
præfecturam Prætorij Modestus administraret, ad quem eodem munere fungentem ex-
tat Valentis rescriptum ipso tertium Consule hoc anno datum [e], nec non [f] aliud aduer-
sus maleficos (quod ad hanc rem, de qua agitur, pertinet) his verbis: Cesset mathe-
maticorum tractatus. Nam si quis publice aut priuatim, in die noctuq. deprehensus
fuerit in cohibito errore versari, capitali sententia feriatur.] [d] *Ammianus lib. 29.* [e] *l. 6. de tyrannis. C. Theod.* [f] *l. 8. de malef. Cod. Theod.*

PHILOSOPHI AVIDI SCIRE SVCCESSOREM VALENTIS.

Quinam autem fuerint, qui pertæsi Valentis Imperij, curiose de futuro scrutarentur
Imperatore, Sozomenus narrat, cum ait [g]: Eo quidem tempore omnes prope philoso-
phi Gentiles extincti sunt: idq. hac de causa. Nonnulli eorum qui alijs in philosophia
præstare putabantur, incrementum religionis Christianæ ægre admodum ferentes, ini-
uere consilium de prænoscendo, quis esset Valenti in Imperio successurus. Qua de re cū
omnia omnis generis diuinandi genera experti fuissent: ad extremum tripodem ligneum [g] *Sozom. lib. 6. cap. 35.*

e lauro

Universidad de Deusto
Biblioteca

e lauro fabricati, inuocationes dæmonum & verba execrabilia pro more suo vsurparũt: A adeo vt ex coniunctione singularum litterarum per tripodis machinam & diuinationem significatarum, futuri nomen extaret Imperatoris. Philosophi igitur cum Theodorum virum inter satellites Imperatoris insignem illum quidem & illustrem, sed Gentilem, Imperatorem fieri auide expeterent, vtque ordo litterarum vsque ad D, huius nomini cõueniret, in fraudem inducti sunt, dum hac coniectura nixi, Theodorum Imperio potiturum expectarent. Quo illorum conatu indicato, Imperator extra modum ira exardescere cœpit, quasi saluti suæ insidias comparassent.

THEODORVS EX NOMINE REVS CAPITIS.

Quam ob causam tum Theodorus, tum tripodis opifices comprehensi sunt, mandatumq. vt ille igni, hi autem gladio necarentur. Pari ratione omnes illustriores in toto Imperio philosophi eadem ipsa de causa extincti. Quin etiam cum Imperatoris ira nullo modo comprimi posset; etiam in eos qui philosophi non erant, sed illorum dumtaxat B vestitu vtebantur, inuidiæ flamma peruasit: sic vt qui alias artes profitebantur, neque crocotis, neque pallijs philosophorum se induere vellent, idq. ob periculi metum, ne viderentur ex eorum numero esse, qui vaticinia illa & ritus ad tripodem peregissent. Istam quidem implacabilem Imperatoris iram, atque adeo crudelitatem, addo etiam philosophorum temerarium facinus, philosophis indignum & imprudentem conatum a bene sanis hominibus arbitror merito damnandum.

LITTERAE IN SVSPICIONEM ADDVCTAE.

Nam cum hac insciti Valens impulsus animum induxisset eum interficere, qui esset sibi in Imperio successurus, neque vitæ illorum qui diuinatione ea de re vsi fuissent, neque eius de quo diuinassent, pepercit; quin etiam, vt ferunt, neque eorum quidem qui tum eodem nomine, si modo illustres essent, appellabantur, vel saltem simile nomen habebant, cuius primæ litteræ a Th, vsque ad D, eædem essent. Porro philosophorum C huc processit amentia, vti crederent in sua situm potestate, vt tum Imperatorem e medio tollerent, tum denuo excitarent.] hæc & alia de philosophorum Gentilium stultitia affert Sozomenus: qui ægre ferentes Christianum hominem Romano Imperio diutius dominari, adhuc mærentes Iulianum cito extinctum, hisce magiæ præstigijs de vento consulebant Imperatore, auideq. ex elementis illis patefactum nomen Theodori illius acceperunt, vtpote Ethnici hominis, quem tamen moribus probe compositum Ammianus describit [a], cum ait: Visus est alijs excellere Theodorus secundum inter Notarios adeptus iam gradum: & erat re vera ita, vt opinati sunt. Namque antiquitus claro genere in Gallijs natus, & liberaliter educatus a primis pueritiæ rudimentis, modestia, prudentia, humanitate, gratia, litteris ornatissimus semper officio locoq. quem retinebat, superior videbatur, altis humilibusq. iuxta acceptus: solusq. pene omnium erat, cuius linD guam non infrenem, sed dispicientem quæ loqueretur, nullius claudebat periculi metus.] hæc de eo Ammianus, quem Constantinopoli accersitum, vt ait, quæstionibus Imperator subiecit.

a Ammianus lib. 29.

b Socrat. lib. 4. cap. 15.

MVLTI EX NOMINE FACTI REI CAPITIS

Addit ad hæc de reliquis Socrates [b]: Itaque omnes qui erant Theodori, vel Theodosij, vel Theoduli nomine, vel alijs consimilibus nominibus appellati, Valens interficit: in quorum numero fuit Theodosiolus vir nobilis ex genere patricio; qui ab Hispania ad Valentem adductus, morte mulctatus est. Multi igitur præ metu ipsorum animis iniecto sua commutauerunt nomina; & quæ parentes illis in lucem editis imposuerant, tãquam plena periculi denegarunt.] hæc ipse. his adijciendam putamus, quam S. Ioannes Chrysostomus de nece alterius Theodori affert historiam sub eodem Valente, eadem, vt putatur, causa, periclitantis. Existimari quidem posset, hunc vnum eumdemq. esse cum illo, cuius Ammianus [c] tragœdiam narrat, nisi quod ille ab ipso dictus Gallus, hic vero Siculus nominatur. Ait igitur Chrysostomus [d]:

c Ammianus lib. 29.

d Chrysost. epist. ad viduam iuniorem.

THEODORI SICVLI CASVS.

Reuocabo autem tibi in memoriam Theodorum illum Siculum (fortasse audisti, erat enim in primis notus & celebris.) Hic & pulchritudine & magnitudine corporis & auctoritate apud Imperatorem omnibus præstans, qui ea poterat, quæ interiorum familiarium nemo, prosperam illam fortunam non moderate tulit: sed insidiatus Imperatori ac deprehensus, ipse quidem valde miserabiliter obtruncatus est: ipsius autem vxor neque educatione, neque genere, neque vlla alia re nobilitati tuæ concedens, omnibus repente rebus suis spoliata, ac libertate amissa, cubicularijs ancillis adnumerata, ac nulla non ancilla miseriorem ac magis lachrymabilem vitam agere coacta est, hoc vno ceteris antecellens, quod propter incomparabilem calamitatis magnitudinem, lachry-

A lachrymas eorum omnium, qui ipsam aspicerent, eliciebat. Fertur etiam Artemisia viro valde claro nupta, quoniam & ille tyrannidem affectauit, in eamdem incidisse pauperatem, ac præterea oculis esse capta: nam magnitudo ægritudinis & lachrymarum multitudo lumina extinxit. At nunc quidem hominibus eget, qui deducant, & ad alienas portas adducant, vt hoc modo necessarium sibi victum comparare queat.] ista Chrysostomus adolescens Antiochenus ibidem agens, vbi hæc omnia tractabantur. At quod ait dictos clarissimos viros ob affectatam tyrannidem extinctos esse; hæc idcirco, quod qui eos neci traderent Iudices (vt ex Ammiano colligitur) hanc de damnatione singulorum causam iustam apparentem prætexerent. Subdit idem ibi Chrysostomus de ipsius Valentis Imperatoris miserando interitu, de quo opportunius suo loco agendum erit. At Zosimus quoque, dum de Theodoro agit, affectatum ab eo Imperium tradit, ac malis B artibus conquisitum, licet eum Ammianus excuset.

QVI PHILOSOPHI OCCIDI IVSSI A VALENTE.

Nominat idem Zosimus celebriores philosophos tum iussu Valentis occidi iussos, cum ait [a]: Primus ex nobilibus philosophis interfectus est Maximus, & post illum oriundus e Phrygia Hilarius, qui ambiguum quoddam oraculum clarius fuisset interpretatus: secundum hunc Simonides, & Patricius Lydus, & Andronicus e Caria: qui omnes ad summum doctrinæ fastigium peruenerãt, & potius inuidia, quam iusto iudicio damnati fuerunt.] hæc Zosimus: at neutiquam cum his Themistius comprehensus est, vtpote vere philosophus & ab omni magiæ studio procul abhorrens. Porro quod spectat ad Maximum illum olim Iuliani in magia magistrum, ista de eo Ammianus [b]: Neque ita multo post, Maximus ille philosophus, vir ingenti nomine doctrinarum, cuius ex vberrimis sermonibus ad scientiam copiosus Iulianus extitit Imperator, oraculi supradicti versus auC disse insimulatus, seq. comperisse assensus, sed reticenda professionis consideratione non effudisse, verum vltro prædixisse consultores ipsos supplicijs pœnalibus perituros: Ephesum ad genuinam patriam ductus, ibiq. capite truncatus, sensit, docente periculo postremo, quæsitoris iniquitatem omnibus esse criminibus grauiorem.] sic ipse. Fuisse autem, qui de Maximo habuit quæstionem, Festum Iudicem, Eunapius tradit [c], qui & pluribus eiusdem Maximi necem prosecutus est. Qui igitur eadem diuinandi arte summam apud Iulianum (vt diximus) gratiam fuerat consecutus, cum iam illi de eius Imperio esset vaticinatus, iusto Dei iudicio eadem ex causa sibi vltimum supplicium comparauit. hic ergo vanissimi hominis finis fuit, quem aliqui errore ducti nominarunt Tyrium, cũ Ephesius dictus fuerit, origine vero Smyrneus, eiusq. germani Nymphidianus item Smyrnæ oriundus & Claudianus, quorum Eunapius [d] meminit. Porro Maximus ille Tyrius PlaD tonicus, cuius extant conciones, sub Commodo vixit, vt de eo testatur Suidas. De Maximo autem alio Cynico Aegyptio suo loco dicemus.

a Zosim. lib. 4.

b Ammianus lib. 29.

MAXIMVS PHILOSOPHVS DAMNATVS CAPITE.

c Eunap. in vit. philosoph.

d Eunap. in vit. philosoph.

Cum igitur de his Ammianus agit, magnam factam inquisitionem refert vetitarum artium codicum, quorum reperiendorum causa fuerint cuiusque ferme domus penetralia accurate quæsita: eosdemq. inuentos publice combustos tradit, cum ait [e]: Deinde cõgesti innumeri codices, & acerui voluminum multi sub conspectu Iudicum concremati sunt, ex domibus eruti varijs vt illiciti, ad leniendam cæsorum inuidiam.] ita Ammianus. Hæc illa plane tempora, quorum meminit Chrysostomus [f], cum inquit: Ante annos decem capti sunt nonnulli tyrannidem appetentes, cuius rei vos etiam meminisse arbitror. Fuit inter eos quidã dignitate ac principatu præditus: qui cum damnatus capite ad suppliciũ duceretur, populus motus misericordia vniuersus Prætorem adijt: & depreE cãdi cõmuni opera efficere potuit, vt reus ille venia nulla dignus liberaretur ab ira Imperatoris.] hæc ipse. fortasse hic ille Sallustius, quem damnatum capite & liberatum, vel potius quem filium Alypij, Ammianus [g] tradit. Tunc plane & illud accidit, vt complures, ne apud se eiusmodi codices reperirentur, eos igni confestim tradiderint, vel in proximum fluentem coniecerint: cuius rei causa Ioannes Chrysostomus iam periclitatus esset, nisi diuino quodam præsidio (quod ipse testatur) fuisset adiutus. Porro rem gestam sic ipse refert [h]:

LIBRI MAGIAE INQVIRI IVSSI.

e Ammianus lib. 29.

f Chrysost. hom. 3. contra Anomæos.

g Ammianus lib. 29.

Mota est olim, me adhuc adolescentulo, magna tyrannorum hostilitas: militibus etiam foris extra ciuitatem ad insidias positis, forte fortuito libellos quærebant incantatorios & magicos. Et qui scripserat librum, nondum perfectum in flumen abiecerat; & captus, cum postularetur ab eo, reddere non poterat, sed ducebatur per totam ciuitatem vinctus: & cum ita accusaretur, dedit pœnam. Tunc ergo ad martyris ædem proficisci volens,

h Chrysost. in Acta Apostol. homil. 38.

Universidad de Deusto
Biblioteca

IOANNES CHRYSOSTOMVS IN MAGNO DISCRIMINE POSITVS VITAE LIBERATVR.

volens, transibam per hortos iuxta flumen cum alio quodam. Ille autem viso libro, qui A
in superficie fluebat: primum quidem putabat linteum esse: propior autē factus, agnouit esse librum, & descendens recepit. Ego autem contemnebam, vt de communi inuento, & ridebam. Sed videamus, inquit, quidnam hoc sit. Reuoluit partem paginæ, & inuenit scripta magica. Accidit autem eodem tempore, militem transire: qui hoc animaduertens abijt, & timere nos fecit. Quis enim credidisset, quod e flumine sumptum sustulissemus; cum omnes tunc, etiam qui non suspecti essent, detinerentur? & abijcere non audebamus, ne videremur: idem erat periculum, si scinderemus. Concessit igitur Deus, & abiecimus, & postea a periculis liberati sumus.] hactenus Chrysostomus, ista recolens, tamquam maximum a Deo tunc beneficium consecutus, ex quibus cum ceteris leuioris quoque suspicionis reis postulatis iudicio pœnam capitis exoluisset, si cum libro illo deprehensus fuisset. Agebat autem hoc tempore Chrysostomus suæ ætatis B
annum decimum sextum, secundum rationem superius initam, cum de matre ipsius actum est.

In Occidente quoque ab anno superiori diræ agitari cœptæ sunt quæstiones aduersus eiusmodi delinquentes, qui curiosis per diuinationem scientijs operam darent: adeo vt ipso exordio in Senatorias quoque personas exhibitæ fuerint vngulæ, fidiculæ, & alia pœnarum genera, quæ licet seruilibus tantum personis ex priscis legibus consueuissent admoueri, per Constantium [a] tamen odio magiæ (vt dictum est) in quosque etiam nobiles fuerunt relaxata. Quamobrem (inquit Ammianus [b]) ne tot malis dissimulatis, paulatimq. serpentibus, acerui crescerent ærumnarum; nobilitatis decreto Legari mittuntur, *Roma scilicet*, Prætextatus ex Vrbi Præfecto, & ex Vicario Venustus, & ex Consulari Mineruius, oraturi ne delictis supplicia sint grandiora, neve Senator quisquam in- C
usitato & illicito more tormentis exponeretur. Qui cum intromissi ad cōsistorium hæc deferrent: negantem Valentinianum se id statuisse, & calumnias perpeti clamitantem, moderate redarguit Quæstor Eupraxius, &c.] Rescripsit tunc Valentinianus ad Præfectum Vrbis Olybrium his verbis [c]:

MAGICAE ARTIS REI INQVISITI ETIAM IN OCCIDENTE.

a l. 6. de malefic. Cod. Theod.

b Ammian. lib. 28.

c l. 1. de quæst. God. Theod.

Nullus omnino ob fidiculas perferendas, inconsultis ac nescientibus nobis, vel militiæ auctoramento, vel generis aut dignitatis defensione nudetur: excepta tamen maiestatis causa, in qua sola omnibus æqua cognitio est. Hi quoque citra consultationis mordum subijciantur quæstioni, qui euidentibus argumentis subscriptiones nostras finxisse prodentur: qua in re ne Palatini quidem nominis assumptionem huius esse volumus quæstionis exortem.] hæc, vt dictum est, anno superiori. Ceterum eiusmodi quæstiones de magis & maleficis agitatæ sunt vsque ferme ad eiusdem Imperatoris obi- D
tum, prout apparet ex ipsius rescriptis eadem ex causa datis, de quibus anno sequenti agemus.

Quoniam autem hæc quæ dicta sunt de Valente, Ioannes Chrysostomus (vt vidimus) testatur contigisse, cum ipse adolescentior esset; his hæc pro ratione temporis adijcienda putamus, quæ eadem sua ipsius ætate accidisse tradit Antiochiæ memoria digna, de conuersione famosissimæ meretricis: homilia enim in Matthæum sexagesima octaua habet ista: At non audistis quomodo illa meretrix, quæ omnes impudicitia superauit, vniuersos rursus continentia & virtute a tergo reliquit? Non dico illam de qua in Euangelio scribitur, sed hanc quæ nostra memoria ex Phœnice omnium ciuitatum iniquissima fuit. Hæc enim pueris nobis apud nos erat, & cum prima in theatro esset, nomen eius vbique ferebatur; non in vrbe nostra solummodo, sed ad Cilicas vsque & Cappadocas. E
Hæc multorum patrimonia exhausit, hæc multos parentum orbos tenebat, hæc maleficis quoque vti artibus dicebatur, quasi non eleganti corporis forma solum, verum etiam magicis cantibus & herbis retia tenderet: hæc Reginæ quoque fratrem attraxit: tanta cupidinis tyrannide pollebat. Sed subito nescio qua re, immo vero certissime scio: voluntate namque commutata, & Dei gratia hoc modo impetrata, omnia illa spreuit & calcauit: ita diaboli officina proiecta, facile ad cœlum ascendit: & quamuis nihil erat ea petulantius, dum in scena versaretur, postea tamen continentiæ magnitudine multas antecelluit. Cilicium enim induta per totam reliquam vitam hoc se pacto exercebat. Huius gratia & Præfectus a scenicis perturbatus armatos milites misit, qui non potuerunt eam rapere, nec a numero virginum, quæ ipsam receperunt, abducere. Hæc cum ineffabili sacramento communicasset, & condigne suscepta gratia vixisset, vniuersis per

gratiam

A gratiam maculis detersis: naturæ demum concessit. Mirabilem enim philosophiā post baptismum ostendit, nec vmquam amantibus antea, eamq. sequentibus, ac diligenter quærentibus visa est: sed postea quam semel se ipsam inclusit, multos annos quasi vincta in carceribus peregit.] hæc de ea Chrysostomus. Iam reliqua prosequamur.

Interea vero Athanaricus Rex Gothorum, memor quæ quantave triennali bello a Valente Christiano Imperatore passus esset; quod non liceret, pacis ictæ legibus prohibentibus, vel potius quod haud tantum virium penes se esse sentiret inuadendi Romanū Imperiū, Christianos apud se agentes ipse Ethnicus persequi cœpit, nec destitit, quousque publica expeditione, transmisso Istro, ipsum Valentem aggressus est. Quod autē ad tempus inchoatæ eiusmodi persecutionis spectat: istud ipsum sanctus Hieronymus profitetur, qui cum anno sexto Valentis Imperatoris id factum recenseat, plane ad hunc
B ipsum annum septimum referendum est: ipse enim sequenti anno a creatione Valentis, quo primus absoluitur annus & secundus incipit, eiusdem Imperatoris annos aggreditur numerare. Hic igitur primus eiusmodi persecutionis annus iure statuitur; de qua ita Hieronymus [a]: Athanaricus in Christianos persecutione commota, plurimos interficit, & de proprijs sedibus in Romanum solum expellit.] hæc ipse. Rursum vero eamdē persecutionem cœptam esse hoc anno, inde etiam deducitur argumentum, quod cum S. Epiphanius testetur se commentarium illum aduersus hæreses scribere anno vndecimo Valentiniani atque Valentis Imperatorum, id ipso exordio libri primi affirmans; rursumq. cum agit [b] de Audianis hæreticis, tradat monachos Gothos persecutionem passos a Rege Gothorum, iam quatuor ante annos, ex quo illa scribebat: hac ratione dicendū est, ipsos expulsos e Gothia fuisse anno septimo eorūdem Imperatorum. At de monachis
C illis inferius. Sed & Orosius [c] de fuga eorum hæc amplius: Athanaricus Rex Gothorum Christianos in gente sua crudelissime persecutus, plurimos barbarorum ob fidem interfectos ad coronam martyrij sublimauit: quorum tamen plurimi ad Romanum solum non trepidi velut ad hostes, sed certi quod ad fratres, pro Christi confessione fugerunt.] ita Orosius.

ATHANARICI REGIS GOTHORVM PERSECVTIO.

a Hieronym. in Chronico.

b Epiph. hæres. 70.

c Orosius lib. 7. cap. 7.

Contigit autem hæc persecutio, antequam ijdem Gothi Arianæ hæresis labe conspergerentur: adeo vt qui apud eos passi sunt, Catholici omnes habiti fuerint: quod quidē S. Augustinus testatur his verbis [d]: Rex Gothorum in ipsa Gothia persecutus est Christianos crudelitate mirabili, cū ibi non essent nisi Catholici, quorū plurimi martyrio coronati sunt: sicut a quibusdā fratribus, qui tunc illic pueri fuerant, & se vidisse incunctanter recordabantur, audiuimus.] hucusque Augustini verba, cui magis assentiendum iure
D quis dixerit rem adeo certa fide testatā reddenti, quodq. his temporibus vicinior fuerit, quam [e] Sozomeno eos hæresi Ariana labefactatos affirmanti. At rem maximi ponderis, quod de fide Catholica martyrum sit controuersia, accuratius peruestigemus: atque in primis quid de his post Socratē [f] ipse Sozomenus habeat, in medium adducamus; omissis ijs, quæ de sede antiqua Gothorum & eorum e limitibus egressione ab ipso descripta sunt, vtpote re omnibus ferme nota, ac multorum scriptorum chartis memoriæ commendata.

d Augus. de Ciuit. Dei lib. 18. cap. 52.

QVI MARTYRIVM SVBIERVNT IN GOTHIA, CATHOLICI ERANT.

e Sozom. lib. 6. c. 37.

f Socrat. lib. 4. cap. 27.

Quod vero ad persecutionem, de qua agitur, pertinet: in eo in primis erroris arguitur Sozomenus, dum ait, ante persecutionem a Gothis motam, concessum esse ipsis ab Imperatore, agente ad hoc legationem apud eum Vulphila ipsorum Episcopo, Thraciam habitare: quod quidem falsum omnino esse, Ammiani [g] auctoritate conuincitur; cuius sen-
E tentia liquet, Valentem Imperatorem, cum eos prœlio pertentauit, Istrum semper fluuium pertransisse, quod scilicet illi regiones trans flumen positas incolerent. Trāsitus autem eorum in Thraciam postea contigit, vt dicemus. Sed audiamus quid ipse Sozomenus dicat de occasione concitatæ ab Athanarico in Christianos persecutionis. ait enim [h]:

SOZOMENVS VNDIQVE CONFVTATVR.

g Ammianus lib. 27.

h Sozom. lib. 6. cap. 37.

Haud adeo diu post, seditione intestina inter ipsos Gothos conflata, bipartito diuisos esse, atque alteri factioni Athanaricum *, Phritigernem alteri præfuisse dicunt. Prœlio igitur inter eos commisso, Phritigernem, re male gesta, auxilium a Romanis petijsse. Quod cum ei Imperator Valens concessisset; & milites Romanos, qui erant in Thracia, ei subsidio venire permisisset; prœlio redintegrato, victoriā consecutos esse, & Athanaricū suo exercitu in fugā vertisse. Atque quo gratiam Valenti referret, & se ei in omnibus rebus amicissimum fore confirmaret, se eius de fide & religione sententiæ addixisse, persuasisseq. barbaris sibi subiectis, vt eadē sentirent. At vero non istam solum causam fuisse

ATHANARICVS ET PHRITIGERNES.

* Athalaricum

Universidad de Deusto
Biblioteca

* Vlphilas

puto, cur vniuersa Gothorum gens ad hoc tempus vsque Arianis adiuncta sit: sed quod Vulphilas * eorum Episcopus, licet initio ab Ecclesia Catholica nihil dissentiret; tamen post, regnante Constantio, per inscitiam vna cum Eudoxio & Acacio, vtpote ex Episcoporum numero, qui in Concilio Nicæno conuenerant, Concilio Constantinopoli habito interfuit.] At hic quoque magnopere hallucinatus est Sozomenus, dum ait Acacium & Eudoxium Nicæno interfuisse Concilio: neuter enim illorum præsens fuit, sed ipsorum prædecessores Antistites. Sed pergit ipse: Qui simul vt eo venit, dicitur, cum principes sectæ Arianæ cum ipso de religione disseruissent, essentq. polliciti legationem ei apud Imperatorem ex sententia confectam fore, si modo ipsorum opinioni se vellet addicere, vel necessitate compulsus, vel quod eamdem de Deo opinionem meliorem iudicaret, communioni Arianorum se addixisse, & totam suam gentem ab Ecclesia Catholica separasse.] hæc ipse.

At quam hic sibi aduersetur auctor, considera. Si enim (vt ait) iam a tempore Constantij Imperatoris in Concilio illo Constantinopolitano post Seleucien̄se mox celebrato Vulphilas vna cum suis omnibus Gothis desciuit a fide Catholica, atque Arianis inhæsit: quid intercessisse ait postea cum Valente Phritigernis promissionem, se vna cum suis cādem, quam ipse Imperator coleret, Arianam perfidiam sectaturum, quasi pergratum oblatum munus offerret pro gratiarum actione de impertita sibi aduersus Athanaricū ope? Si enim ex eius assertione, iam temporibus Constantij, Gothi Ariani facti erant: quid vltra Phritigernes ea pollicitaturus erat? Certe quidem vsque in hanc diem Gothos perseueraſſe Catholicos; eos vero qui sub Phritigernis ditione erant, ex conditione icti fœderis cum Valente Imperatore, mutatos in Arianos, testatur Orosius, necnō Theodoretus [a], qui affirmat etiam id factum sub Valente Imperatore, Eudoxio id suadente ipsi Valenti; deceptosq. ab eo tradit Gothos, quod falso iactaret, nullam inter vtramque sectam differentiam interceſſiſſe, sed verbalem potius inter Catholicos & Arianos controuersiam illā extitisse. sicq. nihil dubij remanet, Gothos antehac fuisse Catholicos, subditos vero Phritigerni hoc anno cum ipso deuiare cœpisse. Sed quid post hæc Sozomenus?

[a] *Theod. lib. 4. cap. vltimo.*

VVLPHILAS EPISCOPVS GOTHORVM INVENTOR LITTERARVM GOTHICARVM.

Gothi, inquit, ab eo doctore, *nempe Vulphila*, ad pietatem & verum Dei cultum amplectendum instituti, & per eum ad mansuetiores mores traducti, in omnibus rebus facile eius consilio paruere: pro certo persuasi, nihil ab eo vel dici improbe vel fieri, sed omnia ad vtilitatem eorum, qui ardenti pietatis studio flagrabant, transigi. Quin etiam maximum dedit suæ virtutis specimen, infinita pericula pro religione Christiana tum subeūdo, cum ijdem ipsi barbari Gothi, quos diximus, adhuc religionem Gentilium coluerūt.] Sed & hic siste gradum, lector, ne errantem inconsulto sequens, in eamdem erroris foueam inducaris. His omnibus nihil aliud auctor videtur asserere, nisi Vulphilam primū auctorem fuisse, qui Gothos ex Gentilibus reddidit Christianos. At res Gothorum parum compertas habuit, ignorans nimirum iam temporibus Constantini Magni Gothos fuisse Christianos, ipsorumq. Episcopum Theophilum nomine interfuisse atque subscripsisse Nicæno Magno Concilio, prout index Episcoporum eidem subscriptorum satis aperte significat. Sed auctor hæc addit:

SAEVA PERSECVTIO ATHANARICI.

Primus præterea fuit, qui litteras apud eos inuenerit; litterasq. sacras in patrium sermonem conuerterit. Quare quod barbari prope Istrum omnino sectam Arianam sequebantur, hæc quidem causa fuit. Per idem tempus magnus numerus eorum, qui Phritigerni parebant, propter Christum martyrio e medio sublati sunt. Nam Athanaricus, cum Vulphilas multos eius ditioni subiectos ad religionem Christi deduxisset, iniquo animo ferens, perinde quasi auita & patria religio innouata fuisset, eorum complures multis ac varijs mulctauit supplicijs: quorum pars in iudicium adducta cum viriliter & magno animo fidem Christi defendisset, interfecta est; pars, nulla pro se habita ratione, trucidata.

Siquidem fertur, eos quibus huius rei conficiendæ negotium Athanaricus imposuerat, statuam quamdam in curru collocatam per singula Christianorum tabernacula circumduxisse, iussisseq. vt eam adorarent, eiq. hostias immolarent. Quod cum facere recusassent Christiani, tabernacula cum ipsis hominibus incendio consumpsisse. Porrò aliā cladem hac multo miserabiliorem eodem tempore quoque accidisse accepi. Nam multi tum viri, tum mulieres, quarum aliæ pueros secum adduxerant, aliæ infantes recens natos & adhuc sugentes vbera, violentiæ eorum qui ipsos ad sacrificandū impellebant, succumben-

A cumbentes ad tabernaculum ecclesiæ, quod ibi fuit, profugerunt: qui omnes, tabernaculo illo a Gentilibus incenso, pariter extincti sunt. Non longo tempore post Gothi ad mutuam fuere inter ipsos concordiam adducti: qui insolentia elati, Thraces grauibus affecere incommodis.] hæc Sozomenus: cuius sententia illud affirmari videtur, quotquot apud Athanaricum martyrio vita functi sunt, quod essent subditi Phritigerni iam Ariana labe infecto, vt paulo ante dixit, fuisse eosdem pariter Arianos: ac proinde ipsos eius assertione ex errore deducta, ex nece consecutos esse impietatis supplicium, non autem adeptos coronam martyrij.

ARIANI GOTHI NEQVAQVAM PATIENTIA MARTYRIVM POTVERE.

Sed videas nimia quadam oscitantia, sicut in alijs nuper confutatis, ita in his auctorem minime sibi constare, suisq. ipsius scriptis perualide confutari. Etenim quonam pacto, rogo, Athanaricus Christianos subditos Phritigerni, eo modo, vt ait, male affecit, si ipse B in prœlio posteriores retulit & in fugam conuersus est; Phritigernes vero vt victor, non solum non amiserit sibi subditos, sed (quod accidit prœlio vincentibus) aduersariæ partis homines sibi subiecerit? Cum igitur tum ipsius Sozomeni, tum etiam Socratis assertione satis liqueat, Arianam fidem in gratiam Valentis illos tantum Gothos amplexatos esse, qui Phritigerni subditi erant; cumq. & hos nequaquam deuenisse constet in manus Athanarici, qui potius suorum nonnullos amisit: dicere opus est, Athanaricum sibi subditos tantum vexare voluisse. Quamobrem cum recitata a Sozomeno omni ex parte, vt vidimus, fide corruant; æque despicienda sunt: quæ etsi consisterent, præponenda tamen illis esset Augustini sententia, vt longe magis probatæ fidei auctoris, id in primis ex Gothorum gentili, qui ea spectauit, testantis: cum præsertim eidem suffragentur antiquæ tabulæ Ecclesiasticæ tam Græcorum, quam Latinorum, in quibus æque ac ceteri C sanctissimi martyres, Gothi illi ab Athanarico fidei causa occisi, adscripti leguntur, publiceq. statis diebus in Ecclesia recitantur, vt Saba atque Nicetas, de quibus suo loco dicturi sumus: perseueraſſe enim eiusmodi persecutionem triennio, ea quæ narranda sunt inferius declarabunt.

Ad hos alludens Cyrillus [a] Hierosolymitanus, qui & hoc florebat tempore, ait: Per- [a] *Cyril. Catech. 10.*
sæ, Gothi, & omnes gentes testantur morientes pro illo, quem corporis oculis non viderunt.] hæc ipse, haud dubium Catholicos citans fidei testes. Scimus & sanctum Epiphanium, qui (vt diximus) anno quarto post indictam a Rege Gothorum persecutionem Panarium suum scribebat, cum agit de Audianis hæreticis, præter Gothos illos, quos Audæus in monachos conuertisset, ceteros omnes Catholicæ pietatis fuisse cultores affirmare; nec quod Ariani fuerint, vel in suspicionem venisse visum esse. Sed quid ipse dicat
D de Audianis, audiamus: Sustinuit, inquit, [b] ipse Audæus senex exilium, ad Scythiæ par- [b] *Epiphan. hær. 70.*
tes a Rege relegatus, eo quod rebelles faceret populos: nam ab Episcopis ad Regem delatus est. Illic enim annorum tempore (haud scio dicere quanto) commoratus est, vlterius progressus, & ad intima Gothiæ, multos Gothorum in fide instruxit. Ab ipso sane etiam monasteria in eadē Gothia facta sunt, & vitæ conuersatio instituta, virginitasque, atque exercitatio pietatis non vulgaris. Est enim re vera hic ordo in valde admiranda conuersatione, & omnia in ipsorum monasterijs recte se habent, exceptis his contentionibus tum euariati Paschatis, tum peculiaris pertinaciæ in exponendo id quod est secundum imaginem, *nempe Anthropomorphitem facere Deum*. Ceterum quod grauissimum ac horrendissimum est, non faciunt preces cum aliquo, etiam si probatus videatur, & nihil habeat quod accusari mereatur, neque scortationis reprehensionem, aut adulterij, aut
E auaritiæ, sed quod talis in Ecclesia conuersatur. Atque hoc horrendum est, quod immutant nomen Christianorum a sancta Ecclesia impositum, quæ non habet additituim nomen, sed solum Christi; & quod Christiani, Audiani vocantur, assentiunturq. in constitutionem humanæ naturæ, cuius ratio ab ipsis exigitur, etiam si vitæ sinceritate & iustitia is ordo sit ornatus.

AVDIANI EX GOTHIS PLVRES.

Multi porrò & post illius obitum fuerunt cum ipsis, & post ipsum ordinis ipsius Episcopi: Vranius quidem Mesopotamiæ, sed & e Gothia habuit aliquos, ipsosque constituit Episcopos: fuit & Siluanus, & alij quidam, quorum aliqui a vita decesserunt, præsertim Vranius, qui ex medio istorum gloriosus erat. Verum post obitum horū ipsorum Episcoporū Vranij & Siluani, qui ex Gothia originē trahebat, plerique dissipati sunt, & valde imminuta est horum congregatio & in partibus Chalcidis ad Antiochiam sitæ; & in partibus Euphratis. Nam e Gothia plerique fugati sunt non solū ex illis, sed etiam nostri illic

PRAECIPVI AVDIANORVM.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christiani, persecutione magna instante sub Rege Gentili, qui valde malus fuit & Romanis infestus, eo quod Romani Reges essent Christiani: ita vt tota gens Christianorum ab illis partibus fugata sit, ne restaret radix sapientiæ, neque planta fidei. At tametsi videantur omnes esse fugati, omnino sunt illic Fideles homines: non enim possibile est fidei fontem deficere. Multi igitur ipsorum Audianorum, vbi discesserunt a Gothia & nostris partibus, huc delati cohabitant a tempore hoc annorum quatuor.] hæc Epiphanius, de Arianis nullam penitus habens mentionem, sed tantum Gothorum Audianorum, & eorum qui Christiani (vt ait) essent, nempe Orthodoxæ communionis.

GOTHORVM APOSTOLVS NICETA.

Ceterum haud posthac collapsa reperitur illa Gothorum atque aliarum Borealium prouinciarum Ecclesia: quin egregie exculta est a sanctissimo viro Niceta eorum Episcopo, de quo meminit sanctus Paulinus; qui cum & ipse pariter hoc eodem claruerit sæculo, minime potuit quæ scriptis edidit ignorasse, dum eiusdem Nicetæ aduenientis Nolam ad sanctum Felicem martyrem in patriam reditum sapphico cecinit carmine, & inter alia hæc habet:

Te patrem dicit plaga tota Boreæ,
Ad tuos fatus Scytha mitigatur,
Et sui discors fera te magistro
Pectora ponit.
Et Getæ currunt & vterque Dacus,
Qui colit terræ medio, vel ille
Diuitis multo boue pelleatus
Accola ripæ.
De lupis hoc est vitulos creare,
Et boui iunctum palea leonem
Pascere, & tutis caua viperarum
Pandere paruis.] & paulo post:
Orbis in muta regione per te
Barbari discunt resonare Christum
Corde Romano, placidamq. casti
Viuere pacem.]

a *Hieronymus Quæst. Hebraic. in Genes.*

Porro quod de Getis ait, de Gothis esse intelligendum, sanctus Hieronymus [a] in Quæstionibus Hebraicis persuadet, dum tradit omnes eruditos per Getas intellexisse Gothos.

b *Hieron. epist. 3.*

Meminit alibi idem S. Hieronymus [b] de Gothis simul cum alijs Christiana religione philosophantibus. Quod autem ad Nicetam spectat: diuersus esse Niceta Paulini ab illo eiusdem nominis martyre, qui hac persecutione durante, tempore tamen Imperij Gratiani, martyrio coronatus est, intelligi ex eo potest, quod ea a Paulino conscripta, post Gratiani Imperium contigisse videantur. Porro in Actis Nicetæ martyris, de quibus suo loco dicendum, dum agitur de bello Phritigernis aduersus Athanáricum suscepto, hæc [c] leguntur: Phritigernes Thraciæ exercitu accepto, & eo qui sibi remanserat, transmittit Istrum. Itaque ferentes diuinam Christi Crucem milites præcedentem omnes suas copias, prœlio confligunt cum aduersarijs, & eum qui vicerat, facile vincunt: & illius multitudo partim quidem cæditur, partim capitur, cum Athanaricus turpissime cum paucis suæ vitæ fuga consuluisset.] ita ibi. Ex quibus videas & intelligas, Athanaricum a gente Christiana & signis Christianæ religionis se superatum indigne ferentem, in Christianos Gothos sibi subiectos odium conuertisse, in eosq. furorem conceptum exercuisse. Sed iam ad Valentiniani rescripta vltimo loco anni huius orationem conuertamus.

c *Extant apud Metaphrast. die 15. Septemb. & ead. die apud Sur. tom. 5.*

GOTHI SIGNO CRVCIS PRAEVIO VINCVNT.

Hoc ipso anno, ijsdemq. Consulibus, Valentinianus Imperator ad Damasum Romanum Pontificem eiusmodi rescriptum [d] dedit, quod in Codice Theodosiano positum his verbis descriptum legitur:

d *l. 20. de Epist. & cleric. C. Theod.*

Imppp. Valentinianus, Valens, & Gratianus AAA.

LEGE VALENTINIANI COHIBITA AVARITIA CLERICORVM ET MONACHORVM.

Ecclesiastici, aut ex Ecclesiasticis, vel qui continentium se volunt nomine nuncupari, viduarum ac pupillorum domos non adeant: sed publicis exterminentur iudicijs, si posthac eos affines earũ vel propinqui putauerint deferendos. Censemus etiam, vt memorati nihil de eius mulieris, cui se priuatim sub prætextu religionis adiũxerint, liberalitate quacũque, vel extremo iudicio possint adipisci. Et omne in tantũ inefficax sit, quod alicui

A alicui eorum ab his fuerit derelictum, vt nec per subiectam personam valeant aliquid vel donatione vel testamento percipere. Quin etiam si forte post admonitionẽ legis nostræ aliquid ijsdem eæ feminæ vel donatione vel extremo iudicio putauerint relinquendum, id fiscus vsurpet. Ceterum si earum qui voluntate percipiunt, ad quarum successionem vel bona iure ciuili, vel edicti beneficij adiuuantur, capiant vt propinqui. Lecta in Ecclesijs Romæ III. Kal. Augusti Valentiano & Valente III. AA. Coss.]

CAVSA SANCIENDAE LEGIS.

At quoniam de lege noua & parum æqua atque a Christiano Imperatore sancita agitur, de ea accuratius disquirendum, & in primis de causa eius ferendæ, qua permotus Valentinianus Imperator hæc ipsa statuerit. Putas ne eadem peccata in Ecclesia desisse, quæ etiam ipsis Apostolorum temporibus, ijsdem licet ex aduerso clamantibus, prauorum Christianorum studio in castra Fidelium irrepserunt? An non sumus memores, versatos
B inter eos, qui ex Euangelio conficerent mercaturam, quæstum (quod ait Paulus [a]) existimantes esse pietatem? An non de his est illa eiusdem Apostoli querela ad Titum [b] scribentis, qui turpis lucri gratia circuirent, atque domos subuerterent; quique (quod Timotheum [c] admonet, vt hos vitet) speciem habentes pietatis, penetrarent domos, captiuasq. ducerent mulieres oneratas peccatis? Et sane non vnum tantum vel alterum id genus homines reperire erat in Ecclesia illa Apostolorum manu plantata; sed adeo abundanter eiusmodi mali frutices excreuere, vt cum non valuerint eorumdem Apostolorum falce succidi, eo angustiæ inter alios ipsum Paulum redegerint, vt manibus potius victum quæreret, quam a Fidelibus aliquid accipiendo, ex eorum numero esse videri posset: cũ alioqui victum sibi necessarium iure ex Euangelio accipere potuisset: nam sic ipse ad Corinthios [d]: Non vsi sumus hac potestate; sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum
C demus Euangelio Christi.] At quanto putas pretio Paulus redemisset, si quod non Ecclesiastica disciplina compescere posset, non coercerent Apostolicæ minæ atque censuræ, hoc Pauli ipsius persuasione sæcularis iudicij seueritas sustuliisset; amputasset q. penitus infestos segetibus vepres gladius potestatis, quos Apostolica securis succidere minime valuisset? Duos plane gladios Ecclesiæ vsui inseruire, eosdemq. sub Petri iure contineri, sua sententia Dominus comprobauit [e].

a 1. *Tim.* 6.
b *Tit.* 1.
c 2. *Tim.* 3.
d 1. *Cor.* 9.
e *Luc.* 22.

In quam autem densam latamq. siluam excreuisse oportuit in Ecclesia eiusmodi spinas se inuicem complectentes, ex eo saltem intueri licet. Etenim si Apostolorum temporibus ager ille Dominicus, sub Apostolorum cultu inter tot Gentilium ac Iudæorũ persecutiones, hisce tamen prauis germinibus refertus erat: quid factum putandum tempore pacis Ecclesiæ, sub Christianis Imperatoribus, & in ea potissimum Vrbe, in quam e
D toto Orbe diuitiæ tamquam in mare flumina confluxissent? Vt non mireris, si Ammianus [f] dicat, adeo ditatam Romanam Ecclesiam oblationibus matronarũ. Sed huiusce-
CLERICORVM ET MONACHORVM EXCRESCENS CVPIDITAS COERCENDA.
modi nũdinationis hoc tempore Romæ exerceri solitæ, ex S. Hieronymo qui aderat, petita hic afferamus exempla de turpi clericorum quorumdam assentatione, qua aucuparentur munera feminarum: Clerici inquit [g], ipsi, quos & magisterio esse oportuerat & timori, osculantur capita matronarum, & extenta manu, vt benedicere eos putes velle, si nescias, pretia accipiunt salutandi. Illæ interim, quæ sacerdotes suo viderint indigere præsidio, eriguntur in superbiam; & quia maritorum expertæ dominatum, viduitatis præferunt libertatem.] & post multa: Quidam in hoc omne studium vitamq. posuerunt, vt matronarum nomina, domos, moresq. cognoscant: ex quibus vnum, qui huius artis est princeps, breuiter strictimq. describam: quo facilius magistro cognito, discipulos recognoscas. Cum Sole festinus exurgit, salutandi ei ordo disponitur, viarum compendia requiruntur, & pene vsque ad cubicula dormientium senex importunus ingreditur. si pulillum viderit, si mantile elegans, si aliquid domesticæ supellectilis; laudat, miratur, attrectat; & se his indigere conquerens, non tam impetrat, quam extorquet: quæ singulæ metuunt veredariũ Vrbis offendere, &c.] fortasse hic ille Sophronius, de quo idem paulo
E superius: Talem olim Antymum, talem nuper Sophronium Roma congemuit: qui postquam nobiliũ introierunt domos, & deceperunt [h] mulierculas oneratas peccatis, semper discentes & numquã ad scientiam veritatis peruenientes, tristitiã simulant, & quasi longa ieiunia furtiuis noctium cibis protrahunt.] at hi monachorum nomine vagabantur.

f *Ammian. lib.* 27.
g *Hieron. epist. ad Eustoch.* 22.
h 2. *Tim.* 2.

TVRPITVDO SORDIDORVM CLERICORVM.

Sed quid ad Heliodorum [i] audi [k]: Alij nummum addant nummo, & in marsupium suffocantes, matronarum opes venentur obsequijs: sint ditiores monachi, quã fuerant sæculares: possideant opes sub Christo paupere, quas sub locuplete diabolo non habuerant:

i *Hieron. epist.* 3
k

Universidad de Deusto
Biblioteca

& suspiret eos Ecclesia diuites, quos tenuit mundus ante mendicos, &c.] & ad Nepotianum, quanto studio solerent eiusmodi personas assectari, & quouis ministerio aucupari senum hereditates, hæc habet [a]: Audio, inquit, præterea in senes & anus absque liberis quorumdam turpe seruitium. Ipsi apponunt matulam, obsident lectum: purulentiam stomachi & flegmata pulmonis manu propria suscipiunt: pauent ad introitum medici: trementibusq. labijs an commodius habeant, sciscitantur: & si paulum senex vegetior fuerit, periclitantur: simulataq. lætitia, mens intrinsecus auara torquetur: timent enim ne perdant ministerium, & viuacem senem Mathusalem annis comparant. O quanta apud Deum merces, si in præsenti pretium non sperarent! quantis sudoribus hereditas cassa expetitur! minori pretio margarita Christi emi poterat.] hucusque Hieronymus. At dices: Cur hæc refossa, ac in vnum collecta, omnibus spectanda in Annalibus ponis, perpetuo obruenda silētio, quorum causa ipse sanctus Hieronymus complures in se studia clericorum armauit? Vt ex his, lector, intelligas sanciendæ ab Imperatore legis occasionem; meq. (quod ingenui scriptoris est) veri amantis historici probe scias explere numeros, nec in gratiam hominum, vitia reticendo, laudare virtutes.

[a] Hier. epist. 2.

[b] Hier. epist. 2.

At quam apposite eiusdem sanctionis editæ Hieronymus in epistola ad Nepotianū [b] meminit, ex his accipe: Pudet dicere: Sacerdotes idolorum, mimi, & aurigæ, & scorta hereditates capiunt: solis clericis ac monachis hoc lege prohibetur, & non prohibetur a persecutoribus, sed a Principibus Christianis] nempe Valentiniano, Valente, & Gratiano Imperatoribus, quorum nomina in sanctionis inscriptione legebantur. & subdit: Nec de lege conqueror, sed doleo, cur meruerimus hanc legem. Cauterium bonum est: sed quo mihi vulnus, vt indigeam cauterio? Prouida seueraq. legis cautio: & tamen nec sic refrenatur auaritia. Per fidei commissa legibus illudimus; & quasi maiora sint Imperatorum scita, quam Christi, leges timemus, & Euangelia contemnimus. Sit hæres, sed mater filiorum, id est gregis sui Ecclesia, quæ illos genuit, nutriuit, & pauit: quid nos inferimus inter matrem & liberos?] ex his videas Hieronymum eidem alludere sanctioni, qua quidem nequaquam prohibentur Ecclesiæ hereditates accipere vel legata, vel quid huiusmodi, sed Ecclesiasticæ personæ, siue clerici siue monachi, qui continentium nomine honestabantur: vt plane intelligas hosce nebulones priuatim aucupantes hereditates, tamquam arpias quasdam inhiantes matronarum diuitijs, & impuris moribus cuncta fœdantes proscribere ab Vrbe studuisse ipsos Imperatores. nam & de eisdem mox subdit: Gloria Episcopi est pauperum inopiæ prouidere: ignominia sacerdotis est proprijs studere diuitijs] & de alijs in sua persona, vt minus verborum flagra læsos cruentent: Natus in paupere domo & in tugurio rusticano, qui vix milio & cibario pane rugientem saturare ventrem poteram, nunc similam & mella fastidio: noui & genera & nomina piscium: in quo littore concha lecta sit, calleo: saporibus auium discerno prouincias, &c.] hæc de helluonibus illis aliorum diuitijs inhiantibus, quos imperatorum lex sancita coercuit.

AVARITIA LEGE COERCENDA SAECVLARI. CONTEMPTVI HABITA LEGE DIVINA.

[c] Ambr. epist. 31. LEX PROBROSA ECCLESIASTICIS PERSONIS.

Meminit eiusdem quoque legis Ambrosius, dum ad Valentinianum iuniorem scribens sic ait [c]: Nobis etiam priuatæ successionis emolumenta recentibus legibus denegantur & nemo conqueritur. Non enim putamus iniuriam, quia dispendia non dolemus.] & paulo inferius: Scribuntur testamenta templorum ministris, nullus excipitur profanus, nullus vltimæ conditionis, nullus prodigus verecundiæ: soli ex omnibus clerico commune ius clauditur, a quo solo pro omnibus votum commune suscipitur, officium commune defertur, nulla legata vel grauium viduarū, nulla donatio. Et vbi in moribus culpa non deprehenditur, tamen officio mulcta præscribitur. Quod sacerdotibus phani legauerit Christiana vidua, valet: quod ministris Dei, non valet. Quod ego, non vt querar, sed vt sciant quid non querar, comprehendi: malo enim vos pecunia minores esse, quam gratia. Sed referunt ea, quæ vel donata, vel relicta sunt Ecclesiæ, non esse temerata.] hæc Ambrosius cum agit aduersus Symmachum postulantem sacerdotibus atque virginibus Vestalibus emolumenta restituenda esse: cum alioqui idem S. Ambrosius æque ac S. Hieronymus alibi damnet clericos ex pietate quæstum captantes, his verbis [d]: Si enim non contentus stipendijs fuerit, quæ de altario, Domino iubente, consequitur, sed exercet mercimonium, intercessiones vendit, viduarum munera libenter amplectitur: hic negotiator magis potest videri, quam clericus. Nam licet dicere possumus; nemo nos inuasoris arguit violentiæ, nullus accusat: quasi non interdum

[d] Ambr. Ser. 7.

maiorem

A maiorem prædam a viduis blandimenta eliciant, quam tormenta. non interest apud Deum, vtrum vi, an circumuentione quis res alienas occupet, dummodo quoquo pacto teneat alienum.]

Quod autem tum Hieronymus tum Ambrosius eodem ferme tempore æque inuehantur in clericos bonis viduarum anhelantes; quodq. Damasus, ad quem Imperatorum rescriptum datum est, illud in Ecclesijs Vrbis legi voluerit, cum tamen id minime reperiatur ab ijsdem Augustis fuisse præceptum, nec exemplum vllum præcesserit, vt Imperatoriæ sanctiones in Ecclesijs legerentur, sed affigerentur illæ in Albo Prætoris: equidē verisimile est, ipso Damaso id agente, ab ijsdem Imperatoribus eiusmodi fuisse editā sanctionem aduersus diuinorum decretorum contemptores, ad demoliēdam clericorum & monachorum eiusmodi quæstuariam ac sordidam officinam: vt qui contemnerent sanB cta Euangelij præcepta, & pro nihilo ducerent sacros Conciliorum canones, ipsorumq. Romanorum Pontificum decreta quælibet deriderent, sic saltem ijdem procaces ab ipso Imperatore Valentiniano compescerentur, quem cōstat in ceteris iura Ecclesiastica sarta tecta seruari voluisse: nam de eo S. Ambrosius [a] ad ipsius filium Valentinianum iuniorem: Nec quisquam, inquit, contumacem vocare me debet, cum hoc asserā, quod Augustæ memoriæ pater tuus non solum sermone respondit, sed etiam legibus suis sanxit: in causa fidei, vel Ecclesiastici alicuius ordinis, eum iudicare debere, qui nec munere impar sit, nec iure dissimilis.] quod scilicet iura & causas, resq. omnes Ecclesiasticas voluerit ab Ecclesiasticis pertractari, vt alias de his superius pluribus dictum est.

CONSENSV DAMASI PP. LEX ILLA SANCITA PVTATVR.

[a] Amb. epist. 32.

Ceterum quod in hoc argumento versamur, vt de legibus parum æquis a Valentiniano Imperatore promulgatis agamus: de ea haud dissimulandum esse putamus, qua SoC crates ait ipsum sanciuisse, vt quicumque vellet, duas posset vxores habere. At res magni momenti haud perfunctorie tractanda videtur; sed accurate de eius veritate disquirere, operæpretium existimamus. Verum quoniam eiusmodi assertionis vnus Socrates primus habetur auctor: hic verba singula ab eo descripta reddemus [b]. Iustina, inquit, orbata patre Præfecto prouinciæ Picenæ sub Constantio, virgo permansit. Postea tempore progrediente, Seueræ Imperatoris Valentiniani coniugi nota esse cœpit, crebroq. cum illa venit in colloquium. Postquam vero creuit inter eas consuetudo & familiaritas, ijsdem balneis pariter lauabant. Idcirco Seuera, vbi Iustinam in balneis lotam vidisset, virginis pulchritudine mire capiebatur: cœpitq. de ea apud Imperatorem verba facere: Iusti filiam virginem esse pulchritudine admodum admirabili: seq. licet esset mulier, eius forma adeo venusta vehementer oblectari. Imperator vxoris verba mente inD teriori recondens, consilium de Iustina in vxorem ducenda inijt, Seuera de qua Gratianum, quem paulo ante Imperatorem declarauerat, suscepit, neutiquam repudiata. Quare legem tulit, vt cuique volenti liceret duas vxores habere legitimas, eamq. in singulis ciuitatibus diuulgauit. Lege itaque diuulgata, ipse Iustinam duxit vxorem, ex qua Valentinianum iuniorem, & tres filias, Iustam, & Gratam, & Gallam procreauit: quarum duæ vitam in virginitate traduxerunt, Galla autem postea Theodosio Magno in matrimoniū collocata fuit, ex qua Placidia filia ei nata est.] hucusque Socrates.

[b] Socrat. lib. 4. cap. 26. VALENTINIANI LEX DE DVABVS DVCENDIS VXORIBVS.

At conuincitur ex pluribus, apertissimis mendacijs anilem vel ab eo concinnatam esse fabellam, vel potius ipsum ab aliquo e triuio acceptum vt verum, conscripsisse commentum. Vnde, quæso, Socrati, Iustinam fuisse virginem, cum eam Valentinianus accepit in coniugem, quam constat vxorem fuisse Magnentij tyranni? testatur id quidem inter huE ius temporis scriptores Zosimus [c]: qui certe quo non pretio redemisset, vt in Christianū Imperatorem proxime succedentem post Iulianum, quem in odium Christianæ religionis adeo celebrat, potuisset tantum facinus exprobrare? Et quid dicemus de Ammiano æque Gentili, & in Christianos Principes (vt vidimus) parum æquo, qui tamen nihil adeo celebrat in Valentiniano atque commendat, ac castitatem? sed eius verba reddamus [d]: Omni pudicitiæ cultu domi castus & foris, nullo contagio conscientiæ violatus obscœnæ, nihil incestum: hancq. ob causam tamquam retinaculis petulantiam refrenauit aulæ regalis, &c.] hæc ad finem vitæ ipsius Ammianus. Appello nunc rectum eruditorū omnium sanumq. iudicium: Potuissent ne hæc de Christiano Principe a scriptoribus in Christianam religionem infensis adeo prædicari, si Valentinianus fuisset publica illa obscœnitate pollutus, quam scimus a Romanarum rerum historicis [e] in barbaris esse derisam, & in Romano [f] Imperatore id tentante magnopere improbatam?

[c] Zosim. lib. 4. REPELLITVR FALSA OPINIO DE LEGE LATA.

[d] Ammian. lib. 30.

[e] Sallustius de bell. Iugurt. [f] Sueton. in C. Iul. cap. 52.

At quo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

At quomodo non magis ijdem scriptores Ethnici pudendum scelus voce præconis in A
vnaquaque ciuitate Romani Imperij proclamatum fuissent inuectiuis grauissimis infectati? cum non solum id minime feciſſe reperiantur; sed contra potius virtutem illā domi forisq. lucentē, perspicuam conspicuamq. omnibus factam, nulla valentem offundi caligine, castitatē tanti Principis tanto præconio efferant, quanto sciā nec antea nec postea quemquā eo nomine ab eis esse laudatum: cum alioqui si talia perpetrasset, turpior videri potuisset Commodo & Heliogabalo, qui licet impurissimi, numquam tamen huiusmodi facinus pertentassent: Et quidem honestiores illo Valerianus & Gallienus Imperatores [a], qui suis legibus duas simul habentes vxores notarunt infamia: Quin & Valentiniano puriores ac iustiores dicendi Diocletianus & Maximianus Augusti, qui hæc rescripsisse reperiuntur ad Sebastianum [b]: Neminem, qui sub ditione sit Romani nominis, binas vxores habere posse, vulgo patet: cum etiam in edicto Prætoris huiusmodi viri infamia notati sint. Quam rem competens Iudex inultā esse non patiatur.] hæc ipsi. B

[a] l. 18. Cod. ad leg. Iul. de adult.
[b] l. 2. C. de Incest. nupt.

At quantum revera execrabilis fuerit Christianis Principibus eiusmodi polygamia, docuit Theodosius Imperator, qui post Valentinianum cum Gratiano regnauit: nam eiusmodi scelus sic persecutus est, vt correxerit in externis [c]: prohibuit enim Iudæos duas simul habere vxores: quod multo magis emendasset in Christianis, si talibus inuenisset sordibus inquinatos: quorum innumera tunc plane multitudo fuisset, si, quod vult Socrates, Imperator lata per Orbem lege, carnis immunditijs laxasset habenas, immo & nefandæ licentiæ iusto prætextu viam aperuisset. Sed & quem tunc oportuisset concitatum esse per vniuersum Romanum Imperium tumultum, cum abrogata turpi lege a successoribus Imperatoribus, quæ secundo loco ductæ erant vxores, dimittendæ fuissent? cum tamen nulla de his vel leuis memoria habeatur, quod scilicet hæc omnia falso essent asserta. C

[c] l. 7. C. de Iudais.

Sed & quonam modo, quæso, res toto Romano Imperio diffamata, nonnisi vni, qui post hæc tempora vixit, innotuit Socrati? ex eo enim ceteri descripsere, Paulus Diaconus, Zonaras, qui vno eodemq. tempore duas Valentinianum tradunt habuisse vxores, atque Nicephorus, & si qui alij, qui inconsulte nimis præuium ducem cæcum secuti sunt. Non hæc Hieronymus, Orosius, non Seuerus, & alij plures Latini, qui his temporibus claruere scriptores, huius ætatis euenta scribentes: neque penes Græcos Sozomenus, vel Theodoretus, qui eiusdem Imperatoris res gestas prosecuti sunt; qui de his ne verbum quidem vel nutum minimum edidere. Plus sane quam millies necessitas popoſciſſet, huius sæculi Latinos Ecclesiasticos tractatores eiusmodi a Valentiniano editæ legis meminisse, Hieronymum, Ambrosium, & Augustinū, cum eos de polygamia frequenter di- D
sputare contigerit, & illud Pauli ad Timotheum [d] sæpe sæpius reciprocare: Vnius vxoris virum] si aliquando edita illa fuisset; cuius quidem apud eos nec vel leuis mentio reperitur: cum alioqui penes Hieronymum [e], Valentinianum ipsum vt austerum nimis vindicem violatæ castitatis videas in crimen adduci, dum agit de muliere septies icta. Sed & Ammianus [f] fidē facit sub eius Imperio cōplures virgines & nuptas adulterij Romæ esse damnatas. At si cessarent hæc omnia: illud vnū satis ad eiusmodi explodendū commentum. Passurus ne fuisset Damasus Papa, laturive id reliqui Catholicæ cōmunionis Episcopi, a Christiano Imperatore promulgari legē, qua soluceretur penitus Christianæ disciplinæ censura: atque hæresis sanciretur? Quorū causa obnitendum erat omnibus, vt generalibus coactis Concilijs, aduersaria decreta ederentur, legarenturq. Episcopi, qui velut
Ioānes Herodē redarguerent Imperatorem. At de his ne leuis quidem rumusculus: cum E
alioqui, si vera fuissent: totus commouendus fuisset Catholicus orbis. Cesset igitur de infami lege suspicio, & de duarum simul vxorum coniugio sileat falso asserta calumnia, atque euanescat in auras qui summa leuitate concinnatus & ab aliquibus acceptus est error. Duxit quidem Iustinam, sed post Seueræ prioris vxoris obitum, cuius nulla postea mentio prorsus habetur.

[d] 1. Tim. 3.
[e] Hieron. epist. 49.
[f] Ammianus lib. 28.

Quod rursum ad eiusdem Valentiniani rescripta hoc eodem anno data spectare videtur: laude plane dignum extitit illud, quo ijs qui Romam se conferrent liberales disciplinas addiscendi causa, consuluit, eorumq. vitæ moribus optime prospectum voluit. Est autem huiusmodi ad Olybrium iterum Vrbanam præfecturam gerentem [g]:

[g] l. x de stud. liber. Vrb. Rom. C. Theod.

Quicumque ad Vrbē discēdi cupiditate veniunt: primitus ad magistrū census prouincialium Iudicum, a quibus copia est danda veniendi, eiusmodi litteras proferant, vt oppida

A pida hominum & natales & merita expressa teneantur. Deinde, vt in primo statim profiteantur introitu, quibus potissimum studijs operam nauare proponant. Tertio, vt hospitia eorum solicite censualium norit officium, quo ei rei impertiant curam; quam se asseruerint expetisse. Iidem imminent censuales, vt singuli eorum tales se in conuentibus præbeant, quales esse debent, qui turpem inhonestamq. famam, & consociationes, quas proximas putamus esse crīminibus, æstiment fugiendas: neve spectacula frequentius adeant, aut appetant vulgo intempestiua conuiuia. Quin etiam tribuimus potestatem, vt si quis de his non ita in Vrbe se gesserit, quemadmodum liberalium rerum dignitas poscat: publice verberibus affectus statimq. nauigio superpositus abijciatur Vrbe, domumq. redeat. His sane, qui sedulo operam professionibus nauant, vsque ad vigesimum suæ ætatis annum Romæ liceat commorari. Post id vero tempus qui neglexerit sponte
B remeare, solicitudine Præfecturæ etiam impurius ad patriam reuertatur. Verum ne hæc perfunctorie fortasse curentur: præcelsa sinceritas tua officium censuale commoneat, vt per singulos menses, qui vel vnde veniant, quive sint, pro ratione temporis ad Africam vel ad ceteras prouincias remittendi, Breuibus comprehendat: his dumtaxat exceptis, qui corporatorum sunt oneribus adiuncti. Similes autem Breues etiam ad scrinia mansuetudinis nostræ annis singulis dirigantur: quo meritis singulorum, institutionibusq. compertis, vtrum quandoque nobis sint necessarij iudicemus Dat. IIII. Id. Mart. Treu. Valentiniano & Valente III. AA. Coss.]

ROMANAE SCHOLAE LEGE VALENTINIANI OPTIME INSTITVTAE.

Ad huius plane legis decreta spectat, quod S. Augustinus de se ipso in suis Confessionibus ait [a]: Non ideo Romam pergere volui, quod maiores quæstus, maiorq. mihi dignitas ab amicis qui hoc suadebant, promittebantur (quamquam & ista ducebant ani-
C mum tunc meum) sed illa erat tunc causa maxima & pene sola, quod audiebam quietius ibi studere adolescentes, & ordinatiore disciplinæ coertione sedari, ne in eius scholam, quo magistro non vtuntur, passim & proterue irruant, nec eos admitti omnino, nisi ille permiserit. Contra apud Carthaginem fœda est & intemperans licentia scholasticorum. Irrumpunt impudenter, & prope furiosa fronte perturbant ordinem, quem quisque discipulis ad proficiendum instituerit. Multa iniuriosa faciunt mira hebetudine, & punienda legibus, nisi consuetudo patrona sit, hoc miseriores eos ostendens, quo iam, quasi liceat, faciunt, quod per tuam æternam legem numquam licebit, & impune se facere arbitrantur, cum ipsa faciendi cæcitate puniantur, & incomparabiliter patiantur peiora quam faciunt.] hæc Augustinus: ex cuius quoque sententia atque aliorum, & illud probe prudenterq. statuisse visus est Imperator, vt in eisdem scientijs addiscendis
D operam Romæ nauantes adolescentes nequaquam post annum ætatis vigesimum diutius ibidem agere sinerentur; ne scilicet iam liberiores otio torpescentes vrbanis irretirentur illecebris. Magno sane bene ante institutæ vitæ discrimine adolescentes desides Romæ morari, illud Paulini huius quoque temporis viri ordinis Senatorij, postea vero Nolani Episcopi sanctitate clarissimi admonet, cum ad Licentium olim Romæ ab Augustino imbuto rhetoricis facultatibus ita versibus scribit [b]:

[a] Augustin. Confess. lib. 5. c. 8.

AVGVSTINVS CVR SE ROMAM CONTVLIT AD DOCENDVM.

[b] Apud August. epist. 36.

ROMA INCAVTIS IVVENIBVS DAMNOSA.

Nunc te sollicitat varijs male suada figuris
Heu validos etiam sternere Roma potens.
Sed tibi, nate precor, semper Pater Augustinus
Occurset cunctas Vrbis ad illecebras.
Illum tanta inter fragilis discrimina vitæ
Aspiciens, & habens pectore, tutus eris.] ista Paulinus in epistola ad Roma-
E nianum. Et quidem quod ad hæc spectat (ex eo quod in hæc incidimus) illa de Roma mea sententia est, vt qualem quis eam velit, talem inueniat; instarq. sit feracissimi agri, qui quodcumque suscipit semen, illud multiplicato reddit fœnore: adeo vt iniusta plane & inuidiosa appareat esse multorum querela quamuis occasionem captantium de Romana Ecclesia & de ipsa Vrbe quasi omnium vitiorum altrice obtrectandi; cum fortasse Romæ versati, nullum penitus de viris spectata probitate atque litteris egregie excultis, quibus illa abundat, neque de locis delectum habentes, in quas semel incidere cloacas, in ijsdem mersi, loco impudenter adscribant, quod suæ ipsorum vecordiæ in primis fuerat tribuendum. Mihi certe de Vrbe illud liceat haud ingrato fateri, quod de Athenis Gregorius Nazianzenus affirmat: nimirum Roma ipsa etsi aliquibus fortasse pernicioſa fuerit, mihi certe gemmea, omniq. ex parte beata atque proficua semper extitit,

ROMAM QVALEM QVIS VVLT, TALEM HABET.

Universidad de Deusto
Biblioteca

titit, vtpote quæ me plenæ pubertatis adoleſcentulum vagum & infrenem excipiens, A
mox ſub Chriſti iugo redactum alumnum quem ſuſcepit, edomuit, ſedula magiſtra morum exiſtens, ac litterarum: vt plane intelligam, quod minus in vtriſque profecerim facultatibus, mihi cedere culpæ, non Vrbi. At de his hactenus. Iam quæ anni huius ſunt reliqua proſequamur.

Eodem quoque anno pro virginibus, viduis, & pupillis Valentinianus legem ſanxit, qua eos a cenſu plebis exemit: ſic enim de his reſcripſit ad Viuentium Præfectum Prætorio [a] Galliarum: Nulla vidua, nemo pupillus ex vtroque ſexu, donec eos ingrediatur annos, qui iam tutoribus, curatoribus, vel publicis non egeant, exactionem plebis agnoſcat. Simili deuotione habeantur immunes & ſi quæ ſe ſacræ legis obſequio perpetuo dedicarunt, *nempe moniales*. Dat. III. Kalend. Aprilis, Treueris, Valentiniano & Valente III. AA. Coſſ.] B

a l. 6. de Cenſib. C. Theod.

QVIBVS CAPITATIONIS CENSVS RELAXATVR.

Hoc ipſo anno a S. Hieronymo baſilicæ Apoſtolorum Conſtantinopoli dedicatio facta ponitur in Chronico, anno nimirum eorumdem Impp. ſeptimo, niſi magis placeat reijcere in annum ſequentem, habita ratione eiuſdem ordinis numerandi annos (quod attigimus) dictorum Imperatorum.

IESV CHRISTI ANNVS 371. DAMASI PAP. ANNVS 5. VALENTINIANI VALENTIS IMPP. 8.

ANnus aduenit Domini trecenteſimus ſeptuageſimus primus, Conſulibus Gratiano ſecundū atque Anicio Petronio Probo: Quo, Vrſicino ſchiſmatico iam (vt dictum C
eſt) ſæpe damnato, ſæpeq. veniam conſecuto, cum tandem ob eius in ſcelere pertinaciam Valentinianus Auguſtus in Gallijs eum iuſſiſſet exulare; eidem exilij indulgentiam impartiens Imperator, de eo ab exilio relaxando reſcriptum dedit ad Ampeliū Vrbis Præfectum: hoc namque anno Ampelium ipſum Vrbanam præfecturam geſſiſſe ſub Conſulatu ſecundo Gratiani cum Probo, eiuſdem Valentiniani reſcriptum [b] ad eumdem Ampelium datum, & alia plura quæ habes in margine notata ſignificant [c]. Ad Ampelium igitur Præfectum Vrbis de Vrſicini indulgentia idem Valentinianus cum alijs Auguſtis ita reſcripſit [d]:

VRSICINI SCHISMATICI IN GALLIAS RELEGATIO.

b l. 3. de denunciatione Cod. Theod.
c l. 1. de natur. fil. C. Theod.
l. 2. de Curſ. pub. C. Theod.
l. 1. de equis curul. C. Theod.
l. 10. de maleſi. C. Theod.
l. 21. de Epiſc. & cleric. Cod. Theod.

Valentinianus, Valens, & Gratianus AAA. Ampelio P. V.

Iure manſuetudinis noſtræ ſenſibus vel diuinitus damnatum eſt, vel tranquillitate naturæ, ne cum delinquentium facinore legum ſeueritate certemus, ac ſpe emendationis D
futuræ mitiorem eſſe velimus correctionis iniuriam, quam prouocat meritum noſtrum, Ampeli pater cariſſime Auguſtorum. Dudum Vrſicini inquietudine prouocati, fauentes concordiæ populi Chriſtiani, quieti etiam Vrbis ſacratiſſimæ prouidentes, vno interim loco, intra Gallias dumtaxat, perturbatorem tranquillitatis publicæ ſtatueramus iure cohiberi, ſcilicet ne applicatione morum late diſſenſionis incommodum ſpargeretur. Verum naturæ noſtræ manſuetudine leuigati, ita memorato abſcedendi copiam dedimus, ne ad Vrbem Romam, vel certe ſuburbicarias regiones pedem inferat, neque nequitiæ ſuæ contagionem conetur infundere.

RESCRIPTVM INDVLGENTIAE AD AMPELIVM.

d Ex Cod. Vat. epiſt. Rom. Pont.

Id etiam de ceteris erroris ſui conſortibus, Gaudentio videlicet, Vrſo, Rufo, Auxanone, Auxanio, Adiedo, & Ruffino ſancimus: vt quos nequitiæ ſimilitudo complectitur, eoſdem etiam conditio emendationis aſtringat. Quod ſi quiſpiam ex memoratis ſacri- E
lega intentione ſtatutum manſuetudinis noſtræ tranſgrediendum putauerit: non iam vt Chriſtianus, ſed vt legum ac religionis ratione ſeclusus, ſeueritatem publicæ animadueriionis agnoſcat. De hac autem eadem obſeruantia ad Maximinum Vicarium Vrbis Romæ dediſſe nos conducibilem iuſſionem, etiam cenſuræ tuæ volumus innoteſcere. Quo circa memoratorum perſonas ab his qui Reipublicæ noſtræ præſident, procliuior ſtatutis executio deferatur: maiorq. ſit eorum moderatio, quam qualitatem morum ſuorum ad multorum ſæcula ſenſerint pertinere.] hucuſque ad Ampelium. Ad Maximinum autem ſic:

RESCRIPTVM EIVSDEM AD MAXIMINVM.

Iidem AAA. Maximino Vicario Vrbis Romæ.

Eſt iſtud diuinitus inſtitutum manſuetudinis noſtræ, vt etſi morum emendatio in hominum vita ſufficiat, numquam tamen ab indulgendi ſtudio & voluntate ceſſemus; mitioremq.

A tioremq. eſſe cupiamus correctionis iniuriam, quam prouocant merita delinquentium. Ex quo oritur vt Vrſicino, quem propter quietem populi Chriſtiani, & debitam religioni ac legibus diſciplinam, vno interim loco morari intra Gallias iuſſeramus, diſcedendi copiam fecerimus ſub ea conditione, ne vagandi arbitrium præberemus, neve ad Vrbem Romam, vel regiones ſuburbicarias valeat commanere. Qui ſi ingrata pertinacia ſtatutum manſuetudinis noſtræ egrediendum putauerit: eumdem non iam vt Chriſtianum, quippe quem a communione religionis mentis inquietudo diſterminat, ſed vt hominem factioſum, perturbatoremq. publicæ tranquillitatis, legum & religionis inimicum iuris ſeueritas perſequatur, Maximine cariſſime ac iucundiſſime.

Sinceritas igitur tua, iuſſionis noſtræ ſerie debita veneratione probata, ſingularum vrbiū atque regionum, quibus tēporarie præeſt, primores atque incolas propria ſcriptione
B conueniat, quatenus ſciant ita memorato egrediendi terminos circumſcriptos vna cum inquietudinis ſuæ erroris conſortibus Gaudentio, Vrſo, Rufo, Auxanone, Auxanio, necnon Ruffino licentiam præbitam, vt ab interdictis locis ceſſum intelligant abſtinendum. Sic enim manſuetudinis noſtræ indulgentiam temperamus, ne occaſione præſtita, vicinitate inquietorum, ad aliquam forſitan vociferationē religioſi populi ſtudia prouocemus.] hæc ad Maximinum. Excepimus ambo hæc reſcripta ex citato ſuperius codice Vaticano: & licet eiuſdem argumenti eiſdem ferme verbis concepta ſint, venerandæ tamen antiquitatis ergo ad verbum voluimus deſcripſiſſe. Et quamuis careant die ac Conſule, quos fortaſſe imperitus librarius putauit eſſe ſuperfluos: tamen ex certa huius anni Ampelij præfectura, hoc eodem anno data eſſe, ſatis apparet.

At quid poſt hæc proſcripti ſemel atque iterum legibus Eccleſiaſticis atque Imperato-
C rijs perfidi in incertum vagantes, errantesq. & in errorem ducentes ſchiſmatici? Nihil ſane, dum vixit Valentinianus, reperimus innouaſſe: eo autem vita functo, & Valentiniano iuniore cum Gratiano imperante, iterum maiores mouiſſe turbas, & excitaſſe tumultus, reſcripta dictorum Principum, quæ ſuo loco deſcripturi ſumus, aperient. Quod vero pertinet ad nominatos in reſcriptis ſocios Vrſicini, Marcellinus presbyter recenſet Lupum quemdam & Amantium, additq. omnes tunc diaconos Vrſicinum ſectatos eſſe; quos, id enixius poſtulante plebe, ſequenti anno, decimooctauo Kalend. Octobris reſtitutos fuiſſe tradit. At Vrſicini aſſeclas vna cum eo non ſemel, ſed ſæpius pulſos eſſe, recitata Valentiniani reſcripta docent.

SCHISMATICI AD TEMPVS TANTVM QVIEVERE.

Hoc eodem anno ad eumdem Ampelium præfecturā Vrbanam agentem, ſub ijſdem Conſulibus, datum eſt ab ijſdem Auguſtis reſcriptum aduerſus Senatores maleficij ac-
D cuſatos [a]. Eſt apud Ammianum [b] mentio de ijſdem Ampelio Præfecto & Maximino Vicario ſimul iudicantibus, & de Senatoribus maleficiorum inſimulatis ſeueras quæſtiones exercentibus. Accidit namque, vt quidam ex Senatoribus, qui in gratiam Imperatorum potius quam ex animi ſui ſententia religionem Chriſtianam amplexi fuerant, haud ita digne vt par erat, eam colerent, ſed priſtinis idololatriæ vſibus adhuc tenerentur implici ti, atque aruſpicinæ ad diuinationem, alijsq. dæmonum inuocationibus eſſent intenti: quos ſeueritas Imperatoris inuigilans Maximino omnium Iudicū crudeliſſimo (vt Ammianus ait) puniendos tradidit. Sed & S. Hieronymus in Chronico hoc anno octauo Valentiniani Imperatoris hæc habet: Maximinus Præfectus annonæ, maleficos ab Imperatore inueſtigare iuſſus, plurimos Romæ nobilium occidit.] At de his Ammianus pluribus, nosq. alias ſupra attigimus.

a l. 10. de maleſi. C. Theod.
b Ammianus lib. 28.

SENATORES MAGICIS INTENTI DIRE VEXATI.

Quod autem ad rerum Orientalis Eccleſiæ deploratiſſimum ſtatum pertinet: maxi-
E mis vndique fluctibus agitatam fuiſſe liquet; adeo vt illud Propheticum [c] lugubre tunc occinere licuiſſet: Niſi Dominus exercituum reliquiſſet nobis ſemen, quaſi Sodoma fuiſſemus, & quaſi Gomorrhæ ſimiles fuiſſemus] nempe penitus deleti atque conſumpti. Diuina enim factum eſt prouidentia, vt poſt tot tantaq. naufragia Orientalium Eccleſiarum, liberi relinquerentur duo illi Magni, qui videbantur eſſe columnæ, Athanaſius, inquam, atque Baſilius: quorum labores his temporibus pro Dei Eccleſia toleratos narrare quiſnam vmquam pro dignitate ſufficiet? Nos autem perpauca quædam ex ipſorum ſcriptis elicita, e quibus reliqua poſſint intelligi, quæ temporum deleuit obliuio, in mediū adducemus. Ac in primis in memoriā reuocanda, quæ de S. Baſilio iteratis litteris ab Athanaſio auxiliū implorante ſuperius dicta ſunt. Interpellatus itaque a Baſilio Athanaſius pro Eccleſia Antiochena, alijsq. aliarum Eccleſiarum ærumnis, miſit Petrum Eccleſiæ

c Iſai. 1.

ATHANASII AC BASILII LABORES PRO ECCLESIA.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cleſiæ Alexandrinæ clericum (quem puto illum qui ei in ſede Alexandrina ſucceſſit Epiſcopus) vt luſtraret Eccleſias, eiſdemq. pene proſtratis, quas valeret ſuppetias ferret. De eiuſmodi enim Petri legatione ab Athanaſio miſſa meminit ipſe Baſilius ad eumdem Athanaſium ſic ſcribens [a]:

[a] Baſil. epiſt. 51.

Quam de dignitate tua iam olim concepimus opinionem, ipſam ſemper ipſe temporis progreſſus corroborat, immo & adauget acceſſionibus eorum, quæ per partes contigerunt. Quoniam aliorum quamplurimis ſatis habetur, ſi ſibi ipſi quiſque circumſpiciat: at tibi iſtud haud ſatisfacit; ſed tantam geris omnium Eccleſiarum curam, quantam eius quæ tibi peculiariter a Domino noſtro credita eſt: ita vt nullo nō tempore de ſacris ediſſeras, admoneas, ſcribas, frequenterq. mittas aliquos, qui vndelibet, quid optimum ſit, admoneant. Et iam quoque e ſacro cleri tui cœtu miſſum venerandiſſimum fratrem Petrū multo cum gaudio excepimus, bonumq. peregrinationis ipſius laborem probauimus, quem iuxta dignitatis tuæ mandata executum ſe eſſe oſtendit, cōciliatis quæ erant contraria, ac coniunctis quæ erant diuulſa.] hactenus de legatione Petri Orientis Eccleſijs admodum proficua atque opportuna Baſilius.

PETRI ALEXANDRINI AD ORIENTALES ECCLESIAS AB ATHANASIO LEGATIO.

Ceterum etſi magno fuerit adiumento eiuſmodi ab Athanaſio in Orientem miſſa legatio: tamen quod immenſæ cladi maximæq. ruinæ impares vires Athanaſij viſæ eſſent, requiri neceſſario videbatur Pontificis omnium maximi, nempe Epiſcopi Romani ſubſidium, a quo dirigerentur Legati in Orientem, qui nutantia roborarent, proſtrata erigerent, atque collapſa penitus ædificarent. Quod quidem licet ipſe Baſilius generalibus ad Occidentales datis litteris anno ſuperiore (vt diximus) curauiſſet, miſſo in Occidentem Dorotheo presbytero vna cum Probo Sanctesimo pro ceteris Orientis Orthodoxis Epiſcopis eadem legatione fungente: tamen id etiam per Athanaſium agi rogat; eaq. de cauſa Dorotheum alium nomine, Antiochenæ Eccleſiæ diaconum, ad ipſum mittit; & quid agere debeat, ijſdem litteris admonet, cum hæc ſubdit [b]: Vnde & nos ad rērū iſtarum ſtudium nonnihil conferre cum voluiſſemus, accommodatiſſimum rebus iſtis initiū fore arbitrati ſumus, ſi veluti ad omnium noſtrum verticem, ad tuam integritatem refugiamus, teq. & conſultore & rerum gerendarum duce ac principe vtamur. Hac de cauſa & fratrem noſtrum Dorotheum eius Eccleſiæ, quæ ſub colendiſſimo Epiſcopo Meletio eſt, diaconum bono circa rectam fidem zelo vſum, cupientemq. & ipſam Eccleſiarum videre pacem, ad pietatem tuam remiſi, vt conſilijs tuis obſequentem (quæ in illo & tempore, & rerum experientia, & quod ſpiritu conſilij reliquos excellis, certiora reddere poteſt) ita rebus agendis ac proſequendis admoueas: quem abſque dubio ſuſcipies, oculiſq. pacificis aſpicies, confortans ipſum precum tuarum auxilio, inſtituenſq. in litteris: immo & quibuſdam illic tuorum ſtudioſis adiunctum ad propoſitum duces.] hæc ipſe de legatione Dorothei diaconi. quibus ſubdit:

DE LEGATIONE MITTENDA AD OCCIDENTALES.

[b] Baſil. epiſt. 52.

Viſum eſt autem mihi conſentaneum, vt ſcribatur Epiſcopo Romæ, vt quæ hic geruntur conſideret, detq. conſilium. Et quoniam difficile eſt, vt communi ac Synodico decreto aliqui illinc mittantur: ipſe ſua auctoritate in iſta cauſa vſus, viros eligat ad ferendas quidem itineris moleſtias idoneos, verum iuxta ad hoc quoque accommodatos, vt manſuetudine & facilitate ingenij eos qui diſtorti & obliqui apud nos ſunt, corrigant, apte ac diſpenſatorie ſermonem attemperantes; omniaq. ſecum habentes, quæ Arimini ad neceſſariam ſolutionem geſtorum illic facta ſunt. Et hoc nemine ſciente, abſque ſtrepitu tacite per mare ad eos qui hic ſunt vadant: ne qui pacis ſunt inimici, aduentum ipſorum perſentiſcant. Quæritur autem & hoc a nonnullis illic, quod & nobis videtur neceſſarium: vt Marcelli hæreſim illi, cum venerint, tamquam malam ac nociuam & a ſana fide alienam exterminent. Quoniam ad hunc vſque diem in omnibus quas ſcribunt litteris, peſſime audientem quidem Arium ſurſum ac deorſum verſantes anathematizare atque ex Eccleſijs exterminare non ceſſant: Marcellum vero, qui ex diametro reſpondentem Ario impietatem attulit, atque contra eamdem Vnigeniti diuinitatiſq. eſſentiam impie egit, Verbiq. appellationem male vſurpauit, ne ſemel quidem accuſare videntur: qui Verbum quidem Vnigenitum vocari tradit ratione miniſterij ac diſpenſationis, & quatenus in tempore natus, prodijt: ceterum ad eum vnde egreſſus erat, reuerſum, nec ante egreſſum fuiſſe, nec poſt regreſſum ſubſiſtere. Et huius quidem experimentum ac demonſtrationem reconditi apud me iniquæ illius ſyngraphæ libri continent.

QVAE PETENDA ESSENT A ROMANO PONTIFICE.

Attamen

A Attamen iſtum nequaquā reprobare viſi ſunt, & per hæc culpandi veniunt, vt qui ab initio illum per ignorantiam veritatis in Eccleſiaſticam etiam communionem receperint. Igitur & illius decenter fieri mentionem, præſentia negotia expoſcunt. Itaque ne occaſionem habeant qui occaſionem quærunt, ex eo quod ſanctitati tuæ coniunguntur qui fide ſani ſunt, manifeſtandi ſunt omnibus qui ad veram fidem claudicant: & vt poſthac agnoſcamus conſentientes, & non perinde atque in nocturna pugna inter amicos & inimicos ſine diſcrimine verſemur. Tantum adhortare, vt mox cum prima quaque nauigatione prædictus diaconus mittatur: vt ſequenti anno fieri queant, quorum & ipſe videlicet curam habes: & cum qui mittendi ſunt, volente Deo aduenerint, non inferant Eccleſijs ſchiſmata, ſed magis idem ſentientes, quouis modo ad vnitatem pertrahant, etiam ſi quoſdā inuenerint qui peculiaria quædam diſſidij inter ſe argumenta præ-
B ferant; ne populum Orthodoxum a præpoſitis ſuis ſeparent, inq. multas partes diuidant. Curandum eſt enim, vt paci poſthabeantur omnia, & cum primis Antiochenæ Eccleſiæ medeatur; ne in illa ſincera pars imbecillis facta, perſonarum reſpectu ſcindatur. Tu vero tandem hæc omnia magis ipſe quam nos curabis: quandoquidem (quod & auxiliante Deo precor) intelligis omnes tibi, qui Eccleſiarum ſtatum concernunt, permittere & commendare.] hactenus Baſilius de legatione Romam mittenda, & Roma poſtea ad Orientalem Eccleſiam deleganda.

Ceterum quod ſpectat ad cauſam Eccleſiæ Antiochenæ ſchiſmate afflictatæ Meletij atque Paulini, de quibus pluribus dictum eſt; Baſilium aduerſus Paulinum ſtuduiſſe Meletio, aliæ ipſius ad eumdem datæ litteræ per ipſum Dorotheum diaconum ſatis oſtendunt; quæ ſunt huiuſmodi [a]: Mihi quidem ſuperioribus ad dignitatem tuam litteris ſuf-
C ficere videbatur, ſi tantum oſtenderem, quod populi ſanctæ Antiochenæ Eccleſiæ circa fidem robur ad vnam oporteat concordiam & vnitatem conciliari, vt declaretur quod pientiſſimo Epiſcopo Meletio opus ſit, quæ iā in plures partes diſſecta ſunt coadunare.] quot enim illic ſectæ, tot etiam Epiſcopi eiſdem præfecti erant, nempe Arianis Euzoius, Apollinariſtis Vitalis, Meletius vero atque Paulinus Catholicis ſchiſmate inter ſe diuiſis: quos in vnum conciliandos eſſe Meletio, Baſilius eidem fauens exiſtimauit: qui vt in ſuam ſententiam Athanaſium quoque traheret, hæc de eodem Meletio ſubdit:

BASILIVS TVETVR CAVSAM MELETII CONTRA PAVLINVM.

[a] Baſil. epiſt. 50.

Quoniam vero ipſe hic dilectus ſyndiaconus noſter Dorotheus dilucidiorem de rebus iſtis ſibi memoriam quæſiuit: neceſſario ſubſcripſimus, quoniam & in vniuerſo Orienti per preces id agitur, & nobis qui quouis modo illi coniuncti ſumus, vt deſiderabilē hunc virum Eccleſia videat adhærentem Domino, & fide irreprehenſibilem & vita: cui & re-
D liqui nulla ratione comparari queant; & vt vniuerſo (vt ita dicam) Eccleſiæ corpori ipſe præſit: reliquæ vero ſunt tamquam deſectæ particulæ. igitur vndique & neceſſarium pariter eſt & frugiferum iſti viro, vt reliqui, perinde atque magnis fluuijs minores, concilientur.] hæc Baſilius, commendans Athanaſij in fide Catholica tuenda ſtudium & vigilantiam; quibus vt in vniuerſa Eccleſia recta fides firma perſtaret, neruis omnibus contendebat, non quidem quod vniuerſalis Eccleſiæ idem Athanaſius Epiſcopum ageret, quem ad tantam rem auxilio indiguiſſe Romani Pontificis, tum ſuperioribus litteris, tum alijs poſtea datis apertiſſime declarauit.

Idemq. Baſilius ad Meletium ipſum ſcribens, de eadem Dorothei diaconi ad Romanum Pontificem legatione reddidit eum certiorem his verbis [b]:

[b] Baſil. epiſt. 57.

Decretum eſt, vt hic ipſe frater noſter Dorotheus ſyndiaconus Romamq. proficiſca-
E tur, & permoueat quoſdam ex Italia, vt nos inuiſant: idq. per mare, quo eos effugiant, a quibus poſſent impediri. Intellexi enim, eos qui apud rerum dominos potentes ſunt, nihil neque velle illis, neque poſſe de cauſa eiectorum ſuggerere, ſed hoc lucro deputare, ſi nihil in Eccleſijs peius geri videatur. Igitur ſi & prudentiæ tuæ conſilium noſtrū vtile viſum fuerit: dignabere & epiſtolas formare, & monita dare, de quibus oporteat ipſum narrare, & ad quos, & quando, vt fidem habeant litteræ & auctoritatem, comprehendentes ſimul non admodū conſentientes, etiam ſi non adſint.] hæc ad Meletium Baſilius. Qui etiam antea egerat de his cum ſanctiſſimo illo confeſſore Euſebio Samoſateno; cuius quoque conſilio illud decretum eſſet, vt litteræ ad Occidentalem Eccleſiam mittendæ a ſe ſcriberentur, ſubſcriberentur vero ab alijs Epiſcopis Orthodoxis: ſignificat enim hæc omnia Baſilius, ad eumdem Meletium ita ſcribens [c]: Litteras accepi a pientiſſimo Euſebio Epiſcopo, quibus mandatur, vt Occidentalibus iterum de qui-

MELETIVS SCRIBIT LITTERAS AD OCCIDENTALES.

[c] Baſil. epiſt. 58.

Universidad de Deusto
Biblioteca

busdam rebus Ecclesiasticis scribatur. Et voluit quidem, vt a nobis scribatur epistola, ab A
omnibus vero consentientibus subscribatur. Quoniam igitur non inueni quo modo de
quibus ille præcepit vt scriberem, commentarium pietati tuæ misi, &c.] extant ipsæ litteræ a Meletio quidem scriptæ, vtpote primario totius Orientis Antistite, subscriptæ vero ab alijs Orthodoxis Episcopis, quas direxerunt per Sabinum in Occidentem, qui vna cum Dorotheo Basilij Legato profectus est.

Porro in dictis Meletij & collegarum Orthodoxorum litteris, sicut nonnisi Meletij, Eusebij, & Basilij nomina sunt expressa, reliqua vero breuitatis causa prætermissa esse in inscriptione videntur: ita & nomen Romani Pontificis desideratur, ad quem primo directas fuisse Romam, quæ dicta sunt nuper, satis ostendunt: sic enim se habent [a]:

[a] *Basil. epist. 69.*

Italis & Gallis, Deo dilectissimis ac sanctissimis fratribus & coadiutoribus in Italia & Gallia vnanimis & concordibus Episcopis, Melerius, Eusebius, Basilius in Domino salutē. B

EPISTOLA MELETII ET ALIORVM ORTHODOXORVM AD OCCIDENTALES.

Sæpe etiam suspirium ex alto cordis editum, solatium aliquod animis indolescentibus affert, atque lacrymæ erumpentes afflictionis copiam discutiunt. Nobis autem, quod affectus nostros vobis aperimus, non tantum solatij experimur, quantum gemitus & lacrymæ exhibent. Verum quædam nos spes etiam melior fouet. Nam forsan si vobis ea quæ molesta sunt, nunciemus, incitabimus vos ad nostrum auxilium, quod iamdudum a vobis pro Orientalibus Ecclesijs expectauimus, sed nondum sumus assecuti, Deo plane nostra gubernante secundum inuisibilia eius iudicia, qui nos longiori tempore his infestari tentationibus voluit. Non enim ignoratis nostra negotia, fratres honore præcipuo digni, vt quæ extremi Orbis fines auditu perceperint: neque omnino alienos ab affectu fratrum vnanimum vos autumo, cum sitis discipuli Apostoli docētis perfectionem legis esse proximi dilectionem. Sed verum quod diximus, iustum Dei iudicium impetum ve- C
strum cohibuit, qui pro peccatis æquam afflictionem instituerit.

Atqui nunc vos adhortamur, vt veritatis zelo incumbatis, & nostrum condolentiæ, vbi didiceretis etiam quæ antehac vos latuerunt, a pio fratre nostro Sabino coadiutore; qui vobis poterit etiam quæ in epistolis non comprehensa sunt, commemorare: per quē, inquam, virum adhortamur vos, vt viscera miserationis iuduatis, omniq. deposita segnitie dilectionis studium recipiatis; neque viæ longitudinem, neque domus negotia, neque aliud quid humanum causemini. Neque enim vna Ecclesia, neque duæ vel tres in grauem hanc tempestatem illapsæ periclitantur: sed a finibus Illyrici ad Thebaidem vsque hæreseos malum depascitur: cuius praua semina prius quidem auspicatus Arius sparsit; radicitus autem fixa a multis in medio viris impietatem studiose colentibus, nunc pernicioſos fructus generarunt. Euersæ sunt pietatis doctrinæ, confusa solutaq. pietatis D
vincula: dominandi libido eorum qui non timent Dominum, præfecturas inuasit, & ex propatulo præmium impietatis præfectura proposita est. Qui in grauiorem blasphemiā relapsus est, is in populi Episcopatum præ alijs eligitur.

MISERANDVS STATVS ORIENTALIS ECCLESIAE.

Perijt grauitas Pontificum, pastores cum scientia gregem Domini reliquerunt, dum Præfecti distributiones pauperum in proprios vsus donaq. semper insumunt. Canonum exacta obseruatio pessum iuit: multa peccandi libertas patet. Nam qui fauore humano ad præfecturam deuenerunt, eodem ipso fauoris gratiam implent. Iustum iudicium perijt: quisque cordis sui desiderio ambulat: malitia immodica, populi immorigeri: præfecti non libere loquuntur: nam qui per homines potestatem acquisiuerunt, serui sunt
PRAEFECTVRAE ECCLESIASTICAE COLLATAE INDIGNISSIMIS. eorum, quorum fauore adiuti sunt. Iam enim arma belli inuicem (vltio videlicet sanæ doctrinæ) excogitantur; & priuatas inimicitias occultantes, pro pietate odium gerere as- E
simulant. Alij vero ob turpissima reprehensionem a se declinantes, populum in contentionem accendunt, vt communibus malis sua vitia adumbrent, abscondantq. Quare etiā bellum hoc praua operantium irritum est, dum communem pacem tamquam occultam ipsorum ignominiā detegentē fugiunt. Ob hæc rident infideles, imbecilles fluctuant, fides in ambiguo est, ignorātia animis offunditur; quod adulterātes verbū in malitia veritatē videātur imitari. Taceo enim impiorū ora. Omnis blasphema lingua soluta est: profanata sūt sacra: ex populo qui sanæ mētis sūt, deprecatorias domos, siue oratoria fugiūt, tamquā impietatis scholas: in solitudine vero ad cælestē Dominū cū suspirijs & lacrymis manus attollunt. Ceterū ad nos quoque venerunt, quæ in pluribus ciuitatibus gesta sunt. Populus cum mulieribus & pueris ipsisq. senibus ante portas effusus, sub dio preces fundunt, omnes acris iniurias cū magno animo sustinētes, & auxiliū a Domino expectantes.

Quæ

A Quæ deploratio his calamitatibus digna aut par esse possit? quales lacrymarū fontes his malis sufficient? Quamdiu igitur stare quidem adhuc videntur, tamdiu adhuc vestigiū veteris status præseruatur, priusquam consummatum Ecclesijs naufragium eueniat. Præsens instat iam nobis instat, inquam, integerrimi fratres: porrigite manus, genua incliniate: commoueantur in vobis fraterna vestra viscera: profundatis lachrymas condolentiæ, & non negligite dimidium Orbis ab erroribus absorptum: non finite extingui fidem apud quos primum illuxit. Quid igitur facientes rebus occurretis, & quo modo erga oppressos condolentiam ostendetis: id a nobis nequaquam vos discere oportebit, sed Spiritus ipse sanctus vobis suppeditabit; nimirum vt cito auxilium præstetis, quo comprehensos seruetis incolumes, & qui adsunt fratres complures. Nam peregrinantes Synodi existunt supplementum, vt non solum ex Legatorum grauitate, sed etiam pro-
B prio numero ad instaurationem fidei fiduciam habeant: qui etiam in Nicæa scriptam a Patribus vestris fidem renouabunt, & hæresim funditus exstirpabunt, & Ecclesijs pacifica prædicabunt; eos qui non idem sentiunt, in concordiam ducentes.

DEPLORATVS STATVS ORIENTALIS ECCLESIAE.

Hoc enim nimirum omnium miserrimum est, quod & pars quæ sanioris doctrinæ esse videtur, inuicem diuisa est: & circumstant nos persimiles afflictiones ijs sane, quæ in Vespasiani obsidione vrbi Hierusalem acciderunt. Huius siquidem populus simul externo bello occupabatur, & simul intestina obsidione eiusdem tribus consumebatur. Nobis autem præter apertum hæreticorum bellum, adhuc etiam ille qui ab vnanimis doctrina existimatis dissidet, ad extremam imbecillitatem Ecclesias deduxit: propter quæ a vobis potissimum desideramus, vt qui Apostolicam fidem profitentur, schismatibus quæ nouerint dissolutis, deinceps auctoritati Ecclesiæ subijciantur, vt sacrum Christi corpus
C fiant, omnibus membris ad integritatem redactis. At non solum aliorum bona laudibus extollamus, quod nunc facimus; sed & nostras quoque ipsorum Ecclesias inspiciamus, veterem integræ doctrinæ gloriam adeptas. Absque dubitatione enim summa laude dignum iudico, quod vobis a Domino concessum est, vt fucatum a probato puroq. discernatis, Patrum autem fidem sine vlla præuaricatione prædicetis, quam & nos suscepimus, cognouimusq. ex Apostolicis characteribus formatam, coniuncti quoque ipsi & omnibus quæ Synodi scriptura regulariter & legitime sunt instituta.] hucusque Meletij & collegarum epistola, cui subscripserunt reliqui Orthodoxi Orientales Episcopi: nam de ipsis hæc Meletium ipse Basilius [a] ante monuerat his verbis: Itaque, si videtur epistola ad Orientales necessarium quid complecti, postquam eam fide dignam scripseris, ad nos transmitte; vt curemus ab omnibus consentientibus subscribi: & charta quam effor-
D maris, locum habeat subscriptionibus accommodatum, quam coniungere possimus ei, quæ a fratre sympresbytero * circumfertur.]

CATHOLICI INTER SE SCISSI.

[a] *Basil. epist. 59.*

* syndiacono

Præter has litteras erat ijsdem annexus libellus petitionum, quo explicabatur quid vellent ijdem Orientales præstari ab Occidentalibus: quo a Meletio misso, atque a Basilio perspecto, quid amplius illi esset addendum, sic Basilius admonet eadem epistola: Ego siquidem quoniam causæ summam in commentario inueni] sic enim libellum nominat, quod & alij Breue dixere, Indiculum vero alij: & paulo post: Illud vero mihi argumentum velut intactum adhuc esse, locumq. dare scribendi visum est; admonere illos ne sine discrimine quorumuis communionem ex Oriente venientium accipiant; sed vna semel electa parte reliquos ex consentientium testimonio admittant, & non cuiuis sub prætextu Orthodoxæ doctrinæ fidei formulam scribenti astipulentur. Nam isto pa-
E cto deprehendentur cum aduersarijs facientes, qui eadem sæpenumero verba prætexunt quidem, inter se vero pugnant, vt qui plurimum diuisi dissidentesq. fuere. Ne igitur amplius hæreses eorum qui inter se mutuo dissident, per ipsorum scripta, quæ prætexere & obijcere solent, incautos seducant: admonendi sunt, vt arcanas accedentium communiones & scriptis iuxta formam Ecclesiasticam comprehensas faciant.]

LIBELLVS PETITIONVM IVNCTIS LITTERIS.

Hæc Basilius scribens, caueri cupit ab ipso Romano Pontifice damnū illud, quod sub Liberio illatum est Ecclesiæ Orientali, cum recepissent Eustathium Sebastenū & collegas, eosdemq. omnes hæreticos, sed dolose professos Nicænam fidem: nam illi in Orientem reuersi, quasi auctoritate Romani Pontificis roborati, hæresim, quam fouebant, liberius prædicarunt. Optat igitur S. Basilius non communicandum facile omnibus ex Oriente Romam accedentibus, etiā si viderentur profiteri Catholicam fidem, nisi secum litteras afferent partis illius, quam Pontifex ipse probarit: nec eosdem recipi debere, nec item

BASILII ADMONITIO VNDE.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dimitti sine arcanis litteris, nempe Formatis. Porro eodem petitionum libello contenta A esse ea quoque capita, quorum meminit litteris ad Athanasium scriptis, existimamus.

Scripsit & tunc suas priuatim Basilius litteras, quas perferendas tradidit eidem sæpius nominato Dorotheo: sed sicut præstabat ceteris in scribendo Basilius, ita eisdem litteris eloquentius atque neruosius calamitosus Orientalis Ecclesiæ status ab ipso describitur: quas, vt exactissima tantæ legationis cognitio habeatur, & quo loco repositæ essent hoc tempore res Orientalis Ecclesiæ, plenius intelligatur, hic intexere operæpretium existimamus. sunt vero huiusmodi[a]:

a Basil. epist. 70

BASILII LEGATIO ET LITTERAE AD OCCIDENTALES.

Dominus noster Iesus Christus, quoniam omnem Ecclesiam Dei suum ipsius corpus nominari sustinuit, & vnumquemque nostrum alterius esse membrum declaratiit, dedit quoque nobis, vt erga omnes iuxta membrorum consensum amice simus affecti. Quapropter etiam si habitationibus sumus alter ab altero quam longissime dissiti ac diremPti, ratione tamen coniunctionis huius, propinqui sumus inuicem. Quoniam igitur pedibus caput dicere non potest: Non estis mihi necessarij: plane neque vos amicitiam nobis renunciare sustinebitis: sed tantum vos ad commiserationem mouebunt afflictiones nostræ, quibus propter peccata nostra traditi sumus, quantum nobis congratulationis affert, quod in pace quam vobis largitus est Dominus, celebres estis. Hac itaque ratione & nunc & alias dilectionem vestram voce lugubri opplorauimus, vt nostræ miseriæ condoleatis ac succurratis. Verum plane prohibiti estis, ne ad iuuandum nos excitaremini: propterea quod vltio diuina, qua castigandi eramus, nondum esset impleta. Nam hoc potissimum est, quod requirimus, vt ipsi quoque Imperatori per vestram pietatem innotescat Orbis nostri perturbatio confusióque. Hoc si factu difficile fuerit, vt vel aliqui vestrum ad visendum & consolandum afflictos veniant, qui ipsis oculis aspiciant calamitatem Orientis, quæ auditu percipi nequit; propterea quod nullo vobis sermone res nostras dilucidè exprimere possumus.

Persecutio nos apprehendit, fratres colendissimi, persecutionum omnium grauissima. Abiguntur enim pastores, vt greges dispergantur: & quod omnium est durissimum, neque qui affliguntur per martyrij certitudinem illatas passiones tolerant, neque plebs martyrum loco athletas habet ac veneratur, propterea quod Christianorum nomine tecti sunt persecutores. Vnum iam crimen est, quod vehementer punitur, si paternas quis traditiones diligenter obseruet. Ob hanc causam paternis sedibus abiguntur pij, & ad solitudines migrare coguntur. Nulla est apud Iudices iniquos cani capitis reuerentia: non iam vlla conspicitur religiosæ pietatis exercitatio: nulla conuersationis initur ratio, quæ ad Euangelij normam ab adolescentia ad senectam vsque legitime perficiatur. Sed cum D nemo sceleratus sine certis indicijs condemnetur: Episcopi sola intercedente calumnia damnantur, & nulla euidenti probatione assertis ac corroboratis criminationibus, supplicijs traduntur. Nonnulli ne nouerunt quidem accusatores suos, neque tribunalia viderunt, neque delati sunt primum; sed nocte intempesta abrepti, in exilium fugati sunt, solitudinis calamitatibus ad mortem vsque traditi.

PERSECVTIO ARIANORVM ACERBISSIMA.

Quæ vero ista concomitentur, neminem latent, etiam si nos fileamus: exilia presbyterorum, exilia diaconorum, totiusq. cleri depopulationes: necesse enim est, vel adorare imaginem, vel sæuæ flagitiosorum flammæ tradi. Gemitus plebis, lachrymæ continuæ, & per singulas domos, & publice omnibus quæ patiuntur inter se complorantibus. Nemo enim corde est adeo vsque lapideo, vt patre priuatus placide ferat se orphanum. Sonitus lamentantium in ciuitate, sonitus in agris, in vijs, in solitudinibus: vox vna omE nium miseranda ac tristia loquentium. Sublatum est gaudium & lætitia spiritualis: in luctum mutatæ sunt festiuitates nostræ. Domus precationum clausæ sunt: altaria cultu spirituali vacant: nulli amplius Christianorum cœtus: nulla amplius doctorum præsidentia: cessarũt doctrinæ salutares: cessarunt panegyres ac festiui cõuentus publicique: hymnodiæ nocturnæ non habentur: neque superest beata illa exultatio, qua Domino credentium animæ in synaxi ac communione spiritualium charismatum exhilarantur.

LVGVBRIS FACIES ORIENTALIS ECCLESIAE.

Nobis autem dicere licet, quod in hoc tempore sit neque Princeps, neque propheta, neque præses, neque oblatio, neque incensum, neque locus vbi coram Domino possit offerri sacrificium, ac misericordia acquiri. Hæc scientibus scribuntur; propterea quod nulla Orbis pars est, quæ calamitates nostras ignoret. Quare non putabitis, quod ista vobis docendi vel admonendæ diligentiæ vestræ gratia loquamur: nouimus enim quod nostri

A nostri numquam sitis obliti, non minus quam mater filiorum vteri sui. Sed quemadmodum qui dolore aliquo occupantur, per gemitus solent releuare mærorem; ita & nos facimus: Vt mæstitiæ grauitatem nonnihil reijciamus, multiformes nostras calamitates vestræ dilectioni narramus, si quo pacto ad precandum pro nobis aliquãto feruentius permoti, impetretis a Domino, vt nobis placatus concilietur.

Quod si hæ tribulationes nos solos pressissent: visum nobis vtique fuisset, & silentio has obtegere, & de afflictionibus pro Christo illatis gloriari: quoniã præsentis temporis afflictiones non sunt pares ad gloriam quæ futura est, vt reueletur in nobis. Nunc autem metuimus, ne quandoq. malum hoc acceptis viribus, instar flammæ per accensam & ardentem materiam serpentis, seseq. effundẽtis, si quæ vicina sunt corripuerit & absumpserit, corripiat & remotiora. Hoc enim hæresecos malum cuncta depascitur; ac periculũ est, B ne vastatis nostris Ecclesijs, & ad sanam incolatus vestri partem serpat. Nos enim forsan primi quidem propter exuperans peccatum nostrum crudis istis hostium Christi dentibus, vt absumamur, sumus obiecti. Fortassis autem (quod vero propius est) quoniam a nostris locis exortum Euangelium regni in totum Orbem egressum est; hac ratione communis animarum nostrarum hostis defectionis quoque seminaria, quæ in eisdem nostris locis initium cœperunt, in vniuersum Orbem transmittere contẽdit: nam quibus illuxit cognitionis Christi lumen, super eosdem & impietatis tenebras inducere cogitat.

IMMINENS MAIVS PERICVLVM.

Afflictiones itaque nostras, vestras reputate, tamquam germani Domini discipuli. Nõ impugnamur propter pecunias, non propter gloriæ splendorem, non propter aliquid aliud rerum temporalium: sed propter communem thesaurum, propter hereditatem paternam, propter sanam fidem in certaminis procinctu consistimus arrecti. Lugete no- DIGNA CAVSA CVI OPEM FERANT.
C biscum, o fratres amantes. Occlusa namque apud nos sunt piorum ora, referata vero est quælibet audax blasphemaq. lingua eorum qui aduersus Deum loquuntur iniustitiam: columnæ & stabilimentum veritatis dissipantur. Nos, qui tenuitatis gratia despicimur, fiducia loquendi destituti sumus. Ipsi, quæso, & pro isto populo decertatote, & non vestra tantum spectate; quoniam ad portus appulistis tranquillos per gratiam Dei, quæ vos a turbine malorum spirituum protegit: sed & Ecclesijs illis, quæ per tempestatem iactantur, manus porrigite, ne quando omni prorsus destitutæ auxilio, fidei naufragium patiantur. Ingemiscite nostri gratia. Nam Vnigenitus blasphematur, & nemo est qui ARIANORVM BLASHEMIAE. contradicat: Spiritus sanctus dehonestatur; & qui reprehendere posset, fugatur. Error multorum deorum obtinuit: magnus apud illos Deus est paruus: Filius non naturæ nomen, sed honoris appellatio reputatur: Spiritus sanctus nec ad sanctæ Trinitatis cõplemD mentum pertinere, nec diuinæ beataeq. naturæ consors, sed ex creaturarum numero temere & vtcumque Patri & Filio adiectus esse docetur. Quis dabit capiti meo aquam, & palpebris meis fontem lacrymarum? & deplorabo complures dies populum peruersis istis doctrinis ad perditionem adactum.

In transuersum rapiuntur simpliciorum aures, ac deinceps in consuetudinem transeũt hæreticæ impietatis. In istiusmodi sermonibus doctrinæ pluspuam impiæ educantur Ec- IRREPARABILE MALVM EX HAERESI. clesiæ infantes. Nam quid aliud etiam facient? Baptismata sunt apud hæreticos: illi deducunt peregre quouis progredientes, inuisunt infirmos, solantur mæstos, adiuuãt laborantes & pressos, omnis generis opem afferũt, mysteriorum cõmunionem administrant. Quod omnia per illos dispensantur & perficiuntur, quasi retinaculum quoddam est plebi, quo ad illorum concordiam astringuntur: ita vt breui temporis discursu, etiam si reE stituatur aliqua libertas, nulla tamen spes reliqua futura sit ad veritatis iterum agnitionem reducendi eos, qui diuturnæ dilectionis vinculo hæreticis obstricti sunt.

Quapropter complures ex nobis oportebat ad grauitatem vestram accurrere, & vnũquemq. rerum suarum expositorem fieri. Iam vero & hoc ipsum documentum vobis sit afflictionis eius, in qua vitam viuimus plane miserabilem; quod ne ad vos quidem detur viam capessere & proficisci. Nam si quis Ecclesiam suam vel breuissimo momento deseruerit, plebem confestim insidiatoribus expositam relinquet. Verum per gratiam Dei vnum misimus pro multis, pientissimum hunc & dilectum fratrem nostrum DOROTHEVS PRESBYTER LEGATVS Dorotheum sympresbyterum *; qui & quæcumque litteris nostris non satis exprimun- * al. synaco- tur, sua ipsius poterit narratione adimplere; quia & cuncta diligenter peruestigauit, & num. zelo rectæ fidei ducitur. Quem vbi pacifice susceperitis, propere ad nos bona nobis studij vestri, quo ad iuuãdam fraternitatem prædicti estis, nuncia referentẽ remittite.] hactenus

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad Occidentales Basilius. At hæc Dorothei legatio fuit priuatim a Basilio missa. A

LEGATIO SACTESIMI PRESBYTERI.

Præter autem Sabinum directum a Meletio, & Dorotheum Legatum a Basilio, his iunctum fuisse quoque presbyterum nomine Probum Sacteſimum, eiusdem Basilij epistolæ indicant[a]. Porro omnes hæ litteræ etsi ad Occidentales vel Occidentis diuersas prouincias habeantur inscriptæ: tamen ad ipsum in primis communem Pontificem datas esse, quæ recitata sunt superius ex litteris S. Basilij ad Athanasium, plenissimam fidem faciunt. Desiderantur autem litteræ Athanasij ad ipsum Romanum Pontificem, quarum superius mentio facta est. Quid vero actum sit hac legatione; illud tantum potuimus inuenire: Occidentales scilicet, redditis ad Orientales litteris, eos consolatos esse, bonaq. spe pariter roborasse: quod quidem in primis ex eiusdem Basilij litteris ad eosdem postea datis significatur, cum ait[b]: Tantum cuique vestrum Dominus Deus noster, in quem sperauimus, largiatur gratiæ, vt proposita spe potiamini, quanto ipsi gaudio pectora nostra replestis tum per litteras, quas per desideratissimos sympresbyteros nostros scripsistis, tum ex eo quod calamitatibus nostris, tamquã viscera commiserationis induti, condoleris, quemadmodum nobis prædicti fratres indicarunt. Nam etsi vulnera nostra eodem modo perseuerant: nonnihil tamen inde releuamur, quod paratos habemus medicos, qui velocem ac maturam possunt, si detur opportunitas, doloribus nostris afferre medelam.] hæc ibi. Et ad Antiochenos[c]: Solicitudinem illam, quam pro Ecclesijs Dei geritis, ex parte recreabit desideratissimus ac religiosissimus frater & consenior noster Sacteſimus*, qui vobis Occidentis erga nos charitatem & affectum exponet; & rursus ex parte animos vestros excitabit, & adhuc amplius prouocabit, dum vobis per se ipsum luculenter declarabit, quantum studij ac diligentiæ res præsentes exposcant. Etenim aliorum quilibet veluti dimidiato de sententijs virorum Occidentalium C & statu rerum narrauit: ipse vero quoniam sufficiens ad hoc fuit, vt & voluntatem virorum cognosceret, & de statu rerum exacte inquireret, narrabit vobis omnia, & bonum vestrum studium ad cuncta veluti manu ducet: quo materiam conuenientem ad hoc habeatis, vt propositum vestrum perficiatis, quod indesinenter pro Ecclesijs Dei soliciti ostenditis.] hucusque Basilius.

[a] *Basil. epist. 10. & 58. & in addit. epist. 18.*

[b] *Basil. epist. 74.* DAMASVS CONSOLATVS EST LITTERIS ORIENTALES. B

[c] *Basil. epist. 18 in addition.*

* Sanctesimus

QVID AD ATHANASIVM DAMASVS RESCRIPSIT.

Rescripserunt pariter Romanus Pontifex Damasus & alij Episcopi ad Athanasiũ: quas acceptas ipse litteras, ad Basilium, quo eũ consolaretur, in Cappadociam misit. Id quidem ex alijs post hæc eiusdem Basilij ad Occidentales iteratis litteris accipimus, quibus dicitur[d]: Bonus ille Deus, qui afflictionibus semper solatium adiungit, dedit etiam nunc nobis inter varios dolores modicam quamdam consolationẽ ex litteris, quas a vobis acceptas carissimus Pater noster Athanasius Episcopus nobis tradidit, sanæ fidei testimonium, & inoffensæ vnanimitatis & conspirationis demonstrationem referentes: & vt pastores ostenderet Patrum insistere vestigijs, & populum Domini cum scientia pascentes. Hæc omnia me tantum exhilararunt, vt mærorem nostrum omnino discusserint, & risum quemdam exiguum animis nostris infuderint a tetrico hoc rerũ statu, in quo nunc agimus. Auxit autem nobis solatium Dominus per apprime religiosum filium coadiutorem nostrum Sabinum; & relatione eorum quæ apud vos honeste aguntur, animos nostros pauit.] hæc de his quæ spectant ad præsentis anni a Basilio & alijs Orientalibus Orthodoxis Episcopis ad Damasum Papam & ceteros Occidentales Antistites legationem: de alijs autem postea ab eodem Basilio datis ad eosdem Occidentales litteris agemus annis sequentibus, quibus scriptæ fuisse videntur.

[d] *Basil. epist. 61.*

D

Iam vero quæ reliqua sunt Magni Athanasij erga Magnũ Basilium officia, vt hic ante obitum ipsius Athanasij recenseamus, ratio a nobis postulat: quæ sane in medium afferremus, prout ea cum ex ipsius Basilij, tum etiam Athanasij scriptis licuit expiscari. Scribens enim ipse Athanasius ad Ioannem & Antiochum presbyteros, hæc de Basilio in fine habet[e]: Valde autem admiror audaciam eorum, qui non reformidant oblatrare dilecto nostro & vere Dei famulo Episcopo Basilio; cũ ex huiusmodi oblatratione deprehendi & conuinci possint, quod ne Patrum quidem confessionem aut amant, aut amplectantur.] idemq. rursum ad Palladium presbyterum[f]: Quod de monachis Cæsariensibus significasti, hoc ipsum quoque didici e dilecto nostro Dianeo, quod grauentur & resistant dilecto nostro Episcopo Basilio. Tibi certe, quod mihi rem indicasti, gratias ago: illis vero quæ decuit scripsi, vt veluti filij obsequantur patri; nec ijs, quæ ille probat, contradicant. Nam si suspectus esset in negotio veritatis, recte pugnarent. sin autem confidunt

[e] *Athanas. epist. ad Ioan. & Antioch.*

[f] *Athanas. sequenti epist.*

OPPICIA ATHANASII ERGA BASILIVM.

E

A fidunt, vt nos confidimus, eum esse gloriam Ecclesiæ, dum ita decertat pro veritate, & docet eos qui indigent doctrina: non fas est cum tali homine pugnas conserere, sed amãdus est potius ob pium animum. Nam ex ijs quæ cognoui ex dilecto nostro Dianeo, nulla de causa eum grauatim ferunt. Ipse enim (vt plane mihi persuadeo) infirmus efficitur apud infirmos, vt infirmos lucretur. Dilecti autem fratres nostri respicientes ad scopum eius, quo ad veritatem tendit, glorificent Dominum, quod talem Episcopum Cappadociæ dederit, qualem singulæ prouinciæ sibi optant. Tu autem dilecte, velis ijs indicare, vt credant me hæc scripsisse: id enim vos erga patrem beneuolentes reddet, & pacem in Ecclesijs conseruabit.] hactenus Athanasius de Basilio ad Palladium. Quæ autem hæ fuerint turbæ & malæ suspiciones aduersus Basilium a suis Cæsarienſibus monachis atque aliæ ab alijs excitatæ, dicemus suo tempore.

B Talem vero tantamq. fidem de Basilio Athanasius concepit, vt eidem iniunxerit visitationem Episcoporum extra prouinciam Cappadociæ positorum, nempe Macedoniæ & Achaiæ: cui & in mandatis dedit, vt lapsos omnes reciperet cum fidei Nicænæ confessione. Testatur id quidem ipse Basilius ad Neocæsarienses scribens, cum ait[a]: Hac in re non nostro ipsorũ erga tales vsi sumus iudicio; sed magis decreta Patrũ nostrorum, quibus illi de talibus iã olim quid faciendũ sit, *nẽpe in recipiendis lapsis*, statuerũt, sectati sumus. Ego enim cum accepissem beatissimi Patris Athanasij Alexãdrini Episcopi litteras, quas etiamnum in manibus habeo, & requirentibus legendas obijcio; quibus ille manifeste edixit, quod si quisquam ex Arianorum hæresi ad nos transire voluerit, admittendum esse, nec quicquam in illo assumendo hæsitari debere, si Nicæni Concilij fidem confiteatur & dogmatis huius consortes: ille cum mihi omnes tum Macedoniæ, tum Achaiæ Epi-

[a] *Basil. epist. 75.* ATHANASIVS VSVS BASILII OPERA IN REBVS MAGNI MOMENTI.

C scopos allegasset: necessario arbitratus sum, vt tanto viro propter fide dignam auctoritatem eorum qui id decreuerunt (*nimirum in Concilio Alexandrino*) obsequerer: simulq. præmium pacis studiosis destinatum adipisci cupiens, eos qui fidem istam confitebantur, cõmunicantium parti adscripsi.] hæc Basilius. Sed vnde ipsi & a quibus de re adeo bene gesta negotium facessitum est, vel quanam occasione? Rem gestam hic referemus.

Cum sanctus Basilius minorem Armeniam visitaret, vt gregibus pastoribus destitutis daret Episcopos, aliaq. ad pietatem spectantia sedulus obiret officia, nempe lapsos in hæresim pœnitentes Catholicæ conciliaret Ecclesiæ: accidit, vt cum in Nicopolitano in Armenia conuentu Eustathium Episcopum Sebastenum fidem Catholicam profitentem ac subscribentem in communionem acceperit, ab illius loci Episcopo primum, deinde ab alijs in suspicionem collusionis cum Eustathio adduceretur. Re igitur vndique diffama

BASILIVS VISITAT ARMENIAE ECCLESIAM.

D ta, atque pro monstro habita, opus habuit Basilius scribere apologiam, quam ad Terentium Comitem misit, quem ex Ammiano diximus his temporibus ad cohibendos Persas in Armenia cum exercitu in iugi procinctu stetisse. Ex quibus quidem litteris cum historia ipsa exactissime describatur; aliũde petere, vel alijs enarrare verbis, otiosum putamus. Ait ergo Basilius paulo post exordium eius epistolæ ad Terentium scriptæ[b].

[b] *Basil. epist. 8. in addition.*

Alienatus a nobis est Episcopus ille, qui nobis cooperationis est gratia datus. Haud enim noui quid reuerẽdissimo fratri nostro Theodoto acciderit: qui cũ nobis initio pollicitus esset, quod in cunctis adiutor esse vellet, & a Gerasibus nos Nicopolim deduxisset, vbi nos in ciuitate vidit, ita est abominatus, & sic sibi a peccatis nostris metuit, vt nos nec ad matutinas, nec ad vespertinas preces assumere sustinuerit. Qua in re quod ad nos quidem attinet, iuste & vitæ nostræ conuenienter egit: verum haud vtiliter communi Ecclesiarum constitutioni consuluit. Huius autem nobis causam assignauit, quod venerandissimum Episcopum Eustathium in communionem receperimus. Est autem quod nos fecimus, huiusmodi.

E

Cum ad Synodum, quæ a fratre Theodoto celebratur, vocati, illoq. profecti essemus, vt vocationi propter charitatem obtemperaremus: ne ignaui illic & otiosi videremur, studiose curauimus, vt colloquium cum prædicto fratre Eustathio misceremus: pro posuimusq. illi, quæ in causa fidei a Theodoto illi obijciebantur: ac simul ab eo petiuimus, vt manifestum nobis faceret, rectam ne fidem sequeretur, quo consortes esse possemus: si verò alienatus esset, vt perspicue sciret nos quoque a se fore abalienatos. Igitur cum multis inter nos ea de re contulissemus, totumq. diem illum causam hanc inquirendo consumpsissemus; appetente vespera, alius ab alio auellimur, nulla dum certa colloquij nostri conclusione posita.

BASILIVS RECIPIT EVSTATHIVM CATHOLICAM FIDEM PROFITENTEM.

Sequenti

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sequenti die rursus mane considentes, ijsdem de rebus disserere cœpimus. Cum autem & Pœmenus & frater, Sebastenæ Ecclesiæ presbyter accessisset, & aduersaria nobis doctrina vehementer vrgeret: paulatim nos & ea diluimus, quæ nobis obijcere videbatur: & illos ad consensionem eorum, quæ a nobis quærebantur, induximus: sic vt per gratiam Domini, ne in minimo quidem a nobis inuicem dissidere deprehenderemur. Igitur circa nonam horam ad precandum surreximus, ac Domino gratias egimus, qui dedisset nobis idem & sentire & loqui. Propterea oportebat me scriptam quamdam ab eo viro confessionem accipere, quo & aduersarijs illius manifestaretur consensus, & reliquis sufficienter viri huius propositum monstraretur. Verum volebam ipse, multa diligentia cum fratribus, qui circa Theodotum sunt, conuersans, scriptum fidei ab illis accipere, & dicto Eustathio proponere, vt vtraque ista fierent; ipse videlicet rectam fidem confiteretur, & illi de veritate hac persuasi nullam retinerent contradictionis occasionē, si ab ipsis proposita fuissent accepta. A B

THEODOTVS EPISC. NICOPOL. INFENSVS BASILIO OB RECEPTIONEM EVSTATHII.

At Theodotus, priusquam cognouisset quam ob causam conuenissemus, & quidnam eo colloquio effecissemus, dedignatus est nos amplius vocare ad Synodum. Itaque e medio itinere reuersi sumus tristes, quod labores nostros pro pacandis Ecclesijs susceptos, inefficaces reddidisset. Postea cum in Armeniam necessario proficiscendum esset, sciremq. viri huius mores & ingenium, ac sub fide digno teste & gestorum reddere rationem & illi satisfacere vellem: veni Gerasa in agrum Deo dilectissimi Episcopi Meletij, vbi & ipse dictus Theodotus comparebat: atque ibi, quoniam ab ipso fueramus propter Eustathij coniunctionem accusati, quid eo congressu effecissemus, exposui, quod videlicet deprehenderim eum nobiscum sentire per omnia. Cum autem ille affirmaret, cum post discessum nostrum consensum hunc abnegasse, & suis discipulis affirmasse, quod haudquaquam nobis in causa fidei consensisset: respondi ad ista (tu autem celeberrime virorum considera, an non iustissime & irrefragabiliter responderim) Ego, inquam, hoc mihi persuadeo, coniectura ex reliqua viri huius constantia sumpta, haud ita leuiter virum illum in contrarium mutari, vt iam confiteatur, iam quæ dixerit, neget: qui etiam in vulgaribus rebus mendacium, perinde ac rem horrendam, auersatur: tantum abest, vt in rebus tanti momenti, & sic apud quosuis celebratis, veritati vllo pacto aduersari velit.] hæc quidem de Eustathio cum dicat Basilius, haud ita probe tunc hominem nouisse visus est, ac postea perspectum habuit: eius enim deinceps cum mores describit (vt suo loco dicemus) nihil magis eidem atque inconstantiam inhæsisse, constanter exprobrat. Sed addidit hæc tunc Basilius ad Terentium: C

Esto tamen vera sint quæ a vobis sparguntur: oportet illi scriptum proponere, quod cunctam rectæ fidei apodixim contineat. Quod si eum dato rescripto consentientem reperero, manebo in illius communione. Si vero recusantem deprehendero, deficiam ab illius consortio. Cum ista probaret Meletius Episcopus, *qui Antiochia pulsus illic exul agebat*, & frater Diodorus sympresbyter (nam & ille aderat) consentiens esset; venerandissimus frater Theodotus hortabatur nos, vt Nicopolim descenderemus, & Ecclesiam ipsius inuiseremus, ac Satalos vsque comitem ipsum itineris reciperemus, sic vt nos Gerasis relinqueret. Vbi vero Nicopolim venimus, oblitus eorum quæ a nobis audierat, & quæ nobis pactus fuerat; contumelijs illis ac probris, quorum paulo ante mentionem feci, nos iterum affecit, & a se dimisit. D

THEODOTVS ITERVM BASILIVM RESPVIT.

Quo modo igitur, venerandissimum caput, fieri potuisset, vt aliquid eorum quæ inijgebātur, efficerem, & Episcopos Armeniæ darem, cum ad hunc modum affectus erga me E sit is, qui curarum debebat esse consors & particeps? apud quem ego me viros aptos & commodos inuenturum sperabam, quod sint in ipsius parœcia & religiosi & prudentes, ac simul linguæ huius periti, & qui reliqua gentis huius idiomata sciant: quorum nomina cognita volens tacebo, ne quid impedimenti nascatur, quo minus alio saltem tempore Armeniæ prosim.] subdit mox de alijs ad eam visitationem spectantibus.

Quod autem ad Eustathium in communionem receptum pertinet; extat apud eumdem S. Basilium fidei libelli exemplum, quem ipse tunc Eustathio subscribēdum obtulit; cuius est exordium [a]: Tam illi qui alia hactenus fidei confessione præoccupati ad Orthodoxorum iam vnitatem transire volunt, quam qui nunc primum ad veritatis doctrinam & institutionem assumi desiderant, eam fidem docendi sunt, quæ in Synodo Nicæa olim collecta a beatis Patribus conscripta est, &c.] subijcitur ibi non ipsum tantum Nicænum symbo-

[a] *Basil. epist. 78*

PROFESSVS EVSTATHIVS FIDEM CATHOLICAM.

A symbolum, sed specialis damnatio Marcelli hæresis atque Sabellij, aperiunturq. abditissimæ Arianorum latebræ, ne quid subterfugij esse posset dolosæ impietati: nec non blasphemiæ condemnantur in Spiritum sanctum. in cuius libelli fine adiacet ipsius Eustathij tunc his verbis concepta subscriptio: Eustathius Episcopus tibi Basilio. Legi, agnoui, & probaui hæc præscripta. Subscripsi autem cū his qui mihi aderant fratribus, Phortone, & Corepiscopo Seuero, atque alijs nonnullis clericis.] hæc ibi: ex quibus videas haud imprudenter a Basilio Eustathium fuisse receptum.

EVSTATHIVS IN DE TRIVS LAPSVS STRVIT CALVMNIAS BASILIO.

At quid post hæc accidit? Cum Eustathius atque socij viderent Basilium a Theodoto in communionem minime recipi, seq. cum suis æque repelli: quod spe frustratus esset, nec ex ea a se subscripta fidei professione, quam aucupatus fuerat, gloriam consecutus esset: terga impudenter vertit, & in Basilium verbis iactare conuicia, & scriptis quoque B in eum disseminare calumnias aggressus est, quasi de fide haud recte sentiret; hanc suæ ipsius rationis causam sæpe prætexens, ne leuitatis argui posset, curauitq. eiusmodi a se scriptas aduersus Basilium litteras circumferri. Testatur id quidem ipse Basilius ad eumdem Eustathium data epistola, qua suam parat defensionem; vbi hæc ad finem ipsius [a]: Putarunt suaues isti homines impedimento sibi ad acquirendum potentatum nostrā fore communionem. Et quoniam quadam fidei subscriptione præoccupati sunt, quam nos illis protulimus, non quod ipsi de illorum sententia hæsitaremus (fateor enim) sed quod suspicionibus quibus apud complures fratres nobiscum concordes laborabant, mederi cuperemus: ne quid ipsis ex ea confessione impedimenti ad hoc, vt ab ijs qui nunc dominantur susciperentur, videretur occurrere, communionem nobis denegarunt, & pro separationis huius causa litterarum istarum prætextum commenti sunt. Euidentissimum C vero eorum quæ dico, indicium est, quod cum a nobis deficerent, accusationesq. quas volebant contra nos fingerent, litteras circumquaque ad omnes, antequam ad nos miserunt. Septem namque dies priusquam in nostras manus veniret, visa est illorum epistola: & qui illam ab alijs receperant, ad alios quoque illam missuri erant. Nam ita instituerant, vt vnus alteri illam traderet, quo protinus in vniuersam regionem distribueretur.] hæc ipse de vulgatis ab Eustathio & socijs contra se litteris.

[a] *Basil. epist. 79.*

Quod igitur Basilius tardius sceleratorum hominū fraudes dolosq. sensisset, nec Theodoto Episcopo Nicopolitano ista monenti acquieuisset: facti sero pœnitens, huiusmodi ad eumdem Theodotum litteras dedit [b]:

[b] *Basil. epist. 15. in addition.*

BASILII EPISTOLA AD THEODOTVM DE REBVS GESTIS AB EVSTATHIO.

Recte nos & competenter reprehendis, venerandissime & re vera desideratissime frater, propterea quod ab eo tempore, quo a reuerentia tua propositiones illas de fide ad Eu- D stathium ferentes discessimus, nihil tibi nec modicum nec magnum de causa illius significauimus. Ego vero id non ob eam causam feci, quod susq. deq. faciam, quasi contemptibilia, quæ in nos ille commisit: sed quod fama illorum apud quosuis passim peruagata est; & nemo sit qui opus habeat, vt a nobis, quodnam sit viri huius propositum discat. Nam hoc & ipse curauit, velut metuens, ne paucos habeat sententiæ suæ testes ac conscios: ideoq. & ad quosuis confines epistolas suas aduersus nos scriptas emisit. Itaque a communione nostra se ipse auulsit: quandoquidem nec in locum determinatum conuenire nobiscum sustinuit, nec discipulos suos (quod tunc pollicitus fuerat) adduxit. Sed nos etiam in frequentissimis Synodis perstrinxit vna cum Theophilo Cilice, nuda & manifesta blasphemia, quasi aliena a doctrina sua animis plebis insinuet dogmata. Sufficiebant quidem & ista ad dissoluendam omnem nostram coniunctionem. Postquam vero E & in Ciliciam venit, ibiq. cum Gelasio quodam degens, fidem illi exposuit, quæ a solo Ario, vel germano aliquo eius discipulo conscribi debuisset: tum adhuc amplius ad separationem & disiunctionem obfirmati sumus, cogitantes fieri non posse, vt vel pellem suā vmquam mutet Aethiops, vel maculas suas pardus; vel qui peruersis est dogmatibus innutritus, malum hæreseos abstergere queat.

EVSTATHII SEBASTENI SIMVLATA FIDES DETECTA.

Et tamen vltra hæc & illud temeritatis ausus est. Scripsit contra nos, immo conscripsit sermones prolixos, omnis generis conuicijs & sycophantijs refertos: quibus hactenus nihil respondimus, propterea quod ab Apostolo docemur ne nos ipsi vlciscamur, sed locum iræ demus. Et simul vbi de profunditate hypocriseos cogitamus, qua se nobis toto tempore blandiuscule insinuauit, stupore quodam præ consternatione corripimur. Nam etiamsi nihil illorum esset; tamen quod iam recens ausus est, cui non horrorem & omnimodam viri huius abominationem incuteret? qui, sicuti audio (modo verus est rumor

Universidad de Deusto
Biblioteca

mor & non figmentum delationis gratia compositum)etiam manum quibusdam denuo A
imponere præsumpsit; quod nemo vmquam ex hæreticis fecisse videtur. Itaque quo
modo fieri potest, vt talia placide feramus, & viri huius delicta curabilia esse putemus?
Quare videte ne falsis sermonibus seducamini, neve prætextibus virorum istorum om-
nia ad malum facillime excipientium fidem accommodetis. Ista quo modo in nullo di-
scrimine ponemus? Scias itaque, desideratissime ac venerandissime, haud conscium me
esse, quod vmquam tantum doloris animo meo conceperim, quantum nunc ex eo pa-
tior, quod Ecclesiasticas leges confundi percipio. Verum id vnice precare, vt largiatur
nobis Dominus, nihil ex affectibus iræ moliri, sed retinere dilectionem, quæ nihil agit
perperam, nec inflatur. Etenim vide, quo modo qui illa carent, supra humanæ media-
critatis mensuram elati, turpiter & indecenter viuant, ea facere præsumentes, quorum
nulla præteritum tempus habet exempla.] hactenus ad Theodotum Basilius, quem ei B
minime auscultasse pœnituit.

CALVMNIAE IN BASILIVM PLVRIMOS COMMOVERE.

Vix credi potest, quantum hæc ad aliquod spatium temporis Basilij famæ attulerint
detrimenti: quod & ex eo probe possumus intelligere: Nam si qui plus satis perspectum
habuere Basilium, nempe monachi ipsius alumni, scandalum haud leue passi sunt: atque
adeo, vt opus fuerit (quod nuper dictum est) Athanasium ad eosdem atque alios pro Ba-
silij integritate litteras dare, vt eos retineret cum Basilio communione coniunctos: quid
putas ceteris euenisse, quibus Basilius fama tantum cognitus esset? Quid vero de eo exi-
stimasse censes qui fluctuarent? Quid denique ipsos hostes Basilij his adiecisse credendū,
quod infensorum animorum sit leuia reddere grauia, & parua maxima? Sed illud plane
in Basilio admirandum apparuit, absolutissimo Christiano philosopho dignum, cuius est
dare locum iræ, nec proprias vlciscī iniurias: Cum se(quod fatetur in recitatis litteris ad C
Theodotum) aduersus Eustathium mirum in modum animo exacerbatum sentiret; ne
suam defensionem ira percitus institueret (probe noscens, quod ira viri iustitiam Dei non
operatur) triennio se continuit, stylumq. incitatum repressit, ne in Eustathium præceps
excurreret.

ADMIRANDA BASILII PATIENTIA.

[a] Basil. epist. 73

Id quidem ipse Basilius ea de re ad suos monachos scribens testatur his verbis [a]: Ter-
tius iam annus hic est, ex quo a calumniatoribus notatus accusationis flagella sustinere
cœpi; hoc vno contentus, quod Dominum habeo secretorum cognitorem, ac calumniæ
istius testem. Quoniam vero multos iam silentium nostrum eo rapuisse video, vt ex illo
intentatas calumnias confirmarint; nosq. non lenitatis ac patientiæ gratia, sed quod ad
expromendam veritatem os aperire neutiquam ausim, eoq. silere me arbitrentur: ob eā
vobis causam scribere conatus sum, &c.] sed & ad ipsum nebulonem Eustathium tandem D
scribens [b] sic exorditur: Tempus esse tacendi, & tempus loquendi, sermo est [c] Eccle-
stes. Et nunc igitur quoniam abunde satis silentij hactenus præcessit, opportunum dein-
ceps erit, vt ad patefactionem eorum quæ ignorantur, os nostrum aperiamus.] & paulo
post: Nobis igitur iam in tertium vsque silentij annum imitabilis visa est Prophetæ glo-
dargutiones. Quocirca in profundo pectoris nostri dolorem, quem incussit calumnia,
incluſum tenuimus, &c.]

[b] Basil. epist. 79
[c] Eccles. 3.

BASIL. QVID TANDEM AD EVSTATHIVM

[d] Psal. 37.

At id tolerandum plane videri potuisset, si Orientales tantum oras eiusmodi de Basi-
lio conflata calumnia peruasisset: sed fama volans, terras oberrans, trans mare quoque
penetrans, oras Occidentales etiam velocior vento pertigit. Vnde euenit, vt studium illud
Damasi Romani Pontificis erga Basilium, quod litteris demonstrarat, & officium quod E
pollicitus fuerat, nonnihil refrigueri; adeo vt sæpe ipsum, clamantē licet, minime exau-
dierit, accedentibus alijs insuper aduersus eumdem Basilium sparsis haud leuioris mo-
menti rumoribus, de quibus singulis modo opportuna occasione dicendum.

DAMASI STVDIVM ERGA BASILIVM RELAXATVR.

Atque in primis illud in medium adducendum, eumdem Basilium ab Arianis accusa-
tum, quod litteras dederit ad Apollinarē: hoc namque anno, nempe sequenti a grauissi-
ma illa, quam passus est ægritudine, id accidisse, idem Basilius ad Patrophilum scribens
affirmat [e]: adeo vt eodem ferme tempore ipse in crimen adductus sit de communicatio-
ne inita cum Eustathio, & de scriptis litteris ad Apollinarem: cuius rei causa complu-
res se a Basilij communione subtraxerunt. Agit de his ipse in dicta epistola ad Patrophi-
lum, hisce scilicet verbis: Haud vero multum temporis interceſſit, confestim in Cilicia
legatio, atque inde reditus, moxq. litteræ adsunt, communionem nobis denegantes.

[e] Basil. epist. 82

Abruptionis

A Abruptionis autem huius ac secessus causam assignarunt, quod Apollinari scripserimus, & quod sympresbyterum nostrum Diodorum habeamus consortem.

ACCVSATVR BASILIVS DE COMMVNIONE CVM APOLLINARE.

Ego vero Apollinarem quidem numquam putaui inimicum esse; immo sunt quædam, quorum gratia virum veneror etiam: at me homini non ita coniunxi, vt ipsius velim in me recipere crimina, cum & ipse quædam habeam, quæ in illo reprehendo propter nonnullos illius codices, quos legi. De Spiritu sancto vero non noui me vel petijsse ab ipso vel vltro missum accepisse librum. Audio tamen ipsum, omnium eorum qui libros conscribunt, esse verbosissimum. Legi autem paucos illius commentarios: non enim mihi quæ huiusmodi sunt, scrutari vacat. Et alioqui eo sum ingenio, vt haud facile neoterica admittam: quemadmodum & corporis mei imbecillitas haud patitur, vt vel diuinis scripturis cum diligentia, & vt dignum est, immorer. Quid ergo mea inter-
B est, si quisquam aliquid conscripsit, quod cuipiam displicet? Quamquā, si ita fieri oportet, vt alius pro alio rationem reddat: qui me propter Apollinarem culpat, rationem nobis reddat pro Ario præceptore suo, & pro discipulo suo Aetio. Nos vero neque præceptoris neque discipuli loco vmquam fuimus isti viro, cuius in nos vitia contorquent & reuoluunt.] hæc de Apollinare, ad quem scripserat Basilius, quod nondum damnatus esset. sed de consuetudine cum Diodoro hæc subdit: Porro Diodorum, tamquam beati Siluani alumnum, primum suscepimus, nunc vero diligimus & complectimur propter sermonis quem habet gratiam, per quam multi eorum qui virum audiunt, meliores reddūtur.] hæc de his Basilius.

QVOMODO BASILIVS SE EXCVSET.

Quod autem ad Apollinarem spectat: antequam Romæ in Concilio damnaretur a Damaso, nequaquam vt hæreticus vitabatut: nam de eodem S. Hieronymus sic ad Pam-
C machium [a]: Apollinarium Laodicenum audiui Antiochiæ frequenter & colui: & cum me in sanctis scripturis eruditet, numquam illius contentiosum super sensu dogma suscepi, &c.] eum enim in diuinis litteris suum fuisse magistrum, ingenue profitetur. Immo &, quod his amplius existimari debet, ipse Damasus Vitalem primarium Apollinaris discipulum, ab eiusq. sectæ hominibus factum postea Episcopum Antiochenum, doloſe profitentem Romæ Catholicam fidem, recepit, eidemq. litteras communicatorias tradidit; sed postquam rem sciuit, perspectamq. habuit illius hæresim, ipsum cum suis omnibus Romæ damnauit, vt Gregorius Nazianzenus testatur, cum de sua cum Vitale vel Apollinare consuetudine se excusat: nimirum quod eo tempore illos receperit, quo & a Damaso Vitalis admissus fuerat; reiecerit autem, cum ab eodem Romano Pontifice pariter damnatus fuit: hæc ipse pluribus ad [b] Cledonium. sed de his fusius agendum
D inferius. Modo pro his omnibus Iustiniani Imperatoris sententia satisfaciat ita dicentis [c]: Inuenimus quod multi sanctorum Patrum quosdam hæreticos collaudauerunt, sicut & S. Damasus & Athanasius & Basilius Apollinarem, & S. Leo Eutychen: & non propter hoc hæretici facti sunt; sed cognita eorum impietate, anathemate condemnarunt.] hæc Iustinianus.

[a] Hier. epist. 65.

APOLLINARIS ANTEQVAM DAMNARETVR AB OMNIBVS AEQVE RECEPTVS.

[b] Gregor. Naz. epist. 2. ad Cledon. aduers. Apollinar.
[c] Iustinian. Imperat. in edicto fid. confess. ad Ioannē Papā.

Rursum vero ad cumulum id genus ærumnarum Basilij illud accessit, quod Athanasius Ancyranus Episcopus, spectatæ fidei vir & integritatis, in ipsum vehementer commotus est: adeo vt etiam illi grauiter fuerit comminatus, quod audisset quædam ab eo esse conscripta fidei Catholicæ aduersantia. Quod cum resciuisset Basilius, & quænam illa essent scripta ignoraret; cupiens de his reddi certior, ad ipsum litteras dedit, in quibus hæc [d] inter alia: Nunc vero cuiusnam auribus non obstrepit eorum, qui negotiorum
E quorumdam gratia quandoq. ad vos accedunt, quasi noxia quædam scripserimus, aut scribentibus alijs subscripserimus? Nam isto te verbo vsum esse ferunt, qui tua ad verbum referunt. Me sane, quæ mentem meam multis ac varijs cogitationibus distrahunt, nihil magis quam stupidum relinquunt. Itaque & tale quid suspicari cœpi, ne forsan hæreticorum quisquam nomen meum commentationibus suis subdole adscripserit, atque ita rectitudinem tuam contristarit, & ad istam vocem, *nempe comminationis*, emittendam induxerit.] & in fine: Liberabis autem nos ab hoc stupore, si quibus de causis ad istam aduersus nos iniuriam permotus sis, aperte significare volueris.] & alijs rursum ad eum datis litteris [e] de calumnijs quibus vndique exagitatur, illud Athanasio ingerit, ne adeo facile absque alterius partis defensione in quemquam sententiam ferat, ista perbelle suggerens: Cum, inquit, omnino audiuerimus: si nihil aliud, vel illud Alexandri saltem dicemus: Alteram auriculam delato, siue calumniam perpessio,

ATHANASIVS ANCYRANVS ADVERSVS BASILIVM COMMOTVS.

[d] Basil. epist. 54

[e] Basil. epist. 54

sinceram

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſinceram & integram conſeruamus.] hæc ipſe. Certe quidem magna erant hæc cruciamenta Baſilio. Nam male audire apud hæreticos, gloriæ loco ducendum erat: ſed apud præclaros fidei Catholicæ defenſores eiuſmodi dictitari atque credi, his præſertim temporibus, cum huiuſcemodi diſſeminatæ calumniæ in graue totius Catholicæ Eccleſiæ præiudicium verterentur, intolerandum plane & quouis ſupplicio grauius videri poterat. A

Qualis enim quantusve fuerit Athanaſius iſte Epiſcopus Eccleſiæ Ancyranæ poſt Baſilium illum hæreticum ſæpe damnatum, cum a Sozomeno [a] inter præclaros fidei Catholicæ defenſores adnumeretur: quæ de eodem poſtea luculento ipſius Baſilij ſtylo deſcribantur, accipe. Baſilius enim vbi audiſſet eum vita functum, ad Ancyranam Eccleſiam de eius obitu conſolatorias ſcribens litteras, hæc inter alia de ipſo habet [b]: Mortuus eſt, qui columna erat & ſtabilimētum Eccleſiæ: immo magis ad beatam vitam ſublatus, a nobis abſceſſit. Haud parum autem periculi eſt, ne ſubtracto hoc fundamento, ſimul cum illo multi decidant: & quæ in nonnullis ſunt putrida ac marcida, manifeſta fiant. Clauſum eſt os, quod hactenus & competenti fiducia & ſermonibus gratiæ ad fraternitatis ædificationem ſcaturiuit. Ablata ſunt conſilia mentis, quæ re vera diuinitus agitabantur. O quoties animum meum (accuſabo enim me ipſum) nonnihil contra hunc virum indignationis ſubijt, quod totus hoc deſiderio tenebatur, vt diſſolueretur & eſſet cū Chriſto, nec hoc pluris faciebat, vt diutius propter nos in carne maneret!] hæc & alia plura Baſilius, dum ægre ferret, nulla admiſſa animi conſolatione, tantum virum abreptum: ex quibus plane eiuſdem Baſilij mentis candorem animumq. Chriſtianum inſpicias, e quo omnis confeſtim iniuſte ab eo paſſæ calumniæ excuſſus eſt puluis, & irrogatæ comminationis liuor extersus, cum eumdem de veritate redditum certiorem ac perſuaſum coluerit poſtea, ampliusq. dilexerit. B C

a Sozom. lib. 6. cap. 12.

b Baſil. epiſt. 67. ATHANASII ANCYRANI LAVDES.

At an hic finis calumniarum vndique in Baſilium congeſtarum? minime gentium: immo his acerbiores ipſum excruciarunt: ſiquidem illæ magis vrgent vexationes, quæ a propinquioribus irrogantur: quæ & eo redduntur acerbiores, quo diuturnius in aduerſantium animis inſidentes, duritiem quamdam, lapidum inſtar cōtrahunt, vt frangi quauis arte minime valeant. Ex quo enim (vt diximus) Baſilius cum Gregorio agebat in Pontica ſolitudine, hæreticorum quorumdam calumnijs factum eſt, vt ſuorum Neocæſarienſium, penes quos educatus fuerat, ex quibus & paternum genus ducebat, graue expertus ſit odium: quod cum nullo litterarum internuncio potuerit delinire, iam factus Epiſcopus acerbius recruduiſſe ſenſit, vtpote qui vitaretur ab illis vt hæreticus & conſortio pollutus hæreticorum. Cuius rei cauſa egregiam illam ad eos epiſtolam [c] ſcribere, qua ſe illis Catholicæ eſſe fidei integerrimum profeſſorem argumentis plurimis demonſtraret, coactus eſt: ac primum illo: Sunt, inquit, ijdem & nobis & vobis doctores myſteriorum Dei, & ſpirituales patres, qui veſtram ab initio fundauerunt Eccleſiam: Gregorium dico priſcum illum, *cognomento Thaumaturgum*, & quotquot poſt ipſum Epiſcopalem apud vos ſedem ſuſceperunt: qui ordine ſuccedaneo, inſtar aſtrorum exorti, ijſdem ingreſſi ſunt veſtigijs, ita vt haud facile ſit volentibus conuerſationis ipſorum indicia deſerere.] & poſt multa hæc ſubdit: Fidei vero noſtræ quæ potuit euidentior eſſe probatio, quam quod a nutrice beata femina, quæ ex veſtro gremio progreſſa eſt (Macrinam dico illuſtrem illam) educati ſumus, a qua & beatiſſimi Gregorij verba, quæ memoriæ beneficio ad illius vſque ætatem ſeruata ipſa retinuit, edocti ſumus, quibus illa nos adhuc infantes tamquam pietatis dogmatibus finxit atque formauit?]quam quidem fidem ſemper ſeruaſſe impollutam oſtendit, cum addit: D E

BASILIVS A NEOCAESARIENSIBVS VT HAERETICVS HABITVS.

c Baſil. epiſt. 75

Neque, inquit, mentem noſtram vmquam execranda Arianorum blaſphemia polluimus. ſed ſi nonnullos aliquando Arij diſcipulos ad communionem aſſumpſimus; illos admiſimus, vt morbum ſuum quam intime celantes, pietatis verba loquerentur, vel certe doctrinæ noſtræ nihil obluctarentur.] ſeq. in his addit ſecutum canones ſanctorum Patrum, necnon iuſſionem Magni Athanaſij Epiſcopi Alexandrini. Denique ex communione Epiſcoporum totius Eccleſiæ ſe eſſe Orthodoxum docet, hiſce ad poſtremum poſitis verbis: Fuerat, inquit, iuſtius res noſtras æſtimare non ex vno aut altero eorum qui ad veritatem haud recto pede ingrediuntur, ſed ex multitudine totius Orbis Epiſcoporum, qui gratia Chriſti coniuncti ſunt nobis. Requirantur vero Piſidæ, Licaones, Iſauri, Phryges, & qui vtriuſque ſunt Armeniæ, quotquot vicini nobis ſunt, Macedones, Achæi, Galli,

BASILIVS SEMPER ET VBIQVE CATHOLICVS.

A Galli, Illyrici, Hiſpani, tota ſimul Italia, Siculi, Afri, & qui in Aegypto adhuc ſani ſunt, & quæ reliqua portio eſt Syriæ: qui quidem litteras ad nos mittunt, *nempe communicatorias*, & viciſſim a nobis recipiunt: ex quibus cum quæ illinc ad nos feruntur, tum quæ vice verſa iſtinc ad ipſos mittuntur, cognoſcere poteſtis, quod vnanimes omnes eodemq. ſenſu præditi ſumus. Itaque ſi quiſquam communionem noſtram fugit, ne prudentiam veſtram lateat ab vniuerſa illum Eccleſia ſeſe diuulſiſſe. Attendite igitur, fratres, cum quibus communicetis: poſtquam a nobis excludimini, quis deinceps nos ſit agniturus.] hæc & alia ad ſuos Neocæſarienſes Baſilius calumnijs vndique obrutus.

Sed quid his deterius accidit Catholicam fidem defendenti Baſilio? Dum aduerſus Sabellium atque Marcellum concionibus ſæpe dimicans, tres in Trinitate diſtinctas hypoſtaſes, ſiue ſubſiſtentias adinuicem per ſe ſingulas diſtinctas niteretur demonſtrare: qui B adſtabant auditores, vt eum carperent, non vt diſſererent, inde arripiētes occaſionem diffamandi Baſilium, aiebant ipſum eſſe trium deorum aſſertorem. Vnde cum hæc in fidelium aures illapſa, audientium animos nonnihil admiratione perculerint: opus fuit, vt frequenti populo ambonem conſcendens, ſe deorum trium cultorem numquam fuiſſe vel aſſertorem, publica aſſertione omnibus redderet exploratum. extat ipſa Baſilij oratio, cuius eſt titulus: Aduerſus eos qui calumniantur quod tres deos colamus, &c.]

GRAVIOR TENTATIO BASILIO PARATVR.

His acceſſit calūnia alia huic minime impar, qua aduerſarij Baſilio turpiſſimam notā inuſſerunt; ipſum nēpe contra Catholicam aſſertionem male credere de Spiritu ſancto. quæ quidē Baſilio infamia irrogata, non tantum in ciuitatum populis iactabatur, ſed ipſos in Ponticis deſertis latentes monachos eiuſdem Baſilij alumnos peruaſerat: hæc enim vna cum alijs, quorum ſuperius facta mētio eſt, adeo Baſilij monachos perturbauit, vt pa- C rum abfuerit, quin ab eius communione, tāquam hæretici, ſe diuulſerint. Penes quos de omnibus idem Baſilius defenſionem litteris inſtituens, inter alia de his quæ ad rem hanc ſpectare videbantur, hæc habet [a]: Traducunt, inquit, nos, quaſi inſolens ac nouū quiddam de Spiritu ſancto doceamus. Rogate igitur ipſos, quæ ſit illa noſtra inſolentia. Nos enim, quod & accepimus, Paracletum Patri & Filio coniunctum, nō creaturæ connumeratum eſſe, confitemur. In Patrem namque & in Filium ac in Spiritū ſanctum credimus. Denique in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti baptizamur. Quapropter nūquam a coniunctione Patris & Filij Paracletū ſeparamus, &c.] plura ſubiungit de conglorificatione in vna Deitate Spiritus ſancti cum Patre & Filio: aliaq. addens ad ſuam defenſionē, demum eos admonens, ne calumniātibus aures præbeant, hæc ſubdit: Si vero nos in reddenda ratione deficere ſenſeritis, tum demum accuſatoribus noſtris tamquam veracibus D fidem habebitis. Vigilant illi in hoc, vt nobis noceant, &c.] ſic namque Baſilius iuſtiſſimæ cauſæ fidens, innocentiæ protectione ſecurus ſuam parat defenſionem.

BASILIVS MAXIMAM CALVMNIAM PASSVS.

a Baſil. epiſt. 73

At res tanta haud ita leuioris negotij videbatur, quæ breuibus litteris curari poſſet. Quamobrem exigentibus illis, ſcripſit ad eoſdem Baſilius libellum de vera ac pia fide (vt eiuſdem præſefert titulus) egregium ſane opus: quo quidem quantum abhorruerit a nouitate, cuius ab aduerſarijs inſimulabatur, in primis declarat his verbis [b]: Quæ eius generis eſſent, vt præter vocis nouitatem, ſenſum etiam nobis nouum atque inuſitatum afferrent, & apud ſanctos viros nuſquam in vſu fuiſſe reperirentur, hæc omnia veluti peregrina atque a pia fide penitus aliena repudiarem atque auerſarer.] ſic ipſe: atque demum ad calcem operis: Hæc, inquit, ſunt quæ a veſtra pietate admonitus neceſſario mihi duxi facienda, vt ad vos in poſtremis perſcriberem, ſenſumq. animi ſuper his rebus E mei vobis & per vos fratribus ijs qui in Chriſto ſunt explicarem: vtq. & veſtris & illorum animis omni ex parte ſatisfieret in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti: quo omnis prorſus omnibus de fide noſtra dubitatio tolleretur, orta fortaſſe propter diuerſam rationem eorum, quæ alias alio modo expoſita a nobis ſunt. Quæ res eo nimirum vſu venit, quod neceſſario aſſidue cogebamur aduerſus propoſita nobis a pietatis veræ impugnatoribus argumenta, vt quæque ab ipſis in medium afferebantur, depugnare: neque cuiquam eſſet cauſa cur fluctuaret: ſumme contra adnitentibus illis, qui quæ aliena ſunt, nobis attribuunt: aut ſæpenumero etiam quo facilius ſimpliciores in ſententiam ſuam rapiant, deprauatæ ſuæ ipſorum mentis flagitioſa commenta falſo nobis affingunt, &c.] ſane quidem calumnia hæc erat ingens, vt Baſilio Eunomiani impingerent doctrinæ nouitatem; cum e contra ipſi more hæreticorum, ſe docere quæ a maioribus accepiſſent, magna oſtē- c tatione iactarent. Erant enim hæc verba Eunomij [c] hæreſiarchæ in ſermonis ipſius exor-

BASIL. SCRIBIT LIBELLVM DE FIDE.

b Baſil. de vera ac pia fide.

TRADITIONIBVS INHAERENDVM. NOVITAS EXPLODENDA.

c Apud Baſil. aduer. Eunom. lib. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dio: Eam quæ iamdiu apud Patres obtinuit pia traditio, tamquam amussim quamdam & regulam exponendo præmittamus,&c.] Peculiare sane est hæreticis,cum impugnent traditiones antiquas, nihilominus se earumdem vindices profiteri, quod sciant nouitatem fore ab omnibus explodendam.

OPPRESSVS CALVMNIIS BASILIVS DE FIDE OMNIVM DVBITAT.

Porro quod ad Basilium pertinet: dum vndique in se conflari calumnias, & non ab hostibus tantum, sed a proxime sibi studio atque affectione coniunctis,fideiq. professione cohærentibus in suspicionem hæreseos adduci videret: factum est(quod ipse testatur) vt nemini iam se propemodum crederet,omnesq. pariter vereretur, ac dolorem immensum in penetralibus cordis occultans, illum mærore decoqueret: quod cum nihil penes se ab ipsis cunabulis antiquius fuerit, quam Catholicam fidem illibatam in omnibus cõseruare, eius tamen præuaricator desertorq. sæpius & a pluribus accusaretur. Deplorat ipse eiusmodi suæ ipsius vitæ infelicem conditionem in litteris ad Eustathium redditis,cũ hæc ait[a]: Posteaquam vero ad gubernandam Ecclesiam vocati sumus: qui nobis quasi prætextu adiutorij,& communionis charitatem concernentis,additi sunt custodes & speculatores,tacebo: ne videar vel me ipsum traducere, quasi qui nulli fidem habendã pronunciem; aut certe si persuaderem, inhumanitatis causam darem credentibus: quod & mihi ipsi prope accidisset, nisi me propere miserationes Dei præseruassent. Nam parum aberat,quin erga quosuis in id suspicionis incidissem, vt putassem nihil in quoquam esse fidei; propterea quod animus meus subdolis quorumdam actionibus perculsus erat: attamen videbatur interea nobis aliquis esse prætextus eius necessitudinis, quam cum illis habebam. Contulimus vero semel atque iterum de dogmatibus: nec putauimus fugiẽdos esse vna nobiscum consentientes. Nam deprehendi nos vtrinque idem loqui de fide in Deum,quod illi perpetuo ex nobis audierant. Licet enim reliqua vita nostra digna sit cuius gratia ingemiscamus: de hoc tamen vno in Domino gloriari ausim,quod numquã falsas opiniones habuerim de Deo, neque aliter sentiendo animi postea iudicium mutauerim; sed quam a puero sententiam de Deo a beata matre, deinde & nutrice mea Macrina recepi, illam iustis incrementis auctam & adultam in me ipso conseruarim.] hæc & alia id genus Basilius.

[a] Basil. epist. 79.

IVGES EXPLORATORES DOCTRINAE BASILII.

Quod autem spectat ad circumstantes & obseruantes eum semper exploratores, vt ipsum caperent (quod Pharisæorum muneris erat, cum inter eos Dominus Iesus Christus versaretur) in sermone; cum ijdem aliquando concionanti Basilio arrectis auribus astarent,verbaq. singula expenderent iniqua lance,vnde ipsum calumniandi quamlibet occasionem captarent: detegens eos Basilius, aduersus Sabellianos pro concione disserens, inter concionandum sic eos affatus est[b]: Ego vero absque vlla curiosa vestigatione assensum illis præbui: ita & auditoribus tradere vellem,vt non semper de ijsdem reddenda mihi esset ratio,sed vt ex vna confessione persuasos haberem discipulos. Quoniam vero nos circumdatis iudices magis quam discipuli, vt experimentum de nobis capiatis, non vt aliquid a nobis discatis: necessarium est, vt obiectionibus quidem, velut in ius vocati, respondeamus.] idemq. sæpe alias conqueritur de circumstantibus in auditorio exploratoribus,sicuti illa oratione,quam habuit aduersus calumniatores, vbi ait: Plurimi præsentium exploratores magis sunt eorum quæ dicuntur, quam discipuli eorum quæ docentur: & doctrina verbi non requiritur ad ædificationem præsentium, sed ad calumnias insidiantium.] hæc ipse. Ceterum se in omnibus custodem esse antiquarum traditionum, post assertam in dicta oratione contra Sabellianos, testatamq. diuinitatem Spiritus sancti,hæc subdit: Dominus ita docuit, Apostoli prædicauerunt, Patres obseruarunt, Martyres confirmarunt: satis tibi sit vt dicas quemadmodum edoctus es.] appendicem autem hanc ad argumenta apposuit sanctus Basilius, vt coram ipsis illatam calumniam refelleret, qua illi dicere consueuerant, nouitate vocum delectari Basilium, quem constaret esse antiquitatis Ecclesiasticæ obseruantissimum: quippe qui perstringens Eunomianos hæreticos impugnantes diuinitatem Spiritus sancti, totus in eo est, vt demonstret eam semper fuisse in Ecclesia prædicatam, in sacro nimirum hymno glorificationis, atque ipsa forma baptismi.

[b] Basil. orat. cõtra Sabell.

Sed quid accidit his circumdato,dum concionaretur, feris bestijs S. Basilio? Equidem licet prudentis ac sanæ mentis hominis sit, omne in dicendo cauere mendacium, erroremq. vitare: haud tamen in cuiusquam sapientis viribus repositum est (quod id in aliena potestate situm sit) a calumnijs esse liberum. Etenim præter alias ab aduersarijs illatas illi

A illi calumnias,ea recẽs accessit,quæ plus ceteris ipsum exagitauit; cũ vnius voculæ,minimæ scilicet dictionis occasione ab eodẽ Basilio pro concione prolatæ, ab aduersarijs vero tamquam lucrum ingens obuijs arreptæ manibus, ingentes in eum concitatæ sunt turbæ. Quo modo autem res se habuerit; Gregorius Nazianzenus, scripta eo argumento ad ipsum epistola, exacte recenset: quæ sic se habet[a]:

[a] Gregor. Naz. epist. 20.

ADMONET BASILIVM GREGORIVS.

Ego te pro vitæ duce, pro fidei ac dogmatum magistro, & quicquid præclari a quoquam dici potest,tum antiquitus habui, tum nunc habeo. Et si quis alius tuarum laudũ prædicator est, omnino vel mecum est, vel post me. Vsque adeo me tibi deuinxit pietas tua, atque adeo sincere & ex animo sum tuus. Nec vero hoc mirum videri debet: nã vbi amplior vitæ consuetudo est, illic quoque amplius est experimentum: vbi autem vberius est experimentum,illic etiam perfectius est testimonium: & si quidem alium ex hac
B vita fructum capio, hunc ex amicitia tua & contubernio colligo. At de his rebus ita sentio,vtinamq. sentiam. Quæ autẽ nunc scribo, inuitus quidem scribo, sed tamen scribam. Ac mihi eo nomine minime succenseas velim: aut admodum ipse acerbe feram, si fidem tibi non fecero, me hæc beneuolo animo loqui, atque ad te scribere. Multi nos vt circa fidem parum firmos accusant, quotquot nimirum (idq. merito) res nostras communes vtriusque esse censent. Atque alij quidem plane nos impietatis insimulant,alij timiditatis: impietatis quidem,qui nec sanam doctrinam a nobis promulgari credunt, sibiq. persuadent: timiditatis autem, qui nobis dissimulationis præuaricationisq. crimen impingunt. At aliorum sermones quid referre attinet? Quod vero nuper accidit, tibi exponam.

GREGORIVS SIMVL CVM BASILIO ACCVSATVR.

Conuiuium celebrabatur, cui non pauci illustres viri intererant, nobisq. amicitia cõiuncti,atque inter eos vir quidam pietatis nomen habitumq. præseferens. Nondum com-
C potari cœptum erat, cum, vt in conuiuijs accidere solet, de nobis sermo excitatur, instar cuiusdam aduentitiæ rei in medium propositus. Omnibus porro virtutes tuas magnifice prædicantibus, nosq. etiam, vt ijsdem vitæ studijs deditos adiungentibus,amicitiamq. nostram & Athenas commemorantibus, in rebusq. omnibus concordiam, animorumq. conspirationem: graue quoddam facinus hic philosophus edit. Quidnam hoc (inquit admodum furiose exclamans) o viri,quam insigniter mendaces & assentatores estis? Cetera quidem laudentur viri isti, si ita lubet,nec ipse sane contradico: ceterum, quod maximum est, non illis concedam. Orthodoxiæ nomine frustra laudatur Basilius, frustra Gregorius: ille quidem, quia veritatem suis disputationibus prodidit: hic, quia tolerantia sua proditionis socium se præbet. Hic ego: Vnde hoc, o homo vane, atque amentia noue Dathan, & Abiron? Vnde nobis dogmatum promulgator venis? Quo modo tan-
D tarum rerum iudicem te ipsum facis?

BASIL. CVM GREGORIO IN CONVIVIO ACERBE TAXATVR.

Tum ille: Ex Eupsychij martyris conuentu nunc venio, eumq. dicti mei testem habeo (sic enim se res habebat) atque illic Basilium Magnum audiui de Patre quidem & Filio optime ac præstantissime, atque vt vix quisquam alius facile queat, differentem, Spiritum sanctũ autem conuellentem ac disijcientem. Ac similitudinem quandam adijciebat a fluuijs petitam, qui rupes cursim prætereuntes arenosa loca excauant. Et cur tandem, vir egregie (inquit me intuens) tu quidem iam perspicuis verbis Spiritum sanctum Deum esse doces (simulq. vocem quamdam meam commemorauit,cum ego vt in frequentissimo cœtu de diuinitate verba faciens, peruulgatum illud de Spiritu sancto interfatus essem: Quousque lucernam sub modio abscondemus?) Basilius autem fidei doctrinam obscure subindicat, ac velut adumbrat,nec veritatem libere profitetur, ora-
E torie magis quam pie auditorum aures obruens, dicendiq. facultate subdolum animi consilium tegens?

OBIICITVR BASILIO DE SPIRITV SANCTO ERROR.

Quoniam, inquam, ego in obscuro positus ac plerisque incognitus, sic vt nec quæ loquar, nec an loquar, ferme homines sciant, tuto philosophor: illius autem maior habetur ratio, vtpote cuius nomen tum ob ipsius virtutem, tum ob Ecclesiæ splẽdorem multo sit illustrius;tum etiam quod id omne quod dicit,in publico hominum cœtu dicit,grauiq. hæreticorum bello vrgetur, nudam præsertim a Basilio vocem arripere quærentiũ; vt eo (qui solus ferme reliquus est veritatis fomes, visq. viuifica, vicinis omnibus captis ac subiugatis)ab Ecclesia pulso & exturbato,malum istud in ciuitate radices agat, atque ab Ecclesia non secus atque ex aggere quodam & propugnaculo, terrarum orbem peruastet ac populetur. Præstare itaque veritatis doctrinam cautius aliquanto, minusq. libere profiteri,temporiq. quasi nubeculæ cuidam cedere,quam eam apertą prædicatione

QVID GREG. IN DEFENSIONEM BASILII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

opprimere. Nos enim ea ex re nihil damni facere, si ex alijs quoque dictionibus, quibus A
id certo colligatur, Spiritum sanctū Deum agnoscamus: neque enim in sono verborum
potius quam in mente & sententia veritatem esse sitam: Ecclesiam autem graue detri-
mentum accepturam esse, si vnius hominis oppressione veritas profligetur.

GREGORII DEFENSIO PRO BASILIO HAVD ACCEPTA.

Hoc consilium ij qui aderant, tamquam vanum ac frigidum, ipsosq. ludificans, non
modo non comprobarunt, sed etiam nos clamoribus insectati sunt, vt ignauiæ nostræ po-
tius quam Orthodoxæ doctrinæ consulentes: longe enim præstantius esse nostros per ve-
ritatem tueri atque conseruare, quam huiusmodi cautione & dispensatione eos inutiles
reddere, nec interim alienos elucrari.] hucusque de rebus tunc gestis dictisq. Gregorius:
atque mox subdit: Enimuero quæ & dixi & audiui, & quam immodice & præter mores
meos aduersus eos qui contra nitebantur, stomachatus sum, sigillatim exponere, proli-
xum nunc fuerit, minimeq. fortasse necessarium. Vt autem finem dicendi faciam, sic eos B
amandaui. Tu vero diuine vir ac sacrosancte, facito vt nos doceas, quousque in dispu-
tatione de Spiritus sancti diuinitate progredi, quasq. voces vsurpare, & quousque cautio-
ne certaq. dispensatione vti debeamus, vt ea aduersus illos qui contradicunt, in promptu
habeamus. Nam si hoc nunc ipse abs te doceri postularem, cum te resq. tuas omnium
mortalium maxime perspectas habeam, ac certissimam de his rebus fidem sæpius dede-
rim, vicissimq. acceperim: omnium profecto stolidissimus essem atque miserrimus.]
hactenus de his Gregorius ad Basilium. Quid ad hæc autem ipse rescripserit, paulo post
dicturi sumus.

Interea vero (quod ea res maximi momenti habita fuerit) hic repetamus necesse est
quæ idem Gregorius Nazianzenus eadem ipsa tractans de Basilij consilio, eiusdemq. in-
tegerrima fide Catholica pluribus differit. Sed quo cuncta absque offensa alicuius acci- C
piantur: illud in primis exemplum de eo, quod tertio tomo fusius est pertractatum, in
medium adducere, operæpretium ducimus; firmatum stabilitumq. superius sententia
AD DEFENSIONEM BASILII MANVDVCTIO. sanctorum Patrum Hilarij, Augustini, & aliorum: nimirum haudquaquam confessionē
illam fidei dicendam fuisse hæreticam, in qua diuinitas Filij Dei cum Patre æqualis, alijs
vocibus, quibus & Ariana hæresis condemnaretur, haberetur expressa, etiam si in Nicæno
Concilio decretum nomen Consubstantialis esset silentio prætermissum: quod pluribus
est demonstratum, cum egimus de Liberio, deq. Concilio Ariminensi. Atque adeo si quis
pro concione Filij Dei æquam cum Patre diuinitatem alijs pleriſque vocibus audiētium
animis insinuasset, erroremq. Arij pariter conuulsisset: haud iure in crimen adduci po-
tuisset, quod Consubstantialis vocabulum ex causa aliqua tunc temporis prætermitten-
dum existimasset. Quod si absque veræ pietatis offensa silentio licuit præterire vocē con- D
tentiosam alioqui a sanctis Patribus in Nicæno Concilio consilio diuino decretā: cur cri-
mini dandum Basilio fuit, vocem vnam, non tamen a Synodo aliqua definitam, pro ra-
tione temporis silentio ab ipso prætermissam, cum alijs illi æque pollentibus pro assertio-
ne diuinitatis Spiritus sancti tunc iusta de causa vsus fuerit? His non tam ad defensionem
Basilij, quam ad elucidationem eorum quæ de Basilio S. Gregorius pluribus narrat, in
hunc modum præmissis, cum per salebras incedendum sit, facilior fiet de Basilij defen-
a Gregor. Naz. erat. in laud. Basilij. sione ipsius Gregorij enarratio, quæ sic se habet [a]:

b Psal. III. Sermones cum iudicio dispensare, de Dauidis [b] consilio & sententia necessarium esse
iudicabat, atque aliquantisper belli tempus & hæreticorum principatum tolerare, quoad
libertatis tempus tranquillitatisq. succesisset, linguæq. libertatem ac licentiam attulisset.
BASILII IN CONCIONANDO DISCRETIO. Illi enim nudam atque apertam vocem, quæ Spiritui sancto diuinitatem tribueret, arri- E
pere cupiebant (quod quidem tametsi verum erat, impium tamen illis ac nefario impie-
tatis Antistiti videbatur) vt eo cum summa Theologica lingua a ciuitate pulso, ecclesiā
ipsi occuparent, eamq. sceleris sui propugnaculum præsidiumq. facerent; vnde postea,
velut ex arce quadam, omnia quæ reliqua erant, popularentur, atque incursionibus per-
uastarent. Quas eorum insidias vt eluderet Basilius, alijs quidem vocibus e Scriptura pe-
titis, testimonijsq. minime dubijs eamdem vim habentibus, necessarijsq. argumentis ad-
uersarios ita comprimebat, vt nullo modo repugnare, atque in contrarium niti possent:
sed quæ maxima disputationis & ingenij virtus est, proprijs vocibus constringerentur:
quemadmodum is liber, quem hoc argumento edidit, perspicuo ostendet, in quo cala-
mum quasi ex Spiritus pyxide mouet.

Sed tamen propriam & apertam vocem interim vsurpare differebat, tum ab ipso Spi-
ritu,

A ritu, tum ab alijs etiam sinceris ipsius propugnatoribus gratiam petens, ac rogans ne hoc
suo consilio offenderentur: nec committerent, vt dum vnam voculam mordicus retine-
re conarentur, propter inexplebilem cupiditatem omnia perderent, conuulsa nimirum TACERE ALIQVID INTERDVM ABSQVE FIDEI IACTVRA LICERE.
turbulentissimo tempore ac distracta pietate. Ipsos enim nihil ex eo incommodi ac de-
trimenti accepturos, si dictiones paululum immutentur, modo alijs verbis eadem doceā-
tur: neque enim salutem nostram in sermone magis quam in rebus consistere: quippe
cum ne Iudæi quidem reijciendi sint, si ad aliquod tempus pro Christo, vocem, Vncti, sibi
concedi postulantes, religioni nostræ assentiri vellent. At Reipublicæ non posse maiorē
pestem ac perniciem afferri, quam si ab hæreticis occuparetur Ecclesia. Nam quod alio-
qui melius, quam quiuis alij, Spiritum sanctum Deum nosset, cum perspicue ex eo con-
stat, quod & hoc sæpe de loco superiore, quoad per tempus licebat, prædicauit, & priua-
B tim apud eos, a quibus interrogabatur, haud cunctanter confessus est: tum vero in suis ad
me sermonibus apertius id ostendit (neque enim quicquam vmquam, cum de his rebus
mecum colloqueretur, animum tectum occultumq. habuit) non simpliciter hoc affir-
mans; sed quod antea ipsi perraro acciderat, sibi rem omnium maxime horrendam im-
precatus, nempe vt ab ipso Spiritu sancto excideret, nisi cum Patre & Filio Spiritum vt
consubstantialem & æqualem coleret.] & paulo post:

Nec vero hæc a me eo cōmemorata sunt, vt illius gloriam oratione mea defenderem CONVENTIO BASILII CVM GREGORIO.
(præstantior enim est, quam vt accusatoribus, si qui tamen sunt, in ipsius famam quicquā
liceat) sed ne ijs solis vocibus, quæ in illius libris reperiuntur, pietatem circumscribentes,
imbecilliori fide nitantur; eamq. de diuinitate differendi rationem, quam ei tempus il-
lud non sine spiritus numine afferebat, versutæ malitiæ suæ prætexant: verum eorū quæ
C scripsit, sensum ac scopum, quem sibi in scribendo proponebat, expendentes, ad veri-
tatem magis accedant, atque impiæ doctrinæ professoribus os obstruant. Mihi quidem,
omnibusq. qui me carum habent, vtinam adsit illius Theologia. Atque adeo tam certam
de ipsius circa hāc rem animi puritate fiduciam habeo, vt præter alia omnia, hoc quoque
cum eo habere commune non recusem: ita vt illi mea, mihi vicissim illius omnia & apud
Deum & apud candidissimos quosque homines adscribantur: nam neque Euangelistas
idcirco inter se pugnare dixerimus, quoniam alij in exponenda Christi humanitate plus
operæ posuerunt, alij ad explicandam diuinitatis materiam se contulerunt, &c.] hæc
Gregorius pro Magno Basilio.

Quæ licet certa veraq. essent, & quæ esse satis possent ad tanti viri excusationem, ani-
miq. consilium penitus aperiendum: tamen eius hostes, qui ipsi viuenti de his negotium APOLOGIAE COMPLVRES PRO BASILIO
D facessere non sunt veriti, haudquaquam eidem mortuo pepercerunt: vnde opus fuit vi-
ros insigniter eruditos pro eodem Basilio defensionem parare, scribereq. apologias. Præ-
stitisse id quidem in primis eius germanum Gregorium Nyssenum, qui libros Basilij ad-
uersus Eunomium scriptos ab aduersariorum calumnijs vindicauit, auctor est Photius in
sua Bibliotheca: post Gregorium vero id ipsum egisse Theodorum Antiochenum, nec-
non Sophronium, idem auctor affirmat, dum eorumdem Ecclesiasticorum virorum lu-
cubrationes recensēt: Vt plane intelligas viros improbos ac refractarios minime acquie-
uisse Gregorio Nazianzeno, Ecclesiæ Theologo, dignissimo viro de Basilio summa fide
exhibenti testimonium. qui rursum hæc de eodem Basilij commentario [a]: Cum, inquit, *a Gregor. Naz. orat. in laudem Basilij.*
tractatum, quem de Spiritu sancto conscripsit, euoluo; Deum quem habeo, nanciscor, ac
libero & præsidenti animo veritatem consiteor, illius videlicet & Theologiæ & specu-
E lationi insistens.] hæc ipse.

At sentio curiosum lectorē auide a nobis exigere, quænam esset vocula illa, immo di-
ctio breuis vel syllaba, cuius causa tū a Gregorio, tum etiā ab eodem ipso Basilio & alijs
clarissimis viris fuerint elucubratæ apologiæ. Dicam equidem eodē ipso Basilio auctore:
qui cum eadem ex causa ab amicissimo Amphilochio Iconij Episcopo interpellatus es-
set, vt obortam de syllabis quæstionem in causa grauissima, nempe de Spiritus sancti
diuinitate elucidaret: obtemperans ei, peregregium commentarium eo argumento
conscribens, in fine præfationis hæc habet [b]: Ad huius quæstionis originem me pauli- *b Basil. ad Amphiloch. c. 1.* BASILIVS IN QVO REPREHENSVS.
sper conuertam. Nuper oranti mihi apud populum, & vtroque modo glorificationem
absoluenti, Deo ac Patri, interdum cum Filio ipsius ac Spiritu sancto: interdum, per Fi-
lium in Spiritu sancto: cum alij quidam ex ijs qui tum aderant, id obseruarant, dicentes,
nos non modo peregrinis ac nouis vsos vocibus, verum etiam inter se pugnantibus: tū tu

Universidad de Deusto
Biblioteca

præcipue aderas, nimirum consulens illorũ vtilitati.] hactenus Basilius de origine quæ- A
stionis. Viguit enim ea semper in Ecclesia consuetudo, vt cõcionator in absolutione ser-
monis, inuocatione sanctissimæ Trinitatis cum gratiarum actione orans concioni finem
imponeret, non tamen vt eadem semper vteretur præscripta forma verborum.

Sed vnde pij, fideq. præstantes qui tunc erant, scandalum passi sint, id primum intelli-
gendum. Antiochiæ olim obortam esse dissensionem inter Catholicos & Arianos, supe-
[a] Theod. lib. 2. cap. 24. rius dictum est ex Theodoreto [a] atque Sozomeno [b], dum illi hymnũ glorificationis oc-
[b] Sozom. lib. 3. cap. 19. cinentes dicebant: Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto] Ariani vero aliter, nempe: Glo-
VNDE OCCASIO SCANDALI CONTRA BASILIVM. ria Patri per Filium in Spiritu sancto.] Quod igitur S. Basilius in hymno glorificasset
Patrem per Filium cum Spiritu sancto, magnam attulit Orthodoxis admirationem &
scandalum. Porro vt eo modo Catholici hymnum dicerent; non quidem, vt multi pu-
tant (quod diximus) ex præscripto venit Nicæni Concilij: quid enim ea de re decreuerit B
S. Synodus, suo loco superius demonstratum est. Nec rursum ex canone aliquo postea
edito vsque ad hæc tempora, statuta forma aliqua reperitur, quam qui non seruaret, ex-
cidisse dici posset a Catholica fide, & inter Arianos adnumerari: adeo vt illud esset ser-
uandum, istud vero euitandum; illudq. demonstraret quempiam esse Catholicum, hoc
vero hæreticum: sed erat illud in vsu in Antiochena tantum Ecclesia, nec alibi (quod le-
gatur) quam Antiochiæ obseruatum.

Ceterum S. Basilius, quod optime sciret, tum diuinæ scripturæ auctoritate, tum anti-
DICTIONES PER, IN, CVM, LICITE IN GLORIFICATIONE PONI. quæ traditionis exemplo, tum denique sanctorum Patrum testificatione id absque dispẽ-
dio Catholicæ fidei licenter dici posse, ad optimum finem ea licentia vsus est. Cuius qui-
dem rei causa probandæ, præclarum illum atque eruditum commentarium scripsit ad
Amphilochium; quem consulat, qui hæc ab eo exacte probata optat plene cognoscere. C
[c] Basil. ad Amphiloch. c. 7. Sed quod pertinet ad antiqnam traditionem atque maiorum consuetudinem, qua dice-
retur, Gloria Patri & Filio cum Spiritu sancto: ita ipse [c]: Mentiuntur & illud: hanc vocẽ,
Cum quo, ab vsu piorum alienam esse. Quotquot enim morum constantia, antiquitatis
maiestatem nouis ornamentis prætulerunt, ac maiorum traditionem citra mutationem
conseruarunt, singulis cum regionibus, tum ciuitatibus hac voce sunt vsi.] & paulo post:
Itaque videas & hodie a rusticanis hanc vocem more veterum pronunciari.] ac rursum:
Proinde quod a maioribus nostris dictũ est, & nos dicimus, gloriam esse communem Pa-
tri cum Filio, &c.] quod enim Basilius a Patribus accepit traditum, id ipsum ex diuina
etiam scriptura vendicare sibi auctoritatem pluribus docet. Sed & quod æque diuina
[d] Basil. ad Amphiloch. cap. 25. & 27. scriptura vsa sit, in, per, cum: sicut recte dici, Cum Spiritu sancto, ita etiam æque bene
proferri, In Spiritu sancto, pluribus probat [d]; & quid inter se differrent, luculenter eluci- D
[e] Basil. ad Amphiloch. cap. 29. dat. atque post multa:

MAIORVM AVCTORITATEM BASILIVS SECVTVS EST. Venerãda sunt, inquit [e], vetusta dogmata, quod ob antiquitatem ceu caniciem quam-
dam habeant quiddam reuerendum. Enumerabo itaque vobis huius sermonis auctores.]
atque subdit: Ipse quidem (si de me proprie quid loquendum est) vocem hanc tamquam
hereditatem paternam cõseruo acceptam a viro multo tempore in seruitio Dei versato,
per quem baptizatus sum & Ecclesiæ ministerio admotus, &c.] citatq. antiquos Patres
Romanum, & Alexandrinum, Irenæum, Dionysium Alexandrinum, Africanum, Athe-
nogenem, Gregorium Thaumaturgum, Firmilianum magni nominis antiquum suum
prædecessorem, necnon præstantem illum Meletium Ponticum.

At ne quis putaret exoleuisse eiusmodi veterem morem, antiquataq. tot maiorum E
[f] Basil. ad Amphiloch. c. 29. exempla: de his quæ tunc temporis omnibus ferme in locis agerentur, eiusmodi affert
testificationem [f]: Sed quid, inquit, opus est vetera commemorare? Immo qui nunc
sunt Orientales, nonne hoc vno potissimum pie sentientes agnoscunt, hac voce veluti
signo suos ab alienis dijudicantes? Vt autem ego a quodam Mesopotamio audiui, viro &
linguæ eruditæ, & mentis integræ: ne licet quidem illis, etiam si velint, aliter sonare
RECENTIORES EODEM MODO QVO BASILIVS TRINITATEM GLORIFICANT. vocem eo loco receptam, sed necesse est illis per voces idem cum hac pollentes iuxta
quamdam maiorem proprietatem glorificationem offerre. Quin & Cappadoces sic iux-
ta regionis morem loquimur, iam tum in linguarum diuisione dictionum vsu proui-
dente Spiritu. Quid porro Occidens totus, propemodum ab Illyrico vsque ad fines no-
stri Orbis, nonne per hanc vocem orat? Qui fit igitur, vt ego sim innouator, & recentio-
rum verborum architectus, cum omnes nationes, & ciuitates, & consuetudinem omni

hominum

A hominum memoria vetustiorem, insuper & viros Ecclesiæ columnas & omni scientia
& virtute spiritus venerandos duces & auctores huius vocis exhibeam?] hæc & alia plu-
ra Basilius.

Quibus plane videas Antiochenæ Ecclesiæ ritum illum, & contentionem aduersus eos
qui glorificarent Patrem per Filium in Spiritu sancto, fuisse ipsius tantum peculia- LEONIS PAPAE EXEMPLVM.
rem, cum liceret Catholicis vbique positis absque detrimento Catholicæ veritatis ijs-
dem vti in glorificatione atque gratiarum actione dictionibus: cuius rei de Romana Ec-
clesia ex disertissimo ac pariter sanctissimo viro eius Episcopo satis esse potest exẽplum.
Etenim sanctus Leo Papa concionatus in die Natalis Domini [a], his verbis ad agendas [a] Leo serm. 1. in die Nat. Dom.
Deo gratias populum inuitauit: Agamus ergo, dilectissimi, gratias Deo Patri per Fi-
lium eius in Spiritu sancto, &c.] Vitium plane fuit Arianorum, vt ea textura verborum
B vterentur in sancto baptismo, adulterantes formam ipsam a Christo præscriptam: a quo
quidem Arianorum vsu Orthodoxi penitus abhorruerunt, nefas existimantes aliter illa
pronunciare verba, quam a Domino fuerint imperata. Quonam modo autem eadem
verba in glorificatione dicentes Ariani blasphemarent, Catholici vero laudarent sanctis-
simam Trinitatem, idem Basilius pluribus docet [b].

[b] Basil. de Spirit. sanct. ad Amphiloch. cap. 4-5-8. Ipse igitur vbi graui fortiq. apologia de obiectis criminibus ab amicis & aduersarijs se
purgauit: quod videlicet vndique in se certamina concitari, & cum hostium tum ami-
corum iaculis confodi sentiret: præsentis temporis statum Ecclesiæ Orientalis, tãquam
in tabula imaginem coloribus pictam, stylo reddit his verbis [c]: Cui, inquit, comparabi- DESCRIPTIO STATVS ORIENTALIS ECCLESIAE.
mus præsentem statum? Profecto simili bello nauali, quod ex multo odio, ex veteribus [c] Idem cap. ult.
offensis inter ipsos per longum tempus alito, naumachi quipiam ac bellaces instituerũt.
C Nunc igitur in hac imagine mihi specta terribilem vtrinque concursum, mox ira iam eo
erumpente, vt sit immedicabilis, vtramque partem simul prostratam confici. Pone, si
vis, violento turbine circumagi classem, caliginemq. densam e nubibus incũbere, adeoq.
obscurare rerum visibilium species, vt nulla sit amicorum & hostium discretio, propter-
ea quod ob confusionem symbola militaria sint ignota. Huic imagini propter euiden- EGREGIA COLLATIO NAVALIS PVGNAE CVM TEMPESTATE ECCLESIAE.
tiam addamus etiam mare intumescere, atque ab imo subuerti, rapidumq. Aquilonem
e nubibus deorsum erumpere, horribilemq. procellam ingentibus fluctibus, quos tricy-
mias vocant, exurgere. Post hæc ventis vndique concursantibus, totam classem inter se
cum fragore collidi: atque in conflictu alios quidem velut sui proditores ad ipsam de-
sperationem vltro transfugere, alios cogi, vt pariter & scaphas impellant a ventis actas,
& occurrant irrumpentibus, seseq. mutuo per seditionem trucident: quam seditionem
D partim iam ad extremum prouecta inuidia, partim quæ singulis adest vincendi cupidi-
tas excitauit. Ad hæc cogita confusum quemdam & indiscretum clamorem per vniuer-
sum illud mare resonantem, partim e ventorum strepitu, partim e collisione nauium,
partim ex vndarum impetu feruentium, partim ex vociferatione præliantiũ varias vo-
ces pro singulorum affectibus emitti, vt neque naucleri, neque gubernatoris vocem
exaudire liceat, sed prodigiosam quamdam mixturam, confusionemq. incredibilium
malorum, dum ob omnem vitæ spem ereptam prorsus non timent peccare. Adijce ijs-
dem & immedicabilem quemdam morbum, ac insanabilem præ gloriæ cupiditate in-
saniam, vt cum nauis iam in fundum maris deferatur, tamen nautici duces primam as-
sequendi laudem contentionem non remittant. Transi iam ab imagine ad ipsum mali
archetypum, &c.]

E Conuenientiam imaginis huius cum Ecclesiæ huiusce temporis statu in omnibus recte
respondentem idem post hæc exacte demonstrat: quæ omnia breuitatis causa hic descri-
bere prætermittimus; cum ex his quæ dicta sunt atque dicentur, veritas ipsa satis descri-
pta noscatur. Porro idem Basilius ad Athanasium scribens [d], eadẽ collatione atque ima- [d] Basil. epist. 51
gine statũ Orientalis Ecclesiæ repræsentat. Sed & Gregorius Nazianzenus [e] nulla aptio- [e] Gregor. Naz. Apolog. 1.
ri comparatione visus est sibi describere valuisse mutuo inter se digladiantium Orienta-
lium Ecclesiarum faciem, quam exemplo naualis nocturnæ pugnæ. Quamobrem æque
Basilio accidit atque Eliæ, qui tædio iam victus mortem vitæ præfert, & sicut Paulo di-
centi: Tentati [f] supra modum, ita vt tæderet nos vitæ.] nam ad Demophilum scribens [f] 2. Cor. 1.
ait [g]: Anno præterito cum ex grauissima febri ægrotassem, & prope ad ipsas portas mor- [g] Basil. epist. 82.
tis deuenissem, bonitate vero Dei reuocatus essem, ægre ferebam illam mei restitutio-
nem, expendens ad quæ mala iterum reuersus essem.]

In tot

Universidad de Deusto
Biblioteca

In tot tantisq. ærumnis Basilio constituto, vnum illud sibi relictũ videbatur esse confugium, vt Magni Athanasij auxilium litteris absens expeteret, cuius & ad Deum precibus fulciretur; ad quem hoc tempore perbreues has ea de causa litteras dedit [a]: A

[a] Basil. epist. 49

BASILIVS PRESSVS MALIS ATHANASIVM INTERPELLAT.

Quanto Ecclesiarum languores auctiores euaserunt, tanto vniuersi ad tuam conuertimur integritatem, vnam nobis malorum consolationem in tua tutela relictam esse credentes; qui & precum virtute & scientia rerum gerendarum, qua quid optimum factu sit admonere potes, ex horribili ista tempestate conseruare nos ab omnibus qui aliquantulum integritatem tuam vel auditu vel experientia cognouerunt, crederis. Quocirca ne cesses orare pro animabus nostris, excitareq. litteris; quarum si agnoscis quantus sit vsus, nullam vmquam si qua dabitur, scribendi ad nos occasionem negligas. Si vero digni habemur adiutorio precum tuarum, vt & videamus te, & bonis quæ in te sunt perfruamur, & ad historiam vitæ nostræ, congressum cum magna vere & Apostolica mente tua B adiecerimus: omnino & ex æquo respondentem totius vitæ nostræ afflictionibus consolationẽ nos Dei solita benignitate accepisse reputabimus.] hactenus ipse ad Athanasium.

BASILIVS GREGORIVM NAZ. ACCERSIT.

Sed & quem sciebat sibi esse fidelem Gregorium Nazianzenum, qui ipsum de his primus admonuerat; cum ad eum rescribit, inter alia, vt sit sibi auxilio, ad se vocat non sine querela, quod a se recedens minime stetisset pactis conuentis: nã ait [b]: Si vt inter nos olim conuenerat, & cura & solicitudo, quam nunc Ecclesijs debemus, efflagitat, bonam anni partem simul traduxissemus, ansam atque aditum obtrectatoribus haudquaquam dedissemus. Tu vero (si ita videtur) hos valere sine, nostrisq. precibus adductus nos in

[b] Gregor. Naz. epist. 20.

præsenti certamine laborantes adiuua, simulq. cum eo qui aduersus nos cum exercitu grassatur, manus consere. Nam si vel solus conspectus fueris, eius impetum infringes; eosq. qui ad patriæ res eneruandas instructi sunt, fundes ac dissipabis; perspicuum vide- C licet eis faciens, te cœtus nostri ducem futurum, atque os omne iniustum hominum iniquitatem aduersus Deum loquentium obstructurum. Quod si contigerit, res ipsæ declaratis doctrinam ignauia prodat, &c.]

His, vt ita dicam, Basilij dolentis clamoribus Gregorius interpellatus, ad eum rescribens, suum pollicetur aduentum, vbi ait ad finem [c]: Hoc autem habeto, me Deo aspirante, & tibi affuturum, simulq. dimicaturum, virilemq. operam impensurum esse.

[c] Gregor. Naz. epist. 27.

BASILII ET GREGORII IN PRAEDICATIONE DISTINCTA MVNERA.

Quis enim langueſcet, immo quis non magno & fidenti animo futurus est, te duce ac socio de veritate disputans ac certamen conferens?] hæc ipse. Porro magnum emolumentum ac robur prædicationi Euangelicæ accessisse, perspicuum fuit, vbi simul iuncti Basilius atque Gregorius aduersus hæreticos dimicarunt. Quo modo autem in eo certa- D

[a] Gregor. Naz. orat. in laud. Basilij.

mine inter se partiti sint munera, idq. magno cõsilio, Gregorius tradit his verbis [d]: Quod si quis in huiusmodi rebus me illius socium admiserit: aliquid quod plerisque incognitum ante fuit, euulgabo. Nam cum temporis angustijs premeremur, hanc ipse rationem inibat: vt sibi quidem verbi dispensationem; nobis autem, quos ob nominis obscuritatem nemo accusaturus, patriaq. eiecturus esset, loquendi libertatem committeret. Atque ita Euangelium nostrum firmum validumq. erat vtriusque auxilio suffultum.] hæc Gregorius.

ALTERCATIONES BASILII CVM ANTHIMO.

Ceterum non aduersus hæreticos solum reprimendos eo modo vsus est Basilius Gregorij opera; sed etiam aduersus secundæ Cappadociæ Metropolitanum Anthimum alienæ inuasorem diœcesis, primæ nimirum Cappadociæ, cui præerat ipse Basilius, vsus est adminiſtro, quem veluti aggerem opponendum Anthimi temeritati putauit. Quonam E autem modo ista acciderint, & quem finem fuerint consecuta, ab ipso Gregorio petitam integram rei gestæ seriem recitemus: Hinc, inquit [e], iam Episcoporũ, & eorum qui mi-

[e] Gregor. Naz. orat. in laud. Basilij.

litiæ societatem cum illis inierant, bellum incipit: bellum cum per se admodum turpe & ignominiosum, tum subditis ipsis non minus pernicioſum. Quis enim alios ad modestiam ac tranquillitatem inducere queat, sic affectis Præsulibus? At tres quidẽ erant causæ, cur multi etiam ante parum æquo & amico erga eum animo essent. Prima, quod in fidei negotio nequaquam cum eo sentiebant, nisi quantum id ipsis, cogente multitudine, necessario faciendum erat. Altera, quod dolorem ex ipsius electione conceptum ex animis nondum penitus eiecerant. Postrema, quod se longe multumq. ab eo gloria superari, acerbissime ferrent, tametsi id confiteri turpissimum esset. Orta est & alia quædam simultas, quæ hæc omnia redulcerauit.

Nam

A Nam cũ patria nostra in duas prouincias & metropoles diuisa esset, ac multa ex priori nouæ metropoli adiungerentur: ea de causa inter illos dissidium excitatum est. Hic enim æquum esse dicebat, vt cum publicis diœcesibus nostræ quoque simul diuiderentur: ob eamq. causam eas paroecias, quæ nouæ prouinciæ nuper adiunctæ fuerant, vt iam ad se pertinentes, atque ab illo distractas, vendicabat. Basilius contra veteri consuetudine nitebatur, atque huic diuisioni, quæ olim a Patribus facta fuisset, inhærebat, *& optimo quidem iure*. Atque ex hac contentione permulta mala partim iam accidebant, partim impendebant. Episcopos subdole ad se pertrahebat nouus Metropolites, prouentus diripiebat: Ecclesiarum presbyteros partim oratione inflectebat, partim subrogatis alijs eijciebat. Ex quo efficiebatur, vt Ecclesiarum negotia deterius se haberent, vtpote quæ in partes ac studia scinderentur. Homines quippe rerum nouatione quodammodo delectantur, ac li-

B benti animo noxas suas obiter elucrantur: faciliusq. est instituta labefactare, quam labefactata in pristinum statum reducere.

Quod autem illum magis in furorem agebat, Taurici reditus ab ipso quidem obiter cernebantur, verum ad Cæsarienſem deuehebantur. S. Orestis prouentus colligere maximi æstimabat: adeo vt ipsius etiam iter facientis mulos aliquando corripuerit, ac ne vltra progrederentur, cum prædatoria manu prohibuerit. Et quam speciosus his rebus prætextus adhibebatur! Filij spirituales, & animæ, & fidei doctrina, ceteraq. huiusmodi cupiditatis inexplebilis integumenta (res inuentu perfacilis) itemq. illud: Vectigal hæreticis persoluendum non esse. Quisquis enim illi molestiam exhibebat, in hæreticorum numero habebatur.

Nec tamen ille Dei sanctus sublimisq. Hierusalem vere Metropolites, *nempe Basilius*,

C aut errantes secutus est, aut hoc dissimulare sustinuit, aut paruum huius mali remedium excogitauit: sed perspicamus, quæso, quam magnum & admirandum, & illius (quid enim aliud dicam?) anima dignum. Etenim dissidium hoc in Ecclesiæ lucrum emolumentumq. conuertit, ex eaq. calamitate insignem vtilitatem traxit, patriam nimirum pluribus Episcopis communiens. Ex quo tres præclarissimæ res secutæ sunt: nam & animarum cura maior suscepta est, & quælibet ciuitas prouentus suos habuit, & bellum hac ratione compressum & extinctum est.] creauit enim Basilius inter alios nouum Episcopum, cui Tauricæ regionis S. Orestis martyris redditus tunc adscripsit, quos Anthimus sibi manu prædatoria vendicabat.

DIVISIONE CAPPADOCIAE NAZIANZVM ERAT SVB ANTHIMO.

Quod vero ad diuisionem Cappadociæ spectat: vna in duas prouincias partita est, quarum altera Cappadocia prima, secunda altera dicebatur. Potior autem prima erat, D in qua Cæsarea, cui S. Basilius præerat Episcopus: secunda vero metropolis Tyana, cui Anthimus præsidebat. Rursum sub secunda Cappadocia situ erat Nazianzum, & Arianzum, vbi natus est Gregorius cognomento Nazianzenus. Id quidem testatur Iustinianus Imperator in edicto de fide ad Ioannem Romanum Pontificem, cuius est exordium: Scientes quod nihil aliud, &c.] vbi prope finem habentur quæ diximus de Nazianzo & Arianzo Cappadociæ secundæ subiectis sub metropoli Tyanensi. Cum igitur ita inter se altercarentur Anthimus atque Basilius, salubre hoc (inquit Gregorius) consilium excogitauit, vt plures in sua diœcesi crearet nouos Episcopatus: sed illud plane salubrius, vt a ditione Anthimi vendicaret sibi Gregorium, quem nouæ institutæ sedi Sasimorum crearet Episcopum: qui & compescere posset Anthimum ab alienæ inuasione diœcesis. Id sane quantumlibet honestissima de causa a Basilio factum fuerit, ægro tamen animo ipse

E Gregorius pertulit; qui de his agens ita conqueritur [a]:

[a] Gregor. Naz. orat. in laud. Basilij.

Huius consilij vereor ne velut appendix quædam ipse fuerim: neque enim honestius ac speciosius verbum, quo vtar, occurrit. Nam cum cetera omnia huius viri facta, supra quam dici queat, admirer: vnum hoc laudare nequeo (affectum enim animi confitebor, alioqui nec multis incognitum) eam nimirum; quam in nos adhibuit nouationem ac diffidentiam.] ita Gregorius, quod Basilius veritus ne ab ipso desereretur, arcto eum vinculo ligandum putauit: sed subdit. Huius rei mærorem ne tempus quidem adhuc exhaurire potuit. Hinc enim mihi omnis vitæ inconstantia & perturbatio manauit, quodq. philosophari nequiuerim, aut certe non existimer, tametsi de posteriori non magnopere laborem. Nisi quis tamen hoc a me pro illius purgatione accipiat, quod sublimiora quam pro hominis conditione sentiens, atque hinc priusquam etiam e vita excederet, digressus, omnia ad Spiritum referebat; atque amicitiæ officia, quæ alioqui sancte colebat, hic solum

BASILIVS AGIT DE PRAEFICIENDO GREGORIO ECCLESIAE SASIMORVM.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lum aſpernabatur, vbi Deum anteponi oportebat, atque antiquiores habere res in ſpe A poſitas, quam fragiles & caducas.] hæc Gregorius de Baſilij conſilio in præficiendo ipſum Eccleſiæ Saſimorum: quod quidem viribus omnibus contendit vt faceret, cupiens Gregorium adſciſcere ſibi collegam, operaq. tanti viri vti ad comprimendos nimia temeritate inſoleſcentes Epiſcopos, ſciens ipſum præ excellenti virtute atque doctrina ab omnibus fore colendum.

Abſens erat Gregorius, dum hæc per Baſilium agerentur: quæ cum internuncio litterarum ipſe Gregorio ſignificaſſet, reſtitit ille, obfirmatoq. animo renuit: cumq. nullo perſuadendi genere inflectere poſſet, neque eum adducere vt acquieſceret; ad ipſum rurſum ſcribens, amicabili quadam fiducia durius increpauit, vſque adeo, vt ruſticum, aſperum, durumq. moribus nominaret: quibus Gregorius acceptis a Baſilio litteris, pari fiducia, magnaq. animi ingenuitate ita reſcripſit, non tamen ſine ſtomacho [a]: B

a Gregor. Naz. epiſt. 31.

GREGORII QVERELA DE PRAEFECTVRA SASIMORVM.

Deſines ne nos tandem maledictis inceſſere, vt inſulſos, & ruſticos, & ab amicis inopes, ac ne vita quidem dignos, quoniam ea quæ paſſi ſumus, intelligere ac perſentire auſi ſumus? Neque enim quidquam aliud proferre queas, in quo a nobis læſus ſis: nec vlla in re omnino nobis conſcij ſumus, nos inquam aliquid in te admiſiſſe (atque vtinam numquam conſcij ſimus) niſi quod fraudem in quam inducti ſumus, ſerius quidē quam oportuit, ſed tamen aliquando cognouimus: atque huius rei culpam in Epiſcopalem thronum conferimus, vtpote qui te repente ſupra nos euexerit. Ac vehementer fatigamur, dum tua nobis obijciuntur, eaq. apud illos, qui & priſtina noſtra ac præſentia perſpicue norunt, defendimus. Hoc enim omnium quæ patimur, maxime ridiculum eſt, vel potius miſerandum, nimirum quod ijdē & iniuria afficiuntur & accuſantur, id quod nobis hoc tempore accidit. Obijciunt porro alij aliud quippiam & quicquid vniuſcuiuſque voluntas tulerit, prout vel moribus comparati ſunt, vel noſtra cauſa iraſcuntur: benigniſſimi autem quique neglectum & contemptionē, & quod nos, poſteaquam opera nicula ea quæ in fornicibus ſupponuntur, ac ſimulatque ſtructura firmata atque compacta eſt, ſubduci ac pro nihilo haberi ſolent. C

GREGORIVS RECVSAT OMNINO PRAEFECTVRAM.

Verum hoc ſane valere ſinamus, & quæ dicunt, dicere: Nemo linguæ libertatem coercebit. At tu beatas illas ſpes & inanes mercedis loco perſolue, quas aduerſus eos excogitaſti, qui te eo nomine lacerant, quod per honoris ſpeciem leues nos atque ad res huiuſmodi promptos & obuios contumelioſe protriueris. Ego vero quid animi habeam, explicabo: nec mihi propterea iraſcaris: dicam enim quæ flagranti etiam dolore prælocutus ſum, non vſque adeo vel ira æſtuans, vel rei euentu perculſus & attonitus, vt ratio ſe ſubduceret, ac quid dicerem ignorarem. Non arma comparabo, nec rei militaris artem diſcam, quam prius non didici, cum huius rei commodius tempus videbatur, omnibus videlicet arma induentibus & furioſe inter ſe congredientibus (noſti infirmorum morbos) nec Martium Anthimum certamine excipiam, quamuis alioqui immaturum bellatorem, nimirum ipſe rei bellicæ ignarus, vulneribusq. magis expoſitus. Quin tu potius (ſi ita videbitur) cum eo bellum gere: nam infirmos quoque ſæpe neceſſitas ipſa pugnaces efficit: aut quære qui bellum gerant, cum ille mulas tuas arripuerit, locorum anguſtias obſeruans, quemadmodum ille Amalec, cum tranſitu Iſraelem arceret. Nobis autem aliarum rerum omnium loco quietem concede. Quid enim opus eſt pro lactentibus & auibus & quidem alienis, non ſecus ac pro animabus & canonibus dimicare? Quid etiam ſplendidis illis Saſimis Metropolitanam vrbem priuare, ac mentis arcanum, quod premendum & occultandum erat, detegere? Quocirca tu quidem viriliter age & confortare, omniaq. ad tuam ipſam gloriam (quemadmodum fluuij torrentes) trahe, nec amicitiam nec vitæ conſuetudinem & familiaritatem virtute ac pietate potiorem habens, nec quæ ex his rebus hominum opinio de te futura ſit, quicquam curans, ſed vni dumtaxat Spiritui te addicens. Nos vero id dumtaxat lucri ex amicitia tua capiemus, vt amicis poſthac minime fidamus, nec Deo quicquam præferamus.] D

QVERELAE DE EPISCOPATV SASIMORVM.

Quod autem ait complures ſuccenſuiſſe Baſilio, quod ipſum tentarit præficere Saſimis loco humillimo atque Gregorio prorſus indigno: in hanc ſententiam Cyrus Theodorus iambos illos admirans occinuit:

Quid

A *Quid hoc, Baſili, ſacrum & venerandum caput,*
Quod Saſimorum collocas in oppido
Viliſſimo Gregorium maximum virum?
Non mente dignum facinus hoc reor tua.] hæc ille.

Qualis autem eſſet Saſimorum locus, ipſe Gregorius deſcribit his verſibus [a]: *a Greg. Naz. in carm. de Vit. ſua.*

In Regiæ medio viæ eſt vicus ſitus,
Qui ſcindit in tres ſe vias, lymphis carens,
Exors viroris, libero indignus viro,
Arctumq. prorſus oppidum, triſte & nimis.
Hic cuncta ſtrepitus, puluis hic cum curribus,
Lamenta, fletus, carnifex, & compedes,
B *Tormenta, cines, hoſpites hic & vagi.*
Erat hæc meorum Saſimorum Eccleſia.
His liberalis ſcilicet vir me dedit,
Denos haberet quinquies cum Antiſtites
Sub ſe: & quidem, vi vendicante vt altero,
Victor maneret, erigens ſedem hanc noue, &c.]

At Gregorij recuſantis animus ille fuit, non vt humilem locum deſpiceret: ſed (quod ſæpe refricat) quoniam locus ille cuiuſnam eſſet, primæ ne an ſecundæ Cappadociæ, inter Anthimum atque Baſilium in magna controuerſia poſitum eſſet; ipſeq. Anthimus furore percitus, ducis exercitus potius quam paſtoris ſpeciem præſeferret, quam ob cauſam eum idem Gregorius Martium Anthimum nominat. Porro his ſe immiſcere C turbis, admodum præter inſtitutum Gregorius ſibi videbat accidere, qui tenebatur quietis amore.

PERSTAT GREGORIVS IN SENTENTIA DE PRAEFECTVRA SASIMORVM.

Sed vrgente adhuc Baſilio, atque litteris expoſtulante: rurſus idem Gregorius litteris pariter redditis, firmiori mentis propoſito oblatam ſedem Saſimorum recuſat, ad ipſum ita reſcribens quam breuiſſime fieri licuit [b]: *b Greg. epiſt. 32.*

Deſidiam & inertiam nobis obijcis, quia Saſima tua recuſauimus, nec Epiſcopatus cupiditate incitamur; vobis, non ſecus atque eſca canibus in medio proiecta, arma induentibus. Mihi vero maxima actio eſt otium. Atque vt quippiam laudum mearum intelligas: vſque adeo quiete atque otio glorior, vt me mutuo aduerſus vos animi magnitudinis eius, quæ hic ſita eſt, legem omnibus eſſe putem. Quod ſi noſtrum exemplum omnes ſibi imitandum proponerent: nec Eccleſiæ quidem negotij quicquam haD berent; nec fides, quæ propriarum cuique contentionum telum eſt, miſere diſtraheretur.] hæc ipſe.

BASILIVS CVM GREGORIO ACRIVS EXPOSTVLAT.

Duabus hiſce litteris, & fortaſſe alijs quæ non extant, eodem argumento intercedentibus, perculſus nonnihil Baſilius animo eſt, quod apud Gregorium paulo liberius hæc ſcribentem videretur ipſe contemptui eſſe, dolens plurimum ſe adeo ab eo vilipendi, ac pro nihilo prorſus haberi: hæcq. alia id genus miſcens querelarum, eadem Gregorio ſignificauit. Quæ cum ille accepiſſet, vt ſuſpicionem hanc a Baſilij animo dimoueret, officij plenas ad eum reddidit litteras; illud obtexens, quod non contemptus cauſa, ſed amore tranquillioris vitæ parere penitus recuſaſſet. Extant ipſæ litteræ & alio loco perE peram collocatæ, alioq. illis indito argumento: quas neceſſario hic putauimus eſſe reddendas; quo ex ipſis omnibus innoteſcat, Gregorium paulo licentius apud Baſilium agentem, haud faſtu tumidum eius ſpernendi cauſa feciſſe, ſed optatæ quietis amore. Sic enim illæ ſe habent [c]: *c Greg. epiſt. 10.*

GREGORIVS SE EXCVSAT APVD BASILIVM.

Quo modo exiguæ nobis & viles res tuæ ſunt, o diuinum & ſacrum caput? Quodnam hoc effugit verbum dentalia ſepta? Aut quo modo hoc dicere auſus es? (vt ipſe quoque audacter aliquid dicam) Quo modo vel animus id propoſuit, vel atramentum ſcripſit, vel charta excepit? O ſtudia, & Athenæ, & virtutes, & litterarij ſudores! Me enim litteris tuis pene tragicum facis. Vtrum nos, an te ipſum ignoras? tu, inquam, Orbis lumen, magna vox & tuba, doctrinæ palatium? Tua ne Gregorio parua ſunt? Quid igitur aliud quiſpiam admiretur eorum quæ in terra ſunt, niſi te Gregorius? Vnum ver inter anni partes, vnus Sol inter ſidera, vnum cælum omnia complexu ſuo coercens, vna vox tua de omnibus triumphans; ſi modo ſatis meus ſum qui de huiuſmodi rebus iudicium feram, nec mihi amor impoſturam facit: quod non exiſtimo. Quod ſi nobis hoc

nomine

Universidad de Deusto
Biblioteca

nomine succenſes, quod te minus, quam tua virtus meretur, ſuſpicimus & admiramur: A
omnibus quoque mortalibus ſuccenſeas oportet: neque enim alius quiſquam ſatis digne
te laudauit, aut laudaturus eſt, præter te, tuamq. in dicendo libertatem, ſiquidem fieri
poſſet, vt quiſpiam laudes ipſe ſuas prædicaret, idq. ſermonum lex ferret. Quod ſi con-
temptum tui nobis obijcis: ipſe prius inſaniam. At quod philoſophamur, indignaris? li-
ceat mihi cum bona tua venia dicere: hoc vnum doctrina quoque tua & eruditione ſub-
limius eſt & præſtantius.] hucuſq. Gregorius. At inconſulte quidem putat aliquis has a
Gregorio ſcriptas eſſe litteras, cum a Baſilio in Ponticam eremum vocatus venire recuſa-
ret; cum contrarium penitus appareat: ſiquidem philoſophiæ amor, quē prætexit Gre-
gorius, ad Baſilium accedendi, ipſum potius impuliſſet.

Perſtans tamen adhuc Baſilius in ſententia, vt Gregorium Saſimorum crearet Epiſco-
pum, vſus eſt ad hoc opera parentis ipſius, qui adhuc ſuperſtes erat, & Nazianzenam cu- B
rabat Eccleſiam in extrema ſenectute conſtitutus: cuius tandem Gregorius ceſſit impe-
rio, de quo ipſe ſic his verſibus [a]:

a Gregor. Naz. carm. de vit. ſua.

——— ipſe me tamen vi Præſulem
Facit, atque fallens rurſus hic natum pater.]

Sicq. tandem patitur Gregorius ſe Saſimorum Epiſcopum ordinari. Conueniūt igitur
ordinantes Epiſcopi, ipſeq. in primis S. Baſilius, ac pater Gregorij: aduenit vero poſtea
Baſilij germanus Gregorius Nyſſenus, qui ex Eccleſia (vt dictum eſt) opera Arianō-
rum vagabatur extorris. Vbinam vero locorum eiuſmodi ordinatio facta fuerit, haud
compertum habeo: Nazianzi non puto, quod, vt diximus, ciuitas illa ad Anthimi
diœceſim pertinere dicebatur, prohibentibus canonibus in aliena ditione haberi eiuſ- C
modi functiones.

GREGORIVS ORDINATVR EPISCOPVS SASIMORVM.

Cum autem Gregorius Saſimorum ordinatus eſt Epiſcopus, apologeticam habuit co-
ram Epiſcopis ipſum ordinantibus orationem, quam ſic exorditus eſt [b]: Super me rur-
ſus vnctio & Spiritus, & rurſus mærens & triſtis incedo.] iteratam dicit vnctionem re-
ſpectu illius, quam, cum presbyterio fuit initiatus, ſuſcepit. Qua oratione iterum de Ba-
ſilio queritur, ſed perquam modeſte, cum ait: Verum nonnihil habeo quod cum amico
expoſtulem. Quis ex communibus amicis hanc cauſam diſceptabit? quis incorruptus
erit iudex, vt iuſtam ſententiam ferat, ac non quod plerique facere ſolent, plus gratiæ
quam veritati tribuat? Vis crimen proferam, nec propterea orationis tuæ aculeum in
me rurſus immittes? Fuit quondam tibi nobiſcum arcanum, vir clariſſime, arcanum ve-
re, fidemq. ſuperans, nec antehac de nobis vmquam fando auditum.] at quodnam hoc?
aperit ipſe ſic in carmine de vita ſua: D

b Gregor. Naz. orat. ad patrē.

Qui ſæpe vocem hanc ore de noſtro legens,
Animo ferenda cuncta nunc æquo mihi:
At ſi parentes clauderent vitæ dies,
Negotiorum linquerem vt molem, fore,
Quo ferre fructum quempiam vitæ foco
Poſſem carentis, ciuis in quouis loco.
Hæc cum audiſſet ſæpius, dicta & mea
Probaret: ipſe me tamen vi Præſulem
Facit, &c.] ſe enim vim paſſum pluribus dolet. hæc quidem ipſe cum iam
Epiſcopus ordinatus fuit: poſtridie autem eius diei, iterum in aduentu Gregorij Nyſſe-
ni coram ijſdē concionatus, de Baſilio atque eius fratre Gregorio Nyſſeno hæc habuit [c]: E

c Gregor. Naz. orat. ad Greg. Nyſſen.

Horum alter nos vnxit, latentesq. in medium produxit: quod quid ei acciderit vt face-
ret, aut quid eum ad hanc rem impulerit, haud ſcio, certe non vt dignum erat eo ſpi-
ritu, qui in ipſo eſt: dicam enim, etſi durior ſit hæc oratio: omnia perferet amicitia, ſi-
ue quid duri patiatur, ſiue audiat: Alter hanc cauſam huc veniendi habuit, *nempe Gre-
gorius Nyſſenus*, vt nos conſoletur, ac per ſpiritum componat, ſpirituiq. manſuetos ſiſtat.]
hæc tunc Gregorius.

Quo itidem tempore eodem ferme argumento eam dixit orationem, in qua de cauſa
cur ceſſerit tandem, ita præfatur [d]: Nihil ſenectute fortius, nihil amicitia venerabilius:
Ab his ad vos ductus ſum ego vinctus in Chriſto, non catenis ferreis, ſed tenaciſſimis ſpi-
ritus vinculis conſtrictus.] & inferius: Amicitia me ſubegit, *nempe Baſilij*: patris canicies
in poteſtatem redegit: ſenilis inquam prudentia, vitæ limes, portus tutior, atque illius
amicitia,

d Gregor. Naz. Apoleg. 3.

A amicitia, qui & apud Deum ipſe dives eſt, & alios diuites efficit. Iam enim iram abijcio,
audiant manſueti & lætentur: manumq. hanc, quæ mihi vim attulit, placido vultu aſpi-
cio, &c.] palinodiam enim recantat de his quæ dixerat in Baſiliū, quæ aſpera ac dura ibi
commemorat: atque de vnctione ſacerdotali rurſum his verbis: Idcirco me Pontificem
vngis, ac podere cingis, capitiq. cidarim imponis, atque holocauſti ſpiritualis altari ad-
moues, & ſacrificationis vitulū mactas, manusq. Spiritui conſecras, & ſancta ſanctorum
ſpectatum introducis, veriq. illius tabernaculi, quod non homo, ſed Dominus conſtru-
xit, miniſtrum facis, &c.] hæc ipſe, alludens ad ſacras Eccleſiæ cærimonias, quarum in
antiqua lege figura quædam erat expreſſa, ritusq. inſinuans ordinandorum Epiſcopo-
rum, quos adhuc Eccleſia a maioribus acceptos cuſtodit.

At quid poſt hæc? Simulac Anthimus Epiſcopus Tyanenſis ſecūdæ Cappadociæ Me-
B tropolitanus de ordinatione Gregorij certum accepit nuncium: quam primum Nazian-
zum ſe contulit, alio quodam prætextu, quaſi Gregorium ſeniorem ægrotantem inui-
ſeret, re vera tamen vt ipſum Gregorium nuper ordinatum tentaret, atque diuelleret a
Baſilio. Quæ autem tunc inter eos geſta fuerint, ipſe Gregorius ſcriptis litteris reddidit
Baſilium [a] certiorem, in quibus hæc inter alia: Vt autem breui declarē, fortiſſimus An-
thimus ad nos cum Epiſcopis quibuſdam venit, ſiue vt patrem meum inuiſeret (nam id
quoque præſeferebat) ſiue vt ageret quæ egit. Cumq. multis modis animum noſtrum
tentaſſet, parœcias commemorans, & Salimas paludes, noſtriq. electionem, nunc blan-
de nos alloquens, nunc precibus contendens, nunc minitans, nunc expoſtulans, nunc
laudans, nunc vituperans, varijs denique orationis circulis, ſtrophis & ambagibus vtens,
tamquam is ſolus nobis intuendus eſſet, nouaq. metropolis, vtpote magnitudine am-
C plitudineq. ſuperior: Quid, inquam, ciuitatem noſtram intro circumſcribis, cum ipſi
quoque Eccleſiam faciamus, vtpote Eccleſiarum vere & iam olim matrem?] hæc de
Cæſarienſi Eccleſia Gregorius, & quidem nobiliſſima, vt nulla ex parte Tyanenſis ei fue-
rit comparanda: matremq. nominat Eccleſiarum Cappadociæ, ſicut & Solinus matrem
Cæſaream vocat vrbium Cappadociæ, cuius laudes celebrat Iuſtinianus Imperator [b]. ſed
de his alias. Subdit Gregorius de eodem Anthimo:

ANTHIMVS CONVENIT GREGORIVM NAZIANZ.

a Gregor. Naz. epiſt. 33.

b Iuſtinian. uel. 30. de Proconſul. Cappadoc.

Poſtremo negotio infecto, abſceſſit, crebris ſpiritibus interruptis, ac Baſiliſmum no-
bis, quaſi Philippiſmum quemdam obijciens] nempe quod Gregorius Baſilio deditus
omnia in eius gratiam loqueretur, ſicut olim falſa oracula ſacerdotum in gratiam Phi-
lippi Macedonum Regis compoſita. Sed poſt hæc Gregorius addit de epiſtola ab Anthi-
mo ad ſe ſcripta, cum ait: Iam etiam quo pacto noſtra illa, *ad nos ſcilicet ſcripta*, hoc eſt ho-
D minis inſolentis & contumelioſi epiſtola ſe habuerit, expende. Euocationem Synodalem
exculptam ad nos miſerant. Me vero contra repugnante, contumeliamq. nobis fieri
contendente, ſecundo loco poſtularunt, vt hortatu meo & rogatu de his rebus conſul-
tationem haberetis. Id quod ego, ne quod prius moliebantur, fieret, me recepi factu-
rum, rem omnem arbitrij veſtri faciens, an eos colligere ac congregare velitis & vbi
& quando: quod quidem hominis erat non contumelia, ſed honore vos afficientis.] &
paulo poſt de eadem epiſtola Anthimi: Ipſam Anthimi epiſtolam vobis perlegam,
quam cum paludes nobis prohibentibus & adminantibus inuaſiſſet, ad nos miſit, pro-
bris contumelijsq. nos proſcindens, ac velut triumphum quemdam aduerſus nos vt vi-
ctos & profligatos canens. Quam autem rationem habet, vt cum tua cauſa illius offen-
ſionem incurramus, tibi rurſus diſpliceamus, velut illi fauentes?] hæc & alia Grego-
E rius pluribus, & quidem ſubinfenſe, quod apud Baſilium in ſuſpicionem adduci videre-
tur, ne Anthimo adhæſiſſet.

ANTHIMVS IN GREGORIVM INFENSVS.

Quod igitur ipſe Anthimus Saſima occupaſſet, nec illuc eundi Gregorio facultas da-
retur; quodq. inſuper Baſilium pateretur ſubinfenſum, ab Anthimo autem minas ac
iurgia experiretur: magna animi afflictione confectus, in tanta tempeſtate cum quid
faceret non haberet, omni nauigandi ſpe ablata, in tranquillitatis portum ſe recipere,
conſilium inijt; quando & ad Boſphorium poſtea Coloniæ in Cappadocia ciuitatis Epi-
ſcopum, qui & interfuit Conſtantinopolitano Concilio, hæc pauca animo nonnihil
commoto perſcripſit [c]:

c Greg. epiſt. 15.

Hoc iam ſecundo a vobis ſupplantatus atque deceptus ſum (quid dicam noſti) ac ſi
quidem iuſte, odoretur a vobis Deus odorem ſuauitatis: ſin autem iniuſte, hanc no-
xam vobis Dominus condonet. Sic enim me de vobis loqui æquum eſt, quandoquidem

Universidad de Deusto
Biblioteca

GREGORIVS FVGIT IN SOLITVDINEM.

iniurias acceptas ferre iubemur. Ceterum vt penes vos est voluntatis vestræ potestas, A
sic meæ quoque penes me est. Non vltra vobis grauis erit ille Gregorius. Ad Deum
secedam, qui solus purus est & a fraude alienus: in me ipsum colligar. Hæc mihi ipsi
consului. Bis enim in eumdem lapidem impingere, vecordibus solum tribuit paroemia.]
hactenus ad Bosphorium Gregorius.

CVR GREGORIVS NON ADIVIT SASIMA.

Quidni hoc faceret Gregorius, cui nulla spes amplius, viuente Anthimo sedis Sasimo-
rum inuasore, vt Sasima vel saltem inuiseret, relicta erat, cum & ille occupasset redditus
omnes, adeo vt nec cibus adesset, quo vesceretur, nec alio aliquo modo sibi illum com-
parare posset? exprimit quidem hæc ipse eleganter illis versibus [a]:

a Gregor. Naz. in carm. de vita sua.

Quid facere, quæso, per Deum, par hic erat?
Retincre sedem? tam graues ferre impetus?
Telis feriri? sordido immergi luto? B
Cum nec vbi senium ponerem locus foret,
Tectis subinde sed meis extruderer:
Nec panem haberem, quem ministrarem hospiti,
(Vt rector ipse pauperis pauper gregis)
Nec quid labore consequi possem meo,
Viderem, &c.]

Vnde accidit, vt ne intuisere quidem Sasima ipsi licuerit. Quamobrem & hæc idē inferius:

Datam quidem mihi Sasimensem Ecclesiam
Non attigi; sic vt sacrum nec vnicum
Illic obirem, iungerem aut preces meas
Cum plebe, cuiquam vel manus imponerem.] C

Hæc quidem Gregorius, haud contemnens sedem exiguam, vt haberet maximam, omnibus penitus carere cupiens; sed quod vilis sane causa videretur, nec digna vt inter Catholicos, eo potissimum tempore, tot tantaque miscerentur certamina. non enim hæc agebantur pro salute animarum, aut fide Catholica tuenda, quorum quisque causa in hostes alacris deberet irrumpere; Anthimus enim Catholicus erat. sed quod ditionis tantum suæ defendendæ causa inter Episcopos eiusmodi implacabilia dissidia fuerant concitata, magis magisq. augenda illa fuissent, si obstinata mente illic, Anthimo inuito, contradicente, minante, bellumq. ciente, consistere statuisset. Inter hæc igitur tot tantaq. discrimina, in solitudinem secedere ad tempus saltem, sibi visum est optimum: sed haud diu licuit solitarium agere; accersitus enim coactusq. est patris nonnihil subirascentis imperio: quod ipse testatur his iambis [b]: D

GREGORII FVGA IN SOLITVDINEM.

b Gregor. Naz. in carm. de vita sua.

Quid dicam? & omnem quo tibi pacto meum
Pandam dolorem? Pungor hic rursus, fugam
Conscisco rursum, ac celer montem peto,
Dulcisq. furtim persequor vitæ genus.
Quid iuuit hoc me? Non enim constans eram
Profugus. in aliis rebus at firmus licet,
Ignauus hic sum, patris haud iram fero:
Ac primo tentat Sasimis me figere.]

GREGORIVS A PATRE REVOCATVR AD CVRAM ECCLESIAE NAZIAN.

His autem cum dictis ex causis Gregorius patri minime acquiescere: ille ne quem sibi
obtemperantem reuocauerat a solitudine, nimia faceret asperitate iterum in eremum
perfugam, aliud animo consilium agitat, nempe vt demulceat filium, ac precibus agat, E
suadeatq. curæ pastoralis coadiutorem sibi senio iam fatiscenti assistere. Adhæc persua-
denda non defuerunt seni verba gestusve ad deliniendum quemuis licet animo duriss-
imum comparata. At qualia ista fuerint, iucundum fore putamus ab ipso Gregorio hæc
cuncta carmine præcinente audire, cum ait [c]:

c Gregor. Naz. in carm. de vita sua.

Quod cum negarem pertinax, cursum alterum
Tenet, rogatq. sede ne maneam infima,
Sed collaborem (namque erat grauis admodum
Aetate) pondus & leuem promptus suum.
Manuq. tendit, ac meam barbam simul
Capesit, ad me vocibusq. his vtitur:
O care fili, te pater supplex rogat,

Senex

VERBA GREGORII SENIORIS AD GREGOR. FILIVM.

A *Senex vigentem, dominus & famulum suum:*
Natura enim te & lex duplex subdidit mihi.
Non posco nummos, non lapillos fulgidos,
Agrosve, mollis quicquid & luxus iubet,
Cupio te Aaroni iungere, atque Anna sato,
Vt præpotenti semper assistas Deo.
Te, qui dedit, habet, nate, ne spernas patrem:
Sic solus ille sit tibi facilis pater.
Honesta posco: sin minus, pater petit.
Nondum tot anni sunt tui, quot iam in sacris
Mihi sunt peracti victimis. Da quod peto, &c.]

B multis enim illud ipsum inculcat argumentis, quo Gregorium domi sistat, qui sibi com-
ministeret assisteret.

At caue, lector, hyperbolem in historia: in præceps enim ferreris currens, nisi vbi
vestigia figas, caute consideres. Quidnam est dicere, plures habuisse annos in Episco-
pali functione Gregorium seniorem, quam Gregorius filius ætatis esset: nisi necessa-
rio affirmare, ipsum genitum esse, cum iam pater esset Episcopus? Quam enim caro
pretio sibi emerent eiusmodi exemplum tum recentiores Græci, tum Latini incontinentes, atque ij potissimum qui a fide Catholica exulant hæretici cælibatus hostes? Ceterum id hyperbolice dictum esse, etsi aliæ rationes ad manifeste probandum deessent, illud perspicue omnino demonstrat, quod generare filios in Episcopatu, procul a moribus legibusq. Ecclesiasticis esset, tamq. in Occidentali, quam etiam in Orien-
C tali Ecclesia, hoc potissimum sæculo, firmiter custoditum: quod quidem certum exploratumq. haberi, quæ primo Annalium tomo, vbi de his fusius actum est, alijsq. in locis sæpe dicta sunt, luce clarius manifestant. At quonam modo vel fingi potest, Gregorium seniorem adeo ignominiose leges Ecclesiasticas proculcasse, quem etiam adhuc Ethnicum virtutibus egregie excultum Gregorius filius prædicat, factumq. Christianum omni studio mores fidei adæquasse [a] commendat? Vel quonam pacto eiusmodi suorum natalium labem sic ipse Gregorius propalare non veritus esset, quæ diuinitus accidisse tantopere prædicat [b]?

GREGORII NATALIS TEMPVS.

a Gregor. Naz. orat. in funer. patris.
b Gregor. Naz. in carm. de vit. sua, & in carm. de reb. suis.

Sed & præter hæc quæ sufficere satis possent, fortiori adhuc argumento res tanta
demonstranda est. Reuocemus itaque orationem ad ipsius Gregorij iunioris ætatis an-
nos: vt ex his, ratione numeri recte subducta, intelligere valeamus, ipsum non solum
D ante parentis Episcopatum natum esse, sed etiam antequam ille fieret Christianus. Te-
statur namque ipse de se; cum Athenis esset vna cum Basilio, se fuisse ætatis annorum
triginta: ait enim [c]:

c Gregor. Naz. in carm. de vita sua.

Nam tempus ingens fluxerat iam in litteris,
Triginta & annos pene tunc exegeram.]

ÆTAS GREGORII NAZ.

erat autem id tempus, quando Iulianus Apostata (vt idem Gregorius tradit [d]) Athenas se
contulit, nempe Consulibus Constantio septimum & Gallo tertium, est is annus Domi-
ni trecentesimus quinquagesimus quartus, vt superius suo loco demonstrauimus. Quod
si tunc erat Gregorius annos triginta natus: fateri opus est, natalem eius contigisse anno
Domini trecentesimo vigesimo quarto, nempe anno ante Nicænū Concilium, quo tēpo-
re Gregorius parens Ethnicus adhuc erat; quem baptizatum fuisse idem Gregorius mi-
E nor tradit eo tempore, quo celebratum est ipsum Nicænum Concilium, nempe anno
Domini trecentesimo vigesimoquinto. Quanto autem tempore vixerit laicus, antequā
initiaretur sacris ordinibus, vel postea eligeretur Episcopus, ignoratur. Vt plane intelli-
gas, longe abesse, vt parente Episcopo ipse Gregorius nasceretur; si præsertim his consen-
tientia iungas quæ habet idem ipse Gregorius in oratione habita in funere patris, vbi
adeo manifeste natalem suum recenset, antequam pater initiaretur sacro baptismo. At
hæc de his satis. Erat igitur Gregorius hoc anno, secundum initam a nobis eius natalis
temporis rationem, ætatis annorum quinquaginta & vnius, pater vero agebat in Episco-
patu annos circiter quadraginta tres, vel quatuor; qui (vt dicemus) functus iam Episco-
patu annis quadraginta quinque, ex hac vita decessit.

d Ammianus Marcell. lib. 15. & Greg. Naz. orat. in Iulian.

Tunc temporis igitur ipse Gregorius Sasimorum Episcopus, quod in sede sua agere
minime sibi concessum esset, post fugam (vt dictum est) reuocatus patris imperio, ipsi

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVA CONDITIONE GREGORIVS EVCEPIT REGIMEN ECCLESIAE NAZ.

roganti inhæsit in Episcopalibus functionibus adiutor: ea tamen lege, vt quoadusque A
pater viueret, ipsi inhæreret, postea vero, quo vellet, liberum esset abire; quod ipsemet in primis in Vita sua his Iambis expressit, vbi egit de patre rogante, cui tandem ipse assensus fuerit:

Hæc cum audiissem: iamque, Sol nubem velut,
Mens depulisset nonnihil pondus graue:
Quid fit? meorum & quæ malorum clausula?
Sic cogitaui, nil mihi hinc damni fore,
Aduſque ſolium vota ſi explerem patris.
Nec enim, inquiebam, me reluctantem iſta res
Stringet, liget me nulla cum promiſsio.
Sic me reduxit obtinens palmam timor.] hæc de animi sui consilio Gregorius, B
quod & publica concione etiam omnibus notum testatumq. voluit.

SINCERA NATALIA TEMPORA

Cum enim ipse Nazianzum redijsset, illam coram patre publice habuit orationem, cuius est exordium: Os meum aperui & attraxi spiritum] quam hoc ipso tempore ab eo dictam esse, non autem antea, post priorem fugam, scito: licet enim ex ea fuerint aliqua superius recitata ad declarandum mentis eius iuge propositum; ex ijs tamen quæ rio referenda, qua primo de illata vi queritur, sed quanam? audi: Vis, inquit, nobis illata est, fratres & amici (vestram enim fidem, si non eo tempore, nunc certe implorabo) vim inquam nobis attulit tum patris senectus, tum amici, vt leuiter dicam, benignitas. Ac mihi, quæso, pro vestra quisque facultate opem afferte, ac manum porrigite oppresso, atque a cupiditate & spiritu valde distracto; Illa fugam suadet & montes & solitudines, & corporis animiq. tranquillitatem, & cetera: Hic contra, vt in medium prodeam, hortatur, publicæq. vtilitati consulam.] ac post alia demum contestatur, se eius sedis suscipere ministerium, quousque pater viuat, postea autem, quo velit, sibi migrandum. ait enim: Proinde nunc quidem cum præclaro parente curam hanc suscipere non recuolans. Postea vero pennam meam spiritui, quo volet, & quo modo volet, ferendam dabo: nec quisquam erit, qui me cogere, aut aliorsum traducere possit cum eo consultantem. Nam etsi paternis laboribus succedere dulce est, ac noto & familiari gregi præesse iucundius est, quam externo & alieno, addam etiã Deo carius (nisi me amor fallit, & mentem eripit consuetudo) non tamen conducibilius est, nec tutius, quã vt volentes vo- lentibus præsint: quandoquidem neminẽ vi duci vult lex nostra, ac coacte & non sponte D
animo beneuolentiæ pleno ad vos dicerem: habetis occultum animi mei consiliũ, &c.]

GREGORIVS AN FVERIT ORDINATVS EPISCOPVS NAZIANZ.

At illud de Gregorio plane accidit admiratione dignum, quod omnes ipsum Episcopum Nazianzenum affirment, hæcq. opinio apud omnes ferme adeo inualuerit, vt nec eã de re dubitandi saltem locum admiserint. Et quid mirũ si posteri eo errore lapsi sunt, cũ hoc ipsum crediderint homines huius temporis, ijq. præsertim, qui in Concilio Constantinopolitano eidem refragati sunt, dicentes ipsum trium sediũ Episcopum [illegible], nempe Sasimorum, Nazianzi, atque Constantinopolis? Cum igitur id de eo creatum atque scriptum appareat, & eiusmodi causa eo statu collocata esse videatur, vt contrarium testem admittat neminem, in aliorum quoque sententiam & ego pedibus irem, nisi (quod instar omnium est, & plus omnibus æstimari debet) ipsemet Gregorius contrarium af- E
firmaret. Quis enim contra S. Hieronymum [a] (vt omittamus Gregorium presbyterum auctorem Vitæ eius, itemq. Ruffinum [b], Socratem [c], Sozomenum [d], & alios fere innumeros) id affirmare auderet, nisi fortiori certioriq. fide esset de aduersantium errore perspicua oratione (vt modo dictum est) se ad tempus, vsque ad obitum videlicet patris, illam præfecturam administraturum fore, postea vero alio ex voluntatis arbitrio migraturũ: & conditionales Ecclesiarum præfecturæ nequaquam conferri solebant. Quid amplius? Si ipsius pater eiusdem Ecclesiæ agebat Episcopum, vt ex locis nuper citatis satis euidenter colligi potest: quonam pacto, quæso, accidisse potuit, vt eiusdem Ecclesiæ vno eodemq. tempore duo simul præfecti essent Episcopi, refragante præsertim Nicæno canone,

[a] *Hier. de scriptt. Eccles. in Greg. Naz.*
[b] *Ruffin. lib. 2. cap. 9.*
[c] *Socrat. lib. 3. cap. 35.*
[d] *Sozom. lib. 6. cap. 17.*

A canone, qui ordine habetur octauus? Insuper quid manifestius dici potest, quam quod ipse Gregorius Nazianzenus ad Gregorium Nyssenum scribit, cum de subrogato Eulalio in locum patris sic ait [a]? Inter omnes enim constat, me non Nazianzi, sed Sasimorum Antistitem creatum fuisse: tametsi patris reuerentia, & eorum qui supplices hoc a me contenderunt, ad breue tempus præfecturam quasi hospites acceperimus] nimirum administrationem eius Ecclesiæ ad modicum tempus, vsque scilicet ad patris obitum; quem haud diu post superuixisse ab hoc tempore, non tantum hic Gregorius significare videtur, sed & in carmine de Vita sua ijsdem ferme verbis ad Iambi metrum accommodatis affirmat:

GREGORIVS AD BREVE TEMPVS NAZIANZENAE ECCLESIAE PRAEBVIT ADIVTOR.

[a] *Gregor. Naz. epist. 42.*

Vt hospitem alienæ breui me tempore
Gessisse curam non nego.]

B Sed & ad Philagrium scribens, cum ab eo redargueretur, quod post mortem patris Ecclesiam reliquisset Nazianzenam, sic se excusat [b]: Quod si Ecclesiam relinquere periculosum est, vt scribis: quam tandem? si nostram, recte dicitis, idemq. ipse aio: si vero nihil ad vos attinentem, nec nobis assignatam atque decretam; culpa vacamus. Quod si idcirco tenemur, quia ipsius curam aliquantisper gessimus: multi vtique alij eadem ratione teneantur, quotquot nimirum hospitum curam habuerunt.] hæc ipse: ex quibus illud exploratum perspicuumq. redditur, Gregorium nequaquam creatum fuisse Episcopum Nazianzenum, sed ad breue tempus, patre viuente: eo vero paulo post ex hac vita decedente, Gregorium pariter administrationem cessisse. Quando autem id contigerit, dicemus anno sequenti: interlapsus enim putatur annus, ex quo Gregorius redijt Nazianzum, vsque ad obitum patris. Sed quod de Sasimorum Ecclesia nulla posthac

[b] *Gregor. Naz. epist. 45.*

ALTERCATIONES DE SASIMIS SVBLATAE.

C mentio habeatur: id inde euenisse existimamus, quod Anthimus alium Sasimis, quæ sibi vendicasset, Episcopum ordinauerit; & Basilius ad dirimendas Ecclesiæ controuersias inter Catholicos periculoso illo tempore obortas, Anthimo pugnaci homini loco cesserit. His de Gregorio atque Basilio enarratis, ad res gestas Valentis Imperatoris iam reuocemus orationem.

Meminisse oportet, dictum esse anno superiori, ipsum se Antiochiam contulisse, nonnihilq. Ecclesiam illam vexasse, atque inde peregrinatum esse in superiorem Syriam, inuentosq. ibi Catholicos dire exagitasse, quod hoc ipso anno contigisse videtur. Nos vero de his in primis quæ facta sunt Edessæ, agere aggrediamur, & primum de causa Valentis in eam ciuitatem profectionis; de qua sic Socrates [c]: In ea ciuitate templum magnificum & egregium est S. Thomæ Apostolo dedicatum, crebraq. hominum multitu-

[c] *Socrat. lib. 4. cap. 14.*

QVID IN EDESSAE ECCLESIAM VALENS.

D do eo propter loci sanctitatem confluit: quod quidem Valens videre cupiens, illuc contendit.] Quid autem egerit, cum frequentem Orthodoxorum multitudinem eo accedentem conspexisset, idem auctor narrat, nec non Sozomenus, cuius hic verba reddemus: ait enim [d]: Qua in vrbe omnibus ecclesijs Orthodoxorum ablatis, cum vidisset populum Ecclesiæ Catholicæ in campo ante ciuitatem conuentus egisse, dicitur verbis contumelioſis Præsidem generalem arguisse, & pugnum in maxillam eius inflixisse, propterea quod contra suum mandatum eiusmodi conuentus fieri permisisset.] Ac eidem Præfecto (i.e. Theodoretus [e]) cui Modestus nomen erat, imperat, suos milites qui tributa solebant exigere, in vnum cogat, & reliquas copias quæ aderant, assumat, quo multitudinem congregatam dissipent, virgis fustibusq. cædant, & alijs instrumentis bellicis, si opus sit, castigent. Itaque Præfectus prima luce imperatum facit. Qui dum per forum

[d] *Sozom. lib. 6. cap. 18.*
[e] *Theod. lib. 4. cap. 16.*

EGREGIVM EXEMPLVM MVLIERIS CHRISTIANAE.

E transibat, mulierculam infantem gestantem manibus & admodum properantem videt] quæ (inquit Sozomenus [f]) præ celeritate amiculum, contra quam sexum muliebrem deceret, negligenter sibi circumiecerat. nã militibus omnibus contemptis, primum eorũ perrupit agmen: quandoquidem animus eius diuino amore succensus hominum violentiam nihil extimuit, sed huiusmodi terrores pro risu habuit ac ludibrio. Quam tum conspicatus Præfectus, cum quid factum esset, intelligeret, eam iubet ad se adduci: rogat quo se conferre velit. Tum illa: Cognoui, inquit, insidias contra famulos Dei paratas, & in animo est ad fratres fide mecum consentientes contendere, magno flagrãs desiderio cædem a vobis intentatam vna cum illis subeundi. At infantem, inquit Præfectus, quorsum tandem tecum fers? Vt mecum, inquit, mortis optatissimæ particeps fiat. Quæ cum Præfectus a muliere accepisset, & ex eius animo aliorum omnium alacritatem perspiceret, refert ad Imperatorem, & cædem illis frustra illatam fore, docet: Nam & ipsi, inquit, ni-

[f] *Sozom. lib. 6. cap. 18.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

hil præter dedecus inde consequemur, & eorum tamen propensum ac paratum stu- A
dium haudquaquam extinguemus.] hactenus de his Theodoretus & alij.

BARSAS EPISCOPI EDESSAE EXILIVM.

At de Edessæ Episcopo iam ante aduentum Valentis in exilium misso, alijsq. eiusdem Ecclesiæ clericis tunc exulare iussis atque male habitis, hæc idem scribit Theodoretus [a]: Barsen præterea, cuius gloria etiã hoc tempore perillustris est non Edessæ solum, quam gubernabat, & in ciuitatibus ei finitimis, verum etiam in Phœnicia, Aegypto, & Thebaide(per has namque nationes vniuersas fama eius propter virtutis splendorem permanauerat) primum Valens Aradum insulam incolere mandauit. At vbi intellexit, infinitas hominum multitudines ad eum confluere (etenim Apostolica repletus gratia morbos verbo depulit) Oxyrinchum, quod est oppidum Aegypti, relegauit. Rursum postquam eius gloria omnes etiam eo frequentes pertraxit, ad castellum misit in extremis oris illius regionis positum, vicinumq. barbaris, qui illic habitant, cuius nomen Phœ- B
no est. Valens senem illum, idoneum sane regno cælorum incolam, abducendum curauit. Ferunt eius lectum in Arado insula ad hodiernum diem remanere, multo sane honore decoratum: nam multi morbis vexati, vbi in eo decubuerint, ad integram valetudinem per fidem restituuntur.

a Theod. lib. 4. cap. 15.

LVPVS ARIANVS EPISCOPVS EDESSAE.

Valens autem, grege pastore orbato, Lupum in pastoris locum substituit. Et quoniam omnes, vrbe relicta, extra mœnia conuentum agebant; ipse Edessam proficiscitur.] vbi viso spectaculo multitudinis Orthodoxorum in agro conuenientium, flagrantiq. studio martyrium expetentium, vniusq. mulieris illius perculsos exemplo, sicut abstinere præcepit a nece populi, ita in Ecclesiæ ministros qui aderant, iram conuertit. Quid au-
b Theod. lib. 4. cap. 16. tem in eos decreuerit, idem auctor sic narrat [b]: Eius Præsides (presbyteros dico & diaconos) iubentur abduci, & alterum e duobus præstare, nempe vel communicare cum C
Lupo, vel in vltimas Imperij oras relegari. Itaque vt primum omnes in vnum Præfectus coegerat, leni & blanda oratione conatur persuadere vti legibus Imperatoris morem gerant: Nam est, inquit, extremæ dementiæ, vt pauci homines Imperatori tam multis atque præpotentibus viris moderanti resistant. At quoniam omnes taciti constitere: Præfectus Eulogium, eorum presbyterum primarium, virum sane magna laude prædicandum, sic alloquitur: Cur tandem non respondes ad ea quæ modo dixi? Sane, inquit, non putabam, me minime rogatum, quicquam debere respondere. Atqui, inquit Præfectus, multa verba feci, quo vos ad ea quæ sunt vobis emolumento futura cohortarer. Tum Eulogius: Est, inquit, tua ad omnes habita oratio, & propterea absurdum certe putaui, vt ipse, alijs a respondendo exclusis, solus responderem. Verum si a me libet quic- D
quam sciscitari, non te celabo quid sentiam.

Cui rursus Præfectus: Proinde, inquit, communica cum Imperatore. Ad quem Eulogius dissimulanter quidem, sed valde facete respondit: Numquid cum Imperio est etiam sacerdotij dignitatem consecutus? Præfectus igitur intellecta ironia, cœpit grauiter succensere, conuicia in presbyterum iacere, & hæc quoque verba addere: Non istud dixi, o stupide; sed vos, vti quibuscum communicet Imperator, cum ijsdem communicetis, hortatus sum. Atque simul vt senex dixerat se habere pastorem, cuius nutum sequerentur:

OCTOGINTA CONFESSORES EXVLES.

Præfectus octoginta pariter comprehensos in Thraciam amandauit.] irrumpentibus enim (vt dictum est) in earum regionum partes Gothis, insanienteq. Athanarico eorum Rege in Christianos, ad necem potius quam ad exilium ijdem missi esse videbantur. Qui cũ abducerentur (subdit Theodoretus) in exiliũ, cultu & obseruãtia summa dignati sunt. Nam ciuitates & pagi processerunt illis obuiam, & maximum honorem, vtpote inuictis E
Christi athletis, deferunt. Sed aduersarij inuidia armati referunt ad Imperatorem, idem ipsum quod hisce hominibus dedecori fore putabatur, summum honorem attulisse. Qua re cognita, Valens dat mandatum, vt bini dumtaxat simul eant, & pars in Thraciã, pars ad extremos Arabiæ fines, alij in quædam Thebaidis oppidula dispergantur. Ferunt autem, crudelissimorum quorumdam opera, tum eos quos natura coniunxerat, distractos

EVLOGII ET PROTOGENIS EXILIVM.

fuisse, tum qui fratres erant, ab se mutuo segregatos; Eulogium vero, qui alijs præfuit presbyteris, & Protogenem secundum ab eo, in Antinonem, quæ est in Thebaide, relegatum: quorum virtutem obliuione obrui non sinam.

Postquam enim compererunt Episcopum illius vrbis eamdem secũ fidem amplexantem, Ecclesiasticis conuentibus communicarunt illi quidem: sed cũ viderent paucos admodum in vnum cocuntes, & ciuitatis habitatores Gentiles esse accepissent, doluerunt certe

A certe plurimum, vt par erat, & eorum infidelitatem grauiter lamentati sunt: attamen non satis esse censuerunt dolore propterea tangi; sed quoad poterant, eorum animos sanare laborarunt. Nam sanctus Eulogius in cella conclusus, dies noctesq. totas vniuersitatis gubernatorem Deum orauit. Protogenes autem vir apprime admirabilis, in litteris educatus ab Eunomio, & in celeriter scribendo exercitatus, cum locum reperisset idoneum, ludum aperuit, & pueris docendis operam dedit, atque eos non modo exercuit ad celeri manu scribendum, verum etiam sacra Dei eloquia edocuit. Nam hymnos Dauidis, tamquam dictata, illis proposuit; & eas Apostolicæ doctrinæ sententias, quas eorum ingenijs accommodatas putabat, ediscendas tradidit.

At cum vnus ex pueris in morbum esset delapsus, venit ad domum eius, & dexteram ægrotantis tangens, precibus morbum depulit. Qua re intellecta, aliorum puerorum pa- PROTOGENES CONVERTIT GENTILES AD FIDEM.
B tres eum ad suas quoque ædes deducunt, orantq. vt liberis morbo vexatis opem ferat. At ille respondit, se non prius Deum deprecaturum vti morbum depellat, quam qui ægrotaret baptismi lauacro tinctus esset. Cui rei a patribus libenter assensum est: nam sanitatis desiderium eos ad istud faciendum impulit; & simul tum animo, tum corpore sanati sunt. Verum si quando quemquam ex numero ægrotantium ad diuinam Spiritus sancti gratiam recipiendam induxisset; eum ad Eulogium deducit, pulsat ostium, orat vti tum aperiat, tum signillum Dominicum ei, quem verbo Dei ad fidem traxisset, imponat. At cũ Eulogius ægre ferret, velut precibus interruptis: tum Protogenes: Est, inquit, errantium salus magis necessaria. Itaque mirari omnes Protogenem, cum eum huiusmodi miracula edere, & tam multis lucem diuinæ cognitionis impertire cernerent, primas Eulogio concessisse, & eos quos verbo Dei ceperat, ad illum deduxisse. Merito igitur multo maio- EXVLES REVERSI POST-LIMINIO.
C rem præstantioremq. virtutem in eo esse suspicati sunt. Postea vero quam persecutionis tempestas sedata fuit, & Ecclesijs allata tranquillitas, istiq. duo iussi domum reuerterũt; omnes eos producere, lamentari eorum discessum, lacrymas fundere cœperunt, & maxime omnium Ecclesiæ illius Antistes, quippe qui illis in agro Dominico colendo deinceps careret. Vbi in patriam veniunt; sanctus Eulogius, Barsa illo magno ad vitam nullis aspersam molestijs translato, Ecclesiæ ab eo gubernatæ clauum obtinet. Protogeni autem illi admirabili dabatur in mandatis, vti Charras coleret, vrbem sane incultam, & spinis Gentilium refertam, multosq. & graues requirentem labores. Atque hæc quidem, pace in Ecclesijs constituta, acciderunt.] hactenus de his Theodoretus. Porro horũ illustrium confessorũ Barsæ & Eulogij Edessæ Episcoporum, nec non Protogenis Charris Præfecti viget in tabulis Ecclesiasticis [a] memoria diuersis diebus annotãta, quibus ex
a Martyrolog. Rom. die 30. Ianuar. 5. & 6. Maij.
D hac vita eos feliciter migrasse contigit.

Iam quod reliquum est peregrinationis & persecutionis Valentis Imperatoris simul absoluamus: vtrumque enim ipse vna simul coniunxit, nempe peregrinari & persequi: QVID IN SCYTHIAE ECCLESIAM VALENS.
instarq. impetuosi torrentis, per fines quos transijt, omnia deuastauit. Quid autem cum peruenisset in Scythiam, aduersus eius prouinciæ Ecclesiam egerit, Sozomenus ita describit [b]: Prædicant fideles Scythas simili de causa in ea ipsa fide persistere. Gens ista mul-
b Sozom. lib. 6. cap. 22.
tas quidem habet vrbes, pagos, & castella, sed principatum obtinet Tomis, quæ est vrbs magna & opulenta prope mare sita ad læuam, cum quis ad pontum Euxinum nauigat. Vetus consuetudo est, quæ ibi etiamnum seruatur, vt vnus Episcopus totius illius gentis Ecclesijs præsit. Itaque tempore de quo iam loquimur, illas administrauit Bretannio, quando etiam Imperator Tomim aduenit. Postquam autem accessit ad Ecclesiam, &
E pro more suo ei persuadere conatus est, vt cum Arianis communicaret: Bretannio constanter admodum apud Imperatorem & libere pro doctrina Concilij Nicæni locutus, recessit ab eo, & ad alteram Ecclesiam se contulit: quem populus quoque secutus est. Fere autem ab vniuersa ciuitate eo concursum est, partim quo Imperatorem viderent, partim quod aliquid nouarum rerum eum moliturum expectarent.

Valens igitur cum suis derelictus, illud velut contumeliæ loco factum, grauiter tulit: VALENS VERITVS SCYTHAS REVOCAT EORVM EPISCOP. AB EXILIO.
atque Bretannionem comprehensum in exilium deduci mandauit: quem nõ multo post denuo reduci permisit. Nam cum videret, credo, Scythas Episcopi exilium iniquo animo pati, non parum veritus est, ne nouis rebus studerent: quos quidem & fortes esse sciret, & ipso locorum situ Imperio Romano necessarios, quippe qui impetum barbarorum illam Orbis partem incolentium propulsarent. Itaque Imperatoris conatus sic a Bretannione compressus est, viro cum in alijs rebus spectato, tum ob diuinam virtutem adeo insigni,

Universidad de Deusto
Biblioteca

insigni, vt etiam ipsi Scythæ laudis testimonium ei tribuerent. His ergo de causis Imperatoris ira in cunctum totius Orbis terræ clerum, Ecclesijs solum Occidentis exceptis, suā vim exercuit.] hactenus Sozomenus. Est celebris Bretannionis memoria in Ecclesia Dei, ex tabulis Ecclesiasticis quolibet anno VIII. Kalendas Ianuarij rediuiua. Successit Bretannioni Gerontius, qui interfuit Concilio Constantinopolitano œcumenico sub Theodosio Imperatore.

EVSEBII VERCELLEN. OBITVS TEMPVS.

Hoc item anno relata habetur in sancti Hieronymi Chronico mors sancti Eusebij Episcopi Vercellensis: nam licet sub septimi anni horum Imperatorum laterculo posita reperiatur; quod tamen idem Hieronymus incipiat numerare annos eorumdem Augustorum ab anno sequenti eorum electionis, in hunc ipsum incidit annum octauum eorumdem Imperij, qui ab ipso septimus numeratur. Ceterum quod in primis ad tempus obitus spectat: haud hæc sine dubitatione pertranseunt; cum tamen absque controuersia recipiendum sit, quod idem Hieronymus [a] testatur alibi, ipsum Eusebium sub ijsdem Imperatoribus ex hac vita migrasse. Quod enim retardare maxime potest animum, ne hoc anno, sed vt longe post præsens tempus putemus Eusebium diem obijsse, illud est; quod S. Ambrosius, qui nonnisi post triennium, anno nimirum Domini trecentesimo septuagesimo quarto creatus est Episcopus Mediolanensis, ad Vercellenses scribit [b] litteras, cū adhuc ipsa Vercellensis Ecclesia esset destituta Episcopo successore. Ceterum hæc facile refelluntur, si quis recte consideret, non fuisse epistolam illam ab Ambrosio scriptam, cū vacaret sedes ob mortem Eusebij, sed obitu successoris eius Limenij, qui reperitur interfuisse Concilio Aquileiensi sub Damaso: cum tamen illa epistola data appareat tempore Siricij Papæ, ipso ortu hæresis Iouiniani, vt quæ præcedunt eorumdem Ambrosij atque Siricij epistolæ declarant.

[a] *Hieronym. de script. Eccles. in Eusebio Vercellens.*

[b] *Ambros. epist. 82.*

His de temporis eius obitus ambiguitate dilutis, de mortis genere perueſtigandū est. Haud enim leuis est hæc controuersia, num re vera martyrio occubuerit, quo titulo in Ecclesia sua colitur, & in tabulis Ecclesiasticis adscriptus habetur: cum tamen S. Ambrosius eumdem sæpe confessorem tantum appellet, immo & a martyrio disertis verbis excludat, cū in nuper citata epistola ad Vercellenses hæc dicat: Itaque vt S. Eusebius prior leuauit vexillum confessionis, ita B. Dionysius in exilij locis propriore martyribus titulo exhalauit.] hæc ipse. Quid igitur propriore martyrij titulo Dionysius Mediolanēsis Episcopus mortuus dici potest, si & ipse Eusebius æque ab Arianis occisus interijt? Quin si (vt volunt) idē Eusebius ab Arianis impetitus lapidibus necatus est: certe propriore titulo martyrij dicendus erat Eusebius occubuisse, quā Dionysius, qui in exilio positus, absque vi alia adhibita, quieuit in Domino. Sed & Gregorius Turonensis [c] cum agit de miraculis in eius ecclesia fieri solitis, confessorem appellat, & inter confessores adnumerat: cum alioqui nec indignus fuerit martyris titulo, secundum veterem loquendi vsum, quo (vt superius dictum est secundo Annalium tomo) illi etiam martyres dicebantur, qui fidei causa post confessionem aliquid in corpore passi essent, etiam si ex illatis pœnis minime contigisset spiritum exhalare.

EVSEBIVS CONFESSOR A MAIORIBVS DICTVS.

[c] *Greg. Turon. de gloria confess. c. 3.*

Ceterum ipsum etiam præter graues illas, quas exulans passus est ærumnas, post sæuā illam sub Constantio factam sanctissimi viri per scalas protractionem, postquam est reuersus in patriam, Arianorum insultu, lapidum ictibus morte affectum, monumēta Vercellensis Ecclesiæ docent, quæ eum magis proprio titulo martyrem dicunt, & a confessore distinguunt. Quæ enim sub Bonomio eius Ecclesiæ Episcopo, & Gregorio Papa XIII. eius vita conscripta est, hæc de Eusebij martyrio habet: Aliquot vero post diebus, domum vbi sanctus Episcopus habitare consueuerat, Ariani confertissimo agmine veniunt: a quibus is primum raptatus, mox cruciamentis varie tortus, tum lapidibus, quorum aliqui adhuc sanguine aspersi in sepulchro eius nuper inuenti sunt, obrutus, capite confracto, martyrij cursu egregie confecto, superatisq. importunissimis religionis Catholicæ hostibus, victor, & rerum cum primis admirandarum nomine maxime illustris, annos octoginta octo fere natus, in cælum migrauit ad Dominum, pro cuius diuina gloria perpetuo dimicauit.] hæc auctor, qui & huius martyrij generis ante recensuit hos astipulatores, Antoninum Archiepiscopum Florentinum, Volateranum, & ipsius Ecclesiæ Vercellensis Ecclesiasticum officium: quorum omnium testificatione cum illud asseritur, adeo audax facinus Arianos aggredi præsumpsisse, quod Valens Arianus Imperator regnaret, narratæ historiæ fides minuitur: siquidem Valens nonnisi Orientis Imperij habe-

EVSEBIVS A SCRIPTORIBVS MARTYR ETIAM NOMINATVS.

rij habenas moderabatur, Occidentis vero Valentinianus, quem omnes veteres historici Catholicum fuisse dicunt. Optassem hæc de martyrij genere ex antiquioribus esse deprompta scriptoribus. Magna enim admiratione sum affectus, quod in his quæ collegit diligens auctor cuncta eius Ecclesiæ monumenta, & inter alia octo sermones ab antiquis Episcopis in Eusebij anniuersarijs natalitijs ad populū dictos, alijsq. quæ idem Eusebius ab Arianis fidei causa passus fuerit, summo studio in memoriam restitutis; de ciusmodi tamen martyrij genere, quod lapidibus obrutus finem viuendi fecerit, nihil prorsus habeatur, nisi in nouissimo tantum illorum: cum alioqui & in alijs sermonibus interdum confessor, & martyr aliquoties appelletur: eo (vt diximus) titulo dignus, quod tormēta & carceres sub Constantio expertus fuerit, etiam si nihil præterea pati contigisset: quandoquidem in primo eorum sermone, qui sub nomine Ambrosij aliquando editus fuit, ex diro illo supplicio, quo per scalas tractus quassatus est capite, & membris confractus, martyris nomen consecutus ostenditur.

EVSEB. VERC. IN EPITAPH. VERSIBVS ACROSTICHIS MARTYR DICTVS.

Sed & in epitaphio ad sepulchrum eius inuento, acrostichis versibus cum martyrij titulus egregie habeatur expressus; quod autem lapidibus consummarit, ne verbum quidem: dici posse videtur inde martyrij titulus comparatus, quod haud dubium constet ipsum fudisse sanguinem, sed infeciſse etiam tunc cruore fracto capite lapideos gradus, vel alios deorsum, vt assolet, in via positos sparsos lapides sanguine conspersisse: quos a suis collectos, & ad sepulchrum, tamquam victoriæ trophæa positos, æquū est existimare, atque etiam asserere poterit, qui assertā de lapidatione sub Catholico Principe historiam, contra Ambrosij sententiam recitatam, haud facile admittendam putarit. Sed quid interest, num illiso lapidibus capite, sparsoq. cruore, vel ictibus lapidum fracto itidem capite, fuso sanguine, fuerit Eusebius martyrij titulum consecutus: cum alioqui licet priori illo supplicio & alijs in Palæstina additis pœnis minime contigerit ex hac vita migrare; tamen ipsum dignum titulo martyrij omnis antiquitas prædicet? At de his hactenus: ad hæc enim digressi sumus occasione sancti Ambrosij præferentis martyrium Dionysij, qui exul finem viuendi fecit, Eusebio, qui in suam Ecclesiam redijt postliminio. Quod autem ad lucubrationes eius spectat: cum Græcarum æque ac Latinarum litterarum fuerit callentissimus, haud otiosus absque scriptione vitam exegisse creditur, vrgentibus præsertim ad hoc eum quotidie aduersarijs: verum de illis nulla est memoria, nisi de translatione in Latinum facta commentarij Eusebij Palæstini super psalmos, quæ & excidit. Ceterum sic ipse hæretici hominis commentarium Latinitate donauit, vt tamen (quod idem sanctus Hieronymus [a] testatur) quæ ad hæresim pertinerent, omitteret; quæ vero pia sanctaq. esse viderentur, acceperit. Sed dolemus nobilissimi ingenij nihil aliud supereſſe, nisi epistolam illam ad suos e carcere Scythopoli datam, quam suo loco superius recitauimus. Porro eius memoria tam in Occidentali quam in Orientali Ecclesia vbique semper clara refulsit, quæ Kalendis Augusti anniuersaria celebritate recurrit.

[a] *Hieron. epist. 75. aduers. Vigilant.*

Quanta autem miraculorum effulserit post obitum gloria, adeo vt oleo lampadum in ecclesia ipsius ex more ardentium dæmones ab energumenis pellerentur, Gregorius Turonensis certam fidem reddit, dum hæc de eo in libro illo de Gloria Confessorum describit [b]: Eusebius Vercellensis Episcopus magnum huic Hilario adiutorium contra hæreses fuit, qui viuere se post tumulos, præsentibus virtutibus manifestat. Nam in die natalis sui cum multi infirmi saluentur; energumeni tamen rotatu valido per totam ecclesiam debacchantes, & nimio confitentes se torqueri cruciatu, eleuati in aera lychnos qui ad officium luminis succenduntur, manu verberantes effringunt: de quorum perfusi liquore, illico discedente dæmone, personæ purgantur: scitq. tunc populus tot infirmos esse mundatos, quot viderit lychnos effractos. Sed & omnia quæ sub ditione basilicæ eius habentur, ita pia protectione conseruat, ne exinde quicquam auferatur ab aliquo. Nam videres inter hostes iniquos greges pecorum, iumentorumq. & ouium, nec penitus a quoquam attingi, cum vox sonuerit, Confessoris hæc sunt Eusebij. Huius sancti reliquias mater mea in oratorio domus suæ locauit. Factum est autem quadam die per hiemem, dum collocutione hilari pro longitudine noctis diutius ante focum, qui multa lignorum strue compositus fuerat, resideret: familia iam dormitante, surrexit, & se lectulo haud procul ab ipso igne locauit. Dormientibus autem cunctis, scintillæ flammarum ad trabes vsque conscendunt, de quibus apprehensa vna earum valide cœpit flammas spargere: sed credo virtute sancti illius, cuius reliquiæ propinquæ erant, flamma contra

[b] *Gregor. Turon. de Glor. confess. cap. 3.*

MIRACVLA FIERI SOLITA IN ECCL. S. EVSEBII.

naturam

Universidad de Deusto
Biblioteca

naturam desursum incuruata retorquetur, nec ad tectũ, vt mos est, extenditur, sed deorsum fluit, vt putares non flammam, sed vellera lanæ de trabe pendere: nec exurebat trabem, nisi tantum ardens per ipsam vagabatur: donec expergefacta materfamilias, vocatis seruientibus, aqua superposita, restinxit incendium, quo facile omnis domus, cunctis dormientibus, exuri potuisset, si virtus beati defuisset.] hæc Gregorius, atque de Eusebio hactenus.

OBITVS LVCIFERI EPISCOPI CALARITANI.

Eodem quoque anno, quo Eusebij obitus a sancto Hieronymo in Chronico ponitur, æque & eius gentilis, licet communicatione diuisi, recensetur interitus Luciferi Episcopi Calaritani in Sardinia, de cuius obitu superius egimus, cum eius in schisma lapsum suo loco mærentes deplorauimus. De quo tamen cum dicat sanctus Hieronymus: Lucifer Episcopus Calaritanus moritur, qui cum Gregorio Episcopo Hispaniarum & Philone Libyæ numquam Arianæ se miscuit prauitati] non sic quidem hæc accipienda quis putet, vt hi dumtaxat ex omnibus Episcopis immunes fuerint ab Ariana hæresi: nam in Occidente vix aliquem Episcopum, præter Auxentium & paucos illos damnatos in Concilio Aquileiæ, fuerit facile reperire, qui eiusmodi fuerit sectator impietatis: sed ita dictum, quod ijdem nominati Episcopi abstinuerint a communicatione Episcoporum illorum, qui cum Arianis quantumlibet pœnitentibus communicarant: hoc enim sensu accipienda esse sancti Hieronymi verba, quæ superius de Lucifero dicta sunt, manifeste declarant.

GREGORIVS ELIBERINVS EPISCOPVS CONSORS SCHISMATIS.

Quod autem spectat ad Gregorium, quem Hispaniarum Episcopum nominat: hunc fuisse Episcopum Eliberi, quæ de eo extant scripta in libello Marcellini atque Faustini schismaticorum significant: siquidem hic olim pariter ibi dicitur esse execratus quos & Lucifer detestabatur Episcopos: qua ratione a Catholicæ communionis Episcopis vna cum alijs nonnihil exagitatus est: quam ob causam pro eo supplicatum fuit Theodosio Imperatori; qui cum de ipso Gregorio, tum de alijs ad Cynegium in hæc verba rescripsisse reperitur [a]:

a Extat in libel. Marcellini.

QVID THEODOSIVS IMP. PRO GREGORIO ET COLLEGIS.

Etsi nulla humanis] & infra: Cynegi carissime & pater amantissime, sublimitas tua præceptum nostræ serenitatis, quo Catholicam fidem omni fauore veneramur, & sine qua salui esse non possumus, ita iubeat custodiri, vt Gregoriũ & Heraclidam (*erat hic Episcopus Oxyrinchi in Aegypto*) sacræ legis Antistites, ceterosq. consimiles sacerdotes, qui se parili obseruantiæ dederunt, ab impiorum hominum atque hæreticorum tueatur ac defendat iniurijs: sciantq. cuncti ita sedere animis nostris, vt cultores omnipotentis Dei, non alios nisi Catholicos esse credamus.] hæc Theodosius de Gregorio atque socijs, quod pro ijsdem querelæ schismaticorum fuissent, ab hæreticis male habitos esse: illos nimirum fugillantium, qui ex Ariana hæresi ad Ecclesiam redijssent. Nam eodem libello explicuerunt hos ab Arianis Episcopis in Ecclesiã receptis multa passos eam ob causam, quod nollent illis communione misceri. Mentio quoque in eodem libello de Vincentio quodã Hispano presbytero habetur, qui etiam eo quod communicare cum huiusce modi Arianis recusasset, a Lucioso & Hygino Episcopis grauissima passus fuerat: cum (vt eodem libello testantur) ijdem cum fustibus in ecclesiam irruentes, vbi plebs illi commissa conuenerat, nonnullos illic occiderint: ex quibus quidam licet decurionatus honore insigniti, nihilominus in carcerem detrusi fuerint, vnusque ex ijsdem peremptus. Rursum vero de ijsdem addiderunt eo libello, eosdem, cum idem Vincentius cum suis in agro synaxes haberet, in eos irruentes, adeo deturbasse, vt altare sublatum contemptus gratia sub pedibus posuerint idolorum.

QVAE PASSI SVNT SCHISMATICI.

Habet libellus & illud, Aurelium quemdam Episcopum, ex eo quod cum dicto Gregorio communicasset, Romæ pœnas dedisse: sed & de Macario presbytero illud additur, eum cum eiusdem esset cum Gregorio communionis, Romam quoque vocatũ, luisse supplicium, atque a Damasi Papæ communione abhorrentem, ab Vrbis Præfecto fuisse exilij sententia condemnatum; atque a militibus acceptum, cum perductus fuisset ad Ostia Tiberina, illic animam exhalasse. Meminit & de alijs Luciferianæ communionis hominibus Romæ male mulctatis a militibus, &, vt mentitur, Damaso impellente. Ita plane schismatici illi apud Theodosium agentes, Imperatoris inuitem in Romanum Pontificem concitare studuerunt, sibi vero inde gratiam conciliantes, quasi essent fidei Catholicæ acerrimi defensores: quos scimus (vt superius est manifestissime demonstratum) in sanctissimos probatosq. Catholicæ religionis Episcopos plurimas

plurimas easdemq. ingentes coaceruasse calumnias. Sæpe enim Romæ (vt vidimus) eiusmodi schismatici ab Vrbana præfectura pulsi atque repulsi, inq. diuersa loca in exilium acti; cum omni destituerentur auxilio, ex calumnijs in diuersos confarcinatis sibi patrocinium quæsiuere.

Ceterum quod ad Gregorium spectat qui ex Theodosij rescripto liber dimissus est: ipsemet in commentario illo, quem de Fide scriptum ad Gallam Placidiam dedit, de incorrupta fide seruata, nec vnquam communione se pollutum hæreticorum magnopere gloriatur, cum ait [a]: Piam confessionem in nobis ex Dei gratia præstitam cupimus vsque ad mortem, auxilio eius qui præstitit, vindicare sine labe communionis hæreticorum atque præuaricatorum: quia, & Deo teste, metuimus eorum damnationis participes inueniri. Viderit si quis putat se de eorum societate reũ non posse fieri, habens conscientiæ propriæ fiduciam, quia fidem integram vindicat ita, vt numquã eius fidei præuaricator extiterit. Tamen ego in causa Dei cautius timere compellor: siquidem & de ipsis cautum legimus [b]: Hæreticum hominem post vnam correctionem deuita, sciens quoniam peruersus est huiusmodi, & peccat, & est a semetipso damnatus. Sed & de pœna præuaricatorũ legimus, dicente Isaia [c]: Et veniet omnis caro in conspectu meo adorare in Hierusalem, dicit Dominus Deus, & procedent sancti & videbunt membra hominum qui præuaricati sunt in me: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur, & erunt in visione omni carni. Sed & Apostolus ait [d]: Nolite iugum ducere cum infidelibus: Quin & alibi idem Apostolus post descriptionem malorum: Non solum, inquit [e], qui faciunt ea, sed etiam qui consentiunt facientibus ea: & multa alia testimonia diuina, quibus supradictorum consortium prohibetur. Sed ego hæc ipsa, licet breuiter, intimaui; ne nos de vana superstitione credat aliquis nolle communicare cum talibus, quos perspicit per diuinam sententiam reprobari.] ita Gregorius Eliberinus pro sua defensione, causam reddens cur noluit cum Arianis communicare, qui ad Ecclesiam reuersi essent: nam de alijs in hæresi permanentibus, nemo Catholicorum ab eo vnquã potuit dissensisse. Hæc igitur cum ex Marcellino atque Faustino collega, tũ etiam eiusdem ipsius Gregorij scriptis deprompsisse voluimus, vt locus citatus S. Hieronymi in Chronico, quo ait, tum Luciferum, tum Gregorium & Philonem numquam communicasse cum Arianis, cunctis elucidatus atque perspicuus redderetur.

GREGORIVS ELIBERINVS GLORIATVR DE FIDE SINCERE SERVATA.

a Greg. de fide. ad finem.

b Tit. 3.

c Isai. 66.

d 2. Cor. 6.

e Rom. 1.

Porro Gregorius creditur postea saniori menti redditus, duramq. austeritatem illam flexisse in Catholicæ obseruantiæ rectitudinem: nam Orthodoxorum nonnullorum præconijs celebratus habetur: nisi hæc quis dixerit eos turpiter ignorasse; quod affirmare numquam auderem. Quæ autem spectant ad eius res gestas cum Osio, quas ex eorumdem schismaticorum libello recitat Isidorus: cuiusnam fidei sint, superius est demonstratum. Sed & quod de eodem Isidorus ait in Osio, Gregorium fuisse ex numero vindicantium fidem integram; ex verbis S. Hieronymi petenda est verborum horum interpretatio; nimirum significatum, eum aliquando fuisse eiusdem cum Lucifero sententiæ.

Post Luciferi exitum, qui ante illi inhæserant pertinacius in sententia perstitere, vt affirmarent non communicandum cum illis qui Arianos Episcopos vel inferioris ordinis clericos ad Ecclesiam redeuntes, cum honoribus & ordinibus, quibus antea ministrassent, in communionem recepissent: quam quidem quæstionem parui momenti fuisse ait S. Hieronymus [f], dum verbis & non rebus a nobis ijdem dissentirent, nec dignam quidem vt ab Ecclesia ea de causa se diuiderent. Erat autem horum numerus sane exiguus, qui se in Hispaniam receperunt: ibiq. vt solos sanctos & puros a reliquis omnibus Orthodoxis diuisos confediisse, idem S. Hieronymus docet, his verbis [g] per ironiam illis exprobrans, qui se solos mundos prædicabant: En si Britannias, Gallias, Orientem, Indorum populos, barbaras nationes, & totum simul mundum possidet Satanas; quo modo in angulum vniuersæ terræ Crucis trophæa collocata sunt? Nimirum aduersarius potẽs concessit Christo Hiberiam & Celtiberos; luridos homines, inopemq. prouinciam dedignatus est possidere.] quasi hi soli a Christo in hereditatem fuerint vindicati, qui & veritatis vindices dici volebant. Hos quidem, quod refugerent Catholicorum communionem, nonnihil vexatos esse a vicinis Episcopis, libellus Theodosio datus (vt superius dictum est) indicat.

f Hier. aduers. Luciferian.

LVCIFERIANI IN ANGVLEO HISPANIARVM COLLECTI.

g Hier. aduers. Luciferian.

Porro hos vt schismaticos non solum vicini cauebant Episcopi, sed & alij omnes Catholici: cuius rei experimentum præstitit Satyrus S. Ambrosij [h] Mediolanensis Episcopi frater,

h Ambros. orat. in funer. fratr.

Universidad de Deusto
Biblioteca

LVCIFERIANI REIECTI AB OMNIBVS CITO EXTINCTI.

frater, cum ex Africa in Italiam nauigans, ad horum ora maris tempestate delatus, baptismi cupidus exhorruit ab ipsorum Episcopo baptizari; quod & superius, dum de eius in Italiam ex Oriente reditu egimus, verbis eiusdē Ambrosij enarrauimus, deq. eiusdem Luciferi obitu egimus, & cuius æstimationis apud posteros fuerit pariter cum luctu ob lapsum eius ingessimus: vt non sint iterum hic repetenda, vbi de Luciferianis quæ reliqua sunt, tantummodo sermo est. Sed & hi ipsi, licet turbas plurimas in Ecclesiam concitauerint, & apud Imperatores aduersus Catholicos obstrepuerint: tamen quod post Theodosium Augustum de Luciferianis nulla sit mentio, eos hoc ipso, quo oborti sunt sæculo extinctos esse putamus. A

a l. 1. de Scenic. Cod. Theod.

QVID DE SCENICIS CONVERSIS IN FINE VITAE.

Eodem anno Valentinianus Imperator de Scenicis pœnitentibus, & Christianos fieri cupientibus, ita rescripsit [a]: Scenici & Scenicæ, qui in vltimo vitæ, necessitate cogente interitus imminentis, ad Dei summi sacramenta properarunt, si fortasse euaserint, nulla posthac in theatralis spectaculi conuentione reuocentur. Ante omnia tamen diligēti obseruari ac tueri sanctione iubemus, vt vere & in extremo periculo constituti id pro salute poscentes (si tamen Antistites probant) beneficij consequantur. Quod vt fideliter fiat, statim eorum ad Iudices, si in præsenti sunt, vel curatores vrbium singularum, desiderium perferatur: Quo inspectoribus missis, sedula exploratione quæratur, an indulgeri his necessitas poscat extrema suffragia. Dat. III. Idus Februarij Treuer. Gratiano A. II. & Probo Coss.] Erant Scenici & Scenicæ serui publici ad lætitiam publicam theatricis spectaculis mancipati. Quod autem legibus Ecclesiasticis vetitum erat Christianos theatrales esse: ac proinde qui eiusmodi essent, simulac per baptismum Christiani efficerentur, scenicum munus exercere amplius non valerent: vetuit Imperator, haud quidem pie, eiusmodi homines nonnisi in mortis articulo baptizari. Vides quam perperam & inconsulte Principes, ea quæ sunt Ecclesiastici muneris, tractare consueuerint. B C

ARVSPICINA CONCESSA GENTILIBVS.

b l. 9. de malefic. & mathemat. Cod. Theodos.

Sed his haud iustiora idem Valentinianus sanxit, cum licentiam Gentilibus dedit aruspicinam exercendi, dummodo id facerent absque magia, ita ad Senatum ignominiose rescribens [b] de impertita colendi deos patrios facultate.

Aruspicinam ego nullum cum maleficiorum causis habere consortium iudico, neque ipsam aut aliquam præterea concessam a maioribus religionem genus esse arbitror criminis: testes sunt leges a me in exordio Imperij mei datæ, quibus vnicuique quod animo imbibisset, colendi libera facultas tributa est. Nec aruspicinam reprehendimus, sed nocenter exerceri vetamus. Dat. IIII. Kal. Iunij Treuer. Gratiano A. II. & Probo Coss.] ex his quidem & alijs ab eodem Imperatore Gentilibus concessis indulgentijs factum est, vt ab ijsdem ipse fautor eorum superstitionis sit habitus: nam Symmachus in relatione ad eius filium Valentinianum iuniorem missa sic habet in fine: Eum religionum statum gitimos sussecit heredes. Spectat senior ille diuus ex arce siderea lacrymas sacerdotum, & se culpatum putat, more violato, quem libenter ipse seruabat.] hæc Symmachus pro Gentilicia superstitione causam agens. D

VALENTINIANVS PERMISIT ARAM VICTORIAE.

c Ambros. epist. 30.

Permisit & iste, sicut alias, aram Victoriæ in Capitolio stare, illicq. Senatores Gentiles sacra facere: licet eum S. Ambrosius, quod tantum nefas ignorauerit, excusset, cum ait [c]: Quid respondebis etiam patri? qui te maiore dolore conueniet, dicens: De me, fili, pessime iudicasti, qui putasti quod ego Gentilibus conniuentiam præstitissem. Nemo ad me detulit, aram esse in illa Romana curia: numquam tantum nefas credidi, quod in communi illo Christianorum Gentiliumq. concilio sacrificarent Gentiles, hoc est, insultarent Gentiles præsentibus Christianis, & inuiti Christiani interesse sacrificijs cogerēntur. Multa & diuersa crimina, me imperante, commissa sunt: vltus sum quæcumque sunt deprehensa. Si quis tunc latuit, debet ergo dicere me probasse quod ad me nemo detulerat? De me pessime iudicasti, si mihi superstitio aliena, non fides mea seruauit Imperiū.] hæc Ambrosius, & puto quidem rhetorice potius ad deliniendum Valentiniani iunioris Imperatoris animum, atque reuocandum ne paterno exemplo permitteret Gentilibus aram Victoriæ: quam publico loco expositam, Orbi ob frequentiam accedentium notam, Imperatorem dumtaxat ignorasse, haud fidem inuenit. Sed & hoc eodem anno eiusdem Valentiniani rescriptum legitur pro sacerdotibus Gentilicij ritus, quibus priuilegium indulsit, honoremq. Excomitibus exhiberi solitum ijsdem impertijt, prout eius E

rescri-

rescriptum sub huius anni Consulibus ad Viuentium Præfectum Prætorio datum docet: sic enim se habet [a]: A

a l. 75. de Decurion. C. Theod. PAVIT VALENTINIAN. SACERDOTIBVS GENTILIVM.

Qui ad sacerdotium prouinciæ & principalis honorem gradatim & per ordinem muneribus expeditis, non gratia emendicatisq. suffragijs, & labore peruenerint, probatis actibus, si consona est ciuium fama, & publice ab vniuerso ordine comprobantur, habeantur immunes, otio fruituri, quod continui laboris testimonio promerentur: liberūq. sit corpus eorum ab his iniurijs, quas honoratos non decet sustinere: Honorem etiam eis Excomitibus addi censemus, quem ij consequi solent, qui fidem diligentiamq. suam in administrandis rebus publicis approbarint. Dat. IIII. Kal. Iulij Treuer. Gratiano II. & Probo Coss.] & ne quis putet de sacerdotibus hic agi Christianæ religionis, legat eiusdem Imperatoris rescriptum datum item Treueris sequenti anno ad Probum Vicariū [b]. B

b l. 77. de Decurion. C. Theod.

Sic igitur videas Symmachum, qui Gentiliciæ superstitionis maiorem gerebat Pontificatum, iure appellasse Valentinianum seniorem ritus veteris conseruatorem: vtpote quod (vt dictum est superius, diceturq. alibi pluribus) ipse Imp. Valentinianus siuerit Gentiles pro arbitrio deos colere. Vnde quidem errare eum facile continget, qui legens Prudentij carmen aduersus Symmachum in fine viderit commendari fidem antecessoris Imperatoris, quod vetuerit sacrificia, cum ait [c]:

c Prudent. lib. 2. cont. Symmach.

Ille Vrbem vetuit taurorum sanguine tingi.] putans ad Valentinianum iuniorem esse sermonem illum, quem constat dictum esse ad Honorium Imperatorem de Theodosio patre, cuius tempore (vt suo loco dicetur) Prudentius aduersus Symmachum scripsit.

C IESV CHRISTI ANNVS 372. DAMASI PAP. ANNVS 6. VALENTINIANI VALENTIS IMPP. 9.

QVALES CONSVLES MODESTVS ET ARINTHEVS.

CHristi annus trecentesimus septuagesimus secundus ingreditur vna cum Consulatu Modesti atque Arinthei: amboq. Consules ex Valentis familia, ijdemq. fama notissimi, sed diuersi inter se studiis fuere: nam horum alter Arianus, ad insequendos Orthodoxos (vt vidimus) Valenti vsui erat; alter vero, nempe Arintheus, pius & de Ecclesia Catholica benemeritus. At qualis hic fuerit, dicamus aliqua, & in primis quæ de eius obitu ex litteris [d] S. Basilij datis ad ipsius coniugē consolatorijs produntur: vt cū ait: Me vero præcipua quædam tristitia repleuit, recogitantem, quo me vir ille sit honore prosecutus, tum quæ sit Ecclesijs communiter adempta gubernatio] nimirū quod Arianis quibusdam pulsis, his Catholicos subrogauit. ac de eodem rursus inferius: Erat quidem ille honestus, magnus, celebris, & animi virtutem robore corporis adæquabat, quod & ipse fateor, & vtroque nomine excellebat: attamen homo erat, & mortuus est, sicut Adam, sicut Abel, sicut Noe, sicut Abraham, sicut Moyses, & si quem alium eiusdem naturæ consortem nominaueris.] hæc Basilius. Prævalidus quidem dux erat, de quo plura Ammianus [e]; & inter alia quod exercitu cohibuisset Persas inuadentes Armenos: nam hæc de eo: Hac clade late diffusa, Armenia omnis perijsset, ni propugnatoris Arinthei aduentu territi Persæ eam incursare denuo distuliissent.] D

d Basil. epist. 5. in addition.

e Ammian. lib. 27. in fin.

Per eius vxorem hunc redditum Christianum, inq. vitæ finem baptizatum esse, idem Basilius tradit, cum ait [f]: Decessit moriens splendide, nec senectute decrepitus, nec aliqua parte celebritatis suæ diminutionem passus, sed magnus adhuc in præsenti hac vita, & magnus in futura, nec ex præsenti splendore damni quicquam in futura ac sperata gloria expertus; propterea quod in ipso vitæ exitu cunctam maculam lauacro regenerationis accepto purgauit: cuius rei cum illi conciliatrix & operatrix fueris, maximam ex ea consolationem cape, &c.] hæc quidem de Arintheo hoc anno Consule, Catholicæq. Ecclesiæ defensore. E

f Basil. eadem epist. 5.

TERENTII DVCIS SPECTATA PIETAS.

Quo quidem tempore, magna Dei dispensatione, huic sicut pietate non impar, ita & munere haud inferior Terentius extitit, cui (vt idem Ammianus [g] est auctor) duodecim parebant legiones; qui sancto Basilio æque familiarissime vsus est, vt ex ipsius litteris ad eum datis, de negotijs Ecclesiasticis constat. Horum Basilius vallatus præsidio, inuitis non Arianis ceteris tantum, sed ipso quoque Valente Imperatore, non solum in sua Ecclesia tutus agebat, sed & alijs etiam longe positis suppetias prompte ferebat. At hic opportune egregiū facinus eiusdē ducis maxime pij ex Theodoreto narrare, pergra-

g Ammianus lib. 27.

Universidad de Deusto
Biblioteca

[a] Theod. lib. 4. cap. 28.

tum erit: ait[a] enim: Cum Terentius dux longe præstantissimus, & pietatis insignibus egregie exornatus, ab Armenia, erectis victoriæ trophæis, reuertisset: Valensq. ei imperasset, vti donum aliquod pro labore peteret: ipseq. donum quod cupiebat, dignum homine pietatis institutis educato, Valenti indicasset (petebat enim non aurum, non argentum, non agros, non domum, sed vt vna ecclesia illis qui pro doctrina Apostolica se in discrimen obtulissent, concederetur) Valens accepto libello supplici, & cognitis rebus quæ in eo continebantur, admodum stomachatus, illum dilacerauit, iussitq. vt alias res peteret. Terentius vero collectis laceris libelli particulis: Accepi, inquit, iam abs te, o Imperator donum, habeoque, neque aliud petam. Nam quid ego animo instituerim, iudicet ille qui huius vniuersitatis iudex est.] hæc Theodoretus. De epistola autem ad hunc ipsum Terentium a Basilio scripta, suo loco agemus: nunc vero de tertia eiusdem Basilij ad Damasum Papam & omnes Occidentales Episcopos epistola missa dicendum.

TERTIA LEGATIO BASILII AD OCCIDENTALES.

Meminisse debemus, anno superiori ad datas ab eodem Basilio & alijs Orthodoxis Orientis Episcopis ad Damasum & ceteros Occidentis Antistites, ab eisdem officij plenas litteras redditas esse. At quoniam sub Ariano Imperatore Ariani magis magisq. aduersus Catholicos insolescerent: idem S. Basilius alios rursus Legatos in Occidentem mittit; qua quidem legatione quid ab eis ipse optaret perfici, datis litteris significauit, quas pro certiori rerum notitia hic describemus. Deest illis germana inscriptio, sed tantū, Ad Occidentales, titulus ponitur, cum tamen primo loco eas ad ipsum Damasum Romanum Pontificem esse conscriptas, quæ superius dicta sunt atque dicentur, euidentissime doceant. Litteræ autem sic se habent[b]:

[b] Basil. epist. 74.

BASILII EPISTOLA AD OCCIDENTALES.

Tantum cuique vestrum Dominus Deus noster, in quem sperauimus, largiatur gratiæ, vt proposita spe potiamini, quanto ipsi gaudio pectora nostra replestis, cum per litteras quas nobis per desideratissimos compresbyteros nostros scripsistis, tum ex eo, quod calamitatibus nostris, tamquam viscera commiserationis induti condoletis, quemadmodum nobis prædicti fratres indicarunt. Nam etiam si vulnera nostra eodē modo perseuerant, nonnihil tamen inde releuamur, quod paratos habemus medicos, qui velocem ac maturam possunt, si detur opportunitas, doloribus nostris afferre medelam. Quapropter iam denuo vos per dilectos hosce fratres compellamus & obsecramus, ne, si dederit vobis Dominus copiam ac securitatem accedendi, inuisere nos detrectis: maximum enim Domini mandatum est infirmorum visitatio. Si vero optimus Deus ac sapiens vitæ nostræ moderator hanc gratiam ad aliud tempus reiecit: saltem scribite nobis, quæ vos cum ad consolationem afflictorum, tum ad erectionem confractorum scribere decet. Plurimum enim iam confracta est Ecclesia, cuius nomine & nos multum in modum contristamur. Non est autem quod alicunde opem expectemus, nisi per vos Dominus, a quibus & sincere colitur, curationem miserit.] hæc præfatus Basilius admonet de Eustathio Sebasteno dolose inter Catholicos agente cuius ipse Basilius (vt anno superiori vidimus) simulatione deceptus eidē communicationem fuerat impartitus: qua de causa in suspicionē haud leuem ac reprehensionem Orientalium Orthodoxorum Episcoporum inciderat. Ne igitur aduersariorum calumnijs eadem infamia laboraret apud Romanum Pontificem & alios Occidentis Episcopos, prudenter profecto de Eustathio meminit, eiusq. scelera commemorans, eiusdem criminū accusatorem agit, atque ait:

BASILIVS DEFERT EVSTATHIVM DAMASO ET ALIIS OCCIDENTALIBVS EPISC.

Improba quidem & impudens Arianorum hæresis manifeste ab Ecclesiæ corpore diuulsa proprio immoratur errori, parumq. nos lædit, propterea quod illius impietas omnibus nota est. Qui vero vtinam pellem induti, mansuetudinem ac placiditatem externe quidem simulant, interne vero gregem Christi crudeliter lacerant; & hoc nomine quod ex nostro gremio progrediuntur, simpliciores facile lædunt: ij sunt pernicioſi illi, & qui non ita facile caueri possunt: quos per vestram diligentiam omnibus Orientis Ecclesijs publicari ac manifestari petimus, vt vel recta gradientes sincere nobis coniuncti sint, vel si peruersi esse perrexerint, pestem suam sibi ipsis solis contineant, nec posthac per incautam communionem morbum suum vicinioribus affricare possint.] Puto te, lector, hæc prudenter attendere, maximi ponderis a Basilio æstimari iudicium Apostolicæ sedis, ipsius inquam Romani Pontificis, cuius sententia damnari Eustathium petit, eiusq. iudicij calculum Orientalibus omnibus innotescere; cum alioqui deterrimus homo in pluribus Synodis fuerit prædamnatus. hæc sane enixius a Damaso Basilius

Basilius petit, quod probe sciret, illos omnino ab omnibus esse habendos hæreticos, atque vitandos absque aliqua tergiuersatione vel controuersia, quos ab Apostolicæ primæ sedis Antistite constaret esse reiectos: nam Synodis alijs aliæ aduersæ Synodi obijci potuissent, & Episcopis Episcopos contradicere: quod autem a summo totius vniuersalis Ecclesiæ Præsule factum esse sciretur, omnes, nisi qui extra Ecclesiam esse vellent, amplecterentur; cum (vt sæpe superius demonstratum est) eiusdem Romani Pontificis Formatarum communione, quis Catholicus, quive esset hæreticus, tantummodo intelligi posset. Sed rursum ibi Basilius:

EVSTATHII CAVSA AB EXORDIO REPETITA.

Necessarium vero est, vt mentionem istorum nominatim faciam, vt & ipsi cognoscatis eos qui nos conturbant & offendicula gignunt, illosq. Ecclesijs vestris manifestos, vt vitari possint, faciatis. Quæ enim nos loquimur, multis suspecta sunt, quasi propter priuatas quasdam contentiones metum & pusillanimitatem illis incutere velimus. Vos vero quanto ab his remotiores estis, tanto plus apud plebem habetis fidei: ad quod & hoc accedit, quod ad curandos oppressos adiumento vobis est gratia Dei. Quod si plures quoque vnanimes eadem decreueritis; manifestum est, quod multitudo eadem decernentium indubitatam omnibus efficiet dogmatis susceptionem. Est itaque vnus ex illis, qui plurimum excitant turbarum, Eustathius ex Sebastia minoris Armeniæ. Hic olim institutus ab Ario, cum is Alexandriæ florens impias aduersus vnigenitum Dei blasphemias struxeret, sectator illius, & inter selectissimos discipulos connumeratus fuit. Posteaquam vero ad suos reuersus, cum a beatissimo Hermogene Cæsareæ Episcopo propter impiam opinionem condemnaretur; confessionem illi obtulit sanæ fidei, atque ita manus impositionem ab ipso obtinuit. Vbi vero dormitionem accepit Hermogenes, mox ad Eusebium Constantinopolitanum sese contulit (*fuerat hic ante Episcopus Nicomediæ*) qui & ipse nihilominus impium Arij dogma tuetur. Inde post quibusdam de causis pulsus, ad patriam se recepit, illiq. denuo erroris purgationem obtulit, sed ita vt celata & obtecta mentis impietate, quamdam exhiberet verborum rectitudinem. Mox vero vbi vtcumque adeptus esset Episcopatum, anathematismum contra homousion in Synodo Ancyræ habita scripsisse deprehenditur; & ex illa ad Seleuciam profectus, cum illis quos eiusdem habet opinionis, ea gessit, quæ omnes norunt. Constantinopoli vero iterum ad ea quæ ab hæreticis proposita sunt, consensit. Atque ita Episcopatu eiectus, propterea quod iam in Melitina Synodo depositus esset: viam sibi ipsi, per quam restitueretur, excogitauit, eam videlicet, vt ad vos proficisceretur. Quæ vero sint illi a beatissimo Liberio Episcopo proposita, & ad quæ consenserit, nobis clam est, nisi quod epistolam attulit, per quam restitueretur: eam vbi Tyanæ Synodo exhibuit, in suum locum restitutus est.

Iste quidem iam fidem eam, in qua receptus est, depopulatur, cumq. illis furit qui homousion anathemate percellunt. Deinde & hæresi patrocinatur eorum qui Spiritum sanctum spoliant diuinitate. Quoniam vero istinc vires accepit lædendi Ecclesias, ac publicandæ impietatis fiducia, quam vos dedistis, ad subuersionem multorum vsus est: necesse est, vt istinc quoque veniat malorum istorum correctio, scribaturq. Ecclesijs quibus quidem conditionibus ad communionem susceptus sit: simul vero adijciatur, quo modo iam immutata sententia, gratiam a Patribus qui tunc erant acceptam irritam reddat.] hactenus de Eustathij causa Basilius, qui eadem plane de eodem habet in epistola ad Patrophilum[a]. At nemo putet hanc ab eo epistolam scriptam antequam ab ipso Eustathius reciperetur, eo quod nullam eius rei faciat mentionem: nam cum hac eadem epistola inferius damnandum dicat Apollinarem, cui tunc temporis ipse nesciens communicabat; satis perspectum habetur, illa antea accidisse, quam hæc epistola scriberetur.

[a] Basil. epist. 82

Tacuit prudenter de Eustathio Basilius, quod contigit in Nicopolitano conuentu, vbi idem Eustathius, edita sincera fidei professione, ab ipso Basilio susceptus fuit, reclamantibus Orthodoxis, vt anno superiori fusius dictum est: idcirco enim ista tacuit, quod iam apud Occidentales communionis cum Eustathio fuerat in suspicionem adductus: qua vt se purgaret, atque ostenderet Eustathio præ ceteris aduersari, tot tantaq. aduersus eum hac epistola voluit congessisse. Nam ad Eusebium Samosatenum ipse scribens, hæc de Occidentalium conflata aduersum se suspicione habet[b]: Senior Euagrius filius Pampiani Antiochensis, qui quondam migrauit cum sancto Eusebio versus

[b] Basil. epist. 8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

BASILIVS LABORANS SVSPICIONE APVD OCCIDENTEM SE PVRGAT.

Occidentem, redijt nunc Roma, petens a nobis litteras eadem illorum scripta ad verbum continentes: Vicissim retulit quæ nostra nõ probantur a doctoribus qui illic sunt, & legationem quamdam per viros fide dignos iam adornare, vt coram sit occasio nos inspiciendi. Qui nostram doctrinam profitentur, Sebasteni Eustathij improbatæ doctrinæ vlcus retegentes purulentum, petunt a nobis quãdam Ecclesiasticam procurationem.] hæc ipse. Porro Euagrium istum, quem tradit profectum esse cum Eusebio in Occidentẽ, illo scilicet Eusebio Vercellensi Episcopo, vt alias diximus, eumdem esse cum Euagrio illo putamus, qui ex sententia sancti Hieronymi ad Innocentium, valide oppugnauit Auxentium Arianum Mediolanensem Episcopum. Hic enim Vercellis apud Eusebium fuisse videtur vsque ad eius obitum, eoq. defuncto redijsse in Orientem, atque ea Basilio significasse. A

DE CAVSA APOLLINARIS.

Rursum vero, quod idem Basilius apud nonnullos in crimen adductus fuisset, quòd litterarum consuetudine cum Apollinari hæresiarcha communicasset; ipseq. sẽ pariter excusasset, nescisse hominem alicuius esse prauæ opinionis auctorem; re tamen postea comperta, tum vt se suspicione initæ cum eo communionis penitus liberaret, tum etiam vt latentem adhuc sub Catholico nomine hæresiarcham omnes agnoscerent damnatum esse ab Apostolica sede: Damasum rogat vt cum suis Episcopis istud ipsum agat, ita subdens [a]: Alter ex illis, de quibus vos admonemus, est Apollinaris, haud parum & ipse Ecclesias contristans: facilitate namque scribendi, qua per occasionem ad quosuis irrepit, coniunctam habens sufficientem linguæ facultatem. Orbem libris suis repleuit contempro Ecclesiaste [b], qui cauendum esse dicit, ne multi fiant libri. In multitudine autem certum est quod multa delinquantur: nam quo modo potest in multiloquio vitari peccatum? Sunt vero quæ scribit, etiam ad Theologiam pertinentia, non ex Scripturæ probationibus, sed ex humanis argumentis astructionem habentia. Scripsit & de resurrectione quædam fabulose, immo Iudaice composita: in quibus dicit, nos iterum ad cultum a lege præscriptum reuersuros, ita vt iterum & circumcidamur, & sabbatum obseruemus, & a cibis a lege prohibitis abstineamus, sacrificiaq. Deo offeramus, & in templo Hierosolymis adoremus, atque prorsus ex Christianis Iudæi reddamur: quibus quidnam poterit ridiculum magis, magisq. alienum ab Euangelico dogmate dici? Deinde & de incarnatione tantam mouit fratribus perturbationem, vt pauci eorum, quibus colloquij cum illo nonnihil intercessit, priscum pietatis characterem conseruent: multi vero rerum mutationi attendentes, ad quæstiones & contentiosas inutilium verborum hæreses auersi sint.] hæc de Apollinari Basilius. At cur Apostolicæ sedi defert damnationem Apollinaris hæresiarchæ? cur non ipse Cappadociæ Metropolitanus eam hæresim cum auctore damnauit? Nosti causam, lector, si memoria tenes quæ superius sæpe sunt repetita atque exemplis sæpius demonstrata: nimirum illum viguisse vsum ab ipsis Apostolorum temporibus, vbi primum sedes Petri Romæ locata est, vt noua hæresis, recensq. emergens hæresiarcha, non ab alio quopiam cuiusuis auctoritatis Episcopo, quam a Romano Pontifice, causa exacte peruestigata, Apostolica damnarentur auctoritate. Quo modo vero Damasus, his a Basilio acceptis de Apollinari atque eius erroribus, Romæ coegerit Synodum, atque eamdem hæresim cum auctore damnarit, dicemus suo tempore. B

[a] Basil. epist. 74

[b] Eccl. 12.

ROM. PONT. SOLVS DAMNAT NOVAS HAERESES CVM HAERESIARCHIS.

C

D

DE CAVSA PAVLINI EPISCOPI ANTIOCHENI.

At quid insuper egit apud Damasum hac missa Legatione Basilius? Ipse subdit, cum ait: Paulinus vero an aliqua in re, quod manus impositionem concernit, reprehendendus sit, vos ipsi dicetis.] parcius hæc Basilius atque modestius, quod de insignis nominis viro ageret, eodemq. Antiocheno Antistite instituto a Lucifero Episcopo Calaritano Aponis olim præfectus, conuersus ad fidem Catholicam, ibi eamdem valide propugnauerit, Basilius studebat, vtpote illi intima familiaritate coniunctus, stantibus Occidentalibus a parte Paulini, vt paulo inferius dicturi sumus. E

DE HAERESI MARCELLI ANCYRANI EPISCOPI.

Insuper eadẽ legatione Basilius de Marcelli hæresi hæc ad Damasum habet in fine: Nos sane contristat, quod Marcelli dogmatibus fidem habet, & sectatores illius sine discrimine ad communionem admittit.] De Marcelli causa pluries superius actum est. Inuenit ille fidem dum vixit, quod eius causa cognita in Romano Concilio, necnon œcumenico Sardiceno, semper magna gloria fuerat absolutus, aduersariorum vero repulsæ

A pulsæ atque confutatæ calumniæ: nec alia postea reperitus ab Orthodoxis habita esse Synodus, in qua fuerit Marcellus condemnatus: cum præsertim Athanasius eumdem numquam condemnare præsumpserit, vtpote (quod refert Epiphanius [a]) qui habuerit ipsum qui se purgasset, & haud vehementer errasset, subdit tamen de eo Basilius enormia, quæ vera ne essent, an ab aduersarijs calumniose composita, haud satis exploratum est nobis: nam si verum Marcelli illud dogma fuisset, non ita perfunctorie a quoquam dissimulari potuisset, præsertim a Magno Athanasio cuiusque hæresis infensissimo hoste, ac veritatis Catholicæ acerrimo propugnatore. Porro hæc addit de eo Basilius [b]: [a] Epiph. hæres. 72.

[b] Basil. epist. 74

Scitis, colendissimi fratres, quam omnem spem nostram irritam faciat dogma Marcelli, quod neque Filium propria ac discreta hypostasi præditum confitetur, sed productum, & in eum ipsum iterum conuersum, ex quo venerat, tradit. Neque Paraclitum
B propriam habere hypostasim contendit. Ita vt non aberret, si quisquam hanc hæresim prorsus esse alienam a Christianismo determinet, ac corruptum quemdam Iudaismum appellet. Horum curam a vobis requirimus: Eam adhibebitis, si vniuersis Orientis Ecclesijs scribere dignabimini, vt eos qui veritatis doctrinam ad hunc modum adulterarunt, tum demum ad communionem admittant, si quando errata correxerint: si vero contentiose rerum nouationi immorari voluerint, ab illis secedant. Ceterum haud ignoramus & ipsi, quod oportuerat nos vestræ prudentiæ assessores, communi de his rebus consideratione tractare: verum quoniam nec temporis id ratio permittit, & dilatio pernicioſa est, propterea quod hominum istorum pestis radices altius infixit: necessitate adacti fratres hosce misimus, vt simul quæcumque litteras fugiunt, denuo vos perdocentes, pietatem vestram eo inuitent, vt quæsitum Ecclesijs Dei auxilium exhibeatis.] hactenus Basilius.
C

MARCELLI ANCYRANI OBITVS TEMPVS.

Quod insuper ad Marcellum Ancyranum pertinet: ex Epiphanio datur colligere, hoc eodem ipso anno illum ex hac vita desisse: siquidem cum de eo agit, hæc habet [c]: Marcellus fuit in Ancyra, qui sane hucusque peruenit, & duobus plus minus annis ante hunc annum e vita discessit.] hæc ipse. Porro cum ea scriberet (vt idem testatur ipso exordio [d] operis) anno vndecimo Valentiniani Imperatoris, Gratiani autem septimo: plane opus est asserere, hoc ipsum anno defunctum, addito tamen illo, plus vel minus, ab Epiphanio posito.

[c] Epiph. hær. 72.

[d] Epiphan. lib. 1. circa princ.

BASILIVS MALE AVDIVIT APVD ROM. PONT.

At quid hac legatione Basilij actum est? nihil penitus. Accidit enim, vt ipsius Basilij aduersarij, qui tot calumnijs, quas anno superiori recensuimus, eum obruere conati sunt, haud satis habuerint, illum ipsius gentilibus fidei dubiæ immo & hæresis (vt vidimus) su-
D spectum reddere: quin etiam easdem in eum Romam intulerunt ad Romanum Pontificem, nec illas quidem leuiter effusas, vel ab hæreticis diffamatas, aut in ventum dissipatas, quæ nullam apud audientes inuenirent fidem, sed plane eiusmodi, vt Catholici Episcopi, ijdemq. Basilio familiaritate coniuncti, immo & eius alumni sanctissimi monachi, fidem eas dictitantibus (vt superius demonstratum est) adhibuerint. Quam ob causam Damasus his acceptis, dignum existimauit ad aliquod temporis spatium, quousq. videlicet de his aduersus Basilium prolatis certior redderetur, abstinere a consuetudine litterarum. & quamuis a Basilio scripta minime spreuerit (nam de cogenda Synodo aduersus Apollinarem, ex eius sententia in animum induxit) nihil tamen per Legatos rescripsit: plura enim erant, quæ ipsum Romanum Pontificem cautius agere cum Orientalibus admonebant.

BASILIVS MITTIT PETRVM LEGATVM AD ROM. PONT.

E Hæc sane cum Basilius resciuisset, magno animi dolore confectus, quod res maximi ponderis videretur, alienatum a se experiri Romanum Pontificem: iterum ad eumdem legationem mittit, nec eam cuicumq. credidit, sed Petro suæ Ecclesiæ presbytero: quem eiusdem nominis germanum ipsius existimamus, ex monacho (vt dictum est ex Gregorio Nysseno) creatum ab eo presbyterum Cæsarienſis Ecclesiæ mox vt Episcopatũ accepit: cui eiusmodi functionem delegauit, eidemq. litteras ad Romanum Pontificem & alios collegas Episcopos dedit: quas hic recitare, dignum existimamus: magni enim momenti legationum vel apicem prætermittere, religionem putamus. sic autem se habent [e].

[e] Basil. epist. 77. BASIL. EPIST. AD DAMASVM PAPAM ET ALIOS OCCIDENTIS EPISCOPOS.

Magno desiderio congressum vestrum expetenti, semper impedimenti aliquid accidit, vnde prohibeor ne voti compos euadam. Aut enim corporis imbecillitate impedior, quam plane haud ignoratis, quanta mihi sit a prima ætate ad istam vsque senectam vna mecum educata, nempe iuxta iustum Dei iudicium, qui omnia sapienter disponit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

castigans, & erudiens: aut solicitudo nos Ecclesiarum,vel certamina,quibus resistendum A
est veritatis sermonem impugnantibus, remorantur. Quo circa in hunc vsque diem, in
multa tristitia & mæstitia dego, sciens quod ope vestra destituor. Ego enim quoniam
audiui a Deo,qui ob id per carnem ad nos accessit, vt & factorum suorum exemplis vitā
a Ioan.13. nostram instrueret, & voce sua Euangelium regni nobis annunciaret[a]: In hoc cognoscetis omnes quod mei discipuli eritis,si dilectionem habueritis adinuicem: & quod pacē
b Ioan.14. suam veluti extremum munus discipulis suis, cum iam dispensationem quam in carne
obibat,absoluturus esset, reliquerit dicens[b]: Pacem relinquo vobis,pacem meam do vobis: non possum mihi ipsi persuadere; quod sine mutua charitate, & nisi quantum in
me est, paci erga quosuis studeam, seruus Iesu Christi digne vocari queam.

Multum iam temporis expectaui,an aliquando & a vestra dilectione aliqua nostri habeatur ratio. Non enim clam vobis est, quod publice quibusuis expositi, velut eminen- B
tes maris scopuli, furias hæreticorum fluctuum excipimus: qui vbi nobis illisi infringuntur, quæ retro nos sunt haudquaquam redundant, aut alluunt. Quando vero de nobis dico,non ad humanas vires refero,sed ad gratiam Dei, qui in mortalium imbecillitate potentiam suam declarat: quemadmodum Propheta sub persona Domini loquitur
c Iob 26. dicens[c]: An me non timebitis, qui arenam mari terminum posui? Arena namque, re omnium infirmissima & nullius momenti, amplitudinem ac magnam molem maris cohibuit potens Deus. Cum itaque ad hunc modum se habeant res nostræ: debebant continuo a vestra dilectione ex sinceris fratribus aliqui mitti, qui nos afflictos & oppressos inuiserent; & multo crebrius amicæ ad nos vestræ destinari litteræ, qui bus vel in proposito confirmaremur, vel si qua in re offendimus, corrigeremur: non enim negamus innumeris nos erroribus obnoxios esse, cum homines simus, & in car- C
ne viuamus.

Verum quoniam superiori tempore, fratres colendissimi, vel quia quid ex decoro faciendum fuerit, ignorastis, debita nobis obsequia exhibita non sunt, *nempe per pacificas litteras communicatio*: vel quia quorumdam malitia factum est, vt in calumnias, quibus traducimur, abrepti & præoccupati, indignos nos amica visitatione iudicaueritis: ecce iam litteris vos ipsi prouocamus, & causas huius rei quæ nobis adscribuntur, fatemur, parati vestram hac in re institutionem amplecti: hoc tantum orantes, vt si quos admiseritis, qui nos traducant ac vituperent, in conspectum nostrum coram vestra pietate constituantur. Nos enim si conuincamur, peccatum nostrum cognoscemus; & vobis post eam reprehensionem a Domino non imputabitur, si communionem nostram
tamquam peccatorum declinaueritis: deinde & præmium habebitis, si nos reprehende- D
ritis, vt qui occultam nostram malitiam patefeceritis. Sin vero antequam conuincamur, nos condemnaueritis: equidem nos nihil inde dispendij accipiemus: propterea quod omnium pretiosissimum bonum nostrum, charitas videlicet, qua erga vos præditi sumus, lædi nequit: vos autem & hoc ipsum nobis amissis patiemini, & Euangelio re-
d Ioan. 7. pugnare videbimini dicenti: Num lex nostra iudicat[d] hominem, nisi primum audiuerit, cognouerit q. quid faciat?

Qui vero nobis calumnias quidem offundit, non autem quæ dicit, certo probat: videbitur sibi ipsi mali nominis accersere appellationem, ex eo quod verbis inique & absurde vtitur. Quo namque alio nomine delatorem vocare conueniet, nisi ea appellatione, quam ex re ipsa, cui studet, sibi ipse imponit? Neque igitur qui nos vituperat diabolus sit, sed accusator; immo neque accusatoris nomen accipiat, sed frater sit in di- E
lectione nos admonens, & ad emendationem reprehensionem nostri inducens: nec vos auditores sitis conuiciorum, sed redargutionum probatores & examinatores: neque nos sine remedio relinquamur, nondum patefacto nobis quid deliquerimus. Nolim mus, extra periculum sumus earum afflictionum, quæ complures occupant, neque opus habemus aliorum auxilio: itaque quid proderit nobis, vt cum alijs communicemus? Nam insulas quidem Dominus a continenti per maris interstitium diuisit: insulanos vero cum his qui terram continentem & firmam inhabitant, per charitatem coniunxit. Nihil nos separat, fratres, nisi animi proposito separationi causas roburq. demus.

Vnus nobis est Dominus, vna fides, spes eadem. Siue caput vos ipsos vniuersalis Ecclesiæ

A clesiæ reputatis: non potest pedibus dicere caput: Non est mihi opus vobis. Siue in reliquum vos Ecclesiasticorum membrorum ordinem locatis: non potestis nobis dicere, qui in eodem vobiscum corpore constituti sumus: Non estis nobis necessarij. Nam & manus mutuam inter se operam necessariā habent, & pedes mutuo sese firmant, & oculi per concordiam habent, quod obiecta clare & dilucide apprehendunt. Nos quidem nostram ipsorum imbecillitatem agnoscimus, & vestram auide concordiam requirimus. Nouimus enim, quod etiam si corpore non adfueritis, precū tamen auxilio magnum nobis grauissimis istis temporibus emolumentum afferre poteritis. Vobis vero nec coram hominibus decorum erit, nec coram Deo gratiæ quicquam conciliabit si talibus volueritis vti vocibus, quibus nec gentes, quæ Deum non nouerunt, vsæ hactenus sunt. Nam & illas audimus etiam,vbi pro omni sufficientia agrorum fructus demetunt,
B propter futurorum incertitudinem, mutuum obsequium amica inuicem salutatione offerre, & mutuum commercium inter se tamquam rem vtilem sectari. Nos vero cum simus ex illis patribus, qui vel modicis indicijs consortij symbola de terræ finibus ad fines vsque circumferenda, & quosvis eiusdem fidei pro ciuibus & familiaribus habendos esse putarunt: iam nos ipsos a reliquo Orbe separamus, & neque de singularitate erubescimus, nec damni quicquam concordiæ diruptionem afferre putamus; neque horremus, quod in nobis formidanda Domini prophetia adimpletur, qua dixit[a], quod pro- *a Matth.24.*
pter iniquitatis abundantiam refrigesceret charitas multorum?

Nolite fratres colendissimi, nolite hoc perpeti: sed cum propter præcedentia nos litteris pacificis consolemini, & amicis salutationibus, veluti miti quadam & blanda con- CONTESTATIO BASILII DE RETINENDA SEMPER CHARITATE.
trectatione pectoris nostri vlcus, quod ipsi nobis præterita nostri negligentia infixistis,
C mitigate: tum siue volueritis ad nos proficisci, & per vos ipsos infirma nostra scrutari, an vere ita se habeant, vt auditis, vel ex falsis adiectionibus grauiora de nobis sint ad vos relata delicta; fiat & hoc. Parati namque sumus obuijs manibus vestrum excipere aduentum,nosq. ipsos diligenti sistere examini; dumtaxat in his quæ fiunt, superiores habeat charitas. Siue vestro iudicio locum quemdam designare placuerit, in quo & quod nos concernit, visitationis debitum implebimus, & quantum fieri potest, nostri experientiam offeremus, vt & præterita curentur, & nullus deinceps calumniæ locus relinquatur, per nos licebit, vt & hoc fiat: nam omnino, licet infirmam circumferamus carnem; tamen donec spirare datur, nostri est officij,vt nihil omittamus eorum quæ ad Ecclesiarum Christi ædificationem pertinent.

Ne velitis igitur astutis nos rationibus hac, quam petimus, consolatione fraudare; ne
D in eam nos necessitatem constituatis,vt & alijs nostrum reuelare dolorē cogamur. Nam hactenus, vt scitis, fratres, mæstitiam nostram in nobis ipsis contegimus, pudore prohibiti, quo minus consortibus nostris procul dissitis vestram erga nos abalienationem significemus; ne & illos tribulemus, & ijs qui nos odio prosequuntur, gaudendi occasionem demus. Hæc quidem solus iam, attamen ex omnium Cappadociæ fratrum sententia scripsi, qui me & hoc rogarunt, ne quouis tabellione ad vos vtar, sed virum mittam, qui quæcumque per epistolam assecuti non sumus, veriti ne vltra competentem mensuram sermonem extendamus, sua prudentia, quam ex gratia Dei habet, ipse sufficienter exequi valeat: Dicimus autem desideratissimum ac religiosissimum fratrem & sympresbyterum nostrum Petrum: quem & in charitate complectimini,& cum pace ad
nos, vt rerum secundarum sit nuncius, ante vestrum aduentum præmittere dignabimi-
E ni.] hactenus Basilius, expectans & expetens adhuc quod alijs litteris efflagitarat, ab Ecclesia Romana mitti in Orientem Legatos.

Quid autē ad hæc rescripserint Damasus & alij Episcopi Occidentales,vel an rescripserint,haud apparet:illud quidem certius,eosdem minime rescripsisse. nā quæ anno sequēti ad Occidentales eiusdem Basilij datæ sunt litteræ,eamdem querelā ingeminant,nullas litteras ab eis datas, nullosq. Legatos fuisse missos. Sane quidem nonnihil diffidentiæ, ne dicam simultatis & odij (nam salua charitate, hæc omnia actitata esse, Basilij modo recitatæ litteræ indicant) inter Basilium & Occidentales intercessisse, certum est: vt licet inter eos communicatio ablata minime fuerit; vsum tamen eius, quousque omnia exploratiora haberentur, fuisse intermissum, ex ijsdem ad eos Basilij litteris possimus intelligere. Iam ante auguratus hæc ipse Basilius fuerat, ex eo tempore, quo edicto Valentis cœperunt Orientales Episcopi exulare, cum Gregorius Nyssenus ab Ecclesia pul- SIMVLTAS INTER ORIENTALES ET OCCIDENTALES.
sus est,

Universidad de Deusto
Biblioteca

sus est, vt eius litteræ ad Eusebium [a] datæ significant, quibus postquam de exilio fratris & alijs egit, hæc de Occidentalibus subdit: A

[a] Basil. epist. 10.

EVGILANTVR TVRPI NOTA OCCIDENTALES.

Etenim si Dominus sit nobis propitius, quali adminiculo indigemus? sin autem ira Dei permanserit, quale nobis auxilium ab Occidentalium supercilio & fastu aderit? qui veritatem neque norunt, neque discere sustinent: verum falsis opinionibus præpediti, illa nunc faciunt, quæ prius in Marcello patrarunt; nempe cum ijs qui veritatem ipsis annunciant, contendentes, hæresim autem per se ipsos stabilientes. Ego sane ipse absque communi litterarum figura volebam ad eorum antesignanum scribere: de Ecclesiasticis quidem nihil nisi per ænigmata: quoniam nec intelligunt nostratium veritatem; neque viam, qua possunt addiscere, amplectuntur. In vniuersum hoc litteris volebam significare, non per afflictiones oppressis humiliatisq. pœnam esse irrogandam, neque dignitatem æstimandam superbiam; quod etiam solum peccatum Deum inimicum reddere B sufficit.] hucusq. ipse. Ceterum ab hac sententia recessisse, suæ ipsius ad Occidentales datæ post hæc litteræ officij plenæ aperte demonstrant: vt videas sanctissimos viros interdum impetu haud omnino in omnibus rationi consentaneo commoueri, & quod naturæ est, facere; mox vero, quod virtutis est, eumdem motum antequam exiliat, carceribus coercere. Quænam, rogo, officiosiores, animoq. submissiori a quouis scribi litteræ potuerunt, quam illæ a Basilio datæ postea ad Occidentales?

NOVANTIVM FORTIS OBIECTIO DILVITVR.

Sed plane maxima ex verbis Basilij instat obiectio: cuiusnam rei occasione, quæve sint istæ querelæ ab ipso Basilio vtcumque prolatæ. Sunt hæc magna consideratione peruestiganda, ac pariter expendenda. Quis enim nouantium hæreticorum ista perlegens, non continuo & manu plaudet, exclamabitq. Basilij sententia Occidentales omnes, ac potissimum ipsum Romanum Pontificem veritatis desertores haberi, atque hæresis condemnari? At bona verba quæso (vt Comici istud vsurpem) sed accommodatius hoc Euangelij: [b] Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi] & quidem non sine fœnore. Ad hos istæc clamorose & insulse obiectantes vno ictu penitus prosternendos, atque inscitiæ insanæq. temeritatis arguendos, illud vnum sufficere posset argumentum, si dixerimus: Quonam pacto habuit Basilius re vera Occidentales omnes hæreticos, si crebris cum publicis, tum priuatis legationibus, atque litteris tam suis, quam Athanasij & aliorum procuratis, adeo auide, tantoq. studio, dixerim & importune interpellarit, expetieritq. ipsorum opem, litteras, & Legatos; & retardantes illos litteris ardentioribus excitarit: cum alioqui hæreticorum communio a Catholicis reijciatur etiam oblata? Sed perquiramus quid sibi velint verba Basilij. C

[b] Matth. 18.

CONTROVERSIA DE HYPOSTASIS NOMINE.

Quid est igitur quod Basilius ait: Vt olim factum est in causa Marcelli, Occidentales contendere cum his qui annunciant veritatem, atque hæresim stabilire?] Quod ad Marcellum cum Romæ, tum in Concilio Sardicensi absolutum spectat, satis ea sunto, quæ haud pridem & alias sæpe ante diximus, ne tædio legentium eadem crebrius repetamus: sed in eo quod sequitur, versemur. In quibúsnam, rogo, Occidentales altercantes cum ijs qui veritatem annunciant, hæresim stabiliere? Hæc est illa, lector, vetus controuersia inter Orientales & Occidentales de vocibus, substantia, & subsistentia, de qua fusius actum est superius ex Actis Concilij Alexandrini anno Domini trecentesimo sexagesimo rijs impingeret Arianismum, Sabellianismi vero altera alteram redargueret: cum tamen (vt idem testatur Theologus [c]) ambæ partes id ipsum re vera sentirent, & æque Catholicæ essent, prout S. Athanasio satis exploratum fuisse confirmat. D E

[c] Gregor. Naz. orat. in laud. Athanas.

VERBORVM, NON SENSVS DISCREPANTIA.

Sed ex plurimis quæ superius dicta sunt, hic satis erit repetere dumtaxat verba Gregorij Nazianzeni, quæ sic se habent: Cum essentia vna & tres hypostases a nobis pie dicerentur, quod alterum diuinitatis naturam, alterum personarum trium proprietates declaret: ac simili quidem modo apud Romanos intelligeretur: ceterum ob linguæ illius angustiam, verborumq. inopiam, hypostasim ab essentia distinguere non possent, eamq. ob causam in illius locum, personarum adiunxissent nomen, ne tres substantias admittere viderentur: Quid tandem contigit? res profecto ridicula, vel potius miseranda. Diuersæ fidei speciem præbuit leuis illa circa vocis sonum contentio. Hic deinde alij Sabellij errori adstipulari visi sunt, quod tres personas dicerent: alij impietatem amplecti visi sunt Arij, quod reiectis personis, tres hypostases nominarent: quorum vtrumque pertinax contendendi studium effinxerat. Quid postea? Cum parua quædam (vt in con-

tentione

tentione fieri solet) molestiæ causa semper accederet: eo tandem res adducta est, vt periculum esset, ne orbis terrarum fines vna cum syllabis à se inuicem distraherentur & abrumperentur, &c.] subdit de S. Athanasio eiusmodi ambarum partium sententiam peruestigante, & inter se eas simul conciliante. Vtraque parte, inquit, leniter & humaniter accersita, verborumq. sententia diligenter & accurate perpensa, postquam concordes reperit, nec quantum ad doctrinam quicquam inter se dissidentes; ita negotium transegit, vt nominum vsum ipsis concedens, rebus eos constringeret.] hæc Nazianzenus. A

Rursum vero quod apud Latinos (vt S. Augustinus [a] testatur) idem esset nomen hypostasis, quod substantiæ; ac dicere vnã vsiam & tres hypostases, nihil aliud esset, quam affirmare vnam essentiam & tres substantias; abhorruisse Latinos tradit ab hypostasis B nomine, & tutius tres professos esse personas. Et hoc ipsum profecto est, quod S. Basilius vbi supra de Occidentalibus ait, quod veritatem ignorent, nec discere velint, vtpote qui haud facile admitterent nomen hypostasis, quasi eius vocis ignari. At licet Latini, callentes præsertim Græcas litteras, differentiam inter vsiam, substantiam, & hypostasim, id est subsistentiam, optime nossent: tamen quod apud ipsos Latinos (vt testatur Victorinus, & ita obtinuisse vsum loquendi affirmat S. Augustinus) idem esset hypostasis, quod substantia; scite quidem iureq. a noua voce abstinere satius iudicarunt: qua etsi vterentur, æque penes Græcos scientes illud nomen apud Latinos pro substãtia vsurpari, suspecti essent: quod docuit experimentum: nam de se, cum in Syriæ eremo S. Hieronymus ageret, ad Damasum scribens, sibi hæc his prope temporibus contigisse testatur [b]: Nunc igitur, inquit, proh dolor, post Nicænam fidem, post Alexandrinum iuncto C pariter Occidente decretum, trium hypostaseon ab Arianorum Præsule (*hic erat Euzoius Episcopus Antiochenus*) & a Campensibus (*hi erant Catholici partis Meletij, sic dicti, vt vidimus, quod pulsi Antiochia in campis synaxes agerent, quibus Basilius communicabat*) nouellũ a me homine Romano nomen exigitur. Qui, quæso, ista Apostoli prodidere? Quis nouus magister gentium Paulus hæc docuit? Interrogamus: Quid tres hypostases posse arbitrentur intelligi? Tres personas subsistentes, aiunt. Respondemus, nos ita credere. Non sufficit sensus: ipsum nomen efflagitant, quia nescio quid veneni in syllabis latet. Clamamus: Si quis tres hypostases, aut tria enypostata, hoc est, tres subsistentes personas non confitetur, anathema sit. Et quia vocabula non ediscimus, hæretici iudicamur. Si quis autem hypostasim vsiam intelligens, non in tribus personis vnam hypostasim dicit, alienus a Christo est. Et sub hac confessione nobiscum pariter cauterio vnionis inurimur.] En D quam perspicue vides, lector, cuius rei causa vna cum S. Damaso Hieronymus in crimen hæresis adducebatur.

[a] Aug. de Trinit. lib. 5. c. 8. 9.

HYPOSTASIS QVID APVD LATINOS.

[b] Hieron. epist. 57.

At quam iuste, id docet, quod subdit: Tota sæcularium litterarum schola nihil aliud hypostasin, nisi vsiam nouit: & quis rogo, ore sacrilego tres substantias prædicabit?] Et inferius: Quisquis tria esse, hoc est, tres esse hypostases, id est, vsias, dicit; sub nomine pietatis tres naturas conatur asserere. Si ita est, cur ab Ario parietibus separamur perfidia copulati?] & paulo post: Sufficiat nobis dicere, vnam substantiam, tres personas subsistentes, perfectas, coæquales, coæternas. Taceantur tres hypostases, si placet, & vna teneatur. Nam bonæ suspicionis est, cum in eodem sensu verba dissentiunt: sufficiat nobis memorata credulitas. Aut si rectum putatis tres hypostases cum suis interpretationibus debere nos dicere, non negamus: sed mihi credite, venenum sub melle latet: E transfigurauit se angelus satanæ in angelum lucis. Bene interpretantur hypostasin; & cum id quod ipsi exponunt, habere me dicam, hæreticus iudicor. Quid tam anxie vnum verbum tenent? quid sub ambiguo sermone latitant? Si sic credunt vt interpretantur, non damno quod retinent: si sic credo, &c.] Ecce tibi tamquam in tabula pictura, ex verbis rebusq. gestis S. Hieronymi causa omnis Occidentalium, ipsiusq. Romani Pontificis Damasi ob oculos posita: iudica, quæso, quisquis es, num hæresis crimen iure obijcerent illi Hieronymo, vel Basilius Occidentalibus omnibus, vel inscitiæ nomine ijdem iure redarguendi essent.

HYPOSTASIS NOMEN AMBIGVVM ET SVSPECTVM.

Accidit autem deinde, vt post editas a S. Basilio, Theodoreto, & alijs de nominis hypostasis interpretatione scriptiones, atque agitatas ea de re controuersias, velut assidua confricatione, quod nouum, asperum, & ambiguum videbatur nomen hypostasis, redditum fuerit tandem ex vsu iam vetus, lene, facile, atque certum: vt vox hypostasis,

TANDEM NOMEN HYPOSTASIS RECEPTVM.

æque

Universidad de Deusto
Biblioteca

æque ac personæ, a Latinis omnibus intrepide secureq. fuerit vsurpata. At vero, vt demum his finem imponamus, re a S. Basilio accuratius considerata, tantum abest vt Occidentales hæresis suspectos habuerit, vt eos solos puriores remansisse prædicet Orthodoxos vltimis litteris ad ipsos anno sequenti datis, in quibus hæc verba leguntur [a]: Cunctis mortalibus prædicamini, quod in fide illibati permaneatis, & Apostolicum depositum illæsum seruetis: non sic habent res nostræ, &c.] hæc Basilius: describemus autem eam epistolam integram suo loco. En quam probe intueris, lector, sublimes illos Nouantium fluctus, cum ad littus veritatis adhæserint, in spumas graciles disijci atque resolui.

[a] Basil. epist. 1. in addit.

OBIECTIO DE FASTV DILVITVR.

At quid (dicet aliquis) cum idem S. Basilius erecti supercilij æque insimulet Occidentales? & alibi de Romana Ecclesia dicat: Odi fastum illius Ecclesiæ] vtpote quæ ex dictis superius causis detrectaret Legatos in Orientem mittere, suppetias ferre, atque denum pacificas litteras reddere? Condonandum quidem esse etiam sanctissimis viris afflictis animo, ærumnis pressis, oppressisq. densa molestiarum caligine, si in aliquod interdum verbum erumpant exorbitans, facile iudicabunt, qui præstantissimos illos Iob atque Hieremiam considerant, veniamq. puto concedent. Absit tamen omnino, vt in Basillum, dum fastum Romanæ exprobrat Ecclesiæ, in ipsum inquam maxime pium, maxime sanctum, illud Platonis in Cynicum calcantem ipsius fastum scomma retorqueam: Sed maiori fastu.] quamuis Gregorius Nazianzenus de eodem Basilio testetur, ipsum fastus atque supercilij nomine ab alijs reprehensum: cum tamen ipse eum excusans hæc dicat [b]: Quid ad hæc nobis dicturi sunt, qui homini fastum superciliumq. obijciunt? iniqui sane & acerbi rerum huiusmodi iudices, &c.] At quod mireris, idem ipse Gregorius, qui modo Basilium ait fastus expertem, eumq. excusat atque defendit; alibi tamen, cum ab eo inuitus Sasimis præficeretur Episcopus, non sine stomacho illum fastus insimulat, cum de eo sic ait [c]:

[b] Gregor. Naz. orat. in laud. Basilij.

[c] Gregor. Naz. in carm. de Vit. sua.

An te, summe vir, potius notem,
Tuumq. fastum, quem tibi inuexit thronus?]

Ex quibus euidenter lector intelligis, quod nuper diximus, sanctorum quoque virorum animos interdum ex perturbatione, instar Solis alioqui semper effulgentis, ad breue tem poris spatium pati deliquium. At de his hactenus.

Iam ad S. Hieronymum ad Damasum ex Syriæ eremo scribentem redeamus, & de tempore eius illuc accessus pariter peruestigemus. Hoc namque anno, quo (vt dicemus) defuncto Magno Athanasio, dira persecutio exagitauit Ecclesiam Alexandrinam, totamq. Aegyptum, ipsum Hieronymum ex Syriæ solitudine ad Ruffinum Aegyptum petentem, & monachos illic confessores inuisentem, scripsisse, litteræ tunc ab eo datæ significant [d]. Sed quando illuc contigerit proficisci Ruffinum, vt ex ijs pariter intelligamus Hieronymi in eremo incolatum, exquiramus. Instituisse vero eiusmodi peregrinationem Ruffinum vna cum Melania Romana clarissima femina Hierosolymam, sed in Aegyptum primo ad inuisendos illic agentes sanctos monachos nauigasse; idem S. Hieronymus ad Florentium, necnon ad Ruffinum scribens [e], duabus epistolis declarauit, quas ex Syriæ solitudine dedit. accedunt his alij testes: confirmat enim hoc ipsum de peregrinatione Ruffini cum Melania S. Paulinus [f] in epistola ad Seuerum, necnon Palladius de eadem Melania agens.

[d] Hieron. epist. 41. MELANIAE ET RVFFINI PEREGRINATIO.

[e] Hieron. epist. 5. & 41.

[f] Paulin. epist. 9

[g] Palladius in Lausiac. c. 53.

Quonam vero potissimum tempore eiusmodi Ruffini cum Melania peregrinatio acciderit, diuersæ ea de re reperiuntur sententiæ: nam Palladius [g] ipso exordio Valentis Imperij id factum esse, affirmare videtur: sed apud S. Hieronymi Chronicon anno decimo eiusdem Imperatoris hæc leguntur: Melania nobilissima mulierum Romanarum & Marcellini quondam Consulis filia, vnico Prætore tunc Vrbano filio derelicto, Hierosolymam nauigauit, vbi tantum virtutum præcipuæq. humilitatis fuit miraculo, vt Theclæ nomen acceperit.] hæc ibi: quæ intelligenda putamus, non cum primum Romam profecta est, sed cum ex Aegypto Hierosolymam peruenit. Nam quod spectat ad profectionem in Aegyptum: cum ipsius Ruffini, necnon Palladij assertione constet Melaniam ac eius comites, viuente adhuc Athanasio, fuisse Alexandriæ, quem liquet hoc ipso anno ex hac vita migrasse, vtique ante decimum Valentis annum eam cum suis in Aegyptum profectam esse, affirmare necesse est. Quod enim contigerit, ipso viuente adhuc S. Athanasio, Melaniam Alexandriam peruenisse, Palladius ex eo perspicue demonstrare videtur, cum ait Melaniam ab ipso Athanasio donatam esse ouina pelle, quam

MELANIA AB ATHANASIO DONATA PELLE OVINA.

dono

dono acceperat a Macario abbate, oblata ipsi munere a leone pro gratiarum actione de catulis cæcis ab ipso luci redditis; cuius rei adeo admirandæ Ruffinus [a] historiam narrat: qui & ait, se præsentem fuisse, cum persecutio est illata monachis post Athanasij obitum ab Arianis: Ea enim, inquit, quæ præsens vidi, loquor, & eorum gesta refero, quorum in passionibus socius esse promerui.] hæc ipse. de eadem Melaniæ peregrinatione dum Palladius agit [b], ait eam duce Isidoro eremum Aegypti lustrasse, & inter alios magni nominis monachos inuisisse Pambonem, eidemq. pro monachorum vsu donasse trecentas libras argenti. Cum autem (quod diximus) tunc contigerit Hieronymum eam epistolam scribere ad Ruffinum, cum ille inuiseret monachos persecutione vexatos (quod hoc ipso anno factum est post obitum Athanasij, de quo paulo post dicturi sumus) affirmandum esse videtur, hoc eodem quoque anno a S. Hieronymo ad Ruffinum eas litteras datas esse; vbi inter alia [c]: Audio te, inquit, Aegypti secreta penetrare, monachorum inuisere choros, & cælestem in terris circumire familiam.] & inferius: Rursum suspensam voto nutante mentem, quidam Alexandrinus monachus, qui ad Aegyptios confessores & voluntate iam martyres pio plebis iamdudum fuerat transmissus obsequio, manifestus ad credulitatem nuncij auctor impulerat.] & paulo post: Ruffinum Nitriæ esse, & ad beatum perrexisse Macarium, crebra commeantium multitudo referebat.] hæc ipse.

[a] Ruffin. lib. 2. cap. 4.

[b] Pallad. in Lausiac. c. 2. Lipom. tom. 3.

[c] Hieron. epist. 41.

Quibus omnibus redditur manifestum, Melaniam cum Ruffino hoc anno, superstite adhuc Athanasio, Alexandriam peruenisse, & S. Hieronymum (vt dictum est) post Athanasij obitum, excitata hoc anno ab Arianis persecutione in Ecclesiam Alexandrinam & incolas eremi, illam ad Ruffinum epistolam conscripsisse ex Syriæ eremo, vbi agebat subægrotans: nam ait: Aegrotum esse me dolui: & nisi me attenuati corporis vires quadam compede præpedissent; nec mediæ feruor æstatis, nec nauigantibus semper incertum mare pia cum festinatione gradienti valuisset obsistere.] hæc ipse. At de rebus magna laude dignis a Melania gestis eiusmodi persecutionis tempore, inferius sermo erit: hæc enim non ad insinuanda Acta Melaniæ atque Ruffini; sed ex eorumdem peregrinationis tempore, incolatus tempus Hieronymi in eremo voluimus demonstrasse: etenim sic ex longe petitis sæpe contigit tempora reddi certa.

HIERONYMVS EX SYRIAE EREMO SCRIBIT AD RVFFINVM.

Quam autem diximus Melaniam cum Ruffino atque socijs ante obitum Athanasij certum esse Alexandriam ex Vrbe veniisse: quonam potissimum tempore id accidisse putandum? Si Palladio assenserimus affirmanti id factum circa exordia Valentis Imperij, ipsum Ruffinum [d] adiungere possemus adstipulatorem, vbi ait annis sex se Alexandriæ commoratum esse, & postea iterum ad aliquot dierum spatiū illuc reuersum commorari contigisse: Sed hoc rursum dissuadet vt credamus, quod ex nuper citata Hieronymi epistola ad Ruffinum inauditus antea & inopinatus aduentus eius in Aegyptum & quam recentissimus fuisse videtur, vt superius dictum est.

[d] Ruffin. in Hieron. inuect. 2.

Sed ad Hieronymi in Syriæ eremum accessum redeamus. Quando autem contigerit, vt ipse sic monasticæ vitæ arripuerit institutum, diligenti rerum ac temporum discussione peruestigandum est. Ceterum quod in re dubia & incerta versemur, nitendū est coniecturis, alijsq. argumentis, quamtumlibet videri possint a longe petita: sic enim sæpe accidit per angustas rimulas perspicere, quæ indagatur solicite veritas. At quod ad hanc rem pertinet: haud assentiri possumus affirmanti [e], Hieronymum cum Ruffino atque collegis itineris socijs primum Hierosolymam petijsse, inde vero inter se diuisos, Ruffinum in Aegyptum, Hieronymum autem in diuersas prouincias perigrinationem instituisse, atque illinc deserta Syriæ petijsse. Nam Ruffinum Roma recessisse cum Melania, profectumq. in Aegyptum, indeq. Hierosolymam peruenisse, cum iam sanctus Hieronymus in Syria monachus degeret; tum quæ superius dicta sunt, tum quæ dicentur inferius, perspicue demonstrabunt. Ex peregrinatione vero ipsius Hieronymi a se descripta possumus pariter intelligere tempus ipsius ex Occidente in Orientem migrationis: ad Ruffinum enim, cum ille iam peruenisset in Aegyptum, ex eremo Syriæ scribit [f], se primo profectum in Thraciam, inde in Pontum atque Bithyniam, postea in Galatiam & Cappadociam, deinde per Ciliciam in Syriam descendisse, vbi consedit in solitudine monachus. hic totius eius est peregrinationis periodus, vna cum fidissimis comitibus Euagrio presbytero Antiocheno, Innocentio, Heliodoro, &, vt ait, cum Hyla S. Melanij famulo.

[e] Marian. Victor. in vit. S. Hieron.

[f] Hier. epist. 4.

At quod primum ad Euagrium Antiochenum spectat, hunc insigniter eruditum diximus

Universidad de Deusto
Biblioteca

ximus iam superius temporibus Iuliani Apostatæ, eumq. vna cum S. Eusebio Episcopo Vercellensi in Occidentem venisse: idq. testificatione S. Basilij de eo ita testantis in epistola ad Eusebium Samosatenum [a], vbi ait ipsum redeuntem ex Italia ad se litteras attulisse. Cum igitur reperiamus Euagrium indiuiduũ comitem fuisse S. Hieronymi: æque etiam cum eo Hieronymum peregrinatum ex Occidente in Cappadociam, par est credere; cum de se tradat ipse Hieronymus, cum eo profectum esse in Cappadociam. Hæc igitur vt asseramus, eadem certa Hieronymi atque Euagrij in Cappadociam peregrinatio persuadet. huncq. ipsum Euagrium, de quo S. Basilius meminit, eumdem esse cum Euagrio Hieronymi socio atque comite, cum nomen, tum munus presbyterij, tum patria, nempe Antiochia, necnon locus ipse vnde venit, nimirum ex Italia, æque demonstrant: eumdemq. Euagrium illum esse, qui egregiam nauauerat operam Mediolani aduersus Auxentium, de quo ad vnum ex comitibus Innocentium ante Hieronymus scripserat [b], nos suo loco retulimus. B

[a] Basil. epist. 8. PEREGRINATIO HIERONYMI ET EVAGRII EADEM.

[b] Hieron. epist. 49.

Quando autem acciderit Euagrium ad S. Basilium in Cappadociam peruenisse, ex eadem Basilij epistola possumus intelligere: qua antequam de Euagrio faciat mentionem, de vehementi morbo in quem tunc inciderat, agit, cum ait [c]: Quinquaginta his diebus æger decubui, quibus mihi sedulo affuit dilectus & omnium studiosissimus frater noster & cooperator Elpidius. Multum enim febre consumptus, penuria nutrientis materiæ, arida hac carne ceu lucernarum papyro circumdatus, marcida longaq. ægritudine laboraui: antiquum vulnus huic accedens, a cibis me abstraxit, oculis somnum ademit, tandem morti & vitæ confinem me effecit, tantum viuere permittens, quantum ad dolorem sentiendum opus est.] hæc & alia plura de eadem corporis infirmitate Basilius, quam ei contigisse superius diximus anno quo creatus est Cæsareæ Episcopus, qui numeratur Domini trecentesimus septuagesimus: quo pariter dixerimus Hieronymum cum eodem Euagrio & alijs socijs deuenisse in Syriam, inde vero eiusdem prouinciæ deserta petisse, non ante (mea sententia) annum Domini trecentesimum septuagesimũ primum: quod quidem & insinuare videntur citatæ eiusdem superius litteræ ad Ruffinum. Ex his igitur inducimur vt credamus præsentem annum esse secundum eius in eremo incolatus. Quonam autem suadente, Hieronymus ad habitandum Syriæ eremum elegerit, paulo post dicturi sumus. C

[c] Basil. epist. 8. QVANDO EVAGRIVS ET HIERONYMVS IN CAPPADOCIAM PROFECTI.

Decens est enim, vt antea tanti Patris hic summatim in hanc diem vitæ cursum recenseamus, ex suis ipsius scriptis elicitum. Natus est Stridone oppido in Dalmatia, honestis quidem parentibus, & substantijs haud infimis, quas postea pro ædificatione monasterij per Paulinianum fratrem distraxit [d]: non enim de se ipso, sed de voluptuosis clericis atque monachis, ex persona tamen sua illa ait [e]: Natus in paupere domo, & in tugurio rusticano, qui vix milio & cibario pane rugientem saturare poteram ventrem, nunc siliam & mella fastidio, &c.] Bonosum habuit collactaneum [f], & cum eodem coaluit in liberalibus disciplinis, prædiuite adolescente: a puero enim excolendus bonis litteris traditus est præceptoris: de quo ipse [g]: Memini me puerum cursitasse per cellulas seruulorum, diem feriatum duxisse lusibus, & ad Orbilium sæuientem de auiæ sinu tractum esse captiuum.] Romam veniens cum eodem ipsius gentili Bonoso, Donatum audiuit [h] præceptorem. tum, vt ipse tradit [i], scholastico more lusit in controuersijs declamandis. Ibi adulta ætate sacro baptismo initiatus [k] est: quo suscepto, paulo solutiorem vitam, quam gesserat, continuo emendauit: nam priori amissa corporis integritate, secundam quam vocat continentiam post baptismum seruauit immaculatam [l]. Totus pijs officijs deditus vna cum eiusdem instituti sodalibus, singulis diebus Dominicis (vt ipse tradit [m]) inuisebat in subterraneis cœmeterijs reliquias sanctorum martyrum. Nihilq. ceteris diebus otij sibi relinquens, totus erat in describendis libris: sic enim bibliothecam Romæ summo studio atque labore sibi confecisse testatur [n]. In Gallias post hæc peregrinatus cum ipso Bonoso, eadem siti librorum, Treueris S. Hilarij libros de Synodis manu sua descripsit; aliosq. ibi positos antiquos codices, vsus opera amicorum atque inter alios Florentij, describendos curauit [o]. D

[d] Hieron. epist. 26.
[e] Hier. epist. 2.
[f] Hier. epist. 41.
[g] Hieron. Apolog. aduersus Ruffin.
[h] Hieronym. in Chron. ann. 20. Constantij.
[i] Hieron. lib. 1. contra Pelag. & in epist. ad Galat. c. 2.
[k] Hier. epist. 57.
[l] Hieron. Apolog. pro lib. aduers. Iouin.
[m] Hier. in Ezechiel. c. 40.
[n] Hier. epist. 22.
[o] Hier. epist. 6. & 41.

S. HIERONYMI PRIMORDIA.

Contigit autem post hæc, vt qui semel peregrinari cœperat, proficisci quoque in Orientem, in animum induxerit; id quidem cum eruditionis, tum etiã religionis causa; vt ex his quæ gessit, inspicere licet. Porro peregrinationis eius quæ remanent vestigia assectantes, dicimus eum cum Bonoso comite e Gallijs reuertentem, Aquileiam peruenisse, conse-

A dissed. ibi aliquo temporis spatio fruiturus consortio sanctissimorum virorum, nimirum S. Valeriani eius ciuitatis post Fortunatianum Episcopi, Heliodori, Nepotiani, Ruffini, Chromatij, Iouini, Eusebij, Bonosi, Florentij, Nicææ subdiaconi, Chrysogoni monachi, ad quos omnes intimæ necessitudinis testes eiusdẽ Hieronymi litteræ [a] extant.

[a] Hieron. epist. 41. 42. 43. 44.

Summa quidem laude florebat tunc Aquileiensis Ecclesia, vbi extincto Fortunatiano Episcopo Arianæ sectæ fautore, eam Arianorum labe fœdatam Valerianus vir sanctissimus ab omni prorsus impietatis fæce purgauit, vt idem S. Hieronymus tradit [b]; adscitisq. ad officia Ecclesiastica viris optimis ac eruditis, sic claruit, vt de eis ipse Hieronymus in Chronico ita digne meminerit: Aquileienses clerici, quasi chorus beatorum habentur.] per quos omne Ariani quondã dogmatis [c] virus exclusum est.] sed & quod qui ibi erant clerici, essent & monachi, hoc præconio ex ijsdem tres potissimum laudantur B in Chronico, cum ait: Florentius *, Bonosus, & Ruffinus insignes monachi habentur: ex quibus Florentius tã misericors in egenos fuit, vt vulgo Pater pauperum nominatus esset.] ab hoc adiutũ Heliodorum in Orientem peregrinationẽ confecisse, eiusq. expensis Hieronymum complures libros exscribendos curasse, eiusdem litteræ ad eum datæ [d] significant, quibus rursus eiusdem viri misericordia erga pauperes commendatur illis potissimum verbis: Prætermitto innumerabiles, in quibus Christum sustentasti, pauisti, vestisti, visitasti, &c.] Horum igitur suauissimã consuetudine aliquantisper detentus est S. Hieronymus Aquileiæ, cum inde recedere cogitur nescio quo improuiso rerum euentu, vt ipse ex eremo ad Ruffinum scribens testatur verbis illis [e]: Postquã me a tuo latere subitus turbo conuulsit, postquã glutino charitatis hærentẽ impia distraxit auulsio, &c.] Tunc Aquileia recedens, in Dalmatiam patrium solum veniens, sororem iuuenculam C ætatis lubrico lapsam, primum viro maxime pio Iuliano diacono, qui eam ad meliorem frugem restituit, deinde etiam per litteras Chromatio commendauit [f]. Post hæc autem vna cum dictis supra comitibus recensitas prouincias peragrauit, nempe Thraciam, Pontum, Bithyniam, Galatiam, Cappadociam, Ciliciam, atque Syriam, vbi cum Euagrio Antiocheno in via comite, Antiochiæ consedit.

[b] Hier. epist. 43. ECCLESIA AQVILEIENSIS FLORENTISSIMA.
[c] Hier. epist. 41.
* Florentinus
[d] Hieron. epist. 5. 6.
[e] Hier. epist. 41.
[f] Hier. epist. 27. & 43.

Erat Euagrius prædiues ac nobilis, dominusq. villæ, Maronia dictæ; vbi aliquando agens Hieronymus cum eodem Euagrio, nactus ibi sanctissimum illum Malchum monachum, totius vitæ ipsius cursum, quam postea factus senex conscripsit, accepit: testatur id quidem Hieronymus ipse, cum ait [g]: Maronia triginta fere millibus ab Antiochia vrbe Syriæ haud grandis ad Orientem distat viculus: hic post multos vel dominos, vel patronos, dum ego adolescentulus morarer in Syria, ad Papæ Euagrij necessarij mei pos- D sessionem deuolutus est: quem idcirco nunc nominaui, vt ostenderẽ vnde nossem quod scripturus sum.] nominat Hieronymus Euagrium Papam, quod cum ipse senex ea scriberet, iam ipse Euagrius factus fuerat (vt suo loco dicemus) Episcopus Antiochenus. post vero descriptam egregie vitam Malchi, ista ad postremum: Hæc, inquit, mihi senex Malchus adolescentulo retulit, hæc ego vobis narraui senex, & castis historiam castitatis expono.] quo plane Malchi exemplo, & aliorum plurimorum monachorum, quibus (vt vidimus) Syria tunc florebat, incaluit cor eius ad consectandum vitæ monasticæ institutum: cum & ad Theodosium magni nominis virum, & alios præclaros anachoretas litteras [h] dedit, petens eorũ precibus solui vinculis sæculi; vbi hæc inter alia: Nũc vestrum est, vt voluntatem sequatur effectus: meum est, vt velim: obsecrationum vestrarũ est, vt quod velim, & possim.] Inter hæc temporis spatia, cum quid esset decernendũ de sta- E tu suo, Deum seruosq. Dei ita consuleret, agens Antiochiæ docentem audiuit Apollinarem, de quo ipse ad Pammachium [i]: Apollinarem Laodicenum audiui Antiochiæ frequenter & colui; & cum me in sanctis Scripturis eruditet, numquã illius contentiosum super sensu dogma suscepi.] hæc ipse. Porro cum (vt superius dictũ est) Apollinaris nondum perfecte cognitus, neque damnatus esset, licenter docebat, audiebaturq. licentius.

[g] Hieronym. in Vit. Malchi. QVID HIERONYMVS ANTIOCHIAE.
[h] Hier. epist. 38.
[i] Hier. epist. 65.

Quod autem ad Theodosium anachoretam spectat, cuius precibus adiutus S. Hieronymus monasticæ vitæ arduum institutum animo ardenti arripuit: idem ille est, qui hoc tempore in ijs regionibus egregia claruit sanctitate: cuius res præclare gestas Theodoretus [k] conscripsit: eumq. patria Antiochenum, eo sanctitatis peruenisse tradit, vt nautæ, eius nomine inuocato, tempestatem maris ingruentem sedarent: quem Antiochiæ defunctum affirmat, sepulturaq. sanctorum honorifice tumulatum. De loco vero a sancto Hieronymo in Syriæ solitudine ad habitandum delecto, ad Chromatium [l] scribens, ita

[k] Theodoret. in Philoth. c. 10. HIERONYM. CVLTOR EREMI FACTVS.
[l] Hier. epist. 43.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Hier. epist. 6.
b Hier. præfat. in Abdiam.
c Hieron. epist. 41. 43.
d Hier. epist. 6.
e Hier. epist. 41.
f Hieron. epist. 1. 37.
g Hier. epist. 3.
h Hieron. epist. 37. 41.
i Hier. epist. 22.

HIER. QVAB SIT PASSVS IN EREMO.

ipse meminit: In ea eremi parte delatæ sunt, *tuæ scilicet litteræ*, quæ inter Syros & Sarracenos vastum limitem ducit.] eadem habet ad Florentium [a]. Chalcidis prouinciæ ea erat (vt alibi [b] ipse testatur) solitudo. Fuere eius comites Innocentius atq; Hylas, accessitq. postea Heliodorus. His omnibus Euagrius Antiochenus cuncta necessaria ministrabat [c]; quin & eius impensis Hieronymo ad scribendos libros suppeditati sunt antiquarij: illis enim se ibi abūdasse testatur [d]: eiusdēq. Euagrij opera, litteræ quæ diuersis ex locis Antiochiā afferebantur, eidē reddebātur, vicissimq. ad alios mittēdæ ab ipso ille accipiebat.

Sed rebus in hunc modum probe dispositis, illud funestum in primis accidit, vt dulcissimo comite Innocentio morte extincto priuaretur [e], Heliodorusq. cito recesserit [f], spe tamen redeundi: ipse vero crebris [g] laboraret corporis infirmitatibus, quod sæpe queritur ad diuersos amicos scribens [h]. Quas insuper præter hæc passus sit impugnationes dæmonum, & quæ eum exercuerint prœlia carnis, hic retexam ex eiusdem epistola ad Eustochium [i]: O quoties ego ipse in eremo constitutus, & in illa vasta solitudine, quæ exusta Solis ardoribus horridum monachis præstat habitaculum, putabam me Romanis interesse delicijs! Sedebam solus, qui amaritudine plenus eram: horrebant sacco membra deformia, & squallidum cutis situm Aethiopicæ carnis obduxerat: quotidie lachrymæ, quotidie gemitus; & si quando repugnātem somnus imminens oppressisset, nuda humo vix ossa hærentia collidebā. De cibis vero & potu taceo, cum etiam languentes monachi aqua frigida vtantur, & coctū aliquid accepisse, luxuria sit. Ille igitur ego, qui ob gehennæ metum tali me carcere ipse damnaueram, scorpionum tantum socius & ferarum, sæpe choris intereram puellarum: pallebant ora ieiunijs, & mens desiderijs æstuabat in frigido corpore, & ante hominem sua iam carne præmortuum sola libidinum incēdia bulliebant. Itaque omni auxilio destitutus, ad Iesu iacebam pedes, rigabam lachrymis, crine tergebam, & repugnantem carnem hebdomadarum inedia subiugabam. Non erubesco confiteri infelicitatis meæ miseriam; quin potius plango me non esse quod fuerim. Meminī me clamantem diem crebro iunxisse cum nocte, nec prius a pectoris cessasse verberibus, quam rediret, Domino increpante, tranquillitas. Ipsam quoque cellulam meam, quasi cogitationum mearum conscium pertimescebam; & mihimet iratus & rigidus solus deserta penetrabam; & sicubi concaua vallium, aspera montium, rupium prærupta cernebam, ibi meæ orationis locus, ibi illud miserrimæ carnis ergastulum: & vt ipse testis est Dominus, post multas lachrymas, post cælo inhærentes oculos, nonnumquam videbar mihi interesse agminibus Angelorum; & lætus gaudensq. dicebam [k]: Post te in odorem vnguentorum tuorum curremus.] hactenus ipse.

k Cant. 1.

l Hier. epist. 4.

HIERON. IN EREMO VACAT LITTERIS HEBRAICIS.

Verum non ieiunia solum, aliasq. afflictationes ad carnis impetus infrenandos adhibebat, sed & iuge studium litterarum: vnde ipse ad Rusticum scribens hæc ait [l]: Dum essem iuuenis & solitudinis me deserta vallarent, incētiua vitiorum, ardoremq. naturæ ferre non poteram: quem cum crebris ieiunijs frangerē, mens tamen cogitationibus æstuabat: ad quam edomandam, cuidam fratri, qui ex Hebræis crediderat, me in disciplinam dedi, vt post Quintiliani acumina, Ciceronis fluuios, grauitatemq. Frontonis, & lenitatē Plinij, alphabetum discerem, & stridentia anhelantiaq. verba meditarer. Quid ibi laboris insumpserim, quid sustinuerim difficultatis, quoties desperauerim, quoties cessauerim, & contentione discendi rursus inceperim, testis est conscientia tam mea qui passus sum, quā eorum qui mecum duxerunt vitam. Et gratias ago Deo meo, quod de amaro semine litterarum dulces fructus carpo.] hæc ipse.

HIERON. A SCHISMATICIS IN DIVERSA DISTRAHITVR.

Ex multis vero ærumnis, quibus ibi grauiter afflictatus est, illæ quidem sibi maximæ visæ sunt; quod Occidentalis ipse homo, collegis parum cognitus, suspectæ illis fidei haberetur: cumq. scissa esset schismate Ecclesia Antiochena, totaq. illa prouincia; ipse pariter inuitaretur in schisma, atq; cogeretur alteri saltem partium inhærere, siue Paulini, siue Meletij, Orthodoxis ambobus Episcopis, alijs cum Paulino communicare ipsi suadentibus; cum Meletio alijs, alijs insuper cum Vitale antesignano hæresis Apollinaris; magnumq. etiam illi a Syriæ monachis factum est negotium (vt diximus) ob nomen hypostasis: cum ipse tunc his vallatus angustijs, quid acturus esset consulit Romanū Pontificem Damasum [m], quem hisce primum vocibus interpellat:

m Hier. epist. 57
n Ioan. 19.
o Cant. 2.
p Hierem. 2.

Quoniam vetusto Oriens inter se populorum furore collisus, indiscissam [n] Domini tunicam & desuper textam minutatim per frustra discerpit, & Christi vineam exterminant [o] vulpes; vt inter lacus contritos, qui aquā non habēt [p], difficile vbi fons signatus &

hortus

A hortus ille conclusus sit [a], possit intelligi: Ideo mihi cathedram Petri, & fidem Apostolico ore laudatam censui consulendam; inde nunc meæ animæ postulans cibum, vnde olim Christi vestimenta suscepi. Neque vero tanta vastitas elementi liquentis, & interiacens longitudo terrarum, me a pretiosæ margaritæ potuit inquisitione prohibere. Vbicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ [b]: profligato a sobole mala patrimonio, apud vos solos incorrupta patrum seruatur hereditas. Ibi cæspite terra fœcundo, dominici seminis puritatem centeno fructu refert: hic obruta sulcis frumenta in lolium auenasq. degenerant. Nunc in Occidente Sol iustitiæ oritur; in Oriente autem Lucifer ille, qui ceciderat, supra sidera [c] posuit thronum suum. Vos [d] estis lux mundi, vos sal terræ: Vos aurea vasa & argentea: hic testacea vasa, vel lignea virgam ferream & æternum opperiantur incendium. Quamquam igitur tui me terreat magnitudo, inui-

B tat tamen humanitas. A sacerdote victimam salutis, a pastore præsidium ouis flagito. Facessat inuidia, Romani culminis recedat ambitio: cum successore piscatoris & discipulo Crucis loquor. Ego nullum primum, nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri communione consocior; super illam petram ædificatam Ecclesiam scio [e]. Quicumque extra hanc domum agnum comederit [f], profanus est. Si quis in arca Noe non fuerit, peribit, regnante diluuio. Et quia pro meis facinoribus ad eam solitudinem commigraui, quæ Syriam iuncto Barbariæ fine disterminat; nec possum sanctum Domini, tot interiacentibus spatijs, a sanctimonia tua semper expetere: ideo hic collegas tuos Aegyptios confessores sequor, & sub onerarijs nauibus parua nauicula delitesco. Non noui Vitalem, Meletium respuo, ignoro Paulinum. Quicumque tecum non colligit, spargit: hoc est, qui Christi non est, Antichristi est, &c.] quæ enim subdit post hæc

C de controuersia vocis hypostasis, iam superius sunt recitata. Rogat demum, vt cuinam illarum trium sectarum auctoribus communicare debeat, litteris significet Antiochiam ad Euagrium dandis.

a Cant. 4.

HIERON. CONSVLIT DAMASVM, CVM QVO ANTIOCHIAE DEBEAT COMMVNICARE.

b Luc. 17.
c Isai. 14.
d Matth. 5.

Quod autem diu expectans, nondum tamen cui communicare deberet, Damasi responsum acciperet, atque interim factio schismaticorum magis magisq. ipsum vrgeret: rursus ad eumdem Romanum Pontificem eodem argumēto litteras dedit [g], quibus hæc inter alia: Ita me incessabilis inimicus post tergum secutus est, vt maiora in solitudine bella nunc patiar. Hinc enim præsidijs fulta mūdi Ariana rabies fremit: hinc in tres partes scissa Ecclesia ad se rapere me festinat. Monachorum circa manentium antiqua in me surgit auctoritas. Ego interim clamito: Si quis cathedræ Petri iungitur, meus est. Meletius, Vitalis, atque Paulinus, tibi hærere se, dicunt. Possem credere, si hoc vnus as-

D sereret: nunc aut duo mentiuntur, aut omnes. Idcirco obtestor beatitudinē tuā per Crucē Domini, per necessariū fidei nostræ decus, per passionem Christi, vt qui Apostolos honore sequeris, sequaris & merito. Ita in solio cum duodecim iudicaturus sedeas: ita te alius senem cum Petro cingat: ita municipatum cæli cum Paulo consequaris; vt mihi litteris tuis, apud quem in Syria debeā communicare, significes. Noli despicere animam, pro qua Christus mortuus est.] hæc ad Damasum Hieronymus: at non hoc anno, sed saltē post biennium ambæ hæ scriptæ sunt a Hieronymo epistolæ ad Damasum, nimirum, cum iam S. Ambrosius creatus fuisset Episcopus; nā in superiori ad Damasum epistola meminit de Auxentio atque Ambrosio, quē constat anno vndecimo Valentiniani fuisse factum Episcopū, post sequentem videlicet annum, de quo suo loco dicturi sumus.

g Hieron. epist. 58.

RVRSVS DE EISDEM HIERON. AD DAMASVM.

Quid autē ad hæc responderit Damasus; licet litteræ eius non extent; tamen ex mul-

E tis constat ipsum respondisse, vt cum Paulino communicaret. id quidē primo ex eo redditur manifestum, quod idem S. Hieronymus ab eodem presbyter ordinari voluit: quod certe minime facere ausus fuisset, nisi scisset Romanum illi Pontificem litteris pacificis communicare. Rursum vero ex his quæ S. Basilius ad Terentium scribit [h], liquet Damasum ad Orientales dedisse litteras pro Paulino: nam ait: Super istam autem famam iterum apprehendit nos auditus, quod & fratres, qui cum Paulino constituti sunt, colloquuntur aliqua tuæ rectitudini de ea quæ nobiscum est vnitione: nos autē dico partis hominis Dei Meletij Episcopi.* Quos audio & litteras nunc Occidentales alium circumferre, præcipientes eos alium habere Episcopum Antiochenæ Ecclesiæ, reijcientes admirabilē Episcopum veræ Dei Ecclesiæ Meletium. Et non admiror istud. Quidam enim omnimodo ignorant ea quæ in istis sunt partibus: quidam autem etsi videntur scire, concertando magis, quam veritatem dicendo, eis referunt. Et illos quidem nihil mirum

CVM QVO COMMVNICANDVM DECREVERIT DAMASVS.

h Extat in vltima edit. Nutiana ante canonicas epist.

* PAVLINVS PRAEFERTVR MELETIO.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est aut ignorare veritatem,aut occultare causam, propter quam ad scribendum Paulino perductus est beatissimus Episcopus Athanasius. Tuam autem perfectionem ibi agentem, quæ postea sub Principatu Iouiani inter Episcopos facta sunt,integre referre rogamus, vt ab ipsis quæ facta sunt discas. Verumtamen quia nullum accusamus; oramus autem magis ad omnes habere charitatem,& maxime ad domesticos fidei: congratulamur ijs qui apportauerunt de Roma litteras; & si magnam aliquam & venerabilem habent eorum testificationem,& oramus illam veram esse, & ex operibus ipsis confirmari. Non autem propter hoc possumus nobismetipsis aliquando suadere, quia Meletium ignoremus, aut vt eam quæ sub ipso est Ecclesiam obliuiscamur; aut inquisitiones, pro quibus ab initio dissensio facta est, minimas arbitremur, aut putemus modicam habere differentiam ad eam quæ de pietate est,intētionem.] hæc Basilius de his quæ spectant ad causam Meletij. A B

Ex his in primis videas Athanasij cum Paulino communione persuasum inductumq. Romanum Pontificem cum eodem Paulino communicasse. Quod autem expectat a Terentio perquiri mittiq. ad se Acta Concilij Antiocheni sub Iouiano: illam puto causam, quod in eo Concilio cognitus fuit Meletius eius Ecclesiæ Episcopus, in cuius Synodali epistola primo loco ille subscriptus habetur [a]. Vides ex his etiam Basilij modestiam, qui licet eidem plurimum deferret Meletio, excusat tamen iudicium de Paulino Romæ prolatum, nimirum haud vera illuc de Meletio esse perlata. Ceterum non sic excluſus Meletius, & Paulinus receptus fuisse videtur,vt tamen Meletio communicantes anathematis damnatione ferirentur,& ita extorres fierent ab Ecclesia: id quidem haud Basilius tacuisset,cuius sententia in primis veniret ipse damnandus: immo nec Meletius ipse,licet priuatus sede illa, fuit sententia Damasi excommunicatus, vtpote vir Catholicus probe notus,deq. Catholica veritate optime meritus. C

[a] Socrat. lib. 3. cap. 21. & Sozom. lib. 6. c. 4.

QVALIS FVERIT SENTENTIA DAMASI PAPAE DE MELETIO.

Sed quid accidit? Cum omnes ferme Orientales Episcopi Catholicæ religionis reperirentur studere Meletio,atque auersari Paulinum, indigneq. ferre, Episcopum ob fidem Catholicam sæpe exulem, post immensos perfunctos labores ignominiosè sede priuari; resq. iam eo statu reposita esset, vt nonnisi magno scandalo quæ decreta fuerant, perfici possent: placuit,& quidem puto assentiente vel saltem ratum habēte ipso Romano Pontifice,vt amicabili transactione inter eos intercedente,res ita componeretur, vt sic ambo sederent, regens quisque illorum gregem sibi subiectum; vt tamen alterutro ex hac vita migrante,nullo ei substituto alio Episcopo successore; qui superesset alteri, solus vniuersam illam curaret Ecclesiam: quando autem id fieri contigerit, suo loco dicetur ex Socrate [b] atque Sozomeno [c], refelleturq. Theodoreti commentum. Porro Hieronymus postea admonitus litteris Damasi Papæ,Paulini communionem amplexus est, cui & inhærebat Euagrius eius perneceſsarius, & eiusdem Paulini deinde in sede successor. D

TRANSACTVM INTER MELETIVM ET PAVLINVM.

[b] Socrat. lib. 5. cap. 5.
[c] Sozom. lib. 7. cap. 3.

Quid autem ad eumdem S.Hieronymum de tribus hypostasibus exquirentem Damasus Papa rescripserit, licet eius non extent litteræ, tamen nonnisi ex sententia eiusdem Hieronymi respondisse videtur; nempe confitendum tres in Trinitate personas, tacendumq. nomen hypostasis. id sane assequi possumus ex Cyrillo Alexandrino Episcopo inter alia ita scribente ad Acacium [d]: Quod beato Paulino accidit, qui detrectabat tres dicere hypostases,diserte cum virtute & veritate eadem sentiens ac tractans. Adhæsit autem Occidentalibus Deo dilectissimis Episcopis: propterea quòd angustior est Romana lingua, quam quæ iuxta nostram Græcorum phrasin tres hypostases dicere queat. Verum quoniam nos omnes, qui Ecclesiæ Dei & condolere & compati possumus, magno æstimare debemus,si vox illa expresse pronũciata reprimi possit, ne occasio detur ijs qui cens eam Occidentalium de tacendo hypostasis nomine fuisse sententiam, quam ipse pluribus Orientalium scriptionibus innotesceret,nomen hypostasis nullam in eo pronũciando habere fallaciam,sicut a Græcis,ita quoq. a Latinis susceptum esse, atque vsu frequentatum apparet, adeo vt vox Græca in Latinitatem frequenti vsu transierit. E

QVID DE TRIBVS HYPOSTASIBVS DAMASVS.

[d] Cyril. Alex. epist. 15.

Ceterum etsi Meletius laude dignissimus haberetur,cui merito fauissent magni nominis Orientales Episcopi; tamen eo absente his temporibus,exule(vt vidimus)causa fidei, illi qui ab eo dicti sunt Antiochiæ Meletiani illa quidem culpa minime caruere, cum vt pstarent viribus,pollerentq. multitudine,cõiunxerunt se Tarsensibus,sic dictis,hæreticis:

MELETIANI IVNCTI TARSENSIBVS.

Erant

A Erant hi Semiariani a Siluano [a] ipsorum Episcopo ita instituti, qui cum horrere Arianos profiterentur, confitentes in Dei Filio diuinam substantiam, nolebant tamen cum Orthodoxis asserere eius consubstantialitatem, ijs de causis, quæ superius sunt memoratæ. Attamen non omnes qui Meletio communicabant, cum Meletianis pariter iuncti cum Tarsensibus participationem habebant. siquidem S. Basilius exhorrebat Tarsenses hæreticos: hinc illa eius deploratio de Tarsensi ciuitate ab hæreticis occupata, vt suo loco superius dictū est. Porro licet sic diuisi inter se essent Catholici Antiocheni; in eo tamen haud inuiti conueniebant in vnum, vt Euzoium illic Episcopum Arianum execrarentur, qui pulso olim Meletio ab Arianis fauore Imperatoris fuerat institutus ipsorum Antistes; de quo Gregorius Nyssenus [b]: Iam, inquit, multum temporis intercesserat, cum quidam adulterandi animo immaculatum lectum coniugalem aggreditur; sed B sponsa non poterat corrumpi,&c.] de hæretico enim illic instituto Episcopo ipsum intelligere, quæ subdit ibi significant.

[a] Sozom. lib. 6. cap. 4.

[b] Gregor. Nyss. orat. in funere Meletij.

Sed de rebus Antiochenis hactenus: redeamus ad S. Hieronymum in eiusmodi prouinciæ eremo commorantem, recenseamusq. eius illic lucubrationes elaboratas. Cœpit ibi primum ipse sui experiri vires ingenij, atque vt pullus aquilæ primo volatu celsa petens, culmen propheticæ eminentiæ ausus est penetrare; cui tamen ætate grandiori sublimiora scandenti, humilia sunt visa,ita vt illa ante elucubrata omnino despexerit, posterioribus priora emendans. Fuit hic Commentarius in Abdiam Prophetam,quem cum iuuenis elaborasset, erubuit postea senex audiens per Italiam circumferri, quem obliuione putabat esse deletum. Scripserat illum priorem hoc, puto, vel sequenti anno,quo dictam ad Ruffinum dedit epistolam, cum Heliodorum ad se veniſse testatur [c], antequam C ille recederet, quem haud diu ibi commoratum esse constat; ait enim in eiusdem Commentarij præfatione ad Pammachium [d]: Hoc illud tempus, mi Pammachi, ac luce dulcior, quo egressi scholam rhetorum diuerso studio ferebamur: quando ego & Heliodorus carissimus pariter habitare solitudinem Syriæ Chalcidis nitebamur.] hæc ipse.

HIERONYM. TRICENARIVS SCRIBIT SVPER ABDIAM.

[c] Hier. epist. 41.
[d] Hieron. præf. in Abdiam.

Quotennis autem tunc S. Hieronymus esset, idem plane ibidem supra declarat, vbi ait: Quanto magis ego, qui necdum ad ætatem perfecti viri & in mensuram Christi veni, mereri debeo veniam.] & inferius, tot annis postea, quot habebat quando ipse scripserat, allatum ad se ab Italia tradit exemplar,nempe triginta: nam & paulo post: Nec diffiteor per hosce triginta annos in eius opere me hoc labore sudasse.] sicq. videas ex verbis ipsius S. Hieronymi illum elici sensum, iam natum annos triginta illa scripsisse, post annos vero item triginta eadem correxisse, nempe sexagesimo ætatis anno, Christi D vero circa quadringentesimum secundum. Nec est quod alius sensus accommodari possit Hieronymi verbis, cuius testificatione [e] constat, anno quartodecimo Theodosij Imperatoris nondum edidisse secundam in Abdiam interpretationem. His insuper consentiunt quæ idem in fine eiusdem posterioris Commentarij in Abdiam ita habet: In hoc Propheta & adolescentuli lusimus, & senes præsumpsimus.] adeo vt omnis prorsus ambiguitas auferatur, ne quis vel possit existimare anno trigesimo ætatis secundam ipsum edidisse in Abdiam interpretationem, sed re vera post annos triginta a prima elaborasse secundam: quot enim annos natus erat, cum iam priorem elucubrarat, tot sane annis postea interlapsis (vt ait [f]) posteriorem elaborauit.

[e] Hieronym. de Script. Eccles. & præfat. in Amos.

At quorsum, dices, tam exacta de Hieronymi ætate, cum primo in Abdiam Commentarios scripsit, temporis exploratio? Haud quidem intelliges otiose susceptam, si de E ætate Hieronymi diuersas consideres diuersorū sententias, eaidemq. longe a verbis eius abhorrentes. Vt in primis cum testetur S. Prosper in Chronico, S. Hieronymum diem obijsse Theodosio iuniore nonum & Constantio tertium Coss. (est is annus Domini quadringentesimus vigesimus) addatq. eum tunc fuisse ætatis annorum nonaginta vnius: ea ratione dicendum esset, hoc anno Domini trecentesimo septuagesimosecundo peruenisse iam ad annum ætatis suæ quadragesimumtertium. At quo modo hæc concilies cum pluribus eiusdem Hieronymi locis citatis superius & alijs inferius adducendis, quibus se adolescentem vel adolescentulum sæpe nominat? Quod si cum alijs [g] dixeris Hieronymum peruenisse ad annos ætatis nonagintaocto vel nouem: iam hoc tempore quinquagenarium ipsum constitues. Sed plane & hallucinati sunt ijdem, dum habent, ipsum decessisse anno duodecimo Honorij Imperatoris, qui est annus Domini quadringentesimus septimus: qua ratione illud sequeretur absurdius, ac plane portentum,

DE HIERONYMI ÆTATE DISCEPTATIO.

[f] Hieron. præf. in Abdiam.

[g] Bed. Vsuard. Ado in Martyrolog. Sigebert. in Chron. Author incertus in Vit. S. Hieronymi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipsum hoc tempore annorum fuisse septuagintatrium, quo (vt diximus) se adolescentulum sæpe nominat. A

Sed missis his, Prosperi tantũ Chronologiæ nobis habenda ratio est, vtpote res sui temporis consignantis: quem sicut non dubitamus certum verumq. annum eius obitus ex Consulibus demonstrasse, quod res illa esset ob egregiã viri famam omnibus manifesta: ita de numero annorum quo vixit (cum de his haud ita certa & explorata veritas esse contingeret) putamus errasse. Nam quem ea ratione constat hoc tempore fuisse annorum quadraginta trium, tempore obitus Iuliani Apostatæ eum natum fuisse annos triginta quatuor dicendum esset: nam Iulianum certum est obijsse anno Domini trecentesimo sexagesimo tertio. At si ita est, quonam pacto verum erit, quod de se testatur S. Hieronymus [a], tunc temporis fuisse puerum & grammaticis facultatibus adhuc sub Gentili imbui præceptore? Sed secundum veriorem a nobis ex verbis ipsius Hieronymi initam rationem, quem hoc vel sequenti anno diximus suæ ætatis annum trigesimum attigisse, erat ipse tempore obitus Iuliani annum agens circa vigesimum. B

ÆTAS HIERONYMI TEMPORE IVLIANI OBITVS.

a Hieronym. in Abac. cap. 3.

Sed quonam modo, rursum instabis, se puerum esse ait, & adhuc sub magistro grammatices, quem pernicitate ingenij eiusmodi rudimenta ante pubertatem assecutum esse, quisque iure putarit? Ex his perspicio, lector, quantum abhorreas ab aliorum sententia de maiori numero annorum ætatis ipsius sancti Hieronymi, qui nobis longe minorẽ statuentibus minime acquieseis. Vt autem cuncta magis perspecta habeas, illud in primis attende: Facile erit vt in mille labatur errores & in diuersa feratur, qui eiusdem S. Hieronymi in locutione tropos minime considerauerit & figuras, cum interdũ attenuatione, amplificatione vero aliquando vtatur. Et quod ad præsens pertinet argumentum, nihil est quod mireris, si se annorum viginti puerum vocat: nam & cum de commoratione sua in eremo ad Nepotianum scribit, sic ait [b]: Dum essem adolescens, immo pene puer, & primos impetus lasciuientis ætatis eremi duritia refrenarem, &c.] cum alioqui, vt ex ipsiusmet assertione vidimus, esset tunc annos natus amplius triginta: nam constat de eo loqui tempore, quo iam ex eremo Heliodorus recesserat, quem illis de quibus meminit, prosecutus est litteris. Sed quid amplius? quod magis mireris; agens de memorabili illo terræmotu & Orientis clade, cum maris excrescentia vrbes obruit, quam ex Ammiano vidimus accidisse sub Consulatu Valentiniani atque Valentis, anno Domini trecentesimo sexagesimoquinto: ipse tamen Hieronymus postea iam senex, cum eius meminit in Commentarijs in Esaiam [c], ea prodigia accidisse dicit in sua infantia: cum iuxta minimam annorum a nobis initam rationem appareat, eum tunc fuisse ætatis annorum vigintiduorum: Sed & quem tradit Commentarium in Abdiam, de quo est sermo, anno trigesimo ætatis elucubrasse, postea cum iam sexagenarius in idem opus rursum incubuit, ait [d]: Per vetera vestigia rursum ingrediar, emendans, si fieri potest, curuos apices litterarum: infans eram, necdum scribere noueram: titubabat manus, tremebant articuli. & quæ sequuntur.] C D

b Hier. epist. 2.

c Hieronym. in Esai. c. 15.

d Hier. præfat. in Abdiam.

Ceterum quod non puerum tantum se fuisse significat tempore obitus Iuliani, sed qui Grammaticis litteris imbueretur: nec quidem, puto, dabis viginti annorum numerum ætatis eius. Verum attende verba illa Hieronymi: Dum essem puer, & in Grammaticæ ludo exercerer] haud ita accipienda esse, quasi tunc addisceret rudimenta Grammatices, sed, quod eadem voce significatur, in ipsa versaretur recte loquendi atque scribendi scientia, quæ ita ex sententia Quintiliani, quod multiplex & varia sit ac copiosa, viros quoque faciat esse discipulos; hisq. S. Hieronymum non modo vsque ad illum ætatis annum fuisse detentum, sed etiam (vt ipse testatur [e]) vsque ad profectionem in eremum, dum ait, post Quintiliani, Ciceronis, Frontonis atque Plinij perlecta volumina, cœpisse Hebraica addiscere elementa. Sed & cum dicat alibi [f], se puerum in controuersijs Iuliani fuisse; plane declarat, quid est quod item ait, se puerum tempore obitus Iuliani in ludo Grammaticæ exercuisse, cum tamen aliarum scientiarum facultates minime prætermiserit: nam ipse alio in loco [g]: Ab ipsis, inquit, cunabulis inter Grammaticos & Rhetores atque Philosophos detriti sumus.] vt intelligas, qui se Grammatices tradit tunc imbutum disciplinis, alijs simul facultatibus excultum fuisse: ac plane cognoscas, haud tunc sub ferula puerum, sed adolescentem etiam inter philosophos versatum esse. E

e Hier. epist. 4. & epist. 120.

f Hieron. lib. 1. cont. Pelag. & in epist. ad Gal. cap. 2.

g Hier. præfat. in Iob epist. 113.

Hac igitur de annis S. Hieronymi accurata habita ratione, quẽ hoc tempore dicimus fuisse annorum triginta vel paulo amplius, consentientes pariter Prospero affirmanti sub

A sub nono Consulatu Theodosij iunioris, anno videlicet Domini vigesimo supra quadringentesimum, defunctum esse, dicimus eum vixisse annos septuaginta & octo vel nouẽ, natumq. sub Constantio Imperatore, Christi trecentesimo quadragesimosecundo vel tertio. Sed ad scripta eius in eremo redeamus. Origenis homilias ab illo ad populum dictas se adolescentem in Latinum vertisse tradit [a]. Indeq. etiam epistolas complures dedit, vt inter alias ad Ruffinum, qua eum de Bonosi perarduo arrepto vitæ instituto reddidit certiorem: & quas recensuimus epistolas duas ad Damasum, necnon illam ad Heliodorum, cum ab eo recessisset, ad Florentium duas, ad Iulianum diaconum, ad Nicæam subdiaconum, ad Chromatium, Iouinum & Eusebium fratres, necnon ad Chrysogonum monachum. Quantum vero temporis in ea permanserit solitudine, dicemus postea.

a Hieron. Apol. aduersus Ruff. lib. 2.

B Hoc ipso tempore Gregorius Nazianzenus parentum obitu exsoluit se ab administratione Ecclesiæ Nazianzenæ, prout ante condixerat, cum ad eius regimen, cogente parente, inuitus attractus est; quod contigisse diximus anno præterito. Parentes vero modicum post tempus elapsum ex hac vita migrasse, eiusdem Gregorij testificatione retulimus. Defunctus est igitur pater (vt ipse Gregorius ait) cum annos quadragintaquinque eidem Ecclesiæ præfuisset, natus annos quasi centum: Cum autem, inquit [b], centum ferme annos vixisset, hoc est vltra Dauidicos de temporis nostri spatio terminos, ex ijsq. sacerdotio quinque & quadraginta, quæ fere humanæ vitæ mensura est, exegisset, ita demum in bona senectute vitam claudit.] hæc Gregorius illa ipsa oratione, quam in funere patris habuit, præsente S. Basilio, quem contigit tunc adesse, cum etiam matrem adhuc licet viuentem eadem oratione laudauit, eiusdem, qua pater, ætatis: nam ibi de ea:

OBITVS PATRIS GREG. NAZIANZ.

b Gregor. Naz. orat. in fun. patris.

C Restat iam vt cum spirituali Sara, magni nostri patris Abrahæ coniuge, atque eiusdem ætatis, de ijs quæ ad funus spectant, philosopher.] quantum autem post obitum Gregorij senioris ipsa superstes fuerit, haud compertum habetur: sed quod ipse dicat cito se post susceptam curam Ecclesiæ Nazianzenæ parentibus orbatum fuisse, eam quoque non diu superuixisse possumus intelligere. nam ait [c]:

Ast vt parentes vltimo functi die
Tenuere sedes expetitas perdiu:
Liber relictus sumq. plane incommode.]

c Gregor. Naz. in carm. de vita sua.

Sic igitur Gregorius orbatus parentibus, haud adduci potuit, vt vel diem vnum in administratione Ecclesiæ Nazianzenæ perseueraret, rogante licet S. Basilio, & alijs simul Episcopis & ciuibus precibus importunis id ipsum efflagitantibus: a quibus omnibus, captaD ta fuga, se abripuit, profectus Seleuciam, pietatis ergo ad Memoriam S. Theclæ, quo frequens Fidelium peregrinatio esse solebat, vt ipse hisce iambis cecinit [d]:

GREG. NAZ. FVGIT SELEVCIAM.

d Greg. in carm. de vita sua.

Non desinebam dicere gregi Præsulum,
Magni hoc ab ipsis muneris poscens loco,
Episcopum quemdam oppido vt præponerent:
Illudq. vere dictitans, nullam mihi
Datam esse sedem publico præconio:
Ac rursus istud pectori iam olim meo
Sedisse, amicos linquere & negotia.
Cum non mouerent hæc eos, vel quod mei
Amor hos teneret, vel quod hos fastus grauis:
E *Primum fuga me confero Seleuciam,*
Vbi virgo Thecla fanum habet celebre admodum:
Sic forte, dicens, temporis fessi mora
Tradent habenas cupiam. hoc sperans fore,
Illic peregi tempus haud sane breue.]

Permansit autem Seleuciæ Gregorius vsque ad Valentis obitum: quando reuersus, licet Ecclesiam Nazianzenam reperisset adhuc pastore carentem, Episcoporum tamen concilium haud amplius de eo præficiendo illi Ecclesiæ laborauit, sed saluberrimum illud consilium inijt, vt ipsum mitteret Constantinopolim ad erigendam iacentem Ecclesiam tot annis sub Arianis Episcopis Arianoq. Imperatore gementem. Quomodo autem hæc se habuerint, & quo potissimum anno id acciderit, suo loco dicemus. Quod ergo ait ad S. Theclæ Martyrium Seleuciæ haud breue tempus peregisse: si quis numeret tempus medium

Universidad de Deusto
Biblioteca

medium interlabens ab anno præsenti vsque ad Valentis necem, sex ibi eum annos consedisse inueniet. A

OBITVS S. ATHANASII EPISC. ALEX.

Hoc item anno, ijsdemq. Consulibus, S. Athanasius Episcopus Alexandrinus post innumeros pro tuenda fide Catholica susceptos labores, cum sedisset annos quadraginta sex, sexto Nonas Maij, solutus carnis vinculis, accepturus immortalitatis coronam, migrauit in cælum. Hic primo corrigimus, quod aliquando cum Socrate nos dixisse meminimus, ipsum anno superiori, nempe trecentesimo septuagesimoprimo, defunctum esse. Porro cum constet, anno sequenti a Nicæno Concilio, nempe Domini trecentesimo vigesimosexto, fuisse creatum Episcopum Alexandrinum, atque annis quadraginta sex superuixisse, ad hunc vsque annum oportuit peruenisse, licet apud Hieronymi Chronichon anno sequenti ponatur substitutio successoris. De tempore sedis eius Ruffinus, qui

a Ruffin. lib. 2. cap. 31.

tunc cum Melania erat in Aegypto, ita scribit [a]: Igitur ea tempestate cum quadragesimo & sexto anno sacerdotij sui Athanasius post multos agones multasq. patientiæ coronas quieuisset in pace, scisciatus de successore, Petrum tribulationum suarum participē & socium delegit.] hæc ipse: itemq. S. Cyrillus eiusdem Ecclesiæ Episcopus, de tempore B

b Cyril. epist. 1.

quo sedit idem Athanasius ad monachos scribens, hæc ait [b]: Celebris memoriæ pater noster Athanasius, qui Alexandrinæ Ecclesiæ sedem integros quadraginta sex annos cum decore moderatus est, & loquacibus impiorum hæreticorum nugis inexpugnabili quadam & Apostolica prudentia restitit, quasi flagrantissimo quodam vnguento ipsum cælum scriptis suis exhilarauit, &c.] Si igitur ex sententia Cyrilli, quem hæc omnia exploratissima habuisse oportuit, vtpote eiusdem Ecclesiæ Episcopum, quadraginta sex annos, eosdemq. integros Athanasius sedisse traditur; mendacij arguitur Socrates, qui cum totidem eius sedis annos eidem tribuat, decessisse tamen ait anno superiori, Gratiano & C

c Gregor. Naz. orat. in laudem Athanas.

Probo Consulibus. At hæc satis de tempore.

CELEBRIS MEMORIA ATHANAS.

Porro de eius obitu sic Gregorius Nazianzenus [c]: In bona, inquit, senectute vitā claudit, patribusq. suis Patriarchis, & Prophetis, & Apostolis, & martyribus, qui pro veritate dimicauerant, adiungitur. Atque vt epitaphium quoddam paucis complectar, excellentiori honore in discessu decoratur, quam quo in ciuitatis ingressibus cumulatus fuerit: sic videlicet e vita migrās, vt multas lacrymas excitaret, maioremq. ijs rebus quæ in aspectum cadunt, nominis sui gloriam in omnium animis reconderet.] hæc & alia plurima in eius laudem Gregorius; qui probè sciens precibus sanctorum hic adiuuari Fideles, ad postremum ipso fine orationis eumdem eiusmodi interpellat apostrophe: Nos autem vtinam ipse benignus e cælis aspicias, atque hunc populum gubernes, perfectum perfectæ Trinitatis, quæ in Patris & Filij & Spiritus sancti contemplatione percipitur & co- D litur, adoratorem: meq. siquidem res pacatæ futuræ sint, in vita retinens, gregem mecum pascas: si autem Ecclesia bellis flagratura est, reducas atque assumas tecum, & cum tui similibus colloces, tametsi magnum sit, quod postulo.] hæc ipse in oratione panegyrica habita in die anniuersaria natalis illius, quæ sicut Orientalibus, ita & Occidentalibus remansit perpetua memoria consecrata.

Sunto hic loco epitaphij quæ idem Gregorius Nazianzenus in oratione quam habuit in laudem Heronis, de Athanasio prædicat, eum hisce titulis eū celebrat, nominatq. Orbis oculum, sacerdotum Antistitem, confessorem, ducem & magistrum, sublimem vocē, fidei columen, secundam Christi lucernam, præcursorem. At prægrandis quidem liber conficiendus esset, si omnes præstantissimi sacerdotis laudes a Patribus editas quis simul E censenda certamina, primo sub Constantino, sub Constantio postea, inde sub Iuliano, atdicam) sit inueniri post Apostolos in Ecclesia Dei, qui acerbiora diuturnioraq. subierit prœlia pro patrum fide tuenda, ac Magnus hic, immo maximus Athanasius.

SCRIPTA S. ATHANASII. *d Hieron. de Script. Eccles. in Athan.*

Reliquit præclara scriptorum suorum monumenta, de quibus hæc in primis S. Hieronymus [d]: Feruntur eius aduersus Gentes duo libri, & contra Valentem & Vrsacium vnus, & de Virginitate, & de persecutionibus Arianorum plurimi, & de Psalmorum titulis, & historia Antonij monachi vitam continens, & ἑορταστικαὶ epistolæ, *de festis scilicet diebus conscriptæ*; & multa alia, quæ numerare longum est.] dolemus epistolarum eius fa-

e Hieron. ad Lætam epist. 7. f Concil. Nicæn. 2. Act. 1.

ctam esse iacturam, quas alibi etiam idem Hieronymus [e] laudat. erat vna ex ipsis epistola ad Ruffinianum, cuius fragmentum recitatur in Concilio Nicæno [f] secundo. Ex Athanasij

A nasij scriptis hæc recitat Damascenus [a]: Scimus beatum Athanasium sanctorum reliquias non in vrnis collocandas, sed humi condendas esse, eo consilio censuisse, vt absurdum Aegyptiorum morem abrogaret, qui mortuos suos non sub terra condebant, sed in lectulis & sympodijs collocabant.] meminimus alias de eiusmodi Aegyptiorum consuetudine. Ex antiquo autem Ecclesiæ vsu altaria esse solere sepulchra martyrum, superius est demonstratum: scimus tamen Alexandriæ etiam sub Theophilo eius sedis Episcopo perseuerasse morem illum, vt reliquiæ martyrum extra tumulum positæ populo certis diebus venerationi exponerentur; vt Eunapius Sardianus, cum agit de Serapidis templi ruina, testatur. De Athanasij scriptis magna auiditate perquirendis, perquisitisq. colendis, est illa præclara Cosmæ [b] Abbatis apud Sophronium sententia: Cum, inquit, ex S. Athanasij opusculis aliquid inueneris, nec ad scribendum chartas habueris, in vestimen-

a Damasc. de imag. orat. 1.

b Prat. spirit. cap. 40.

B tis tuis scribe illud.]

Sed iam ad ea quæ post sanctissimi viri obitum gesta sunt Alexandriæ, funesta quidem & deplorata, conuertamus orationē. Qui stabat pro muro domui Israel, sublato pariete, quo stante, Arianorum nemini, ac ne ipsi quidem Imperatori ad Alexandrinam Ecclesiam inuadendam accessus patuit: mox ijdem fidei hostes magno impetu atque furore in eam grassati sunt. Defuncto scilicet Magno illo Athanasio, eius calculo probatus successor Petrus eiusdem Ecclesiæ presbyter, ætate senex, virtutibus omnibus consummatus, quem Gregorius [c] Nazianzenus summis laudibus celebrat, euectus in thronum, mouit vehementer Arianorum inuidiam: qui freti auxilio Præsidum, & in primis Valentis Imperatoris auctoritate atque potentia qua pollebant, Lucium illum omnium Arianorum nequissimum, quem olim necato Gregorio illo terrimo, in locum eius subrogauerant C successorem, Alexandrinum ostentant Episcopum, ad eiq. vni parendum populum vi adhibita militari compellunt. At quonam modo cuncta hæc gesta fuerint, ex Theodoreto [d] in primis petita prosequamur historia, qui a suffectione Petri narrationem aggreditur verbis istis:

PETRVS IN LOCVM ATHANASII SVBROGATVS.

c Gregor. Naz. orat. ad Episc. Aegypt.

d Theodor. lib. 4. c. 18. 19.

Petrus vir facile optimus præsulatum illum obtinuit, quem primum beatus Athanasius suo suffragio designarat: eiusq. electioni ab omnibus tam sacerdotibus, quam magistratibus assensum est: populusq. vniuersus acclamationibus, quantum lætitiæ percepisset, demonstrauit: nam laborum ab Athanasio susceptorum socius & particeps fuit, & cum eo tum ibi vitam degente, tum peregrinante, semper versatus est, & varios labores cum illo vna exantlauit. Quapropter Episcopi vicini eo simul ire maturant; & qui vitam seuera disciplina exigebant, *nempe monachi*, ij ea relicta, ad Petrum in sede Atha- D nasij collocandum se conferunt. Postquam vero in sede Episcopali locatus erat, Præfectus illius prouinciæ collecta Gentilium & Iudæorum multitudine, Ecclesiæ parietes circumsedit, deditq. Petro mandatum, vt exiret: atque adeo minatus est, eum, nisi exiret, inuitum inde exturbaturū. Atque ista egit, simulans quidem se velle Imperatori gratificari, & contrariam doctrinam tuentes grauibus afficere incommodis; sed re vera vt impiæ iræ, qua exardescebat, indulgeret: nam colendis simulachris penitus addictus erat, & festi splendidissimi loco habuit turbulentam Ecclesiæ iactationem. Proinde Petrus ille admirabilis, cum bellum ex inopinato ortum videret, de Ecclesia egreditur, & conscensa naui Romam contendit.

PETRVS FVGATVS A PRAESIDE ROMAM PETIT.

Paucis intermissis diebus, Euzoius Antiochiæ Episcopus Lucium secum ducens, Alexandriam aduentat, eiq. tradit Ecclesias, de cuius impietate ac scelere Samosata satis fe- E cisset periculi. Populus autem doctrina Athanasij educatus, cum contrarium alimentum sibi præberi cerneret, conuentus Ecclesiasticos deseruit. Quapropter Lucius subsidio satellitum, qui simulacra colebant, vsus, alios verberibus cædere, includere in carcerē alios; nonnullos per vim in fugam vertere, quorūdā ædes instar barbarorū vastare cœpit.] hæc ipse. Sed antequam vlterius progrediamur, de fuga Petri quid alij scripserint, in medium afferamus. Sozomenus [e] enim habet, Euzoium vna cum Magno Quæstore venisse Alexandriam, arreptumq. Petrum detrusisse in carcerē, ipsum vero inde clam fuga lapsum, consCensa naui, Romam ad Romanum Pontificem se contulisse, vtpote eiusdem Catholicæ fidei protectorem. hæc eadem quoque Socrates [f]: sed Ruffinus [g] nihil de Petri carcere. At grassationem hanc primo factam ab Arianis, ex Gregorio Nazianzeno eam exacte describente reddamus, qui hæc ait [h] in primis de Lucio: Postquam ille, *Athanasius*, extremo vitæ die functus est, ac secunda quædam Aegypti plaga se in ipsam Eccle-

POPVLVS AVERSATVR LVCIVM.

e Sozom. lib. 6. cap. 19.

f Socrat. lib. 4. cap. 16. 17.

g Ruffin. lib. 2. cap. 3.

h Gregor. Naz. orat. in laudem Heron.

siam

Universidad de Deusto
Biblioteca

GRASSATIO FACTA PER LVCIVM IN ALEX. ECCL.

siam immisit,ille inquam veritatis proditor,ille luporum pastor,ille per caulam transcē- A
dens latro,secundus ille Arius, turbida illa & amara euersio,ille impio fonte vberior fluuius : piget me quidem temporis illius flagitia, immanesq. cædes, cum quibus sacrosanctam sedem homo ferus & barbarus inuasit, nefarijq. illius ingressus præludia referre: ex multis tamen pauca deplorabo, quæ vos quoque mecum deplorabitis, & iam ante
a Psal. 78. deplorastis, ad eamq. etiam Dauidis[a] verbis vtar: Deus, venerunt gentes in hereditatem tuam.] & paulo post:

Ducis munere fungebatur homo sceleratus, Deiq. contemptor, ne Christiani quidē nomen gerens (hoc enim totius contumeliæ indignissimum est) verum ab idolis ad Dei templum properans, ab impuris sacrificiorum cruoribus ad execrabiliores & detestabiliores, ac fortasse huiusmodi aduersus nos contumelia quasi victima quadam dæmonibus litans (*Palladius hic erat Gentilis homo, Aegypti Præfectus.*) Prodibant in aciem copiæ ira- B
cundia feruentes,immanis & importunus exercitus aduersus inermes homines,bellicæq. rationis ignaros: expellebatur Antistes Athanasij successor, quem præter inaugurationē rite atque ordine spirituali peractam, canicies & prudentia decorabant: regnabat autē
b Esai. 7. Tabeel alienæ sedis heres[b]: aduersus sanctos arma; aduersus eas res quas diripi nefas erat, impuræ manus; aduersus psalmos tubarum clangor.

DEPLORANDA CALAMITAS ECCLES. ALEXAND.

Iam quæ sequuntur, considera, cadentes viros in locis sanctis, pedibus protritas mulieres,nonnullas etiam cum naturæ onere, præmaturos partus, vel vt aptius dicam,non partus, virgines miserabilem in modum distractas,fœdius etiam cruciatas (iam & ob feminas & ob viros pudore impedior, quo minus crudelitatis modum exponam, atque occulta dedecoris sermone denudem, vtpote ob quas etiam tum denudatas erubescam) alias in interioris templi puteos sese deijcientes, alias ex editiore loco se ipsas in præceps C
dantes propter earum rerum quas cernebant indignitatem, alias denique super eas quæ iacebant, aceruatim collabentes. Adde cædes cædibus, casus casibus succedentes, sancta profanis pedibus calcata; altaria per obscœnos gestus & impudicas cantiones, atque vt audio (hoccine lingua audax proferet?) saltationes, fœdasq. membrorum inflexiones probro & contumeliæ habita: Adde blasphemas linguas in sacrosanctis thronis concionantes,mysteria sugillata,psalmodias silentio compressas, gemitus in earum locum excitatos,fluentes sanguinis riuos, lachrymarum fontes, sacerdotes per vim abductos,monachos laceratos,expressam denique incursionis illius imaginem, qua quondam Assyrij sanctam Hierosolymam populati sunt; quam nec oratio, vt dignum est,exprimere, nec auris capere potest: vnus vt Hieremias ad eam calamitatem pro dignitate deplorandam
c Hierem. 9. adhibendus sit, qui etiam lachrymarum[c] fontes exposcit, atque ex vrbis mœnibus ob D
d Thren. 1. easdem calamitates ad luctum[d] homines hortatur, vijsq. Sion luctum indicit, eo quod nullos, a quibus festa celebrentur, adducant. Hanc tragœdiam Oriens quidem vidit, at Occidens quoque defleuit, cui immanitatis huiusce signa fugitiuus Antistes publice spectanda proposuit.

Nam pro cadaueribus cruentas vestes Ecclesiæ Romanæ protulit, & per tacitam accusationem omnibus lachrymas mouit, vt calamitatis magnitudinem in oculis & aspectu defigeret, atque auxilium nanciscereturad,quemadmodum etiam nactum esse scimus. Fit enim fere, vt qui opibus & potentia præcellit,ad infirmi afflictiq. miseriam subleuādam maxime inflectatur, ac spontaneæ beneuolentiæ affectu ad eum qui dignitate imminutus est, se adiungat.] hæc quidem Damasus Petro præstitit; sed de his postea. Ista itaque a Gregorio Nazianzeno summatim recensita scias, paucisq. narrata: extat enim E
toto Orbe diffusas Ecclesias scripta; quam hic describendam putamus, vt se habet apud
e Theod. lib. 4. cap. 20. Theodoretum[e], prætermisso eius exordio & alijs, a narratione sic inchoantes:

EPIST. PETRI ALEX. EPISC. DE CLADE ALEX. ECCL.

Prouinciæ illius Præfectus Palladius, professione Gentilis, & simulacris colendis semper deditus, quoniam sæpe animo instituerat bellum contra Christum gerere: tandem copijs, quas supra dixi, in vnum coactis, Ecclesiam non aliter quam barbaros subiugare maturat. Tum vero, tum inquam, facinora longe improbissima admissa fuere: quæ dum volebam solum commemorare, eorum memoria tantum mihi attulit doloris, vt immensam vim lacrymarū profuderim. quæ sane ægritudo me diu admodum oppressisset, nisi diuina quadam cogitatione eam lenire aggressus fuissem. Nam copiæ in Ecclesiam Theonæ (sic enim vocabatur) ingressæ, pro verbis grauibus & Ecclesia dignis, simula-

A mulacrorum laudes decantare; pro diuinarum litterarum lectione, plausus indecoros edere,fractasq. voces cum obscœnitate fundere, & contumelias in Christi virgines iacere non sunt veritæ: quas quidem contumelias lingua referre reformidat,quippe cum dictu turpes sint: nam quisnam bene sanus,cum eas tantummodo audiret,non aures penitus obstrueret, immo vero optaret se potius surdum esse,quam vt tantam obscœnitatē auribus perciperet? Sed vtinam verborum turpitudine contenti in ea re solum deliquissent,& non improbitate factorum verborum petulantiam longe superassent. Nam conuicium, qualecumque illud sit, est quidem tolerabile, præsertim his in quorum animis Christi prudentia & doctrina diuina habitat. At isti vasa iræ aperta ad interitum nati, qui strepitum lasciuorum sonorum,& velut ex aquæ ductu (vt ita dicam) erumpentem per nares effundebant: vestes sanctarum Christi virginum, quarum piæ vitæ cultus exē-
B plar viuendi sanctorum Angelorum expressit, dilacerare,easq. nudas, vt in lucem editæ erant, per vrbem triumphi loco ducere, & pro sua libidine petulanter & obscœne irridere cœperunt.

IMMANIA IMPIORVM SCELERA.

Denique quæ perpetrata sunt,tum crudelia erant,tum peregrina. Quod si quis his rebus ad misericordiam inductus, eos vel vi prohibere, vel hortando a talibus facinoribus dissuadere conaretur,non sine vulneribus discessit. Verum, proh dolor, multæ virgines per vim stupratæ, complures etiam fustibus in capite cæsæ mortuæ iacuerunt: quarum corpora tumulis mandandi, nulla omnino permissa potestas est; & propterea complura earum corpora, quæ sunt ab illarum parentibus cum multo gemitu quæsita, nondum reperiuntur. Sed quid inter res magnas, eas quæ sunt exigui momenti prosequor? Aut quid in his immoror, & non ad eas quæ propter acerbitatem me ad se rapiunt, propere
C sermonem transfero? quarum, certo scio,vos magna capiet admiratio, & velut attoniti iuxta nobiscum consistetis, obstupescentes admodum, quod Dominus tanta clementia vsus sit, & non funditus hanc vniuersitatem deleuerit. Nam quæ neque facta sunt, vti scriptum est,neque audita in diebus patrum nostrorum,hæc impij in ipso altari designarunt. Etenim velut in proscenio, in quo turpis aliqua ageretur fabula, puerum masculum, qui sexum denegauerat virilem, & muliebrem sibi effinxerat, quiq. tum oculos habebat (vt scriptis proditum est, *nempe de Iezabel*) stibio oblitos, & vultum simulacrorum more fuco rubentem, habitu muliebri in ipso sancto altari, vbi pro Spiritus sancti descensu inuocari solet, corpore in orbem acto, & manibus huc illucq. cum gestis iactatis saltare compulerunt, atque in risum immoderatum effusi nefarias voces ore extulerunt.

MONSTRVOSA PRAESVMPTIO.

D Rursus cum istud quoque ad rectum ordinem spectare, & præterita facinora decora potius quam nefaria existimarent: vnum ex suis turpitudine insigniter nobilitatum, & vt pudore,ita vestibus,sicut natus erat,nudatum in summo Ecclesiæ solio collocant, turpemq. contra Christum concionatorem appellant: Nam pro verbis diuinis turpitudinem, pro graui oratione petulantiam, pro pietate impietatem,pro continentia stupri, adulterium, concubitum cum masculis prædicauit: docuitq. tum alia, tum furtum,cibum & potionem vitæ hominum vtilia esse. Quæ cum ita se haberent, & ipse de Ecclesia decessissem: qui enim ibi manere poteram,vbi incursiones a militibus factæ,vbi multitudo argento conducta ad seditionem, vbi nimia pecuniæ cupiditas, vbi turbæ Gentilium ampliss imis promissis ad maleficia inuitatæ? Noster scilicet successor Lucius, qui partes lupi nequitia & improbe factis agere impense studebat, quiq. Episcopatum non
E consensu Episcoporum Orthodoxorum in vnum conuenientium, nō suffragijs vere clericorum,non postulatione populi, vti sacræ Ecclesiæ canones præscribunt, sed pecunia tamquam dignitatem quamdam (vt ita dicam) sæcularem emerat, illo cum mandato aduenit. Iftum autem comitati sunt (solus enim in vrbem ingredi non poterat/nō Episcopi vlli,non presbyteri,non diaconi, non populi multitudo, non monachi hymnos ex sacris libris depromptos canētes, sed Euzoius, qui iampridem in sancto & celebre Nicæno Concilio,cum diaconus esset in vrbe nostra Alexandria,vna cum Ario abdicatus fuerat, nunc autem Præsul Ecclesiæ Antiochenæ, quam velut pestis labefactat; & Magnus quidem Comes prouincialium largitionum cum ingenti militum manu, vir nullo non impietatis genere semper nobilitatus, qui Iuliani temporibus Ecclesiam Berithi (ea autem est vrbs Phœnicæ perillustris) incenderat; sed Iouiano piæ memoriæ Imperatore regnante, eamdem suis ipsius impensis erat denuo ædificare coactus; parumq. aberat,

PETRI FVGA ET LVCII SVFFECTIO.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rat, quin ſecuri fuiſſet percuſſus, niſi multis pro eodem precantibus, veniam ab Impera- A
tore impetrauiſſet.

LVCII EXCELLENS IMPIETAS.

Itaque vos, qui incredibili pietatis ſtudio flagratis, quorum opem ad hæc ſcelera vindicanda imploro: hinc conſiderare debetis, quæ & quanta maleficia ab iſto, quem dixi, tyranno Lucio, qui in nos impetum fecit, contra Eccleſiam Dei deſignata ſint. Nam non a veſtra pietate ſolum, verum etiam ab Epiſcopis omnibus Orthodoxis ſæpenumero abdicatus, ciuitatem ſibi iuſtis de cauſis admodum infenſam occupauit. Quin etiam non modo, vti inſipiens ille blaſphemus in Pſalmis loquitur: Dixit inſipiens, non eſt Deus; ſcilicet quod Chriſtus non eſt vere Deus; ſed etiam vitæ inſtitutis & ipſe corruptus eſt, & alios corrumpit; inq. maledictis contra Saluatorem ab his qui creaturam creatoris loco colunt, iactatis plurimum, delectatur. Et quid, quæſo, cauſæ eſt, cur cum ſimili cum Gentilibus opinione imbutus ſit, non noua quadam & inaudita impudentia ſceleratus B
Deum colere audeat? In cuius conſpectu Gentiles has laudes prædicarunt: Gratus eſt nobis tuus, o Epiſcope, aduentus, qui Filium Dei negas. Serapis te amplectitur, hucq. adduxit. Atque iſti quidem in eo excipiendo nomen ſimulacri ſui patrij recitarunt.

MAGNI PRAESIDIS CRVDELITAS.

Porro autem vix momentum temporis iam præterierat, cum Magnus, quem ſupra nominaui, indiuiduus impietatis iſtius comes, ſatelles truculentus, ſatrapa crudeliſſimus, copijs commiſſis ſuæ curæ in vnum collectis, presbyteros & diaconos numero decē & nouem, quorum nonnulli octogeſimum ætatis annum præterijſſent, comprehendit, & de illis velut in aliquo ſcelere, eoq. Romanorum legibus contrario deprehenſis, iudicium publicum exercere, & ignarus legum quæ ſunt pro Chriſtianæ pietatis defenſione ſancitæ, eos compellere cœpit, vti auitam fidem ab Apoſtolis per Patrum ſucceſſionē nobis traditam proderent. Affirmauitq. Valentem Auguſtum Imperatorum clemen- C
tiſſimum hac re vehementer delectatum iri. Poſtremo cum maxima contentione vocis hæc verba protulit: O miſeri, obſequimini, Arianæ opinioni aſſentite. Nam diuinū numen, licet illa quam colitis religio vera ſit, ſi non veſtra ſponte, ſed neceſſitate adducti ab ea diſcedatis, veniam vobis daturum eſt: etenim in his quæ neceſſitate peccantur, relinquitur excuſationi locus: ſed cum ſua ſponte quiſquam deliquerit, carere reprehenſione non poteſt. Quo circa his rationibus ante oculos mentis poſitis, abiecta omni cunctatione, alacri animo noſtræ accedite ſententiæ; & dogmati Ariano, quod iam Lucius (eum namq. nominauit) palam prædicat, ſubſcribite: pro certo perſuaſi, quod ſi iſtius doctrinæ obtemperaueritis, ſitis pecuniam, opes, & honores ab Imperatoribus conſecuturi: ſin autem reſtiteritis, tum carceres, tormenta, quæſtiones, flagella, & carnificinæ vobis ſubeundæ ſunt, tum pecunijs vna cum poſſeſſionibus orbati eritis, tum denique electi e D
patria, ad loca moleſtiſſima incolenda condemnabimini.

LIBERA CONFESSIO CATHOLICORVM.

Ad hunc modum igitur generoſus iſte dux, minis cum fraude temperatis, omnes a pia doctrina & ſententia, partim cohortando, partim cogendo deducere ſtuduit: At vero illi quoniam pietatis proditionem plus habere acerbitatis (vti re vera habet) quam vllum cruciatus genus, exiſtimabant: demum neceſſitate compulſi, his verbis ei reſpondere-runt, virtuteq. & virili animorum celſitate fraudem eius pariter & minas profligarunt: Deſine poſthac, deſine his vocibus nos perterrere: a verbis inanibus proferendis tu te cohibe. Nam nos neque nouitium, neque recentem colimus Deum. Ac tametſi tu velut fluctibus iactaris, ſpumam ore temere fundis, & tamquam ventus violentus in nos cum impetu ruis: tamen nos ad extremum vſque ſpiritum ſumus doctrinæ pietatis firme adhæſuri. Neque certe vnquam ſenſimus, Deum potentiæ, ſapientiæ, aut veritatis experitem eſſe: neque Patrem interdum exiſtere, interdum non exiſtere, vti impia Arianorum E
opinio fert: neque Filium in tempore ortum, aut momentaneum eſſe, opinati ſumus. Nam ſi Filius (ſicut Ariani ſomniant) creatura ſit, & non ſit Patri conſubſtantialis: inde efficeretur vt Pater quoque non ſit: quippe ſi, vt illi ſentiunt, quodam tempore non extabat Filius, Pater etiam quodam tempore non fuit. Verum ſi Pater ſemper exiſtit, Filio videlicet vero germine, & non ex ſeminis profluuio enaſcentis exiſtente (Deus enim impatibilis) quid eſt cur nō demens & inſanus exiſtimetur ille, qui Filium, per cuius gratiam factum eſt vt ſint omnia, quodam tempore non fuiſſe ſentiat? Nam Patres noſtri per vniuerſum orbem terrarum diffuſi, ex quorum fide iſti excidentes, merito ſane patre carere dicantur, Nicææ in vnum conuocati, peruerſæ Arij opinioni, cuius patrocinium nouitius iſte ſuſcepit, anathema denunciarunt: & Filium non ex alia eſſentia quam Patris,

A tris, quod tu nos iam dicere vrges, ſed ex eadem ipſa conſtare aſſeruerunt. Quod quidem præclare & pia cogitatione complexi, Filium & crebra vocum e Sacris litteris petitarum collocatione Patri conſubſtantialem ingenue confeſſi ſunt.

CONFESSORES DETRVSI IN CARCEREM, CAESI, ET MISSI IN EXILIVM.

Itaque cum hæc & alia ſimilia dixiſſent, ad multorum dierum ſpatium in carcerē eos concluſit Magnus, ratus ſe eo pacto illos a pia ſententia deducturum. Verum illi, non aliter quam fortiſſimi in ſtadio athletæ, omni metu penitus depoſito, ſe rebus præclare a Patribus diuina mente & cogitatione geſtis quaſi perurgentes, multo excelſiores animos ad pietatem propagandam habuerunt, tormenta nihil aliud quam virtutum gymnaſium arbitrati. Sic igitur cum decertarent, & ſpectaculum (vti ſcribit B. Paulus) tum Angelis tum hominibus fierent; accurrit tota ciuitas, viſura Chriſti athletas, verbera iudicis eos torquentis tolerantia vincentes, & contra impietatem per patientiam erigentes
B trophæa, & triumphos aduerſus Arianos agentes: quos quidem per minas & fraudem oppreſſos dirus iſte hoſtis libidini eorum qui impietatem contra Chriſtum exercebant; ſe dediturum cenſuit. Cum igitur tormentis crudeliter eis infligendis fatigatus eſſet, populusq. vniuerſus varijs querelæ generibus & multo luctu vteretur: truculētus ille Dux qui omnem exuerat humanitatem, conſuetis ſuis copijs denuo ad ciendum tumultū collectis, Chriſti athletas ad iudicium, immo vero ad iniuſtam condemnationē vocat, eosq. ad littus maris ſiſti iubet: in quo loco cum ſimulacrorum cultores, & Iudæi mercede cōducti, more ſuo contra eos vociferarentur; & illi manifeſtæ infanorum Arianorum impietati cedere nollent; ſententiam de illis, populo vniuerſo ante tribunal grauiter lamentante, pronunciat Magnus; vt Alexandria exacti, ad incolendam Hellopolim vrbē Phœniciæ tranſportarentur: in qua ſane vrbe ne vnus quidem habitabat, qui Chriſti nomen
C audire (omnes enim ſimulacra colebant) omnino ſuſtineret.

Itaque iuſſis illis actutum nauem conſcendere, ille ipſe in littore ſtans (nam in balneis publicis, quæ prope inde aberant, eos condemnauerat) enſem diſtrictum illis oſtendit, ratus quidem ſe terrorem iniecturum eis, qui ancipiti gladio ſpiritus infeſtos dæmones ſæpenumero vulneraſſent. Dat igitur mandatum, vt iam, cum neque commeatum vllum in nauem impoſuiſſent, neque quicquam omnino haberent, quo exilij moleſtias ſubleuarent, inde ſoluant. Quo quidem tempore ipſum mare (quod plane mirandum eſt & prope incredibile) vndis agitatum ſpumare cœpit, rei indignitatem, credo, ægre ferens, & penitus (vt ita dicam) recuſans eos viros excipere, ne eo pacto iniqui mandati exequendi particeps fieret: quippe his qui ignari erant, barbaram & immanem Iudicis voluntatem perſpicue patefecit: adeo vt vere dici poſſet, hac re cælū ipſum obſtupuiſſe.

LVCTVS ALEXANDRINORVM CATHOLICORVM.

D Quin etiam tota ingemuit ciuitas, & adhuc lugere non deſinit. Nam pars alternis manuum ictibus pectora tundendo, ingentem ſtrepitum edere: pars manus ſimul & oculos ad cælum tollere, quo Deum de vi ſibi illata teſtarentur, & ita fere loqui: Audi cælum, & auribus percipe terra, quam iniqua atque adeo indigna edita ſint facinora. Denique omnia luctu redundare, planctus & ciulatus per vniuerſam vrbem peruadere, flumenq. tātum lacrymarum derepente manare, vti ipſum mare ſua inundatione obruere quodammodo videretur. Cum autem Dux iam ad littus aſtans imperaret remigibus, vt vela erigant: tum fiebat fletus promiſcuus virginum, feminarum, ſenum, & iuuenum, tum lamēta cum amaris lacrymis permixta, tum clamores ab omnibus tam ingentes editi, vt maris vndoſi murmur, quod tumidi fluctus mutuo colliſi excitare ſolent, propemodum obſcurarent. Vt primum vero athletæ Chriſti, quos diximus, appulere Heliopolim, vbi om-
E nes erant ſuperſtitioni dediti, vbi inſtituta diaboli ad voluptatem explendam comparata, vbi horrenda ferarum latibula; nam montes vndique cælum propter altitudinem pene attingentes vrbem illam obuallabant: omnes deinceps in media vrbe communiter, & ſinguli priuatim lamentari, & lugubres voces fundere cœperunt. Dabatur mandatum a Palladio vrbis illius Præfecto, homine ſuperſtitioni dediti ſſimo, vt omnino lacrymari deſinerent. Vnde multi qui plorabant, hiq. præ diuino zelo ſtrenui Eccleſiæ propugnatores arrepti, primum in cuſtodiam conijciebantur, deinde verberibus cæſi, lacerati, & tormentis affecti, ad metalla in Pheno & Proconneſo amandabantur; inter quos complures erant monachi ad numerum vigintitrium, qui quo ſeueram diſciplinam excolerent, in ſolitudine habitarunt: quibuſcum vna diaconus, qui litteras tum conſolationis tum cōmunionis a Damaſo Epiſcopo Romano ad nos attulerat, manibus a tergo colligatis, a lictoribus palam tamquam maleficus inſigniter improbus trahebatur.

CATHOLICI VETITI LVGERE.

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVID IN DAMASI DIACONVM ARIANI.

Qui acerbioribus tormentis, quam quisquam homicida, excruciatus fuit; cuius ceruices lapidibus & plumbo crudeliter verberatæ erant. Postremo naue ad traijciendum cõscensa, eodem modo cum eo atque cum ceteris actum est: nam omni ope ac subsidio destitutus erat, & propterea signo sanctæ Crucis frontem signauit: sicq. metallis æneis in Pheno traditus est.] ita impie actum aduersus diaconum a Damaso Roma tunc missum Alexandriam. Sed pergit: Porro autem cum Iudex tenera puerorum corpora torqueret, quidam eorum post cruciatus remansere extincti & iûre sepulturæ defraudati: idq. cum parentes, fratres, cognati, & tota pene dixerim ciuitas postularet, vt vnum hoc atque adeo vltimum vitæ solatium illis tribueretur. Sed o sæuam iudicantis, immo vero condemnantis crudelitatem! Nam qui pro pietate decertarint, idem cum homicidis iudicium subeunt, corporaq. eorum manent insepulta: & qui pro fide strenue dimicarint, bestijs & volucribus objciuntur ad vorandum: qui denique patres cæsorum conscientiæ causa commiserati sint, tamquam impij facinoris auctores securi feriuntur. Quæ Romanorum lex, quæ barbarorum sententia iudicauit in eos, qui patribus cæsorum condoluerunt? Vbinam tale scelus a quoquam veterum fuit vmquam patratum? Olim Pharao iusserat Hebræorum masculos trucidari: verum inuidia & metu adductus hoc mandatum dedit: At quæ tum gerebantur, quanto sunt his, quæ modo designata sunt, mitiora? quanto optabiliora, si in iniuria optio vlla sit? quanto tolerabiliora, si scelus cum scelere (cum aliud ab alio seiungi nequeat) velimus comparare? Sunt ista quæ commemoro, incredibilia quidem, immania, dira, crudelia & barbara, sine misericordia, amara, sed tamen amentes Ariani in illis insolenter gloriati sunt, atque adeo tripudiarunt.

QVID ACTVM IN PVEROS ET PARENTES EORVM.

Cum enim tota ciuitas in luctu & mærore esset (nulla enim domus erat, in qua, vti in Exodo [a] scriptis proditum est, non iaceret mortuus) hi, quorum crudeles animi nullo modo exaturari poterant, non conquieuerunt, sed scelus deintegro exercere aggressi sunt. Nam voluntatem suam, quæ ad deteriora inclinabat, patefacientes, suæ maleuolentiæ virus in illius prouinciæ Episcopos effundere cœperunt. Siquidem opera Magni, quem diximus, Comitis largitionum, satellites ad iniuriam satis instructi, nonnullos eorum in iudicium adducere: alijs, quo libitum erat modo insidias parare, eo consilio, vti omnes vbique impietatis laqueis irretirent, nihil intentatum relinquentes. Quin etiam omnia loca circuire, non aliter atq. diabolus ipsorum hæreseos parens, quærentes quem deuorent. Atqui cum in eo quod conabantur, ab omnibus se destitutos viderent: vndecim tamen Episcopos Aegypti, viros qui ab ineunte ætate ad summam vsque senectutem solitudinem seueræ disciplinæ causa incoluerant, qui sanctam ac sinceram fidem audacter & libere prædicarant, qui pietatis dogmata vna cum lacte nutricis suxerant, qui victoriam contra dæmones reportarant, qui virtute aduersarium represserant, qui Arianam hæresim suis (vt aiunt) coloribus depinxerant, Magno illo, quem supra nominauimus, velut instrumento crudelitatis vsi, in exilium eiecerunt: oppidumq. nomine Diocæsaream, a Iudæis, qui Dominum interfecerant, inhabitatum, incolere compulerunt. Et tamen non aliter quam orcus, morte fratrum minime satiati, vbique terrarũ velut amentes ac stupidi, suæ crudelitatis monumenta relinquere non verentur, atque adeo maleficijs se nobilitare studeant.

[a] Exod. 12.

EPISCOPI IN EXILIVM ACTI DIOCAESAREAM IN PALESTINA.

ANTIOCHENOS PERTIGIT PERSECVTIO.

Ecce enim rursus Ecclesiæ Catholicæ clericos, qui Antiochiæ commorabantur, quiq. cum quibusdam monasticæ vitæ spectatis, tragica eorum scelera testata apud omnes relinquere constituerant, isti vocibus maledicis contra eos in auribus Imperatoris infusis, Neocæsaream vrbem Ponti relegandos curauerunt: qui quidem propter locorum asperitatem vita quoque breui expoliati sunt.] hucusq; ex epistola Petri narratio apud Theodoretum, qui mox subdit: Tales quidem tempora illa tulere tragœdias: quæ tametsi silentio & obliuione obruendæ sunt, tamen litterarum monumentis produntur ad eos coarguendos, qui linguis petulantibus Dominum sunt insectati: qui quidem morbo blasphemiæ infecti, non modo in totius vniuersitatis Dominum & moderatorem Deum conuicia iacere, verum etiam contra pios eius famulos bellum exitiale suscipere non dubitarunt.] hæc ipse. Meminit quoque eiusdem diræ persecutionis sanctus Epiphanius [b], qui & præter alia supplicia Catholicis Aegyptijs irrogata, nonnullos ex illis tradit fuisse damnatos ad bestias. Sed & Cassianus de sanctis monachis tum sub Lucio in Pontum & in Armeniam relegatis hac meminit occasione [c]:

[b] Epiphan. hæres. 68.

[c] Cassian. collat. 8. c. 7.

Tempo-

Temporibus siquidem Lucij, qui Arianæ perfidiæ Episcopus fuit sub Valentis Imperio, dum diaconiam nostris fratribus deferremus, his videlicet qui de Aegypto & Thebaide fuerant ob Catholicæ fidei perseuerantiam metallis Ponti atque Armeniæ relegati, licet cœnobiorum disciplinam in quibusdam ciuitatibus rarissimam viderimus, anachoretarum tamen apud illos ne ipsum quidem nomen auditum fuisse comperimus.] hæc per Abbatem Piammonem Cassianus; in quem potius quam in illum ad eius libitum interloquentem reijcienda culpa est, si de Ponto, quod ait, & Armenia, mendacij arguatur ex ijs quæ superius recitata sunt ex Gregorio Nazianzeno atque Basilio, de Ponticis eremis abundantibus anachoretis.

PERSECVTIO ARIANORVM ADVERSVS AEGYPTI MONACHOS.

Quod autem ad Aegypti monachos spectat dirissime a Lucio exagitatos: Ruffinus, qui cum Melania in Aegypto agebat, hæc de illis scriptorum monumentis posteris legẽda [a] tradidit: Inde post fugas ciuium & exilia, post cædes & tormenta, flammasq. quibus innumeros confecerat, ad monasteria furoris sui arma conuertit, vastat eremum, & bella quiescentibus indicit. Tria millia simul, aut eo amplius viros per totam eremum secreta & solitaria habitatione dispersos oppugnare pariter aggreditur: mittit armatam equitum & peditum manum: Tribunos, præpositos, & bellorum duces, tamquam aduersus barbaros pugnaturus, eligit. Qui cum venissent, nouam belli speciem vident, hostes suos gladio obiectare ceruices, & nihil aliud dicere, nisi: Amice ad quid venisti? Per id tempus patres monachorum, vitæ & antiquitatis merito, Macarius, Isidorus, aliusq. Macarius, atq. Heraclides & Pambus Antonij discipuli per Aegyptum, & maxime in Nitriæ deserti partibus habebantur viri qui consortium vitæ & actuum non cum ceteris mortalibus, sed cum supernis Angelis habere credebantur. Quæ præsens vidi, loquor; & eorum gesta refero, quorum in passionibus socius esse promerui.] & in epistola ad Anastasium Romanum Pontificem hæc item se passum esse gloriatur, cum ait: Quamuis igitur fides nostra persecutionis hæreticorum tempore, cum in sancta Alexandrina Ecclesia degeremus, in carceribus & in exilijs, quæ pro fide inferebantur, probata sit: tamen & nunc si quis est qui vel tentare fidem nostram cupiat, sciat, &c.]

[a] Ruffin. lib. 2. cap. 3. & 4.

RVFFINVS IACTANTER CONFESSIONEM OSTENTAT.

At hæc de se summa iactantia ab ipso Ruffino esse commenta, exclamat sanctus Hieronymus, cum his recitatis ipsius verbis, sic subdit [b]: Miror quod non adiecerit: Vinctus Iesu Christi & liberatus sum de ore leonis [c], & Alexandriæ ad bestias pugnaui, & cursum consummaui, fidem seruaui: supereſt mihi corona iustitiæ. Quæ, malum, exilia, quos iste carceres nominat? Pudet me apertissimi mendacij: quasi carceres & exilia absque Iudicum sententijs irrogentur. Volo tamen ipsos scire carceres, & quarum prouinciarũ se dicat exilia sustinuisse. Et vtique habet copiam de multis carceribus & infinitis exilijs vnum aliquod nominandi. Prodat nobis confessionis suæ Acta, quæ hucusque nesciuimus; vt inter alios Alexandriæ martyres huius quoque gesta recitemus; & contra latratores suos possit dicere [d]: De cetero nemo mihi molestus sit: ego enim stigmata Domini nostri Iesu Christi in corpore meo porto.] hæc Hieronymus.

[b] Hier. Apolog. lib. 2. c. 2. Tim. 4.

[c] 2. Tim. 4.

[d] Galat. 6.

MIRACVLIS PROBATA FIDES CATHOLICA.

Certe quidem Melania clarissima femina, Consulis Marcellini neptis, antiqua nobilitate & filij Præfecturæ Vrbanæ magistratu toto Romano orbi notissima, apud quam primum locum Ruffinus obtinebat, omnium Præfectorum, quocumque pergeret, frequẽtabatur obsequijs; tantumq. abfuit, vt vel ipsi vel alicui ex eius familia irrogata exilia fuerint, quod Ruffinus iactat, vt etiam qui persecutionem fidei causa paterentur, ad ipsam tamquam ad asylum confugerent, ab eademq. pariter in tuto collocarentur, atque etiam alerentur; vt quæ de ea proxime dicturi sumus, cum ipsa processit ad Iudicem, fidem certam faciunt. At cur Ruffinus, sicut aliorum, non etiam suam recensuit confessionem exemplo Pauli Apostoli? quod præsertim sciret, rem tantam haud ab aduersarijs facile ratam fore habendam absque aliqua certiori probationis fide, cum alioqui aliorum confessiones adeo exacte describat? Si qua tamen tunc Alexandriæ contigit Ruffini confessio; ea tantum fuisse existimatur, cum prouocata Melania ad iudicium, quod faueret Orthodoxis, ipse putetur eam comitatus esse: sed dimissa illa quantocyus, vtique & qui cum ea erant, rediere domum. Sed de his satis.

Pergens Ruffinus recensere res tunc gestas a Nitriæ monachis, hæc subdit: Hi ducebãt exercitum Domini non mortalibus telis, sed fide religionis armatum, exercitum moriendo vincentem, & qui sanguinis sui profusione victor Christum sequeretur ad cælum. Quiq. dum in tabernaculis positi & orantes expectarent interfectores suos: delatus est

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad eos homo olim membris omnibus & præcipue pedibus aridus: sed cum ab eis in no- A
mine Domini oleo fuisset peructus, statim confirmatæ sunt plantæ eius. Et dicentibus eis: In nomine Iesu Christi, quem Lucius persequitur, surge & sta in pedibus tuis, & redi ad domum tuam: continuo exurgens & exiliens, benedicebat Deum, ostendens quia vere erat in eis Deus. Ante aliquantulum vero temporis cæcus quidam rogabat deduci se ad cellulam Macarij, quæ erat in deserto, itinere trium dierum: quo postquam cæcus multo ductantium labore peruenit, Macarium non reperit domi: & contristatus valde, nullatenus mitigare mæstitiam poterat, sanitatis solatio carens. Tum vero feruore fidei concalescens: Deprecor (inquit ad eos qui deduxerant) applicate me ad illam partem parietis, vbi cubare senior solet. Et cum fuisset admotus, parum luti aridi, vnde paries oblitus videbatur, assumens, palmæ suæ superposuit. Rogat etiam, vt aquam de puteo, ex quo bibere solebat, haurirent: qua resoluens glebulam, eodemq. luto oculos suos B
superungens, & lauans de aqua, quæ hausta fuerat, repente recepit visum, ita vt nullo indigens adminiculo rediret ad sua. Sed ne secundum leprosos illos ageret, quos a se curatos in Euangelijs ingratos Dominus notat; cum omni domo sua regressus, & Deo gratias referens, rem vt gesta fuerat indicauit.] subdit post hæc Ruffinus de eodem Macario, qui leunculos cæcitate curauit, proq. gratiarum actione a leena pelle ouina donatus est. at hæc contigisse diximus viuente adhuc Magno Athanasio. subiungit vero Ruffinus:

MONACHI RELEGANTVR IN INSVLAM.

Sed in his omnibus Lucius non erubuit, nec aliquid reuerentiæ virtutum mirabilibus detulit: quinimmo iubet, Patres ipsos ablatos a grege suo, immo clam raptos, in insulam quamdam Aegypti paludium deportari, in qua compererat neminem prorsus esse Christianum, quo per hoc vel absque solatijs, vel absque consuetis actibus viuerent. Senes C
igitur cum duobus solis pedissequis noctu ad insulam deducuntur, in qua erat templum quoddam summa veneratione a loci incolis obseruatum. Cumq. primum nauicula senum oram soli illius contigisset: ecce subito sacerdotis templi illius virgo filia correpta spiritu cum ingenti vociferatione & clamoribus vsque ad cælum datis, agi per medios populos cœpit; & crebros ducens rotatus, stridens, huc atque illuc rabida ora vibrare. Cumq. ad spectaculum tam ingentis monstri, maxime quod esset sacerdotis filia, qui in honore præcipuo apud illos erat, populi conuenissent: per auras eam raptam sequentes, peruenium vsq. ad nauiculam senum. Ibi vero proiecta eorum pedibus & prostrata, clamare cœpit: Quid venistis huc, o serui Dei summi, antiquis nos & veternosis euoluere do micilijs? In hoc loco depulsi, vndique latebamus: quo modo vos nequaquam latere potuimus? Cedimus antiquis sedibus: populos vestros, terrasq. recipite. Cum hæc diceret, increpitus ab eis erroris spiritus effugatur: & puella sana vna cum parentibus suis D
iacebat ad pedes nostri temporis Apostolorum. Qui talibus exordijs prædicantes eis fidem Domini nostri Iesu Christi, in tantam conuersionem repente eos perduxerunt, vt statim manibus suis antiquissimum templum & in summa veneratione habitum destruerent, & ecclesiam confestim ædificarent. Nec ad deliberandum spatio temporis eguerunt, quibus fidem rerum fecerant non verba, sed virtus. Sed hoc cum fuisset Alexandriæ nunciatum: veritus Lucius, ne forte etiam suorum in eum odia iusta consurgerent, qui aperte iam bellum non hominibus, sed Deo indiceret; occulte eos reuocari, & in eremum remitti iubet.] hactenus de his aduersus sanctos monachos gestis Ruffinus præsens omnium testis, in Aegypto tum (vt dictum est) cum Melania agens.

POPVLI AD VIDEM CONVERSI PER MONACHOS EXVLES.

AVCTORIS DIGNA CONSIDERATIO.

Vide, lector, bella Domini, & considera: stare pro Arianis Præfectos, Prætores, satellites, apparitores, truculentosq. carnifices, æstuare de Catholicis carceres, exeri gladios, parari secures, incendi ignes, solui virgarum fasces, bestias introduci, armari lamina pijs, exulibus & extorribus exundare prouincias, cædibus demetiri ciuitatem, sanctorum carnibus pasci volucres atque canes: contra vero intuere, stare pro pijs Deum, ac suam præsentiam euidentissimis reddere certam miraculis, cogereq. impiorum omnium ductores dæmones suam ipsorum fateri imbecillitatem, victos recedere, sedibus abscedere diutius occupatis: vt occinere illud libere liceat [a]: Nobiscum Deus] atque illud magis fiducia prædicare: Plures [b] pro nobis, quam contra nos.] Sunt hæc adeo perspicua, omniq. fide digniissima, & quatis existimatione maiora, vt neminem putem ita impium, menteq. alienatum, suiq. oblitum, qui ista considerans, non potius stans medius eligat in

a Isaiæ 7.
b 4. Reg. 6.

A in castris sanctorum mereri, quam a Lucij partibus stare: cui militare scias non Arianos tantum, sed omnes hæreticos, qui quacumque occasione a fide Catholica defecerunt: sub qua quidem non illos tantum agere, certum est, quos diximus sanctissimos anachoretas, sed pios omnes hæresum aduersarios, eamdem in hanc diem fidem Catholicã profitentes, quam Athanasius, Antonius, ipsorumq. alumni magna constantia sectabantur; eamq. a maioribus acceptam, ad posteros propagatam, atque ab ipso virtutum Domino tot signis euidentioribus confirmatam retinentes, quamq. ipsa præsens quoque Ecclesia retinet atque docet, firme custodientes.

Sed quod ad eamdem persecutionem spectat, Socrates [a] addit accessisse ad sæuitiam Præsidum Valentis Imperatoris iussionem: Nam, inquit, ex edicto Imperatoris mandatum est, vt omnes qui fidem Consubstantialis tenebant, nõ Alexandria solum, sed ex vni- VALENTIS IMP. EDICTVM.
B uersa etiam Aegypto penitus expellerentur. Quin etiam Præfecto imperatum, vt cum ingentibus copijs omnes vbique persequeretur, quos Lucius indicaret.] hæc ipse: eadẽq. a Ruffino sunt recitata. Itemq. Sozomenus [b], nec non Theodoretus [c] fideles testes sunt miraculorum in confutationem hæreticæ impietatis tunc editorum. Sed & quod silentio Ruffinus præterijt dignum memoria tunc officium exhibitũ a Melania nobilissima Romana femina, his ex Paulino iungamus: scribens enim ad Seuerum inter alia digna præconia Christianæ feminæ Consularis hæc habet [d]:

a Socrat. lib. 4. cap. 17. 19.
b Sozom. lib. 6. cap. 21.
c Theod. lib. 4. cap. 19.
d Paulin. epist. 10.

Tempore illo Valentis, quando Ecclesiam Dei viui furor Arianorum, Rege ipso impietatis satellite, persequebatur: hæc erat princeps & particeps cunctis pro fide instantibus: hæc fugatos recipiebat, aut apprehensos comitabatur. Sed cum eos recepisset in latebram, qui propter insignem fidem & maiore hæreticorum odio infestabantur, & oc- MELANIA OCCVLTAT ET PASCIT MONACHOS.
C cultantium tangebantur inuidia: graui tunc seditione diabolicis facibus inflammata, quasi contra legem publicam contumax, protrahi ac pati iussa est quæ illos manebant, nisi prodere maluisset. Processit impauide, cupida passionis, & iniuria publicationis exultans, quamuis non exspectasset trahi, tracturos anteuolans ad Iudicem: qui confusus veneratione præsentis, non executus est infidelitatis iram, dum fidei miratur audaciam. Eadem tempestate per triduum quinque millia monachorum latentium panibus suis pauit: vt per eius manum iterum Dominus [e] Iesus pristinum numerum in deserto pasceret, tanto quidem nunc impensiore clementia, quanto minori licentia fouebantur occulti, quam illi quondam, qui ad Dominũ voluntarie in libertate & pace conuenerant. Sed hæc nec timida deprehendi, inrerdictum secura præbebat officium: nec volens gloria MELANIAE CONSTANTIA.
operationis agnosci, tamen operis magnitudine prodebatur, totidem apud homines te-
D stimonijs glorioſa, quot pastis, Deo conscio.] hæc Paulinus, mitifica prædicatione tam egregia facta celebrans: quæ sane gesta esse in Aegypto, non autem in Palæstina, illud persuadet, quod nullibi tam ingens numerus monachorum simul collectorum nisi in Aegypto fuerit reperiri. mansisse quidem ipsam Melaniam in Aegypto mensibus octo, Palladius [f] docet. Porro ab his diuersa esse noscuntur, quæ de eiusdem Melaniæ officijs, quibus prosecuta est in Palæstina relegatos confessores, idem Palladius tradit, quæ paulo post narraturi sumus.

e Matth. 14. Marc. 6. Luc. 9.
f Palladius in Lausiac. c. 33.

Vt autem tam ingenti opere, in occultandis atque pascendis monachis quinque millibus in deserto, veluti contumelijs prouocatus Præfectus, libens eius responsionibus cesserit; summa feminæ claritudo, quæ apud hostes quoque reuerentiam sibi conciliabat, in causa fuit. Erat quidem Melaniæ nomen (vt dictum est) non Romæ tantum, sed vbique
E locorũ Romani Imperij cognitum, atque honore habitum tũ nobilitate generis, tũ egregiæ pietatis præstantia: de qua hæc idem qui supra Paulinus [g]: Mulier celsiore gradu ad humilitatis culmen ob amorem Christi delecta sublimiter, vt viros desides in infirmo sexu fortis argueret, arrogãtes in sexu vtroque personas, pauperata diues, & nobilis humiliata confunderet. Igitur Marcellino Consule auo, de ambitu generis & opum luxu in teneris adhuc annis nuptias passa, & breui mater, sed infelicitate mortalium non longũ potita est, ne diu terrena diligeret. Nã præter alias orbitates, quas irrito in fœtibus abortiuis labore, adhuc marito participe defleuit: ita creuit ærumnis, vt duos filios & maritũ intra anni tempus amitteret, vnico tantum sibi paruulo ad memoriam potius, quam ad compensationem affectuum derelicto.] hæc & alia de ipsa Paulinus: sed quod eam MELANIAE GENVS.
dicat habuisse Marcellinum auum Consulem, Hieronymus [h] filiam eius appellat: at Ruffinus [i] Paulino consentit, qui etiam eam neptem Marcellini Consulis nominat:

g Paulin. epist. 10.
h Hier. in Chro.
i Ruffin. 1. in-uect. in Hieron.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Palladius vero res ab ea gestas conscribens, cum Hieronymo Marcellini filiam vocat. A
gessisse reperitur Consulatum ordinarium Marcellinus cum collega Probino anno Do-
mini trecentesimo quadragesimoprimo, vt legitimi Fasti Consulares indicant. Porro Me-
laniæ filio hoc tempore Præturam Vrbanam fungenti iunctam fuisse constat in matri-
a Pallad. c.33. monium Albinam [a], Melania vero iunior eius neptis Piniano in matrimoniū tradita fuit:
sed de his inferius. Laudat sanctus Hieronymus feminæ summam constantiam, quod si-
b Hier.epist.25. mul siccis oculis sepelisset virum suum ac duos [b] filios; vno vero superstite derelicto,
peregrinata fuerit in Aegyptum primo, inde Hierosolymam: ibiq. ad quinque lustra
c Paulin. ad Se- esse commoratam, Paulinus [c] tradit; amplius vero annos duos, nempe vigintiseptem,
uer. epist. 10. d Palladius in Lausiac.c.33. Palladius [d] affirmat.

Porro Melaniæ in Aegypto commoratio magnum plane cum ipsi tum Ruffino attu-
lit detrimentum: siquidem cum Didymo Alexandrino magni nominis viro, & ob exi- B
miam coniunctam cum oculorum cæcitate peritiam plane cunctis admirabili, intimam
consuetudinem habentes, propinate illo ipsis sitientibus, quem mirifice prædicabat, Ori-
ginem suum, hauserunt isti vna cum dulci potu venenum.

e Hier. in Chro- Huius autē vt hic repetamus exordia, anno hic quinto ætatis suæ (vt auctor est S. Hie-
nic. hoc anno 9. Valent. f Hieronym. de Script. Eccl. in Didymo. g Ruffin. lib. 2. cap. 7. ronymus [e]) oculos perdidit; sed tamen lectore adhibito tanta didicit, vt admirationi om-
nibus esset, ac plane miraculo, quod geometricas assecutus fuerit facultates, quæ vt addi-
sci possint, maxime visu indigent: testatur id quidem Hieronymus de eo [f]. De cuius vi-
tæ instituto hæc quoque Ruffinus [g]: Indesinenter Dominum deprecabatur, non vt ocu-
lorum carnalium visum, sed vt illuminationem cordis acciperet: miscebat autem preci-
bus studia & laborem, & iuges continuasq. vigilias non ad legendum, sed ad audiendum
DE DIDYMO ALEXANDRINO. adhibebat, vt quod alijs visus, hoc illi conferret auditus. Cum vero post lucubrationis C
laborem somnus, vt fieri solet, legentibus aduenisset: Didymus silentium illud non ad
quietem vel otium datum ducens, tamquam mundum animal, ruminans cibum quē ce-
perat, ex integro reuocabat; & ea quæ dudum percurrentibus alijs ex librorum lectione
cognouerat, memoria & animo retexebat, vt non tam audisse quæ lecta fuerant, quā de-
scripsisse mentis suæ paginis videretur. Ita in breui, Deo docente, in tantam diuinarum
humanarumq. litterarum eruditionem ac scientiam venit, vt scholæ Ecclesiasticæ doctor
existeret, Athanasio Episcopo, ceterisq. sapientibus in Ecclesia viris Dei admodum pro-
meticæ disciplinis ita esset paratus, vt nullus vmquam philosophorum aliqua ex his artī-
bus proponens, obtinere eum, vel concludere quiuerit, sed statim vt responsiones eius ac-
ciperet, magistrum eum etiam illius de qua proposuisset, crederet disciplinæ. Huius ali- D
quanti dicta vel communiter disputata, vel proponentibus responsa, adhibitis notarijs,
descripsere, quæ & nunc in magna admiratione habentur. Nos autem, qui viuæ vocis
eius ex parte aliqua fuimus auditores, & ea quæ a nonnullis, dicente eo, descripta legi-
mus: longe maiorem gratiam, & diuinum nescio quid ac supra humanam vocem sonās,
in illis magis sermonibus qui de ore ipsius proferebantur, agnouimus.] hæc Ruffinus de
h Theod. lib. 4. cap. 27. i Sozom. lib. 7. cap. 14. eo: res vero gestas cum Antonio superius diximus, eadem quoque Theodoretus [h], atque
Sozomenus [i]. Quantum eum coluerit S. Hieronymus, dicemus suo loco.

Sed illud plane lugendum, vt Didymus, qui ex cæco factus sit scientia videns, eadē ex
vidente cæcus euaserit: quippe qui sui Origenis amore captus, ita erga eum affectus est,
vt quæcumque ille scripserat, velut e cælo lapsa acceperit, magnoq. Ecclesiæ detrimento
audientium instillaret, quos facile omnis agitaret doctrinæ ventus. Talibus ab ipso cō- E
pertis (proh dolor) Melania atque Ruffino, sic eorum animis Periarchon Origenis infu-
dit, vt eo tamquam magno thesauro ditati cuperent totum Catholicum orbem locuple-
tari: sed plane aspidis oua fouerunt; quibus ruptis, prodiere serpentes, quorum letali ve-
neno quam plurimi misere periere. At de his inferius, suis locis pluribus agendum erit:
k Socrat. lib. 4. cap. 20. hæc modo satis in his quæ spectant ad Melaniæ & Ruffini consuetudinem cum Didymo
in Aegypto hoc tempore, quo illuc sunt peregrinati. Mentio est apud Socratem [k] de
alio Didymo monacho sene solitarie agente, ab hoc de quo agitur longe diuerso.

His de Didymo Alexandrino narratis, iam Melaniæ vestigia assectemur: Quæ hoc
eodem anno, quo ex Petri Alexandrini litteris vidimus Aegypti Episcopos & mona-
chos relegatos esse Diocæsaream oppidum in Palestina situm, illis ministratura, magno
fidei

A fidei ardore succensa, Hierosolymam profecta est. Quid vero ipsa ibi egerit, Palladius
docet his [a] verbis: Post hæc autem, cum Alexandriæ Præfectus Augustalis Isidorum, a Pallad. Lau-
siac. c. 33.
Pithymum *, Adelphium, Paphnutium, Pambonem, inter quos etiam senem Ammo- * Euthymium
nium vnam habentem auriculam, & duodecim Episcopos, presbyterosq. & alios quos- MELANIAE PROFECTIO IN PALAESTINAM.
dam vsque ad centum duodecim numero circa Palæstinæ Diocæsaream damnasset exi-
lio: istos hæc beatissima omnes secuta est, & proprijs facultatibus eis ministerium suum
præbuit. Cumq. ab illis qui in memoratorum custodia erant, prohiberetur hæc facere
(sicut mihi & ipsi sæpe referebant, nam & ego sanctum Pithymum & Isidorum & Paph-
nutium vidi.) benedicta tunc illa, sumpta veste seruili circa vespertinas horas, omnia eis
vitæ necessaria afferebat.

Quo cognito, Palæstinæ prouinciæ Consularis, credens quod sinus suos posset fumo
B quodam atque terrore ex pecunia eius implere: iussit eam (ignota enim ipsi erat) corri- PRAEFECTVS PALAESTI-
pi, & in carcerem trudi. Ex quo loco tunc ei per internuncios quosdam sancta illa man- NAE QVID IN MELANIAM.
dauit: Ego, inquit, illius filia, & illius coniux fui, ancilla vero nunc Christi sum: ne er-
go me ob vilitatem præsentis habitus contemnendam putaueris; quia facile extollere, si
velim, me possum: nec terrere igitur me in aliquo vales, neque quicquam mihi de meis
rebus auferre. Atque ideo ne fortassis ignorans periculum aliquod aut crimen incurras:
idcirco ista tibi mandaui: quasi quæ diceret, interdum enim necesse est aduersus impru-
dentes hæc agi, & veluti accipitre vel cane contra eos arrogantia vti, quæ congruo tem-
pore superbos comprehensura imitatur. Talibus ergo verbis mox ipse territus Iudex ex-
cusauit eidem factum suum; & ita eam, vt meruerat, honorauit; & iussit, vt ad illos vi-
ros, quoties vellet, accederet.] hactenus de illius ministerio exhibito confessoribus.

C De commoratione vero eius Hierosolymis sic mox subdit: Hæc autem, reuocatis ab
exilio memoratis viris, monasterium apud Hierosolymam sibi fecit, in quo viginti & QVAE EGERIT MELA-
septem annorum tempus impleuit, quinquaginta secum sorores virgines habens. Erat NIA HIERO-SOLYMIS.
etiam cum ea Ruffinus quidam nomine, Italus, ciuis ex Aquileiēsi oppido, vir nobilium
& in proposito singulari satis fortium morum, qui ad presbyteratum postea meruit per-
uenire: quo nullus mansuetior, fortior, & placidior, tamquam omnia sciens, in sexu viri-
li potuit inueniri.] hæc quidem de Ruffino Palladius, de Origenis sectatore Origenista,
Hieronymo eam ob causam perinfensus: vt non mireris, si qui Ruffinum immensis lau-
dibus ornat, Hieronymum eodem in commentario contumelijs laceret. Sed de Palladio
suo loco plura inferius; qui de instituto Melaniæ atque Ruffini toto illo temporis spatio,
quo vixerunt Hierosolymis, ista subdit:

D Isti igitur in viginti & septem annis omnes apud Hierosolymam sanctos, atque pere-
grinos Episcopos & monachos, virginesq. (hoc enim vouerant Deo) susciperе proprijs OPERA MELANIAE ATQVE RVFFINI.
sumptibus ac fouere consueuerunt, omnesq. ad se venientes meliores tantarū ac talium
rerum contemplatione fecerunt. Illos enim quadringentos numero monachos, qui pro-
pter Paulinum, *Antiochenum Episcopum scilicet*, se ab Ecclesia separabant, sanctæ rursus Ec-
clesiæ reddiderunt. Omnes etiam præter hos peruersæ sectæ homines & contra Spiri-
tum sanctum sacrilego ore certantes, ad Ecclesiam nostram, vera suadendo, ac iugiter
cunctos docendo, reuocauerunt, honorantes quidem ac sæpe pascentes eiusdem loci
clericos: & hæc pariter facientes, vitam suam pio studio finierunt, nulli quidem ex se
vel leuem dantes scandali suspicionem, totum vero orbem terrarum spirituali ædifica-
tione plenissimum relinquentes.] hactenus Palladius. Sed iam his de peregrinatione
E Melaniæ recensitis, ad cladem Alexandrinæ Ecclesiæ prosequendam reuocemus iamdiu
intermissam orationem.

Cum autem tantæ cladis Ecclesiæ Alexandrinæ illatæ fama præ sui immanitate toto
Christiano orbe diffusa esset; S. Basilius Episcopus Cæsareæ Cappadociæ, ea accepta,
b Basil. epist. 71. eiusmodi ad Alexandrinos consolatorias litteras dedit [b]:

De persecutionibus apud Alexandriam & reliquam Aegyptum iamdudum ad nos S. BASILII LITTERAE AD ALEXANDRINOS.
fama peruenit; animosq. nostros, vt par erat, affecit. Expendimus enim astutiam belli
diabolici: quo modo is, vbi Ecclesiam ex persecutione ab inimicis illata multiplicari,
magisq. florere vidit, insidias suas mutauerit: vt iam nos non ex aperto oppugnet, sed
occultas insidias struat, consilium suum per nomen Christianum, quod hæretici præte-
xunt, obtegens: vt & eadem cum patribus nostris patiamur, & tamen haud videamur
pro Christo pati, propterea quod & ipsi persecutores nostri Christianorum nomine cen-

sentur

Universidad de Deusto
Biblioteca

sentur. Ista considerantes, plurimum temporis ex ijs quæ apud vos gesta nunciata fuerant, animos nostros stupore repleuerunt, & perculerunt. Re vera namque insonuerunt vtræque nostræ aures, vbi cognouimus impudentem & humano generi inimicam hæresin eorum qui vos persecuti sunt: quo modo nec aliquam reueriti sunt ætatem, nec molestias canitiei, nec plebis dilectionem, sed corpora verberarunt & dehonestarunt, inq. exilia eiecerunt, ac bona diripuerunt, quæcumque accipere potuerunt, neque humanam veriti condemnationem, neque terribilem iusti Iudicis retributionem præuidentes. ista nos stupefecerunt, & ipso prope sensu destituerunt. A

Accessit autem ad hasce animi mei disceptationes & ista cogitatio: An Ecclesias suas prorsus reliquit Dominus? An nouissima hora est, & hoc pacto initium sumit defectio, vt iam deinceps reueletur iniquus ille filius perditionis, qui aduersatur, & extollitur super id omne quod dicitur Deus, aut numen? Attamen siue temporaria est ista tentatio, ferte eam vt boni Christi athletæ: siue omnimodo res nostræ traditæ sunt corruptioni; ne socordes simus ad ea quæ accidunt, sed reuelationem e cælis & apparitionem magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi expectemus. Si namque vniuersa creatura soluetur, & transmutabitur figura huius mundi: quid fuerit insolētiæ, si & nos qui creaturæ portio quædam sumus, communes afflictiones tulerimus, tribulationibusq. traditi fuerimus, quas pro mensura potentiæ suæ super nos iustus inducit Iudex, qui nos tentari non sinet supra quam ferre poterimus, sed & cum tentatione exitum dabit, vt ferre possimus? B

EX DIRA PERSECVTIONE QVID IN MENTEM BASILII VENERIT.

Expectant vos, fratres, Martyrum coronæ: parati sunt confessorum chori, vt manus vobis porrigant, inq. numerum suum vos recipiant. Memores estote veterū sanctorum, quam nemo sit illorum delicijs & assentationibus patientiæ coronis dignus effectus, sed omnes per magnas tribulationes ingressi, experimentum sui dederint. Alij cum illusionibus & flagellis probati sunt, alij tentati sunt, secti sunt, occisione gladij mortui sunt. Hæc sunt vnde decorantur sancti. Beatus est qui dignus habetur vt pro Christo patiatur: beatior is est, qui abundantiores afflictiones tulit: afflictiones enim huius temporis non sunt condignæ ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Quod si ipse ad vos veniplecterer, & precum donorumq. spiritaliū, quæ vobis data sunt, consortio potirer. Quoniam vero corpus habeo diuturno morbo confectum, ita vt ne lecto quidem descendere queam; & multi sunt qui instar luporum rapacium nobis insidiantur, occasionem venantes, an aliquo pacto ouiculas Christi aliquando rapere possint: necessario per litteras inuisere vos institui, obsecrans cum primis quidem, vt continue pro nobis precemini, quo reliquos dies aut etiam horas Domino secundum Euangelium regni seruire merear: deinde vero, vt & imperitiæ meæ & litterarum tarditati ignoscatis. Nam ægre nobis eius hominis copia facta est, qui desiderio nostro seruire queat: dico autem de Eugenio monacho filio nostro, per quem vos obsecro, vt pro nobis & vniuersa Ecclesia ooretis, deq. rebus vestris rescribatis, vt cognitis illis alacriores reddamur.] hactenus Basilius ad Alexandrinos. C D

BASILII EXHORTATIO AD ALEXAND.

At quid interea magna admiratione dignum accidit? Dum negat Romanus Imperator fidem Catholicam, & confitentes illam ignominijs afficit, direq. persequitur: profitetur eam ac prædicat Regina Sarracenorum, quosque ille spernit, hæc honorat; ille fugat, hæc reuocat; pellit ille Episcopos, pulsos ipsa petit: atque adeo vbi crudelis & scopus, atque magno exemplo fides Catholica prædicatur, & Arianus ipse respuitur Antistes. Sed quonam modo tantum prodigium factum sit, aggrediamur enarrare. Iecerat iā ante fundamenta fidei apud Sarracenos S. Hilarion Abbas, qui (vt testatur S. Hieronymus [a]) multos Sarracenorum arreptos a dæmone frequenter liberauit, cultuiq. Veneris addictæ gentis illius sacerdotem conuertit ad fidem: qui quidem nec ipsum Hilarionem abire passi sunt ante, quam futuræ Ecclesiæ lineam mitteret. Qui ergo adeo magna ab Hilarione sunt consecuti; eo defuncto, illi parem quæsierunt dari sibi hominem Episcopū Orthodoxum. At quo modo res se habuerit, Ruffinum audiamus auctorem: Dum, inquit [b], Lucius omni arrogantia atque sæuitia ageret, Mauuia Sarracenorū gentis Regina vehementi bello Palæstini & Arabici limitis oppida atque vrbes quatere, victimasq. simul vastare prouincias cœpit. cumq. frequentibus bellis Romanum attriuisset exercitum, & plurimis peremptis reliquos vertisset in fugam: orata pacem non aliter se am- E

IMPERATORIS ROM. APOSTASIA, ET SARRACENORVM REGINAE CONFESSIO.

a Hier. in Vit. S. Hilarion.

b Ruffin. lib. 2. cap. 6.

A se amplexuram promittit, nisi Moyses quidam nomine, monachus, gentis suæ ordinaretur Episcopus: qui in eremo partibus suis propinqua vitam solitariam ducens, merito & virtutibus, ac signis quæ faciebat Deus per illum, magnifice innotuerat.

Petitio eius Principi indicata Romano, sine vlla dilatione iubetur impleri a ducibus nostris, qui ibi infeliciter pugnauerant. Captus Moyses ad sacerdotium suscipiendum Alexandriam ex more deducitur. Adest Lucius, cui ordinandi ferebatur officium. Quo viso, Moyses præsentibus ducibus, qui perurgebant, & populis ait: Ego quidem me non esse dignum tanto sacerdotio iudico: verumtamen si aliqua in me licet indigno diuina dispensatio putatur explenda: Deum nostrum cæli ac terræ dominum testor, quod Lucius sanctorum sanguine pollutas & cruentas super me non inijciet manus. Cumq. Lucius tam graui nota inustum se videret in oculis plurimorum: Quare, inquit, o Moyses, B tam facile condemnas eum, cuius fidem ignoras? Aut si tibi aliquis de me aliter indicauit: audi fidem meam, & tibi ipse magis quam alijs crede. Tum ille: Desine, inquit, o Luci, dolosis tuis me quoque imaginibus aggredi: Bene mihi nota est fides tua, quam protestantur serui Dei per metalla damnati, Episcopi in exilium trusi, presbyteri & diaconi extra Christiani nominis habitacula relegati, bestijs alij, alij etiam ignibus traditi. Numquid potest verior esse fides, quæ auribus capitur, quam quæ oculis peruidetur? Apud me certum est, quod qui Christo recte credunt, ista non faciunt. Et ita Lucius maiore dedecore deformatus (quoniam perurgebat necessitas Reipublicæ consulendi) compulsus est acquiescere, vt ab Episcopis quos in exilium truserat, sacerdotium sumeret. Quo suscepto, & gentis ferocissimæ pacem tenuit, & fidei Catholicæ custodiuit intemerata consortia. Jhucusq; Ruffinus: eadem etiam Socrates [a], Sozomenus [b], atq; Theodo- C retus [c]. Pacis quoq; fœdera stricta fuisse vinculo nuptiarum, dum huius Reginæ filia desponsata fuit Victori exercitus duci, Socrates auctor est. Meminit huius Victoris Ammianus [d], fuisseq. tradit Magistrū equitū, sed & Præfecturæ Orientalis magistratum gessisse.

MOYSES ELECTVS LVCIVM ARIANVM RAPIT.

De Moyse autem Episcopo Sarracenorum creato, quid apud eos egerit, Theodoretus [e] & Sozomenus paucis tractant. Theodoretus igitur hæc habet: Postremo Moyses, vbi cum fide admirabili gratiam Episcopalem receperat, ad illos qui eum requirebant, profectus est, & partim doctrina Apostolica, partim miraculis eos ad veritatem traduxit.] hæc ipse: eadem ferme Sozomenus [f], qui & hæc admiranda addit: Fertur etiam; id temporis gentem quādam vniuersam ad religionem Christianam traductam, Zocomo eius principe & rectore tali de causa baptizato. Iste cum sobolis omnino expers esset, ad monachum fama illius adductus venit, vti cum eo colloqueretur: apud quem D de sua calamitate grauiter conqueri cœpit: siquidem tum Sarracenis, tum omnibus alijs, credo, barbaris, liberos procreare, permagni æstimari solet. Monachus autem iubet eum bono animo esse, & precibus Deo adhibitis, cum dimittit, pollicitus pro certo, eum filium habiturum, si modo in Christum crederet. Vbi vero Deus promissa re ipsa præstiterat, & filius Zocomo natus erat: ipse Baptismi mysterio initiatus est, suosq. subiectos ad idem ipsum induxit.] sed de Sarracenis idem ait, quod haud diu ante Valentis Imperium, per monachos iuxta ipsos degentes didicerant Christianam pietatem; cum postea (vt dictum est) aucto fidelium numero, Moysen sibi dari Episcopum postularunt, qui Lucij impietatem publica est detestatus confessione.

FIDEI PROPAGATIO APVD BARBAROS.

Hæc autem de Sarracenis occasione persecutionis sub Lucio factæ Alexandriæ & in vniuersa Aegypto sunt recensita: quam quidem sicut exortam scimus hoc anno post obi E tum Athanasij, nequaquam tamen hoc eodem anno cessauit, sed vsque ad vltimum ferme Valentis annum perdurauit: quod vero haud licuit distinguere quid quoto eius anno factum sit, hic in vnum cuncta quæ ex antiquioribus monumentis de his reperimus, sub hoc ipso anno iure descripsimus. Quibus addimus, horum martyrum perseuerare iugem memoriam in chartis Ecclesiasticis descriptam, publiceq. recoli in Ecclesijs tertio Idus Maij [g]. At quo modo alia quoque via Valens Imperator aggressus sit persequi monachos, cogendo eos adscribi militiæ, inferius suo tempore dicturi sumus. Quod autem ad Petrum Episcopum Alexandrinum spectat, de eius quoque Romam aduentu meminit S. Hieronymus [h]: quem mansisse apud Damasum constat, quamdiu eiusmodi persecutio perdurauit: ea vero quiescente, testatur Socrates [i], Alexandriam redijsse munitum eiusdem Damasi litteris, quibus cum fides Catholica, tum etiam eiusdem Petri ordinatio probaretur. sed de his suo loco agendum.

a Socrat. lib. 4. c. 29.
b Sozom. lib. 6. c. 38.
c Theodor. lib. 4. c. 2.
d Ammian. lib. 26. & lib. 30.
e Theodor. lib. 2. c. 22.
f Sozom. lib. 6. c. 38.
g Martyrolog. Rom. 13. Maij.
h Hieron. epist. 16.
i Socrat. lib. 4. c. 30.

Hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

S. HILARIONIS OBITVS.

Hoc ipso anno S. Hilarion præstantissimus monachorum, post innumera miracula A
edita, clarissimus sanctitate ex hac vita migrauit anno ætatis suæ (vt testatur S. Hieronymus) octogesimo: ex cuius etiam testificatione colligitur, eumdē hoc ipso anno ex hac vita discessisse: siquidem ipsum tempore obitus Antonij Magni, qui contigit anno vigesimoprimo Constantij Imperatoris (hic est annus Domini trecentesimus quinquagesimusoctauus) egisse annum ætatis sexagesimumquintum tradit: quibus si addas annos quindecim, vt peruenias ad octogesimū quo obijt, vtique deduces annos ætatis eius vsque ad præsentem trecentesimum septuagesimumsecundum. Scripsisse de laudibus Hilarionis epistolam S. Epiphanium, idem testatur Hieronymus, cuius occasione vitam eius litteris commendasse tradit, cum ait [a]: Quamquam enim S. Epiphanius Salaminæ Cypri Episcopus, qui cum Hilarione plurimum versatus est, laudem eius breui epistola scripserit, quæ vulgo legitur: tamen aliud est locis communibus laudare defunctum, aliud de- B
functi proprias narrare virtutes: vnde & nos fauore magis illius, quam iniuria, cœptum ab eo opus aggredientes, maledicorum voces contemnimus.] hæc ipse.

[a] Hieron. in vita S. Hilarion.

EPIPHANII PRIMORDIA.

Sed quod de Epiphanij cum Hilarione consuetudine ex Hieronymo mentio facta est; dignum videtur, vt eiusdem Epiphanij his primordia coniungamus, ac explodamus ea ipsius Acta, quæ compluribus conferta reperiuntur esse mendacijs: cum enim rebus ab eo gestis qui postea sequuntur anni intexti sint, haud æquum est ipsius ignorasse principia. Quod primum ad Epiphanij ætatem spectat, vt eius natalis temporis aliqua ratio haberi possit: S. Hieronymus de eo agens in commentario de viris illustribus, ipsum ad extremam senectutem iam peruenisse tradit [b]: optime namque eum nouerat, cui & magno erat consuetudinis & amicitiæ vsu coniunctus. Porro quando hæc de Epiphanio ipse scribebat, erat annus (vt ipse testatur [c]) Theodosij Imperatoris decimusquartus, Christi C
vero trecentesimus nonagesimusecundus. Qui igitur eo anno ad vltimam peruenerat senectutem, possumus æque opinari hoc tempore ipsum non minorem sexaginta annorum fuisse, & quidem tantæ æstimationis Episcopum, vt (quod dictum est superius) Valens Imperator persecutor eum vexare timuerit. De eius patrio solo & exercitatione monastica ab adolescentia, hæc Sozomenus habet [d], cum monachos Palæstinos recenset: Ex eorum numero fuere Hesychius Hilarionis sodalis, & Epiphanius, qui postea Salaminæ, quæ est vrbs Cypri, fuit Episcopus. At Hesychius eo ipso in loco, in quo magister eius, vitam egit monasticam: Epiphanius autem circiter Besanducem pagum in tractu Eleutheropolitano situm, vnde etiam ortus fuerat, in eodem vitæ genere colendo se longissimo tempore eadem de causa versatus in disciplina monastica, cum apud Aegy- D
ptios, tum apud Palæstinos illustrissimus habitus est.] hucusque Sozomenus.

[b] Hieronym. de Script. Eccles. in Epiphan.
[c] Idem ibidem in fin.
[d] Sozom. lib. 6. cap. 32.

Quidnam vero Epiphanio periculosum, cum esset in Aegypto, contigerit, adeo vt parum abfuerit quin seduceretur a Gnosticis: ipse narrat [e], cum de ijsdem turpissimis Gnosticis agit, his verbis: In hanc hæresim, o carissimi, etiam ipse incidi, & ex ore eorū qui hanc tractant, hæc in propria persona audiui. Mulieres autem sic deceptæ, non solum de his verba apud nos fecerunt, & talia nobis reuelarunt, sed etiam in Aegyptia illa pernicioſa ac flagitiosa Archimagiri terra, eadem effreni audacia nos attrahere in iuuentute nostra, lasciuia concitæ aggressæ sunt. Verum qui tunc astitit sancto Ioseph, etiā nobis affuit; & eum qui illum liberauit, nos indigni & insufficientes inuocantes, misericordiam consecuti sumus, & pernicioſas ipsarum manus effugimus: ac Deo sanctissimo hymno decantato, etiam ipsi dicere potuimus: Cantemus Domino, glorioſe enim magnificatus est: equum & ascensorem proiecit in mare. Non enim simili iustitiæ illius virtute, sed suspirijs ad Deum misericordiam consecuti, seruati sumus. Imperabant enim mihi pernicioſæ illæ mulierculæ, & deridebant me, velut indicabant ipsæ sibi ipsis mu- E
mus ipsum in manibus Principis perire.] hæc illæ impudentes, quod ex præscripto nefarij dogmatis, perire dicerentur, qui continentem vitam agerent. & paulo post: At misericors Deus ab improbitate ipsarum nos liberauit; vt etiam post lectos a nobis ipsorum Gnosticorum libros, & vere cognitam eorum opinionem, neque abductus sim, & effugerim, ac tunc non ineſcatus fuerim, sed studium adhibuerim, vt etiam Episcopis illius loci eos ostenderem, & nomina in Ecclesia latentia deprehenderem, quo ijdem ciuitate exigerentur (erant autem nomina circiter octuaginta) & ciuitas a zizanijs ac spi-

[e] Epiphan. hæres. 26.

EPIPHANIVS TENTATVS A GNOSTICIS.

nis

A nis eorum purgaretur.] hucusque Epiphanius, qui iterum inferius se ab omni eorum sorde impollutum cunctas ipsorum lustrasse fæces affirmat: ista quidem adolescens. Sed subdit Sozomenus:

Postea quoque apud Cyprios non minore gloria fuit: apud quos electus est primariæ vrbis totius insulæ Episcopus. Vnde, credo, in vniuerso prope dixerim orbe terrarū est maximam nominis celebritatem consecutus. Nam cum in multitudine hominum, & in vrbe ampla, eaq. maritima sacerdotio fungeretur, ob præstantiam virtutis, qua etiam negotijs ciuilibus occupatus vsus est, breui tum ciuibus, tum peregrinis cuiusque nationis notus factus est: illis quidem, vt qui eum coram vidissent, eiusq. piæ vitæ fecissent periculum: his autem, vt qui illis idem de eo narrantibus, fidem adiunxissent.] hæc Sozomenus. Auctor qui Epiphanij Acta [a] conscripsit, Ioannes nomine, qui & se eius fuisse
B comitem in Aegypto tradit, de eodem ait, disputasse cum Hierace hæresiarcha, ipsumq. diuino miraculo mutum reddidisse testatur, eidemq. pœnitenti vsum linguæ restituisse. Verum scias auctorem esse mendacem, multaq. finxisse: nam quod ad Hieracē spectat, necdum natus Epiphanius erat, quando Hierax in Aegypto docebat. Accedat de his testis ipse Epiphanius, qui Hieracem mox post Manetem ordine ponit, etiam ante Meletium atque Arium: deq. ipso pluribus agens, nihil penitus de miraculo vel pœnitentia Hieracis habet: hoc quidem minime prætermisisset, quod in primis exigebat argumenti ratio enarrari. At alia complura his monstruosiora idem compingit auctor, quæ suis locis confutanda erunt. Ceterum claruisse ipsum miraculis, floruisseq. doctrina cum vitæ admirabili sanctitate, fama eius vbique diffusa, ac reuerentia qua coerciti sunt infensissimi ipsius hostes Ariani & ipse Valens, certo esse possunt argumento. Res autem ab
C eo gestas, annis singulis, adhibita ratione temporum, inferius describemus: iam vero quæ reliqua sunt anni huius acta recensemus.

[a] Apud Metaphrast. die 12. Maij. Sur. to. 3.

EPIPHAN. CLARVS TOTO ORBI.

Hoc item anno, Valentinianus Imperator Treueris in Gallijs agens ad Ampelium Præfectum Prætorio aduersus Manichæos ita rescripsit [b]:

Vbicumque Manichæorum conuētus vel turba huiusmodi reperitur, doctoribus graui censione mulctatis, domus & habitacula, in quibus profana institutione docetur, fisci iuribus indubitanter adscisantur. Dat. VI. Non. Mart. Treuer. Modesto & Arintheo Coss.] cuius quidem legis S. Ambrosius [c] visus est meminisse, cum ait, impietatem Manichæorum Imperatoris auctoritate damnatam. Quænam autem præcesserit occasio, vt Manichæos iam diu ante etiam Diocletiani lege proscriptos oportuerit iterum Christiani Principis auctoritate damnari, deq. his scribere Romam ad Præfectū Prætorio, S. Au-
D gustinus satis manifeste insinuare videtur eo commentario, quo agit de Manichæorum moribus, his verbis [d]: Quid dicam de moribus vestris? Dixi quæ ipse comperi, cum in ea essem ciuitate, vbi ista commissa sunt. Romæ autem, me absente, quid actum sit, longum est explicare: dicam tamen breui. Eo enim res erupit, vt occulta esse non posset absentibus: & ego quidem postea Romæ cum essem, omnia vera me audisse firmaui: quamuis tam familiaris & mihi probatus, qui præsens erat, ad me rem pertulerat, vt omnino dubitare non possem. Nam quidā vester Auditor in illa memorabili abstinentia nihilo Electis cedens, qui & liberaliter institutus esset, & vestram sectam copiose vellet & soleret defendere, molestissime ferebat, quod ei vage pessimeq. habitantium passimq. viuentium Electorū mores perditissimi sæpe disputanti obijciebantur. Cupiebat itaque, si fieri posset, omnes qui secundum illa præcepta vitam degere parati essent, congrega-
E gare in domum suam, & suis sumptibus sustinere: erat enim & non mediocris pecuniæ contemptor, & non mediocriter pecuniosus. Querebatur autem impediri tantos conatus suos Episcoporum dissolutione, quibus adiuuantibus implere debebat.

[b] l. 3. de hæret. C. Theod.
[c] Ambros. epist. 81.
[d] Aug. de Mor. Manich. lib. 2. c. vlt.

MANICHAEI LEGE VETITI.

Interea autem Episcopus quidam, *Manichæorum scilicet*, homo plane, vt ipse expertus sum, rusticanus atque impolitus, sed nescio quo modo ea ipsa duritia seuerior in custodiendis bonis moribus videbatur. Hunc diutissime desideratum & aliquando præsentem arripit iste, exponit voluntatem suam: laudat ille atque consentit: placet vt in domo eius prior ipse incipiat habitare. Quod vbi factum est, eo congregati sunt Electi omnes, qui Romæ esse potuerunt. Proposita est viuendi regula de Manichæi epistola. Multis intolerabile visum est: abscesserunt, remanserunt tamen pudore non pauci. Cœpit ita viui, vt placuerat, & vt tanta præscribebat auctoritas: cum interim Auditor ille vehementer omnes ad omnia cogeret, neminem tamen ad id quod non prior ipse susciperet.

MANICHAEORVM CONVENTVS ROMAE.

Interea

Universidad de Deusto
Biblioteca

Interea rixæ inter Electos oriebantur creberrimæ: obijciebantur ãd inuicẽ crimina: quæ A
ille omnia gemens audiebat; dabatq. operam, vt se ipsos in iurgando incautissime proderent. Prodebant nefanda & immania. Ibi cognitum est, quales essent, qui tamen inter ceteros vim præceptorum illorũ subeundam sibi putauerunt esse. Iam de ceteris quid suspicandum erat, aut quid potius iudicandum? Quid plura? Coacti aliquando murmurauerunt, sustineri illa mandata non posse. Inde in seditionem.

MANICHAEI ROMAE DETECTI.

Agebat Auditor causam suam complexione breuissima; aut illa omnia esse seruanda, aut illum qui talia sub tali conditione præcepisset, quæ nullus posset implere, stultissimum existimandum. Vicit tamen (non enim aliter poterat) vnius sententiam effrenatissimus plurium strepitus. Posteà etiam ipse cessit Episcopus, & cum magno dedecore aufugit. Huius sane cibi præter regulam clanculo accepti & sæpe inuenti ferebantur, cũ ei de proprio sacculo diligenter occultato pecunia copiosa suppeteret. Hæc si falsa esse dicitis, nimis apertis & peruulgatis rebus obsistitis.] hactenus Augustinus. Quisnam autem fuerit Auditor iste adeo opulentus, vt omnes Manichæos in domum suam reciperet suis sumptibus alendos, idem S. Augustinus agens contra Faustum eiusdem sectæ patronum prodit his verbis [a]: Adhuc in rebus humanis est ille Constantius, modo iam frater noster Catholicus Christianus, qui multos vestrum Romæ in domum suã congregauerat propter implenda præcepta Manichæi, satis quidem vana & inepta, sed tamen quæ magna existimatis: quibus cum vestra infirmitas cederet, dispersi estis quisque in viam suam. Vnde illi qui in eis perdurare voluerunt, a vestra ciuitate schisma fecerunt. Et quia in mactis dormiunt, Mactarij appellantur: a quorum stratis longe dissimiles fuerunt plumæ Fausti & caprinæ lodices; qua deliciarum affluentia non solum Mactarios fastidiebat, sed etiam domum patris sui hominis pauperis Mileuitani. Auferte ergo perditam simulationem, &c.] Lege itaque Valentiniani ijdẽ cum innotuissent Manichæi, vetiti sunt contentus agere. Quod igitur simulando, summam affectarent sanctitudinem; in calumniam ieiunantium Christianorum versa Romæ res est, vt (quod ait S. Hieronymus [b]) quem viderent pallentem atque tristem, miserum & Manichæum vocarent. At quoniam modo qui lege prohibiti sunt in vnum conuenire, clandestinos conuentus posteà egerint, resq. maxime abominandas perpetrarint, inferius dicturi sumus.

a Aug. contra Faust. lib. 5. c. 6. CONSTANTIVS MANICHAEVS CONVERSVS AD VIDEM.

B

C

b Hier. epist. 22.

SABAE GOTHI MARTYRIVM.

Hoc item anno, ijsdemq. Consulibus, Saba Gothus, perseuerante persecutione Athanarici, de qua plura superius, martyrium consummauit: extant eius martyrij Acta & quidem fidelia, in quibus hæc in fine de tempore necis ipsius: Martyrio coronatus est quinta die sabbati post Pascha, hoc est, pridie Idus Aprilis, Valentiniano & Valente Imperatoribus, Consulatum gerentibus Modesto & Arintheo.] hæc ibi: qua pariter die adscripta reperitur ipsius memoria in Ecclesiasticis tabulis. meminit eius quoque Suidas.

D

Nec prætereundum quod S. Hieronymus sub anno octauo absoluto, nono tamen inchoato Valentiniani & Valentis Imperatorum (est hic ipse annus) in Chronico ait: Presbyter Sirmij iniquissime occiditur, qui Octauianum ex Proconsule apud se latitantem prodere noluisset.] hæc ipse. Persimile namque huic factum de Firmo Episcopo narrat S. Augustinus ad Cosentium ita scribens [c]: Quanto ergo fortius, quanto excellentius dices: Nec prodam, non mentiar. Fecit hoc quondam Episcopus Tagastensis Ecclesiæ, Firmus nomine, firmior voluntate. Nam cum ab eo quæreretur homo iussu Imperatoris per apparitores ab eo missos, quem ad se confugientem diligentia quanta poterat occultauerat: respondit quærentibus, nec mentiri se posse, nec hominem prodere: passus. multa tormenta corporis (nondum enim erant Imperatores Christiani) permansit in sententia. Deinde ad Imperatorem ductus, vsque adeo admirabilis apparuit, vt ipsi homini, quem seruabat, indulgentiam sine vlla difficultate impetraret. Quid autem hoc ga Episcopum fuisse Ethnicum Imperatorem, quam contra presbyterum Valentiniasanctorum memoriam descriptus habetur pridie Kalend. Augusti.

c Aug. ad Cosen. de mendac. cap. 13.

E

Hoc pariter anno de curanda Constantinopolitana bibliotheca Valens ad Clearchum eius vrbis Præfectum ita rescripsit [d]:

d l. 2. de stud. liber. C. Theod.

Antiquarios ad bibliothecæ codices componendos, vel pro vetustate reparandos, quatuor Græcos, & tres Latinos scribendi peritos legi iubemus, &c. Dat. VIII. Idus Martij, Modesto & Arintheo Coss.]

IESV

A

IESV CHRISTI ANNVS 373. DAMASI PAP. ANNVS 7. VALENTINIANI VALENTIS IMPP. 10.

VAlentinianus & Valens Augusti, quarto inito Consulatu, dedere nomen in Fastis anno Christi trecentesimo septuagesimotertio, quo Romæ celebratum est a Damaso Papa Concilium aduersus Apollinarem hæresiarcham, in quo & aliæ grassantes in Oriente hæreses damnatæ sunt. Quod autem ad tempus spectat: cum exciderint plane Synodi Acta, ex quibus id accipere licuisset, aliunde ratio consignati temporis petenda est: ad quam insinuandam, illud in primis meminisse oportet, ex tertia legatione Basilij

CONCILIVM ROMANVM ADVERSVS APOLLINAREM.

B ad Damasum missa anno superiori, inter alia (vt vidimus) significatum esse de hæresi Apollinaris damnanda, quæ hactenus nulla cohibita lege Ecclesiastica, libere ab auctore Antiochiæ doceretur: immo quod auctor vir pius atque eruditus existimaretur, ac proinde qualis re vera esset, ignoraretur; non Basilium tantum & Gregorium Nazianzenum, sed etiam Damasum atque Hieronymum (vt dictum est) ad præsens vsque tempus cum homine litterarum consuetudine saltem communicasse certum est. hæresi autem eius curiosius explorata, quam primum Orthodoxi Orientales sese ab eius communicatione diuisere, deq. ipso S. Basilius ad Damasum scripsit anno superiori: qui accepris ea de re a sancto Basilio litteris, aduersus Apollinaris hæresim Romæ Concilium conuocauit. res enim haud longiori mora retardanda erat, ne patientia Damasi, cum eo communicantis mutuæ cum Apollinari societatis suspicionem afferret. Rursum vero

C quod eadem Apollinaris hæresis Romæ dãnata esse dicatur a Damaso atque Petro Episcopo Alexandrino Romæ tunc existente: cum eiusdem Petri Romam aduentũ ex persecutione Arianorum concitata post ingressum Lucij Alexandriam, contigisse oporteat prope finem anni superioris: iure in præsentem annum idem Romanum Concilium referri debet, de quo Sozomenus [a]: Hanc quidem Apollinaris hæresim apud multos fere, Damasus Episcopus Romanus, & Petrus Episcopus Alexandrinus certiores facti, primi omnium, Concilio Romæ conuocato, eamdem alienam esse ab Ecclesia Catholica pronunciarunt.] hæc ipse, atque hactenus quo ad tempus.

a Sozom. lib. 6. cap. 25.

Quod autem eius Synodi Acta penitus excidisse videantur: ex fragmentis hinc inde petitis, quantum fas est, restituamus in integrum. Ac primum illud non ignorandum, Vitalem Antiochiæ agentem patronum hæresis Apollinaris, ea de causa in crimen vo-

D catum, ad dicendam causam apud Damasum Romam se contulisse, edidisseq. Catholicæ fidei formulam, seq. iniuste hæresis accusatum exclamasse. Cum igitur fidei libello edito, vt Catholicus probatus esset, ab eodem Romano Pontifice sic acceptus est, vt eius causam Paulino Antiocheno Episcopo cognoscendam delegauerit, libellumq. ad eumdem Paulinum dederit, cui Vitalis subscripsit: quod postquam a Vitale factum est, in communionem Catholicam fuit acceptus. Sic igitur Vitalis, Damasi communionis virtute, ab alijs quoque Orthodoxis in communionem admissus est, & inter eos a Gregorio Nazianzeno: qui postea eius rei causa insimulatus, ad Cledonium scribens [b], sic se apud eum excusat: Ne autem nos, inquit, hoc nomine accusent, quod Vitalis, viri nobis carissimi fidem, quam, ita postulante Damaso Papa Romæ Episcopo, litteris consignatam edidit, prius quidem probauerimus, nunc vero repudiemus: de hac quoque re

b Gregor. Naz. ad Cledon. aduersus Apol. epist. 2.

E pauca differemus, &c.] post multa vero: Quoniam igitur eædem voces, si recte intelligantur, cum pietate coniunctæ sunt; si perperam exponantur, impietate non carent: quid mirum, si Vitalis quoque verba nos quidem, ita suadente voluntate, in pium sensum accepimus, alij vero ad eorum quæ scripta sunt mentem exasperantur & inflammantur? &c.]

Quænam igitur fuerit Vitalis Romæ edita fidei confessio, vt ita a Damaso minime reijceretur: ex ijs quæ ibidem Gregorius Nazianzenus habet, satis apparet. Quod enim Vitalis atque Apollinaris eius magister hæresis accusarentur, quod affirmarent Christum fuisse mentis expertem, carnemq. tantum absque mente suscepisse humanam: cum ipse Vitalis disertis verbis sua fidei professione confessus esset in Christo sicut carnẽ, ita & mentem: quisnam in tam aperta confessione credi poterat laqueus occultari? Sed latentem dolum aperit idem ipse Gregorius, cum ait [c]: Pias quidem dictiones confitentur;

c Gregor. Naz. vbi supra.

Universidad de Deusto
Biblioteca

verum circa mentem dolum struunt, non quidem animæ, nec rationis, aut mentis expertem, nec imperfectum hominem confitentes, ceterum animæ ac rationis ac mentis loco diuinitatem inducunt.] & infra: Christum mentem habere, praue & perquam stolide interpretantur; nimirum, per Christi mentem diuinitatem significari contendentes, non autem hunc locum more nostro exponentes, &c.] At quid faciendum fuisset, quæritur, si verba pia atque Catholica falsa interpretatione Vitalis callide corrupisset, falsoque iurasset?

a Elias Cret. apud Greg. Naz. epist. 2. ad Cledon.

Audiamus ab Elia Cretensi[a] totam hanc de Vitali Romæ causam actam, cum eam his verbis enarrat: Hic igitur Vitalis cum apud beatissimum Damasum (erat autem hic veteris Romæ Episcopus) tamquam Apollinaris sectator accusatus fuisset; poscente sanctissimo illo Episcopo, vt fidem suam exponeret, eam scriptis mandatam edidit. Et quia prima fronte recta & sana esse visa est: idcirco & Damasus, & item diuinus hic magister, *nempe Gregorius Theologus*, eam admiserunt, quod abditam & occultam fraudem nullo modo deprehendissent, nec versutam malignitatem sub verbis latentem animaduertissent. Etenim in suo de fide libello diuinæ scripturæ verba sine vlla deprauatione collocabat, nihil prorsus immutans, nec orationis seriem adulterans: at vero pietatis sensum apud eos, qui sincero erga ipsam animo erant, peruertere minime desinebat; effringens videlicet & inuertens, atque ad hæresis suæ sententiam obtorto collo trahens. Quid igitur? Statim vt dolum senserunt, fraudulentum ac versutum hominem, vt merebatur, ab Ecclesia proscribunt, Quo nomine cum ab ijs qui mutationis eorum causam minime cognitam habebant, in crimen vocarentur: idcirco vir sanctus adductus est, vt & pro Damaso Romæ Episcopo, & pro se ipso causam diceret.] hæc Elias de his quæ ad historiam pertinent. Ceterum constat, nequaquam Romæ a Damaso tunc susceptum esse Vitalē, probatamq. penitus eius confessionem, sed eius causam delegatam fuisse (vt diximus) Paulino Episcopo Antiocheno; quod sane Damasi indicant litteræ postea ad Paulinum ipsum datæ: extant ipsæ, quibus eiusmodi affixus est titulus[b]:

b Tom. 1. Concil. edit. nous.

Ad Paulinum Antiochenum Episcopum de fide & libelli formula, cuiusmodi qui ab hæresi reuertuntur, debeant profiteri.

Dilectissimo fratri Paulino Damasus.

EPISTOLA DAMASI AD PAVLINVM DE RECIPIENDO VITALI.

Per filium meum Vitalem ad te rescripta direxeram, tuæ voluntati & tuo iudicio omnia derelinquens; & per Petronium presbyterum breuiter indicaueram me in articulo iam profectionis eius aliqua ex parte commotum. Vnde ne aut tibi scrupulus resideret, & volentes forsitan Ecclesiæ copulari tua cautio probanda differret: fidem nostram misimus, non tam tibi qui eius fidei communione sociaris, quam his, qui in ea subscribentes, tibi, id est, nobis per te voluerint sociari, dilectissime frater. Quapropter si supradictus filius meus Vitalis, & qui cum eo sunt, tibi voluerint aggregari: primum debent in ea expositione fidei subscribere, quæ apud Nicæam pia Patrum voluntate firmata est. Deinde quoniam nemo potest futuris vulneribus adhibere medicinam, ea hæresis eradicanda est, quæ postea in Oriente dicitur pullulasse. Id est, confitendus ipsa Sapientia, Sermo, Filius Dei humanum suscepisse corpus, animam, sensum, id est integrum Adam, & (vt expressius dicam) totum veterem nostrum sine peccato, hominem. Sicuti enim confitentes eum humanum corpus suscepisse, non statim ei & humanas vitiorum adiungimus passiones; ita & dicentes eum suscepisse & hominis animam & sensum, non statim dicimus & cogitationum eum humanarum subiacuisse peccato. Si quis autem dixerit, Verbum pro humano sensu in Domini carne versatum: hunc Catholica Ecclesia anathematizat, necnon eos qui duos Saluatores Filios confitentur, id est, alium ante incarnationem, & alium post assumptionem carnis ex Virgine, & non eumdem Dei Filium & ante & postea confitentur. Quicunq; huic epistolæ subscribere voluerit, ita tamen vt in Ecclesiasticos canones, quos optime nosti, & in Nicænam fidem ante subscripserit: hunc habebis absque aliqua ambiguitate suscipere. Non quod hæc ipsa quæ sus nostrer liberum in suscipiendo tribuat exemplum.] hactenus epistola Damasi ad Paulinum.

VITALIS DOLOSE HONESTIS VERBIS HAERESIM OCCVLTAT.

At quid ipse Vitalis? Audisti ex Gregorio Theologo & Elia Cretensi. Subscripsit, probauitq. oblatam a Damaso Catholicæ fidei confessionem, in communionemq. susceptus est. At quo modo Catholicus non inuentus? eo quod pura sinceraq. eius verba

verba in prauum illum, qui dictus est, sensum conuertit. Detectus autem, Apostolici iudicij censuram, quam merebatur, excepit. Nam hæc omnia in præsens, de quo agitur, Concilium Romanum allata cum fuissent, detecta eius impietate, fuit ipsa hæresis omnium damnata calculo, atque auctores hæresis, eiusdemq. sectatores ab Ecclesia pœna excommunicationis eiecti. De eiusmoddi autem Damasi habito Romæ iudicio ita meminit idem Gregorius Nazianzenus[a], vbi ait: Quod etiam in causa fuisse reor, cur ipse quoque Damasus, cum postea rectius edoctus fuisset, simulq. in pristinis ipsos expositionibus perstare audijsset, eos ab Ecclesiæ cœtu abdicarit, fideiq. libellum (*oblatum scilicet ante Romæ*) cum anathematismo deleuerit; tum etiam quod fraudem eam, in quam per simplicitatem inciderat, permoleste ferret.] hæc Gregorius, haud conscius (vt apparet) rem ipsam integram fuisse a Damaso Paulino Antiocheno Episcopo delegatam.

a Gregor. Naz. epist. 2. ad Helen.

Qui igitur damnauit Vitalem, Apollinari eius auctori & primario hæresis inuentori Damasus nequaquam pepercit, sed & in hoc Concilio Timotheum alium eius discipulum pariter condemnauit. testatur id quidem ex eiusdem Damasi litteris Theodoretus, cum ait[b]: Damasus item vir omni genere laudis florentissimus, simul vt hanc sectam exortam accepit, non Apollinarem solum, verum etiam Timotheum eius discipulum abdicauit: Quam rem Episcopis etiam Orientales Ecclesias gubernantibus significauit per litteras, quas in historiam illigare, non incommodum existimaui.] sic enim se habent:

b Theod. lib. 5. cap. 10. DE DAMNATIONE APOLLINARIS ATQVE TIMOTHEI.

Quod vestra charitas debitam sedi Apostolicæ reuerentiam tribuit, filij honoratissimi, vobis ipsis quoque maximo sane honori est. Nam tametsi sancta Ecclesia, in qua S. Apostolus sedens nos docuit, quo pacto illius gubernacula, quæ suscepimus, tractanda sint, nobis primæ partes deferuntur: tamen confitemur, nos illo dignitatis gradu longe inferiores esse. Verum ob hanc causam omnibus modis laboramus, vti ad gloriam beatitudinis eius, si qua ratione possimus, tandem aliquando perueniamus. Sciatis velim, fratres, nos Timotheum illum profanum Apollinaris hæretici discipulum cum impio suo dogmate iampridem abdicasse: & ob eam causam credimus reliquias eius nihil in posterum momenti habituras. Quod si antiquus ille serpens semel atque iterum ictus ad suam ipsius pœnam augendam reuixerit, & extra Ecclesiā ejectus nonnullos etiamnum fideles suis mortiferis venenis, quibus eos tentare aggreditur, ad exitium trahere non cessat: vos hanc eius astutiam velut pestem quamdam declinate, & recordamini sedulo tum fidei ab Apostolis traditæ, tum huius vel maxime quæ est a sanctis Patribus in Concilio Nicæno scriptis prodita: inq. eam gradum firme defigentes, immobiles perstate: & ne posthac sustinete, vt vel clerici vestri, vel laici inanes sermones quæstionesve obscuras audiant.

Iam enim semel formulam edidimus, vt qui se Christianum profiteatur, illud teneat quod ab Apostolis traditū est. quippe diuinus Paulus sic loquitur[c]: Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepistis, anathema sit. Nam Christus Filius Dei Dominus noster generi humano per passionem suam plenissimam salutem reddidit, vt totum hominem peccatis implicatum ab omni peccato liberaret. Hunc si quis aut imperfectam humanitatem, aut imperfectam diuinitatem habuisse dixerit; spiritu diaboli cōpletus, se filium gehennæ ostendit. Itaque quid est cur abdicationem Timothei a me rursus requiratis, qui etiam hic iudicio sedis Apostolicæ, Petro quoque Alexandriæ Episcopo præsente, abdicatus est vna cum magistro suo Apollinare, qui item in die iudicij debitas pœnas & supplicia persoluet? Quod si ille, qui veram spem in Christum vna cum fidei confessione mutarit, velut spem quamdam salutis retinens, alios quosdam, qui sunt leuiores, ad suam perducat sententiam: sciant illi, se propterea cum eo similiter perituros, quod animum aliquando induxerint Ecclesiæ canoni repugnare. Deus autem vos, filij honoratissimi, seruet incolumes.] hactenus Damasi epistola ad Orientales.

c Galat. 1.

Scripti sunt autem ab eadem Synodo anathematismi non aduersus tantum hæresim Apollinaris, sed etiam contra alias ingruentes hæreses Arij, Sabellij, Macedonij, Eunomij, & Photini: recitat eosdem Theodoretus[d] ex epistola ad Paulinum Thessalonicensem, immo puto legendum, Antiochensem, ad quem tunc sedentem Antiochiæ Episcopum superius citata extat epistola. sic vero illi se habent:

d Theod. lib. 5. cap. 11.

Quoniam post Concilium Nicænum eiusmodi error emersit, vt quidam profano ore

Universidad de Deusto
Biblioteca

ANATHEMATISMI ADVERSVS HAERESES HORVM TEMPORVM.

dicere audeant, Spiritum sanctum per Filium factum esse: Anathema denunciamus om- A
nibus qui non libere prædicant Spiritum sanctum vnius & eiusdem tum essentiæ, tum potestatis cum Patre & Filio.

Pari ratione anathema indicimus Sabelliani erroris fautoribus, qui dicunt Patrem & Filium eumdem esse.

Anathemate item damnamus Arium, & Eunomium, qui pari impietate, licet verbis discrepent, tum Filium, tum Spiritum sanctum creaturam esse asserunt.

Sint porro Macedoniani mulctati anathemate, qui ex radice Ariana exorti, non impietatem, sed nomen solum commutarunt.

Photino quoque sit pœna anathematis irrogata, qui hæresin Ebionis renouans, Dominum nostrum Iesum Christum ex Maria solum editum asseuerat.

Illi præterea anathemati addicantur, qui duos Filios esse affirmant, vnum ante sæcu- B
la, & alium post carnem ex Maria sumptam.

Anathema etiam illis adiudicauimus, qui asserunt, quod in carne humana Verbum Dei, loco animæ rationis participis habitauit. Nam idem ipsum Dei Verbum non animæ rationis & mentis compotis locum in corpore, quod sibi sumpsit, obtinuit, sed nostram animam, hoc est, ratione & mente præditam, expertem tamen peccati accepit, seruauitque.

Denique sit illis inflictum anathema, qui dicunt Verbum Dei productione & contractione a Patre secerni, ipsumq. essentiæ expertem esse, aut morte interiturum, scelerate impieq. prædicant.] quæ autem sequuntur vsque ad sequentem anathematismum habet amplius Theodoretus, videlicet: Eos autem qui ab Ecclesijs, in quibus vixerunt, ad C
alias se transtulerint, vsque eo sint a nostra communione alieni, quo ad ipsas vrbes redierint, in quibus erant primum ad aliquem honoris Ecclesiastici gradum elati. Quod si quis in alterius locum, qui sedem mutauit, coopratus sit; tantisper a sacerdotali dignitate vacet ille qui ciuitatem propriam deseruerit, dum qui ei successerat, obdormierit in Domino.

Si quis non dixerit, Patrem semper esse, semper esse Filium, & semper Spiritum sanctum; anathema esto.

Si quis negauerit Filium genitū a Patre, hoc est, ex diuina eius essentia; anathema esto.

Si quis negauerit Filium Dei perinde verum Deum, vt Pater verus Deus, & omnia posse, omnia scire, Patriq. æqualem esse; anathema esto.

Si quis dixerit, Filium Dei, cum in carne viueret, inq. terris degeret ætatem, non in D
cælis etiam cum Patre fuisse; anathema esto.

Si quis dixerit, Filium Dei, cum passus sit in cruce, non in carne solum & anima rationis participe, quam accepit in forma serui, vti sacris litteris proditum est, sed in sua etiam diuinitate dolorem sustinuisse; anathema esto.

Si quis negauerit Verbum Dei passum in carne, crucifixum in carne, mortem gustasse in carne, & primogenitum ex mortuis fuisse, quatenus vita est, & Deus auctor vitæ; anathema esto.

Si quis negauerit eum in carne, quam assumpsit, sedere ad dexteram Patris, in qua etiam venturus est ad iudicium de viuis & mortuis exercendum; anathema esto.

Si quis negauerit Spiritum sanctum vere & proprie ex Patre esse, perinde atque Filium ex diuina essentia, & Deum Dei Verbum; anathema esto.

Si quis dixerit Spiritum sanctum non perinde omnia posse, omnia scire, & vbique ter- E
rarum adesse, vt Patrem & Filium; anathema esto.

Si quis dixerit Spiritum sanctum creaturam esse, aut per Filium factum esse; anathema esto.

Si quis negauerit Patrem omnia per Filium incarnatum & Spiritum sanctum condidisse, hoc est, visibilia & inuisibilia; anathema esto.

Si quis negauerit vnam Patris & Filij & Spiritus sancti diuinitatem, auctoritatem, potestatem, gloriam vnam, dominatum vnum, vnum regnum, voluntatem, & veritatem; anathema esto.

Si quis negauerit tres veras personas esse Patris, Filij, & Spiritus sancti, semper viuere, omnia continere visibilia & inuisibilia, omnia posse, omnia iudicare, omnibus vitam tribuere, omnia fabricari, omnia conseruare; anathema esto.

Si quis

A Si quis negauerit Spiritum sanctum ab omni creatura perinde adorandum, vt Patrem & Filium; anathema esto.

Si quis de Patre & Filio recte sentiat, de Spiritu sancto autem non item; hæreticus est: quandoquidem omnes hæretici, qui de Filio Dei & de Spiritu sancto praue sentiunt, in Iudæorum & Gentilium infidelitate versari deprehenduntur.

Si quis Deitatem diuiserit; dixeritq. Patrem Deum, Filium Deum, & Spiritum sanctum Deum separatim; affirmaueritq. etiam Deos dici, & non Deum, propter vnam diuinitatem & potentiam, quam credimus & agnoscimus Patris & Filij & Spiritus sancti, cum sit vnus Deus in tribus personis; aut rursum ita exceperit Filium & Spiritum sanctum, vti Patrem solum Deum dici, aut vnum credi Deum existimet; anathema esto. Nam nomen Deorum & Angelis & omnibus sanctis a Deo donatum est. In Patre & Filio
B & Spiritu sancto propter vnam æqualemq. diuinitatem, non nomina Deorum, sed nomen Dei nostri offertur, & significatur, vt credamus quod in Patrem & Filium & Spiritum sanctum baptizati sumus, & non in nomine Archangelorum, aut Angelorum, sicut hæretici, Iudæi & Gentiles delirant.

Hæc igitur Christianorum salus est, vt credentes in Trinitatem, id est, in Patrem & Filium & Spiritum sanctum, & baptizati in eamdē, credamus quoque vnam in ea Deitatem esse, vnam potentiam, vnam diuinitatem & essentiam denique vnam.] hactenus Damasi Papæ in Concilio Romano fidei decretum.

Sed quod rursum ad eosdem Damasi anathematismos pertinet: non prætereundum, quod Iustinianus Imperator ait, ab eo excommunicatos fuisse omnes siue adhuc viuentes, siue defunctos, qui Nicænam sacrosanctam fidem violassent: sunt enim hæc verba
C ipsius in epistola, cuius titulus est, Ad Ioannem Romanum Pontificem, sed tamen scripta Vigilij Papæ tempore: eius autem est exordium: Scientes quod nihil aliud, &c.] vbi post multa prope finem: Etiam, inquit, quod est amplius, dicemus: quia quidam ex ipsis, qui in Nicæna sancta Synodo conuenerunt, & expositæ ab ea fidei diffinitioni vel symbolo subscripserunt: quoniam postea contraria sapientes apparuerunt, alij quidem viui, alij autem post mortem anathematizati sunt a Damaso sanctæ memoriæ Papa antiquioris Romæ, & ab vniuersali Sardicensi Concilio, prout testatur S. Athanasius.] hæc ipse. Sed desiderantur eiusmodi Damasi scripta Athanasio cognita, cuius tempore in alia aliqua Synodo id a Damaso factum oportuit ab hac diuersa: nam huic Petrus eius successor interfuit.

Quod autem ad huius anni Romani Concilij res gestas spectat: sic in eo damnati sunt
D Apollinaris, Vitalis, Timotheus, alijq. omnes eiusdem sectæ participes; vt etiam vna cum ipsis omnia eorumdem hæresum capita fuerint cōdemnata, vt illud in primis, quod ad antiquam hæresim Millenariorum spectabat: quam idem Apollinaris, scribens aduersus Dionysium Alexandrinum illam destruentem, restituere conatus est. Sicq. actū, vt post damnatam Romæ in Apollinare eam hæresim loquacem antea, omnino conticuerit, nec fuerit posthac amplius prorsus audita. Erant Apollinaris hæresis alia quoque capita, eademq. cū auctore damnata, quæ singula recensebimus. Plane accidit de Apollinare, vt quod magna cum laude versatus fuerit in Ecclesia, eius errores haud crediti fuerint, vel saltem excusati, vt ex Epiphanio [a] superiori tomo diximus. Magnæ quidem ipsum fuisse in Ecclesia æstimationis, ostendit etiam Cyrillus Alexandrinus [b], eum sic cum redarguit. Quid enim, inquit, vtilitatis Apollinaris Laodicenus attulit, vnus ex
E primoribus, magnus ille agonista, qui cum pro recta fide adeo fortiter contra inimicos dimicarit sua ipsius sapientia fretus, velletq. in puram & sinceram Christi fidem ex perplexis & inuijs meatus quosdam introducere: an non hoc effecit, vt inter schismaticos a Catholica reputetur Ecclesia? &c.]

Sed quid accidit? cum male omnino audire cœpisset, resq. ipsius eo statu essent, vt excusari dissimulariq. minime possent: factum est, vt in eum pij omnes stylum acuerint, atque in eius scriptis accuratius perueſtigatis alios complures errores inuenerint, vt in primis illum, cuius ex Gregorio Nazianzeno [c] superius mentio facta est, quo iungeretur cum Ario & Macedonio, dum scilicet constitueret Trinitatem ex magno, maiore, & maximo: cuius Apollinaris sententiæ Theodoretus [d] quoque meminit, atque damnat, dum ille diceret maximum esse Patrem, maiorem autem Filium, magnū Spiritum sanctum: ridiculum plane existimans quod cum Apollinaris Nicænæ fidei assertorem se di-

MILLENARIORVM ERROR DAMNATVS.

APOLLINARISTARVM MVLTIPLICES ERRORES.

a Epiphan. hæres. 70.
b Cyrill. epist. 35 ad Acac.
c Gregor. Naz. ad Cled. epist. 1.
d Theod. hæret. fabul. lib. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ceret, ista tam absurda deliraret. Rursum vero Theologus ex libello eiusdem Apollinaris portentosas quasdam eius sententias patefecit [a], nimirum effutijsse blasphemiam, atque dixisse, carnem Christi de cælo allatam esse: addidisse insuper Christum in sua diuinitate passum esse. At idem Gregorius ad Cledonium [b] scribens, cū decem statuit anathematismos aduersus hæreses Apollinaris, totidem cum ab ipso, tum a suis impias prolatas esse sententias, immo horrendas blasphemias, docet. Sunt autem hi qui sequuntur:

ANATHEMATISMI GREG. NAZ. ADVERSVS HAERESES APOLLINAR.

Si quis sanctam Mariam Deiparam non credit; extra diuinitatem est.] asserebat id Apollinaris dum carnem Christi de cælo sumptam esse dicebat. vnde & subdit:

Si quis Christum per Virginem tamquā per canalem decurrisse ac defluxisse, ac non in ea diuino modo, quia absque viri opera, humano, quia procreationis lege formatum esse dixerit; in simili impietate versatur.

Si quis creatum hominem fuisse, Deumq. postea subijsse, pronunciauerit; damnationi obnoxius est.

Si quis duos filios, alterum ex Deo & Patre, alterum ex matre, non autem vnū eumdemq. induxerit, is ab ea quoque filiorum adoptione excidat, quæ recte credentibus promissa est.] & post nonnulla aduersus hanc blasphemiam dicta, subdit:

Si quis diuinitatem in eo velut in Propheta per gratiam operatam fuisse, ac non secundum essentiam connexam fuisse atque connecti dixerit; diuino afflatu careat, immo contrario, *nempe diabolico*, impleatur.

Si quis Cruci affixum non adoret; anathema sit, atq; in eorum qui Deum interemerunt, numerum adscribatur.

Si quis eum ex operibus perfectionem assecutum fuisse, aut post baptismum, vel resurrectionem a mortuis in Filium adoptatum fuisse dixerit, quemadmodum quos Græci deos adscriptitios inducunt; anathema sit. Neque enim id quod cœpit, aut progreditur, aut perficitur, Deus est: tametsi hæc de eo idcirco dicantur, quod paulatim hominibus innotuerit.

Si quis sanctam carnem nunc exutam & abiectam, diuinitatemq. corpore spoliatam esse, non autem cum assumpta parte & esse & venturam esse dixerit; præsentiæ illius gloriam non cernat.] & paulo post:

Si quis carnem e cælo descendisse, & non hinc atque a nobis esse dixerit; anathema sit.] ac demum:

Si quis in hominem mente carentem speret; amens profecto est, nec dignus qui totus salute donetur.] quod enim Apollinaris negans in Christo mentem, Christum semihominem colere videretur, idcirco idem Theologus eadem epistola subdit: Tu Sarcolatra, siquidem ego Anthropolatra sum.] hæc ex Gregorio Nazianzeno de erroribus Apollinaris, eiusq. discipulorum, quos potentissime confutat. Erant omnes horum errorum sectatores ab Apollinare dicti vno eodemq. nomine Apollinariani, siue Apollinaristæ, cum tamen inter se non vnius eiusdemq. essent sententiæ assertores. nam & recitatæ modo eorum prauæ sententiæ lōge inter se reperiuntur esse diuersæ: accidit enim (quod Epiphanius in Panario atque in Ancorato testatur) vt ex Apollinaristis alij alia atque diuersa sentirent.

ATHANASIVS IMPVGNAVIT APOLLINARISTAS.

Primus autem omnium, qui Apollinaristarum errores confutarit, Magnus Athanasius fuit, vt ex Epiphanio liquet, qui ait missum fuisse ad eum ab Epicteto Corinthiorum Episcopo exemplar commentarij errorum ipsorum: aduersus quos eruditam illam ad eumdem Epictetum idem Athanasius scripsit epistolam, quam ipse etiam Epiphanius [c] recitat; vbi inter alia hæc quoque ex ipsorū blasphemijs, quod scilicet asserentes carnem Christi descendisse de cælis, eam Verbo coæqualem dixerint: itemq. illud, quod affirmarent Verbum sic carnem factum, vt mutatum in ipsam fuerit: quodq. Verbum ipsum passum sit, & alias purulentas assertiones, quas in vnum colligens Athanasius sic de illis ad Epictetum [d]: Qualis infernus eructauit, vt coessentiale dicatur corpus genitum ex Maria Verbi Deitati? Aut quod Verbum in carnem & ossa ac pilos & totū corpus transmutatum est, & a propria natura immutatum? Quis vero omnino audiuit a Christianis, quod adoptione & non natura corpus gestauit Filius? Aut quis adeo impius fuit, qui dixerit simul & senserit, quod Deitas ipsius, quæ est coessentialis Patri, ipsa circūcisa est, & imperfecta ex perfecta facta: & quod clauis affixum erat, non erat corpus, sed ipsa opifex naturæ essentia? Quis vero audiens, quod non ex Maria, sed ex sua essen-

tia

a *Gregor. Naz. ad Nectar.*

b *Gregor. Naz. epist. 1. ad Cled.*

c *Epiph. hær. 77.*

d *Athan. ad Epict. Epiph. vbi sup. hæres. 77.*

A tia transmutauit sibi ipsi Verbum desideratum corpus, dixerit Christianum esse eū qui hæc dicit? Quis autē nefariam hanc excogitauit impietatem, vt vel in mentem venerit, vt diceret: Qui dicit ex Maria esse Dominicum corpus, non amplius Trinitatem, sed Quaternitatem in Deitate docet? Quare propter hoc hi qui sic sentiunt, carnem quam induit Saluator ex Maria, essentiæ ipsius Trinitatis dicunt. Vnde vero rursus eructarunt aliqui æqualem prædictis impietatem, vt dicant non esse recentius corpus Deitate ipsius Verbi, sed consempiternum ipsum per omnia genitum esse?] ac postea.

Qui igitur adeo audaces fuerunt, vt dixerint, Christum carne passum & crucifixum, non esse Dominum ac Saluatorem, & Deum, & Filium Patris? Aut quo modo Christiani volunt nominari hi, qui dicunt, in sanctum hominem, velut in vnum ex Prophetis venisse Verbum, & non ipsum hominem factum esse, accepto ex Maria corpore, sed alium
B Christum esse, & alium Dei Filium, qui ante Mariam & ante sæcula Filius est Patris? Aut quo modo Christiani esse possunt, qui dicunt, alium Deum esse, & aliud esse Dei Verbum? Hæc erant in commentarijs indifferenter quidem dicta, vnam vero eamdemq. habentia sententiam respicientem ad impietatem.] Istæc adeo insana cū deploret Athanasius, æque dissoluit atque reijcit illa ad Epictetū scripta epistola, vt apud Epiphanium translata legūtur, alia vero versione apud ipsum Athanasium habentur: sed illud primo in Apollinarem ipsum Athanasius [a] intorsit spiculum ea oratione, qua omnes hæreses insectatur: etenim eo tempore ille tantum Apollinaris error innotuerat, quo diceret, corpus solum a Verbo assumptum ex Virgine, non integrum cum anima hominem. At non his tantum scriptis, sed egregio edito Commentario de Incarnatione Christi, hos omnes refellit errores; meminitq. vnius ex his, Rhetorij nomine, qui diceret illud nefas, Chri-
C sti carnem necesse esse fateri increatam, vt adorationem consequi posset, cum nihil creatum adoratione diuina sit dignum: hæc, inquam, omnia cum validissime confutat, ostendit pariter magnam his cum Manichæis interessisse coniunctionem, vtpote qui sicut illi dicerent peccatum ex natura esse. Rursum vero aduersus Apollinarem idem Athanasius, quo in omnibus relinqueret posteris testatam fidem Catholicam, eruditum illum Commentarium scripsit, De salutari aduentu Christi.

a *Athanas. orat. aduersus omnes hæres.*

Quod rursus spectat ad praua Apollinaris dogmata: fuisse de origine animarum eius communem cum Tertulliano sententiam, S. Hieronymus [b] testatur, eas nimirum ex traduce generari, atque instar corporum ex corporibus, ex animabus animas pariter propagari. De eodem quoque hæresiarcha Theodoretus [c] hæc habet: Hic ergo rursum in nonnullis scriptis hypostaseon, seu personarum proprietates confundebat, & idem faciebat
D in Trinitate: vnde etiam insimulatus est, quod esset Sabellianus.] Displicuit Magno Basilio [d] illud etiam in Apollinare, quod Genesim interpretatus, totum se conuertit, spreta littera, ad allegoricum sensum. Sed & fastus & arrogantiæ fugillatus est Apollinaris, cū pro antiquis Ecclesiasticis canticis ex diuina Scriptura acceptis, nouos in Ecclesiam a se editos psalmos & diuersa genera canticorum introduxerit, atque multiplicitate librorū sibi gloriam studuerit comparare. Vnde Gregorius Nazianzenus hæc ad Cledonium [e]; Quod si prolixi libri, & noua psalteria Dauidiq. ex aduerso resonantia, & versuum lepos pro tertio quodam testamento habentur: nos quoque psalmos elaborabimus, & multa conscribemus ac modulabimur: quandoquidem ipsi quoque spiritum Dei habere videmur, si tamen spiritus gratiæ hoc est, & non potius humana nouatio. Hæc te apud plebem protestari volumus, ne hominum sermonibus, veluti huiusmodi malum dissimulā-
E tes obruamur, ac pestiferum dogma propter inertiam nostram & socordiam latius grassari atque inualescere videatur.] hæc Gregorius, quod scilicet Apollinaristæ calumniose gloriarentur, ipsum Apollinarem eadem cum Catholicis sentire. Immo eo procaciæ peruenerunt, vt cum damnati Romæ a Damaso Papa essent; mentirentur tamen, atque dicerent, se ab eo fuisse receptos: vt idem Gregorius eadem ad Cledonium epistola testatur, sed de se in primis his verbis [f]: Sed quod nos in eadem opinione ac sententia esse mentiuntur, hamum suum hac esca circumtegentes, atque hoc fuco & prætextu cupiditatem suam nefarie explentes; simplicitatemq. nostram, qua fiebat vt non alienorum loco eos haberemus, sed fraterna beneuolentia complecteremur, in sceleris occasionem arripientes.] atque addit:

b *Hier. epist. 82. ad Oceanum.*

c *Theod. hæret. fabul. lib. 4.*

ALII APOLLINARIS ERRORES.

d *Basil. in Hexamer. homil. 3.*

e *Gregor. Naz. ad Cled. epist. 1.*

f *Gregor. Naz. ad Cled. epist. 2.*

Illud etiam indignitatis accedit, quod ab Occidentali Synodo sese, vt audio, susceptos esse affirmant; a qua eos prius condemnatos esse, nemini est obscurum. Quod si vel nunc

vel

Universidad de Deusto
Biblioteca

APOLLINARISTAE MENTIVNTVR SE RECEPTOS A DAMASO PA.

vel ante susceptí sunt qui cum Apollinare sentiunt: hoc ostendant, & nos acquiescemus. A Perspicuum enim erit, eos rectæ doctrinæ assentiri (nec enim aliter se res habere potest) si hoc consecuti sunt. Id autem omnino liquebit, si vel Synodalem codicem, vel epistolas, quibus ad communionem admitti iubebantur, protulerint: nam hic Synodorum mos est.] hæc Theologus.

In his vero illud in primis obserua, quod dum ait in Occidentali Synodo Apollinaristas (quod notum dicit omnibus) iam fuisse damnatos: de nulla alia Synodo Occidentali potuit intellexisse, nisi de qua nũc agimus, vbi a Damaso (quod testatur idem ipse Gregorius in posteriori epistola ad Cledonium) ijdem Apollinaristæ damnati sunt: nullum enim aliud vel somniari potest in Occidente hoc tempore contra Apollinaristas Concilium congregatum, nisi Romanum. Sed & habes hic, lector, quod magnopere admireris, Gregorij scilicet erga auctoritatem Romani Pontificis incomparabilem obseruantiã, B dum illud putaret a se tuto recipiendum fore, quod constaret ab illo esse decretum: & licet videri posset, ipsum posterioribus deleuisse priora, nullum tamen crimen in eo putauit considerandum esse præuaricationis, extraq. legem positum, qua Apostolus ait[a]: Si quæ ædificaui, hæc destruo, nonne præuaricatorem me constituo?] Ecce tibi Theologus, Theologorumq. vertex, quantumlibet sciret Apollinaristas complurium accusatos errorum, quos eadem ipse impugnat epistola, quosq. omnibus compertum esse dicit in Occidentali Concilio fuisse damnatos: tamen si verum esset, quod illi mendaciter asserebant, ab eadem Synodo iterum congregata esse receptos, se acquieturum, neque illis aduersaturum amplius pollicetur: sic namque contestatus est verbis illis hic iterum repetendis: Ab Occidentali Synodo sese, vt audio, susceptos esse affirmant; a qua prius condemnatos esse, nemini est obscurum. Quod si vel nunc vel ante susceptí sunt qui cum C Apollinare sentiunt: hoc ostendant, & nos acquiescemus.] sed cur istud? mox subdit: Perspicuum enim erit, eos rectæ doctrinæ assentiri (nec enim aliter se habere res potest) si hoc consecuti sunt.] vt plane appareat, ex arbitrio pependisse Rom. Pontificis, fidei decreta sancire & sancita mutare, atque decernere quibuscum a reliqua Ecclesia communicãdum esset. His igitur recensitis occasione Synodi hoc anno Romæ habitæ, iam describamus quæ de codice Athanasij Romæ tunc sub Damaso ab Apollinaristis deprauato Ruffinus narrat his verbis[b]:

[a] Galat. 2.

[b] Ruffinus de adulterat. lib. Origen. apud Hieronym.

ATHANASII CODICEM APOLLINARISTA CORRVMPIT.

Damasus Episcopus, cum de recipiendis Apollinarianis deliberatio haberetur, editionem Ecclesiasticæ fidei (cui item editioni, si Ecclesiæ iungi velint, subscribere deberent) conscribendam mandauit cuidam amico suo presbytero viro disertissimo, qui hoc illi ex more negotium procurabat. Necessarium visum est dictanti, in ipsa editione de in- D carnatione Domini, Hominem Dominicum dici. Offensi sunt in hoc sermone Apollinaristæ: nouitatẽ sermonis incusare cœperunt. Adesse sibi cœpit qui dictauerat, & ex auctoritate vera scriptorum Catholicorum virorum confutare eos qui impugnabant. Accidit, vt vnus ex ipsis, qui nouitatem sermonis causabantur, ostenderet in libello Athanasij Episcopi scriptum esse sermonem, de quo quæstio habebatur. Quasi suasus iam ille, cui probatum fuerat, rogauit sibi dari codicem, quo & alijs ignorantibus & contradicentibus satisfaceret. Accepto codice, inauditum excogitauit adulterationis genus. Locum ipsum, in quo sermo iste erat scriptus, rasit, & ipsum sermonem rursum rescripsit, quem raserat. Codex redditur, simpliciter receptus est. Mouetur iterum pro codẽ sermone quæstio. Ad probationem codex profertur. Inuenitur sermo, de quo erat quæ- E stio, ex litura in codice positus. Fides proferenti talem codicem derogatur, eo quod litura illa corruptionis ac falsitatis videretur indicium. Sed quoniam (vt iterum eadem dicam) viuenti hæc facta sunt a viuente: continuo egit omnia, vt fraus commissi sceleris nudaretur, & nequitiæ macula non innocenti viro, qui nihil tale gesserat, adhæreret, sed in auctorem facti atque in vberiorem eius infamiam redundaret.] hactenus Ruffinus.

RVFFINI HISTORIA A S. HIERONYMO IMPVGNATA.

Quæ quidem de se dicta, vtpote familiare Damasi, & qui illi esset ab epistolis Synodicis, existimans S. Hieronymus [c], totam historiam fabellæ loco ducit: ad illam namque Synodum ipse ea visus est retuliſse, quæ sub eodem Damaso, imperante Theodosio, collecta est, quando Orientalibus quoque Episcopis conuocatis, Paulinus Antiochenus ad eam se contulit cum Epiphanio, quibus ipse Hieronymus comes adhæsit: Ceterum quod longe ante, nempe hoc anno (vt vidimus) cum Petrus Alexandrinus Episcopus profu-

[c] Hieron. Apolog. aduersus Ruffin. lib. 2.

gus

A gus Romæ esset, aliam sub eodem Damaso contigit itidem Romæ peragi Synodum, in qua primum actum de Apollinare & Apollinaristis hæreticis; cum & a Damaso diximus scriptum esse libellum, cui subscriberent, qui ab hæresi Apollinaris ad Ecclesiam redire vellent: nonnihil animi pendeo, immo magis adducor, vt credam de aliquo alio presbytero Damaso inhærenti Ruffinum intellexisse, quam de Hieronymo: cum dubiũ non sit, multis annis antequam Hieronymus eo ministerio illi vsui esset, alios ad eamdem functionem Damasum habuisse ministros. Quod si in hac Synodo, de qua est sermo, ea a Ruffino narrata contigisse dixerimus: de alio potius quam de S. Hieronymo ipsum intellexisse oportuit: siquidem certum firmumq. est, ipsum Hieronymum his temporibus in eremo Syriæ degisse: nec venisse Romam, nisi sub Theodosio Imperatore, vt suo loco aperte constabit. Ceterum si consenserimus, Ruffinum de S. Hieronymo B intellexisse: tunc affirmare necesse est, easdem de Apollinaristis altercationes refricatas esse in alio Concilio Romano Theodosij tempore a Damaso celebrato, cui idem Hieronymus præsens fuit.

Sed hæc omnia fuisse Ruffini figmenta, illud me magnopere persuadet: Nam quid est quod ait, complexionem illam, Dominicum hominem, a Damaso positam ad sugillationem hæresis Apollinaris, ab Athanasio (vt tradit) acceptam, ab ipsis Apollinaristis quasi nouam esse reiectam; adeo vt eius obliterandæ causa, eo modo codicem deprauarint: cum econtra constet ex Gregorio Nazianzeno, eas fuisse peculiares Apollinaristarum voces? ait enim ad Cledonium [a] scribens aduersus eosdem Apollinaristas: Ne impostũram faciant homines, viciſſimq. ipsi fallantur, Hominem Dominicum (vt ipsi loquuntur) vel potius Dominicum nostrum, & Deum mentis expertem esse asserẽ- C tes: non enim hominem a diuinitate separamus, sed vnum eumdemq. profitemur, &c.] & Elias Cretensis ibidem locum Gregorij explicans, fuisse has voces ab Apollinaristis vsurpatas, ostendit.

CHRISTVM APPELLATVM ESSE DOMINICVM HOMINEM AB APOLLINARISTIS.

[a] Gregor. Naz. epist. 1. ad Cledon.

In quam sententiam & Athanasius [b], cum inuehitur in eosdem, hæc ait: Quam igitur causationem excogitatis? Aut qua simulatione prætextum quæritis? Ac cur non potius expressim dicitis, eum non accepta forma serui, hominem esse factum, sed quasi hominem apparuisse? Hunc enim intellectum habet vester sermo, quo ad prætextum dicitis hæc verba: Qui idem est, idem est. ideoq. obtrectare veræ dispensationi humanitatis assumptæ per sycophantiam satagitis dicentes, Christum hominem deificatum esse: ac rursus illud, In principio erat Verbum, quod accepta forma serui homo sit genitus: aut hominem eum dicitis, qui cum Deo sit, aut hominem Deo implicatum, D aut hominem pro mundo mortuum, & qui pars aliqua mundi erat, aut hominem pecati incapacem, aut hominem Angelis dominantem, aut hominem a rebus creatis adoratum, aut hominem Dominicum*, cum Apostolus dicat: Paulus seruus Iesu Christi: aut hominem crucifixum, Dominum gloriæ, aut hominem audsentem: Sede a dextris meis: aut hominem venientẽ, vt iudicio iudicet. hæc est lutulenta vestra ex imo subruta aqua, quam ebibendam hominibus offertis, &c.] Cur autem illi sic semper Christum hominem, numquam Deum? ita subdit paulo post: Ideo enim dicitis Deum ex Virgine natum esse, ac non Deum hominem, vt Euangelista definit, ne genituram carnis confitendo, necessitas vos cogat, vt naturalem eum esse cognoscatis, &c.] pluribus enim agit de eiusmodi differentijs, quibus prauum suum ipsorum dogma illi astruere contendebant. Ceterum a pijs pio sensu has voces vsurpatas esse constat, & ab ipsomet Athana- E sio in expositione fidei, vbi ait: Dominicus enim homo, quem ad salutem nostram exhibuit, conditus est, vt esset initium viarum, &c.] & in sermone maiore contra Apollinarem pro fide, hæc habet: Dominicus autem homo non infirmatus, neque nolens mortuus est.] citatur hic textus in Synodo Lateranensi sub Martino Papa & martyre in Secretario quinto.

[b] Athanas. de aduentu Christi aduersus Apollinar.

* Dominum

Ceterum complexio ista, Homo Dominicus, etsi a Catholicis interdum fuisse vsurpata noscatur: tamen haud tute dicì, S. Augustinus eadem aliquando vsus existimauit, qui hæc in retractationibus habet [c]: Non video, vtrum recte dicatur, Homo Dominicus, qui est mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, cum sit vtique Dominus: Dominicus autem homo quis in eius sancta familia non potest dici? Et hoc quidem vt dicerem, apud quosdam legi tractatores Catholicos diuinorum eloquiorum: sed vbicumque hoc dixi, dixisse me nollem: postea quippe vidi non esse dicendum, quamuis

DOMINICVM HOMINEM CHRISTVM HAVD RECTE DICI.

[c] Aug. retract. lib. 1. c. 19.

nonnulla

Universidad de Deusto
Biblioteca

nonnulla possit ratione defendi.] hæc ipse, ex quibus etiam suspecta redditur tota illa A Ruffini narratio.

At quonam ludibrio eumdem Apollinarem hæresiarcham sanctus Ephræm affecerit, cum ad publicam ipsum disputationem aliquando prouocasset; Gregorius Nyssenus ita describit [a]: Sermone quodam, qui fama etiam potius quam scriptis ad nos deuenit, vnde ipsum veritatis studiosissimum extitisse, facile intelligi poterat; Apollinarem leuem, immo dementem ac insanum nuncupabat; qui res nouas moliens, multa impia Scripturæq. sacræ aduersantia duobus comprehensa libris, e suo eructans ventre admodum insulse ac temere proloqueretur. Illos vero libros cuidam, quam in delicijs habuisse ferebatur, feminæ asseruandos commiserat. Quæ cum magno innotuissent Ephræmi; ciusdem se esse opinionis confingens, feminam quæ libros custodiebat, adijt; & de se, quis sit, & quam fausta ei ex eremo afferat, patefecit: nonnullaq. forte id genus alia adij- B ciens, tandem rogat, vt præceptoris sibi scripta publicæ vtilitatis causa exhibeat; vt nobis scilicet, quos tunc hæreticos vocabat, repugnare commodius posset. Quibus captа verbis femina, eumq. ex illis vnum qui Apollinarij sustinerent partes reputans, libros præbuit, eos tamen sibi celeriter restitui deprecans. Ceterum magnus hic Iacob dementem supplantans Esau [b], ac flagitiosa illa primogenita rapiens, prudenter oppressit: nam piscis glutino omnes illiniens chartas, ita folium folio connexuit, vt cum pars vna ab altera ob firmam coniunctionem plane seiungi nequiret, in vnam quasi tabulam singuli libri apparerent redacti: sicq. eos mulieri, a qua commodato acceperat, reddidit. Quæ quiesse cerneret: quicquid intrinsecus esset diligentius inspicere neglexit.

Dies vero haud ita multi elapsi erant, cum Orthodoxis quibusdam defertur sanctus C senex, qui Apollinarium acciuisset, & cum eo sermones contulisset. In iudicium itaque vocatus, impijs illis libris fretus, ad statutum diem venit: ac dicere quidem pro se, quod graui iam premeretur senio, renuit: postulauitq. ideo sibi proferri libros, vt ex illis respondere posset atque contradicere. Cum ergo istius delatoris socij frementes in medium libros produxissent: inueteratus ille dierum malorum iniustitiæ iudex, vnum ex eis in manus sumens, aperire atque explicare nitebatur: sed quod glutino vinctus non cederet, ad partem eius mediam aperiendam est aggressus, eamq. ipsam eodem conglutinatam modo inuenit. Quare sua illa ex priore libro frustratus spe, ad alterum se contulit: quem quidem totum ita firmiter connexum cernens, vt prorsus explicari nequiret, tanto rubore atque pudore suffusus est, animoq. vsque adeo perturbatus, vt ex eo consessu abiens, quasi mentis atque consilij inops & exanimatus in morbum lapsus sit: illamq. D ignominiæ notam ita ægre & moleste tulit, vt parum admodum abfuerit, quin tum mortem obiret.] hactenus de his Nyssenus: eo autem morbo Apollinarem perijsse, habet Metaphrastes. quod quidem si verum esset, Ephræm nequaquam ante præsens tempus, sed post ipsum Apollinarem ex hac vita discessisse dicendus foret; quod tamen falsum est, testante S. Hieronymo, Ephræm sub Valente, Apollinarem vero sub Theodosio esse defunctum: nisi quis dixerit hæc de Apollinari seniori iunioris parente esse intelligenda.

Quod pertinet ad eiusdem Apollinaris scripta: testatur sanctus Hieronymus [c], reliqui inter cetera eius opera maxime probarentur. Conatum insuper eum fuisse diuinorum librorum translationes omnes in vnum assuere, idem tradit sanctus Hieronymus [d], qui tamen opus minime probauit. Eiusdem quoque Apollinaris in Prophetas E commentarios, necnon in Matthæum Euangelistam, idem auctor citat, quos ita se legisse affirmat [e], vt habito delectu, ex stercore aurum seligeret. Patrem eum eloquentiæ prædicat Philostorgius; sed tamen quæ esset verbosa potius, quam neruosa. Multis rursum voluminibus complures hæreses oppugnasse, tradit Vincentius Lirinensis; sicq. de eo accidisse ait, vt quem populi quasi arietem gregis sequebantur, eum deinceps vt lupum fugere cœperint.

Ex scriptis autem Apollinaris Polemium quemdam, Theodoretus [f] testatur, illam hæresim deduxisse, qua affirmaret, Verbi atque carnis commixtionem confusionemq. quosdam eiusdem Apollinaris in Arabia hæresim aduersus Dei genitricem disseminasse,

Epipha-

a Greg. Nyssen. serm. de S. Ephr.

LIBRI APOLLINARIS GLVTINO COMPACTI.

b Gen. 25. 27.

c Hieronym. de scriptor. Eccles. in Apollin. & de eodem epist. 65.

d Hieron. Apologet. aduersus Ruffin.

e Hieron. epist. 152.

APOLLINARIS DELVSVS AB EPHRAEM

f Theod. haeret. fabul. lib. 4.

HAERESES APOLLIARIS EX SCRIPTIS APOLLINARIS.

A Epiphanius habet: illamq. horrendam iactasse blasphemiam, qua dicerent post natum Christum Ioseph o viro coniunctam esse: quam sceleſtissimam opinionem impius Heluidius in Occidente studuit propagare; sed ne profanæ quidem & impiæ mentes tantam blasphemam calumniam in aures admittere tolerarunt: quamobrem vtrobiq; prauum semen exaruit. Sed de Heluidio dicendum inferius. Ad hos confutandos hæreticos, dictos Antidicomarianitas, rogatus S. Epiphanius epistolam scripsit ad Ecclesiam quæ est in Arabia [a]: qui & in Panario aduersus eosdem pluribus disputauit, vbi ipsa epistola ad Arabes scripta legitur [b].

a Epiphan. haeres. 77.

b Epiphan. haeres. 78.

In ea etiam prouincia addit exortam tunc esse aliam hæresim, dictam Collyridianorum, qui eamdem sanctissimam Virginem vt Deum colerent, placentamq. illi sacrificantes offerrent: de quibus ita Epiphanius [c]: Admirati, inquit, sumus, cum aliud rur- B sus audiuissemus, alios nimirum ita decipere, vt in tractatione de ipsa sancta semper Virgine, pro Deo hanc introducere studuerint, & adhuc studeant, & furore quodam ac amentia ducantur. Narrant enim, quod quædam mulieres in Arabia e partibus Thraces hanc vanitatem inuexerunt, vt in nomen semper Virginis collyridem quamdam sacrificent; & simul congregentur, & in nomen sanctæ Virginis vltra modum quid tentet aggredi nefario ac blasphemo negotio, & in nomen ipsius sacra celebrent per mulieres: quod totum impium est & nefarium, alienum a prædicatione sancti Spiritus.] & alibi [d] de ijsdem: Quædam enim mulieres currum quendam siue sellam quadratam ornantes, expanso super ipsam linteo in quadam illustri die anni, per aliquot dies panem proponunt, & offerunt in nomen Mariæ: omnes autem pane participant, &c.] Cum autem Epiphanius hæresim confutat, primo loco demonstrat, procul a more Catholicæ Ec- C clesiæ abhorrere, vt mulieres sacrificent: deinde pluribus docet, nequaquam Dei genitricem colendam tamquam Deum. Ceterum Catholica Ecclesia sic semper susceptit cultum sanctorum, vt tamen numquam ipsis, vel in nomine ipsorum obtulerit sacrificia, sed in eorum commemorationem dumtaxat eadem Deo offerat; quod primo Annalium tomo fusius dictum est. Quam procul autem abhorreret Epiphanius ab Agiomachorū sententia, qua sanctorum cultus impugnatur, plane docet vbi agit de Vitis sanctorum Prophetarum; vbi sæpe confirmat morem Ecclesiæ, cum tradit fideles supplicare solitos ad Hieremiæ sepulchrum; Isaiæq. intercessione multa petentibus beneficia impertiri, eademq. præstari in sepulchris Ezechielis & aliorum.

c Epiphan. haeres. 78.

COLLYRIDIANI HAERETICI.

d Epiphan. haeres. 79.

Hoc item anno, qui est decimustertius a persecutione a Constantio indicta in Oriente ex Synodo Constantinopolitana post Concilium Ariminense (vt suo loco dictum est) D in qua decreta sunt ab Imperatore Constantio exilia Episcoporum: S. Basilius, vt ipse testatur, iterum scribit ad Occidentales, nempe ad Romanum Episcopum, & alios (quarto loco data hæc est epistola) expostulās toties imploratum auxilium, minime hactenus impertitum: litteræ autem sic se habent [e]: Quoniam in se sperantibus Dominus pollicitus est, quod eos ex omni tribulationis genere velit educere: quamuis in medio malorum pelago detineamur, ac sæuissimis procellis a spiritibus malitiæ excitatis agitemur; perduramus tamen in Christo, qui nos confirmat; nec vigorem eius studij remittimus, quo curam gerimus Ecclesiarum: neque veluti de salute propter excrescentem tempestatem desperantes, animi dissolutionem patimur: sed adhuc, quoad eius fieri potest, omnem operam impendimus, scientes etiam eum quem cetus deuorauerat, quoniam animum non desponderat, sed ad Dominum clamauerat, salutem esse consecutum. E Ad hunc sane modum & ipsi, licet in extrema mala inciderimus; spem tamen, quam in Domino collocatam retinemus, non abijcimus: sed vndiquaque auxilium illius circūspicientes requirimus. Vnde est quod ad vos quoque respeximus, fratres venerandissimi, quos in præsenti tribulationum tempore frequenter ad nos venturos sperauimus. Verum spe ista frustrati, ipsi quoque illud nobis occinimus: Expectaui qui simul contristaretur, & non fuit; & qui consolaretur, & non inueni. Sunt enim eiusmodi nostræ afflictiones, vt & hi qui extremum Occidentem incolunt, merito ad hunc nostrum Orbem sese recipere deberent. Et quoniam vno membro afflicto, reliqua simul omnia cōpatiuntur: conueniebat vt & nobis iamdiu admodum laborantibus affectu commiserationis condoleretis. Non enim locorum vicinitas, sed coniunctio spiritus conciliare & propinquos facere solet; quam inter nos ac dilectionem vestram intercedere persuasi sumus.

e Basil. epist. 1. in addit.

LITTERAE BASILII AD OCCIDENTALES

Qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

BASILII EVSTA EXPOSTVLATIO.

Qui fit igitur, quod nullas consolationis litteras, nullam fratrum visitationem, nec aliud quicquam normæ ac debito dilectionis conueniens a vobis accepimus? Iam enim tertiusdecimus annus est, ex quo nobis hæreticum hoc bellum exortum est; in quo pluribus tribulationibus afflictatæ sunt Ecclesiæ, quæ ab eo tempore commemorari possunt, quo primum Euangelium annũciari cœpit. Quarum vobis singulas recensere nolumus, ne malorum illorum euidentiam sermonis nostri imbecillitas subobscuret. Simul etiam haud necessarium esse iudicamus, vt hisce de rebus doceamini, cum veritatem illarum iam olim vel famæ iudicio cognoueritis.

STATVS MISERANDVS ECCL. ORIENTALIS.

Summa enim mali huius est: Plebs oratorijs relictis, in solitudine congregatur. Spectaculum videretis miserabile: mulieres, paruuli, senes & alias imbecilles imbrium vehementissimorum, niuium, ventorumq. molestiam sub gelu hiemali, consimiliter & Solis ardorem æstate sub dio agentes perferunt: & hæc propterea patiuntur, ne prauum illud Arij fermentum recipere cogantur. Quo modo autem fieri poterit, vt ista vobis sermone aliquo perspicua reddantur, nisi ipsa vos experientia & spectaculum in oculos iucurrens ad compassionis affectum permoueat? Obsecramus itaque, vt vel nunc tandem manum Orientalibus porrigatis Ecclesijs, quæ iam velut in genua depressæ inclinant: ac viros aliquos mittatis, qui illas de præmijs admoneant, quæ patientiæ ac passionibus pro Christo toleratis reseruantur. Haud enim tantum habet efficaciæ sermo consuetus, quantum vox peregrina ad consolandum deiectos valet: præsertim si illa afferantur a viris qui cũ primis gratia Dei instructi esse cognoscuntur: quales vos cunctis mortalibus prædicamini, quod in fide illibate permaneatis, & Apostolicum depositum illæsum seruetis. Non sic habent res nostræ: sed sunt apud nos quidam, qui gloriæ desiderio, & maxime insatione ista, qua Christianorum animi subuertuntur, perciti, verba quædam nouandi studio excogitata inducere præsumunt. Vnde Ecclesiæ debilitatæ, quasi vascula quædam laxata, influentem hæresim receperunt. Vos itaque, o dilecti & desiderati fratres, sitis vulneratorum medici, & eorum qui adhuc sani sunt, pædotribæ, quod morbidum est curantes, & quod sanum ad pietatem instituentes.] hucusque Basilij epistola ad Occidentales, & quidem aliqua ex parte decurtata: non enim ex more, cui has litteras dederit perferẽdas, quemve legauerit in Occidentem, mentionem aliquam habet. Quænam autem causæ interceſſerint, cur Damasus, retardauerit legationem, visitationemq. Orientalis Ecclesiæ, satis recensitæ sunt anno superiori: ex his vero litteris abunde declaratur, longe abesse, vt a communione Occidentalium se Basilius continuerit; ac longe longius procul esse, vt idem Basilius Occidentales hæresis nomine suspectos habuerit, quos solos puros sinceros q. Orthodoxos permansisse testatur his litteris.

HÆRESIBVS INNVMERIS EXAGITATA ECCL. ORIENTALIS.

Sed quod ad Orientalem Ecclesiam spectat, iure deplorat eius calamitatem Basilius, apteq. comparat diuersarum ciuitatum Ecclesias laxatis vasculis vndique hæresim ebibentibus. Nam præter Sabellianam, Arianam, Macedonianam, Eunomianam, Photinianam, & alias superius recensitas, accesserunt quas nuper diximus diuersæ Apollinaristarum hæreticorum classes, vt taceamus de schismatibus inter Catholicos excitatis. At tolerandum quoquo modo malum videri poterat, si nonnisi vna ciuitatis vnius populum hæresis seduxisset: sed videre funestissimum erat, quot domos, tot pene hæreses peculiares fuisse. sed quod impossibile est dicere de singulis, ex ijs quæ contingebant Ancyræ primariæ in Galatia ciuitatis, ceterarum Orientis vrbium statum possumus intelligere. Etenim sanctus Hieronymus, qui Ancyram inuisit, cum in recensita superius peregrinatione ex Cappadocia atque Galatia venit in Syriam, hæc habet [a]: Scit mecum qui vidit Ancyram metropolim Galatiæ ciuitatem, quod nunc vsque schismatibus dilacerata sit, quod dogmatum varietatibus constuprata. Omitto Cataphrygas, Ophitas, Borboritas, & Manichæos: nota enim iam hæc humanæ calamitatis vocabula sunt. Quis vmquam in aliqua parte Romani orbis audiuit?] hæc ipse. Meminit de his [b] Philastrius; Borboritasq. esse ait, qui dediti concupiscentijs futurum negarent iudicium: Passalorincitas, qui digitum naribus oriq. imponentes, perpetuum silentium seruantes, nihil præterea curarent: Ascodrogitas, siue Ascodrobos, qui bacchanalia in Ecclesiam induxerunt: Artoritas autẽ, qui in sacrificio panem & caseum offerebant. hæc monstra alebat his temporibus Ancyra, licet sanctissimus eidem præesset Episcopus Athanasius, quem defunctum Basilius adeo luxit atque laudauit [c]; post quem Leo sanctissimus monachus, cuius meminit

[a] Hier. in procem. in epist. ad Galat. lib. 2.

ANCYRANA ECCL. QVIBVS HÆRESIBVS VEXATA.

[b] Philastr. cap. 74. 75. 76.

[c] Basil. epist. 67

minit Sozomenus [a], cum hæc ait de monachis Cappadociæ atque Galatiæ: Inter monachos autem, quos illic vixisse accepi, primas tulit Leo, qui postea Ecclesiæ Ancyræ Episcopus creatus est.] Si igitur ciuitas, cui præerant magni nominis Episcopi Orthodoxi, adeo lancinata erat diuersis sectis hæreticorum: quid putandum de alijs, quibus vel segnes præerant Antistites, & magna ex parte fugatis illis, pastoribus quoque carebant, vel hæreticos accepere Præfectos? Iusta igitur angebat doloris causa mentem Basilij, vt ita ab Oriente vociferaretur ad Occidentem. Sed hoc ceteris deterius (vt dictum est) malum operata est astutia Satanæ, vt inter Occidentales & Orientales, Damasum atque Basilium, tum occasione nominis hypostasis, tum defensione Meletij vel Paulini, atque etiã calumnijs de eodem Basilio vbique sparsis, damnosa admodum diffidentia orta esset, magno totius Ecclesiæ Catholicæ detrimento.

[a] Sozom. lib. 6. cap. 34.

ECCL. AFRICANA VEXATA A DONATISTIS ET TYRANNIDE FIRMI.

Hoc pariter anno Valentinianus Imp. cum adhuc in Gallijs ageret, Donatistas Episcopos rebaptizantes cohibuit, dato hoc ad Iulianum Proconsulem Africæ rescripto [b]:

Antistitem, qui sanctitatem baptismi illicita vsurpatione geminauerit, & contra instituta omnium, eam gratiam iterando, contaminauerit: sacerdotio indignum censemus. Dat. X. Kalend. Mart. Treuer. Valentiniano & Valente IIII. AA. Coss.] hæc vero post liberatam a Firmo tyranno Africam fuisse rescripta putamus. Inualuerat enim in Africa his temporibus Firmi tyrannis: ad quem oppugnandum Theodosius senior, Theodosij Imperatoris pater, a Valentiniano in Africam missus est: qui post diuersas pugnas eumdem oppressit, subleuauitq. Africam ea clade diutius afflictatam. Res gestas Ammianus accurate descripsit [c], ad quem lectorem hæc cupientem plenius enarrata reijcimus: illa hic tantum, quæ argumenti nostri esse videntur, nolumus præterijsse, cum scilicet viribus fractus Firmus legatione Episcoporum a Theodosio pacem expetijt, de quibus hæc ipse [d]: Fessus ærumnis gemini prœlij Firmus, imoq. æstuans corde, ne quid vltimæ rationis omitteret, Christiani ritus Antistites oraturos pacem cum obsidibus misit. Qui quoniam suscepti lenius, polliciti q. victũi congrua militibus (vt præceptum est) læta retulere responsa: præmissis muneribus Maurus ipse fidentius ad Romanum perrexerat ducem, equo insidens apto ad ancipites casus. Cumq. prope venisset, fulgore signorum & terribili vultu Theodosij perstrictus, iumẽto desilijt, curuataq. ceruice, humi pene affixus, temeritatem suam flebiliter incusabat, pacem obsecrando cum venia. Susceptusq. cum osculo (quoniam id Reipublicæ conducebat) bonæ spei iam plenus, sufficientia præbuit alimenta; & quibusdam propinquis suis ad obsidum vicem relictis, abscessit, captiuos, vt spoponderat, redditurus, quos primis turbarum exordijs rapuit. Biduoq. post Icosium oppidum, cuius supra docuimus conditores, militaria signa & coronam sacerdotalem cum ceteris quæ interceperat, nihil cunctatus restituit, vt præceptum est.] hæc de pace.

[b] l. 1. ne sanct. baptis. iteret. C. Theod.

[c] Ammian. lib. 28. & 29.

[d] Ammianus lib. 29.

Quod spectat ad coronam sacerdotalem redditam; illa esse creditur pretiosior mitra sic dicta, qua in sollemnioribus functionibus vti solent Episcopi. Fuit huius Firmi tyranni frater Gildo nomine, vt Ammianus [e] atque Claudianus [f] testantur: qui tyrannidem fratris collapsam reparans, Romano Imp. in Africa negotium facessiuit, partesq. Donati vehementer suscipiens, maximo fuit Catholicis detrimento: vnde factum est, vt quidam Donatistarum Episcopus, Optatus nomine, quod palam cum Gildone sæuiret, fuerit cognomento dictus Gildonianus. sed de his inferius. Finis vero Firmi ille fuit, vt rursus tyrannidem exercens, rursus per Theodosium oppressus, eo desperationis redactus sit, vt spontaneo nectens collum laqueo, misere vitam finierit. At quid gratiæ redditum sit Theodosio, qui Africam ab infestissimo tyranno liberauit; audi Orosium [g]: Post, inquit, cum experientissima prouidentia totam cum Mauritania Africam meliorem pristinis legibus reddidisset: instimulante & obrepente inuidia, iussus interfici, apud Carthaginem baptizari in remissionem peccatorum præoptauit; & postquam sacramentum Christi, quod quæsierat, assecutus est, post gloriosam sæculi vitam, etiam de vitæ æternitate secutus, percussori iugulum vltro præbuit.] hæc Orosius. Quæsitum quoque fuisse ad necem Theodosium iuniorem eius filium, sed diuina voluntate anteuertisse periculum, S. Ambrosius illis verbis testari videtur, vbi in oratione in funere eius habita ita dicit [h]: Portauit iugum graue Theodosius a iuuentute, quando insidiabant ut eius saluti, qui patrem eius triumphatorẽ occiderant.] Fuisse autem ipsum hoc tempore prima lanugine pubescentem, Ducemq. Mœsiæ aduer-

[e] Ammian. eod. lib. 29.

[f] Claudian. de bello Gildon.

[g] Orosius lib. 7. cap. 33.

THEODOSIVS SENIOR INORATO OCCIDITVR.

[h] Ambros. orat. in funer. Theodos. in fin.

THEODOSII FILII SPECTATA VIRTVS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sus Sarmatas fines Rom. Imperij inuadentes electum, egregiaq. virtute spectatum ob A
[a] Ammian. lib. 29. plures de eis victorias reportatas, Ammianus [a] affirmat: inde vero tantam æstimationem rei bellicæ ex his sibi Theodosius conciliauit, vt postea ad subleuandum collapsum in Oriente Romanum Imperinm, Dux & Imperator a Gratiano electus fuerit, vt idem
[b] Zosim. lib. 4. auctor Zosimusq. [b] testantur. Vnde autem contigerit, vt Theodosius parens post tot præclaras victorias capite truncatus sit, & Theodosius filius eodem modo pene periclitatus sit: neminem inueni qui tradat. Factum tamen id existimatur dolis atque insidijs Valentis Imperatoris, qui post patefactum oraculum, successorem sibi fore, qui his literis primis, THEO, conscriptum nomen haberet, complures (vt vidimus) Theodoros, atque alios his nomine similes subiecerat quæstionibus, ac morte mulctarat. At vero eo clariores Theodosij filij victoriæ aduersus Sarmatas effulsere, quo reliqua facies Occidentalis Imperij lugubrior apparebat: siquidem repentino motu Quadi ac B
[c] Ammian. lib. 29. Marcomanni (vt Ammianus [c] est auctor) Alpes transgressi Iulias, Opitergium exciderunt, Aquileiam vero diutius obsederunt; parumq. abfuit, quin Constantij Imperatoris filia Gratiano nuptura, in villa Pistrensi agens, caperetur a Barbaris. Perseuerasse autem has clades etiam post obitum Valentiniani, Hieronymus tradit [d].
[d] Hier. epist. 3.

IESV CHRISTI ANNVS 374. DAMASI PAP. ANNVS 8. VALENTINIANI VALENTIS IMPP. 11.

SEquens Domini annus trecentesimus septuagesimus quartus exorditur Consulatu C
AMBROSIVS CREATVR EPISCOPVS MEDIOLANENSIS. Gratiani Augusti tertio & Equitij: quo, absoluto anno decimo Imperatorum Valentiniani atque Valentis, & vndecimo inchoato, post Auxentij seram mortem (vt ita dicam cum S. Hieronymo) Mediolani Ambrosio Episcopo constituto, omnis ad rectam fidem Italia conuertitur.] sic ipse. Quæ quidem verba ita accipienda sunt, quod morte Auxentij factum fuerit, vt vnico illo Ariano Episcopo extincto, nihil superesset amplius in Italia Arianæ contagionis: quo superstite, ea Ecclesia Ariano polluebatur Antistite, ac proinde ea ex parte Italia dicebatur immunda: munda vero tota, cum illo sublato de medio, Catholico illic Episcopo constituto, sordes omnes videri possent ablutæ. Scimus Cedrenum anno superiori, nempe decimo Imperatorum, referre ordinationem Ambrosij: sed præstat audire Hieronymum res suorum temporum conscribentem. Quonam autem modo eiusmodi Ambrosij electio se habuerit, Theodoretus in primis narrat D
[e] Theodor. lib. 4. cap. 5. 6. his verbis [e]:

ORATIO IMP. AD EPISCOPOS. Cum Auxentius Mediolanensis Ecclesiæ Episcopus labe Ariana infectus, & in multis Concilijs abdicatus, e vita exiuisset: Imperator iste, *Valentinianus videlicet*, accersitis ad se Episcopis, sic apud eos verba facit: Est nobis, vtpote sacris & diuinis litteris institutis, explorate cognitum, qualis debeat esse is qui sit ad Episcopatum gerendum delectus; & quod necesse sit gregem non doctrina solum, verum etiam præclara viuendi ratione moderari; & se cuiusque virtutis exemplar ei præbere; suæq. disciplinæ rectam vitæ & morum institutionem testem habere. Quare hominem ita instructum in sede & gradu Episcopali iam collocate: vti & nos, a quibus hoc gubernatur Imperium, ei vere & ex animo capita inclinemus, & illius reprehensionem (nam cum homines simus, errore labi necesse est) velut medicinam animarum cupide amplexemur.] hucusque dixit Va- E
lentinianus: subdit his Theodoretus hæc verba:

QVOMODO ELECTVS AMBROSIVS. Hac oratione ab Imperatore habita, Concilium Episcoporum contendit ab eo, vti ipse, vtpote sapientiæ & pietatis insignibus præclare ornatus, Episcopum eligat. At ille: Maior est, inquit, hæc prouincia, quam quæ viribus nostris sustineri possit: proinde vos diuina repleti gratia, & illius splendore illuminati, multo melius hoc Episcopi deligendi negotium transigetis: Illi igitur egressi separatim per se de eo deliberare cœperunt: Ciuitatis autem habitatores inter se ipsos dissidere; quorum alij hunc, illum alij deligere contendebant. Nam qui errore Auxentij erant imbuti, hi suæ opinionis fautoribus suffragati sunt: qui vero a partibus sanæ sinceræq. doctrinæ stabant, illi rursus Episcopum secum de fide consentientem habere laborarunt.] hæc Theodoretus de partis vtriusque studijs in Episcopo deligendo. Commendatione quidē digna fuit Valentiniani modestia,

A modestia, cum oblatam sibi electionem tantæ Ecclesiæ Episcopi recusauit, secundum quod alias (quod dictum est superius) fuerat contestatus, sui muneris minime esse Ecclesiasticis se immiscere negotijs. At quid post hæc?

Cum igitur eo modo in electione noui Episcopi partium studia essent inter se diuersa, magnaq. timerentur conflari dissidia: Ambrosius illius prouinciæ Præfectus, Mediolani cum esset, veritus ne quid nouarum rerum diuersæ factiones molirentur, propere ad Ecclesiam contendit: Vbi (inquit Paulinus [a]) cum alloqueretur plebem; subito vox fer- [a] Paulin. in vita S. Ambrosij.
tur infantis in populo sonuisse, Ambrosium Episcopum. Itaque qui ante turbulentissime dissidebant, quia & Ariani sibi, & Catholici sibi Episcopum cupiebant, superatis alterutris, ordinatis repente in hunc vnum mirabili & incredibili concordia consenserunt.] hæc Paulinus.

B Ambrosius vero repentino casu perculsus, ac veluti improuiso quodam tonitruo terrefactus: vt primum se collegit, cogitare cœpit quibus valeret artibus populū & Epi- AMBROSIVS MVLTIS MODIS TENTAT EVADERE.
scopos ab eiusmodi sententia reuocare. Quid facit? Egressus Ecclesia (Paulinus ait) tribunal sibi parari fecit, quippe mox futurus Episcopus altiora conscendit: tunc contra cōsuetudinem suam (*minus enim sibi tunc vtile ratus consilium Probi*) personis iussit adhiberi tormenta] nec se iam vt Episcopum, sed seueriſſimum Iudicem exhibet. Conscendit tribunal, truces carnifices assistere, simulq. tormenta congeri, vinctosq. catenis miseros reos adduci, palamq. torqueri, nulla adhibita commiseratione, minaci vultu ad incutiendum terrorem composito, præcipit, quasi vir sanguinis esset, indignus altaris ministerio, & a pastorali consuetudine alieniſſimus. Sed cum hæc spectans populus, magis magisq. clamaret, Ambrosium Episcopum: spe ille frustratus, ad potiora remedia conuertit animū:
C eoq. progressus est, vt speciem quamdam præseferens hominis impuriſſimi, & ab Episcopali castitate & vita remotiſſimi, quo populum ab eo consilio dimoueret, impudicas mulieres ad se publice ingredi faceret. At cum hæc, velut in scena, ficte repræsentari populus non ignoraret, eaq. ex causa ardentiori studio postulare Ambrosium Episcopum non intermitteret: seq. populus peccati illius, quod specie quadam & simulatione effictū esse non dubitabat, reum clamaret, totamq. adumbrati criminis pœnam in se reciperet, sibiq. imprecaretur: omni prorsus ille consilio destitutus (quod tantummodo reliquum esse videbatur) in sola fuga spem ponit.

Itaque nocte intempesta, ciuitate egressus, Ticinum versus dirigit iter, neque ad me- AMBROSII PVGA IRRITA.
moriam reuocans, non esse hominis dirigere vias suas [b]. Cum enim se Ticinium perue- [b] Prouer. 16.
niſſe putauit, diuino quodam interceptus numine, cursu reflexo Mediolanum redijt, iāq.
D luce clara portam Romanam ante oculos positam videt. Tum vero incredibili stupore affectus, animoq. consternatus, re ipsa experitur, non esse consilium contra Dominū [c]. [c] Prouer. 11.
Quid faceret? Qui magistratu præerat ceteris, fasces deponit, victum se fatetur: totius populi voluntati, immo verius diuinæ auctoritati se subijcit. Audit populus, custodiam adhibet, ne iterum fugam arripiat; idq. ad extremum vsquequaque perfici sedulo curat, quod tanto studio exoptauerat. Igitur ad Valentinianum Principem relatio mittitur: illius enim requiri videbatur assensus: nam Imperatorijs sanctionibus [d] vetitum erat, [d] l. 3. & 9. de Epiſc. & cler. C. Theod.
ne Decuriones vel publicis obligati functionibus adsciscerentur in clerum. Ea re percepta Imperator [e] summopere lætatur; ac tales a se constitutos magistratus esse, qui in [e] Paulin. in vita Ambrof.
Episcopos eligantur, accipit libentiſſimo animo: Probusq. suum de Ambrosio iudicium, ac præiudicium cum præsagio felici euentu comprobatum, gaudebat.

E At pendente adhuc ea relatione, Ambrosius fallens suos custodes, iterum fuga sibi AMBROSII IZA TEBRAE.
consuluit, atque in suburbano Leontij clariſſimi viri delituit. Sed vbi relationi respon- [f] Theod. lib. 4. cap. 6.
sum est, & Imperatoris decretum publicatum, quo iubebat Ambrosium extemplo sacris initiari mysterijs [f] (adhuc enim catechumenus erat) & Episcopum ordinari, idq. Vicario in mandatis datum, vt rebus perficiendis instaret: mox Leontius Ambrosium prodit; qui statim Mediolanum perducitur. Hosce ipsius conatus, quibus sæpius reluctatus est ne Episcopus crearetur, non Paulinus tantū, sed reliqui omnes tum Latini [g], tum Græci [g] Ruffin. lib. 2. cap. 11. Socrat. lib. 4. cap. 25. Sozom. lib. 6. cap. 24.
historici profitentur. Quin etiam ipse scribens ad Vercellensem Ecclesiam hæc eadē his verbis affirmat: Quam, inquit, resistebam ne ordinarer? postremo cum cogerer, saltem ordinatio protelaretur? Sed non valuit præscriptio, præualuit impressio.] hæc ipse. Differendo enim ordinationem, putabat eludere posse populum ipsum postulantem Episcopum: præscriptio autem præcedebat, non tantum ne catechumenus nōdum plene Chri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

stianus, sed vt nec neophytus [a] ordinaretur Episcopus: quibus suffragabantur canones Apostolici [b], necnon Nicænum [c] Concilium. Cum igitur, ipso licet inuito, omnia perficienda essent: ipse se professionis esse Catholicæ, illo potissimum argumento perspicue demonstrauit; dum (quod Paulinus ait [d]) nonnisi a Catholico Episcopo petijt baptizari. Octaua vero die post baptisinum fuisse ordinatum Episcopum, idem affirmat, quod contigisse septimo Idus Decembris, Dei Ecclesia hactenus celebrans illam diem, anniuersaria solemnitate testatur.

[a] 1. Timot. 3.
[b] Can. Apost. 80
[c] Conc. Nican. cap. 2.
[d] Paulin. in vita Ambros.

AMBROSIVS CEDIT TANDEM.

Interfuisse eius ordinationi Valentinianum Imperatorem, auctor est Theodoretus, de qua hæc habet [e]: Postea vero quam Ambrosius diuinum sacrosancti baptismatis munus adeptus est, & gratam Episcopalem receperat; dicitur Imperator longe præstantissimus (nam rebus his gestis intererat) hymnum ad gratias Saluatori ac Domino agendas recitasse, his ferme verbis: Gratia tibi sit Domine omnipotens & Saluator noster, quod cum ipse corpora huic viro commisissem, tu ei etiam animas commendasti, indeq. declarasti meam iustam fuisse sententiam.] subdit his Paulinus [f]: Cum primum autem ordinatus esset Episcopus: omne aurum atque argentum, quod habere poterat, Ecclesiæ vel pauperibus contulit: prædia autem quæ habebat, reseruato germanæ suæ vsu fructu, donauit Ecclesiæ: nihil sibi quod hic suum diceret, relinquens, vt nudus & expeditus Christum Dominum sequeretur.] hæc ipse. Sic igitur Ambrosio ordinato Mediolanensi Episcopo, totus congaudet Catholicus orbis, communicatoriæq. litteræ ex more vltro citroq. redduntur. Quid autem ad eum scripserit Basilius Magnus (vt quæque annis reddantur suis) dicemus anno sequenti. nam cum Ambrosij ordinatio in fine anni contigerit, non prius eas potuit dedisse Basilius. Si quis vero integram, serieq. rerum gestarum continuatam legere cœpit Vitam Ambrosij: sciat nos eam ex Annalibus hisce depromptam, monitu Sixti Papæ Quinti, simul contexuisse; quam ipse recenti a se factæ operum Ambrosij editioni præponi, ediq. iussit: cum tamen nos hic addere aliquid, vel mutare contigerit.

[e] Theod. lib. 4. cap. 6.
[f] Paulin. in vita Ambros.

DE TEMPORE ELECTIONIS AMBROSII.

Quod autem Annalium scribendorum ratio nihil importunius a nobis exigat, quam vt quæque res gestæ certis suis quibusque reddantur annis, atque sic institutæ chronographiæ ex firmis probationibus pateat demonstratio: cur hoc anno contigisse dixerimus Ambrosij Episcopatum (cum alij ea de re aliter sentiant) iam vt dicamus, astringimur. Ac primum quid senserint alij, in medium afferamus. Errandi in his illa nonnullis præcessit occasio: quod Ruffinus [g] & Socrates [h], simulac de Damasi Papæ agunt electione, statim subdunt narrationem de Ambrosij electione; perinde ac ijdem Annales scripserint, & non historiam: cum sæpe contingat, eos post alias res gestas recensitas, de electione quorumdam præcipuarum sedium Episcoporū simul agere, quos tamen constat plurium interdum annorum interstitio inter se fuisse discretos. Rursum vero recentior quidam auctor [i] tempus electionis Ambrosij reuocans ad tertium annum Damasi Pontificatus, ratione inisse visus est ex Probi Præfecturæ exordio, a quo credita est Ambrosio prouinciarum administratio. At quis nescit, Probi Præfecturam Prætorij sæpe repetitam, atq; diutius propagatam, id Ammiano [k] testante? ipsumq. Ambrosium, antequam in prouincias mitteretur, in eiusdem Præfecti Prætorij Probi auditorio (quod testatur Paulinus) causas orasse? vt plane appareat, nequaquam vt Probus illum adeptus est magistratum, Ambrosium prouincias suscepisse administrandas. Sed qui locus esse potuit electioni Ambrosij, superstite adhuc Auxentio? post cuius obitum ipsum electum, cū Latini tum Græci absq; controuersia omnes affirmant [l]: immo ipse S. Hieronymus sub præsenti vndecimo Imperatorum anno, Auxentij obitum cum Ambrosij electione consignat. Aut quo modo vel fingi potest cum Auxentio simul Ambrosium consedisse; si cū tot certaminibus exagitatus Auxentius ab Hilario Pictauiensi Episcopo, Eusebio Vercellensi, Philastrio Brixiano, Euagrio presbytero Antiocheno Mediolani tum agente, & si remotiores quæras, a S. Athanasio de his perscribente ad Damasum, ab ipsoq. Romano Pontifice in Concilio Episcoporum damnatus sit, de quibus omnibus diximus suis locis superius; toto tamen hoc tempore de Ambrosio nulla vel leuis mentio habetur? Quæ enim aduersus Auxentium Ambrosij certamina recensentur, ea contra iuniorem Auxentium esse habita, & post obitum Valentiniani senioris, suo loco perspicue demonstrabimus. Quod igitur nulla antehac Ambrosij Episcopi facta mētio reperiatur, quodq. ad hunc vsque annum testificatione Hieronymi cariosum senem Auxentium peruenisse

[g] Ruffin. lib. 2. c. 11. 12.
[h] Socrat. lib. 4. cap. 25. 26.
[i] Panuin. in Fast.
[k] Ammian. lib. 27. 28. 29. 30.
[l] Ruffin. lib. 2. cap. 11. Socrat. lib. 4. c. 25. Sozom. lib. 6. cap. 24. Theodor. lib. 4. cap. 5.

nisse constet; eiusdem auctoritate hoc anno ponimus electionem Ambrosij.

Sed posset quis obijcere, vtraque, nempe exitum Auxentij & creationem Ambrosij reijcienda esse in annum sequentem, quod scilicet ibidem apud Hieronymi Chronicon sub eodem laterculo signetur annus post Consulatum Gratiani & Equitij, qui sequēs numeratur. Sed scias, lector, annum illum post Consulatum ibi positum restituendum esse sub sequenti laterculo (vt emendatiores codices habent) sub ipso anno duodecimo Valentiniani, quo ipsum mori contigit: nam non peruenit vllo pacto ad annum sequentem post dictorum Consulatum, quo creati sunt Consules Valens quinto & Valentinianus maioris filius; sed ipso anno Consulibus vacuo (vt dicetur) finem viuendi fecit. Hisce quidem vltimis Valentiniani senioris temporibus, contigisse Ambrosium creari Mediolanensem Episcopum, ex eo intelligi potest, dum de rebus gestis cum eo nihil prætera legitur, nisi quæ Theodoretus his verbis enarrat [a]: Paucis post diebus, *ab ordinatione Ambrosij scilicet*, cum S. Ambrosius valde libere apud Imperatorem verba faceret, resq. nonnullas tamquam minus recte a magistratibus administratas coargueret; respondit Imperator: Noui iampridem tuam in loquendo libertatem, qua explorate cognita, nō modo tuæ in Episcopum ordinationi non restiti, verum etiam suffragatus sum. Quare, sicut diuina præscribit lex, nostrorum animorum erratis medicinam facito.] hæc Theodoretus. ceteræ autem Ambrosij res gestæ sane quidem cum Gratiano & Valentiniano filio, non amplius cum patre leguntur esse transactæ; de quibus singulis suo loco. At de Ambrosij electione iam satis.

AMBROSIVS QVID CVM VALENTINIANO.

[a] Theod. lib. 4. cap. 6.

Eiusdem anni Consulibus datæ habentur litteræ nomine Damasi ad Aurelium Episcopum Carthaginensem, positæ ab Isidoro Mercatore in suæ collectionis exordio, quas præcedunt litteræ eiusdem Aurelij nomine ad Damasum primo scriptæ, quibus petierat ab Apostolica sede ad se mitti decreta Romanorum Pontificum. At quid opus fuit (pace illius dixerim) mendacijs exornare vestibulum amplæ domus, vt in non leuem suspicionem adducat cetera quæ vera intus habentur? Quo modo, quæso, potuit Aurelius Episcopus Carthaginensis scripsisse ad Damasum Romanum Pontificem, & hunc ad illum litteras reddere hoc potissimum anno, sub his præsertim Consulibus, si adhuc cū S. Augustinus factus Christianus est, reuersus in Africam, reperit dictum Aurelium diaconum agere Ecclesiæ Carthaginensis, post aliquod vero temporis spatium factum esse eiusdem ciuitatis Episcopum? testatur id quidem ipse Augustinus, ac disertis plane verbis [b], cum in commentario de Ciuitate Dei meminit de reditu suo ex transmarinis partibus Carthaginem, recensetq. miraculum illud de Innocentio ex incurabili morbo sanato, atque demum hæc ait: Visitabant eum quotidie sancti viri, Episcopus tunc Vzalensis beatæ memoriæ Saturninus, & presbyter Gelosus, ac diaconi Carthaginensis Ecclesiæ, in quibus erat, & ex quibus solus est nunc in rebus humanis iam Episcopus cum honore a nobis debito nominandus Aurelius: cum quo recordantes mirabilia opera Dei, de hac re sæpe collocuti sumus, eumq. valde meminisse, quod commemoramus, inuenimus.] ita ipse. Vides igitur ad quanto posteriora tempora sit referendus Aurelij Carthaginensis Episcopatus: & quam longe absit, vt ipse iam Episcopus hoc anno ad Damasum scripserit, vel acceperit a Damaso litteras: cum certum sit, reditum Augustini in Africam, postquam Christianus iam effectus Mediolano recesserat, & a Portu Romano soluerat, contigisse anno Domini trecentesimo octogesimonono; vt appareat nec post annos quindecim Aurelium creatum esse Episcopum Carthaginensem, sed perseueraſſe diaconum. Vides igitur quo modo recta temporum norma tortuosa aliorum figmenta improbentur: vt non mireris, si in dignoscenda certa temporum ratione crebrius atque solertius occupemur.

COMMENTICIAE LITTERAE NOMINE DAMASI ET AVRELII.

[b] Aug. de Ciuit. Dei lib. 22. c. 8.

Celebratum habetur hoc anno, ijsdemq. Coss. Concilium Valentinum in Gallia III. Idus Iulij: cuius extant quatuor tantummodo canones, & perbreuis epistola de ordinationibus legitime faciendis, deq. lapsorum pœnitentia. In eo primum locum tenuit Fægadius, qui ille putatur, ad quem simulq. Delphinum Episcopum Burdegalensem sancti Ambrosij [c] epistola scripta legitur. Interfuit eidem Rodanius, quem alium esse puto ab illo Episcopo Tolosano, quem fidei causa cum S. Hilario exilium passum esse atque exulem defunctum, ex Seuero superius diximus. Euortius quoque adfuit, qui iam a tempore sancti Siluestri Aurelianensem signo cælesti accepit Ecclesiam gubernandam. Dignum plane memoria est, quid statuerint Patres de his qui oblati sacerdotij fugiendi occasio-

CONCILIVM VALENTINVM.

[c] Ambr. epist. 55

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne, aliquod admisisse delictum confessi essent, his verbis [a]: Licet non ignoremus, multos verecundia, & nonnullos horrore suscipiendi sacerdotij, & vt trepidos (quæ signa sunt sanctitatis) falsa in se, reijciendi honoris causa, dixisse: tamen quia omnium fere ad ea quæ sunt peiora, procliue iudicium est; & hinc materies disputationum in obtrectatione sacerdotum Dei quæritur: sedit in Synodo *(placuit nimirum)* vt quisquis de se vel vera vel falsa dixisset, fides quam suimet testimonio confirmaret, haberetur.] hæc ibi. quid simile nuper vidimus in Ambrosio: nam vt sacerdotij dignitatem effugeret, crudelis atque impudicus vniuerso populo videri voluit: at ne sic quidem valuit onus effugere, qui huius canonis paulo ante promulgati auctoritate nonnihil iuuari potuisset, nisi populi in eo petendo constantia fuisset quauis lege superior.

[a] *Epist. Concil. Valens. ad Eoroium. to. 1. Concil.*

LEGATIO EX PAMPHILIA AD EPIPHANIVM.

Quod autem ad res Orientales pertinet: ijsdem Consulibus missa est legatio a magistratu & clericis Ecclesiæ Suedrorum in Pamphilia ad sanctum Epiphanium, qua petierunt de fide Catholica eius litteris plenius instrui & informari. Extant binæ eodem argumento ab eisdem ad ipsum Epiphanium datæ litteræ [b]. Quibus ille acceptis, epistolam reddidit, immo commentarium, quem librum Ancoratum nominauit, eruditum quidē, continentem cum fide Catholica hæresum omnium confutationē: in quo his notis præsentem annum designat [c]: Hic annus est nonagesimus Diocletiani, & Valentiniani & Valentis decimus (quo & exorditur vndecimus) Gatiani sextus, Consulatus Gratiani Augusti tertium & Equitij illustrissimi, indictio secunda.] ex quibus certam habes chronologiam de annis Diocletiani, quoto nimirum Domini anno ille regnare cœperit, nempe ducentesimo octogesimoquarto. Cur autem librum de fide nominauerit Ancoratum, ita ipse alibi ait [d]: Verum iam de his a me tractatum est in magno de fide sermone, siue libro, in quo rursus iuxta nostram mediocritatem ac debilitatem coacti a fratrum exhortatione scripsimus de fide: cui libro imposuimus Ancorati nomen. Etenim quemadmodum exigua mēs nostra valuit per Dei auxilium, ex vniuersa Scriptura doctrinæ Dei veritatem congregantes, velut ancoram his qui volunt sanctam Patrum fidem Apostolicamq. ac Propheticam & ab initio vsque huc in sancta Dei Ecclesia prædicatam, clare proposuimus, quo quis contineatur & muniatur, &c.] Sed ad sequentis anni res gestas transeamus.

[b] *Apud Epiph. ante Ancorat.*

[c] *Epiph. in Ancorat.*

[d] *Epiph. hæres. 69.*

IESV CHRISTI ANNVS 375. DAMASI PAP. ANNVS 9. VALENTINIANI VALENTIS IMPP. 12.

CHristi Redemptoris nostri annus trecentesimus septuagesimusquintus, quod ordinarijs, qui darent nomen anno, Consulibus caruit, post Consulatum Gratiani & Equitij in Fastis inscribitur. Cur autem desierint ex more creari Consules, sanctus Hieronymus rationem affert [e]. Sed fortasse nec Consulum ordinariorum hic annus exors fuit: nam cum Pontius Paulinus, vt dicetur, Consulatum ordinarium gessisse reperiatur apud Ausonium, eius tamen nomen desideratur in Fastis. Ait Hieronymus: Quia superiore anno Sarmatæ Pannonias vastauerūt, ijdem Consules permansere.] Qui enim compescebantur fortitudine Theodosij, eo inuidia fugato, acriori odio in Romanum Imperium, quod victi antea sæpe fuerant, exarsere. Mærorisigitur eo signo notatus est annus, qui lætis nouorum Consulum auspicijs atque muneribus consueuerat inchoari: sed tristior atque infelicior redditus est repentino obitu Valentiniani Imperatoris, cum aduersus Quados mouit exercitum: quo modo autem id contigerit, Ammianus [f] docet; sed prius nobis dicenda sunt, quæ hoc eodem anno ipsi ante obitum acciderunt.

[e] *Hieronym. in Chron.*

[f] *Ammianus lib. 30.*

Hoc ipso anno, antequam Valentinianus e vita migraret; sanctus Martinus simulac creatus est Turonensis Episcopus, ad eumdem Valentinianum Imperatorem se contulit: quid vero apud eum egerit, Seuerus narrat in hæc verba [g]: Eodem ferme tempore, quo primum Episcopus datus est, fuit necessitas adire Comitatum. Valentinianus tum maior rerum potiebatur. Is cum Martinum ea petere cognouisset, quæ præstare nolebat; iussit eum Palatij foribus arceri. Etenim ad animum illius inmitem ac superbum vxor accesserat Ariana, quæ totum illum a sancto viro, ne ei debitam reuerentiam præstaret, auerterat. Itaque Martinus, vbi semel atque iterum superbum Principem frustra adire tentauit, recurrit ad nota præsidia: cilicio obuoluitur, cinere conspergitur, cibo potuq. abstinet,

[g] *Seuer. dialog. lib. 1. cap. 6.*

S. MARTINVS EPISCOPVS QVID APVD VALENTINIANVM.

abstinet, orationes diebus noctibusq. perpetuat. Septimo vero die astitit ei Angelus, iubet eum ad Palatium ire securum, regias fores quantumlibet clausas sponte reserandas, Imperatoris spiritum superbum molliendum. Igitur istiusmodi præsentis Angeli confirmatus alloquio, & fretus auxilio, Palatium petit. Patent limina, nullus obsistit: postremo vsque ad Regem, nemine prohibente, peruenit. Qui cum venientem eminus videret: infrendens, cur fuisset admissus, nequaquam assurgere dignatus est astanti, donec regiam sellam ignis operiret, ipsumq. Regem ea parte corporis, qua sedebat, adflaret incendium. Ita solio suo superbus excutitur, & Martino inuitus assurgit: multumq. complexus, quem spernere ante decreuerat, virtutem sensisse diuinam emendatior fatebatur: nec expectatis Martini precibus, prius omnia præstitit, quam rogaretur. Colloquio illum atque conuiuio frequenter adsciuit: postremo abeunti multa munera obtulit; quæ vir beatus, vt semper paupertatis suæ custos, cuncta reiecit.] hæc Seuerus: eadem quoque Venantius Fortunatus carmine cecinit [a]:

Cum hæc autem S. Martini sedis exordio contigisse, Seuerus affirmet: hoc anno fatendum est ipsum fuisse creatum Episcopum: nam cum sedisse eum dicat Gregorius Turonensis annos vigintisex, menses quatuor, & dies vigintiseptē; hac ratione ipsum peruenisse oportet ad annum Domini quadringentesimum secundum, ad quod vsque tempus S. Martinum vixisse, ex Seuero collegimus [b]: ipse enim cum dicat, sub Consulatu Euodij, anno Christi trecentesimo octogesimosexto, Martinum iam fuisse sexagenarium, vixisseq. ab eo tempore annos sexdecim; ad dictum annum Domini quadringentesimum secundum oportuit fuisse superstitem; ad quod tempus cum eius sacerdotium fuerit propagatum, ab hoc anno incœpisse dicendum est. At licet a Seuero discrepet ipse Gregorius, dum ait [c], octauo Valentiniani anno Martinum fuisse electum Episcopum: præstat tamen Seuerum audire, vtpote Martini perneccssarium: cuius sententia, additis ex Gregorio annis quibus Martinus sedit, affirmandum est hoc anno, quarto Nonas Iulij esse creatum Episcopum; ea enim die id factum fuisse, idem Gregorius Turonensis alibi tradit [d]. Verum de annis eiusdem S. Martini superiori tomo pluribus actum est, dum de tempore eius baptismi prolixius disseruimus, & inferius dicturi sumus in ipsius morte.

[a] *Venant. Fortun. Vit. S. Martini lib. 3.*

TEMPVS EPISCOPATVS MARTINI.

[b] *Seuer. dialog. 2. c. 7. & dialog. 3.*

[c] *Greg. Turon. hist. lib. 10.*

[d] *Greg. Turon. hist. Franc. lib. 2. c. 14. & lib. 1. mirac. c. 6.*

Ceterum quod spectat ad Valentiniani obitum, quē hoc anno accidisse constat mense Nouembris: de eo ita Ammianus [e]: Post hæc (cum scilicet Valentinianus esset in procinctu, & iam trans amnem in Quados traiecisset exercitum) Quadorum venere legati, pacem cum præteritorum obliteratione suppliciter obsecrantes: quam vt adipisci sine obstaculo possent; & tyrocinium & quædam vtilia rei Romanæ pollicebantur. Quos quoniam suscipi placuit & redire, inducijs quæ poscebantur indultis (quippe eos vexari diutius nec ciborum inopia, nec alienum tempus anni patiebatur) Equitio in Consistorium introducente, sunt intromissi. Cumq. membris incuruatis starent metu debiles & præstricti, docere iussi quæ ferebant, vsitatas illas causationum species, iurandi fidem addendo, firmabant, nihil ex communi mente procerum gentis delictum asseuerantes in nostros, sed per eximios quosdam latrones, amniq. confines euenisse quæ inciuiliter gesta sunt; etiam id quoque addendo vt sufficiens ad facta purganda, firmantes, quod munimentum extrui cœptum nec iuste nec opportune ad ferociam animos agrestes accendit.] ad coercendos enim barbaros præsidia ædificari Valentinianus iusserat.

[e] *Ammian. lib. 30.*

VALENTINIANI IMP. OBITVS.

Ad hæc (subdit Ammianus) Imperator ira vehementi perculsus, & inter exordia respondendi tumidior, increpabat verborum obiurgatorio sono nationem omnem vt beneficiorum immemorem & ingratam: paulatimq. lenitus, propensior, tamquam ictus e cælo, vitaliq. via, voceq. simul obstructa suffocatus igneo lumine cernebatur, *erumpente subito sanguine, letali sudore perfusus, ne laberetur, spectantibus & vilibus, concursu ministrorum vitæ secretioris ad conclaue ductus est intimum: vbi locatus in lecto, exiguas spiritus reliquias trahens nondum intelligendi minuto vigore, cunctos agnoscebat astantes, quos cubicularij, ne quis eum necatū suspicaretur, celeritate maxima corrogarant. Et quoniam viscerum flagrante compage, laxanda erat necessario vena, nullus inueniri potuit medicus hanc ob causam, quod eos per varia sparserat curaturos militem pestilentiæ morbo tentatum. Vnus tamen repertus, venam eius iterum sæpiusq. pungendo, ne guttam quidem cruoris elicere potuit, internis nimietate calorum ambustis, vel vt quidam existimabant, arefactis ideo membris, quod meatus aliqui (quas he-

* & repente cohibito

moroidas

Universidad de Deusto
Biblioteca

moroidas venas vocant) obserati sunt gelidis frigoribus concrustati. Sensit immensa vi A
quadam vrgente morborum, vltimæ necessitatis adesse præscripta: dicereq. conatus
aliqua vel mandare (vt singultus ilia crebrius pulsans, stridorq. dentium, & brachio-
rum motus velut cæstibus dimicantium indicabat) iam superatus, liuentibusq. macu-
lis interfusus, animam diu colluctatam efflauit, ætatis quinquagesimo anno & quin-
to, Imperij minus centum dies secundo & decimo.] hactenus Ammianus. addit his So-
crates [a], cum defunctum in Bergitione castello XV. Kalend. Decembris: sed idem cor-
rigendus est, dum ait vixisse eum annos quinquaginta quatuor, & imperasse tredecim.
Remansit posteris Valentinianus humanæ calamitatis exemplum: vnde S. Hieronymus
ad Heliodorum [b]: Valentinianus vastato genitali solo, & inultam patriam derelinquens,
vomitu sanguinis extinctus est.]

[a] Socrat. lib. 4. cap. 26.

[b] Hier. epist. 3.

Eo defuncto, Gratianus Augustus iam ante annos septem nuncupatus, solus imperare B
cœpit cum Valente. Corpus autem Imperatoris Constantinopolim translatum esse, vt
inter Christianorum Imperatorum reliquias humaretur, idē Ammianus affirmat. Cum
interea [c] sexto die post parentis obitum, opera Cerealis auunculi, Valentinianus tū qua-
drimus, Iustinæ filius, Augustus solemni more nuncupatus est: quod factum Gratianus
animi benignitate præditus ratum habuit. Ex eadem [d] quoque Iustina genitas Valenti-
nianus iunior sorores habuit, Gallam, Gratam, & Iustam; quarum duæ posteriores in
virginitate vitam duxerunt, Galla postea iuncta connubio Theodosio fuit.

GRATIANVS IMPERAT. CVM FRATRE ET PATRVO.

[c] Ammianus lib. 30.

[d] Socrat. lib. 4. cap. 20.

Quod autem ad Cerealem auunculum spectat, penes quem tanta inesse videbatur
creandi noui Imperatoris auctoritas: non alius hic putandus est ab illo, qui sub Constan-
tio præfecturam Vrbanam gessit, & sub eodem postea Consulatum: alius enim ab isto
nullus reperitur clarus memoria hoc tempore Cerealis. Hunc igitur ipsum esse iure di- C
xerimus, quem nuptias quæsisse S. Marcellæ, S. Hieronymus meminit: de quo ad Prin-
cipiam virginem scribens, hæc ait [e]: Orbata Marcella patris morte, viro quoque post
nuptias septimo mense priuata est. Cumq. eam Cerealis, cuius clarum inter Consules
nomen est, propter ætatem & antiquitatem familiæ, & insignem (quod maxime viris
placere consueuit) decorem corporis ac morum temperantiam, ambitiosius peteret,
suasq. longæuus polliceretur diuitias, & non quasi in vxorem, sed quasi in filiam vellet
donationem transfundere: Albinaq. mater tam clarum præsidium viduatæ domus vl-
tro appeteret; illa respondit: Si vellem nubere, & non æternæ me cuperem pudicitiæ
dedicare; vtique maritum quærerem, non hereditatem. Illoq. mandante, posse & se-
nes diu viuere, & iuuenes cito mori: eleganter lusit: Iuuenis quidē potest cito mori, sed se-
nex diu viuere non potest. Qua sententia repudiatus, exemplo fuit ceteris, vt eius nuptias D
desperarent.] hæc de Cereali Hieronymus. Quod autem Consulatum hunc gessisse di-
cat, contigit ille anno Domini trecentesimo quinquagesimooctauo vna cum Daciano
collega: cuius & eiusmodi reperitur inscriptio in basi statuæ ipsi dicatæ [f]:

[e] Hier. epist. 16.

CEREALIS VIR CONSVLARIS.

[f] Romæ in ædibus Ceuolis via Iulia.

NERATIVS CEREALIS V. C.
CONS. ORD. THERMARVM
RESTITVTOR CENSVIT

extat & alia in Via lata eiusdem sententiæ inscriptio de restitutione thermarū facta per
Cerealem Consulem; atque alia rursum, qua de eiusdem Præfectura Vrbana mentio ha-
betur superius tertio tomo secunda editione suo loco restituta, quæ errore posita erat
tempore Constantini. Porro ex amplissimo Cerealis nomine & auctoritate metire san-
ctæ Marcellæ clarissimæ feminæ excellentem inter omnes Romanas mulieres ampli- E
tudinem, quæ eo maioribus creuit accessionibus, quo propter Christum ab ipsa magis
despecta est: vt vere non in Vrbe tantum, sed toto Romano orbe effulserit egregium
Christianæ pietatis exemplum: sed de ipsa sæpe inferius, immo & quinto Annalium
tomo pro temporis ratione dicturi sumus. At iam reliquas huius anni res gestas ordi-
ne prosequamur.

[g] Sozom. lib. 6. cap. 25.

THEMISTIVS CVRARE STVDET VRSANIAM VALENTIS.

Eodem tempore quo Valentinianus extinctus est (inquit Sozomenus [g]) Valens Antio-
chiæ, quæ est in Syria, ætatē degens, maiore odio in dies in suæ opinionis aduersarios ex-
ardescere, acerbeq. affligere, & exagitare cœpit. Cum vero Themistius philosophus li-
brum ei dicaret, hortabatur, docebatq. non oportere mirari dissensionem, quæ in Eccle-
siasticis opinionibus versabatur, cum multo inferior, multoq. minor sit, quam quæ ex-
taret apud Gentiles: nā permultæ sunt apud ipsos opiniones; & dissensionem ob mul-

titudinem

A titudinem dogmatum susceptam, complures contentiones de eiusmodi rebus & disce-
ptationes excitare necessum est: siquidem Deo fortasse visum sit, vt ipse non facile no-
sceretur, & variæ existerent de eo opiniones; quo singuli magis cum vererentur, cum ex-
quisitam eius cognitionem comprehendere non possint, secum reputantes quanta sit, &
cuiusmodi ille quidem, ad cuius cognitionem venire cogitant. Hac oratione a Themistio
habita, Imperator etsi factus animo aliquanto mansuetior, nec tam acerba aduersarijs
vt antea supplicia irrogauit; non tamen iram suam contra sacerdotes accensam penitus
restinxisset, nisi curæ de Republica sibi iectæ fuissent impedimento, quo minus ad eius-
modi scelera suum studium & operam conferret, &c.] Gothorum namque nouo bello
fuisse exagitatum tradit, de quo inferius.

Quod ad Themistium philosophum spectat: cum plura de eo superius dicta sint, hic
B his addendum (quod ratio exigit argumenti) ipsum erga Orthodoxos propensiorem
fuisse: multis enim id signis apparuit: vsusq. est eo familiarissime Gregorius Nazianze-
nus, vt ex litteris [a] ad eum scriptis intelligere facile est: ex quibus etiam habetur, ipsum
non philosophia tantum celebrem, sed etiam apud Imperatores potentia claruisse; quip-
pe qui iam ab ipsis Constantij temporibus functus sit amplissimis magistratibus. Vnde
ad eum inter alia Gregorius [b]: Tu vero id quod a tuo Platone dictum est, confirma;
nempe ciuitates non ante malorum finem habituras esse, quam philosophia cum po-
tentia coniuncta sit: vtraque enim re polles. Egenti manum porrige, eum videlicet, vt
consentaneum erit, monens, ac iuuans. Nihil certe melius philosophari possis, quam si
nunc iustitiæ patrocinium suscipias: ne dicam quod hac quoque re nos laudum tuarum
præcones beneficio afficies.] hæc ipse. sed illa aduerte verba Gregorij ad Themistium:
C A tuo Platone dictum est] sic esse accipienda, quod in his quæ ad politica pertinerent,
primo loco Platonem haberet, secundo vero Aristotelem: prout videre est in oration-
bus eius, ac præsertim in sexta, vbi ait: Adiuuabit autem me in primis in te instituendo
egregius ille Plato, & admirabilis Aristoteles.] in naturalibus autem speculationibus
Aristoteli primas detulit. Quam vero familiarissime vsus sit eo Theodosius Imperator,
suo loco dicturi sumus. At non licuit orationem illam, quam citat Sozomenus, inueni-
re: sed intueris, puto, lector, ex eius argumento, eo prolapsam hæreticorum amentiam,
atque furorem ipsorum progressum, vt etiam Gentiles ad commiserationem Catholi-
corum inflexerint; vsq; adeo vt pro eis apud ipsum Imperatorem aduersarium Themi-
stius causam agere non dubitarit.

[a] Gregor. Naz. epist. 139. 140.

[b] Gregor. Naz. epist. 140.

At Valens Imperator nequitia exardescēs, sic oratione Themistij visus est ab Eccleśia-
D rum persecutione abstinuisse, vt tamen alia via, nouo excogitato prætextu, diram aduer- VALENS CO-
sus monachos persecutionem conflarit, cum eos exutos monastica professione, e mona- GIT MONA-
sterijs, lege lata, ad militiam reuocari præcepit, hoc ipso anno, quo Valentinianus ex CHOS AD MI-
hac vita sublatus est, vt S. Hieronymus habet in Chronico his verbis: Multi monacho- LITIAM.
rum Nitriæ per Tribunos & milites cæsi: Valens enim lege data, vt monachi militarēt,
nolentes fustibus interfici iussit.] & Orosius [c]: Valens illico, *post fratris obitum*, velut
effrenata libertatis audacia legem dedit, vt monachi, hoc est Christiani, qui ad vnum fi-
dei opus, dimissa sæcularium rerum multimoda actione, se redigunt, ad militiam coge-
rentur. Vastas illas tunc Aegypti solitudines, arenasq. diffusas, quas propter sitim, ac
sterilitatem, periculosissimamq. serpentum abundantiam conuersatio humana non nos-
set; magna habitantium monachorum multitudo compleuerat. Huc Tribuni & milites
E missi, qui sanctos & veros milites Dei alio nomine persecutionis abstraherent: interfece-
runt ibi agmina multa sanctorum.] hæc Orosius. Coniungit hanc persecutionem So-
crates illi quæ Alexandriæ per Lucium Arianum (vt dictum est) commota fuit.

[c] Oros. lib. 7. cap. 33.

Præcesserant iniquissimæ persecutionis huius ante præludia, cum ad Modestum Præ-
fectum Prætorio de ijsdem ipse Valens ita rescripsit [d]:

[d] l. 63. de Decurion. C. Theod. & Cod. Iustin. eod. tit. l. 20.

Quidnam ignauiæ sectatores, desertis ciuitatum muneribus, captant solitudines ac se-
creta, & specie religionis cum cœtibus Monazonton congregantur: Hos igitur, atq; hu-
iusmodi intra Aegyptum deprehensos, per Comitem Orientis erui e latebris, consulta
præceptione mandauimus, atq; ad munia patriarum subeunda reuocari, aut pro tenore
nostræ sanctionis familiarium rerum carere illecebris, quas per eos censuimus vindicā-
das, qui publicarum essent subituri munera functionum. PP. Beryti Kal. Ianuar. Valen-
tiniano & Valente AA. Coss.]

At non

Universidad de Deusto
Biblioteca

MONACHI PERSECVTIONEM PASSI A VALENTE.

At non adscriptos tantum militiæ monachos ita vexauit Valens Imperator, sed reliquos omnes dira exagitauit exactione tributi, quos antea Constantinus atque Constantius ab huiusmodi pensitatione capitationis census exemerant. Extant de his scripta Gregorij ad Iulianum, necnon carmen ad Hellenium, quem illum ipsum puto, ad quem Vicariam Præfecturam Constantinopolitanæ ciuitatis agentem extat Theodosij Imperatoris rescriptum [a]. Ad Iulianum enim de ijsdem monachis [b] sic scribit, cum eidem illos commendat: Philosophorum, inquit, cœtum commendo, qui scilicet nullo vinculo humi tenentur; qui sola corpora, nec ea quidem tota possident; qui Cæsari nihil, Deo omnia habent, hymnos, preces, vigilias, lacrymas, hoc est, huiusmodi opes, quæ manibus premi nequeunt; qui mundo mortui sunt, Christo viuunt, carnem confecerunt, animam a corpore abstraxerunt: hos si mitius tractaris, aut etiam omnino Dei seruos & discipulos, & cælestium rerum inspectores, has inquam generis nostri primitias, hæc columina, has fidei coronas, has pretiosas margaritas, has templi illius lapides, cuius fundamentum & lapis angularis Christus, hoc est, egregij Ecclesiæ complementi; hos iniquam si Deo plane reddideris, præclarissime vtique & ipsis & nobis & tibi consulueris, &c.] At longe pluribus cumulat eos laudibus, cum in carmine ad Hellenium eosdem commendat.

[a] l. 12. de curat. Kalendarij. [b] Gregor. Naz. orat. ad Iulian. Trib. exeq.

Præcesserunt ista de tributis diram hanc, de qua est sermo, aduersus monachos persecutionem Valentis: qua non Aegyptij tantum monachi, sed in alijs quoque regionibus agentes vexati sunt. ex eo enim quod cognitum fuit eiusmodi genus hominum esse Imperatori inuisum; quibuscumque sceleſtis in eosdem debacchandi viros creuit audacia, vt ex S. Basilij ad ipsos monachos scripta epistola intelligere possumus, quam ad rerum gestarum concinnationem & veritatem hic describemus: est vero huiusmodi [c]:

[c] Basil. epist. 19. in addit.

BASILIVS CONSOLATVS EST MONACHOS.

Desideratissimis ac religiosissimis fratribus, & sympresbyteris Acacio, Aetio, Paulo, Siluano, & Diaconis etiam, & religiosis monachis fratribus Basilius Episcopus.

Cum de graui persecutione aduersum vos excitata percepissem: & quod confestim post Pascha qui ad lites & pugnas ieiunarant, in tabernacula vestra irruentes, labores vestros igni tradiderint, cognouissem (qui vobis quidem domum in cælis sine manibus cõstructam, sibi ipsis vero ignis, quo ad nocendum vobis vsi sunt, thesaurum pararunt) ingemui quidem super eo quod accidit: non vt vobis, fratres (absit) sed vt illis condolerem, qui vsque adeo absorpti sunt a malitia, vt in tantum vsq; facinus malitiam suam extenderint. Verum expectabam futurum, vt confestim ad humilitatem nostram, tamquam paratum refugium, vniuersi accurreretis: sperabamq. daturum mihi Dominum indesinentium dolorũ meorum refocillationem e vestro complexu; & fudore illo, quem propter veritatem distillatis, in corpus hoc otiosum excepto, habiturum me consortium præmiorum illorum, quæ vobis a Iudice veritatis sunt recondita.

Postquam autem id vobis ne in mentem quidem venit, nec aliquid refocillationis a nobis expectastis; continuam mihi ad vos scribendi occasionem dari optaui: vt quemadmodum aliqui decertantibus acclamant, ita ego & bono vestro certamini adhortatione aliqua per litteras acclamarem. Fuit autem nobis ne hoc quidem factu facile, idq. duabus de causis: vna, quod ignorabam vbinam locorum ageretis; altera, quod non adeo multi sunt, qui ad vos proficiscantur. Nunc vero obtulit nobis Dominus desideratissimũ ac religiosissimum fratrem Sacteſimum presbyterum, per quem charitatem vestram salutamus, obsecramusq. vt pro nobis quoque oretis, lætantes & exultantes, quod merces vestra multa est in cælis. Et quoniam fiduciam habetis in Domino; ne cessetis noctes & dies clamare ad illum, vt certamen hoc Ecclesiarum compescat, plebibus pastores restituat, & Ecclesiam ad suam pristinam dignitatem redire faciat. Persuasus enim sum, si vox aliqua reperiatur, quæ optimum Deum flectat, non elongaturum eum misericordias suas, sed daturum nobis posthac vna cum tentatione & exitum vt ferre possimus. Cunctam in Christo fraternitatem nostro nomine salutate.] hactenus Basilius.

MONACHI SYRIAE CONSVLVNT EPIPHANIVM.

Puto autem hos nominatos hic monachos primores fuisse archimandritas in Syria apud Chalcidem habitantes: siquidẽ eius nominis ibi Acacius claruit, cuius est frequens mentio apud Theodoretum in commentario historiæ sanctorum Patrum; nam huius, necnon Pauli, cuius hic item nomen exprimitur, archimandritarum extat epistola ad S. Epiphanium, qua petierunt conscriptum librum de hæresibus ad se mitti: anno enim superiore eum elaborare cœpisse Epiphanium, ipse eius exordio indicat [d], signans illa sua

[d] Epiphan. in præfat.

tempora,

A tempora, Valentiniani & Valentis anno vndecimo, & Gratiani septimo *: ipsi autem epistolam scripserunt hoc anno, librum quem scripserat ab eo exigentes, vt inscriptio litteris affixa testatur, quæ sic se habet: * octauo

Epistola scripta nonagesimosecundo anno regni Diocletiani, Valentiniani & Valentis anno duodecimo, & Gratiani anno octauo * ad Epiphanium Palæstinum Eleutheropolitem, qui fuit pater monasterij in eiusdem Eleutheropolis vicinia, tunc vero vrbis Constantiæ prouinciæ Cypri Episcopus extitit, ab Acacio & Paulo presbyteris & archimandritis, hoc est, patribus monasteriorum partium Chalcidis & Beroeæ Cauæ Syriæ, de eo quod contra omnes hæreses scripsit, immo quod & multi adhortati sint, ac coegerint ipsum ad hoc opus aggrediendum.] * none

Quanta vero hi Epiphanium coluerint obseruantia, illis in primis verbis indicant: At
B quando via intercepta est per infirmitates & ærũnas corporales, non potuimus ipsi proficisci, & ad pedes tuos prouolui, &c.] vides priscum morem cultus & venerationis etiam Abbatum ad pedes se Episcoporum prostrandi. & paulo post: Confitemur enim non solum nos, sed etiam omnes, quod in hoc sæculo nouum te Apostolum & præconem Dominus excitauit, Ioannem nouum, & prædicantem quæ debent seruari ab his qui cursum hunc propositum habent.] hæc & alia ibi. Reddidit ad eosdem ipse Epiphanius litteras vna cum libro, quas & præfationem totius operis esse voluit, & inter alia rationem affert, cur Panarium, nempe casulam medicam, voluerit nuncupari, egregium plane opus, & Catholicæ Ecclesiæ valde proficuum. EPIPHANII LAVDES ET LVCVBRATIONES.

Hoc item anno S. Basilius, cum ante de mirifica electione Ambrosij in Mediolanensis Ecclesiæ Episcopum ipsius litteris certior factus esset, ingenti perfusus gaudio ad eum
C ita rescripsit [a]:

[a] Basil. epist. 55

BASILII LITTERAE AD AMBROSIVM.

Magna semper & multa quidem sunt Domini nostri dona, quorum neque magnitudo mensurabilis, neque multitudo numerabilis est. Vnum vero, quod inter maxima reputari potest ab his qui non difficili beneficiorum Dei in se collatorum sensu tanguntur, & præsens hoc est, quod quam longissime propter locorum distantiam seiunctis, per litterarum alloquium mutuo coalescere dedit. Largitus est autem duplicem cognoscendi modum, vnum per præsentem conuictum & congressum, alterum per consuetudinem litterariam. Quoniam igitur te per ea quæ locutus es cognouimus: cognouimus vero non ex eo quod nota quædam corporis tui menti nostræ impressa sit, sed quod interioris hominis tui pulchritudinem velut ex variegata sermonum pictura nouimus: nam quisque nostrum ex abundantia cordis loquitur.

D Glorificamus autem Deum nostrum, qui ex quauis mortalium generatione eos qui sibi placuerint deligit: qui olim quidem ex pastoribus ouium populo suo Principem excitauit, & Amos de grege caprarum sumptum spiritu suo instruxit, & ad propheticam dignitatem extulit: nunc vero virum ex vrbe Regia, cui totius gentis principatus concreditus erat, sapientia sublimem, generis claritudine, vitæ splendore, orandi facultate, & rebus sæcularibus illustrem ad gregum Christi pasturam traxit. Qui proiectis huius vitæ opibus vniuersis, proq. damno habitis, vt Christum lucrifaceret, commissa sibi magni ac præclari nauigij, Ecclesiæ videlicet Dei, in fide Christi gubernacula accepit. Age igitur, o homo Dei, quandoquidẽ non ab hominibus accepisti, aut doctus es Euangelium Christi, sed ipse te Dominus e medio Iudicum terræ desumptum ad præsidentiam Apostolicam transtulit: certa bonum certamen: corrige ac moderare infirmitatem popu-
E li, si qua Arianæ vesaniæ labe tactus est: renoua pristina Patrum vestigia: & quod dilectionis erga nos fundamentum iecisti, in ipsam structuram assiduitate mutui nostri colloquij excitare ac prouehere stude: nam hoc pacto spiritu poterimus coniuncti esse, licet terrestri habitatione quam longissime alter ab altero dissiti simus.] hucusque Basilius ad Ambrosium.

Perseueraſſe quidem mutuam inter vtrumque litterarum consuetudinem, certũ est; siquidem complura inter eos noscuntur esse transacta. Expetijsse enim Ambrosium a Basilio eius lucubrationes tum explicantes diuinam scripturam, tũ praua dogmata confutantes, facile intelliget qui vtriusque legerit cõmentarios in Hexameron & de Spiritu sancto; videbitq. magna ex parte quæ Basilius Græce edidit, Ambrosium tradidisse Latinis. Sed & illud erga Ambrosium Basilij pium interceſſit officium, dum corpus sancti Dionysij Mediolanensis Episcopi & martyris, qui pro fide Catholica exul obierat in BASILII CVM AMBROSIO NECESSITVDO.

Cappa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cappadocia, procurante Aurelio Episcopo, e Cappadocia Mediolanum translatum est. A

ELECTIO AMBROSII PROBATA AB OMNIBVS.

At vero non vnus dumtaxat Basilius in Oriente Ambrosij electionem, quamuis resistente canone actam probauit, sed omnes Occidentales & Orientales Catholicæ communionis Episcopi: quod ipse ea sententia declarauit, qua ait [a]: Ordinationem meam Occidentales Episcopi iudicio, Orientales etiam exemplo probarunt.] quibus illud in primis innuit, quod minus rite actum videbatur, id iudicio sedis Apostolicæ publico decreto esse firmatum: Orientales vero & exemplo probasse, dum quod factum est Mediolani in creando Ambrosio Episcopo, Orientales idem præstiterint Constantinopoli postea eligendo Nectarium catechumenum. Ceterum eiusmodi licentia quamplurimos abusos esse ex laicis & neophytis ad sacros ordines & Episcopatum etiam irrepere fauore diuersorum solicitantes, fuit postea querela Siricij Papæ, qui inter alia hæc [b] habet: Certe illud etiam non fuit prætermittendum, vt quod semel aut secundo necessitas hæreticorum intulit contra Apostolica præcepta, velut lege licitum, præsumi; neophytum vel laicum, qui nullo Ecclesiastico functus fuerit officio, inconsiderate vel presbyterum vel diaconum ordinare, quasi meliores Apostolis sint, quorum audeant mutare præceptum. Et qui non didicit, iam docere compellitur. Ita nullus reperitur idoneus clericorum, nec inter diaconos, nec inter alios clericos inuenitur qui sacerdotio dignus habeatur, sed ad condemnationem Ecclesiæ laicus postulatur? Quæ ne fiant vltra, admoneo.] hæc Siricius. Porro de huiusmodi abusione in Ecclesia Dei licentius vsurpata, vt laici & ipsi etiam coniugati ad Episcopatum postularentur, S. Hieronymus [c] agens contra Iouinianum meminit. Quod vero Siricius dicat bis in Ecclesia id vsurpatum propter hæreticos: puto eum intellexisse de ordinationibus S. Hilarij, necnon etiam S. Ambrosij, quas constat multum proficuas fuisse Catholicæ fidei, cum a duobus his hæresis Ariana in Occidente potissimum fuerit profligata. C

a *Ambros. ad Vercell. epist. 82.*

b *Siric. epist. ad Orthodoxos.*

ABVSVS INVALVIT IN ELECTIONE EPISCOPORVM.

c *Hieron. contra Iouin. lib. 1.*

At Ambrosius cum sic ex laico esset ordinatus Episcopus, vndique sibi auxilium cõparare fategit: cui etiam longe positi Antistites adiumento fuere: siquidem præsto fuit eidem in fide tyroni suis scriptis (vt diximus) S. Basilius: sed ad nouæ præfecturæ regimen missus est ad illum a S. Damaso Papa egregiæ eruditionis & spectatæ probitatis Romanæ Ecclesiæ presbyter sanctus Simplicianus [d], de quo nonnulla superius: quem cum in omnibus S. Ambrosius habuerit monitorem atque doctorem, vt patrẽ obseruare consueuit, cuius scientiam in docendo, dexteritatemq. in agendo, satis exploratam reddidit conuersio Marij Victorini celeberrimi oratoris, de qua superius actum est. His denique alijsq. auxilijs, sed præcipue diuina accedente gratia, quasi miraculo factum est, vt qui nuper e tribunali populo ius reddebat, e cathedra eumdem diuinam legem edoceret. D

d *Augustin. Confess. lib. 8. c. 2.*

SIMPLICIANVS ROM. PRESBYTER IVNGITVR AMBROSIO.

e *Ambr. epist. 2.*

Porro quod Simpliciani status humilis, Ambrosij vero sublimis esset, illud in eo excolendo consilium inijt, vt ipse licet magister, discipulum ageret, Ambrosiumq. tamquam magistrum difficillimis interdum pulsaret quæstionibus, ita prouocans ad volandum pullum suum: ad quem aliquando sic Ambrosius [e]: Quid est, inquit, quod ipse dubites, & a nobis requiras, cum fidei & acquirendæ cognitionis diuinæ gratia totum Orbem peragraueris, & quotidianæ lectioni nocturnis ac diurnis vicibus omne vitæ huius tempus deputaueris, acri præsertim ingenio etiam inintelligibilia complectens? vtpote qui etiam philosophiæ libros, quam a vero sint deuij, demonstrare soleas, & plerosque tam manes esse, vt prius scribentium in suis scriptis sermo quam vita eorum defecerit.] hæc ipse de Simpliciano, de quo plura inferius. Sic igitur bene accidit, diuino operante Spiritu, a quo ad tantum regimen assumptus erat, vt catechumenus in Episcopum, & discipulus in Ecclesiæ doctorẽ fuerit continuo transformatus, iunxeritq. in regimine Episcopatus vitam monasticam cum muneribus & officijs clericalibus. Ipso enim in Episcopatum ingressu sic vitam instituit, vt curam rerum domesticarum Satyro fratri reliquerit (quod ipse testatur) sese vero totum spiritualibus Ecclesiæ curis penitus mancipariterat Satyrus frater adeo spectatæ virtutis, vt in rebus agendis ac moderandis ipsum habere consueuerit consultorem & arbitrum [f]. E

AMBROSII VITAE INSTITVTIO.

f *Ambros. orat. in funer. fratris.*

Ad sacrificium celebrandum ita assiduus erat (quod ipse tradit [g]) vt quotidie illud egerit, summa præuia animi præparatione: quolibet vero die Dominico (vt auctor est sanctus Augustinus [h]) in ecclesia pro concione populum docendum susceperit: cetera autem munia Ecclesiastica sic strenue solus obierit, vt (quod ait Paulinus [i]) circa baptizandos

g *Ambros. in præcat. 1. ad Miss. & epist. ad Isaurorem.*

h *Aug. Confess. lib. 5. cap. 13.*

i *Paulin. in vita Ambros.*

A dos ipse solus impleret, quod post eius obitum vix quinque Episcopi perficere potuerunt. Ceterum ita curauit Ecclesiastica, vt externa & sæcularia minime neglexerit, verum audiret frequenter litigantes, causas iudicaret, componeret & æquissimus arbiter, vtrisque acquiescentibus partibus, definiret. His atque alijs ex causis Episcopum requirentibus omnibus, in omnibus se paratum exhibuit, vt nemini ad eum aditus esset aliquando intercelusus, nullius ostij velum esset oppansum; nec qui ad eum duceret, esset alicuius e cubicularijs officium requirendum. testatur id quidem S. Augustinus [a] admiratus hominis in audiendis omnibus tolerantiam. Corpus vero ea disciplina coercuit, vt ieiunium custodiret assiduum, numquam prandendi (vt Paulinus ait) vsum admittens, nisi religio, Ecclesiæq. illius consuetudo mandasset, nempe sabbatho die Dominico, & natalitijs martyrum, quibus diebus prandium reuocaret, quo etiam non solum

a *Aug. Confess. lib. 6. c. 3.*

B pauperes reficerentur, sed & viri clarissimi exciperentur: hisce enim charitatis obsequijs etiam duces exercitus demerere consueuit, vt de Arbogaste Comite ac strenuissimo duce constat, qui magna gloria prædicare solebat, se ab Ambrosio sæpe acceptum esse conuiuio [b]: id ipsum quoque Vincentius Galliarum Præfectus sibi concessum, pro magno munere ostentabat [c]. At licet sic ipse omnes exciperet; numquam tamen ad conuiuium inuitatus accessit: tradit enim Possidius [d] in Augustino, quod etsi Ambrosius factus omnia omnibus, vt omnes lucrifaceret, ab tribus tamen perpetuo se continuit, nimirum vt nemini vxorem quæreret, nulliq. militiam suaderet, neque ad conuiuium inuitatus accederet. Hæc sunt quæ summatim collecta ab ipso in eam sedem ingressu ad exitum vsque Ambrosius sibi seruanda præscripsit, quæ hic tantum attigisse sat est.

b *Paulin. in vita Ambros.*

c *Seuer. dialog. lib. 1. c. 17. in fine.*

d *Possid. vit. Aug. c. 27.*

Quod vero Ecclesiam diu ab Arianis possessam, instar dumosi nemoris, prorsus in-

AMBROSIVS INDVLGET POENITENTIBVS.

C cultam inuenerit, in qua ex tanta populi multitudine vix paucos esset reperire, qui aliqua ex parte vel leuiter saltem non essent Arianæ communionis labefactati contagio: vt par erat ad recipiendos eos in Ecclesiam pœnitentes, omnibus fores Ecclesiæ patere iussit: cuius rei causa quod facilis esset ad indulgentiam (quod accidit postea quoque Gregorio Nazianzeno Constantinopoli) multorum inuidiam passus est; de quibus sic ipse [e]: Vos indignamini, & contra Ecclesiam congregatis Concilium, quia videtis mortuos in Ecclesia reuiuescere, & peccatorem indulta venia resuscitari. Itaque quod in vobis est, per inuidiam rursus vultis interficere suscitatos, &c.] inferius vero de se ipso ista conante, magna animi modestia ita subdit ex aduersantium inuectiuis: Dicetur: Ecce ille non in Ecclesiæ nutritus sinu, non edomitus a puero, sed raptus a tribunalibus, abductus a vanitatibus huius sæculi, a præconis voce ad psalmistæ assuefactus canticum,

e *Ambros. de pœnit. lib. 2. c. 7. 8.*

D in sacerdotio manet non virtute sua, sed Christi gratia, & inter conuiuas mensæ cælestis recumbit. Serua Domine munus tuum: custodi donum, quod contulisti etiã refugienti. Ego sciebam, quod non eram dignus vocari Episcopus, quoniam dederam me sæculo huic: sed gratia tua sum id quod sum, & sum quidem minimus omniũ Episcoporum, & infimus merito. Tamen quia & ego laborem aliquem pro sancta Ecclesia tua suscepi: hunc fructum tuere; ne quem perditum vocasti ad sacerdotium, eum sacerdotem perire patiaris: ac primum vt condolere norimus peccantibus affectu intimo.] hæc ipse. Et quidem cumulate, quod a Deo sic est precatus, obtinuit: nam (vt de eo Paulinus [f] habet) quotiescumque aliquis ad promerendam pro peccatis veniam illa ipsi confitebatur, adeo intima cordis commiseratione afficiebatur, vt deflens audita peccata, ad secũ flendum pœnitentis prouocaret affectum. Fuisse autem eiusmodi peccatorum secretã confessionem, perspicue illis verbis Paulinus insinuat, dum ait, quod crimina ab illis accepta, nulli nisi Domino, apud quem intercedebat, loquebatur; relinquens exemplum posteris sacerdotibus, vt intercessores apud Dominum sint magis, quã accusatores apud homines] hæc Paulinus. Quo modo vero post euulsas delinquentium per pœnitentiam spinas, Ecclesiæ agrum culturæ redditum sanctis seminibus seuerit, suo loco dicemus.

AMBROSII INSIGNIS HVMILITAS.

f *Paulin. in vita Ambros.*

Hoc eodem anno duodecimo Valentis decessisse ex hac vita nequissimum hominem hæresiarcham Photinum, S. Hieronymus notat in Chronico. plura eum scripsisse volumina alibi tradit [g], in quibus præcipui erant contra Gentes & aduersus Valentinianum libri: at de ipso plura superius.

g *Hieronym. de scrip. Eccles.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

IESV CHRISTI ANNVS 376. DAMASI PAP. ANNVS 10. VALENTIS 13. GRATIANI 10. IMPPP. VALENTIN. 1.

GRATIANVS VETAT CONVENTVS HAERETICORVM.

CHristi annus trecentesimus septuagesimus sextus Coss. Valente quintum & Valentiniano iuniore Impp. incipit. Cessit humanitas Gratiani anni huius Consulatum ordinarium fratri, quem etiam Imperij collegam habere consensit, cum fratris primus annus notetur Imperij, Gratiani vero mense Augusti decimus inchoetur, qui nouem ante cum patre regnarat. Ipse vero probe intelligens, nimia indulgentia patris permittentis Arianos in Ecclesia Occidentali pacifice agere, immo & Episcopatus gerere, vt vidimus de Auxentio tot annis Ecclesiæ Mediolanensi incubante, aduersante licet Damaso Romano Pontifice, & alijs Orthodoxis Episcopis, hæreticos audaciores factos magno Catholicæ pietatis detrimento; sancita lege vetans eos conuentus agere, a Fisco vindicandum statuit locum illum siue in ciuitate, siue in agro, vbi ad synaxim celebrandam conuenissent. est mentio eius institutionis in rescripto hoc anno dato ad Hesperium Præfectum Prætorio his verbis [a]:

[a] *l. 4. de haret. C. Theod.*

Olim pro religione Catholicæ sanctitatis, vt cœtus hæreticæ vsurpationis conquiescerent; iussimus, siue in oppidis, siue in agris extra ecclesias, quas nostra pax obtinet, conuentus agerentur, publicari loca omnia, in quibus falso religionis obtentu altaria locarentur. quod siue dissimulatione Iudicum, seu profanorum improbitate contigerit, eadem erit ex vtroque pernicies . . . . *cetera desunt, nam hæc mox ibi*: Dat. 10. Kal. Maij. Treuer. Valente & Valentiniano AA. Coss.]

IVDICVM IGNAVIA GENTILICIA SVPERSTITIO REVIVISCIT.

Porro eorumdem Iudicum dissimulatione non solum hæretici talia præsumpserant; sed & Gentiles quam sub Valentiniano seniore Augusto vsurpauerant sibi licentiam idola colendi, suam ipsorum superstitionem exercere pergentes, eamdem publicis quoque monumentis testatam relinquere ausi sunt. Inueniuntur istiusmodi audaciæ testes in antiquis inscriptionibus semper loquentes, quæ huius anni Consulibus notatæ [b] habentur in Romanæ Vrbis veteribus monumentis.

[b] *Apud Smetiū lib. Inscrip. pag. 20. num. 1.*

DIS. MAGNIS
MATRI. DEVM. ET. ATTIDI. SEXTILIVS. AGESILAVS. AEDI
SIVS. V. C. CAVSARVM. NON. IGNOBILIS. AFRICANI. TRI
BVNALIS. ORATOR. ET. IN. CONSISTORIO. PRINCIPVM
ITEM. MAGISTER. LIBELLORVM. ET. COGNITION. SACRAR
MAGISTER. EPISTOLAR. MAGISTER. MEMORIAE. VICA
RIVS. PRAEFECTOR. PER. HISPANIAS. VICE. S. I. C. PA
TER. PATRVM. DEI. SOLIS. INVICTI. MITHRAE. HIERO
PHANTA. HECATAE. DEI. LIBERI. ARCHIBVCOLVS. TAV
ROBOLIO. CRIOBOLIOQ. IN AETERNVM. RENATVS
ARAM. SACRAVIT. DD. NN. VALENTE. V. ET VALENTI
NIANO. IVN. AVGG. CONSS. IDIB. AVGVSTIS

[c] *Apud eumdē vbi supra pag. 19. num. 11.*

Sub ijsdem quoque Consulibus alia id genus inscriptio sic se habet, eodem die notata [c]:

DIS. MAGNIS
VLPIVS. EGNATIVS. FAVENTINVS. V. C. AVGVR. P. V. B
P. R. Q. PATER. ET. HIEROCERYX. D. S. I. M. ARCHIBV
CVLVS. DEI. LIBERI. HIEROPHANTA. HECATAE. SACERDOS
ISIDIS. PERCEPTO. TAVROBOLIO. CRIOBOLIOQ. IDIBVS
AVGVSTIS. D. D. N. N. VALENTE. AVG. V. ET. VALENTI
NIANO. AVG. CONSS. FELICITER

ibidem hi versus:

VOTA. FAVENTINVS. BIS. DENI. SVSCIPIT. ORBIS
VT. MACTET. REPETENS. AVRATA. FRONTE. BICORNES

At hæc non tam ob nominatorum Consulum memoriam descripsisse voluimus, quam ad infelicia hæc tempora significanda, quibus publicæ aræ dijs dedicabantur, & sacrificia in eisdem immolabantur, impartita iam semel Valentiniani & Valentis Augustorum Imperij exordio cunctis gentibus facultate, vt quæ vellet quisque numina coleret; quod

quod suo loco superius diximus. Errant enim quam maxime, qui putant quæ ad finem carminis aduersus Symmachum Prudentius [a] habet, a parente Imperatoris illius quem alloquitur, vetita fuisse sacrificia: ad Valentinianum seniorem esse referenda. non enim Valentinianum iuniorem auctor alloquitur, sed Honorium Imperatorem: vt manifestum sit ipsum intelligere de eius patre Theodosio, qui re vera omnia sacra Gentilium aboleuit. In quem errorem nos etiam fidem secutos aliorum illapsos ipsi correximus. Permisisse quidem Valentinianum seniorem, vt quam quisque vellet religionem amplecteretur, eiusdem Imperatoris assertione demonstratum est superius Imperij eius exordio, editi ab eo auctoritate rescripti. Quod licet plusquam satis ad certam astruendam fidem esse possit; accedit tamen his insuper testificatio Ammiani disertis verbis ista firmantis, vbi ait [b]: Postremo hoc moderamine Principatus inclaruit, quod inter religionum diuersitates medius stetit: nec quemquam inquietauit: neque vt hoc coleretur, imperauit, aut illud: neque interdictis minacibus subiectorum ceruicem ad id quod ipse voluit, inclinabat; sed intemeratas reliquit has partes, vt reperit.] hæc Ammianus, ab ipso, vt vides, plurimum commendata, quod superstitioni Gentiliciæ bene cesserit tanta facilitas Imperatoris: vt non veteres tantum frequentarentur sacrificijs aræ, sed & recētes erigerentur. Ex quo etiam fonte manauit, vt idem fineret in Occidente inter Christianos quam quis vellet fidem amplecti, atque pro arbitrio hæreses consectari. Hinc videas Mediolani Auxentium securum egisse, ipsumq. Valentinianum coniugium Arianæ feminæ Iustinæ minime detrectasse.

[a] *Prudent. aduers. Symmach.*

[b] *Ammian. lib. 30.*

VALENTINIANVS LIBERVM SINENS DEORVM CVLTVM A DEO PVNITVR.

At quam ista ipse consulte, exitus declarauit. Duo enim filij, ijdemq. Augusti, factione ac proditione Gentilium necati sunt, Gratianus a Maximo, conspirantibus cum eo Gētilibus Senatoribus, & Valentinianus iunior proditione æque Gentilium laqueo strangulatus: factumq. est diuini libramento iudicij, vt transferretur Romanum Imperium in Theodosium, qui deorum omnium demoliretur cum idolis aras & templa, omnesq. hæreses seuerissimis propulsaret edictis. Vnde hæc ipse considerans, cogor illud [c] Dauidicum vehementius inclamare: Et nunc Reges intelligite, & erudimini qui iudicatis terram.] At iam quæ sunt reliqua prosequamur.

[c] *Psalm. 2.*

Quod ad rerum Ecclesiasticarum componendum ordinem spectat: ibidem Treueris Gratianus ad Episcopos ita rescripsit [d]:

[d] *l. 23. de Episc. & cler. Cod. Theod.*

Imppp. Valens, Gratianus, & Valentinianus AAA. Artemio, Euridico, Appio, Gerasimo, & ceteris Episcopis.

QVID GRATIANVS DE IVDICIO ECCLESIASTICO.

Qui mos est causarum ciuilium, idem in negotijs Ecclesiasticis obtinēdus est. vt si quæ sunt ex quibusdam dissēsionibus, leuibusq. delictis ad religionis obseruantiam pertinētia, locis suis & a suæ diœceseos Synodis audiantur: exceptis quæ actio criminalis ab ordinarijs, extraordinarijsq. Iudicibus, aut illustribus potestatibus audientia constituit. Dat. XVI. Kal. Iun. Treuer. Valente V. & Valentiniano AA. Coss.] grauiora namque crimina, per quæ etiam pœna sanguinis irrogāda foret, per sæculares Iudices exerceri siuerunt Episcopi.

Quod autem ad res Orientis pertinet: hæc ex Ammiano [e] collegimus; prodigioso quodam motu, sed nonnisi numine impellente, Hunnos vltra paludes Meoticas incolentes, in Alanos, qui Scythicas solitudines habitabant, irrumpentes, ab illis repulsos descendisse in regiones trans Istrum, quas occuparant Gothi: Hi vero sub Regibus Alarico & Fritigerne (Athanaricus autem ad tutiora loca confugerat) per Legatos apud Valentem Imperatorem egere, vt Thraciæ ipsis darentur ad habitandum; spondentes se Romanis subditos fore, tutaturosq. fines Romani Imperij ab omnibus alijs barbarorū incursibus. Permissi sunt igitur magno Romani Imperij damno barbari Istrum transire: sed & aliæ proximæ nationes se ijsdem adiunxere, transmisereq. & ipsæ Istrum, Romanis licet inuitis. Meminit horum sanctus Ambrosius barbarorum, & aliorum inter se confligentium; & quæ Ammianus pluribus chartis est prosecutus, ipse his paucis absoluit, vbi ait [f]: Quāta enim prœlia, & quas opiniones accipimus prœliorum? Hunni in Alanos, Alani in Gothos, Gothi in Taifalos & Sarmatas insurrexerunt. Nos quoque in Illyrico exules paria Gothorum exilia fecerunt: & nondum est finis. Quæ omnium fames, lues pariter boum atque hominum, ceteriq. pecoris? vt etiam nos, qui bellum non pertulimus, debellatis tamen pares fecerit pestilentia.] hæc Ambrosius.

[e] *Ammian. lib. 31.*

BARBARI IN ORIENTE ORASSANTVR IN ROMANVM IMPERIVM.

[f] *Ambros. comment. in Luc. lib. 9. c. 21.*

Factum namque est, vt barbari qui Istrum transierant, victus inopia laborantes, grassari

Universidad de Deusto
Biblioteca

grassari cœperint in vicos & oppida, vnaq. conspirantes tentarent etiam ciuitates, pro- A
uocati ciuium contumelijs, & Lupicini in Thracia Romani Ducis exercitus auaritia atque perfidia. Qui aduersus eos copias paraus, vniuersum Romanum exercitum barbaris ad internecionem subiecit; fuga vero ipse sibi consulens, ad Macrianopolim proximam ciuitatem confugit: sicq. occisorum Romanorum armis, barbarorum est armatus exercitus. hæc quidem hoc anno facta esse, ex eodem Ammiano auctore colligitur, profectionem vero Valentis Antiochia Constantinopolim contigisse anno sequenti. Si autem tot tantaq. fusius scripta scire lector cupis, consule Ammianum: licet & ipse rerum immensitate superatus, nonnisi strictim se historiam hanc prosecutum esse, testetur illis verbis: Id lecturos obtestamur, ne quis a nobis scrupulose gesta, vel numerum exigat peremptorum, qui comprehendi nullo genere potuit. sufficiet enim, veritate nullo velata mendacio, ipsas rerum digerere summitates.] ita ipse. Verum illud velim accura- B
tius contempleris, quam æqua diuini pensata lance iudicij talia impius Imperator pati cogatur. Qui enim haud pridem (vt vidimus) sanctos monachos ad militiam subeundam adigere conatus est, & renuentes militare, necauit: incautus volens libensq. in Romanum solum hostes, per quos occideretur, adduxit: vt plane perspicuo fuerit demonstratum exemplo, nihil aliud esse pijs sanctisq. viris negotium facessere, atque eos persequi, quam in Reipublicæ certam cladem hostes armare.

PAX MEDIOLANENSIS ECCLESIAE.

Ex recitata nuper auctoritate Ambrosij commentariorum in Lucam, qua bella tunc inter barbaros ingruentia narrantur; plane declaratur, ipsum tunc temporis eamdem præ manibus habuisse lucubrationem. Iam cesserant Ariani ad tempus saltē, ipseq. Ambrosius in Ecclesia Mediolanensi pacifice agebat; qui eo otio bene vsus, ad eos commentarios conscribendos vtiliter digneq. stylum admouit. De pace enim, qua tunc ea potie- C
batur Ecclesia, hæc ipse paulo superius[a]: En, inquit, tempus acceptabile, quo non hie-
malibus perfidiæ caligātis pruinis annus riget, nec altis niuibus informis crusta blasphemiæ gelu durante concrescit; sed procellis sacrilegij liberata, nouos fructus terra iam parturit, veteres præterit. Dissensionum quippe omnium procella deferbuit: cuncti sæcularis cupiditatis ardores, æstusq. omnes, quibus Italiæ populus per Iudaicæ olim, Arianæ proximæ sæuitatis incendia coquebatur, sereno iam spiramine temperantur. Sedata tempestas est, concordia nauigat, fides spirat: certatim nautæ repetunt fidei quos reliquere portus, & dulcia patrijs oscula littoribus affigunt, liberatos se periculis, absolutos erroribus gratulantes. Salue vinea tanto digna custode, &c.] hæc S. Ambrosius, in memoriam reuocans quot fluctibus haud pridem ipsa Ecclesia Mediolanensis, & tota simul Italia ex Arianorum procella fuerit agitata. Quæ quidem aura lenis pacem D
& tranquillitatem adducens, anno sequenti spirare cœpit in Oriente, vt proxime dicturi sumus.

a Ambros. comment. in Luc. lib. 9. c. 20.

b Socrat. lib. 4. c. 28.

EVZOII OBITVS, DOROTHEI ORDINATIO.

Quo tempore hæc actitarentur (inquit Socrates[b]) Euzoius, qui Antiochiæ Arianæ sectæ Episcopus fuit, extremum vitæ diem confecit ad quintum Consulatum Valentis, Valentiniani autem iunioris primum, in cuius locum Dorotheus suffectus est.]

IESV CHRISTI ANNVS 377. DAMASI PAP. ANNVS 11. VALENTIS 14. GRATIANI 11. IMPPP. VALENTIN. 2.

QVi sequitur annus trecentesimus septuagesimusseptimus, Consulatu Gratiani E
quarto cum collega Merobaude reperitur Fastis adscriptus. Est mentio horum Consulum in ara quæ vetustate corrosa hos habet versus inferius[c], qui leguntur:

GRATIANO. IV. ET MEROBAVDE CONSVLIBVS DEDICAVIT.
ANTIQVA GENEROSE DOMO CVI REGIA VESTAE
PONTIFICI FELIX SACRATO MILITAT IGNE
IDEM AVGVR TRIPLICIS CVLTOR VENERANDE DIANAE
PERSIDICIQ. MITHRAE ANTISTES BABILONIE TEMPLI
TAVRIBOLIQ. SIMVL MAGNI DVX MISTICE SACRI

c Romæ in ædibus Colotij ad Aquam Virginem, apud Smetium pag. 20. num. 4.

Adsunt ibi sculpta signa immolantium, nempe mactati arietes: quibus intelligas impietatem adhuc publicos sibi vendicasse honores.

Quo anno, Valens Imperator, accepta immēsa clade illata Romano exercitui sub Lupicino,

A picino, funestaq. Thraciarum a Gothis facta depopulatione, Antiochia[a] cito digressus est Constantinopolim peruenturus: Tunc (inquit Socrates[b]) destitit ab illis in exilium mittendis, qui fidem Consubstantialis amplexabantur.] sed verius S. Hieronymus, qui hoc anno decimoquarto Valentis de eo ita habet in Chronico: Valens de Antiochia exire compulsus, sera pœnitentia nostros de exilijs reuocat.] eadem & Orosius[c]: quin & ipsum Socratem id significasse oportuit, dum Petri Episcopi Alexandrini restitutionem Alexandriam, adhuc Valente Imperatore viuente, factam affirmat, cum inferius ait[d]: Per idem tempus, simulatque Valens Imperator Antiochia decesserat: omnes qui vbique persecutionis tempestate iactabantur, & Alexandriæ potissimum, magnopere recreati fuerunt, propterea quod Petrus Roma cum litteris Damasi Episcopi Romani eo reuersus erat, quæ quidem & homousij fidem confirmabant, & Petri creationem. Po-
B pulus igitur illis confisus expellit Lucium, Petrum autem in eius locum introducit.] hæc ibi. Vides summam in Romano Pontifice auctoritatem, cuius arbitrio Alexandrinæ Ecclesiæ primæ sedis post Romanam Episcopus in suam Ecclesiam restituitur: quem eiusdem auctoritate redeuntem, contempto Valentis Imperio, immo tyrannica potestate, populus in sua cathedra collocat, ejecto eiusdem sedis turpissimo inuasore. Eadem habet de restitutione Petri facta per Damasum Sozomenus: ex quibus erroris arguuntur, qui post obitum Valentis Petrum restitutum affirmant: maior certe auctoritas S. Hieronymi, ac ceteris præferenda, hoc eodem tempore degentis in Syria, & cum Valentis Imperio finem Chronico imponentis.

VALENS EXVLES ORTHODOXOS RELAXAT EXILIO.

a Ammian. lib. 31.

b Socrat. lib. 4. cap. 28.

c Oros. lib. 7. cap. 33.

d Socrat. lib. 4. cap. 30.

Intueris, lector, nouum Pharaonem, Valentem Imperatorem, nonnisi potenti grauiq. Dei manu cogente, relaxasse tandem liberum populum Dei; atque inuitum licet, gra-
C uioribus tamen imminentibus hostibus, vrgentibusq. periculis, indulsisse quod nulla persuasione iustorum, diuinarumq. operatione virtutum tot annis potuit extorqueri. Sed & hoc quoque signo penset aliquis grauius fuisse Valentis delictum, dum Pharao ille aquas sceleris sensit vltrices, hic vero ignem impietatis expertus est vindicem. At de eius obitu anno sequenti.

Hoc autem anno, periclitanti Imperio Orientali Gratianus[e] laturus suppetias, Rico-
merem illuc cum copijs misit: qui iunctus Ducibus Valentis Imperatoris, ijdem simul diro prœlio barbaros afflixere, attriti tamen & ipsi ab aduersarijs multa cæde. sed autumni tempore ob nouos barbarorum in Gallia motus, Ricomeres in Occidentem reuocatur a Gratiano: cum interea Gothi, alijs barbaris in societatē adscitis, non Thracias tantum, sed alias interiores depopulati sunt regiones. hæc ita vsque in annū sequentem
D funesta iugiq. clade perseuerarunt, quæ cuncta Ammianus copiosiore tractat historia.

e Ammian. lib. 31.

RICOMERES DVX CVM EXERCITV MITTITVR IN ORIENTEM.

Quod rursum ad res Ecclesiasticas pertinet: hic ipse annus est, qui decimusseptimus numeratur a tempore probrosi illius Constantinopolitani Concilij, quod sub Constantio celebratum diximus anno sequenti a Concilio Seleuciensi, nempe Domini trecentesimo sexagesimo: quo inquam ipso anno S. Basilius scripsit epistolam ad Ecclesiam Euaisenam in Armenia sitam, vt ipse in ea testatur[f], ex qua nonnulla quæ ad præsentem Orientalis Ecclesiæ statum spectant, habentur; nimirum Acacianos, Eudoxianosq. qui olim Semiarianos in dicto Concilio Constantinopolitano excommunicantes sedibus deposuere, transactione inter se quadam facta, prout commodum cuiusque suadebat, inter se fœdere iunctos esse, sedesq. partitos Episcopales. Illud quoque obseruatione dignum, quod etsi Semiariani omnes aduersus Spiritus sancti diuinitatē blasphemias docuissent,
E scripsissent, ac promulgassent, milleq. modis insinuare curassent: haud tamen perficere potuerunt, vt multos inuenirent hæresis huiusmodi sectatores: nā sic ad eos S. Basilius g: Ipsum Orbem inspicite, & videte quam modica sit ea portio, quæ hoc morbo laborat: reliqua vero vniuersa Ecclesia, quæ ab Orbis finibus vsque ad fines Euangelium recepit, sanam hanc & rectam doctrinam sectatur, a cuius communione vt ne excidatis, petimus.] hæc Basilius. Ceterum etsi pauci essent qui eiusmodi detestandam hæresim sectarentur; tamen vix erat reperire in Oriente Ecclesiam, quæ alicuius hæresis penitus expers esset: nam idem Basilius ipso exordio eiusdem epistolæ eos commendans hæc habet: Re vera namque insolens iam est, ac vehementer rarum, Ecclesiam videre sinceram, quæ nihil sit a malitia temporum istorum læsa, sed integram & inoffensam seruet Apostolicam doctrinam; qualem præsentibus temporibus vestram ostendit, qui singulis generationibus eos qui vocatione sua digni sunt manifestat.

f Basil. epist. 72.

HAERESIS MACEDONII HAVD PROGRESSA LONGIVS.

g Basil. epist. 72.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DONATISTAE REBAPTIZANTES COERCENTVR.

Quod autem ad ſtatum Occidentalis Eccleſiæ ſpectat; Gratianus Imperator, noua A
edita ſanctione, Donatiſtas in Africa iterum baptizantes compeſcuit; locaq. occupata
Catholicorum, tempore Firminæ tyrannidis, iiſdem reſtituenda præcepit, ita reſcribens
ad Flauianum Vicarium Africæ [a]:

a l. 2. ne ſanct. bapt. iteret. C. Theod.

Eorum condemnamus errorem, qui Apoſtolorum præcepta calcantes, Chriſtiani no-
minis ſacramenta ſortitos alio rurſus baptiſmate non purificant, ſed inceſtant, lauacri
nomine polluentes. Eos igitur auctoritas tua erroribus miſeris iubebit abſtinere, eccleſijs
quas contra fidem retinent, reſtitutis Catholicæ, eorum quippe inſtitutiones ſequendæ
ſunt, qui Apoſtolicam fidem ſine intermutatione baptiſmatis probauerunt. Nihil enim
aliud præcipi volumus, quam quod Euangeliorum & Apoſtolorum fides & traditio in-
corrupta ſeruauit, ſicut & lege diuali parentum noſtrorum Conſtantini, Conſtantis,

MANICHAEI IN AFRICA COMPRESSI.

Valentiniani decreta ſunt *(hæc ſpectant ad Donatiſtas: quæ autem ſequuntur, ad Manichæos.)* Sed B
plerique expulſi de eccleſijs, occulto tamen furore graſſantur, loca magnarum domo-
rum, ſeu fundorum illicite frequentantes: quos fiſcalis publicatio comprehendet, ſi pia-
culari doctrinæ ſecreta præbuerint, nihil vt ab eo tenore ſanctio noſtra diminuat, qui da-
to dudum ad Nitentium * præcepto fuerat conſtitutus. Quod ſi errorem ſuum diligunt,
ſuis malis, domeſticoq. ſecreto, ſoli tamen foueant viros impiæ diſciplinæ. Dat. XVI.
Kalend. Nouembr. C. P. Gratiano A. IIII. & Merobaude Coſſi.] Porro hanc poſterio-
rem ſanctionis partem de Manichæis decernere, huic ſimilis citata [b] lex Valentiniani
ſuperius docet.

* Viuentium Vincentium

b l. 3. de haret. C. Theod.

Erat inter Manichæos in Africa tum commorantes S. Auguſtinus Auditor, annumq.
agens quartum ſub eorum diſciplina ſectator, ſuæ vero ætatis vigeſimumtertium: quod C
quidem a natali die ratione ſubducta, ex ſcriptis ipſius (vt inferius demonſtrabimus)
certa ſupputatio collecta declarat. Natus eſt ipſe anno Domini trecenteſimo quinqua-
geſimoquinto, Arbetione & Lolliano Conſulibus, Conſtantij Imperatoris decimonono,
Idibus Nouembris: eam enim diem natalem ſuum dicit in libro de Vita beata [c]. Idemq.
decimoſeptimo ætatis ſuæ anno, Domini autē trecenteſimo ſeptuageſimo primo, littera-
rum ſtudij cauſa (vt ipſe teſtatur [d]) Carthaginem petijt, quo & orbatus eſt patre [e]. Deci-
monono vero, nēpe Chriſti trecenteſimo ſeptuageſimotertio, impegit in Manichæos, de
quibus ait [f]: Incidi itaque in homines ſuperbe delirantes, carnales nimis & loquaces, in
quorum ore laquei diaboli & viſcum confectum commixtione ſyllabarum nominis tui,
& Domini Ieſu Chriſti, & Paracleti conſolatoris noſtri Spiritus ſancti. Hæc enim nomi-
na non recedebant de ore eorum, ſed ſono tenus & ſtrepitu linguæ, ceterum cor inane
veri. Et dicebant, Veritas, & Veritas: & multum eam dicebant mihi, & nuſquam erat in D
eis.] & inferius [g]: Per idem tempus annorum nouem ab vndeuigeſimo anno ætatis meæ
vſque ad duodetrigeſimum ſeducebamur & ſeducebamus, falſi atque fallentes in varijs
cupiditatibus, & palam per doctrinas, quas liberales vocant, occulte autem falſo nomi-
ne religionis, hic ſuperbi, ibi ſuperſtitioſi, vbique vani, ac popularis gloriæ ſectantes ina-
nitatem vſque ad theatricos plauſus & contentioſa certamina, & agonem coronarum
fœnearum, & ſpectaculorum nugas, & intemperantiam libidinum.] & infra [h]: Docce-
bam illis annis rhetoricam, &c.]

c Aug. de Vit. beat. circ. prin.

d Aug. Confeſſ. lib. 2. c. 2.

e Auguſt. ibid. lib. 3. c. 4.

f Auguſt. ibid. lib. 3. cap. 6.

g Auguſt. ibid. lib. 4. cap. 1.

AVGVSTINVS CARTHAGINE SEDVCTVS A MANICHAEIS.

h Aug. Confeſſ. lib. 4. c. 2.

Quid autem tunc ſanctiſſimæ matri eius Monicæ viduæ deploranti filij perditionem,
eam conſolaturus oſtenderit Deus, ipſe narrat his verbis [i]: Miſiſti manum tuam de alto,
& de hac profunda caligine eruiſti animam meam, cū pro me ploraret ad te mater mea,
fidelis tua, amplius quam flent matres corporea funera. Videbat enim illa mortem E
meam ex fide & ſpiritu, quem ex te habebat: & exaudiſti eam Domine, nec deſpexiſti
lachrymas eius, cum profluentes rigarent terram ſub oculis eius in omni loco orationis
eius, & exaudiſti eam. Nam vnde illud ſomnium, quo eam conſolatus es, vt viuere me
ſecum crederet, & habere ſecum eamdem menſam in domo, quod nolle cœperat, auer-
gnea, & aduenientem ad ſe iuuenem ſplendidum, hilarem, atque arridentem ſibi, cum
illa eſſet mærens, & mærore confecta. Qui cum cauſas quæſiſſet ab ea mæſtitiæ ſuæ,
quotidianarumq. lachrymarum, docendi (vt aſſolet) non diſcendi gratia: atque illa
reſpondiſſet, perditionem meam ſe plangere: iuſſiſſe illum, quo ſecura eſſet, atque
admoniſſe, vt attenderet & videret, vbi eſſet illa, ibi eſſe & me. Quod illa vbi attēn-
dit, vidit me iuxta ſe in eadem regula ſtantem. Vnde hoc, niſi quia erant aures tuæ ad

i Aug. Confeſſ. lib 3. c. 11.

DIVINAM VISIONEM DE FVTVRA CONVERSIONE FILII S. MONICA ACCEPIT.

cor

A cor eius? O tu bone omnipotens, qui ſic curas vnumquemque noſtrum, tamquam ſo-
lum cures, & ſic omnes tamquam ſingulos. Vnde illud etiam, quod cum mihi narraſſet
ipſum viſum, & ego ad id trahere conarer, vt illa ſe potius non deſperaret futuram eſſe
quod eram: continuo ſine aliqua hæſitatione: Non, inquit: non enim mihi dictum eſt:
Vbi ille, ibi & tu: ſed vbi tu, ibi & ille.] atque paulo poſt [a]:

a Aug. Confeſſ. lib. 3. c. 12.

Dediſti alterum reſponſum per ſacerdotem tuum quemdam Epiſcopum nutritum in
Eccleſia & exercitatum in libris tuis. Quem cum illa femina rogaſſet, vt dignaretur me-
cum colloqui, & refellere errores meos, & dedocere me mala, & docere bona (faciebat
enim hoc, ſi quos forte idoneos inueniſſet) noluit ille: prudenter ſane, quantum ſenſi po-
ſtea. Reſpondit enim me adhuc eſſe indocilem, eo quod inflatus eſſem nouitate hæreſis
illius, & nonnullis quæſtiunculis iam multos imperitos exagitaſſem, ſicut illa indicaue-
B rat ei: Sed ſine, inquit, illum ibi, & tantum roga pro eo Dominum: ipſe legendo repe-
riet quis ille ſit error, & quanta impietas. Simul etiam narrauit, ſe quoque paruulum a
ſeducta matre ſua datum fuiſſe Manichæis, & omnes pene non legiſſe tantum, verum etiā
ſcriptitaſſe libros eorum; ſibiq. apparuiſſe, nullo contra diſputante & conuincente, quam
eſſet illa ſecta fugienda; itaque fugiſſe. Quæ cum ille dixiſſet, atque illa nollet acquieſce-
re, ſed inſtaret magis deprecando, & vbertim flendo, vt me videret, & mecum diſſere-
ret: ille iam ſubſtomachatus tædio: Vade, inquit, a me, ita viuas: fieri enim non poteſt,
vt filius iſtarum lacrymarum pereat. Quod illa ita ſe accepiſſe, inter colloquia ſua mecū
ſæpe recordabatur, ac ſi de cælo ſonuiſſet.] ſic ipſe, qui hoc tempore in his totus erat: ſed
quando tandem e fæce emerſerit, dicendum ſuo loco erit: Gratianus autem cum acce-
piſſet ab huiuſmodi nebulonibus curioſam iuuentutem duci captiuam, his & alijs, quas
C dicemus, legibus eos exagitare curauit.

QVID EPISC. AVGVRATVS EST DE S. AVGVSTINO.

Hic ipſe etiā annus eſt, quo ſanctus Ambroſius, menſe Ianuarij, ipſo die natali S. Agne-
tis exorſus de virginitate ſermonem, propagauit illum in libros tres ad ſororem conſcri-
ptos de Virginibus: profitetur enim id ipſe, cum ait [b]: Hæc ego vobis, ſanctæ virgines,
nondum triennalis ſacerdos munuſcula parauī, licet vſu indoctus, ſed veſtris edoctus mo-
ribus: Quantus etenim adoleſcere vſus poterit in tam parua initiatæ religionis ætate?]
hæc ipſe. Porro hic ille eſt annus, quem tertium agebat in ſede Ambroſius, abſoluendū
poſt decem menſes & ſemis: vnde iure illud: Nondum triennalis ſacerdos.] Sed miracu-
lum plane iſtud ingens, vt qui necdum Chriſtianus ad docendum alios Epiſcopus crea-
tus eſt; hoc ipſo anno, ſecundo iam in cathedra expleto & menſe vno cum dimidio, tot
tantaq. de fide, moribus, & Eccleſiæ inſtitutis Eccleſiaſtica elucubrauerit monumenta:
D quippe qui anno ſuperiori in Lucam commentarios pereruditos ſcripſerit, hoc vero an-
no de Virginibus luculentam elaborauerit tractationem: vt re vera appareat, nonniſi
diuino eum afflatum ſpiritu hæc adeo magna, tantaq. copia præſtare valuiſſe. Qui igi-
tur ſemel ad culturam eam ſedulo ſtudio redegiſſet Eccleſiam, fertilem quidem terram,
Ariani autem Antiſtitis impietate factam ſterilem; quæ nobiliora eſſent in Eccleſia Ca-
tholica ſemina, nempe ſanctæ virginitatis, in ea ſerere laborauit: nec tamen feſſus eſt ali-
quando, ſi reddere ſolita terra fructum centuplum, ne iactum quidem ſemen ingrata re-
penderet. hinc ipſe [c]: Dicet aliquis: tu nobis quotidie virginum canis laudes. Quid fa-
ciam, qui eadem quotidie cātito, & proficio nihil? Sed non mea culpa. Denique de Pla-
centino ſacrandæ virgines veniunt, de Bononienſi veniunt, de Mauritania veniunt, vt hic
velentur. Magnam rem videtis: hic tracto, & alibi perſuadeo. Si ita eſt; alibi tractemus,
E vt vobis perſuadeamus. Quid quod etiam qui me non audiunt, ſequuntur: qui audiūt,
non ſequuntur? Nam plerasq. virgines cognoui velle, & prohiberi etiam prodire a ma-
tribus, & (quod eſt grauius) viduis, cum quibus hic mihi ſermo eſt.]

AMBROSIVS SCRIBIT DE VIRGINITATE.

b Ambroſius de Virgin. lib. 2.

c Ambroſius de Virgin. lib. 1.

Aderat tunc in auditorio, cum hæc S. Ambroſius concionaretur, S. Euſebius Bononiē-
ſis Epiſcopus: de quo ipſe [d]: Bene, inquit, accidit: quia nos laboraturos Dominus ſciebat;
& auxilium de ſocijs miniſtrauit. Adeſt piſcator Eccleſiæ Bononienſis aptus ad hoc pi-
ſcandi genus.] hæc idcirco Ambroſius, quoniam Euſebij cultura & ſtudio Bononienſis
Eccleſia ea præclara ſobole fœcundata admodum videbatur, vt idem Ambroſius eo-
dem libro primo teſtatur; ad quem & ſcripſit commentarium, cuius eſt titulus, Inſti-
tutio virginis.

d Ambroſius de Virgin. lib. 3.

Erant plane ſacræ virgines Eccleſiæ gemmæ ornantes Epiſcoporum coronas, eædemq.
Deo dicatæ duplicis erant generis, alterius nimirum eæ quæ in domo paterna cum ſuis

parentibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

VIRGINES IN ECCL. MAGNVM DECVS.

parentibus & cognatis agebant, e quarum numero sancta Marcellina Ambrosij soror A
fuit, quæ Romæ a Liberio Papa Deo sacrata domi degebat, atque alias ipsa dies in eã-
dem professionem & consortium sibi adlegerat: sicut & Romæ itidem Eustochiũ, Prin-
cipia, Demetria, & aliæ apud suos habitantes, atque Deo seruientes. alterum autem ea-
rum genus erat, quæ sub vno conclaui, nempe in monasterio religiosam vitam ducerent,

SACRARVM VIRGINVM GENVS DVPLEX.

quarum supra suo loco meminimus. De Orientalis quoque Ecclesiæ eiusdem institutio-
nis obseruantia, dupliciq. genere distinctis sacris virginibus sanctus Gregorius Nazianzē-
nus in carmine ad Hellenium [a] his verbis meminit: Multas quidem in omnibus illis re-
gionibus, quas salutifera Christi doctrina peragrauit, inuenire est, quæ partim in sodali-
tio viuunt, eamdemq. cælestis vitæ cupiditatem fouent, atque idem vitæ institutum se-
quuntur, partim infirmis suis parentibus aut fratribus, quos castitatis suæ testes habent,
sedulæ assident. Mihi quidem etsi paruus est huiusmodi mulierum numerus; cælestibus B
tamen, pulcherrimisq. Christi sideribus adeo gestio atque exulto, vt pro paucis his meis
de virtutis præstantia cum multo pluribus in contentionem venire non dubitem.] sic il-
le. Eiusmodi autem sacris virginibus ad ecclesiam venientibus, locus ab alijs tabulati in-
terstitio separatus dabatur, & quidem ornatus diuersis appositis ex diuinis Scripturis vir-
ginitati congruis monumentis; prout S. Ambrosius, virginem lapsam alloquens, docet
his verbis [b]: Nonne & illum locum tabulis separatum, in quo in ecclesia stabas, recorda-
ri debuisti, ad quem religiosæ matronæ & nobiles certatim currebant, tua oscula peten-
tes, quæ sanctiores & meliores te erant? Nonne vel illa præcepta, quæ oculis tuis ipse
scriptus paries ingerebat, recordari debuisti? Diuisa est mulier & virgo: Quæ non est [c]
nupta, cogitat quæ Domini sunt, quo modo sit sancta corpore & spiritu. Tu autem in
contrarium vertens dictum, &c.] C

a Gregor. Naz. ad Hellen.

b Ambr. ad Virginem lapsam. cap. 6.

c 1. Cor. 7.

AMBROSIVS COMPONIT CLERVM.

Porro etsi in his Ambrosius admodum versatus est: nihil tamen apud eum antiquius
fuit, vel curauit propensius, quam ad exactam absolutamq. Ecclesiasticam disciplinam
clerum componere: cuius rei causa tres illos egregios de Officijs libros scribere postea est
aggressus, cum aliquandiu populum docuisset, in quorum exordio ita præfatur [d]: Ego
enim raptus de tribunalibus atque administrationis infulis ad sacerdotium, docere vos
cœpi, quod ipse non didici. Itaque factum est, vt prius docere inciperem, quam disce-
re. Discendum igitur mihi simul & docendum est; quoniam non noui ante discere.
Et quantumlibet quisque profecerit: nemo est qui doceri non egeat, dum viuit.] ita ipse.
Qualem autem delectum habuerit in clericis deligendis, quamq. in singulos ad officia
Ecclesiastica cooptandos fixerit oculorum obtutum: quæ ipsemet habet in ijsdem tunc a
se editis commentarijs, his verbis significat [e]: Meministis, filij quemdam amicum, cum D
sedulis se videretur commendare officijs, hoc solo tamen in clerum a me non receptum,
quod gestus eius plurimum dedeceret: Alterum quoque cum in clero reperissem, iussis-
se me, ne vmquam præiret mihi, quia velut quodam insolentis incessus verbere oculos
feriret meos. Idq. dixi, cum* redierint post offensam muneri: hoc solum excepi. Nec
fefellit sententia. Vterque enim ab Ecclesia recessit, vt qualis incessu prodebatur, talis
perfidia animi demonstraretur. Nãque alter Arianæ infestationis tempore fidẽ deseruit:
alter pecuniæ studio, ne iudicium subiret, sacerdotem se nostrum negauit. Lucebat in
illorum incessu imago leuitatis, species quædam scurrarum percursantium.] hæc ipse.

d Ambr. de offic. lib. 1. c. 1.

e Ambr. de offic. lib. 1. c. 18.

* redderentur

AMBROSIVS CORRIGIT PRAVOS VSVS.

At sicut ex Ariani Episcopi administratione populum magna ex parte corruptum
curauit, atque clerum Ecclesiastica disciplina solutum correxit: ita ad Gentilicios mo-
res incuria ministrorum coalitos quantocyus extirpandos incubuit. Fidem horum facit E
declamatio illa aduersus Ianuarij [f] Kalendas superstitiose colentes. Acclamationesq. il-
las in Lunæ defectu penitus sustulit [g]; auctorq. extitit, vt diem illum Kalendarum, quo
populus Gentilis genio indulgebat, Fideles ieiunando transigerent. Sed & quæ symbo-
lo aliquo & affinitate Gentilicijs ritibus viderentur esse coniuncta, protinus aboleuit, vt
inter alia piorum illa conuiuia, Agapes nominata, in ecclesijs peragi consueta, quo-
rum meminit Augustinus [h]: quæ quod imaginem quamdam Parentalium repræsenta-
rent, Ambrosij exemplo idem sanctus Augustinus postea in Africana Ecclesia auferen-
da curauit [i]. In eo quoque multus fuit, vt prauam illam consuetudinem, quæ tam in
Occidente, quam etiam in Oriente vsu temporis coaluerat, qua Fideles quamplurimi vs-
que ad prouectiorem ætatem baptismum differrent, penitus vt malum germen ex agro
Dominico euelleret; & quod se fecisse doluit, ab alijs ne in posterum fieret, vehementer
admo-

f Ambr. ser. 30.

g Ambr. ser. 82.

h Aug. confess. lib. 6. c. 2.

i Conc. 3. Carthag. c. 30. Aug. epist. 64.

A admonuit [a]: præstiteruntq. hoc ipsum apud Orientales Basilius atque Gregorius Na-
zianzenus, necnon Gregorius Nyssenus, vt ipsorum de Baptismo editæ orationes signi-
ficant. At de rebus ab Ambrosio gestis hoc tempore hactenus: conueniemus eum sæpe
in futurum.

a Ambr. ser. de Sanctis, & alijs in locis.

Hoc eodem anno idem Imperator pro clericorum immunitate ita rescripsit [b]: Presby-
teros diaconos, subdiaconos, atque exorcistas, & lectores, ostiarios etiam, & omnes pe-
rinde qui primi sunt, personalium munerum expertes esse præcipimus. Dat. III. Non.
Mart. Gratiano IIII. & Merobaude Coss.]

b l. 24. de Episc. & cleric. Cod. Theod.

Hoc pariter anno, magno fauore Imperatorum, tum Romæ, tum etiam Constanti-
nopoli Symmacho Consulari, ipsis Principibus carissimo dedicata statua est: eius autem
quæ Romæ erecta est, basis eiusmodi habuit inscriptionem [c]:

SYMMACHI HONORES.

c Lib. Inscript. edit. Plantin. pag. 70. 4.

B

PHOSPHORII
L. AVR. AVIANIO. SYMMACHO. V. C. PRAEFECTO. VRBI
CONSVLI. PROPRAEFECTIS. PRAETORIO. IN. VRBE. ROMA
FINITIMISQVE. PROVINCIIS. PRAEFECTO. ANNONAE. VR
BIS. ROMAE. PONTIFICI. MAIORI. QVINDECEMVIRO. S. F
MVLTIS. LEGATIONIBVS. PRO. AMPLISSIMI. ORDINIS. DESI
DERIIS. APVD. DIVOS. PRINCIPES. FVNCTO. QVI. PRIMVS. IN
SENATV. SENTENTIAM. ROGARI. SOLITVS. AVCTORITATE
PRVDENTIA. ATQVE. ELOQVENTIA. PRO. DIGNITATE. TAN
TI. ORDINIS. MAGNITVDINEM. LOCI. EIVS. IMPLEVERIT
C AVRO. INLVSTREM. STATVAM. QVAM. A. DOMINIS. AVGV
STISQ. NOSTRIS. SENATVS. AMPLISSIMVS. DECRETIS. FREQVEN
TIBVS. IMPETRABIT. IDEM. TRIVMPHATORES. PRINCIPES
NOSTRI. CONSTITVI. ADPOSITA. ORATIONE. IVSSERVNT
QVAE. MERITORVM. EIVS. ORDINEM. AC. SERIEM. CONTI
NERET. QVORVM. PERENNE. IVDICIVM. TANTO. MVNERI
HOC. QVOQVE. ADDIDIT. VT. ALTERAM. STATVAM. PA
RI. SPLENDORE. ETIAM. APVD. CONSTANTINOPOLIM. COL
LOCARET] a dextero latere eiusdem basis hæc:
DEDICATA. III. KAL. MAIAS. D. N. GRATIANO. IIII. ET. ME-
ROBAVDE. COSS]

D

Adeo homo dexterrimus nouit se in amicitiam insinuare Imperatorum, vt quamuis ad-
uersariæ religionis cultor atque defensor esset, eos tamen ab ijsdem assequeretur hono-
res, quos nullus Christianorum hoc tempore accepisse legatur: ex quo illud quoque in-
dignum accessit, vt fretus gratia Principum, atque potentia, simulq. admiranda in di-
cendo facundia, audacter susceperit Gentiliciæ superstitionis patrocinium, vtpote inter
sacerdotes deorum primarium locum obtinens, creatus eorum maior Pontifex, ac sum-
mus facile futurus, nisi titulus ille soleret tribui dumtaxat Imperatori.

Sed inconcessa tentanti restitit ei Damasus, expertusq. item est sanctum Ambrosium
fortissimum aduersarium, ac demum suæ ipsius petulantiæ Theodosium vindicem. Hæc
autem omnia quo modo facta sint, ordine temporum dicenda erunt. At visis his quæ
E Principes sæculi Romæ Symmacho præstiterunt: quid ibidem maioris honoris contule-
rit Deus Ambrosio, haud tacendum: accidit enim, quo anno, nescitur (post aliquot enim
annos ab Ambrosij ordinatione contigisse tradit Paulinus eius Romam aduentum) vt il-
lud insigne miraculum ederetur, quod idem auctor describit his verbis [d]: per idem tem-
pus cum Transtiberim apud quamdam clarissimam inuitaretur, vt sacrificium in domo
offerret: quædam balneatrix, quæ paralytica in lecto iacebat, cum cognouisset ibidem
esse Domini sacerdotem, in sellula se ad eamdem domum, ad quam ille inuitatus adue-
nerat, portari fecit, atque oranti & imponenti manus vestimenta attigit: quæ cũ exoscu-
laretur, statim sanitate recepta, ambulare cœpit: vt impleretur illud Dominicum dictũ
ad Apostolos [e]: Etiam maiora his facietis credentes in nomine meo. Quod tamen signũ e Ioan. 14.
sanitatis vt mirabile fuit, ita etiam nec occultum: nam ego post annos plurimos, san-
ctis viris referentibus, positus in Vrbe cognoui.] hæc Paulinus. Vides ex his pariter pri-

S. AMBROSII ROMAE MIRA CVLVM.

d Paulin. in vita Ambros.

stinam

Universidad de Deusto
Biblioteca

stinam illam adhuc perseuerare Romæ consuetudinem, quæ tempore persecutionis vsu A
fuerat necessario introducta, nempe vt in domibus priuatis sacra agerentur Missarum solemnia: quod pluribus exemplis tomo secundo Annalium est demonstratum. quo modo vero post hæc Ecclesiastico canone decretum sit, ne in priuatis ædibus sacrificia offerrentur, suo loco dicendum erit.

IESV CHRISTI ANNVS 378. DAMASI PAP. ANNVS 12. VALENTIS 15. GRATIANI 12. IMPPP. VALENTIN. 3.

S. BASILII MAGNI OBITVS TEMPVS.

ANnus trecentesimus septuagesimusoctauus aperitur nouis Cõsulibus Valente sex- B
tum & Valentiniano iuniore: cuius exordio, ipsis Kalendis Ianuarij, S. Basilius octo annis, mensibus sex, & diebus sexdecim in Episcopatu perfunctus, feliciter ad Deum ex hac vita migrauit: quibus agitur in Ecclesia eius natalis dies, per annos singulos iugi memoria repetendus, sed & dies electionis eiusdem decimooctauo Kalendas Iulij in Ecclesiasticis tabulis adnotatur. Annum vero octauum Basilium in sede absoluisse, nonumq. inchoasse, testificatione Gregorij [a] fratris ipsius Nysseni Episcopi superius in eius electione dictum est: sed & Gregorius Theologus in ipsius epitaphio octo itidem annos eum in sede absoluisse confirmat: vt nulla plane de his remaneat dubitatio. Quod si S. Hieronymus sub Gratiano, absque Valentis Imperij mentione, dicat S. Basilium decessisse: hæc idcirco, quod maluit retulisse obitum eius ad tempus pij Imperatoris, qui hoc ipso anno, extincto Valente, Orientis quoque sibi subiectum administrandum suscepit Imperium. His vero de tempore obitus Basilij elucidatis, iam ipsam de morte eius historiam C
prosequamur, petitam ex Gregorio Nazianzeno, qui eam ita describit [b]:

a Greg. Nyssen. epist. ad Olymp. de obitu S. Macrinæ.

b Gregor. Naz. orat. in laudem Basilij.

Cum autem cursu confecto, fideq. seruata, resolutionis desiderio teneretur, tempusq. coronarum appeteret, atque illud quidem non audisset [c]: Ascende in montem, & more: verum: Morere, & ad nos ascende: hic quoque miraculum edit superioribus ne- QVALIS BASILII OBITVS.
quaquam inferius. Nam cum ferme mortuus & inanimis esset, maximaq. ex parte vita perfunctus, circa extremos sermones inualescit, vt cum pietatis verbis abscederet, ac fidelissimis suis cultoribus ad Ecclesiasticos gradus prouehendis manum & spiritum præberet, ne sacrario fraudarentur, quos discipulos atque in sacerdotio adiutores habuerat.] & paulo post: Iacebat ille extremos spiritus ducens, atque a cælesti choro, ad quem iampridem oculos conuersos habebat, expetitus. Circumfusa autem illi erat tota ciuitas, ca- D
lamitatem hanc ægerrime ferens, ac discessum perinde ac tyrannidem accusans, eiusq. animam non secus ac si vel manibus vel precibus retineri ac cogi posset, arripere tentãs. Mentis enim errorem ex mærore contraxerant, nec quisquam erat qui non aliquam suæ vitæ partem, si fieri posset, illius vitæ addere paratus esset.

c Deuter. 32.

Vt autem victi sunt (oportebat enim eum hominem inueniri atque conuinci) atque ipse ad Angelos eos, a quibus abducebatur, postrema hæc prolocutus: In manus tuas commendo spiritum meum [d]: animam lætus exhalasset, non ante tamen quam sacrocisset: tum vero miraculum omnium quæ vmquam fuerunt celeberrimum designatur. Efferebatur vir sanctus, sanctorũ manibus exaltatus: atque omnes operam dabant, partim vt fimbriam arriperent, partim vt vmbram, partim vt feretrum, quo sanctus porta- BASILII FVNVS. E
batur, vel solum attrectarent (quid enim illo corpore sanctius ac purius?) partim vt prius ad eos qui corpus ferebant, accederent, partim vt aspectu solo fruerẽtur, tamquam eo quoque vtilitatis aliquid afferente. Plena erant fora, porticus, duplicia & triplicia tabulata hominum illum deducentium, præeuntium, sequentium, assectantium, seq. inuicem conculcantium, multa millia hominum omnis generis & ætatis ad eam diem incognita: psalmodiæ luctu interrumpebantur ac vincebantur, patientia doloris magnitudinem nobiscum, vtris vberiores lacrymæ vberiorem vtilitatem afferrent. Vt finem faciã, in periculum etiam luctus desinit, pluribus nimirum hominibus illa propulsionis & protrusionis violentia extinctis, atque hinc simul cum eo digressis: qui etiam mortis nomine felices existimati sunt, vt ipsius itineris comites, atque (vt feruentiorum quispiam dixerit)

d Luc. 16. & Psal. 30.

A dixerit) funebres victimæ. Tandem corpus vix raptoribus elapsum, ac prosequentium victor in parentum sepulchro conditur, ac sacerdotibus sacerdotum princeps, prædicatoribus magna vox, meisq. auribus insonans, martyribus martyr adiungitur.

At nunc ille quidem in cælis est, illicq. vt opinor, sacrificia pro nobis offert, ac pro populo preces fundit (neque enim ita nos reliquit, vt prorsus reliquerit) ego autem semianimis & semiconfectus Gregorius, vtpote a præclara illa coniunctione abreptus, ac tristem vitam & difficilem trahens, vt probabile est eum qui ab eo disiunctus sit, haud scio quid de me tandem fiet illius castigatione priuato. Quamquam nunc quoque ab eo admoneor, ac per nocturna visa castigor, si quando ab officio recessero, &c.] summo quidem dolore ex Basilij obitu Gregorius affectus est, vtpote illi ætate æqualis, educatione similis, religione frater, sacramento collega, professione par, studijs laboribusq. coniun- BASILIVS IN CAELO PRO HIS QVI IN TERRA SVNT PRECATVR.
B ctus, atque amicitia idem ipse vnus cum eo, prout hæc omnia ipse deplorans in orationis eius fine testatur. Quam ob causam diu multumq. fleuit Basilium, non vt amicum tantum ac fratrem, sed vt Ecclesiarum Orientis lumen & gloriam. Vnde ipse hoc tempore ad ipsius Basilij germanum Gregorium Nyssenum, audita eius morte, gemens hæc scribit [a]:

a Gregor. Naz. epist. 37.

Hoc quoque ærumnosæ huic vitæ reliquum erat, vt Basilij mortem audirẽ, sanctæq. illius animæ peregrinationem, qua a nobis peregre profectus est, vt præsens sit apud Dominum, vtpote toto vitæ curriculo hoc vnum meditatus. Mihi vero præter alia hoc GREG. NAZ. EPISTOLA AD GREG. NYSSENVM.
quoque ereptum est (quod etiamnum graui ac periculoso morbo laborem) vt & sanctũ cinerem exosculer, tibiq. præsto sim conuenientibus muneribus perfungenti, communibusq. amicis nostris consolationem adhibeam. Nam Ecclesiæ solitudinem intueri huiusC modi gloria detonsæ & spoliatæ, atque huiusmodi corona excussæ, tam graue est, vt nec oculis spectari, nec auribus concipi possit cordatis vtique & prudentibus viris. Tu vero, quamquam & amici multi & sermones ad consolationem tibi adsint: tamen a nullo perinde mihi solatium capere posse videris, quam a te ipso, illiusq. recordatione, quippe qui alijs quoque omnibus philosophiæ exemplum fueritis, ac velut regula quædam spiritualis tam moderationis in rebus secundis, quam tolerantiæ in aduersis. Quandoquidem duo hæc nouit philosophia, nimirum & prosperitate modeste vti, & calamitatem honeste ferre. Atque hæc a nobis ad præstantiam tuam scripta sint. Me vero hæc scribentem quod tempus, quæ ratio consolabitur præter tuam societatem & congressionem, quam beatus ille vir pro omnibus rebus nobis reliquit, vt virtutes illius vitæ quasi in pulchro & perspicuo speculo intuentes, illum quoque habere existime-
D mus?] hactenus ad Nyssenum Theologus, cum & ad Eudoxium [b] rhetorem eodem argumento paucis his:

b Gregor. Naz. epist. 39.

Quæris, quo statu res nostræ sint? admodum acerbo. Basilium non habeo: Cæsarium non habeo, spiritualem fratrem meum & corporalem: pater meus & mater mea dereliquerunt me (vt cum Dauide [c] loquar) corpus aduersa valetudine laborat, senectus ca- STATVS GREGORII NAZ.
put premit, curæ aliæ alijs intexuntur, incursant negotia, infidi amici, Ecclesiæ res pastore & gubernatore carent: pereunt bona, nuda & aperta sunt mala: nauigatio in nocte, fax nusquam, Christus dormit. Quid faciam? Vna mihi malorum depulsio mors. At res etiam alterius vitæ mihi formidolosæ sunt, ex huius vitæ rebus coniecturam ducenti.]

c Psal. 26.

Porro idem Gregorius luculentam quidem funebrem habuit orationem, qua eiusdem Magni Basilij res gestas contexuit, dignum plane atque nobile monumentum, nobilis in-
E star columnæ & viuæ statuæ, in qua cum Basilij egregia relucet imago, tum Gregorij excellens exprimitur artificium, vtrumque vbique perspicuum & immortale. Laudarunt autem Basilium non solum Gregorius Nazianzenus atque Nyssenus clarissimi huius sæculi oratores; sed & magnus ille Syrus Ephræm diaconus Edessenus eidem postrema persoluit, qui & huiusmodi præconijs, instar tituli sepulchralis, hac apostrophe ad finem orationis appositа, amicum quem adeo coluit, sepeliuit:

O fidelis, inquit, Basili, velut Abel acceptus es, sicut Noe saluatus, tamquam Abraham amicus Dei vocatus, vt Isaac pro victima Deo oblatus: instar Iacob tentationes for- QVAS LAVDES BASILIO TRIBVIT EPHRAEM.
titer pertulisti, & sicut Ioseph magnifice glorificatus es: vt Moyses, Pharaonẽ posterio-
rem virga Crucis demersisti, mare passionum secans: vt Aaron, summus sacerdos Domini fuisti: vt Iesus filius Naue, inimicos in fugam vertisti: vt Phinees æmulator, gratia dignus habitus: vt Isaias, spirituali igne mundatus: vt Ezechiel, sedentem super cherubin

Universidad de Deusto
Biblioteca

rubin spectasti: vt Daniel, ora leonum obturasti: & sicut tres pueri, aduersariorum flã- A
mam recte conculcasti. Instar Petri prædicasti, instar Pauli docuisti, instar Thomæ Filium Dei passum confessus es: instar Matthæi, Marci, Lucæ, & Ioannis, de rebus diuinis disseruisti: instar Apostolorum, iniquos eruditi, impios conuertisti, & Deo gratus fuisti: deprecare pro me admodum miserabili, & reuoca me tuis intercessionibus pater.] hæc & alia plura in laudem Basilij Ephræm, vir quidem ab adulatione remotissimus, veriq. si quis alius studiosissimus, ac proinde ab historia minime explodenda. Quidni summis efferret virum præconijs, quem diuini Spiritus sciret aperta testificatione laudatum? siquidem (vt auctor est Gregorius Nyssenus & eius vitæ Acta testantur) cum illum conuenit, vidit super Basilij dexteram insidentem columbam, eidem concionanti sermonem suggerentem. columbam quidem hieroglyphicum esse Spiritus sancti, ex sancto Euangelio omnibus notum est. B

BASILIVM IMITATI SVNT OMNES.

Tanta porro refulsit Basilius claritudine, vt eum omnes tamquam omnibus numeris absolutum sibi proposuerint imitandum exemplar; nullum putantes in eo habendum esse delectum, vt quid deligendum, seligendum vero quid in eo existimarint; sed quæcũque eius essent dicta vel facta, etiam quibus natura minus feliciter arrisisset, eadem ex eo tantum, quod Basilij essent, exacta perfectaq. putarint. Audi de his Gregorij testimonium [a]: Tanta, inquit, ipsius virtus gloriæq; præstantia fuit, vt multa etiam ex paruis illius virtutibus, atque adeo ex corporeis defectibus ab alijs ad gloriam nominisq. claritudinem parandam excogitata sint: cuius generis sunt pallor, barba, certus incedendi modus, tum etiam ad loquendum minime promptum esse, sed vt plurimum, cogitabũdum atque intro collectum (id quod multi non recte imitantes, nec animaduertentes, in odiosam quamdam tristitiam inciderunt) vestis etiam genus, & lectuli species, & cibi sumendi modus: quorum nihil ille dedita opera, sed simpliciter ac fortuito factitabat. Ac multos iam Basilios specie tenus videre licet, statuas nimirum in vmbris: multum enim fuerit, si repetitam Echus vocem esse dixero: nam illa quamuis postremam dumtaxat vocis partem, expressius tamen effingit: hi autem longius ab eo distant, quam quantum accedere concupiscunt. Illud vero non parui, sed maximi etiam momenti ad gloriam haud immerito existimatur, consuetudinem cum eo aliquando habuisse, aut eum coluisse, aut quippiam ab eo vel ioco vel serio dictum aut factum, monumenti loco ferre: quemadmodum ipse quoque me hoc nomine sæpe gloriatum esse scio: quoniam quæ ab illo velut obiter fiebant, multo præstantiora erant, quam ea in quibus alij elaborant.] at de his hactenus. C

[a] Gregor. Naz. orat. in laud. Basil.

BASILII SCRIPTA.

Quod autem spectat ad Basilij scripta, sanctus Hieronymus hæc tantum relegit, cum ait [b]: Egregios contra Eunomium elaborauit libros, & de Spiritu sancto volumen, & in Hexameron homilias nouem, & ἀσκητικὸν, & breues varioq. tractatus.] hæc ipse, ea tantum (vt par est credere) enumerans, quæ ad manus ipsius peruenissent; cum longe plura ab eo fuisse scripta elucubrata, ex Cassiodoro [c] possimus intelligere, dum Basilium numerat inter eos Græcos scriptores, qui a principio ad finem vsque diuinam scripturã sunt interpretati. quantam vero curam Basilius adhibuerit, vt ipsius scripta quam accuratissime describerentur, eleganti epistola ad suum librarium data significat [d], & alia ad notarium docet [e]. Extant eiusdem sancti Basilij complura decreta, quæ Ecclesia Orientalis pie sancteq. obseruanda suscepit, vt quæ continentur in tribus epistolis ad Amphilochium datis, in alia ad Theodorum scripta, alia ad Gregorium, siue Parægorium, qua vetuit senem septuagenarium habitare cum femina; & ad Corepiscopos de ordinandis. E insuper & perstrinxit grauiter simoniacos [f], sed & nundinationes fieri solitas in festis sanctorum martyrum vetuit [g].

[b] Hieron. de script. Eccles. in Basilio.
[c] Cassiod. in præfat. lib. institit. diuin. lection.
[d] Basil. epist. 183.
[e] Basil. epist. 178.
[f] Basil. epist. 76
[g] Basil. regul. fus. disput. interrog. 40.

Qui autem tam monachis quam clericis necnon laicis viuendi regulas præscripsit, ipse factus erat (vt dictum est) forma omnibus. nam vt omittamus interiora; quod ad abstinentiam spectat & paupertatem, hæc omnia paucis his Gregorius [h] absoluit: Illi tunica vna, & pallium vnum, & humi cubatio, & balnei contemptus, illa eius decora ornamenta, & vigiliæ, & cœna suauissima atque pulmentum illi erat, nouum inquam illud condimentum panis & sal, & potio sobria & vberrima, quam nobis nihil laborantibus fontes proferunt.] erga proximum vero talem se præbuit, vt ægrotos amplexibus atque osculis quoque soueret. hæc & alia plura Gregorius. Post Basilij vero obitum suffectus est in locum eius Helladius ipsius discipulus, a quo scriptas fuisse res ab eodem S. Basilio

[h] Gregor. Naz. orat. in laud. Basil.

A filio gestas, auctor est Damascenus [a], sed non extant: quæ autem Amphilochij falso nomine fertur Vita Basilij, haud digna satis habetur, quæ eruditorum auribus ingeratur, nisi adeo sint perspicaces, qui in eis quæ sint vera a falsis disquirere atque secernere valeant: complura enim ibi vera esse, inficias nemo iuerit, vt ea præsertim quæ ab ambobus Gregorijs, Nazianzeno atque Nysseno, necnon ex Ephræm esse noscuntur accepta, vel ab Helladio mutuatus est auctor.

[a] Damascen. de imag. orat. 1.

Porro ad postremum ex anonymo Vaticano, qualis esset S. Basilij effigies, hæc accipe: Magnus Basilius procero fuit habitu corporis & recto, siccus, gracilis, color eius fuscus, vultus temperatus pallore, iustus nasus, supercilia in orbem inflexa & adducta, cogitabundo similis fuit, paucæ in vultu rugæ, cæq. renidentes, genæ oblongæ, tẽpora aliquantum caua, promissa barba, & mediocris canicies.] hæc de vultu ibi: quæ autem subdũ- S. BASILII EFFIGIES.
B tur, ab alio aliquo auctore addita esse putantur, quod veritati minime consentiant, dum ista ibi leguntur: Quadraginta natus annos in Episcopalem sedem euectus est: annos quinque Ecclesiæ præfuit.] nam certioribus initis rationibus, & firmioribus testificationibus, rem aliter se habere, iam declaratum est. Accepimus hæc a viro diserto Petro Morino Parisiensi, qui vna cum alijs ex eodem codice in Latinum vertit.

DE TEMPORE EPHRAEM OBITVS.

Hoc eodem anno Kal. Februarij S. Ephræm diaconus Edessæ ex hac vita discessit, post mensis vnius spatium a Basilij migratione, vel (vt Græci eius diem natalem colunt) duodetrigesimo die. Expetierat id ipse ab eo in fine orationis panegyricæ, quam post obitum eius habuit, illis videlicet verbis ad finem positis: Deprecare pro me admodum miserabili, & reuoca me tuis intercessionibus, &c.] Vt autem hæc de tempore eius exitus statuamus, euidens certaq. ratio persuadet. Etenim testificatione S. Hieronymi in commenta-
C rio de scriptoribus Ecclesiasticis liquet ipsum mortuum esse Valente adhuc Imperatore regnante; quem constat hoc ipso anno, mense Augusti, vt dicemus, extinctum esse. Rursum vero cum certum pariter sit, ipsum superuixisse Basilio; nam (vt demonstratum nuper est) in eius laudem panegyricum dixit: vtique cogimur affirmare, tempore hoc interlabente inter Basilij obitum atque Valentis, ipsum Ephræm vltimum clausisse diem, nec alio quidem, quam qui vel a Latinis vel Græcis reperitur eius memoriæ dedicatus, nempe a Latinis prima Februarij dies, a Græcis vero vigesima octaua Ianuarij. Qui autẽ ista conuellenda putat, necesse est vt S. Hieronymum erroris arguat, ostendatq. Ephræm superuixisse Valenti: siquidem superstitem fuisse post Basilium, negari minime potest, oratione illa testimonium perhibente; quam esse dictionem Ephræm, qui eius scriptis assueuerunt, numquam inficias ierint. hæc quæ ad temporis rationem pertinent, satis.

D De obitu modo dicendum. Extat oratio & quidem peregregia ab eo iam proxime morituro astantibus fratribus habita, quæ ea de causa Testamentum Ephræm est appellata; vtpote quod illa diuinam hereditatem sanctis admonitionibus consignatam suis possidendam reliquit, cum inter cetera de vitandis hæreticis plurima inculcauit, nominans inter alios Vitalianos, illos nimirum qui a Vitale Antiocheno Apollinaristarum Episcopo ita vocati erant. Rursum vero inter alia quæ eo testamento suos admonitos voluit, illud fuit, quod perfectæ humilitatis, quam viuens præ ceteris virtutibus excoluit, egregiũ specimen dedit, dum magna contestatione prohibuit, ne exhiberi solita sanctis viris sumptuosa funera, ex animi suo corpori impenderentur: cum tamen illa postrema, quæ a sancta Ecclesia pro salute animarum præstari solent officia, nempe preces, & sacrificia, ea sibi impendi solicitius postularit, ac in primis his verbis:

EPHRAEM VITA IVNGENDVS PRO SE PRECES OFFERRI AD DEVM IVBET.

E Hortor vos, vt loco suauis aromatum odoris, vestris me adiuuetis orationibus, in ipsis continue mei memoriam facientes.] & inferius: Comitemini me psalmis & orationibus vestris, & assidue pro mea paruitate offerre dignemini; & cum trigesimum diem cõpleuero, mei memoriam faciatis. Mortui enim beneficio afficiuntur in oblationibus recordationum sanctorum viuentium.] hæc ipse: qui tamen respuit cetera quæ honoris essent, defunctorum corporibus exhiberi solita, quod se illis indignum penitus iudicaret; vtpote qui se (vt ibi præfatus est) sceleratissimum peccatorem existimaret, cum alioqui sanctissimus esset. Tale vltimis illis verbis, quorum maior ceteris in vnoquoque ratio haberi solet, quasi testamento & fide publica consignatum postremum reliquit elogium non suis tantum Edessenis, sed vniuersæ Catholicæ Ecclesiæ Magnus Ephræm. Qui (inquit S. Hieronymus [b]) ad tantam venit claritudinem, vt post lectionem Scripturarum, publice in quibusdam ecclesijs eius scripta recitentur.]

[b] Hieronym. de script. Eccles. in Ephram.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quis ergo sanæ mentis homo non auscultandum tanto viro potius iudicarit (etiam si A cetera innumera ea de re testimonia minime suffragarentur) quam Nouantibus vna cũ fide Patrum traditiones Ecclesiæ conuellentibus? Lucubrationes eius, quod Syro idiomate essent conscriptæ, haud confestim Græcorum aut Latinorum Ecclesijs innotuere: nam S. Hieronymus vnius tantum voluminis meminit, quod ex Syro in Græcum translatum accepit: pedetentim autẽ alia complura viri egregij monumenta per Græcorum alueos in Latinam Ecclesiam confluxere: quorum omnium in vnum colligendorum, edendorumq. fuit opus eruditi viri Gerardi Vossij. Quod autem dicatur presbyter a S. Basilio ordinatus; minime assentiri possumus; cum præter alia quæ repugnant, haud esset Basilij iuris, Syrum hominem ordinare.

Rursus vero quod ad postremos illos perpetua memoria dignos eius affatus pertinet: auctor est Gennadius [a], Ephræm commonuisse Paulinum discipulum suum caute agere, B ne in hæreseos barathrum se præcipitem daret: nam de his hæc ipse: Paulinus presbyter discipulus B. Ephræm diaconi, homo acris valde ingenij, & in diuinis doctus valde scripturis; sed viuente magistro clarus in doctoribus Ecclesiasticis fuit, & maxime extempore declamator. Post illius autem obitum, amore primatus & nominis, separans se ab Ecclesia scripsit contraria fidei multa. Huic obiturus B. Ephræm astanti sibi dixisse fertur: Vide, Pauline, ne te submittas cogitationibus tuis, & eleueris: sed cum te ad purum cõprehendisse putaueris Deum, crede nec intellexisse. Præsenserat enim illum ex studijs vel sermonibus noua inuestigare, & in immensum intellectum hæreseon tendere: vnde & frequenter Bardesanem nouellum vocabat.] hæc Gennadius, quæ tamen desiderantur in testamento, vbi complurium aliorum discipulorum eiusdem Patris benedictiones & C monita recensita leguntur.

a Gennad. de viris illustr. c. 3.

PAVLINVS DISCIPVLVS EPHRAEM IN TRANSVERSVM ACTVS.

At infelicissimo Paulino satis ad Episcopatus dignitatis contemptum esse poterat eiusdẽ Ephræm exemplũ, quod a Sozomeno narratur his verbis [b]: Quodam tẽpore quidam ei ad Episcopatũ gerendum suffragati, comprehendere hominem conantur, vti ad locum in quo crearetur Episcopus, deducerent. Quod simul vt intellexit; in forũ cursitat, atque incomposite incedendo, vestem lacerando, & cibum palam capiendo, se furere monstrat. Vbi vero hi qui eum comprehenderant, illum e mentis potestate exiuisse arbitrarentur, & appetitio qua ad eum constituendum Episcopum ferebantur, restincta esset: ille idoneum tempus nactus clam aufugit, & tantisper latitauit, dum alter eius loco creatus esset Episcopus.] hæc, inquam, si Paulinus considerasset, & desiderijs habenas iniecisset, magistri gloria haud impari claruisset. At de Ephræm satis, cuius memoriã Catholica Ecclesia anniuersaria commemoratione prosecuta est, in qua & S. Gregorius Nyssenus ora- D tionem ad populum habuit, atque res ab eo gestas omni fide testata complectitur.

CONTEMPTVS EPISCOPATVS EXEMPLVM.

b Sozom. lib. 3. cap. 15.

Hoc eodem anno Gratianus Imperator cum expeditionem aduersus Gothos Thracias deuastantes, suppetias Valenti laturus, pararet: in ipso ferme militari procinctu, quo scuto fidei melius quam quibusuis armis seruaretur incolumis, gladioq. verbi Dei validius quam lanceis hostes conficeret: petijt a sancto Ambrosio, quem sincerissimum noquis petit pallium, da ei & tunicam: & si quis te angariauerit mille passus, vade cum eo & decem millia] duos elucubratos scripsit ad eum de fide libros, quibus & tertium postea addidit: in quorum exordio hæc de Gratiani studio pietatis [d]: Petis a me fidei litoris, quam virtute militum quæri solere victoriam. Nam & Abraham [e] trecentos decem E & octo duxit ad bellum, & ex inimicis trophæa hostibus reportauit, signoq. Dominicæ Crucis & nominis, quinque Regum victriciumq. turmarum subacto robore, & vltus est proximum, & filium meruit & triumphum. Iesus [f] quoque filius Naue, hostes quos totius exercitus manu valida superare non poterat, septem tubarum sacerdotalium sono vicit, vbi ducem militiæ cælestis agnouit. Ergo & tu vincere paras, qui Christum adoras: vincere paras, qui fidem vindicas, cuius a me libellum petisti. Mallem quidem cohortandi ad fidem subire officium, quam de fide disceptandi: in altero enim religiosa confessio est, in altero incauta præsumptio. Sed quoniam neque tu cohortatione indiges, neque ego excusandi liber: audax negotium verecunda occasione suscipiam, vt de fide pauca disceptem, de testimonijs plura contexam. De Concilijs id potissimum sequar, quod trecenti decem & octo sacerdotes, tamquam Abrahæ electi iudicio, consona

GRATIANVS ADVERSVS GOTHOS PARANS EXERCITVM FIDE SE MVNIT.

c Matth. 5.

d Ambr. de fide ad Gratian. lib. 1. c. 1.

e Genes. 14.

f Ios. 6.

fidei

A fidei virtute victores, velut trophæum toto Orbe, subactis perfidis, extulerunt: vt mihi videatur hoc esse diuinum, quod eodem numero in Concilijs fidei habemus oraculum, quo in historia pietatis exemplum.] & in fine posterioris libri [a]:

Progredere plane scuto fidei septus, & gladium spiritus habens: progredere ad victoriam superioribus promissam temporibus & diuinis oraculis prophetatam. Namque & futuram nostri depopulationẽ, & bella Gothorum Ezechiel illo iam tempore prophetauit [b]: sic enim habes: Propterea prophetiza fili hominis, & dic: O Gog, hæc dicit Dominus: In die illa, cum constitueretur habitare populus meus Israel in pace, surges & venies de loco tuo ab extremo Aquilonis, & gentes tecum multæ, sessores equorum omnes, cõgregatio multa & magna & virtus copiosa, & descendet ad populum meum Israel, vt nubes operiet terram in nouissimis diebus, &c. Gog iste Gothus est, quem iam videmus exis- B se, de quo promittitur nobis futura victoria, dicente Domino: Et deprædabuntur eos qui deprædati eos fuerant, & despoliabunt eos qui sibi spolia detraxerunt (dicit Dominus) critq. in die illa, dabo Gog, hoc est Gothis locum nominatum, monumentum in Israel, multorum virorum congestum, qui superuenerunt ad mare, & per circuitum struet vallis peristomium, & obruet illic Gog, & totam multitudinem eius, & vocabitur Polyandrium Gog, & obruet eos domus Israel, vt purgetur terra.

a Ambros. de fide ad Gratian. lib. 2. prope fin.

VICTORIAM CERTAM VATICINATVR AMBROSIVS.

b Ezech. 38.

Nec ambiguum, sancte Imperator, quod qui perfidiæ alienæ pugnam excepimus, fidei Catholicæ in te vigentis habituri sumus auxilium. Euidens enim antehac diuinæ indignationis causa præcessit, vt ibi primum fides Romano Imperio frangeretur, vbi fracta est Deo. Non libet confessorum neces, tormenta, exilia recordari, piorum sacerdotia, peritorum munera. Nonne de Thraciæ partibus per Ripensem Daciam & Mysiam, C omnemq. Valeriam Pannoniorum, totum illum limitem sacrilegis pariter vocibus & barbaricis motibus auditimus inhorrentem? Quid poterat nobis vicinia tam feralis inuehere? Aut quemadmodum res Romana tali tuta poterat esse custodia? Sed iam satis superq. omnipotens Deus, nostro exilio, nostroq. sanguine confessorum neces, exilia sacerdotum, & nefas tantæ impietatis luimus: satis claruit, eos qui violauerunt fidem, tutos esse non posse. Conuertere Domine fidei q. tuæ tolle vexilla. Non hic aquilæ militares, neque volatus auium exercitum ducunt, sed tuũ Domine nomen & cultus.] qualia nam esse solerent hæc signa Occidentalium Imperatorum Gratiani & Valentiniani, hic impressa ipsorum numismata declarant, nempe Christi nomine Labara insignita, vt ipse probe intueri potes: in quo (vt inscriptiones in orbe ipsorum positæ docent) virtutẽ inesse exercitus, & Rempublicam collapsam restitui in aduersa parte numismatis Valen- D tiniani pueri manifestissimo signo declaratur, & inscriptione aperte docetur.

CLADIVM THRACIARVM CAVSA.

AMBROSII APOSTROPHE.

c Extat apud Lilium Pasqualinum.

d Pro grande numisma aureum extat apud Lilium Pasqualinum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iure igitur: Non hic aquilæ exercitum (inquit Ambrosius) ducunt, sed tuum Domine nomen.] Iam vides patenter lector, militaria signa Christi nomine insignita, quibus S. Ambrosius certam victoriam consequendam fore ante prædixit. Sed subdit Ambrosius de eiusdem Imperatoris Gratiani exercitu: A

Non hic infidelis aliqua regio, sed ea quæ confessores mittere solet Italia, aliquando tentata, mutata numquam: quam dudum ab hoste barbaro defendisti, nunc etiam vindicasti. Non hic Imperatoris mens lubrica, sed fides fixa. Ostende nunc euidens tuæ maiestatis indicium: vt is qui te verum virtutum Dominum, & cælestis militiæ ducem: is qui te veram Dei virtutem credit esse atque sapientiam non temporalem vtique, & creaturam, sed sempiternam (sicut scriptum est [a]) Dei virtutem & diuinitatem, tuæ maiestatis fultus auxilio, fidei suæ trophæa mercatur.] hactenus Ambrosius, hisq. finem imponit posteriore volumine. Quo modo autem vera vaticinatus sit sanctus Episcopus, & quã B exercitus optarat victoriam consecutus, immo & maiorem quam prædixerit, a Deo acceperit fide roboratus exercitus, proxime dicturi sumus.

a 1. Cor. 1.

GOG GOTHOS INTELLIGI PVTAVIT S. AMBROSIVS.

Hic vnum illud non prætereat, de Gog vaticinium Ezechielis, quod S. Ambrosius existimauit intelligendum esse de Gothis, S. Hieronymo haud probari in omnibus: ipse enim ad Eustochium [b] in primis hæc habet: Illud quod vir nostræ ætatis haud ignobilis ad Imperatorem scribens super hac natione dixerit: Gog iste, Gothus est. Cui qua ratione possunt omnia quæ in ea scripta sunt, coaptari; non est meum, sed eorum qui hoc putant, differere.] hæc ibi: alibi [c] vero sic: Scio quemdam, Gog & Magog, tam de præsenti loco, quam de Ezechielis, ad Gothorum nuper in terra nostra vagantium historiam retulisse: quod vtrum verum sit, prælij ipsius fine monstrabitur.] hæc ipse. Scimus S. Proclũ [d] vaticinium Ezechielis de Gog ad aliam de Barbaris victoriam obtentam aptasse, vt suo C loco nos inferius dicemus. Tu de his interim consule Augustinum [e]: haud enim patitur historiæ persecutio, in his diutius immorari.

b Hieron. præf. in Ezech. ad Eustoch.
c Hieron. quæst. in Genes.
d Apud Socrat. lib. 7. c. 42. Niceph. lib. 14. cap. 38.
e Aug. de Ciuit. Dei, lib. 20. c. 11

Mira plane diuini consilij dispensatione actum est; vt exercitus fide armatus, cui & iure victoria deberetur, sic vicerit, vt tamen impium Imperatorem Valentem nequaquam ab internecione, diuina vindicta parata, seruauerit: eo vero primum extincto, atque cum hostes fuerint penitus debellati. Quo modo autem omnia ista contigerint, rerum gestarum ordine referemus. Auctor est Ammianus [f], barbaros Lentienses, populum Alemannicum, audita expeditione Gratiani aduersus Gothos suscepta, moræ impatientes; antequam ille e Gallijs recederet cum exercitu, huius anni mense Februarij Rhenum gelu peruium cum copijs depopulaturos Gallias transijsse, icto nuper fœdere D perfide fracto. Quo factum est, vt paratas copias ad bellum Orientale aduersus eos dirigens Gratianus, apud Argentariam commisso prælio, ipsos penitus superarit, occideritq. omnes, exceptis quinque millibus montana petentibus; quos postea in deditionem acceptos, liberos abire iussit, cum fuisset horum exercitus quadraginta millia armatorum, vel, vt habent alij, septuaginta millia. Subdit his præterea hæc Ammianus [g]: Hanc victoriam opportunam & fructuosam, quæ gentes hebetauit Occiduas, sempiterni numinis nutu Gratianus, incredibile dictu est, quanto cum vigore exerto, celeritate aliorsum properans, expediuit præclaræ indolis adolescens, facundus, & moderatus, & bellicosus, & clemens, ad æmulationem lectorum progrediens Principum, dum etiam tum lanugo genis inserperet speciosa, &c.] quod autem subdit postea esse mutatum: agemus de his inferius. Tam præclaris breui temporis spatio rebus gestis, Gal- E uenit: cum Valens eo non expectato, temere cum hostibus de rerum summa decernens, turpiter victus est, turpiusq. igne crematus. Sed quo modo hæc se habuerint, vt singula clarius innotescant, res cunctas ab eodem Valente hoc anno gestas in primis recenseamus.

f Ammianus lib. 31.
g Ammianus lib. 31.

Qui (vt vidimus ex Ammiano) Valens Imperator ob tumultus Thracios anno superiori recesserat Antiochia, hoc anno (idem addit [h]) longitudine viarũ emensa venit Constantinopolim: vbi cum moratum dicit paucissimos dies popularium seditione pulsatũ. Ex his erroris arguitur Theodoretus [i], qui Valentem longo tẽpore Constantinopoli mãsisse tradit. De aduentu autem eius hoc anno Constantinopolim hæc Socrates [k]: Imperator Valens ad sextum suum Consulatum, Valentiniani autem secundum, tertio Kalendas

h Ammianus lib. 31.
i Theod. lib. 4. cap. 29.
k Socrat. lib. 4. cap. vlt.

A das Iunij aduentans Constantinopolim, populum in mærore magno constitutum offendit.] Quænam autem ea fuerint, & cuius causa populus mæstus esset ex seditione concitata, dicendum, & in primis de Lucio, de quo habet Socrates [a], Lucium Episcopum Arianum Alexandria, recepto Petro per Damasum restituto, pulsum, venisse ad Valentem Imperatorem Constantinopolim. Addit vero Sozomenus [b], quod Valenti (vt est verisimile) curis implicato, vim in istos, qui expulerant Lucium, inferendi, otium minime suppetebat. Siquidem, inquit, barbari & Thraciam populati, & ad vsque suburbia progressi, iam ipsa vrbis mœnia, nemine prohibente, oppugnare aggressi sunt. Quibus de rebus ciuibus in eum grauiter commotis; Imperatori, quod non restitit hostibus, sed bellũ gerere distulit, ijdem crimini dabant, dissipabantq. rumorem, hostes ab illo in vrbem deductos fuisse. Tandem vero cum ludis Circensibus interesse viderent; palam contra eũ, B vtpote Reipublicæ salutem contemnentem, vociferari, & arma postulare cœperunt, vt illi ipsi cum hoste confligere possent. Itaque Valens his affectus contumelijs, ad bellum cum barbaris faciendum proficiscitur: minaturq. si redeat, se populum tum harum contumeliarum causa, tum quod ante Procopio tyranno se adiunxerant, probe vlturum.] habet eadem quoque Socrates [c].

a Socrat. lib. 4. cap. 30.
b Sozom. lib. 6. cap. 39.
c Socrat. lib. 4. cap. vlt.

TRAIANVS DVX PIVS QVID IN VALENTEM.

Subdit vero Theodoretus de eodem Valente aduersus nobilem ducem Traianum temere concitato, propterea quod in præterita pugna Gothica posteriores retulisset, eiusq. ignauiæ illud adscribente, quod ipsius impietati potius fuerat tribuendum. Insignis plane religione Traianus fuit: cuius vxor, Candida nomine, laudatissima femina, post viri obitum magno animo monasticum vitæ institutum arripuit, secumq. duxit filiam virginem Christo dicandam: quarum in susceptο instituto laudabilẽ perseuerantiam & opti- C mum finem Palladius [d] in Lausiacis testatũ reliquit. Ait igitur Theodoretus [e]: At postquam Traianus ab hostibus superatus reuertit: Valens illum conuicijs valde lacerare, & molliciem, ignauiamq. ei obijcere cœpit. At ille libere, vti virum generosum decebat: Non ego, inquit, o Imperator, victus sum; sed tu ipse prodidisti victoriam, qui contra Deum aciem instruere non desinis, & ita eius auxilium barbaris concilias: nam abs te oppugnatus, se illis adiungit. Atque Deum semper sequitur victoria, & ad eos accedit, quibus Deus se ducem præbet. Non nosti, inquit, quos viros Ecclesijs expuleris, & quibus eas tradideris? Ista quidem ita se habere] & Arintheus & Victor, qui duces quoque erant, ingenue confessi sunt: Imperatoremq. hortati, ne reprehensiones cum veritate coniũctas iniquo animo ferret.] hæc Theodoretus. Spectato pietate Traiano duci [f] Ammianus affirmat pedestres copias commissas fuisse, sed a Valente exauctoratum eo mu- D nere, collatumq. illud Sebastiano ex Italia accersito duci strenuo, atque militia diu summa cum laude perfuncta egregie nobilitato.

d Palladius in Lausiac. c. 44.
e Theod. lib. 4. cap. 29.
f Ammianus lib. 31.

QVID ISACIVS ADVERSVS VALENTEM.

At rursum Theodoretus [g]: Ferunt Isacium, qui in eo loco cellam habebat monasticam, vbi vidit Valentem cum exercitu egredi, contenta voce ei dixisse: Quo proficisceris o Imperator, qui auxilio Dei, contra quem bellum gesseris, prorsus destitutus es? Nam quoniam tu multorum linguas ad blasphemias aduersus eum loquendas acuisti, & pios laudibus illum celebrantes Ecclesijs exturbasti: idcirco ille barbaros aduersus te concitauit. Desine igitur tu bellum contra eum facere, & ipse bellum contra te commotum sedabit. Redde gregibus optimos pastores, & victoriam facile reportabis. Quod si his omnibus neglectis, bellum suscipias; rerum euentu experiere, quam durum sit contra stimulos calcitrare. Nam neque ipse reuerteris, & exercitũ propterea amittes. Cui admo- E dum iratus Imperator: Reuertar, inquit, & te interficiam, falsæq. prædictionis pœnas abs te repetam. Tum ille minas neutiquam veritus, clara voce: Eneca, inquit, si quid falsi me dixisse deprehenderis.] hæc Isacius ad Valentem. Quod autem Theodoretus ait, cum expetijsse ab Imperatore, vt destitutis suis pastoribus Ecclesijs, ijdem redderentur; plane apparet, sic a Valente Episcoporum Orthodoxorum esse solutum exilium, vt tamen suæ ipsorum Ecclesiæ ijsdem minime fuerint restitutæ. sed subdit: Bretannion quoque omni genere virtutis insigniter decoratus totius Scythiæ Episcopus, animo diuino pietatis amore incenso, pestiferam dogmatum Arianorum corruptelam & iniqua facinora contra sanctos edita coarguit, & cum sanctissimo Dauide [h] clamauit: Loquebar de testimonijs tuis in conspectu Regum, & non confundebar.] hactenus Theodoretus.

g Theod. lib. 4. cap. 30.
h Psal. 118. 1

Egressus (vt dictum est) Constantinopoli Valens, ad Melantiada villam Cæsarianam

Universidad de Deusto
Biblioteca

VALENS INVIDET GRATIANO VICTORIAM.

cum exercitu quieuit; vbi accepit nuncium de Alemannis victis a Gratiano, deq. eius A
profectione in Thracias cum exercitu, aduentuq. Sirmium. Cuius gloriæ æmulus, quasi ad maiorem certamq. proficisceretur ipse victoriam, inde recedens, Hadrianopolim veniens, in suburbijs castra locauit, vbi suscepit Ricomerem præmissum a Gratiano, qui nunciaret eius proxime futurum aduentum. Ibidem degens, Regis Gothorum Fritigernis Christianæ religionis presbyterum Legatum excepit, rogantem ab eo honestis conditionibus pacem. Sed mali dæmonis impulsu Valens nec Gratianum expectandum putauit, licet præstantissimi duces id suaderent; & legationem Gothi Regis inanem remisit; concitusq. ad pugnam prosiluit, se suosq. incautus in discrimen adducens. Commissoq. prœlio, suis mox in fugam conuersis, & ipse fugiens, inter gregarios milites latens, sagitta percussus est; delatusq. a suis fuit in agrestem casam, quam intus occlusam cum expugnare barbari in prædam effusi, & terere tempus haud vtile sibi putarent, suppositis lignis & stipula incenderunt: cum vnus ex comitibus inhærentibus Imperatori, e fenestra elapsus, ardere intus nunciauit Imperatorem. Extinctiq. sunt eodem prœlio præcipui militiæ duces, Traianus atque Sebastianus.

VALENTIS INTERITVS.

Contigit tam dira clades quinto Idus Augusti, eiusdem Valentis quinquagesimo ætatis anno, Imperij decimoquarto, adiectis mensibus quatuor, & diebus nouem. hæc omnia ex Ammiano [a]: eadem ferme Ruffinus [b], Socrates [c], Sozomenus [d], Theodoretus [e] habent. Addit his Nicephorus [f], Isacium agentem Constantinopoli monachum, ea ipsa hora qua male perijt Valens, diuino afflatum spiritu, dixisse: Nunc Valens igne torretur, & nares profluentem ab eo ingratum odorem sentiunt.] De eodem S. Hieronymus [g]: Valens, inquit, Gothico bello victus in Thracia, eũdem locum mortis habuit & sepulchri.] sed & in Chronico plenius: Lacrymabile, inquit, bellum in Thracia, in quo, deserente C
equitum præsidio, Romanæ legiones a Gothis cinctæ, vsque ad internecionem cæsæ sunt. Ipse Imperator Valens, cum sagitta saucius fugeret, & ob dolorem nimium sæpe equo laberetur, ad cuiusdam villulæ casam deportatus est: quo persequentibus barbaris, & incensa domo, sepultura quoque caruit.] Sed & S. Ioannes Chrysostomus [h] ex Valentis miserando casu consolans alios hæc habet: Ecquid vero mirum, si multi ex ducibus hoc modo interierunt, quando & Imperator ipse in vicum quẽdam cum paucis militibus conclusus, exire quidem & sese inuadentibus opponere, minime ausus est; sed intus manens, accenso ab illis igne, vna cum ijs omnibus quos secum habebat, combustus est, nec viris solum, sed etiam equis, & trabibus, & muris, & omnia in vnum atque eumdem cinerem abierunt? Atque hunc nuncium ij qui cum Imperatore ad bellum profecti erant, loco Imperatoris ipsius ad vxorem (*hæc erat Dominica Augusta*) reportantes, redie- D
runt.] vt plane propheticam illam indignationis diuinæ pœnam Valens incurrerit [i]: Sicut ignis qui comburit siluam, & sicut flamma comburens montes; ita persequeris illos in tempestate tua, & in furore tuo conturbabis eos.] Post barbarorum discessum (inquit [k] Zonaras) cum Imperatoris corpus quæreretur, inuentum est in ijs ædibus, vbi cõbustus fuerat, vetus sepulchrum cum hac inscriptione: HIC MACEDO MIMAS IMPERATOR EST SITVS] quod quidem spectabat ad oraculum illud Valenti antea demonstratum eo districho:

Miser ad Mimanta magnum iter capessito
Citus: hic te scuæ mortis opprimet dolor.]

hæc enim in somnijs ipsi dicta testatur auctor, ab eruditis interpretata de Mimante monte Asiæ ad mare sito. Præcesserunt & alia signa prænuncia mortis Valentis, vt inscriptio E
illa reperta Chalcedone; necnon vulgi clamores Antiochiæ editi, VIVVS ARDEAT VALENS] & alia quæ Ammianus [l] narrat.

GENTILES QVID IN CHRISTIANAM RELIGIONEM.

Ex huiusmodi acerbissima illata a barbaris clade sub Christiano Imperatore, datũ est Gentilibus occasionem omnem captantibus in Christianam religionem insultandi argumentum haud leue: ad quos Orosius, dum de his agit [m]: Consoletur se, sed in hoc solo peruicacia, miseriaq. Gentium, quia temporibus, & regibus Christianis tantæ simul contigestæ clades pressam Reipublicæ onerauere ceruicem, euersæ prouinciæ, deletus exercitus, Imperator incensus. Magnum re vera hoc est ad nostrum dolorem, magisq. miserum, quo magis nouum. Sed quid hoc ad consolationem proficit Paganorum, qui palã peruident & in his quoque persecutorem Ecclesiarum fuisse punitum? Vnus Deus vnam fidem tradidit, vnam Ecclesiam toto Orbe diffundit, hanc aspicit, hanc diligit, hanc defendit.

[a] *Ammian. lib. 31.*
[b] *Ruffin. lib. 2. cap. 13.*
[c] *Socrat. lib. 4. cap. vlt.*
[d] *Sozom. lib. 6. cap. vlt.*
[e] *Theodor. lib. 4. cap. 31.*
[f] *Niceph. lib. 11 cap. 50.*
[g] *Hier. epist. 3.*
[h] *Chrysost. ad Viduam iuniorem.*
[i] *Psal. 82.*
[k] *Zonar. Annal. 3.*
[l] *Ammian. lib. 31.*
[m] *Oros. lib. 7. cap. 33.*

A fendit. Quolibet se quisquis nomine tegat; si huic non sociatur, alienus; si hanc impugnat, inimicus est. Consolentur se Gentiles in quantum volunt, Iudæorũ, hæreticorumq. supplicijs: tantum & vnum Deum esse, & eumdem personarum acceptorem non esse, vel ex hac potissimum Valentis extincti probatione fateantur. Gothi antea per Legatos supplices poposcerunt, vt illis Episcopi, a quibus Christianæ fidei regulam discerent, mitterentur. Valens Imperator exitiabili prauitate doctores Ariani dogmatis misit: Gothi primæ fidei rudimentum, quod accepere tenuerũt. Itaque iusto Dei iudicio ipsi eum viuum incenderunt, qui propter eum etiam mortui, vitio erroris arsuri sunt.] hucusque Orosius. & quidem apposite accidit, vt quos Valens ex fide Catholica ad sectam Arianam capessendam adduxisset, immo conditione pacta icti fœderis coegisset, ab ijsdem flammis vltricibus cremaretur, digno supplicio impiorum.

B Quod ad cladem acceptam spectat: equidem perfidia Imperatoris tot tantisq. malis exagitatum esse Romanum Imperium, cum prudentes omnes æque sentirent, sanctissimi quoque viri Ecclesiarum magistri sua ipsorum testificatione posteris scriptorum monumentis reliquere testatum: nam ante Orosium Gregorius Nazianzenus refricans ista adeo tristia, sic dixit [a] pro concione Constantinopoli: Grauia sunt insuper quæ nunc partim cernimus, partim audimus. Patriæ captiuitate oppressæ, innumerabiles copiæ ferro procumbentes, terra cruore & cadauerum mole laborans, extera natio alienam regionem velut propriam percurrens, non ob defensorum molliciem & ignauiam (neque enim eam quisque accuset, hi enim illi sunt qui vniuersum pene Orbem bello atque armis subegerunt) sed propter vitia nostra, impiamq. doctrinam aduersus Trinitatem inualescentem.] hactenus Gregorius: eadem quoque (vt vidimus) S. Ambrosius [b] vatici- b
C nando ante testatus est; nempe ob impietatem Principis, & blasphemias suorum gregalium in Filium Dei, atque persecutiones aduersus pios sanctosq. viros ab eisdem excitatas, digna peccatis vltione pensata, traditos esse eosdem in manus barbarorum: fore tamen, vt per impios illata tam grauis Romano Imperio iactura, per pios viros, nempe Italos, vt ait, Catholicos inquam ipsos, sub Gratiano ad bellum proficiscentes, resarciretur, pellendosq. esse barbaros, & in pristinum statum restituendum Imperium. quæ cuncta vera, exploratq. in omnibus probauit euentus.

PERFIDIA NON IGNAVIA PERDIDIT ROM. IMPERIVM.

[a] *Gregor. Naz. orat. de pace.*
[b] *Ambros. de fide ad Gratian. lib. 2.*

Antequam autem aduentaret Occidentalis exercitus, audita clade Orientalium, neceq. Valentis, consedit ad tempus Sirmij, donec aduersus victores Gothos maioribus fulcirentur auxilijs: alij vero qui erant in Oriente Catholici, Constantinopoli periclitanti suppetias attulere. Etenim veluti miraculo accidit, vt præsto fuerint Sarraceni, ijdemq. SARRACENI LIBERANT CONSTANTINOPOLIM.
D non Christiani solum, verum & Orthodoxi (vt vidimus) sub sanctissimo Episcopo Moyse anachoreta. Ammianus [c] enim de Gothis post victoriam consecutam tradit, tentasse primo crebris assultibus Hadrianopolim, sed spe frustratos concessisse Perinthum; verũ inde quoque eiectos, venisse Constantinopolim, eamq. obsidione cinxisse. Quo modo autem sic laborantes ciues a Sarracenis sint liberati, Socrates [d] ita narrat, atque Sozomenus [e]: Barbari (inquit iste) victoria elati Thraciam vniuersam depopulati sunt, & in ipsa suburbia demum Constantinopolis incursiones fecerunt. Rebus tunc in discrimen adductis, ingenti præsidio fuere primum pauci quidam ex confœderatis Sarracenis a Mauia ipsorum Regina submissi: deinde & ex ipso populo quamplurimi. Hi enim, quia Dominica Valentis vxor ipsis ex ærario certum stipendium persoluebat (vt quisque poterat) armati obuiam hostibus ierunt, eosq. facto impetu procul ab vrbe fugarunt.] hæc
E ipse: sed paulo fusius ac dilucidius Ammianus his verbis [f]: Sarracenorum cuneus (super quorum origine & moribus diuersis in locis retulimus supra) ad sortem magis expeditionalium rerum, quam ad concursatorias habilis pugnas, recens illuc accersitus, congressurus, barbarorum globo repente conspecto, a ciuitate fidenter erupit: diuq. extento certamine pertinaci, æquis partes discessere momentis. Sed Orientalis turma nouo neque ante viso superauit euentu. Ex ea enim crinitus quidam, nudus omnia præter pubem, subraucum, & lugubre strepens, educto pugione, agmini se medio Gothorum inseruit, & interfecti hostis iugulo labra admouit, effusumq. cruorem exhausit. Quo monstruoso miraculo barbari territi, postea non ferocientes more, cum agendum appeterent aliquid, sed ambiguis gressibus incedebant.] hæc Ammianus. Addit vero his, Gothos omnes iam fœderatos ante, in militiamq. acceptos atque securos, vna die opera Iulij Magistri militiæ trans Taurum ex improuiso esse iussos occidi,

[c] *Ammian. lib. 31.*
[d] *Socrat. lib. 5. cap. 1.*
[e] *Sozom. lib. 7. cap. 1.*
[f] *Ammian. lib. 31.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

occidi, datis ad alia loca vbi degerent ad prouinciarum rectores secretis litteris. A

ACHOLIVS EPISC. THESSALONIC. PVGAT GOTHOS

At quantum roboris esset ad barbaros, eosdemq. hæreticos propellendos fides Catholica etiam in homine inerme & infirmis viribus, satis apparuit in S. Acholio Episcopo Thessalonicensi, qui eosdem barbaros ab ingressu eius ciuitatis his temporibus sæpe repressit: quod S. Ambrosius docet his verbis [a]: Hunc ipsum, *nimirum Acholium*, toties ingruentibus Gothorum cateruis, nequaquam tamen potuerunt barbarica penetrare tela, expugnare multarũ gentium bellicus furor. Denique in ceteris populatores locis, illic pacem rogabant. Mirantibusq. quid sibi sine milite vllo obsisteret: a prudentioribus intimabatur. Elisæi intus imitatorem degere ætate supparem, non imparem spiritu: caueret, ne exemplo Syriaci agminis, sibi quoque cæcitas offunderetur. Et tamen circa discipulos suos diuersa sunt dona Christi. Elisæus quidem in Samariam captiuas acies induxit Syrorum: sanctus autem Acholius precibus suis fecit, vt de partibus Macedoniæ B victores fugaret. Nonne & hoc intelligimus virtutis superioris fuisse, vt vbi miles nullus aderat, illic pellerentur sine milite? Nonne & hoc cæcitatis est, vt fugerent, quos nullus vrgebat? Sed vrgebat, & prœliabatur sanctus Acholius, non gladijs, sed orationibus; non telis, sed meritis. An incognitum nobis est, dimicare sanctos etiam, cum ferientur?] & paulo post, quo modo pulsi sint, declarat hæc addens:

[a] *Ambros. epist. 59.*

BVGA EXERCITVS GOTHORVM.

Non enim inani metu, nec superflua suspicione, sed sæuiente lue, & ardenti pestilentia perturbati Gothi ac territi sunt. Denique tum fugerunt, vt euaderent; regressi postea pacem rogauerunt, vt viuerent. Vidimus itaque in tanti viri meritis superiora sæcula; & opera Prophetarum, quæ legebamus, aspeximus. Quasi Elisæus inter arma, inter acies dum vixit, versatus est meritis suis componens prœlia.] hactenus S. Ambrosius. Ex quibus plane perspicue declaratum est, datum esse Gothorum agminibus aduersus C Romanum exercitum robur propter peccatum, ipsam scilicet perfidiam Imperatoris: quibus vbi fides vera licet inermis occurrit, easdem ferratas barbarorum cohortes redditas esse prorsus imbelles; superasseq. senem vnum omnem exercitum barbarorum, qui victor Regem dimidiæ Orbis partis subegerat, extinxeratq. vna cum suis copijs Imperatorem. Adeo vt si haberent Gentiles quid oblatrarent in religionem Christianam ob perfidum ducem; non deesset quid mirantes prædicarent ob sanctum Episcopum legitimum fidei Catholicæ cultorem ac defensorem.

CLADES A GOTHIS ILLATAE.

Recessisse ex his regionibus perfractos Gothos, atque retrogressos deueniss̃e vsque ad Iulias Alpes, Ammianus [b] affirmat: eosdemq. palabundos omnia quæ sibi occurrerent, deuastasse, S. Hieronymus tradit, dum non has tantum hoc anno illatas per barbaros clades, verum alias simul congerens quæ postea per quatuor lustra acciderunt, ita scri- D bit ad Heliodorum [c]: Viginti, inquit, & eo amplius anni sunt, quod inter Constantinopolim & Alpes Iulias quotidie Romanus sanguis effunditur: Scythiam, Thraciam, Macedoniam, Dardaniam, Daciam, Thessaliam, Achaiam, Epiros, Dalmatiam, cunctasq. Pannonias Gothus, Sarmata, Quadus, Alanus, Hunni, Vandali, Marcomanni vastant, trahunt, rapiunt. Quot matronæ, quot virgines Dei, & ingenua nobiliaq. corpora his belluis fuere ludibrio? Capti Episcopi, interfecti presbyteri, & diuersorum officia clericorum, subuersæ ecclesiæ, ad altaria Christi stabulati equi, martyrum effossæ reliquiæ: vbique luctus, vbique gemitus, & plurima mortis imago: Romanus orbis ruit, & tamen ceruix nostra erecta non flectitur. Quid putas nunc animi habere Corinthios, Athenienses, Lacedæmonios, Arcadas, cunctamq. Græciam, quibus imperant barbari?] hæc Hieronymus, ex clădibus mundi consolans Heliodorum lugentem nimium Nepotia- E num: ceterum eadem Gothorum incursione patriam suam, Stridonem ciuitatem, fuisse subuersam, alibi idem tradit [d].

[b] *Ammian. lib. 31.*
[c] *Hier. epist. 3.*
[d] *Hieronym. de Script. Eccles.*

GRATIANI EDICTVM PRO CATHOLICIS.

Extincto Orthodoxæ fidei perduelle Valente, irrita pariter reddita sunt eius edicta pro Ariana hæresi aduersus Catholicam fidem sæpe statuta; cum & qui (vt dictum est) anno superiori exules relaxati sunt, etiam facultas ijsdem data fuit ad suas reuertendi Ecclesias, a quibus, Arianis Episcopis subrogatis, electi fuerant. Agens de his Sozomenus hæc ait [e]: Gratianus interim vna cum fratre vniuersum Romanum Imperium adeptus, cum patrui sententiam non probaret, qua ille pertinaciter istos, *nempe Catholicos*, fuerat persecutus, qui religione ab ipso dissenserant; omnibus ijs qui ab illo viuente religionis ergo in exilium pulsi fuerant, reditum concessit (*ad suas scilicet Ecclesias*) legemq. tulit, vt quisque libere quamcumque religionem, quemcumque cœtum vellet, sectare-

[e] *Sozom. lib. 7. cap. 1.*

tur,

A tur, exceptis Manichæis, Photinianis, & Eunomianis.] ita ipse: satis namque visum Imperatori, vlcerosum morbum pedetentim curare, hocq. primo initio fidem Catholicam postliminio restituere, ac viros Catholicos suis Ecclesijs reddere, illosq. comprimere hæreticos primum omnium, qui execrabiliores haberentur. nam Eunomiani eius prauæ æstimationis erant, vt ipsos Ariani quoque detestarentur, licet re vera impietate consortes: de ijsdem enim ita Ambrosius ad Gratianum [a]: Sed quem potissimum legam? Eudoxium, Eunomiumve, an Arium, vel Aetium eius magistros? plura enim nomina, sed vna perfidia, infirmitate non dissonans, communione discordans, non dissimilis fraude, sed cogitatione discreta. Cur enim secum nolint conuenire, non intelligo. Eunomij personam diffugiunt Ariani, sed eius perfidiam asserunt, impietatem exequuntur. Aiunt eum prodidisse effusius quæ Arius scripserat. Magna cæcitatis effusio, auctorem probãt, B executorem refutant. Itaque nunc in plures se se diuisere formas: alij Eudoxium alij Eunomium, vel Aetium, alij Palladium, vel Demophilum, atque Auxentium, vel perfidiæ eius hæreses sequuntur, alij diuersos.] ita S. Ambrosius de vna Ariana hæresi diuersis capitibus sibilante, quorum duo illa præcipua primo demetenda præsenti sanctione hoc anno Gratianus constituit: cuius etiam editæ legis meminit Socrates [b].

[a] *Ambros. de fide ad Gratian. lib. 1. c. 4.*
[b] *Socrat. lib. 5. cap. 2.*

At licet de Arianis nullam factam esse in edicto mentionem Socrates demonstrare videatur: tamen satis eos lege Gratiani perstrictos esse, videri poterat, cum iussu eiusdem Imperatoris iuberentur, Catholicis, quas occupauerant, Ecclesias cedere, de qua quidem lege hæc Theodoretus [c]: Conscripsit, inquit, legem, qua iubebat, tum pastores eiectos in exilium redire, suisq. gregibus restitui, tum sanctas Ecclesias tradi ijs qui Damasi cõmunionem amplexarentur. Hic Damasus Episcopus Romanus fuit in illius Ecclesiæ ad- C ministratione successor Liberij, vir sane propter vitæ præstabilis ornamenta insignis; qui quoad eius fieri poterat, doctrinam Apostolicam assidue tutatus est. Vt autem lex, quã dixi modo, maiorem haberet auctoritatem, misit cum ea Ducem Saporem, virum id tẽporis propter nominis & famæ celebritatem facile præstantissimum; cui dedit in mandatis, vt tum Arianæ blasphemiæ præcones, tamquam feras quasdam agrestes, ex sacrosanctis templis exigeret, tum optimos pastores sanctis eorum gregibus restitueret.] hæc Theodoretus. Vides, lector, quam scite atque prudenter in tanta hæreticorum ac diuersarum hæresum colluuie norit pientissimus Imperator, vna data tessera, Catholicos distinguere ab hæreticis, nempe communicatione cum Romano Pontifice; nimirum ex more, illos dumtaxat Orthodoxos esse significans, quibus tali edito signo sinceræ & solidæ fidei comprobatis, tuto committendæ forent Ecclesiæ. Subdit Theodoretus [d], D ipsum Saporem Ducem a Gratiano cum edicto in Orientem missum, venisse Antiochiã, edictumq. promulgasse, cuius occasione illic Concilium celebratum fuit.

[c] *Theod. lib. 5. cap. 2.*
GRATIANI LEX ADVERSVS ARIANOS
[d] *Theod. lib. 5. cap. 3.*

CONCILIVM ANTIOCHENVM.

Qui igitur Valentis primum edicto ab exilio relaxati sunt Episcopi Orthodoxi, Gratiani vero sanctione suas Ecclesias recepere; vnanimi consspiratione, mutuoq. consensu hoc anno mense Septembris Antiochiæ conuenerunt, vt prostratæ Orientali Ecclesiæ paribus votis consulentes, suppetiasq. laturi, quid agendum esset, vna decernerent. Sed antequam de rebus in eo Concilio gestis narrationẽ aggrediamur; ne quid animi arbitrio absque maiorũ testificatione temere effundere videamur: quod ad tempus spectat, docet id in primis Gregorius Nyssenus in epistola ad Olympiũ monachum de vita obituq. S. Macrinæ sororis: cum enim ibi dicat eiusmodi Synodum, cui ipse interfuit, Orthodoxorum Episcoporum collectam Antiochiæ nono mense ab obitu S. Basilij, quem supe- E rius demonstrauimus huius anni exordio, ipsis Kalendis Ianuarij, ex hac vita migrasse; plane eiusdem irrefragabili auctoritate dicendum est, eam hoc anno mense Septembris fuisse habitam. Sed subdam verba Gregorij [e]: Post hanc iacturam (*nempe obitus S. Basilij Episcopi Cæsareæ Cappadociæ*) nonus mensis aut paulo amplius, cum Episcoporum Concilium indictum est Antiochiæ, cui nos item interfuimus.] hæc quod ad tempus pertinet.

[e] *Gregor. Nyss. ad Olymp. apud Sur. tom. 4.*

Quæ autem in eo Concilio gesta sint, ex abditis perquirenda sunt locis. Atque in primis memoria repetendum, quod sæpe sæpius diuersis obortis occasionibus dixisse memi nimus: Catholicos Antiochenos Nicænæ fidei professores fuisse longo schismate, nempe a tempore Iuliani, abinuicem separatos, inhærentibus alijs Meletio, Paulino alijs communicantibus: negotium autem tale erat, vt totus ferme Oriens, & fortasse etiam Occidens in schisma induci facile potuisset, pro cuiusque studio alterutri parti alijs fauentibus, alijs aduersantibus. Quod igitur desperata prorsus videretur, ac frustra tentata

CONCILIATI SIMVL MELETIVS ATQVE PAVLINVS.

omnis

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnis medela erigendarum Orientis Ecclesiarum, nisi in vna eademq. pacis & vnitatis A
concordia conuenirent: ante omnia eiusmodi inueteratum schisma tollendum, Patres
necessarium existimarunt. Huius itaque rei causa Antiochiæ (vbi malum exortum erat
atque in immensum coaluerat) duxerunt illi celebrandum esse Concilium. Vbi quod
neutra pars alteri cederet, remedium illud excogitatum est, vt inter vtramque partem
ita transigeretur (quod superius diximus) nempe, vt cum alteruter ex duobus, Paulinus,
vel Meletius, prior ex hac vita decederet; qui superstes esset, in locum demortui nullo
alio creato Episcopo successore, solus remaneret Ecclesiæ illius Antistes: ad quod præ-
standum iureiurando adegerunt sex primores Ecclesiæ illius presbyteros, qui propin-
quiores ad eum gradum consequendum esse viderentur. quod quidem, ambabus partibus
[a] Socrat. lib. 5. cap. 5. [b] Sozom. lib. 5. cap. 3. consentientibus, fuit salubriter constitutum. testantur id Socrates [a] atque Sozomenus [b], & alij hos secuti, quibus potius standum esse quisque iure sentiet, quam Theodo- B
[c] Theod. lib. 5. cap. 3. reto, quem in suo narrationis contextu errores admiscuisse cognoscet, dum ipse res tunc
Antiochiæ gestas sic narrat [c]:

FLAVIANVS QVID IN PAVLINVM.

Id temporis autem aduentante Antiochiam Sapore Duce, cum legē Gratiani ostendisset: Paulinus se a partibus Damasi stare constanter affirmat: idem quoque affirmat, morbo erroris sui occultato, Apollinaris. At diuinus ille Meletius se & quiete gessit, & ab eorum contentione continuit. Flauianus vero vir sapientissimus, qui adhuc fuit ex numero presbyterorum, ad Paulinum, Duce audiente, sic verba facit: Si Damasi communionē, o amice amplecteris: nobis tuæ & illius doctrinæ consensum, cognationemq. manifesto commonstra: Nam ille vnam trinitatis essentiam confitetur, tresq. personas palam prædicat: at tu contra personarum trinitatem penitus tollis. Quare ostende doctrinæ consensum, & Ecclesias capesse, vti lex iubet. Qui cum illi os hac refutatione obturasset, ita Apollinarem alloquitur: Demiror, o amice, te non solum tam impudenter velle veritati repugnare, cum certo scias, Damasum, virum sane admirabilem, affirmare perfectam nostram naturam a Deo Verbo sumptam esse; verum etiam contrariam te C
opinionem docere: nam mentem nostram salute priuas tu quidem. Quod si nos hæc tibi obiectando falsa dicimus, iam ergo tute nouam doctrinam a te primum in lucem editam denega, Damasi doctrinam amplectere, & sacrosanctas Ecclesias capesse.

QVID MELETIVS CVM PAVLINO.

Cum autem sapientissimus Flauianus certis verisq. rationibus eorum compressisset audaciam: Meletius vir omnium mansuetissimus comiter admodum & benigne Paulinum compellat his verbis: Quoniam & mihi istarum ouium procurationem commisit Dominus, & tu aliarum curam suscepisti, ipsæq. oues inter ipsas veræ pietatis communione consentiunt: greges, o amice, concordiæ vinculis coniungamus, atque contentionem de primatu dirimamus: & cum oues communiter pascamus, communem illis D
rite moderandis curam adhibeamus. Quod si sedes contentionem gignit: ego hanc contentionem a nobis repellere conabor. Nam ponamus, quæso, in ea librum Euangelij, & vtrinque nos sedeamus. Quod si ipse prius e vita abiero; tu solus, amice, gregem moderaberis: sin autem tibi illud contigerit, ego rursum curam ouium pro virili geram. Verum tametsi ista placide & leniter a Meletio dicebantur: Paulinus tamen illis minime acquieuit. Itaque Dux Sapores, eorum quæ vtrinque dicta erant, Iudex constitutus, magno Meletio Ecclesias tradidit: Paulinus autem ouium, quas ab initio a reliquis segregauerat, Antistes permansit.] hucusque Theodoretus. At non sunt hæc perfunctorie transeunda, sed magna consideratione adhibita expendenda, quod de re haud leui E
controuersia agitetur.

DEFENDITVR PAVLINVS A CALVMNIA FLAVIANI.

Hic primum attende, Theodoretum vel ignorasse, vel dissimulasse Synodum Antiochenam hoc anno (vt perspicue est demōstratum) a Catholicis Episcopis congregatam: sed iudicium causæ tanti momenti vni tribuere Sapori Duci: idq. præsertim contra præscriptum sanctionis, quam ibi promulgauit, Gratiani Imperatoris, cuius illa erat certa disertis expressa verbis assertio, vt illis tribuerētur Ecclesiæ, quos constaret cum Damaso Romano Pontifice communicare. Porro Paulinum iunctum fuisse communicatione litterarum formatarum ipsi Damaso, superius luce clarius est demonstratum. Sed & extitisse calumniam Flauiani, & Vitalis primum, Paulinum distinctionem personarum auferentem in Trinitate, consentientem fuisse Sabellio; ea quæ suis locis superius de eo sunt enarrata, manifeste declarant, demonstrantq. ipsum semper integerrime in omnibus fidei Catholicæ assertorem fuisse probatum.

Scias,

A Scias, lector, eam de Sabellianismo calumniam iam olim tempore Iouiani Imperatoris, cum Athanasius & Epiphanius Antiochiæ essent, fuisse a Vitale Apollinaris hæresis patrono obiectam Paulino; ipsum vero edita tunc oblataq. Athanasio fidei suæ professione, qua & inter alia Sabellium quoque damnaret, se, qualis semper fuerat, demonstrasse Catholicum, purissimæq. Patrum fidei assertorem: recitat enim, qui interfuit, hæc omnia Epiphanius [a], nosq. suo loco pluribus egimus; demonstrauimusq. ex litte- [a] Epiph. hæref. 77.
ris Damasi ad Paulinum, non solum illum ipsi fuisse communione coniunctum, sed & tantæ apud eum æstimationis, vt qui recipiendi Antiochiæ essent, eiusdem Paulini arbitrio crederet.

At cogimur tandē lapsum Theodoreti detegere. Nec quis tamen ob id aduersum me clamet, reuelari a me ignominiam Patris: nam vulgatum est omnibus, Theodoretum THEODORETI STROPHA DETEGITVR.
B male cœpisse, misericordia autem Domini bene consummasse; eumdemq. veracem in reliquis historicum comprobari, in his vero quibus priuato fauit affectu, indigere censura, prout prudens lector intelliget. Quod enim post mortem Meletij etiam idem conflatum schisma perseuerauerit in posteris, & Flauianus contra præstitum iusiurandum fuerit suffectus in locum Meletij, ipseq. Theodoretus eiusdem Flauiani partes sectatus sit: hoc modo inuersa alea, res gestas in Antiocheno Concilio aliter quam se haberent, in gratiam ac excusationem Flauiani narrauit, & contra aduersarium eius Paulinum male congessit. Cuius infensi animi aduersus eumdem Paulinum & illud certum accipe argumentum. Quod enim sciret ex litteris Synodicis Damasi ad Paulinum de fide Catholica scriptis manifeste probari mutuam inter eos communionem, ac proinde aduersariæ partis causam infirmari: quid indignum quouis Christiano homine, nedum Catho-
C lico Episcopo ausus est perpetrare? Dicere cogor inuitus, dicam tamen studio veritatis, cui tantum absque aliqua priuata affectione ex instituto deuincior.

Scripta fuit Synodalis epistola a Damaso ex Romano Concilio ad Paulinum Episcopum Antiochenum, quæ continet anathematismos aduersus omnes adhuc oblatrantes THEODORETVS DEPRAVAT INSCRIPTIONEM EPISTOLAE DAMASI.
hæreses: eam cum intexuit Theodoretus loco non suo in historia, pro Paulino Antiocheno, posuit Paulinum Thessalonicensem, ne videlicet ex illis saltem litteris communicatio Damasi cum Paulino conuinci posset. Latina omnia exemplaria, quæuis consulas antiquitus scripta atque etiam typis excusa, habent Paulinum Antiochenæ Ecclesiæ Episcopum. Theodoretus autem ita disertis verbis eius epistolæ titulum ponit [b]: Con- [b] Theod. lib. 5. c. 11.
fessio fidei Catholicæ quam Damasus Papa misit ad Paulinum Thessalonicæ vrbis Macidiæ, siue Macedoniæ.] ita ibi, & perperam quidem; nisi ad eum excusandum dixeri-
D mus, eiusmodi mentitum titulum ab aliquo alio esse appositum. At quam prudenter omissa antiqua lectione, & auctoritate Latinorum exemplarium, in recentiore Conciliorum editione facta Venetijs in Nicolina typographia, posita sit ea epistola ex Theodoreto cum falsa illa inscriptione; ipse videat, quisquis auctor extitit, qui & superioris epistolæ titulum ad eumdem Paulinum inscriptum, ex eo ambiguum quoque reddidit, ponens in margine pro Antiocheno Thessalonicensem. Quisnam quæso, dixerit textum vnum Græci auctoris præferendum sexcentis Latinis, in rebus præsertim primum Latine conscriptis in Ecclesia ipsa Latina?

Sed manifestum in nomine conuincamus errorem, atque videamus quisnam eo tem- EPISCOPI THESSALONICENSES HVIVS TEMPORIS.
pore, quo Theodoretus scriptam esse a Damaso eam vult epistolam, cum ageretur Con-
E stantinopolitanum Concilium sub Theodosio, Thessalonicensi Ecclesiæ præerat Episcopus, num Paulinus, ad quem vult eam datam epistolam, an alius aliquis. At relegamus catalogum Episcoporum Thessalonicensium huius sæculi. Tempore Constantini præfuit illi Ecclesiæ Alexander, qui interfuit Nicæno Concilio, cuius extant litteræ ad Athanasium: tempore vero Concilij Sardicensis eius Ecclesiæ Episcopus erat Aetius; post autem Concilium Ariminense Ireminus *, de quo Athanasius in Apologia ad Constantiū. * Irenius
post vero Ambrosij [c] certa testificatione constat, his temporibus, quibus Oriens afflicta- [c] Ambros. epist. 59.
batur a Gothis. præfuisse Ecclesiæ Thessalonicensi Acholium Episcopum sanctitate clarissimum, de quo haud pridem dictum est. Quin etiam inuenies idem nomen Acholij in epistola Synodali Concilij Constantinopolitani apud ipsum Theodoretum [d]: etenim [d] Theod. lib. 5. c. 9.
idem Acholius cum Paulino, Epiphanio, & alijs compluribus Orientis Episcopis Romam ad Synodum se contulit: vt plane intelligas, ipsius quoque Theodoreti testificatione eo tempore non alium quempiam quam dictum Acholium Ecclesiæ Thessaloni-

censi

Universidad de Deusto
Biblioteca

censi Episcopum præfuisse, dum recitat titulum epistolæ Synodi Constantinopolitanæ A
scriptæ ad Episcopos Romæ in Concilio congregatos, vbi inter alios Acholij nomen habetur expressum.

At si hæc non sufficiunt, suffragetur etiam apertissima fides de Acholio Episcopo, Thessalonicæ hoc tempore præsidenti, vtpote qui anno sequenti (vt auctor est Sozomenus [a]) baptizauit Theodosium Imperatorem morbo laborantem. Constat etiam auctoritate Ambrosij [b], Acholio subrogatum Anysium, eumq. vixisse diutius: nam liquet eiusdem Ambrosij assertione [c], ipsum fuisse superstitem post Concilium Capuanũ, quod celebratum esse dicemus anno Domini trecentesimo octogesimo nono, Siricij Papæ anno Pontificatus vndecimo. Vides igitur, lector, ne fingi quidem posse, vt Paulinus, quem iactat Theodoretus, fuerit Episcopus Thessalonicensis tempore Concilij Constantinopolitani, nec ante vel postea, quousque sederunt Acholius atque eius successor Anysius: B
quamq. præstet in his auscultare Socratem atque Sozomenum, vtpote externos homines neutri harum partium addictos Nouatianos. At de his hactenus. Iam reliqua eiusdem Synodi Antiochenæ Acta prosequamur.

Rursum vero recognitam in eodem Cõcilio fuisse rectam fidei regulam ac stabilitam apparet ex Synodica epistola Concilij Constantinopolitani ad Damasum, vbi hæc legun tur [d]: Atque ista de fide a nobis libere ingenueq. prædicata summatim disseruimus, de quibus pleniorem cognitionem animis poteritis percipere, si libellũ, Concilio Antiocheno conuocato, de fidei decisione editum, & eum etiam qui superiore anno a Concilio generali compositus est, legere placuerit, in quibus tum fidem nostram vberius exposuimus, tum hæresibus nuper excogitatis anathema scriptis proditum denunciauimus.] C
hæc ibi, quibus etiam innuitur recens obortam hæresim Apollinaris in hac eadem Synodo Antiochena fuisse damnatam.

Præterea (quod maximi ponderis negotium visum est) decretæ sunt legationes complures ad visitandas Orientis Ecclesias, easq. subleuandas, atque in fide Catholica stabiliendas. Electi ad hoc opus qui præclarioris nominis in ea Synodo interfuissent Episcopi, nempe Gregorius Nyssenus, Eusebius Samosatenus, Gregorius Nazianzenus, atque Meletius Episcopus Antiochenus: agemus autem de singulis. Legationis in primis Gregorij Nysseni testis est ipse, cum sanctam Macrinam sororem ita sibi loquentem introducit [e]: Te ad ferendum auxilium, te ad res constituendas Ecclesiæ mittunt, & Dei munus non aspicis?] Idemq. missum se alibi testatur ad inuisendam atque componendam Ecclesiam prouinciæ Arabiæ, cum ita ait [f]: Mihi propter hanc viuendi rationem, in qua vt viuam, ab eo qui dispensat vitam nostrã, constitutus sum; necesse fuit pro sancto Con- D
cilio habito, emendandæ Arabiæ Ecclesiæ gratia ad loca ista proficisci. At cum esset Arabia locis Hierosolymitanis contermina, pollicitus eram me cum his qui sanctis Hierosolymitanis præsunt Ecclesijs disceptaturum, quod rerum illis esset status perturbatus, ac quodam qui medius intercederet, egerent. Præterea vero ipso quoque pijssimo Rege viæ facilitatem concedente curru publico, nulla nobis necessitas fuit ea perpeti, quæ etiam alias cogitabamus. Vehiculum enim nobis pro ecclesia & monasterio erat, omnibus per totam viam simul psallentibus & ieiunantibus in Domino.] hæc ipse. Placuit tamen vt antequam collatum sibi munus obiret, rediret in patriam, sororemq. sanctam Macrinam virginem in monasterio agentem inuiseret, quam octo annorum spatio, quibus extorris ab Ecclesia atque a patria fuerat, numquam viderat. Accidit id quidem diuino plane consilio, vt sanctam sororem proxime morituram videret, de cuius obitu in via E
per visum admonitus fuit, vt ipse testatur ea epistola, quam de rebus ab ea præclare gestis ad Olympium scripsit.

Porro Gregorij eam inuisendi illud fuit institutum, vt de obitu Basilij aliquam ab ipsa, vtpote sanctissima atque doctissima femina, consolationem acciperet: quo tempore scripsit de Anima & resurrectione, in quo eam ob ipsius insignem eruditionem nominat sæpe magistram. Quanta vero emineret illa vitæ sanctitate, ex eadem epistola ad Olympium poterit quisque abunde cognoscere. Quam autem prædiuitem Gregorius ex bonis eius post obitum acceperit hereditatem, haud erit otiosum referre, cum ex ijs sanctorum erga sancta pium studium referetur: ait enim hæc Gregorius (vt plurima de ea digna memoria prætermittam) Illa de qua mentionem fecimus, Vestiana, quæ curam

ornandi

[a] Sozom. lib. 7. c. 4. & Socrat. lib. 5. c. 6.
[b] Ambros. epist. 59. & 60.
[c] Ambros. epist. 79.

FIDEI REGVLA FIRMATA IN CONCILIO ANTIOCHENO.
[d] Apud Theod. lib. 5. cap. 9.

DECRETAE LEGATIONES IN DIVERSAS PROVINCIAS.

[e] Gregor. Nyss. ad Olymp. monach. de S. Macrina vita apud Sur. tomo 4.
[f] Gregor. Nyss. de peregrinat. Hierosol.

GREG. NYSS. ADIIT S. MACRINAM SOROREM, ET MORTI EIVS INTERFVIT.

A ornandi suum corpus acceperat, illudq. munus obiret, proprijs manibus ornans sacrum caput illud, cum eius ceruici manum submisisset: Ecce (inquit ad me respiciens) quale e collo sanctæ monilis ornamentum pendet. Et hæc dicens, solutis a tergo vinculis protẽdit manu ferreum Crucis signum, & annulum quemdam ex eadem materia: quæ quidem vtraque cordi semper adhærebant. Et ego: Communis, inquam, sit hæc possessio: ac tu quidem habeas Crucis insigne, mihi autem hereditas annuli satis erit: siquidem in huius etiam pala Crux erat impressa. At cum mulier intuens, rursum ad me: In deligendo, inquit, non aberrasti: etenim excauatus est annulus sub ipsa pala, ibiq. de ligno vitæ particulam conditam habet, quod superadiacens pala simili nota significat.] hæc ibi, atque satis ad alia festinanti, cum alioqui iucundissimum foret integram illam epistolam de clarissimæ virginis vita & obitu a sancto fratre conscriptam audire.

CRVX PERRÉA ANNVLVS CVM LIGNO CRVCIS.

B Gregorius vero religiose curato sanctæ sororis purissimo corpore, Ecclesiæ antiquo more, cum psalmorum cantu, noctis peruigilio, & accensis cereis ad martyrum ædem religioso funere collocato, susceptum legationis munus obiuit, scripsitq. dictam ad Olympium sanctissimum monachum epistolam; quem Antiochiæ, dum ibi Gregorius huiuscemodi causa Synodi moraretur, cognouit illac transeuntem, Hierosolymam ad sancta loca visenda peregrinantem, prout idem Gregorius in eadem ad ipsum epistola scripta præfatur. Cetera autem eius legationis monumenta penitus excidere: sed quæ præstiterit, ex S. Eusebij collegæ functionibus possumus existimare, nimirum quod horum in diuersas prouincias Legatorum idem muneris esset, vt quos scirent Catholicos sacerdotes, Ecclesijs ab Arianis obsessis Episcopos constituerent. hoc quidem exhibuisse in sua legatione officium magnum illum virum, de quo sæpe superius mentio facta est, Eusebium
C Samosatenum Episcopum, Theodoretus [a] docet his verbis:

[a] Theod. lib. 5. cap. 4.

Porro Magnus Eusebius ab exilio reuersus, Acacium qui in magna gloria apud omnes fuit, Beroeæ Episcopum ordinauit, Theodotum autem Hierapolis, cuius seuera viuendi disciplina ad hodiernum diem ab omnibus celebrata est: Eusebium Chalcedonis *, & Cyri nostræ Isidorum Antistitem constituit, vtrumque admirabilem & diuino pietatis studio egregie exornatum (*fuerant hi præstantissimi monachi quorum idem Theodoretus* [b] *alibi meminit.*) Ferunt quoque eumdem, Eulogium illum qui pro doctrina Apostolica strenue decertauerat, quiq. apud Antinoem vna cum Protogene relegatus erat, pastorem Edessæ (iam enim diuinus Barses e vita excesserat) creauisse: Protogenem vero eorumdem certaminum socium Charris, vrbi haud sana doctrina imbutæ, tamquam medicum ad eius errores curandos præfecisse: postremum autem Episcopum ab eodem diuino viro
D ordinatum fuisse Marin, quem Dolichæ paruo oppido, & per id temporis morbi Ariani contagione admodum infecto præposuit. Quem quidem Marin, virum sane præstantẽ, & omni virtutum genere eximie illustratum, cum Eusebius ipse Magnus in sede Episcopali collocare vellet, Dolicham contendit.

EVSEBII SAMOSATENI LEGATIO.
* Chalcidis.
[b] Theod. in histor. sanct. Patr. cap. 3.

In quod oppidum mulier quædam peruersæ Arij doctrinæ peste admodm laborans, tegulam e superiori loco deiecit, qua caput eius diminutum fuit: quo quidem vulnere paulo post ex hac in aliam longe præstantiorem vitam migrauit. Qui cum iam esset moriturus, eos qui aderant, iureiurando obstrinxit, ne vllum supplicium de ea quæ facinus fecerat, omnino sumerent. Etenim in eo imitatus est tum Dominum suum, qui pro ijs qui eum Cruci affixerant, sic orauit [c]: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt: tum conseruum Stephanum, qui post crebros lapidum ictus, quibus obrutus erat, clamauit [d]:
E Domine, ne statuas illis hoc peccatum. Tali mortis genere Eusebius ille Magnus post multa pro fide confecta certamina occubuit: qui licet barbarorum in Thracia effugisset crudelitatem, impiorum tamen hæreticorum manus haud quaquam effugit, sed per eos coronam martyrij consecutus est.] hactenus de Eusebio Theodoretus: qui licet ab Antiochena Synodo eum esse legatũ ad illud opus, silentio præterierit; tamen certum constansq. est, eum ipsum vnius ciuitatis Episcopum in aliena metropoli tot tantaq. præsumpsisse, vt in Syria atque Mesopotamia Episcopos ordinarit; cum nonnisi ex Synodi decreto potuerit tam ampla illi tunc fuisse impertita auctoritas. Verum præstantissimi Præsulis iugem memoriam, cum Orientalis, tum etiam Occidentalis Ecclesia prosecuta est, diem natalis eius, quo coronatus martyrio triumphauit in cælo, incertum publicis Ecclesiæ monumentis, anniuersaria memoria celebrans.

EVSEBII SAMOSAT. MARTYRIVM.
[c] Luc. 23.
[d] Act. 7.

Inter alios autem Episcopos, qui ab eadem Synodo ad diuersas prouincias legati sunt,

Universidad de Deusto
Biblioteca

GREG. NAZ. CONSTANTINOPOLIM A SYNODO MITTITVR.

sanctus Gregorius Nazianzenus missus est a Patribus Constantinopolim ad ruinas tan- A
tæ Ecclesiæ reparandas: quo enim difficilior prouincia, opusq. durius ac pene desperatum videri poterat, eo doctior atque sanctior, animiq. viribus præstantior ex sacro illo confessorum conuentu delectus est. Quis enim satis valeat Ecclesiæ illius statum deploratissimum mente assequi, cui tot annis fæx hæreticorum Eudoxius, idemq. perditissimus hæresiarcha præfuit, & post eum Demophilus æque impius atque nefandus? adeo vt qui ibi reliqui erant pauci Catholici, sicut oues errantes absque pastore, luporum semper paterent incursui. Eligitur ad illos expugnandos, hos autem subleuandos atque firmandos, potens opere & sermone Theologus, qui aliquot annis a parentis obitu (vt dictum est) a pastorali cura liber, in abscondito faciei Domini, Seleuciæ apud sanctam protomartyrem Theclam magno negotio otiosus agebat. Puto hunc inde abduxisse secum Meletium, cum ab exilio ex Armenia redijt Antiochiam. Quid autem adeo nobili B
legatione perfunctus egerit, dicturis per singula, ante omnia certa ratio temporis eius Constantinopolim profectionis exquirenda nobis est, quod sciamus alios eiusdem Gregorij res gestas prosecutos longe ante præsentem annum eius aduentum Constantinopolim posuisse.

TEMPVS ADVENTVS GREGOR. NAZ. CONSTANTINOPOLIM.

Etenim Gregorius presbyter, qui encomiastica oratione vitam eiusdem Gregorij Nazianzeni tractauit, cum tradat ipsum duodecim annis egisse Constantinopoli, constetq. eiusdem tempus certum, quo inde recessit: ex eius sententia dicendum esset, ipsum anno sexto Valentiniani atque Valentis Imperatorũ se Constantinopolim contulisse, Christi vero anno trecentesimo sexagesimo nono, quem liquet recessisse tempore œcumenimoprimo. In eamdem quoque sententiam de annis duodecim commorationis Gregorij C
Constantinopoli visus est Nicephorus in Chronico abijsse, dum ait eũ sedisse annis duodecim Constantinopolitanum Episcopum. Prætermittimus autem recensere alios hos secutos, eadem quoque scribentes, a quorum omnium sententia vt penitus abhorreamus, ipsemet Gregorius Nazianzenus in primis admonet, dum in carmine de Vita sua de se testatur, non recessisse Nazianzo, nisi post obitum patris, quem tempore Nicæni Concilij redditum Christianum, sedisse tradit Episcopum annos quadragintaquinque, sicq. propagasse vitam ad annum Domini saltem trecentesimum septuagesimumsecundum. At postquam Nazianzo recessit; cum testetur ibidem, se ad ecclesiam S. Theclæ profectum esse Seleuciam, ibiq. esse diutius commoratum; nihil esse loci potest dictæ ipsorum sententiæ de annorum duodecim commoratione Constantinopoli. quam qui sequuntur, ipsi Gregorio deformiter aduersari noscuntur: nam præter hæc, idem ipse D
alibi certum definit annorum numerum quibus Constantinopoli detentus est: vt plane nullus de his remaneat amplius dubitandi locus.

TRIENNII MORAE GREGORII CONSTANTINOPOLI.

Ipse inquam Gregorius Theologus, cum tantum triennio tradat se commoratum esse Constantinopoli, certe non ante præsentem annum illuc profectũ esse declarat: sunt enim hæc verba ipsius [a]: Vos laborum meorum testes estis. Quid improbum, quid vobis contrarium, quid noxium vel verbis protuli, vel designaui toto hoc iam triennio? vnum licet excipiatis, quod malis pepercerim, a quibus ingressu primo lapidatus, hoc ipsum constanter toleraui, &c.] hæc ipse. quibus probe consentit Ruffinus, qui ea ferme quæ præ oculis habebat temporum suorum gesta scribebat, dũ ait [b] de Gregorio: Reddita vero pace, Constantinopolim ad Ecclesiam docendam venire cohortatus, non abnuit: vbi breui tempore tantum ad emendandum populum vetustis hæreticorum infec- E
tum venenis profecit, vt tunc primum Christiani fieri viderentur, &c.] Quod igitur nonnisi reddita pace Ecclesiæ, illuc Gregorium accessisse, breuiq. tempore permansisse dicat: plane recitatæ ipsius Gregorij sententiæ de triennio assentitur. Sed illud male Ruffinus, dum ibi affirmat Gregorium ante creatum fuisse Episcopum Nazianzenum: nam eodem in loco ipse Gregorius, vbi agit de aduentu suo Constantinopolim, sic ait: Nequaquam deserto populo, cui aliqua necessitudine obligatus essem: nam illa sunt hostium meorum figmenta, falsiq. sermones, &c.]

[a] Gregor. Naz. Carm. de Epis. edit. Leuuenklai.
[b] Ruffin. lib. 2. cap. 9.

Quod vero illuc non sponte profectus sit, sed coactus ab Episcoporum conuentu, Catholicis qui erant reliqui Constantinopoli maxime id petentibus, alibi ipse etiam Gregorius testatur, cum ait [c]: Huic orationi testimonio sum ego ipse qui hæc dico. Cum supra res spectabiles positus essem, & mente cum solis intelligibilibus versarer abiecta gloria,

[c] Gregor. Naz. in Carm. de Episcop. edit. Leunclai.

A gloria, possessionibus, spe, doctrina, delicias ex eo ipso capiens, quod delicias nullas sectarer, exiguo pane contentus iucundam vitam agerem ab omni petulantia liber: præter omnem spem, a bonis his abreptum me quispiam longe abduxit. Et quis ille fuerit, dicere non habeo, diuinus ne Spiritus, an peccata mea, vt electionis pœnas darem. Hoc quidem manifestum est, impulisse me huc pastorum conuentum, & populum recte sentientem, qui tamen nondum amplus & copiosus erat.] hæc ipse, qui & in carmine de vita sua:

Ad hos (quod esse crederemur in Deo
Sermone, vita & nobiles, quamuis fere
Semper secuti rusticum vitæ genus)
Me misit almus Spiritus, vocantibus
B *De plebe multis, atque item pastoribus:*
Plebem vt iuuarem, pro fide arma sumere.]

& paulo post:

Sic sum profectus, sponte non certe mea,
Verum coactus, vt fidem defenderem.]

Sic itaque cum ipsius iterata assertione liqueat, coactum a conuentu Episcoporum Constantinopolim profectum esse: licet vbi eiusmodi Synodus Episcoporum collecta sit, minime dicat: tamen quod nullum aliud reperiatur hoc anno conuocatũ Concilium Episcoporum, nisi Antiochenum; immo quod nec alibi ab alijs colligi potuerit, cũ eo tempore perpauci qui erant in Oriente Episcopi Orthodoxi (vt dictum est) coierint Antiochiæ: sed & quod nec quæuis alia Synodus in Oriente celebrata tantæ auctoritatis esse

A SYNODO ANTIOCHENA GREGOR. NAZ. MISSVS CONSTANTINOPOLIM.

C potuerit, vt ad curandam Constantinopolitanam Ecclesiam valnerit renitentem Gregorium cogere: necessitate adstringimur profiteri id factum in Antiocheno Concilio, in quo & aliæ huic similes (vt diximus) legationes decretæ fuerunt.

De vi autem, quam tunc passus est, hæc idem ipse Constantinopoli cum esset, pro cõcione ad Arianos [a]: Ego paruulus ille obscura & ignobili patria natus (*obiectabant enim hæc in eum Ariani*) ad vos accessi; idq. non vltro, nec me ipsum offerens, vt moris est hodie plerisque qui ad Ecclesiæ gubernacula temere prosiliunt; sed accitus, ac vi compulsus, ac timori Spirituiq. obsecutus. Quod si falsa loquor: hoc mihi pro sceleris pœna imprecor, vt diutius hic belli molestias incassum sustineam, nec quemquam errore liberem, sed voti sui compotes fiant, qui animæ meæ sterilitatem imprecantur.] hæc ipse. At antequam Gregorij proficiscentis Constantinopolim vestigia assectemur, pauca quæ
D reliqua huius Antiochenæ Synodi sunt, his addamus.

[a] Gregor. Naz. erat ad Arian.

Theodoretus addictus Meletio, & a Paulino perquam auersus, nulla penitus de collega in munere pastorali & societate laborum habita mentione, nec aliorum qui Synodo interfuerunt, sed omnia in ea gesta Meletio tribuens, ita narrat [b]: Diuinus vero Meletius Diodorum illum, cuius ante mentionẽ feci, qui nauem Ecclesiæ in grauissima tempestate incolumem seruauerat, Tarsi pastorem designauit, Cilicumq. gentem ei concredidit: Episcopum vero Apameæ Ioannem creauit, qui illustri genere ortus quidem fuit, sed suis ipsius recte factis multo maiorem splendorem quam ex maiorũ rebus præclare gestis est consecutus: nam non doctrinæ solum, sed præstabilis vitæ ornamentis insigniter decoratus erat. Hic turbulentis procellæ temporibus, conuentum eorum qui fide secum sentiebant, gubernauit, sociumq. habuit & adiutorem Stephanum virũ cum
E primis laudatum. Verum istum diuinus Meletius ad alia transtulit certamina: nam vbi intellexit Germaniciam labe Eudoxij infectam, eum velut medicum (nam & humaniore litteratura & sacris litteris ab ineunte ætate instructus fuerat) ad morbum curandum misit. Neque certe spes eum frustrata est. Siquidem spiritualis doctrinæ subsidio lupos in oues mutauit.] hactenus Theodoretus, atque finis esto Synodi Antiochenæ: si quæ autem alia ibi decreta sunt, nos latent. Addimus tamen his appendicem de Meletio: qui cum visitaret diœcesim, ecclesias erigens, & Syriæ quoque monachos inuiseret sibi subditos, inuenit inter alios Simeonem Stylitam habitationem sibi super columnam statuisse, inauditumq. hactenus vitæ institutum arripuisse: quem cum vinctum quoque arcte ferro spectasset, iussit acciri fabrũ, qui solueret ferri vincula, illud addens: Amanti Deum homini satis pro vinculo esse mentem. In ceteris eum ab instituto minime dimouere voluit. Fuerant hæc eiusdem Simeonis primordia, & quidem Deo iuuante felicia,

[b] Theod. lib. 5. cap. 4.

MELETIVS NOVOS ORDINAT EPISCOPOS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vtpote qui in eodem, immo arctiori viuendi genere propagauit ætatem vsque ad tempora Theodosij iunioris. hæc modo satis indicasse de eo ex Theodoreto[a]: cetera autem alias, vt occasio feret inferius. A

a Theodoret. lib. 5. Patrū c. 26.

At prosequamur iam Gregorium properantem Constantinopolim. Cum enim illuc peruenisset, hospitio excipitur a pijs viris sanguine sibi coniunctis: testatur enim id ipse, cum ait[b]: Quod si grauauimus, parcendo potius & repudiando, quam accipiendo graues fuimus. Huius rei si causam quæritis: domus quædam pia Deiq. amore flagrans, non secus atque[c] Elisæum Sunamitidis domus, nos refocillauit, hominum corporis spiritusq. cognatione mecum coniunctorum, ac singulari liberalitate præditorum: apud quos hic quoque populus compactus est, cum furtim adhuc Orthodoxam fidem persecutionibus vexatam atque afflictam hauriret, nequaquam libere ac sine periculo. Rependat illis Dominus in die retributionis.] hæc Gregorius. Erat hic Nicobolus Nicoboli iunioris parens, de quo inferius. Quod igitur maxima ex parte ciuitas illa Arianis hominibus conferta esset sub Ariano Episcopo præpotente; quamuis Valens extinctus esset, Gratianiq. edictum fuisset promulgatum: haud tamen his poterat contineri procacia atque ferocia Arianorum publice in Catholicos debacchantium: cuius rei causa ipse sui aduentus initio domi clandestine docebat. B

b Gregor. Naz. orat. in Maxim.

c 4. Reg. 4.

GREG. NAZ. HOSPITIVM CONSTANTINOPOLI.

At diuino plane miraculo factum, vt domus illa in ecclesiam conuerteretur; atque crescret in basilicam; quod & ipse ante prædixit, nempe vt Iebus in Hierosolymam, & Bethlehem mutaretur in Silo: quæ ab ipso vocata est Anastasia, ea de causa, vt idem testatur, quod compressa & extincta fides Catholica in ea ciuitate[d], ibi excitata reuixerit. Ceterum haud assentiri possumus Gregorio presbytero, qui locum illum antea Anastasiam appellatum putat, fuisseq. ecclesiam ab Arianis velut ignobilem derelictam: nam illam ipsam priuatam domum extitisse, & ab effectu eo nomine decoratam, idem ipse Gregorius sæpe affirmat, de qua ita ait[e]: Illa primum Dei verbum, quod prius in radicibus manebat, ad supremum montis cacumen euexit, ob idq. Anastasiæ nomen adepta est, Anastasia inquā illa laboriosum manus meæ opus insigne.] Porro ob loci angustiam (vt dictum est) eamdem sæpe Bethlehem nominauit. Sed & illam dicatam fuisse in memoriam sanctissimæ Dei genitricis Mariæ, Sozomenus testatur; qui & ait[f], sententiam quorumdam fuisse, ex eo dictam Anastasiam, quod mulier grauida e sublimi porticu, cum verbum Dei audiret, deorsum lapsa, atque extincta, communibus omnium precibus reuocata ad vitam fuerit. Sed præstat audire Gregorium ipsum tantæ fabricæ architectum, qui a fidei resurrectione locum nomen adeptum, sæpe confirmat. Potuit verum esse quod de muliere collapsa Sozomenus tradit: siquidem ob loci angustiam & sexus honestatem structa illic fuerant tabulata, ex quibus Dei verbum feminæ audirent, vt apparet ex eiusdem Gregorij carmine de Insomnio Anastasiæ. C D

d Gregor. Naz. orat. ad cœtum quinquag. Episcop.

e Gregor. Naz. in somnio Anastas.

f Sozom. lib. 7. cap. 5.

Accidit postea, vt quæ latioribus fidei terminis longe lateq. crescens totum ambitum ciuitatis complexa fuit, æque creuerit amplioribus murorū spatijs: nam post hæc Martianus[g] nobilis ciuis, idemq. prædiues, ingentem ibi suo patrimonio extruxit ecclesiam, in qua ipse presbyter semper vixit. Auctor est Theodorus Lector in Collectaneis, ob nomen Anastasiæ, illuc postea fuisse delatas Anastasiæ sanctissimæ martyris reliquias, eiusdemq. martyrij die natali ipsam basilicam in eius memoriam consecratam. His addimus (ne quid prætereat) fuisse Constantinopoli aliam eiusdem nominis ecclesiam, Anastasiam dictam, sed (vt habet Sozomenus[h]) fuisse Nouatianorum, ab Arianis dirutam, ab ipsis vero denuo excitatam, vnde & consecuta fuerit id ipsum nomen, Anastasia: sed hæc ab Anastasia Gregorij longe diuersa in qua ipse tamquam certaminis campo omnes profligans hæreticos, victricia erexit trophæa victoriæ: illic enim pro concione insignes consecutus, quibus exsultantes & insultantes repressit hostes: qui diutius summa rerum potiti, nemine aduersante fastu tumido incedentes, magnam cum potentia ex perfidia & impietate sibi gloriam comparauerant. sed cum fortis ille armatus[i] fores obseruaret, quo tuta esset absque exturbatore possessio; fortior illo veniens, nempe in Gregorio Christus, ablata aucta fœnore recuperauit. Quam autem opportunus atque perneccssarius fuerit Gregorij tunc aduentus, & qualis esset vrbis ipsius status; ex ijs intelliges, quæ ipse aliquando pro concione ad ingratum populum dixit[k]: nimirum non secus ac si naui tempestate iactatæ & periclitanti manum porrexisset, aut vrbi obsidione cinctæ, vel E

g Martian. Aff. apud Metaphr. die 10. Ianuar.

h Sozom. lib. 4. cap. 19.

i Lucæ 11.

k Gregor. Naz. de non affect. cathed. Constantinop.

A ædibus flammarum ardore conflagrantibus, instrumentis extinguendæ flammæ accommodatis opem tulisset. his & alijs symbolis vsus est ipse, apologiam habens aduersus eos qui ipsum ambitionis nomine redarguerent.

Cum autem detectus esset Gregorius suscepisse patrocinium Catholicæ fidei, mox sensit Arianos infestos; qui eo audaciæ atque furoris adacti sunt, vt eum hæreticum inclamarent, atque etiam lapidibus sanctissimum virum impeterent: testatur id ipse pluries, & in Vita sua his versibus[a]:

a Gregor. Naz. in Vit. sua. GREGORIVS PRIMO INGRESSV QVAE PASSVS.

At qui mearum tunc fuit rerum status?
Ingressus vrbem plurimis iactor malis.
Exarsit in me tota primum ciuitas,
Multos perinde ac si deos inducerem.
B *Mirum nec est hoc: instituti sic erant,*
Ignota prorsus vt quibus fides pia
Esset, modoq. trina quonam est vnitas,
Atque vna rursum Trinitas, siquidem pie
Intelligantur hæc duo.]

Sic namque res se habebat hoc tempore: quod reciperetur ab omnibus nomen hypostasis, hactenus pro substantia vsurpatum; plane accidebat, vt qui tres hypostases dicerent, ac proinde tres substantias alias subsistentias prædicarent, trium deorum assertores inclamarentur; sicut e contra qui eam vocem non reciperent, ab istis nominarentur Sabelliani, vt nuper vidimus de Paulino, dicturiq. sumus de S. Hieronymo. Sed de furente in ipsum plebe hæc ibidem subdit:

PLEBS LAPIDIBVS GREGORIVM PETIT.

C *—— Plebsque insuper*
Læsis fauere sueuit, vt tum Præsuli
Suo, vicem eius grauiter infaustam ferens:
Plebs tanta & animis plena non in omnibus
Superare rebus, quæ probrum ingens duceret.
Imbres tacebo saxeos, epulas meas:
Vanos fuisse quos queror tantummodo,
Hæc assecutos, assequi quæ nil iuuat.
Necem nec infert.] ista a plebe Ariana Gregorius passus est.

Qui autem modestius cum eo visi sunt agere; eumdem raptum ad tribunal, quasi maleficum ac seductorem, falsæq. doctrinæ auctorem, traxerunt. Nam ipse hæc mox addit:

GREGORIVS RAPITVR AD TRIBVNAL.

D *—— Post velut sicarius*
Vultu superbo præditos ad Præsides,
Queisque vna studio lex erat plebi obsequi,
Trahor ipse, sceleris qui nihil patraueram,
Nec cogitaram: discipulum Christi vt decet.
Ac tum patronus astitit Christus mihi, &c.]

Etenim magna fiducia Gregorius in se Dei sæpe expertus auxilium (licet vndique impendere sibi mala conspiceret, & ex multitudine Arianorum, florentique rerum statu consterni animo potuisset) diuinitus confortatus spe certa melioris temporis, his se consolabatur alloquijs[b]: Hic, inquit, mecum cogitans aiebam: Domos Ariani habent, nos inquilini: hi templa, nos Deum, idq. præterea quod Dei viui templa sumus, victimæ viuæ, holocausta spiritualia, sacrificia perfecta, Dei denique, Trinitatis adoratæ beneficio: hi vulgus habent, nos Angelos: hi temeritatem & audaciam, nos fidem: hi minas, nos preces & orationes: hi feriendi insolentiam, nos patientiam: hi aurum & argentum, nos purgatam fidei doctrinam: Fecilli tibi (vt cum Scriptura[c] loquar) duplices & triplices contignationes, domum fenestris distinctam: At hæc fide mea nondum sublimiora sunt, cæliſve, ad quos excelsus feror: At mihi grex exiguus, sed ad præcipitia non fertur: At angusta mihi caula, sed lupis inaccessa, & latrones non admittens; atque eiusmodi, vt nec a furibus, nec ab extrancis transcendi queat. Nec dubito, quin eam quoque aliquando latiorem perspecturus sim: multi enim ex ijs qui in luporum numero sunt, a me inter oues recensebuntur, ac fortasse etiam inter pastores. Hæc mihi feliciter annunciat bonus ille pastor, propter quem ego animam meam pro ouibus pono.] hæc Gregorius, quem Deus aliqua visione (vt olim[d] Petro oftenso linteo) eorum quæ E

CONSOLATIO GREGORII.

b Gregor. Naz. ad Arian. & de se ipso.

c Agg. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

futura essent bonorum, fuit in tanta rerũ angustia consolatus. At ista modo satis de Gre A
gorij primis illis diebus commoratione Constantinopoli: reliqua autem ab eo gesta reijcimus in sequentem annum.

HIERONYMVS CALVMNIAM PASSVS IN EREMO.

Sed vt ad res Syriæ redeamus: Eamdem prorsus calumniam, quam Paulinus Episcopus Antiochenus (vt vidimus ex Epiphanio atque Theodoreto) passus est a Vitale primum, ac deinde a Flauiano, cum ab eis Sabellianus appellaretur, pati cogitur S. Hieronymus in Syriæ solitudine apud Chalcidem in eremo degens, quod communicaret cum eodem Paulino, a Meletij puto studiosis exagitatus, nominatus & ipse ab ijsdem Sabellianus, adeoq. vexatus, vt coactus fuerit inde recedere. Tradit hæc omnia ipse scribens ad Marcum presbyterum Chalcidensem (vt habet vetus exemplar) non Celedensem: degebat enim ipse (vt dictum est) in Syriæ solitudine Chalcidense, cum quæ pateretur
a Hier.epist.77. ab illis, narrat his verbis [a]: B

b Psal. 38. Decreueram quidem vtendũ mihi psalmistæ voce dicentis [b]: Cum consisteret aduersus me peccator, obmutui, & humiliatus sum, & silui a bonis. Et iterum
c Psal. 37. [c]: Ego vero tamquam surdus non audiebam, & tamquam mutus non aperiẽs os suum, & factus sum vt homo non audiens. Sed quia charitas omnia superat, & propositum vincit affectus, non tam iniuriam facientibus reddo vicem, quam tibi respondeo postulanti. Apud Christianos enim non qui patitur (vt quidam ait) sed qui facit contumeliam, miser est. Et primo quidem antequam de fide mea, quam optime nosti, tecum loquar; aduersus bar-
d Virgil. lib. 1. Aeneid. bariem huius loci versu cogor clamare vulgato [d]:

Quod genus hoc hominum? quæve hunc tam barbara morem
Permittit patria? Hospitio prohibemur arenæ:
Bella cient, primaq. vetant consistere terra, &c. C

Quæ idcirco de Gentili poeta sumpsimus, vt qui Christi pacem non seruat, pacem saltem discat ab Ethnico. Hæreticus vocor, homousion prædicans Trinitatem. Sabellianæ impietatis arguor, tres subsistentes, veras, integras, perfectasq. personas indefessa voce pronuncians. Si ab Arianis, merito: Si ab Orthodoxis: qui huiusmodi arguunt fidem, Orthodoxi esse desierunt: Aut si eis placet: hæreticum me cum Occidente, hæreticum me cum Aegypto, hoc est cum Damaso, Petroq. condemnent. Quid vnum hominem, exceptis socijs, criminantur? Si riuus tenuiter fluit, non est aluei culpa, sed fontis.] hæc idcirco S. Hieronymus, quod cum Damaso, Petro Alexandrino, totaq. Ecclesia Occidentali, dicere mallet tres in Trinitate personas, quam hypostases; cum (vt diximus) per hypostases intelligerent Latini substantias: quod etiam ex eiusdem Hieronymi ad
e Hier.epist.57. REVERENTIA ERGA ROM. PONTIF. Damasum epistola [e] cognosci potest. At obserua, lector, qua etiam aduersarij reuerentia prosecuti sint Romanos Pontifices: vt licet Flauianus & alij cum Paulinum tum Hieronymum Sabellianæ hæresis insimularent; aduersus tamen Damasum, ex cuius hi ore pendebant, nequaquam ausi sint loqui. Sed subdit idem S. Hieronymus: D

EPISCOPORVM, NON MONACHORVM ERAT DE FIDE COGNOSCERE.

Pudet dicere. De cauernis cellularum damnamus Orbem: in sacco & cinere volutati, de Episcopis sententiam ferimus. Quid facit sub tunica pœnitentis regius animus? Catenæ, sordes, & comæ non sunt diadematis signa, sed fletus. Permittant me, quæso, nihil loqui. Cur cum lacerant, qui non meretur inuidiam? Hæreticus sum: quid ad te? quiesce, iam dictum est.] ista quidem Hieronymus, quod non esset monachorum, sed Episcoporum hæc perscrutari atque punire. sed paulo post: Hæc venerabilis & sancte
f Isai. 42. pater, cum quali gemitu, cum quali dolore conscripserim, testis est Iesus. Tacui: Numquid semper tacebo, dicit Dominus [f]? Non mihi conceditur vnus angulus eremi. Quo- E
tidie expostor fidem: quasi sine fide renatus sim. Confiteor vt volunt, non placet: subscribo, non credunt. Vnum tantum placet, vt hinc recedam. Iam iam cedo: abrupe-
runt partem a me animæ meæ carissimos fratres. Ecce discedere cupiunt, immo discedunt, melius esse dicentes, inter feras habitare, quam cum talibus Christianis. Et ego ipse, nisi me & corporis imbecillitas, & hiemis retineret asperitas, iam modo fugerem.
g Psal. 23. Verumtamen dum vernum tempus aduenial, obsecro, vt paucis mihi mensibus eremi concedatur hospitium: aut si hoc tardum videtur, abscedo: Domini [g] est terra & ple-
h Gal. 6. nitudo eius. Ascendant soli cælum: propter illos tantum Christus mortuus sit: habeant, possideant, glorientur. Mihi [h] autem absit gloriari nisi in Cruce Domini nostri Iesu Christi, &c.]

Hæc quidẽ passus est S. Hieronymus, non (vt multi putant) ab hæreticis, sed ab ijs qui commu-

A communicantes Meletio, infectabantur Catholicos Paulini communionis, qualis erat ipse Hieronymus, vt superius pluribus demonstratum est. At plane consilium Dei fuit, vt his turbis S. Hieronymus exagitatus, eremum licet inuitus relinquere cogeretur, cum tamen numquam monachus esse desierit: factumq. est, vt sub modij angustia lucerna latens, super candelabrum in Ecclesiæ amplitudine collocata, longe lateq. splendoris sui radijs effulgeret.

Quo autem profectus sit ipse egressus ex Syriæ eremo: certe quidem Hierosolymam ante abijsse, quam Romam veniret ad Damasum, ex ipsius assertione probatur, dum in præfatione ad Paulinum in Didymi commentarium de Spiritu sancto, recedens tunc Roma post obitum Damasi, se postliminio Hierosolymam reuersum affirmat: & in epi-
a Hier.epist.99 stola ad Asellam [a], quam Roma egressus, nauem conscensurus conscripsit, ait: Ora au-
B tem, vt de Babylone Hierosolymam regrediar.] quibus intelligas, iam ante ipsum Hierosolymis versatum fuisse, quam Romam veniret ad Damasum. Quantum vero temporis Hierosolymis manserit, haud satis liquet: constat tamen eum posthac esse profectum Constantinopolim, vbi audiuit illic docentem Gregorium Nazianzenum: quando autem id contigerit, suo loco dicemus.

Cum vero S. Hieronymus Hierosolymis moraretur, totus erat in rebus Hebraicis perscrutandis, prout intelligi potest ex eius ad Damasum eo tempore datis litteris [b]. Quan-
b Hieron.epist. 125. do etiam Damasus Papa eumdem epistolis frequentabat, crebris eum diuinæ Scripturæ quæstionibus pulsans, prout eiusdem Damasi litteræ ad eum datæ significant. Intercurrebat tanta viarum spatia Etherius tabellarius, idemq. diaconus, cuius cum in Damasi tum etiam in Hieronymi litteris habetur mentio [c]. Admiratione quidem dignum erat,
c Apud Hieron. epist. 124. & 125. C tantum Antistitem, atque doctorem, qui munere pastorali ex sublimiori cathedra in medio Ecclesiæ sita omnes doceret; tamen non dedignatum aliqua, vt plenius disceret, a priuato homine percontari. vt ex his saltem videas, quam procul ab omni fastu, cuius aliquando insimulatus fuerat, Damasus abhorreret: quod & facilius ex eiusdem Damasi verbis intelliges, cum ad Hieronymum scribens postquam Syriæ reliquerat solitudinem, hisce verbis eum compellat [d]:

d Apud Hieron. epist. 124. DAMASVS AB OMNI FASTV ALIENVS CONSVLIT S. HIERONYMVM.

Dormientem te longo iam tempore, legentem potius quam scribentem, quæstiuncu-
D lis ad te missis excitare disposui: non quo & legere non debeas (hoc enim veluti quotidiano cibo alitur & pinguescit oratio) sed quo lectionis sit fructus iste, si scribas. Itaque quoniam Etherio tabellario ad me remisso, nullas iam te epistolas habere dixisti, exceptis his, quas aliquando in eremo dictaueras, quasq. tota auiditate legi atque descripsi: & vltro pollicitus es, te furtiuis noctium operis aliqua, si vellem, posse dictare: libenter accipio ab offerente, quod rogare volueram, si negasses. Neque vllam puto digniorem disputationis nostræ confabulationem fore, quam si de Scripturis sermocinaremur inter nos, id est, vt ego interrogem, tu respondeas: qua vita nihil puto in hac luce iucundius, quo animæ pabulo omnia mella superantur.] hæc & alia quam familiarissime Damasus cum Hieronymo. Quibus itidem litteris, non nuper eum ex eremo egressum, sed iampridem inde recessisse demonstrat: sed quotonam potissimum anno Domini id acciderit, ignoramus: quatuor tamen anni mansionis eius in eremo ab incer-
e Extat apud Hieron. to.9. to auctore [e] numerantur: qua ratione dicendum esset, ipsum egressum ab eremo ante annum superiorem, nimirum Domini trecentesimo septuagesimosexto. at quoniã haud solidæ fidei auctor ille est qui complura de S. Hieronymo mendacia consarcinauit, nolui-
E mus hæc dubia certo superius consignare anno, sed hic potius occasione calumniæ Flauiani in Paulinum eiusdem meminisse. At de lucubrationibus ipsius Hieronymi ad Damasum agemus inferius.

Placuit Paulino Episcopo Antiocheno, eumdem sanctum Hieronymum ordinare presbyterum: cui tamen sic ipse assensit, vt non pateretur alicui adscribi Ecclesiæ, quippe HIERONYMVS PRESB. ORDINATVR A PAVLINO. qui sic consentiret in clerum adsciri, vt tamen nollet deserere esse monachus, sed pro animi arbitrio liber, quo vellet, pergeret. testatur id ipse Hieronymus, cum a Ioanne Epi-
f Hier.epist.61. scopo Hierosolymitano ipsius Ecclesiæ subijci tentaretur, ad Pammachium [f] scribens, ipsum Ioannem ita compellans: Porro quod dicis, te petijsse, vt subijcerentur Ecclesiæ Dei, & non scinderent eam, neque proprium sibi facerent principatum: de quibus dicas, non satis intelligo. Si de me & presbytero Vincentio: satis multo dormisti tempore, qui post annos tredecim nunc excitatus hæc loqueris. Ob id enim & ego Antiochiã,

& ille

Universidad de Deusto
Biblioteca

& ille Constantinopolim vrbes celeberrimas deseruimus, non vt te in populis prædicantem laudaremus, sed vt in agris & in solitudine adolescentiæ peccata deflentes Christi in nos misericordiam deflecteremus. Sin autem de Pauliniano tibi sermo est: vides eum Episcopo suo esse subiectum, versari Cypri, ad visitationem nostram interdum venire, nō vt tuum, sed vt alienum, eius videlicet a quo ordinatus est. Quod si hic etiam esse voluerit, & in exilio nostro quietus in solitudine viuere: quid tibi debet, nisi honorem, quē omnibus debemus Episcopis? Fac a te ordinatum: idem ab eo audies, quod a me misello homine sanctæ memoriæ Episcopus Paulinus audiuit: Num rogaui te, vt ordinarer? Si sic presbyterium tribuis, vt monachum nobis non auferas: tu videris de iudicio tuo. Sin autem sub nomine presbyteri tollis mihi propter quod sæculum reliqui: ego habeo quod semper habui: nullum dispendium in ordinatione passus es.] hæc ipse.

Ex his vides, nequaquam sustinuisse Hieronymum alicui, cum ordinatus est, adscribi titulo, nec postea in aliquam referri Ecclesiam toleraſſe: immo de ambobus, nempe de Hieronymo & Vincentio, Epiphanius [a] ad Ioannem scribens testatur, nec precibus adduci vmquam potuisse, vt vel saltem in monasterio sacerdotis munere fungerentur. At si quod plerique dicunt, idem Hieronymus a Damaso Papa factus est Cardinalis tituli S. Anastasiæ; cur cum redigi vellet a Ioanne sub Ecclesia Hierosolymitana, non æque excepit, sicut de ordinatione a Paulino facta, ita de Cardinalatu, quo dicunt a Damaso Romæ donatum? Vel cur ex illa facta contestatione Paulino, se omnino liberum esse declarat, si postea a Damaso in titulum Cardinalis cooptatus est? Sed cum omnino se liberū fateatur, nec vmquam tituli vinculo voluisse astringi testetur: vide quo modo subsistat, vt fuerit ipse creatus a Damaso presbyter Cardinalis. Da igitur presbyterum Cardinalē sine titulo, & acquiescent qui de his dubitant dicentibus Hieronymum ordinatū a Damaso presbyterum Cardinalem: sunt enim correlatiua, & ad aliquid significantia antiquo more presbyter Cardinalis & titulus, vt alterum sine altero esse non valeat. Nec est quod fingere quis possit, Hieronymum postquam recusauit adscribi Ecclesiæ Hierosolymitanæ, venientem rursus Romam, passum a Damaso in titulum Cardinalis adscribi: nam illa epistola (vt ibi testatur) decimotertio anno scripta est, postquam Hieronymus Hierosolymis commoratus est, totidemq. & amplius post obitum Damasi. sed de his rursum inferius.

[a] apud Hieron. epist. 60.

IESV CHRISTI ANNVS 379. DAMASI PAP. ANNVS 13. GRATIANI 13. VALENTIN. 4. IMPP.

CONSVLATVS AVSONII GALLI.

TRecentesimus vndeoctogesimus annus Domini Ausonium Gallum & Olybriū habuit Consules ordinarios. Eiusmodi honore primario Gratianus Augustus Ausonium magistrum suum ornare voluit; illud probe sciens, magistris æque ac parentibus haud dignam meritis vicē referri posse. Rependit illi pro munere & ipse Ausonius egregiam gratiarum actionem, quam coram ipso Imperatore & amplissimo Senatu dixit: qua & hæc inter alia [b]: Tu Auguste venerabilis, districtus maximo bello, assultantibus tot millibus barbarorum, quibus Danubij ora protexitur, Comitia Consulatus mei armatus exerces. Tribunitia ista quod in vrbe Sirmio geruntur, an vt quod in procinctu, Centuriata dicentur? an (vt quondam) Pontificalia vocabuntur? sine arbitrio multitudinis sacerdotum tractata collegio? sic potius sic vocentur: quæ tu Pontifex Maximus Deo participatus habuisti. Non est ingenij mei, pijssime Imperator, talia comminisci: verba sunt litterarum tuarum, quibus apud me auctoritatem summi nominis & tuæ voluntatis amplificas. sic enim loqueris: Cum de Consulibus in annum creandis solus mecum volutarem, vt me nosti, atque vt facere debui, vt velle te sciui: consiliū meum ad Deum tuli. Eius auctoritati obsecutus, te Consulem designaui, &c.] hæc ibi: & infenumine, & reus voti, & illico absolutus, egisti lautis manibus, mente pura, immaculabili conscientia, & (quod in paucis est) cogitatione sincera.] hæc ipse. Ista voluimus retulisse ad insinuandam Christiani Principis pietatem: cui etsi hucusque cum Imperio titulus ille nomine tenus potius quam re inhæreret, Pontificis Maximi, sicut alijs superioribus

[b] Auson. Grat. act. pro Consul.

PIETAS GRATIANI.

A ribus Christianis Imperatoribus: ipse tamen (vt dicemus) pietatis purus cultor abiecit.

Porro autem idem Ausonius [a] in precatione illa, qua sui Consulatus auspicia occinuit, hæc haud vane anni huius auguratus est bona, dum post alia ita habet:

Iane veni, nouus anne veni, renouate veni Sol,
Hostibus edomitis, qua Francia mixta Suenis
Certat ad obsequium, Latijs vt militet armis:
Qua vaga Sauromates sibi iunxerat agmina Chunis,
Quaq. Getis socijs Histrum adsultabat Alanis.
Hoc mihi præpetibus Victoria nunciat alis,
Iam venit Augustus, nostros vt comat honores
Officio exornans, quos participare cupiscet.] & paulo post:

B *Ecce vbi se cumulat mea purpura (mitibus audi*
Auribus hoc Nemesis) post me dignatur oriri
Augustus Consul, plusquam conferre videtur
Me sibi, qui iussit nostros præcedere fasces.] de Theodosio nimirum eodem mense Imperatore creato intelligens.

Nam paulo post, nempe eiusdem mensis Ianuarij [b] die decima sexta, idem Gratianus Augustus proxime spectans imminentes in cladem totius Romani Imperij Gothorum victrices turmas: cum ipse reuocaretur in Gallias ob Alemannos iterum rebellantes Imperatoris absentia, & ob cladem Orientalem ferocioribus animis insolescentes: Sirmij agens, adoratoq. numine, eius instinctu, publicis Comitijs militaribus creat Orientalis Imperij in locum Valentis defuncti Theodosium Imperatorem annum agentem ætatis C tertium supra trigesimum, qui tempore Valentiniani senioris post præclaras aduersus barbaros res gestas, inuidiam passus, atque ad necem quæsitus, seruatus tamen fuit magno Dei consilio ad erigendum collapsum in Oriente Romanum Imperium ob incursiones barbarorum, & ad vindicandum Occidentale e cruentis sanguine regio manibus tyrannorum. Affulsisse diuinitus numen in eius natalibus, vt bonorum futurorum prænuncium nomen consequeretur, Theodosiusq. diceretur, auctor est Aurelius Victor, qui ait [c]: Huic ferunt nomen somnio parentes monitos sacrauisse, vt Latine intelligimus, A Deo datum. De hoc etiam quibusdam oraculis in Asia diuulgatum est, cum eum Valenti dicerent successurum, cuius nomen e Θ, E, O, atque Δ, Græcis litteris initiaretur, qua cognatione principij deceptus Theodorus, cum sibi Imperium præsumeret, sceleste cupidinis supplicia percepit.] hæc Victor, qui eum patre Honorio, matre D Thermantia, genere Hispanum, originem a Traiano traxisse dicit. Ceterum quod ad parentem eius spectat, non Honorium fuisse, sed Theodosium, sanctus Ambrosius [d], Orosius [e], Ammianus & alij testantur: patriam vero ipsius Marcellinus [f] tradit Italicam, Zosimus autem [g] eum Caucæ Galleciæ oppidi natum dicit. Vnus hic inter tot tantosq. Imperatores inuentus, sententia Claudiani [h], qui non quæsierit purpuram, sed ipse quæsitus sit ab ea: nam ait:

Hæc sunt innumeris per se quæsita trophæis:
Non generis dono, non ambitione potitus.
Digna legi virtus: vltro se purpura supplex
Obtulit, & solus meruit regnare rogatus.]

Laudatur summopere de Theodosij electione Gratianus, vtpote qui prospiceret pu- E blicæ potius quam priuatæ vtilitati, fortissimo duci dimidium cedens Imperium, qui reliqui dimidij iam ante fratrem adsciuisset sibi consortem. Commendat eum S. Augustinus his verbis [i]: Gratianus Theodosium regni participem fecit, cum paruulum haberet & fratrem, auidior fidæ societatis, quam nimiæ potestatis.] ita ipse. Porro de creatione Theodosij errasse conuincitur Theodoretus dum ait nonnisi post adeptam victoriā de Gothis fuisse a Gratiano nominatum Imperatorem; cum reliqui omnes antiqui historici dicant eum ante creatum fuisse Augustum, postea vero cum exercitu profectum esse contra barbaros. Pugna autem ab eo inita aduersus Gothos, victoriaq. adepta sic ab ipso Theodoreto describitur [k]: Theodosius fide communitus, alacri animo & erecto iter suscipit: & ingressus in Thraciam, barbarosq. ex aduerso venientes conspicatus, aciem velut prælium facturus instruit. Facta autem leui pugna, cum barbari Romanorum impetum sustinere non possent, aciem deserunt, atque terga dantes fugæ se mandant: quos

Romani,

[a] Auson. in precat. prid. Kalen. Ian. edyl. 3.

[c] Aurelius Victor in Theod.

[d] Ambr. orat. in funere Theod.

[e] Oros. lib. 7. cap. 33.

[f] Marcellin. in Chron.

[g] Zosim. lib. 4.

[h] Claud. de 4. Consulatu Honorij.

[i] Aug. de Ciuit. Dei lib. 5. c. 25.

[k] Theodoret. lib. 5. cap. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Romani, quantum poterant, perſequuntur, magnaq. barbarorum fit cædes: nam non A
a Romanis ſolum, ſed ab ſe mutuo interfecti conciderunt. Quare cum quamplurimi eſſent ad hunc modum trucidati, & pauci qui latere poterant, Iſtrum traieciſſent: Dux ille longe præſtantiſſimus Theodoſius, copijs ſuis ad vicinas vrbes diſtributis, ad Imperatorem Gratianum celerrime, quo ſuæ victoriæ ipſe nuncius eſſet, proficiſcitur. Atque cum Gratianus Imperator, quæ narrabat, ne credibilia quidem putaret, & factum ſupra modum miraretur: illi quos ſtimuli pungebant inuidiæ, aiunt eum & fugæ ſe dediſſe, & exercitum amiſiſſe. Theodoſius igitur poſtulat ab illis qui contradicerent, vti mittant nuncios, perq. eos multitudinem barbarorum interfectorum diligenter cognoſcant: facile namque eſſe ex ſpolijs numerum addiſcere. Cui orationi aſſenſus Imperator, miſit nuncios qui res geſtas explorarent, eiq. poſtea referrent.

VISIO OSTENSA THEODOSIO. Duci autem optimo Theodoſio interim apud Gratianum commoranti diuina quæ- B
dam viſio ab ipſo omnium rectore Deo obiecta eſt. Videbatur enim videre diuinum Meletium Eccleſiæ Antiochenæ Præſulem, lænam ſibi Imperatoriam injicere, & coronam illi honori conuenientem capiti imponere. Quæ cum noctu ſecundum quietem vidiſſet, prima luce cuidam ex familiaribus indicauit. Ille ſomnium manifeſtum eſſe, & nihil obſcuri ambiguiue in ſe complecti dixit. Ac pauci dies iam interceſſerant, cum redierunt nuncij, qui ad res a Theodoſio geſtas explorate cognoſcendas profecti fuiſſent, retulerunt q. permulta barbarorum millia eſſe trucidata, &c.] hæc de victoria Theodoſij, poſt quam perperam ponit ipſum creatum Imperatorem: quamobrem & viſionem recenſitam longe ante contigiſſe oportuit. Non enim vno, ſed multis ante prœlijs victos a Theodoſio Gothos, teſtantur Victor & Marcellinus. Quanti momenti fuerit iſta victo-
a *Claud. de 4. Conſulatu Honorij.* ria, Claudianus his verſibus cecinit [a]: C

Nulla relicta foret Romani nominis vmbra,
Ni pater ille tuus iamiam ruitura ſubiſſet
Pondera, turbatamq. ratem, certaq. leuaſſet
Naufragium commune manu, &c.]

Sozomenus de bello nihil, ſed Gothos per Legatos tradit pacem petentes in amicitiã eſſe receptos; Gratianum autem profectum contra Alemannos, eos feliciter debellaſſe:
b *Sozom. lib. 7. cap. 4.* nam ait [b]: Sub hoc tempus Gratianus, Alemannis Galatas, *Gallos ſcilicet*, Occidentales
GRATIANVS VICIT ALEMANNOS. adhuc infeſtantibus, ad paternam Imperij ſortem reuerſus eſt; quam ipſi, fratriq. ipſius gubernandam reliquerat, cum prius Illyricos & Orientis Imperium Theodoſio commiſiſſet. Res autem illi ex voto contra Alemannos, vt & Theodoſio contra Iſtrum accolentes barbaros, confecta eſt. Illos quidem bello ſubegit, hos in amicitiam populi Romani ſupplices recepit: a quibus acceptis obſidibus, firmata pace, Theſſalonicam venit.] hæc Sozomenus. D

Sane quidem ingentem hoſtium multitudinem a Gratiano proſtratam, reliquos vero in deditionem acceptos fuiſſe, Zoſimus [c] auctor eſt. Sed vnde tanta hæc Gratiano, niſi precibus ſanctiſſimi ſacerdotis Ambroſij? Accipe quid ipſe in litteris poſtea redditis
c *Zoſim. lib. 4.* d *Ambr. epiſt. 26.* ad Gratianum [d] habeat, cum ſe excuſat, quod redeunti ipſi ex Illyrico profecturo in Gallias non occurrerit: Reuertenti tamen, inquit, etſi non occurri veſtigio, occurri animo, occurri voto, in quo maiora ſunt officia ſacerdotis. Occurri dico? Quando enim abfui, quem toto ſequebar affectu, cui ſenſu ac mentibus inhærebam? Et certe maior animorũ præſentia eſt. Tuum quotidianum iter legebam, nocte ac die in tuis caſtris cura & ſenſu locatus orationum excubias prætendebam, etſi inualidus merito, ſed affectu ſedulus. E
Et hæc quidem cum pro tua ſalute deferebamus, pro nobis faciebamus. Nihil hic adulationis eſt, quam tu non requiris, & ego alienam noſtro duco officio: ſed plurimum gratiæ, quam dediſti. Scit ipſe noſtri arbiter, quem fateris, & in quem pie credis, refici viſcera mea tua fide, tua ſalute, tua gloria, meq. non ſolum officio publico debitas pendere preces, ſed etiam amore priuato. Reddidiſti enim mihi quietem Eccleſiæ, perfidorum ora atque (quod vtinam) & corda clauſiſti, & hoc non minore fidei quam poteſtatis auctoritate feciſti.] hæc ipſe.

PIORVM VOTA PRO GRATIANO. At non Ambroſius dumtaxat pro Gratiani victoria ſolicitus iuges obtulit Deo preces, ſed Fidelium omnium vota publica nuncupata ſunt, frequensq. tunc pro eo piorum ad baſilicas concurſus proſpera illi aſſidue poſtulantium: vnde Auſonius huius anni Conſul in gratiarum actione: Non forum, & baſilicæ olim negotijs plenæ, nunc votis, votisq.

A tisq. pro tua ſalute ſuſceptis: nam de ſua cui non, te imperante, ſecuritas?] Ex his plane intelligis hoc eſſe tempus, quo Gratianus Imperator eas litteras ad Ambroſium dedit, quibus ab eo petijt ſcribi non libros fidei (nam hos iam ante dederat) ſed de Spiritu ſancto, quos poſt ſequentem annum ab ipſo Ambroſio eſſe conſcriptos, inferius demonſtrabimus. Qui ergo adeo perſpicuis cognouiſſet exemplis, pietate Deũ conciliari, præſtoq. ipſum eſſe cultoribus religionis; reuerſus e prœlio nihil antiquius habuit, quam in verã incumbere religionem: quamobrem vt eam omni ſtudio perfectam omnibuſq. numeris abſolutam redderet, Ambroſium ad ſe his litteris accerſiuit [a]:

a *Apud Ambr. epiſt. 25.*

Ambroſio religioſiſſimo ſacerdoti omnipotentis Dei Gratianus Auguſtus.

Cupio valde, vt quem recordor abſentem, & cum quo mente ſum, cum eodem corpore ſim præſenti. Feſtina igitur ad me, religioſe ſacerdos, vt doceas doctrinam vere creden
LITTERAE GRATIANI AD AMBROSIVM. B tem: non quo contentioni ſtudeam, aut velim magis Deum verbis quam mente complecti, ſed vt magis aperto pectori reuelatio diuinitatis inſideat. Docebit enim me ille, quem non nego, quem fateor Deum ac Dominum eſſe meum; non ei obijciens, quam in me video creaturam, qui Chriſto nihil me addere poſſe confiteor; verumtamen vt etiam Patri me commendem, Filium prædicando. Non ego in Deum verebor inuidiam, non me talem laudatorem putabo, qui diuinitatem verbis augeam. Ego infirmus & fragilis, quantum poſſum prædico, non quantum eſt ipſa diuinitas. Rogo te, vt mihi de ipſo tractatu, quem dederas, augendo illic de Spiritu ſancto fidelem diſputationem, Scripturis atque argumentis Deum eſſe conuincas. Diuinitas te ſeruet per multos annos, cultor Dei æterni, quem colimus Ieſum Chriſtum.] hactenus Gratianus ad Ambroſium.

C Abierit ne ad eum Ambroſius, licet quid certi minime affirmari poſſit: non defuiſſe tamen ipſum adeo religioſe petenti, par eſt credere. ceterum antequam proficiſceretur, liquet ad eiuſdem Gratiani recitatas litteras reſcripſiſſe: extat ipſa epiſtola [b] omni plena
b *Ambr. epiſt. 26.* officio, ex qua ea quæ paulo ante ſunt recitata, hic exſcripſiſſe ſufficiat, & meminiſſe tituli, cum, Chriſtianiſſimum Principem nominat. Inſuper excuſans, ſcriptionem elaborandam de diuinitate Spiritus ſancti haud ita cito a ſe mittendam, cum magni momenti eſſet opus, hæc ait: De Spiritu vero interim veniam ſcriptioni peto: quoniam quem iudicem mei ſim ſermonis habiturus, agnoui, &c.] porro non ante biennium eam lucubrationem ab Ambroſio abſolutam, & ad Gratianum miſſam, ſuo loco dicturi ſumus. Expetijſſe interim ipſum Ambroſium lucubrationes Baſilij eo argumento conſcriptas, facile intelliget, qui leget vtriuſque doctoris ea de re commentarios editos; quod & S.
D Hieronymus probe nouit.

Poſt tantam autem adeptam victoriam, quamnam gratiarum actionem Gratianus Deo, populoq. fideli pro precibus impenſis munus rependit? vtique illud quod ait Ambroſius: Reddidiſti mihi quietem Eccleſiæ, perfidorũ ora, atque (quod vtinam) & corda clauſiſti.] quonam vero modo hoc? vtique ſanctionem pio dignam Imperatore promulgando, qua hæreticorum omnium ora blaſphema compeſcuit, ad Heſperium Præfectum Prætorio ita ſcribens [c]:
c *l. 5. de hæret. C. Theodoſ. & eod. tit. Cod. Iuſtin. l. 2.*

Omnes vetitæ legibus & diuinis & Imperialibus hæreſes perpetuo cõquieſcant. Quiſquis opinionem plectilibus * Dei profanus imminuit: ſibi tantummodo nocitura ſentiat, alijs obfutura non pandat. Quiſquis redempta venerabili lauacro corpora, parata morte, tabificat; id auferendo quod geminat (*nempe baptiſmum*) ſibi ſolus talia nouerit, alios ne-
* GRATIANI LEX ADVERSVS HAERETICOS. E faria inſtitutione non perdat: Omneſq. peruerſæ iſtius ſuperſtitionis magiſtri pariter & miniſtri, ſeu illi ſacerdotali aſſumptione Epiſcoporum nomen infamant, ſeu quod proximum eſt, presbyterorum vocabulo religionem mentiuntur; ſeu etiam ſe diaconos, cũ nec Chriſtiani quidem habeantur, appellant: hi conciliabulis damnatæ dudum opinionis abſtineant. Denique antiquato reſcripto, quod apud Sirmium nuper emerſit; ea tantum ſuper Catholica obſeruatione permaneant, quæ perennis recordationis pater noſter & nos ipſi victura in æternum æque numeroſa iuſſione mandauimus. Dat. III. Non. Auguſt. Mediol. Accept. XIII. Kal. Septemb. Auſonio & Olybrio Coſſ.] hæc ex Codice Theodoſiano, vt antiquiori, deprompſimus: in Codice autem Iuſtinianeo [d] cum hæc habeantur ſummatim perſtricta, his additur iſta appendix: Hæreticorum autem vocabulo continentur, & latis aduerſus eos ſanctionibus ſuccumbere debent, qui vel leui argumento a iudicio Catholicæ religionis & tramite detecti fuerint deuiare.] hæc ibi.
d *l. 2. Cod. de hæretic.*

Porro

Universidad de Deusto
Biblioteca

VICTORIA RELIGIONI CONIVNCTA.

Porro iam intelligis absque alia admonitione, lector, vna cum hæresi in regna cladem A
inuehi, & cum fide Catholica salutem ferri: perdidisse profanam hæresim simul cum
Imperatore pariter Orientis Imperium; resti tutum tamen ipsum atque amplius & pul-
chrius redditum, simulac fides Catholica imperauit: sicq. in Occidente cumulari victo-
rijs Gratianum, & frementes vndique barbaros reddi debiles ac prorsus imbelles, cum in
castris excubat cum gratia atque precibus sacerdotum sancta religio: contra vero feli-
cissimum ac tranquillissimum Imperij statum inuerti senties, mox vt Augustos hæreti-
cis fauere videris, atque pro defensione Catholicæ veritatis torpescere, vel religiosos An-
tistites ab ijsdem impie perturbari. adeo vt perspicue intelligas, alatâ Victoriam (si dice-
re ita licet) religionem penitus consequi; hæreses vero tristes Erymnas euocatas ab in-
feris secum ducere. hæc enim S. Ambrosius in libris ad Gratianum de fide scriptis consi-
derauda proponit, atque in ijs etiam quos de Spiritusancto ad eumdem adiecit, in men- B
tem reuocat, vt diximus suo loco, & inferius dicturi sumus.

Compescuit hoc item anno, dato rescripto ad eumdem Hesperium PP. Gratianus auaritiam clericorum exercentium mercaturam, quos a lustrali collatione nonnisi in denis
vel quindenis solidis voluit immunes esse[a]. Extat præterea hoc eodem anno eiusdem
Gratiani rescriptum[b] ad Cateruium Comitem sacrarum largitionum, virum pietate
insignem, cuius memoria viget titulo sanctitatis apud Tolentinates: Acta tamen eius,
quæ vidimus, erroribus scatent. Sed iam ad res Orientalis Ecclesiæ huius anni se con-
uertat oratio.

a l. 11. de lustrali collat. Cod. Theod.
b l. 3. de Palat. sacrar. largit. C. Theod.

ARIANI ADHVC PROCACES.

Quod autem hoc anno post edomitos Gothos Theodosius nequaquam Constantino-
polim se contulerit, immo nec vltra Thessalonicam sit progressus, sed ibidem ei hiemare
contigerit; quodq. insuper idem Imperator adhuc cathecumenus nesciretur a cuiusnam C
sectæ baptizari vellet Antistite, cum præsertim in baptizandis Imperatoribus in Oriente
Ariani id sibi muneris arrogassent, baptizatis ab eis Constantio atque Valente, immo de
Constantino Magno id ipsis mendaciter asserentibus: inde accidit, vt ijdem Ariani adhuc
animis erecti Catholicos incesserent, lacesserentq. illis præsertim in locis, in quibus nu-
mero præstarent, atque fauore magistratuum auctoritate pollerent; vt inter alia loca sci-
mus accidisse Constantinopoli. Ibi enim S. Gregorium Nazianzenum fidem Catholicã
edocentem, lapidibus primum impetiere, traxereq. vt maleficum ad tribunal: cum ille
inter hæc diuina confortatus spe de magno ex prædicatióne futuro prouentu, omnia su-
stinebat propter electos, sciens agrum Dominicum afferre solere fructum centuplum in
patientia: sicq. appetitus lapidibus tolerans, contumeliisq. vexatus, vberes benedictio-
nes rependens, plane effecit, vt etiam complurium perditorum animos sibi conciliaret, D
atque ad fidem Catholicam susciendam magnopere prouocaret.

GREGORIVS NAZ. QVANTA PASSVS AB ARIANIS.

Id quidem de se ipse coram amplissimo Synodi auditorio, coactus sua prosequi insti-
tuta, atque pro concione suæ sementis fructus ostendere, his verbis significat[c]: Vultis
aliquid elatius adijciam? Videtis aduersarias linguas, posita feritate, mitescentes, atque
eos qui diuinitati bellum indixerunt, nihil iam turbarum nobis facessentes? Id quoque
spiritus, id quoque agriculturæ nostræ est. Non enim inscite atque inerudite docemus,
nec aduersarios contumelijs & conuicijs incessimus, quemadmodum plerique faciunt,
non cum dogmate, sed cum dogmatis assertoribus confligentes, ac rationum & argumẽ
torum infirmitatem maledictis interdum contegentes, non aliter ac sepias ante se atra-
mentum vomere aiunt, vt piscatores effugiant, aut conspectum sui eis eripiant. Verum
nos pro Christo bellum gerere perspicuo argumento declaramus, dum secundum illum E
pacificum & clementem Christum, atque infirmitates nostras portantem, dimicamus.
Neque enim cum veræ atque Orthodoxæ fidei pernicie pati studemus, nonnihil de
animorum contentione remittentes, vt moderationis, & æquitatis famam colliga-
mus (non enim quod bonum est, male aucupamur) atque interim tamen pacem co-
limus, legitime nimirum pugnantes, atque intra limites nostros, spirituſq. regu-
lam nosmet continentes. Ac de his quidem ita sentio, cunctisq. animarum dispen-
satoribus rectæq. doctrinæ arbitris legem statuo, vt nec asperitate sua aduersario-
rum animos exulcerent, nec submissione insolentiores efficiant, sed prudenter & con-
sulte in fidei causa se gerant, nec in alterutro horum mediocritatis lineas transiliant.]
hæc Gregorius.

c Gregor. Naz. orat. ad 150. Episcop.

GREGORII NAZ. IN DOCENDO MODESTIA.

Hisce quippe exemplo & doctrina Christi comparatis ad expugnandos implacabiles
hostes

A hostes armis Gregorius vicit tandem, cum alioqui alijs ex causis contemptui esset atque despectui haberetur, vt ipse testatur his iambicis[a]:

GREG. NAZ. CONTEMPTVI HABITVS.

Nec enim ferebant pauperem plane virum,
Rugis aratum, visibus fixis humi,
Vilig. veste, tabidum fletu & fame,
Metu & futuri, ceterisq. etiam malis,
Nec eleganti præditum vultu, hospitem,
Vagumq. tenebris horridis terræ abditum.]

a Greger. Naz. in carm. de vita sua.

At plane accidit, vt quemadmodum si fumus claresçat in flammã, qui ante molestus
oculis erat, suo splendore visum illustret, exhilaretque, ita sane euenerit de Gregorio; vt GREG. NAZ. VIRTVS INNOTESCIT.
quod vitæ duritia, vultusq. asperitate horridum & tetrum aspectum præseferret; puri-
B tate tamen doctrinæ lucescens, animiq. moderatione, aliarumq. virtutum fulgore respl-
dens, hostium quoque oculos in se conuerteret, alliceretq. eos, atque adduceret ad rectam
semitam veritatis: adeo vt quæ cæcutientibus oculis prius esse videbantur horrori, fie-
rent eadem ad pietatem illecebræ: sicq. quod scriptum est in Prouerbijs[b]: Iustorum se-
mita quasi lux splendens procedit & crescit vsque ad perfectam diem.] Gregorius longe
lateq. doctrina & sanctitate refulgens, admirationi esse cœperit cũctis, etiam absentibus.
Haud enim vrbis licet amplissimæ ambitu valuit contineri insigne nomen Gregorij, quin
etiam prouincias remotissimas penetraret.

b Prouerb. 4.

Gregorij enim fama permotus, impulsusq. S. Hieronymus vna cum collega Vincen-
tio, e Syria, tam longinquo terrarum spatio, contulit se Constantinopolim. Res plane
admiratione digna est; hominem quem ob insignem eruditionem consulerent Occiden-
C tales Episcopi, immo ipse Episcopus Episcoporum Damasus id crebrius factitaret, tam
longa difficiliaq. itinera peragrasse, vt Gregorij esse mereretur auditor, ac sub tanto ma-
gistro posset profiteri discipulum, inde sibi summum gloriæ decus conciliaturum existi-
mans cum accessione doctrinæ. Quam autem magni ipse hoc idem fecerit, audi quan-
ta gloria id ostentet: Eo ego (inquit[c] aduersus Ruffinum agens) magistro glorior &
exulto.] & alibi ad Domnionem scribens, Gregorium Nazianzenum suum catechistam
appellat[d], quasi eius comparatione plane rudis, qui fidem eo explanante didicerit, vide-
retur: & aduersus Iouinianum[e] agens, putans tanti nominis auctoritate perfringi posse
procaciam petulantis hæresiarchæ, eum sic citat: Præceptor meus Gregorius Nazian-
zenus virginitatem & nuptias differens Græcis versibus explicauit.] & cum alibi præ-
clara eiusdem Gregorij scriptorum recenset monumenta quanta gloria id exaggerat,
D cum ait[f]? Gregorius Nazianzenus Episcopus, vir eloquentissimus.] sed non id sibi
satis; vnde illud addit; Præceptor meus.] & hoc parum, nisi adijciat: Quo Scripturas
explanante didici.]

HIERON. VENIT CONSTANTINOP. AD GREGOR. NAZIANZ.

c Hieronym. ad Pammach. aduers. Ruffin.
d Hier. epist. 53.
e Hier. aduers. Iouinian. lib. 1.
f Hieronym. de script. Eccles. in Gregor. Naz.

Quæ autem ipse sitiens ex vberrimo limpidissimoq. fonte potauit, ita mente retinuit,
vt non ea solum quæ serio ab ipso explanata essent in cathedra, sed & quæ familiariter
ioco iactata essent, tenacis memoriæ thesauro condita custodierit, posterisq. tradiderit,
vt illud ad Nepotianum[g] docet, cum ait: Præceptor quondam meus Gregorius Na-
zianzenus, rogatus a me, vt exponeret, quid sibi vellet in Luca[h] sabbatũ δευτεροπρώτων:
eleganter lusit: Docebo te, inquiens, super hac re in ecclesia: in qua mihi omni populo
acclamante, cogeris inuitus scire quod nescis: aut certe si solus tacueris, solus ab omni-
bus iniustitiæ condemnaberis. Nihil tam facile, quam vilem plebeculam & indoctam
E concionem linguæ volubilitate decipere: quæ quicquid non intelligit, plus miratur.]
hæc Hieronymus: ex quibus & illud plane significatur, iam agnitum Gregorium Con-
stantinopoli eo æstimationis peruenisse, vt excipi soleret magno plausu quicquid ipse
dixisset. At eiusdem Gregorij dexteritas quam suauis[i], dum se a discipulo magistrum
extempore magna quæstione pulsante sic comiter liberauit, & pulchra honestaq. tergi-
uersatione delusit!

GREG. NAZ. FACETE ELVDIT HIERON.

g Hier. epist. 2.
h Luc. 6.

Inhærens tunc Gregorio Hieronymus, vt magnæ aquilæ pullus, qui eius interdum
humeris portaretur, ausus est sublimi volatu superare cælos, & vsque ad Dominum se-
dentem super solium excelsum & eleuatum peruenire, seq. admiscere Seraphinis: vbi
quæ didicit arcana mysteria, scriptis mãdata tradidit Damaso Romano Pontifici. testatur
id ipse, cũ sextum Isaiæ caput post annos triginta interpretaturus, his se verbis excusat[k]:
De hac visione ante annos circiter triginta, cum essem Constantinopoli, & apud virum

HIERON. DVCE GREGOR. NAZ. CELSA PETIT.

i Hieron. in Isa. cap. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

eloquentissimum Gregorium Nazianzenum tunc eius vrbis Episcopum sanctarum Scripturarum studijs erudirer: scio me breuem dictasse, subitumq. tractatum, vt experimentum caperem ingenioli mei, & amicis iubentibus obedirem. Ad illum itaque libellum mitto lectorem, oroq. vt breui huius temporis expositione contentus sit.] hæc Hieronymus. Ex amicis iubentibus Damasus præcipuus fuit, ad quem ipse tractatum illum inscripsit [a]. Porro quod tanto doctore quæ didicit securus scripserit: haud opus habuit post annos triginta eamdem repetens interpretationem, priora (vt fecerat secundo interpretatus Abdiam) delere posterioribus, aut amplioribus eam terminis dilatare. Hoc plane ipsum tempus consignat, cum de erroribus Origenis ad Pammachium & Oceanum Hieronymus scribens epistolam ait [b], ab hoc tempore, quo edidit eiusmodi interpretationem in Isaiæ caput sextum, intercurrisse spatia annorum viginti.

[a] Hieron. epist. 142. 143.

[b] Hier. epist. 65.

GREG NYSSENVS INNOTESCIT HIERONYMO.

Quantum autem temporis contigerit Hieronymum apud Gregorium Constantinopoli commorari, exactius disquiramus ex consignata ab ipso superius eius scriptionis chronographia, cum testatur se illa scripsisse, Gregorio ipso iam facto Constantinopolitano Episcopo: contigit id post annum sequentem. quod insuper se ibi Gregorium Nyssenum cognouisse testetur, quem tempore indictæ Constantinopolitanæ Synodi illuc cum alijs Episcopis contigit proficisci: ex his inquam (si a præsenti anno numeres) inuenies Hieronymum tribus ferme annis Constantinopoli audisse Gregorium. Ipse vero de Gregorio Nysseno ita meminit [c]: Gregorius Nyssenus Episcopus frater Basilij Cæsariensis ante paucos annos mihi & Gregorio Nazianzeno contra Eunomium legit libros, &c.] Sed rodeamus ad Theologum Constantinopoli publice profitentem.

[c] Hieronym. de Script. Eccles. in Greg. Nyss.

GREG. NAZ. QVALIS CVM HIERONYMO

Quonam modo qui inter alia nobilissima ingenia Hieronymum Gregorius discipulū habuit, ad eum docendum est comparatus? num supercilio præceptoris, doctorisve tumido fastu? minime gentium, sed familiariter omnia, ac velut cum socio & æquali (nisi quando ille e suggestu doceret) mutua collocutione disceptationeq. pari: vt interdum ab omni arrogantia ipse Gregorius procul abhorrens, se minorem imparemq. sublimi Scripturæ sensu fateri non erubesceret. Sit in exemplum quod de ipso in commentarijs in epistolam ad Ephesios idem Hieronymus docet his verbis [d]: Gregorius Nazianzenus vir valde eloquens & in Scripturis apprime eruditus, cum de hoc mecum tractaret loco, solebat dicere: Vide quantum istius capituli sacramentum sit, vt Apostolus in Christo & in Ecclesia illud interpretans, non se ita asserat, vt testimonij postulabat dignitas, expressisse: sed quodammodo dixerit: Scio quia locus iste ineffabilibus plenus sit sacramentis, & diuinum cor quærat interpretis.] hæc Hieronymus: qui quidem mente retinens sublime illud in Gregorio dicendi genus, scriptaq. eius ferri velut flumen exundās, in quod omnium scientiarum riui confluxerint; non potuit non succensere Ruffino, qui exiguo angustoq. alueo illud in Latinos deriuare præsumpserit, ob id iure illud in eum exclamans [e]: Respondē, cur scribere aliqua ausus sis, & virum disertissimum Gregorij pari eloquij splendore transferre: Vnde tibi tanta verborum copia, scientiarum lumen, translationum varietas? &c.]

[d] Hieronym. ad Ephes. c. 5.

[e] Hieronym. ad Pammach. aduersus Ruffin.

HIERONYMVS IN QVIBVS SVPERAVIT GREG. NAZ.

Ceterum quod gloria patris sit filius sapiens, discipuliq. excellens doctrina decori sit præceptori, secundum illud antiquum: Multi discipuli prudentiores magistris] si conferas Hieronymum cum Gregorio, inuenies aliqua quibus amplius hic excellat: vt veram iudices Ennodij Ticinensis esse sententiam, ita dicentis: Hieronymus noster, nisi præceptorem suum Gregorium diceret, illo melior censeretur: sed illi applicanda sunt bona nominatim a quo sumpsisse videntur originem.] hæc ipse. Certe quidem in his quæ spectant ad multiplicium linguarum peritiam, quam in diuinis explicandis scripturis, & diuersarum linguarum scriptoribus consulendis, magni momēti esse nemo negarit, absque controuersia Gregorium primas dare Hieronymo certum est, vtpote qui profiteatur etiam Latinam linguam toto orbe Romano diffusam se penitus ignorasse: quod ad Posthumianum Græcam Latinamq. linguam callentem, scribens, ita testatur [f]: Sublimis es eruditione, & quidem vtroque eruditionis genere, & vtraque dicendi facultate: alterius enim quantam famam audiuimus? (nec enim lingua Romanus sum, nec Italicam doctrinam calleo) alterius autem periculum ipsi fecimus, &c.] Factus vero postea Episcopus Constantinopolitanus Gregorius ordinauit presbyterum Vincentium Hieronymi comitem, ita tamen, vt non passus sit ille Constantinopoli, sicut nec ipse Antiochiæ retineri, prout idem Hieronymus testatur in epistola ad Pammachium [g].

[f] Gregor. Naz. in epist. 71. ad Posthumianū.

[g] Hier. epist. 61.

Sed

Sed de Hieronymo satis: quando autem contigerit ipsum inde recedere, Romamq. ad Damasum se conferre, dicemus suo tempore.

At vero Gregorius Constantinopoli docens, haud ita felix in Euagrio Pontico suo discipulo fuit, sicut extitit in Hieronymo. Hunc quidem tradit Palladius [a] ordinatū fuisse lectorem a S. Basilio, secutum vero post illius obitum Gregorium Constantinopolim, ab eoq. ordinatum fuisse diaconum, commendatumq. ab eodem Constantinopoli recedente eius successori Nectario, sed coactum postea recedere ab vrbe profectum esse in Aegyptum; vbi ipse cum Didymo Alexandrino Origenis studiosissimo consuetudinem habens, dogmata Origenis comminiscens, renouansq. illius prauas opiniones, factus est Origenistarum dogmatum assertor & propugnator: de quibus singulis dicendum est inferius pro temporis ratione, simulq. recensendæ lucubrationes ab eo editæ, quas enumerat Socrates [b]: qui tamen in eo magnopere errat, cum ait Gregorium Nazianzenum vna cum Euagrio post abdicatam sedem esse profectum in Aegyptum. quonam vero se contulerit Gregorius, cum recessit Constantinopoli, dicemus inferius.

[a] Pallad. in Lausiac. c. 25. DE EVAGRIO PONTICO DISCIPVLO GREGOR. NAZ.

[b] Socrat. lib. 4. cap. 18.

Inter hæc autem Maximus ille Alexandrinus ex philosopho Cynico Christianus, qui se iactabat martyrum filium, & pro fide exulem in Oasis solitudine: quasi gloria confessionis illustris, Constantinopolim veniens, tamquam in scena ludens edidit ostentationis spectaculum ob oculos omnium: cum Gregorius, vt par esse videbatur, hominem suscepit, amplexatusq. est, quasi a prœlio victorem redeuntem, inq. laudem eius luculentā habuit orationem, de qua hæc S. Hieronymus [c]: Scripsit Gregorius laudes Maximi philosophi post exilium reuersi, quem falso nomine quidam Heronis superscripserunt, quia & est alius liber vituperationem eiusdem Maximi continens: quasi non licuerit eumdem laudare & vituperare pro tempore.] hæc ipse. Venit quidem is dolose, vt exturbaret Gregorium Constantinopoli, ipse vero cathedram illam arriperet: significat id sane Gregorius illis versibus [d]:

MAXIMI CYNICI ADVENTVS CONSTANTINOPOLIM.

[c] Hieronym. de script. Eccles. in Greg. Naz.

[d] Gregor. Naz. in carm. de vita sua.

——— *improbe quod struxerat*
Sæuq. solio scilicet me vt pelleret,
Cui nec thronus erat, vlla nec alia dignitas,
Instructor essem quam quod & custos gregis.]

excepit autem eum domi Gregorius, suæq. mensæ participem fecit, & inter suos primo loco habuit, vt paulo inferius idem ipse Gregorius ita docet:

Amicus ille sit mihi, sic vt fide
In me anteiret Maximus cunctos viros:
Mensæ, domusq. dogmatum hunc, & consilij
Consortem habebam.] Porro Maximus ad tantam rem, quam moliebatur, iacere instituens fundamenta, aggressus est primum aucupare animum maioris Imperatoris, nempe Gratiani: quamobrem Mediolanum ad eum profectus, obtulit illi librum, & quidem (vt ait S. Hieronymus [e]) insignem, de fide aduersus Arianos.

MAXIMVS ADIT GRATIANVM.

[e] Hieronym. de script. Eccles. in Maximo.

Inter hæc autem, cum opera Gregorij creuisset magnopere numerus Orthodoxorum Constantinopoli: ijdem Catholici, in odium Demophili Ariani in eadem Vrbe Episcopi, ne ipsi soli pastore carere viderentur, Gregorium postulant eius vrbis Episcopum. cuius quidem postulationis licet nullus fuerit plenus consecutus effectus, quod ipse in solio inuidioso sedere penitus recusaret; tamen Petrus Alexandrinus eumdem Gregorium instituit per litteras Episcopum Constantinopolitanum, prout his versibus ipse Gregorius indicat [f]:

GREG. NAZ. POSTVLATVR EPISCOPVS.

[f] Gregor. Naz. in carm. de vita sua.

Qui Petrus ipse Præsulum illorum arbiter
Prius quidem nos litteris clarissimis
Fucoq. vacuis, litteræ ipse vt fidem
Facient, sacrato fixerit nos in throno.]

Sed haud stetit in sententia Petrus; qui ab instituto reuocatus, fauens Maximo aduersus Gregorium, manibus pedibusq. nisus est vt idem Maximus ordinaretur eius sedis Antistes: ad quod perficiendum septem legauit Episcopos, alia tamen occasione prætensa; nempe vt frumentum debitum Imperatori nauigijs impositum portarent Constantinopolim. erant hæc episcoporū nomina, Ammon, Apammon, Harpocras, Stippas, Rhodon, Annubis, & Hermanubis. Hi vero quod Catholici essent, declinantes in vrbe communionem Demophili Arianorum Episcopi, Gregorio adhæserunt, a quo & benigne susceptī sunt,

EPISCOPI AEGYPTI PRO MAXIMO AGVNT.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pti sunt, immo & ab eo laudati publica concione [a], cuius est exordium: Eos qui ab Aegypto venerunt, prout debeo, salutabo, &c.] qua quidem oratione cum S. Athanasium, tum Petrum, totamq. Aegypti Ecclesiam custodem Catholicæ fidei plurimum prædicauit: ipsos denique ex eo potissimum commendauit, quod Constantinopolim venientes declinassent Arianorum cõmunionem, & Catholicis adhæsissent; aitque: Non enim vos promiscuæ multitudini admiscuistis, nec hominum numero pietatem definiuistis, nec miscellaneum vulgus potius esse sustinuistis, quam populus Dei verbo perpurgatus. Verum posteaquam Cæsari quæ sunt Cæsaris (vt par erat) contuliſtis, Deo quoque quæ Dei sunt attribuistis, illi nempe vectigal, huic timorem. Ac nutrito cibis vestris populo, ipsi quoque cibi accipiendi causa ad nos perrexistis: nam & ipsi frumentum erogamus, &c.]

[a] Gregor. Naz. orat. in Aegypt. Episcop. appul. sum.

A

Quod audis allatum ab Episcopis vectigal ad Imperatorem, nequaquam existimes id penſitatum ab Aegypti Ecclesia; nam tantum abest vt Ecclesiæ triticum pro tributo perferrent ad Imperatorem, vt etiam ab Imperatore clerici omnes ex Constantini munificentia (vt dictum est superius) solerent illud accipere. Publicum namque totius Aegypti vectigal id erat, quod legatione Episcoporum Constantinopolim, Episcopi Alexandrini accedente opera, mitteretur: indeq. accidit (quod suo loco diximus) vt inter alias calumnias in Athanasium ab Arianis consarcinatas, illa fuerit, quod comminatus esset, si vellet, impedire, ne frumentum Constantinopolim deferretur. id quidem ipsemet (vt hic etiam eadem repetamus) docet his verbis [b]: sed frumentum ab Athanasio, natiuesq. detentas calumniati sunt: eumq. gloriatum esse dixere, quod frumenti deportationem ex Alexandria Constantinopolim impedire posset.] hæc ibi, & licet calumnioſe, ex vsu tamen rerum veri similitudo videri poterat comparata. Quin & Constantij quoque Ariani tempore persoluebatur Ecclesiæ Aegypti frumentum ex Constantini munificentia annua penſitatione debitum. id sane epistola Synodalis Concilij Alexandrini testatur ad finem [c]: habetur ipsa intexta ab Athanasio in secunda ipsius Apologia. Fortasse tunc accidit, vt quemadmodum postea lege Theodosij iunioris [d] scimus præceptũ fuisse, vt ad prædam curialium anteuertendam, ad eiusmodi negotia frumentaria Alexandriæ alia certa designarentur officia; ita id muneris antea fuerit delegatum Episcopis. Sed ad Gregorium redeamus.

EPISCOPI FRVMENTARII.

B

[b] Athanas. Apolog. 2.

[c] Apud Athanas. Apolog. 2. d. l. 1. de frumẽto Alexan. Cod. Theod.

C

Quid autem post hæc ausu temerario Maximus pertentarit, ipse Gregorius in carmine de Vita sua satis abunde explicat: coisse nimirum simul cum Maximo quemdam presbyterum Constantinopolitanæ Ecclesiæ ordine secundum, Catholicæ communionis, ob æmulationem vero atque liuorem in Gregorium infensissimum, quod præreptam fortasse doleret spem illius Ecclesiæ Episcopatus, quam conceperat ob toleratum multorum annorum bellum ab Arianis illatum. Hic itaque aduersus Gregorium cum Maximo conspirauit. Qui quidem Maximus suffarcinatus auro mutuo accepto ab amico qui appulerat Constantinopolim pecunia publica empturus tabulas ad fabricam templi construendam, Aegypti Episcopos illic agentes illo sibi conciliat; idq. ijdem simul tractant, quod gratum Petro ipsorum Episcopo esse scirent, gentilem suum sedi Constantinopolitanæ præficere cupienti; occasionis interea opportunitatem expectantes, quo secretius, quoad fieri posset, Maximum detonsa Cynica coma, Episcopum ordinarent. Quid plura? Accidit ex sententia, vt Gregorius ægrotans, foris in suburbio esset: cum illi ea captata occasione, noctis tempore in eius irrumpunt Ecclesiam, atque in sede collocant Maximum.

STVDIA MAXIMI PRO SEDE ADIPISCENDA.

D

E

Mane autem facto, magnus clericorum Orthodoxorum excitatus est ob facinus deforme tumultus, atque vniuersa commota est ciuitas, detestantibus omnibus etiam Arianis nefandum scelus: quod concinne a Gregorio his iambis concinitur [e]:

[e] Gregor. Naz. in carm. de Vita sua.

MAXIMVS INTRVDITVR IN SEDEM CONSTANTINOP.

Nox erat, at æger ipse eram: cum isti, velut
Caulam introgressi conciti rabie lupi,
Nautas habentes plurimos pecunia
Partos, facile Alexandriam qui incendere
Solent (eos nam iunxit irrumpens cohors
Secum) locare in sede detonsum canem
Nituntur, antequam gregi ac primoribus

Hoc

A

Hoc indicassent, aut mihi, saltem vt cani:
Sic impetratum nam sibi ipsi dictitant.]

& paulo post ita subdit:

Vt luxit autem, clerus (etenim proxime
Habitabat) ira frendet, atque celerrime
Disseminatur istares. Tum maxima
Hinc flamma surgit: nam magistratus statim
Multi, exteriq. confluunt etiam nothi. Ariani videlicet.
Ob hoc furebant nam scelus cuncti, mihi
Pendi laborum præmia hæc cum cernerent.]

At ne sic quidem perfracta est illorum audacia, quæ eo impudentius vrget opus, quo viribus premi contrarijs sensit: siquidem quod perficere non licuit in Ecclesia, in scenici hominis diuertentes domum, sacrilegum munus explent. Subdit de his ita Gregorius:

B

ORDINATIO MAXIMI IN DOMO SCENICI.

Quid multa? referunt illico e templo pedem
Illud dolentes maxime, cæpta irrita
Cessisse. Verum ne mali incassum forent,
Explere pergunt, deerat quod fabulæ.
Namque in choraulæ sordidam ingressi domum
Graues superno & numini cari viri,
Ac quosdam habentes face de vulgi infima,
Canem resecta Præsulem signant coma
Nequissimum, &c.]

C

Re autem comperta, quo animo id acceperint ciues, ita narrat ipse Gregorius:

Certe ob patratum tum scelus tantus dolor
Inuasit Vrbem: nemo non vt tum foret,
Qui non fureret, ac multa in ipsum effunderet
Acerba, vitamq. illius proscinderet,
Ira efferente quicquid animus finxerat.
Hic illud, aliud ille promebat mali,
Quo pingeretur vnius peruersitas
Insignis.] At quid tandem? ab ijsdem ciuibus Maximus pulsus est Vrbe: qui ne sic quidem cessit, sed Thessalonicam proficiscitur ad Theodosium Imperatorem,

D

prout ipse Gregorius inferius narrat: quæ tamen reijcimus in sequentem annum, quod Theodosium constet Thessalonicæ diutius quieuisse: qua ratione & quæ de Maximo narrata sunt, hoc ipso anno contigisse oportuit.

Hæc dum exacte copioseq. Gregorius describit, addit [a] appendicem, excusationem de eo quod talem hominem, immo monstrum recepisset, ac tantopere publice pro concione laudasset: excusat se inquam ita dicens:

[a] Greg. in carm. de vita sua.

GREG. NAZ. RECANTAT PALINODIAM DE LAVDATO MAXIMO.

Quid igitur? An non carus hic nuper tibi?
Non hunc ferebas laudibus summis prius?
(Fortasse dicet quispiam, hæc qui sciet,
Ac facilitatem vertat hanc mihi crimini,
Per quam coleham pessimos etiam canes.)

E

Culpanda prorsus hæc mea ignoratio.
Me gustus, Adamum vt, traxit in fraudem improbus.
Visu decorum lignum erat, re non item.
Fidei fefellit larua me: fucum mihi
Fecere verba subdolo corde edita.]

Sic plane Gregorius deceptus ab hypocrita Maximo. Sed paulo post:

Quid erat agendum? dicite o sciti viri,
Aliud ne quiddam cuipiam vestrum placet?
Angusta cum tam foret adhuc Ecclesia,
Stipulas vt ipse cogerer quoque legere:
(Namque arcta tantam non ferunt licentiam,
Quam lata quæ sunt tempora, & læte fluunt)

Universidad de Deusto
Biblioteca

Magni æstimabam, quod canis caulam meam A
Tereret.] Adeo namque tenues & exiles erant res Catholicorum ipsis primordijs aduentus Gregorij Constantinopolim, vt magno lucro duceret, si quem inuenisset Catholicum hominem sibi communicatione inhærentem, præferentem ignominiam Christi diuitijs Pharaonis.

LAVDES DICTAE DE MAXIMO.

Sed & quid amplius elucere videbatur in Maximo, si quæ ille iactabat, vera fuissent? illa omnia, quæ in ea oratione in eius laudem, mutato titulo, in laudem Heronis scripta leguntur: nempe, vt paucis multa perstringam, quod se ex parentibus martyribus prognatum diceret, quodq. Christo ipse totum se addixisset, temporeq. persecutionis sæuissimæ sub Lucio Alexandriæ aduersus Catholicos excitatæ stetisset infractus pro fidei patrocinio, cuius causa dire virgis cæsus fuisset, ad postremum vero in Oasin deportatus, illic quadriennio permansisset. Accedebat ijs, quam hypocrita affectabat, Christiana in omnibus philosophia, nempe gloriæ diuitiarumq. contemptus, modestia, animiq. fucata submissio, charitas erga omnes, studium salutis omnium, & ad confutandos hæreticos, Gentilesq. conuincendos scientia minime vulgaris. His inquam coloribus pictam laruam, absolutissimum reddentem omnium virtutum exemplar, tali tempore, tali loco non potuit non magni facere Gregorius tantopere indigens in tanto prœlio non ducibus tantum fortissimisq. militibus, sed lixæ cuiusuis etiam ministerio. B

Alter hic plane Proteus; sic enim quoque ipsum appellat Gregorius: & vt proprius dicam, alter hic Luciani Peregrinus, qui ex Euangelio captans sibi gloriam, quæ scelestus ob delicta passus esset, fidei defensionis causa se toleraſſe iactaret: nam & id quoque testatur ita Gregorius [a]:

[a] Greg. in carm. de vita sua.

——— *Hocq. maius, quod fugam ob noxas graues* C
Velabat, vt si pro Deo hanc passus foret,
Qui vapularat vt nocens, hunc martyrem
Falso arbitrabar, &c.]

Postquam autem talia tamq. nefanda Maximus præsumpsisset: Gregorius e suburbano, ad quod valetudinis causa concesserat, Constantinopolim redijt, Ecclesiamq. quam tanto labore collegerat, schismate scissam reperit: nam presbyter ille nefarius cum adhæsisset Maximo, nonnullos e Catholicis eidem conciliarat. Hæc ergo sciens, immo oculis spectans ipse Gregorius, orationem illam habuit, cuius est exordium: Desiderabã vos, filij, pariq. a vobis desiderio expetebar, &c.] post multa vero hac inuectiua perstrinxit Maximum ac sectatores ipsius [b]: Iam, inquit, mihi quoque timorẽ injiciunt canes, per vim pastores sese constituentes, idq. (quod absurdum est valde) cum ad pastoralis D muneris administrationem nihil omnino aliud contulerint, quam quod comam, cui ornandæ & alendæ turpiter studuerant, raserunt: qui nec in canum ordine manserunt, nec pastores facti sunt, nisi vt lanient ac dispergant, laboresq. aliorum infringant.] & paulo post: Ac proinde ne nunc quidem insolentius efferantur qui canes aduersus gregem cõcitarunt, qui nec ouiculam quidem vnam proferre possunt, quam adduxerint, vel conseruauerint: nec enim recte facere didicerunt, qui improbitatem studiose coluerũt, &c.] post multa vero in schismaticos dicta, eosdem contestatus, exprobrat animi sui moderationem, quam experti iam essent ab omni sedis cupiditate remotam; cum videlicet illi iam ante delegissent eum Episcopum, & in sede voluissent collocare, nec acquieuerit: ait enim [c]:

GREG. NAZ. REDIENS ORAT IN MAXIMVM.

[b] Gregor. Naz. orat. in Max.

[c] Gregor. Naz. ead. orat.

Quid præterea? *agent ipsi scilicet*. Episcopatum abrogabunt, & thronis deijcient? Et E quos tandem aut nunc, aut antea prompto atque hilari animo conscendi? An vero eos qui ascendunt, beatos prædicare soleo? Scilicet, mihi eos dulces ac iucundos reddis, ita voluntatemq. declararunt? An illa quoque deliciæ quædam & fucus erant, atque amoducuntur, vt vitia sua de alijs partim suspicentur, partim loquantur. Quid vero illa animi oppressio? quid illæ imprecationes, quas aduersus nos ipsos publice concepimus? quid illæ lacrymæ, quarum tantam vim profudimus, vt vobis etiam misericordiam moueremus, quamuis alioqui propter obluctationem odio pene essemus?] hæc & alia Gregorius, illis in memoriam reuocans, quantopere refragatus fuerit, cum ab ipsis eligeretur Episcopus. Demum in Petrum Episcopum Alexandrinum, quem propitium

GREG. NAZ. NON EST PASSVS FIERI EPISCOP.

primo,

A primo, postea vero sensit auersum, ita iure conqueritur: Nihil proprius factum est, quam vt Petrus etiam me abiuraret. Ac fortasse nec flet quidem amare, vt peccato medeatur.] ac rursus schismaticos eiusmodi compellat apostrophe: Quomodo distracti estis, & distraxistis, quasi boues teneri vinculis soluti? Quomodo altare aduersus altare erexistis? Quomodo repente in desolationem ac vastitatem facti estis? Quomodo & ipsi hac præcisione extincti atque mortui estis, & dolorem nobis inussistis? Quomodo pastorum simplicitate ad gregis euersionem & interitum abusi estis? non enim eorum imperitiam reprehendo, sed vestram malitiam accusabo.] sic Gregorius aduersus Aegypti Episcopos, qui Maximo manus imposuerant, additq. alia fletu digna: quæ autem postea acciderint, sequenti anno dicemus.

BIESV CHRISTI ANNVS 380. DAMASI PAP. ANNVS 14. GRATIANI 14. VALENTIN. 5. IMPPP. THEODOSII 1.

CHristi sequitur annus octogesimus supra trecentesimum, Consulatu quinto Gratiani atque Theodosij inchoatus: quo idem Theodosius Imperator ab Acholio Episcopo Thessalonicensi baptizatur. Qua autem occasione ibi eo sacramento ipsum initiari contigerit, sic narrat Socrates [a]: Theodosius autem post erecta trophæa, Constantinopolim ire maturans, Thessalonicam peruenit. Ibi in morbum incidens, cupiebat baptismo donari: quippe ex maioribus religionem iam olim didicerat Christianam, fideiq. Consubstantialis se totum addixerat. Et cum propter morbi grauitatem baptizaC ri properaret, & Episcopum Thessalonicensium ad istud munus obeundum requireret: primum scisciabatur ab Episcopo, quam fidem amplexaretur. Et cum Episcopus respondisset, opinionem Arij minime per Illyricum * peruasisse, neque nouam illius doctrinam eius regionis Ecclesias potuisse occupare; sed omnes qui in illis versabantur, antiquam illam & vetustam fidem ab Apostolis traditam, inq. Concilio Nicæno confirmatam semper obseruasse: Imperator ab Acholio * (ita enim vocabatur Episcopus) libentissimo animo baptismum recepit. Paucis igitur post diebus a morbo recreatus Constantinopolim contendit octauo Kal. Decembris, Gratiano iam quintum Consule, eoq. ipso Theodosio primum.] hucusque Socrates, in eo sane corrigendus, dum loco Macedoniæ ponit illyricum: Thessalonica enim, cuius Acholius erat Episcopus, non in Illyrico, sed in Macedonia sita est. Ceterum ipsum delegisse ab Acholio baptizari ob insiD gnem viri vitam miraculorum virtute conspicuam, existimamus. Qualia autem quantaue aduersus Gothos diuina virtute operatus sit, cum victorem exercitum, qui copias Romanorum vicerat, & ipsorum Imperatorem extinxerat, superauit, superius enarratum est. Deo igitur omnia accepta ferens Theodosius, Imperium atque vitam, nihil antiquius habuit, quam de fide Catholica bene mereri: de quo S. Augustinus sic ait [b]: Inter hæc omnia ex ipso initio Imperij sui non quieuit iustissimis & misericordissimis legibus aduersus impios laboranti Ecclesiæ subuenire, quam Valens hæreticus fauens Arianis vehementer afflixerat: cuius Ecclesiæ membrum esse, magis quam in terris regnare gaudebat.] hæc ipse. Huius quidem rei fidem facit aurea illa sanctio ab eo hoc anno Thessalonicæ promulgata, quæ sic se habet [c]:

THEODOSIVS BAPTIZATVR

[a] Socrat. lib. 5. cap. 6.

* Macedoniam

* Acholio

[b] August. de Ciuit. Dei lib. 5. cap. 26.

[c] l. 2. de fid. Cathol. C. Theod.

Imppp. Gratianus, Valentinianus, & Theodosius AAA. ad populum vrbis ConstanE tinopolitanæ.

Cunctos populos, quos clementiæ nostræ regit temperamentum, in tali volumus religione versari, quã diuinum Petrum Apostolum tradidisse Romanis, religio vsque nũc ab ipso insinuata declarat: quamq. Pontificem Damasum sequi claret, & Petrũ Alexandriæ Episcopũ, virum Apostolicæ sanctitatis: Hoc est, vt secundum Apostolicam disciplinam, Euangelicamq. doctrinã, Patris & Filij & Spiritus sancti vnam Deitatem sub parili maiestate, & sub pia Trinitate credamus. Hanc legem sequentes Christianorum Catholicorũ nomen iubemus amplecti: reliquos vero dementes, vesanosq. iudicantes, hæretici dogmatis infamiam sustinere, nec conciliabula eorũ, Ecclesiarum nomen accipere: diuina primum vindicta, post etiam motus nostri, quem ex cælesti arbitrio sumpserimus, vltione plectendos. Dat. III. Kal. Martias, Thessalonicæ, Gratiano A. quintum & Theodosio A. I. Coss.] qua die hæc quæ sequuntur itidem Thessalonicæ rescripsisse reperitur [d]:

THEODOSII SANCTIO DE FIDE CATHOLICA.

[d] l. 25. de Episc. & clerico. Cod. Theod.

Qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

ALIAE THEODOSII LEGES

Qui diuinæ legis sanctitatem aut nesciendo confundunt, aut negligēdo violant & offendunt, sacrilegium committunt. Dat. III. Kal. Mart. Thessal. Gratiano Aug. V. & Theodosio A. I. Coss.] sequenti vero mense de pio religiosoq. cultu sacri Quadrageſimalis temporis ibidem loci ita ad Albucianum Vicarium Macedoniæ rescripsit [a]:

a l. 4. de quæst. Cod. de Theod.

Quadraginta diebus, qui auspicio cæremoniarum Paschale tempus anticipant, omnis cognitio inhibeatur criminalium quæstionum. Dat. VI. Kal. April. Thessalonicæ, Gratiano quintum & Theodosio I. Coss.]

MAXIMVS REDIT ALEXANDRIAM.

Dum autem adhuc Theodosius Thessalonicæ moraretur: Maximus Cynicus, qui Constantinopolitanam sedem inuadens pulsus ab vrbe fuerat, Imperatorem conuenit, rogans ab eo sibi cathedram confirmari: Verum ab ipso penitus repulsus est atque reiectus; immo & nisi a cœptis desisteret, graues minæ intentatæ fuerunt. quemobrem desperatus infelix; magno æstimationis suæ mendacijs comparatæ dispendio se contulit Alexandriam ad Petrum adhuc in humanis agentem. hæc omnia pluribus enarrata Gregorius ipse habet [b]. Quid vero idem Maximus insaniens nimia Episcopatus cupiditate Alexandriæ egerit, idem subdit his verbis:

b Gregor. Naz. in carm. de vita sua.

Aggreditur, atque non parum angustat senem, nempe eumdem Petrum Episcopum Alexandrinum,

Poscens vel illam, finxerat quam spe sibi
Sedem: vel eius in throno sese, minans,
Sessurum. Hyparchus donec hanc (vt par erat)
Flammam expauescens, vetera ne ad mala quippiam
Adiungeretur, vrbis hunc pepulit solo:
At nunc videtur hic quidem quiescere.
At est verendum, ne graui quæ grandine
Est fœta nubes, aspero vento incita
In non putantes grandinem effundat suam.
Nec enim quieti prauitas vmquam studet.]

hæc ipse, & quidem prophetice. Etenim lapsus est in hæresim Apollinaris, cuius rei causa ab Episcopis (vt Theodoretus [c] ait) damnatus fuit. Constat insuper eumdem Maximum post hæc aliqua aduersus ipsum Gregorium conscripsisse: quæ tamen vt valde inepta ipse contempsit; satisq. sibi visum, qualis ille qualiaue eius scripta essent, paucis occinere, cum ita rem exorditur [d]: Quid de his dicam? Audes ne tu quoque maxime, aliquid scribere? Tu ne scribere audes? Proh quanta hæc est impudentia! Profecto hac ex parte canes alios, *nempe Cynicos*, superas. Omnia scilicet quibusuis iam tentare licet.] & inferius. O rem incredibilem & inauditam! Saul vates est, Maximus librorum scriptor. Quis deinceps non vates esse volet? quis a scribendo manum continebit? Omnium scilicet est charta, vel aniculæ scriptorium sibi calamum vsurpent.] hæc & alia plura lepide quidem atque animo imperturbato Gregorius. Cœpta itaque contentio Maximi cum Gregorio anno superiori, præsenti iam anno extincta fuit.

c Theod. lib. 5. cap. 8.

d Gregor. Naz. carm. in Maximū tom. 2. edit. Leuuenklai.

MAXIMVS SCRIBIT IN GREG. NAZ.

Quod autem Theodosius eum cum primum vidit, despexit, a seq. repulit, hominem alioqui profitentem fidem Catholicam: id ea de causa opinamur contigisse, quod sciret Damasum Romanum Pontificem aduersus eum in capessendo Episcopatu fauisse Gregorio. Dolemus excidisse ipsas Damasi litteras tunc pro Gregorio contra Maximum scriptas, quarum meminit Nicolaus Rom. Pontifex in epistola ad Michaelē Imp. in quibus hæc habet [e]: Denique vt ex his paucos commemoremus: Nonne maximus, postquā multum a Damaso Papa (sicut eius ad diuersos epistolæ indicant) laboratum est, Constantinopoli pulsus est?] ita ipse. Equidem puto S. Hieronymum auditorem Gregorij (vt dictum est) Constantinopoli tunc agentem, apud Damasum pro ipso Gregorio litteris egisse: factumque vt cum sententia Damasi innotuisset ciuibus Constantinopolitanis, ijdem ipsi confestim infelicem Maximum ab vrbe pellerent, deq. his admonitus Theodosius Imperator eumdem ad se venientem Thessalonicam æque fugarit. Et quis dubitat de re tanta, cum scriberet Damasus in Orientem, eodem quoque argumento ex more scripsisse etiam ad Theodosium Imperatorem? Sedisse aliquantisper in sede Maximum, indicium illud est, quod fecit ibidem ordinationes, quas Synodus Constantinopolitana celebrata anno sequenti irritas penitus esse decreuit, vt ex eius Concilij Actis Sozomenus [f] testatur. At de Maximo hactenus: ad res autem Gregorij

DAMASVS PAPA PAVIT GREG. NAZ.

e Extat tom. 2. Concil.

f Sozom. lib. 7. cap. 9.

gorij huius anni, Constantinopolitanæq. Ecclesiæ statum oratio conuertatur.

Perculsis licet Arianis nouo Imperatoris edicto dato ad populum Constantinopolitanum: tamen tantum abfuit, vt ita compressi quieuerint, quin potius maioribus audaciæ spiritibus sumptis, insolentius aduersus Catholicos insiliuerunt, instar sæuissimæ bestiæ, quæ etsi semper noxia visa sit & infesta; cum sese laqueis constringi senserit, tunc violentius commouetur, & in quemcumque sibi obuium furit. Ariani enim cum se Theodosij legibus vinciri scirent, acrius in Orthodoxos exacerbantur, eoq. furoris adacti sunt, vt in confessorem haud pridem ab exilio reuersum incidentes, cum lapidibus impetentes occiderint. Testatur id quidem Gregorius Nazianzenus ea oratione, quam habuit ad Arianos: ibi enim Catholicorum commendans animi moderationem, qua feliciore tempore vterentur, illorum contra in pios viros ac in Ecclesiam ipsam Catholicam immania scelera perpetrata recensет; atque ad postremum quod nefas admisissent, ob oculos ponit his verbis: Nonnulli, inquit [a], atrociores quoque atque immaniores sese præbuerunt, quam temporis ratio ferre videretur; non secus ac sues, qui per septa quædam violentius impelluntur. Hominem meum posco, quem hesterno die trucidastis, senem inquam illum & Abrahamicum patrem, quem ab exilio redeuntem & huc appellētem, medio die, in media vrbe saxis excepistis. At nos (nisi hoc dictu graue & inuidiosum est) obtruncatores etiam ipsos deprecatione nostra periculo mortis liberauimus.] & post multa in exprobrationem ipsorum arrogantiæ & petulantiæ, in commendationem vero modestiæ Orthodoxorum hæc addit: Et quid ex hac temporis insolentia perperā æmulatus sum? idq. cum talia exempla ob oculos posita haberem, quibus etiam remotis, a vitio tamen abstinere difficile atque arduum est, rariq. exempli? De quibus Ecclesijs vobiscum contendimus? de quibus pecunijs? præsertim cum vtraque re ipsi affluueretis, vtriusque autem nos inopia premeremur? Ecquod Imperatoris edictum a vobis cōemptum & pro nihilo habitum ardenti zelo persecuti sumus? Quos principes in perniciem vestram coluimus atque obseruauimus? Quorum importunam audaciā iudicio nostro prodidimus? Domine ne statuas illis hoc peccatum, dicebam (nam opportune Stephani [b] verba in mentem venerunt) & nunc eadem vota facio. Maledicimur [c], & benedicimus: persecutionem patimur, & sustinemus.] hæc & alia multa id genus Gregorius obiecit ea oratione in Arianos, & quidem post Gratiani prius & Theodosij posterius promulgatum edictum, cum res Catholicis arriderent.

a Gregor. Naz. orat. ad Arianos.

ARIANI SAEVIVNT MAGIS.

b Act. 7.

c 1. Cor. 4.

Sed quid accidit? Tolerantia ista Gregorij, & pro illatis ab eis contumelijs atque cædibus officiorum compensatio, nonnullorum Orthodoxorum animum exacerbauit, illorum præsertim, qui in eam ferme diem a temporibus Constātij Imperatoris ab eisdem insolescentibus Arianis diriſſima iugiter passi essent: quippe hæc dictitare solebant, quæ ipse Gregorius in oratione, quam coram Episcopis ad Synodum conuenientibus habuit, recitat his verbis [d]: Iam crimina quoque nostra, quæso, expendite. Tanto iam tempore, inquiunt, Ecclesiæ præes, temporis fauore & auxilio fultus, Imperatorisq. generoso impetu, quod maximi æstimari debet. Ecquod mutationis signum nobis affulsit? Quot hominum contumelias prius pertulimus? Quid acerbitatis passi non sumus? non iniurias? non minas? non exilia? non pecuniarum direptiones? non bonorum proscriptiones? non presbyterorum in mari conflagrationes? non templa profanata, atque ex templis in sepulchra mutata? non publicas senum Episcoporum, aut vt magis proprio verbo vtar, Patriarcharum cædes? non eam immanitatem, vt pijs solis inuius esset locus omnis? non denique quicquid calamitatis vllis verbis exprimere quisquam possit? Quorum quidnam ijs qui nos læserunt rependimus? Quandoquidem versis, vt par erat, rerum vicibus, rependendi potestas nobis facta est, atque eos a quibus importune vexati fueramus, castigari oportebat. Atque vt omissis alijs calamitatibus, ad nostras ne dicam ad tuas calamitates, veniamus, *his scilicet quæ cum Gregorio ijdem passi essent, postquam venisset Constantinopolim:* Nonne persecutionibus vexati sumus? non iniurijs omnibus oppressi? non Ecclesijs, domibus, & quod acerbissimum est, solitudinibus exturbati? non furentem populum tulimus? Præfectos violentos & importunos? Imperatores simul cum edictis suis contumelioſe spretos? Quid postea? superiores extitimus, & persecutores nostri pœnas effugerunt.]

CATHOLICI CVM IRATE GREGORIO.

d Gregor. Naz. orat. ad 150. Episcopos.

Ista erant quæ Catholici Constantinopolitani subinsense in Gregorium ab hoc tempore ad finem vsque eius commorationis Constantinopoli iactare solerent: ad quos hæc

EXPOSTVLATIO CATHOLICORVM IN GREGORIVM.

erat

Universidad de Deusto
Biblioteca

erat Gregorij responsio,quam subdit: Ita sane est, inquam. Mihi enim aduersus eos qui A
iniuriam intulerunt, satis grauis pœna est referendæ iniuriæ potestas.] quæ quidem responsio haud illis arridere videbatur,qui(vt subdit) incitabant Gregorium ad vltionem, illa rursus verba ingeminantes: Quis Præfectus mulctatus est? inquiunt. Quis Populus castigatus est? Quinam plebis inflammatores? Quem terrorem nobis ipsis in posterũ indulsimus?]ita illi quidẽ,qui hanc ob causam deinceps animo abalienato a Gregorio esse cœperũt.sicq. propemodum factum est,vt diuulsis ab eo Catholicorum nonnullis prius (vt diximus)schismate Maximi,compluribus autem ab eo dictis ex causis animis frigescẽtibus,res Gregorij paulatim diffluerent. verum populi amor erga eum erat immensus: cuius quidem rei periculum factum est, cum ipsum recedere cupientem non permisit.

His enim agitatus molestijs Gregorius, cum iam res Catholicæ fidei sub Catholico
GREGORIVS COGITAT DE DISCESSIONE. Imperatore in tuto collocatas esse videret, considerauitq. nequaquam se illius sedis B
astringi vinculis, vt ibi permanere cogeretur: etenim quamuis a populo electus, acclamatusq. fuisset Episcopus, non tamen ea electio legitima secundum canones Ecclesiasticos sibi videbatur:quamobrem recedendi Constantinopoli consilium inijt: sed cum clandestine facere minime licuisset; communicato cum populo animi sui decreto; piorum precibus, clamoribus, lacrymisq. retinetur inuitus; sed quibus conatibus, ipse versibus
a Greg. Naz. in carm. de vita sua. illis insinuat[a]:

Hæc verba simulac audijt plebs, illico
Effrenis altum quippiam questum dedit,
Populusq. surgit, agmen vt fumo solet
Apum: furitq. maximis clamoribus
Vterque sexus, virgines, iuuenculi,
Pueri, senesq. nobiles, ignobiles,
Vita quieti, Præsides, ac militum
Nonnulli: amore quilibet & ira æstuans,
Iratus hosti, Præsulem exposcens suum.
At non decebat me genu ad vim flectere,
Nec capere sedem rite non mihi traditam.] hæc ipse. C

Ariani autem,qui absente Imperatore eius edictum cõtemnere visi sunt, cum iam Thessaloniça Constantinopolim venientem cœperunt præsentem timere: contigit eius ad-
b Socrat. lib. 5. cap. 6. uentus in vrbem (vt ex Socrate[b] dictum est) hoc anno ijsdemq. Consulibus octauo Kalendas Decembris. At quid tunc primum in Arianos egerit, Marcellinus Comes[c] docet,
THEODOSIVS VENIT CONSTANTINOPOLIM. cum ait: His Consulibus,Theodosius magnus,postquam de Scythis & Getis triumphauit, expulsis continuo ab Orthodoxorum ecclesijs Arianis,qui iam fere per quadraginta annos eas sub Arianis Imperatoribus tenuerant, nostris Catholicis Orthodoxis restituit Imperator mense Decembris.] hæc ipse. Quo modo autem id factum sit, Sozomenus[d] sic narrat: Imperator vero per nuncium præcepit Demophilo (*erat hic post Eudoxium Episcopus Constantinopolitanus hæreticus*) vt aut ex decreto Nicæni Concilij religionem propagaret, & populum ad concordiam reduceret, aut ecclesijs excederet. Ille vero,conuocato populo, mandatum Imperatoris exposuit, & in posterum diem se extra vrbem
c Matth. 10. concionaturum significauit: Quandoquidem,inquit, diuina lex iubet[e], vt si vos ex hac vrbe pellant, fugiatis in aliam. Hæc cum præfatus esset, deinceps extra vrbem concionatus fuit, & vna cum eo Lucius, qui ab Arianis quondam Alexandrinæ Ecclesiæ præfectus fuit, & qui expulsus, exul, vt dictum est, Constantinopolim concessit, ibiq. moratus fuit. Postquam igitur Demophilus ecclesiam reliquisset, ingressus Imperator preces fundit: & ex eo tempore qui consubstantialem Trinitatem profitebantur, templa recuperarunt. Erat autem hic annus, quo Gratianus quintum,Theodosius primũ Consules fuerunt, quadragesimus scilicet ex quo Ariani ecclesias occuparunt.] hucusque Sozomenus, quæ quidem (vt dicemus) anno potius sequenti contigerunt: nam ab his diuersa ipse Gregorius tradit,nimirum Arianos totos in armis fuisse,vt primarium templum tuerentur. D

Visus est autem Gregorio Theodosius paulo frigidius agere, si comparatio facienda
f Greg. Naz. in carm. de vita sua. fuisset cum Arianis Imperatoribus longe maiori animi ardore hæresim propagantibus: in carmine[f] enim sæpe citato, quo res suas contexuit, hæc habet de Theodosij aduentu Constantinopolim:

Dum

A *—— Dum statu nos hoc sumus,*
En Imperator aduenit nobis repens
Terra ex Macedna, Marte domitis barbaris,
Stimularat ingens quos manus, & ingens furor:
Minime quidem ille vir malus, quantum ad fidem:
Tenere mentes posset vt qui simplices,
Triadisq. sanctæ cultor esset maximus:
(Sic quippe & ipse sentio, & cuncti asserunt,
Qui sede stabili tuto amant insistere)
Feruore sed non præditus tanto tamen,
Aequaret vt cum pristinis præsentia,
B *Sanaret atque temporis mala tempore.*
Feruore vel si par erat, non par erat
Fiducia ne pectoris, an audacia
Dicam? Vocare præstat hoc prudentiam.
Suadere quippe est æquius, quam cogere.] sic ille lenitati adscribens tarditatem atque remissionem Theodosij Imp. nam paulo post: THEODOSIVS VISVS PAVLO FRIGIDIOR EXCVSATVR.

Hæc ille opinor, cogitans, nulli grauem
Metum inferebat, comiter cunctos trahens,
Cuiusq. mentem liberam lege & sinens.] hæc Gregorius de Theodosio.

Quomodo autem tunc, cum venisset Constantinopolim Imperator, ad ecclesiam vbi erat Gregorius & Catholici cõuenerant,properarit, & quid ipsi Gregorio dixerit Theo-
C dosius, idem sic narrat: QVID THEODOSIVS CVM GREGORIO.

Vt ergo cupidus venit ad cupidos sui,
Complexus vt me sit statim: quæ dixerit,
Quæ perlubenti rursus aure acceperit,
Quid est necesse dicere? Pudendum foret,
Si gloriarer tum senex ob talia,
Quæ cuncta parui deputo præter Deum.
Tandem ista fatur: Dat tibi per nos Deus
Nunc hocce templum, dat tuis laboribus.]

Hæc licet Theodosius Gregorio polliceretur: vt tamen præstaret effectu, impossibile tradit esse visum, resistentibus Arianis, quibus referta ciuitas erat, ijsdemq. incensis ani-
D mis vt templum tutarentur, nec cederent sedem alicui, paratis etiam si vis adhiberetur, in Gregorium impetum facere.

Post hæc autem Theodosius occupat templum, relinquitq. ad custodiam militum partem, atque reliquæ exercitus parti iubet vt Gregorium ad templum perduceret, vt collocaretur in throno. Cum vero Ariani interim se resistere non posse cernerent,omnia THEODOSIVS OCCVPAT TEMPLVM, INTRODVCITQ. GREG. NAZIANZ. misscent luctu atque clamoribus: quæ quidem eleganter ipse ita describit[a]: a Greg. Naz. in carm. de Vita sua.

Iam tempus aderat, militum & vis maxima
Templum obtinebat, bellicos enses gerens.
Faciebat omnis impetum contra tumens
Populus, arena vt, nix vel, aut fluctus maris
Vtens & ira, precibus & blandis simul,
E *Iratus in nos, Principi supplex. Erant*
Plenæ viæ, dromiq. pleni omnes loci,
Plenæ domusq. tum viris, tum feminis
Aetate quasis, paruulis spectantibus.
Gemitus, dolores, lacrymæ, clamor grauis,
Imago capti bellico insultu oppidi.
Ego vero fortis ille dux ac strenuus
Aegro tametsi corpore essem ac debili,
Spirante quiddam languidum ac fere mortuum,
Inter Ducem medius & inter milites
Ibam bona spe fultus, & sursum videns,
In æde donec collocor, &c.]

Subdit

Universidad de Deusto
Biblioteca

NON PATITVR GREG. NAZ. CÆLO CARI IN THRONO.

Subdit vero mirum quiddam accidisse, nimirum tunc temporis atram nubem sic radios Solis obtegisse, vt media die noctem ferme redderet: quo tamquam prodigio exultarent hæretici, metuerent autem pij. sed quasi miraculo factum, vt simulac Gregorius sacros cancellos introiuit, adorato numine, nube disiecta, Sol purissimis radijs effulserit; perinde ac si superi accensa cælitus face, Gregorij lætum, Deoq. gratum ingressum significarent. Secutaq. mox est Orthodoxorum omnium acclamatio, qua peterent Gregorium collocari in throno, reclamante tamen ipso Gregorio, atque dicente:

Hunc premite, quæso, premite clamorem, o viri:
Nunc sunt agendæ gratiæ summæ Deo.
Maiora quæ sunt, his erit tempus suum.
Hæc verba plausu maximo plebs excepit.
Amica namque est omnibus modestia.
Abijtq. Princeps maxima hæc laude efferens.
Hic concionis exitus tandem fuit.]

Additq. ob nimiam compressionem, confusionemq. prementium, ensem euaginatum ad incutiendum terrorem a quodam, sed mox in vaginam reductum. Cum autem templi & ædium Episcopalium possessor effectus esset, Ariani æstuabant aduersus Gregorium immenso implacabiliq. odio: quos tandem ipsius Gregorij insignis animi modestia deliniuit: quæ cum in omnibus rebus quas gereret eluceret, nouo casu adeo omnibus perspicua atque manifesta reluxit, vt sibi etiam hostiũ animos deuinciret. Accidit enim,

GREG. NAZ. APPETITVR A SICARIO.

vt ipso subægrotante Gregorio, in lectulo decumbente, sicarius ad eum conficiendum, clam ingressus sit, tectus multitudine accedentium, vt ei gratularentur de templo recepto, ab Arianisq. vindicato, pro quo munere vota Deo nuncupassent. Eoq. perfuncto officio, cum discessissent, sicarius ille solus ibi relictus, manibus pedes sanctissimi viri prehendens, lachrymas copiose fundens atque lamentans supplex veniam postulauit. Gregorio autem scisciante, quid hoc sibi vellet: atque præ immenso dolore, ipso tacente; vnus ex his qui aderant, rem sentiens, Gregorio dixit: Hic ille carnifex tuus est, o pater, qui a nonnullis subornatus, ferrum tibi in præcordia defixurus erat, nisi Christus perspicue tibi auxilio fuisset: quod enim ad eorum voluntatem spectat, scelus est consummatum: proinde hic facti pœnitens ad pedes tuos lachrymis veniã petit. Ad quem conuersus Gregorius ait: Propitius sit tibi Deus, tibiq. ignoscat, qui me seruauit: hocq. solum pro noxa peto, vt hæresim execrans, meus fias. Hoc autem cum vniuersæ innotuisset ciuitati: hostium Gregorij, Arianorum hominum nonnihil emollita sunt corda, ergaq. ipsum reddita propensiora. hæc omnia breui compendio recitata, ab ipsomet Gregorio fusius descripta sunt [a].

a Greg. in carm. de Vita sua.

DAMASVS AGIT CVM THEODOSIO PRO ECCLESIA ORIENTALI.

Quod autem sequenti anno Orientales Episcopi Orthodoxi Constantinopolim, vt Gregorium collocarent in throno, vocati fuerint a Theodosio Imperatore: id quidem suadente Damaso, qui (vt dictum est) Gregorij susceptt patrocinium, factum putamus. Cuius etiam admonitione, idem Episcoporum Concilium collectum Constantinopoli condemnasse hæresim Macedonij, quis est qui non facile sibi persuadeat? Cũ enim certollendis hæresibus, sedandisq. schismatibus scribere, hortari, viamq. qua id perficerent aperire: par est credere Theodosium, Damaso suadente, ad hæc omnia perficienda sedulo animum addixisse: docet enim id etiam vehemens coniectura ex frequenti rerum vsu comparata, exemplisq. sæpe monstrata. At de his suo loco pluribus agendum erit: hic vero iam esto finis rerum Gregorij præsentis temporis.

OBITVS PETRI, SVEROGATIO TIMOTHEI.

Hoc itidem anno moritur Petrus Episcopus Alexandrinus, cum sedisset annos octo: in locumq. eius est subrogatus Timotheus ipsius frater; cuius mentio habetur in Theodosij sanctione anno sequenti data [b]: in illa autem quam datam diximus præsenti anno fijsse; alterum vero, Timotheum videlicet, Episcopum eius Ecclesiæ creatum esse. Sunt qui vt excusent Petrum fauentem aduersus Gregorium Nazianzenũ Maximo Cynico, ea omnia quæ dicta sunt, adscribant eiusdem Petri successori Timotheo: sunt hi Theodoretus [c], Cassiodorus [d], Nicephorus [e], & fortasse alij. At certe nugæ sunt hæ; nam quelæ ipsius Gregorij de Petro satis perspicuæ extant, vt de his dubitandi omnis prorsus occasio auferatur. Non ita quidem de Petro ista se habent, vt illa quæ in ipsum vulgo

b l. 3. de hæret. C. Theod.
c Theod. lib. 5. cap. 2.
d Cassiod. lib. 9. cap. 13.
e Niceph. lib. 12 cap. 11.

iactata

A iactata tradit S. Hieronymus; nimirum, quod reuersus in Ecclesiam, adeo facilis fuerit in recipiendis ad communionem lapsis hæreticis, vt nonnullis acceptæ pecuniæ in suspicionem venerit: nam scimus ex instituto Athanasij ad Basilium scribentis (quod supra suo loco demonstratum est) omnes Arianos ad Ecclesiam redire volentes, oblata fidei Nicænæ confessione, nullatenus debuisse repelli. Quod autem idem Petrus Maximo fauerit pecuniæ causa, vt credamus adduci nõ possumus, sed ab eo deceptum aliqua noua larua, sicut ab eodem vidimus ipsum Gregorium fuisse delusum.

Ceterum quod pertinet ad Timotheum successorem: quantumlibet Petrus defunctus esset, nulla tamen spes fuit sub Catholico Principe, Lucio Ariano Episcopo Alexandrino eam recuperandi sedem, ipso Theodosio resistente, e qua & pulsum ab eo tradit S. Hieronymus, qui de Lucij scriptis ita subdit: Extant eius solemnes de Pascha epistolæ, & pau-

B ci variarum ἀναθέσεων libelli.] Vendicarat sibi profanus Arianorum Antistes, vt Paschales epistolas scriberet ad Catholicam Ecclesiam, quæ annis singulis dari solebant ab Episcopo Alexandrino vniuersis Christi fidelibus ad Paschatis certum tempus insinuandũ. Ceterum Theophilum eiusdem Ecclesiæ postea Episcopum ab hoc anno Paschalem cyclum annorum centum inchoauisse, nimirum a primo Consulatu Theodosij, testatur S. Leo Papa [a] in epistola ad Marcianum Imperatorem, erat tunc ipse Theophilus Ecclesiæ Alexandrinæ clericus apprime eiusmodi scientiam callens, quam ne quis hæreticus sibi in posterum arrogaret, centum ipse annos incluſit, quibus dies Paschatis exploratus annis singulis haberetur.

THEOPHILI CYCLVS PASCHALIS.

a Leo epist. 64.

Eodem plane tempore quo hæc agebantur in Oriente, contigit Mediolanensem Ecclesiam perturbari cœptam esse a Iustina Augusta Valentiniani senioris Imperatoris cõ-

C iuge, Ariana semina audacissima. Hæc quidem hæresi patrocinatura, cum accepisset Sirmiensem Ecclesiam (est Sirmium ciuitas posita in Illyrico [b]) destituram esse pastore, illuc properauit, quo Arianum illi Antistitem præfici procuraret. Ambrosius etiam illuc se contulit (perseuerabat enim antiqua illa diuisio prouinciarum, qua lege Vatinia [c] cõiuncta erat prouincia Illyrici Galliæ Gisalpinæ) vt Ecclesiæ Sirmiensi suæ diœcesis cõsulturus præficeret Catholicæ communionis Episcopum. Quæ nam autem tum ibi contigerint, Paulinus ita describit [d]: Cum Ambrosius Sirmium ad creandum Episcopum Anemmium* perrexisset, ibiq. Iustinæ tunc temporis Reginæ potentia & multitudine coadunata, de ecclesia pelleretur, vt non ab ipso, sed ab hæreticis Arianis Episcopis in eadem ecclesia ordinaretur; essetq. constitutus in tribunali, nihil curans eorum quæ a muliere excitabantur: vna de virginibus Arianorum impudentior ceteris, tribunal conscen-

D dens, apprehenso vestimento sacerdotis, cum illum attrahere vellet ad partem mulierum, vt ab ipsis cæsus, de ecclesia pelleretur: audiuit (vt ipse solitus erat referre) Etsi ego indignus tanto sacerdotio sum: tamen te non conuenit, vel professionem tuam, in qualemcumque sacerdotem manus inijcere: vnde debes vereri Dei iudicium, ne tibi aliquid eueniat. Quod dictum exitus confirmauit: nam alio die mortuam ad sepulchrum vsque deduxit; gratiam pro contumelia rependens. Sed hoc factum non leuem aduersarijs incussit metum, pacemq. magnam Ecclesiæ Catholicæ in ordinando Episcopo tribuit.] hæc Paulinus. Ordinatus est itaque Anemmius: quem cum constet anno sequenti interfuisse Aquileiensi Concilio, pariterq. eius nomen reperiatur inter Episcopos Occidentales, ad quos Synodalis epistola e Concilio Constãtinopolitano data est; plane declaratur Auennij electionem ante sequentem annum contigisse, sed non quidem (vt pu-

E tamus) ante præsentem: nam hactenus res Ambrosij tranquillissime se habuisse, quæ sunt recensita demonstrant. Hoc vero tempore Arianos fauore Iustinæ tumultuari cœpisse liquet, atque adeo res perturbasse, vt Gratianus basilicam vnam, quam peterent ipsi Ariani sibi tradi, ab Ambrosio abstulerit, non tamen illis dederit, sed eidem Ambrosio restituerit; vt ex ijs quæ S. Ambrosius ad eum scribit, intelligi potest; dum ait [e]: Neque enim aliud possumus dicere, nisi sancti Spiritus hanc fuisse gratiam, quod ignorantibus omnibus subito basilicam reddidisti.] & paulo post: Etenim basilicam sequestrasti, vt fidem probares. Impleuit igitur propositum suum pietas tua, quæ sic sequestrauerat, vt probaret; sic probauit, vt redderet. Nec fructum amisi, sed iudicium teneo. patuitq. omnibus in quadam facti discretione, discretam tibi numquam fuisse sententiam: patuit inquam omnibus, & tuum non fuisse cum sequestrares, & tuum esse cum redderes.] hæc Ambrosius.

IVSTINA AVGVSTA FAVET ARIANIS.

b Ammian. lib. 15. & 16.
Socrat. lib. 5. c. 2
c Sueton. in C. Iulio c. 22.
d Paulin. in vita S. Ambrof.
* Auennium

QVID SIRMII AMBROSIVS.

e Ambrof. de Spiritu sancto lib. 1. cap. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cum autem Ariani instarent, & perinde atque iustam fouerent causam, quod Concilabuli Ariminensis patrocinium suscepissent, eumdem Gratianum Imperatorē hoc anno Sirmium venientem interpellant [a], querentes se a Catholicis vndique pelli: ob idq. se generale postulare Concilium, quo in eo vniuersæ Ecclesiæ demonstrare possent se esse Catholicos, atque iniuria infamari hæresis Arianæ, instant, vrgent, obtunduntq. Principis aures, donec ab eo quod petierant extorserunt de indicendo generali Concilio. Ceterum cum hæc ab Imperatore esse decreta Ambrosius intellexisset: continuo intercessit, probrosum esse & indignissimum asserens, propter duos carios hæreticos, totius Catholici Orbis Episcopos conuocare, magno Ecclesiarum detrimento, quæ pastoribus destitutæ, luporum paterent incursui. Sicq. ex sententia Ambrosij factum est, vt Imperator acquiesceret Aquileiense celebrari Concilium, in quo finitimi tantum conuenirent Episcopi, ex Africa autem & Gallia satis esse Legatos adesse. Indictio autem Synodi dilata est in annum sequentem Aquileiæ celebrandæ mense Septembris, in qua eorumdem causa tractanda esset hæreticorum: nos vero de ea suo loco pluribus. Hæretici autem qui id extorserunt a Gratiano, fuerunt Palladius & Secundianus Episcopi, quorum frequens est mentio in ipso Aquileiensi Concilio.

[a] Cœcil. Aquileiens. in princ. ARIANI AGUNT APVD GRATIANVM IMP DE COGENDO CONCILIO.

Nouissime autem quod ad priuatas res gestas anni huius pertinet: hoc ipso anno tertia Ianuarij (vt ex Eunapio Sardiano [b] colligitur) Festus Procōsul in Asia cum idolorum cultui se dedisset, miserando modo diem clausit extremum. Quo vero pacto id se habuerit, Eunapius docet his verbis: Tertius illuxerat dies a Kalendis Ianuarijs, quas ita Romani nuncupant, quando omnes Festo gratulantes, conuiuium addicunt: ipse vero Eumenidum delubrum accedit, haud temere vmquam deos colere suetus; quippe qui omnes a se supplicio affectos, hanc potissimum ob causam de medio sustulerit. Ingressus ad eas narrat visum sibi somnium, atque inter narrandum lachrymis vultum aspergit: id autem ciusmodi erat. Dicebat Maximum (*philosophum nempe illum Iuliani Apostatæ magistrum, qui sub Valente accusatus magiæ male perijt*) numella collo iniecta, visum fuisse ipsum ad orcum pertrahere, sistendum Plutonis iudicio. Qui aderant, conterriti, vitamq. viri totam recolentes, lacrymas quisque pro se profusas siccabant, iubebantq. veniam & pacem a deabus precari. Ille dictis audiens, vota facit. Sed dum egreditur, ipse concidit humi, duobus pueris in terga delatis, vocisq. vsu defectus iacuit, ac domum relatus, confestim expirauit. Ea res visa est a diuina prouidentia procurata.] hæc quidem Eunapius, qui & ipse deorum cultor & impius, talia effari de suis cogitur. Sed iam ad sequentis anni res gestas progrediamur.

[b] Eunap. Vit. philosophor. in Maximo.

IESV CHRISTI ANNVS 381. DAMASI PAP. ANNVS 15. GRATIANI 15. VALENTIN. 6. IMPPP. THEODOSII 3.

[*] Eucherij

TRecentesimus octogesimusprimus Christi annus Eucharij[*] & Syagrij Consulatus auspicijs aperitur, idemq. numeratur decimusquintus Pontificatus Damasi, atque ab exorto schismate Vrsicini: quo tribus iam lustris sæpe compresso, numquam autem extincto; Gratianus & Valentinianus in Occidente Imperatores nouissime aduersus eosdem schismaticos rescripserunt. Acciderat enim, vt etsi ijdem schismatici sæpe damnati fuissent, atque in diuersa loca exules amandati: ijdem nihilominus, torpescentibus Iudicibus, inde recedentes, atque ad propria remeantes rursus seditiones turbasq. concitarint non sine magno Catholicæ Ecclesiæ pacis detrimento. Quamobrem ijdem Imperatores in primis redarguētes ignauos Iudices, quid ab eis post hæc de ijsdē agendum esset, decernentes, rescriptum ad Vicarium ordinariorum iudiciorum dederunt, quod hic primo cudendum curauimus ex bibliotheca Vaticana acceptum, ex codice inquam illo, vbi descriptæ habentur complures Pontificum Romanorum epistolæ, a nobis sæpe citato: quod sane scatebat mendis, sed collatione habita cum alio exemplari, vt licuit, restituimus.

VRSICINI SCHISMA VIGENS.

QVID IMPERATORES IN SCHISMATICOS RESCRIBVNT.

Gratianus & Valentin. AA. Aquilino Vicario Ordinariorum.

Sententias Iudicum aut quæ temporū limes, aut contumacis pronunciatio, aut habitum corā patribus sanxit examen, nec a mediocri auctoritate labefactari, atque cōuelli, nec a potētioribus, nec ab impudentibus pertimescunt nostra præcepta per vestrā negligentiam

gentiam destituta. Quæ tandem poterit ferri sententia, quam quidem dum despicitis, non excitetis, vt longæ tolerantiæ in desperatos sumat effectum, & officium metus cogat agnosci? At nonne absurdius est quod Vrsicini iussit amentia, quam quod serenitas nostra mitibus persuasit edictis, vt omnes qui impios cœtus profanata religione tentarent, vel ad centesimum Vrbis milliare pellerentur? vbi pertinax furor ab obsequentibus destitutus in eius tantum perniciem rueret, qui solus erraret, & vt condemnati iudicio recte sentientium sacerdotum, reditum postea vel ad Ecclesias, quas contaminauerant, non haberent, vel redintegrationem iudicij frustra a nobis impudenti peruicacia precarentur. Repetat laudanda & spectata tua sinceritas, quales ad virum clarissimum Simplicium quondam Vicarium litteras clementia nostra transmiserit; & desinat iterationem sperare* mandati: quia pingendus mansuetudinis nostræ pudor est, instaurare præceptum.

* expectare

VRSICINVS RELEGATVS IN GALLIAS EAS INFESTAVIT.

Vrsicinum quidem Gallia coercet, & ne motus aliquos inquietos exerceat, cohibet Agrippina secessio: quem tamen ipsum per occursantes obtundētem sæpius quam monentem, ad hoc vt sequentes abijceret, audiuimus. Hisacem remotus Hispaniæ angulus titulo damnationis incluſit. Non bene capiti consultum, si quid turbarum vesanus agitauerit Parmensis Episcopus eo pernicios or, quod inclytæ Vrbi magis proximus, & imperitorum multitudinem magis exagitat, & Ecclesiam, de qua iudicio sanctorum Præsulum deiectus est, inquietat, inanem videlicet gloriam sententiæ grauioris expectans: quem, si quid decessor tuus deuoti vigoris habuisset, protinus vltra fines debuisset extrudere. Et Florentius Puteolanus post damnationem, quam recto iudicio conuictus accepit, mānsuetudinem nostram inquietare conatus, dignum tulit in progressione responsum: post quintum decimum annum Ecclesiam, de qua extrusus fuerat, rursus contaminare conatur, congressiones illicitas facere molitur, egentemq. consilij multitudinem perditi animi persuasione deprauat, nostrorū videlicet Iudicum socordia fretus, qui priuatæ gratiæ Imperialia præcepta condonant; & religionem, quam nos iure veneramur (quam fortasse ipsi negligunt) inquietari, patienter accipiunt.

DE CLAVDIANO SCHISMATICO.

Claudianus etiam ab his qui contra diuina præcepta vitia religionis instaurant, ab his inquam, quos expelli iusseramus, accitus, quasi parum facinoris aggressus esset, si in Africa perstitisset, Romæ sese dicitur intimasse, falsusq. præceptor vel expertes adhuc deuio profanare mysterio, vel iam initiatos ex integro nititur flagitio maiore corrumpere, cum religionis sanctissimæ disciplinam non cumulet iteratio, sed euertat. Quem nos Claudianum dissimili pœna ac meruit prosequentes, repetere tantummodo patriam hactenus, remota seueritate, præcepimus: sed residere etiam nunc dicitur imperitos solicitans, & cassam omnino mercedem requirens perdit animas corporum redemptorum. Hinc illi infectatores sanctissimæ sedis, non solū Dei numine (quod satis erat) sed etiam iudiciorum examine exploratum mentis sanctissimæ virum (vt etiam diuo patri Valentiniano est comprobatum) tupissimis calumnijs Episcopum Damasum inquietare non veriti: postquam desperauerunt posse percelli, populum pro quo ille diuinitati obses est, inquietant. Sed hactenus stertit iners dissimulatio iudicantium (nec est admonere necesse, quo possit sanctio contempta procedere) hactenus, inquam, stertit apparitorum supina desidia.

POENA IN SCHISMATICOS ITERATA.

Post hæc nisi omnes (vt nominatim iussionis nostræ summa cōplectitur, vel quos turbas istiusmodi molientes sanctorum Episcoporum Concilia consensu ostenderint) vltra centesimum milliarium ab vrbe depuleris, atque eorum ciuitatum finibus extorres esse præceperis, quarum plebem, vel Ecclesias, vel per se, vel per simile sui vulgus exercent: præter æstimationis iniuriam, cuius apud bonos non leuis iactura est, piaculum neglectæ sanctionis incurres.

IVDICIA EPISCOPORVM DIVERSA.

Volumus autem, vt quicumque iudicio Damasi, quod ille cum consilio quinque vel septem habuerit Episcoporum, vel eorum qui Catholici sunt, iudicio vel consilio condemnatus fuerit: si iuste voluerit Ecclesiā retentare, vt qui euocatus ad sacerdotale iudicium per contumaciā non iuisset: vt ab illustribus viris Præfectis Prætorio Galliæ atque Italiæ, auctoritate adhibita, ad Episcopale iudicium remittatur, siue a Proconsulibus* vel Vicarijs, vt ad vrbem Romam sub prosecutione perueniat: aut si in longinquioribus partibus alicuius ferocitas talis emerserit, omnis eius causæ edictio ad Metropolitæ in eadem prouincia Episcopi deduceretur examen: vel si ipse Metropolitanus est, Romam

* Consularibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

necessario, vel ad eos quos Romanus Episcopus Iudices dederit, sine dilatione contendat: Ita tamen, vt quicumque detecti sunt, ab eius tantum vrbis finibus segregentur, in quibus fuerint sacerdotes. Mitius enim grauiter meritos coercemus, & sacrilegam pertinaciam lenius quam meretur vlciscimur. A

ROMANAE ECCLESIAE SVPREMVM TRIBVNAL.

Quod si vel Metropolitani Episcopi, vel cuiuscumque sacerdotis iniquitas est suspecta, aut gratia: ad Romanum Episcopum, vel ad Concilium quindecim finitimorum Episcoporum accersitum liceat prouocare; modo ne post examen habitum, quod definitum fuerit, integretur. Iam vero illud quod in negotijs quoque rerum minorum, & in leuibus causæ dictionibus animis nostris iustitia naturalis inseruit, multo diligentius in causis iustissimis volumus conualescere, ne facile sit cuiquam prædito notabili prauitate morum, aut infami calumnia notato personam criminatoris assumere, aut testimonij dictionem in accusationem Episcopi profiteri.] hactenus Imperatorum rescriptum: B ex quo cum Damasus calumnijs schismaticorum impetitus cognoscitur; tum Vrsicinus exilio longinquo mulctatus, eodemq. in præsens continuato, percipitur. Ex his omnibus suspectum redditur falsitatis, quod habetur in libro de Romanis Pontificibus; ipsum Neapolis in Campania fuisse post schisma creatum Episcopum: cuius quidem Episcopatus nec Marcellinus eius fautor in libello dato Theodosio, quo eius causam prosecutus est, meminit; quod (vt puto) non tacuisset, si id vere accidisset. Hic quidem positum volumus Imperatorum a nobis recitatum rescriptū, cuius testificatione hoc anno decimoquinto Damasi datum constat: sed iam ad res a Theodosio Imperatore in Oriente pie gestas orationem conuertamus.

Hoc ipso anno, ijsdemq. Consulibus, quarto Idus Ianuarij Theodosius Imperator cum alijs Imperatoribus aduersus hæreticos huiusmodi edidit sanctionem [a]: C

l. 6. de hæret. C. Theod.

THEODOSII LEX CONTRA ARIANOS.

Nullus hæreticis mysteriorum locus, nulla ad exercendi animi obstinatioris dementiam pateat occasio. Sciant omnes, etiam si quid speciali quolibet rescripto per fraudem elicito ab huiusmodi hominum genere impetratum est, non valere. Arceantur cunctorum hæreticorum ab illicitis congregationibus turbæ. Vnius & summi Dei nomen vbique celebretur. Nicænæ fidei dudum a maioribus traditæ, & diuinæ religionis testimonio atque assertione firmatæ obseruantia semper mansura teneatur. Photinianæ labis contaminatio, Ariani sacrilegij venenū, Eunomianæ perfidiæ crimen, & nefanda monstruosis nominibus auctorum prodigia sectarum ab ipso etiam aboleantur auditu. Is autem Nicænæ assertor fidei, Catholicæ religionis verus cultor accipiendus est, qui omnipotentem Deum, & Christum Filium Dei vnum nomine * confitetur, Deum de Deo, lumen de lumine: qui Spiritum sanctum, qui id quod ex summo rerum parente speramus, accipimus, negando non violat: apud quem intemeratæ fidei sensu viget incorruptæ Trinitatis indiuisa substantia, quæ Græci assertione verbi, οὐσίαν, recte credentibus dicitur. Hæc profecto nobis magis probata, hæc veneranda sunt. Qui vero ijsdem non inseruiunt; definant affectatis dolis alienum veræ religionis nomen assumere, & suis apertis criminibus denotentur, ab omnium summoti ecclesiarum limine penitus arceantur: cum omnes hæreticos illicitas agere intra oppida congregationes vetemus. Ac si quid erectio factiosa tentauerit; ab ipsis etiam vrbium mœnibus, exterminato furore propelli iubemus, vt cunctis Orthodoxis Episcopis, qui Nicænam fidem tenent, Catholicæ Ecclesiæ toto Orbe reddantur. Dat. IIII. Id. Ianuar. C. P. Eucherio & Syagrio Coss.]

* substantia

D

Huius quidem edendæ sanctionis causa efficax illa præcessit; quod cū ab ipso Theodosio (vt vidimus) in fine anni superioris tradenda esset Ecclesia primaria Gregorio Nazianzeno, Ariani adeo perstrepere, atque ciere tumultus, vt opus fuerit armato exercitu adire templum, & illuc Gregorium introducere: quos omnes vna cum alijs hæreticis eiusmodi promulgato edicto Theodosius coercendos esse iure decreuit. Mentio huius legis, qua Photiniani interdicti sunt conuentus, est in epistola Synodali Concilij Aquileiensis, de quo inferius. Post hanc autem sanctionem contigisse videtur, quod ex Sozomeno dictum est, Arianos exutos ecclesijs conuentus extra mœnia collegisse. E

OBITVS ATHANARICI REGIS GOTHORVM.

Hoc quoque Ianuarij mense (inquit Marcellinus [b]) Athanaricus Rex Gothorum cum quo Theodosius Imperator fœdus pepigerat, Constantinopolim venit, eodemq. mense morbo perijt.] de quo Ammianus hæc ait [c]: Athanaricus proximorum factione genitalibus terris expulsus, Constantinopoli fatali sorte decessit, & ambitiosis exequijs ritu sepultus est nostro] nempe Gentilitio: non enim Christianus, sed Christianorum perse-

b Marcellin. in Chron.
c Ammian. lib. 27.

A secutor extiterat. Tanta clementia inerat Christiano Principi Theodosio, vt ea etiam voluerit hosti Christianæ religionis impertiri. Zosimus & ipse Ethnicus hæc vehementer admiratus, ita rem gestā scribit [a]: Athanaricus a suis expulsus, se celeriter ad Theodosium contulit non ita pridem morbo liberatum, qui spem de vita dubiam fecerat. Theodosius vero hominem cum barbaris comitibus amanter excipit, spatium non exiguum extra Constantinopolim obuiam ei progressus. Cumq. confestim extinctus fuisset, regia sepultura mortuum terræ mandauit: & tantam sepulturæ magnificentiam adhibebat, vt tam superbo funere barbaris omnibus obstupefactis, Scythæ quidem domum redirent, nec Romanos amplius infestarent, bonitatem Principis admirati: quotquot autem cum Rege vita defuncto venerant, custodiendæ ripæ fluminis Istri intenti, diu quo minus Romani vexarentur incursionibus, impedirent.] hæc Zosimus.

a Zosim. lib. 4.

B Sed & Themistius philosophus & ipse Gentilis, quanta bona Theodosij clementiam fuerint consecuta, admiratus hæc ait [b]: Quibus munitus præsidijs, o Rex, non sagittarijs, non armatis militibus, non Armenijs, aut Hispanis, non equorum armatorum agmine ad extinguendam Scytharum flammam eguisti, sed tuo vsus consilio & prudentia, flamma illa per se extincta est.] Verum & Orosius [c] ex nostris: Vniuersæ, inquit, Gothorum gentes, Rege defuncto, aspicientes virtutem benignitatemq. Theodosij, Romano sese Imperio dediderunt. In ijsdem etiam diebus Persæ, qui Iuliano interfecto, alijsq. Imperatoribus sæpe victis, nunc etiam Valente in fugam acto recentissime victoriæ satietatem cruda insultatione ructabant: vltro Constantinopolim ad Theodosium misere Legatos, pacemq. supplices poposcerunt. Ictumq. tunc fœdus est, quo vniuersus Oriens vsque ad nunc tranquillissime fruitur.] hæc Orosius. At Pacatus [d], Persas munera detulisse ad Theodosium Imperatorem, affirmat. C

b Themist. orat. 6.

c Oros. lib. 7. cap. 34.

QVID HABERE SIS, QVID VERA RELIGIO AFFERAT.

d Pacat. in Panegyric. Theodosij.

Quis hæc tot tantaq. considerans, non admiretur, quot mala hæreses inuexerint in Orientem, & quot bona restituta postliminio Catholica fides secum attulerit: vt eodem ferme tempore quo scriberet Theodosius leges pro Orthodoxa fide aduersus hæreticos, eodem e Gothis & Persis victoribus hostibus de ineunda pace Legatos idem excepe-rit? Hæc tam perspicua considerans pariter S. Ambrosius, scribens ad Gratianum commentarios de Spiritu sancto, ista præfatur [e]: Etiam Constantinopolis iam verbum Dei recepit, & euidentia meruit tui documenta iudicij. Etenim quamdiu venena Arianorum suis fouebat inclusa visceribus, bellis finitimis inquieta, murus armis circumsonabat hostilibus. Postea vero quam fidei exules abdicauit; hostem ipsum iudicem Regum, quem semper timere consueuerat, deditum vidit, supplicem recepit, morientem obruit *, * Obtinuit.

QVOT QVANTA QVE BONA SECVM VEHAT FIDES CATHOLICA.

e Ambros. in prolog. lib. 1. de Spiritu sancto.

D sepultum possidet. Quantos ergo & Constantinopoli, quantos postremo toto hodie in Orbe mundasti? Non mundauit Damasus (*Deum alloquitur*) non mundauit Petrus, *nempe Alexandrinus*, non mundauit Ambrosius, non mundauit Gregorius: nostra enim seruitia, sed tua sunt sacramenta.] hæc Ambrosius: quibus plane & illud innotescit, haud ante præsentem annum ipsum ad Gratianum Imperatorem scripsisse duos libros illos de Spiritu sancto.

Porro hoc ipso anno hæc scripta esse ab Ambrosio, certum argumētum est, quod meminit Petri, de cuius obitu, ipse nondum certior redditus esset: nam Timotheum nominasset, si scisset ipsum in locum Petri subrogatum fuisse. Quod vero spectat ad ipsum commentarium de Spiritu sancto ab Ambrosio ad Gratianum elaboratum: nescio quid sibi velit Ruffinus his verbis [f]: Ambrosius sanctus de Spiritu sancto non solum verbis, sed E & sanguine suo scripsit: obtulit enim persecutoribus sanguinem suum, quem in se fudit; sed a Deo ad alios adhuc reseruabatur labores.] hæc ipse; quem miror ignorasse libros illos, exposcente Gratiano Catholico Principe, scriptos, ab eo primum expetitos, auideq. susceptos, qui eumdem Ambrosium vt parentem coluit, & aduersus Arianos, vt ipse testatur, suscepit patrocinium.

AMBROSII LIBRI DE SPIRITV SANCTO.

f Ruffin. in not. in Hieron.

Sed & calumnia Ruffini ibidem in Hieronymum illa est, dum subdit ea de causa ipsum interpretatum esse Didymum de Spiritu sancto, vt Ambrosij furta detegeret: siquidem longe ante quam Ambrosius in opus incumberet, illud aggressus fuerat S. Hieronymus, vt testatur litteris [g] ad Damasum scriptis ex Oriente, antequam Romam redijsset: nam in Orientem postea nonnisi post mortem Damasi reuersus est, quod suo loco dicemus: vt plane appareat aliud fuisse consilium Hieronymi in opere aggrediendo, quam quod Ruffinus calumnioſe fugillat.

CONFVTATVR RVFFINI CALVMNIA IN HIERONYMVM.

g Hieron. epist. 125.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quod rursus spectat ad felicitatem Theodosij ex pietate comparatam: præstat audire Pacatum[a], quam feliciter sub pio Principe barbari orbis Orientalis coluerint, obedierint, vel saltem timuerint Theodosium imperantem: Si qui, inquit, forte sunt barbarorum, qui nondum virtutis tuæ fulmen exceperint: nominis terrore perculsi, & velut afflati quiescant. Tua enim, Imperator, auspicia non hæ tantum gentes tremunt, quas ab Orbe nostro siluarum interualla vel flumina, montesve distinguunt, sed quas æternis ardoribus inaccessas, aut continua hieme separatas, aut interfusis æquoribus abiunctas natura disterminat. Non Oceano Indus, non frigore Bosphoranus, non Arabs medio Sole securus est: & quo vix peruenerat nomen, ante Romanum accedit Imperium. Dicam ne ego receptos ad seruitium Gothos castris tuis militem, terris sufficere cultorem? Dicam a rebellibus Sarracenis pœnas polluti fœderis expetitas? Dicam interdictũ Scythis Tanaim? & imbelles arcus esse fugientis Albani? Quæcumque natio barbarorum robore, ferocia, numero grauis nobis vmquam fuit: aut boni consulit, vt quiescat; aut lætatur quasi amica, si seruiat. Persis ipsa Reipublicæ nostræ retro æmula, & multis Romanorum ducum famosa funeribus, quicquid vmquam in Principes nostros inclementius fecit, excusat obsequio. Denique ipse ille Rex eius dedignatus antea se fateri hominem, iam fatetur timorem, & in his te colit templis in quibus colitur, tum legatione mittenda, tum gemmis, sericoq. præbendo: ad hoc triumphalibus bellis in tua essseda suggerendis, etsi adhuc non est fœderatus, iam tamen tuis cultibus tributarius est.] hucusque Pacatus.

[a] Pacat. in Panegyric. Theodosij.

Qui igitur fauendo pietati, quam amplissimos inde prouentus se præcoci messe collegisse cognouit Theodosius Imperator, eamdẽ magis magisq. excolere perseuerans paulo post sub ijsdem Consulibus vltima die Martij clericis eiusmodi indulsit priuilegium[b]: [C]

[b] l. 26. de Episc. & Cleric. Cod. Theod.

Vniuersos quos constiterit custodes ecclesiarum esse, vel sanctorum locorum ac religiosis obsequijs deseruire, nullius attentationis molestias sustinere decernimus. Quis enim eos capite censos patiatur esse deuinctos, quos necessario intelligit supramemorato officio mancipatos? Dat. Prid. Kal. April. Constantinopoli, Eucherio & Syagrio Coss.]

CONCILIVM CONSTANTINOPOLITANVM.

Hoc eodem anno mense Maij celebrata est Constantinopoli Synodus centum quinquaginta Episcoporum: ita sane Socrates, qui & causam huius indicendæ Synodi recensens hæc ait[c]: Imperator nulla mora interposita, Concilium Episcoporum ipsius fidem amplectentium conuocat, quo tum fides Concilij Nicæni corroboraretur, tũ Constantinopoli designaretur Episcopus. Ac quoniam in spem venerat, se posse Macedonianos ad concordiam cum illis Episcopis qui erant eiusdem cum illo fidei reducere: Episcopos sectæ Macedonianæ accersiuit. Itaque in vnum conueniunt qui fidem tenebant Consubstantialis, Timotheus Alexandriæ Episcopus, Hierosolymorum Cyrillus, qui id temporis pœnitentia adductus, fidei Consubstantialis se totum addixerat: Meletius autẽ iampridem aderat, eo scilicet tempore, quo erat propter designationem Gregorij illo accersitus: Ascholius * etiam Thessalonicæ Episcopus, & alij complures: erant omnes numero centum quinquaginta. Partis Macedonianæ primas obtinuerunt Eleusius Episcopus Cyzici, & Marcianus Lampsaci. Omnes illius sectæ erant ad numerum triginta sex, quorum maior pars e ciuitatibus Hellesponti fuit. Ad Concilium igitur conueniunt, Euchario * & Euagrio * Coss. mense Maio.] hæc Socrates. Porro Concilium hoc nominatum esse Generale, ex epistola Synodali ad Damasum & alios Episcopos Romæ ad Synodum congregatos certum est.

[c] Socrat. lib. 5. cap. 8.

* Acholius

* Eucherio
* Syagrio

QVI CONVENERINT AD SYNODVM ET CVR.

Quod vero Socrates ait, diu ante accersitum fuisse Meletium Antiochia Constantinopolim, vt in throno Gregorium collocaret: haud dubium ante mense Maij id factum apparet, sed non ab vno Meletio, verum ab ipsa Synodo Episcoporum, quam & ad hoc fuisse collectam, idem Gregorius docet his iambicis versibus[d]:

[d] Gregor. Naz. in carm. de Vita sua.

Mala auspicatur hic mihi celso a throno:
Nam quicquid Ortus Præsulum (Aegyptum citra)
Habebat vsque ad inclytam Romam nouam
Terræ marisq. ex intimis recessibus
(Quo concitatum cælitus pacto, haud scio)
Coit repente, firmet vt thronum mihi.
Quos inter vnus vir erat pius admodum,
Simplex, apertis moribus, plenus Deo, &c.] describit enim Meletium illis versibus

sibus, quos superius recitauimus. Ex his quidem duo consideranda sunt: asserere in primis Gregorium, hos Episcopos ad confirmationem electionis ipsius conuenisse, vt scilicet quod populus postularat & Princeps, ijdem Ecclesiastico ritu perficerent: deinde aperte affirmare, eo tempore quo isti conuenere, abfuisse Timotheum Episcopum Alexandrinum, accessisse vero postea, vt dicemus: atque adeo conuentum hunc diuersum fuisse ab illo, quem mense Maij Socrates & alij collectum fuisse tradunt, damnatumq. in eo Macedonium hæresiarcham & alios; huncq. licet hoc anno, ante tamen illud tempus celebratum fuisse liquet, in eoq. nihil præterea actum esse, quam de confirmatione electionis Gregorij, deq. eiusdem cathedræ possessione adipiscenda.

VOCATIO SECRETA.

Sed quod Gregorius ait, se ignorasse quonam modo totius Orientis Episcopi, vt confirmarent collatam sibi antea sedem, Constantinopolim vna conuenerint: putamus id ipsum latere voluisse auctores Synodi, quod timuerint, ne si sciisset, euestigio solum verteret. Ceterum quod Aegypti Episcopi minime vocati tunc fuerint: id quidem iure sibi visi sunt Antistites vendicasse, quod illi nefarium hominem Maximum scelerate admodum in Ecclesiam creatum Episcopum intrusissent. Accidit vero, vt cum tot tantiq. in vnum conuenissent Episcopi, de Macedonij hæresiarchæ damnatione in Synodo ageretur. placuisse in primis id Damaso Romano Pontifici, ipsumq. de his egisse apud Theodosium Imperatorem, iure opinari licet, quod sextæ Synodi Acta ope Damasi atque fauore Theodosij id factum testentur his verbis[a]: Macedonius Spiritus negabat Deitatem & Dominum, eumq. conseruum prædicabat: sed maximus Theodosius Imperator, & Damasus fidei adamas obstiterunt; quorum solidam mentem aggressiones atque conflictus nullatenus fauciarunt, &c.] hæc ibi. Sed huius quoque veritatis vetera reperiuntur Romanæ Ecclesiæ monumenta, quibus res gestæ Damasi describuntur, quæ in eadem Ecclesia Romana publice recitari solebant. extant ipsa in nostra bibliotheca: sed ne domesticos testes citare videamur; habentur eadem in scripto codice peruetusto Vaticanæ bibliothecæ, necnon in alio S. Mariæ Maioris, in quibus hæc scripta leguntur: Sententiam de damnatione Macedonij & Eunomij Damasus confirmari præcepit etiam in sancta secunda Synodo, quæ præcepto & auctoritate eius apud Constantinopolim celebrata est.]

DAMASVS ET THEODOSIVS SIMVL AGVNT PRO PIETATE.

[a] Sext. Synod. Act. 18.

At quisnam de his potuerit dubitare, cum constet absque auctoritate Romani Pontificis eiusmodi Synodos congregare minime licuisse? cuius quidem veteris obseruantiæ probatum antiquitus vsum Lucentius Apostolicæ sedis Vicarius in Concilio Chalcedonensi libera voce his verbis testatus est[b]: Iudicij sui ipsum, *nempe Dioscorum*, necesse est reddere rationem: quia cum nec personam iudicandi haberet, subrepsit: & Synodum ausus est facere sine auctoritate sedis Apostolicæ; quod rite numquam factum est, nec fieri licuit.] ita ipse: sed de his esse regulas Ecclesiasticas & Patrum institutа, Paschasinus Legatus addit. Testatur & ipse Damasus[c], nullius esse momenti decreta Synodi, cui ipse per se vel per Legatos assensum non præbuisset. Confirmat id Socrates[d], prohibereq. ait Ecclesiasticum canonem, ne decreta absque sententia Romani Pontificis in Ecclesijs sanciretur: quod & Sozomenus pariter[e] attestatur. Sed ad Gregorium redeamus. Ipse quidem sic dicit, se nescire, quo vocante conuenerint Orientales Episcopi Constantinopolim ad sui in eam sedem promotionem, quod res (vt dictum est) secretior ageretur: constat tamen eosdem litteris Imperatoris conuocatos: testantur enim id ijdem ipsi qui conuenerunt Episcopi in sua ipsorum epistola Synodali[f] ad Episcopos Occidentales, affirmatq. id ipsum Ioannes Chrysostomus in oratione dicta in laudem Meletij.

NON POTVIT SYNODVS AGI ABSQVE ROM. PONT.

[b] Concil. Chal. Act. 1.

[c] Damas. epist. ad Episc. Illyr. apud Theod. lib. 2. c. 22.

[d] Socrat. lib. 2. cap. 13.

[e] Sozom. lib. 3. cap. 9.

LITTERIS IMP. VOCATI EPISCOPI.

[f] Apud Theod. lib. 5. c. 9.

Inter alios autem insignes Episcopos Orientis, qui Constantinopolim venerant, fuit Gregorius Nyssenus frater sancti Basilij, qui & secum attulit libros a se scriptos aduersus Eunomium, quos legit Gregorio Nazianzeno, nostroq. Hieronymo, qui tunc (vt diximus) agebat[g] Constantinopoli, auditor Gregorij perseuerans. hos enim secum vexit ipse Nyssenus commentarios, quod persensisset conuocatos Episcopos post promotionem Gregorij Nazianzeni in Episcopatum Constantinopolitanum, aduersus hæresim Macedonij & Eunomij conuentus agitaturos; licet & ipse testetur primam causam huius cogendæ Synodi fuisse, vt Ecclesia suo traderetur Episcopo: id enim insinuat in oratione tunc habita in funere Meletij[h], cum ait eius aduentus Constantinopolim illam fuisse causam, vt sponsam sponso traderet.

GREG. NYSS. VENIT AD SYNODVM.

[g] Hieronym. de script. Eccles. in Greg. Nyssen.

[h] Extat apud Sur. tom. 1. die 12. Febr.

Interfuerunt huic Synodo post Gregorium alij complures ex confessoribus, qui tempore

Universidad de Deusto
Biblioteca

EPISCOPI INSIGNIORES HVIVS CONCILII.

pore persecutionis Valentis Imp. exilium passi fuerant, vt ipse Meletius inter primos ad- A
numerandus, & alij, quos complexa est Theodosij constitutio, quam suo loco inferius
recitabimus. Verum & præsto fuerunt plures ex illis, qui antea, Valentis tempore, pul-
sis Orthodoxis, Arianorum fauore, vacantes sedes acceperant: hi enim tempori inser-
uientes, sub Catholico Imperatore æque Catholicæ fidei defensores se præbuere, cum
antea vel gratia ducum exercitus, vel fauore aliorum magistratuum in Episcopatum
omnino licet indigni, nihilominus irrepsissent, de quibus omnibus fusius ipse Gregorius
Nazianzenus inferius.

Quod autem pertinet ad rerum in Synodo gestarum ordinem: errore quidem lapsi
mihi videntur Socrates [a] atque Sozomenus [b], qui post creationem Nectarij tradunt trā-
sactas fuisse in Synodo controuersias, actumq. de perperam facta electione Maximi &
alijs, quæ in hac Synodo statuta esse reperiuntur. Nam quo modo id potuit accidisse, si B
testificatione Gregorij Nazianzeni (vt suo loco dicemus) satis aperte constat, post abdi-
cationem ipsius Gregorij ante electionem Nectarij, qui prudentiores erant in Synodo
Episcopi ob indignum facinus protinus secessisse? Rursum vero quo modo non prioris
Synodi tempore de his actum esse dixerimus, si Meletius, qui ante abdicationem Grego-
rij mortuus est, ipsi Synodo reperitur esse subscriptus? Nos ergo concinnum magis ordi-
nem rerum gestarum in Synodo prosequemur firmiori ratione subnixum. Qui igitur
omnes conuocati Constantinopolim fuerunt, vt Gregorio sedem Constantinopolitanæ
Ecclesiæ stabilirent: antequam id agerent, aggressi sunt Maximi causam pertractare, qui
aduersus Gregorium sedem erexerat, ordinatus ab Aegyptijs Episcopis eius sedis Anti-
stes, & Episcopales ibidem functiones administrarat, vtpote qui aliquot ordinasset, & in
clerum eius Ecclesiæ adsciuisset. C

[a] Socrat. lib. 5. cap. 8.
[b] Sozom. lib. 7. cap. 8.

PRIMVM DE MAXIMI ORDINATIONE ACTVM.

Percognita itaque fuit in primis, examinataq. causa Maximi: iudicialis enim Eccle-
siasticus ordo id exigebat, vt antequam in sede legitimus collocaretur Antistes, eius qui
primo fuerat perperam ordinatus, causa Maximi tractaretur. Quamobrem præpostero
plane ordine cum Theodoretus [c], tum Sozomenus [d] post Nectarij etiam creationem,
qui successit Gregorio, abdicationem a Synodo factam Maximi collocant. Ceterum de
eodem Maximo constat S. Synodum in eam sententiam abijsse, vt communi consensu
declararet, eum nec fuisse, neque esse Episcopum, clericos item ab eodem ordinatos om-
nis Ecclesiasticæ functionis & muneris expertes vacuos abire debere. hæc Sozomenus.
Addit Theodoretus, eumdem Maximum hæresis Apollinaris sectatorem quoque fuisse
conuictum, ob idq. etiam Ecclesiastica communione priuatum: sed alij id postea. Syno-
di vero canone quarto de damnatione Maximi ita decernitur: D

[c] Theod. lib. 7. cap. 8.
[d] Sozom. lib. 7. cap. 9.

QVID DECRETVM IN MAXIMVM.

Quod ad Maximum Cynicum attinet, & ea quæ illius tempore inhoneste, indecen-
ter, ac flagitiose Constantinopoli acciderunt: decreuimus, ac censuimus, Maximum ne-
que Episcopum fuisse, aut esse; neque eos qui ab eo in quocumque gradu Ecclesiæ ordi-
nati sunt, clericos vel fuisse, vel esse debere: omnibus his quæ circa ipsum, vel ab ipso acta
sunt, imbrobatis ac rescissis.

GREGORIVS CONFIRMATVR EPISCOPVS CONSTAN.

Eiecto igitur ab Ecclesia Maximo ante perperam intruso, cœtuq. Fidelium interdi-
cto, communi Patrum calculo probata confirmataq. est electio Gregorij Nazianzeni. cui
enim debebatur messis, nisi qui seminarat: cuiue domus, nisi qui eam dirutam inue
nisset, ædificarat? Id vero pergratum Deo, id hominibus veræ religionis cultoribus iu-
cundum, id denique acceptum scientes Imperatori, omnes Episcopi mox læta citaq.
nulla cunctatione præpedita de sede Gregorij tulere suffragia; solus ipse mærens tunc E
erat & lugens, vt declarat illis versibus [e]:

[e] Gregor. Naz. in carm. de vita sua.

——— *Sacris me collocant his sedibus*
Flentem, gementem, &c.]

Addit enim, se vna illa causa permotum acquieuisse, vt dissidentes in Ecclesia Episco-
pos simul pace conciliaret. quod & perficere curauit: nam in dicendis sententijs in Sy-
nodo nonnisi paci consuluit; de pace enim tunc egregiam habuit concionem, adiecit &
alia, de quibus suo loco dicturi sumus.

Dato iam, obfirmatoq. in Ecclesia Constantinopolitana Gregorio Episcopo, sublato
in hunc modum schismate, ad concordiam vnitatemq. omnibus vna redactis, iam de
his quæ spectarent ad fidem Catholicam actitatum est inter Patres. Hoc namque ordine
Synodum progressam esse, declarant eiusdem Concilij litteræ ad Theodosium datæ in-
ferius

A ferius describendæ. De fide igitur tractaturis Patribus exhibitum fuisse volumen Occi-
dentalium, eiusdem Synodi canon quintus significat. At quodnam scriptum per illud
volumen Occidentalium intelligendum sit, explorandum est. Ad quod assequendum,
illud considerandum: cum in dicto canone comprobari dicatur cum eo volumine etiam
fidem Antiochenorum vnam substantiam in personarum Trinitate cōfitentium: in eam
sententiam adducimur, vt nihil aliud per volumen Occidentalium Patres intellexerint,
quam professionem illam fidei a Damaso ex Concilio Romano [a] scriptam ad Paulinum
Episcopum Antiochenum, quæ continet anathematismos aduersus omnes hæreses tunc
temporis Orientalem Ecclesiam potissimum infestantes. recitat eam Theodoretus [b],
sed perperam mutato titulo, cum loco Paulini Episcopi Antiocheni apposuerit ipse Pau-
linum Episcopum Thessalonicensem: quod cum de eadem scriptione egimus, superius
B dictum est. Rursum vero ipsum etrasse diximus, cum eam suo loco minime ponit, post
Concilium Constantinopolitanum collocans, quam constat scriptam esse ex Romana
Synodo superius recensita: nam quo modo potuit ea Damasus scripsisse ad Paulinum
Episcopum Antiochenum, quem (vt demonstrabimus suo loco) liquet tunc vna cum
Damaso præsentem fuisse Romano Concilio? Ex volumine igitur illo Occidenta-
lium, nempe Damasi, elicitam esse plenissimam de Spiritus sancti diuinitate assertionem
in Symbolo in hac Synodo institutio collocatam, omnes qui eam legent, intelligent: vt
vt non mirum sit, si de his quæ ad fidem spectant, Damasus Oecumenicam hanc volue-
rit Synodum nominari, in qua quid Occidens, quid Oriens, quid vniuersa demum Ca-
tholica Ecclesia, ipseq. præsertim Romanus Pontifex quid de Spiritu sancto sentiendum
esset, paribus votis, vnaq. sententia ediderunt.

[a] Extat tom. 1. Concil. in Damaso.
[b] Theod. lib. 5. cap. 11.

EDITVM IN SYNODO CONSTANTINOP. VOLVMEN OCCIDENTALIVM.

C Quod vero Patres qui eidem Constantinopolitano Concilio præsentes fuerunt, opti-
me scirent Antiochenos communicationis Paulini recepisse a Damaso fidei professionē:
haud potuerunt eosdem communicantes cum Damaso Romano Pontifice non recipere.
Quamobrem ad tollendam omnem schismatis suspicionem; se eos recipere, publica at-
testatione decernunt, cum eiusmodi in eadem Synodo canonem statuerunt.

Quod ad volumen attinet Occidentalium: etiam eos qui sunt Antiochiæ, approbaui-
mus, vnam confitentes Patris & Filij & Spiritus sancti diuinitatem.] hæc canon in libel-
lo Synodicarum constitutionum [c], necnon apud Theodorum [d], sed paulo diuerse. Sic
igitur ex his plane intelligis, ita diuisos fuisse inter se Christianos Catholicos Antioche-
nos, vt tamen id fieri absque schismatis labe contigerit: qua etiam conditione ea diuisio
perseuerauit in posterum.

[c] Concil. Constantin. 1. c. 5.
[d] Theod. in Nomocan. Photij.

D Præter autem Damasi volumen fidei, cognitum pariter fuit in hoc eodem Concilio
atque ab omnibus absque cunctatione receptum Nicænum fidei Symbolum: Sed cum
in eo parcius de diuinitate Spiritus sancti actum fuisset, eo quod nulla tunc hæresis ei ad-
uersaria emersisset: placuit S. Synodo de Spiritus sancti diuinitate addere aliqua (vt olim
de Filio in Nicæno Concilio factum fuerat) quibus aduersus omnes hæreticos eiusdem
Spiritus sancti vna eademq. cum Patre & Filio diuina substantia prædicaretur, idemq.
Dominus diceretur, quem seruum esse impij blasphemabant hæretici: scriptum nam-
que fuisse in hac Synodo a Patribus libellum fidei, ijdem ipsi testati sunt in epistola se-
quenti anno data ad Damasum & alios Episcopos qui Romæ conuenerant, his verbis [e]:
De his pleniorem cognitionem animis poteritis percipere, si libellum Concilio Antio-
chiæ conuocato de fidei decisione editum, & eum etiam qui superiori anno a Concilio
E generali compositus est, legere placuerit: in quibus tum fidem nostram vberius expo-
suimus, tum hæresibus nuper excogitatis anathema scriptis proditum denunciauimus.]
hæc ibi. Porro ipsum libellum fidei, siue dixerimus Symbolum summa deliberatione
sanctorum Patrum examinatum, atque decretum, tradunt [f] scriptum fuisse a S. Grego-
rio Nysseno Episcopo: quod sic se habet recitatum in Concilio Chalcedonensi [g], his præ-
missis:

[e] Apud Theod. lib. 5. c. 9.

DE DIVINITATE SPIRITVS SANCTI PATRES DECERNVNT.

Sancta fides, quam exposuerunt sancti centum quinquaginta Patres, consona est san-
ctæ & magnæ Nicænæ Synodo.

Credimus in vnum Deum Patrem omnipotentem, factorem cæli & terræ, visibilium
& inuisibilium. Et in vnum Dominum Iesum Christum Filium Dei vnigenitum, & ex
Patre natum ante sæcula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero:
natum, non factum: homousion Patri (hoc est eiusdem cum Patre substantiæ) Per quem
omnia

[f] Niceph. lib. 12 c. 13. & alij.
[g] Conc. Chale. Act. 2.

SYMBOLVM CONC. CONSTANTINOP.

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnia facta sunt. Qui propter nos homines & nostram salutem descendit: Et incarnatus est de Spiritu sancto & Maria virgine humanatus est: Et crucifixus pro nobis sub Pontio Pilato, & sepultus: Et tertia die resurrexit: Et ascendit in cælos, sedet ad dexteram Patris: Et iterum venturus est cum gloria iudicare viuos & mortuos: cuius regni non erit finis: Et in Spiritum sanctum Dominum & viuificatorem, ex Patre procedentem, cum Patre & Filio coadorandum, & conglorificandum: qui locutus est per Prophetas. In vnã Catholicam & Apostolicam Ecclesiam. Confitemur vnum baptismum in remissionem peccatorum. Et expectamus resurrectionem mortuorum: Et vitã venturi sæculi. Amen.] subditur ibi: Omnes reuerendissimi Episcopi clamauerunt: Hæc omnium fides: hæc Orthodoxorum fides: omnes sic credimus.] idem reperitur apud Latinos, diuersa tamen translatione, & cum illo additamento, FILIOQ. quod quando, quave occasione appositum fuerit, suo loco dicturi sumus. Vt autem in Occidente infra sacrorum solemnia caneretur, recentior vsus fuit, non autem (vt aliqui putant) ex Damasi Papæ decreto: nam auctoritate Ruffini [a], qui his temporibus scribebat, liquet nullum aliud Romanam Ecclesiam nouisse in sacris ritibus, quam Symbolum Apostolicum. Tantum namque abest vt id Damaso tribui possit, vt quod careret hac consuetudine Occidentalis Ecclesia, Toletanum [b] tertium Concilium cum se profiteatur ab Ecclesia Orientali accipere velle laudabilem vsum.

[a] Ruffin. in exposit. Symbol. in princip.

[b] Concil. Tolet. 3. c. 2.

Post scriptum libellum fidei, consecutam esse in Synodo communi omnium Patrum sententia damnationem hæresum, decreto edito, eorum epistola ad Damasum scripta testatur [c]. Illum vero ipsum tunc ea de re ab ijsdem Patribus sancitum canonem hic subijcimus, qui sic se habet [d]:

[c] Apud Theod. lib. 5. c. 9.

[d] Ex libello Synodic. const. to. 1. Concil.

PROBATVR FIDES NICAENA, DAMNANTVR HAERESES.

Ne reijcitor, reprobatorve fides trecentorum decem & octo Patrum, qui in Nicæa Bithyniæ conuenerunt: sed manẽto ea firma ac rata. Et extrema execratione ac detestatione damnator omnis hæresis, peruersaue & impia opinio, præcipue Eunomianorum, siue Anomæorum, item Arianorum, siue Eudoxianorum, item Semiarianorum, siue Pneumachomachorum, Sabellianorum, Marcellianorum, Photinianorum & Apollinarianorum.] hæc canon. At non tantum hæreses, sed eorum auctores nominatim in hac Synodo fuisse damnatos, omnes æque consentiunt.

Quod autem hoc eodem canone damnati scribantur hæretici Eudoxiani, ita dicti ab Eudoxio Episcopo Constantinopolitano, de quo superius: cum ijdem desierint Eudoxiani nominari, redactiq. essent vnde exierant, in classem Arianorum: accidit vt posteris obscurum redditũ fuerit Eudoxij quoque nomen. Indeq. est quod S. Gregorius [e] ita scribit ad Eulogium Episcopum Alexandrinum: Præterea idem frater noster, *nempe Cyriacus Episcopus Constantinopolitanus*, omnia in suis Synodicis catholice, Deo auctore, locutus est: quemdam vero Eudoxium damnauit, quem neque in Synodis damnatum inuenimus, neque a decessoribus eius in suis Synodis reprobatum. Et canones quidem Constantinopolitani Concilij Eudoxianos damnant: sed quis fuerit eorum auctor Eudoxius, minime dicunt. Romana autem Ecclesia eosdem canones vel gesta Synodi illius hactenus non habet, nec accipit: in hoc autem eamdem Synodum accepit, quod est per eam contra Macedonium definitum. Reliquas vero hæreses, quæ illic memoratæ sunt, ab alijs iam Patribus damnatas reprobat. De Eudoxianis vero nihil hactenus agnouit. In historia autem Sozomeni de quodam Eudoxio, qui Constantinopolitanæ Ecclesiæ Episcopatum arripuisse dicitur, aliqua narrantur: sed ipsam quoque historiam sedes Apostolica recipere recusat, quoniam multa mentitur.] hæc Gregorius. At præter Sozomenum, a pluribus antiquioribus Patribus Eudoxium nefandæ hæresis infamatum atque conuictum fuisse, quæ dicta sunt superius manifeste declarant. Sed ex Gregorij verbis iacturam passa esse Romana archiua significantur, in quibus de rebus impie ab Eudoxio gestis & eius damnatione nihil præterea reperiri daretur, quam quæ a Sozomeno scripta essent. Cur autem factum sit, vt canones Constantinopolitani Concilij apud Occidentales in suspicionem adducti sint, vt eos nec vellet habere, nec recipere: dicemus postea id accidisse imposturis Græcorum quorumdam veris falsa miscentium.

[e] Gregor. lib. 6. epist. 125.

Quod ad Semiarianos, de quibus sæpe superius, damnatos hoc eodem Concilio pertinet: adhuc superstitem fuisse eorum antesignanum Eleusium Episcopum, & ad Synodũ conuocatum, tradit Socrates [f], cum ait: Ab Imperatore itaque & Episcopis, qui eamdem cum eo fidem amplexabantur, modis omnibus laboratum fuit, vt Eleusium cum suis

[f] Socrat. lib. 5. cap. 8.

A suis ad concordiam fidei adducerent: eumq. non solum legationis, quam Eustathius, & alij cum illo eorum nomine ad Liberium iamdudum Romanum Episcopum obierant, in memoriam redegerunt: verum etiam quod cum multo ante, nullo habito discrimine, sua sponte cum illis qui fidem Consubstantialis tuebantur, communicauerant: eosq. nequaquam pie & religiose facturos, si cum antea consentientem cum illis de fide opinionem agnouissent, iam rursus ea quæ præclare decreuerant, penitus euertere molirentur. Verum apud illos nec admonitioni, nec reprehensioni locus relictus fuit: Nam se malle opinionem Arianam asseuerare, quam fidei Consubstantielis assentiri, dixerunt. Quæ cum respondissent, Constantinopoli abscesserunt; perq. litteras populo cuiusque ciuitatis significarunt, vt fidei Concilij Nicæni minime consentirent.] hactenus Socrates. De consuetudine vero Eleusij cum Catholicis olim tempore Constantij, dictum est supra

ELEVSII HAERETICI OBSTINATIO.

B ex Hilario.

His autem in sacrosancto Patrum Concilio pro fide Catholica aduersus hæreticos eã labefactantes stabilitis: ad pacem inter Catholicos initam conseruandam aliud decretum recentis mali occasione a sancta Synodo excogitatum est. Quod enim Aegyptij Antistites, Petro Alexandrino Episcopo (vt vidimus) annuente, præsumpsissent in tam remota a sua diœcesi ciuitate Episcopum ordinare: eiusq. rei adeo perperã factæ causa destruendæ opus fuerit (vt diximus) tot ex vniuerso Oriente Constantinopolim Antistites conuenire, vt statum illius Ecclesiæ perturbatum componerent: ne id vlterius a quouis præsumeretur Antistite, quæ decreta fuerant in Nicæno Concilio de distinctione diœceseon innouantes, eiusmodi canonem Patres sanciuerunt [a]:

DECRETVM DE SERVANDIS LIMITIBVS DIOECESEOS.

[a] Concil. Constantin. can. 2. ex libel. consti. Synod. tom. 1. Concil.

C Qui vltra quamque diœcesim sunt Episcopi constituti, ne ad Ecclesias extra suæ administrationis fines sitas accedunto, neque confundunto Ecclesias. Sed secundum canones [b] Alexandrinus quidem Episcopus res Aegypti dumtaxat administrato. Orientis autem Episcopi Orientem solum regunto (reseruatis Ecclesiæ Antiochenæ ijs quæ in canonibus Nicææ editis continentur, dignitatibus, prærogatiuisve) Asiaticæ item administrationis Episcopi res Asiaticæ diœceseos dumtaxat regunto. Item Pontici res Ponticas solas, similiter Thracij Episcopi res Thraciæ administrationis administranto. Inuocati autem neque accersiti Episcopi vltra diœcesim ne accedunto, neque ordinandi, neque alias Ecclesiasticas res administrandi causa, obseruato vetere suprascripto canone de diœcesibus. Nam hoc clarum & manifestum est, quod in quaque prouincia, præfecturave ipsius prouinciæ Concilium administrare debebit ea, quæ Nicææ decreta atque statuta sunt. Ecclesias autem Dei in barbaricis nationibus constitutas administrari

[b] Concil. Nican. c. 6.

D oportet secundum eam quæ obtinuit, & in vsu habetur, consuetudinem Patrum.] hactenus ibi: hæcq. omnia ex præscripto Nicæni Concilij sibi visi sunt agere. Vnde in epistola Synodali anno sequenti ad Damasum data hæc leguntur [c]: De administrationibus autem quæ sunt cuiusque Ecclesiæ propriæ, cum vetus (vt nostis) lex est, tum sanctorum Patrum in Concilio Nicæno decisio: vt videlicet singularum prouinciarum Antistites vna cum finitimis, modo id ipsum visum fuerit Episcopis, ministros ad Ecclesiarum commodum in suis ipsorum prouincijs ordinent. Ex cuius legis & decisionis præscripto scitote tum alias quoque Ecclesias apud nos administratas esse, tum illustrissimarum Ecclesiarum sacerdotes electos.] sic ibi. Porro ad hunc canonem hæc habetur appendix adiecta [d]:

[c] Apud Theod. lib. 5. c. 9.

[d] Concil. Constantinop. c. 4. alibi 5. apud Theod. 3.

CANON DE SEDE CONSTANTINOP. QVALIS HABEATVR.

E Constantinopolitanus tamen Episcopus obtineto præcipuum honorem & dignitatem secundum Episcopum Romanum, ideo quod Constantinopolis noua Roma est.] hæc ibi. in cuius canonis explanatione ait Theodorus, fuisse olim Byzantij Ecclesiam sub metropoli Heracleæ, sed hisce postea auctam priuilegijs cum a Constantino collatis, tum ab hac Synodo impertitis, primum post Romanam Ecclesiam locum obtinuisse. Sed quod in eo commenticium prorsus illud priuilegium (vt vidimus) habeatur, quo ea dicuntur ab ipso eidem Ecclesiæ esse collata; quodq. insuper (vt ex S. Gregorio nuper recitauimus) Romana Ecclesia nonnisi quæ in causa fidei ab hac Synodo essent decreta receperit: hinc illud libera voce Gelasius Papa [e] aduersus Acacium profert elogium: Cuius sedis Episcopus? *Acacius scilicet*: cuius metropolitanæ ciuitatis Antistes? nonne parochiæ Heracliẽsis Ecclesiæ? &c.] Siccine mutus fuit Timotheus Alexandrinus Episcopus, vt præferri sibi æquo animo Constantinopolitanum Antistitem passus esset? At præter id quod constant hunc canonem a Romana Ecclesia minime fuisse receptum; impostura

[e] Gelasius Papa epist. ad Episcop. Dardan. tom. 1. Concil.

nomine

Universidad de Deusto
Biblioteca

nomine etiam suspectus habetur, immo plane additicius esse atque suppositus, vel ea saltem ratione docetur, quod in Synodo, immo post absolutam Synodum Chalcedonẽsem, id tamquam ibi in ea Synodo factum vsurpare conatus Anatolius Constantinopolitanus Episcopus, mox Leonem Romanum Pontificem expertus est sibi acerrime aduersantem. Quod si id ante Constantinopolitanæ sedi concessum fuisset ab hac Oecumenica Synodo: satis erat Anatolio præsentem citare canonem, cuius numquam vel leuem saltem habuit mentionem: qui quidem canon si extitisset, fuisset omnino sæpe citandus, cum S.Leonis sibi refragantis litteris tantopere vrgeretur. A

[a] Socrat. lib. 5. c. 2. & Sozom. lib. 7. c. 8.

Quod si quis obijciat, huius canonis mentionem haberi apud Socratem [a] & Sozomenum: dicã maioris apud me argumenti esse, quod cum Episcopi, qui sequenti anno Constantinopoli conuenere, scripserint litteras ad Damasum de rebus hoc anno gestis in Synodo, nullam penitus habuere huius canonis mentionem: qui quidem si sancitus esset, minime prætermittendus fuisset. Rursum vero quod hic canon aduersari videatur superiori edito canoni: haud par est credere ab eadem Synodo eumdem esse decretum. Quonam modo, quæso, ex præscripto Nicæni Concilij voluit S.Synodus quibuscumque prouincijs iura sua integra esse seruata, si in præiudicium aliarum Ecclesiarum vni Ecclesiæ Constantinopolitanæ tanta contulit? Certe nisi canonem istum commenticium fuisse dixerimus; ille saltem post hæc primo decreta, postq. Nectarij electionem sancitus esse dicendus erit, ab ijs qui remanserunt Constantinopoli Episcopi Orientales; quorum (vt dicemus) tantum studium fuit, vt Orientalem Ecclesiam etiam præferrent Occidentali: ipsorumq. decreto tunc factũ, vt Episcopus Constantinopolitanus curaret Ecclesias non vbi actum est de iure ordinationis Episcopi Ephesini totius minoris Asiæ Metropolitani, B C hoc spectare ad Episcopum Constantinopolitanum, proclamarunt clerici eiusdem Constantinopolitanæ Ecclesiæ, id sibi ex huius Synodi canone vendicantes: hæc enim ibi leguntur [b]: Clerici Constantinopolitanæ Ecclesiæ clamauerunt: Ea quæ sanctorum Patrum centum quinquaginta sunt, teneant priuilegia Constantinopolis, ne depereant: Ordinatio secundum morem ab Archiepiscopo nostro fiat.] ita ibi. Et ne putes iuris fuisse Episcopi Constantinopolitani Episcopum Ephesinum tantum deponere & ordinare: ex S.Ioannis Chrysostomi Actis constat ipsum non solum eius vrbis Antistitem deposuisse, sed & alios plures Asianos Episcopos, aliosq. in ipsorum locum substituisse. Quinetiam ex alia eiusdem Synodi Actione pariter intelligitur [c] Bithyniæ prouinciæ Ecclesia posita fuisse ex priuilegio sub diœceseos Constantinopolitana. At hæc quidem nonnisi huius Synodi auctoritate potuit huic tempori proximus sibi vendicare Chrysostomus, qui successit Nectario, substitutus ipse Magno Gregorio, qui hoc anno in eiusdem Ecclesiæ thronũ ab hac Synodo euectus est: haud enim par est credere tantum Episcopum ea sibi vsurpasse absque maioris Synodi auctoritate. D

[b] Concil. Constantinop. Act. 11.

[c] Concil. Chal. Act. 13.

Denique canon [d] in hoc eodem Concilio statutus reperitur de accusationibus Episcoporum; nouissime vero quo modo ab hæresi redeuntes hæretici recipiendi forent. Quibus omnibus absolutis, hæc ad Theodosium Imperatorem ijdem Patres simul conueniẽtes conscripserunt [e]:

[d] Can. 6. & 7. ex libello Synod. Constit. tom. 1. Concil.

[e] Extat in libello Constit. Synodic. to. 1. Concil.

SYNODI AD THEODOSIVM LITTERÆ PRO CONFIRMATIONE.

Religionis ac pietatis obseruantissimo, Deiq. amantissimo Imperatori Theodosio sanctum Concilium Episcoporum, qui ex diuersis prouincijs præfecturisve Constantinopolim conuenimus.

Initio quidem nostri ad tuam pietatem scripti, gratias agimus Deo, qui tuæ pietati Imperium constituit ad communem pacem Ecclesiarum, & sanæ fidei confirmationem. Agentes autem Deo debitas gratias, necessaria quoque ea, quæ acta sunt in sancto Concilio, ad tuam referimus pietatem: nempe quod ex quo tempore ex mandato tuæ pietatis Constantinopoli conuenimus, primum quidem mutuam inter nos concordiam renouauimus: deinde vero breues etiam præscripsimus ac prænunciauimus quosdam quasi terminos, regulasve, quibus & Patrum qui Nicææ congregati fuerunt, fidem confirmauimus comprobauimusq. & quæ aduersus eam obortæ sunt, peruersas hæreses ac prauas opiniones extrema cum execratione ac detestatione reprobauimus. Præterea etiam ad recte constituendum ac ordinandum statum & disciplinam Ecclesiarum, certos canones statuimus ac præscripsimus. Quæ omnia huic nostro scripto subiecimus. Rogamus igitur tuam clementiam, vt per litteras tuæ pietatis ratum esse iubeas, confirmesq. Concilij de- E

A lij decretum: & sicuti litteris, quibus nos conuocasti, Ecclesiam honore prosecutus es; ita etiam summam eorum quæ decreta sunt, conclusionem sententia atque sigillo tuo corrobores. Dominus autem Imperium tuum in pace & iustitia stabiliat, transmittatq. & producat in multas & infinitas vsque ætates & generationes, atque ad terrenam potentiam cælestis quoque regni gaudium & fructum adijciat. Gratificetur Deus Orbi terrarum, vt te, qui re vera pietatis studiosissimus, Deiq. amantissimus Imperator es, valentẽ, omnibusq. præclaris rebus florentem & excellentem videat: id quod sancti etiam ab illo precibus ac votis petunt & orant.] hactenus Patres, qui his sancitos canones subiecere.

CVR VOLVNT CONFIRMARI AB IMP. DECRETA CONCILII

Quod autem adeo studiose exposcunt statuta in Synodo ab eo confirmari, atque sigillo muniri: id quidem prudenter, quod eo modo sibi fidem Imperatoris stabilem duraturam oppignerarent: vtpote qui experti essent Valentem Imperatorem in deterius esse B mutatum. Porro eamdem Synodum Constantinopolitanam confirmatam fuisse a Damaso Papa, Photius tradit in libello de septem Synodis: quod sane intelligendum est in his quæ spectant ad fidem Catholicam, vt ex sententia S. Gregorij paulo superius est declaratum. Ceterum auctoritate eiusdem Damasi, eadem ex parte, hoc Concilium constat obtinuisse nomen Oecumenici: eo enim nomine posteri omnes ipsum nuncupare soliti sunt. Etenim tantum roboris & firmitatis quælibet Synodus consequi solet, quantum eidem auctoritatis impertit Romana Ecclesia, ipsa Apostolica sedes: quod multis exemplis demonstratum est, & alias sæpe continget inferius diuersis temporibus demonstrari.

DE SVBSCRIPTIONE EPISCOPORVM.

Post hæc autem consecuta est subscriptio Patrum, ita tamen, vt nomina postea superuenientium Episcoporum, nempe Timothei Episcopi Alexandrini, Dorothei Oxyrin- C chi in Aegypto Episcopi, & aliorum, immo & Nectarij, qui post abdicationem Gregorij creatus est Constantinopolitanus Episcopus, fuerint superadiecta. Sed perperam factũ, nescimus a quo, vt quoniam Gregorius nuncium remisit sedi, qui ante subscripserat Episcopus Constantinopolitanus, inueniatur inter Episcopos prouinciæ Cappadociæ & vltimo loco positus, quasi non fuerit Constantinopolis Episcopus, sed Nazianzi. Nec est quod quis dicere possit, post eius abdicationem, & subrogationem Nectarij, Patres Synodo subscripsisse. Nam id omnino falsum esse, ex eo conuincitur, dum subscriptus huic Synodo reperitur Meletius Episcopus Antiochenus, post cuius mortem liquet Gregorium sedem reliquisse, eamq. tandem collatam fuisse Nectario, qui vltimo loco habitæ Synodo suum apposuit chirographum, sed librarius qui exscripsit, imprudens quidem (si tamen velimus dolum malum abfuisse) quod sciret sedem Gregorij collaD tam esse Nectario, sublato a Gregorio eius sedis titulo, ne duo simul inuenirentur subscripti Constantinopolitani Episcopi Gregorius & Nectarius; illum inglorio patriæ tantum nomine, exiguæ ciuitatis Episcopum vltimo deposuit Cappadocum Antistitum loco, Nectarium autem titulo Episcopi Constantinopolitani in eadem subscriptione recensuit, quod scilicet absurdum sibi visum esset, duos eiusdem sedis ibidem Antistites nominari.

DE OBITV MELETII EPISC. ANTIOCHENI.

Licet autem ita, vt dictum est, sacrosancta Synodus fuerit absoluta, atque præsentium Episcoporum subscriptione firmata: noui tamen euentus retinuere Patres, ne recederent Constantinopoli, sed illic diutius morarentur. Fuit moræ prima causa, ex qua aliæ confluxere, obitus Meletij Episcopi Antiocheni, viri quidem ob consummatam longæuam ætatem in exilijs, ad quæ ob tuendam Catholicam fidem tum a Constantio, tum a Va- E lente Arianis Imperatoribus sæpius pulsus fuerat, aliaq. pro pietate officia honestissime perfuncta, omnium ore laudati, summaq. veneratione ab omnibus culti. Laudauit eum tunc Gregorius Nyssenus [a] panegyrica illa oratione, cuius est exordium: Auxit nobis numerum Apostolorum nouus Apostolus, qui cooptatus est in ordinem Apostolorum, &c.] Immo ante ipsum alius ex Patribus, fortasse Amphilochius disertissimus vir, pro concione pariter eiusdem prosecutus fuit laudes Meletij: quod idem Gregorius illis verbis testari videtur, quibus ait [b]: Meministis omnino, quemadmodum vobis ante hãc nostram habita oratio labores & certamina viri exposuit, quod cum per omnia sanctam Trinitatem honoraret, etiam in numero certaminum honorem conseruarit, vt qui in tribus incursionum tentationibus decertauerit: audistis continuationem, contextum & seriem laborum, qualis in primis, qualis in medijs, qualis esset in postremis, &c.] vtpote qui sub Constantio primum, inde sub Iuliano, demum sub Valente Augustis gloriosa

[a] Gregor. Nyss. orat. in funere Meletij.

[b] Greg. Nyss. ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pro fide certamina obiisset. Quomodo autem publico & celebri funere fuerit honoratus, idem Gregorius in fine sic habet: A

FVNVS MELETII.

Exponite bonas narrationes, dicite miraculum, cui fides derogetur: Quomodo maris in modum condensati, innumerorum hominum populus, vnum continuum corpus vniuersi erant, tamquam aqua quædam circa tabernaculi pompam æstuantes: Quomodo præclarus Dauid multifariam multisq. modis in innumeros ordines sese distribuens inter diuersæ simul & eiusdem linguæ homines circa tabernaculum tripudiabat & saltabat.] significat hac figura Gregorius diuersorum ordinum psalmodiam, qua venerandum corpus prosequebantur. Sed addit de luminaribus: Quomodo vtrinque quasi ignei amnes continentibus facibus, tractu continuo perpetuoq. fluentes, quoad oculi longissime prospicere possent, porrigebantur. Exponite studium totius populi; Apostolorum contubernium, quomodo sudaria faciei eius ad præsidium atque custodiam Fidelium discerpebantur. Adijciatur orationi etiam Imperator mœrens ob calamitatem, & e solio exurgens, totaq. ciuitas vna cum pompa sancti transiens: & consolamini vos inuicem in sermonibus istis.] post hæc vero de Meletio in cælo cum Deo agente: Intercedit autem pro nobis & populi erratis, &c.] hæc Gregorius Nyssenus coram amplissimo Patrum Senatu: vt probe intelligas, id ipsum esse professum, quod vniuersum Concilium & cum eo Catholica Ecclesia pie crederet, sanctos in cælo pro nobis apud Deum preces fundere. B

MELETII CORPORIS TRANSLATIO ANTIOCHIAM.

Translatum deinde fuit corpus eius Antiochiam, ibiq. summo honore exceptum, anniuersariaq. celebritate perpetuaq. memoria consecratum, nomine eius relato in tabulas Ecclesiasticas die festo iugiter celebrando. Euoluto autem lustro, postea S. Ioannes Chrysostomus [a] in laudem eius habuit frequenti populo cõcionem. Quod vero tertio Idus Februarij Meletij memoria in publicis monumentis legatur adscripta: non quidem quod ea die ex hac vita migrarit, id factum est; cum constet æstiuo tempore esse defunctum; sed quod, more maiorum, vel ea die fuerit Episcopus ordinatus, vel forte quod Constantinopoli Antiochiam ea die transferri contigerit. De cuius translatione Gregorius Nazianzenus ita iambicis breuiter agit [b]: C

[a] Extat apud Lipom. die 12. Febr. & Sur. 19. 1. ea die.

[b] Gregor. Naz. in carm. de vita sua.

Ecclesiamq. vectus est post ad suam
Thesaurus ingens, hoc bonum agnoscentibus.]

[c] Sozom. lib. 7. cap. 10.

Rursum vero de translatione reliquiarum Meletij hæc Sozomenus [c]: Meletij reliquiæ Antiochiam translatæ, iuxta loculum Babylæ martyris conditæ fuerunt. Fertur autem, eas regia continue via ex Imperatoris mandato intra mœnia in ciuitates fuisse receptas præter consuetudinem Romanis visitatam, & alternatis psalmorum cãtibus vnoquoque in loco honoratas, donec Antiochiam vsque transportarentur.] hæc Sozomenus. Gregorius Nazianzenus de eodem sancto Meletio tradit, ipsum morientem commendasse Episcopis pacem Ecclesiæ: Ex cuius plane sententia, de non subrogando aliquem in locum ipsius a prudentioribus in Synodo agi cœptum, idem Gregorius affirmat: sed per factiosos quosdam Flauiani studiosos, qui in locum Meletij sufficiendum ipsum Flauianum Antiochenum presbyterum conabantur, conflatæ sunt turbæ, tumultusq. concitati non leues: de his enim ita Gregorius: D

ACTVM IN SYNODO DE ORDINANDO SVCCESSORE MELETII.

De non mouenda re statim cœptum est agi,
Quam turbulenti scilicet vrgebant viri:
Hoc molientes improbi, vt tunc vnico
Opponeretur Præsuli Præsul nouus.] E

Iam dictum est, diuisum a tempore Iuliani, citra tamen schisma Orientem ab Occidente ob Meletium atque Paulinum Catholicos Episcopos Antiochenos, studuisseq. Orientales Meletio, Paulino autem, quem creauerat Lucifer Calaritanus, fauisse Aegypti Episcopos & omnes Occidentales. Porro seniores, prudentioresq. pacis cupidi Patres ex facta iam ante transactione, quam diximus, cessandum esse ab ordinando successore Meletij, æqua lance rem tantam pensantes, existimabant: erat autem minor longeq. inferior horum numerus, respectu eorum qui contrarium suadebant, indigne ferentes ordinatum ab Occidentali Episcopo præesse Orientalibus populis.

SENTENTIA GREG. NAZ. CELEBERRIMA.

Cum de tanto negotio Patrum sententiæ rogarentur, Gregorius Theologus grauissimam sane sententiam dixit: cui quidem si paruissent ceteri, ingens illa discordia fuisset penitus cõsopita, immo prorsus extincta. suadere enim conatus est, vt sineretur Paulinus iam

A iam ætate consumptus, paucis diebus quibus vita superstes foret, solus sedere Episcopus Antiochenus; eo vero defuncto (ne quid suorũ iurium Orientales dispendij paterentur) in defuncti locum tunc subrogarent quem cuperent: ita namque fore, vt Oriens & Occidens summa concordia iungerentur: quod si secus fieret, discordias nouas iterum pullulare, & veteres recrudescere oportere.

Hanc autem ipsam quam Gregorius sententiam dixit, in Vita sua carmine scripta, iambicis exarauit metris, vbi post multa, quibus eos ad pacem exhortaretur, & exacerbatorum molliret animos, dicta, quid ipse sentiret, his explicat:

Thronum retineat, qui tenuit ad hunc diem,

nempe Paulinus:

Quid hoc nocebit, paulo si diutius
B *Nos lugeamus hunc virum, mos vt vetus*
Ferebat? Aetas post dabit cana exitum
Rebus secundum, quiq. mortales manet
Omnes caducæ terminus vitæ, bonus
Abibit ille morte, quo pridem cupit,
Functus, datori spiritum reddens Deo.
Plebisq. tum nos scilicet concordibus,
Antistitumq. calculis prudentium,
Alium, fauente Spiritu, dabimus throno,
Si forte præsens opprimi poterit malum.] scitum sane probumq. consilium.

& post multa:

C *Cedamus ipsi paululum, palma amplior*
Hinc vt paretur, nosq. seruemur Deo,
Seruemus atque perditum Orbem pestime, &c.]

GREG. FAVERE VISVS OCCIDENTALIBVS CONCITAT ADVERSARIOS.

At quid consultissima hac sententia profecit Gregorius? nihil prorsus: tantumq. abfuit, vt quod vellet, persuaderet, dissidentesq. in concordiam reuocaret; vt contrariæ factionis Episcopos magis magisq. ad iram prouocarit, reddideritq. eorumdem animos odio concitatos, in se ipsum hæc sapientissime perorantem, iustaq. suadentem, infensos ac plane implacabiles; vtpote qui illis visus esset ab Occidentalibus stare, eorum causam fouere, patrocinariq. sententiæ Damasi Romani Pontificis Paulino studentis. id enim versibus illis Gregorius ipse significat, quibus ait:

Hæc conciones comprobant nostræ, licet
D *Saxis petitæ: liuor vnde in me improbus,*
Exarsit.] & quæ sequuntur.

Ceterum qua cœperat animi constantia dicere quod æquum, vtile, omniq. ex parte optimum videbatur, eadem perseuerauit in finem, contestatus se cessurum throno potius, quam vt illis iniusta, damnosa, in omnibusq. pessima decernentibus inhæresceret: quod his quoque versibus explicat:

At mihi carentem vos throno concedite
Vitam, periclo liberam, etsi ingloriam:
Illic sedebo, nulla vbi sedes malis.
Hoc namque præstat, ceteris quam vt miscear,
Meamq. nec eos flectere in sententiam
E *Possim, nec illos rebus in prauis sequi, &c.*]

SENIORES SEQVVNTVR IVVENVM SENTENTIAM.

Quid demum illi post nouissimam hanc contestationem Gregorij? ipsum probe describentem audiamus: ait enim:

——— *Clamitant illi vndique,*
Vt graculorum turba, rem vnam moliens
Iuuenum caterua (quam tabernam diceres)
Trahensq. turbo puluerem venti æmuli:
Dignatus esset cum quibus nemo metu
Sancto, thronoq. præditus, quicquam loqui:
Præpostere vt qui funderent verba, & velut
Vespæ insilirent concito in frontem impetu.
At hos secutus est tamen cœtus senum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Motus iuuentæ feruidos, quos par erat
Frenare.] hæc ipse.

A

At non omnes puto senes Orientales de electione Flauiani tumultuantes alios esse sectatos sed ex ijs aliquos erga eumdem Flauianum nimium studiosos; resilijsse autem sanctissimos confessores veri amantes, quibus æque ac Gregorio mens nulla priuata cuiusquam flecteretur affectione.

Ceterum minime leuis hæc quidem culpa fuit, noxaue tenuis, sed ea plane quæ turpē illis notam inusſit; cum præsertim qua ratione, quoue prætextu rem prorsus iniquam velarent, nullum habuerint: cum ijdem miseri vt consulerent pudori, primorum instar parentum, opus habuerint consuere ficus folia, quibus denudata peccato verenda contegerent. At quænam ista? ridebis cum Gregorio, si audies. Factiosi enim illi quo probarent præstare Orientalem Ecclesiam Occidentali, quod omnibus alijs destituerentur probationibus & argumentis, vnam illam rationem afferebant, dicentes: Quoniam Christus in Oriente natus est, idcirco potior esse debet auctoritas Orientalis Ecclesiæ. Scite quidem, nisi eadem ratione contra eos dicendum quoque fuisset, Aegypti prouinciæ, quæ iungitur Iudæorum regioni, in qua natus est Christus, potiora esse iura debere, quam aliarum remotiorum prouinciarum; ob eamq. causam controuersiam illam adiudicandam fore Paulino, cuius electioni (vt sæpe diximus) fauit in primis Magnus Athanasius, & omnes Aegypti Pastores.

FVTILE ARGVMENTVM ADVERSARIORVM.

B

At indignam prorsus tanto cœtu sententiam, & perpetuo silentio condemnandam, ipse Gregorius deridet hisce versibus:

——— Ratio porro quam scita, aspice:
Debere nostras nempe res Solem sequi:
Ortum hinc trahentes, vnde regnator poli
Nobis, amictus carne, primum splenduit.] & inferius his alludens:
Aduersa stabat his tumens Phœbo phalanx.]

C

Porro quales nam essent, qui adeo insulsa effutirent, pluribus docet, nempe Episcopos, qui temporariam solerent habere fidem & cum Principibus mutarentur, quorum arbitrio solerent esse Catholici, vel hæretici: horum vero inconstantiam & perditum studium idem Gregorius hac sugillat ironia[a]:

[a] Greg. Naz. in carm. de Vita sua.

QVALES EPISCOPI TVMVLTVANTES.

Alloquimur omnes: intret huc quisquis volet,
Fidem licet bis, pluries aut verterit.
Nunc nundinarum tempus est, quæstu sine
Nullus recedat. Versa erit quando alea,
(Mutationem facile nam tempus capit)
Artem ipse calles: protinus rursum emeas.] hæc ipse, & alia plurima de ijsdem omni contemptu dignis Episcopis.

D

Ex quibus colligere potes, quali quantove liberamento iustitiæ, Romana Ecclesia huius Synodi canones respuerit; & tantum quæ de fide statuissent, secernens pretiosum a vili, summa auctoritate amplexa fuerit; vtpote, quod nihil præterea noui in ea apposuissent, sed quod antiquitus traditum, diuinis Scripturis probatum, a veteribus Patribus custoditum, & a recentioribus scriptoribus declaratum, nimirum a S. Basilio, qui decesserat, & Gregorio Nazianzeno atque Nysseno, qui aderant: quod vero magnæ videbatur esse securitatis atque fiduciæ, omnia ijdem decreuissent secundum quod acceperāt per recitatum in Synodo volumen Damasi ab Occidente. At cur, dices, summa auctoritate idem Damasus eiusinodi Synodum honestauit, paremq. Nicænæ esse statuit, cum eidem Oecumenicæ nomen indiderit, vtpote cum qua tum Oriens, tum Occidens conspirarint consenserintque, si tamen indignam existimauit, cuius præter id quod de fide in ea statutum fuisset, cetera probarentur? Ex nuper dictis causam ipse conijcere poteris, quam tibi apertius pandam.

E

CONSILIVM DAMASI DE CONC. CONSTANTINOP. OECVMENICO NOMINANDO.

Intelligis, puto, testificatione Gregorij Nazianzeni, quales exceptis paucis, tunc esse solerent Episcopi Orientalis Ecclesiæ, quo modo fidem habere consueuerint pro ratione temporis mobilem, & nonnisi ad priuatum commodum accommodatam: cuius quidem rei non Gregorius dumtaxat, sed & Basilius suis scriptis locuples testis accedit, vt suo loco superius est demonstratum. Quod ergo Macedoniana & Eunomiana hæresis inualuisset in Oriente, licet eam Damasus in Concilio Romano damnasset; cum idem per-

A percepisset ab amplissimo Patrum conuentu, ab ómnibus inquam qui tunc post persecutionem colligi potuerunt Orientales Episcopi, ipsas damnari, Nicænamq. fidem firmius stabiliri: oblatam ansam libenter arripiens, quo eosdem motu leues in officio contineret, firmaretque, ipsi Synodo summam est impertitus auctoritatem, vt sic ijdem suis ipsorum vinculis firmius stringerentur, qui posthac nefas ducerent, quod summo consensu fuerat institutum, & ab Occidentalibus receptum, ac sublimi loco repositum, solita leuitate conuellere, atque infringere temeritate. Quod quidem consilium Damasi magno fuisse Catholicæ Ecclesiæ emolumento, euentus edocuit. Sed ad res in Synodo gestas redeamus.

TENTATVR GREG. CONSTANTIA.

Quod autem in ea Synodo suprema videretur esse Gregorij Nazianzeni auctoritas, tum ex eminenti doctrina, fideq. Catholica, tum optimis moribus longo vsu rerum ad
B senectam vsque indefesso studio propagata (vt omittam dicere de throno sublimi, in quem nuper euectus erat) haud ausi sunt improbi tentare tanti viri constantiam, quem cuperent ad vota pertrahere, quo æstimatione Gregorij suam ipsorum valerent turpitudinem honestare. Quid faciunt contentiosi illi & male compositi iuniores Episcopi? Quod scirent & reliquos seniores Episcopos inuitos obtortoq. collo ab eis traduci absque Gregorio; ausi sunt illud ipsum quod conabantur de Flauiano, per eius familiares eidem suadere. At quam procul abfuerit vt ab his ipse Gregorius ageretur in præceps, ita idem narrat[a]:

[a] Greg. Naz. in carm. de vita sua.

Quid me necesse est dicere, quibus vocibus
Ab his amicis nostra canicies fuit
Tentata? cum illi cederent primas mihi,
Aliquid petentes pro fide summa
C *A fido amico, sed fide summa in malis:*
Nempe vt iuuarem rebus hos in omnibus:
In omnibus ne? Finxit hoc quisnam sibi,
Quo turbam sequerer ipse, non gnatum Dei?
Natura sursum fontium tendet prius,
Partesq. ad imas flamma labetur vorax,
Quam quid salutis perfidus prodam meæ.
Eximere cœpi hinc ipse de medio pedem.] sicq. indignans abscessit e Synodo.

PLAVIANVS EPISCOP. ANTIOCH. ELIGITVR.

Quid demum? Cum e Synodo Gregorius recessisset, qui remanserunt communibus votis eligunt Flauianum presbyterum Antiochenum Meletij successorem: sicq. conti-
D nuata est prior discordia, vt vnius Ecclesiæ Catholico populo duo præessent Episcopi, nempe Paulinus, atque Flauianus: sed & his defunctis, eorum successores in locum ipsorum suffecti, adeo vt vsque ad annum Domini quadringentesimum octauum minime valuerit (licet plurimum in hoc insudauerint sanctissimi viri) schisma componi; quod tandem per Innocentium Romanum Pontificem vix potuit, reddita pace, tolli. En vides quam bene consuluerit Gregorius sapientissimus architectus, & quam male consilium iuuenum reliqui secuti fuerint seniores. Laudanda magnopere enituit in his fluctibus Damasi Pontificis Maximi incomparabilis longanimitas, qui licet id minime probarit quod egerant, haud tamen nexu excommunicationis eos obuoluit, ne magna scissura in duas Ecclesiam Catholicam partes diuideret, separaretq. ab inuicem totum Orbem: sed tum ipse, tum posteri successores opportuna tolerantia agendum existima-
E runt, officijs potius & beneficijs aduersarios demerentes, prout inferius sæpius ac pluribus dicturi sumus.

Rem indignam indigne adeo Gregorius tulit, vt non e Synodo tantum, sed ex ipsius Episcopatus ædibus (vt ipse testatur) excesserit; quo significaret se potius absque Episcopali functione otiose vitam acturum, quam vt talia tantaq. aduersus ius nefasq. tractari conspiceret. At illi qui eius secessione debuerant emolliri: vt quem pro Occidentalibus agentem experti fuerant aduersantem, e throno prorsus dimouerent, nouam oblatam sibi recens occasionem quam libentissime arripuere: Quænam autem ista fuerit, rerum ordo postulat vt dicamus.

Timotheus Episcopus Alexandrinus venit hoc tempore Constantinopolim vna cum suis, & cum eo aliquot Episcopi Macedoniæ, acciti hi quidem omnes, vt ipsorum quoque sententia componerentur res Antiochenæ: sed cum peruenissent, resq. deploratas ob

Universidad de Deusto
Biblioteca

TIMOTHEI EPISC. ALEX. ADVENTVS CONSTANTINOPOLIM.

electionem Flauiani reperissent, indignantesq. ipsis non expectatis, sedem Gregorio confirmatam, quam ante Aegyptij tempore Maximi improbauerant: eius promotionem vt illegitime factam cœperunt arguere, negantes fuisse id iuris Episcopi Antiocheni, nempe Meletij. Etenim Episcopus Alexandrinus, quod primæ sedi post Romanam præesset, id ad se spectare contendebat, atque iam Timothei prædecessor Petrus in ordinando Maximo eiusdem sedis Antistite quasi ius debitum antea vendicarat. Quin & post hæc, scimus defuncto Nectario eiusdem sedis Episcopo, in ordinatione Ioannis Chrysostomi eius successoris requisitum esse cõsensum Theophili tunc Episcopi Alexandrini, vt Socrates [a] Sozomenus [b], atque Palladius [c] tradunt. Verum hæc de exturbatione Gregorij, ipsius auctoritate narremus, & in primis quæ de aduentu Aegyptiorum ac Macedonum Episcoporum ipse narrat his versibus [d]:

a Socrat. lib. 6. cap. 2.
b Sozom. lib. 8. cap. 2.
c Palla. d. in dial. de Vitis S. Ioan. Chrysost.
d Greg. Naz. in carm. de vita sua.

Veniunt repente: nam vocati, fœderi
Vt sanciendo iungerent vires suas,
Niloticique, Macedonesque, operarij
Mysteriorum seduli & legum Dei,
Inhalitantes Hesperium in nos & graue.
Aduersa stabat his tumens Phœbo phalanx.]

DISCORDIA INTER AEGYPTIOS ET ORIENTALES.

hæc idcirco Gregorius, quod Aegyptij atque Macedones tuerentur partes Paulini, Orientales vero partes fuerint consectati Meletij. Aegyptij ergo atque Macedones, cum cernerent ipsos Orientales, contempta pace de electione Antiocheni Episcopi decreuisse: & ipsi nulla habita communis concordiæ ratione, confirmationem (vt dictum est) Gregorij ab ipsis factam impugnare cœpere, non quidem in odium ipsius Gregorij, sed in inuidiã Orientalium Episcoporum: quod idem Gregorius testatur his verbis, cum pugnas inter eos acerbissimas excitatas recensет:

Odio quidem non tam mei, vel vt in throno
Alium locarent, quam dolorem vt inurerent
Aliquem his, throno me fixerant qui in Præsulis.
Saltem remotis hoc mihi interdum arbitris
Ipsi asserebant. Non enim nec pristinas
Se ferre posse, nec nouas iniurias.]

AEGYPTII EPISC. QVALES ERGA GREGOR.

Et quidem haud poterant, qui partes Occidentalium tuerentur Aegyptij atque Macedones Episcopi, non bene velle Gregorio, qui (vt demonstratum est) tam vehemens pro cõponenda pace Occidentalium Episcoporum susceperat patrocinium, adeo vt eisdem diserta oratione & vehementi contradictione restiterit. Sic igitur erat causa Gregorij, vt in eum, a quibus collocatus in throno fuerat, Episcopi Orientis ob defensionem causæ Occidentalium infenso animo essent, & Occidentales ipsi in odium Orientalium de sede illegitime occupata negotium illi facesserent. At quonam, rogo, animo Gregorius ista tulit? ipsum audi, ante stomachatum in Episcopos ob res inique perpetratas, cum iam secessionem parauit. ait enim:

Mouere at ista cœpit vt primum hæc cohors:
Effringo vincla, traditamq. ansam libens
Arripio, &c.]

GREG. CONCIONATVR IN SYNODO DE PACE.

At non sic quidem abscessit Gregorius, vt quod erat officij, prætermitteret, nempe vt ad simul conciliandos eos tam aspere inter se concertantes sequester medius intercederet. Tunc enim orationem de Pace habuit, quam tertiam ordine positam dicunt, cuius est exordium [e]: Pax amica, non re dumtaxat, sed nomine quoque ipso suauis, &c.] ibi autem post multa, quod ad causam de qua agitur spectat, hæc habet: At nunc alij, mea quidem sententia, perquam misere mutuis opibus, auxilijsq. fulciuntur: adeo vt mundus, qui diuturno labore vix tandem & paulatim, nec sine plurimi cruoris effusione collectus fuerat, in duas iam contrarias partes distinctus sit: quicumque autem paci studeant, mediosq. se profitentur, ab vtrisque male mulctentur, vtpote qui vel contemptui sint, vel etiam bello lacessantur. A qua parte cum ipsi quoque hodierno die stemus, qui hæc reprehendimus, ac propterea cathedram certaminis inuidiæq. plenam accepimus; haud mirandũ erit, si ab vtroque laceremur & proculcemur, ac post multos sudores & ærumnas de medio submoueamur; vt sublato iam omni obice atque interstitio, cominus atque omni animi ardore sese mutuo conuulnerent. Enimuero hæc sedare atque comprimere,

e Greg. de Pace orat. 3.

mere, maxime quidem Dei fuerit omnia amicitiæ vinculo constringentis; deinde autem & hominum eorum, qui virtutem summo studio colunt, & concordiæ bonum cognitum atque perspectum habent, &c.] at licet hæc Gregorius sapientissime peroraſſet, altercantium tamen aures pertinacia & obstinatione simul obductæ nihil admittere poterant, quod Christiana professio suaderet.

GREGORIVS OB PACEM SEDI RENVNCIAT.

Eodem ferme tempore, cum aduersarij oblatrantes in Gregorium, de eo sparsissent in vulgus, non defendendæ veritatis amore Constantinopolim se contulisse, sed eius sedis cupiditate incensum: idem Gregorius egregiam illam habuit Apologeticam orationem, cuius est titulus: De non affectata cathedra Constantinopolitana.] Sed licet animis affectibus vacuis hæc plus satis persuasa essent: apud aduersarios tamen odio turgescentes nihil omnino profecit, vt erga ipsum (quod dignum erat) æquanimiores redderentur, sed contra exasperarentur magis. Re igitur penitus desperata; Gregorius quod ante fuerat meditatus, iam perficiendi tempus opportunum accepit, oblatamq. occasionem abdicandi se Episcopatu libenter arripuit: eo nimirum iusto dignoq. prætextu, vt quia suæ causa sedis inter se mutuo concertarent Episcopi, ea sublata, tamquam obstaculo quodam medio interiecto remoto, dissidentes sanctæ vnitatis fœdere iungerentur in vnum: præstare quidem ratus, vt sedis suæ iactura, omnes concordiam mutuamq. pacem inirent. Quamobrem ipsam Synodum ingressus, vt desinerent inter se mutuo concertare, & procellosis exagitati fluctibus tandem reddita tranquillitate quiescerent, cohortatus; vt alter Ionas, deuouere se mari, suæq. sedis dispendium perlibenter fore passurum, liberaliter obtulit; quod & ingenue præstitit: hæc enim ipse his iambis [a]:

a Gregor. Naz. in carm. de Vita sua.

Tempusq. nactus commodum, in medio offero
Hæc dicta cœtu: Vos viri, quos hic Deus,
Grata statuatis vt suo quæ numini,
Iunxit, videte postero de me loco.
Quid namque de me, cœtus hic si maximus
Consideretur, fiat, haud magni interest.
Erigite mentes altius vestras, precor:
Coite in vnum: vos amor tandem liget,
Quousque sæui vt & truces ridebimur:
Præterq. pugnas omnium vt rerum inscij
Dexteras amici fœderis date inuicem.
Ego vero Ionæ [b] facinus excelsum æmulor:
Me pro salute do libens nostræ ratis,
Licet excitati turbinis causa haud siem,
Nos sorte captos mergite insano mari:
Nos hospitalis cœtus excipiet. Sit hoc
Concordiæ vobis initium: pergite
Ad cuncta deinceps alia. Latitudinis [c]
Locus hic vocetur. Splendidior hinc surget mihi,
Si fletis in me, &c.]

b Ion. 1.
c Genes. 26.

LOCVS SYNODI CONCORDIA NVNCVPATVS.

hæc & alia ad eos Gregorius, egregia plane comparatione alludens etiam ad puteum, quem post multa Philistinorum iurgia S. Patriarcha Isaac effodiens, absque altercatione possedit, ob idq. eum Latitudinem nominauit. Et quidem puto ex verbis his Gregorij in magna Synodo coram Patribus dictis, factum esse, vt locus ille, vbi eiusmodi Concilium celebratum fuit, nuncupatus esset Concordia. id enim S. Ioannes Damascenus testatur [d], cum ita ait: Erant in oratorio reliquiæ Pantalemonis & Marini martyrum. Quod quidem oratorium, Concordia nominatur: quoniam illic centum quinquaginta Episcopi, Theodosio Magno Imp. regnante, in eamdẽ sententiam conuenere.] hæc ipse.

d Ioan. Damascen. de Imag. lib. 3.

Sic rebus dispositis, haud fuit qui (vt par erat) Gregorium sedere coegerit. Etenim Orientales, a quibus fuerat in thronum illum impositus, in ipsum ob denegatum Flauiani electioni suffragium subinfensi, se frigidos iustissimæ causæ exhibuere defensores. Aegyptij autem atque Macedones, quod infectum irritumq. reddere cuperent quicquid ab illis non expectato ipsorum aduentu de Antiochenis rebus decretum fuerat, æque passi sunt Gregorium sedi cedere; qui de Synodi consensu subdit:

Facilis repente cœtus assensit mihi.]

Si quis

Universidad de Deusto
Biblioteca

CVR GREGORIVS ABIRE PERMITTI-TVR.

Si quis autem requirat quantum temporis Gregorius ipse sederit: certe quidem habita ratione eius in throno sessionis, cum hoc anno (vt dictum est) ipse in sede collocatus fuerit ab hac ipsa Synodo, rursum autem cum in hac eadem Synodo se abdicarit; paucas sane numerabit hebdomadas, ne dicam menses. vnde ipse inferius ad eosdem: A

Heri locastis in throno, nunc pellitis.]

GREGORIVS ADIT THEODOSIVM IMP.

Porro egressus e Synodo Gregorius (vt ipse tradit) ad Theodosium Imperatorem se contulit, quem enixis rogauit precibus, vt acquiesceret ob totius Ecclesiæ pacem, sedem quam acceperat Constantinopolitanam altercantibus se relinquere Episcopis, vt ita inter se mutuo digladiari desisterent: fore namque, vt iurgiorum causa submota, tot fluctibus exagitatis Ecclesijs optata diu tranquillitas redderetur, quo nihil excogitari posset vtilius vniuerso cui ipse præesset Imperio. Sed quid ad hæc Theodosius? ipsemet subdit Gregorius [a]: B

a Gregor. Naz. in carm. de vita sua.

His Imperator vocibus plausum dedit,
Alyq. pariter. Cedit at votis meis
Ille haud libenter, vt ferunt: cedit tamen.]

Erat quidem Theodosius Imperator erga Gregorium propensiori animo, quem venerabatur vt dignissimum sacerdotem, atque colebat vt amantissimum patrem, eumq. excipere conuiuijs consueuit; quibus tandē caruisse, ad quæ abducebatur inuitus, Gregorius maximo lucro duxit. Id quidem ipse alibi testatur his verbis [b]: Non iam, inquit, Imperatori, vt prius, contubernalis erit Gregorius, vtri suo nonnihil gratificans, atque inter medios epulones tristis & tacitus accumbens, ægre anhelitum ducens, & seruilem in modum edens.] hæc ipse.

b Gregor. Naz. in carm. de vita different.

DE ORATIONE GREGORII AD CENTVM QVINQVAGINTA EPISCOPOS.

His diebus idem Gregorius cum sedi nuncium remisisset, in primario vrbis templo, vbi aderant omnes illi Episcopi numero centum quinquaginta, egregiam eamdemq. nouissimam habuit orationem, cuius est exordium: Quo modo res nostræ vobis se habere videntur, o cari pastores, &c.] est quidem oratio eiusmodi, vt neminem, qui Gregorij ante actas dignissimas actiones accurate consideret, eam siccis putem oculis perlecturum. In ipsa igitur magna Synodo, centum simul ac quinquaginta Episcopis consC

c 1. Reg. 12.
d Act. 20.

dentibus, perorans Gregorius, vt alter Samuel [c] populum contestatus, vel vt alter Paulus [d] Ephesios, primum omnium cunctarum a se gestarum rerum, ex quo tēpore Constantinopolim venit, exactam redditurus rationem, quo statu illas collocatas inuenerit, & quo relinquat, ob oculos ponit: nempe e gutta progressum fluuium, e scintilla fornacem globos igneos in cælum extollentem, atque e grano sinapis arborem creuisse demonstrans; alijsq. his similibus vsus exemplis, quantum profecerit insinuans, labores, ærumnas, quas subierit, contumelias, iurgia, atque mortis pericula, quæ a fidei hostibus passus sit, quæve ab inuidis & amicis dolose agentibus pro gratia receperit mala, adducit in medium tamquam viuos testes pro ipso Gregorio in aduersarios inclamantes. Ipsam insuper tamquam monilibus ornatam sponsam, Constantinopolitanam Ecclesiam, coram omnibus repræsentat, quæ expurgata nigredine Ariana, absterisq. alijs sordibus hæreticorum Catholicæ fidei candore refulgeat, sacrorum ministrorum nitore li vitæ cum integra fide moribus, ac denique (vt paucis absoluam) omnibus charismatibus insignita, longe lateq. nitescat: pro quibus omnibus quid sibi ab illis compensari optet, ita declarat [e]: D

e Gregor. Naz. orat. ad 150. Episc. vet. edit.

PETIT GREG. A B EPISCOPI MISSIONEM.

Quid igitur est, inquit, quod dico? Non enim gratuitus virtutis sum cultor, nec in eam virtutis magnitudinem perueni. Laborum meorum præmiū mihi date. Quod tandem? Non quod nonnulli fortasse ex his qui ad quidvis supplicandum facile adducuntur, existimarint; sed quod mihi tuto postulare liceat. Diuturnis laboribus me leuate, atque in quietem vindicate. Moueat vos hæc canicies, flectat hospitij & peregrinationis ratio: alium subrogate, qui pro nobis hostiliter prematur, qui purus sit manibus, qui voce non tarda & inerudita: qui ita animo comparatus, vt omnibus in rebus vobis obsequi, curasq. Ecclesiæ simul perferre possit; quandoquidem tales præsertim hoc tempus efflagitat. At mihi cernitis quo modo corpus etiam hoc se habeat, nimirum & tempore, & morbo, & labore confectum. Quid vobis timido & ignauo sene opus est, atque in dies singulos (vt ita loquar) moriente, non corpore tantum, sed etiam curis & ærumnis? qui vix hæc quoque vobis loquor, &c.] E

Cur

A Cur autem prætera abdicationis consilium inierit, explicat, simulq. defensionē struit de his, quibus ab aduersarijs impugnaretur, ista subdens: Non iam vltra ferre queo facilitatem animi atque clementiam criminis loco mihi obijci: non iam vltra cum dogmatibus & cum inuidia pugnare queo, cum hostibus, & cum socijs.] quam autem immania & implacabilia hæc essent prœlia, pluribus docet, cum hæc addit: Quin hæc quoque fortasse nobis exprobrauerit (iam enim exprobrarunt) quod nec mensa lauta & opipara, nec augusta veste vtimur, nec magnifice in publicum prodimus, nec eos a quibus conuenimur, fastuose excipimus. Nesciebam scilicet, nobis cum Consulibus, & Præfectis, clarissimisq. belli Ducibus, qui tot opibus copijsq. circumfluunt, vt quo sua proijciant non habeant, æmulationem ac certamen esse; dandamq. esse operam, vt & nobis pauperum bonis ad luxum & delicias abutentibus, venter vndique comprimatur, & necessaria in res superfluas effundantur, atque altaria ipsa ructibus nostris contaminentur. Nesciebam nos equis insignibus & lasciuis ferri, sellisq. & curribus magnifice attolli, ac cum fastu & pompa deduci, velutq. blanda manu demulceri oportere, atque omnes nobis perinde ac belluis de via decedere, & in vtramque viæ partem scindi ac distrahi, aut etiam tantam præeuntium turbam esse, vt procul conspicuus sit incessus noster. Si hæc grauia & acerba fuerunt, præterierunt: hanc iniuriam mihi condonate. Antistitē alium, qui multitudini placeat, create: mihi autem solitudinem date, & rusticam vitam, ac Deum, cui soli per frugalitatem etiam pertenuemq. victum cultumq. placebimus. CVM APOLOGIA REPREHENSIO CONIVNCTA.

At graue est, concionibus, & cœtibus, & publicis conuentibus, & plausibus his, a quibus quasi pennis in sublime ferimur, & familiaribus, & amicis, & honoribus, & vrbis pulchritudine ac magnitudine, & hoc denique fulgore, qui eos, qui hæc intuentur, nec B C oculorum aciem intro collectam habent, circumfundit & illuminat, priuari. At hoc mihi minus graue fuerit, quam si diutius in tumultu verser, ac ciuilis vitæ turbis & feruoribus commaculer, atque ad vulgi mores me ipsum inflectere necesse habeam. Non enim sacerdotes, sed rhetores quærunt, nec animarum dispensatores, sed pecuniarum custodes, nec puros sacrificos, sed fortes & robustos defensores, &c.] atque demum: Hoc mihi sit dimicationis præconium: missionis libellum mihi date, quemadmodum Imperatores militibus solent: ac si quidem vestra voluntas tulerit, cum fausto & præclaro elogio & testimonio, vt honori meo consulatur. Sin minus, vtcumque vobis collibuerit. Nihil de ea re altercabor, quamdiu Deus rerum nostrarum statum inspectabit. Quem igitur tibi sustituemus, dicet aliquis? Videbit sibi Dominus pastorem ad præfecturam, quemadmodum ouem vidit ad holocaustum. Hoc vnum requiro, vt ex eorum numero sit, qui D alijs inuidiæ sunt, non miserationi: qui non in omnibus rebus cunctis obsequuntur, sed qui in quibusdam etiam ob recti studium in hominum offensionem incurrunt: alterum enim in præsens iucundissimum est, alterum in posterum vtilissimum. Ac vos quidem orationes discessui meo congruentes parate.] hæc & alia Gregorius. GREGORIVS CVR CONTEMNAT QVAE ALII CVPIVNT.

Atque tandem ad calcem oratione perducta, nouissimis verbis omnibus salutationem impertiens, postremæ finem imponit orationi. Dignum vero est vt vltima hæc tanti Patris eloquia, tali tempore, tali loco prolata, hic singula perpetuæ memoriæ consecrentur; sic enim se habent: Ego autem his verbis extremum vos salutabo. Vale Anastasia, nomen a pietate habens: tu enim nobis fidei doctrinam, quæ adhuc contemptui erat, excitasti. Vale, inquam, communis victoriæ sedes, noua Silo, in qua primum arcam fiximus quadraginta annis in deserto circumactam, incertisq. sedibus vagantem. Tuq. o E magnum hoc templum & nobile, noua hæreditas, quod magnitudinem, quam nunc habes, ab Orthodoxa doctrina suscepisti, quodq. nos, cum prius Iebus esses, Hierusalem effecimus: Vosq. etiam aliæ ædes sacræ huic dignitate proximæ, alia aliam quamdam vrbis partem complectentes, quasi vincula quædam & compages, ac propinqua loca vindicantes, quas cum hac corporis imbecillitate non nos, sed Dei gratia nobiscum, qui pro perditis & desperatis habebamur, impleuit. Valete Apostoli (*nempe templum Apostolorum*) præclara colonia (*in illud enim Andreæ, Lucæ Timotheiq. reliquiæ translatæ fuere*) certaminis mei magistri, etsi minus sæpe festa vestra celebraui, fortasse Pauli vestri satanam ad vtilitatem [a] meam in corpore circumferens, ob quem nunc a vobis abscedo. GREGORII VLTIMA SALVTATIO.

a 2. Cor. 12.

Vale cathedra, inuidiosum hoc & periculosum fastigium: Pontificum Concilium, sacerdotum non minus maiestate, quam ætate ornatorum, & quicumque tandem alij circa sacrosanctam mensam Domini ministratis, atque ad appropinquantē Deum appropinquatis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pinquatis. Valete Nazaræorum chori *(nempe monachi)* psalmodiarum concentus, nocturniæ stationes, virginum sanctimonia, mulierum modestia, viduarum & orphanorum coetus, pauperum oculi in Deum & in nos intuentes. Valete domus hospitales, & Christi amantes, infirmitatisq. meæ adiutrices. Valete sermonum meorum amatores, & cursus, & concursiones, & calami tam perspicui, quam occulti *(nempe exceptores concionum)* atque huius saggesti cancelli a multitudine compressi, hominum audiendi studio sese mutuo protrudentium. Valete Imperatores, & Palatia, atque omnes Imperatoris famuli & cubicularij: si quidem Imperatori fideles, haud quaquam certum habeo, Deo autem magna ex parte infidi. Manibus plaudite, acute clamate, Rhetorem vestrum in sublimo tollite: siluit vobis improba & loquax lingua, nec tamen silebit: pugnabit enim manu & atramento: ceterum in præsentia consiluimus. A

Vale magna ciuitas & Christi amore prædita (vera enim testabor) etsi non secundum scientiam hic zelus est: benigniores nos disiunctio reddidit: ad veritatem accedite, ad meliorem frugem tandem aliquando vos conuertite: Deum amplius quam consueuistis colite. Non turpe est sententiam mutare; sed in malo perseuerare, funestum & exitiosum. Vale Oriens & Occidens, pro quibus & a quibus oppugnamur: testis est ille qui pacatos nos reddet, si nonnulli secessione meam imitentur.] hæc dicens Gregorius haud dubium alludit ad Flauianum nuper creatum Episcopum Antiochenum, cuius causa tot dissidia conflata erant. Sed subdit: Non enim Dei iacturam quoque facient qui thronis cesserint, sed supernam cathedram habebunt his multo sublimiorem & tutiorem. Præter omnia & ante omnia clamabo: Valete Angeli, huius Ecclesiæ præsides, meæq. præsentiæ & peregrinationis, si modo in manu Dei res nostræ sunt. Vale Trinitas, meditatio mea & decus meum: His velim serueris, & hos serues, meum hunc populum (meus enim est, etiam si aliter gubernemur) atque audiam te quotidie tum sermone, tum vita, & moribus augeri & in sublime attolli. Filioli, depositum, quæso, custodite: memento lapidationum mearum. Gratia Domini nostri Iesu Christi sit cum omnibus vobis. Amen.] B C

At quid tunc accidit? commiseratione plane dignum, ac nouum. Populus enim sui amantissimi Præsulis studiosus, absoluta lachrymabili concione, loco acclamationum, quibus dicta Patris prosequi consuerat, rependit luctus & eiulatus, pro lætis plausibus tristes manus ad manum vberationes, pectoris tunsiones, lamenta, fletus, atque singultus: soli persecutores Episcopi silice duriores perseuerabant immobiles; illi autem, quorum mens sanior, & erga Gregorium propensior animus, longe aliter: hi enim cum hunc tandem infelicem exitum rem consecutam fuisse conspicerent, adeo perculsi animoq. consternati sunt, vt protinus in sedes reuersuri, lugentes discesserint Constantinopoli, haud ferre valentes alium videre in throno Gregorij collocari: de his enim hæc ipse [a]: D

a Gregor. Naz. in carm. de Vita sua.

EPISCOPI QVIDAM RECEDVNT CVM GREG. SE ABDICAT.

Antistitesq. carpserat quos hinc dolor:
Plerique. siquidem capta consilia vt statim
Sensere, fugiunt illico, ictum vt fulminis,
Aurem obstruentes, atque ferientes manus,
Tam triste ne ipsi cernerent spectaculum,
Alium insidentem scilicet nostris thronis.]

Quinam autem hi fuerint, licet verbis non exprimat: coniectura tamen ducimur, fuisse veteres ipsius collegas, amantissimos amicos, quibuscum arcta necessitudo ex diuturna consuetudine intercesserat, quales fuere Amphilochius Episcopus Iconij, Gregorius Nyssenus, Petrus germanus eius Episcopus Sebastenus, Helladius Cæsariensis Antistites, & alij Cappadoces, nec non Otreius Melitenus, Eulogius Edessenus, Brerio studentes. E

At qualiter tunc affectus Gregorius? ipse fatetur, nimirum contrariarum passionum ventis animo agitatū, ac primum quidem ingenti gaudio, vtpote quod e tēpestate perueniſſet ad portum; immenso vero dolore, quod Ecclesiā suo labore cultam, ac filios carissimos, quos in Euangelio genuisset, deserere cogeretur, nec sciret cui relinqueret: quem quidem animi mærorem, quoad vixit, numquam potuit superare, sed (vt ipse fatetur) semper vt sæuū tyrannum sibi expertus est dominantē, adeo vt illa sua Anastasia semper esset

A esset in mente, in ore versaretur assidue, eamdemq. semper calami litura formaret, sed & dormienti quoque ipsi eam somnia repræsentarent. Sic igitur magnus Gregorius, sublimis Ecclesiæ Theologus, post triennij commorationem, paucos post dies ex quo throGREGORIVS REDIT IN CAPPADOCIAM.
num acceperat, pacis studio, sedi vale faciens, inde recedens reuertitur in Cappadociam. Quæ autem post hæc eius fuerint studia & actiones, dicturi sumus inferius. Hic vero admonitum lectorem volumus, Prosperi Chronicon sui exordio totum pene inuersum esse, ac deprauatum, dum sub huius anni Consulibus ponitur ibi obitus ipsius Gregorij Nazianzeni, & Concilium hoc de quo agitur, celebratum habetur anni superioris Consulibus, & alia pleraque in nominibus & numeris penitus labefactata. Quod voluimus admonuisse lectorem, ne imprudens in foueas errorum incurrat.

Quod rursum ad Gregorium spectat; illud certe hic dicere minime prætermittimus,
B ipsum tanto stomacho discessisse a conuentu Episcoporum, vt numquam amplius Synodo tumultuantium interesse decreuerit; sunt enim hæc verba ipsius [a]: Mihi enimuero certum est & deliberatum, numquam posthac anserum aut gruum temere inter se pugnantiū Synodis interesse, in quibus omnia contentione ac bello ardent, flagitiaq. prius obscura atque incognita in vnum collecta, ab inimicis in lucem proferuntur, &c.] Quo tempore ipsum scripsisse carmen de Vita sua, vt credamus eo certo ducimur argumento, quod illud nonnisi vsque ad sedis abdicationem appareat prosecutus. Sunt & aliæ ipsius, eorumdem sacerdotum causa, aduersus Episcopos grauissimæ inuectiuæ, eædemq. versibus decantatæ, vt illa in carmine de Vitæ differentijs, & contra falsos sacerdotes, vel cuius est titulus, Ad Episcopos] & in eo cuius est inscriptio, De Episcopis [b]] vbi inter alia de his iunioribus Antistitibus, a quibus persecutionem passus est, quales fuerint, docet
C his verbis: Dimiserunt me ab vrbe non admodum repugnantem: quippe turpissimum erat illorum me fidei cauponum in numero esse: quorum alij nepotes erant eorum qui tributorum scribæ fuerant, & aliud nihil animo voluebant, quam falsas & subdolas rationum deprauationes: alij ab aratris venerant adusti a Sole: alij a ligone vel bidente totum diem non quiescente: alij remos, exercitusve reliquerant, redolentes adhuc sentinam, vel corpus fœdatum cicatricibus habentes, populi gubernatores, ac duces militum, qui ne minimum quidem concessuri videntur: nonnulli etiam opificiorum, quæ citra ignem operas suas perficere nequeunt, gnari, ne fuliginem quidem carnis integre abluerant, flagriones, ac pistrinis digni, &c.] *a Greg. Naz. in carm. de vit. differentibus in fin.*

b Habetur in edit. Leunikla. tom. 3.

QVALES EPISCOPI ADVERSANTES GREG.

Sed vnde ista fæx hominum emersit ad sacerdotium? Meminisse oportet, eodem auctore Gregorio, superius dictum esse ciusmodi sacerdotes nundinarios ex lucro tempo-
D rali fidem temporariam coluisse. Quod enim Valentis tempore contigerit Episcopos Catholicos exulare, & complures ex illis vita functos esse, tunc cuique audaci inuadendi Episcopatum additus animus ex oblata occasione fuit, quod scirent ad publicū præconium satis esse perfidiam Arianam. Hi vero sub Catholico Imperatore mox euasere Catholici, & quo imperitiores erāt, eo loquaciores, & eruditis infestiores esse solebant. A quibus in hac Synodo illud tantummodo bonum prouenit, vt fidei Catholicæ formulæ subscriberent, suoq. chirographo ita tenerentur perpetuo obligati. Sed ne pie sancita vilium subscribentium personarum nomine periclitari possent omnino, Damasus summa (vt dictum est) auctoritate muniuit, vt quicquid ibi de fide Catholica statutum esset, tamquam totius Ecclesiæ Catholicæ decretum (vtpote in id ipsum cum maioribus omnibus ijsdem consentientibus) Oecumenici Concilij nomine munitum, stabile fir-
E mumq. in perpetuum perduraret.

Sed ad res gestas post Gregorij & aliorum ipsi similium Episcoporum discessionem, & ad electionem successoris Gregorij redeamus: de qua illud in primis admonendum est, errare eos qui tradunt ante Meletij obitum Nectarium electum fuisse, deceptos nimirum ordine narrationis epistolæ Synodalis ad Damasum scriptæ: nā assertione Gregorij historiam hanc exactissime describentis liquet, longe ante electionem Nectarij Meletium esse defunctum. Quod autem ad creationem Nectarij spectat: accidit plane prodigium, ac plane monstrum: etenim cum Episcopus Gregorio haud impar meritis atque doctrina, qui in locum eius sufficiendus esset, quæri deberet (nam secundum sententiam Ioannis Chrysostomi [c], cum lapis e structura tollitur, illi magnitudine similis collocandus ibidem est, ne quid vacuum in pariete maneat) contigit loco absolutissimi Christiani, suffici hominem nondum Christianum, sed catechumenum adhuc; & loco Theologi perfe-

DE ELECTIONE NECTARII.

c Chrysost. de translat. sancti Ignatij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

perfectissimi, subrogari hominem rerum Ecclesiasticarum penitus imperitum; ac denique pro consummatissimæ perfectionis monacho, hominem petitum e curia; & loco virginis, dari qui hactenus intemperantius vixisset, quod ipsemet apud Sozomenum [a] testatur: qui licet in sæculi obeundis negotijs dexter videri potuerit, tamen in Ecclesiasticis functionibus (vt ita dicam cum Gregorio [b]) præseferret cadauer viuum, nulla penitus ex parte conferendum cum ipso Gregorio. At quo modo id factum sit ab ijs qui remanserunt Constantinopoli Episcopis, sic describitur a Sozomeno [c]:

A

a Sozom. lib. 7. cap. 10.

b Greg. Naz. in carm. de vita sua.

c Sozom. lib. 7. cap. 8.

DIODORVS TARSENSIS STVDET NECTARIO.

Eo, inquit, tempore, Nectarius quidam Tarsensis e Cilicia splendidissimo Senatorij ordinis gradu ortus, Constantinopoli morabatur. Is iam accinctus ad iter in patriam, Diodorum Tarsi Episcopum conuenit, vt litteras peteret, si quas ille scribere vellet. Meditabatur autem Diodorus tum forte secum, quemnam potissimum ipse ad electionem tam seriam proponere deberet: & intuitus Nectarium, dignum Episcopatu censuit, eiq. statim tota mente addictus fuit, cum propter caniciem viri & vultum sacerdote dignum, tum propter suauitatem morum. Itaque velut aliud agens, eum ad Antiochiæ Episcopum (hic erat Flauianus) adduxit, commendauit, & vt illi studeret hortatus est. Hic vero in negotio serio, ad quod multi viri spectatissimi suffragijs expeterentur, risit votum Diodori: nihilominus tamen accitum ad se Nectarium, paulisper adhuc manere iussit. Non multo post, cum sacerdotibus nomina eorum, quos ad ordinationem dignos iudicabant, chartæ inscribere Imperator iussisset, ac sibi ipsi ex omnibus ijs vnius electionem reseruasset: alij alios in album retulerunt: quare & Antiochenæ Ecclesiæ Præsul inscripsit quoque quos voluit: quibus omnibus vltimo loco & Nectarium adiecit in gratiam Diodori.

B

THEODOSIVS NECTARIVM ELIGIT.

Imperator igitur, perlecto inscriptorum catalogo, substitit in Nectario, & intendens mentis aciem, secum tacite consultabat, impresso vltimæ nomenclaturæ digito. Rursusq. ad caput egressus, cunctos ordine percurrit, ac Nectarium deligit. Hoc factum admirantur omnes; ac sciscitantur, quisnam esset iste Nectarius, & quod sectaretur institutum vitæ, & vnde esset: multo etiamnum magis admirati sunt insolentiam iudicij in Imperatore. Ignorabat autem id, opinor, etiam Diodorus: neque enim ausus fuisset sciens, nondum baptizato dare suffragium sacerdotij: sed vt consentaneum est, quia canus erat, putauit eum iam olim fuisse baptizatum. Facta vero sunt hæc non sine prouidentia diuina, cum & Imperator, postquam baptismi expertem intellexisset, in eadem sententia perstiterit, multis sacerdotibus reluctantibus. Postquam igitur omnes cesserunt, & in Imperatoris calculum consenserunt: baptizatus fuit, & sacri baptismatis conuenienti habitu etiamnum indutus, communi Synodi suffragio Constantinopolis Episcopus declaratus est.] hæc Sozomenus de electione Nectarij, de quo illud sententia omnium affirmatur, probum quidem virum fuisse, imparem tamen tanto oneri & inexpertum: vnde factum est postea, vt nimia viri facilitate & imperitia confisi hæretici, rursum Constantinopolim magno Catholicæ fidei irrepserint detrimento, vt constat ex his quæ de eodem Nectario suo loco dicturi sumus. Porro auxit Nectarij electio mærorem luctumq. Gregorij, vtpote qui sciret sub tali pastore patere relictum gregem incursioni luporum, sicut postea apud ipsum litteris conquestus est.

C

D

De eadem electione Nectarij, ijdem qui conuenerant iterum Constantinopoli anno sequenti Orientales Episcopi, ad Damasum Romanum Pontificem inter alia ita scripserunt [d]: Ecclesiæ Constantinopolitanæ recens (vt ita dicam) ædificatæ, quamq. ex hæreticorum blasphemia, tamquam ex ore leonis per misericordiam Dei nuper eripuimus, reuerendissimum, sanctissimumq. Nectarium in Concilio generali communi omnium cõsensu, præsente Theodosio Imperatore religiosissimo, totius denique cleri totiusq. ciuitatis suffragijs Episcopum constituimus.] hæc ipsi. Intelligis ne perspicue, lector, vel saltem aspicis per transennam, quales sint isti? qui nulla habita honesta mentione Gregorij Theologi sponte se in eadem Synodo abdicantis, & laborum ipsius in eadem Ecclesia ab illud summa iactantia magna emphasi effutientes: Ex hæreticorum blasphemia, tamquam ex ore leonis per misericordiam Dei eripuimus.] egregiam sane laudem, vt cum sapientissimum, qui molem construxerat, architectum eiecissent, se ipsos exhiberent, ac inaniter ostentarent esse eiusdem ædificij erectores. Ex his disce alia, nempe quam vera sint quæ in eosdem Gregorius sæpe conscripsit. Horum quoque arbitrio illud potuisse

E

d Apud Theod. lib. 5 cap. 9

IACTANTIA EPISCOPORVM GREGORIO ADVERSANTIVM.

A statutum esse decretum post discessionem Timothei Episcopi Alexandrini, in cuius Ecclesiæ præiudicium vertebatur, vt Constantinopolitana Ecclesia præferretur Alexandrinæ, de quo superius actum est, mihi facile persuadeo: nam quod furtiue res est transacta, in eadem epistola ad Damasum nuper citata, cum de reliquis hoc anno rebus gestis in Concilio generali statutis exacte distincteq. fecerint mentionem, rem tantam silẽtio obuolutam penitus reliquerunt. Cetera autem de Cyrillo in hac eadem Synodo statuta, & de alijs confirmatis Episcopis, dicentur, cum eadem epistola inferius suo loco & tempore describetur.

Quod vero spectat ad tempus electionis Nectarij: licet qua potissimum huius anni die contigerit ignoretur; tamen ante Augusti mensem factam esse, Theodosij Imperatoris sanctio edita tertio Kal. Augusti, in qua de Nectario mentio habetur, ratio manifesta

B demonstrat. Ad hanc quoque Synodum spectare videtur, quod idem Theodosius Imperator cum sciret complures hæreticos sub Catholico nomine adhuc retinere Ecclesias, ad horum fraudes conuincendas in diuersis prouincijs Orientis quosdam nominauit sacerdotes, quorum fides Catholica spectata esset, quibus qui communione iungerentur, ijdẽ Catholici haberentur, & Ecclesijs præficerentur; qui secus, exploderentur. Sanctio autem sic se habet [a]:

a l. 3. de fide Cathol. C. Theod.

Theodosius Imp. ad Auxonium Proconsulem Asiæ.

Episcopis tradi omnes Ecclesias mox, iubemus, qui vnius maiestatis atque virtutis Patrem & Filium & Spiritum sanctum confitentur eiusdem gloriæ, claritatis vnius, nihil dissonum profana diuisione facientes, sed Trinitatis ordinem, personarum assertionem, & diuinitatis * vnitatẽ: quos constabit communione Nectarij Episcopi Constantinopo-

* professentes

C litanæ Ecclesiæ, necnon Timothei intra Aegyptũ Alexandrinæ vrbis Episcopi esse sociatos: quos etiam in Orientis partibus Pelagio Episcopo Laodicensi, & Diodoro Episcopo Tarsensi: necnon in Asia Procõsulari atque Asiana diœcesi Amphilochio Episcopo Iconiensi, & Optimo Episcopo Antiocheno: in Pontica diœcesi Helladio Episcopo Cæsariensi, & Otreio Meliteno, & Gregorio Episcopo Nysseno, Bretannio * Episcopo Scythiæ, Marmario * Episcopo Marciopolitano communicare constiterit. Hos ad obtinendas Catholicas Ecclesias ex communione probabilium sacerdotum oportebit admitti: omnes autem qui ab eorum quos commemoratio specialis expressit, fide communionis dissentiunt, vt manifestos hæreticos ab Ecclesijs expelli, neque his penitus posthac obtinendarum Ecclesiarum Pontificium, facultatemq. permitti: vt veræ ac Nicænæ fidei sacerdotia casta permaneant, nec post euidentem præcepti

* Tyrannio * Terennio * Martyrio

D nostri formam malignæ locus detur astutiæ. Dat. III. Kal. August. Heracleæ, Eucherio & Syagrio Coss.]

Huius quidem sanctionis meminisse visus est Gregorius Nyssenus in epistola ad Flauianum, cum ait in fine: Quod si ex sacerdotio dignitas æstimanda est: par & idem a Synodo concessum est priuilegium, vel potius cura emendationis publicæ: idq. in eo quod iure pari esse iussi essemus.] hæc ipse: ex quibus quoque colligitur, quod Theodosius postea promulgauit, iam ante fuisse decretum in Synodo; nam ex Synodi canone, non autem Imperatoris sanctione id sibi Gregorius Nyssenus vendicat: vt appareat ex his etiam eos in Theodosij edicto esse nominatos, quos iam Episcopi in Synodo tali honore dignassent: vt non mireris si ille doctrina excellens, & qui in his dignoscendis accuratissimus esset, atque demum in omnibus omnium celeberrimus, præteritur silentio, &

SYNODI DECRETVM DE PROBANDIS CATHOLICIS

E relinquitur prorsus inglorius Gregorius Nazianzenus, iam ab illis penitus obliuione sepultus. Porro Episcoporum in edicto nominatorum diuersis locis superius facta est mẽtio. Otreius autem Episcopus Melitinæ in Armenia, cuius ibidem nomen exprimitur, nõ solum fide Catholica insignis habitus est, sed vitæ quoque sanctitate clarus enituit; eius enim meminit Cyrillus monachus in Actis S. Euthymij, qui infantulus (vt tradit) Deo oblatus est ab eodem Otreio, necnon tonso capite in clerum cooptatus.

Sed hic aduerte, Socratem [b] a veritatis scopo longe aberrare, dum putauit ex hoc Cõcilio Metropoles, immo Patriarchatus a Patribus constitutos fuisse. ait enim: Dispartitis prouincijs, Patriarchas constituunt, deciduntq. vt nullus Episcopus relicta sua diœcesi, ad exteras Ecclesias demigraret: nam antea propter persecutionum tempestates istud facere, cuique liberum erat. Nectario igitur ampla illa ciuitas Constantinopolis & tota Thraica obuenit. Ponticæ autem diœcesis Patriarchatus Helladio Cæsareæ Cappado-

b Socrat. lib. 5. cap. 8.

SOCRATIS ERROR DE INSTITVTIS PATRIARCHIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciæ post Basilium Episcopo, Gregorio Nyssæ (hæc est etiam vrbs Cappadociæ) fratri Basilij, & Otreio Melitinæ quæ est in Armenia, contigit. Patriarchatum autem Asianum Amphilochius Episcopus Iconij, & Optimus Antiochiæ Pisidiæ sortito capiunt. Aegypti diœcesis Timotheo Alexandriæ Episcopo tribuitur. Ecclesiarum denique versus Orientem diœcesim ijdem Episcopi qui antea, Pelagius scilicet Episcopus Laodiceæ, & Diodorus Tarsi, honoris prærogatiua Ecclesiæ Antiochiæ reseruata; quã Meletio tunc præsenti tribuerunt. Itemq. statuerunt, vti si vsus postularet, res cuiusq. prouinciæ Concilium prouinciale dispensaret. his etiam Imperator suffragatus est. Istud itaque Concilium talem exitum est consecutum.] hactenus Socrates, qui non vnum, sed plures (pace ipsius dixerim) simul coaceruauit errores, licet haud volens, sed quod minime sit assecutus sensum decreti Synodi, Theodosijq. sanctionis nuper recitatæ. Vndenam somniauit tot tunc Patriarchatus institutos, Cappadociam diuulsam a Cæsarea Metropoli, datamq. Asiam Amphilochio, & alia id genus multa? A B

a Sozom. lib. 7. cap. 9.

SOZOMENI RECTA SENTENTIA.

Sed felicius Sozomenus [a] ex sententia eiusdem Imperatoriæ sanctionis ait, non ad distinguendas prouincias, sed ad dignoscendos vere Catholicos ab hæreticis, Imperatorem eam voluisse adhiberi cautelam, nimirum vt hi censerentur esse Catholici, quibus & committi possent Ecclesiæ, qui in eo edicto nominati essent insignioris nominis Orthodoxi Episcopi: Hos porro, inquit ipse, esse, qui congruerent in fide cum Nectario Constantinopoli, & in Aegypto qui cum Timotheo Alexandriæ Episcopo: in Orientalibus vero Ecclesijs qui cum Diodoro Tarsensi, & cum Pelagio Laodicensi in Syria Episcopo: apud Asianos, qui cum Amphilochio Iconiensis Ecclesiæ Præsule: in ciuitatibus vero Ponti a Bithynia vsque ad Armeniam cum Helladio Cæsariensis in Cappadocia Ecclesiæ Episcopo, & cum Gregorio Nyssæ, & Otreio Melitinæ Episcopo: in Thracia autem Scythiæq. vrbibus, qui cum Terentio * Tomorum, & Martyrio Marcianopolis Episcopo conuenirent. Hos enim & Imperator quoque visos & coram allocutus approbauit, de quibus & integra constabat fama, quod suis Ecclesijs religiose præessent. Postquam autem hæc ita peracta essent, finemq. Concilium cepisset, ceteri quidem domum quisque reuersi sunt.] hæc Sozomenus. C

* Tyrannio Bretannio

At quoniam Nectarius haud tantæ erat scientiæ, vt hæreticorum dolos cauere posset: ne ab illis deciperetur, caute egit, vt retineret sibi vnum ex Episcopis Cilicibus, gentilibus suis, & alios eiusdē prouinciæ disertos viros, de quibus hæc idem Sozomenus [b]: Nectarius autem præceptore Cyriaco Adanorum Episcopo officium sacerdotale didicit: cum hoc enim ipso, vt secum aliquamdiu maneret, Diodorum Tarsensem Episcopum rogauerat: inuitauerat & alios multos Cilices, vt secum morarentur: ex quibus & Martyrium, quem vt medicum familiarem, ita commissorum in iuuentute delictorum conscium habuerat, diaconum ordinare cogitabat: ceterum Martyrius in eo aduersatus est, indignū se esse ministerio diuino asseuerās, actæq. sibi antea vitæ testem Nectariū ipsum citans. Cui Nectarius: Numquid ego, inquit, idem qui nunc sacerdos sum, vitam meam hactenus multo magis dissolute traduxi, quam tu tuam, cū vel tu ipse id testari possis, qui frequenti intemperantiæ meæ opem persæpe tulisti? Tū ille vicissim: Atqui tu, o beate, recens baptizatus ac purificatus, & mox insuper sacerdotio auctus es: vtraque autē hæc peccatorū expiatoria esse, Deus constituit. ac proinde, vt mihi quidē videris, tu ab infantibus iam recens natis nihil differs: ego vero iā olim sacri baptismi factus particeps, in consuetudine vitæ meæ vsum semper antiquū obtinui. Atque ille quidē talia causatus, ordinationē non admisit.] hæc Sozomenus. Erat tunc Ecclesiæ Constantinopolitanæ diaconus a Gregorio ordinatus Euagrius [c] Pōticus, qui ibi remansit post eius discessionē, eo consilio, vt qui discipulus ipsius Gregorij extitisset, esset adiumēto Nectario in dogmatibus disquirendis: sed quonā pacto iste coactus fuerit Cōstantinopoli proficisci, dicemus suo tēpore. D E

b Sozom. lib. 7. cap. 10.

CILICES VIRI ERVDITI RETENTI A NECTARIO.

c Palladius in Lausiac. c. 15.

Quod vero Episcopi confessores exules Imperatorijs sanctionibus iam ante in suas ipsorum Ecclesias fuerant reuocati: æquum visum est Theodosio, inspirante numine, vt & qui eiusdem persecutionis Arianæ tempore subijssent martyrium, e remotioribus locis eorum reliquiæ cum honore, tamquam triumphantium athletarum, in suas ipsorum reuocarentur Ecclesias; vnde de Pauli sanctissimi Episcopi Constātinopolitani, qui apud Cucusum Armeniæ oppidum sub Constantio fuerat strangulatus, vt eius venerandum corpus Constantinopolim transferretur, mandatum dedit hoc ferme tempore, vt Sozomenus tradit his verbis [d]: Porro Imperator vbi cognouisset ea quæ Paulo quondam Constan-

TRANSLATIO PAVLI EPI C. CONSTANTINOP.

d Sozom. lib. 7. cap. 10.

A Constantinopolis Episcopo acciderant, transtulit eius corpus, & in ecclesia sepeliuit, quam Macedonius Episcopus eius persecutor extruxerat, quæq. adhuc de ipsius nomine nomen seruat, augustissima existens ædes & nobilissima: quæ res multos veritatis ignaros, velut & mulierculas & e plebe complures, suspicari facit, Paulum Apostolum illic esse conditum.] ita ipse. Socrates etiam eiusdem translationis meminit [a]. Quod autem ea semel fama vulgo concepta, posteris eodē errore tradita, auctaq. magis magisq. fuerit: inde puto accidisse, quod legimus in epistola Clementis Quarti Romani Pontificis ad Reginam Francorum de homine Græco, qui attulit ad ipsam caput, quod diceret esse Pauli Apostoli: illud enim (nisi stropha ab eo conficta fuit) potuit iure existimari fuisse caput Pauli Episcopi Constantinopolitani insignis martyris, errorre vulgi creditum Apostoli Pauli.

a Socrat. lib. 5. cap. 9.

B Dum autem adhuc Synodus ageretur, quæ (vt vidimus ex Theodosij nuper recitato edicto) vsque ad finem mensis Iulij producta est, eodem mense idem Theodosius Imperator edicto vetuit ab hæreticis fabricari ecclesias intra vel extra vrbes. Quod enim expulsi ab ecclesijs essent, vētitiq. synaxes agere; ijdem qui potentes diuitijs essent, vtpote penes quos sub duobus Imperatoribus Constantio atque Valente summa rerum fuisset, aggressi sunt fabricare nouas ecclesias, alias in vrbibus, alias in suburbijs, ad quas conuenirent: id quidem cum Theodosio innotuisset, dato eiusmodi rescripto ad Comitem Orientis, ipse occurrit [b].

b l. 8. de haret. C. Theod.

Nullum Eunomianorum atque Arianorum, vel ex dogmate Aetij in ciuitatibus vel agris fabricandarum ecclesiarum copiam habere præcipimus. Quod si temere ab aliquo id præsumptum sit: domus eadem vbi hæc constructa fuerint, quæ construi prohibentur, fundus etiam vel priuata possessio protinus Fisci nostri viribus * vindicetur, atque omnia loca fiscalia statim fiant, quæ sacrilegi huius dogmatis vel sedem receperint, vel ministros. Dat. XIIII. Kal. August. C P. Eucherio & Syagrio Coss.] Porro non hos tantum hæreticos, sed & alios, nempe Manichæos, Encratitas, Apotacticos, & Hydroparastas, idem Theodosius suis hoc anno legibus exagitauit [c], eosdemq. infamia notatos intestabiles reddidit, & ne quid caperent ex testamento prohibuit. Quo item tempore & hæc rescripsit aduersus apostatas [d]: C

* iuribus

c l. 7. de haret. C. Theod.

d l. 5. de apostat. C. Theod.

His qui ex Christianis Pagani facti sunt, eripiatur facultas, iusq. testandi. Omne defuncti si quod est testamentum, submota conditione rescindatur. Dat. VI. Non. Maij. C P. Syagrio & Eucherio Coss.]

Eodem anno Nonis Septembris celebratum est Concilium Aquileiense, a Gratiano extortum illud a duobus Episcopis Palladio & Secundiano, vt dictum est anno superiori. Hi enim cum a Catholicæ Ecclesiæ Episcopis, vt Ariani, extra Ecclesiam pulsi vitarentur; callida arte nomen sibi Catholicum vsurpantes, tales se revera esse apud Imperatorem Gratianum conquesti, a Concilio vniuersali suam ipsorum causam examinari expetierunt. Cum Gratianus, licet inuitus, de cogenda Synodo Aquileiæ hoc anno, litteras ad Italiæ comprouinciales Episcopos dedit; cum reliquis autem externarum prouinciarum Episcopis ea est vsus modestia, vt neminem cogeret, sed cuiusque arbitrio relinqueret aduentum: venientes tamen vt publicis deducerentur expensis, præcepit: Orientalibus quoque Præfecti Italiæ litteris significatum est, vt si vellent, conueniendi liberam potestatem haberent. Sed satis illis visum hoc anno (vt vidimus) conuenisse Constantinopoli; cum nonnisi in Oecumenicis Concilijs vna simul Orientales & Occidentales conuenire, Ecclesiasticæ consuetudinis esset. hæc omnia ex Actis eiusdem Synodi, quæ extant, certa redduntur. D E

CONCILIVM AQVILEIENSE.

Qui autem Aquileiæ conuenerunt Episcopi, pauci quidem extitere, sed ijdem virtute sublimes, omnesq. numero triginta duo: quorum ex Africana Catholica Ecclesia missi fuere Legati duo, Felix, & Numidius; ex Gallijs Narbonensi, Viennensi, & Lugdunensi Legati tres, Constantius, Proculus, atque Iustus. Horum igitur omnium, qui antiquorum scriptorum monumentis celebrati reperiuntur; post Ambrosium omnibus fama notum, est in primis numerandus Valerianus ipsius Aquileiæ ciuitatis Episcopus, qui labefactatam a Fortunatiano Ariano Antistite prædecessore eam Ecclesiam ab omni quam citissime labe purgauit, reddiditq. eam noua propagine eruditorum & morum præstantia illustrium clericorum toto Orbi conspicuam, vt suo loco superius dictum est. Porro eiusdem Valeriani nomen iugi memoria in publicis Ecclesiasticis ta-

EPISCOPI INSIGNIORES QVI HVIC SYNODO INTERFVERVNT.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bulis perseuerat [a]. Huic in eadem Episcoporum serie proximo loco iungitur Eusebius Bononiensis Episcopus, & ipse sanctitate clarus, sancti Ambrosij elogio [b] commendatus, interq. sanctos post obitum receptus sactis dypticis retinetur adscriptus. Quartus vero ordine positus Limenius Vercellensis Episcopus, post sanctum Eusebium primus eius ciuitatis post longa dissidia, Ambrosio admonente [c], creatus Antistes. A

Anemmius autem Sirmiensis quinto loco recensitus habetur, eodem Ambrosio promotore, aduersantibus licet Arianis & Imperatrice Iustina, factus Episcopus Sirmiensis, vt anno superiori dictum est. Sed mea sententia, qui sequitur ordine sextus, siue spectes doctrinam viri, siue vitæ egregiam sanctitudinem, inter primos adnumerandus Sabinus Episcopus Placentinus: quanta enim huius esset in litteris sacris peritia, illud vnum satis tibi euidens sit argumentum, quod magnus noster Ambrosius huic suâ scripta dignoscenda atque emendanda credebat, locupletes huius rei testes sunt eiusdem Ambrosij ad eumdem ea de re scriptæ [d] litteræ. sed & quam insignis miraculorum operatione nituerit, S. Gregorius [e] qui ea describit, amplam sane fidem facit. recensetur & ipse in Ecclesiasticis [f] tabulis digno præconio sanctitatis. Octauus vero ibi ordine collocatus Philastrius Episcopus Brixianus scriptorum memoria clarus, & certaminibus aduersus Arianos insignis habitus, accedentibus ad doctrinam dignis vitæ meritis, & ipse inter claros scriptores & viros sanctos adnumeratus habetur [g], de quo plura superius dicta sunt: hunc apud S. Ambrosium se nouisse Mediolani, sanctus Augustinus [h] gloriatur. Recensetur post alios nonnullos Heliodorus Episcopus Altinensis, quem scimus sancti Hieronymi [i] litteris plurimum commendatum: quantum præterea Græcarum litterarum facultate imbutus esset, superius est demonstratum: accessit vero ad ipsius coronam Nepotiani nepotis egregia morum institutio: hic in bona senectute diem claudēs extremum, adhuc anniuersaria commemoratione in Ecclesia [k] viuit: sicut & collegæ Euentius [l] Ticinensis, & Bassianus [m] Laudensis inter sanctos relati. B C

Qui vero adfuerunt Legati ex prouincia Narbonensi & Viennensi Constantius & Proculus, vt Synodi litteræ declarant, ille Arausicæ, Proculus vero Massilensis fuit Episcopus, insignes plane huius sæculi viri, quorum Proculus a S. Hieronymo mirifice commendatur: nam scribens ad Rusticum Narbonensem [n]: Habes istic, inquit, sanctum & doctissimum Pontificem Proculum, qui viua & præsenti voce nostras schedulas superet, quotidianisq. tractatibus iter tuum dirigat. Jmmentio eiusdem est etiam in Concilio Taurinensi. Qui vero Gallorum Legatus Iustus nominatus legitur; fuit hic Episcopus Lugdunensis sanctitate clarus, cuius iugis memoria in Martyrologio perseuerat [o], eiusq. res gestæ conscriptæ leguntur [p]. His & alijs clarissimis viris tunc enituit illa corona sanctorum tamquam floribus semper viuidis atque odore fragantibus in Ecclesia Dei: adeo vt vix sit reperiri alia Synodus, in qua tam exiguo Episcoporum numero, tot comprehensi habeantur viri sancti & eruditi, famaq. celebres, vigentes in Ecclesia memoria sempiterna, anniuersaria commemoratione votis fidelium rediuiui. At quam commode accidit, vt qui a nobis ex instituto fuissent magno labore colligendi, hic vna collectos, vno eodemq. consessu dispositos, perfacile fuerit recensere, atque de singulis agere. D

Iam vero par esset, vt ipsa Acta Synodi Aquileiensis hic verbatim describerentur; singulæq. tot sanctorum Patrum sententiæ, vt diuina quædam oracula ex integro redderentur. sed quoniam ea singula pluries edita adeo innotuerunt, vt cuicunque ea cupienti pateant; abstinemus, satisq. erit omnia summatim complexa (quod ad rerum cognitionem spectat) hic paucis repræsentare. Fuit eius Synodi vnica tantum Actio, quod a prudentibus bellatoribus dolosa impietas e latebris in lucem coacta progredi citò citius tamquam horrendum monstrum iaculis omnium confecta est: adeo vt (quod eadem Acta habent) vna die a prima hora vsque ad septimam totum prœlium confectum sit, licet visæ fuerint Patribus longæ moræ, laborq. superuacaneus, iam publice notos hæreticos ad defensionem admitti, atque iterum condemnari; quos manifesta impietatis nota semel inustos, ab Ecclesia Catholica extorres, vbique profugos, omnes vitarent, atque maxime exhorrerent. E

Ante sessionem Ambrosius diu (vt ipse tradit) disseruit cum ijsdem Palladio & Secundiano hæreticis, si forte eos ad meliorem frugem perducere potuisset: sed opera frustra impensa, in ipsa sessione prælocutus, in Acta redigi omnia postulauit; quo eorum blasphemiæ

[a] *Martyrolog. Rom. 27. Nouemb.*
[b] *Ambrosius de Virgin. lib. 1.*
[c] *Ambrosius ad Vercellenses epist. 82.*
[d] *Ambr. ep. 40.*
[e] *Greg. dialog. lib. 3. cap. 10.*
[f] *Martyrolog. Rom. die 11. Decemb.*
[g] *Martyrolog. Rom. die 18. Iulij.*
[h] *August. de hæres. ad Quodvultdeum.*
[i] *Hier. epist. 1. 2. 3.*
[k] *Mart. Rom. die 3. Iulij.*
[l] *Martyrolog. Rom. die 13. Februarij.*
[m] *Martyrolog. Rom. die 19. Ianuarij.*
[n] *Hier. epist. 4.*
[o] *Martyr. Rom. die 2. Septemb.*
[p] *Apud Sur. tom. 5. die 2. Septemb. Ado in Chron. & alij.*

VIRI CLARISSIMI QVI INTERFVERVNT CONCILIO AQVIL.

ACTA SYNODI SVMMATIM COLLECTA.

A sphemiæ cunctis patentes, nulla valerent postea tergiuersatione celari. Sicq. in Acta primum omnium relata est epistola Imperatorum, qua Episcopos spontaneos ad Synodum conuocarunt. Inde causa agi cœpta est, recitataq. epistola Arij, in qua dictum erat, Solus æternus Pater. Et rogatus Palladius, quid sentiret; subterfugiens ille, negauit se respondere posse, absentibus Episcopis suis, nempe Orientalibus: quos vocatos Præfecti litteris venire noluisse, respondit Ambrosius. Vrget tum ipse Ambrosius cum alijs Episcopis, vt propositæ rogationi respondeat de diuinitate Filij Dei, quam Arius scripto negarat: eumdemq. moras nectentem eo dilemmate arctat, cum diceret: Soles te Arianum negare: Aut damna hodie Arium, aut defende.] At cum nec sic responderet, sed deminus pleno Concilio congregato querelas iungeret: Ambrosius a Synodo petijt, dānari Palladium, qui Arium damnare nollet; atque ad ipsum Palladium conuersus, illud

B addidit: Dubitas damnare post diuina iudicia, cum crepuerit medius? Interpellatiq. Legati Afrorum, Gallorum, & primæ sedis Illyrici Episcopus Sirmiensis, omnes vna voce, anathema dixerunt omnibus secundum Arium sentientibus.

ARII EPISTOLA IN SYNODO RECITATA.

Rursum rogatus Palladius, sic tandem Christum Filium Dei confessus est verum, vt secundum cauillos Auxentij, confiteretur verum Filium, non verum Deum. Sed cum adigi non valeret hæreticus, vt diceret Filium verum Deum; ab omnibus ei dictum est anathema, qui non confiteretur Filum Dei verum Deum. Post hæc cum ex sententia Apostoli [a], Patrem solum habere immortalitatem Palladius diceret, ac ex eo diuinitatem Filij Dei negaret: dicentibus Episcopis secundum diuinitatem æque Patri ac Filio & Spiritui sancto eamdem immortalitatem competere; detrectante hoc profiteri Palladio, a Synodo anathema dictum omnibus id non affirmantibus.

PALLADII TERGIVERSATIONES VARIAE.

[a] *2. Tim. 6.*

C Ac rursus Palladius spiris se, serpentis instar, inuoluens, quod non explicaret quid sentiret sincera fidei libertate; iterum anathema dictum est ei. Sed cum idem Palladius eo blasphemiæ prorumperet, vt palam negaret Filium Dei sapientem; iterum anathema eidem inflictum est. Quodq. itidem sic diceret Filium bonum, vt asserere nollet Deum bonum; iterato anathema ipsi irrogatum est. Sic item eadem perculsus est sententia, cum nollet asserere Filium Dominum omnipotentem, sed prouocaret ad Concilium generale. Post hæc autem ipse Palladius percontari cœpit Catholicos, & disputationem struere ex verbis illis Domini: Pater maior me est.] Sed etsi a Sabino repulsus est, vt indignus qui audiretur, nisi prius Arium condemnaret: tamen & hoc eidem indulserunt.

Vrgente vero adhuc Palladio Catholicos illa sententia: Pater maior me est] & illis

D perspicue omnes soluentibus ambages: falsa vsus Palladius textus eius allegatione, dictitabat esse scriptum: Qui misit me, maior me est.] Sentiens igitur Ambrosius ab illo adulterari diuinam Scripturam adiectione illorum verborum: Qui misit me] inclamauit cum alijs in eū anathema, dicens: Anathema illi qui diuinis Scripturis addit aliquid vel minuit.] Appellante vero illo alios auditores, sententia Sabini Episcopi definitū est, deteriores esse Palladij blasphemias, quam Arij. Surgente autem illo, vt exiret, & perstante in sententia maiorem secundum diuinitatem Patrem esse Filio; iterum in eum a Patribus inculcatum est anathema. Instantibus rursus Catholicis, vt contra Arium Filium æqualem Patri profiteretur: cum nollet respondere, eam ipse silentij falsam causam prætexuit, quod quæ dicerentur ab eo, minime a Notarijs exciperentur. Quare ad omnem cauillationem eludendam, permisit illi Synodus vt ipsius Notarij exceptores

E introducerentur. Sed cum rursus Palladius prouocaret ad plenum Concilium: detrectante illo damnare epistolam Arij, ac diuersis subterfugijs vtente, Valerianus Episcopus Aquileiæ detexit laruam, nempe Palladium ordinatum fuisse a Photinianis, atque cum illis iam antea damnatum: quare dicto in eum rursus anathemate, ille iterum ad alios prouocat auditores.

PALLADIVS VRGET CATHOLICOS FRVSTRA.

Cumq. eo tandem dementiæ venisset Palladius, vt sæculares etiam Iudices peteret: Sanctus Ambrosius grauem illam sententiam dixit: Sacerdotes de laicis iudicare debent, non laici de sacerdotibus.] atque tandem nouissimam hanc in eum damnationem his verbis intulit: Etsi Palladius in multis impietatibus deprehensus sit: erubescimus tamen, vt videatur qui sacerdotium sibi vendicat, a laicis esse damnatus. Ac per hoc, quoniam & in hoc ipse damnandus est qui laicorum expectat sententiam, cum magis de laicis sacerdotes debeant iudicare: iuxta ea quæ hodie audiuimus Palladium

PALLADIVS APPELLAT IVDICES SAECVLARES.

SENTENTIA IN PALLADIVM.

Universidad de Deusto
Biblioteca

profitentem,& iuxta ea quæ condemnare noluit,pronuncio illum sacerdotio indignum A
& eijciendum, & vt in loco eius Catholicus ordinetur.] ita Ambrosius : in quam sententiam a ceteris omnibus Patribus itum est.

SECVNDIANI EPISC. ARIANI CAVSA.

Damnato Palladio, Secundianus rogatus est sententiam dicere, quid profiteretur de Filio Dei : qui eadem quæ Palladius de ipso Filio Dei sentire professus est, licet circumuentione videri vellet esse Catholicus ; sed tamen quadam inuersione verborum, quemadmodum arte ioculatoria imposteres visum fallunt, ita affereret Filium esse Deum verum vnigenitum, vt dictionem illam, Verum, ad Filium, non autem ad Deum relationem habere vellet ; vt cum Deum verum diceret, Verum ad vnigenitum referret ; quasi diceret, Filium verum esse Patris vnigenitum. At licet hic terminentur Acta quæ extant, nec ea integra omnia habeantur : tamen ex epistola a Synodo scripta, æque damnatum esse Secundianum atque Palladium, apparet. Quinetiam Attalum presbyterum ex Ca- B
tholico Arianum factum Patres eadem sententia perculere : Valentem quoque Pseudoepiscopum intrusum in locum Marci Petauionensis Episcopi, quod a populo eiectus, patriam Gothis proditione tradidisset, habitu Gothico cum torque & brachialibus incedentem, necnon ordinationes illegitimas vbique facientem, detulerunt per litteras Imperatoribus ; a quibus & petierunt, ne Photinianis cogendi conuentum apud Sirmium, quod tentabant, facultas daretur. Sed Synodalem hic epistolam ad Augustos per Legatos missam recitemus, prout de alijs factum est.

LITTERAE SYNODI AD IMPERATORES.

Imperatoribus clementissimis & Christianis, beatissimisq. Principibus, Gratiano, Valentiniano, & Theodosio sanctum Concilium quod conuenit Aquileiæ.

Benedictus Deus Pater Domini nostri Iesu Christi, qui vobis Romanum Imperium dedit : & benedictus Dominus noster Iesus Christus vnigenitus Dei Filius, qui regnū ve- C
strum sua pietate custodit : apud quem gratias agimus vobis, clementissimi Principes, quod & fidei vestræ studium probauistis, qui ad remouendas altercationes congregare studuistis sacerdotale Concilium, & Episcopis dignatione vestra honorificentiam reseruastis, vt nemo deesset volens, nemo cogeretur inuitus. Itaque iuxta mansuetudinis vestræ statuta conuenimus sine inuidia multitudinis, & cum effectu disceptationis : nec vlli de hæreticis Episcopi sunt reperti, nisi Palladius & Secundianus, homines vetustæ perfidiæ, propter quos congregari Concilium postulabant de extrema parte Orbis Romani. Ecce nullus senectutis annis grauatus, cuius vel sola esset reuerenda canicies, de vltimo sinu maris Oceani venire compulsus est, & Concilio nihil defuit ; nullus debile corpus trahens ieiuniorum stipendijs oneratum itineris est coactus iniuria, fortitudinis amissæ damna deflere ; nullus postremo pauperiem, in sacerdotibus glorioſam, subsidio venien- D
di destitutus ingemuit.

a Psal. 40.

Vnde completum in te est, clementissime Principum Gratiane, quod scriptura diuina laudauit [a] : Beatus qui intelligit super egenum & pauperem. Quam graue autem, si propter duos in fide carioſos, toto in Orbe essent Ecclesiæ sacerdotibus destitutæ ? Qui etiam si venire propter prolixitatem itineris nequiuerunt : tamen omnes prope ex omnibus prouincijs Occidentalibus, missis adfuere Legatis, & altercationibus euidentibus id se tenere quod nos asserimus, & in tractatu Nicæni congruere Concilij designarunt, &c.] postq. enarrata Acta Concilij superius explicata, ibidem Patres, vt damnati hæretici ministerio Præfectorum ab Ecclesijs arceantur, auxilium implorant his verbis : Vestram fi-

DE ATTALO ET VALENTE PRODITORE PATRIAE.

dem, vestram gloriam deprecamur, vt reuerentiam Imperij vestri deferatis auctori, cen- E
seatisq. impietatis assertores & adulteros veritatis, datis apicibus clemētiæ vestræ, ad iudicia competentia ab Ecclesiæ arcendos esse liminibus : vt in damnatorū locum per nostræ paruitatis Legatos sancti subrogentur sacerdotes. Attalum quoque presbyterum de præuaricatione confessum, & palam sacrilegijs inhærentē par sententia comprehendat. Nam quid de magistro eius Valente dicemus ? Qui cum esset proximus, declinauit sacerdotale Concilium, ne euersæ patriæ, perditorumq. ciuium causas præstare sacerdotibus cogeretur. Qui etiam torquem, vt asseritur, & brachialia, impietate Gothica profanatus, more indutus Gentilium ausus sit in prospectum exercitus prodire Romani. Quod sine dubio non solum in sacerdote sacrilegium, sed etiam in quocumque Christiano abhorretur more Romano, nisi forte sic solent idololatræ sacerdotes prodire Gothorum.] Episcopos Arianos torquatos interdum incedere consueuisse, alibi diximus, & inferius quoque alijs patebit exemplis. Subdunt ijdem Patres :

Moueat

A Moueat pietatem vestram sacerdotale nomen, quod ille sacrilegus infamat : qui etiam suorum vocibus (qui tamen superesse possunt) nefandi sceleris arguitur. Certe domum repetat suam : non contaminet florentissimas Italiæ ciuitates, qui nunc illicitis ordinationibus consimiles sui sociat sibi, & seminarium quærit suæ impietatis atque perfidiæ per quosque perditos relinquere, qui Episcopus esse nec cœpit. Nam primo Petauione superpositus fuerat sancto viro Marco admirabilis memoriæ sacerdos : & postquam deformiter deiectus a plebe est, qui Petauione esse non potuit, is nunc Mediolanum post euersionem patriæ, ne dicamus proditionem, inquietauit. Super omnibus igitur pietas vestra * consolari dignetur, ne obtemperantes vestræ tranquillitatis statutis, frustra con- * nos
ueniſſe videamur. Non solum enim cauendum est, ne nostra, sed ne vestra decreta infamentur. Petimus igitur, vt Legatos Concilij sanctos viros æque clementia vestra audire
B dignetur, & cum effectu eorum quæ poscimus, maturius redire præcipiat, vt mercedem accipiatis a Domino Deo Christo, cuius ecclesias ab omni sacrilegorum labe purgastis. Photinianos quoque, quos & superiori lege censuistis nullos facere debere conuentus, & eam quæ de Concilio sacerdotum data est congregando, remouistis : petimus, vt (quoniā in Sirmiensi oppido adhuc conuentus tentare cognouimus) clementia vestra, interdicta etiam nunc coitione, reuerentiam primum Ecclesiæ Catholicæ, deinde etiam legibus vestris deferre iubeatis : vt & vos, Deo præstante, triumphetis, qui paci Ecclesiarum, quietiq. consulitis.] hactenus Episcopi ad Imperatores.

ALIA PETITIO EPISCOPORVM.

PHOTINIANI NE COGANT.

Dederunt quoque ijdem litteras ad comprouinciales Episcopos, qui Legatos ad Concilium miserant, quarum ibidem extat exemplar, earum scilicet, quæ missæ sunt ad Epi-
C scopos Galliarum prouinciæ Narbonensis ac Viennensis, ex quibus Proculus & Constantius Synodo interfuere Legati. Quod vero nulla legatio ab Hispaniarum Episcopis missa fuerit, cum ex Africa etiam aduenerit : illa causa creditur, quod vniuersa Hispania hoc tempore ob Priscillianum hæresiarcham maxima iactabatur disſidij tempestate. Quo modo autem hæc se habuerint, proxime dicturi sumus. Lex vero illa, qua Photinianis conuentus interdicti erant, vtique ea est, quam superius recitauimus hoc anno datam, quarto Idus Ianuarij, ijsdem Consulibus Eucherio atque Syagrio. Quod item aiunt, Arianum hominem Mediolanensem ciuitatem perturbare : tantam fiduciam haud dubium Iustinæ Augustæ fauore sibi impios vendicasse, certum est ; cuius quoque studio eiusdem sectæ homines sese in aulam etiam Gratiani insinuarunt, eoq. insolentiæ progressi sunt, vt duo ex illis illudere conati sint sanctissimo sacerdoti Ambrosio : quonam modo id acciderit, Paulinus narrat his verbis [a] :

a Paulin. in Vit. S. Ambros.

D Fuerunt etiam duo cubicularij tunc temporis Gratiani Imperatoris de hæresi Arianorum, qui tractandam Episcopo quæstionem proponerent. Ad quam audiendam altero die ad basilicam Portianam se adfuturos promiserant. Erat enim quæstio de Incarnatione Domini. Sed alio die miserandi homines superbiæ tumore completi, nec memores promissorum, contemnentes Deum in sacerdote ipsius, nec plebis expectantis considerantes iniuriam, immemores etiam dictorum Dominicorum [b] : Quoniam qui scandalizauerit vnum ex minimis istis, oportet vt mola asinaria collo eius alligetur, & demergatur in profundum maris : conscendentes in equos, quasi gratia gestandi, ciuitatem egressi sunt, expectante sacerdote & plebe in ecclesia constituta. Sed huius contumaciæ quis finis fuerit, horresco referens. Subito enim præcipitati miseras animas emiserunt, atque corpora illorum sepulturæ sunt tradita. Sanctus vero Ambrosius cum ignorasset quod
E factum esset, nec diutius posset plebem tenere, ascendens pro tribunali, de eadem quæstione quæ fuerat proposita, sermonem adorsus est, dicens : Debitum, fratres, curo soluendum, sed hesternos meos non inuenio creditores, & reliqua quæ sunt scripta in libro, qui de incarnatione Domini intitulatur.] hæc Paulinus : ex quibus videas iuxta illud Prouerbiorum [c] eisdem accidisse : Parata sunt derisoribus iudicia.] at de rebus Ambrosij hactenus : ad Romanum Pontificem orationem conuertamus.

ARIANI AVLICI QVID IN AMBROS.

b Matth. 28.

c Prouerb. 9.

Post hæc autem cum de rebus gestis in Synodo Constantinopolitana Damasus Romanus Pontifex nuncium accepisset, & inter alia quod in Paulini Episcopi Antiocheni contumeliam creassent Episcopum in locum Meletij Flauianum : quod res eo progressa esse videretur, vt dissimulari non posset, agit cum Imperatoribus de cogendo anno sequenti Romæ Cōcilio generali : ad quod vt Orientales Episcopi, qui hoc anno conuenerunt Cō-
stantinopoli, venire compellerentur, auxilium implorat Theodosij Augusti Constanti-

DAMASVS AGIT PRO COGENDO ROMAE CONCILIO GENERALI.

nopoli

Universidad de Deusto
Biblioteca

nopoli commorantis. id quidem reſtantur litteræ [a] Orientalium Epiſcoporum, qui ſequenti anno Conſtantinopoli conuenere. Sed & Gratianum quoque interpellatum a Damaſo, vt id perficiendum curaret, Sozomenus affirmat, qui de his eiuſmodi inſtituit orationem [b]: Ex eo, inquit, *nempe quod Flauianus in locum Meletij Epiſcopus Antiochenus ſubrogatus eſt*, maxima rurſus perturbatio Antiochenam Eccleſiam corripuit, ac plurimi ſe a Flauiani communione abſtraxerunt, & priuatim ſub Paulino conuentum egerunt. Quin & ipſi quoque ſacerdotes ob hanc rem inter ſe contendebant: atque Aegyptij quidem & Arabici & Cyprij velut ob Paulinum iniuria affectum ſtomachabãtur: Syri vero, Palæſtini, Phœnices, tum etiam ex Armenis, ex Cappadocibus, ex Galatis, & ex Põticis plurimi pro Flauiano ſtabant. Non minime autem indignatus fuit Epiſcopus Romanus, & cum eo cuncti ſacerdotes Occidentales: ac Paulino quidem ceu Antiochiæ Epiſcopo conſuetas ſcribebant epiſtolas, quas Synodales appellant; ad Flauianum vero ſilentium agebant. Quin & Diodorum Tarſi, & Acacium Beroeæ Epiſcopos, qui illum ordinarant, reos agebant, & pro excommunicatis habebant. Itaque vt de hiſce rebus cognoſceretur, ſcripſerunt tũ ipſi, tum Gratianus Imperator, in Occidentem conuocantes Epiſcopos Orientales.] hæc Sozomenus. Ceterum haud eo res peruenit, vt ſectatores Flauiani ſententia excommunicationis percellerentur, licet Sozomenus dicat ordinatores fuiſſe excommunicatos. Verum toleratum id diu, quod non vnius ciuitatis vel Eccleſiæ, ſed totius Orientis hæc cauſa eſſet. Iſthæc omnia per Damaſum apud Theodoſium acta eſſe poſt Aquileienſe Concilium, litteræ [c] Orientalium fidem faciunt, quibus pariter declaratur paruiſſe Damaſo Theodoſium, vt datis ad Epiſcopos Orientis litteris, eos Romam ad Cõcilium proficiſci debere ſignificaret. Meminit & S. Hieronymus [d] eiuſmodi Imperialium litterarũ, quibus Epiſcopi Orientis in Occidentem Romam conuocabantur: ex quibus ipſe Paulinus Epiſcopus Antiochenus, Epiphanius in Cypro Conſtantiæ Epiſcopus, & alij accerſiti Romam ſe contulerunt, cum & ipſe quoque S. Hieronymus in Vrbem reuerſus eſt. Sed de his anno ſequenti.

[a] *Apud Theod. lib. 5. c. 9.*

[b] *Sozom. lib. 7. cap. 11.*

QVI PAVLINO, QVIVE FLAVIANO PARVERINT.

[c] *Apud Theod. lib. 5. c. 9.*

[d] *Hier. epiſt. 16 & 27.*

Iam vero reliquum eſt, vt de rebus Hiſpanicis huius temporis hic contexamus hiſtoriam; cui ſane Eccleſiæ exagitatæ turbis Priſcilliani hæreſiarchæ, minime liberum fuiſſe vt Legatos mitteret ad Concilium Aquileienſe, paulo ſuperius diximus. Vnde autem eiuſmodi hæreſis ex Gnoſticis irrepſerit in Hiſpanias, atque Priſcillianum infecerit, vt ipſe in ea prouincia huiuſcemodi primus auctor haberetur: res ex altiori principio repetenda; quam Seuerus [e] ita deſcribit:

HAERESIS GNOSTICORVM ILLAPSA IN HISPANIAS.

[e] *Seuerus hiſt. lib. 2.*

Sequuntur tempora ætatis noſtræ grauia & periculoſa, quibus non vſitato malo pollutæ Eccleſiæ, & perturbata omnia. Namque tum primum infamis illa Gnoſticorum hæreſis intra Hiſpanias deprehenſa, ſuperſtitio execrabilis, arcanis occulta ſecretis. Origo iſtius mali oriens ab Aegyptijs. Sed quibus ibi initijs coaluerit, haud facile eſt diſſerere. Primus eam intra Hiſpanias Marcus intulit Aegypto profectus, Memphis ortus. Huius auditores fuere Agape quædam non ignobilis mulier, & rhetor Helpidius.] hæc Seuerus de origine & loco vnde manauit. Hic tibi, lector, in memoriam reuoco quæ dicta ſunt ſuperius: nimirum S. Epiphanium [f] Conſtantiæ in Cypro Epiſcopum, cum in Aegypto iuuenis eſſet, impegiſſe in huiuſmodi latentes ibi turpiſſimos Gnoſticos, parumq. abfuiſſe, quin ipſe blanditijs illius ſectæ feminarum fuerit irretitus: qui diuina fultus gratia liber exiens, eos latitantes circiter octoginta denunciauit locorum illorum Epiſcopis, quorum ſtudio ijdem infames hæretici ex Aegypto expulſi fuerunt: quos aſſertione Seueri in Hiſpanias nauigaſſe ſcimus, licet quo profecti fuerint, Epiphanius nihil dicat. Certe qui & alios edocente, a quibus Priſcillianus veneno potatus fuit.

GNOSTICI EX AEGYPTO IN HISPANIAS.

[f] *Epiph. hær. 26. prope fin.*

Porro Marcum in Gallias primo, deinde nauigaſſe in Hiſpanias cum his mercibus, ſanctus Hieronymus tradit, dum ita de his ſcribit [g]: Inſidiatur in apochrypho, quaſi in ſpelunca ſua, inſidiatur vt rapiat pauperem. Aſcenſio enim Iſaiæ, Apocalypſis Eliæ, hoc habent teſtimonium: & per hanc occaſionem, multaq. huiuſmodi, Hiſpaniarum & Luſitaniæ deceptæ ſunt mulierculæ oneratæ peccatis, quæ ducuntur deſiderijs varijs, ſemper diſcentes & numquam ad ſcientiam peruenientes, vt Baſilidis, Balſami, atque Theſauri, Barbelonis quoque & Leuſibote, ac reliquorum nominum portenta ſciperent, de quibus diligentiſſime ſcribit vir Apoſtolicus Irenæus Epiſcopus Lugdunenſis & martyr, multarum originem explicans hæreſeon, & maxime Gnoſticorum, qui per

[g] *Hieronym. in Iſai. c. 44.*

Marcum

A Marcum Aegyptium Galliarum primum circa Rhodanum, deinde Hiſpaniarum nobiles feminas decerperunt, miſcentes fabulis voluptatem, imperitiæ ſuæ nomen ſcientiæ ſuæ vendicantes, &c.] hæc Hieronymus. Sed proſequamur narrationem Seueri rem accurate ita deſcribentis:

Ab his Priſcillianus eſt inſtitutus, familia nobilis, prædiues opibus, acer ingenio, facundus, multa lectione eruditus, diſſerendi ac diſputandi promptiſſimus: felix profecto, ſi non prauo ſtudio corrupiſſet optimum ingenium: prorſus multa in eo animi & corporis bona cerneres: vigilare multum, famem ac ſitim ferre poterat, habendi minime cupidus, vtendi parciſſimus, ſed idem vaniſſimus, & plus iuſto inflatior profanarum rerum ſcientia. Quin & magicas artes ab adoleſcentia eum exercuiſſe, creditum eſt. Is vbi doctrinam exitiabilem aggreſſus eſt, multos nobilium, pluresq. populares auctoritate perſuaB dendi, & arte blandiendi allicuit in ſocietatem. Ad hoc, mulieres nouarum rerum cupidæ, fluxa fide, & ad omnia curioſo ingenio cateruatim ad eum confluebant: quippe humilitatis ſpeciem ore & habitu prætendens, honorem ſui & reuerentiam cunctis iniecerat.

QVALIS PRISCILLIANVS.

Iamq. paulatim perfidiæ iſtius tabes pleraque Hiſpaniæ loca peruaſerat. Quin & nõnulli Epiſcoporum deprauati, inter quos Inſtantius & Saluianus, non ſolum conſenſione, ſed ſub quadam etiam coniuratione ſuſceperant. Quo Adyginus [*] Epiſcopus Coſ dubenſis ex vicino agens, comperto, ad Idacium emeritæ ætatis ſacerdotem refert. Is vero ſine modo & vltra quam oportuit, Inſtantium & ſocios eius laceſſens, facem quãdam naſcenti incendio ſubdidit, vt exaſperauerit malos potius, quam compreſſerit. Igitur poſt multa inter eos & digna memoratu certamina, apud Cæſarauguſtam Synodus congregatur, cui tum etiam Aquitani Epiſcopi interfuere. Verum hæretici committere ſe C iudicio non auſi. In abſentes tum lata ſententia, damnatiq. Inſtantius & Saluianus Epiſcopi, Helpidius & Priſcillianus laici. Additum etiam, vt ſi quis damnatos in communionem recepiſſet, ſciret in ſe eamdem ſententiam promendam.] hæc Seuerus. Extant fragmenta quædam eiuſdem Concilij Cæſarauguſtani, non autem ipſum integrum, in nominibus Epiſcoporum enormiter deprauata, atque errore Collectoris reiecta ad tempora Hormiſdæ Papæ, cum idem Concilium ex certa auctoritate Seueri ſub Damaſo collocandum fuiſſet: reddamus hic ipſum decurtatum (vt reperitur) & emendemus pro virili qui irrepſerunt errores: ſic enim ſe habet [a]:

HISPANIAE CORRVPTAE A PRISCILLIANO.

[*] Hyginus.

CONCILIVM CAESARAVGVSTANVM.

[a] *Tom. 1. Concil. vetter. edit.*

Quarto Nonas Octobris Cæſarauguſtæ, in Secretario reſidentibus Epiſcopis Siradio, Delphino, Raticio, Ampelio, Augentio, Lucio, Italio, Splendinio, Valerio, Sympoſio, Caterio, & Italio, ab vniuerſis dictum eſt: Recitentur ſententiæ, &c.] Habes hic Delphinum D nominatum, quem fuiſſe Burdegalenſem Epiſcopum & aduerſarium Priſcilliani idem Seuerus [b] affirmat. Legis inſuper, Italium & Italium: ſcias legendum ex eodem Seuero, Idacium & Ithacium, qui fuerunt acerrimi oppugnatores Priſcilliani. At ſicut deſunt integra Synodi Acta, ita etiam excidiſſe plurimorum nomina Epiſcoporum qui eidem Synodo interfuerunt, poſſumus exiſtimare. Ac ne dubites hunc illum ipſum eſſe conuentum, quem Seuerus deſcribit: habes in primis Seueri ſententia decretum eſſe in ea Synodo, vt damnatos hæreticos nemo in communionem reciperet, alioqui eadem ipſum ſententia plectendum eſſe: quod inuenies expreſſum in quinto canone his verbis [c]:

ACTA CONC. CAESARAVGVSTANI CONTRA PRISCILLIANVM.

[b] *Seuer. hiſt. lib. 2. prope fin.*

[c] *Concil. Caſarauguſt. cap. 5. tom. 1. Concil.*

Item lectum eſt: Vt hi qui per diſciplinam aut ſententiam Epiſcopi ab Eccleſia fuerint ſeparati, ab alijs Epiſcopis non ſint recipiendi. Quod ſi ſcientes Epiſcopi fecerint, non haE beant communionem. Ab vniuerſis Epiſcopis dictum eſt: Qui hoc commiſerit, Epiſcoporum non habeat communionem.] hæc ibi. Sed & ex dogmatibus atque corruptelis Priſcilliani, quæ ſancitis contrarijs legibus idem Concilium conatum eſt conuellere; plane intelliges, hoc illud ipſum eſſe Concilium Cæſarauguſtanum, cuius Seuerus meminit. Vt in primis, quod conſtat cum ex Seuero, tum etiam ex S. Hieronymo (vt dictum eſt) a Priſcilliano atque collegis deceptas eſſe plurimas nobiles feminas, atque ſeductas ſub ſpecie pietatis & diſciplinæ: en quam appoſite ad hæc auertenda Patres primum omnium ſtatuere:

Vt mulieres omnes Eccleſiæ Catholicæ fideles a virorum alienorum lectione & cætibus ſeparentur; nec ad ipſas legentes alij ſtudio vel docendi vel diſcendi conueniant: quoniam & hoc Apoſtolus [d] iubet. Ab vniuerſis Epiſcopis dictum eſt: Anathema futuros, qui hanc Concilij ſententiam non obſeruauerint.] At quod ijdem hæretici ieiuna-

[d] *1. Cor. 14. 1. Timoth. 2.*

rent

Universidad de Deusto
Biblioteca

rent die Dominico, & abominanda perpetrantes, clandestinos conuentus agerent: his occurrentes Patres hæc secundo canone decreuerũt, quem ita ibi legit Lucius Episcopus: A

Ne quis ieiunet die Dominico causa temporis, aut persuasionis, aut superstitionis: nec Quadragesimæ diebus ab ecclesijs fideles desint. Nec habitent in latibulis cubiculorum ac montium qui in suspicionibus perseuerant: sed exemplum & præceptum custodiant sacerdotum: & ad alienas villas agendorum conuentuum causa non conueniant, &c.] Sane quidem Priscillianistas consueuisse ieiunare die Dominico, S. Leo in epistola ad Turibium [a] expresse testatur, atque alij antiquiores affirmant.

a Leo epist. 93.

Quod insuper ijdem vt latérent, conuenientes ad ecclesiam Catholicorum, vt viderentur communicare, sic accipiebant Eucharistiam, vt eam non comederent: hæc ob eam causam contra eos decreuit Synodus: Eucharistiæ gratiam si quis probatur acceptam nõ consumpsisse in ecclesia, anathema sit in perpetuum.] Rursus aduersus eorumdem occultas collectiones hæcijdem: Vigesimo & primo die *, id est, a decimosexto Kalendas Ianuarij, vsque in diem Epiphaniæ, qui est octauo Idus Ianuarij, continuis diebus nulli liceat de Ecclesia se absentare, nec latere in domibus, nec secedere in villam, nec montes petere, nec nudis pedibus incedere, sed concurrere ad Ecclesiam. Quod qui non obseruauerit de suspectis, anathema sit in perpetuum.] De his idem qui supra S. Leo tradit, eosdem Priscillianistas ieiunare consueuisse tempore Natalis Domini, ea nimirum ex causa, quod non credebant eum carnem suscepisse humanam. B

* Viginti & vno diebus

Rursum vero quod (vt ex Seuero dictum est) Priscillianus affectaret sanctitatem in habitu, quem & eius sectatores imitarentur: idcirco Patres hæc statuere: Si quis clericus propter luxum, vanitatisq. præsumptum de officio suo sponte discesserit, ac velut obseruatorem legis, monachum videri se maluerit esse quam clericum: ita de Ecclesia reC pellendum, vt nisi rogando & obsecrando plurimum temporis satisfecerit, non recipiatur.] sed & illud etiam contra Priscillianum: Ne quis doctoris nomen sibi imponat, præter has personas quibus concessum est.] Iam probe ex his vides, hoc illud esse Concilium Cæsaraugustanum, cuius Seuerus meminit, qui & mox subdit [b]: Ithacio Sossubensi * Episcopo negotium datum, vt decretum Episcoporum in omnium notitiam deferret, maximeq. Hyginum extra communionem faceret: qui cum primus omnium insectari palam hæreticos cœpisset, postea turpiter deprauatus, in communionem eos recepisset.

b Seuerus hist. lib. 2. in fin.
* Sussobensi

PRISCILLIANVS EXPELLITVR.

Interim Instantius & Saluianus damnati iudicio sacerdotum, Priscillianum etiam laicum, sed principem malorum omnium vna secum Cæsaraugustana Synodo notatum, ad confirmandas vires suas Episcopum in Abilensi oppido constituunt (*sic restituendum Labilensi: nam Abilæ Episcopum postea factum Priscillianum fuisse, S. Hieronymus contra Pelagianos affirmat*) rati nimirum, si hominẽ acrem & callidum sacerdotali auctoritate armassent, tutiores fore sese. Tum vero Idacius atque Ithacius acrius instare, arbitrantes posse interim initia malum comprimi: sed parum sanis consilijs sæculares Iudices adeunt, vt eorũ decretis atque executionibus hæretici vrbibus pellerentur. Igitur post multa & fœda, Idacio supplicante, elicitur a Gratiano tum Imp. rescriptum, quo vniuersi hæretici excedere non Ecclesijs tantum, aut vrbibus, sed extra omnes terras propelli iubebantur. Quo comperto, Gnostici diffisi rebus suis, non ausi iudicio certare, sponte cessere qui Episcopi videbantur: ceteros metus disperdit. D

PRISCILLIANVS VENIT ROMAM.

At tum Instantius, Saluianus, & Priscillianus Romam profecti, vt apud Damasum Vrbis ea tempestate Episcopum obiecta purgarent. Sed iter eis præter interiorem Aquitaniam fuit: vbi tum ab imperitis magnifice susceptI, sparsere perfidiæ semina, maximeq. E Eleusanam plebem sane tum bonam & religioni studentem prauis prædicationibus peruertere. A Burdegala per Delphinum repulsi: tamen in agro Euchrociæ aliquantisper morati, infecere nonnullos suis erroribus. Vnde iter cœptum ingressi, turpi sane pudibundoq. comitatu cum vxoribus atque alienis etiam feminis, in queis erat Euchrocia, ac filia eius Procula, de qua fuit sermo hominum Priscilliani stupro grauidam, partum sibi graminibus abegisse. Hi vbi Romam peruenere, Damaso se purgare cupientes, ne in conspectum quidem eius admissi sunt. Regressi Mediolanum, æque aduersantem sibi Ambrosium repererunt.

PRISCILLIANVS SVBRIPIT RESCRIPTVM.

Tum vertere consilia, vt quia duobus Episcopis, quorum ea tempestate summa auctoritas erat, non illuserant: largiendo & ambiendo, ab Imperatore cupita extorquerent. Ita corrupto Macedonio tum Magistro officiorum, rescriptum eliciunt, quo calcatis quæ prius

A prius decreta erant, restitui Ecclesijs iubebantur.] Immane profecto piaculum, quo suggestione Macedonij Gratianus Princeps maxime pius, eius quod pie sancteq. sanxerat, præuaricator est factus: ex quo quidem facinore sibi necem comparauit. Nam ad immane scelus vindicandum, & hæreticos libera voluntate indulgentia Gratiani vagantes comprimendos, atque digna animaduersione plectendos, suscitauit aduersus eum Deus Maximum tyrannum, qui Imperatori necem intulit, & in principes hæreticorum gladio animaduertit. Sed hæc licet postea, ex præsenti tamen causa contigisse, nemo non videt.

MACEDONIVS CONTVMELIOSVS.

Sed nec inultus abijt improbus Macedonius hæreticorum fautor, erga Catholicos parum æquus, de quo ista Paulinus [a]: Temporibus Gratiani, cum ad prætorium Macedonij tunc Magistri officiorum pro quodam intercedendo Ambrosius perrexisset, atque præB cepto prædicti viri fores inuenisset clausas, nec copiam ingrediendi adeptus esset, ait: Et tu quidem venies ad ecclesiam, quam nec, clausas ianuas inueniens, ingredieris. Quod factum est, mortuo Gratiano. Confugiens etenim Macedonius ad ecclesiam, parentibus ianuis aditum reperire non poterat.] hæc Paulinus. Quod enim scirent aulici nihil a Gratiano Imperatore Ambrosio denegari; inuidiæ æstu succensi, præcludere aditum illi interdum consueuere; vt aliquando contigit, cum Ambrosius pro pœna mortis damnato intercedere conaretur. rem gestam Sozomenus ita narrat [b]: Paganus quidam ordine vir illustris Gratianum quidem conuicijs prosciderat, & patre indignum appellauerat, eiusq. rei habito iudicio, capite damnatus erat. Cumq. iam ad supplicium duceretur, venit ad Palatium Ambrosius pro illo supplicaturus. Ceterum cum Gratianus eorum instinctu qui illi damnato insidiabantur, distineretur spectaculis venationum (quales priuatæ deC lectationis, non publici commodi gratia Principes exhibere consueuerunt) nec atrienſiũ quisquam illi rem indicaret, quasi opportunum non esset, recessit. Progressus autem ad illam portam, per quam feras introducebant, clanculum se habuit: ac simul cum venatoribus ingressus, non antea rei causam agere omisit, neque prius Gratiani & aulicorum eius obsecrationibus cessit, quam salutiferum suffragium Gratiano extorsisset, quo morti destinatum liberaret.] hactenus de his Sozomenus. Sed redeamus ad institutam de Priscilliano & socijs orationem.

a Paulin. in vita S. Ambr.

b Sozom. lib. 7. cap. 24.

VNDE CLADES IMPERII.

Quid demum sceleſtissimi hæretici, extorto atque subrepto edicto a Gratiano [c]: subdit ita Seuerus [c]: Hoc freti Instantius & Priscillianus, repetiuere Hispanias. Nam Saluianus in Vrbe obierat. Ac tum sine vllo certamine Ecclesias, quibus præfuerant, recepere. Verum Ithacio ad resistendum non animus, sed facultas defuit. Quia hæretici corrupto VolD uentio * Proconsule, vires suas confirmauerant. Quinetiam Ithacius ab his, quasi perturbator Ecclesiarum, reus postulatus, iussusq. per atrocem executionem deduci, trepidus perfugit ad Gallias. Ibi Gregorium Præfectum adijt. Qui compertis quæ gesta erant, rapi ad se turbarum auctores iubet, atque de omnibus ad Imperatorem refert, vt hæreticis viam ambiendi præcluderet. Sed id frustra fuit: quia per libidinem & potentiam paucorum, cuncta ibi venalia erant. Igitur hæretici suis artibus, grandi pecunia Macedonio data, obtinent, vt Imperiali auctoritate, Præfecto erepta cognitio, Hispaniarum Vicario traderetur: nam iam Proconsulem habere desierant. Missiq. a Magistro officiales, qui Ithacium tum Treueris agentem ad Hispanias retraherent: quos ille callide frustratur, ac poE stea per Pritannium Episcopum defensus, illusit.] hactenus Seuerus de his quæ contigerunt vsque ad Maximum tyrannum, nempe ad annum sequentem, qui (vt dictum est) pro E Catholicis aduersus hæreticos suscepit patrocinium. Vides, lector, quibus suffulciatur fundamentis Imperium, nempe veræ religionis defensione; a qua si deficiant Imperatores, omnia quantumlibet firma corrui necesse sit atque prosterni.

c Seuerus hist. lib. 2.

PRISCILLIANVS PRAEVALET IN HISPANIA.

* Viuentio

Ceterum Idacius non apud Iudices tantum siue Ecclesiasticos, siue sæculares Priscillianum cum socijs prosecutus est, sed scriptis editis eosdem exagitauit, de quibus Isidorus [d]: Idacius Hispanus Episcopus, cognomento & eloquio Clarus, scripsit quemdam librum sub Apologetici specie, in quo detestanda Priscillianorum dogmata, & maleficiorum eius artes, libidinumq. eius probra demonstrat, ostendens Marcum quemdam Memphiticum magicæ artis scientissimum discipulum fuisse Manis, & Priscilliani magistrum.] hæc ipse, qui sic dixit Marcum Manis discipulum, quod etiam Manichæorum hæresim sit amplexus, non autem Manetis temporibus vixerit: nam quod ad Priscilliani dogmata spectat, hæc S. Augustinus [e]: Priscillianistæ, quos in Hispania Priscillianus instituit, maxime

d Isidor. de Vir. illustr.

IDACIVS VRGET SCRIPTIS PRISCILLIANVM.

e Aug. de haref. cap. 70.

Universidad de Deusto
Biblioteca

maxime Gnosticorum & Manichæorum dogmata permixta sectantur: quamuis & ex alijs hæresibus in eas sordes tamquam in sentinam quamdam horribili confusione confluxerint.] & S. Leo epistola ad Turibium [a] tradit, ita Manichæos & Priscillianistas inter se mutuo fœdere esse connexos, vt solis fuerint nominibus discreti.

DOGMATA PRISCILLIANI.

[a] Leo epist. 93.

Subdit vero Augustinus hæc de Priscillianistarum erroribus: Propter occultandas autem contaminationes & turpitudines suas, habent in suis dogmatibus & hæc verba:

Iura, periura, secretum prodere noli.

Hi animas dicunt eiusdem naturæ atque substantiæ, cuius est Deus, ad agonem quēdam spontaneum in terris exercendum, per septem cælos, & per quosdam gradatim descendere principatus, & in malignum principem incurrere, a quo istum mundum factum volunt, atque ab hoc principe per diuersa carnis corpora seminari. Astruunt etiam fatalibus stellis homines colligatos, ipsumq. corpus nostrum secundum duodecim signa cæli esse compositum: sicut hi qui Mathematici vulgo appellantur, constituentes in capite arietem, taurum in ceruice, Geminos in humeris, cancrum in pectore, & cetera nominatim signa percurrentes ad plantas vsque perueniunt, quas piscibus tribuunt, quod vltimum signum ab Astrologis nuncupatur. Hæc & alia fabulosa, vana, & sacrilega, quæ persequi longum est, hæresis ista contexit: carnes tamquam immundas escas etiam ipsa deuitat: coniuges, quibus hoc malum potuerit persuadere, disiungens, & viros a nolentibus feminis, & feminas a nolentibus viris: opificium quippe omnis carnis non Deo bono & vero, sed malignis angelis tribuunt; hoc versutiores etiam Manichæis, quod nihil scripturarum canonicarum repudiant, simul cum apocryphis legentes omnia, & in auctoritatem sumentes, sed in suos sensus allegorizando vertentes quicquid in sanctis libris est, quod eorum euertat errorem. De Christo Sabellianam sectam tenēt, eumdem ipsum esse dicentes non solum Filium, sed etiam Patrem & Spiritum sanctum.] hæc Augustinus, qui & alibi [b] ait, Priscilliani fuisse assertionem de mendacio, quod peccatum non esset, etiam iuncto periurio: quo tanto errore permotus, vt eum confutaret, se tradit scripsisse librum contra mendacium. Porro hisce ipse Priscillianus offusis tenebris, cūcta quæ vmquam excogitari possent, cum suis quas seduxisset feminis turpitudines operabatur. Idem de his alibi [c] dicit, solitos habere librum, quem Libram appellarent, eo quod duodecim quæstionibus velut vncijs explicaretur, quibus horrendæ continebantur blasphemiæ. Eosdemq. ait vti solitos hymno quodam peculiari, eumq. ipsum esse dicebant, quē Dominus post cœnam dixisset. De eorumdem dogmatibus plane ridendis est epistola Orosij [d] ad Augustinum: ibi de duodecim Patriarcharum nominibus, duodecim præcipuis corporis membris attributis, & alijs deliramentis ex Manichæorū petitis insomnijs. Eiusdem vero Orosij impulsu sanctus Augustinus volumen scripsit peculiare aduersus Priscillianistas.

[b] Augustin. Retractat. lib. 2. cap. 11.

[c] Aug. contra mendac.

[d] Apud Aug. in consult. de error. Priscil.

S. Hieronymus [e] aduersus Pelagianos agens, Priscillianistarum quoque detegit turpitudines, eosdemq. ex parte Manichæos fuisse testatur, eosq. solos cum solis claudi solitos mulieribus, & carmina illa inter amplexus canere [f]:

[e] Hier. aduers. Pelag. ad Ctesiphont.

[f] Virg. 2. Georg.

Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Coniugis in gremium late descendit, & omnes
Magnus alit magno commixtus corpore fœtus.]

& post pauca, hæc de Agape, femina illa, quæ seduxit Elpidium: Mulier, inquit, virum, cæcum cæca duxit in foueam, succesſoremq. sui Priscillianum habuit Zoroastris magi studiosissimum, & ex mago Episcopum; cui iuncta Galla non gente, sed nomine, germanam huc illucq. currentem, alterius & vicinæ hæresis reliquit hæredem, nūc quoque mysterium iniquitatis operatur, &c.] Porro capita singula dogmatū Priscilliani S. Leo [g] Papa in epistola ad Turibium complexus est, de quibus alia occasione suo loco dicendū. hæc modo de his, quod ad institutum pertinet orationis, satis sunto.

[g] Leo Papa epist. 93.

Hoc eodem anno mense Decembris a Theodosio Imperatore aduersus idololatriam eiusmodi rescriptum [h] datum reperitur:

[h] l. 7. de Pagan. Cod. Theod.

RESCRIPTVM ADVERSVS GENTILES.

Si quis se vetitis sacrificijs diurnis nocturnisq. velut vesanus & sacrilegus incertorum consultorum immerserit, fanumq. sibi aut templum ad huiusce modi sceleris excusationem assumendum crediderit, vel putauerit adeundum; proscriptioni se nouerit subiugandum; cum nos iusta institutione moneamus castis Deum precibus excolendum, non diris carminibus profanandum. Dat. XIII. Kal. Ianuarij Constantinopoli, Eucherio & Syagrio

Syagrio Coss.] Valentis enim temporibus, cuius aduersus Catholicos tantummodo odiū feruescebat, in Orientali Imperio in primis adeo inualuerat Gentilium licentia cōtra eos, vt Alexandriæ (quod dictum est superius) ijdem cogere præsumpserint Catholicos ad deorum cultum, tempore persecutionis Lucij Episcopi Ariani. Quam illatam sub Christianis Imperatoribus tunc ignominiam ipse Theodosius alta mēte conseruans, non hoc tātum aduersus eos promulgauit edictum, sed opportuniori oblata occasione, mirificum illud templum Serapis Alexandriæ situm demolitus est, de quo suo loco dicendum erit.

IESV CHRISTI ANNVS 382. DAMASI PAP. ANNVS 16. GRATIANI 16. VALENTIN. 7. IMPPP. THEODOSII 4.

Recentesimus octogesimus secundus Domini annus Consulatu Syagrij secundo cū collega Antonio annotatur: quo Romæ Concilium celebratum est ex Episcopis diuersarum prouinciarum, nempe Orientis, aliarumq. Catholici orbis regionum. Inter alios autem venerunt ab Oriente Paulinus Episcopus Antiochenus, & ex Cypro insula Epiphanius Episcopus Constantiæ: de his enim hæc S. Hieronymus [a] ad Eustochium: Cumq. Orientis & Occidentis Episcopos ob quasdam Ecclesiarum dissensiones Romam Imperiales litteræ contraxissent: vidit admirabiles viros Christiq. Pontifices Paulinum Antiochenæ vrbis Episcopum, & Epiphanium Salaminæ Cypri, quæ nunc Constantia dicitur. Quorum Epiphanium etiam hospitem habuit (*S. Paula scilicet mater Eustochij*) Paulinum in aliena manentem domo, quasi proprium humanitate possedit. Quorum accensa virtutibus, per momenta patriam deserere cogitabat; non domus, non familiæ, non possessionum, non alicuius rei quæ ad sæculum pertinet, memor; sola (si dici potest) & incomitata ad eremum Antoniorum atque Paulorum pergere gestiebat: tandemq. exacta hieme, aperto mari, redeuntibus ad Ecclesias suas Episcopis, & ipsa voto cum eis ac desiderio nauigauit.] hucusque Hieronymus, quibus non tantum Episcoporum aduentus Romam ad Concilium significatur, sed tempus, quo Romæ manserunt, pariter innotescit, nempe commoratos esse Romæ vsque ad sequentis anni veris tempus.

[a] Hier. epist. 27. CONCILIVM ROMANVM.

Idēq. S. Hieronymus [b] ad Principiam scribens tradit se quoque tum Romam ex Oriente venisse cum ijsdem sanctis Episcopis; nam ait de S. Marcella: Denique cum & me Romā cum sanctis Pōtificibus Paulino & Epiphanio Ecclesiastica traxisset necessitas, &c.] indicat his sane verbis Hieronymus, se vocatum a Damaso. Sed quod ait venisse Romam cum ijsdem nominatis Episcopis; haud puto intelligendum, eum Antiochia vna cum Paulino soluisse, vel cum Epiphanio e Cypro insula: nam cum ipsius sententia (vt dictum est superius) constet, ipsum apud Gregorium Nazianzenum permansisse Constantinopoli vsque ad tempus quo idem Gregorius Episcopatum eius Ecclesiæ consecutus est: plane apparet eum non ante præteritum annum recessisse Constantinopoli: quem quidem haud existimo Antiochiam reuersum esse, vt cum Paulino & Epiphanio se Romam conferret; sed Damasi monitum litteris, venturum Romam, iter per Græciam suscepisse, eoq. tempore Athenas adire voluisse: ipsum namque petijsse Athenas, verba hæc in commentarijs in Zachariam [c] fidem faciunt: In arce, inquit, Athenienſium iuxta simulacrum Mineruæ, vidi sphæram æream grauissimi ponderis, quam ego pro imbecillitate corpusculi mouere vix potui. Cum quærerem quidnam sibi vellet: responsum est ab vrbis eius cultoribus, athletarum in illa massa fortitudinem comprobari, nec prius ad agonem quemquam descendere, quam ex leuatione ponderis sciatur quis cui debeat comparari.] hæc ipse. Sic igitur qui Constantinopoli recedens per Græciam in Italiam venit, ijsdem Episcopis eodem tempore vocatis Romam venientibus potuit occurrisse. Venisse creditur vocatus & ipse a Damaso Papa, qui eo in responsionibus Synodalibus vteretur. Contigisse autem videtur ipsius Hieronymi & aliorum Episcoporum Romam aduentus autumnali tempore: nam cum ad Asellam scribens dicat se prope triennium Romæ mansisse, minime tamen absoluisse; rursumq. eiusdem Hieronymi in Apologia aduersus Ruffinum assertione certum sit, ipsum mense Augusti Romam profectum: certe quidem ipsum hoc anno, autumnali (vt dictum est) tempore, vel hieme Romam venisse oportuit.

[b] Hier. epist. 61. HIERONYMI REDITVS ROMAM.

[c] Hieronym. in Zachar. c. 14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

EPISC. ALII QVI VENERVNT AD SYNODVM.

Venit ad eamdem Synodum Romam Acholius Episcopus Thessalonicæ, Anemmius Episcopus Sirmij metropolis Illyrici, Valerianus Episcopus Aquileiæ, S. Ambrosius Mediolanensis Episcopus, & alij qui nominati habentur in epistolæ Synodalis inscriptione Constantinopoli hoc anno tempore Concilij Romam missæ; licet paucorum tãrummodo ibi nomina Episcoporum habeantur expressa [a], reliqua silentio prætermissa: nam (vt de alijs taceamus) nec Paulini Antiocheni, nec Epiphanij, quos constat interfuisse Synodo, in ea epistola nomina recensentur. A

[a] Apud Theod. lib. 5. c. 9.

ORIENTALES VITANT ROMANAM SYNODVM.

Sed quid inter hæc moliuntur Orientales Episcopi, qui anno superiori interfuerunt Constantinopolitano Concilio, cum litteris Theodosij (vt diximus) Romam ad Synodũ vocarentur? Astuto consilio subterfugium quauis occasione captantes, veniunt ex condicto Constantinopolim; persuadent Theodosio, maximam iacturam passuras Orientales Ecclesias ob eorum absentiam, hæreticis etsi ab eis expulsis, pro foribus tamen excubantibus, paratis in eas irrumpere, cum illas pastoribus vacuas vidissent: satisfactumq. Damaso fore addiderunt, si Constantinopoli ipsi Concilium celebrantes, Romam ad Synodum Legatos Episcopos mitterent: quod & persuasum Theodosio fuit. Cogunt itaque Constantinopoli Concilium, ad quod etiam plures absentes vocant Episcopos, & inter alios nomine Imperatoris accersendum curant Gregorium Nazianzenũ, puto quidem vt tanti viri præsentia ipsorum Synodus maiorem sibi conciliaret auctoritatem. At stantinopoli reuersus est Nazianzum, operæpretium est recensere. B

GREG. NAZ. VOCATVR CONSTANTINOP. AD SYNODVM.

Cum in patriam peruenisset, eamq. Ecclesiam adhuc pastore destitutam ab obitu parentis comperisset; ne illud subire onus cogeretur, nihil antiquius habuit, quam vt ageret cum Metropolitano Antistite Helladio Cæsarienſi de creando Episcopo Nazianzeno. C

[b] Gregor. Naz. epist. 54.

RES GREGORII CVM EST REVERSVS IN PATRIAM.

salutatus enim ab eo litteris tempore festi Paschalis, inter alia ita rescripsit [b]: Nunc autem purius ex hac graui & caliginosa vitæ Aegypto egressus, & luto ac lateritio opere, cui astringimur, liberatus, ad promissionis terram transferri concupisco: Hanc nobis precare, si quid tibi curæ est quam præclarissime de nobis mereri. Tibi vero vtinam viuo & incolumi sæpius contingat simul cum Ecclesia festum celebrare. Quod si mihi senectutem quoque beneficio vestro egregie claudere licuerit, constituto nimirum a vobis huic Ecclesiæ Episcopo, quem Spiritus sanctus designauit: egregio opere perfuncti fueritis, paternisq. (vt sic loquar) benedictionibus digno.] hæc ad eum, qui sibi ius eius Ecclesiæ vendicarat.

VALSVS RVMOR DE GREGORIO SEDE PRIVATO.

Annuit Helladius Gregorio, Ecclesiæq. Nazianzenæ præfecit Eulalium, quem missis illuc Episcopis prouincialibus ex more ab eisdem ordinandum curauit. Sed quid accidit? Falsus rumor increbuit, inuito Gregorio id factum esse, eumq. etiam ab Helladio sede paterna spoliatum. Quo & ad Gregorium Nyssenum perlato, cum de his Gregorio Nazianzeno litteris condoleret, ita ipse ad illum rescripsit [c]: De nobis autem & dominis Episcopis, ne quisquam, obsecro, falsos sermones iactet, eos nimirum, inuitis nobis ac repugnantibus, Episcopum alium nominasse. Non enim vsque adeo illis contemptui sumus, nec ita infesto odio in nos commouentur: sed multum diuq. obtestatus propter effœtum annis & emortuum corpus, simul etiam quod neglectæ Ecclesiæ grauitatem pertimescerem, hanc ab ijs gratiam postulaui, nec Ecclesiasticis legibus aduersantem, & nos refocillantem, vt is Ecclesiæ pastor daretur, qui & precibus tuis datus est, pietate vestra dignus; quem tibi quoque in manus trado & colloco: venerabilem dico Eulalium, cuius vtinam manibus immori mihi contingat. Quod si quis est, qui putat, Episcopo viuente, alium institui non debere (*prohibitum id enim est decreto Magni Concilij Nicæni*) is sciat, se nec hac quidem in parte nobis causa superiorem esse. Inter omnes enim constat, me non Nazianzi, sed Sasimorum Antistitem creatum fuisse; tametsi patris reuerentia, & eorum qui supplices hoc a me contenderunt, ad breue tempus præfecturam quasi hospites accepimus.] hæc Gregorius, qui & de hoc quoque calumniam passus est, cum obtrectatores in eum tacite susurrarent, ipsum nimirum fastu contempsisse paruam Ecclesiam, qui maximam adeo affectasset. Has vero & alias mente voluens ærumnas ipse suas, pro solatio sic versibus cecinit [d]: D

[c] Gregor. Naz. epist. 42.

EVLALIVS EPISC. NAZ. CREATVR.

E

[d] Gregor. Naz. carm. quo queritur de calamit. suis.

Vt vero ad patrios idem remeare penates
Me voluit, morbis natum, curisq. molestis:
(Cura homini porro crux & letale venenum est)

Exigue

Exigue fessos recreaui corporis artus,
Insigni pastore dato, ne Præsule cassas
Aggrederetur oues quisquam, raptasq. voraret.]

& paulo post subdit:

Pars hominum nostris omnino incredula morbis
Vsque meum tacito lacerabat murmure nomen;
Meq. pium nimio populum contemnere fastu
Censebat, si non verbis iactabat apertis.
At cernit nostros, qui cernit cuncta, dolores.] hæc & alia ipse.

GREG. RECVSAT VENIRE AD SYNODVM.

Cum autem hoc statu res Gregorij essent, & ad Synodum Constantinopolim Imperatoris Theodosij nomine litteris Præfectorum accerseretur, ita ipse breuiter ad Procopium primo scripsit [a]:

[a] Gregor. Naz. epist. 55.

Ego, si vera scribere oportet, ita animo affectus sum, vt omnia Episcoporum Concilia fugiam: quoniam nullius Concilij finem lætum, faustumq. vidi, nec quod depulsionem malorum potius, quam accessionem & incrementum habuerit. Pertinaces enim contentiones & dominandi cupiditates (ac ne me, quæso, molestum & importunum existimes hæc scribentem) ne vllis quidem verbis explicari queant: citiusq. aliquis in culpã vocabitur, dum de aliena iudicium fert, quam vt aliorum peruersitatem comprimat. Quocirca egomet me collegi, animæq. securitatem in sola quiete solitudineq. mihi positam iudicaui. Nunc vero huic quoque meo iudicio patronus morbus accedit, quippe qui me ita distorqueat, vt quotidie fere extremos spiritus efflem, nec vlla re me ipso vti queam. Atque ob hanc causam ignoscat mihi tua animi magnitudo; detq. operam, ne pientissimus Imperator me inertiæ condemnet, sed infirmitati veniam det, ob quam se quoque nobis, instar alius cuiuspiam beneficij hoc postulantibus, secedendi potestatem feciſſe nouit.] hæc ad Procopium tunc Gregorius, recusans plane ad conuentus illorum accedere, quos inter se discordia sciebat esse conscissos, fauentibus alijs Flauiano, alijs vero Paulino. Cum autem rursus iteratis litteris, immo edicto Imperatoris importunius vocaretur, ita ad Olympium Præfectum Cappadociæ [b]. C

[b] Gregor. Naz. epist. 76.

GREG. VOCATVS ITERVM SE EXCVSAT.

Hoc mihi morbo ipso grauius est, quod ne ægrotanti quidem fides habetur, sed peregrinationem ita longam inire iubeor, atque in medios tumultus me me intrudere: quorum secessionem ita amaui, vt hoc nomine gratiam quoque corporis afflictioni propemodum habeam. Quieta enim & a negotijs semota vitæ ratio actuosæ vitæ splendore præstantior est. Hoc illustrissimo quoque Icario non ita pridem scripsi, cum idem ab eo edictum accepissem. Magnificentiam autem tuam rogo, vt pro nobis quoque id scribere dignetur; quippe quem morbi nostri locupletem testem habemus. Argumento est detrimentum illud, quod nunc accepimus, cum per corporis infirmitatem nec ad te accurrere, nec te frui nobis licuerit, Principe adeo commodo, tamq. admiranda virtute prædito, vt præludia quoque ipsa magistratus tui excellentiora sint ea gloria, quam alij toto Imperij tempore consequuntur.] hactenus Gregorius, qui non sic contempsit Synodos, vt communis Ecclesiæ vtilitatis causa, cum se occasio daret, accedere penitus recusarit; sed Synodi illorum vitauit accessum, quos quales essent, & quam præter ius Flauianum instituissent, superiori anno plus satis (vt vidimus) expertus fuerat. Nam quantum ipse alijs Patrum conuentibus detulerit, & pro Ecclesiæ pace solicitus fuerit, dicemus inferius. D

E Qui igitur declinantes Romanam Synodum Orientales Episcopi conuenerunt Constantinopoli, Legatos Romam miserunt ad congregatum ibi Concilium, litterasq. dedere, quibus quæ gessissent anno superiori in generali Synodo, pariter significarunt. Recitantur eædem litteræ a Theodoreto, quæ sic se habent [c]:

[c] Apud Theod. lib. 5. c. 9.

EPIST. CONCILII CONSTANTINOP.

Dominis honoratissimis & cum primis reuerendis fratribus ac collegis Damaso, Ambrosio, Brittoni, Valeriano, Acholio, *Anemmio, *Basilio, & ceteris sanctis Episcopis in celebri vrbe Roma conuocatis, sanctum Concilium Orthodoxorum Episcoporum in ampla vrbe Constantinopoli coactum in Domino salutem.

* Auemio
* Basiliano

Multitudinem calamitatum nobis a dementis sectæ Arianæ principibus inflictarum, vestræ reuerentiæ tamquam earumdem ignaræ exponere, narrareq. erit fortasse superuacaneum. Nam neque vestram pietatem res nostras tam paruo æstimare arbitramur, vt de his docendi sitis, pro quibus deberetis nobiscum vna condolescere: neque eiusmodi

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt tempestates illæ, quibus vndique iactamur, vti propter earum paruitatem vos late- A
re queant. Quinetiam tempus persecutionis adeo nuper præterijt, vt non illi solum qui
in eo afflictati erant, verum etiam eorum amici qui propter amorem in doloris cum il-
lis venerant societatem, recentem eius memoriam teneant. Nam heri (prope dixerim)
& nudiustertius, nonnulli exilij vinculis liberati, & infinita fere afflictionum genera
perpessi, ad Ecclesias suas redierunt. Aliorum autem exilij cruciatibus extinctorum re-
STATVS ECCLESIAE ORIENTALIS. liquiæ dumtaxat in patriam sunt reportatæ. Quidam post reditum ab exilio in furorem
hæreticorum adhuc sæuientem incidentes, grauiora tormenta in sua ipsorum quam in
aliena regione tolerarunt, & more B. Stephani lapidibus obruti occubuerunt. Alij varijs
cruciatibus dilacerati, stigmata Christi & vibices in corpore adhuc circumferunt. Porro
pecuniæ iacturam, amissiones ciuitatum quas incolebant, proscriptiones, singulorum
insidias, contumelias, carceres quis poterit enumerare? Nam afflictionum genera nobis B
impactarum vix numero comprehendi possunt, propterea fortasse, quod pœnæ pecca-
tis debitæ nobis persoluendæ erant. Fortasse autem quod benignus Deus per ingentem
rerum aduersarum multitudinem nos exercere volebat: pro quibus Deo certe agendæ
sunt gratiæ, qui per tot cruciatus seruos suos erudiuit, & secundum multitudinem mise-
rationum suarum rursum eduxit nos in refrigerium.

IVGIS INVESTATIO HAERETICORVM Nobis quidem diuturno otio & multo tum tempore, tum labore ad Ecclesiarū emen-
dationem opus est, vti corpus earum tamquam diuturno morbo vexatum, curationi-
bus pedetentim adhibitis, recreantes, tandem ad pristinam pietatis sanitatem reduca-
mus. Nam etsi videmur persecutionis asperitate penitus liberati, & Ecclesias diu ab hæ-
reticis occupatas modo recuperasse: tamen lupi nobis permultum facessunt molestiæ:
atque licet ab ouilibus abacti sint, in siluis tamen greges diripere, conuentus contrarios C
nobis audacter opponere, populi seditiones concitare non cessant: denique nihil omnino
prætermittunt, quod Ecclesijs quicquam afferre possit incommodi. Itaque erat (vt dixi-
mus) perneccssarium, vt in his rebus rite constituendis plus temporis collocaremus.

EXCVSATIO EPISCOPORVM. Iam vero, quoniam vos, quo fraternam vestram erga nos charitatem declararetis, Cō
cilio Dei voluntate ac nutu Romæ coacto, nos velut membra propria per Imperatoris
sanctissimi litteras accersiuistis: ne cum nos soli iam antea res acerbas subire coacti esse-
mus, nunc Imperatoribus de pietate consentientibus, sine nobis vos regnaretis, sed po-
a 1. Cor. 4. tius, (vti loquitur Apostolus[a]) vt nos vobiscum corregnaremus: est certe nobis in opta-
tis, si posset fieri, Ecclesijs penitus relictis, vestro desiderio, aut necessario potius Ecclesiæ
negotio inseruire. Quis enim nobis dabit pennas sicut columbæ, & volabimus, & requie-
scemus apud vos? Verum quoniā hoc modo Ecclesiæ nuper renouatæ nudarentur, & res D
a plerisq. fieri omnino non queat, propterea quod Constantinopoli mandato litterarū
superiori anno a vestra reuerentia post Concilium Aquileiense ad sanctissimum Impe-
ratorem Theodosium missarum, ad iter dumtaxat Constantinopolim vsque faciendum
nos præparauimus, atque de hoc vno Concilio celebrando consensum Episcoporum qui
in prouincijs manserant vna vobiscum attulimus: idcirco neque longiore itinere opus
esse expectabamus, neque de vllo alio omnino ante acceperamus, quam Constantinopo-
li in vnum conuentum esset. Huc accedit, quod temporis præstituti angustia, neque ad
longius iter parandum, neque ad Episcopos in singulis prouincijs, qui sunt eiusdem no-
biscum communionis, de hac re commonefaciendos, neque ad eorum consensus obtinen
dos satis spatij dedit.

LEGATIO A SYNODO CONSTANTINOP. Itaq. cum & hæ res & aliæ præterea complures maiori parti Episcoporum impedi- E
mento sint, quo minus ad vos veniant: idcirco quod secundo in loco faciendum erat, tū
ad statum rerum Ecclesiasticarum rite ordinandum, tum ad ostendendum quanti vestrā
erga nos charitatem æstimemus, illud certe fecimus: quippe orauimus reuerendissimos,
honoratissimosq. fratres & collegas nostros Episcopos Cyriacum, Eusebium, & Prisci-
num, vti laborem ad vos proficiscendi suscipere non grauarentur. Qui quidem non so-
lum vobis exponent, quam nostra voluntas pacis studiosa sit, & quo pacto nihil aliud
quam Ecclesiæ concordiam sibi proponat; verum etiam quam ardenti studio ad sanam
fidem tuendam accensi simus, perspicue significabunt. Nam persecutionum procellas,
cruciatus, minas Imperatorias, crudelem magistratuum violentiam, aliarumq. rerū in-
commodarum tentationes, quas ab hæreticis sustinuimus, pro fide Euangelica a trecētis
decem & octo sanctis Patribus Nicææ vrbis Bithyniæ cōfirmata pertulimus. Etenim ista
fides

A fides tum a nobis, tum a vobis, tum ab omnibus qui non verbum veræ fidei peruertunt, approbari debet: quippe cum & antiquissima sit, & lauacro baptismatis, quo tincti sumus, consentanea, & nos doceat credere in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, hoc est in diuinitatem, potentiam, & substantiam vnā Patris & Filij & Spiritus sancti, æqualem dignitatem, & coæternum regnum in tribus perfectis ὑποστάσεσιν, id est, in tribus personis: adeo vt neque quicquam loci detur pestiferæ Sabellij hæresi, qua confunduntur personæ, hoc est, proprietates earum tolluntur: neque blasphemia Eunomianorum, Arianorum, aut eorum qui Spiritum sanctum oppugnant, quicquam habeat ponderis, quæ quidem essentiam, naturam, & diuinitatem Trinitatis discindit, & ei quæ nec creata est, & consubstantialis est, & coæterna est, naturam posterius genitam, aut creatam, aut quæ sit alterius essentiæ, tribuit.

B Nos autem doctrinam Dominicæ incarnationis integram & perfectam tenemus; & neque œconomiam carnis Christi vel animæ vel mentis expertem vel imperfectam esse DECRETA IN PRIORI SYNODO CONSTANTINOP. asserimus, sed agnoscimus Verbum Dei ante sæcula omnino perfectum esse, & perfectum hominem in nouissimis diebus pro nostra salute factum esse. Atque ista de fide a nobis libere ingenueq. prædicata summatim disseruimus: de quibus pleniorem cognitionē animis poteritis percipere, si libellum, Concilio Antiochiæ cōuocato, de fidei decisione editum, & eum etiam qui superiori anno a Concilio generali compositus est, legere placuerit: in quibus tum fidem nostram vberius explicauimus, tum hæresibus nuper excogitatis anathema scriptis proditum denunciauimus.

De administrationibus autem quæ sunt cuiusque Ecclesiæ propriæ, cum vetus (vti nostis) lex est, tum sanctorum Patrum in Concilio Nicæno decisio: Vt videlicet singularū
C prouinciarum Antistites vna cum finitimis, modo ipsis ita visum fuerit Episcopis, ministros ad Ecclesiarum commodum in suis ipsorum prouincijs ordinent. Ex cuius legis & decisionis præscripto, scitote, tum alias quoque Ecclesias apud nos administratas esse, tū illustrissimarum Ecclesiarum sacerdotes delectos. Vnde Ecclesiæ Constantinopolitanæ recens (vt ita dicam) ædificatæ, quamq. ex hæreticorum blasphemia, tamquam ex ore leonis per misericordiam Dei nuper eripuimus, reuerendissimum sanctissimumq. Nectarium in Concilio generali, communi omnium consensu, præsente Theodosio Imperatore religiosissimo, totius denique cleri, totiusq. ciuitatis suffragijs, Episcopum constituimus. Ecclesiæ autem vetustissimæ & vere Apostolicæ Antiochiæ vrbis Syriæ, in qua pri- DE FLAVIANI ELECTIONE. mo venerandum Christianorum nomen auditum est, reuerendissimum & sanctissimum Flauianum Episcopi illius prouinciæ & diœceseos Orientales in vnum conuenientes, to-
D ta illa Ecclesia (vti canon postulat) suffragante & velut vno ore virum illum honorifice collaudante, Episcopum ordinarunt: quæ quidem ordinatio, vti legitima, communi Concilij consensu approbata est.

Porro Ecclesiæ Hierosolymitanæ, quæ est aliarum omnium mater, reuerendissimum & sanctissimum Cyrillum Episcopum vobis ostendimus, tum ab Episcopis pro- DE CONFIRMATIONE CYRILLI EPISC. HIEROSOLYMITANI. uinciæ (vti canon vult) iampridem creatum esse, tum plurima prœlia aduersus Arianos varijs in locis confecisse. Quibus rebus tamquam legitime & secundum Ecclesiæ canones constitutis, obsecramus vestram reuerentiam, vti congratuletur: spiritali charitate nos mutuo deuinciente, & timore Domini, qui omnem humanam affectionem reprimit, Ecclesiarumq. ædificationem amori illi & beneuolentiæ, qua singuli singulos cōplectuntur, longe anteponit. Quod si doctrina fidei ad hunc modum communi con-
E sensu stabilita sit, & charitas Christiana in nobis confirmata: posthac definemus dicere illud quod ab Apostolis[a] condemnatum est, nimirum: Ego quidem sum Pauli, ego a 1. Cor. 1. autem Apollo, ego vero Cephæ: atque omnes cum simus Christi, qui in nobis non est diuisus, corpus Ecclesiæ, Dei largiente gratia, integrum conseruabimus, & ad tribunal Domini fidenti animo nosmet sistemus. Isti contra Arij, Aetij, & Eunomij insaniam, quinetiam contra Sabellij, Photini, Marcelli, Pauli Samosateni, & Macedonij amentiam scripserunt. Simili ratione & nouæ Apollinaris doctrinæ palam anathema indixerunt: quandoquidem, nos, inquiunt, doctrinam incarnationis Dominicæ integram tenemus, & neque carnis eius œconomiam animæ mentisve expertem aut imperfectam asserimus.] hactenus Synodalis epistola secundi Constantinopolitani Concilij ad Synodum quæ Romæ hoc anno agebatur.

Quonam animo, quove consilio ista scripserint Episcopi iterum congregati Constan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tinopoli, recte cognoſces, lector, ſi memoria retines quæ geſta ſunt anno ſuperiori ab eiſ- A
dem Epiſcopis in Concilio generali ibidem conſidentibus: nempe in hoc incubuiſſe, vt iuſtis quibuſdam prætextibus declinarent Romanam Synodum, in qua reddituri rationem eſſent de Flauiani electione perperam facta aduerſus Paulinum, cui cum Aegyptijs Occidentales fauebant; pariterq. de canonibus ab eis ſtatutis, num recte legitimeq. ſanciti eſſent, iudicandi fuiſſent. Sed & quod ſuperius attigimus & magnopere diſplicet, vides ex ijs ingratum de Gregorio Nazianzeno eorumdem Epiſcoporum ſilentium, & inanem falſamq. oſtentationem iactantiæ de Conſtantinopolitana Eccleſia ab hæreticis liberata:

QVALE CONSILIVM ORIENTALIVM EPISCOPORVM.

itemq. quod de Flauiani electione dicitur ab Epiſcopis prouincialibus habita: Synodi enim id tunc fuiſſe operis, ex Gregorio ſatis ſuperius demonſtratum eſt. Verum & quod intelligis nullam hic haberi mentionem de primatu ſedis Conſtantinopolitanæ poſt Romanam, ſicut de alijs rebus in Synodo inſtitutis; iam manifeſte apparet, vel id minime fa- B
ctum, vel ſi vere contigit, illud fuiſſe clandeſtinis ſuffragijs ſancitum, latereq. voluiſſe tum Damaſum Romanum Pontificem, tum Timotheum, quos ſcirent habituros acerrimos aduerſarios.

Quid autem Romæ his acceptis litteris Synodalibus, auditisq. Legatis, factum ſit, later: deperiere enim Acta Romani Concilij: nam quæ Theodoretus [a] de damnatione

a Theod. lib. 5. c. 10. 11.

Concilio, haud ei ſatis aptari poſſe videntur, nam in litteris Orientalium nulla reperitur facta mentio quod ipſi petierint damnandum Apollinarem ab ipſo Romano Pontifice. Sed & ſequēs fidei profeſſio, quod ſcripta eſſe appareat in legitima codicum lectione ad Paulinum Epiſcopum Antiochenum abſentem, nequaquam ab iſta Synodo potuit eſſe conſcripta: nam de Paulino (vt dictum eſt ex S. Hieronymo) liquet Romæ hoc tempore ei- C
dem interfuiſſe Synodo, nec niſi ea abſoluta, Antiochiam reuerſum eſſe. Ceterum quonam conſilio ab eodem Theodoreto, loco Paulini Antiocheni, poſitus fuerit Paulinus Theſſalonicenſis, cum nec nunc, nec ante a tempore Nicæni Concilij præfuerit Eccleſiæ Theſſalonicenſi aliquis Paulinus nomine, ſuo loco ſuperius pluribus demonſtratū eſt. Scias ergo, eadem a Theodoreto ſub hoc Romano Concilio poſita, iure meritoq. collocata eſſe in ſuperiori Romana Synodo aduerſus hæreſim Apollinaris congregata, de qua pluribus actum eſt.

PAVLINO CAVSA ADIVDICATA.

Ceterum licet huius Synodi Acta non extent: tamen quæ in ea fuerint definita, ex rerum euentibus indicantur. Cum enim Paulinus reperiatur (vt dictum eſt) abſoluto Cōcilio, ſequenti anno eſſe reuerſus Antiochiam, atque etiam ipſo defuncto, in locum ipſius non ſine aſſenſu Romani Pontificis fuiſſe ſubrogatus Euagrius; plane eidem adiudicatā D
ſedem Antiochenam ex Synodi Romanæ decreto, affirmandum eſt; cum & Paulini partes ſucceſſores Damaſi Romani Pontifices, vt æquiores, defendendas ſuſceperint. Sed de

b Theod. lib. 5. cap. 23.

gendum eſſe Theodoretum [b] in Paulinum & Euagrium plus æquo inuehentem, ac nonnulla a veritate abhorrentia ſcriptis proſequentem; prout quæ ſuperius dicta ſunt ſub priori Romano Cōcilio aperta luce declarant. Cuiuſnam autem potiora iura eſſent, Flauiani, an Euagrij Paulini poſtea ſucceſſoris, Ambroſius [c] teſtis accedat, apud quem ex re-

c Ambroſ. epiſt. 78.

bus geſtis, & cauſa in pluribus Synodis examinata, nullum vel ignoratio, vel priuata aſſectio locum habere potuit, vtpote hominem ſinceræ veritatis amantem. Sed de his inferius. Illud tamen æque prudenter factum reperimus, quod Flauianus, quamuis eius ordinatio minime probata eſſet, toleratus tamen fuerit, nec ab Eccleſia Catholica anathe- E
matis ſententia ſegregatus, ea nimirum (vt demonſtratum eſt) ex cauſa, ne totus ferme Oriens vna cum illo, cui communicaret, & cuius cauſam foueret, a Catholica communicatione pariter ſcindendus eſſet.

Quod rurſus ad hoc ipſum Romanum Concilium ſpectat: in Collectione Creſconiana nobili antiquitate veneranda, tam in Vaticano codice, quam in noſtro, poſt deſcriptos reſedium Patriarchalium prærogatiua editum habetur decretum:

CANON DE PRAEROGATIVA SEDIVM.

Poſt has omnes Propheticas & Euangelicas & Apoſtolicas, quas ſuperius deprompſimus, ſcripturas, quibus Eccleſia Catholica per gratiam Dei fundata eſt; etiam intimandum putauimus, quod quamuis per Orbem Catholicæ diffuſæ Eccleſiæ quaſi vnus thalamus Chriſti ſit: Sancta tamen Romana Eccleſia nonnullis Synodicis conſtitutis ceteris

Eccleſijs

A Eccleſijs prælata eſt: ſed & Euangelica voce Domini Saluatoris noſtri primatum obtinuit: Tu [a] es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam: & tibi dabo claues regni cælorum; & quæcumque ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cælo; & quæcumque ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo. Addita eſt etiam ſocietas beatiſſimi Pauli Apoſtoli, Vaſis electionis, qui non diuerſo (ſicut hæretici garriunt) ſed vno tempore, vno eodemq. die, glorioſa morte cum Petro in vrbe Roma ſub Cæſare Nerone agonizans, coronatus eſt, & pariter ſupradictam Romanam Eccleſiam Chriſto Domino conſecrarunt, alijsq. omnibus in vniuerſo mundo ſua præſentia atque venerando triumpho prætulerunt. Eſt ergo prima Petri Apoſtoli ſedes Romana Eccleſia non habens maculam, neque rugam, neque aliquid huiuſmodi. Secunda autem ſedes apud Alexandriam beati Petri nomine a Marco

a Matth. 16.

B eius diſcipulo atque Euangeliſta conſecrata eſt: ipſeq. in Aegyptum directus a Petro Apoſtolo, verbum veritatis prædicauit, & glorioſum conſummauit martyrium. Tertia autem ſedes eſt apud Antiochiam beatiſſimi Apoſtoli Petri, quæ habetur honorabilis, eo quod illam primitus quam Romam veniſſet, habitauerit, & illic primum nomen Chriſtianorum nouellæ gentis exorditum eſt.] hucuſque canon: cuius quidem ſanciendi occaſionem inde credimus emanaſſe, quod licet Orientales Epiſcopi Conſtantinopoli congregati ad Concilium Romanum nihil ſcripſerint de prærogatiua collata Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ ſuper Alexandrinam; Damaſus tamen hoc ipſum ſubodoratus, vna cum vniuerſo Concilio iſta de legitima & antiqua ſedium prærogatiua palam ſcriptis ediderit, quo audax illorum retunderetur præſumptio: qua etiam occaſione hæc eadem ſcimus a Gelaſio Papa [b] iterum ſcriptis prodita in Romano Concilio, & aduerſus

b Cap. ſacroſancta diſt. 15. ex Rom. Concil.

C Acacium Conſtantinopolitanum Epiſcopum eadem pertentantem ſæpius inculcata.

In Actis autem Damaſi Papæ in Eccleſijs recitari ſolitis, de quibus inferius erit mentio, habentur aliqua ab eodem Pontifice decreta in Romano Concilio, hoc ne, an priori, haud certum eſt: Ac primo, vt decimæ atque primitiæ a Fidelibus darentur; & qui detrectarent, anathemate ferirentur: Eadem quoque plectendos ſententia, qui fœnori vacarent. Eijci etiam ab Eccleſia præcipiuntur, qui in ea vanis ſermonibus operam darent: Necnon etiam excommunicandos eſſe omnes maleficijs, augurijs, ſortilegijs, omnibusq. alijs ſuperſtitionibus vacantes: qua ſententia præſertim feminas illas plectendas eſſe, quæ illuſæ a dæmone, ſe putant noctu ſuper animalia ferri, atque vna cum Herodiade circumuagari. Prohibitum etiam ex præſcripto (vt ibi ponitur) Nicæni canonis, ne ante horam tertiā diebus feſtis Miſſæ canerentur, alijs vero diebus a media hora quar-

DECRETA ROMANI CONCILII.

D ta vſque ad nonam facere liceret. Decretumq. ibi ponitur, quo iubetur in fine cuiuſque Pſalmi apponi: Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto, &c.]

At hic opportune admonendus eſt lector, nequaquam fluxiſſe ab Oriente (quod multi putarunt) vt in fine cuiuſque Pſalmi caneretur Gloria Patri. Licet enim iſtiuſmodi glorificatio Trinitatis, quæ & a maioribus appellata eſt Hymnus glorificationis (vt ſuperius dictum eſt) ab exordio naſcentis Eccleſiæ, ipſis Apoſtolorum temporibus, in Eccleſia a Chriſtianis cani ſoleret, non dum tamen vſu receptum erat in Orien-

c Auguſt. Confeſſ. lib. 9. c. 7.

te, vt caneretur in fine Pſalmi, ſed in fine hymnorum recens conſcriptorum, vt in Eccleſia Mediolanenſi fecit S. Ambroſius more Orientalium, vti S. Auguſtinus affirmat [c]: vel in fine Antiphonarum, ſicuti Caſſianus docet. Vt autem in fine cuiuſlibet Pſalmi, Gloria Patri, dicatur, vt moris eſt, peculiaris fuit Occidentalis Eccleſiæ vſus, nā audi Caſ-

d Caſſian. lib. 2. de noctur. orat. med. c. 8.

E ſianum [d]: Illud etiam quod in hac prouincia vidimus, vt vno cantante, in clauſula Pſalmi omnes aſtantes concinant cum clamore: Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto: nuſquam per omnem Orientem audiuimus. Sed cum omni ſilentio, ab eo qui cantat, finito Pſalmo, orationem ſuccedere. Hac vero glorificatione Trinitatis, tantummodo ſolere Antiphonam terminari.] hæc ipſe.

Quod autem ſpectat ad canonem de feminis eo modo a dæmone illuſis: eadem ferme a S. Auguſtino deſcripta [e] habentur, necnon in appendice Ancyrani Concilij, & apud Gratianum ſub eodem titulo [f] collocata. Conſtat quidem auctoritate Seueri [g], hoc tempore tum in Occidente tum etiam in Oriente maleficorum hominum artes plurimum inualuiſſe. Qui quidem Seuerus vbi narrat quemdam Sabbatium monachum a dæmone illuſum, iſta mox ſubdit: Animaduerſum eſt tamen eodem fere tempore fuiſſe in Hiſpanijs iuuenem, qui cum ſibi multis ſignis auctoritatem parauiſſet, eo vſque elatus eſt, vt ſe

e Aug. de Spirit. & anim. c. 28. f 26. q. 5. c. 12. g Seuer. Vit. S. Martin. c. 25.

Eliam

Universidad de Deusto
Biblioteca

Eliam profiteretur. Quod cum plerique temere credidissent, addidit, vt se Christum esse diceret: in quo etiam adeo illusit, vt eum quidam Episcopus, nomine Rufus, vt Dominum adoraret: propter quod eum postea ab Episcopatu deiectum vidimus. Plerique etiam nobis e fratribus retulerunt, eodem tempore in Oriente quemdam extitisse, qui se Ioannem esse iactaret. Ex quo conijcere possumus istiusmodi pseudoprophetis existentibus, Antichristi aduentum imminere, qui iam in istis mysterium iniquitatis operatur.] A

Sed quod detetius videri poterat, in ipsos sacros Dei ministros præstigiæ quoque magicarum excantationum irrepserunt. Audi quidnam de Gerontio diacono S. Ambrosij habeat Sozomenus [a]: Hic inquit, cum sub Ambrosio Mediolanensi Episcopo diaconus esset, haud scio qua re motus, vtrum ne præstigias molitus, an vero dæmonis instigationibus ac spectris agitatus, noctu indicabat se Onoscelidem (hoc est, dæmonum genus asininis cruribus apparens) apprehensum, capite raso, in pistrinum coniecisse. Qua de causa Ambrosius eum, vt indigna ministro Dei locutum, præscripto tempore manere domi, & pœnitentia expiari iusserat. Ille vero cum & medicus præstantissimus, & ad dicendum persuadendumq. promptissimus, & ad amicos conciliandos accommodatissimus esset, Constantinopolim profectus est eo proposito, vt Ambrosium criminaretur, &c.] tradit demum ipsum a Chrysostomo Nectarij successore exauctoratum fuisse. At pleni sunt Ammiani vltimi libri de quæstionibus tum Antiochiæ, tum Romæ aduersus maleficos his temporibus agitatis. Sed reliqua prosequamur. B

[a] Sozom. lib. 8. cap. 6.

HIERONYMVS QVID APVD DAMASVM.

His igitur de Romano Concilio enarratis, iam superest, vt res gestas S. Hieronymi Romæ toto triennio, quo illic ipsum morari contigit, perquæstigemus. Ac primum quod ad publicas pertinet functiones: Damasus Papa, qui eum longe licet absentem de diuinæ Scripturæ locis consulere, crebrisq. epistolis excitare consuenit; cum haberet præsentem, haud passus est degere otiosum: siquidem in primis eius opera vsus est in conscribendis epistolis ad diuersas consultationes ex diuersis Ecclesiarum Cõcilijs ad ipsum Romam perlatas: testatur id quidem ipse Hieronymus his verbis [b]: Ante annos plurimos, cum in chartis Ecclesiasticis iuuarem Damasum Romanæ vrbis Episcopum, & Orientis & Occidentis Synodicis consultationibus responderem, &c.] sed periere hæc omnia cum ipsis Conciliorum Actis adeo egregia monumenta Hieronymi. Quantæ vero tunc ob consuetudinem cum Damaso adeo intimam apud omnes fuerit æstimationis, ipse alibi ad Asellam scribens ita ait [c]: Antequam domum S. Paulæ nossem, totius in me Vrbis studia consonabant, omnium pene iudicio dignus summo sacerdotio decernebar. Beatæ memoriæ Damasus meus sermo erat; dicebar sanctus, dicebar humilis & disertus, &c.] C D

[b] Hier. epist. 11.

[c] Hier. epist. 99.

DE CARDINALATV HIERONYMI OPINIO.

Ex his autem quod dicat dignum summo sacerdotio æstimatum, opinati sunt, puto, nonnulli eumdem Hieronymum creatum fuisse a Damaso Papa presbyterum Cardinalem, non intelligentes, per summum sacerdotium, quemlibet Episcopatum designari, vt pluribus in nostris ad Romanum Martyrologium Notis palam fecimus. Sed & quod intime Damaso inhæreret, eam dignitatem existimant consecutum: quasi necesse fuerit, omnem qui ab epistolis esset summo Pontifici, fuisse Cardinalem; cum de S. Prospero, auctore Gennadio [d], certum sit in eodem ministerio vsui fuisse S. Leoni Pontifici, nec tamen Cardinalem extitisse. Vel ex eo alij deduxerunt argumentum, quod S. Augustinus ad ipsum Hieronymum scribens [e], hæc dicat: Quamquam secundum honorum vocabula, quæ iam Ecclesiæ vsus obtinuit, Episcopatus presbyterio maior sit: tamen in multis rebus Augustinus Hieronymo minor est.] ita ipse. Sed quæ hæc multa? accipe: quod ætate grandior, cui plurimum deferendum erat; quodq. Christianus a puero; quod insuper linguarum peritia excellebat; quod nulla aliquando hæresi fuerit infamatus, vel spuria sobole auctus: quibus omnibus Augustinum Hieronymo fuisse minorem, liquido constat. Sed & quod superius a nobis pluribus dictum sit, Hieronymum ita creatum esse presbyterum Antiochiæ a Paulino, vt numquã passus fuerit alicui adscribi titulo: haud adeo libere possumus, ipso contradicente, eius Cardinalatui suffragari. E

[d] Gennad. de vir. illustr. c. 84.

[e] Apud Hieron. epist. 97.

ASSERTORES CARDINALATVS HIERONYMI.

Sed contra ipsam eiusdem Hieronymi assertionem auctor illorum sermonum quos Augustino supposuit, & ad fratres de eremo inscripsit (quisquis ille fuerit, hac certe ex parte nonnisi impostor dicendus, cũ multorum mendaciorum sanctissimum ac doctissimum virũ constituerit assertorem, vt in Notis ad Romanum Martyrologium demonstrauimus)

A strauimus) hic inquam aduersus eiusdem Hieronymi assertionem hæc habet [a]: Legimus enim, fratres carissimi, sanctum Patrem Hieronymum Cardinalem fuisse in ecclesia sancti Laurentij martyris, &c.] At quam perspicue se detegit recentiorem auctorem, cum ait: Legimus? Sed & quod eodem sermone ait sanctum Hieronymum recessisse ab Vrbe vna cum Paula & Eustochio, rogatu patris illarum; certe examinasse videtur Paulam & Eustochium fuisse sorores, eodemq. parente genitas. Vides quos ea assertio adstipulatores habeat. Sed & idem auctor [b] Cardinalatus Hieronymi quantum calluerit res eiusdem Hieronymi, ex eo intelliges, dum ait ipsum peruenisse vsque ad Sixtum Pontificẽ, quem constat diem obijsse sub Bonifacio, Consulibus Theodosio octauum atque Constantio. Rursus vero alius ille anonymus auctor (tutius enim sine auctoris nomine produntur mendacia) qui scripsit vitam S. Hieronymi, æque Cardinalatus eius assertor est [c]; B sed quot portentosis mendacijs consarcinatus sit libellus ille, suo loco dicturi sumus. Ecce tibi iam habes, e quibus fontibus hausere recentiores scriptores, atque pictores prototypum mutuati sunt. Verum in his non immorandum diutius: sed iam quæ sunt germana Hieronymi prosequamur.

[a] Serm. ad fratres de eremo 24.

[b] Microlog. c. 25

[c] Apud Hieron. tom. 9.

HIERONYMI ROMAE ELVCVBRATIONES.

Damasus diuinarum scripturarum studiosissimus indagator, plura ab ipso S. Hieronymo (vt dictum est) præsente exegit, quam quæ ab eo absente accipere consueuerat: haud enim voluit Romæ agere otiosum; sed aliqua semper percontatus, pulsans hominem quæstione, latius differendi ansam præbebat. Etenim tunc ipsum Hieronymum ea credimus elucubrasse, quæ tractationem potius quam epistolam repræsentant, vtpote præsenti traditam, non autem ad absentem per tabellarium missam, nimirum de Osanna quæstionem, appendicem ad tractationem de Seraphim, tractatum de filio prodigo, trãC slationem duarum Origenis homiliarum in Cantica Canticorum, emendationem quatuor Euangeliorum editionum inter se discrepantium, nec non canones Concordantiæ Euangelicæ: sed & emendationem quoque Psalterij, Romæ cum esset, elaborauit, adq. septuaginta duorum translationem accommodauit; sed cursim factam eamdem iterum maiori diligentia examinandam subiecit incudi.

HELVIDIVM HIERONYMVS CONFVTAT.

Insuper Romæ cum esset sanctus Hieronymus, inter alios exantlatos labores oblatratem canem Heluidium, hominem imperitum, sed blasphemijs pollentem compescuit. Fuit hic hostis virginitatis, vtpote qui diceret eiusdem esse gloriæ virgines ac maritatas [d]; eoq. sceleris atque dementiæ prolapsus est, vt sanctissimæ Deiparæ negare sceleste virginitatem post partum auderet: quem tam sacrilega audentem Hieronymus non confutauit solum, sed & derisit, contemptuiq. vt par erat, illum exposuit, qui ex blasphemia D sibi comparare gloriam studuit: de eo enim hæc inter alia ipse Hieronymus: Quis te, oro, ante hanc blasphemiam nouerat? quis dupondij supputabat? Consecutus es quod volebas, nobilis es factus in scelere. Ego ipse qui contra te scribo, cum in eadem tecum Vrbe consistam, albus (vt aiunt) aterve sis, nescio.] Scripsisse autem Hieronymum hunc librum Romæ, & Damaso ostendisse, ipse quidem testatur in Apologia ad Pammachium, in qua hæc verba leguntur [e]: Dum adhuc viueret sanctæ memoriæ Damasus, librum cõtra Heluidium de beatæ Mariæ virginitate perpetua scripsimus, in quo necesse fuit nobis ad virginitatis beatitudinem prædicandam, multa de molestijs dicere nuptiarum. Num vir egregius, & eruditus in scripturis, & virgo, Ecclesiæ virginis doctor aliquid in illo sermone reprehendit? In libro quoque ad Eustochium multo duriora de nuptijs diximus, & nemo super hac re læsus est.] hæc Hieronymus. Porro tractationem illam de E custodia virginitatis ad Eustochium Romæ itidem scripsit post editum commentarium aduersus Heluidium; quod ipsemet tradit [f], simulq. addit S. Damasum eodem argumento carmine & prosa scripsisse libellos, ac S. Ambrosium alios: quod ipsum in Oriente Basilius, necnon Gregorius Nazianzenus paulo ante, Chrysostomus vero postea præstiterunt: vt plane intelligas, instinctu diuino sanctissimos atque doctissimos Patres tam in Oriente, quam in Occidente, in eadem versatos esse materia, cum diabolus sua monstra erat in medium producturus, impios, qui nobile Ecclesiæ thesaurum voce Domini commẽdatũ, oreq. Apostolico prædicatum, maiorum omnium denique præconijs celebratũ terræ infoderent nulli vsui profuturum. Ceterum tractationem illam ad Eustochium de custodia virginitatis, quod post editum in Heluidiũ commentarium scriptam fuisse constet, vltimo ferme anno eius commorationis Romæ, nempe trecentesimo octogesimo tertio vel quarto, elucubratam esse putamus, ex rationibus inferius subijciendis.

[d] Hieron. contra Heluid.

[e] Hier. epist. 10

[f] Hier. epist. 22.

At

Universidad de Deusto
Biblioteca

IOVINIANI HAERESIARCHAE ORIGO.

At non Heluidius tantum repertus est eius fuisse falsitatis assertor, licet primus Romæ ausus sit tot tantasq. inclamare blasphemias; sed Epicuræus Iouinianus pseudomonachus eidem extitit in impietate collega. Præcursor namque huius fuit Heluidius; sed egregius potensq. confutator vtriusque Hieronymus, cuius Romam hac tempestate contigit opportunus aduentus. Quam enim oportuit præmunire castas aures, atque sepire spinis, hortum sponsæ claudere, fontemq. puritatis signare aduersus irruentem aprum de silua cuncta dire vastantem, ac fœde spurcantem? Nam de eo hæc Augustinus [a]: Iouiniana hæresis sacrarum virginum meritum æquando pudicitiæ coniugali tantum valuit in Vrbe Roma, vt nonnullas etiam sanctimoniales, de quarum pudicitia suspicio nulla præcesserat, deiecisse in nuptias diceretur, hoc maxime argumento, cum eas vrgeret, dicens: Tu ergo melior es quam Sara, melior quam Susanna, siue Anna? & ceteras commemorando testimonio sanctæ Scripturæ commendatissimas feminas, quibus se illæ meliores vel etiam pares cogitare non possent. Hoc modo etiam virorum sanctorum sanctum cælibatum commemoratione patrum coniugatorum & prædicatione frangebat. Huic monstro sancta Ecclesia, quæ ibi est, fideliſſime ac fortissime restitit] Damaso nimirum & S. Hieronymo ex aduerso pugnantibus.

a Augustin. Retract. lib. 2. c. 22.

Sed vnde prodierit bestia lutulenta, deq. eius ortu, moribus, habitu & charactere diligentius exquiramus: vt monstrato fonte, qualis inde aqua potuerit emanasse, lector prudens intelligas. Ab Auxentio Ariano, illo seniore qui post S. Dionysium in Mediolanensem Ecclesiam intrusus est, Heluidium originem duxisse, Gennadius [b] auctor est. At Iouinianus cum collegis impietatis sub Catholico nomine & habitu monastico aliquandiu delituit in monasterio Mediolanensi, illo nimirum sacrosancto spectatæ disciplinæ laudatæq. obseruantiæ habitaculo, cuius cum S. Augustinus meminit, ait [c]: Erat monasterium Mediolani plenum bonis fratribus extra vrbis mœnia sub Ambrosio nutritore] quod instar maris expuit latentia ibi cadauera, nempe Iouinianum ac socios, Deo quidem mortuos, & aquis iam concupiscentiæ turgidos.

b Gennad. de vir. illustr. in Heluidio c. 82.

MONASTERIVM MEDIOLANEN.

c Aug. Confess. lib. 3. c. 6.

Id vero factum esse post Limenij Vercellensis Episcopi obitum, quem anno superiori interfuisse vidimus Aquileiensi Concilio, non autem post mortem Eusebij, Ambrosius in epistola ad Vercellenses declarat: nam quod ibi ait electionem suam Orientem exemplo probasse, alludens ad electionem Nectarij, qui pariter contra canones catechumenus adhuc electus fuit Constantinopolitanus Episcopus; quando scripserit, docet. Ad ipsam igitur Vercellensem Ecclesiam viduatã pastore morte Limenij S. Ambrosius eam scribens epistolam, egredientes e siluis lupos vt caueant, monet his verbis [d]: Audio enim homines, qui dicunt, nullum esse abstinentiæ meritum, nullam frugalitatis, nullam virginitatis gratiam, pari omnes æstimari pretio, delirare eos qui ieiunijs castigent carnem suam, vt menti subditam faciant. Quod numquam feciſſet, numquam scripsisset ad instruendum alios Paulus Apostolus, si deliramentũ putasset: gloriatur itaque dicens [e]: Sed castigo corpus meum & seruituti redigo, ne alijs prædicans, ipse reprobus inueniar. Ergo qui non castigant corpus suum, & volunt prædicare alijs, ipsi reprobi habentur. An quicquam tam reprobum, quam quod ad luxuriam, ad corruptelam, ad lasciuiam prouocat? quam incitamentum libidinis, incontinentiæ fomes, incendium cupiditatis? Quæ istos Epicuræos noua schola misit? non philosophorum, vt ipsi aiunt, sed imperitorum, qui voluptatem prædicent, delicias suadeant, castimoniam nullius esse dicant vtilitatis. Fuerunt nobiscum, sed non fuerunt ex nobis (neque enim pudet dicere quod dicit Euangelista Ioannes [f]) Sed hic positi, primo ieiunabant, intra monasterium continebantur, nullius erat luxuriæ locus, interdicta ludibriosæ disputationis licentia. Hoc delicati non potuerunt ferre: abierunt: deinde volentes redire, non sunt recepti: pleratesque itaque, disseminare talia cœperunt, quibus incentores essent vitiorum omnium. Miserabiles perdiderunt vtique quod ieiunauerunt: perdiderunt quod aliquo se continuerunt tempore. Nunc itaque diabolico studio inuident aliorum operibus bonis, quorum ipsi fructu exciderunt, &c.]

d Ambros. epist. 82.

AMBROSIVS ADMONET VERCELLENSES DE NOVA HAERESI.

e 2. Corint. 9.

f 1. Ioan. 2.

Sed egressus e monasterio, quodnam vitæ genus Iouinianus impurus exercuerit, egregie describit S. Hieronymus [g], sic exordiens: Completum est in eis verissimũ illud proverbium [h]: Canis reuersus ad vomitum suum, & sus lota in volutabro luti. nolui omnem locum secundæ Petri epistolæ ponere, ne longum facerem, sed tantummodo ostendi

METAMORPHOSIS IOVINIANI.

g Hier. contra Iouinian. lib. 1.

h 2. Petr. 3.

Spiritus

A Spiritus sancti vaticinio huius temporis & doctores & hæresim pronunciatam. Denique manifestius eos denotat, dicens: Venient in nouissimis diebus illusores, seducentes, iuxta propria desideria ambulantes, &c. Descripsit sermo Apostolicus Iouinianum loquentem buccis tumentibus, & inflata verba trutinantem, promittentem in cælis libertatem, cum ipse corruptionis seruus sit atque luxuriæ, canis reuertens ad vomitum suum. Nam cum monachum esse se iactitet, & post sordidam tunicã, & nudos pedes, & cibarium panem, & aquæ potum, ad candidam vestem & nitidam cutem, ad mulsum & elaboratas carnes, ad iura Apicij & Paxami, ad balneas quoque ac fritillas & popinas se conferat: manifestum est, quod terram cælo, vitia virtutibus, ventrem præferat Christo, & purpuram coloris eius puret regna cælorum. Et tamen iste formosus monachus, crassus, nitidus, dealbatus, & quasi sponsus semper incedens, aut vxorem ducat, vt æqualem virgi-
B nitatem nuptijs probet; aut si non duxerit, frustra contra nos verbis agat.] & inferius [a]: Ante nũdo eras pede, modo non solum calciato, sed & ornato: tunc pexa tunica & nigra subucula vestiebaris, sordidatus, & pallidus, & callosam opere gestitans manum; nunc lineis & sericis vestibus, & Atrebatum ac Laodiceæ indumentis ornatus incedis: rubent buccæ, nitet cutis, comæ in occipitium frontemq. tornantur, protensus est aqualiculus, insurgunt humeri, turget guttur, & de obesis faucibus vix suffocata verba promuntur.] hæc ipse de monstruosa metamorphosi monachi in Sardanapalum.

a Hieron. cõtra Iouinian. lib. 2.

At huiusmodi sic compositum hominem a S. Hieronymo concinne descriptum; quid illum, lector, putas eructare potuisse? verbum bonum, an crapulam? fructum Spiritus, an opera carnis? iam tu ipse tibi responde: ego certe alijs noui characteribus insignitum, stigmatibusq. notatum prædicatorem veritatis, assertoremq. virginitatis Paulum Apo-
C stolum, dicentem [b]: Vsque ad hanc horam esurimus & sitimus, nudi sumus, &c.] ac illud ab Ambrosio aduersus eosdem nuper inculcatum: Castigo corpus meum, & in seruitutẽ redigo.] Numquid ergo immutata diuina lex, alius innouatus est Spiritus, & diuersus a priori Deus innotuit, quem contraria prioribus nunciaturum hominibus, contrarios oportuerit Apostolos delegisse; dedignatumq. Spiritum sanctum per alia organa, quam per distenta crapula membra palam facere hominibus veritatem? Vides igitur, quam procul absit, vt e limoso fonte bestiarum pedibus agitato, vel gutta potuerit fluxisse aquæ limpidæ veritatis: quod magis intelliges, si antiquiores mente recoles lacunas illas aquarum putentium, ex quibus riuos Iouinianus eduxit, nimirum sordidissimas illas recensitas superius hæreses, carnis spurcitias omnibus præferentes.

CONVINCITVR HAERESIS EX PROMVLGATORE IPSIVS.

b 1. Cor. 4. 1. Cor. 9.

Ceterum illud quod mireris, & fortasse laudes, inuenis in homine: ipsum nimirum
D quantumlibet ab institutis & legibus monachorum penitus abhorreret, haud tamen eo peruenisse audaciæ & impudentiæ, vt & nomen quoque abiecerit monachi, sed retinuerit, eodemq. (vt diximus ex Hieronymo) magnopere gloriari soleret: vt ex his intelligant recentiores apostatæ, quam deteriores, execrabilioresq. Iouiniano existant, qui cum eamdem sæpe damnatam putentem hæresim denuo excitauerint, nomen quoque monachorum vt portentum exhorruerunt. Sed & eo quoque se Iouiniano turpiores esse cognoscant, dum haud ille ita improbabat sicut isti virginitatem, vt rem detestabilem esse diceret, verum non esse eam tantæ excellentiæ, vt mereretur præferri coniugio, sed æquandam. Nec aliter sentire poterat, qui ex Stoicis meritorum æqualitatem acceperat, & ab Epicuro lasciuiam: de quo ita Hieronymus [c] eleganter lusit: Lubricus serpens
E & Proteus noster in variarum se mutat portenta formarum. Qui enim in coitu & saturitate Epicuræus est, subito in retributione meritorum Stoicus efficitur; Hierosolymam Cithio, Iudæam Cypro, Christum Zenone commutat.]

c Hieron. cõtra Iouinian. lib. 2.

Porro eius dogmata ita describit, cum ait: Proponam breuiter aduersarij sententias, &
E de tenebrosis libris eius, quasi de foueis serpẽtes protraham, neque sinam venenosum caput spiris maculosi corporis protegi. Pateat quod noxium est, vt possit conteri cum patuerit. Dicit, virgines, viduas, & maritatas, quæ semel in Christo lotæ sunt, si non discrepent ceteris operibus, eiusdem esse meriti. Nititur approbare, eos qui plena fide in baptismate renati sunt, a diabolo non posse subuerti. Tertium proponit, inter abstinentiam ciborum, & cum gratiarum actione perceptionem eorum, nullam esse distantiam. Quartum, quod & extremum, esse omnium, qui suum baptisma seruauerint, vnam in regno cælorum remunerationem. Hæc sunt sibila serpentis antiqui: his consilijs draco de paradiso hominem [d] expulit, &c.] hæc Hieronymus: qui & scripta ipsius Iouiniani prorsus

HAERESIS IOVINIANI.

d Genes. 13.

delira,

Universidad de Deusto
Biblioteca

delira, incompta, nulla sibi compage cohærentia, & prorsus ineruditа fuisse demonstrat. A
Præterea eo blasphemiæ adactum esse procacem hominem a malo dæmone impulsum, vt instar Heluidij diceret, Deiparam Mariam desisse virginem esse cum Christum peperit, S. Ambrosius tradit: sed & illud Manichæorum coaceruasse, vt negaret Filium Dei veram carnem suscepisse, idem sanctus affirmat. Eadem de Iouiniani hæresi Augustinus [a], dum ait eam obortam esse cum iuuenis ipse esset: cumq. addat cito extinctã fuisse, neque sacerdotem aliquem decipere valuisse, plane significat his ipsis temporibus Mediolani in monasterio exoriri cœpisse, at nonnili post obitum Damasi Romæ innotuisse, & sub Siricio Papa damnatam esse: vt vere intelligas quod dictum est, Heluidium Romæ præcursorem fuisse Iouiniani. Porro de Iouiniani & sociorum damnatione suo loco dicemus sub Siricio Romano Pontifice.

a Aug. de hæres. cap. 82.

HIERONYMVS LVCIFERIANOS CONFVTAT.

Sed prosequamur iam reliquas Hieronymi lucubrationes. Hoc ipso triennio quo in B
Vrbe permansit, elaboratus ab eo creditur liber aduersus Luciferianos: eremi schismatici qui aduersus Damasum ordinauerant Vrsicinum, sæpius ab Vrbe pulsi, & in exilium relegati, cum Luciferianis conspirarant, vt ex libello Marcellini & Faustini Theodosio Imperatori oblato liquet, qui Romæ agentes pro Lucifero ac eius sectatoribus certamen inibant. Quod vero ad reliqua Romæ scripta sancti Hieronymi pertinet: pauca numerare contiget, si conferas cum quotidianis familiaribus colloquijs illis, cum a diuersis de diuersis interrogaretur quæstionibus. Verum audiamus ipsum ad Principiam virginem hæc [b] scribentem de S. Marcella ipsius matre: Cum me, inquit, Romam cum sanctis Paulino & Epiphanio Ecclesiastica traxisset necessitas, quorum alter Antiochenam Syriæ, alter Salaminiam Cypri rexit Ecclesiam; & verecunde nobilium feminarum oculos declinarem: ita egit, *Marcella scilicet*, secundum Apostolum [c], importune, opportune, vt pudorem meum sua superaret industria. Et quia alicuius tunc nominis esse existimabar super studio Scripturarum, numquam conuenit, quin de Scripturis aliquid interrogaret; nec vt statim acquiesceret, sed moueret e contrario quæstiones, non vt contenderet, sed vt quærendo disceret earum solutiones, quas opponi posse intelligebat. Quid in illa virtutum, quid ingenij, quid sanctitatis, quid puritatis inuenerim, vereor dicere, ne fidem credulitatis excedam, & tibi maiorem dolorem incutiam, recordanti quanto bono caueris. Hoc solum dicam, quod quicquid in nobis longo fuit studio congregatum, & meditatione diurna quasi in naturam versum, hoc illa libauit, didicit, atque possedit: ita vt post professionem nostram, si in aliquo testimonio Scripturarum esset oborta contentio, ad illam iudicem pergeretur. Et quia valde prudens erat, & nouerat illud quod appellant philosophi, τὸ πρέπον, id est, decere quod facias: sic ad interrogata respondebat, vt etiam sua, non sua diceret, sed vel mea, vel cuiuslibet alterius: vt in eo ipso quod docebat, se discipulam fateretur; sciebat enim dictum ab Apostolo [d]: Docere autem mulieri non permitto: ne virili sexui, & interdum sacerdotibus, de obscuris & ambiguis scitantibus, facere videretur iniuriam.] hæc Hieronymus. D

b Hier. epist. 16

c 2. Timoth. 4.

MARCELLAE SPECTATA SCIENTIA ET VIRTVS.

d 1. Timoth. 2

Porro ipsa quidem S. Marcella non semper cum quid addiscere vellet, eum præsens adibat, sed per epistolam id etiam facere consueuit, vt idem S. Hieronymus tradit [e]. Docuit [f] eam inter alia plurima decem voces, quibus apud Hebræos Dei nomen appellatur. Explicauit [g] eidem dictiones Hebraicas, Alleluia, Maranatha, necnon Diapsalma [h] Græcam vocem, ac tractatum [i] de blasphemia in Spiritum sanctum, disseruit [k] & de alijs variis quæstionibus. Ingens plane Christianæ virtutis Marcella exemplum ediderat: quippe quæ post septem menses quibus viro coniuncta fuit, vidua relicta (vt testatur S. Hieronymus epistola ad Furiam [l]) repudiatis, vt dictum est, nuptijs Cerealis clarissimi viri, absque vlla vel leui suspicione vitam castissimam custodierit. Erat & hæc consobrina Pãmachij, vt idem Hieronymus tradit [m]. Quantum autem eiusdem S. Marcellæ constantia Ecclesiæ Romanæ profecerit, cum silentibus ceteris, ipsa se pro muro obiecit, ne hæresis Origenis iam in Vrbem inuecta vna cum Periarcho a Rufino translato, radices figeret, suo loco dicturi sumus. E

e Hieron. epist. 147.
f Idē epist. 136.
g Idē epist. 137.
h Idē epist. 138
i Idē epist. 147.
k Idē epist. 148.

l Idem epist. 10

m Idē epist. 52.

Sed quæ doctrinam Hieronymi consecuta est, quo modo vitæ quoque monasticæ imitata sit institutum, quod & propagauit in alias, idem tradit his verbis [n]: Suburbanus ager vobis pro monasterio fuit, & rus electum pro solitudine, multoq. ita vixistis tempore, vt ex imitatione vestri & conuersione multarum, gauderemus Romam factam Hierosolymã: crebra virginum monasteria, monachorum innumerabilis multitudo: vt pro frequentia

n Idem epist. 16

A quentia seruientium Deo, quod prius ignominiæ fuerat, esset postea gloriæ.] hæc ipse. Porro & Marcellæ mater Albina discendi cupidissima S. Hieronymum frequentauit, de qua ipse [a]: Certe cum Romæ essem, numquam tam festina me vidit, vt non de Scripturis aliquid interrogaret: neque vero more Pythagorico, quicquid responderam, rectum putabat: nec sine ratione præiudicata apud eam valebat auctoritas, sed examinabat omnia & sagaci mente vniuersa pensabat, vt me sentirem non tam discipulam habere, quam iudicem.] hæc de Albina Hieronymus.

DE ALBINA.

a Hieronym. in præfat. in epist. Paul. ad Galat.

Harum vero adeo illustrium feminarum exemplo, aliæ quoque Romanæ nobiles viduæ Christianæ, quin & virgines cum ipsis adire consueuerunt Hieronymi habitaculum, vt ab eo erudirentur: nam ad Asellam hæc ipse [b]: Pene certe triennium cũ eis vixi: multa me virginum crebro turba circumdedit: diuinos libros, vt potui, nonnulis sæpe dis- *b Idem epist. 99.*
B serui: lectio assiduitatem, assiduitas familiaritatem, familiaritas fiduciam fecerat.] At quam id caste, quam sincere, idem mox subdit: Dicant quid vnquam in me aliter senserint, quam Christianum decebat? Pecuniam cuiusquam accepi? munera vel parua vel magna non spreui? in manu mea æs alicuius insonuit? obliquus sermo, oculus petulans fuit? &c.]

Ceterum inter alias nobiles matronas, feminas Consulares, S. Paula maiori pietatis studio erga Hieronymum propensior fuit, licet eum serius nacta esset: nam de illa ita ipse Hieronymus [c]: Antequam domum S. Paulæ nossem, totius in me Vrbis studia consonabant.] quæ tametsi tardius ipsum cognouerat, plus tamen ceteris eius eruditione profecit. Siquidem non ipsa tantum, sed & filiæ atque cognati, eius vsu perfectissimi redditi sunt Christiani, & domus eius veluti in ecclesiam commutata. Erat [d] genus ma- *c Hieron. ead. epist. 99.*
C ternum eius nobilissimum ex Gracchorum ac Scipionum familijs prognatũ: matre orta Blesilla seniori, patre peregrino sed regio Græcorum stemmate, Rogato nomine; virum nacta Toxotium seniorem, ex quo quinque suscepit liberos, nẽpe primo loco Blesillam, deinde Paulinam, tertio Iuliam Eustochium, quarto Ruffinam, quinto & vltimo Toxotium. Horum vero primogenita Blesilla nupta, sed mox relicta vidua est: Paulina coniugio iuncta Pammachio: Eustochium autẽ virgo permansit: Ruffina Aletium virum accepit: Toxotius vero duxit vxorem Lætam Albini filiam Ethnici hominis & Gentiliciæ superstitionis Pontificis, ex quibus genita est Paula iunior. Sed agamus de singulis, vt quantum in eis Hieronymus profecerit, cognoscamus.

PAVLAE FAMILIA DEO ADDICTA.

d Idē epist. 26. & 27.

Mirandum plane accidit, vt pia conuersatione Toxotij atque Lætæ, Albinus Pontifex, Christianæ religionis hostis implacabilis, admirante præ miraculo Vrbe, iam euaserit *e Idem epist. 7.*
D Christianus, vt idem S. Hieronymus narrat his verbis [e], scribens ad eius filiam Lætam de Paula filia: Quis, inquit, hoc crederet, vt Albini Pontificis neptis de promissione martyris nasceretur? vt præsente & gaudente auo, paruulæ adhuc lingua balbutiens, Christi Alleluiá resonaret? vt virginem Christi in suo gremio nutriret senex? Et bene feliciterq. expectauimus. Sancta & fidelis domus virum sanctificat infidelem. Iam candidatus est fidei, quem filiorum & nepotum credens turba circumdat. Ego puto, etiam ipsum Iouem, si habuisset talem cognationem, potuisse in Christum credere.] hæc ipse. Grande sane miraculum, potuisse senem renasci denuo, atque idolorum Pontificem in extrema Fidelium classe profiteri, & incipere discere religionis elementa, qui apud suos sacrorum agebat Antistitem, & decrepitum senem a nepte infantula balbutiente depromptum reddere Alleluia; quam ipsam mater Læta sanctissima femina cupida despondere virgi- ALBINVS PONTIFEX IDOL. AD CHRISTVM CONVERSVS.
E nem Christo, ab eodem sancto Hieronymo petijt & accepit de institutione eiusdem filiæ epistolam [f] pareneticam; qua ipsa quantum profecerit, illud modo satis sit indicasse, *f Hier. epist. 7.*
eamdem ætate auctam ad auiam Paulam Hierosolymam nauigasse, ibiq. cum S. Eustochio in sancta Deo dicata virginitate consenuisse.

Quod autem pertinet ad Blesillam: tantæ hæc virtutis fuit, vt viginti annorum vidua a viro relicta, quocum mensibus tantum septem vixerat, magis (inquit Hieronymus [g]) ipsam deplorauerit amissam virginitatem, quam mariti obitu doluerit. At quonã modo ad mundi contemptum hanc idem S. Hieronymus instituerit, ipse ad Eustochium sororem scribens docet his verbis [h]: Memini me ante hoc ferme quinquennium, cũ adhuc Romæ essem, & Ecclesiasten sanctæ Blesillæ legerẽ, vt eam ad contemptum mundi huius prouocarem, & omne quod in mundo cerneret, putaret esse pro nihilo, rogatum ab ea vt in morem commentarioli obscura quæque dissererem, vt absque me posset intelli- *g Hier. epist. 25* BLESILLAE SPECTATA VIRTVS. *h Idē epist. 116*

Universidad de Deusto
Biblioteca

gere quæ legebat. Itaque quoniam in procinctu noſtri operis ſubita morte ſubtracta A
a Idē epiſt. 25. eſt,&c.] Porro quantæ huius adoleſcentulæ viduæ virtutes extiterint, idem ſanctus Hieronymus in conſolatione de obitu eius ad Paulam matrem conſcripta [a] pluribus docet. Fuiſſe autem excultam Græcis ac Latinis litteris,idem affirmat, cũ ait: Si Græce loquentem audiſſes,Latine eam neſcire putares. Si in Romanum ſonum lingua ſe verterat,nihil omnino peregrini ſermo redolebat.] ſed & de eadem ſubdit: In paucis non dicam menſibus, ſed diebus ita Hebrææ linguæ vicerat difficultates, vt in diſcendis canendisq. pſalmis cum matre contenderet.]

Inter quatuor ſanctæ Paulæ filias,nempe Paulinã,Euſtochium,Bleſillam, atque Ruffinam,primam omnium Bleſillam contigit ex hac vita migraſſe,vt idem S.Hieronymus ad Pammachium ſcribens affirmat, de cuius ad Chriſtum conuerſione extat eiuſdem ad S.Marcellam epiſtola, vbi agit de ægrotatione Bleſillæ. Quod autem reperitur Bleſillæ B
epitaphium, alterius potius eſſe conuincitur, quæ non vidua eſſet, ſed reliquiſſet poſt ſe virum ſuperſtitem: puto tamen fuiſſe monumentum feminæ Chriſtianæ: nam nequaquam præmittitur illa præfigi ſolita, DIIS MANIBVS, ex more Gentilium dedicatio: ſic enim ſe habet [b]:

b Extat apud Ald. de Orthograph. pag. 34.

HIC. EST. POSITA
ALLIA. BLESILLA. RARI. EX
EMPLI. FEMINA. QVAE. VIXIT
ANNIS. XXVI. M. II. D. XII.
. . . FECIT. DVLCISSIMAE. CONIVGI] ſed rurſum ad Paulæ filias.

De Paulina autem eiuſdem ſanctæ Paulæ filia,ſorore Bleſillæ, extat in eius dormitione ſancti Hieronymi epiſtola ad Pammachium conſobrinum ſanctæ Marcellæ, vt idem C
c Hier. epiſt. 52 d Hier. epiſt. 50 S.Hieronymus tradit [c],qui fuit eius Romæ condiſcipulus [d].

Quarto loco nata Ruffina nupta eſt viro clariſſimo Aletio: quæ immaturo funere (inquit Hieronymus [e]) pium matris animum conſternauit. Huius præclaras virtutes
e Idē epiſt. 27. DE RVFFINA ET ALETIO. S.Paulinus Nolanus Epiſcopus ſcripſit in conſolatione obitus eius ad Aletium virum ipſius. Porro hæc minor natu nondum nupſerat,quãdo ab Vrbe receſſit Paula mater Hieroſolymam profectura; ſed iam nubilis facta,vt teſtatur S.Hieronymus [f],femina matris
f Idē epiſt. 27. in epitaphio Paulæ. educatione ſanctæ æque viro ſancto coniuncta;de qua idem Paulinus [g]: Eſt enim coniux
g Paulin.epiſt. 31. fidei,ſoror virginitatis,filia perfectionis,cui Paula mater,ſoror Euſtochium,tu maritus.]

De Euſtochio vero,minores ſunt omnes laudes ſancto propoſito quod ſuſcepit, & vitæ inſtituto quod arripuit,quas maioribus in dies virtutum incrementis adauxit, ac tandem feliciter conſummauit. de qua ad Pammachium hæc Hieronymus [h]: Quid Euſto- D
DE EVSTOCHIO ET PRAETEXTATA. chio fortius, quæ nobilitatis portas & arrogantiam generis Conſularis virginali propoſito fregerit, & in Vrbe prima primum genus ſubiugauerit pudicitiæ?] Hanc altiorem
h Hier. epiſt. 26. gradum ceteris conſcendentem idem S.Hieronymus ſcripto ad ipſam de cuſtodia [i] virgi-
i Idē epiſt. 22. nitatis libello adiuuit. Quidnam autem terribile acciderit Prætextatæ amitæ, virginem
k Hier. epiſt. 7. a ſuſcepto propoſito abripere conãti,ita narrat S.Hieronymus [k]: Prætextata nobiliſſima quondam femina,iubente viro Hymettio, qui patruus Euſtochij virginis fuit, habitum
* pexuit eius cultũq. mutauit,& neglectum crinem mundano more texuit * ſibi, vincere cupiens & virginis propoſitum & matris deſiderium. Et ecce tibi eadem nocte cernit in ſomnis veniſſe ad ſe Angelum terribili voce minitantem pœnas, & hæc verba frangentem: Tu ne auſa es viri imperium præferre Chriſto? tu caput virginis Dei tuis ſacrilegis attrectare manibus? quæ iam nũc areſcẽt,vt ſentias excruciata quid feceris,& finito menſe quin E
to ad inferna duceris.ſin autẽ perſeueraueris in ſcelere;& marito ſimul orbaberis & filijs. Omnia per ordinem expleta ſunt, & ſerã miſeræ pœnitentiam velox ſignauit interitus. Sic vlciſcitur Chriſtus violatores templi ſui, ſic gemmas & pretioſiſſima ornamenta defendit. Et hoc retuli,non quod inſultare velim calamitatibus infelicium,ſed vt moneam cum quanto metu & cautione ſeruare debeas quod Deo ſpopondiſti.] hactenus Hieronymus ad Lætam hæc probe ſcientem,quæ Paulam filiam natam ex promiſſione (vt dictum eſt)martyris,virginem permanſuram Deo dicauerat adhuc tenellam. At de Euſtochio & Paula ſæpe dicendum inferius. Porro Romæ cum eſſet idem S.Hieronymus, hoc tempore eidem S.Paulæ explicuit pſalmum centeſimum decimum octauum, & centeſimum vigeſimum ſextum, necnon Hebraicum alphabetum,quæ extant.

Inter alias etiam ſtudioſas Hieronymi Romæ agentis fuere Felicitas, Aſella, & Lea clariſſi-

A clariſſimæ genere æque & ſanctiſſimæ feminæ, quarum idem meminit in epiſtola ad Aſellam [a], quæ quam inſigni enituerit ſanctitate, ipſe Hieronymus in epiſtola ad Marcellam declarat [b]: NOBILES PLAEQ. ROM. FEMINAE.
a Hier. epiſt. 99 b Hier. epiſt. 15.

Accidit autẽ (quod tacendum non eſt)vt cũ S. Hieronymus Romæ agens ac docens, explicare aggrederetur pſalmum ſeptuageſimum ſecundum,præſente inter alias S.Marcella; de S. Leæ viduæ,virginum præfectæ monaſterio,ex hac vita migratione nuncium afferretur: quo tempore etiam mori contigerat Prætextatum iam Conſulẽ deſignatum, hominem deorum cultorem, & Chriſtianæ religionis contemptorem, de quo illud ab eodem Damaſo dictum ſuperius alia occaſione retulimus, cum ait de eo ad Pammachium ſcribens: Miſerabilis Prætextatus, qui deſignatus Conſul eſt mortuus, homo ſacrilegus & idolorum cultor ſolebat ludens beato Papæ Damaſo dicere [c]: Facite me Ro- DE OBITV LEAE ET PRAETEXTATI.
c Hier. epiſt. 61
B manæ Vrbis Epiſcopum, & ero protinus Chriſtianus.] de quo & ſæpius Ammianum meminiſſe diximus, cum de ipſius legationibus agit ac præfecturis.

Huius vero qui hoc anno Conſul deſignatus diem obijt, Prætextati extat eiuſmodi vetus inſcriptio [d]:
d Apud Aldū Orthograph. pag. 636.

VETTIO. AGORIO. PRAETEXTATO. V. C. ET. CORRE
CTORI. TVSCIAE. ET. VMBRIAE. CONSVLARI. LVSITA
NIAE. PROCONSVLI. ACHAIAE. PRAEFECT. VRBI. PRAEFE
CTO. PRAETORI. ILLYRICI. ITALIAE. ET. AFRICAE. CONS.
DESIGNATO. LEGATO. AMPLISSIMI. ORDINIS. SEPTIES
ET. AD. IMPETRANDVM. REBVS. ARDVIS. SEMPER. OP
POSITO. PARENTI. PVBLICAE. PRIVATI. MORE. VEREN
C DO. VT. ETIAM. STATVAE. IPSIVS. DOMVS. HONORA
RE. INSIGNIA. CONSTITVI. LOCARIQVE. CVRAVIT.

Porro ad hunc ipſum Prætextatum datæ habentur plures epiſtolæ Symmachi [e]. Macrobius [f] hunc eumdem Vettium Prætextatum,Sacrorum omnium Præſulem nominat, quem & in ſuis Saturnalibus interloquentem inducit.
e Symmach. lib. 1. epiſt. 38. & ſequenti. f Macrob. Saturnal. lib. 1. cap. 17.

Appoſite autem accidit, vt & tunc cum S. Hieronymus ad eũ pſalmi verſum peruenisſet: Si dicebam, narrabo ſic, ecce nationem filiorũ tuorum præuaricatus ſum] quod Latini codices habent, Nationem filiorum tuorum reprobaui] de S. Leæ tranſitu quoque certior redderetur: cum pergens ille quod tractare fuerat inchoatus; poſtea vtriuſque obitum, Leæ & Prætextati, tamquam antitheſim memoria dignam,voluit ſcriptis teſtatum poſteris tradere, ſcripta ea de re ad Marcellam epiſtola [g], cuius eſt exordium: g Hier. epiſt. 24.
D Cum hora ferme tertia hodiernæ diei ſeptuageſimum ſecundum pſalmum, id eſt, tertij libri principium legere cœpiſſemus.] & inferius: Repente nobis nunciatum eſt, ſanctiſſimam Leam exiſſe de corpore: ibiq. ita te palluiſſe conſpexi, vt vere aut pauca, aut nulla ſit anima, quæ fracto vaſe teſtaceo, non triſtis erumpat. Et tu quidem, non quod futuri incerta eſſes, dolebas, ſed quod triſte funeri obſequium non dediſſes. Denique in medijs fabulis, rurſum didicimus, reliquias eius iam Oſtiam fuiſſe delatas. OBITVS S. LEAE.

Quæras, quo pertineat iſta replicatio? Reſpondebo tibi verbis Apoſtoli [h]: Multũ per omnem modum. Primo, quod vniuerſorum gaudijs proſequenda ſit, quæ calcato diabolo, coronam iam ſecuritatis accepit. Secundo, vt eius vita breuiter explicetur. Tertio, vt deſignatum Conſulem de ſuis ſæculis detrahentes, eſſe doceamus in tartaro. Et quidem conuerſationem Leæ noſtræ quis poſſit digno alleuare præconio? ita eam totam
h Rom. 2.
E ad Dominum fuiſſe conuerſam, vt monaſterij princeps, mater virginũ fieret, poſt molliciem veſtium ſacco membra triuiſſe, inſomnes orationibus duxiſſe noctes, & comites ſuas plus exemplo docuiſſe, quã verbis. Humilitatis fuit tantæ tamq. ſubiectæ,vt quondam domina plurimorum, ancilla omnium putaretur, niſi quod eo Chriſti magis eſſet ancilla, dum domina hominum non putatur. Inculta veſtis, vilis cibus, neglectum caput; ita tamen, vt cum omnia faceret, oſtentationem fugeret ſingulorum, ne reciperet in præſenti ſæculo mercedem ſuam. Nunc igitur pro breui labore æterna beatitudine fruitur,excipitur Angelorum choris, Abrahæ [i] ſinibus confouetur,& cũ paupere quon- i Luc. 16.
dam Lazaro diuitem purpuratum & non palmatum Conſulem, ſed atratum, ſtillam digiti minoris cernit inquirere.] Porro natalis dies S. Leæ, quo ex hac vita migrauit in cælum, perpetuo monumento adſcriptus aſſeruatur in publicis Eccleſiæ tabulis XI. Kal. Aprilis,annis ſingulis præconio publico celebratus. Subdit vero Hieronymus:

Universidad de Deusto
Biblioteca

OBITVS PRAETEXTATI.

O quanta rerum mutatio! Ille, quem ante paucos dies dignitatum omnium culmina præcedebant: qui, quasi de subiectis hostibus triumpharet, Capitolinas ascendit arces: quem plausu quodam & tripudio populus Romanus excepit: ad cuius interitum Vrbs vniuersa cõmota est: nunc desolatus & nudus, non in lacteo cæli palatio, vt vxor mentitur infelix, sed in sordentibus tenebris continetur. Hæc vero, quam vnius cubiculi secreta vallabant, quæ pauper videbatur & tenuis, cuius vita putabatur amictu, Christum sequitur, & dicit[a]: Quæcumque audiuimus, ita & vidimus in ciuitate Dei nostri. & reliqua.] erat æque impia atque vir eius, vxor Prætextati, nomine Paulina, cuius hic meminit Hieronymus: quod sequens tibi inscriptio declarabit[b]:

a Psal. 47. IT DE PAVLINA VXORE PRAETEXTATI.

b Inscript. Antiquar. apud Syrmium pag. 153. num. 5.

FABIAE. ACONIAE. PAVLINAE. C. F. FILIAE. ACONIS. CATVLLINI. V. C. EX. PRAEF. ET. CONSVLIS ORDIN. VXORI. VETTII. PRAETEXTATI. V. C. PRAEF. ET. CONSVLIS. DESIGNATI. SACRATAE. APVD. ELEVSINAM. DEO. BACCHO. CERERI. ET. CORAE. SACRATAE. APVD. LAERNAM. DEO. LIBERO. ET. CERERI ET. CORAE. SACRATAE. APVD. AEGYNAM. DEABVS TAVROBOLITAE. ISIACAE. HIEROPHANTRIAE. DEAE HECATAE. GRAECO. SACRATAE. DEAE. CERERIS.

Hæc inquam Paulina magna sacerdos, inani quadam iactantia, in inuidiam Christianorum, effutiebat virum suum Prætextatum inter deos esse receptum; quod deridet sanctus Hieronymus atque subsannat. Meminit eiusdem Paulinæ coniugis Prætextati Symmachus ad ipsum scribens[c]. Sed & attexamus his alia de eadem Paulina vetera in Vrbe haud pridem reperta monumenta, atque illud in primis:

c Symmach. epist. 42. lib...

FABIA. ACONIA. PAVLINA. FILIA C. CATVLLINI. V.C. EXPRAEFECTI. CONSVLIS ORDINARII. VXOR. VETTII. AGORII. PRAETEXTATI PRAEFECTI. ET. CONSVLIS. DESIGNATI SACRATA. DEAE. CERERI

Et alia in basi statuæ repertæ nuper in hortis Federici Cæsij[d]:

d Exscripsit Philipp. Vigilius Lomanien.

COELIAE CONCORDIAE VIRGINI VESTALI MAXIMAE FABIA PAVLINA C. F. STATVAM FACIENDAM COLLOCANDAMQVE CVRAVIT CVM PROPTER EGREGIAM EIVS PVDICITIAM INSIGNEMQVE CIRCA CVLTVM DIVINVM SANCTITATEM TVM QVOD HAEC PRIOR EIVS VIRO VETTIO AGORIO PRAETEXTATO V. C. OMNIA SINGVLARI DIGNOQVE ETIAM AB HVIVS MODI VIRGINIBVS ET SACERDOTIBVS COLI STATVAM COLLOCARAT.

Hæc ipsa inscriptio, vbi primum eam legi, in memoriam reuocauit quæ Symmachus habet in epistola ad Flauianum; dum quid actum fuisset inter collegas Pontifices, cum de collocanda atque dicanda eiusmodi statua rogarentur sententiæ singulorum, quidve ipse senserit ea de re, his verbis ad eum scribit[e]:

e Symmach. lib. 2. epist. 36.

Prætextato nostro monumentum statuæ dicare destinant virgines sacri Vestalis antistites. Consulti Pontifices, priusquam reuerentiam sublimis sacerdotij, aut longæ ætatis sunt, vt eius officium statuerent, adnuerunt. Ego qui aduerterem neque honestati virginum talia in viros obsequia conuenire, neque more fieri quod Numa auctor, Metellus conseruator religionum, omnesq. Pontifices Maximi numquam ante meruerunt: hæc quidem silui, ne sacrorum æmulis enunciata noxam crearent. Inusitatum censentibus,

A tibus, exemplum modo vitandum esse rescripsi, ne res iusto orta principio, breui ad indignos per ambitum perueniret. Ne longum loquar, ipsa verba ad te misi bonis probata, sed numero fortasse vincenda; licet decretis * Pontificum non sit eadem forma quæ Curiæ est: sed hoc quoque parui faciet inscientia. Quod si tu adesses, multum duorum sanitas promoueret.] hactenus de his Symmachus ad suum æque Ethnicũ Flauianum, de quo plura suo loco. Sed ex superiori inscriptione vides, in ipso collegio Pontificum, inuito & contradicente Symmacho, concessum fuisse Maximæ Vestali statuam erigere Prætextato. At hæc occasione Paulinæ de viro suo hoc anno defuncto inaniter prædicantis in cælũ inter deos esse receptum, dicta sunto. Credimus (quod & coniectura facile persuadet) eumdem Prætextatum mærore confectum ea de causa ex hac vita esse sublatum, quod Imperatores sacris deorum penitus explosis, impensas quoque ad illa peragenda

* in decretis

PRAETEXTATI OBITVS CAVSA.

B ex publico conferri solitas abstulissent, quin & redditus Vestalibus virginibus antiquo iure debitos pendi vetuissent: de quibus omnibus pluribus egit Symmachus, cum creatus Præfectus Vrbis libellum scripsit post sequentem annum ad Valentinianum Imperatorem, nosq. de eo agemus suo loco.

Hæc quidem hoc anno contigisse, ex eo possumus affirmare, quod post eiusmodi sanctum ab Imperatoribus edictum de auferendis redditibus qui sacris Gentilium erant adscripti, ait Symmachus in eodem Relationis libello diram famem esse consecutam, quam suo loco ostendemus accidisse anno sequenti, qui præcessit eiusdem Symmachi Præfecturam. Ceterum hoc ipso anno, biennio nimirum ante dictam Symmachi Vrbanam Præfecturam, a Gentilibus Senatoribus legatio missa est ad Imperatorem: cui quidem legationi intercessit primo Romæ Damasus, & Senatores Christiani, quo minus superstitionis Gentiliciæ sectatores voti compotes fierent. Horum testis est S. Ambrosius,

LEGATIO GENTILIVM SENATORVM PRO CVLTV DEORVM.

C qui ad Valentinianum Imperatorem scribens hæc ait[a]: Pauci Gentiles communi vtuntur nomine: nam & ante biennium ferme, cum hoc petere tentarent, misit ad me sanctus Damasus Romanæ Ecclesiæ sacerdos, iudicio Dei electus, libellum quem Christiani Senatores dederunt, & quidẽ innumeri, postulantes * nihil se tale mandasse, non congruere Gentilium istiusmodi petitionibus, nõ præbere consensum. Questi etiam publice, priuatimq. se non conuenturos ad Curiam, si tale aliquid decerneretur. Dignũ non est temporibus vestris, hoc est Christianis temporibus, vt dignitas Christianis Senatoribus abrogetur, quo Gentilibus Senatoribus profanæ deferatur voluntatis effectus. Hunc libellum ego fratri clementiæ vestræ direxi. Vnde constitit, non Senatum aliquid de superstitionis impensis mandasse Legatis. Sed fortasse dicatur: Cur dudum non interfuerint Senatui, cum ista peterentur? Satis loquuntur quid velint, qui non interfuerunt: satis locuti sunt, qui apud Imperatorem locuti sunt, &c.]

a Ambros. epist. 30.

* expostulantes

DAMASVS RESTITIT GENTILIBVS SENATORIBVS.

D

Hoc item anno, qui numeratur vigesimus a cõflagratione templi Apollinis Daphnitici apud Antiochiam, S. Ioannes Chrysostomus, vt ipse testatur, aduersus Gentiles disertissimum commentarium elaborauit; nam ait[b]: Ecce enim iam vigesimus ex eo annus agitur, nec tamen ædificij ab igne relicti pars vlla deleta est.] hæc ibi Chrysostomus, qui & eodem anno quinque illas nobilissimas orationes aduersus Iudæos elucubrauit: significat id ipse etiam, cum in earum secunda hæc item habet[c]: Sub Imperatore qui fuit ætate nostra ante annos viginti *Iulianus scilicet*, qui Imperatores omnes superauit impietate, &c.] Insuper & eodem itidem anno aduersus Anomæos hæreticos de incõprehensibili Dei natura quinque homilijs erudite copioseq. tractauit. Id enim facile inde potest

b Chrysost. adu. Gentil.

IOANNES CHRYSOST. SCRIBIT ADVERSVS GENTILES

c Chrysost. orat. 2. contra Iudæos.

E intelligi, quod in secunda earum sic ipse ait: Nuper cum in hoc veniremus curriculum disputandi, & luctandi captus eosdem tetigissemus, quemadmodum meministis, pugnanos cum cuneo Iudæorum excepit.] En vides, tunc contra hæreticos illos exeruisse stylum, cum paulo ante conseruisset manus aduersus Iudæos. Sed & inferius cum dicat ante decem annos accidisse sæuitiam illam Valentis Imperatoris Antiochiæ exhibitam aduersus eos qui Imperium affectassent, eamdem vtique chronologiam consignat.

Vides magno miraculo, ipso sui ortu statim in tria flumina erumpere fontẽ, & in militia tyronem aduersus triplicia armata in Ecclesiam agmina Gentilium, Iudæorum, & hæreticorum irrumpere, eadem summa felicitate atque facilitate disijcere, ardua petere, appetereq. acerbiores Ecclesiæ hostes. Haud enim pridẽ diaconus a S. Meletio Ioannes fuerat ordinatus; Antiochiæq. degens, absente Flauiano successore Meletij, docendi munere eius vicẽ agebat. De absentia enim Flauiani hæc ipse in exordio tractationis ad-

IOANNIS CHRYSOST. FACVNDIA CVM DOCTRINA CONIVNCTA.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uersus Anomæos hæreticos ait: Quid hoc sit, fratres carissimi? Pastor abest, & tamen A
oues suum cum diligentia seruantes ordinem video. Profecto boni illius pastoris id quo-
que officium est, vt non modo illo præsente, verum etiam absente, ouile studium omne
adhibeat.] Quonam autem profectus fuerit Flauianus, iam anni huius initio dictum est,
nimirum ad Constantinopolitanum Concilium, vt Romanam declinaret Synodum, ad
quam vna cum Epiphanio venisse Paulinum alterius partis Antiochiæ Episcopum, &
cum illis sanctum Hieronymum, iam demonstratum est.

IOANNIS CHRYSOST. TRACTATIO DE ANATHEMATE.

Sed quid insuper hoc eodem anno ad populum tractasse Antiochiæ reperitur? Ha-
buit eodem tempore sermonem illum, cui est titulus, De Anathemate, ab alio vero per-
peram addita inscriptio illa: Quod neque viui, neque mortui Anathemate plectendi
sint.] eam quidem homiliam dictam esse ab ipso mox post quinque illas aduersus Ano-
mæos orationes, plane fatetur eius exordio, cum his verbis orationem auspicatur: Nu- B
per ad vos de incomprehensibili cognitione Dei disserens, tam Scripturarum testimonijs,
quam rationibus, quas natura suppeditat, copiose declarabam.] & paulo post: Age nunc
& de Anathemate, quæ conuenit in medium fideliter afferamus.] Sic igitur videas perspi-
cue demonstratum certa quadam cõcinnatione temporum, tãquam in catena annulum
inclusum annulo, hoc anno Chrysostomũ primo aduersus Gentiles scripsisse, deinde dis-
seruisse aduersus Iudæos, confutasse postea Anomæos, atque ad postremum de Anathe-
mate sermonem habuisse. At quorsum, dices, eiusmodi adeo exacta de scriptis Chrysos-
tomi disquisitio? Plurimi quidem interest, nosse quo tempore eam ipse de Anathemate
tractationem instituit vt & ex huius temporis rebus gestis nonnulla quæ in eo sermone
habentur obscura, quæ & in petram scandali insipientibus posita esse videntur, in quam
offendant, perspicua fiant, & manifesta luce intelligantur. C

VERBA CHRYSOSTOMI AB HAERETICIS MALE ACCEPTA.

At quænam ista? Audi: Heus tu, inquit, qui tantæ auctoritatis, qui tantam tibi vsur-
pas potentiam? *vt scilicet dicere audeas anathema, quo qui separatur a Deo, mancipatur diabolo.*
Tunc enim sedebit filius Dei, & statuet oues a dextris, & hædos a sinistris. Cur igitur
dignitatem tantam assumis, quæ Apostolis tantum communicata, & ijs qui illorum sunt
idonei successores, vere pleni gratia & virtute? Iam Apostoli diligenter id mandati ser-
uarunt: sic enim hæreticos eijciebant ex ecclesijs, quasi effodiendus esset dexter oculus:
qua tempestiua membri desectione magnum suæ compassionis & doloris indicium præ-
seferebant, &c.] ostendit enim Apostolos perraro & perægre ea vsos esse potestate. at-
que subdit: Vultis discere qualia de hoc *nempe qui indebitum sibi ius vsurpans, audet anathe-*
ma inferre, qui & Apostolorum temporibus martyrium meruit? Monstraturus huius
verbi grauitatem, tali vtebatur exemplo: Sicut priuatus homo regiam sibi ipsi purpu- D
ram circumponens, vna cum omnibus qui eum iuuant, punitur vt tyrannus: ita & qui
Dominicam sententiam fert, & hominem facit anathema Ecclesiæ, abducit se ipsum in
extremam perniciem, vsurpando dignitatem filij Dei. Sic ille dicebat. Putatis ne hanc
parui momenti rem esse, ante iudicem, iudicijq. tempus, aliquem huiusmodi sententia
condemnare?] At quæ his grauiora subdit, attende: Obsecramus & contestamur vos, vt
a tanto malo desistatis. Nam is quem tu anathematizare decreuisti, vel viuit, & adhuc
in mortali vita hac supereſt, vel mortuus est. Quod si adhuc supereſt; impie agis, qui eũ,
qui a malo in bonum se vertere potest, crudeliter abscecas: Sin mortuus est, multo magis
crudelis es. Cur ita? Quia Domino suo stat, vel cadit, non iam sub iure humano exi-
stens.] atque tandem hæc ad finem: En propter vos oro, ne vobis verba hæc mente exci-
dant. Dogmata enim impia; & quæ ab hæreticis profecta, arguere, & anathematizare E
oportet: hominibus autem parcendum, & pro salute ipsorum orandum.]

CHRYSOSTOMVS ASSERTOR ANATHEMATIS.

Hæc vero cum tanta energia inculcet Chrysostomus, eius stylum exosculantur hære-
tici, quasi vnum inuenerint qui eadem quæ ipsi sapiat, tantum doctorem excommuni-
candi ius e manibus Episcoporum iniuste hactenus vsurpatum extorquentem. Sed hos
omnes vna, si velimus, responsione perfacile possemus eludere, si dixerimus, ipsum quod
hoc anno adhuc diaconus, nouus miles (quod fert ætas) inconsulte disseruit, postea pro-
emendasse, dum de infligendo ab Episcopis anathemate sexcentis (vt ita dixerim) locis
pro concione tractauit, & sublimiores quoque personas (vt inferius apparebit) anathe-
mate condemnauit. Hæc inquam si dixerimus, errasse Chrysostomum, quod humanum
est; quod iuuenum est; sed factum virum, cum verbis, tum operibus perperam dicta cor-

rexisse

A rexisse: quid esset quod obiectare adhuc valeant obgannientes hæretici? nisi nolint poe-
nituisse, quem incaute semel lapsum esse constasset; quod S. Augustinum laudabiliter
sæpe fecisse, omnes prædicant. Non habes igitur quid, hæretice, dicas, si Chrysostomũ
opponimus Chrysostomo, senem adolescenti, veteranum tyroni, peritiorem perito, ver-
bo semel lapso contrarium sæpius verbis & operibus astruentem, & ad rectam Ecclesia-
stici dogmatis lineam veritatem vim passam accommodantem.

VERBORVM CHRYSOSTOMI GERMANVS SENSVS.

Sed absit, vt vel minimum quicquam eum in his errasse dicamus: non enim recto pe-
de incessisse ad Euangelij veritatem, ipsis tantum videri potuit, qui limis oculis intuen-
tes, strabones nostri temporis, quæque a recto distorquent. Ex tempore enim, loco, re-
bus, personis, quisnam sit germanus sensus verborum Chrysostomi, quisque cupidus
veritatis facile assequetur: quorum omnium nisi ratio habeatur, vix erit, vt obiectionũ
B multiplices laqueos quis euitet. Considera, inquam, tempus: hoc nempe anno, quo est
celebratum Romæ Concilium, & sedes Antiochena est adiudicata Paulino, Ioannem
Chrysostomum eum habuisse sermonem. Attende & illud, Antiochiæ concionem dictã,
absente eius partis Episcopo Flauiano (vt diximus ex eius verbis) qui Constantinopolim
profectus erat ad Synodum. Intuere pariter, Chrysostomum ea peroraſſe ad populum
communionis Flauiani, exasperatum in aduersæ partis Fideles Paulino communicantes,
& in eumdem odio percitum anathema inclamãtem; locutum ad ignobile vulgus, quod
nec quid vox anathema significaret, intelligeret: in hos ipso pene exordio his verbis
Chrysostomus sic inuehitur: En specto viros, qui nullum ex sacris litteris germanum
sensum, immo nihil omnino sacrarum litterarum tenent, & (vt pleraq. transeam, nam
erubesco dicere) furibundos, nugaces, contentiosos, qui neque sciunt quæ dicunt, neque
C de quibus affirmant, in hoc vno tantum audaces, quod dogmata statuunt, & anathema
declarant ea quæ maxime ignorant.] En vides ad quos sit sermo Chrysostomi, & qui-
busnam tota illa disceptatio insumatur. In hos, inquam, est tota illa de non inferendo
anathemate exaggeratio, vel cum ait: Heus, qui tu tantæ auctoritatis, qui tantam tibi
vsurpas potentiam? &c.] vel cum illam citat martyris sententiam, qui Apostolorum
temporibus vixit. At quisnam hic qui scriptorum monumenta reliquerit, alius quam
Ignatius? Est sane locus in epistola ad Smyrnenses, vbi hæc leguntur verba [a]: Si enim iu- [a] Ignat. epist. ad.
re censetur pœna dignus qui aduersus Regem insurgit, vt qui violet bonas legum con- Smyrn.
stitutiones: quanto putatis grauiori subiacebit supplicio, qui sine Episcopo quid volet
agere, concordiam rumpens, & decentem ordinem confundens? &c.] reddidit ipse sen-
tentiam, & non verba Chrysostomus, atque ad propositum illud suum inflexit.

QVA MOTVS OCCASIONE IOANNES EAM HABVIT ORATIONEM.

D Sed & illo quoque dilemmate conuincenda erat plebs ipsa, & omni denique argumen-
ti genere infrenanda, quo a cœpta reprimeretur audacia: plurimi namque intererat Fla-
uiani communionis homines in officio continere; ne qui a Romana tolerabatur Ecclesia
Flauianus ipse cũ suis, nec anathemate hactenus perculsus erat, licet improbaretur eius
electio, pateretur ipse cum illis, quod inferretur in Paulini communionis homines ana-
thema. Magna quidem indulgentia Romanæ Ecclesiæ ea fuit, vt cuius non probaret ele-
ctionem, eum a communione minime separarit. Versans igitur in re magni momenti
Chrysostomus, acerrime in eos inuehitur, qui in Paulini sectatores anathema conclama-
rent, perinde ac si essent hæretici. atque eadem ratione qua Appollinaristæ cẽsendi: quo-
rum temeritatem, procaciamq. retundens, vanumq. prætextum redarguens, ista subdit:
Ad hæc quid respondent illi malitia potentes? Hæreticus, aiunt, ille factus est, & inhabi-
E tantem habet diabolum: aduersus Deum iniustitiam loquitur: multos in profundum
perditionis abducit eloquentiæ suæ efficaci suadela & deceptione. Sane propter hoc a Pa-
tribus eiectus est, maxime quia eius magister quoque partem Ecclesiæ abstulit, Pauli-
num vel Apollinarem designando. Sane de istorum singulorum discrimine sermo mul-
tis bene nouitatem refutauit, errorem in pernicioſissimæ præsumptionis penetralibus in-
ualuisse redarguens.] hæc ipse, plane significans, longe diuersam esse Paulini causam
atque Apollinaris, quorum differentias alio sermone se discriminasse testatur, qui
non extat.

Iam puto, probe intelligis, lector, ex tempore, loco, personis, & rebus, Chrysostomum
tumultuantem populũ (vt ipse profitetur) redarguere voluisse, qui inanibus vocibus in
aduersarios, Paulini asseclas anathema inclamaret; cuius rei nec ius, nec tempus, nec lo-
cus esset. Intueris pariter, quam nece sarium sit, ex occasione oblata vim orationis expen-

dere;

Universidad de Deusto
Biblioteca

dere: cum interdum contingat, his minime perspectis, aliquem existimari loqui blasphemias; cum tamen habita causæ perfecta cognitione, nihil dici inueniat potuisse sanctius, atque rectius. Nam ex sententia Salomonis [a], Sermo opportunus, ille est optimus.] cum alioqui nec ipsa Chrysostomi oratio ita solute fluat, vt quis licet ignoret ex rebus gestis comparatam occasionem, necesse sit errore labatur: habet enim ossa sua, quibus subsistat, aliosq. labentes sustentet, cum ait ius excommunicationis a Christo communicatũ Apostolis, & successoribus eius Episcopis, illisq. tantum denegatum, qui ab horum numero haberentur extorres: nam hæc adiecit verba: Cur igitur dignitatem tantam assumis, quæ Apostolis tantum communicata, & ijs qui illorum sunt idonei successores vere pleni gratia & virtute? &c.] quibus plane intelligis, in eos inuehi doctorem Ecclesiæ, qui extra ordinem Apostolicæ successionis existunt homines, ista sibi temere vendicantes, quæ tantummodo Episcoporum esse noscuntur: quo nihil rectius, nihilq. dici potuit aureo ore dignius. At de his hactenus.

[a] Prouer. 25.

ÆTAS IOAN. CHRYSOST. ET VITAE EIVS INSTITVTIO.

Hæc omnia (vt diximus) Chrysostomus cum diaconus esset, ad populum perorauit: secundum enim Marcellini atque Palladij calculum, dicentium ipsum quinquennio ministrasse diaconum, duodecim vero annos egisse presbyterum vsque ad tempus quo Episcopus creatus est: plane inuenitur, eum anno superiori sacro diaconatus ordine initiatum, & vt omnes affirmant, a Meletio, antequam scilicet ad Constantinopolitanum Concilium se conferret. Ex quibus & Socratem & alios confutes, qui scripta Chrysostomi nuper recensita, ab eo elucubrata tradunt, cum esset Antiochenæ Ecclesiæ lector. Sed vt eiusdem Ioannis ætatis & rerum gestarum scriptorumq. ratio ineatur: auctore Palladio æquali eius, & alijs, sic se habuit. Ex auditorio ad forum, e foro in eremum, & ex eremo in lectorem adscitus fuit Ecclesiæ Antiochenæ; vbi diaconatu, ac deinde presbyteratu auctus permansit vsque ad tempus, quo inde abstractus Constantinopolim ad eius Ecclesiæ regimen vocatus est. At tanta hæc nimia breuitate complexa, quo adeo celebris viri res gestæ aliqua saltem ex parte innotescant, paulo prolixiori prosequamur oratione.

A

B

C

EXCVSATIO CHRYSOST. IN FORO COGNITA. [b] Isidor. Pelus. lib. 2. epist. 42.

E rhetoricis scholis egressus, quanta cum felicitate in agendis causarum controuersijs in foro versatus sit, ex litteris Libanij tunc temporis ad eum scriptis satis assequi vales: recitat eas Isidorus Pelusiota [b] in epistola ad Ophelium, quæ sic se habet: Quod non dicã alij (paruum enim id fortasse plerisque videri queat) verum etiam ipse Libanius, qui eloquentiæ nomine apud omnes clarus & celebris est, præclari viri Ioannis linguam ac sententiarum pulchritudinem & argumentorum densitatem ad stuporem vsque miratus sit: argumento est ea epistola, in qua non modo eum qui tanta dicendi facultate præditus sit, beatum prædicat, verum etiam eos quorum laudes oratione celebrarat, & quidẽ qui Imperatores essent, quod huiusmodi laudum suarum præconem consecuti essent. Huius autem epistolæ hoc exemplum est.

D

LIBANII EPISTOLA AD IOANNEM.

Libanius Ioanni S.

Cum pulchram tuam & elegãtem orationem accepissem; viris quibusdam, qui & ipsi orationum opifices & architecti sunt, eam legi. Quorum nullus erat, qui non saltaret, & clamorem ederet, eaq. omnia faceret, quæ homines admiratione perculsi & attoniti facere solent. Ego igitur eo nomine voluptate affectus sum, quod ad forensem operam, in qua arte specimen edis, demonstratiuum quoque dicendi genus adiungis. Atque & te beatum duco, qui ad hunc modum laudare queas, & item eos qui talem suarum laudum præconem nacti sunt, hoc est, & patrem qui Imperium dedit, & filios qui acceperant. Atque hæc quidem scripsit Libanius.] hactenus Isidorus. Porro in laudem Valentiniani senioris, & eius filiorum Gratiani atque Valentiniani iunioris illam fuisse elucubratam orationem, apparet, cum videlicet Valentiniano hac vita defuncto eius filij in Imperium successere. At qua ætate præstitit tanta Chrysostomus? Secundum initam superius eius mum. At licet oratio ipsa desideretur dicta in laudem patris & filiorum Imperatorum; tamen qualis illa fuerit, ex alijs eiusdem scriptis tunc temporis editis (si ex germani superstitis vultu, prædefuncti fratris effigiem quis existimet contemplandam) intelligi facile poterit: proximè enim, nẽpe sequenti anno, aureos illos de Sacerdotio dialogos elucubrauit, cum iam ad Episcopatum adscito Basilio amico carissimo, ipse ne teneretur, fuga sibi consuluit; & e foro (vt idem ibi testatur) in solitudinem, exculturus monasticam vitam, se contulit.

E

Agebat

A Agebat tunc, vt ipse fidem facit, annos viginti duos: nam in eodem libro de Sacerdotio id accidisse testatur, cum tunc implesset annos adolescentiæ, ab heri (vt aiebant æmuli) & nudius tertius: nempe cum exegisset annum vigesimumprimum, qui est terminus adolescentiæ, & vigesimum secundum inchoasset: tali enim termino etiam apud Græcos & illius temporis scriptores distingui adolescentiam a iuuentute, sanctus Basilius docet homilia in psalmum centesimum decimumquartum. His etiam bene consentiunt, quæ itidem Chrysostomus [a] alibi de se affirmat, nimirũ quo tempore Valens Imperator diras illas in magos & sacrilegos quæstiones exercuit Antiochiæ, fuisse ætate adolescentulum, nempe sexdecim aut septemdecim annorum. Quibus omnibus egregie respondet quod Græci [b] testantur auctores, eumdem Chrysostomum vixisse annos quinquaginta duos & menses octo, obijsseq. anno Domini quadringentesimo septimo, Honorio

B septimum, & Theodosio secundum Consulibus.

[a] Chrysostom. in Act. Apost. hom. 48.

[b] Leo Imper. in Encom. de S. Io. Chrysost. Georg. in vita ipsius Chrysost. & Zonaras.

RATIO ANNORVM ET LVCVBRATIONVM IOANN. CHRYSOST.

Qui igitur erat annorum octo tempore (vt dictũ est) quo Iulianus degebat Antiochiæ, & templum Apollinis conflagrauit, atque decimum sextum vel septimum agebat cum Valens itidem aduersus magos quæstiones agitaret, & tempore Valentiniani maioris obitus & filiorum successionis vigesimum primum annum, vigesimum vero secundum cum scripsit de Sacerdotio, & secessit in eremum; idem hoc anno vigesimum octauum implens annum, iam diaconus ea quæ paulo ante recensuimus contra Gentiles, Iudæos, & hæreticos perorauit, atque etiam ad sedandos populares tumultus sermonem illum de Anathemate habuit.

De tempore autem commorationis eius in eremo (ne quid retro intactum relinquamus) diuersæ reperiuntur sententiæ, cum alij dicant sexennio in eo vitæ instituto perse-

C ueraſſe, alij quadriennio apud Cartherium egisse. Errant tamen qui post presbyteratum consecutum, cum in eremum profectum esse tradunt, cum ipsius assertione pateat e foro foras esse progressum in solitudinem. Sed & grauiore illi detinentur errore, qui Basilium illum, quocum a puero assueuerat, quiq. postea ad Episcopatum assumptus est, existimant [c] fuisse ipsum Basilium Magnum Cæsareæ Cappadociæ Episcopum: nam agebat iam septimum annum in Episcopatu Cæsariensi Basilius, cum iste iunior creatus est, vt ex temporum exacta ratione habita perspicue licet inspicere. Sed & cum attestatione Chrysostomi constet Basilium iuniorem eo tempore cum creatus est Episcopus, non excessisse ætatem annorum viginti duorum (æquales enim erant) quo modo fingi potest, hunc illum esse Basilium ætate senem, qui & post sequentem annum ex hac vita migrasse dicetur? Ceterum, & cum ipse Chrysostomus de iuniore Basilio dicat, eadem illum

D qua se patria esse natum, nempe Antiochiæ, facultatibus pauperem: quam longe discrepat ab illo Magno, patria Cæsariense, quem prædiuitem fuisse, Gregorius Nazianzenus & Nyssenus affirmant? Vel quid conueniens, vt Basilius Cæsariensis Antiochiæ electus esset ab Episcopis Syriæ, sicut iunior iste, de quo Chrysostomus scribit? Vel cum constet Basilium hunc eremum cogitantem esse electum, Basilium vero Magnum liqueat, postquam cum Gregorio Nazianzeno eremum incoluisset, vocatum esse ad Episcopatum?

[c] Socrat. lib. 6. cap. 3. & alij eũ secuti.

DE BASILIO AD QVEM IOANNES SCRIPSIT DE SACERDOTIO.

At licet longe alium hunc Basilium ab illo Cæsariensi fuisse pateat: extitisse tamen doctrina & moribus valde conspicuum, nec adeo Chrysostomo imparem, potest intelligi; cum vtrique vix egressi limen adolescentiæ, quæsiti fuerint ad Episcopatum, tentusq. ille, cum Chrysostomus fugam arripiens in sui excusationem commentarium il-

E lum tam celebrem de Sacerdotio elaborauit, de quo audi quid Isidorus Pelusiota ad Eustathium scribat [d]:

LIBER CHRYSOST. DE SACERDOTIO. [d] Isidor. Pelus. lib. 1. epist. 156.

Ego quidem librum, quem a me petijsti, misi: fructumq. ex eo per te expecto, qui ab omnibus exigi consueuit. Nullum enim, nullum inquam, pectus huius lectio penetrauit, quod non diuino amore sauciarit: vt qui augustam quidem ac venerandam rem accessuq. difficilem sacerdotium esse ostendat, verum sine vlla reprehensionis labe consectandam esse doceat. Siquidem sapiens ille & eruditus arcanorum Dei interpres Ioannes Byzantinæ Ecclesiæ, atque adeo Ecclesiarum omnium oculus, librum eum ita subtiliter & prudenter atque accurate condidit, vt omnes, tam qui vt Deo gratum sacerdotio funguntur, quam qui negligenter & ignaue sacerdotalem dignitatem administrant, hic & virtutes suas & offensiones reperiant.] hactenus Isidorus.

Quisnam vero fuerit ille Basilius Chrysostomi perneccssarius: haud quid certum habemus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

bemus, quod firmiter affirmare possimus: scimus tamen, eodem tempore, in eadem Syriæ prouincia duos vixisse Basilios, qui interfuerunt Synodo Constantinopolitanæ, nempe Basilium Raphanensem in Syria, & alium Episcopum Bibli in Phœnicia. Opinantur alij fuisse Basilium Seleuciæ Isauriæ Episcopum: attamen constat, Theodoreto [a] auctore, illum vitam egisse monasticam sub sancto Marciano Abbate, & cum eo diu versatũ, Episcopum vero postea claruisse tempore Concilij Chalcedonensis, cui & subscriptus habetur, post annos septuaginta vno minus; cum tamen Seleuciæ Syriæ tempore Chrysostomi esset Episcopus Maximus qui (vt auctor est Socrates [b]) collega fuit ipsius Ioannis in exercitatione vitæ monasticæ vna cum Theodoro illo postea Mopsuestiæ Episcopo plane infelicissimo, nam a monachatu excidit & a fide: ad quem lapsum scribens ex eremo ipse Chrysostomus recenset insigniores collegas Valerium, Florentium, & Porphyrium. Hos autem omnes sub cura egisse Diodori & Chartherij Abbatum, Socrates tradit: quorum priorem Tarsensi ait præfectum Ecclesiæ: addit Euagrium iuniorem filium senioris Euagrij nobilissimi ciuis Antiocheni in eremum iam antea concessisse, & eius exemplo nonnihil esse permotum Chrysostomum. Eremus porro illa fuit in Syria: nam Diodorum, sub quo etiam Chrysostomus excoluit vitam monasticam, in ea regione habitasse, Theodoretus affirmat [c].

Quodnam autem viuendi genus arripuerit: vel ex eo probe poteris intelligere, dum crimini sibi tribuit delicias vel cogitasse; ait [d] enim: Quid ais, o homo, quid loqueris? Arctam viam & angustam iussus es ambulare: vt quid de requie? vt quid de abundantia percontaris? Per angustam ianuam transire iussus es: quid amplos requiris ingressus? est aliquid ista peruersitate nequius? est aliquid ista peruersitate deterius? Verum ne existimes me hæc dicentem alios incusare; iam nunc tibi de me, de me ipso inquam narrabo. Etenim cum sedisset in animo meo quondam, relicta vrbe, transire ad habitacula monachorum: ego scio quam solicite perscrutabar, vnde nobis in illis locis quæ necessaria sunt corpori præberentur; & si possibile esset, & recentis & diurni panis habere quotidie copiam: sed & illud non segniter requirebam, ne forte eodem oleo olla & lucerna esset aptanda, si non leguminis grauis & solitarius cibus sumi iuberetur; sed & ne operis aliquis grauis esset exactor, ne forte fodere terram cogerer, aut ligna deferre, aut aquam humeris portare, vel cetera huiusmodi exhibere ministeria. ita omni solicitudine pro requie corporis percontabar, &c.] doluit inquam, & maxime doluit hæc aliquando vel animo reuoluisse postea, cum libens volensq. durissimum vitæ illius institutum sectatus est.

Sed quæ fuere eius lucubrationes in eremo? Posita sunt namque tunc, secundũ propheticum illud, deserta in stagna aquarum, cũ fluenta doctrinæ ex eius pectore pro opportunitate manarunt. Etenim ad Theodorum collegam, ignauum desertorem, insignẽ edidit commentarium, quo eum ad eremum, vnde excesserat, reuocaret: tradit vero Hesychius [e] Hierosolymitanus, cum scriptis Chrysostomi reuocatum, sed iterum lapsum, atque deteriorem redditum, pessimum hæreticorum omnium euasisse, vt esse solent omnes qui semel exciderunt e monachismo, qui soleant pro defensione hæresis suscipere patrocinium. Ad eum scripsisse Chrysostomum, testatur quoque Imperator Iustinianus: Scripsit, inquit, epistolam ad Theodorum Mopsuestenum, non tamen laudibus, sed querimonijs & increpationibus plenam, vtpote illo a bona conuersatione lapso, &c.] Elaborauit tunc pariter duos illos de Compunctione cordis libros, & tres de Prouidentia Dei, magna admiratione habitos: sed & aduersus vituperatores vitæ monasticæ nobile opus elucubrauit tribus libris distinctum; magnopere admiratus, non inter Gentiles tantum, sed inter Christianos aliquos adeo infelices reperiri, qui tam sublimi detraherent philosophiæ, homines plane, quorum Deus venter esset, & gloria in confusione, terrena tantummodo sapientes. De Virginitate quoque tunc elaborasse tractatum, complures affirmant [f]: sed alias inde epistolas idem Chrysostomus dedisse putatur, quæ non extant:

Redditum vero ipsum fuisse patriæ ob graues contractas ex duro viuendi genere ægritudines, moxq. ibi ordinatum esse lectorem a Zenone Episcopo, auctor est Socrates: quod contigisse videtur, absente Meletio, Zenone ibi vicariam præfecturam agente, non quidem (vt ait) Episcopo Hierosolymitano (nullus enim eius nominis his temporibus illi Ecclesiæ præfuit) verum Zenone Tyri Episcopo, qui interfuit Concilio Con-

[a] Theodor. lib. SS. Patr. c. 3.

[b] Socrat. lib. 6. cap. 3.

[c] Theodor. lib. SS. Patr. c. 8.

[d] Chrysost. de compunct. cord. lib. 2.

IO. CHRYSOSTOMI IN EREMO VITAE INSTITVTIO.

[e] In Actis quinta Synodi Act. 5

LVCVBRATIONES CHRYSOST. IN EREMO.

[f] Socrat. lib. 6. c. 3. Niceph. lib. 13. c. 2. & alij.

CHRYSOST. ORDINATVS LECTOR.

Constantinopolitano, vel (quod tradit Nicephorus [a]) Maiumæ Episcopo. At de Chrysostomo hactenus.

[a] Niceph. lib. 13 cap. 2.

Iam vero reliquas huius anni, quæ extant, res gestas recenseamus. Theodosius Imp. hoc anno concessit Gentilibus, vt suas adirent basilicas, illas sane, in quas negotiorum causa confluere consueuerant, ita tamen vt omnino a sacrificijs abstinerent. Reperitur enim ea de re rescriptum ad Palladium [b], quod sic se habet:

[b] l. 8. de Paga. C. Theod.

Imppp. Gratianus, Valentinianus, & Theodosius AAA. Palladio Duci Osdroenæ. Aedem olim frequentiæ dedicatam, cœtui etiam, populo quoque communem, in qua simulacra feruntur posita, artis pretio quam diuinitate metienda, iugiter patere, publici consilij auctoritate decernimus. Neque huic rei obreptiuum officere sinimus oraculum: vt conuentu Vrbis & frequenti cœtu videatur experientia tua, omni votorum celebritate seruata, auctoritate nostra ita patere templum permittat oraculis, ne illic prohibitorum vsus sacrificiorum huius occasionis * aditus permissus esse credatur. Dat. prid. Kal. Decemb. Constantinop. Antonio & Syagrio Coss.]

LEX DE BASILICIS ADEVNDIS.

* occasione

Hoc etiam anno, ijsdem Consulibus, aduersus Manichæos clandestinos conuentus agẽtes, ijdem ediderunt Imppp. sanctionem, qua cum pluribus illos pœnis afficiant, eosdem iubent inquiri, omniq. solicitudine perquirigari: nam post multa hæc habent [c]: Sublimitas itaque tua det inquisitores, aperiat forum, indices denunciatoresq. sine inuidia delationis accipiat. Nemo præscriptione communi exordium accusationis huius infringat: nemo tales occultos cogat latentesq. conuentus: agris vetitum sit, prohibitum mœnibus, sede publica priuataq. damnatum: ac summa exploratione rimetur, vt quicumque in vnum Paschæ diem non obsequenti religione conuenerint, tales indubitanter, quales hac lege damnauimus, habeantur. Dat. prid. Kalend. April. C. P. Antonio & Syagrio Coss.

MANICHAEI LEGE IMPPP. COHIBITI.

[c] l. 9. de haret. Cod. Theod.

Quo pariter anno aduersus validos mendicantes est promulgatum edictum [d]. Effusa namque largitas Christianorum, pauperibus bona erogantium, alliciebat ad mendicandum validos etiam. Nam Hieronymus [e] de Pammachio: Fores quæ prius salutantium turmas vomebant, nunc a miseris obsidentur, &c.] agit ibi pluribus de multitudine & miseranda conditione quærentium stipem, atque addit: Hoc exercitu comitatus incedit, in his Christum confouet, horum sordibus dealbatur: munerarius pauperum, & egentium candidatus sic festinat ad cælum.] hæc ipse, & alibi de alijs multa id genus. hoc ipsum S. Paulinus in epistola ad Aletium [f]. Cum igitur liberalis esse soleret Fidelium erga pauperes omni tempore munificentia; in obitu tamen alicuius ex caris erat effusa, vt ijdem citati auctores pluribus docent exemplis: idq. ex antiquo Ecclesiæ more, vt Origenes [g] tradit in Iob. Ceterum locus mendicantium præ foribus esse solebat ecclesiarum in porticibus atrij: id colligitur in primis ex Gregorio Nazianzeno [h] illis verbis: Petitionum clamor internis templi cantibus exaduerso respondet, atque e regione mysticarum vocum miserabilis luctus excitatur.] & Ioannes Chrysostomus [i]: Propterea, inquit, & ante ecclesias & martyrum monumenta pro foribus pauperes sedent, vt nos ex huiusmodi spectaculo multum capiamus vtilitatis.] At de his hactenus.

[d] l. 9. de valid. mendic. Cod. Theod.

[e] Hier. epist. 26

MENDICANTES VALIDI LEGE VETITI.

[f] Paulin. epist. 31.

[g] Orig. in Iob lib. 3.

[h] Gregor. Naz. orat. de amor. pauper.

[i] Chrysost. ad popul. Antioch. homil. 28.

IESV CHRISTI ANNVS 383.	DAMASI PAP. ANNVS 17.	GRATIANI 16. VALENTIN. 8. IMPPP. THEODOSII 5.

QVi sequitur annus Domini trecentesimus octogesimus tertius, inchoatus est Merobaude & Saturnino Consulibus, quo & Gratiani decimus sextus absoluitur: Horum Consulum nota, consignatum habetur epitaphium a S. Damaso Papa conscriptum versibus istis, hoc anno [k]:

Quid loquar, aut fileam? prohibet dolor ipse fateri.
Hic tumulus lachrymas retinet, cognosce, parentum
Proiecta, fuerat primo quæ iuncta marito
Pulchra decore, suo solo contenta pudore.
Heu dilecta satis miseræ genitricis amore.
Accipe, quid multis, thalami post fœdera prima
Erepta, ex oculis Flori genitoris abijt

[k] Extat in titulo Equitij, nunc dicto S. Martini in Mõtibus.

Aetheriam

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aetheriam cupiens cœli conſcendere lucem.
Hæc Damaſus præſtat cunctis ſolatia fletus. A

Vixit an. XVI. M. X. dies XXV. Dep. III. KAL. Ian. FL. MEROBAVDE ET FL. SATVRNIN. COSS.] Hæc Damaſus, qui licet ſummus Pontifex, tamen & in his quoque ſe ſeruorum Dei ſeruum exhibuit, vt parentes de filiæ obitu mœrentes, ita (vt legiſti) ſcripto epitaphio conſolaretur. His occaſione notiorum Conſulum poſitis, iam quæ ſub iiſdem hoc anno geſta ſunt, videamus.

MAXIMI TYRANNIS. *a Victor in Gratiano.* *b Zoſim. lib. 4.* *c Gilda de excid. Britan.*

Hoc anno Maximus Dux exercitus in Britannia tyrannidem arripiens, acclamatus a militibus Imperator, tranſmittens exercitum in Gallias, ab infenſis Gratiano legionibus exceptus, Imperium ſibi corroborat. hæc Victor [a], & Zoſimus [b]. Treueris ipſum collocaſſe thronum Imperij, Gilda [c] Sapiens tradit, qui & hæc de eo ſummatim habet: Maximus callida primum arte potius quam virtute, finitimos quoſque pagos vel prouincias B contra Romanum ſtatum, retia periurij mendacijq. ſui facinoroſo regno adnectens, & vnam alarum ad Hiſpaniam, alteram ad Italiam extendens, & thronum iniquiſſimi Imperij apud Treueros ſtatuens, tanta inſania in dominos debacchatus eſt, vt duos Imperatores legitimos, vnum Roma, alterum religioſiſſima vita pelleret, &c.] hæc ipſe. Vt autem obſequentes ſibi milites redderet, ea vſum arte, & coloraſſe mendacia, Pacatus [d] tradit, vt ſe Theodoſio Imperatori affinitate coniunctum aſſereret, quaſi eadem ipſe, conſcio Theodoſio, aggreſſus eſſet. Affirmant alij, Maximum Britannum genere, ex Helenæ Conſtantini matris propagine originem mentientem, Britanniæ Regulorum ope fultum audax facinus pertentaſſe. Britannum quidem ipſum fuiſſe, Socrates [e] tradit: de ſtemmate vero Conſtantini ſibi aliquid arrogaſſe, cognomen Flauium indicium eſt: dicebatur enim ipſe Flauius Clemens Maximus, licet Zoſimus [f] Maximum Hiſpanum genere fuiſſe velit. C

d Victor in Panegyr. Theodoſ. *e Socrat. lib. 5. cap. 11.* *f Zoſim. lib. 4.*

Gratianus autem cum ſe non Britanniæ tantum copijs, Galliarumq. exercitu deſtitutum videret, ſed & infidos eſſe putaret (quod & expertus eſt) reliquos, qui apud ſe erant milites: Hunnos ſibi concilians, in Gallias eos vocat aduerſus Maximum: quorum alios claſſe voluit infeſtare Britanniam, vt horum fatigatus moleſtijs reuocari ab incœptis Maximus poſſet: alios vero Alanis coniunctos in Gallias properare iuſſit, vt alijs copijs iungerentur. Sed Gratiano exercitus proditione extincto, Valentinianus frater, ſub pacis ſpe cum Maximo ineunda, alio eos abire mandauit. id quidem S. Ambroſius in relatione ad Valentinianum, Maximo inculcatum a ſe fuiſſe inter alia tradit, cum ait [g]: Vide autē, quid interſit inter tuas minitationes, & Valentiniani Auguſti pueri manſuetudinem. Tu flagitabas, quod barbarorum ſtipatus agminibus Italiæ te infunderes: Valentinianus D Hunnos atque Alanos appropinquantes Galliæ, per Alemanniæ terras reflexit.] excuſat tamen non contra Maximum præcipue accitos eſſe Hunnos, ſed contra Iuthungos Rhætias populantes.

g Ambroſ. epiſt. 27.

Inter hæc autem, cum Maximus tranſiens in Gallias cum Britannis, Armoricos e ſedibus eieciſſet, atque vberem ſed habitatoribus vacuam regionem ijſdem Britannis militibus tribuiſſet: quo nouam coloniam in poſteros propagaret; Connani Britanni Reguli, quem Britannorum ducem habebat in exercitu, conſilio; e Britannia nouis colonis ſingulas virgines ſingulis militibus coniugio fœderandas, miſſa legatione ad Cornubiæ in Britannia Regem, expetijt. Nihil viſum eſt negari debere nouo Imperatori; quem in Britannia exortum ijdem Britanniæ Reguli omni ſtudio confouiſſent, cum præſertim nonniſi gentilibus ſuis, ijſdemq. donatis noua prouincia prædiuitibus, E ſuas ipſorum filias matrimonio honeſtiſſime coniungendas fore, certum haberent. Duabus igitur legionibus Britannicis, pro numero militum, qui tunc in eis reperti fuere, totidem delectæ ſunt virgines, omnes numero vndecim mille, quarum principem locum tenebat Vrſula Regis Cornubiæ, nomine Dionoci, filia, deſponſa Connano duci exercitus Britannorum. Cunctæ Londini collectæ, impoſitæq. ſunt inuitæ nauigijs: dumq. nautæ ſoluunt Armoricorum regionem verſus, a ſæua procella impelluntur ad Germanicum littus; vbi dum eſſent, Melga Pictorum & Gaunus Hunnorum pyratæ, qui pro Gratiano aduerſus Maximum mare illud incurſabant, eas nacti, in ipſas irruentes vt hoſtium feminas, ſæuitia pugnarunt atque libidine. Sed cum hortante Vrſula, mortem pati potius delegiſſent, quam virginei pudoris ferre diſpendium: barbarico illi in eas incenſi furore, quod properarent alio, nec eſſet otium eas demulcere blanditijs,

DE S. VRSVLA ET SOCIIS MARTYRIBVS

in ipſas

A in ipſas armis vt in hoſtes inſiliunt, trucidantq. ſingulas: quas duplici auctas corona, martyrij ſcilicet atque virginitatis, cælum excepit. Hæc quidem ex antiquis monumentis rerum Britanniæ excepiſſe, Gaufridus Epiſcopus Aſaphenſis in ſuo de rebus Britannicis commentario tradit.

At licet multa de alijs auctor habeat fabuloſa, quæ veris nonnihil fidei detrahant, vt magno delectu ſit liber ille legendus: cum tamen eo loco conſtituta res ſit, vt inter apochryphorum quiſquilias arbitri conſidentes, quæ magis veriſimilia comprobentur, ea iure deligenda putemus: obuijs accepimus manibus, quæ ab eodem auctore narrantur, quod eadem pluribus fulciantur veriſimilibus coniecturis, reliqua vero quæ edita habentur Acta plurimis conſtent cuique prudenti referta eſſe figmentis. Diſſeruimus de his in noſtris Notis ad Romanum Martyrologium, Lindaniq. Epiſcopi Gandauenſis viri eruB ditione clariſſimi adſtipulationem adiecimus. Quibus accedant, quæ vir nobilis & cum primis diſertus Marcus Velſerus in Fragmentis Itinerariæ antiquæ tabulæ ſummaperitia illuſtratis haud pridem edidit, vbi agit de Prætorio Agrippinæ ad mare ſito: cuius ſententiæ antiquorum monimentorum fide certa teſtataæ haud inuiti ſubſcribimus. Tu velim ipſum conſulas. Nos iam reliqua percurramus.

Hoc anno res Gentilium Romæ mirum in modum collapſæ ſunt: demptis enim ſumptibus ſacrificiorum ac ſtipendijs ſacerdotum, illud ſuperadditum eſt, vt Gratianus nomen reſpuerit Summi Pontificis, quod hactenus more maiorum, abſque tamen labe ipſorum ſacrorum, Chriſtiani Imperatores ob ſummam poteſtatis amplitudinem retinuerant: ſed & Vrbis Præfecto de rebus ad Gentiliciam ſuperſtitionem pertinentibus (quod Pontificum erat) auctoritatem tribuit iudicandi, quod ex Symmachi [a] epiſtolis colligi C poteſt. Verum his acceſſit, quod cum Præfecturam Prætorij ſiue Vrbanam Gracchus vir clariſſimus candidatus Chriſtianæ religionis gereret, in deijciendis idolis egregiam nauauit operam. Contigiſſe quidem hoc anno eius Præfecturam Prætorij, complura Imperatorum reſcripta declarant [b]: licet ſanctus Hieronymus ſcribens ad Lætam eius conſanguineam, Præfecturam Vrbanam geſſiſſe dicat: ſed cum de ea nulla ſit mentio penes antiquos, facile irrepſiſſe error potuit, vt loco Vrbanæ, Prætoria, vel e conuerſo Prætoria pro Vrbana ſit poſita. Porro de zelo noui Hierobaal, hæc ipſe Hieronymus habet [c]: Ante annos paucos propinquus veſter Gracchus nobilitatem patriciam ſonans nomine, cum Præfecturam gereret Vrbanam, nonne ſpecum Mithræ, & omnia portentoſa ſimulacra, quibus Corax, Niphus, Miles, Leo, Perſes, Helios, Bromius pater initiantur, ſubuertit, fregit, exuſſit, & his quaſi obſidibus ante præmiſſis, impetrauit D baptiſmum Chriſti? Solitudinem patitur & in Vrbe Gentilitas: dij quondam nationum cum bubonibus & noctuis in ſolis culminibus remanſerunt: vexilla militum Crucis inſignia ſunt.] hæc Hieronymus. Sed & Prudentius egregium factum Gracchi ita verſibus cecinit [d]:

*Iam quid Poplicolas * percurram nomine Gracchos*
Iure poteſtatis fultos, & in arce Senatus
Præcipuos, ſimulacra deum iuſſiſſe reuelli,
Cumq. ſuis pariter lictoribus omnipotenti
Suppliciter Chriſto ſe conſecraſſe regendos?]

Quam autem infenſo animo id Gentiles Senatores tulerint, exitus declarauit: ſiquidem ſecreto ſtudere cœperunt Maximo tyranno aduerſus Gratianum Imperatorem.

E Porro Maximus quantumlibet eſſet Chriſtianus, vxoremq. maxime piam haberet: tamen cæca dominandi libidine nullam quamuis homine Chriſtiano indignam prætermiſit occaſionem, qua vniuerſum conciliare ſibi poſſet Imperium. Quod igitur ſciret Senatores qui erant Romæ Gentiles, ob ſublatas aras & ſacrificiorum impenſas direptas, aduerſus Gratianum infenſo animo eſſe; eos ſpe feliciorum euentuum delinitos atque illectos, reddidit ſibi deuinctos, maximeq. ſui cupidos; atque adeo vt nomen Maximi celebrare & extollere, minime vererentur. Nam inter alia a Zoſimo [e] proditum eſt, quod cum inſectando idololatriam Gratianus nomen pariter abieciſſet Pontificis Maximi, quod non ſuperſtitionis amore, ſed iuris ac poteſtatis conſeruandæ gratia (vt dictum eſt) titulo tenus Chriſtiani Imperatores hactenus retinuerant: mox illud argutum in Gratianum ſcomma iactarunt, ex Symmachi puto ſalibus depromptum: Si Princeps non vult appellari Pontifex Maximus, admodum breui Maximus Pontifex fiet.]

a Symmach. lib. 5. epiſt. 11.

b l. 3. de quæſt. C. Theod. l. 10. C. de dignit. lib. 12.

c Hier. epiſt. 7.

d Prudens. ad. uerſ. Symmach. lib. 1.
* Plebicolas

e Zoſim. lib. 4. GRATIANVS REIICIT NOMEN PONT. MAX.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hæc apud Zosimum. Quæ autem illis contulerit Maximus, Gratiano extincto, suo loco dicemus. A

At nulla interposita mora, hoc eodem anno, mense Augusto, Gratianus occiditur; de cuius nece hæc summatim sanctus Hieronymus [a]: Gratianus ab exercitu suo proditus, & ab obuijs vrbibus non receptus, ludibrio hosti fuit; cruentæq. manus vestigia parietes tui, Lugdune, testantur.] hæc ipse. Porro res gesta a Socrate [b] ita describitur: In rheda quæ lecticæ speciem præseferebat, quæq. a mulis gestabatur, Andragathius Maximi dux occultatus, præcepit vt satellitibus Imperatoris denunciaretur, Imperatoris Gratiani coniugem in ea vectam esse; Imperatoriq. fluuium Rhodanum, qui Lugdunum vrbem Galliæ præterfluit, traijcienti obuiam procedere. Imperator itaque coniugem esse ratus, insidias haudquaquam euitauit, sed in hostis manus, tamquam cæcus in fossam, imprudens incidit. Nam Andragathius e rheda desiliens Gratianum interfecit.] hæc ipse, eademq. Sozomenus [c]. Ceterum Zosimus [d] longe aliter rem gestam sic breuiter narrat: Conspicatus autem Gratianus primo quidem Mauros equites vniuersos discessionem fecisse, atque Maximum Augustum acclamasse, deinde ceteros etiam paulatim ad Maximi partes transire: desperatis rebus, sumptisq. secum trecentis equitibus, pleno cursu cum eis versus Alpes aufugiebat. Eas cum nonnullo munitas præsidio reperisset; versus Rhætias, & Noricum, & Pannoniam, & Mysiam superiorem tendebat. Hac illius fuga non neglecta, Maximus Magistrum equitum Andragathium oriundum e Ponto Euxino, qui esse peramico in ipsum animo videretur, cum equis laborum tolerantissimis ad eum persequendum mittit. Is impetu continuo Gratianum persequens, cum Sigiduni * pontem transiturum apprehendisset, occidit.] hæc Zosimus, qui tamen in eo lapsus errore est, dum Sigidunum pro Lugduno posuit; nam omnes alij, ijq. his temporibus scribentes, apud Lugdunum ipsum occisum esse testantur, vt Ruffinus [e], qui cum Hieronymo eadem tradit, nempe suorum magis proditione, quam vi hostium Gratianum Lugduni occisum esse: Quem vltimis affatibus Ambrosium nominasse, ipse in oratione habita in funere [f] Valentiniani narrat his verbis: Tu me inter tua pericula requirebas, tu in tuis extremis me appellabas, meum de te plus dolebas dolorem.]

Gratiani necem hoc anno, ijsdemq. Consulibus, octauo Kalendas Septembris contigisse, Marcellinus habet in Chronico. De annis vero quibus imperauit: Socrates, Sozomenus, & alij tribuunt eius Imperio annos quindecim: ceterum si numeres a Consulatu Lupicini atque Iouini, & eius anni nono Kalendas Septembris, quo a Valentiniano patre idem Socrates tradit Gratianum auctum Imperio (ipse est annus Domini trecentesimus sexagesimusseptimus) vtique reperies ipsum imperasse annos sexdecim & vno die amplius. At minime ijs assentimur, qui tribuunt ætati eius annos vigintiquatuor: nam qui adultus (vt habet Ammianus [g]) a patre Augustus creatus est, atque annos sexdecim imperauit, plane numerum illum excessisse oportuit. Trigintaocto eum vixisse, apud Victorem legimus: sed puto legendum, annos vigintiocto, quantum ex Ammiano colligere licet.

Prædicantur a sancto Ambrosio [h] Gratiani laudatissimi mores, vt illis verbis: Fuit ipse fidelis in Domino, pius atque mansuetus, puro corde: fuit etiam castus in corpore, qui præter coniugium nescierit feminæ alterius consuetudinem.] Rursus idem Ambrosius alibi [i] de exitu Gratiani, & fide ipsius: Recordamur aliquem proxime ab omnibus appetitum, a suis destitutum ac proditum: qui dudum in suggestu locatus Imperij, subito egens omnium, ab ipsis quorum hereditarium fuerat sortitus obsequium, cœpit vrgeri, ingruentibus in exitum, inferentibus mortem, nullo auxiliatore, nullo iam socio sui, nullo comite. Quid aliud melius dixerit, quam quod ex ipso cui se deuouit, acceperat: Nonne Deo subdita erit anima mea? hoc est: Quid persequimini? Quid furitis? Quid insultatis? Carnem potestis interficere, animam non potestis. Vitam istam corporis potestis eripere, meritum non potestis extinguere. Scriptum [k] est enim: Nolite timere eos qui possunt occidere carnem, &c.] tota namque illa tractatione quod reliquum est vsque ad finem, idem sanctus commendans Gratiani pietatem atque constantiam, Maximi crudelitatem exaggerat, Iudæq. comparat proditori, Pilatoq. duriorem appellat, quod cum ille Christi corpus sepulturæ mandandum petentibus dederit, hoc Maximus denegasset. Deplorat hos mores, hæc tempora idem S. Ambrosius, cum in Apologia Dauid

[a] Hier. epist. 3. GRATIANI OBITVS.
[b] Socrat. lib. 5. cap. 11.
[c] Sozom. lib. 7. cap. 13.
[d] Zosim. lib. 4.
* Lugduni
[e] Ruffin. lib. 2. cap. 14.
[f] Ambros. orat. in obit. Valent.
AETAS GRATIANI.
[g] Ammianus lib. 27.
[h] Ambros. orat. in obitu Valèt. GRATIANI MORES.
[i] Ambros. in Psal. 61.
[k] Matth. 10.

A Dauid, ipsum Regem atque Prophetam commendat, quod cum ei oblata esset occasio nullo negotio nulloq. sui periculo Saul persecutoris a Deo reiecti Regis occidendi, Regniq. potiundi a Deo sibi vnctione prophetica destinati, abstinuit tunc a nece ipsius, expectans vt a Deo mors eidem inferretur. Ait [a] enim: Quo solo exemplo docuit omnes homines non præripiendum regnum, etiam si debeatur; sed expectandum, vt suo tempore deferatur. Vtinam hunc virum imitati essent posteri: non tantas bellorum pertulissemus acerbitates. Arguis quod vnum occiderit: non consideras quot docuerit, quemadmodum pax orbi Romano perpetua seruaretur. Quam graui adhuc luimus vastitate! quam publico quodam totius Orbis funere appetiti, necem Regis exoluimus! Heu dura supplicia! Inde adhuc nobis barbarus hostis insultat, dum parata aduersum se, in nos arma vertuntur. Sic vires ceciderunt publicæ, sic Romana virtus suis moribus fracta cõ-
B senuit, dum publico rapitur parricidio, quod paternæ solicitudinis religione suscipitur.] hæc gemens Ambrosius.

Sed funus Gratiani denegatum a sæuo tyranno, celebremus nos laudibus, quæ ab eius sæculi scriptoribus sunt sine inuidia cumulatæ: non enim a S. Ambrosio tantum, sed laudatur pariter a Russino Gratianus, cum ait [b]: Gratianus pietate & religione omnes pene qui antea fuerunt Principes superabat: vsu armorum strenuus, velox corpore, & ingenio bonus erat, sed iuuenili exultatione plus fere lætus, quam sufficiebat, & plus verecundus, quam Reipublicæ intererat.] Multa magnaq. Ausonius congessit de virtutibus Gratiani in Gratiarum actione pro suo Consulatu, vt inter alia: In cibis, inquit, cuius sacerdotis abstinentior cærimonia? in vino cuius senis mensa frugalior? Operto conclauis tui non sanctior ara Vestalis, non Pontificis cubile castius, nec puluinar Flaminis
C tam pudicum. In officijs amicorum non dico paria reddi: anteuenis, & quoties in obsequendo præcedimus, erubescis pudore tam obnoxio, quam in nobis esse deberet ab Imperatore præuentis.] & inferius post nonnulla: Aegrotantes amicos Traianus visere solebat: hactenus in eo comitas prædicanda est. Tu & visere solitus & mederi, præbes ministros, instruis cibos, fomenta dispensas, sumptum adijcis medelarum, consolaris affectos, reualescentibus gratularis. In quot vias de vna eius humanitate progrederis? Legionibus vniuersis, vt in communi marte euenit, si quid aduersi acciderat, vidi te circumire tentoria: Satin saluæ, quærere: tractare vulnera sauciorum, & vt salutiferæ apponerentur medelæ, atque vt non cessaretur, instare. Vidi quosdam fastidientes cibos, te commendante, sumpsisse. Audiui confirmantia ad salutem verba profari, occurrere
D re, illis ministeria perditorum instaurare lixarum: aliorum egestatem tolerare sumptu, horum nuditatem velare vestitu: omnia agere indefesse & benigne, pietate maxima, ostentatione nulla: omnia præbere ægris, nihil exprobrare sanatis.] hæc & alia Ausonius Consul.

Cum igitur adeo spectata atque commendata vita extiterit Gratianus: miramur vehementer Ammianum [c], qui eum ipsum laudet, in vana demum studia Commodi deflexisse tradit: & quæ tandem? quod feras in viuarijs sagittis conficere soleret. Quid hoc demũ, si re haud illiberali cõsueuit iuuenis interdum post curas genio indulgere? Quæ hæc collatio, vt qui nec pilum habeat similem Commodo, eumdem Commodo comparet? sic quidem Ethnicus scriptor in Christianos Principes parum æquus.

Post necem vero Gratiani nequaquam extinctus est Maximi furor; sed cum in alios
E Gratiani studiosos agentes in Gallijs, tum præcipue in Merobaudem Consulem & Balionem Ducem esse conuersum, Pacatus tradit: occisumq. illum, istum vero ob metum crudelium cruciamentorum sibi ipsi mortem intulisse, idem affirmat. Sed S. Ambrosius Balionis mortem eidem exprobrauit Maximo, cum Legatum apud eum egit; nam in relatione ad Valentinianum hæc habet [d] in persona Maximi: Quos, inquit, occidi? Respondi ei: Balionem. At quem virum? qualem bellatorem? Hæccine fuit iusta causa exilij, quod Imperatori suo fidem seruauit? Non ego, inquit, eum iussi occidi. Respondi: Hoc audiuimus, quod occidi iussus sit. Sed, inquit, si ipse sibi vim non intulisset, iusseram eum deduci Cabillonum, & ibi viuum exuri. Ergo propterea & illud creditum est, quod eum occideris. Quis autem sibi parcendum putaret, cum occisus sit bellator strenuus, miles fidelis, Comes vtilis?] hæc Sanctus Ambrosius. Sed Merobaudem iniuste Prosper in Chronico infamat de proditione Gratiani: nam Paca-

[a] Ambros. in Apolog. Dauid. cap. 6.
[b] Russin. lib. 2. cap. 13.
[c] Ammian. lib. 31.
CAEDES AMICORVM GRATIANI.
[d] Ambros. epist. 27.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tus virum de fide sincera erga ipsum Imperatorem plurimum laudat. A

LEGATIO A MAXIMO AD THEODOS.

Post vero exatiatam Maximi crudelitatem, de stabiliendo sibi Imperio eum cogitare cœpisse, Zosimus [a] tradit, Legatosq. misisse ad Theodosium Imperatorem Constantinopolim, vt eius animum exploraret, vellet ne bello decernere, vel adsciscere ipsum in collegam Imperij. Ille autem temporis rationem ducens, bona spe aluit tyrannum, ne eodem furore quo cœperat, pergeret, atque superans Alpes, Valentinianum imbellem adolescentulum æque conficeret, totumq. sibi Occidentale Imperium vendicaret. Quod vero tradunt [b], post Gratiani necem Valentinianum, Iustinam, atque Probum Præfectum Prætorio metu deseruisse Italiam; haud quidem hoc anno contigit, sed cum postea ex improuiso Maximus se in Italiam intulit: quando autem id acciderit, suo tempore dicturi sumus. Ceterum vt sæuientis tyranni impetus intra Galliarum limites contineretur, qui instar fulguris eodem ferme momento Britannias, Gallias, atque Hispanias reddidit sibi subditas; latentis fuit virtutis, nempe diuini numinis, Maximum id prope nescientem coercentis. At quo modo hoc? audi. B

[a] Zosim. lib. 4.

[b] Socrat. lib. 5. cap. 11. Sozom. lib. 7. cap. 13.

AMBROSIVS DEVOVIT SE SVAQ. PRO SALVTE ITALIAE.

S. Ambrosius audito obitu Gratiani, barbarosq. omnes sub Maximo militantes ad totius cladem Imperij esse paratos, ac iam iamq. in Italiam grassaturos, ab omnibus & vbique timeri: apud Deum sequester pacis accessit, instarq. Moysi stetit in [c] confractione in conspectu eius, vt auerteret iram ipsius, se suaq. pro omnium salute deuouens. Obtinuit tandem quod enixis precibus efflagitauit, sed dispendio carissimæ rei, nempe obitu amantissimi fratris Satyri. Testatur quidem id ipse in eius oratione funebri, cum ait: Nihil habeo quod querar, sed habeo in quo Deo gratias agam: quia semper optaui, vt si quæ perturbationes vel in Ecclesiam vel in me manerent, in me potius ac meam reciderent domum. Deo igitur gratias: quia in hoc omnium metu, cum omnia motibus sint suspecta barbaricis, communem mærorem priuato dolore transegi, & in me conuersum est quicquid timebamus omnes: atque vtinam hic consummatum sit, vt dolor meus publici doloris redemptio sit. Nihil quidem habui, fratres carissimi, in rebus humanis tanto fratre pretiosius, nihil amabilius, nihil carius: sed præstant priuatis publica, &c.] præsenti enim anno obitus Satyri fratris contigit; vt ex eo perspicue potest intelligi, cum idem Ambrosius ait, cum litteris Symmachi reuocatum ne ex Africa in Italiam veniret, flagrante ipsa Italia bello ciuili, nimirum cum Maximus in Italiam (vt dicemus) ducturus diceretur exercitum: ille vero contineri non potuit, quo minus periclitanti fratri Ambrosio præsto esset. C

[c] Psal. 105.

SATYRI AMBROSII FRATRIS OBITVS

Ob cuius prosperum commeatum sanctam Marcellinam sororem votum nuncupasse sancto Laurentio, idem affirmat. Et quidem plane miraculo accidit, vt e maris tempestate, facto naufragio, liber euaderet; cum & sacrum illud pro salute viaticum secum ferret, nempe sacratissimam Eucharistiam sudario obuolutam atque custoditam: cuius antiqui in Ecclesia moris alibi pluribus meminimus. Sed de nuncupato voto sororis hæc ipse Ambrosius: Tuis enim votis apud sanctum martyrem Laurentium impetratum esse nunc cognoscimus commeatum: atque vtinam non solum commeatum, sed etiam prolixum vitæ tempus rogasses, &c.] At quonam pacto cum periculum euasisset, a Catholicæ communionis Antistite baptizari voluerit, idem prosequitur oratione, cum præsentis temporis rerum statum, & ex his quæ gesta essent, quæ proxime futura timerentur, ita describit [d]: Si nunc vrgeri Italiam tam propinquo hoste cognosceres: quantum ingemisceres, quantum doleres in Alpium vallo summam nostræ salutis consistere, lignorumq. concædibus construi murum pudoris? Qua afflictione mæreres, in tanto teneri discrimine tuos ab hoste impuro atque crudeli, qui nec pudicitiæ parceret, nec saluti? Quonam, inquam, hæc modo ferres, quæ nos perpeti, & fortasse quod grauius est, spectare cogemur, rapi virgines, & auulsos a complexu parentum paruos liberos supra tela iactari, incestari sacrata Deo corpora, & senilem viduæ maturioris vterum in vsus desuetos onerum redire, non pignorum? &c.] D

[d] Ambros. orat. in funer. fratr.

De sepultura autem Satyri fratris, Dungalus nobilis suorum temporum scriptor, in commentario edito contra Claudium Taurinensem Episcopum ad Ludouicum Pium & Clotharium eius filium Imperatores, his verbis meminit: Idcirco, vt arbitror, Ambrosius suum fratrem, quem nimium dilexerat, iuxta sanctum martyrem Victorem sepeliuit, de quo tres libros edidit egregios, vnum de eius planctu, alteros duos consolatorios de Resurrectione & Paradiso: cuius epitaphium hoc dictauit tetrasticho. E

Vranio

A *Vranio Satyro supremum frater honorem*
Martyris ad læuam detulit Ambrosius.
Hæc meriti merces, vt sacri sanguinis humor
Finitimæ penetrans adluat exuuias.]

Missa sunt ista nobis haud pridem in lucem vendicata a clarissimo viro & eruditissimo Nicolao Fabro I. C. Parisiensi, cui ex consuetudine litterarum intima amicitia coniungimur.

His opportune subijciendum existimauimus epitaphium S. Marcellinæ sororis eiusdem S. Ambrosij, quæ iuxte sanctos fratres maluit sepeliri, quam sepulcris patrijs condi. Accepimus illud ex Codice bibliothecæ Basilicæ S. Petri [a], vbi post vitam eiusdem sanctæ Marcellinæ, hæc habetur inscriptio.

[a] Vit. sanct. lit. C. pag. 147.

B Incipit epitaphium S. Marcellinæ Virginis.

Marcellina, tuos cum vita resolueret artus,
Spreuisti patrijs corpus sociare sepulcris,
Cum pia fraterni speras consortia somni,
Sanctorumq. cupis cara requiescere terra.
Nil longinqua domus casto decerpsit amori,
Affectus nec morte perit. nam munere leti
Rursus tacta soror, fraternæ redderis aulæ.
Quamuis magna pio suspiret Roma dolore,
Tertia quod sacris patitur iam damna sepulcris,
Nec tamen angustæ sedem quis dixerit aulæ.
C *Corporis hæc domus est. nam te, pia virgo, supernum*
Accipit Imperium, placidæq. ad munera vitæ
Æternæ Christus pretium tibi destinat aulæ.
Præmia dans castis intactæ matris honore.
Te Iuli medius transcendit feruidè cursus,
Et te, virgo tuus transuexit ad æthera sponsus.]

Apparet ex his S. Marcellinam Romæ cum virginibus sacris degentem, noluisse paterno sepulcro condi, sed Mediolanum transferri corpus suum, poniq. apud sanctos Satyrum & Ambrosium fratres, ambos æque iuxta sanctos martyres tumulatos.

Quanti fecerit ipse sanctus Ambrosius apud sanctos martyres sepultura locari Christianum hominem, ex eo poteris intelligere, quod ipse etiam voluit sepeliri in Ambrosiana a se erecta basilica, in quam transtulerat corpora sanctorum martyrum Geruasij atque Protasij. Porro id ex maiorum instituto vsurpatum, idem affirmat Ambrosius ipse, siue velimus, Maximus Taurinensis (cuiusuis alterutrius sit sermo ille) cum ista habet [b]: Ideo a maioribus prouisum est, vt sanctorum ossibus nostra corpora sociemus; vt dum illos tartarus metuit, nos pœna non tangat; dum illis Christus illuminat, nobis tenebrarum caligo diffugiat. Cum sanctis ergo martyribus quiescentes, euadimus inferi tenebras eorum proprijs meritis, attamen consocij sanctitate.] hæc & alia ibi. Quod vero a maioribus id traditum dicat, plane alludere videtur, quod in sacris cœmeterijs, in quibus corpora recondebantur sanctorum martyrum, Fideles quoque ceteri, qui fide constantes in communicatione Catholica diem clausissent extremum, sepeliri solerent. D

[b] Apud Ambr. serm. 77.

E Quin etiam & S. Paulinus [c] Nolanus Episcopus imitatus esse videtur S. Ambrosium, dum ad finem panegyrici Celsi pueri habet hos versus:

Quem Complutensi mandauimus vrbe propinquis
Coniunctum tumuli fœdere martyribus:
Vt de vicino sanctorum sanguine ducat,
Quo nostras illo purgat in igne animas.]

[c] Paulin. epist. 43.

hæc Paulinus, qui & litteris interpellauit sanctum Augustinum, vt eodem argumento scriberet commentarium: Vtrum scilicet prosit alicui post mortem, quod corpus eius apud sancti alicuius memoriam sepeliatur. Præstitit id ipse, cum de Cura agenda pro mortuis ad eumdem Paulinum tractatum scripsit: quem velim consulas: nobis enim institutum prosequendi onus incumbit.

Inter hæc autem, cum tot tantaq. mala ob tyrannidem Maximi in Italia timerentur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

LEGATIO AMBROSII AD MAXIMVM.

perdifficilem ac plane desperatam legationem Valentinianus Imperator Ambrosio cre- A
didit ad Maximum, si forte ille veritus sanctitudinem viri vbique spectatam ac prædicatam, furentes cohiberet animi impetus dominandi libidine incitatos. Immensæ plane agebatur molis opus, exundantem torrentem aliquo posse obice coerceri, incendiumq. extingui, quod vehementioribus flammis ex morte Gratiani, vniuerso sibi vendicato Gallarum exercitu, in Maximo maximum acceperat incrementum. At non cunctatus est sanctus sacerdos opus aggredi deploratum, spem sibi concilians ex diuina potentia, cuius arbitrio cor Regis agitur. Fuit hæc prior legatio, posterior vero post sequentem annum, licet Paulinus scriptor Vitæ ipsius Ambrosij ambas in vnum confundat maximo præiudicio veritatis; semel namque iterumq. eodem munere apud Maximum ipsum esse perfunctum, eiusdem Ambrosij testificatione liquet; de vtraque enim legatione meminit ipse in oratione in funere Valentiniani habita, his verbis [a]: Ego tuus iterum Legatus B
repetiui Gallias: & mihi dulce illud officium fuit pro salute tua primo, deinde pro pace atque pietate, qua fraternas reliquias postulabas, nondum pro te securus, & iam pro fraternæ sepulturæ honore solicitus.] hæc ipse. Quæ autem extat eiusdem Ambrosij relatio ad eumdem Valentinianum, posterioris certum est fuisse legationis: nam in ea ipse mentionem facit de priori, vbi ait: Non commisisses secundam legationem, nisi primam probasses.] cuius quidem Acta licet exciderint; tamen quid in ea gestum sit, satis expressum habetur. Nam idem S. Ambrosius in epistola ad sororem, qua queritur de contumelijs ab ingratissima Iustina Augusta sibi multis modis frequenter illatis, & inter alia quod ab ea tyrannus nominaretur, hæc habet [b]: Non hoc Maximum dicere, quod tyrānus ego sim Valentiniani: qui se meæ legationis obiectu queritur ad Italiam non potuisse transire.] hæc de priori legatione: posterior autem haud ita felicem finem consecuta C
est, vt suo loco patebit. Sic igitur vni Ambrosio acceptum ferendum est, quo minus tyrānus non continuo eodem quo cœperat progredi impetu atque furore, vniuersam Italiam imparatam igne ferroq. vastarit. Sed & ex his intelligis, turbas illas ab eadem Iustina Arianis studente in Ambrosium concitatas, post priorem hanc de qua egimus legationē Ambrosij contigisse: vt scias errare Socratem [c] atque Sozomenum [d] eas ante Gratiani obitum recensentes.

[a] Ambr. orat. in funere Valentin.

[b] Ambr. epist. 33.

[c] Socrat. lib. 5. cap. 11.

[d] Sozom. lib. 7. cap. 13.

Hoc eodem anno, vrgente licet Maximi tyrannide ante obitum Gratiani, mense Maij, ijsdem Consulibus, datum reperitur rescriptum Patauij ad Hippatium PP. aduersus apostatas & hæreticos: ex quibus plane intelligas optimam mentem eiusdem Gratiani Principis maxime pij, licet interdum indignissima ipsum rescripsisse dixerimus fraude Macedonij Magistri officiorum. Sic patenti exemplo vides, minime apud Deum D
Principes excusari, cum ministerorum fallacijs ad noxia statuenda decepti aliquando inducuntur. At nouissimam hanc Gratiani sanctionem tamquam testem eius erga Christianam religionem studij describamus, quam ipse in procinctu edidit militari: est vero huiusmodi [e]:

GRATIANI ADVERSVS IMPIOS VLTIMVM EDICTVM.

[e] l. 5. de Apost. Cod. Theod.

Christianorum ad aras & templa migrantium, negata testandi licentia, vindicamus admissum. Eorum quoque flagitia puniantur, qui Christianæ religionis & nominis dignitate neglecta, Iudaicis semet polluere contagijs. Eos vero qui Manichæorum nefanda secreta, & scelerosos aliquando sectari maluere secessus, ea iugiter atque perpetuo pœna comitetur, quam vel diualis arbitrij genitor Valentinianus adscripsit, vel nostra nihilominus decreta iusserunt. Auctores vero persuasionis huius, qui lubricas mentes in proprium defluxerant consortium, eadem quæ reos erroris huiusce modi pœna comite- E
tur: quinetiam grauiora plerumq. pro motibus ludicum & qualitate commissi extraordinem promi in nefarios sceleris huius artifices supplicia censemus. Sed ne vel mortuos perpetua vexet criminationis iniuria, vel hereditariæ quæstiones temporum varietate longorum prorsus emortuæ in rediuiuos semper exagitentur conflictus: huiusce modi quæstionibus metam temporis adscribimus: Vt si qui defunctum violatæ atq; desertæ Christianæ religionis accusat, eumq. in sacrilegia templorum, vel in ritus Iudaicos, vel ad Manichæorum dedecus transisse contendit, eaq. gratia testari minime potuisse confirmat: intra quinquennium iuge, quod cum officiosis actionibus constitutū est, proprias exerat actiones; futuriq. iudicij huiusce modi sortitus exordium, vt eodem in luce durante, cuius præuaricatio crimināda est, flagitij huius & sceleris particeps fuisse doceatur, publica sub testificatione testatus probet indicium; neque quam superno

nomini

A nomini tacitus præstitit perfidiam, sceleribus acquiescens, præuaricationem deinceps tāquam ignarus accuset. Dat. XII. Kal. Iunij Patauij, Merobaude II. & Saturnino Coss.] At de rebus Occidentalibus huius anni hactenus: iam ad res Orientis huius temporis enarrandas stylum conuertamus.

Quod in primis occurrit, hoc ipso anno sub ijsdem Consulibus Merobaude iterum & Saturnino, decimoquarto Kalendas Februarij, Theodosius Imperator Arcadium filium maiorem natu pronunciauit Augustum: ita Socrates [a], Sozomenus [b], Marcellinus [c], & alij. Erat tunc Arcadius annum ætatis agens octauum, natus nimirum sub Consulatu Gratiani quarto & Merobaudis, triennio ante Theodosij patris Imperium. At pius Princeps parum sibi visus contulisse filio, si Romanum illi tradens Imperium, non æque in eum transfunderet pietatem: ad Gratianum Imp. epistolam iam scripserat, qua eum ro- B
gauit, vt egregium pietate virum, qui filium doceret, quæreret, inuentumq. Constantinopolim mitteret. Scripsit ea de re Gratianus ad Damasum Romanum Pontificem, qui misit ad eum Arsenium Ecclesiæ Romanæ diaconū egregia probitate spectatum & litteris insigniter eruditum. Cui, cum Cōstantinopolim peruenisset, Theodosius filios suos tradidit, moribus ac litteris imbuendos, atque dixit: Posthac tu magis pater eorum, quā ego.] Accidit & illud memoria dignum: cum enim ingressus scholas, vidisset Theodosius Arsenium stantem, Arcadiumq. auditorem sedentem, indignatus est, quod magisterij gradum parum decore seruasset, cum stans ipse doceret, Arcadius vero sedens addisceret. Arsenius autem cum se excusaret, atque diceret, haud decere sedentem se docere Imperatorem: indignatione ille cōmotus abstulit ei Imperatoris insigne, sederetq. in throno Arsenium compulit, filium vero detecto capite auditorem profiteri; illud inculcans, C
tunc prolem suam vere fore dignam Imperio, si cum scientia æque imbuta fuerit pietate. Hæc quidem pluribus in eiusdē Arsenij vita [d] narrantur: & licet ibi de duobus Theodosij filijs mentio habeatur, tamen de Honorio constat hoc tempore nondum natum esse, quem Placilla Augusta peperit anno sequenti, Ricomere & Clearcho Consulibus: aliquis enim quod sciret duos fuisse Theodosio filios, adiecit Honorium.

ARCADIVS APPELLATVR AVGVSTVS.

[a] Socrat. lib. 5. cap. 10.

[b] Sozom. lib. 7. cap. 2.

[c] Marcellin. in Chron.

ARSENIVS MAGISTER IMPERATORIS.

[d] Apud. Metaph. 8. Maij. Sur. 19. Iulij.

Contigit autem postea, vt cum Arsenius Arcadio verbera inflixisset; ille vero meditaretur instar Neronis, magistro suo mortem inferre: ipse diuino monitu ab aula clam recedens, ad Aegypti eremum se contulerit, vbi vixit egregia sanctitate toto Orbe conspicuus. vnde S. Hieronymus [e] de S. Paula in Aegyptum peregrinante ait, vidisse Macarios, Arsenios, atque Serapiones. Porro quam pie sancteq. Theodosius Imperator filios instituendos curauerit, argumento sunt quæ de ipsorum consobrino Nebridio tradit S. Hie- D
ronymus [f], vtpote qui illis accesserit condiscipulus; ait enim: Mirum dictu est: nutritus in Palatio, & condiscipulus Augustorum, quorum mensæ ministrat Orbis & terræ ac maria seruiunt, inter rerum omnium abundantiam, in primo ætatis flore tantæ verecundiæ fuit, vt virginalem pudorem vinceret, & ne leuem quidem obscœni rumoris in se fabulā daret. Deinde purpuratorum propinquus, socius, consobrinus, eisdem cum ambobus studijs eruditus (quæ res etiam externorum mentes sibi conciliat) non est inflatus superbia, nec ceteros homines adducta fronte contempsit, &c.]

[e] Hier. epist. 27.

[f] Hier. epist. 9.

Eodem quoque anno, mense Iunij (vt auctores sunt Socrates [g] & Sozomenus [h]) celebratur Synodus Constantinopoli a Theodosio conuocata ad dirimendas in Ecclesia concitatas ob diuersas hæreses vbique discordias. Agebat hoc anno Præfectum Prætorio summum magistratum Posthumianus, vt eiusdem Theodosij rescripta [i] indicant ijsdem E
Consulibus ad eum data: ad quem Gregorius Nazianzenus scribens, eius Synodi meminit: nam cum in primis ipsius egregiam eruditionem commendet, deq. amplissimo magistratu ob virtutum merita consecuto cōgaudeat, de eadem coacta Synodo ita habet [k]: Nihil tam Imperio tuo conuenire existima (quandoquidem rursus Episcoporum Synodus celebratur, haud scio qua de causa, & quo modo coeuntium) quam vt te Præfecto, ac tua opera Ecclesiæ ad pacem adducantur, etiam si eos qui dissidijs & factionibus contendunt, asperius obiurgare oporteat. Quod si cuipiā nimium curiosus esse videar, quod cum a negotijs recesserim, non tamen curam & solicitudinem abiecerim: hoc ne mireris. Nō enim quemadmodum a thronis & fastuoso supercilio, ita etiam a pietate secessimus: quin potius eo maiorem fidem auctoritatemq. apud te habiturus mihi videor, vt qui non rem meam priuatam, sed publicam vtilitatem curem.] hæc ad Præfectum Prætorio Gregorius.

CONCILIVM CONSTANTINOPOLITANVM.

[g] Socrat. lib. 5. cap. 10.

[h] Sozom. lib. 7. cap. 12.

[i] l. 10. de bonis proscrip. & l. 11. de hæret. Cod. Theod.

[k] Gregor. Naz. epist. 71.

Eodem

Universidad de Deusto
Biblioteca

Eodem quoque argumento, nempe vt in Synodo Episcoporum habenda studeat paci Ecclesiæ conciliandæ, idem Gregorius eodem tempore litteras dedit ad Saturninum, illum quidem puto, qui hoc anno cũ Merobaude Consulatum gessit, creatus hic a Theodosio in Oriente, ille vero a Gratiano & Valentiniano in Occidente. Litteræ autem Gregorij ad Saturninum datæ sic se habent[a]:

a Gregor. Naz. epist. 72.

GREG. NAZ. SOLICITVS PRO ECCLESIAE PACE.

Non est apud me dubium (alioqui temerarium esset scribere) quin amicitiæ officium a me requiras. Externis enim licentiam, nobis autem loquendi libertatẽ tribuis, vt conseruus bonus ijs qui eo honore digni habiti sunt, vt ad Deum appropinquent. Quocirca te quoque salutamus, & desiderio tuo morem gerentes, rerum nostrarum statum tibi exponimus. Omnia apud nos Dei beneficio recte se habent, hoc vno excepto, quod de Ecclesijs anxij & soliciti sumus tam fœde perturbatis. His quicquid operis afferre potueris, communem concordiam & re & sermone impigre constitue: quandoquidem Episcopi rursus coeunt: ac metuendum rursus est, ne nunc quoque pudore suffundamur, si hæc Synodus parum præclarum finem habuerit, quemadmodum & prius. Nam quæ nobis contigerunt, ea Deo omnia scienti & cognoscenda & iudicanda relinquemus; etiam si iucundo animo inuidiæ eorum qui id appetebant, cessimus, non tamquam suauem quamdam rem, vt plerisq. videtur, sed admodum periculosam relinquentes, ac velut ex aspera & graui tempestate ad tranquillum quemdam & tutum portum appellentes.] hæc ad Saturninum Gregorius. Porro hos magistratus litteris Gregorij admonitos, impigre curasse negotium, rescripta Imperatoris ad eumdem Posthumianum data declarant.

QVID NECTARIVS CVM HAERETICIS. *b Sozom. lib. 7. cap. 12.*

Conuocati sunt in hanc Synodum omnium vigentium tunc hæresum defensores, qui inter eos principem locum tenere videbantur; vt si fieri posset humanitate Imperatoris, abiecta hæresi ad Ecclesiam Catholicam reuocarentur; qui vero animo refractario recusarent, legibus punirentur. Quid autem coacta in vnum Synodo actũ sit, perpauca sunt quæ significent. Sed quid de his habeat Sozomenus[b], videamus: Imperator Nectarium accersit, & cum eo de futura Synodo communicat, & quæstiones eas, quæ hæreses peperissent, vt in disceptationem proponeret, iniungit, quo vna fieret credentium in Christum Ecclesia, & doctrina consona, qua religio conformari debeat. Nectarius igitur priuatim secum meditatus, Agelio Nouatianæ Ecclesiæ Episcopo, vt in fide secum sentienti (*in his scilicet quæ ad Nicænum Symbolum pertinent*) voluntatem Imperatoris aperuit. Ille vero, qui vt vitæ sanctimoniam operibus repræsentabat, ita in verborum argutijs & lenocinijs minime exercitatus erat, sibi considerandum proponebat, si quid facto opus esset. Sin vero disputandum foret, virum producebat ex lectoribus suis tunc vnum, Syssinium nomine, sed cui postea idem Episcopatus est commissus, ratione & oratione præstantem, qui sacrorum librorum explicationes exacte calleret, & variam eorum cognitionem haberet, quæ tum ab Ethnicis, tum ab Ecclesiasticis auctoribus scripta erant.

PATRVM SENTENTIIS COERCENTVR HAERETICI.

Qui quidem vir etiam hoc articulo rectissime consulere visus, auctor fuit vt fugerent institutas cum sectarijs disputationes, vtpote rixarum atque pugnarum fomites: sed ex ipsis quærerent, reciperent ne eos, qui ante Ecclesiæ distractionem interpretes & doctores fuissent scripturæ sacræ. Etenim si horũ testimonia reiecerint, inquit, a suis ipsorum consortibus explodentur: sin autem sufficere eos ad controuersias decidendas arbitrabuntur, produci oportet illorum libros. Certo enim sciebat, veteres, qui coæternũ cum Patre Filium cognouerant, ausos non fuisse dicere, illum ex aliquo principio duxisse originem. Cum igitur & Nectario id se recte habere videretur, & Imperator edoctus, consilium collaudasset; animos sectariorum pertentabat, quidnam ipsi de veterum interpretationibus sentirent. Illis ea magnifice laudantibus, ipse palam verbis expressis proposuit, num illorum dictis in finiendis quæstionibus staturi sint, & satis ne locupletes doctrinæ testes eos esse iudicent. Orta & circa hanc quoque rem inter sectarum principes dissensione (neque enim consimiliter singuli de veterum libris sentiebant) animaduertit Imperator, quod nudis priuatarum opinionum altercationibus nixi, definitum aliquid pronunciare detrectarent. Quamobrem damnata hac illorum peruicacia, iussit vt vnaquæque secta doctrinæ suæ libellum ipsi porrigeret.

Cum itaque huic negotio conficiendo præstitutus dies adesset; conuenerunt in Palatium pro ijs qui consubstantialem Trinitatem profitebantur, Nectarius & Agelius, pro Ariana hæresi Demophilus eius Antistes, pro Eunomianis ipse Eunomius, Eleusius autem

A tem Cyzici Episcopus pro ijs qui vocantur Macedoniani. Acceptis vero singulorum libellis, solos eos approbauit, qui consubstantialem Trinitatem asserebant: reliquos vero vt absurdos disrupit. Ac Nouatianis quidem hinc præter sententiam nihil accidit: siquidem conformem cum Ecclesia Catholica opinionem de Deo habent. Ceteri vero suis ipsorum sacerdotibus indignabantur, quod coram Imperatore sibi ipsis inscite fuissent aduersati: multiq. ceteris damnatis, ad sententiam approbatam conuersi sunt. Imperator vero lege lata sanxit, vt sectarij neque conuentus agerent, neque doctrinam fidei profiterentur, neque Episcopos aut alios ordinarent: atque vt alij vrbibus agrisq. expellerentur, alij notarentur infamia, & Reipublicæ consimiliter ac ceteri, participes non essent: & graues quidem legibus adscribebat pœnas, sed eas non exequebatur: neque enim vt pœnas irrogaret, sed vt metum incuteret subditis suis, studebat, vt sibi in diui-
B nis concordes fierent: siquidem & illos laudabat, qui sua sponte conuertebantur.] hactenus de his Sozomenus. Porro singulas leges, quas hic recenset, inferius describemus. Habet hæc eadem Socrates[a], & quidem pluribus; addiditq. ob rem præclare gestam, consilio Syssinij Nouatiani, ipsum Theodosium eisdem Nouatianis fauisse, passumq. esse ecclesiam Constantinopoli habere, conuentus agere, fruiq. priuilegijs, quæ Catholicis impertita fuissent.

a Socrat. lib. 5. cap. 10.

NOVATIANI DE NOVATIANIS PARVM SINCERA.

At quoniam suspecta fides est hæreticorum de suis dogmatibus & eorum sectatoribus aliquid affirmantium: æque nobis dubium redditur, immo (vt verius dicam) mendacium esse conuincitur totum hoc quod de Nectario ait, in causa tanti momenti Nouatianum Episcopum consuluisse, atque (vt illud vsurpem) perinde ac si in Israel Deus non esset, deum Accaron adiisse. Quis sibi persuadeat, in eam Synodum, in qua fortiores
C hæresum propugnatores audiendi essent, non vocatos esse a Theodosio Catholicos Episcopos, qui doctrina ceteris eminerent? vt inter alios Gregorium Nyssenum, quem constat non solum hoc tempore fuisse superstitem, sed & plures adhuc vixisse annos, Amphilochium Iconij Episcopum æque difertum, Diodorum Tarsensem, eumdemq. Nectarij studiosum, & illos ipsos, quos idem Diodorus dederat eidem Nectario in diuinis litteris consultores atque doctores; vt Euagrium relictum a Gregorio Nazianzeno prætermittamus, atque alios complures, quibus Synodus creditur abundasse, qui omnes Agelium decrepitum senem, & iuuenem Syssinium antecellerent doctrina rerumq. peritia. Quis igitur persuadere sibi poterit, his omnibus posthabitis, Nectarium conuenisse Nouatianos hæreticos, eorumq. præscripto dumtaxat rem tantam administrasse, &
D in tanto negotio, tacentibus reliquis, soli Nectario cum hæreticorum antesignanis sermonem habere permissum esse? At quam re vera egregie digneq. qui Synodo interfuerunt Episcopi, fidei causam pertractarint, vnius ex ijs exemplo facile poteris intelligere.

Cum enim Theodosius Imperator ob id (vt dictum est) præsens Concilium congregasset, vt hæreticos omnes sub vna fide connecteret: eos ad se vocatos, vt beneficientia prouocaret, officijs sibi deuincire conatus est: cumq. indulgentius quam par erat, cum ijs agere videretur, Orthodoxorum nonnihil commouit animos; veriti enim sunt, ne Imperator illorum circumuentus astutia, præceps abduceretur in hæresin. Quamobrem S. Amphilochius Iconij Episcopus cum factis tum verbis redarguit Imperatorem: quo modo autem id se habuerit, res gesta sic a Theodoreto describitur[b]: Cum alio tempore Amphilochius forte intra Palatium esset, viderentq. astantem Imperatori filium suum Arcadium, qui nuper Imperator creatus fuerat; ipsum Imperatorem Theodosium (vt
E mos est) salutauit ille quidem, sed filium sine honore dimisit. Imperator autem ratus Amphilochium oblitum officij, iubet ad filium accedere, eumq. osculari. At Amphilochius respondit, satis esse quod ei honorem habuerat. Itaque Theodosius rem acerbe & grauiter ferens, probrum filio obiectum, iniuriæ loco sibi ipsi illatæ numerauit. Tum sapientissimus Amphilochius, declarans Imperatori quod animo instituebat, contenta voce: Vides, inquit, o Imperator, quam ægre ignominiam filij tui patiare; immo vero illis, qui in eum insultant, vehementer succenses. Credas igitur mihi velim, huius vniuersitatis rectorem Deum, eos qui contra filium suum vnigenitum loquuntur blasphemias, itidem detestari, & tamquam ingratos erga Saluatorem & patronum suum odio prosequi. Cuius institutum cum hoc pacto intellexisset Imperator, facta eius dictaq. simul admiratus, legem protinus conscripsit, quæ verabat conuentus ab hæreticis agi, &c.] hæc Theodoretus.

AMPHILOCHIVS REDARGVIT PATRIS VERBISQ. THEODOSIVM. *b Theod. lib. 5. cap. 26.*

Qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

CORRIGITVR THEODORETVS DE TEMPORE.

Qui tamen in eo corrigendus est,& non ab alio,quam a se ipso, dum superius ait hæc A
accidisse postquam Theodosius a cæde Maximi tyranni ab Occidente Constantinopolim reuersus est: nam cum tradat hæc facta esse, dum nuper Arcadius Imperator creatus esset, plane in hunc ipsum annum ea referenda sunt, quo constat (vt dictum est) Arcadium creatum fuisse Imperatorem. Ceterum si ad reditum Theodosij a cæde Maximi referas, Arcadium tunc inuenies habuisse in Imperio annos octo: siquidem anno Domini trecentesimo octogesimo octauo, ipso Theodosio atque Cynegio Coss. ab eo occisus est Maximus; & post triennium in Italia consumptum, anno Domini trecentesimo nonagesimo primo, Titiano & Symmacho Consulibus, Constantinopolim reuersus est. Sic igitur aperte vides Acta Amphilochij ad præsentem annum referēda esse, quo Arcadius creatus est Imperator, & Synodus Constantinopoli pro pace Ecclesiæ conuenit. Sozo-
[a] Sozom. lib. 7. cap. 6.
menus [a] eadem de Amphilochio narrat, additq. Placillæ Augustæ enituisse tunc studiū, B
ne vir eius Theodosius circumueniretur ab Arianis, dum ne eorum colloquio traheretur in hæresin, anteuertit.

ANTIOCHENVM DISSIDIVM PERSEVERAT.
[b] Socrat. lib. 5. cap. 10.

Causam quoque Antiochenam de altercatione inter Paulinum atque Flauianum, de qua superiori anno in Romano Concilio actum est, in hac eadem Synodo pertractatam Socrates [b] videtur annuere, dum ait, Catholicos inter se fuisse discordes & opinione diuisos, fauentibus nimirum Syris, Phœnicibus, ac Palæstinis Flauiano, Aegyptijs autem, Cyprijs, Arabiæq. Episcopis Paulino studentibus; quibus etiam consensisse vidimus superius Gregorium Nazianzenum, qui & recitatis nuper litteris ad Posthumianum Præfectum Prætorio id pertigisse visus est, dum monet vt dissidentes & factionibus studentes Episcopos, etiam asperius, si opus sit, arguat. At nihil prorsus hac ex parte in Synodo confectum esse, certum est: proculq. abfuit vt discordes potuerint in concordiam reuo- C
cari: nam eam dissensionem post multos annos perseuerasse constat.

THEODOSII EDICTA ADVERSVS HAERETICOS.
[c] l. 2. de Apost. Cod. Theod.
[d] l. 11. de haret. Cod. Theod.

Quod igitur omnes consentiant, post hanc Synodum a Theodosio Imperatore aduersus hæreticos edicta promulgata fuisse: hic eadem describamus, quæ ad nominatum superius Posthumianum Præfectum Prætorio data habentur. Verum ante ipsam Synodū, quam inchoatam diximus mense Iunio, idem Imperator ad eumdem Posthumianum Præfectum Prætorio mense Maio aduersus apostatas rescriptum [c] dedit. Rursum vero aduersus hæreticos, qui minime in Synodo resipuerint, ad eumdē Posthumianum mense Iulio hæc edixit [d]:

Omnes omnino, quoscumque diuersarum hæresum error exagitat, id est, Eunomiani, Ariani, Macedoniani, Pneumachomachi, Manichæi, Encratitæ, Apotactitæ, Saccophori, Hydroparastatæ; nullis circulis coeant, nullam colligant multitudinem, nullum ad se po- D
pulum trahant, nec ad imaginem ecclesiarum parietes priuatos ostendant: nihil vel publice, vel priuatim, quod Catholicæ sanctitati officere possit, exerceant. Ac si qui extiterit, qui tam euidenter vetita transcendat; permissa omnibus facultate, quos recte obseruantiæ cultus & pulchritudo delectat, communi omnium bonorum conspiratione pellatur. Dat. VIII. Kal. August. Constantinop. Merobaude & Saturnino Coss.]

[e] l. 12. de haret. Cod. Theod.

Rursus vero mense Augusto ad eumdem Posthumianum Præfectum Prætorio aduersus omnes hæreticos [e] in hunc modum:

Vitiorum institutio Deo atque hominibus exosa, Eunomiana scilicet Ariana, Macedoniana, Apollinariana, ceterarumq. sectarum, quas veræ religionis venerabili cultu Catholicæ obseruantiæ fides sincera condemnat, neque publicis neque priuatis aditio- E
nibus intra vrbium atque agrorum ac villarum loca, aut colligendarum congregationum, aut constituendarum ecclesiarum copiam præsumat: nec celebritatem perfidiæ suæ, vel solemnitatem diræ communionis exerceat: neque vllas creandorum sacerdotū vsurpet atque habeat ordinationes. Eædem quoque domus, seu in vrbibus, seu in agris, in quibus passim turbæ professorum ac ministrorum talium colligentur, Fisci nostri dominio iuriq. subdantur: ita vt hi qui vel doctrinā vel mysteria conuentionum talium exercere consueuerunt, perquisiti, ab omnibus vrbibus ac locis, propositæ legis vigore constricti, expellantur a cœtibus, & ad proprias vnde oriundi sunt terras redire iubeantur, ne quis eorum aut commeandi ad quælibet alia loca, aut euagandi ad vrbes habeat potestatem. Quod si negligentius ea quæ serenitas nostra constituit, impleantur: Officia prouincialium Iudicum, & principales vrbium, in quibus coitio vetitæ congregationis

reperta

A reperta monstrabitur, sententiæ damnationiq. subdantur. Dat. III. Non. Sept. C.P. Merobaude II. & Saturnino Coss.]

HAERETICORVM CLANDESTINI CONVENTVS.
[a] Epiphan. haeres. 80.
[b] Theod. lib. 4. c. 10.

Qui igitur legibus Theodosij vetiti sunt conuentus agere, clandestine illos cogere conati sunt, & inter alios quos Saccophoros edictum nominat (erant hi Massaliani hæretici, de quibus supra, qui quod sacco induerentur [a], Saccophori sunt appellati) hos Episcopi diuersis in locis venati sunt; de quibus Theodoretus [b], cum de his agit: Porro, inquit, erroris morbum occultare nituntur, & post reprehensiones impudenter negant se eo laborare: & illis qui in eadem sunt opinione, quam ipsi animo complectuntur, ecclesia interdicunt. Ob hanc causam Letoius Episcopus Melitinensis Ecclesiæ, vir singulari studio erga pietatem exardescens, cum videret multa monasteria, immo vero speluncas latronum hunc contraxisse morbum, ea incendit, & lupos a grege abegit. Eodē modo præ-
B stantissimus ille Amphilochius vrbis primariæ Lycaoniæ pastor & moderator totius nationis, cum intellexisset eam perniciem illa loca inuasisse, denuo repulit, & greges, quos ipse verbo pauit, illa labe eripuit.

MASSALIANI DETECTI A FLAVIANO EPISCOPO ANTIOCHENO.

Quinetiam Flauianus Antiochiæ Episcopus, vir multorum sermone celebratus, cum accepisset hos Edessæ ætatem agere, & suum venenum in vicinorum animos infundere; missa ad eos monachorum turba, deduxit Antiochiam; & morbum, quem pernegabant, extorsit ad hunc modum. Primum dixit accusatores calumniari, & mentiri testes. Deinde Adelphium admodum senem, vnum ex principibus hæresis, benigne vocat ad se, prope assidere iubet. Tum, Quoniam, inquit, o senex, ad longinquum temporis spatium vitam propagauimus: idcirco & natura humana & fraudolenti dæmonum aduersariorum conatus nobis accuratius perspecti sunt & cogniti: multoq. etiā vsu, quæ & quan-
C ta sint gratiæ dona, edocti sumus. Isti cum sint iuuenes, & nihil istarum rerum exquisite norint, sermones spirituales audire vix, aut ne vix quidem ferunt. Itaque tu, quæso, dic mihi, qua ratione affirmetis, & spiritum contrarium recedere a vobis, & sancti Spiritus gratiam aduentare?

His verbis senex ille delinitus, venenum occultatum exprompsit vniuersum, dixitq. diuini baptismi lauacrum his qui eo tincti erant, nihil omnino prodesse, sed solas preces ardentes dæmonem in animis habitantem expellere: nā singulos qui eduntur in lucem, ex primo parente, vt naturam, ita dæmonum seruitutem traxisse: quibus ex animis oratione expulsis, Spiritum sanctum deinceps accedere, suamq. præsentiam tum sensibus, tum visui ostendere; & non corpus solum perturbationum motibus liberare, sed etiam animum inclinatione ad deteriora prorsus eripere: adeo vt de cetero neque iciu-
D nio opus sit ad corpus coercendum, neque doctrina ad refrenandam eius libidinem, & ad danda præcepta, quibus recta viuendi via incedere discat: & qui sit huius rei compos factus, non modo a lasciuis corporis concitationibus liberum fore, verum etiā præuidere futura, & sanctam Trinitatem oculis cernere. Itaque diuinus ille Flauianus, fœtido isto fonte effosso, & impijs eius riuulis patefactis, miserum senem sic affatur: O malis diebus onuste & inueterate, tuum ipsius os te coarguit, haud ego: tua labia contra te testimonium dicunt. Itaque erroris morbo retecto, Syria exacti erant illi quidem: sed in Pamphiliam profecti, eam eadem pernicie referserunt.] hæc Theodoretus, sed perperam sane ad tempora Valentiniani atque Valentis refert, cum constet Flauianum nonnisi sub Theodosio post Meletij obitum (vt dictum est) sedisse Episcopum Antiochiæ.

MASSALIANI EJECTI E SYRIA.

SYNODVS SYDAE CONTRA MASSALIANOS HABITA.

Constat etiam aduersus eosdem Massalianos congregatam esse his temporibus Syno-
E dum Sydæ, de qua hæc Photius in Bibliotheca: Legimus, inquit, Synodum Sydæ factam aduersus hæresin Massalianorum, id est, Euchaitarum, vel Adelphiorum. Præfuit Synodo Amphilochius Episcopus Iconij cum Episcopis vigintiquinque. Ex ea Synodo ibi est Synodica ad Flauianum Antiochenum Episcopum, qui ea de causa etiam aliam Synodum habuit. In eo Concilio Sydæ habito Adelphius licet pœnitentiam polliceretur, non est admissus, quamuis hæresin detestari videretur; quoniam non ex corde pœnitentia & renunciatio facta esset.] addit de eiusdem Flauiani Episcopi Antiocheni epistolis scriptis ad Osroenos & Armenos de damnatis Massalianis hæreticis Adelphio & socijs. Ceterum haud hoc tempore his remedijs hæresis extingui potuit; sed aduersus eamdem laborandum fuit Attico Episcopo Constantinopolitano & alijs, quorum contra eiusmodi hæreticos scripta idem Photius recenset.

Hoc ipso anno Romam se contulit Carthagine Augustinus; qui sequenti (vt dicemus)

Symma-

Universidad de Deusto
Biblioteca

AVGVSTINI ADVENTVS IN VRBEM. *a Aug. Confess. lib. 5. c. 36.*

Symmacho Vrbanam Præfecturam administrante, ab eo Mediolanum missus est. Agebat hoc anno ipse ætatem vigintinouem annorum (vt idem testatur [a]) quo Carthagine nouit Faustum Manichæum, cum iam nouem ferme annos in secta Manichæorum haberet, de pluribus dubitans; quæ omnia a Fausto fore soluenda, Manichæi polliciti fuerant. At cum longe aliter accidisset; de veritate in ea secta assequenda desperare penitus cœpit. Quonam modo autem tunc veniendi Romam consilium inijt; ipsum audi [b]: Posteaquam, inquit, ille Faustus mihi imperitus earum artium, quibus eum excellere putaueram, satis apparuit: desperare cœpi, posse eum mihi illa, quæ me mouebant, aperire atque dissoluere.] & inferius: Refracto itaque studio, quo intenderam in Manichæi litteras, magisq. desperans de ceteris eorum doctoribus, quando in multis quæ me mouebant, ita ille nominatus apparuit: cœpi cum eo pro studio eius agere vitam, quo ipse flagrabat in eas litteras, quas tunc iam rhetor Carthaginis adolescentes docebam; & legere cum eo, siue quæ ille audita desideraret, siue quæ ipse tali ingenio apta existimarem. Ceterum omnis conatus meus, quo proficere in illa secta statueram, illo homine cognito, prorsus intercidit.] At de sua Romam profectione idem hæc habet: Egisti ergo mecum, vt mihi persuaderetur Romam pergere, & potius ibi docere quod docebam Carthagine·] ad docendum enim Romæ potius, quam Carthagine, non quæstus maior (vt subdit) eum mouit, sed quod adolescentes qui discerent, quietius illic agerent, quam Carthagine, vbi illorum nimia insolentia omnia perturbaret. nam paulo post: Sed quare hinc abirem, & illuc irē, tu sciebas Deus, nec indicabas mihi, nec matri, quæ me profectum atrociter planxit, & vsque ad mare secuta est. Sed fefelli eam, violenter me tenentem, vt aut reuocaret, aut mecum pergeret; & finxi me amicum nolle deserere: donec vento facto, nauigaret. Et mentitus sum matri, & illi matri, & euasi.] & rursum: Recusanti sine me redire, vix persuasi, vt in loco qui proximus nostræ naui erat, Memoria beati Cypriani maneret ea nocte: sed ea nocte clanculo ego profectus sum: illa autē remansit orando & flendo.] Et tamen (subdit ipse) post accusationem fallaciarum & crudelitatis meæ, conuersa rursus ad precandum te pro me, abijt ad solita, & ego Romā.] In Vrbem cum venisset, apud Manichæum quemdam hospitio se acceptū tradit [c], vbi & ægrotauit [d]. Vt vero conualuit, cum Manichæis vt plurimum versabatur, ita tamen vt eius sectæ frigidus esset assertor; immo hospitem suum a magna fiducia illius hæresis reuocare studeret: sed & Helpidij cuiusdam aduersus Manichæos coram differentis scripta disputatione nonnihil se profeciſſe testatur; adeo vt contemptui sibi iam illa secta esse cœperit. Romæ igitur cum versaretur, domi docere rhetoricam cœpit, docuitq. hoc & sequenti anno, quo a Symmacho Vrbis Præfecto, Mediolanum, vt ibi rhetoricam publice profiteretur, ab Imperatore de hoc monito, missus est. De profectione ergo ipsius Roma Mediolanum anno sequenti agemus.

b Aug. Confess. lib. 5. c. 7. 8.

c Aug. Confess. lib. 5. c. 10.

d Aug. eod. lib. c. 9. 10. 11.

PENVRIA VRBS LABORAT.

Hic idem annus ille est, quo Vrbs & Italia magna fame laborauit: de qua quidem annonæ penuria, tum S. Ambrosius, tum Symmachus meminere. Ac primum quod ad rationem temporis spectat: vt dicamus eam hoc anno accidisse, certum illud est argumentum, quod anno ante relationem Symmachi ad Valentinianum Imp. factam esse, S. Ambrosius tradit: quam quidem relationē & ab ipso Symmacho anno sequenti ab illa penuria esse conscriptam, cum Præfecturam Vrbanam ageret, & a S. Ambrosio confutatam anno itē sequenti, suo loco perspicue demonstrabimus. Ob penuriam quidem illam pauperes ab Vrbe pulsos esse, S. Ambrosius doluit, cum in libris Officiorum hæc ait [e]: Quanto hoc vtilius, quam illud quod proxime Romæ factum est: eiectos esse Vrbe amplissima, *incolas scilicet*, qui iam plurimam illic ætatem transegerant, flentes cum filijs abijsse: quibus velut ciuibus amoliendum exilium deplorarent, interruptas complurium necessitudines, diremptas affinitates? Et certe arriserat anni fœcunditas: inuectitio Vrbs sola egebat frumento: potuisset iuuari, si peterent ab Italis frumentum, quorum filij expellebantur. Nihil hoc turpius, excludere quasi alienum, & exigere quasi suum. Quid illum eijcis, qui de suo pascitur? Quid illum eijcis, qui te pascit? Seruum retines, trudis parentem? Frumentum suscipis, nec affectum impartis? Victum extorques, nec rependis gratiam? Quam deforme hoc, quam inutile? Quo modo enim potest vtile esse quod non decet? Quantis corporatorum subsidijs dudum Roma fraudata est? potuit & illos non amittere, & euadere famem, expectatis ventorum oportunis flatibus, & sperata rum commeatu nauium.] hactenus Ambrosius.

e Ambros. Offic. lib. 2. c. 7.

EIECTI POPVLI AB VRBE OB FAMEM.

De his

A De his & ipse Symmachus in epistola ad Flauianum tunc temporis, vt apparet, conscripta: vbi hæc [a] inter alia: Defectum, inquit, timemus annonæ, pulsis omnibus, quos exerto & pleno vbere Roma susceperat. Fac vt his remedijs conualescamus: quanto nobis odio prouinciarum constat illa securitas? Dij patrij, facite gratiam neglectorum sacrorum, miseram famem pellite: quamprimum reuocentur nostri, quos inuita dimisit.] hæc Symmachus: & quidem illud facinus iure improbat, quo liberi homines ab Vrbe ea de causa electi fuerant: nam Augusti tempore (quod Dio testatur [b]) ingenti afflictata Roma annonæ penuria, non liberi homines, sed gladiatores, venaliaq. mancipia tantum vltra octoginta millia passus ab Vrbe reiecta fuerunt. Porro Symmachus homo versatilis, ab occasione deducens argumentum, eamdem famem ad suum propositum inflectens in relatione, quam anno sequenti ad Valentinianum conscripsit, eam-

a Symmach. lib. 2. epist. 7.

ADSCRIBIT SYMMACHVS FAMEM SACRILEGIO.

b Dio hist. Rom. lib. 55.

B dem famem exaggerans, accidisse eam persuadere conatur, quod adempti fuerant sacerdotum redditus, atque agri Vestalium virginum: ita enim ait [c]: Honorauerat lex parentum Vestales virgines ac ministros deorum victu modico, iustisq. priuilegijs: stetit muneris huius integritas vsque ad degeneres trapezitas, qui ad mercedem vilium baiulorum sacræ castitatis alimenta verterunt. Secuta est hoc factum fames publica, & spem prouinciarum omnium messis ægra decepit. Non sunt hæc vitia terrarum, nihil imputamus astris, nec rubigo segetibus obfuit, nec auena fruges necauit: sacrilegio annus exaruit. Necesse enim fuit perire omnibus, quod religionibus negabatur, &c.] subdit enim, ad cibum glandium & radices herbarum populum ob famem fuisse conuersum: ex quibus persuadere conatur Imperatori, reddi prouentus ablatos deorum sacrificis atque Vestalibus, vt terra rependeret quam subtraxerat abundantiam.

c Symmach. ad Valentin. Imp. apud S. Ambr.

C At quam scite prudenterq. inania ista ab occasione famis deducta a Symmacho argumenta refellat S. Ambrosius: ipsum audi, dum hæc ait [d] post nonnulla de dijs: Quæ autem æquitas, vt paucis sacerdotibus dolentes victum negatum, ipsi omnibus denegarent, cum inclementior esset vindicta, quam culpa? Non est igitur idonea quæ tantam ægritudinem mundi fallentis causa constrinxerit, vt virentibus segetibus, subita spes anni adulta moreretur. Et certe ante plurimos annos templorum iura toto Orbe sublata sunt. Modo ne demum dijs Gentium venit in mentem suas iniurias vltum iri? Propterea nec assueto cursu Nilus intumuit, vt vrbicorum sacerdotū dispendia vindicaret, qui non vindicauit suorum? Esto tamen si superiore anno deorum suorū iniurias vindicatas putant: cur præsenti anno contemptui fuere? Iam enim nec herbarum vulsis radicibus rusticana plebs pascitur, nec baccæ siluestris explorat solatia, nec cibum de sentibus rapit;

d Ambr. epist. 31

CONFVTATVR SYMMACHVS AB AMBROSIO.

D sed operum læta felicium, dum messes suas & ipsa miratur, expleuit voti satietate ieiunium, vsurarios nobis reddidit terra prouentus. Quis ergo tam nouus humanis vsibus, vt vices stupeat annorum? & tamen etiam superiore anno pleraque nouimus prouincias redundasse frugibus. De Gallijs quid loquar solito ditioribus? Frumentum Pannoniæ, quod non seuerant, vendiderunt; & fœcunda Rhætia fertilitatis suæ nouit inuidiam: nam quæ solebat tutior esse ieiunio, fœcunditate hostem in se excitauit. Liguriam, Venetiasq. autumni fumenta pauerunt. Ergo nec ille sacrilegio annus exaruit, & iste fidei fluctibus annus effloruit. Negent etiam quod largo fœtu vineæ redundauerint: itaque & messem fœneratam recepimus, & liberalioris vindemiæ beneficia possidemus.] hactenus S. Ambrosius. Sed de alijs querelis Symmachi anno sequenti.

E IESV CHRISTI ANNVS 384. DAMASI PAP. ANNVS 18. VALENTIN. 9. THEODOSII 6. IMPP.

SYMMACHVS PRAEFECTVS VRBIS PRO IDOLIS QVID.

TRecentesimus octogesimus quartus Christi annus, Consulibus Ricimere & Clearcho notatur, quo Symmachus (de quo nuper facta est mentio) Præfecturam Vrbanam gessit, quod Imperatoris rescripta ad ipsum hoc anno data testantur [e], licet Paulinus ad alia tempora eam referat. Meminit S. Augustinus [f] de eiusmodi Symmachi Præfectura, dum ait, se ab eodem Symmacho Præfecto Roma missum esse Mediolanum. Sed de Augustino inferius. Paul nus autem confundit Præfecturam cum Consulatu, de quo suo loco dicendum. Cum igitur Symmachus Vrbana fungeretur Præfectura, libellum

e l. 4. de sentent. ex peric. recit. & l. 44. de appellat. C. Theod.

f Aug. Confess. lib. 5. c. 13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

misit ad Valentinianum Imperatorem pro restituendo damnato legibus Gratiani deo- A
rum cultu : extat ipse titulo Relationis Symmachi Vrbis Præfecti. Opportuna quidem
homo dexterrimus vsus est occasione obitus Gratiani, & Maximi tyrannidem exercen-
tis : cum Valentinianus puer timore exagitatus, omnes timens, exemplo fratris moni-
tus, qui milites expertus fuerat desertores ac proditores, nihil non concessurus esset ma-
gistratibus. Verum vt vires petitionibus Symmachus adderet, Senatus nomine se agere
professus est, & non apud vnum Valentinianum, quinetiam apud Theodosium atque
Arcadium filium eumdemq. Imperatorem ; seq. duplici munere, nempe Præfecti atque
Legati, causam tractare, ipse docet his verbis : Vt Præfectus vester Gesta publica prose-
quor, & vt Legatus ciuium mandata commendo.] sed quid petijt ? illud in primis & ge-
neratim, cum ait : Repetimus religionum statum, qui Reipublicæ diu profuit.] specia-
a Dio hist. Rom. lib. 45. tim vero, vt concedat reparari aram Victoriæ : erat hæc in Capitolio, de qua Dio [a] : Ful- B
mina nãque permulta deciderant, quibusdamq. cella Iouis Capitolini, quæ erat in tem-
plo Victoriæ, tacta fuerat.] hæc ibi : verum creditur textus inuersus, vt velit dicere ta-
ctam esse cellam Victoriæ, quæ erat in templo Iouis Capitolini : nam non cella, sed tem-
plum, illudq. maximum fuit Iouis Capitolini. Alia etiam erat in Curia ara Victoriæ, de
qua Herodianus [b] : Curiam ingressi, sic vt vltra quoque arã Victoriæ penetrarent] cum
alioqui & alia in Vrbe fuerint monumenta Victoriæ dedicata : nam a Sex. Rufo in Re-
gione, Alta semita dicta, ponitur ædicula Victoriæ ; sed & in Regione Ad templum Pa-
cis, fuisse dicitur ara seu area Victoriæ, & ab alijs alibi ponuntur aliæ.

Verum ad Symmachum redeamus. Petit quoque reddi Vestalibus stipendium ab alijs
consuetum Imperatoribus exhiberi, quod vendicauerat sibi Fiscus ; reddiq. agros ijsdem
virginibus & templorum ministris testamento relictos ; vtq. in posterum liberum esset C
cuique quid vellet ijsdem deorum sacerdotibus testamento relinquere.

S. AMBROSIVS CONTRA SYMMACHVM AGIT.

Hæc persentiscens S. Ambrosius, festinans occurrit, intercessitq. ne quid extorquere-
tur ab adhuc puero Imperatore : cui litteras dedit, quibus tum primo illud ingessit, nul-
lum alium esse Deum, quam quem coleret Christiana religio, deosq. Gentium vere es-
se dæmonia ; abhorrereq. debere Christianum Imperatorem non solum ab illorum cul-
tu, sed & ab omni consensu, quo dijs sacra peragi permittãtur ; & quã longe abesse opor-
tere, vt eius præcepto aræ dirutæ restaurarentur, sumptusq. ad peragenda sacrificia
redderentur : reuocatq. eidem in memoriam, quanta Gentiles aduersus Christianos eo-
rumq. ecclesias sub Ethnicis Imperatoribus perpetrassent : ac ne rescindat, admonet,
b Ambros. epist. 30. quod a Gratiano pie nouerit esse statutum : At cum per totum [b], inquit, fere Orbem a
pluribus retro Principibus inhibita, interdictaq. sint, Romæ autem a fratre clementiæ D
tuæ augustæ memoriæ Gratiano fidei vræ ratione sublata sint, & datis antiquata rescri-
ptis : ne, quæso, vel fideliter statuta conuellas, vel fraterna præcepta rescindas. De nego-
tijs ciuilibus si quid statuitur, nemo putat esse temerandum ; & præceptum de religione
calcatur ?] sed & ne clarissimi viri Symmachi moueretur auctoritate, illud inculcat : De-
ferendum merito clarorum virorum & egõ suadeo, sed Deum certe esse omnibus præ-
ferendum. Si de re militari est consulendum, debet exercitati in prœlijs viri expectari
sententia. Quando de religione tractatus est, Deum cogita. Nullius iniuria est, cui Deus
omnipotens antefertur, &c.] Illudq. vehementer cauendum ingerit, ne putet ab vniuer-
so Senatu rogari quod per Symmachum peteretur, sed male ab eo vsurpatum esse Sena-
tus nomen, quod a Gentilibus tantummodo Senatoribus constaret esse decretum : cui si
quis Imperator Christianus annuisse diceretur, talem hac ex parte reprehensione existi- E
mari debere dignum. Ceterum a paucis Senatoribus Gentilibus eam docet factam esse
suggestionem ; ipsam vero Curiam maiori numero Christianorum esse refertam ; quibus
refragantibus, talia illos indigna Christiani Imperatoris auribus ingessisse.

QVAM CAVTE AGAT AMBROSIVS.

Admonuit insuper vt petitionem illam deferat ad Theodosium Imperatorem, vt rem
grauissimam, neque absque illius arbitrio decernendam ; vtq. in causa religionis Episco-
pos consulat. Petijt & relationis exemplum, quo respondeat, vt ita consultus Theodo-
sius vtriusque partis iura perpenderet. Quod si peritam ab Episcopis religionis defensio-
nem Valẽtinianus ipse impertire negligeret ; quid Ambrosius eidem cõminatus sit, audi:
c Ambros. eod. epist. 30. Certe, inquit [c], si aliud statuitur, Episcopi hoc æquo animo pati & dissimulare non possu-
mus. Licebit tibi ad ecclesiã conuenire, sed illic non inuenies sacerdotẽ, aut inuenies resi-
stentẽ. Quid respondebis sacerdoti dicẽti tibi ? Munera tua non quærit Ecclesia, quia tẽpla

Gentilium

A Gentilium muneribus adornasti. Ara Christi dona tua respuit, quoniam aram simulacris
fecisti, &c.] Sed & ne Valentinianus defensionem erroris, suam pueritiam excusaret,
Ambrosius ista subintulit : Quid respondebis his verbis ? Puerum esse te lapsum ? Omnis
ætas perfecta Christo est : omnis Deo plena pueritia fidei comprobatur : paruuli etiam
Christum intrepido aduersus persecutores ore confessi sunt.] At hæc omnia Ambrosius
non tam ad Valentinianum, quam ad Iustinam eius matrem, cuius arbitrio ipse modera-
batur Imperium, voluit esse directa, atque plenius innotescere.

Misit petitum Valentinianus ad Ambrosiũ Symmachi petitionis libellum ; quem ipse
contrarijs scriptis ita redarguit & confutauit, vt absque perendina dilatione Ambrosio
causa adiudicata fuerit : de qua victoria illud extat elegans Ennodij distichon :

Dicendi palmam Victoria tollit amico ;
B *Transit ad Ambrosium : plus fauet ira deæ.*]

Sed & Aurelius Prudẽtius vir Consularis aduersus eãdem Symmachi relationem egre-
gium poema conscripsit, eumdemq. sectum in duos libros, quorum priori deorum Gen-
tilium vanam mendacemq. superstitionem redarguit & scite confutat, Crucisq. poten-
tiam ac gloriam prædicat, cuius virtute Roma a prauorum dæmonũ dominio vindicata
surrexerat ; posteriori vero quæ a Symmacho suggesta essent, diserte refellit, penitusq. dis-
soluit. Ceterum poema illud sub Honorio Imp. a Prudentio esse elaboratũ constat, vt suo
loco dicturi sumus. Sed miro quodam Dei consilio his temporibus accidit, vt idem ipse, MAXIMAE VESTALIS LAPSVS.
qui pro Vestalibus virginibus tanta cum laude apud Imperatorẽ Symmachus egit, earũ
Primigeniæ, siue dixerimus Vestaliũ primæ lapsu vehementer oportuerit pudore suffun-
di : de cuius inferẽdo antiquo ritu supplicio, idem ipse quasi sacrorum acerrimus vindex
C magnopere laborauit. extant de his duæ eiusdem epistolæ, quarum prior sic se habet [a] : a Symmach. lib. 9. epist. 118.

More institutoq. maiorum, incestum Primigeniæ * dudum apud Albam Vestalis An- * Primogeniæ.
tistitis, collegij nostri disquisitio deprehendit ; quod & ipsius quæ contaminauit pudici- SYMMACHI EPIST. DE LAPSV VESTALIS.
tiam sacram, & Maximi cum quo nefandum facinus admisit, confessionibus claruisse,
Gesta testantur. Restat, vt in eos, qui cærimonias publicas abominando scelere polluerũt,
legum seueritas exeratur * . Quæ tibi actio de proximi temporis exemplo seruata est. Et * exerceatur
ideo dignaberis, Reipublicæ vtilitatẽ, legesq. considerans, facinus cunctis vsque ad hunc
diem sæculis seueriſſime vindicatum, competenter vlcisci. Vale.] ita Symmachus vnus
ex Pontificibus ad Vrbis Præfectum, quem in facinus cupit vltorem insurgere, vt decla-
rant posteriores eiusdem Symmachi scriptæ litteræ : quibus pariter intelligas, iura Pon-
tificis Maximi agendi more patrio & iure antiquo aduersus huiusmodi facinorosos
D reos, ab Imperatore collata fuisse in Præfectũ Vrbis. Epistola autem sequens sic se habet [b]. b Symmach. lib. 9. epist. 119.

Secundum proximæ ætatis exemplum, clarissimo & excellentissimo viro fratri nostro
Præfecto Vrbi * Primigeniæ virginis, quæ sacra Albana curabat, a collegio nostro vindi- * Vrbi incestæ Primogeniæ.
cta delata est. sed quia litteris eius causæ probabiles asseruntur, quod neque muros Vr-
bis æternæ tanti criminis reum fas sit intrare, neque ipse ad longinqua possit occurrere,
cum facinus vbi admissum est debeat expiari : necesse esse perspeximus potestatem fini-
timam conuenire, & cui prouinciarum iura mandata sunt, vt in Primigeniam quæ pu-
blici criminis maculauit arcana, corruptoremq. eius Maximum, qui quidem flagitium
non negauit, seueritas super * his adhibita criminibus exeratur * . Dignaberis igitur, con- * semper * exerceatur
sideratis confessionibus, quæ nefandi criminis tragœdiam prodiderunt, iniuriam castis-
simi sæculi reorum supplicijs vindicare.] hactenus Symmachus. Quale autem esse sole-
E ret supplicium corruptis Vestalibus irrogandum, diximus in notis ad Romanum Mar-
tyrologium. Hæc quidem contigisse post relationem Symmachi, atque S. Ambrosij re-
sponsionem, ex eo facile possumus intelligere ; quod cum alia plura in septem illas Vir-
gines (neque enim hunc numerum excedebant) idem exprobret, certe tantum in easdẽ
facinus exaggerare minime prætermisisset, id exigente pondere magnæ causæ, cuius pro
Christianorum parte forte patrocinium suscepisset. Sed reliqua huius anni ad Symma-
chum pertinentia prosequamur.

NOVA QVERELA ADVERSVS SYMMACHVM.

Hoc item anno, cum idem Symmachus (vt dictum est) Vrbis Præfectum ageret, ad-
uersus ipsum a quibusdam ad Imperatores libellus accusationis allatus est, quo quere-
bantur, Christianos ab ecclesijs auulsos, coniectos fuisse ab eo in carcerem ; insuper Epi-
scopos e vicinis ciuitatibus ab eodem petitos, in vincula esse coniectos. Res quidem
primo auditu sacrilega, quæ aures Valentiniani plurimum offendit, eiusq. animum in

Universidad de Deusto
Biblioteca

eumdem magnopere cõcitauit; reſcribensq. iuſſit vinctos liberos relaxari, ipſumq. Symmachum durius increpuit. Relatio hæc contra Symmachũ forte ab ſchiſmatico aliquo prouenit, qui Vrſicino faueret: cum enim contra legem exilij vna cum ſuis Romam hoc tempore ſe contuliſſe, paulo poſt dicemus. Qui igitur ſchiſmaticis obſtitiſſet, in Chriſtianos ſæuijſſe, falſo delatus eſt. At quid pro ſui defenſione Symmachus [a] ipſe reſcripſerit, videamus. A

[a] Symmach. lib. 10. epiſt. 34.

DDD. AAA. Valentiniano, Theodoſio, & Arcadio Symmachus Præfectus Vrbis.

SYMMACHI LITTERAE AD VALENTINIANVM.

Scio quidem, naturæ humanæ vitio, probitatẽ ſubiacere liuori: ſed miror eo progreſſas inſidias æmulorum, vt crudo mendacio inſontis fama peteretur, DDD. IMPPP. Quid enim non audeant, quidve intentatum relinquant, qui in arce terrarum Chriſtianæ legis iniurijs vindicata fana finxerunt? Fleuit, credo, ſcenæ iſtius fabricator, cum de eccleſiæ penetralibus raptos ad tormenta ſimularet, cum de longinquis ac de finitimis B vrbibus duci Antiſtites in vincula deſcriberet. Neque enim ſerenũ clementiæ veſtræ animum ſine his argutijs compuliſſet ſacro edicto populum conuenire, vt aſperioribus, quam pietati veſtræ mos eſt, litteris, Præfectum, quem ſine ambitu legiſtis, argueret. Reddat nunc, quiſquis ille eſt, cauſas fallaciæ ſuæ; qui ſub occaſione iuſtæ inquiſitionis, qua me cultum ſpoliatorum mœnium inueſtigare iuſſiſtis, tragicas quæſtiones de miniſtris Catholicæ iactat agitatas. Reſpondeant litteris Epiſcopi Damaſi, quibus aſſectatores eiuſdem religionis negauit vllam contumeliam pertuliſſe. Non magnopere officij mei prætendo reſponſa; a quo ideo quæſita eſt rerum fides, ne factum aliquod recordationem quæſitoris effugeret.

Credatur eius legis Antiſtiti, quæ læſa ſimulatur. Credatur Præfecto, qui perennitatis veſtræ admonitus edicto, miratur in procinctu creditum, quod Roma neſcit admiſſum. Omitto iniuriam Præfecturæ & conſcientiæ meæ: quando eo proceſſit inſimulatio, vt vos quoque ipſos auctores honoris mei quadam reprehenſione perſtringat: nam qui ſummi loci Iudices decolorant, ſacri teſtimonij facilitatem videntur inceſſere. Iamdudum me Diuus genitor numinis tui præcipuo honore dignatus eſt, ille meritorũ arbiter ſingularis, cuius Imperium cum moribus recepiſti. Paternum ſequere; tuum tuere iudicium.] & poſt aliqua: Vnum illud, inquit, adijciens, vt me perennitas veſtra neceſſitate inquiſitionis eius abſoluat, cuius auctoritatem referri ad ſcrinia Palatina iuſſiſtis. Nam ſi tantum de me improbis licuit extante præcepto: quid retractatis litteris non licebit? Sane laudabili viro Epiſcopo denegante vllum e ſuis aut carcere, aut vinculis attineri, & Officio eadem ſuggerente, ignoro quos potiſſimum præceperitis abſolui. Tenent quidem leges variorum criminum reos; ſed, vt comperi, a myſterio Chriſtianæ legis alienos. Quid igitur æternitas veſtra decernat, deuotus opperior, &c.] C D

DAMASI OBITVS TEMPVS.

Intelligis ex his ad hunc vſque annum etiam, quo Symmachus Vrbanam Præfecturam gerebat, Damaſum Romanum Pontificem fuiſſe ſuperſtitem: vt & hinc cognoſcas Marcellinum Comitem in Chronico errore lapſum, dum ante biennium ſub Conſulatu Antonij & Syagrij, menſe Octobris, Damaſum defunctum ponit. Obijt vero ille hoc anno, tertio Idus Decembris, quo die natalis eius inter ſanctos adſcriptus antiqua memoria perſeuerat. quem iam prope octogenarium deceſſiſſe, auctor eſt S. Hieronymus, qui (vt vidimus) Romæ apud eum hoc tempore agebat, nec niſi poſt eius ad Deum migrationem ab Vrbe receſſit. Conſultius itaque Proſper in Chronico ſub huius anni Conſulibus collocat in laterculo obitum Damaſi, licet mendoſe pro ſuffecto Siricio Vrſicinus legatur: abſque enim aliqua controuerſia electum fuiſſe Siricium, paulo inferius dicturi ſumus. E

Sed vt quæ ſunt temporis firmius ſtabiliantur, ex alia quoque ratione deducimus hoc anno Damaſum deceſſiſſe. Cũ enim conſtet ex his quæ ſuperius dicta ſunt, S. Hieronymũ vna cum Paulino & Epiphanio veniſſe Romam, Antonio & Syagrio Coſſ. anno Domini trecenteſimo octogeſimoſecundo; idemq. dicat [b] pene triennium Romæ manſiſſe cum Damaſo, nec inde receſſiſſe, niſi ipſo defuncto: cumq. liqueat menſe Auguſti [c] anni ſequentis ex Vrbe egreſſum eſſe: vtique affirmare opus eſt, hoc anno menſe Decẽbris Damaſum ex hac vita migraſſe. Obijt igitur hoc anno dicta die vndecima Decembris, cum ſediſſet vſque ad annum decimumoctauum inchoatum per menſes tres minus diebus quatuor: nam quem vidimus ſedere cœpiſſe anno Domini trecenteſimo ſexageſimoſeptimo, die decimaquinta Septembris, perſeueraſſeq. vſque ad præſentem annum, diemq.

[b] Hier. epiſt. 99.
[c] Hier. Apolog. aduerſ. Ruffin.

ANNI PONTIFICATVS DAMASI.

A diemq. vndecimam menſis Decembris, dictã temporis periodum impleſſe eũ oportuit.

Extant Acta Damaſi in Eccleſia olim recitari ſolita apud nos in duobus codicibus perueteſtis, nempe quinto atque decimo tomo VV. SS. exhibet eadem codex Vaticanus, & alius S. Mariæ Maioris, quem vidimus [a]; in quibus ad finẽ hæc leguntur: Vt plura præteream, ea nullo modo reticebo, quæ Petrus ſedis Apoſtolicæ diaconus in ſermone quem in honorem beati Damaſi edidit, in eiuſdem Titulo contigiſſe commemorat. ait itaque fratribus præfati Tituli: Iam crebro, fratres, vidiſtis hic dæmonia effugata, febricitantium corpora ſanata, & quod maius eſt, clynicos & contractos extenſos, vt nuper viſum eſt in homine inceſſu veſtigiorum priuato: qui huius ante fores eccleſiæ poſitus, cũ non diffideret ſe ſanatum iri, eatenus per ſe cœpit ſuſtentaculis ligneis repere, quatenus huc potuit pertingere: cui ſic demum (vt ipſe profeſſus eſt) lux ex improuiſo accedens, velut B lampas effulſit, & illico pedum veſtigia reparauit. Quod vero ſequitur, non ſolum ſcripta eiuſdem Tituli, verum etiam picturæ declarant. Fuerunt duo homines non ſemper ſanæ mentis, quos medici lunaticos vocant, ipſam baſilicam frequentantes, & vt ſalutem reciperent, beatum Damaſum continuis precibus exorãtes. Quadam itaque die venientes ante ſepulchrum eius, ſe proſtrauerunt, lachrymantes plus ſolito, Dei miſericordiam per ſancti Damaſi ſubſidium implorantes: cumq. ardenter hoc facerent, exauditi ſunt; & recuperata ſalute, Dei magnalia prædicabant; atque percepti beneficij non immemores, coma capitis detonſa, omnibus diebus vitæ ſuæ ipſorum in eodẽ loco Domino ſeruierunt. Hæc autem miracula alij beato Laurentio martyri, alij beato Damaſo deputant confeſſori: nos autem in miraculis non diuidimus, quos vna patria genuit, vna Eccleſia (*nempe Romana*) promouit, vna baſilica colit in terris, vnus Dominus honorat in cælis.] C hæc auctor. Supererant adhuc aliqui addicti Vrſicino; qui Damaſo, licet defuncto, tantam gloriam inuidentes, dicerent, non meritis Damaſi, ſed interceſſione S. Laurentij ea patrari miracula. At eius interceſſione miracula facta eſſe, qui reperitur ab ægrotantibus inuocatus, quis dubitat? ſæpeq. Deum per confeſſorem impertiri complura, quæ a martyre accipi minime valuerunt, idq. ob illuſtrandam memoriam confeſſoris fieri, plurima exempla declarant. Tu de his interim conſule quæ S. Auguſtinus habet in epiſtola centeſima decimaſeptima, vbi agit de S. Felice Nolano confeſſore vltore periurij. Ceterum qui poſt mortem miraculis coruſcauit, viuens quoque iiſdem a Deo inſignitus eſt, quorum vnum & perinſigne quidem ex eodem fonte hic deſcribemus.

[a] Vol. 1. Vit. Sanctor. pag. 33.

MIRACVLA POST OBITVM DAMASI PAPAE.

Dum adhuc itaque ſuperſtes in vita Damaſus eſſet, illud ab eo in iiſdem Actis miraculum editum legitur: nimirum, cæcum annis tredecim, oculorum luce penitus orbatum occurriſſe Damaſo redeunti e baſilica Vaticana, vbi ſuper altare Petri Apoſtoli Miſſam celebrarat: magnaq. fide clamaſſe, vt eius ad Deum precibus illuminaretur: Cum Damaſus aliquantiſper cunctabundus, fide tamen petentis victus, ſignauit oculos eius ſigno Crucis, illa adijciens verba: Fides tua te ſaluũ faciat. Et confeſtim aperti ſunt oculi eius, & vidit, & Deo gratias egit, eiusq. ſanctiſſimo ſacerdoti Damaſo. Hæc inquam ex dictis Actis eius antiquitus ſcriptis. Putamus quidem eiuſmodi tunc diuina virtute editum eſſe miraculũm, quo populus Vrſicini diuiſus ſchiſmate, eo ſaltem ſigno, qui legum ſacrarum ſancita non noſſet, perſpicuo intelligeret, qui verus legitimusq. Pontifex eſſet; illumq. verum eſſe non dubitaret Antiſtitem, cui Deus eo ſigno fuerat ſuffragatus. D

MIRACVLVM A DAMASO VIVENTE EDITVM.

At non inter ſanctos dumtaxat Damaſus miraculis clarus adnumeratur, ſed & inter ſcriptores Eccleſiaſticos a S. Hieronymo recenſetur, multaq. metro edidiſſe traditur: ſed & de Virginitate plures ſcripſiſſe libros tum carmine tum ſoluta oratione, ſuperius eiuſdem Hieronymi teſtimonio dictum eſt. Viſuntur adhuc Romæ ipſius nõnulla epigrammata martyrum ſepulchris inciſa, ſed ex eis perpauca integra. Ex quibus (vt aliquid deguſtes) hic tibi reddimus vnum, quod integrum habetur in titulo Equitij. E

DAMASI SCRIPTA.

Martyris hic tumulus, magno ſub vertice montis
Gorgonium retinet, ſeruat qui altaria Chriſti.
Hic quicumque venit, ſanctorum limina quærat,
Inueniet vicina in ſede habitare beatos,
Ad cælum pariter pietas quos vexit euntes.
Damaſi Epiſcopi.]

Quæ vero ſortur nomine Damaſi breuiter texta ſeries Vitarũ Romanorum Pontificum, alterius potius quam ipſius eſſe opus, alibi diximus, ac ſæpius inculcauimus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

RES GESTAE A DAMASO.

Quæ autem de eodem Damaſo in ipſo libro de Romanis Pontificibus ſcripta habentur (exploſis his quæ mendacij arguuntur, vt quæ dicuntur de temporibus Iuliani, de Epiſcopatu Vrſicini, & alijs) hæc ſunt: nempe, duas baſilicas ipſum exædificaſſe, alteram ad Theatrum Pompeij, via Ardeatina alteram: exornaſſeq. locum ad Catacumbas, vbi aliquando iacuerant corpora Apoſtolorum; ſtruxiſſeq. ibi platoniam, & epitaphium conſcripſiſſe. A

Quod vero ad platoniam pertinet: Ado legit Placoma, noſtra manuſcripta Placoton habent, & quidem rectius: per quod puto intelligi eccleſiæ pauimentum tabellis marmoreis varijs figuris decore ſtratum. Tradit enim Zonaras in Conſtantino Magno, ab eo Conſtantinopoli extructum fuiſſe forum, quod Placoton nominauit; ex eo, inquit, quod ex tabellis lapideis inſtratum eſſet. Porro huiuſcemodi ornatu, & ſumma quidem impenſa ſterni conſueuiſſe olim eccleſiarum pauimenta; quæ adhuc extant integra, vel aliqua ex parte diſſipata, demonſtrant. Quod ſi Platoniam legendum contendis, vt alijs pleriſque in locis idem nomen inuenitur expreſſum: quid per platoniam intelligendum ſit, vt veritatem valeas certius aſſequi, vide quod habes apud Caſſiodorum [a], per platonias poſſe intelligi marmoreas tabulas ad ornatum comparatas; ac proinde platoniam ſtruere, nihil aliud eſſe, quam parietes marmoreis tabulis incruſtare. Sic & intelligendum, quod in eodem libro legitur de Liberio: Hic de platonijs marmoreis ornauit ſepulchrum S. Agnetis.] In compluribus antiquis Romæ eccleſijs adhuc viſere licet eiuſmodi platonias ſupereſſe: B

[a] *Caſſiod. Variar. lib. 3. epiſt. 9.*

In eiſdem Actis Damaſi habetur, ab eo abſolutam eccleſiam ſanctarum virginum & martyrum Ruffinæ & Secundæ in Silua candida. Rurſus de eodem in dicto libro de Romanis Pontificibus legitur, quæſiſſe inſuper corpora ſanctorum martyrum, atque inueniſſe; necnon Concilia martyrum (nempe, vt alibi declarauimus in Notis, vbi plura ſunt ſepulchra martyrum, cœmeteria ſcilicet) verſibus pariter illuſtraſſe. Narrantur ibidem dona ab eodem collata baſilicæ S. Laurentij, quam erexit in Titulum. Quid autem operis in baſilica Vaticana idem Damaſus egerit, ſic ſequens epigramma declarat, quod affixum olim in pariete eiuſdem baſilicæ, in codice peruetuſto exſcriptum extat inter vetera eiuſdem eccleſiæ monumenta: C

Cingebant lacus montem, teneroq. meatu
Corpora multorum, cineres, atque oſſa rigabant.
Non tulit hoc Damaſus, communi lege ſepultos
Poſt requiem triſtes iterum perſoluere pœnas.
Protinus aggreſſus magnum ſuperare laborem,
Aggeris immenſi deiecit culmina montis.
Iuſſima ſollicite perſcrutans viſcera terræ,
Siccauit totum quicquid madefecerat humor.
Inuenit fontem, prabet qui dona ſalutis.
Hæc carauit Mercurius leuita fidelis.]

RVINAE BASILICAE S. LAVRENTII VIA TIBVRTINA

D

Porro de eodem fonte baptiſmali Prudentius in Periſtephano, cum agit de paſſione Petri & Pauli, deq. baſilica Vaticana, hæc habet:

BASILICA S. PETRI IN VATICANO.

Dextra Petrum regio tectis tenet aureis receptum,
Canens oliua, murmurans fluenta.
Namque ſupercilio ſaxi liquor ortus, excitauit
Fontem perennem chriſmatis feracem.
Nunc pretioſa ruit per marmora, lubricat q. cliuum,
Donec virenti fluctu & Colymbo
Interior tumuli pars eſt, vbi lapſibus ſonoris
Stagnum niuali voluitur profundo.
Omnicolor vitreas pictura ſuperne pingit vndas,
Muſci relucent, & vireſcit aurum,
Cyaneuſq. latex vmbram trahit imminentis oſtri.
Credas moueri fluctibus lacunar.
Paſtor oues adit, ipſe illic gelidi rigore fontis
Videt ſitire quas fluenta Chriſti.] hæc Prudentius, alludens ad ampliſſimum fontem baptiſmatis, qui nuper a Damaſo conſtructus erat. E

Porro

A Porro alterius fontis in atrio poſiti ſtructura ſic deſcribitur a S. Paulino, qui hoc etiã tempore claruit, atque vidit. In epiſtola enim ad Aletium [a] de funere ab eo impenſo Ruffinæ coniugi, filiæ ſanctæ Paulæ, cum agit de eadem baſilica Apoſtolorum, hæc habet: Prætento nitens atrio fuſa veſtibulo eſt: vbi cantharum miniſtra manibus & oribus noſtris fluenta ructantem faſtigiatus ſolido ære tholus ornat & inumbrat, non ſine myſtica ſpecie quatuor columnis ſalientes aquas ambiens, &c.] declaratq. pluribus ſtructuræ myſterium. Quæ omnia Damaſi operi tribuuntur, cum ante ipſum aquæ diſperſæ nullius vſus, ſed detrimenti eſſent mortuorum ſepulchris, ipſi nimirum cœmeterio Vaticano. Ceterum quod ad fontem baptiſmalem ſpectat, quem ipſe extruxerat: illud in Actis eius miraculum enarratur, acceptum ex ſermone habito in eiuſdem Damaſi depoſitione: extat apud nos tomo quinto Vitarum ſanctorum manuſcripto; vbi auctor: Nuper, B inquit, res hæc geſta eſt, quam factam vidimus, &c.] ait enim (vt rem paucis comprehendamus) Sabbato Paſchalis feſtiuitatis, cum compreſſio magna eſſet, baptiſmi tempore puerulum e manibus geſtantis hominis lapſum, ad imaq. fontis delatum, ab omnibus deploratum eſſe vt mortuum: cum autem Damaſus oculos ad cælum eleuaſſet, ac pro ipſo oraſſet, poſt horæ ſpatium puerulum iuſſu Damaſi ex profundo aquarum vix eductum, inuentum eſſe præter ſpem & expectationem omnium viuum ſanumq. vt antea erat: tuncq. ab vniuerſo populo immenſam Dei potentiam & Damaſi ſanctitatem magno præconio conclamatam fuiſſe.

[a] *Paulin. epiſt. 12.*

PONS ATRII BASILICAE VATICANAE.

Sed rurſum ad ea quæ in dicto libro de Romanis Pontificibus de Damaſo ſcripta habentur, reuertamur. Quæ autem ibi ſequuntur, appendicem putamus adiectam; qua de Damaſo dicitur, eius præcepto inſtitutum, vt die noctuq. pſalmi in eccleſijs canerentur: C quod plane falſum eſt. Sed fortaſſe aliqua potius forma ab eo præſcripta fuit: etenim falſo aſſeritur cantus pſalmorum a Damaſo inſtitutus: ſiquidem ab ipſo exordio naſcentis Eccleſiæ viguiſſe in Eccleſia Catholica cum cantu diurnam nocturnamq. pſalmodiam, certum eſt. Equidem illud puto; quod ad pſalmodiam pertinet, emendatum a S. Hieronymo Pſalterium Septuaginta interpretum, a Damaſo canendum Occidentalibus traditum: de ipſo enim idem Hieronymus in Apologia aduerſus Ruffinum hæc habet: Pſalterium quoque certe emendatiſſimum iuxta Septuaginta interpretes noſtro labore dudum Roma ſuſcepit.]

Acceptis hiſce S. Hieronymi lucubrationibus in Pſalterium Dauidis Damaſus, laudem tanti Regis atque Prophetæ his cecinit verſibus, quos reperimus in bibliotheca Baſilicæ S. Petri, codice primo S. Hieronymi, qui continet expoſitionem eius in Pſal- D mos. Habet eoſdem codex Vaticanæ bibliothecæ, licet vtrobique admodum deprauati legantur.

Verſus Damaſi in laudem Dauidis.

Nunc Damaſi monitis aures prabete benignas,
Sordibus depoſitis purgant penetralia cordis,
Curia cum renouant Chriſto ſeruire parati.*
Prophetam Chriſti ſanctum cognoſcere debes.
Paſtorem puerum multis e fratribus vnum,
Angelus ex ouibus rapuit, regemq. dicauit.
Organa qui ſciret manibus componere ſolus.
Pſallere per citharam populo cæleſtia regna.
Ingentem, clypeoq. graui, fruſtraq. minantem
Impium, maledicum, phaleras ac tela gerentem,
Surdorum demens coleret qui templa Deorum,
Mactauit ſaxo tereti, truncumq. reliquit.
Iudicioq. Dei ingenti mox cæde peracta
Monſtrauit populis, tulerat quæ ex hoſte trophæa.
Nam Damaſus ſcit ſancte tuos Deus, ipſe triumphos.] His ſubijciuntur ſancti Hieronymi verſus, quos recinens ad S. Damaſum miſit, habent eos ijdem Codices, eiuſmodi inſcriptione.

Verſus Domni Hieronymi presbyteri.

Pſallere qui docuit dulci modulamine ſanctos,
Nouerat iſte, decem legis qui verba dediſſet.

Quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quot digitis citharam chordis totidemq. dicauit,
Nomina vel signum numerum Crux ipsa notaret.
Credere quid dubitas? virtus regit omnia Christi.
Qui varias iunxit vno sub carmine linguas,
Vt pecudes, volucresq. Deum cognoscere possint.
Hic sonus est fidei, mentes qui mulcet amaras.
Sic creatura prior tanto de munere gaudet,
Offerat vt Domino, saluet quos gratia vocis.
Quisque sitit, veniat cupiens haurire fluenta.
Inueniet latices, seruant qui dulcia mella.

Oret pro nobis beatitudo tua Beatissime Papa.

DE ALLELVIA. *a Gregor. lib.7. epist.63.*

Hic etiam quod ad Damasum spectat: non omittendum, sanctum Gregorium tradere, ex Hierosolymorum Ecclesia per sanctum Hieronymum Damasum accepisse, vt Romana Ecclesia concineret Alleluia: sunt enim hæc verba Gregorij [a]: Vt Alleluia hic diceretur, de Hierosolymorum Ecclesia ex beati Hieronymi traditione, tempore beatæ memoriæ Damasi Papæ traditur tractum.] ita ipse. Quod quidem non sic accipiendum est, vt tempore Damasi cani cœptum sit Romæ Alleluia, sed vt caneretur extra Paschale tempus, vt idem Gregorius supra declarat: nam huius vocis vsum Romæ perantiquũ fuisse, certum est: siquidem sanctus Augustinus [b] non recentiori vsu, sed antiqua traditione ab Ecclesia Catholica toto Orbe diffusa, Alleluia cantari solitum tradit. Ceterum peculiarem quemdam eius vocis vsum ab Ecclesia Hierosolymitana Romanã Ecclesiam mutuatam esse, possumus ex verbis Gregorij intelligere: eius enim vocis vsus diuersas fuisse consuetudines, idem sanctus Augustinus ad Ianuarium scribens affirmat [c]: idemq. alibi [d] tradit, certis tantum diebus moris fuisse solemniter decantari: diebus autem Quadragesimæ ab eo cantico cessari solitum, alibi docet [e]. Sed habetur apocrypha illa Hieronymi nomine ad Damasum epistola, qua dicitur, vt Alleluia psalmis omnibus affigatur.

b Aug. in Psal. 106.
c Augus. epist. 119. c.17.
d Aug. in Psal. 106.
e Idem in Psal. 110.

Quod autem de his ad Romanæ Ecclesiæ consuetudinem pertinet: hallucinatur plane Sozomenus [f], dum ait, in ea nonnisi semel in anno cani solitum Alleluia: nam Vigilantium hæresiarcham eius institutionis auctorem fuisse, conatumq. eam Hierosolymis introducere, testatur Hieronymus in eo quem aduersus eumdem Vigilantium scripsit cõmentarium. Ceterum Romæ hisce temporibus Damasi & successorum adeo frequenti vsu eam vocem fuisse receptam liquet, vt etiam in ecclesia caneretur in funere defunctorum: tradit id sane idem S. Hieronymus [g] in epitaphio Fabiolæ, vbi ait de funere: Sonabant psalmi, & aurata tecta templorum reboans in sublime quatiebat Alleluia] dũ scilicet agerentur Fabiolæ exequiæ. Extra ecclesiam verò adeo frequens & peculiaris omnibus ista vox, vt ipsi etiam infantes in eius sonum linguam primum soluere docerentur; quod monstrat S. Hieronymus, cum de filia Paula ad Lætam matrem scribens [h], tradit infantulã ore balbutiente cõsueuisse occinere Alleluia. Sic & Hierosolymis adeo in omnium piorum ore Alleluia fuisse, vt agricolæ etiam loco sæcularium cantionum laboris molestias eo cantico alleuarent, idem affirmat [i]: eius quoque vocis symbolo solitos conuocari monachos ad synaxim, alibi tradit [k].

f Sozom. lib.7. cap.19.
g Hier. epist.30.
h Hier. epist. 7. & 27.
i Hier. epist. 17.
k Hier. epist. 27.

Atque demum, vt rursus ad Damasum reuertamur, hæc ibidem leguntur ad calcem: Hic fecit ordinationes in Vrbe Roma quinque per mensem Decembrem, presbyteros creauit triginta & vnum, diaconos vndecim, Episcopos per diuersa loca numero sexaginta duos: Qui etiam sepultus est via Ardeatinà in basilica sua, tertio Idus Decembris, iuxta matrem & germanam.] Porro inde translatũ fuisse in ecclesiam S. Laurentij ad Theatrum Pompeij, quæ dicta sunt superius docent. Cessasse autem Pontificatum dies triginta & vnum, ibidem æque legitur, quamobrem subrogationem Siricij successoris non ante sequentem annum contigisse apparet: agemus ergo de ea suo loco.

Ad postremum autem hic subijcimus tibi eiusdem Damasi epitaphium, quod ipse viuens sibi conscripsit, plum valde: acceptum est ipsum ex peruetusto codice bibliothecæ Treuericæ ecclesiæ S. Petri. Exscripsit illud Christophorus Brosperus, Societatis IESV professor, Romam vero ad nos misit Nicolaus Serarius eiusdem Societatis professor, hac inscriptione prænotatum.

Epita-

Epitaphium Papæ Damasi, quod sibi edidit ipse.

Qui gradiens, pelagi fluctus compresit amaros,
Viuere qui præstat, morientia semina terræ,
Soluere qui potuit Lazaro sua vincula, mortis
Post tenebras, fratrem post tertia lumina solis
Ad superos iterum Mariæ donare sorori,
Post cineres Damasum faciet quia surgere, credo.

Hoc eodem anno S. Augustinus, vt ipse testatur [a], a Symmacho Præfecto Vrbi, cuius functionem hoc anno contigisse monstrauimus, Mediolanum aperiendi causa ibi ludũ litterarum, & docendi rhetoricam, mittitur. Accepit libenter eam occasionem, quod docens in Vrbe discipulos parum fideles nactus esset: quippe admodum illiberaliter, cũ tempus aduenire persoluendæ mercedis, simul conspirantes nonnulli ex ipsis, effecti desertores, ad alium doctorem se conferebant [b]. Porro eius Mediolanum aduentus non solum Præfectura Symmachi consignatur, sed etiam Consularibus fastis. Si quidem contra Petilianum agens [c] affirmat, Mediolanum venisse ante Consulatum Bautonis, qui anno sequenti contigit. Sed & ex annis ætatis eiusdem Augustini id etiam exploratum redditur: nam cum alibi dicat [d] se tunc fuisse annorum triginta adhuc, & errore Manichæorum detentum; ex præscripta quidem superius annorum Augustini chronographia; plane deprehenditur, annum ætatis eius trigesimum inchoari cœpisse hoc anno Domini trecentesimo octuagesimo quarto. Sed videamus quid ipse de sua Mediolanum profectione conscribat.

a Aug. confess. lib.1.c.13.
b Augusti. lib.5. c.12.
c Augusti. contr. litt. Petil.c.27.
d Aug. Confess. lib.6.cap.11.

Postquam, inquit [e], missum est a Mediolano Romam ad Præfectum Vrbis, vt illi ciuitati rhetoricæ magister prouideretur, impertita etiam euectione publica: ego ipse ambiui per eosdem ipsos Manichæis vanitatibus ebrios, quibus vt carerem ibam, sed vtrique nesciebamus, vt dictione proposita, me probatum Præfectus tunc Symmachus mitteret. Et veni Mediolanum ad Ambrosium Episcopum, in optimis notum Orbi terræ, pium cultorem tuum, cuius tunc eloquia strenue ministrabant adipem frumenti tui, & lætitiam olei, & sobriam vini ebrietatem populo tuo. Ad eum autem ducebar abs te nescius, vt per eum ad te sciens ducerer. Suscepit me fraterne ille homo Dei, & peregrinationem meam satis episcopaliter dilexit: & eum amare cœpi primo quidem non tamquam doctorem veri, quod in Ecclesia tua prorsus desperabam, sed tamquam hominem benignum in me. Et studiose audiebam disputantem in populo, non intentione qua debui, sed quasi explorans eius facundiam, vtrum conueniret famæ suæ, an maior, minorve proflueret, quam prædicabatur: & verbis eius suspendebar intentus, rerum autem incuriosus & contemptor astabam, & delectabar suauitate sermonis, quamquam eruditioris, minus tamen hilarescentis atque mulcentis, quam Fausti erat, quod attinet ad dicendi modum. Ceterum rerum ipsarum nulla comparatio: nam ille per Manichæas fallacias aberrabat, iste autem saluberrime docebat salutem.] hactenus Augustinus de suo Mediolanum aduentu, & cum Ambrosio consuetudine: cuius concionibus paulatim est emollitus.

e Aug. Confess. lib.5.cap.13.

AMBROSIVS ERGA AVGVSTINVM BENIGNVS.

Profecit vero adeo Augustinus [f], vt quos ante errore duci deprehendisset, iam Manichæos penitus derelinquere animo decreuerit, non tamen vt ob id fieret Christianus, sed ad Academicos se conferret: eo namque statu sancta Monica mater eius, assectata vestigia filij, Mediolanum veniens, ipsum inuenit, plurimumq. gauisa est, iam præuidens fore etiam aliquando Christianum. Adhæserant [g] Augustino gentiles eius, Alipius Hipponensis & Nebridius patria vicina Carthagini oriundus: horum prior Romæ ab Augustino inuentus, vna cum ipso Mediolanum profectus est; posterior ea de causa, relicta Africa, Mediolanum se contulit, vt cum eodem Augustino conuiueret. Deducebat interea Alipius [h] eum ab vxore ducenda. Romanianus quoque municeps Hipponensis (ad quem Paulini extant litteræ) arctæ consuetudinis vsu eidem Augustino proxime accedebat. Cum inter hæc eius concubina in Africam vnde venerat redijt, relicto illi filio, quem ex eo susceperat, Adeodato. quibus solutus ille vinculis, e tenebris paulatim in lucem cœpit emergere.

f Aug. Confess. lib.5.c.14.

AVG. TRANSIT AD ACADEMICOS.

g Aug. Confess. lib.6.c.19.
h Ibid.c.13.14. & 15.

Interea autem Monica sanctissima femina pro filij salute solicita, frequens in sacris conuentibus atque assidua in ecclesia erat [i]. Tunc accidit, vt cum epulas ferret ad Memorias martyrum (quæ erogari solebant in cibos pauperum, qui in ecclesiam in mar-

S. MONICA VENIT MEDIOLANVM.

tyrum

Universidad de Deusto
Biblioteca

tyrum natalitijs ad Agapen conuocabantur: id enim non tantum in Africa fieri solitum A
erat, sed Romæ quoque in memoriam defunctorum, vt apparet ex epistola Paulini ad
Aletium scripta) argueretur ab Ambrosio, qui correxit id Mediolani: cuius exemplum,
a Aug. epist. 64 docente postea Augustino, Africana Ecclesia secuta [a] est, & Oriens didicit a Laodiceno
Concilio. Ceterum quam citissime sanctitas Monicæ Ambrosio innotuit; de qua sermo-
nem habens cum Augustino congratulabatur eidem, quod sanctissimam feminam ma-
b Aug. epi. 118. trem haberet: A qua rogatus de ieiunio sabbati [b], sic Ambrosius ipse respondit, vt alia-
rum Ecclesiarum consuetudini non detrahens, suam seruaret, sabbatoq. ieiunaret, dum
Mediolani esset; Romæ autem dum moraretur, Romanæ seruaret Ecclesiæ consuetudi-
c Ambros. de sa cram. lib. 3. c. 1. nem, quam summa coluit obseruantia: nam de his aliquando agens, hæc addit verba [c]:
In omnibus cupio sequi Romanam Ecclesiam.] Ceterum eiusmodi rituum diuersitates
non improbari in eis qui vna fide Catholica coniunguntur, S. Augustinus pluribus do- B
cet in epistola ad Ianuarium.

AVGVSTINVS RESIPISCIT TANDEM.

Cum igitur (vt ad ipsum Augustinum redeamus) a Manichæis ipse laudabiliter de-
fecisset, Platonicis se dogmatibus totus addixit, coluitq. summopere Academicos. Vige-
bant tunc temporis & magnæ æstimationis erant apud plurimos Gentiles philosophi,
præsertim vero Academici; qui quasi soli essent, qui vniuersum mundum veritatis luce
perfunderent; quicquid apud alios reperiri posset consentaneum veritati, id a sua ipso-
rum philosophia acceptum esse, inani iactantia gloriari solerent: & eo vsque progressa
est eorum temeritas, vt palam effutirent a Platone Christianos accepisse de fide senten-
tias, quas Euangelista Ioannes suæ narrationis exordio præ foribus exposuisset pro mira-
culo omnibus contemplandas. Occurrit quamprimum pesti huic grassanti S. Ambro-
sius, qui aduersus Academicos eruditissime disputans, eos fortissime erroris redarguit; cu C
d Aug. de doctr. Christ. lib. 2. c. 25. & contra Iulian. Pelag. c. 7. atque Retract. lib. 2. c. 4. ius libros contra Platonem conscriptos idem S. Augustinus magnopere celebrat [d]. erat
eorum librorum titulus, De Sacramentis, siue de Philosophia: quos idem S. Augustinus
in Africam reuersus mitti ad se a S. Paulino petijt [e]. Hic status erat hoc anno atque se-
e Aug. epist. 84. quenti ex parte rerum Augustini, cum inter Academicos sedulo profiteretur: apud quos
nihil inueniens affirmari certi, æque desperans de veritate apud eos inuenienda, lassus
iam, multorum annorum curriculis indagandæ veritatis causa exul effectus; quam de-
spexerat fidem Christianam, in eam conijcere cœpit oculos, ipsam attentius contempla-
tus, num quæ in ea essent, solida firmitate subsisterent. Sed quam egregie has ipse sui ani-
f Aug. Conf. lib. 6. cap. 11. mi afflictiones depromat, audi [f]:

AVGVSTINVS DIV ERRANS REDIT AD PORTVM.

Et ego maxime mirabar satagens & recolens quam longum tempus esset ab vndeui-
gesimo anno ætatis meæ, quo feruere cœperam studio sapientiæ, disponens ea inuenta D
relinquere, omnes vanarum cupiditatum spes inanes & insanias mendaces. Et ecce iam
tricenariam ætatem gerebam in eodem luto hæsitans.] & paulo post: O magni viri
Academici, nihil ad agendam vitam certi comprehendi potest. Immo quæramus diligē-
tius, & non desperemus. Ecce iam non sunt absurda in libris Ecclesiasticis, quæ absurda
videbātur, & possunt aliter atq. honeste intelligi. Figam pedes meos in eo gradu, in quo
puer a parentibus positus eram, donec inueniatur perspicua veritas, &c.] Accidit plane
Augustino, ac si quis e portu soluens, vndique ventorum turbinibus exagitatus, iactetur
vndique fluctibus: qui diu oberrans, omni spe prosperæ nauigationis amissa, nihil sibi
consultius accidere posse intelligit, quam si ad portum, vnde soluerat, reuertatur: ita nē-
pe qui a decimo nono (vt ait) anno, veritatis indagandæ cupidus, nobilis ingenij vela pā-
derat, Manichæorum flatus impetu raptus, cæca offusus diu caligine & in incerto errās, E
aduertit tandem se longe longius a portu, quem quæsierat, veritatis abesse; a quo & re-
motius aberrasse, cum imprudens Academiam quæsiuit: sed cito sensit, quod non veri-
tatis portus, sed re vera statio tantum esset male fida carinis. Quamobrem magno desi-
derio illum cupere ac quærere portum bene cœpit, vnde male soluisset; ac licet sero, no-
uit tandem vere illam veritatis tutissimam mansionem, in qua primo ætatis adultæ tem
g Aug. de vtilit. credendi. c. 8. pore versatus erat; dum (vt ipse testatur [g] alibi) a parentibus traditus est Ecclesiæ, fa-
ctusq. catechumenus. Quonam modo autem perfecte postea fuerit assecutus certam ve-
ritatem, dicemus anno sequenti.

THEODOSII EDICTVM CONTRA HAERETICOS.

Quod vero ad res pertinet Orientis: Theodosius Imperator hæreticos sæpe damna-
h l. 13. de hæret. Cod. Theod. tos, sæpeq. pulsos, iterum reuertentes, seq. Fidelium cœtibus in ciuitatibus insinuantes
recenti lege proscribit, ita rescribens hoc anno ad Cynegium Præfectum Prætorio [h]:

Euno-

A Eunomiani, Macedoniani, Ariani, necnon Apollinariani inter sacræ religionis officia
pro suis erroribus famosa sunt nomina. Omnes itaque, qui harum professionum vel
pontificium sibi vel ministerium vendicarunt, qui se fugati nominis adserunt sacerdotes,
quique in criminosa religione ministrorum sibi nomen imponunt; qui docere se dicunt,
quod aut nescire *, aut discere sit dedecorosum: omnibus huius Vrbis latebris indagine * scire
curiosiore perspectis, sine vlla gratiæ interuentione pellantur: in alijs locis viuant, ac pe-
nitus a bonorū congressibus separentur. Dat. XII. Kal. Februarij, Constantinop. Richo-
mere * & Clearcho Coss.] Huius quidem iterum sanciendæ legis auctor Theodosio fuit * Richmere
Gregorius Nazianzenus, qui licet absens, ruriq. paterno Arianzi solitariam vitam age-
ret, tamen haud potuit obliuisci plantatæ a se vineæ, Ecclesiæ scilicet Constantinopolita-
næ; quam cum accepisset, dormitante Nectario eius Episcopo, ab hæreticis proculca-
B ri, ad ipsum Nectarium non sine stomacho eiusmodi litteras dedit [a]. *a Gregor. Naz. ad Nectar.*

Dei cura & prouidentia, quæ ante tempora nostra Ecclesias tueri solebat, vitam hanc
deseruisse in vniuersum videtur. At mihi calamitatibus ita demersa & obruta est anima, GREG. NAZ. EXCITAT NECTARIVM ADVERSVS HAERETICOS.
vt priuatas vitæ meæ molestias nec in malorum quidem numero habeam (tot alioqui
tamq. graues atque acerbas, vt si cui alij accidissent, intolerabiles viderentur) verum
ad solas Ecclesiæ afflictiones respiciam: quibus sanandis, nisi hoc tempore cura aliqua
adhibeatur, in omnimodam desperationem sensim res prouoluentur. Qui Arij, siue Eu-
doxij hæresin profitentur, haud scio a quo in hanc amentiam audaciamq. perpulsi at-
que incitati, velut libertate quadam arrepta, morbum suum insolenter ostentant, Eccle-
sias colligentes, quasi ex permissu hoc facientes.] hæc Gregorius, plane illud significans,
quod Theodosius in recitato edicto postea intexuit: nimirum eo procaciæ hæreticos per-
C uenisse, vt in sua ipsorum ostentanda doctrina iactarent, dedecorosum esse nescire quæ
ipsi docerent. Et quod addit, eos ita procaciter hæresin propalare, quod illis hoc facere
permissum esset; ad id sane respexit idem Imperatoris edictum, verbis illis: Sine vlla gra-
tiæ interuentione pellantur. sed subdit Gregorius ad Nectarium de alijs in edicto nomi-
natis hæreticis:

Macedoniani autem factiose contendentes, eo temeritatis & vesaniæ proruperunt, vt
Episcoporum nomen sibi ipsis adsciscant, atque in his locis appareant, caputq. exerant,
Eleusium suæ electionis auctorem garrientes.] hos plane Theodosius eodem edicto su-
gillat, dum ait, eosdem sibi pontificium ac ministerium earum professionum vendicasse.
Sed de alijs hæc addit Gregorius: At vero intestinum nostrum malum Eunomius parum
iam habet quoquo numero esse: verum nisi omnes in perniciem suam exitiumq. pertra-
D xerit, detrimenti loco ducit. Atque hæc tamen ferenda. Quod autem ex omnibus Ec-
clesiasticis calamitatibus acerbissimum, Apollinaristarum licentia est: quos haud scio
quonam modo pietas tua conuentuum æque ac nos habendorum auctoritatem sibi ar-
rogasse atque vsurpasse, passa fuerit. Quamquam autem omnino Dei beneficio mysterijs diuinis instructus & eruditus, non modo rectæ doctrinæ patrocinium nosti, verum ea
etiam omnia quæ aduersus sanam & Orthodoxam fidem ab hæreticis excogitata sunt:
honorificentiam tamen tuam a tenuitate nostra certiorem fieri, haudquaquam intem-
pestiuum fuerit, mihi in manibus esse libellum Apollinaris, in quo ea quæ astruuntur,
hæreticam omnem peruersitatem excedunt. Affirmant enim, &c.] capita hæresis Apol-
linaris retexit, quæ nos superius recensuimus; atque demum hæc addit: Proinde si his
qui talia sentiunt, cœtus habere licet: illud velim cogitet & expendat tua in Christo il-
E lustris prudentia, quod cum nobis cum eorum dogmatibus non conueniat; cœtus habē-
di illis potestatem factam esse, nihil aliud esse, quam eorum doctrinam nostra veriorem
existimare. Nam si illis, vt pijs & Orthodoxis, ea quæ sentiunt, docere, libereq. promul-
gare permittitur: quis non videt doctrinam Ecclesiæ condemnari, perinde ac veritate
ab illorum partibus stante? Neque enim rerum natura fert, duas de eadem re doctrinas
contrarias esse veras.

Quomodo igitur excelsus ac præstans animus tuus ad tanti mali depulsionem & cor-
rectionem consueta libertate non vti sustinuit? Verum, etiam si nondum hoc factum est:
nunc saltem inimitabilis tua omnibus numeris absoluta virtus excitetur: pientissimūq.
Imperatorem doceat, nihil ex reliquo ipsius erga Ecclesias studio rediturum esse vtilita-
tis, si tale malum ad fidei sanæ euersionem per eorū libertatem licentiamq. prævaleat.]
hactenus ad Nectarium Theologus. Putamus quidem ipsum cum ijsdem a Gregorio

scriptis

Universidad de Deusto
Biblioteca

scriptis litteris Theodosium conueniſſe: quibus ille permotus, ea quæ diximus, ad Cynegium Præfectum Prætorio feſtine reſcripſerit: etenim ex Gregorij litteris illud videtur ſummatim reſcriptum eſſe collectum, niſi quod loco Eunomij habet Eudoxium, quod hic notior eſſet Conſtantinopoli, vbi Epiſcopus diu ſediſſet, Eunomio iunctus fœdere impietatis. A

GREG. REDARGVIT PRAEFECTVM NON IEIVNANTEM

Ceterum ipſe Gregorius virtute præſtans, qui etſi ſtatu humilis, tamen tamquam e celſiori loco vibrare iacula in delinquentes, cū occaſio opportuna daretur, minime prætermiſit; non hæreticos ſolum Eccleſiæ Catholicæ perduelles, ſed & Eccleſiæ quoque filios prauitate morum a diſciplina Eccleſiaſtica aberrantes coercuit. Cum enim (vt vel vnum de his hic reddamus exemplum) accepiſſet Eleuſium Præfectum, ſibi familiaritate coniunctum, ab Eccleſia ieiunium inſtitutum prætermittere, vt grauis offenſæ reū, ad ipſum ſcribens [a], ita redarguit: Excepi te etiam tacens, vt ſilentij quoque ſermonem B eſſe intelligas per calamum ſe proferentem. Loquar autem quæ &amicitiæ noſtræ & huiuſmodi tempori conueniunt. Legibus iniuriam facis, Iudex, qui non ieiunes. Et quo modo leges humanas ſeruabis, qui diuinas contemnis ac pro nihilo ducis? Purga tribunal tuum: ne duorum alterum tibi accidat, vt aut malus fias, aut exiſtimeris. Fœda ſpectacula proponere, ſe ipſum traducere eſt. In ſumma, o Iudex, futurum ſcito vt iudiceris, & minus peccabis. His nihil melius habebam, quod tibi præberem.] hactenus Gregorius: ex quo intelligas, quam graue piaculum duceretur, ieiunia lege Eccleſiaſtica inſtituta violare. Cuinam, rogo te, tutius tu credas, lector, ſanctiſſimo ac doctiſſimo Patri talia affirmanti, & ea de cauſa Præfectos corripienti, an apoſtatis Chriſtianorum fœcibus ieiunia Eccleſiaſtica diſſoluentibus, & cuiuſque arbitrio eadem relinquentibus? eſto tu iudex: certe mihi non alius, quam Gregorij Deus erit, atque Gregorius ipſe magiſter. C Reliqua vero de Gregorio in eius ex hac vita diſceſſu inferius dicenda erunt.

[a] Gregor. Naz. epiſt. 74.

Sed quid præterea hoc anno Theodoſius? cohibuit Iudæos mancipia Chriſtiana habētes, eademq. ad ipſorum ſuperſtitionem adducentes [b]. Hoc etiam anno, menſe Septēbris, ſub ijſdem Conſulibus, eumdem Theodoſium auctum eſſe filio ex Placilla coniuge, cui nomen, Honorius, inditum fuit, auctor eſt Marcellinus in Chronico, necnon Socrates [c], qui idem affirmat. Quo pariter anno, paulo ante natum Honorium, defunctum ait Agelium Epiſcopum Nouatianum, & quidem ætate decrepitum, cum memoria ſit eum iam fuiſſe Epiſcopum tempore Nicæni Magni Concilij.

[b] l. 5. de contrahen. empt. Cod. Theod.

[c] Socrat. lib. 5. cap. 12.

Sed ipſum errare certum eſt, cum nonniſi annos quadraginta illius ſedi tribuat: nam quem conſtat ex his quæ tomo tertio ſuperius dicta ſunt, iam tempore Nicæni Concilij præfuiſſe ſuis Nouatianis Epiſcopum, anno nimirū Domini trecenteſimo vigeſimoquinto, oportuit eum vel minimum annos ſediſſe ſexaginta. Suffectum fuiſſe ex eiuſdē Agelij ſententia Marcianum, idem Socrates [d] docet; tenuiſſeq. ſedem vſque ad annum Domini trecenteſimum nonageſimumquintum, quo Ruffini mors contigit, ipſe demonſtrat. Magiſtrum hunc fuiſſe filiæ Valentis Imperatoris, idem tradit. Longe vero ab hoc diuerſus extitit Marcianus presbyter & œconomus Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, licet & ipſe aliquando Nouatianis inhæſiſſet, qui claruit temporibus Leonis Imperatoris, de quo ſuo loco dicemus. Porro vixit his ferme temporibus Marcianus, alius ſanctiſſimus monachus in Syria apud Cyrum ciuitatem, de quo plura Theodoretus [e] in libro ſanctorum Patrum Deum amantium; cuius natalis dies memoria perpetua conſecratus, quarto Nonas Nouembris, in tabulis Eccleſiaſticis perſeuerat [f]. D

[d] Socrat. lib. 5. cap. 20.

[e] Theod. cap. 3.

[f] Martyrolog. Rom. ea die.

E

IESV CHRISTI ANNVS 385. SIRICII PAP. ANNVS 1. VALENTIN. 10. THEODOSII 7. IMPP.

AVG. ORAT CORAM VALENTINIANO

CHriſti anno trecenteſimo octogeſimoquinto Arcadius Auguſt. & Bauto creati ſunt Conſules, ille Conſtantinopoli, Mediolani autem Bauto: in cuius ingreſſu Auguſtinus panegyricam habuit orationem, vt ipſe teſtatur ſcribens contra Petilianum, his verbis [g]: Cum ego Mediolanum ante Bautonem Conſulem venerim, eiq. Conſuli Kalendis Ianuarijs laudem in tanto conuentu conſpectuq. hominum pro mea tunc rhetorica profeſſione recitarem, &c.] cuius orationis occaſione idem alibi ſtatum præſentis temporis ſuæ animæ ærumnoſæ deplorat, hæc dicens [h]: Inhiabā honoribus, lucris, coniugio: & tu

[g] Aug. aduerſ. litt. Petil. lib. 3. c. 25.

[h] Aug. Confeſſ. lib. 6. c. 6.

A &tu irridebas (*Deum enim alloquitur*) Patiebar in meis cupiditatibus amariſſimas difficultates, te propitio, tanto magis, quanto minus ſinebas mihi dulceſcere quod non eras tu. Vide cor meum Domine, qui voluiſti vt hoc recordarer & confiterer tibi. Nunc tibi inhæreat anima mea, quam de viſco tam tenaci mortis eruiſti. Quam miſera erat, & ſenſum vulneris tu pungebas, vt relictis omnibus conuerteretur ad te, qui es ſuper omnia, & ſine quo nulla eſſent omnia: conuerteretur, & ſanaretur. Quam ergo miſer eram, & quo modo egiſti, vt ſentirem miſeriam meam die illo, quo cum pararem recitare Imperatori laudes (*eo enim argumento dici panegyrici in auſpicatione Conſulatus conſueuerunt*) quibus plura mentirer, & mentienti faueretur ab ſcientibus, easq. curas anhelaret cor meum, & cogitationum tabificarum febribus æſtuaret: tranſiens per quemdam vicum Mediolanenſem, animaduerti pauperem mendicum, iam credo ſaturum, iocantem atque lætantem:
B & ingemui, & locutus ſum cum amicis, qui mecum erant, multos dolores inſaniarum noſtrarum: quia omnibus talibus conatibus noſtris, qualibus tunc laborabam, ſub ſtimulis cupiditatum, trahens infelicitatis meæ ſarcinam, & trahendo exaggerans, nihil vellemus aliud, niſi ad ſecuram lætitiam peruenire, quo nos mendicus ille iam præceſſiſſet, numquam fortaſſe illuc venturos. Quod enim iam ille pauculis & emendicatis nummulis adeptus erat, ad hoc ego tam ærumnoſis anfractibus & circuitibus ambiebam, ad lætitiam ſcilicet temporalis felicitatis. Non enim verum gaudium habebat: ſed & ego illis ambitionibus multo falſius quærebam. Et certe ille lætabatur, ego anxius eram; ſecurus ille, ego trepidus.] hæc de ſe ipſe. Certe quidem etſi rhetoricis litteris adeo exultus erat, vt alios ipſe doceret; dicendo tamen publice, in tanto præſertim auditorio, haud aſſueuerat: vnde timendi magna ipſi manabat occaſio. excidit oratio illa, & qui-
C dem puto eam ipſum prudentiorem effectum ſcidiſſe, quam ſciret mendacijs ex adulatione contextam.

Porro hoc anno ipſe Auguſtinus prorſus liber a Manichæorum delirijs & inſomnijs, totus erat in perſcrutandis Academicis quæſtionibus, ſed ducens vitam (vt ait) peccatis obnoxiam, de finibus bonorum & malorū diſſerebat cum collegis Alipio atque Nebridio. Iam vero & Mathematicorum quoque vanitatem abiecerat, & ab ea inani ſcientia alios auocare conabatur, inhæreſcens Platoni, quem Victorinus haud pridem in Latinū conuerterat; cui plus æquo ſe tribuiſſe, poſtea faſſus eſt [a]: perijſſetq. ipſe (vt ait) in illis, niſi Dominus præſto fuiſſet, a quo & didicit veritatem, quam per Apoſtolum Paulum [b] in cor eius Spiritus ſanctus inſtillauit; atque vt perficeretur, ſuaſit ad Simplicianum [c] virum eruditum Dei ſacerdotem ſanctum accedere, tātæ æſtimationis & reuerentiæ ho-
D minem, vt pater putaretur Ambroſij (ipſum enim Ambroſium adire, & prolixius cum eo agere, ob ingruentia illius negotia, impoſſibile videbatur) a quo cum multa alia, tum Victorini, quam ſuperius recenſuimus, conuerſionem didicit: quam mox animo exarſit ad imitandum [d].

[a] Aug. lib. 1. Retract. c. 2.

AVGVSTINVS ADIT S. SIMPLICIANVM.

[b] Aug. Confeſſ. lib. 7. cap. 21.

[c] Aug. Confeſſ. lib. 8. cap. 1. 2.

[d] Aug. Confeſſ. lib. 6. c. 3.

His acceſſit opportuna occaſio a Deo parata; nam contigit [e] cum Potitiano Afro in curia militante habere ſermonem, diſcereq. vitam Antonij Magni, ex qua adeo duo viri nobiles Agentes in rebus profecerant, vt relictis ſponſis, vitam delegerint ſolitariam. Erat tunc agens Auguſtinus ætatis annos triginta & vnum, vt ipſe teſtatur [f], quando perfecte ad Chriſtum conuerſus eſt, cum illud affatus ingemiſcens in horto [g]: Surgunt indocti & cælum rapiunt, & nos in doctrinis noſtris ſine corde ecce vbi volutamur in carne & ſanguine] cum & illud audijt: Tolle lege, Tolle lege.] lectioneq. Pauli Apoſtoli, ra-
E dijs illuſtratus Spiritus, quid ſibi eſſet agendum plene didicit [h], cum de ſuſcipiendo ſacro baptiſmate certum firmumq. conſilium inijt, deq. vita caſta & a negotijs ſæculi remota ſectanda firmiter propoſitum ſtabiliuit. Sed & de relinquenda ſchola, in qua publice rhetoricam profitebatur, animo decreuit, opereq. firmauit [i]; arreptaq. poſt ſequentem annum oblata occaſione vindemialium feriarum, feceſſit in villam Verecundi grammatici, Caſſiciacum dictam, vna cum matre de filij victoria exultante, atque Alipio amico cariſſimo. Ibi cum moraretur, ſcripſit tres libros contra Academicos [k], de Vita beata cōmentarium [l], librum de Ordine [m] & Soliloquia [n], vt ipſe teſtatur. Dicauit autem libros contra Academicos Romaniano prædiuiti ciui Tagaſtenſi, cuius diuitijs a pueritia adiutus fuerat, cupiens amicum de ſe adeo benemeritum ad veri cognitionem adducere. Scripſit, inquam, hæc ipſe, antequam reuerteretur, vt teſtatur [o].

[e] Aug. eod. lib. cap. 7.

[f] Aug. ibid. c. 12.

CONVERSIO S. AVGVSTINI.

[g] Aug. ibid. c. 8.

[h] Aug. ibid. c. 3.

[i] Aug. Conf. lib. 9. cap. 1. 2. 3. 4.

[k] Aug. cōtra Academ. lib. 2. c. 2.

[l] Aug. Retract. lib. 1. cap. 1.

[m] Idē Retract. lib. 1. cap. 3.

[n] Idē lib. 1. c. 4.

[o] Idē lib. 1. c. 5.

Ceterum nequaquam eodem anno Mediolanum redijt, ſed vt ipſe tradit [p], nonniſi

[p] Idem Confeſſ. lib. 9. cap. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tunc cum ad baptisma suscipiendum nomen daturus erat. Reuersus [a] vero Mediolanum, Soliloquijs vltimam manum apposuit, commentariumq. elucubrauit de Immortalitate animæ, & alium de Disciplinis: hæc quidem omnia ante baptismum, a nobis autem hic recensita, occasione conuersionis eius, quam hoc anno ipsius testificatione diximus contigisse. Ceterum a tempore conuersionis vsque ad baptismum biennij intercurrit: quod quidem expresse probatur eiusdem Augustini assertione illa [b], dum agit de tempore conuersionis suæ: Multi mei anni mecum effluxerant, forte duodecim anni, ex quo ab vndeuicesimo anno ætatis meæ, lecto Ciceronis Hortensio, excitatus erã studio sapientiæ, &c.] rursus in Soliloquijs, quæ scripsit adhuc catechumenus, idem recolens tempus, quatuordecim numerat annos ab eo tempore, cum teneri cœpit amore sapientiæ; ait enim [c]: Cũ triginta quatuor annos agã, quatuordecim fere anni sunt ex quo ista cupere destiti, &c.] subdit his de eadem lectione Ciceronis Hortensij. Sic igitur cum ab eo tempore numeret annos duodecim vsque ad tempus quo conuersus est; ac rursus cum ea scripsit nondum baptizatus, annos numeret quatuordecim: plane necesse est affirmare, annos duos & menses aliquot a conuersione vsque ad baptismi tempus intercurrisse, cum esset cathecumenus, si dicere velimus eodem quo conuersus est anno (vt par est credere) dedisse suum nomen Ecclesiæ, vt fieri solet, cum quis inter catechumenos adscribitur. At de sancti Augustini conuersione hactenus: de baptismo autem suo loco dicendum erit.

SIRICIVS PP. ELIGITVR.

Huius quoque anni exordio, nempe pridie Idus Ianuarij: cum vacasset sedes post obitum Damasi triginta & vno diebus, Siricius Romanus ex patre Tiburtio in eius locum subrogatus est, non sine tumultu Vrsicini schismatici, vt indicant litteræ Valentiniani Imperatoris ad Pinianum Præfectum: erat hic maritus Melaniæ iunioris neptis Melaniæ senioris. ipsæ vero litteræ sic se habent, acceptæ ex codice Vaticano, in quo descriptæ habentur epistolæ complures Romanorum Pontificum:

* Aue

Abe * Piniane carissime nobis.

EPIST. VALENTINIANI IMP.

Populum Vrbis æternæ gaudere concordia, & optimum eligere sacerdotem, Populi Romani esse credimus instituti, & nostris gratulamur aduenire temporibus. Proinde quoniam religiosum Siricium Antistitem sanctitatis sic præesse sacerdotio voluerunt, vt Vrsinum * improbum acclamationibus violarent, nostro cum gaudio memoratus Episcopus ipse permaneat. Piniane carissime ac iucundissime: siquidem magnum innocentiæ & probitatis exemplum est, in vna acclamatione & ipsum eligi, & ceteros improbari. Dat. VII. Kal. Martij.] hactenus epistola Imperatoris. Sic igitur electus Siricius, quantum temporis sederit, dicemus in eius obitu.

* Vrsicinum

Ipso vero suæ sedis exordio, nimirum hoc anno, sub ijsdem Consulibus, tertio Idus Februarij, Siricius Papa scripsit decretalem epistolam ad Himerium Episcopum Tarraconensem, qui de nonnullis rebus dubijs Damasum litteris consuluerat: sed cum illo vita functo, eas successor ipsius Siricius accepisset, ad singula rogata accurate sciteq. respondit: quæ quidem non in prouincia tantum Tarraconensi voluit obseruari, sed (vt ijsdem litteris significatur) in Carthaginensi, Bætica, Lusitana, atque Gallecia custodiri mandauit. Porro eius exordio epistolæ quam manifeste declaratur, hoc eodem anno haud pridem ipsius Siricij electionem contigisse.

Cum autem non vt Damasus fecerat, Siricius Papa in conscribendis eiusmodi litteris, Hieronymi opera vteretur, neque eum, vt ille, quod par erat, amplecteretur, atque foueret: mox Pontificis Romani destitutus præsidio, idẽ Hieronymus acerbissimos pati cœpit persecutores; illos scilicet clericos, quorum mores improbos scriptis editis sugillasset.

HIERONYMVS RECEDIT AB VRBE.

Quamobrem vt se a concitato turbine liberaret, tranquillum cogitans portum, nempe tutam Hierosolymæ mansionem; illuc nauigaturus, hoc anno ab Vrbe recedens, nauim conscensurus, ad Romanum Portum se contulit. Id quidem hoc anno factum esse, ex eo perspicuum redditur: Cum enim ipse testetur [d], se pene triennium Romæ mansisse, parimq. post obitum Damasi recessisse: constetq. ex his quæ superius dicta sunt, venisse Romã sub Consulatu Antonij & Syagrij, anno Domini trecentesimo octogesimo secundo; ipsum hoc anno ab Vrbe oportuit recessisse. Præsenti igitur anno, Augusti mense, ad Romanum Portum se conferens, nauem conscendit, prout ipse satis aperte demonstrat in Apologia aduersus Ruffinum [e]. Sed de nauigatione agemus inferius.

Nunc autem causas ipsas retexamus, quibus qui solutioris disciplinæ erant Romæ clerici,

[a] Idt Retract. lib. 1. c. 5. 6.

DE TEMPORE CONVERSIONIS AVGVSTINI.

[b] Aug. confess. lib. 8. c. 7.

[c] Aug. Soliloqui. lib. 1. c. 10.

[d] Hier. epist. 99.

[e] Hieron. lib. 2. aduers. Ruffin.

rici, inuidia & odio aduersus eumdem Hieronymũ concitati sunt: Inuidia in primis quidem exagitati, dum eius insignis eruditio & vitæ sanctitas, ipsorum inscitiam & vitæ turpitudinem manifeste redarguere videretur: de eiusmodi enim causa Hieronymus ad Paulinianum [a]: Pharisæorum conclamauit senatus, vt nullus Scriba vel fictus, sed omnis quasi indicto sibi prælio doctrinarum, aduersum me imperitiæ factio coniurauit.] odio autem eum persecuti, quòd scribens ad Eustochium tractatum seu epistolam de custodia virginitatis, cauendos monuit clericos lautos, delicatos, & leues, quorum esset periculosa consuetudo. qui igitur in ea tractatione propijs certisq. coloribus penicillo Hieronymi se esse intellexerunt expressos, in eum magnopere exacerbati sunt: tradit id ipse scribens ad Demetriadem [b], vbi ait: Ante annos circiter triginta de virginitate seruanda edidi librum, in quo necesse fuit mihi ire contra vitia, & propter institutionem virginis, quã monebam, diaboli insidias patefacere. qui sermo offendit plurimos, dum vnusquisque in se intelligens quod dicebatur, non quasi monitorem libenter audiuit, sed quasi criminatorem sui operis auersatus est. Verumtamen quid profuit armasse exercitum reclamantium, & vulnus conscientiæ dolore monstrasse? Liber manet, homines præterierunt.] Displicuit & Ruffino libertas illa Hieronymi in redarguendis clericis: nam ait: Quo modo de Vrbe Roma, Deo fauente, capite Christianorum, ea dicat, quæ dicebantur tunc cum Gentiles in ea populi & persecutores Principes morabantur, &c.]

CLERICI ROMANI VEXANT S. HIERONYMVM.

[a] Hier. in præf. version. Didymi de Spirit. sancti.

[b] Hier. epist. 8.

At hic, lector, attende, hæc a S. Hieronymo scripta de inscitia Romanæ Ecclesiæ ministrorum, non sic quidem accipienda esse, prout hyperbolicus sonat sermo, omnes Romanæ Ecclesiæ clericos fuisse doctrina expertes, cum dicit, quod nullus ibi Scriba vel fictus, nempe doctor, sed Pharisæi omnes, nempe scelesti, cautela vero & hypocrisi scelera contegentes. Concedendum aliquid Hieronymo iustissima causa indignanti, qui oculos in eos tantum conuersos habens, a quibus contumelijs & calumnijs impeteretur, omnes illos prauos dixerit & imperitos. Certe quidem qui tempora hæc exacte considerat, intelliget plane hoc tempore coaluisse in Ecclesia Romana clericos doctrina atque scientia claros. Nonne Simplicianus ille magnus, qui in Episcopatu Ambrosio subrogatus est, Romanæ Ecclesiæ presbyter fuit? de cuius singulari peritia hic repetendum est S. Ambrosij præclarum illud elogium [c]: Sed quid est quod ipse dubites, & a nobis requiras, cũ fidei & acquirendæ cognitionis diuinæ gratia totum Orbem peragraueris, & quotidianæ lectioni nocturnis atque diurnis vicibus omne vitæ huius tempus deputaueris, acri præsertim ingenio etiam in intelligibilia complectens? vtpote qui etiam philosophiæ libros, quam a vero sint deuij, demonstrare soleas, & plerosque tam inanes esse, vt prius scribentium in suis scriptis sermo quam vita eorum defecerit.] hæc Ambrosius, qui eius opera atque doctrina (vt dictum est) in suo Episcopatus tyrocinio indigens, ab Ecclesia Romana missum Mediolanum ipsum Simplicianum accepit. Rursum quanta excultus doctrina & sapientia imbutus fuit Arsenius Ecclesiæ Romanæ diaconus, quem haud pridem missum diximus Constantinopolim magistrũ Arcadij Imperatoris? Dices fortasse, hos dignissimos Ecclesiæ Romanæ clericos non fuisse tunc Romæ, cum illa Hieronymus scripsit. ita sane: sed non propterea negaueris eiusdem Ecclesiæ fuisse alumnos atque ministros. At si de ijs qui Romæ tunc essent, agas: nonne ex clero Romano erant Anastasius & Innocentius, quorum prior successit Siricio, posterior Anastasio, amboq. ab eodem S. Hieronymo commendati? Omittimus dicere de Pammachio sanctitate atque doctrina celebri, quod inter monachos potius quam inter clericos eum scimus adnumeratum, sicut & complures alios idem vitæ genus sectantes, quos rerum diuinarum scientia atque prudentia S. Augustinus Romæ versatus commendat [d].

ROMANI CLERICI HAVD IMPERITI.

[c] Ambr. epist. 2.

[d] Aug. de moribus Eccles. lib. 1. ca. 33.

At licet hi monachi fuerint, horum tamen laus redundat in clericos, vt idem ipse testatur S. Hieronymus, cum ait de clericis [e]: Quasi & ipsi aliud sint quam monachi, & non quicquid in monachos dicitur, redundet in clericos, qui patres sunt monachorum. Detrimentum pecoris, pastoris ignominia est; sicut e regione, illius monachi vita laudanda est, quæ venerationi habet sacerdotes Christi, & non detrahit gradui, per quẽ factus est Christianus.] hæc ipse, cum alias semper nequaquam gradui detrahat, sed personis, Vrbi, non Ecclesiæ: illam namque Babylonem sæpe nominat, hanc fidei petram; ad quam ipse se conferens, ei communicatione inhæresce gaudet; sæpe contestans, alienum a cœtu Fidelium esse, qui ab ea diuiditur: Vt hac ex parte habeas egregium in Hieronymo quod imiteris exemplum: quippe qui offensus prauis clericorum Romanorum moribus, licet

[e] Hier. epist. 10.

MONACHI AFFINES CLERICIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nominet ipsorum collegium modo Senatum Pharisæorum, modo scholam eorumdem; A
tamen nihil antiquius habuit, quam Romanæ Ecclesiæ doctrinam sequi, ipsiq. insolubili nodo coniungi: quod & alijs persuasit: nam ad Demetriadem scribens, dum Pelagianæ hæreseos venena aureo sanctitatis poculo propinarentur, eam sic admonuit: Illud, inquit, te pio caritatis affectu præmonendam puto, vt sancti Innocentij, qui Apostolicæ cathedræ, & supradicti viri, *nempe Anastasij*, successor & filius est, teneas fidem; nec peregrinam, quamuis tibi prudens callidaq. videaris, doctrinam recipias.] hæc ipse: quem (si sapis) & tu imitare; nimirum, vt si velis etiam eamdem quæ sub Hieronymo erat, Romæ propagatam esse in posteros scholam, vel senatum Pharisæorum; sed & si deteriora in his quæ ad mores pertinent, tibi fingas: cum eodem tamen Hieronymo eidem doctrinæ cathedræ te coniungas, quæ nullo potest prauorum morum labefactari contagio: cogitesq. quod etsi super cathedram Moysi, immo Christi sederint scribæ & Pharisæi, illud B
a Matth. 21. tamen agas quod Dominus docuit [a] illa sententia, nempe: Facite quæ vobis dicunt, non quæ faciunt] bibasq. aquam de fonte puro, quamuis vas testaceum interdum esse contingat, vel qui haurit sit ægrotans. Sed ad institutam de Hieronymo orationem reuertamur.

QVAE IN HIERONYMVM OBIICERENTVR.

Quænam vero in Hieronymum, cum adhuc in Vrbe esset, iactarentur conuicia, licet non priuatim, sed sub communi nomine monachorum: illud in primis accipe quod contigit in funere Blesillæ viduæ, sanctæ Paulæ filiæ, quæ durum viuendi genus arripuerat: cum enim eam nimium S. Paula defleret; qui nam susurri detrahentium essent, ita demonstrat [b]: Quousque (dicebant) genus detestabile monachorum non Vrbe pellitur? nō lapidibus obruitur? non præcipitatur in fluctus? matronam miserabilē seduxerunt, &c.]
b Hier. epist. 25.
c Hier. epist. 23. & illud [c]: Nos, quia serica veste non vtimur, monachi iudicamur; quia ebrij non sumus, C
nec cachinno ora dissoluimus, continentes vocamur & tristes. si tunica non canduerit, statim illud e triuio: Impostor & Græcus est.] hæc & alia id genus plura, cum sub nomine monachorum ipse Hieronymus carperetur.

VANA COMMENTA DE S. HIERONYMO CONFICTA.

Ceterum quis æquo animo ferat impostorum absurda mendacia, quibus tradiderunt Hieronymum muliebri indutum veste ab Vrbe expulsum? Sub Augustini falso nomine frigidus ille fictor ista commentus est, qui cum in alijs sermonibus editis multa
d Apud Aug. ad fratr. de erem. serm. 24. delira, vana, & fabulosa sub tanti Patris nomine imprudenter effutiat, in eo ipso [d] vbi ista somniat, qualia quamve portentosa mendacia blateret, superius dictum est. Sed nihilo prudentior incertus auctor ille, qui compingens sancti Hieronymi vitam, vna cum alijs mendacijs istud ipsum præterijsse noluit, eadem prorsus de sancto Hieronymo scribens. O quanti emisset ista Ruffinus, si quis talia suo tempore excogitasset, dum leuiora quæque mendacia, quæ in Hieronymum quoquo modo esse iactata audisset, ignominiæ a se contextæ coronæ connexit! Adeo vt ad impostoram hanc refellendam, illud sufficiens esse dicatur argumentum, quod Ruffinus istud non inuexit in eum, quod in fronte fuerat collocandum; vnde certum commentum fuisse probetur: cum præsertim res tanta, in tantum virum, locoq. tali admissa, nec angulum Orbis præterijsse potuerit, vbi non sciretur. Ceterum quæ re vera in ipsum post Damasi obitum a calumniantibus fuerunt obiecta, ac stimulante odio atque inuidia perpetrata: idem ipse ea epistola, quam nauim in Portu Romano conscensurus conscripsit, exacte recenset: ad Asellam enim nobilem Romanam virginem, Christo dicatam, vita sanctissimam, cuius post obitum res præclare gestas conscripsit, hanc epistolam de-
e Hier. epist. 99. dit, hic necessario recitandam [e]: E

HIERONYMI EPISTOLA AD ASELLAM.

Si tibi putem gratias a me referri posse, non sapiam. Potens est Deus super personam mea sanctæ animæ tuæ restituere quod meretur. Ego enim indignus nec æstimare vmquam potui, nec optare, vt mihi tantum in Christo largireris affectum. Et licet me sceleratum quidam putent, & omnibus flagitijs obrutum, & pro peccatis meis etiam hæc parua sint: tamen tu bene facis, quod ex tua mente etiam malos bonos putas. Periculosum quippe est, de seruo alterius iudicare; & non facilis venia, praua dixisse de rectis. Veniet, veniet illa dies, in qua & mecum dolebis, ardere non paucos. Ego probrosus, ego versipellis & lubricus, ego mēdax & satanæ arte decipiens. Quid enim est tutius, hæc vel credidisse vel finxisse de insontibus, an etiam de noxijs credere noluisse? Osculabantur mihi manus quidam, & ore vipereo detrahebant: & dolebant labijs, corde gaudebant. Videbat Dominus & subsannabat illos; & miserum me seruum suum futuro cum eis

iudicio

A iudicio reseruabat. Alius incessum meum calumniabatur & risum, & ille vultui detrahebat, hic in simplicitate aliud suspicabatur. Pene certe triennium cum eis vixi: multa me virginum crebro turba circumdedit: diuinos libros, vt potui, nonnullis sæpe disserui. Lectio assiduitatem, assiduitas familiaritatem, familiaritas fiduciam fecerat. Dicant, quid vmquam in me aliter senserint, quam Christianum decebat? Pecuniam cuiusquam accepi? munera vel parua vel magna non spreui? in manu mea æs alicuius insonuit? obliquus sermo, oculus petulans fuit?

Nihil mihi aliud obijcitur, nisi sexus meus: & hoc numquam obijcitur, nisi cum Hierosolymam Paula & Melania proficiscuntur. Esto, crediderunt mentienti: cur non credunt neganti? idem est homo ipse qui fuerat; fatetur insontem, qui dudum noxium loquebatur. Et certe veritatem magis exprimunt tormenta, quam risus: nisi quod faci-
B lius creditur quod aut fictum libenter auditur, aut non fictum, vt fingatur, impellitur.] his S. Hieronymus plane demonstrat aliquem aduersus se oblocutum, crimenq. aliquod in eum effinxisse, eumdemq. in iudicio sub tormentis coactum dicere veritatem, penitus negasse quod dixerat, sicq. dimissum, vt nec opus fuerit Hieronymo causam dicere. Sed subdit: Antequam domum S. Paulæ nossem, totius in me Vrbis studia consonabant: omnium pene iudicio dignus summo sacerdotio decernebar: beatæ memoriæ Damasus meus sermo erat: dicebar sanctus, dicebar humilis & disertus. Numquid domum alicuius lasciuioris ingressus sum? Numquid me vestes sericæ, nitentes gemmæ, picta facies, auri rapuit ambitio? Nulla fuit alia Romæ matronarum, quæ meam posset edomare mentem, nisi lugens atque ieiunans, squallens sordibus, fletibus pene cæcata, quam continuis noctibus misericordiam Domini deprecantem Sol sæpe deprehendit?
C cuius canticum psalmi, sermo Euangelium, deliciæ continentia, vita ieiunium? Nulla me potuit alia delectare, nisi illa, quam manducantem numquam vidi? Sed postquam eam pro suæ merito castitatis venerari, colere, suspicere cœpi: omnes me illico deseruere virtutes. O inuidia primum mordax tui! o satanæ calliditas semper sancta persequens!

Nullæ aliæ Romanæ Vrbi fabulam præbuerunt, nisi Paula & Melania: quæ contemptis facultatibus, pignoribusq. desertis, Crucem Domini, quasi quoddam pietatis leuauere vexillum. Si balneas peterent, vnguenta eligerent, diuitias & viduitatem haberent materiem luxuriæ & libertatis; dominæ vocarentur & sanctæ: nunc in sacco & cinere formosæ volunt videri, & in gehennam ignis cum ieiunijs & pœdore descendere. videlicet non licet eis, applaudente populo, perire cum turbis.] Quod ad Melaniam spe-
D ctat: cum eam viduam nominet, haud dubium ipsum intelligere de Melania senioris iunioris enim viuebat adhuc vir Pinianus: Nec sic quidem eius hic meminit, quasi tunc Romæ esset, quam iam plures ante annos vidimus in Aegyptum primo, inde vero Hierosolymam esse profectam, ibiq. in præsenti vitam agere: Sed idcirco eius meminit sanctus Hieronymus, quod tum eius migrationis Hierosolymam occasione, tum Paulæ idem iter capessentis, quo & tendebat ipse Hieronymus, detractores eam calumniandi ansam arripuissent. At subdit:

Si Gentiles hanc vitam carperent, si Iudæi; haberent solatium non placendi eis, quibus displicet Christus. Nunc vero, proh nefas, homines Christiani, prætermissa domorum suarum cura, & proprij [a] oculi trabe neglecta, in alieno oculo festucam quærunt: *a Luc. 6.*
E lacerant sanctum propositum, & remedium pœnæ suæ arbitrantur, si nemo sit sanctus, si omnibus detrahatur, si turba sit pereuntium, si multitudo peccantium. Tibi placet lauare quotidie: alius has mundities sordes putat. Tu attagenem ructas, & de comesо accipensere gloriaris: ego faba ventrem impleo. Te delectant cacchinnantium greges; me Paula, Melaniaq. plangentes. Tu aliena desideras: illæ contemnunt sua. Te delibuta melle vina delectant: illæ potant aquam frigidam suauiorem. Tu te perdere existimas, quicquid in præsenti non habueris, comederis, deuoraueris: illæ futura desiderant, & credunt vera esse quæ scripta sunt. Esto inepte & inaniter, quibus resurrectio corporum persuasit, quid ad te? Nobis e contrario tua vita displicet. Bono tuo crassus sis: me macies delectat & pallor. Tu tales miseros arbitraris: nos te miserabiliorem putamus. Par pari refertur, & inuicem nobis videmur insanire.

Hæc, mi domina Asella, cum iam nauim conscenderem, raptim flens dolensq. conscripsi: & gratias ago Deo meo, quod dignus sim, quem mundus oderit. Ora autem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt de Babylone Hierosolymam regrediar; ne mihi dominetur Nabuchodonosor[a], sed Iesus filius Iosedech: veniat Esdras, qui interpretatur adiutor, & reducat me in patriam meam. Stultus ego, qui volebam cantare[b] canticum Domini in terra aliena; & deserto monte Sina, Aegypti auxilium flagitabam: non recordabar Euangelij[c]; quia qui de Hierusalem egreditur, statim incidit in latrones, spoliatur, vulneratur, occiditur. Sed licet sacerdos despiciat atque leuites; Samaritanus ille misericors est: cui cum diceretur:[d] Samaritanus es, & dæmonium habes: dæmonium renuens, Samaritem se non negauit: quia quem nos custodem, Hebræi Samaritem vocant. Maleficum quidam me garriunt: titulum fidei seruus agnosco. Magum vocant & Iudæi Dominum[e] meum. Seductor & Apostolus dictus[f] est. Tentatio me non apprehendat nisi humana. Quotam partem angustiarum perpessus sum, qui Cruci milito? Infamiam falsi criminis imputarunt: sed scio, per[g] bonam & malam famam peruenire ad regna cælorum. Saluta Paulam & Eustochium, velit nolit mundus, in Christo meas. Saluta matrem Albinam sororemq. Marcellam, Marcellinam quoque & sanctam Felicitatem; & dic eis: Ante tribunal Christi simul stabimus: ibi apparebit, qua mente quis vixerit. Memento mei, exemplum pudicitiæ & virginitatis insigne, fluctusq. maris tuis precibus mitiga.] hactenus Hieronymus ad Asellam.

a *Agg.* 1. 2.
b *Hier.* 42.
c *Luc.* 10.
d *Ioan.* 8.
e *Marc.* 3.
f 2. *Cor.* 6.
g 1. *Cor.* 10.

A
B

PROFECTIO HIERONYMI HIEROSOLYMAM.

Quod vero vides nullam ab eo salutationem impertiri Melaniæ; satis indicatur quod dictum est, ipsum intelligere ea epistola de Melania seniore iam diu ante Hierosolymam profecta, ibiq. commorante. Quod insuper eadem epistola meminit de Paula Hierosolymam proficiscente: intelligis ex his pariter eiusdem S. Hieronymi modestiam, dum noluit nauigare cum ea; sed præueniens ipsam, licet in sarcinis occupatam, Romæ reliquit. Porro qui fuerint ipsius Hieronymi in nauigatione comites, & quando soluerit e portu, idem ipse in Apologia aduersus Ruffinum his verbis describit[h]: Vis nosse profectionis meæ de Vrbe ordinem? Narrabo breuiter. Mense Augusto, flantibus etesijs, cum sancto Vincentio presbytero, & adolescente fratre *(Paulinianus hic erat, quem vltimo loco natũ, Romæ dum esset, ad se vt veniret, accersiuit)* & alijs monachis, qui nunc Hierosolymis commorantur, nauim in Romano portu securus ascendi, maxima me sanctorum frequentia prosequente. Veni Rhegium: in Scyllæo littore paululum steti, vbi veteres didici fabulas, & præcipitem fallacis Vlyssis cursum, & Sirenarum cantica, & insatiabilem Carybdis voraginem. Cumq. mihi accolæ illius loci multa narrarent, darentq. consilium, vt non ad Protei columnas, sed ad Ionæ portum nauigarem: illum enim fugientium & turbatorũ, hunc securi hominis esse cursum: malui per Malæas & Cycladas Cyprum pergere: Vbi susceptus a venerabili Episcopo Epiphanio, cuius tu testimonio gloriaris, veni Antiochiam, vbi fruitus sum communione Pontificis confessorisq. Paulini: & deductus ab eo, media hieme & frigore grauissimo, intraui Hierosolymam. Vidi multa miracula; & quæ prius ad me fama pertulerat, oculorum iudicio comprobaui.] hactenus Hieronymus de suo aduentu Hierosolymam; iter vero eius in Aegyptum prosequemur anno sequenti, quo contigit.

h *Hier. Apolog. aduersus Ruffin.*

C
D

i Hier. epist. 27. PRODIGIOSA DE ENERGVMENIS.

Sed quæ illa miracula, antea tantum audita, nondum visa, quæ tunc primum ipsum oculis perspexisse contigit? fortasse illa, quæ ad sepulchra sanctorum fieri solita scribit in epitaphio[i] Paulæ his verbis, dum agit de ipsa Paula loca sancta Palæstinæ visente: Gernebat varijs dæmones rugire cruciatibus, & ante sepulchra sanctorum vlulare homines more luporum, vocibus latrare canum, fremere leonum, sibilare serpentum, mugire taurorum: alios rotare caput, & post tergum terram vertice tangere, suspensisq. pedes feminis, vestes defluere in faciem.] hæc ibi. His similia narrat S. Hilarius libro de Synodis, necnon S. Paulinus[k], atque Seuerus[l]; qui de feminis arreptitijs illud addũt, quod licet pedibus suspensæ essent, deorsum capite, nihilominus vestes inhærerent diuino miraculo pedibus, quo femineo esset pudori consultum.

k Paulin. in Natal. S. Felic. 7. l Seuer. dialog. lib. 3.

E

PAVLA QVANDO PROFECTA EST HIEROSOLYMAM.

Paula autem cum Eustochio filia haud diu profectionem distulit; sed quamprimum in portu Romano nauim conscendens, eadem prorsus via qua Hieronymus, nauigauit in Orientem. Vt autem hæc certo cognoscas: quod ad tempus pertinet, illud in primis accipe. Cum idem S. Hieronymus affirmet, defunctam esse Paulam Consulibus Honorio sextum & Aristeneto; rursumq. dicat, eamdem Hierosolymis commoratam esse annos viginti: vtique affirmare necesse est, hoc anno eam Hierosolymam profectam esse. Vis & scire, quanto ante Hieronymus præuenerit Paulæ aduentum Hierosolymam? illud accipe:

A accipe: ipsum de se testari[a], media hieme & grauissimo frigore Hierosolymam introisse: cum de Paula tradat[b], media hieme profectam esse Antiochia Hierosolymam versus. Quod vero de se ait (ne hoc prætermittamus) a Paulino Antiochiæ fuisse susceptũ, & ab eo deductum: ne putes ipsum vna cum Hieronymo Hierosolymam perrexisse, sed quod moris esset a temporibus Apostolorum, quos Christiani susceperant hospitio, eosdem ad aliquod viæ spatium, cum discederent, comitari, secundum illud Ioannis epistolæ[c]: Fideliter facis quod operaris in fratres, & hoc in peregrinos, deducens digne Deo.]

a *Hier. Apolog. aduer. Ruffin.*
b *Hier. epist. 27.*
c *Ioan.* 3.

DIGNVM PAVLAE CONSTANTIAE EXEMPLVM.

Quod autem ad Paulæ ex Vrbe profectionem spectat: dignum plane Christiana fide spectaculum Roma tunc vidit, feminam Consularem, patriæ parentumq. splendorem, diuitias, caraq. pignora amplius non reuersuram relinquere, atque vna cum virgine filia B Christo dicata, ad Christi cunabula per tot maris spatia & vitæ discrimina nauigare. At quanta animositate? Audi Hieronymum[d]: Descendit, inquit, ad Portum, fratre, cognatis, affinibus, & quod his maius est, liberis prosequentibus, & clementissimam matrem pietate vincere cupientibus. Iam carbasa tendebantur, & remorum ductu nauis in altum protrahebatur: paruus Toxotius supplices manus tendebat in littore: Ruffina iam nubilis, vt suas exspectaret nuptias, tacens fletibus obsecrabat: & tamen illa siccos tendebat ad cælum oculos, pietatem in filios pietate in Deum superans. Nesciebat se matrem, vt Christi probaret ancillam: torquebantur viscera, & quasi a suis membris distraheretur, cum dolore pugnabat; in eo cunctis admirabilior, quod magnam vinceret charitatem. Inter hostium manus & captiuitatis duram necessitatem nihil crudelius est, quam parentes a liberis separari: Hoc contra iura naturæ plena fides patiebatur, immo gaudens animus appetebat; & amorem filiorum maiore in Deum amore contemnens, in sola Eustochio, quæ & propositi & nauigationis eius comes erat, acquiescebat. Sulcabat interim nauis mare; & cunctis, qui cum ea vehebantur, littora respicientibus, ipsa auersos tenebat oculos; ne videret, quos sine tormento videre non poterat. Fateor, nulla sic amauit filios; quibus, antequam proficisceretur, cuncta largita est, exheredans se in terra, vt hereditatem inueniret in cælo.] hæc de illa, cum soluit e portu, Hieronymus. Quænam, rogo, vmquam Gentilium Romanarum nobilium feminarum tale pro religione specimen edidit? cum alioqui in Ecclesia Dei, non vnius solum Paulæ, sed innumerabilium propemodum dixerim mulierum fortissimarum exempla legantur. Paulæ autem peregrinationem Hierosolymam vsque, idem Hieronymus scriptis prosecutus est. Conueniemus nos eam varijs occasionibus sæpius futuris temporibus. Sed quæ sunt reliqua D anni huius, prosequamur.

d *Hier. epist. 27.*

CONSILIVM BVRDEGALENSE.

Hoc item anno aduersus Priscillianum cogitur Concilium Burdegalense, a quo idem hæresiarcha appellauit ad Maximum tyrannum, a quo cum suis occiditur. Sub eodem namque Arcadij atque Bautonis Consulatu (inquit Prosper in Chronico) Priscillianus in Synodo Burdegalensi, se damnandum intelligens, ad Imperatorem Maximum prouocauit; auditusq. Treueris ab Euodio Præfecto Prætorio, ab eodem Maximo gladio addictus est cum Euchrocia Delphidij rhetoris coniuge, & Latroniano, alijsq. erroris cõsortibus. Quo tempore Burdegalæ quædam Priscilliani discipula, nomine Vrbica, ob impietatis pertinaciam per seditionem vulgi lapidibus extincta est.] hæc Prosper summatim rem gestam complexus. Porro Seuerus[e] post recensita quæ acta sunt in causa Priscilliani sub Gratiano, quæ suo loco superius retulimus, de his quæ acciderunt sub Maximo tyranno ita prosequitur, vsque ad dictorum necem, narrationem: Iam rumor incesserat, Clementem Maximum intra Britannias sumpsisse Imperium, ac breui in Gallias erupturum. Ita tum Ithacius, *Episcopus oppugnator Priscilliani*, statuit, licet rebus dubijs, noui Imperatoris aduentum expectare: interim sibi nihil agitandum. Igitur vbi Maximus oppidum Treuerorum victor ingressus est: ingerit preces plenas in Priscillianum ac socios eius inuidiæ atque criminum. Quibus permotus Imperator, datis ad Præfectum Galliarum, atque ad Vicarium Hispaniarum litteris, omnes omnino quos labes illa inuoluerat, deduci ad Synodum Burdegalensem iubet.

e *Seuer. lib. 2.*

E

PRISCILLIANVS CVM SVIS AD MAXIMVM.

Ita deducti Instantius & Priscillianus: Quorum Instantius prior iussus causam dicere; postquam se parum expurgabat, indignus esse Episcopatu pronunciatus est. Priscillianus vero, ne ab Episcopis audiretur, ad Principem prouocauit. Permissumq. id nostrorum incostantia: quia aut sententiam irrefragantem ferre debuerant; aut si hi ipsi suspecti ha-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cti habeantur, alijs Episcopis audientiam reseruare, non causam Imperatori de tam manifestis criminibus permittere. Ita omnes quos causa inuoluerat, ad Regem deducti: secuti etiam accusatores Idacius & Ithacius Episcopi, quorum studium in expugnandis hæreticis non reprehenderem, si non studio vincendi plus quam oportuit certassent. Ac mea quidem sententia est, mihi tam reos quam accusatores displicere. Certe Ithacium nihil pensi, nihil sancti habuisse definio: fuit enim audax, loquax, impudens, sumptuosus, ventri & gulæ plurimum impertiens. Hic stultitiæ eo vsque processerat; vt omnes etiam sanctos viros, quibus aut studium inerat lectionis, aut propositum erat certare ieiunijs, tamquam Priscilliani socios aut discipulos in crimen accerseret. Ausus etiam miser est ea tempestate, Martino Episcopo, viro plane Apostolis conferendo, palam obiectare hæresis infamiam. Namque tum Martinus apud Treueros constitutus, non desinebat increpare Ithacium, vt ab accusatione desisteret: Maximum orare, vt sanguine infelicium abstineret: satis superq. sufficere, vt Episcopali sententia hæretici iudicati, Ecclesijs pellerentur: nouum esse & inauditum nefas, vt causas Ecclesiæ Iudex sæculi iudicaret. A B

PRISCILLIAN. CVM SVIS SVB IECTVS GLADIO.

Denique quoad vsque Martinus Treueris fuit, dilata cognitio est, & mox discessurus egregia auctoritate a Maximo elicuit sponsionem, nihil cruentum in reos constituendum. Sed postea Imperator per Magnum & Rufum Episcopos deprauatus, & a mitioribus consilijs deflexus, causam Præfecto Euodio permisit, viro acri & seuero: Qui Priscillianum gemino iudicio auditum, conuictumq. maleficij, nec diffitentem obscœnis se studuisse doctrinis, nocturnos etiam turpium feminarũ egisse conuentus, nudumq. orare solitum: nocentem pronunciauit, redegitq. in custodiam, donec ad Principem referret. Gestis ad Palatium delatis, censuit Imperator Priscillianum sociosq. eius capitis damnari oportere. Ceterum Ithacius videns, quam inuidiosum sibi apud Episcopos foret, si accusato, etiam postremis rerum capitalium iudicijs astitisset (etenim iterari iudicium necesse erat) subtrahit se cognitioni frustra, calido iam scelere perfecto. At tum per Maximum accusator apponitur Patricius quidam Fisci patronus. Ita eo insistente, Priscillianus capitis damnatus est, vnaq. cum eo Felicissimus, & Armenus, qui nuper a Catholicis, clerici Priscillianum secuti, desciuerant. Latronianus quoque & Euchrocia gladio perempti. Instantius, quem superius ab Episcopis damnatum diximus, in Sylinam * insulam, quæ vltra Britanniam sita est, deportatus. C

* Siluinam

Itum deinde in reliquos, sequentibus iudicijs, damnatiq. Asarinus, & Aurelius diaconus gladio: Tiberianus, ademptis bonis, in Sylinam insulam datus: Tertullus, Potamius, & Ioannes tamquam viliores personæ, & digni misericordia, quia ante quæstionem se ac socios prodidissent, temporario exilio intra Gallias relegati. Hoc fere modo homines luce indignissimi, pessimo exemplo necati, aut exilijs mulctati: quod initio iure iudiciorum & egregio publico exemplo defensum, postea Ithacius in iurgijs solitus, ad postremum conuictus, in eos retorquebat, quorum id mandato & consilijs effecerat: solus tamen omnium Episcopatu detrusus Nardacius, licet minus nocens, sponte se Episcopatu abdicauerat: sapienter id & verecunde, nisi postea amissum locum repetere tentasset. Ceterum Priscilliano occiso, non solum non repressa est hæresis quæ illo auctore proruperat, sed confirmata, latius propagata est: namque sectatores eius, qui eum prius vt sanctum honorauerant, postea vt martyrem colere cœperunt. Peremptorum corpora ad Hispanias relata, magnisq. obsequijs celebrata eorum funera. Quin & iurare per Priscillianum, summa religio putabatur: ac inter nostros perpetuum discordiarum bellum exarserat, quod iam per quindecim annos fœdis dissensionibus agitatum, nullo modo sopiri poterat. Et tunc cum maxime discordijs Episcoporum turbari aut misceri omnia cernerentur, cunctaq. per eos odio aut gratia, metu, inconstantia, inuidia, factione, libidine, auaritia, arrogantia, somno, desidia essent deprauata; postremo plures aduersum paucos bene consulentes, insanis consilijs & pertinacibus studijs certabant. Inter hæc plebs Dei, & optimus quisque probro atque ludibrio habebatur.] hactenus Seuerus: qui sub Stiliconis Consulatu eam se scripsisse historiam superius demonstrat. D E

PRISCILLIAN. COLITVR A SVIS.

a Latin. Pacat. Panegyr.

Exprobrata fuit in Maximum a Pacato [a] in Panegyrico Theodosio dicto horum cædes, dum ait: Sed nimirum graues subèrant, inuidiosæq. causæ, vt vnco ad pœnam Clariuatis matrona raperetur *: obijciebatur enim, atque etiã exprobrabatur mulieri viduæ nimia religio & diligentius culta diuinitas. Quid hoc maius poterat intendere accusator sacer-

* traheretur

A sacerdos? Fuit enim, fuit & hoc delatorum genus, qui nominibus Antistites, re vera autem satellites atque adeo carnifices, non contenti auitis euoluisse patrimonijs, calumniabantur in sanguinem, & vitas premebant reorum iam pauperum. Quinetiam cum in iudicijs capitalibus astitissent, cum gemitus & tormenta miserorum auribus ac luminibus hausissent, cum lictorum arma, cum damnatorum frena tractassent, pollutas pœnali manus contactu ad sacra referebant; & cæremonias, quas incestauerant mentibus, etiam corporibus inquinabant. Hos ille Phalaris in amicis habebat: hi in oculis eius atque etiam in osculis erant; nec iniuria, a quibus tot simul votiua veniebant, auaro diuitum bona, cruento innocentium pœna, impio religionis iniuria.] hæc Pacatus, nullum Gentilis homo delectum habens inter Catholicos & hæreticos, putans superstitiosos Gnosticos Priscillianistas, Christianæ religionis exactissimos fuisse cultores.

QVAE PACATVS IN MAXIMVM OB NECEM HAERETICORVM.

B Quod vero ad Latronianum pertinet, quem eadem ex causa vna cum Euchrocia gladio necatum cum Seuerus tum Prosper affirmant: apud S. Hieronymum Matronianus legitur de quo [a] ait: Matronianus prouinciæ Hispaniæ vir valde eruditus, & in metrico opere veteribus comparandus, cæsus est & ipse Treueris cum Priscilliano, Felicissimo, Iuliano, Euchrocia eiusdem factionis auctoribus. extant eius ingenij opera diuersis metris edita.] Meminit idem S. Hieronymus de Priscilliano, cum ait [b]: Quid loquar de Priscilliano, qui & sæculi gladio & totius Orbis auctoritate damnatus est?] & alibi [c] de eodem tradit, edidisse multa opuscula, habuisseq. defensores, qui eum excusarent non sensisse cum Gnosticis, sicut aduersarij fuerant criminati. Sed frustra ab impietate vindicare curarunt hominem, quem opera probrosa condemnarunt, cuius sordes putidarum libidinum nec Bætis Tagusq. abluere valuissent.

LATRONIANVS PORTA.

a Hieronym. de Script. Eccles. in Matroniano.

b Hier. aduers. Pelagian.

c Hier. de Script. Eccles.

C De Tiberiano quoque Bætico, quem Seuerus eadem ex causa relegatum a Maximo dicit in insulam Sylinam, idem Hieronymus agit his verbis [d]: Scripsit pro suspicione, qua cum Priscilliano accusabatur hæreseos, apologeticum, tumenti compositoq. sermone. Postea, post suorum cædes tædio victus exilij, mutauit propositum; & iuxta sanctam scripturam, canis reuersus ad vomitum: filiam, deuotam Christo virginem, matrimonio copulauit.] hæc ipse, idemq. in Chronico meminit cuiusdam Tiberiani viri diserti, qui anno trigesimo Imperij Constantini Præturæ titulo Gallias administrabat, quem ob temporis discrepantiam ab hoc putamus esse diuersum.

DE TIBERIANO PRISCILLIANISTA.

d Hier. de Script. Eccles.

Quod autem impurissimorum hominum condemnatio, qui ob turpissima scelera etiam Gentilium Imperatorum legibus iustissime gladio feriendi erant, notam inusserit indelebilem Episcopo accusatori: illa in primis causa præcessit, quam ex Seuero reddimus, nimirum accusatorem fuisse huiusmodi, qui odio potius quam diuinæ legis zelo commoueretur, quod ipse voluptuosus quosque ieiunantes etiam Catholicos (vt accidit de S. Martino) cum Priscilliano sentire culparet; quodq. itidem pœna sanguinis procul abhorreret a mansuetudine muneris pastoralis: nondum enim de Episcopo aliquo auditum in Ecclesia Dei erat, de sontibus pœnam sanguinis exegisse. Quo modo autem sequenti anno ea de causa in Gallijs, nempe Treueris, conuenerit Concilium Episcoporum, qui Ithacium communione priuarunt, suo loco dicturi sumus, vbi & Maximi factum accuratius perpendetur. Iam vero ad res Ecclesiasticas Orientalis Ecclesiæ digrediatur oratio. D

CVR IMPROBATVM SVPPLICIVM HAERETICORVM.

Hoc eodem anno, ijsdem Consulibus (vt auctor est Socrates [e]) Timotheus Episcopus Alexandrinus, cum sedisset annos quinque, decessit; in cuius locum Theophilus suffectus est. Huius Timothei, cum Ammonem sanctissimum monachum ob auriculæ sponE taneam amputationem effectum irregularem, nihilominus Episcopum ordinarit, sententia hæc fuit: [f] A Iudæis lex ista seruatur. Ego, si dederitis mihi aliquem etiam naribus truncum, sed moribus probum, non cum dubitabo Episcopum facere.] extat eiusdem apud Græcos epistola canonica [g]. Mentio quoque eiusdem Timothei habetur in rescripto Theodosij Imperatoris ad Optatum Præfectum Augustalem Aegypti de Ecclesiastico iure illibate seruando, his verbis [h]:

e Socrat. lib. 5. cap. 11.

TIMOTHEI OBITVS. THEOPHILI ELECTIO.

f Pallad. in Lausiac. c. 12.

g Apud Theod. Balsam. in fin.

h l. 3. de Epise. iudic. C. Theod.

Grauiter admodum mota est nostra clementia, quædam ab his qui Episcoporum sibi nomina vendicant, perpetrata, & contra leges non minus diuinas quã humanas improba temeritate commissa, vexatos etiam nonnullos Orthodoxorum clericos, quorũ ætas huic iniuriæ a sacerdotio repugnabat, flagitatos * itineribus, quæstionarijs deditos, atque hæc omnia per eos commissa, qui ad tegumenta frontis, sacerdotij nominis titulos præfere-

* fatigatos

Universidad de Deusto
Biblioteca

THEODOSIVS SALVVM VVLT IVS ECCLESIASTICVM.

ferebant. Denique lectis in consistorio precibus, quibus Episcopalis pietas aliquid postulans refragatur, denegatque: idcirco continua lege sancimus, nomen Episcoporum, vel eorum qui Ecclesiæ necessitatibus seruiunt, ne ad iudicia siue ordinariorum siue extraordinariorum iudicum pertrahatur. Habent illi Iudices suos, nec quicquam his publicis commune cum legibus, quantum ad causas tamen Ecclesiasticas pertinet, quas decet Episcopali auctoritate decidi. Quibuscunque igitur mota fuerit quæstio, quæ ad Christianam pertineat sanctitatem, eos decebit sub eo Iudice litigare, qui Præsul est in suis partibus omnium sacerdotum, id est per Aegypti diœcesin, Optate carissime ac iucundissime. Quare laudabilis auctoritas tua, arbitrio temperato, quicquid negotiorum aliunde incider, terminabit, habituro Pontificium sacræ disceptationis Timotheo Episcopo, quem sibi omnes etiam suo iudicio prætulere: est enim vir cum omnium sacerdotum susceptatione venerandus, tum etiam nostro iudicio approbatus.] hucusque Theodosij rescriptum, quod vtcunque mendis sit depravatum, perspicue tamen illud insinuat, iudicia Ecclesiastica per Episcopos esse tractanda.

DIGNA COLLATIO.

Hic, lector, accurate hominum primùm, ac subinde Dei contemplare iudicium. Duo enim hic habes eodem prope narrationis contextu in eadem ferme causa Imperatorum exempla, nempe Theodosij Aug. atque Maximi, tyranni potius digni nomine: quibus ab ijsdem personis, nempe prauis Episcopis, aduersus alios collegas importuna est facta suggestio. Maximus sibi arrogat causam Episcoporum, defert appellationi hæresiarchæ, iudicat causam, adulteros legibus sæculi gladio vindici subijcit: quod iuste irrogatū supplicium rei multorum scelerum meruissent. Sic plane iudicat Maximus: Theodosius vero longe diuerse: quippe qui infensissimo primum accepit animo, Episcopos deferre ad Præfectos vel ipsum Imperatorem excessus collegarum, vel crimina inferioris ordinis sacerdotum, subterfugientes Episcopale iudicium. Hos reijcit Imperator, nec audiri patitur a Præfectis, quos & dato rescripto commonuit ab Ecclesiasticis iudicijs penitus abstinere, quæ ad Episcopos Ecclesiasticarum rerum ac personarum legitimos Iudices deferri mandauit: Ita se habuere in eadem ferme causa dissimilia ac prorsus inter se diuersa duorum Imperatorum iudicia. Quodnam autem horum iustius fuerit, non solum Synodali fuit postea sententia definitum, sed diuini iudicij æqua lance libratum, & alterius iactura vitæ atque Imperij declaratum: cum alioqui Maximus exerens, vt alter Phinees, gladium in turpissimorum hominum necem, sanctificasse manus suas Domino, ob idq. vt Phinees perennitatem Imperij commeruisse videri potuisset: quem tamen non cædes sontium culpabilem reddidit, sed arrogatum sibi sacerdotale iudicium, quantumlibet Episcoporum illorum consensione delatum: Vt intelligant omnes, quam grauius delinquant, qui illud, contradicentibus sacerdotibus, sibi vendicant & extorquent. Sed iam reliqua prosequamur.

ORITVS PLACILLAE AVGVSTAE. a Marcellin. in Chron.

Eodem anno creditur defuncta Placilla Augusta, quā superiori peperisse constat Honorium, cum & sequenti anno reperiatur Theodosius Gallam coniugem accepisse [a]. Laudauit eam funebri oratione Gregorius Nyssenus, qua & virtutes illius pluribus prosecutus est, locum describens vbi defuncta, in Villa nimirum Scotoumin dicta, quæ a tenebris nomen habens, extinguendæ lucentis egregie in Ecclesia facis videbatur esse prænuncia. Meminit eiusdem Placillæ, perperam alibi scriptæ, Flacillæ, S. Ambrosius in funere Theodosij, eamq. Deo coniunctā in cælis affirmat. Sed qualis quantave esset Christiana femina eadem Augusta, Theodoretus ita describit [b], cum Theodosij egregias virtutes eidē sanctæ coniugi Placillæ acceptas fert: Coniux eius, *nempe Placilla*, numquam destitit diuinas leges eidem Theodosio in memoriam redigere, seq. primum eisdem accurate ipsa erudierat. Siquidem ea non Imperatorio principatu se insolenter extulit; sed diuinum, quo flagrabat, desiderium augere studuit. Quippe beneficij magnitudo amorem erga dominum multo reddidit ardentiorem. Itaque ad eos subleuandos, qui mutilata corpora, membraq. omnia lebefactata haberent, nihil non diligentiæ & curæ adhibuit: atque ad eam rem non seruorum, seu stipatorum opera vsa est, sed illa ipsa hoc fungi ministerio, adire eorum hospitia & singulis necessaria suppeditare voluit: simili quoque ratione, ecclesiarum hospitia visere, ægrotis in lecto decumbentibus curationem adhibere, tractare ollas, iusculum gustare, patinam illis deferre, frangere panē, offas porrigere, eluere pocula, omnia denique alia munera obire, quæ serui & ancillæ exequi solent. Atque illis qui eam ab hoc genere ministerij auocare studebant, respondit: Aurum distri-

b Theod. lib. 5. c. 18.

PLACILLAE VIRTVTES.

A distribuere, decere Imperatorem; se autem pro ipso Imperio, ei qui id ipsum dederat, illam operam offerre debere. Quinetiam percrebro solebat marito dicere: Semper te, mi vir, oportet cogitare, qui olim fueris, & qui iam sis. ista assiduo animo complectens, non te ingratum ostendes erga patronum; sed Imperium, quod suscepisti, iuste & legitime gubernabis: atque eo rite administrando, eum qui ipsum donauerit, auguste sancteq. coles. Eiusmodi sermonibus semper cum viro habitis, semina virtutum animo eius mandata præclarissime commodissimeq. rigauit.] ista Theodoretus.

DE PVLCHRIAE INFANTIS ORITV.

Genuit hæc Theodosio, præter Arcadium & Honorium, Pulcheriam: sed viuente adhuc matre Placilla, tenella infans cito decessit, in cuius funere idem Gregorius Nyssenus, qui Constantinopoli erat, habuit panegyrim, de qua & in funere Placillæ matris: Quo modo igitur, inquit, fecit distributionem? Cum tres essent liberi (hæc enim bonorum capita sunt) qui virilis sexus essent apud patrem reliqui, qui regno eius præsidio essent, ad suam vero partem solam filiam pertinere existimauit. Quanto vero odio eadem Placilla Augusta execrata fuerit impios Arianos, idem Gregorius ad cumulum eius laudū adijcit huiusmodi corollarium [a]: Simulacrorum odium cōmune est omnibus qui fidei participes sunt: sed eius præcipuum, quod Arianam infidelitatem similiter atque simulacrorum cultum abominabatur. Nam eos qui in creatura diuinū numen esse existimarent, nihilo minora colere atque venerari putabat, quam qui ex materia simulacra efficiunt. At recte ac pie ita iudicabat. Nam qui creaturam adorat, etiam si in nomine Christi id faciat, simulacrorum cultor est, Christi nomen simulacro imponens. Idcirco eum didicisset, quod non sit Deus recens & nouus, vnam Deitatem adorabat, quæ in Patre & Filio & Spiritu sancto glorificatur. In hac fide creuit, in hac viguit, apud hanc spiritum deposuit, ab hac oblata est sinui patris fidei Abrahami iuxta fontem Paradisi, &c.] certe quidem per Arianos occulto tramite diabolum conatum esse restituere idololatriam, alibi idem auctor pluribus docet, nosq. superius diximus ex sententia Athanasij.

a Gregor. Nyss. orat. in funere Placillæ.

Ad postremū autem corrigendus hic error, in quem nos secuti Græcos auctores, incurrisse fatemur in nomine Placillæ, de cuius obitu agimus, ita quidem Græci omnes appellant Placillam, Gregorius Nyssenus in inscriptione funebris orationis, eodem modo Socrates [b], Sozomenus [c], Theodoretus [d], Suidas, Zonaras & alij; ita etiā inemendato errore reddiderūt Latini interpretes, & alij eodem reperiuntur errore decepti, vt Panuinus [e]: Quos secuti æque nos Placillam nominauimus, quæ reuera, Flacilla dicenda est. Prodit id imprimis vetus numisma, cuius hic tibi formam cudendam curauimus, quæ sic se habet.

b Socrat. lib. 5. cap. 12.
c Sozom. lib. 7. cap. 6.
d Theodor. lib. 5. cap. 9.
e Panuin. de Rom. Prin. lib. 2

D

E

Neque dubitari potest, quin sit ipsa imago coniugis Theodosij, cū præter hanc Flaccillam nulla legatur Christiana eius nominis Augusta. Docet hoc ipsum præterea Claudianus in carmine de laude Serenæ, vt ibi: Flaccillam, Mariamq. &c.] & inferius: Commotum Flaccilla virum.] Fuisse illi quoque cognomen Aelia, vt in numismate habes expressum, idem docet auctor, vbi ait: His fontibus Aelia fluxit.] Ducebat & ipsa genus ab Hispania, vbi Aelia familia clarissima erat, ex qua pariter Aelius Hadrianus, quem æque ex Hispania traxisse originem, Spartianus affirmat. Rursum vero in emendatioribus voluminibus S. Ambrosij in funeris Theodosij oratione, Flaccillam & non Placillam inuenies appellatam, quem & secutus est Paulus diaconus in Appendice ad Eutropium. Confert ad hæc, quod huius neptem, Arcadij filiam, Prosper & Marcellinus in Chronicis, sub Consulatu Cæsarij & Attici, Flaccillam recte nominant. Idem & constat de

pronepte,

Universidad de Deusto
Biblioteca

pronepte, Theodosij minoris filia, quæ Flaccilla item dicitur a Marcellino, sub Consulatu A
Antiochi atque Bassi. At quod in corrigendis erratis hic simus, emẽdamus insuper, quod
tres tantum diximus fuisse ex Flaccilla Theodosio filios, duos superstites, vnam defun-
ctam Pulcheriam; addimus & quartam prolem ad superos æque transmissam, nempe
Gratianum infantem, eumdemq. cito ex hac vita subductum. De his namque omnibus
ista habet S. Ambrosius in oratione habita in funere Theodosij: Nunc te Augustæ me-
moriæ Theodosius regnare cognoscit, quando in regno Domini Iesu Christi est, & con-
siderat templum eius: Nunc tibi Rex est, quando recipit etiam filium Gratianum & Pul-
cheriam iam dulcissima sibi pignora, quæ hic amiserat.] hæc Ambrosius. At de Flaccil-
la hactenus, citisq. ex Theodosio prole susceptа. Ex quibus non solum quæ sunt dicta
corrigas, sed & auctores emendes, siue Latinos, siue Græcos, qui Placillam loco Flaccillæ
nominant, & tres tantum tribuunt filios Theodosio Imp. B

IMP. THEODOSIVS ADVERSVS IDOLOLATRAS.

Hoc eodem anno Theodosius Imperator ad Cynegium PP. ita rescripsit[a] aduersus ido-
lolatras iterum reuiuiscentes: Ne quis mortalium ita faciendi sacrificij sumat audaciam,
vt inspectione iecoris, extorumq. præsagio, vanæ spem promissionis accipiat; vel (quod
est deterius) futura sub execrabili consultatione cognoscat. Acerbioris etenim imminebit
supplicij cruciatus eis, qui contra vetitum præsentium vel futurorum explorare tẽtaue-
rint veritatem. Dat. VIII. Kal. Iunij Constantinop. Arcadio A. I. & Bautone V. C. Coss.]
sanxit hæc & alia Theodosius aduersus Gentilium superstitionis cultum, quorum memi
nit Augustinus[b], necnon Ambrosius[c], qui eius in abolendis idolis studium commendat.

[a] l. 9. de Pagan. Cod. Theod.
[b] Aug. epist. 48.
[c] Ambr. orat. in funer. Theodos.
[d] l. 10. de scenic. Cod. Theod.
[e] Hier. epist. 10.

Sustulit hoc pariter anno, ad eumdem PP. rescribens[d], fidicinas ac psaltrias mulieres
ciuitatum pestes: hisce enim illecebris mores ciuium corrumpebant: de his namque ait C
S. Hieronymus scribens ad Furiam[e]: Fidicinas & psaltrias, & istiusmodi chorum diabo-
li, quasi mortifera sirenarum carmina, proturba ex ædibus tuis.]

DE REORVM INDVLGENTIA PASCHALI TEMPORE.

Quo item anno Valentinianus Imperator de relaxandis vinctis Paschali tempore eius-
modi generale edictum proposuit[f]:

[f] l. 8. de indulg. crim. C. Theod.

Nemo deinceps tardiores fortassis affatus nostræ perennitatis expectet. Exequantur
Iudices quod indulgere consueuimus. Vbi primum dies Paschalis extiterit, nullũ teneat
carcer inclusum, omnium vincula soluantur. Sed ab his secernimus eos, quibus contami-
nari potius gaudia lætitiamq. communem, si dimittantur, aduertimus. Quis enim sacri-
lego diebus sanctis indulgeat? Quis adultero vel incesti reo tempore castitatis ignoscat?
Quis non raptorem in summa quiete & gaudio communi persequatur instantius? Nullã
accipiat requiem vinculorum, qui quiescere sepultos quadam sceleris immanitate non
siuit. Patiatur tormenta veneficus, maleficus, adulteratorq. monetæ. Homicida quod fe- D
cit, semper expectet. Reus etiam maiestatis, de domino, aduersus quem talia molitus est,
veniam sperare non debet. Dat. V. Kal. Mart. Mediolan. Arcadio I. & Bautone Coss.] De
eiusmodi sane consuetudine & lege Imperatoris meminit S. Ambrosius[g], cum exprobrat
in ipsum Imperatorem, quod Iustinæ Augustæ matris suasione, Paschatis tempore pios
viros carceri manciparit, quo vincti dimitti solerent. Sed de his inferius.

[g] Ambr. epist. 33

THEODOSIVS PROMVLGAT INDVLGENTIAM REORVM.

Id ipsum quidem, nempe vt Paschali tempore vincti relaxarentur, præstare quoque
solebant Christiani, qui in Oriente regnabant Imperatores: quod & a Theodosio æque
pietatis officium exhibitum est: meminit namque S. Ioannes Chrysostomus eiusmodi re-
ligiosæ consuetudinis, cũ agit de oratione Flauiani Episcopi Antiocheni, quam Constan-
tinopoli coram Theodosio habuit, legatione fungens pro populo Antiocheno sub gla-
dio ira Principis periclitante: nam hæc tunc ad Theodosium Flauianus: Recordare prio- E
rum, quando solemnitate hac, *nempe Paschali*, superueniente, per totum Orbem terrarum
epistolam misisti, iubentem carcere detentos dimitti, & illis ignosci crimina: & illis hu-
manitatem tuam demonstrare non sufficientibus, per litteras dicebas: Vtinam mihi li-
ceret, & defunctos reuocare, & resuscitare, & ad priorem vitam reducere.] erant enim
hæc verba in sanctione contexta, quæ non reperitur.

IESV CHRISTI ANNVS 386. SIRICII PAP. ANNVS 2. VALENTINIANI II. THEODOSII 8. IMPP.

TRecentesimus octogesimus sextus Christi annus aperitur Consulatu Honorij & Euodij: erat hic apud Maximum fungens (vt vidimus anno superiori in rebus Pri-
scilliani)

A scilliani) Galliarum Præfectura. Quod igitur Fastis adscriptum videas Euodium Maxi-
mi hominem, plane intelligis inter ipsum ac Theodosium & Valentinianum Imperato-
res pacis fœdera esse transacta; cuius quidem violator & ruptor Maximus primus fuit,
vt suo loco dicetur. Quod vero ad Honorium Consulem creatum spectat: erat plane
puer infans, de quo Claudianus:

—— Inter cunabula Consul
Proucheris signans posito modo nomine Fastos,
Donaturq. tibi qui te produxerat annus.] Natum quidem esse Honorium anno
superiori, mense Septembris, auctor est Marcellinus in Chronico: qua ratione dicendum,
ipsum, cum ei Consulatus traditus est, infantem fuisse quatuor mensium.

Anni vero huius exordio, nimirum ipso mense Ianuarij, celebratum est a Siricio Papa
B Romæ in basilica sancti Petri Cõcilium octoginta Episcoporum, cuius extat epistola Sy- CONCILIVM ROMANVM.
nodalis[a] data octauo Idus Ianuarij post Consulatum Arcadij atque Bautonis, quod scili- [a] Siric. epist. ad Episc. Afric.
cet nouorum Consulum nomina Romæ nondum publicis auspicijs promulgata essent.
Porro in hoc Concilio nouem Papa capitulis collapsam in Africa Ecclesiasticam discipli
nam restituere conatus est.

De Nouatianis ac Montensibus primo cautum, vt venientes ad Ecclesiam, per manus
impositionem conciliarentur: hoc enim nomine Romæ noto, Montenses, Donatistas
schismaticos nominat. Monuit præterea, ne sacerdotes atque diaconi coniugati, cum or-
dinati essent, cum vxoribus permanerent. Ceterum cælibatum sacrorum ministrorum
nequaquam ex lege Siricij Papæ recens introductum esse, sed ab Apostolorum tempori-
bus in Africa acceptum atque retentum, sibi vendicat Concilium Carthaginense[b]. Hu- [b] Concil. Carthag. 2. c. 2.
C ius decreti Siricij, vt incontinentes a ministerio Ecclesiastico arcerentur, meminit Innocẽ-
tius[c] Papa in epistola ad Exuperium Episcopũ Tolosanum. Sunt & alia ibi statuta, quæ [c] Innoc. ad Exuper. cap. 2.
eadem epistola recensentur. Sed & recitata fuit hæc Siricij epistola in Concilio Tele-
ptensi * in Africa, sub Honorio Imp. celebrato, de quo suo loco dicendum. * Telensi

Eodem quoque mense Ianuarij, Valentinianus Imperator indignum prorsus pio Prin
cipe, impulsu haud dubium Iustinæ Augustæ matris, pro Arianis eiusmodi promulga-
uit edictum[d]. [d] l. 4. de fide Cathol. C. Theod.

Damus copiam colligendi his, qui secundum ea sentiunt, quæ temporibus diuæ me- LEX PRO ARIANIS DATA
moriæ Constantij, sacerdotibus conuocatis ex omni Orbe Romano, expositaq. fide ab
his ipsis qui dissentire noscuntur, Ariminensi Concilio, Constantinopoli etiam confir-
mata, in æternum mansura decreta sunt. Conueniendi etiam, quibus iussimus, pateſcat
D arbitrium: scituris his, qui sibi tantum existimant colligẽdi copiam contributam, quod
si turbulentum quippiam contra nostræ tranquillitatis præceptum faciendum esse ten-
tauerint, vt seditionis auctores, pacisq. turbatæ Ecclesiæ, etiam maiestatis, capite ac san-
guine sint supplicia luituri: manente nihilominus eos supplicio, qui contra hanc dispo-
sitionem nostram obreptiue aut clanculo supplicare tentauerint. Dat. X. Kal. Februarij,
Mediolani, Honorio, N. B. P. & Euodio Coss.] sed Iustinæ hunc fuisse conatum, audies ex
his quæ de eadem lege habet Ruffinus[e]. [e] Ruffin. lib. 2. cap. 16.

Interim dictanda aduersus fidem Prarum Imperialia decreta mandantur Beneuolo
tunc Memoriæ scrinijs præsidenti: sed ille, cui ab incunabulis sacra fides & venerabilis
fuit, abnegat se impia verba posse præferre & contra Deum loqui. Tum vero ne incœ- BENEVOLVS CONFESSOR.
ptum Reginæ frustrati videretur, celsior ei honor promittitur, si impleret iniuncta. Ille
E qui nobilior in fide esse, quam in honoribus cuperet: Quid mihi, ait, pro impietatis mer-
cede altiorem promittis gradum? Hunc ipsum, quem habeo, tollite: tantum mihi con-
scientia fidei duret illæsa. Hæc dicens, ante pedes impia præcipientium cingulum iecit.]
ita de Beneuolo Ruffinus. Erat hic patria Brixianus, a S. Philastrio Catholica disciplina
optime informatus; ad quem eius successor S. Gaudentius, cum mittit ad eum editos a se
sermones, ista præfatur, egregium eiusdem viri factum commemorans[f]: [f] Gaudent. in præfat serm. Biblioth. sanct.

Communis voti fuerat, vt ea quæ de diuinis eloquijs per Paschales dies proxime præ-
teritos explanaui, coram valuisses audire. Cum enim semper, tum præcipue his diebus
festis præsentia tua nobis merito grata est in Ecclesiæ Brixianæ conuentu. nam sicut ho-
noratorum nostræ vrbis, ita etiam Dominicæ plebis, Domino annuente, dignissimum ca
put es: quia non minore diligentia seruare studes Dei præcepta, quam discere, robustam
Catholicæ fidei professionem præclaræ vitæ meritis æquiparare contendens, vt habeat

Universidad de Deusto
Biblioteca

sincera fides opera suæ puritatis nitore condigna. Qua in re maximus docentis fructus est, & immortalis vtilitas audientis, dicente Apostolo [a]: Non auditores tantum, sed factores legis iustificabuntur apud Deum. Nec mirum, si hodie taliter in timore Domini conuerseris, qui necdum percepta baptismi gratia, ita pro fidei cælestis veritate pugnasti, vt imbutum te admirabilibus doctrinis Apostolici per omnia viri Patris nostri Philastrij, tantæ constantiæ testimonium approbarit. Nostri namque temporis Regina Iezabel Arianæ perfidiæ patrona simul & socia, cum beatissimū persequeretur Ambrosium Ecclesiæ Mediolanensis Antistitem, te quoque ea tempestate magistrum Memoriæ oblitum salutaris fidei arbitrata, contra Catholicas dictare Ecclesias compellebat. Quod ne faceres, vltro & promotionis politicæ dignitatem & ambitionem sæculi gloriamq. mundanam pro Dei gloria contempsisti, magis eligens priuatus viuere, quam mortuus militare.] hæc Gaudentius ad ipsum Beneuolum egregium confessorem.

[a] Rom. 2.

GAVDENTII EPISC. BRIXIANI ELECTIO.

Porro ipse S. Gaudentius, qui ista præfatur ad tractatus quos de Paschate scripsit, haud pridem defuncto S. Philastrio, quem vidimus interfuisse cum Ambrosio Aquileiensi Concilio, in locum eius subrogatus est, licet immatura ætate, sed præstans doctrina atque virtutibus: verum quali quantave adhibita vi, ipse declarat in sermonis exordio, quem de sua ordinatione tunc habuit, cum ait [b]: Imperitiæ meæ conscius, & ætatis ipsius immaturæ ad sacerdotij dignitatem pudore deterritus, merito silendi licentiam a summis sacerdotibus postulabam. Metuo enim primum, ne vis verborum cælestium exiguitatis meæ sermone tenuetur: deinde erubesco, quod tantæ expectationi optatum doctrinæ fructum præstare non valeo. Vnde imparem vestro per omnia me desiderio sentiens, onus istud totis viribus conatus sum declinare. Sed beatus pater Ambrosius ceteriq. venerandi Antistites, sacramento, quo temere vos ipsos obligastis, astricti, tales ad me epistolas cum vestra legatione miserunt, vt sine damno animæ meæ vltra iam resistere non valerem: cui ab Orientalibus quoque Episcopis, nisi meum ad vos reditum pollicerer, salutaris communio negaretur. Tali igitur concluſus articulo, & auctoritate sanctorum præsentiū subiugatus, suscepi hoc summi sacerdotij munus, nec merito dignus, nec ætate aptabilis, nec doctrina maturus. Intueminiergo quid patiar, &c.] Sed quid hic ipse ait ab Orientalibus se excommunicandum, nisi reditum polliceretur? Accipe quæ ab eodem in alio sermone [c] traduntur: nempe, in Orientem peregrinationem suscepisse pietatis ergo, & inter alia loca aduenisse Cæsaream Cappadociæ, ibiq. a sacris virginibus in monasterio agentibus sacras accepisse reliquias sanctorū Quadraginta martyrum, qui sub Licinio Sebaste in Armenia passi fuerant, quas se mutuatas dicebant a S. Basilio Magno ipsarum auunculo, eius tunc ciuitatis Episcopo. Cum autem (vt dictum est) inter hæc contigerit sanctum Philastrium ex hac vita decedere; omnes sacerdotes eius prouinciæ, atque potissimum S. Ambrosius, in ipsum Gaudentium, absentem licet, in electione pari consensione conspirant, firmant decretum, atque stabiliunt iureiurando. Cum vero hæc audisset Gaudentius iam electus Episcopus, detrectaretq. in Occidentem reditum; missa est ab Episcopis ad ipsum legatio & ad Orientis Antistites, qua rogarunt, vt renitentem redire Gaudentium excommunicatione compellerent: quod (vt vidimus) ab eisdem nauiter impletum fuit, coactusq. redire, & regimen accipere Ecclesiæ Brixianæ. At de his hactenus, ad quæ occasione Beneuoli non inuiti digressi sumus.

[b] Gaudēt. serm. in sua ordinat.

[c] Gaudēt. serm. in dedicatione basilicæ.

PERSECVTIO IVSTINAE IN S. AMBROSIVM.

Porro quod eiusdem Gaudentij (vt diximus) assertione illud exploratum habeatur, tempore eiusmodi impiæ sanctionis, quam Beneuolus dictare renuit, Iustinam Augustā, quam iure nominat Iezabelem, aggressam esse S. Ambrosium persequi: hic de eadē persecutione fusius agere, temporis ratio postulat & argumentum. De qua quidem illud in primis considerandum, eamdem Iustinam semper antea, etiam temporibus Gratiani, S. Ambrosio negotium facessisse, vt superius dictum est in electione Anemmij Episcopi Sirmiensis. Ceterum leuia illa quidem existimata sunt & nullius ferme momenti, vt quæ nec persecutionis nomine censerentur, respectu habito ad eam quæ his temporibus ingruit, cum pertinacior de tradenda basilica Arianis ab ea est facta petitio, & violenta exactio consecuta. Quod enim memorato nuper impio Imperatoris edicto professoribus sacrilegij Ariminensis data esset conueniendi facultas; solicitior Iustina fuit, vt Arianis locum, in quem ijdem suæ communionis sectarij conuenirent, subreptum a Catholicis traderet: cuius rei causa tot tantæq. Mediolani concitatæ sunt turbæ; quas, antequam enarrare aggrediamur, de tempore exactior est habenda discussio. Scimus enim

A ehim has ad tempora Gratiani a Paulino referri, quas nos sub huius anni Coss. & non ante cœptas esse contendimus.

Miratus sum vehementer, Paulinum clericum eiusdem Ecclesiæ Mediolanensis militantem sub Casto diacono, recensere eiusmodi persecutionem ante obitum Gratiani: At considero non ipsum præterijsse, quo potissimum tempore & anno ea acciderint: sed quod nulla in scribendo habita chronographiæ ratione, prout sibi occasio videretur oblata, res gestas pro arbitrio collocaret; narratis his quæ a Iustina aduersus Ambrosium Sirmij acta essent, ad alia eiusdem argumenti recensenda institutam de his semel prosequitur orationem. Vnde fortasse Græcis data est errandi occasio: siquidem Sozomenus ea ante Gratiani necem contigisse refert [a], sicut & Nicephorus [b] atque alij hos secuti: Ruffinus [c] vero contigisse tradit post obitum Gratiani: quod manifestius demonstrat

TEMPVS PERSECVTIONIS IVSTINIANI CONTRA AMBROSIVM.

[a] Sozom. lib. 7. cap. 13.
[b] Niceph. lib. 11 cap. 19.
[c] Ruffin. lib. 2. cap. 15.

B Gaudentij auctoritas citata nuper, iuncta edicto pro Arianis Iustinæ opera promulgato. Sed ad euidentiorem rerum demonstrationem illud in primis intelligēdum est, eiusmodi persecutionem biennio perdurasse: quod euidenter constat Ambrosij auctoritate; cum agens in Auxentium Arianum, cuius nutu Iustina ad omne nefas impelleretur, præter illa quæ tum accidisse narrat; ea quæ superiori passus sit anno, in memoriam reuocat, dicens [d]: Superiori anno, quando ad Palatium tuum sum petitus, &c.] Quamobrem fatendum est, persecutionem hoc anno cœptam, in annum sequentem fuisse propagatam. His igitur in hunc modum de tempore elucidatis; reliquum est, vt quænam hoc anno, quæ vero sequenti a Valentiniano atque Iustina in Ambrosium gesta sunt, æqua discriminatione distincta, certa certis quæque reddamus annis.

[d] Ambros. in Auxentium.

Ipse igitur Ambrosius in nuper citato loco de rebus hoc anno gestis hæc habet [e]: Quasi

[e] Ambros. in Auxentium.

C vero superiori anno, quando ad Palatium sum petitus, cum præsentibus primatibus ante Consistorium tractaretur, cum Imperator basilicam vellet eripere, ego tunc aulæ contemplatione regalis infractus sim, constantiam non tenuerim sacerdotij, aut imminuto iure discesserim? Nonne meminerunt, quod vbi me cognouit populus Palatium petisse, ita irruit, vt vim eius ferre non possent; quando Comiti militari cum expeditis ad fugandam multitudinem egresso, obtulerunt omnes se neci pro fide Christi? Non tunc rogatus sum vt populum multo sermone mulcerem, sponderem fidem, quod basilicam Ecclesiæ nullus inuaderet? Et cum pro beneficio meum sit officium postulatum; tamen quod populus ad Palatium veniisset, mihi inuidia commota est. In hanc igitur inuidiam me redire desiderant. Reuocaui populum, & tamen inuidiam non euasi.] hactenus ipse ibi de rebus hoc anno gestis.

AMBROSIVM VOCATVM AD IMP. SEQVITVR POPVLVS.

D Quidnam est autem, quod Iustina Augusta Ambrosio semper infensa, ipsum hoc potissimum anno vehementius exagitare aggressa est? dicam paucis. Morata est ipsa quidem in hoc tempus, in primis quod viuente Gratiano erga Ambrosium propensiore, id tentare non licuit: sed nec eo defuncto: nam cum metus Maximi tyranni eam vrgeret, studuit tunc de Ambrosio benemereri, cuius indigebat opera (vt vidimus) ad Maximum coercendum & continendum in Gallijs. Icto autem cum eo fœdere, quod res in tuto viderentur collocatæ; nec Deum timens, nec virum sanctissimum verita, immemor accepti beneficij, quo filio conciliatum esset Imperium, impulsa furore, Arianorumq. stimulis exagitata, scelus aggreditur omnium maximum. Sed & noua illam ea causa commouit, quod suæ sectæ homines male mulctatos, indeq. pulsos sciret, nec nisi ab ipsa sperare auxilium, ad quam confugissent. Etenim cum Theodosius Imperator (vt de-

IVSTINA CVR HOC TEMPORE VEXAT AMBROSIVM.

E monstrauimus) in Oriente Arianos & alios hæreticos compluribus datis edictis e ciuitatibus alijsq. locis abire iussisset: accidit, vt nonnulli ex ijs, quod scirent Iustinam Augustam Arianam esse, Arianisq. fauere, foueregq. illos officijs omnibus, ad eam in Occidentem se Mediolanum conferrent. cum vero ijdem immenso numero excreuissent, creuit pariter Episcopi ipsorum audacia, cum præsertim magnæ patronæ, nempe ipsius Iustinæ niteretur auxilio. Erat hic Auxentius genere Scytha, subrogatus in locum senioris Auxentij, quod ceteros doctrina antecellere videretur: sed quod sciret Auxentij nomen odiosum esse ob Auxentium seniorem ciuibus Mediolanensibus, loco Auxentij dici voluit Mercurinus; de quo eleganter Ambrosius [f]: Vnum portentum est, & duo nomina. Etenim ne cognosceretur quis esset, mutauit sibi vocabulū; vt quia hic fuerat Auxentius Episcopus Arianus, ad decipiendā plebem quam ille tenuerat, se vocaret Mercurinum. Mutauit ergo vocabulum, sed perfidiam non mutauit; exuit lupam, & induit lupum.

[f] Ambros. in Auxentium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nihil prodest quod mutauerit nomen: quid sit agnoscitur. Alius in Scythiæ partibus di- A
cebatur, alius hic vocatur, &c.]

DVO AVXENTII SENIOR, ET IVNIOR.

Sed antequam de rebus ab eo gestis agamus, confutanda est illa sententia, qua duo Auxentij conflantur in vnum, seniorq. cum iuniore miscetur atque confunditur. Iam pluribus alias disseruimus aduersus aliquos, qui hunc iuniorem Auxētium vnum eūdemq. esse putarunt cum seniori eiusdem nominis Episcopo Mediolanensi; aduersus quos satis sit modo aliquas adducere differentias, quibus alter ab altero distinguatur. Seniorem in primis Auxentium diem obijsse ante creationem Ambrosij, non Socrates [a] tantum, Sozomenus [b], atque Theodoretus [c] Græci historici absque controuersia vlla confirmant, sed & qui nouerunt ipsum & eodem vixerunt tempore atque scripserunt, Paulinus [d], Hieronymus [e], necnon Ruffinus [f] expresse testantur: a quibus rem adeo perspicue probantibus desciscere, nec vel vnum antiquorum inuenire cōtrarium affirmantem, quid aliud B
est, quam apertissimæ veritati contentiose nimis obniti? Rursum vero si idem cum seniori Auxentius iunior erat; quæ fuit illa causa mutandi nominis, vt Mercurinus nominari mallet, cum etsi non ex nomine, ipso tamen vultu omnibus notissimus esset, vtpote qui quatuor ferme lustris (vt vidimus) Mediolani sedisset? Certe adeo notum facie hominem non superinducta mutatio tantum nominis, sed nec (quod est in fabulis) Orci galea vel annulus Gygis occultare potuissent.

a Socrat. lib. 4. cap. 25.
b Sozom. lib. 6. cap. 4.
c Theod. lib. 4. cap. 5.
d Paulin. in vita S. Ambrosij.
e Hieronym. in Chron.
f Ruffin. lib. 2. cap. 11.

Sed & tertium illud necessarium accedat argumentum petitum ex verbis Ambrosij, dum ait [g]: Alius in Scythiæ partibus dicebatur, alius hic vocatur, nomina pro regionibus habet.] ita ipse: ex quibus apparet, hunc ipsum non Mediolani Auxentium dictum esse, sed in Scythia, quem eiusdem cōstat auctoritate Mediolani Mercurinum nominari; cum alioqui de seniore liqueat non alio nomine quam Auxentij nuncupatum. His quoque C
addimus, Auxentium seniorem patria fuisse Cappadocem, id Athanasio [h] & alijs testantibus; hunc vero testificatione Ambrosij constat fuisse Scytham. Cum tot igitur alter ab altero discriminentur proprietatibus & differentijs; duos extitisse Auxentios, nemo iure poterit dubitare: illum priorem nimirum produxisse ætatem, vsque ad vltimum tempus Valentiniani senioris, latentem ac decipientem Imperatorem Catholico nomine: istū vero non ante auditum & cognitum, quam post obitum Gratiani, cum a Iustina contra Ambrosium elatus est.

g Ambr. epi. 13.

h Athanas. epist. ad Solit.

Plures quidem causæ eiusdem Iustinæ animum in Ambrosium concitarunt, nimirum electio Catholici Episcopi ipsa refragrante ante facta in Ecclesia Sirmiensi: Palladij & Secundiani veterum hæreticorum Episcoporum in Concilio Aquileiensi publica condemnatio, ea cuncta vno in primis operante Ambrosio: quodq. etiam cum adhuc viuente D
Gratiano (vt vidimus) agere cœpisset de basilica Arianis tradenda, id numquam obtinere potuisset. Coquebat tunc hæc ipsa quidem in stomacho; sed adhuc Gratiano superstite erga Ambrosium propensiore, euomere opportunum minime fuit: verum nec statim illo necato, data est ipsi facultas in Ambrosium insaniendi, timore Maximi ingruente, cum opus haberet ad placādum & continendum intra limites Alpium Maximum eiusdem Ambrosij opera, quam egregie plane nauauit, vtiliterq. impendit. His igitur iam cessantibus, hoc anno aduersus Ambrosium Iustina concitat Mercurinum, dictum apud Scythas Auxentium. cuius quidem mutationis nominis non illa dumtaxat, quam diximus, causa præcessit, quod perosum esset Mediolani Catholicis ipsum nomen Auxentij: sed etiam quia in patria enormia scelera perpetrasset; ne ex nomine crimen infame notum omnibus redderetur, illo relicto, nouoq. adscito, Mediolani dici pro Auxentio vo- E
luit Mercurinus: nam de eodem hæc ipse Ambrosius [i]: Minora fecit in Scythia, & ita erubuit, vt mutaret vocabulum: sceleratiora hic ausus est; & volet, quocumque perrexerit, nomine suo prodi?] minime gentiū; sed potius pro regionibus, diuersa foret nomina mutaturus. Verum haud profuit ista mutatio nominis; siquidem Auxentius vsitatius dictus est: ita enim appellant eum S. Ambrosius in publicis monumentis, atque Hieronymus [k], & alij omnes.

i Ambros. in Auxent.

k Hier. epist. 57

AVXENTIVS PROVOCAT AD DISPVTATIONEM AMBROSIVM.

At quid hoc tempore spurius iste? audet tamquam alter Allophilus & incircumcisus Goliath, armis sæcularis potentiæ fretus, nempe fauore pollens Iustinæ Augustæ Arianorum patronæ, prodire in campum, & exprobrare agminibus Dei viuentis, Ambrosiū scilicet ad publicam disputationem prouocare; cum & delegit arbitros pugnæ, quos non prodidit, sed Gentiles, siue Iudæos, vel fortasse eiusdem sectæ homines Arianos, arbitro etiam

A etiam ipso Valentiniano Imperatore, licet catechumeno. Exhorruit Dei sacerdos fidei causam post tot Concilia arbitrio credere sæcularium; spreuit petulantiam hominis, ne Ecclesiæ prosterneret dignitatem; refugitq. coram Imperatore adhuc catechumeno iudicante, de summa Christianæ fidei disceptare: cum Auxentius Ambrosij modestia abusus, Valentinianum adiens, cogi Ambrosium magna arrogantia ad differendum de fide in Consistorio, fultus Iustinæ Augustæ patrocinio postulauit. Nihil denegauit ipse Valentinianus Auxentio, ne videretur renuendo, matri illi patrocinanti iniuriam irrogare. Misit [a] igitur Imperator ad S. Ambrosium Dalmatium Tribunum, qui eidem ad certam diem disputationem cum Auxentio habendam indiceret. Quæ cum a Dalmatio sanctus Dei sacerdos accepisset: quod decoris esset Ecclesiasticæ functionis, quodq. deceret Catholicum Præsulem, & inconcussus vigor Pontificalis exigeret, ex sententia Epi-
B scoporum qui aderant, per libellum Valentiniano respondit: quem rerum gestarum seriem continentem, multaq. alia magni ponderis complectentem hic describendum putauimus; sic enim se habet [b]:

a Ambros. epist. 32.

b Apud Ambr. epist. 32.

LIBELLVS AMBROSII AD VALENTINIANVM.

Clementissimo Imperatori & beatissimo Augusto Valētiniano Ambrosius Episcopus. Dalmatius me Tribunus & Notarius, mandato (vt allegauit) clementiæ conuenit tuæ, postulans vt & ipse Iudices legerē, sicut elegisset Auxentius: nec tamen expressit eorum nomina, qui fuerant postulati. Sed id addidit, quod in Consistorio esset futura certatio, arbitro pietatis iudicio tuæ. Cui rei respondeo (vt arbitror) competenter. Nec quisquam contumacem iudicare me debet, cum hoc asseram, quod augustæ memoriæ pater tuus non solum sermone respondit, sed etiam legibus suis sanxit: in causa fidei, vel Ecclesiastici alicuius ordinis, eum iudicare debere, qui nec munere impar sit, nec iu-
C re dissimilis: hæc enim verba rescripti sunt: hoc est, sacerdotes de sacerdotibus voluit iudicare.

Quinetiam si alias quoque argueretur Episcopus, & morum esset examinanda causa: etiam hanc voluit ad Episcopale iudicium pertinere. Quis igitur contumaciter respondit clementiæ tuæ? ille qui te patri similem esse desiderat, an qui vult esse dissimilem? Nisi forte vilis quibusdam tanti Imperatoris existimatur sententia, cuius & fides confessionis constantia comprobata est, & sapientia melioratæ Reipublicæ profectibus prædicatur. Quando audisti, clementissime Imperator, in causa fidei laicos de Episcopo iudicasse? Ita ergo quadam adulatione cutuamur, vt sacerdotalis iuris simus immemores: & quod Deus donauit mihi, hoc ipse alijs putem esse credendum? Si docendus est Episcopus a laico: quid sequetur? Laicus ergo disputet, & Episcopus audiat, Episcopus discat
D a laico. At certe si vel scripturarum seriem diuinarum, vel vetera tempora retractemus: quis est qui abnuat, in causa fidei, in causa inquam fidei Episcopos solere de Imperatoribus Christianis, non Imperatores de Episcopis iudicare?

Eris, Deo fauente, etiam senectutis maturitate prouectior, & tunc de hoc censebis, qualis ille Episcopus sit, qui laicis ius sacerdotale substernit. Pater tuus, Deo fauente, vir maturioris ævi dicebat: Non est meum iudicare inter Episcopos. Tua nunc dicit clementia: Ego debeo iudicare? Et ille baptizatus in Christo, inhabilem se ponderi tanti putabat esse iudicij. Clementia tua, cui adhuc emerenda baptismatis sacramenta seruantur, arrogat de fide iudicium, cum fidei ipsius sacramenta non nouerit? Quales autem elegerit Iudices, possumus existimationi relinquere, quando eorum nomina timet prodere. Veniant plane, si qui sunt, ad ecclesiam; audiant cum populo: non vt quis-
E quam Iudex resideat, sed vt vnusquisque de suo affectu habeat examen, eligat quem sequatur. Agitur de istius Ecclesiæ sacerdote: si audierit illum populus, & putauerit melius disputare; sequatur fidem eius: non inuidebo. Omitto quia iam ipse populus iudicauit; taceo quia eum quem habet, de patre tuæ clementiæ postulauit. Taceo quia pater pietatis tuæ quietem futuram spopondit, si electus susciperet sacerdotium. hanc fidem secutus sum promissorum.

Quod si de aliquorum peregrinorum assentatione se iactat: ibi sit Episcopus, vnde sunt ij qui eum Episcopatus putant nomine esse donandum: nam ego nec Episcopum noui, nec vnde sit scio. Vbi illud constituimus, Imperator, quod iam ipse tuum iudicium declarasti, immo etiam dedisti leges, ne cui esset liberum aliud iudicare. Quod cū præscripsisti alijs, præscripsisti & tibi. Leges enim Imperator fert; quas primus ipse custodiat. Vis ne igitur experiar, vt incipiant ij qui Iudices eliguntur, aut aduersus tuā venire sententiam,

Universidad de Deusto
Biblioteca

aut certe excusare quod Imperatoris tam seuero & tam districto Imperio non potuerint A
obuiare? Sed hoc contumacis, non modesti est sacerdotis. Ecce Imperator, legem tuam
iam ex parte rescindis, sed vtinam non ex parte, sed in vniuersum. Legem enim tuam
nollem esse supra Dei legem. Dei lex nos docuit quid sequamur: humanæ leges hoc do-
cere non possunt: extorquere solent timidis commutationem, fidē inspirare non possunt.
Quis erit igitur ille, qui cum legat per tot prouincias vno momento esse mandatum,
vt quicumque obuiauerit Imperatori, feriatur gladio: quicumque Dei templum non
tradiderit, protinus occidatur: quis, inquam est, qui possit vel vnus, vel inter pau-
cos dicere Imperatori: Lex tua mihi non probatur? Non permittitur hoc dicere sa-
cerdotibus, permittitur laicis? Et iudicabit de fide, qui aut gratiam sperat, aut me-
tuit offensam?

Deinde ipse committam, vt eligam Iudices laicos; qui cum tenuerint fidei veritatem, B
aut proscribantur, aut necentur, quod lex de fide lata decernit? Ego igitur aut præua-
ricationi offeram homines, aut pœnæ? Non tanti est Ambrosius, vt propter se deijciat
sacerdotium. Non tanti est vnius vita, quanti est dignitas omnium sacerdotum, quorum
de consilio ista dictaui, intimantibus ne forte etiam Gentilis esset aliquis aut Iudæus, qui
ab Auxentio esset electus; quibus traderemus de Christo triumphum, si de Christo iudi-
cium committeremus. Quid illos aliud, nisi Christi iniuriam audire delectat? Quid illis
aliud potest placere, nisi (quod absit) vt Christi diuinitas denegetur? Cum ijs plane be-
ne conuenit Ariano, qui creaturam Christum dicit: quod etiam Gentiles ac Iudæi prom-
ptissime confitentur. Hoc scriptum est in Ariminensi Synodo: meritoq. Concilium il-
lud exhorreo, sequens tractatum Concilij Nicæni, a quo me nec mors, nec gladius pote-
rit separare. Quam fidem etiam parens clementiæ tuæ Theodosius beatissimus Imper- C
ator & sequitur & probauit. Hanc fidem Galliæ tenent, hanc Hispaniæ, & cum pia diuini
spiritus confessione custodiunt.

Si tractandum est: tractare in Ecclesia didici; quod maiores fecerunt mei. Si conferen-
dum de fide: sacerdotum debet esse ista collatio; sicut factum est sub Constantino augu-
stæ memoriæ Principe, qui nullas leges ante præmisit, sed liberum dedit iudicium sa-
cerdotibus. Factum est etiam sub Constantio augustæ memoriæ Imperatore, paternæ
dignitatis herede: sed quod bene cœpit, aliter consummatum est. Nam Episcopi sincee-
ram primo scripserant fidem; sed dum volunt quidam de fide intra Palatium iudicare, id
egerunt, vt circumscriptionibus illa Episcoporum iudicia mutarentur: qui tamen inflee-
xam statim reuocauere sententiam. Et certe maior numerus Arimini Nicæni Concilij
fidem probauit, Ariana decreta damnauit. D

Si ad Synodum prouocat Auxentius, vt de fide disputet, licet non sit necesse propter
vnum tot Episcopos fatigari; qui etiam si Angelus de cælo esset, paci Ecclesiarum non
deberet præferri: cum audiero Synodum congregari, & ipse non deero. Tolle igitur le-
gem, si vis esse certamen. Venissem, Imperator, ad Consistorium clementiæ tuæ, vt hæc
coram suggererem, si me vel Episcopi vel populus permisissent, dicentes, de fide in ec-
clesia coram populo debere tractari. Atque vtinam, Imperator, non denunciasses, vt quo
vellem, pergerem. Quotidie prodibam; nemo me obseruabat. Debuisti me, quo volue-
ras, destinare, quem ipse omnibus offerebam. Nunc mihi a sacerdotibus dicitur: Non
multum interest, vtrum volens relinquas ac tradas altare Christi. Cum enim reliqueris,
trades. Atque vtinam liquido mihi pateret, quòd Arianis Ecclesia minime traderetur:
sponte me offerrem tuæ pietatis arbitrio. Sed si ego solus interstrepo, cur etiam de E
alijs omnibus inuadendis Ecclesijs est præceptum? Vtinam confirmetur, vt Ecclesijs
nullus molestus sit: opto, vt de me, qualis videtur, sententia proferatur. Dignanter igi-
tur, Imperator, accipe, quod ad Consistorium venire non potui. Ego in Consistorio nisi
pro te stare non didici: & intra Palatium certare non possum, qui Palatij secreta nec
quæro, nec noui.

Ego Ambrosius Episcopus hunc libellum obtuli clementissimo Imperatori & beatissi-
mo Augusto Valentiniano.] hactenus ibi.

GENTILES IVDICES AB AVXENTIO DELECTI. *a Ambros. orat. in Auxent.*

Porro derexit postea Ambrosius ab Auxentio delectos fuisse Gentiles Iudices, qui de
fide Christi sententiam ferrent: in quem idem S. Ambrosius sic ait[a]: Hæc ergo, fratres,
coram ipso apud vos plenius disputare: sed certus Auxentius non ignaros vos esse rectæ fi-
dei, vestrum refugit examen, & Gentiles quosdam quatuor aut quinque ferme homines

elegit

A elegit cognitores sibi, si tamen aliquos elegit, quos vellem adesse in cœtu omnium, non
vt de Christo iudicent, sed vt maiestatem audiant Christi. Tamen illi iam de Auxentio
pronunciauerunt, cui tractanti quotidie non crediderunt. Quæ maior eius condemna-
tio, quam quod sine aduersario apud Iudices suos victus est? Ergo & ipsorum sententiā
contra Auxentium iam tenemus; & quod Gentes elegit, iure damnandus est, quia Apo-
stoli præcepta dimisit, cum Apostolus dicat[a]: Audet aliquis vestrum aduersus alterum *a 1. Cor. 6.*
habens negotium, iudicari apud iniquos, & non apud sanctos? &c.] inferius vero: Con-
clusus vndique, inquit, ad versutiam patrum suorum confugit: de Imperatore vult inui-
diam commouere, dicens, iudicare debere adolescentem catechumenum, sacræ lectionis
ignarum, & in Consistorio iudicare.] hæc de his quæ ad Auxentium pertinent.

Quod igitur (vt vidimus) sanctus Ambrosius cum Auxentium tum ceteros prouocas-
B set, vt se differentem in ecclesia conuenirent: Euenit tunc (inquit Paulinus[b]) vt quidam CONVERSIO ARIANI.
vir de hæresi Arianorum, acerrimus nimium disputator, & durus, atque inconuertibilis *b Paulin. in Vita S. Ambr.*
ad fidem Catholicam, ad basilicam se conferret. Is constitutus in ecclesia, tractante Epi
scopo, vidit (vt ipse postmodum loquebatur) Angelum ad aures Episcopi tractantis lo-
quentem, vt verba Angeli populo Episcopus renunciare videretur. Quo viso, conuer-
sus, fidem quam expugnabat, cœpit ipse defendere.] Quæ autem subdit de duobus cu-
bicularijs, temporibus Gratiani contigisse diximus. At de rebus anni huius hactenus: re-
liqua enim persecutionis Iustinæ in Ambrosium, sequenti anno accidisse noscuntur,
nosq. de eis suo loco.

Hoc eodem anno habita est Synodus Treuerensis ab Episcopis partis Ithacianæ, qui SYNODVS TREVEREN. IN CAVSA ITHACII.
ipsum Ithacium damnatum a Theognosto Episcopo, quod apud Maximum necem pro- *c Seuer. Dialog. lib. 3.*
C curasset hæreticorum (qua etiam ex causa complures Episcopi, qui & sanioris viderentur
esse consilij eiusdem Ithacij communionem vitabant) vt innocentem absoluunt, patroci-
nante illi Maximo Imperatore. Res gesta describitur a Seuero in Dialogis in hæc verba[c]:
Veniam ad illud, quod propter notam temporum Martinus semper occultauit, sed nos
celare non potuit: in quo est illud miraculi, quod facie ad faciem cum eo est Angelus col-
locutus. Maximus Imperator, alias sane bonus, deprauatus consilijs sacerdotum, post
Priscilliani necem Ithacium Episcopum Priscilliani accusatorem, ceterosq. illius socios,
quos nominari non est necesse, vi regia tuebatur, ne quis ei crimini daret, opera illius,
cuiuscumque modi hominem fuisse damnatum. Interea Martinus multis grauibusq. la-
borantium causis ad Comitatum ire compulsus, procellam ipsam totius tempestatis in-
currit. Congregati apud Treueros Episcopi tenebantur; qui quotidie communicantes
D Ithacio, communem sibi causam fecerant.

His vbi nunciatum est inopinantibus adesse Martinum, totis animis labefactati, mussi- MARTINVS CIRCVMVENTVS A MAXIMO IMP. COMMVNICAT CVM ITHACIANIS.
tare & trepidare cœperunt. Et iam pridie Imperator ex eorum sententia decreuerat, Tri-
bunos summa potestate armatos ad Hispanias mittere, qui hæreticos inquirerent, depre-
hensis vitam & bona adimerent. Nec dubium erat, quin sanctorum etiam maximam
turbam tempestas ista depopulatura esset, paruo discrimine inter hominum genera: ete-
nim tum solis oculis iudicabatur, cum quis pallore potius aut veste, quam fide hæreticus
existimaretur. Hæc nequaquam placitura Martino, Episcopi sentiebant: sed male con-
scijs illa vel molestissima erat cura, ne se ab eorum communione aduenientes abstineret,
non defuturis qui tanti viri constantiam, præmissa auctoritate, sequerentur. Ineunt cum
Imperatore consilium, vt missis obuiam magisterij officialibus, vrbem illam propius ve-
E taretur accedere, nisi se cum pace Episcoporum ibi consistentium adfore fateretur. Quos
ille callide frustratus, profitetur se cum pace Christi esse venturum. Postremo ingressus
nocturno tēpore, adijt ecclesiam tantum orationis gratia: postridie Palatium petijt. Præ-
ter multas quas euoluere longum est, has principales petitiones habebat pro Narsete Co-
mite & Leucadio Præside, quorum ambo Gratiani partium fuerant pertinacioribus stu-
dijs, quæ non est huius temporis explicare, iram victoris emeriti. Illa præcipua cura, ne
Tribuni cum iure gladiorum ad Hispanias mitterentur: pia enim erat solicitudo Marti-
no, vt non solum Christianos, qui sub illa erant occasione vexandi, sed ipsos etiam hæ-
reticos liberaret.

Verum primo die atque altero suspendit hominem callidus Imperator, siue vt rei
pondus imponeret; siue quia nimis sibi implicabilis erat, seu quia (vt plerique tum ar-
bitrabantur) auaritia repugnabat; siquidem in bona eorum inhiauerat. Fertur enim

ille

Universidad de Deusto
Biblioteca

DEFENSIO ITHACII EPISCOPI.

ille vir multis bonisq. actibus præditus aduersus auaritiam parum consuluisse, nisi fortasse regni necessitate: quippe exhausto superioribus Principibus Reipublicæ ærario, pene semper in expeditione atque procinctu bellorum ciuilium constitutus, facile excusabitur quibuslibet occasionibus subsidia Imperio parauisse. Interea Episcopi, quorum communionem Martinus non inibat, trepidi ad Regem concurrunt, prædamnatos se cõquerentes: actum esse de suo omnium statu, si Theognosti * pertinaciam, qui eos solus palam lata sententia condemnauerat, Martini armaret auctoritas: non oportuisse hominem recipi mœnibus: illum iam non defensorem hæreticorum esse, sed vindicem: nihil actum morte Prisilliani, si Martinus exerceat illius vltionem. Postremo prostrati, cum fletu & lamentatione potestatem regiam implorant, vt vtatur aduersus vnum hominem vi sua. Nec multum aberat, quin cogeretur Imperator, Martinum cum hæreticorum sorte miscere. A B

* Theognisti

Sed ille, licet Episcopis nimio fauore esset obnoxius: non erat nescius, Martinum fide, sanctitate, & virtute cunctis præstare mortalibus: alia longe via sanctum vincere parat. Ac primo secreto accersitum, blande appellat; hæreticos iure damnatos more iudiciorũ publicorum potius, quam insectationibus sacerdotum; non esse causam, qua Ithacij ceterorumq. partis eius communionem putaret esse damnandam. Theognostum odio potius quam causa fecisse dissidium; eumdemq. temen solum esse, qui se a cõmunione interim separarit; a reliquis nihil nouatum. quinetiam ante paucos dies habita Synodus Ithacium pronunciauerat culpa non teneri. Quibus cum Martinus parum moueretur: Rex ira accenditur, ac se de conspectu eius abripuit: & mox percussores his, pro quibus Martinus rogauerat, diriguntur. Quod vbi Martino compertum iam noctis tempore est: Palatium irrumpit: spondet, si parceretur, se communicaturum, dummodo vt & Tribunii iam in excidium Ecclesiarum ad Hispanias missi retraherentur. Nec mora intercessit: Maximus indulget omnia. C

ORDINATIO FELICIS EPISCOPI.

Postridie Felicis Episcopi ordinatio parabatur, sanctissimi sane viri, & plane digni, qui meliore tempore sacerdos fieret. Huius diei communionem Martinus inijt, satius æstimans ad horam cedere, quam his non consulere, quorum ceruicibus gladius imminebat. Verumtamen summa vi Episcopis nitentibus, vt communionem illam subscriptione firmaret, extorqueri non potuit. Postero die se inde proripiens, cum reuertens in via mæstus ingemisceret se vel ad horam noxiæ communioni fuisse permixtum: haud longe a vico, cui nomen est, Andethanna, qua vastas solitudines siluarum secreta patiuntur, progressis paululum comitibus, ille subsedit, causam doloris ac facti accusante ac defendente inuicem cogitatione peruoluens. Astitit ei repente Angelus: Merito, inquit, Martine compungeris, sed aliter exire nequisti. Repara virtutem, resume cõstantiam; ne iam non periculum gloriæ, sed salutis incurreris. Itaque ab illo tempore satis cauit cum illa Ithacianæ partis communione misceri. Ceterum cum quosdam ex energumenis tardius quam solebat & gratia minore curaret: subinde nobis cum lacrymis fatebatur, se propter communionis illius malum, cui se vel puncto temporis, necessitate, non spiritu miscuisset, detrimentum sentire virtutis. Sexdecim postea vixit annos; nullam Synodũ adijt, ab omnibus Episcoporum conuentibus se remouit.] hactenus de his Seuerus. Maiore certe constantia Maximo ad id ipsum allicienti, nempe, vt communicaret Episcopis partis Ithacianæ, S. Ambrosius restitit anno sequenti, cum apud eum legatione fungeretur pro Valentiniano Imperatore. Sed de his suo loco dicendum. Hæc eadem de Maximo atque S. Martino Venantius Fortunatus carmine cecinit. D

S. MARTINVS CORRIPITVR AB ANGELO.

E

At non prætermittenda sunt reliqua acta S. Martini hoc eodem anno Treueris, cum (vt dictum est) se ad Maximum contulisset, ab eodem Seuero [a] alibi descripta: qui cum ea contigisse tradat Euodio Consule; certior redderis hæc omnia hoc ipso anno facta esse: ait igitur: Cum ad Imperatorem Maximum, ferocis ingenij virum, & bellorum ciuilium victoria elatum plures e diuersis partibus Episcopi conueniissent, & fœda circa Principem omnium adulatio notaretur, seq. degeneri inconstantia, regiæ clientelæ sacerdotalis dignitas subdidisset; in solo Martino Apostolica auctoritas permanebat. Nam etsi pro aliquibus supplicandum Regi fuit, imperauit potius, quã rogauit; & a conuiuio eius frequenter rogatus abstinuit, dicens se mensæ eius participem esse nõ posse, qui duos Imperatores, vnum regno, alterum vita expulisset. Postremo cum Maximus, se non sponte sumpsisse Imperium, affirmaret, sed impositam sibi a militibus diuino nutu regni necessi-

[a] Seuer. in Vit. S. Martin. c. 23.

QVID S. MARTINVS IN CONVIVIO MAXIMI IMP.

necessitatem armis defendisse, & non alienam ab eo Dei voluntatem videri, penes quem tam incredibili euentu victoria fuisset, nullumq. ex aduersarijs nisi * in acie occubuisse: tandem victus vel ratione vel precibus ad conuiuium venit, mirum in modum gaudente Rege, quod id impetrasset. A

* nec in.

Conuiuio autem aderant, veluti ad diem festum euocati, summi atque illustres viri, Præfectus idemq. Consul Euodius, vir, quo nihil vmquam iustius fuit, Comites duo summa potestate præditi, frater Regis & patruus: medius inter hos Martini presbyter accubuerat: ipse autem, sellula iuxta Regem posita, confederat. Ad medium fere conuiuium (vt moris est) pateram Regi minister obtulit, ille sancto admodum Episcopo potius dari iubet, expectans, atque ambiens, vt ab illius dextera poculum sumeret. Sed Martinus, vbi ebibit, pateram presbytero suo tradidit, nullum scilicet existimans digniorem qui post se biberet: nec integrum sibi fore, si aut Regem ipsum, aut eos qui a Rege erant proximi, presbytero prætulisset. Quod factum Imperator, omnesq. qui tunc aderant, ita admirati sunt, vt hoc ipsum eis, in quo contempti fuerant, placeret: celeberrimumq. per omne Palatium fuit, fecisse Martinum in Regis prandio, quod in infimorum Iudicum conuiuijs Episcoporum nemo fecisset. Eidemq. Maximo longe ante prædixit, futurum, vt si ad Italiam pergeret, quo ire cupiebat, bellum Valentiniano Imperatori inferens: sciret se primo quidem impetu futurum esse victorem, sed paruo post tempore esse perituru̇m. quod quidem ita vidimus, &c.] B

S. MARTINVS PRAEFERT PRESBYTERVM MAXIMO.

Hæc sane apud Maximum. Sed quam dignius acceperit Augusta Martinum, conuiuium illi parans, accipe: Cum interim diebus ac noctibus de ore Martini Regina (vt idem Seuerus in Dialogis ait [a]) pendebat, Euangelico illo non inferior exemplo, pedes sancti fletu rigabat, crine tergebat. Martinus, quem nulla vmquam femina contigisset, istius assiduitatem, immo potius seruitutem non poterat euadere. Non illa opes regni, non Imperij dignitatem, non diadema, non purpuram cogitabat: diuelli a Martini pedibus solo strata non poterat: postremo a viro suo poposcit, deinde Martinum vterque compellunt, vt ei, remotis omnibus ministris, præberet sola conuiuium. Nec potuit vir beatus obstinatius reluctari. Componitur castus Reginæ manibus apparatus, sellulam ipsa consternit, mensam admouet, aquam manibus subministrat; cibum, quem ipsa coxerat, apponit. Ipsa, illo sedente, eminus secundum famulantium disciplinam, solo fixa consistit immobilis, per omnia ministrantis modestiam & humilitatem exhibens seruiẽtis. Miscuit ipsa bibituro, & ipsa porrexit. Finita cœnula, fragmenta panis assumpti, micasq. collegit, satis fideliter illas reliquias Imperialibus epulis anteponens.] & post aliqua: Videant enim, quia Martino semel tantum in vita sua, iam septuagenario, non vidua libera, non virgo lasciuiens, sed sub viro viuens, ipso viro pariter supplicante, Regina seruiuit, & ministrauit: hæc edenti astitit, non cum epulante discubuit; nec ausa est participari conuiuio, sed deferebat obsequium. Disce igitur disciplinam, &c.] C

CONVIVIVM AVGVSTAE EXHIBITVM S. MARTINO.

[a] Seuer. dialog. lib. 2. cap. 7.

His de rebus gestis a S. Martino Treueris enarratis, iam redeamus ad causam Ithacianam. Vidimus ex his Episcopos Catholicos inter se communicatione diuisos; alios Ithacij fuisse partis, qui eum defenderent, impugnarentq. qui se ab eius communione seiunxissent, vel eum anathemate perculissent; quod Theognostũ fecisse vidimus: Alterius vero & aduersæ partis illi erant Episcopi, qui aduersarentur communionem Ithacij, & sociorum, quod sanguinarij viderentur, proculq. abhorrere a mansuetudine Christiana, qua exemplo Christi imbuti esse deberent Episcopi. Hic aduerte, non reprehensum aliquando aduersus hæreticos auxilium Principum implorare; quod S. Augustinus & alij sæpe fecisse probantur; id enim rite legitimeq. fieri, idem aduersus Donatistas disputãs, sæpe demonstrat. sed illud in crimen adductum, hos importunius ac sæuius agentes, in eosdem pœnam capitis procurasse. Ob idq. caute sanctos Patres egisse vidimus, cum Imperatores vel eorum Præsides prouinciarum interpellantes vt Ecclesiæ aduersus hæreticos suppetias ferrent, sic eos vt illi cohiberentur rogarunt, vt tamen ab inferendo in illos capitali supplicio ipsos magnopere dehortati fuerint: quod fecisse sæpe eumdem S. Augustinum & alios, suo loco dicemus. Vnde & in Ecclesia Catholica vsu receptum est, vt eum quis expetit a secularibus magistratibus opem aduersus hæreticos, ne Ithacianæ partis consors & sectator esse videatur, contestationem illam consulte præmittat, nimirum sic se correctionem expetere incorrigibilium delinquentium, vt tamen citra pœnam sanguinis puniantur. D E

DIVISIO CATHOLICORVM EPICOPORVM.

Quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

CVR MARTINVS DIMOVERIT MAXIM. AD INQVISITIONE HAERETICORVM.

Quod vero S. Martinus ab Ithacianæ partis Episcopis non solum communione diuisus esse cupierit, quorum consortium, dum licuit, prorsus exhorruit; sed & magno studio Maximum cohibuerit, ne Tribunos militares in Hispanias ad inquirendum de Priscillianistis hæreticis mitteret: causa quæ a Seuero ponitur, visa est esse iustissima; nimirū, quod absque diligentiori examine & delectu, optimi quique Christiani, quorum pallerent ora ieiunijs, & ex disciplina grauior esset incessus, & habitus corporis honeste sancteq. compositus; mox qui essent huiusmodi, vt hæretici haberentur, quasi illi eadem ex hypocrisi affectassent: cum alioqui ipsi Priscillianistæ, quibus mentiri ac peierare ex eorum instituto fas erat, vt latere omnimode possent, aut ne proderentur, sæcularibus se potius moribus conformare, & longe longius ab ijs qui essent, appartere videriq. studerent. Adeo vt persecutio illa, cum alioqui iustissima videretur; in dispendium tantum bonorum foret magno damno protinus conuertenda.

Cuinam parcerent exploratores, si (vt vidimus ex Seuero) ipse quoque Martinus ob magnam abstinentiam vultu pallens, in crimen eius hæresis adductus fuit? cum præsertim hostes bonorum, siue Gentiles, siue alij solutis moribus vitam agentes, oblatrare cōsueuerint in eos, quorum vitæ honestate vt telis percuterentur. Accidebat proculdubio in Hispanijs, quod de Vrbe Hieronymus tradit [a]: Quam, inquit, viderint pallentem atque tristem, miseram & Manichæam vocant.] sed quanto maiori licentia fauore Imperatoris hæc se praui homines iactare scirent, eo procacius atque contumeliosius in bonos quosque in Hispanijs effutirent. Hæc igitur prudentia prævidens & consilio præcauens S. Martinus, a mittendis Tribunis inquisitoribus Maximum reuocauit, idq. ex sententia Domini admonentis parcendum esse zizanijs, si timeatur ne cum eis eadem conuulsione euellatur & triticum.

[a] Hier. epist. 22

IMPERATORES IN HAERETICOS GLADIO AGERE.

Ceterum quod ad Maximum spectat; plus æquo aliqui in eum hanc ob causam inuecti esse videntur, quod in hæreticos perditissimos gladium potestatis exeruerit. Id quidem probe vtiliterq. factum S. Leo Papa commendat ad Turibium Episcopum Asturicensem scribens his verbis [b]: Merito Patres nostri, sub quorum temporibus hæresis nefanda prorupit, per totum mundum instanter egere, vt impius furor ab vniuersa Ecclesia pelleretur: quando etiam Principes mundi ita hanc sacrilegam amentiam detestati sunt, vt auctorem eius, ac plerosque discipulos legum publicarum ense prosternerent. Videbant enim omnem curam honestatis auferri, omnem coniugiorum copulam solui, simulq. diuinum ius humanumq. subuerti, si huiusmodi hominibus vsquam viuere cum tali professione licuisset. Et profuit diu ista districtio Ecclesiasticæ lenitati, quæ etsi sacerdotali contenta iudicio cruentas refugit vltiones, seueris tamen Christianorum Principum constitutionibus adiuuatur, dum ad spiritale nonnumquam recurrunt remedium, qui timent corporale supplicium. Ex quo autem multas prouincias hostilis occupauit irruptio, & executionem legum tempestates interdixere * bellorum: ex quo inter sacerdotes Dei difficiles commeatus, & rari cœperunt esse conuentus: inuenit ob publicam perturbationem secreta perfidia libertatem.] hæc sanctus Leo, quod suo tempore eadem Priscillianistarum hæresis in Hispania iterum reuixisse comperta esset.

[b] Leo epist. 93.

* intercluſere

Ex his igitur cum Maximi ista legalis vltio, vt Ecclesiæ proficua, veniat commendata; nullus tamen sanctorum Patrum laudauit aliquando id posse vel debere fieri suggestione sacrorum Antistitum: nam inter alios sanctus Ambrosius ad Studium scribens, & de ijsdem ipsis damnatis a Maximo connexam explicans quæstionem, hæc habet [c]: Sed vehementior facta est, *quæstio illa scilicet de plectendis gladio sontibus*, posteaquam Episcopi reos criminum grauissimorum in publicis iudicijs accusare, alij & vrgere vsque ad gladium, supremamq. mortem, alij accusationes huiusmodi & cruentos sacerdotum triumphos probare cœperunt, &c.] ipse quidem sanctus Ambrosius (vt dictum est) abstinuit a communione Episcoporum factionis Ithacianæ, aduersus quos & litteras dedit; quod & fecisse constat Romanum Pontificem Siricium: nam eius etiam aduersus eosdem litteras prodijsse, expressum habetur in Concilio Taurinensi, in quo dictæ amborum litteræ recitatæ fuerunt, prout eiusdem Synodi canon quintus habet his verbis [d]:

[c] Ambr. epiſt. 78

[d] Concil. Taurinen. c. 5.

Illud decreuit præterea sancta Synodus, vt (quoniam Legatos Episcopi Galliarum, qui Felici non communicant, destinarunt) si quis ab eius communione se voluerit sequestrare,

strare, in nostræ sanctæ pacis consortium suscipiatur, iuxta litteras venerabilis memoriæ Ambrosij Episcopi, vel Romanæ Ecclesiæ sacerdotis dudum latas, quæ in Concilio Legatis præsentibus recitatæ sunt.] hactenus canon. Quod ad Felicem hunc spectat: nullum alium esse putamus, quam illum electum Treueris, cuius electioni sanctus Martinus interfuit, vt superius ex Seuero [a] recitatum est: & quidem Treuerensem Episcopum fuisse, Marianus Scotus [b] affirmat: quod & legum Ecclesiasticarum ratio persuadet: siquidem electiones Episcoporum non alibi quam in ea Ecclesia, vbi decessisset Episcopus, fieri solitæ erant; in ea enim ciuitate conuenientes comprouinciales Episcopi, vna simul de electione futuri Antistitis pertractabant. Sed sicut qui cum illo lapsus est sanctus Martinus, pœnitentia tamen ad pristinam atque puriorem etiam reuocatus est sanctitatem; ita & Felix iste, qui a Seuero (vt vidimus) sanctissimus nominatur, quāuis a factione Ithaciana fuerit ordinatus, per pœnitentiam facinus purgans, dignus factus est vt inter sanctos adnumeraretur. Quod vero ad ipsum Ithacium pertinet malorum horum omnium architectum, hæc habet Isidorus [c]: Ithacius Hispanus Episcopus, cognomento & eloquio Clarus, scripsit quemdam librum sub apologetici specie, in quo detestanda Priscillianorum dogmata, & maleficiorum eius artes, libidinumq. eius probra demonstrat.] & paulo post: Hic autem cum Vrsacio Episcopo ob necem eiusdem Priscilliani, cuius accusatores extiterant, Ecclesiæ communione priuatus, exilio condemnatur, ibiq. die vltima fungitur, Theodosio maiore & Valentiniano regnantibus.] hæc ipse, quæ quidem accidisse putamus postquam extinctus est Maximus, cuius præsidio fouebatur.

DE FELICE EPISCOPO TREVERENSI.

[a] Seuer. Dialog. lib. 3.
[b] Marian. Scot. an. D. 379.
[c] Isidor. de vir. illustr. c. 2.

Hoc eodem anno Valentinianus Imperator de construenda basilica Pauli Apostoli via Ostiensi ad Sallustium Vrbi Præfectum litteras dedit, quas ex codice Vaticano depromptas hic describemus. Sed & quod hoc ipso anno datæ fuerint, illud euidens est argumentum, quod cum ad Sallustium Præfectum Vrbi scriptæ noscantur; ipsum hoc eodem anno eumdem magistratum gessisse, rescripta [d] eiusdem Imperatoris ad eum certo demonstrant. Quod autem ad constructionem basilicæ spectat; huius ineundi consilij ratio illa fuit, quod cum illa a Constantino Magno eodem in loco ædificata, coarctata limitibus viæ Ostiensis & ripæ fluminis, visa esset angustior: Valentinianus eam curauit restitui ampliorem, ambitu murorum complectens viam Ostiensem, vt hodie integra visitur. Porro litteræ sic se habent:

DE CONSTRVENDA BASILICA S. PAVLI LITTERAE IMPERATORIS.

[d] l. 2. de decurijs Vrb. Rom. Cod. Theod. l. 18. de pistoribus C. Theod.

Valentinianus, Theodosius, & Arcadius AAA. Sallustio Vrbis Præfecto.

Desiderantibus nobis contemplatione venerationis, antiquitus iam sacratam basilicā Pauli Apostoli pro sanctimonia religionis ornare, pro quantitate conuentus amplificare, & pro studio deuotionis attollere: gratum fuit tuæ sublimitatis officium, quod ad inspicienda vniuersa, vt res exigebat, detulisti, & omnem situm locorumq. faciem sermonis congrui diligentia nostræ serenitatis auribus intimasti. Instructiores enim nos iubere decuit, quæ iubenda sunt. Quare participato examine cum venerabili sacerdote, intimatisq. omnibus, & magnificentissimo ordini & Christiano populo, quæ iubemus; sublimitas tua rem diligentiori tractatu & plena rerum inspectione discutiat: ac si placuerit tam populo quam Senatui, iter vetus, quod basilicæ præterit dorsum, quodq. ripæ Tiberis amnis adiacet, innouari, ita vt præsens via spatio futuri operis applicetur: eatenus per architectos futuræ basilicæ, dirige formam, quatenus se planicies extructioni amica protulerit, ne vlla inæqualitas splendorem fabricæ amplificentioris * sublimet. Sic quidem in omnium mœnium facie decor summus est, quem seruari oportere, prima statim fronte magnarum ædificationum demonstrat intentio.

EPISTOLA VALENTINIANI AD SALLVST.

*

Iam illud ipsa res exigit, vt & synopsis operis construendi fideli tendatur examine, sumptuumq. omnium, iuxta pretia rerum, quæ in sacratissima Vrbe prætaxatio plenius ordinetur, atque ad nostram clementiam debita maturitate referatur: vt communi omnium consilio nostræ quoque serenitatis nutus accedat, quo facilius id quod deuota mens statuit, probatæ religionis meritis explicetur. *& alia manu*. Diuinitas te seruet ad multos annos, parens carissime & amantissime.] hactenus Valentiniani litteræ ad Sallustium: ex cuius Præfectura Vrbana manifeste cognoscitur, errare eos qui eamdem epistolam referunt ad Honorium Imperatorem; nam Præfectura Sallustij ad nullum aliud tempus, nisi ad hunc annum referri potest. Sed & ipse antiquus epistolæ titulus id ipsum satis perspicue fideliterq. demonstrat, non sub Honorio, verum sub Valentiniano

opus

Universidad de Deusto
Biblioteca

opus cœptum esse: quod absolutum fuit temporibus eiusdem Honorij Imperatoris, A
de quo Prudentius in Peristephanon hymno duodecimo de Petro & Paulo Apostolis,
habet hos versus:

Parte alia Titulum Pauli via seruat Ostiensis,
Qua stringit amnis cespitem sinistrum.
Regia pompa loci est. Princeps bonus has sacrauit arces,
Clausitq. magnis ambitum talentis.
Bracteolas trabibus subleuit, vt omnis aurulenta
Lux esset intus, ceu iubar sub ortu.
Subdidit & Parias suluis laquearibus columnas,
Distinguit illic quas quaternus ordo.
Tunc camurus hyalo insigni varie cucurrit arcus: B
Sic prata vernis floribus renident.] hæc de basilica S. Pauli Prudentius, atque ornatu ipsius, qui duobus vltimis versibus ornatum describit maioris arcus, qui (vt etiam in alijs antiquis ecclesijs vsque hodie Romæ cernitur) haberet musiuo opere diuersi coloris ex vitro intextam floribus pancarpiam. His sic enarratis de rebus in Occidentali Ecclesia gestis, ad Orientis Ecclesiasticа facta orationem conuertamus, inuisamusq. S. Hieronymum, quem anno superiori summa hieme Hierosolymam peruenisse diximus.

S. HIERONYMVS PEREGRINATVS IN AEGYPTVM.

Cum igitur Hierosolymam S. Hieronymus aduenisset media hieme, haud dubium ibi moratus; profectus vero postea est in Aegyptum discendi cupiditate pellectus. nã licet Orbis pene totius magister extitisset, cum eum iampridem etiam Damasus Papa consulere consueuisset, cuius nomine ad consultationes Episcoporum rescribens, omnes ferme C Ecclesias docuisset; ibi tamen Didymum Alexandrinum conueniens, ipsi se tradidit vt discipulum sacris litteris imbuendum. testatur id ipse ad Pammachium scribens his verbis [a]: Iam canis spargebatur caput, & magistrum potius quam discipulum decebat: perrexi tamen Alexandriam: audiui Didymum, & in multis ei gratias ago: quod nesciui, didici: quod sciebam, illo docente non perdidi.] atque alibi ad eumdem [b]: Cum essem Alexandriæ, vidi Didymum, & eum frequenter adiui, virum sui temporis eruditissimum; rogauiq. eum, vt quod Origenes non fecerat, ipse compleret, & scriberet in Osee commentarios; qui tres libros me petente dictauit, quinque quoque alios in Zachariam.] hactenus ad Pammachium. & ad sanctam Paulam [c]: Denique nuper ob hanc vel maxime causam Alexandriam perrexi, vt viderem Didymum, & ab eo in Scripturis omnibus quæ habebam dubia sciscitarer.] hæc ad Paulam: quibus cum nullam mentionem habeat quod eam comitatus fuerit peregrinantem in Aegyptum; nec alibi [d], cũ de eiusdem Paulæ profectione in eamdem prouinciam agit, se illi comitem inhæsisse dicat; plane coniectura ducimur, Hieronymum nequaquam cum ea peregrinationem illam suscepisse. Ceterum ad modicum temporis spatium, nempe triginta tantum diebus commoratum esse Hieronymum Alexandriæ, Ruffinus exprobrat in inuectiua: sed an vere, ipse scit. D

HIER AVDIT DIDYMVM ALEXANDRIAE

Coluit ibi quidem S. Hieronymus Didymum vehementer: quem Videntem, licet cæcus esset, ob eximiam ingenij perspicacitatem appellare consueuit [e], oculosq. [f] eum habuisse columbæ, qui laudantur in Canticis canticorum [g] in sponsa: gloriatusq. est, eum se habuisse magistrum; nam ad Domnionem [h]: Gregorium Nazianzenum, inquit, & Didymum in scripturis sanctis catechistas habui.] at se quidem laudauit, vt postea eũ- E dem Origenistam compertum ea ex parte damnauerit: vnde aduersus Ruffinum [i]: In Didymo vero, ait, & memoriam prædicamus, & super Trinitate fidei puritatem; sed in ceteris quæ Origeni male credidit, nos ab eo retrahimus.] Quod vero non sicut Ruffinum Didymus, ita & Hieronymum ijsdem Origenis erroribus imbuerit: id inde accidisse puto, vel quod sentiens ingenium hominis ab eis procul abhorrentem, non ausus fuerit viro adeo perspicaci propinare venenum; vel si tentauit, expertus eum renitentem, mox abstinuerit, ne apud magni nominis virum concepta semel caderet æstimatione.

Ceterum qui aliquantisper Didymum auditurus Alexandriæ consedit, antequam rediret in Palæstinam, Aegypti monasteria peragrauit: de quibus ipse [k]: Contendi Aegyptum, lustraui monasteria Nitriæ, & inter sanctorum choros aspides latere perspexi.] per

[a] Hier. epist. 65
[b] Hier. proœm. in Oseam.
[c] Hier. proœm. lib. 4. comment. in epist. ad Ephes.
[d] Hier. epist. 27
[e] Hier. proœm. in epi. ad Galat.
[f] Hier. præfat. in Didym. lib. de Spiritu sancto.
[g] Cant. 4.
[h] Hier. epist. 11.
[i] Hier. Apolog. aduers. Ruffin.
[k] Hieron. ead. Apolog. aduers. Ruffin.

A per aspides enim se significasse Origenistas, ipsemet alias sæpe declarat; sed nos de his suo loco pluribus. At quid postea egerit, mox subdit: Protinus concito gradu Bethlehem meam reuersus sum, vbi adoraui præsepe & incunabula Saluatoris. Vidi quoque famosissimum lacum: nec me inerti tradidi otio, sed multa didici, quæ ante nesciebam.] at quænam ista? alibi [a] declarat his verbis post recensitum reditum ex Aegypto in Palæstinam: Putabant me homines post auditum Didymum finem fecisse discendi: veni rursum Hierosolymam & Bethlehem: quo labore, quo pretio Barrabanum nocturnum habui præceptorem? timebat enim Iudæos, & mihi alterum exhibebat Nicodemum.] hæc ipse. [a] Hier. epist. 65.

Tunc insuper aggressus est ipse interpretari S. Pauli Apostoli epistolas, incipiens ab ea quæ est ad Philemonem; moxq. explicauit ad Galatas scriptam, inde illam ad Ephesios: LVCVBRATIO NES S. HIER.
B ipse enim id testatur in præfatione in dictam epistolam ad Ephesios ad Paulam & Eustochium, necnon in præfatione in epistolam ad Galatas. Sed hic obiter admonendum, hoc eodem tempore quo Alexandria in Palæstinam reuersus S. Hieronymus aggressus est scribere super Pauli epistolam ad Galatas, ex hac vita migrasse clarissimam illam ac pariter religiosissimam feminam Albinam: fuit ista magnæ illius sanctæ Marcellæ mater, tanta digna filia, ipsa tanta matre dignissima; de cuius ad Deum transitu hæc sanctus Hieronymus [b]: Pauci admodum dies sunt, ex quo epistolam Pauli ad Philemonem interpretatus, ad Galatas transcenderam, multis retrorsum in medio prætermissis: & ecce subito litteræ mihi de Vrbe allatæ sunt, nunciantes, & Albinam venerabilem anum præsentiæ Domini redditam, & sanctam Marcellam matris contubernio destitutam.] Veneratus est hanc semper vt matrem sanctus Hieronymus confectam senio
C & religione summa prouectam. nam ad Asellam [c]: Saluta, inquit, matrem Albinam.] & ad Marcellam filiam [d]: Albinam communem matrem valere cupio; de corpore loquor, vt spiritu valeat, non ignorans: eamq. per te salutari obsecro, & duplici pietatis officio focillari, quod in vna atque eadem Christiana simul diligatur & mater.] hæc de Albina Hieronymus. [b] Hier. in præf. epist. ad Galat. lib. 1. S. ALBINAE TRANSITVS. [c] Idē epist. 100. [d] Idem epist. 74

Sed antequam quæ sunt Hieronymi reliqua prosequamur, de sanctæ Paulæ in Aegyptum peregrinatione pauca hæc (cum in eodem argumento versemur) addamus, ipso auctore Hieronymo, qui ait [e]: Post visam Alexandriam venit in oppidum Domini Nitriam, in quo purissimo virtutum nitro sordes lauantur quotidie plurimorum. Quod cũ vidisset, occurrente sibi sancto & venerabili Episcopo Isidoro confessore, & turbis innumerabilibus monachorum, ex quibus multos sacerdotalis & leuiticus sublimabat gra-
D dus: lætabatur quidem ad gloriam Domini, sed se indignam tanto honore fatebatur. Quid ego narrem Macarios, Arsenios, Serapiones, & reliqua columnarum Christi nomina? Cuius non intrauit cellulam? quorum pedibus non aduoluta est? Per singulos sanctos Christum se videre credebat; & quicquid in illos contulerat, in Dominum se contulisse lætabatur. Mirus ardor, & vix in femina credibilis fortitudo: oblita sexus & fragilitatis corporeæ, inter tot millia monachorum cum puellis suis habitare cupiebat. Et forsitan cunctis eam suscipientibus, impetrasset, ni maius sanctorum locorum retraxisset desiderium. Atque propter feruentissimos æstus de Pelusio Maiumam nauigatione perueniens, tanta velocitate reuersa est, vt auem putares. Nec multo post in sancta Bethlehem mansura perpetuo, angusto per triennium mansit hospitiolo, donec extrueret cellulas ac monasteria, & diuersorum peregrinorum iuxta viam conderet mansiones,
E in qua Maria & Ioseph hospitium non inuenerant. Hucusque iter eius descriptum sit, quod cum multis virginibus & filia comite peragrauit.] hæc de Paula. [e] Hier. epist. 27.

S. PAVLAE PEREGRINATIO IN AEGYPTVM.

Ipse autem sanctus Hieronymus, etsi totus esset in Hebraicis litteris, quas iam longe ante, nempe in eremo Syriæ (vt dictum est) prægustauerat, immo potauerat, penitus exhauriendis: tamen in suscipiendis peregrinis Hierosolymam venientibus, eisq. fouendis intentissimus erat; quorum gratia, quod adhuc supererat patrimonium in Dalmatia, misso illuc fratre Pauliniano, distraxit: quando autem id contigerit, suo loco dicturi sumus. Idem itaque de multitudine peregrinantium Hierosolymam, suoq. studio in excipiendis hospitibus, ad Eustochium, dum excusat retardationem commentariorum in Ezechielem, hæc ait [f]: Fateor me explanationes in Ezechielem multo ante tempore promisisse, & occupatione de toto huc Orbe venientium implere non posse; dum nulla hora, nullumq. momentum est, in quo non fratrum occurramus turbis, & monasterij [f] Hier. proœm. lib. 7. in Ezech.

HIERON. SEDVLVS IN OFFICIO HOSPITALITATIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

solitudinem hospitij frequentia commutemus; in tantum, vt aut claudendum sit nobis A
ostium, aut Scripturarum, per quas aperiendæ sunt fores, studia relinquenda, &c.] Sed
a Hier. epist. 13 & ad Paulinum [a]: De toto huc Orbe concurritur, plena est ciuitas vniuersi generis ho-
minum, & tanta vtriusque sexus constipatio, vt quod alibi ex parte fugiebas, hic totum
b Hier. epist. 17 sustinere cogaris.] & ad Marcellam [b], quodnam genus hominum, & ex quibus locis il-
luc properaret, ita describit: Qui in toto Orbe sunt primi, huc pariter congregari, ad quæ
nos loca non vt primæ, sed vt extremæ venimus (*Paulæ enim & Eustochij nomine scripta est epistola*) vt primos in eis omnium gentium cerneremus. Certe flos quidam, & pretiosis-
simus lapis inter Ecclesiastica ornamenta, monachorum & virginum chorus est. Qui-
cumque in Gallia fuerit primus, huc properat. Diuisus ab orbe nostro Britānus, si in re-
ligione processerit, occiduo Sole dimisso, quærit locum fama sibi tantum & scriptura-
rum relatione cognitum. Quid referamus Armenios? quid Persas? quid Indiæ, quid B
Aethiopum populos, ipsamq. iuxta Aegyptum fertilem monachorum, Pontum & Cap-
padociam, Syriam cœlem & Mesopotamiam, cunctaq. Orientis examina? quæ iuxta
c Matth. 24. Saluatoris [c] eloquium dicentis: Vbicumque fuerit corpus, congregabuntur illuc aqui-
læ: concurrunt ad hæc loca, & diuersarum nobis virtutum specimen ostendunt: vox qui-
dem dissona, sed vna religio, &c.]

GREGORIVS NYSS. QVORVM PEREGRINATIONEM IMPVGNET.

Sed hic aduerte, lector, extare libellum, seu epistolam potius dixerimus, Gregorij
Nysseni hoc tempore in vita agentis, ac plura scribentis, qua totus in eo est, vt improbet
eiusmodi ad loca sancta peregrinationem. Vnde hagioniachi nostri sæculi, sanctorum
locorum venerationem improbantes, obuijs eam manibus excipientes, nomine viri & au
ctoritate doctrinæ abusi, eadem hæc ipsa damnarunt. Scimus aliquos pro pij cultus de-
fensione eam epistolam vt germanam Gregorij cognoscere minime voluisse. At nos legi C
timum eum Gregorij partum esse, haud ierimus inficias: sed aliunde absque tergiuersa-
tione vlla defensionem paramus. Illud igitur primum scias, Gregorium eas scribere lit-
teras ad monachum quemdam, immo & monachorum Abbatem; nam hæc habet in fi-
ne: Consule ergo, dilecte, fratribus, vt e corpore peregrinentur ad Dominum, non vt e
Cappadocia in Palæstinam, &c.] considera insuper ipsum in eo argumento versatum,
vt dissuadeat viris, qui selectum viuendi genus, nempe monasticam vitam aggressi fue-
rant, atque feminis, peregrinandi propositum, asserens inter alia non esse præceptum
Domini, nec homines ad hoc teneris id quidem ipse, quod ob rei frequentissimum vsum
putarent aliqui se minus Christiano nomine dignos esse, si agere prætermitterent, quod
scirent ab alijs impense præstari. Inculcat pluribus, quanto dispendio pudoris & vere-
cundiæ feminæ potissimum eiusmodi longinquam peregrinationem suscipiant; mul- D
taq. alia, quæ a monachis essent ex instituto vitanda, proponit, in quæ, velint, nolint, in
itinere ex necessitate incurrendum esset.

MONACHORVM ET VIRGINVM PEREGRINATIO REPREHENSA.

Hæc quidem scite pieq. a Gregorio de monachis & feminis esse dicta, prudens nemo
negarit; in cuius sententiam sentias simul ire sanctissimos Patres: nam eius germanus
d Basil. ad monachū lapsum. S. Basilius [d], cum ex alijs, tum ex his fugillat infelicem monachum lapsum, in cellula cō-
sistere nescientem, vbique vagum, ac propterea misere lapsum: Totus, inquit, sublimis,
& ad transitum conuersus, velut peregrinus, eremo agros & vrbes permutans, ad Hie-
rosolymam decurrebas.] hæc ipse. Quid amplius? nonne & ipse sanctus Hieronymus
eadem ex causa quod periculosa esset peregrinatio monachis, sanctum Paulinum haud
pridem idem vitæ institutum arripientem, multis vsus ad persuadendum argumentis, ea
quam ad ipsum dedit epistolam, ab eadem peregrinatione dehortatur & reuocat, quam E
alioqui in sæculo agentibus personis, etiam feminis, persuadere pluribus solitus fuit? Ad
e Hier. epist. 13 ipsum enim hæc [e] inter plura: Re vera, vt simpliciter motus mentis meæ fatear, consideran-
s & propositum tuum, & ardorem quo sæculo renunciasti: differentias in locis arbi-
tror, si vrbibus & frequentia vrbium derelicta, in agello habites, & Christum quæras in
solitudine, & ores solus in monte cum Iesu, sanctorumq. tantum locorum vicinitatibus
perfruaris; id est, vt & vrbe careas, & propositum monachi non amittas. Quod lo-
quor, non de Episcopis, non de presbyteris, non de clericis loquor, quorum aliud offi-
cium est, sed de monacho, & monacho quondam apud sæculum nobili: qui idcirco
f Matth. 5. pretium possessionum suarum ad pedes Apostolorum [f] posuit, docens pecuniam esse
calcandam, vt humiliter & secreto victitans, semper contemnat, quod semel contem-
psit.] hæc & alia ad eum dissuadendum Hieronymus. Ceterum longe alio ac plane cō-

trario

A trario spiritu Vigilantius primus hoc sæculo aggressus est vna cum alijs quas euomuit
impietates, improbare penitus peregrinationem ad loca sancta: sed de eo suo loco agen-
dum pluribus.

Hoc eodem anno Theodosius Imperator hæreticos coercuit existimantes facultatem
sibi coeundi concessam ad turbandam pacem Ecclesiæ, in hæc verba ad Eusignium Præ-
fectum Prætorio rescribens [a]:

a l. 1. de his qui relig. contend. Cod. Theod.

THEODOSIVS LEGE COHIBET ARIANOS.

His qui sibi tantummodo existimant colligendi copiam contributam, si turbulen-
tum quippiam contra nostræ tranquillitatis præceptum faciendum esse tentauerint, vt
seditionis auctores, pacisq. turbatæ Ecclesiæ maiestatis, capite ac sanguine sint supplicia
luituri. Dat. X. Kalend. Februarij Constantinopoli, Honorio nob. puero & Euodio
Coss. Quod enim a Valentiniano in Occidente, titulo iuncto etiam Theodosij (vt mo-
B ris erat) promulgata hoc anno lex esset, qua colligendi conuentus facultas impartieba-
tur professoribus Concilij Ariminensis; inde puto accidit, vt Ariani in Oriente, eiusdem
legis prætextu, cogendi synaxes datam sibi vendicantes auctoritatem, omnia perturba-
tionibus commiscerent; quos Theodosius eiusmodi rescripti auctoritate compescuit.
Quo pariter anno Demophilum Episcopum Arianum esse defunctum, suffectumq. in
locum eius Marinum, & paulo post Dorotheum Antiochia accersitum, tradunt Socra-
tes [b], atque Sozomenus [c].

b Socrat. lib. 5. cap. 11.
c Sozom. lib. 7. cap. 14.

Sequenti vero mense idem Theodosius Imperator de non distrahendis reliquijs mar-
tyrum hæc rescripsit [d]:

d l. vltim. de sepulchr. violat. Cod. Theod.

RELIQVIAE MARTYRVM NON DISTRAHENDAE.

Humatum corpus nemo ad alterum locum transferat: nemo martyrem distrahat, ne-
mo mercetur. Habeant vero in potestate, si quolibet in loco sanctorum est aliquis con-
C ditus, pro eius veneratione, quod Martyrium vocandum sit, addant quod voluerint
fabricarum. Dat. IIII. Kalend. Martij Constantinopoli, Honorio nob. puero & Euodio
Coss.] Quod enim pseudomonachi circumeuntes turpis lucri gratia consuetuissent vendi-
tare reliquias martyrum, vt S. Augustinus affirmat, huius sanciendæ legis occasio data
est. Si quidem callidissimus hostis studuit infamare clarissimum monachorum nomen;
de quo ipse Augustinus: Multos, inquit [e], hypocritas sub habitu monachorum vsque-
quaque dispersit, circumeuntes prouincias, nusquam missos, nusquam fixos, nusquam
stantes, nusquam sedentes: alij membra martyrum, si tamen martyrum, venditant, &c.]
Discе tu vero ex his huius temporis totius Catholicæ Ecclesiæ erga sanctorum marty-
rum reliquias studiosum cultum & propensiorem amorem; quo abusi improbi nebulo-
nes, ex eis nundinationes quas audis, instituebant; adeo vt opus fuerit, tam vendentes,
D quam ementes, legibus Principum cohiberi.

e Aug. de opere monach. c. 28.

Hoc item anno Ioannes Chrysostomus, præcedentibus prophetijs, presbyter ordina-
tur. colligimus id ex Marcellino Comite [f], Leone Augusto [g], & ante hos ex Palladio in
dialogo, dum aiunt, ipsum duodecim annos exegisse in presbyteratu, antequam crea-
retur Episcopus Consulibus Honorio quartum & Eutychiano, anno Domini trecentesi-
mo nonagesimooctauo: magis enim eidem Marcellino assentimur, quam dicentibus
quadriennium eum transegisse in presbyteratus functione. A quonam autem duorum
Catholicorum Antistitum Flauiano vel Euagrio fuerit ordinatus, diuersæ reperiuntur
sententiæ: Socrates [h] quidem affirmat ab Euagrio Paulini successore Ioannem Chryso-
stomum sacro presbyteratus ordine initiatum fuisse, cum ante triennium neutrius com-
munioni inhæsisset; vt alterum respueret, solitarius viuens. Porro reliqui Græcorum
E historici, licet recentiores, eumdem Ioannem adhæsisse Flauiano testantur, ab eodemq.
in sacros adscitum ordines diaconatus atque presbyteratus.

S. IO. CHRYSOSTOMVS FACTVS PRESBYTER.

f Marcellin. in Chron.
g Leo orat. de vita S. Ioannis Chrysost.
h Socrat. lib. 6. cap. 3.

Certe quidem ipsum cōmunicationis Flauiani fuisse, in ecclesiaq. eiusdem minister-
se, concionesq. ibi ad populum habuisse, nemo inficias ire poterit; nam id ipsum homi-
liæ tunc in ea dictæ testantur. Quinetiam aliquando videtur sugillare ordinationem
Paulini, illa nimirum homilia, quam de Anathemate habuit, de qua suo loco fusius
diximus. At non ob hanc causam, quod illi communione coniunctus fuerit, qui inuito
sedebat Romano Pontifice ipsi Paulino atque eius successori Euagrio communicante,
ipsum quis putet schismaticorum sacerdotem a schismatico ordinatum. Nam superius
dictum est, licet eiusmodi altercationes atque dissidia inter Romanum Pontificem atque
Meletium necnon eius successorem Flauianum extiterint; numquam tamen eo esse ista
progressa, vt fuerit interceptione communionis schisma conflatum, anathemative

Universidad de Deusto
Biblioteca

Flauianus subiectus: Nam spe concordiæ tolerata res est, atque eo modo quo cœperat, ad plures annos producta. A

ORDINATIO CHRYSOSTOMI SIONIS PROBATA.

Annuisse quidem diuinum numen, signisq. suffragatum Spiritum sanctum eiusdem Chrysostomi sacerdotio; qui res ab eo gestas sunt fideliter prosecuti, testantur, vt inter alios Leo Augustus, cum ait [a]: Flauianus cum vigilaret, vt consueuerat, quadam nocte videt diuinum accessisse Angelum, qui ei iubebat ordinare Ioannem, dicens futurum Ioannem nouum vas electionis: Ecce, dicens, ego ei de hoc mandatum dabo, & obediet. Ad quem quidem cum accessit Angelus, ei mandauit: prius narrauit futura, & quæcumque par est facere eum qui diuinus sit futurus minister.] & post alia: Cum adesset hora ordinationis, & incruentum perageretur sacrificium, & inferius assisteret multitudo innumerabilis, & Angeli desuper intuerentur, manum imponente Episcopo & preces dicente consuetas, dicitur factum esse illud maxime nouum spectaculum: alba columba repente deuolans, quo modo illic supra Iesum meum & Deum, in honorem eius cui manus hic imponebatur, stetit supra eius caput. Hoc admiratione quidem affecit & stupefecit eos qui tunc aderant simul, attrahit autem eos quoque qui audiunt; admiratur vniuersa non solum quæ circum circa sita est regio, sed etiam vniuersa quæ extra fines procul remota est Syria.] hæc ipse, idemq. subdit miracula tunc Antiochiæ ab eodem Ioanne edita, postquam presbyter factus est, vsque ad tempus quo accersitur Constantinopolim præficiendus illi Ecclesiæ in locum defuncti Nectarij Episcopus. B

[a] Leo Augus. erat. de vit. Io. Chryson.

IO. CHRYSOSTOMVS CONCIONARI AGGRESSVS.

Cum primum vero presbyter designatus est, primam omnium ad populum habuisse dicitur homiliam, cuius est exordium: Num vera sunt quæ nobis acciderunt? &c.] At nihil ibi de presbyteratu, sed de susceptæ tantum docendi populi functione: quam quidem non ante hunc annum auspicatum fuisse, ex eo exploratum redditur; dum ipse in vna illarum orationum, quas habuit ad populum Antiochenum de imminente clade ob statuas ignominia affectas (quod certum est contigisse post sequentem annum) expresse testatur se iam in docendi munere biennium agere: sunt hæc eius verba [b]: Ecce secundum hunc annum habeo vestræ differens charitati, &c.] Quamobrem in eam sententiam ire compellimur, vt quæ reperiuntur scriptæ orationes ab ipso, cum diaconus esset, nempe superius recensitæ aduersus Gentiles, Iudæos, atque hæreticos, & de Anathemate, eas speciali indulgentia & iussione Flauiani pro concione dixerit; cessasse vero postea vsque ad presbyteratum. C

[b] Chryson. ad populum Antiochen. homil. 16.

Quanta autem dicendi copia & elegantia iam presbyter susceptum munus expleuerit: quæ postea ad populum Antiochenum inscriptæ extant orationes certam fidem faciunt, cum tamen longe plures illis ibi ad populum dixisse oportuerit eo duodecim annorum temporis spatio, quo in ea functione versatus presbyter Antiochiæ mansit. Ceterum quamuis Chrysostomus concionandi munere fungeretur; Flauianus tamen Episcopus, quod esset suarum partium potissimum munus, docere populum, minime prætermisit, immo vero accurate persoluit: quod satis intelligi potest ex eiusdē Ioannis Chrysostomi assertione, dum ad calcem primæ homiliæ in verba illa Isaiæ: Vidi Dominum] ista habet: Hæc seruantes, redeamus domum; quin potius hæc seruantes, excipiamus perfectiorem doctoris exhortationem. Nam nostra quidem, qualiacumque sunt, habent iuuentutis ostentationem: huius autem, qualiacumque fuerint, maiore prudentia sunt ornata. Ac nostra quidem similia sunt torrenti, qui cum strepitu fertur; illius autem oratio similis est fonti magna tranquillitate fluuios effundenti, qui olei magis quā aquarum cursum imitentur.] hæc ipse, modeste quidem consultum in omnibus volens Episcopi existimationi & dignitati, ne qui minus eloquens esset, & ea ex parte longe inferior Chrysostomo appareret, a populo sperneretur. ex quo quidem magnā sibi laudem conciliauit, numeros illos a Domino sic definitos exoluens [c]: Qui gloriam propriam, quæ ab hominibus est, non quærit, hic verax est.] D E

FLAVIANVS ET CHRYSOSTOMVS DOCENT ANTIOCHIAE.

[c] Ioan. 7.

Rursum fertur [d] de illo, quod cum sublime aliquando dicendi genus arripuisset, atque ob eam causam a simplicioribus minus intelligeretur, redargutum fuisse a pia muliercula, quod eius orationes infrugiferæ essent; ipsum vero mutasse euestigio iuuenilis animi, cuius est alta petere, institutū, dictionemq. faciliorem imis auribus accommodasse. Quatibusq. acclamationibus, OS AVREVM, diceretur: Quod perinde ac inditum diuinitus nomen, veluti egregius titulus, in eius scriptis hactenus perseuerat.

[d] Apud Metaphrast. in vita Chrysost.

NOMEN CHRYSOST. VNDE.

Quam

A Quam autem, tanto agricola, vomere verbi Dei Antiochena Ecclesia reddita sit frugifera ad alimenta pauperibus præstanda: ex eo poteris intelligere, dum in vna [a] earum quas ad populum Antiochenum habuit, homilia, hæc ait: Habens prouentum Ecclesia quot per singulos dies viduis sufficiat, quot virginibus, cogita: nam ad trium millium ascendit numerum earum catalogus: & præter has, quot carcerem inhabitantibus, quot in xenodochio laborantibus, sanis & peregrinis, corpora habentibus mutilata, altari assidentibus, & victus & vestitus causa suppliciter quotidie accedentibus; & nihil ei de substantijs diminutum est. Itaque si decem dumtaxat viri sic erogare voluissent, nullus esset pauper &c.] est quidem admiratione dignum, pauperem adhuc Ecclesiam, quæ vsque ad Theodosij tempora persecutionem diram passa fuerat, cum nec in ciuitate Fideles consistere poterant, sed in campis collectas agebant, vnde & Campitæ sunt dicti, adeo B in eleemosynis pauperum abundasse: cum præsertim non omnes Antiocheni Christiani eum Meletio conuenirent, adhærentibus alijs Orthodoxis Paulino, hæreticorum vero alijs Vitali Apollinaristarum Antistiti, alijs vero Euzoio Episcopo Ariano, & qui in eorum locum successerunt.

[a] Chryson. hom. 33. ad pop. Antioch. QVOT ECCL. ANTIOCHENA PAVPERES ALERET.

Sed præter hos latuisse inter Christianos Antiochenos etiam Marcionitas hæreticos, ad quos extirpandos idem Chrysostomus haud mediocres labores insumpsit, satis perspicue constat: Sed quinam hi fuerint, digni plane qui Annalibus intexantur; ex Actis eius hic ijsdem verbis, quibus scripta habentur, accurate reddamus; sic enim se habent: Qui illo tempore erat Præses ciuitatis, laborabat morbo dogmatum Marcionis, & fauebat illius sectatoribus, & ideo parti Orthodoxæ erat causa malorum innumerabilium. Huius vxorem, is qui arcane & benigne hæc variat Deus, dimisit laborare morC bo torminis interiorum. Illa autem a malo superata, omnem quidem refellit medicinæ artem: omnes vero qui eadem sentiebant, vocantes ad orationem, non eam melius affecerunt, immo vero deterius, mali tempus ei producentes vana spe curationis. Vix tandem autem Ioannis gratiæ recordati, cum hoc apud se statuissent, quod si per ipsum fieret a morbo liberatio, simul etiam desisterent a morbo dogmatis, qui est longe grauior: cum sic sibi persuasissent, in lecto decumbentem afferunt mulierem, & eam statuunt pro foribus templi, desiderantes inuenire Flauianum & beatum vultum Ioannis. Sancti ergo ad eos progrediuntur: neque enim par esse, neque honestum censebant, vt eis templum pateret, quorum anima non patebat dogmatibus pietatis. Primus autem eis dixit verus ille homo Dei, beata, inquam, illa & suauis lingua: Quid vos mouit, vt statueritis venire ad templum Christianorum, qui Christum quidem auersamiD ni, Marcionem vero plurimi facitis, & habetis in magno honore? Quod quidem plane satis ostendit, quod illius cultores conuocaueritis ad morbi aut alicuius molestiæ liberationem; & quod cum illi precati essent, non assecuti sitis curationem: quod quidem vobis accidit præter expectationem. Discedite ergo ab hoc sacro templo; quoniam nec vos poteritis omnino Christum tentare, ne hoc stulte putetis. Illi autem dicebant, se parentum errore esse captos, & vsque in hodiernum diem fuisse superatos a mala consuetudine: Sed per Christum (aiebant) vos rogamus: miseremini pœnitentium: sic enim cum eo quod corpus recte afficietis, agetis etiā vt anima sit sana. Sciatis enim fore, vt nos nequaquā amplius abstineamus a communione vestra, quæ est ex vera pierate.

[b] Apud Ioann. Chrysost. tom. 1. ex Metaphr. & Leo Imp. in encomio, & alij.

His flexus magnus Ioannes, iussit aquam afferri: cui cum diuinum signaculum iniecisset Pontifex (sic enim illic ei persuasit) mulieri infudit in Christi nomine. Quod quidem E cum factum esset: quæ in lecto decumbebat, statim surrexit sana, & cum marito & ciuibus vna voce vnanimes Christum magnificabant. Deinde etiam ad sanctorum genua procidentes, petierunt veniam prioris ignorantiæ, & domum redierunt: & cum multas quidem pecunias egenis distribuissent, triginta vero libras auri, partim quidem ad sumptum peregrinorum, partim vero ægrotantium, partim vero egentium xenodochio tradidissent, & ab illo tempore a Marcionitarum communione omnino abstinuissent, insaniam & amentiam res illorum vocantes, Christi sacrosanctæ assidebant Ecclesiæ.

Cum autem illi, omni adhibito studio, & omni (vt dicitur) rudente moto, nihil omnino perfecissent, & desperassent fieri posse, vt ipsi ad eos redirent: Præstigiatorem & Magum Ioannem appellabant; & plurimis alijs contumelijs, ciuitatem obeuntes, eum afficiebant. Ille vero tantum abfuit, vt vel minimum curaret contumelias, vt eis potius similiter atque Dominus gloriaretur: alioqui autem diuinitus immissam calamitatem ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

MARCIONITAE MALE PRAEVNT.

eos mox esse venturam, ille prædixit. Paucis enim post diebus, cum magnus terræmotus fuisset Antiochiæ: ipsa domus quæ Marcionitarum susceperat congregationem, corruens, & domus quoque plurimæ cum ijs qui eadem sentiebant labefactatæ, perdiderunt quamdam incredibilem eorum multitudinem. Et quod est maxime admirabile, & quod aperte ostendebat eam diuinitus immissam fuisse calamitatem: cum tanta perijsset multitudo eorum qui male sentiebant, nullus Orthodoxæ fidei simul cum eis perijt. Hoc cum ita factū esset, & pios corroborauit, & correxit multos ex ijs qui praue sentiebant.] hactenus in rebus gestis Chrysostomi cum Marcioniti, quos sæpe pro concione publicis inuectiuis exagitauit. Sed & contulisse aliquando cum vno illorum, ipse testatur [a] homilia ad eumdem populum Antiochenum, qua etiam & partem eiusdem disputationis recenset: derisioni quoque exposuit ritus eorum, cum solerent baptizari pro mortuis, atque ait [b]:

[a] Chrysost. hom. 50. ad pop. Antioch.

[b] Chrysost. in 1. ad Corint. hom. 40.

LVDVS MARCIONITARVM

Vultis primum dicam, quo modo hanc dictionem adulterant qui morbo laborant Marcionis? Atque scio quidem fore vt risum multum moueam. Verum enim vero etiam propterea maxime dicam, vt eum morbum magis fugiatis. Nam postquam cathecumenus quispiam apud eos excesserit, sub lecto mortui absconso aliquo qui viuit, accedunt ad mortuum & alloquuntur, & rogant velit ne accipere baptismum. Deinde illo nihil respondente; qui est absconsus inferne, pro illo dicit se velle baptizari, & sic eū baptizant pro eo qui excessit, perinde ac si in scena luderent. tantum valuit diabolus in ignauorum animis. Deinde cum accusantur, adducunt hoc verbum, dicentes Apostolum [c] dixisse: Qui baptizantur pro mortuis, &c.] Horum quoque causa fortasse in Concilio Carthaginensi tertio haud diu post celebrato, canone sexto monuerunt Patres Africanam Ecclesiam hæc cauenda, cum ista canone sexto promulgauere: Cauendum est etiam, ne mortuos baptizari posse fratrum infirmitas credat.] At praui Marcionitarum frutices, qui tot sæculis altiores radices fixissent, haud per Ioannem Chrysostomum valuerunt penitus extirpari; aduersus quos maximopere fuit laborandum Theodoreto Episcopo Cyri, vt suo loco oratio opportuna docebit. Ceterum non postquam creatus est presbyter Antiochiæ dumtaxat hos infectatus est Ioannes Chrysostomus, sed & cum factus Episcopus ageret Constantinopoli. at de his dicendum suo tempore.

[c] 1. Cor. 15.

Sed & quæ aduersus Gentiles deorum cultores idem adhuc presbyter certamina inierit, memoriæ commendata a maioribus, hic in medium afferamus ex Actis eius antiquitus scriptis, a recentioribus autem exscripta hisce verbis [d]: Licebat videre in vniuersa regione ciuitatis, domos quidem oratorias Deo excitari, templa autem simulacrorum, si quæ remanserant, diruta funditus in terram prosterni: viros vero, qui philosophiæ curam gerebant & virtutis, magnaq. ornati erant intelligentia & acumine ingenij, a magni huius viri prouidentia emitti ad multorum salutem. Certum autem eius quod dicimus testimonium sunt ea quæ facta sunt in monte Amano, vbi eos, qui ibi habitabāt impij & feri & nihil differebant a bestiarum immanitate, ad tantam ille deduxit mansuetudinem & pietatem, vt a patribus quidem datam neglexerint religionem (rem valde difficilem, & quæ si vlla res alia multos vincit absque ratione) prompto autem & alacri animo transfugerint ad lucem veritatis: & nec hactenus steterint, sed etiam multi ex his pietate vsi munificentius, viri, inquam, & mulieres, illi quidem monachorum, hæ virginum iugum subierint.

[d] Extat tom. 1. Ioan. Chrysost. ex Metaph.

IO. CHRYSOSTOMVS LABORAT IN CONVERSIONE GENTILIVM.

Quæ autem in Casio monte in templo quod illic erat Gentilium (*& quidem celeberrimum, ore scriptorum pene omnium celebratum templum Iouis Casij*) ab illo viro facta sunt: quis est adeo inuidus, aut negligens, aut deses, vt ea sustineat prætermittere? Quo in loco cum tantus error prius esset diffusus, & multitudo quidem assidue veniret innumerabilis, fieret autem immensum animalium sacrificium propter cultum, proh dolor, dæmonum: perierunt illa omnia & extincta sunt zelo illius magnæ & quæ a Deo moueb[atur] animæ.

Neque hæc sunt digna quæ mandentur silentio, quæ facta sunt in fastigio ciuitatis in templo Veneris, & quod non solum studuerit, vt id dirueretur, sed etiam vt in eo loco viri sancti habitarent, terribiles ijs qui eo subibant dæmonibus: adeo vt illi quidem procul expulsi fuerint, tamquam armis quibusdam terribilibus intentatis eorum virorum precibus: homines autem qui circum circa habitabant, non solum a læsione illorum liberarentur, sed etiam maximam acciperent vtilitatem, cum possent versari cum monachis, qui perfecti erant in Dei timore. Illius mentis & studij etiam est opus, profani templi destructio, quod fuit in arce Beli, & ad solum vsque facta eius demolitio.] fuit tanta victoria seruata Chrysostomo: additq. Potest etiam quæ circa Seleuciam habitatur regio, gloriari præclaris factis illius viri: nam & simulacrorum templa illic diruta & diuinas ædes extructas & viros virtutis studiosos illic ad habitandum collocatos inuenies.] hactenus de rebus ab eo gestis aduersus hæreticos & Gentiles Antiochiæ, cum presbyter esset: quæ quidem cum certo anno consignari minime valeant, hic sub eo quo idem est initiatus presbyterio, collocasse voluimus: vt plane intelligas hominem, si quis alius, coniunxisse opera stylo, cum primis suis luculentis ac scitis orationibus infectatus sit Gentiles atque a fide Catholica extorres hæreticos, factisq. eosdem etiam magno studio exagitarit. Memor enim, Iulianum Apostatam, Antiochiæ cum esset, assiduis sacrificijs in Christi contumeliam frequentasse deorum templa, inuisisseq. longa peregrinatione Iouem Casium: vt primum sub Christiano Imperatore omnium maxime pio Theodosio licuit, magnis sumptis spiritibus, in eadem vindex [a] acerrimus exurrexit. Sed iam quæ anni huius sunt reliqua absoluamus.

[a] l. 2. de Curat. Kal.

Hoc eodem Domini anno, qui & octauus Theodosij Imperij numeratur, S. Cyrillus Episcopus Hierosolymitanus (vt auctor est S. Hieronymus [b]) ex hac vita migrauit. de quo quidem, quod (vt idem ait) sæpe pulsus, ac sæpe in sedem receptus, hasq. vices passus sit a Constantij temporibus; quantum temporis sederit, haud exploratum haberi potest. cuius monumenta ingenij extant Catecheses, quas in adolescentia elaborauit. Huic subrogatus est Ioannes, quem tempore persecutionis sub Valente Catholicos auersatum esse, & cum Arianis ac Macedonianis communicasse, non obscure testatur aduersus eū scribens sanctus Hieronymus, cum ait [c]: Non euentilabo, si amaueris eos qui talia prædicauerunt; cum quibus fueris quando ista dicentes exilia sustinebant; quis sit ille, qui Theonæ presbytero Spiritum sanctum Deum in Ecclesia prædicante, clauserit aures, forasq. cum suis concitus fugerit, ne tantum audiret piaculum, &c.] Sed & sub nomine Prætextati ipsum sugillat, factumq. esse Catholicum spe dignitatis, redemptumq. ab hæresi pollicitatione Episcopatus affirmat. At de ipso plura inferius.

[b] Hier. de Script. Eccles. in Cyrillo.

[c] Hier. epist. 61.

IESV CHRISTI ANNVS 387. SIRICII PAP. ANNVS 3. VALENTINIANI 12. THEODOSII 9. IMPP.

Recentesimus octogesimus septimus Christi annus auspicio nouorum Consulum Valentiniani Augusti tertium atque Eutropij aperitur: quo Iustina Augusta, vna cum Valentiniano filio, quam anno superiori aduersus S. Ambrosium persecutionem cōcitare cœperat, maioribus prosequitur incrementis: vehementiori enim odio in sanctissimum virum flagrans, acrioribus iracundiæ stimulis agitata, rabie feminili, mente perversa, correpta furore, instar furiæ furit, & veluti Baccha œstro percita debacchatur. Hoc quidem anno, primum dolo, inde vi, atque omni denique arte, itemq. conatu Ambrosium adorta est: excruciabatur enim intrinsecus, cum se frustra Augustam esse, diciq. consideraret, cum vnius sacerdotis constantia vinceretur; dum nec vna sibi pateret ecclesia, in quam liberum esset conuenire cum suis: exæstuabatq. immenso animi dolore, atque inuidia tabescebat, quod videret se a populo Mediolanēsi contemni, & omni officio omnes studere in omnibus sacerdoti.

IVSTINA AVGVSTA AMBROSIVM VEXAT.

Quod igitur periculosa alea videretur, obnitente populo, Ambrosium manu militari captum extra prouinciam deportare: quo id absque tumultu perficiat, dolosa consilia mente agitat, sed omnia frustra. Testatur id quidem Paulinus, cum ait [d]: Iustinæ mulieris innumeras insidias sustinuit; quæ muneribus atque honoribus aduersus sanctum virum oblatis, populum excitabat; sed infirmorum mentes talibus promissis decipiebantur. Promittebat enim Tribunatus & diuersas alias dignitates ijs qui illum de ecclesia raptum ad exilium perduxissent. Quod cum multi conarentur, sed Deo præsule perficere non valerent: vnus infelicior ceteris, nomine Euthymius, tanto furore excitatus est, vt iuxta ecclesiam sibi domum pararet, atque in eadem carrum constitueret, quo facilius raptum superpositum carpento ad exilium perduceret. Sed iniquitas eius in verticem

[d] Paulin. in Vita S. Ambr.

EVTHYMII AVDAX PRAESVMPTIO.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cem ipsius descendit. Post annum etenim, eodem die, quo illum rapere se arbitrabatur, A eodem carpento impositus, de eadem domo ipse ad exilium destinatus est; reputans sibi iusto iudicio Dei id in se esse conuersum, vt in eodem carpento dirigeretur ad exilium; quod ipse parauerat sacerdoti: cui non minimum solatij sacerdos præbuit, dando sumptus, vel alia quæ erant necessaria. Sed hæc confessio hominis, nec mulieris furorem, nec væsanorum Arianorum amentiam repressit.] hæc Paulinus. Meminit quoque horum Ambrosius in concione, quam ad populum habuit in Auxentium, vbi inter alia [a]: Nemo vos turbet, quod aut carrum præparauerant, aut dura, vt videbatur sibi, Auxentij ipsius, qui se dicit Episcopum, ore iactata.] hæc ipse. Sed quid postea?

[a] Ambros. in Auxent. post epist. 32.

AVXENTIVS ARMATVR IN AMBROSIVM.

Quod fraus detecta euanuisset; iam aperto marte congredi, manuq. militari agere decreuit Augusta: Auxentio enim omnia quæ velit militaria parat auxilia; quibus ille procax accinctus, omnia furore commiscet. qui etiam elicuit ab Imperatore edictum, B quod ipse conscripsit, quo iuberentur Catholici sacerdotes eijci ab Ecclesijs; & qui renuissent, occidi. Vnde increbuit rumor, missos esse spiculatores, qui Ambrosium renuentem basilicam tradere, capite truncarent. His commotus populus, intra basilicam obseratis ianuis, pluribus diebus ac noctibus vigilantissimo studio custodiebat Ambrosium, obsidentibus interea militibus ecclesiam, vt abriperent sacerdotem. Hæc autem omnia ipse S. Ambrosius refert his verbis [b]: Pleriq. narrabant, percussores præmissos, pœnam mortis esse decretam. Nec illa timeo, & ista non desero. Quo enim abibo, vbi non omnia plena gemitus sint atque lacrymarum, quando per Ecclesias iubentur eijci Catholici sacerdotes, resistentes gladio feriri, curiales proscribi omnes, nisi mandatum impleuerint? & hæc Episcopi manu scripta & ore dictata: qui se vt probaret doctissimum, vetus non omisit exemplum. Legimus enim in Propheta [c], quod viderit falcem C volantem. Hanc imitatus Auxentius, gladium volantem per omnes vrbes direxit. Et satanas [d] tranfigurat se in Angelum lucis, & in malum imitatur eius potentiam. Tu Domine Iesu vno momento mundum redemisti: Auxentius vero vno momento tot populos (quod in ipso est) trucidabit, alios gladio, alios sacrilegio, meam basilicã petit cruento ore, sanguinolentis manibus, &c.] Quid autem egerit, vbi ciusmodi Imperatoris edicto de tradenda basilica idem Ambrosius conueniretur, idem ipse recenset.

[b] Ambrof. in Auxent.

[c] Zach. 6.

[d] 2. Cor. 11.

[e] 3. Reg. 21.

AMBROSIVS QVA CONSTANTIA RESTITERIT ADVERSARIIS.

Opportune quidem tunc accidit, vt ea die qua ab ipso Ambrosio basilica peteretur, in ecclesia legeretur historia de Achab [e] atque Nabuthe; cuius exemplo Ambrosius suam defendit ecclesiam; paratusq. fuit potius mille subire mortes, quam basilicæ traditor effici. subdit enim hæc ipse: Meministis etiam quod lectum est hodie, Nabuthe sanctum virum possessorem vineæ suæ interpellatum petitione regia, vt vineam suam daret, vbi D Rex succisis vitibus olus vile sereret; eumq. respondisse: Absit vt ego patrum meorum tradam hereditatem.] & paulo post: Nabuthe vites suas vel proprio cruore defendit: Si ille vineam non tradidit suam; nos trademus ecclesiam Christi? Quid igitur a me repensum est contumaciter? Dixi enim conuentus: Absit a me, vt tradam Christi hereditatem. Si ille patrum hereditatem non tradidit: ego tradam Christi hereditatem? Sed & hoc addidi: Absit vt tradam hereditatem patrum, hoc est, hereditatem Dionysij, qui ex exilio in causa fidei defunctus est, hereditatem Eustorgij confessoris, hereditatem Myrocles, atque omnium retro fidelium Episcoporum. Respondi ego quod sacerdotis est; quod Imperatoris est, faciat Imperator. prius est, vt animam mihi, quam fidem auferat.] hæc Ambrosius de his quæ ab Auxentio nitente Imperatoris Valentiniani edicto passus est.] E

AMBROSIVS A TRIBVNIS IVBETVR ABIRE.

Sed maiora ingruunt post hæc prœlia, vbi missi sunt cum Imperatoris præcepto Tribuni, a quibus ipse Ambrosius iuberetur recedere a basilica, tradereq. ecclesiæ sacra vasa. Cum populus pastoris sui amantissimi solicitiori custodia vallat Episcopum, timens ab eo deseri: tunc S. Ambrosius, cum ita populum videret affectum, eum pro concione allocutus; quo ipse animo esset in defendenda Dei Ecclesia, pluribus declarauit. Qua etiam oratione quæ gesta essent cum Tribunis, cum referat, hic ea quæ sunt historiæ deseribamus: sic enim exorsus est: Video vos præter solitum subito esse turbatos, atque assistentes mei. Miror quid hoc sit. Nisi forte quia per Tribunos me vidistis aut audistis Imperiali mandato esse conuentum: vt quo vellem, abirem hinc: & si qui vellent sequẽdi potestatem haberent. Metuistis ergo ne Ecclesiam desererem, & dum saluti meæ timeo, vos relinquerem? Sed quid & ipse mandauerim, potuistis aduertere: deserendæ Ecclesiæ mi-

A siæ mihi voluntatem subesse non posse: quia plus Dominum mundi, quam sæculi huius Imperatorem timerem. Sane si me vis aliqua abduceret ab ecclesia, carnem meam exturbari posse, non mentem: paratum me esse, vt si ille faceret quod solet esse regiæ potestatis, ego subirem quod sacerdotis esse consueuerit. Quid ergo turbamini? Volens numquam vos deseram: coactus repugnare non noui. Dolere potero, potero flere, potero gemere: aduersus arma, milites; Gothos quoque lacrymæ meæ arma sunt: talia enim munimenta sunt sacerdotis. Aliter nec debeo, nec possum resistere. Fugere autem & relinquere Ecclesiam, non soleo, ne quis grauioris pœnæ metu factum interpretetur. Scitis & vos ipsi, quod Imperatoribus soleam deferre, non cedere; supplicijs me libenter offerre, nec metuere quæ parantur.

Vtinam essem securus quod Ecclesia hæreticis minime traderetur: ad Palatiũ Impe- AMBROSIVS INTREPIDE AGIT.
B ratoris irem libenter, si hoc congrueret sacerdotis officio, vt in Palatio magis certarem, quam in Ecclesia. Sed in Consistorio non reus solet Christus esse, sed Iudex. Causam fidei in Ecclesia agendam, quis abnuat? Si quis confidit, huc veniat: inclinatum iam vel Imperatoris iudicium, quod lata lege patefecit, quo impugnat fidem, vel sperata ambientium quorumdã studia non requirat. Non committo vt quisquam vendat iniuriã Christi. Circumfusi milites, armorum crepitus, quibus vallata est Ecclesia, fidem non terrent meam, sed mentem exagitant, ne dum me tenetis, pernicioſum aliquid vestræ oboriatur saluti. Ego enim iam didici non timere, sed vobis timere plus cœpi. Sinite, quæso, vestrum sacerdotem congredi: habemus aduersarium qui lacessit. Aduersarius enim noster diabolus, sicut leo rugiens, circuit quærens quem deuoret, vt Apostolus dixit [a].] & [a] 1. Petr. 5.
paulo post de requisitis a Tribunis sacris Ecclesiæ vasis hæc addit:

C Cum esset propositum vt Ecclesiæ vasa iam traderemus; hoc responsi reddidi: Me, si QVID AMBROSIVS CVM DARE VASA IVBERETVR.
de meis aliquid posceretur, aut fundus, aut domus, aut aurum, aut argentum, id quod mei iuris esset, libenter offerre: templo Dei nihil posse decerpere, nec tradere illud quod custodiendum, non tradendum acceperim. Deinde consulere me etiam Imperatoris saluti: quia nec mihi expedit tradere, nec illi accipere. Accipiat enim vocem liberi sacerdotis: si vult sibi esse consultum, recedat a Christi iniuria. Hæc plena humilitatis sunt, & vt arbitror, plena affectus eius, quem Imperatori debet sacerdos. Sed quia lucta nobis est non solum aduersus carnem & sanguinem, sed etiam (quod grauius est) aduer- [b] Ephes. 6.
sus spiritualia nequitiæ, quæ sunt in cælestibus [b]: tentator ille diabolus per ministros suos certamen auget, vulneribus corporis mei experiendum arbitratur. Scio, fratres, vulnera hæc quæ pro Christo excipimus, non esse vulnera quibus vita amittitur, sed pro-
D pagatur. Sinite, quæso, esse certamen: spectatores vos esse decet. Considerate, quia si quem habet ciuitas vel athletam, vel alterius nobilis artis peritum, optat offerre certamini: cur in maioribus rebus trepidatis, quod vel in minoribus velle consuestis? Non metuit arma, non barbaros, qui mortem non timet, qui nulla carnis voluptate retinetur.

Certe si Dominus huic nos certamini deputauit: frustra peruigiles tot noctibus & die- AMBROSII MAGNA AD DEVM FIDVCIA.
bus custodias exhibetis: implebitur Christi voluntas: Omnipotens enim noster est Dominus Iesus: hæc est fides nostra. Et ideo quod fieri mandat, implebitur: nec conuenit nos diuinæ obuiare sententiæ. Audistis quod hodie lectum sit: Pullum [c] sibi asinæ Sal- [c] Luc. 19.
uator per Apostolos iussit adduci, &c.] Vides ex hac nota lectionis, S. Ambrosium eiusmodi ad populum concionem habuisse in Dominica Palmarũ, qua illud ipsum Euan-
E gelium consueuit in Ecclesia recitari. Quod igitur in omnibus hisce periculis vult sanctus sacerdos populum inniti absque trepidatione diuinæ prudentiæ, cuius arbitrio cuncta disponantur in terris; vt eos metu concepto omnino liberos redderet, hæc subdit: Ergo si vult Dominus, certum est quod nullus obsistat. Quod si adhuc nostra differt certamina, quid veremini? Seruum Christi non custodia corporalis, sed Domini prouidentia sepire consueuit.] Sed vt rerum quoque præteritarum experimento magis Deo confiderent, quam humanæ vigilantiæ, curæ, & solicitudini; hæc ipsa de his quæ accidissent, ita subinfert:

Turbati estis, quia apertas reperistis geminas fores, quas captus oculis quidam, dum PROVIDENTIA DEI REGA SVOS.
hospitium proprium repetit, patefecisse memoratur. In quo cognoscite, quod nihil suffragetur humana custodia. Ecce vnus, qui videndi munus amisit, soluit vestra vniuersa munimina, & custodias lusit: Dominus autem suæ misericordiæ custodiam non amisit.

Nonne

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nonne ante biduum (vt meministis) etiam illud repertum est, quod a parte læua basilicæ ingressus quidam peruius fuit, quem putabatis clausum esse atque munitum? Sepserunt nempe armati Basilicam: explorabant hos atque illos aditus: cæcitate perfusi sunt, vt quod apertum erat, videre non possent. Itaque per plurimas noctes quod apertū fuerit, non ignoratis. Desinite ergo solicitari: quia hoc erit, quod Christus iubet, & hoc esse expedit.] hæc vt confirmet Ambrosius & populo persuadeat, petita ex diuina Scriptura exempla adducit in medium, nempe de Elisæo, cum obsideretur a Rege Syriæ Samaria [a], & vt ipse caperetur, missi sunt milites: ac de Petro exemplū, quem Herodes [b] occidendum misit in carcerem; deq. eodem, cum Romæ sub Nerone detineretur in vinculis, & rogaretur a Fidelibus liber abire; cui foras progredienti Dominus occurrens, verbis illis admonuit, quibus ipse volens libensq. remeauit in carcerem. Sed & de Domino ipso subnectens exemplum, hæc ait:

AMBROS. TVTVS DIVINA CVSTODIA POTIVS QVAM HVMANA.

Nonne (vt de ipso Domino sumamus exemplum) quando voluit, passus est; & cum quæreretur, inuentus est? Quando autem hora non venerat passionis, per medium quærentium transibat, & videntes eum tenere non poterant. Quo vtique euidenter ostenditur quia quando Dominus vult, vnusquisque inuenitur & capitur: quando autem differt, etiam si quærētium manibus occurrat & oculis, non tenetur. Ego ipse non quotidie vel visitandi gratia prodibam, vel pergebam ad Martyres? non regiam Palatij prætexebam eundo & redeundo? & tamen nemo me tenuit, cum exturbandi me haberent, vt prodiderunt postea, voluntatem, dicentes: Exi de ciuitate, & vade quo vis. Expectabam, fateor, magnum aliquid, aut gladium pro Christi nomine, aut incendium. At illi delicias mihi pro passionibus obtulerunt: sed athleta Christi non delicias, sed passiones suas exigit.] hæc ipse de his quæ in hanc diem ab aduersariis gesta essent: atque post multa in Auxentium locutus, refricat quæ Ariani iactare solerent, vt in ipsum magis commouerent Imperatorem: Aiunt, inquit: Ergo non debet Imperator vnam basilicam accipere, ad quam procedat? & plus vult Ambrosius posse, quam Imperator, vt Imperatori prodeunti facultatem neget? Quod cum dicunt, apprehendere sermones nostros gestiunt, sicut Iudæi qui Christum versuto sermone tentabant, dicentes [c]: Magister, licet tributum dare Cæsari, an non? &c.] subiungit distincta esse officia hominum, & cum omnia Domini sint, pendenda tamen esse Principibus quæ illis debita sunt; quæ autem Deus sibi ipsi tantum custodita voluit atque seruata, nequaquam Principibus tribuenda. In quam sententiam ista subdit inferius:

QVALES SINT PRINCIPES QVI EXIGVNT TRIBVTA A CLERICIS.

Quid igitur non humiliter responsum a nobis est? Si tributum petit: non negamus: agri Ecclesiæ soluunt tributum. Si agros desiderat Imperator: potestatem habet vindicandorum; nemo nostrum interuenit. Potest pauperibus collatio populi redundare. Non faciant de agris inuidiam: tollant eos, si libitum est. Imperatori non dono, sed non nego.] hæc cum ipse dicat de pensitatione tributi ex agris Ecclesiæ, secundum Christianam mansuetudinem dicere certum est, iuxta sententiam Domini [d]: Ab eo qui aufert vestimentum, etiam tunicam noli prohibere: omnipotenti te tribue; & qui aufert quæ tua sunt, ne repetas.] In hanc quoque sententiam Isidorus Peluſiota ad Epagathum presbyterum detrectantem tributum soluere ita scripsit [e]:

Descriptus est Dominus, cum vtero gestaretur, & censum Cæsari pependit: hinc videlicet velut lata lege nobis indicens, vt ei qui Imperium tenet, obediamus, modo nihil ad pietatem impedimenti afferat. Quæ igitur ipse Deus noster subdita per dispensationem & consilium paupertate docuit, candido animo imitemur, nec pauperū obtentu tributum pendere detrectemus.] hæc Isidorus, & quidem (vt dictū est) secundum Christianam manſuetudinem; cum alioqui ex Domini sententia [f], si non a filijs Reges tributū exigunt, quos subditos habent, multo minus ab eis quos sibi superiores esse cognoscunt absque nota criminis inuasæ tyrannidis, sub quorū cura Principes omnes intelligant se sub pastoribus esse oues, longeq. impar esse a pastoribus oues lac & lanam exigere, cū potius ista illæ teneantur pastoribus exhibere. Quidni id Christiani præstent Principes, quod Aegypti sacerdotibus [g] Pharao vbertim impendit? qui non solum eis latifundia tradidit, strauit. Adeo vt habeant Christiani Principes vnde erubescant ex Pharaone, si non id tantum quod ille idolorum sacerdotibus impendebat, ipsi Christianæ legis sacerdotibus non impertiant, sed ab alijs oblata vendicent sibi, vel redigant sub tributum.

Certe

a 4. Reg. 6.
b Act. 12.
c Matth. 22.
d Luc. 6.
e Isidor. lib. 1. epist. 18.
f Matth. 17.
g Genes. 47.

A Certe quidem si præterita repetas tempora in his quæ ad tributorum exactionem pertinent: id primum a Gentilibus Imperatoribus Ecclesia passa est, deinde ab Imperatore Apostata, postea ab Ariano Principe in Oriente. Etenim constat, primum omnium Apostatam Iulianum post Christianos Imperatores de bonis Ecclesiarum earumq. ministris exegisse tributum, eiusq. assectatum esse vestigia Valentem Arianum Imperatorem, qui tributum a clericis atque monachis (vt vidimus) exigebat. De Valentiniano & Gratiano nihil huiusmodi in Occidente factum legimus. Sub Valētiniano autem puero Iustina Ariana moderabatur Imperium, cuius arbitrio id contigisse videtur, vt Catholicorum Ecclesijs tributum indiceretur ex agris: quod persoluere Ambrosius non recusat, dummodo fidei Catholicæ, Catholicæq. communionis basilicis parceretur. Vides nonnisi apostatas atque hæreticos Imperatores exegisse de agris Ecclesiæ censum, hac
B ex parte Pharaone Aegypti Rege deteriores. Cum alioqui Catholici Principes in ditandis Ecclesijs amplis reditibus munificentissimi semper extiterint: qui si aliquando necessitate ingruentium bellorum pressi indiguerint accipere ab Ecclesijs, id per quam submisso animo a totius Christianæ religionis Antistite Romano Pontifice expetere consueuerunt, & ab illo paternæ charitatis affectu pro facultate præstari; cuius rei innumera sunt exempla.

MAGNA AMBROSII FIDVCIA IN ELEEMOSINIS PAVPERVM.

Sed ad Ambrosium redeamus hæc itidem de Arianis subdentem: Sed inuidiam faciūt, quia aurum erogatur. Nec ego hanc inuidiam perhorresco. Habeo ærarios: ærarij mei pauperes Christi sunt: hunc noui congregare thesaurum. Vtinam hoc mihi semper crimen adscribant, quia aurum pauperibus erogatur. Quod si obijciunt quod defensionem ab ijs requiram: non nego, sed etiam ambio: habeo defensionem, sed in orationibus pau-
C perum. Cæci illi & claudi, debiles & senes robustis bellatoribus fortiores sunt. Denique munera pauperum Deum obligant: quia scriptum est [a]: Qui largitur pauperi, Deo fœnerat: præsidia bellatorum diuinam sæpe gratiam non merentur.] hæc ipse.

a Prouer. 19.

OBIECTIO ARIANORVM DE SACRIS HYMNIS.

Sed quid rursum in eum Ariani liuore tabescentes objcerent, ipsum audi [b]: Hymnorū, inquit, quoque meorum carminibus deceptum populum ferunt. Plane nec hoc abnuo. Grande carmen istud est, & quo nihil potentius. Quid enim potentius, quam confessio Trinitatis, quæ quotidie totius populi ore celebratur? Certatim omnes studēt fidem fateri, Patrem & Filium & Spiritum sanctum norunt versibus prædicare. Facti sunt igitur omnes magistri, qui vix poterant esse discipuli.] hæc idcirco S. Ambrosius, quod in omnibus tunc a se editis hymnis & in Ecclesia canendis populo traditis, ad finem cuiusque ipsorum (vt apparet) conglorificatio esset sanctissimæ Trinitatis. Haud enim pri-
D dem eiusmodi hymnodiam cœpisse in Ecclesia Mediolanensi, S. Augustinus, qui eam audiebat, & ipsius concentu magnopere demulcebatur animo, testatur his verbis [c]: Quantum fleui in hymnis & cāticis tuis, suauè sonantis Ecclesiæ tuæ vocibus commotus acriter. Voces illæ influebant auribus meis, & eliquabatur veritas tua in cor meum, & exæstuabat affectus pietatis, & currebant lacrymæ, & bene mihi erat cum eis. Non longe cœperat Mediolanensis Ecclesia genus hoc consolationis & exhortationis celebrare, magno studio fratrum concinentium vocibus & cordibus. Nimirum annus erat, aut non multo amplius, cum Iustina Valentiniani pueri mater hominem tuum Ambrosium persequeretur, hæresis suæ causa, qua fuerat seducta ab Arianis.

b Ambros. in Auxent.

c Aug. Confess. lib. 9. c. 6. 7.

Excubabat pia plebs in ecclesia, mori parata cum Episcopo suo, seruo tuo. Ibi mater mea, ancilla tua, solicitudinis & vigiliarum primas partes tenens, orationibus viuebat.
E Nos adhuc frigidi a calore spiritus tui, excitabamur tamen ciuitate attonita atque turbata. Tunc hymni & psalmi vt canerentur secundum morem Orientalium partium, ne populus mœroris tædio contabesceret, institutum est, & ex illo in hodiernum retentum, multis iam ac pene omnibus gregibus tuis, & per cetera Orbis imitantibus.] hæc de hymnodia tunc temporis Augustinus. In Oriente quidem præter Dauidicos psalmos, canendi hymnos ea occasione introductum fuisse vsum diximus, quod cum qui minus sanæ fidei essent, eiusmodi hymnos suis canendos tradidissent (vt primo factum dicitur a Bardesane Syro, inde a Paulo Samosateno, denique ab Apollinari Laodiceno) sanctissimi Patres Catholicæ fidei defensores illis aduersos scripsere sacros hymnos: quod præstitisse diximus Ephræm Syrum, & alios, atque vltimo loco Gregorium Nazianzenum. De eiusmodi quoque hymnodia atque vigilijs hæc Paulinus [d]: Hoc in tempore primo antiphonæ, hymni, ac vigiliæ in Ecclesia Mediolanensi celebrari cœperunt.] ex quibus pla-

d Paulin. in Vita S. Ambr.

ne vi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne videas, quam procul abhorreat a veritate quod effictor ille sermonum nomine sancti A
Augustini insipienter effutijt [a], a sancto Ambrosio vigilias esse sublatas, quas constat
auctore eodem, in Mediolanensi Ecclesia hymnis auctas. Verum de his in Notis pluri-
bus egimus.

a Aug. ad fratr. de erem. serm. 25.

DE POTESTATE IMP. ET IVRE ECCLESIAE.

Sed idem rursus S. Ambrosius eidem concioni apponens coronidem, quo modo se ha-
beat Imperatoris potestas cum Ecclesiastico iure, hæc ad postremum addit: Soluimus
quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Tributum Cæsaris est; non negatur. Ec-
clesia Dei est; Cæsari vtique non debet addici; quia ius Cæsaris esse non potest Dei tem-
plum. Quod cum honorificentia Imperatoris nemo dictum potest negare: quid enim
honorificentius, quam vt Imperator Ecclesiæ filius esse dicatur? Quod cum dicitur, sine
peccato dicitur, cum gratia dicitur. Imperator enim bonus intra Ecclesiam, non supra
Ecclesiam est. Bonus enim Imperator quærit auxilium Ecclesiæ, non refutat. Hæc vt hu- B
militer dicimus, ita constanter exponimus. Sed incendia aliqui, gladium, deportationem
minantur. Didicimus Christi seruuli non timere. Non timentibus numquam est grauis
terror, &c.] ita ipse. ex quibus perspicue intelligis, quam velit illibate integreq. seruatũ,
custoditumq. ius Ecclesiasticum sacerdotibus; & quam longe longius absit, vt Imperatores Ecclesijs, earumq. ministris sacerdotibus dominentur.

RATIO TEMPORIS ET CONTINVATIO ACTORVM.

Quæ autem contigerint post illam ad populum habitam concionem, idem ipse san-
b Ambr. epi. 33. ctus Ambrosius prout gesta sunt, ad sororem Marcellinam exacte describit [b], cum ait: Se-
quenti die (erat autem Dominica) post lectionem atque tractatum, &c.] per diem il-
lam Dominicam, Palmarum solemnitatem intelligit, qua de asina & pullo solutis at-
que ad Christum deductis Euangelium (vt dictum est) consueuit in Ecclesia recitari.
Quod vero ait, post tractatum habitum: per tractatum vtique intelligit habitam more C
maiorum ad populum concionem. Sed & quod subdit, eadem ipsa die tradidisse sym-
bolum competentibus baptizandis: eamdem diem Dominicam, Palmarum dictam, signi-
e Isidor. de Diuin. offic. c. 27. ficat, qua antiquitus dari symbolum competẽtibus consueuit, vt Isidorus [c] & alij testan-
tur. Quæ autem tunc ea die contigerint, vt sciamus, ipsam Ambrosij epistolam hic reci-
d Ambr. epi. 33 temus; sic enim se habet [d]:

EPIST. AMBROSII AD MARCELLINAM.

Quoniam omnibus fere epistolis solicite quæris de Ecclesia: accipe quid agatur. Po-
stridie quam accepi litteras tuas, quibus significaueras quod te exagitarent somnia tua,
moles inquietudinum grauium cœpit moueri. Nec iam Portiana, hoc est extramurana
basilica petebatur, sed basilica noua, hoc est intramurana, quæ maior est. Conuenerunt
me primo Principes, virtutum viri, Comites Consistoriani, vt & basilicam traderem, &
procurarem ne quid populus turbarum moueret. Respondi quod erat mei ordinis: Tẽ- D
plum Dei tradi a sacerdote non posse. Acclamatum est sequenti die in Ecclesia. Etiam
Præfectus eo venit: cœpit suadere, vt basilica Portiana cederemus. Populus reclama-
uit. Ita tunc discessum est, vt intimaturum se Imperatori diceret.] hæc omnia hucusque
recitata, duobus diebus ante Dominicam gesta esse, superius dictum est. Quid vero po-
stea acciderit, ita subdit:

Sequenti die (erat autem Dominica) post lectionem atque tractatum, dimissis cate-
chumenis, symbolum aliquibus competentibus in baptisterijs tradebam basilicæ. Illic
nunciatum est mihi, comperto quod ad Portianam basilicam de Palatio Decanos misis-
sent, & vela suspenderent, populi partem eo pergere. Ego tamen mansi in munere: Mis-
sam facere cœpi.

CASTVLVS ARIANVS CAPTVS RELAXATVR.

Dum offerro, raptum cognoui a populo Castulum quemdam, quem presbyterum di- E
cerent Ariani: hunc autem in platea offenderant transeuntes. Amarissime flere & orare in
ipsa oblatione Deum cœpi, vt subueniret, ne cuius sanguis in causa Ecclesiæ fieret: certe
Quid multa? Missis presbyteris & diaconibus, eripui iniuriæ virũ. Condemnationes illico
grauissimæ decernuntur, primo in corpus omne mercatorum. Itaque sanctis diebus heb-
domadis vltimæ, quibus solebant debitorũ relaxari vincula, stridunt catenæ, imponũtur
collo innocentium, exiguntur ducenta pondo auri intra totum triduum. Respondent ali
qui, se tantũ & duplum, si peterentur, daturos, dummodo seruarent fidẽ. Erant pleni car-
ceres negotiatoribus: Palatina omnia officia, hoc est, Memotiales, Agentes in rebus, appa
ritores diuersorum Comitum, temperare a processu iubentur, specie qua seditioni inte-
resse prohibebantur. Honoratis multa minabantur grauissima; nisi basilicam traderent.

Feruebat

A Feruebat persecutio, ac si aperuissent portam, prorupturi in omne facinus videbãtur.
Conuenior ipse a Comitibus & Tribunis, vt basilicæ fieret matura traditio, dicentibus, NIHIL IVRIS VENDICARE IMP. IN ECCLESIAM.
Imperatorem iure suo vti, eo quod in potestate eius essent omnia. Respondi: si a me pe-
teret quod meum esset, id est fundum meum, argentum meum, ius huiusmodi meum,
me non refragaturum; quamquam omnia quæ mea sunt essent pauperum: verum ea
quæ diuina, Imperatoriæ potestati non esse subiecta.] hæc tunc ipse: ex quibus illud
considera, quam longe absit vt iura ecclesiarum, vel eis deseruientium ministrorum sibi
vendicare valeat Imperator, si nec in ipsam ædificatam ecclesiam ius aliquod sibi legiti-
me valeat vsurpare. Quod si ab his Imperator arcetur, quanta temeritate dicam & im-
pietate inferiores Principes ea sibi audeant vendicare? Sed quid ad hæc tunc addidit? idẽ
subdit: Si patrimonium petitur; inuadite: si corpus; occurram. Vultis in vincula rape-
B re? vultis in mortem? voluptati est mihi: non ego me vallabo circumfusione populorũ:
nec altaria tenebo, vitam obsecrans, sed pro altaribus gratius immolabor.

AMBROS. REDARGVIT GOTHOS.

Horrebam quippe animo, cum armatos ad basilicam Ecclesiæ occupandam missos co
gnoscerem: ne dum basilicam vendicant, aliqua strages fieret, quæ in perniciem totius
vergeret ciuitatis. Orabam ne tantæ vrbis, vel totius Italiæ busto superuiuerem. Dete-
stabar inuidiam fundendi cruoris: offerebam iugulum meum. Aderant Gothi Tribuni:
adoriebar eos, dicens: Propterea vos possessio Romana susceptit, vt perturbationis pu-
blicæ vos præbeatis ministros? Quo transibitis, si hæc deleta fuerint? Exigebatur a me,
vt compescerem populum. Referebam, in meo iure esse, vt non excitarem; in Dei ma-
nu, vt mitigaret. Postremo, si me incentorem putarent: iam in me vindicari oportere, vel
abduci me in quas vellent terrarum solitudines. His dictis, illi abierunt, ego in basilica
C veteri totum exegi diem; inde domum cubitum me recepi, vt si quis abducere vellet,
inueniret paratum.

MILITES MISSI AB IMP. AOVNT PRO AMBROSIO.

Ante lucem, vbi pedem limine extuli, circumfuso milite, occupatur basilica: idq. a
militibus Imperatori mandatum dicitur, vt si prodire vellet, haberet copiam; se tamen
præsto futuros, si viderent eum cum Catholicis conuenire: alioquin se ad eum cœtum,
quem Ambrosius cogeret, transituros. Prodire de Arianis nullus audebat, quia nec quis-
quam de ciuibus erat, pauci de familia regia, nonnulli etiam Gothi, quibus vt olim plau-
strum sedes erat, ita nunc plaustrum ecclesia est. Quocumque femina ista, *nempe Iustina*,
processerit, secum suos omnes cœtus vehit. Circumfusam basilicam esse gemitu populi
intellexi: sed dum leguntur lectiones, intimatur mihi plenam populi esse basilicam etiã
nouam, maiorem videri plebem, quam omnes cum essent liberi: lectorem efflagitari.
D Quid plura? Milites ipsi qui videbantur occupasse basilicam, cognito quod præcepissem
vt abstinerentur a communionis consortio, ad conuentum hunc nostrum venire cœpe-
runt. quibus visis, turbabantur mulierum animi: proripit se vna. Ipsi tamen milites, se
ad orationem venisse, non ad prœlium, loquebantur. Clamauit aliqua populus quam
moderate, quam constanter, quam fideliter, poscebat vt ad illam pergeremus basilicam.
In illa quoque basilica fertur quod populus præsentiam flagitabat meam. Tunc ego
hunc adorsus sermonem sum: Audistis, filij, librum Iob hodie legi, &c.]

DE IVRE IMP. ET ECCLESIAE.

At in eodem quem tunc ad populum sermonem habuit, hæc inter alia: Mandatur de-
nique: Trade basilicam. Respondeo: nec mihi fas est tradere; nec tibi accipere, Impera-
tor, expedit. Domum priuati nullo potes iure temerare: domum Dei existimas auferen
dam? Allegatur, Imperatori licere omnia, ipsius esse vniuersa. Respondeo: Nolite gra-
E uare, Imperator, vt putes te in ea quæ diuina sunt, imperiale aliquod ius habere. Noli te
extollere; sed si vis diutius imperare, esto Deo subditus. Scriptum est: Quæ Dei; Deo:
quæ Cæsaris, Cæsari. Ad Imperatorem palatia pertinent; ad sacerdotem Ecclesiæ: pu-
blicorum tibi mœnium ius commissum est, non sacrorum.] hæc cum adeo constanter
atque frequenter affirmet & inculcet Ambrosius; compello te, Christiane Princeps: quẽ
tutius audies. Ambrosium, an recentiorem hæresiarcham omnia Principibus tribuentẽ?
Cui Ambrosius doctrina secundus, si scientiam quæris? si vitæ mores; quem habes, cui ei-
dem vel minima ex parte conferre queas? si pietatem, certam, tutamq. Catholicam fidẽ;
ex miraculis eb eo viuente atque defuncto editis proba doctrinam. In tam aperta luce
adeo cæcutis, vt adhuc lucem tenebras, & tenebras lucem dicas? Sed quod reliquum est
historiæ prosequamur: subdit enim hæc ipse:

Dum hæc tracto, suggestum est mihi, cortinas regias esse collectas, refectam autem

Universidad de Deusto
Biblioteca

AMBROSII GRATIARVM ACTIO. a *Psal. 78.*

basilicam præsentiam mei poscere. Statimq. eo conuerti sermonem meū, dicens: Quam alta & profunda oracula sunt Spiritus sancti! Maturinis horis lectum est, vt meministis fratres, quod summo animi dolore respondemus [a]: Deus venerunt Gentes in hereditatem tuam. Et re vera venerunt Gentes, & plus etiam quam Gentes venerunt. Venerunt enim Gothi, & diuersarum nationum viri, venerunt cum armis & circumfusi occupauerunt basilicam. hoc nos ignari tuæ altitudinis dolebamus, sed nostra imprudentia aliud opinabatur. Venerunt Gentes, sed vere in hereditatem tuam venerunt. Qui enim Gentes venerunt, facti sunt Christiani: Qui ad inuadendam hereditatem venerunt, facti sunt coheredes Dei: Defensores habeo, quos hostes putabam: socios teneo, quos aduersarios existimabam. Completum est illud quod de Domino Iesu Dauid Propheta [b] cecinit: Quia factus est in pace locus eius, & confregit cornua arcuum, scutum, & gladium, & bellum. Cuius enim hoc munus, cuius opus, nisi tuum, Domine Iesu? Videbas ad templum tuum armatos venire, hinc gemere populum, & frequentem adesse, ne basilica Dei traderetur. Inde vim militibus, Imperatori; mortem ante oculos mihi: ne quid inter hæc furori liceret, inseruisti te, Domine, medium, & fecisti vtraque vnum: compescuisti armatos, dicens profecto: Si ad arma concurritur, si in templo meo lis commouetur, quæ vtilitas in sanguine meo? Gratias itaque tibi Christe: non Legatus, neque nuncius, sed tu Domine saluum fecisti populum tuum: concidisti saccum meum, & præcinxisti me lætitia.

b Psal. 75.

NOVA QVERELA EXAGITATVR AMBROSIVS.

Hæc ego dicebam, ratus Imperatoris animum studio militum, obsecratione Comitum, precatu populi posse mitescere. Interea nunciatur mihi, missum Notarium, qui mandata deferret. Concessi paululum: mandatumq. intimat: Quid tibi visum est, inquit, vt contra placitum faceres? Respondi: Quid placitum sit, ignoro: quidve temere factum dicatur, incertum habeo. Ait: Cur presbyteros ad basilicam destinasti? Si tyrannus es, scire volo, vt sciam quemadmodum me aduersus te præparē. Retuli, dicens, me nihil in præiudicium fecisse Ecclesiæ: eo tempore quo audieram occupatam esse a militibus basilicam, gemitum tantummodo liberiorem habuisse; multisq. adhortantibus vt eo pergerem, dixisse: Tradere basilicam non possum, sed pugnare non debeo. Postea vero quam cognouerim cortinas regias inde esse sublatas, cum me populus eo ire deposceret, direxisse presbyteros: me tamen noluisse ire, sed dixisse: Credo in Christo, quod ipse nobiscum faciet Imperator. Si hæc tyrannis videtur, habeo arma, sed in Christi nomine: habeo offerendi mei corporis potestatem. Quid moraretur ferire, si tyrannum putaret?

c Ioan. 6. EMINENS SVPRA IMPERIVM DIGNITAS SACERDOTALIS. *d 2. Cor. 12.*

RES AMBROSIO SECVNDIORES ASPIRANT.

Veteri iure a sacerdotibus donata Imperia, non vsurpata. Et vulgo dici, quod Imperatores sacerdotium magis optauerint, quam Imperium sacerdotes. Christus [c] fugit, ne Rex fieret. Habemus tyrannidem nostram. Tyrannis sacerdotis, infirmitas est: Cum infirmor, inquit [d], tum potens sum. Caueret tamen, ne ipse sibi tyrannum faceret, cui Deus aduersarium non excitauit. Non hoc Maximum dicere, quod tyrannus ego sim Valentiniani, qui se meæ legationis obiectu queritur ad Italiam non potuisse transire. Addidi quia numquam sacerdotes tyranni fuerunt, sed tyrannos sæpe sunt passi. Exactus est totus ille dies in mærore nostro: scissæ tamen ab illudentibus pueris cortinæ regiæ.] erant illæ veluti affixus titulus, quo significaretur basilica vendicata ab Imperatore: quod enim putaretur illuc venturus Imperator, ex more cortinis tēsis locus paratus eidem fuit. Sed pergit: Ego domū redire non potui; quia circumfusi erant milites, qui basilicam custodiebant. Cum fratribus psalmos in Ecclesiæ basilica minore diximus. Sequenti die (*fuit hæc feria secunda maioris hebdomadæ*) lectus est de more liber Ionæ: quo completo, hunc sermonem adorsus sum: Liber lectus est, fratres, quo prophetatur, quod peccatores in pœnitentiam reuertantur. Acceptum est ita, vt speraretur in præsenti futurum.] & post pauca: Nec mora, nunciatur, Imperatorem iussisse, vt recederent milites de basilica: negotiatoribus quoque quod exactum de condemnatione fuerat, redderetur. Quæ tunc plebis totius lætitia fuit? qui totius populi plausus? quæ gratia? Erat autem dies quo sese Dominus pro nobis tradidit, quo in Ecclesia pœnitētia relaxatur. Certatim hoc nunciare milites, irruentes in altaria osculis significare pacis insigne. Tunc agnoui quod Deus vermem antelucanum percusserat, vt tota ciuitas seruaretur. Hæc gesta sunt, atque vtinam iam finita; sed grauiores motus futuros plena commotionis Imperialia verba indicant. Ego tyrannus appellor, & plus etiā quam tyrannus. Nam cum

A cum Imperatorem Comites obsecrarent, vti prodiret ad ecclesiam, idq. petitu militum facere se dicerent; respondit: Si vobis iusserit Ambrosius, vinctum me tradetis. Quid post hanc vocem supersit, considera. Quam vocem omnes cohorruerunt, sed habet a quibus exasperetur.

CALLIGONI IMPVDENTIA DIGNO PVNITA SVPPLICIO.

Denique etiam speciali expressione Calligonus præpositus cubiculi mandare mihi ausus est: Me viuo, tu contemnis Valentinianum? caput tibi tollo. Respondi: Deus permittat tibi, vt impleas quod minaris: ego enim patiar quod Episcopi; tu facies quod spadones. At vtinam Dominus auertat eos ab Ecclesia, & in me omnia sua tela conuertant, meo sanguine sitim suam expleant.] hactenus ad Marcellinam sororem Ambrosius. At quid post hæc de Calligono præfecto cubiculi adeo impudenti, vltimum supplicium Ambrosio comminanti? Inultam eunuchi procaciam siuit abire Dominus? mi-

B nime gentium. Sed quid in eum? Res digna memoria, cum ab ipso Ambrosio, tum a Paulino prætermissa, haud voluit Deus vt relinqueretur penitus obuoluta silentio: siquidem S. Augustinus alia occasione agens contra Iulianum Pelagianum de eunuchorum concupiscentia, inter alia attingit hæc obiter his verbis [a]: Est tamen concupiscentia spadonum, pudiceq. comprimitur, ne concumbendi quamuis irritus ipse conatus in eam turpitudinem veniat, propter quam Calligonum Valentiniani iunioris eunuchum gladio nouimus vltore punitum, meretricis confessione conuictum.] ita Augustinus. Vides ex his, quam Deus seuerus sit vindex seruorum suorum, cum sicut Euthymio ante, ita & Calligono postea æqua lance pensatum reddidit, quod in sanctum fuerant supplicium comminati.

a Augusti. cōtra Iulian. Pelagian. lib. 6. c. 14.

C At de rebus triduo illo gestis idem S. Ambrosius epistolam scripsit ad omnes Italiæ Episcopos, quæ penitus excidit, tantumq. superest breue fragmentum, quod S. Ioannes Damascenus ex ea recitat: sic enim ait [b]: At Mediolani Pontifex Ambrosius in epistola quam ad vniuersam Italiam scripsit, hæc habet: Mihi autem, tertia nocte, cum ex inedia corpus laboraret, non dormienti, sed in mentis stupore constituto, sese ostenderunt cum quadam persona beato Paulo Apostolo simili, vt eius effigies pictura in tabulis expressa facile declarabat.] hæc tantum ibi ex Ambrosio. Vtinam ipsa integra extaret epistola.

b Damascen. de Imag. orat. 2.

OMNIA PAVENT AMBROSIO IVSTE PVGNANTI.

Sed quæ post hæc sunt subsecuta? admiratione plane digna. Vni Ambrosio pro Ecclesiastica libertate pugnanti, populus ac milites, subditi atque Principes, terra cælumque, mortales & superi, viuentes atque vita functi, & quid insuper? ipsi denique spiritus aduersarij, licet inuiti, ei tamen præsto fuere. Dicamus de singulis. Mirandum sane fuit,

D vniuersum populum Mediolanensem Episcopo potius quam Imperatori, tanto periculo suorum capitum atque bonorum, studere ardentissimis conatibus delegisse; ipsos mercatores lucri cupidos, vt aduersus Imperatorem fauerent Ambrosio, omnia contempsisse; & nobiles, quos Honoratos vocat, prætulisse Crucis ignominiam Regiæ Pharaonis: sed maioris admirationis illud accessit, milites qui ad expugnandam basilicam accessissent, momento temporis esse conuersos in defensores; & qui venerant fundere in basilica sanguinem, mutatos vna fudisse cum Catholicis ad Deum preces. Sed quod ne sic quidem emolliretur Iustinæ animus, quem impietas in silicem obdurarat, & filium Imperatorem in Ambrosium acrius concitare vrgereq. femineo furore pergeret: Deus pro Ambrosij defensione Maximum Imp. commouit: qui primo (vt par erat) his datis litteris voluit Valentinianum admonuisse [c]:

c Tom. 1. epist. Rom. Pontif.

EPIST. MAXIMI IMP. AD VALENTIN. AVG.

E Nisi clementiæ nostræ circa serenitatem tuam fides simplex esset, & gratia plena concordiæ, confido etiam quod commoda rationibus meis esse possent hæc, quæ nunc agi dicuntur in partibus tranquillitatis tuæ Catholicæ legis turbatio atque conuulsio. Quid enim tam optandum possit esse ei, si quis esset inimicus, quam aduersus Ecclesias Dei, hoc est aduersus Deum ipsum, & aliqua moliri, & vbi error excusabilis non est, ibi velle peccare? Sed quoniam serenitati nostræ, & in Deum religio maior, quam violari etiam ab inimicissimo quoque non optabile nobis arbitramur, & circa sereniſſimam iuuentutem tuam tā arcta nostri cura, tam sedula est, vt recte facta magis nos sua, quam errata delectent: idcirco perennitatem tuam credidimus commonendam, vt introspecta ratione nominis summi, & maiestatis ipsius considerata potentia, quid agere debeas solida mente perpendas. Audiui enim (nam fama non patitur occultari, præsertim quod agatur in populos) nouis clementiæ tuæ edictis, Ecclesijs Catholicis vim illatam fuisse,

Universidad de Deusto
Biblioteca

obsideri in basilicis sacerdotes, mulctam esse propositam, pœnam capitis adiectam, & A
legem sanctissimam sub nomine nescio cuius legis euerti. Hoc quam graue sit, poteris intueri, si Dei magnitudinem volueris cogitare. Erubesco, si quam crediderit serenitas tua astruere velle rationem, & Dei agere causam.

INNITENDVM VETERI VIV RECEPTAE RELIGIONI.

Quid enim si hoc solum esset? Si enim iam per tot sæcula coalita & confirmata mutares, paruam ne excitare discordiam videreris? Ipsis humanis legibus in hac mortalitate habet nostra reuerentiam consuetudo; & in re iam vetusta atque vsitata aliquid nouum fecisse, reprehensio est. Italia omnis atque Africa hoc sacramento credunt: hac fide gloriantur Gallia, Aquitania, omnis Hispania, Roma ipsa venerabilis, cuius etiam in hac parte principatus est, quod Deum sicut sequi voluit, agnouit. Confitebor ipse, quod non sine mærore dictum est; solum dissentiebat Illyricum: vtinam quod errasset, non extaret exemplum. Vtinam illud incolume * Arianæ legis Mursense oppidum permaneret, & non ad iudicium quoddam erroris miseri concidisset; quia ipsos erudisset auctores, ne præcipua irati numinis vltione procumberent. Periculose, mihi crede, diuina tentantur.

* columen

Venerabilis memoriæ diuus Valentinianus pater clementiæ tuæ hac fide fideliter imperauit: nihil ille attingere voluit, quod bene constitutum videbat. Hi certe sub eodem, Episcopi iam fuerunt. Quæ tanta mutatio, vt qui antea sacerdotes, nunc sacrilegi iudicentur? ijsdem certe præceptis, ijsdem sacramentis dicati, eadem fide credunt, qua ante crediderunt. An putat venerabilis mihi serenitas tua, concepram semel in animis hominum religionem, quam Deus ipse constituit, posse conuelli? Quantæ ex hoc discordiæ excitabuntur? quantæ contentiones oborientur? quam crebræ ac pestiferæ seditiones? quanta & quæ peruenientia ad Deum vota iustorum? cum inter Christianos (quod C
dictu nefas sit) quædam persecutionis imago nascatur?

Videris in quam partem hanc sedulitatem nostram interpreteris: nullo certe maiori genere curam meam circa clementiam tuam probare tibi possem, quam si te horter, vt desinas. Puto enim recognoscas, quod nemo hoc suaderet inimicus. Hæc amabiliter a nobis dicta esse, opto vt intelligas, spero quod credas. Vnde æquum admodum est, ne sancto numini dicata conuellas; Italiam omnem, & venerabilem Romam, ceterasq. prouincias suis Ecclesijs, suis sacerdotibus reddas, neque te medium interseras; cum fas

* intertentione

sit, iustius eos qui a Catholica Ecclesia Arianorum interpretatione * discesserint, errorem suum vera religione mutare, quam recte sentientibus suam immittere prauitatem.]

PERSECVTIO VALENTINIANI.

hactenus Maximus ad Valentinianū: quibus plane apparet, non Mediolanensem dumtaxat Ecclesiam ipsum Valentinianum vexasse, sed omnes existentes in prouincijs sibi D
subditis, illo edito, quod scripsisse Auxentium diximus, edicto, quo iubebantur ab Ecclesijs eijci Catholici sacerdotes, resistentes feriri gladio, Curiales proscribi, nisi Imperatoris mandatum implerent. Porro de Maximi Imperatoris studijs pro defensione fidei, & Ambrosij liberatione, Theodoretus hæc habet [a]: Vbi, inquit, Maximus tyrannus de facinore contra præclarissimum veritatis præconem Ambrosium per Valentinianum admisso certior factus esset, scribit ad Valentinianum litteras, hortaturq. vti tum a bello contra pietatem faciendo desistat, tum ne paternam pietatem prodere moliatur. Postremo minatur bellum, si non obtemperaret, se contra eum susceptorum, &c.] addit ipsum Maximum hac ex causa confestim in Italiam contendisse. Verum, nisi Theodoretus in alias diuersas a recitatis Maximi litteris inciderit, de bello indicto nulla in his mentio sit. E

[a] Theod. lib. 5. cap. 14.

At cum nec sic compesceretur Iustinæ in exagitando S. Ambrosium petulantia: e cælo ex sanctis, e terra ex refossis sanctorum martyrum sacris reliquijs impertitur a Deo dignissimo sacerdoti præsidium: quonam autem modo id acciderit, a S. Augustino, qui interfuit, primum hæc accipe [b]: Tunc memorato Antistiti tuo per visum aperuisti, quo loco laterent martyrum corpora Protasij & Geruasij; quæ per tot annos incorrupta in thesauro secreti tui recondideras, vnde opportune promeres ad coercendam rabiem femineam, sed regiam. Cum enim propalata & effossa, digno cum honore transferrentur ad Ambrosianam basilicam: non solum quos immundi vexabant spiritus, confessis eisdem dæmonibus sanabantur; verum etiam quidam plures annos cæcus, ciuis, & ciuitatiq. notissimus, cum populi tumultuantis lætitiæ causam quæsisset, atque audisset, exiliuit, eoq. se vt duceret, suum ducem rogauit. Quo perductus, impetrauit admitti,

[b] Aug. Confess. lib. 9. c. 7.

A mitti, vt sudario tangeret feretrum pretiosæ in conspectu tuo mortis sanctorum tuorum. Quod vbi fecit, atque admouit oculis: confestim aperti sunt. Inde fama discurrens, inde laudes tuæ feruentes, lucentes; inde illius inimicæ animus etsi ad credendi sanitatem non applicitus, a persequendi tamen furore cōpressus est. Gratias tibi, Deus meus.] hæc in Confessionibus Augustinus, eademq. in commentarijs de Ciuitate Dei [a]: sed & alibi sic habet [b]: Tantæ, inquit, gloriæ martyrum etiam ego testis fui, vbi Mediolani eram, facta miracula noui, &c.] recenset enim miraculum de cæco tunc luci reddito tactu sacrorum pignorum. Erant enim dictorum martyrum corpora (inquit Paulinus [c]) in basilica posita, in qua sunt hodie corpora Naboris & Felicis martyrū. Sed sancti martyres Nabor & Felix celeberrime frequentabantur; Protasij vero & Geruasij martyrum vt nomina, ita etiam sepultura incognita erant, in tantum vt supra ipsorum sepulchra
B ambularent omnes qui vellent ad cancellos peruenire, quibus sanctorum Naboris & Felicis martyrum corpora ab iniuria sepulchri defendebantur, &c.] subdit de curatione a satana arreptorum, & de illuminatione cæci.

[a] Aug. de Ciuit. Dei lib. 22. c. 8.
[b] Aug. serm. de diuers. 39.
[c] Paulin. in vita S. Ambros.

Sed hæc eadem pluribus ipse Ambrosius in epistola ad Marcellinam sororem [d], vbi & de occasione horum perquirendorum corporum martyrum oblata ex dedicatione ecclesiæ hæc habet exordio ipsius epistolæ his verbis:

[d] Ambros. epist. 85.

Dominæ sorori vitæ atque oculis præferendæ frater. Quia nihil sanctitatem tuam foleo eorum præterire, quæ hic te gerantur absente: scias etiam sanctos martyres a nobis esse repertos. Nam cum basilicam dedicassem: multi tamquam vno ore interpellare cœperant, dicentes: Sic in Romana basilica dedices. Respondi: Faciam, si martyrum reliquias inuenero. Statimq. subijt velut cuiusdam ardor præsagij. Quid multa? Domi-
C nus gratiam dedit. Formidantibus etiam clericis, iussi eruderari terram eo loci qui est ante cancellos sanctorum Felicis atque Naboris. Inueni signa conuenientia: adhibitis etiam quibus per nos manus imponenda foret; sic sancti martyres eminere cœperunt, vt adhuc nobis silentibus arriperetur vrna, & sterneretur prona ad locum sancti sepulchri. Inuenimus miræ magnitudinis viros duos, vt prisca ætas ferebat, ossa omnia integra, sanguinis plurimum. Ingens concursus populi per totum illud biduum. Quid multa? Condidimus integra ac ordine, transtulimus vespere iam incumbente ad basilicam Faustæ; ibi vigiliæ tota nocte, manus impositio. Sequenti die transtulimus ea in basilicam, quam appellant Ambrosianam. Dum transferimus, cæcus sanatus est. Talis mihi ad populum fuit sermo: Cum tam effusam, &c.]

S. AMBROSII EPIST. AD SOROREM.

Voluissemus sermonem integrū describsisse ex ea Ambrosij epistola, ad renouandam
D memoriam sacrorum antiquorum Catholicæ Ecclesiæ rituum, de quibus sæpe pluraq. superius, nimirum de vsu dedicandarum ecclesiarum non sine reliquijs sanctorum martyrum, ipsoq. cultu sanctorum; nisi nimia prolixitas fastidium attulisset. Porro de immensitate miraculorum hæc notatu digna eadem oratione ipse Ambrosius [e]: Cognouistis, immo vidistis ipsi multos a dæmonijs purgatos, plurimos etiam vbi vestem sanctorum manibus contigerunt, his quibus laborabant debilitatibus absolutos: reparata vetusti temporis miracula, quo se per aduētum Domini Iesu gratia terris maior infuderat, vmbra quadam sanctorum corporum plerosque sanatos cernitis. Quanta oraria iactitantur? quanta indumenta super reliquias sacratissimas, vt tactu ipso medicabilia reposcantur? Gaudent omnes extrema linea contingere; & qui cōtigerit, saluus erit.] hæc ipse summatim: quibus intelligas huius temporis Fidelium propensiorē cultum erga sa-
E cras reliquias sanctorum martyrum, quarum cultum operatione miraculorū Deus sæpius cōprobauit. Et in fine orationis: Acclamauit populus, vt in Dominicū differretur diem martyrum depositio: sed tandem obtentum, vt sequenti fieret die. Sequenti die talis mihi ad populum sermo fuit: Hesterno die tractaui versiculum: Dies diei eructat verbum, &c.] vbi agit de Arianorū perfidia conantium obscurare infidelitatis caligine claritudinem martyrum tot miraculis coruscantium; ait enim de illis [f]: Ariani dicunt: Non sunt isti martyres, nec torquere diabolum possunt, nec aliquem liberare: cum tormenta dæmonum ipsorum voce probentur, & beneficia martyrum remedijs cæcorum & absolutorum indicijs declarentur. Negant cæcum illuminatū, sed ille non negat se sanatum. Ille dicit: Video, qui non videbam. Ille dicit: Cæcus esse desiui: & probat facto. Isti beneficium negant, qui factum negare non possunt. Notus homo est, publicis cum valeret, mancipatus obsequijs, Seuerus nomine, lanius ministerio: deposuerat officiū, post-

[e] Ambros. epist. 85.
[f] Ambros. serm. 91.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quam inciderat impedimentum. Vocat ad testimonium homines, quorum ante sustentabatur obsequijs: eos iudices suæ visionis accersit, quos habebat testes & arbitros cæcitatis. Clamat, quia vt contigit fimbriam de veste martyrum, qua sacræ reliquiæ vestiuntur, redditum sibi lumen sit, &c.] inferius autem quo modo ipsi spiritus nequam redarguerent, coacti licet, Arianorum impietatem, hæc habet:

TESTIFICATIO EXTORTA A DAEMONIBVS.

Audiuimus hodie dicentes eos, quibus manus imponebatur: neminem posse esse saluum, qui Patrem & Filium & Spiritum sanctum negaret, qui Trinitatis omnipotentem virtutem non crederet: confitetur hoc diabolus, sed Ariani nolunt fateri. Dicit enim diabolus, sic torqueatur, quemadmodum ipse a martyribus torquebatur, qui Spiritus sancti Deitatem negarit. Non accipio a diabolo testimonium, sed confessionem: inuitus dixit diabolus, sed exactus & tortus: quod nequitia supprimit, extorquet iniuria. Cedit diabolus plagis, & adhuc cedere nesciunt Ariani? Quanta perpessi sunt? & quemadmodum Pharao, malis suis indurantur. Dicebat diabolus, vt scriptum legimus: Scio te quis sis: Tu es Filius Dei viui. Dicebant ludæi: Nescimus quis sit. Dicebant hodie & superiori die vel nocte dæmones: Scimus quia martyres estis. & Ariani dicunt: Nescimus, nolumus intelligere, nolumus credere.] hæc & alia de veritate miraculorum sanctorum martyrum.

Postea vero accidit, quod addit his Paulinus, ingens prodigium, quo didicerunt Ariani in martyres non oblatrare: ait enim: Deus tamen qui gratiam Ecclesiæ suæ augere consueuit, non passus est diu insultari a perfidis, sanctis suis. Vnus itaque ex ipsa multitudine subito arreptus spiritu immundo clamare cœpit, ita torqueri eos, vt ipse torquebatur, qui negarent martyres, vel qui non crederent in Trinitatis vnitatem, quã docet Ambrosius. At illi hac voce confusi, qui conuerti debuerant, & dignam tali confusione agere pœnitentiam, in piscinam demersum hominem necauerunt, perfidiæ homicidium iungentes.] Magna hæc: at illud quidem ceteris excellentius recte intuenti miraculum videri potuit, quod furor ille incitatæ flammæ rabiei femineæ a sanctis martyribus, mox vt apparuere, extinctus fuit; adeo vt qui negabant ore, opere veritatem timore martyrum confirmarent; de quibus hæc Paulinus [a]: Denique ex hoc tempore, *quo scilicet inuentæ sunt reliquiæ martyrum*, sedari cœpit persecutio, quæ Iustinæ furore accendebatur, vt sacerdos de Ecclesia pelleretur. Tamen adhuc intra Palatium multitudo Arianorum cum Iustina constituta deridebat tãtam Dei gratiam, quam Ecclesiæ suæ Catholicæ Dominus Iesus meritis martyrum suorum conferre dignatus est: venerabilemq. virum Ambrosium narrabat pecunia comparasse homines, qui se vexari ab immundis spiritibus mentirentur, atque vt ab illo, sic & a martyribus se torqueri dicerent.] Subdit inferius, ipsos dæmones clamare solitos, non a martyribus tantum, sed etiam ab Ambrosio se torqueri: quod etiam S. Augustinus testatur in commẽtario de Cura agenda pro mortuis [b]. At quo modo hoc? in puero Probi Præfecti, quem diabolus arripuerat, aperte demonstratum est, vt idem Paulinus inferius tradit.

SEDATVR IVSTINAE PERSECVTIO.

RELIQVIAE MARTYRVM MISSAE AD ECCLESIAS.

Absoluta igitur Ambrosius concione, sacra pignora, vt decebat, suo loco recondidit: ita tamen, vt ex eis partem aliquam sibi seruaret, erogandam in diuersas Ecclesias, quæ ardentissimo studio eorumdem sanctorum martyrũ reliquias ex diuersis locis expeterent, vt in eorum honorem basilicas vel erigerẽt, vel in iam ædificatis reponerent. Allatæ sunt ipsæ quidem Romam, vbi nomine eorumdem sanctorum a Vestina nobili ac prædiuiti femina erectus est Titulus, qui postea ab Innocentio Papa fuit dedicatus; id enim habet liber de Romanis Pontificibus in Innocentio. Accepit eadem quoque reliquias martyrum S. Paulinus, quas collocauit in nuper a se erecta Fundana basilica: testatur id ipse ad Seuerum [c] scribens. Insuper sanctus Gaudentius Brixianus Episcopus acceptas ab eodem Ambrosio ipsas reliquias condidit in basilica dicta, Concilium sanctorum: tradit id ipse in sermone quem habuit in eiusdem dedicatione. In Gallias quoque easdem perlatas fuisse reliquias, atque in honorem eorumdem martyrum erectas esse Memorias, affirmat Gregorius Turonensis [d]. Fuerunt quoque eorumdem martyrum reliquiæ perlatæ in Africam, ibique in Victoriana villa triginta millibus ab Hippone collocatæ, vbi ipsorum nomine erectam fuisse Ecclesiam sanctus Augustinus [e] enarrat. Sed & Eugipius in Actis sancti Seuerini affirmat, ad Noricos etiam peruenisse eorumdem martyrum veneranda pignora. Vide ex his flagrans Catholicorum Fidelium studium erga reliquias sanctorum martyrum: cuius insinuandi antiqui vsus causa hæc recensuisse voluimus.

Sed

a Paulin. in Vita S. Ambr.

b Aug. de cura agend. pro mortuis.

c Paulin. epi. 12

d Greg. Turon. de Glor. mart. c. 47. Orosij. Frãc. lib. 10. c. 31. itẽ Aim. lib. 2. c. 20.

e Aug. de Ciuit. Dei lib. 22. c. 8.

Sed iam ad res Mediolanenses, ad ipsum inquam S. Ambrosium reuocetur oratio.

At quid Iustina post hæc? Quæ palam Ambrosium persequi rubore suffusa desierat, eumdem clam aggredi pertentauit: nam sicarium in eum, proh scelus, immisit; id enim Paulinus [a] testatur his verbis: Alius etiam gladium ferens ad cubiculum vsque peruenit, vt interficeret sacerdotem: sed cum eleuasset manum districto gladio, dextera obrigente, remansit. Tunc se missum a Iustina postquam confessus est; brachium, quod iniquе cum extenderetur, riguerat, senatum est confessione.] hæc Paulinus. Sed miraris missum esse ad necem sancti sicarium? Scito ad hoc ipsum obeumdum inductos & dæmones: quod non prius cognitum est, quam post ipsius Iustinæ mortem, Angelo extorquente a sonte perpetrati delicti confessionem. res gesta ita describitur ab eodem Paulino: Mortua vero Iustina, quidam Aruspex, Innocentius nomine, non opere, in causa maleficiorum cum a Iudice torqueretur: aliud quam interrogaretur fateri cœpit: Clamabat enim, ab Angelo maiora tormenta sibi adhiberi, eo qui custodiret Ambrosium: quoniam temporibus Iustinæ ad excitanda odia populorum in Episcopum, cacumen tecti Ecclesiæ conscendens, medio noctis sacrificauerit: Sed quanto instantius & solicitius opera maligna exercebat, tanto magis amor populi circa fidem Catholicam & Domini sacerdotem conualescebat. Misisse etiam se & dæmones, qui illum internecarent, fatebatur: sed dæmones renunciasse, se non solum ad ipsum appropinquare minime posse, verum etiam nec ad fores domus, in qua manebat Episcopus: quia ignis insuperabilis omne illud ædificium communiter, vt etiam longe positi vrerentur. atque ita cessasse artes suas, quibus aduersus Domini sacerdotem se aliquid posse arbitrabatur.] hæc Paulinus.

a Paulin. in Vita S. Ambr.

At quis tamdem finis adeo immanis in Dei sacerdotem Ambrosium pertinacissimæ feminæ persecutionis? Accidit plane secundum illud propheticum [b]: Inimicos eius induam confusione: super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea.] Ipsa enim etsi non cedens, victa tamen atque confusa, omnibus facta ludibrio remansit Augusta delusa; cũ e contra magnus Antistes, de prostrata cũ impijs impietate victorijs glorioſior, ore omnium prædicaretur; adeo vt dæmones etiam ipsi eius præconia celebrare, quamtumlibet inuiti compellerentur. Sed partua adhuc Deo visa hæc sunt sacerdotem suum amplioribus honoribus prosequenti, quos illi exhiberi voluit ab ijsdem Principibus qui eum fuerant persecuti, ab ipsa inquam Iustina Augusta atque Valentiniano Imperatore; idq. hoc ipso anno, vt ex hoc violentior diuina demonstraretur exactio, quo celerior fuit ab inimicis extorta: factumq. forme momento temporis, vt qui mille nocendi artibus incessabili indefessoq. studio Dei Antistitem appetijssent, ijdem mox ipsum adirent supplices, ipsumq. suæ ipsorum salutis arbitrum & seruatorem Imperij profitentes, in summo discrimine constituti, sibi atque Imperio suppetias ab eo quamprimum ferri rogarent. At quænam erant tunc ipsorum præsentissimæ, quibus adeo premebantur, angustiæ? Dicam paucis.

b Psal. 102.

AMBROSIVS ROGATVR A IVSTINA OBIRE LEGATIONEM.

Maximus in Gallijs Imperator, quod diu mente conceperat, Alpes cum exercitu superare, summaq. rerum potiri Occidentalis Imperij, hoc ipsum proxime expleturus nũciatur. Vna in Ambrosio spes; vt, quod alias ante experti fuerant, legatione sua Maximum talia conantem coerceat. Sicq. magno dispensationis diuinæ iudicio, qui paulo ante ab ijsdẽ Augustis Ambrosius tyrannus appellabatur, modo vt tyrannum coerceat, in Gallias Legatus proficisci rogatur. Suscepit ipse munus haud inuitus, qui sciret cum Christianorum omnium, tum præsertim Antistitis esse muneris, exemplo & doctrina Christi, beneficiorum cumulo acceptas iniurias compensare. At non vt prior, ita posterior hæc Ambrosij legatio feliciter cessit; nimirum quod iusta fuisset iam diuina sententia definitum, eos qui de pellendis (vt dictum est) ab Ecclesijs Catholicis sacerdotibus promulgassent edictum, a suo ipsorum fore expellendos Imperio, & paterna hereditate priuandos; vt sic posteri intelligerent Principes, quanto periculo lacessant Ecclesias & sacerdotes. Quæ autem susceptа eiusmodi legatio continuerit, summa eius ab eodem Ambrosio [c] alibi sic exprimitur: Ego tuus iterum Legatus repetiui Gallias, & mihi dulce illud officium fuit, pro salute tua primo, deinde pro pace atque pietate, qua fraternas reliquias postulabas, nondum pro te securus, & iam pro fraternæ sepulturæ honore solicitus.] hæc ipse. Porro in huius muneris functione ita se gessit Ambrosius, vt prætextus omnes, quibus Maximus nitebatur velare tyrannidem, iustumq. adornare bellum,

SVMMA LEGATIONIS AMBROSII.

c Ambros. orat. de obitu Valen.

ipse

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipse certis rationibus constantia sacerdotali dissolueret, probaretq. Valentinianum iniu- A
riam passum esse, nec quid leue in ipsum Maximum contulisse. Sed & prudenter spe-
cie petendi cadaueris Gratiani, eiusmodi legationem ad explorãdum Maximi animum,
velandam putauit; cum tamen re vera vt istud ipsum ageret, mitteretur. Quid autem
ab eo hac in legatione actum sit, scripta ab ipso epistola ad Valẽtinianum Augustum de-
clarat, qua singularum rerum gestarum relatio continetur, quæ sic se habet[a]:

a Amb. epist. 27

RELATIO AMBROSII DE SVA LEGATIONE.

Ambrosius Valentiniano Imperatori.

Etsi superioris legationis meæ fides ita approbata sit tibi, vt ratio eius a me non quæ-
reretur (satis enim claruit, eo ipso quod aliquot dies retentus sum intra Gallias, me vio-
lentiam a Maximo non recepisse, neque ijs adstipulatum, quæ ad voluntatem eius ma-
gis, quam ad pacem propenderent: denique non commisisses secundam legationem,
nisi primam probasses) quia tamen regredienti mihi decernendi secum imposuit neces- B
sitatem: ideo hac epistola expositionem legationis meæ insinuandam putaui, ne cuius-
quam sermo veris prius vana intexeret, quam reditus meus integra & sinceræ verita-
tis expressa signaculo manifestaret.

AMBROSIVS QVERITVR HABERI CONTEMPTVI.

Cum peruenissem Treuiros, postridie processi ad Palatium. Egressus est ad me vir
Gallicanus præpositus cubiculi, eunuchus regius. Popposci adeundi copiam. Quæsiuit,
num rescriptum haberem clementiæ tuæ. Respondi, habere. Retulit, non posse me nisi
in Consistorio videri. Dixi, non esse hunc morem sacerdotalem: certe esse aliqua, de
quibus secreto *deberem cum suo Principe confabulari. Quid plura? Consuluit eum:
sed eadem referenda credidit, vt liqueret etiam priora ex illius arbitrio deprompta. Di-
xi tamen, alienum id quidem a nostro munere, sed me recepto officio non defuturum:
gratam mihi esse humilitatem in tuo præsertim, & quod verum est, fraternæ pietatis C
negotio. Vt sedit in Consistorio, ingressus sum: assurrexit, vt osculum daret. Ego in-
ter Consistorianos steti. Hortari cœperunt alij vt ascenderem: vocare ille. Respondi
ego: Quid oscularis eum, quem non agnoueris? si enim me agnouisses, non hoc loco
videres. Commotus es, inquit, Episcope. Non inquam iniuria, sed verecundia, quod
alieno consisto loco. Et prima, inquit, legatione ingressus es Consistorium. Nec illud,
inquam, mei erroris fuit: vocantis, non ingredientis vitium est. Cur, inquit, ingressus
es? Quia, inquam, tunc vt inferiori pacem petebam, nunc vt æquali: Cuius, inquit, be-
neficio æquali? Respondi: Omnipotentis Dei, qui Valentiniano regnum, quod dede-
rat, reseruauit.

*serio

QVERELA MAXIMI IN AMBROSIVM.

Ad postremum erupit, dicens: Quoniam me lusisti, vt ille Bauto, qui sibi regnum sub
specie pueri vendicare voluit, qui etiam barbaros mihi immisit, quasi ego non habeam D
quos possim adducere, cum mihi tot millia barbarorum militent, & annonas a me accipiant. Quod si ego tunc, quando venisti, non essem retentus: quis mihi obstitisset, &
virtuti meæ? Ad hæc ego leniter: Non opus est, inquam, vt commouearis, cum causa
nulla sit commotionis: sed patienter audias quæ referantur istis. Propterea & ego ve-
ni, quia prima legatione dum mihi credis, per me deceptum te esse asserebas. Glorio-
sum mihi est hoc pro salute pupilli Imperatoris. Quos enim Episcopi magis quam pupillos
debemus tueri? Scriptum enim est[b]: Iudicate pupillo, & iustificate viduam, & eruite
iniuriam accipientem. & alibi[c]: Iudicis viduarum & patris orphanorum. Tamen non
exprobrabo beneficium meum Valentiniano. Vt verum eloquar: Vbi ego tuis legatio-
nibus obstiti, quo minus influeres in Italiam? quibus rupibus? qua acie? quibus nume-
ris? An vero corpore meo clausi tibi Alpes? Vtinam hoc meum esset: obiectionem non E
timerem, non vererer criminationes tuas. Quibus promissis lusi te, vt paci acquiescerés?
Nonne intra Gallias iuxta vrbem Moguntiacum Comes Victor occurrit mihi, quem
direxisti, vt pacem rogaret? In quo ergo re fefellit Valentinianus, qui prius pacem a te
rogatus est, quam postularet? In quo fefellit Bauto, qui deuotionem Imperatori exhibuit
suo? an quia Principem suum non prodidit? In quo ego te circumscripsi? Qui vbi pri-
mum veni, cum diceres quod Valentinianus ad te quasi filius ad patrem venire debe-
ret: responderim, non esse æquum, vt aspero hiemis tempore puer cum matre vidua pe-
netraret Alpes, sine matre autem tanto itineri dubijs rebus committeretur. De pace no-
bis legationem commissam, non de aduentu eius promissionem: spondere nos id non
potuisse, certum est, quod mandatum non erat. me certe nihil spopondisse; adeo vt dice-
res: Expectemus quid Victor responsi ferat. Illum autem, liquet, me retento, peruenis-
se

b Isa. 1.
c Psal. 67.

AMBROSII FORTIS DEFENSIO.

A se Mediolanum, negatumq. ei quod postulabat: de pace tantum conspirare studia, non
de aduentu Imperatoris, quem moueri non oporteret. Præsens eram, vbi Victor redijt.
Quo modo ergo reuocaui Valentinianum?

Legati iterum missi ad Gallias, qui eius aduentum negarent, apud Valentiam Gal-
lorum me repererunt: milites vtriusque partis, qui custodirent iuga montium, offendi AMBROSIVS MAGIS VRGET MAXIMVM.
reuertens. Quos ego tuos reuocaui exercitus? quas de Italia reflexi aquilas? quos immi-
sit barbaros Bauto Comes? Et quid mirum, si hoc Bauto fecisset Transrhenanus genere,
eum tu miniteris Imperio Romano barbarorum auxilia, & turmas trãslimitanas, quibus
commeatus prouincialium tributa soluebant? Vide autem quid interfit inter tuas mini-
tationes & Valentiniani Augusti pueri mansuetudinem. Tu flagitabas quod barbarorũ
stipatus agminibus Italiæ te infunderes: Valentinianus Hunnos atque Alanos appropin-
B quantes Galliæ per Alemanniæ terras reflexit. Quid habet inuidiæ, si Bauto barbaros cũ
barbaris fecit decernere? Quoniam dum tu militem Romanum occupas, dum is aduer-
sum se vtrinque prætendit, in medio Romani Imperij sinu Iuthungi populabantur Rhæ-
tias, & ideo aduersus Iuthungum Hunnus accitus est. Idem tamen quia de finitimo pro-
terebat Alemanniam, & iam vicinia mali vrgebat Gallias, coactus est triumphos suos
deserere, ne tu timeres. Confer vtriusque factum. Tu fecisti incursari Rhætias: Valen-
tinianus suo tibi auro pacem redemit.

Aspice illum quoque qui tibi ad dexteram assistit, quem Valentinianus, cum posset
suum dolorem vlcisci, honoratum ad te redire fecit: tenebat eum in suis terris, atque in APOLOGIA PRO VALENTINIANO.
ipso nuncio necis fraternæ frenauit impetus; nec tibi vicem, etsi non parilis dignitatis,
eiusdem tamen necessitudinis retulit. Confer ergo, te iudice, vtriusque factum. Ille tibi
C fratrem tuum viuentem remisit: tu illi vel mortuum redde. Quid illi reliquias germani
abnegas, qui tibi aduersum se auxilia non negauit? Sed vereris, ne exuuiarum reditu re-
nouetur militibus dolor: hoc enim allegas. Quem viuentem deseruerunt, eum defendẽt
peremptum? Quid eum mortuum times, quem occidisti, cum posses reseruare? Hostem,
inquis, meum peremi. Non ille tuus hostis, sed tu illius. Ille iam non sentit defensionem:
tuam causam considera. Si quis aduersum te hodie Imperium in his partibus vsurpandũ
putet: quæro, vtrum te hostem illius dicas, an illum tibi? Ni fallor, vsurpator bellum in-
fert, Imperator ius suum tuetur. Ergo quem non debueras occidere, eius reliquias ne-
gas? Habeat Valentinianus Imperator vel fratris exuuias, pacis tuæ obsides. Et quo mo-
do allegabas, quod eum non mandaueras occidi, quem prohibes sepeliri? Poterit igitur
credi, quod ei non inuideris vitam, cui etiam sepulturam inuides?

INVECTIVA IN MAXIMVM.

D Sed ad me reuertar. Audio te queri, quod se ad Theodosium Imperatorem potius
contulerint, qui sunt cum Valentiniano Imperatore. Quid igitur futurum sperabas, cum
tu refugientes eos ad pœnam poscéres, captos necares, Theodosius autem muneribus
ditaret, donaret honoribus? Quos, inquit, occidi? Respondi ei, Bailonem: at quem vi-
rum? qualem bellatorem? Hæccine fuit iusta causa exitij, quod Imperatori suo fidem ser-
uauit? Non ego, inquit, cum iussi occidi. Respondi: Hoc audiuimus, quod occidi iussus
sit. Sed, inquit, si ipse sibi vim non intulisset, iusseram eum deduci Cabillonum, & ibi
viuum exuri. Respondi: Ergo propterea & illud creditum est, quod eum occideris.
Quis autem sibi parcendum putaret, cum occisus sit bellator strenuus, miles fidelis,
Comes vtilis?

Ita tum discessi, vt se tractaturum diceret. Postea cum videret me abstinere ab Episco-
E pis, qui communicabant ei, vel qui aliquos deuios licet a fide ad necem petebant; com- AMBROSIVS ABSTINET A COMMVNICATIONE EPISCOPORVM.
motus eis iussit me sine mora regredi. Ego vero libenter, etsi me plerique insidias eua-
surum non crederent, ingressus sum iter, hoc solo dolore percitus, quod Hyginum
Episcopum senem in exilium duci comperi, cui nihil iam nisi extremus superesset spi-
ritus. cum de eo conuenirem comites eius, ne sine veste, sine plumatio paterentur ex-
trudi senem; extrusus ipse sum. Hæc est expositio legationis meæ. Vale Imperator, &
esto tutior aduersus hominem pacis inuolucro bellum tegentem.] hactenus ad Valenti-
nianum Ambrosius.

Ad ipsum etiam Maximum idem alludit, dum in oratione habita in funere Valenti-
niani hæc ait[a]: Felicius Episcopos persequantur Imperatores, quam diligant. Quanto *a Paulin. in vita S. Amb.*
mihi beatius Maximus minabatur? in illius odio laus erat, in horum amore supplicij fe-
ralis hereditas.] Meminit huius ad Valentinianum Ambrosij relationis Paulinus, atque
ait:

Universidad de Deusto
Biblioteca

MAXIMVS QVO MODO EXCOMMVNICATVS AB AMBROSIO.

ait: Ipsum vero Maximum a communionis consortio segregauit, admonēs, vt effusi sanguinis Domini sui, & (quod est grauius) innocentis, ageret pœnitentiam, si sibi apud Deū vellet esse consultum.] hæc ipse: quæ quidem sic intelligenda sunt, quod ibi Treueris cum esset, nec cum ipso voluit communicare, nec cum Episcopis illi communicantibus, quod essent partis Ithacianæ, cuius superius mentio facta est.

DE HYGINO EPISCOPO.

Quisnam autem Hyginus ille fuerit, quem in exilium adeo inhumane crudeliterq. deportari a satellitibus tradit Ambrosius; haud facile colligi omnino potest; scimus tamē eius nominis Episcopum hoc tempore vixisse in Hispania hostem acerbissimum Luciferianorum schismaticorum, in quem Marcellinus ac Faustinus eo libello, quem Theodosio obtulerunt, vehementer oblatrant, more suo, Catholicos omnes magni nominis viros calumnijs sugiltantes. Fortasse hic idem ipse, qui apud Seuerum Adiginus scriptus reperitur, Episcopus Cordubensis, primus qui aduersus Priscillianum hæresiarcham, detegendo nefanda eius scelera, concitare Episcopos cœpit.

LEGATIO DOMNINI QVALIS.

Quod autem ad Valentinianum Imperatorem spectat: imprudens nimis Ambrosij admonitionem illam neglexit, qua cauendum sibi Maximum esse, quod sub pacis inuolucro bellum tegeret, vltimis verbis epistolæ inculcarat. Sed minime considerans, Dei sacerdotem eo modo, diuino spiritu eam tractasse causam, quo dolo agentis Maximi detegeret animum, vt cautum ipsum redderet, ne pulchro pacis & securitatis nomine ab eo decipi posset: incaute nimis alium mox ad eumdem Maximum Legatum mittit, Domninum nomine, qui ab eo deceptus est, nesciensq. Maximum post se in Italiam duxit. Hæc autem quo modo se habuerint, Zosimus ita describit [a]: Itaque Valentinianus Domninum hanc ob causam, *ob pacem scilicet firmiorem statuendam*, ablegat, hominem natione quidem Syrum, sed notæ melioris familiarem, quippe regni potestatisq. particeps, fide pariter & vsu rerum præstare ceteris videbatur: & quicquid alioqui Princeps alio nemine conscio facere volebat, huic in primis credendum statuerat. Igitur profectus ad Maximum Domninus, capitibus legationis omnibus expositis, omni cum obseruantia comitateq. receptus est: nam & dignabatur eum honore Maximus eximio, & tanta munerum mole satiabat, vt Imperatorem Valentinianum nullum huic parem habiturum amicum Domninus existimaret. Ac poterat vsque adeo Domninum decipere Maximus, vt etiam partem exercitus sui cum eo mitteret, quæ Imperatori Valentiniano auxilio contra barbaros Pannonijs imminentes esset. Posteaquam hæc consecutus Domninus abijsset, seq. iactaret copia & magnitudine munerum, quæ acceperat, & concessorum sibi sociorum satellitio; viam ducentem ab Alpibus imprudens Maximo faciliorem reddebat. Quod Maximus futurum prospiciens, eoq. nomine cuncta molitus, vniuersis cū copijs subsequebatur, tacite præmissis in itineribus custodibus, qui omnem curam adhibebant, ne cursu quis prætergressus, Maximi transitum in Italiam Domnini comitibus renunciaret. Quæ sane custodia erat perfacilis: nec enim latere poterant, qui parte Alpium arctissima proficiscebantur. Cum igitur intelligeret, Domninum cum suis Alpes, qua sunt angustissimæ, cum montibus inuijs penetrasse; atque ijs præterea locis, quæ post Alpes erant palustria, militumq. copias impedire poterant, hostile se nullum agmen aduersum inuenturum speraret; omni cum celeritate Italiam, nemine præpediente, ingressus, Aquileiam copias ducit.] hæc de aduentu clandestino Maximi in Italiam Zosimus.

[a] *Zosim. lib. 4.*

IN NEGOTIORVM EVNCTIONIBVS VIRI DEI CETERIS PRAESTANT.

Puto sentis, lector, ambarum legationum exemplis, quam præstent prudentia & cōsilio, instinctu diuini spiritus, Dei serui in obeundis magnis negotijs, illis, qui prudentia tantum innitentes sæculi, in grauissimas prolabuntur difficultates. Ecce tibi S. Ambrosius spiritu consilij & fortitudinis, quo detegat strophas Maximi, magnis animis in eum Legatus inuehitur; Domninus vero vanis deceptus illecebris, cladem secum in Italiam intulit. Quis autem prima facie factum vtriusque inspiciens, non Ambrosium inurbanū, illiberalemq. eo modo tam aspere dureq. agentem cum Maximo iudicasset, Domninum vero dexterrimum virum, & in obeundis negotijs solertissimū, quippe qui arte sua adeo sibi deuinxisset, addixissetq. Maximum Valentiniano, cum tot tantisq. ab eo muneribus donatus & frequentatus officijs esset, atque auxiliares ab illo copias ad oppugnandos ingruentes barbaros accepisset? Sed exitus declarauit, cuiusnam functio diuini dono consilij administrata fuerit.

At quid Valentinianus, cum Maximus superatis ex improuiso Alpibus, visus est in Italia?

VALENTINIANI FVGA CVM IVSTINA.

Italia? pergit narrare Zosimus in hæc verba: Valentiniano tam repentino casu præter spem omnem oppresso, metus incessebat ipsius familiares, ne Maximus cum viuum in potestatem redactum occideret. Quapropter nauem ingressus, Thessalonicam profectus est cum socia nauigationis Iustina matre, quæ Magnentium prius maritum habuerat (vti diximus) & illo sublato, propter eximiam formæ venustatem Valentiniano Principi iuncta matrimonio fuerat: hæc Gallam quoque filiam secum adducebat. Cum tot emensi maria Thessalonicam appulissent, vsi legatione ad Theodosium Imperatorem, petebant, vt in hoc tempore petulantiam aduersus omnem Valentiniani familiam exercitam vindicaret. Theodosius ad ipsam rei famam obstupefactus, luxus quidem illius nimij nonnihil obliuiscebatur, & paulum de insano voluptatum studio remittebat: verum habito consilio, visum fuit, vt ipse cum nonnullis e Senatu Thessalonicam se conferret. Quod vbi factum fuisset, de integro consultabatur, quid agendum esset: cōmuniq. decreto placuit, vt Maximi facinora punirentur: non enim illi homini vitam amplius concedendam, qui & Gratianū occidisset, eiusq. regnum occupasset, & hunc successum adeptus, via quasi quadam progressus fuisset, ac fratrē illius relicto sibi principatu exuisset.] hæc Zosimus, qui addit de fœdere nuptiarum hoc eodem anno tunc inito, cum Gallam ex Iustina & Valentiniano seniori genitam Theodosius accepit in cōiugem; licet anno superiori id factum Marcellinus tradat in Chronico. Quod vero ad Zosimum spectat: hic præmonuisse lectorem oportuit, ipsum more suo, quod iurasset prœlium stylo agere, cum esset Gentilis, aduersus omnes Christianos Imperatores, Theodosium sæpe sugillare, hominemq. delicijs deditum affirmare, atque socordiæ accusare: quæ quidem quam procul a veritate abhorreant, acta ipsa declarant: vt non sit opus pro eo texere apologiam; quam tamen, teste S. Hieronymo, scimus elaboratam fuisse a sanctissimo atque doctissimo viro Paulino.

THEODOSII NVPTIAE CVM GALLA.

Commendatum fuit Theodosij studium atque pietas in suscipiēdo Valentiniano profugo Imperatore cum suis; de quo S. Augustinus hæc ait [a]: Post mortem Gratiani, pulsum ab eius interfectore Maximo Valentinianum eius paruulum fratrem, in sui partes Imperij, tamquam Christianus, excepit pupillum: paterno custodiuit affectu, quem destitutum omnibus opibus nullo negotio posset auferre, si latius regnandi cupiditate magis quam benefaciendi charitate flagraret. Vnde potius cum seruata eius Imperatoria dignitate susceptum ipsa humanitate & gratia consolatus est, &c.] quantis vero laboribus, periculis, & impensis eum in regnum restituere Theodosius conatus fuerit, inferius subdit; sed de his suo loco. Ceterum hanc ipsam contigisse vindictam ob contemptum atque persecutione exagitatum dignissimum sacerdotem Ambrosium, omnibus eius sæculi rem considerantibus perspicuum satis fuit, cum recens esset eiusdem anni rei gestæ memoria: quod & Ruffinus [b] atque alij post eum æque confirmant. Factum etiam diuino consilio, Pacatus [c] ait, vt & Maximus innocentis Gratiani sanguinis reus, sceleri scelus adderet, quo Theodosio in eum pugnandi vincendiq. necessitas imponeretur, daretq. tandem ille de cruenta violentaq. tyrannide pœnas. Sed quæ Maximi sunt reliqua, prosequamur.

[a] *Aug. de Ciuit. Dei lib. 5. c. 26.*

VLTIO DIVINA IN PERSECVTORES AMBROSII.

[b] *Ruffin. lib. 2. cap. 16.*

[c] *Pacat. in Panegyr. Theod.*

Auctor est Socrates [d], Maximum misisse Legatos ad Theodosium Imperatorem: a quo nec excepti, neque excluſi fuere, cum tamen ad vindicandum scelus sub silentio expeditionem in sequentem annum pararet, de cuius apparatu dicemus inferius. Porro ipse ingressus Maximi in Italiam, sicut repentinus, ita terribilis visus est: instar enim exundantis torrentis montium angustijs coarctati, in planiciem se totum effundentis, cunctaq. sibi obuia secum trahentis; eam Italiæ partem, quæ ipsi post Alpium descensum occurrit, immensa affecit clade; nobilesq. tunc ciuitates Placentiam, Rhegium, Claternam, Mutinam, Bononiam, & alias dire exagitauit, prædatis diuitijs, adductis ciuibus in captiuitatem, vt Pacatus [e] affirmat; quæ & pertingit S. Ambrosius in epistola ad Faustinum, cum de sororis obitu illum consolatur; vbi hæc [f] inter alia: Verum, inquit, hoc nobis commune non solum cum hominibus, sed etiam cum ciuitatibus, terrisq. ipsis est. Nempe de Bononiensi veniens vrbe, a tergo Claternam, ipsam Bononiam, Mutinā Rhegium derelinquebas: in dextera erat Brixillum: a fronte occurrebat Placentia, veterem nobilitatem ipso adhuc nomine sonans: ad læuam Apennini inculta miseratus, & florentissimorum quondam populorum castella cōsiderabas, atque affectu relegebas dolenti. Tot igitur semirutarum vrbium cadauera, terrarumq. sub eodem conspectu exposita

CLADES ILLATA A MAXIMO IN ITALIAM.

[d] *Socrat. lib. 5. c. 12.*

[e] *Pacat. in Panegyr. Theod.*

[f] *Ambr. epist. 8.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

sita funera non te admonent, vnius, sanctæ licet & admirabilis feminæ decessionem consolabiliorem habendam: præsertim cum illa in perpetuum prostrata ac diruta sint, hæc autem ad tempus quidem erepta nobis, meliorem illic vitam exigat?] hæc Ambrosius, quod adeo immani clade ciuitates illæ affectæ essent, vt plane earum restitutio desperata penitus videri posset.

Huius quoque perditissimi temporis idem S. Ambrosius meminit in epistola ad Seuerum Episcopum in Campania; vbi inter cetera [a]: Nos autem obiecti barbaricis motibus & bellorum procellis, in medio versamur omnium molestiarum freto, & pro his laboribus & periculis grauiora colligimus futuræ vitæ pericula, &c.] at licet de Maximo nihil expresserit; tamen quod ipso existente Mediolanensi Episcopo, numquam nisi sub Maximo contigit Galliam Cisalpinam eiusmodi affici cladibus, sane quidem ea omnia de bello per Maximum hoc anno illato sunt necessario intelligenda. Sed & illud obserua, hoc ipso anno Ambrosium, quod ipse testatur, vitam produxisse ad annum ætatis quinquagesimumtertium: ex quibus quot ipse vixerit annos, facile colligi possit; quod in Vita eiusdem a nobis collecta pluribus disseruimus; quam tamen (quod posteriores cogitationes iuxta illud Pyndaricum perfectiores esse soleant) in his præsertim quæ ad chronologiam spectant, secundum præsentem Annalium editionem restitue.

[a] Ambr. epi. 57.

AMBROSII ÆTAS.

Sed mira quadam dispensatione factum est, vt licet in S. Ambrosium Maximus perinfensus esse videretur, cum ipsius communionem & ipsi communicantium Episcoporum (vt vidimus) paulo ante fuerit execratus, verbisq. durioribus eumdem compellarit, adeoq. ab eo alienatus discesserit, vt percussores post eum fore mittendos facile crederetur: nihilominus nec ipsi, nec eius Ecclesiæ Mediolanensi quicquam negotij factitatum appareat. Atqui licet ab incursione & grassatione hostium liber esset: alijs tamen ea mala patientibus socium se Christianæ charitatis vnione coniunxit; quippe qui totus fuit in subleuandis egenis atque redimendis captiuis, quorum causa sacra etiam vasa confregit; ex quo Ariani in eum oblatrandi occasionem arripuere: ea enim erant vasa, quæ hoc eodem anno (vt vidimus) requisita nomine Imperatoris dare negauit. De his autem agens idem S. Ambrosius hæc habet [b]: Hoc maximum incentiuum misericordiæ, vt compatiamur alienis calamitatibus, necessitates aliorum quantum possumus iuuemus, & plus interdum quam possumus: melius est enim pro misericordia causas præstare, vel inuidiam perpeti, quam prætendere inclementiam: vt nos aliquando in inuidiam incidimus, qui confregerimus vasa mystica, vt captiuos redimeremus; quod Arianis displicere poterat, nec tam factum displicere, quam vt esset quod in nobis reprehenderent. Quis autem est tam durus, immitis, ferreus, cui displiceat quod homo redimatur a morte, femina ab impuritatibus barbarorum, quæ grauiores morte sunt; adolescentulæ, vel pueruli, vel infantes ab idolorum contagijs, quibus mortis metu inquinabantur? Quam causam nos etsi non sine ratione aliqua gessimus; tamen ita in populo prosecuti sumus, vt confiteremur, multoq. fuisse commodius astrueremus, vt animas Domino quam aurum seruaremus. Qui enim sine auro misit Apostolos, & Ecclesias sine auro congregauit. Aurum Ecclesia habet, non vt seruet, sed vt eroget, & subueniat in necessitatibus.] hæc ipse. Laudasse id in Ambrosio S. Augustinum, eumdemq. imitatum esse, Possidius [c] tradit. Egregium factum! erogando aurum, illæsam tutamq. ciuitatem seruauit, sic ipse dux loco militum pauperes armans contra tyrannum.

AMBROS. TOTVS IN REDEMPTIONE CAPTIVORVM

[b] Ambros. Offic. lib. 2. c. 28.

PRANGIT AMBROS. SACRA VASA PRO REDEMPTIONE CAPTIVORVM

[c] Possid. Vita S. Aug. c. 24.

AMBROSII AD SVOS EXHORTATIO.

Cum vero exemplo vicinarum ciuitatum ciues Mediolanenses sibi quoque timerent; nisi cohibuisset Ambrosius omnes ferme solum vertentes, solitariam ciuitatem reliquissent: ipse vero quod sciret, diuina existimo reuelatione, cito torrentem illum exiccandũ, crebris eos sermonibus continuit intra mœnia; vnum illud vehementer inculcans, vt quoniam propter peccata eiusmodi flagella cælitus immitterentur, mox fore securos affirmaret, si peccata pœnitentia digna delerent: nam inter alia [d]: Ciuitati etiam nonnisi propter ciuium peccata infertur excidium. Desine ergo peccare, & ciuitas non peribit. Quid fugis patriam, si vis saluus esse? tua potius peccata subterfuge. Si tu peccare desieris, victus est inimicus.] hæc & alia pluribus, alijsq. sermonibus continens subditos sibi in officio pœnitentiæ. Errare quidem certum est Socratem [e], qui hæc refert ad tempora necis Gratiani: nam tunc Maximus stetit in Gallia, nec Valentinianus tum fugam arripuit.

[d] Ambr. ser. 85.

[e] Socrat. lib. 5. cap. 11.

Ceterum Maximus eo terrore ita exagitata illa Italiæ parte, cum timorem vehementem alijs prouincijs incussisset, adeo vt nullum sibi iam aduersari videret, Imperatoris aggressus

aggressus est personam agere, non tyranni: & quo sibi, cum Senatum, tum etiam populum conciliaret, cunctis morem gerere etiam plus æquo studebat, indulgere Gentilibus; reddere illis dempta per Gratianum sacrificia, restituereq. sublatam in Capitolio aram Victoriæ: quinetiam pro Iudæis rescripsit, & alia id genus multa: sed & ne hac ex parte Catholicum populum concitaret, alia via illis inseruire videri volebat, nempe in patrocinio Catholicæ fidei. Sed videamus in primis in quibus magno scandalo Iudæis fuit. S. Ambrosius rem gestam sic narrat [a]: Nonne propterea Maximus destitutus est, quia antea ipsos expeditionis dies, cum audisset Romæ synagogam incensam, edictum Romã mitterat, quasi vindex disciplinæ publicæ? Vnde populus Christianus ait: Nihil boni huic imminet: Rex iste Iudæus factus est: defensorem istum disciplinæ audiuimus, &c.] hucusque Ambrosius, qui quidem impietati adscribit eiusdem Maximi cladem.

MAXIMVS MITIOR REDDITVS OMNES SIBI CONCILIARE STVDEBAT.

[a] Ambr. epi. 29.

Sed ad conciliandos (vt dictum est) Christianorum animos, quam acerrimum se fidei Catholicæ exhibuit defensorem: indicat enim id eiusdem epistola ad Siricium Papam data, quæ sic se habet [b]:

QVID MAXIM. AD SIRICIVM PAPAM.

[b] Extat. tom. 1. epist. Rom. Pont. pag. 48.

Victor Maximus perpetuus triumphator Augustus Domino vere sancto Apostolico viro Siricio Episcopo salutem.

Accepimus litteras sanctitatis tuæ, quæ nobis fuere gratissimæ, quæq. plane & nomini sacerdotis & dignitati Vrbis splendidissimæ conuenirent. Fidei vero Catholicæ, de qua clementiam nostram consulere voluisti, quo maius circa me & speciale iudicium diuinitatis experior, hoc me confiteor curam habere maiorem; qui videlicet ad Imperium ab ipso statim salutari fonte conscenderim, & cui in omnibus semper conatibus atque successibus Deus fautor affuerit; cuiusq, hodie, & vt spero, perpetuo protector & custos esse dignetur, Pater carissime. Ceterum de Agricio, quem indebite ad presbyterij gradum conscendisse commemoras, quid religioni nostræ Catholicæ possum præstare reuerentius, quam vt de hoc ipso, cuiuscemodi esse videatur, Catholici iudicent sacerdotes? quorum conuentum ex opportunitate omnium vel qui intra Gallias, vel qui intra quinque prouincias commorantur, in qua elegerint vrbe constituam; vt ijsdem residentibus & cognoscentibus, quid habeat consuetudo, quid legis sit, iudicetur: hæc enim quæ libris sunt asserenda, & maiorum nostrorum religiosissimis constitutis, ipsi possunt melius astruere qui norunt.

Ceterum id nobis animi & voluntatis esse profitemur, vt fides Catholica, procul omni dissensione summota, concordantibus vniuersis sacerdotibus, & vnanimiter Deo seruientibus, illæsa & inuiolabilis perseueret. Nam noster aduentus ita inquinata aliqua, & sceleratorum labe polluta deprehendit, & reperit, vt nisi nostra prouisio atque medicina, quæ ex Dei summi timore veniebat, his opem celeriter attulisset, ingens profecto diuulsio atque perditio fuisset exorta, & vix sananda postea vitia concreuissent. Ceterum quid adhuc proxime proditum sit Manichæos sceleris admittere, non argumentis, neque suspicionibus dubijs vel incertis, sed ipsorum confessione inter iudicia prolatis, malo quod ex gestis ipsis tua sanctitas, quam ex nostro ore cognoscat: quia huiuscemodi non modo factu turpia, verum etiam fœda dictu, proloqui sine rubore non possumus. *manu Imperatoris.* Diuinitas te seruet per multos annos.] hæc Maximus.

MAXIMI STVDIVM PRO FIDE CATHOLICA.

Quod autem ait de Manichæis, puto intelligendum de Priscillianistis, quorum hæreses Manichæis cognatas idem Maximus (vt vidimus) etiam gladio fuerat insecutus. Quod autem ad Gentiles pertinet, vix credi potest quo plausu Maximus ab illis exceptus fuerit: quippe qui in Gratianum olim infensi & in Valentinianum puerum, quod ille sacra ipsorum euertisset, hic autem petita licet non reddidisset; lætis aspiciunt oculis, quem idololatriæ vindicem sacrorumq. restitutorem diu desideratum essent consecuti, nactiq. Pontificem. Maximi vero tunc laudes Symmachus Consularis, libro eo argumẽto conscripto, atque coram ipso (vt ait Socrates [c]) recitato, insigniter prosecutus est. At de Maximo hactenus.

[c] Socrat. lib. 5. cap. 14.

Ad postremum, illud non excidat; hoc anno, cum tot turbis Orbis & Vrbs rerum nouarum motibus concuteretur, Vrbanam Præfecturam gessisse Pinianum, prout Imperatorum rescripta [d] ad ipsum data declarant: qui adhuc Gentilis Melaniã iuniorem, senioris neptem duxit vxorem, vt auctor est Palladius [e]: ab ipsa autem coniuge perfectum esse redditum Christianũ, idem affirmat; de quo suis locis plura inferius dicturi sumus.

[d] l. 4. de Princip. Agẽ. in reb. C. Theod. & l. 13. de mendic. & profess. eod. Cod.

[e] Pallad. in Lausiac.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Corrigendum autem tum ex Codice Theodosiano, tum ex eiusdem S. Augustini epistolis, quod interdum Pimanus ab alijs, interdum vero idem Alpianus, vel alio modo dictus reperiatur. A

IESV CHRISTI ANNVS 388. SIRICII PAP. ANNVS 4. VALENTINIANI 13. THEODOSII 10. IMPP.

TRecentesimo octogesimo octauo Christi anno Theodosius Imperator secundum adijt Consulatum, habuitq. collegam Cynegium: cuius exordio idem Imperator aduersus Maximum expeditionem parauit, atque eius causa tributum nouum indixit; quod cum inter alios permoleste ferrent ciues Antiocheni, quadam animi perturbatione agitati, prosilientes in forum, vesano impetu irruentes in statuam Placillæ Augustæ iam biennio ante vita functæ, loco emotam cum ignominia protraxerunt. In quos Theodosius vehementer commotus, perditurus prope erat ciuitatem cum ciuibus, nisi opera monachorum & legatione Flauiani eius ciuitatis Episcopi vix tandem placatus esset, hæc quidem summatim complexa, fusiorem rei gestæ tractationem continent: quā oratione prosecuturi, primum de tempore, quo hæc acciderunt, disserendum est. B

ANTIOCHENI DEIICIVNT STATVAS THEODOSII ET PLACILLAE.

Scimus Theodoretum [a] atque Sozomenum [b] hæc referre ad tempus posterioris aduentus Theodosij in Italiam aduersus Eugenium tyrannum: quibus aduersatur in primis Zosimus, qui hoc tempore expeditionis in Maximum ea omnia contigisse refert. Sed & S. Ambrosius absque [c] aliqua dubitatione eadem satis probata reliquit, dum ad Theodosium scribens epistolam eo tempore, quo idem Theodosius Maximum in Italia expugnauit, de indulgentia Antiochenis concessa meminit. At rem gestam per singula ordine prosequamur. C

a Theod. lib. 5. cap. 10.
b Sozom. lib. 7. cap. 25.
c Ambr. epi. 28.

Quid autem eiusmodi seditionem præcesserit, Sozomenus sic narrat [d]: Aiunt præcedē te nocte, postquā succedente die seditio mota fuit, spectrum mulieris visum esse, magnitudine inusitatum & aspectu horrendum: quod quidem in sublime per ciuitatis plateas discurrens, aerem diuerberaret flagello horrisono: vt quemadmodū ad iram bestias incitant ij, qui ad huiusmodi spectaculum operam suam nauant, ita hāc seditionem dæmonum insidijs genius aliquis malus commouerit. Ac fuisset sane cædes ingens secuta, nisi iram suā Imperator sacræ supplicationis reuerentia motus remisisset.] hæc Sozomenus.

d Sozom. lib. 7. cap. 23.

SPECTRVM VISVM.

Quod vero pertinet ad subsecutum ciuium piaculum, quod occasione noui impositi tributi ob bellum hoc anno gerendum aduersus Maximum, Theodoretus [e] admissum affirmat: deturbationem æneæ Placillæ Augustæ defunctæ statuæ, eiusdemq. per vrbem cum ludibrio protractionem fuisse, idem tradit: licet Sozomenus [f] & Zosimus [g] non Placillæ tantum simulacrum, sed & Theodosij statuas ea contumelia affectas narrent; quod & ex oratione Flauiani coram Theodosio habita verius demonstratur. Missos autem ab Imperatore ad vltionem Elebechum quemdam ducem exercitus, necnō Cæsarium Præfectum Palatij, Theodoretus testatur. Quod vero ad Cæsarium spectat, procul a veritate recedit Nicephorus [h] dum hunc illum putauit esse Cæsarium fratrem Gregorij Nazianzeni, quem longe ante hæc tempora, nempe sub Valente, extremum diem clausisse diximus: erroreq. lapsus est hic Theodoretus, & alij, qui dixerunt a Theodosio dilatam esse vindictam, ex eo quod lege a se lata, iubente S. Ambrosio, prohiberetur statim gladio in eos agi. Nam nondum Theodosius in Italiam venerat, neque cum Ambrosio quicquam ante hac negotij habuit. D E

e Theod. lib. 5. cap. 19.
f Sozom. lib. 7. cap. 23.
g Zosim. lib. 4.

QVI MISSI A THEODOSIO AD VLTIONEM.

h Niceph. lib. 12. cap. 44.

Quid vero singulis ferme diebus fieri contigerit, ex S. Ioanne Chrysostomo hic reddemus ex orationibus, quas Græce (vt testatur Suidas [i]) Adriantas nominant, nempe de statuis: quarum prima illa censenda est, quam post septem dies a facinore perpetrato in Ecclesia habuit ante aduentum eius sceleris vltorum ludicum: est ejus exordium [k]: Quid dicam? aut quid loquar? lacrymarum præsens tempus, non verborum, luctuum, non sermonum, deprecationis, non concionis. Tanta patratorum magnitudo, tam immedicabile vulnus, tam vasta plaga & omni medicamine maior, & superni indigens auxilij.] & paulo post: Tacuimus diebus septem, sicut & amici Iob. Date mihi hodie os aperire, & hanc communem lugere calamitatem, &c.] prosequitur pluribus nouitatem atque immanitatem delicti; nouitatem, inquam, quod, vt ait, ciuitas illa pacifica ac quieta, minime

i Suid. verb. Placilla.

CHRYSOSTOMI CONCIONES EIVS TEMPORIS.

k Chrys. hom. 2. ad pop.

A me autem factiosa & insolens esse soleret: Quis nobis, inquit, inuidit, carissimi? quis nobis zelatus est? vnde tanta facta est mutatio? Nihil fuerat nostra ciuitate venerabilius, nihil factum est miserabilius: populus tam compositus & mansuetus, veluti equus manibus assuefactus, & domesticis semper accersentium manibus adueniens, repente tantū nunc nobis resilijt, vt tot mala gesserit, quæ neque dicere fas. Lamentor & lugeo nunc, non propter expectatæ comminationis magnitudinem, sed propter nimiam patratorum insaniam. Licet enim non irritaretur Imperator, neque puniret & castigaret quo modo, dic mihi, commissorum ignominiam ferremus? Luctu interdicitur mihi doctrinæ sermo, &c.] luget, & ad luctum excitat populum audientem. Addit post multa, talia Deū fieri permisisse, quod eadem ciuitas blasphemantes Deum minime cohibuerit: Pluribus demum eos hortatus est ad pœnitentiam peragendam.

B Aduenerat Quadragesimæ tempus, quo cum frequens esset ad Ecclesiam Antiochenorum concursus, cum nullam aliam consolationem haberent, quam ad Ecclesiam conueniendi, omni spe destituti, præter illam quam collocarant in Deum: ipse Chrysostomus verbum Dei eisdem affatim propinabat: incendebatur enim vehementer eorum commiseratione, quos ad pœnitentiam hortabatur. Extant ipsæ homiliæ, in quibus quantū valeat eloquentia necessitati coniuncta, monstratur. Cum vero Iudices vindices sceleris Antiochiam peruenissent; ijdem primum sane omnium ciuitatem illam nobilissimam metropolis totius Syriæ dignitate spoliauere: etenim loca publica publico vsui mancipata, nempe balnea, theatra, fora, & alia id genus clausere. Translatam quidem fuisse Syriæ metropolim in Laodicensem ciuitatem, scriptores affirmant. Inde vero nobiliū complures, qui admissi sceleris vel auctores videri poterant, vel socij assectatoresq. fuisse in su-

MVLCTA ILLATA IN ANTIOCHENOS.

C spicionem adducebantur, captiui ducti sunt, ijsdemq. repleti carceres: exhibentur tortores atque tormenta: armantur milites pro foribus stantes; ne quid a ciuibus dira timentibus tentaretur. Præparantur a Iudicibus de singulis cognituris atrocissimæ quæstiones: eorumq. quos magis suspicio exagitabat, bona cuncta continuo proscribuntur, affixis domorum ipsorum ianuis tabulis proscriptionis.

Ciuium omnium tripertitus status hic erat. Pars magna post admissum atrox maiestatis crimen, cum audissent Antiochiam mitti ab Imperatore exercitum atque Iudices, fuga sibi consuluit, vtpote timens, tradendam ciuitatem militibus diripiendam, ciuesq. more captæ vrbis ab hostibus cædendos. Qui vero in ciuitate remanserant, horum partem alteram non mediocrem carcer incluserat: alteram vero vehemens metus exagitabat, ad horas singulas expectantes lictores, a quibus conijcerētur in vincula, atque subij-

STATVS MISERANDVS ANTIOCHENORVM CIVIVM.

D cerentur, vt alij, quæstionibus: quorum vnum erat confugium Ecclesia, vnaq. tantum reliqua spes in Deo. quos Chrysostomus Dei verbo erigebat, ad preces ad Deum fundendas, pœnitentiamq. agendam, assiduis concionibus admonens.

Cum sic deploratissimus esset status ciuitatis Antiochenæ, omniq. ex parte tetra præsentium rerum facies, & deteriorum expectatione teterrima: ecce in ipsorum auxilium e montibus properant a Deo missi cælestes milites, quorum arma ab Apostolo describuntur non esse carnalia, sed spiritualia, Deo potentia. Erant hi qui carnem suam crucifixerant cum vitijs & concupiscentijs, monachi præclarissimi, quorum cum iugis conuersatio in cælis esset, inferorum spiritibus terrori erant, hominibus vero maximæ reuerentiæ. Hi igitur cum audissent, fortasse fugientium ore, res Antiochenæ ciuitatis in summo versari discrimine, tamquam quodam classico excitati, conferto agmi-

MONACHI PERVNT SVPPETIAS PERDVNTI CIVITATI.

E ne, properant Antiochiam. Quidnam vero egerint, simulac peruenissent, Ioannes Chrysostomus pluribus narrat, cum meliori de omnium salute spe, horum ope, concepta, homiliam illam ordine decimam septimam ad populum habuit; vbi inter alia: Quando, inquit, a Rege missi ad commissorum inquisitionem tremendum illud constituere iudicium, omnesq. ad malefactorum pœnas vocabant, & variæ mortis omnibus erat expectatio: tunc vertices montium habitantes monachi propriam exhibuere sapientiam. Namque tot annis in cauernis suis concluſi, nemine aduocante, suadente nemine, postquam nubem tantam ciuitatem circumstantem viderunt, tabernacula spelunCasq. suas derelinquentes, vndique confluxerunt, velut Angeli quidam de cælo profecti. Et erat cernere tunc ciuitatem vnisimilem homini. Vbique tunc vidisses sanctos illos, manifestos vel ex aspectu solo, dolore pressos consolantes & ad omnem calamitatis contemptum inducentes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

EGREGIA MONACHORVM CONSTANTIA.

Quis enim illos conspicatus, mortem non derisisset, non despexisset vitam? Nec hoc solum erat mirabile, sed quod Principibus ipsis accidentes, cū fiducia loquebantur pro reis, & omnes sanguinem effundere parati erant, & capita deponere, vt captos ab expectatis tribulationibus eriperent: & dixerunt se non prius recessuros, quam Iudices parcerent ciuitatis populo, vel se communiter cum reis ad Regem Legatos mitterent: Religiosus est, inquiunt, qui nostræ genti dominatur, fidelis cum pietate viuens. Nos igitur ipsum omnino reconciliabimus: non permittemus vobis, neque concedemus ensem polluere, nec vllius abscindere caput. Si vero hoc non fertis, & nos cum ipsis omnino moriemur. Grauia quidem patrata, & nos confitemur; sed Regis humanitatem non excedit gestorū iniquitas. Dicitur quidam illorum aliud verbum sapientiæ plenum dixisse, quod statuæ quidem deiectæ, rursum erectæ fuerunt, & propriam receperunt formam, & factum correctionem habuit celerrimam: Si vos autem Dei imaginem occideritis: quo modo rursum poteritis commissum reuocare? quo modo perditos resuscitare, & animas corporibus reddere?] hunc fuisse Macedonium vita insignem monachum, Theodoretus affirmat, qui rem paulo fusius prosecutus, hæc ait [a]:

a Theod. lib. 5. c. 19.

MACEDONII INSIGNE FACINVS.

Ex quorum, *nempe monachorum*, numero fuit sanctissimus Macedonius, vir tum rerum quæ in communi vita geruntur inscius, tum litterarum sacrarum prorsus ignarus. Iste in montium verticibus vitam agens, noctes diesq. omnium Saluatori sinceras preces offerre solebat; qui neque Imperatoris violentiam pertimescere, neque de potestate corū qui missi fuerant, laborare visus est: sed in media vrbe, prehenso alterius Iudicum pallio, ambos ex equis descendere iubet. Illi vero cum viderent senem statura exigua, pannis sordidis amictum, primo indignari quidem: sed vt primum a quibusdam illorum qui antecedebant, viri illius virtutem didicerant, desilire de equis, illius genua amplecti, veniam denique precari cœperunt. Macedonius diuina imbutus sapientia, tali eos oratione cōpellat: Dicite, viri carissimi, Imperatori hæc verba; Non solum Imperatorem eum esse, sed hominem etiam. Itaque ne oculos tantummodo ad Imperium adijciat, sed suam ipsius naturam mente complectatur. Nam cum homo sit, illis imperat qui sunt eiusdem naturæ participes: humanam autem naturam ad Dei imaginem & similitudinem esse fabricatam. Quare ne tam crudeliter & inhumane imaginem Dei e medio tolli iubeat: nam bilem mouet opifici, cum eius imaginem contumelioſe tractet. Consideret enim, quam iniquo animo tulerit ipse æneam coniugis imaginem contumelia affectam esse: se tamen in imaginem Dei contumelioſum esse non dubitare. At quantum interſit inter imaginē inanimem, & animatam viuam ac rationis compotem, omnibus qui sunt mente præditi, perspicuum est. Illud præterea secum cogitet, nobis perfacile esse, pro vna ænea imagine multas fabricare; sed eum non posse omnino facere vel pilum vnum illorum qui interfecti sunt. Hac audita oratione, viri illi admirabiles eam ad Imperatorem retulerunt, &c.]

b Theodor. lib. SS. Patr. c. 13.

Porro de eodem Macedonio plura habet idem Theodoretus [b] in libro sanctorum Patrum: aitq. eum hanc ob causam, quod nihil aliud nisi ordeum madefactum soleret comedere fuisse cognomento dictum κριοφάγον. Subdit autem Chrysostomus ad hæc: Multa & de iudicio ipsis disseruere. Quis non consternaretur? quis non virorum sapientiam admiraretur?

MVLIERIS SPECTATA CONSTANTIA.

Quoniam quædam reorum mater nudato capite, & canis ostensis, iudicaturi equum freno apprehendit, & per forum prætercurrens, sic ad iudicium simul ingressa est: omnes obstupefacti sumus, omnes admirati pietatem & magnanimitatem. Quo modo non magis ad hos obstupescere oportet? illa enim etiam si mortua esset pro filio, nihil mirandum: magna enim naturæ vis, & inexpugnabilis viscerum necessitas. Hi vero non genuerunt, nec educarunt: immo vero quos non nouerunt, quorum nomen non audierunt, quibuscum numquam conuersati sunt, quos ex sola nouerunt calamitate, in tantum amauerunt, vt etiam si infinitas habuissent animas, omnes pro illorum salute tradere vellent. Neque mihi dicas hoc, quod non iugulati sunt, nec sanguinem effuderunt; sed quod tanta contra Iudices vsi sunt libertate, quanta solos de salute sua desperatos vti verisimile fuit, & tali cum sententia de montibus ad tribunal cucurrerunt. Nec enim nisi prius se neci præparassent cuilibet, tam libere potuissent Iudices alloqui, & tantam tunc exhibere magnanimitatem. Etenim ante Prætorij ianuas totos dies agebant sedentes, abducendos de carnificum manibus eripere parati] hæc de studio monachorum Chrysostomus.

Quæ

Quæ vero subdit de philosophis tum Antiochiæ commorantibus, plane redarguunt grande mendacium Zosimi [a], quo tradit, Libanium vna cum Hilario pro salute ciuitatis legationem suscepisse ad Theodosium Imperatorem: ait enim ipse Chrysostomus: vbi nunc sunt pallia gestantes, & profundam ostentantes barbam, & bacula dextera ferentes, externorum philosophi, Cynica piacula, submensalibus canibus miseriores, ventrisq. causa cuncta facientes? Omnes tunc ciuitatem deseruerunt, resilierunt omnes, in cauernas conditi sunt: soli vero qui per opera vere philosophiam exhibent, ac si nullum ciuitatem malum comprehendisset, sic intrepide in foro apparuerunt: & vrbem quidem habitantes, ad montes & deserta auolauerunt; eremi vero incolæ in vrbem ingressi sunt, &c.] Quod autem ad Libanium spectat: quis quæso, ipsum rediuiuum ad hoc munus legationis obeundum ab inferis reuocauit; quem alij sub Valente tradunt defunctum, alij vix ad ipsum initium Imperij Theodosij vitam produxisse confirmant? Cum vero idem Ioannes Chrysostomus hæc & alia plura in commendationem egregiæ per eosdem monachos nauatæ tunc operæ: per eos quidem illud obtentum tradit, vt sententia de nece sontium differretur, donec quid de his decernendum esset, Imperatori significaretur.

a Zosim. lib. 4. DE LIBANIO ZOSIMVS REDARGVITVR.

At quanto id illi temporis spatio perfecerunt? & quamdiu ea de causa Antiochiæ cōmorati? audi quod mireris: Hi, inquit Chrysostomus [b], die vna & descenderunt, & diffluerunt, & soluerunt calamitatem, & ad propria reuersi sunt tabernacula: tanti est philosophia a Christo introducta.] at non sic quidem hæc intelligenda puto, vt vnius diei dumtaxat spatio tot tractatus confici potuissent, cum præsertim idem superius tradat, eosdem ad fores Prætorij totos dies excubasse, vt si qui ducerentur ad supplicia, eriperent e carnificum manibus: sed illud plane significare voluerit, ea diligentia celerius opus impletum, decretaq. legatione, eosdem tamquam aues quam citissime e ciuitate conuolasse in solitudinem, inanes auras omnium ore iactatæ gloriæ cuitantes, quod Christianorum philosophorum tantum mos est. Quatriduum in ea actione insumptum esse, idem Chrysostomus alibi affirmat, dum de concessis a Iudicibus ad Principem adeundum inducijs homiliam ipse tunc ad populum habuit, qua illius quatridui concinnans historiam, eamdem posterorum memoriæ voluit commendasse, quam par est hic eodem texturæ filo connectere. Quis non libenter audiat vera certaq. a tanto auctore descripta, qui & oculis cuncta spectauit, & his qui interfuerunt tunc eadem in memoriam reuocauit, sic exorsus [c]?

b Chrysost. dict. hom. 17. COMMORATIO MONACHOR. ANTIOCHIAE.

c Chrysost. ad pop. Antiochen. hom. 13. CHRYSOST. SINGVLIS DIEBVS CONCIONATVR.

Ab eodem principio & ijsdem procemijs, quibus heri & nudius tertius cœpi, & hodie incipiam: dicam & nunc: Benedictus Deus. Quale præteritum vidimus quatriduum, & quale nunc videmus præsens? Quanta in illo obscuritas tūc erat? quanta nunc in præsenti tranquillitas? Tremendum in ciuitate tribunal illud & omnium corda conquassatuit, & nocte fecit diem nihilo esse meliorem, non radijs obtenebratis, sed tristitia & timore oculos offuscantibus vestros. Vt igitur & nos maiorē capiamus voluptatem; pauca eorum quæ tunc acciderunt, commemorare volo. Et vobis enim & posteris omnibus vtilem horum esse video narrationem: quoniam & de naufragio saluatis iucundum est fluctuum meminisse & tempestatis & ventorum, postquam in portum nauigauerint; & valetudine detentis desiderabile post ægritudinem, febres, per quas paulo minus ad mortem venerunt, alijs enarrare. Cum enim grauia præterierint, voluptatem habet eorum commemoratio, anima non amplius formidante, sed maiorem capiente delectationem: continua enim præteritorum malorum memoria præsentem tranquillitatem diligentius cognosci facit.

QVALE EXHIBITVM TRISTE SPECTACVLVM.

Postquam enim ciuitatis maior pars præ timore & comminatione illa ad deserta & fauces montium & occulta locorum transmigrauit, metu ipsos vndique cogente; inanes quidem mulieribus erant domus, vacuum vero viris forum: vix autem duo vel tres euntes in medio sese videbant, & ipsi tamquam animati mortui circumeuntes. Abibamus in forum iudiciale gestorum finem visuri: & collectas ciuitatis reliquias videntes, illud omnium maxime admirati fuimus, quod multitudine circa fores morante, tamquam præsente nemine, silentium erat profundissimum, omnibus inter sese respicientibus, & nemine assistentem interrogare, aut quicquam audire ab illo audente. Proximum enim quēque suspectum habebat: quoniam multi iam præter omnem spem ex medio rapti foro intus coercebantur. Et omnes communiter in cælum aspiciebamus, & manus extende-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bamus cum silentio, superne subsidium exspectantes, & Deo supplicantes, vt iudican- A
dis adesset, & iudicantium corda mulceret, & mitem faceret sententiam. Et sicut qui
naufragantes e terra vident, accedere quidem & manum porrigere & ærumnam releua-
re non possunt, cum vndis arceantur; extrinsecus autem ab ipsis littoribus manus exten-
dentes & lacrymantes, Deum orant, vt assistat fluctuantibus: ita & hic tacite omnes
Deum mente inuocabant, petentes, vt ad tribunal velut in fluctus adductis, manum por-
rigeret, nec sineret nauigium submergi, nec in extremum naufragium iudicantium sol-
ueret iudicium. Et hæc quidem erant pro foribus.

HVMANAE CALAMITATIS EXEMPLVM.

Postquam vero interiorem aulam introiuimus, rursus alia his terribiliora vidimus, mi-
lites armatos ensibus & clauis, & multam interius iudicantibus quietē præstantes. Quo-
niam enim necessarij illorum omnes & vxores & matres & filiæ ante fori ianuam con-
stiterant, vt si eueniret quempiam ad mortem duci, nemo ærumnæ spectaculo accensus B
tumultum & turbationem vllam faceret, omnes procul arcebant milites, ipsorum men-
tem pauore præoccupantes. Quod autem omnium maxime miserabile, mater & soror
cuiusdam, qui intus iudicabatur, ad ipsa iudicantium vestibula iacebant, se humi ster-
nentes, & commune omnibus factæ circumstantibus spectaculum, oculos velatæ, & tan-
tum dumtaxat erubescentes, quantum calamitatis necessitas permittebat: neque aderat
ipsis ancillula, non vicina, non amica, non vlla necessariarum alia; sed solæ cum vestibus
abiectis in medio tot militum assumptæ, per humum se trahentes circa ipsas fores, inte-
rius sedentibus grauiora patiebantur, carnificum vocem audientes, verberum sonitum,
cæsorum luctum, tremendas iudicantium minas; & per flagellatorum singultum gra-
uioribus quam illi doloribus hæ conficiebantur.

TIMOR OMNES EXAGITAT ANTIOCHENOS.

Quoniam enim in illorum testimonijs criminum proditio periclitabatur: sicubi C
quempiam flagellari, vt reos dicerent, sentiebant, & vlulare: in cælum respicientes,
Deum orabant, vt illi fortitudinem & tolerantiam daret, ne suorum necessariorum sa-
lus proderetur aliorum infirmitatibus acrem verberum dolorem ferre non valentium.
Et tale quid rursum, quale fluctuantibus solet, accidebat. sicut enim illi si quando vn-
dæ impetum videant eminus insurgentem & paulatim crescentem & nauem submerge-
re minantem, etiam priusquam ipsi propior fiat, præ timore mortui sunt: sic & illæ si
quando voces & vlulatus audiebant emitti, veritæ ne tormenta fugientes qui testimo-
nium dicere cogebantur, contra necessariorum aliquem dicerent, infinitas ante oculos
mortes videbant. Et erat cernere intus tormenta, extra tormenta: illos nempe carnifices,
has vero naturæ torquebat imperium & viscerum compassio: & intus luctus, & extra lu-
ctus: intus eorum, extra necessariorum. Immo vero non ipsi tantum, sed & ipsi iudicantes D
corde lugebant, & omnibus grauiora patiebantur, tā acerbæ calamitati ministrare coacti.

LVGVBRE SPECTACVLVM.

Ego autem assidens, & hæc cernens, quod mulieres & virgines thalamis assuetæ, nūc
commune cunctis spectaculum factæ sunt, & molli assuetæ strato, terram pro strato nūc
habent: & tantum nactæ obsequium ancillularum, eunuchorum, & reliquæ totius vani-
tatis, nunc omnibus illis priuatæ, ad omnium pedes prosternuntur, singulos orantes, ali-
quid iudicandis in auxilium conferre, & communem aliquem misericordiæ quæstū om-
nibus fieri: illud dixi Salomonis [a]: Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Videbam enim
& hoc ipsum, & aliud verbum ad ipsa perueniens opera, quod dicit [b]: Omnis gloria ho-
minis tamquam flos fœni: siccatum est fœnum, & cecidit flos. Etenim diuitiæ tunc, &
generositas, & claritas, & amicorum præsentia, & omnia vitæ adiumenta redarguebān-
tur, peccato & iniquitate commissa omnem hanc opem subuertente.] hæc & alia tunc E
Chrysostomus philosophatus, cum & illud quoque nouissimi omnium tribunalis iudi-
cium ex præsentis imagine mente agitaret: qui & post alia hæc subdit:

a Eccles. 1.
b Isai. 40.

NOBILES ANTIOCHENI QVAS PASSI.

Atqui ciuitatis primarij, qui tunc iudicabantur, erant, & ipsum nobilitatis caput. Atta-
men læti fuissent, si quis eis dedisset, vt amittentes omnia, & si oporteret ipsam libertatē,
præsenti vita potirentur. Die vero iam exacto, profundissimoq. facto vespere, cum iu-
dicij finis expectaretur, in maiori erant omnes anxietate, & a Deo petebant dilationem
aliquam & prorogationem fieri, & iudicantium animo immittere, vt ad Imperatoris sen-
tentiam referrent exquisitorum cognitionem; fore enim fortasse aliquod bonum ex hac
dilatione. Et communes a populo supplicationes ad benignas Dei aures emittebantur, vt
saluaret reliquias ciuitatis, nec ipsam a fundamentis penitus euersam negligeret. Nec vi-
dere licebat quemquam non hæc cum lacrymis clamantem.

Verum-

A Verumtamen nihil propterea Iudices interius causas audiētes tunc inflexit; sed vnum
solum respiciebant, vt diligens commissorum quæstio fieret: & postremo catenis iniectis
ipsos in carcerem per medium forum agebant, homines equos domi alentes, brauia pro-
ponere solitos, aliaq. innumera valentes clariora numerare officia: & substantias popu-
labantur, & in omnium foribus proscriptionis tabulas cernere licebat. Et horum vxores
paterna domo iectæ, singulæ illud vxoris Iob per opera implebant: domum enim ex
domo, & locum ex loco circumibant, diuersorij indigentes: nec enim hoc ipsum erat ip-
sis facile reperire, vnoquoque timente & tremescente quempiam reorum necessarium
susc ipere & curæ habere. Verumtamen tot illata passi, omnibus his contenti erant, quo-
niam vita non exciderant præsenti. Et neque pecuniarum mulcta, neque ignominia, ne-
que tanta traductio, neque quodcumque aliud huiusmodi ipsos mordebat. Calamita-
B tis enim magnitudo, & maiora his patiendi expectatio eorum animos philosophari tan-
tum effecit.] hæc Chrysostomus.

Accidit tunc etiam, vt cum omnes repentinæ mortis faucibus deglutiri ex Principis
furore timerent; inter alios glomeratim vniuersi cathecumeni, quorum grandia erant
examina (quod abusus adhuc ille vigeret differendi baptismum) ad ecclesiam, vt sacris
imbuerentur mysterijs, conuenirent, adeo vt eos catechizandi tempus non esset. Memi-
nit horum idem Ioannes Chrysostomus, cum postea ista recolens tempora sic ait [a]:

a Chrysostom. in Act. hom. 46.

Dicam quod vni familiarium meorum accidit. Irato aliquando Deo, cum ille admo-
dum iuuenis esset, & in diaconorum ordine ministraret, abesset q. per illud tempus Epi-
scopus, & nullus presbyterorum curam haberet, sed simpliciter faciebant simul multa
millia in vna nocte baptizari, & simpliciter baptizabantur omnes nihil scientes. Quod vt
C ille intellexit, priuatim simul centenos & ducentenos docebat: nihil tamen, quam quod
ad sacramenta attinebat, ne sic migrarent non initiati. Hoc plerique putabant illum ex
ambitione fecisse: verum ille non attendebat sic censentes.] hæc Chrysostomus. Sed quæ
hæc absentia Episcopi? de ea modo dicendum.

DE RELATIONE AD IMP. MITTENDA.

Cum vero eo statu infelicissimo posita esset ciuitas, & ciuibus omnibus dira immine-
ret carnificina, singulisq. ferme momentis anceps vita cuiusque penderet arbitrio Iudi-
cum: ecce inter tot tenebras alicuius spei radius insperatus affulsit. Audito nimirum,
concessum a Iudicibus, vt relatio ad Theodosium mitteretur, omnibus in mæroris tene-
bris versantibus mox inopinata est exorta lætitia: omnes exhilarantur, perinde ac si ci-
uitas in tuto collocata esset, cum & ipse Chrysostomus pro gratiarum ad Deum actione
eam habuit concionem, cuius exordium est [b]: In tempore omnes hodie communiter cō-

b Chrysost. ad pop. hom. 17.

D cinuimus: Benedictus [c] Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus. Etenim miranda
& opinionem excedentia facta sunt negotia: vrbem totam & populum tantum submer-
gi debentem, & sub vndas agi, & perdi funditus semel, vno temporis momento ab omni
naufragio liberauit. Gratias igitur agamus, &c.] vbi & post multa superius recensita,
quanta id importunitate cum monachis simul sacerdotes exegerint a Iudicibus, & quali
gestierint tripudio, vt acceperunt, docet his verbis [d]: Non monachi tantum, verum &

c Psal. 71.
d Chrysost. hom. ead.

sacerdotes eamdem præstiterunt animi magnitudinem, nostramq. dispensauere salutē.

MELIOR STATVS APPLICTIS ARRIDET.

Et alius quidem in castra se contulit, omnia dilectioni vestræ postponens, & paratus, nisi
Regi persuaderet, mori. Alij vero hic remanentes, & eadem cum monachis exhibentes,
proprijs manibus Iudices continentes, non permittentes abire, priusquam de iudicij fine
promitterent *nimirum se haud vlterius ad necem fontium progressuros*: & cum renuentes qui-
E dem videbant, fiducia multa & ipsi vicissim vtebantur: vt autem annuentes viderunt,
pedes & genua complexi, & manus exosculati, vtramque virtutem superabundanter ex-
hibuere, libertatem, & mansuetudinem. Quod enim non superbia esset fiducia, exosc u-
lando genua, & pedes amplectendo maxime demonstrauerunt. Rursum quod humili-
tas non esset assentatio, neque seruilitas quædam, nec ex illiberali sententia profecta,
præmissa ipsorum fiducia testificata est. Neque hæc sola de tentatione bona lucrati su-
mus, verum & multam modestiam, mansuetudinem multam. Ciuitas nobis repente
monasterium facta est: non sic illam aliquis ornasset, si aureas in foro statuas erexisset,
&c.] Quem vero non nominans, ait, insignem sacerdotem amore populi ad Imperato-
rem in castra se contulisse: fuit hic Flauianus eiusdem ciuitatis Episcopus, qui pro popu-
lo magno animo atque impensa cura legationem tantam susceperat.

Porro idem Chrysostomus pro gratijs Deo agendis de obtenta dilatione conueniendi

Impe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

PRO GRATIARVM ACTIONE HOMILIAE

a Chryſoſt. ad pop. Antioch. hom. 21. & Chryſoſt. hom. 17.

c Chryſoſt. hom. 12.

d Chryſoſt. hom. 13.

e Chryſoſt. hom. 16.

NON AVDIENDI SERMONES INFIDELIVM.

Imperatorem, quotidie in eccleſia populum colligebat, vbi diebus ſingulis ad eum habuit conciones, quarum prior vel illa habita ponitur, quam ſic eſt exorſus [a]: Cum præteritam tempeſtatem & præſentem cogito tranquillitatem, non deſino dicere: Benedictus Deus, qui facit omnia, & ipſa tranſmutat, &c.] vel illa cuius eſt idem ferme principium [b], de qua ſuperius. Sequenti vero die eam habuit orationem, quæ ita incipit [c]: Et heri dixi: Benedictus Deus. & hodie hoc ipſum rurſum dicam, &c.] Tertia autem die itidem ad populum ſermonem habuit, cuius eſt illud initium [d]: Ab eodem principio & iiſdem prooemiis, quibus heri & nudiuſtertius cœpi, & hodie incipiam: dicam & nunc: Benedictus Deus, &c.] erat hoc Quadrageſimale tempus, cuius ſecunda hebdomada expedita, illam habuit concionem, quæ ſic inchoatur [e]: Principis quidem prouidentiam laudaui, &c.] in cuius progreſſu ad finem vergente de abſoluta tunc ſecunda hebdomada Quadrageſimæ meminit: qua quidem oratione populum adhuc timentem corroborat: nam expectatio anceps, quid ab Imperatore referret Epiſcopus, nonnihil eorumdem animum excruciabat: qua etiam homilia & in eos idem ipſe Chryſoſtomus vehementius inuectus eſt, quod neſcio a quo Gentili de conſolatione orationem audiſſent, quaſi non ſufficiens eſſet Eccleſia Chriſti ea docere. vnde commotus, eos in primis vrget his verbis: Pro vobis autem erubui & confuſus ſum, quod exterioris poſt multos prolixosq. ſermones illos conſolationis indiguiſtis. Optaui mihi terram dehiſcere & immergi, quando ipſum vobis loquentem audiebam, & intempeſtiuam hanc & irrationabilem timiditatem conſolantem. Non enim vos ab illo doceri oportebat, ſed infidelibus vos præceptores omnibus fieri: nec ab infidelibus iudicari Paulus permiſit.] & poſt nonnulla: Sed neque nunc in me ipſum redire poſſum: ſic animum meum indignatio & triſtitia obſidet. Quis enim non ægre ferret, quis non ſuccenſeret, quando poſt tantam doctrinam Gentilibus opus habuiſtis doctoribus ad exhortandum & perſuadendum, vt præſentem generoſe timorem ſufferretis?] hæc & alia ibi ipſe. Media autem Qradrageſima in eodem argumento verſatus, decimamoctauam ordine tunc ad eumdem populum habuit homiliam, vt idem ipſo eius exordio docet. At iam de ipſa Flauiani legatione agamus.

DE LEGATIONE FLAVIANI AD IMP.

f Chryſoſt. hom. 3. ad pop. Antiochen.

Suſcepit libens volensq. Flauianus Epiſcopus pro populo Antiocheno ad Theodoſium Auguſtum legationem, adeoq. ardenti ſtudio, vt nulla re valuerit præpediri (reliquit enim ſororem extremum agentem ſpiritum) neque vlla ſuæ ſenectutis vel corporis habita ratione (vt ait Chryſoſtomus [f]) ſe accinxit ad iter: quando relicta Eccleſia paſtore vacua, idem Chryſoſtomus eam ad populum habuit homiliam, quæ ita incipit: Quando ad ſedem hanc derelictam & magiſtro vacuam reſpicio, gaudeo ſimul & lacrymo: lacrymo quidem, quod præſentem non video patrem: gaudeo autem, quod pro ſalute noſtra profectus eſt, & tantum abijt populum a furore Regis erepturus, &c.] pluribus eos hortatur, vt precibus apud Deum agant pro Legato Epiſcopo, & ea quam ſuſcepit legatione; atque inter alia: Supplicemus igitur ipſi, & ad ipſum legationem mittamus: & Regis animum penitus corripiet, & ab omni nos inſtanti anguſtia liberabit. Pater illic legationem obit: nos hinc ad cælorum Regem mittamus legationem, ipſum precibus adiuuemus. Multum Eccleſiæ communio poteſt, ſi anima dolente, ſi corde contrito preces emittamus.] hæc ipſe.

FLAVIANVS OCCVRRENS MAGISTRATIBVS QVALITER AFFECTVS.

g Chryſoſt. ad pop. hom. 20.

Contigit autem profectio Flauiani Antiochia, ſimulac dirum illud a ciuibus facinus fuerat perpetratum: nam in via inuenit, qui ad iudicandam eā cauſam vindicandamq. contumeliam mittebantur ab Imperatore Antiochiam. Declarat id quidem ipſe Chryſoſtomus, cum Flauiani progreſſum legationis ita deſcribit [g]: Poſtquam enim ex vrbe egreſſus eſt, omnes in tanta relinquens triſtitia, multo grauiora patiebatur, quam qui in ipſis erant moleſtijs. Primum nempe nactus in via media ad geſtorum examinationem a Rege miſſos, & ab illis doctus quorſum eſſent miſſi, & mala ciuitatem inuaſura, tumultus, turbationes, fugam, timorem, anxietatem, pericula cogitans, lacrymarum fontes emittebat, cum viſcera ipſi diſſecarentur. Patribus enim mos eſt multo magis dolere, cum filijs ſuis male habentibus nec adeſſe poſſint: quod & pientiſſimus hic paſſus eſt, non mala tantum nos inuaſura deplorans, ſed & quod nobis hæc patientibus procul abeſſet. Verum & hoc pro noſtra ſalute factum eſt.

Vt enim ab illis hæc didicit, calidiores lacrymarum fontes emittebat, & cum maiori ſupplicatione ad Deum confugit, & noctes inſomnes ducebat, ſupplicans, vt hæc patienti

ADVENTVS FLAVIANI AD THEODOSIVM

tienti ſuccurreret ciuitati, & vt Regis mentem redderet mitiorem. Vt vero magnam ciuitatem illam aſcendit, & regias ingreſſus eſt aulas, procul a Rege conſtitit mutus, lacrymans, deorſum inclinatus, latitans, tamquam ipſe eſſet qui omnia illa patraſſet. Hoc autem faciebat, habitu, aſpectu, luctibus prius mouere volens ipſum ad miſericordiam, & tum defenſionem pro nobis incipere: Sola namque peccantibus relinquitur venia, tacere, & nihil pro geſtis loqui. Volebat enim paſſionum hanc quidem eijcere, hanc vero introducere: reijcere quippe iram, triſtitiam autem relinquere, vt ita viam præpararet defenſionis verbis.] & paulo poſt: Ipſum itaque Rex conſpicatus lugentem, & deorſum inclinatum, acceſſit ipſe, & quod patiebatur propter ſacerdotis lacrymas, hoc verbis oſtendit: non enim indignantis, nec iraſcentis verba fecit, ſed dolentis, non ſuccenſentis, ſed mærentis & dolore magis detenti. & quod hoc ſit verum, ipſa audientes verba ſcietis.

QVAE THEODOSIVS AD FLAVIANVM.

Non enim dixit: Quid tandem hoc eſt? pro hominibus ſceleſtis & ſceleratiſſimis, & quos nec oportuit viuere, venis legationem obiens, tyrannis, innouatoribus, omni ſupplicio dignis? Sed hæc omnia dimittens verba, defenſionem compoſuit reuerentia plenam & grauitate, & a ſe collata commemorabat beneficia, quibus per omne regni tempus ciuitatem noſtram proſecutus eſt: & ad ſingula hæc repetebat: Hæc me pro illis pati oportuit? quarum a me iniuriarum pœnas exegerunt? quid paruū, quidve magnum accuſandum habentes, non me ſolum, verum & defunctos contumelijs affecerunt? non valebat animus ſaturari in viuis? ſed niſi ſepultos quoque contumelioſe tractarent, nil magnum ſe facere putarunt. Iniqui fuerimus nos, vt ipſi putant: igitur mortuis parcere, qui nullam intulerunt iniuriam, oportebat: non enim & illis hæc attribuere valebant. Nonne ſemper hanc omnibus præpoſui ciuitatem, & patria deſiderabiliorem eſſe putabam, & votum mihi continuum erat, vrbem illam cernere, & hoc apud omnes faciebam iuramentum?] hactenus Theodoſij verba: quibus ipſe Chryſoſtomus mox ſubinfert orationem quam tunc habuit Flauianus, iam longo itinere meditatam, cui deeſſe non poterat efficax pronunciatio ex intimo cordis dolore prodiens. Subdit igitur idem Chryſoſtomus:

ORATIO FLAVIANI AD THEODOSIVM PRO ANTIOCHENIS.

Hic aliquantum ingemens Pontifex, & feruentiores emittens lacrymas, non amplius tacuit: videbat enim Regis defenſionem culpam maiorem noſtram facientem. ſed grauiter & amare de profundo gemens: Confitemur, inquit, o Rex, nec negare poſſumus amorem iſtum, quem erga patriam noſtram demonſtraſti: & propterea maxime lugemus, quoniam ſic amatæ dæmones inuiderunt, & erga benefactorem ingrati ſumus viſi, & exacerbauimus ſummopere nos amantem. ſiue obruas, ſiue incendas, ſiue occidas, ſiue quodcumque aliud facias, nondum dignam de nobis pœnā exegiſti: nos ipſos præueniētes innumeris mortibus difficilius affecimus. Quid enim amarius eſſe poſſit, quam cum benefactorem, & ſic diligentem iniuſte exacerbantes appareamus? & omnis hoc mundus diſcat, & extremam ingratitudinem noſtram condemnet? Si barbari ciuitatem noſtram incurſantes, mœnia diruiſſent, & incendiſſent domos, & abductis captiuis abijſſent, minus erat malum. Quare tandem ita? Quoniam te viuente, & tantam in nos beneuolentiam exhibente, ſpes erat illa cuncta grauia ſolutum iri, & nos iterum ad priorem formam redituros, & clariorem recepturos libertatem. Nunc autem ablata beneuolentia tua, & amoris vinculo violato, quod omni muro nobis erat tutius, ad quem iam confugiemus? quo poterimus alio reſpicere, tam dulcem dominum & facilem patrem exacerbantes?

AGIT EXEMPLO.

Itaque videntur quidem intollerabilia feciſſe, ſed magis paſſi ſunt omnium grauiſſima, ad nullum hominem audentes reſpicere, nec ipſum ſpectare Solem liberis valentes oculis, pudore vndique palpebras contrahente, & occultari cogente: libertate ipſis ablata, omnibus captiuis nunc miſerius affecti ſunt, & extremam ſuſtinent ignominiam: & malorum magnitudinem cogitantes, & in quantum contumeliæ reſilierunt, nec reſpirare poſſunt, cum omnes terram habitantes in ſui vehementem calumniam attraxerint. Sed ſi velis, o Rex, eſt vulneri medicina, & tantis malis remedium. Sæpius & in priuatis hoc factum eſt, magnæ & intolerabiles offenſiones, magnæ charitatis materia factæ ſunt: ſic & in natura noſtra euenit. Cum enim hominem Deus fecit, & in paradiſum induxit, & multo dignum fecit honore: tantam diabolus proſperitatem non ferens, inuidit, & illum a data expulit dignitate. Sed Deus non tantum ipſum non reliquit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

liquit, verum & pro paradiſo cælum nobis aperuit, hoc ipſo propriamq. demonſtrans be- A
nignitatem, & diabolum magis puniens. Hoc & tu facias. Nunc omnia mouerunt dæmones, vt omnium tibi gratiſſimam ciuitatem a beneuolentia tua ſeparet. Hoc vero tu nunc ſciens, pœnam quamuis quidem exigas, priori autem amicitia ne nos extrudas. Sed ſi & præter opinionem aliquid nunc dicere fas eſt, etiam nunc inter dilectarum primas ipſam ſcribe, ſi modo dæmonas hæc operatos vis vlciſci. Si nempe deſtruas & ſubruas & deleas; quæ prius ipſi voluerunt, hæc efficies: ſi vero iram dimittas, & te rurſum ipſam amare, ſicut prius amabas, confitearis; letalem ipſis plagam intuleris, & vltimam ab ipſis vltionem exegeris, demonſtrans quod non tantum nihil amplius ipſis expeditum eſt per inſidias, verum & cuncta ipſis contra quam volebant, acciderunt. Iuſtus autem fueris hæc faciendo, & ciuitatem miſerando, cui propter amicitiam tuam dæmones inuiderunt. Niſi enim ipſam tam vehementer amaſſes, nec ipſam illi tanta inſectanti fuiſſent B
inuidia. Itaque & ſi mirandum eſt quod dicitur, eſt tamen verũ quod propter te & amicitiam tuam hæc paſſa eſt. Quot incendijs, quanta ſubuerſione ſunt hæc verba acerbiora, quæ reſpondens dicebas? Nunc te contumelia affectum dicis, & pertuliſſe quæ nullus vmquam ſuperiorum Regum.

AB HONESTO ARGVMENTVM DVCIT.

Sed ſi velis, o humaniſſime & ſapientiſſime & multa pietate plene, diademate iſto clariorem & maiorem tibi coronam hæc afferet contumelia. Hoc nempe diadema eſt, & virtutis inſigne, & Dei liberalitatis indicium. Sed corona ex hac humanitate contexta tuum ſolius erit & ſapientiæ tuæ meritum. Nec te tantum omnes admirabuntur propter iſtos lapides pretioſos, quantum propter victoriam de indignatione ſuperata reportatam laudabunt. Deſtruxerunt ſtatuas tuas? ſed illis clariores reſtituere tibi licet. Si enim iniuriæ auctoribus crimina remittas, & nullam ipſis inferas pœnam; non æreas iſtas in foro erigent, nec aureas, nec lapillis coagmentatas; ſed omni materia pretioſiorem ſtolam indueris, humanitatem ſcilicet & miſericordiam: talem in mente quiſque ſua te ædificabunt, & tot ſtatuas habebis, quot Orbem habitant homines & habitabunt. Non enim nos tantum, verum & poſt nos futuri, & poſt illos omnes hæc audient, & tamquam ipſi bene fuerint habiti, ſic te admirabuntur & amabunt. Et quod hæc non aſſentans dico, ſed ſic erit omnino: antiquum tibi referam ſermonem quemdam: vt diſcas, quod non tantum exercitus, & arma, & pecuniæ, & ſubditorum multitudo, & alia huiuſmodi ſplendidos facere Reges conſueuerunt, quantum animi diſciplina & manſuetudo.

PERSVADET EXEMPLO CONSTANTINI.

Fertur beatus Conſtantinus effigie ſua quandoque lapidata, multis ipſum inſtigantibus ad ſupplicium de auctoribus contumeliæ ſumendum, & dicentibus quod omnem ipſius faciẽ ſaxis conuulneraſſent, manu faciem palpans & leniter ridens, dixiſſe: Ego vero D
nuſquam vulnus in fronte factum video, ſed ſanum quidẽ caput, ſana vero & facies tota. Illi vero reueriti, & confuſi, ab hoc iniquo deſtitere conſilio. Et hoc verbum hactenus canunt omnes, nec tantum temporis labefecit, aut huius ſapientiæ memoriam extinxit. Quot non ſit hoc trophæis ſplendidius? Multas vrbes ille condidit, & multos barbaros ſuperauit: ſed meminimus illorum nihil: hoc autem verbum vſque ad præſentem diem canitur, & poſteri noſtri & poſteri illorum omnes id ipſum audient. Nec hoc ſolum eſt admirandum quod audient, verum etiam quod laudibus & fauſtis verbis proſequentur, dicentesq. laudabunt, & audientes grate ſuſcipient: nec vllus eſt, qui hæc audiens, ſilere poſſit, quin pariter exclamet, & talia dicentem laudet, & innumera ipſi vel defuncto bona precetur. Quod ſi propter illud verbum apud homines tanta potitus eſt gloria, quot apud benignum Deum coronas aſſequetur? E

CONVINCIT LEGIBVS IPSIVS.

Quid autem opus eſt Conſtantinum & aliena exempla commemorare, cum te de prijs & meritis tuis opus ſit exhortari? Recordare priorum, quando ſolemnitate hac, *nempe Paſchali*, ſuperueniente per totum Orbem terrarum epiſtolam miſiſti, iubentem carcere detentos dimitti, & ipſis ignoſci crimina: & illis humanitatem tuam demonſtrare non ſufficientibus, per litteras dicebas: Vtinam mihi liceret & defunctos reuocare & reſuſcitare & ad priorem vitam reducere. Horum nunc reminiſcere verborum. Ecce tempus defunctorum reuocandorum & reſuſcitandorum & ad vitam reducendorum ipſas tartari fores iam nunc ciuitas collocata eſt: ipſam igitur inde reſuſcita ſine peloqui, & reuocare ciuitatem in tenebris iacentem. Nunc ipſam iube ab humanitate tua

poſthac

A poſthac appellari. Nec enim tantam habebit gratiam illi qui ab initio ſe condidit, quantam ſententiæ tuæ: nec immerito. Ille enim principio ipſi dato receſſit: tu vero auctam & magnam factam, & poſt multam hanc tranquillitatem deſtructam reſuſcitabis. Non erat tam mirandum, ſi hoſtibus ipſam capientibus, & barbaris populantibus, a periculo liberaſſes, quam eſt mirabile nunc peperciſſe: illud enim ſæpe multi fecere Reges, hoc autem tu ſolus operaberis, & primus præter omnem expectationem. Eſt illud quidem minime mirandum, nec præter opinionem, ſed eſt quotidianum opus, ſubditis prodeſſe: quod autem tot & talia paſſus iram deponas, hoc omnem naturam excedit humanam.

A RELIGIONE ARGVMENTVM DVCIT.

Cogita quod nunc non de ciuitate tantum illa tibi conſultandum eſt, verum de gloria tua, magis vero de Chriſtianitate tota. Nunc & Iudæi & Græci & omnis terrarum Orbis,
B & barbari (etenim & illi hæc audierunt) ad te reſpiciunt, expectantes vt videant, qualem de geſtis ſententiam feras: nempe, ſi humanam protuleris & mitem, omnes decretum laudabunt, & Deum glorificabunt, & inter ſe dicent: Papæ, quanta Chriſtianitatis potentia! hominem ſuper terram habentem æqualem neminem, omnia delendi & corrumpendi dominum cohibuit & refrenauit, & docuit philoſophiam, quam nec homo priuatus exhiberet. Vere magnus Chriſtianorum Deus, qui ex hominibus Angelos facit, & omni neceſſitate naturali ſuperiores conſtituit.

REMOVET CONTRARIA ARGVMENTA.

Ne namque ſuperfluum timorem illum timeas, nec toleres quoſdam dicentes, quod reliquæ ciuitates peiores erunt, & hac non punita, Imperium tuum magis contemnent. Si enim ad inſurgendum fuiſſes impotens, & hæc operati te vi ſuperaſſent, & par eſſet potentia, congrue ſuſpicari hæc oportebat. Si vero pauefacti, præq. timore præmortui ſunt,
C & ad tuos per me cucurrere pedes, nec aliud quotidie expectant, quam barathrum, & ſupplicationes faciunt communes, in cælum reſpicientes, & Deum venire ſupplicant & ſimul nobiſcum legationem attingere, & ſicut in extremis conſtituti, de prorijs quiſque ſuis conſiderauit: quo modo non ſuperfluus hic timor? Si iugulari fuiſſent iuſſi, tanta paſſi non fuiſſent, quanta patiuntur nunc, tot diebus in timore & tremore viuentes, & ſuperueniente veſpere, auroram videre non expectantes, & die orto, ad veſperam peruenire non ſperantes: multi & in feras inciderunt, dum ſectantur deſerta in inuia tranſlati, nec viri tantum, verum & pueruli paruuli, & mulieres liberæ & decoræ per multas noctes & dies in ſpeluncis & conuallibus & deſerti foraminibus latentes. Et nouus captiuitatis modus ciuitatem detinet: ædificijs & muris ſtantibus, incenſis ciuitatibus grauiora patiuntur: nullo incumbente barbaro, nec hoſte apparente, captis miſerius diſpoſiti
D ſunt; & ſolum folium ſi moueatur, omnes ipſos per ſingulos terret dies. & hæc omnes ſciunt. Et ſi ſubuerſam ipſam vidiſſent, non ſic eſſent caſtigati, vt nunc qui has ipſius audiere miſerias. Ne igitur hoc cogites, quod peiores ſint futuræ ciuitates reliquæ. Non enim ſi ciuitatem euertiſſes, ſic eos caſtigaſſes, vt nunc per incertam futurorum expectationem omni ſupplicio vehementius ipſos puniens.

EX HONESTO ET VTILI PERSVADET.

Ne igitur ipſis vlterius calamitates producas, ſed iam reſpirare concedas. Subditos, nempe caſtigare, & geſtorum exigere pœnas, facile penitus & promptum: his vero qui cõtumelias intulerunt, parcere & his qui venia patrauerunt indigna, veniam dare, vnius vel vix alterius eſt, & maxime cum Rex ſit contumeliam paſſus. Et ciuitatem quidem metu ſubdere, facile: omnes autem amatores conſtituere, & perſuadere, vt in regnum tuum ſe beneuole habeant, & non tantum communes, verum & priuatas pro tuo preces
E Imperio faciant, difficile: licet infinitas quis expendat pecunias, & innumeros exercitus moueat, & quicquid operetur, non facile tot hominum affectionem ad ſe ipſum attrahere poterit: quod nunc tibi facile erit, & leue: nam & beneficijs affecti, & qui audierint pariter cum beneficio affectis erga te beneuole diſponentur. Quot pecunijs emiſſes, quot emiſſes laboribus, breui temporis momento totum Orbem acquirere, & omnibus futuris perſuadere, vt quanta filijs ſuis optant, tanta & capiti tuo optarent? Si autem ab hominibus hæc; cogita quantam a Deo capies mercedem non tantum eorum quæ nunc fiunt, verum & quæ poſt hæc ab alijs expedientur. Si vmquam enim contingat fieri tale quid, quale nunc factum eſt (quod Deus auertat) & iniuriam paſſorum aliqui in contumeliam operatos inſurgere velint; benignitas & ſapientia tua pro omni ipſis erit diſciplina & admonitione; & erubeſcentes confundentur, tale diſciplinæ exemplum habentes, inferiores apparere. Itaque omnium poſterorum eris præceptor, & palmam ipſis

præri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

præripies, licet ad ipsum philosophiæ verticem perueniant: non enim par est, quempiam tantã incipere benignitatem primum, & ad alios respicientem, ab illis elaborata imitari. A

A PIETATE ARGVIT.

Quocirca quicumque post te humanitatem & mansuetudinem quantamcumque exhibuerint, tu cum illis mercedem accipies. Qui enim radicem præbuit, hic vtique & fructuum auctor est. Propterea nunc quidem nemo tecum humanitatis mercedem partiri potest: tuum enim solius meritum est. Tu vero cum omnibus posteris, si qui tales vmquam appareant, ex æquo meritum diuidere poteris, & tantam reportare partem, quantam in discipulis præceptores. Et si nemo talis fuerit, rursum tibi commendationes & laudes per singulas prouenient generationes. Considera namque, quale sit, posteros omnes audire, quod tam magna ciuitate facta pœnæ & vltioni obnoxia, pauefactis omnibus, & horrefactis Ducibus & Præfectis & Iudicibus, & ne vocem quidem pro miseris illis rumpere audentibus; vnus accedens senex Dei sacerdotium gerens, ex ipso aspectu solo & nudo occursu ad reuerentiam Imperatorem mouit: & quod nemini suorum concessit, vni hoc seni concessit, Dei leges reueritus. Etenim hoc quoque ipso non te parum, o Rex, ciuitas honorauit, quod me ad te Legatum misit: sententiam enim de te optimam & pulcherrimam protulerunt, quod omni principatui tibi subiecto Dei sacerdotes præhonoras, etsi viles esse contingat. Non ab illis vero tantum nunc venio, verum & ante illos a communi Angelorum Domino missus sum, vt hæc dicam mitissimæ & benignissimæ animæ tuæ: quod si hominibus ipsorum peccata dimittatis, & Pater[a] cælestis lapsus vestros vobis dimittet. B

a Matth. 6.

Recordare igitur illius diei, quo omnes de actis rationem reddemus. Cogita quod etiam si quid tibi peccatum est, omnes abluere præuaricationes per iudicium & sententiam istam poteris absque laboribus, absque sudoribus. Alij nempe Legati aurum & argentum & alia huiusmodi dona ferunt: ego vero cum sacris ad regnum tuum legibus veni; & pro donis omnibus has prætendo, & te Dominum tuum imitari supplico; qui quotidie a nobis contumeliam patiens, non cessat bona sua omnibus ministrare. Et ne confundas spem nostram, nec promissiones redarguas. Etenim & hoc cum alijs te scire volo, quod si reconciliari velis, & pristinam ciuitati beneuolentiam communicare, & hanc remittere iustam indignationem, cum multa reuertar fiducia: si vero mente tua ciuitatem asperneris, non tantum ipsam non ascendam, nec ipsam solum videbo, verum & in reliquum negabo, & in aliam me ciuitatem conscribam. Ne mihi namque accidat in illam vmquam adscribi patriam, erga quam humanissimus tu & hominum cunctorum mitissimus pacari, reconciliariq. non eligas.] hactenus ex Flauiani oratione Chrysostomus, qui & subdit: C

FLAVIANVS PERORAT.

Hæc & his plura locutus, sic Regem confudit, vt idem fieret quod & in Ioseph contigit olim fieri. Sicut enim ille tunc fratres conspicatus, lugere quidem volebat, sed dolorem tegebat, ne simulationem interrumperet: sic certe & Rex lacrymabat quidem mẽte, non demonstrabat autem propter omnes præsentes: nec tamen vsque in finem æstum celare potuit, verum & inuitus redarguebatur. Post hanc enim concionem secundis non opus habuit verbis, sed vnum solum locutus est verbum, quod ipsum diademate multo magis ornauit. Quod autem hoc? Et quid admirabile & magnum est, si his qui nos contumelijs affecerunt, iram remittamus hominibus existentibus, cum & ipsi homines simus? cum mundi Dominus in terram descendens, & propter nos seruus factus, & a beneficio affectis crucifixus, pro crucifixoribus suis Patrem orauerit, dicens[b]: Ignosce illis: non enim sciunt quid faciunt? Quid igitur admirabile, si nos conseruis ignoscamus? Et quod hæc verba non sunt simulatio, demonstrarunt quidem & reliqua opera, nec his minus illud quod nunc sum relaturus. D

THEODOSIVS PERSVASVS.

b Luc. 23.

Ipsum enim hunc sacerdotem secum communiter hanc solemnitatem celebrare volẽtem, inuitum properare & festinare coegit, & se ciuibus exhibere: Noui, inquit, quod nunc ipsorum sunt animi perturbati, & multæ supersunt calamitatis reliquiæ. Abi, consolare. Si gubernatorem viderint, nec præteritæ reminiscentur tempestatis, verum & ipsam tristium memoriam omnem delebunt. Vt autem instituit Pontifex petens vt filium suum mitteret: volens ille manifeste demonstrare, quod omnem penitus iram mente deterserat: Orate, inquit, hæc auferri obstacula, hæc bella extingui, & ego veniam omnino. Quid anima illa mitius esse possit? Confundantur Gentiles de reliquo: quinimo non confundantur, sed erudiantur, & proprium omittentes errorem, E

FLAVIANVS DIMITTITVR

ad

A ad Christianitatis virtutem redeant, nostram a Rege & Pontifice docti philosophiam.] hæc ipse.

Cum igitur constet oratione Flauiani, Theodosium fuisse placatum; commentum puto quod Sozomenus ait his verbis[a]: Persuasit Flauianus adolescentibus qui ad mensam Imperatoris canere solebant, vt eas pronunciarent cantilenas, quæ in Antiochensium supplicationibus erant. Quo facto, ferunt Imperatorem humanitatis affectu perfusum, & misericordia victum, confestim iram posuisse, &c.] Nihil enim prorsus de his Chrysostomus, quæ primo loco fuerant collocanda: sed de Theodosij humanitate sic ipse subdit: Non enim hactenus tunc substitit pijssimus Rex: sed & postquam ex vrbe sacerdos exiuit, & pertransijt mare, misit ad eum quosdam, scisitans & satagens ne forte tempus tereretur, & ciuitati voluptatem dimidiaret, extra vrbem solemnitatem peragẽs. B

a Sozom. lib. 7. cap. 23.

THEODOSII CVRA DE CELERI REDITV FLAVIANI.

Quis pater mitis tantam de persecutis se contumelia curam egit? Dicam & aliam iusti laudem. His enim expeditis, non festinauit, vt alius gloriæ cupidus, ipse litteras illam tristitiam soluentes deferre: sed quoniam maturius ibat, alium quemdam velociter equitare doctum mandauit præuenire, & bona ciuitati nuncia afferre; ne ex reditus sui tardatione tristitia prolongaretur. Quod enim ipse quærebat, solum erat, non vt ipse veniret bona hæc deferens & voluptatis multæ plena, sed vt ocyus nobis patria respiraret. Quod quidem fecistis, forum coronantes, & lucernas accendentes, & lectos ante officinas componentes, & tamquam nuper ciuitate nata, festum agentes.] hæc Chrysostomus. sed quod de lectis ante officinas paratis ait, puto intelligere thoros tricliniarum mensarum parari solitos in publicis epulis, quas magnæ lætitiæ tempore exhibere maiores consueuerunt. C

Quod rursum ad hanc rem spectat: de clementia Theodosij non in parcendo tantum, sed quam celerrime veniam impertitam nunciando, Themistius[b] quoque philosophus hæc habet: Se adeo mitem, benignum, mira quadam animi tranquillitate præditum erga omnes præbet, vt etiam maiestatis reos, & conuictos, damnatosq. ab ipsa legum acerbitate exemerit, & ex Acherontis (vt ita dicam) faucibus ereptos, ad lucem & solem reuocauerit.] & post nonnulla de eius humanitate ista subdit: Tu autem non solum eos qui malis aliorum audiendis consilijs aures tantum suas accommodarunt, omni penitus culpa liberandos censes, verum etiam improbis consultoribus pœnam remittis, & condonas. Quo facto cum nullum maius excogitari possit: ego tamen vocem ipso admirabiliorem emitto.] subdit idem mox de eiusdem Principis in indulgendo celeritate hæc quæ sequuntur:

b Themist. ora. 5

D Nam cum nos omnes malorum tolerantiam ac clementiam admiremur: tu ipsius etiã improbas tarditatẽ. Atque hoc illius est proprium, qui moleste ferat se venia sceleris animaduersionem nõ præueniisse. Neque ea sententia, quam antea tulisti, celerior est ea, quæ postea est consecuta: qua tarditate quid velocius fieri posset? Neque enim paulatim remittis iracundiam; neque reos paulatim timore periculi liberas; neque item iudicio iam peracto, quicquam insidet in animo, cuius stimulis ad sumendum de aliquo supplicium impellaris. Sed calculus a dijs datus tristiori & acerbo longe antecedat, atque ita repente, vt iucundior illa tua vox & salutaris prius audiatur, quam funesta & grauis. Memini ipse, me ingenti gaudio ac voluptate fuisse perfusum, cum audirem vocem ab homine ad hominem delatam, atque ea celeritate, vt eam quæ igni fit, significationem longe superauerit: quam ij qui speculantur, accensis facibus, suis ipsorum socijs afferre solent, dum E alter alterum vel longe absentem ad sumẽdum arma excitare, aut de aliqua re alia vult admonere. ex quo illud etiam plerumque accidit, vt salutaris vox tua sublatas iam carnificum manus, suspensosq. gladios inhibuerit. Hanc igitur tardam dicamus esse clementiam, cui stricti enses iam capiti imminentes locum dedere?] & inferius: An ij fortasse sero & post longiusculum temporis spatium veniam sunt consecuti? An non repente, depositio omni timore, festos dies læti celebrarunt, tamquam ij qui nullius omnino criminis rei extitissent? An non cum antea terrore perculsi, fronte tristiore essent, pleni spe & fiducia facti sunt? &c.] Intelligis plane, puto, Themistium allusisse absque dubio ad Antiochenos maiestatis reos (de quibus est sermo) qui periclitantes sub gladio Iudicũ, indulgentiam sunt consecuti, eaq. tanta celeritate potiti, vt qui sub ictu carnificis ingemi scerent, læti tamen Paschale festum peregerint.

Nam peruenit Antiochiam ab Imperatore cum ea indulgentia dimissus Flauianus

Universidad de Deusto
Biblioteca

CHRYSOSTOMI GRATIARVM ACTIO IN REDITV FLAVIANI. a Chrysost.hom. 20. ad populum Antioch.

adeo oportune, vt Pascha cum suis magno gaudio celebrarit: quo tempore Ioannes Chrysostomus ad populum eam habuit concionem, in cuius exordio hæc habet[a]: A verbo quo semper in periculorum tempore apud charitatem vestram exordiri consueueram, ab eodem inquam & hodie apud vos sermonem incipiam, & dicam vobiscum: Benedictus Deus, hanc nos vobiscum sacram solemnitatem cum gaudio & lætitia multa hodie celebrare dignatus, & qui caput corpori reddidit, & pastorem ouibus, præceptorem discipulis, militibus ducem, sacerdotibus Pontificem. Benedictus Deus, qui ex superabundanti facit quæ petimus, aut cogitamus. Nobis enim sufficere videbatur, instantibus malis interim absolui, & pro hoc omnem faciebamus supplicationem: clementissimus autem Deus & datis petitiones nostras semper multo excessu superans, etiã patrem nobis omni spe celerius reddidit. Quis enim expectasset, quod tam paucis diebus & profecturus, & Regem allocuturus, & soluturus aduersa, & rursus ad nos tam breui reuersurus esset, vt sacrum Pascha posset præuenire & nobiscum celebrare? Sed en inexpectatum hoc factum est: & patrem recepimus, & maiorem capimus voluptatem, ipsum nunc præter spem suscipiendo. Pro his, inquam, omnibus clementissimo Deo gratias agamus, &c.] At de rebus Antiochenis hactenus. B

THEODOSIVS VROET OLYMPIADEM VIDVAM AD NVPTIAS.

Hoc quoque tempore, antequam cum exercitu aduersus Maximum in Occidentem Theodosius proficisceretur, contigit Constantinopoli conflictus ille eiusdem Imperatoris cum Olympiade vidua clarissima femina, quam nuper orbatam viro conatus est idem Imperator coniungere in matrimonium Elpidio cognato suo Hispano homini. Describitur res gesta memoria quidem digna a Palladio in dialogo, necnon a Leone Augusto in rebus gestis S. Ioannis Chrysostomi. Sed antequam de his agamus; quæ nam qualisve fuerit Olympias ista, dicendum. Titulo sane sanctitatis eadem in publicis tabulis C Ecclesiasticis tam apud Latinos quam Græcos notata reperitur, apud illos XVI. Kalendas Ianuarij, apud Græcos autem VIII. Kalendas Augusti, & in Menologio quidem hoc elogio: Vixit hæc sub Imperatore Theodosio, Arcadio & Honorio filijs, Anysij Secundi Comitis filia, neptis Ablauij Præfecti, desponsata Nebridio, cum quo paulum temporis vixit antequam cum eo copula iungeretur, sicq. virgo simul & vidua permansit, &c.]

b Pallad. in Lausiac. c. 43.

Porro Palladius in Lausiacis[b] de ipsa agens, Seleuci filiam dicit, quam Græci publicarum tabularum testificatione tradunt (vt dictum est) Anysij Secundi filiam extitisse: sed fortasse pro Secundo Seleucus irrepsit librariorum incuria in Palladium. Hæc ipsa autem cum Ablauij neptis dicatur, illius inquam Ablauij, penes quem summa rerum fuit

c Ammian. lib. 20.

temporibus Constantini: scimus, Ammiano[c] auctore, eidem fuisse filiam nomine itidem Olympiadem, desponsatamq. Constanti Augusto, eo autem occiso, eamdem nuptui D fuisse traditam Arsaci Regi Armeniæ: quem & ipso exordio Valentis Imperij, a Persarum Rege dolose necatum affirmat; quæ superius diximus. quamobrem existimamus eamdem postea nuptã Anysio Secundo, ex quo genuerit hanc, de qua est sermo, Olympiadem iuniorem, quam Græci tradunt Ablauij fuisse neptem.

OLYMPIADIS GENERIS CLARITVDO. d Greg. epist. 57. NEBRIDIVS CONIVX OLYMP.

Hæc ipsa illa Olympias ad cuius nuptias cum ingens inuitata accurrerit Episcoporum multitudo: quod ipse Gregorius Nazianzenus ijsdem nuptijs interesse minime valuerit podagra laborans, ad Anysium scripta[d] epistola se excusat: sed donum misit omni mundo celebrius ac pretiosius, nempe carmen pareneticum loco epithalamij nuptialis: extat ipsum quidem dignum auctore, & cui missum est, Olympiade clarissima femina. Cum autem hanc constet viuente patre Anysio nuptam fuisse, errore labitur Palladius[e], dum ait pupillam traditam matrimonio. Quod vero Græci habeant in Menologio hanc E Nebridio nuptui traditam, Palladius[f] vero dicat nurum fuisse Nebridij: conciliari eo modo inter se possunt auctores, vt filio illius Nebridij clarissimi viri sub Constantio Imp. Præfectura Prætorij insigniti, cuius meminit Ammianus[g], Nebridio item dicto coniuncta fuerit matrimonio Olympias, de qua agimus. Hæc autem postquam cum viro suo (vt Palladius habet) viginti tantum menses implesset, illo defuncto locupletissimi heres patrimonij, cum sic absque alijs nuptijs, Deo vacans, vitam tranquillam ageret, a Theodosio Imperatore ad secunda vota solicitatur. Quid vero tunc ipsa: ita Palladius[h]:

e Pallad. dialog. de Vita Chrysost. f Pallad. in Lausiac. c. 42. g Ammian. lib. 27.

h Pallad. in dialog. Vita Chrysost.

Audi, inquit, maiorẽ ipsius quoque virtutẽ. Pupilla namque coniuncta viro, permissa non est a præscio omnium Deo, qui hominum præuidet exitus, carnis seruire voluptati, viginti integros menses viro eius mature subtracto. Fertur autem virgo esse: nam[i] Apo-

i 1. Tim. 3.

A stolicæ legi renuit seruire dicenti: Volo adolescentiores viduas nubere, matres familias esse: & quidem cum & genere & opibus & eruditione singulari & ingenio liberali & forma & ætatis flore præcelleret, sed Dorcadis in morem, sæculi connubij laqueos constanti voluntate transiliens. Iusto enim lex posita non est, sed non subditis, profanis, & qui corruptelæ inexplebiliter inhiant.

OLYMPIADIS CERTAMEN CVM THEODOSIO.

Contigit autem diaboli inuidia, vt huius immatura viduitas ad aures Theodosij Principis perueniret. Qui hanc Elpidio cuidam cognato suo Hispano coniungere in matrimonium cupiens, cum post plurimas preces id obtinere nequiuisset, tristabatur. Ad quem illa: Si, inquit, me vellet Rex meus copulari viro, numquam priorem mihi abstulisset: Quoniam autem me parum idoneam coniugali vitæ cognouit, viroq. placere minime valentem, & illum iugali vinculo absoluit, & me grauissimo iugo virilis seruiB tutis eripuit, suaue continentiæ iugum ceruicibus meæ mentis imponens. Hoc responso accepto, Theodosius Præfecto Vrbis mandauit, vt omnem eius substantiam custodiret, quousque trigesimum ætatis implesset annum. Ille accepta procuratione regia, eã adeo vexabat ab Elpidio submissus, vt nullam haberet facultatem vel cum insignibus Episcopis congrediendi, vel ecclesiam ipsam ingrediendi; vt his angustijs coacta, præ angore animi, coniugalem eligeret vitam. Illa e contra his oblectata magis, & Deo gratias referens, Imperatori ita rescripsit:

Et Imperatori debitam, & congruam Episcopo virtutem in me humilem ostendisti, mi Domine, mandans graue onus meum custodiri; cuius me dispensationis cura macerabat. Erit autem gratius, si iusseris id pauperibus & Ecclesiæ diuidi. Ego enim iamdudum a vanitate, quæ solet ex hac largitione subsequi, metuebam, ne terrenis implicita, C negligerem diuitias naturales.] ita Olympias ad Theodosium: eadem ferme cũcta Leo Augustus de ipsa in rebus gestis Chrysostomi habet. Porro res Olympiadis ipse Theodosius hoc anno proficiscens cum exercitu contra Maximum hoc statu reliquit. Quid autem reuersus egerit, idem Palladius sic enarrat: Theodosius ita postmodum reuersus a bello, quod contra Maximum feliciter gesserat: cum illius tolerantiam, laboremq. comperisset, in sua eam libertate esse iussit.] hæc ipse.

a Chrysost. epist. 2 in addit.

OLYMPIAS QVOMODO VIRGO DICTA.

Quod vero eamdem Olympiadem ferme omnes virginem prædicent; audi quid ad ipsam scribens dicat Chrysostomus[a]: Nec vero, inquit, sermones meos propterea carpe, quod te in virginum chorum & classem adscripserim, quæ in sanctarum illarũ chorea vixisti: sæpe enim me tum priuatim, tum publice audisti, cum quæ virginitatis definitio esset, explicarem; illudq. contenderem, nihil vmquam impedimento fore, quo miD nus ea in virginum numerum & ordinem referretur, immo etiam eas longo interuallo superaret, quæ in ceteris rebus ingentis philosophiæ specimen edidisset. Eaq. de causa Paulus[b] etiam cum virginem describeret, non eam dumtaxat, quæ matrimonij virilisq. concubitus expers esset, virginem appellauit, verum etiam ipsam, cui ea quæ ad Dei cultum pertinerent, curæ essent.] subdit de decem virginibus Christi parabolam, qua virgines prudentes non tam corporis integritate, quam incorruptione morum & bonorum operum luce definiuntur, distinguunturq. a virginibus fatuis. Quibus plane videas ipsum Ioannem Chrysostomum postremum tribuere Olympiadi virginitatis genus potius, quam primum.

b 1. Cor. 7.

OLYMPIADIS VITAE INSTITVTVM.

Hac autem in sua in omnibus potestate relicta, quodnam initum prosecuta fuerit vitæ genus, idem Palladius ita subdit: Abstinet illa quidem animatis omnibus, balneasq. E numquam adit. Quòd si infirmitatis necessitas vrgeat (crebris enim passionibus & morbis atteritur) induta camisia descendit in aquas: veretur enim (vt aiunt) & se ipsam.] paulo vero post: Scio, inquit, hanc sanctum Nectarium Episcopum[c] Constantinopolitanum plus fuisse admiratum, adeo vt in Ecclesiasticis quoque rebus mulieri obtemperaret. Amphilochium vero Iconij Episcopum, & Optimum Præsulem in Ponto, & Petrum Sebastiæ Antistitem Basilij fratrem, & Epiphanium Constantiæ Cypri Antistitem, sanctos viros quid memorem? quibus illa & pecunias donauit & villas. Optimo certe, dum Constantinopoli moreretur, ipsa oculos manibus suis clausit, &c.] subdit his quoque Leo Augustus, hanc ob insignia virtutum merita, licet nondum annis ad munus aptam, creatam tamen fuisse Ecclesiæ Constantinopolitanæ diaconissam; quod ministerium expleuit magna totius Ecclesiæ laude, adeo vt ne leuem quidem inuidis & obtrectatoribus nedum dicendi, sed nec suspicandi de se aliquid indignum

c l. 3. de fid. Cathol. C. Theod.

Universidad de Deusto
Biblioteca

occasionem dederit. At de Olympiade hactenus: longe plura sunt quidem, quæ de ipsa A inferius suis locis dicturi sumus. Iam Theodosium expeditionem parãtem in Maximum prosequamur.

EXPEDITIO THEODOSII ADVERSVS MAXIMVM.

Proiecturus ipse aduersus tyrannum, in primis quibus valuit pietatis armis conatus est, conciliando sibi diuinum numen, exercitum communire. Siquidem persentiens, magni momenti opus aggredi, dubiam iacere aleam, remq. tentare periculosam, a Deo diuersis modis sibi implorare suppetias laborauit, vtpote qui optime sciret Dei munus, atque diceret vna cum Dauid [a]: In Domino faciemus virtutem, & ipse ad nihilum deducet inimicos nostros.] Ad hæc plane respiciebat, quod ait ad Flauianum, vt precibus apud Deum contenderet extingui bella. Sed & in eo maxime eiusdem pietas commendatur, quod tanti ponderis prœlium auspicaturus, Legatos in Aegyptum misit ad sanctos ibi agentes anachoretas, quos pro se certantes precibus habere voluit pugnatores. B Inter alios autem Ioannem sanctissimum monachum, quem S. Hieronymus [b] magnopere laudat, per eosdem consuluit de dubio belli euentu. Testatur id quidem S. Augustinus, dum ait [c]:

[a] Psal. 43.

[b] Hier. ad Ctesiphon. aduers. Pelag.

[c] Aug. de Ciuit. Dei lib 5. c. 26.

Cum Maximum terribilem faceret ille successus (*nempe obitus Gratiani cum fuga Valentiniani*) hic (*Theodosius scilicet*) in angustijs curarum suarum non est lapsus ad curiositates sacrilegas atque illicitas: sed ad Ioannem in Aegypti eremo constitutum, quem Dei seruum prophetandi spiritu præditum, fama crebrescente didicerat, misit, atque ab eo nuncium victoriæ certissimum accepit.] hæc Augustinus, quæ & probauit euentus: eadem habet quoque Ruffinus [d]. Multa de eodem Ioanne narrat Euagrius [e], & inter alia hæc quæ ad Theodosium eiusq. duces spectant: Imperatori, inquit, Theodosio, vel quos belli exitus habiturus esset, vel quibus modis victoriam caperet de tyC rannis, sed & quot irruptiones passurus esset gentium barbararum, sæpe prædixit. Quodam etiam tempore cum gens Aethiopum Romanũ militem circa Cyrenem (quæ prima est ex Aethiopiæ partibus Thebaidis ciuitas) incursaret, & strages plurimas nostrorum dedisset, prædamq. duxisset; venienti ad se Romano duci, & metuenti confligere cum eis, eo quod exiguus ipsi erat militum numerus, & hostilis contra se innumera multitudo: Ioannes statutum designans diem: Perge, inquit, securus: die enim qua dixi, & hostem prosternes & spolia capies, prædamq. reuocabis. Quod cum fuisset impletum, etiam apud Augustum quod carus acceptusq. futurus esset, prædixit.] hæc ibi: quæ recensuisse voluimus, quod existimemus horum fama ipsum innotuisse Theodosio Imperatori, qui eo modo eumdem sanctum de futuro belli euentu, vt diximus, interrogarit.

[d] Ruffin. lib. 2. cap. 32.

[e] Euag. Vit. sanct. Patr. c. 1.

QVID THEODOSIVS CVM SENVPHIO.

Rursum vero ad bellicam expeditionem plurimum conferre idem Imperator existimauit, si secum duceret celeberrimum quemdam monachum, Senuphium nomine, quẽ per Theophilum Alexandrinum Episcopum accersiuit; qui prætextu quodam, quasi ipsa ciuitas in magno discrimine esset, eum ad se vocauit. Quid autem tunc ille, Acta [f] Cyri & Ioannis docent his verbis: Cum intellexisset Theodosius, quod in Scete (est autem hæc solitudo in Aegypto quidem sita, sic nominata) philosophabatur vir quidam genere & ipse Aegyptius, maximorum sane effector miraculorum: scribit protinus ad Theophilum Alexandriæ Episcopum, iubens vt efficiat, quo vir ille admirabilis quamprimum veniat Constantinopolim. Eis autem litteris quoque continebatur, quod eius aduentu opus esset. Ille vero, ijs acceptis, statim ad eum venit, & datis litteris, preces Imperatoris, & vsum, qui vrgebat, significat. Deinde etiam ipse quoque ex se facit quod E potest, vehementer rogat, orat, supplicat, ne preces despiciat Imperatoris, neque suos vilipendat labores, sed veniat ad ciuitatem, & bellum, quod in eam paratur, suis auertat precibus, & a tanto periculo & metu eam liberet, vtpote quod in eius potestate situm sit, vt ciuitas vel salua sit, vel intereat. Admirabilis autem ille Senuphius (hoc enim nomine vir ille vocabatur) primum quidem, vt consentaneum est, ne rogaret prohibuit, non ad mensuram eius quam habebat gratiæ, sed ad mensuram potius eius qua erat diues humilitatis aspiciens: Magna est, inquit, mea in ciuitatem beneuolentia, & ipsam valde saluam esse cupio; sed non voluntatem quoque vires sequuntur ex ea quæ est ad Deum fiducia. Quinetiam rogauit ipsum Alexandrinum Episcopum, ne de eo talia sentiret, neque eum putaret vulgo antecellere.

[f] Apud Alexaph. die 31. Ianuarij.

Cum autem eum ipse omnino non dimitteret, nec sciret magnus quidnam faceret Senu-

A Senuphius: discessum quidem suum pulchre differt, dat autem sic quoque auxilium, idq. facit admirabilius. Nam & statim stetit ad Orientem: & cum superhumerale & baculũ in cælum sustulisset: Domine Deus, inquit, Deus exercituum, da huic meo superhumerali & huic baculo, vt tantum possit quantum ego ipse, si illic adessem. Hæc cum Deo dixisset: quæ habebat in manibus, dat statim Pontifici: Hæc accipe, dicens, & mitte statim ad Imperatorem: ille autem superhumerale quidem imponat capiti, baculum vero manu ferat: deinde cum manus opus fuerit conserere cum hostibus, præcedat omnes alios, & audacter procedat aduersus inimicos: Nam si ego quidem possim a Deo exauditi, existimo fore, vt ipse sit illis terribilis, & sine sanguine gloriosam referat victoriam.

SENVPHIVS BACVLVM ET SVPERHVMERALE AD THEOD. MITTIT.

Hæc cum ad Imperatorem lubenter essent allata: ille quidem munit caput superhuB merali quauis galea tutius, baculo autem munit dexteram lancea longe validius, & hac ratione confidens fore, vt hostibus videretur terribilior, quam olim (vt aiunt) claua Herculeus. Iam accedentibus hostibus, ipse primus præcedit ducens totum exercitum. Propter Senuphij autem ad Deum orationem nulla erat dilatio, sed res statim finem accipiebat. Simulac enim eum viderunt barbari, admirati ipsum tamquam vnum ex cælestibus, ad fugam statim spectabant, & pedum virtutem laudabant: fugiebant vero non aliquo certo ordine, vt qui non essent omnino obliti virium, sed vt qui essent amoræ mentis, & perterriti, alij alio dispersi, terga volentibus facilia, expedita venatio, secura persecutio, & libera ab omni periculo: ipsi potius propter fugam, quæ erat sine vllo certo ordine, plagas & vulnera atque adeo mortem sibi inuicem conciliantes: adeo vt Imperator non solum sine sanguine, sed etiam sine vllo labore hanc victoriam retulerit.

C Festum ille nominauit hunc diem, & nunc quoque post tantum tempus magnifice celebratur ab Alexandrinis: nominatur ab eis εἰκόνιον ab imagine: ab eis enim Imperatori facta est quædam statua eo quo tunc modo armata, & capite quidem superhumerali induta, dextera autem tenens baculum.] hactenus ibi: recitat breuiter hæc eadem Glicas [a]. sed quo potissimum tempore, num cum aduersus Maximum hoc anno, an postea cum aduersus Eugenium profectus est, vel alijs bellis decertauit, id acciderit penitus ignoratur.

[a] Glic. Annal. part. 4.

Quod vero ad tempus eius in Occidentem aduentus aduersus Maximum spectat, non sequimur Marcellinum, qui sub anni superioris Consulibus illum collocat. nam cũ multa eius sententiæ aduersentur, quibus (vt vidimus, cum egimus de rebus Antiochenis) ipsum constat tempore Quadragesimæ hoc anno egisse Constãtinopoli; rescripta etiam D hoc eodem anno ab ipso in Oriente data plane declarant, non ante præsentem annum Theodosium ipsum aduersus Maximum profectum esse. Hoc enim anno, mense Martij, Thessalonicæ aduersus hæreticos ista sanciuit, quibus ad futuram victoriam eo modo viam præuia pietate constrauit, dum primum expugnat impietatem, eius sectatores exagitans ipsis legibus:

THEODOSIVS IN EXPEDITIONE SCRIBIT CONTRA HAERETICOS

Appollinarianos [b], ceterosq. diuersarum hæresum sectatores ab omnibus locis iubemus inhiberi, a mœnibus vrbium, a congressu honestorum, a communione sanctorum: instituendorum clericorum non habeant potestatem: colligendarum congregationũ vel in publicis vel in priuatis Ecclesijs careant facultate: nulla ijs faciendorum Episcoporũ præbeatur auctoritas: ipsi quoque Episcopi nomine destituti appellationem huius dignitatis amittant. Adeant loca, quæ hos potissimum quasi vallo quodammodo ab huE mana communione secludant. His etiam illud nectimus, vt supramemoratis omnibus adeundi atque interpellandi serenitatem nostram aditus denegetur. Dat. VI. Idus Martij Thessalonicæ, Theodosio A. II. & Cynegio Coss.] adiecit & alias in eodem procinctu Theodosius aduersus hæreticos sanctiones, vt eam quæ sequitur, his verbis ad Tripholium scribens [c]:

[b] l. 14. de haret. C. Theod.

[c] l. 15. de haret. C. Theod.

Omnes diuersarum perfidarumq. sectarum, quos in Deum miseræ vesania conspirationis exercet, nullum vsquam sinantur habere conuentum, non inire tractatus, non cœtus agere secretos, non nefariæ præuaricationis altaria manus impiæ officijs impudenter attollere, & mysteriorum simulationem ad iniuriam veræ religionis aptare. Quod vt congruum sortiatur effectum, in specula sublimitas tua fidelissimos quosque constituat, qui & cohibere hos possint, & deprehensos offerre iudicijs, seueriissimum secundum præteritas sanctiones & Deo supplicium daturos & legibus. Dat. XVIII. Kal. Iul. Stobis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Theodosio A. II. & Cynegio V. C. Coss.] quo etiam mense hæc quoque salubriter sanxit [a]: Nulli egresso ad publicum vel disceptandi de religione, vel tractandi, vel consilij aliquid deferendi pateſcat occasio. Etsi quis posthac ausu graui atque damnabili contra huiusmodi legem veniendum esse crediderit, vel insistere motu pestiferæ perseuerationis audebit; competenti pœna & digno supplicio coerceatur. Dat. XVI. Kal. Iul. Stob. Theodosio A. II. & Cynegio V. C. Coss.] ac rursum ad eumdem aduersus Arianos speciatim hæc edidit [b]:

a l. 2. Vt his qui fauor rebus cōsentiunt. C. Theod.

b l. 16. de hæret. C. Theod.

Nonnullos Arianorum formam nostrarum talem proferre iussionum comperimus, vt his liceat vsurpare, quæ suis videantur vtilitatibus conuenire: Qua sublata, sciant nullam huiusmodi iussionem e nostro sacrario profluxisse. Quicquid itaque fuerit ab his pro eorum commoditate prolatum; vt falsi reus teneatur, qui deinceps ea circumtulerit. Dat. V. Idus Augusti Constantinop. Theodosio A. II. & Cynegio Coss.] at perperam factũ putamus vt in Codice, loco acceptæ sanctionis, data ponatur Constantinopoli: quam edidisse putamus, cum iam in Italiam aduentasset; illosq. ea lege exagitare Arianos voluisse, qui rescripto Valentiniani, de quo suo loco superius actum est, dato pro Arianis sectantibus professionem Ariminensem, vterentur tamquam ab ipso Theodosio edito, eo quod ex more amborum Imperatorum nominibus haberetur inscriptum.

Cum autem ad Arianos Constantinopoli agentes eiusmodi Imperatoris rescriptum perlatum esset; æstuantes in eum ira, quodnam immane scelus admiserint, proxime dicturi sumus. Cum vero tot hoc anno aduersus hæreticos extent a Theodosio promulgatæ leges, aliæque ab eodem editæ plures sint superius a nobis recitatæ: nescimus quo modo Socrates [c] illud affirmet, eumdem Imperatorem omnibus hæreticis, exceptis Eunomianis, concessisse priuatos in domibus conuentus agere, & Ecclesias extra ciuitates cõstruere. Ex his enim & alijs superius recitatis manifesti erroris arguitur: cum in eo totus Theodosius fuisse appareat, atque hoc præsertim anno studiosius incubuerit, vt omnes hæreticos omni conuentu excluderet, ac locis interdiceret.

c Socrat. lib. 5. cap. 20.

Accidit quidem prospere feliciterq. Theodosio, cum manu altera aduersus hæreticos pugnans, altera Maximũ debellarit. Cuius belli progressus a Zosimo [d] copiosius quam ab alijs describuntur: nobis hic satis eos summatim reddere. Magnus plane metuẽdusq. fuit ad præsens conficiendum bellum, quo de summa totius Romani Imperij decerneretur, Maximi apparatus terra mariq. dispositus. Siquidem Andragathium classi præfecit, qua mare Ionium asseruaret, si forte per illud Theodosius transmittere tentaret exercitum; Marcellinum fratrem terrestribus copijs custodire iussit Italiæ aditus; ipse vero cum victore semper exercitu in Pannoniam progressus est, occursurus hosti, si ea via tenderet in Italiam. Theodosius igitur veniens, Maximum Scisciæ cũ exercitu confidentem inuenit, eumdemq. commisso magna virtute certamine, profligauit; qui se Aquileiam fuga lapsus recepit. Procedens itaque vlterius Theodosius, fugientem hostem prosecuturus, apud Petauionem Marcellinum cum alio exercitu agentem inuenit, quem pariter bello superatum æque fugauit.

d Zosim. lib. 4.

THEODOSII BELLVM CVM MAXIMO.

MAXIMVS VINCTVS AD THEODOSIVM DVCTVS.

Duabus his adeo ingentibus diuino fauore victorijs partis, vt quod reliquum belli superesse videretur, eadem celeritate conficeret, Aquileiam contendit, ibiq. Maximum agentem obsedit; qui a suis militibus captus, indutusq. insignibus Imperatorijs, ad Theodosium vinctus perductus est: cuius infelicem statum Theodosius commiseratus, oculis eum ad parcendum compositis aspexit: cum milites indignati, eumdem Maximum a conspectu Theodosij abstrahentes, abscisso confestim eius capite, necauerunt, ne miserendi ipsi Theodosio locus esset. nam & Pacatus: Rapitur ergo, inquit, ab oculis, & ne quid licere posset clementiæ, inter innumeras manus fertur ad mortem.] quod factum sexto Kalend. Septembris affirmant [e]. Cum paulo post Andragathius classis Præfectus, audita Maximi nece, se præcipitem dedit in fluctus: eo namque modo proditor Gratiani, vt par erat, interijt. Secutaq. est mors Victoris pueri, Maximi filij, iam a patre Augusti nominati, quem Arbogastes Comes proditione confecit, puerulũ apud matrem relictũ in Gallijs. Hæc ex Zosimo [f], Pacato [g], & alijs perbreuiter enarrauimus. Victoria quidem, præ magnitudine sua, tanta temporis breuitate, de tot exercitibus obtenta, tam incruenta, tantumq. proficua, qua Galliæ, Hispaniæ, Britannia, Italia, & omne denique Occidentale Imperium recuperatum fuit, & Orientale tutum redditum, ore omnium celebrata & decantata vocibus fuit, vtpote quæ nutu plane diuino intelligeretur obtẽta, incla-

e Socrat. lib. 5. cap. 24. Paul. diacon. & alij.

f Zosim. lib. 4.

g Pacat. in Panegyr.

inclamant in Maximum desuper voce sanguinis innocentissimi Gratiani, fauentibus vero Theodosio precibus sanctorum monachorum, vna cum indulgentia Antiochenis cõcessa, pietateq. in exturbandis hæreticis pro ipso pugnante, quibus & alijs probe factis cæ. este, sibi conciliauit exercitus.

Retexit S. Ambrosius tot tantaq. hæc a Deo impartita Theodosio beneficia, cum ad eum pro Thessalonicensibus paulo post rogaturus epistolam scripsit [a], qua inter alia ex Dei persona ita hominem interpellat: Ego tibi inimicum tuum in potestatem tuam captiuum deduxi. Frumentum non habebas ad exercitus alimoniam: ipsorum hostium manu patefeci tibi portas, aperui horrea; dederunt tibi hostes tui commeatus suos, quos sibi parauerant. Ego perturbaui hostis tui consilia, vt se ipse nudaret. Ego ipsum vsurpatorem Imperij ita vinxi, ac mentem eius ligaui, vt cum haberet adhuc fugiendi copiam, tamen cum omnibus suis, tamquam metuens ne quis tibi periret, ipse se clauderet.] hæc idcirco Ambrosius, quod cum liberum fuisset Maximo repetere Gallias, se incluserit Aquileiæ: vt merito & hæc de eo Pacatus: In oppidum semet Aquileiense præcipitat, nõ vt vitam fuuderet resistendo, sed ne pœnam frustrando differret, &c.] Sed subdit Ambrosius ex eiusdem persona numinis: Ego Comitem eius atque exercitum ex altera parte naturæ, quos ante dispersseram, ne ad belli societatem coirent, ad supplementum tibi victoriæ congregaui. Ego exercitum tuum ex multis indomitis conuenam nationibus, quasi vnius gentis fidem, tranquillitatem & concordiam seruare præcepi. Ego, cum periculum summum esset ne Alpes infida barbarorum penetrarent concilia, intra ipsum Alpium vallum victoriam tibi contuli, vt sine damno vinceres. Ego te triumphare feci de inimico tuo.] & inferius de tribus illis Theodosij victorijs Francorum & Saxonum ope reportatis hæc ait: Ille igitur, *nempe Maximus*, statim a Francis & a Saxonum gente in Sicilia (*vbi Andragathius cum classe erat*) Scisciæ, Petauione, vbique denique terrarum victus est.]

QVANTA DEVS LARGITVS THEODOSIO.

a Ambros. epist. 29.

Hic Maximi tandem finis fuit, quem præstabat auscultasse Martino ipsum admonenti ne transiret Alpes; quod si faceret, interitum sciret sibi in Italia præparatum. De interitu Maximi agens Gilda Sapiens [b]: Apud Aquileiam, inquit, vrbem capite nefande cæditur, qui decorata totius Orbis capita regno quodammodo deiecerat. Exin Britannia, omni armato milite militaribus copijs, rectoribusq. licet immanibus, ingenti iuuentute spoliata; quæ comitata vestigia supradicti tyranni, domum nusquam vltra redijt; & omnis belli vsu penitus ignara, duabus primum gentibus transmarinis vehementer sæuis, Scotorum a Circio, Pictorum ab Aquilone calcabilis multos stupet gemetq. annos.] sic igitur & tyrannus tyranniq. prima sedes, & gens quæ illi in tyrannidem fauit, eiusmodi dirum supplicium luit.

b Gild. de excid. Britan.

BRITANNI SECVTI MAXIMVM MALE PERIERE.

At quod ad Theodosium pertinet: non tam victoriæ claritudine, deletis penitus hostibus, illustratus est, quam clementia atque benignitate eluxit in primis erga hostes, dũ (vt ait Pacatus [c]) duobus aut tribus furiosi gladiatoris laniatis in belli piaculum cæsis, reliquos omnes venia complexa, velut quodam materno sinu clausit. Nullius bona publicata, nullius mulctata libertas, nullius præterita dignitas imminuta: nemo affectus, nemo nota, nemo conuicio, aut denique castigatione perstrictus, culpam capitis aurium saltem molestia luit. Cunẽti domibus suis, cunẽti coniugibus ac liberis, cunẽti denique innocentiæ (quod est dulcius) restituti sunt. Vide, Imperator, quid hac clementia consecutus sis: feciſti vt nemo sibi victus te victore videatur.] At quid in ipsos propinquos Maximi? hæc paucis, sed magna est complexus Ambrosius [d], ad ipsum Theodosium cum postea scripsit: Inimici tui filias reuocasti, nutriendas apud affinem dedisti: matri hostis tui misisti de ærario tuo sumptus.] ita ipse. Sed cui hæc adeo pulchra accepta ferenda? equidem S. Ambrosio Episcopo, qui (vt dicemus) tunc Aquileiæ erat, atque de his omnibus Theodosium interpellauit; quod testatur epistola postea ad ipsum scripta, cum ait [e]: Debeo beneficijs tuis, quibus me petente liberasti plurimos de exilijs, de carceribus, de vltimæ necis pœnis, &c.] quam epistolam hoc anno ab Ambrosio ad eum datam esse, dicemus.

CLEMENTIA THEODOSII ERGA VICTOS.

c Pacat. in Panegyr.

d Ambros. epist. ad Theodos. 20.

e Ambros. epist. 29.

Sed & inde quoque summam consecutus est Theodosius laudem, cum occiso Maximo, absque aliqua controuersia summa rerum potitus, voluit tamen cum Valentiniano partiri Imperium, dum non tantum Italiam, ex qua deiectus a tyranno fuerat, illi restituit, sed adiecit & Gallias, Hispanias, atque Britanniam. De his enim agens S. Augusti-

nus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

nius, factum commendans, sic ait [a]: Mox tyranni Maximi extinctor, Valentinianũ pue- A
rum Imperij sui partibus, vnde fugatus fuerat, cũ misericordissima veneratione restituit.]
hæc ipse. Sed maiorem inde meruit Theodosius gloriam, quod eumdem Valentinianum
a matre Iustina impietate corruptum, Catholicæ reddidit disciplinæ, ostendens illi ea
de causa ipsum commeruisse a Maximo e regno depelli, quod inhærens matri, fidem
Catholicam depulisset. Recitat verba Theodosij ad Valentinianum tunc dicta Suidas [b],
quæ sic se habent: Cum autem venisset Valentinianus ad Theodosium, in recta fide est
institutus: Dicebat enim ei Theodosius, Imperatoriam aciem stare non armis, sed iustis
causis. Et noui, inquit, Valentiniane, religiosissimos Imperatores, quiescente exercitu,
victoriam obtinuisse, & hostes subactos, tributarios factos esse, periculo antegresso. Sed
& Constantinus Magnus erectum Liciniuin tyrannum naufragio trucidauit. Sic etiam
Valentinianus pater tuus felicius Imperium & ab hostibus illæsum gubernauit, Deo eum B
defendente, innumerabilibus prœlijs victor, multis & diuersis barbaris sublatis. Valens
vero patruus tuus Deum diuellens, inquinauit Ecclesiam, homo profanus cæde sanctorum
& sacerdotum relegatione: diuinaq. prouidentia a Gothis oppugnatus, combustus
est. Recte Christum colitis, qui non immerito te eiecit. Incredulitas tua Maximo facultatem dedit. Si Christum non videmus; quem inuocabimus pugnaturi? Hæc & plura
etiam his admonitus a Theodosio Valentinianus ad fidem rectam adductus est.] hucusque Suidas. Sed contigerunt hæc, cum in Oriente profugo eidem Valentiniano ipse
Theodosius occurrit.

THEODOSII AQVILEIAE DATA RESCRIPTA. *c l. 6. de infirmand. his quæ sub tyranno.*

Mansit hoc anno Theodosius Aquileiæ, necnon Mediolani, sequenti autem (vt dicemus) Romam se contulit. Aquileiæ vero dum esset, ad Tripholium Præf. Præt. aduersus res a Maximo gestas ita rescripsit [c]: Nullus sibi honorem audeat vendicare, quem tyran- C
nica concessit audacia: sed ad pristinum statum damnata præsumptio reuocetur. Dat.
X. Kal. Octob. Aquileiæ, Theodosio II. & Cynegio Coss.] non sunt hæc contraria, vt apparent, ijs quæ nuper diximus ex Pacato, collatos a Maximo honores a Theodosio sublatos: nam hæc puto intelligenda de his qui a Maximo fuerant ijsdem magistratibus spoliati, quos pristinis dominis hac voluit decreta lege restitui.

d l. 7. de infirmand. his quæ sub tyran.

Mense vero Octobri idem Theodosius Mediolanum se contulit; vbi cum esset, itidem aduersus Maximi acta eiusmodi edidit sanctionem [d]:

Omne iudicium, quod vafra mente conceptum, non iura reddendo Maximus infandissimus tyrannorum credidit promulgandum, damnauimus. Nullus igitur sibi lege
eius nullus iudicio blandiatur. Dat. sexto Idus Octobris Mediolani, Theodosio A. II. &
Cynegio Coss.] At non prætereat quod hoc ipso anno, antequam Maximus victus esset, D
misit Theophilus Episcopus Alexandrinus Legatum Isidorum in Italiam cum litteris
atque muneribus, vt alterutri qui vinceret, eadem traderentur. Meminit huius legatio-

e Socrat. lib. 6. cap. 2.

nis Socrates, vbi ait [e]: Cum Imperator Theodosius contra Maximum tyrannum prœlio decertaret, Theophilus per Isidorum munera ad Imperatorem cum binis litteris misit, præcepitq. vt victori & munera & alteras litteras offeret. Isidorus, quo hoc negotiũ obiret, Romam contendit, victoriamq. sedulo obseruat. Verum illud factum non diu in
obscuro fuit: nam lector illius, qui vna cum illo aderat, litteras clam subripuit. Vnde
Isidorus metu perculsus, absque mora Alexandriam profugit. Hæc quidem causa fuit,

f Pallad. in Lausiac. c. 1.

cur tantopere postea a Theophilo fuerit pro Isidoro laboratum.] hæc Socrates. Bis sane Isidorum hunc, virum spectatum valde, venisse Romam, Palladius [f] tradit; primo cum Athanasio; postea vero, nempe hoc tempore, cum Demetrio Episcopo: prædiuitemq. E
fuisse affirmat, ita tamen, vt (quod ait) omnia Christi amore in pauperes fuerit elargitus. Felix hic namque, nisi Origenis venena potasset, vt dicemus, cum ab eodem Theophilo alia functus est legatione in Palæstinam, de qua suo loco. Hunc quidem primo monasticam vitam exercuisse in Nitria, inde vero adscitum in presbyterum Ecclesiæ Alexandrinæ, idem tradit Palladius, qui eum nouit. At ne quis duos putet, quod interdum presbyterum, interdum vero monachum nominet: sciendum est, vnum eumdemq. Isidorum monachum atque presbyterum fuisse.

g Socrat. lib. 5. cap. 13. Sozom. lib. 7. c. 14.

Iam vero antequam reliquas res a Theodosio Mediolani gestas prosequamur: quæ nam acciderint Constantinopoli, tempore quo Theodosius pugnabat aduersus Maximum, dicere opus est, quæ a Socrate narrantur his verbis [g]: Eodem temporis momento, quo Imperator ad hoc bellum aduersus Maximum faciendum omni studio incumbebat,

A bat, Constantinopoli ab Arianis tumultus tali de causa commotus est. Solent homines, de rebus quas non norunt, sermones nonnumquam confingere: & si quando fuerint occasionem nacti, rumores de rebus, quarum cupiditate ducuntur, multo maximos excitant, vtpote perpetuo rerũ nouarum appetentes. Quod quidem in ea ciuitate tum vsu venit. Nam de bello, quod longe ab illis gerebatur, alius aliud commentus, rumorem de eo dissipauit: spem scilicet animo concipiens, belli euentum Imperatori in dies minus prospere successurum. Etenim quamuis in bello adhuc nihil esset confectum, tamen illi res quas non norunt, iuxta ac si easdem oculis aspexissent, narrarunt, dixeruntq. tyrannum copias Imperatoris profligasse, hunc & illum militum numerum in pugna cecidisse, atque adeo ipsum Imperatorem a tyranno propemodum captum fuisse.

ARIANI QVID PRAESVMPSERINT CONSTANTIN.

Ariani itaque graui tum animi perturbatione commoti (discruciabantur enim, eccle-
B sias intra vrbem ab illis, quos ipsi ante persecuti fuerant, occupatas) varios rumores disseminarunt. Et quoniam alia quædam diuersa ab illis quæ narrabantur, eos etiam qui rumorum erant auctores, ad credendum ita induxerunt, vt ea quæ ipsi confinxerant, nõ
conficta, sed vera esse putarent (nam alij qui ea auditione perceperant, ipsis rumorum auctoribus confirmabant, non aliter habere, atque ab illis audierant) Ariani idcirco ani-
mis de integro confidere, facinus aggredi: Nectarij Episcopi domum iniectis facibus incendio vastare cœperunt.] Cum vero paulo post de ingenti Theodosij victoria nuncium
Constantinopolim perlatum esset: multo illi timore concussi, Arcadium Theodosij filium, qui aderat, supplices petentes veniam conuenere: cũ ille pro ipsis ad patrem scripsit, qui ijs noxam precibus Arcadij rogantis remisit: de quibus hæc Ambrosius [a]: Con-

ARIANI INCENDVNT DOMVM NECTARII.

a Ambr. epi. 29.

C stantinopoli dudum domus Episcopi incensa est, & filius clementiæ tuæ interceßit apud patrem, vt & suam, hoc est, filij Imperatoris iniuriam, & domus sacerdotalis incendium
non vindicares. Non consideras, Imperator, ne & hoc cum vindicari iusseris, ipse iterum interueniat, ne vindicetur? Sed bene illud acquisitum est a patre filio: dignũ enim erat, vt suam iniuriam prius ipse donaret. Bene illud cum gratiæ distinctione diuisum est, vt filius pro sua, & pater pro filij iniuria rogaretur.] hæc Ambrosius.

DE TEMPORE BAPTISMI S. AVG.

Hoc ipso anno, Paschali tempore contigit baptismus magni Patris Augustini, de quo nobis agendum est. Ac primum quæ sunt temporis elucidanda erunt, cuius quidem exactius disquisiuimus rationem in nostris Notis, illis tamen posterius editis, nempe Plã-
tinianis typis, in quibus errorem illum emendauimus prioris editionis, in quem incauti ob textum eiusdem S. Augustini deprauatum impegimus. Quod enim dum ipse agit de obitu matris suæ, dicat [b]: Ergo die nono ægritudinis suæ, quinquagesimo & sexto anno

b Aug. Confess. lib. 9. c. 11.

D ætatis suæ, trigesimo & tertio ætatis meæ, anima illa religiosa & pia corpore soluta est] quod contigit (vt dicemus) anno sequenti, mense Maij: si verum est quod ibi dicitur, ipsum fuisse tunc annorum trigintatrium; vtique dicendum erat, anno trigesimo secũ-
do baptizatum, conuersum vero trigesimo. Verum ille corrigendus est textus, vt loco trigesimitertij, ponendus sit annus trigesimus quintus; idq. ex alijs eiusdem Augustini locis: vt in primis cum ita ait libro tertio contra Academicos [c]: Cum trigesimum & ter-

c Aug. contra Academ. lib. 3. cap. 20.

tium ætatis annum agam, &c.] Cum igitur fateatur se annorum iam fuisse trigintatriũ, cum scriberet contra Academicos: atque æque constet, eos ab ipso elaboratos libros cum Mediolani adhuc catechumenus esset (id quidem ipso testante [d]) & ante mensem No-

d Aug. Retract. lib. 1. c. 1. 4.

uembris; quod ipse etiam demonstrat, dum ait [e], illos scriptos esse antequam scriberet de Vita beata, quam scriptionem habebat præ manibus (vt ex ipsa apparet) eo anno,

e Aug. Retract. lib. 1. c. 1. 2.

E tempore natalis sui, Idibus Nouembris: vtique affirmandum est, eos anno superiori ab ipso fuisse conscriptos in fine anni trigesimitertij suæ ætatis, quo pariter anno Idibus Nouembris inchoaretur trigesimus quartus. Cũ vero rursus Possidij [f] testificatione liqueat, ipsum baptizatum esse Paschali tempore: vtique etiam dicendus erit, non anno superiori, sed præsenti anno, dicto tempore, sacro baptismo initiatus fuisse.

f Possid. Vit. Augustin. c. 1.

Nec est quod quis post hunc annum existimare possit Augustini differendum esse baptismum, quem constat, ipsomet teste [g], iam baptizatum recessisse ex Italia post necem Maximi, quam hoc anno contigisse diximus mense Septembris. Insuper id confirmatur, quod in Soliloquijs (quæ testatur se scripsisse ante baptismum, post tamen commentarium de Vita beata, vt patet ex ordine) de suæ tunc ætatis annis hæc ait: Cum triginta-
quatuor annos agam, quatuordecim fere anni sunt, ex quo ista cupere destiti, &c.] habet alia lectio, trigintatres: sed verior illa superior: nam eo anno ab Idibus Nouembris (vt

g Aug. contra lit. Petil. lib. 3. c. 11.

diximus)

Universidad de Deusto
Biblioteca

diximus) inchoatus erat annus eius ætatis trigesimusquartus, quo scribebat de Vita beata, post quem scripsit Soliloquia: qui quidem annus trigesimusquartus ab Idibus Nouembris anno superiori inchoatus propagatur in eamdem diem præsentis anni trecentesimi octogesimioctaui, quo Augustinus Paschali tempore baptizatus est. A

Quod si adhuc quis pertinacius contendere audeat, atque importunius illud inculcet: cur non potius mendum irrepsisse potuit in loca illa libri tertij contra Academicos, & Soliloquiorum, quam in illum libri noni Confessionum? Satis ad hæc responsio illa sufficere posset, quam ratio ipsa docet: nimirum, germanum habendum esse textum illum, qui alterius textus eiusdem auctoris contestatione fulcitur; suspectum vero eum, qui a duobus contrarijs textibus impugnatur. Verum manifestiori adhuc veritate textus ille in dicto nono libro Confessionum deprauatus arguitur: nam præter illa, quæ superius de rebus gestis singulis temporibus S. Augustini dicta, aperte hoc ipsum demonstrant; B illud modo accipe, quod dictũ est, sua ipsius assertione Augustinum sub Consulatu Bautonis, nempe anno Domini trecentesimo octogesimoquinto, egisse ætatis annum trigesimumprimum: a quo tempore cum vsque ad annũ Domini trecentesimum octogesimumnonum, nempe sequentem, quo obijt S. Monica, quatuor intercedant annorum curricula; nullo modo dici potest fuisse tempore eius obitus annorum tantummodo trigintatrium, qui ante annos quatuor erat trigesimũprimum annũ natus, sed potius trigintaquinque.

Sic igitur quem demonstratum est anno trigesimoprimo suæ ipsius ætatis ad Christum conuersum esse, trigesimosecundo & tertio perseuerasse catechumenum, atque ea quæ superius diximus conscripsisse; hoc anno trigesimoquarto suæ ætatis, Paschali tempore ipsum sanctum Augustinum Mediolani a sancto Ambrosio baptizatum esse asserimus; quod idem ipse in libris Confessionum non obscure significat [a], dum annum in- C
a Aug. Confess. lib. 9. c. 6. tercurrisse affirmat a persecutione Iustinæ aduersus Ambrosium concitata vsque ad baptismum suum: ait enim: Annus erat, aut non multo amplius, cum Iustina Valentiniani Regis pueri mater hominem tuum Ambrosium persequeretur, &c.] hæc ipse, dum agit de tempore sui baptismi. Sed quod ait, annum & amplius intercessisse, vtique ad exordium eius persecutionis visus est habuisse respectum, quam ante annum illum inchoatam fuisse diximus.

b Aug. Confess. lib. 9. c. 6. At quid ipse Augustinus [b] de suo, carorumq. suorum baptismate scribat, recenseamus: Inde, inquit, vbi tempus aduenit, quo me nomen dare oporteret, relicto rure, Mediolanum remeauimus. Placuit & Alipio renasci in te mecum iam induto humilitate sacramentis tuis congrua, & fortissimo domitore corporis, vsque ad Italicum solum glaciale nudo pede obterendum insolito ausu. Adiunximus etiam nobis puerum Adeodatum ex D
BAPTISMVS S. AVGVSTINI ET ALIORVM. me natum carnaliter de peccato meo: Tu bene feceras eum: Annorum erat ferme quindecim, & ingenio præueniebat multos graues & doctos viros. Munera tua tibi confiteor, Domine Deus meus, creator omnium, & multum potens reformare nostra deformia: nam ego in illo puero præter delictum nihil habebam. Quod enim enutriebatur a nobis in disciplina tua, tu inspiraueras nobis, nullus alius. Munera tua tibi confiteor. Est liber noster, qui inscribitur, De magistro. Ipse ibi mecum loquitur. Tu scis illius esse sensa omnia, quæ inferuntur ibi ex persona collocutoris mei, cum esset in annis sexdecim. Multa eius alia mirabiliora expertus sum. Horrori mihi erat illud ingenium: & quis præter te talium miraculorum opifex? Cito de terra abstulisti vitam eius, & securior eũ recordor, non timens quicquam pueritiæ, nec adolescentiæ, nec omnino homini illi. Sociauimus eum coæuum nobis in gratia tua educandum in disciplina tua, & baptizati sumus, & fugit a nobis solicitudo vitæ præteritæ. Nec satiabar illis diebus dulcedine mirabili, considerare altitudinem consilij tui super salutem generis humani. Quantum fleui in hymnis & cãticis tuis, suaue sonantis Ecclesiæ tuæ vocibus cõmotus acriter, &c.] E

c Augus. eodem lib. c. 8. hæc enim de hymnis superius. ac rursum subdit [c]: Qui habitare facis vnanimes in domo, consociasti nobis & Euodium iuuenem ex nostro municipio: qui cum Agens in rebus militaret, prior nobis ad te conuersus est & baptizatus, & relicta militia sæculari, accinctus est in tua. Simul eramus, simul habitabamus placito sancto. Quærebamus, quisnam locus nos vtilius haberet seruientes tibi, pariter remeabamus in Africam.] sed de reditu in Africam agemus anno sequenti.

d Augus. contra Iulian. Pelag. lib. 1. c. 9. Quod a tãto viro, sancto Ambrosio, Augustinus baptizari meruerit, magnopere exultauit: vnde agens aduersus Iulianum Pelagianum [d] hæc ait: Adhuc audi alium excellentem

A tem Dei dispensatorem, quem veneror vt patrem: in Christo enim Iesu per Euangelium ipse me genuit, & eo Christi ministro lauacrum regenerationis accepi: beatum loquor Ambrosium, cuius pro Catholica fide gratiam, constantiam, labores, pericula, siue operibus, siue sermonibus, & ipse sum expertus, & mecum non dubitat Orbis prædicare Romanus.] hæc Augustinus. QVANTI PENDERIT AVGVSTINVS AMBROSIVM.

Fertur Ambrosij nomine sermo [a] de baptismo S. Augustini, sed qui ne apicem quidem habeat Ambrosij. Multa sane admiscuit imperitus fictor. nam vt de dissimilitudine styli dicere prætermittamus: quisquis ille fuerit, impostura perfacile arguitur, cum ait Augustinum Carthaginensem fuisse, atque ex Gentilium cultu factum Christianum: ipsum namque patria Tagastensem fuisse, nec coluisse aliquando idola, licet sectator fuerit Manichæorum, tum ipsius testificatione, tum Possidij, luce clarius sæpius demonstratur. Im- *a Apud Ambrof. serm. 92.* CONFVTANTVR COMMENTICIA.
B postura quoque ea ex parte auctor arguitur, dum habet ipsum Augustinum cum Ambrosio de pluribus quæstionibus prolixe sæpe disseruisse: cum tamen ipse Augustinus de se testetur, numquam toto illo tempore quo fuit Mediolani, inuenisse Ambrosium negotijs vacuum, & frequentia accedentium solitarium, quocum de animi sui angoribus potuisset miscere sermonem; adeo vt non dicam disputandi, sed nec (vt ait) daretur copia scisitandi. sunt omnino hæc Augustini verba [b]: Certe mihi nulla dabatur copia scisitandi quæ cupiebam de tam sancto oraculo tuo, pectore illius, nisi cum aliquid breuiter esset audiendum. Aestus autem illi mei otiosum eum valde, cui refunderentur, requirebant, nec vmquam inueniebant, &c.] & inferius [c]: Sed vbi quæreretur? quando quæreretur? Non vacat Ambrosio.] Et vnde illud figmentorum concinnatori, cum agit de eius baptismo: Nouum Christianum nouis vestimentis, cuculla nigra induimus] cum *b Augustin. Confess. lib. 6. c. 3.* *c Aug. vbi lib. 6. cit. 3.*
C moris esset inuiolabilis, baptizatum quemlibet albis induere vestimentis? At hæc de his satis: ferre enim non possumus ipsi veritatis cultores, quouis prætextu ac velamento mendacia peruulgari.

Cum autem Augustinus Mediolani adhuc moraretur, duo illa memoratu digna inter alia accidisse tradit, alterum de proscholo homine Christiano paupere, qui pecuniæ sacculum inuenit; alterum de reuelato deposito filio a patre defuncto: quorum prius ab ipso ita describitur [d]: Dicam quid fecerit pauperrimus homo, nobis apud Medio- DE PROSCHOLO PECVNIAE INVENTORE. *d Aug. de verb. Apost. serm. 19.*
lanum constitutis, tam pauper vt proscholos esset grammatici, sed plane Christianus, quamuis ille esset Paganus grammaticus, melior ad velum, quam ad cathedram. Inuenit sacculum (nisi forte me numerus fallit) cum solidis ferme ducentis. Memor legis, proposuit pitacium publice. Reddendum enim sciebat; sed cui redderet, ignora-
D bat. Proposuit pitacium publice: Qui solidos perdidit, veniat ad locum illum, & quærat hominem illum (*erat hæc forma pitacij*) Ille qui plangens circumquaque vagabatur, inuento & lecto pitacio, venit ad hominem. Et ne forte quæreret alienum, quæsiuit signa, interrogauit sacculi qualitatem, sigillum, solidorum etiam numerum: & cum omnia ille fideliter respondisset, reddidit quod inuenerat. Ille autem repletus gaudio, & quærens vicem rependere, tamquam decimas obtulit solidos viginti: qui noluit accipere: Obtulit vel decem: noluit accipere: Saltem, rogauit, vel quinque acciperet: noluit ille. Stomachabundus homo proiecit sacculum. Nihil perdidi, ait: si non vis aliquid a me accipere, nec ego aliquid perdidi. Quale certamen, fratres mei, quale certamen, qualis pugna, qualis conflictus! theatrum mundus, spectator Deus. Victus tandem ille, quod offerebatur accepit, continuo totum pauperibus erogauit: vnum so-
E lidum in domum suam non dimisit.] hæc ipse, eadem pro concione proponens imitanda suo populo Hipponensi.

Sed illud, quo docuit defunctos nostra audire atque curare, alibi ita explicat [e]: Pro certo cum Mediolani essemus, audiuimus, quod cum debitum repeteretur a quodam, defuncti patris cautione prolata, quod filio nesciente a patre iam fuerat persolutum: contristari homo grauissime cœpit, atque mirari, quod ei pater moriens non dixerit quid deberet, cum fecisset etiam testamentum. Tunc ei nimis anxio apparuit idem pater eius in somnis, & vbi esset repositum quod illa cautio vacuata fuerat, indicauit. Quo inuento iuuenis atque monstrato, non solum falsi debiti calumniam propulsauit, sed etiam paternum recepit chirographum, quod pater non receperat, quando est persoluta pecunia. Hic itaque putatur anima hominis curam gessisse pro filio, & ad eum venisse dormientem, vt docens quod ignorabat, a magna eum molestia liberaret.] hæc ipse. *e Aug. de cura agend. pro mortuis c. 11.* PATER DEFVNCTVS CVRAT RES FILII VIVENTIS

Post

Universidad de Deusto
Biblioteca

AVG. ROMAM REDIENS QVAE IBI SCRIPSIT.

Post susceptum vero baptismum Augustinus haud diu Mediolani passus est detineri, A sed vna cum sancta matre, filio, necnon Alipio atque Euodio reuersurus in Africam, Romam se contulit, vbi vsque ad sequentis anni tempus nauigationi accommodatum, totum hoc temporis spatium egit, non tamen otiosus, sed complura conscribens, de quibus ipse [a]: Iam baptizatus autem, cum Romæ essem, nec ferre tacitus possem Manichæorũ iactantiam de falsa & fallaci cõtinentia, vel abstinentia, qua se ad imperitos decipiendos, veris Christianis, quibus comparandi non sunt, insuper præferunt, scripsi duos libros; vnum de moribus Ecclesiæ Catholicæ, alterum de mõribus Manichæorum.] & inferius: In eadem vrbe scripsi dialogum, in quo de anima multa quæruntur ac disseruntur: id est, vnde sit, qualis sit, quanta sit, cur corpori fuerit data; cum ad corpus venerit, qualis efficiatur, qualis cum abscesserit.] ac rursum sequenti capite: Cum adhuc Romæ demoraremur, voluimus disputando quærere, vnde sit malum. Et eo modo disputauimus, vt si possemus, id quod de hac re diuinæ auctoritati subditi credebamus, etiam ad intelligentiam nostram, quantum differendo, opitulante Deo, agere possemus, ratio considerata & tractata perduceret. Et quoniam constitit inter nos diligenter ratione discussa, malum non exortum nisi ex libero voluntatis arbitrio; tres libri, quos eadem disputatio peperit, appellati sunt De libero arbitrio, quorum secundum & tertium in Africa, iam etiam Hippone regio presbyter ordinatus, sicut tunc potui, terminaui.] hæc Augustinus. B

[a] Aug. Retract. lib. 1. c. 8. p.

In commentario vero illo quem de Moribus Ecclesiæ Catholicæ Romæ scripsit, quæ ibi inuenerit sanctorum & eruditorum virorum consortia, ipse describit, cum ait [b]: Romæ etiam plura cognoui, in quibus singuli grauitate atque prudentia & diuina scientia præpollentes ceteris secum habitantibus præsunt, Christiana charitate, sanctitate, & libertate viuentibus: ne ipsi quidem cuiquã onerosi sunt, sed Orientis more, & Pauli Apostoli auctoritate manibus suis se transigunt. Ieiunia etiam prorsus incredibilia multos exercere didici, non quotidie semel sub noctem reficiendo corpus, quod est vsquequaque vsitatissimum, sed continuum triduum, vel amplius sæpissime sine cibo ac potu ducere. Neque hoc in viris tantum, sed etiam in feminis: quibus item multis viduis & virginibus simul habitantibus, & lana ac tela victum quæritantibus præsunt singulæ grauissimæ, probatissimæq. non tantum in instituendis componendisq. moribus, sed etiam instruendis mentibus peritæ ac paratæ. Atque inter hæc nemo vrgetur in aspera, quæ fere non potest: nulli quod recusat imponitur, nec ideo condemnatur a ceteris, quod in eis se imitandis fatetur inualidum, &c.] hæc, cum Romæ esset, vidit & audiuit Augustinus consentientia ijs quæ S. Hieronymus de ijsdem pluribus locis scripsit. At licet hæc alia occasione oportuerit recitasse: hic tamen quod tempus postulet, cum agamus de Augustino Romæ agente, repetisse haud fuit onerosum. Didicit insuper Augustinus [c] Romæ positus, quod scripsit postea ad Casulanum, Romanam plebem solitam ieiunare tribus diebus hebdomadæ, nempe feria quarta, sexta, & sabbato. At de Augustino modo hactenus, de cuius in Africam reditu agemus anno sequenti. Iam vero ad Theodosium redeamus, quem hoc anno, postquam victo Maximo, Aquileia discessit, Mediolanum se contulisse vidimus ex rescriptis ibidem datis: quidnam autem inter ipsum & S. Ambrosium transactum sit, oratione prosequamur: atque in primis quæ a Paulino [d] conscripta habentur, hic reddamus: C D

[b] Aug. de moribus Eccl. c. 33.

ROMANAE ECCLESIAE IN MONACHIS SANCTITAS.

IEIVNIA ROMANAE ECCLESIAE.

[c] Aug. epist. 86.

[d] Paulin. in Vita S. Ambros.

Extincto inquit, Maximo, posito Theodosio Imperatore Mediolani, Ambrosio vero Episcopo constituto Aquileiæ, in partibus Orientis, in quodam castello *(Callicini illud ab Ambrosio nominatur)* a Christianis viris synagoga Iudæorum & lucus Valentinianorum incendio concremata sunt, propterea quod Iudæi vel Valentiniani insultarent monachis Christianis: Valentinianorum enim hæreses triginta deos colunt. Sed de huiusmodi facto Comes Orientis ad Imperatorem relationem direxit; qua acta*, Imperator præceperat vt synagoga ab Episcopo reædificaretur. Sed huius præcepti tenor cum ad aures peruenisset venerabilis viri Ambrosij Episcopi, direxit ad Imperatorem epistolam, quia ipse in tempore excurrere non poterat, qua illum conuenit, vt id quod ab eodem statutum fuerat, reuocaretur.] Quænam autem causæ præcesserant, vt Christiani in Valentinianos ea admiserint, idem Ambrosius dicta ad Theodosium tunc data epistola his verbis significat [e]: E

DE SYNAGOGA IVDAEORVM ET FANO VALENTINIANORVM A CHRISTIANIS INCENSIS.

* lecta

Vindicabitur etiam Valentinianorum fanum incensum? Quid est, enim, nisi fanum, in quo

A in quo est conuentus Gentilium? licet Gentiles duodecim deos appellent, isti triginta & duos æonas colant, quos appellant deos. Nam & de ipsis comperi relatum & præceptum, vt in monachos vindicaretur; qui prohibentibus iter Valentinianis, quo psalmos canentes ex consuetudine vsuq. veteri pergebant ad celebritatem Machabæorum martyrum, moti insolentia incenderunt fanum eorum in quodam rurali vico tumultuarie conditum.] hæc de his Ambrosius; ex quibus illud in primis obserua, ea patrata a monachis esse mense Augusti, cuius Kalendis tam in Oriente quam in Occidente sanctorũ Machabæorum consueuit antiquitus memoria celebrari: paulo enim post ab incensa Nectarij Episcopi domo Constantinopoli ab Arianis, hæc accidisse, idem Ambrosius eadẽ demonstrat epistola, cum ait: Constantinopoli dudũ domus Episcopi incensa est, &c.] Rursum vero (quod veteris Ecclesiæ moris fuit, vt ad solemnitatem martyrum psallentes in via Christiani pergerent, quod & tunc monachos fecisse tradit) antiquam in Ecclesia processionum consuetudinem docet. B

QVID VALENTINIANI HAERETICI IN MONACHOS.

Vt autem de his ageret Ambrosius apud Theodosium, interpellatus fuisse videtur litteris Orientalium Episcoporum, quibuscum & aliæ ad eumdem deferendæ querelæ scriptæ erant; quæ ab ipso Ambrosio dicta epistola obiter inseruntur his verbis [a]: Quomodo excusabo apud Episcopos? qui nunc, quia per triginta & innumeros annos presbyteri quidam gradu functi vel ministri Ecclesiæ retrahuntur a munere sacro, & curiæ deputantur, grauiter gemunt. Nam cum hi, qui vobis militant, certo militiæ tempore seruentur: quanto magis etiam eos considerare debetis, qui Deo militant? Quo modo inquam hoc excusabo apud Episcopos, qui queruntur de clericis, & impressione graui vastari scribunt ecclesias? Hoc tamen in notitiam clementiæ tuæ peruenire volui. De C hoc, vt placet, arbitrio tuo consulere & temperare dignaberis.] hæc ipse; quibus demonstrat, postquam ab Oriente Theodosius ipse recessisset, hæreticos, aliosq. impios homines, immo & ex magistratibus aliquos insolentius aduersus sacros Dei ministros egisse: de quibus insinuandis Imperatori, Orientales Episcopi (vt dictum est) scripserunt ad Ambrosium. Potissima vero scribendi causa fuit, vt ipse de reuocandis datis ab eo rescriptis pro restituendis incensis synagoga Iudæorum atque fano Valentinianorum, cum Theodosio ageret. Impendit sanctus sacerdos ad opus omne studium, omniq. curat officio vt contrarijs a Theodosio dandis rescriptis priora obliterentur. Scribit igitur, Aquileiæ cum esset, Mediolanum, vbi Theodosius morabatur. Quod autem detineretur Ambrosius Aquileiæ; cum nullum hoc tempore memoria sit ibi celebratum fuisse Concilium: equidem existimo, illuc esse profectum, ex more, ad noui creationem Antistitis, cum defuncto sancto Valeriano eius ciuitatis Episcopo, in locum illius est subrogatus S. Chromatius. At quod his vel alijs magni momenti negotijs Aquileiæ impediretur Ambrosius, ne (quod magis optasset) præsens tantam causam acturus, mora illa sua irreparabile causæ præiudicium inferret, reditum suum litteris curauit præuenire, postea ipse secuturus. D

[a] Ambros. epist. 29.

QVERELAE ORIENTALIVM EPISCOPOR.

Quanta autem Imperatorem compellauerit libertate, quantoq. cum vigore sacerdotali iusta fiducia ageret apud eum; ex his quæ exordio ipso præfatur, accipe: Peto, vt patienter sermonem meum audias. Nam si indignus sum qui a te audiar: indignus sum qui pro te offeram, cui tua vota, cui tuas committas preces. Ipse ergo non audies eum, quem pro te audiri velis? Non audies pro se agentem, quem pro alijs audisti? Nec vereris iudicium tuum, ne cum indignum putaris quem audias, indignum feceris qui pro te E audiatur? Sed neque Imperiale est libertatem dicendi negare: neque sacerdotale, quod sentiat, non dicere. Nihil enim in vobis Imperatoribus tam populare & tam amabile est, quam libertatem etiam in ijs diligere, qui obsequio militiæ vobis subditi sunt. Siquidem hoc interest inter bonos, & malos Principes, quod boni libertatem amant, seruitutem improbi. Nihil etiam in sacerdote tam periculosum apud Deum, tam turpe apud homines, quam quod sentiat, non libere denunciare.] & paulo post: Malo igitur, Imperator, bonorum mihi esse tecum, quam malorum consortium: & ideo clementiæ tuæ displicere debet sacerdotis silentium, libertas placere. Nam silentij mei periculo inuolueris, libertatis bono iuuaris. Non ergo importunus indebitis me interfero, alienis ingero, sed debitis obtempero, mandatis Dei nostri obedio. Quod facio primum tui amore, tui gratia, tuæ studio conseruandæ salutis. Si id mihi vel non creditur, vel interdicitur, dico sane diuinæ offensæ metu. Nam si meum periculum te exueret, patienter me pro te offerrem,

QVAE SALVBERRIMA SVGERAT AMBROSIVS THEODOSIO.

sed non libenter: malo enim te sine meo acceptum Deo esse & gloriosum periculo. Sin A
autem silentij mei dissimulationisq. culpa & me ingrauat, nec te liberat: malo importuniorem me, quam inutiliorem aut turpiorem iudices, &c.]

VNDE MALA ORIANTVR REGIBVS ET SACERDOTIBVS.

Vtinam quæ diuino afflatus Spiritu tam vera, tam salubria sanctus sacerdos inculcat, tamquam diuinum quoddam oraculum semper præ oculis Christiani Principes haberēt & sacerdotes. Ita enim magno animarum lucro eorum saluti optime consultum esset. Sed ita dum negliguntur, quadam inconsiderantia cum sacerdotum, tū Regum, simulq. Ecclesiarum atque regnorum status in discrimen adducitur: graui quidem damno, immo & dispendio salutis æternæ, frequēter euenit, vt qui a sacerdotibus corripi Reges negligunt atque despiciunt, corripiantur ipsi ab illo qui corripit in furore, qui aufert spiritum Principum, quiq. terribilis est super omnes [a] Reges terræ. Sed & cum etiam sacerdotes nimium verentur atque timent admonere Principes delinquentes, immemores se B
ad hoc a Deo electos, secundum quod ab eo dictum est Hieremiæ [b]: Constitui te super Reges & Principes] fiet quidem omnino, æquata lance iudicij, vt ab eis redarguantur, quos ipsi corripere neglexerunt, eosq. experiantur asperos, duros, rebelles, ac tyrannorū instar, Dei ministros & iura Ecclesiastica conculcantes. Sed in eodem perstans argumento ista subdit Ambrosius:

a Psal. 55.

b Hierem. 1.

AVDIENDI SACERDOTES.

Habemus ergo & nos, cui displicere, plus periculi sit: præsertim cum etiam Imperatoribus non displiceat suo quemque fungi munere, & patienter audiatis vnumquemque pro suo suggerentem officio, immo corripiatis, si non vtatur militiæ suæ ordine. Quod ergo in ijs libenter accipitis qui vobis militant, num hoc in sacerdotibus potest molestū videri, cum id loquamur non quod volumus, sed quod iubemur? Scis enim lectum [c]: C
Cum stabitis ante Reges & Præsides, nolite cogitare quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini: Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. Et tamen si in causis Reipublicæ loquar (quamuis etiam illic iustitia seruanda sit) non tanto astringar metu, si non audiar. In causa vero Dei quem audies, si sacerdotem non audies, cuius maiore peccatur periculo? Quis tibi verum audebit dicere, si sacerdos non audeat? Noui te pium, clementem, mitem, atque tranquillum, fidem ac timorem Domini cordi habentem: sed plerumque aliqua nos fallunt: habent [d]
aliqui zelum Dei, sed non secundum scientiam. Ne igitur hoc etiam fidelibus animis obrepat, cauendum arbitror. Noui pietatem tuam erga Deum, lenitatem in homines: obligatus sum beneficijs tuarum indulgentiarum: & ideo plus metuo, amplius solicitor, ne etiam ipse tuo me postea iudicio condemnes, quod mea aut dissimulatione, aut adulatione prolapsionem non euitaueris.] & paulo post: D

c Matth. 10.

d Rom. 10.

DE SYNAGOGA IVDAEORVM INCENSA.

Causam ergo Dei tacebo? Quid igitur sit quod metuam, consideremus. Relatum est a Comite Orientis militarium partium, incensam esse synagogam, idq. auctore factum Episcopo. Iussisti vindicari in ceteros, synagogam ab ipso ædificari Episcopo. Non astruo expectandam fuisse assertionem Episcopi: sacerdotes enim turbarum moderatores sunt, studiosi pacis, nisi cum & ipsi mouentur iniuria Dei, aut Ecclesiæ contumelia. Sit aliquis iste Episcopus feruentior in exustione synagogæ, timidior in iudicio: Non vereris, Imperator, ne acquiescat sententiæ tuæ, ne præuaricetur non times? Non etiam vereris, quod futurum est, ne verbis resistat Comiti tuo? necesse erit igitur, vt aut præuaricatorem, aut martyrem faciat: vtrumque alienum temporibus tuis, vtrumque persecutionis instar, si aut præuaricari cogatur, aut subire martyrium. Vides quo inclinet causæ exitus. Si fortem Episcopum putas, caueto martyrium fortioris: si inconstantem, declina lapsum fra- E
gilioris: plus enim astringitur qui labi infirmum coegerit. Hac proposita conditione, puto dicturum Episcopum, quod ipse ignes sparserit, turbas compulerit, populos concluserit, ne amittat occasionem martyrij, & pro inualidis subijciat validiorem. O beatū mendacium, quo acquiritur sibi aliorum absolutio sui gratia.

Hoc est, Imperator, quod poposci & ego, vt in me magis vindicares, & hoc si crimen putares, mihi adscriberes. Quid mandas in absentes iudicium? habes præsentem, habes confitentem reum. Proclamo quod ego synagogam incenderim: certe quod ego illis mandauerim, ne esset locus, in quo Christus negaretur. Si obijciatur mihi, cur hic non incenderim? Diuino iam cremari cœpit iudicio: meum cessauit opus. Et si verum quæritur, ideo segnior fui, quia non putabam hoc vindicandum. Quid facerem quod nullo vltore sine præmio foret? Tangunt hæc verecundiam, sed non reuocant gratiam, ne fiat

A ne fiat opus quo Dei summi contrahatur offensio. Esto tamen, nemo Episcoporum ad hoc munus conueniat. Rogaui enim clementiam tuam; & licet ipse hoc reuocatum adhuc non legerim, reuocatum tamen constituamus. Quid si alij timidiores, dum mortem QVAM INDECENS A CHRISTIANIS SYNAGOGAM INSTAVRARI.
reformidant, offerant, vt de suis facultatibus reparetur synagoga? aut Comes vbi hoc cō
pererit primo constitutum, ipse de Christianorum censu exædificari iubeat? Habebis, Imperator, Comitem præuaricatorem; & huic vexilla committes victricia, huic Labarum, hoc est Christi sacratum nomine, qui synagogam instauret, quæ Christum nesciat? Iube Labarum synagogæ inferri; videamus si non resistunt. Erit igitur locus Iudæorum perfidiæ, factus de exuuijs Ecclesiæ: & patrimonium, quod fauore Christi acquisitum est Christianis, hoc transferetur ad donaria perfidorum? Legimus templa idolis antiquitus condita de manubijs Cimbrorum, de spolijs reliquorum hostium. hunc titulum
B Iudæi in fronte synagogæ suæ scribent: Templum impietatis factum de manubijs Christianorum.]

Quanto autem periculo instaurare quis tentaret incensa ædificia Iudæorum, reuocat in memoriam quæ dicta sunt superius de prodigijs, quæ acciderunt sub Iuliano conante iterum reædificare templum Hebræorum Hierosolymis: addit præterea, longe his grauiora commissa sub eodem Iuliano a Iudæis inflammantibus pluribus in locis Christianorum ecclesias, quæ nos superius alia occasione retulimus. Ad postremum vero SACERDOTVM CONSILIO AGENDA CAVSA SACERDOTIM
iniuste agi contestatur, cum quid de Ecclesia vel sacerdotibus decernitur absque sacerdotum consilio, atque ait: Certe si mihi parum fidei defertur, iube adesse quos putaueris Episcopos: tractetur, Imperator, quid salua fide agi debeat. Si de causis pecuniarijs Comites tuos consulis: quanto magis in causa religionis sacerdotes Domini æquum est con
C sulas?] & denique hac tacita comminatione, seu contestatione potius, apponit coronidem: Ergo certe quod honorificentius fieri potuit, feci, vt me magis audires in Regia: ne si necesse esset, audires in ecclesia] at quid in ecclesia, nisi eum publice redarguere? quod & postea fecit.

Hic modo illud admonendum existimo: quia etsi nō probet Ecclesia periclitari Christianam modestiam in diruendis incendendisve Gentilium vel Iudæorum templis vel synagogis (vt superius suo loco pluribus monstratum, atque de his in Notis [a] actum est)
extitisse tamen vidimus complures, qui priuato quodam diuini Spiritus instinctu id peragentes, cæsi, ab Ecclesia recepti sunt inter martyres: itemq. alios, qui cum diruissent templum, & ipsum reædificare iussi, obtemperare noluerint, occisi sunt, in martyrum consortium aggregatos; de quibus illam Theodoretus [b] affert rationem, nimirum pa-
D rem esse impietatem idola Gentium adorare, & eisdem templū ædificare. Attamen quod ad Iudæos spectat; scimus S. Gregorium sæpius rescripsisse [c], nullum Iudæis negotium facessendū a Christianis, sed eos benignitate potius ac beneficentia alliciendos ad fidem: adeo vt Panormitano Episcopo, qui synagogam Iudæorum vi abreptam in ecclesiam consecrasset, iusserit eius persoluere pretium [d]: sed & aliam synagogam, in quam violenter Crux cum imagine Dei genitricis illata fuisset, inde ea auferri præcipiens [e], liberam reddi voluerit. Quid ad hæc dicemus? equidem illud, quod vnus atque idem Spiritus est, spirans vbi vult, & quod vult: cuius opera interdum ex zelo, interdum vero ex manuetudine in diuinis scripturis nouimus commendata, quæ licet diuersa, vnus tamen idemq. Spiritus eadem operatus sit. Cum tamen nihil penitus a S. Gregorio factum QVAE S GREGORIVS RESCRIPSIT DE IVDAEORVM SYNAGOGIS.
esse reperiatur, quod ab Ambrosio absque præuaricationis delicto fieri posse negetur:
E nam ablatam restitui synagogam, Gregorius tantummodo iussisse reperitur: nec sic pretium alterius persolui mandauit, vt alia ab illis ædificaretur, sed ne (quod humanum quoque ius postulat) rerum suarum quisquam dispendium pateretur. Sed ad Ambrosium redeamus.

Cum Theodosius, his acceptis ab Ambrosio litteris de reuocanda quam emiserat iussione, adhuc cunctabundus id facere detrectaret: idem Ambrosius illud ipsum, quod fuerat comminatus, nempe nisi in Regia audiretur, fore vt in ecclesia spectante populo in AMBROSIVS IN ECCLESIA CONCIONATVR ADVERSVS IMPERATOREM.
cum dicturus esset, sacerdotali libertate perfecit. Reuersus siquidem Mediolanum, posito (inquit Paulinus) Imperatore in ecclesia, de eadem causa tractauit in populo.] ac de baculo nuceo ex Hieremia secundum Septuaginta, dicendi sibi præparans argumentum, quam salubris esset sacerdotalis obiurgatio, pluribus demonstrauit; de quibus scribit ipse ad sororem [f]. Atque demum quam litteris egerat, nec auditus fuerat, eamdem

a Not. in Rom. Martyrol. die 9. April.

b Theod. lib. 5. cap. 38.

c Gregor. lib. 1. epist. 34. & lib. 7. epi. 5. Lib. 11. epist. 5. & lib. 12. epist. 18.

d Greg. lib. 7. epist. 18.

e Greg lib. 7. epist. 5.

f Ambr. epi. 18. edit. Sixt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ferme repetit orationem: & cum audiretur a populo, vehementi inuectus est in eum apostrophe, vim eidem addens ex persona quam faceret loquentis in eum Domini hisce verbis [a]: Ego te ex vltimo Imperatorem feci: Ego tibi exercitum inimici tui tradidi: Ego tibi copias, quas ille aduersum te exercitui suo præparauerat, dedi: Ego inimicum tuum in potestatem tuam redegi: Ego de semine tuo supra solium regni constitui: Ego te triumphare sine labore feci: Et tu de me inimicis meis donas triumphos? Cui descendenti de exedra, Imperator ait: Contra nos te posuisti hodie, Episcope. At ille respondens ait, non se contra ipsum, sed pro ipso fuisse locutum. Tunc Imperator: Re vera, inquit, dura præceperam contra Episcopum de synagoga reparanda. In monachos vero vindicandum esse, a Comitibus qui in tempore aderant, dicebatur. Quibus Episcopus: Ego quidem cum Imperatore nunc ago: vobiscum vero mihi aliter agendum est. Atque ita obtinuit, vt illa quæ statuta fuerant, reuocarentur. Nec prius ad altare accedere voluit, nisi fide sua Imperator illum agere debere testaretur. Cui Episcopus: Ergo ago fide tua. Respondit Imperator: Age fide mea. Qua sponsione iterata, iam securus peregit sacerdos diuina mysteria. Hæc autem scripta sunt in epistola, quam ad germanam suam fecit, in qua tractatum inseruit, quem eodem die habuit de baculo nuceo, qui a Propheta Hieremia visus esse describitur.] hæc Paulinus. Extat ipsa ad sororem epistola. Quæ autem idem mox subdit de clade Thessalonicensi, de eadem suo loco agendum erit.

[a] Paulin. in vit. S. Ambr.

AMBROSIVS RVRSVS RESISTIT GENTILIBVS ARAM VICTORIAE PETENTIBVS.

Quid præterea Ambrosius eo tempore cum Theodosio, quem ad sequentis anni mensem Iunium illic consedisse dicemus: audi. Quod enim duobus (vt dictum est) rescriptis Theodosius Imperator, quæ a Maximo fuissent innouata, destruxit: inde accidit, vt mox legatio Romani Senatus nomine (licet Gentilium tantum ea molitio esset) ad Theodosium Mediolani agentem peruenerit, qua peterent, vt aram Victoriæ a Maximo redditam sineret permanere, vbi restituta fuerat, in Capitolio. Ista tunc audiens, mox intercessit S. Ambrosius, coramq. Imperatore causam agens, ab eiusmodi concessione eius animum penitus reuocauit. id quidem ipse monstrat illis verbis in epistola ad Eugenium [b] postmodum scripta: Postea, inquit, etiam clementissimo Imperatori Theodosio coram intimaui, atque in os dicere non dubitaui: cui intimata Senatus legatione huiusmodi, licet non totus Senatus poposcerit; insinuationi meæ tandem assensionem detulit, &c.] Quid autem sequenti anno, cum Romam pergens Symmachus Consularis publica concione eadem ab Imperatore extorquere satageret, in eum Theodosius decreuerit, dicemus suo loco inferius. Quod vero ad S. Ambrosij animi constantiam declarandam spectat: hic attexamus exemplum ab ipso Ambrosio descriptum in libris Officiorum, quos post redemptos captiuos ipse conscripsit: ait enim [c]: Meministis ipsi, quoties aduersus regales impetus pro viduarum, immo omnium depositis certamen subierimus. Commune hoc vobiscum mihi recens exemplum Ecclesiæ Ticinensis proferam, quæ viduæ depositum, quod susceperat, amittere periclitabatur. Interpellante enim eo qui sibi illud Imperiali rescripto vendicare cupiebat; clerici non tenebant auctoritatem; honorati quoque & intercessores dati, non posse præceptis Imperatoris obuiari ferebant. legebatur rescripti forma directior, Magister officiorum stabat, Agens in rebus imminebat. Quid plura? Traditum erat: tamen communicato mecum consilio, obsedit sanctus Episcopus ea conclauia, ad quæ translatum illud depositum viduæ cognouerat. Quod vbi non potuit auferri, receptum sub chirographo est. Postea iterum flagitabatur ex chirographo. Præceptum Imperator iterauerat, vt ipse per semetipsum nos conueniret. Negatum est, & exposita diuinæ legis auctoritate, & serie lectionis, & Heliodori periculo, vix tandem rationem Imperator accepit. Post etiam tentata fuerat obreptio. Sed præuenit sanctus Episcopus, vt redderet viduæ quod acceperat. Fides interim salua est: oppressio non est formidini; quia iam res, non fides periclitatur.] hæc Ambrosius, scribens plane ista, cum adhuc pro eadem pecunia nouæ quærerentur nouo colore artes.

[b] Ambros. epist. 35. edit. Sixt.

DEPOSITVM VIDVAE CONTRA RESCRIPTA IMP. AMBROSIVS SERVAT.

[c] Ambr. Offi. lib. 2. c. 29.

Hoc item anno Cynegium, qui vna cum Consulatu Præfecturam quoque Prætorij administrabat, ex hac vita migrasse, auctor est Zosimus [d], in eiusq. locum Tatianum fuisse suffectum. Porro ad eumdem Cynegium in eodem agente magistratu, pro schismaticis, quos putauit esse Catholicos, eiusmodi a Theodosio rescriptum datum esse legitur: extat ipsum in libello Marcellini ac Faustini schismaticorum descriptum his verbis:

[d] Zosim. lib. 4.

Salue

Salue Cynegi carissime nobis. Etsi nulla humanis pectoribus maior quam diuinæ legis debet esse reuerentia, nec adijci quicquam ad eamdem possit, cuius ambitiosa præstantia mundi terræq. moderatrix omne quod sub nobis esse voluit, fauore omnipotentis Dei propitiata custodit: tamen per Faustinum & Marcellinum plenissimos fidei sacerdotes interpellata clementia nostra, veriti sumus, nisi per nos nihil fuisset responsum petentibus, nos videremur annuere ijs qui diuinæ legis, cui seruimus, contra propositum nostrum aliquid addidissent. Atque adeo ita vtrumque moderamur, vt petitionem, quæ est oblata, veneremur, fidei autem nihil ex nostro arbitrio optemus, vel iubeamus adiungi. Nemo vmquam tam profanæ mentis fuit, qui cum sequi Catholicos doctores deberet; quid sequendum sit, doctoribus ipse constituat. Et sane probabilis & iusta laudatio precum est, quæ omnem prope seriem hæreticæ superstitionis, quæ contraria est fidei Catholicæ, ordinemq. complexa est. Nam & vnde orta, & quo prouecta auctore fuisset, aperuit. Quippe cum persuasu quorumdam, totius sæculi antiquitate mutata, acti pro fide in exilium innocentes, vitam cum summa laude posuerunt. Sed circa eos non est dilata vltio, qui insidiati bonis moribus, & cælestibus institutis paulisper ex contentione, non fide, sed factione multorum mentes detestanda insinuatione peruerterent.

RESCRIPTVM THEODOSII PRO FAVSTINO ET MARCELLINO PRESBYTERIS.

Nam vsque adeo omnipotentis Dei mota patientia est, vt pœna, quæ criminosis post facta debetur, extemplo omnia ante facta sentirent. Sed ne hoc quidem facto conuerti ad præceptum Dei, flectiq. potuerunt. Catholicos occultis molitionibus vrgent, insequuntur, oppugnant: tanta perseuerantia erroris est, vt cum alijs diuersæ obseruantiæ sectatoribus quotidie peccare malint, quam cum Catholicis recta sentire. In quo petentium laudanda illatio est, qui communicantes Gregorio Hispanienſi, & Heraclidæ Orientali sanctis ac laudabilibus Episcopis, optant in fide Catholica sine oppugnatione alicuius ac molestia viuere, nullisq. appetentum insidijs, circumuentionibusq. pulsari: quippe quibus placeat susceptam semel fidem omni cum religione seruare. Sic itaque inuiolatum quicquid esse meruit æternum. Non conuentio aliquid, non appetitio, non fraus attentat aliena. Vtantur quo in loco voluerint proposito suo, vtantur ad Catholicam fidem amore diuino. Cynegi parens carissime & amantissime, sublimitas tua præceptum nostræ serenitatis, quo fidem Catholicam omni fauore veneramur, & sine qua salui esse non possumus, ita iubeat custodiri, vt Gregorium & Heraclidem sacræ legis Antistites, ceterosq. eorum consimiles sacerdotes, qui se parili obseruantiæ dederunt, ab improborum hominum atque hæreticorum tueatur & defendat iniurijs. Sciantq. cuncti id sedere animis nostris, vt cultores omnipotentis Dei, non aliud nisi Catholicos esse credamus.] hucusque rescriptum, absque die tamen & Consule. Quidnam? fauit ne Theodosius Imperator schismaticis? minime gentium. Attende rerum gestarum ordinem.

DE GREGOR. ET HERACLIDE EPISCOPIS

Huius namque dandi rescripti ea præcessit occasio, quod ijdem presbyteri Faustinus & Marcellinus ex schismate Vrsicini inhærentes schismaticis Luciferianis aduersus Orthodoxos librum conscripsissent, quem Theodosio obtulerunt: quo lecto, idem Imperator vel ignorans ipsos fuisse schismaticos, vel quod perperam putasset reperiri fidem in schismate, cum & qui obtulerunt in omnibus profiterentur sese Catholicæ fidei defensores, ob eamq. causam plurimum vexari a Catholicis, vel hæreticis Arianis: Theodosius voluit suo eosdem fouere rescripto. Facile namque fuit ea persuadere Imperatori, vt pote homini puræ sinceræq. fidei, ac Catholicæ veritatis studioso, quam ijdem Luciferiani schismatici tantopere affectabant. Res sic se habuit, donec hæc ipsa Episcopis Catholicis innotuere: qui cum quod verum esset, Theodosio significassent, omnes ipsorum conatus prorsus irritos reddiderunt. Meminit horum libelli [a] Gennadius his verbis: Scripsit, *Faustinus scilicet*, librum quem Valentiniano & Theodosio & Arcadio Imperatoribus *(his tribus enim liber inscriptus erat)* pro defensione suorum cum Marcellino quodam presbytero obtulit. Ex quo ostenditur Luciferiano schismati consensisse: quia Hilarium Pictauiensem & Damasum Vrbis Romæ Episcopos in eodem libro culpat, quasi male consuluerint Ecclesiæ, quod præuaricatores Episcopos in communionem & sacerdotiū, pacis recuperandæ gratia, recepissent: quod Luciferianis ita displicuit recipere Episcopos qui Ariminensi Concilio Arianis communicauerant, quomodo Nouatianis apostatas pœnitentes.] hæc Gennadius.

FAVSTINVS ET MARCELLINVS SCHISMATICI QVID AD THEODOSIVM.

[a] Gennadius de Scriptor. Eccles. cap. 16.

Universidad de Deusto
Biblioteca

EVCIFERIA-NVM SCHISMA PENITVS DEPICIT.

Par est credere, ijsdem schismaticis aduersatum esse inter alios sanctum Ambrosium, A quos fratrem Satyrum iam ante vitasse sciret, vt superius suo loco demonstratum est. Cum autem quæ duo isti presbyteri mendaciorum offusa caligine ingesserunt, a luce veritatis redargutà, manifeste cum Theodosio tum ceteris omnibus innotuere: mox omne ipsorum consilium dissiparum, & schisma discissum penitus fuit, adeo vt posthac nulla amplius mentio reliqua fuerit Luciferianorum schismaticorum: qui vero apud eos sanioris fuere consilij, compage vnitatis ac pacis Ecclesiæ Catholicæ coniuncti sunt, vt inter alios Gregorius Bæticus, qui copulatus Ecclesiæ, charitatis sanctæ vegetatus irriguo, euasit æque sanctissimus, vixitq. posthac complures annos: nam anno Domini trecentesimo nonagesimosecundo, quo scripsit sanctus Hieronymus volumen de Scriptoribus Ecclesiasticis, de eodem Gregorio adhuc superstite agit his verbis: Gregorius Bæticus Eliberi Episcopus vsque ad extremam senectutem diuersos mediocri sermone B tractatus composuit, & de fide elegantem librum, qui hodie quoque supereße dicitur.] hæc Hieronymus.

GREGORII BAETICI ET ALIORVM HISPANORVM SCRIPTA.

Scripsit etiam idem Gregorius librum de Trinitate, qui extat ad Gallam Placidiam titulo prænotatus. Sed adiungamus huic opportune alios, quos eadem prouincia viris clarissimis fertilis hoc eodem tempore habuit Ecclesiasticos tractatores, vt in primis qui in eodem quoque argumento versatus est Scobadius, qui & ipse de Trinitate contra Arianos commentarium edidit, & alia opuscula, æqualis plane Gregorij: nam & de ipso tradit sanctus Hieronymus, in vltima senectute adhuc in humanis agere dicto anno Domini trecentesimo nonagesimosecundo, cum de eo atque alijs ipse scriberet. Pacianus quoque tunc floruit Episcopus Barcinonensis castitate, & eloquentia commendatus, cuius est inter alia lucubratio illa nobilis aduersus Nouatianos; qui in C vltima & ipse senectute constitutus, sub Theodosio mortuus est ante dictum Domini annum, vt idem Hieronymus profitetur: ad cuius filium Dexterum Præfectura Prætorij insignitum idem Hieronymus (vt dicemus) scripsit librum de Scriptoribus Ecclesiasticis. Haud pridem autem, nempe adhuc superstite Valentiniano, desierat ex hac vita Aquilius Seuerus nobilis ingenij & generis homo, cuius idem sanctus Hieronymus in eodem commentario meminit. Hi claruerunt temporibus his in Hispania fide Catholica & eruditione spectati.

GALLA PLACIDIA PRO GALLA AVG.

Vt autem ad Gregorium Bæticum, a quo digressa est, oratio reuertatur: in commentario de Trinitate ab ipso inscripto ad Gallam Placidiam, subdubito ne nomen Placidiæ ab aliquo rerum ignaro ac pariter nominum fuerit superadditum. Siquidem Galla Placidia filia fuit Gallæ sororis Valentiniani, Iustinæ filiæ, & vxoris Theodosij, Ho- D norij vero Imperatoris ex patre soror: Gallam autem ipsam eius matrem anno superiori Theodosio nupsisse diximus, ad quam potius existimo scriptum fuisse librum, nempe ad Gallam Augustam eiusmodi eruditione maxime indigentem, quippe quæ matre Ariana genita, in Ariana hæresi ab eadem educata fuerit. Vt autem ad huius filiam tunc lactentem Gallam Placidiam Gregorius scripserit, nulla ratio persuadet, nec auctoritas suffragatur: cum præsertim ipsa (vt habet operis præfatio) dicatur ab eodem Gregorio ex persona hæreticorum illum expetijsse commentarium, scriptis ab eisdem ad eam litteris, & propositis quæstionibus. Clausisse vero diem extremum Gregorium in Ecclesia Catholica magno nomine sanctitatis, indicant publica Ecclesiæ Catholicæ monumenta, in quibus adscriptum inter sanctos nomen eius anniuersaria celebrita- E te recolitur [a].

a Martyrolog. Rom. die 24. April.

DE CHROMATII HELIODORI ET HIERONYMI EPISTOLIS COMMENTICIIS.

Fertur Chromatij Episcopi Aquileiensis & Heliodori Episcopi Altinensis nomine epistola ad S.Hieronymum scripta, qua dicitur hoc anno, simulac Theodosius Imperator Mediolanum ingressus est, conuocasse ad se omnes Italiæ Episcopos, quorum arbitrio decerneretur causa quorumdam Arianorum Episcoporum: in quo Præsulũ conuentu laudatus traditur ab eodem Imperatore alius Gregorius Episcopus Cordubensis, quod diebus singulis etiam ieiunij tempore illorum martyrum memoriam recoleret, quorum natalitia contigissent; deq. his ipsos ad S.Hieronymum dedisse litteras, quibus eum rogarent vt Martyrologium scriberet: cui quidem epistolæ veluti ad eam redditæ ab eodẽ Hieronymo ad ipsos litteræ subijciuntur. Quæ omnia vt spuria demonstrata reiecimus, confutauimusq. in nostra de Martyrologio Romano tractatione, quam Notis ad ipsum additis præfiximus; tu ipsam consule.

At

A At sicut illas vt spurias iure respuimus, ita econtra merito affirmamus ipsum S. Hieronymum perbreuem sanctorum collectionem elaborasse, eamq. ad eosdem Episcopos missam toto Christiano Orbe vulgatam esse, de qua Cassiodorus hæc habet [a]: Vitas Patrum, confessiones Fidelium, passiones martyrum legite constanter, quas inter alia in epistola S.Hieronymi ad Chromatium & Heliodorum destinata, proculdubio reperitis, qui per totum Orbem terrarum floruere, vt sancta imitatio vos prouocans ad cælestia regna perducat.] hæc ipse. quæ quidem Hieronymi lucubratio nonnisi post annos quatuor dici potest ab eo elaborata: nam cum post annos quatuor (vt dictum est) scripserit librum de Viris Illustribus, in cuius fine recensens omnia sua vsque ad illud tempus scripta, cum eius operis nullam penitus mentionem habuerit; vtique nonnisi postea opus illud elaborasse dicendus est. Sed cum eius epistola libello præfixa nescio quo casu amis- B sa desierit, duas illas suppositi imprudens, ne improbus dicam, effictor.

a Cassiod. Instit. diuin. lect. c. 32.

DE PALLADIO GALATA ET EVAGRIO PONTICO.

Hoc eodem anno, sub Consulatu videlicet Theodosij secundo, Palladius Galata (vt ipse testatur [b]) Alexandriam petijt: qui tum ex ijs, quæ ibi eremum Aegypti peragratus vidit, tum ab alijs audiuit, scripsit postea commentarium ad Lausum Præfectum; quam ob causam eumdem librum interdum Lausiaca appellarunt, cui & titulus ille præfixus alicubi reperitur, vt Paradisus Heraclidis nominetur. Mansit hic in eremo cum Euagrio Pontico aliquot annis (de triennio ibi confecto ipse [c] meminit.) Porro Euagrij Pontici consuetudine, Origenis erroribus imbutus est. Fuit Euagrius (vt dictum est) origine Iberus citra Pontum Euxinum, quem ob id Hyperboritam appellat S. Hieronymus: qui a S. Basilio lector ordinatus, a Gregorio vero Nazianzeno Constantinopoli factus diaconus, Nectario relictus: inde cum diuino impulsu coactus esset recedere, Hierosolymam C ad Melaniam se contulit: vbi corporis mala valetudine diu affectus pœnitentia anteactæ vitæ ductus, ex clerico monachus redditus, in Aegyptum profectus, in Nitriæ monte monasticam vitam exercuit ad decimumsextum vsque annum, prout idem qui illi inhæsit Palladius [d] tradit. Mirati sumus aliquem dubitare, num hic Palladius idem sit cum illo, quem fuisse natione Galatam & professione Origenistam, S.Hieronymus tradit; cũ idem ipse Palladius eo commentario id profiteatur his verbis [e]: Respondi me esse peregrinum, & de Galatiæ partibus venire, & vnum ex Euagrij fratribus esse confessus sum.] hæc ipse. Porro ambos, Palladium scilicet & Euagrium, Origenis erroribus fuisse corruptos, non obscure tum Hieronymus tum etiam Epiphanius affirmarunt.

b Pallad. Vit. SS.Patr.c.1.
c Pallad. Vit. SS. Patr.c.12.
d Pallad. eod. lib.c.25.
e Pallad.c.22.

EVAGRIVS ORIGENISTA LAVDATOR ORIGENISTARVM.

At primum de Euagrio hæc Hieronymus [f]: Euagrius Ponticus Hyperborita, qui scribit ad virgines, scribit ad Monachos, scribit ad eam, cuius nomen nigredinis testatur per- D fidiæ tenebras (*fugillat Melaniam seniorem*) edidit librum, & sententias περὶ ἀπαθείας, quã nos impassibilitatem, vel imperturbationem possumus dicere, quando numquam animus vllo perturbationis vitio commouetur; &, vt simpliciter dicam, vel saxum, vel Deus est. Huius libros per Orientem Græcos, &, interprete discipulo eius Ruffino, Latinos plerique in Occidente lectitãt: qui librum quoque scripsit, quasi de monachis, multosq. in eo enumerat, qui numquam fuerunt, & quos fuisse scribit Origenistas, & ab Episcopis damnatos esse non dubium est, Ammonium videlicet, & Eusebium, & Euthymiũ, & ipsum Euagrium, Or quoque, & Isidorum, & multos alios, quos enumerare tædium est, & iuxta illud Lucretij:

Ac veluti pueris absynthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt dulci mellis flauoq. liquore:

E ita ille vnum Ioannem in ipsius libri posuit principio, quem & Catholicum & sanctum fuisse non dubium est: vt per illius occasionem, ceteros quos posuerat hæreticos Ecclesiæ introduceret.] hæc Hieronymus ad Ctesiphontem aduersus Pelagianos, quos ab eiusmodi Origenistis fluxisse docet [g]. Theophilus [h] quoque in epistola ad Epiphanium eorumdem monachorum Origenistarum, nempe Ammonij, Eusebij, & Euthymij meminit.

f Hier. ad Ctesiphon.
g Hieronym. in proœm. aduers. Pelag.
h Apud S.Hier. epist.67.

EVAGRII SCRIPTA.

Ceterum alijs quoque scriptis idem Euagrius magnam sibi conciliauit æstimationem: quam ob causam ab eis qui Origenistarum errores minime exploratos habuerunt, plurimum commendatur, & inter alios a Sozomeno [i]. Recenset eius lucubrationes Gennadius [k]: nam præter Vitas Patrum, scripsit, inquit, multa monachis necessaria, ex quibus ista sunt: Aduersus octo principalium vitiorum suggestiones, quas aut primus aduertit,

i Sozom.lib.6. c.30.
k Gennad. de vir.illustr.c.11.

aut

Universidad de Deusto
Biblioteca

aut inter primos didicit, octo ex sanctarum Scripturarum testimonijs oppositi libros, A
ad similitudinem videlicet Domini, qui tentatori suo semper Scripturarum testimonijs
obuiauit; ita vt vnaquæque species vel diaboli vel vitiatæ naturæ suggestionum contra
se haberet testimonium. Quod tamen opus eadem simplicitate, qua in Græco inueni,
iussus in Latinum transtuli. Composuit & anachoretis simpliciter viuentibus, librum
centum sententiarum per capitula digestum: & eruditis ac studiosis, quinquaginta sen-
tentiarum, quem ego Latinum primus feci: nam superiorem olim translatum, quia vi-
tiatum per tempus & confusum vidi, partim reinterpretando, partim emendando, au-
ctoris veritati restitui. Composuit & cœnobitis & synoditis doctrinam aptam vitæ com-
munis, & ad virgines Deo sacratas libellum competentem religioni & sexui. Edidit &
paucas sententias valde obscuras, & vt ipse in his ait, solis monachorum cordibus co-
gnoscibiles, quas similiter ego Latinis edidi. Vixit longa ætate signis & prodigijs pol- B
lens.] hæc Gennadius, qui erga Pelagianos & ipse Pelagianus propensior tribuit falsus
auctor Euagrio signa atque prodigia: sed hac ex parte fidelior Palladius [a] eius in eremo
socius, qui res ab eo gestas conscribens, hæc de miraculis penitus ignorauit; non enim
tacuisset tantas laudes amici, quem aliunde quæsitis laudandi argumentis summopere
celebrauit: idemq. ipsius lucubrationes numerauit.

a Pallad. in Lausiac. c. 25.

Citatur a Socrate [b] Euagrij commentarius, cui titulus præfixus erat, Gnosticon: item
alius de Vita ascetica: sed & aliorum ab ipso editorum meminit. Sed qui indolentiam
Stoicam in Ecclesiam introducere conatus est, hominemq. statim ad culmen perfectio-
nis euehi a se posse ijsdem scriptis pollicebatur, eo nomine ab alijs derisus est: nam inter
alios hæc Ioannes Climax de eo: Putauit Euagrius sapientissimum se omnium alacrita-
te sensus fieri; sed fraudem passus, sibi mentitus est miser, insipientiumq. insipientissi- C
mus ex hoc ipso ostensus est, &c.] hæc Climax. Ceterum in omnibus sic Euagrius secta-
tus est Origenis errores, de quibus suo loco dicturi sumus, vt sententia Hieronymi, Epi-
phanij, Theophili, & aliorum eumdem perspectum habentium Orthodoxorum, idem
ipse Pelagianis materiam præparauerit delirandi.

b Socrat. lib. 4. cap. 18.

DE PALLADIO GALATA.

Sed & Palladius ei inhærens, eiusdem quoque morbi contagione contabuit; de quo
Hieronymus aduersus Pelagianos [c] agens, hæc habet: Palladius, seruilis nequitiæ, eam-
dem hæresim instaurare conatus est, & nouam translationis Hebraicæ mihi calumniam
struere: num & illius ingenio nobilitatiq. inuidimus? nunc quoque mysterium iniqui-
tatis operatur, &c.] Ob quam etiam causam S. Epiphanius eumdem in Palæstina ista do-
centem deplorans, ait [d]: Palladium vero Galatam, qui quondam nobis carus fuit, &
nunc misericordia Dei indiget, caue; quia Origenis hæresim prædicat & docet: ne forte D
aliquos de populo tibi credito ad peruersitatem sui inducat erroris.] hæc ipse scribens ad
Ioannem Hierosolymitanum Episcopum, cum idem Palladius iam deseruisset eremum
Nitriæ, & morbi causa (vt ipse testatur [e]) abijsset in Palæstinam; vbi aliquandiu mora-
tus, hæreses docebat Origenis: quem cauendum Epiphanius Ioannem eius loci Episco-
pum quàm primum admonuit. Cum vero Origenistarum nullum alium nominet, nisi
Palladium: certe, & si alij essent eadem labe conspersi, tamen non alium quam ipsum id
muneris subijsse, vt Origenis deliramenta doceret, satis apparet. Quamobrem Origeni-
stam illum, quem S. Paulam tentasse Hieronymus scribit, neminem certe præter Palla-
dium tunc in Palæstina morantem fuisse conspicio, de quo ista in eiusdem Paulæ epita-
phio habet [f]: Tangam ergo breuiter, quo modo hæreticorum cœnosos deuitauerit la-
cus, & eos instar habuerit Ethnicorum. Quidam veterator callidus, atque, vt sibi vide- E
batur, doctus & sciolus, me nesciente cœpit ei proponere quæstiones, & dicere: Quid
peccauit infans, vt a dæmone corripiatur? In qua ætate resurrecturi sumus? si in ipsa qua
morimur, ergo nutricibus post resurrectionem opus erit: si in altera, nequaquam erit
resurrectio mortuorum, sed transformatio in alios. Diuersitas quoque sexus maris &
feminæ erit, aut non erit? Si erit, sequentur & nuptiæ, & concubitus, sed & generatio:
si non erit, sublata diuersitate sexus, eadem corpora non resurgent: aggrauat [g] enim ter-
rena inhabitatio sensum multa cogitantem: sed tenuia erunt, & spiritualia, dicente Apo-
stolo [h]: Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Ex quibus omnibus probare
cupiebat, rationales creaturas ob quædam vitia & antiqua peccata in corpora esse dela-
psas, & pro diuersitate & meritis peccatorum, tali vel tali conditione generari, vt vel
corporum sanitate gauderent & parentum diuitijs ac nobilitate, vel in morbidas carnes
& do-

c Hier. proœm. aduers. Pelag.

d Apud Hieron. epist. 60.

e Pallad. in Lausiac. c. 22.

f Hier. epist. 27.

QVAE PALLADIVS CVM PAVLA.

g Sap. 9.

h 1. Cor. 15.

A & domos inopum venientes, pœnas pristinorum luerent delictorum, & præsenti sæcu-
lo atque corporibus quasi carcere clauderentur.

Quod cum audisset, & ad me retulisset, indicans hominem; mihiq. incubuisset neces-
sitas nequissimæ viperæ ac mortiferæ bestiæ resistendi, de quibus Psalmista commemo-
rat, dicens [a]: Ne tradas bestijs animas confitentium tibi: &, Increpa [b] Domine bestias ca-
lami, quæ scribentes iniquitatem, loquuntur contra Dominum mendacium, & eleuant
in excelsum os suum: conueni hominem, & orationibus eius, quam decipere nitebatur,
breui interrogatione concluси, dicens, &c.] refert disputationem tunc cum eo habitam,
atque ad postremum addit: Ex quo die ita cœpit Paula hominem detestari, & omnes
qui eiusdem dogmatis erant, vt eos voce publica hostes Domini proclamaret.] hæc Hie-
ronymus. Sic igitur a S. Hieronymo confutatus Palladius, in ipsum stylum conuertit,
B atque primum hæc de Paula aduersus eumdem S. Hieronymum in suo commentario ad
Lausum effutijt [c]: Multas feminas vidi, plurimasq. tam viduas quam virgines noui, in-
ter quas Paulam Romanam, matrem Toxotij, feminam ad genus vitæ, quod est secun-
dum spiritum, dexterrimo ingenio: cui quidem, quo minus ei se daret, impedimento
fuit Hieronymus quidam genere Dalmata, qui mulierem optima indole ad genus vitæ
perfectum, cum in eo multos, ne dicas omnes, longissimo post se interuallo videretur
posse relinquere, ipse inuidia motus ad suum peculiare viuendi institutum pertraxit.
Eius filia nomine Eustochium in Bethlehem vitam adhuc monachalem exercet: quam
quidem ego numquam allocutus sum: ceterum fertur insigni esse pudicitia, & regere
societatem virginum quinquaginta.] hæc Palladius: mansisse autem ipsum in Palæsti-
na saltem vsque ad annum trecentesimum nonagesimum secundum, inferius dicemus ex
C epistola Epiphanij ad Ioannem.

a Psal. 73.

b Psal. 67.

c Pallad. in Lausiac. c. 29.

QVAE PALLADIVS IN S. HIERONYMVM.

At quid postea de Palladio? Accidit quidem, vt recedens e Palæstina in Bithyniam,
Catholici hominis personam induerit, & inter Catholicos consuescens postea in Ioannis
Chrysostomi Episcopi Constantinopolitani se amicitiã insinuarit. Et vnde hoc, inquies,
de consuetudine cum Ioanne accepisti? ex eo potissimũ, quod fuit eidem Ioanni Chry
sostomo, cui quidẽ non communione Catholica tantummodo coniunctus, sed & eidem
fuit tolerantia malorum propinquus: nam quæ ob eiusdem Ioannis defensionem passus
est, his verbis ipse declarat [d]: De Palæstina autem ad prouinciam Bithyniam veni: in
qua nescio quo modo, vtrum studio hominum, an voluntate diuina (hoc Deus nouit)
Episcopus vltra meritum meum factus sum. In quo tempestatis illius, quæ sub S. Ioanne
commota est, interfui malis, & per decem menses in obscurissima cellula occultatus, cœ-
D pi illius sancti dicta reminisci, &c.] Quo etiam tempore, cum vigeret vehementior in
eumdem Chrysostomum persecutio, ex Oriente recedens, Romam se contulit ad Inno-
centium, a quo vna cum alijs exceptus est. Et vnde hæc? dices. Testatur id ipse, cum de
Piniano atque eius coniuge Melania iuniore, a quibus exceptus in Vrbe fuit, sermonem
habens, hæc ait [e]: Ne nobis quidem certe, cum plurimi simul essemus, qui Romã pro-
pter beatum Episcopum Ioannem perrexeramus, exigua præstiterunt: sed dum in illis
partibus degeremus, officiosissimo nos susceperunt hospitio, largissimisq. sumptibus,
cum inde proficiscеremur, honorauerunt.] hæc ipse.

PALLAD. MILITAT INTER CATHOLICOS.

d Pallad. eod. lib. c. 22.

e Pallad. in Lausiac. c. 49.

Quando autem id acciderit, expressum habes in dialogo de rebus eiusdem S. Ioannis
his verbis [f]: Vix mensis effluxerat, cum Palladius quoque Episcopus Helenopoleos (est
enim Helenopolis ciuitas in Bithynia, de qua superius) absque litteris venit, qui & ipse
E fugisse dicebat vesaniam Principum: expressius autem atque signantius enarrauit om-
nia, ipsumq. exemplar edicti protulit, &c.] licet hunc, de quo agimus, Palladium di-
uersum ab illo esse oporteat, qui in eo dialogo interloquitur: etenim tunc primum Ro-
mam se venisse dicit, cum sub Zosimo Papa pro pace Ecclesiarum ea functus est lega-
tione. Sed quid tandem? ipsum foris pro tempore mutasse personam potius, quam
animum impietate refertum, non leue argumentum est, quod eo libro, quem post
eas turbas conscriptum ab eo constat (nam in eo meminit de Melaniæ obitu, qui con-
tigit post Vrbis Romæ excidium) Origenistas complures laudauit, ipsumq. Eua-
grium Origenis erroribus infamatum ad cælum euexit. Intelligis ex his, lector, satis pe-
riculosas hoc tempore hæreses excitari, quarum studiosos eadem Origenis haurire at-
que alijs propinare venena eo magis pernicioſa, quo ijdem viri magnæ doctrinæ & san-
ctitatis nomine celeberrimi haberentur. Quis doctrina æqualis Didymo, qui primus

PALLADII ROMAM ADVENTVS.

f Extant tom. 1. Ioan Chrysost. edit. Paris. col. 10.

Orige-

Universidad de Deusto
Biblioteca

EX ORIGENISTIS PELAGIANI.

Origenem suum nondum expiatum sordibus Alexandriæ tamquam idolum erexit? cui A thus incauti adoleuere Melania senior atque Ruffinus, Euagrius atque Palladius, necnõ nominati superius anachoretæ: quibus postea inhærens Pelagius & ipse monachus, maiore accessione impietatis nouæ hæresis auctor factus, non amplius inter gregales militauit Origenistas, sed ipse sibi nomen conciliauit hæresiarchæ, de quo suo loco pluribus atque sæpius agendum erit. Vide, quam periculosum sit extra lineam Catholicæ puritatis efferre pedem, licet quis magnorum virorum tuta se putet sequi vestigia: sed illud tutum, antiquum Ecclesiæ seruare depositum, traditionibus inhærere, nouantiumq. omnes voces tamquam serpentum sibilos & terrificos luporum vlulatus horrescere. Erant enim (inquit Vincentius [a]) horum omnium verba illa fastu & arrogantia plena. Nobis auctoribus, nobis principibus, nobis expositoribus damnate quæ tenebatis, tenete quæ damnabatis, reijcite antiquam fidem, paterna instituta, maiorum depositа; & recipite, *nostra videlicet*. quænam illa tandem? horreo dicere: sunt enim tam superba, vt mihi non modo affirmari, sed ne refelli quidem sine aliquo piaculo posse videantur.] sed de his suo loco dicendum.

[a] Vincen. Lirin. comt. hæres. c. 14

IESV CHRISTI ANNVS 389. SIRICII PAP. ANNVS 5. VALENTINIANI 14. THEODOSII 11. IMPP.

2 AVG. REDITVS IN AFRICAM.

TImasio atque Promoto Consulibus aperitur annus Domini trecentesimus octogesimusnonus, quo S. Augustinus cum hiemasset Romæ, expectata opportuna tutaq. nauigatione, ad Ostia Tiberina descendens, inde soluturus in Africam, retardatur sanctæ matris ægritudine: qua defuncta, persolutis eidem postremis pietatis officijs, vna cum socijs in Africam nauigauit. Id quidem in primis hoc anno contigisse, ipsius Augustini testificatione monstratur, dum aduersus litteras Petiliani [b] agens affirmat, se post necem illatam Maximo tyranno in Africam remeasse. Cum vero constet ex his quæ dicta sunt, Maximi interitum contigisse anno superiori, sexto Kalendas Septembris, S. Monicæ vero obitus certus habeatur ex die natali ipsius in Ecclesiasticis tabulis annotatus quarta Maij: vtique non ante præsentem annum Augustini reditus in Africam potuit contigisse. hæc de tempore. Quod vero ad sanctissimæ feminæ ex hac vita locum migrationis spectat; decuit plane ipsam iam voti compotem factam, de tanta victoria parta, in cælis cum Angelis, quibus est gaudium super vno peccatore pœnitentiam agente, perenni gloria triumphare, & ad Romanum littus potius quam in Africa relinquere D sacras carnis exuuias, quas Romam delatas Romana Ecclesia dignis prosequeretur honoribus, & cum Vrbe Orbis religioso veneraretur affectu. At quid Augustinus de matris felicissimo ad Deum transitu?

[b] Aug. cont. litt. Petil. lib. 3. c. 25.

Cum, inquit [c], apud Ostia Tiberina essemus, mater defuncta est. Multa prætereo, quia multum festino.] post enarratam vero compendio eius vitam, hæc subdit [d]: Imminente autem die, quo ex hac vita erat exitura (quem diem tu Domine noueras, ignorantibus nobis) prouenerat, vt credo, procurante te occultis tuis modis, vt ego & ipsa soli staremus incumbentes ad quamdam fenestram, vnde hortus intra domum, quæ nos habebat, prospectabatur: illic apud Ostia Tiberina, vbi remoti a turbis post longi itineris laborem instaurabamus nos nauigationi: colloquebamur ergo soli valde dulciter, & præterita obliuiscentes, in ea, quæ ante sunt, extenti [e]: quærebamus inter nos apud præsentē veritatem, quod tu es, qualis futura esset vita æterna sanctorum, quam nec oculus vidit, nec E auris audiuit, nec in cor hominis ascendit [f], &c.] & post multa de vita illa mutuo colloquio disputata: Fili, inquit illa, quantum ad me attinet, nulla iam re delector in hac vita. Quid hic faciam adhuc, & cur hic sim, nescio, iam consumpta spe huius sæculi. Vnũ erat, propter quod in hac vita aliquantum immorari cupiebam, vt te Christianum Catholicum etiam contempta felicitate terrena, seruum eius videam. Quid hic facio? Ad hæc ei quid responderim, non satis recolo.

[c] Aug. Confess. lib. 9. c. 8. [d] Aug. ibid. c. 10 [e] Philip. 3. [f] 1. Cor. 2.

Cum interea vix intra quinque dies, aut non multo amplius, decubuit febribus: & cũ ægrotaret, quodam die defectum animæ passa est, & paululum subtracta a præsentibus. Nos concurrimus: sed cito reddita est sensui, & aspexit astantes me & fratrem meum, & ait no-

A ait nobis, quasi quærenti similis: Vbi eram? Deinde nos intuens mærore attonitos: Ponetis hic, inquit, matrem vestram? Ego silebam, & fletum frenabam: frater autem meus quiddam locutus est, quo eam non peregre, sed in patria defungi tamquam felicius optaret. Quo audito, illa vultu anxio reuerberans eum oculis, quod talia saperet, atque inde me intuens: Vide, ait, quid dicit. Et mox ambobus: Ponite, inquit, hoc corpus vbicũque, nisi vos eius cura conturbet: tantum illud vos rogo, vt ad Domini altare memineritis mei, vbi fueritis.]

OBITVS S. MONICAE.

Attende, lector, quid optet sanctissima femina: non aliud vtique, quam quod sciret in Ecclesia factitari a pijs viris: nimirum, vt sacris Missarum sacrificijs sacerdotes, & alij qui ijsdem interessent, pro animarum defunctorum salute Deo preces offerrent. Sed post nonnulla: Illis, inquit, stupentibus virtutem feminæ, quam tu dederas ei, quærentibusq.

B vtrum non formidaret tam longe a sua ciuitate corpus relinquere: Nihil, inquit, longe est Deo; neque timendum est, ne ille non agnoscat in fine sæculi, vnde me resuscitet. Ergo die nono ægritudinis suæ, quinquagesimo & sexto anno ætatis suæ, trigesimo & tertio * ætatis meæ, anima illa religiosa & pia corpore soluta est] quarto Nonas Maij.

* quinto

Peregit Augustinus sanctissimæ matris funus, more (vt ait [a]) Christianorum, quo inter alia consueuit, antequam corpus conderetur sepulchro, pro anima offerri sacrificiũ, quod dicebatur pro delictis defuncti, scilicet ne anima detineri posset a contrarijs potestatibus. Nam idem Augustinus memoria repetens extrema illa verba, quibus in altare Deo commendari ipsa voluerat, ait [b]: Namque illa, imminente die resolutionis suæ, non cogitauit suum corpus sumptuose contegi, aut condiri aromatibus, aut monumentum electum concupiuit, aut curauit sepulchrum patrium: non ista mandauit nobis, sed tãtummodo memoriam sui ad altare tuum fieri desiderauit, cui nullius diei prætermissione seruierat, vnde sciret dispensari victimam sanctam, qua deletum [c] est chirographum quod erat contrarium nobis, qua triumphatus est hostis computans delicta nostra, & quærens quid obijciat, & nihil inueniens in illo in quo vincimus. Quis ei refundet innocentem sanguinem? quis ei restituet pretium, quo nos emit, vt nos auferat ei? Ad cuius pretij nostri sacramentum ligauit ancilla tua animam suam vinculo fidei. Nemo a protectione tua dirumpat eam. Non se interponat nec vi, nec insidijs leo & draco. Neque enim respondebit illa, nihil se debere, ne conuincatur & obtineatur ab accusatore callido: sed respondebit, dimissa debita sua ab eo, cui nemo reddet quod pro nobis non debens reddidit.] hæc Augustinus, plane insinuans, quid prætenderet Ecclesia agere, cum pro defuncti anima, corpore nondum tumulato, sacrificium Deo incruentum offerret;

[a] Aug. ibidem cap. 12. [b] Aug. ibidem cap. 13. [c] Coloss. 2.

MEMORIA PRO DEFVNCTIS AD ALTARE.

D nempe, ne anima illa ab aduersarijs potestatibus impediretur, quo minus ad Deum libera ascenderet: alludens prorsus ad eas, quæ præmittebantur, vt hodie, in sacrificio ab Ecclesia preces: Domine Iesu Christe Rex gloriæ, libera animas omnium Fidelium defunctorum ab omni vinculo delictorum, de pœnis inferni, & de profundo lacu, libera eas de ore leonis, ne absorbeat eas tartarus, ne cadant in obscurũ, sed signifer S. Michael repræsentet eas in lucem sanctam, quam olim Abrahæ promisisti & semini eius.

MISSARVM PRO DEFVNCTIS ANTIQVI RITVS.

Porro etsi hæ preces generatim omnes complecti videantur Fideles defunctos, tamen priuatim pro illa anima dicebantur quæ tunc decesserat, prout antiquiores Missales libri demonstrant, in quibus sic legitur: Libera Domine animam N. & animas omnium Fidelium, &c.] sicut cum postea inter sacra recolitur defunctorum memoria illis verbis: Memento Domine N. & famulorum, famularumq. tuarum, &c.] in alijs vero libris

E leguntur interlineares variæ lectiones numero singulari expressæ, quibus significaretur, easdem preces, pro occasione, singulari vel plurali numero proferendas. Sic igitur S. Monica id exposcebat a suis, quod & S. Augustinus a fratribus tum illi tum patri suo impertiri rogabat: nam subdit [d]: Inspira Domine Deus meus, inspira seruis tuis fratribus meis, filijs tuis dominis meis, quibus & voce & corde & litteris seruio, vt quotquot hæc legerint, meminerint ad altare tuum Monicæ famulæ cum Patricio quondam eius coniuge, per quorum carnem introduxisti me in hanc vitam, &c.] hæc singula ad insinuandos antiquos Ecclesiæ mores in hodiernum perseuerantes recensuisse voluimus: quorum demonstrato exemplo, dubitantium resolui possint ambages, vt curiositas inquieta quiescat, & delirium curari nouantium hæreticorum.

[d] Aug. Confess. lib. 9. c. vlt.

Sed persolutis S. Monicæ religiosis pietatis officijs, Augustinum redeuntem in Africã comitemur. Soluens e Portu Romano, secunda nauigatione Carthaginem appulit, ibiq.

susceptus

Universidad de Deusto
Biblioteca

S. AVGVSTINI IN AFRICAM REDITVS.

susceptus hospitio apud illustrem virum Innocentium Exaduocatum Vicariæ Præfecturæ valde ægrotantem. Quid autem tunc ibi mirandũ acciderit, idẽ Augustinus rem exacte describẽs narrat his verbis [a]: Venientes de Transmarinis me & fratrem meũ Alipium, nondum quidem clericos, sed iam Deo seruientes, vt erat cum tota domo sua religiosissimus, ipse susceperat, & apud eum tunc habitabamus. Curabatur a medicis propter fistulas, quas numerosas atque perplexas habuit in posteriore atque ima corporis parte. Iam secuerant eum, & artis suæ cetera medicamentis agebant. Passus autem fuerat in sectione illa & diuturnos & acerbos dolores: sed vnus inter multos sinus fefellerat medicos, atque ita latuerat, vt eum non tangerent, quem ferro aperire debuerant. Denique sanatis omnibus quæ aperta curabant, ille remanserat solus, cui frustra impendebatur labor. Quas moras ille suspectas habens, multumq. formidans ne iterũ secaretur, quod ei prædixerat alius medicus domesticus eius, quem non admiserant illi, vt saltem videret, cum primum sectus est, quo modo id facerent, iratusq. illum domo abiecerat, vixq. receperat, erupit, atque ait: Iterum me secturi estis? Ad illius, quem noluistis esse præsentem, verba venturus sum? Irridere illi medicum imperitum, metumq. hominis bonis verbis promissionibusq. lenire.

INNOCENTII V. C. HOSPITIS AVGVST. BANOVOR.

Præterierunt & alij dies plurimi, nihilq. proficiebat omne quod fiebat. Medici tamen in sua pollicitatione persistebant, non se illum sinum ferro, sed medicamentis esse clausuros. Adhibuerunt & alium grandæuum iam medicum, satisq. in illa arte laudatum (adhuc enim viuebat) Ammonium dico: qui loco inspecto, idem quod illi, ex eorum diligentia peritiaq. promisit. cuius ille factus auctoritate securus, domestico suo medico, qui futuram prædixerat aliam sectionẽ, faceta hilaritate, velut iam saluus, illusit. Quid plura? postea tot dies inaniter consumpti transierunt, vt fessi atque confusi faterentur, eum nisi ferro nullo modo posse sanari. Expauit, expalluit nimio timore turbatus: atque vbi se collegit, fariq. potuit, abire illos iussit, & ad se amplius non accedere: nec aliud occurrit fatigato lacrymis & illa iam necessitate constricto, nisi vt adhiberet Alexandrinum quemdam, qui tunc chirurgus mirabilis habebatur, vt ipse faceret quod ab illis fieri nolebat iratus. Sed postquam venit ille, laboremq. illorum in cicatricibus sicut artifex vidit; boni viri functus officio, persuasit homini, vt illi potius qui in eo tantum laborauerant, quantum ipse inspiciens mirabatur, curationis suæ fine fruerentur; adijciẽs, quod re vera nisi sectus esset, saluus esse non posset: sed valde abhorrere a suis moribus, vt hominibus, quorum artificiosissimam operam, industriam, diligentiam admirans in cicatricibus eius videret, propter exiguum quod remansit, palmam tanti laboris auferret. Redditi sunt animo eius, & placuit vt eodem Alexandrino assistente, ipsi sinum illum ferro, qui iam consensu omnium aliter insanabilis putabatur, aperirent. Quæ res dilata in consequentem diem.

Sed cum abijssent illi, ex mærore nimio domini tantus est in domo illa exortus dolor, vt tamquam funeris planctus vix comprimeretur a nobis. Visitabant eum quotidie sancti viri, Episcopus tunc Vzalensis beatæ memoriæ Saturninus, & presbyter Gelosus, ac diaconi Carthaginenses Ecclesiæ, in quibus erat & ex quibus solus est nunc in rebus humanis iam Episcopus, cum honore a nobis debito nominandus, Aurelius; cum quo recordantes mirabilia opera Dei, de hac re sæpe collocuti sumus; eumq. valde meminisse quod commemoramus, inuenimus. Qui cum eum, sicut solebant, vespere visitarent; rogauit eos miserabilibus lacrymis, vt mane dignarẽtur esse præsentes suo funeri potius, quam dolori. Tantus enim eum metus ex prioribus inuaserat pœnis, vt se inter medicorum manus non dubitaret esse moriturum. Consolati sunt eum illi, & hortati, vt in Deo fideret, eiusq. voluntatem viriliter ferret.

INNOCENTII CVRATIO DIVINITVS FACTA.

Inde ad orationem ingressi sumus. Vbi nobis ex more genua figentibus, atque incumbentibus terræ, ille se ita proiecit, tamquam fuisset aliquo impellente grauiter prostratus, & cœpit orare, quibus modis, quo affectu, quo motu animi, quo fluuio lacrymarum, quibus gemitibus atque singultibus succutientibus omnia membra eius, & pene intercludentibus spiritum, quis vllis explicet verbis? Vtrum orarent alij, nec in hæc eorum auerteretur intentio, nesciebam. Ego tamen prorsus orare non poteram: hoc tantũmodo breuiter in corde meo dixi: Domine, quas tuorum preces exaudis, si has non exaudis? nihil enim mihi videbatur addi iam posse, nisi vt expiraret orando. Surreximus itaque, & accepta ab Episcopo benedictione discessimus, rogante illo vt mane adessent, illisq.

[a] Aug. de Ciuit. Dei lib. 22. c. 8.

A illisq. vt æquo animo esset hortantibus. Illuxit dies qui metuebatur: aderant serui Dei, sicut se affuturos esse promiserant. Ingressi sunt medici: parantur omnia quæ hora illa poscebat, tremenda ferramenta proferuntur, attonitis, suspensisq. omnibus. Eis autem quorum erat maior auctoritas, defectum animi eius consolando, erigentibus, ad manus secturi membra in lectulo componuntur: soluuntur nodi ligamentorum, nudatur locus, inspicit medicus, & secandum illum sinum armatus atque intentus inquirit. Scrutatur oculis, digitisq. contrectat: tentat denique modis omnibus, inuenit firmissimam cicatricem. Iam illa lætitia & laus atque gratiarum actio misericordi & omnipotenti Deo, quæ fusa est ore omnium lacrymantibus gaudijs, non est committenda meis verbis; cogitetur potius, quam dicatur.] hactenus Augustinus de his quæ domi hospitis sui Carthagine vidit. subdit & de alijs itidem Carthagine editis miraculis: sed nos reliqua eius
B acta prosequamur.

Rediens vna cum socijs Alipio & Euodio in patriam, quem condixerant [a] vitæ statũ, cum adhuc in Italia essent, exercere cœperunt. Secedentes enim rus, ibidem triennio [b] permansere; & quibus exercitijs? ait Possidius: A se iam alienatis curis sæcularibus, cũ ijs qui eidem adhærebant Deo viuebat, ieiunijs, orationibus, bonisq. operibus, in lege Domini meditans die ac nocte. Et de ijs quæ sibi Deus cogitanti atque oranti intellecta reuelabat, & præsentes & absentes sermonibus ac libris docebat.] porro toto illo triennio laicus Deo seruiuit. Quo tempore, hoc inquam ipso anno, librum scripsit de Magistro, nempe sequenti anno a suscepto baptismo, cum iam Adeodatus puer sexdecim esset annorũ, qui tempore baptismi, quem suscepit anno superiori, agebat (vt ipse ait [c]) annum decimumquintum; quem eodem ferme tempore ex hac vita discessisse tradit. Scripsit etiam
C tunc duos libros contra Manichæos de Genesi: absoluit & libros de Musica: addidit etiã commentarium de Vera religione aduersus Manichæos. hæc inquam omnia edidit, antequam presbyter fieret, ipso triennio commorationis in eremo. reliqua de ipso inferius suo tempore.

[a] Aug. Confess. lib. 9. cap. 8.

AVGVSTINI TRIENNALIS CONVERSATIO.

[b] Possid. in Vit. S. Aug. cap. 3.

[c] Aug. Confess. lib. 9. c. 6.

Hoc item anno, ipso mense Maij, nona die, sanctus Gregorius Nazianzenus, cognomento Theologus, migraturus in cælum, feliciter diem clausit extremum: quod quidem ex S. Hieronymo ita deducimus: agens enim ipse in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis de eodem Gregorio, hæc de tempore obitus habet: Decessit, inquit, ante ferme triennium sub Theodosio Principe.] hæc cum ipse dicat, constetq. eum commentarium ab eo scriptum anno eiusdem Imperatoris decimoquarto (testatur id enim ipse in fine) plane asserendum est, vndecimo eiusdem Theodosij anno, hoc ipso nimirum, eum ex hac vita di-
D scessisse. Ex his igitur adeo exploratis, erroris redarguitur Prosperi Chronicon, in quo eiusdem Gregorij obitus recensetur anno tertio ipsius Theodosij Augusti sub Consulatu Eucharij atque Syagrij: ille enim non est obitus annus, sed quo ipse in Synodo Constantinopolitana abdicans se, in patriam redijt; quem plures post annos fuisse superstitem, quæ dicta de eo sunt, manifeste declarant. Sed nec subsistere ex ijsdem probatur, quod tradit Suidas, eumdem Gregorium diem obijsse anno eiusdem Imperatoris decimotertio, suæ vero ipsius ætatis nonagesimo: secundum enim eiusmodi ætatis eius annorum numerum, dicendum esset, ipsum eo tempore, quo Athenis erat, cum & Iulianus Apostata ibidem versaretur, iam explesse annum ætatis quinquagesimumquintum: cum tamen ipse de se scribat Gregorius (vt dictum est) trigesimum tantum tunc ætatis annum egisse, cum post discessionem Basilij, ipse qui remanserat, publice profiteretur. Quamob-
E rem secundum initam a nobis superius eiusdem natalis temporis rationem, qua diximus natum esse anno ante Nicænum Concilium, Domini vero trecentesimo vigesimoquarto: vtique affirmandum erit, eum defunctum esse anno ætatis suæ sexagesimoquinto. Sed iam quæ eius obitum præcesserunt ærumnæ ex corporis infirmitate, hic describamus.

OBITVS S. GREGORII NAZIANZENI.

Fuisse quidem ipsum robusto corpore, verum assiduis ægritudinibus atque molestijs fractum hebetatumq. ipse testatur: & vt omittam præterita, iam a tempore quo recedens Constantinopoli Nazianzum reuersus est, & Arianzi ruri paterno deguit, assiduis ferme morbis vexatus est: ea enim de causa vidimus se excusasse quo minus ad nouum veniret Concilium Constantinopolitanum. Quinetiam scribens ad V. C. Anysium [d], quod Olympiadis nuptijs, ad quas complures vocati essent Episcopi, minime conuenisset, podagræ morbo se laborasse significat, adeo vt gestari ab alijs opus esset. Quantum autem

STATVS GREGORII NAZIANZ. IN SENECTVTE.

[d] Gregor. Naz. epist. 57.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciusmodi excruciatus fuerit morbo, ipse carminibus sæpe deplorat potius, quam decantat. Cum igitur ita morbo affectus detineretur in lectulo, ærumnis tum animæ tum corporis afflictatus, cygneis se carminibus solabatur: complures enim diuersiq. generis extant versus, quos senex decumbens in strato scribebat: adhuc extant ipsi, quibus indicat se non morbo tantum vexatum corporis, memoriaq. præteritorum malorum assidue cruciatum, sed diris a diabolo impugnatum esse tentationibus. A

At quibusnam? dices eiusmodi certe, quæ vix credibiles cuiquam fierent, nisi ipse earum haberetur assertor, qui eius rei causa lugubres sæpe cecinit threnos, quos soluta oratione hic reddemus. Cum enim inuehitur in carnem suam, hæc inter alia habet[a]: Non improbitati tandem tuæ impudentiæq. finem impones? non spiritui ac senectuti iam canæ stulta miseraq. te submittes?] & paulo post: Quocirca verere me tandem, ac libidinem istam, petulantiamq. compesce; nec in animæ meæ perniciem perpetuo furore B debacchare: alioqui testor, fore vt te accerrime oppugnem, omniq. dolorum genere frangam, atque cadauere imbecilliorem te reddam.] at quibus remedijs eamdem insultantem coercere soleret, mox subdit: Venite iam, & quidem magna copia, scelerum expiatrices lacrymæ: veni laboriosum tam mentis quam corporis peruigilium, vt flammæ meæ ardorem minuatis, fœtidamq. vitiorum putredinem abstergatis: venter satietatem ableget: genua humi flexa obrigescant, ciniscq. cibi loco sit: asperrimus saccus mollia membra vndique tegat, vexataeq. animæ suppetias ferat. Veni tristis cura carnis domatrix, futura supplicia mihi semper ob oculos ponens. Atque hæc quidem stoliditati meæ, vecordiæq. medicamenta ipse adhibeo, &c.] At ne pures ipsum hæc poetice fingere; audi quid alibi dicat, cum deplorat ærumnas animæ suæ[b]: Ego, inquit, in hac canicie corpus lanio, oculos premo, diurnis nocturnisq. curis ter miseram animam conficio, C vt eam flammam extraham: nec sic quidem tamen, nisi admodum ægre corpus in potestate teneo.] & post multa, demum cum nullum satis idoneum atque sufficiens expertum se dicat esse remedium ad carnis tentationes edomandas, ad Deum conuersus ista precatur: Senectutem, quæso, meam, optime Deus, canumq. hoc caput serua, vitæq. finem optatum concede.] conqueritur idem alibi[c], cogi se experiri in senectute, quæ iuuenis nullo negotio sibi visus fuerat superasse: quippe quod pro monstro videbatur magna dæmonum incēdia sensisse, vt qui illibatam a pueritia virginitatem custodierat, iam senex tentationis carnis facibus incenderetur ardentibus.

Quod rursum ad hanc rem pertinet (perlibenter enim in his vagatur oratio) accidit aliquando, vt dum sic ruri degeret, arte dæmonum, in villa sibi propinqua Valentinianus quidam nobilis loci dominus lasciuientes secum haberet feminas ob oculos Gregorij D positas: cum ipse sibi timens, loco cessit, recedensq. ad ipsum Valentinianum epistolam scripsit, in qua hæc inter alia[d]: Multo melius erat, tabula publice proposita (*proscriptionis scilicet*) nobis secessionem indicere, quam per mulieres, quas e regione nostri collocasti, vitæ grauitatem & sanctitatem interdicere, ac quotidianum dedecus & maledicentiam adiungens ab ijs proficiscentem, qui libenter faciunt, vt ijs qui ita sibi viuendum proposuerunt, vt nos viuimus, obtrectent. At nisi hoc dictum audax sit; nos quoque per Euam e paradiso expulisti.] hæc & alia Gregorius inde alio migrans. Transilijt enim vt ceruus senex infirmis pedibus, quod in fuga tantum in ciusmodi bello sciret repositam esse salutem, atque victoriam collocatam.

Vix credi potest, quanto ipse studio in senectute, infirmus corpore, excoluerit monasticam disciplinam, quantaue seueritate cohibuerit tum corporis tum animæ sensus E extra lineam spiritus vel quid modicum deflectentes: disces enim ex vno hæc omnia, quod ipse narrat his verbis[e]: Nunc vero & morbo affectus & senectute fractus ac debilitatus in aliam calamitatem incidi; indomitam linguam, præcipitiq. loquendi celeritate volubilem habens, quæ me inuidi hostis mei manibus semper tradidit, innumerisq. incommodis affecit, &c.] solet enim eiusmodi vitium in senibus virescere. At quanam hoc coercuit disciplina? perpetuo quadraginta dierum silentio; quo absoluto, cecinit illud carmen, sic eo Christum compellans: Tibi linguam meam deuinxi, & eam nunc soluo: quod vtrunique vt pie faciam, te supplex rogo & obsecro. Loquar quæ loqui conuenit: quæ autem nefas est loqui, ne animo quidem & cogitatione complectar.] hæc ipse.

At nec ob id quod reliquerit ciuitates & conflictantes Episcopos, carere persecutionibus

a *Greg. Naz. in carm. aduersus carnem.*

GREGORIVS SENEX VEXATVS STIMVLIS CARNIS FORTITER PVGNAT.

b *Greg. Naz. in carm. de calami. anima sua.*

c *Greg. Naz. in carm. de rebus suis.*

GREGORIVS SENEX VITAT ASPECTVM FEMINARVM. d *Gregor. Naz. epist. 190.*

ZOQVACEM IN SENECTVTE LINGVAM COERCET GREGORIVS. e *Greg. carm. in silet. quadrag.*

nibus potuit; illatis illis quidem ab hypocritis vitæ monasticæ professoribus, qui cum cernerent in Gregorium magni nominis virum omnium conuerti oculos, ipsumq. præceteris ab omnibus celebrari laudibus: infenso id animo ferentes, ipsum carpere, & iacere contumelias cœperunt, quod scilicet ruri ageret, non in siluis, incongruamq. monacho vitam duceret. Porro scripsit[a] in eiusmodi monachos hypocritas ipse Gregorius carmen, quo in vnum ex eis petulantiorem ait: Nuper quidam stultus, delicijsq. præditus, diues, atque insolens delicias mihi vitæq. molliciem obiectabat, cum alia multa dicens, tum etiam illud, me diuitem & copiosum esse, vt qui & hortum & otium & mediocrem fontem habeam.] conuertensq. in eos orationem, iure ipsos redarguit eorumdem, quorum alios reprehenderent, amplissimorumq. prædiorum possessionem & delicias carnis obiectans, mox subdit: Nos contra, si fontem, vel hortulum, vel B exiguam auram, vel vmbrosum quoddam nemusculum, res vtique leuissimas possideamus, protinus id delicias interpretamini. Quid? an ne respirare quidem Christianis licet? &c.] A

MONACHI HYPOCRITAE ADVERSANTVR GREGORIO.

a *Gregor. Naz. carm. in monach. hypocr.*

Quorsumnam vero progressa est pseudomonachorum simultas? eousque sane, vt (quod horrendum est dictu) ad altare Dei sacrificantem Gregorium lapidibus appetierint; occidissentque, nisi diuina fultus gratia, immane periculum euasisset. meminit ipse de eiusmodi more latronum facta grassatione in epistola ad Theodorum Episcopum Tyanensem in eosdem monachos scelus vindicare paratum, cum ab infligendis in eos pœnis reuocare conatur, ita scribens[b]:

b *Gregor. Naz. epist. 81. edit. nouæ.*

Audio te cōtumelias eas, quas monachi ac pauperes nobis intulerunt, grauiter molesteq. ferre. Nec vero mirum est, te, qui nullum adhuc vulnus accepisti, nec calamitatum C nostrarum periculum fecisti, ad huiusmodi res animo discruciari: Nos autem, vt qui & plura mala persenserimus, & contumelijs impetiti simus, fidem atque auctoritate merito nanciscī queamus, ea pietati tuæ præcipientes, quæ cum canicies docet, tum ratio ipsa demonstrat: Grauia quidem atque adeo grauissima sunt ea quæ contigerunt: quis inficias ire queat? nimirum & contumeliam altaribus illatam esse, & conturbata mysteria; & nos inter sacra, quibus opera dabatur, & eos qui saxis nos appetebant, interiectos, aduersus lapidum ictus medicinam a precibus petijsse, virginū pudorem in oblitionem veniisse, monachorum modestiam, pauperum calamitatem, quos animorum austeritas misericordia quoque priuauerat. Nihilominus tamen lenitate atque clementia vti, fortasse satius est, multisq. per ea quæ perpetimur, lenitatis ac patientiæ documentum præbere. Pleriq. enim sunt, quos non tam oratio mouet, quam actio, quæ taciti D euiusdam monitoris instar est.

GREGORII LAPIDIBVS IMPETITVS PRO LAPIDANTIBVS INTERCEDIT.

Magnum esse censemus, de ijs a quibus læsi sumus, pœnam sumpsisse: magnum inquam; nam & hoc ad aliorum vitia corrigenda vtile est: At multo hoc maius & diuinius est, acceptam iniuriam tolerare: illud enim improbitatem coercet, hoc autem ad probitatem adducit; quod quidem longe præstantius ac perfectius est, quam a vitio abstinere. Ingentem nobis humanitatis quæstum propositū esse existimemus, si ea quæ in nos admissa sunt, condonemus, vt ipsi quoque veniam consequamur, &c.] pluribus docet præstare zelo mansuetudinem. Hic vero illud obiter attigisse sat erit: Gregorium hæc scribentem ad Theodorum Episcopum Tyanēsem, & alias plures epistolas ad eumdem dantem, calumniam passum a posteris, qui asserunt scripsisse litteras ad Theodorum Mopsuestenum hæreticum. sed cum mille modis redargui possit calumniantium vel doE lus, vel imperitia: satis illud tibi, Iustinianum Imperatorem in edita a se de fide Catholica sanctione[c] ipsum ab hac calumnia liberasse.

c *Extat tom. 2. Concil. noua edit.*

His igitur Gregorius tam præclaris auctus in senectute coronis, locupletatus meritis, viatico immortalitatis accepto, feliciter migrauit in cælum: cuius transitus non mortis, sed natalis titulo, quolibet anno in Ecclesia repetendus, publicis monumentis adscriptus, hactenus virenti obseruantia celebratur. Eius vero venerandam effigiem in Græco codice Vaticano[d] ita descriptam inuenimus: Statura mediocri erat, pallidus aliquantulum, non tamen citra venustatem, depresso naso, supercilijs in rectum protensis, aspectu blando & suaui; altero oculo, nempe dextero, subtristis, quem cicatrix quædam contrahebat; barba non promissa, sed densa, eaq. in extremo quasi fumo infuscata: qua parte caluus non erat (nam subcaluus erat) albos crines habebat, atque conspicuos.] hæc ibi, & quidem consentientia ijs quæ ab ipso descripta leguntur, nimirum

GREGORII EFFIGIES.

d *Cod. Græc. num. 549.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

de pallore [a] & macie, oculi cicatrice [b], atque caluitie [c]. Tanto autem tum viuens, tum A
etiam post mortem nominis splendore effulsit & gloria, vt tam Græcorum quam Latinorum præconijs celebretur: quem & reueriti sint & laudauerint etiam Ecclesiæ hostes, vt inter alios Eustorgius, qui Basilio atque Apollinari Gregorium præfert.

[a] Gregor. Naz. orat. in Max. [b] Gregor. carm. de rebus suis. [c] Greg. orat. ad Arian.

Repræsentauit eum quasi viuentem post mortem venerauda ipsius imago non pictura tantum, sed & sculptura reddita; quæ in ecclesia collocata, magna Fidelium veneratione frequentata cultaq. pie fuit; ex qua & miracula diuinitus edita prodiere, vt inter alia illud sub Michaele Balbo Imperatore, cum Constantinus filius Leonis Armeni Augusti ex violenta abscissione mutus redditus, eius imaginis opera, sed virtute prototypi regnantis in cælo, recepit loquelam. quo modo res se habuerit, Cedrenus [d] narrat; sed nos de his seruato ordine temporum suo loco agemus. At reddamus hic epigramma seu potius vitæ ipsius epitomen continens epitaphium ab ipsomet versibus inter gra- B
ues vitæ molestias decantatum: est vero eiusmodi [e]:

[d] Cedrenus in Mich. Balbo.

[e] Gregor. Naz. in Epitaph. & Epit. Vitæ suæ.

GREGORII EPITAPHIVM

Cur carnis laqueis tu me, pater, implicuisti?
Cur subsum vitæ huic, quæ mihi bella mouet?
Diuino patre sum genitus, sanctaq. parente:
Hac mihi lux vitæ namque precante data est.
Orauit, summoq. Deo me vouit: at ortus
Est mihi per somnum virginitatis amor.
Ista quidem Christi: post at subiere procellæ:
Rapta mihi bona sunt, fracta dolore caro.
Pastores sensi quales vix crederet vllus,
Orbatusq. abij prole, malisq. grauis: C
Gregorij hæc vita est: at Christo postera curæ,
Qui vitæ dator est. Exprimat ista lapis.]

sed exigua sunt hæc: siquidem res ab eo præclare gestæ vna cum nomine ipsius non solum in cælo sunt scriptæ, sed & plurimis in terra leguntur exculptæ columnis, sicq. viuit post obitum vbique beatus: nam eius animam Christus, scripta possidet Ecclesia, & corpus Roma tandē accipiens nobilissimo condidit tumulo in basilica Vaticana. Celebrantur ore omnium sanctorum Patrum eius præconia, quem & Cassiodorus eiusmodi exornat elogio: Gregorius splendidissimum scientiæ & doctrinæ iubar: qui & cum iam olim vita functus sit, etiam nunc tamen auctoritate & fide viuit: & cum iam olim corpore absit ab Ecclesijs, tamen voce ac magisterio non recedit.] ita quidem, cum sit frequenter audire e suggestu loquentem Gregorium hæreticos sermonibus insectantem, roborantemq. fidem Catholicam, sui prærogatiua suffragij controuersias dirimentem, definientem insuper dubia, atque pronunciantem quæ careat appellatione sententiam. D

DE TESTAMENTO S. GREGORII NAZIANZ.

Cum hucusque in prima editione res Gregorij Nazianzeni produxerimus, prætermisimus, quod plane ignorabamus, ab eo conditum testamentum: Quis enim illud extare, vel rationem aliquam ipsius habendam esse putasset, quod tot rerum atque scriptorum eiusdem Gregorij accuratissimos exploratores præterijsset; vel si nouerunt, tamen visi sunt penitus tamquam commenticium contempsisse? Cum vero illud prætermisissem omnino; M. Antonius Massa Salernitanus I. C. quocum ob illius doctrinam, variamq. eruditionem cum pietate coniunctam domestica mihi consuetudo intercedit, omnium fere librorum angulos exploratos habens, cum istud ipsum minime eū lateret, liberiori amicitiæ vsu lepidis salibus suauiter carpens, oscitantiæ me redarguit, quod cū de Gre- E
gorio Nazianzeno pene nihil omiserim, eius tamen testamenti nullam prorsus habuerim mentionem: nam etsi illud fortasse nobis minime probaretur, confutare saltem diserтis rationibus, muneris nostri esse: quod negare non potui.

Latet illud quidem inter Brissonij viri sane valde periti formulas Græce editum: sed cum mendosum vehementer inuentum esset & mutilum, vehemensq. vrgeret de impostura suspicio, rem contuli cum Iacobo Sirmundo mei studiosissimo Parisiensi professore Societatis IESV, omnium plane litterarum genere excultissimo: qui infatigabili studio penetralia quæq. bibliothecæ Vaticanæ perlustrans, inuenit tandem in duobus antiquis codicibus [f] eiusmodi testamentum, quod contulit, emendauit, atque Latinitati primus omnium tradidit, deditq. nobis, sicut hic habes descriptum:

[f] Vatican. Bibliorh. nu. 311. & 502. Græc. libr.

Consulatu Flauij Eucherij & Flauij Syagrij, clarissimorum virorum, pridie Kalendas Ianuar.

A Ianuar. * Gregorius Episcopus Catholicæ Constantinopolis Ecclesiæ, viuens ac prudens, * TESTAMENTVM GREGORII NAZ.
sanoq. consilio & integris sensibus condidi hoc testamentum: quod quidem iubeo & volo ratum esse, firmitatemq. in quolibet foro & quomodolibet obtinere. Iam enim mentem meam manifestam feci, & meam omnem substantiam Catholicæ Nazianzi Ecclesiæ consecraui ad pauperum, qui sub eadem sunt Ecclesia, ministerium: ob eamq. causam tres præfeci iuxta hanc meam voluntatem Ptochotrophos, pauperū curatores, Marcellum diaconum ac monachum, Gregorium item diaconum, qui fuit de familia mea, & Eustathium monachum, qui & ipse fuit e domo mea. Nunc vero eumdem animum retinens erga sanctam Ecclesiam Nazianzenam, eodem perstо in proposito.

Cum igitur contigerit me ex vita decedere: heres meus esto Gregorius diaconus & monachus domesticus quondam meus, quem pridem manumisi, ex vniuersa substantia HERES FIDEI COMMISSARIVS.
B mea mobili & immobili, vbicumque ea mihi sita est: ceteri omnes exheredes mihi sunto: Ita quidem, vt meam omnem substantiam mobilem & immobilem sanctæ Catholicæ Nazianzi Ecclesiæ ipse restituat, nihil penitus subducens, præterquam quæ hoc testamento quibusdam priuatim reliquero legati aut fideicommissi gratia: sed omnia (vt prædixi) diligenter seruet Ecclesiæ, Dei timorem præ oculis habens, sciensq. iam a me decretum, vt omnia mea illius Ecclesiæ pauperum ministerio cedant; in eamq. rem se institutum heredem, vt per ipsum Ecclesiæ omnia sine fraude conseruentur.

Seruos quoscumque vel mea voluntate, vel beatissimorum parentum meorum mandato manumisi, hos omnes nunc etiam liberos manere volo, & peculia sua sibi habere, absque vllo impedimento.

Volo præterea, heredem meum Gregorium diaconum vna cum Eustathio monacho,
C ambos olim e domo mea possidere prædium Arianzenum, quod ex Regini bonis ad nos RELICTA HEREDI IVRE DOMINII. peruenit: gregales vero equas & oues, quotquot iam ipsis præsens dari iussi, quarumq. proprietatem ipsis ac dominium tradidi, has ipsis quietas manere volo iure dominij. Per præceptionem item, Gregorium diaconum & heredem meum, qui mihi fideliter ministrauit, priuato iure dominij habere volo aureos numero quinquaginta.

Rusianæ virgini venerandæ, propinquæ meæ, certa condicta in annos singulos dari LEGATVM RVSIANAE VIRGINI. iussi, vnde vitam libere traducat: quæ quidem omnia eidem, quemadmodum præscripsi, volo & iubeo sine mora præstari. De habitatione autem tum quidem propterea nihil statui, quod nescirem vbinam ipsa degere mallet: nunc vero & hoc volo, quocumque ipsa loco elegerit, parari ei domum ingenuæ congruentem ad honestam virginis habitationem: quam vtique domum sine interpellatione habebit ipsa in vsumfructum, quo-
D ad vixerit, postea restituat Ecclesiæ. Addi præterea eidem volo puellas duas, quas ipsa delegerit; hoc nimirum pacto, vt cum ea morentur puellæ vsque dum viuet; & si quidem illi ita visum fuerit, liceat ipsi libertate eas donare; sin minus, & illæ quoque ad Ecclesiam pertineant.

Theophilum puerum, qui mecum perseuerauit, iam manumisi: volo autem ei nunc etiam dari legati nomine nummos quinque. Eupraxium vero eius fratrem liberum esse LEGATA DIVERSIS RELICTA. volo, eiq. legati nomine dari aureos nummos quinque. Volo præterea Theodosium Notarium meum liberum esse, eiq. legati nomine dari aureos nummos quinque.

Alypianam, filiam meam dulcissimam (ceterarum enim Eugeniæ & Nonnæ exigua ratio ducenda est, vt quarum vita reprehensione non vacat) veniā mihi dare volo, quod EXCVSATIO DE PRAETERITIS SVIS. nihil possim ipsi relinquere: quippe qui omnia iā pauperibus destinaui; aut potius bea-
E tissimis parentibus, qui ita polliciti erant, obsecutus sum: quorum mentem violare, nec sanctum, nec tutum arbitror. Quæcumque igitur ex beati fratris mei Cæsarij rebus in veste serica, aut linea, aut lanea, vel burichalijs supersunt, hæc ad ipsius liberos pertinere volo, & nulla in re ipsam, vel sorores ipsius molestas esse vel heredi meo, vel Ecclesiæ.

Meletius gener * meus prædium Apenzinsenum, quod Euphemij erat, sciat se mala γαμβρὸς
fide possidere. de quo quidem etiam antea scripsi sæpius Euphemio, ignauiam eius re- ADMONITIO TESTAMENTARIA.
prehendens, nisi sua recuperaret: Et nunc testor omnes magistratus, & qui sub magistratu sunt, iniuriam fieri Euphemio: oportet enim prædium Euphemio restitui.

Emptionem fundi Canotalorum reuerendissimo filio Episcopo Amphilochio redintegrati volo: constat enim ex chartis nostris, idq. norunt omnes, quod & solutus fuerit contractus, & pretium receperim, proprietatemq. ac dominium possessionis iampridem tradiderim.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DIVERSA LEGATA.

Euagrio diacono, qui multorum mecum laborum & curarum particeps, in multis A
suam mihi beneuolentiam commendauit, gratiam habeo coram Deo, & coram homi-
nibus. Ac maiora quidem ipsi Deus retribuet: ne vero parua etiã amoris symbola prę-
termittamus; volo ei dari camasum vnum, tunicam vnam, pallia duo, aureos num-
mos triginta. Similiter dulcissimo condiacono nostro Theodulo dari volo camasum
vnum, tunicas duas ex ijs quæ sunt in patria, aureos viginti ex patriæ item rationibus.
Elaphio Notario, qui & bene moratus est, & quo tempore fuit in obsequio, belle nos
refocillauit, dari volo camasum vnum, tunicas duas, pallia tria, sigillionem in patria,
nummos aureos viginti.

Hoc meum testamentum ratum ac firmum esse volo in omni iudicio & quomodo-
cumque: quod si tamquam testamentum vim non habuerit, tamquam voluntatem
ipsum vltimam seu codicillum valere volo. Qui vero ipsum euertere tentauerit, ratio- B
nem reddet in die iudicij.

In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Gregorius Episcopus Catholicæ Constan-
tinopolis Ecclesiæ relegi testamentum, & omnia probans subscripsi manu mea, & vim
obtinere volo ac iubeo.

TESTES SVBSCRIBENTES

Amphilochius Episcopus Catholicæ Iconij Ecclesiæ interfui testamento reuerendissi-
mi Episcopi Gregorij, & ab eo rogatus subscripsi manu mea.

Optimus Episcopus Catholicæ Ecclesiæ Antiochenæ interfui, cum reuerendissimus
Episcopus Gregorius testamentum suum, vt supra scriptum est, disponeret; & eo roganti-
te, subscripsi manu mea.

Theodosius Episcopus Catholicæ Ecclesiæ Hydæ præsens fui testamento reuerendis- C
simi Episcopi Gregorij, & ab eo rogatus subscripsi manu mea.

Theodulus Episcopus sanctæ Catholicæ Apameæ Ecclesiæ præsens fui, &c.

Hilarius Episcopus Catholicæ Ecclesiæ Isauriæ præsens fui, &c.

Themistius Episcopus sanctæ Catholicæ Hadrianopolis Ecclesiæ præsens fui, &c.

Cledonius presbyter Catholicæ Iconij Ecclesiæ præsens fui, &c.] hactenus testes: post
quorum subscriptiones, nomen eius qui ex archiuo Nazianzeno eiusmodi testamentum
edidit, habetur in ijsdem codicibus scriptum his verbis:

Ioannes sanctissimæ Nazianzi Ecclesiæ lector & Notarius exẽplum diuini testamenti,
quod in sanctissima ecclesia mea reconditum est, sancti & illustris ac Theologi Gregorij
exscripsi & edidi.] hactenus ex veterrimis exemplaribus Vaticanis.

ELVCIDATIO TESTAMENTI GREG. NAZ.

Iam vero nostrarum partium esse scimus, vt his quam exacte percognitis, num hæc in
omnibus inueniantur veritati consentanea disquiramus, elucidemusq. obductum veluti D
rubigine monumentum. Esse quidem ipsum germanum Gregorij Theologi testamen-
tum, sunt multa quæ persuadeant. Verum quoniam ipsa prima eius inspectione longe
refugere possit animus, vt id audire velit, nedum asserere ipsum Gregorium filias ha-
buisse atque generum: de hoc ipso primum iure agendum erit. Etenim nihil est, vt vel in
leue discrimen possit adduci Gregorij, quem suis ipse sæpe scriptis profitetur, cultus vir-
ginitatis, quam par est vt ante omnia apertissime demonstratam atque probatam, sar-
tam tectam in omnibus relinquamus.

VIRGINITAS S. GREG. NAZIANZ. PERSPICVA SATIS.

Nihil quidem magis certum atque exploratum ex omnibus Gregorij rebus gestis vi-
deri potest, quam ipsum perpetuam coluisse virginitatem, testante id ipso quam sæpis-
sime, cum in senectute confectus ærumnis sese eius tamquam rei præclarę memoria con-
solans, cygneis modulis sæpe concinuit, vt illud in primis prosa redditum [a]: Corpore E
virgo sum: an autem etiam animo, haud certum habeo.] profitetur hoc etiam in carmi-
ne vbi conqueritur de calamitatibus suis, itemq. in carmine de Virginitate, & in præce-
ptis ad Virgines: rursum in carmine de Vita sua, & eo qui inscribitur De rebus suis, vbi
hos habet versus:

a Gregor. Naz. de se ipso.

Non me connubium strinxit, fluxio vitæ.] & inferius.

Nec mea femineo maduerunt membra liquore.] Insuper cum rursus animæ suæ
calamitates deplorat, visionem sibi diuinitus ostensam recensет, qua permotus fuerit a
puero, vt se virginem perpetuo conseruaret. id ipsum etiam affirmat cum inuehitur in
hypocritas monachos, necnon in epitaphio de se scripto: vt plane nihil in Gregorio fir-
mius atque tutius, quam perpetuæ virginitatis cultus, absque vlla dubitatione affirmari
penitus possit. Seruata igitur & in omnibus comprobata Gregorij virginitate, iam ne-

bulam

A bulam illam quæ de filiabus & genero ex testamento contracta videtur, ex ipsiusmet Gregorij scriptis dimoueamus omnino.

QVAE SINT NOMINATAE FILIAE A GREGORIO.

Quod igitur ad nominatas in testamento filias spectat, illud ingerimus: si omnes quas ipse Gregorius suis scriptis filias vel filios nominat, ex coniuge esse susceptos, velimus asserere; erit profecto vt plusquam quingentos (vt ita dicam) ex Gregorio genitos esse liberos affirmare cogamur. verum ad spiritualem generationem eos omnes esse referendos, ne longe petatur exemplum, habes in eodem testamento ab ipso Gregorio nominatum filium suum Amphilochium Episcopum, vtpote ætate iuniorem. nam in epistola ad Cæsarium de eo scripta: Ipse, inquit, manu mea carissimum filium nostrum Amphilochium offero, virum probitatis nomine vsque adeo nobilem (etiam præterquam ætas ferat) vt ipse, qui & senex & sacerdos & amicus vester sum, præclare mecum agi
B existimaturus sim, si eam hominum existimationem obtinerem.] hæc ipse. Sic igitur nihil est vt cogamur asserere, quas nominat filias, eas a Gregorio ex vxore susceptas.

ALYPIANAM ET SORORES NEPTES GREGORII.

Verum dicendum potius eas illius fuisse neptes: etenim quam potissimum laudat, spretis ceteris, Alypianam, eo gradu tum ipsam tum reliquas duas sorores Gregorio iunctas fuisse, ex ipsius Gregorij epistolis certo certius intelligere possumus. Reperitur quidem Alypiana ista ipsi Gregorio fuisse ex sorore Gorgonia neptis, nuptaq. insigni viro Nicobulo, ex quibus ortus est Nicobulus Iunior, cuius nomine ad eius patrem extat Gregorij carmen, necnon aliud patris nomine ad ipsum filium redditum, & aliæ complures epistolæ, vt inter ceteras quæ signatur in Billiana nouissima editione numero centesimo quinquagesimoquinto, cuius hæc est inscriptio ex Græco reddita exemplari, qua ipsius epistolæ argumentum ponitur verbis istis:

C Eidem Nicobulo, Alypianæ ipsius vxori, Gorgoniæ Gregorij sororis filiæ, corporis staturam exprobranti.] hæc in epistolæ inscriptione. Sed quid ista sibi velint, ex ipsa accipere licet epistola, quæ cum perbreuis & lepida valde sit, hic integram describemus: sic enim se habet [a]:

a Gregor. Naz. epist. 155.

FACETA EPISTOLA GREGORII DE ALYPIANA.

Alypianam apud nos cauillis incessis, vt paruam & tua proceritate indignam, o magne & vaste, ac gigantine tum forma, tum robore. Nunc demum intelligo, animum mensuræ subijci & virtutem expendi, ac rupes margaritis præstantiores esse, coruosq. luscinijs augustiores. Tu vero magnitudine tua & cubitis fruere, ne Aloydis illis vllo modo inferiorem te præbe. Equum enim ducis, & hastam vibras, & feræ tibi curæ sunt. Ipsa autem nihil operis patrat: nec magni roboris est, radium ferre, colum tenere, ac telæ assidere:

D ——*id enim feminarum decus est.*

Quod si hoc quoque adijcias, eam orationis causa humi curuam esse, ac per ingentes mentis agitationes perpetuam cum Deo consuetudinem habere: quid hic de tua sublimitate corporisq. mensura te iactabis? Vide tempestiuum silentium: loquentem audi: quam incompta sit, animaduerte; quam, vt femina, fortis ac strenua; quas rei domesticæ vtilitates afferat; quam viri amans sit. At tum illud Laconis dices: Certe animus in mensuram minime cadit: atque externum hominem oculos coniectos in internum habere oportet. Si hæc ad hunc modum consideres, iocari desines, eamq. vt paruam deridere, tuumq. coniugium faustum ac felix iudicabis.] hactenus Gregorius ad maritum Alypianæ Nicobulum.

SANCTI VIRI DESPEXERVNT SVOS, CVM IMPEDIRENTVR.

Consentientia his plane sunt quæ de eadem Alypiana idem Gregorius habet in testa-
E mẽto, cum mulierẽ frugi, sibiq. ob id carissimam prædicat, despectis reliquis duabus eius sororibus Eugenia atque Nonna, referente nomen auiæ, longe tamen disparibus moribus prædita. Aliquod plane nefas ab eis admissum & publice cognitum ac decantatum oportuit, vt ipse Gregorius publicis tabulis eas ita indecoris notis inustas reliquerit. Sic & sanctus Hieronymus sororem suam virginem lapsam, sed ad pœnitentiam reuocatam, epistola scripta ad Chromatium & collegas [b], posteris notum reddidit. Hæc qui considerat, non adeo mirabitur de Gregorio Nazianzeno; & multo minus, si legerit quæ de lapsu Gordianæ virginis amitæ suæ S. Gregorius [c] Papa ad populum pro concione recensuit, vt plane videas sanctos viros despexisse penitus etiã propinquos, quos sciissent Deo minime esse caros, sed laudare tantum solitos Deo acceptos, secundum illud de viro iusto dictum a Dauid [d]: Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus: timentes autem Dominum glorificat.]

b Hier. epist. 43.

c Greg. in Euang. homil. 38.

d Psal. 14.

Quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quod vero ex parentum voluntatis præscripto bona omnia iubebantur non in affines, A
sed in pauperes erogari: cum nihil esset quod caræ Alypianæ nepti Gregorius legare
posset: eius tamen filijs dulces dari præcepit Cæsarij fratris exuuias diutius apud se re-
tentas, velut cara pignora germani amantissimi, qui iampridem ex hac vita decesserat.

DILVITVR DE GENERI VOCE OBIECTIO.

Iam igitur de Gregorij ex coniugio filiabus omni dubitationis amoto penitus scrupu-
lo, de Meletio qui in testamento gener nominatur, soluendus est nodus, quo Gregorius
obligatus coniugio videatur. Vox quidem illa, quæ ex Græco Latine reddita, gener est,
in Græco codice legitur γαμβρὸς: cuius quidem nominis etsi frequentior vsus est, vt gene-
rum exprimat, significare tamen posse interdum affinem quemlibet, qui glossemata
Græca elucidant [b], absque controuersia profitentur: immo apud Latinos idem in voce,
generi, loquendi vsus obtinuit: & vt alios prætermittamus, habes apud Iustinum [c] histo-
ricum, generum ab eo dici virum sororis. Quamobrem nullo pacto adstringimur, vt B
Gregorius Meletium generum nominarit voce illa; sed affinem potius significare voluis-
se, exploratissimum satis redditur ex ipsius repetitis sæpius testificationibus, quibus per-
petua eius virginitas absque vlla vel leuissima saltem dubitatione monstratur.

a Consule Henric. Thesaur. Græc.
b Iustin. lib. 18.

OBIECTIO DE THEODVLO EPISC. APAMEAE SOLVITVR.

Posset insuper & de Theodulo Episcopo Apameæ, qui subscribitur testis, illud obijci,
quod reperiatur eo anno non Theodulus, sed Ioannes Apameæ Episcopus subscriptus
œcumenicæ Synodo Constantinopoli eodem anno habitæ. Verum ostendetur eiusmo-
di obiectionem nullius prorsus esse momenti. Etenim præter Apameam quæ in Syria
est, cuius dictus Ioannes Antistes, fuerunt tres aliæ eiusdem nominis ciuitates; nimirum
prima quæ in Bithynia fuit ad oram maritimam inter Rindaci & Ascanij ostia, cuius me-
minere Stephanus & Ptolemæus; secunda in Phrygia ad Marsyæ fluminis ostia, vbi ipse
Meandro coniungitur, cuius meminerunt Plinius & ex Græcis Strabo, quam post Ephe- C
sum clarissimam omnium Asiæ vrbium prædicant, in qua celeberrimum esse soleret em-
porium: sed & præter hanc, aliam fuisse Apameam Parthorum ciuitatem, affirmant.
Sic igitur non arctamur, vt licet constet tempore Concilij Constantinopolitani Apa-
meæ Syriæ præfuisse Ioannem, non potuerit Theodulus alicuius ex reliquis tribus Apa-
meis fuisse Episcopus: vnde nullius momenti ea esse reperiatur obiectio.

DE MENSE ET DIE OBIECTIO SOLVITVR.

Ceterum quod ad mensem & diem eius anni in eodem testamento descriptos perti-
net, posset etiam aliquis obijcere, neque Gregorium, neque Episcopos qui subscripserũt,
tamdiu post absolutam ante quinque vel sex menses Synodum esse commoratos Con-
stantinopoli, neque post abdicationem eius vocatum amplius fuisse Gregorium Cõstan-
tinopolitanum Episcopum, vt ponitur in testamento. Ad hæc vero primum illud iure
dici posse videtur: Quis adeo durus est & seuerus Iudex, qui in re adeo antiqua non con- D
cedat testamentum ipsum aliquem pluuerem contraxisse mendorum, qui sit excutien-
dus? Quamobrem si velimus post absolutum Concilium & post abdicationem sedis il-
lud ipsum testamentum fuisse a Gregorio nuncupatum: tunc plane accidisse videtur, vt
Ioannes ille qui ex archiuo Ecclesiæ Nazianzenæ ipsum in lucem prodidit testamẽtum,
cum illud exscriberet, & Gregorium simpliciter nominatum Episcopum legeret, hono-
ris causa addiderit, Constantinopolitanum; & quidem bona fide, quod sciret eo anno
ipsum præfuisse eidem Constantinopolitanæ Ecclesiæ.

DE TEMPORE CONDITI TESTAMENTI.

Verum illi sententiæ magis inhæreo, vt prope tempus Concilij eiusmodi a Gregorio
fuerit conditum testamentum; atque dicendum esse, in mensem potius irrepsisse erro-
rem. Etenim nec in codice quem nactus est Brissonius, nec in altero e duobus Vaticanis
nomen mensis expressum erat: in quo & potuit accidisse, vt errore librariorum, ἰανουαρίου, E
scriptum fuerit pro, ἰουλίου. Vt autem opiner paulo ante Concilium eiusmodi esse a Gre-
gorio conditum testamentum, illud persuadet, quod ea oratione quam tunc Constan-
tinopoli ante Concilium in Maximum habuit, inter alia, suis se cunctis iam priuasse bo-
nis ostendit his verbis: Paupertatem obijcient? Quid ego audio? meas opes & copias?
Atque vtinam & pannos hosce exuere possem, vt huius vitæ spinas nudus percurrerem:
vtinam & grauem hanc tunicam quam celerrime abijcerem, vt leuiorem acciperem.]
& inferius: Sed pecunias eripient? quas tandem? si meas: quin eadem opera pennas quo-
que excidant, quibus cinctus non sum.] hæc ipse, quibus quidem se iam bona cuncta ab-
dicasse significat.

Sunt autem adhuc complura alia ex eiusdem Gregorij scriptis adducenda, quibus de-
monstrari contingat idem ipsum testamentum esse Gregorij. In primis vero, quod quæ
in eo

A in eo mira erga pauperes solicitudo monstratur, eadem in omnibus eius scriptis expres- MIRA GREGORII ERGA PAVPERES SOLICITVDO.
sa conspicitur. Quod enim in testamento pauperibus posthabuerit affines, cum ita a pa-
rentibus fideicommissariam accepisset hereditatem: testatur ipse de matre sua in oratio-
ne habita in funere patris, adeo erga pauperes fuisse amore propensam, vt dicere sole-
ret, se ipsam, si licuisset, & filios ad alendos pauperes distractura fuisse. Ipse vero non
fundos tantum & domos in pauperes erogauit, sed & libros in eorum vsum conuertit.
Cum enim Adamantius rhetor amicus Gregorium aliquãdo rogaret dari sibi libros rhe-
toricæ facultatis; misit ipse quidem illos Gregorius, sed pretium illorum petijt, scripta
ad eum epistola, vbi ad finem ista facete admodum [a]: Quod si hæc quidem recte dici vi- a Gregor. Naz. epist. 199.
dentur, & minime philosophicum esse, librorum pretium postulare: tu mihi pecuniam
solue, obiectionem autem tuam soluent pauperes.] hæc ipse, ex quibus vides immensam
B eius erga pauperes curam.

Sed & videre est in ipsius Gregorij scriptis eiusdem testamenti, quo pauperibus sua
cuncta reliquit, haberi saltem tacitam mentionem. Etenim ad hoc ipsum visus est allu-
sisse, cum post discessum Constantinopoli, scribens ad Constantinopolitanos sacerdotes
& populum, ista habet in fine: Hæc verba Gregorij sunt, quem aluit Cappadocia, quip-
pe se facultatibus omnibus suis orbauit, vt eas Christo offerat.] Insuper in carmine de
se ipso post reditum ex vrbe Constantinopolitana, de suarum rerum abdicatione agens,
hunc habet versum:

Cessi inuita alijs mente, libente alijs] plane duplicem Constantinopoli a se fa-
ctam rerũ abdicationem insinuans, inuito animo alteram, nimirum cum sedem reliquit,
alteram cum pauperibus cuncta sua testamento donauit.

C Est & carmen ad Iulianum Tributorum Exæquatorem, quo Ecclesiam Nazianzenam
commendat, in qua ad pauperum vsum se omnia sua erogasse testatur: quæ quidem bo- TESTAMENTVM GREGORIAM EXECVTIONI MANDATVM.
na cum ab ipso Iuliano describerentur ad vectigalia soluenda vt mitius agat rogans, hæc
de Nazianzena Ecclesia inter alia habet: Moneat tua, inquit, domus, quæ miseros ho-
mines omni benignitatis genere complecti consueuit: moneant te quoque, o amice, opes
meæ, quas ego crucis ferendæ causa pauperibus erogaui.] & paulo post: Opes meæ sunt,
sed tua est descriptio. Cura igitur, vt erga pauperes alendos mercedem eamdem vterque
consequamur.] En vides, lector, ex his omnibus non solum ostendi ipsius Gregorij testa-
mentum, sed idem executioni mandatum perspicue declarari, cum quæ ipse reliquisset
Ecclesiæ, illa iam possideret. Meminit & alijs in locis de abdicatione a se facta omnium
diuitiarum, retento sibi (vt ipse ait) vbi degeret, paruulo tantum horto cum fonte. testa-
D tur id quidem ipse, cum in monachos quosdam hypocritas iuste inuehitur.

Sunt & alia præterea plura, quæ eiusdem testamenti germanitatem insinuant, vt cum
in eo Euagrium diaconum adeo commendat, cui & recensita superius legata reliquit: DE EVAGRIO LEGATARIO.
hunc quis non videt fuisse Euagrium Ponticum, qui cum eo vixit Constantinopoli, lau-
datissimum tunc illum quidem, de quo suo loco pluribus agitur? Insuper Euphemius,
qui in hoc eodem testamento nominatur, is esse potuit, cuius meminit in epistola ad Aly-
pium [b] de cuius etiam nuptijs agit in epistola ad Theodosium [c]. Nec præterimus de Re- b Gregor. epist. 149.
gino, cuius meminit in testamento, quod nihil prohibet quin ille esse possit, quem inter c Gregor. epist. 114.
familiares adnumerat in carmine ad Hellenium. Sed ex Episcoporum quoque subscri-
ptionibus intellige eiusdem testamenti sinceritatem: nam præter Amphilochium, qui
sequitur ordine Optimus Episcopus Antiochenus, ipse est, cuius mẽtio fit in lege Theo-
E dosij [d] hoc anno post Concilium data. Et quis nesciat, qui vltimo loco subscriptus habe- d l. 3. de hæret. Cod. Theod.
tur Cledonius presbyter, illum esse, quem adeo mirifice laudat in eodẽ carmine ad Hel-
lenium? Sed & prudens rerum antiquarum scrutator sinceritatem scripti huius intelli-
get ex vocibus vestimentorum ibi nominatorum, quæ ob nimiam antiquitatem inter
exoticas abierunt, vt illæ, camosa, atque sigillion: sed de sigillione apud Trebellium Pol-
lionem in Claudio facta mentio reperitur.

Iam habes, lector, Gregorij testamentum non solum e carie & tinea erutum, sed ab
obiectionibus vindicatum, illustratumq. scholijs, & redditum omni puto ex parte pro-
batum: egregium plane quod plurimi facias monumentum, ab alijs, si qui ante viderũt,
fortasse spretum, quod veluti in obducto situ nũmismate ipsa in eo Gregorij imago mi-
nime cerneretur expressa, immo reddere videretur effigiem hominis coniugio obligati:
sed eo exterso diligenter & perpurgato, ipsissimam ibi cusam Gregorij intueris imaginẽ,

Hæc

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hæc iam satis; quæ si hic minus oportuna videntur, caro monitori, sed importuno exactori Maffæ accepta feras: A

Cui vt morem geram, hic tibi etiam adijcimus, veluti corollarium, de propinquis eiusdem Gregorij Nazianzeni perbreuem descriptionem.

Parentes { Gregorius, Nonna } ex quibus geniti { Gorgonia, Gregorius Theologus, Cæsarius }

Gorgonia nupta Vitaliano, ex quibus { Petrus, Phocas, Eugenia, Nonna, Alypiana } Alypiana nupta Nicobulo, ex quibus { Nicobulus Iunior. B

Hæc quidem ex ipsius Gregorij scriptis perspicua satis redduntur cuilibet recte intuenti. Nam de Vitaliano, quod vir fuerit Gorgoniæ sororis, & genitos ex ea nominatos superius liberos, inuenies in carmine filiorum ad ipsum Vitalianum inscripto, iunctis his quæ de Gorgonia suis locis superius dicta sunt. De coniugio autem Alypianæ cum Nicobulo, satis recitata nuper epistola ad ipsum scripta declarat: ex eis vero Nicobulum Iuniorem genitum, carmina eiusdem Gregorij, tum patris, tum filij nomine edita, aperte satis docent, & aliæ insuper epistolæ ad Nicobulum scriptæ, vel in quibus de Nicobulo mentio habetur. C

Fuisse reperiuntur & alij Gregorij Nazianzeni propinqui: sed qua linea collocandi, incertum est; vt qui nominatur in testamento Meletius, de quo mihi facile persuadeo, vt vir fuerit Eugeniæ, siue Nonnæ Gorgoniæ filiæ. Constat insuper, ἀνεψιάς, consobrinos suos, siue aliter quomodocumque propinquos, ab eodem nominatos esse Helladiũ & Eulalium, cum scribit ad Lollianum [a] & ad Cæsarium [b], quos & nominatim celebrat in carmine ad Hellenium, vbi & matris eorum meminit; ibi etiam propinquos fuisse tradit Cledonium, Carterium, & Nicomedem: Eupraxium item alibi [c] propinquum suum appellat, itemq. Valentinianum [d], & Amazonium [c]. Sed de his satis. At iam ad Theodosium se conuertat oratio.

a Gregor. epist. 195.
b Gregor. epist. 105.
c Gregor. epist. 177. 189.
d Gregor. epist. 189. 196.
e Greg. epist. 82.

THEODOSII ADVENTVS IN VRBEM.

Auctor est Marcellinus in chronico, sub huius anni Consulibus Timasio atque Promoto ipsum Theodosium Imperatorem vna cum Honorio filio mense Iunij Vrbem ingressum esse, digressum vero inde Kalendis Septembris. Certe quidem vsque ad tertium Nonas Maij hoc anno mansisse Theodosium Mediolani, rescriptum ab eo ibidem eodem die datum aduersus Macedonianos significat [f]. Cum autem Romam venisset, ibi triumphum de liberato Imperio Occidentali, victoq. tyranno egisse, Sozomenus tradit [g], voluisseq. socium habere gloriæ Valentinianum, partitumq. esse cum illo triumphũ: quod maioris gloriæ atque triumphi illi conciliauit honorem, splendoremq. contulit. Sed tot tantaq. bona vna Iustina videre non meruit, cuius impietas ad exitium Italiæ tyrannum armarat: iam enim ante hæc omnia ipsam esse defunctam, idem auctor affirmat. Tunc Latinus Pacatus, nobilis orator Gallicanus, cum Romæ præsens esset, Theodosium post triumphum in Senatu oratione laudauit, qua post recensitas de hostibus victorias partas hæc de aduentu & commoratione eiusdem Imperatoris in Vrbe: Licuerit mihi, quæ in barbaris gentibus, longinquisq. prouincijs pro summa re fortiter feliciterq. fecisti, annuente numine tuo & senatu fauente dixisse. Ea vero quæ Romæ gesta sunt, qualem te Vrbi dies primus inuexerit, quis in curia fueris, quis in rostris; vt pompam præeuntium ferculorum, curru modo, modo pedibus subsecutus, alterno clarus incessu, nunc de bellis, nunc de superbia triumpharis; vt te omnibus Principem, singulis exhibueris Senatorem; vt crebro ciuiliq. progressu non publica tantum opera lustraueris, sed priuatas quoque ædes diuinis vestigijs cõsecraris, remota custodia militari, tutior publici amoris excubijs: horum hæc linguis, horũ inquam voce laudentur, qui de communibus gaudijs & dignius vtique quæ maxima, & iustius poterunt prædicare quæ propria sunt. O mea felix peregrinatio, o bene susceptí & exhausti labores. Quibus ego interfum bonis? quibus fruor gaudijs? quæ reuersus vrbibus Galliarum dispensabo miracula? quantis stupen-

f l. 17. de haret. Cod. Theod.
g Sozom. lib. 7. cap. 14.

QVANTA THEODOSIVS VRBI PRAESTITIT.

A stupentium populis, quam multo circumdabor auditore, cum dixero: Romam vidi, Theodosium vidi, & vtrumque simul vidi: Vidi illum Principis patrem, vidi illum Principis vindicem, vidi illum Principis restitutorem.] hæc & alia plura clarus orator.

Agit & Prudentius de Theodosij Romam aduentu, aitq. nihil illum antiquius habuisse, quam vt Vrbem a profano idolorum cultu penitus liberaret. Hæc quidem ipse in carmine contra Symmachum scripto: quod constat ab eo elaboratum post ipsius Theodosij obitum sub Honorio Imperatore, postq. debellatum (vt ex eo constat) Alaricum a Stilicone apud Pollentiam. De Theodosio igitur agens, duorum tyrannorum extinctorem nominat, licet post hæc Eugenium expugnari & occidi contigerit: aduentum autem eius in Vrbem his cecinit versibus [a], insectatus deorum cultum:

a Prudent. aduersus Symmach. lib. 1.

B *Cum Princeps gemini bis victor cæde tyranni*
Pulchra triumphali respexit mœnia vultu,
Nubibus obsessam nigrantibus aspicit Vrbem:
Noctis obumbratæ caligine turbidus aer
Arcebat liquidum septena ex arce serenum:
Ingemuit miserans, & sic ait: Exue tristeis
Fida parens habitus. æquidem prædiuite cultu
Illustrata cluis, spolijsq. insigne superbis
Attollis caput, & multo circumfluis auro:
Sed nebulis propter volitantibus, obsitus alti
Verticis horret apex: ipsas quoque liuida gemmas
Lux hebetat, spissusq. dies & fumus ob ora
C *Suffusus rutilum frontis diadema retundit.*
Obscuras video tibi circumferrier vmbras,
Caruleasq. animas, atque idola nigra volare.
Censeo sublimen tollas super aera vultum,
Sub pedibusq. tuis nimbosa elementa relinquas, &c.]

Quo modo autem cum Romanis transegerit, inferius subdit: nempe vt sacrificia omnia abolerentur, festiq. dies, & ipsæ statuæ idolorum frangerentur; si quæ tamen earum excellentis essent manus artificis, eædem non ad cultum, sed ad Vrbis ornatum exponerentur. subdit enim post multa ipse Prudentius:

Deponas iam festa velim puerilia, ritus
Ridiculos, tantoq. indigna sacraria regno.
D *Marmora tabenti respergine tincta lauate,*
O proceres: liceat statuas consistere puras
Artificum magnorum opera. Hæc pulcherrima nostræ
Ornamenta cluant patriæ, nec decolor vsus
In vitium versæ monumenta coinquinet artis.
Talibus edictis Vrbs informata refugit
Errores veteres, &c.] hæc ex Prudentio recitasse voluimus, quo cesset inuidia querelarum quorumdam de idolorum demolitione: nam confractio nobilissimorum artificum operum Gothis potius, quam Christianis ista non attendentibus, adscribenda est: quibus fortasse Deus tradidit Vrbem, vt eam penitus expurgarent a deorum Gentilium simulacris.

E At quid tunc actum cum Symmacho clarissimo Senatore, propugnatore tamen Gentilium deorum cultus: hæc in primis Socrates habet [b]: Romæ igitur festa celebrauere triumphalia. Quo quidem tempore Theodosius Imperator suæ singularis clementiæ in causa Symmachi viri Consularis illustrem dedit significationem. Iste namque Symmachus & inter viros ordinis Senatorij Romæ principem locum obtinuit, & propter excellentem ipsius in Latinis litteris eruditionem in summa admiratione fuit: nam multos libros Latino sermone conscripsit: inter quos liber de laudibus Maximi tyranni, dum adhuc viuebat, editus, & coram eo recitatus, cum postea læsæ maiestatis reum fecit: quapropter mortem veritus, ad Ecclesiam confugit. Imperator vero qui adeo pio & religioso animo erga fidem Christianam affectus erat, vt non sacerdotes modo, qui in eadem cum illo fide consentiebant, supra modum coleret, sed Nouatianos etiam, qui in fide Consubstantialis cum eo conspirabant, amplecteretur humanitus; quo Leontio

b Socrat. lib. 5. cap. 14.

SYMMACHVS RVRSVS AGENS PRO ARA VICTORIAE THEODOSII IRAM INCVRRIT.

Romæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Romæ Ecclesiæ Nouatianæ Episcopo pro Symmacho deprecãti gratificaretur, Symmachum absoluit crimine: qui veniam consecutus, Apologeticum ad Imperatorem Theodosium scripsit.] hæc Socrates. A

NOVATIANA HÆRESIS IN VALESCIT.

Quod de Nouatiano Episcopo ait Romæ agente: licet hactenus a Nouatiani schismatici tempore auditum non sit, Nouatianos habuisse Episcopum Romæ; tamen quod tolerati ijdem fuerint, haud adeo incredibile videri potest, cum & Donatistæ id etiam (vt ex Optato vidimus) fuerint æmulati, nempe vt sectæ ipsorum Africanis Romæ degẽtibus; ex Africa Romam Episcopum mitterent. Auditos quidem his temporibus fuisse in Vrbe Nouatianorum susurros, necnon Montanistarum in hæresi collegarum, S. Hieronymus [a] in epistola ad Marcellam satis significat. Quinetiam inualuisse nonnihil his temporibus in Occidente Nouatianam hæresim, scripta Paciani de Pœnitentia, confessione, & baptismate satis docent. Ceterum quod ait Socrates, Theodosium humanitus complexum esse Nouatianos, & in gratiam eorum Episcopi fuisse ab eo absque pœna Symmachum absolutum; longe errat: nam rem aliter se habuisse, S. Prosper [b] suorum temporum res scribens demonstrat hisce verbis: Theodosij religiosi Principis Imperio per Iouinum & Gaudentium Comites omnia templa expoliata: quæ vana figmenta quis nostrum permittitur ignorare? Cui Symmachus ille mirabili eloquio & scientia præditus, tamen Paganus, præconio laudum in Consistorio recitato, subtili arte, qua valuit, aram Victoriæ in Senatu restitui, Christiano, vt nouerat, Principi intimauit. Quem statim a suis aspectibus pulsum, in centesimo lapide, rhedæ nõ stratæ impositum ea die, manere præcepit.] ita Prosper. B

a Hier. epi. 149. & supra epi. 34

b Prosp. de Promission. & praedict. lib. 3. c. 38.

Sic namque se habuit Symmachus, longe antiquo Catone impar, quippe quod tempori inseruierit: nam qui pro concione laudauit Maximum tyrannũ, celebrauit & Theodosium eiusdem tyranni extinctorem: sed sicut ad laudandum Maximum adulatio & priuatum commodum impulit, ita ad præconia Theodosij veritas persuasit: siquidem litteris ad Flauianum scriptis testatur, se haud pro rei dignitate tantum munus explesse: sic enim ait in epistola ad eumdem æque etiam Ethnicum scripta [c]: Cum ciuiles & bellicas laudes domini nostri Theodosij styli honore percurrerem (magis enim contigisse me omnia, quam satisfecisse singulis fateor) etiam leges eius bonis pacis admiscui, quas vt noueram priscis ademisse admirationem, ita reseruasse * nobis parem gloriam non putabam, &c.] laudat recentem legem hoc anno X. Kalend. Februarij Mediolani datam, qua inconcessum esse voluit Imperatori, atque domesticis eius, quod priuatis iure permissum esset; nimirum cum lege cauit, ne liceret Impetatori, vel magistratibus, quicquam per codicillos vel epistolam relictum accipere: extat ipsa sanctio in Codice Theodosiano descripta [d]. C D

c Symmach. lib. 2. epist. 13.

* seruasse

d l. 2. de testa. Cod. Theod.

At quod Symmachus abutens Theodosij mansuetudine inconcessa tentare præsumpsit, iustam Principis iram expertus, exulare coactus est. Verum (quod ait Socrates) scribens ad eumdem Imperatorẽ Apologeticum, non veniam tantum consecutus, sed maiorem apud eum gratiam nactus est, vt ipse Symmachus tradit ad dictum Flauianum postea scribens, vbi & de sua defensione meminit, cum ait [e]: Erit fortasse copia mihi asserendæ quandoque apud æternum Principem dominum nostrum Theodosium veritatis, cuius erga me fauor fecit, vt aliquid interim moliretur inuidia. Non puto eam causæ meæ bonis temporibus conditionem * futuram, quæ sub tyranno fuit, cuius litteris ad Marcellini suggestionem datis, homines meos scis esse mulctatos: quod in panegyrici defensione non tacui.] hæc ipse. At quid tum Romæ actum a populo Christiano? E

e Symmach. lib. 2. epist. 31.

* eruditionem

QVID ROMAE IN TEMPLA.

Cum animus Theodosij aperte Fidelibus innotuisset insensissimus esse aduersus superstitionem Gentilitiam, declaratus nimirum non eo signo tantum, quod negasset restitui in Capitolio aram Victoriæ, sed quod petentem id Symmachum exilij pœna mulctasset, atque etiam per Comites suos (vt dictum est) Iouinum & Gaudentium idolorum templa expoliasset: vix credi potest, quanta animositate Fideles Romæ in idola insilierint: de quorum studio hæc S. Hieronymus in præfatione ad Eustochium in Pauli Epistolam ad Galatas [f]: Romanæ plebis laudatur fides. Vbi alibi tanto studio & frequentia ad ecclesias & ad Martyrum sepulchra concurritur? Vbi sic ad similitudinem cælestis tonitrui Amen reboat, & vacua idolorum templa quatiuntur?] Videtur enim hoc tempore ipse habuisse præ manibus commẽtarium illum, quem iam se ante absoluisse, quã Theodosius ageret in Imperio annum decimumquartum, testatur in fine de Scriptoribus Ecclesiasti-

f Hier. praf. ad Galat. lib. 2.

clesiasticis. De eadem demolitione idolorum argumentum illud non leue, cum idem S. Hieronymus ad Lætam scribens [a], sic ait: Auratum squallet Capitolium: fuligine & aranearum telis omnia Romæ templa cooperta sunt: mouetur Vrbs sedibus suis, & in vndas populus ante delubra semiruta currit ad martyrum tumulos.] ita ipse, signans haud dubium hæc tempora, quibus spoliata a Theodosio idolorum templa fuere, a populo vero quassata ac semiruta. Laudat magnopere hac ex parte S. Ambrosius Theodosium, dum de ipso ait [b]: Imitatus Theodosius Iacob, qui supplantauit perfidiam tyrannorum, qui abscondit simulacra Gentium: omnes enim cultus idolorũ fides eius abscondit: omnes enim cæremonias obliterauit.] A

a Hier. epist. 7.

b Ambr. orat. in funer. Theod.

Equidem & S. Augustinus [c] testatur, Theodosij lege iussa esse simulacra, vbi reperirentur, confringi: ait enim post recensitas adeptas ab eo diuina ope victorias: Simulacra Gentilium vbique euertenda præcepit; satis intelligens, nec terrena munera in dæmoniorum, sed in Dei veri esse posita potestate.] hæc Augustinus. Hac semel a Christiano Principe idola frangendi impetrata diu optata licentia, exarsit Christiani populi iustus zelus in deturbandis confringendisq. deorum Gentilium simulacris, in quibus dæmones diutius honorem sibi diuinum proditorie vsurparant. Comminuisse enim idola, nonnisi satanæ regnum dissipasse cuique videbatur. Vnde sine dijs Capitolium, nempe templa ibi sita squallore obducta fuisse, Hieronymus tradit: qui & hæc alibi de Capitolino Ioue & alijs templis eiusdem [d]: Templa Iouis & cæremoniæ conciderunt.] Verum nõ sic quidẽ cõcidisse affirmat Capitolini Iouis templũ, quod dirutũ hoc anno fuerit, sed quod ornamentis tantummodo expoliatum. Nam Zosimus tradit [e], cũ Theodosius Romam venit, hoc scilicet anno, Stiliconem Ducem vtriusque militiæ e foribus Capitolij laminas aureas abstulisse; eiusq. vxorem, Serenam nomine, detraxisse e collo Rheæ deorum matris mundum muliebrem, suoq. ipsius illigasse collo. Cremasse insuper libros Sibyllinos eumdem Stiliconem, luxit Gentilitas; de quo ista Rutilius versibus cecinit [f]: B C

c Aug. de Ciuit. Dei lib. 5. c. 26.

IOVIS CAPITOLINI TEMPLVM SPOLIATVM.

d Hier. contra Iouinian. lib. 2.

e Zosim. lib. 5.

f Rutil. in Itiner. lib. 2.

Non tantum Geticis graßatus proditor armis
Ante Sibyllinæ fata cremauit opis.] licet hæc potius sub Honorio Imp. contigerint.

At est quod de Zosimo admireris, qui tum Stiliconem ob violatas fores Capitolij, tum Serenam coniugem ob spoliatam deorum matrem mundo, male perijsse ait: sed quam hæc præter scriptorum omnium sententiam, id eius proditioni Imperij tribuentium? nam æquius fuisset dicere, Stiliconem ob tyrannidem contra Christianum piumq. Imperatorem iusto Dei iudicio ipsum cum suis recentioris sceleris meritas dedisse pœnas. Sed est iusta in eo querela Zosimi de homine barbaro eiusq. coniuge, quod ea sublata sibi sumpsissent; cum apud antiquæ probitatis Christianos nefas duceretur sic in idola grassari, vt in vsum priuatum ipsorum aliquid ex idolis conuerteretur. Vnde sanctus Augustinus [g] ad Publicolam: Cum, inquit, templa, idola, luci, & si quid huiusmodi, data potestate euertuntur: quamuis manifestum est, cum id agimus, non ea nos honorare, sed potius detestari; ideo tamen in vsus nostros priuatos dumtaxat & proprios non debemus inde aliquid vsurpare; vt appareat nos pietate ista destruere, non auaritia. Cum vero in vsus communes, non proprios ac priuatos, vel in honorem Dei veri conuertuntur: hoc de illis fit, quod de ipsis hominibus, cum ex sacrilegis & impijs in veram religionem mutantur.] hæc Augustinus; qui & alibi ait, Christianos minime consueuisse nisi voluntate Principis in idola insurgere, abstinuisseq. a priuatorum rebus: sunt hæc eius verba [h]: Vbi nobis non est data potestas, non facimus: vbi data est, non prætermittimus. Multi Pagani habent iftas abominationes in fundis suis: Numquid accedimus & confringimus? Prius enim agimus, vt idola in eorum cordibus * confringamus.] hactenus ipse. Quæ igitur a Fidelibus aduersus idola Romæ sunt perpetrata, ea omnia voluntate facta esse Imperatoris, vel ex eo facile possumus intelligere, quod Gentiles, aduersus quos & in quorum oculis hæc agebantur, vtique armis etiam defendissent iura templorum, pro quorum defensione maiores ipsorum magna sæpe certamina obijssent; haud mediocris enim potentiæ esse potuit, Christianis illæsis talia tantaq. patrari: sed id actum patrocinio Imperatoris, qui & quod iubebat lege, docebat exemplo. D E

CAVSA NECIS STILICONIS VNDE MANAVIT.

g Aug. epi. 154.

h Aug. de Verbis Dom. ser. 6.

* corde frangamus

Quid præterea Romæ tunc egerit Imperator, Socrates ita narrat [i]: Theodosius Imp. quamquam ad exiguum tempus in Italia commoratus est, vrbi tamen Romæ pluri-

i Socrat. lib. 5. cap. 18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DEMOLITAE MVSCIPVLAE INNOCENTIVM.

mum apportauit commodi, partim dando, partim auferendo. Nam sicut multa magnifice & liberaliter in eam contulit, sic duo quæ illi magno dedecori fuerunt, ademit: quorum alterum fuit huiusmodi. Erant Romæ ædes peramplæ & vastæ antiquitus extructæ, in quibus panis, qui suppeditabatur ciuitati, confectus fuit. His præfuerũt, quos Romani patrio sermone Mancipes appellant. Qui tempore progrediente, ædes illas furum latibula effecerunt. Nam quia pistrina ad ædes spectantia in profundo sita essent, & ad latera singularum ædium ædificatæ cauponæ, inq. illis meretrices habitarent: complures idcirco, cum qui cibi capiendi necessitate adducti, tum qui obscœnæ libidinis intẽperantia inflammati, eo veniebant, per insidias dispositi fuerunt: nam machina quadã factum est, vt ex caupona in pistrinum præcipitarentur. His dolis delusi erant in primis peregrini, qui Romam incolebant: qui cum irretiti tenerentur, coacti fuerunt in pistrinis molere; ac complures non exire permissi, ibi vitam ad summam senectutem traduxerunt, suisq. attulerunt opinionem, quod mortem oppetiuerant. In hunc laqueum vnus ex Imperatoris Theodosij militibus forte incurrit: qui cum in pistrinum inclusus exeundi potestatem non haberet, districto quem habebat pugione, eos qui eum egredi prohibebant, trucidauit: reliqui rei gestæ metu perterriti, militem dimiserunt. Imperator igitur, re intellecta, Mancipes graui supplicio affecit: ædes, quæ latronum erãt perfugia, penitus disturbari iubet. Atque hoc vno dedecore Romam ciuitatum omnium facile principem ad istum modum liberauit.

QVID PASSAE ADVLTERAE ROMAE.

Alterum tale fuit. Si qua mulier in adulterio esset deprehensa, eam cũ deliquerat, supplicij genere non ad tollendum peccatum, sed ad augendum coercere solent Romani. Nã illam in angustum lupanar conclusam, turpiter, impudenterq. scortari coegerunt: quippe effecerunt, vti eo tempore, quo obscœnum illud flagitium admitteret, pulsarentur tintinnabula, vt eos qui adessent in proximo, facinus minime lateret, immo vero ex tintinnabulorum sonitu illud turpe & ignominiosum supplicij genus omnibus liquido constaret. De qua flagitiosa consuetudine Imperator certior factus, eam omnino non ferendam putauit, sed Sestra (sic enim lupanaria illa nuncupabantur) demoliri iubet; aliasq. leges, quibus mulieres in adulterio deprehẽsæ coercerentur, sancit. Quapropter Roma, Theodosij Imperatoris opera, his duobus turpissimis impurissimisq. flagitijs liberata est.] hæc Socrates. At quidem hanc viguisse Romæ consuetudinem, apud neminem legi: etenim ibi lex Iulia semper vigens ac vigilans extitit vindex aduersus adulteros. In aliquibus autem Italiæ locis scimus hactenus in more esse, vt viduarum ad vota secunda transeuntium matrimonia hoc tintinnabulorum sonitu derideantur.

Has cum sordium cloacas Theodosius expurgasset, atque alia turpia obscœnaq. Gentiliciæ superstitionis prorsus aboleuisset; merito Prudentius ista cecinit [a]:

a Prudent. aduer. Symmach. lib. 1.

Quantum præcipuus nostro sub tempore Princeps
Prospexit, tribuitq. boni. Multos Catilinas
Ille domo pepulit; non sæua incendia tectis,
Aut sicas patribus, sed tartara nigra animabus,
Internoq. hominum statui tormenta paranteis.
Errabant hostes per templa, per atria passim,
Romanumq. forum, & Capitolia celsa tenebant:
Qui coniuratas ipsa ad vitalia plebis
Moliti insidias, intus serpente veneno,
Consuerant tacitis pestem miscere medullis.
Ergo triumphator latitanti ex hoste togatus
Clara trophæa refert sine sanguine: remq. Quirini
Assuescit supero pollere in sæcula regno.] hæc & alia plura de Theodosio, cum Romam venit; quem licet minime nominet, prudens lector intelliget non de alio quam de Theodosio Prudentium loqui, vel vno saltem eo certissimo signo, dum inferius ait, contulisse ipsum Symmacho Consulatum, de quo sequenti anno dicturi sumus, quem constat non ab alio quam a Theodosio illi fuisse collatum.

Sed & quod ad Vrbis expurgationem pertinet, aduersus maleficos edidit sanctionem ad Albinum Præfectum Vrbis: hunc illum esse putamus patrem Lætæ nurus Paulæ, quem sanctus Hieronymus [b] Pontificem superstitionis Gentiliciæ fuisse tradit. ipsum autem rescriptum sic se habet [c]:

b Hier. epist. 7. el. 11. de malefic. C. Theod.

Impe-

QVID THEODOSIVS IN MALEFICOS.

A Imperatores Valentinianus, Theodosius, & Arcadius AAA. Albino P. V. Quicumque maleficiorum labe pollutum audierit, deprehenderit, occupauerit; illico ad publicũ protrahat, & iudiciorum oculis communis hostem salutis ostendat. Quod si quisquam ex agitatoribus, seu ex quolibet alio genere hominum contra hoc interdictum venire tentauerit, aut clandestinis supplicijs etiam manifestum reum maleficæ artis suppresserit; vltimum supplicium non euadat geminæ suspicioni obnoxius; quod aut publicum reũ, ne facinoris socios publicaret, seueritati legum & debitæ subtraxerit quæstioni; aut proprium fortassis inimicum sub huius vindictæ nomine supplicio * atrociore confecerit. Datum XVII. Kalend. Septemb. Romæ, Timasio & Promoto Consulibus.]

* consilio

Quod ait Sozomenus [a], Theodosium Romæ multa quoque pro saluberrimo Ecclesiarum statu constituisse: quænam hæc fuerint, iam videamus. Aduersus enim Mani-
B chæos in Vrbe commorantes ad eumdem Præfectum Vrbis Albinum eiusmodi rescriptum dedit [b]: Quicumque sub nomine Manichæorum mundum solicitant, ex omni quidem Orbe terrarum, sed quam maxime de hac Vrbe pellantur sub interminatione iudicij. Voluntates autem eorumdem, quinimmo ipsæ etiam facultates populo publicatæ, nec vim testamentorum teneant, nec derelinqui per eos, aut ijsdem fas sit: nihil ad summum his sit commune cum mundo. Dat. XV. Kalend. Iulij Romæ, Timasio, & Promoto Consulibus.] Ad huius quidem legis decretum sanctus Ambrosius visus est habuisse respectum, dum scribens [c] ad Syricium Papam, Theodosium Imperatorem execratum esse Manichæos affirmat. Sed & post hanc VII. Idus Augusti, de ferijs, quibus a iudicij strepitu vacaretur, ad eumdem Albinum Præfectum rescriptum dedit [d].

a Sozom. lib. 7. c. 14. in fin.

QVID IN MANICHAEOS. *b l. 18. de hæret. Cod. Theod.*

c Ambros. epist. 81. in fin.

d l. 2. de ferijs. Cod. Theod.

C Hæc quidem sanciuisse Theodosium, instante Siricio Romano Pontifice, labores ab eo ea de causa susceptos significant: nam in libro de Romanis Pontificibus hæc de ipso leguntur [e]: Hic inuenit Manichæos, quos in exilium deportauit: & hoc constituit, vt non participarent cum Fidelibus communionem; quia polluto ore non liceret sanctum corpus Domini contrectare *. Hoc quoque constituit, vt si quis conuersus de Manichæis rediret ad Ecclesiam, nullatenus communicaret, nisi tantum relegationi monasterij diebus vitæ suæ teneretur obnoxius, vt ieiunijs & orationibus maceratus, probatus sub omni examinatione vsque ad vltimum diem transitus sui, humanitate Ecclesiæ, viaticum eis largiretur.] hæc ibi de Siricio, quæ quidem mores Manichæorum ignorantibus subobscura videri possunt. Sciendum est enim ex ijs quæ superius dicta sunt, sic Manichæos se solitos esse inter Catholicos insinuare, vt perdifficile cognosci possent; cum nulla ha-
D bita ab eis ratione periurij se esse Catholicos mentirentur: quod si aliquando Manichæi esse detegerentur conuincerenturque; ijdem pœnitentiam simulantes, hæresin forinsecus detestantes, Manichæi nihilominus intrinsecus perseuerarent; & quo minus detegerentur quales essent, cum Catholicis in Ecclesia conuenirent, atque cum eis sacram participarent Eucharistiam. Iure igitur sic exagitauit latentes Manichæos Siricius, eosdẽq. communione priuatos in exilium mittendos curauit, sanciuitq. ne amplius pœnitentes Manichæi ad Participationem Eucharistiæ, nisi in fine vitæ admitterentur. Quamnam autem artem ad Manichæos ab Orthodoxis dignoscendos S. Leo Papa excogitarit, suo loco dicturi sumus. Porro hoc tempore Iouinianum aliqua ex parte sensisse cum Manichæis, S. Ambrosius [f] ac collegæ Episcopi scribentes ad Siricium Papam offenderunt. Sed de Iouiniano superius.

e Rom. Pontific. cal. in Siricio.

* conuexari

f Amb. epist. 81

E Qui autem interpellauit Imperatorem aduersus Manichæos Siricius Papa, eumdem contra Flauianum Episcopum Antiochenum, quod alias litteris fecerat, animauit; nec modo tantum, sed cum iterum aduersus Eugenium venit. At videamus, quid de his in primis Theodoretus, propensior nimis (vt demonstratum est superius) erga Flauianum, conscribat: ait enim [g]: Ne Paulino quidem iam mortuo, simultas compressa est: sed cũ Euagrius eius sedem post illum obtinuisset, non destiterunt inimicitias cum magno Flauiano exercere: idq. cum Euagrius contra legem Ecclesiæ designatus esset: quippe solus Paulinus eum ordinauerat: in qua re complures simul canones violauit. Siquidem canones neque faciunt potestatem cuiquam iam mortem oppeturo, quemquam in locum suum sufficere: atque omnes prouinciæ Episcopos iubent in vnum ad eamdem rem conuocari: quinetiam vetant rursum quemquã absque tribus Episcopis Episcopum constitui.] hæc quidem quæ dicit de ordinatione Euagrij facta viuente Paulino

QVID ET SIRICIVS PAPA IN FLAVIANVM.

g Theod. lib. 5. cap. 23.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Socrat. lib. 5. cap. 15. b Sozom. lib. 7. cap. 15.

CAVSA EVAGRII ATQVE FLAVIANI.

5. Theodoretus, repugnant omnino his quæ a Socrate [a] & Sozomeno [b] dicuntur, affirmantibus nonnisi post Paulini obitum tentasse auditores eius subrogare in locum ipsius Euagrium: aliquid tamen vitij in ordinatione Euagrij interceſſisse, S. Ambrosij testificatione paulo post sumus demonstraturi. Contigisse autem Paulini mortem hoc ipso tempore, tum Socrates, tum Sozomenus testari videntur: quando ea re audita Romæ, pro Euagrio Syricius Theodosium interpellauit. subdit autem Theodoretus studens Flauiano, quæ post obitum Paulini & substitutionem Euagrij contigisse narrat, licet confuse admodū, dum hæc ait in Euagrij sectatores: Attamen horum nihil scire cupientes, Euagrij communionem sunt illi quidem amplexati, Imperatorisq. animum contra Flauianum incitare obnixe studuerunt. Nam cum Imperatori nimis acriter instando, multum sæpe exhibuissent molestiæ, accersit eum Constantinopolim, & Romam proficisci iubet. At Flauianus respondet hiemem iam esse. Itaque pollicitus, se ineunte vere imperata facturū, B in patriam reuertit.] sed hæc facta sunt, cum Theodosius post annum sequentem Constantinopolim reuertit.

A

At subdit Theodoretus: Sed cum Episcopi Romani, non Damasus solum ille admirabilis, verum etiam post illum Siricius & Anastasius Siricij successor, vehementius in Imperatorem inuecti essent, dixissentq. eum illos qui tyrannidem contra se exercere molirentur, opprimere, sed his qui per tyrannidem leges Christi euertere studerent, impunitatem concedere: eum accersit denuo Imperator, Romamq. vt contendat, cogere laborat.] hic plane auctor confundit historiam, dum hæc non ab vno tantum Siricio facta affirmat, sed a Damaso, qui eum præcessit, & ab Anastasio, qui successit; cum constet longe ante creationem Euagrij Damasum esse defunctum, & tempore Anastasij nequaquam superstitem fuisse Theodosium. quamobrem & Socrates quoque errare C conuincitur, dum hæc de Euagrio æque refert ad tempora Damasi; quæ quidem nonnisi sub Siricio contigisse, ipsorum quoque sententia patet: nam tam ipse quam Sozomenus subrogationem Euagrij ad tempora referunt, quibus Theodosius Romæ agebat.

THEODORETVS PATRONVS FLAVIANI HAVD SYNCERVS ASSERTOR.

c Theod. lib. 5. cap. 23.

Quid autem tergiuersationis obtenderit Flauianus, quo minus Romam ad iudicium proficisceretur: patronus eius Theodoretus [c] sic narrat: Tunc sapientissimus Flauianus libere Theodosio, non sine maxima omnium laude, respondit: Si qui me, o Imperator, vt fidem minime sinceram ac sanam profitentem insimulent, dicantve vitam me traducere indignam sacerdotio; tum illis ipsis iudicibus vtar, tum pronunciatam ab eis lubens subibo sententiam. sin autem de sede & præsulatu digladientur; neque agam cum illis iudicio, neque his quos eam dignitatem adipiscendi studium tenet, aduersabor: sed cedam equidem volens, meq. ipse præsulatu abdicabo. Quare tu, cui libitum est, sedem D Antiochenam tribuito.] hic meminisse oportuit quæ superius dicta sunt exordio sedis Flauiani, optasse id Gregorium Nazianzenum ob pacem Ecclesiæ a Flauiano præstari, sed minime consecutum esse: quamobrem hæc a Theodoreto inania existimo composita esse verba, vt colore aliquo excusaret hominem vocatum ad Synodum non obtemperasse. quod vero Theodosius Imperator id ab eo fieri recusasset, sic subdit: At vero Imperator hanc eius animi magnitudinem & sapientiam magnopere admiratus, in patriam reuerti, & Ecclesiam sibi commissam sedulo pascere iubet.] hucusque Theodoretus, qui & de his denuo interpellatum fuisse Theodosium ait, cum rursum rediit in Italiam, quando videlicet aduersus Eugenium tyrannum expeditionem parauit. Sed de his suo loco agendum.

SYNODVS CAPVANA.

At quod ad hanc causam pertinet, præterierunt multa Græcos historicos, quæ in Occidente decreto Episcoporum statuta fuisse, certum est. Siquidem post querelas Siricij aduersus Flauianum apud Theodosium Imperatorem, in eadem causa indicta fuit Synodus Capuæ, ad quam Flauianus vocatus minime venit, sed Imperatorem scriptis litteris interpellauit, petens ab eo vt ageret cum Episcopis Occidentalibus, Synodum agi in Oriente, ad quam ipse causam dicturus accurreret. Qui autem interea vocati Capuæ Episcopi conuenere, ne aliquo diro schismate ea de causa Christianus discinderetur Orbis, illud in primis statuere, vt Orientalium nemini communio denegaretur qui Catholicæ esset fidei assertor, licet starent alij ipsorum a parte Flauiani, & a parte Euagrij alij. hoc itaque vinculo mutuæ communicationis astringi voluere, ne eam ob causam schisma aliquod conflaretur. Rursum vero vt huiuscemodi dissensiones omnino sedarentur, causam illam inter Euagrium & Flauianum cognoscendam delegauerunt Theophilo

E

A philo Episcopo Alexandrino, tum ob sedis illius principalem in Oriente auctoritatem, tum etiam quod cum a neutrius partibus staret, satis idoneus existimatus est qui ad dissidia componenda sequester accederet, atque arbiter iudicaret vna cum Aegypti sibi subiectis Episcopis; ita tamen, vt ipsorum iudicium postea confirmandum esset a Romanæ sedis Antistite. At refugit Flauianus Theophili iudicium: extat enim de his omnibus sancti Ambrosij Mediolanensis Episcopi ad eumdem Theophilum epistola in hæc verba conscripta [a]:

a Ambros. epist. 78.

QVID S. AMBROSIVS DE FLAVIANO SVBTERFVGIENTE IVDICIVM.

Ambrosius Theophilo. Non habet quod vrgeat Euagrius: & habet quod metuat Flauianus, ideoq. refugit examen. Dent fratres veniam dolori iusto: quia propter ipsos vniuersus Orbis concutitur. Et illi tamen nostro non compatiuntur dolori. Perstringi saltem se æquanimiter ferant ab ijs, quos vident sua per tantorum curricula temporum B vexari intentione. Inter hos etenim duos nihil quod ad Christi pacem pertineat, eligentes, grauis toto Orbe stabat discordia. Cui bonæ pacis naufragio sancta Synodus Capuēsis tandem obtulerat portum tranquillitatis, vt omnibus per totum Orientem daretur communio Catholicam confitentibus fidem, & duobus istis tuæ sanctitatis examen impartiretur, fratribus & consacerdotibus nostris Aegyptijs pariter confidentibus: quia hoc verum iudicium futurum arbitrati sumus, quod neutri parti sociata communione, aliquo fauore propenderet. Cum ex his igitur æquissimæ Synodi constitutis speraremus iam remedium datum, finemq. oblatum discordiæ: scribit sanctitas tua, iterum fratrem nostrum Flauianum ad precum auxilia & Imperialium rescriptorum suffragia remeauisse. Frustra ergo tantorum sacerdotum fusus labor: iterum ad huius sæculi iudicia reuerrendum, iterum ad rescripta; iterum vexabuntur sacerdotes senes, transfretabunt C maria; iterum inualidi corpore patriam peregrino mutabunt solo; iterum sacrosancta altaria deferentur, vt in longinqua proficiscamur; iterum pauperum turbæ Episcoporū, quibus ante onerosa paupertas non erat, externæ opis egentes compellentur inopiam gerere, aut certe victum inopum itineris vsurpare.

FLAVIANVS REDARGVITVR.

Interea solus exlex Flauianus (vt illi videtur) non venit quando omnes conuenimus. Fœnerator & debitor inuicem sibi occurrunt; isti sibi non possunt occurrere. Solus exsors Flauianus (vt ipse vult) sacerdotalis consortij; qui nec Imperialibus decretis, nec sacerdotum conuentui præsentiam faciat sui. Nec tamen etiam hoc moti dolore, fratri Euagrio donamus speciem bonæ causæ, qui eo defensabilior sibi videtur, quod eum refugit Flauianus, aut quod habere se alterum arbitratur æqualem, vterque alienæ magis ordinationis vitijs, quam suis fretus. Quos tamen nos in meliorem vocamus viam, vt D malimus eos suis potius bonis, quam alieno vitio defendi.

Qua de re quoniam proprijs texuisti litteris, posse typum reperiri aliquem, quo possit auferri fratrum discordia: cum sancta Synodus cognitionis ius vnanimitati tuæ ceterisq. ex Aegypto consacerdotibus nostris commiserit, iterum oportet fratrem nostrum Flauianum conuenias, vt si in eo perseuerauerit, quo veniendum non putet, salutis Concilij Nicæni, sed etiam Synodi Capuensis statutis, illibata pace vniuersorum ita consulas, vt non videamur destruere quod ædificatum est. Si enim [b] quæ ædificaui destruo, prævaricatorem me ipse constituo; ac si quæ destruxi, iterum ædificem. Seruetur ergo imperitæ pacis gratia inter vniuersos, & nihilominus declinatio partis alterius frustrandi effectum habere non possit. Sane referendum arbitramur ad sanctum fratrem nostrum Romanæ sacerdotem Ecclesiæ: quoniam præsumimus ea te iudicatu- E rum, quæ etiam illi displicere nequeant. Ita enim vtile erit consultum sententiæ, ita pacis & quietis securitas; si id vestro statuatur consilio, quod communioni nostræ dissensionem non afferat; vt nos quoque accepta nostrorum serie statutorum, cum id gestum esse cognouerimus, quod Ecclesia Romana haud dubie comprobauerit, læti fructum huiusmodi examinis adipiscamur.] hactenus Ambrosius ad Theophilum. Vides ex his, quantum detulerint maiores primæ sedi, nempe Romanæ Ecclesiæ auctoritati; cum ex Synodo delegata causa secundæ sedis Episcopo Alexandrino cognoscenda, vna cum illi subiectis Episcopis; quicquid tamen illi iudicassent, comprobandum esse duxerint auctoritate Romani Pontificis, absque vero ipsius confirmatione omnia irrita redderentur.

b Galat. 2.

Quid autem post hæc vsque ad secundum Theodosij in Italiam aduentum in eadem causa transactum fuerit, ignoratur: illud tantum ex Socrate [c], iuste commotum esse

c Socrat. lib. 5. cap. 15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

COMMOTVS PAPA IN FLAVIANVM.

Romanum Pontificem (quem ipse errore, vt dictum est, Damasum vocat, cum constet A fuisse Siricium) aduersus Flauianum Antiochenum Episcopum; sed per Theophilum Episcopum Alexandrinum actum esse, vt ob vniuersalis Ecclesiæ pacem illi reconciliaretur, communicatioq. ab eo vt prius eidem impartiretur. Ad breue autem post hæc tempus vixisse Euagrium, cum Socrate Sozomenus [a] quoque affirmat, cum tamen nec sic discordia illa finem acciperet: siquidem etsi Euagrio nullus sit datus successor; qui tamen eius communionis erant, priuatos conuentus agentes, communicare cum Flauiano penitus recusarunt. Certe quidem Euagrium adhuc fuisse superstitem anno decimoquarto Imperij Theodosij, S. Hieronymus qui eodem anno scribebat commentarium de Scriptoribus Ecclesiasticis, affirmare videtur, cum de ipso ait: Euagrius Antiochiæ Episcopus acris & feruentis ingenij, cum adhuc esset presbyter, diuersarum hypotesēon tractatus mihi legit, quos necdum edidit: Vitam quoque B. Antonij de Græco Athanasij in B sermonem nostrum transtulit.]

[a] Sozom. lib. 7. cap. 15.

RELIQVA GESTA IN SYNODO CAPVANA

Sed ad Capuensem (ita ab eis dictam) Synodum redeamus. Non de Antiochena tantum dissensione in ea actum est, sed & de causa Bonosi cuiusdam in Macedonia Episcopi hæresis accusati, quod impudentissimo ore illibatam Dei genitricis Mariæ virginitatem negare post partum auderet: cuius causæ cognitionem eadem S. Synodus delegauit Anysio Episcopo Thessalonicensi, qui eam cum sibi subiectis Episcopis cognosceret. Extat de eiusmodi delegata causæ cognitione epistola apud Ambrosium, non tamen Ambrosij, in

[b] Apud Ambr. epist. 79.

hæc verba conscripta [b]:

CAVSA BONOSI HÆRETICI.

Accepi litteras vestras, quibus vel pro veritate, vel pro modestia nostram sententiam sciscitari voluistis. Sed cum huiusmodi fuerit Concilij Capuensis iudicium, vt finitimi Bonoso atque eius accusatoribus iudices tribuerentur, & præcipue Macedones, qui cum C Episcopo Thessalonicensi de eius factis cognoscerent: aduertimus quod nobis iudicandi forma competere non posset. Nam si integra esset hodie Synodus, recte de his quæ comprehendit vestrorum scriptorum series, decerneremus. Vestrum est igitur, qui hoc recepistis iudicium, sententiam ferre de omnibus; nec refugiendi, vel elabendi vel accusatoribus vel accusato copiam dare. Vicem enim Synodi recepistis, quos ad examinandum Synodus elegit. Denique cum Bonosus Episcopus post iudicium vestrum misisset ad fratrem nostrum Ambrosium, qui eius sententiam consuleret, interdictam sibi ecclesiam irrumpere atque ingredi: responsum est ei, quod nihil temerandum foret, sed omnia modeste, patienter, ordine gerenda: neque contra sententiam vestram tentandum aliquid: vt quod videretur vobis iustitiæ conuenire, statueretis, quibus hanc Synodus dederat auctoritatem. Ideo primum est, vt hi iudicent, quibus iudicandi facultas est data. D Vos enim totius (vt scripsimus) Synodi vice decernitis: nos quasi ex Synodi auctoritate iudicare non conuenit, &c.] damnatum autem ab Anysio Episcopo Thessalonicēsi Bonosum, vetitumq. ab eo ordinatos cum illo communicare, sed receptos fuisse eos in

[c] Innoc. epi. 22. cap. 5.

ijsdem ordinibus, Innocentius Papa [c] restatur. A Bonoso autem Bonosiani sunt hæretici

[d] Gennad. de vir. illust. in Audentio.

denominati, ijdem Photinianæ hæresis sectatores, vt Gennadius [d] tradit; aduersus quos Audentium Hispanum Episcopum scripsisse, idem affirmat. Damnantur a Gelasio [e] Papa Bonosiani vna cum Photino, & alijs illi similibus: Photini enim hæresin impie fuisse

[e] Gelas. in Concil. Rom. 1. sancta Romana.

sectatum Bonosum, idem qui supra Innocentius Papa [f] haud obscure significat. cuius autem ciuitatis hic Episcopus fuerit, non memini me legisse. Porro hoc eodem tempore

[f] Innoc. epi. 20. 21. 22

BONOSI PLVRES.

ciusdem nominis complures vixere ab illo diuersi, vt Bonosus ille adeo amicus sancti Hieronymi, qui in scopulo quodam vitam transegit anachoreticam, quem ipse mirifice E prædicat in epistola [g] ad Ruffinum: aliusq. huic aduersus, quem sanctus Hieronymus [h] vituperans nominat Bonosum (siue Bonasum) rabulam Segestanum. Alium etiam proferunt Bonosum Marcellinus ac Faustinus presbyteri schismatici in libello ad Theodosium, eumq. Treueris in carcere ob defensionem fidei defunctum prædicant, re vera tamen vnum ex ipsorum consortibus schismaticum Luciferianum. Sed ad Synodum Capuensem redeamus.

[g] Hier. epist. 41.

[h] Hier. epi. 200

Fuit præterea in eadem Synodo Capuensi statutum, ne fierent rebaptizationes, reordinationes, & Episcoporum translationes. Citatur eiusmodi canon a Concilio Carthagi-

[i] Concil. Carth. cap. 15. apud Theodor. Balsam. cap. 32.

nensi [i]. Hæc sunt quæ de Synodo Capuæ habita colligere licuit: cuius etsi certus annus, quo celebrata est, ignoratur; hæc tamen circa tempora actam esse, in dubitationem reuocari non potest.

Redeamus

A Redeamus iam ad Theodosium Imperatorem, quem hoc eodem anno Kalendis Septembris ab Vrbe recessisse, auctor est Marcellinus. cuius quidem mensis octauo Idus ad Albinum Vrbis Præfectum eiusmodi religioso Imperatore dignum rescriptum dedit [a]: Sacratis Quadragesimæ diebus nulla supplicia sint corporis, quibus absolutio expectatur animarum. Dat. VIII. Idus Septemb. Foro Flam. Timasio & Promoto Coss.] Venisse Theodosium posthac Mediolanum, eiusmodi rescriptum aduersus hæreticos ad Tatianum datum significat [b]:

[a] l. 5. de quæst. Cod. Theod.

THEODOSIVS AB VRBE RECEDENS VRBI NIT MEDIOLANVM.

[b] l. 19. de hæret. Cod. Theod.

Hi qui sæui dogmatis retinent principatum, hoc est, Episcopi, presbyteri, diaconi, atque lectores, & qui clericatus velamine religioni maculam conantur infligere, sub cuiuslibet hæresis siue erroris nomine constituti; ex funestis conciliabulis, seu intra Vrbem; seu in suburbanis esse videantur, omnimodo propellantur. Dat. VI. Kal. Decemb. Medio-

B lani, Timasio & Promoto Coss.] Iam vero reliquas a Theodosio hoc anno res gestas ordine prosequamur.

Hoc eodem anno (vt Marcellinus in Chronico auctor est) dato ab eodem Imperatore rescripto, celeberrimum illud totoq. orbe terrarum notissimum templum Serapidis Alexandriæ funditus excisum est. Rem adeo admirandam edito libro Sophronius huius temporis scriptor haud ignobilis, testimonio Hieronymi commendatus, fusissime explicauit: sed quoniam penitus perijt commentarius ille; reliquum est, vt more nostro hinc inde cum labore colligendo fragmenta, rem ipsam integram, vt licebit, repræsentemus. Hic primum illud dicendum est, eiusmodi demolitionem templi Serapidis & aliorum in Aegypto templorum idolorum prædictam [c] fuisse a Bessarione Abbate: sed & præcogni-

DE OCCASIONE CLADIS TEMPLI SERAPIDIS ALEXANDRIAE.

[c] Vit. SS. Patr. par. 2. c. 11.

tam quoque a dæmone, atque reuelatam Antonino philosopho Ethnico, auctor est Sar-

ANTONIN. PHILOSOPHVS PRAENOVIT EXCISIONEM TEMPLI SERAPIDIS.

C dianus: ex quo Gentiles, cum in templi iactura erubescerent imbecillitatem suorū deorum, tamen quod illi ista ante prænunciassent, prædicabant ipsorum potentiam. Increbuit quidem de re tāta iactantia aucta tum vulgi rumoribus, tum etiam editis ab Eunapio Sardiano scriptis: cum enim agit de Antonino tunc apud eos magni nominis philosopho filio Sosipatræ doctissimæ feminæ, ait [d]: Ad cum iuuentus senior ac sapientiæ studio dedita frequens commeabat, fano adolescentibus, qui sacris operabantur, pleno. Ipse neque homine maior habitus, & inter mortales vitam degens, iam tum contubernalibus discipulisq. prædicere solebat, a sua morte non extiturum amplius deorum templum, immo magnifica illa & religiosa Serapidis delubra informi situ obrutum iri, & vastitatem passura, quæq. in terris aspectu pulcherrima forent, in ea fabulosum chaos & spissam caliginem dominatura, suamq. tyrannidem esse exercitura: quæ omnia tempus

[d] Eunap. Vit. Philosoph. in Aedesio.

D detexit, veraq. comprobauit, vt oraculi vim prædictio obtinuerit.] hæc Eunapius, qui de eodem inferius: Istud itaque prudentiæ Antonini æstimationem summopere adauxit, quod palam apud omnes prædixerat, templa in sepulchra conuersum iri.]

Cum hæc itaque posteri Gentiles deorum illorum cultores per Theodosium impleta vidissent, memores prædictionis Antonini, iactantes se de his, diuinitatis aliquid dijs suis futurorum conscijs impertiebant: atque non hæc Alexandriæ tantum spargebant, sed toto Orbe, vbi deorum cultores essent, magno suorum idolorum præconio diffamabāt. Huius quidem rei occasione compulsus est S. Augustinus scribere commentarium illum de Diuinatione dæmonum, in cuius exordio causam referat, quare in eo argumento

FVTVRAE CLADIS SERAPIDIS PRAENVNCII.

[e] Aug. de diuin. dam. c. 1.

versari coactus sit: ait enim [e]: Quodam die in diebus sanctis Octauarum, cum mane apud

E me adessent multi fratres laici Christiani, & in loco solito consedissemus, ortus est sermo de religione Christiana aduersus præsumptionem, & tamquam miram & magnam scientiam Paganorum: quem recordatum atque completum litteris mandandum putaui, non expressis contradicentium personis, quamuis Christiani essent, & magis contradicendo quærere viderentur quid Paganis respōdere oporteret. Cum ergo de diuinatione dæmonum quæreretur, & affirmaretur prædixisse nescio quem euersionem templi Serapis, quæ in Alexandria facta est: respondi, non esse mirandum, si istam euersionem templi simulacris suis imminere dæmones & scire & prædicere potuerunt, sicut alia multa, quantum eis nosse & prænunciare permittitur, &c.] huius igitur euentus causa idem S. Augustinus commentarium illum absoluit.

At audiamus quid ira percitus aduersus Christianos ob demolitionem templorū suorum effutiat Sardianus [f], cum de eodē Antonino vate narrare pergit: Quod autē, inquit, diuini quiddam in eo fuerit, breui post eluxit. Nam vix adeo ex hac vita migrauerat,

[f] Sardian. Vit. Philos. in Aedesio.

cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

ANTONINVS PHILOSOPHVS VATES.

cum & cultus numinis apud Alexandriam & Serapidis delubrum disturbata dissipataq. A
fuere, non religio tantum, sed vniuersa fabrica, & omnia eum habuerunt exitum, quem
poetarum fabulæ tribuunt gigantum victoriæ: simile enim quid Canobicis templis ac-
cidit imperante tunc Theodosio, Prætorij Præfecto Theophilo, piaculari homine, &
Eurymedonte quopiam, qui [a]

a Odyss. 7.

Late Rex tumidos inter sæuosq. gigantes
Primatum tenuit]

puto hic Eunapium intelligere voluisse Theophilum tunc
Alexandriæ Episcopum aduersus idolorum templa egregiam operam nauantem: sed
subdit: Venereo tum Vrbis Præfecto, & Romano Aegypti legiones cum imperio obti-
nente: qui omnes iras aduersus saxa & lapicidas aggerantes, ea oppugnabant; & qui
bellum numquam auditione acceperant, Serapidis ædem funditus demoliti sunt, tem-
pliq. donarijs manus hostiliter iniecerunt, absque hoste & citra prœlium victoriam ade- B
pti. Eo pacto cum simulacris ac donarijs commissa strenue pugna, non deuicere modo
illa, verum etiam depeculati fuere, militarisq. inter ipsos lex erat & tessera, vti quid
quisque furto subduxerat, lateret occultum. Mansit tamen area ædis; quam asportare
nequiuerunt ob saxorum moles, quæ difficulter loco commoueri potuerant.] hæc de
templorum demolitione Eunapius.

EVNAPIVS HOSTIS MONACHORVM.

Quod autem demolitis templis, atque sublatis sacrificijs & idolis, expurgatisq. rite
locis impietatis, ibidem erectæ pro templis fuerunt ecclesiæ; & loco sacerdotum idolo-
rum monachi sunt substituti, ac pro idolis reliquiæ martyrum per Theophilum Epi-
scopum Alexandrinum illuc delatæ fuerunt: maiore æstuans ira philosophus, in eosdem
monachos & reliquias sanctorum martyrum acerbioribus inuehitur contumelijs, at-
que blasphemijs insectatur, obruendis quidem silentio: sed boni consulas, lector, cum C
scis loqui hominem Ethnicum, Dei hostem, afflatum dæmone, atque indignatione tur-
batum: ab eiusmodi enim sic composito hominum genere quis putet aliud quam euo-
mi calumnias & eructari blasphemias? sic isto parato antidoto, sibilos audi serpentis:
At, inquit, egregij illi viri & bellicosi, confusis perturbatisq. rebus omnibus, debellasse
se deos, incruentis quidem, sed ab auaritiæ crimine non impuris manibus gloriabantur,
sacrilegium & impietatis crimen laudi sibi assumentes. Iidem postea in sacra loca inue-
xerunt monachos, sic dictos, homines quidem specie, sed vitam turpem porcorum mo-
re exigentes, qui in propatulo infinita atque infanda scelera committebant; quibus ta-
men pietatis pars videbatur, sacri loci reuerentiam proculcare. Nam ea tempestate, qui-
uis atram vestem indutus, quiq. in publico sordido habitu spectari non abnuebat, is ty-
rannicam obtinebat auctoritatem; in eam virtutis opinionem venerat id genus homi- D
num, de quibus etiam dictum est in vniuersæ historiæ commentarijs.]

DEPLORANDVS STATVS RECENTIORVM NARRATICORVM.

Hæc in monachos Sardianus, quæ a nostri temporis hæresiarchis magno accepta sunt
plausu, & litteris ferme aureis exarata, pro titulo affixa sunt postibus suorum commen-
tariorum, quibus monasticam vitam impugnant: probe quidem (non improbo) cum
sua se sponte in classem Ethnicorum conijciant idolorum cultorũ, recedentes ab ijs quæ
his temporibus eodem argumento scripserunt præstantissimi Christiani, disertissimiq.
doctores Ecclesiæ, Magnus Athanasius, Magnus Basilius, Gregorius Theologus, Ioan-
nes os aureum, & alij innumeri sanctissimi atque doctissimi Patres miraculis coruscan-
tes: quibus hi spretis, auersoq. vultu eos spectantes & execrantes, ad vnius rabidi canis
vomitum reforbendum magna se auiditate conuertunt; sic quidem e quorum partibus
stent, perspicue cum verbis tum factis significantes; vt nulla alia de ijsdem sit ferenda E
sententia, nisi quam sibi ipsis stolide irrogarunt, nempe vt partem cũ blasphemis Eth-
nicis sortiantur, qui spretis Patribus Orthodoxis, illis pertinaciter inhæserunt, duplo ta-
men ac quadruplo grauius illis plectendi, quod maiori peccauere nequitia.

EVNAPIVS BLASPHEMVS QVID IN MARTYRES.

Sed quid in martyrum reliquias in ecclesijs super delubra erectis repositas Eunapius?
Illi ipsi monachos Canobi quoque collocarunt, vt pro dijs qui animo cernuntur, seruos,
& quidem flagitiosos diuinis honoribus percolerent, hominum mentibus ad cultũ cæ-
rimoniasq. obligatis. Ii namque condita & salita eorum capita, qui ob scelerum multi-
tudinem a Iudicibus extremo supplicio fuerant affecti, pro diuis ostentabant: ijs genuã
submittebant, eos in deorum numerum receptabant, ad illorum sepulchra puluere sor-
tibusq. conspurcati: in ijs nonnulli martyres, diaconi alij, & legati, arbitriq. precum pe-
titionumq. apud eos nominabantur, cum fuerint seruitia infida, & flagris pessime sub-

acta,

A acta, & quæ cicatrices scelerum ac nequitiæ vestigia corporibus circumferrent: eiusmo-
di tamen deos fert tellus. Istud itaque prouidentiæ Antonini existimationem summo-
pere adauxit, quod palam apud omnes prædixerat, templa in sepulchra conuersum iri.]
hactenus Eunapius. At nihil est quod immorer in refellendis his quæ ab omnibus Gen-
tilibus aduersus Christianos ab exordio nascentis Christi Ecclesiæ obijci solita fuere, cum
de his sexcentæ (ita dixerim) Apologiæ aduersus eosdem Gentiles a Patribus scriptæ
fuerint. Sed hic ille diligenter obseruandus est cultus, a pijs exhiberi solitus sacris reli-
quijs martyrum, qui ex eiusdem Eunapij blasphemijs egregie reseratur; vt loco benedi-
ctionum accipienda sint, quæ ab ipso maledicta inferuntur.

ANTIQVI MORES CATHOLICAE ECCLESIAE.

Referat primum illud antiqui moris, vt cum noua esset ecclesia dedicanda, in eam re-
liquiæ sanctorum martyrum inferrentur. Sed & ille veteris obseruantiæ vsus attenden-
B dus ex verbis Eunapij, non solum sub altaribus claudi martyrum reliquias, sed & foris
relinqui præcipua eorumdem membra certis diebus cunctis perspicua, ac adoranda.
Tertio vero illud magna consideratione dignum ex eodem elicitur, tanto honore pro-
sequi solitos antiquos Christianos cultum sanctorum martyrum, vt Gentiles existima-
uerint eosdem ab illis haberi deos, cum tamen religio Christiana nonnisi vnum Deum
consueuerit adorare. Vides quæ lateant sub stercore gemmæ, & quas nobis referent Gen-
tilium blasphemiæ veritates? At de his hactenus, quæ occasione prædictionis habitæ ab
Antonio philosopho, immo mago, de Serapidis templi clade ex Eunapio sunt recensita.
Iam vero rei gestæ narrationem accuratam, ex scriptis eorum qui hoc tempore vixerunt
auctorum, hic describamus. Ruffinus enim cum causam demolitionis templi Serapidis
præmittit, ita auspicatur historiam [a]:

a Ruffin. lib. 2. cap. 22.

C Interea apud Alexandriam noui motus, & contra temporum fidem aduersum Eccle-
siam concitantur, ex occasione huiusmodi oborti. Basilica quædam publici operis vetu-
sta admodum neglecta fuit, quam Constantius Imperator donasse Episcopis perfidiam
suam prædicantibus ferebatur. Quæ longa incuria nihil validum præter parietes habe-
bat. Visum est Episcopo, qui per idem tempus gubernabat Ecclesiam, hanc ab Imperа-
tore deposcere, vt crescentibus Fidelium populis, orationum quoque crescerent loca.
Quam cum acceptam vellet excolere, reperta sunt in loco antra quædam latentia & ter-
ræ defossa, latrocinijs & sceleribus magis quam cærimonijs apta. Igitur Gentiles, qui re-
tegi criminum suorum latebras & flagitiorum cauernas viderent: non ferentes operta
tot sæculis mala & tenebris obtecta referari, velut draconum calice potato, insanire om-
nes ac palam furere cœperunt. Nec vocibus iam & seditionibus, vt solebant, sed manu
D ferroq. decertare nituntur: crebros conflictus agere in plateis, belloq. aperto vterq. po-
pulus inter se coire. At nostri numero & potentia multo plures, sed modestia religionis
minus feroces erant. Ex quo frequenter nostrorum plurimis vulneratis, aliquantis etiam
interfectis, ad templum, quasi ad arcem quamdã refugiebant. quo nonnullos ex Chri-
stianis captos secum abducentes, accensis aris, immolare cogebant; renitentes nouis &
exquisitis supplicijs excruciatos necabant, alios patibulis affigentes, alios confractis
cruribus in speluncas præcipitantes, quas ob sacrificiorum sanguinem ceterasq. impu-
ritates delubri recipiendas vetustas cariosa construxerat.] est memoria horum inter
martyres recensita in Romano Martyrologio XVII. Kalend. Aprilis.

RESERANTVR IDOLOLATRARVM SCELERA.

Tunc & accidisse refert Sozomenus [b], vt Olympus ille, cum se clausum contineret in b Sozom. lib. 7. cap. 20.
templo, audiret in eo cantari, Alleluia: & cum qui ita caneret, non videret, intellexisse
E præsagium, nempe occupandum templum fore a Christianis; ideoq. cum cito citius, ce-
teris inscijs, nocturno silentio clam recessisse tradit, atque nauim conscendisse, demumq.
in Italiam nauigasse. Addit Socrates [c], inter Ethnicos tunc aduersus Christianos pugnas- c Socrat. lib. 5. c. 16.
se Helladum & Ammonium grammaticos, quorum ille sacerdos Iouis erat, hic vero
Simiæ, illumq. se nouem homines trucidasse in illa rixa gloriatum: sed fugisse hos po-
stea Constantinopolim affirmat, seq. ipsorum auditorem fuisse. Pergit autem Ruffinus
semel institutam narrationem:

Verum hæc per dies singulos primo cum metu, deinde cum fiducia & desperatione
gerere, atque intra templum clausi rapto & præda viuere: ad postremum grassantes in
sanguinem ciuium, ducem sceleris & audaciæ suæ deligunt Olympum quemdam nomi-
ne & habitu philosophum, quo antesignano arcem defenderent, & tyrannidem tene-
rent. At hi, quibus Romanarum legum custodia, iurisq. dicendi cura permissa est, co-

gnitis

Universidad de Deusto
Biblioteca

gnitis quæ gesta fuerant, turbati atque perterriti ad templum conuolant, causas audaciæ percontantur; & quid sibi vellet ille concursus in quo cum tanto scelere ante aras sanguis ciuium funderetur, inquirunt. Sed illi obfirmato aditu, confusis & dissonis vocibus rationem facti nullam, sed clamorem reddebant. Missis tamen ad eos nuncijs, de Romani Imperij potestate, de vindictis legum, & de his quæ talia solent subsequi, commonebant. Cumq. loci munitio nihil aduersus vesana molientes agi nisi vi maiore sineret: res gesta ad Imperatorem refertur. Ille qui ingenita mentis clementia errantes mallet emendare quam perdere, rescribit, illorum quidem vindictam, quos ante aras sanguis effusus martyres effecit, non esse poscendam, in quibus dolorem interitus superauerit gloria meritorum: de cetero vero malorum causam, radicesq. discordiæ, quæ pro simulacrorum defensione veniebant, penitus debere succidi: quibus exterminatis, etiam bellorum causa pariter conquiesceret. Cumq. hæc scripta venissent, & velut post inducias parui temporis ad audiendum vterque populus conuenisset ad templum: statim vt prima epistolæ pagina reserata est, in cuius exordio vana Gentilium superstitio culpabatur, immensus clamor a nostris attollitur, stupor & pauor Gentilium populos inuadit: latebras vnusquisque quærere, angustos fugæ calles rimari, aut nostris se latenter immergere: vt ab omnibus qui aderant, nosceretur præsentia Dei populo audaciam tribuente, furorem dæmonis, qui in illis prius debacchatus fuerat, effugatum.]

TEMPLVM SERAPIDIS.

Sed qualenam esset templum Serapidis, ita describitur ab ipso Ruffino, qui cum (vt diximus) diu vna cum Melania Alexandriæ versatus sit, illud pluſquam semel vidisse potuit. ait igitur: Serapis apud Alexandriam templum auditum quidem omnibus puto, plerisque vero etiam notum. Locus est non natura, sed manu & constructione per centum & eo amplius gradus in sublime suspensus, quadratis & ingentibus spatijs omni ex parte distentus: cuncta vero, quo ad summum pauimentorum euadatur, opere forniceo constructa; quæ immensis desuper liminaribus & occultis aditibus inuicem in semet distinctis, vsum diuersis ministerijs & clandestinis officijs exhibebant. Iam vero in superioribus extrema totius ambitus spatia occupant exedræ & pastophoria, domusq. in excelsum porrectæ, in quibus vel æditui, vel ij quos appellant ἀγνευτὰς, id est, qui se castificant, commanere soliti erant. Porticus quoque post hæc omnem ambitum quadratis ordinibus distinctæ intrinsecus circumibant. In medio totius spatij ædes erat pretiosis edita columnis, & marmoris saxo extrinsecus ample magnificeq. constructa.] Sed & de ædibus Serapidis hæc Ammianus[a]: His, inquit, accedunt altis suffulta* fastigijs templa, inter quæ eminet Serapium: quod licet minuatur exilitate verborum, atrijs tamen & columnis* amplissimis & spirantibus signorum figmentis & reliqua operum multitudine ita est exornatum, vt post Capitolium, quo se venerabilis Roma in æternum attollit, nihil orbis terrarum ambitiosius cernat.] subiungit de bibliotheca Ptolomæi ibi posita, de qua nos superius. In hac vero æde (subdit Ruffinus) simulacrum Serapis ita erat vastum, vt dextera vnum parietem, alterum læua perstringeret: quod monstrū ex omnibus generibus metallorum lignorumq. compositum ferebatur.] hæc de statua Serapidis Ruffinus; quam factam esse a Sesostre Rege per Bryaxem artificem, auctor est Clemens Alexandrinus, qui ait[b]: Ad opus faciendum mixta & varia vsus est materia: habebat enim ramentum auti & argenti & æris & ferri & plumbi, nec ei vllus lapis deerat Aegyptius, nec sapphiri & hæmatistis fragmenta, sed nec smaragdi & topatij: hæc ergo omnia leuigata, tritaq. ac commixta illiuit colore cæruleo, qua de causa nigrior est color imaginis.] hæc Clemens.

SIMVLACRVM QVALE.

Quod vero ad Serapidis imaginem spectat: humana effigie in vertice modium seu calathum gestantem eum simulacra reddidisse, quæ hactenus visuntur statuæ ipsius demonstrant; interdum vero quibusdam additis hieroglyphicis characteribus, vt describitur a Macrobio in Saturnalibus[c]; vbi ait: Soli se sub illius nomine restatur impendere, vel dum calathum capiti eius infigunt, vel dum simulacro signum tricipitis animantis adiungunt, quod exprimit medio eodemq. maximo capite leonis effigiem: dextera parte caput canis exoritur mansueta specie blandientis, pars vero læua cerucis rapacis lupi capite finitur; easq. formas animalium draco connectit volumine suo, capite recedente ad dei dexteram, qua conspicitur monstrum.] ita ipse: sed subdit hæc de templo Ruffinus:

Interioris delubri parietes laminis primo aureis vestiti, super has argenteis, ad postremum

a Ammian. lib. 22.
* sufflata
* columnarijs
b Clem. Alex. lib. ad Gentes.
c Macrob. Saturn. lib. 1. c. 20.

mum æreis habebantur, quæ munimento pretiosioribus metallis forent. erant etiam quædam ad stuporem admirationemq. videntium dolis & arte composita. Fenestra perexigua ab ortu Solis ita erat aptata, vt die qua fuerat institutum, simulacrū Solis ad Serapin salutandum introferri, diligenter temporibus obseruatis, ingrediente simulacro, radius Solis per eamdem fenestram directus, os & labra Serapis illustraret, ita vt inspectante populo, osculo salutatus Serapis videretur a Sole. Erat & aliud fraudis genus huiusmodi: Natura lapidis magnetis huius virtutis esse perhibetur, vt ad se rapiat & attrahat ferrum. Signum Solis ad hoc ipsum ex ferro subtilissimo manu artificis fuerat fabricatum, vt lapis, cuius natura ferrum ad se trahere diximus, desuper in laqueatibus fixus, cum temperate sub ipso radio ad libram fuisset positum simulacrum, & vi naturali ad se raperet ferrum: assurrexisse populo simulacrum, & in aere pendere videretur. Et ne hoc lapsu propero proderetur; ministri fallaciæ, Surrexit, aiebant, Sol, vt vale dicens Serapi, discedat ad propria. Sed & multa alia decipiendi causa a veteribus in loco fuerant constructa, quæ nunc longum est enumerare per singula.] Verum quonam modo ea impostura detecta fuerit atque sublata, sanctus Prosper, qui his viuebat temporibus, ita describit[a]: Apud Alexandriam in templo Serapis hoc argumentum dæmonis fuit. Quadriga ferrea nulla base suffulta, nullis vncis infixis parietibus colligata, in aere pendens, cunctis stuporem, ac velut diuinum subsidiū oculis mortalium exhibebat: quam tamen lapis magnes, qui ferrum sibimet attributum suspendit, eo loco cameræ affixus totam illam machinam sustentabat. Itaque cum quidam Dei seruus inspiratus intellexisset: magnetem statim vt camera subtraxit, omne illud ostentum cadens, confractum comminutumq. ostendit, diuinum non esse, quod mortalis homo firmauerat.] hæc Prosper. Subdit vero Ruffinus:

ORNATVS TEMPLI SERAPIS.

IMPOSTVRAE IN TEMPLO SERAPIS.

a Prosp. de promiss. lib. 3. c. 38.

Verum vt dicere cœperamus, rescripto Theodosij recitato, parati quidem erant nostrorum populi ad subuertendum erroris auctorem: persuasio tamen quædam ab ipsis Gentilibus fuerat dispersa, quod si humana manus simulacrum illud contigisset, terra dehiscens illico soluceretur in chaos, cælumq. repente rueret in præceps. Quæ res paululum stuporem quemdam populis dabat. Cum ecce vnus ex militibus fide magis quam armis munitus, correptam bipennem, insurgēns omni nisu, maxillæ veteratoris illidit. Clamor attollitur vtrorumque populorum: neque tamen aut cælum ruit, aut terra descendit. Inde iterum atque iterum repetens, putris ligni fumosum genu cædit. Quo deiecto, igne adhibito, tam facile quam lignum aridum conflagrauit. Post hoc reuulsum ceruicibus, & depresso modio trahitur caput: tunc pedes aliaq. membra cæsa securibus & raptata funibus detrahuntur, ac per singula loca membratim in conspectu cultricis Alexandriæ senex veternosus exuritur. Ad vltimum, truncus qui superfuerat, in amphitheatro conecrematur: vanæq. superstitionis & erroris antiqui Serapis hic finis fuit.

DESTRVITVR SIMVLACRVM SERAPIS.

De cuius origine diuersa fertur opinio Paganorum. Alij Iouem putant, cuius capiti modius superimpositus, vel quia cum mensura modoq. cuncta indicet moderari, vel vitam mortalibus frugum largitate præberi. Alij virtutem Nili fluminis, cuius Aegyptus opibus & fœcunditate pascatur. Quidam in honore nostri Ioseph formatum perhibent simulacrum ob diuisionem frumenti, qua famis tempore subuenit Aegyptijs. Alij repertum in historijs Græcorum veteribus ferunt, Apin quemdam patrem familias seu Regem in Aegypto Memphis positum, cum famis tempore frumenta apud Alexandriam defecissent, ex proprio affatim ciuibus alimenta præbuisse. quo defuncto, in honorem eius instituerint apud Memphis templum, in quo bos quasi indicium optimi agricolæ nutritur, habens quædam coloris insignia, qui ex nomine eius, Apis appelletur: σορὸν vero, id est, sepulchrum, in quo corpus eius inerat, Alexandriam deduxerint; & Soron Apis, primo ex compositione Sorapin, post vero per corruptionem Serapin nominarint. Quod an verum sit, aut nihil omnino, Deus viderit.] hæc de Serapide Ruffinus: sunt autem diuersæ maiorum ea de re sententiæ.

SERAPIS VNDE DICTVS.

Sed quod ad Iosephum Iacob filium attinet, haud quidem spernenda ea est sententia: nam ex diuinis litteris proditum est, mutasse Pharaonem Regem Aegypti nomen Ioseph; ait enim diuina Scriptura[b] de ipso Rege: Vertitq. nomen eius, & vocauit eum lingua Aegyptiaca Saluatorem mundi.] hæc ibi: scimus antiquos scriptores ipsum nomen Serapis, ex Græcis deducere vocibus, cum dicant ferme omnes, σορὸν ἄπις, sepulchrum Serapis. Sed Iulius Maternus haud ignobilis scriptor, qui claruit tēporibus Constantini,

b Genes. 41.

& post

Universidad de Deusto
Biblioteca

& post illius obitum ad eius filios commentarium illum scripsit de errore profanæ religionis, hæc de Iosepho & significatione nominis aliter expressa habet [a]: Discite etiam, sacrosancti Imperatores, venerandum Alexandriæ numen vnde sumpserit exordium.] & post recitatam de saluata a penuria eius prouidentia atque industria Aegypto, ista subdit: Huic post mortem Aegyptij patrio gentis suæ instituto templa fecerunt; & vt iustam dispensationis gratiam posteritas disceret, quo modo esurientibus frumenta diuiserat, capiti is superpositus est. Nomen etiam, vt sanctius coleretur, ex primo auctore generis accepit [b]. Nam quia Saræ pronepos fuerat, ex qua nonagenaria Abraham, indulgentia Dei, susceperat filium, Serapis dictus est Græco sermone; hoc est, Σαρᾶς: sed hoc inuito Iosèph accidit, immo mortuo.] ita ipse.

a Iul. Firmic. cap. 14. IOSEPH CREDITVS SERAPIS.

b Genes. 21.

Verum haud facile mihi persuadeo, Aegyptium populum deos patrios peregrinis vocibus nuncupasse, & non potius Aegyptio vocabulo, quem tanti facerent deum, appellare voluisse: vnde tota vis in eo posita esse videtur ad dignoscendam originem eius, quidnam apud Aegyptios vox, Serapis, significaret: nam si apud eos idem erat Serapis, quod mundi Saluator; non alium certe, quam Iosephum ipsos significare voluisse, certum redditur. Fertur ab antiquis Serapidis illud oracullum Iosepho Patriarcha dignissimum, a nostris etiam decantatum, quo veræ Theologiæ pronunciatur elogium, sic Latine redditum:

Principio Deus est, tum Verbum, his Spiritus vnus est:
Congenita hæc tria sunt, cuncta hæc tendentia in vnum.]

quod sane oraculum, ex eo quod eumdem cum Plutone esse Serapidem Heraclides Ponticus tradidit, (quæ fuit plurimorum antiquorum sententia) idcirco Plutoni illud ipse tribuit. Certe quidem non frumentum tantum, sed veram Dei cognitionem Iosephum tradidisse Aegyptijs, testificatione diuinæ Scripturæ comprobatur, vbi dicitur [c]: Constituit eum Rex Pharao, vt erudiret Principes sicut semetipsum, & senes eius prudentiam doceret.] vt iure dici possit, eam de Deo recitatam sententiam fuisse Iosephi. Tradunt insuper a Serapide inuenta esse symbola quædam quibus ab obsessis dæmones pellerentur, quod Hebræorum sapientiæ conuenit. Pergit vero Ruffinus:

c Psal. 104.

DII GENTIVM LVDIBRIO EXPOSITI.

Sed ad incœptum, inquit, redeamus. Post hæc capite ipso idololatriæ deiecto, studijs vigilantissimi sacerdotis, quæcumque fuerant per totam Alexandriam portenta potius quam simulacra, pari exitu & simili dedecore publicantur. Horret animus dicere, qui miseris mortalibus laquei a dæmonibus præparati sunt, quæ funera, quæ scelera in illis, quæ dicebant ἀόρατα, tegerentur: quot ibi infantium capita desecta inauratis labris inuenta sint, quot miserorum cruciabiles mortes depictæ. Quæ cum proderentur in lucem, ac sub auras prolata ferrentur, licet confusione ipsa Gentiles & pudore diffugerent: tamen si quis adesse potuit, mirabatur tot sæculis se illis tam nefarijs & tam pudendis fraudibus irretitum. Vnde & plurimi ex his, condemnato errore, & scelere deprehenso, fidem Christi & cultum veræ religionis amplexi sunt. Nam vt omittam cetera flagitia, quæ in alijs locis, vi necatis paruulis, despicatisq. ob fibrarum inspectionem virginibus, gerebantur: vnum solummodo, quod in templo Saturni geri, ad omnium venit conscientiam, memorabo; ex quo etiam cetera quæ omisimus, perpenduntur.

CLANDESTINAE IMPVDICITIAE SACERDOTVM IDOLORVM.

Sacerdos erat apud eos Saturni, Tyrannus nomine: hic quasi ex responso numinis, adorantibus, in templo nobilibus quibusq. & primarijs viris, quorum sibi matronæ ad libidinem placuissent, dicebat Saturnum præcepisse, vt vxor sua pernoctaret in templo. Tum is qui audierat, gaudens quod vxor sua dignatione numinis vocaretur, exornatam comptius, insuper & donarijs onustam, ne vacua scilicet repudiaretur, coniugem mittebat ad templum. In conspectu omnium concluſa intrinsecus matrona. Tyrannus clausis ianuis, & traditis clauibus, discedebat. Deinde facto silentio, per occultos & subterraneos aditus intra ipsum Saturni simulacrum patulis irrepebat cauernis. Erat autem simulacrum illud a tergo exesum & parieti diligenter annexum. Ardentibusq. intra ædem luminibus, intentæ supplicantiq. mulieri, vocem subito per simulacrum æris concaui proferebat, ita vt pauore & gaudio infelix mulier trepidaret, quod dignam se tanti numinis putaret alloquio. Posteaquam vero quæ libitum fuerat, vel ad consternationem maiorem, vel ad libidinis incitamentum disseruisset numen impurum; arte quadam linteolis obductis, repente lumina extinguebantur vniuersa. Tunc descendens, obstupefactæ & consternatæ mulierculæ adulterij fucum profanis commentationibus inferebat.

Hæc

Hæc cum per ommes miserorum matronas multo iam tempore gererentur: accidit quamdam pudicæ mentis feminam horruisse facinus, & attentius designantem, cognouisse vocem Tyranni: ac domum regressam, viro fraudem sceleris indicasse. Ille de iniuria coniugis, immo potius sua, ardentius inflammatus, inscriptum Tyrannum ad tormenta deducit. Quo conuicto atque confesso, cæcisq. fraudibus reuelatis, pudor omnis & dedecus Paganorum peruiaserat domos, adulteris matribus, incestis patribus, liberis spurijs deprehensis, quibus diuulgatis & proditis, raptim cum simulacris & ædibus exoitabantur & crimina.]

At non recens vel vnius eiusmodi fuit sceleris perpetratio: siquidem Aegyptijs sacerdotibus peculiare fuisse huiusceмodi in mulieres, deorum nomine, exercere facinora, ostendunt quæ Romæ contigisse Iosephus [a] describit tempore Tiberij Imperatoris, crimina haud dissimilia per sacerdotes Anubis in Paulinam clarissimam feminam perpetrata; quam sub specie Anubis dei, adolescenti, nomine Mundo, ipsius amatori insciam subiecerunt. Quam ob causam sacrifici illi iussu Tiberij cruci affixi fuerunt. Subdit vero Ruffinus de alio Aegyptiorum templo tunc diruto, his verbis rem gestam narrans [b]:

a Ioseph. Antiq. lib. 18. c. 4.

b Ruffin. lib. 2. cap. 26.

Iam vero Canopi quis enumeret superstitiosa flagitia? vbi prætextu sacerdotalium litterarum (ita enim appellant antiquas Aegyptiorum litteras) magicæ artis erat pene publica schola. Quem locum, velut fontem quemdam atque originem dæmonũ, in tantum venerebantur Pagani, vt multo ibi maior celebritas, quam apud Alexandriam haberetur. Sed de huius quoque monstri errore, cuiusmodi originem tradant, absurdum non erit paucis exponere. Ferunt aliquando Chaldæos Ignem deum suum circumferentes cum omnium prouinciarum dijs habuisse conflictum, quo scilicet qui vicisset, hic esse deus ab omnibus crederetur. Reliquarum prouinciarum dij æris aut auri, argentiq. aut ligni, vel lapidis, vel ex quacumque materia constabant, quæ per ignem proculdubio corrumperetur: ex quo fiebat, vt Ignis locis omnibus obtineret. Hæc cum audisset Canopi sacerdos, callidum quiddam excogitauit. Hydriæ fieri solent in Aegypti partibus fictiles, vndique crebris & minutis admodum foraminibus patulæ, quibus turbida aqua desudans, defæcatior ac purior redditur. Harum ille vnam cera foraminibus obturatis, desuper etiam varijs coloribus pictam, aqua repletam statuit in deum; & excisum veteris simulacri, quod Menelai gubernatoris ferebatur, caput desuper positum diligenter aptauit. Adsunt post hæc Chaldæi: itur in conflictum, circa hydriam ignis accenditur: cera, qua foramina fuerant obturata, resoluitur: sudante hydria, ignis extinguitur. Sacerdotis fraude Canopus Chaldæorum victor ostenditur. Vnde ipsum Canopi simulacrum pedibus perexiguis, attracto collo, & quasi sugillato, ventre tumido in modum hydriæ cum dorso æqualiter tereti formatum, ex hac persuasione velut deus victor omniũ colebatur. Sed profecerint hæc fortasse aliquando contra Chaldæos: nunc vero aduentante sacerdote Dei Theophilo, nullus profuit sudor, nec ceris fraus obtecta subuenit: vastata sunt omnia, atque ad solum deducta.] hæc Ruffinus. Sed quod ad Canopi originem spectat, a duce Menelai sic dicto putant traxisse nomen. Ceterum Stephanus tradit Canopum dictum esse Neptunum, eoq. signo mare ab Aegyptijs circumscribi.

TEMPLI CANOPI DEMOLITIO.

CANOPVS DEVS QVALIS.

Pergit vero post hæc Ruffinus: Et nihil non gestum est, quod in squallorem verteret locum: flagitiorum cauernæ ac veternosa busta deiecta sunt, & veri Dei templa & ecclesiæ celsæ constructæ. Nam & in Serapis sepulchro, profanis ædibus complanatis, ex vno latere Martyrium, ex altero consurgit ecclesia. Occasio autem Martyrij cõstruendi vnde data sit, dignum arbitror memorare.] subdit his Ruffinus de profanatis atque dispersis tempore Iuliani Apostatæ reliquijs Ioannis Baptistæ, ijsdemq. collectis, & ad S. Athanasium tunc perlatis, atque hactenus conseruatis; cuius rei gestæ historiam suo loco superius recitauimus. In loco igitur vbi Serapis templum erat, erecta basilica fuit, illatæq. in eamdẽ ipsæ sacratissimæ reliquiæ (vt S. Athanasius ante prædixerat) S. Ioannis Baptistæ per Theophilum Episcopum Alexandrinum. Porro ipsa ædificatio ecclesiæ sub Theodosio facta est, reliquiarum vero collocationem post ipsius obitum fieri contigit sub eius filio [c] Arcadio Imperatore; quo tempore dedicata est, IIII. Kalend. Septembris, quo quidem die in vniuersa Ecclesia eiusdem S. Ioannis Baptistæ decollationis sollemnitas celebratur [d].

c Cedren. in Compend. d Acta inuentionis cap. Ioan. Bapt. Beda de sex. ætat. in Iuliano.

Post occasum vero Serapis, qui numquam vixerat (subdit Ruffinus [e]) quæ iã alterius dæmonis stare delubra potuerunt? Parum dixerim, si omnes quæ erant Alexandriæ per

e Ruffin. lib. 2. cap. 28.

Universidad de Deusto
Biblioteca

singulas pene colũnas cuiuscumque dæmonis ædiculæ insultæ cecidêrunt: sed per ciuitates Aegypti vrbes, per castella, per vicos, per omne rus, per ripas fluminis, per eremum quoque si qua fana vel potius busta reperiri potuerunt, instantia vnicuique Episcopi subruta & ad solum deducta sunt, ita vt denuo rus culturæ redderetur, quod iniuste fuerat dæmonibus deputatum. A

Sed & illud apud Alexandriam gestum est, quod etiam Thoraces Serapis, qui per singulas quasque domos in parietibus, in ingressibus, in postibus etiam ac fenestris erant, ita abscissi sunt omnes & abrasi, vt ne vestigium quidem vsquam, vel nominis appellatio, aut ipsius, aut cuiuslibet alterius dæmonis remaneret: sed pro his Crucis Dominicæ signum ☩ vnusquisque in postibus, in ingressibus, in fenestris, in parietibus, columnisq. depingeret. Quod cum factum esse, hi qui superfuerant ex Paganis viderent: in recordationem rei magnæ ex traditione sibimet antiquitus commendata venisse perhibentur. Signum hoc nostrum Dominicæ Crucis inter illas, quas dicunt ἱερογλυφικὰς, id est, sacerdotales litteras, habere Aegyptij dicuntur, velut vnum ex ceteris litterarum, quæ apud illos sunt, elementis. Cuius litteræ, seu vocabuli hanc esse asserunt interpretationem, VITA VENTVRA. Dicebant ergo hi qui tunc admiratione rerum gestarum conuertebantur ad fidem, ita sibi ab antiquis traditum, quod hæc quæ nunc coluntur, tam diu starent, quam diu viderent signũ istud venisse, in quo esset vita. Vnde accidit vt magis hi qui erant ex sacerdotibus vel ministris templorũ, ad fidẽ conuerterentur, quam illi quos errorum præstigiæ & deceptionum machinæ delectabant.] Addit Socrates[a] in imo diruti delubri lapides eiusmodi signo ☩ Crucis incisos esse repertos, adeo vt Gentiles dicerẽt aliquid esse Serapidi cõmune cum Christo: quod non negandũ, si de eius origine ex Iosepho filio Iacob, quod dictũ est, omnino constare posset. Pergit vero Ruffinus: B C

QVID HIEROGLYPHICVM CRVCIS.

a Socrat. lib. 5. cap. 17.

Sane quoniam moris erat in Aegypto, vt mensura ascendentis Nili fluminis ad templum Serapidis deferretur, velut ad incrementi aquarum & inundationis auctorem: subuerso eius simulacro, igniq. consumpto, omnes simul negabant, Serapin iniuriæ memorem, aquas vltra ac affluentia solita largiturum. Sed vt ostenderet Deus, non Serapin, qui multo erat Nilo posterior, sed se esse qui aquas fluminis temporibus suis iuberet excrescere: tanta ex eo & deinceps fuit inundatio, quantam fuisse prius, ætas nulla meminerat. Et ideo vlna ipsa, id est, aquæ mensura, quam πῆχυν vocant, ad aquarum dominum in ecclesiam cœptam deferri. Sed vbi hæc gesta religioso Principi nunciata sunt: extentis ad cælum palmis, cum ingenti fertur exultatione dixisse: Gratias tibi Christe, quod absque vrbis illius magna pernicie tam vetustus error extinctus est.] hactenus de rebus hoc anno gestis Ruffini narratio. Addit vero hæc his Sozomenus[b] de eiusdem Nili exundatione aliquando cessante: D

DE VLNA MENSVRÆ NILI.

b Sozom. lib. 7. cap. 20.

Ferunt autem Aegypti fluuium tunc solito tardius ad primum exundationis gradum cõstitisse *(eo scilicet tempore, quo Theodosius Imperator Gentiles vetuit immolare dæmonibus hostias)* Aegyptij ergo indignabantur, quod non permitterentur secundum leges patrias fluuio sacrificare. Animaduertens autem gentis illius Præfectus eos ad seditionem adornari, Imperatori rem indicauit. Imperator, re intellecta: Satius est, inquit, erga Deum permanere fidelem, quam fluenta Nili, & ex eis expectatam anni fertilitatem præposuisse pietati. Vel numquam enim fluxerit iste fluuius, si quidem re vera & excantationibus pellici & sacrificijs delectari & sanguinis fluxu inquinare influentes ex diuino paradiso rituos potest. Ceterum Nilus haud multo post largiter effusus, etiam sublimioribus vndas immisit: & postquam ad perfectissimam & raro completam mensuram accessisset, ac nihilominus aqua intumesceret; in contrarium timorem coniecti sunt Aegyptij; ac metus erat, ne & Alexandriam vrbem, & quæ Libyæ portio erat, fluuius inundaret. Fertur itaque Alexandrinorum Paganos ob hoc ipsum stomachantes, quod præter opinionem euenerat, subsannasse, & in theatris exclamasse, quod fluuius veluti senex ac delirius eminxisset. Ex eo plurimi Aegyptij, patria superstitione damnata, ad Christianissimum transierunt. Atque hæc quidem, vt comperi, scripsi.] hactenus Sozomenus. E

PRODIGIOSA EXVNDATIO NILI.

Ne autem quod Theodosius aduersus delubra Gentilium, lege lata, fieri imperauerat, auaritiæ potius quam pietati adscribi ab aliquo posset: quid præstiterit, Socrates ita significat[c]: Delubra idcirco euersa, simulacra deorum in lebetes & ad res alias ad vitæ vsum accommodatas conflata. Nam Imperator deorum imagines Ecclesiæ Alexandrinæ, vti ad pauperes subleuandos impenderentur, donauerat. Itaque Theophilus Episcopus

c Socrat. lib. 5. cap. 16.

pus Alexandrinus, cum omnes deorum statuas confringere aggrederetur, vnam certi alicuius dei integram seruari iussit, eamq. in loco erexit publico vti Gentiles, tempore progrediente, non inficias irent, se eiusmodi deos coluisse. Hac de re noui equidem Ammonium Grammaticum valde animi discruciatum fuisse, dixisseq. religioni Græcorum grauem inflictam esse plagam, quod illæ vna statua conflata non esset, sed de industria ad ipsorum religionis irrisionem reseruata.] hæc Socrates.

Qui igitur Theophilus Alexandriæ super locum Serapij erexit basilicam, titulo S. Ioannis Baptistæ: in loco quem Canopum diximus nominatum, ab Alexandria vrbe distãtem (vt Ammianus[a] ait) duodecim milliaribus, aeris temperie saluberrimum, aliam extruxit ecclesiam sub nomine Apostolorum. Ab hac ciuitate Canopo (habent Acta SS. Cyri & Ioannis[b]) distat quidam vicus spatio duorum * nomine Menuthe *. Hic autem vicus erat dæmonum habitatio: versabantur enim in eo maligni spiritus. Theophilus vero cum voluisset locum purum reddere a dæmonibus, Christiq. Euangelistarum & Apostolorum characteribus & figuris, vt ad eum consecrandum idoneis, occupare: id quod statuerat, non perduxit ad effectum. Interim enim mors aduenies eduxit eum de vita præsenti. Deinde autem Cyrillus, qui post ipsum sedi successit, eamdem suscepit curam, vt locum illum a dæmonibus liberaret: quod diuina reuelatione admonitus fecit inferẽdo illuc reliquias S. Marci Euangelistæ, necnon Cyri, ac socij ipsius Ioannis martyrum. Illatis igitur illuc vigesimooctauo mensis Iulij dictis reliquijs, continuo cessauit dæmonum infestatio, consecutaq. mox est copiosa ægris sanitatis largitio.] hæc habent citata superius Acta, quibus pariter declaratur susceptum esse hoc anno a Theophilo munus expurgandi Aegyptum ab idolorum cultu: sed licet in eo nauiter toto vitæ tempore laborauerit, minime tamen absolui consummariq. potuit. A B C

ECCLESIAE RECTAE SVPER LOCA DELVERORVM.

a Ammianus lib. 22.

b Menaph die 30. Ianuar.

* milliarium

* Manuthe

Porro ad certamen istiusmodi a se initum aduersus dæmones, quod spirituale esset, spirituali quoque nisus est Theophilus auxilio, fultusq. diuini Spiritus armis: siquidem sanctissimos monachos, quos adeo detestatur Sardianus, opitulatores, quasi auxiliares copias acciuit e solitudine: nam in Vitis sanctorum Patrum[c] hæc leguntur: Intrauerunt aliquando fratres Alexandriam inuitati a Theophilo Archiepiscopo, vt præsentibus his facta oratione, destrueret templa Paganorum, &c.]

VOCATI MONACHI IN AVXILIVM.

c Vit. SS. Patr. par. 2. cap. 4. de continentia.

At plane accidit, vt tam ingenti fragore collapsa in Aegypto idololatria, vnde tamquam e fonte riui in totum fere orbem terrarum superstitio dimanarat, Gentiles vbique concussi fuerint, atque pro defensione deorum suorum sic nouo casu excitati concurrerint; de quibus Sozomenus[d]: Adhuc autem, inquit, in quibusdam ciuitatibus pro templis suis Pagani alacriter dimicabant, velut in Arabia Petræa Aeropolitæ, in Palæstina Raphiotæ & Gazæi, in Phœnicia hi qui Heliopolim incolunt, in Syria potissimum vindices templi Apameæ, quæ colitur ad Axium fluuium: quos quidem ego intellexi ad protectionem templorum suorum frequenter auxilijs vsos hominum Galilæorum, & collectorum ex pagis Libano vicinis: ac demum ad tantam prorupisse audaciam, vt etiam Marcellum, qui eius prouinciæ Episcopus erat, interficerent. Hic enim cum iudicaret, illos non alia ratione facilius a priori superstitione posse conuerti; templa quæ in vrbe & in pagis habebant, euertit: & certior factus in Aulone (is est tractus Apameorum prouinciæ) templum esse amplissimum, militibus aliquot ac gladiatoribus assumptis, aduersus istud contendebat. Cui cum appropinquasset, extra telorum iactum ipse restitit. Erat enim pedibus debilis, & neque repugnare, neque hostem vel fugare, vel fugere poterat. Militibus deinde ac gladiatoribus in destruendo templo occupatis: ex Paganis quidã, intellecto quod ille ibi relictus esset solus, ea ex parte qua locus pugna vacabat, egrediuntur, & improuiso adorti eum corripiunt, & rogo iniecto, interimunt. Ac in præsentia quidem clam id habuerunt. Sed postquam temporis progressu proditi sunt: filij Marcelli vindicare patrem studebant: quamquam Synodus eius gentis id fieri prohibuerit, æquum non esse cẽsens vindictam sumere de eiusmodi morte, pro qua gratias agere deceret tum illum ipsum qui mortuus fuerat, tum cognatos & amicos eius, vtpote, qui vt pro Deo moreretur, dignus habitus esset.] hæc de Marcelli certamine Sozomenus. D E

IDOLOLATRIA VBIQVE PESSVM DATA.

d Sozom. lib. 7. c. 15.

MARCELLVS EPISC. APAMEAE DEMOLITOR TEMPLORVM.

Sed multa quidem, magniq. momenti ab ipso sunt prætermissa, quæ a Theodoreto, qui res tunc gestas, vtpote Syrus homo, habuit exploratas, enarrãtur, quæ nos suis ipsius verbis hic describemus; ait enim[e]: Ex Episcoporum numero Marcellus, vir in rebus omnibus longe præstantissimus, lege, tãquã machina bellica omnia delubra vrbis, cuius

e Theod. lib. 5. cap. 21.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Episcopatum ipse administrabat, prorsus expugnauit. Qua in re gerenda, fiducia in A
Deum potius, quam multorum hominum manu adiutus est. Atq. hoc loco facinus in primis memorabile ab eo factum narrabo. Vbi Ioannes Episcopus Apameæ, cuius ante feci
mentionem, mortem obierat, in eius locum diuinus Marcellus, vir spiritu (vt Apostoli [a] præceptio vult) efferuescens, substitutus est. Venit forte Apameani Præfectus Orientis, duobus ducibus cum duobus hominum millibus comitatus. Qui quidem, plebe propter metum sibi a militibus iniectum quiescente, delubrum Iouis, quod amplissimum fuit, multis ac variis ornamentis illustratum deturbare aggreditur: verum cum structuram eius valde solidam & firme compactam cerneret, existimauit lapidum coagmentationē nullo modo posse dissolui: nam lapides erant grandissimi, arcte inter se iuncti, & ferro præterea ac plumbo colligati. Quare Præfectum deterritum cum videret S. Marcellus, cum ad alias vrbes amandauit, ipseq. Deum impense precatus est, vt viam sibi ad illius B
delubri demolitionem aperiret.

TEMPLVM IOVIS APAMENI INSOLVBILE.

Itaque primo mane vir quidam, qui neque architectus, neque lapidarius fuit, neque vllam aliam artem nouit, sed lapides & ligna humeris portare assueuerat, sua sponte eo venit. Qui vt accessit, pollicitus est se delubrum facillime demoliturum: solumq. mercedem postulauit, qua duos opifices conduceret. quam simulac sanctus Episcopus ei daturum promiserat, eiusmodi quiddam excogitauit homo ille. Delubrum habebat porticū quadratam, erectam in sublime, sibiq. adiunctam. Hanc sustentabant columnæ maxime pares proportione ipsi templo, ambitus autem cuiusque sex decim cubitorum fuit: lapis, ex quo erant fabricatæ, natura durissimus, nec facile lapidariorum instrumentis cedēs. Quarum singulas cum vndique suffodisset iste, & ædificia illis innixa tignis oleagineis suffulsisset, ad aliud eodem modo transit. Nam tribus columnis ad hunc modum suffos- C
sis, injicit tignis flammam.

CAEMENTARIVS OPVS AGGREDITVR ALIIS IN CONCESSVM.

Verum dæmon quidam ater apparens, tigna (vt eorum fert natura) igni absumi non
paritur, sed impetum flammæ cohibet. Vbi vero istud sæpius egerant, videbantq. machinam illam frustra admotam, Episcopo sub meridiem forte dormienti rem indicant. Ille
confestim ad sanctum Dei templum propere contendit, aquam in vase afferri iubet, quā sub sacrosancto altari ponit: ipse autem humi in faciem prostratus, Dominum benignū & clementem precatur, ne tyrannidem dæmonis longius serpere permittat, sed tum eius patefaciat imbecillitatem, tum suam ipsius potentiam ostendat ad eum finem, vt infidelibus nulla maioris cæcitatis inde detur occasio. Hæc & alia his similia locutus, cū aquam signo Crucis signasset; Equitium, vnum ex diaconis, fide, & pietatis studio egregie munitum, aquam iubet accipere, ocyus ad delubrum currere, & cùm fide eam spar- D
gere, tignisq. flammam adhibere. Quare confecta, dæmon aquæ aspersæ vim non ferens,
penitus aufugit. Ignis autem, aqua, suæ naturæ maxime aduersaria, velut oleo fotus, tigna occupat, eaq. momento temporis prorsus absumit. Itaque columnæ, basi sublata, corruunt, aliasq. duodecim secum deijciunt: ipsum præterea templi latus columnis cohærens, violento illarum casu pariter deturbatum est. cuius ingenti fragore tota adeo personabat ciuitas, vt omnes ad illud ipsum delubrum spectandum concurrerent: atq. simul vt intellexere dæmonem infestum fugatum esse, hymnorum concentu vno ore omnes Deum celebrarunt. Eodem modo sanctus ille Episcopus alia quoque simulacrorum fana demolitus est.] hæc de Marcello Theodoretus, quem & martyrium subijsse tradit, allectumq. ipsum inter martyres scimus perpetua memoria celebrandum deci-
maquarta die mensis Augusti. E

DAEMON IMPEDIT TEMPLI RVINAM.

AQVA CRVCE SANCTIFICATA FVGATVR DAEMON.

At non omnia deorum templa in Oriente sub Theodosio fuerunt penitus diruta: siquidem Gazæ delubrum Marnæ famosissimum vsque ad ortum Theodosij iunioris, Arcadij Imperatoris filij, tutantibus illud ciuibus Ethnicis, integrum permansit, vt suo loco dicturi sumus: ad hæc namque tempora allusit S. Hieronymus [b], cum ad Lætam scribens sic ait: Iam & Aegyptius Serapis Christianus factus est] quod scilicet illius cultores ad Christum conuersi fuissent; vel etiam, quod vbi Serapidis templum erat, illic iam erecta Christo Ecclesia esset, & subdit: Marnas Gazæ luget inclusus, & euersionem templi iugiter pertremiscit.] prætermissum vero illud a Theodosio puto, quod absque cæde plurimorum Gazensium templum tuentium, id perfici minime posse videret.

[b] Hier. epist. 7.

Ceterum qui zelus pertigit Orientis Episcopos sub Principe maxime pio idola demoliri, æque Occidentales impulit sacerdotes id ipsum præstare fiducia animosa. Periere si
quæ

A quæ de his scripta fuere a maioribus monumenta: de S. Martino tantum hæc habentur eo argumento a Seuero [a] conscripta: Dum in vico quodam templum antiquissimum diruisset, & arborem pinum, quæ fano erat proxima, esset aggressus excidere: tum vero Antistes loci illius, ceteraq. Gentilium turba cœpit obsistere. Et cum ijdem illi, dum templum euertitur, imperante Domino quieuissent, succidi arborem non patiebantur. Ille eos seduló commonere, nihil esse religionis in stipite: Deum potius, cui seruiret ipse, sequerentur: arborem illam excindi oportere, quia esset dæmoni dedicata. Tum ex illis vnus qui erat audacior ceteris: Si habes, inquit, aliquam de Deo tuo, quem dicis te colere, fiduciam, nosmetipsi succidemus hanc arborem, tu ruentem excipe: & si tecum est tuus (vt dicis) Dominus, euades. Tum ille intrepide confisus in Domino, facturum se pollicetur.

TEMPLORVM DEORVM IN OCCIDENTE CLADES.

[a] Seuer. Vit. S. Mart. c. 10.

B Hic vero ad istiusmodi conditionem omnis illa Gentilium turba consentit, facilemq. arboris suæ habuere iacturam, si inimicum sacrorū suorum casu illius obruissent. Itaque cum vnam in partem pinus illa esset accliuis, vt non esset dubium quam in partem succisa corrueret, eo loco vinctus statuitur pro arbitrio rusticorum, quo arborem esse casuram nemo dubitabat. Succidere igitur ipsi suam pinum cū ingenti gaudio lætitiaq. cœperunt: aderat eminus turba mirantium, iamq. paulatim nutare pinus, & ruinam suam
casura minitari. Pallebant eminus monachi, & periculo iam propiore conterriti, spem omnem fidemq. perdiderant, solam Martini mortem expectantes. At ille confisus in Domino, intrepidus opperiens, cùm iam fragorem sui pinus concedens edidisset, iam cadenti, iam super se ruenti, eleuata obuiam manu, signum salutis opponit. Tum vero turbinis modo (retroactam putares) diuersam in partem ruit, adeo vt rusticos, qui tuto loco
C steterant, pene prostrauerit. Tum vero in cælum clamore sublato, Gentiles stupere miraculo, monachi flere præ gaudio, Christi nomen in commune ab omnibus prædicari; satisq. constitit, eo die salutem illi venisse regioni. Nam nemo fere ex immani illa multitudine Gentilium fuit, qui non impositione manus desiderata, in Dominum Iesum, relicto impietatis errore, crediderit. Et vere ante Martinum pauci admodum, immo pene nulli in illis regionibus Christi nomen receperant: quod adeo virtutibus illius, exemploq. conualuit, vt iam ibi nullus locus sit, qui non aut ecclesijs frequentissimis, aut monasterijs sit repletus. Nam vbi fana destruxerat, statim ibi aut ecclesias aut monasteria construebat.] subdit Seuerus hæc etiam eodem argumento:

In vico autem, cui, Leprosum, nomen est, cum idem Martinus templum opulentissimum superstitione religionis voluisset euertere: restitit ei multitudo Gentilium, adeo vt
D non absque iniuria sit repulsus. Itaque secessit in proxima loca, ibiq. per triduum cilicio tectus & cinere ieiunans semper atque orans, precabatur a Domino, vt quia templum illud euertere humana manu non potuisset, virtus illud diuina dirueret. Tum subito ei duo Angeli hastati atque scutati, instar militiæ cælestis, se obtulerunt, dicentes, missos se a Domino, vt rusticam multitudinem fugarent, præsidiumq. Martino ferrent; ne quis, dum templum dirueretur, obsisteret: rediret ergo, & opus cœptum deuotus impleret. Ita regressus ad vicum, inspectantibus Gentilium turbis & quiescentibus, dum profanam ædem vsque ad fundamentum dirueret, aras omnes atque simulacra redegit in puluerem. Quo viso rustici, cum se intelligerent diuino nutu obstupefactos atque perterritos, ne Episcopo repugnarent, omnes fere in Iesum Dominum crediderunt, clamantes & palam confitentes Deum Martini colendum, & idola negligenda, quæ si-
E bi adesse non possent.

Quid etiam in pago Heduorum gestum sit, referam. Ibi dum templum itidem euerteret, furens Gentilium rusticorum in eum irruit multitudo. Cumq. vnus audacior ceteris stricto eum gladio peteret: reiecto pallio, nudam ceruicem percussori præbuit. Nec cunctatus ferire Gentilis: sed cum dexteram altius extulisset, resupinus ruit, consternatusq. nimio metu veniam precabatur. Nec dissimile huic fuit illud. Cum eum idola destruentem, cultro quidam ferire voluisset, in ipso ictu ferrum ei de manibus excussum non comparuit. Plerumque autem contradicentibus sibi rusticis, ne fana eorum destrueret: ita prædicatione sancta Gentilium animos mitigabat, vt luce eis veritatis ostensa, ipsi sua templa subuerterent.] hactenus Seuerus de Martino templa deorum destruente. En quot miraculis est declaratum Dei nutu templa deorum esse prostrata, cum tamen nonnulli fuerint qui maluissent eadem expurgata in vsum conuerti

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christianæ religionis; quod interdum factum esse, non dubium est. Ex his igitur, quæ de A
S. Martino a Seuero conscripta legimus, coniecturâ capere possumus quid a ceteris Occidentalis orbis Opiscopis gestum sit: nam paria alios Episcopos diuersarum ciuitatum oportuit obijsse certamina, quod omnibus in locis ijdem adhuc vigerent hostes, & castra diaboli, ad quæ prosternenda disijciendaq. penitus maximos oportuit Dei sacerdotes exantlasse labores. Ceterum non sic quidem hæc sub huius anni periodo claudimus, vt omnia vnius anni termino facta esse contendamus, sed quod hoc anno cœptum sit, quod sequentibus quoque annis agi persecutus indesinenter: adeo vt sit reperire post decennium per Theodosij Comites Gaudentium atque Iouinum, quos tradit Prosper hoc tempore Theodosij idolorum templa Romæ spoliasse, sub Honorio Imperatore (quod sanctus Augustinus testatur [a]) sub Consulatu Manlij Theodori, deorum templa Carthagine euersa esse. Cum vero vbique terrarum Christiani orbis a Christianis idolorum templa prosternerentur; nullibi tamen maiori studio quam Romæ, Hieronymi sententia [b], id factum fuisse constat. B

[a] *Aug. de Ciuit. Dei. lib. 18. cap. vlt.*
[b] *Hier. proœm. lib. 2. comment. in epist. ad Galatas.*

IESV CHRISTI ANNVS 390. SIRICII PAP. ANNVS 6. VALENTINIANI THEODOSII 15. IMPP. 12.

NOnagesimo supra trecentesimum Christi anno Valentinianus Augustus quartum aggressus est Consulatum, collegam nactus Neoterium. Antequam autem ad huius anni Theodosij Imperatoris res gestas enarrandas stylum admoueamus, vetus monumentū eiusdem anni Consulibus consignatū hic reddamus; quo valde admireris reperiri his tēporibus Theodosij, cum Romæ adhuc ipse moraretur, dicatā ibidem fuisse aram ad sacrificia, in qua sculpti superne arietes quinque, singuli scilicet in singulis angulis, atque vnus in fronte, ijdemq. omnes mactati iacent, & in dextero latere aries aditat sub pinu, a qua tympanum & fistulæ compactæ & crotala dependent, a sinistro vero latere sub altera pinu duæ fistulæ & faces transuersæ, omnia ad vsum sacrificij comparata. inscriptio vero sic se habet [c]: C

[c] *Impressam & descriptam habes apud Smetzium Inscript. antiquar. pag. 20. num. 2.*

DD. NN. FL. VALENTINIANO. ET. GRATIANO. IMPP. SVIS
CEIONIVS. RIFIVS. VOLVSIANVS. V. C. ET. ILLVSTRIS. EX
VICARIO. ASIAE. ET. CEIONI. RVFI. VOLVSIANI. V. C. ET
ILLVSTRIS. EX. PRAEFECTO. PRAETORIO. ET. EX. PRAEFE
CTO. VRBIS. ET. CECINE. LOLLIANE. CLARISSIME. ET D
ILLVSTRIS. FEMINE. DEAE. ISIDIS. SACERDOTIS. FILIVS
ITERATO. VIGINTI. ANNIS. EX. PERCEPTIS. TAVROBOLIIS
VI. ARAM. CONSTITVIT. ET. CONSECRAVIT. X. KAL. IVN
D. N. VALENTINIANO. AVG. ET. NEOTERIO. COSS

Potuit ne fieri, vt post tot leges a Theodosio aduersus sacra Gentiliū editas, ipso etiā adhuc Romæ agente, & vt ita dicā, ob oculos eius, noua constitueretur ac dedicaretur ara, cum nec vnam Victoriæ restitui, Gentilium laborante Senatu, & adnitente Symmacho, ipse concessisset, immo & eam ob causam anno superiore (vt vidimus) eumdem Symmachum mulctasset exilio? Quamobrem in eam sententiam volentes magis imus, vt ea omnia a Volusiano secreto in proprijs ædibus facta fuerint ad priuatorum sacrorū vsum. Porro de Volusiano deorum cultui addictissimo illud modo sciendum, laborasse plurimum S. Augustinum iam Episcopum, vt eum ad fidem capessendam induceret, id exposcente eius matre ad Christum iam ante conuersa; ipsum tamen resistentem atque obnitentem vsque ad vltimam senectutem Ethnicum permansisse: cum tandem morbo detentus, agente apud eum Melania iuniore eius nepte, baptizatus bene Christianus vltimum clausit diem: sed de his suo loco dicendum quinto Annalium tomo. E

DE CLADE THESSALONICENSI.

Hoc ipso anno Theodosius Imperator, qui anno superiori recedens ab Vrbe mense Septembris (vt vidimus) Mediolanum se contulerat, ibidem degens, ob cladē Thessalonicensium perpetratam a S. Ambrosio repellitur ab Ecclesia, ac nonnisi publice acta pœnitentia, in eam admittitur. De re tanta narrationem aggressuris, cur hoc potissimum anno a nobis ponatur, ratio in primis reddenda est. Sed ante omnia confutanda illorum sententia, qui dixerunt, ea contigisse post secundum Theodosij in Italiam aduentū, postq. debel-

A debellatum Eugenium: cuius sententiæ auctor est Sozomenus [a], quem vix vnum vel duos reperies ex recentioribus sequentes, cum innumeri ferme sint qui ea omnia ad tēpus post debellatum Maximum referant, secuti Ruffinum [b], Paulinum [c], atque Theodoretum [d]. Inconstans pariter assertio reperitur, cum Thessalonicensium cædem tuno euenisse dicant, cum de differenda executionis sententia triginta diebus Theodosius legem tulit: nam nullo penitus pacto cohæret tempus eiusmodi latæ legis cum temporibus debellati ab eodem Theodosio Maximi. Etenim data illa lex ponitur [e] Veronæ sub Consulatu Antonij & Syagrij, anno Domini trecentesimo octogesimo secundo, adhuc superstite Gratiano, a quo lata habetur, cum nondum Theodosius in Occidentem redijsset; quod post septennium a tempore latæ legis euenit, de qua modo dicendum inferius.

[a] *Sozom. lib. 7. cap. 24.*
[b] *Ruffin. lib. 2. cap. 18.*
[c] *Paulin. in vita S. Ambr.*
[d] *Theod. lib. 5. cap. 17.*
[e] *l. 13. de pœnis Cod. Theod. & C. Iullin. eodem tit. l. si vindicari.*

B Cum igitur ad tempora primi in Italiam Theodosij aduentus eiusmodi Thessalonicensis clades referenda sit, consterq. ipsum Theodosium moram duxisse in Occidente ad sequentem vsque annum: quoto potissimum anno eius in Italia commorationis id acciderit, peruestigandum est. Non quidem primo euenit anno, quo Maximum debellatum mense Augusti diximus: nam cum post necem Maximi contigerit Ambrosio agere apud Theodosium pro Episcopo qui incenderat synagogam, & alijs, nullam prorsus eius rei habuit mentionem, quæ necessario inferenda fuisset, id exigente argumenti ratione, si ante accidisset. Sed & cum octo menses intercessisse Theodoretus dicat [f] a tempore excommunicationis vsque ad reconciliationem, quæ tempore Natalis Domini contigit: non patiuntur angustiæ temporis, vt primo anno hæc facta esse dicantur; nec item anno sequenti, quo vidimus Theodosium non in luctu (vt ferunt [g]) & pœnitentia egisse Mediolani, sed scimus profectum esse mense Iunij Romam, deq. extincto tyranno vna cum Valentiniano triūphasse. Quamobrem reliquum est, vt affirmare necesse sit, hoc ipso anno, vel sequenti, ea de clade Thessalonicensi ac pœnitentia Theodosij contigisse. Sed cū non detur locus vel tempus, vt dici possit ea obuenisse anno sequenti, siquidem mense Nouembris eius anni recedens ex Italia reuersus est Constantinopolim, vt demonstrabitur; ex necessaria proposita inductione, affirmandum est, ea omnia præsenti anno contigisse, quo Theodosium consedisse Mediolani, ex datis ibi rescriptis apparet. C

DE TEMPORE CLADIS ANTIOCHENAE.

[f] *Theod. lib. 5. cap. 17.*
[g] *Theod. ibid.*

His igitur de tempore declaratis, de spinetis difficultatum emergens oratio ad rei gestæ narrationem prosiliens, alia adhuc parumper præpeditur dubitatione, quod dixerint alij, cladem Thessalonicensem, cum Theodosius ibi esset, factam esse. sed perspicui hi redarguuntur erroris; cum antequam fieret, constet Ambrosium Mediolani apud eūdem Theodosium intercessisse, vt Thessalonicensibus noxam sceleris perpetrati remitteret: quod quidem tum ciusdem Ambrosij, tum aliorum testificatione, subsequens oratio demonstrabit. Ingrediamur iam pede libero historiam ipsam ex diuersis antiquis historicis concinnatam, atque in primis ex Sozomeno [h], cum ab exordio auspicatur his verbis facinus a Thessalonicensibus perpetratum: Erat, inquit, peccati insimulatio huiusmodi: Botherichæ tum temporis apud Illyricos militum Præfecti auriga, pincernam domini impudice intuitus, de stupro interpellarat; eaq. de causa comprehensus, in vinculis erat. Instante autem sollemni equestri certamine, populus Thessalonicensis illum, veluti ad eam concertationem necessarium, dimitti postulabat. Quod quoniam non impetrabat, in grauem seditionem efferbuit, ac tandem etiam Bothericam ipsum interfecit. Qua re nunciata, Imperator præter modum excanduit; & certum eorum numerum qui adfuerant, interfici præcepit. ex quo ciuitas multis iniustis cædibus impleta fuit.] hæc Sozomenus de facinore Thessalonicensium & in eos a Theodosio decreta vindicta. D E

[h] *Sozom. lib. 7. cap. 24.*

Sed non quidem ab eo tunc ibi præsente, nec statim, verum (vt Paulinus & alij testantur) cum iam ante sanctus Ambrosius apud Theodosium pro illis egisset, atque etiam indulgentiam impetrasset: nam ait [i]: Promiserat enim Ambrosio Imperator, se veniam daturum ciuibus supradictæ ciuitatis: sed agentibus Comitibus occulte cum Imperatore, ignorante sacerdote, vsque in horam tertiam gladio ciuitas est donata, atque plurimi interempti innocentes.] At non vno Ambrosio interpellante, sed alijs quoque Episcopis id agentibus, veniam Theodosium Thessalonicensibus impertitum esse, S. Augustinus affirmat [k], sed tumultu quorumdam qui ei cohærebant, vindicare compulsum: verum puto Ambrosium per litteras rem gessisse; siquidem ex eius ad eumdem Theodosium litte-

[i] *Paulin. in vita S. Ambr.*

EPISCOPI IMPETRANT VENIAM THESSALONICENSIBVS.

[k] *Aug. de Ciuit. Dei lib. 5. c. 25.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

litteris postea datis constat, post tantam cædem patratam, redeunti Mediolanum Impe- A
ratori ipsum Ambrosium communionem Ecclesiasticam denegasse.

Sed vnde, quæso, tanta fiducia Comitibus Theodosij, vt a pollicitatione veniæ audeq
rent Principem reuocare? & quibus ab illis valuit Theodosius argumentis inflecti, vt
quod promisisset Episcopis, non præstaret? Audi, quænam a magistratibus tunc videan-
tur iustitiæ specie potuisse ingeri Theodosio: Pro arbitrio nimirum & ratione temporis
debere Principem adhibere misericordiam & indulgentiam, atque rigorem temperare
iustitiæ; ab his vero tunc abstinendum, cum rerum experientia constaret, ex ea subditos
redi contumelioso, proteruos, atque ad delinquendum faciliores; adeo vt nisi mox se-
ueritas legum inuigilaret, & gladius potestatis occurreret, nulla amplius futura esset se-
curitas magistratibus: periclitandam q. mox salutem Imperatoris, si impune liceret po-
pulo leges pedibus proculcare, & conferto agmine appetere magistratus. Rursum vero B
his addere, hanc omnem audaciam illis non aliunde suppeditari, quam ex nimia Princi-
pis indulgentia: nam si lege actum esset (vt par esse videbatur) aduersus Antiochenos
scelus im manissimum perpetrantes, cum ipsius atque Augustæ defunctæ statuas deiece-
re, ac tanta ignominia pertraxere; haud Thessalonicensium animi in necem Præfecti mi-
litum adeo immaniter exarsissent, sed cohibiti fuissent timore vindictæ, & inflexibilis
ad veniam seueritas Principis continuisset eosdem quantumlibet efferatos in officio.
Quod item in Antiochenos vltum non esset, animatos etiam improbos Arianos, tot le-
gibus exagitatos, summa ex indulgentia Principis armatos fiducia, non esse veritos in tā-
ta ciuitate tam immane scelus, neglectis magistratibus & ipso Arcadio Augusto filio
Theodosij, vi publica perpetrare, cum Constantinopoli (quod dictum est) insilientes in
domum Episcopi, eam incendio concremarunt. C

Sed quod Arianis etiam immeritis fuerit indulgentia impertita, Catholicis quoque
grassandi in synagogam Iudæorum & in ædes Valentinianorum audacia subministrata
fuisse videri poterat: Et ad postremum quod sicut illis, ita & istis e ditissimo promptua-
rio clementiæ Principis fuerit hausta venia, pœnæq. remissio abundanti misericordia
erogata; his exemplis, veluti ad delinquendum illecebris, Thessalonicenses ex leuissima
causa tam dira animo concepisse, tamq. crudelia opere perpetrasse: Quibus si ex senten-
tia Episcoporum ignosceretur, iam de salute Imperij actum esset, cū iam audacibus qui-
busq. impune quoduis aggredi scelus & attentare flagitium liceret: adeo vt nullū pene
remedium foret ad prostratam Imperatoriam potestatem ac maiestatem erigendam, cō-
primendamq. excrescentem audaciam, quam si in Thessalonicenses acerbius vindicare-
tur; vt non tantum compensaret admissum facinus vindictæ seueritas, sed superfluens & D
excedens supplicium timore sui reuocaret contempta hactenus iura, exulemq. custodia
legum partam populorum tranquillitatem atque modestiam postliminio restitueret.
Docere namque hoc ipsum simul naturam cum arte; cum vt bene consulatur vniuerso
corpori, quod fomentis & olei lenitate curari non potuit, tabidum membrum ferro secet-
tur, sectumq. igne adustum consolidetur.

Hæc plane sunt, quæ putamus a Comitibus tunc fuisse Imperatori suggesta: quibus
ille adeo persuasus, oblitus quod pollicitus erat Episcopis, de vindicando in populum
Thessalonicensem, animo efferato rescripsit, cum sic ipse a natura compositus esset mo-
a Ambros. epist. 28. ribus (quod ait Ambrosius [a]) vt in æquilibrio positus facile vel impelleretur ad veniam,
vel etiam commoueretur in iram, atque adeo vt se ipsum ab ea reuocare vix posset. Ista
autem a nobis eo sunt inculcata consilio, vt ex his Theodosij pietas magis eluceat: qui E
cum hæc omnia pro sui excusatione haberet quæ aduersum redarguentem Dei sacerdo-
tem obtenderet, quibus iustam vel apparentem saltem defensionem pararet: his tamen
omnibus spretis atque contemptis, Dei sacerdoti magis, quam sibi ipsi sententiæq. fa-
miliarium detulit, atque paruit. Magni quidem hæc sunt ponderis, si æquo rectæ æsti-
mationis libramento pensentur: vt non declinauerit os eius ad verba malitiæ (vt Da-
b Psal. 49. uid [b] ait) immo nec prætensæ iustitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis: sed abs-
que controuersia a se inique admissum existimaret, quod sententia Dei sacerdotis ita es-
se, decretum fuisset.

Qualis namque ipse Theodosius natura compositus esset, & quam facilis ad ignosce-
c Ambr. orat. in funer. Theodos. dum, S. Ambrosius declarat his verbis [c]: Beneficium se putabat accepisse Augustæ me-
moriæ Theodosius, cum rogaretur ignoscere: & tunc propior erat veniæ, cum fuisset
commo-

A commotio maior iracundiæ. Prærogatiua ignoscendi erat, indignatum fuisse; & opta-
batur in eo quod in alijs timebatur, vt irasceretur. Hoc erat remedium reorum: quoniam
cum haberet super omnes potestatem, quasi parens expostulare malebat, quam quasi Iu
dex punire. Sæpe trementes vidimus quos obiurgabat, & conuictos sceleris cum despe-
rassent, solutos crimine. Vincere enim volebat, non plectere, æquitatis Iudex, non pœnæ
arbiter, qui numquam veniam confitenti negaret.] hæc de moribus Theodosij S. Am-
brosius; quos cum probe nossent qui illi inhærentes a consilijs erant, magna diligentia
cauerunt, ne quæ ab Imperatore, ipsis persuadentibus, statuta erant, S. Ambrosio innote-
scerent: ea enim aduersus Thessalonicenses non ipse Theodosius solus animo furore
concitato decreuit; sed res mature est acta in Consistorio, ad quod non tantū ne Ambro-
sius accederet, verum & curatum est ne ipse sciret, quæ statuta essent; quod timeretur, no
B pro illis rogando veniam, rem impediturus esset. hæc quidem omnia in litteris postea
ab Ambrosio ad Theodosium scriptis expressa habentur, quas paulo post recitabimus.
At quid post hæc, cum decretum ab ipsis in Consistorio fuit executioni mandatum?

Accidit quidem, vt sicut incensa flamma nesciat certis limitibus contineri, sed latius
progrediatur, cum venti vehementioris flatu percellitur: ita vindicta in Thessalonicen-
ses delinquentes ab Imperatore statuta, æque insontes cum sontibus, quasi turbo violen-
tus obuoluerit. ait enim Ruffinus [a]: Ad Circenses inuitari populum, eiq. ex improuiso a Ruffin. lib. 2. cap. 18.
circumfundi milites, atque obtruncari passim, vt quisque occurrisset, gladio iubet, & vin
dictam dari non crimini, sed furori.] hæc ipse. Verum nequaquam vnius Circi limiti-
bus valuit ira furentium militum cohiberi; sed foras progressi, omnes quos reperissent,
veluti hostes gladijs confodere: Nam ciuitas (inquit Sozomenus [b]) multis iniustis cæ- b Sozom. lib. 7. cap. 24.
C dibus adimpleta fuit. Siquidem & peregrini, qui modo vel adnauigauerant, vel de via
aduenerant, ex improuiso apprehendebantur: fiebantq. miserabiles clades, in quibus &
hæc quoque. Mercator pro filijs suis duobus captis, se ipsum offerens, orabat, vt filijs
seruatis, ipse interficeretur; & in eius facti mercedem, auri quicquid habebat, militibus
pollicebatur. Illi calamitatem hominis miserati, pro vno ex filijs, quocumque vellet,
supplicationem admittunt: duos vero dimittere, tutum sibi non esse dicunt, ob id quod
numerus deficeret. Pater itaque vtrumque lamentabundus ac plorans intuitus, neutrius
electionem facere sustinuit; sed in continua hæsitatione, donec interficerentur ambo,
suspensus mansit, æquali vtriusque amore victus. Quinetiam frugi quendam seruum
accepi, pro domino suo, qui ad lanienam raptabatur, alacriter tunc oppetijsse mortem.]
hæc Sozomenus. Porro septem millia hominum cæsa fuisse, Theodoretus affirmat [c]; c Theod. lib. 5. cap. 17.
D ad triumq. horarum spatium sæuisse gladium, Paulinus ait [d]. d Paulin. in Vita S. Ambros.

Tam immanis Thessalonicensiū cædis perpetratæ nuncium mox in Occidentem per-
latum est, auditumq. Mediolani non ab Ambrosio solum, sed & ab Episcopis qui Synodi
causa conuenerant; qui & infandum facinus deplorarunt, auctoremq. ipsum Imperato-
rem vehementer detestati sunt. Ambrosius vero ipse, qui inter eos locum principem ob- S. AMBROSIVS QVID AD THEODOSIVM POST CLADEM SCRIPSERIT.
tinebat, vindex acerrimus insurrexit, atque armis quibus licuit, nempe spiritualibus, ag-
gredi ipsum Imperatorem instituit: ac primum omnium veluti quibusdam missilibus,
longe adhuc positum, litteris appetijt, quibus significauit, ipsum ob patratas Thessaloni-
censium cædes indignum se Ecclesiastica communione penitus reddidisse, atque ab ipso
ingressu Ecclesiæ seperatum; sed vnam illi viam salutis esse relictam, vt pœnitentiam
agendo promereretur ab Ecclesia indulgentiam. At describamus hic eius epistolam, eo
E tempore ad ipsum Theodosium scriptam [e]: e Ambros. epist. 28.

Augustissimo Imperatori Theodosio Ambrosius.

Et veteris amicitiæ dulcis mihi recordatio est; & beneficiorum, quæ crebris meis inter-
cessionibus summa gratia in alios contulisti, gratiæ memini. Vnde colligi potest, quod
non ingrato aliquo affectu aduentum tuum semper mihi antehac exoptatissimum de-
clinare potuerim. Sed qua causa hoc fecerim, breuiter expediam. Soli mihi in tuo Co-
mitatu ius naturæ ereptum videbam, vt audiendi & loquendi priuarer munere. Motus
enim frequenter es, quod ad me peruenissent aliqua, quæ in Consistorio tuo statuta fo-
rent. Ego ergo expers communis vsus sum: cum dicat Dominus Iesus [f], nihil esse occul- f Lucæ 8.
tum, quod non manifestetur? Verecundia igitur qua potui, satisfeci Imperiali arbitrio;
& prospexi ne aut ipse causam commotionis habeas, cum id egerim, ne quid ad me de
Imperialibus deferatur statutis: aut ego cum fuero præsens, aut non audiam per metum
omnium,

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnium,& quasi conniuentis famam subibo; aut ita audiam,vt mihi aures pateant,vox A
intercludatur, vt audita non possim eloqui: nec eos qui in suspicionem proditionis venerint,lædam in periculo.

Quid igitur facerem? Non audirem? sed aures non possem cera veterum fabularum claudere. Proderem? sed quod in tuis iussis timerem,in meis verbis deberem cauere, ne quid eruentum committeretur. Tacerem? sed quod miserrimum foret omnium,alligaretur conscientia,vox eriperetur. Et vbi illud: Sed si sacerdos [a] non dixerit erranti; is qui
a Ezechiel 3. errauerit, in sua culpa morietur, & sacerdos reus erit pœnæ, quia non admonuit errantem? Accipe illud,Imperator Auguste. Quod habeas fidei studium,non possum negare: quod Dei timorem,non diffiteor. Sed habes naturæ impetum,quem si quis lenire velit, cito vertes ad misericordiam: si quis stimulet, in maius exuscitas, vt eum reuocare vix possis. Vtinam si nemo mitigat, nullus accendat. Libenter cum comnitto tibi: ipse te B
reuocas,& pietatis studio vincis impetum naturæ. Hunc ego impetum malui cogitationibus tuis secreto committere, quam meis factis publice fortassis mouere [a]. Itaque ma-
a monere lui officio meo aliquid deesse,quam humilitati,& requiri in me ab alijs sacerdotis auctoritatem,quam a te desiderari in me amantissime honorificentiam, vt represso impetu, integra esset consilij eligendi facultas. Prætendi ægritudinem corporis re vera grauem,
a randem & nisi a viris mitioribus,vix leuandam: vel emori tamen [a] maluissem, quam aduentum tuum biduo aut triduo non expectarem. sed quid facerem non erat.

Factum est in vrbe Thessalonicensium quod nulla memoria habet,quod reuocare nō
ADMONET DE AGENDA PŒNITENTIA. potui ne fieret, immo quod ante atrocissimum fore dixi,cum totiens rogarem: & quod ipse sero reuocando,graue factum putasti,hoc factum extenuare non poteram. Quando C
primum auditum est,cum propter aduentum Gallorum Episcoporum Synodus conuenerat,nemo non ingemuit,nullus mediocriter accepit,non erat facti tui absolutio in Ambrosij communione. In me etiam amplius commissi exaggeratur inuidia, si nemo diceret Dei nostri reconciliationem fore necessariam. An pudet te, Imperator, hoc facere, quod Rex Propheta auctor Christi secundum carnem prosapiæ fecit Dauid? Illi dictum
b 2.Reg.12. est [b], quia dives qui haberet plurimos greges,vnam pauperis ouem propter aduentum hospitis eripuit & occidit: & cognito quod in hoc ipse argueretur, quia ipse fecisset, ait: Peccaui Domino. Noli ergo impatienter ferre,Imperator,si dicatur tibi: Tu fecisti istud Quod Dauid Regi dictum est a Propheta. Si enim hoc sedulo audieris,& dixeris: Pecca-
c Psal. 94. ui Domino. si dixeris regale illud propheticum [c]: Venite adoremus,& procidamus ante eum,& ploremus ante Dominum nostrum qui fecit nos: Dicetur & tibi: Quoniam pœnitet te,dimittit tibi Dominus peccatum tuum,& non morieris. Iterum cum plebē nu- D
d 2.Reg.24. merari iussisset Dauid,percussus est corde,& dixit ad Dominum [d]: Peccaui vehementer, quod fecerim hoc verbum: & nunc, Domine, aufer iniquitatem serui tui, quod deliqui vehementer. Et missus est iterum ad eum Nathan Propheta, qui ei trium optionem conditionum offerret, vt quam vellet, eligeret, famem tribus annis in terra, aut tribus mensibus fugere a facie inimicorum suorum, aut triduo mortem in terra. Et respondit Dauid: Angustiæ sunt tria hæc vehementer: verumtamen incidam in manus Domini, quoniam multæ misericordiæ eius nimis: & in manus hominis non incidam. Culpa autem erat,quoniam voluit scire numerum totius plebis quæ secum erat: quod scire, Deo soli debuit reseruare. Et cum, inquit,mors fieret in plebe: ipso primo die,ad horam prandij cum vidisset Dauid percutientem Angelum in plebem,ait Dauid:Ego peccaui,& ego E
pastor malignum feci,& hic grex quid fecit? Fiat manus tua in me & in domum patris mei. Itaq. pœnituit Dominum,& iussit Angelo vt parceret plebi, sacrificium autem offerret Dauid. Erant autem tunc sacrificia pro delictis: hæc nunc sunt sacrificia pœnitentiæ. Itaq. ea humilitate acceptior Deo factus est.

Non enim mirandum,peccare hominem; sed illud reprehensibile, si non se cognoscat
e Iob 31. errasse,non humiliet Deo. Iob sanctus,& ipse potens in sæculo [e] ait: Peccatum meū non
f 2.Reg. 18. abscondi,sed coram plebe omni annūciaui. Ipsi immani Regi Saul dixit [f] Ionathas filius suus: Noli peccare in seruum tuū Dauid: &, vt quid peccas in sanguinem innocentem, occidere Dauid sine causa? Quia etsi Rex erat,peccabat tamen,si occideret innocentem.
g 2.Reg.3. Denique etiam Dauid [g] cum iam regno potiretur, & audisset Abner innocentē occisum a Ioab duce militiæ suæ, ait: Innocens sum ego & regnum meum amodo & vsque in æternum a sanguine Abner filij Ner. & ieiunauit in dolore.

Hæc

A Hæc idcò scripsi, non vt te confundam, sed vt Regum exempla prouocent, vt tollas hoc peccatum de regno tuo. Tolle autem, humiliando Deo animam tuam. Homo es, & tibi venit tentatio: vince eam. Peccatum non tollitur nisi lacrymis & pœnitentia. Nec Angelus potest, nec Archiangelus: Dominus ipse,qui solus potest dicere [a]; Ego vobiscum sum. si peccauerimus, nisi pœnitentiam deferentibus non relaxat. Suadeo,rogo, hortor, admoneo: quia dolori est mihi, vt tu, qui pietatis inauditæ exemplum eras, qui apicem clementiæ tenebas, qui singulos nocentes non patiebaris periclitari, tot perijsse non doleas innocentes. Etsi in prœlijs felicissime egeris, etsi in alijs quoque laudabilis; tamen apex tuorum operum pietas semper fuit. Id tibi inuidit diabolus, quod habebas præstantissimum. Vince eum, dum habes adhuc vnde possis vincere. Noli peccato tuo aliud peccatum addere, vt vsurpes quod vsurpasse multis officit.

S. AMBROSIVS VRGET IMP. AD PŒNITENTIAM.
a Matth.28.

B Ego certe in omnibus alijs licet debitor pietati tuæ, cui ingratus esse non possum,quā pietatem multis Imperatoribus præferebam, vni adæquabam: ego, inquam, causam in te contumaciæ nullam habeo,sed habeo timoris: offerre non audeo sacrificium,si volueris assistere. An quod in vnius innocentis sanguine non licet, in multorum licet? Non puto. Postremo scribo mea manu quod solus legas. Ita me Dominus ab omnibus tribu- VISIO OSTENSA AMBROSIO.
lationibus liberet: quia non ab homine, neque per hominem, sed aperte mihi interdictum aduerti. Cum enim essem solicitus, ipsa nocte qua proficisci parabam,venisse quidem visus es ad ecclesiam: sed mihi sacrificium offerre non licuit. Alia prætereo vt potui cauere: sed pertuli amore tuo, vt arbitror. Dominus faciat, vt omia cum tranquillitate cedant. Multifarie Deus noster admonet, signis cælestibus, Prophetarum præceptis, visionibus etiam peccatorem vult nos intelligere, quo rogemus eum, vt pertur-
C bationes auferat, pacem vobis imperantibus seruet, fides Ecclesiæ & tranquillitas perseueret, cui prodest Christianos & pios esse Imperatores. Certe vis probari Deo? Omnis rei tempus, vt scriptum est: Tempus [b], inquit, faciendi Domine: & [c] tempus beneplaciti Deus. Tunc offeres, cum sacrificandi acceperis facultatem, quando hostia tua accepta sit Deo.
b Psal. 118.
c Psal. 68.

Nonne me delectaret, habere gratiam Imperatoris, vt secundum voluntatem tuam agerem, si causa pateretur. Et simplex oratio sacrificium est: hæc veniam refert, illa offensionem: quia hæc habet humilitatem, illa contemptum. Dei enim vox est, quod malit vt fiat mandatum eius, quam deferatur sacrificium. Clamat istud Deus, ad populum Moyses annunciat, ad populos Paulus prædicat. Id facito quod intelligis in tempore plus placere. Misericordiam [d], inquit, malo, quam sacrificium. Quare non illi
d Oseæ 6. Mat.9.& 12. D magis sint Christiani qui peccatum condemnant suum,quam qui defendere putant? Iustus [e] enim in exordio sermonis accusator est sui. Qui se accusat cum peccauerit, iustus
e Prouer. 18. est; non ille qui se laudauerit.

Vtinam, Imperator, etiam ante mihi potius credidissem, quam consuetudini tuæ. Dum puto quod cito ignoscis,cito reuocas (vt sæpe fecisti) & tu præuentus es,& ego non declinaui quod cauere non debueram. Sed gratias Domino, qui vult seruulos suos castigare, ne perdat. Istud mihi commune est cum Prophetis, & tibi erit commune cum sanctis. An ego Gratiani patrem non oculis meis præferam? Debent veniam sancta alia pignora tua: dulce mihi nomen antetuli,quibus amorem communiter detuli. Amo,diligo,orationibus prosequor. Si credis,sequere: si,inquam, credis, agnosce quod dico. Si non credis, ignosce quod facio,in quo Deum præfero. Beatissimus & florentissimus cum
E sanctis pignoribus fruaris tranquillitate perpetua, Imperator Auguste.] hactenus Ambrosius ad Dheodosium.

His acceptis litteris Theodosius, magnopere perculsus est animo,vt qui iam satis expertus esset sacerdotis Dei infractum robur, solidamq. pro sacrarum custodia legum cō- THEODOSII PŒNITENTIA.
stantiam; iamq. admissæ crudelitatis conscientiæ stimulis saucius,atque scriptis Ambrosij acriter verberatus, piaculi sentire cœpit enormitatem, quam ante iratus non intellexerat: occuluerant enim eam iustorum velamenta prætextuum. Quot igitur insontes animo recolebat esse necatos, tot confodiebatur immensi doloris iaculis; audireq. videbatur,voces sanguinis innocentium a Deo magno clamore postulare vindictam. His igitur lancinatus indesinentibus flagris, redire Mediolanum compellitur, conuenireq. eū, quem antea male consultus fuerat auersatus Ambrosium, ab eoq. remedium salutis exposcere. Sed quid tunc egit Dei sacerdos? Copiam, inquit Paulinus [f], Imperatori in-
f Paulin. in vita S. Ambr.

grediendi

Universidad de Deusto
Biblioteca

grediendi ecclesiam denegauit: nec prius dignum iudicauit cætu Ecclesiæ, vel sacramentorum communione, quam publicam ageret pœnitentiam. Cui Imperator contra asserebat, Dauid adulterium simul & homicidium perpetrasse. Sed responsum illico est: Qui secutus es errantem, sequere corrigentem. Quod vbi audiuit clementissimus Imperator, ita susceptit animo, vt publicam pœnitentiam non abhorreret. cuius correctionis profectus secundam illi parauit victoriam.] post illam videlicet nuper recensitam de indulgentia concessa illis qui Iudæorum incenderant synagogam. Sed Paulinus compendio quidem: nam plura prætermisit a Theodoreto narrata, quem audire dignum putamus; ait enim [a]:

[a] *Theod. lib. 5. cap. 17.*

AMBROSIVS VETAT THEODOSIO INGRESSVM ECCLESIAE.

Hac miseranda & lugubri calamitate cognita, Ambrosius ille, de quo supra diximus, Imperatori Mediolanum aduentanti & in sacrum templum ingredi cupienti, extra sacra vestibula obuiam procedit, vetatq. in templum intrare, & his fere verbis eum affatur: Est verisimile, o Imperator, te ignorare cædis a te perpetratæ magnitudinem, neque post sedatam iracundiam ratione admissum facinus peruidere. Nam Imperatorius fortasse principatus peccatum agnoscere non sinit, sed potestas offundit rationi caliginem. Verum quæ sit natura nostra, & quam fragilis ac fluxa, considerandum est: & inauitum puluerem, ex quo orti sumus, & in quem recasuri, acies mentis intendenda: neque ipse splendore purpuræ deceptus, corporis illa operti imbecillitatem ignorare debes. Quin etiam illis imperas, qui & eiusdem sunt naturæ participes atque adeo conserui: Vnus enim Dominus omnium & Rex, huius vniuersitatis fabricator Deus. Quibus igitur oculis intuebere templum illius, qui est omnium Dominus? quibus pedibus sanctum illud solum calcabis? Qui, quæso, manus iniusta cæde & sanguine respersas extendere audes, & eisdem sacrosanctum corpus Domini accipere? Aut quo modo venerandum eius sanguinem ori admouebis, qui furore iræ iubente, tantum sanguinis, tam inique effudisti? Recede igitur, & ne conare nouo scelere scelus ante editum augere; sed capesse vinculum, quo vt ligeris, Dominus omnium cælitus sententiam dat: quod quidem vinculum vim habet & morbum animi depellendi, & te ad sanitatem restituendi.

Huic orationi obsecutus Imperator (nam diuinis educatus eloquijs, accurate norat tũ quæ essent officia sacerdotum, tum quæ Regum propria) cum gemitu & lacrymis ad Palatium reuertitur. Atque longo temporis spatio dilapso (octo enim menses iam præterierant) Saluatoris Natalitia fuere celebrata.] ex his colliges, mẽse Aprilis hæc Mediolani peracta. Sed pergit: Imperator autem considet in Palatio, lamentis se dedens, & magnam vim profundens lacrymarum. Quod cum animaduertisset Ruffinus, qui tum Magister Aulæ fuit, magnaq. apud Imperatorem auctoritate, vtpote familiaritate ei cõiunctior, ad illum accedit, rogat causam fletus. Tum Imperator lugens acerbius, & maiorem in modum flens. Tu, inquit, Ruffine ludis: nam quantis ipse in malis versor, non sentis. Ego vero gemo, & meam ipsius deploro calamitatem, dum mente complector, quam facilis aditus ad sacrum templum seruis & mendicis pateat, liberq. illis ad Dominum suum deprecandum detur introitus: mihi autem non modo ad illum locum, verum etiam ad cælum ipsum accessus præclusus sit. Nam venit mihi in mentem sententiæ a Domino prolatæ, quæ palam dicit [b]: Quemcumque ligaueritis super terram, erit ligatus & in cælis.

DOLOR THEODOSII OB EXCOMMVNICATIONEM.

[b] *Matth. 6.*

Cui Ruffinus: Curram, inquit, si placet, ad Episcopum: ei supplicabo, persuadeboq. vt tua soluat vincula. At non est, inquit Imperator, tibi morem gesturus. Noui enim adeo iustam æquamq. Ambrosij esse sententiam, vt non metu potestatis Imperatoriæ sit legem diuinam violaturus.] hæc idcirco Theodosius, quod sciret Ecclesiæ legem esse, vt nonnisi prope Paschale tempus publice pœnitentes ab Episcopo recõciliarentur Deo, & restituerentur Ecclesiæ: nisi velis potius ipsum allusisse ad Ecclesiasticam illam legem, qua [c] cauetur ne voluntarius homicida nisi in fine vitæ communicet. Verum (subdit Theodoretus) cum instaret Ruffinus, pollicereturq. se Ambrosio persuasurum: Imperator iubet propere abire: ipseq. falsa spe inductus, & Ruffini confisus promissis paulo post sequitur. Vt primum autem Ruffinum sanctus vidit Ambrosius: Videris mihi, inquit, Ruffine, canum impudentiam imitari: nam tametsi tuo suasu tam crudelis facta est cædes, tu tamen ita perfricuisti os, vt nec pudeat, nec pigeat tanta rabie contra imaginem Dei insaniuisse. Vbi vero Ruffinus obnixe eum orauerat, dixeratq. Imperatorem breui eo venturum: S. Ambrosius diuino zelo accensus: Ego, inquit, Ruffine, prædico, me illum ab

[c] *Concil. Ancyr. cap. 21.*

AGIT PRVDENTISSIMVS PRO THEODOSIO.

ab ingressu sacri vestibuli prohibiturum: Quod si Imperium mutauerit in tyrannidem, cædem lubens quidem excipiam. Quibus auditis, Ruffinus Imperatori per internũcium significat, hortaturq. vt maneat in Palatio.] Quod autem hic a S. Ambrosio Ruffino exprobratum sit, suasu ipsius tam diram illatam esse Thessalonicensibus cladem: erit vt mireris, cum scies postea, quantam, Deo vlciscente, expertus sit ipse vindictam, & quam infelici exitu vitam clauserit.

Hæc cum Imperator (subdit Theodoretus) in medio foro accepisset: Eo, inquit, illuc nihilominus, quo iustas debitasq. contumelias subeam. Vbi vero ad sacros templi parietes aduenit, non ingreditur in templum ille quidem, sed ad Episcopum, qui in ædicula salutatoria sedebat, accedens, obsecrat vt vincula sibi soluat. At Ambrosius eius aduentum dixit esse tyrannicum, eumq. ipsum contra Deum insanire, & illius leges proterere. Tũ Imperator: Non obstinato animo, inquit, leges sancitas impugno, neque sacra vestibula per nefas introire cupio: sed oro, vt mihi soluas vincula, & proponas tibi ante oculos clementiam illius qui est Dominus omnium; & ne mihi occludas ianuam, quam ille omnibus, quos peccatorum suorũ pœniteat, patefecit. Cui Ambrosius: Quam tu, inquit, pœnitentiam post tam graue scelus admissum ostendis? quæ medicamenta ad vulnera tã difficilia curatu sananda adhibuisti? Tuum est, inquit Imperator, medicamenta ostendere, eaq. temperare, & vulnera quæ ægrius curantur, obligare: meum autem, quæ sunt adhibita, accipere.

THEODOS. CONVENIT S. AMBROS.

Tum S. Ambrosius: Quoniam, inquit, iracundiæ permisisti iudicium, & non rectæ rationi, sed animo irato obsecutus, sententiam pronunciasti: conscribe legem, qua deinceps sententiæ per iracundiam pronunciatæ irritæ sint & nullius momenti: cognitionesq. causarum de cæde & publicatione bonorum ad triginta dies scriptis proditæ maneant, vti recta ratione de illis iudicium des: atque diebus illis confectis, qui decreta illa scripserint, mandata tua tibi ostendant: ac tum quidem compressa iracundia, ratione sola causam expendens, inquires in decreta; & ita perspicies, iniqua ne sint, an æqua. Quod si iniqua deprehenderis, certum est ea decreta scriptis mandata te dilaceraturum; sin æqua, confirmaturum; sicq. manifesto intellecturum, numero dierum interiectorum nihil de auctoritate decretorum recte sancitorum omnino detractum esse. Istud consiliũ Imperator, quoniam prudentissimum esse censebat, libenter amplexatus, iubet extemplo legem conscribi, suaq. subscriptione confirmat.] meminerunt etiam huiusce tunc scriptæ legis Ruffinus [a] & Sozomenus [b]. Extat quidem lex ipsa, eadem continens: sed quod ante annos octo data habeatur, & non Mediolani, sed Veronæ, viuente adhuc Gratiano Imperatore, nec Natalis Domini tempore, verum mense Septembris, rem perplexã admodum reddit. Lex igitur cum in Codice Theodosiano, tum etiam Iustinianeo ita describta legitur [c]:

S. AMBROS. AVCTOR SANCIENDAE LEGIS.

[a] *Ruffin. lib. 2. cap. 18.*

[b] *Sozom. lib. 7. cap. 24.*

[c] *l. 13. de pœnit. Cod. Theod. & Cod. Iustin. eod. tit. l. 20.*

Imppp. Gratianus, Valentin. & Theodosius AAA. Flauiano PP. Illyrici & Italiæ. Si vindicari in aliquos seuerius contra nostrã consuetudinem pro causæ intuitu iusserimus: nolumus statim eos aut subire pœnam, aut excipere sententiam: sed per dies triginta super statu eorum sors & fortuna suspensa sit. Reos sane accipiat, vinciatq. custodia, & excubijs solertibus vigilanter obseruet. Dat. XV. Kal. Septembris, Veronæ, Antonio & Syagrio Coss.] quo quidem tempore Theodosius annum agens quartum in Imperio morabatur Constantinopoli; nec memoria vlla penitus est, vmquam nisi aduersus Maximum pugnaturum venisse in Italiam. Quamobrem cum de causa sanciendæ legis eadem sit sententia antiquorum historicorum, ac Ruffini præsertim, qui tunc temporis ea scribebat; illud cogimur opinari, vt non incuria id factum existimemus (tot enim simul errores in adeo breuem scriptionem irrepsisse, haud facile adducimur vt credamus) sed studio perpetratum ab aliquo, qui indigne ferret, ea suo loco & tempore atque titulo posita legi, quibus Theodosij immane facinus decantaretur. Ceterum quod ad locum spectat, cum ea lex data habeatur Veronæ XV. Kalend. Septembris: constat Theodosium hoc ipso anno & mense constitisse Veronæ: nam aliud ibidem hoc item anno reperitur datum rescriptum [d] eodem mense post dies quinque, nempe X. Kal. Septembris: adeo quod etsi annus non consentit, certe quidem & locus & mensis & causa aptari posse videntur legi superius recitatæ.

LEX DE DIFFERENDA EXECVTIONE SENTENTIAE

[d] *l. 28. de Episcop. C. Theod.*

At in hoc rursus illud quidem in primis considerari potest, videri diu hanc legem absque promulgationis titulo in chartis publice editis circumlatam: siquidem Sidonius

DE TEMPORE LATAE LEGIS

Universidad de Deusto
Biblioteca

Apollinaris [a], quod inuenerit eam absque titulo, tribuit ipsam Tiberiano Senatusconsul- A
tui, quo (vt auctor est Suetonius [b]) decem tantum dierum spatium ante executionē sen-
tentiæ concessum est; cum tamen prorogatio triginta dierum nonnisi lege Theodosij
modo recitata concessa habeatur. Constat igitur ignorasse auctorem legis Sidoniū, qui
longe diuerso eam adscribit Principi: quam sic repertam absque titulo atque Consulibus,
pro arbitrio fortasse Anianus scriptor Codicis Theodosiani sub eodem titulo & Consuli-
bus collocauit; cuius fidem secutus Trebonianus eodem modo descripsit in Codice Iu-
stinianeo. an autem factum id errore fuerit, vel prætextu obtegendi criminis Theodo-
sij, alij pro arbitrio iudicent; ac si quam habent ad nodi huius perplexitatem soluendam
veriorem assertionem proferant, & acquiescemus. Hactenus de lege per Theodosium la-
ta, quam abrogatam fuisse per Nicephorum Botonitatem, suo loco dicemus. extitit illa
sane proficua & Theodosij naturæ optime comparata, vtpote qui soleret interdum dura B
præcipere, sed (vt ait Aurelius Victor) modica dilatione molliretur. At prosequamur re-
liqua a Theodoreto descripta.

THEODOSIVS RECONCILIATVR ECCLES.

Qua re, inquit, confecta, *nempe lege sancita*, S. Ambrosius eius vincula soluit. Itaque Im-
perator fidelissimus in sanctum templum ingressus, non stans Dominum precatus est,
neque genibus flexis, sed pronus humi abiectus, versum illud Dauid recitauit [c]: Adhæsit
pauimento anima mea: viuifica me secundum verbum tuum. Atque capillum manibus
lacerans, frontem ferire, lacrymarum guttis solum rigare, veniamq. supplex petere cœ-
pit. Vbi autem tempus postulauit, vt dona sacræ mensæ offerret, surgit, atque non mi-
norem lacrymarum vim quam antea effundens, in sanctuarium ingressus est. Cum ve-
ro dona, vti solebat, obtulisset, intus prope cancellos mansit. At rursum magnus ille Am- C
brosius non conticuit quidem, sed locorum differentiam eum docuit. Ac primum scisci-
tatur, ecqua re egeret? Et cum respondisset Imperator, se expectare diuinorum myste-
riorum perceptionem: significauit illi per primarium diaconum qui ei ministrabat, ad
loca interiora solis sacerdotibus aditum patere, eademq. alijs omnibus inaccessa esse, nec
debere tangi. Iubet igitur vt exeat, & cum reliquis laicis consistat: Nam purpura, inquit,
Imperatores, non sacerdotes efficit. Quam admonitionem itidem excepit lubens Impe-
rator fidelissimus: respondit q. se non animi confidentia inductum mansisse intra cancel-
los, sed hanc consuetudinem Constantinopoli didicisse: Quare habeo, inquit, etiam pro
hac medicina gratiam.

LAVDANTVR AMBROSIVS ET THEODOSIVS.

Tantis & tam eximijs virtutis ornamentis enituit tum Episcopus, tum Imperator.
Vtrumque enim admiror: alterum propter ingenuam loquendi libertatem, alterum
propter facilem obedientiam: & illum propter diuini zeli ardorem, hunc autem propter D
sinceram fidem. Imperator vero pietatis præcepta, quæ ab illustri illo Episcopo didice-
rat, etiam cum reuertisset Constantinopolim, obseruauit. Nam cum diuino quodam fe-
sto ad templum denuo veniret; statim vt dona sacræ mensæ obtulerat, exiuit. Atque cū
Nectarius, qui id temporis illius Ecclesiæ Antistes fuit, rogaret, cur non maneret intus?
gemens, inquit: Aegre tandem didici, quid inter Imperatorem interfit, & Episcopum:
ægre tandem reperi veritatis magistrum: nam solum Ambrosium noui Episcopum, di-
gnum eo nomine. Tantum commodi reprehensio, a viro virtute præstanti adhibita, se-
cum apportare solet.] hactenus Theodoretus de Theodosij pœnitentia, cuius magno
præconio S. Augustinus meminit, cum hæc ait [d]:

Quid autem fuit eius religiosa humilitate mirabilius, quando in Thessalonicensiū gra- E
uissimum scelus, cui iam Episcopis intercedentibus promiserat indulgentiam, tumultu
quorumdam qui ei cohærebant, vindicare compulsus est, & Ecclesiastica coercitus disci-
plina, sic egit pœnitentiam, vt Imperatoriam celsitudinem pro illo populus orans magis
fleret videndo prostratam, quam peccando timeret iratam?] hæc Augustinus. Sed quid
de his ipse [e] Ambrosius? Dilexi, inquit, virum, qui magis arguentem quam adulante pro-
haret. Strauit omne quo vtebatur insigne regium: defleuit in ecclesia publice peccatum
suum, quod ei aliorum fraude obrepserat: gemitu & lacrymis orauit veniam. Quod pri-
uati erubescunt, non erubuit Imperator publice agere pœnitentiam: neque vllus postea
dies fuit, quo non illum doleret errorem.] hæc ipse.

PRAECIPVVM DECVS THEODOSII.

Viguit, vigebitq. semper eiusmodi Theodosij exemplum in Ecclesia Dei: & quod tūc
effulsit, effulgebit iugiter tamquam insigne quoddam ac præclarissimum ornamentum,
ac veluti nobile trophæum erectum, ex illustri victoria consecutum, vincente scipsum Impe-

a Sidon. lib. 1. epist. 7.
b Sueton. in Tiber. cap. 75.
c Psal. 118.
d Aug. de Ciuit. Dei lib. 5. c. 26.
e Ambros. orat. in funer. Theodosij.

A Imperatore: vigebit, inquam, gloriosus triumphus exculptus æternis tabulis, longe
præstantioribus illis, quibus tum barbarorum tum tyrannorum declarabatur extinctio,
atque felix Imperij propagatio; vt tamquam in viua columna amplissimis perpetuisq.
notis expressa visuri sint posteri Imperatores ac Principes, nihil elucere venustius, coru-
scare splendidius, atque micare ardentius inter omnes regiæ coronæ virtutum gemmas,
quam ipsam illibate seruatam & in omnibus integerrime custoditam religionem, cuius
causa exhibita humilitas sublimis sit exaltatio, & delata obedientia quouis summo præ-
stet Imperio: vsque adeo, vt eius gratia & ipsæ tenebræ peccatorum, quibus offundi ob-
scurariq. solet fulgor ille regiæ maiestatis, conuertantur (vt vidimus de Theodosio) in
claritudinem semperq. manentem gloriam.

IN NEGLIGENTES AGERE POENITENTIAM.

At quam iuste S. Augustinus acriter inuehatur in viros longe inferioris ordinis ab Im-
B peratoria dignitate & alijs Præfecturis, qui de peccatis publicis publicā negligerent age-
re in Ecclesia exemplo Theodosij pœnitentiam, ipsum audi, cum ait [a]: Resistit mihi fi-
lius pestilentiæ, & erubescit genu figere sub benedictione Dei? Quod non erubuit Impe-
rator, erubescit nec Senator, sed tantum curialis? superba ceruix, mens tortuosa. For-
tassis, immo quod non dubitatur, propterea Deus voluit vt Theodosius Imperator age-
ret pœnitentiam publicam in conspectu populi, maxime quia peccatum eius celari non
potuit. Et erubescit Senator, quod non erubuit Imperator? Erubescit nec Senator, sed
tantum curialis, quod non erubuit Imperator? Erubescit plebeius, siue negotiator, quod
non erubuit Imperator? Quæ ista superbia est? nonne sola sufficeret gehennæ, etiam si
adulterium nullum esset?] hæc Augustinus.

a Aug. hom. 49.

DE FABIOLAE PVBLICA POENITENTIA.

Quam autem vigeret hoc tempore in Ecclesia seueritas publicæ pœnitentiæ, a qua nō
C liberaret excusaretve nobilitas, dignitas, neque sexus; plane declaratur alio exemplo cla-
rissimæ feminæ Romanæ, Fabiolæ nomine, quæ adhuc supererat Fabiorum antiquæ fa-
miliæ nobile germen. Hanc contigit ob secundas nuptias post diuortium factum cū prio-
ri viro, illicite contractas, hisce ferme diebus, publicam Romæ agere pœnitentiā; quam a
S. Hieronymo descriptam his adiungere, ob connexionem temporum & similitudinem
argumenti, operæpretium ducimus. ait enim [b]: Igitur & Fabiola, quia persuaserat sibi,
& putabat a se virum iure dimissum, nec Euangelij vigorem nouerat, in quo nubendi vni-
uersa causatio, viuentibus viris, feminis amputatur: dum multa diaboli vitat vulnera, vnū
incauta vulnus accepit. Sed quid ego in abolitis & antiquis moror, quærens excusare cul-
pam, cuius pœnitentiam ipsa confessa est? Quis hoc crederet, vt post mortem secundi vi-
ri in semetipsam reuersa, quo tempore solent viduæ negligentes, iugo seruitutis excusso,
D agere se liberius, adire balneas, volitare per plateas, vultus circumferre meretricis; saccū
indueret, vt errorem publice fateretur? & tota vrbe spectante Romana, ante diem Paschæ
in basilica quondam Laterani, qui Cæsariano truncatus est gladio, staret in ordine pœni-
tentium, Episcopo, presbyteris, & omni populo collacrymantibus, sparsum crinem, ora
lurida, squallidas manus, sordida colla submitteret? Quæ peccata fletus iste non purget?
quas inueteratas maculas hæc lamenta non abluant?] & post multa de vtilitate pœni-
tentiæ, de eadem subdit: Non est confusa Dominum in terris; & ille eam non confundet
in cælo [c]. Aperuit cunctis vulnus suum, & decolorem in corpore cicatricem flens Roma
conspexit. Dissuta habuit latera, nudum caput, clausum os. Non est ingressa ecclesiam
Domini, sed extra castra cum Maria sorore Moysi separata consedit; vt quam sacerdos
eiecerat, ipse reuocaret.] ac deinde: Recepta sub oculis omnis Ecclesiæ communione,
E quid fecit? Scilicet in die bona malorum non oblita est, & post naufragium rursum ten-
tare noluit pericula nauigandi.] hactenus Hieronymus: quæ autem subdit de eiusdem
Fabiolæ peregrinatione Hierosolymam, & de rebus gestis postquam reuersa est, suo loco
dicemus. hæc enim modo de antiquissimæ ac nobilissimæ Romanæ familiæ sancta pro-
pagine, Christiana religione fœcunda, occasione publicæ pœnitentiæ, satis sit retulisse.
Iam ad S. Ambrosium redeat oratio.

b Hier. epist. 30

PERSAE CONVENIVNT S. AMBROSIVM.

Paulinus igitur post enarratam Theodosij pœnitentiam, mox hæc adiungit [d]: Per
idem tempus duo potentissimi ac sapientissimi viri Persarum ad famam sacerdotis vene-
re Mediolanum *(ob pacem enim inter Romanos & Persas, vt dictum est, initam, liber securusq.
erat his temporibus inter gentem vtramque congressus)* deferentes secum plurimas quæstiones,
vt ex illis probarent sapientiam viri: cum quo ab hora diei prima vsque ad horam
fere tertiam noctis per interpretem disputauerunt, admirantesq. discesserunt ab eo.

d Paulin. in vita S. Ambr.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et vt se probarent, non ob aliam causam venisse, nisi vt certo certius noscerent virum A
quem fama compererant, alia die vale facientes Imperatori, profecti sunt ad vrbem Romam, illic volentes cognoscere potentiam illustris viri Probi: qua cognita, ad propria reuerterunt.] hic ille Anicius Probus, promotor olim Ambrosij ad Præfecturā prouinciarum, longa (vt diximus ex Marcellino) Prætorij Præfecturæ propagatione lassatus. Augustissimas plane fuisse Romæ ædes Probi, illud a Secundino [a] dictum insinuat: Ego namque, inquit, fateor, non tali diligentia, nec tanta industria Anicianæ domus micare marmora, quanta tua scripta perlucent eloquentia.] Claruere in eadem familia sanctæ feminæ Proba auia, Iuliana nurus, & Demetrias neptis magni nominis virgo, de quibus suo loco dicturi sumus.

[a] *Apud Aug. in epist. Secundini Manichæi tom. 6. pag. 218. edit. Plantin.*

Quoniam autem ex epistola [b] S. Ambrosij ad Theodosium hoc anno post cladē Thessalonicensem (vt vidimus) data, liquet, hoc ipso anno collectam esse Mediolani Synodum B
Episcoporum: cuiusnam rei occatione oportuerit illum cogi conuentum, & quid in eo factum sit, est diligentius perquirendum. Haud enim leuis momenti hæc fuit Synodus, ad quam & Galliarum Episcopi cōuenerunt, & tres Apostolicæ sedis Legati a Siricio Papa missi. Cuiusnam rei gratia, inquam, eiusmodi Concilium collectum fuerit, quidve in eo Patres statuerint, vt intelligamus: in primis quid hoc anno a Siricio Papa Romæ gestum sit, quidve ab eodem scriptum Ecclesiæ Mediolanensi, est declarandum.

[b] *Ambros. epist. 28.*

SIRICIVS PP. DAMNAT IOVINIANVM.

Meminisse debemus quæ superius dicta sunt, ex monasterio Mediolanēsi prodijsse, immo eiectum fuisse Sardanapalum illum sub habitu monastico latitantem Iouinianū hæresiarcham, ceterosq. eiusdem impietatis collegas, quorum virulentas hæreses superius recensuimus. Toleratus namque fuit iste cum suis aliquandiu, vel quod ipsius expectaretur correctio, vel quod potius contemnendus videretur, qui adeo vana atque insulsa C
priuatim in aures aliquorum susurrans ingereret. Sed cum eo temeritatis vsque progressus esset, vt etiam eodem argumento a se scriptos commentarios ederet: iam zizania, quæ creuissent ad messem, falce Apostolica succidenda fuerunt.

[c] *Hier. aduers. Iouinian. lib. 1.*

IOVINIANI SCRIPTA QVALIA.

At qualia essent eiusmodi Iouiniani scripta, accipe ex S. Hieronymo [c]: Pauci, inquit, admodum dies sunt, quod sancti ex vrbe Roma fratres cuiusdam mihi Iouiniani commentariolos transmiserunt, rogantes vt eorum ineptijs responderem, & Epicurum Christianorum Euangelico atque Apostolico vigore contererē. Quos cum legissem, & omnino non intelligerem, cœpi reuoluere crebrius, & non verba modo atque sententias, sed singulas pene syllabas discutere, volens prius scire quid diceret, & sic vel probare vel redarguere quod dixisset. Verum scriptorum tanta barbaries est, & tantis vitijs spurcissimus sermo confusus, vt nec quid loquatur, nec quibus argumentis velit probare quod D
loquitur, potuerim intelligere. Totus enim tumet, totus iacet: attollit se per singula, & quasi debilitatus coluber in ipso conatu frangitur. non est contentus nostro, id est, humano more loqui: altius quiddam aggreditur.

Parturiunt montes: nascetur ridiculus mus. *Quod ipse*
Non sani esse hominis, non sanus iuret Orestes.

Præterea sic inuoluit omnia, & quibusdam inextricabilibus nodis vniuersa perturbat, vt illud Plautinarum litterarum ei possit aptari:

Has quidem præter Sybillam leget nemo. *nam diuinandum est.*
Furiosas Apollinis vates legimus. & illud Virgilianum:
Dat sine mente sonum.

Heraclitum quoque, cognomento σκοτεινὸν, sudantes philosophi vix intelligunt. Sed E
quid ad nostrum αἰνιγματογλῶ, cuius libros multo difficilius est nosse, quam vincere? Quamquam & in victoria non parua sit difficultas. Quis enim eum superare queat, cuius assertionem penitus ignoret? Et ne lectorem longius traham: cuiusmodi eloquentiæ sit, & quibus verborum floribus ornatus incedat, secundi libri eius monstrabit exordiū, quod

VERBA IOVINIANI.

hesternam crapulam ructans ita euomit: Satisfacto inuitatis, non vt claro curram nomine, sed vt rumore purgatus viuam vano: Obsecro agrum, nouellas plantationum, arbusta teneritudinis erepta de vitiorum gurgitibus, audientiam communitam agminibus. Scimus Ecclesiam spe, fide, charitate inaccessibilem, inexpugnabilem: non est in ea immaturus, omnis docibilis, impetu irrumpere, vel arte illudere potest nullus. Rogo, quæ sunt hæc portenta verborum? quod descriptionis dedecus? nonne vel per febrem somniare eum putes? vel arreptum morbo phrenetico, Hippocratis vinculis alligandum?

A dum? &c.] hæc quidem de Iouiniani commentarijs ex Hieronymo recitasse voluimus, quod dignum obseruatione sit intelligere, non curasse dæmonem in promulgatione illarum hæresum, quibus adblanditur voluptatibus carnis, viros disertos quærere & eloquentiæ studiosos; sed effrenis animi & perfrictæ frontis, vita turpissimos vocasse magistros; eo quod absque eloquentia satis ad perditionis filios suadendos essent carnis illecebræ: quod hoc quoque nostro sæculo factum vidimus, cum impudentem apostatam, fœdum moribus, eloquio infantissimum constituit hæresiarcham, restitutorem collapsæ penitus scholæ Iouiniani, atque nouum assertorem doctrinæ Epicuræ. Sed de Iouiniani facta Romæ condemnatione prosequamur historiam.

Cum igitur (vt dictum est) eiusmodi scripta Iouinianus Romæ vulgasset: primus omnium qui ex aduerso surrexit, & contra deforme monstrū cominus decertauit, egitq. PAMMACHIVS AVCTOR DAMNATIONIS IOVINIANI.
B vt Apostolica damnaretur auctoritate, Pammachius fuit nobilissimus Senator, atque doctissimus Romanorum, qui S. Paulæ gener extitit, Christianæ religionis exactissimus cultor, & fidei Catholicæ ardentissimus propugnator, de quo alias pluribus; ad quem Hieronymus [a] scribens hæc ait: Denique idcirco, te post Dominum faciente, damnatus est, *Iouinianus videlicet*, quod ausus sit perpetuæ virginitati matrimonium comparare.] At non vnius Pammachij relatione, sed & aliorum Fidelium, Iouinianum delatum fuisse Siricio Papæ, idem ipse Pontifex litteris illis, quas de eiusdem damnatione ad Ecclesiam Mediolanensem scripsit, affirmat: eas vero hic describendas esse putamus, cum quid ab ipso Siricio aduersus impium hæresiarcham eiusq. gregales definitum Romæ sit, certa testificatione contineant; sic enim se habent [b]:

[a] *Hieronym. ad Pāmach. epist. 50.*

Siricius Mediolanensi Ecclesiæ.

[b] *Siric. epist. 2. tom. 1. epist. Roman. Pontif.*

C Optarem semper, fratres carissimi, dilectionis & pacis vestræ sinceritati gaudia nunciare: ita vt vicissim discurrentibus litteris, sospitatis vestræ iuuaremur indicio. Nūquam EPIST. SIRICII PAPAE DE CONDEMNATIONE IOVINIANI.
patitur nos quietos ab incursione sua vacare hostis antiquus, ab initio mendax, inimicus veritatis, æmulus hominis, quem vt deciperet, se ante decepit. Pudicitiæ aduersarius, luxuriæ magister, crudelitatibus * pascitur, abstinentia punitur, odit ieiunia; ministris suis prædicantibus, eadem dicit esse superflua, spem non habens de futuris, Apostoli sententia percussus dicentis [c]: Manducemus & bibamus; cras enim moriemur. O infelix audacia, o desperatæ mentis astutia. Iam incognitus sermo hæreticorum intra Ecclesiā cancri more serpebat, vt occupans pectus, totum hominem præcipitaret in mortem. Et nisi Dominus Sabaoth laqueum, quem parauerant, dirupisset; scena tanti mali & hypocrisis publicata, multorum simplicium corda traxisset in ruinam; quia facile ad
D deteriorem partem mens humana traducitur, malens per spatiosa ambulare, quam per arctæ viæ iter cum labore transire.

* cruditatibus

[c] *1. Corint. 15.*

Qua de re necessarium satis fuit, dilectissimi, quæ hic gesta sunt, ad vestram conscientiam cognoscenda mandare, ne ignorantia sacerdotis cuiuspiam pessimorum hominum Ecclesiam irrumpentium sub religioso nomine contagio violaret: sicut scriptum est, Domino dicente [d]: Multi veniunt ad vos in vestimentis ouium, intus autem sunt lupi rapaces; a fructibus eorum cognoscetis eos: ij videlicet, qui subtiliter Christianos sese iactant, vt sub velamento pij nominis gradientes, domum orationis ingressi, sermonem serpentinæ disputationis effundant: vt [e] sagittent in obscuro rectos corde, atque veritatem Catholicam peruertendo, ad suæ doctrinæ rabiem diabolico more traducant, atque ouium simplicitatem defraudent. Et quidem multarum hære-
E sum malignitatem ab Apostolicis nunc vsque temporibus didicimus, & experti probauimus: sed numquam tales canes Ecclesiæ mysterium latratibus fatigauerunt, quales isti nunc subito irrumpentes, doctrina perfidiæ polluti, hostes fidei; qui cuius sint discipuli, verborum fructibus prodiderunt.

[d] *Matth. 7.*

[e] *Psal. 10.*

Nam cum alij hæretici singula sibi genera quæstionum male intelligendo proposuerint conuellere atque concerpere de diuinis institutionibus: isti non habentes vestē [f] nuptialem, sauciantes Catholicos, noui ac veteris Testamenti (vt dixi) continentiam peruertentes, illecebroso atque ficto sermone aliquot Christianos cœperunt iam vastare, atque suæ dementiæ sociare, intra se continentes nequitiæ suæ virus, præferentes se tamquam electi; blasphemias tamen suas conscriptione temeraria publicarunt, & desperatæ mentis furore conciti passim in fauorem Gentilium se prodiderunt. Verum a fidelibus Christianis, viris genere optimis, religione præclaris, ad meā humilitatē subito scriptura

[f] *Matth. 22.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

horrifica videntur esse delati, vt sacerdotali iudicio detecti diuinæ legi docere contraria, A spiritali sententia deleantur.

NVPTIAE ET VIRGINITAS CVIVS MERITI.

Nos sane nuptiarum vota non aspernanter accipimus, quibus velamini interfuimus; sed virginum nuptias Deo deuotas maiore honorificentia honoramus. Facto igitur presbyterio, constitit doctrinæ nostræ, id est, Christianæ legi esse contraria: vnde Apostoli [a] secuti præceptum, quia aliter quam quod accepimus, annunciabant; omnium nostrum tam presbyterorum & diaconorum, quam totius etiam cleri vna lata fuit sententia, vt Iouinianus, Auxentius, Genialis, Germinator, Felix, Pontinus *, Martianus, Ianuarius, & Ingeniosus, qui incentores nouæ hæresis & blasphemiæ inuenti sunt, diuina sententia & nostro iudicio in perpetuum damnati, extra Ecclesiam remanerent. Quod custodituram sanctitatem vestram non ambigens, hæc scripta direxi per fratres & presbyteros meos Crescentem, Leopardum, & Alexandrum, qui religiosum officium fidei spiritu possint B adimplere feruentes.] hactenus litteræ Siricij ad Ambrosium per Legatos, quorum Leopardus presbyter fuisse videtur Tituli Pastoris, ex quo & ipse Siricius ad sedem Pontificiam euectus fuit. siquidem amborum nomina in fragmentis quibusdam in eodem Titulo hactenus asseruantur in lapidibus sculpta, qui erant monumentorum veterum epitaphia, quæ penitus periere, quæ hic voluimus vtcumque mutila descripsisse: SALVO SIRICIO EPISCOPO.] & alio fragmento: ECCLESIAE SANCTAE . . . . . cetera desunt. Extat & tabula marmorea his litteris exarata: LEOPARDVS PRESBYTER] quem vnum esse ex nominatis Siricij Papæ Legatis, nulla apud me dubitatio est.

[a] *Galat.* 1.

* Frontinus

CONCILIVM MEDIOLANENSE.

Quod autem Siricius eosdem Mediolanum tres Legatos miserit, ea causa intercessisse C videtur, vt horum auctoritate Mediolani Synodus cogeretur Episcoporum, vt ab ijsdem Iouinianus & alij nominati illic etiam damnarentur hæretici, vbi cœperunt hæresum venena spargere, & cuius infelicis arboris Romæ truncus succisus erat, conuellerentur ibi quoque radices. circuisse enim eos prouinciam illam cum hisce mercibus, testari videtur S. Ambrosius, cum vt hoc caueret, litteris admonuit Vercellensem Ecclesiam [b]. Quid autem Synodus Mediolanensis aduersus eosdem hæreticos hoc anno celebrata decreuerit, litteræ ab ea ad Siricium Papam scriptæ declarant, quarum sic se habet exordium [c]:

[b] *Ambr. epi.* 81.

[c] *Epist. Roman. Pontif. tom.* 1. *pag.* 42.

EPISTOLA SYNODI AD SIRICIVM.

Domino dilectissimo fratri Siricio Papæ Ambrosius Episcopus, Bassianus, & ceteri. Recognouimus litteris sanctitatis tuæ boni pastoris excubias, qui fideliter commissam tibi ianuam serues, & pia solicitudine Christi ouile custodias, dignus quem oues Domini audiant & sequantur.] Obserua, lector, quod S. Ambrosius & alij eius Synodi Episcopi D apta satis collatione dicũt, commissam Ecclesiæ ianuam Romano Pontifici, vtpote quod eidem in Petro commissæ sint claues regni cælorũ: cum de se Christus dicat [d]: Ego sum ostium; per me si quis introierit, saluabitur.] & rursus: Qui non intrat per ostium, sed ascendit aliunde, hic fur est & latro.] sicq. cum intelligis Ecclesiæ ianuam Christum, & nonnisi hanc vnam patere portam venientibus ad Ecclesiam, huiusq. portæ Romanum Pontificem ianitorem: cognoscas pariter illos legitime in Ecclesiam ingredi; censeriq. Catholico nomine, quibus tantus ianitor aperuerit; illos vero exclusos atq. reiectos, quibus idem fores occluserit; eosdemq. conscendentes aliunde, non inter Catholicos, sed inter fures atque latrones connumerari debere: quod seruatum esse ab initio fundatæ per Petrum Romanæ Ecclesiæ, sæpe superius dictum est; nimirum illos tantum totius Catholicæ Ecclesiæ sententia censitos esse Catholicos, qui gauderent communione Roma- E ni Pontificis; illos vero hæreticos vel schismaticos, qui ab eiusdem communionis participatione secluſi essent. Sed pergunt illi:

[d] *Ioan.* 10.

HAERETICORVM DOCTRINA, LVPORVM VLVLATVS.

Et ideo quia nosti ouiculas Christi, lupos facile deprehendes, & occurres quasi prouidus pastor, ne isti morsibus perfidiæ suæ, feraliq. vlulatu Dominicũ ouile dispergant. Laudamus hoc, domine frater nobis dilectissime, & toto concelebramus affectu. Nec miramur, si luporum rabiem grex Domini perhorruerit, in quibus Christi vocem non recognouit. Agrestis enim vlulatus est, nullam virginitatis gratiam, nullum castitatis ordinem seruare, promiscue omnia velle confundere, diuersorum gradus abrogare meritorum, & paupertatem quamdam cælestium remunerationum inducere, &c.] pluribus enim differunt atque demonstrant superexcellere sancto coniugio virginitatem, illibatamq. omni tempore & illæsam custoditam Dei genitricis virginitatem, cui ijdem scelestissimi

A stissimi detrahebant. Viduitatisq. Christi amore seruatæ præconia extollentes, ieiuniorum merita prædicant, quæ veritatis proditores somno vinoq. sepulti, tamquam suæ ipsorum intemperantiæ aduersaria impugnabant. Atque post multa hæc ijdem ad Siricium:

Sed quid plura apud magistrum atque doctorem? cum iam dignum præmium retulerint illi perfidiæ suæ, qui ideo vsque huc venerunt, ne superesset locus in quo non damnarentur; qui vere se Manichæos probauerunt, non credentes quia ex virgine vtique veniisset.] docent deinde pluribus, qua ex parte Iouinianus cum suis participaret cum Manichæis: adduntq. ipsos Manichæos tunc temporis cum Imperatoris decreto, tum Legatorum sententia esse damnatos, atque ciuitate illa expulsos. siquidem ista ad postremum adiungunt:

B Sed * est impietas Manichæorum, quam & clementissimus execratus est Imperator; & omnes qui illos viderunt, quasi quædam contagia refugerunt; sicut testes sunt fratres & compresbyteri nostri Crescens, Leopardus, Alexander, sancto feruentes Spiritu, qui eos omnium execratione damnatos, Mediolanensi ex vrbe quasi profugos repulerunt. Itaque Iouinianum, Auxentium, Germinatorem, Felicem, Protinum *, Genialem, Martianum, Ianuarium, & Ingeniosum, quos sanctitas tua damnauit, scias apud nos quoque secundum iudicium tuum esse damnatos. Incolumem te & florentissimum Deus noster tueatur omnipotens, domine dilectissime frater.

* Hæc LEGATORVM COMMENDATIO.

* Pontinum Frontinum

Item subscriptio.

SVBSCRIPTIO EPISCOPORVM.

Ego Ambrosius Mediolanensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.

Euentius Episcopus Cenetensis saluto sanctitatem tuam in Domino, & huic epistolæ C subscripsi.

Maximus Episcopus Emonensis, &c.
Felix Episcopus Iadrensis
Bassianus Episcopus Laudensis
Theodorus Episcopus Octodurensis
Constantius Episcopus Arausicanus
Sabinus Episcopus Placentinus
Ex iussu Domini Episcopi Geminiani, ipso præsente, Aper presbyter subscripsi.
Eustathius Episcopus, Constantius Episcopus, & omnes ordine subscripserunt.]

Vides plures alios breuitatis causa prætermissos esse nominari Episcopos: porro magnæ virtutis viros, sanctitate conspicuos, miraculisq. claros nonnullos ex ijs fuisse, docẽt quæ D superius dicta sunt, cum de Concilio Aquileiensi actum est: complures enim Episcopi vtrique Concilio interfuisse reperiuntur; inter quos præ ceteris enituere S. Ambrosius Mediolanensis Episcopus, & S. Sabinus Episcopus Placentinus, Ambrosio (vt dictum est superius) sanctitate atque doctrina non impar: vt taceamus de sanctis Bassiano, Geminiano, & alijs. Vt ex his intelligas, magna Dei prouidentia factum, vt per tales tantosq. viros nefanda hæresis damnaretur; ne quid reliqui posteris esset, quod reuocari posset in dubium, a quorumnam parte veritas steterit, num apud lutulentum porcum eiusq. gregales sues grunnitu potius obstrepentes, quam humana voce loquẽtes, an apud acceptissimos Deo viros opere ac sermone præstantes, quorum sententiæ & ipse Deus miraculorum operatione sæpius suffragatus esset. Hæc dixerimus, vt rubore suffundantur (si tamen erubescere norunt) recentiores hæretici, qui (vt dictum est) obstructam diu ante E Iouiniani sordium cloacam resoderunt ipso halitu homines corrumpentem; sciantq. licet nolint, se cum Iouiniano iam ante annos mille ac ducentos in Ecclesia esse damnatos tum sententia Romani Pontificis, tum Concilio Mediolanensi, tum deniq. priuatis subscriptionibus sanctorum virorum, Hieronymi, Ambrosij, Augustini, & aliorum, adde & Imperatorijs sanctionibus. Etenim primum omnium hos sceleſtos e monasterijs ciectos, habitu tamẽ monastico vagantes, ab vrbibus recedere & ad deserta loca proficisci, Theodosius Imperator rescripto huiusmodi iussit, hoc anno dato [a]:

[a] *l.* 1. *de Monach. Cod. Theod.*

LEGE THEODOSII EXPELLVNTVR MONACHI HAERETICI.

Quicumque sub professione monachi reperiũtur, deserta loca & vastas solitudines sequi, atque habitare iubeantur. Dat. III. Non. Septẽbris, Veronæ, Valentiniano IIII. & Neoterio Coss.] hac statuta lege cogitur improbus hæresiarcha ab Vrbe recedere. sed etsi solitudinẽ petijt; negligentia tamen magistratuũ, quorũ torpore leges insito vigore deficiũt, factum est, vt quamuis non auderet se rursus in Vrbem intrudere, extra mœnia tamen

suos

Universidad de Deusto
Biblioteca

suos colligens, conuentus suburbanos haberet. Sed reclamantibus rursus Episcopis, Honorius Imperator legis paternæ vindex eumdem Iouinianum seruili primo affectum supplicio relegauit in insulam, ceteris illius sectarijs in diuersa loca dispersis. Extat eius sententiæ eiusdem Imperatoris ad Felicem Præfectum Prætorio eiusmodi rescriptum[a]: A

a l. 53. de hæret. C. Theod.

QVIBVS IOVINIANVS AFFECTVS DAMNVM SVPPLICIJS.

Iouinianum sacrilegos agere conuentus extra muros Vrbis sacratissimæ, Episcoporũ querela deplorat. Quare supramemoratum corripi præcipimus, & contusum plumbo cum ceteris suis participibus & ministris exilio coerceri, ipsum autem machinatorem in insulam Boam festina celeritate deduci: ceteris, prout libuerit (dummodo superstitiosa coniuratio exilij ipsius discretione soluatur) solitarijs & longo spatio inter se positis insulis in perpetuum deportatis. Si quiautem pertinaci improbitate vetita & damnata repetiuerit: sciat se austeriorem sententiam subiturum. Dat. prid. Nonas Martij, Mediolani, Honorio nonum & Theodosio quintum AA. Consulibus.] est is annus Domini B duodecimus supra quadringentesimum: vt ex his videas, ipsum Iouinianum cum suis post damnationem hoc anno tum Romæ tum Mediolani acceptam, viginti & duos annos Ecclesiam perturbasse. Porro insula, in quam deportatus est Iouinianus, Boas dicta,

BOAS INSVLA VBI SITA.

b Ammian. lib. 22.

posita habetur in Dalmatiæ littore, cuius meminit Ammianus[b], in quam Florentium Magistrum officiorum sub Iuliano relegatum fuisse tradit.

DE LIBRIS S. HIERONYMI IN IOVINIAN.

c Hier. aduers. Iouinian. lib. 1.

Quoniam autem libri, quos Iouinianus conscripserat, vbique vulgati magno detrimento a pluribus legebantur: Romæ existentes viri pij atque prudentes, de antidoto aduersus propinata venena parando soliciti, ad sanctum Hieronymum Bethlehem agẽtem editos commentarios ab eodem Iouiniano iam ante miserunt, qui eos aduersaria scriptione refelleret. affirmat hoc ipse[c]: qui dum nouissimo loco suarum lucubrationum, quas vsque ad annum decimumquartum Imperij Theodosij se conscripsisse testa- C tur, duos libros aduersus Iouinianum a se editos recenseat, & post eos ad Pammachium Apologeticum cum Epitaphio: plane intelligi posse videtur, hoc ipso anno, antequam sibi Iouiniani damnatio innotuisset, eosdem ab ipso commentarios esse conscriptos, sequenti vero Apologeticum eadem ex causa (vt dicemus) elucubratum. Haud id fuit leue certamen, sed plane arduum, non quidem quod superaretur rei difficultate & argumenti sublimitate, aduersus quæ innumera diuinæ Scripturæ loca, Conciliorum canones, sanctorum Patrum elogia, ac denique (quæ sola satis sufficere potuisset) ipsa a temporibus Apostolorum illibate hactenus in Ecclesia conseruata traditio suppeteret; sed quod homo leuis blandis illecebris quãplurimos Christianos Romæ agentes vsque adeo dementasset, vt ipsum veluti nouum Apostolum, impium colerent Iouinianum. Demonstrat hæc ipse S. Hieronymus apostrophe illa aduersus eum ad calcem operis po- D sita, quæ sic se habet[d]:

d Hier. aduers. Iouinian. lib. 2.

APOSTROPHE S. HIERONYMI IN IOVINIANVM.

Nunc restat, vt Epicurum nostrum subantem in hortulis suis inter adolescentulos & mulierculas alloquamur. Fauent tibi crassi, nitidi, dealbati: adde, si vis, iuxta Socraticam irrisionem, omnes sues & canes, & quia carnem amas, vultures quoque, aquilæ, accipitres, & bubones. Numquam nos Aristippi multitudo terrebit. Quoscumque formosos, quoscumque calamistratos, quos crine composito, quos rubentibus buccis videro, de tuo armento sunt, immo inter tuos sues grunniunt. De nostro grege tristes, pallidi, sordidati, & quasi peregrini huius sæculi, licet sermone taceant, habitu loquuntur & gestu.] hæc ipse, alludens ad veros monachos: atque paulo post subdit de frequentia sectatorum eius: Ne glorieris quod multos discipulos habeas. Filius Dei docuit in Iu-

e Isai. 63.

dæa, & duodecim tantum illum Apostoli sequebantur: Torcular, inquit[e], calcaui solus, E & de gentibus vir non est mecum. Ille in passione solus remansit, & Petri quoque ergo eum trepidauit constantia. Phariseorum autem doctrinæ omnis populus applaudebat,

f Lucæ 23.

dicens[f]: Crucifige, crucifige talem: Non habemus Regem, nisi Cæsarem: id est, vitia sequimur, non virtutes, Epicurum, non Christum, Iouinianum, non Apostolum Paulum. Quod multi acquiescunt sententiæ tuæ, indicium voluptatis est: non enim tam te loquentem probant, quam suis fauent vitijs. In circulis platearum quotidie fictus hariolus stultorum nares verberat, & obtorto fuste dentes mordentium quatit, nec tamen deest qui semper possit induci: & pro magna sapientia deputas, si plures porci post te currant, quos gehennæ succidiæ nutrias?

Post præconium tuum & balneas, quæ viros pariter & feminas lauant, omnis impatientia, quæ ardentem prius libidinem quasi verecundiæ vestibus tegebat, nudata est & expo-

A exposita: quæ ante in occulto erant, nunc in propatulo sunt. Ostendisti tales discipulos, non fecisti. Hoc profecit doctrina tua, vt peccatum ne pœnitentiam quidem habeat. Virgines tuæ, quas prudentissimo consilio, quod nemo vmquam legerat, nec audierat, de Apostolo[a] docuisti: Melius est nubere, quam vri: occultos adulteros in apertos verterunt maritos. non suasit hoc Apostolus, non electionis vas: Virgilianum consilium est.

a 1. Cor. 7.

Coniugium vocat; hoc prætexit nomine culpam.

Quadringenti ferme anni sunt, quod Christi prædicatio fulget in mundo, ex quo innumerabiles hæreses tunicam illius conciderunt: vniuersus pene error de Chaldæo & TVRPITVDINES HAERETICORVM. Syro & Græco sermone processerat. Basilides magister luxuriæ & turpissimorũ complexuũ post tot annos ita in Iouinianũ, quasi in Euphorbũ, transformatus est, vt Latina quo-

B que lingua haberet hæresim suã. Nulla ne fuit alia in toto Orbe prouincia, quæ reciperet præconium voluptatis, in quam coluber tortuosus irreperet, nisi quam Petri doctrina super petram fundauerat Christũ? Vexillum Crucis, & prædicationis austeritas, idolorum templa destruxerat: e regione luxuria ventris & gutturis subuertere nititur fortitudinem Crucis. Vnde per Isaiam loquitur Deus[b]: Populus meus, qui vos beatificant, se- *b Isai. 3.*

ducunt vos, & semitas pedum vestrorum conturbant. Necnon per Hieremiam[c]: Fu- *c Hier. 50.*

gite de medio Babylonis, &c.] subdit vero: Hieremias captiuitatem nuncians lapidatur a populo. Ananias[d] filius Azur frangebat ad præsens ligneas torques, & in futurum fer- *d Hier. 28.*

reas præparabat. Semper pseudoprophetæ dulcia pollicentur, & ad modicum placent. Amara est veritas; & qui eam prædicant, replentur amaritudine: in azymis enim sinceritatis & veritatis Domini Pascha celebratur, & cum amaritudinibus comeditur]

C At quibus pudendis vocibus Iouinianus alliceret feminas ad sui sequelam, idem addit, hæc dicens:

Egregia sane vox, & quam audiat sponsa Christi inter virgines & viduas & cælibes (vnde & ipsum nomen inditum est, quod cælo digni sint, quia coitu careant.) Raro iejunate, crebrius nubite: non enim potestis implere opera nuptiarũ, nisi mulsum & carnes & nucleum sumpseritis. Viribus opus est ad libidinem: cito caro consumpta marcescit. Nolite timere fornicationem. Qui semel in Christo baptizatus est, cadere non potest; habet enim ad despumandas libidines solatia nuptiarum. Quod & si ceciderit, redintegrabit vos pœnitentia: & qui in Baptismo fuistis hypocritæ, eritis in pœnitentia solidæ fidei. Neque turbemini, putantes inter iustum & pœnitentem aliquid interesse, & humiliorem gradum dare quidem veniam, sed coronam tollere. Vna est enim retri-

D butio: qui ad dexteram steterit, introibit ad regna cælorum.

His consilijs subulci tui pastoribus nostris ditiores sunt, & hirci plurimas secum capras trahunt. equi insanientes[e] in feminas facti sunt: statim vt mulieres vident, adhin- *e Hier. 5.*

niunt: & impatientiam suam, proh nefas, Scripturarum solantur exemplis. Sed & ipsæ CORRVPTI MORES HAERETICORVM. mulierculæ miseræ, & non miserabiles, præceptoris sui verba cantantes: Quid enim, nisi semen requirit Deus? non solum pudicitiam, sed etiam verecundiam perdiderunt, maioriq. procacitate defendunt libidinem, quam exercent. Habes præterea in exercitu tuo plures succenturiatos; habes scurras & velites in præsidijs, crassos, comptos, nitidos, clamatores, qui te pugnis calcibusq. defendant. Tibi cedunt de via nobiles, tibi osculantur diuites caput. Nisi enim tu venisses, ebrij atque ructantes paradisum intrare non poterant.

E Macte virtute, immo vitijs, habes in castris tuis & Amazonas exerta mamma & nudo brachio & genu venientes, contra se viros ad pugnam libidinum prouocantes. Et quia opulentus paterfamilias es, in auiarijs tuis non turtures, sed vpupæ nutriuntur, quæ tota fœtidæ voluptatis lustra circumuolent. Me carpe, me disijce, obijce crimina quæ volueris, argue luxuriæ & deliciarum: magis me amabis, si talis fuero: ero enim de armento tuo.] hæc ad Iouinianum Hieronymus: perorando autem ad Romam conuersus, ista habet: Sed & ad te loquar, quæ scriptam in fronte blasphemiam Christi confessione delesti, Vrbs potens, Vrbs Orbis domina, Vrbs Apostoli voce laudata; interpretare vocabulum tuum. Roma aut fortitudinis nomen est apud Græcos, aut sublimitatis, iuxta Hebræos: serua quod diceris. Virtus te excelsam faciat, non voluptas humilem. Maledictionem, quam tibi Saluator in Apocalypsi[f] comminatus est, potes effugere per *f Apoc. 17. 18.*

pœnitentiam, habens exemplum Niniuitarum. Caue Iouiniani nomen, quod de idolo deriua-

Universidad de Deusto
Biblioteca

deriuatum est. Squallet Capitolium: templa Iouis & cærimoniæ conciderunt: cur vocabulum eius & vitia apud te vigeant? Adhuc sub Regibus & sub Numa Pompilio facilius maiores tui Pythagoræ continentiam, quam sub Consulibus Epicuri luxuriam susceperunt.] hucusque Hieronymus, & quidem (vt apparet) post illatam templis deorum cladem, quam anno superiori contigisse vidimus, id operante Graccho Præfecto Vrbis.

SVGILLATI LIBRI S. HIERONYMI CONTRA IOVINIAN.

Sed quid post hæc accidit? Cum duo libri illi a S. Hieronymo aduersus Iouinianum elaborati, Romam perlati, lectiq. fuissent: impugnati sunt non leuiter, nec ab humilis conditionis hominibus, eo quidem prætextu, quod idem S. Hieronymus ea scriptione cum totus esset in commendatione virginitatis, visus esset nuptias despexisse. Primus autem ac potentior in Hieronymi scripta illa declamator insurrexit monachus quidam iunior, æmulus illius gloriæ, idemq. Iouiniani hæresis valde suspectus: hic quidem ex eo quoque Hieronymum sugillabat, quod cum nec satis percepisset Iouiniani sententiam, aduersus tamen illum scribere ausus esset. De quibus omnibus per Domnionem
a Hier. epist. 51 idem S. Hieronymus certior factus, ad eum apologeticam scripsit epistolam [a], qua hominem, qualis esset, suis coloribus reddidit. Sed & ad finem eumdem Domnionem admonet: vt agat cum petulante iuuene, suadeatq. vt quæ blaterat in triuio vel inter mulierculas, scriptis mandet, si se iustam causam fouere putet. Videas in ijs litteris Hieronymum ita natura comparatum, vt vehementioribus quibusdam animi motibus impelleretur in hæreticos aduersarios, sed quos mox freno Christianæ professionis adhibito coerceret, & disciplina Euangelica temperaret, vt cum ad eum ijsdem litteris ait: De nobis quoque dici potest: Fœnum habet in cornu, longe fuge. Sed magis volumus esse discipuli eius qui ait [b]: Dorsum meum posui ad flagella, & faciem meam non auerti a confusione sputorum.] & aduersus Ruffinum [c]: Hoc vnum denuncio, & repetens iterum iterumq. monebo: cornutam bestiam petis. & nisi cauerem illud Apostoli [d]: Maledici regnum Dei non possidebunt: &, Mordentes [e] inuicem, consumpti estis ad inuicem: iam nunc sentires, &c.]

b Isaiæ 50. c Hier. Apolog. aduers. Ruffin. d 1. Cor. 6. e Galat. 5.

SIRICIVS PAPA OFFENSVS SCRIPTIS S. HIERONYMI.

Verum non monachum vnum illum, contemnendum potius quam reuincendū, scriptis a se commentarijs aduersarium expertus est, sed plurimos & quidem pios, Catholicæq. fidei assertores, nonnihil offensos, quod ab eodem S. Hieronymo visum esset matrimoniū paruipensum atque despectum: ijdemq. in Pammachium concitati sunt, quem scirent omnes acerrimum semper fuisse eiusdem Hieronymi defensorem: quin & ipsum Ecclesiæ Romanæ Pontificem eadem ex causa fuisse commotum, ipse Hieronymus ita
f Hier. epist. 52 ad Pammachium scribit [f]: Audio totius in te Vrbis studia concitata: audio Pontificis & populi voluntatem pari mente congruere. Minus est tenere sacerdotium, quam mereri.] D hæc cum dicat ipse, nemo in illam suspicionem ducatur, vt ea ex causa putet Siricium fauisse Iouiniano, quem constat ex huius anni rebus gestis ab eodem tum Romæ damnatum, tum procuratum vt ab alijs quoque Episcopis damnaretur. At nonnihil sane aduersus Siricium commotum fuisse Hieronymum, cum ex his quæ dicta sunt, atque alijs quæ inferius dicturi sumus, aperte constabit. Sed quo tandem progressa res est? eo vsque, vt sedandi concitati rumoris causa Pammachius editos a S. Hieronymo duos libros illos reuocare studuerit; sed frustra, cum iam vbique exscripti atque vulgati illi fuissent. testatur id quidem ijsdem litteris S. Hieronymus, vbi ait: De opusculis meis contra Iouinianum, quod & prudenter & amanter feceris exemplaria subtrahendo, optime noui. Sed nihil profuit ista diligentia, cum aliquanti ex Vrbe venientes, mihi eadem lectitarent, quæ se Romæ excepisse referebant. In hac quoque prouincia iam libri fuerant di- E uulgati: &, vt ipse legisti, Nescit vox missa reuerti. Non sum tantæ felicitatis, quantæ plerique huius temporis tractatores, vt nugas meas, quando voluerim, emendare possim. statim vt aliquid scripsero, aut amatores mei, aut inuidi, diuerso quidem studio, sed pari certamine in vulgus nostra disseminant.]

g Hier. epist. 52. HIERONIMVS SCRIBIT APOLOGETICVM.

Cum igitur editi semel libri reuocari non possent, idem Hieronymus consilio Pammachij pro ijsdem apologeticam scripsit epistolam. testatur hoc ipse, cum ait [g]: Apologeticum ipsius operis tibi misi, quem προεφώνησα, & te poscente, edidi: quem cum legeris, aut ipse pro nobis ceteris satisfacies; aut si tu quoque narem contraxeris, illam Apostoli φθεισατω, in qua de virginitate & nuptijs disputat, aliter disserere compelleris.] hæc ipse, plane significans, omnia eo argumento a se conscripta, consentientia esse ijs quæ
h 1. Cor. 7. a S. Paulo scripta sunt ad Corinthios [h], quibus virginitatem nuptijs præfert. Tempus autem

A autem eiusdem Apologetici si requiras: inuenies plane, quod diximus, post præsentem annum fuisse conscriptum, ea nimirum ratione, quod cum hoc anno constet damnatum Iouinianum, in ipsoq. Apologetico eiusdem damnationis mentio habeatur, plane conuincitur post præsentem annum esse elaboratum, nempe decimotertio Theodosij Imperatoris: tunc enim illum a se conscriptum fuisse testatur [a], & postea ad eumdem Epitaphium elucubratum, de quo suo loco dicturi sumus. a Hier. de Script Eccles.

Certe quidem nullo indigere videbantur Apologetico scripta priora, in quorū exordio eiusmodi contestationē præmisit [b]: Neque vero, inquit, nos Marcionis & Manichæi dogma sectantes, nuptijs detrahimus; nec Taciani principis Encratitarum errore decepti, omnem coitum spurcum putamus, qui non solum nuptias, sed cibos quoque, quos Deus creauit ad vtendum, damnat & reprobat. Scimus in domo magna non solum vasa
B esse aurea & argentea & lignea & fictilia, &c.] pluribus insinuat, venerabiles esse nuptias & torum immaculatum, sed virginitatem longe præstare. Quamobrem & in Apologetico illis verbis iuste conqueritur, quibus ait [c]: Dum contra Iouinianum presso gradu pugno, a Manichæo terga mea confossa sunt. Nonne, quæso, statim in principio operis mei ista præfatus sum? Neque enim nos Marcionis, &c.] iuste quidem atque prudenter, satisq. ad erroris lineam declinandam, vt a nemine iure redargui potuisset. b Hier. contra Iouin. lib. 1. HIERONYMI SCRIPTA SINCERA. c Hier. epist. 56.

Ceterum quod his ipsis temporibus, æque ac hæresis Iouiniani, vigebat, vrgebatq. magnopere Dei Ecclesiam Manichæorum hæresis, qui adeo inualuerant, vt parum profuerit crebris eos exagitari Imperatoris edictis; displicuit Siricio & alijs pijs viris, depressione nuptiarum a S. Hieronymo virginitatem extolli. Verum quod totus ipse esset in pugna illa pro virginitate susceptā, ferreturq. concitatus aduersus Iouinianum æquan-
C tem coniugium virginitatis in præconijs virginitatis, non autem coniugij (vt ipse excusat) versari necesse fuit: vnde calumniæ locus patuit, quasi faueret Hieronymus Manichæis. Manichæorum autem causam eos agere, qui virginitatem nuptijs præferebant, iactare solebat Iouinianus, de quo S. Augustinus [d]: Iouinianus, qui paucos ante annos nouellam conatus est hæresim cōdere, Manichæis patrocinari dicebat Catholicos, quod aduersus eum sanctam virginitatem nuptijs præferebant. Sed responsurus est iste, non se, quod Iouinianus, de indifferentia nuptiarum virginumq. sentire: nec ego id dico, quod isti hoc sentiant. Verumtamen per Iouinianum Catholicis Manichæos obijcientem, non esse hoc nouum, noui hæretici recognoscant. Nos itaque nuptias bonum dicimus esse, non malum. Sed sicuti Ariani Sabellianos nos esse criminantur, quamuis non dicamus vnum eumdemq. esse Patrem & Filium & Spiritum sanctum, quod Sabelliani dicunt; sed
D dicamus vnam eamdemq. esse naturam Patris & Filij & Spiritus sancti, quod Catholici dicunt: ita Pelagiani nobis Manichæos obijciunt, quamuis non dicamus malum esse nuptias.] hæc Augustinus. Sed quid post ipse? dicam. CAVILLVS IOVINIANI HAERESIARCHAE. d Aug. de nupt. & concup. ad Valer. lib. 2. cap. 23.

Cum igitur sciret idem S. Augustinus Hieronymum eam passum esse calumniam, quantumlibet pie sancteq. scripserit, quod visus esset in virginitatis laudibus nuptijs detraxisse, atque eam ob causam de eo falsa illa iactassent æmuli cum hæreticis, nimirum fouisse illum causam Manichæorum: ipse cautior aduersus Iouinianum alia via agendum sibi proposuit. nempe vt quantum liceret nuptias laudibus celebraret, ac simul præconia virginitatis extolleret. Sicq. elaborauit commentarium, illo titulo prænotatum, De bono coniugali contra Iouinianum: cuius a se post Hieronymum susceptæ prouinciæ rationem affert, cum hæc ait [e] post damnatum Iouinianum: Remanserunt, in-
E quit, istæ disputationes eius in quorumdam sermunculis ac susurris: quas palam suadere nullus audebat. Sed etiam occulte venenis repentibus, facultate quam donabat Dominus, occurrendum fuit: maxime quoniam iactabatur, Iouiniano responderi non posse cum laude, sed cum vituperatione nuptiarum. Propter hoc librum edidi, cuius inscriptio est, De bono coniugali.] hæc ipse. S. AVGVSTINVS CVRSCRIBIT DE BONO CONIVGALI. e Aug. Retract. lib. 2. cap. 22.

Tot igitur iaculis confossa bestia est, quæ matrimonium æquabat virginitati: at quibus iudicas conficiendum esse ictibus monstrum illud, nostro obortum sæculo, per quod nedum virginitas subijcitur matrimonio, sed omnino humi deprimitur, immo prorsus extinguitur? cui merito illud conueniat, quod de Behemoth dictum reperitur [f]: Sternit sibi aurum quasi lutum] dum aurea vasa pudoris, quasi testacea reputat, confringit, ac tamquam lutum profternit. Sed qui prædixit ligandum illum in ancillis suis [g]; de hoc quoque monstro constat alias sæpe obtentā in sanctis virginibus prænunciasse victoriā. QVAE FLAGITIA OBORTA EX IOVINIANI HAERESI. f Iob 41. g Iob 40.

Rursum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Rursum vero quod ad sordidas huiusmodi Iouiniani hæreses spectat: quantas ipsæ in- A
uexerint in Vrbem deformes libidines, relaxatis semel habenis concupiscentiæ, Theodosij sanctio manifestat. Quod enim excrescentia & alluuione omnium turpitudinum Iouiniani & sectatorum ipsius, Vrbs (quod tantopere deplorasse vidimus S. Hieronymũ) ita repleta esset luxuria, vt putorem exhalaret infandorum scelerum, eorũ videlicet turpissimorum hominum, qui post alteram abeuntes carnem, omnes naturæ terminos prætergressi, in imum se barathrum demersissent: hos ipsos Sodomitico dignos incendio, vltricibus merito flammis absumi, Theodosius Imperator hoc anno lata lege sanciuit, quæ Romæ publicata est in Foro Traiani; est vero huiusmodi [a]:

a l.6. ad legem Iul. de adult.

LEX THEODOSII ADVERSVS NEFANDVM SCELVS.

Valentinianus, Theodosius, & Arcadius AAA. Orientio Vicario Vrbis Romæ

Omnes quibus flagitij vsus est, virile corpus muliebriter constitutum alieni sexus damnare patientia (nihil enim discretum videntur habere cum feminis) huiusmodi scelus, B
spectante populo, flammis vindicibus expiabunt. Publicata in Foro Traiani, VIII. Id. Aug. Valentiniano A. IIII. & Neoterio Coss.] ex alio vero Codice paulo fusiorem & in aliquibus diuersam, sed admodum deprauatam Pithæus sic edidit eodem ipso titulo:

Non patimur Vrbis Romæ virtutem omnium matrem diutius effeminari, in viros pudoris contaminatione fœdari] & post aliqua valde corrupta: Laudanda igitur experientia tua, quibus flagitiosus luxus est viri corpus muliebriter constitutum alieni sexus damnare patientia, nihilq. discretum habere cum feminis occupatos; vt flagitij poscit immanitas, atque omnibus seductos, pudet dicere, virorum lupanaribus, spectante populo, flammis vindicibus expiabit: vt vniuersi intelligant, sacrosanctum cunctis esse debere hospitium virilis animæ, nec sine summo supplicio alienum expetisse sexum, qui suum turpiter prodidisset. Prop. prid. Id. Maij Romæ in atrio Mineruæ.] Quam igitur C
euacuauerat Constantinus (vt dictum est, Hieronymo auctore) lacunam sordium, mox licentia hæresis Iouiniani repleuit. Ex his intelligas, lector, quas secum sordes ferant hæreses; quibus soluta Christiana disciplina, petulantiæ carnis carceres aperiantur ad cursum.

Quod ad res pertinet Orientis: hoc ipso anno (non autem sequenti sub Consulatu Tatiani * & Symmachi, vt a Socrate [b] ponitur) accidit Constantinopoli scelus illud immane, quod tum ab ipso Socrate, tum etiam a Sozomeno [c] recensetur, de diacono Constantinopolitanæ Ecclesiæ, qui cum nobili se matrona commisceut. cum propalato facinore per pœnitentiarium presbyterum, factum est vt a Nectario eius Ecclesiæ Episcopo muneri illi mancipatus presbyter dimoueretur. Porro quod ad veritatem rei gestæ spectat, cõsule quæ dicta sunt superius primo Annalium tomo, cum de secreta peccatorum D
confessione pluribus actum est: ibi enim complures obortæ inde difficultates soluuntur, & Nouatianorum historicorum mendacia confutantur. Quod vero ad nobilem illam feminam attinet: fuisse eam ordine diaconissam, Sozomenus significare, vtique videtur, cum ait: Hac porro de causa Theodosium Imperatorem equidem conijcio, prouidentem Ecclesiæ honori & dignitati, edicto cauisse, ne mulieres, nisi liberos haberent, & annum sexagesimum excessissent, diuinum ministerium, *diaconissæ munus scilicet*, vllum susciperent, secundum Apostoli Pauli expressum mandatum: illæ vero quæ caput ornarent *, ecclesijs exturbarentur; & Episcopi qui has ipsas admitterent, Episcopatibus suis priuarentur.] hæc Sozomenus, plane demonstrans, iuniorem fuisse feminam illam diaconissam, quacum diaconus scelus patrasset. Extat ipsa lex Theodosij Imperatoris, quam hic curauimus contexendam, hoc ipso anno ab eodem Theodosio pronsulgata E
sub huius anni Consulibus: quibus liquet, præsenti potius quam sequenti anno, quæ dicta sunt, accidisse. Sed & quod exhausisset vidua illa bona sua ditando diaconum: inde factum est, vt idem Imperator eadem lege cauerit, ne viduæ quouis titulo vel Ecclesiæ vel eius ministris bona relinquerent. Sed reddamus hic ipsam ea de causa (vt creditur) hoc anno editam sanctionem [d]:

* Titiani

DE SCELERE A DIACONO PERPETRATO

b Socrat. lib. 5. cap. 19.

c Sozom. lib. 7. cap. 16.

CAVSA PERENDAE LEGIS.

* attonderent

d l.27. de Episc. Cod. Theod.

LEX THEODOSII ADVERSARIA ECCLESIASTICAE LIBERTATI.

Imppp. Valentinianus, Theodosius, & Arcadius AAA. Tatiano PP.

Nulla nisi emensis sexaginta annis, cui votiua domi proles sit, secundum præceptum Apostoli ad diaconissarum consortium transferatur. Tum filijs suis curatore (si id ætas poscit) petito, bona sua idoneis sedula religione gerenda committat: ipsa tantum prædiorum suorum redditus consequatur, de quibus seruandi, abalienandi, donandi, distrahendi, relinquendi, vel quoad supersit, vel cum in fata concedit, & libera ei voluntas

A tas est, integra sit potestas. Nihil de monilibus & supellectili, nihil de auro, argento, ceterisq. claræ domus insignibus sub religionis defensione consumat; sed vniuersa integra in liberos proximos, vel in quoscumque alios arbitrij sui existimatione transcribat. Ac si quando diem obierit, nullam ecclesiam, nullum clericum, nullum pauperem scribat heredes. Careat namq. necesse est viribus, si quid contra vetitum circa personas specialiter comprehensas fuerit a moriente confectum. Immo si quid ab his morienti fuerit extortum, nec tacito fideicommisso aliquid clericis in fraudem venerabilis sanctionis callida arte aut probrosa cuiuspiam cohibentia deferatur; extorres sint ab omnibus, quibus inhiauerant bonis.

Et si quid forte per epistolam, codicillum, donationem, testamentum, quolibet denique detegitur genere conscriptum erga eos, quos hac sanctione submouimus; id nec in
B iudicium deuocetur; sed vel ex intestato is qui sibi competere intelligit, statuti huius definitione succedat: si quis se agnoscit filium, si quis probat propinquum, si quis denique vel casu vel iudicio, pro solido, pro portione heres, legatarius, fideicommissarius, apertis deprehenditur codicillis, fruatur fortunæ munere, conscientiæ suæ fructu, & submotis his atque deiectis in hereditarijs corporibus potestate vtatur heredis.

Feminæ quæ crinem suum contra diuinas humanasq. leges instinctu persuasæ professionis absciderint, ab ecclesiæ foribus arceantur. Non illis fas sit, sacrata adire mysteria, neque vllis supplicationibus mereantur veneranda omnibus altaria frequentare. Adeo quidem, vt Episcopus tonso capite feminam si introire permiserit, deiectus loco, etiam ipse cum huiusmodi contubernijs arceatur: ac non modo si fieri suaserit, verum etiam si hoc ab aliquibus exigi, factum denique esse quacumque ratione compererit, nihil si-
C bi intelligat opitulari. Hoc absque dubio emendandis pro lege erit, emendatis pro consuetudine; vt illi habeant testimonium, isti incipiant timere iudicium. Dat. XI. Kalend. Iul. Mediolani, Valentiniano A. IIII. & Neoterio Coss.] hactenus constitutio Theodosij.

NE FEMINAE SIBI ANTE TEMPVS COMAM DEPONANT.

Cum autem Mediolani hæc sancierit Imperator, ex causis (vt sibi videbatur) legitimis persuasus: quoniam dum vltor sceleris exsurrexit, compressit etiam innocentes; occurrit quamprimum vindex Ecclesiasticæ libertatis seuerus Regum censor sanctus Ambrosius: qui editam sanctionem ea ex parte compulit abrogari, qua periclitabatur Fidelium erga Deum religio, & erga pauperes misericordia: alia vero ex parte, qua Apostolica institutio conseruabatur immunis (nam Pauli [a] præceptio est ne vidua eligatur minor sexaginta annorum) siuit in suo robore perdurare. Theodosius igi-
D tur, Dei obtemperans sacerdoti, aduersantem pietati a se editam sanctionem, contraria lege promulgata, aboleuit, cum post duos ferme menses ad eumdem Tatianum ita rescripsit [b]:

AMBROSIVS COGIT THEODOSIVM ABROGARE LEGEM INIVSTAM.

a 1. Timoth. 5.

b l.28. de Episc. C. Theod.

Legem, quæ diaconissis vel viduis nuper est promulgata, ne quis videlicet clericus, neve sub Ecclesiæ nomine, mancipia, supellectilem, prædam velut infirmi sexus dispoliator inuaderet, & remotis affinibus ac propinquis, ipse sub prætextu Catholicæ disciplinæ se ageret viuentis heredem; eatenus animaduertat esse reuocatam, vt de omnium chartis, si iam nota est, auferatur: neque quisquam aut litigator ea sibi vtendum, aut Iudex nouerit exequendum. Dat. X. Kal. Septembr. Veronæ, Valentiniano Aug. IIII. & Neoterio Coss.] Sic itaque abrogata parte illa legis, in qua libertas Ecclesiastica dispendium passa erat; pars ea in suo vigore permansit, qua iuniores viduæ capillorum abscis-
E sione magno scandalo vel saltem periculo intrudebant se in numerum diaconissarum Ecclesiæ: quod quidem perperam agi, paulo ante adeo enorme perpetratum scelus edocuit. Vides quam conferat, lector, ad germanum legum sensum, rem gestam, causamq. ipsam prænoscere, qua ab Imperatore edita sanctio animatur: cuius ignari eam in longe diuersam falsamq. sententiam distrahant necesse sit, Theodosium fugillantes, quasi aduersatus fuerit feminarum monasticæ disciplinæ. Meminit autem huius latæ legis Marcianus [c] Imperator, quam ratam firmamq. esse voluit, atque alia edita sanctione muniuit: sed de his nos alias pluribus.

POSTERIOR LEX PRIOREM REVOCAT.

c Marcian. Nouel. tit. 5. de test. cleric.

Quod insuper ad leges Theodosij spectat: laudatur ab Aurelio Victore [d] lex illa a Theodosio data, qua consobrinarum coniugium vetaretur. meminit huius quoque legis S. Ambrosius ad Paternum scribens, cum ait [e]: Sed si diuina te prætereunt; saltem Imperatorum præcepta, a quibus amplissimum accepisti honorem, haudquaquam præ-

d Aurel. Victor. in Theodos.

e Ambr. epi. 66.

Universidad de Deusto
Biblioteca

terire te debuerunt. Nam Theodosius Imperator etiam patrueles fratres & consobrinos A
veruit inter se coniugij conuenire nomine; & seuerissimam pœnam statuit, si quis temerare ausus esset fratrum pia pignora: & tamen illi inuicem sibi æquales sunt tantummodo, quia propinquitatis necessitudine & fraternæ societatis ligantur vinculo. pietati eos voluit debere, quod nati sunt. Sed dicis alicui relaxatum. Verum hoc legi non præiudicat, &c.]

Porro lex ista Theodosij perijt, sed illa tantum extat quæ Constantio tribuitur, sancita Romæ, Arbetione & Lolliano Consulibus[a]. Quod autem ait Ambrosius seueriss-
mam pœnam a Theodosio aduersus hos fuisse statutam: quænam illa fuerit, reperies in constitutione Arcadij & Honorij Imperatorum, seueritatem eius legis mitigantium, qua (vt ibi dicitur) statuta erat pœna ignis atque bonorum proscriptio[b]. Existimauit nam-
que Theodosius, opus esse seueriss*ima lege sancire disciplinam, quam Constantij consti- B
tutione decretam effrenis libido violasset. Sane quidem vt Romani ducerent consobrinas, nequaquam antiquo iure factum apparet, sed recentiori, vt Plutarchus auctor est, qui ait[c]: Antiquitus enim sanguine iunctas Romani non copulabant sibi matrimonio, & ne nunc quidem materteras aut sorores: sero concessum fuit, vt ducere consobrinas liceret,] idq. gratia populari potius, quam libere decernente Senatu, factum affirmat, cum subdit: Vir quidam pecunia indigens, alias honestus & gratia populari nemine inferior, consobrinam habere putabatur vxoris loco, ad quam hereditate dos magna peruenerat, eaq. ratione diues ipse esse: cui cum esset eo nomine dies dicta, populus omissa causæ cognitione eum absoluit; decretoq. facto, nuptias consobrinarum permisit publice, coniugio autem superiorum graduum interdixit.] hæc Plutarchus. Intelligis quanta leuitate tanta res fuerit pertractata? Passus tamen est ex hac lege a Gentilibus inui- C
diam Theodosius, ægre ferentibus ad ius antiquum pœnis grauissimis reuocari. pro cuius sanctionis defensione, & aliarum, in quas illi obloqui non cessabant, Paulinus (vt suo loco dicetur) defensionem scripsit egregiam.

Purgauit igitur tamquam scopa Theodosius hac lege non excrescentes solum Gentilium Romæ libidines, sed & aliorum Paganorum vbique degentium: siquidem Græci Ethnici antiquarũ legum Solonis & Lycurgi auctoritate, necnon Aegyptij ex antiquo more iureq. patrio non a consobrinis tantum, sed nec ab vterinis coniugio abstinebant: audi enim Philonem, qui dum agit[d] de legibus Iudæorum, quibus huiusmodi coniugia vetita erant, hæc ait: Quamuis Athenien*sis Solon hoc obseruat in vterinis tantum germanis, eodem patre prognatis relinquit liberum. Contra Lacedæmoniorum legislator vterinis non interdicit connubio, sed solis eodem patre genitis. At Aegyptius ridens D
vtriusque simplicitatem & semiperfecta placita, laxauit libidinem, & auxit in corporibus animisq. insanabile malum intemperantiæ, permissa licentia ducendi sorores, siue per alterum parentem siue per vtrumque cognatas, maiores pariter & minores, æqualesve, ne gemellis quidem exceptis.] hæc Philo. Tot igitur tantaq. in orbe Romano aucta turpitudinum mala lex vna Theodosij in Ethnicis sancte curauit, quæ in Christianis ipsa religionis professio procul amouerat: nam (vt pluribus docet Theodoretus libro de legibus) vna cum nomine Christiano, abdicatis omnibus prauis moribus, antiquatisq. turpibus iniquisque legibus, diuinæ, puræ, iustæ, sanctæq. leges seruandæ ab omnibus susceptæ sunt.

Sed illud quidem perperam factum, vt quot Christiani Principes vetuerint sanctionibus ne inter consobrinos matrimonium iniretur, ijdem Principes id faciendi aliquando E
licentiam impertirent: quem vsum vsque ad Gothos Reges in Italia regnantes perseueresse, formula dispensationis[e] a Cassiodoro conscripta declarat.

Hoc quoque anno Galla Augusta posterior Theodosij coniux, Constantinopoli cum esset ex hac vita migrauit quam Arcadius sepeliuit: eodemq. tempore in foro haud longe ab ecclesia erecta est columna, desuperq. fuit Theodosij argentea statua collocata; sed & obeliscum etiam hoc anno in Circo Constantinopoli positum, affirmat Marcellinus sub huius anni Consulibus. Reliquit autem Galla vnicam prolem, nempe filiolam, nomine Gallam Placidiam, de qua suo loco dicendum pluribus erit.

IESV

[a] l. 2. de incest. nupt. C. Theod.

[b] l. 1. de incest. nupt. C. Theod.

[c] Plutarchus Quæst. Rom. q. 6.

[d] Philo de special. leg.

[e] Cassiod. lib. 7. form. 46.

OBITVS GALLAE AVGVSTAE.

CHristi annus trecentesimus nonagesimusprimus adscribitur Fastis Consulatu Tatiani & Symmachi: hic enim ob patrocinium patriorum cultus deorum (vt vidimus) extra trecentesimum lapidem a Theodosio relegatus, sed restitutus, scripto iam (vt Socrates ait[a]) ad Theodosium Apologetico, ab eodem est euectus ad Cõsulatum. Quod enim Symmachus inter Senatores primarius emineret, & in rebus gerendis solertissimus ac sagacissimus haberetur, cuius tantum nutu reliqui mouerentur; Theodosius redi- B
tus in Orientem, eum amplissimo magistratu voluit demerere, ne quid turbarum ab eo aduersus Valentinianum, quem solum relinqueret in Occidente, concitaretur. Agit de huiusmodi Symmachi Consulatu a Theodosio Imperatore ei collato Prudentius, cum ostendit Theodosium nequaquam egisse tyrannice, cum Romæ cultum idololatriæ abolendum lege sanciuit: nam amplissimorum magistratuum participes quoque Ethnicos esse voluisse affirmat, cum ait[b]:

Nec pago implicitos per debita culmina mundi
Ire viros prohibet. Quoniam cælestia numquam
Terrenis solitum per iter gradientibus obstant,
Ipse magistratum tibi Consulis, ipse tribunal
Contulit, oratumq. togæ donauit amictum.*
Cuius religio tibi displicet: o pereuntum C
Assertor diuum, solus qui restituendos
Volcani, Martisq. dolos, Venerisq. peroras. & quæ sequuntur.

Cetertim ne Symmachi honoris præstantia quicquam sibi arrogaret Gentilicia superstitio, idem Theodosius tunc nouis eam rursus, antequam recederet ab Italia, exagitat sanctionibus: quarum prima data mense Februarij sic se habet[c]:

Imppp. Valentinianus, Theodosius, & Arcadius AAA. Albino PP.

Nemo se hostijs polluat: nemo insontem victimam cædat: nemo delubra adeat, templa perlustret, & mortali *opere formata simulacra susc*ipiat: ne diuinis atque humanis sanctionibus reus fiat. Iudices quoque hanc formam contineant, vt si quis profano ritui deditus templum vspiam vel in itinere, vel in Vrbe adoraturus intrauerit, quindecim D
pondo auri ipse protinus inferre cogatur: necnon Officium eius parem summam simili maturitate dissoluat, si non & obstiterit Iudici, & cõfestim publica attestatione retulerit: Consulares senas, Officia eorum simili modo, correctores & præsides quaternas, apparitiones illorum similem normã æquali sorte dissoluant. Dat. III. Kal. Mart. Mediolan. Tatiano & Symmacho Coss.]

Porro hæc sanciri voluit Theodosius ex Senatusconsulto, cum, latis Comitijs, singulorum Senatorum est rogata sẽtentia: de quibus ita Prudentius:

Aspice quam pleno subsellia nostra Senatu
Decernant infame Iouis puluinar, & omne
Idolium longe purgata ex Vrbe fugandum.
Qua vocat egregij sententia Principis, illac
Libera cum pedibus, tum corde frequentia transit:
Nec locus inuidiæ est, nullum vis aspera terret:
Ante oculos sic velle patet: cunctiq. probatum,
Non iussum, sola capti ratione sequuntur.]

Rursum vero idem Theodosius ad Aegypti magistratus aliam eiusdem argumenti dedit sanctionem, his verbis conscriptam[d]:

Iidem AAA. Euagrio Præfecto Augustali & Romano Comiti Aegypti.

Nulli sacrificandi tribuatur potestas: nemo templa circumeat: nemo delubra susc*ipiat: intercluso*s sibi nostræ legis obstaculo profanos aditus recognoscant: adeo vt si qui vel de dijs aliquid contra vetitum sacrisq. molietur, nullis exuendum se indulgentijs recognoscat. Iudex quoque, si quis tempore administrationis suæ, fretus priuilegio potestatis, polluta loca sacrilegus temerator intrauerit: quindecim auri pondo, Officium

SYMMACHVS RECONCILIATVS THEODOSIO.

[a] Socrat. lib. 5. cap. 14.

[b] Prudent. aduers. Symmach. lib. 1.

* auratumq.

[c] l. 10. de Pagan. C. Theod.

* metalli

QVAE THEODOSIVS ADVERSVS IDOLOLATRAS.

[d] l. 11. eod. tit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vero eius nisi collatis viribus obuiarit, parem summam ærario nostro inferre cogatur. A
Dat. XV. Kalend. Iulij, Aquileiæ, Tatiano & Symmacho Consulibus.] hæc aduersus Gentiles.

Quod vero sciret idem Theodosius Imperator, esse inter Christianos nonnullos, qui conciliandi sibi Imperatoris gratia, ex deorum Gentilium cultu ad Christianam se religionem contulissent, eosdemq. pro conditione rerum ac temporum paruo momento huc & illuc impelli: vt eos in susceptæ religionis contineret officio, hisce voluit legibus coercere [a]:

a l. 4. de Apost. Cod. Theod.

Imppp. Valentin. Theod. & Arcad. AAA. Flauiano PP.

QVAE THEODOSIVS ADVERSVS APOSTATAS.

Hi qui sanctam fidem prodiderint, & sanctum baptisma profanauerint, a consortio omnium segregati sint, a testimonijs alieni, testamenti (vt ante iã sanximus) non habeant factionem, nulli in hereditate succedant, a nemine scribantur heredes. Quos etiã præcepissemus procul abijci ac longius amandari, nisi pœnæ visum fuisset esse maioris, versari inter homines & hominum carere suffragijs. Sed nec vmquam in statum pristinum reuertentur: non flagitium morum obliterabitur pœnitentia: neque vmbra aliqua exquisitæ defensionis aut muniminis obducetur. Quoniam quidem eos qui fidem, quam Deo dicauerant, polluerunt, & prodentes diuinum mysterium in profana migrarunt, tueri ea quæ sunt commenticia & concinnata non possunt. Lapsis etenim & errantibus subuenitur; perditis vero, hoc est, sanctum baptisma profanantibus, nullo remedio pœnitentiæ, quæ solet alijs criminibus prodesse, succurritur. Dat. V. Kal. Maij, Concordiæ, Tatiano & Symmacho Coss.] B

At ne videretur ipse Imperator eiusmodi sanctione voluisse tantum errantem infrenare plebeculam, paucos post dies appendicem adiecit ad coercendos eos qui in sublimiori gradu collocati essent, ita ad eumdem Flauianum rescribens [b]: C

b l. 5. de Apost. Cod. Theod.

Si quis splendor collatus est in eos vel ingenitus dignitatis, qui fide deuij & mente exœcati, a sacrosanctæ religionis cultu & reuerentia defciuissent, ac se sacrificijs mancipassent: perdant: vt de loco suo, statuq. deiecti, perpetua vrantur infamia; ac ne in extrema quidem vulgi ignobilis parte numerentur. Quid enim his cum hominibus potest esse commune, qui infandis & feralibus mentibus gratiam communionis exosi, ab hominibus recesserunt? Dat. V. Id. Maij, Concordiæ, Tatiano & Symmacho Coss.]

QVID GENTILES MAGISTRATVS IN VALENTINIANVM.

His ergo cohibiti legibus Gentiles nobiles, & qui honoris ac quæstus causa in gratiam Theodosij Christianæ fidei cultum fuerant amplexati: ægro ferentes animo hisce vinciri vinculis, de nouo in Occidente Imperatore creando meditari cœperunt, postquam Theodosius Constantinopolim redijsset; quod scirent absque eius patrocinio Valentinianum adolescentulum imbellem perfacile e medio tolli posse. Res igitur in annum sequentem dilata est, quod ipse Theodosius ad huius anni prope finem morã traxerit in Occidente: nam auctor est Socrates [c], eumdem Imperatorem recedentem ex Italia, Constantinopolim peruenisse quarto Idus Nouembris. Quo cum aduentasset, nihil antiquius habuit, quam vt absoluta basilica, quam in honorem S. Ioannis Baptistæ in Septimo sumptuose erigendam curarat, inuentum sub Valentis Imperatoris tempore caput eiusdem S. Ioannis Baptistæ in eam ex Coslai vico prope Chalcedonem posito transferret. Constat quidem auctoritate Sozomeni atque Prosperi sui ipsorum sæculi res scribentium, id post reditum Theodosij ex Italia esse factum, antequã Valentinianus Imperator occumberet. ceterum anni vnius errore lapsus videtur Prosper, nisi id vitio librariorum accidit, dum eiusmodi translationem capitis factam tradit per Theodosium anno superiori sub Consulatu Valentiniani quarto atque Neoterij; cum omnium assertione liqueat, ipsum non ante præsentem annum Cõstantinopolim redijsse, reuersum autem istud ipsum curasse. Quamobrem nec audiendum Cedrenum putamus, qui eiusmodi translationem ad annum sextum Theodosij refert, vel qui ad posteriora reponunt tempora. At quid de his in primis Sozomenus tradat, audiamus [d]: D

c Socrat. lib. 5. cap. 19.

TRANSLATIO CAPITIS S. IOANNIS BAPTISTAE IN SEPTIMVM.

d Sozom. lib. 7. cap. 21.

SVB VALENTE IMPERATORE REPERTVM CAPVT S. IOANNIS BAPTISTAE.

Circa hoc tempus Constantinopolim translatum fuit Ioannis Baptistæ caput, quod Herodias ab Herode Tetrarcha petierat. Fertur autem fuisse repertum apud monachos quosdam sectæ Macedonianæ: qui cum primũ Hierosolymis habitassent, postea migrarunt in Ciliciam. Sub eo autem Imperio, quod ante præsens hoc fuit (*nempe Valentis Augusti*) indicante Mardonio, qui domus Imperatoris maior cunuchus erat, iusserat Valens illud Constantinopolim transferri. Itaque illi qui in hoc missi erant, publico vehiculo impo-

A impositum agebant. Sed vbi ad Pantichium peruenissent (qui locus est Chalcedonis) non vlterius procedere valuerunt muli, qui vehiculum trahebant, & quidem comminantibus equisonibus, & auriga flagris acriter vrgente. Cum autem nihil proficerent, videreturq. cunctis & ipsi quoque Imperatori res ea non sine miraculo & numine diuino geri: sacrum hoc caput in Coslai pago deposuerunt: erat enim is forte in proximo, & ad Mardonij huius ditionem pertinebat. Circa hoc autem tempus, siue Deo, siue ipso Propheta exuscitante, venit in hunc pagum Theodosius Imperator. Cui quidem, cum Baptistæ reliquias tollere vellet, solam aiunt restitisse Matronam: ea erat virgo sacra, sed quam sectarentur minister & custos.

Cum autem illa cunctis viribus resisteret; ratus eam non esse cogendã, precibus contendebat Imperator, vt concederet. Et postquam grauate cessisset; irritum fore Imperatori quod conabatur, ex eo rata, quod tempore Valentiniani * acciderat: purpura sua thecam in qua iacebat caput inuoluens, accipiebat, ac reuersus ante vrbem Constantinopolitanam condidit, in loco quem Hebdomon vocant, ædificato ibi in honorem Dei amplissimo pulcherrimoq. templo. Matronam porro, quamuis frequenter ac multum precatus & blandis pollicitationibus adortus esset, inducere Imperator non potuit, vt ab opinione sua desisteret; erat enim sectæ Macedonianæ. Quamquam tamen Vincentius presbyter eiusdem sectæ fautor, qui & ipsam & Prophetæ loculos ex æquo venerabatur, & sacerdotio in hunc ipsum vsum fungebatur, uestigio secutus est, & cum his qui de Catholica Ecclesia erant, communicauit; cum quidem (vti Macedoniani dicunt) cũ iureiurando protestatus esset, se ab eorum opinione numquam esse recessurum. Sed ille ad extremum id hac adiecta cõditione manifeste terminauit. Vt si Baptista sequi vellet Imperatorem, & ipse quoque cum eodem absque omni hæsitatione conscientiæ communicaret. Fuit autem hic natione Persa; & cum sub Imperio Constantij persecutio Christianos affligeret, fugiens vna cum Adda consobrino suo, ad Romanos venit, atque ipse quidem in clerum allectus est, & ad presbyterij dignitatem processit: Addas autem vxoro ducta plurimum profuit Ecclesiæ, & filium reliquit Auxentium, virum erga Deum fide, erga amicos promptitudine insignem, vita integrum, litterarum amatorem, & omnigena tum Gentilium tum Ecclesiasticorũ eruditione præditum, moribus commodis, licet Imperatori & aulicis familiaris esset & in bellicis expeditionibus splẽdide se gessisset. verum illius quidem crebra mẽtio est tum apud probatissimos quosque monachos, tum apud homines studiosos, qui ipsum familiariter cognouerunt. Matrona vero vsque ad obitum in Coslai pago versata est, vixitq. generose admodum & caste, & sacris virginibus præfuit, quarum etiam nunc multas supereſſe intellexi, quæ mores disciplina per Matronam accepta dignos repræsentant.] hucusque Sozomenus. B C D

THEODOSIVS ACCIPIT CAPVT IOANNIS BAPTISTAE.

* Valentis

DE VINCENTIO ET ADDA PERSIS CHRISTIANIS.

Sed quoniam a Macedoniano homine noscitur eiusmodi historiam mutuatus, auctorem minime citandum putauit: at quisquis ille fuerit, sectæ fauit, dũ suis adscripsit eiusdem sancti præcursoris Domini inuentionem capitis, illius vero custodiam tribuit Matronæ virgini. Quamobrem hæc omnia ad lapidem Lydium admouenda sunt; vt quæ veritate subsistant, quæve nutent, perspicue possit intelligi. Atque illud in primis certum est translationẽ sacrarum reliquiarum nequaquã fieri hoc tempore solitam curru, equisonibus, & aurigis, sed Episcoporũ humeris pompa sollemni. Accipe quid sub Arcadio Theodosij filio dicat factum S. Hieronymus de reliquijs Samuelis Prophetæ, cum ex Palæstina in Thraciam delatæ sunt [a]: Sacrilegus ne, inquit, dicendus est & nunc Augustus Arcadius, qui ossa beati Samuelis longo post tẽpore de Iudæa transtulit in Thraciam? Omnes Episcopi non solum sacrilegi, sed & fatui iudicandi, qui rem vilissimam & cineres dissolutos in serico & vase aureo portauerunt? Stulti omniũ Ecclesiarum populi, qui occurrerunt sanctis reliquijs, & tanta lætitia, quasi præsentem viuentemq. Prophetam cernerent, susceperunt, vt de Palæstina vsque Chalcedonẽ iungerentur populorum examina, & in Christi laudem vna voce resonarent? &c.] Portauerunt quidem & Episcopi ipsi humeris sacratissima Ioannis pignora, & non currus, quem mulæ traherent. Accipe de his exemplum aliud, quod idem S. Hieronymus scripsit de sanctæ Paulæ defunctæ corpore, quod quidem Episcoporum humeris ad sepulturam elatum fuisse affirmat: Translata, inquit [b], Episcoporum manibus & cernicem feretro subijcientibus.] En vides, quibus ritibus & qua pompa efferri, transferriq. solerent sacræ reliquiæ; quæ quidem religionis officia adhibita esse, immo & cumulatius exhibita digno triũpho in eue- E

HISTORIA A MACEDONIANO AVCTORE ACCEPTA.

a Hier. aduerſ. Vigilant.

b Hier. epiſt. 27.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctione venerandi capitis magni Baptistæ, recentioris Eliæ, terrestris Angeli, præcursoris A
Domini, Prophetæ & plus quam Prophetæ, Veritatis præconis, amici sponsi, & magni martyris, negare quis poterit?

Rursum vero ad confutandam eamdem ex Macedoniano auctore petitam historiam, hæc adijcimus. Quam insulse fingitur altercatio illa Theodosij Imperatoris cum Macedoniana femina, & abiecta nimis illa cum precibus & blanditijs postulatio tanti Principis pro assequendo tanto ab hæretica virgine munere? quasi capere & vendicare non licuisset, nisi illa præbuisset assensum: cum nemo non sciat, ex his quæ superius dicta sunt, eumdem Imperatorem Macedonianos & alios hæreticos exagitasse legibus seueriſſimis. Facessant igitur commenta istæc: illudq. vnum ratum firmumq. ex Sozomeno habeatur, post reditum Theodosij ex Occidente, factam esse ab ipso eiusdem sacri capitis in Hebdomon, in basilicam ea de causa illic erectam, translationem: id affirmantibus etiam B
(vt dictum est) ex Latinis eiusdem temporis Prospero, & qui post ipsum secuti sunt [a], ex Græcis post Sozomenum Cedreno [b], atque [c] Nicephoro. Cuius pij studij Theodosij, etiã aduersantium dæmonum testificatione, magnum constat esse præmium consecutum, cum pugnante pro ipso Ioanne Baptista in difficillimo bello pollentẽ viribus Eugenium expugnauit tyrannum, vt suo loco patebit.

[a] Sigebert. in Chron. & alij. [b] Cedren. in cõpend. [c] Niceph. lib. 13. cap. 49.

ALIA DE INVENTIONE CAPITIS HISTORIA.

Ceterum quod spectat ad eiusdem venerandi Baptistæ capitis inuentionem, nulla est fere historia quæ tot obuoluatur ambagibus, & variarum dubitationum complicata sit nodis. Etenim apud Acta [d] Matronæ Pergensis ea contigisse fertur tempore Leonis Imperatoris atque Verinæ Augustæ, non cum primum apud Herodis regiam inuentum est, sed cum in agro Emesæ ciuitatis repertum. Apud Marcellinum Comitem aliter facta esse inuentio capitis legitur, Opilione & Vincomalo Consulibus, sub Imperatoribus Va- C
lentiniano & Marciano, anno Domini quadringentesimo quinquagesimo tertio; apud quem ipsa prior atque posterior eiusdem capitis inuentio pluribus enarratur: apud Marcellinum dixerim potius, quam a Marcellino, vtpote ab aliquo illius addita Chronico; quod perbreuibus quidem rerum monumentis ab ipso elaboratum esse constat, non autem longioris alicuius narratione historiæ: vt plane appareat, consarcinatoris futura pãnum nouum veteri consutum vestimento. Sed grauioribus scatet erroribus quod apud incertũ habetur auctorẽ in tractatu illo qui apud Cyprianũ extat de reuelatione capitis Ioannis Baptistæ; dum post illam quam recitat ex Marcellino auctore primam in palatio Herodis inuentionem factam tempore Marciani Augusti, posteriorem addit per Marcellinum presbyterum, aitq. ab eodem allatum ipsum caput Alexandriam, datumq. Iurando eius ciuitatis post Theophilum Episcopo. Quis hic, rogo, Iurandus successor Theo D
phili? An Cyrillum post Theophilum sedisse, potuit aliquis ignorasse? Sed illud monstruosius: quonam pacto valuit successori Theophili Ioannis caput afferri, cuius prior inuentio ab ipso facta dicitur sub Marciano, posterior vero, cum Alexandriam translatum fuit, longe postea? Sed nugæ sunt istæ, ac plane somnia, cum ex his dicendum esset, ante illud acceptum a successore Theophili, quam primo inuentum fuerit: cum tamen nonnisi post secundam inuentionem, Alexandriam translatum esse dicatur: certa enim temporum ratio, etsi aliæ deessent probationes, ista omnino redarguit atque confutat.

Prætermittimus hic de tertia ibi posita eiusdem Ioannis (vt ibi dicitur) inuentione capitis & in Gallias facta translatione pluribus agere: nam cum mendacijs in primis ea initiatur historia; nona, vt subsistat, iacienda essent eidem fundamenta; atque si posset, E
docendum in primis, quo modo illud ipsum quod constat Constantinopolim esse translatum, postea delatum fuerit Alexandriam. At est quod conijcere valeas, lector, ex ijs quæ idem incertus auctor ibi habet, cuiusnam Ioannis caput illud fuerit, quod in Gallias translatum est, Baptistæ ne, vel alterius Ioannis. Sed audi, quæso. Dicitur ibi reuelatum fuisse cuidam Felici monacho, dictumq. illi: Felix, surge concitus, & pergens ad ciuitatem Alexandriæ, inuenies ibi ecclesiam in honorem sancti Ioannis Baptistæ cõsecratam, vbi caput eius cum tribus pueris innocentibus cõditum est, &c.] Porro inuenies in Actis Cyri & Ioannis martyrum [e], a Cyro Memoriam erectam fuisse Alexandriæ trium puerorum; Ioannemq. martyrem collegam, Edessa oriundum, capite truncatum: vt plane coniectura non leuis sit, huius Ioannis capitis factam esse Alexandria in Gallias translationem. At diximus de his in Notis [f]. Verum vt ad inuentionem Baptistæ capitis, de qua agitur,

[d] Apud Metaph. die 31. Ian. Lipom. tom. 5. & Sur. tom. 1. ea die.

[e] Notat in Rom. Martyr. die 29. Aug.

A agitur, reuertamur: ferebatur Gelasij tempore ea de re historia quædam, de qua sic ipse [a]: Item scripta de inuentione capitis sancti Ioannis Baptistæ, nouellæ quidem relationes sunt, & nonnulli eas Catholici legunt. Sed cum hæc ad Catholicorum manus aduenium̃t*, beati Pauli Apostoli præcedat sententia [b]: Omnia probate: quod bonum est, tenete.] hæc ipse. At non existimes Gelasium intelligere potuisse eam de reuelatione capitis scriptionem, quæ apud Cyprianum extat: nam longe post Gelasij tempora scriptam esse, ex Pipini memoria ibidem recensita, nemo non videt. Quamobrem cum nouã eam dicat esse relationem, equidem puto de illa intelligere, quæ nouissime traditur facta temporibus Marciani: recentiorem enim illa nullam inuenies.

[a] Gelas. in Cic. Rom. decret. de libris authent.

* peruenerint

GELASII CENSVRA QVAE SVGILLET.

[b] 1. Thess. 5.

Insuper ex ijs quæ superius dicta sunt & ea confutantur, quæ apud Metaphrastem [c] leguntur in oratione de translatione manus eiusdem Ioannis Baptistæ: nimirum a Iusti- B
niano Imperatore translatum esse ex Emesa eiusdem præcursoris caput, quod obsignatum dicitur fuisse signaculo Constantini. id enim idcirco ab auctore creditum, quod idẽ Iustinianus Imperator eiusdem Ioannis Baptistæ templum erectũ in Hebdomo restituisset: quod a Theodosio ædificatum, Sozomenus, qui illud videre potuit, Constantinopoli cum esset, affirmat. Porro tam apud Græcos quam Latinos publicis monumentis duplex memoria anniuersaria die peragitur duplicis eiusdem præcursoris capitis inuentionis; quarum prior illa dicitur facta ex ruderibus antiquæ Herodis regiæ; posterior vero ex agro Emesæ, vnde translatum est Constantinopolim, in cuius solemnitate Ioannes Damascenus [d] ista habet: Sicut diuinum depositum occultum terræ Christus detexit caput tuum nobis, o Propheta & præcursor: omnes igitur simul profecti, in huius inuentione cantibus Deiloquis Saluatorem laudamus, saluantem animas nostras supplicatio- C
nibus tuis.] At de his hactenus: consulat qui plura velit, quæ eodem argumento in Romano Martyrologio annotauimus.

[c] Extat apud Sur. tom. 4.

DVPLEX AB ECCLESIA CELEBRATVR INVENTIO CAPITIS S. IOAN. BAPTIST.

[d] Damasc. in Cant. Eccles.

Iam vero quod reliquũ est rerum gestarum Theodosij anni huius, absoluamus. Quod enim cuperet Orientalem Ecclesiam ab omni hæreticorum labe purgatam prorsus reddi, eiusmodi edidit vltimo mense anni huius sanctionem [e].

[e] l. 20. deharet. Cod. Theod.

Hæreticorum polluta contagia pelli vrbibus vicinis, proturbari, ac nullis penitus iubemus patere conuentibus: ne quoquam sacrilega cohors talium hominum colligatur. Nulla eorum peruersitati vel publica conuenticula, vel latiora erroribus secreta tribuantur. Dat. XIIII. Kalend. Ianuarij, Rom. * Tatiano & Symmachio VV. CC. Coss.] Ex hac quidem constitutione Socrates erroris arguitur, dum ait, nonnisi Eunomianos hæreticos a Theodosio exagitatos; reliquis autem, vt Arianis, & Nouatianis, conuentus agere per- D
missum. sic enim habet, dum statum præsentis temporis hæreticorum in Oriente describit [f]: Eas porro res, quæ etiam apud alios, Arianos dico, Nouatianos, Macedonianos, Eunomianosq. gestæ sunt, commemorare, operæpretium arbitror. Nam Ecclesia cum semel esset diuisa (immo ipsi ab Ecclesia diuisi) non vna diuisione acquieuit: sed homines ab se mutuo auersi, alter ab altero denuo secesserunt: atque adeo exiguam leuiculamq. occasionem nacti, mutuæ communionis consociationisq. vincula disruperunt. Proinde qua ratione, quando, & quibus de causis inter se dissenserint, consequenti sermone ostendemus.

THEODOSIVS PELLIT HARETICOS.

* Nouæ Rom.

SOCRATES ERROR IS ARGVITVR.

[f] Socrat. lib. 5. cap. 20.

Illud interea intelligamus oportet, Theodosium neminem istorum exagitasse, præter Eunomium: quem, quoniam Constantinopoli domi suæ conuentus egerat, libros ab se editos palam ostenderat, multos deniq. suæ doctrinæ labe infecerat, in exilium mit E
ti iussit. Reliquis vero neque molestiæ quicquam exhibuit, neque secum communicare coegit: sed singulis copiam fecit in locis separatis conuentus agendi, & ita de religione Christiana sentiendi, vt quisque de ea opinionem conceperat. Atque vt alijs omnibus sectis potestatem permisit ecclesias sibi extra ciuitates construendi; sic Nouatianis, vtpote in fide Consubstantialis cum eo consentientibus, dedit mandatum, vt ecclesias suas (sicut me supra commemoratum est) intra vrbes audacter & libere retinerent.] hæc Socrates: sed quam vera sint de alijs præsertim hæreticis, tum nuper recitatæ, tum reliquæ superius descriptæ latæ aduersus hæreticos leges, apertam fidem faciunt, nosq. alias de his eumdem auctorem erroris arguimus.

Porro de schismate Nouatianorum hoc tempore inter ipsos conflato, hæc idem Socrates subdit [g]: Cum post Agelium Marcianus Episcopus Nouatianorum esset creatus: Ecclesia illorum tali de causa diuisa est. Sabbatius quidam ex Iudæo factus Christianus,

[g] Socrat. lib. 5. cap. 20.

Universidad de Deusto
Biblioteca

NOVATIANI INTER SE DIVISI.

& a Marciano ad presbyterij dignitatem euectus, nihilominus Iudaicæ religioni, qua animus erat ante occupatus, seruire laborauit: quinetiam simul Episcopatus adipiscendi cupiditate incensus fuit. Itaque nactus duos presbyteros Theoctistum & Macarium suæ cupiditatis adiutores, tempus & morem festi Paschatis celebrandi, qui in Pazo * vico Phrygiæ, regnante Valente (sicut ante dixi) a Nouatianis decerni tentatus erat, renouare cogitauit. Ac quamquam primum simulatione monasticæ vitæ excolendæ, ab ecclesia recessit, sibiq. nonnullos, quos mysteriorum communione indignos censebat, permagnæ offensioni fuisse docuit: tamen haud ita multo post, dum conuentus separatim agere instituerent, se manifesto aperuit. De quibus rebus certior factus Marcianus, suum ipsius in presbyteris ordinandis errorem & inscitiam propterea magnopere accusauit, quod homines tam inanis gloriæ appetentes ad munus presbyterij extulerat: atque grauiter sibi succensens, dixit; multo fuisse satius, manus suas super spinas imposuisse, quam earum impositione Sabbatium ad gradum designasse presbyterij.

* Pepuzo

SYNODVS NOVATIANORVM.

Idcirco Angari (est hoc emporium Bithyniæ prope Helenopolim situm) Concilium Episcoporum Nouatianorum conuocat. Qui cum essent in vnum coacti, accersunt Sabbatium, eumq. causas animi sui offensi coram Concilio proponere iubent. Ac simulatque ille dissensionem de festo Paschatis celebrando, causam attulerat, cur animo esset offenso: (illud enim tum ad consuetudinem a Iudæis in eo seruatam, ad præscriptum normamq. eorum qui in Pazo conuenerant, celebrandum esse dicebat) Episcopi in Concilio congregati, suspicantes illum sedis Episcopalis desiderio eam rem causatum esse, iureiurando hominem obstringunt, vt Episcopatum numquam capesseret. Iste ea de re iusiurandum dat. Illi tum canonem edunt de festo Paschatis: quem canonem ἀδιάφορον, id est, indifferentem vocabant: docebantq. dissensionem de festo Paschatis non satis iustam causam esse, cur Ecclesia dirimeretur: neque eos qui in Pazo coacti fuissent, præiudiciū generali canoni fecisse. Nam veteres, qui proxime a temporibus Apostolorum aberant, quamquam de hoc festo inter se dissidebant, tamen inter ipsos mutuo communicasse, nec aliquando vincula rupisse concordiæ. Quinetiam Nouatianos, qui Romæ, quæ est ciuitas primaria, vitam degebant, tametsi numquam in eo festo morem Iudæorum sequerentur, sed semper post æquinoctium Pascha celebrarent; tamen cum illis qui eiusdē erant fidei, quiq. alium morem in festo illo agendo seruabant, minime discordiam exercuisse.] hæc de nouo canone, quem aduersus communem vsum Ecclesiæ Catholicæ Nouatiani statuere: cui non adhærere, nihil aliud fuisse, quam schismate a Catholicorum communione diuidi, iam satis superius demonstratum est. Porro subdit de Sabbatio, iterum priuatos conuentus egisse, & contra iusiurandum Episcopū se creari passum esse.

ERRORES SOCRATIS DE RITIBVS ECCLESIARVM.

Cum autem idem auctor falsa quadam assumptione affirmet, licuisse cuilibet absque dispendio Catholicæ veritatis celebrare qua die Pascha vellet: hæc sane ille, vt ex eo ipse Nouatianus suos Nouatianos excusset Episcopos, vnius occasione Sabbatij in trāsuersum acti. Dumq. subdit quod ad ritus spectat, peculiares licere suos cuique vendicare, dumq. diuersarum Ecclesiarum ritus recenset, magnopere quidem errore labitur (vt de reliquis agere prætermittamus) dum ait [a]: Qui sunt Romæ, tres septimanas ante Pascha, Sabbato & Dominico exceptis, simul ieiunant.] sed hæc certa demonstratione refellimus superius, dum egimus de Quadragesima tomo primo Annalium. Sicut & quod Sozomenus ait [b], semel tantum in anno Romæ Alleluia cantari solitū: cum superius sit demonstratum, etiam in ipsis defunctorum exequijs consueuisse Romæ occini Alleluia. Vel quod de his agens longe mentitur Nicephorus, dum ait [c]: Neque Episcopus, neque alius quisquam in Ecclesia Romæ ad populum, docens, verba facit.] Sed quid ineptius dici potest? Nonne sanctus Ambrosius recitat sermonem Liberij Papæ ad populum habitum, cum soror ipsius sacrum velum virginitatem professa accepit? Nonne S. Leonis & S. Gregorij adhuc extant homiliæ ad populum dictæ? Sed puto quidem, eosdem Nouatianos auctores, Nouatianorum ecclesiarum, quæ in diuersis locis toto ferme orbe Christiano dispersæ erant, mores insinuare voluisse; vel nullo delectu habito Catholicorum & Orthodoxorum, eorumdem ritus simul commiscuisse, confusisseque. Nam quid est, rogo, quod ait Socrates [d]: In Thessalia aliam consuetudinem inualuisse noui, vt ibi qui clericus sit, si cū vxore, quam cum esset laicus ducebat, postquam clericus factus sit, dormierit, clericatu abdicatus sit: id adeo cum omnes illustres presbyteri in Oriente, & Episcopi etiam, modo ipsi voluerint, nulla lege coacti ab vxoribus abstineant. nam non pauci illorum, dum

a Socrat. lib. 5. cap. 21.

b Sozom. lib. 7. cap. 19.

c Niceph. lib. 12 cap. 34.

d Socrat. lib. 5. cap. 22.

Episco-

Episcopatum gerunt, etiam liberos ex vxore legitima procreant?] An non his contraria prorsus scribebat hoc tempore (vt dictum est) sanctus Hieronymus aduersus Iouinianum? diaconos scilicet, & vniuersum chorum sacerdotalem, nec ministrare, nec offerre hostias Deo potuisse, qui seruirent operi coniugali: nam & assertione quoque Iouiniani (vt ait) confirmat, esse non potuisse Episcopum qui in Episcopatu filios faciat: alioqui si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur. Quem quidem morem tam in Occidentali, quam in Orientali Ecclesia viguisse, satis superius est demonstratum: vt non sit opus hic iterum eadem legentis fastidio iterare.

DE ARIANIS INTER SE DIVISIS.

Subdit vero Socrates [a] de Arianis: Quinetiam Ariani inter se ipsos diuisi sunt ob hanc causam. Quæstiones controuersæ captiosæq. inter eos quotidie agitatæ, illorum disputationes ad absurdas quasdam sententias & opiniones prouexerunt. Nam quoniam in Ecclesia creditur Deum esse Patrem Filij Verbi: quæstio inter eos oborta est, vtrū Deus, antequam Filius existeret, Pater dici posset. Et quia Verbum Dei non ex Patre generatum, sed ex non essentijs extitisse opinabantur: in primo & summo quæstionis capite lapsi, non sine causa in absurdam contentionem inciderunt. Dorotheus igitur ab illis Antiochia accersitus, dixit, non posse Patrem aut esse, aut vocari, si non existat Filius. Marinus, quem e Thracia ante Dorotheum euocauerant, tempus opportunum nactus (ægre enim ferebat Dorotheum sibi prælatum) contrariæ sententiæ patrocinium suscepit. Qua de causa ipsi inter se diuisi fuere. Ac cum propter inanem illam voculam, quæ erat ante prolata, essent seiuncti, separatim alter ab altero conuentus fecerunt: & qui parebant Dorotheo, in proprijs ac suis locis manserunt: qui autem Marini sententiam sequebantur, extruxerunt sibi ecclesias, conuentusq. seorsum egerunt: denique docuerūt, Patrem semper Patrem fuisse, etiam cum Filius non existeret. Appellabantur hi Psathyriani, propterea quod Theoctistus quidam psathyropola, id est, placentarum venditor, genere Syrus, ardenti studio huic opinioni patrocinatus est. cuius sententiam secutus est Selenas Gothorum Episcopus, vir genere permixto ortus: nam pater eius Gothus fuit, mater autem Phryx.] addit iterum subdiuisam fuisse eiusmodi sectam in alias duas partes. Sed quid in his recensendis immoror, cum & exemplis recentibus spectemus oculis, quolibet ferme die hæreses parere hæreses, nec mense ferme integro hæresum patronos inter se sibi ipsis constare? qui vtinam illos, de quibus agimus, Arianos imitarentur, de quibus idem auctor hæc subdit: Quamobrem multi clerici, qui erant de istorum Episcoporum ecclesijs, odio contra eos ob concertationem illam ex inanis gloriæ cupiditate ortam concepto, ab illis desciuerunt, seq. totos addixerunt fidei Consubstantialis.]

a Socrat. lib. 5. cap. 22.

DE EVNOMIANIS INTER SE DISSIDENTIBVS.

Post hæc autem idem Socrates [b] de Eunomianis agit in alias sectas inter se diuisis, inter quas nouissimas illas ponit, quarum alteram a Theophronio Eunomiotheophronianam, alteram vero ab Eutychio Eunomieutychianam tradit appellatam. Sed & Macedonianos inter se ait fuisse dissidentes sententia. Verum hoc peculiare hæresibus omnibus, vt quoniam abhorrent a veritate, quæ vna eademq. semper est, in diuersas sententias sectasq. distrahantur. Sit igitur prudenti homini signum potissimum, illic Catholicam Ecclesiam esse, vbi ab exordio vna eademq. semper fides viguit; hæreticorum vero esse, non dicam Ecclesiam, se prostibulum, in quibus non vna semperq. manens cognoscitur sponsa, sed expositæ pro cuiuscumque concupiscentia concubinæ. At his dimissis, iam reliquas huius anni res gestas ordine prosequamur.

b Socrat. lib. 5. cap. 23.

S. AVGVSTINVS INITIATVR PRESBYTERATV.

Annus hic tertius numeratur, ex quo sanctus Augustinus in Africam reuersus, vna cū socijs laicus vixit (vt Possidius ait [c]) longe a curis sæcularibus, orationi, lectioni, ac scriptionibus vacans: quo ipse a Valerio Episcopo Hipponensi creatus est presbyter, cum ageret ætatis annum trigesimumseptimum; de cuius ordinatione hæc idem auctor [d]: Eodem itaque tempore in Ecclesia Hipponensi Catholica Valerius sanctus Episcopatum gerebat. Qui cum, flagitante Ecclesiastica necessitate, de prouidendo & ordinando presbytero ciuitati plebem Dei alloqueretur & exhortaretur: iam scientes Catholici S. Augustini propositum & doctrinam, manu iniecta (quoniam & idem in populo securus & ignarus quid futurum esset, astabat) tenuerunt. Solebat autem laicus, vt nobis dicebat, ab eis tantum Ecclesijs quæ non haberent Episcopos, suam abstinere præsentiam.] Vigebat namque mos ille, vt quem eruditione & moribus insignem populus nosset, eumdem vi raptum, reclamantem licet, offerrent Episcopis ordinandum: quod plane contigit Augustino, de quo Possidius: Eum ergo tenuerunt, & vt in talibus consuetum est, Episcopo ordi-

c Possid. Vit. S. Aug. c. 2.

d Possid. ibid. c. 4

Universidad de Deusto
Biblioteca

ordinandum intulerunt, omnibus id vno consensu & desiderio fieri perficiq. petentibus, A magnoq. studio & clamore flagitantibus, vbertim eo flente: nonnullis quidem lacrymas eius (vt nobis ipse retulit) tunc superbe interpretantibus, & tamquam eum consolantibus, ac dicentibus: quia locus presbyterij, licet ipse maiore dignus esset, appropinquaret tamen Episcopatui. Cum ille homo Dei (vt nobis retulit) maiori consideratione intelligeret & gemeret, quam multa & quam magna suæ vitæ pericula de regimine & gubernatione Ecclesiæ impendere iam ac prouenire spectaret, atque ideo fleret. Et eorum tunc, vt voluerunt, completum est desiderium.] Porro de eadem vi sibi ab Hipponensibus adhibita testatur ipse Augustinus in epistola [a] ad Albinam. Ceterum sic creatus est presbyter, vt regimen Ecclesiæ Valerius illi concrederet. Vnde Possidius subdit:

[a] Augustin. epist. 225.

Factus ergo presbyter, monasterium intra ecclesiam mox instituit, & cum Dei seruis viuere cœpit secundum modum & regulam sub sanctis Apostolis constitutam: maxime B vt nemo quicquam proprium in illa societate haberet, sed eis essent omnia communia, & distribueretur vnicuique, sicut opus erat: quod iam ipse prior fecerat, dum de transmarinis ad sua remeasset.] Quod igitur S. Augustinus primus fuit qui monasticæ vitæ instituta inuexit in Africam, eademq. primus seruare cœpit, alijsq. seruāda tradidit: inde accidit, vt Donatistæ putarint eiusmodi vitæ genus ab ipso fuisse excogitatum: nam sic ipse aduersus Petilianum [b]: Deinceps perrexit ore maledico in vituperationem monasteriorum & monachorum; arguens etiam me, quod hoc genus vitæ a me fuerit institutum: quod genus vitæ omnino quale sit, nescit, vel potius toto Orbe notissimum, nescire se fingit.] euexerat ipse ex Italia eiusmodi viuendi formam: viderat enim (quod ipse testatur) apud Mediolanensem ciuitatem nobile monasterium; conspexerat & Romæ plura, eademq. peregregia, quæ tamquam beatorum ciuium choros laudauit. quam quidem disciplinam æmulatus, in Africana Ecclesia quam primum instituere conatus est: sensit vero his in primis hæreticos aduersarios, nempe Donatistas, de quibus etiam superius dictum est.

[b] Aug. contra lit. Petil. lib. 3 cap. 40.

C

Ceterum iam ante presbyteratum, adhuc laicus, vna cum suis socijs, de quibus diximus, idem vitæ genus in Africa excoluerat apud Tagastem; sed nondum aliquod ab eo instructum fuerat monasterium, cuius erigendi gratia se Hipponem contulerat, Hippo-
[c] Possid. Vit. S. Aug. c. 2. nensem ciuem Agentem in rebus, cuius Possidius [c] meminit, conuenturus, a quo fuerat accersitus. At erit iucundius, hæc ipsa omnia ab ipsomet Augustino ad populum pro cōcione narrante percipere; ait enim [d]: Quærebam vbi constituerem monasterium, & viuerem cum fratribus meis. Spem quippe omnem sæculi reliqueram: & quod esse potui, esse nolui: nec tamen quæsiui esse quod sum. Elegi [e] in domo Dei mei abiectus esse magis, D quam habitare in tabernaculis peccatorum. Ab eis qui diligunt sæculum, segregaui me; sed eis qui præsunt populis, non me coæquaui: nec in conuiuio Domini mei superiorem locum elegi, sed inferiorem & abiectum; & placuit illi dicere: Ascende sursum. Vsque adeo autem timebam Episcopatum, vt quoniam cœperat esse alicuius iam momenti inter Dei seruos fama mea; in quo loco sciebam non esse Episcopum, ne illo accederem cauebam. Et hoc agebam quantum poteram, vt in loco humili saluarer, ne in alto periclitarer. Sed, vt dixi, Domino seruus contradicere non debet. Veni ad istam ciuitatem propter videndum amicum, quem putabam me lucrari posse Deo, vt nobiscum esset in monasterio. Quasi securus perueni, quia locus habebat Episcopum. Apprehensus, presbyter factus sum, & per hunc gradum perueni ad Episcopatum. Non attuli aliquid, nec veni ad hanc Ecclesiam, nisi cum ijs indumentis, quibus illo tempore vestiebar. Et quia E hic disponebam esse in monasterio cum fratribus: cognito instituto & voluntate mea; beatæ memoriæ senex Valerius dedit mihi hortum illum, in quo nunc est monasterium. Cœpi boni propositi fratres colligere, compares meos; nihil habentes, sicut nihil habebam, & imitantes me: vt quo modo ego tenuem paupertatulam meam vendidi, & pauperibus erogaui, sic facerent & illi qui mecum esse voluissent, vt de communi viueremus, commune autem nobis esset magnum & vberrimum prædium ipse Deus.] hæc ipse.

[d] Aug. de diuers. serm. 49.

[e] Psal. 84.

Verum quod dicit Possidius, Augustinum factum presbyterum, monasterium intra ecclesiam mox instituisse: aliter se rem habuisse, cū præcedens S. Augustini sermo declarat, tum quæ subdit his verbis: Perueni ad Episcopatum: vidi necesse habere Episcopum, exhibere humanitatem assiduam quibuscumque venientibus, siue transeuntibus: quod si non

A si non feciſſem, Epiſcopus inhumanus dicerer. ſi autem conſuetudo iſta in monaſterio permiſſa eſſet, indecens eſſet. Et ideo volui habere in iſta domo Epiſcopi mecum monaſterium clericorum.] hæc ipſe; quibus declaratur, nonniſi facto ipſo Epiſcopo, accidiſſe quod ait Poſſidius, conſtruxiſſe ipſum Auguſtinum monaſterium intra eccleſiam: vt ex his videas duo ab eo erecta fuiſſe Hippone monaſteria, alterum cum adhuc presbyter eſſet, in horto; alterum vero cum factus eſt Epiſcopus, in ipſa Epiſcopali domo; quæ inhærens eſſe ſoleret eccleſiæ. Inſtituit poſtea & monialium monaſterium, eiſdemq. regulas viuendi præſcripſit [a], ſicut & clericis fecerat. Ex hac quidem Auguſtini plantatione accepti palmites longe lateq. diffuſi, tum in Africa, tū etiam alijs plerisque Eccleſijs Occidentis fructu vberrimo locupletarunt Eccleſiam. Manſit Auguſtinus presbyter annos quatuor: nam (vt auctor eſt S. Proſper in Chronico) quarto poſt hunc anno,
B ſub Conſulatu Olybrij & Probini, fuit creatus Epiſcopus.

[a] Augustin. epist. 109.

Cum autem ordinatus Eccleſiæ Hipponenſis presbyter S. Auguſtinus a S. Valerio Epiſcopo cogeretur Dei verbum populo miniſtrare: ipſe cum non tantæ eſſe doctrinæ ſibi videretur, vt tam grande munus obiret, inducias ſaltem petijt in ſequens Paſcha, quo in diuinis Scripturis fieret eruditior. Extat adhuc ipſius libellus precum ea de cauſa tunc oblatus Valerio, dignus quidem qui hic integer deſcribatur: ſic enim ſe habet [b]:

LIBELLVS SVPPLEX AVGVSTINI AD VALERIVM EPISCOPVM HIPPONEN.

Domino beatiſſimo & venerabili, in conſpectu Domini ſincera charitate cariſſimo patri, Valerio Auguſtinus presbyter in Domino S.

[b] Apud Augustin. epist. 148.

Ante omnia peto, vt cogitet religioſa prudentia tua, nihil eſſe in hac vita, & maxime hoc tēpore facilius & lætius & hominibus acceptabilius, Epiſcopi, aut presbyteri, aut diaconi officio, ſi perfunctorie atque adulatorie res agatur: ſed nihil apud Deum miſerius
C & triſtius & damnabilius. Item nihil eſſe in hac vita, & maxime hoc tempore difficilius, laborioſius, periculoſius, Epiſcopi, aut presbyteri, aut diaconi officio: ſed apud Deum nihil beatius, ſi eo modo militetur, quo noſter Imperator iubet. Quis autem iſte ſit modus, nec a pueritia, nec ab adoleſcentia mea didici: & eo tempore quo diſcere cœperam, vis mihi facta eſt, merito peccatorum meorum (nam quid aliud exiſtimem, neſcio) vt ſecundus locus gubernaculorum mihi traderetur, qui remum tenere non noueram. Sed arbitror Dominum meum propterea me ſic emendare voluiſſe, quod multorum peccata nautarum, antequam expertus eſſem quid illic agatur, quaſi doctior & melior reprehendere audebam. Itaque poſtquam miſſus ſum in medium, tunc ſentire cœpi temeritates reprehenſionum mearum, quamquam & antea periculoſiſſimum iudicarem hoc
D miniſterium. Et hinc erant lacrymæ illæ, quas me fundere in ciuitate ordinationis meæ tempore, nonnulli fratres animaduerterunt; & neſcientes cauſas doloris mei, quibus potuerunt ſermonibus, qui omnino ad vulnus meum non pertinerent, tamen bono animo conſolati ſunt.

Sed multo valde, multo amplius expertus ſum; quam putabam: non quia nouos aliquos fluctus aut tempeſtates vidi, quas ante non noueram, vel non audieram, vel non legeram, vel non cogitaueram; ſed ad eas euitandas aut perferendas ſolertiam, & vires meas omnino non noueram, & alicuius momenti arbitrabar. Dominus autem irriſit me, & rebus ipſis oſtendere voluit me ipſum mihi. Quod ſi non damnando, ſed miſerando fecit (hoc enim ſpero) certe vel nunc cognita ægritudine mea, debeo Scripturarum eius medicamenta omnia perſcrutari; & orando ac legendo agere, vt idonea valetudo animæ meæ ad tam periculoſa negotia tribuatur: quod ante non fe-
E ci, quia & tempus non habui. Tunc enim ordinatus ſum, cum de ipſo actionis tempore ad cognoſcendas diuinas Scriptutas cogitaremus, & ſic nos diſponere vellemus, vt nobis otium ad hoc negotium poſſet eſſe. Et quod verum eſt, nondum ſciebam quid mihi deeſſet ad tale opus, quale me nunc torquet & conterit. Quod ſi propterea in re ipſa didici quid ſit homini neceſſarium, qui populo miniſtrat ſacramentum & verbum Dei, vt iam non mihi liceat aſſequi quod me non habere cognoui: iubes ergo vt peream, pater Valeri? vbi eſt charitas tua? Certe diligis me, certe diligis ipſam Eccleſiam, cui me ſic miniſtrare voluiſti: & tamen certus ſum, quod & me & ipſam diligis. Sed putas me idoneum, cum ego melius me nouerim, qui tamen nec ipſe me noſſem, niſi experiendo didiciſſem.

Sed dicit fortaſſe ſanctitas tua: Vellem ſcire quid deſit inſtructioni tuæ. Tam multa autem ſunt, vt facilius poſſim enumerare quæ habeo, quam quæ habere deſidero.

Audeo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Audeo enim dicere, scire me & plena fide retinere quid pertineat ad salutem nostram. A
Sed hoc ipsum quo modo ministrem ad salutem aliorum, non quærens quod mihi vtile
est, sed quod multis, vt salui fiant? Et sunt fortasse aliqua, immo non est dubitandum es-
se in sanctis libris conscripta consilia, quibus cognitis & apprehensis, possit homo Dei
rebus Ecclesiasticis ordinatioribus ministrare, aut certe inter manus iniquorum vel vi-
uere conscientia saniore, vel mori, vt illa vita non amittatur, cui vni Christiana corda
humilia & mansueta suspirant. Quo modo autem hoc fieri potest, nisi quemadmodum
a Matth.7. ipse Dominus [a] dicit, petendo, quærendo, pulsando, id est, orando, legendo, * plangen-
** agendo* do? Ad quod negotium mihi paruum tempus vel vsque ad Pascha impetrari volui per
fratres a tua sinceriſſima & venerabili charitate, & nunc per has preces volo.

Quid enim responsurus sum Domino Iudici: Non poteram ista iam quærere, cum
Ecclesiasticis negotijs impedirer? Si ergo mihi dicat: Serue nequam, si villa Ecclesiæ ca- B
lumniosum aliquem pateretur, cuius fructibus colligendis magna opera impenditur,
neglecto agro quem rigaui sanguine meo; si quid agere pro ea posses apud Iudicem ter-
ræ, nonne omnibus consentientibus, nonnullis etiam iubentibus & cogentibus perge-
res; & si contra te iudicaretur etiam trans mare proficiscereris: atq. hoc modo vel an-
num vel amplius absentiam tuam nulla querela reuocaret, ne alius possideret terram, nō
animæ, sed corpori pauperum necessariam: quorum tamen famem viuæ arbores meæ
multo facilius, mihiq. gratius, si diligenter colerentur, explerent? Cur ergo ad discendam
agriculturam meam, vacationem temporis tibi defuisse causaris?

Dic mihi, quid respondeam, rogo te. An forte vis dicam: Senex Valerius, dum me
omnibus rebus instructum esse credidisset, quanto amplius me dilexit, tanto minus ista C
discere permisit? Attende omnia ista, senex Valeri, obsecro te per bonitatem & seueri-
tatem Christi, per misericordiam & iudicium eius, per eum qui tantam tibi inspirauit er-
ga nos charitatem, vt te nec pro lucro animæ nostræ audeamus offendere. Sic autem mi-
hi Deum & Christum testem facis innocentiæ & charitatis & sinceri affectus, quem circa
nos habes, quasi ego non de his iurare omnibus possim. Ipsam ergo charitatem & affe-
ctum imploro, vt miserearis mei, & concedas mihi ad hoc quod rogaui tempus quan-
tum rogaui, atq. adiuues me orationibus tuis, vt non sit inane desiderium meum, nec in-
fructuosa Ecclesiæ Christi atque vtilitati fratrum & conseruorum meorū absentia mea.
Scio quod illam charitatem pro me orantem, maxime in tali causa, non despiciet Domi-
nus; & eam sicut sacrificium suauitatis accipiens, fortassis breuiore tempore quam po-
stulaui, me saluberrimis consilijs de Scripturis suis reddet instructum.] Hucusque libellus
supplex Augustini ad Valerium Episcopum Hipponensem. D

Quis hæc audiens, non existimet aliquem loqui hominem rudem, & sacrarum litte-
AVGVSTINI VSQVE IN HAEC TEMPORA LVCVBRATIONES. rarum ignarum, quiq. Christianorum Theologiæ vix atrium penetrarit? An non hic il-
le Augustinus, qui ante hoc tempus pro defensione & illustratione Christianæ religionis
tot tamq. disertos ediderat commentarios aduersus philosophos & hæreticos, nempe cō
tra Academicos & Manichæos, elucubraratq. libros De beata vita, De ordine, & aurea
illa Soliloquia, De immortalitate animæ, De disciplina, De moribus Ecclesiæ, De animæ
quantitate, De libero arbitrio, De Genesi aduersus Manichæos, De musica, De magistro,
& De vera religione? Qui igitur talia tantaq. præstiterat in hanc diem vniuersæ Catho-
licæ Ecclesiæ, an nō sufficiens erat vt publice doceret populum Hipponensem? sane qui-
dem. sed id præstitit, quod sciret nihil in Ecclesia Dei maioris esse negotij, quam Euan- E
gelium prædicare: susceperant enim hoc ministerium Christus, & Apostoli ab eo missi,
& Prophetæ; cum tamen ijdem ante id ipsum muneris obituri a Deo vocati, resilientes
interdum, & nonnisi magna Dei gratia roborati, susceptum prosecuti sint opus: tales
namque esse consueuerunt præcones Catholicæ veritatis; hæretici vero contra, illis si-
b Hierem.23. miles, de quibus Dominus [b]: Non mittebam Prophetas, & ipsi currebant.]

Sed quid præterea? Qui diuinarum Scripturarum mare magnum ac spatiosum mani-
DIVINAE SCRIPTVRAE IMMENSITAS. bus sæpius nauigio firmæ fidei, & remigio præclari ingenij, atque secunda diuini Spiri-
tus flante aura, tentarat; eius immensa vastitate superatus, vix extremas vndas littora
verberantes sibi visus est attigisse. At ne hæc me putes fingere, vel coloribus pingere;
c Aug. epist.3. audi ipsum ad Volusianum scribentem [c]: Tanta, inquit, est Christianarum profundi-
tas litterarum, vt in eis quotidie proficerem, si eas solas ab ineunte pueritia vsque ad de-
crepitam senectutem maximo otio, summo studio, meliore ingenio conarer addiscere:
non

A non quo ad ea quæ necessaria sunt saluti, tanta in eis perueniatur difficultate: sed cum
quisque ibi fidem tenuerit, sine qua pie recteq. non viuitur, tam multa, tamq. multiplici-
bus mysteriorum vmbraculis opaca intelligenda proficientibus restant; tantaq. non
solum in verbis quibus ista dicta sunt, verum etiam in rebus quæ intelligenda sunt, latet
altitudo sapientiæ, vt annosissimis, acutissimis, flagrantissimis cupiditate discendi hoc
contingat, quod eadem Scriptura quodam loco habet [a]: Cum consummauerit homo, *a Eccl. 18.*
tūc incipit.] hæc ipse. Ex his probe, puto, intelliges, etiam si non ingeram; quanta le-
uitate, temeritate, & audacia hoc nostro sæculo apud hæreticos credatur diuina Scri-
ptura cerdonibus.

Tentauit S. Valerius, quod ante nullus Africanorum Episcoporum attigerat, nempe
vt presbyter Euangelium prædicaret, cum nonnisi Episcopi id obirent munerissait enim PRESBYTERI IN AFRICA DOCERE INCIPIVNT.
B Possidius [b]: Sanctus vero Valerius ordinator eius, vt erat vir pius & Deum timens, exul- *b Possid. Vit. S. Auguſt. cap. 5.*
tabat, & Deo gratias agebat, suas exauditas a Domino fuisse preces, quas se frequentis-
sime fudisse narrabat, vt sibi diuinitus homo concederetur talis, qui posset verbo Dei &
doctrina salubri Ecclesiam Dei ædificare: cui se rei homo natura Græcus, minusq. Latina
lingua & litteris instructus, minus vtilem peruidebat. Et eidem presbytero potestatem PRESBYTERI IN AFRICA PRAEDICANT EVANGELIVM.
dedit, coram se in ecclesia Euangelium prædicandi, ac frequentissime tractandi, con-
tra vsum quidem & consuetudinem Africanarum Ecclesiarum. Vnde etiam ei nonnulli
Episcopi detrahebant. Sed vir ille venerabilis & prouidus, in Orientalibus Ecclesijs id ex
more fieri sciens, vtilitati Ecclesiæ consulens, obtrectantium non curabat linguas, dum-
modo factitaretur a presbytero, quod a se Episcopo impleri minime posse cernebat. Vn-
de accensa & ardens eleuata super candelabrum [c] lucerna, omnibus qui in domo erant, *c Matth.5.*
C lucebat. Et postea currente & volante huiusmodi fama, bono præcedente exemplo, ac-
cepta ab Episcopis potestate, presbyteri nonnulli coram Episcopis populis tractare cœ-
perunt verbum Dei.] hæc Possidius.

Et quidem non Ecclesiæ tantum tenues, sed ipsa primatum totius Africanæ prouin-
ciæ gerens Carthaginēsis Ecclesia, & eius Præses Aurelius nuper creatus Episcopus eius- AVRELIVS EPISCOPVS CARTHAG PROMOVET PRESBYTERO AD DOCENDVM.
modi Valerij est imitatus exemplum: quod vt acceperunt Augustinus & Alipius, ma- *d Aug. epiſt.77.*
gno gaudio exultarunt, & litteris congratulati sunt ei ista scribentes [d]: Impletum est gau- *e Pſal. 125.*
dio [e] os nostrum, & lingua nostra exultatione, nunciantibus litteris tuis sanctam cogita-
tionem tuam, adiuuante Domino qui eam inspirauit, ad effectum esse perductam, de
omnibus ordinatis fratribus nostris, & præcipue de sermone presbyterorum, qui te præ-
sente, populo infunditur, per quorum linguas clamat charitas tua maiore voce in cor-
D dibus hominum, quam illi in auribus. Deo gratias. Nam quid melius & animo gera-
mus, & ore promamus, & calamo exprimamus, quam, Deo gratias? Hoc nec dici bre-
uius, nec audiri lætius, nec intelligi gratius, nec agi fructuosius potest. Deo gratias, qui
te & tam fideli pectore ditauit erga filios tuos; & id quod in intimo animæ habebas, quo
humanus oculus non penetrat, eduxit in lucem, donando tibi non solum vt bene velles,
verum etiam in quibus posset apparere quod velles.] hæc ipsi lætitia affluentes, quod
cœpissent in Ecclesia Carthaginensi docere presbyteri. Tanto namque decuit præcen-
tore nouum occini canticum Domini.

Improbata igitur fuit & irrita reddita ea Africanæ Ecclesiæ consuetudo, qua iuberen-
tur tacere presbyteri: nam eam his verbis sugillat S. Hieronymus, dum ait in epistola ad
Nepotianum [f]: Pessimæ consuetudinis est in quibusdam Ecclesijs, tacere presbyteros, & *f Hier.epiſt.2.*
E præsentibus Episcopis non loqui; quasi aut inuideant, aut non dignentur audire. Etsi REPREHENDITVR CONSVETVDO AFRICANAE ECCLESIAE.
alij (inquit Apostolus Paulus [g]) fuerit reuelatum sedenti, prior taceat: potestis enim per *g 1.Cor.14.*
singulos prophetare, vt omnes discant, & omnes ædificētur *: & spiritus Prophetarū Pro- * consolentur
phetis subiectus est. non enim dissensionis Deus, sed pacis. Gloria patris est filius sapiens.
Gaudeat Episcopus iudicio suo, cum tales Christo elegerit sacerdotes.] hæc Hieronymus,
ostendens ex Apostolica institutione manare, vt doceant presbyteri in ecclesia; idemq.
Nepotiano normam præscribit quo modo presbyteri populum docere deberent.

Sed ad Augustinum redeamus: cui facto presbytero, aduersus Manichæos certamen
ineundum fuit: Sane tunc, inquit Possidius [h], in illa Hipponensi vrbe Manichæorum AVGVSTINVS EXAGITAT MANICHAEOS
pestilentia quamplurimos ciues & peregrinos infecerat, & penetrauerat, seducēte & de- *h Poſſid. Vit. S. Auguſt. cap. 6.*
cipiente eiusdem hæresis quodam presbytero, nomine Fortunato, ibidem conuersante
atque manente.] inter alios autem seductus fuerat quidam eiusdem Augustini amicus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

nomine Honoratus; ad quem restituēdum ad pietatem, scripsit de Vtilitate credendi cō- A
mentarium, eo quod irriderentur Fideles, qui credere iuberentur: vbi plura habet de præ-
stantia fidei Christianæ, & certitudine in credendo. Addidit & aduersus eosdem hæreti-
cos de duabus animabus commentarium, quo refellit eos dicentes alteram a patre, alterā
vero creatam a principe tenebrarum. Sed & sequenti anno idem Hippone disseruit cum
eodem Fortunato Manichæo, de qua disputatione suo loco dicturi sumus.

DE CORRECTIONE TOTIVS AFRICANAE ECCL. AGIT AVGVSTINVS.

Inter hæc Aurelius Episcopus Carthaginensis, cum haud pridem ex diacono eiusdem
Carthaginensis Ecclesiæ factus esset Episcopus, litteris salutauit Augustinum presby te-
rum hoc ipso presbyteratus eius exordio, cū coalescere inciperet fratrum cœtus, & Ali-
pius cum eis vitam ageret; quod suis ad Aurelium redditis litteris ipse Augustinus signi-
ficat [a], quibus & eum hortatus est, vt prauos mores, qui in Ecclesia Africana creuissent,
auferret: tantam enim spem se concepisse de eo testatur, cum ait: Scias itaque, domine B
beatissime & plenissima charitate venerabilis, non desperare nos, immo sperare vehemē-
ter, quod Dominus & Deus noster per auctoritatem personæ quam geris, quam nō car-
ni sed spiritui tui impositam esse confidimus, multas carnales fœditates & ægritudines,
quas Africana Ecclesia in multis patitur, in paucis gemit, Conciliorum * grauitate & tua
possit sanare.] sed quæ in vniuersa Africana Ecclesia corrigenda essent, his verbis incul-
cat: Cum enim Apostolus tria breuiter genera vitiorum detestanda & vitanda vno in
loco posuerit, de quibus innumerabilium vitiorum exurgit seges: vnum horum, quod
secundo loco posuit, acerrime in Ecclesia vindicatur: duo autem reliqua, id est, primum
& vltimum, tolerabilia videntur hominibus, atque ita paulatim fieri potest, vt nec vitia
iam putentur. Ait enim Vas electionis [b]: Non in commessationibus & ebrietatibus, non C
in cubilibus & impudicitijs, non in contentione & dolo: sed induite vos Dominum Ie-
sum Christum, & carnis curam ne feceritis in concupiscentijs. Horum ergo trium, cubi-
lia & impudicitiæ tam magnum crimen putantur, vt nemo dignus non modo Ecclesia-
stico ministerio, sed ipsa etiam sacramentorum communione videatur, qui se isto pecca-
to maculauit. & recte omnino.

AGAPES RATIONABILI CAVSA SVBLATAE.

Sed quare solum? comessationes enim & ebrietates ita concessæ & licitæ putantur, vt
in honorem etiam beatissimorum martyrum non solum per dies solemnes (quod ipsum
quis non lugendum videat, qui hæc non carnis oculis inspicit?) sed etiam quotidie cele-
brentur.] & paulo post: Sed feramus hæc in luxu & labe domestica, & eorum conuiuio-
rum quæ priuatis parietibus continentur; accipiamusq. cum eis corpus Christi, cum
quibus panē edere prohibemur: saltem de sanctorum corporū sepulchris, saltem de locis
sacramentorum, de domibus orationum tantum dedecus arceatur.] hæc cum S. Augusti- D
nus inculcet, dicatq. in ijsdem conuiuijs prægustari solitum corpus Christi; plane puto
intelligis, lector, de Agapibus ipsum loqui, ex institutione Apostolica in Ecclesia olim,
Paulo docente [c], fieri consuetis: laudabilis quidem institutio, quam tamen prauus vsus
corruperat: nam symbola charitatis in luxum transierant & ebrietatem. quæ quidem
cum in Ecclesijs transmarinis Augustinus viderit fuisse correcta, in Africanis optat per
Aurelium emendari, atque idcirco subdit:

[a] *Aug. epist. 64.*

[b] *Rom. 13.*

[c] *1. Cor. 11.*

SVBLATAE ANTEA IN MVLTIS ECCLESIIS TRANSMARINIS.

Hæc si prima Africa tentaret auferre a ceteris terris, imitatione digna esse deberet.
Cum vero & per Italiæ maximam partem, & in alijs omnibus, aut prope omnibus trans-
marinis Ecclesijs, partim quia numquam facta sunt, partim quia vel orta vel inueterā-
ta, sanctorum & vere de vita futura cogitantium Episcoporum diligentia & animaduer- E
sione, extincta atque deleta sint; dubitamus quo modo possumus tantam morum la-
bem, vel proposito tam lato exemplo, emendare? Et nos quidem illarum partium ho-
minem habemus Episcopum, vnde magnas agimus gratias Deo: quamquam eius mo-
destiæ atque lenitatis est, eius denique prudentiæ & solicitudinis in Domino, vt etiam
si Afer esset, cito illi de Scripturis persuaderetur curandum, quod licentiosa & male li-
bera consuetudo vulnus inflixit. Sed tanta pestilentia est huius mali, vt sanari prorsus
(quantum mihi videtur) nisi Concilij auctoritate non possit. Aut si ab vna Ecclesia in-
choanda est medicina: sicut videtur audaciæ, mutare conari quod Carthaginensis Ec-
clesia tenet; sic magnæ impudentiæ est, velle seruare quæ Carthaginensis Ecclesia cor-
rexit. Ad hanc autem rem quis alius Episcopus esset optandus, nisi qui ea diaconus exe-
crabatur?] hæc ipse.

Quod vero res longa firmata consuetudine ita videretur fixisse radices, vt perdifficile
statim

A statim penitus conuelli posset: inde est quod idem S. Augustinus Aurelio persuadet, leni- CONSVETVDO VETVS LENITER TOLLENDA.
tate, non autem seueritate agere, & exemplo potius quam præcepto: nam subdit: Sed
quod erat tunc dolendum, nunc auferendum est, non aspere, sed (sicut scriptum est [a]) in
spiritu lenitatis & mansuetudinis. Dant enim mihi fiduciam litteræ tuæ indices germa-
nissimæ charitatis, vt tecum tamquam mecum audeam colloqui. Non ergo aspere (quā-
tum existimo) non duriter, non modo imperioso ista tolluntur: magis docendo, quam
iubendo; magis monendo, quam minando: sic enim agendum est cum multitudine: se-
ueritas autem exercenda est in peccata paucorum. Et si quid minamur, cum dolore fiat,
de Scripturis comminando vindictam futuram, &c.] Præstitit hæc quidem cuncta quæ
auferenda Augustinus suasit, & modum quo abolenda forent, Aurelius, nimirum cum id
fecit auctoritate generalis Concilij ex omnibus Africanis prouincijs Carthagine congre-
B gati; sed id quidem lenitate, & temporis spatio. Siquidem post annos sex, in Concilio
Carthaginensi istæc omnia fuere sublata; vbi Patres & inter eos Augustinus iam Episco-
pus hæc [b] sanciuerunt, incipientes iudicium a domo Dei, videlicet:

[a] *Galat. 6.*

[b] *Concil. Carthag. 3. c. 30.*

CANONES DE ABROGATIONE AGAPVM.

Vt nulli Episcopi vel clerici in ecclesia conuiuentur; nisi forte transeuntes, hospitiorū
necessitate illic reficiantur.] hæc de Episcopis & clericis; laicos vero hoc edito canone
monuerunt [c]:

[c] *Eod. Concil. c. 30.*

Populi etiam ab huiusmodi conuiuijs, quantum fieri potest, prohibeantur.] hæc in
Concilio Carthagine habito, Cæsario & Attico Coss. anno Domini trecentesimo nona-
gesimoseptimo.

Sed quid præterea Augustinus Aurelio putauit necessario inculcandum? Quod enim
eadem quoque conuiuia & Agapes ex antiquo vsu bene introducta, sed prauis moribus CORRIGENDAE NON TOLLENDAE OBLATIONES PRO DEFVNCTIS.
C corrupta, non solum exhiberi solita erant in sepulchris sanctorum martyrum, sed etiam
in memorijs defunctorum: idem S. Augustinus ita hæc tolli suadet, vt tamen consultum
velit pijs oblationibus pro animabus defunctorum; nempe vt quæ ad eorum sepulchra
ferrentur, erogarentur in pauperes: sic enim ait [d]: Sed quoniam istæ in cœmeterijs ebrie-
tates & luxuriosa conuiuia, non solum honores martyrum a carnali & imperita plebe
credi solent, sed etiam solatia mortuorum: mihi videtur facilius illis dissuaderi posse istā
fœditatem ac turpitudinem, si & de Scripturis prohibeatur: & oblationes pro spiritibus
dormientium, quas vere aliquid adiuuare credendum est, super ipsas memorias non sint
sumptuosæ, atque omnibus petentibus sine typho & cum alacritate præbeantur, neque
vendantur: sed si quis pro religione aliquid pecuniæ offerre voluerit, in præsenti pauper-
ibus eroget. ita nec deserere videbuntur memorias suorum, quod potest gignere non
D leuem cordis dolorem; & id celebrabitur in ecclesia, quod pie & honeste celebratur.]
hactenus de his S. Augustinus. Intueris, lector, quam iniuste atque impie calumnientur
recentiores hæretici, qui huiusmodi oblationes præstandas a populo pro animabus de-
functorum, excogitatas tradunt a maioribus ob lucrum ecclesijs ministrantium clerico-
rum; cum illæ omnes non clericis, sed pauperibus elargiri, Augustinus suaserit. Cum OBLATIONES PRO DEFVNCTIS VSVI PAVPERVM DESTINARI.
autem istas comessationes ex Augustini consilio Aurelius Carthaginensis Episcopus su-
stulisset, ex eoq. accidisset vt populus ab omni pro defunctis piorum officiorum frequē-
tatione cessaret: opus fuit Christianos ad eas præstandas pro defunctis oblationes, Eccle-
siastica lege sancita, compellere: tanti enim existimauere Patres populū in antiquo pie-
tatis officio retinere. Quamobrem in eodem Carthaginensi Concilio Aurelius cum alijs
Africanis Episcopis hæc decreuere [e]:

[d] *Aug. epist. 64.*

[e] *Concil. Carthag. 4. c. 95.*

E Qui oblationes defunctorum aut negant ecclesijs, aut cum difficultate reddunt, tam-
quam egentium necatores, excommunicentur.] cur id, nisi quod (vt ex Augustino dictū
est) eædem omnes ac statim erogabantur in pauperes? quas quidem non exiguas fuisse
intelligere potes, cum adeo pauperes ijs alerentur, vt earum subtractione necari ijdem
egeni dicerentur. At de his modo hactenus.

Hoc eodem anno cœptæ sunt dissensiones illæ inter S. Epiphanium Constantiæ Cypri
& Ioannem Hierosolymorum Episcopum, occasione hæresum Origenis, quas ille vna cū DISSENSIONES INTER EPIPHANIVM ET IOANNEM.
Ruffino, Palladio, Isidoro, & alijs compluribus defendendas ac propagandas infeliciter
susceperat. Quod enim S. Hieronymus in epistola ad Pammachium tres numeret annos
a susceptæ contentionis exordio vsque ad tempus illius epistolæ, quam scriptam fuisse
post sequentem annum suo loco dicemus: satis apparet hanc ipsam altercationem hoc
anno cœpisse, de qua nos sequenti anno opportuniori occasione agere aggrediemur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE CONSVLATV ET PRAEFECTVRA RVFINI.

SEquitur Christi Redemptoris annus trecentesimus nonagesimussecundus auspicio Consulatus Arcadij Augusti secundum cum collega Ruffino,qui vna cum Consulatu auctus est quoque Præfectura Prætorij; de quo S.Ambrosius [a] ad Tatianum superiori anno Consulem: Ruffinus enim ex Magistro officiorum factus est in Consulatu Præfectus Prætorio; ac per hoc plus posse cœpit, sed tibi iam nihil obesse: est enim aliarum Præfectus partium. Quam gaudeo vel illi vt amico, quia honore auctus, inuidia leuatus est; vel tibi vt filio, quia liberatus es ab eo, quem tibi grauiorem Iudicem arbitrabare.] hæc ipse: has enim discordias inter Ruffinum & Tatianum narrat Zosimus [b]: vt de his ipsum Ambrosium loqui non dubites. Cum igitur redijsset Theodosius in Orientē, quo præsente (vt vidimus) Gentiles de restituendis deorum sacris nec mutire ausi sunt sine magno ipsorum periculo; Senatores qui erant Romæ deorum cultores, inter quos omnes Symmachus Consularis emineret, cum meliorem spem concepissent, publica legatione Valentinianum conueniunt, vt ab ipso impetrent vetera sacra, quæ pluribus legibus editis abstulerat Theodosius. De hac quidem legatione quid in primis Paulinus dicat, & in quo sit corrigendus, videamus.

[a] *Ambrosius epist. 53.*

[b] *Zosim. lib. 4.*

DE LEGATIONE GENTILIVM.

Egresso, inquit [c], Theodosio de Italia, & Constantinopoli constituto, Valentiniano Augusto intra Gallias posito directa relatio est sub nomine Senatus a Symmacho tunc Præfecto Vrbis de repetenda ara Victoriæ & sumptibus cærimoniarum. Sed vbi comperit sacerdos Ambrosius, misso libello ad Imperatorem, postulauit vt ad se relationis exēplaria dirigerentur, quibus ipse pro partibus suis responsurus esset. Qua relatione accepta, præclarissimum libellum conscripsit, vt contra nihil vmquam auderet Symmachus vir eloquētissimus respondere.] hæc Paulinus, qui mox subdit de nece Valentiniani, quæ paulo post accidit. At confundere ipsum hanc posteriorem Gentilium Senatorum legationem cum priore, satis superius demonstratum est, cum docuimus de tempore Vrbanæ Symmachi Præfecturæ. Quod si velimus eum confudisse Præfecturam Vrbanam cum Consulatu, quem Symmachus gessit anno superiore; dicenda esset eiusmodi legatio contigisse vltimo anni superioris tempore: nam Theodosium recedentem ab Italia peruenisse Constantinopolim vidimus IIII. Id. Nouembris.

[c] *Paulin. in vita S. Ambr.*

VALENTINIANVS IMP. REICIT LEGATIONEM GENTILIVM.

Verum testificatione ipsius Ambrosij demonstratur, nouissimam hanc legationem missam esse ad Valentinianum hoc anno paulo ante eius obitum; de qua hæc ipse in funebri laudatione [d], Deum pro eius anima interpellans: Solue ergo seruo tuo munus tuæ gratiæ, quam ille numquam negauit: qui ante diem mortis, templorum priuilegia negauit, insurgentibus quos reuereri posset. Astabat virorum caterua Gentilium: supplicabat Senatus. Non metuebat hominibus displicere in Christo.] ita ibi Ambrosius, qui & superius egit de alia ante missa legatione sub Symmachi Præfectura, de qua nos suo loco pluribus diximus.

[d] *Ambros. orat. in funer. Valentin.*

VALENTINIANI OBITVS TEMPVS.

Quod vero ad annum, mensem, & diem interitus Valentiniani Imperatoris pertinet: manifestus error deprehenditur apud Marcellini Chronicon, dum recēsetur sub anni superioris Consulibus. Nam præter id quod dictum est superius, & omnium assertione constat, Theodosium ab Italia recedentem, reliquisse Valentinianum incolumem; Epiphanius etiam in libello de Mensuris & ponderibus ita ait: Sub his Consulibus Arcadio secundum atque Ruffino mortuus est Valentinianus iunior, filius Valentiniani Magni, inuentus in Palatio subito strangulatus (vt fama fert) Idibus Maij, pridie Pentecostes, in die Sabbati. In ipsa die Pentecostes elatus est: erat autem tunc secundum Aegyptios mensis Pachon dies vigesima prima, iuxta Græcos Artemisij mensis tertia & vigesima, secundum Romanos decimoseptimo Kalendas Iunias.] hæc ipse: vt nulla exactior nota temporis describi potuisse videatur. Sub hoc quoque anno eius interitum recensēt Prosper in Chronico, idemq. Zosimum sensisse apparet.

Erat adhuc Valentinianus catechumenus: qui paulo ante obitum profecturus cum exercitu aduersus barbaros in Italiam irrumpentes, cupidus ante eam expeditionem initiari sacro baptismo, Viennæ cum esset in Gallia, sanctum Ambrosium Mediolano, vt ab illo,

ab illo, quem patris loco habebat, baptizaretur, accersit: sed ipso adhuc in itinere constituto, proditorum appetitus insidijs, occisus est. Narrat hæc ipse sanctus Ambrosius non sine luctu his verbis [a]: Audiuit in Transalpinis partibus positus, ad Italiæ fines barbaros appropinquasse: solicitus ne alieno hoste suum regnum attentaretur, venire properabat, cupiens dimittere Gallicana otia, & pericula nostra susc ipere. Hæc mihi cum alijs communia; illa priuata, quod sæpe me appellabat absentem, & a me initiandum se sacris mysterijs præseferebat. Quin etiam cum rumor quidam ad Viennensem pertulisset Vrbem, quod inuitandi eius ad Italiam gratia, eo pergerem; quam gaudebat, quam gratulabatur me sibi optato affore? Mora ei aduentus mei prolixior videbatur: atque vtinam aduentum ipsius nullus præueniisset nuncius. Iam promiseram me profecturum, respondens vel honoratis petentibus, vel Præfecto, vt tranquillitati Italiæ consuleretur, me sicut superfluo ingerere non possem propter verecundiam, ita necessitatibus non defuturum. Confirmatum hoc erat. Ecce postridie litteræ de instruendis mansionibus, inuectio ornamentorum regalium, aliaq. huiusmodi, quæ ingressurum iter Imperatorem significarent. Quibus rebus ab ipsis quibus fuerat postulata, intermissa legatio est. Reus mihi videbar speratæ meæ præsentiæ, nec impletæ. Sed vtinam viuenti tibi hunc deberem reatum. Excusarem quod nulla tua audissem pericula, nullas tuas accepissem litteras, quod non potuissem proprijs animalibus occurrere, etiam si iter ingressus essem. Itaque securus veniæ, dum dies subduco, aduentum tuum intelligo. Ecce rescriptum accipio, vt sine mora pergendum putarem, eo quod vadem fidei tuæ habere me apud Comitem tuum velles. Num restiti? num moratus sum? Additur, eo vt properarem ocyus, nec arbitrarer causam itineris mei Synodum Gallorum esse Episcoporum, propter quorum frequentes dissensiones crebro me excusaueram, sed vt ipse baptizaretur in ipso egressu. Gestarum iam rerum indicia potui cognoscere, sed properandi studio nihil aduertere poteram. Iam superabam Alpium iuga, & ecce nuncius amarus mihi & omnibus de tanti morte Imperatoris. Reflexi, iter fletibus meis laui. Quibus ego votis omnium proficiscebar? Quo gemitu omnium reuertebar? non enim Imperatorem sibi, sed salutem ereptam putabant. Quanto ipse angebar dolore? primum quod tantus Princeps, quod dulce pignus meum, quod ita mei cupidissimus occidisset. Quos ego æstus eius illo biduo fuisse comperi, quo litteris, quas ad me miserat, superuixit? Vesperi profectus est Silentiarius: tertio die mane quærebat, iam ne remeasset? iam venirem? Ita sibi salutem quamdam venturam arbitrabatur. O iuuenis optime, vtinam te viuentem inuenire potuissem: vtinam te dilatio aliqua meo reseruasset aduentui. Nihil de aliqua mei virtute polliceor, nihil de ingenio atque prudentia. Sed quanta ego cura inter te & Comitem tuum (*Arbogastem intelligit*) quanta sedulitate concordiam & gratiam refudissem? Quam me ipsum pro tua obtulissem fide? Quam in me ipsum eos recepissem, quibus ille se timere dicebat? Certe si Comes non esset inflexus, tecum remansissem. Præsumebam de te, quod ipse me audires, si pro te non esse auditum videres. Multa habueram quæ tenerem: nunc nihil habeo præter lacrymas & fletus.] hæc Ambrosius.

[a] *Ambros. orat. in funer. Valentin.*

CAVSA NECIS VALENTINIANI IMP.

Sed quæ causa eius interitus præcesserit, Zosimus illam ita describit [b]: Visus Arbogastes subditis sibi militibus idoneus, ob fortitudinem reiq. bellicæ scientiam & pecuniæ contemptum, magnam ad potentiam peruenit, adeoq. tantus erat, vt etiam aduersus Principem liberior esset, & quæcumque non recte nec vti par erat fieri putabat, prohiberet. Ea Valentinianus permoleste ferens, reluctabatur quidem sæpius, sed nihil proficiebat: nam Arbogastes omnium militum beneuolentia munitus erat. Tandem Valentinianus haud ferens amplius vt huic subiectus esset, cum augusto in solio sedens accedentem videret Arbogastem, acerbius hominem limis aspiciens, litteras porrigit, quibus imperium ipsi abrogabat. Iis ille perlectis: Nec imperium mihi dedisti, ait, nec auferre poteris. Quibus prolatis, discerptoq. libello, & in terram abiecto, discedebat. Ex eo tempore non clanculum suspiciones alebantur, sed omnibus eorum inimicitiæ patebant] donec ab eodem Valentinianus ferro confossus (vt subdit) cum ageret militibus ludos: verum non ferro, vt ait, sed laqueo strangulatus: quod ipsum testatur Socrates [c]: Sozomenus [d] vero male, dum spontaneo laqueo perijsse eum affirmat, quod scilicet hæc de eius obitu cubicularij ipsius leui fama sparsissent: hoc namque est quod ait sanctus Hieronymus [e]: Adolescens Valentinianus, & bene puer, post fugam, post exi-

[b] *Zosim. lib. 4.*

[c] *Socrat. lib. 5. cap. 24.*

[d] *Sozom. lib. 7. cap. 22.*

[e] *Hier. epist. 3.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

lia, post recuperatum multo sanguine Imperium, haud procul ab vrbe fraternæ mortis conscia, necatus est, & cadauer exanime suspendio infamatum.] Ruffinus [a] vero tradit, causas cur laqueo vitam finierit, ignoratas, & num ipse sibi vel alij iniecerint ipsi illum. Sed Ambrosius rerum etiam secreto gestarum probe conscius longe ab hac abhorret sententia, vt sibi ipsi adolescens manus consciuerit: probe sciens id dolo Arbogastis Comitis factum, quem præsentia sua placare se potuisse affirmat, si illic adesse contigisset: etenim Paulino constat auctore, Ambrosium ab Arbogaste omni obseruantia cultum, quem sæpe ab eodem Ambrosio tradit exceptum fuisse cõuiuio, eaq. de re inter suæ gentis Reges plurimum gloriari solitum. de ipso enim ista Paulinus [b]: Per idem tempus Arbogastes Comes aduersus gentem suam, hoc est Francorum, bellum parauit; atque pugnando, non paruam multitudinem manu fudit, cum residuis vero pacem firmauit. Sed cum in conuiuio a Regibus gentis suæ interrogaretur, vtrum sciret Ambrosium, & respondisset, nosse se virum, & diligi ab eo, atque frequenter cum illo conuiuari solitũ; audiuit: Ideo vincis omnes, quia ab illo viro diligeris, qui dicit Soli, Sta, & stat.] hæc Paulinus a nobis recensita, quod iure doluerit Ambrosius se præsentem minime fuisse, quo sibi deuinctum Comitem ipsum Arbogastem placasset. Quod vero dicit idem Paulinus, eum fuisse natione Francum, id ipsum affirmat Zosimus; sed Sozomenus Galatam, hoc est Gallum, appellat, idem esse Francum quod Gallum existimans. Francum quoque eum dixerunt alij. Quibus autem moribus compositus esset, vt ab Ambrosio amaretur, Suidas [c] declarat his verbis: Arbogastes Francus, robore corporis & asperitate animi flammæ similis, proximus a Bautone *(hic Consulatum gessit cum Arcadio)* In hoc fuit constans & exquisita modestia, & odium irreconciliabile auaritiæ; vnde diuitijs gregario militi nihil præstabat. Quapropter Cæsari Theodosio vtilis videbatur: vt qui ad Valentiniani mores viriles & iustos, suam quoque grauitatem adiungere, & regiam instar rectæ & immotæ columnæ sustentare posset, ne quid in aula damni aut peccati admitteretur.] hæc Suidas de Arbogaste: cui, ex sententia etiam Regum barbarorum, constat, ante tam immane facinus perpetratum omnia dextera contigisse, innumerisq. eum ferme auctum fuisse victorijs; post necem vero Imperatoris, iusto sanguine in eum clamante vindictã, semper in deteriora esse prolapsum.

ARBOGASTES AMICVS S. AMBROSII.

[a] Ruffin. lib. 2. cap. 31.

[b] Paulin. Vit. S. Ambros.

[c] Suid. verb. Arbogastes.

ARBOGASTIS VIRTVTES.

Quod vero ad Valentiniani ipsius mores pertinet: S. Ambrosius mira refert; delictaq. illa pristina, quæ ante, vt faueret Arianis, iniquissime perpetrarat, relinquit obuoluta silentio, quod sciret non puerulo ea fuisse adscribenda peccata, sed Iustinæ Augustæ Arianæ feminæ, cuius nutu omnia voluebantur. Sed quod ad mores spectat: quam in primis studueret ea corrigere, quæ de se alijs displicere cognosceret, his verbis ostendit [d]: Ferebatur primo ludis Circensibus delectari: sic istud abstersit, vt ne solemnibus quidõ Principum natalibus, vel Imperialis honoris gratia Circenses putaret esse celebrandos. Aiebant aliqui ferarum eum venationibus occupari, atque ab actibus publicis intentionem eius abduci: omnes feras vno momento iussit interfici.] hæc de his S. Ambrosius: quod enim nefas sit opinari sanctissimum virum vel leue mendacij folium attexuisse eius coronæ laudum, dicta ab eo fide dignissima habenda sunt; qui & hæc subdit: Audire in Cõsistorio negotia, & Danielis spiritu, in quibus dubitarent senes, vel personæ alicuius contutu ducerentur, congruam vero adolescentem videres senilem ferre sententiam. Iactabant inuidi, quia præmature prandium peteret: cœpit ita frequentare ieiunium, vt plerumque ipse impransus conuiuium solemne suis Comitibus exhibueret, quo & religioni sacræ satisfaceret, & Principis humanitati.] sed de eius castitate hæc addit:

VALENTINIANI MORES LAVDATI.

[d] Ambros. orat. in funer. Valet.

Scenicæ, inquit, cuiusdam forma ac decore deperire Romæ adolescentes nobiles nunciabantur: iussit eam ad Comitatum venire. Missus pretio deprauatus, sine mandati effectu redijt. Alterum misit, ne voluisse emendare vitia adolescentum, & non potuisse videretur. Datus est obtrectandi aliquibus locus. Deductam tamen numquam aut spectauit, aut vidit. Postea redire præcepit; vt omnes agnoscerent, irritum eius non esse mandatum, & adolescentes doceret ab amore mulieris temperare, quam ipse qui potuit habere in potestate, despexerat. Et hæc fecit, cum adhuc non haberet vxorem, & tamen exhiberet sui tamquam vinctus coniugio castitatem. Quis tam dominus serui, quam ille sui corporis fuit? Quis tam aliorum arbiter, quam ille suæ censor ætatis? Quid de pietate eius loquar? Qui cum homines nobili ortos genere & locupleti prosapia, quæ cito mouere inuidiam solet regiæ cupiditatis, acculator vrgeret, Præfectus insisteret: respondit,

DE SCENICA FORMOSA.

spondit, vt nihil cruentum sanctis præsertim diebus statueretur. Et cum post aliquot dies accusatoris legeretur libellus, calumniam pronunciaturus; accusatum libere, donec Præfectus cognosceret, obseruare iussit: neque ante aut postea quisquam tanti criminis sub adolescente Imperatore formidauit inuidiam.] hæc & alia plura S. Ambrosius, qui tota illa oratione in eo argumento versatur. Inferius vero de annis quibus imperauit, hæc habet mendosa lectio:

Metuo ne & tu nobis aliqua offensione sis raptus, vt octauodecimo regni tui anno imminentis mali acerbitatem quasi iustus euaderes.] hæc de tempore quo imperauit. Ceterum si ratio subducatur ab anno, mense, & die, quibus imperare cœpit, & quibus desijt; nonnisi annos sexdecim, menses sex, minus duobus diebus, continget numerari. Siquidem Valentinianum seniorem ex hac vita migrasse constat post Consulatum Gratiani & Equitij, decimoquinto Kalendas Decembris: ac post dies sex (vt ex Ammiano dictum est) ipse Valentinianus iunior regnare cœpit, anno Domini trecentesimo septuagesimo quinto, mensis Nouembris vigesimatertia die: a quo tempore si numeres vsque in præsentem annum, & mensis Maij diem decimamquintam, quibus eum decessisse perspicue satis vidimus; non amplius quam dicto tempore reperies imperasse. vnde mendum in notam numeri apud S. Ambrosium irrepsisse, facile inducimur vt credamus: ipsum enim vltra præsentem annum vitam produxisse, ea quæ sequenti anno dicentur, impossibile esse significant. Erat Valentinianus, cum obijt, annum agens ætatis vigesimum primum, siquidem (vt Ammianus est auctor [a]) quadrimus Imperator creatus est.

TEMPVS QVO VALENTIN. REGNAVIT.

[a] Ammian. lib. 30.

Sic igitur vita functo Valentiniano, corpus eius delatum est Mediolanum, nullo obice: nam proditores, ne se arguerent tanti sceleris reos, & ex hoc subiacerent inuidiæ, liberam euectionem regij cadaueris permisere. Vniuersis hisce (inquit Zosimus) Theodosio Principi eodem tempore renunciatis: vxor eius Galla fratrem deplorans, regiam vniuersam conturbabat, simul & ipse Princeps magno mærore curaq. conficiebatur.] hæc & alia Zosimus: sed quod ait de Galla Augusta, biennio iam ante obitum Valentiniani ipsam vita functam, superius ex Marcellino dictum est. Theodosius vero, quod vnicum sibi pietatis officium reliquum esse videbatur, de honorifica sepultura curanda ad S. Ambrosium litteras dedit, qui ad eum ista rescripsit [b]:

LVCTVS THEODOSII.

[b] Ambros. epist. 34.

Silentium meum rupit sermo clementiæ tuæ. Nihil enim in tam tristibus rebus melius facere, in animum induxeram, quam, si fieri posset, me ipsum abdere. sed quia in secessu aliquo delitescere & sacerdotio exire non poteram, vel silentio intra me latebam. Doleo enim, fateor, dolore acerbo, non solum quod immatura ætate Valentinianus Augustus decesserit, sed etiam quod informatus fide ac tuis institutis tantam deuotionem erga Deum nostrum induerat, atque tanto in me incubuerat affectu, vt quem ante persequebatur, nunc diligeret: quem ante vt aduersarium repellebat, nunc vt parentem putaret. Quod ego non pro recordatione iniuriæ veteris exprompsi, sed pro testimonio conuersionis. Illud enim alienum, hoc suum; quod a te infusum sibi ita tenuit, vt matris persuasionem excluderet. Ille se a me nutritum præ se ferebat: ille vt sedulum patrem desiderabat: ille simulato a quibusdam aduentus mei nuncio, impatienter præstolabatur. Quinetiam illis ipsis publici doloris diebus, cum sanctos & summos sacerdotes Domini intra Gallias haberet: vt a me tamen sacramentis baptismatis initiaretur, scribendum arbitratus est. Quod etiam si non rationabiliter, amabiliter tamen erga me suum studium testificatus est.

EPISTOLA AMBROSII AD THEODOSIVM

Hunc ergo non intimo anhelem spiritu, secretisq. mentis atque animi visceribus amplectar? Hunc mihi mortuum putem? immo mihi magis viuum. Quas ego Domino deferebam gratias, quod ita in me conuersus esset, quod ita emendatus, quasi senioris cuiusdam ætatis mores induisset? quas clementiæ tuæ, quod eum non solum regno reddidisses, sed etiam (quod est amplius) instituisses fidei & pietatis tuæ disciplinis? Hunc ergo non doleam, æui integrum, antequam sacramentorum, quæ desiderauit, adipisceretur gratiam, repentina obijsse morte? Refrigerasti animum, quod etiam ipse dignatus es ferre testimonium dolori. Te, Imperator, arbitrum teneo affectus mei, te meæ mentis interpretem. Sed flendi tempora alias non deerunt: nunc de sepultura eius, quoniam scripsit clementia tua ita hic procurandum. Sed exors recessit baptismatis: quid cognouerim, non repressi. Est hic prophyreticum labrum pulcherrimum, & in vsus huiusmodi aptissimum: nam & Maximianus Diocletiani socius ita humatus est. Sunt tabulæ prophyreticæ

SEPVLCHRVM VALENTINIANI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

phyreticæ pretiosissimæ, quibus vestiatur operculum, quo regales exuuiæ claudantur. A
Hoc fuerat præparatum, sed expectabatur rescriptum clementiæ tuæ, cuius perceptione recreatæ sunt sanctæ filiæ tuæ, filij tui Valentiniani sorores, quæ se grauibus afficiunt modis, & amplius exagitabantur, quod diu nihil scriberetur sibi. Vnde ijs non parum accessit solatij: sed dum inhumatæ sunt reliquiæ, nequaquam sibi parcunt: videntur enim sibi germani sui quotidianum funus tenere. Et re vera cum sine fletu magno ac sine dolore graui numquam sint: tamen quotiescumque eo accedunt, exangues reuertuntur. Et ipsis igitur consuletur, & carissimus exuuijs, si acceleretur sepultura, ne æstiuo penitus soluantur calore: vix enim superiorem ætatem transegimus. Mandatum tuum seruo, & commendo Domino. Diligat te Dominus, quia tu Domini seruos diligis.] hucusque epistola Ambrosij ad Theodosium Imperatorem.

AMBROSIVS LAVDAVIT VALENTINIANVM PVBLICA ORATIONE. *a Ambros. orat. in obitu Valentiniani.*

Curauit igitur ex Theodosij voluntate sepulturam S. Ambrosius; & qua die corpus B
sarcophago condendum erat, panegyricam habuit orationem: nam in ipsa inter alia [a]: Sed iam, inquit, cara mihi complectar viscera, & debita quondam sepulchro, prius tamen singula membra perspiciam.] post multa autem de eodem licet catechumeno adhuc, vitam tamen æternam consecuto (nam quod expetitum baptismum non accepe-
SVFFRAGIA PRO DEFVNCTIS.
rit, scelus anteuertit proditorum) hæc habet: Nec nos quidem dubitemus de meritis Valentiniani, sed iam credamus vel testimonijs Angelorum, quod detersa labe peccati, ablutus ascendit, quem sua fides lauit, & petitio consecrauit. Credamus quia ascendit a deserto, hoc est, ex hoc arido & inculto loco ad illas florulentas delectationes, vbi cum fratre coniunctus æternæ vitæ fruitur voluptate. Beati ambo, si quid meæ orationes valebunt, nulla dies vos silentio præteribit: nulla inhonoratos vos mea transibit oratio: nulla nox non donatos aliqua precum mearum contextione transcurret: omnibus vos C
oblationibus frequentabo.] hæc Ambrosius. Habes, lector, ex ipsius munifica sponsione, pro defunctis suffragia tum precibus, tum omni genere (vt ait) oblationum, pro concione, oratione publica decantata, idq. ex antiquo (vt vidimus) Ecclesiæ vsus præscripto, non recens ab Ambrosio inductum & vsurpatum.

Quod enim ad salutem animæ Valentiniani spectare videtur; ea quidem Ambrosij certa securaq. testificatione firmatur: etenim non solum ad id significandum baptismi votum atque petitio intercessit, sed præcessit fidei Christianæ fortis, constans, & animosa confessio, cum (vt ex Ambrosio dictum est) vrgeret caterua Gentilium, & Senatus instaret pro restitutione Gentilium rituum: sed & cum id (vt diximus) factum ante diem obitus eius sit, vehemens suspicio fuit mortem ipsi illatam arte Gentilium, sicq. confessor ac pene martyr ob necem illatam ex hac vita decesserit. Quæ enim sunt postea subsecu- D
ta, arguunt ea quæ præcesserunt. Siquidem qui post eius obitum arripuit Imperium, Gentilibus idolorum cultoribus fauit, restituit iura templorum, sacrificia intermissa sedulo reuocauit, Ethnicisq. hominibus quæcumque petiere concessit: vt plane proditione Gentilium id factum esse, coniectura non leuis intercedat. Sed iam singula disquiramus, quæ hæc secuta sunt.

EVGENIJ PLVRES.

Qui post Valentinianum regnare cœpit, fuit Eugenius, nomen sibi tyrannus sumens Augusti, elatus in Imperium a Valentiniani interfectoribus. Quisnam autem hic fuerit, cum plures eius nominis reperiantur viri, qui hoc sæculo claruere: ne quod vnius est, alij tribuatur; de singulis dicendum puto. Primus omnium ille occurrit, qui claruit temporibus Constantij ac Iuliani; cuius statua dicata in Foro Traiani, eiusmodi erat in-
b Apud Smetii antiq. inscript. pag. 68. num. 6. scriptione notata [b]: E

FL. EVGENIO. V. C. EX. PRAEFECTO. PRAETORIO
CONSVLI. ORDINARIO. DESIGNATO. MAGISTRO
OFFICIORVM. OMNIVM. COMITI. DOMESTICO
ORDINIS. PRIMI. OMNIBVSQ. PALATINIS
DIGNITATIBVS. FVNCTO. OB. EGREGIA. EIVS
IN. REMPVBLICAM. MERITA. HVIC
D. D. N. N. CONSTANTIVS. VICTOR. AC
TRIVMFATOR. SEMPER. AVGVSTVS. ET
IVLIANVS. NOBILISSIMVS. CAESAR
STATVAM. SVB. AVRO. IN. FORO. DIVI
TRAIANI. QVAM. ANTE. SVB. DIVO

CON-

A CONSTANTE. VITAE. ET. FIDELISSIMAE
DEVOTIONIS. GRATIA. MERVIT
ADPROBANTE. AMPLISSIMO. SENATV
SVMPTV. PVBLICO. LOCO. SVO
RESTITVENDAM. CVRAVERVNT

Deturbata illa quidem Eugenij statua fuisse videtur a Magnentio tyranno, qui occiso Constante, tyrannidem arripuit Imperij Occidentalis.

Vixit his quoque temporibus Fl. Eugenius Asellus Præfectus Vrbis, cuius memoria reperitur in basi vnius columnarum ambientium Sanctuarium in basilica S. Pauli, per Valentinianum ipsum, de quo egimus, restitui cœpta: qui ex loco & opere fuisse arguitur Christianus, & sicut familia, ita fortasse sanguine coniunctus Asellæ nobili Romanæ B
ac sanctissimæ virgini, quæ a S. Hieronymo summis laudibus celebratur. Porro eiusdem Eugenij breuis hæc legitur ibi inscriptio: EVGENIVS PRAEFECT. VRBIS.

FL. EVGENIVS. ASELLVS
C. C. PRAEF. VRB
V. S. I. REPARAVIT

Ceterum neminem horum fuisse Eugenium tyrannum, de quo agimus certũ est: siquidem prior ille Consul ordinarius designatus, antequam Consulatum adiret, diem obijt: posterior vero iste, quod Vrbanam gesserit Præfecturam, longe diuersus ab Eugenio tyranno fuisse conuincitur, qui numquam huiuscemodi muneris dignitate functus aliquando reperitur: etenim nulla prorsus natalium claritudine nobilis iste fuit, quẽ clientem & famulum Arbogastis nominat Claudianus, cum ait his versibus [a]:

C *Proh crimen superum, longi proh dedecus æui:*
Barbarus Hesperias exul possederat oras,
Sceptraq. deiecto dederat Romana clienti.] & alibi [b]:
Hunc sibi Germanus famulum delegerat exul.] Ignobilis plane hic, quem Arbogastes euexit in Imperium, Eugenius fuit. Insuper extitit & alius quoque Eugenius eunuchus, qui Procopio aduersus Valentem tyrannidem exercenti ipso Imperij exordio præsto fuit, cuius meminit Zosimus [c]: sed cum de Eugenio agit, qui occiso Valentiniano imperauit, plane diuersum ab hoc fuisse significat: quem obscurum genere, rhetoricis facultatibus, quas publice professus erat, tantummodo clarum, in aula versatum, Rhicomeri Duci familiaritate coniunctum, & eius commendatione ab Arbogaste in familiaritatem acceptum tradunt.

a Claudian. in Panegyric. de tertio Honorij Consulatu.
b Idem in Panegyr. de 4. Consulatu.
EVGENIVS TYRANNVS.
c Zosim. lib. 4.

D Sic igitur sublimatus in Imperium Eugenius, legationem ad Theodosium pro pace misit, functusq. est eo munere inter alios Ruffinus Athenienses: qui (inquit Zosimus [d]) nec litteras Arbogastis secum ferebat, nec vllam aliam mentionem illius faciebat. Cum Princeps Theodosius in deliberando, Legatisq. conuenienter respondendo cunctando detinuit.] Addit Ruffinus, missos tunc fuisse etiam Legatos sacerdotes, qui Arbogastem culpa purgarent, insontemq. eum penitus monstrarent. Ceterum inter hæc Theodosius de expeditione aduersus Eugenium paranda cogitare cœpit: cũ interim Eugenius Gentilium vatum deciperetur promissis, de quo hæc Sozomenus [e]: Porro Eugenius quidam, erga Christianorum religionem non sincere affectus, Principatum inuasit, & Imperij insignia assumpsit. Putabat enim, se id quod conabatur, absque impedimento consecuturum, inductus quorumdam verbis, qui se futura prædicturos pollicebantur ex victimarum immolatione, & viscerum inspectione, & obseruatione siderum. Harum rerum stu- E
dioси tunc erant cum alij multi apud Romanos in dignitate constituti viri, tum etiam Flauianus tunc temporis Præfectus, vir eximius, & in rebus politicis prudens habitus, quique insuper ex omnis generis diuinationis scientia exacte præscire futura credebatur.] fuit hic perneсessarius Symmachi Consularis, cuius ad eum scriptæ extant complures epistolæ, quibus plane intelligitur, ipsum idololatriæ addictissimum fuisse. Sed pergit auctor: Hac enim existimatione Eugenium potissimum perpulit, vt ad bellum sese pararet, cum Imperium illi fato destinatum esse Flauianus asseueraret, & victoriam ex pugna illi cessuram, & mutationem religionis Christianæ.] hæc Sozomenus. At quinam fuerint vtriusque Principis apparatus, suo loco dicturi sumus inferius.

d Zosim. lib. 4.
LEGATIO AB EVGENIO AD THEODOSIVM.
e Sozom. lib. 7. cap. 22.

Quid autem Gentilium deorum defensor, Imperatorẽ nactus quamuis Christianum, tamen ad Gentilitatẽ propensiorem, Flauianus ab Eugenio, simulac Augustus acclamatus est,

Universidad de Deusto
Biblioteca

[a] Paulin. in Vita S. Ambros. REDDITA GENTILIBVS ARA VICTORIAE, ET ALIA IVRA.

tus est, petierit & obtinuerit; Paulinus ita declarat[a]: Non multo post, petentibus tunc A Flauiano Præfecto & Arbogaste Comite aram Victoriæ, & sumptus cærimoniarū (quod Valentinianus augustæ memoriæ adhuc in iunioribus annis constitutus denegauerat) oblitus fidei suæ concessit. Hoc vbi audiuit sacerdos Ambrosius, relicta ciuitate Mediolanensi, ad quam ille festinato veniebat, in Bononiensem ciuitatem emigrauit.] inuitatus namque fuerat a Bononiensi Episcopo ad translationem S. Agricolæ martyris, de

[b] Ambros. in exhortat. ad virgin. AMBROSIVS VLTAT ET LITTERIS CORRIPIT EVGENIVM.

qua ipse meminit[b], atque martyris reliquias acceptas secum vexisse testatur. Bononia vero recedens (subdit Paulinus) Fauentiam vsque perrexit: vbi cum aliquantis degeret diebus, inuitatus a Florentinis, ad Tusciam vsque descendit, declinans magis aspectum sacrilegi viri, non formidans imperantis iniuriam.] Tunc & epistolam ad eumdem dedit, qua causam significauit, cur ipso non expectato, Mediolano recesserit. reddemus hic ipsam; licet eamdem e nostra bibliotheca acceptam, in Sixtina editione edendam B

[c] Ambros. epist. 15. edit. Sixt.

proposuerimus cum alijs S. Ambrosij epistolis: est autem huiusmodi[c]:

Clementissimo Imperatori Eugenio Ambrosius Episcopus.

AMBROSII MEDIOLANI DISCESSVS CAVSA.

Secessionis meæ causa timor Domini fuit, ad quem omnes actus meos, quantum queo, dirigere, neque vmquam ab eo mentem deflectere, nec pluris facere cuiusuis hominis, quam Christi gratiam consueui. Nemini enim facio iniuriam, si omnibus Deum præfero; & confidens in ipsum, non vereor vobis Imperatoribus dicere quæ pro meo captu sentio. Itaque quod apud alios Imperatores non tacui, nec apud te clementissime Imperator, tacebo. Atque vt ordinem rerum custodiam, strictim recensebo quæ ad hoc spectant negotium. Retulerat vir amplissimus Symmachus, cum esset Præfectus Vrbis, ad Valentinianum augustæ memoriæ Imperatorem iuniorem, vt templis quæ sublata fuerant, reddi iuberet. Functus est ille partibus suis pro studio & cultu suo. Vtique etiam C ego Episcopus partes meas debui recognoscere. Dedi libellos Imperatori duos, quibus significarem sumptus sacrificiorum Christianum virum non posse reddere; & non fuisse quidem me auctorem cum tollerentur, auctorem tamen fieri quo minus decernerentur, debere: quia dare pretia sacrificiorum simulacris videretur, non reddere. Quod enim ipse non abstulerat, non quasi ipse reddebat, sed arbitratu proprio largiebatur ad superstitionis impensas. Postremo si fecisset, aut non veniret ad ecclesiam; aut si veniret, futurum vt aut sacerdotem non inueniret, aut inueniret sibi in ecclesia resistentem. Nec ad excusationem obtendi posse, quod esset catechumenus; cum non liceat etiam catechumenis sumptus idolis subministrare. Lecti sunt libelli mei in Cōsistorio: aderat amplissimus honore magisterij militaris Bauto comes, & Rumoridus*, & ipse eiusdem dignitatis Gentilium nationum cultui inseruiens a primis pueritiæ suæ annis. Valentinia- D nus tunc temporis audiuit suggestionem meam, nec fecit aliud, nisi quod fidei nostræ ratio poscebat. Acquieuerunt etiam Comites sui.

* Rumoridus

Postea etiam clementissimo Imperatori Theodosio coram intimaui, atque in os dicere non dubitaui: cui intimata Senatus legatione huiusmodi, licet non totus Senatus poposcerit, insinuationi meæ tandem assensionem detulit: & sic aliquibus ad ipsum non accessi diebus, nec molestè tulit: quia non pro meis commodis faciebam; sed quod & ipsi & animæ meæ proderat, in conspectu Regis loqui non confundebar[d]. Iterum Valentiniano augustæ memoriæ Principi legatio a Senatu missa intra Gallias, nihil extorquere potuit: & certe aberam, nec aliquid tunc ad eum scripseram. Sed vbi clementia tua Imperij susceperit gubernacula, compertum est postea donata illa esse præcellentibus in Republica, sed Gentilis obseruantiæ viris. & fortasse dicatur, Imperator Auguste, E quia ipse non templis reddideris, sed benemeritis de te donaueris. Verum nosti pro Dei timore agendum esse constanter: quod etiam pro libertate frequenter fit, non solum a sacerdotibus, sed etiam ab his qui vobis militant, aut in numero habentur prouincialium. Te imperante, petierunt Legati vt templis redderes: non fecisti. iterum alteri postulauerunt: remissus es; & postea ipsis qui petierunt, donandum putasti.

[d] Psal. 118. AMBROSIVS REDARGVIT EVGENIVM OB SVMPTVM EROGATVM GENTILIVM SACRIFICIIS.

Etsi Imperatoria potestas magna sit, tamen considera, Imperator, quantus sit Deus, qui corda[e] omnium videt, conscientiam interiorem interrogat, nouit omnia antequam fiant, nouit intima pectoris tui. Ipsi falli vos non patimini, & Deum vultis celare quicquam? Hoc non cecidit in animum tuum? Quamuis enim illi agebant tam perseueranter; nonne tuum fuit, Imperator, pro Dei summi & veri & viui veneratione perseuerantius obsistere, & negare quod erat iniuriæ sacræ legis? Quis inuidet, quoniam quæ

[e] Act. 1. Dan. 13.

voluisti,

A voluisti, alijs donauisti? Non sumus scrutatores vestræ liberalitatis, nec aliorum commodorum inuidi, sed sumus interpretes fidei. Quo modo offers dona tua Christo? Pauci æstimabunt quid feceris, omnes quid volueris. quicquid illi fecerint, tuum erit; quicquid non fecerint, suum: & si es Imperator, Deo subditus magis esse debes. Quo modo sacerdotes Christi tua munera dispensabunt? Fuit huiusmodi quæstio temporibus superioribus, & tamen fidei Patrum ipsa cessit persecutio, & Gentilitas detulit.

Nam cum ageretur agon quinquennalis in ciuitate Tyro[a], & ad spectandum venis- [a] 2. Machab. 4 set Antiochiæ Rex, sceleratissimus Iason ordinauit sacrorum procuratores, vt ab Hierosolymis Antiochenses ferrent didrachmas argenti CCC. & illas darent ad sacrificium Herculis: verum Patres non Gentilibus dederunt pecunias; sed viris fidelibus suis missis, protestarunt non erogari ad deorum sacrificium, quia non congruebat, sed in alios sum- ARGVMENTVM AB EXEMPLO.

B ptus dari. & pronunciatum est (quia ille ad sacrificium Herculis missum dixerat argentum) suscipi quidem debere in id ad quod erat missum: sed quia illi qui detulerant, resistebant pro studio & cultu suo, vt non sacrificio proficerent, sed alijs necessitatibus; traditæ sunt pecuniæ ad constructionem nauium. etsi coacti miserunt, non tamen ad sacrificium, sed ad alios sumptus Reipublicæ. Denique qui attulerant, vtique potuissent tacere: sed lædebant fidem, quia sciebant quo deferrent; & ideo missi sunt viri timentes Deum, qui agerent, vt non templo, sed ad impensas nauium, quæ missa fuerant, deputarentur. Illis enim crediderunt pecunias, qui causas agerent sanctæ legis. Iudex rerum effectus fuit, qui absoluit conscientiam. Si positi in aliena potestate sic præcauebant: quid te oportuerit facere, o Imperator, dubitari non potest. Te vtique nemo cogebat, nemo habebat in potestate: debuisti sacerdotem consulere.

C Ego certe quando tunc restiti, etsi solus restiti, tamen non solus volui, nec solus id suasi. Quoniā igitur meis vocibus & apud Deum & apud omnes homines teneor, aliud mihi non licere intellexi, aliud non oportere, nisi vt consulerem mihi, quia non potui tibi cedere modestè. Certe diu pressi, diu texi dolorem, nulli quicquam intimandum putaui: dissimulare mihi nunc non licet, tacere liberum non fuit. Ideo etiam in primordijs Imperij tui scribenti non rescripsi, quia istud præuidebam futurum. Denique reposcenti litteras, cum ipse non rescriberem, dixi: Hæc causa est, quod extorquendum ei arbitror. Tamen vbi causa emersit officij mei, pro his qui solicitudinem sui gerebant, & scripsi & rogaui: vt ostenderem in causis Dei, timorem mihi iustum inesse, nec pluris me facere adulationem, quam animam meam: in his vero, in quibus vos rogari decet, etiam me exhibere sedulitatem potestati debitam; sicut & scriptum est[b]: Cui honorem, hono- [b] Rom. 13. AMBROSII PRO PIETATE CERTAMEN.

D rem: cui tributum, tributum: Nam cum priuato detulerim corde intimo, quo modo non deferrem Imperatori? Sed qui vobis deferri vultis, patimini vt deferamus ei, quem Imperij vestri vultis auctorem probari.] hactenus Ambrosij epistola ad Eugenium.

Recitat ex eadem epistola fragmentum Paulinus. Sed sequamur Ambrosiū: qui cum peruenisset Florentiam, opportune accidit vt rogatus dedicaret ecclesiam a Iuliana clarissima femina erectam: sub cuius altare condidit idem sanctus reliquias martyris Agricolæ, quas Bononiæ acceperat. Habuit ibidem luculentam orationem Ambrosius, qua cum religiosæ feminæ in erectione basilicæ factum laudibus celebrarit, maiori tamen præconio extulit, quod de viuis lapidibus nobilius templum Deo dicaret, nempe tres filias vna cum filio. Fuit ecclesia illa nomine sancti Laurentij nuncupata, eademq. Ambrosiana dicta a ciuibus, in memoriam tanti viri, qui eam dedicasset, Ambrosij. Ibi cum ageret sanctus Antistes, cum sancto Zenobio eius ciuitatis Episcopo familiaritatis vsus E ipsi intercessit, pluribus inter se officijs declaratus; quæ Paulinus recenset, sicut & præclara miracula ibidem Apostolis digna edita. Permansit ibi Ambrosius, vt putatur, vsque ad reditum Mediolanum, nempe ad biennium: constat enim eodem auctore Paulique ad reditum Mediolanum non ante reuersum, quam sub Consulatu Arcadij tertio atque Honorij secundo, quo anno Theodosius in Italiam descendit aduersus Eugenium. AMBROSIVS QVID FLORENTIAE.

Ceterum etsi Florentia recessit Ambrosius corpore, tamen virtute iugiter mansit: cuius quidem rei certum exhibuit experimentum, tum quod S. Zenobius testatus est, se mirando quodam modo, absente illo licet, vidisse tamen Ambrosij speciem ipsum in omnibus reddentem quasi orantem in basilica Ambrosiana; tum etiam cum post obitum præsto illi ciuitati fuit aduersus ducenta millia barbarorum, dum obsidione cingeretur a Rege Radagaiso. At de his pluribus inferius tomo quinto acturi sumus. Sed ad

Euge-

Universidad de Deusto
Biblioteca

CONTRARIA STVDIA THEODOSII ET EVGENII.

Eugenium reuertamur. Falsa ipse spe illectus oraculorum ac diuinationum Gentilium, nihil non indulsit, quod ijdem pro restituendo collapso cultu deorum postulassent: ijsq. parare se cœpit præsidijs ad resistendum Theodosio, si armis decernere haberet in animo: hisq. munimentis stabiliendum sibi curauit Imperium, homo alioqui Christianitatis ferens imaginem. Cum e contra Theodosius, semel atque iterum expertus, nihil adeo ac pietatem erga Deum ad barbaros ac tyrannos debellandos conducere, nihil antiquius habuit, quam diuinum auxilium quibus valeret officijs demerere, conciliareq. pijs legibus diuinum numen, quod sacrilegis rescriptis ab Eugenio sciret offensum. Quod igitur magno animi dolore cognouisset, Eugenij concessione restitui in Romano Capitolio aram Victoriæ, occlusa diu reserari Gentilium templa, fumare Vrbem nidore detestabilium sacrificiorum, oracula consuli, extaq. inspici animalium: quod tamen sibi non adhuc integrum esset, his malis occurrere; quibus valuit modis, contrarijs legibus repugnare nisus, hanc aduersus idolorum cultores edidit sanctionem [a]:

[a] l. 12. de Pagan. C. Theod.

THEODOSII RESCRIPTVM ADVERSVM GENTILIVM CVLTVM.

Nullus omnino ex quolibet genere, ordine hominum, dignitatum, vel in potestate positus, vel honore perfunctus, siue potens sorte nascendi, seu humilis genere, conditione, fortuna, in nullo penitus loco, in nulla vrbe, sensu carentibus simulacris, vel insontem victimam cædat, vel secretiore piaculo larem, ignem, erogenium, penates nidore veneratus, accendat lumina, imponat thura, serta suspendat. Quod si quispiam immolare hostiam sacrificaturus audebit, aut spirantia exta consulere: ad exemplum maiestatis reus, tra salutem Principum aut de salute quæsierit. Sufficit enim ad criminis molem, naturæ nem quærere salutis alienæ, spem alieni interitus polliceri. Si quis vero mortali opere facta & æuum passura simulacra, impositio thure, venerabitur, ac ridiculo exemplo metuens, subitoq. ipse vel redimita vittis arbore, vel erecta effosis ara cæspitibus, vanas imagines humiliore licet muneris præmio, tamen plena religionis iniuria honorare tentauerit: is vtpotæ violatæ religionis reus, ea domo, seu possessione mulctabitur, in qua eum Gentilicia constiterit superstitione famulatum. Namque omnia loca, quæ thuris constiterit vapore fumasse (si tamen ea in iure fuisse thurificantium probabuntur) Fisco nostro associanda censemus. Sin vero in templis, fanisve publicis, aut in ædibus, agrisve alienis tale quispiam sacrificandi genus exercere tentauerit: si ignorante Domino vsurpata constiterit, vigintiquinque libras auri mulctæ nomine cogetur inferre: conniuentem vero huic sceleri par ac sacrificantem pœna retinebit. Quod quidem ita per Iudices, ac Defensores, ac Curiales singularum vrbium volumus custodiri, vt illico per hos comperta in iudicium deferantur, per illos delata plectantur. Si quid autem ij tegendum gratia, aut incuria prætermittendum esse crediderint: commotioni iudiciariæ subiacebunt. Illi vero moniti, si vindictam dissimulatione distulerint, triginta librarum auri dispendio mulctabuntur, Officijs quoque eorum damno parili subiugandis. Dat. VI. Idus Nouembris, Constantinopoli, Arcadio Aug. II. & Ruffino Coss.] Hi sunt primi Theodosij ad futurum bellum apparatus ex religione comparati.

At nec id satis, sibi subiectũ Imperium ab idololatriæ sordibus expurgare: sed & Christianam religionẽ conatus est ab hæresum inquinamentis liberam reddere. quamobrem hoc ipso anno aduersus hæreticos ita rescripsit [b]:

[b] l. 21. de hæret. Cod. Theod.

QVID THEODOSIVS ADVERSVS HARETICOS.

In hæreticis erroribus quoscumque constiterit vel ordinasse clericos, vel suscepisse officium clericorum, denis libris auri viritim mulctandos esse censemus: locum sane in quo vetita tentantur, si conhibentia * domini patuerit, Fisci nostri iuribus aggregari. Quod si id possessorem (quippe clanculum gestum) ignorasse constiterit: conductorem eius fundi, si ingenuus est, decem auri libras Fisco nostro inferre præcipimus: si seruili fæce descendens, paupertate sui pœnam damni ac vtilitate contemnit, cæsus fustibus, deportatione damnabitur. Tum illud specialiter præcauemus: vt si villa dominica fuerit, seu cuiuslibet publici iuris, & conductor & procurator licentiam dederit colligendis denis libris auri, proposita condemnatione mulctentur. Verum si quos talibus reperros obsecundare mysterijs, ac sibi vsurpare nomina clericorum, iam nunc proditum fuerit; denas libras auri exigi singulos & inferre præcipimus. Dat. XVII. Kalend. Iulij, Constantinop. Arcadio Aug. II. & Ruffino Coss.] meminit huius legis sanctus Augustinus in epistola ad Bonifacium [c]: Qua, inquit, Theodosius pijssimæ memoriæ promulgauit, vt quis-

* conniuentia

[c] Aug. epist. 50.

quisquis hæreticorum Episcopus vel clericus vbilibet esset inuentus, decem libris auri mulctetur, &c.] de eadem quoque mentionem habet scribens ad Ianuarium [a], necnon cum disputat aduersus Cresconium [b]. Sunt hæc Theodosij arma aduersus tyrãnum hoc anno in sequens bellum disposita, quibus & hæc post mensem elapsum aduersus eosdem addidit [c]:

[a] Aug. epist. 68.
[b] Aug. contra Cresc. lib. 3. cap. 47.
[c] l. 3. de his qui pro relig. contend.

Deportatione dignus est, qui nec generali lege admonitus, nec competenti sententia emendatus, & fidem Catholicam turbat & populum. Dat. XV. Kalend. Aug. Constantinop. Arcadio Aug. II. & Ruffino Coss.]

Quod vero generali lege sancierat, occasione (vt diximus) Iouiniani & sociorum eius monachorum vagantium, ne in ciuitatibus monachi apparerent, sed deserta loca peterent: quoniam hæc in iniuriam & damnũ conuertebantur etiam illorum qui pij frugiq. esset: emendans quæ promulgauerat Theodosius, hoc anno ista rescripsit [d]:

[d] l. 2. de monach. Cod. Theod.

THEODOSIVS REVOCAT QVAE DE MONACHIS SCRIPSERAT.

Monachos, quibus interdictæ fuerant ciuitates, dum iudiciarijs aguntur iniurijs, in pristinum statum submota hac lege esse præcipimus. Antiquata siquidem nostræ clemẽtiæ iussione, liberos in oppidis largimur eis ingressus. Dat. XV. Kal. Maij, Constantinop. Arcadio A. II. & Ruffino Coss.] sed & de Paschalibus ferijs ita ad Tatianum:

Actus omnes siue publici siue priuati diebus quindecim Paschalibus conquiescant. In his tamen & emancipandi & manumittendi cuncti licentiam habeant, & super his ante non prohibeantur. Dat. Kal. Ianuar. ijsdem Coss.]

Sed & idem Imp. Theodosius cum illibate conseruatum voluerit ius ecclesiarum, ne id fieret damno alterius cauit: quamobrem de his qui confugiunt ad eas, ista sanciuit [e]:

[e] l. 1. de his qui cõfug. ad eccles. Cod. Theod.

DE FVGIENTIBVS AD ECCLESIAM DEBITORIBVS.

Publicos debitores, si confugiendum ad ecclesias crediderint, aut illico extrahi de latebris oportebit, aut pro his ipsos, qui eos occultare probantur, Episcopos exigi. Sciat igitur præcellens auctoritas tua, neminem debitorum posthac a clericis defendendum; aut per eos, eius quem defendendum esse crediderint, debitum esse soluendum. Dat. XV. Kal. Nouembr. Constantinopoli Arcadio Aug. II. & Ruffino Coss.] hæc plane ipsa lex est, cuius vigore compulsus aliquando S. Augustinus persoluere quod debebat qui confugerat ad ecclesiam, pro eius debiti dissolutione de collecta facienda in populo litteras dedit, ex quibus ista describimus [f]:

[f] Aug. epi. 215.

Cum frater noster Fastius debito decem & septem solidorũ ab oppignoratoribus vrgeretur, vt redderet: quod ad præsens vnde explicaret se, non inueniebat; ne corporalem pateretur iniuriam, ad auxilium sanctæ Ecclesiæ conuolauit: illi etiam exactores cum proficisci cogerentur, & ideo dilationem dare non possent, grauissimis me querelis onerauerunt, ita vt eis illum traderem; aut quod sibi deberi ostendebant, vnde acciperent, prouiderem. Cumq. obtulissem Fastio, vt vestram sanctitatem de necessitatibus eius alloquerer; pudore deterritus, ne facerem, deprecatus est. Ita ego maiore necessitate coarctatus, a fratre nostro Macedonio decem & septem solidos accepi, quos in causam eius continuo dedi, promittente illo quod ad certum diem cum eis reddendis posset occurrere, & consentiente, vt si non posset occurrere, sermo de illo fieret ad vestram misericordiam, quam fraternam fratribus exhibere consueuistis. Nunc ergo, quoniam absens est, restat vt subueniatis, nõ illi quem nemo compellat absentem, sed pollicitationi meæ, cuius existimatio vobis semper est præsens. Iam enim dies, ad quem se promiserat occursurum, transactus est; & ego ei qui solidos suos fidei meæ commisit, quid respondeam, non inuenio, nisi vt faciam quod me facturum esse promisi. Sed quoniam non sum de hac re commonitus, vt die Pentecostes, quando aderat maior vestra frequentia, sermonem inde facerem: peto vt has litteras pro lingua mea præsente habere dignemini, admonente vos & exhortante in cordibus vestris Deo & Domino nostro, cui credidistis.] & paulo post: Quoniam ergo domesticus fidei est, Christianus fidelis, Catholicus frater noster, pro cuius supplenda necessitate vos peto vt faciatis quod Dominus imperat; sine tristitia, sine murmuratione, & cum lætitia & hilaritate facite.] & in fine: Scripsi eis etiam presbyteris, vt si quid minus fuerit post collationem sanctitatis vestræ, compleant ex eo quod habet Ecclesia, dum tamen vos secundum quod placet hilariter offeratis: quia siue de vestro, siue de Ecclesia detur, omnia Dei sunt, & deuotio vestra dulcior erit thesauris Ecclesiæ, &c.] hæc Augustinus, quæ occasione legis editæ & ad insinuandum vsum collectarum (de quo multa suo loco superius) recensuisse non piguit.

AVGVSTINVS PRO DEBITORE SE OBLIGAT.

COLLECTA INDICITVR AB AVGVSTINO.

Quod rursum ad S. Augustinum pertinet: hoc ipso anno, publica disputatione con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

DISPVTATIO AVGVSTINI CONTRA FORTVNATVM. *a Augustini contra Fortunat.*

tulit cum Fortunato veternoſo hæretico Manichæo Hippone regio, ſpectante & audiente populo, excipientibus eam Notarijs. Extant ipſa Acta eiuſmodi exordio ſcripta[a]: Quinto Kalendas Septembris, Arcadio Aug. bis, & Ruffino viris clariſſimis Conſulibus, habita diſputatio aduerſus Fortunatum Manichæorum presbyterũ in vrbe Hipponenſium regionum in balneis Soſij ſub præſentia populi. Auguſtinus dixit,&c.] Huius autem congreſſus occaſionem Poſſidius ita deſcribit[b]: Sane tunc in illa Hipponenſi vrbe Manichæorum peſtilentia quamplurimos ciues & peregrinos infecerat & penetrauerat, ſeducente & decipiente eiuſdem hæreſis quodam presbytero, nomine Fortunato, ibidem conuerſante atque manente. Interea Hipponenſes ciues, & peregrini Chriſtiani, tam Catholici, quam etiam Donatiſtæ, adeunt Auguſtinum presbyterum, atque depoſcunt, vt illum hominem Manichæorum presbyterum, quem doctum credebant, videret, & cum eodem de lege tractaret. Quod idem (vt ſcriptum eſt[c]) paratus ad reſponſionem omni poſcenti ſe rationem de fide & ſpe quæ in Deum eſt, potensq. exhortari in doctrina[d] ſana, & contradicentes redarguere, minime renuit: ſed vtrum etiam hoc Fortunatus fieri vellet, ſciſcitatus eſt. At illi confeſtim ad ipſum Fortunatum id detulerunt, petentes & exhortantes & flagitantes quod id minime recuſaret.

b Poſſid. Vit. S. Auguſt. c. 6.

c 1. Petr. 3.

d Tit. 1.

SVPERATVR FORTVNATVS AB AVGVSTINO.

Sane quoniam idem Fortunatus iam apud Carthaginem ſanctum nouerat Auguſtinum adhuc in eodem ſecum errore conſtitutum, cum eodem congredi pauitabat. Verumtamen ſuorum maxime inſtantia coactus ac verecundatus, promiſit cominus ſe eſſe venturum, certamenq. diſputandi ſubiturum. Vnde condicto die & loco, conuenerunt in vnum, concurrentibus quamplurimis viris ſtudioſis, turbisq. curioſis: & apertis Notariorum tabulis diſputatio eſt cœpta primo, & ſecundo finita eſt die. In qua ille Manichæus præceptor (vt Geſtorum continet fides) nec Catholicam aſſertionem potuit euacuare, nec Manichæorum ſectam, ſubnixa veritate, valuit comprobare: ſed deficiens reſponſione, vltimo collaturum ſe cum ſuis maioribus ea quæ refellere non potuit, proſecutus eſt: & ſi ſibi forte de his ſatis minime feciſſent, ſuæ animæ conſulturum. Atque ita ab omnibus, apud quos magnus & doctus videbatur, nihil valuiſſe in ſuæ ſectæ aſſertione iudicatus eſt. Qua ille confuſione affectus, & ſequenti tempore de Hipponenſi ciuitate profectus, ad eamdem amplius non remeauit. Ac ſic per memoratum Dei hominem omnium cordibus, vel qui aderant, vel qui abſentes illa quæ geſta ſunt cognouerant, error ille ablatus, Catholica eſt intimata ac retenta ſincera religio.] hactenus Poſſidius.

FORTVNATVS AD SVOS VICTVS ABIT.

Fuiſſe autem hæc nouiſſima verba Fortunati, cum ab Auguſtino adeo arctatus eſſet, vt effugium prorſus nullum illi pateret, Acta docent: Fortunatus dixit: Sine præiudicio profeſſionis meæ dixerim. Illa quæ a te opponuntur, cum retractauero meis cum maioribus: ſin minus reſponderint interrogationi huic meæ, quæ ſimiliter a te nunc mihi offertur, erit in mea contemplatione: quia & ego animam meam cupio certa fide liberari, & venire ad huius rei inquiſitionem, quæ a te mihi offertur, & oſtenſurum te polliceris. Auguſtinus dixit: Deo gratias.] hic finis illius diſputationis habitæ de origine mali, ſuper quam totus cardo Manichææ hæreſis vertebatur. Scripſit autem poſt hæc idem Auguſtinus duos libros de Geneſi ad litteram contra eoſdem Manichæos[e], nec non aduerſus diſputationes Adimanti Manetis diſcipuli[f], hæc vero omnia cum adhuc presbyter eſſet (vt ipſe teſtatur) contra Manichæos, quibus Africa abundabat, Auguſtinus conſcripſit.

e Aug. retract. lib. 1. cap. 18.

f Aug. eod. lib. cap. 22.

SVCCESSOR FORTVNATI.

Quod autem ad Fortunatum ab Auguſtino victum ſpectat: cum inde receſſiſſet, numquam redijt, ſed a Manichæis miſſus eſt eius ſucceſſor Hipponem, quem idem ſanctus Auguſtinus inſectatus eſt, epiſtola ad eum ſcripta (non enim hæreticum hominem alloqui dignatus eſt) vbi inter alia hæc ad finem habet[g]: Itaque denuncio tibi in nomine Chriſti, vt ſi paratus es, ſolue quæſtionem in qua defecit præceſſor tuus Fortunatus, & ita hinc ierat, vt non rediret, niſi cum ſuis diſputatione collata, inueniret quid contra reſpondere poſſet, diſputans cum fratribus. Si autem ad hoc non es paratus: diſcede hinc, & noli peruertere vias Domini, & illaqueare & venenis inficere animas infirmas: ne adiuuante dextera Domini noſtri, quo modo non putaueras, erubeſcas.] hæc Auguſtinus ad ſucceſſorem Fortunati.

g Aug. epiſt. 244

Quod vero Eccleſia Africana magnopere infeſtaretur a Donatiſtis antiquis ſchiſmaticis, Catholicæ Eccleſiæ perduellibus: Auguſtinus miſeratus in primis imperitam incautamq.

cautamq. plebeculam vbique deceptam, eidem ignorantiæ errore ſeductæ in primis opem ferendam putauit: ſed quonam conſilio, ipſum audi[a]: Volens, inquit, etiã cauſam Donatiſtarum ad ipſius humillimi vulgi & omnino imperitorum atque idiotarum notitiam peruenire, & eorum quantum fieri poſſet per nos inhærere memoriæ: pſalmum qui eis cantaretur, per Latinas litteras feci; ſed vſque ad, V, litteram; tales enim Abecedarios appellant,&c.] extat ipſe pſalmus, cui illud præfixum exordium[b]:

QVID AVGVSTINVS IN DONATISTAS *a Aug. Retract. lib. 1. c. 20.*

b Auguſt. Pſal. contra Donatiſt.

Omnes qui gaudetis de pace, modo verum iudicate.] idemq. verſus ſæpius ponitur repetendus in pſalmo, quo ſchiſmatis in primis origo cantatur, ſed & diluuntur calumniæ a Donatiſtis Catholicis illatæ: verum & demonſtrantur ipſi extra Eccleſiam vagari, extra quam nullam penitus fas ſit ſalutem ſperare: aperteq. docetur, eos qui non iunguntur cathedræ Petri, in Eccleſia eſſe non poſſe: quod his verſibus occini voluit:

VBI FIDES CATHOLICA.

Scitis, Catholica quid ſit, & quid præciſum a vite.] & poſt aliqua aduerſus Donatiſtas præſeferentes formam ſanctitatis, iſta ſubdit:

Sed quid illi prodeſt forma, ſi non viuit de radice?
Venite fratres, ſi vultis, vt inſeramini in vite.
Dolor eſt, cum vos videmus præciſos ita iacere.
Numerate ſacerdotes vel ab ipſa Petri ſede:
Et in ordine illo Patrum quis cui ſucceſſit, videte.
Ipſa eſt petra, quam non vincunt ſuperbæ inferorum portæ, &c.]

edidit quoque egregium commentarium aduerſus Donati epiſtolam: illa enim cum præ manibus ferme omnium haberetur, magnum inferebat ipſam legentibus detrimentum. paraſit igitur ipſe veneno antidotum, cum eam contrarijs ſcriptis exagitauit[c]: ſed hæc elucubratio hactenus deſideratur. At ſi ſcire cupis reliquos commentarios ab eo editos vſque ad ſequentem poſt annum, quo creatus eſt Epiſcopus: ipſe docet: nimirum duo volumina de ſermone Domini in monte[d]: diſſeruit & ſuper Pauli epiſtolam ad Romanos[e], necnon poſtea elaborauit expoſitionem eiuſdem Pauli epiſtolæ ad Galatas, & de diuerſis quæſtionibus prolixum opus, commentarium de Mendacio, ac tractationem de Fide & Symbolo, de qua dicemus anno ſequenti.

c Aug. Retract. lib. 1. cap. 2.

d Aug. eod. lib. 1. cap. 19.

e Eod. lib. 1. cap. 23. 24. 26. 27.

S. HIERONYMI SCRIPTA VSQVE IN HVNC ANNVM

Sed eſt, vt & S. Hieronymi lucubrationes ſingulas in hunc vſque annum decimumquartum Theodoſij Imperatoris editas perfacile enumeres, ſi quæ ad finem habet in commentario de Scriptoribus Eccleſiaſticis, legas. Scripſit illum ad Dexterum V. C. quem Præfectura Prætorij decoratum fuiſſe, ipſe tradit in Apologia contra Ruffinum, dum ait[f]: Ante annos ferme decem, cum Dexter amicus meus, qui Præfecturam adminiſtrauit Prætorij, me rogaſſet, vt auctorum noſtræ religionis ei indicem texerem, inter ceteros tractatores, &c.] ſcripſerat ante idem Dexter ad ipſum Hieronymum hiſtoriam: quod ipſe teſtatur his verbis[g]: Dexter Paciani, de quo ſupra dixi, filius, clarus apud ſæculum, & Chriſti fidei deditus, fertur ad me omnimodam hiſtoriam texuiſſe, quam necdum legi.] ſed ea diſpendio quoque noſtro perijt. Meminit eiuſdem commentarij Marcellinus in Chronico, traditq. ab eo recenſitos viros illuſtres centum triginta-quinque, eorumdemq. deſcripta volumina: quæ ſic accipias, vt Chriſtianæ religionis ſcriptorum editos commentarios enumerarit aduerſus Celſum, Porphyrium, & Iulianum, qui Chriſtianos omnes imperitiæ arguebat.

f Hier. Apolog. aduerſ. Ruffin.

g Hieronym. de Script. Eccleſ.

VIRI DOCTISSIMI IN ECCLESIA SEMPER FLORVERE.

Nam cum præfatur ad Dexterum, hæc inter alia: Diſcant, inquit, Celſus, Porphyrius, Iulianus, rabidi aduerſus Chriſtum canes; diſcant eorum ſectatores, qui putant Eccleſiam nullos philoſophos & eloquentes, nullos habuiſſe doctores, quanti & quales viri eam fundauerint, extruxerint, & ornauerint, & deſinant fidem noſtram ruſticæ tantum ſimplicitatis arguere, ſuamq. potius imperitiam agnoſcant.] ita ibi. Accidit plane miraculum illud prophetico[h] ore cantatum: Tu dirupiſti fontes & torrentes, tu ſiccaſti fluuios Etham.] nam idem Hieronymus alibi[i]: Quotuſquiſque nunc Ariſtotelem legit? Quanti Platonis vel libros nouere vel nomen? Vix in angulis otioſi eos ſenes reſonant. Ruſticanos vero & piſcatores noſtros totus Orbis loquitur, vniuerſus mundus ſonat.] ſed quod ad ipſum catalogum ſpectat, ipſe excuſat quod vltimo loco ſua quoque in eo ſcripta poſuerit, ad Deſiderium ita ſcribens[k]: Poſt catalogum plurimorum, me quoque in calce voluminis, quaſi abortiuum, & minimum omnium Chriſtianorum, poſui.] Peruenisſe eumdem librum in Africam ſine titulo, ſanctus Auguſtinus

h Pſal. 73.

i Hieron. præf. in lib. 3. comment. ad Galat.

k Hieron. epiſt. 154.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Aug. epist. 9.

stinus ad S. Hieronymum scripsit [a], eumq. prodi rogauit: sed & aliquid amplius desideratum ab ipso, nempe vt cum adnumerat hæreticos inter scriptores Ecclesiasticos, in quibus cauendi essent, ipse admonuisset, significauit; quod vt alio libello præstaret, vehementer rogauit: insuper quod optime senserit Augustinus aliquot ab eo prætermissos scriptores Ecclesiasticos, quo id consilio sit factum exquisiuit. Hæc recensuisse voluimus, ne suspecta sit fides auctoris alicuius, qui non reperiatur in eodem catalogo scriptus: nam multos prætermissos esse, Augustinus probe cognouit. A

SCRIPTA HIERONYMI ABRO PRAETERMISSA.

Sed & miramur, cur ipse cũ lucubrationes omnes a se editas vsque ad præsentem annum Imperij Theodosij decimumquartum recensere se dicat, ex eis tamen aliquas numerare prætermiserit, nempe commentarios in Pauli epistolam ad Ephesios, quos se testatur [b] scripsisse paulo post quam Alexandria recessisset, quo profectum vidimus statim vt Roma redijt Hierosolymã: nisi quis velit, illud quod ibi, nuper, ait, vltra septennium complecti temporis spatium. Insuper ad Pammachium scribens [c] paulo post missum ad eum Apologeticum (quem ante hoc tempus se scripsisse testatur in eodem commentario de Viris illustribus) Libros, inquit, sexdecim Prophetarum, quos in Latinum de Hebræo sermone verti, si legeris, & delectari te hoc opere comperero; prouocabis nos, etiam cetera clausa armario non tenere. Transtuli nuper Iob in linguam nostram: cuius exemplar a S. Marcella consobrina tua poteris mutuare.] & paulo post: Miseram quædam τῶν ὑπομνημάτων in Prophetas duodecim sancto patri Domnioni, Samuelem quoque & Malachim, id est, quatuor Regum libros. quæ si legere volueris; probabis quantæ difficultatis sit diuinam Scripturam & maxime Prophetas intelligere, & interpretum vitio, quæ apud suos purissimo cursu orationis labuntur, apud nos scatere vitijs.] hæc ipse, quæ ibi omissa sunt numerari: nec est vt quis putet ista claudi illa sententia, qua in fine dicit [d]: Multaq. alia de opere prophetali, quæ nunc habeo in manibus, & necdum expleta sunt.] nam constat hæc ab illis fuisse diuersa, quæ ab ipso iam, vt ait, edita erant atque missa Romam. Quamobrem dici plane de eo posse videtur, quod iactari solet de valde abundante diuitijs homine: adeo prædiues fuit, vt numerum nescierit diuitiarum suarum. B C

b Hier. præf. in epist. ad Ephes.
c Hieron. epist. 52.
d Hieronym. de Script. Eccles.

RELIQVA HIERON. SCRIPTA HOC TRIENNIO.

Quod vero ait Hieronymus, se hoc anno, cum illa scriberet, multa habuisse in manibus de opere prophetali; plane allusisse visus est ad ea quæ ipse habet in epistola ad Chromatium Episcopum Aquileiensem his verbis [e]: Triennium, inquit, circiter fluxit, postquam quinque Prophetas interpretatus sum, Michæam, Nahum, Habacuc, Sophoniam, Aggeum, & alio opere detentus non potui implere quod cœperam. Scripsi enim librum de Illustribus viris, & aduersus Iouinianum duo volumina: Apologeticum quoque, & de optimo genere interpretandi ad Pammachium, & ad Nepotianum vel de Nepotiano libros duos.] hæc ipse: & quod subdit: Et alia quæ enumerare longum est.] hac quidem vltima periodo visus est clausisse Hieronymus ea quæ dicit se habuisse præ manibus, sed nondum fuisse expleta, cum librum illum ediderit. D

e Hieron. præf. in comment. super Ionam.

f Hieron. epist. 101.

Quod vero in dicta epistola de optimo genere interpretandi dicat [f], ante ferme biennium scriptam epistolam a S. Epiphanio ad Ioannem Episcopum Hierosolymitanũ arguente eum quorumdam prauorum dogmatum: plane ad hunc ipsum annum ea Epiphanij epistola esse referenda docetur. Insuper cum idem Hieronymus ad Pammachium scribens [g] aduersus eiusdem Ioannis errores, in fine eius epistolæ testetur, iam ante ad ipsum Ioannem ab Epiphanio epistolam fuisse scriptam; cumq. constet eam dedisse Hieronymum ad Pammachium anno sequenti: plane necesse est affirmare, ante sequentem annum dictam Epiphanij epistolam ad Ioannem datam, præsenti scilicet. Sed vnde, inquies constat anno sequenti eam ad Pammachium a Hieronymo esse scriptam epistolam? ex eo nempe, quod in ea ipse meminit ingentis illius Solis deliquij, accidisseq. ait ante paucos menses, quod quidem sequenti anno factum apparet, Consulibus Theodosio tertium & Abundantio. E

g Hier. epist. 61.

SCRIPTA ADVERSVS IOANNEM EPISC. HIEROSOL.

Ex his igitur sic ordine temporum recte disponuntur tum S. Epiphanij, tum S. Hieronymi scripta illa, quibus magni momenti historia texitur: vt hoc anno data dicatur Epiphanij epistola ad Ioannem, sequenti vero dictis Coss. eam aduersus eumdem Ioannem a Hieronymo scriptam fuisse dicamus: post sequentem vero annũ, qui est Domini trecentesimus nonagesimusquartus, Coss. Arcadio & Honorio, eam ab ipso Hieronymo ad Pammachium de optimo genere interpretandi epistolam conscriptam fuisse intelli-

A intelligamus. Sunt omnes eiusdem argumenti, nempe spectantes ad causam eiusdem Ioannis Hierosolymorum Episcopi. At quænam fuerint ista, & quæ hoc anno sanctus Epiphanius in eum obiecerit, quæve antea ipse Ioannes aduersus Epiphanium egerit, accurate perueſtigemus. Magni quidem ponderis historiam aggredimur, & perplexam difficultatibus multis, nisi recto temporis tramite dirigatur.

CAVSA IOANNIS EPISC. HIEROSOLYM.

Iam superius de Ioanne aliqua contigit enarrari: ipsum nimirum ex monacho, sed secta Macedoniano, abdicata hæresi [a], spe illectum Episcopatus, illo tandem potitum esse: postea vero Origenis errorum se patronum exhibuisse, atque Origenistarum fautorem; eamq. ob causam adeo infensum fuisse illi aduersantibus SS. Epiphanio, Hieronymo, atque Theophilo Episcopo Alexandrino, vt nullam prætermiserit occasionem ijsdem molestiam negotiumq. facessendi. At quamnam diu quæsitam arripuit ille occasionem contra Epiphanium agendi, cuius rei causa prouocatus est ad ipsum eam dare epistolam, primo loco dicendum est. Refert ipsam idem Epiphanius in dicta epistola; sed primum ista præfatur [b]: Oportebat nos, dilectissime, clericatus honore non abuti in superbiam, sed custodia mandatorum Dei & obseruatione diligentissima hoc esse quod dicimur.] & paulo post: Nihil tibi nocuimus, nihil iniuriæ fecimus, nec quicquam violenter extorsimus. In monasterio fratrum, & fratrum peregrinorum, qui prouinciæ nihil tuæ deberent, & propter nostram paruitatem, & litteras, quas ad eos crebro direximus, communionis quoque tuæ cœperunt habere discordiam, ne viderentur quadam duritia & conscientia nostra antiquæ fidei ab Ecclesia separari, ordinauimus diaconum; & postquam ministrauit, rursum presbyterum: super quo debueras gratulari, intelligens quod ob Dei timorem hoc sumus facere compulsi: maxime cum nulla sit C diuersitas in sacerdotio Dei, & vbi vtilitati Ecclesiæ prouidetur. Nam etsi singuli Ecclesiarum Episcopi habent sub se Ecclesias, quibus curam videntur impendere, & nemo super alienam mensuram extenditur: tamen præponitur omnibus charitas Christi, in qua nulla simulatio est: nec considerandum quid factum sit, sed quo tempore, & quo modo, & in quibus, & quare factum sit.] fuit enim tunc ab Epiphanio ordinatus frater S. Hieronymi, Paulinianus nomine, de quo idem Hieronymus istæc ipsa refricans ad Pammachium scripsit [c]:

a Hieron. epist. 61.
b Apud Hieron. Epiph. epist. 60.

NECESSITAS ORDINANDI PRESBYTERVM.

Sed pergit cœptam semel narrationem Epiphanius: Cum enim vidissem, quia multitudo sanctorum fratrum in monasterio consisteret; & sancti presbyteri Hieronymus & Vincentius propter verecundiam & humilitatem nollent debita nomini suo exercere sacrificia, & laborare in hac parte ministerij, quæ Christianorum præcipua salus est: in- D uenire autem & comprehendere seruum Dei non posses, qui te, eo quod graue onus sacerdotij nollet suscipere, sæpe fugiebat; sed nec alius quis Episcoporum facile eum reperiret: vnde & satis miratus sum, quo modo dispensatione Dei ad nos venerit cum diaconis monasterij & ceteris fratribus, vt mihi satisfaceret, quia nescio quid aduersus eos habebam tristitiæ. Cum igitur celebraretur collecta in ecclesia villæ, quæ est iuxta monasterium nostrum: ignorantem eum, & nullam penitus habentem suspicionem, per multos diaconos apprehendi iussimus, & teneri os eius, ne forte liberari se cupiens, adiuraret nos per nomen Christi: & primum diaconum ordinauimus, proponentes ei timorem Dei, & compellentes vt ministraret; valde quippe obnitebatur, indignum se esse contestans. Vix ergo compulimus eum, & persuadere potuimus testimonijs Scripturarum, & propositione mandatorum Dei. Et cum ministraret in sanctis sacrificijs; rursus eum, in- E genti difficultate tento ore eius, ordinauimus presbyterum; & ijsdem verbis quibus antea suaseramus, impulimus vt sederet in ordine presbyterij. Post hæc scripsimus ad sanctos presbyteros monasterij & ceteros fratres, & increpauimus eos, quare non scripsissent super eo, cum ante annum multos eorum queri audissem, cur non haberent qui sibi Domini sacramenta conficerent, & illum omnes suo poscerent testimonio, & grandem vtilitatem in commune monasterij testarentur; quare tunc reperta opportunitate non scripsissent nobis, neque super ordinatione eius aliquid poposcissent.

c Hier. epist. 61.

VIOLENTA ORDINATIO.

Hæc ita acta sunt, vt locutus sum, in charitate Christi, quam te erga paruitatem nostrã habere credebam: quamquã in monasterio ordinauerim, & non in parochia quæ tibi subiecta sit. O vere benedicta Episcoporum Cypri mansuetudo & bonitas, & nostra rusticitas sensu tuo & arbitratu digna misericordia Dei. Nam multi Episcopi cõmunionis nostræ & presbyteros in nostra ordinauerunt prouincia, quos nos comprehendere

EPIPHANII EXCVSATIO.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non potueramus ; & miserunt ad nos diaconos & hypodiaconos , quos suscepimus cum A
gratia. Et ipse cohortatus sum beatæ memoriæ Philonem Episcopum,& sanctum Theoprobum,vt in ecclesijs Cypri,quæ iuxta se erant,ad meæ autem parochiæ videbantur Ecclesiam pertinere,eo quod grandis esset & late patens prouincia,ordinarēt presbyteros , & Christi Ecclesiæ prouiderent.] hæc de prætensa causa rixarum Epiphanius,cum re vera ob hæresum Origenis patrocinium Ioannes iracundia accenderetur.

IOANNES INIVSTE COMMOTVS IN EPIPHANIAM

Quod ergo etsi non sub Ioannis parochia , in Palæstina tamen Epiphanius ordinasset in monasterio sanctum virum primo diaconum,deinde presbyterum,maximas Ioannes aduersus eum turbas concitauit : cum tamen si quid perperam gestum esset, Episcopus Cæsareæ maritimæ,quæ metropolis totius Palæstinæ erat (vt Hieronymus postea scripsit [a]) expostulare debuisset. Sed excusandus fuit Epiphanius ex causa nuper relata,& ex consuetudine Ecclesiarum Cypri : verum etsi deliquisset; tanto tamen viro condonan- B
dum vtique fuisset,quem etiam (vt idem testatur S. Hieronymus) Valens acerbissimus persecutor , cum alios exagitaret Catholicos Episcopos , ob insignem meritorum excellentiam non tetigerat.

[a] Hier. epist. 61

ALIA IOANNIS QVERELA

Sed quam excanduit Ioannes ea de causa in Epiphanium ; audi quid Epiphanius ipse dicat : Audiui , inquit [b], quod tumeas contra nos,& irascaris,& miniteris scribere in extremos fines terræ, vt loca prouinciasq. non nominem .] sed aliam quoque prætexebat Ioannes Episcopus causam irarum in Epiphanium , quam subdit , sic dicens : Qui vt tristitias & rixas inter fratres concitent,te quoque turbauerunt , & dixerunt , quod in oratione,quando offerimus sacrificia Deo,soleamus pro te dicere : Domine, præsta Ioanni , vt recte credat . Noli nos in tantū putare rusticos,vt hoc tam aperte dicere potuerimus . Quamquam enim hoc in corde meo semper orem: tamen,vt simpliciter fatear,numquā C
in alienas aures protuli,ne te viderer paruipendere,dilectissime.Quando autem complemus orationem, secundum ritum mysteriorum , & pro omnibus & pro te quoque dicimus : Custodi illum,qui prædicat veritatem. Vel certe ita : Tu præsta , Domine , & custodi, vt ille verbum prædicet veritatis : sicut occasio sermonis se tulerit , & habuerit oratio consequentiam .] hæc ipse : sed prætextus inanes erant hi . Verum indignationis Ioannis in Epiphanium illa potissimum causa præcesserat, quod eum coram redarguerat hæresum Origenis , monueratq. ab illis recederet . nam idem in eadem epistola ista subdit :

[b] Hier. epist. 60.

ARGVIT EPIPHANIVS IOANNEM HAERESVM ORIGENIS.

Quapropter obsecro te, dilectissime,& aduolutus pedibus tuis præcor, præsta mihi & tibi, vt salueris (sicuti scriptum est) a generatione peruersa ; & recede ab hæresi Origenis, & a cunctis hæresibus , dilectissime. Video enim , quod propter hanc causam omnis D
vestra indignatio concitata sit , quod dixerim vobis : Arij patrem, Origenem scilicet, & aliarum hæreseon radicem & parentem laudare non debetis . Et cum vos rogarem , ne ita erraretis , & monerem ; contradixistis , & me ad tristitiam atque lacrymas adduxistis ; non solum autem me, sed & alios plurimos Catholicos , qui intererant . Inde, vt intelligo,hæc est omnis indignatio, & iste furor ; & idcirco comminamini , quod mittatis aduersus me epistolas,vt huc illucq. sermo vester discurrat : & propter defensionem hæreseos, aduersum me odia suscitantes , rumpitis charitatem,quam in vos habuimus ; in tantū,vt feceritis nos etiam pœnitentiā agere, quare vobis communicauerimus ita Origenis errores & dogmata defendentibus .] subijcit his admonitionem de erroribus Origenis: ac demum de Palladio illa ingerit,quæ superius recensuimus,ipsum videlicet præ
dicare Origenis errores. Quæ vero insuper ab alijs aduersus ipsum Epiphanium quere- E
[c] Hier. epist. 60. læ ferrentur,ijsdem litteris ita conscribit [c] :

DE CONSCISSO AB EPIPHANIO VELO.

Præterea audiui quosdam murmurare contra me,quia quando simul pergebamus ad sanctum locum,qui vocatur Bethel, vt ibi collectam tecum ex more Ecclesiastico facerem ; & venissem ad villam,quæ dicitur Anablatha , vidissemq. ibi præteriens lucernam ardentem , & interrogassem qui locus esset , didicissemq. esse ecclesiam , & intrassem vt orarem : inueni ibi velum pendens in foribus eiusdem ecclesiæ , tinctum atque depictū , & habens imaginem quasi Christi , vel sancti cuiusdam : non enim satis memini , cuius imago fuerit . Cum ergo hoc vidissem in ecclesia Christi contra auctoritatem Scripturarum,hominis pendere imaginem ; scidi illud , & magis dedi consilium custodibus eiusdem loci,vt pauperem mortuum eo obuoluerent & efferrent , illiq. contra murmurantes dixerunt : Si scindere voluerat , iustum erat vt aliud daret velum , atque mutaret .

Quod

A Quod cum audissem,me daturum esse pollicitus sum,& illico esse missurum. Paululum autem morarum fuit in medio,dum quæro optimum velum pro eo mittere : arbitrabar enim de Cypro mihi esse mittendum . Nunc autem misi quod potui reperire , & precor vt iubeas presbyteros eiusdem loci susципere velum a latore, quod a nobis missum est ; & deinceps præcipere , in ecclesia Christi istiusmodi vela , quæ contra religionem nostram veniunt, non appendi. Decet enim honestatem tuam hanc magis habere solicitudinem, vt scrupulositatē tollat, quæ indigna est ecclesia Christi,& populis qui tibi crediti sunt.] hæc de velo picto auctor qui dicitur Epiphanius ad Ioannem.

DE LOCO EPISTOLAE EPIPHANII CONTROVERSIA.

Videre videor,pie lector,te inter legendum contrahere supercilia, signumq. displicentiæ præteferre ; moxq. e controuersijs Epiphanij cum Ioanne , ad Iconoclastarum transisse certamen : sed non relinquam solum , sequar te ; & pro animi tui sententia in loci
B huius discussione , in quem velut in syrtes quasdam incurrit oratio , aliquantulum immorabor . Atque primum quæ alias de alijs Epiphanij scriptis ab Iconoclastis aduersus cultum sacrarum imaginum allata fuerint,& cuius ea fidei habita sint , est hic declarandum ; inde vero de recitato huius epistolæ textu fiet exacta discussio , ac fidelis in omnibus disquisitio. Vindicandus nobis omnino est sanctissimus Pater ab Iconoclastarum erroribus,quibus illi scripta ipsius calumniosissime conspersere .

NOMINE EPIPHANII SCRIPTA SVPPOSITA.

In Nicæno enim posteriori Concilio e libello Gregorij Iconoclastæ hæc ex Epiphanio aduersus sacrarum venerationem imaginum sunt allata [a]: Epiphanius Cyprius inter antesignanos præclarus sic inquit : Attendite vobis,vt seruetis traditiones,quas accepistis; ne declinetis neque ad dexteram , neque ad sinistram , quibus infert hæc : Estote memores , dilecti filij , ne in ecclesiam imagines inferatis , neque in sanctorum cœmeterijs eas
C statuatis,sed perpetuo circumferte Deum in cordibus vestris. Quinetiam neque in domo communi tolerentur , &c.] sed adulterina spuriaque eiusmodi fuisse scripta , tanti Patris nomine ab aduersarijs decorata , responsum est ab Epiphanij defensore , hisce potissimum signis ; quod cum idem Epiphanius omnes scriptis suis exagitet hæreses ; si hæresin putasset imagines venerari , vtique eamdem (vt par erat) sicut alias, styli acumine ferijsset : cum certum sit ex ijs quæ superius dicta sunt, viguisse Constantini tempore, sicut antea & postea , in Oriente & Occidente in Ecclesia Catholica cultum sacrarum imaginum.Rursum vero a maioribus eadem scripta vt Epiphanij germana minime fuisse cognita , idem defensor docet his verbis : Beatus Pater Epiphanius temporibus Arcadij & Theodosij floruit : ab eo igitur tempore ad hanc hæresin vsque, anni sunt quadringenti : & tamen libros illos contra imagines nemo Christianorum præter istos nouitatis
D magistros recepit. Quod si tanto tempore in Ecclesia non sunt recepti,quamobrem nunc a nobis recipi debent ?]

[a] Concil. Nic. 2. Act. 6. edit. vet.

IMPROBATA A S. SYNODO QVAE EPIPHANII NOMINE SCRIPTA EDITA SVNT.

Quoniam insuper ab Iconoclastis eiusdem Patris citabatur epistola ad Theodosium Imperatorem : quid ea contineretur de cultu sacrarum imaginum, idem defensor sic recitat : Afferunt quidam istorum epistolam , veluti scriptam a beato Epiphanio Cypriorum Præsule ad Theodosium Imperatorem . nos eam in manibus sumentes , & diligenter & minime defunctorie legentes , inuenimus circa finem epistolæ eiusce modi emphasim : Sæpe cum ministris meis de imaginum ablatione egi : sed ab ijs non receptus sum , neque vel in paucis vocem meam audire sustinuerunt .] subdit idem defensor , ad hæc confutanda , sanctorum Patrum vsum & auctoritatem , qui eodem cum Epiphanio sæculo vixere , omnesq. assertores eiusdem imaginum cultus , quos re-
E censere breuitatis causa præterimus . Sed ad impostura istam manifestius aperiendam considera , quam repugnent inter se inuicem , Epiphanium in aliena diœcesi (vt vidimus ex eius epistola ad Ioannem) euertisse cultum sacrarum imaginum , vnam ex eis manibus conscindendo ; & ipsum eadem præstandi in sua diœcesi minime tantum virium habuisse , præsertim cum in ea insula primariam sedem teneret , & sub se positos Episcopos adeo sibi coniunctos & obsequentes haberet ; quorum & tanta erga eum reuerentia esset , vt quicquid ipse decerneret, veluti cælitus demissum oraculum ab omnibus haberetur.

ARGVITVR PERSPICVE IMPOSTVRA.

At demus ipsum in hoc suos sibi renitentes expertum esse : quo modo eius pertinax contradictor & oppugnator Ioannes Hierosolymorum Episcopus vna cum illis eius , in qua ea erat imago , ecclesiæ ministris in ipsum talia in aliena diœcesi præsumentem non continuo cum alijs simul obiecit;Cur quod displiceret sibi,& corrigeret in alie-

na ec-

Universidad de Deusto
Biblioteca

na ecclesia, hoc ipsum non præstaret in sua? Certe quidem magno id Epiphanio cessisset dedecori, conscindere in aliena diœcesi sacras imagines, qui easdem in omnibus Cypri eccle-
[a] Luc. 4. sijs esse pateretur: cum & illud Euangelicum [a] in eum iure obiectari licuisset: Medice, cura te ipsum. Num, rogo te, modestia Ioannis Episcopi vndique occasionem captantis in eum dicendi vel faciendi, ea in ipsum obijcere prætermisisse potuit? Sentis, puto, lector, quam hæc sibi inuicem aduersentur, vt de impostura iam iudicium facias. Sane qui-
[b] Ioan. Damascen. de imag. orat. 1. dem testificatione S. Ioannis Damasceni [b] constat ipsam S. Epiphanij in Cypro ecclesiam sacris exornatam imaginibus vsque ad sua tempora perseueransse: qui & de alijs scriptis
[c] Ioan. Damascen. de imag. orat. 2. Epiphanij nomine suppositis hæc habet [c]: Scito, inquit, sermonem illum alterius cuiuspiam fictitium: qui, vt sæpe fit, sancti Epiphanij abusus est nomine.] ita ipse, eademq.
[d] Concil. Nicen. 2. Act. 6. apud aduersarium Gregorij Iconoclastæ, Epiphanij vero defensorem, item Epiphanium nominatum, inuenies, atque hæc ad postremum [d]: Si igitur ista falsa scripta contra venerandas imagines, dicuntur quidem a quibusdam Epiphanij, non tamen sunt, vt demonstratum est. Nam & illius discipuli templum in Cypro, quod eiusdem Patris nomine appellauerunt, ædificarunt; & cum multis alijs picturis, illius quoque imaginem ibidem collocarunt. Quod si autem is tantopere venerandarum imaginum inspectionem fuisset execratus: quo modo in tantam audaciam illius discipuli erupissent, vt illi imaginem collocarent? Iudicate omnes qui auditis, & verum a falso discernite, quia editiones istæ non sunt beati istius Patris, sed potius Manichæi: quas veluti amara bile plenas fugiamus, &c.] equidem Manichæos magnorum virorum nomine supposita edere scripta consueuisse, superius pluribus demonstratum est.

EPISTOLAE ADDITAMENTVM DIV INCOGNITVM.

Quod igitur ita de illis iudicauere Patres, idemq. de ijsdem scriptis sensit Ioannes Damascenus, quæ iam ante innotuerant & plurimorum manibus circumferebantur: quid dicendum de additamento hoc ad finem Epiphanij epistolæ ad Ioannem consarcinato, sicut & de illo ad finem epistolæ eiusdem Epiphanij scriptæ ad Theodosium collocato? Attentius age, lector, quod de impostura arbiter factus sis. Quid est, amabo te, quod ab aduersarijs Iconoclastis tempore Nicæni Concilij silentio prætermissa est hæc ad Ioannē epistola, qua non quid tantum Epiphanius scripserit, sed quid ipse fecerit aduersus vsum imaginum, conscindendo eas adeo perspicue poterat demonstrari, epistola præsertim ad tantum virum scripta, & a S. Hieronymo translata, vt de eius falsitate nulla videretur oriri potuisse suspicio? Certe quidem nihil est quod in hoc excuses, aduersariorum modestia id factum; cum pugnacissimi essent & audacissimi: neque eorumdem prætexas in his perscrutandis negligentiam; cum appareat, sagacissimos extitisse. Nec est quod ingeras, latuisse tunc eam in angulo epistolam, neque repertā; cum constet assertione Hie-
[e] Hieron. epist. 101. ronymi [e], quamplurima eius fuisse exemplaria descripta, & eadē vbique sparsa, dum ait: Harum exemplaria certatim Palæstinæ rapiebantur, vel ob auctoris meritum, vel ob elegantiam scriptionis.] Quid igitur de his iudices, iam satis habes: nempe eo quidem omnino tunc temporis caruisse additamento epistolam illam, cuius nulla prorsus fuerit ab aduersarijs facta vel leuis mentio.

EX HIERONYMO DETEGITVR IMPOSTVRA.

Quod autem nihil huiusmodi obiectum fuerit a Ioanne, manifestius confirmatur. Nā cum sanctus Hieronymus pro Epiphanio defensionem egregiam aduersum eumdem Ioannem scripserit in epistola ad Pammachium [f], atque in ipsa omnia ab illo in Epiphanium dicta vel facta commemoret, quæ in dictis Epiphanij ad ipsum Ioannem litteris
[f] Hier. epist. 61. expressa habentur: cum omnia soluat, redarguat, & oppugnet; cur ea dumtaxat, quæ præcipue confutanda erant, reliquit intacta, pro quibus tuendis longiori quoque opus erat oratione? certe quidem haud eiusmodi esse videbantur, quæ dissimulari potuissent, si in ea epistola talia scripta essent. Vel si vere ea facta fuissent; quo modo non (vt eadem inculcem) maiori energia Ioannes in Epiphanium illa exaggerasset, qui tantopere in eumdem inuectus est, quod in aliena diœcesi, licet non ipsius Ioannis, necessitate poscente, sanctum virum diaconum atque presbyterum ordinasset? Certe maioris audaciæ, & ipsi Ioanni grauioris contumeliæ esse facinus videri potuisset, in ecclesiam Ioanni subditam Epiphanium violentas iniecisse manus, quam in monasterio alienæ paroeciæ sacros ordines ministrasse. Silentium ergo tum Ioannis accusantis, tum Hieronymi Epiphanium defendentis, quo modo non aperte demonstrat, eo additamento tunc illam epistolam caruisse? Sed consarcinatoris futuram inspice, male pannum nouum veteri adsuentis.

Post

Post confutatos ab Epiphanio ea epistola errores Origenis, finem imponens, addit [a]: Cum hæc ita se habeant, dilectissime, custodi animam tuam, & desine circa nos murmurare. Dicit enim Scriptura diuina [b]: Nolite murmurare ad inuicem, sicut quidam murmurauerunt, & a serpentibus perierunt. Magis acquiesce veritati, & dilige diligentes te, & veritatem. Deus autem pacis præstet nobis iuxta suam clementiam, vt conteratur satanas sub pedibus Christianorum, & abijciatur omnis occasio peruersa, ne scindatur in nobis vinculum charitatis & pacis, & rectæ fidei prædicatio.] Quis non intelligit his periodis totam illam epistolam terminari? & quis non videat, quod mox sequitur, esse peregrinam appendicem, & aduentitiam impostura, qua subditur: Præterea audiui quosdam murmurare contra me, &c.] vsque ad nouissima illa verba: Palladium vero Galatam] & quæ sequuntur, superioribus optime congruentia, quod eiusdem sint argumenti, sed quibus inhærent, minime cohærentia?

[a] Apud Hieron. epist. 60. ADDITAMENTI IMPOSTVRA.
[b] 1. Cor. 10.

VSVS VELORVM PICTORVM IN ECCLESIA.

Sed iam ex rebus ipsis arguamus effictum dolosa arte commentum. Expostulasse dicitur ibi Epiphanius, quod pro foribus ecclesiæ appensum viderit pictum velum, monuisseq. presbyteros, ne a quolibet eiusmodi veli genus susciperent. At quo modo ipse valuit prohibere, quod in Ecclesia Catholica sciretur vbique receptum? Accipe quæ his ipsis ferme temporibus scribebat Paulinus de ecclesia S. Felicis, ad quam ex Asia, Africa, & Europa Fideles confluere consueuerant [c]:

[c] Paulin. Natal. 3.

Aurea nunc niueis ornantur limina velis.] & rursum [d]:

[d] Paulin. Natal. 6.

Vela ferant foribus, seu puro splendida lino,
Siue coloratum textum fucata figuris.]

Sed & de picturis imaginum sanctorum martyrum ante ostia poni consueris (ne quis opinari possit vela depicta nequaquam imagines sanctorum expressisse) hæc idem his versibus [e]:

[e] Paulin. Natal. 10.

Trinaq. cancellis currentibus ostia pandunt,
Martyribus mediam pictis pia nomina signant,
Quos par in vario redimiuit gloria sexu.]

Consueuisse quidē oblata a Fidelibus vela illis effigiari figuris, quæ ferrent imagines eorum sanctorum, quibus darentur, docet & Venantius Fortunatus, dum de velis Cruci oblatis agit, eaq. crucibus intexta fuisse significat [f]. Nec est autem quod quis causari possit, eiusmodi consuetudinem vno in loco tantummodo viguisse. Nam de transmarinis ecclesijs in Africana prouincia, de velo sacris imaginibus picto, diuinitusq. exhibito, & appenso in ecclesia S. Stephani protomartyris in Vzalēsi ciuitate, eius loci Episcopus Euodius,
[f] Venant. Fort. lib. 2. car. in homil. S. Crucis.

DE VELO PICTO SACRA IMAGINE DIVINITVS OSTENSO.

cuius meminit & fidem probat S. Augustinus [g], æternæ memoriæ scriptis prodidit [h], & quidem rem gestam ipso viuente Augustino, paucos post annos, nempe sub Honorio Imperatore, eamdemq. diuino miraculo consignatam; vt non habeat de quo ambigat humanum ingenium, quod sciat esse diuinitus comprobatum. In Vzalensi igitur ciuitate, post liberatam ipsam ab imminenti clade, precibus fusis in ecclesia protomartyris Stephani, hæc contigisse idem Euodius narrat his verbis:

[g] Aug. de diuer. serm. 32. 33. & de Ciu. Dei lib. 22. c. 8.
[h] Euod. de mirac. S. Steph. lib. 2. c. 4. apud August. tom. 10.

Ecce namque altero die, procurante diuina dispensatione, quidam negotiator numquam nostræ cognitus regioni, subdiaconum nostrum, nomine Sennodum, in loco Mēblotutano vltro conuenit, & ad se vocauit; & quisnam, vel vnde esset, ab eodem flagitauit. Qui vbi se subdiaconum Vzalensis ecclesiæ memoratus est: respondit continuo idē ille ignotus homo, si tamen solum homo: credendum est enim quia Angelus, & homo *(nempe facie homo, re vera Angelus)* neque enim hoc vel inauditum atque inexpertum est siue religioni Christianæ, siue notitiæ humanæ, sanctos Angelos terreno habitu & visibili specie plerumque hominibus apparuisse. Dedit ergo subdiacono memorato velum varijs pictum coloribus, in quo inerat pictura hæc. In dextera veli parte ipse sanctus Stephanus videbatur astare, & gloriosam Crucem proprijs repositam humeris baiulare, qua * Crucis cuspide portam ciuitatis videbatur pulsare, ex qua profugiens draco teterrimus cernebatur exire, amico Dei videlicet aduentante. Verum ille serpens noxius nec in ipsa fuga tutissimus, sed triumphali pede martyris Christi contritus aspiciebatur & pressus. Talis itaque pictura veli, non omnino absque mysterio Dei, vbi a memorato subdiacono allata pariter atque suspensa est ante ipsam Memoriam tanti patroni, omnis ætas omnisq. sexus intueri & mirari cœpit, tamquam spectaculum grande, quo scilicet auctore, quove liberatore draco ille extinctus est, hostisq. deuictus.

* cuius

Gestæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

PICTVRA SYMBOLICA.

Gestæ quippe rei fidem præcedentis diei, commendabat in animis omnium attesta- A
tio sequentis diei. Namque illud quod studiosius cernebatur in velo, hoc iam credibilius
tenebatur in vero. Concurrebat enim pictura cum gratia, & tam diuinitus pridie gestũ
salutis beneficium recolebatur, quam postea in veli imagine aduertebatur. Denique ex
ipsa congruentia diei præcedentis atque sequentis veritatis, & imagine rerum & quorũ-
dam exemplarium, tantus in multis stupor pariterq. amor, admiratio & gratulatio ac-
cendebatur, vt a cunctis nihil aliud omnino vel diceretur, vel affirmaretur, nisi hoc vnũ:
Vere quia per amicum suum Deus istam liberauit ciuitatem, & grandem a nobis depu-
lit pestem. Et re vera Dei fuit ad homines quædam allocutio in velocitate tacite signifi-
cantis admodum & dicentis: O miseri mortales, quale hesterna die draconis cuaseritis
incendium, vel cuius pro vobis aduocati fuerit acceptum suffragium, isto sequenti die
istius veli figuratione intelligite, atque gaudete. Hinc vestram & præcedentem tenta- B
tionem & subsequentem liberationem apud vosmetipsos conferte: exinde non dubij, sed
certi Deo vestro per amicum meum gratias agite. Ecce draconem de vestra ciuitate cer-
nitis fugatum & expulsum: ecce conterentem caput eius primum martyrem meum:
ecce Crucis trophæum, per quod vicistis inimicum. Hoc ergo modo ciuitate nostra a
tanto periculo primitus liberata, ac postea tali per congruentem picturam veli admoni-
tione instructa & illuminata, gemino miraculo est omnis pia anima in Dei gloria exhi-
larata.] hucusque Euodius, integerrimus testis, qui & ea quæ viderat scripsit, & ad eos
qui eadem quoque perspexerant.

a Exod. 8. Habes lector, digito Dei (quod nec negarauit ipse Pharao[a]) nempe diuinæ virtutis
potentia pictum sacris imaginibus velum, & appensum ante ecclesiam protomartyris, vt
de facto certus sis, & auctoritate factoris de religioso sacrarum imaginum cultu securus. C
Habes & cum his de Occidentalis orbis Ecclesijs probatum velorum pictorum vsum. An
non erit id ipsum demonstrare in Oriente? vel si in Oriente, an non & in Palæstina, &
Hierosolymis ipsis? Acta quidem Mariæ Aegyptiacæ, eademq. recitata ac probata in
b Conc. Nicæn. 2. Act. 4. dicto Nicæno secundo Concilio[b], habent, ipsam in atrio Hierosolymitani templi stitisse,
quod ob nimia peccata sua in ecclesiam ingredi vetaretur: atque tunc oculos subleuasse,
vidisseq. Dei genitricis imaginem: quam venerata, meruit templum antea inconces-
sum libere ingredi. Iam vides, lector, quot quantisque manifestis probationibus addita-
mentum illud ad Epiphanij epistolam ad Ioannem imposturæ redarguatur; vt alicuius
Iconoclastarum potius esse figmentum, quam Epiphanij germanum scriptum, perspi-
cue intelligatur.

NOVISSIMA RESPONSIO DE EPISTOLA EPIPHANII AD IOANNEM.

Quamuis etsi concederemus re vera Epiphanij illud esse, ne sic quidem afferre potest D
veritati aliquod præiudicium. Nam ex quo demonstratum est certis exemplis, tum in
Occidente, tum etiam in Oriente, & ipsis Hierosolymis, siue in velis, siue in pariete effi-
giari consueuisse venerandas imagines: haud potuit vel debuit vnus Epiphanius aduer-
sus vsum Catholicæ Ecclesiæ reclamare, atque easdem sacras imagines absque sacrilegij
culpa discindere. Quamobrem si id re vera accidisse dicere velimus; tunc ad saniorem il-
lorum verborum sensum expende, quod dicitur: Velum depictum habens imaginem
quasi Christi vel sancti cuiusdam] sic accipiendum esse, vt ipse iuste excanduerit in prau-
um facinus, quo alicuius profani hominis imago in sacro velo depicta, quasi Christi es-
set, vel alicuius sancti, ad limen religiose fuisset appensa. Quo sensu verba illa accepta
Iconoclastas potius impugnent, quam faueant; Catholicos vero redarguant, si quando
ornatus causa in ecclesia suspendunt aulæa, quæ profanas, & sæpe Gentilium, vtinam in- E
terdum non inhonestas imagines habeant: quem detestabilem prauumq. vsum incuria
ministrorum compluribus in locis inoluisse dolemus. Quam autem moleste tulerint ma-
iores, & huius sæculi homines in ecclesias inferri profanas imagines, declarant quæ di-
c Tom. 3. Annal. ann. Dom. 348. pag. 555. cta sunt superius[c] de Donatistis in Paulum atque Macarium obloquentibus, quod posi-
turi essent in ecclesia imaginem Constantis Imperatoris. consueuisse vero eiusmodi pro-
fanas imagines poni pro titulo, alibi diximus. Quod igitur hominis alicuius profani (si
finxerimus euenisse factum) quasi Christi vel sancti alicuius in velo ecclesiæ Epiphanius
imaginem vidisset effigiatam; tamquam nefas id detestatus, illud ipse velum, diuino
percitus zelo, discidit: hæc, inquam, dixerimus, si constare posset vere Epiphanij esse ver-
ba illa, quæ ad epistolam ostendimus addita; & sic ex sententia auctoritateq. ipsius pro-
bari potius in Ecclesia vsum sacrarum imaginum viguisse. Quæ autem post hæc de al-
tercatione Ioannis cum Epiphanio secuta sint, vt singula singulis ex instituto reddamus
annis, dicenda sunt anno sequenti.

IESV CHRISTI ANNVS 393. SIRICII PAP. ANNVS 9. THEODOSII IMP. ANNVS 15.

HONORIVS IMP. CREATVR.

TRecentesimus nonagesimustertius Christi annus a Consulatu Theodosij tertio, & Abundantij nomen accepit: quo idem Theodosius Imperator Honorium filium Imperatorem creat quarto Idus Ianuarij[a]: id quidem Socrates, Prosper, & Marcellinus, tradunt. Ceterum nonnulla data reperiuntur rescripta anno superiori sub titulo Hono- *a Socrat. lib. 5. cap. 24.*
B rij Imperatoris. Quo item anno, eclipsato mirifice Sole, tenebras factas esse quarta hora
dei, ijdem qui supra auctores testantur, necnon sanctus Hieronymus in epistola ad Pã-
machium aduersus Ioannem Hierosolymitanum Episcopum, cum eius ita meminit[b]: *b Hier. epist. 61.*
Nos, inquit, scindimus Ecclesiam, qui ante paucos menses, circa dies Pentecostes, cum,
obscurato Sole, omnis mundus iam iamq. venturum Iudicem formidaret, quadraginta
diuersæ ætatis & sexus, presbyteris tuis obtulimus baptizandos? & certe quinque pres-
byteri erant in monasterio, qui suo iure poterant baptizare, sed noluerunt quicquam
contra stomachum tuum facere: ne & hæc tibi de fide reticendi daretur occasio. An nõ
tu potius scindis Ecclesiam, qui præcepisti Bethlehem presbyteris tuis, ne Competenti-
bus nostris in Pascha baptismum traderent, quos nos Diospolim ad confessorem & Epi-
scopum misimus Dionysium baptizandos?] hæc ipse, qui ob Paulinianum fratrem suũ
C ab Epiphanio ordinatum (vt dictum est anno superiori) eumdem Ioannem sibi patieba-
tur infensum: sed & quod sciret idem Ioannes ob errores Origenis ab eodem sancto Hie-
ronymo perstringi nonnihil, vehementiori eum odio insectabatur. Vt igitur hæc om-
nia manifestiora fiant, cœptam anno superiori narrari historiam de Ioannis Hierosoly-
morum Episcopi indignatione in sanctum Epiphanium Constantiæ in Cypro Episco-
pum prosequamur.

TEMPVS SCRIPTAE EPIST. HIERON. IN IOANNEM.

Cum ex litteris ad ipsum ab eodem Epiphanio scriptis idem Ioannes magis magisq.
commotus esset: vt in sanctissimum virum iniuste exacerbatum hominem vel coerceret,
vel saltem vt iniusti eius animi motus omnibus innotescerent, atque ipsius Ioannis culpa
controuersiam illam obortam esse sciretur; S. Hieronymus aduersus eumdem Ioannem
ad Pammachium epistolam scripsit: quæ tum ex dicto Solis defectu certa nota temporis
D hoc anno scripta esse monstratur, tum etiam quod in eadem epistola ait, iam interlapsos
esse annos tredecim, ex quo ipse recessisset Antiochia & iuisset Constantinopolim, quod
contigit anno Domini (vt demonstratum est) trecentesimo septuagesimonono: a quo
tempore numerando tredecim annos elapsos, hic ille annus esse demonstratur, quo de-
cimustertius absolutus dicitur, & inchoatus decimusquartus: his enim verbis Hierony-
mus Ioannem ipsum cõpellat[c]: Satis multo dormisti tempore, qui post annos tredecim, *c Hieron. ead. epist. 61.*
nunc excitatus hæc loqueris: ob id enim & ego Antiochiam & ille Constantinopolim
vrbes celeberrimas deseruimus, non vt te in populis prædicantem laudaremus, sed vt in
agris & in solitudine adolescentiæ peccata deflentes, Christi in nos misericordiam de-
flecteremus.] hæc de tempore.

SCRIBENDI IN IOANNEM HIERONYMI RATIO.

Porro earum scribendarum litterarum necessitatem sibi incumbere sanctus Hierony-
E mus intellexit, cum iam quod ille comminatus in Epiphanium erat, scripturum se in
eum litteras, quæ vniuerso Christiano orbi notæ forent, opere perfecisset, cum eas accu-
sationes in dicta Epiphanij epistola recẽsitas & confutatas in sanctissimum virum exag-
gerasset & amplificasset. præseferebant Ioannis litteræ titulum ad Theophilum Episco-
pum Alexandrinum[d], sed tamen encyclicæ erant, publicæ & communes omnibus. *d Hier. epist. 61.*
Quod igitur ille eas ad Occidentales omnes dedisset: sanctus Hieronymus, cuius causa
cum Epiphanio videbatur esse communis, quod ambo simul aduersus Origenis errorum
defensores & disseminatores vindices pietatis insurrexissent, quorum causa prætextus
illi omnes a Ioanne fuerant excogitati; scribendi Romam ea de re ad Pammachium,
& Alexandriam ad Theophilum eius sedis Episcopum consilium inijt; sicq. aduersa-
rijs litteris & calumnias confutare, & occulte serpentes hæreses cum hæreticis propala-
re decreuit.

De

Universidad de Deusto
Biblioteca

De scriptis autem ijsdem a Ioanne litteris ad Occidentales aduersus Epiphanium, ipse S. Hieronymus fidem facit illis verbis, quibus ad Theophilum scribens ait [a] de Ioanne: Cumq. nos vsque ad præsentem diem ficta pacis ostentione lactauerit, Occidentalium sacerdotum commouit aures, &c.] meminit eiusdem epistolæ ad Occidentales scriptæ idem Hieronymus ad Pammachium scribens [b]. At non ad Theophilum tantum & Occidentales aduersus Epiphanium Ioannes Legatos misit, sed in alias plures diuersasq. prouincias: nam ipse Hieronymus hæc habet in eadem epistola ad Pammachium: Ille per totum exinde triennium suas iniurias deuorat, priuataq. simultate contempta, fidei tantum correctionem postulat. Tu, qui sumptibus abundas, & totius Orbis religio lucrum tuum est, grauissimos illos Legatos tuos huc illucq. transmittis, & dormientem senem ad respondendum suscitas.]

[a] Hier. epist. 62.

[b] Hier. epist. 61

PAMMACHIVS VRGET HIERONYMVM SCRIBERE IN IOANNEM.

Cum igitur ea Romæ ex litteris Epiphanij in Ioannem, quarum (vt diximus) exemplaria vulgata erant, & Ioannis in Epiphanium aduersarijs scriptis ad Occidentales missis innotuissent; & diuersorum in diuersa studia, vt fieri solet, animi ardentius commouerentur, cum alij Epiphanio, Ioanni alij fauerent: Pammachius vir clarissimus, de quo sæpe inferius, ad S. Hieronymum litteras dedit, quibus rogauit vt de mutuis altercationibus cum Ioanne apologeticam epistolam scriberet, qua cunctæ inter eos versantes controuersiæ enucleatim expressæ, perspicuæ omnibus fierent. Cuius impulsu ipse Hieronymus eas ad Pammachium litteras dedit, quibus ista præfatur [c]: Nosti, Pammachi, nosti, me ad hoc opus non inimicitijs, non gloriæ cupiditate descendere, sed prouocatum litteris tuis ex ardore fidei: ac velle, si fieri posset, omnes id ipsum sapere; nec impatientiæ ac temeritatis posse reprehendi, si post triennium loquor.] tertius namque hic numeratur annus dissidiorum; primus enim ille, quo de hæretibus Origenis Epiphanius Ioannē Hierosolymis coram redarguit; secundus, quo idem Epiphanius pro sua defensione ad eumdem Ioannem dictam epistolam dedit; tertius vero præsens, quo Ioannes ad Occidentales scripsit aduersus Epiphanium atque Hieronymum, cum & ipse Hieronymus rogatus ad Pammachium scripsit, qui his hæc subdit: Denique, nisi ad Apologiam, de qua nunc scribere instituī, multorum animos diceres perturbatos, & in vtramque partem fluctuare sententiam, decreueram in incœpto silentio permanere.] hæc de Hieronymi in scribendo aduersus Ioannem ad Pammachium ratione.

[c] Hier. epist. 61.

DE LITTERIS IOANNIS AD THEOPHILVM DATIS.

Quod autem ipse Ioannes redargutus ab Epiphanio dedisset litteras pro sui defensione (vt dictum est) ad Theophilum Episcopum Alexandrinum: cur non ad eum qui ipsum hæresis redarguerat, rescripsisset, & apud eum se purgasset, Hieronymus obijcit illis verbis [d]: Ac primum, antequam epistolam tuam, quam scripsisti ad Episcopum Theophilum, interpretatam huic volumini inseram, & ostendam tibi me intelligere nimis cautam prudentiam tuam, expostulare tecum libet. Quæ hæc est tanta arrogantia, non respondere de fide interrogantibus? tantam fratrum multitudinem & monachorum choros, qui tibi in Palæstina non communicant, quasi hostes publicos existimare? Dei filius propter vnam morbidam ouem [e], nonagintanouem in mōtibus derelictis, alapas, crucem, flagella sustinuit.] & de Epiphanio, quem redarguentem contempserat, quod ad alios potius quam ad eum rescripsisset, ista subdit: Habes Papam Epiphanium, qui te aperte missis litteris hæreticum vocat. certe nec ætate, nec scientia, nec vitæ merito, nec totius Orbis testimonio maior illo es. si ætatem quæris, iuuenis ad senem scribes: si scientiam, non sic eruditus ad doctum; licet te fautores tui disertiorem Demosthene, acutiorem Chrysippo, sapientiorem Platone contendant, & tibi ipse forte persuaserint. De vita autem & fide nihil amplius dicam, ne te lædere videar.] subdit enim, ipsum Ioannem Macedonianorum & Arianorum olim, cum Orthodoxi fidei causa persecutione vexarentur, communicatione fœdatum esse, declinasseq. communicare cum confessoribus: Ac rursum: Scribe igitur ad hūc: respondē epistolæ eius: sentiant ceteri fidem, eloquentiam, prudentiam tuam; ne tibi solus dissertus esse videaris. Cur ab alio prouocatus, aliorsum arma conuertis? Palæstinæ interrogaris, & respondes Aegypto.

[d] Hier. epist. 61

[e] Matth. 18.

THEOPHILVS TRANSACTARVM RERVM IGNARVS.

Sed dicis: Epistolam meam probauit Alexandrinus Episcopus. Quid probauit? contra Arium, contra Photinum, contra Manichæum bene locutum. Quis enim te hoc tempore arguit Arianum? Quis tibi nunc Photini, Manichæiq. crimen impingit? Olim ista emendata sunt, atque concussa. Non eras tam stultus, vt aperte defenderes hæresim, quam sciebas Ecclesiæ displicere. Noueras te, si hoc feciſſes, statim loco mouendum, & solij

A solij tui delicias suspirabas: sic sententiam temperasti, vt nec simplicibus displiceres, nec tuos offenderes. Bene scripsisti, sed nihil ad causam pertinens. Vnde nouerat Alexandrinæ Ecclesiæ Pontifex, in quibus arguereris? quorum a te confessio postularetur? Debueras tibi obiecta proponere, & sic ad singula respondere.] Sed quod Ioannes ad aliqua ab Epiphanio obiecta responderat, & non ad omnia, ista subdit: Octo tibi, vt statim probabo, de spe fidei Christianæ, quæstionum capita obiecta sunt. tria tantum tangis & præteris: in ceteris grande silentium est.] At quam frigide illa tria diluerit ipse, sic pergit: Ipsa quoque tria quasi negligens atque securus, quasiq. aliud agens, & in quibus aut nulla aut parua sit quæstio, præteruolas, atque perstringis: & ita opertus ac tectus incedis, vt plus confitearis tacendo, quam renuas disputando.]

Sed de frigida ista defensione, seu potius astuta tergiuersatione, immo & hæresum velB lamento, ad Pammachium hæc supra ipse Hieronymus [a]: Persuadere mihi vult quod pure credat: pure ergo & loquatur. Et si quidem vnum verbum, vel vnus sensus esset ambiguus, si duo, si tres: ignorantiæ veniam tribuerem, nec ea quæ aut obscura, vel dubia sunt, de certis & perspicuis æstimarem. Nunc vero quæ ista simplicitas est, quasi super oua & aristas inter theatrales præstigias pendenti gradu incedere, vbique dubium, vbique suspectum? putes eum non expositionem fidei, sed figuratam controuersiam scribere.] & paulo post auream hanc apponit sententiam: Nolo in suspicione hæreseos quemquam esse patientem, ne apud eos qui ignorant innocentiam eius, dissimulatio conscientia iudicetur, si taceat.] & inferius: Numquam de amicorum iudicio glorieris. Illud verum est testimonium, quod ab inimica voce profertur: alioqui si amicus pro te dixerit, non testis, aut iudex, sed fautor putabitur.] hæc & alia plura Hieronymus, tum ipsi Ioanni, tum alijs significans, veram fidei confessionem nullis esse circumducendam verborum inuolucris; sed eum qui quæritur, patenter, constanter, sincereq. profiteri debere: suspectumq. reddi omnem qui amphibologiarum obscuritatibus atque perplexitatibus in re tam seria ludit.

[a] Hier. epist. 61. DE FRIGIDA DEFENSIONE IOANNIS.

At quænam essent octo illæ in eum obiectiones de fide Catholica violata, idem ipse Hieronymus ibi recensēt his verbis [b]: Primum quod de libro περὶ ἀρχῶν, *Origenis videlicet*, vbi loquitur: Sicut enim incongruum est dicere, quod possit Filius videre Patrem; ita inconueniens est opinari, quod Spiritus sanctus possit videre Filium. Secundum, quod in hoc corpore quasi in carcere sunt animæ religatæ; &, antequam homo fieret, in paradiso inter rationabiles creaturas in cælistibus commoratæ sunt: vnde postea in consolationem suam anima loquitur in Psalmis [c]: Priusquam humiliarer, ego deliqui: C & cetera his similia. Tertium, quod dicat & diabolum & dæmones acturos pœnitentiam aliquando, & cum sanctis vltimo tempore regnaturos. Quartum, quod tunicas [d] pelliceas humana corpora interpretetur, quibus post offensam & eiectionem de paradiso Adam & Eua induti sunt: haud dubium, quin ante in paradiso sine carne, neruis, & ossibus fuerint. Quintum, quod carnis resurrectionem, membrorumq. compagem, & sexum, quo viri diuidimur a feminis, apertissime neget, tam in explanatione primi psalmi, quam in alijs multis tractatibus. Sextum, quod sic paradisum allegorizet, vt historiæ auferat veritatem; pro arboribus [e] Angelos, pro fluminibus virtutes cæleſtes intelligens; totamq. paradisi continentiam tropologica interpretatione subuertat. Septimum, quod aquas [f], quæ super cælos in Scripturis esse dicuntur, sanctas, supernasq. virtutes, quæ super terram & infra terram, contrarias & dæmoniacas esse arbitretur. E Octauum, quod extremum obijcit, *Epiphanius scilicet*, imaginem & similitudinem Dei, ad quam homo conditus fuerat, dicit ab eo perditam, & in homine post paradisum non fuisse. Hæ sunt sagittæ, quibus confoderis; hæc tela, quibus in tota epistola vulneraris: excepto eo, quod tuis genibus aduolutus, sanctamq. caniciem, sepositō parumper sacerdotis honore, substernens, deprecatur salutem tuam.]

[b] Hier. epist. 61. HAERESVM ORIGENIS CAPITA OBIECTA IOANNI.

[c] Psal. 118.

[d] Genes. 3.

[e] Genes. 2.

[f] Psal. 148.

Hos Origenis errores cum Ioānes ac tota illa Origenistarum schola, nempe Ruffinus, Palladius, & alij complures in Aegypto monachi inferius nominandi summæ sapientiæ titulo exponerent: si quos scirent secus sentire, eosdem rudes & simplices ac plane animales homines nominabant, necnon Pilosiotas, noua voce pro ludibrio nuncupabant, non autem Pelusiotas, vt deprauate legitur, sed Pilosiotas, hac voce sugillantes atque subsannantes Catholicos, quasi crederent mortuos resurrecturos etiam cum pilis, dum recte dicerent eos resurrecturos cum singulis corporis membris; cum illi ex Origene cor

IVNCTA CVM IMPIETATE DERISIO.

Universidad de Deusto
Biblioteca

[a] Hier. epist. 61. pora cum suis membris resurrectura negarent: vnde Hieronymus [a]: Dicentibusq. nobis, A vtrum capillos & dentes, pectus & ventrem, manus & pedes, ceterosq. artus ex integro resurrectio exhibeat: tunc vero risu se tenere non possunt, cachinnoq. ora soluentes, tonsores nobis necessarios, & placentas, & medicos, ac sutores ingerunt.] & alibi: Pilosiotas nos appellant & luteos, animalesq. & carneos, quod non percipiamus ea quæ sunt [b] Hier. epist. 61. spiritus.] eadem quoque ita rursum [b]: Hæ, inquit, sunt strophæ vestræ atque præstigiæ, quibus nos Pilosiotas & iumenta, & animales homines dicitis.] hæc quidem communiter in omnes Orthodoxos ab Origenistis iactari solita erant: sed quæ priuatim Ioannes in [c] Hier. ad Pammach. epist. 61. Epiphanium effutijsset, Hieronymus eadem [c] ad Pammachium epistola prodit.

RES GESTAE EPIPHANII CVM IOANNE HIEROSOLYMIS. [d] Hier. epist. 61

At illud primum de Ioanne dicendum, ipsum inuerecunde nimis asserere ausum esse litteris illis ad Theophilum scriptis, se numquam ab Epiphanio reprehensum Origenis erroris ante querelas illas de ordinato Pauliniano: quasi sanctissimus vir ille non zelo B Catholicæ fidei, sed priuati odij causa in ipsum Ioannem exacerbatus fuisset. subdolam hanc excusationem & prætextum coarguens ipse Hieronymus, ista subdit [d]: Fefellisti absentem, & litteræ tuæ peregrinis auribus blandiuntur. Nos hic eramus, cuncta nouimus, quando contra Origenem in ecclesia tua Papa Epiphanius loquebatur; quando sub illius nomine in vos iacula torquebantur. Tu & chorus tuus canino rictu, naribusq. cõtractis, scalpentes capita, delirum senem nutibus loquebamini. Nonne ante sepulchrum Domini, misso archidiacono, præcepisti, vt talia disputans, conticesceret? Quis hoc vsquam presbytero suo coram plebe imperauit Episcopus? Nonne cum de ἀναστάσει pergeretis ad Crucem, & ad eum omnis ætatis & sexus turba conflueret, offerens paruulos, pedes deosculans, fimbrias vellens, &c.] Ne prætereas, rogo, sed considera, quæ hic tibi obiter lectio suggerit, lector, nempe antiquum morem osculandi pedes Episcoporum; C vt non adeo mireris, cum vides Fideles osculari pedes summi Pontificis. Pergit vero Hieronymus:

IOANNES IN EPIPHANIVM COMMOTVS. Cumq. non posset promouere gradum, sed in vno loco vix fluctus inundantis populi sustineret; tu tortus inuidia aduersus glorioſum senem clamitabas; nec erubuisti in os ei dicere, quod volens & de industria moraretur. Recordare, quæso, illius diei, quando ad horam septimam inuitatus populus spe sola, quasi postea auditurus Epiphanium esset, detinebatur, quid tunc concionatus sis, nempe contra Anthropomorphitas, qui simplicitate rustica Deum habere membra, quæ in diuinis libris scripta sunt, arbitrantur, furẽs & indignans loquebaris: oculos & manus & totius corporis truncum in senem dirigebas, volens illum suspectum facere stultissimæ hæreseos. Postquam lassus ore arido, resupinaq. ceruice ac trementibus labijs conticuisti, & tandem totius populi vota completa D sunt: quid tibi fecit delirus & fatuus senex? Surrexit, vt se indicaret pauca dicturum esse: salutataq. & voce & manu Ecclesia: Cuncta, inquit, quæ locutus est collegio frater, ætate filius meus contra Anthropomorphitarum hæresin, bene & fideliter locutus est; quæ mea quoque damnatur voce. sed æquum est, vt quo modo hanc hæresin condemnamus, etiam Origenis peruersa dogmata condemnemus. Qui risus omnium, quæ acclamatio consecuta sit, puto quod retineas. Hoc est illud, quod in epistola tua dicis, loquentem illum ad populum quæ vellet, & qualia vellet. Scilicet delirabat, qui in regno tuo contra tuam sententiam loquebatur. Quæ vellet, inquis, & qualia vellet. Vel lauda, vel reproba. Quid & hic dubius incedis? Si bona erant quæ loquebatur, cur non aperte prædicas? si mala, cur non constanter reprehendis?] hæc & alia in eum Hieronymus: atque vehementer commotus, ac stomachatus in hominem insultantem in san- E ctissimum senem, ista iure subdit: Nisi me honor sacerdotij, & veneratio nominis refre- [e] Act. 23. naret, & scirem illud Apostoli [e]: Nesciebam, fratres, quod Pontifex est: scriptũ est enim: Principi populi tui non maledices: qua vociferatione & indignatione verborum de tua narratione conquererer? licet ipse nominis tui extenues dignitatem, cum patrem pene omnium Episcoporum, & antiquæ reliquias sanctitatis & opere & sermone despicias.] ista Hieronymus modo in Ioannem, quem eadem epistola satis ignominia fugillatum ante reliquerat, in memoriam reuocans & scriptis signans eius consuetudinem pristinam cum hæreticis, & conuersionem eiusdem ad fidem Catholicam spe adipiscendi Episcopatus forinsecus demonstratam.

Quod vero idem Ioannes litteris illis suis ad Theophilum de Epiphanio addiderat, ipsum eadem concione Ioannem laudasse, & Catholicæ fidei esse, omni populo declarasse:

quam

A quam id mendaciter dixerit, & quanta affectus nausea fuerit Ioannis prædicatione Epiphanius; præter illa quæ nuper sunt relata, hæc addit de his quæ eadem die postea facta sunt [a]: Hæc quam vere dixerit, & nos testes sumus, qui audiuimus; ad quos tuis vocibus perturbatus venit exanimis; temere se communicasse dicens. Rogatusq. ab omni monasterio, vt ad te de Bethlehem reuerteretur: tantorum preces non ferens, sic reuersus est vespere, vt medio noctis aufugeret. Et litteræ ad Siricium Papam probant: quas si legeris; pertidebis, quo modo tua dicta miratus sit, & Catholica declarauerit.] hæc Hieronymus: qui dum citat eiusdem Epiphanij epistolam ad Siricium Papam, ipsam hoc anno ab eo scriptam esse, quo ad Pammachium idem Hieronymus scripsit, indicat eadem epistola ad Pammachium in fine, vbi omnes de eius rei controuersia ab ipso Epiphanio scriptas epistolas recenset, cum ait: Præsto sunt plures epistolæ Epiphanij, vna ad ipsum B Ioannem (de qua supra) alia ad Episcopos Palæstinos, & nuper ad Romanum Pontificem: in quibus dicit, se eum coram multis de dogmatibus arguentem non meruisse responsum.]

IOANNES CALVMNIOSVS ARGVITVR ET MENDAX. [a] Hieron. epist. 61.

At quod rursum ad Ioannis datam ad Theophilum epistolam spectat: turpis quoque adulationis Hieronymus illum redarguit, cum ei tribuat quod non decet; simulq. vafrũ hominis consilium aperit, ista subdens post longam disputationem Origenis errorũ, quibus ipsum consensisse demonstrat [b]: Scribit, inquit, ad Theophilum Episcopum Apologiam, cuius istud exordium est: Tu quidem, vt homo Dei & Apostolica ornatus gratia, curam omnium Ecclesiarum, maxime eius quæ in Hierosolymis est, sustines; cum ipse plurimis solicitudinibus Ecclesiæ Dei, quæ sub te est, distringaris. Laudat faciem, ad personam Principum trahit. Tu, qui regulas quæris Ecclesiasticas, & Nicæni Concilij cano- C nibus veteris, & alienos clericos, & cum suis Episcopis commorantes tibi niteris vsurpare, responde mihi: Ad Alexandrinum Episcopum Palæstina quid pertinet? Ni fallor, hoc ibi decernitur, vt Palæstinæ metropolis Cæsarea sit, & totius Orientis Antiochia. Aut igitur ad Cæsariensem Episcopum referre debueras; cui, spreta communione tua, communicare non noueras: aut si procul expetendum iudicium erat, Antiochiam potius litteræ dirigendæ. Sed noui, cur Cæsaream, cur Antiochiam nolueris mittere. sciebas quid fugeres, quid vitares. maluisti occupatis auribus molestiam facere, quam debitum Metropolitano tuo honorem reddere.] hæc cum tam constanter sanctus Hieronymus ingerat, Episcopumq. Hierosolymitanum sub Cæsariensi constitutum affirmet: iam satis perspicue intelligere potes, nihil innouatum in Concilio Constantinopolitano de sedium prærogatiuis in Nicæno Concilio constitutis: nam S. Hieronymum, qui eo tempore D apud Gregorium Nazianzenum versatus est, præterijsse non potuit, si quid ibi aliter decretum fuisset.

IOANNIS ADVLATIO REDARGVITVR. [b] Hier. epist. 61.

ARGVITVR APERTA FALSITATIS CANON CONSTAN. SYNODI.

Post hæc autem de legatione Isidori presbyteri ac monachi Alexandrini a Theophilo eius Ecclesiæ Episcopo Hierosolymam missi, deq. litteris per ipsum a Ioanne Hierosolymorum Episcopo ad Theophilum datis, idem Hieronymus agit ex verbis in primis earumdem Ioannis litterarum ad Theophilum redditarum: dum eum fugillat, quod ad cælum ferat præconijs Isidorum confodalem in hæresi, hominem Origenistam. Erant ista verba Ioannis ad Theophilum de Isidoro scribentis: Misisti religiosissimum hominẽ Dei, Isidorum presbyterum, virum potentem, tam ex ipsa incessus & habitus dignitate, quam diuinæ intelligentiæ, curare etiam eos qui animo vehementer ægrotant, si tamen sensus sui languoris habeant. Homo Dei mittit hominẽ Dei: nihil interest inter presby- E terum & Episcopum: eadem dignitas mittentis & missi.] ad hæc Hieronymus: Hoc satis imperite: In portu (vt dicitur) naufragium. Iste Isidorus, qui in cælum tuis laudibus tollitur, id ipsum infamatur Alexandriæ, quod tu Hierosolymæ: ex quo non Legatus aduenisse videtur, sed socius. Alioquin & litteræ manu eius scriptæ, quæ ante tres menses legationis ad nos directæ erãt portantes errorem, Vincentio presbytero redditæ sunt, quæ vsque hodie ab eo tenentur: quibus cohortatur ducem exercitus tui (*puto Ruffinum*) vt super petram fidei stabili persistat gradu, nec nostris nænijs terreatur. Pollicetur se, antequam legationis esset vlla suspicio, venturum Hierosolymam, & ad aduentum suum illico aduersariorum cuneos proterendos.] hæc & alia plura Hieronymus de Isidoro, quibus demonstrat eum fuisse potentissimum Origenistarum antesignanum. atque ad postremum illam in Ioannem eum adeo laudantem querelam subiungit: Videte, quid faciat concordia dogmatum: Isidorus, qui vt hæc significaret, eius socius erat; ho-

DE LEGATIONE ET PERSONA ISIDORI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mo Dei, & presbyter περιβόητος, & vir potens, & sacro ac venerabili incessu, & diuinæ A
intelligentiæ, & Hippocrates Christianorum vocatur: ego miserrimus dum in solitudine delitesco, a tanto Pontifice repente truncatus, presbyteri nomen amisi.] quibus significare videtur, se excommunicatum a Ioanne fuisse. Sed de his infra.

THEOPHILVS LABORAT PRO PACE.

Quid autem hac legatione, cum a Theophilo Hierosolymam missus est, egerit Isidorus cum ipso, Hieronymus ipse declarat. Sed primo intelligas opus est, legationis eius causam; nempe Theophilum egisse sequestrem, vt dissidia inter Ioannem & alios Episcopos necnon ipsum Hieronymum pace componeret: nesciebat autem adhuc qui eum misit Theophilus, Isidorum ipsum Legatum erga Ioannem esse propensiorem, & studere Origenistis. Hic igitur Hierosolymam cum venisset, quod ante pollicitus erat (vt diximus) litteris, egregie præstitit, nimirum, vt aduersus Orthodoxos pro Origenis hæresis sectatoribus infatigabili studio laboraret: confestimq. ex Legato se B
detexit Origenistam. Nam quod sciret sanctum Hieronymum acerrimum Origenistarum aduersarium (fuerat enim id expertus, cum tertio eum inuisit) litteras a Theophilo ad ipsum scriptas illi reddere noluit. Testatur id quidem Hieronymus, cum hæc
a Hier. epist. 61. ait[a]: Cum ergo huc venisset, & accessisset ad nos tribus vicibus, & admonuisset tam diuinæ sapientiæ ruæ, quam propriæ intelligentiæ habentia medicinam verba: nec profuit alicui, nec profuit ei quisquam. Hic, qui ad tres vices dicitur ad nos accessisse, vt & in veniendo mysticum numerum conseruaret, qui Theophili Episcopi mandatum nobis loquebatur, litteras ad nos ab eo missas noluit reddere. Cumq. diceremus: Si Legatus es, redde legationis epistolas: si epistolas non habes, quo modo Legatum te probabis? Respondit, se habere quidem litteras ad nos, adiuratum tamen ab Hierosolymorum Episcopo, ne nobis eas redderet. En Legati constantia: qui vt pacem faceret, C
& suspicionem in alteram partem fauoris excluderet, æquum se vtrisque præbuit, &c.] perstitit in eodem officio Isidorus, nimirum, vt qui ad causam pacis tractandam venerat, vsque ad profectionem causam Origenistarum indefesso studio procurarit. nam inquit S. Hieronymus: Hæc ipsa Apologia (*Ioannis scilicet ad Theophilum scripta*) de qua nunc sermo est, Isidoro præsente, & multum collaborante, dictata est; vt idem esset & dictator & baiulus litterarum.]

ARCHELAVS COMES LABORAT PRO CONCILIANDA CONCORDIA.

Sed sicut priuatis Isidori studijs omnis spes pacis intercepta est, cum tantum abfuerit quod procurauerit abdicationem hæresum Origenis, quarum causa dissidium factum esset & conflata discordia, vt easdē stabilire curarit: ita Ioannis opera irritum cassumq. redditum fuit opus paulo ante ea de causa ab Archelao Comite impensum: hunc illum
b l. 9. de iurisd. Cod. Theod. putamus Archelaum, ad quem Præfectum Augustalem extat[b] Imperatorum rescriptū D
post annos tres datum, Cæsario & Attico Consulibus. Quid autem pro pace ipse conac Hieron. epist. 61. tus sit, & quem finem res sortita fuerit, idem S. Hieronymus ita narrat, cum primū ait[c]: Alicubi ne dictum, aut tibi alicubi mandatum est, quod sine satisfactione fidei communionem tuam subiremus? Quando per virum disertissimum & Christianissimum Archelaum Comitem, qui sequester pacis erat, conditus locus fœderis fuit: nonne hoc in primis postulatum est, vt futuræ concordiæ fides iaceret fundamentum? Pollicitus est Ioannes esse se venturum. Instabat dies Paschæ: frequens monachorum turba conuenerat: expectabaris in loco: quid faceres, nesciebas. Repente mandasti, ægrotare nescio quam: illo die te non posse venire. Ludio ne, an Episcopus hæc loquitur? Pone verum esse quod dicis. propter vnius mulierculæ delicias, ne te absente doleat caput, fastidiū sustineat, stomacho perfrigescat, Ecclesiæ causam negligis? tot virorum & Christianorum & monachorum contemnis præsentiam? Noluimus occasionem dare: videbamus enim strophas: dilationis tuæ iniuriam patientia vicimus. Rescribit Archelaus: monet altero & tertio die manare. At ille occupatus (muliercula enim vomere non cessauit) dum nauseam euasisset, nostri penitus oblitus est.] hæc ipse, quæ quidem, vt dixi, paulo ante Isidori legationem contigerant; nam subdit: Post duos ergo menses tandem expectatus venit Isidorus, &c.]

QVANTA IOANNES IN ORTHODOXOS.

Porro cum Ioannes sensisset Hieronymum sibi præ ceteris aduersari, pugnareq. aduersus Origenistas; quibus valuit eum molestijs afficere conatus est. Etenim ab eo se excōmunicatione mulctatum, vetitum esse ingredi Sepulchrū, inferius his verbis significat, cum simul docet cetera quæ ab eodem Ioanne in Orthodoxos fuerant perpetrata: An non tu scindis Ecclesiam, qui mandas clericis tuis, vt si quis Paulinianum ab Epiphanio

Episcopo

A Episcopo consecratum presbyterum dixerit, ecclesiam prohibeatur intrare? Ex quo tempore vsque in præsentem diem videmus tantum specum Domini; & hæreticis intrantibus, procul positi suspiramus. Nos ne sumus, qui Ecclesiam scindimus; an ille, qui viuis habitaculum, mortuis sepulchrum negat, qui fratrum exilia postulat? Quis potentissimam illam feram totius Orbis ceruicibus imminentem, contra nostras ceruices spiritualiter incitauit? Quis ossa sanctorum & innoxios cineres hucusque verberari ab imbribus sinit? His nos blandimentis bonus pastor inuitat ad pacem, & proprium arguit facere principatum, qui omnibus Episcopis rectam dumtaxat fidem tenentibus & communione & societate sociamur.] hæc Hieronymus: qui tamen nequaquam ex Bethlehē pulsus est: nam cum ipse superius ijsdem compellationibus hominem vrget, ait: Quis scindit Ecclesiam? nos, quorum omnis domus Bethlehem in ecclesia communicat: an
B tu, qui aut bene credis, & superbe de fide taces; aut male, & vere scindis Ecclesiam?] Cur autem e monasterio Bethlehem eiectus non fuerit, nec a Bethlehemiticæ ecclesiæ ingressu penitus interdictus; non aliam puto causam, quam reuerentiam S. Paulæ clarissimæ feminæ, quam ob insignem generis nobilitatem ipsi etiam prouinciarum Præsides (vt superius vidimus de Melania) prosequerentur honore, atque frequentarent obsequijs. Quo modo autem post hæc conatus sit idem Ioannes auxilio Præsidum Hieronymum exilio damnatum ablegare, dicemus paulo post. Sed prosequamur reliqua.

DE CAVSA PAVLINIANI.

Ad postremum autem eadē refricans ipse Hieronymus, quæ ab ipso Ioanne ad Theophilum fuerunt scripta de ordinatione Pauliniani ab Epiphanio facta; quæ in eis coacer-
a Hier. epist. 61 uata fuere mendacia aperit, atque redarguit, sic dicens[a]: Si causa discordiæ non ex dissensione fidei est, sed ex Pauliniani, vt dicit, ordinatione descendit: quæ tanta stultitia
C est, volentibus occasionem dare, nolle respondere? Confitere fidem; sed tamen respondeo quod quæreris: vt omnibus luceat, non de fide, sed de ordinatione esse certamen. Quamdiu enim interrogatus de fide tacueris, potest tibi aduersarius dicere: Non est ordinationis causa, sed fidei.] ita ipse, qui & in epistola ad Theophilum hæc & alia ab eodem conficta redarguit his verbis[b]: Fratrem meum causam dicit esse discordiæ, hominem, b Hier. epist. 62
qui quiescit in monasterij cellula, & clericatum non honorem interpretatur, sed onus. Cumq. nos vsque ad præsentem diem ficta pacis ostensione lactauerit, Occidentalium sacerdotum commouit aures, dicens eum adolescentulum & pene puerum in parochia sua Bethlehem presbyterum constitutum. Si hoc verum est, cuncti Palæstini Episcopi non ignorant: monasterium enim S. Epiphanij nomine vetus dictum, in quo frater meus ordinatus est presbyter in Eleuteropolitano territorio, & non in Helienſi situm est. Por-
D ro ætas eius & beatitudini tuæ nota est; & cum ad triginta annorum spatia iam peruenerit, puto eam non in hoc esse reprehendendam, quæ iuxta mysterium assumpti hominis in Christo perfecta est.] & paulo post: Certe ipse, quando Episcopus ordinatus est, non multum ab ea, in qua nunc frater meus est, distabat ætate. Vel si hoc in Episcopis licet, in presbyteris non licet, ne per antiphrasim a suo nomine discrepare videantur: cur ipse aut eius, aut minoris ætatis, & quod his amplius est, ministrum alterius Ecclesiæ ordinauit presbyterum?] & ad Pammachium[c]: Vbi Paulinianum mentitus es puerum, c Hier. epist. 61.
illuc puerum mittis presbyterum: itemq. Theosebam Tyriæ ecclesiæ diaconum facis presbyterum, & contra nos armas, illiusq. in nos abuteris eloquentia. Tibi soli licet Ecclesiæ iura calcare. Tu quicquid feceris, norma doctrinæ est: & non erubescis ante tribunal Christi iudicandum tecum Epiphanium prouocare.] hæc ipse & multa alia id ge-
E nus ad Pammachium habet.

HIERONYMVS THEOPHILVM CERTIOREM REDDIT EPISTOLA.

Quod vero sciret Theophilum Episcopum Alexandrinū Ioannis litteris anteuersum, qui (vt ille scripserat) existimans ob rem friuolam, nempe ordinationis Pauliniani causa, non autem tuendæ Catholicæ fidei, eos sic inter se ipsos fuisse altercatos, pro pace inter eos concilianda Legatum miserat Isidorum in Palæstinam, & pacis conciliatrices ad vtramque partem litteras dederat: Sanctus Hieronymus ad eumdem Theophilum, quem nosset fuisse Ioannis mendacijs male persuasum, litteras dedit, quibus eidem rerū gestarum veritatem puro sinceroq. sermone significaret; seq. pacem, quam offerebat, optare, modo veram pacem, quæ compendio, non autem dispendio fidei Catholicæ cōparetur. Ac post multa, quo tandem progressus & quid demum contra ipsum Ioannes molitus sit, declarat his verbis[d]: Nuper nobis postulauit & impetrauit exilium: atque d Hier. epist. 62
vtinam implere potuisset, vt sicut illi voluntas imputatur pro opere, ita & nos non

Universidad de Deusto
Biblioteca

solum voluntate,sed & effectu coronam haberemus exilij. Fundendo sanguinem, & patiendo magis quam faciendo contumelias, Christi fundata est Ecclesia, persecutionibus creuit,martyrio coronata est. Aut si isti soli,iuxta quod legimus,amant rigorem,& non nouerunt persecutionem sustinere, sed facere: sunt & hic Iudæi, sunt variorum dogmatum hæretici,& maxime impurissimi Manichæi: cur eorum ne verbo quidem quemquã audent lædere,nos solos expellere cupiunt? Nos soli, qui Ecclesiæ communicamus, Ecclesiam scindere dicimur? Oro te,nonne æqua est postulatio,vt aut illos nobiscum expellant,aut nos cum illis teneant? Nisi quod in eo magis honorant, quos saltem exilio ab hæreticis separant.] hæc ipse: sed quam dedecens esset, hæc irrogari ab ipso Ioanne, qui professione monachus erat, ista mox subdit:

IOANNES EPISCOP. HIEROSOL. PERSEQVITVR HIERONYMVM.

Monachus,proh dolor,monachis minatur & impetrat exiliũ, & hoc monachus Apostolicam cathedram habere se iactans. Non nouit terrori natio ista succumbere,& impenB denti gladio magis ceruices quam manus subijcit. Quis enim monachorum exul patriæ, non exul est mundi? Quid opus est auctoritate publica, & rescripti impendijs, & toto Orbe discursibus? tangat saltem digitulo; & vltro exibimus. Domini[a] est terra & plenitudo eius. Christus loco non tenetur inclusus. Præterea quod scribit nos pergere tecũ Romam,& Ecclesiæ communicare ei, a qua videmur communione separati: non est necesse ire tam longe,& hic in Palæstina eodem modo ei iungimur.] His plane docet sanctus Hieronymus, non ob id quod exciderit a communione Ioannis, exclusum se esse a communione Catholicæ Ecclesiæ, qui communicet cum Romano Pontifice: ex quibus videas, communione Romanæ Ecclesiæ (quod alias sæpe dictum est) quemlibet declarari Catholicæ communionis esse participem. hæc & alia plura Hieronymus ad Theophilum: quibus ilie persuasus,post hæc (vt dicemus) fauit causæ Epiphanij,Hieronymi,C & aliorum in Palæstina Orthodoxorum,immo fidei Catholicæ aduersus Ioannem, Ruffinum,& alios Origenistas.

a Psal. 23.

HIERONYMVS PALSARIVS HABITVS.

Inter hæc autem, dum controuersiæ huiusmodi Hierosolymis agitarentur, quid pas- b Hier.epi.101. sus idem ipse Hieronymus fuerit a pseudomonacho aduersariorum arte subnisso ad surripiendam epistolam Ioannis ab ipso in Latinum translatam,idem ipse ea epistola,quam post hæc sequenti anno scripsit ad Pammachium, declarat his verbis[b]: Ante hoc fermo biennium miserat Ioanni Episcopo supradictus Papa Epiphanius litteras, arguens eum in quibusdam dogmatibus,& postea clementer ad pœnitentiam prouocans: harum exẽplaria certatim Palæstinæ rapiebantur, vel ob auctoris meritum,vel ob elegantiam scriptionis. Erat in monasterio nostro vir apud suos haud ignobilis, Eusebius Cremonensis: qui, cum hæc epistola per multorum ora volitaret, & mirarentur eam pro doctrina & D puritate sermonis docti pariter & indocti; cœpit a me obnixe petere,vt sibi eam in Latinum verterem,& propter intelligendi facilitatem apertius explicarem. Græci enim eloquij penitus ignarus erat. Feci quod voluit,accitoq. notario, raptim celeriterq; dictaui, ex latere in pagina breuiter annotans, quem intrinsecus sensum singula capitula continerent; siquidem & hoc vt sibi soli facerem,oppido flagitarat: postulauiq. ab eo mutuo, vt domi haberet exemplar, nec facile in vulgus proderet. Res ita anno & sex mensibus transijt,donec supradicta interpretatio de scrinijs eius nouo præstigio Hierosolymã commigrauit. Nam quidam pseudomonachus, vel accepta pecunia (vt perspicue intelligi datur) vel gratuita malitia, vt in cassum corruptor nititur persuadere,compilatis chartis eius & sumptibus, Iudas factus est proditor: deditq. aduersarijs latrandi contra me occasionem, vt inter imperitos concionarentur, me falsarium, me verbum non expresE sisse de verbo: pro honorabili dixisse,catissimum,& maligna interpretatione (quod nefas dictu sit) αἰδέσιμον ἀντὶ ἁπάντων, id est, reuerendum auribus omnium, noluisse transferre. Hæc & istiusmodi nugæ crimina mea sunt.] ita ipse,qui ea occasione egregiam illam tractationem de optimo genere interpretandi scripsit ad Pammachium anno sequenti: qua cum in primis se purget ab illata calumnia, denique aperte docet quinam fuerint obiectorum criminum architecti, cum ait: Hæc non est illius culpa, cuius subpersona alius agit tragœdiam, sed Ruffini & Melaniæ magistrorum eius; qui illum magna mercede nihil scire docuerunt.] & in fine: Excessi mensuram epistolæ, sed non excessi doloris modum: nam qui falsarius vocor, & inter mulierum radios & textrina dilanior, contentus sum crimen abnuere, non referre. Vnde arbitrio tuo cuncta permitto, vt legas ipsam epistolam tam Græcam quam Latinam; & illico intelli-

A intelliges accusatorum meorum nænias & probrosas querelas.] hæc Hieronymus.

Sed quam impudens id scelus extiterit,fraudulenter chartas surripere,& quam acres quamq. seueras leges sæculi vindices haberet,recenti demonstrat exemplo,cum ait[a]: Ac primum,antequam de translatione respondeam,volo interrogare eos,qui malitiam,prudentiam vocant. Vnde apud vos exemplar epistolæ? Quis dedit? Qua fronte profertis, quod scelere redemistis? Quid apud homines tutum erit,si ne parietibus quidem & scrinijs nostra possumus secreta celare? Si ante tribunalia Iudicum hoc vobis crimen impingerem;reos legibus subiugarem,quæ etiam pro vtilitatibus Fisci noxijs delatoribus pœnas statuunt,& cum suscipiant proditionem,damnãt proditorem. Lucrum videlicet placet,voluntas displicet. Dudum Esychium,virum Consularem, contra quem Patriarcha Gamaliel grauissimas exercuit inimicitias, Theodosius capite damnauit,quod solicitato

B notario,chartas illius inuasisset.] fuit iste Gamaliel Iudæorum Patriarcha temporibus Theodosij & filiorum,aduersus quem Theodosij iunioris rescriptum[b] extat. Subdit & de alijs proditoribus exempla a Romanis supplicio affectis, atque addit: Quod leges publicæ,quod hostes tuentur, quod inter bella & gladios sanctum est, hoc nobis inter monachos & sacerdotes Christi intutum fuit. Et audet quidam ex eis,adducto supercilio,& concrepantibus digitis,eructare,& dicere: Quid enim si redemit,si solicitauit? fecit quod sibi profuit. Mira sceleris defensio,quasi non & latrones & fures & pyratæ faciant quod sibi prodest.] hæc & alia plura in sui defensionem & aduersariorum accusationem forti vehementiq. ingerit oratione. Quod vero de Esychio viro Consulari, vltimo damnato supplicio,ingerit,& de scriptis Iudæorũ ab eo surreptis: ad id plane pertinere existimo, quod Theodosius hoc anno aduersum iniuriam irrogantes Iudæis,conuentus illorũ pro-

C hibentes,vel synagogas diripere vel destruere tentantes, ad Comitem Orientis III. Kalendas Octobris rescriptum dedit[c].

a Hier. epi. 101 HIERONYMVS PRODITORES EXAGITAT.

b l. 12. de Iudæis,C. Theod.

c l.9.de Iudæis, Cod.Theod.

Iam vides,lector (quod non sine immenso animi dolore recolimus) quinam fuerint præcipui Hieronymi aduersarij & Origenistarum patroni,Ruffinus scilicet,atque Melania. Proh dolor! tanto totius Catholicæ Ecclesiæ scandalo, ita mutatus est in inimicum Hieronymo amicus carissimus ille Ruffinus,cui quam arctis amicitiæ vinculis & insolubilibus necessitudinis nexibus ipse Hieronymus astrictus esset, vel vno saltem illo declarat elogio, cum eumdem vna cum Melania visitantem Aegypti monasteria e solitudine Syriæ litteris inuisens,atque salutans,inter alia plurima amoris signa,sic ait[d]: Credas mihi, frater, non sic tempestate iactatus portum nauta prospectat; non sic sitientia imbres arua desiderant; non sic curuo assidens littori anxia filium mater expectat. postquã

D me a tuo latere subitus turbo conuulsit, postquam glutino charitatis hærentem impia distraxit auulsio, &c.] quanta enim animi solicitudine saluum sibi cuperet quod haberet,neve propter absentiam aliquod vel leue saltem pateretur dispendium amicitia,pertimesceret; ad finem illud, quod memoria tenacius retineret, apposuit: Obsecro te, ne amicum,qui diu quæritur,vix inuenitur,difficile seruatur,pariter cum oculis mens amittat. Fulgeat, cui libet,aurum,& pompaticis ferculis coruisca ex sarcinis metalla radient: charitas non potest comparari, dilectio prętium non habet: amicitia quæ desinere potest,vera numquam fuit.] En quibus ipse circumdat vallis amicum,ne eos, volens licet, transilire absque ignominiæ nota valeret. Sed secutus alienos Ruffinus infelix,terga vertit amico;merensq. transfuga in castris hostium, inde in amicum ac fratrem furens,prodit dux impiorum armatus, nulla prorsus alia causa compulsus, quam vt aduersantes

E Catholicæ veritati Origenis errores saluos seruet atque propugnet: ipsum quidem haud segniter, vel loco nouissimo,sed inter primos militasse, Epiphanius dicta epistola ad Ioannem indicare videtur, dum inter tot defensores Origenis ipsum tantum nominat, ac bene precatur his verbis[e]: Te autem, frater, liberet Deus, & sanctum populum Christi qui tibi creditus est, & omnes fratres qui tecum sunt, & maxime Ruffinum presbyterum, ab hæresi Origenis, & ab alijs hæresibus & perditione earum.] hæc Epiphanius.

RVFFINI ACERBISSIMVS CASVS.

e Hier.epist.60.

Sed maiori me dolore sauciat, angore cruciat, atque mœrore consternit Melaniæ acerbissimus casus. Hæccine vidua illa clarissima, ornamentum Romanarum feminarum,decus summum Christianorum, viuumq. exemplar Christianæ philosophiæ, quæ insigne illud Romæ specimen edidit, cum eodem tempore maritum ac duos carissimos liberos siccis penitus oculis sepeliuit? cuius incredibilem sanctitatem admiratus prædicans

LVGVBRIS MELANIAE STATVS.

LAMENTABILIS RVFFINI CASVS.

d Hier.epist.41.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cans quondam ipse Hieronymus, alijsq. imitandam proponens, illa tantæ fiduciæ effa- A
e Hier.epist.25. tus est verba [a]: Sancta Melania nostri temporis inter Christianos vera nobilitas,cum qua tibi Dominus *(Paulam alloquitur)* mihiq. concedat in die sua habere partem, calente adhuc mariti corpusculo, & necdum humato, duos simul perdidit filios, &c.] sed plane quod subditur in femina gloriosius, cum de victa victrice omnium Vrbe triumphans, superatoq. insito a natura vnicæ prolis amore, Roma spreta, vnico ibi relicto filio, exul mundi, cæli ciuis, victrix etiam ventorum & fluctum, ingruente iam hieme (vt ait) Hierosolymam nauigauit.

Quam ob causam, iure meritoq. idem S. Hieronymus tantarum rerum admiratione
b Hieron. in Chronic. stupens, eam dignam existimauit, vt Theclæ [b] nomine nuncuparet: nobiliorē titulum non inueniens, quo Melaniam decoraret, quam nomen sanctissimæ virginis, primogenitæ Pauli, & primæ martyris inter feminas: vtpote quæ Romæ prima omnium clarissimarum mulierum Romanarum, spernendæ pro Christo Vrbis, contemnendi diuitias, B deferendi filios, petendiq. Hierosolymam exemplum dedit, ceterisq. ad ipsum præstandum, forte aggressa facinus, viam aperuit, cum ipsa prima reliquas Romanas nobiles feminas antegressa, relicta Aegypto, transmissoq. mari, in littore Palæstino, terra promissionis, possessione sanctorum, felicior quam Maria in terra deserta, tympanum pulsans pœnitentiæ, præcinuerit Domino canticum nouum, quam aliæ illustres Romanæ feminæ, veræ redditæ Israelitæ, virgines atque viduæ secutæ, choros ducentes, easdem
LVGETVR MELANIA. cum ea concinuere Christo vincenti laudes. Sed probata ad aquas contradictionis (o fallaciam incredibilem hostis humani generis!) decepta, superata defecit: tantaq. onusta adeo pretiosis mercibus nauis (ita namque naui institoris comparatur diuino eloquio mulier fortis) in ipso tranquillitatis portu (quis credat?) est passa naufragium, cum in- C
cauta in syrtes Origenis impegit: Origenisq. sic conspersa fuligine, conuersa est ex Neomi in Mara, & ex Thecla redijt in Melaniam, a fuscedine ductum nomen infaustum. Ista patitur humana conditio; vt nihil quilibet, dum viuit, vendicet sibi tutum.

Sed quod luctus luctum prouocat, & excutiunt lacrymæ lacrymas: iungatur his fu-
CASVS DIDYMI PLANGITVR. neribus horum malorum omnium auctor infelix Didymus; cuius cum sublimitatē præcelsam intueor, profundam voraginem, in quam se præcipitem mersit, vix datur posse deorsum inspicere acutioribus mentis obtutibus. Hic ille ipse (vt dicta superius obiter
c Hier.epist.33 repetamus) quem Magnus Antonius [c] Alexandriæ inuisens, beatum prædicauit, quod licet cæcus esset carnis oculis, mentis tamen illos oculos nactus esset, quos (vt ait) sancti soli & Apostoli meruerunt. Cuius si scientiam spectes, id vnum inter alia multa satis in memoriam reuocasse, quod vt hunc posset habere magistrum, S. Hieronymus post au- D
ditum Gregorium Nazianzenum, & postquam exhibuisset se Romæ Orbis doctorem, cano iam capite ipsum adijt, peregrinatus Alexandriam. Sed plane accidit, secundum profundum Dei iudiciorum abyssum, vt qui ex cæco diuino munere intrinsecus videns erat, ob eamq. causam ab eodem S. Hieronymo Videntis nomine (qui Prophetarum est titulus) fuit appellatus; idem bis cæcus euaserit, dum plus homini infelix, quam antiquæ Ecclesiasticæ traditioni detulit: dum, inquam, vehementiori quam par erat amore suum profecutus Origenem, eius minime vitauit errores, sed priuato studio aspidis oua fouit: quibus ab eius discipulis Euagrio, Isidoro, Ruffino, atque Palladio ruptis, egressi ex eis sunt reguli, morsibus ipsos primum dilacerantes, postea vero diu multumq. longe lateq. serpentes Dei Ecclesiam infestarunt fœtibus multiplicatis, prognatis ni- E
mirum ex ijsdem postea Pelagianis. Apertissimum namque Origenis propugnatorem fuisse Didymum, S. Hieronymus in Ruffinum sæpe postea declamauit: sed ita comparatum illum fuisse, vt pro ratione audientis sciret propinare doctrinam, idē affirmat, cum
d Hier. aduers. Ruffin. Apolog. hæc ait [d]: Extat liber Didymi ad te: quo sciscitanti tibi respondit, *de infantibus scilicet cito ex hac vita sublatis, non eos multa peccasse, antequam videlicet animæ eorum immergerentur in corpora*: & ideo corporum carceres tantum eis tetigisse sufficere. Magister meus & tuus eo tempore, quo tu ab eo ista quærebas, tres explanationum in Osee Prophetam libros ad me, me rogante, dictauit: ex quo apparet, quid me, quid te docuerit.] hæc ipse, quibus videas ex duplicis oris magistro errorum tenebras nonnisi filijs tenebrarum clandestine & furtiue esse communicatas: cum e contra pura gaudens luce veritas, vt lucerna super candelabrum posita, pari fulgore æque omnes illustrare consueuerit.

Propagasse autem ætatem Didymum ad hæc saltem tempora, ex eo possumus intelligere,

A gere, quod S. Hieronymus, qui anno superiori (vt dictum est) librum scripsit de Scriptoribus Ecclesiasticis, eum tum fuisse superstitem tradit, annum excedentem ætatis octogesimum tertium; qui & editos ab eo commentarios ita recenset [a]: Didymus Alexan- a Hier. de Script. Eccl. in Didymo.
drinus, captus a parua ætate oculis, & ob id elementorum quoque ignarus, tantum miraculum sui omnibus præbuit, vt dialecticam quoque & geometriam, quæ vel maxime visu indigent, vsque ad perfectum didicerit. Is plura opera & nobilia conscripsit, commentarios in Psalmos omnes, commentarios in Euangelium Matthæi & Ioannis, & de Dogmatibus, & contra Arianos libros duos, & de Spiritu sancto librum vnum, quem ego in Latinum verti: In Isaiam tomos decem & octo: in Osee, ad me scribens, commentariorum libros tres, & in Zachariam meo rogatu libros quinque, cōmentarios in Iob, & infinita alia, quæ digerere, proprij indicis est. Viuit vsque hodie, & octogesimum ter-
B tium ætatis excessit annum.] hucusque de Didymo S. Hieronymus: sed meritam omnium pene mercium iacturam fecit, qui naufragium est passus in fide: etenim constat, vix commentarium de Spiritu sancto & in epistolas canonicas expositiones reliqua esse ex tot tantisq. ab eo commentarijs elaboratis.

Alius vero eiusdem nominis claruit inter anachoretas Aegypti Didymus sanctitate
b Euagr. Vit. SS. Patr. par. 1. cap. 24. clarus, de quo ista Euagrius [b]: Vidimus inter eos quemdam ex senioribus virū bonum, nomine Didymum, in quo multa erat Domini gratia, quam in eo etiam vultus ipse indicabat hic scorpiones, & cerastas, id est bestias, quas cornutas vocant, & angues, qui in illis locis præ feruore Solis acerrimi habentur, tamquam terræ quosdam vermiculos pedibus conculcabat, & ita extinguebat, vt nihil ab eis omnino pateretur.] hæc ipse,
c Socrat. lib. 4. cap. 18. meminit etiam Socrates [c] de Didymo monacho annorum nonaginta quinque, solita-
C riam vitam agente; extitit hic plane felicior illo de quo agitur Didymo Alexandrino; qui sui iactura omnes pios certo quidem exemplo docuit, traditionibus Ecclesiæ potissimum innitendum, nec illis quamuis doctrina insignem hominem præferendum: vt illud Pauli semper in omnium mente oreq. versetur [d]: O Timothee, depositum custodi; d 1. Tim. 6. profanas vocum nouitates deuita.]

Sed deploratis infeliciū lapsibus, ad S. Hieronymū redeamus; qui cum aduersariorū
ADVERSARII S. HIERONYMI. iaculis esset vndique impetitus, plane accidit vt eius hostes experirētur eūdem aduersariū acerbissimū: indeq. factum est, vt cū lucubrationibus ipsius aperte appeterentur, ijdem in eum acrius insurgentes impetum facerent limisq. inspicerent oculis eius scripta & canino dente corroderent: conqueritur enim ipse de his sæpius. Quinam autē hi fuerint, ex multis vix paucos licet enumerare: & vt omittamus dicere de Ioanne atque Ruffino,
D qui perpetuum illi indixerunt bellum, fuit ex his monachus quidam iuuenis, Romæ versatus, idemq. nonnihil Iouiniani hæresis suspectus, prout idem ipse Hieronymus testatur in Apologetico ad Domnionem [e], de quo superius. Sed & Bonosus Segestanus e Hier. epist. 51. Romæ itidem factus est vehemens Hieronymi obtrectator, quod se existimaret litteris Hieronymi, quibus in vitia inuectus est Vrbis clericorū, ab eo ipsum sibi male conscium sugillatum [f]: qua pariter ratione pars reliqua illa deterior Romani cleri, quæ videretur f Hieron. epist. 100. eiusdem Hieronymi scriptis infamata, crebris eum solita fuit [g] impetere maledictis: adeo g Hieron. præfa. in Didym. de Spiritu sancto. autem frequens tum horum, tum aliorum fuit turba in Hieronymum obloquentium & obtrectantium, vt vix ediderit scriptum aliquod, in quo non opus fuerit pro se texere Apologiam, & in alios inuectiuam; quod ipse cum pluribus locis, tum præcipue in præ-
h Hier. præf. in Micha. lib. 2. fatione in Michæam Prophetam testatur, cum ait [h]: Semper inuidis respondemus (quia
E non cessat inuidia) & librorum nostrorum exordia æmulorum maledicta confutant, qui vulgo iactant me sterilis ieiuniq. sermonis quasdam ineptias scribere, & cum loqui nesciam, tacere non posse.] & post pauca: Moneo tauros pingues, qui circumdederunt me, vt quiescant, & desinant maledicere, malefacta ne noscant sua.] hæc & alia id genus frequenter habet: vt instar ædificantium templum Dei, eidem necesse fuerit, altera manu gladium aduersus hostium impetum habere districtum, manu altera stylo vti ad officium ministerij. Sed de his hactenus.

Inter hæc autem, cum Dei Ecclesia (vt vidimus) in Oriente ex Origenis erroribus ita esset exagitata dissidijs: his occurrere studuit Theophilus Alexandrinus Episcopus, laborauitq. quibus valuit remedijs Ecclesiæ mederi vulneribus; sed demulcendo potius quam pungendo, conatus est dissidentium animos ad pacem allicere: quod tamen Hieronymo atque alijs nonnihil displicuit, vt qui considerarent vulnus illud haud indigere fomen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

fomentis, sed aperiendum esse ferro, atque Ecclesiasticæ seueritatis censura curandum. A Verum ipse Theophilus sic sibi prudenter visus est agere, si Catholicos ad pacem cogeret vigore canonicæ disciplinæ, ac demios lenitate verborum redderet Ecclesiæ obsequentes. Tradit id quidem tunc fuisse Theophili consilium S. Hieronymus, scripta ad eum epistola, vbi ait [a]: Quod de canonibus Ecclesiasticis mones, gratias agimus. Quem enim diligit Dominus, corripit, & flagellat omnem filium quem recipit. Sed tu scito nobis nihil esse antiquius, quam Christi jura seruare, nec Patrum transferre terminos, semperq. meminisse Romanam fidem Apostolico ore laudatam, cuius se esse participem Alexandrina Ecclesia gloriatur. Super nefaria hæresi quod multam patientiam geris, & putas Ecclesiæ visceribus incubãtes tua posse corrigi lenitate: multis sanctis displices; ne dum paucorum pœnitentiam præstolaris, nutrias audaciam perditorum, & factio robustior fiat] hæc Hieronymus. Porro quod profecturus esset Romam Theophilus, atque habi- B turum cum eo esse Hieronymum, Ioannes Episcopus diuulgasset [b]: se non indigere Romam abire, vt cum Ecclesia Romana communicaret, cum absens ei communione sociaretur, ostendit. Verum abierit ne Romam Theophilus incertum est.

[a] Hieron. epist. 88.

[b] Hier. epist. 62.

CONCORDIA INITA INTER S. HIERONYMVM ET RVFFINVM.

Sed quid tandem? Opera, puto, eiusdem Theophili Episcopi Alexandrini, inita est concordia inter Hieronymum atque Ruffinum: & existimare fas est, alios quoque pari fœdere eidem copulatos, Origenis erroribus silentio condemnatis. At male obducta cicatrix serpente intrinsecus tabo, iterum in vulcus erupit; quod accidit, cum Ruffinus Romam rediens, Periarchon Origenis a se translatum edidit vna cum erroribus eius, quibus a se purgatum turpiter mentitus fuit: quando autem id contigerit, suo loco dicturi sumus. Testatur id quidem ipse Hieronymus epistola ad Ruffinum scripta [c], de qua suo loco dicendum; quo tempore & Origenistas damnatos fuisse atque eiectos, pariter C demonstrabimus.

[c] Hier. epist. 66.

CONCILIVM HIPPONENSE.

Hoc eodem anno, Hippone regio in Africa celebratum est Concilium generale ex totius Africanæ prouinciæ collectis Episcopis: cuius Synodi plerisq. in locis sparsa mentio reperitur. Nam quod in primis ad tempus spectat, in collectione canonum Africanorum Conciliorum hæc primo loco posita leguntur [d]: Glorioßissimo Imperatore * Theodosio semper Augusto tertio & Abundantio viro clarissimo Consulibus, octauo Idus Octobris, Hippone regio, in Secretario basilicæ Pacis, &c.] Quod vero ad sancitos ibi canones attinet, constat ex eis confectum esse breuiarium: nam ipsorum quadraginta vnius capitulorum breuis summa descripta est, quo ijdem facilius innotescerent, idq. decreto Concilij Carthaginensis postea celebrati, Cæsario & Attico Consulibus. Habentur ijdem canones intexti in Concilio tertio Carthaginensi, sæpeq. citantur. Ceterum D huius Hipponensis Concilij celebrandi nullam aliam præcessisse causam professi sunt Patres, quam vt collapsam disciplinam Ecclesiasticam in integrum restituerent: quod quidem adeo efficaciter præstiterunt, vt cetera quæ postea in Africa Concilia sunt celebrata, ex Hipponensi, tamquam archetypo quodam, complura fuerint mutuata.

[d] Tom. 1. Concil. in exord. Concil. Afric. edit. vet.

* Seniore

Meminit huius Concilij Hipponensis Possidius [e], & quæ in eo fuerint partes Augustini ita describit: Per idem tempus coram Episcopis hoc illi iubentibus, qui plenarium totius Africæ Concilium Hippone agebant, de Fide & Symbolo presbyter adhuc Augustinus disputauit.] hæc ipse. meminit eiusdem tractationis idem Augustinus [f], cum in ipsa correxit quod dixerat de resurrectione: Non iam caro erit & sanguis, sed tantũ corpus.] elucidasse voluit quæ dixisset ambigue, ne ea in deteriorem sensum ad astruendam suam ipsorum hæresim ab Origenistis vsurpari potuissent, de quorum errore paulo superius E actum est. Porro eam disputationem ipse Augustinus in librum conuertit, id ipsum postulantibus compluribus, qui aderant, & a quibus diligebatur, Episcopis. Cum vero adeo præclarum specimen de se eo conuentu coram Patribus Augustinus ediderit, ob idq. cum cuperent omnes: Valerius inuidiam patiebatur, quod sibi adsciuisset eum in presbyterum Hipponensis Ecclesiæ: qui timens pariter ne tam nobilis Christi ministri dispendium faceret, & adsciscendus ab alijs esset in alicuius vacantis sedis Episcopum, cogitare cœpit de subrogando eum sibi adhuc viuenti Antistitem coadiutorem, futurum postea successorem: testatur id quidem Possidius [g]. Contulit ipse tunc totum id cum Aurelio Episcopo Carthaginensi; atque tandem postea, cum sibi opportunum visum est, perfecit quod mente conceperat, idq. post annum. agemus ea de re pluribus suo loco: hæc autem modo occasione Concilij Hipponensis, in quo Augu-

[e] Possid. Vit. S. Augustini. c. 7.

[f] Aug. Retract. lib. 2. c. 17.

QVID AVGVSTINVS IN CONCIL. HIPPONENSI.

[g] Possid. vit. S. Aug. c. 8.

stinus

A stinus omnibus totius Africæ Episcopis manifestus, quantusq. esset, innotuit.

Hoc item anno renunciato (vt dictum est) Honorio Imperatore, relictoq. cum eo Arcadio Augusto Constantinopoli, ipse Theodosius aduersus Eugenium tyrannũ Occidentale Imperium occupantem, expeditionem parat: Quem, inquit Socrates [a], plurimi barbari trans Istrum incolentes sua sponte ad auxilium ei contra tyrannum ferendum secuti sunt.] Ceterum Theodosius doctus exemplo, pietate magis quam armis hostes debellari solere, in eo præcipue innitendum esse putauit, vt Deum sibi sanctis operibus sanctorumq. precibus conciliaret, illud Dauidicũ occinens: [b] In Deo faciemus virtutem, & ipse ad nihilũ deducet tribulantes nos] probe sciens, Deo duce, Cyrum [c] dorsa Regum retrorsum conuertisse, superbos terræ humiliasse, portas æreas contriuisse, confregisseq. vectes portarum ferreos. Sic igitur compositus animo, primum omnium futuri belli B euentum non magicis explorat præstigijs, nec oraculorum responsis quærit ambiguis (hæc enim omnia sancitis legibus, ne quis faceret, omnino proscripserat) sed Deum optimum maximum per seruos suos, quid de futuro belli euentu prædiceret, consulendum putauit. Quamobrem Legatos mittit ad celeberrimum vatem illum in eremo latitantem Ioannem anachoretam, cuius in futuris euentis explorandis virtutem satis perspectam habuit ex superiori bello huic non impari aduersus tyrannum Maximum gesto. Quæ autem ille diuino afflatus spiritu responderit, Ruffinus tradit, qui hæc ait [d]: Theodosius nihilo segnius inflammatus ad vltionem, arma contra Eugenium, qui in locum defuncti substitutus est, corripit, primo Dei voluntatem per Ioannem monachum, de quo supra memorauimus, sciscitatus. Tum ille, qui primam de Maximo ei victoriam prædixerat incruentam, etiam hanc licet non absque plurima vtriusque sanguinis inundatione C promittit.] hæc ipse. Porrò hac ad Ioannem legatione functum esse Eutropium, qui sub Arcadio post Ruffinum rexit Imperium, Sozomenus [e] auctor est. At vero non de futuro exitu belli tantũ vaticinatum esse Ioannem, sed & post obtentam victoriam proximum fore propalasse obitum ipsius Theodosij Imperatoris, Euagrius tradit [f], Theodoretusq. id ipsum affirmat [g]. At post hæc Ruffinus subdit ista etiam de bellico apparatu.

[a] Socrat. lib. 5. cap. 24.

[b] Psal. 59.

[c] Isai. 45.

THEODOSIVS LEGATOS PRO PRECIBVS MITTIT.

[d] Ruffin. lib. 2. c. 32.

[e] Sozom. lib. 7. c. 22.

[f] Euag. Vit. SS. Patr. c. 1.

[g] Theodoret. lib. 5. c. 24.

Igitur præparatur ab bellum non tam armorum, telorumq. quam ieiuniorum orationumq. subsidijs: nec tam excubiarum vigilijs, quam obsecrationum pernoctatione munitus circuibat cum sacerdotibus ac populo omnia orationum loca, ante martyrum, & Apostolorum thecas iacebat cilicio prostratus, & auxilium sibi fida sanctorum intercessione poscebat.] hæc de Theodosij pio apparatu Ruffinus tradit, qui hoc ferme tempore ista scribebat. Addit Cedrenus, sed quo auctore, nescimus, Theodosium incoD gnitum alieno habitu ea ex causa esse peregrinatum Hierosolymam ad sancta inuisenda loca, quo facilius Dei auxilium promereretur, eumdemq. diuino monitu cognitum a Ioanne eius sedis Episcopo. At hæc Cedreni ignorauere maiores: quæ si explorata habuissent, minime reliquissent obuoluta silentio.

BELLICVS THEODOSII APPARATVS.

Qualisnam autem Eugenij tyranni ad idem bellum fuerit apparatus, ex eodem Ruffino possumus intelligere, cum ista subdit [h]: At Pagani, qui errores suos nouis semper erroribus animant, innouare sacrificia, & Romam funestis victimis cruentare, inspicere exta pecudum, & ex fibrarum præscientia securam Eugenio victoriã nunciare, superstitiosius hæc agente & cũ omni animositate Flauiano tunc Præfecto; cuius assertionibus (magna enim erat eius in sapientia prærogatiua) Eugenium victorem fore pro certo præsumpserant.] hæc ipse. Erat quidẽ Christianus Eugenius, vt ex sancti Ambrosij ad eum E scripta epistola potest intelligi: ceterũ vt qui in gratiam Christianorum Principũ eamdem religionem sectatus esset, haud eam ex animo coluit, vtpote qui foris præseferret Christianum, intus Paganum gereret, & cum posset absque arbitris, quæ deorum Gentilium essent, sacra ageret: vnde factum est, vt Gentilium omnium Senatorum animos sibi conciliarit, eosdemq. fautores ad ambiendum Imperium nactus sit: Quem vero exitum res habuerint, dicturi sumus anno sequenti, quo ambo exercitus manus conseruere. Prosequamur iam reliqua a Theodosio hoc anno sancte pieq. gesta, quibus ad id quod parabatur hoc anno bellum, diuinum sibi numen propitium reddidit. Inter alia autem digna memoria illud plane fuit, quo magnam excitauit admirationem, & summam concitauit sibi laudem, dum quo tempore ad immensas bellorum expensas consueuerant Reges indicere noua tributa populis sibi subditis (quod & ipse ante in belli apparatu aduersus Maximum fecerat, cum ea de causa populus Antiochenus impatiens

[h] Ruffin. lib. 2. cap. 33.

THEOD. APPARATVS AD BELLVM VENTVRVM.

oneris

Universidad de Deusto
Biblioteca

oneris, in rem fœdam, quam recenſuimus, prolapſus eſt) ipſe Theodoſius modo non ab his tantum abſtinuit, vt nouas exactiones inferret; ſed recens indictum a Præfecto Prætorio Tatiano ante biennium Conſule, nouo dato reſcripto, omnino remiſit. Extat de eiuſmodi Theodoſij temperantia & digna Chriſtiano Principe munificentia ipſum reſcriptum hoc ipſo anno datum ad Ruffinum agentem Præfectum Prætorio, his ſcilicet verbis [a]:

a l. 23. de annon. & tribut. Cod. Theod.

THEOD. TEMPORE BELLI TRIBVTA RELAXAT.

Aerariæ præſtationis adiectio, quam citra priſcam conſuetudinem prouincialium humeris Tatianus impoſuit, a cunctis penitus ſalubri moderatione remouenda eſt. Dat. pridie Id. Iunij, Conſtantinopoli, Theodoſio Aug. III. & Abundantio Coſſ.] Ex his plane intelligis eſſe corrigendum Sozomenum dicentem, Theodoſium in hac expeditione paranda aduerſus Eugenium, nouum indixiſſe tributum, cuius cauſa tumultuarus fuerit populus Antiochenus: ſed id contigiſſe in expeditione belli aduerſus Maximum, ſatis perſpicue ſuperius eſt demonſtratum, vt nullo modo reuocari poſſit in dubium.

Quod rurſus ad hanc rem ſpectat, illud etiam auguſtæ munificentiæ hoc anno Theodoſius ſpecimen edidit, cum illata in Fiſcum bona reorum tempore Præfecturæ Prætorij dicti ſuperius Tatiani, vel ipſis reis, vel ipſorum coniunctis reſtituenda mandauit, gemino ea de re dato reſcripto, cum primum ad eumdem qui ſupra Ruffinum Præfectum Prætorij ita reſcripſit [b]:

b l. 12. de bonis proſcrip. Cod. Theod.

THEOD. BONA DAMNATORVM RESTITVIT.

Omnia proſcriptorum bona, quæ Fiſco iuſſerat Tatianus adnecti, vel ipſis qui propriam nuditatem, vel illis qui ſuorum mortem in extrema poſiti egeſtate lugent, ſine dubitationis obſtaculo reddi præcipimus. Dat. prid. Id. Iunij, Conſtantinopoli, Theodoſio Aug. III. & Abūdantio V.C. Coſſ.] Reſcripſit idem Imperator eadem ad Drepanium Comitem rerū priuatarum, illud quoque addens, vt eadem bona, licet alijs donata fuiſſent, nihilominus redderentur; ſic enim reſcriptum ſe habet [c]:

c l. 13. eod. tit. Cod. Theod.

Omnia proſcriptorum bona, quæ Fiſci nomine ſingulis quibuſq. Tatianus eripuit, vel ipſis, qui gladio acerbiorem ſtylum paſſi, ærumnas ſuas nuditate fleuerunt, vel corū filijs ac propinquis, qui cruentas excepere ſententias, reſtitui mox iubemus: ita vt omnes, qui aliquid ex huiuſmodi bonis noſtra liberalitate meruerunt, reſtituere adepta cogantur. Dat. prid. Id. Iun. Conſtantinop. Theodoſio A. III. & Abundantio Coſſ.] Hæc, rogo, attendant, qui in bellico apparatu non largitionibus & eleemoſynis preces pauperū ſibi conciliant, ſed eorum luctu ex acerbioribus exactionibus & clamoribus Deum contra ſe prouocant, & infenſum penitus reddunt, ſecundum illud Dauid dicentis [d]: Propter miſeriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus] cum interdum contingat ea ipſos ſubditos pati a ſuis Principibus, quæ nec ab hoſtibus forent aliquando experturi. Vnde accidit, vt quantumlibet belli iuſta cauſa præceſſerit, illud tamen triſte Dominus effari cogatur indignans: Heu [e] conſolabor ſuper hoſtibus meis] cum ſcilicet cogitur (vt ita dicam) Deus inuitus in ſuos arma conuertere; quæ in hoſtes exacuerat iuſtus zelus. Sed ad Theodoſium redeamus.

PRINCIPES CHRISTIANI ID ATTENDANT.

d Pſal. 11.

e Iſaiæ 1.

Hæc cum ipſe (vt vidimus) menſe Iunij ſtatuiſſet; paulo poſt, nempe ſequenti menſe, quæque optima mente agitans, ne quid indignum, quo diuina prouocaretur vindicta, milites perpetrarent licentia militari; quo eos intra fines modeſtiæ contineret, hæc primum reſcripſit ad Comites vtriuſque militiæ [f]:

f l. 3. de ſalgam. Cod. Theod.

THEOD. COERCET LICENTIAM MILITVM.

Nemo militans a ſuo hoſpite ſalgami aliquid nomine poſtulet, id eſt, ne lignum, aut oleum, culcitræve poſcantur. Dat. IIII. Kal. Aug. Conſtantinop. Theodoſio A. III. & Abundantio V.C. Coſſ.] vetuit etiam pro annonarijs ſpeciebus exigere [g] pretium, & in eos qui ditiorum ſibi procurarent hoſpitia, iſta ſanciuit [h]:

g l. 18. 19. 20. de erog. milit. annō. C. Theod.

h l. 4. de metat. Cod. Theod.

Si quis menſorum noſtrorum manu, qua deputatas ſingulis quibuſque domus enotant, & poſtibus hoſpitaturi nomen adſcribunt, delere non dubitauerit: ad inſtar falſi reus ex hac auctoritate teneatur. Dat. VI. Kalend. Nouembris. Conſtantinop. Theodoſio Aug. III. & Abundantio V.C. Coſſ.]

Quæ vero idem hoc eodem anno, menſe Auguſti, Chriſtiano maxime pio digna ſanciuerit, ex his accipe quæ ad Ruffinum Præfectum Prætor. in hæc verba reſcripſit [i], quibus admireris Magnum Theodoſium in ſago militari ſumme philoſophantem:

i l. 1. ſi quis malef. Imp. Cod. Theod.

Si quis modeſtiæ neſcius, & pudoris ignarus, improbo petulantiq. maledicto nomina noſtra crediderit laceſſenda, ac temulentia turbulentus obtrectator temporum fuerit: cum pœnæ nolumus ſubiugari, neque durum aliquid nec aſperum ſuſtinere. Quoniam ſi id

ſi id ex leuitate proceſſerit, contemnendum eſt: ſi ex inſania, miſeratione digniſſimum: ſi ab iniuria, remittendum. Vnde integris omnibus, ad noſtram ſcientiam referatur: vt ex perſonis hominum dicta penſemus, & vtrum prætermitti, an exquiri debeat, cenſeamus. Dat. V. Id. Aug. Conſtantinop. Theodoſio A. III. & Abundantio V.C. Coſſ. Admirare, lector, Imperatoris cum pietate prudentiam, dum eum ipſe videtur ſeueritatis ſoluere diſciplinam, tunc magis eam fibula editæ legis aſtringit. Etenim quem putas iſta percipientem voce præconis, vel in albo Prætoris aut in foro legentem, non continuo ſumma erga ſuum Principem charitate propenſiorem redditum? vel ſi alias prauo in eum eſſet commotus animo, nonne qualibet grauiori pœna ſupplicium illud fuiſſet ſibi exiſtimandum, quod quicquid in Principem oblocutus ipſe fuiſſet, ad eius peruenturum aures certo ſciret? Sic igitur ea edita ſanctione Chriſtiano Principe digna, ita conciliauit ſibi animos omnium, vt tamen eorum, qui odium imbibiſſent, arctiori freno audaciam coerceret, cum ſcirent, quod ſi in maledicta prorumperent, fore ea Principi manifeſta; in hunc plane modū optime conſulens & Chriſtianæ māſuetudini & Imperatoriæ maieſtati. His itaque præuijs ſanctiſſimis legibus, alijsq. pijs operibus, idem Theodoſius Imperator ad ſequentis anni auſpicandū bellū certā ſibi ſtrauit ad victoriam viam: quā (vt ſuo loco dicemus) feliciter conſecutus eſt, ante clementia certans, quam armis decerneret.

THEODOSII PRVDENTIA IVNCTA CLEMENTIAE.

Prædicata quidem fuit in Chriſtiano Principe inter alias egregias virtutes clementia ab exteris etiam hominibus, & admirationem haud mediocrem attulit, atque inter alios Themiſtio Gentili philoſopho, qui eam virtutem in Theodoſio plurimum celebrauit: quem exæquandum prædicat hac ex parte ipſi Deo optimo maximo, ceteros Principes quantumlibet nomine celebres ſuperantem. ipſe enim vbi pro concione damnauit Alexandri Magni trucem animum, & ex vino truculētiorem ſolitum reddi, quo etiam probos e medio ſuſtulit; ad Theodoſium conuerſus: Tu, inquit, optime Rex, nequaquam: quin improbis largiris veniam; atque id vt probis gratificareris, eos dimittis incolumes & indemnatos, qui ſtulta ac vana locuti ſunt, tamquam eos quibus triſtia ſomnia obtigerint: atque ita ad præclaram virtutum omnium clementiam quam facillime impelleris; quia Dei quam ſimillimus, & diuinæ cuiuſdam naturæ particeps eſſe videris.] hæc Themiſtius magni nominis a temporibus Conſtantij Imperatoris in Orbe philoſophi, qui & ſub Theodoſio prouecta admodum ſenectute vixit, & a Theodoſio, licet Ethnicus eſſet, magna æſtimatione habitus: etenim (vt ipſe teſtatur) profecturus Conſtantinopoli Theodoſius in Occidentem, Arcadium filium eidem commendauit.

Hoc eodem anno Alipius Tagaſtenſis, Auguſtini in vitæ inſtituto collega, Hieroſolymam profectus inuiſit S. Hieronymum: cui cum multa de eiuſdem Auguſtini vitæ ſanctitate atque doctrina nota feciſſet, ſequeſter extitit, vt inter vtrumque amicitiæ vinculū ſtrictius necteretur. Docent hæc litteræ eiuſdem Auguſtini poſtea ſcriptæ per Profuturum. Puto tunc per eumdem Alipium innotuiſſe Auguſtino commentarium ab ipſo Hieronymo elucubratum de Scriptoribus Eccleſiaſticis, cuius in dicta epiſtola per Profuturum miſſa ipſe meminit Auguſtinus. Vbi vero in Africam Alipius reuerſus eſt, haud multo poſt creatur Epiſcopus Tagaſtenſis, ante ſcilicet, quam Auguſtinus per ipſum Profuturum ad Hieronymum ſcriberet: nam in ipſo litterarum exordio ita habet [a]: Numquam æque quiſquam tam facile cuilibet facie innotuit, quam mihi tuorum in Domino ſtudiorum quieta lætitia, & vere exercitatio liberalis. Quamquam ego percupiam omnino te noſſe: tamen exiguum quiddam tui minus habeo, præſentiam videlicet corporis: quam ipſam etiam, poſteaquam te beatiſſimus nunc Epiſcopus, tunc vero iam Epiſcopatu dignus frater Alipius vidit, remeansq. a me viſus eſt, negare non poſſum magna ex parte mihi eſſe relatu eius impreſſam; & ante reditum, cū te ille ibi videbat, & ego videbam, ſed oculis eius: non enim animo me atque illum, ſed corpore duos, qui nouerit, dixerit, concordia dūtaxat & familiaritate fidiſſima, non meritis, quibus ille antecellit.]

ALIPIVS PROFICISCITVR HIEROSOLYMAM.

a Aug. epiſt. 8. & apud Hier. epiſt. 86.

Ceterum vbi hæc ſequenti anno poſt creatum Alipium Epiſcopum ſcriberet Auguſtinus, Hieronymus eum præuenit epiſtola, qua inter alia eūdem Auguſtinum admonuit de cauendis in Origenis lectione eius erroribus: ſignificat hæc idem ipſe Auguſtinus in ſecunda epiſtola ad illum ſcripta [b]. Quod autem S. Hieronymus ipſum iſta monuerit, nō alia de cauſa factum puto, niſi quod cum Alipij Hieroſolymam aduentus tunc contigerit, cum excitatæ nuper controuerſiæ Hieroſolymis inter Hieronymum & Epiphanium altera ex parte, ex altera vero Ioānem Hieroſolymitanum Epiſcopum, Ruffinum, Iſidorum,

b Aug. epiſt. 9.

HIERONYMVS QVID ADMONVIT AVGVSTINVM.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum, Palladium, Melaniam & alios versarentur: ne Augustinus relatione Alipij de omnibus certior redditus, aduersariæ partis fortasse defensor insurgeret. A

Certe quidem subodorari mihi videor, tantos viros, penes quos summa rerum Hierosolymis esset, nempe Ioannem eius ciuitatis Episcopum, & vna cum Melania Ruffinum (vt moris est rectis dogmatibus aduersantium, in eorum propugnatores acerrime inuehi, calumnijs lacerare, ac proscindere contumelijs) aduersus Hieronymum aliqua Alipij auribus insusurrasse, eademq. ipsum in Africam redeuntem Augustino narrasse: quibus ipse nonnihil permotus, paulo licentior primis litteris ad Hieronymum scriptis, licet retenta pace & concordia atque amicitiæ vinculo, quo se profitebatur astrictum, a reprehensione scriptorum illius aggressus sit, dum illa Profuturo data epistola, Hieronymi scripta carpit [a]: sed in quibusnam; hæc suo tempore, quo epistola scripta probatur, aperiemus. hic satis modo egisse de peregrinatione Alipij Hierosolymam, ex qua sicut B amicitiæ inter vtrumque prima iacta sunt semina, ita altercationis sparsa, fomitem suppeditantibus Origenistis.

[a] *Aug. epist. 8. & apud Hier. epist. 87.*

QVANDO HIERONYMVS SCRIPSIT DE VITA CLERICORVM

At tandem huius anni periodum claudamus tractatione lucubrationis eiusdem S. Hieronymi ad Nepotianum sancti Heliodori nepotem, De vita clericorum inscriptæ: hoc enim anno ipsam elaboratam fuisse, inde colliges, quod idem sanctus Hieronymus in eius libelli fine dicat [b]: Coegisti me, Nepotiane carissime, lapidato iam virginitatis libello, quem sanctæ Eustochio Romæ scripseram, post annos decem rursus Bethlehem ora referare, & confodiendum me linguis omnium prodere, &c.] quod scilicet sicut in illo prauos clericorum mores fugillauit, ita in isto vitæ clericalis omnes recensendo numeros, qui ab eis essent extorres, reprehensionis nota viderentur inusti. Quod vero ait, post decennium a tempore illo, quo ad Eustochium de Virginitatis custodia libellum C scripsit, eum ad Nepotianum scripsisse tractatum: si tempus enumeres, ad hunc ipsum annum lucubrationem illam ad Nepotianum editam referre necesse erit. Exquisierat eam crebris epistolis a Hieronymo Nepotianus, qui relicta sæculi militia, in qua clarus apud Imperatorem vigebat, vitæ se clericali addixerat: de his enim in eius epitaphio ita Hieronymus [c]: Quoties ille transmarinis epistolis deprecatus est, vt aliquid ad se scriberem? quoties nocturnum de Euangelio [d] petitorem & interpellatricem duri iudicis mihi viduam exhibuit? Cumq. ego silentio magis quam litteris denegarem, & pudore reticentis pudorem suffunderem postulantis: auunculum mihi opposuit precatorem, qui & liberius pro alio peteret, & pro reuerentia sacerdotij facilius impetraret.] Quanti autem libellum illum fecerit, & ex eo profecerit Nepotianus, idem Hieronymus hæc subdens indicat: Feci ergo quod voluit, & breui libello amicitias nostras æternæ D memoriæ consecraui. Quo suscepto, Crœsi opes & Darij diuitias se vicisse iactabat: illum oculis, illum manibus, illum sinu, illum ore tenebat: cumq. in stratu frequenter euolueret, super pectus soporati dulcis pagina decidebat, &c.]

[b] *Hier. epist. 3.*

[c] *Hier. epist. 3.*

[d] *Luc. 11.*

DE ANTIQVO VSV VESTIVM CLERICORVM

Quod vero inter alias admonitiones (quod ad antiquum vsum pertinet) de clericorum vestitu illa addidit: Vestes pullas æque deuita vt candidas] æque nos admonemur clericorum dignum habitum nequaquam olim pulli fuisse coloris, qui vestium monachorum peculiaris erat: nam in epitaphio S. Marcellæ, & alia ad Marcellam [e] epistola, necnon contra Iouinianum idem non obscure significat, pulli coloris fuisse habitum monachorum. Cum igitur neque pullus, neque candidus color clericis congruere videretur; possumus intelligere castaneum colorem, necnon violaceum in Ecclesia Catholica antiquo vsu receptum, retentumq. vsque hodie ab eis qui familiæ sunt summi E Pontificis, necnon ab alumnis Romanæ Ecclesiæ Seminarij, & alijs: vt omittamus Episcopos, illis exceptis, qui ex claustralium ordinibus ad eam promoti sunt dignitatem. Irrepsisse autem color niger in clerum videtur, cum & monachismus (vt dictum est superius) in nonnullis ecclesijs a clericis receptus est, & ex monachis Episcopi creati sunt; reliquos autem clericos alio vsos esse colore, vt distinguerentur etiam a laicis, qui incedebant atrati, superius diximus. Si de coloribus Gentiliciam consulas antiquitatem, scimus ex Suetonio ab Augusto reprehensos Romanos pullatos, ab eodemq. iussos nonnisi albatos in theatro sedere. Ceterum alba ferre vestimenta, his temporibus, peculiare Nouatianorum fuit, qui se Catharos, nempe mundos esse iactabant, & dici volebant. sed de his alias.

[e] *Hier. epist. 22.*

NOnagesimusquartus supra tecentesimum Christi annus aperitur nouis Cōsulibus, ijsdemq. Augustis, Arcadio tertium & Honorio secundum: quo Theodosius Imperator, sublato Eugenio tyranno, totius Romani Imperij monarchia vna cum filijs potitus est. Hæc autem quo modo gesta sint, accurate dicenda sunt. Res quidem magna obseruatione digna, vtpote quod non de eo tantum agatur bello, quo de summa totius decernatur Imperij; sed de potentia & veritate alterutrius diuini cultus, nempe Chri- B stianæ religionis, ac Gentiliciæ superstitionis, disceptatio peragi videatur; adnitente nimirum Theodosio vndique petitis ex Christiana religione præsidijs; aduersarijs vero (vt dictum est) ex dijs Gentium indesinentibus sacrificijs, alijsq. superstitionis ritibus sibi auxilium comparantibus, qui deorum oraculis de promissa sibi victoria gestiebant. Isti igitur omnem fiduciam collocantes in opitulatione deorum, de excipiendo intra Alpium septa aduenientem Theodosium cum exercitu consilium inierunt. Ductabant copias impietatis post Eugenium Arbogastes & Flauianus Præfectus in Christianam religionem infensus, & cultu deorum nulli secundus. Recedentes hi Mediolano cum exercitu, vt Alpium claustra munirent (inquit Paulinus [a]) minati sunt, cum victores reuertissent, stabulum se esse facturos in basilica Ecclesiæ Mediolanensis, atque clericos sub armis probaturos. Sed miserandi homines cum dæmonibus suis male creduli sunt, dum aperiunt os suum in blasphemiam ad Deum, spem sibi victoriæ ademerunt. Causa autem C commotionis hæc fuit: quia munera Imperatoris Eugenij, qui se sacrilegio commiscuerat, ab Ecclesia respuebantur, nec orandi illi cum Ecclesia societas tribuebatur.] hæc Paulinus; cuius testificatione illud etiam certum habetur, reuertisse è Tuscia Mediolanum, digresso iam inde Eugenio, S. Ambrosium, vt Theodosium venturum exciperet de tyranno victorem, cum nihil dubitaret de propitio belli euentu Fidelibus, impijs vero funesto: Occupant isti Alpium iuga: sed quibus aggeribus muniunt aditus? deorum simulacris, idolis Gentium, nempe (vt Augustinus [b] ait) simulacris Iouis Fulminei. At quonā præuio signo ductatur eorumdem exercitus? statua Herculis. hæcq. omnia peracta sunt consilio Flauiani, qui de certa victoria iam euulgarat responsa deorū: quibus confisi, Italiæ claustra, Iulias Alpes tuto præsidio occupantes, Theodosium aduenientem expectāt.

BELLVM THEODOSII ADVERSVS EVGENIVM.

[a] *Paulin. in Vit. S. Ambros.*

AVXILIO DEORVM NITVNTVR ADVERSARII.

[b] *Aug. de Ciuit. Dei lib. 5. c. 26.*

D Hic autem (inquit Sozomenus [c]) postquam omnia illi instructa essent, quæ ad bellum necessaria erant, Honorium iuniorem filium Cæsarem declarat (*quod factum anno superiori, alij affirmant*) Arcadium enim iam ante inauguratuerat: vtroque autem filio Constantinopoli relicto, propere cum exercitibus ex Oriente ad Occidentales Imperij regiones festinabat, sequebaturq. ipsum ingens auxiliarium manus ex barbaris Istri accolis. Fertur autem, quod cum egressus Constantinopoli ad septimum milliare peruenisset, Deo preces nuncuparit in ecclesia illa, quam in honorem Ioannis Baptistæ construxerat: ac petierit, vt expeditionis illius alea tum sibi, tum exercitui suo, tum Romanis omnibus feliciter cederet: & auxiliatorem sibi inuocauerit ipsum Baptistam. Hæc igitur precatus, In Italiam contendit.] Præuio [d] Crucis signo, quod micabat in Labaro, præcipui duces hi ducebant exercitum: Timasius [e], post hunc Stilicho maritus Serenæ filiæ fratris ipsius E Theodosij Imperatoris: fœderatosq. barbaros regebant Gaines atque Saulus: sed & Bacurius ex Armenia oriundus parti exercitus cuidam præfectus erat. ista ex Zosimo. Sed quod ad Bacurium spectat, erroris arguitur à Ruffino [f], qui ait eum non Armenum, sed gente Iberum fuisse, Iberorumq. Regem, apud Theodosium autem Domesticorum Comitem: cui, inquit, summæ curæ erat religio atque veritas: qui Hierosolymis familiariter cum ipso Ruffino versatus est, cum ageret ibi ducem exercitus limitanei: a quo se accepisse ipse Ruffinus tradit, quam scripsit gentis Iberorum ad Christum sub Constantino Imperatore conuersionis historiam, suo loco superius recensitam. Sed & eiusdem Zosimi illi sunt corrigendi errores, quibus ait, Theodosium duxisse secum Honorium, & Gallam Augustam hoc item tempore esse defunctam, aduersantibus ei huius temporis scriptoribus omnibus.

[c] *Sozom. lib. 7. cap. 24.*

THEODOSIVS RECEDIT CONSTANTINOPOLI.

[d] *Theodoret. lib. 5. cap. 24.*

[e] *Zosim. lib. 4.*

VIRTVTE CRVCIS COMPIDIT THEODOSIVS.

[f] *Ruffin. lib. 1. cap. 10. & lib. 2. cap. 33.*

Erat totius virtus exercitus Theodosij signum Crucis, quam expaueſcerent aduersariæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

potestates: erat Crux illi munimen & ornamentum effulgens in armis atque militaribus signis: qua & suam ipsius munire frontem magis, quam corona ac diademate ornare caput, eidem curæ erat; cum depositis illis, hanc vt Christianorum Principum regale sertum, summum capitis ornamentum ac tegumentum, superinduceret: de quo Chrysostomus[a]: Ante hæc, inquit, impij & persecutores erant Reges; nunc vero ad cælum præferunt pietatem; & ingredientes limē ecclesiæ, deponunt coronam, & Crucem Christi depingunt in suis frontibus Theodosius pater & filius Theodosij religione ac pietate insignes.] hæc ipse. Prudentius agens aduersus Symmachum, ipsum Theodosium Romam his versibus iure compellantem inducit[b]:

Agnoscas, Regina, libens mea signa necesse est,
In quibus effigies Crucis aut gemmata refulget,
Aut longis solido ex auro præfertur in hastis.]

In ipso autem procinctu Theodosius, memor pietatis, qua sola sperat parari sibi posse victoriam, nouis edictis Christi hostes insectatur hæreticos: mense enim Aprilis rescripsisse hæc reperitur[c]:

Hæretici neque Episcopi faciendi potestatem, neque Episcoporum confirmationes licitas habeant. Dat. XVII. Kal. Maij, Cōstātinopoli, Arcadio III. & Honorio II. AA. Coss.] sed ista plenius nouo rescripto mense Iulij ad Ruffinum Præfectum Præt. ab Arcadio & Honorio hoc eodem anno postea promulgato repetuntur his verbis[d]:

Hæreticorum dementia nec vlterius conetur perpetrare quæ repererit, nec illicita habere concilia; nusquam profana præcepta vel docere, vel discere: nec Antistites eorundem audeant fidem insinuare, quam non habent, & ministros creare, quod non sunt: nec per conniuentiam iudicantum, omniumq. quibus per constitutiones paternas super hoc cura mandata est, eiusmodi audacia negligatur & crescat. Dat. VII. Idus Iulij, Constantinop. Arcadio III. & Honorio II. AA. Coss.] hæc quidem filij Imperatores, iussu proculdubio parentis, quem expeditio militaris coegerat rem paucioribus agere.

At iam ipsas res bellicas prosequamur. Quo modo autem ipso primo congressu compulerit Theodosius aduersarios loco cedere, & iuga conscendere mōtium, Ruffinus[e] his paucis absoluit: Vbi veræ religionis fretus auxilio Theodosius Alpium fauces cœpit vrgere: primi illi, quibus nequicquam litatæ sunt tot victimæ, de fallaciæ conscientia trepidi dæmones in fugam versi, post etiam magistri horum & doctores errorum, præcipue Flauianus plus pudoris quam sceleris reus, cum potuisset euadere, eruditus admodū vir mereri se mortem pro errore iustius, quam pro crimine iudicauit: ceteri vero instruunt aciem, & collocatis in superiori iugo insidijs, ipsi pugnam in descensu montis expectāt.] hæc isto modo Ruffinus, cui consentiunt scripta a Zosimo, dum ait[f]: Alpium præter omnem spem potitus, ad hostes accessit, inopinato aduentu Eugenio tertio.] Theodoretus[g] reliqua fusius prosecutus, tradit primo congressu Theodosium posteriores tulisse: quod & Zosimus[h] narrat his verbis:

Ceterū præstare ratus Theodosius, vt legiones barbaras in aduersos immitteret, ijsq. primum periclitaretur, Gainem cum nationibus sibi subditis hostem aggredi iussit, sequentibus hunc alijs ducibus, quicumque barbaricis omnibus, equitibus inquam & sagittarijs equestribus & peditatui præerant. Aduersus hos cum suos produxisset Eugenius, omnibusq. copijs congressi iam essent exercitus: ipso prœlij tempore talis defectus Solis accidit, vt maiori spatio nox esse potius quam dies existimaretur. Cumq. nocturnam quodammodo pugnam exercitus pugnarent, tanta strages hominum edita fuit, vt eo die maior pars fœderatorum Theodosij Principis interficeretur, vna cum Bacurio duce, qui ante suos fortissime se periculis obiecit: ceteri præter opinionem fuga cum residuis euaderent. Igitur vbi noctis interuentu se recollegissent exercitus: ob victoriam elatus Eugenius, munera distribuebat in eos qui supra ceteros fortiter sese gesserant: & cœnandi potestatem faciebat, quasi nullum amplius post tantam cladem acceptam prœlium futurum esset. His ad epulas conuersis, Theodosius auroram appetentem cōspicatus, vniuersis cum copijs in hostes adhuc humi iacentes irruit, & nihil eorum quæ perpeterentur, animaduertentes occidit, &c.] ista de bello Zosimus, quæ non vt probemus sed vt confutemus, recensuisse voluimus. Callido quippe consilio Ethnicus scriptor, quod sciret victoriam Theodosij in deorum ignominiam & gloriam Christi cedere: quam negare non potuit, sic obscurauit, vt non Christi virtuti atque pietati Theodosij adscri-

[a] Chrysost. hom. 3 in Pentecost.

[b] Prudent. aduer. Symmach. lib. 1.

[c] l. 22. de hæret. Cod. Theod.

QVAE DECRETA ADVERSVS HAERETICOS.

[d] l. 23. Cod. Theod. eod.

[e] Ruffin. lib. 2. cap. 33.

[f] Zosim. lib. 4.

[g] Theod. lib. 5. cap. 24.

[h] Zosim. lib. 4.

PVGNA THEODOSII ADVERSVS TYRANNVM.

bendæ essent, sed potius Eugenij oscitantia parta esse, dici deberet.

Sed quem trium errorum hac ipsa narratione nuper arguimus, restat vt in his quoque magnopere errasse monstremus. ac primum quod ait de Solis eclipsi eo ipso tempore hoc anno facta, quā constat testificatione Prosperi[a] ac Marcellini contigisse sub Consulatu Theodosij & Abundantij, anno nimirum superiori, vt superius dictum est. Verum assertione S. Hieronymi[b] illud Solis deliquium factum esse constat tempore Pentecostes; pugnam autem hanc, omnium consensione, accidisse liquet mense Septembris. Cōsentiunt & tabulæ astronomicæ, quæ nec alium huius temporis monstrant Solis defectum. At vero quod ad obtentam victoriam pertinet: eam quidem non desidia hostium acriter & obstinate pugnantium, sed diuinitus fuisse a superis impertitam, manifesto experimento non nostri tantum scriptores affirmant, verum & Zosimo superstitione non impar sed fide longe superior Claudianus (vt dicemus) aperte testatur, quod & carmine quoque cecinit. Vides, lector, qui semel detrahendi Christianis studio, historiam scribendi munus suscepit, per quam deuios feratur anfractus. Porro ipsa pugna a Ruffino[c] ita describitur:

ZOSIMI REDARGVVNTVR ERRORES.

[a] Prosp. in Chron. Marcellin. in Chron.

[b] Hier. epist. 61.

[c] Ruffin. lib. 2. cap. 33.

Vbi ad primos ventum est, & illico se legitimo Principi tradiderunt, cum ceteris imis vallibus deprehensis conflictus acerrimus geritur: stetit aliquandiu anceps victoria: fundebantur, *ex parte Theodosij scilicet*, auxilia barbarorum: terga iam hostibus dabant. sed fiebat hoc, non vt Theodosius vinceretur, sed ne per barbaros vincere videretur] adde & Ariana hæresi imbutos homines. Tum vero (subdit Ruffinus) ille, *nempe Theodosius*, vt conuersas suorum acies vidit, stans in edita rupe, vnde & conspicere & conspici ab vtroque posset exercitu, proiectis armis, ad solita se vertit auxilia: & prostratus in conspectu Dei: Tu, inquit, omnipotens Deus, nosti, quia in nomine Christi filij tui, vltionis iustæ (vt puto) prœlia ista suscepi: si secus, in me vindica: si vero cum causa probabili, & in te confisus huc veni, porrige dexteram tuis: ne forte dicant Gentiles: Vbi [d] est Deus eorum? Quam supplicationem pij Principis certi a Deo esse susceptam, hi qui aderant duces, animantur ad cædem, & præcipue Bacurius, vir fide, pietate, virtute & animi & corporis insignis, & qui comes esse & socius Theodosij mereretur, proximos quosque conto, telis, gladio passim sternit, agmina hostium conferta & constipata perrumpit: iter per millia ruentium ad ipsum tyrannum, ruptis agminibus, & aceruatim fusis stragibus, agit. Vix fortasse ab impijs credantur, quæ gesta sunt. Etenim compertum est, quod post illam Imperatoris precem, quam Deo fuderat, ventus ita vehemens exortus est, vt tela hostium in eos qui iecerant retorqueret. Cumq. magna vi persistente vento, omne iaculum missum ab hostibus frustraretur: fracto aduersariorum animo, seu potius diuinitus repulso, Arbogaste duce nequicquam fortiter faciente, Eugenius ante Theodosij pedes vinctus post terga manibus abducitur, ibiq. vitæ eius & certaminis finis fuit. Tum vero religioso Principi glorioſior victoria de frustratis opinionibus Paganorum, quam de tyranni interitu fuit, quibus spes vana, & falsa diuinatio minus in interitu contulit pœnæ, quam pudoris seruauit in vita.] hactenus Ruffinus: eadem quoque Socrates[e] de spectata virtute Bacurij, & de victoriæ miraculo retorquente spicula vento, testatur, hæcq. gesta esse octauo Idus Septembris affirmat, ijsdem qui supra Consulibus. eadem quoque Sozomenus[f], qui de quarundam cohortium militum Eugenij super montem agentiū, ex quibus clades non modica imminebat, defectione mox secuta post Theodosij ad Deum preces hæc addit: Deus eum confestim exaudiuit, sicut comprobauit euentus. Siquidem duces illorum, qui montis verticem tenebant, missis quibusdam, nunciarunt, se illi auxilio venturos esse, si quidem apud eum in dignitate futuri sint. Cum igitur nec chartam, nec atramentum petitum reperiret: accepta tabula, quam ex astantibus quidam forte habebat, assignauit illis præclari ac digni exercitus Præfecturam, quam apud ipsum sint consecuturi, si quidem promissa adimpleuerint. Quocirca & illi accepta hac conditione, Imperatori iunguntur.] Qui autem ex aduersarijs Theodosio præsto fuit, Arbetio Comes extitit, de quo paulo post ex Orosio dicturi sumus.

PVONA A RVFFINO DESCRIPTA.

[d] Psal. 113.

[e] Socrat. lib. 5. cap. 24.

[f] Sozom. lib. 7. cap. 24.

Theodoretus autem his omnibus plura habet, duobusq. diebus pugnatum affirmat, sicut Zosimus, priorisq. diei certamine fractas fuisse Theodosij exercitus vires tradit, atque ista mox subdit[g]: Ibi cum duces dicerent, nimis paucos ad prœlium de integro ineundum superesse; hortarenturq. vt bellum aliquamdiu intermitteret, quo ineunte vere, exercitu collecto, hostes multitudine superarent: Imperator fidelissimus eorum consi-

[g] Theodoret. lib. 5. cap. 24.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CERTAMEN THEODOSII A THEODORETO DESCRIPTVM.

consilium repudiauit : Nam non committendum est, inquit, vt salutaris Crux tantæ arguatur imbecillitatis, Herculisq. statuæ tantum virtutis nostro testimonio tribuatur. Quippe vt Crux nostrum exercitum, ita illa hostium antecedit. Qua oratione cum tanta in Deo fiducia habita, cum copiæ relictæ & paucæ admodum essent & animis fractæ: sacra æde in vertice montis, vbi castra fecerat, reperta, totam noctem huius vniuersitatis gubernatorem precibus solicitauit. Sub tempus autem noctis, quo galli cantare solent, somnus eum oppressit. Qui humi stratus, videre sibi visus est duos viros candido vestitu amictos equis albis vehi : qui ipsum bono animo esse timorem abijcere, prima luce arma capere, & exercitum in aciem educere iubent : Nam se auxiliares & velut antesignanos ad eum missos esse, & alterum esse Ioannem Euangelistam, Philippum Apostolum alterum.

Hac oblata visione, Imperator preces fundere non desistit, sed attentiore cogitatione eas Deo adhibet. Eadem quoque visio militi secundum quietem apparuit, qui Præfecto suo eam narrauit : ille eum deducit ad Tribunum militum, Tribunus autem ad Ducem : Dux noui aliquid inde portendi ratus, Imperatori significat. Tum Imperator : Non mea, inquit causa hæc oblata est visio (ipse namque illis, qui victoriam promiserant, fidem habui) sed ne quisquam existimaret, me, vtpote prælij faciendi cupidum, eam confinxisse. Huic igitur militi Deus mei Imperij propugnator hanc obtulit visionem, vt mihi eamdem narranti certum testimonium daret : nam mihi primum communis omnium Dominus illam ostenderat. Quare omni metu prorsus amoto, antesignanos nostros & principes belli gerendi sequamur, atque nemo bellantium multitudine metiatur victoriam : sed eorum potentiam, qui se duces nobis præbent, quisque consideret.] hæc Theodoretus. sed antequam reliqua ab eo tradita prosequamur, hic reddendum est nobile antiquitatis monumentum, quo hæc a Theodoreto descripta, antiquo reddita numismate contempleris : extat ipsum quidem aureum prægrande apud virum insignem præclara eruditione & sincera fide omnibus notum, Fuluium Vrsinum, his quibus hic vides imaginibus cusum : inspexi ego, & formis hisce incidendum curaui.

APOSTOLI PRO THEODOSIO PVGNANT.

Vides Theodosij senioris veram certamq. vultus effigiem, eiusq. manum dexteram volumine, nempe (vt puto) sacro Euangelio munitam, sinistram vero Cruce armatam; quibus significetur, his armis superasse confidentem dijs Gentium exercitum. ex aduersa vero numismatis facie intueris expresse sacerdotali decoros habitu geminos illos, quos in visu vidit Apostolos, Ioannem atque Philippum expressos reddi, æque dextra volumen sacrum, sinistra vero Crucem gestantes. Habes etiam ex his, lector, inter alia, vnde antiquum sacerdotalem habitum discas, simulq. tonsuram intelligas, atque palliola humeros ac pectus decore ambientia, votaq. nuncupata atque multiplicata. Sed iam cœptam narrari a Theodoreto historiam prosequamur.

Hac oratione militum animis valde confirmatis, omnes de monte deducit. Tyrannus autem cum videret milites procul a se ad prœlium ineundū paratos, ornat exercitum, & aciem struit. Ipse vero colle quodam occupato, ait militibus suis, Imperatorem iam quasi mori cupientem, & desiderio ex hac vita abeundi flagrantem, prœlio decertare. Dat igitur mandatum ducibus, vt cum viuum ad se & vinculis constrictum adducerent. Postea vero quam phalanges ordine locatæ erant; satis animaduerti poterat, tum quam ingentes hostium copiæ essent, tum quam paucæ cum Imperatore in acie iungerentur.] Quodnam autem a Theodosio ipso ingressu pugnæ signum sit datum, Orosius docet his

his verbis [a]: Sciens se esse non solum signo Crucis tuendum, sed & victoriam adepturum, signo Crucis se muniens, signum prœlio dedit, ac se in bellum, etiam si nemo sequeretur, victor futurus immisit. Prima autem salus extitit Arbetio hostilium partium Comes; qui cum ignarum Imperatorem circumpositis excepisset insidijs, conuersus ad reuerentiam præsentis Augusti, non solum periculo liberauit, verum etiam instruxit auxilio, &c.] habet eadem quoque Theodoretus, qui subdit his verbis : Cum autem tela vtrinque conijci cœpta sunt, tum antesignani Imperatoris (*duo nimirum Apostoli illi*) vere promissa præstitere. Nam ventus violentus e regione hostibus irruens illorum sagittas, iacula, spiculaq. in ipsos retorquet : adeo vt nullum teli genus eis adiumento fuerit : neque miles grauis armaturæ, neque sagittarius, neque iaculator Imperatoris exercitum lædere potuerit. Quinetiam tanta pulueris copia in eorum facies impetu ferebatur, vti palpebras occludere, & pupillas oculorum vt grauiter oppugnatas tegere ac tueri eos coegerit. Imperatoris autem exercitus nullo damno, incommodove ex illo turbine accepto fidentibus animis hostes trucidant. Qui quidem his rebus perspectis, & diuino auxilio, quod Imperatoris copijs allatum erat, cognito, abiectis armis, veniam ab Imperatore supplices petunt. Ille autem flexit animum, & illorum misericordiam capit.

[a] Oros. lib. 7. c. 35.

VICTORIA VIRTVTE CRVCIS PARTA.

Iubet denique tyrannum celeriter ad se adduci. Illi igitur propere collem ascendunt, in quo tyrannus ignarus iam rerum gestarum considebat. Qui cum eos anhelantes videret, ipsaq. anhelitus crebritate adueniendi indicantes celeritatem, victoriæ nuncios esse suspicatus est : rogatq. num Theodosium, vt illis erat imperatum, vinctum adducerent? Cui illi : Non eum, inquiunt, adducimus ad te, sed te hinc ad eum abducimus : hoc namque dedit in mandatis summus huius vniuersitatis moderator Deus. Quæ cum dixissent, ei e solio erepto, vincula inijciunt, adducunt vinctum : & qui paulo ante insolenter gloriatus fuerat, captiuum ad Theodosium deducunt. Imperator autem primum iniuriarū in Valentinianum, & impie occupatæ tyrannidis eum in memoriam reuocat : deinde bellorum contra Imperium legitimum susceptorum causa cum irrisione reprehendit. Reprehendit etiam statuam Herculis, qua fretus tam audax temerariumq. facinus admiserat. Postremo iustam æquamq. de supplicio illi irrogando sententiam pronūciat. Talem sese Theodosius tum in pace, tum in bello præstitit : quippe semper diuinum implorauit auxilium, semperq. illud consecutus est.] hucusque Theodoretus.

EVOMVIT INFELIX EXITVS.

En aspicis, lector, quot quantaq. non dicam stylus, sed falx Zosimi resecauit : at ne videamur testibus illum domesticis confutare; quæ Gentilis poeta Claudianus [b] metro cecinerit, his addamus :

[b] Claudian. in Panegyr. ad Honor. Imp. in 3. eius Consulatu.

DIVINO MIRACVLO VICTI HOSTES.

——Victoria velox
Auspicijs effecta tuis. pugnastis vterque,
Tu fatis, genitorq. manu. Te propter & Alpes
Inuadi faciles : cauto nec profuit hosti
Munitis hæsisse locis : spes irrita valli
Concidit, & scopulis potuerunt claustra reuulsis.
Te propter gelidis Aquilo de monte procellis
Obruit aduersas acies, reuolutaq. tela
Vertit in auctores, & turbine reppulit hastas.
O nimium dilecte Deo, cui fundit ab antris
Aeolus armatas hiemes, cui militat æther,
Et coniurati veniunt ad classica venti.
Alpinæ rubuere niues, & Frigidus amnis
Mutatis firmauit aquis : turbaq. cadentum
Staret, ni rapidus iuuisset flumina sanguis.]

Monstrat hisce versibus locum ipsum certaminis fuisse ad ripam amnis, nomine, Frigidi, quod etiam Socrates tradit [c] : Tacet vero hanc, & aliam inauditam affert Zosimus victoriæ causam. De Claudiano autem Orosius [d] : Vnus, inquit, ex ipsis poeta quidem eximius, sed Paganus peruicacissimus, huiusmodi versibus & Deo & homini testimonium tulit, &c.] qui tamen ex Claudiano paulo diuerse binos hos recitat versus :

[c] Socrat. lib. 5. cap. 24.
[d] Oros. lib. 7. cap. 35.

O nimium dilecte Deo, tibi militat æther,
Et coniurati veniunt ad classica venti.]

Sic etiam ex eodem Orosio, puto, recitat Augustinus [e] : verum existimo memoria lapsum ipsum

[e] Aug. de Ciuit. Dei, lib. 5. c. 26.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipsum Orosium, & cum illos redderet versus, non consuluisse codicem, cum aliter ha- A
beat Claudianus.

Sed quod hinc inde petita fragmenta in vnum orationis contextum cõpingendi mu-
INGENS VIR- TVS THEODO SII. nus suscepimus: non prætereat ingens præstitum hoc in bello specimen fortitudinis at-
que fidei Theodosij Imperatoris ab alijs prætermissum, sed a S. Ambrosio his verbis pro
a Ambr. orat. in funer. Theod. concione laudatum [a]: Recognoscitis, inquit, quos vobis Theodosij fides triumphos ac-
quisiuerit. Cum locorum angustijs & impedimentis calonum agmen paulo serius in
aciem descenderet, & inequitare hostis niora belli videretur: desiliuit equo Princeps, &
ante aciem solus progrediens ait: Vbi est Theodosij Deus? Iam hoc Christo proximus
loquebatur. Quis enim posset hoc dicere, nisi qui Christo se adhærere cognosceret? Quo
dicto, excitauit omnes, & exemplo omnes armauit, & iam certe senior ætate, sed validus
fide. Theodosij ergo fides fuit victoria vestra.] hæc Ambrosius. & magna quidem diuina dispensatione factum est, vt humanæ vires hebetatæ languescerent, aciesq. primo succumberent; ne si sic vincere datum desuper esset, illud superbæ mentis, & ingrati animi elogiũ iactitaretur: Manus nostra excelsa, & non Dominus fecit hæc omnia.] Sic in vl-
b Psal. 3. timum fuit Deus res discrimen adduci, vt cognosceretur quod Domini [b] est salus & su-
c Psal. 75. per populum suum benedictio eius; verumq. Deum esse Christianorum, qui imperans
d Deut. 32. vento, hostium [c] confregit potentiam, arcum, scutum, gladium, & bellum: vt illud iuste exprobraretur in Gentes: Vbi sunt [d] dij eorum, in quibus habebant fiduciam? surgant, & opitulentur vobis, & in necessitate vos protegant. Videant, sero saltem, quod ego sim solus, & non sit alius Deus præter me.]

Expertusq. est & Arbogastes infelix (quod diximus) quid ante præstitisset Christi vir- C
tute fultus, semper inuictus precibus sanctissimi sacerdotis Ambrosij: quibus exutus,
animo consternatus, fractus viribus, vt alter Cain, pauens ac tremens profugus, non am-
plius manibus fidens, sed pedibus, se subducens e pugna, turpi se fugæ commiserit, culpa
insequente reum necis innoxij Imperatoris, quæ ipsum suimet vltorem esse coegit, im-
e Socrat. lib. 5. cap. 24. pulitq. sibi violenta manu inferre supplicium. & quonam modo? Socratem audi [e]: Ar-
bogastes tantæ cladis auctor, biduo post prœlium fugiens, vbi nullam vitæ spem sibi
reliquam intellexerat, proprio ense se ipse obtruncauit.] sed & de eodem Claudianus
f Claudian. in 3 Consulatu Honorij, ARBOGASTIS INFELIX EXITVS. his verbis [f]:

At ferus inuentor scelerum traiecerat altum
Non vno mucrone latus, duplexq. tepebat
Ensis, & vltrices in se conuerterat iras.] eadem quoque Sozomenus [g], atque Zo-
g Sozom. lib. 7. cap. 24. h Zosim. lib. 4. i Oros. lib. 7. cap. 35. simus [h]. sed & in eãdem sententiam ita Orosius [i]: Historiam notam oculis plurimorum, D
quam melius qui spectauere nouerunt, dilatari verbis non opus est. Potentia Dei, nõ fi-
ducia hominis victorem semper extitisse Theodosium, Arbogastes iste præcipuum in
vtroque documentum est. Qui & tunc cum Theodosio paruit, tantis instructum præsi-
dijs Maximum ipse minimus cepit: & nunc cum aduersus eumdem Theodosium collectis Gallorum Francorumq. viribus exundauit, nixus etiam præcipuo cultu idolorum, magna tamen facilitate succubuit.] hæc Orosius de Arbogaste.

IN FLAVIANVM APOSTROPHE. Sed ad Flauianum pugnacissimum deorum patronum orationem conuertamus: cuius quidem arbitratu atque consilio cuncta nefaria aduersus Valentinianum gesta esse, superius est demonstratum. Si liceret luctari cum larua, atque veluti præsentem, defunctum hominem compellare; non insultando, sed potius miserando illud dicerem: Ecce quo modo numen quod colis, ipsa tua te ingrata Victoria prodidit atque perdidit, pro E
cuius ara restituenda tanto insudasti labore, publica functus legatione, tantiq. eam æstimans, vt pro eius cultu vilis tibi visa fuerit salus Imperatoris; in quem denegantem illã reddi, tuum cum impijs consilium conspiranit. Sed ingrata tibi ipsa, in qua omnem spẽ roboris collocaueras, facta iam transfuga, exhorrens impietatem, perfidiam, atque tyrannidem in tuis castris militantes, sese Crucis vexillo iam amica religionis velox addixit, adhæsitq. penitus Christianis; nihil sane se aliud esse, professa, quam quod versibus
k Prudent. adu. Symmach. lib. 2. illis describitur a Prudentio [k]:

Vincendi quaris dominam? sua dextera cuique est
Et Deus omnipotens: non pexo crine virago,
Nec nudo suspensa pede, strophioq. recincta,
Nec sumidas, fluitante sinu, vestita papillas.] Vt plane tuo, Flauiane, damno ex-

pertus

A pertus fueris, licet inuitus, quod Christus ipse sit Deus [a] fortis & potens, Dominusq. po- a Psal. 23.
tens in prœlio. Sed tu ille adeo studiosus (quod profitebaris) recti, honestiq. cultor, FLAVIANI IN GRATVS ANIMVS.
quo tuorum deorum impulsu adactus es, vt aduersus Theodosium de te optime meritũ
excitares adeo vilem tyrannum, & vna cum ipso atque pro ipso pugnares? extant Sym-
machi tui litteræ, quibus citantur & tuæ de Theodosij erga te beneficijs affluẽtibus: hæc
enim ibi leguntur [b]: Tuis litteris proficere sanitatem meam sentio, quibus beneficia do- b Symmach. lib. 2. epist. 42.
mini nostri Theodosij frequenter enumeras, & vrgeri merita tua asseueras.] tua hæc est
libero animo digna professio, vrgeri merita tua Theodosij beneficijs: sed quam his con-
traria rependisti, quæ vix in hostem cogitasses esse reddenda? Tantus in Ethnicis iusti-
tiæ cultus & fidei?

Extat Flauiani vetus inscriptio (ne quid de antiquis memorijs relinquamus) de ere-
B cto ab ipso apud Capitolium Senatus Secretario, quod sub Imperio Honorij igne consla- c Smet. antiq. inscrip. pag. 12. num. 2.
gratum, fuit postea restitutum, his verbis [c]:

SALVIS. DOMINIS. NOSTRIS. HONORIO. ET. THEODOSIO
VICTORIOSISSIMIS. PRINCIPIBVS. SECRETARIVM. AMPLIS
SIMI. SENATVS. QVOD. VIR. INLVSTRIS. FLAVIANVS. IN
STITVERAT. ET. FATALIS. IGNIS. ABSVMPSIT. FLAVIVS
ANNIVS. EVCHARIVS. EPIPHANIVS. VC. PRAEF. VRB. VICE
SACRA. IVD. REPARAVIT. ET. AD. PRISTINAM. FACIEM
REDVXIT.]

At de Flauiano hactenus: cui etiam, immerenti licet, subuenit tamen Theodosij Impe-
ratoris clementia: nam Orosius ait, duorum tantum sanguine, Eugenij videlicet & Ar-
C bogastis, totum ciuile bellum extinctum fuisse, reliquis perduellibus venia impertita,
qui bello confecto fuere superstites: in quo idem tradit, ex parte Theodosij (quod attri-
gimus) desiderata decem millia Gothorum: quos, inquit, vtique perdidisse, lucrum; &
vinci, vincere fuit.

Ceterum de Theodosij in parcendo aduersarijs, immo & illis bene merendo, clemen-
tia incomparabili, S. Augustinus agit: sed primum de simulacris Iouis Fulminei ad mu-
nitionem Alpium collocatis, a Theodosio autem post victoriam sublatis, hæc ait [d]: Vi- d August. de Ciuit. Dei lib. 5. cap. 26.
ctor Theodosius, sicut crediderat & prædixerat, Iouis simulacra, quæ aduersus eum fue-
rant nescio quibus ritibus velut consecrata & in Alpibus constituta, deposuit: eorumq.
fulmina, quod aurea fuissent, iocantibus (quod illa lætitia permittebat) cursoribus, &
se ab eis fulminari velle dicentibus, hilariter benigneq. donauit. Inimicorum suorum THEODOSII CLEMENTIA ERGA HOSTES EXHIBITA.
D filios, quos non ipsius iussus, sed belli abstulerat impetus, etiam nondum Christianos ad
ecclesiam confugientes, Christianos hac occasione fieri voluit, & Christiana charitate
dilexit, nec priuauit rebus, sed auxit honoribus. In neminem post victoriam priuatas ini-
micitias valere permisit. Bella ciuilia, non sicut Cinna & Marius & Sylla & alij tales, qui
nec finita finire voluerunt, sed magis doluit exorta, quam cuiquam nocere voluit termi-
nata.] hæc de clementia Theodosij post victoriam Augustinus.

Quod vero ait ab eodem Theodosio Imp. hostibus qui pugnassent in castris, filijsq.
eorum confugientibus ad ecclesiam, indulgentiam impertitam esse: eam quidem procu-
ratam fuisse per intercessionem S. Ambrosij, Paulinus docet his verbis [e]: Extincto itaque e Paulin. in Vita S. Ambr.
tyranno Eugenio a satellitibus eius, cum S. Ambrosius scripta acciperet Imperatoris, nõ
illi alia cura maior fuit, quam vt pro ijs interueniret, quos reatus inuoluerat. Obsecra-
E uit primo scriptis Imperatorem, misso diacono: postea vero quam directus est Ioannes
tunc Tribunus & Notarius, qui nunc Præfectus est, ad tuitionem eorum qui ad ecclesiã
confugerant, etiam ipse Aquileiam perrexit, precaturus pro eis: quibus facile venia im-
petrata est: quia Christianissimus Imperator prouolutus pedibus sacerdotis, testabatur
meritis & orationibus eius seruatum se esse.] hæc Paulinus. arguitur ex his & alijs errare
Zosimus, dum ait, post victoriam Theodosium venisse Romam, & Honorium filium Im-
peratorem nominasse: cum constet, non Romam accessisse, sed Mediolanum, ibiq. vsque
ad obitum perstitisse, & Honorium iam ante (vt dictum est) Imperatorem nominatũ fuis-
se. Quod autem ad indulgentiam hostibus impertitam pertinet: Synesius ea oratione,
qua agit cum Arcadio de seruanda clementia erga supplices, ingerit paternum exem-
plum, illudq. magnifice de Theodosio prædicat, quod victor hostium ipse a misericor-
dia vinceretur, generositatemq. naturæ ad indulgentiam flecteret.

Accipe

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE CLEMENTIA THEODOSII PRAECOMIA.

Accipe & de his teſtimonium Gentilis poetæ, Claudiani inquam [a]: A

a Claud. in 3. Conſulatu Honorij Imp.

——Non inſultare iacenti
Mallebat: mitis precibus, pietatis abundans,
Pœna parcus erat: paci non intulit iram.
Poſt acies odijs idem qui terminus armis.
Profuit hoc vincente capi: multosq. ſubactos
Aſpera laturæ commendauere catenæ.
Magnarum largitor opum, largitor honorum
Pronus, & in melius gaudens conuertere fata.]

Quæ autem acciderint apud Conſtantinopolim & in Aegypto eodem belli tempore & victoriæ momento, admiratione quidem digna narremus: Sozomenus enim in primis hæc ait [b]: Fertur autem, quod eo tempore quo pugna hæc committeretur, ex eo tem- B

b Sozom. lib. 7. cap. 24.

plo Dei, quod erat in Hebdomo, in quo preces fuderat Imperator, egreſſus dæmon quidam, ſubreptus in ſublime, Ioanni Baptiſtæ ſit conuiciatus, & capitis obtruncationem exprobrarit, magnaq. voce clamarit: Tu ne me vincis, & exercitui meo inſidiaris? Huic rei qui forte præſentes aderant, cum magnum eſſet apud omnes ſtudium de bello vel audire aliquid vel dicere noui, obſtupefacti annotarunt, eumdem hunc fuiſſe diem, quo hunc euentum belli extitiſſe, non multo poſt ab ijs cognouerunt, qui pugnæ interfuerant.] hæc Sozomenus. Quid autem contigerit in Aegypto in Thebaidis ſolitudine de S. illo Ioanne monacho, qui bis Theodoſio de auſpicandis prœlijs ventura prædixerat, Euagrius narrat his verbis [c]: Vt autem cœpimus ab eo velle proficiſci: datis nobis benedictionibus: Pergite, inquit, in pace, o filioli: Hoc tamen ſcire vos volo, quod hodierna die victoriæ religioſi Principis Theodoſij Alexandriæ nunciatæ ſunt de Eugenio tyranno. Neceſſe eſt autem & ipſum Theodoſium non multo poſt propria morte vitam finire. Cumq. profecti ab eo fuiſſemus, hæc ita geſta eſſe ad fidem comperimus, vt ipſe prædixerat. Poſt dies autem paucos, inſecuti ſunt nos quidam fratres, annunciantes nobis, quod ipſe ſanctus Ioannes in pace quieuerit. Obitus autem ipſius talis quidem fuerat: Per triduum, inquiunt, nullum ad ſe introire permiſit, & poſitis genibus in oratione reddidit ſpiritum, atque ita perrexit ad Dominum.] hæc Euagrius. Celeberrimum vero fama omnium huius temporis monachorum Ioannem fuiſſe, quæ dicta ſunt ſuperius, ſatis ſignificare poſſunt.

VICTORIA THEODOSII EODEM MOMENTO LONGE COGNITA.

c Euagr. Vit. SS. Patr. par. 1. cap. 1.

Sed redeamus ad Theodoſium, de quo hæc S. Ambroſius [d]: Præclaram adeptus victoriam, tamen quia hoſtes in acie ſtrati ſunt, abſtinuit a conſortio ſacramentorum, donec Domini circa ſe gratia filiorum exprimeretur aduentu.] hæc S. Ambroſius, & quidem D ritu Chriſtiano: quamuis ſciamus fuiſſe apud Gentiles luſtrationes a cæde hoſtium, nempe ſuffitu lauri, vt tradit Plinius [e]; aqua item, vt apud Virgilium illis verſibus [f]:

d Ambr. in funer. Theod.

e Plin. lib. 15. c. vlt.

f Virg. Aeneid. 2.

EXPIATIO OB CAEDEM BELLICAM.

Me bello e tanto digreſſum & cæde recenti
Attrectare nefas, donec me flumine viuo
Abluero.]

De ritu autem Chriſtianorum eſt canon S. Baſilij in epiſtola ad Amphilochium in hæc verba [g]: Cædes in bellis factas Patres pro cædibus non reputauere, vt mihi videtur, ignoſcentes his qui pro pudicitia & pietate decertant. Recte autem forte habet, conſulere, vt qui ſunt manibus non puris, ſola trium annorum communione abſtineant.] iſta canon: quem quidem non fuiſſe vſu receptum, ea ratione Theodorus ait, quod numquam daretur militibus ſacra participare, vtpote quod ante abſolutum triennium ijdem pugnare E iterum atque iterum aduerſus hoſtes compellerentur. huius tamen canonis auctoritate repreſſum Phocam Auguſtum tradit, cum vellet cæſos in bello Romanos milites haberi martyres: Epiſcopis contra refragantibus, ac dicentibus: Quo modo eos qui in bellis ceciderunt, inter martyres adnumerabimus, quos Magnus Baſilius, vt qui non eſſent puris manibus, triennio a ſacramentis prohibuit?] Apud Latinos extat canon pœnitentialis in antiquis Ritualibus libris vndecimus ordine, vt qui in bello cædem feciſſent, abſtinerent quadraginta diebus. Certe quidem diuina [h] lex noluit eſſe huiuſmodi viros abſque aliqua purgatione: qua traditum eſt, vt qui licet mandato Dei homines occidiſſent, ijdem tamen ſeptem diebus extra caſtra manentes luſtrarẽtur tertio & ſeptimo die. Theodoſium autem haud paucis diebus abſtinuiſſe oportuit, cum non communicarit; niſi poſtea, cum filij ipſius Conſtantinopoli relicti, ab ipſo litteris accerſiti Mediolanũ, ad

g Baſil. ad Amphiloch. ca. 13.

h Num. 31.

A ad ipſum Theodoſiũ peruenerunt: nam tradit hæc Paulinus [a]: Reuertens itaque S. Ambroſius de vrbe Aquileienſi, vno die præceſſit Imperatorem: nec diu clementiſſimæ memoriæ Theodoſius Imp. ſuſceptis filijs in Eccleſia, & traditis ſacerdoti, in hac luce fuit.] haud enim ſuperſtes diu fuit Theodoſius, qui poſt filiorum aduentum ex hac vita deceſſit ſequenti anno, XVI. Kal. Februarij.

a Paulin. in vita S. Ambr.

Præceſſerunt autem eius obitum ſigna quædam, elementis varie perturbatis: nam a menſe Septembris, quo victoriam obtentam fuiſſe diximus (vt teſtatur Marcellinus in Chronico) nonnullæ regiones terræ motu quaſſatæ ſunt. ſed & S. Ambroſius ipſo orationis exordio, quam habuit in funere Theodoſij: Hoc nobis, inquit, motus terrarum graues, hoc iuges pluuiæ minabantur, & vltra ſolitum caligo tenebroſior denunciabat, quod clementiſſimus Imperator Theodoſius receſſurus eſſet e terris. Ipſa igitur exceſſum eius B elementa mœrebant: cælum tenebris obductum, aer perpeti horrens caligine: terra quatiebatur motibus, replebatur aquarum alluuionibus. Quidni mundus ipſe defleret eum Principem continuo eſſe rapiendum, per quem dura mundi iſtius temperari ſolerent, cum criminum pœnas indulgentia præuenerit?] hæc Ambroſius.

TERRAEMOTVS IMMENSI.

Inter alias Orbis regiones Palæſtinam quoque diro tunc vexatam eſſe terræmotu, occaſione impuriſſimi Vigilantij meminit ſanctus Hieronymus. Venerat ipſe ex Hiſpania, ibiq. nondum detectus hæreticus, cum Catholicis communicabat: ſed qualis intus iam tunc eſſet omni virtute vacuus, occaſio foris manifeſtauit. de eo enim idem Hieronymus hæc habet [b]: In hac prouincia, cum ſubitus terræmotus noctis medio omnes de ſomno excitaſſet, tu prudentiſſimus & ſapientiſſimus mortalium nudus orabas, & referebas nobis Adam & Euam de paradiſo. Et illi quidem apertis oculis erubuerunt, nudos ſe eſſe cer- C nentes, & verenda texerunt arborum ſolijs. Tu & tunica & fide nudus, ſubitoq. timore perterritus, & aliquid habens nocturnæ crapulæ, ſanctorum oculis obſcœnam partem corporis ingerebas, vt tuam indicares prudentiam. Tales habet aduerſarios Eccleſia: hi duces contra martyrum ſanguinem dimicant.] hæc de Vigilantio S. Hieronymus; de cuius aduentu Hieroſolymam idem meminit [c] in epiſtola ad Paulinum de inſtitutione monachi. Sed de Vigilantio plura inferius. Scribebat autem hoc anno ipſe Hieronymus (vt dictum eſt ſuperius) epiſtolam ſeu tractationem de optimo genere interpretandi ad Pammachium.

VIGILANTIVS QVID HIEROSOLYMIS.

b lib. aduerſ. Vigilant.

c Hier. epiſt. 13.

Inſuper dedit epiſtolam hoc pariter anno ad Furiam de viduitate ſeruanda; nam ait [d] in fine: Scio me ante hoc ferme biennium edidiſſe libros contra Iouinianum.] illos autẽ anno decimoquarto Theodoſij eſſe editos, eius teſtificatione ſuperius dictum eſt. ipſa enim Furia, matre Titiana * clariſſima femina, & patre Conſulari, Chriſtianis ambobus, D e ſtemmate Camillorum ſata, orbata viro, a Hieronymo litteris expetierat, vt de modo viuendi, viduitateq. ſeruanda epiſtolam ſcriberet. Præſtitit hoc ipſe haud inuitus, eamdemq. Paulæ haud diſſimilem, Marcellæq. æqualem reddere ſtudens, quas & imitandas proponit. quodam enim neceſſitudinis vinculo Furia Paulæ coniuncta videri poterat, quod germanus Furiæ fuerat maritus Bleſillæ filiæ S. Paulæ, vt idem Hieronymus ibi tradit: qui & vult eam habere monitorem Exuperium: Habes, inquiens, ſanctum Exuperium probatæ ætatis & fidei, qui te monitis ſuis frequenter inſtituat.] hunc ipſum tunc Romæ agentem, poſtea Toloſæ iam Epiſcopum, alibi laudat [e]: ſed de eo inferius pluribus agendum eſt.

d Hieron. epiſt. 10.

HIERONYM. SCRIBIT AD FVRIAM.

* Tatiana

e Hieron. epiſt. 4.

Hoc eodem anno, ijſdemq. Coſſ. Arcadio tertium & Honorio ſecundum, apud Theo- E dorum [f] celebrata ponitur tertio Kalend. Octobris Synodus Conſtantinopolitana in cauſa vertente inter Agapium & Gebadium, vtrumque ſibi vendicare ſatagentem Epiſcopatum Boſtrenſem: in qua Synodo hi Epiſcopi tunc conſediſſe nominantur, videlicet, Nectarius Conſtantinopolitanus, Theophilus Alexandrinus, Flauianus Antiochenus, Palladius * Cæſareæ Cappadociæ, Gelaſius Cæſareæ Palæſtinæ, Gregorius Nyſſenus, Amphilochius Iconij, Paulus Heracleæ, Arabianus Ancyræ, Ammon Hadrianopolis, Phalerius Tarſi, Lucius Hierapolis, Elpidius Laodiceæ, Paulus Alexandrorum, Dioſcorus Hermopolis, Probatius Beronices, Theodorus Mopſueſtiæ, Dizus Seleuciæ, Epagathus Marcianopolis, Gerontius Claudiopolis, & alij diuerſi Epiſcopi, & reliqui ex omni ordine ſacerdotali. Mirabitur fortaſſe aliquis, quo modo accidere potuit, vt duo Patriarchæ, Alexandrinus & Antiochenus, ac ceteri primarum ſedium Epiſcopi conuenerint vnius controuerſiæ inter duos Epiſcopos componendæ cauſa: ſed maiore etiam admiratione

f Apud Theod. Balſ. pag. 390. 391.

CONSTANTINOP. SYNODVS IN ENCAENIIS.

* Helladius

Universidad de Deusto
Biblioteca

tione afficietur, si consideret, quod eiusmodi adeo magni in Oriente generalis Concilij nulla penitus apud antiquos sit mentio. A

Quamobrem illud existimo, huiusmodi Episcoporum conuentum non conuocatum esse vel Ecclesiasticorum dogmatum causa, vel disciplinæ Ecclesiasticæ corrigendæ, vt in ceteris Concilijs fieri consueuit, vel litis vnius Ecclesiæ terminandæ studio; sed ad hoc vt nouam basilicam Apostolorum Petri & Pauli nomine erectam a Ruffino Præfecto Prætorio, penes quem summa erat in toto Orientali Imperio auctoritas, ijdem dedicarent: huncq. ipsum esse conuentum Episcoporum, cuius Palladius [a] res suorum temporum scribens meminit, cum de Euagrio Pontico agit, qui vna cum Ammonio & alijs ex Aegypto vocatus a Ruffino ea de causa Constantinopolim venit. Hic idem, inquit, sanctissimus cum a Ruffino temporis illius Præfecto Prætorio multiplici supplicatione rogatus fuisset, & cum magno illo Ammonio Constantinopolim ob necessarias eremi B actiones aduenisset, ipse quoque dignaretur venire, vehementer id precantibus sanctis diuersarum prouinciarum Episcopis, alijsq. quamplurimis eremitis (qui ad dedicationem basilicæ, quam ipse condiderat, conuenerant) memoratum Ruffinum proprijs manibus suscepit sacro fonte mundatum.] hæc ipse, subdens de Ammonio ibidem defuncto, & in eadem basilica, Ruffiniana dicta, sepulto. Certe quidem ad dedicationem basilicarum vocari solitos e remotissimis quoque regionibus Episcopos, quæ dicta sunt superius de Antiochenæ ac Hierosolymitanæ ecclesiarium Encænijs docent.

a Pallad. in Lausiac. c.2. EPISCOPI VOCATI AD DEDICATIONEM ECCLESIAE.

Meminit eiusdem a Ruffino erectæ basilicæ Sozomenus [b], ædificatamq. fuisse ait trãs mare prope Chalcedonem, in loco dicto, Ad quercus: vbi ab eodem Ruffino sumptuosa villa extructa erat, erectæq. regiæ ædes, ipsaq. basilica in honorem præcipuorum Apostolorum Petri & Pauli dedicata, dicta quoque nomine communiori, Apostolæum; in C qua postea a Theophilo Episcopo Alexandrino collecta Synodus fuit aduersus Ioãnem Chrysostomum, vt suo loco dicetur. Placuit igitur Ruffino omnia pro arbitrio in Oriente moderanti, Theodosio præsertim absente, tot tantosq. Episcopos Constantinopolim ad duplicia Encænia conuocare, nimirum ad nobilissimæ dedicationem basilicæ, & ad suam sacro baptismate initiationem explendam.

b Sozom. lib. 8. cap. 17.

Hæc igitur causa præcessit, vt præcipuarum sedium Episcopi inuitati a Ruffino Constantinopolim se conferrent. Vbi cum essent, post sacra ex more expleta solemnia (quod etiam in Encænijs Antiochiæ & Hierosolymis factum scimus) ijdem conuocati Episcopi dicta die Constantinopoli considentes, controuersiam inter duos illos Episcopos obortam iudicio definiuere eo modo, quo Acta declarant ibidem a Theodoro narrata: nimirum, ex sententia Theophili Episcopi Alexandrini definitum, non licere deponi Episcopum a duobus vel tribus alijs Episcopis, sed maioris tãtum Synodi arbitrio, nempe eiusdem prouinciæ Episcoporum sententia. D

GREG. NYSSENVS ET AMPHILOCHIVS SVPERSTITES.

Quod autem ad nomina Episcoporum haud otiose ex ijsdem Actis recitata pertinet: habes duo illa lumina Orientalis Ecclesiæ post Gregorium Nazianzenum atque Basiliũ, eius germanum Gregorium Nyssenum, & Amphilochium Iconij Episcopum adhuc his temporibus fuisse superstites. Certe quidem quod ad Gregorium Nyssenum spectat, de ipso adhuc viuente atque multa scribente meminit S. Hieronymus anno ante superiorẽ, quo edidit (vt ait) commentarium illum de Scriptoribus Ecclesiasticis, vbi de ipso [c]: Multa alia scripsisse & scribere dicitur.] & de Amphilochio post Gregorium agens, nimirum adhuc viuente, hæc habet: Amphilochius Iconij Episcopus nuper mihi librum legit de Spiritu sancto, quod Deus est, & quod adorandus, quodq. omnipotens sit.] Vi- E des igitur, tum auctoritate S. Hieronymi, tum etiam ex Actis Synodi hoc anno habitæ, quam procul a veritate abhorreant, qui dixere, eumdem Amphilochium ipso exordio Theodosij Imperij ex hac vita desijsse, cum adhuc reperiatur hoc anno decimosexto eiusdem Imperatoris in humanis fuisse. Ex quibus pariter intelligas, alium sensum verbis Gregorij Nazianzeni de Amphilochio agentis aptandum esse, quam dicere intellexisse de Amphilochij obitu; dum in carmine parenetico ad Olympiadem scripto, in fine hæc habet loquens de sorore eiusdem Amphilochij sanctissima femina eidem inhærente [d]: Est, inquit, in promptu admonitio vna multis partibus nostra præstantior. Theodosiã, o elegantissima mulier, habes: hæc tibi & sermonis omnis & actionis veluti quædam imago ad imitandum proposita sit: feminea quidem illa Chironis sub matrimonij radicibus: quæ te a patre acceptam optimis moribus imbuit. Amphilochij Episcopi so-

c Hier. de Script. Eccl. in Greg. Nyss. & in Amphil.

d Greg. Naz. in carm. ad Olym.

ror,

A ror, quem vna cum sancta Thecla ad Deum misi, veræ atque Orthodoxæ doctrinæ præconem, decusq. meum & ornamentum.] ista Gregorius, quem constat haud his verbis voluisse significare Amphilochium ex hac vita migrasse, quem liquet multos annos post Gregorium Nazianzenum fuisse superstitem. Porro quod ad ipsius Amphilochij egregiam doctrinam spectat, exæquare hoc nomine ipsum videtur sanctus Hieronymus Basilio Magno atque Gregorio Theologo, dum de ijsdem hæc tradit [a], scribens ad Magnũ: Cappadocumq. Basilij, Gregorij, & Amphilochij, qui omnes in tantum philosophorum doctrinis atque sententijs suos referciunt libros, vt nescias quid in illis primum admirari debeas, eruditionem sæculi, an sciẽtiam Scripturarum.] Ceterum quod ad eiusdem Amphilochij lucubrationes pertinet: licet S. Hieronymus nonnisi commentarij illius de Spiritu sancto meminerit; tamen complura alia ipsum scripta edidisse, fidem facit Theo-
B doretus, qui plura ac diuersa in suis dialogis ab eodem Amphilochio mutuatus, eadem citat. adhuc extat eiusdem ad Seleucum carmen de libris sacris.

a Hier. epist. 84. AMPHILOCHII DOCTRINA ET SCRIPTA.

Inter alios vero superius nominatos Antistites habetur Gelasius Episcopus Cæsareæ Palæstinæ, qui quidem Catholicus fuit & magnæ eruditionis: de quo S. Hieronymus (quod ille nondum sua edidisset scripta) hæc pauca tantum: Gelasius Cæsareæ Palæstinæ post Euzoium Episcopus accurati limatiq. sermonis fertur quædam scribere, sed cela-re.] ita ipse. Cuius vero æstimationis ea habita fuerint ab eruditis Ecclesiasticis viris, ex Theodoreto intelligere potes, qui in dialogis cum eum citat, eiusmodi præconio virum exornat [b]: Si autem, inquit, etiam veteres Palæstinos vis audire: præbe aures in primis admirabili Gelasio, qui Cæsarienſem agrum diligenter excoluit, &c.] At longe alius hic Gelasius ab illo eiusdem nominis viro fuit, quem sanctus Basilius ad Theodotum scri-
E bens [c] Arianorum communioni coniungit. Nominatur insuper inter ceteros eius Synodi Episcopos Dioscorus quoque Hermopolis in Aegypto Episcopus; quem illum ipsum putamus Dioscorum, cuius Palladius meminit [d], ex presbytero & monacho Nitriæ euectum ad Episcopatum. Sed cum & ex eorum Episcoporum catalogo perspicue intueris Theodorum Mopsuestenum Episcopum cum alijs consedisse, intellige ipsum Catholicum perseueraſſe adhuc cum Catholicis communicantem, necdum hæresin, qua Orientem exussit, professentem. At hæc de his satis.

GELASIVS EPISCOPVS CAESAREAE PALAESTINAE.

b Theodor. dialog. 1.

c Basil. epist. 15. in addit.

THEODORVS MOPSVESTENVS.

d Pallad. in Lausiac. cap. 2.

Quod vero ad Ruffinum spectat (ex quo ad hæc de Concilio tunc Constantinopoli celebrato diuertimus) laudandus quidem, quod basilicæ ædificatione, atque initiatione sacri baptismi, inter alia peccata, culpam illam immanem expiandam curauit, qua auctor fuit (vt dictum est) Theodosio Imperatori cladis Thessalonicensis: felix, si sic per-
D seueraſſet: sed dum deteriora molitur, nempe diram tyrannidem, affectans Imperium, eiusq. rei causa barbaros ex diuersis prouincijs in Romanum solum studens immittere, tum Romano Imperio, tum sibi ipsi grauissimorum malorum concinnator extitit. Sed de his fusius suo loco agendũ erit, atque hæc modo satis. Iam vero reliqua prosequamur.

Hoc eodem anno, ijsdem nominatis Consulibus, Adrumeti in Africa celebrata esse Synodus reperitur, missaq. ad eam legatio ab Aurelio Episcopo Carthaginensi: quæ autem ibi decreta fuerint, haud apparet, quod diuersorum Conciliorum canones in vnum collecti, simul sub vno titulo Concilij Africani habeantur admixti.

Sed & Donatistæ in Numidia hoc item anno generale Concilium celebrarunt, Bagaiense dictum, quod Bagai eiusdem prouinciæ ciuitate fuerit collectum, conuenientibus in vnum duabus ipsorum factionibus, quibus inter se diuisi erant, Maximianistarum vi-
E delicet, & Primianistarum, sic dictis a duobus Episcopis Carthaginensibus ab ijs inter se dissidentibus creatis in schismate, Primiano scilicet, & Maximiano. Hoc quidem anno eiusmodi celebratum esse Concilium, sanctus Augustinus ex Actis eius affirmat, cum ait [e]: In memorato Concilio Bagaiensi dies & Consul adscriptus est, non solum quo decretum Concilij conditum est, verum etiam ipsius dilationis. Ergo a die octauo Kalendarum Maiarum post Consulatum Theodosij Augusti III. Consulatu Augustorum Arcadij tertium & Honorij iterum, qui dies est Concilij Bagaiensis, vsque ad octauum Kalendarum Ianuariarum, qui dies est dilationis, octo menses ferme numerantur.] hæc ipse, qui & inferius eadem ferme repetit verba. His de tempore stabilitis, de causa eiusmodi ipsorum adeo celebris conuentus conuocandi agendum est. Mira quadam Dei prouidentia accidit, vt tamquam ludentes in scena, nolentes licet, & inuiti, actionem illam repræsentarent in se ipsis, quam egerunt maiores eorum tempore ordinationis Cæciliani:

CONCILIVM BAGAIENSE DONATISTARVM.

e Augustin. contra Cresconium. lib. 3. cap. 56.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt ex his saltem quæ ipsi modo egerant, errasse conuincerentur illi,& iustificaretur Cæciliani causa: adeo vt si suspenderent æqua lance iudicium; nec quo modo se ipsos absoluerent,& Cæcilianum damnare possent,haberent. Vnde S. Augustinus [a]: Vide quo modo illis Deus reddidit, quod de Cæciliano dixerunt. Mira similitudo: voluit Deus post tot annos reuoluere illis in faciem quod gestum est; vt omnino vnde dissimulent, & qua effugiant, non inueniant.] Sed quæ hæc, & quo modo acciderint videamus.

[a] *Aug. in Psal. 36.*

SCHISMA DONATISTARVM INTER PRIMIANVM ET MAXIM.

Mortuo Parmeniano,quem post Donatum diximus factum fuisse Carthagine Episcopum partis Donatistarum; in eius locum suffectus est ab ipsis Primianus: aduersus quem postea ab alijs Donatistis creatus est Maximianus diaconus,sicq. maximum inter eos cõflatum est schisma. Quonam modo autem illud acciderit, S. Augustinus [b] ita describit,vt ait, ex litteris Tractatorijs,ex epistolari nimirum historia(erant enim apud eos huiusmodi epistolæ, quas nos dicimus Synodales,siue Synodicas, quæ a Synodo scribebantur Encyclicæ perspicuæ omnibus, atque publicæ) his igitur litteris Tractatorijs schismatis inter eos principium reseratur: scriptæ sunt ipsæ ab illis qui aduersus Primianum Carthagine primo celebrarunt Concilium, Episcopis quinquagintatribus: quoto autem Christi anno istud collectum fuerit, ignoratur. Postea vero ab eiusdem partis Episcopis centum & amplius aduersus eumdem Primianum Episcopum Carthaginensem habitum est Concilium in oppido [c] Cebarsussi,in quo pariter idem Primianus damnatus est. Duo itaque hæc Concilia præcesserunt generale hoc omnium Donatistarum Episcoporum Concilium Bagaiense, de quo agimus.

[b] *Aug. in Psal. 36.*

[c] *Aug. contra Cresconi. lib. 4. cap. 6.*

CONCIL. CAVERNEN. MAXIMIANISTARVM.

Sed quod rerum gestarum ordo postulat quæ primo gesta sunt in Concilio Cauernẽse apud Carthaginem,hic recitemus,nec aliunde fidelius, quam ex ipsorum epistola Synodali: qua dum sententia ipsa describitur lata ab ipsis aduersus Primianum, dumq. retexuntur pariter causæ damnationis eius, totius rei gestæ narratur historia: habet hæc omnia S. Augustinus [d] in enarratione in psalmũ trigesimumsextum inserta. Reddamus igitur hic eãdem ipsorum epistolam,vt scripta est,absque interlocutionibus illic adiectis:

[d] *Aug. in Psal. 36.*

EPIST. SYNOD. CONCILII CAVERNENSIS.

Sanctissimis fratribus atque collegis per vniuersam Africam, hoc est, per prouinciam Proconsularem,Numidiam, Mauritaniam, Byzacenam, & Tripolim constitutis, sed & presbyteris & diaconis, vniuersis plebibus in veritate Euangelij nobiscum militantibus, Victorinus, Fortunatus, & ceteri quinquagintatres Episcopi, qui in Concilio apud Cauernas Susis fuimus,in Domino æternam salutem.] quarum autem Ecclesiarum singuli essent Episcopi,ex titulo cuiusque sedis in subscriptione ponuntur.

* est

Nemo * qui nesciat, fratres dilectissimi, de sacerdotibus Domini, non propriæ voluntatis,sed diuinæ legis impulsu tam in reos sententiam dicere,quam innocentibus inflictã iure ab eis ac merito submouere. Non leui enim periculo subiacebit,quisquis aut reo pepercerit,aut innocentem confutare pertentarit:maxime cũ scriptum sit [e]:Innocentem & iustum non occides, & purgatione non purgabis reum. Hoc igitur edicto legis admoniti, necesse nos fuerat Primiani causam, quẽ plebs sancta Carthaginensis Ecclesiæ Episcopum fuerat in ouile Dei sortita,seniorum litteris eiusdem Ecclesiæ postulantibus, audire atque discutere sub eo: vt explanatis omnibus, aut innocentem (quod optabile fuerat) purgaremus,aut nocentem certe ostenderemus suis meritis esse damnatum. Optatissimũ nobis fuit,vt plebs sancta Carthaginensis Ecclesiæ eo se lætetur Episcopo sublimatã, qui in omnia sanctus,& in nullo reprehensibilis haberetur. Propterea vtique talem esse oportet Domini sacerdotem,vt quod populus pro se apud Deum non valuerit,ipse pro populo mereatur quod popposcerit impetrare: quia scriptum est [f]: Si peccauerit populus,orabit pro eo sacerdos: si autem sacerdos peccauerit,quis orabit pro eo?] & inferius.

[e] *Exod. 23. Dan. 13.*

[f] *1. Reg. 2.*

PRIMIANVS DAMNAVIT QVATVOR DIACONOS.

Scandala igitur Primiani,& ipsius nequitia singularis sic in se cælestе iudicium prouocauit, vt horum criminum auctorem necesse esset penitus amputari, qui recens ordinatus est. Presbyteros supradictæ plebis ad coniurationem impiæ conspirationis impellens, hoc ab eis velut precario iure postulauit,vt ad damnandos quatuor diaconos,viros egregios, ac singularibus meritis approbatos, Maximianum scilicet, Rogatianum, Donatum, itemq. Salgamum, conspirarent, vt incunctanter ei promitterent accommodare consensum. Cuius illi mala præsumptione stupefacti, cum rem silentio refellissent, per se cogitatum scelus non dubitauit implere; vsque adeo, vt in Maximianum diaconum; virum (sicut omnibus notum est) innocentem, sine causa, sine accusatore, sine teste, absentem, ac lecto cubantem, sententiam putaret esse promendam:

quia

quia iampridem clericos non dissimili furore damnaret. Nam cum incestos,contra legẽ, decretaq. omnium sacerdotum,communioni sanctæ adiungeret:cumq. obsistente maxima parte plebis,etiam seniorum nobilissimorum litteris conueniretur, vt per se corrigeret quod admiserat: sua temeritate possessus, emendare contempsit.

His itaq. permoti seniores Ecclesiæ supradictæ, ad vniuersum chorum litteras Legatosq. miserunt, quibus non sine lacrymis deprecati sunt, vt ad se feruentius veniremus; quo perpenso libramine, intentionibus exploratis, existimatio Ecclesiæ purgaretur. Ad hanc proinde cum secundum memoratorum litteras veniremus: nota sua ille ratione feruescens, aduentum nostrum penitus declinauit. Qui vsquequaque rebelli animo recalcitrans in malo permansit, vt conducta multitudine perditorum, atque impetratis officialibus, basilicarum ianuas obsedisset: qui ingrediendi nobis, atque agendi solemnia, interdicerent facultatem. Hæc si Episcopum conuenit facere, si Christianis licet admittere, si hoc Euangelia protestãtur,probet aut iudicet quisquis amator aut assertor est veritatis. hoc enim nobis inflixit frater aliquando proprius, quod numquam faceret alienus,&c.]omissis ibi recensitis nonnullis ex eadem epistola Synodali,iam reddamus eam, quæ ibidem legitur ab illis in eum lata sententia:

CONTVMACIA PRIMIANI ARGVITVR.

Decreuimus omnes sacerdotes Dei,præsente Spiritu sancto,hunc eumdem Primianũ: primo quia super viuos Episcopos alios subrogauit: quod incestos cum sanctorum communione miscuerit: quod presbyteros ad coniurationem in eadem constringere pertentarit: quod Fortunatum presbyterum in cloacam fecerit mitti, cum ægrotantibus baptismo succurrisset: quod communionem Demetrio Episcopo denegauit, vt cogeret filium abdicare: quod idem presbyter obiurgatus sit, quod Episcopos hospitio susceptisset: quod supradictus Primianus multitudinem miserit, quæ Christianorum domos euerteret: quod obsessi sunt Episcopi simul & clerici, & postea ab eius satellitibus lapidati sunt: quod in basilica cæsi sunt seniores, quod indigne ferrent Claudianistas ad communionẽ admitti: quod innocentes clericos putauerit esse condemnandos: quod se nobis audiendum noluerit exhibere,cum basilicarum fores, ne ingrederemur, multitudine & officialibus intercluserit: quod Legatos a nobis ad se missos iniuriose reiecerit: quod loca multa, vi primo, dehinc auctoritate iudiciaria vsurpauit: præter alia illicita eius admissa, quæ pro honestate styli nostri siluimus: a sacerdotali choro perpetuo esse damnatum decreuimus: ne eo palpato, Dei Ecclesia aut contagione, aut aliquo crimine maculetur. Quod in ipsum Paulus Apostolus [a] exhortatur & admonet: Præcipimus autem vobis, fratres,in nomine Domini nostri Iesu Christi,vt discedatis ab omni fratre inordinate ambulante. Atque ideo non immemores puritatis Ecclesiæ,conducibile existimauimus,omnes sanctos consacerdotes,& omnes clericos,&omnes populos,qui se Christianos meminerunt,hac nostra Tractatoria commonere, vt omnes eius communionem, vtpote damnati,diligentia cura horreant. Ipse enim de suo interitu rationem redderet, qui hoc nostrum decretum non audiendo tentauerit violare. Placuit sane nobis & Spiritui sancto, quod tempus tardis ad conuertendum reseruetur sub eo: vt quicumque consacerdotum vel clericorum suæ salutis immemores, a die damnationis supradicti Primiani, id est, a die Kalendarum Iuliarum vsque ad diem octauum Kalendarum Ianuariarum, minus a Primiani damnati communione recesserint, tali sententia constringantur. Laici quoque nisi se a supradicto die damnationis illius, intra diem Paschæ futuræ, ab eius consortio separauerint, non posse quemquam nisi per pœnitentiam, si quidem meminerit Ecclesiæ, reformari.] hactenus litteræ Synodales, quibus subscripti leguntur Episcopi quinquagintatres, & primo loco Victorinus Episcopus Munacianensis, & ceteri post eum. hæc acta sunt in Concilio Cauernensi.

[a] *2. Thess. 3.*

CONCIL. CARSVSSENSE DONATISTARVM.

Quod vero ibidem apud S. Augustinũ legantur nomina Episcoporum quinquagintatrium: ex his corrige quod apud eumdem, quadragintatrium Episcoporum eiusmodi Concilium collectum fuisse dicitur. Sed & quod ab eodem ponatur habitũ apud Carthaginem, hic vero ex eorumdem epistola Synodali factum habeatur apud Cauernas Susis; locum illum propinquum Carthagini fuisse dicendum est. ait enim S. Augustinus cõtra Cresconium tum de hoc tum de alio ab ijsdem sed copiosiori numero aduersus eumdem Primianum congregato Concilio [b]: Recitat decreta Conciliorum. Primum, quod apud Carthaginem a quadraginta * & tribus factum est, quo prædamnatus est Primianus. Alterum, quod Cebarsussi centum vel amplius vestri tunc Episcopi condiderunt,

[b] *Augustī. cont. Cresconi. lib. 4. cap. 6.*

* quinquaginta tribus

Universidad de Deusto
Biblioteca

quo perfecte pleniusq. damnatus est.]sic autem depositus est a duobus Concilijs Primianus Episcopus Carthaginensis,vt in locum eius subrogatus sit ab ijsdē Maximianus eiusdem Ecclesiæ diaconus,qui erat vnus ex illis quatuor a Primiano damnatis,cum adijt ipse in Numidiam,& eius prouinciæ Episcopos ad sui defensionem prouocauit, quos & iudices interpellauit.vnde ad eum Augustinus [a]: Iudices Numidas,apud quos te purgares, tu ipse adisti,tu constituisti: Maximianistæ illos non petierunt.] hæc ipse. A

[a] Aug. in Psal. 36.

DONATISTAE IN DIVERSAS SECTAS DIVISI.

Vides ex his,schismaticos ab Ecclesia Catholica primitus separatos, inter se ipsos pluribus esse partibus scissos, & ab auctoribus scissionum nomine nuncupatos: vt qui primi aDonato dicti sunt Donatistæ,eorūdem alij aPrimiano nuncupati fuerint Primianistæ,& a Maximiano Maximianistæ; sed & (vt in recitata sententia vidimus) alios a Claudio appellatos Claudianistas, & rursū alios a Rogato olim Rogatistas, de quibus S. Augustinus ait [b],multa hos passos esse ab alijs Donatistis, quod cū alijs cōuenire noluissent: de quibus idē pluribus in epistola ad Vincentiū [c]. Sed & Ticonium scissurā fecisse in schismate Donati,iam superius dictū est. Ceterum cū sic scissi ipsi omnes inter se essent,adeo tamē pertinaci dissensione ab inuicem discrepabant, vt suæ quisque sectæ esset pugnacissimus defensor,& aliarū aduersarius obstinatus. nam Augustinus:Pars,inquit [d], Donati in multa minutissima frusta conscissa est: quæ omnes minutæ particulæ hanc vnā multo grandiorem,in qua Primianus est, de recepto Maximianistarū baptismo reprehendunt; & singulæ conantur asserere, apud se tantummodo verum baptismum remansisse, nec omnino esse alibi,neque in toto orbe terrarū,qua Ecclesia Catholica expanditur,nec in ipsa grandiore parte Donati,nec in ceteris,præter se vnam ex minutissimis partibus.] hæc ipse. B

[b] Augusti. cont. litt. Petil. lib. 2. cap. 83.
[c] Aug. epist. 48.
[d] Augusti. de baptis. contra Donatist. lib. 1. c. 6

MVLTITVDO INCREDIBILIS DONATISTARVM.

At admiratione quidem dignū est,quod inter tot sectas diuisi Donatistæ cum essent,tamen quæ potior inter eos habebatur,adeo erat abundans & referta numero Episcoporū, vt nullam pene sensisse iacturā ex multiplici scissione,attonitus obstupescas. Audi, quæso,quid de his S. Augustinus [e]: Multa præterea,inquit,inter ipsos facta sunt schismata, & ab ijs se diuersis cœtibus alij atque alij separarunt, quorum separationem cetera grandis multitudo non sensit. Sed apud Carthaginem Maximianus contra Primianum ab eiusdē erroris centum ferme Episcopis ordinatus, & a reliquis trecentis decem, cum eis duodecim,qui ordinationi eius etiam præsentia corporali interfuerunt,atrocissima criminatione damnatus, compulit eos nosse etiam extra ecclesiam dari posse baptismum Christi: nam quosdam ex eis, cum eis quos extra eorum ecclesiam baptizauerant, in suis honoribus sine vlla in quoquam repetitione baptismatis receperunt, &c.] obijcit enim eis, quod eadem ab ipsis obiecta aduersus Catholicos, vt sancta ac legitima recepissent. Sed iam de Synodo Bagaiensi hoc anno in Numidia habita pertractemus. C

[e] Aug. de hæres. cap. 69.

CONCIL. BAGAIENSE DONATISTAR.

Qui igitur excitati atque vocati sunt a Primiano Episcopo Carthaginensi Episcopi Donatistæ aduersariæ factionis, omnes trecenti atque decem, Bagai ciuitate Numidiæ conuenerunt: vbi considentes, examinata causa ipsius Primiani,qui aderat,& Maximiani itidem Episcopi Carthaginensis absentis, & aliorum eidem communione copulatorum, hæc in hos prolata est in Synodo damnationis sententia, quam recitat Augustinus his verbis [f]: D

[f] Augusti. contra Cresc. lib. 3. cap. 53.

Cum omnipotentis Dei & Christi eius voluntate in Ecclesia sancta Bagaiensi Concilium gereremus,Gamalius,Primianus, Pontius,Secundianus, Ianuarius,Saturninus,Felix,Pegasius,Ruffinus,Fortunius,Crispinus, Florentius,Optatus,Donatus,Donatianus, & ceteri numero trecenti &decem: placuit Spiritui sancto,qui in nobis est,pacem firmare perpetuam,& schismata resecare sacrilega.] subdit Augustinus: Deinde cum multa in eos horrenda vomuissent, &c.] Quænam ea essent, alibi idem Augustinus narrat, cum ait [g]: Vt verbis illius plenarij Concilij magis vtar, ibi, *nempe in factione Maximianistarum*, viperei seminis noxios partus tardo calore vaporant,publici facinoris & parricidij sui fœta scelerum vota gignunt.Parturiunt iniustitiam,concipiunt laborem,& pariunt iniquitatem. Iam non confusa criminum silua nomina eorum designantur ad pœnam. Dum eis indulgentiæ funis, dum clementiæ dimitteretur linea, iam causa quos puniret inuenit: quos tamquam in asperos scopulos veridica vnda naufraga membra proiecit: quorum pereuntium littora Aegyptiorum exemplo funeribus plena, nec ipsam inuenientia sepulturam.] & in Maximianum ipsum hæc sunt verba sententiæ: E

[g] Augusti. contra Cresc. lib. 4. cap. 31.

PACINORA MAXIMIANISTARVM.

Maximianum fidei æmulum, veritatis aduersum, Ecclesiæ matris inimicum, Dathan, Chore, & Abiron ministrum de pacis gremio sententiæ fulmen excutiat, quem non

A non solum mors iusta sui sceleris condemnat, sed etiam trahit in cōsortium criminis plurimos catena sacrilegij: venenum aspidum sub labijs eorum, quorum os maledictione plenum est & amaritudine, & eorum pedes veloces ad effundendum sanguinem: contritio & infelicitas in vijs eorum,& viam pacis non cognouerunt: non est timor Dei ante oculos eorum: iacent membra abscissa,quæ pestifera putredo ita corrupit,vt plus habeat in abscissione solaminis,quam in remissione medicaminis. Famosos criminis reos, &c.] hucusque ibi Augustinus, narrans ea quæ dicta sunt in præsenti, verbis præteriti temporis, quod sic oratio postularet. Sed & superius ijsdem modis ac tempore,quæ reliqua eiusdem sunt sententiæ, ita refert [a]: Famosi ergo criminis reos, Victorianum Carcabianensem,Martianum Sullectinum,Beianum Baianensem,Saluium Ausphensem,Theodorum Vsulensem,Donatum Sabratensem, Miggenem Elephantariensem, Prætextatum Assuritanum, Saluium Membresitanum,Valerium Melzitanum, Felicianum Mustitanum,& Martialem Pertusensem: qui funesto opere perditionis vas sordidum, collecta fæculentia,glutinarunt: sed & clericos aliquando Ecclesiæ Carthaginis,qui dum facinori interfunt, illicito incestui lenocinium præbuerunt, Dei præsidentis arbitrio, vniuersalis Concilij ore veridico damnatos esse cognoscite.] sunt hi illi duodecim Episcopi ordinatores Maximiani. sed de alijs ita subditur in illorum sententia. SENTENTIA LATA IN MAXIMIANVM AC EIVS SECTATORES.

[a] Augusti. cont. Cresc. lib. 3. cap. 53.

B Eos autē,quos sacrilegi furculi non polluere plantaria, id est, qui a Maximiani capite proprias manus verecundo pudore fidei retraxerunt,ad matrē Ecclesiam redire permisimus. Ac ne angustū redeuntibus tempus spē salutis arctatæ diei pressura subducat, agnoscentibus quibus licet manentibus præcedentibus statutis vniuersis vsque in diem octauū Kalendarum Ianuariarū proxime futurarum agnitionis * pandimus ianuā,vt integri honoris & fidei regressi habeant fundamenta:quam si quisquā ingredi nequiuerit pigra segnitia, sciat sibi ad omnes veniales aditus sua voluntate viam esse subductam. Manebit enim circa eos dicta sententia, & post præstitutum diē redeuntibus fixa pœnitentia.] hactenus verba sententiæ. At sicut magno animi ardore tot numero aduersus Maximianistas conuenerunt Primianistæ; ita etiā haud impari solicitudine aduersus eosdē sectantes Maximianū, vt ab ipsorū eijcerentur ecclesijs curauere. Extat enim Titiani Aduocati libellus aduersus Felicianum &Prætextatum Episcopos partis Maximiani,ambos ex duodenario illo numero Episcoporum, qui ordinauerunt eumdem Maximianum (quorum Prætextatus erat Episcopus Assuritanus,Felicianus autem Mustitanus)quo rogatur Proconsul,vt ab ipsorum sedibus pellerentur. nam Augustinus [b]: Inuenitur autem, inquit, postulatio apud Herodem Proconsulem, vide quanto post dicta aduersus Felicianum & C Prætextatum de Mustitanis & Assuritanis locis excludendos: cuius pauca subiunxi. REDIRE PERMISSI MAXIMIANISTAE. * ignorationis

[b] Augusti. cont. Cresc. lib. 3. cap. 56.

Post Consulatum dominorū Arcadij III.&Honorij iterum,Augustorum,sexto Nonas Martias, Carthagine in Secretario Prætorij Titianus dixit: Peregrinus presbyter, & seniores Ecclesiæ Mustitanæ regionis tale desideriū prosequuntur. Cū Ecclesiæ Catholicæ sanctitatē vir memoriæ venerabilis ab errore perfidiæ Donatus assereret, in eius nomen & cultū mundi pene totius obseruantia nutrita coaluit.Sed cum eius religionis laudandū mirandumq. propositum Maximiani cuiusdam venena polluerent: multorū cœtus Antistitum in vnum,Deo conspirante,collectus,hominem, vel potius pestem, quæ supernæ displicuit maiestati,etiam puræ mentis propria coercitione damnauit. Eos quoque quos alienæ præsumptionis error attraxerat, portu primo proposito pœnitendi,si reuerti cuperent intra tempus ad religionis tramitem præstitutum, pari vigoris admonitione cō- E pescuit.Sed suis institutis iniquitas delectatur,& semetipsam non deserit,cū semel præcipitata corruerit. Idem namque Maximianus cœptam nutrit audaciam, & alios sibimet consociat ad furorem.Inter quos etiam Felicianus quidam,qui primo recta sectatus, deprauationis huius attaminatione fuscatus,in Mustitana positus ciuitate, Deo omnipotēti parietes consecratos & ecclesiam venerandam quasi quadam obsidione credidit retinendam.Hunc etiā Prætextatus in Assuritanis partibus imitatur.Sed cū æquitatis tuæ innotesceret potestati consortiū sacerdotū, iussisti (vt Gesta testantur) exposito omni contradictionis effectu, sacratissimis sacerdotibus a profanis mentibus ecclesias vindicatas oportere restitui.] hucusque recitat Augustinus ex libello Titiani: & subdit post hæc: LIBELLVS ADVERSVS FELICIANVM ET PRAETEXTATVM.

Producitur autem iste conflictus (quantum ex Gestis Proconsularibus & Municipalibus indagare potuimus) vsque ad Theodorum Proconsulem, hoc est, vsque ad anni alterius diem XI. Kalend. Ianuarij: quo die clerici & seniores agentes sub Rogato

Universidad de Deusto
Biblioteca

MAXIMIANISTAE RECEPTI A PRIMANISTIS

Episcopo, qui in locum damnati Prætextati Assuritani fuerat subrogatus, allegauerunt memorati Proconsulis iussionem.] ceterum post multum temporis eosdem pœnitentes suis ipsorum fuisse ecclesijs restitutos, idem Augustinus agens contra Gaudentium declarat his verbis [a]: Inueni, si potes, quid dicas, quo modo susceperitis honorem Feliciani Mustitani, & Prætextati Assuritani, quos cum Maximiano & alijs decem sine vlla dilatione damnastis: contra quos, vt eos de basilicis pelleretis, apud duos, vel nisi fallor, apud tres Proconsules litigastis: & cum iam in locum Prætextati alium ordinasseris, post tam longum tempus eos in suis honoribus recepistis. Qua iustitia, qua ratione, qua fronte in honore suo suscipitur Maximianista damnatus, & damnatur orbis terrarum Catholicus inauditus? Qua iustitia, qua ratione, qua fronte cauendum esse dicitis, ne vos inquinet Cæcilianus olim defunctus, vobisq. prorsus incognitus, vestris maioribus iudicatibus semel damnatus, vestris maioribus accusantibus ter absolutus: & cauendum non putastis, ne vos inquinaret Felicianus vniuersalis Cōcilij vestri ore damnatus, & ab vniuersis vobis, præcipue tui prædecessoris fauore susceptus? Qua iustitia, qua ratione, qua fronte rescinditis baptismum, quem dant Ecclesiæ, quas laboribus suis Apostoli plantauerunt; cū susceperitis baptismum, quem Felicianus & Prætextatus per tam longum tempus, quando contra eos damnatos litigabatis, foris a vestra ecclesia tradiderunt?] hæc Augustinus: qui ad confutandos eos suis ipsorum factis ac scriptis, eadem Acta Conciliorum, libellumq. exscripsit, & sæpe citat, atque frequenter refricat, vt sic eos ex gestis ipsorum ineuitabili argumentatione redarguat. Commisceri enim peccatoribus, nefas cum dicerent; totius Ecclesiæ Catholicæ, quæ communicauerat Cæciliano ab ipsis accusato, com munionē vitabant. Rursum de ijsdem agens idē Augustinus in epistola [b] ad Generosum, ait eosdem Felicianum & Prætextatum Episcopos, & omnes ab eis baptizatos susceptos a Primianistis, cogente Optato Gildoniano, de quo plura inferius. persecutus est enim idem Optatus Maximianum cum suis, quamuis Donatistas, vt tradit ipse S. Augustinus agens aduersus Cresconium [c].

[a] Aug. contra Gaudent. lib. 1. cap. 39.

[b] Augustin. epist. 165.

[c] Aut. contra Cresc. lib. 4. cap. 47.

DONATISTAE IVRA SIBI VSVRPANT CATHOLICORVM.

Sed quo modo lege agerent Donatistæ ex parte Primiani aduersus Donatistas partis Maximiani, cum æque ac isti, illi rei essent latæ aduersus hæreticos ab Imperatoribus legis: dicamus. Factum est id quidem insciti magistratuum, cum ipsi hæretici minime adiuuandi fuissent auxilio legis, qua ipsi pariter damnarentur. Istud ipsum est, quod sanctus Augustinus exclamat [d] aduersus eosdem, cum illud Psalmistæ explicat: Contriuit Dominus dentes eorum in ore ipsorum.] atque ait: Quæro & ego: Quid vobis ad Proconsules, quos miserunt Imperatores? Quid vobis ad leges, quas contra vos dederunt Imperatores? Imperatores communionis nostræ, leges aduersus omnes hæreticos dederunt: eos vtique appellant hæreticos, qui non sunt communionis eorum; inter quos vtique & vos estis. Si veræ sunt leges, valeant & in vos hæreticos. si falsæ sunt leges, quare valent cō tra vestros hæreticos? Fratres, paululum aduertite, & intelligite quod diximus.

[d] Augustin. in Psal. 57.

PRIMIANISTAE AGVNT ADVERSVS MAXIMIANISTAS LEGIBVS PVBLICIS.

Quando egerunt causas suas aduersus Maximianistas, vt eos a se damnatos & schismaticos suis eijcerent de locis, quæ illi tenebant antiquitus, & successerant Episcopis decessoribus suis: volentes illos inde excludere, egerunt legibus publicis, ad Iudices venerunt, dixerunt se Catholicos, vt possent excludere hæreticos. Quare te dicis Catholicum, vt excludatur hæreticus; & non potius es Catholicus, ne sis exclusus hæreticus? Modo Catholicus es, vt valeas ad excludendum hæreticum: Iudex enim non posset nisi legibus suis iudicare. Dixerunt se Catholicos: admissi sunt agere. Dixerunt illos hæreticos. Quæsiuit, vnde probaretur. Lectum est Concilium Bagaitanum, vbi damnati sunt Maximianistæ: insertum est Actis Proconsularibus. Probatum est, quod illi damnati non deberent tenere basilicas: & pronunciauit Proconsul ex lege. Ex qua lege? quæ lata est contra hæreticos: Si contra hæreticos, & contra te. Quare, inquit, contra me? non enim ego hæreticus sum. Si tu hæreticus non es, falsæ sunt illæ leges: ab his enim Imperatoribus latæ sunt, qui non sunt communionis tuæ. omnes qui non sunt communionis eorum, legibus suis hæreticos vocant.] hæc Augustinus, eodem dilemmate iterum atque iterum Donatistas exagitans. Quænam vero fuerint hæ leges, recensuimus suo loco superius. Porro res Africanæ Ecclesiæ eo statu collocatæ erant, vt ob immensum numerum Donatistarum, Catholici quamuis merito lege agere Imperatorum possent, ipsiq. Proconsules deberent præseferre vindices legis; tamen quod tot tantaq. remedia tum a Cōstantino Magno, tum a Constante eius filio ad eos curandos cassa esse reddita visa essent,

DONATISTAE CVR TOLERATI.

immo

immo illis remedijs eadem monstra ijdem acerbius prouocassent; quodq. etiam pollerent manu factiosorum & sceleratorum hominum, nempe Circumcellionibus; Catholici quidem quiescere tutius rati sunt, & magistratus ob pacem prouinciæ ea toleranda esse putarunt. Sic igitur veluti soluti vinculis ipsi legum, leges tamen ad alios perturbandos adhibuerunt; immo etiam furentes aduersus aduersarios leges pœnales sanciuerunt. nam de ipsis sanctus Augustinus [a]: Quid amplius dicamus? Modo præconem misistis qui clamaret Siniti: Quisquis Maximiano communicauerit, incēdetur domus eius.]

[a] Aug. epist. 166

SALVII EPISC. DONAT. CAVSA.

Sed vide, quæso, quid in Saluium Episcopum Membresitanum, vnum ex ordinatoribus Maximiani, iudicio cum aduersarijs Primianistis contendentem, & de lege illa excipientem, qua illi sibi agendi contra Maximianistas esse facultatem apud Proconsules affirmabant, ijdem egerint Primianistæ: Augustinus enim contra Cresconium [b] agens hæc narrat, cum ait: Quære quæ statuta sint Saluio Membresitano: quia ei non potuit illius persecutionis exagitationibus extorquere, vt rediret ad confortium criminis; maluitq. se committere examini, & persecutoribus suis in Proconsulari iudicio respondere: ea credo fiducia, quod sciret aduersarios suos legibus contra hæreticos promulgatis vti non posse apud Iudicem, nisi etiam se ipsos pariter eis irretirent. Sed fefellit eum ista cogitatio. Apud Seranum enim tunc Proconsulem vel gratia plus valuit, vel magis forte Bagaiense Concilium, quod illic etiam contra eumdem Saluium recitatum est. Quadam sane interlocutione, quid per se ageretur, ostendit: id est, vt Saluium aut choro Episcoporum communionis Primiani redderet, aut fugaret a sedibus; vt restitutus quem contra eum Primianus ordinauerat, loca omnia quæ a Saluio tenebantur, sine aduersario possideret. & tamen in eadem interlocutione, quod persecutionem Saluius pateretur, expressit. sic enim in ijsdem Gestis legitur: Seranus Proconsul dixit: Lis Episcoporum secundum legem ab Episcopis audienda est. Episcopi iudicauerunt. Quare non aut sub satisfactione ad chorum reuerteris vetustatis: aut, vt habes scriptum, terga persecutoribus prodis?] & paulo inferius:

[b] Aug. contra Cresc. lib. 4. cap. 48.

QVID IN SALVIVM DONATISTAE.

Iam vero posteaquam sententia Proconsulis Abitinensibus allegata est, per quam ciuitatem vicinam iudicatum implere vestri metuerant, eo quod pene omnes Membresitani Saluium diligebant: quæ fecerunt ijdem Abitinenses homini ætate grauissimo, piget dicere; quia ea non apud Acta fecerunt: sed tam recenti memoria cum omnibus documentis sit clarior ipsa testificatio ciuitatum, breuiter attingam, quod illic, cum iter agerem, comperi. Nam quia eis pro defendendis ex quantacumque parte sedibus suis etiam post Proconsulis iudicatum turbæ sibi fauentis fiducia Saluius repugnare tentauerat: victus aliquando comprehensus est, non iam ducendus ad iudicium, vbi in partes fuerat prolata sententia, sed pompa miserabili triumphandus. Capto enim seni mortuos canes alligauerunt in collo, & sic cum illo, quantum libuit, saltauerunt. Hoc si vellem exaggerare dicendo: nonne fortasse hanc pœnam vix tormentis Regum Etruscorum, quibus mortua viuis corpora iungebant, comparandam esse monstrarem? &c.] eadem idem Augustinus, dum agit contra Parmenianum [c]; & cùm pluribus rem prosequitur, ait a suis Saluio vt martyri fabricatam fuisse nouam ecclesiam.

[c] Aug. contra epist. Parmen. lib. 3. cap. 6.

DONATISTAE SVA IPSORVM OPERA CONVICTI.

Quod vero eadē prosecutione causæ suæ Primianistæ aduersus Maximianistas ea omnino præstiterint, quæ ijdem atque ceteri Donatistæ a tempore Constantini Magni atque Constantis in Catholicos effuso ore iactabant; sicq. suis ipsorum se armis confodi, negare non possent (quod creberrime idem S. Augustinus inculcat) inde factum est, vt in Concilio Carthaginensi postea a Catholicis celebrato, nimirum sub Consulatu Vincentij & Frauitæ, decreuerint Patres ad perpetuam rei memoriam e publicis Actis excipienda esse cuncta, quæ inter Primianistas & Maximianistas penes Proconsules versata essent: sunt enim hæc [d] verba decreti: Placuit vt ex Concilio nostro litteræ darentur ad Iudices Africanos, a quibus hoc peti congruum videtur, vt in hoc adiuuent communem matrem Ecclesiam Catholicam, in quo Episcopalis auctoritas communiri in ciuitatibus potest, id est, vt iudiciaria potestate ac diligentia ex fide Christiana, quid gestum sit in omnibus locis, in quibus Maximianistæ basilicas obtinuerunt, qui ab eis schisma fecerunt, inquirant, & Gestis publicis propter firmam notitiam omnibus necessariam faciant inhærere.] hæc Patres; & quàm prudenter id egerint, ex vsu frequenti ipsorum Proconsularium Gestorum, quibus Augustinus frequentissimè Donatistas exagitat, satis perspicue demonstratur.

[d] Concil. Afric. cap. 34. tom. 1. Concil.

Ceterum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ceterum sicut olim Constantinus Magnus & Constans, ira & Valentinianus maior, A
Gratianus, & Theodosius coercuere legibus Donatistas, prout ipse S. Augustinus affir-
mat, easq. ipsis legendas proponit, dum ait [a]: Deinde Valentinianus, legite, quæ contra
vos iusserit. Inde Gratianus & Theodosius, legite quando vultis, quæ de vobis consti tuerint, &c.] quæ vero post Theodosium Honorius aduersus eosdem statuerit, dicemus in-
ferius suo tempore. Sed quanam pœna contemptores legum, potestatum, ac denique nu
minis a Deo puniri solent? (haud enim Diuinitas patitur fontes omnino hic grassari sine
supplicio) ea nimirum, vt quos carcer coercere minime valet, nec compedes & catenæ
constringunt, nec securis ferit, vel ignis incendit, ijdem sibi ipsis carnifices fiant: Ob idq.
accidit, vt e cælo in eorum præcordia immissa vindicta, ijdem Donatistæ mente turba-
ti, furore perciti, a prauo dæmone agitati, quouis prætextu, vel desperatione adacti, vel
falsa spe meliorum illecti, ipsi sibi spontanei carnifices fierent, inijcerent collo laqueos, B
gladios in sua conuerterent pectora, venena sitirent, præcipitia vel flumina vel ignes ad
necem quærerent, & ad quoscumque oblatos sibi interitus modos obuijs accurrerent ma
nibus, sicq. infelicissimi homines appeterent mortem, & oppeterent auidius, quam alij
vitam. Tali quidem, vlcisente numine, quos Iudex legum vindex non plexit, mulctati
sunt supplicio Donatistæ; vt amentiæ quadam offusi caligine, prætextu martyrij, ipsi
sibi violentas manus inferrent, vel ad infligendum vltimum sibi supplicium alios coge-
rent, vt superius demonstratum est. Sit in horum exemplum quod Constantij Impera-
toris temporibus dictum est ex Optato de Marculo & Donato sua sponte necatis, quos
illi dicebant a nostris occisos: sed verius Augustinus [b]: Ecce, inquit, Marculus de petra
præcipitatus est; ecce Donatus Bagaiensis in puteum missus est. Quando potestates Ro-
manæ talia supplicia decreuerunt, vt præcipitarētur homines? *(exoleuerat diu ante supplici-* C
ũ illud, quo de rupe Tarpeia rei immanium criminũ proÿciebantur) Quid autē respondent no-
stri? Quid sit gestum, nescio. Tamen quid tradunt nostri? Quia ipsi se præcipitauerunt,
& potestates infamauerunt, &c.] at de alijs imitatione maiorũ suorum eadem sibi sup-
plicia voluntaria inferentibus agit ipse S. Augustinus contra Gaudentium his verbis [c]:

Sed nunc plane cum parcente vobis mansuetudine Christiana, ita in vos sæuit vestra
dementia, vt quemadmodum dicis, caminorum reperto compendio, vestras animas ra-
piatis. Omnimodo vos a vobis ipsis pati persecutionem, nimia est impudentia, si negatis;
quando vos vtrumque completis, & vnde iuste pereatis, & quod peritis. Sic autem dicis,
tot hominum millia esse qui hoc faciant, quasi non etiam ista sit non parua causa, cur
ab huiusmodi magisterio vestro Africa liberetur. Eorum est enim hominum genus, cui
hoc malum persuadere potuistis, qui solent hæc & antea facere, maxime cum idololа- D
triæ licentia vsquequaque ferueret, quando isti Paganorum armis festa sua frequentan-
tibus irruebant. Vouebant autem Pagani iuuenes idolis suis quis quot occideret. At isti
gregatim hinc atque inde confluentes, tamquam in amphitheatro a venatoribus more
immanium bestiarum venabulis se oppositis ingerebant, furentes moriebantur, putrescē
tes sepeliebantur, decipientes colebantur. Præter hæc sunt saxa immania, & montium
horrida prærupta voluntariorum creberrimis mortibus nobilitata vestrorum: aquis &
ignibus rarius id agebant, præcipitijs greges consumebantur ingentes. Aetatis nostræ
hominibus res notissimas loquor. Quis nescit hoc genus hominum in horrendis facino-
ribus inquietum, ab vtilibus operibus otiosum, crudelissimum in mortibus alienis, vilis-
simum cum suis, maxime in agris territans, ab agris vacans, & victus sui causa cellas cir-
cumiens rusticanas, vnde & Circumcellionum nomen accepit, vniuerso mundo pene E
famosissimum, Africani erroris opprobrium? Ex hoc igitur genere quis ignorat quam
multi antea per diuersas regiones ibant & peribant, & nunc in illorum comparatione
quam pauci suis ignibus ardeant?] cum scilicet compressi sunt iterum legibus Impera-
torum, de quibus vberius suo loco dicendum erit.

Quod autem hi nefandum scelus exemplo Raziæ [d] ex Machabæorum libris defen-
dere soliti essent, & dererrimum delictum titulo martyrij honestarent, idem Augusti-
nus eosdem pluribus sæpeq. confutat [e]; percitosq. gloriæ stimulis ista deliraſse, sæpe
etiam demonstrat [f]. Nam sic occisos sepeliebant, & colebant vt martyres, ad eorum se-
pulchra comedentes atque gaudentes, orantesq. iactabant se ad eorum memorias exau
ditos: sed refellit has omnes fallacias, & ad animas decipiendas diaboli technas retegit
ipse fusius Augustinus [g].

Cœpta

[a] *Aug. epist. 166*

DONATISTARVM VICTORES IN SEIPSOS.

[b] *Aug. in Ioan. tract. 11.*

DE DONATISTIS IN SEIPSOS SAEVIENTIBVS.

[c] *Aug. contra Gaudent. lib. 1. cap. 28.*

INGENS DONATISTARVM INSANIA IN CAPTANDO MARTYRIO.

[d] *2. Machab. 4*
[e] *Aug. contra Gaudent. lib. 1. cap. 28. 29 30.*
[f] *Aug. de Vnit. Eccles. c. 19. & contra Gaudent. lib. 1. c. 20 & alijs in locis.*
[g] *Aug. de Vnit. Eccles. cap. 19.*

Cœpta hæc ipsorum insania sub Constante Imperatore, cum ab eis missi sunt Paulus A
& Macarius Legati pacis, nec postea quoad viguit impium schisma desijt peruulgata ia
etiam transmarinis. nam de his Philastrius ita meminit [a]: In Africa sunt qui Circuitores
dicuntur: hi circumeunt terras; & quos inueniunt in via, cogunt eos, vt interficiantur
ab illis, dicentes se desiderare pati martyrium: & sub causa hac multi latrocinantur in-
terdum. Quidam autem ex his velut Biothanati moriuntur, sese dantes in præcipitium,
diuersumq. subeunt calamitatum interitum.] innotuerunt ijdem Orientalibus etiam:
nam de ipsis Theodoretus hæc habet [b]: Nouum insaniæ genus excogitarunt: violentam
enim mortem, martyrium nominant; & qui hanc quidē appellationem assequi volunt,
id longo ante tempore, ijs qui idem secum sentiunt, significant. Illi autem eos omni gene
re officij obseruant, eisq. inseruiunt, & omne ciborum genus afferunt, veluti quædam sa-
crificio destinata animalia præpascentes & pinguefacientes. Cum diuturno autem tem- B
pore in his delicijs laute & opipare vixerint, cogunt eos quos in vijs inuenerint, letalia
eis vulnera ense afferre; & nonnulli quidem institutum assequuntur, alij vero ab eo exci-
dunt. Quis enim sanæ mentis in se cædis manifestæ crimen suscepit? Instar Corybantũ,
itaque furentes & debacchantes, se ex alto præcipitio deorsum præcipitant. Ego autem
interim dum de Arianis loquor, volo aliquid lepidum, quod in his euenit, enarrare. Cum
enim permulti ex ijs, instar phasianorum adipati, in generosum quemdam iuuenem inci
dissent, deinde nudum ensem ei porrexissent, iusserunt vt eis afferret vulnera: & se eum
interfecturum minati sunt, nisi imperatum faceret. Is autem dixit, se vereri, ne aliquibus
occisis, qui superessent pœnitentia ducti pœnam cædis ab eo exigerent: Oportere itaque
prius vnicuique eorum vinculum imponere, deinde sic ensem adigere. Cum illi autem
C acquieuissent, & vincula accepissent: cum virgis omnes cecidisset, eos vinctos relinquēs
abijt. Eis vero hanc phrenesin immisit malus dæmon.] hactenus Theodoretus, deq. his
modo satis: reliqua enim de ipsis suis locis antea dicta & inferius dicenda sunt. Tantum
enim abest, vt ab hac insania aliquādo resipuerint, vt maiori in dies correpti furore, gras-
sati sint in se ipsos, & in Catholicos: tunc præsertim, cum Gildonis in Africa tyranni se-
ctator Optatus Gildonianus, homo Donatista, armatus prodijt, quod suo loco dicturi su-
mus. Vidisti igitur & consideraſti, nullum vmquam non dico Christianum Imperatorē,
sed nec Scytham, & immanissimum quemuis tyrannum de Donatistarum sceleribus va-
luisse adeo crudeles pœnas sumere, quas ipsi sibi sponte ferali animo intulere. Sed iam
quæ sunt reliqua rerum gestarum præsentis anni, oratione prosequamur.

Hoc ipso anno Alipius Tagastensis, qui (vt ad calcem anni superioris diximus) Hiero
D solymam profectus est, in Africam rediens, creatus fuit suæ patriæ Episcopus Tagasten-
sis: quod ex litteris S. Augustini ad sanctum Hieronymum hoc anno datis facile possu-
mus intelligere [c]. In ipso enim limine perfuncti presbyteratus, & Episcopatus eius initia
tionis, Augustinus illas, de quibus agimus, ad S. Hieronymum litteras dedit, quarũ exor-
dium est: Numquam æque quisquam, &c.] hæc quidem haud otiose disquirimus, sed
vt perspicue innotescat, quo tēpore cœpta sit controuersia illa famosa, ore omnium agi-
tata, inter Augustinum atque Hieronymum ad multorum annorum spatia propagata;
simulq. causam & fontem, vnde illam fluxisse contigit, percipere accurate possimus. Ac
primum quæ de Alipij Episcopatu habeat Augustinus, his tunc ad Hieronymum litteris
datis, hic verbis ipsius manifestemus: Numquam, inquit, æque quisquam tam facile cui-
libet facie innotuit, quam mihi tuorum in Domino studiorũ quieta lætitia, & vere exer-
E citatio liberalis. Quamquam ergo percupiam omnino te nosse; tamen exiguum quiddā
minus habeo, præsentiam videlicet corporis. Quam ipsam etiam, posteaquam te beatis-
simus nunc Episcopus, tunc vero iam Episcopatu dignus, frater Alipius vidit, remeansq.
a me visus est, negare non possum magna ex parte mihi esse relatu eius impressam: &
ante reditum, cum te ille ibi videbat, & ego videbam, sed oculis eius, &c.]

Auspicaturi iam exordium & originem controuersiarum, quæ inter tales tantosq. vi-
ros doctrina & sanctitate egregia præditos, Catholicæq. Ecclesiæ magistros exortæ sunt:
hic repetere memoria debemus, quæ anno superiori ad finem ipsius diximus, cũ de eius-
dem Alipij peregrinatione Hierosolymam sermonem habuimus: nimirum tunc ex no-
bilium Origenistarum Hierosolymis agentium latebris ventum illum spiraſse, quo eius-
modi est excitata tempestas, ex qua filiorum pacis nauigia nonnihil iactata, & inter se
collisa diu, vix tandem ad tranquillitatis portum, quo vterque rectitudinis & veritatis

clauum

NOTA OMNIBVS DONATISTARVM INSANIA.

[a] *Philast. de hæres. cap. 86.*

[b] *Theod. hæret. fabul. lib. 4.*

DONATISTARVM INSANIA IN AFFECTANDO MARTYRIO.

ALIPIVS TAGASTENSIS CREATVS EPISCOPVS.

[c] *Aug. epist. 8.*

DISSENSIONES INTER AVGVSTINVM ET HIERONYMVM QVANDO COEPTAE.

Universidad de Deusto
Biblioteca

clauum direxerat, integra absque naufragio peruenere: cum postea datis inter se mutuo dexteris, iunctis animis, aduersus primogenita Origenistarum germina, Pelagianos hæreticos, sub eodem Catholico fidei vexillo commilitones acerrime decertarunt.

Sed quo modo ab Origenistis suppeditatus est discordiæ fomes; ex verisimilibus, ex veris tamen deductis coniecturis datur posse opinari: procul vero abhorremus ab opinatione eorum, de quibus ista Hieronymus [a]: De amicitia omnis tollenda suspicio est; & sic cum amico, quasi cum altero se, loquendum. Nonnulli familiares mei, & vasa Christi, quorum Hierosolymis & in sanctis locis permagna copia est, suggerebant, non simplici animo a te factum, sed laudem atque rumusculos & gloriolam populi requirente: vt de nobis cresceres, & multi cognoscerent te prouocare, me timere, te scribere vt doctum, me tacere vt imperitum, & tandem reperisse qui garrulitati meæ silentium modumq. imponeret.] hæc ipse: sed plane male illi Augustini animum perscrutati; licet id conati fuerint, qui ad hæc aduersus Hieronymum scribenda Augustinū quibusdam impulsibus adegerūt. At quinam aduersarij isti Hieronymi, qui ex Augustini ad ipsum scriptis insultandi in eum captaturi forent occasionem? illi nempe, quorum superius mentio facta est, Ioannes Hierosolymitanus Episcopus, Ruffinus, Melania, & si qui alij ob Origenis errores, quos impugnabat, ipsi Hieronymo infensissimi, eiusmodi quidem, qui extrinsecus sanctitate cum nobilitate pollentes, fidem apud omnes inuenirent, qui eos minus proxime perspectos haberent.

[a] Aug. epist. 92. FOMES DISCORDIARVM AVGVSTINI CVM S. HIERONYMO VNDE.

Quænam autem, quantave putas hos omnes aduersus Hieronymum in aures Alipij infudisse? etsi non alia, illud quidem quod dictitare & obiectare sæpe solebant: nimirū, hominem esse fastu plenum, tumidum, nemini parcentem, omnes carpentem, sibi nimiū arrogantem, agentem doctorem totius Orbis, omnes spernētem, nulliusq. rationem habentem: fore namque Deo gratum, Christianisq. iucundum, petulantiam hominis coercere, contrarijs scriptis eius scripta corripere & sugillare; idq. esse de ipso in primis benemereri, si e cathedra docentis demissus, in loco humili collocatus disceret tandē, & quod non crederet, experimento sentiret, præstantiorem ipso in Ecclesia inueniri doctorem. At quorsum hæc Origenistarum stropha tendebat? eo nimirum, vt Hieronymi quam dicebant audaciam coercendo, Augustinum, si possent, ea arte sibi coniungerent; vel saltem eosdem inter se altercantes, sibi inuicē aduersarios constituerent, iugiter inter se pugnantes, mutuoq. carpentes eueniretq. tandem secundum illud Hieremiæ [b]: Quia fortis impegit in fortem, ambo pariter conciderunt.] Non sensit dolos Alipius, nec in animum inducere potuit fraudulenter hæc agi, ab hominibus præsertim, quorum sanctitas videbatur toto iam Orbe spectata: quamobrem quæ de Hieronymo ab illis accepit, eadem reuersus in patriam retulit Augustino: qui bona fide, rectoq. animo, & nonnisi boni consulens, sic scribere aggressus est, & carpere quæ a Hieronymo scripta essent, vt tamē in omnibus fraternæ charitati in primis voluerit esse consultum: sicq. se reprehensorem exhibuit, vt tamen charitate se fratrem esse, pluribus significasse voluerit. Sed age iam ad ipsas litteras inter se mutuo datas, quo scriptæ sunt ordine, veniamus.

ALIPIVS MALE AFFECTVS AB ORIGENISTIS IN S. HIERONYMVM.

[b] Hierem. 40.

Dedit igitur ipse prior Augustinus ad Hieronymum, quas diximus, litteras hoc anno cuidam Ptofuturo, familiares illas quidem, salibus tamen acrioris correctionis aspersas: nam vnde sibi suppetere poterat haud mediocre argumentum Hieronymi commendandi, quod solus ac primus inter Latinos referare potuerit fontes Hebraicos, inde eum sugillandi se inueniſse putauit occasionem, quasi otiose hæc ipse tentasset: a quo studio etiam diuellere eum conatus, fructuosius ipsum laborare rogat, nimirum vt verteret in Latinum Græcos scriptores Ecclesiasticos; quod postulare se dicit nomine totius Ecclesiæ Africanæ, cum ait [c]: Petimus ergo, & nobiscum petit omnis Africanarum Ecclesiarū studiosa societas, vt in interpretandis eorum libris, qui Græce Scripturas nostras quam optime tractauerunt, curam atque operam impendere non graueris: potes enim efficere, vt nos quoque habeamus illos tales viros, & vnum potissimum, quem tu libentius in tuis litteris sonas.] Origenem sane Augustinus intelligit; cuius laudes, antequam ex eo hæreses proferrentur in lucem, suis scriptis sæpe contigerat Hieronymum prædicasse: vt vel ex hoc vno intelligas tacitam inuri Hieronymo notam, quod hoc tempore detestari profiteretur Origenem, quem ante sæpe alias commendasset: sicq. plane per transennam inspicias suppeditata ab Origenistis Augustino, eo modo quo diximus, in Hieronymum argumenta; qui & ista mox subdit: De vertendis autem in linguam Latinam

AVGVSTINI AD HIERONYMVM ACRES LITTERAE.

[c] Hier. epist. 80. apud Aug. epist. 8.

tinam sanctis litteris canonicis laborare te nollem, nisi eo modo quo Iob es interpretatus; vt signis adhibitis, quid inter hanc tuam & Septuaginta, quorum est grauissima auctoritas interpretationem distet, appareat. Satis autem nequeo mirari, si aliquid adhuc in Hebraicis litteris & exemplaribus inuenitur, quod tot interpretes illius linguæ peritissimos fugerit, &c.] ad postremū eiusmodi indigno plane Augustino dilemmate agit: Si enim, inquit, obscura sunt, te quoque in illis falli potuisse creditur: si autem manifesta, illos in eis falli potuisse non creditur.] hæc ipse: sed quantarum sint virium, si quæ ad ista responderit Hieronymus legeris, plane inuenies.

Post hæc autem Augustinus eam reprehēsionem inculcauit de perperam facta à Hieronymo interpretatione loci illius in epistola ad Galatas [a], quo Paulus ait obiurgatum a se esse Petrum: cum Hieronymus diceret ex complurium doctorum sententia, ea omnia inter ipsos Apostolos per simulationem esse transacta: redarguit enim Augustinus Hieronymum tamquam praui dogmatis assertorem; quasi illis mentiri licuisse, affirmarit. At quam hæc a sententia Hieronymi abhorruerint, superius a nobis est demonstratū tomo primo Annalium, cum de eadem controuersia & dissensione inter Paulum & Petrum pluribus disputauimus; ad quem locum lectorem reijcimus. Hæc quidem primis ad Hieronymum litteris præstitit Augustinus, quas Profuturo perferendas Hierosolymam dedit. Sed accidit, vt ipsæ retentæ in Africa, vix (vt dicemus) peruenerint post annos duodecim Hierosolymam. Verum quo casu id factum sit, sic explicat Augustinus [b]: Primas, quas ad te adhuc presbyter litteras præparaueram mittendas per quemdam fratrem nostrum Profuturum; qui postea nobis collega factus, iam ex hac vita migrauit; nec eas tum ipse perferre potuit; quia continuo, dum proficisci disponit, Episcopatus sarcina detentus, ac deinde in breui defunctus est; etiam nunc mittere volui, &c.]

[a] Galat. 2.

ALIA REPREHENSIO AVGVSTINI IN HIERONYMVM.

[b] Aug. epist. 10. apud Hier. 88.

Cum igitur harum Augustini litterarum S. Hieronymus penitus ignarus esset, ipse ad Augustinum alia occasione litteras officiosas satis misit: quæ licet non extent, earum tamen meminit Augustinus [c], qui & testatur inter alia admonitum se fuisse a Hieronymo, vt caueret in legendo Origene eius errores; vtpote quod ipse Hieronymus aliquid visus esset odoratus esse, & in suspicionem adductus de consuetudine Alipij Hierosolymis cum Ioanne Episcopo, Ruffino, atque Melania, & veritus ne per Alipium tamquam canalem è cœnosis fontibus in Augustini animum illaberentur toxica Origenis. His acceptis a Hieronymo litteris Augustinus, cum ad eum redderet litteras, eadem persuasione qua cum primas litteras dederat animo affectus, rursum a redargutione scriptorum illius sumit exordium, ex causa quidem leuissima sibi comparans argumentum; nimirum quod accepisset a quodam homine, inditum ab eo titulum, Epitaphium, commentario illi, quem ante biennium conscripserat de Scriptoribus Ecclesiasticis; quod tamen minime verū fuit, vt litteris suis se postea Hieronymus excusauit. Rursum vero ijsdem Augustinus litteris eamdem inculcat reprehensionem de prauo dogmate ex interpretatione perperam facta loci illius epistolæ Pauli ad Galatas: atque tandem, perinde ac si graui lapsus esset errore, adhuc admonuit, vt iuxta illud Homeri, instar Stesichori, recantaret palinodiam. hæc cuncta pluribus pertractata apud ipsos Hieronymum & Augustinum, si vis, inspicias lector: nimis enim in longum diffluueret oratio, si cuncta verbis ipsorum hic reddere conaremur.

HIERONYMVS QVID ADMONVIT S. AVGVSTINVM.

[c] Aug. epist. 9. apud Hier. 87.

Sed accidit, dolo quidem aduersariorum, non autem culpa vel oscitantia Augustini, vt hæ litteræ nequaquam Hierosolymam perlatæ fuerint, sed exscripta ex eis exemplaria in Italiam missa sparsaq. per singulas ferme ciuitates nō sine Hieronymi graui ignominiæ nota: quorum vnum nactus Syſinnius diaconus, Hierosolymam ad Hieronymū attulit: testatur id ipse Hieronymus in litteris ad Augustinum scriptis, cum ista narrat, sic iure quidem expostulans [d]: Satis mirari nequeo, quo modo ipsa epistola & Romæ & in Italia haberi a plerisque dicatur, & ad me solum non peruenerit, cui soli missa est; præsertim cum idem frater Syſinnius inter ceteros tractatus tuos dixerit eam se non in Africa, non apud te, sed in insula Hadriæ ante hoc ferme quinquennium reperisse.] hæc Hieronymus. Quis non sentiat id subdola aduersariorum arte compositum, ne eiusmodi litteræ ad Hieronymum peruenirent, ne eius stylo potenti ex more, omnia quæ essent obiecta refellerentur: sed quasi ex illis victus atque prostratus, cum rubore siluisse videretur; litteræ illæ Augustini vbique locorum ab aduersarijs ostentarentur, describeren-

LITTERAE AVGVSTINI INTERCEPTAE ET VVLGATAE.

[d] Hier. epist. 102 apud August. epist. 14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

berenturque: vt sic Hieronymi nomen sannis pariter atque cachinnis expositum pro aduersariorum arbitrio vbique traduceretur. A

BRAVS ADVERSARIORVM IN S. HIERONYMVM.

Quod autem hæc acciderint Augustino nesciente, inde satis aperte percipi potest, dum post illam epistolam ad Hieronymum alias litteras dedit, quibus efflagitabat, vt ad datas ab se litteras responderet. Sed rem hanc totam gestam dolo aduersariorum cum dicimus: ne falsum me coniectorem existimes, accipe quid præterea per Africanos itidem Episcopos ijdem aduersarij Origenistæ eodem tempore moliti sint: narrat id S. Hieronymus [a] in Apologia aduersus Ruffinum: Scribit, inquit, frater Eusebius, se apud Afros Episcopos, qui propter Ecclesiasticas causas ad Comitatum venerant, epistolam quasi meo scriptam nomine reperisse, in qua agerem pœnitentiam, & me ab Hebræis in adolescentia inductũ esse testarer, vt Hebræa volumina in Latinum verterem, in quibus nulla sit veritas. Quod audiens, obstupui. & quia in ore duorum vel trium stat omne verbum, vniq. testi nec Catoni creditum est; id ipsum multorum me ex Vrbe fratrum scripta docuerunt, sciscitantium, an ita se haberet, & a quo ipsa epistola disseminata esset in vulgus lacrymabiliter indicantium. Qui hoc ausus est facere, quid aliud non audeat?] hæc S. Hieronymus; quibus plane significatur, ex vna pariter officina istæc omnia esse deprompta. Porro totius huius facinoris architectũ fuisse Ruffinum, ipsumq. eius auctorem epistolæ nomine Hieronymi scriptæ, idem Hieronymus in Apologia in ipsum scripta non obscure significat [b]. B

a Hieron. Apolog. aduers. Ruffin. lib. 2.

b Hieron. ibid.

HIERONYMI QVERELA DE AVGVSTINO

At quid post hæc ipse Hieronymus? licet Augustini litterarum exemplar per Sysinnium diaconum accepisset, cunctatus est tamen ad eas dare responsum, quod haud certus omnino reddi posset eas ab Augustino esse conscriptas, licet (vt ait) stylo satis intellexerit eius esse: sed stomachatus nonnihil, duabus [c] ad Augustinum missis litteris, de iniuria accepta conquestus est, contestatusq. pariter se ad priores ab ipso datas litteras minime C respondere velle, quousque certioribus scriptis litteris suas illas esse significaret. dedit harum litterarum priores Asterio, posteriores vero Firmo, vt ex Augustini redditis litteris [d] apparet. Quas omnes licet stylo pungenti, vtpote commotus iniuria, visus sit exarasse: haud tamen inter se ipsos connexum vinculum charitatis dissolui voluit: nam ad finem priorum, quas Sysinnio dedit, animi sui candorem his verbis reliquisse voluit declara-

e Hieron. epist. 91. e Hieron. epist. 91. & 92.

d Apud Hieron. epist. 97.

tum [e]: Vide, inquit, quantum te diligam, vt ne prouocatus quidem voluerim respondere; nec credam tuum esse, quod in altero forte reprehenderem.] ad finem vero posterioris epistolæ [f]: Vale, inquit, mihi amice carissime, ætate fili, dignitate parens] sic quidem, quod iam Augustinus esset creatus Episcopus, & mox addit: Et hoc a me rogatus obserua; vt quidquid mihi scripseris, ad me primum facias peruenire.] Augustinus vero acceptis Hieronymi litteris ab Asterio, illas suas ad eum reddidit, quarum est exordium [g]: D Quamuis existimem, &c.] in quibus inter alia veniam petens, hæc ait: Obsecro ergo te per mansuetudinem Christi, vt si te læsi, dimittas mihi; ne me vicissim lædendo, malum pro malo reddas.] & post alia: Vtinam mereremus amplexus tuos, &c.] Ex quibus plane intelligis, Deo dilectos, filios pacis, Ecclesiæ magistros eo animo in altercando fuisse, vt inter ipsos verborum grauiores verberibus ictus, se tamen mutuo complecterentur, & furtiuis charitatis osculis peterent.

f Hier. epist. 92.

g Aug. epist. 15. apud Hieron. epist. 93.

Porro vt his profitetur litteris Augustinus, haud pridem dederat ad Hieronymum per Cyprianum diaconum litteras, quæ extant, estq. illarum exordium [h]: Ex quo cœpi ad te scribere, &c.] quibus & significauit suas esse duas illas priores, quibus superius dictæ correctiones conscriptæ haberentur, de quibus & Hieronymus petierat certior reddi, num eius essent. adiunxit vero & postremis his suis ad Hieronymum alias reprehensiones; videlicet, quod nouam ex Hebræo translationem libri Iob edidisset prorsus inutilem; quodq. aliter quam Septuaginta haberent, vertens ex Hebraica veritate librum Ionæ, pro cucurbita, magno omnium scandalo, hederam posuisset: & quid in vna Africanarum Ecclesiarum tunc contigisset, recenset his verbis: Quidam frater noster Episcopus, cum lectitare instituisset in Ecclesia, cui præest, interpretationem tuam, mouit quiddam longe aliter abs te positum apud Ionam Prophetam, quam erat omnium sensibus memoriæq. inueteratum, & tot ætatum successionibus decantatum: factusq. est tantus tumultus in plebe, maxime Græcis arguentibus & inclamantibus calumniam falsitatis, vt cogeretur Episcopus (ea quippe ciuitas erat) Iudæorum testimonium flagitare. Vtrum autem illi imperitia, an malitia, hoc esse in Hebræis codicibus responderint, quod & Græci & Latini habebant. Quid plura? coactus est homo velut mendositatem corrigere,

h Aug. epist. 10. apud Hieron. epist. 88.

NOVIS CENSVRIS AB AVGVSTINO PVLSATVR HIERONYMVS.

A gere, volens post magnum periculum non remanere sine plebe.] hactenus de his Augustinus: reciprocansq. rursum per eamdem lineam stylum, affirmat eum vtilius impensurum operam reddendo Græca Latinis, quam Hebraica; eoq. nomine gratias agit de Euangelio ab ipso ex Græco in Latinum translato.

At quantum temporis interlapsum sit, ex quo illas ab Augustino olim scriptas, & per Cyprianum diaconum iterum ad ipsum datas S. Hieronymus acceperit [a]: plane ex ipsis Hieronymi ad Augustinum per eumdem Cyprianum tunc redditis litteris satis superq. intelligi potest; nempe (quod admiratione quidem dignum est) duodecim annorum spatium intercurrisse: quod sane ex manifesta illa ratione deducimus, cum ijsdem litteris ipse testetur S. Hieronymus [b], eius exemplaria ad se perlata esse non antequam Sysinnius aduenerit ex Gallijs Hierosolymam, cum illuc missus est ab Exuperio Episcopo To-
B losano; qui quidem eius aduentus contigisse monstratur sub sexto Arcadij Consulatu cum collega Probo, est is annus Domini quadringentesimus sextus. Nam cum ipse sanctus Hieronymus in præfatione libri tertij in Amos affirmet se dictis Consulibus elaborasse commentarios in Zachariam ad Exuperium Tolosanum Episcopum; & in præfationibus trium librorum in Zachariam idem S. Hieronymus testetur de eodem Sysinnio tunc misso ab Exuperio Hierosolymam: plane necesse est affirmare, non ante dictos Consules Sysinnij aduentum contigisse. Porro non alium hunc fuisse Sysinnium, qui exemplaria epistolæ Augustini ad Hieronymum attulit Hierosolymam, ab illo qui ab eodem Exuperio Tolosano Episcopo missus accepit a S. Hieronymo commentarios in Zachariam Prophetam sub dictis Consulibus elaboratos, ex eo quoque certo cognosci potest, quod ipse Hieronymus in litteris quas tunc pro defensione sua ad Augustinum scripsit,
C cum citat S. Ioannem Chrysostomum, non eum dicit esse Episcopum, sed olim fuisse, atque esse iam desisse: adeo vt necesse sit eam ab ipso pro sua defensione esse scriptam ad Augustinum epistolam, cum iam Ioannes sede summotus esset, & in locum eius alius suffectus; sunt enim in dicta epistola hæc Hieronymi verba [c]: Quid, inquit, dicam de Ioanne, qui dudum in Pontificali gradu Constantinopolitanam rexit Ecclesiam, & proprie super hoc capitulo latissimum exarauit librum?] quæ quidem ipsamet verba (ne arbitreris esse mendum in codice) repetit ipse Augustinus in sua ad Hieronymum responsione, ea epistola, cuius est principium [d]: Iampridem charitati tuæ, &c.] Sic igitur iam vides sedere desisse Ioannem Chrysostomum, cum illæ a Hieronymo scriptæ sunt litteræ ad Augustinum per Cyprianum, quibus de acceptis priorum litterarum exemplaribus a Sysinnio significabatur. Porro & illud liquet, eumdem Ioannem Chrysosto-
D mum quadringentesimo quarto Domini anno sede depositum & in exilium missum esse: vnde perspicias, optime conuenire, eumdem hunc esse Sysinnium, quem constat Hierosolymam venisse sub dicto sexto Arcadij Consulatu, anno Domini quadringentesimo sexto: indeq. perspicue intelligas, non ante annos duodecim Hieronymum accepisse, non dico litteras, sed exemplaria litterarum, quas Augustinus scripserat: quibus & videas, quam proditorie cum eo tunc ab aduersarijs actum sit.

a Hieron. epist. 89. apud Aug. 11. b Hieron. epist. 91. 92.

c Hieron. epist. 89.

d Aug. epist. 19. apud Hier. 97.

Sed non hic finis, immo potius exordium controuersiarum fuit: siquidem acceptis tribus simul missis ab Augustino Hieronymus litteris, ipse ijs quas per dictum diaconũ Cyprianum reddidit, Apologiam validam quidem contexuit: qua cum ab omnibus obiectis causam suam defendisset, redarguit insuper Augustinum, quod eius sententiæ visus esset assertor, qua diceretur, Iudæos ad Christum conuersos vti licite legalibus potuisse: quod
E affirmare, nihil aliud esset, quam Cherinthi, Hebionis, & Nazaræorum hæresi adstipulari. Vice versa Augustinus his a Hieronymo pro sua ipsius defensione acceptis per Cyprianum diaconum litteris, necnon superioribus Firmo datis, quarum meminimus, prolixiorem illam rescripsit epistolam, quæ incipit: Iampridem charitati tuæ.] qua inter alia purgat se ab eo errore, in cuius suspicionem apud Hieronymum venerat, quasi eadẽ sentiret cum hæreticis illis, qui Iudaica pariter cum fide Christiana esse seruanda antea docuissent: fatetur tamen, se minus perfecte esse locutum; intelligere autem voluisse, ea primis illis temporibus tolerata fuisse: quam suam ea de re sententiam iam ante contra Faustum scribens, plenius se declarasse testatur. Sed iam receptui post bellum canendum; immo & composito inter eos fœdere, & veritate in vtroque vincente firmiori pace atque concordia stabilita, pro munere Deo laudes cum gloria concinendæ.

HIERONYMVS REDARGVIT AVGVSTINVM.

Porro vt ob omni suspicione malæ mentis prauiq. animi S. Augustinum penitus libe-

Universidad de Deusto

CHARITAS INTER HIERONYMVM ET AVGVSTINVM ILLIBATA SERVATA.

remus,intelligamusq. quam veriſſimum eſſe hæc omnia aduerſariorum arte fuiſſe compoſita,ipſo aliter ſentiente: præter illa quæ ſuperius ingeſta ſunt ad hæc declaranda, accipe quæ ipſe Auguſtinus ad calcem ſuarum primitus datarum epiſtolarum habet; vt intelligas quo animo in eiuſmodi contentionis palæſtra in arenam deſcenderit. Sunt hæc verba [a] ipſius, cum Profuturo ſimul cum litteris alia quædam ſcripta Hieronymo dederat perferenda: Sane idem frater aliqua ſcripta noſtra fert ſecum; quibus legendis ſi dignationem adhibueris, etiam ſinceram atque fraternam ſeueritatem adhibeas quæſo. Non enim aliter intelligo quod ſcriptum eſt [b]: Emendabit me iuſtus in miſericordia,& arguet me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum: niſi quia magis amat obiurgator ſannas, quam adulator vngens caput. Ego autem difficillime bonus iudex lego quod ſcripſerim; ſed aut timidior recto, aut cupidior. Videor etiam interdum vitia mea,ſed hæc malo audire a melioribus: ne cum me recte fortaſſe reprehendero,rurſus mihi blandiar,& meticuloſam potius mihi videar in me,quam iuſtam tuliſſe ſententiam.] hæc ipſe,volens ſua ſcripta cenſuræ Hieronymi ſubiacere. quo animo perſeueraſſe Auguſtinum immobilem vſque ad finem, omniq. obſeruantia Hieronymum coluiſſe,innumera in ijſdem epiſtolis ſparſa ſunt loca.

a Aug.epiſt.19.

HIERONYMVS INQVIRVS AVGVSTINO MAIOR.

In nouiſſima eodem argumento conſcripta, quantum ipſe licet Epiſcopus detulerit Hieronymo presbytero,hac plane ſententia declarauit [c]: Quamquam ſecundum honorum vocabula,quæ iam Eccleſiæ vſus obtinuit,Epiſcopatus presbyterio maior ſit:tamen in multis rebus Auguſtinus Hieronymo minor eſt.] maior quidem Auguſtino Hieronymus,non ætate ſolum, cuius ratione eum ſuperioribus litteris filium nominat, ſed & linguarum Hebraicæ & Græcæ peritia: verum & in ſanctitate etiam puto Auguſtinum iure primas Hieronymo detuliſſe; quippe quē ſciret ab exordio iuuentutis iugum Chriſti portare cœpiſſe,fidemq. immaculatam ſeruaſſe,ſe vero a fide naufragum diu per Manichæorum hæreſes deuiaſſe. Cum tot igitur prærogatiuis præſtaret Hieronymus Auguſtino; videtur inſulſa nimis illa quorumdam interpretatio: ſignificare nimirum voluiſſe Auguſtinum, Hieronymum maiorem fuiſſe, quod maior eſſet dignitas Cardinalatus Epiſcopatu: quaſi nihil præterea eſſet,quo excelleret Hieronymus Auguſtino,vt neceſſario ad Cardinalatum illa referenda ſint verba. ſed de Cardinalatu Hieronymi ſatis ſuperius. Ad poſtremum ad ſignificandam puram ſuam erga Hieronymum charitatē, timens Auguſtinus ne quid reliquum reſperſi ex liuore pulueris in Hieronymi animo reſideret, ſequeſtrem adhibuit Præſidium ſacerdotem, qui penitus eius animum exploraret: ad quem ea de re epiſtolam ſcribens, hæc habet in fine [d]: Si ego, quod non debui, aut quo modo non debui, aliquid ſcripſi: non ad illum de me, ſed ad me ipſum potius fraterna dilectione mitte ſermonem; quo correctus petam,vt ignoſcat,ſi meam culpam ipſe cognouero,] hæc ipſe. At quanti e contrario fecerit ipſe Hieronymus Auguſtinum, & quibus laudibus prædicauerit,inferius ſuis locis dicturi ſumus Annalium tomo quinto, cum mutuo inter ſe datas litteras tempore ingruentis hæreſis Pelagianæ recenſebimus. Hic autem ſatis in vnum congeſſiſſe cœptam hoc anno controuerſiam, deductam vero ad annum ferme decimumquartum; ſimulq. certo narrationis ordine in vnum modo nos perdifficilem hiſtoriam ad rerum geſtarum faciliorem intelligentiam, quam breuiſſime licuit, complexos eſſe. Iam cetera quæ huius ſunt anni acta reddamus.

b Pſal.140.

d Aug.epiſt.16. apud Hieron. 95.

PAVLINI ET THERASIAE CONVERSIO.

Hoc eodem anno Paulinus Romanus,V.C.antiquæ nobilitatis decus,vna cum Therasia coniuge,ampliſſimo patrimonio in pauperes erogato, monaſticæ vitæ inſtitutū arripiens,Vrbe admirante,in Nolanum agrum ſeceſſit. In cuius rei geſtæ narratione,a tempore certa ratione ſumentes exordium; hæc ipſa præſenti anno geſta eſſe,inde certā deducimus manifeſtamq. adducimus auctoritatē, quod idem ipſe Paulinus in epiſtola quā dedit ad Auguſtinum adhuc presbyterum, mox vero eodem anno poſtea creatum Epiſcopum Hipponenſem, nempe anno ſequenti, quo contigit ad Epiſcopatum prouehi, cum teſtetur ſe nonniſi annum habere,ex quo, abdicato ſæculo,Chriſtianæ philoſophiæ nomen dederit,licet ætatis annum quadrageſimumprimum impleſſet: plane ſignificat, hoc anno, ſuæ ætatis quadrageſimo impleto, monaſticum induiſſe habitum, & vitæ monaſticæ inſtituta ſectari cœpiſſe. Sed iam ipſum iſta profitentem audiamus; ea enim epiſtola hæc habet [e]: Rege ergo paruulum in terra reptantem, & tuis greſſibus ingredi doce. Nolo enim in me corporalis ortus magis quam ſpiritalis exortus ætatem conſideres. Quippe ætas mihi ſecundum carnem ea iam eſt, qua fuit ille ab Apoſtolis [f] in porta

c Aug.epiſt.19.

e Apud Auguſt. epiſt.31.

f Act.4.

Specioſa

A Specioſa Verbi poteſtate ſanatus (*nimirum annorum amplius quadraginta*) In natalibus autem animæ,illius adhuc mihi tempus infantiæ eſt,quæ intentatis Chriſto vulneribus immolata digno ſanguine agni victimam præcucurrit,& Dominicam auſpicata eſt paſſionem] nempe anni vnius temporis terminus; anniculum enim agnum ad Paſchalem victimam debere eligi,diuina lege præceptum erat [a]. His igitur figuris Paulinus aperte ſignificare voluit,ſe eo tempore,quo iſta ſcribebat,nempe anno ſequenti(vt dicetur)fuiſſe ætatis annorum quadragintavnius, quorum annum vnum ſpiritalis natalis egiſſet in monaſtica diſciplina.

PAVLINI ARTAS.

a Exod.12.

Sed vnde colligimus,dices,ſequenti anno eam a Paulino ad Auguſtinum epiſtolā ſcriptam eſſe? ex eo nimirum eius rei certum deducitur argumentum,dum ad Auguſtinum tunc presbyterum ipſo ſcribente, Auguſtinus iam tunc factus Epiſcopus ad ipſum Paulinum mox litteras reddidit; id enim ipſe S. Auguſtinus affirmat [b]. Porro Auguſtini ad Epiſcopatum promotionem ſequenti anno contigiſſe, Proſper nota Conſulum ſignat: cui enim cum Auguſtino magna fuit vitæ conſuetudo, ea de tempore ſedis eius ipſum præterijſſe minime potuerunt. Quod autem has litteras Paulinus ad Auguſtinum adhuc presbyterum dederit,ex verbis eius fidem certam inuenies,dum ibi hæc ait [c]: Si officium commune conſideras,frater es: ſi maturitatem ingenij tui & ſenſuum,pater mihi es, etſi forte ſis æui iunior,quia te ad maturitatem meriti honor ſeniorem prouexit,& iuuenem cana prudentia.] ita ipſe: & inferius,cum ſe eidem Auguſtino miniſterio ſociatum dicat æqualem,compresbyterum illum fuiſſe demonſtrat, ſicut etiam cura eumdem fratrem nominet Auguſtinum; nam presbyterum a presbytero fratrem appellari conſueuiſſe, Epiſcopum vero patrem, idem Paulinus eadem epiſtola ad Auguſtinum data declarat, appellans Alipium Epiſcopum Tagaſtenſem communem patrem; cum tamen quod ad ætatem ſpectat,ambo eſſent æquales. Quod autē tunc ad ea reſcripſerit Auguſtinus iam creatus Epiſcopus,in eadem ipſe teſtatur epiſtola [d]. Sed & ex his illud obſerua:cum enim hoc anno ipſa ad Auguſtinum epiſtola Paulinus tradat ſe iam impleſſe quadrageſimum annū,ac proinde inchoaſſe quadrageſimumprimum;plane inuenies eiuſdem prorſus ætatis ipſum cum S.Auguſtino fuiſſe, quē tempore quo fuit creatus Epiſcopus, liquet fuiſſe ætatis annorum quadragintavnius: id quidem ex deducta exacta ſuperius annorū ætatis eius ratione perſpicue demonſtratur. hæc vero ad tempus inſinuandū ſatis ſufficiant.

PAVLINI EPISTOLAE AD AVGVSTINVM TEMPVS.

b Aug.epiſt.34.

c Apud Auguſt. epiſt.31.

d Aug.epiſt.34.

At quanti momenti res fuerit,tale de ſe ſpectaculum Vrbi & Orbi exhibuiſſe in ſæculi abdicatione Paulinum,ex ijs facile poteris intelligere, quæ S. Ambroſius eodem tempore ad Sabinum Placentinum Epiſcopum data ad iſtud ipſum ſignificandum epiſtola, his verbis exordiens narrat [e]: Paulinum ſplendore generis in partibus Aquitaniæ nulli ſecundum, venditis facultatibus tam ſuis, quam etiam coniugalibus, in hos ſe induiſſe cultus ad fidem comperi, vt ea in pauperes conferat, quæ redegit in pecuniam: & ipſe pauper ex diuite factus,tamquam deoneratus graui ſarcina, domui, patriæ, cognationi quoque vale dicat,quo impenſius Deo ſeruiat. Elegiſſe autem ſecretum affirmatur Nolanæ vrbis,vbi tumultum fugitans,æuum exigat. Matrona quoque virtuti ac ſtudio eius proxime accedit,neque a propoſito viri diſcrepat. Denique tranſcriptis in aliorum iura ſuis prædijs,virum ſequitur,& exiguo illic coniugis contenta cæſpite,ſolabitur ſe religionis & charitatis diuitijs. Soboles eis nulla,& ideo meritorum poſteritas deſiderata. Hæc vbi audierint proceres viri,quæ loquentur? Ex illa familia, illa proſapia, illa indole,tanta prædituin eloquentia migraſſe a Senatu, interceptam familiæ nobilis ſucceſſionem? ferri hoc non poſſe. Et cum ipſi capita & ſupercilia ſua radant, ſi quando Iſidis ſuſcipiunt ſacra: ſi forte Chriſtianus vir attentior ſacroſanctæ religioni veſtem mutauerit,indignum facinus appellant. Equidem doleo tantam eſſe in mendacio obſeruantiam, in veritate negligentiam,vt confundantur plerique attentiores ad ſacroſanctam religionem videri,non conſiderantes vocem dicentis [f]: Qui me confuſus fuerit coram hominibus, confundam & ego eum coram Patre meo, qui eſt in cælis, &c.] hæc ipſe: quibus plane vides Paulinum atque Theraſiam habitum mutaſſe, cum vitam monaſticam vna pariter auſpicati ſunt. quam quidem innouationem merito idem Paulinus nouum natale ſuum appellat, dum ſe hoc anno genitum ſecundum interioris hominis renouationem, ſcriptis ad Auguſtinum litteris profitetur.

DE CONVERSIONE PAVLINI ELOGIVM S. AMBROSII.

e Ambr.epiſt.36

f Luc.9.

Sed antequam de Paulino quæ ſunt reliqua proſequamur, elucidandus eſt locus Ambroſij,quo ait,Paulinum in partibus Aquitaniæ nulli fuiſſe ſecundum: ne quis ex his

Universidad de Deusto
Biblioteca

PAVLINVS QVOMODO AQVITANVS DICTVS.

putet illum origine Aquitanum fuisse potius quam Romanum, quem inter Senatores Ro A manos clarusse, & inter omnes nobilitate fuisse conspicuum, idem affirmat, quod & Ausonius (vt dicetur) sæpe confirmat. Quamobrem quod ipse S. Ambrosius de Paulino dicat, in partibus Aquitaniæ nulli fuisse secundum; ad amplissimum patrimonium quod ille in Aquitania possideret, vbi & habitare sæpe soleret, visus est alludere voluisse, secundum ea quæ itidem Ausonius de ipso Paulino scribit. Contingebat hoc tempore, sicut olim nobiles Romanorum in prouincijs longe ab Vrbe positis latifundia possidere; vt S. Hieronymus [a] tradit de S. Paula, & Symmachus [b] suis testatur epistolis in Mauritania Cæsariēsi plurima iugera possedisse; itidemq. de Pammachio ex S. Augustini [c] epistola cōstat, quod & de alijs horum æqualibus affirmari potest, vt de antiquioribus Romanorum dicere prætermittamus. Quod igitur in eadem prouincia Aquitania alij quoque Romani ciues latissima rura possiderent, sed ab horum nemine superaretur Paulinus; ea de causa Am- B brosius de ipso ait, in partibus Aquitaniæ in possessione agrorum nulli secundum fuisse.

[a] Hier. epist. 27.
[b] Symmach. lib. 7. epist. 66.
[c] Aug. epist. 134

RESTITVITVR TEXTVS AMBROSII.

Hæc autem cum optimo iure dici possint: puto tamen vitio librariorum inuersam esse periodum: nimirum, vt cum ibi apud Ambrosium sic legitur: Paulinum splendore generis in partibus Aquitaniæ nulli secundum, venditis facultatibus, &c.] ita sit restituendum: Paulinum splendore generis nulli secundum, in partibus Aquitaniæ venditis facultatibus, &c.] cui quidem lectioni fauet in primis, quod cum ipse Ambrosius amplissimum Senatorem significet fuisse Paulinum, familia nobilissima, ac Romana prosapia eademq. clarissima natum prædicet: plane res tanta minuitur, immo penitus extenuatur, si secundum priorem lectionem legerimus eum splendore generis in partibus Aquitaniæ nulli fuisse secundum; cum etsi primus inter nobiles illius regionis excelluisset, haud tamen comparandus fuisset cum aliquo Romanorum antiquæ familiæ; nec sane C dignus satis, vt de eo Gentiles Romæ Senatores talia tantaq. quod ad generis nobilitatem spectat, ista emphasi prædicarent: Ex illa familia, illa prosapia, illa indole, tanta eloquentia præditum, migrasse a Senatu, interceptam familiæ nobilis successionem.] haud enim par est, ista iactari de nobili Aquitano, qui & inter eius prouinciæ nobiles non primus eniteat, sed reliquis coæquetur. Arridet insuper posteriori lectioni, quod idem Ambrosius inferius dicat, agrum Nolanum minime ab eo fuisse distractum; sicq. non omnes ab eo agros venditos fuisse, sed dumtaxat eos quos amplissimos possidebat in partibus Aquitaniæ, voluerit demonstrasse: vel etsi ceteros omnes, excepto Nolano, vendiderit; Aquitanos tamen satis fuerit nominasse, qui omnium latissimi haberentur.

PAVLINVS VNVS IDEMQVE CVM EO QVEM AVSONIVS CELEBRAT.

Est insuper, vt ex eiusmodi sancti Ambrosij de Paulino elogio illud pariter assequaris, non alium esse hunc Paulinum qui in agro Aquitano prædia vendidit, & Nolanum se- D cessum vna cum coniuge petijt, ab illo ad quē extant complures Ausonij Galli viri Consularis epistolæ versibus conscriptæ: illum ipsum namque Paulinum Ausonij perneces sarium sæculo nuncium remisisse, & cum coniuge idem vitæ institutum suscepisse, petijsseq. perfectioris vitæ gratia Nolanum agrum, ex versibus ipsorum vltro citroq. datis satis intelligi posse perspicitur.

Patere, lector, amabo te, orationi de tanto viro oblectanti se, liberiores ad cursum habenas laxari, eiusq. exordium vitæ repetere vsque ad eiusdem anno præsenti res gestas: erit, vt tu quoque magnam ex ijs capias voluptatem. Scimus Paulinos inter alios Senatores Christianos in Vrbe celebres a Prudentio aduersus Symmachum agente recenseri his versibus [d]:

[d] Prudent. ad. uers. Symmach. lib. 1.

PAVLINI FIDELES.

Non Paulinorum, non Bassorum dubitauit E
Prompta fides dare se Christo, stirpemq. superbam
Gentis patriciæ venturo attollere sæclo.] Præter hunc autem de quo agimus, claruere Constantini temporibus Paulini duo, senior atque iunior: quorum prior Consulatum gessit cum Iuliano, eo ipso anno, quo Nicænum Concilium celebratum est, qui est Domini trecentesimus vigesimusquintus: posterior vero post annos octo vna cum Optato itidem Consulatum ordinarium est consecutus. De maiori adhuc Ethnico eiusmodi vetus reperitur inscriptio [e]:

[e] Recitat Panuin. in Fast.

PAVLINI SENIORES.

HERCVLI. INVICTO
M. IVNIVS. CÆSONIVS. NICOMACHVS
ANICIVS. FAVSTVS. PAVLINVS

[f] Describit Smetius pag. 70. nu. 1. necnon Panuin. in Fast.

De minori autem, cū aurata statua donatus est, eiusmodi extat egregiū monumentum [f]:

ANI-

A ANICII. IVN
ANICIO. PAVLINO. IVN. C. V
PRO. COS. ASIÆ. ET. HELLESPONTI
CONSVLI. ORDINARIO. PRÆF. VRBI
VICE. SACRA. IVDICANTI. OB
MERITVM. NOBILITATIS. ELOQVII
IVSTITIAE. ATQVE. CENSVRAE. QVI
BVS. PRIVATIM. AC. PVBLICE
CLARVS. EST. PETITV. POP. R
TESTIMONIO. SENATVS. IVDICIO
D. D. N. N. TRIVMPHATORIS. AVG
B CÆSARVMQ. FLORENTIVM
STATVAM. SECVNDAM. AVRO
SVPERFVSAM. LOCARI. SVMPTV
PVBLICO. PLACVIT

Quod inter alios magistratus vna cum Præfectura Vrbana iunctum legis: VICE SACRA. IVDICANTI] intelligere debes, quod ex quo Christiani Principes titulum abiecere Pontificis Maximi, ius Pontificium sacra iudicandi ad Vrbis Præfectos transtulere: quod & ex Symmachi litteris de iudicio exercendo ab ipso Vrbis Præfecto aduersus Vestalem Primigeniam virginem lapsam, superius dictum est.

PAVLINI ANICIANAE FAMILIAE.

Habes ex his pariter inscriptionibus Paulinos itidem fuisse Anicianæ familiæ germen: a qua haud putamus nostrum excludendum esse Paulinum, licet Pontius prænomine di- C ctus sit: sicut nec excluditur senior Paulinus, quod Faustus ea inscriptione nominatus inueniatur. Ceterum Prudentium, qui sub Honorio aduersus Symmachum (vt diximus) duos illos libros scripsisse cognoscitur, cum Paulinos celebrat, ad Paulinum de quo agimus, cuius fama vigebat illustris, respectum potissimum habuisse, nulla penitus dubitatio esse debet. Fuisse pariter nostrum Paulinum Melaniæ clarissimæ feminæ Consularis affinem, ipse ad Seuerum [a] de illa scribens affirmat. hæc de Paulini genere.

[a] Paulin. ad Seuer. epist. 10.

PAVLINVS BVRDIGALAE NATVS.

Sed & celeberrimi viri cunabula quoque petamus. Burdigala fuit illi natale solum: pluribus namque Romanis contigisse in prouincijs diuersis occasionibus nasci, multa exempla suppetunt, vt recens de Ambrosio, qui est natus in Gallijs, cum parens eius in eis D gereret Præfecturam. Burdigalæ igitur natus, ibi ab Ausonio Gallo illic publice profitente rhetericis atque poeticis institutus est facultatibus, ab eodemq. paternis frequentatus officijs, prout ex eiusdem Ausonij ad ipsum datis litteris declaratur, ac primo cum versibus illis eum voluit salutari [b]:

[b] Auson. epist. 20.

Dic &, Valere; dic, Auere te iubet
Amicus & vicinus & fautor tuus,
Honoris auctor, altor ingenij tui:
Dic & Magister, dic Parens, dic omnia
Blanda atque sancta charitatis nomina.] & alibi [c]:

[c] Auson. epist. 23.

PAVLINVS AB AVSONIO LITTERIS EXCVLTVS.

——*Nec dedignare parentem*
Adfari verbis. Ego sum tuus altor, & ille
Præceptor primus, veterum largitor honorum,
Primus in Aonidum qui te collegia duxi.] & Paulinus ad eum [d]:

[d] Paulin. epist. 39. apud Auson. epist. 1.

E *Tibi disciplinas, dignitatem, litteras,*
Linguæ, & togæ, & famæ decus,
Prouectus, altus, institutus debeo,*
Patrone, præceptor, pater.]

* auctus

At quod ait, a se Paulinum auctum honore, prouectumq. altius: ad illud spectare puto, quod Paulinus ab Ausonio bene institutus, dignus euaserit, cui magistratus amplissimi crederentur. Etenim fuisse ante Ausonium Paulinum insignitum ordinario Consulatu, his versibus in epistola [e] ad eum conscripta declarasse visus est:

[e] Auson. epist. 2.

PAVLINVS CONSVL ORDINARIVS.

Quamquam & Fastorum titulo prior, & tua Romæ
Præcesserit nostrum sella curulis ebur.
Et quæ iamdudum tibi palma poetica pollet,
Lemnisco ornata est, quo mea palma caret.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Longæuæ tantum ſuperamus honore ſenectæ, &c.] A
Quod de titulo Faſtorum ait, & ſubdit de ſella curuli Romæ conſecuta: plane excluditur quod de Faſtis municipalibus quis fortaſſe dicere potuiſſet, in illis Burdigalæ Paulinum ſcriptum, ibique primarios conſecutum fuiſſe honores. Quamobrem hinc plane conſtat Conſulatum ordinarium ſignificare voluiſſe: nam ſuffecti Conſulatus nequaquam Faſtis annotabantur, ſecundum illud Prudentij [a]:

a Prudent. lib. 1. contra Symmach.

——Faſtorumq. arce potiti
Annales proprio ſignarint nomine chartas,
Atque inter veteres cera numerentur & ære.] & alibi [b]:

b Idem lib. 2.

——Conſulibus dat condere Faſtos.]

Conſulum enim ordinariorum tantum id honoris erat: nam quod ſpectat ad exteros Conſules allectos, vel ſuffectos; nequaquam eorum nominibus conſignabantur anni, B verum ſub quibus Conſulibus Conſulatum geſſiſſent (vt idem ait Auſonius in gratiarum actione pro ſuo Conſulatu) quærendum erat.

c Auſon. epiſt. 24.

Sed & quod alibi idem his verſibus ſcribit [c]:

Paulinum Auſoniumq. viros, quos ſacra Quirini
Purpura, & auratus trabeæ velauit amictus.

plane ſignificat eodem Conſulatu ordinario functum eſſe Paulinum, quo Auſonius, ambos nimirum aurata trabea indutos eſſe: fuiſſe namque auro textam trabeam Conſularem, idem ipſe Auſonius docet [d]:

d Auſon. in Gratiar. action. pro ſuo Conſul.

Sed quonam anno ante Auſonij Conſulatum Paulinus illũ ipſum magiſtratum obierit, ignoratur: niſi dixerimus, quod cum omnes Faſtorum laterculi certis reperiantur ſignati Conſulibus, vnus vero ex eis careat Conſulum nota, adſcribaturq. poſt Conſulatum Gratiani Auguſti & Equitij, par eſt exiſtimare Paulini Conſulis nomine atque collegæ illum fuiſſe ſignatum. Hæc de Paulini Conſulatu ex Auſonio ipſo dicta ſunto, cui puto refragaturum neminem. C

PAVLINI PRAEFECTVRA VRBANA.

Reperitur inſuper Paulinus geſſiſſe Præfecturam Vrbanam ſub Conſulatu Gratiani quinto & Theodoſij; ad eum enim duo [e] ſub ijſdem Conſulibus data habentur reſcripta: quem hunc ipſum, de quo agimus, fuiſſe Paulinum, facile inducimur vt credamus. At qualia quantaq. hæc? omnia tamen propter Chriſtum Paulinus miſſa fecit, ſicut & multo ſtudio antea quæſitas muſas: & licet pluribus prouocaretur ab Auſonio verſibus ſcriptis epiſtolis, tacere nihilominus animo ſtatuit. Quamobrem ſuccenſuit in ipſum Auſonius: qui eum duabus inter ſcribendum ſugillaſſe viſus eſt notis; priori nempe illa, quod obſequeretur coniugi, quam eam ob cauſam quod imperare videretur marito, appellat D Tanaquilem, vt cum ait [f]:

e l. 4. & 5. de ſect. Cod. Theod.

f Auſon. epiſt. 23

——Tanaquil tua neſciat iſtud.] ex quibus conijcere licet quam eximiæ ſanctitatis femina fuerit vxor Paulini Theraſia; cum ab Auſonio creditum ſit, ab ipſa Paulinum ad ſanctiorem vitam excolendam fuiſſe perductum. Poſteriori vero illa nota Auſonius ſubinfenſus ſugillauit [g] Paulinum, quod atræ bilis morbo, quam Græci vocant melancholiã, velut alter Bellerophontes laboraret, atque propterea ſeceſſiſſet, muſasq. penitus abdicaſſet. Ita iſte, vt carnalis adhuc homo, neſciens quæ ſunt ſpiritus, a melancholia inductæ inſaniæ tribuit ſublimen illam Chriſtianæ religionis philoſophiam, quã Paulinus vna cum coniuge, diuino afflati ambo ſimul numine, arripuerant.

QVAE AVSONIVS IN PAVLINVM.

g Auſon. epiſt. 25.

QVID CARNALES IN SPIRITVALES OBIECTARE SOLEANT.

Sic quidem Auſonius in Paulinum, vt aſſolent hodie ſæculi ſectatores: qui cum vident aliquem adoleſcentem, ſpretis cum nobilitate diuitijs, caris ſuis, & domo paterna cum E flore iuuentæ, ſelectum vitæ genus ſectari, mox illud olim in Chriſtum a ſuis dictum inclamant [h]: Hic verſus eſt in furorem.] Quæ item in Paulino ſugillat Auſonius, eum nimirum Bellerophontis laboraſſe morbo, cum abdicato ſæculo arripuiſſet vitæ monaſticæ inſtitutum: eadem plane in omnes Chriſtianos monachos ſolita fuiſſe obiectari a Gentilibus, Rutilius & ipſe Ethnicus fidem facit, vbi hæc de inſulæ Capraríæ monachis:

h Marc. 3.

Sic nimiæ bilis morbum aſſignauit Homerus
Bellerophonteis ſollicitudinibus.]

At ſanctus Paulinus, cum ad Auſonium reſcripſit, rogat vt ab his abſtineat çontumelijs; atque poſt multa de initæ vitæ ratione hos habet verſus [i]:

i Paulin. ad Auſon. epiſt. 41. apud Auſon. epiſt. 3.

Ne me igitur, venerande parens, his vt male verſum
Increpites ſtudijs: neque me vel coniuge carpas,

Vel

A *Vel mentis vitio. Non anxia Bellerophontis*
Mens eſt: nec Tanaquil mihi, ſed Lucretia coniux.]

Sed & alia epiſtola eleganti metro ſic Paulinus, quod obiurgabat Auſonius, excuſat [a]:

a Paulin. epiſt. 39. apud Auſon. epiſt. 1.

Quid abdicatas, in meam curam, pater,
Redire Muſas præcipis?
Negant Camœnis, nec patent Apollini
Dicata Chriſto pectora.] & paulo poſt:
Nunc alia mentem vis agit, maior Deus:
Aliosq. mores poſtulat.] & quæ ſequuntur.

Certe quidem muſis ſe abdicaſſe viſus eſt Paulinus; quas olim adeo luculenter excoluerat, vt in poeticis facultatibus ipſum egregium poetam ſuperaret Auſonium: quod li-
B beraliter abſque inuidia idem ipſe Auſonius profitetur his verſibus [b]:

b Auſon. epiſt. 20.

Cedimus ingenio quantum præcellimus æuo.
Aſſurgit Muſæ noſtra Camœna tuæ.]

Ceterum ablegauit (quod mirandum eſt) a ſe Paulinus terſas illas, comptasq. muſas: retinuit vero ruſticam & incomptam atque rauciſonam, quæ ſatis viſa ad laudes Deo canendas, qui cordis potius quam chordarum numeris delectatur, & magis fide quam fidibus collaudatur.

AVSONIVS CHRISTIANVS.

Quod vero ad ipſum Auſonium ſpectat, illud non prætereat, fuiſſe ipſum quidem Chriſti cultorem: quod pluribus declaratur carminibus, quibus vel diuinum numen deprecatur, vel Paſchalia feſta celebrat, Immo qui & a tenellis vnguiculis a Chriſtianis ſacris virginibus ſuis materteris educatus eſt, par eſt credere imbutum fuiſſe ab eis etiam
C pietate; fuerunt enim hæ, Aemilia, Hilaria, & Iulia Cataphronia; quas dum celebrat [c] epigrammatibus, teſtatur eas virgines Deo deuotas in ſancta conſenuiſſe virginitate. Ceterum negari non poteſt eumdem Auſonium tum de dijs tum de amatorijs rebus quamplurima ceciniſſe, ob eamq. cauſam viſum eſſe nonnullis potius Gentilem quam Chriſtianum hominem. At de Auſonio ſatis. redeamus ad Paulinum.

c Auſon. in Parental. epigr. 6. & 26.

Vbinam autem, quove tempore, & a quo Paulinus baptizatus, atque inſuper quando presbyteratu initiatus fuerit, ſatis ipſe docet epiſtola ſequenti anno ad Alipium data, in qua hæc habentur [d]: Quod enim, inquit, indicaſti iam de humilitatis noſtræ nomine apud Mediolanum te didiciſſe, cum illic initiareris: fateor curioſius me velle condiſcere, vt ex omni parte te nouerim, quo magis gratuler, ſi a ſuſcipiendo mihi patre noſtro Ambroſio, vel ad fidem inuitatus es, vel ad ſacerdotium conſecratus, vt eumdem ambo vi-

d Apud Auguſt. epiſt. 35.

D deamur habere auctorem. Nam ego etſi a Delphino Burdegaliæ bâptizatus; a Lampio apud Barcinonam in Hiſpania, per vim inflammatæ ſubito plebis ſacratus ſim: tamen Ambroſij ſemper & dilectione ad fidem nutritus ſum, & nunc in ſacerdotij ordine confoueor. Denique ſuo me clero vendicare voluit, vt etſi diuerſis locis degam, ipſius preſbyter cenſear.] hæc de ſe ipſe: qui & ad Seuerum ſcribens [e]: Nos modo, ait, in Barcinonenſi (vt antea ſcripſeram) ciuitate conſiſtimus. Poſt illas litteras, quibus reſcripſiſti, die Domini quo naſci carne dignatus eſt, repentina (vt ipſe teſtis eſt) vi multitudinis, ſed credo ipſius ordinatione correptus, & presbyteratu initiatus ſum (fateor) inuitus, non faſtidio loci: nam teſtor ipſum, quia & ab æditui nomine & officio optaui ſacram incipere ſeruitutem: ſed vt alio deſtinatus, alibi (vt ſcis) mente compoſitus & fixus, nouum inſperatumq. placitum diuinæ voluntatis expaui.] ita Paulinus.

PAVLINI VITAE PROGRESSVS.

e Paulin. epiſt. 6

PAVLINVS QVOMODO COACTVS ORDINARI PRESBYTER.

E Quanti autem ponderis æſtimarit munus presbyteratus quem acceperat, ipſum audi, eum addit: Data igitur ceruice in iugum Chriſti, video maiora me meritis & ſenſibus opera tractare, iamq. arcanis & penetralibus Dei ſummi receptum & inſertum communicare cæleſtia, & Deo propius admotum in ſpiritu ipſo Chriſti & corpore & ſplendore verſari. Vix adhuc intellectum ſacræ molis capio mentis anguſtijs, & onus muneris mei conſcius infirmitatis horreſco. Sed is qui ſapientiam paruulis dedit, & ex ore infantium atque lactentium perfecit laudem ſibi, potens eſt in me etiam opus ſuum perficere, & munus ornare, vt ſe dignum faciat, quem ab indigno vocauit. Scito tamen, voti communis, eodem Domino præſtante, ſaluam eſſe rationem. Nam ea conditione in Barcinonenſi eccleſia conſecrari adductus ſum, vt ipſi eccleſiæ non alligarer: in ſacerdotium tantum Domini, non etiam in locum eccleſiæ dedicatus.] hæc ad Seuerum idem Paulinus, cum diſceſſionem pararet iam cum ipſo Seuero conditam, anhelans ad Nolanum

DE NOLANO S. PAVLINI RECESSV.

ſeceſſum:

secessum: quod iam consistens in Hispania mente conceperat, memor admirandi Felicis, qui ibi colitur, martyris; quem longe positus precibus frequentabat, apud quem residere, eidemq. iugiter deseruire statuerat. Tradit hæc quidem ipse in primo eiusdem sancti Felicis Natali, quod dum anno superiori in Hispania ageret, iam propediem discessurus, his versibus cecinit [a]:

Pande vias faciles, da currere mollibus vndis,
Et famulis famulos a puppi suggere ventos,
Inq. tuo placidus nobis sit limine portus:
Illic dulce iugum, leue onus, blandumq. feremus
Seruitium sub te Domino. Etsi iustus iniquis
Non egeas seruis, tamen & patiere & amabis
Qualescumque tibi, Christo donante, dicatos:
Et foribus seruire tuis, tua limina mane
Mundicie curare sines, & nocte viciſsim
Excubijs seruare pijs, & munere in isto
Claudere promeritam defesso corpore vitam.]

[a] Paulin. in Natal. 1. S. Felicis.

PAVLINVS CVPIDVS S. FELICIS.

hæc ipse cum adhuc in Hispania versaretur, animo tamen Nolam, ædesq. S. Felicis tenens, quem ante recedens ab Italia inuiserat, suaq. ei vota dicarat: & licet per multa annorum spatia abesse contigerit: numquam tamen eius obliuio ipsum tenuit, prout idem ipse in secundo Natali refert, dum ait:

—— tua tempore longo
Lustra cucurrerunt, ex quo solemnibus istis
Coram vota tibi, coram mea corda dicaui.]

sed displicuit Ausonio longa ista in Hispanijs mora Paulini, prout epistola ad eum scripta testatus est.

REDITVS PAVLINI IN ITALIAM.

Recedenti vero ex Hispanijs iam creato presbytero, contigit in itinere conferre se Mediolanum, inuisereq. S. Ambrosium, a quo cooptatus est in clerum Mediolanensis Ecclesiæ (vt superius diximus) eo fortasse animo quod post se eum cuperet habere in cathedra successorem: cum more maiorum de gremio eligi Episcopi consuescerent. Mediolano autem recedens Paulinus, patrium solum repetens, Romam se contulit: vbi antequam Nolanum secessum, quem diu concupierat, festinus adiret, sarcinam rerum temporaliū, qua sentiret se grauatum, deponeret; sicq. omni solutus vinculo, ad optatam requiem, animiq. tranquillitatem columbæ alis protinus conuolaret. Sed quid Romæ passus sit, ex ipso audiamus, qui in epistola quam sequenti anno (vt ex ipsius testificatione appareret) scripsit ad Seuerum Sulpitium, cum iam annum Nolæ egisset, dum eum hortabatur vt veniret ad S. Felicis, hæc habet [b]: Multa sunt quæ ad nos inuitare te, & de patria debeant seuocare: præ ceteris amor pacis & fuga zeli, qui maxime conspectu aut vicinia æmulæ conuersationis accenditur. Denique a nobis Romæ zelotyporum incendia clericorum longinquitas Vrbis extinguit; & omnis illic iniquitas obstruit os suū: quia per absentiam inde nostram, quasi subducto fomite, segnis odiorum flamma frigescit; nec in vocem audet erumpere, licet dentibus frendat inuidia, dum iniquitatis suæ conscia ipsa se erubescit, nec in promptu habet vbi faces liuidæ mentis accendat. Pax tamen Dei, quæ præcellit omnem sensum, abundat in cordibus plurimorum, & opus Dei Saluatoris in nobis Campania tota veneratur. Romæ quoque pauci, etiam in clero ipso, a quo solo videmur scandalizari, morsu inuidiæ commouentur. Sed Domino gratias, qui & mihi miserrimo peccatori suo dedit dicere: Quoniam oderunt me gratis [c]:

[b] Paulin. epist. 1. PATITVR INVIDIAM PAVLINVS ROMAE.

[c] Psal. 34. [d] Psal. 68.

Quod tamen ad me pertinet: cum [d] ipsis quoque qui oderunt pacem meam, mente pacificus sum: si quis enim vult contentiosus esse, hoc nostra consuetudo non recipit. Horum tamen ipsorum, qui nos odisse & a consortio sanctitatis suæ segregare dicuntur, vix ad nos tenuis fama perlabitur; & ab auribus nostris spinarum sepe munitis, vt aura frigida, vel importunum vacui culicis murmur excluditur. Sed pleniūs indicare poterunt conserui nostri, pueri tui, quantum nobis gratiæ Dominicæ detrimentum faciat Vrbici Papæ superba discretio: qui paucis ipsis diebus, quibus interfuere, viderunt quam assidua nos, quam sedula solicitorum fratrum monachorum, Antistitum, clericorum, atque etiam ipsorum sæpe sæcularium officia toto illo nostro ægritudinis tempore celebrauerint: quod apud vnanimitatem tuam, de Dominica tamen gratia, cuius hoc quoque opus & munus est, gloriari licet. Nemo propemodum tota Campania Episcoporum,

PAVLINI IVSTAE QVERELAE.

rum, non visitare nos, fas existimauit sibi: & quos infirmitas vel necessitas aliqua detinxerat, missis vice sua clericis & litteris affuerunt. Afri quoque ad nos Episcopi reuisendos, prima æstate miserunt.] hæc hactenus ipse: ex quibus primo videas, post legationem Africanorum Episcoporum, quam sequenti anno contigisse dicemus, has datas esse ad Seuerum a Paulino (vt nuper diximus) litteras.

Iam puto, sentis, lector, quem Paulinus per Vrbicum Papam intelligat: non aliū quidem, quam qui tunc Romanæ præerat Ecclesiæ Pont. ipsum Siricium, quem infensum absque causa aliqua, vt ait, pati coactus fuerit. Accidit plane, sanctum Paulinum iuste conqueri de Siricio Papa, atque alijs nonnullis Romanæ Ecclesiæ clericis, de quibus etiā conquestum vidimus sanctum Hieronymum, quod sæpe superius diximus. Vt plane acciderit hac ex parte male audire Siricium; quod aduersus adeo insignes sanctitate & doctrina viros vbique spectatos fuerit commotus: Sed quanam causa? Num quod non receperit ipsum inter clericos in Ecclesia, quem ab alio ordinatū esse sciebat: idq. sit quod idem Paulinus ait: Vrbici Papæ superba discretio?] Vel fortasse ideo Siricius illi succensuit, quod ordinatus statim fuerit ex laico presbyter: quod ne fieret a quouis Episcopo, idem Siricius data Epistola ad Orthodoxos, adhibita contestatione admonuisset? At si hoc crimen fuit, in Episcopum Barcinonensem Lampium culpa reijcienda fuit: Paulinus enim (vt ipse sæpe testatur) vim passus est. Sed & in tanto viro veniale hoc, sicut in Ambrosio & alijs, qui non ad presbyteratum tantum, verum etiam ad Episcopatū ex laicis cathecumenis inuiti prouecti sunt. Verum cū hæc omnia quæ passus est Romæ Paulinus, idem ipse liuori tantum adscribat & inuidiæ: illud opinandi haud leuem affert occasionem; nimirum quod adueniente ipso Paulino Romam post tam longum spatiū temponem, omnium oculi in ipsum conuersi fuerint, obstupescentium præ miraculo, cū viderent Consularem virum presbyterum factum, mox in monachum transformandum, celebri concursu tum ciuium, tum etiam exterorum frequentatū officijs: etenim eius fama illis veluti quodam classico excitatis, factus est ad eum inuisendū frequens vndique concursus non Romanorum dumtaxat ciuium, sed & peregrinorum Antistitum, ex partibus etiam transmarinis properantium, nec priuato tantum munere, sed etiā publicarum functione legationū. Hæc, inquam, tot tantaq. nonnullorum mouerunt inuidiam (vt ait) liuorē induxerunt, excitauerunt & irā. Cum ille pacis filius, sic male affectis animis nullo opportuniori remedio (vt ipse addit) occurrendum putauit, quam maturata ab Vrbe discessione: quod & faciendum Seuero proposuit, qui tunc in patria ijsdē inuidiæ ictibus vexabatur.

PAVLINVS QVAE A SIRICIO ROMAE PASSVS.

Ceterum qui de aliquibus ipse Paulinus iuste conquestus est, nonnullorum quoque Vrbis clericorum commendat exhibita erga se charitatis officia; inter quos fuisse Anastasium Rom. Ecclesiæ tunc presbyterum, postea vero Pontificem, non dubium est: coluisse hunc Paulinum eius testificatione dicemus: istud ipsum quoque fecisse Domnionem insignē virum illum, cuius est frequens memoria in litteris ad eum scriptis a S. Hieronymo: Paulinum enim eo vsum fuisse familiarissime, ipse testatur epistola ad Alipium; appellatq. ipsum, virum sanctissimum atque parentem [a]. Alios itidem eiusdem studij Christiana charitate complexos esse Paulinum, Pammachiumq. & illi similes fauisse Paulino, quis dubitat? Consuluit autem sibi & illis ipse prudens, instar Iacob, absentia, quantocyus potuit in agrum Nolanum se conferens, vbi in obsequio Martyris, magnæ turris ædificandæ solida supra firmam petram iaceret fundamenta: quod fecit, perfecitq. feliciter opus, hoc anno inchoatum in abdicatione amplissimarum diuitiarum.

QVI ROMAE PAVLINVM COLVERINT.

[a] Paulin. epist. 33. apud Aug. tom. 2.

Cum has erogaret in pauperes, ex eis illam subduxit partem, qua erigeret Fundanam basilicam; de qua construenda, scribens ad Seuerum, sic animi sui consilium aperit [b] Fundis nomen oppido est: quod æque familiare mihi fuit, dum maneret possessio, quam illic vsitatiorem habui. Itaque vel ad pignus quasi ciuicæ charitatis, vel ad memoriā præteriti patrimonij, basilicam dare in ipso oppido, quoniam & indigebat, ruinosam & paruam habens, voti fuit. Propterea & hos versiculos adijciendos putaui, quos illi in hoc oppido dedicandæ basilicæ parauimus. Nam adhuc in opere est, sed propitio Deo dedicationi propinqua. quod tamen ea mihi maxime ratio persuasit, quia & in huius apsíde designatam picturam meus Victor adamauit, & portare tibi voluit, si forte & vnam de duabus elegeris in hac recentiore tua pingere, in qua æque apsidē factam indicauit, &c.] subdit carmina, quibus qualis esset pictura illa describitur, nosq. alibi ad ostendendum antiquum vsum pingendi sacras in ecclesia imagines recensuimus.

[b] Paulin. epist. 12.

DE FVNDANA BASILICA.

Sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

RELIQVIAE MARTYRVM IN ECCLESIA COLLOCATAE

Sed & de sacris sanctorum martyrũ collocatis ibi reliquijs hæc in eadem epistola: Verum hanc quoque basilicam de benedictis Apostolorum & martyrum reliquijs sacri cineris, in nomine Christi sanctorum sancti, & martyrum martyris, & dominorum Domini consecrabunt: ipse enim testatus est se vicissim confessorum suorum confessorem futurum. [Vides, lector, pristinum vsum; erectam nempe basilicam, ornatã sacris imaginibus dedicari solemniter solitam, sed non sine reliquijs sanctorum martyrum. Putas ne tu (dic libere) esse sanctiores Paulino recentiores apostatas, qui ista contemnunt; vt hos potius sequaris, quam ipsum, quem cum Vrbe pariter admiratus est Orbis, ac sancti Patres qui tunc claruere, summis laudum præconijs celebrarunt, Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, ac deinde Gregorius, vt de alijs inferioris ordinis dicere prætermittamus? Inhærebo ego volens libensq. Paulino: vtinam & merear vitæ moribus sublimi ipsius Christianæ philosophiæ proximus cultor accedere. Tu si aliter sentis, tibi sapias: quale cuiusque opus fuerit, ignis probabit. Sed quænam ibidem ab ipso fuerint sacræ reliquiæ collocatæ, his ipse versibus explicat:

RELIQVIAE POSITAE IN FVNDANA BASILICA.

Ecce sub accensis altaribus ossa piorum
Regia purpureo marmore crusta tegit.
Hic & apostolicas præsentat gratia vires
Magnis in paruo puluere pignoribus.
Hic pater Andreas, & magno nomine Lucas,
Martyr & illustris sanguine Nazarius,
Quosq. suo Deus Ambrosio post longa reuelat
Sæcula Protasium cum pare Geruasio.
Hic simul vna pium complectitur arcula cœtum,
Et capit exiguo nomina tanta sinu.]

Reliquias autem istas haud pridem inuentas ab Ambrosio, ab eodem accepit omnes, præter Andreæ atque Lucæ, quorum corpora inuenta & translata vidimus ab Achaia Constantinopolim sub Constantio in basilicam Apostolorum.

VITAE INSTITVTVM PAVLINI IN AGRO NOLANO.

Quam vero arduum arripuerit in agro Nolano viuendi genus (ne quis putet eum ruri agentem vitam duxisse lautam & otiosam) epistolæ ipsius ad Seuerũ conscriptæ significant [a]. Fuisse quidem professos tum Paulinum tum Therasiam coniugem vitam monasticam, S. Hieronymus epistola ad eumdem Paulinum postea scripta expresse testatur: quod enim quæ inhærebat ei coniux seorsum vitam monasticam agens, vsu coniugij iam desiuerat esse vxor, idem S. Hieronymus eam sororem, non autem coniugem ipsius appellat [b]. Vt autem ambo renunciantes sæculo, & mutato habitu, abdicatis diuitijs, professi vitam monasticam, agrum Nolanum elegerint: id ex sententia videtur S. Hieronymi factum esse. etenim cum idem Paulinus litteris eumdem consuluisset de loco, num expediret vt id genus vitæ Hierosolymis excolerent: tunc idem S. Hieronymus eam de institutione monastica ad Paulinum ipsum dedit epistolam, qua reuocans a proposito Hierosolymam veniendi, hortatus est potius vt ab vrbibus remotum locum deligerent ad habitandum. Ipsam quidem epistolam scriptam esse antequam Paulinus agrum Nolanum peteret, multa sunt quæ indicant: immo datam præsenti anno fuisse, ex eo quoque possumus intelligere, dum de Vigilantio hæc habet in fine: Sanctum Vigilantium presbyterum qua auiditate susceperim, melius est vt ipsius verbis, quam meis discas litteris: qui cur tam cito a nobis profectus sit & nos reliquerit, non possum dicere, ne lædere quempiam videar, &c.] Porro ipsum Vigilantium, qui adhuc sub habitu sancto latebat inter Catholicos, Hierosolymis fuisse hoc anno mense Septembris, tempore immensi illius terræmotus, eiusdem Hieronymi auctoritate suo loco nuper dictum est. Putamus quidem nebulonem istum bis hypocritam secutum esse Paulinum ex Hispanijs Romam redeuntem, eumdemq. ab ipso acceptis litteris ad S. Hieronymum profectum esse Hierosolymam: qui ex parte aliqua detexisse visus est non rectam praui hominis mentem: & scriptis (vt suo loco dicemus) exagitauit; cum postea opportuno tempore, quod coquebat in stomacho, in necem aliorum virus euomuit. At de Vigilantio modo hactenus.

Quod ad Paulinum spectat: longe alius ille est Paulinus ad quẽ scribit S. Hieronymus epistolã CIII. de libris diuinæ Scripturæ, ab hoc de quo agitur, ad quem extare diximus epistolam eiusdem Hieronymi decimamtertiam de institutione monachi: siquidem illũ horta-

[a] *Paulin. epist. 1. prope finem, & epist. 7. & 24.*

[b] *Hier. epist. 13.*

A hortatur ipse Hieronymus Hierosolymam proficisci, hunc autem a proposito procul reuocat. Nec est quod quis dicere possit, euenire potuisse, vt quem aliquando ad profectionem hortatus est, postea noua adueniente causa eumdem reuocet: nam si ad vnum eumdemq. eas quis velit datas fuisse epistolas, in earum posteriori necessario habenda mentio prioris erat, immo & ratio reddenda, cur contraria superioribus scriberet. Sed sunt & alia, quæ eosdem inter se Paulinos discriminant. At de his hactenus: continget enim inferius quinto tomo de eodem Paulino Nolano Episcopo sæpe mentionem haberi.

SEVERI SVLPITII DIGNVM EXEMPLVM.

Accidit eodem ferme tempore aliud Paulino persimile exemplum edi a Seuero Sulpitio Romano ciue, viro illustri in Gallijs agente, & monasticum vitæ genus arripiente: dignum plane memoria laudeq. summa consiliũ; de quo ad ipsum scribens, ita Paulinus [a], cum sua iam extenuasset summisso animo: Tu, inquit, frater dilectissime, ad Dominum

B miraculo maiore conuersus es: quia ætate florentior, laudibus abundantior, oneribus patrimonij grauior, substantia facultatum non egentior, & in ipso adhuc mundi theatro, id est, fori celebritate diuersans, & facundi nominis palmam tenens, repentino impetu discussisti seruile peccati iugum, & letalia carnis & sanguinis vincula rupisti. Neque te diuitiæ de matrimonio familiæ Consularis aggestæ, neque post coniugium peccandi licentia, & cælebs iuuenta ab angusto salutis introitu & arduo itinere virtutis in mollem illam & spatiosam multorum viam reuocare potuerunt, &c.] Inhæsit Seuerus S. Martino, cuius monitis & exemplis nutriebatur in fide: sic vero se abdicauit a sæculo, vt filios in sanctitate educaret, prout idem Paulinus alia ad eum epistola scripta testatur [b].

[a] *Paulin. ad Sever. epist. 1.*

[b] *Paulin. epist. 5*

Sed & Tetradij viri clarissimi admiratione digna fuit conuersio: hic primum Ethnicus, quanto fastu tumidus esset, ex Ausonij ad eum versibus accipe, quibus ait [c]:

C *Cur me supino pectoris fastu tumens*
Spernis poetam Consulem?
Tuiq. amantem, teq. mirantem, &c.]

TETRADII CLARISSIMI VIRI CONVERSIO.

Quo modo autem hic opera S. Martini ad Christianam fidem sectandam conuersus sit; Seuerus, de quo nunc egimus, in rebus gestis S. Martini ita describit [d]: Eodem tempore, Tetradij cuiusdã Proconsularis viri seruus dæmonio correptus, dolendo exitu cruciabatur. Rogatus ergo Martinus vt ei manum imponeret, deduci eum ad se iubet. Sed nequã spiritus nullo proferri modo ex cella, in qua erat, potuit: ita in aduenientes rabidis dentibus sæuiebat. Tum Tetradius ad genua beati viri aduoluitur, orans vt ad domum, in qua dæmoniacus habebatur, ipse descenderet. Tum vero Martinus negare se profani & Gentilis domum adire posse: nam Tetradius eodẽ tempore adhuc Gentilitatis errore implicitus

D tenebatur. Spondet se igitur, si de puero dæmon fuisset exactus, Christianũ fore. Ita Martinus, imposita manu puero, immundum ab eo spiritum eiecit. Quo viso, Tetradius in Dominum Iesum credidit, statimq. catechumenus factus, nec multo post baptizatus est, semperq. Martinum salutis suæ auctorẽ miro coluit affectu.] hæc de Tetradio Seuerus.

[c] *Auson. epist. 15.*

[d] *Seuer. in Vita S. Martin. c. 16.*

Claruisse autem in Gallia his ipsis temporibus præter S. Martinum alios complures insignes sanctitate Episcopos, idem qui supra Paulinus testatus est: cuius epistolæ, quæ desideratur, fragmentum a Gregorio suæ intextum habetur historiæ his verbis [e]: Si enim hos videas dignos Domino sacerdotes, vel Exuperium Tolosæ, vel Simplicium Viennæ, vel Amandum Burdigalæ, vel Diogenianum Albigæ, vel Dynamium Engolismæ, vel Venerandum Aruernis, vel Alithium Cadurcis, vel nunc Pagatium Petrogorijs (vtcumque se habent huius sæculi mala) videbis profecto dignissimos totius fidei religionisq. cu

E stodes.] hæc ipse de ijs, quos inuisisse, nouisse, consuetudinemq. cum ijsdem habuisse in longa illa ac diutina sua peregrinatione putamus. His addendus est S. Mauritius Episcopus Andegauensis a S. Ambrosio lector ordinatus, & a S. Martino monastica institutione excultus & presbyter consecratus, ac deinde inuitus ordinatus Episcopus, cuius mirifica Acta [f] adhuc extant. At de his modo hactenus.

EPISCOPI QVI IN GALLIIS CLARVERE.

[e] *Greg. Turon. hist. Franc. lib. 2. cap. 13.*

[f] *Apud Sur. to. 5 die 13 Septemb.*

Corollarium vero rebus gestis anni huius addamus ex Sozomeno, qui ad finem Imperij Theodosij, in quo versamur, de sanctissimo viro Donato Episcopo in Epiro hæc habet [g]: Hac memoria multi multis in locis per orbem terrarum inter Episcopos præclari extiterunt: vt Donatus Euoreæ Epiri, quem & alia multa mirabilia fecisse testantur indigenæ, & illud maxime, quod in draconis interfectione præstitit, qui in Chamægephyris, quas vocant, ad viam regiam lustrũ habebat, & oues & capras & boues & equos, nec non & homines & alia rapiebat. Neque enim ille vel gladiũ vel hastam ferens, vel aliud aliquod

DE S. DONATO EPISC.

[g] *Sozom. lib. 7. cap. 25.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliquod telum habens, hanc belluam adortus est. sed cum illa eum aduentantẽ sensisset, A
& caput velut impetum factura extuisset: signum Crucis aduersus ipsam aeri digito inscripsit, & illi in faciem expuit. Illa sputo in os accepto, statim concidit; ac mortua iacẽs, amplitudine non minor apparuit ijs serpentibus qui visuntur apud Indos. Siquidem (vt ego quidẽ accepi) octo iugis in proximum campum extractam indigenæ combusserunt: ne putrefacta aerem inquinaret, & morbos pestilentes gigneret. Donato huic sepulchrũ est insigne templum ab ipso denominatum: propeque quod etiam fons est aquis vberrimis scaturiens, quẽ, cũ antea non esset, Deus illius precibus exoratus edidit: erat enim is locus prorsus aridus. Nam cum ille aliquando ex itinere huc aduenisset, fertur sodalibus eius aquæ defectu laborantibus, effossa manibus terra orasse, & simul ad votũ aquã vberẽ scaturiuisse, & ab eo tẽpore defecisse numquã.] Hæc Sozomenus, qui & subdit de Theotimo, Epiphanio, & alijs, de quibus nos alibi opportunius dicturi sumus quinto Annaliũ tomo. B

IESV CHRISTI ANNVS 395. SIRICII PAP. ANNVS 11. THEODOSII IMP. ANNVS 17.

CHristi annus trecentesimus nonagesimusquintus duorum germanorum fratrum Consulatu, Olybrij atque Probini, Fastis adscribitur: in quorum Consulatus auspicijs Claudianus carmen panegyricum cecinit, vbi hæc inter alia:

a Claud. carm. de Consulat. Olybr. & Probini. CONSVLATVS DVORVM FRATRVM.

[a] *Iam noua germanis vestigia torqueat annus*
Consulibus, lætiq. petant exordia menses.] & ad finem: C
Omni nobilior lustro tibi gloria soli
Contigit: exactum numquam memorata per ævum.
Germanos habuisse duces.] idq. meritis patris Probi de Imperio Romano optime meriti consecutos esse fratres adolescentes, idem pluribus tradit, natosq. esse illos ex Probo & Proba parentibus confirmat. Coluit ambos hos adolescentes Symmachus, quos &

b Symmach. lib. 5. epist. 65. 66. 67. 68. 69. ANICII PROBI ET OLYBRII CLARISSIMI CHRISTIANI.

frequentare officijs conatum esse, epistolæ ipsius ad vtrosque simul scriptæ testantur [b]. At præstat hic, antequam anni huius res gestas attingamus, Aniciorum Proborum & Olybriorum vetera monumenta hinc inde non sine magno labore collecta proferre: nã quod Christiani fuerint, & magni quidẽ nominis, celebratiq. pariter magna laude a maioribus nostris sanctis Patribus; plurimum plane conferet ad eorum quæ ijdem de his scripsere elucidationem, vetera de ijsdem monumenta describere. Libenter patere, lector, in his aliquantulum detineri. Si enim consideres e Perside sapientes veniisse viros (quod D superius dictum est ex Paulino in rebus gestis S. Ambrosij) vt Romæ Probi spectarent amplitudinem: auidiori sane animo nostrum hunc laborem accipies. Quod enim iam ad calcem tomum perduximus, liceat in his aliquantulum spatiari, non tamen inaniter & otiose, sed operose ac pariter fructuose. Quod igitur ad hæc in primis spectat: accipe

c Prudent. aduers. Symmac. lib. 1.

quæ Prudentius his versibus cecinit [c] de Anicio, ex quo Probi, atque Olybrij:

Fertur enim ante alios generosus Anicius Vrbis
Illustrasse caput: sic se Roma inclyta iactat.
Quin & Olybriaci generisq. & nominis heres,
Adiectis Fastis, palmata insignis ab aula,
Martyris ante fores Bruti submittere fasces
Ambit, & Ausoniam Christo inclinare securim.] Ad hos item ipsos pertinet quod E

d Hier. epist. 8.

S. Hieronymus [d] ait: Nunc mihi Proborum & Olybriorum clara repetenda sunt nomina, & illustris Anicij sanguinis genus, in quo aut nullus, aut rarus est, qui non meruerit Consulatum: aut proferendus Olybrius virginis nostræ pater, quem immatura morte subtractum Roma congemuit.] eadem de frequentibus in ea familia Consulatibus Clau-

e Claudian. carm. de Consu. Olybr. & Probi.

dianus habet consentientia Hieronymo, his versibus [e]:

—— *quemcumque requiris*
Hac de stirpe virum, certum est de Consule nasci.
Per fasces numerantur aui, semperq. renata
Nobilitate virent, & prolem fata sequuntur,
Continuum simili seruantia lege tenorem.
Nec quisquam procerum tentat, licet ære vetusto

Floreat,

A *Floreat, & claro cingatur Roma Senatu,*
Se iactare parem.] His generatim dictis, iam reliqua prosequamur. At primum quod spectat ad horum germanorum Consulum parentes, inde vero quæ ad filios pertinent, dicenda sunt. Meminit de Probo frequenter Ammianus, eiusq. nobilissimi magistratus Præfecturæ Prætorij sæpius iteratæ, necnon Ausonius, Symmachus, & alij. Huius in Vrbe summum splendorem Paulinus in Ambrosij Vita describit, nosq. superius meminimus. Gessit hic Consulatum vna cum Gratiano anno Domini trecentesimo septuagesimoprimo: delegasseq. eumdem hunc Probum diximus Ambrosio prouincias Æmiliam atque Liguriam, cum ipse Prætorij Præfecturam administraret.

DE ANICIO PROBO.

Porro (quod maius existimari debet) vna cum nobilitate, opum affluentia, atque amplissimorum magistratuum splendore, egregias coniunctas habuit cum Christiana religione virtutes; quod tum alij testantur, tum Claudianus docet his versibus [a]:

B

a Claud. ibid.

—— *virtutibus ille*
Fortunam domuit, numquamq. leuantibus alte
Intumuit rebus: sed mens circumflua luxu
Nouerat intactum vitio seruare vigorem.
Hic non diuitias migrantibus abdidit antris,
Nec tenebris damnauit opes: sed largior imbre
Sueuerat innumeras hominum ditare catervas.
Quippe velut denso currentia munera nimbo
Cernere semper erat, populis vndare penates,
Assiduos intrare inopes, remeare beatos.
Præceps illa manus fluuios superabat Iberos.
Aurea dona vomens, &c. De eodem Probo hæ leguntur inscriptiones in basibus statuarum, quæ hoc ipso anno ab ijsdem filijs Consulibus sunt eidem dedicatæ [b]:

PROBI VIRTVTIS.

C

b In aditu Capitolii ad Vaticanum. STATVAE ERECTAE PROBO TITVLVS.

SEXTO. PETRONIO. PROBO. V.C
PROCONSVLI. AFRICÆ
PRÆFECTO. PRÆTORIO
QVATER. ITALIÆ. ILLYRICI
AFRICÆ. GALLIARVM
CONSVLI. ORDINARIO
PATRI. CONSVLVM
ANICIVS. PROBINVS. V.C
D CONSVL. ORDINARIVS
ET. ANICIVS. PROBVS. V.C
QVÆSTOR. CANDIDATVS
FILII. MVNVS. SINGVLARI. RELIGIONI
DEBITVM. DEDICARVNT

Sed & duo alij filij, nempe Olybrius Consul & Iuliana, aliam illi statuam dedicarunt, in cuius basi hæc inscriptio legitur:

PROBI MAGISTRATVS.

SEXTO. PETRONIO. PROBO
ANICIANÆ. DOMVS
CVLMINI. PROCONSVLI
AFRICAE. PRAEFECTO
E PRAETORIO. QVATER
ITALIAE. ILLYRICI. AFRI
CAE. GALLIARVM. CON
SVLI. ORDINARIO. CON
SVLVM. PATRI. ANICIVS
HERMOGENIANVS
OLYBRIVS. V.C. CONSVL
ORDINARIVS. ET. ANI
CIA. IVLIANA. C. F. EIVS
DEVOTISSIMI. FILII
DEDICARVNT

Hæc supersunt monumenta Probi ex statuis in eius memoriam erectis: Quæ autem in ipsius sepulchro inscriptiones repertæ sunt, his subijciemus. Quoto vero Domini anno

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipsum mori contigerit, haud satis exploratum habetur: Illud autem sepulchrales eius tituli nos docent, baptizatum esse proxime moriturũ, sepultumq. in Vaticano post apsidem basilicæ S. Petri, cõstructo ibi instar templi nobili ædificio, egregijs hinc inde suffulto columnis, in quarum epistylijs legebantur scripta epitaphia, versibus ab ipsa coniuge Proba Faltonia poetria clarissima femina elaborata. Perseuerauit Memoria illa integra, licet neglecta, vsque ad Nicolai Papæ V. tempora: quando idem Pont. amplioribus spatijs exædificare nouam basilicam Principis Apostolorum primus aggrediens, templum illud Probi, quod illius apsidi iungebatur, demolitus est: prægrãdes vero lapides, sicut & columnæ in alium vsum cõuersi sunt: sicq. male consultũ antiquitati, vt sicut ipsa ædes, ita inscriptiones penitus perijssent; nisi opportune quidem, nec sine Dei nutu accidisset, vt ante sex mẽses quam structura nobilis demoliretur, Maffæus Vegius eiusdem basilicæ canonicus templum illud, vt ipse testatur, adierit, opusq. egregium admiratus, sed contemptum dolens, versus in epistylijs positos iam musco nato desuper obductos exacte descripserit vna cum alijs etiam ibi repertis epitaphijs: quæ simul collecta hactenus asseruantur in eiusdem basilicæ bibliotheca, ex qua hic tibi ipsa describimus, collatis exemplaribus, mendisq. vitio scriptoris illapsis penitus expurgatis. sic enim se habent:

PROBI SEPVLTVRA VEL.

A

B

EPITAPHIVM AD SEPVLCHRVM PROBI.

EXIMII RESOLVTVS IN AETHERIS AEQVORE TANTVM
CVRRIS ITER CVNCTIS INTEGER A VITIIS
NOMINE QVOD RESONAS IMITATVS MORIBVS AEQVE
IORDANE ABLVTVS NVNC PROBVS ES MELIOR
DIVES OPVM CLARVSQ. GENVS PRAECLARVS HONORE
FASCIBVS INLVSTRIS CONSVLE DIGNVS AVO
BIS GEMINA POPVLOS PRAEFECTVS SEDE GVBERNANS
HAS MVNDI PHALERAS HOS PROCERVM TITVLOS
TRANSCENDIS SENIOR DONATVS MVNERE CHRISTI
HIC EST VERVS HONOS HAEC TVA NOBILITAS
LAETABARE PRIVS MENSAE REGALIS HONORE
PRINCIPIS ALLOQVIO REGIS AMICITIA
NVNC PROPIOR CHRISTO SANCTORVM SEDE POTITVS
LVCE NOVA FRVERIS LVX TIBI CHRISTVS ADEST
O NVNQVAM DEFLENDE TVIS CVM VITA MANERET
CORPORIS ATQ. ARTVS SPIRITVS HOS REGERET
PRIMVS ERAS NVLLIQ. PATRVM VIRTVTE SECVNDVS
NVNC RENOVATVS HABES PERPETVAM REQVIEM
CANDIDA FVSCATVS NVLLA VELAMINA CVLPA
ET NOVVS INSVETIS INCOLA LIMINIBVS
HIS SOLARE TVOS QVANQVAM SOLATIA MOESTA
GRATIA NON QVAERAT GRATIA CHRISTE TVA
VIVIT IN AETERNA PARADISI SEDE BEATVS
QVI NOVA DECEDENS MVNERIS AETHERII
VESTIMENTA TVLIT QVO DEMIGRANTE BELIAL
CESSIT ET INGEMVIT HIC NIHIL ESSE SVVM
HVNC TV CHRISTE CHORIS IVNGAS CAELESTIBVS ORO
TE CANAT ET PLACIDVM IVGITER ASPICIAT
QVIQ. TVO SEMPER DILECTVS PENDET AB ORE
AVXILIVM SOBOLI CONIVGIOQ. FERAT

C

D

E

hactenus epitaphium Probi, quod mox sequebatur aliud eiusdem Probi simulq. Probæ coniugis exaratum his versibus in epistylijs aduersæ partis ordinis columnarum:

ALIVD EPITAPHIVM PROBI ET PROBAE.

SVBLIMES QVISQVIS TVMVLI MIRABERIS ARCES
DICES QVANTVS ERAT QVI PROBVS HIC SITVS EST
CONSVLIBVS PROAVIS SOCERISQ. ET CONSVLE MAIOR
QVOD GEMINAS CONSVL REDDIDIT IPSE DOMOS
PRAEFECTVS QVARTVM TOTO DILECTVS IN ORBE
SED FAMA EMENSVS QVIDQVID IN ORBE HOMINVM EST
AETERNOS HEV ROMA TIBI QVI POSCERET ANNOS
CVR NON VOTA TVI VIXIT ADVSQ. BONI

NAM

A NAM CVM SEXDENOS MENSIS SVSPENDERET ANNOS
DILECTÆ GREMIO RAPTVS IN ÆTHRA PROBÆ
SED PERIISSE PROBVM MERITIS PRO TALIBVS ABSIT
CREDAS ROMA TVVM VIVIT ET ASTRA TENET
VIRTVTIS FIDEI PIETATIS HONORIS AMICVS
PARCVS OPVM NVLLI LARGVS AT IPSE FVIT
SOLAMEN TANTI CONIVX TAMEN OPTIMA LVCTVS
HOC PROBA SORTITA EST IVNGAT VT VRNA PARES
FOELIX HEV NIMIVM FOELIX DVM VITA MANERET
DIGNA IVNCTA VIRO DIGNA SIMVL TVMVLO

Porro tumulum ipsum Probi ibidem inuentum esse, cum sub eodem Nicolao Pontifice
B nouæ construendæ basilicæ fundamenta effoderentur: idem Vegius, qui vidit, affirmat; traditq. vna cum ossibus auri copiam ex aureis vestibus alijsq. sepulchralibus ornamentis simul inuentam: denique addit, ipsum sarcophagum sacris imaginibus sculptum tunc fuisse translatum in sacellum sancti Thomæ Apostoli, quod extat in ipsa Vaticana basilica, ad fontis baptismatis vsum aptatum; quod opus vsque hodie perseuerat: ossa autem, quæ intus inuenta sunt, in cœmeterio Vaticano recondita fuisse.

IVSTA AVCTORIS QVERELA DE MEMORIIS DIRVTIS.

Tulit ista antiquitatum naufragia ætas illa: cuius temporis hominibus Romæ agentibus si innotuisset qualis extiterit Probus, Probaq. coniux, & qualis eius filia Iuliana, & neptis sancta Demetrias; quantumq. Ecclesia Catholica horum fuerit opibus subleuata, ac præclaris virtutibus illustrata; quotq. etiam quantisq. insuper eædem sanctissimæ feminæ sanctorum Patrum præconijs fuerint celebratæ: certe quidem semper viuentes
C eiusmodi memorias reliquissent, coluissentq. debito venerationis officio: & licet construendæ nouæ molis causa inde eorum monumenta dimoueri necessitas compulisset; eadem tamen alio translata, sancta tecta integre custodita seruassent, neque in alium quantumlibet sacrum vsum quoquo modo transferri aliquando passi fuissent.

At qui Probi & Probæ cum alijs inscriptionibus hic etiam sepulchralia tibi reddimus epitaphia: sepulchrorum quoque formas formis (vt vides) expressas hic pariter tibi exhibendas curauimus: vt in omnibus sit venerandæ antiquitati prospectum; & in quo passa visa est detrimentum, postliminio (quantum fas est) ipsa restituatur antiquitas, vt sic nobilia Probi atque Probæ sepulchra libenter lector inspectes, anteriorem videlicet sarcophagi faciem, qui a lateribus quoque persimiles his scriptas habet imagines: In quibus in primis medium locum occupat ipsa veneranda Saluatoris effigies atque sanctoPROBI SEPVLCHRVM SANCTORVM IMAGINIBVS SCVLPTVM.

D rum Petri & Pauli, ceterorumq. Apostolorum: Talibus namque pijs ornamentis sua ipsorum ornare monumenta Christiani studebant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quam vero cernis in Christi imaginis dextera gemmatam Crucem, eiusdem Prudentius meminit his versibus, cum Romam alloquitur [a]:

Agnoscas Regina libens mea signa necesse est,
In quibus effigies Crucis aut gemmata refulget,
Aut longus solido ex auro præfertur in hastis.] Sed & Ioannes Chrysostomus [b] ait solitam fuisse effigiari Crucem ex auro, margaritis, ac gemmis: vt scirent omnes, Crucem sontium olim supplicijs infamatam, ipso visu horrendam, ore nefandam, & horrore cauendam; ex quo eam pro salute hominum Christus Redemptor noster sponte subijt, iam fuisse redditam fulgentem, decoram, pretiosam, atque gloriosam.

[a] *Prudent. contra Symmach. lib. 1.*

[b] *Io. Chrysost. in hom. de adorat. Crucis.*

Huic adiungendam putauimus alterius sarcophagi ibidem reperti typis expressam anterioris itidem faciei imaginem: quod creditur esse sepulchrum Probæ ac Iulianæ; peramplum enim est. extat ipsum translatum ad opus figlinum post ecclesiam sanctæ B Marthæ apud apsidem sancti Petri positam in Vaticano: In quo quas cernis ad pedes Christi feminas inclinatas, alteram earum Probæ, Iulianæ vero alteram imaginem esse, perfacile coniectura possumus intelligere.

SACRARVM IMAGINVM VSVS.

Ne tibi otiose hæc spectanda proposita, lector existimes: attende quanta existant, quibus proficias. Nam quod ad ipsa epitaphia pertinet: habes in primis ad calcem prioris inscriptionis, cum rogatur anima Probi esse adiumento coniugi atque proli, piam Catholicæ Ecclesiæ traditionem, adiuuari viuentes precibus defunctorum, vsu receptam, exemplo probatam, sancte religioseq. antiquitus custoditam. Habes insuper & sacrarum imaginum vsum Christi potissimum, & Apostolorum, etiam in sepulchris exhibitum: cuius rei Romæ in primis exempla innumera suppetunt. Et ne pures eas exculptas tantum fuisse sepulchris, sed illis ecclesiarum parietes caruisse: adhuc licet inspicere in Ti- E tulo Pastoris Siricij Papæ, qui his diebus Romanam Ecclesiam gubernabat, partem salstolorum venerandæ imagines exprimuntur in apside; sicut in alijs antiquis ecclesijs vbique locorum eadem vetustatis monumenta est facile reperire.

Sed ne alio longius digrediatur oratio, quæ ab Olybrio & Probino fratribus anni huius Consulibus ad Probum parentem se conuertit: probe consulitur, si a Probo ad Probā, piam ipsorum matrem, eadem reuertatur. In primis vero vt sanctorum Patrum elogijs, qualis quantaq. fuerit ista mulier, innotescat: de ea hæc accipe a S. Hieronymo, qui ait [c]: cuius sanctitas, & in vniuersos effusa bonitas, etiam apud barbaros venerabilis fuit: quam trium liberorum, Probini, Olybrij, & Probi, non fatigarunt ordinarij Consulatus.]

[c] *Hier. epist. 3.*

hæc

A hæc Hieronymus. Hanc ipsam religione venerandam etiam S. Augustinus commendat, cum ipsa petente, ad eam scripsit epistolam, seu potius tractationem, De videndo Deum. Laudat hanc eamdem Ioannes Chrysostomus, quod suæ communionis homines Constantinopoli Romam profugos domo exceperit ac benigne habuerit, vt suo loco dicturi sumus. Sed quæ in commendationem ipsius Ethnicus poeta Claudianus habeat, accipe [a], ne putes nostros tantum Christianæ feminæ laudes prosecutos esse: DE ANICIA PROBA.

[a] *Claudian. carm. de Consul. Olybr. & Probin.*

Sic Proba præcipuo natos exornat amictu,
Quæ decorat mundum, cuius Romana potestas
Fœtibus augetur: credas & æthere lapsam
Stare pudicitiam, vel sacro thure vocatam
Iunonem Inachijs oculos aduertere templis.
B *Talem nulla refert antiquis pagina libris,*
Nec Latiæ cecinere tubæ, nec Græca vetustas:
Coniuge digna Probo: nam tantum cœtibus extat
Femineis, quantum supereminet ille maritos.] hæc ipse de Proba, quæ, viuente adhuc viro, centonem illum de Testamento nouo & veteri scripsit, in cuius fine hæc habet: LAVDES PROBAE.

——— celebrate fauentes
Hunc socij morem sacrorum: hunc ipse teneto
O dulcis coniux: & si pietate merentur,
Hac casti maneant in religione nepotes.]

Ex his videas, nihil antiquius fuisse sanctissimæ feminæ, quam Christianam religionem ad posteros suos transmittere. Sed cum ex antiquis memorijs appareat Faltoniam PIETAS PROBAE.
C Probam poetriam vxorem fuisse Probi: vndenam recentiori Isidoro [b] accidit, vt eamdem Adelphij Proconsulis coniugem fuisse dicat? & vnde insuper illis qui sentiunt cum Isidoro, est quod dicant, Probo fuisse cognomentum Adelphium? certe in antiquis monumentis nullatenus reperiri datur, Probum Adelphium dictum esse, sed tantum Anicium Sextum Petronium Probum. At quæ de eadem Proba Faltonia in antiquis veterum inscriptionum monumentis reperiantur, his subdamus.

[b] *Isidor. lib. de Vir. illustr. c. 5.*

In duabus basibus statuarum eiusdem pene formæ atque mensuræ vna eademq. reperitur inscriptio in ædibus Cæsijs apud Vaticanam basilicam: in quarum primæ frontispicio hi versus breuioribus characteribus scripti leguntur [c]:

[c] *Excuderunt forma Plantin. pag. 71. num. 1.*

CONSIMILES. FRATRVM. TRABEIS. GESTAMINA. HONORVM
TERTIA. QVAE. DEDERANT. ADDIDIMVS. TITVLIS
D DILECTAE. PROBVS. HAEC. PERSOLVIT. MVNERA. MATRI
RESTITVENS. STATVIS PRÆMIA. QVAE. DEDERAT & infra:
ANICIAE. FALTONIAE
PROBAE. AMNIOS. PINCIOS
ANICIOSQVE. DECORANTI
CONSVLIS. VXORI
CONSVLIS. FILIAE
CONSVLVM. MATRI
ANICIVS. PROBINVS. v.c.
CONSVL. ORDINARIVS
ET. ANICIVS. PROBVS. v.c.
E QVAESTOR. CANDIDATVS
FILII. DEVINCTI
MATERNIS. MERITIS
DEDICAVERVNT

INSCRIPTIO STATVAE PROBAE.

Quod hoc epitaphio tribuitur Probæ decoranti Anicios, id ipse Ausonius [d] Gallus tribuit eius viro Probo versu illo:

[d] *Auson. epist. 21.*

Stirps nouator Amnie,
Paribusq. comit insulis
Aniciorum stemmata.] Sed de Faltonia Proba alia rursus in ijsdem ædibus sic se habet inscriptio in basi statuæ collocatæ:

ALIA INSCRIPTIO DE PROBA.

ANICIAE. FALTONIAE
PROBAE. FIDEI. NOBILITA

Universidad de Deusto
Biblioteca

TIS. ANTIQVAE. ORNA
MENTO. ANICIANAE
FAMILIAE. SERVANDAE. ET
DOCENDAE. CASTITATIS
EXEMPLO. CONSVLVM
PROLI. CONSVLVM. MATRI
ANICIVS. HERMOGENIANVS
OLYBRIVS. V.C.
CONSVL. ORDINARIVS
ET. ANICIA. IVLIANA. C.F
EIVS. DEVOTISSIMI. FILII
DEDICARVNT

Insuper hæc in alia basi ibidem posita:

DE BADEM PROBA.

ANICIAE. FALTONIAE
INLVSTRISSIMAE. ET
SANCTISSIMAE
CASTISSIMAE. FEMINAE
HERMOGENIANVS. OLYBRIVS
V.C. CONSVL. ORDINARIVS
ET. ANICIA. IVLIANA. C.F.
D. D

Porro Olybrius hic Hermogenianus prænomine Claudius, non Probæ & Probi filius, sed gener fuit, nimirum Iulianæ ipsorum filiæ coniux, vt sequens docet inscriptio, quæ habetur in ædibus Cæuolis via Iulia.

DE ANICIA IVLIANA.

TYRRANIAE. ANICIAE
IVLIANAE C. F. CONIVGI
Q. CLODI. HERMOGENIANI
OLYBRII. V. C
CONSVLARIS. CAMPANIAE
PROCONSVLIS. AFRICAE
PRAEFECTI. VRBIS
PRAEF. PRAET. ILLYRICI
PRAEFECTI. PRAET. ORIENTIS
CONSVLIS. ORDINARII
FL. CLODIVS. RVFVS. V. P
PATRONAE. PERPETVAE

Gessit hic Consulatum anno Domini trecentesimo septuagesimonono vna cum Ausonio Gallo: citoq. ex hac luce subtractus (vt ex Hieronymo vidimus) Iulianam reliquit viduam cum prole Demetriade filia.

ANICIAE IVLIANAE PRAECONIA.

At qualis quantaq. esset Iuliana hæc filia Probæ, relicta Claudij Hermogeniani complura sanctorum Patrum de ea digna elogia manifestant. Fama quidem eius nequaquā Vrbis seu Italiæ angustijs valuit contineri; sed rebus ante gestis præclarisq. animi eius virtutibus maria præteruolans, & longe lateq. remotas prouincias percurrens, Africam & Orientem peruasit. Ad hanc ipsam Innocentij Romani Pontificis extant litteræ [a]: ad eamdemq. scripsere Episcopi Alypius & Augustinus [b], necnon Chrysostomus [c]: laudatq. eam S. Hieronymus [d], & alij. Sed de eadem inferius quinto tomo pluribus agendum erit.

Quod rursum ad filios Probi pertinet: vni ex illis nupsit Furia illa ex Camillorum prosapia clarissima femina, ad quam viduam relictam S. Hieronymus scripsit epistolam decimam De viduitate seruanda: testatur id quidem ipse in epistola [e] ad Saluinam eodem argumento conscripta, vbi in fine ait Furiam nurum fuisse Probi quondam Consulis. Sed de Furia illud non prætereat, germanum eius fuisse maritum Blesillæ filiæ S. Paulæ: id enim tradit idem S. Hieronymus in epistola ad eamdem Furiam scripta, cum eius exordio hæc habet: Blesillam prætereo, quæ maritum suum, tuum secuta germanum, in breui vitæ spatio tempora virtutum multa compleuit.] Mater vero eius, Titiana dicta, seu potius Tatiana (vt puto) Tatiani Consulis, qui collegam habuit Symmachum, soror fuit. Verum de his modo hactenus.

[a] Innoc. epist. 11.
[b] Aug. epist 193
[c] Chrysost. epist. 169.
[d] Hieron. epist. 8
[e] Hieron. epist. 11.

FVRIA NVRVS PROBI.

Iam

Iam habes, lector, occasione Consulum fratrum, textam Proborum genealogiam: nempe (vt paucis dicta repetam) ex Probo & Proba genitos filios quatuor, Olybrium, Probinum, Probum, & Iulianam: ex Iuliana vero & eius viro Claudio Hermogeniano Olybrio prognatam vnicam filiam Demetriadem, sanctam virginem, Christianæ pudicitiæ decus. sed de ipsa simul cum matre eius Iuliana & auia Proba, plura suis locis inferius. Omnes hæ clarissimæ ex Aniciorum familia feminæ toto Orbe (inquit Cassiodorus) prædicatæ: quæ quidem familia vere nobilis dicitur, quando ab ea actionis probitas non recedit.] ita ipse.

Porro Demetriadis patri Claudio Hermogeniano Olybrio frater fuit Alypius, dictus, Faltonius Probus Alypius, vt eiusmodi docet inscriptio [a] in statuæ basi his litteris notata:

[a] Romæ apud Colleg. Graecorum.

DE OLYBRIO ET ALYPIO.

Q. CLODIO. HERMOGENIANO
OLYBRIO. V. C. FRATRI
ADMIRANDAE. PIETATIS
FALTONIVS. PROBVS. ALYPIVS. V. C

Alia præterea eiusdem Alypij inscriptione compertum habetur eumdem sub Theodosio Vrbanam Præfecturam gessisse. sic enim se habet [b]:

[b] Apud Smet. pag. 158. num. 17.

DOMINO. NOSTRO
FL. THEODOSIO
AVGVSTO
FALTONIVS. PROBVS
ALYPIVS. V. C. PRAEF. VRB.

Ad eumdem quoque Alypium complures extant epistolæ Symmachi, deq. eo meminit in epistola ad Flauianum [c].

[c] Symmach. lib. 2. epist. 32.

SVB ALYPII PRAEFECTVRA MARTYR. ALMACHIVS.

Quoto autem anno Theodosij eius Præfectura Vrbana contigerit, ignoratur: nec scitur, num sub Honorio alias functus sit eodem magistratu. Sub ipso autem Vrbis Præfecto contigisse martyrium Almachij, his verbis tabulæ Ecclesiasticæ [d] produnt Kalendis Ianuarij: Romæ S. Almachij martyris: qui iubente Alypio Vrbis Præfecto, cum diceret: Hodie Octauæ Dominici diei sunt: cessate a superstitionibus idolorum & a sacrificijs pollutis: a gladiatoribus occisus est.] ita ibi. De eodem putatur Theodoretus [e] agere, cum rem gestam paulo fusius narrat his verbis: Telemachus quidam (*sic nominat quem Latini habent Almachium*) excolens vitam monasticam, profectus ex Oriente, hac de causa Romam se contulit, *nempe vt ludos gladiatorios abolendos curaret*. Ac dum sceleratum istud edebatur spectaculum, in stadium ipse ingreditur, atque ad gladiatores descendens, mutuam inter eos dimicationem sedare nititur. Itaque crudelis cædis spectatores accensi iracundia, & a dæmone qui ex illa sanguinis effusione voluptatem capiebat, ad furorem impulsi, pacis auctorem lapidibus obruerunt.] ita ipse. At licet discrepet a Martyrologio, vbi dicitur a gladiatoribus necatus: potius in Theodoreto errorem inesse putamus, quam vt hic ab illo diuersus habeatur. Sed idem auctor ista subdit: Qua re cognita Imperator admirabilis, Telemachum in numerum martyrum inuictorum adscripsit, crudele autem illud spectaculi genus penitus sustulit.] hæc ille.

[d] Martyrolog. Rom. die 1. Ianuarij.
[e] Theod. lib. 5. cap. 26.

Ceterum sic relatum accipias Almachium, siue Telemachum inter martyres ab Imperatore, vt ipsi tribuatur, quod ipso curante, Ecclesiastica auctoritate a Romano Pontifice esse factum oportuit. Tempore Honorij Imperatoris hæc accidisse, Theodoretus narrat: sed verius putamus sub Theodosio, cuius tempore eiusdem Præfectura Vrbana ponitur: sub quo Imperatore siluisse videntur spectacula illa cruenta, sub Honorio iterum restituta, vt suo loco ex Prudentio dicturi sumus. Vt id etiam affirmemus, illud pariter suffragatur, quod tempore Theodosij reperitur Alypius per sanctum Ioannem eremitam ad meliorem frugem redditus: etenim de Alypio Aegypti Præfecturam administrante hæc habet Palladius in Lausiacis [f]: Interea vero dum loquimur, *cum Ioanne videlicet sanctissimo illo anachoreta*: ingressus est subito prouinciæ ipsius Præses Alypius. Ad quem, relicto quem mecum habebat sermone, se contulit. Secessi igitur ab eisdem paulum, & loco cedens, eminus steti: prolixas autem eorum confabulationes grauiter ac moleste ferens, intra meipsum bonum illum senem reprehendebam, eo quod meo sermone contempto, illum potius honorasset. Ideoq. cum id mihi ingratum fuisset; spreto eodem, recedere cogitabam. Vocauit itaque ad se tunc ille Theodorum nomine interpretem suum, dicens; Vade ad fratrem illum, & dic ei:

[f] Pallad. in Lausiac. c. 22. apud Lipom. tom. 3.

ALYPIVS AD MELIOREM FRVGEM CONVERSVS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Noli esse pusillanimis; quia nunc iam dimittam præsidem,& tecum loquar. Cognoui igitur ex hoc,ipsum Ioannem hominem esse spiritualem,& omnia præuidere: & idcirco eo magis cœpi remorari. Egresso mox inde Præside, me vocauit,his me alloquens verbis: Vt quid, inquit, animam tuam me reprehendendo læsisti? Quam in me inueneras culpam,vt ea in tuis sensibus cogitares,quæ nec in me cognosco, nec tuos scio mores decere? An ignoras illud, quod non incolumes ac fortes, sed male habentes medico semper indigeant? Nam tu me, cum velis, & rursum ego inuenire te possum: & si ex me forsitan nullum,ex alijs tamen fratribus patribusq. aliquod poteris habere solatium.Iste vero totus ex sæcularibus rebus diabolicæ deditus potestati, vix breuis horæ spatio potuit respirare: & nunc tentans, sicut quidam seruus austerum dominum suum fugiens, venit vt salutare hic inueniret auxilium. Inconsulta igitur atque importuna res fieret, si illum relinquerem, & tecum morarer, qui iugiter salutis tuæ commodis vacare consueuisti.] hæc Palladius de Alypij Præfecti cum S. Ioanne congressu; cuius monitis redditum esse meliorem,par est credere. Atque de Alypio satis.

THEODOSII IMP. OBITVS.

Iam vero ad præsentis anni res gestas, suo quo factæ sunt ordine, recensendas, orationem conuertamus. Extitit namque anni huius exordium vniuerso Christiano orbi maxime luctuosum acerbissimo nouo casu obitus Theodosij, cuius virtute paulo ante a tyrannide fuerat vniuersum Occidentale Imperium liberatum: Etenim cum adhuc triumphi lætitia gestiret populus, mox improuisa morte Theodosij, immenso mærore consternatus est: de quo antequam agamus, hic errorē corrige Prosperi in Cassiodori Chronicon illapsum, dum sub huius anni Consulibus ponitur Eugenius a Theodosio superatus: quod quidem anno superiori contigisse,tum quæ dicta sunt certa fide demonstrant, tum etiam Claudianus de eorumdem Consulatu dum versibus agit, aperte testatur; vt omittamus alia de his innumera testimonia.

DE TEMPORE ET LOCO OBITVS THEODOSII.

Hoc igitur anno,ijsdem Consulibus, Theodosius Imperator, secundum quod antea a Deo prædictum fuerat sanctissimo anachoretæ Ioanni, ex hac vita migrauit decimoseptimo Kalendas Februarij,cum imperasset annos sexdecim, & duobus diebus decimum septimum attigisset,annum agens ætatis quinquagesimum. De anno obitus eius & Consulibus testantur Prosper [a], Marcellinus [b], & Socrates [c], qui & de dicta obitus die fidem facit: Quod vero attigerit annum decimumseptimum, Ruffinus [d] & Marcellinus tradunt. De anno ætatis quinquagesimo Victor est auctor, cui magis assentimur, quam Socrati dicenti annos vixisse sexaginta. De loco autem; cum Mediolani extremum clausisse diem, Orosius [e] & Victor [f] vna consentiunt. Errat vero Zosimus [g], dum ait Theodosium Constantinopolim reuertentem,in itinere vita functum. Sed quæ eius præcesserint obitum,quæve fuerint subsecuta, dicamus.

a Prosp.in Chron.
b Marcellin.in Chronic.
c Socrat.lib.5. cap.25.
d Ruffin.lib.2.
e Oros.lib.7. cap.36.
f Aurel.Vict.in Theodos.
g Zosim.lib.4.

ANTE OBITVM HORTATVS GENTILES THEODOSIVS.

Cum filios Arcadium & Honorium Constantinopoli venientes excepisset, & omni hostilis cœtus labe purgatus, Ecclesiasticæ communionis particeps (vt dictum est) factus esset,complura Reipublicæ fructuosa disposuit. Inter alia conuocato Senatu,habita oratione, hortatus fuit Gentiles deorum cultum procul abijcere, quorum falsitatem iam in bello Eugeniano experti fuissent, cum quam polliciti illi fuerant certam victoriam, vt impotentes, imbecilles, atque mendaces minime præstitissent: ab Herculis manu iam clauam extortam, atque fulmina e manu Iouis excussa esse viderent (hos namque deos suis ipsi castris præfecerant) contra vero certo scirent, si saperent, Christum Regem Regum Crucis virtute cælestibus, terrenis, & inferis dominari; quem sequi deberent.

h Zosim.ibid.

Sed hæc nihil penes eos profeciſſe, Zosimus tradit, cuius hac de re ista sunt verba [h]: Cum Senatum conuenire iussisset, qui patritis auitisq. sacrorum ritibus inhærebat, nec adhuc permoueri poterat, vt ijs assentiretur, qui ad contemptum deorum deflexerant: orationem habuit,qua eos hortabatur,vt missum facerent errorem(sic enim appellabat) quem hactenus secuti fuissent,& Christianorum fidem amplecterentur,quæ liberationē ab omni delicto & impietate polliceatur. Sed cum huic exhortationi nemo pareret,nec a patritis ritibus, quos inde vsque ab origine Vrbis accepissent, discedere vellent, & his expertem rationis assensum præferre: cum dicerent,illis obseruatis,se iam mille ducentis propemodum annis Vrbem inuictam incoluisse; cum quibus si commutarent alia, quid euenturum esset,ignorarent: Tum vero Theodosius Fiscum suū sumptu grauari,qui in sacra victimasq. fieret,seq. ista velle abolere dixit: qui neque probaret id quod ageretur;

& alio-

& alioqui sciret, penuriam militarem maiores pecunias poscere. Cum Senatus respondisset,non rite fieri quæ perpetrarentur,quando sumptus ille qui sacris impenderetur,ad Fiscum non pertineret: nihiloq. minus lex sacrorum abolita cessaret, aliaq. neglecta iacerent,quæcumque a maioribus tradita fuerant; Imperium Romanum paulatim diminutum, barbarorum domicilium factum est; aut potius incolis prorsus amissis, ad eam redactum est formam, vt ne loca quidem, in quibus vrbes sitæ fuerunt, agnoscantur.] hæc Zosimus secundum antiquam Ethnicorum querelam ipse Ethnicus ingerit, quasi cuncta aduersantia ob Christianam religionem in Romanum illata fuissent Imperium. Sed de his alias sæpe suis locis.

THEODOSIVS MVLTA PROPICVA STATVIT ANTE OBITVM.

Sane quidem post deuictum Eugenium, qui aperiri permiserat rubigine obsitas seras portarum dedicatorum idolis templorum, & illis intermissa diu sacrificia immolari: Theodosius nihil antiquius habuit,quam,lege lata, templa claudere, & sacrificia prohibere. vnde S.Ambrosius comparans eum Iacob: Imitatus, inquit [a], Iacob, supplantauit perfidiam tyrannorum, qui abscondit simulachra Gentium: omnes enim cultus idolorum fides eius abscondit: omnes enim cærimonias obliterauit.] Relaxata quoque ab eo tunc temporis annonaria tributa ex testamento fuisse, idem S.Ambrosius tradit: eiusq. pariter testamento legem indulgentiæ scriptam esse relictam, testatur, dum ait: Præcepit dare legem indulgentiæ,quam scriptam reliquit. Quid dignius, quam vt testamentum Imperatoris lex sit?] Quod vero ad filios spectat, idem paulo superius: De filijs enim nihil habebat nouum quod conderet, quibus totum dederat, nisi vt eos præsenti commendaret parenti.] Tradidisse quidem ipsos filios S.Ambrosio,Paulinus [b] affirmat; sed id factum est,cum eos Constantinopoli venientes suscepit Theodosius in ecclesia. ex quo erroris arguuntur Socrates [c] & Sozomenus [d], dum aiunt filios aduenientes reperisse ipsum Theodosium morbo laborantem in lecto.

a Ambr.orat.in fun. Theod.
b Paulin. in Vit. S.Ambr.
c Socrat.lib.5. cap.25.
d Sozom.lib.7. cap.vltim.

Ceterum quod ait ipse Ambrosius,tunc obitus tempore commendatos ab eo fuisse parenti, Stiliconem intelligere certum est: loco enim parentis ipsum ab eis haberi voluit, cui ipse Theodosius Serenam fratris filiam in matrimonium collocauerat. testantur id Claudianus [e] & Zosimus [f]. Erat Arcadius natu maior adolescens annos natus viginti, Honorius vero decimum dumtaxat agebat annum: de quibus S.Ambrosius [g]: Domino fauente, Arcadius Imperator iam validus inuentus est; Honorius continuo pulsat adolescentiæ fores, prouectior ætate quam Iosias] qui natus annos octo regni suscepit moderandas habenas. Fuisse ambos iam ante baptizatos, & a S. Arsenio in baptismo suscep-tos, in Vitis Patrum habetur expressum [h]. Qui igitur moriens populi curam gessit relaxando tributa, atque hostium quoque voluit benemereri, tribuens eis indulgentiam testamento, filijsq. diuisit Imperium, & tradidit fidei Stiliconis; Ecclesiarum non potuit obliuisci: nam de eo S.Ambrosius [i]: Dilexi virum,qui cum iam corpore solueretur, magis de statu Ecclesiarum, quam de suis periculis angebatur.] hæc Ambrosius, satis memor quot legibus conatus frustra ille fuerit feras bestias coercere, expertusq. satis ipsorum hostium procaciam,animumq. duritia obstinationis obductum nullis coerceri pœnis,vel refrenari posse supplicijs.

e Claud.Aduer. Ruffin.lib.2.
f Zosim.lib.4.
g Ambros.orat. de obitu Theod.

AETAS ARCADII ET HONORII IMPP.

h Vit.SS.Patr. part.2.c.36.
i Ambros.orat. de obitu Theod.

Eo igitur ex hac vita egresso, corpus pollinctum temporariæ amandatum est sepulturæ,postea vero translatum fuit Constantinopolim hoc eodem anno VI. Idus Nouembris,vt Socrates tradit: non tamen secum vexit illud Arcadius, qui mox post patris obitum, ne quid inopinato obitu Imperatoris (vt assolet) turbarum oriretur in Oriente, quam citissime reuerti laborauit Constantinopolim: nam Honorium tantummodo interfuisse quadragenæ funeris functioni,S.Ambrosius indicat in ea quam coram ipso tunc in laudem Theodosij habuit,oratione: nam inter alia [k]: Eius ergo Principis & proxime conclamauimus obitum,& nunc quadragesimum celebramus, assistente sacris altaribus Honorio Principe: quia sicut sanctus Ioseph [l] patri suo Iacob quadraginta diebus humationis officia detulit,ita & hic Theodosio patri iusta persoluit.] hæc Ambrosius; qui & in peroratione significat, eo perfuncto ab Honorio Christianæ pietatis officio, mox ipsum corpus subleuandum,& euehendum Constantinopolim: ait enim [m]: Fles etiam,Imperator Auguste, quod non vsque Constantinopolim reuerendas reliquias ipse prosequeris. eadem tibi causa nobiscum est: omnes iusto dolore prosequimur: omnes (si fieri posset) deductores tecum esse cuperemus, &c.]

CORPVS THEODOSII TRANSLATVM CONSTANTINOPOLIM.

k Ambros.orat. in obitu Theod.
l Genes.50.
m Ambros.ead. orat.in fine.

Sic namque decuit tantum Imperatorem,post liberatum Occidentale Imperium a tyranno,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ranno,triumpho magis suo quam funere sepeliri, immo ad cælum triumphali quadriga A
ferri,cum cæleſti militia, qua vicerat, triumphaturum. Cuius quidem laudes cum ex
prudentia in Imperio gubernando, tum ex fortitudine in tyrannis potentiſſimis extir-
pandis, tum etiam ex pietate in fide Catholica integerrime conſeruanda, ſanctis pijsq.
moribus cuſtodiendis, omnium veritatem amantium ore, omnibus ſunt ſæculis concla-
matæ. Nullus enim vmquam Romanorum Imperatorum, qui non hereditario iure pa-
renti Auguſto ſucceſſerit,ita legitime,ita opportune, ita fructuoſe atque fideliter ad re-
gimen Romani eſt cooptatus Imperij. Qua dexteritate,quanta facilitate atque felicita-
te tunc inuaſum a Gothis Orientale recuperauit Imperium, vt victores fecerit ſibi mili-
tare ſubiectos? Qua prudentia Perſas iugi clade Romanum Imperium peſſundantes, fi-
nitimas prouincias deprædantes,non ſolum ceſſare ſuaſit,ſed & munera pro tributo con
ferre? Qua pietate Orientalem Eccleſiam Arianorum & aliorum hæreticorum pedibus B
proculcatam,in auctiorem gradum quam fuerat ſub Conſtantino,reſtituit? Qua bellica
fortitudine tyrannorum monſtra perdomuit? Quanta fide recuperatum Imperium
Occidentale Valentiniano reſtituit? Quo religionis affectu idololatriam ſæpius, vt per-
cuſſum multis ictibus anguem,caput rurſus extollentem penitus extinguendam curauit?
Quod vero tot egregijs excultum virturibus Chriſtianum Imperatorem in peccatum
aliquando labi prouidentia diuina permiſerit: totum id fuit, vt delinquentibus Regibus
poſteris ſanciret diuinum conſilium diſciplinam: nimirum, vt tum exemplo diſcerent
Theodoſij,quanto diſpendio audiant Principes magis aulicos,quam ſacerdotes: tum ve-
ro vt eius & pœnitentia erudirentur, quantumuis potentiſſimos ac inuictiſſimos Princi-
pes,cum delinquunt,ferulæ ſubiacere Eccleſiaſticæ poteſtatis, & ſolutos licet legibus ſæ-
culi,vinculis tamen alligatos eſſe Euangelicæ diſciplinæ. C

LAVDES THEODOSII EX RECTE FACTIS COMPARATAE.

At quod ad incomparabiles mores tanti Principis ſpectat: vnus infelix atque perditus
Zoſimus reperitur inter ſcriptores, qui more ſuo, odio Chriſtianæ religionis, Theodo-
ſium magnopere carpſerit. ſed quod ſciret facta eius celeberrima cunctis eſſe perſpicua,
vt a nemine poſſent penitus obſcurari,illud vafri ingenij conſiliū iniit, vt pacis tempore
eius facta condemnet,laudet vero labores in bello, cum eumdem Principem hiſce verbis
in ſua hiſtoria mendatiorum textrina, ſugillatum reliquit [a]: Cumq. Promoto curam
horum omnium commiſiſſet, ipſe prioris viuendi rationis recordatus, cœnas magnifi-
cas cœnabat, & in exquirendis voluptatibus curioſus erat, & Theatris atque Circen-
ſibus ſe oblectabat. Adeoq. mihi Principis huius vitam in vtrumque procliuem mi-
rari ſubit. Nam cum natura mollis eſſet, omniq. ſocordiæ & indicatis antea vitijs de-
ditus: ſi nihil ei triſte, nihil formidabile moleſtiam exhiberet, naturæ frena laxabat: ſin D
vrgeret aliqua neceſſitas, quæ ſtatum rerum quaſſatura timeretur, ignauiam deponebat, & delicijs valere iuſſis, ad fortitudinem ac laborum moleſtiarumq. tolerantiam redibat. Cum ipſo rerum vſu docente talis eſſet, iam omni ſolicitudine liberatus, inſitis a natura diſſolutionibus ſeruiebat.] hæc Zoſimus, ſed eadem & his deteriora ſuperius, cum ait [b]: A voluptate mollicieq. exorſus Imperium, magiſtratus qui rebus erant præfecti, conturbabat; & rei militaris duces numero plures, quam antea erant, inſtituebat.]

CALVMNIAE ZOSIMI IN THEODOSIVM DILVVNTVR.

a Zoſim.lib.4.

b Zoſim.lib.4.

ALIAE CALVMNIAE ZOSIMI IN THEODOSIVM.

Et de eodem paulo poſt: Hæc quidem ſocordia Principis, abſurdaq. pecuniarum cu-
piditate,tandem huc euaſerunt. Idem Princeps auctor extitit,tantus vt ſumptus in men-
ſam Imperatoris fieret,vt propter ciborum multitudinem, & in his apparandis magni-
ficentiam, populoſæ coquorum & pocillatorum & aliorum cohortes inſtituerentur: E
quas ſi quis enumerare velit,ei prolixo fuerit opus commentario. Nam de multitudine
inſeruientium Principi ſpadonum; quodq. complures horum,præſertim qui ceteris for-
ma præſtabant,Præſides in medium proferrent eos quos ipſi vellent: quodq. totum Im-
perium in ſua poteſtate haberent, quocumque lubitum eſſet,animum Principis flecten-
tes: hæc ergo commemorando,quid opus eſt orationem inſtituere prolixiorem? cum re-
rum interitus exinde ſecuti cauſæ nobis indicandæ veniant. Nam cum temere, atque
etiam in indignos Fiſci bona profunderet, ideoq. non abs re pluribus pecunijs egeret;
prouinciarum præfecturas quibuſuis accedentibns venales exponebat, nulla prorſus exi-
ſtimationis,aut honeſtæ vitæ ratione habita, ſed eum iudicans idoneum qui auri vel ar-
genti maiorem ſummam deferebat: adeoq. videre erat,argentarios & nummularios, &
alios in foro profeſſiones fœdiſſimas exercētes,magiſtratuum inſignia ferre, maioremq.

pecuniæ

A pecuniæ vim habentibus prouincias tradere.] hæc Zoſimus in euerſorem deorum ſuo-
rum,iure (vt ſibi videbatur) indignatione commotus.

Sed ad confutandum oblatrantem inuectiuis acerrimis hominem (ne canem dicam)
nihil eſt vt de laudatiſſimo Principe hic noſtrorum congeramus elogia: ſed ne videamur
domeſticis teſtibus velle vincere, Gentili æque obijcimus Gentilem hiſtoricum, veri ta-
men amantiorem,ipſum inquam inſignis nominis ſcriptorem rerum ſui temporis,Aure-
lium Victorem; qui vt ſummo laudum præconio Theodoſium extollat,ſic comparat il-
lum Traiano,vt tamen conſtanter affirmet,ipſum Traiani caruiſſe vitijs: ac proinde iux-
ta veteres illas acclamationes, TRAIANO MELIOR, conſecutus Theodoſius
vnus fuerit, ipſius ſententia, vt non amplius iam a populo in noui Imperatoris auſpicijs
illud foret acclamandum ac deprecandum, MELIOR TRAIANO, ſed illud,
B MELIOR THEODOSIO, publicis vocibus & votis optandum. Ipſe igitur Vi-
ctor omnis priuati affectus animo liber,veritatis tantum ſtudioſus,hæc de Theodoſio po-
ſteris tradidit [a]: Fuit,inquit,Theodoſius moribus & corpore Traiano ſimilis, quantum
ſcripta veterum & pictura edocent. Sic eminens ſtatus,membra eadem, par cæſaries,os
abſque eo quod illi aliquantulum vellendo ſteriles genæ,neque tam ingentes oculi erāt,
neſcio an & tanta gratia, tantusq. flos in facie, ſeu tanta dignitas in inceſſu. Mens vero
prorſus ſimilis, adeo vt nihil dici queat, quod non ex libris in iſtum videatur transferri.
Clemens animus,miſericors,communis, ſolo habitu differre ſe ceteris putans; in omnes
homines honorificus, verum effuſius in bonos: ſimplicia ingenia æque diligere, erudita
mirari,ſed innoxia: largiri magno animo magna: amare ciues vel priuato contubernio
cognitos,eosq. honoribus,pecunia,beneficijs ceteris munerari, præſertim quorum erga
C ſe velut patrem aſpero caſu officia probauerat.

a Aurel.Vict. in Theodoſ.

CONTRA ZOSIMVM VICTOR.

THEODOSII VIRTVTES EX AVRELIO VICTORE.

Illa tamen, quibus Traianus aſperſus eſt, vinolentiam ſcilicet & cupidinem trium-
phandi, vſque eo deteſtatus eſt,vt bella non mouerit,ſed inuenerit: prohibueritq. lege,
miniſteria laſciua, pſaltriasq. commeſſationibus adhiberi: tantum pudori tribuens &
continentiæ,vt conſobrinarum nuptias vetuerit tamquam ſororum. Litteris,ſi nimium
perfectos contemplemur, mediocriter doctus, ſagax plane, multumq. diligens ad no-
ſcenda morum geſta: quibus non deſinebat execrari veterum facta ſuperba, crudelia, li-
bertati infeſta quæ legerat, ac Cinnam, Marium, Syllamq. atque vniuerſos dominan-
tium,præcipue tamen perfidos & ingratos. Iraſci ſane rebus indignis,ſed flecti cito: vnde
modica dilatione emolliebantur aliquando ſeuera præcepta. habuitq. a naturæ munere
quod Auguſtus a philoſophiæ doctore didicerat: qui cum audiſſet eum facile commo-
D ueri, ne aſperum aliquid ſtatueret, monuit vt vbi iraſci cœpiſſet, quatuor atque viginti
Græcas litteras memoria recenſeret; vt illa concitatio, quæ momenti eſt,mente alio tra-
ducta, parui temporis interiectu langueſceret. Melior haud dubie (quod eſt raræ virtu-
tis) poſt auctam annis potentiam regalem, multoq. maxime poſt ciuilem victoriam.
Nam & annonæ curam ſolicitus attendere,& auri argentiq. graue pondus ſublati atque
expenſi a tyranno, multis e ſuo reſtituere,cum benigni Principes & quidem vix fundos
ſolerent nudos ac deformata prædia concedere. Iam illa minutiora, & vt dicitur, intra
aulam; quæ quidem quia occulta ſunt, magis naturæ hominum curioſæ oculos auresq.
ad ſe trahunt: Patruum colere tamquam genitorem: fratris mortui,ſororisq. liberos ha-
bere pro ſuis: cognatos affinesq. parentis animo complecti: elegans lætumq. conuiuium
dare,non tamen ſumptuoſum: miſcere colloquia pro perſonis, ſtudio, dignitatibus, ſer-
E mone cum grauitate iucundo, blandus pater, concors maritus. Exercebatur neque ad
illecebras,neque ad laſſitudinem; ambulationibus magnis, cum eſſet otium, reficiebat
animum: veſcendi continentia valetudinem regebat.] hactenus de moribus Theodoſij
Victor, quibus plane calumniantem Zoſimum potenter confutes & execreris.

THEODOSII CVM TRAIANO COMPARATIO.

Sed & ſi ex Græcis quæras de Theodoſio teſtimonium,& ab homine æque Gentili (ne
putes in gratiam ipſius Chriſtianorum aliquem eſſe locutum) eodemq. probatæ fidei &
probitatis viro, profeſſione philoſopho, & hanc ob cauſam Chriſtianis anteceſſoribus
Imperatoribus acceptiſſimo,quem impoſſibile exiſtimes eſſe mentitum: accipe Themi-
ſtium [b], qui non habens ex recentioribus Principibus quem Theodoſio æquare poſſet,
ad priſcos illos laudatiſſimos Reges ſe conferens, non dubitat ipſum præferre illis om-
nibus: vtpote qui affirmet, eum probitate, prudentia, atque conſilio ſuperaſſe Licur-
gum,fortitudine & peritia militari Alexandro Magno extitiſſe maiorem. Quod quidem

THEMISTIVS LAVDATOR THEODOSII.

b Themiſt.ora.5

haud

haud amplificatione quadam rhetoricæ artis oſtentat, ſed certis firmisq. rationibus docet. Eſſent hic deſcribendæ duæ orationes, quibus ipſe Themiſtius in eo argumento verſatur, vt Theodoſij egregias virtutes prædicet: ſed parcimus ob prolixitatem. A

SYMMACHVS LAVDATOR THEODOSII.

At etſi hæc ſatis ſuperq. ſint ad Theodoſij defenſionem: addimus tamen Latinorum oratorum clariſſimum Symmachum & ipſum Ethnicum, & Chriſtianorum hoſtem: qui publica concione (vt ſuo loco dictum eſt) cum ciuiles eius tum bellicas laudes proſecutus, teſtatur ſcribens [a] ad Flauianum æque Gentilem hominem, eas adeo ſua oratione ſuperiores fuiſſe, vt ſibi viſus ſit illas potius attigiſſe, quam pro rerum geſtarum dignitate ſingulis (vt ait) ſatisfecerit: hæcq. familiaribus ipſe litteris apud amicum alioqui Principi ob ſublatum deorum cultum in Theodoſium infenſum, non autem in gratiam Principis pro concione iactata, ſed ad aures dicta odio habentis Imperatorem Chriſtianum idololatriæ deſtructorem, ab ipſo præſertim Symmacho in eumdem Theodoſium eamdem ob cauſam valde permoto. Vt ex his magnam ineſſe vim intelligas veritati, virtutemq. etiam linguas hoſtium coercere, easq. habenis velut in contrarium curſum reflectere, & ex inuectiuis ad encomia dicenda conuertere. Sic igitur pro Theodoſij defenſione aduerſus eius vituperatores Ethnicos, ipſos etiam Ethnicos ſcriptores obijcere ſatis ſit. B

a Symmach. lib. 2. epiſt. 13.

PAVLINVS APOLOGIAM PRO THEODOSIO SCRIPSIT.

Ceterum aduerſus eorumdem Ethnicorum calumnias longe potentiorem nactus eſt Theodoſius poſt mortem patronum: etenim ipſum decus Romanæ nobilitatis, Chriſtianæ religionis dignum exemplum, Pontius Paulinus litteris clarus, famaq. celebris, eiuſmodi ſuſcepit prouinciam, vt aduerſus rabulas ſubſannantes, Theodoſij famam carpentes, lucubrationem luculentam ediderit, rogatus a quodam pio viro, quo familiariter vtebatur, nomine Benedicto, prout ipſe Paulinus teſtatur ad Seuerum hæc ſcribens [b]: Alius libellus ex his eſt, quos ad Benedictum, id eſt, Chriſtianum virum amicum meum Endelechium ſcripſiſſe videor, non tamen edidiſſe conuincar. Is enim mihi auctor huius in Domino opuſculi fuit; ſicut ipſius epiſtola, quæ libello pro themate præſcribitur, docet. Fateor autem idcirco me libenter hunc ab amico laborem recepiſſe, vt in Theodoſio non tam Imperatorem quam Chriſti ſeruum, non dominandi ſuperbia, ſed humilitate famulandi potentem, nec regno, ſed fide Principem prædicarem.] hæc Paulinus: & S. Hieronymus ipſo exordio epiſtolæ ad eum ſcriptæ de eodem ſic habet: Quid enim in nobis, aut quantum eſt, vt doctæ vocis mereamur præconium? vt illo ore, quo religioſiſſimus Princeps defenditur, humiles nos modiciq. laudemur?] nominat eam Paulini ſcriptionem Gennadius Panegyricum ſuper victoriam tyrannorum, eius argumenti conſcriptum, vt demonſtraret ipſum Chriſtianum Imperatorem fide & oratione potius quã armis immanes tyrannos ſæpius ſuperaſſe. C D

b Paulin. epiſt. 9.

c Hieronym. epiſt. 13.

PAVLINI NOBILE INGENIVM.

Si vis autem intelligere quale eiuſmodi a Paulino elucubratum opus fuerit, percontare ſanctum Hieronymum hæc [c] ad ipſum Paulinum ſcribentem: Librum tuum, quem pro Theodoſio Principe prudenter ornateq. compoſitum tranſmiſiſti, libenter legi, & præcipue mihi ſubdituiſio in eo placuit: cumq. in primis partibus vincas alios, in penultimis te ipſum ſuperas. Sed & ipſum genus eloquij preſſum eſt & nitidum; & cum Tulliana luceat puritate, crebrum eſt in ſententijs: iacet enim (vt ait quidam) oratio, in qua tantum verba laudantur. Præterea magna eſt rerum conſequentia, & alterum pendet ex altero. Quicquid aſſumpſeris, vel finis ſuperiorum, vel initium ſequentium eſt. Felix Theodoſius, qui a tali Chriſti oratore defenditur. Illuſtraſti purpuras eius, & vtilitatem legum futuris ſæculis conſecraſti. Macte virtute: qui talia habes rudimenta, qualis exercitatus miles eris? O ſi mihi liceret iſtiuſmodi ingenium non per Aonios montes & Heliconis vertices (vt poetæ canunt) ſed per Sion, & Itabirium, & Sina excelſa ducere: ſi contingeret docere quæ didici, & quaſi per manus myſteria tradere Scripturarum; naſceretur nobis aliquid, quod docta Græcia non haberet.] hæc Hieronymus. At de Theodoſio hactenus, cuius exitu optatus quoque finis huic quarto tomo Annalium imponatur. Quæ vero reliqua ſunt anni huius rerum geſtarum, ſequenti tomo dicemus, cum Arcadij & Honorij filiorum eius in Imperio ſucceſſorum acta auſpicaturi ſumus. E

EPILOGVS CVM ADMONITIONE.

Quem igitur ab exordio Iuliani Imperij inchoauimus tomum hunc quartum Annalium, claudimus eumdem feliciſſimo ad Deum tranſitu Theodoſij. In quo quidem tamquam in viua tabula, ſemper loquentibus imaginibus, immo clamantibus, expreſſum habes, quæ impietatis, quæ vero pietatis ſint vires, quive exitus alterutram ſectantium Imperatorum: cum velut in ſcena repræſentata videris diuerſa atque contraria diuerſorum Principum ſtudia: contemplatusq. fueris, quemnam finem habuerit Apoſtata Julianus idolorum cultor, quove peruenerit Valens hæreſis propugnator, & quem tandem exitum conſecutus ſit Valentinianus maior, Catholicus licet Princeps, ſinens tamen pro arbitrio quemque agere, idola colere, hæreſesq. ſectari; quo modo diuinam vindictam in ſe concitauerit, atque in filios miſerabilius propagarit: contra vero qui fuerit religionem pure colentis, & propenſius excolentis, impietatemq. vna cum impijs inſectantis felix ingreſſus, felicior progreſſus, ac tandem egreſſus feliciſſimus Theodoſij Imperatoris. Vt vna ferme inſpectione intelligant Chriſtiani Principes, quos vitare, quosve ſectari debeant; & quonam pacto illorum facta cauendo, Dei indignationem effugiant; ac diuinam benedictionem, im tando Theodo ium, conſequantur.

AVCTORIS PERORATIO.

IAm quartum tuo beneficio, Dei Genitrix Maria Virgo, penſum reddimus; perſoluimusq. illud tibi, a qua profitemur acceptum. Tu enim [a] quæſiſti lanam & linum, & operata es conſilio manuum tuarum. Quod igitur reliquum eſt operis, tu ipſa perfice; eademq. fila qualiacumque ſint (fient certe aurea in manu tua) in ſacerdotalia illa indumenta contexe, de quibus Dauid [b]: Sacerdotes tui induantur iuſtitiam] & Dominus [c] ait: Sacerdotes eius induam ſalutari.] Duo iſta, rogo, nobis confice veſtimenta: domeſtici enim tui dicuntur veſtiri duplicibus. Hæc petimus, non inuidioſam tunicam polimitam [d], quæ a patre filio tradita, fraternum odium concitauit, & infelici exitu, hædi conſperſa ſanguine, eidem patri immenſum dolorem incuſſit, excuſſitq. lacrymas, ex eo merito iudicanti, filium a fera peſſima deuoratum. Felicius agni, quam hædi ſanguine imbuantur Fidelium veſtes: ſatisq. ad ornatum quod proficit ad ſalutem: Siquidem diuino eſt depromptum oraculo [e]: Beati qui lauerunt ſtolas in ſanguine agni.] Tali purpura gloriantur Dei filij, coheredes Chriſti, conſortes regni, ijdem Reges, cum Deo in perpetuum regnaturi: in quorum nos cooptari conſortium, tuis, Virgo ſanctiſſima, concedat precibus dilectus filius tuus; cui gloria & honor in ſæcula. Amen.

a Prou. 31.

b Pſal. 130.

c Pſal. 131.

d Geneſ. 27.

e Apocal. 22.

ANNALIVM TOMI QVARTI

FINIS.

APPEN-

Universidad de Deusto
Biblioteca

APPENDIX.

DE CONCILIO LAODICENO.

QVOD spectat ad Laodicense Concilium: est quod mireris, lector, a nobis hoc tomo esse omnino prætermissum, adeo vt ne leuis quidem eius nominis mentio habita sit. Iuxta enim aliorum fidem, qui illud ad Damasi Papæ tempora retulerunt, sub eodem a nobis fuerat antea collocatum. Sed eo tempore cum de ipso nos acturi essemus; accuratius re perspecta, dum nec certum tempus vel locum inueniremus, quibus, vt aliæ res gestæ, firmiter consignari potuerit; in appendicem esse referendum, consultius existimauimus, quod præterijsse penitus nefas erat. Concilium quippe est antiqua nobilitate percelebre, Græcorum ac Latinorum scriptis memoriæ commendatum.

De hoc nos tractaturi, antequam de tempore disseramus, corrigemus errorem illum, qui de eiusdem Synodi loco hactenus omnium ferme consensu acceptus asseritur, qui nec posteriori editione cernitur emendatus; cum celebratum idem Concilium dicitur Laodiceæ, quæ est in Syria: Quod sane vehementer admirati sumus, cum ipsius Synodi titulus disertis quidem verbis ita legatur: Sancta Synodus quæ apud Laodiceam Phrygiæ Pacatianæ ex diuersis regionibus Asiæ, &c.] Sed & grauior error ille, cum duæ Laodiceæ in vnam reperiuntur esse conflatæ, dum asseritur eadem esse in Syria quæ est ad Lycum flumen. Porro ex Strabone [a], Plinio, Ptolomæo, & alijs Cosmographis, duas constat fuisse Laodiceas, alteram Syriæ, quæ dicta est Seleucia Tetrapolis, alteram vero in Phrygia, dictam a Strabone Laodiceam Hierapolin: sed & ponit [b] idem auctor aliam Laodiceam in Media a Macedonibus conditam. Quæ autem in Syria est Laodicea, haud procul distat a ponte Orontis fluuij, Chalcidis contermina, condita a Seleucio. Sed quæ in Phrygia est ad Lycum sita (vnde, inquit idem Strabo, ab eo cognomen accepit, vt Laodicea ad Lycum sita dicatur) nobilis quidem ciuitas, sed nobilior elogio diuinæ Scripturæ: ipsa quidem est, de qua Ioannes in Apocalypsi [c], & Paulus meminit in epistola ad Colossenses, nosq. de ipsa alia occasione suo loco primo Annalium tomo diximus. Hæc cum ita se habeant; quid in Syria Laodiceam illam ponunt, quæ ad Lycum flumen est sita? & quid commune cum Syria iste amnis habet?

[a] Strabo lib. 13. Plin. lib. 5. c. 20.
[b] Strabo lib. 11. Plin. lib. 5. c. 20.
TRES LAODICEAE.
[c] Apocal. cap. 3. Coloss. vlt.

Ex his pariter redarguitur, qui apud Gratianum [d] idem sensisse reperitur, Anselmus, nimirum qui putauit Laodiceæ Syriæ hanc Synodum congregatam, dum vult eam habitam auctore Theodosio, siue Theodoro, vel Theodoto Episcopo Laodicensi: fuit enim iste Episcopus Laodiceæ Syriæ, successitque (vt testatur Eusebius [e]) Stephano, qui sederat post Anatolium successorem Eusebij. Ceterum Theodotus, siue Theodorus, vel Theodosius iste interfuisse reperitur Magno Nicæno Concilio, habeturq. subscriptus in eo tertio loco inter Episcopos Cœlesyriæ: Quo tempore Laodiceæ quæ est in Phrygia, totius prouinciæ illius (vt ait Theodoretus [f]) metropoli, præerat Nunechius, qui itidem Nicæno Concilio reperitur primo loco subscriptus inter Episcopos Phrygiæ. Quod igitur Theodoti Episcopi Laodiceæ, quæ est in Syria, celebrius nomen esset, quam Nunechij, incaute posuerunt eamdem Synodum Laodicensem a Theodoto, alias Theodosio, congregatam, Laodiceæ in Syria, cuius ipse erat Episcopus, celebris quidem nominis: post quem sedem illam accepit Pelagius, cuius meminit Theodoretus [g], idemq. cum alijs Episcopis Orthodoxis Imperatoris constitutione [h] laudatur: post ipsum vero Gregorius Arianus, cuius Sozomenus meminit [i]. Hæc de loco Synodi satis: de tempore iam agamus.

[d] c. 11. dist. 16.
DE THEODOTO EPISCOPO
[e] Euseb. lib. 7. c. vlt.
[f] Theodoret. in epist. Pauli ad Coloss. c. 2.
[g] Theodor. lib. 4. c. 11. & 12. & l. 5. de fide Cathol. Cod. Theod.
[i] Sozom. lib. 8. c. 25.

Quonam autem potissimum tempore eiusmodi Synodus fuerit celebrata: quod nullius hac de re certa probataq. assertio extet, locus est tantummodo coniecturæ. Quamobrem illud in primis dicimus, liquido constare eamdem non ante tempora tantum Theodoreti habitam esse, dum inuenitur eadem ab ipso citata [k], sed etiam ante sanctum Basilium: quippe quem in epistola canonica ad Amphilochium [l] eiusdem meminisse certum est, dum ait: Sed quoniam nonnullis Asiaticis omnino visum est propter multorum œconomiam & dispensationem eorum, baptisma Catharorum, *Nouatianorum scilicet*, suscipi: suscipiatur.] id enim statutum habetur in Laodiceno Concilio ab Asianis Episcopis canone septimo. Ex quo etiam Concilio cum reijciatur Cataphrygarum baptismus: ex sententia eorumdem Basilium itidem in eadem epistola definijsse apparet.

[k] Theodor. epist. ad Coloss. c. 2.
[l] Basil. epist. ad Amphiloch. c. 1.

TEMPVS SYNODI LAODICENAE.

Sed quam ante Basilij tempora habitam esse diximus Synodum Laodicenam: num post tempus Nicæni Concilij, vel ante id acciderit; hoc exquirendum est. Quod enim de

de Photinianis hæreticis in eodem septimo canone mentio habeatur, diffinita causa esset, si omnium exemplarium & editionum esset vna eademq. lectio. Nam cum pleriq. scripti codices, necnon editio posita in cusis libris posteriori loco eiusdem Concilij careant illis verbis, Aut Photinianis] eo redacta res videtur, vt ex diuersis lectionibus, quæ germana sit, diligentius exquiratur: quæ ex eo pendet, vt disquiratur, num collatum a Photinianis baptisma ab Ecclesia omnino receptum fuerit, cum septimus canon ille habeat, illorum baptismum esse suscipiendum.

At licet S. Hieronymi [a] & aliorum auctoritate constet Ecclesiam Catholicam recipere consueuisse Arianorum baptismum: tamen nequaquam ab eadem susceptum est baptismum Photinianorum, quorum tanta erat impietas in negando diuinitatem Filij Dei, asserentium eum fuisse tantummodo hominem, vt (quod dictum est superius) Ariani ipsi aduersus eos vt maxime impios arma sumpserint, & ab ecclesia eiecerint. quamobrem constat ex auctoritate Concilij Arelatensis [b], Photinianorum baptismum, sicut & Paulianistarum, nullum esse, decretum fuisse. Sed & quod Theodoretus [c] affirmet Photinum eadem sensisse cum Paulo Samosateno: certe quidem sicut ex decreto Concilij Nicæni [d] statutum est, vt Paulianistæ venientes ad Ecclesiam baptizarentur; ita & de Photinianis seruatum oportuit. Quamobrem penitus ab eodem canone septimo explodenda est illa lectio de approbatione eorum baptismi, quæ omnino Ecclesiasticæ traditioni & Conciliorum canonibus aduersari conspicitur. Sic igitur nihil est quod ex ea lectione conuinci possit istud ipsum Laodicenum Concilium post Nicænum celebratum fuisse.

[a] Hieron. contra Luciferian.
[b] Concil. Arelat. 1. c. 10.
[c] Theodor. haeret. fabul. lib. 2.
[d] Conc. Nican. c. 19.

Sunt plura tamen quæ ante Nicænum Concilium persuadeant idem Laodicenum celebratum esse: sed vnum illud in primis; quod cum constet auctoritate S. Hieronymi [e], receptum in Nicæno Concilio librum Iudith; cum in serie canonicorum librorum a Patribus Laodiceæ congregatis idem liber ab authenticis sit explosus vna cum nonnullis alijs: euidens plane atque perspicuum redditur, dictam Laodicensem Synodum celebratam fuisse ante Nicænam. Nam quo modo ausi fuissent Catholicæ Ecclesiæ Episcopi conuellere quæ in Magno illo Oecumenico Concilio de canonicis libris fuissent magna consideratione decreta? Præterea cum reperiantur quinque [f] canones Laodicēnsis Concilij eadem omnino continere quæ in Concilio Nicæno statuta sunt, nec in eis vlla prorsus mentio habeatur canonum Nicænorum eadem statuentium; argumentum est, ante Nicænum Concilium ea a Patribus Synodi Laodicenæ decreta fuisse: siquidem vel non oportuerat ea paulo post iterum sanciri a prouinciali Concilio, quæ decreta nuper fuerant in Oecumenico: vel saltem ad maiorem Ecclesiasticis legibus auctoritatem conciliandam, eorumdem Nicænæ fidei canonum Patres debuerant meminisse, vt in alijs Concilijs factum esse reperitur, & in hoc ipso Laodiceno seruatum, vt proxime dicturi sumus: Quod cum fuerit prætermissum; equidem existimari potest, ante Nicænum Concilium ea Laodiceæ fuisse statuta.

SYNODVS LAODICENA ANTE NICAENVM CONCILIVM.
[e] Hieron. epist. 111.
[f] Conc. Laodic. c. 3. 5. 8. 12. 20. Nican. 2. 18. 19. 4. 14.

Ceterum sicut æquum est ista sentire, ita pariter affirmare par est idem Laodicenum Concilium in Asia fuisse post Neocæsarienſem Synodum celebratum: nam eiusdem Concilij visus est citatus canon a Patribus Synodi Laodicenæ, dum primo illius decreto dicitur [g], bigamos ad breue tempus pœnitere debere, & sic admitti ad communionem, idq. (vt habent verba eius) secundum Ecclesiasticum canonem, nempe Neocæsarienſis Concilij tertio loco positum [h]. recepta sic quidem fuit bigamia in Ecclesia Orientali, in qua diu magnoq. cum detrimento versati fuerant Cataphrygæ reijcientes prorsus (vt dictum est) secundas nuptias: recepta inquam, vt tamen non absque pœnitentia ijdem ad communionem admitterentur. Sed & S. Basilius [i], quæ ab hoc canone prætermissa sunt, addidit: nimirum quia in eo de bigamis tantum actum esset, ipse suppleuit de pœnitentia trigamorum atque polygamorum: haud enim sic vulnus curare valuerunt, vt cicatrix nulla prorsus reliqua esset.

LAODICENVM CONCIL. POST NEOCAESARIENSE.
[g] Concil. Laod. c. 1.
[h] Concil. Neocaesar. c. 3.
[i] Basil. epist. canonic. ad Amphiloch. c. 14.

Cum igitur ex his quæ dicta sunt, satis possit intelligi, Concilium Laodicenum non ante Neocæsarienſe celebratum esse, neque post Nicænum: dicere quoque opus est, illud nequaquam sub Theodoto Laodiceæ Syriæ Episcopo, sed habitum esse sub Nunechio Laodiceæ Phrygiæ Pacatianæ Antistite: nam nullus alius præter ipsum eidem ciuitati præfuisse eo tempore reperitur Episcopus: siquidem quem diximus subscriptum haberi Nicæno Concilio Nunechium eius sedis metropolitanum Episcopum, eumdem quoque

NVNECHIVS EPISCOPVS LAODICENVS

inter-

Universidad de Deusto
Biblioteca

interfuisse Concilio Ancyrano paulo ante Neocæsarienſe Concilium celebratum, ſuo loco dictum eſt. Ex his igitur vides, quam præpoſtero ordine, quæ tertio loco ponenda erat Synodus Laodicenſis, apud Gratianum [a] reperiatur ſexta ordine collocata poſt Sardicenſem & Antiochenam, atque perperam [b] in Syria ſub Theodoto vel Theodoſio Epiſcopo celebrata, relataq. ad Liberij vel Damaſi Papæ tempora. Nihil tamen dicimus de canone Sextæ [c] Synodi, eo quod in ea Patres nequaquam ſeruare temporis ordinem profeſſi ſunt. A

a c.11. diſt.16.
b eod. diſt.c.eod.
c c.7. diſt.16.

DECRETA SYNODI LAODICENAE.

Quod autem eiuſdem Synodi canone trigeſimoquinto vetitus ac improbatus videatur Angelorum cultus: conſule quæ ad exactam eiuſdem elucidationem dicta ſunt primo Annalium tomo, cum egimus [d] de Pauli ad Coloſſenſes epiſtola. Sunt autem complures eiuſdem Concilij canones ad diſciplinam atque œconomiam Eccleſiaſticam pertinentes, quibus & Eccleſiaſtica antiqua traditio reſeratur: vt, quæ in primis notanda ſunt, de confeſſione peccatorum [e], cultu ſanctorum martyrum [f], ſacri chriſmatis [g] vſu, ieiunio Quadrageſimæ [h], & alijs. Qui autem poſtremus ſtatutus eſt canon de non canendis in eccleſia pſalmis vulgaribus, ſed ijs tantum, qui in ſacris libris ab Eccleſia probatis ſcripti inuenirentur: equidem aduerſus prauum illum vſum a Paulo Samoſateno Antiocheno Epiſcopo primitus (vt dictum eſt) introductum, a Patribus conſulto ſancitus eſſe videtur. At de his hactenus.

d Annal. tom.1. an.D.60.
e Concil. Laod. c.2.
f Eod. Concil.c. 34.51.
g Eod. Concil.c. 48.
h Eod.Concil.c. 49.50.

INDEX
IN TOMVM QVARTVM
ANNALIVM ECCLESIASTICORVM.

A.

ABRAHAMVS monachus in Syria celebris. 259.a
Abſtinentia monachorum Ponticorum. 154.b
Abſtinentia nimia periculoſa. ibid.d
Acacius Epiſcopus Cæſareæ hæreticus fidem pro tempore mutat. 163.d
Acacius Cæſarienſis recantat palinodiam. ibid.d
Acacius Epiſcopus Cæſareæ Palæſtinæ moritur. 193.d
eius ſucceſſor. ibid.e
Acacij lucubrationes. ibid.d
Acacius alter claruit Cæſareæ Palæſtinæ. ibid.e
Acacius Beræenſis ſolicitus pro fide Catholica. 257.a
Acacius perſuadet Iuliano Sabæ vt veniat Antiochiam. ibid.c. ipſe comes S. Iuliani Sabæ, cum venit Antiochiam. ibid.
Acacius ordinatus Epiſcopus Beræenſis ab Euſebio. 397.c
Acacius magni nominis monachus in Syria. 370.c
quid petit ab Epiphanio. ibid.e
Acaciani exagitati a Semiarianis. 94.b
Acacianorum & Semiarianorum concordiæ. 376.d
Academicorum iactantiæ. 502.b
Academici a Platone Chriſtianos accepiſſe dogmata iactabant. ibid.
Acepſimas monachus in Syria celebris. 259.b
Acholius Epiſcopus Theſſalonicenſis ſuperat Gothos victores. 392.a
Acholius Epiſcopus Theſſalonicenſis baptizat Theodoſium Imperatorem. 485.b
Acholius Epiſcopus Theſſalonicenſis venit Romam ad Synodum. 458.a
Acta Synodi Aquileienſis. 448.d
Acta aliarum Synodorum, Vide, Synodus.
Adeginus, ſeu Adyginus, Epiſcopus Cordubenſis idem videtur cum Hygino a Maximo in exilium miſſo. 550.a
Adelphij hæretici, ijdem Maſſaliani. 491.e
Adelphius Maſſalianus detectus a Flauiano. ibid.b
Adelphius hæreticus damnatur. ibid.e
Adeodatus baptizatus cum Auguſtino. 574.c
Adoleſcens filius ſacerdotis conuerſus ad fidem Chriſti. 54.a
Adoleſcens innocens cedit tormentis, & mentitur. 205.b
Adoleſcentis Chriſtiani conſtantia. 36.b
Adoleſcentia quibus a Baſilio diſtinguatur annis. 477.a
Adonæus Iulianus dictus. 39.c
Adriantæ orationes Ioannis Chryſoſtomi. 554.e
Adrumetina Synodus. 697.d
Adulationes Libanij de Iuliano. 142.c.d
Adulteræ quæ paſſæ Romæ. 603.c
Adulteria ſeuerißime vindicat Valentinianus. 204.e
Aedituus percuſſus a Valentiniano. 22.c
Aegypti Eccleſia a Iuliano vexata. 67.e
Aegypti idololatria conuulſa. 612.c.613.614.615
Aegypti Epiſcopi ducti in exilium. 338.c
Aegypti Epiſcopi fauent Maximo. 411.c
eorum nomina. ibid.
Aegypti Epiſcopi, quod ſtuduißent Maximo, non ſunt vocati cum alijs ad Synodum Conſtantinopolitanam. 427.b
Aegypti Epiſcopi veniunt Conſtantinopolim. 437.a
ſtudioſi Gregorij. ibid. qua occaſione ei ſunt aduerſati. 439.a
Aegyptiorum Epiſcoporum & Græcorum diſcordiæ in Synodo Conſtantinopolitana. 438.b
Aegyptij dij ludibrio expoſiti. 602.a
Aegyptij monachi in Syria celebres. 259.a
Aegyptij monachi perſecutione dire vexati ab Arianis. 338.d.339
Aegyptiorum deorum abominationes detectæ a Georgio. 69.c
Aegyptiorum fana & idola a Graccho Præfecto Romæ detecta. 481.c
Aegyptijs Gentiles Orgia celebrantes. 68.c
Aegyptij Gentiles ob ſacra Mithræ in Chriſtianos ſæuiunt. 69.c
Aegyptij Gentiles ab Apollonio conuerſi ad fidem. 68.d
Aegyptij Ethnici quid in Georgium Arianorum Epiſcopum. 69.b
Aemilianus martyr in Thracia ſub Iuliano. 37.c
fregit idola. 38.a
Aetius hæreſiarcha reſtituitur & honoratur a Iuliano. 7.b
Aetius monachus in Syria. 370.c
Africanæ Eccleſiæ ſtatus ſub Iuliano. 100.c
Africana Eccleſia a Donatiſtis Firmiq. tyrannide vexatur. 361.a.b
Africana Eccleſia deiecta erigitur per decreta Romani Concilij. 517.b
Africanæ Eccleſiæ conſuetudo, vt tantum Epiſcopi concionarentur. 649.a
Africanam Eccleſiam ad meliorem frugem reſtituere conatur Auguſtinus. 650.a
Africanæ virgines ſacræ mitrellis caput ornabant. 104.b
Agapes in natalitijs martyrum ſublatæ ab Ambroſio. 379.e
Agapes ab Ambroſio prohibitæ in eccleſia fieri. 502.a
Agapes in eccleſia fieri ſolitas ſubmouet Auguſtinus. 650.d. eædem ſublatæ ab eccleſijs tranſmarinis. ibid. & ſeq.
Agapes pro defunctis non prohibendæ, ſed corrigendæ. 651.b
Agapetus monachus in Syria celebris. 259.a
Agapetus cum Artemio legatus ad Concilium Alexandrinum. 76.b
Agelius Nouatianus mulctatur exilio. 194.b
Agelius Epiſcopus Nouatianus moritur. 504.c
Aginatius Vicarius Romæ. 215.d
Agilon iudex in cauſa aulicorum Conſtantij. 5.b
Alaphion apud Gazam ab Hilarione curatus ſit Chriſtianus. 62.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

Albina mater S. Marcellæ. 368.c
Albina S. Marcellæ mater discendi cupidissima. 469.a
Albinæ matris S. Marcellæ transitus. 529.a
Albinus Pontifex idololatriæ ad Christum conuersus. 469.c
Alemanni a Gratiano in Gallia superantur. 388.c
Alemanni victi a Gratiano. 406.c
Aletius maritus Ruffinæ, & gener S. Paulæ. 469.c. 470.b
Alithius Episcopus Cadurcensis. 719.d
Alexander sæuus iudex Præfectus Antiochenis. 126.c
Alexandriæ succenset Iulianus, quod Christiana esset. 95.e
Alexandriæ laudes. 96.a.b
Alexandrina Ecclesia persecutionem patitur sub Iuliano. 93.c
Alexandrina Ecclesia quid a Valente perpessa. 223.b
Alexandrina Ecclesia quæ passa sub Lucio. 333.c
Alexandrinæ Ecclesiæ Timotheus præficitur. 420.c
Alexandrinæ Ecclesiæ post obitum Athanasii calamitates. 314.a.335
Alexandrinæ Ecclesiæ Ariani Lucium præficiunt. 333.e
Alexandrinæ basilicæ conflagratio. 97.a.118.c
Alexandrinum Concilium sub Athanasio. 75.a.b.c.d.e. 76.a.b.c. *eiusdem auctor Liberius Papa creditur.* 83.c
Alexandrini Concilij canon de recipiendis lapsis Episcopis. 77.a. *transactio inter duos Episcopos vnius Ecclesiæ.* ibid.b.c
Alexandrini Concilij Synodalis epistola. 80.a
Alexandrina Synodus confirmata a Romano Pontifice. 85.a
Alexandrina Synodus sub Iouiano Imperatore. 161.c
Alexandrina sedes prima post Romanam. 463.a
Alexandrini discerpunt & comburunt Georgium Episcopum Arianum. 70.a
Alexandrini arguuntur a Iuliano ob relictos deos patrios. 71.b.c
Alexandrini inuidiam patiuntur a Iuliano ob Athanasium. 95.e
Alexandrini in periculum adducti ob maris excrescentiam. 185.e.186.a. *festum diem statuunt pro liberatione.* ibid.b
Alexandrini Catholici quam grauia passi, ex litteris Basilij potest intelligi. 343.e
Alexandrini Catholici quam male habiti. 336.b.337.a
Heliopolim in Palæstinam amandati. ibid.b
vetiti lugere cladem. ibid.e
Alexandrini pueri Catholici quanta passi. 338.a
Alexandrini Episcopi dignitas & iurisdictio. 438.a
Alexandrini Episcopi solemne erat quotannis vniuersis Fidelibus Paschatis tempus significare. 421.b
Alexandrini Episcopi etiam Ariani scribebant Paschales epistolas. ibid.
Alexandrinorum Catholicorum egregia confessio. 336.d
Alexandrinus populus quam studiosus Athanasii. 74.a
Alipius Augustini familiaris. 501.e
Alipius baptizatus cum Augustino. 574.c
Alipius Tagastensis proficiscitur Hierosolymam. 685.d
reuersus creatur Episcopus. ibid.
Alipius admonitus a Ruffino & Melania de Hieronymo. 686.a
Alipius creatur Episcopus Tagastensis. 705.e
Alipius ab Origenistis nescius commotus in sanctum Hieronymum. 706.b
Alipij Præfectura. 727.b.c. *quid sub ea.* ibid.d
Alipius ex congressu Ioannis eremitæ profecit. ibid.e
Alleluia vocis vsus Rom. 500.b. *in funere defunctorum cani solita.* ibid.d. *eius vsus Hierosolymis.* ibid.b
Alleluia quomodo ab Ecclesia Hierosolymorum Romana accepisse dicatur tempore Damasi. ibid.b
Alleluia cani auditum in templo Serapidis. 609.d
Alleluia in ore balbutientium infantium. 469.d
Almachius Præfectus expurgat templum Matris deorum. 36.e. *quid in eum Christi martyr.* 37.a
Almachius monachus martyr sub Alipij Præfectura. 727.c
Altare in domibus priuatis ad Missæ sacrificium. 382.a
Altaria a Donatistis rasa, vel perfracta, & amotata. 103.d
Altare sedes corporis Christi. 103.e
Amandus Burdigalensis sanctitate clarus. 721.e
Ambito quam misere homines agitet. 504.e
Ambrosius accipit a Probo prouincias administrandas. 225.b
Ambrosius cur a Probo iussus agere vt Episcopus. 225.c
Ambrosii primordia. ibid.
Ambrosii integritas. ibid.
Ambrosii natalis tempus. ibid.d
Ambrosii parentes & educatio. ibid.b
Ambrosius Insubriæ, Liguriæ, & Aemiliæ Præf. eligitur. ibid.
Ambrosio Episcopatum Probus Præfectus imprudens prænunciat. ibid.c
Ambrosii ætas, cum Præfectus Mediolani electus est. ibid.d
Ambrosii epistola ad Vercellenses quãdo scripta. 308.a
Ambrosii studium in declinando Episcopatu. 363.b
Ambrosius adhuc catechumenus eligitur Episcopus. 363.c
Ambrosii electio. 363.a. *quo modo diuinitus facta.* ibid.c
Ambrosius fugit Episcopatum. ibid. *eius latebræ.* ibid.e
Ambrosius tandem acquiescit. 364.a
Ambrosius ordinatus bonis sese spoliauit. ibid.b
Ambrosius ordinatus libere arguit magistratus apud Imperatorem. 365.b
Ambrosii electionis tempus. 364.c.e
Ambrosius quid cum Valentiniano Imp. 365.b
Ambrosius litteras a sancto Basilio accepit. 361.b
eiusdem Ambrosii cum Basilio necessitudo. 371.e
Ambrosii electio ab omnibus Episcopis probata. 372.a
Ambrosius quærit a Damaso Simplicianum. ibid.c
Ambrosio Simplicianus a Damaso mittitur. ibid.
Ambrosii vitæ institutio. 372.e.& seq. *bonorum curam fratri delegauit.* ibid. *assiduus in sacrificijs, in concionando, in lites compescendo.* ibid.
Ambrosii cubiculi ostium nullo oppansum velo, patens omnibus. 373.a
Ambrosii ieiunia. ibid.
Ambrosius quotidie celebrare consuevit. 372.e
Ambrosii labores in obeundis muneribus Episcopatus. ibid.
Ambrosii in sæcularibus negotijs sedulitas. 373.a
Ambrosius & pauperes & nobiles viros ad conuiuium excipere solebat. ibid.
Ambrosius ad conuiuium accedere non consuevit. ibid.b
Ambrosius militiam cuiquam suadere abstinuit. ibidem.
Ambrosius indulget pœnitentibus. ibid.c
Ambrosii insignis humilitas, & modestia. ibid.d
Ambrosius in pace Ecclesiæ scribere commentarios aggressus. 376.b

Ambro-

Ambrosius scribit in S. Lucam. ibid.
Ambrosius scribit de Virginitate. 379.c
quam cito ex discipulo factus sit doctor. ibid.
ad eum e remotis prouincijs virgines veniebant sacrandæ. ibid.d
Ambrosius vix Christianus de rebus Ecclesiæ scribit. ibid. c
Ambrosius componit clerum. 380. c. *scribit libros de Officijs.* ibid.
Ambrosius clericos ex corporis habitu, quales essent, conijcere solitus. ibid.
Ambrosius corrigit prauos vsus, superstitionem Kalendarum Ianuarij, Agapes in natalitijs martyrum fieri solitas. 380.d
Ambrosius quos ad Ecclesiasticos ordines eligeret. ibid.c
Ambrosii Romæ aduentus & miraculum. 381.e
Ambrosii in euellenda hæresi & Gentilicia superstitione diligentia. 380.d
Ambrosius Romæ paralyticam sanat. 381.e
Ambrosius de Fide scribit ad Gratianum. 386.d
Ambrosius victoriam certam Gratiano prænunciat. 387.c
Ambrosius vsus lucubrationibus Basilij. 407. c
Ambrosii preces victoriæ Gratiani causa. 406.d
Ambrosius quid in petulantem Arianam feminam. 421.c.d
Ambrosius Sirmij creat Anemmium Episcopum contradicente Iustina. ibid. c
Ambrosius pati cœpit persecutionem Iustinæ. ibid.
Ambrosio Sirmij ab Ariana femina iniuria facta diuinitus vindicatur. ibid.d
Ambrosio basilicam aufert Gratianus, quam Ariani petebant. ibid. e
Ambrosii libri de Spiritu sancto. 407.a.425.d
Ambrosius de incarnatione Domini cur tractauerit. 451.c
Ambrosius Macedonio ipsum ad Imperatorem non admittenti minatur id quod euenit. 455.a
Ambrosii apud Gratianum auctoritas. 456.b
Ambrosius agit contra Priscillianum. ibid.a
Ambrosius veniens ad Gratianum excluditur. ibid.b
Ambrosius liberat damnatum ad mortem ingrediens per theatrum ad Imperatorem. ibid.c
Ambrosius venit Romam ad Synodum. 458.a
Ambrosius Gerontium diaconum illusionibus dæmonum credentem corrigit. 464.a
Ambrosius admonet Vercellensem Ecclesiam de noua hæresi. 466.d
Ambrosii aduersus Iouiniani hæresim epistola. ibid.
Ambrosius cohibuit furorem Maximi, & liberauit Italiam. 484.b
Ambrosius in se suosq. Deum vlcisci rogauit quod merebantur populi. ibid.
Ambrosius priuatur Satyro fratre. ibid.c
Ambrosius fratris mortem dolet. ibid. *epitaphium scribit.* 485.a
Ambrosius cupidus sepeliri apud martyres. ibid. c
Ambrosius ad Maximum bis legatur. 486.a
efficit ne continuo in Italiam irrueret. ibid. c
Ambrosium contumelijs afficit Iustina. ibid.b
Ambrosii legatio ad Maximum. ibid.a
Ambrosius quando scripsit libros de Fide ad Gratianum. 386.d
Ambrosius argumenta Symmachi pro restituendo cultu deorum refellit. 493.c
Ambrosius respondet & confutat Symmachum pro idolorum cultu agentem. ibid.c. *vicit Symmachum.* 494. c.495.a
Ambrosius acriter agit cum Valentiniano, ne Symmacho petita concederet. 494.c. *vincit.* 495.a
Ambrosius Symmachi libello respondet. 494.c
Ambrosius erga Augustinum propensior. 501.c
Ambrosius corrigit morem epulas faciendi ad Memorias martyrum. 502.a
Ambrosius de ieiunio sabbati quid responderit. ibid.
Ambrosii dicendi genus quale. 501.c
Ambrosius contra Academicos scripsit. 502.c
Ambrosius vexatur a Iustina Augusta. 518.c
Ambrosium adeuntem Imperatorem sequitur populus. 519.c
Ambrosii constantia in resistendo Imperatori. ibid.b
Ambrosii libellus ad Valentinianum, cum recusat conferre cum Auxentio. 521.b
Ambrosio concionanti Angelus ministrat verba. 523.b
Ambrosius abstinuit se a communione Ithacij ob causam sanguinis. 526. c. & alij Episcopi.
Ambrosius dirissima patitur a Iustina. 535.d
paratur ei exilium. ibid.c
Ambrosium in exilium perducere destinans Euthimius, ipse perducitur. 536.a
Ambrosius negat dare basilicas. ibid.c
Ambrosius a populo in basilica custoditur. ibid.e
concionem habet de sua persecutione die Palmarum. 540.b. *redarguit Tribunos.* 541.b
Ambrosii constantia in defendendo basilicam. 536.c & *vasa sacra.* 537.c. 540.c. 541.& seq.
Ambrosius per Tribunos a basilica recedere iubetur. 536. e
Ambrosius iubetur dare vasa Ecclesiæ. 537.c
resistit magna erga Deum fiducia. 537.d
Ambrosio infensum reddere Imperatorem conantur Ariani. 538.c
Ambrosius quantum confideret eleemosynis. 539.b
Ambrosius hymnos scribit tempore persecutionis. ibid.c
Ambrosii epistola ad Marcellinam. 540.c
Ambrosio fauent milites contra eum ab Imperatore missi. 541.c. *Maximus eius causam suscipit.* 543.c
Ambrosius periculo basilicæ amittendæ liberatur, & gratias Deo agit. 542.a. *rursus agitatur per notarium.* ibid.b. *omnes fluctus sedantur, magno Dei miraculo.* ibid. e
Ambrosius superat omnes Imperatoris & aduersariorum conatus. 543.c. *eius opera indigent Imperatores.* 547.c.d
Ambrosius noua querela exagitatur. 542.b
Ambrosio comminatus Calligonus pœnas dedit. 543.a
Ambrosio dormienti Paulus Apostolus per visum apparuit. ibid.c
Ambrosio pro iustitia pugnanti omnia fauent. ibid.
Ambrosio martyres Geruasius & Protasius reuelati. 544.c
Ambrosii epistola ad Marcellinam de inuentione martyrum. 545.b
Ambrosii gloria ex certamine. ibid.
Ambrosio cedunt vires dæmonum. 546.d
Ambrosio ficarius immissus. 547.a
Ambrosium percutere volenti iussu Iustinæ brachium obriget. ibid.
Ambrosio nocere nec dæmones possunt, nec aruspex. ibid. b
Ambrosius rogatur a Iustina obire legationem ad Maximum. ibid.d
Ambrosius ad Maximum legatur. ibid. c. *quid profecerit.* 548.a. *abstinet a communicatione Episcoporum.* 549. c. *eius prudentia commendatur.* ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ambrosii legationes duæ ad Maximum. 547.e
Ambrosii relatio de posteriori sua legatione. 548.a
Ambrosius expostulat cum Maximo, quod contemptui haberetur. ibid.b
Ambrosius vrget Maximum. 549.d
Ambrosius abstinet a communione Episcoporum partis Ithacianæ. ibid.e
Ambrosius quomodo excommunicauit Maximum. 550.a
Ambrosii legatio longe prudentior, quam Domnini. ibid.e
Ambrosii iniuriarum causa vindicta diuinitus illata. 551.d
Ambrosii ætas exacte deducta. 552.b
Ambrosius frangit vasa sacra pro redemptione captiuorum. ibid.c
Ambrosii persecutores vlciscitur Deus per Maximum. 551.d
Ambrosii vita ab auctore scripta. 364.c. ex Annalium chronologia restituenda. 552.b
Ambrosii studium in redimendis captiuis. ibid.c
Ambrosius Mediolanenses continet, ne fugiant metu Maximi. ibid.d.e
Ambrosius laudatus a S. Augustino. 575.a
Ambrosius apud Theodosium agit pro incensoribus synagogæ Iudæorum. 577.c
Ambrosius concionatur coram Theodosio aduersus eum. 579.e
Ambrosius restitit Gentilibus petentibus aram Victoriæ. 580.b
Ambrosius defendit depositum viduæ. ibid.d
Ambrosius quid de causa Flauiani, & Euagrij. 605.a
Ambrosius repellit Theodosium ab ingressu ecclesiæ ob cladem Thessalonicensium. 618.e.619
Ambrosius restitit Theodosio. 621.d
Ambrosii libellus ad Theodosium post cladem Thessalonicensium. ibid.e. commonet vt agat pœnitentiam. 622.c
Ambrosio quæ ostensa de Theodosio visio. 623.b
Ambrosius vetat ingressu ecclesiæ Theodosium. 624.a
Ambrosius auctor Theodosio sanciendæ legis de dilatione supplicij damnatorum. 625.b
Ambrosii laudata constantia. 626.c
Ambrosius cogit Theodosium reuocare legem contra libertatem Ecclesiasticam. 637.c
Ambrosius accersitus a Valentiniano in Gallias. 653.a profectus ad eum. ibid.c
Ambrosii epistola ad Theodosium de obitu Valentiniani. 655.c
Ambrosii oratio in funere Valentiniani. 656.b
Ambrosius quid ad Eugenium. 658.b
Ambrosius vitans Eugenium Florentiam se contulit. ibid.a. quid ibi dum mansit. 659.c
Ambrosius Florentiæ studiosus. ibid.
Ambrosii locus de Paulino restitutus, & elucidatus. 711.c.d.e
Amicitiæ quantum tribuat Nazianzenus. 300.e
Ammiani locus restitutus. 143.c
Ammiani error de electione Iouiani refellitur. 157.a
Ammianus impudenter extarum inspectionem falso tribuit Iouiano. ibid.
Ammianus historicus in Gratianum parum æquus. 483.d
Ammianus monachus in Syria celebris. 259.b
Ammonius grammaticus propugnator Serapidis. 609.a
Ammon monachus ne fieret Episcopus, præcidit sibi auriculam. 513.514
Ampelius Præfectus Vrbis Romæ. 274.e
Amphilochij de Basilio commentarius spurius. 136.e in eo refelluntur quæ de Libanio habet. 143.b. eiusdem censura. 385.a
Amphilochij nomine vita Basilij spuria & falsa. 227.a errores in Episcopatu & in morte eius. ibid.
Amphilochij Iconij Episcopi fides laudata lege Theodosij. 445.c
Amphilochius Theodosium facto admonuit. 489.d
Amphilochius agit contra Massianianos. 491.b
Amphilochius quamdiu superstes. 696.d.e. eius doctrina & scripta. 697.a
Ampulla chrismatis proiecta, sed non fracta. 102.e
Anabaptismus ab Hilario diacono quo tempore restitutus. 90.a
Anastasia dicta ecclesia Nouatianorum Constantinopoli. 7.c.400.e
Anastasianæ balneæ Constantinopolis a quo denominatæ. 189.e
Anastasia ecclesia Gregorij Nazianzeni. 400.b
Anastasia dicata Dei genitrici Mariæ. ibid.c
Anastasia filia Valentis. 189.e
Anathema an & quando & a quibus inferendū. 474.a De anathemate non inferendo elucidantur loca Chrysostomi. 474.c.475
Anathematismi Romani Concilij aduersus hæreses huius sæculi. 352.a
Anathematismi Gregorij Nazianz. contra Apollinarem. 354.a
Ancyrana Ecclesia quibus hæresibus vexata. 360.c
Ancyrani martyres sub Iuliano. 35.a
Andragathius occisor Gratiani. 482.a
Andragathius classis ductor se præcipitem dedit in mare. 570.e
Andronicus philosophus magiæ causa a Valente occidi iussus. 263.b
Anemmius Episcopus Sirmiensis interfuit Concilio Aquileiensi. 448.a
Anemmius Episcopus Sirmiensis venit Romam ad Synodum. 458.a
Angelus prænuncius ordinationis Ioannis Chrysostomi. 532.a
Angelus visus est ministrasse verba Ambrosio. 523.b
Angelus liberat monachos in carcere positos. 68.b
Angelus corripit S. Martinum. 524.d
Angelorum cultus. 736.a.b
Anicij Probi præfectura Prætorij. 225.a delegat prouincias Ambrosio. ibid.
Aniciana familia. 720.c
Animas eiusdem esse substantiæ cum Deo, Priscillianistarum hæresis. 456.a
Animalia Ezechielis quid mystice. 1.c
Animas defunctorū precibus viuentium adiuuari. 724.d
Animas defunctorum leuari suffragijs. 656.c
Animas defunctorum iuuari sacrificijs. 587.a.b
Animas defunctorum iuuari precibus viuentium. 385.e
Animas defunctorum leuari meritis martyrum. 485.c vide, Suffragia, Intercessio, Defunctorum animæ.
Annales signo Dei Genitricis decori. 1.d
Annalium quartus tomus instar diei vnius. 1.e
Annonam impedientes perstringuntur a Nazianzeno. 207.d
Anthimi & Basilij altercationes. 296.d
Anthimus Episcopus Tyanensis in Basilium contumeliosus. 296.e.297.298
Anthimus auaritissimus clericorum. 246.d
Anthimus ob furorem dictus Martius. 299.c

Anthimus vindicare sibi satagit Gregorium. 301.a ira succensus in Gregorium propensiorem erga Basilium. ibid.c
Anthimus Gregorium ordinatum Episcopum a Basilio alienare conatur. ibid.a
Anthimus Gregorio infensus. ibid.c
Anthimus Ecclesiam Sasimorum occupat, repugnante Gregorio. ibid.e
Anthropomorphitarum hæresis. 267.d
Antichristus ab Arianis inuectus. 218.a
Antichristi instare tempus creditum a Basilio. 344.a
Antiochiæ tres Episcopi eodem tempore. 76.d. & ob eam rem discordiæ Christianorum. 86.c.e
Antiochiæ & Charris, Iuliano mortuo, humana cadauera reperiuntur, quorum exta inspicere solebat. 142.b
Antiochiam Iulianus quando proficiscitur. 38.b quæ scelera ibidem commiserit. 58.e
Antiocheni benigne excepерunt Iulianum. 38.c
Antiocheni derident Iulianum. ibid. carpunt barbam illius. ibid.d
Antiocheni Iulianum ob nefarium in Christum & Constantium odium vellicant. 40.c
Antiochenorum in Iulianum contumeliæ. ibid.e
Antiocheni exagitati stylo Iuliani. ibid.a
Antiocheni frequentabant spectaculum Maiumæ. 41.c
Antiocheni martyres sub Iuliano. 41.e. 55.a. 58.b.c
Antiocheni genij numisma. 52.e
Antiochenus adolescens filius sacerdotis conuersus ad fidem Christi. 53.e
Antiocheni noua arte coguntur vesci cibis profanis. 54.e
Antiocheni quæ beneficia a Iuliano acceperunt. 59.b
Antiochenis Iulianus infensus, eos vexat. 56.c iisdem reconciliatus honores tribuit. 59.b
Antiochenis Iulianus beneficia exprobrat. ibid.
Antiochenis sanus Iudex a Iuliano relictus. 126.c
Antiocheni ciuis Christiani de morte Iuliani vaticinium. 127.c
Antiocheni Gentiles quid in Iouianum Imperatorem. 158.e
Antiocheni grauia passi ab Arianis. 254.e
Antiocheni exclusi ab ecclesia ab Arianis, in agris agunt conuentus. 255.b
Antiochenum Concilium sub Iouiano. 163.e. eius epistola ad Iouianum. 164.a. Episcoporum subscriptio. ibid.c
Antiochenos dira passos a Valente S. Basilius consolatus est litteris. 259.c
Antiochenam Ecclesiam diuisam schismate Basilius per Athanasium optat in concordiam restituere. 260.c
Antiochiæ vno tempore Episcopi quatuor. 277.c
Antiocheni licet inter se diuisi, vniti tamen aduersus Euzoium. 329.a
Antiochenum Concilium post obitum Valentis. 393.d
Antiocheni Concilij legatio ad Ecclesias Orientis. 396.c
Antiocheno Concilio recta fides stabilitur. ibid.b
Antiochenum schisma. 76.d. 86.c.d. eiusdem causæ. 553.d. quamdiu duranerit. 437.d
Antiocheni ciues partis Flauiani inclamabant anathema in Paulinum. 475.b.& seq.
Antiochena in Ecclesia qui Marcionitæ latebant. 533.b
Antiocheni Campitæ dicti. ibid.a
Antiochenæ Ecclesiæ in quatuor factiones diuisio. 326.e
Antiochenæ Ecclesiæ status tempore Chrysostomi. 533.a.b
Antiochena Ecclesia quot pauperes alere solita. ibid.æ
Antiochenæ Ecclesiæ discordia sub Valente. 260.c sine schismate perseuerant. 429.c
Antiochenæ Ecclesiæ dissidia subrogato Meletio Flauiano. 451.c
Antiochena sedes tertia. 463.b
Antiocheni Episcopi electio tractatur in Synodo Constantinopolitana, mortuo Meletio. 433.d. conficitur. 437.d
Antiochenæ dissensionis causa tractatur in Synodo Constantinop. 490.b
Antiocheni contumelia afficiunt statuas Placillæ Augustæ. 554.d. tempus rei gestæ. ibid.b
Antiocheni puniti ob statuas. 555.b
Antiochenorum status miserandus. ibid.c
Antiochenæ fœminæ spectata constantia. 556.d
Antiochenorum triste spectaculum. 557.c.558.a
Antiocheni Gentiles & catechumeni ad baptismum confugiunt. 559.b
Antiochenis spes aliqua in legatione ad Theodosium. 559.c
Antiochenis ignouit Theodosius. 564.d
Antiquitas retinenda, & nouitas explodenda. 151.d
Antiquitati inhærendum. 586.a
Antonius martyr Ancyræ. 35.d
Antoninus philosophus vates. 607.e. 608.a
Antonij vitæ exemplum duos Agentes in rebus ad vitam solitariam inducit. 505.d
Antonij Magni vita quam prosecna fuerit Augustino. ibid.
Anthusa mater Ioannis Chrysostomi. 58.b. quam magnæ continentiæ. ibid.
Anulum ferreum gestabat S. Macrina. 397.a
Anysius Acholio sufficitur. 396.a
Aphraatis monachi res gestæ sub Valente. 255.d equum Imperatoris sanat. 256.c
Aphraates monachus pugnat pro fide aduersus Valentem. 251.c.e
Aphraatis miracula edita Antiochiæ. 256.a.c
Apollinaris quantæ fuerit existimationis in Ecclesia. 353.d
Apollinaris errores. 316.b
Apollinaris Laodicenus poeticis excultus facultatibus. 110.a
Apollinaris antequam damnaretur, haud reiectus a S. Basilio. 286.e
Apollinaris receptus in communionem a sanctissimis viris, antequam damnaretur a Damaso. 287.b audiuit eum Antiochiæ S. Hieronymus. ibid.c recepit eum etiam S. Gregorius Nazianzenus. ibid. se excusat Basilius. 287.a. 316.b
Apollinaris Hieronymū habuit auditorem. 287.d. 325.e
Apollinaris concinnator nouorum psalmorum. 355.d
Apollinaris historiam sacram vsque ad Saul carmine scripsit. 110.a. item multa alia. ibid.b
Apollinaris hæresi damnata ab Alexandrina Synodo, cur ipse non damnatus. 83.c
Apollinaris vt damnetur, Basilius rogat Damasum. 316.b
Apollinaris in Romana Synodo sub Damaso damnatur. 349.a. 462.b. item Timotheus quidam. 302.b
Apollinaris errores de mente Christi. 349.c
Apollinaris in Antiocheno Concilio damnatus. 395.a
Apollinarem hæresim dissimulantem palam condemnat Flauianus. 394.b
Apollinaris hæresiarcha damnatur in Romano Concilio. 383.c. 349.c. 351.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

Apollinaris magni nominis in Oriente. 353.d
Laudatur primo ab omnibus, ab omnibus pariter est impugnatus. ibid.e. Anathematismi Gregorij Nazianzeni contra Apollinarem. 354.a
Apollinaris hæreses numerantur ex anathematismis Gregorij Nazianzeni. ibid. & ex alijs locis. 355.c
Apollinaris antequam damnaretur, vitari non solebat. 387.c. 316.d
Apollinaris ab Ephræm delusus. 358.a
Apollinaris liber glutino colligatis chartis nullius vsus. ibid. b
Apollinaris obitus tempus. ibid.d
Apollinaris scripta. ibid.
Apollinaris alijs hæresibus viam aperuit. 244.c
Apollinaristæ se a Romana Ecclesia receptos falso iactabant. 355.e
Apollinaristæ Christum hominem Dominicum vocabant. 357.b
Apollinaristarum primus impugnator Athanasius. 354.d
Apollinaristarum progressus prohibitus. 504.b
Apollinis Daphnitici sacerdos ob incendium templi torquetur. 49.e. idem incendium Christianis adscribit Iulianus. 50.b
Apollinis statuæ descriptio. 52.c
Apollinis sacerdotis filius adolescens ad Christum convertitur. 54.a
Apollinem Daphniticum colit Iulianus. 40.e
Apollinis idolum cur redditum mutum. 44.a
Apollinis templum Romæ conflagrauit. 117.d
Apollinis templum in Daphne diuinitus incensum. 43.c
45.a. cur non totum combustum. 50.c. Iulianus illud luget. 51.b
Apollinis Daphnitici simulacrum quale. 52.c
Apollo Daphniticus Antiochenorum culpa mutus factus. 40.e. eiusdem templi incendium. 42.d. & causa. ibid.d.e
Apollo Daphniticus ob vicinas reliquias S. Babylæ martyris obmutuit. ibid.
Apollonius monachus Orgia celebrantes reddit immobiles. 68.d
Apollonius & socij ab Angelo vinculis liberati. ibid.b
Apollonius monachus quid sub Iuliano. ibid.
Apologeticus Gregorij Nazianzeni de fuga sua. 190.b
Apostolorum basilicæ dedicatio Constantinopoli. 274.b
Apostolorum memoria celebris. 232.b. eius præconia ex Gregorio Nazianzeno. ibid.c
Apostoli Ioannes & Philippus præsto sunt Theodosio. 690.a.d
Apostasia Ecebolij rhetoris. 13.c
Apostasia Iuliani. 2.d. quando facta. ibid.e. & solemni ritu consummata. ibid.d
Apostatæ pœna multati a Theodosio. 635.c
Apostatas intestabiles facit Theodosius. 447.c
Apostatarum supplicia a Deo illata. 48.b.e
Apostrophe in Iulianum. 144.e. 145. & seq.
Apparatus Iuliani ad bellum Persicum. 123.b
Apparatus Theodosij ad bellum aduersus Maximum. 568.a
Apparatus Theodosij ad bellum Eugenianum. 683.a
Apparatus Eugenij tyranni. ibid.d
Apparatus bellici quales esse debeant. 684.c
Appellare Episcopum ad iudicium sæculare, quantum sit nefas. 449.c
Appellans ad Imperatorem Episcopus ab eo reijcitur, & pœna afficitur. 225.e
Appellatio ad Imperatorem facta a Priscilliano. 510.c
Apronianus Præfectus Vrbis persecutor. 99.d
Apronianus Romam missus Præfectus, hostis Christianorum. 117.a
Aproniani præfecturæ, & eius gesta. ibid.d
Aquæ Taurinæ locus exilij Flauiani. 98.e
Aqua salsa exorcizabant parietes ecclesiarum Donatistæ. 105.d
Aquæ omnes a Iuliano sacris contaminatæ miraculo exiccantur. 51.d.54.d
Aqua benedicta accendit ignem ad conflagrationem delubri. 616.d
Aquileiensis Ecclesiæ status tempore Hieronymi. 325.a
quid in ea effecerit Valerianus. 447.e
Aquileiensis Synodi causa. 422.a.447.c
Aquileiense Concilium quando ab Arianis petitum a Gratiano. 422.a
Aquileiensis Ecclesia floret sanctis. 325.a
Aquileiensis clerus nobilis sanctitate. ibid.
Aquileiensis Concilij conuocatio. 447.c. Episcoporum eiusdem catalogus. ibid.e. eiusdem Acta. 448.d
epistola ad Imperatores. 450.b
Aquilius Seuerus scriptor Eccles. in Hispania. 582.c
Aquitania a Priscilliano polluitur. 454.d
Ara ad sacrificium dicata clandestine Romæ sub Theodosio. 617.b
Ara Victoriæ a Valentiniano Romanis concessa. 312.c
Aram Victoriæ restitui petijt Symmachus. 494.b
Aram Victoriæ rursum Symmachus restituere tentat. 599.c. 600.b
Aram Victoriæ rursum petunt Gentiles. 580.c
Ara Victoriæ quando sublata a Capitolio. 96.b
Ara Victoriæ Gentilibus redditur ab Eugenio. 657.e
Aram Victoriæ restituendam petit Senatus nomine Symmachus. 495.a
Ara Victoriæ vbi Romæ. ibid.
Arbetio iudex in causa aulicorum Constantij. 5.b
Arbogastes Comes auctor necis Valentiniani. 652.c.
eius virtutes. 654.b
Arbogastes aliquando amicus S. Ambrosij. ibid.a
cuius rei causa vincere solitus. ibid. idem genere Francus. ibid.b
Arbogastes cum Eugenio in bello Præfectus. 687.b
Arbogastis exitus. 692.b
Arcadij ætas tempore obitus patris. 729.c
Arcadio præceptore Christianã Theodosius quærit. 487.b
Arsenium diaconum a Damaso missum obtinet. ibid.
Arcadius appellatus Augustus. ibid.a
Arcadij ætas. ibid.a
Arcadium coram magistro sedentem stare sine insignibus cogit Theodosius. ibid.b
Arcadij & Bautonis Consulatus. 504.c
Archiua Romana iacturam passa. 430.c
Arcopolis terremotu prostrata. 186.d
Arethusis Syriæ quid in Christianos. 64.c.d
quid in Marcum. ibid.
Arriana hæresis potentia Imperatoris præuelet. 191.a
Ariana hæresis diuersis capitibus sibilans. 393.b
Arianorum diuersæ sectæ. ibid.
Arianorum in Gregorium Nazianzenum contumelia. 401.a. & seq.
Arianorum mos fuit partes suas sæcularibus viribus defendere. 217.b
Arianorum & Catholicorum differentia in Ecclesia propaganda. ibid.
Arianorum fallacia, & errores. 218.b
Ariani Concilium generale petunt. 422.a
Ariani extra vrbem conuentus agunt. 424.c

Ariani a Theodosio exagitati ante expeditionem in Maximum. 569.d
Ariani comburunt domum Nectarij Episcopi Constantinopolitani. 573.b
Ariani in Ambrosium concitant Imperatorem. 538.b
malta ei per calumniam obiciunt. 539.b
Ariana hæresis paucos Occidentis Episcopos labefecit. 408.a
Ariani enecant baptismate filium Valentis Imperatoris. 249.b. & seq.
Ariani vexant Antiochenos. 254.e
Ariani fauore Iustinæ tumultuari cœperunt. 421.d
agunt apud Gratianum de cogendo Concilio. 422.a
Ariani detrahunt hymnis sacris ab Ambrosio scriptis. 539. c
Arianæ hæresis vinculi. 393.b
Ariani lege Gratiani perstricti. ibid.
Ariani Macedonianos exagitant sub Valente. 194.e
Arianos perstringit Nazianzenus. 192.a
Ariani non solum Catholicos, sed hæreticos etiam secum non sentientes sub Valente insectantur. 194.a
Ariani commouent Gentiles in Athanasium. 94.d
Ariani Athanasio infensum reddere Ionianum conantur. 165.a. eorum criminationibus quid responderit Ionianus. ibid.e
Ariani insolentius agunt Constantinopoli. 417.a
Arianorum blasphemiæ. 281.c
Ariani Theodosium baptizare affectant. 408.c
Ariani Edessæ a Iuliano exagitati. 13.e
Ariani Concilium agunt in Galatia. 240.a
Ariani vexant Nicopolitanam Ecclesiam. 241.a
Ariani precatores non valent edicto Imperatoris cohiberi. 408.d. quanta in Gregorium Nazianzenum. ibid.e
Ariani & alij hæretici lege Theodosij cohibiti. 424.c
Arianorum baptisma recipiebat Ecclesia. 735.a.b
Ariani inter se ipsos diuisi. 645.a
Ariani studuere obscurare miracula sanctorum martyrum. 545.e
Ariani negant, & dæmones confitentur. 545.e. 546.a
Ariani episcopi cum torque incedere solliti. 451.c
Ariani familiares Iustinæ prouocant Ambrosium ad disputationem, illudunt ei, sed ipsi male periere. ibid.d
Arianorum obstinatio in sanctorum negandis miraculis perstringitur. 536.d. eorum detegitur malitia. 537.b ibid.
Ariani miracula comprobantem hominem a dæmone obsessum mergunt in piscinam. 546.c
Arianis duobus Ambrosium ludentibus quid acciderit. 451.e
Arianorum effrenata audacia, & furor contra Catholicos. 417.a
Ariani ecclesiis pelluntur a Theodosio. 418.d
vrbe egrediuntur. ibid.e
Arianorum dolor ob templum Gregorio datum a Theodosio. 419.d
Arianorum sub Iuliano in Athanasium persecutio. 94.d
idem edicto Iuliani solum mutat. ibid.e
Arianorum ritus glorificandi Patrem per Filium. 293.e 294.b
Arianorum erroris confutatio. 236.e
Arianorum crudelitas in Catholicos. 237.a
Arianorum persecutio aduersus Aegypti monachos. 339.b
Ariani fauore Imperatorum hæresin propagarunt. 217.c
Arianorum persecutio qualis. ibid.d
Ariani Antichristum innexerunt. 218.a
Arianos idololatris similimos fuisse. 516.a
Arianis conueniendi facultatem facit Valentinianus. 517. c
Ariani post obitum Athanasij grassantur in Ecclesiam Alexandrinam. 333.d.334.335.
Arianæ hæresis in Ecclesia Mediolanensi progressus ante Ambrosij ordinationem. 373.c
Arianus quidam ad fidem rectam conuertitur miraculo viso. 523.b
Arianorum Synodus in Galatia. 240.a
Ariani quid commiserint in Ecclesia Constantinopolitana post Eudoxij obitum. 243.c. sub Valente. 244.c
Ariani ab Oriente pulsi, in Occidentem ad Iustinam veniunt. 288.a
Ariani dant pœnas impietatis. 5.d
Ariana femina quid in Ambrosium ausa. 421.c
a Deo punita. ibid.d
Ariani Episcopi recantant palinodiam sub Ioniano in Concilio Antiocheno. 164.d
Arianus homo captus relaxatur. 540.d
Ariani lege Valentiniani, immo Iustinæ, permissi libere agere. 517.c
Ariani a Iuliano restituti. 7.b
Ariani hominis conuersio. 523.b
Ariani lapidant Gregorium Nazianzenum, trahunt ad tribunal. 401.a
Arianorum persecutio acerbissima in Oriente. 280.c
Arianorum blasphemiæ. 281.c
Ariani persequuntur Macedonianos & Nouatianos. 194.a
Ariani Antiochiæ summa rerum potiebantur sub Iuliano. 48.a
Ariani cupiunt videri Catholici. 164.d
Ariani Episcopi profitentes fidem Catholicam permissi agere in suis ecclesiis. ibid.e
Ariani quid Constantinopoli in Catholicos sub Demophilo. 243.b
Arianorum scelera in sacras virgines & alios. 244.d
eorumdem sæuitia. 245.e
Ario & Eunomio anathema dicitur in Synodo Damasi. 351.e
Arius maior familiaris Augusti. 96.b
Arius Iuliano carus. ibid.
Arianzum rus Gregorij Nazianzeni. 33.d
Ariminensis Concilij res gestæ. 178.c
Ariminensis praua confessio lege Iustinæ concessa. 518.d
Arintheus dux Catholicus præsto est Catholicis. 242.c
Arintheus dux exercitus Valentis. 234.e
Arintheus Consul Christianus Catholicus. laudatus a S. Basilio. 313.d ibid.e
Armeniæ Ecclesias Basilius visitat. 283.c
Armenus Priscillianista occisus a Maximo. 512.c
Armorici sedibus pelluntur a Maximo. 480.d
eorum regio Britannis data. ibid.
Arsaces Rex Armeniæ captus a Sapore & male habitus. 257.c
Arsaces Rex Armeniæ Christianus a Iuliano despicitur. 125.c.e
Arsacius Pontifex idolorum in Galatia. 115.c. ad eum Iuliani epistola. ibid.
Arsenius diaconus Romanæ Ecclesiæ missus a Damaso ad Theodosium, magister datur Arcadio. 487.b
stans docebat Arcadium. ibid.
eam ob causam a Theodosio reprehensus. ibid.
Arsenius recedens ab Arcadio petijt eremum. ibid.d
Arsenij vita emendatur. ibid.c
Arsenij laudes. 507.d
Artabius Præfectus. 8.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Artemisiæ vxoris Theodori viri clarissimi calamitas. 263. a
Artemius martyr Antiochiæ. 41.e
Artemius miles sub Constantino & dux Augustalis sub Constantio. ibid. & 42.a
Artotyritarum hæresis. 360.e
Aruspices adulantur Iuliano. 127.e
Aruspices admonent Iulianum. 130.e. 133.c
Aruspicina a Valentiniano concessa, sine magia. 312.c
Aruspices frequentat Iulianus. 14.c
Ascalonitæ Gentiles sæuiunt in Christianos. 63.a
Ascalone incensæ ecclesiæ a Iudæis sub Iuliano. 118.c
Asclepiades philosophus creditus causa incendij Daphnitici templi. 43.d
Ascodrogitarum hæresis. 360.e
Ascodroborum hæresis. ibid.
Asella virgo sanctissima. 471.a
Asella familia in Vrbe clara. 637.a
Asterius magnus Orthodoxus. 257.b
Asterius cum Eusebio legatus ex Synodo Alexandrina. 80.a
Asterij sophistæ Episcopi Ariani interitus. 258. c. *eius scripta.* ibid.e
Athanaricus bellum gerit aduersus Phritigernem. 265.e
Athanaricus Gentilis idololatra statuam adorandam super currum collocat. 266.e
Athanaricus Rex Gothorum persequitur Christianos. 265.a.266.d.268.a
Athanaricus victus virtute Crucis. 268.d
Athanaricus Rex Gothorum pacem componit cum Valente. 234.d
Athanasius Rex Gothorum quando obijt. 424.e. *funus eius.* 425.a
Athanasii reditus Alexandriam. 73.b
Athanasius rediens magna pompa suscipitur. ibid.d.e
Athanasius Episcopus Alexandrinus a Iuliano liberatus. 6.d
Athanasius cum redijt Alexandriam, Concilium conuocat. 75.a.77
Athanasius dissensiones Catholicorum de substantia & hypostasi conciliat. 78.e
Athanasii probatio fidei ad Liberium Papam. 84.a
Athanasium Ariani Alexandria discedere cogunt sub Iuliano. 94.d.e
Athanasius Alexandriæ contra Arianos Concilium conuocat. 75.a. *eiusdem synodalis epistola.* 80.a
Athanasii ad Liberium epistola. 84.c
Athanasii epistola ad Rufinianum. 85.b
Athanasius rursus persecutionem patitur ab Arianis. 94.e
Athanasius recedit Alexandria. ibid.
Athanasius fuga lapsus eludit quærentes se. 95.d
Athanasius vaticinatus de proximo obitu Iuliani. ibid.c
Athanasius quid passus a Iuliano. 96.c
Athanasius persecutione gloriosior. 97.a
Athanasius clam Alexandriam redit. 95.d. 161.b. *pro rectæ fidei defensione laborat.* 161.b
Athanasius a Iouiano restituitur. ibid.
Athanasius percarus Iouiano. ibid.
Athanasius scribit ad Iouianum libellum fidei. 161.e
Athanasii epistola siue libellus fidei ad Iouianum emendatur in exordio. ibid. 162.e
Athanasius creato Iouiano Synodum Alexandriæ conuocat. 161.d. *& fidei confessionem ad Imperatorem mittit.* ibid.e
Athanasius ab Euzoio & Lucio Arianis Episcopis exagitatus. 165.a
Athanasius vocatus ab Imperatore venit Antiochiam. ibid.a.b
Athanasium Ariani Imperatori criminantur. ibid.a
Athanasius defenditur a populo contra Valentem. 235.e
Athanasius fuga euasit persecutionem Valentis. 236.b
Athanasius agit apud Damasum de damnatione Auxentij. 224.c
Athanasium ad suam Ecclesiam redire iubet Valens. 236. c
Athanasius mire ab Arianis metuebatur. ibid.e
Athanasius defenditur a populo, ne expellatur Alexandria. 235.e
Athanasius latebras captat. 236.b
Athanasius ad suam Ecclesiam redire iubetur. 236.c *cur non sicut alij exulauit.* 237.b
Athanasius excommunicat Præfectum Libyæ. 261.a
Athanasii & Basilij labores pro Ecclesia. 275.e
Athanasius mittit Petrum Alexandrinum ad conciliandam Alexandrinam Ecclesiam. 276.a.b
Athanasius Basilij opera vtitur in rebus magni momenti. 283.b
Athanasii officia erga Basilium. 282.e.283.b
Athanasius scribit ad Basilium de lapsis recipiendis. 283.b
Athanasius cur aduersus Basilium commotus. 287.d
Athanasius grate suscipit Melaniam, donat ei pellem ouinam. 322.e
Athanasius impugnauit Apollinaristas. 354.d
Athanasii scripta. 332.e. *magna auiditate quærenda.* 333. a
Athanasii librum Apollinaristæ corruperunt. 356.c
Athanasius agit causam pro Paulino apud Damasum. 328.a
Athanasius frumenti deportationem impedisse accusatur. 412.b
Athanasii obitus. 331.e. *eius laudes & scripta.* 332. c. e.
Athanasio Petrus in Ecclesia succedit. 333.b
Athanasius Episcopus Ancyræ interfuit Concilio Antiocheno sub Iouiano. 164.c
Athanasius Ancyranus qualis. 288. a. *eius laudes a Basilio prædicatæ.* ibid. b
Athanasius Episcopus Ancyræ interfuit Concilio Tyanensi. 183. a
Athanasii Ancyrani laudes. 288.a
Attalus presbyter hæreticus. 450.e
Attalus Arianus damnatur in Concilio Aquileiensi. ibid. b
Attice loqui vetiti Christiani a Iuliano. 111.b
Auaritia clericorum cohibita lege Valentiniani. 268.e
Audentius Hispanus scripsit aduersus Bonosianos. 606.d
Audæus hæresiarcha. 268.c. *eius errores.* ibid.d
Audiani hæretici in Gothia. 268.e
Auemius Episcopus Sirmiensis creatur ab Ambrosio. 421.c
Augurijs vacare vetitum. 463.e
Augustinus impugnat Ticenium. 214.e
Augustinus Romæ quid de Romanis scholis & Carthaginensibus. 273.b
Augustinus cur Romæ studijs operam dederit. ibid.c
Augustini natalis dies. 377.b. *patris obitus.* ibid.c
Augustini educatio, & a pietate discessio in Manichæos. ibid. b. *de eius futura conuersione præcedens visio.* ibid.d
Augustinus Manichæorum auditor. ibid.b. *eorum dolis Carthagine inductus.* ibid.c

Augu-

Augustini conuersio in somnis matri significatur. ibid.d
Augustini conuersionis signa diuinitus data. ibid.
Augustini conuersio matris lacrymis adscripta quodammodo. ibid.
Augustinus Romæ licet apud Manichæos, haud Manichæus. 492.c
Augustinus in quibus minor Hieronymo. 464.e
Augustinus desperat de Manichæis. 492.a
Augustinus Carthagine docens quæ passus. ibid.
Augustini Romam aduentus. ibid.
Augustinus Manichæorum imperitiam agnoscit. ibid.
Augustini Romam veniendi consilium. ibid.b
Augustinus Carthagine discedit matrem fallens. ibid.b
Augustinus Romæ apud Manichæum diuertitur. ibid.c *cum Manichæis versatur.* ibid.
Augustino falso adscripti sermones ad fratres in eremo quales. 464.e.508.c
Augustinus in Helpidij scriptis nonnihil proficit. 493.d
Augustinus Romæ rhetoricam docet. ibid.
Augustinus Mediolanum proficiscitur. 501.a. *eius profectionis causa.* ibid.c
Augustinus ab Ambrosio suscipitur. ibid.
Augustinus Ambrosium audit libenter. ibid.d
Augustinus Manichæis renunciat, vt Academicis adhæreat. ibid.
Augustinus ex concubina filium habuit. ibid.e
Augustini ætas. ibid.b
Augustini ætas. 506.a
Augustini resipiscentia ab erroribus. 502.b
Augustinus orat coram Valentiniano. 504.e
Augustinus scholam deserit. 505.e. *libros contra Academicos, de ordine, de vita beata, & soliloquia scribit, item de immortalitate animæ, & de disciplinis.* ibid.
Augustinus panegyricum dixit ineunte Consulatu Bautone. 504.e
Augustini status, cum Mediolani erat. ibid.
Augustinus cupiditatum fluctibus iactatus. 505.a
Augustinus disputat de finibus bonorum & malorum. ibid.c
Augustinum Platoni nimium tribuisse pœnituit. ibid.
Augustinus Simplicianum adit. ibid. *vitam Antonij a Potitiano discit.* ibid.d
Augustinus ad fidei veritatem animum applicat. 502.d
Augustini conuersio. 505.e. *tempus conuersionis.* 506.a
Augustinus quando Mediolanum reuersus post conuersionem. ibid.
Augustinus secedit in villam. 505.e. *quæ ibi scripsit.* ibid.
Augustinus quanti fecerit S. Ambrosium. 575.a
Augustini nomine sermo commentitius confutatur. ibid.
Augustinus rediens Romam quæ ibi scripserit. 576.a
Augustinus cum Alipio & Euodio condictum vitæ genus excoluit. 589.b
Augustini baptismi tempus. 573.c
Augustini & sociorum baptismus. 574.c
Augustini in Africam reditus. 586.b.588.a.589.b
Augustino vnde argumentum suppeditatum vt scriberet de diuinatione dæmonum. 607.d
Augustinus cur scripsit de bono coniugali, cum oppugnaturus esset postea Iouinianum. 635.d
Augustinus initiatur presbyteratu. 645.d. *vis illi adhibita a populo.* ibid.e
Augustinus monasterium instituit. 646.a
Augustinus auctor monasticæ institutionis in Africa. ibid. *de erigendo monasterio oblata occasio.* ibid.c
Augustinus quot annis mansit in presbyteratu. 647.a
Augustinus petit a Valerio otium, vt vacet diuinis literis. ibid.
Augustini libellus ad Valerium de concedendo tempore vacationis. ibid.
Augustinus altitudinem diuinæ Scripturæ mensus, non facile peritiam intellexit. 648.d.e
Augustinus quæ scripserit ante presbyteratum. ibid.d
Augustinus exagitat Manichæos. 649.e
Augustinus agit de corrigendis prauis moribus Africanæ Ecclesiæ. 650.a
Augustinus fideiubens pro debitore confugiente ad ecclesiam, ipse collecta indicta soluit. 661.c
Augustini disputatio contra Fortunatum. 662.a
Augustinus exagitat successorem Fortunati. ibid.e
Augustinus consulit Catholicis aduersus Donatistas psalmi cantico. ibid. *eius scripta tunc temporis.* ibid. & 663.b
Archelaus Comes laborat pro concordia Ioannis cum Epiphanio. 676.c
Augustinus in Concilio Hipponensi quale specimen edidit. 682.d
Augustinus impellitur in sanctum Hieronymum. 706.d *reprehendit non prouocatus scripta ipsius.* ibid. *admonetur a S. Hieronymo de cauendis Origenis erroribus.* 707.a
Augustini reprehensionis litteræ ad Hieronymum interceptæ & vulgatæ. ibid.d
Augustini litteræ vulgatæ vbique, nonnisi post annos duodecim redditæ Hieronymo. 709.a
Augustinus a Hieronymo numquam charitate diuisus. 710.a
Augustini cum Hieronymo amicitia in dies magis aucta. 710.a. c
Auitus monachus in Syria celebris. 259.a
Aulici Constantij quæ passi a Iuliano. 5.a
Aulici Iuliani Christiani persecutionem passi. 17.e
Aurelius diaconus Carthagin. postea Episcopus. 588.d
Aurelius ex diacono factus Episcopus Carthaginensis. 588.d. *agit cum Augustino de restituenda disciplina in Ecclesia Africana.* ibid.e
Aurelius Episcopus communicans schismaticis Romæ punitus. 310.e
Aurelij Episcopi Carthaginensis litteræ commenticiæ. 365.b
Aurelius quando factus est Episcopus Carthaginensis. ibid.d
Auriga Christianus adit S. Hilarionem. 62.a
Ausonij Galli Consulatus. 404.d
Ausonius Gallus anni sui Consulatus bona prædixit. 405.a
Ausonius Gallus laudator Paulini. 712.d
Ausonius prouocat Paulinum versibus. 713.c.e *& seq.*
Ausonius Christianus. 715.b
Auxentius Mediolani exagitatur ab Hilario. 216. c. *eius artes fallaces.* ibid.
Auxentius sedet Mediolani fauente Valentiniano Imperatore. 218.c
Auxentius, licet Arianus, negat Arium, vt videatur Catholicus. ibid.e
Auxentij libellus fidei dolosus. 219.a
Auxentij fallaciæ ab Hilario detectæ. ibid.d
Auxentius decipit populum Mediolanensem & Imperatorem. ibid.e
Auxentius quid in S. Hilarium. 218.c
Auxentius lætus de victoria insultat in Catholicos Episcopos. 222.b
Auxentius exagitat Eusebium Vercellensem. ibid.

Auxen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Auxentius exagitat Philastrium Episcopum Brixianum. ibid.
Auxentius ab Eusebio exagitatus. ibid. d
Auxentius a Concilio Romano damnatur. ibid.
Auxentius in diuersis Conciliis sæpe damnatus. ibid.e
Auxentius cum sero damnatus. 223.c
Auxentius numquam expelli valuit ab Ecclesia Mediolanensi, sed sedit vsque ad mortem. ibid.e
Auxentij obitus. 362. c
Auxentij duo, senior, & iunior. 520.a.e
Auxentius iunior cur nomen mutarit. ibid. b
Auxentius ad publicam disputationem prouocat Ambrosium. ibid.e
Auxentius delegit iudices laicos. 521.b
eosdemq. Gentiles. 522.c
Auxentius armatur in Ambrosium. 535.c
Auxentius tertius collega Iouiniani hæresiarchæ. 630.a.
Auxentius omnia mouet in Ambrosium. 535.c

B

Babylæ reliquias Iulianus asportari iubet. 45.c
earumdem celebris translatio. 46.a
Babylæ reliquiæ mutum reddunt idolum loquax. 42.d. 44.b c
Babylonius equus Iuliani interfit. 197.c
Bacurij spectata in bello virtus. 689. c
Bagaiense Concilium Donatistarum. 637.d. 699.c
Episcopi qui interfuerunt. ibid.
in lata sententia in Maximianū pro Primiano. 699.c
Balio Comes occisus a Gratiano. 483.a
Balneæ Anastasianæ. 194.c
Baptismalis fons in Vaticano. 498.c
Baptismi virtus. 446.d
Baptismi virtutem Massaliani negabant. 491.d
Baptismi dilatio vsque ad prouectam ætatem reprehensa. 380. e
Baptismo Arianorum necatus filius Valentis Imperatoris. 249.b.c
Baptismum Photinianorū non recipit Ecclesia. 735.a.b.c
Baptismus Valentis Imperatoris per Eudoxium Arianum. 188 c
Baptizare mortuos, hæresis Marcionitarum. 534.a
Baptizari pro mortuis quid. ibid.
Baptizandorum numerus ingens tempore angustiæ. 559.b
Barbam Iuliani carpunt Antiocheni. 38.d.e
Barbam laudat Iulianus. ibid.
Barba Iuliani. 39.e.40.a.
Barbari vndique concurrunt in cladem Imperij Romani. 170.a
Barbari Crucis virtute depressi. ibid.b
Barbari ad fidem perducti. 345.d.
Barbari Moguntiam inuadunt. 209.b
Barbari in Oriente grassati sub Valente. 375.d.
Barbari insurgunt & præualent, cum fides Catholica nitatur. 387.b. 388.a. 389.c. 391.b. 408.a
Barbari sponte se subijcinnt Theodosio. 425.a.426.a.
Barbarorum egressus & conflictatio aduersus alios barbaros. 375.d
Barsæ Episcopi Edesseni exilium & sanctitas. 306.a
Iniectus Lupus. ibid.b.
Basilica Apostolorum Constantinopolis quando consecrata. 274.a
Basilicæ diuersæ a templis, illæ permissæ Gentilibus, hæc vetita. 479.a
Basilica S. Pauli a Valentiniano constructa. 527.b
Basilica Sicinini. 200.d
Basilius Ancyræ martyr. 35.a
Basilij Ancyrani duo. ibid.c
Basilius Cæsariensis a Iuliano accersitus. 10.c
in fidei defensione acriter ei restitit. ibid.e
Basilij ad Iulianum epistolæ fragmentum. ibid.
Basilij fidei assertio per epistolam ad Iulianum. ibid.
Basilij monachi se ab eremo alienant. 28.d
Basilij vitæ institutio. ibid.
Basilij peregrinatio. 29.a
Basilius initiatur presbyteratu. ibid. b
Basilius quæ passus sit a Eusebio Episcopo Cæsareæ. 29.e
Basilius & Gregorius proficiscuntur in eremum. 30.b
secessionis causa. 31. e
Basilij vitæ monasticæ institutio. ibid. b
Basilij fuga in Pontum. ibid.a
Basilij de vita sua epistola. ibid. a
quid ibi de vitæ monasticæ ineundæ ratione. ibid.b
Basilius in eremo accepit litteras a Libanio. 32.a
Basilius Gregorium vocat ab eremo Ponticæ. 34.b
Basilij cum Gregorio loci falsi. 33. e
Basilij & Gregorij locus eremi. 34.c. 146.d. 147.d
Basilij & Gregorij profectionis in eremum tempus. 35.a
Basilio Magno adscribitur interitus Iuliani. 136.e
eiusdem visio de Iuliani interitu. ibid.
Basilij cum Libanio congressus omnino falso asseritur. 143. b
Basilius cum Gregorio destinatus ad necē a Iuliano. 145.e
Basilius seorsum a Gregorio degit in eremo. 147.b
Basilij mater curam gerit filij agentis in eremo. ibid.c
Basilij & Gregorij in eremo vitæ ratio. 146.e. 147.a.c. 148.c. *mutuus amor.* ibid.
Basilio ægrotanti Gregorius explicat psalmos. 149.a
Basilij ad Deum exclamatio de eius in nos beneficijs. ibid.
Basilij & Gregorij in eremo distincta officia. ibid.b
Basilius quanti fecerit Gregorium. ibid.e
Basilius a Libanio laudatus & in magno honore habitus. 150.a
Basilij ad Libanium epistola. ibid.a.c
Basilius discipulus olim Libanij. ibid.d
Basilius Libanium obseruat. ibid.
Basilij eloquentia excellens. ibid.a b.e
Basilius quæ passus sit a Neocæsariensibus. 151.a
Basilij Apologia aduersus calumnias Neocæsariensium & Sabellianorum. 152.d
Basilius calumniam patitur ob collectos monachos. ibid.
Basilius accusatur ambitus Episcopatus. 153.b
Basilius collegit monachos. ibid. e
Basilij regulæ vitæ monasticæ ceterarum fontes. 155.b
Basilius illustrator vitæ monasticæ. ibid.a
Basilius Lampsacum ad Synodum vocatus. 174.d
Basilius scribit litteras ad Synodum Tyanensem de ineunda concordia cum Eusebio Episcopo Cæsareæ. 183.a
Basilius & Gregorius vocantur ex eremo ob persecutionem Valentis. 189. c
Basilius opera Gregorij ab eremo abstrahitur. 191.c
Basilius certamen init aduersus hæreticos. 192.c.e
Basilius Gregorium sibi socium adsciuit in oppugnandis hæreticis. ibid.e
Basilius quomodo se habuit cum Eusebio. 193.a
Basilius qualis in sanctionibus Ecclesiasticis. 193.c
explicat diuinam Scripturam. ibid.
Basilius Eunomium scriptis exagitat. 195.c
Basilij epistola de formicæ natura quando scripta. ibid.
Basilius tempore famis quid egerit. 207.c
Basilius patrimonium erogauit in pauperes. 208.a
Basilius succedit Eusebio Episcopo Cæsareæ. 226.b.227
Basilij ingressus in sedem tempus. 216.c
Basilius quamdiu in Episcopatu sederit. 217.a
non

non sine miraculo Episcopus ordinatus. ibid.b
Basilij officia erga Eusebium. ibid.c
Basilius fugam arripit, ne eligeretur. ibid.
Basilij ad Gregorium epistola post fugam data. ibid.c
Basilij ad Gregorium epistolæ de electione personæ suæ in Episcopum. ibid.
Basilius, ne eligeretur, ægritudinem simulat. 228.a
Basilij laudes ex epistolis Gregorij senioris. 229.b
Basilius non sine contradictione creatur Episcopus. 230.e
Basilij aduersarij ministri Valentis Imp. 231.b
patitur persecutores ab exordio. ibid.
Basilius quomodo vicerit aduersarios. ibid. e
Basilius creat presbyterum Petrum fratrem suum primo anno sedis suæ. 232.a
Basilij matris obitus. ibid.b
Basilij fratres decem. ibid.a.e
Basilij litteræ ad Eusebium Samosatenum exulantem. 239. e
Basilij epistolæ de Phortano hæretico. 241.a
Basilius Nicopolitanos ab Arianis vexatos hortatur. ibid. e
Basilius prædicit Nicopolitanis tranquillitatem futuram. 241.a
Basilius dira laborans ægritudine non relinquit Ecclesiæ curam. ibid.d. *mortuus creditur.* 243.a
Basilij certamen aduersus Valentem. 246.e
Basilij cum Modesto Præfecto conflictatio. 247.c
Basilij mira constantia. ibid.e. *vincit Modestum.* 248.b
Basilius quid in ecclesia cum Valente. ibid.e
Basilio decernitur exilium. 249.a
Basilius Modestum Præfectum sanat. ibid.e
Basilius quid in Demosthenem principem coquorum Valentis. 250.b
Basilij miracula. ibid.a.b
Basilius inuito Valente remanet in sua Ecclesia. ibid.e
Basilium Ephræm conuenit diuinitus monitus. 251.b
Basilij cum S. Ephræm Syro congressus. ibid.
Basilij cubiculum scrutantur apparitores Eusebij. 252.c
Basilius coram Eusebio Præfecto sistitur. ibid.d
Basilij certamen cum Eusebio Præfecto causa viduæ seruatæ. ibid. a
Basilius ignominia affectus ab Eusebio. ibid.d
Basilius expoliari iubetur a Præfecto. ibid.e
a populo liberatur. ibid.
Basilius seruat Eusebium Præfectum a nece. 253.a
Basilius consolatus est litteris Antiochenos dira passos a Valente Imp. 259.e
Basilius agit apud Athanasium pro pace Ecclesiæ. 260.c
Basilius commendat Athanasium, quod Præfectum excommunicasset. 261.b
Basilij & Athanasij labores pro Ecclesia. 277.a
Basilij legatio ad Occidentales. ibid.c
Basilius tuetur causam Meletij aduersus Paulinum. ibid.b
& seq.
Basilius pro curanda legatione ad Occidentales litteras Meletij & Eusebij requirit. ibid.e
Basilius monendum censet Rom. Pontificem, ne sine litteris Catholicorum ex Oriente Romam venientibus communicaret. 279.e
Basilius de quibus admonet Romanū Pontificem. ibid.d.e
Basilij legatio & litteræ ad Occidentales. 280.a
Basilius visitat Armeniæ Ecclesias. 283.c
Basilius recipit Eustathium cum professione fidei Catholicæ. 283.c. 284.b
Basilij excusatio ob exceptum Eustathium. 284 b.285.c
Basilij communionem recipit Theodotus Episcopus Nicopolis in Armenia. 284.c. 285.c

Basilij epistola ad Theodotum de rebus gestis cum Eustathio. 285.d
Basilius vndique exagitatus calumnijs. 286.b
male audire cœpit etiam apud suos. ibid.
Basilij famæ detrimento fuit Eustathius. ibid.316.a
Basilius ne ira percitus scriberet, triennio nihil scripsit. 286. c
Basilij admiranda patientia. ibid.c
Basilius accusatur hæresis Apollinaris. ibid.e
quomodo se excusset, quod communicauerit cum Apollinari. 287.a
Basilius male audit apud Athanasium Ancyranum. 287.c. 288.
Basilius a Neocæsariensibus suis hæreticus habitus. 288.d
Basilij facilitas in deponenda offensione. ibid.c
Basilius semper & ab omnibus habitus Catholicus ante calumnias illatas. ibid.e
Basilij defensio aduersus calumniatores suos. ibid. d
Basilius dum confutat Sabellium, trium deorum accusatur assertor. 289.a
Basilius accusatur hæresis de Spiritu sancto. 289.a. 291.d
scribit libellum de fide. 289.d
Basilius oppressus calumnijs de omnibus dubitare cogitur. 290. a
Basilius deplorat suas ærumnas. ibid.
Basilij doctrinæ iuges exploratores. ibid. c
Basilius rursus hæresis accusatur. ibid. e
admonet eum Gregorius Nazianzenus. 291.a
Basilius in conuiuio accusatur hæresis, sed defenditur a Gregorio. ibid. b
Basilij defensio ab auctore perspicuo declarata. ibid.a. 292 & seq.
Basilij in concionando discretio: aliqua tacuit ad tempus. 292. e
Basilij cum Gregorio inita conuentio. 293. b
a Gregorio laudatur. ibid.
Basilius in scriptis aduersus Eunomium a multis impugnatus, a pluribus defensus. ibid.e
Basilius qua in re accusatus fuerit hæresis. ibid. d
Basilius in hymno glorificationis, cum, pro, &, vsus. ibid.
Basilium in hymno glorificationis secuti sunt plures. 294. e
Basilius ægrotans vsque ad obitum. 295. e
Basilius malis pressus Athanasij litteris interpellat. ibid.
Basilius pressus calumnijs Gregorium Nazianzenum accersit. 296.b
Basilij altercatio cum Anthimo Episcopo Tyanensi. ibid.d
Basilij & Gregorij in prædicatione partita munera. ibid.c
Basilius nouos Episcopos creat in Cappadocia. 297.c
Basilius curat præficere sedi Sasimorum Gregorium. ibid.d
Basilium acriter accusat Gregorius ob Sasimorum Præfecturam sibi delatam. 298.a
Basilius laudatur a Gregorio. 299.e
Basilio expostulat litteris Gregorius. ibid. d
Basilius præsidio ducum Christianorum se suosq. defendit. 313. e
Basilius aliam legationem ad Occidentales mittit. 314.b
item quartam. 317.d
Basilius quantum Damaso deferret. 314.e
& Ecclesiæ Occidentali. 317.e
Basilius defert Eustathium Occidentalibus. 314.e
Basilius ex calumnijs aduersariorum male audire cœpit apud Damasum, & alios Occidentales. 315.e
Basilius se excusat de communicatione cum Apollinari. 316.a
Basilius rogat Damasum vt damnet Apollinarem. ibid.
Basilius suggerit Damaso de Paulino Antiocheno, & de

Mar-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Marcelli Ancyrani causa. 316.d.e
Basilius magno dolore affectus, cum sentit Damasum a se alienatum. 317.c
Basilij epistola ad Damasum & alios Occidentales. ibid.e
Basilius falso accusatur Rom. Pont. ibid.c. & *suspectus Occidentalibus.* 319.e
Basilius purgat se Romano Pontifici. 318.d
Basilij contestatio de vnitate & charitate tenenda. 319.c
Basilius petit a Damaso mitti legatos in Orientem. ibid.e
Basilij cum Damaso & alijs Occidentalibus contentio absque communionis iactura intercessit. ibid.
Basilius fugillat Occidentales. 320.a
Basilij obiectio de fastu Rom. Ecclesiæ diluitur. 322.a
Basilium fastus arguit Gregorius Nazianz. ibid.b
Basilij morbus. 324.b
Basilius consolatur Alexandrinos in persecutione Lucij. 343.c
Basilius quid humani passus considerans persecutionem Alexandrinæ Ecclesiæ. 344.a
Basilij aliæ litteræ ad Occidentales. 359.c
Basilij insita expostulatio cum Occidentalibus. ibid.e
Basilius epistola consolatur monachos a Valente exagitatos. 370.b
Basilius scribit ad Ambrosium. 371.b. *eiusdem cum Ambrosio necessitudo.* ibid.e
Basilius corpus sancti Dionysij ad Ambrosium mist. ibid.
Basilius quid ad Euaisenam Ecclesiam. 377.d
Basilij Magni obitus. 382.a
Basilij morientis res gestæ. ibid.b
Basilij funus. ibid.c. *cælo orat pro his qui agunt in terris.* 383.a
Basilij obitus quanto dolori fuerit Gregorio Nazianzeno. ibid.a.b. *quid de obitu Basilij Gregorius Nazianzenus.* ibid. *quid S. Ephræm Syrus.* ibid.e
Basilio concionanti suggerentem sermonem columbam vidit Ephræm. 384.a
Basilium Gregorius vterque & Ephræm laudauit. 383.d
Basilij vita omnibus canon fuit. 384.b
Basilij abstinentia & paupertas. ibid.e
Basilij effigies & statura. 385.a
Basilium omnes imitari cupidi. 384.b. *hinc Basilij multi.* ibid.c
Basilij scripta. ibid.d
Basilius ad quem Ioannes Chrysostomus scripsit librum de Sacerdotio. 477.b
Basilius Magnus longe diuersus ab eo ad quem Ioannes Chrysostomus scripsit librum de Sacerdotio. ibid.d
Basilij regulæ monachorum cum Gregorio elucubratæ. 384.e
Basilij vita scripta ab Helladio. 385.a. *quæ Amphilochij nomine fertur spuria.* ibid.
Bellerephontæus morbus monachis calumnioso a Gentilibus adscriptus. 714.e
Bellum Gothicum sub Valente triennale. 188.b
Bellum Gothicum sopitum. 234.d
Bellum inter Persas & Romanos. 134.c
Belli Persici apparatus. 123.b
Belli aduersus Eugenium religiosus Theodosij apparatus. 683.a. & *seq.*
Bellicus apparatus Eugenij. 683.d
Belli tempore non affligendi populi. 684.c
Bellici apparatus quales esse debeant. ibid.
Bellum Theodosij aduersus Eugenium, in quo pietas aduersus impietatem dimicat. 687.a. & *seq.*
Bellum aduersus Maximum, & Theodosij apparatus. 568.a.d. 569.
Bello decernit Theodosius cum Maximo. 570.c
Bella aduersus impios quo modo Christus gerat. 340.e
Belli cædes non omnino sine aliquo piaculo. 694.d
Bellorum & cladium causa hæresis & impietas. 387.b
Benedicta martyr Romæ sub Iuliano. 98.d
Beneuolus egregius confessor sub Valentiniano & Iustina. 518.d
Beræensis adolescentis confessio egregia coram Iuliano. 127.a
Beræensis ciuis libertas in filio apostata vituperando coram Iuliano. ibid.
Byrithi ecclesia sub Iuliano incensa. 118.c
Bethelia pagus apud Gazam. 62.c
Bibiana martyr Romæ sub Iuliano. 98.d
Bibliothecam Constantinopolitanam curat Valens. 348.e
Bibliotheca Georgij Episcopi Arriani. 73.a
Blanditius Iulianus agit. 11.b. 13. & *seq.* *vide Persecutio.*
Blesillæ virtus. 469.e
Blesillæ epitaphium, quod extat, cuiusnam sit. 470.a
Blesilla senior mater S. Paulæ. 469.b
Blesilla iunior filia S. Paulæ. ibid.
Blesillæ spectata virtus. 469.e
Blesilla alia item Christiana. 470.b
Boas insula locus exilij. 5.c
Bona ablata a templis deorum, sunt data Theodosij iussu pauperibus. 614.e
Bona relinqui clericis a viduis vetuit Theodosius, sed eam legem reuocat. 636.e.637.d
Bona relinqui clericis vetitum legibus Imperatoris. 268. e. 270. 271.a
Bonosiani hæretici. 606.d
Bonosus hæreticus. ibid.b
Bonosi plures. ibid.e
Bonosus Segestanus. ibid.
Bonosus Hieronymi collactaneus. 324.e
Bonosus Aquileiensis monachus. 325.a
Borboritarum hæresis. 360.e
Bosphorius Episcopus Coloniæ premotor Gregorij Nazianzeni. 301.e. *ei succenset Gregorius.* ibid.
Bostreni a Iuliano excitantur in Tyum. 65.e
Iuliani ad eos litteræ. ibid.
Bostrenorum Episcopi persecutio. 65.e
Bretannio Episcopus Scytharum restitit Valenti. 307.e
Bretannionis Episcopi Scythæ fides laudata lege Theodosij. 445.c.446.b
Bretannioni successit Gerontius. 308.a
Britannæ virgines ad Maximum missæ. 480.d
Burdegalense Concilium contra Priscillianum. 511.d
Busiris martyr Ancyræ. 36.a
Busiris martyris admiranda constantia. ibid.
Busiris hæretici, ac postea Catholici confessio. ibid.b

C

Cælestium signorum in membra corporis humani vis, ex Priscillianistis. 456.a
Cælia Concordia Vestalis donata statua. 472.c
Cælia Concordia Maxima Vestalis erexit statuam Trietextato. ibid.d.e
Cælibatus in Ecclesia cusloditus. 517.c
Cælibatus ministrorum sacrorum ab Apostolorum temporibus introductus. ibid.
Cærimoniæ Christianorum Iulianus transtulit in Gentilismum. 114.a. 115. & *seq.*
Cærimoniæ & ritus Christianorum haud humano inuentæ consilio. 114.d
Cærimoniæ Ecclesiæ stuporem Valenti Imp. intulerunt. 248.e

Cæsar-

Cæsaraugustana Synodus contra Gnosticos. 453.b
eiusdem Actorum in locum suum restitutio, & emendatio. ibid.c
Cæsaraugustanum Concilium quando celebratum. 454.c
Episcopi in eo damnati. ibid.d
Cæsarea Cappadociæ, antea Mazaca dicta, quando Cæsarea vocari cæpit. 25.d
Cæsarea Cappadociæ metropolis. 301.c
Cæsarienses quæ passi sub Iuliano. 25.e
Cæsariensis sedis prærogatiua. 675.c
Cæsarienses ob Christianam fidem a Iuliano vexati. 25.e
Cæsariensium constantia, & animus in euertendis deorum templis. 26.a
Cæsariensium in eligendo Archiepiscopo contentiones, & Eusebij electio. 27.b
Cæsarius frater Gregorij Nazianzeni retinetur a Iuliano, & honoribus ornatur. 11.b. *arguitur a fratre.* ibid.
Cæsario irascitur Iulianus. 12.a. & *seq.*
Cæsarius recedit a Iuliano. ibid. *idem fidei confessor.* ibid.e. *eius victoria nobilis.* 12.b
Cæsarius a Valente Imperatore bene habitus. 169.c
Cæsarius creatus Comes rerum priuatarum. ibid.d
Cæsarius Præfectus Vrbis creatus quis. ibid.e
Cæsarius creatus Quæstor. ibid.
Cæsarij duo apud Valentem Imperatorem. ibid.
Cæsarius Quæstor terræmotu oppressus, sed Dei ope liberatus. 209.e. *ad eum tunc Gregorij Nazianzeni epistola.* 210.a
Cæsarij obitus. ibid.c
Cæsarij funus. ibid.d
Cæsarius inter sanctos relatus. 211.a
Cæsarij scripta. ibid.
Calami tres Valentis perfracti non reddunt atramentum in exarando exilium Basilij. 249.e
Calendarum Ianuarij superstitionem Ambrosius abrogat. 379.e
Calices a Donatistis perfracti. 104.a
Calimerus cum Maximo missus a Paulino Legatus ad Synodum Alexandrinam. 76.c
Calixenes Magnæ Matris sacerdos a Iuliano creatur Pessinunte. 36.e. *eius laudes.* ibid.
Calligonus eunuchus Valentiniani mortem Ambrosiomi natur, nec impune. 543.a
Callistus scriptor rerum Iuliani. 136.a
Campitæ dicti Fideles, qui persecutionis tempore in campis agebant synaxes. 532.e
Canes lacerant sacrilegos Donatistas. 102.e
Canon de prærogatiua Ecclesiæ Constantinopolitanæ cuius sit fidei. 431.e. *statutus post discessionem Timothei Episcopi Alexandrini.* 445.a
Canon Concilij Alexandrini de lapsis Episcopis restituendis. 77.a
Canon Synodi Constantinopolitanæ de prærogatiua eius Ecclesiæ erroris arguitur. 575.c
Canon de recipiendis lapsis enodatur. 85.d
Canopus idolum in Aegypto. 613.b. *eius templi demolitio.* ibid.d
Cantus psalmorum in Ecclesia semper vsitatus, nõ tamen vbique. 499.c. 539.b. *Mediolani quando cœperit.* 539.b. & *seq.*
Cantus in funere Cæsarij. 210.c
Capillatæ virgines sacræ in Africa. 104.d.105.a
Capitis Ioannis Baptistæ translatio. 640.d
Capitolinum templum Iouis spoliatum squallet. 601.d
Cappadociæ recens facta diuisio, & eius metropolitanæ ciuitates. 257.d
Cappadoces afflictati a Iuliano. 25.d
Capuanum Concilium. 604.e
Carcerati vt relaxentur tempore Paschatis, Imperatores constituerunt. 198.e
Cardinalatus Hieronymi assertionem ab ipso Hieronymo confutari. 403.e
Cardinalatus S. Hieronymi obiectiones. 464.c
eius primi assertores qui fuerint. ibid.e
Cardinales sine titulo non erant. 404.b
Carnis esum execrãtur Christiani in Quadragesima. 24.d
Carnium esus illicitus Priscillianistis. 456.b
Carina martyr Ancyræ. 35.d
Carosa filia Valentis Imperatoris. 194.b
Carthaginenses scholæ disciplina solutæ. 274.e
Cartherius Abbas magister Ioannis Chrysostomi. 477.c
Casius mons in Arabia. 41.b
Casij montis templum a S. Ioanne Chrysostomo destructum. 534.c
Cassianus legatus ad Iulianum cum socijs pro Donatistis. 101.a
Cassiani erratum in historia. 339.a
Castimoniales dictæ virgines sacræ. 103.a.104.b
quæ passæ a Donatistis. ibid.
Castulus diaconus oratione Ambrosij liberatur. 540.c
Caterxius Comes pietate insignis. 408.b
Catholica fides vbi sit, inuenire ex Augustini sententia. 663.a
Catholica Ecclesia penes quos esse dicenda sit. 212.e. 213. & *seq.*
Catholica religio confessione dæmonum cõprobata. 541.c
Catholicam Ecclesiam apud se tãtum esse Donatistæ profitebantur. 212.e
Catholicam Ecclesiam non esse tantum Donatistarum, contendit Ticonius Donatista. 213.c
Catholici altercantes de voce hypostasis. 78.a.79
Catholicos distingui ab hæreticis communione Romani Pontificis. 393.c
Catholici succensent Gregorio, quod cum Arianis mitius agat. 417.c. *quæ in eum iactare soliti.* ibid.e
Catholici muniti Dei præsidio. 401.d
Catholici inter se diuisi in Oriente. 279.b
Catholicorum congressus vitant hæretici. 212.e
Catholicorum & hæreticorum discrimina. 401.d
Catholicorum præsidia aduersus hæreticos. 240.e
Cauernense Concilium Donatistarum. 698.b
Cecrops Iulianus dictus. 39.b
Celsus Præfectus occurrit Iuliano. 28.c
Centuriatores & eorum similes fugillantur. 155.a
Centuriatorum calumnia de Hilario Episcopo. 62.c
Centuriones & milites pro foribus excubant clericorum. 317.b
Cerealis vir Consularis aumculus Imperatoris. 368.c
quærit Marcellam accipere in coniugem. ibid. *Consulatus eius quando.* ibid. *de eo inscriptio.* ibid.d
Charris quid egit Iulianus. 128.b
Chæreus locus Alexandriæ. 74.b
Chalcidis eremus. 326.a
Chrismа a Donatistis proiectum. 202.e
miraculum subsecutum. ibid.
Christi statuam æneam demolitus, suam Iulianus ponit. 67.c
Chrisli nomen expressum per litteram, X, Iulianus intelligit. 40.e
Christum hominem Dominicum vocabant Apollinaristæ. 357.c
Chrisius quo modo dictus homo Dominicus. 356.d.357.e
Patres vsi sunt etiam his vocibus. 357.e
Christiũ victorẽ inuitus cogitur Iulianus confiteri. 137.e

Chri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christiana religio firmiter solidata demonstratur ex vita Iuliani Apostatæ. 139.b
Christiana religio quam late pateret tempore Ambrosij. 544.c
Christiana religio quo magis concutitur, magis firmatur. 689.a
Christianæ religionis cultum restituit Ioannes. 159.a
& priuilegia Ecclesijs a Constantino data. ibid.b
Christianæ religionis cum idololatria certamen in bello Eugeniano peragitur. 687.b.688.689
Christianam religionem quibus creuisse putauerit Iulianus. 115.d
Christianæ fidei propagatio tempore persecutionis. 345.d 346.c
Christianæ feminæ ducentis filium ad martyrium dignum exemplum. 305.a
Christianæ feminæ constantiæ & fidei dignum exemplū. 257.c
Christianis proscriptis bona restituit Iulianus. 7.d
Christianos contumelia affici, aut cogi ad sacrificandum vetat Iulianus. ibid.
Christianorum dissensiones occasionem præbent detrahendi Iuliano. 8.a
Christiani Galilæorum nomine sugillati. ibid.
vide, Galilæi.
Christiani iussi lege Iuliani dici Galilæi. 110.a
Christianorum præsentia miraculo sacra Iuliani perturbantur. 15.c
Christiani sacro chrismate signati. 16.b
Christianus signatus terrori est dæmoni. ibid.a
Christiani milites thus offerre recusant. 20.c. *qui incaute obtulerunt, reprehensi publice factum detestatur.* 21.a
Christiani soliti propinare in nomine Christi. ibid.
Christianorum mos in signando Cruce pocula. ibid.b
Christiani sub Imperatoribus infidelibus militantes in quibus non obtemperarent. ibid.e
Christianorum Constantinopoli degentium constantia in abstinendo a cibis infectis a Iuliano. 25.d. *Antiochiæ tamen non abstinent.* 54.e
Christiani zelo religionis idola sub Iuliano confringunt. 36.c.38.a.42.a
Christianorum Ancyranorum de Iuliano querelæ. 36.c
Christianorum duorum adolescentium sub Iuliano Ancyræ constantia & confessio celebris. ibid.
Christiani se vltro deferunt magistratibus. 37.a.38.a. 64.e
Christianis adscriptum incendiū Daphnitici templi. 50.b
Christiani spretis edictis Principum ad martyres visendos currunt. 55.d
Christianorum studium in humandis martyribus. 56.d
Christianorum libertas in Christo prædicando, & deorum cultu irridendo. 57.a
Christianos a Gentilibus occidi libenter permittit Iulianus. 61.b
Christiani ab Angelo a vinculis liberati. 68.b
Christianorum cædes Alexandriæ ob sacra Mithræ effossa. 69.d
Christianis quibus dolis bona abriperet Iulianus. 97.d
Christiani Romæ damnantur morte sub Iuliano magico obtentu. 99.c
Christianos exuit priuilegijs Iulianus. 106.e
Christiani a Iuliano tributis onerati pro bello Persico. 107.b
Christianorum leges iustissimæ a Iuliano delusæ. ibid.e
Christianos Iulianus cogit ad seruanda consilia Euangelica, qua arte. ibid.
Christiani vt sacrilegi a Iuliano vexati legibus. 108.b
Christiani a Iuliano vetiti militare. ibid.
Christiani a docendo prohibentur. ibid.c. *non autem a discendo.* 109.d
Christiani humaniores litteras discere vetantur a Iuliano. 109.c.110
Christiani doctores qui scholas deseruerunt sub Iuliano. 112.a. *eosdem docere permittunt Valentinianus & Valens.* 173.e
Christiani barbari a Iuliano nominati. 111.e
Christiani vt faciles ad credendum sugillati a Iuliano. ibidem.
Christianorum mos peregrinos comitandi. 511.a
Christianorum ritus in Gentilismum transferre studuit Iulianus. 114.d. *sed frustra.* 115.a. *item & disciplinam.* 115.d
Christianorum res haud imitari a non Christianis valent. 114.e
Christiani in eleemosynis effusi, teste Iuliano. 115.e
Christiani hospitales. ibid.
Christiani soliti destruere loca dijs Manibus dicata. 122.e
Christianorum exequiæ ne interdiu agantur, prohibet Iulianus. 123.a
Christiani prænunciant Iuliani interitum. 127.d
Christiani exultarunt obitu Iuliani audito. 138.e
Christiani deos Gentium derident. 139.a
Christianorum erga Deum fiducia & spes certa. 144.e
Christiani sub Iouiano Imperatore respirant. 159.a
Christiani quomodo deputati custodiæ templorum. 185.c
prohibitum lege Imperatoris. 186.a
Christiani magnis animis insilientes in templa deorum. 187.b
Christianos scenicos esse, illicitum. 312.c
Christianorum effusa largitas in erogando eleemosynas. 479.b
Christiani cupidi sepeliri apud martyres. 486.c.d
Christiani optimi cur calumniam passi hæresis Priscilliani. 526.a
Christiani optimi cur interdū Manichæi vocati. 348.a.c
Christiani demolientes templa & idola, nihil sibi ex eis vendicabant. 614.e. *cesserunt ea pauperibus.* ibid.
Chromatij nomine commenticia epistola. 582.c
Chronopius Episcopus damnatus, dum appellat Imperatorem, ab eo reijcitur, & pœna mulctatur. 225.e
Chrysostomus. Vide, Ioannes Chrysostomus.
Chrysantius philosophus vocatus a Iuliano. 4.c
Cibaria omnia inquinata tabo idololatriæ Antiochiæ. 62.d
Cilices præsto sunt Nectario. 446.c
Cinædi cum Iuliano. 14.e
Cinitates Italiæ a Maximo deuastatæ. 551.e
Clades Thessalonicensium. 618.e.619.a.620.621
Clades illatæ a Gothis. 392.d
Clarinatis matrona Priscillianista vneo tracta ad necem. 512.e
Claudius & Secundianus Ariani agunt de cogendo Concilio Aquileiensi. 422.a
Claudianus carus Iuliano. 14.b
Claudianus schismaticus partis Vrsicini. 423.c
Claudianistæ Donatistæ. 700.a
Clearchus eximit a nece Maximum philosophum. 173.a
Clementia Theodosij mirifice prædicata, etiam a Gentilibus. 665.c.572.d.685.b.692.b
Clementia Theodosij a ministris reprehensa, quod daret occasionem delinquendi. 620.a
Clementiæ virtus in Imperatore commendata. 172.a
Clementis VIII. mensa opipara, sed pauperibus parata. 201.e

Clemen-

Clementianus Tribunus minister necis Gordiani martyris. 98.a
Cleri Romani pars deterior commota in S. Hieronymum. 681.d
Cleri componendi studium in Ambrosio. 378.c
Clerici ne quid capiant ex testamento feminarum, lex Theodosij. 636.e. *corrigitur ab eodem Theodosio.* 637.c
Clerici forum seculare vitare coguntur. 225.e. *& sacerdotes de laicis iudicant, non contra.* 449.e
Clerici patres monachorum. 4.c.d
Clericos immunitate frui ante certum tempus prohibent Valentinianus & Valens. 186.e
Clerici extra diœcesim ordinati. 238.d
Clerici immunes a tributis. 538.c
Clerici non exiguntur tributum a Catholicis Principibus. ibid.d
Clericis concessum priuilegium qui probati essent. 186.c
Clerici Romæ nonnulli inhiantes bonis sæcularium. 268.e.270.a
Clerici aliqui inhiantes morti aliorum, vt rapiant bona relicta. 270.a
Clericis solis denegatæ successiones. ibid.d
Clericos & monachos militare cogit Iulianus. 68.a
Clerici delicioſi taxantur. 202.a
Clericis aliquid ex testamento accipere vetitum lege Valentiniani. 268.e
Clerici mulierum domos frequentare prohibentur. ibid.
Clerici aucupantes munera feminarum. 269.d
Clerici aliquot in Vrbe persequuntur S. Hieronymum. 507.a
Clerici cur aliquando prohibiti fieri monachi. 454.b
Clericorum tonsura ab Ammiano subobscure tacta. 70.a
Clericorum & monachorum vestium color. 686.d
Clericorum Romanorum doctrina tempore Hieronymi. 507.b
Clericorum immunitas a Gratiano concessa. 380.a
Clericorum priuilegium a Theodosio indultum. 426.b
Clericorum & Ecclesiasticorum omnium auaritia cohibita lege Imp. 268.e
Clericorum auaritiam compescuit Gratianus. 408.b
Clericorum delectum qualem habuerit Ambrosius. 379.c
Clerici ex corporis habitu ab Ambrosio cogniti. ibid.
Clericorum fores stipatæ a militibus & Centurionibus. 202.d
Clericorum officium fuisse mortuos humare. 206.b
Cocorum princeps insultans Basilio quid responsi ab ipso Basilio accepit. 250.b
Codices sacri sublati a Donatistis. 106.c
Cœmiteria Vrbis visitare solitus S. Hieronymus. 224.c
Collatio Hilarij cum Auxentio præsentibus Episcopis decem coram Quæstore. 218.d
Collecta indicta ab Augustino pro dissoluendo ære alieno. 661.c
Collyridiani hæretici. 359.a
Color vestium clericorum quis olim. 686.d
Competentibus quando traderetur symbolum. 540.a
Comes Orientis curatur a Iuliano Saba. 258.b
Concilium Adrumetinum. 697.d
Concilij Alexandrini Synodalis epistola. 80.a
Concilium Alexandrinum sub Athanasio. 75.a
Concilium Alexandrinum sub Iouiano Imp. 161.d
Concilium Alexandrinum contra Eunomium diuinitatem Spiritus sancti asserit. 77.e
Concilium Antiochenum sub Iouiano Imperatore. 164.a 165.
Concilium Antiochenum sub Gratiano. 392.c
Concilium Aquileiense ab Arianis quando petitum ab Imperatore. 422.a
Concilium Aquileiense. 447.d. *Episcopi eius Concilij viri sanctissimi.* ibid.e. *Acta eiusdem.* 448.d. *epistola ad Imperatores.* 450.b
Concilium in Armenia, cui interfuit S. Basilius. 283.e
Concilium Bagaiense Donatistarum. 697.d
Concilium Burdegalense contra Priscillianum. 512.c
Concilium in Caria celebratum. 195.e
Concilium Cauernense Donatistarum. 698.b. *aliud Concilium Donatistarum.* 699.e
Concilium Capuanum. 604.e
Concilium Arianorum in Galatia. 240.a
Concilium Cæsaraugustanum contra Gnosticos. 453.b
Concilium Constantinopolitanum Oecumenicum. 426.e *collectum opera Damasi.* 427.b. 428
Concilio Constantinopolitano quinam interfuerint. 427.e *quæ in eo gesta.* 428.a. *eiusdem fidei symbolum.* 429.e
Concilium Constantinopolitanum ex Damasi epistola elicit doctrinam de Spiritu sancto. ibid.b.d *ab eodem confirmatum Oecumeniti nomen sumit.* 433.a. *eius rei causa.* 436.e
Concilio Constantinopolitano quænam hæreses damnatæ. 430.c
Concilij Constantinopolitani canones de fide Constantinopolitana. 431.e. 462.e
Concilij Constantinopolitani canones ab Ecclesia Romana recepti. 430.d. *& quare non omnes.* 436.d
Concilium Constantinopolitanum cur ab Imperatore confirmationem petat. 432.e
Concilij Constantinopolitani subscriptionum censura. 433.a
Concilium Constantinopolitanum vt esset Oecumenicum, Damasus decreuit. 433.b
Concilij Constantinopolitani locus Concordia nominatus. 439.e
Concilij Constantinopolitani decretum de probandis Catholicis. 445.d
Concilij Constantinopolitani ad Synodum Romanam litteræ. 459.e
Concilium Constantinopolitanum a Theodosio conuocatum. 487.d. *quid in eo gestum.* 488.b
Concilium Constantinopolitanum tertium. 487.d
Concilium Constantinopolitanum quartum. 695.e
Concilium Hipponense. 682.c.d
Concilium in Illyrico. 175.c. *Synodica ex eo.* ibid.
Concilium Laodicenum quando celebratum. 734.a
Concilium Lampsacenum quando celebratum. 171.b. 174.a. 175.a
Concilij Lampsaceni legatio ad diuersos Episcopos. 175.e
Concilij Lampsaceni res gestæ. ibid.a
Concilium Mediolanense contra Iouinianum. 630.b *qui Episcopi interfuerint.* 631.b
Concilium Romanum contra Auxentium. 222.d
Concilium Romanum contra Vrsacium & Valentem. 224.a
Concilium Romanum sub Siricio Papa pro rebus Africanæ Ecclesiæ. 517.a
Concilium Romæ a Damaso indictum in causa Flauiani & Paulini. 451.e
Concilium Romæ sub Damaso habitum. 457.b. *eorum qui interfuerunt nomina.* 458.a. *cur Orientales non interfuerint.* 460.c. 461.a. *Acta eiusdem.* 462.a
Concilium Romanum contra Apollinarem. 349.a *Anathematismi in eo.* 351.c.352.a
Concilium Romanum sub Siricio. 517.a

Con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Concilium in Sicilia congregatum de Legatis Orientalium Episcoporum ad Liberium. 179.b
Concilium Sydæ habitum contra Massalianos. 491.e
Concilium Tarsense ab Arianis impeditum. 195.d
Concilium Treuerense sub Maximo. 523.b
Concilium Tyanense in Cappadocia. 182.b
Concilium Tyanense obedis litteris Liberij Papæ in restituendis depositis Episcopis. 179.a
Concilium Valentinum. 365.e
Concilia ab hæreticis celebrata tempore Basilij. 174.b
Concilium petentibus congregari ab Imperatore quid responsum a Valentiniano. 171.a.b.c
Concilium congregare sine Romani Pont. auctoritate, numquam licuit. 171.b.427.c
Concionatorem aliquid interdum tacere expedit, quod non sit necessarium ad astruendam fidem Catholicam. 293.a
Concordia dictus locus Synodi Constantinop. 439.e
Concordia Occidentalium in fide sub Liberio. 178.d
Confessio Legatorum ad Liberium Papam ab hæreticis data. 177.b
Confessio Publiæ sanctimonialis. 57.b
Confessionis auricularis testimonium Paulini. 373.e
Confessores Alexandrini sub Lucio & Valente. 225.b.e
Heliopolim in Palæstina amandati. 337.e
Confessores Edesseni octoginta exules. 306.d
Conflagratio templi Daphnitici. 43.c.45.a.b.50.e
Confirmatio Synodi petitur a Theodosio, qua occasione. 437.c.e
Constantia ciuitas in Palæstina: eius Ecclesia subiecta Gazensi Episcopo. 59.e
Constantiæ exempla in non prodendis Christianis. 348.d
Constantiæ & fidei dignum exemplum in femina. 257.e
Constantiæ exemplum. 511.a
Constantij obitu gaudet Iulianus. 4.e
Constantij magistratus Christianis infensi. 5.a
Constantius deterior habitus Iuliano. ibid.
Constantius Manichæus conuersus ad fidem Christianam. 348.b
Constantius per litteram K, expressus a Iuliano. 40.c
Constantij magistratus male habiti a Iuliano. 5.a
Constantij effusæ expensæ Palatij. 6.b
Constantij tonsor prædines. ibid.
Constantinopolis rerũ omnium copia circumfluens. 244.a
Constantinopolis in discrimen adducta liberatur a Sarracenis. 391.e
Constantinopolis patria Iuliani. 2.a
Constantinopolis terræmotu concussa. 117.e
Constantinopolim quando venerit Gregorius Nazianzenus 398.b. *quamdiu ibi fuerit.* ibid. *coactus eo proficiscitur.* ibid. e. *a Synodo missus Antiochena.* 399.b
Constantinopolitanam bibliothecam Valens auget & instaurat. 349.e
Constantinopolitana Ecclesia ab Arianis vexata. 243.c.245.d
Constantinopolitanæ Ecclesiæ post Eudoxij obitum procellæ. 244.d. *eiusdem status.* 398.a
Constantinopolitanæ Ecclesiæ status ante aduentum Gregorij. 400.e. *eiusdem in discessu.* 440.d
Constantinopolitanæ sedis prærogatiua an decreta in Concilio Oecumenico Constantinopolitano. 431.e *actum in Synodo de ordinando successore Meletij.* 434.c.435. *Episcoporum altercationes.* 438.a
Constantinopolitanæ sedis primatus, & de ea re canones Concilij Constantinopolitani. 431.e.445.a
Constantinopolitanæ Ecclesiæ prærogatiua falso arguitur. 675.e
Constantinopolitanum Concilium Oecumenicum qua occasione celebrari cæptum. 426.c. *collectum opera Damasi.* 427.b. *Episcopi digniores qui interfuerunt.* 428.e. *Acta eius.* 429.a. *primum causa Maximi ventilata.* ibid.b. *editum in eo volumen fidei Occidentalium, nempe Damasi.* 429.a. *canonum singulorum sanciendorum causa.* ibid.b. *agunt Patres de Spiritus sancti diuinitate.* ibid.c. *Symbolum fidei ibi scriptum.* ibid.e. *secuta approbatio Nicænæ fidei, & damnatio hæreticorum.* 430.e. *de seruandis diœcesis limitibus actum.* 431.b. *canones.* ibid. & seq.
Constantinopolitanum Concilium posterius. 458.b. *epistola Synodalis ad Damasum.* 459.e
Constantinopolitanæ Synodi epistola ad Theodosium. 432.d. *petierunt confirmationem Synodi, & cur.* 432.d. 433.a
Constantinopolitanæ Synodi subscriptionum censura. 433.b
Constantinopolitanæ Synodi Episc. iuniores quales. 436.e
Constantinopolitana Synodus vt esset & diceretur Oecumenica, id ex Damaso. ibid.e
Constantinopolitanæ Synodi Episcopi quales. 443.b
eorumdem iactantia. 444.d
Constantinopolitanam Synodum metropoles non constituisse. 445.e
Constantinopolitanæ Synodi ad Romanam litteræ. 459.e
eiusdem legatio. 460.e
Constantinopolitana Synodus tertia. 487.d
Constantinopolitana Synodus quarta. 695.e
Constantinopolitani Catholici Legatos mittunt ad Valentem. 243.d. *Legati vero omnes igne & aquis absumpti.* ibid.e
Constantinopolitani execrantur esum carnium in Quadragesima. 24.e
Constantinopolitani priuilegijs donati a Iuliano. 25.a
Cor Regis in manu Dei, vsurpatum a Themistio. 172.a
Corona sacerdotalis pretiosa. 361.d
Corpore vitiatos sed probos ordinandos censet Timotheus. 513.e
Corpore defuncti nondum tumulato, offerri solitum sacrificium. 587.d
Consecratio basilicæ Apostolorum Constantinopoli. 274.a
Consecratio Pontificum idolorum. 3.b
Consobrinos inire inter se matrimonium vetuit Theodosius. 637.e
Consubstantialis vox an ex necessitate fidei exprimenda. 292.c.293.a
Consuetudines variæ in Ecclesia non improbantur. 502.b
Consuetudo leniter tollenda. 651.a
Consulatus Honorij infantis in cunis. 504.e
Consulatus Paulini. 713.e
Consules cur creati non fuerint anno Christi. 435.c
& an vere non creati. 366.d
Controuersia inter Orientales & Occidentales ob nomen hypostasis. 320.d
Controuersia inter Paulinum & Meletium quo modo conciliata. 328.c
Conuersio filij sacerdotis ad fidem. 54.a
Conuersio Augustini. 505.d
Conuiuium a Maximo Imperatore exhibitum Martino. 525.a
Conuiuium Augustæ vxoris Maximi exhibitum Martino. ibid.b
Conuiuium quotidianum exhiberi solitũ a Clemente VIII. pauperibus. 201.e
Conuiuia in ecclesiis peragi vetuit Ambrosius. 379.e
Conuiuia sanctorum a calumnijs defensa. 201.d

Crux coronata in exuis animalium Iuliano sacrificanti apparuit. 15.c.d. *item in cælo, & in vestibus, cum templũ Hierusalem construere parant.* 121.a
Crux signum exercitus Theodosij. 684.e
Crux gemmata. 685.a
Crux gemmata sculpta ad sepulchrum Probi. 724.a
Crux arma Theodosij qui Cruce vicit. 690.d
Crucem ferream gestabat in pectore sancta Matrona. 397.a
Crucis signum in apuio ferreo. ibid.
Crucis & reliquiarum cultum irridet Iulianus. 106.c
Crucis signo militant Gothi, & vincunt. 268.d
Crucis signum a Labaro delet Iulianus. 18.c
Crucis virtute barbari exobibiti. 170.b
Crucis signum in capite Vrbis Constantinopolitanæ a Constantino positum ibruitur a Iuliano. 26.a
Crucis cultum obiectare solitus Christianis Iulianus. 106.c
Crucis signum, quod ac Iulianus, recentiores hæretici exhorrescunt. 106.c
Crucis signum & reliquias in monili gestandi consuetudo. 397.a
Crucis signi hieroglyphicum apud Aegyptios. 614.a
Crucis signum apparet in cælo & in vestibus. 121.a
Ctesiphon nuncio Persarum, quid ibi Iulianus. 131.e
Ctesiphontis in Persia descriptio. ibid.
Cubicularij Constantij quæ passi sub Iuliano. 5.a. & 7
Cubicularius Imperatoris Valentis dat penas contumeliæ in Aphraatem dictæ. 256.a
Cyclus Paschalis Theophili quando cæpit, & quando desiuit. 421.b
Cyri Theodori iambi pro Gregorio aduersus Basilium. 298.e
Cyriacus Adiutorũ Episcopus magister Nectarij. 446.d
Cyriacus Episcopus martyr sub Iuliano. 122.d
Cyrinus Notarius male mulctatus. 5.c
Cyrillus diaconus quæ passus ab Heliopolitanis. 64.a
Cyrillus Hierosolymitanus Episcopus confirmatus in sede. 455.e
Cyrilli Episcopi Hierosolymorum obitus. 535.a
Cyzicena Ecclesia a Iuliano vexata. 43.a
Cyzigi Episcopus Eunomius ordinatur. 194.d

D

Daemon Iuliani speculator a monacho orationibus præponitur. 130.c
Dæmonibus vsus Iulianus pro nuncijs. 130.b
Dæmon loco Genij exagitat Iulianum. 133.c
Dæmon in Hebdomo quid de victoria Theodosij. 694.b
Dæmones veritatem fidei confitentur. 546.a. *torquentur & fugantur ab Ambrosio, & martyrum reliquijs.* ibid.c
Dæmones ad Ambrosium perdendum missi eum adire non possunt. 547.b
Dæmones in obsessis confitentur gloriam martyrum. 546.a
Dæmones confitentur se nihil posse aduersus Ambrosium. 547.b
Dæmones exhorrent reliquias sanctorum martyrum. 63.e
Dæmones pauent Christianum signaculum. 15.e
Dafrosa martyr Romæ sub Iuliano. 98.d
Damasci ecclesiæ incensæ a Iudæis sub Iuliano. 118.c
Damasus legatus cum socijs a Liberio. 181.e
Damasi electio. 200.c. *ante Vrsicinum facta.* 202.e. *quæ in eum molitus Vrsicinus schismaticus.* 203.a
Damaso fauent Patres omnes. 202.d
Damasum falso quidam criminantur. 203.a
Damasi criminatores confutantur. 203.d
Damasus accusatur adulterij. ibid.
Damasus virgo. ibid.e
Damasus pro innocenti femina scribit ad Imperatorem Valentinianum. 296.e
Damaso restituitur basilica rescripto Imperatoris. 298.c
Damasus Papa cõtra Auxentium Romæ Concilium congregat. 222.d
Damasi & aliorum Episcoporum epistola contra Auxentium. 223.c
Damasus Papa cur non statim damnauit Auxentium. 224.e
Damasi tẽpore plures Synodi Romæ sunt celebratæ. ibid.a
Damasus Papa mittit legationem ad Valentem aduersus Arianos. 246.b
Damasi epistola ad Orientalem Ecclesiam. 282.a
Damasus accepta legatione Orientalium, consolatur eos litteris. ibid.
Damasus quæ ad Athanasium rescripsit. 282.c
Damasi studium erga Basilium cur frigescere cæpit. 469.c
Damaso datum rescriptum a Valentiniano Imp. aduersus clericorum auaritiam. 268.e
Damasi consensu lex aduersus clericos data creditur. 271.a
Damasus & Occidentales Episcopi in suspicionem inducti de fide Basilij. 313.c
Damasi suspendit iudicium suum de Basilio relatione plurimorum. 317.d
Damasi cum Basilio contentio absque caritatis & communionis detrimento. 319.e
Damasus & alij Occidentales a Basilio fugillati turpi nota, sed an iure? 320.a
Damasus iudicat communicandum cum Paulino Antiocheno. 327.d
Damasus quid de tribus hypostasibus scripserit. 328.d
Damasi Papæ diaconus quid passus Alexandriæ ab Arianis. 338.a
Damasus Paulino & non Meletio communicandum scribit Hieronymo. 327.d. *idem ipse præsidet posti electionem Flauiani.* 451.e
Damasi de Meletio sententia. 328.b
Damasus agit Romæ Conc. contra Apollinarem. 349.a
Damasus Papa scribit ad Paulinum de recipiendo Vitale. 350.e
Damasi anathematismi. 351.e
Damasus Apollinarem & Timoth. damnat. 351.a. & b
Damasi epistola de damnatione Timothei. ibid.
Damasi Synodi canones aduersus hæreses sui temporis. 351.e. 352
Damasus excommunicat violatores Nicænæ fidei, licet defunctos. 353.c
Damasus damnat hæresim Millenariorum. 353.d
Damasi Synodus, cuius meminit Iustinianus in epistola ad Ioannem. 353.c
Damasi litteræ commentitiæ ad Aurelium. 365.b
Damasus Papa mittit ad sanctum Ambrosium Simplicianum. 372.c
Damasus Papa restituit Petrum Alexandrinum. 377.a
Damasi laudes. 393.c
Damasi communione probari Catholicos. ibid.
Damasi epistola ad Paulinum Antiochenum a Theodoreto in nomine deprauata. 393.e. *in Concilio Constantinopolitano violata.* 429.a
Damasus sæpe consuluit Hieronymum litteris. 403.c
Damasi ad Hieronymum litteræ. ibid.
Damasi fides edicto Theodosij commendata. 415.e

Universidad de Deusto
Biblioteca

Damasus Papa fauit Gregorio Nazianzeno. 416.d
Damasus agit apud Theodosium pro Ecclesia Orientali ab haresibus subleuanda. 420.d
Damasus turpissimis calumniis a schismaticis exagitatus. 423.d
Damasi iudicium quale. ibid.e
Damasi studio conuocari iussi Episcopi ad Synodum Constantinop. 427.b
Damasi auctoritate damnatur Macedonius. ibid.e
Damasi volumen fidei editum in Concilio Constantinopolitano. 429.a. *receptum a Synodo.* ibid.b
Damasus statuit vt Concilium Constantinopol. diceretur Oecumenicum. 436.e
Damasus Synodum Constantinop. confirmat, & Oecumenicam vocat. 433.b. 436.c. *eius rei causa.* 443.d
Damasus ob Flauiani electionem agit cum Imperatoribus de cogenda Romæ Synodo generali. 451.e
eum iustis de causis tolerat. 462.e
Damasus subodoratus statuta ab Episcopis Constantinopoli congregatis, de prærogatiua sedium decretum edidit. ibid.
Damasus apud se retinuit S. Hieronymum. 464.c
Damasus Hieronymo vtitur in epistolis Synodalibus scribendis. ibid.
Damasus Papa restitit Gentilibus Senatoribus. 473.c
Damasi obitus. 496.d. *Pontificatus & vitæ anni.* ibid.e
in eius Titulo facta miracula. 497.a. & ibid.b. *viuens cæcum sanat.* 497.c. *puerum in fontem baptismalem lapsum incolumem reddit.* 499.b
Damasi miracula B. Laurentio tribuunt Vrsicini aßeclæ. 497.b
Damasi scripta. 497.d. *eiusdem epigramma de fonte baptismatis in Vaticano.* 498.c
Damasi ecclesia, & ornatus. 498.a. *Platonia ab eo structa ad Catacumbas quid.* ibid. *in basilica Vaticana quid struxerit.* ibid.
Damasi actis adiecta. 499.b
Damasus quomodo acceperit a Hierosolymorum Ecclesia Alleluia. 500.b
Damasi ordinationes. ibid.d
Damasus basilicam ad viam Ardeatinam, & ad Theatrũ Pompeij ædificat. 498.a
Damasus in basilica sua sepultus via Ardeatina, in S. Laurentij basilicam transfertur. 500.e
Damaso mortuo dies triginta & vnum cessat Pontificatus. ibid.
Damasum modum psallendi præscripsisse, falsa assertio. 499.b
Daphniticum oraculum redditur mutum. 44.a
Daphniticum templum quando exustum. 42.d. 43.c. 49.d. *cur ex parte tantum exustum.* 50.e. *Iulianus illud luget.* 51.c
Daphnitici Apollinis simulacrum. 52.c
Debitores confugientes ad ecclesias non dimittantur sine cautione. 661.d
Decimæ & primitiæ persoluendæ. 463.c
Decimas dandas sacerdotibus, Roman. Concilio decretum. ibid.
Decreta impia Iuliani prætextu iustitiæ. 107.e
Decretum de lapsis Episcopis restituendis elucidatũ. 85.d. vide, *Lapsi Episcopi.*
Dedicatio Apostolorum Basilicæ Constantinopoli. 274.a
Defunctorum animas precibus adiuuari. 724.d
Defunctorum corpora sub terra, non desuper condenda. 333.a
Defunctorum animas leuari meritis martyrum. 485.d
Defunctorum animas iuuari sacrificijs. 587.b
Defuncti corpore nondum tumulato, offerri solitum sacrificium. ibid.c
Defunctorum memoriæ nihil detrahendum piorum rituum. 651.b. & c
Defunctorũ animas precibus adiuuari viuentiũ. 210.e
Defunctorum animas leuari suffragijs. 656.c
Defunctus curat res filij viuentis. 575.e
Delicta sibi effingentibus ad declinanda sacerdotia fidem habendam cautum est. 366.a
Delphinus Episcopus Burdegalensis. 453. *d. reijcit Priscillianum.* 454.e
Demetrias filia Claudij. 727.a
Demetria filia Flauiani. 98.d
Demophilus subrogatus in locum Eudoxij in sede Constantinopolitana. 243.a
Demophilus iubetur a Theodosio ecclesias reddere Catholicis. 418.d
Demophili Episcopi Ariani obitus. 531.a.b
Demosthenes princeps coquorum Valentis quid a Basilio audiuit. 250.b
Depositum viduæ defendit Ambrosius. 580.d
Deus in nos etiam inuitos confert beneficia. 149.a
Deus tempore persecutionis dilatat Ecclesiam. 344.d
Dei prouidentia declarata in Iuliani interitu. 144.e
Deum quatenus nos intelligere existimandum. 336.b
Deorum cultus a Iuliano restituitur. 2.c
Deorum Mater contumelia affecta. 36.c
Deorum potentia deriua ob Iuliani mortem. 140.b
Deorum nomen Angelis & sanctis tributum. 352.a
Deorum Aegyptiorum fana & simulacra a Graccho Præfecto deiecta. 481.c
Deuterius Episcopus Donatista. 214.b
Dij gentiũ derisi a Christianis post obitum Iuliani. 140.b
Dij gentium quales sint, in Iuliano demonstratum est. 133.a
Dij Aegyptij abdicati. 612.a.613.614.615
Diaconos coniugatos cum vxoribus permanere in Africa vetat Siricius. 517.b
Diaconi Constantinopolitani scelus. 636.c
Diaconissæ ne iuniores ordinarentur. 636.d
Dicteria Antiochensium in Iulianum. 38.d. & 39.a. *in eumdem aulicorum in Gallijs.* ibid.
Dictiones, &, cum, in, variæ in hymno glorificationis. 291.a. 293.c. 294.b
Die Dominico Priscillianistæ ieiunabant. 454.b
Didymus cognouit interitum Iuliani. 139.a
Didymi Alexandrini lucubrationes. 528.b. 681.a
Didymus Alexandrinus laudatus a Ruffino. 342.b
Didymus bis cæcus redditus. ibid.e. *seducit sequentes se Melaniam & Ruffinum.* ibid.
Didymus Hieronymum docet. 528.a
Didymus Alexandrinus magnæ æstimationis apud Hieronymum. ibid.b
Didymus factus Origenistarum fautor deploratur ab auctore. 680.c
Didymus pro qualitate audientium propinabat doctrinam. 680.c
Didymi ætas. 681.a
Didymi lucubrationes. ibid.
Didymus monachus. ibid.b
Dignitatum cupiditas Paulinum ad hæresim traxit. 386.b
Dynamius Engolismensis Episcopus. 719.e
Diocletianus quo anno Christi imperare cœperit. 366.b
Dioclis obitus crudelitate Valetiniani Imperatoris. 204.c *creditus martyr, sicut Diodorus & ipse iussus innocenter occidi a Valentiniano.* ibid.

Diodori

Diodori Episcopi exulante Meletio res gestæ Antiochiæ. 255.a
Diodorus cum Flauiano curat Ecclesiam Antiochenam post Meletij exilium. ibid.
De eodem Diodoro. 257
Diodorus ordinatus Episcopus Tarsi a Meletio. 399.d
Diodorus a S. Basilio acceptus. 287.b
Diodorus Tarsensis studet Nectario. 442.e
Diodori Tarsensis fides laudata a Theodosio. 444.b
Diœcesum limites seruandos ex præscripto Niceni Concilij statutum in Concilio Constantinopolitano. 431.b
Diœcesis Ecclesiæ Constantinopolitanæ. 432.d
Diogenianus Episcopus Albigensis. 720.e
Dionis locus restituitur. 494.a
Dionysij Mediolanensis Episcopi e Cappadocia Mediolanum translatio. 371.e
Dionysij Episcopi Mediolanẽsis corpus a S. Basilio missum ad S. Ambrosium. ibid.
Dioscorus Vicarius Galliarum persecutor. 100.e
Dissensionis inter Augustinum & Hieronymum origo. 705.d
Dispensandi matrimonium illegitime contractum Principes sibi male vsurparunt facultatem. 650.c
Disputatio publica cum hæreticis decreta coram Theodosio. 488.d
Disputare de fide, non esse monachorum, sed Episcoporum. 402.d
Disputatio rerum fidei non facienda coram iudicibus laicis. 521.c
Dissensiones inter S. Epiphanium & Ioannem Episcopum Hierosolymitanum. 652.e
Diuinatio dæmonum. 607.d
Diuina prouidentia in suis defendendis. 537.e
Dometius monachus Persa redarguit Iulianũ Nisibi agẽtem. 130.a
Dometij monachi Persæ martyrium. ibid.
Dominica vxor Valentis. 391.d
Dominica Palmarum. 540.a
Dominico die ieiunare, Priscillianistarum mos. 454.a
Dominicum Aureum Antiochenum sub Arianorum potestate. 47.e
Domnini legatio ad Maximum qualis. 550.b. & seq.
Domninus deceptus a Maximo. ibid.d
Donatus Episcopus quæ passus a Donatistis. 103.a
Donatus filius Nini occisus a Donatistis. 102.c
Donatus grammaticus præceptor S. Hieronymi. 324.d
Donatus Episcopus Epiri. 719.e. *ab eo draco extinctus.* ibib.
Donatus Episcopus Aretinus martyr sub Iuliano. 98.a
Donati Carthaginensis episcopi Donatistarũ obitus. 211.b
Donatistarum legatio ad Iulianum. 101.a
Donatistarum mira adulatio. ibid.b. *ab Augustino reprehensa.* ibid.
Donatistæ exules restituti a Iuliano. ibid.c
Donatistarũ furor aduersus Catholicos sub Iuliano. 102.a
Donatistæ inuadũt ecclesias, & occidunt ministros. ibid.b
Donatistæ proijciunt sacrum Chrisma. ibid.e
Donatistæ quid in sacram Eucharistiam. ibid.e
miraculum ex eo secutum, cum ijdem lacerantur a canibus. ibid.e
Donatistæ impia scelera committunt. 103.a.104.a.ibid.e
Donatistæ quid in sacras virgines. 103.a.104.b. & d
Donatistæ parietes & pauimenta ecclesiarum quomodo exorcizabant. 103.c. 105.c
Donatistæ frangunt & radunt altaria Catholicorum. 103.c
Donatistæ frangunt calices. 104.a
Donatistæ auferebant mitrellas a sacris virginibus. 104.b. & c
Donatistæ virgines sacras reddunt profanas. 104.d. & e
Donatistæ quid in mortuos & sepultos Orthodoxos. 105.c
Donatistæ declinant conferre cum Catholicis. 212.d
Donatistæ apud se Catholicam Ecclesiam esse contendebant. 213.a
Donatistæ recentiores aduersantur maioribus. 214.b
Donatistas rebaptizantes cohibet Imp. Valentinianus. 361.b
Donatistæ rebaptizare prohibentur, & ecclesias ablatas Catholicis reddere iubentur. 377.a
Donatistas lege compescit Gratianus. ibid.
Donatistæ schismate inter se diuisi. 698.a
Donatistarum plura capita. 699.e.700.a
Donatistarum sub Theodosio multitudo ingens. ibid.c *habent vltra quadringentos Episcopos.* ibid.
Donatistæ iura sibi suscipiunt Catholicorum. 702.c
Donatistæ cur tolerati. ibid.e
Donatistæ suis ipsorum factis conuicti. 703.d
Donatistæ vltores in se ipsos armantur. 704.a *voluntarie mortes oppetunt.* ibid.b.d.705.a
Donatistæ sub titulo martyrij inferunt sibi mortem. 704.b.d. 705.a. *Raziæ exemplo id patrant.* 704.e
Donatistæ tamquam Biothanati percunt. 705.a *crudeles in seipsos.* ibid.
Doroslori passus Aemilianus. 37.e
Dorotheus martyr Edessæ sub Iuliano. 129.b
Dorotheus cum Probo legatus a Basilio ad Occidentales. 276.b. 281.e
Draco extinctus sputo a S. Donato. 719.e

E

Ecclesia Catholica penes quos esse dicenda sit. 213.a *Ecclesia Catholica absque armis vincit.* 340.d
Ecclesia Dei dilatatur, cum ab hæreticis angustiatur. 344.d
Ecclesia Dei viros doctissimos semper habuit. 663.d
Ecclesia numquam carere potuit ministris aliquibus lucri cupidis. 269.a
Ecclesia Romana, vide, *Romana Ecclesia.*
Ecclesia Orientalis innumeris cladibus agitata. 360.a
Ecclesia Orientalis innumeris hæresibus vexata. ibid.c
Ecclesia Scythica a Valente inuasa. 307.d
Ecclesia Petri & Pauli ædificata a Ruffino. 696.a
Ecclesiæ martyrum iussæ a Iuliano demoliri, vel succendi. 50.d
Ecclesiæ vexatæ legibus Iuliani. 109.c
Ecclesiæ a Iudæis sub Iuliano incensæ diuersis in locis. 118.c
Ecclesiæ antiquos mores Iulianus imitari conatus. 114.b. 115
Ecclesiæ Catholicæ vetera instituta. 217.b
Ecclesiæ Orientalis sub Valente status miserandus describitur. 275.e. 278.c. *nauali pugnæ comparatus.* 295.b
Ecclesiæ Orientalis status sub Gratiano. 460.a
Ecclesiæ Orientalis legatio ad Pont. Rom. 275.e. 277.d. 288.a
Ecclesiæ collatæ indignissimis administrãdæ. 240.d. 278.d
Ecclesiæ laboranti subuenire præstat, quam vitam in solitudine colere. 257.b
Ecclesiæ canonem frumentarium non soluebant Imperatori. 412.a
Ecclesiæ vnitas non locorum interstitio, sed animorum diuersitate disiungitur. 318.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ecclesiæ Aegypti frumentum ab Imperatore accipiebãt. 412.b
Ecclesia Hierapolitana exuta donatione M. Aurelij. 107.a
Eccleſiæ Orthodoxorum quomodo a Donatiſtis exorcizatæ. 103.d
Eccleſiæ in integrum reſtitutæ per Iouianum Imperatorem. 156.b.& c
Eccleſiæ erectæ vbi erant idolorum templa. 615.a
Eccleſiæ prædia a tributis immunia. 538.c
Eccleſiæ quando pendebant tributum. ibid.& 539.a
Eccleſiæ & ſecularium Principum poteſtas. 540.a
in rebus Eccleſiæ. 541.a
Eccleſiam Dei diuinitus regi. 139.b
Eccleſias inanium ſermonum loca non eſſe. 463.c
Eccleſiis ab Orthodoxis ablatis, Catholici in campo foris coeunt. 305.d
Eccleſiæ ritus gloriam dicendi Patri per Filium cum Spiritu ſancto. 294.a
Eccleſiarum conſuetudines quatenus ſeruandæ. 502.a
Eccleſiarum Patriarchalium ordo, & prærogatiua. 462.e
Eccleſiarum parietes aqua ſalſa expiati. 105.d
Eccleſiarũ variæ conſuetudines non improbantur. 502.a
Eccleſiaſtica hiſtoria qualis eſſe debeat, quatuor animalium viſione deſignatur. 1.a
Eccleſiaſtica indicia a quibus tractanda. 375.c
Eccleſiaſtica iudicia diuerſa. 423.e
Eccleſiaſtica indicia Epiſcoporum eſſe. 513.e
vbi tractanda. 537.e
Eccleſiaſtici capere ex bonis alterius a Valentiniano vetiti. 268.e 269. 270. 271
Eccleſiaſtici adire vetantur ſeculares iudices. 225.e
qui eorum cauſas iudicare non poſſunt. 512.b
Eccleſiaſticorum auaritia, & ſtudium captandi voluntates exagitatur. 268.e 269
Eccleſiaſticum iudicium ſeu forum illibatum vult cuſtoditum Theodoſius. 513.e
Ecdicius Præfectus Aegypti ſub Iuliano. 95.b
Ecebolius Arianus. 13.c
Eceboly rhetoris inconſtantia. 13.c
Eceboly rhetoris apoſtaſiæ & pœnitentia. ibid.
Eclipſis Solis prodigioſus. 671.b
Edeſſæ martyres ſub Iuliano. 129.b
Edeſſæ Lupus Arianus Epiſcopus præficitur. 306.b
Edeſſenæ Eccleſiæ perſecutio ſub Valente. 305.c 306
Edeſſenæ feminæ dignum conſtantiæ exemplum. 305.d
Edeſſeni quæ paſſi a Iuliano. 13.d
Edeſſeni Fideles in fide conſtantes. 305.d
Edeſſeni clerici proſcripti. 306.a
Edeſſeni octoginta exules ſub Valente. ibid.d
Edictum Valentis de expellendis Epiſcopis Catholicis. 233.b
Edictum, vide, *Lex. Reſcriptum.*
Electio Nectarij qualiter ſe habuit. 443.e
quando facta. 444.a
Electi in Epiſcopos ſimulabant ſe aliquod admiſiſſe delictum, ne ordinarentur. 366.a
Electio Epiſcoporum qualiter fieri ſolita, & qui abuſus, cum inualuit vt laici eligerentur. 372.a
Electio Baſilij. 226.b. 227. 228
Eleemoſynæ Chriſtianorũ effuſæ laudatæ a Iuliano. 115.e
Eleemoſynæ Chriſtianorum Romæ abundantes. 479.e
Eleemoſynas in obitu carorum effuſius dandi conſuetudo. ibid.
Eleemoſynis quantum confideret Ambroſius. 539.b
Eleemoſynis Chriſtiani etiam infidelibus ſubueniebant. 113.c
Eleuſana plebs in Gallia decepta a Priſcillianiſtis. 454.e
Eleuſinius Iulianus. Apoſtata initiatus. 4.b
Eleuſius Cyzici Epiſcopus in vincula truditur a Iuliano. 37.c
Eleuſii hæretici obſtinatio. 430.e
Eleuſius Epiſcopus Cyzicenus quid ſub Iuliano. 37.c
Eleuſius Macedonianus Epiſcopus. 94.b
Eleuſius propugnator dogmatis Macedoniani. 175.d
Eleuſius Epiſcopus iubetur ædificare eccleſiam Nouatianorum. 7.c
Eleuſius e ſede pellitur, & in locum eius ſufficitur Eunomius. 194.d.& e
Eliphius Tullenſis Epiſcopus martyr ſub Iuliano. 99.e
Eliſæi Prophetæ reliquiæ vbi. 63.e
Eloquentiæ ſtudia quatenus Eccleſiaſticis & Chriſtianis permiſſa. 234.a.& ſeq.
Elpidius apoſtata. 48.a.& e
Elpidij Iuliani annuculi & in ſacrilegijs ſocij interitus. 48.e
Elpidius martyr ſub Iuliano. 18.a
Elpidius legatus a Liberio Papa in Orientem ad Arianos. 179.e
Emeſeni Gentiles inſaniunt in Chriſtianos. 64.a
Emmelia Baſilij mater viſitat filium in eremo agentem. 147.e. 148.b
Emmeliæ matris S. Baſilij obitus. 232.b. *quid in obitu.* ibid.c.& ætas. ibid. *mater decem filiorum.* ibid.e
Energumenorum monſtruoſa ſpectacula. 510.d
Ennodij diſtichon de victoria Ambroſii contra Symmachum. 495.a
Eprhæm viſio de S. Baſilio. 251.b. *an Græce loquendi ei gratia impertita fuerit a S. Baſilio.* 252
Ephræm Syri cum S. Baſilio congreſſus. 251.b
Ephræm Apollinarem delusit. 358.b
Ephræm Syrus laudat Baſilium poſt obitum oratione panegyrica. 383.e
Ephræm falſo dicitur presbyter a Baſilio ordinatus. 386.a
Ephræm inſaniam ſimulat, ne Epiſcopus ordinetur. 386.c
Ephræm Edeſſeni diaconi tempus obitus. 385.b
teſtamentum Ephræm. ibid.d
Ephræm funeris honorem haberi ſibi vetat. 385.d.& e
Ephræm rogat, cum defunctus eſt, pro ſe preces offerri. ibid.e
Ephræm ſcripta quantæ auctoritatis fuerint. 386.a
publice legi ſolita in Eccleſia. ibid. *quomodo & a quibus collecta & edita.* ibid.
Ephræm quid de Paulino diſcipulo moriturus admonuit. 386.a
Ephræm diſcipulus Epiſcopatus ambitione hæreticus fit. ibid.b
Ephræm memoria in Eccleſia. 386.d
Epiphanij primordia. 346.b
Epiphanius cum hæreticis Antiochiæ congreditur. 165.e
Epiphanius ob egregiam venerationem, & Paulinus ob ſanctitatem a Valente non tanguntur vt alij. 236.e
Epiphanius a Gnoſticis pellicitur. 346.d. 452.e
Epiphanij Actorum ſcriptor mendax. 347.b
Epiphanius ſcripſit res Hilarionis, cuius erat perneceſſarius. 346.e
Epiphanij vita & res geſtæ. 346.b. 457.b.d
Epiphanij res geſtæ haud in omnibus conſtantes. 347.b
Epiphanius tentatus in exilio a Gnoſticis. 346.d
Epiphanij de Sanctorum veneratione ſententia. 427.e
Epiphanius recipit Legatos e Pamphylia. 366.a
Epiphanius quando & cur ſcripſit Ancoratum. ibid.b

Epiphanius quando & qua de cauſa ſcripſit librum de Hæreſibus. 370.e
Epiphanij laudes ex laudatis viris. 371.a
Epiphanius venit Romam ad Concilium. 457.b. *hoſpitatur apud Paulam.* ibid.
Epiphanius ordinat Paulinianum presbyterum inuitum. 665.e. 666.a
Epiphanius in Ioannem excandeſcit ob Origenis errores, quos ille fouebat. 666.b.d
Epiphanij nomine ſcripta ſuppoſita. 667.b.e.668.a.b
Epiphanius ſciderit ne velum cum ſacra imagine. 666.e. & ſeq.
Epiphanius quid cum Ioanne Hieroſolymitano Epiſcopo. 651.e
Epiphanij pedes deoſculatur populus. 674.c
Epiphanij res geſtæ cum Ioanne Hieroſolymis. ibid.a
Epiphanius calumniam paſſus de hæreſi Anthropomorphitarum. ibid.c
Epiſcopalia iudicia. 423.e
Epiſcopatus contemptus exemplum. 363.a. 386.b. 518.b
Epiſcopatus Valentis tempore collati vilibus perſonis. 240.d. 278.d
Epiſcopatus quibus in primis conferendi. 180.c
Epiſcopatus ambitione Paulinus hæreticus fit. 386.b
Epiſcopatum vt fugerent, quid multi agere ſolerẽt. 366.a
Epiſcopus qualis eſſe debeat. 344.c.362.d. 440.e
Epiſcopus prædixit conuerſionem Auguſtini. 378.a
Epiſcopi dignitas. 301.a
Epiſcopi electi, ne ordinaventur, ſimulabant aliquod admiſiſſe delictum. 366.a
Epiſcopi Catholici bene habiti a Iuliano. 6.d
Epiſcopi Aegypti Catholici acti in exilium Dioceſaream. 338.c
Epiſcopi conueniunt Conſtantinopoli, vt Gregorium in ſede Epiſcopali collocent. 426.e
Epiſcopi Aegyptij non vocati ad Synodum, eo quod fauiſſent Maximo. 427.b
Epiſcopi inſigniores, qui interfuerunt Conſtantinop. Concilio. ibid.e
Epiſcopi qui ex Aegypto venerunt pro Maximo contra Gregorium. 411.e
Epiſcopi frumentarij. 412.b
Epiſcoporum iudicium quale. 423.e
Epiſcopi Principibus morigeri & addicti quales ſint. 436.c
Epiſcopi quatuor vno tempore Antiochiæ. 277.b
Epiſcopi qui a Valente iuſſi ſunt ſolum vertere. 240.c
Epiſcopi multi neophyti & laici poſt Ambroſii electionem ſunt creati. 372.b
Epiſcopi nec laici nec neophyti eligi debent. ibid.
Epiſcopi lapſi pœnitentes reſtituti, qui Arimini cecidiſſe videri poterant. 90.a
Epiſcopi lapſi ad Eccleſiam reuerſi in eodem ſtatu ſæpius relicti. 77.b. *declaratur hoc.* 77.b. 85.a.d
Epiſcopi Orthodoxi omni fide maiores nominati in edicto Theodoſii. 445.c
Epiſcopi Donatiſtæ tempore Theodoſii vltra quadringentos. 700.c
Epiſcopi Galliarum huius temporis clari. 719.e
Epiſcopi qui interfuerunt Concilio Antiocheno, & profeſſi ſunt fidem Catholicam. 164.c
Epiſcopi iuniores, qui interfuerunt Concilio Conſtantinopolitano, quales eſſent. 436.c. 443.c. *eorum iactantia in litteris ad Damaſum datis.* 444.d
Epiſcopi qui venerunt Romam ad Synodum. 458.a
Epiſcopi & humiles & erecto animo pro temporis ratione eſſe debent. 248.a
Epiſcopi exules a Iuliano reſtituti. 6.d
Epiſcopi exules a Iouiano Imperatore reſtituti. 161.b
Epiſcopi exules reuocati a Valente inuito. 377.a
Epiſcopi exules liberati a Gratiano. 392.c
Epiſcopi Theſſalonicenſes huius ſæculi. 395.e
Epiſcopi tantum concionari ſoliti in Africa, non autem presbyteri. 649.a. *reprehenditur hæc conſuetudo a S. Hieronymo.* ibid.e
Epiſcopi qui interfuerunt quartæ Synodo Conſtantinopolitanæ. 695.c
Epiſcopi duo in vna ciuitate eſſe prohibiti. 190.e
Epiſcopi in exilium acti impulſu Arianorum Alexandriæ. 338.c
Epiſcopi a Firmo legati de pace mittuntur ad Theodoſium. 361.c
Epiſcopi Orientales Catholici expulſi a Valente. 235.b
Epiſcopi Orientales cum Occidentalibus digladiantur in Concilio Conſtantinopolitano. 437.e
Epiſcopi Orientales vocati Romam ad Synodum. 451.e
Epiſcopi Priſcillianiſtæ damnati in Concilio Cæſarauguſtano. 453.& ſeq.
Epiſcopi Hiſpaniarum qui damnarunt Priſcillianum & ſocios. ibid.d
Epiſcopi quam cauere debent iudicium ſanguinis. 523.d
Epiſcopi ex quibus aſſumendi, e magiſtratibus primum, deinde ex Eccleſiaſticis ordinibus. 180.b
Epiſcopi qui interfuerunt Concilio Mediolanenſi. 631.b
Epiſcopi Concilij Tyanenſis. 182.d
Epiſcopi depoſiti recipiunt ſuas ſedes vigore litterarum Liberij Papæ. 179.d
Epiſcopi ſubſcripti Alexandrino Concilio. 82.d
Epiſcopi lapſi an ad ſuam Eccleſiam reſtituendi eſſent pœnitentes, diſputatur in Synodo Alexandrina. 77.a. 85.d
Epiſcopi duo vnius Eccleſiæ quando & quomodo paſſi. 77.b
Epiſcopi cur ex laicis ſæpe eligerentur. 372.b
Epiſcopi Catholici inter ſe diuiſi occaſione Ithacij. 525.d
Epiſcopi electione abſtinet Valentinianus. 362.c
Epiſcoporum eſſe, & non Imperatorum curare eccleſiaſtica. 171.b
Epiſcoporum legatio ad Valentinianum pro Concilio conuocando. ibid.
Epiſcoporum ſubſcriptio Concilij Conſtantinopolitani inuerſa. 435.b
Epiſcoporum electio quanta cura peragenda. 228.e
Epiſcoporum electio ex decreto Illyricanæ Synodi. 180.b
Epiſcoporum electiones vbi agerentur. 527.a
Epiſcoporum poſtulatio quomodo a populo fieret. 229.a. & ſeq.
Epiſcoporum vita qualis eſſe debeat. 440.e
Epiſcoporum Conſtantinopolit. Synodi deſcriptio. 442.e
eorumdem iactantia. 444.d
Epiſcoporum palliola in numiſmate expreſſa. 690.c.e
Epiſcoporum eſſe, & non monachorum, diſputare de fide. 402.d
Epiſcopos ne ſibi eligant hæretici. 503.a
Epiſcopos inter ſe diſcordes velato prætextu Iulianus in concordiam reuocare fingit. 7.e
Epiſcopos Ariminenſis Concilij Taurus detinet & affligit. 5.a
Epiſcopos vltra diœceſes ſuas iura Epiſcopalia exercentes vetitum Concilio Conſtantinopolitano. 431.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

Episcopos de rebus Ecclesiasticis iudicare. 513.e. *eosdem a solis Episcopis iudicari.* 521.b
Episcopos Principibus adulari, indignum. 524.e. *Imperatoribus præstare.* 525.a
Epistola Ambrosii ad Vercellensem Ecclesiam quando scripta. 308.b
Epistola Ambrosii ad Eugenium. 658.b
Epistola Ambrosii de obitu Valentiniani. 655.c
Epistola Ambrosii de sua legatione ad Valentinianum. 548.a
Epistola Ambrosii de causa Flauiani, & Euagrij. 605.a
Epistola Ambrosii ad Marcellinam. 540.e
Epistola Ambrosii ad Marcellinam de inuentione SS. martyrum Geruasii & Protasii. 545.b
Epistola Ambrosii ad Theodosium post cædem Thessalonicensium. 621.e
Epistola Athanasii ad Ruffinianum. 85.b
Epistola Athanasii ad Iouianum Imperatorem de fide. 161.e
Epistolæ Basilij consolatoria ad monachos persecutione vexatos. 370.c
Epistola Basilij consolantis Alexandrinos tempore persecutionis Lucij. 343.e
Epistola Basilij ad Ambrosium. 371.e
Epistola Basilij ad Athanasium. 296.a
Epistola Basilij consolatoria ad Antiochenos. 259.e
Epistola Basilij ad Occidentales. 314.b
Epistola alia Basilij ad Damasum ad Occidentales. 83.e
Epistola Basilij ad Enaisenam Ecclesiam. 376.d
Epistola Basilij ad Gregorium post fugam. 342.b
Epistolæ Basilij ad Iulianum fragmentum. 10.c.e
Epistola Basilij ad Libanium. 150.a
Epistola Basilij ad Synodum Tyanensem. 183.a
Epistola Basilij ad Theodotum de rebus gestis cum Eustathio. 285.e
Epistola Constantinopolitanæ Synodi ad Theodosiũ. 432.d
Epistola Damasi de recipiendo Vitale. 350.c
Epistolæ Damasi & Aurelij commenticiæ. 365.b
Epistola Epiphanij aduersus Ioannem Episcopum Hierosolymitanum. 671.e
Epistola Epiphanij ad Ioannem. 666.d. *additamentum ei assutum.* 667.b. 668.a
Epistola Gregorij Nazianzeni agentis in eremo ad Amphilochium. 147.c
Epistola Gregorij agentis in eremo ad Basilium. 147.d. 148.e
Epistola Gregorij ad Basilium creatum Episcopum. 231.a *alia de non timendo aduersarios.* ibid.c
Epistolæ duæ Gregorij ad Basilium expostulantis de fede Sasimorum oblata. 299.d
Epistola Gregorij Nazianzeni ad Basilium. 33.b
Epistola Gregorij Nazianzeni ad Basilium tempore electionis eius. 342.d
Epistola Gregorij Nazianzeni ad Bosphorium de suo reditu. 189.d
Epistola Gregorij Nazianzeni ad Bosphorium Episcopum post electionem suam. 301.e
Epistola Gregorij Nazianzeni ad Cæsarium a terræmotu liberatum. 210.a
Epistola Gregorij Nazianzeni ad Cæsarium, cum esset apud Iulianum. 11.c
Epistola Gregorij Nazianzeni ad Eusebium Cæsariensem. 31.d
Epistola Gregorij Nazianzeni ad Eusebium Samosatenum. 230.b
Epistola Gregorij Nazianzeni ad Eusebium Samosatenum exulantem. 237.e
Epistola Gregorij senioris ad Cæsarienses de eligendo Basilio. 228.e. *ibi laudes Basilij.* ibid.
Epistola Gregorij senioris ad Episcopos coactos ad electionem. 229.d
Epistola Gregorij Nazianzeni ad Gregorium Nyssenum reprehendens eum, quod eloquentiæ nimis vacaret. 233.e
Epistola Gregorij Nazianzeni ad Eudoxium de Basilij obitu. 383.c
Epistola Gregorij Nazianzeni ad Gregorium Nyssenum, de obitu Basilij. 383.b
Epistola Gregorij Nazianzeni ad Nectarium obiurgatoria. 503.a
Epistola Gregorij Nazianzeni de Synodo ad Posthumianum. 487.e
Epistola Gregorij ad Saturninum de Synodo. 488.a
Epistolæ Gregorij recusantis venire ad Synodum. 459.a.e
Epistola Hieronymi ad Asellam. 508.e
Epistola Hieronymi ad Damasum. 327.e
Epistola Hieronymi in Ioannem quando & quo impulsore scripta. 671.e
Epistola S. Hilarij de rebus gestis Mediolani cum Auxentio Ariano Episcopo. 217.a
Epistola Ioannis a Hieronymo Latinitati donata, sed furto subrepta. 678.e
Epistola Iuliani ad Basilium, 10.e
Epistola Iuliani ad Arsacium de mutatione rerum Christianorum. 115.e
Epistola Iuliani ad Aetium. 7.b
Epistola Iuliani ad Alexandrinos de nece Georgij. 71.b
Epistola Iuliani de quærendis libris Georgij Ariani. 73.a
Epistola alia Iuliani ad Alexandrinos de Athanasio. 95.e
Epistola Iuliani contra Athanasium. 95.a
Epistola alia contra Athanasium. 95.b
Epistola Iuliani ad Artabium, qua Christianos nomine Galilæorum sugillat. 8.a
Epistola Iuliani ad Ecebolium. 13.d
Epistola Iuliani ad Bostrenses. 66.a
Epistola Iuliani ad Hermogenem. 4.d
Epistola Iuliani ad Libanium. 14.a
Epistola Iuliani ad Iudæos. 118.e
Epistola Iuliani ad Xenonem medicum. 6.e
Epistola Iuliani ad Libanium in procinctu militari scripta. 126.d. 127.d
Epistola Libanij ad Ioannem Chrysostomum. 476.d
Epistola Libanij ad Basilium, 32.b
Epistola alia Libanij ad Basilium. 150.b
Epistola Liberij communicatoria ad Episcopos Orientales. 177.e. *eiusdem alia de restituendis Episcopis ad eosdem.* 179.a
Epistola Maximi ad Valentinianum pro S. Ambrosio. 543.e
Epistola Maximi ad Siricium. 553.b
Epistola Meletij ad Occidentales. 278.b
Epistola Petri Alexandrini de persecutione Arianorum. 334.e. 335
Epistola Siricij ad Mediolanensem Ecclesiam de damnatione Iouiniani & sociorum. 629.e
Epistola Siricij ad Himerium Episcopum Tarraconensem. 506.d
Epistola Synodi Antiochenæ ad Iouianum. 164.a
Epistola Synodalis Damasi ex Romano Concilio contra Auxentium. 223.a
Epistola Synodalis Donatistarum. 696.b
Epistola Synodalis Illyricorum Episcoporum. 180.a
Epistola Synodalis ex Concilio Mediolanensi ad Siricium Papam. 630.e
Epistola Synodalis ex Concilio Constantinop. ad Damasum. 459.e
Epistola Synodalis Concilij Alexandrini. 80.a
Epistola Synodi Constantinopolitanæ ad Theodosium. 432.d
Epistola Synodalis ex Concilio Antiocheno ad Iouianum. 164.a
Epistola Synodalis ex Concilio Aquileiensi. 450.b
Epistola Valentiniani ad Prætextatum de expellendo Vrsicino. 208.d. *alia ad eumdem.* 208.d. 209.a
Epistola Valentiniani de electione Siricij. 506.c
Epistola Valentiniani de construenda basilica S. Pauli. 527.e
Epistola Valentis Imperatoris de fide Catholica tenenda. 180.e. 181.e
Epistola Valentis & Valentiniani ad Arianos de recta fide. 180.e. *an Valentiniani etiam vere sit.* 181.e
Epulas faciendi ad Memorias martyrum mos. 501.a
Equus Valentis Imperatoris curatus ab Aphraate monacho. 256.c
Equi Iuliani interitus. 127.e
Equulei tortura qualis. 205.e
Eremus Basilij & Gregorij Nazianzeni qualis. 34.e. 147.d
Error Sozomeni in reditu Basilij ab eremo. 193.e
Error Sozomeni & aliorum in tempore Valentis persecutionis. 189.a
Error Sulpitij & Gregorij Turon. in tempore obitus Hilarij. 221.a
Errores & mendacia de Damaso refelluntur. 202.e
Error cuiusdam, Isidis imaginem B. Virginis esse arbitrantis. 125.a
Eruditis viris magistratus contulit Iulianus. 9
Etherius tabellarius Damasi ad Hieronymum. 403.b
Etruscos Aruspices secum duxit Iulianus. 133.d *vide, Aruspices.*
Euagrius comes quid sub Iuliano. 5.c
Euagrius Antiochenus cum Eusebio venit in Italiã. 90.e
Euagrius agit contra Auxentium. 222.d
Euagrius Episcopus delectus a Catholicis Constantinopoli. 243.a,
Euagrius Pampiani Antiochenus rediit ab Occidente quo profectus cum Eusebio Vercellensi fuerat. 316.a
Euagrius cum Hieronymo peregrinatur in Orientem. 317.a. *diues valde & pius Hieronymum alit in eremo.* 325.c
Euagrius Antiochenus Episcopus. 317.a. 325.c
Euagrius Antiochenus subrogatus in locum Paulini. 603.e
Euagrius Ponticus discipulus Gregorij Nazianzeni. 411.a
Euagrius Ponticus diaconus Constantinopolitanus. 446.d
Euagrius Ponticus cum Nectario remansit Constantinop. ibid.e
Euagrius Ponticus profectus in Aegyptum. 583.c
fouet Origenis errores. ibid.e
Euagrij Pontici scripta. 583.e. 584.b
Euaisena Ecclesia in Armenia. 376.d. *quid apud eam Basilius.* ibid.
Euangelium Ioannis repertum in specu templi Hierosolymorum tradit Nicephorus. 122.d
Euangelica consilia quo consilio Iulianus seruanda Christianis proponat. 107.e
Euangelicæ historiæ quaternarius numerus quatuor animalibus consignatur. 1.a
Euchaitæ hæretici iidem Massaliani. 491.e
Eucharistia super altare. 104.a
Eucharistiam in itinere deferendi vsus. 484.d
Eucharistia manibus accipi solita. 2.e
Eucharistiam accipiebant, sed non consumebant Priscillianistæ. 573.a
Eucharistia canibus datur a Donatistis, non sine diuina vltione. 102.e
Eucharius martyr in Gallia sub Iuliano. 99.e
Euchrocia & Procula a Priscilliano seductæ. 454.e
Euchrocia occisa a Maximo cum Priscilliano. 512.e
Eudoxius baptizat Valentem Imperatorem. 188.e
Eudoxius a Lampsaceno Concilio damnatus. 174.d. 175.e
Eudoxius Episcopus Constantinopolitanus sub Iuliano. 24.e
Eudoxius qualis fuerit. 430.e
Eudoxij Ariani Constantinopolitani Episcopi obitus. 243.a
Eudoxiani exagitati a Semiarianis. 94.a
Eudoxiani damnati Lampsaci. 174.e. 175.e
Eudoxiani in Concilio Constantinopolitano damnantur. 430.e
Eugenius & Macarius audacter Iuliano Antiochiæ resistunt. 41.e. *eorumdem martyrium.* 42.e
Eugenius deportatus in Oasim. 42.e
Eugenius martyr Antiochiæ.
Eugenius eunuchus fauet Procopio tyranno. 171.e
Eugenius creatus Imperator ab Ethnicis. 656.e
Eugenij plures. ibid.
Eugenius Asellus. 657.a
Eugenius famulus Arbogastis dictus. ibid.b
Eugenius Imperat. legationem ad Theodosium mittit. ibid.d
Eugenius erga religionem Christianam infidus. ibid.
eius promotor Flauianus Gentilis. ibid.e
Eugenius ab Ambrosio reprehensus. 658.b
Eugenius reddidit sumptus ad sacrificia. ibid.e
Eugenius decipitur falsis oraculis. 660.a
Eugenij ad bellum apparatus comparatus ex dæmonum præsidijs. 683.d
Eugenius Christianus licet esset, tamen deditus superstitionibus Gentilicijs. ibid.e
Eugenij minæ in Mediolanensem Ecclesiam. 687.b
Eugenij munitiones simulacra deorum. 693.c
Eugenius Alpes munit idolis. 687.c
Eugenij impietas in bello & vbique ostensa. 683.d
Eugenij exercitus signum primarium idolum Herculis. 687.c
Eugenij conflictus cum Theodosio. 688.d. *& seq.*
Eugenius victus & occisus. 691.b
Eulalius creatus Episcopus Nazianzenus. 458.e
Eulogius presbyter Edessenus egregius confessor exulat. 306.c. *eius exilium cum Protogene.* ibid.e
Eulogius cum Protogene exul conuertit infideles ad fidem. 307.a
Eulogius Episcopus Edessæ ordinatus. 397.e
Eunapius Sardianus in monachos infensus. 608.b
Eunapius impius quid in martyres & eorum reliquias. ibid.e
Eunomius Episcopus Samosatenus Arianus. 238.e
Eunomius ordinatur Episcopus Cyzicenus. 194.e
Eunomij fastus & horrendæ blasphemiæ. 195.b
Eunomij tumorem mentis deprimit S. Basilius. 195.c
Eunomij res gestæ. 195.a. *eius blasphemiæ & mores.* ibid.b
Eunomius alius Episcopus Samosatæ. ibid.c
Eunomianos etiam Ariani detestabantur. 393.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Eunomiani edicto Gratiani damnati. 392.e
Eunomiani inter se dissidentes. 645.d
Euodius Consul quid cum Martino. 525.a
Euoltius diaconus relegatus in Oasim. 239.a
Euortius Episcopus Aurelianensis. 365.e
Euphrates fluuius in Tigrim fossa deductus. 132.b
Eupsignius martyr Antiochiæ sub Iuliano. 55.a. 58.c
Eupsychius martyr incensor templi Fortunæ. 28.a
Empsychij martyrij causæ. 28.b
Eusebius Episc. Bononiensis cultor virginitatis. 378.e
Eusebius Bononiensis Episcopus interfuit Concilio Aquileiensi. 448.a
Eusebij Episcopi Cæsareæ Cappadociæ electio ipso inuito. 27.b. 28
Eusebius infensus Basilio. 29.e
Eusebius Episcopus Cæsareæ Cappadociæ redarguitur a Gregorio Nazianzeno. 30.d
Eusebius Episcopus Cæsareæ Cappadociæ interfuit Synodo Tyanensi. 181.a
Eusebius reconciliatur Basilio. ibid. e
Eusebius Episcopus Cæsareæ Cappadociæ fouet Basilium. 193. a
Eusebius Episcopus Cæsareæ moritur. 226.a. *succedit ei Basilius.* 226.a. 227
Eusebius eunuchus Arianus præfectus cubiculi Imp. Constantij necatur. 5. d
Eusebij Præfecti in Basilium persecutio. 252.a
Eusebius Præf. interficiendus a populo, liberatur a Basilio. ibid.e
Eusebius Cremonensis apud Hieronymum Hierosolymis. 678. c
Eusebius martyr Hadrianopoli sub Iuliano. 37.e
Eusebius martyr Gazensis. 60.b
Eusebij Samosateni laudes per Gregorium Nazianzenum. 230. b
Eusebius Samosatenus pulsus in exilium in Thraciam. 237. b
Eusebius exulans a Gregorio Nazianz. litteris salutatur. ibid. e
Eusebius clam subducit se a suis exulaturus, ne impediretur. ibid.c
Eusebius Samosatenus in habitu militari lustrat Ecclesias Orientis. 239.c. *ad ipsum Basilij litteræ.* ibid.d
Eusebij Samosateni requiruntur litteræ ad Occidentales. 277.e
Eusebius Samosatenus nouos ordinat Episcopos, Acacium Beroæ, Theodotum Hierapolis, Eusebium Chalcidis, Isidorum Cyri. 397.c
Eusebij Samosateni martyrium. occisus a femina Ariana. ibid.d
Eusebij Samosateni legatio pro restituendis Eccles. ibid. e
Eusebius Vercellensis venit Alexand. ad Concilium. 75.b
Eusebij Vercellensis subscriptio cum fidei professione. 83.a
Eusebius Vercellensis legatus ad erigendas Ecclesias collapsas. ibid. e
Eusebij Vercell. reditus in Italiam. 90.d. *eius laudes.* 91
Eusebius & Asterius legati ex Concilio Alexandrino ad Antiochenos. 80.a.b
Eusebij res gestæ post reditum. 82.d.e
Eusebius Vercellensis visitat Ecclesias Orientis. 86.a
Eusebius commotus in Luciferum. ibid.c. *causa recens.* 86.d. 87.a
Eusebij Episcopi Vercellensis res gestæ. 93.d
Eusebij Vercellensis obitus. 308.a. *idem confessor a maioribus dictus.* ibid. c. *An dicendus sit vere martyr.* ibidem.
Eusebij Vercellensis vitæ censura. ibid. e
Eusebij scripta. 423. e. *eius miracula post obitum.* ibid.
Euslachius, Elpidius, Marcellus, & socij martyres sub Iuliano. 18.a
Eustathius Macedonianus Episcopus. 94.b
Eustathius a Basilio recipitur cum professione fidei Catholicæ. 283.e
Eustathius rursus Catholicam fidem deserit. 285.a
Eustathius Sebastenus legatus cum alijs Romam ad Liberium Papam. 176.b
Eustathius recipit suam Ecclesiam litteris Liberij Papæ 179.a
Eustathius Sebastenus exhibet Synodo Tyanensi litteras Liberij Papæ. 183.d. *sedem recepit.* ibid.
Eustathij Sebasteni res gestæ ante & postea cum reuersus est in suam Ecclesiam. ibid.e
Eustathius cur recurrit ad Romanum Pontificem. 184.e
Eustathius Episcopus Antiochenus quo tempore vixit. 244.c
Eustathius rursus in hæresim lapsus struit calumnias Basilio. 285. b
Eustathij simulatio detecta. ibid.e
Eustathius Sebastenus olim Romæ receptus, qualis esset. 314. d
Eustathij Sebasteni causa ab exordio repetita. 315.a
Eustathius sæpe lapsus, & sæpe receptus. 183.e. 315.c.d
Eustochium filia S. Paulæ. 469. c. *laudatissima virgo.* 470. c
Eusychius capite damnatus querela Gamalielis Patriarchæ. 679. a
Euthymius procurat exilium Ambrosij, sed ipse exulauit. 535. d
Euthymij in Ambrosium audacia diuinitus punita. ibid.
Euzodij duo, ambo Ariani. 197.e
Euzoius Episcopus Arianus Antiochiæ. 86.d
Euzoius Arianus Episcopus Antiochenus agit contra Athanasium. 165.a
Euzoij Ariani Episcopi Antiocheni obitus. 376.d
Euzoius Episcopus Cæsareæ Palæstinæ. 197.e
Excommunicationis pœna. 261. c
Excommunicatio iaculata ab Athanasio in Præfectum Libyæ. ibid. b
Excommunicatus Theodosius luget. 624.a
Excommunicatis communicare non licet. 524.d
Excommunicato quæ denegentur. 261.c
Exequias Christianorum vetat Iulianus die agi. 122.e
Exercitus Iuliani quasi momento redditus Christianus elegit Christianum Imperatorem. 156.b
Exercitus Theodosij signum Crux. 687.d
Exercitus Romanus premitur angustijs in Persida. 133.a *& seq.*
Exercitum ad vincendum armat religio. 384.d. 386.b. 387.b. 388. e
Exorcizare parietes & pauimenta Catholicorum, opus Donatistarum. 103.c. 104.b
Exilium Meletij. 254.e
Exilium irrogatum a Valente omnibus Episcopis Catholicis. 235.a
Exules sub Constantio restituti a Iuliano. 6. d
Exules sub Constantio recipiunt sua a Iuliano. 7. d
Expeditio Theodosij in Maximum quam religiosa. 568.a *consulit sanctos viros.* ibid. b. *debellat hæreticos.* ibid.c.d
Expiatio a belli cædibus. 694.c. *& seq.*
Exploratores Basilij doctrinæ. 290.c
Exuperius institutor Furiæ viduæ. 695.d
Exuperius Tolosanus clarus sanctitate. 719.d

F

Fabia Paulina vxor Prætextati. 473.a
Fabiolæ pœnitentia publica. 627.b
Fabri filius parat loculum Iuliano. 127.c
Faces ardentes in funere Christianorum. 210.d. 434.a
Fægadius Episcopus in Gallia. 365. e
Fames ingens in Oriente sub Valente. 207.c
Fastus insimulatus Basilius, an iure. 322.a
Fastus insimulata Romana Ecclesia an iure. ibid.
Faustinus schismaticus fauet Vrsicino. 202.d
Faustinus presbyter cum Marcellino afferunt libellum Theodosio, eliciuntq. rescriptum. 581. a
Federicus Metius translator epistolæ Iuliani. 67.a
Felix Diabensis Donatista. 102.b
Felix Idicrensis Donatista pessimus. ibid.d
Felix Præfectus Aerarij dira passus ob sacrilegium. 47.a 48.a.c
Felicis Nolani martyris studiosus Paulinus. 716. a
Felicis Episcopi Treuerensis ordinatio. 524.c. 527.a
Feliciani & Prætextati libellus. 701.c
Felicissimus Priscillianista occisus cum Priscilliano a Maximo. 512.c
Felicitas nobilis Romana discipula S. Hieronymi. 471.a
Feminæ Vercellensis septies ictæ historia. 205.a. 206
Feminarum peregrinatio reprehenditur. 530.b
Feminæ deceptæ a Priscillianistis. 453. a. *vetitæ a Patribus conuenire in sacris cum viris.* 453. e
Feminæ Antiochenæ spectata constantia. 557.d
Feminæ Christianæ magna constantia. 257.e
Feminæ strigæ magæ. 463.e
Festi Proconsulis idololatræ miserandus interitus. 422.b
Festi dies Iuliani Imp. initio vbique Gentium ritu celebrabantur. 2.c
Festum ab Alexandrinis statutum ob euasum periculum ex maris excrescentia. 186.a
Fidei arma contra hostes Christianis sumenda. 386.d
Fidei Professio Paulini Episcopi Antiocheni. 166.b
Fides Catholica omnia secum bona affert. 425.a.b
Fides Catholica in sede Petri. 663.a
Fidei Catholicæ commendatio. 260.b
Fides sanctorum Patrum custodienda. 162.d
Fidei Christianæ propagatio tempore persecutionis Arianæ. 344.d. 345
Fidei professio Catholica ex Concilio Illyricano. 180.d 181. c
Fidei professio Paulini Antiocheni Episcopi. 166.b
Fidei professio Auxentij. 219.a
Fidei professio Catholica oblata a Macedonianis Liberio Papæ. 176.a.e
Fidei confessio Basilij ad Iulianum data. 10.e
Fidei regula firmata in Concilio Antiocheno. 396.b
Fidei veritatem dæmones confitentur. 546.a
Fidei causas ab Episcopis tractandas. 521.b.522
Fides Catholica armat milites ad vincendum. 387.c 388.c. 389.c. 391.b. 408.a
Fides Catholica cum impugnatur, barbari insurgunt & superant. 376.b.387.b.388.c.389.c.391.b
Fides Christiana cum magis concutitur, tunc solidius firmatur. 69. a
Fides Catholica contra Arianos testata miraculis Antiochiæ. 256.a.c. 257.e
Fides Nicenæ Synodi ab Athanasio celebratur, & narratur. 162.c
Fides Occidentalium concors sub Liberio. 178.d
Fidicinæ & psaltriæ lege Theodosij prohibitæ. 516.b
Filij Valentiniani, & filiæ. 368.b
Firmi presbyteri martyrium sub Valentiniano. 348.b
Firmus noluit hominem prodere apud se latitantem. ibid.
Firmus tyrannus in Africa. 361. b. *oppugnat eum Theodosius senior.* ibid. *eiusdem obitus.* ibid.d
Flacilla loco Placilla. 514.d
Flauiæ Iouinæ epitaphium. 198.b
Flauiani aduersus Paulinum & Apollinarem oratio. 394.b
Flauiani Episcopi Antiocheni causa iterum ventilata Constantinopoli. 490. b
Flauiani prudentia in detegendis Massalianis. 491.b
Flauiani oratio pro Antiochenis coram Theodosio. 561. a. *& seq.*
Flauiani Episcopi Antiocheni legatio. 560.c.561 *occurrit magistratibus.* 460.e. *quid cum peruenit ad Theodosium.* 561.a
Flauiani causa rursus Romæ agitata. 603. e
Flauiani causa delegata Theophilo Alexandrino. 604.e
Flauiani in Theodosium mira ingratitudo. 693.a
Flauianus Præfectus Vrbis solicitat deos pro victoria Eugenij. 683. d
Flauiani operis monumentum. 693. b
Flauianus Expræf. relegatus ad Aquas Taurinas. 98.d
Flauianus Episcopus exulante Meletio quid præstiterit. 255.a
Flauianus per calumniam Paulinum accusauit. 394.e
Flauianus & Diodorus curant Ecclesiam Antiochenam post exilium Meletij. 255.a.257.a
Flauianus quid cum Paulino. 394. b
Flauianus ordinatus successor Meletij in Synodo Constantinopolitana. 434.d.e. 437.c.449.e
Flauianus Episcopus Antiochenus eligitur. 437. d *eam rem indignatur Damasus.* 452. a. *non tamen anathematizat, sed tolerat.* 463.c. 531.d
Flauianus profectus Constantinopolim ad Synodū. 474.a
Flauianus simul cum Chrysostomo docet Antiochiæ. 653.d
Flauianus ab Angelo admonitus de ordinatione Chrysostomi. 683.a
Flauianus cum concionatur Antiochiæ, ei defert Ioannes Chrysostomus. ibid. d
Flauianus persuadet Theodosio vt parcat. 685.e. *dimittitur.* 686.a
Flauianus refugit iudicium. 605.a
Flauianus Gentilis promotor Eugenij. 657.c
Flauianus deorum protector ad eis delusus. 693. d
Flauianus cum Eugenio ab bellum. 687.a. 688
Florentiæ ciuitatis Ambrosius studiosus. 659.e
Florentius Comes quid sub Iuliano. 5.a
Florentius Aquileiensis monachus laudatur. 325.b
Florentius Puteolanus schismaticus. 423.d
Fœdus cum Persis initum a Iouiano. 157.c *fœderis conditiones.* 158.a
Fœdus Theodosij cum Maximo. 517.a
Fœnerari vetitum in Rom. Synodo. 463. c
Fons baptismalis in Vaticano a Damaso extructus. 498.d
Fons atrij basilicæ Vaticanæ. ibid. e
Fontes exiccati ob Iuliani impietatem. 51.b
Formula illa, Et quod excurrit, quid importet. 212.a
Fortunatus Manichæus ab Augustino superatus. 662. a. *& seq.*
Fortunæ ara in Palatio a Iuliano erecta. 22.b
Forum Ecclesiasticum illibatum vult Theodosius. 513.e
Forum sæculare clerici vitent. 225.e
Fossa ab Euphrate in Tigrim deducta. 132.a
Fratres appellati aliquando schismatici & hæretici a Catholicis. 211.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

Frigidus amnis, vbi victus est a Theodosio Eugenius. 691.c
Frumentum Hierapolitis a Iuliano ademptum. 109.c
Fuga Gregorij in solitudinem. 302.c. *reuocatur a patre.* 302.c.303.a
Fuga Rabbi, ne crearetur Episcopus. 227.c
Fuga Hilarionis a persecutione. 61.c
Fulgura in pluuiam fecit Deus, cum dispertitas linguas super Apostolos pluit. 1.b
Fuluij Vrsini sincera fides cum peritia. 690.c
Funarius appellatus pater Valentiniani. 168.d
Fundana basilica a Paulino erecta, & reliquijs sanctorum locupletata. 717.c.718.a
Funera Christianorum agi die prohibet Iulianus. 122.a
Funeris honorem moriens haberi sibi vetuit Ephræm. 385.d
Funus infame Iuliani Apostatæ. 141.c
Funus Cæsarij ritu Christiano. 211.d
Funus Meletij sumptuosum. 434.a. *luminaria in eo. ibidem.*
Funus ingens in exercitu Romano. 134.a.135.& *seq.*
Furia vidua clarissima femina. 695.c. *nurus Probæ.* 726.c
Furor Iuliani quam vehemens. 23.b

G

Galatæ martyres. 35.a.& *seq.*
Galates filius Valentis. 134.a
Galilæus Christus a Iuliano dictus ignominiæ causa. 137.c
Galilæi dicti a Iuliano Christiani, quos sugillat ad contemptum. 8.a
Galilæi a militia reiecti lege Iuliani. 108.b
Galilæorum amentia, in ore Iuliani frequens. 7.b.8.a
Galilæorum nomine carpuntur Christiani. 41.d
Galla nupta Theodosio. 551.b
Galla Placidia pro Galla Augusta. 582.c
Gallæ Augustæ obitus. 638.e
Gallicanus Consularis quid passus sub Iuliano. 99.a
Gallicani Consularis egregium Christianitatis exemplum. ibidem.
Gallorum martyria sub Iuliano. 99.c
Gaudentius & Iouinus spoliant templa idolorum. 600.b
Gaudentij Episcopi Brixiani electio. 518.a. *eius res gestæ & peregrinatio. ibid.c*
Gaufridi de rebus Britannicis libri censura. 481.a
Gaza Syriæ ciuitas. 50.a. *Christianis infensissima fuit. ibidem.*
Gazæ incensæ ecclesiæ a Iudæis sub Iuliano. 118.c
Gazenses Gentiles persequuntur Christianos. 60.b.61.c 62.c
Gazenses a Iuliano exagitati. 60.b. *eius martyres. ibid. & seq.*
Gazensis Ecclesia & Maiumatensis vnitæ. 58.e
Gazensium martyrum reliquiæ. 60.d
Gelasius Episcopus Cæsareæ Palæstinæ. 697.b
Gelasius nullam prærogatiuam cognouit sedis Constantinopolitanæ. 431.e
Gennadij error de Temporibus Ticonij. 214.d
Gentiles contra Christianos ex licentia Iuliani vbique armantur. 61.a
Gentiles Alexandrini agunt contra Athanasium. 94.d
Gentiles ausi sacrificare & aras erigere sub Gratiano. 374.c
Gentiles idolorum cultores legibus Theodosij cohibiti. 456.e
Gentiles a Ioanne Chrysostomo ad fidem conuersi. 534.c
Gentiles exultant de Maximi imperio, & illi fauent. 481.d. 553.e
Gentiles Romanos Senatores Maximus spe demulcet. 481.e
Gentiles Orgia celebrantes Apollonij oratione immobiles fiunt. 682.c. *eadem liberati ad Christum conuertuntur. ibid.e*
Gentiles exultant ob victoriam de Valente. 390.e
Gentiles frustra ob Valentem hæreticum victum exultant. ibidem.
Gentiles Senatores legationem mittunt pro cultu deorum. 473.b
Gentiles quid in Ecclesiam Alexandrinam. 234.a.235
Gentiles Senatores Romani Maximo fauent aduersus Gratianum. 46.d. *scommatibus Maximo Imperium augurantur. ibid.e. venientem excipiunt summa cum lætitia.* 553.e
Gentiles noua cœpere moliri in Romanum Imperium. 640.c
Gentilibus imperare recusat Iouianus. 156.c
Gentiles ægre ferunt Iouianum Imperatorem creatum. ibid.d. Sapori Persæ malunt, quam Ioniano Christiano parere. 157.a
Gentiles deridet Iouianum Imperatorem. 158.e
Gentilis hominis querela in Christum de obitu Iuliani. 140.d
Gentilium templa & sacra a Iuliano restituta. 8.a
Gentilium in nostros sub Iuliano sæuitia. 62.e. *carnes martyrum edunt.* 64.a
Gentilium res collapsæ Romæ sub Gratiano. 481.b *restituuntur a Maximo.* 553.a
Gentilium legatio ad Valentinianum pro sacris restituendis. 652.b
Gentilium Romæ res collapsæ. 481.b
Gentilium superstitio sub Valentiniano reuiuiscit. 374.c *etiam viget sub Valente.* 376.e
Gentilium turpitudo sacrorum prætextu. 15.a
Gentilium Syrorum grassatio in Christianos. 62.c
Gentilium turpitudo in prostituendis suis virginibus. 64.c
Gentilitas in Christianam religionem armatur in bello Eugeniano. 687.b.688
Georgius Arianorum Episcopus quæ passus ab Alexandrinis. 69.b. 70.a
Georgius detexit abominationes Ægyptiorum deorum. 69.d
Georgius Arianus minime adnumerandus inter martyres. 70.d
Georgij Episcopi Ariani scelera patrata. ibid.
Georgij necem ægre ferre simulat Iulianus. 71.a. *agnit leniter de ea Alexandrinos. ibid.b*
Georgij libros omni studio perquirit Iulianus. 72.e
Georgij Episcopi Ariani bibliotheca. 73.a
Gerontij diaconi magiæ. 464.a
Gerualij & Protasij corpora S. Ambrosio reuelata. 544.e
Gerualij & Protasij translatio, & miracula in ea edita. 544.e. *inuentio. ibid. eorum reliquiæ ad varias ecclesias mittuntur.* 546.d. *Romæ basilica ijdem statuitur. ibid.*
Getarum nomine Gothi intelliguntur. 268.e
Gildo tyrannus in Africa. 361.d
Gildo Firmi frater Donatistis fauet. ibid.
Gildonianus cognominatus Optatus Donatistarum Episcopus. ibid.
Gladiatores ne sint qui sunt ex familia Imperatoris. 198.e
Gloria Patri, &c. in fine cuiusque psalmi dicendum, cautum Concilio Rom. 463.d. *quando receptum in Ecclesia Mediolanensi.* 539.c

Gloria

Gloria Patri & Filio cum Spiritu sancto, vel in Spiritu sancto, vel & Spiritui sancto. 294.& *seq.*
Glorificationis hymnus quo modo a diuersis pronunciari solitus. 293.e.294
Gnostici hæretici ex Ægypto in Hispanias. 452.d
Gnostici tentant Epiphanium. 346.d
Gnosticorum nonnulla instituta. 453.d. & *seq.* & *dogmata.* 455.e
Gog & Magog pro Gothis ab Ambrosio recepti. 387.a 388.b
Gordiani Vicarij Vrbis Romæ sub Iuliano martyrium, & aliorum. 99.a
Gordiani martyris sepulchrum iuxta Epimachum. ibid.b
Gothia Audiana hæresi inficitur. 267.d
Gothi Getæ vocati. 268.c
Gothi martyres. 348.c
Gothi quando Ariani facti. 266.b. & *quando Christiani.* ibid.c
Gothi signo Crucis prælato vincunt Athanaricum. 268.d
Gothi magno Rom. Imperij damno permissi sunt Istrum transire. 375.e
Gothi sub Valente Orientem depopulantur. 377.c
Gothi Valentem vincunt. 390.a
Gothi fœderati in diuersis locis occidi iussi. 391.e
Gothi superati a S. Episcopo Acholio & fugati. 392.a
Gothi deuastant Thracias & Græcias. ibid.d
Gothi victi a Theodosio. 405.e
Gothi in amicitiam recepti a Gratiano. 406.c
Gothi subdunt se Romano Imperio. 425.b
Gothi ab Athanarico martyrio coronati an Catholici fuerint. 306.d. 267.a
Gothorum Ecclesia persecutionem passa ab Athanarico. 265.a.266
Gothorum bellum ciuile. 265.e
Gothorum bella ab Ezechiele prædicta. 387.a. *an hoc probetur.* 388.b
Gothorum Episcopi Theophilus, & Vulphilas. 266.c *& Nicetas.* 268.a
Gothorum qui tantum facti sint Ariani. 267.b
Gothorum Ecclesia florens. 268.a
Gothorum Ecclesia a Niceta excolitur. ibid.
Gothos litteras Vulphilas docuit, easq. primus apud eos inuenit. 266.e.d
Gothica expeditio Valentis. 172.b. *belli exitus.* 188.c
Gothicum bellum triennale. 188.c
Gothicum bellum cum Valente pace sedatum. 234.d
Gracchus Præfectus P. siue V. demolitur idola. 481.b
Græciæ illatæ clades a Gothis & alijs barbaris. 392.d
Græcorum schismaticorum & Donatistarum eadem consuetudo. 105.b
Grandinis plaga, qua Oriens afflictatus est sub Valente. 207.a
Grata filia Valentiniani. 368.b
Gratianus pater Valentiniani senioris cognomento Funarius. 168.d
Gratianus creatus Augustus. 204.b
Gratianus post obitum patris cum Valentiniano puero imperat. 368.b
Gratianus Valentiniano honorem Consulatus concedit. 374.a
Gratianus aduersus hæreticos edit legem. 374.b.393.a.b
Gratianus prohibet hæreticos conuentus agere. 374.b
Gratianus quid de Ecclesiastico iudicio rescripsit. 375.c
Gratianus mittit copias ad Valentem aduersus barbaros. 377.c
Gratiani lex aduersus Donatistas, qua prohibentur rebaptizare, & restituere iubentur ecclesias. ibid.e
Gratiani lex contra Manichæos. 378.a
Gratiani lex aduersus Arianos. 393.b
Gratiani rescriptum de immunitate clericorum. 380.a
Gratianus in expeditione bellica aduersus Gothos positus petit ab Ambrosio libros de fide. 386.d
Gratiani pietas. ibid.e
Gratianus bellum auspicaturus quærit fidem pro defensione & armis. ibid.d
Gratiano certa victoria prædicta ab Ambrosio. 387.a
Gratiani & Valentiniani insignia exercitus. ibid.c
Gratiani exercitus quibus constaret. 388.a
Gratianus ingentem victoriam de barbaris consecutus. ibid.d
Gratianus Alemannos in Gallia debellat. 389.d
Gratianus fauet Catholicis, edictum pro illis dat post obitum Valentis. 392.e. *reuocat exules. ibid.*
Gratianus iubet reddi ecclesias Catholicis. 393.b
Gratiani religio. 404.e
Gratianus delegit Theodosium Imp. 405.b
Gratianus vincit Alemannos. 406.c
Gratiani victoria Ambrosij precibus adscribenda. ibid.d piorum vota pro Gratiano. ibid.e
Gratiani litteræ ad Ambrosium. 407.a
Gratiani lex aduersus hæreticos. ibid.d
Gratiani lex de collatione clericorum. 408.b
Gratianus Princeps Christianissimus dictus. 407.c
Gratianus petit ab Ambrosio de Spiritu sancto tractationem. ibid.
Gratianus annuit petentibus agi Concilium Aquileiæ. 422.a
Gratiani rescriptum aduersus Vrsicinum schismaticum ad Aquilinum. ibid.e
Gratianus pro Gnosticis rescribit. 455.a
Gratianus nesciens fauet Priscilliano. ibid. luit pœnas concessi rescripti. 455.a.486.d
Gratiani, Valent. & Theod. leges de basilicis contra Manichæos, & mendicantes validos. 479.a
Gratianus contra Maximum parat copias. 480.c
Gratianus nomen respuit Summi Pontificis. 481.b
Gratianus Præfecto Vrb. de Gentilium superstitione iurisdictionem tribuit. ibid.
Gratianus iniuste Commodo comparatus ab Ammiano. 483.d
Gratianus proditus a suis occiditur. 375.b.482.a. *ætas & regni tempus.* 482.c
Gratiani probatissimi mores. ibid.d
Gratiani amicos persequitur Maximus. 483.d
Gratianus excusatur ob decreta pro impijs. 486.c
Gratiani vltimum aduersus hæreticos & apostatas edictum. 486.d
Gregorius Hispaniarum Episcopus idem cum Eliberino. 310.b
Gregorius Episcopus Eliberinus coniungitur Lucifero Calaritano. ibid.a. quid pro eo Theodosius. ibid.c a Theodosio liber dimissus. 311.a
Gregorius Eliberinus libellum de fide ad Gallam Placidiam dedit. ibid.
Gregorius Eliberinus gloriatur de fide seruata. ibid.
Gregorius Eliberinus recantat palinodiam. ibid.e
Gregorius Eliberinus cur Orthodoxorum præconijs celebratus. ibid.
Gregorij Eliberini res gestæ cum Osio refelluntur. ibid.d
Gregorius Eliberinus laudatur a Theodosio. 581.c
Gregorius Nazianzenus vna cum Basilio tentatus a Iuliano. 11.a
Gregorius Nazianzenus quid ad Cæsarium fratrem agen- ibid.b.c
tem apud Iulianum.

Gre-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gregorij Nazianzeni vitæ institutio cum Basilio. 28.e
Gregorius Nazianzenus proficiscitur cum Basilio in eremum. 30.c.32.c.146.c
Gregorius Nazianzenus agit apud Eusebium pro Basilio. 30.d
Gregorij Nazianzeni epistola ad Eusebium. ibid.
in eo Eusebij cum Basilio inimicitiam arguit. ibid.d
Gregorius Nazianzenus ordinatus inuitus presbyter. 32.d
Gregorij ordinationis in presbyterum tempus. ibid.e
Gregorij de Basilio mirum desiderium. 33.b. *ab eo ad eremum vocatur.* ibid.
Gregorij Nazianzeni epistola ad Basilium. ibid.b
Gregorij prima secessio. ibid.c
Gregorij pietas erga parentes. ibid.b
Gregorij cum Basilio ioci per litteras. ibid.e
Gregorij & Basilij tempus profectionis in eremum. 35.a
Gregorij Nazianzeni inuectiua in Iulianum prohibentem Christianos scientias discere. 111.c
Gregorij Nazianzeni inuectiuæ duæ in Iulianum. 144.b *ex earum secunda multa in eum referuntur.* ibid.e
Gregorij Nazianzeni elegans apostrophe in Iulianum. 144.145.d
Gregorius & Basilius a Iuliano destinati ad necem. 145.e
Gregorius Nazianzenus quid in eremo cum Basilio. 146.b
Gregorius virtutum cultor. ibid.e. *eius in solitudine vitæ institutum.* 147.a
Gregorius sorsum habitat a Basilio. ibid.b
Gregorij in eremo epistolæ ad Basilium. 147.d.148.c
Gregorius & Basilius in eremo austerum vitæ genus sectati. 147.c. *describitur locus eremi.* ibid.e
Gregorij cum Basilio in eremo vitæ ratio. 147.b.& seq.
Gregorij exercitia corporalia. 148.a.c
Gregorius petente Basilio explicabat illi psalmos. 149.a
Gregorij epistola ad Basilium de rebus in eremo gestis. 147.d. 148.c
Gregorij Nazianzeni & Basilij distincta officia. 149.b
Gregorius quanti esset apud Basilium. ibid.e
Gregorij modestia in corrigendo quod non probaret. 154.a & seq.
Gregorius Episcopus Nazianzenus senior interfuit Concilio Tyanensi. 182.d
Gregorius Nazianzenus ad subueniendum Orientali Ecclesiæ ab eremo reuocatur. 189.c
Gregorius Nazianzenus & Basilius vocantur ex eremo ob persecutionem Valentis. ibid.
Gregorij epistola ad Bosphorium de suo reditu. ibid.d
Gregorius Nazianzenus reuersus habuit Apologiam de fuga sua. 190.a
Gregorius non factus Episcopus Nazianzenus, sed adiutor patris. ibid.d
Gregorius munus concionandi arripuit. 191.a
Gregorius Nazianzenus curat abstrahere Basilium ex eremo. ibid.b
Gregorij Nazianzeni de plaga grandinis oratio. 207.c
Gregorius Nazianzenus scribit ad fratrem a terræmotu liberatum. 210.a
Gregorij pro Cæsario defuncto oratio. ibid.e
Gregorius Nazianzenus agit omnibus viribus vt Basilius eligeretur Episcopus. 228.c
Gregorij Nazianzeni epistola ad Basilium de electione eius. ibid.a
Gregorij de futura Basilij electione vaticinium. ibid.e
Gregorius Nazianzenus epistolam dat ad Eusebium Samosatenum pro electione Basilij. 230.b
Gregorius audita electione Basilij cunctatus ad eum accedere. 230.c
Gregorij epistola ad Basilium electum. 231.a.c
Gregorius hortatur Basilium non timere aduersarios. ibid.d
Gregorius Nazianzenus ad Basilium se confert, vsus moderatione ac verecundia. ibid.
Gregorius Nazianzenus reprehendit Gregorium Nyssenum, quod nimium fluderet eloquentiæ. 233.e
Gregorius litteris occurrit Eusebio Samosateno exulanti. 237.d
Gregorius Nazianzenus consolatur litteris Gregorium Nyssenum exulantem. 241.a
Gregorius Nazianzenus non respuit Apollinarem, antequam damnaretur. 287.c
Gregorius & Basilius hæresis insimulantur. 291.b
Gregorius Nazianzenus admonet Basilium de his quibus accusaretur ab aliis. ibid.
Gregorius & Basilius in conuiuio acerbe proscinduntur. ibid. *cum alter hæresis, alter tolerantiæ malæ accusatur.* ibid.c
Gregorius Nazianzenus egregiam habuit orationem pro Basilio hæresis insimulato. ibid.e
Gregorius Basilium defendit. ibid.
Gregorij & Basilij in concionando distincta ratio, & dictio. 292.c.296.c
Gregorius Nazianzenus vocatur a Basilio. 296.b
Gregorius Nazianzenus subiectus Anthimo. 297.d
Gregorius sedi Sasimorum præficitur a Basilio. 297.d. 298.a.& seq.
Gregorius recusat præfecturam. 298.d. *succenset ea de causa Basilio.* ibid.d.e
Gregorij querela in Basilium ob sedem Sasimorum. 298.b
Gregorius Nazianzenus expostulat litteris Basilio de sede Sasimorum. 299.c.e
Gregorius cogitur tandem accipere sedem Sasimorum. 300.b. *eius ordinatio facta coram Basilio & patre Gregorij.* ibid.
Gregorius Nazianzenus orat coram Basilio, patre suo, & Gregorio Nysseno. ibid.d. *se excusat.* ibid.e
Gregorius tentatus ab Anthimo inhæret magis Basilio. 301.b
Gregorio occupatis ab Anthimo Sasimis, non datur locus accedendi ad suam sedem. ibid.e
Gregorius succenset Bosphorio Episc. ob sui electionem. ibid.
Gregorius iterum fugit in solitudinem. 302.a
Gregorius a patre reuocatur ad curam Ecclesiæ Nazianzenæ. ibid.e
Gregorij Nazianzeni natalis contigit ante Episcopatum patris, immo ante baptismum. 303.& seq.
Gregorij Nazianzeni ætas. ibid.d
Gregorius suscepit regimen Ecclesiæ Nazianzenæ viuente adhuc patre. ibid.e. *qua conditione.* ibid. *an fuerit ordinatus Episcopus Nazianzenus.* 304.d
Gregorius Nazianzenus Basilium fastus arguit. 322.a
Gregorius Nazianzenus post obitum parentis recedit. 331.a. *abijt Seleuciam ad S. Theclæ Memoriam.* ibid.e
Gregorij Nazianzeni anathematismi contra Apollinarem. 354.a.355
Gregorius Nazianzenus Themistium earum habuit. 369.b
Gregorius Nazianzenus quid in epistola ad Gregorium Nyssenum de Basilij obitu. 383.b
Gregorij Nazianzeni status post Basilij obitum. ibid.e
Gregorij Nazianzeni de obitu Basilij ad Eudoxium epistola. ibid.
Gregorij de suo vitæ statu querelæ. ibid.

Gre-

Gregorius Nazianzenus Constantinopolim a Synodo mittitur. 398.a. *tempus eius aduentus illuc.* ibid.b
tempus commorationis Constantinopoli. ibid.
Gregorius nonnisi coactus præfectus Constantinopolim. 398.e
Gregorij Naziazeni primum hospitium Constantinopoli. 400.a. *conuersum in ecclesiam Anastasiam.* ibid.b
Gregorius Nazianzenus clam docet Constantinopoli apud Nicobolum. ibid.a
Gregorij domus, vbi Constantinopoli docebat, in basilicam erecta. ibid.b
Gregorius cur Theologus vocatus. ibid.e
Gregorius primo ingressus Constantinopolim quæ passus. 401.a. *appetitus lapidibus.* ibid. *raptus ad tribunal.* ibid.c
Gregorij in hæreticorum persecutionibus, & in aduersis consolatio. ibid.d
Gregorij patientia in prædicatione Verbi. 408.c
eius in docendo modestia. ibid.e
Gregorius Nazianzenus contemptui habitus atque delusus. 409.a. *eius virtus innotescit in Oriente.* ibid.b
Gregorium auditurus Constantinopolim venit Hieronymus. ibid.b
Gregorius Nazianzenus Hieronymi magister. ibid.c
Gregorij modestia in docendo Hieronymum. 410.b
Gregorij & Hieronymi comparatio. ibid.d
Gregorius Nazianzenus ignorauit Latinam linguam. ibid.e
Gregorius laudes scripsit Maximi Cynici. 411.b
quæ illæ sint. 414.a
Gregorius postulatus a populo Episcopus Constantinopolis. 411.d
Gregorius laudat pro concione Episcopos Aegypti. 412.a
eosdem vituperat. 415.a
Gregorius recusat palinodiam de laudato Maximo. 413.d
multa in eum. ibid.
Gregorius a suburbano redit Constantinopolim. 414.c
Gregorius Nazianzenus non patitur fieri Episcopus Constantinopolitanus. ibid.e
Gregorius conqueritur de Petro Alexandrino. 415.a
Gregorio Nazianzeno fauit Damasus Papa. 416.d
Gregorius quid contra Maximi scripta aduersus se responderit. ibid.c
Gregorius cum Arianis mitius agit. 417.c. *ob id reprehensus a populo.* ibid. *quid in eum illi.* ibid.e
Gregorius cogitat de discessione. 418.b. *cohibetur ne recedat.* ibid.
Gregorius Nazianzenus a Theodosio introducitur in templum. 419.d
Gregorius, dum ad templum ducitur, quid mirum acciderit. 420.a
Gregorius renuit collocari in throno. ibid.
Gregorius a sicario appetitus quid erga eum. ibid.b
Gregorius miracula ab Arianorum insidijs elabitur. ibid.c
Gregorius ab Episcopis ad hoc vocatis a Theodosio collocatur in throno. 420.d. 426.c
Gregorij electionis confirmandæ gratia Synodus conuocatur. 426.e. *confirmatur.* 428.d
Gregorius Nazianzenus subscripsit Concilio Constantinopolitano, quo loco. 433.b
Gregorij Nazianzeni sententia de non eligendo successore Meletij ob pacem Ecclesiæ, sed non accepta: inde malæ innumeræ. 434.e
Gregorius passus inuidiam, quod visus esset fauere Occidentalibus. 435.c. *eiusdem in eo constantia.* 437.b
Gregorio aduersantur Episcopi inuiores. 435.c. 436. & seq.
Gregorius ægerrime fert electionem Flauiani. 437.e
Gregorij electionem impugnant Aegyptij. 438.a. *non tamen odio Gregorij.* 438.b
Gregorius Nazianzenus concionatur in Synodo de pace custodienda. 438.d
Gregorius ob pacem sedi renunciat. 439.b
cur hoc permissum a Synodo. 439.e
orationem habuit de sedis abdicatione. 439.b.440.c
Gregorius quanto tempore sederit. 440.a
Gregorius adit Theodosium Imperatorem. ibid.
Gregorius qualem reliquerit Ecclesiam Constantinopolitanam. 440.d
Gregorius conuinio excipi solitus a Theodosio. 440.b
quomodo ibi esset. ibid.
Gregorius publice petit missionem a Synodo. 440.e
Apologia cum reprehensione. 441.a. *vltima salutatio.* ibid.d
Gregorius vltimam habet orationem ad C. L. Episcopos. 440.c
Gregorius vitæ suæ rationem defendit. 440.c
Gregorij modestia. ibid.e. 441.a
Gregorium Nazianzenum discedentem nonnulli Episcopi ac lacrymæ populi consequuntur. 442.c
Gregorius quando scripserit carmen de vita sua. 443.b
Gregorius Constantinopolim ad Synodū reuocatur. 458.b
Gregorius Nazianzenus recusat venire ad Synodum. 459.b
Gregorij res gestæ, cum reuersus est in patriam. 458.b
Gregorium sede priuatum fuisse, rumor falsus sparsus. ibid.d
Gregorius curauit præfici Ecclesiæ Nazianzenæ Eulalium. ibid.d
Gregorius ægrotat. 459.b
Gregorij litteræ, quibus se excusat venire ad Synodum. ibid.
Gregorius cur recusset venire ad Synodum. ibid.c
Gregorius Nazianzenus quid ad Posthumianum de Synodo. 487.d. *de eadem Synodo ad Saturninum.* 488.a
Gregorius Nazianzenus auctor Theodosio sanciendæ legis aduersus hæreticos. 503.a
Gregorius Nazianzenus scribit ad Nectarium aduersus hæreticos. ibid.
Gregorius Eleusium Præs. non ieiunantem redarguit. 504.a
Gregorij Nazianzeni status in senectute. 589.e.590.c
tentationes eiusdem. 591.b. *linguam cohibet.* 590.c. *passus monachos aduersarios.* 591.a. *appetitus ab eis lapidibus.* ibid.b.c
Gregorij Nazianzeni obitus. 589.c. *eius res gestæ ante obitum.* ibid.a
Gregorij effigies. 591.e
Gregorij epitaphium. 592.b. & *laudes.* ibid.c
Gregorius pater Gregorij Nazianzeni restitit Iuliano. 26.d
Gregorius senior quid in electione Eusebij Episcopi Cæsareæ Cappadociæ. 27.c. *restitit Præfecto.* 28.a
Gregorius senior per epistolam ad Cæsarienses datam suffragium dat. 229.b. *ibi Basilij laudes.* ibid.
Gregorij senioris epistola ad Episcopos de Basilij electione. 229.d
Gregorius senior licet infirmus petit Cæsaream ob electionem Basilij. 230.a. *operatur vt eligatur Basilius.* ibid. & 230.c
Gregorij senioris obitus. 331.b. *ætas, & tempus præfecturæ.* ibid.
Gregorij Nysseni Episcopatus. 233.c
Gregorius Nyssenus antea coniugatus. ibid.

Grego-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gregorius Nyſſenus eloquentiæ ſtudioſus nimis, ob id reprehenditur a Gregorio Nazianzeno. 233.e
Gregorius Nyſſenus ab Arianis damnatus. 240.c
Gregorius Nyſſenus exulare iubetur. ibid.
Iuſtinæ Eccleſias. ibid. e
Gregorius Nyſſenus conuenit Gregorium poſt ordinationem. 300.e
Gregorij Nyſſeni legatio in Arabiam ex Concilio Nicæno. 396.b
Gregorius Nyſſenus Macrinam ſororem inuiſit, & eius funeri interfuit. 396. d. *anulum ab ea accepit cum ligno Crucis.* 397.a. *ſcripſit eius vitam.* ibid.
Gregorius Nyſſenus librum de Anima & Reſurrectione ſcribit. 396.e
Gregorij Nyſſeni in legatione res geſtæ. 397.b
Gregorius Nyſſenus innoteſcit Hieronymo. 410.b
Gregorius Nyſſenus ad Synodum Conſtantinopolitanam venit. 427.e
Gregorij Nyſſeni fides laudata lege Theodoſij. 445.c
Gregorius Nyſſenus habuit orationem in funere Placillæ Auguſtæ. 514. d. *idem habuit panegyrim in funere Pulcheriæ infantulæ.* 515.a
Gregorij Nyſſeni de peregrinatione ſententia explicatur. 530. a
Gregorij Nyſſeni ætas longæua. 696.d
Gregorius Papa inexploratos habuit Eudoxianos hæreticos. 430. c
Gregorius Papa quid de ſynagogis Iudæorum decreuerit. 579. d
Gregorij presbyteri in vita Nazianzeni error. 30.c
Gregorij Turonenſis error de tempore obitus Hilarij. 215. b
Gulielmus Lindanus elucidator & confirmator verum S. Vrſulæ. 481.a

H

Hadriani Imp. numiſma cum Iſide. 125. b
Hadrianopolitani martyres. 37.e
Hæreſes Apollinaris, & Semiarianorum. 77.e. *in Synodo Alexandrina damnatæ.* ibid.
Hæreſes Apollinaris colligi poſſunt ex Gregorij Nazianzeni anathematiſmis. 354.a.b. 355. & ſeq.
Hæreſis Anthropomorphitarum. 267.d
Hæreſis Artotyritarum. 360.e
Hæreſis Aſcodrogitarum. ibid.
Hæreſis Borboritarum. ibid.
Hæreſes Collyridiana vnde dicta & deducta. 359. a
Hæreſes Iouiniani. 467.c. *damnantur Romæ.* 628.b. 629.630.631.
Hæreſis Iouiniani quas ſecum vexerit ſordes morũ. 636.a
Hæreſium Origenis capita. 673. e
Hæreſis Paſſalorinchitarum. 360.e
Hæreſis Polemiana ex Apollinare deducta. 358.e
Hæreſis Priſcilliani capita damnata. 453.e
Hæreſis Priſcilliani inualeſcit in Hiſpania. 451.c.452.e. 453.
Hæreſis conuincitur ex conſideratione promulgatoris ipſius. 467.b
Hæreſes innumeræ vexant Eccleſiam Orientalem. 360.d
Hæreſis omnia ſecum mala affert. 153.d. 278.c. 281.b.c. 408.a. 425.c. 544.a.b
Hæreſes damnatæ in Concilio Conſtantinopol. 430.b
Hæreſes damnatæ in Synodo Conſtantinopol. a Theodoſio conuocata. 489.a
Hæreſes de Trinitate & Chriſto variæ in Synodo Damaſi damnatæ. 352.c
Hæreſes quæ prouenere ex ſcriptis Apollinaris. 358.e
Hæreſiarchas damnat ſolus Romanus Pontifex. 316.b.c
Hæretici Audiani in Gothia. 267.c
Hæretici Adelphij. 491.e
Hæretici Bonoſiani. 606. d
Hæretici Euchaitæ. 491.e
Hæretici Eudoxiani damnati. 175.c. 430.c
Hæretici Nouatiani, Ariani, & Eunomiani inter ſe ſchiſmate diuiſi. 643.d.644. & ſeq.
Hæretici Nouatores quam deteriores Iouiniano. 467.d
Hæretici Nouatores, qui perſequuntur monachorum ſtatum, quam infelices. 608. d
Hæretici Nouatores ſectatores Iouiniani quanto rubore ſuffundendi. 631.d
Hæretici Saccophori. 490.d.491.a
Hæretici Sacramentarij, iidem Donatiſtæ, quæ in Eccleſias, & ſacramenta, & ſacras virgines. 102.b.103.104
Hæretici Sacramentarij æque ac Iulianus horreſcunt Crucis ſignum. 106.c
Hæretici conuenientes ſimul ne pacem perturbent, capitali pœna ſancit Theodoſius. 530. e
Hæretici multi a ſanctis viris culti & laudati, antequam damnaretur. 287.b
Hæretici lege Theodoſii electi. 424.b.607.a
Hæretici varij a Theodoſio lege vetiti conuentus habere. 490.d. *item eccleſias ædificare.* 447.b
Hæretici exagitati legibus Theodoſii, vide, Lex, Reſcriptum.
Hæretici clandeſtinos habent conuentus. 491.a
Hæretici noſtri temporis monachis & virginitati infenſi perſtringuntur. 467.d
Hæretici ſtudent ſe Iouiano inſinuare. 162. e
quid in illos Imperator. 163.b
Hæretici pro tempore fidem mutant. ibid.c
Hæretici recantant palinodiam in Concilio Antiocheno ſub Iouiano. 164.d
Hæretici confutantur Patrum ſententijs. 488.d. & e
Hæretici damnati & depoſiti recognoſcunt auctoritatem Romani Epiſcopi, petentes ab eo reſtitui. 176. b
Hæretici quam temere arrogent ſibi diuinæ Scripturæ ſcientiam. 649.a
Hæretici mulcta decem librarum auri puniendi. 660. e. *item deportari iuſſi.* 661.a
Hæretici obſtinati gladio ſæculari feriendi. 526.b
Hæretici indulgentia Valentiniani in Occidente vigent. 374.a
Hæreticis non communicandum monet Hilarius. 220.d
Hæreticis fauere, quale piaculum, exemplo Gratiani Imp. 455.a
Hæreticorum Epiſcoporum aſtutia in eccleſiis recuperandis. 176.b
Hæreticorum conditio. 340.e
Hæreticorum iugis infeſtatio etiam ſub Theodoſio. 460.b
Hæreticorum cur improbatum ſupplicium. 513.c
Hæreticorum conuentus tempore Baſilij. 174.c
Hæreticorum doctrina, luporum vlulatus. 630.e
Hæreticorum inſtabilitas deriſa a Themiſtio. 164.e
Hæreticorum turpitudo. 633.a
Hæreticorum mores deprauatiſſimi. 513.b. & c
Hæreticorum mos, cum noua afferant, vetera ſe defendere profiteri. 290.a
Hæreticos libere ſentire quicquid vellent, Iouinianus permittit. 164.d
Hæreticos puniri poſtulant a Gregorio Nazianzeno Catholici. 417.d. 418.a
Hæreticos e ciuitate exigendos ſtatuit Theodoſius. 502.e
Hæreticos quantopere execrati ſint Catholici. 238.c

Hæreticos permittere ſua dogmata vulgare, eſt Eccleſiæ doctrinam damnare. 503. e
Hæreticos Principum auxilio punire ſemper conſueuit Eccleſia. 526.b
Hæreticos inquirendos cur Martinus renuit. ibid.a
Hæreticos ante debellat Theodoſius, quam pugnet aduerſus Maximum. 569.d.& 570
Heliodori peregrinatio in Oriente. 325. b
Heliodorus recedit ab eremo. 326.a
Heliodorus Epiſcopus Altinenſis Hieronymi familiaris. 448. b
Heliodorus Epiſcopus Altinenſis interfuit Cõcilio Aquileienſi. 448. b
Heliopolitani in Paleſtina quid in Chriſtianos. 64. a
quid Arethuſii. ibid. b
Heliopolitanorum turpitudo. ibid. c
Helladij Cæſarienſis Epiſcopi fides laudata lege Theodoſij. 445. c
Helladius Baſilio ſubſtituitur in eccleſia. 385. a
Helladius grammaticus propugnator Serapidis. 609. c
Helpidius Præfectus quanta paſſus ab Iuliano. 18.a
Helpidius apoſtata. 48. a. & e. *quas dedit pœnas.* 48. e
Helpidius ſcriptor aduerſus Manichæos, ex quo profecit Auguſtinus. 492. c
Helpidius Epiſcopus Priſcillianiſta damnatus. 453. b 466. b
Heluidij origo. ibid.
Heluidij hæreſis. 465. c. *confutata a S. Hieronymo.* ibid.
Heluidij hæreſis de B. Virgine. 359. a
Heraclides Epiſcopus in Ægypto laudatus a Theodoſio. 581. b
Heraclides Epiſcopus Oxyrinchi. 86. b
Herba miræ virtutis in baſi Chriſti ſtatuæ. 67. d
Herculis ſimulacrum præcedit exercitũ Eugenij. 687. c
Hereditates & legata capere clericis interdictum legibus Imperatorum. 268. e. 269
Herennius cum Agapeto legatus ad Synodum Alexandriam. 76. b
Hermes martyr ſub Iuliano Hadrianopoli. 77. e
Hermion virgo magni nominis. 86. b
Hermogenes Ægypti Præfectus. 4. d. *quid ad eum Iulianus.* ibid.
Hermogenes Epiſcopus Cæſareæ Cappadociæ. 315. b
Hermogenianus Olybrius maritus Iulianæ. 727. a
Hero Thebanus apoſtata quæ paſſus. 49. a
Herodiade comite noctu vagari mulieres ſe putantes, excommunicandas cautum. 463. c
Hierax hæreticus quando vixit. 347. a
Hieroglyphica imaginis Serapidis & Iſidis. 19. b
Hieronymus in Vrbe eruditur rhetoricis diſciplinis. 203. d
Hieronymus ſtudioſus ſcriptorum Hilarij. 221. d
Hieronymus audiuit Antiochiæ Apollinarem profitentẽ. 287. b. 325. e
Hieronymus ex Syriæ eremo ſcripſit ad Damaſum. 322. c
Hieronymus ex Syriæ eremo ſcripſit ad Ruffinum Alexãdriam. 323. b
Hieronymi aduentus in Syriam, & inſtitutio vitæ monaſticæ quando contigit. 323. e
Hieronymus cum Euagrio peregrinatur in Syriam. 224.a & b. *eorumdem in Cappadociam aduentus.* ibid. b. *virtus peregrinationis.* ibid.
Hieronymi vitæ primordia. ibid. c. *eius præceptor Donatus.* ibid. d
Hieronymus haud ita pauper natus. ibid. c. *quando baptizatus.* ibid. d. *viſitabat Romæ cœmiteria diebus Dominicis.* ibid. *peregrinatus in Gallias, quid ibi.* ibid. e *eius reditus Aquileiam.* ibid. *ſtudium in deſcribendis libris.* ibid.
Hieronymus Donati auditor. ibid. d
Hieronymi cum Ruffino coniunctio. 325. b
Hieronymus ſororem ad meliorem ſtatum reſtituit. ibid. c
Hieronymus ad monaſticam vitam animum appellit. ibid. d
Hieronymi promotor in eremum Theodoſius anachoreta. ibid.
Hieronymi eremus vbi ſita. 326 a. *ſocij eius in eremo.* ibid. *quis illi neceſſaria ſuppeditaret.* ibid.
Hieronymus quæ paſſus in eremo. ibid. b
Hieronymi in eremo vita. ibid.
Hieronymus in eremo diſcit litteras Hebraicas. ibid. d
Hieronymus a ſchiſmaticis Antiochenis in diuerſa diſtrahitur. ibid. e
Hieronymus conſulit Damaſum. ibid.
Hieronymi ad Damaſum epiſtolæ quo tempore ſcriptæ. 328. c
Hieronymus tricenarius ſcribit in Abdiam. 329. b
Hieronymi ætas exacte cognita. 330. c
Hieronymi lucubrationes in eremo. 331. a. *epiſtolæ ad diuerſos datæ.* ibid.
Hieronymus calumniam paſſus in Syria diſcedere cogitur. 402. a
Hieronymus a Meletij fautoribus Sabellianus appellatur, quod nomen hypoſtaſis refugeret. ibid.
Hieronymus recedens e Syria abijt Hieroſolymam. 403.a. *linguam Hebraicam ibi addiſcit.* ibid. b
Hieronymus ordinatur presbyter a Paulino Epiſcopo Antiocheno. ibid. o
Hieronymus ordinandus nulli voluit adſcribi titulo. ibid. & 404. b
Hieronymi Cardinalatus aſſertio ab ipſo Hieronymo confutata. ibid.
Hieronymus pergit Conſtantinopolim ad Gregorium Nazianzenum. 409. b. *ab ipſo eleganter eluſus.* ibid. d
Hieronymus duce Gregorio celſa petit. ibid. e
ſcribit Conſtantinopoli de Iſaiæ viſione. ibid.
Hieronymus nouit Gregorium Nyſſenum Conſtantinopoli. ibid.
Hieronymus quamdiu fuerit Conſtantinopoli. 410.a
Hieronymus in quibus ſuperauit Gregorium Nazianzenum. ibid. d
Hieronymus fauet Gregorio Nazianzeno. 416.e
Hieronymus a calumnia Ruffini defenditur. 425.e
Hieronymi reditus Romam Conſtantinopoli per Græciam. 457. c
Hieronymus venit Romam ad Concilium. ibid
Hieronymi Romæ res geſtæ. 464. b. *lucubrationes.* 465.b. 468. d
Hieronymus Athenas proficiſcitur. 457. d
Hieronymus annis tribus moratus Romæ apud Damaſum, cui erat ab epiſtolis. 464. b. *quantæ æſtimationis eſſet.* ibid. c. *de eius Cardinalatu obiectio.* ibid. d
Hieronymus in quibus Auguſtino maior. ibid. e. 710. b
Hieronymi Cardinalatus aſſertores primi qui. 465.a
Hieronymus ſcripſit Romæ contra Heluidium. ibid. c
Hieronymus quãdo ſcripſit de virginitate ad Euſtochium. ibid. e
Hieronymus inſurgit Romæ contra Iouinianum. ibid. c
Hieronymus confutat Luciferianos. 468. a
Hieronymi lucubrationes Romæ elucubratæ. ibid. a. d

Hiero-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hieronymi nomen in studio Scripturarum. ibid.b
Hieronymus quomodo cum virginibus versaretur. 469.a
Hieronymum, Romæ quæ pia fœminæ colerent. 468.b.d. 469.a.b.471.a
Hieronymum psalterium Occidentalibus canendū emendasse. 499.c
Hieronymus quomodo in Rom. ecclesiam a Hierosolymitana induxerit Alleluia. 500.b
Hieronymi epistolæ ad Damasum de Alleluia psalmis addendo. 510.a
Hieronymus persecutionem passus a Romanis clericis. 507.a
Hieronymus recedit ab Vrbe. 506.e
Hieronymus in Romanæ Ecclesiæ clericos subinsensus. 507.a.b. & e. *ipse tamen obsequens Romanæ Ecclesiæ.* 508.a
Hieronymi de Ecclesia Romana sententia. ibid.
Hieronymus quas passus Romæ calumnias. ibid.b
ibi de veste muliebri commentum. ibid.c
Hieronymus suam defensionem scribit in epistola ad Asellam, ibid.e. eius libera contestatio. 509.a
Hieronymi profectio Hierosolymam. 506.e.510.c
Hieronymi discendi studium. 528.c
Hieronymus iam senescens sit discipulus Didymi Alexandrini. ibid.a
Hieronymus peragrauit monasteria Ægypti. ibid.d
eius tunc temporis lucubrationes. ibid.e
Hieronymus scribit in epistolas Pauli. ibid.
Hieronymus quam sedulus in officio hospitalitatis. 529.d
Hieronymi nomine commenticium scriptum. 582.e
Hieronymus re vera scripsit Martyrologium. 583.a
Hieronymus quando scripsit aduersus Iouinianum. 632.c
apostrophe in eum. ibid.d
Hieronymi scripta contra Iouinianum carpuntur. 634.a
Hieronymus visus est deprimere nimis nuptias exaltando virginitatem. ibid.
Hieronymus pro libris contra Iouinianum scribit Apologeticum. ibid.e
Hieronymi scripta vsque ad annum decimum quartum Theodosii. 635.d.636.b. *alia ab eo prætermissa.* ibid.
Hieronymi epistola aduersus Ioannem Episcopum Hierosolymitanum quando scripta. 671.c
Hieronymus quanta passus a Ioanne. 676.e.677.e
Hieronymus litteris admonet Theophilum. 677.e
exclusus ab eius communione. 678.b
Hieronymi aduersarii recensentur. 681.c
Hieronymi cum Ruffino reconciliatio. 682.b
Hieronymus Alipio in suspicionem arrogantiæ adductus calumnijs aduersariorum. 686.a
Hieronymus scribit ad Nepotianum de vita clericorum. ibid.b
Hieronymi ad Pammachium epistola ad Furiam quando scripta. 695.c
Hieronymus cur admonet Augustinum, vt caueat Origenis errores. 707.c
Hieronymi iusta querela de Augustino. 708.b.
nouis censuris exagitatus. ibid.d
Hieronymus post annos duodecim accepit litteras ab Augustino contra se scriptas. 709.a
Hieronymus redarguit Augustinum. ibid.d
Hieronymus cum Augustino numquam caritate diuisus. 710.a
Hieronymi cum Augustino perseuerauit amicitia & in dies magis aucta. 710.a.c
Hieronymi locus elucidatus de Lucifero. 310.a
Hieronymi Chronici locus restitutus. 164.c
Hieropolitanæ Ecclesiæ exuta donatione M. Aurelij. 107.a
Hierosolymitanum templum a Iuliano restituendum curatur. 118.a.119. *præsagia tunc ostensa.* 119.c
Hierosolymitana peregrinatio quam frequens. 529.d
cur aliquando reperitur improbata. 530.a
Hierosolymitana sedes subiacet Cæsareæ Palæstinæ. 375.c
Hilarion monachus fugit persecutionem Gazensium sub Iuliano. 61.d.62.c
Hilarion aurigæ Christiano præstat beneficium. 64.b
Hilarionis miraculum de equis circensibus. ibid.
Hilarion Alaphionem ad Christum conuertit. 62.d
Hilarion conuersionis Saracenorum fundamenta iecit. 344.e
Hilarion liberat Epidaurum e maxis exorescentia. 186.b
Hilarion notus ex magnis miraculis, laudem timens, fugam arripuit. 186.d
Hilarionis obitus. 346.a. *res ab eo gestæ scriptæ ab Epiphanio primum.* ibid.
Hilarius auriga ab Aproniano tentus. 117.e
Hilarius diaconus Romanus, Arbaptista. 90.a
Hilarius martyr Romæ sub Iuliano. 98.a
Hilarius diaconus loco Hilarij Episcopi Pictauiensis positus. 94.a
Hilarius Episcopus qualis. 95.e
Hilarij Episcopi reditus. 90.e
Hilarius Episcopus Pictauiensis quid post reditum ab exilio. 91.b
Hilarij res gestæ a Ruffino confictæ. 93.a
Hilarij scriptorum laudes. ibid.e
Hilarij cum Leone Acta commentitia. ibid.d
Hilarius Episcopus Pictauiensis scripsit contra Sallustium Præfectum posecutorem. 100.e
Hilarius contra Auxentium agit Mediolani. 216.c
cum eodem congreditur. 218.d
Hilarij epistola de rebus gestis cum Auxentio. 217.a
Hilarius detegit dolos & fallacias Auxentij. 219.d
Hilarius cogitur proficisci Mediolano. 222.b
Hilarij vtilis admonitio de cauendo Auxentio. 220.d
Hilarij obitus tempus. 221.a. *lucubrationes eius.* ibid.b
Hilarij stylus. 221.c. *scripta sincera, næui eius.* ibid.e
Hilarij defensio a calumnia Centuriatorum. 94.a.222.b
Himerius Episcopus Tarraconensis. 506.d
Hipponense Concilium. 682.c
Hispania oppressa ab hæresi Priscillianistarum. 451.b
Hispania Gnosticorum hæresi iactatur, duce Priscilliano. 452.c
Hispani scriptores huius temporis. 582.b
Hispaniarum Episcopus Gregorius Eliberinus. 310.b
Hispaniarum Episcopi qui damnarunt Priscillianum & socios. 453.c
Historia Ecclesiastica qualis esse debeat, quatuor animalium visione designatur. 1.c
Historicorum Gentilium fides qualis. 134.b
Homo Dominicus Christus quo modo dictus. 356.c
357.d. *usurpatum ab Apollinaristis.* 357.b. & *a Catholicis etiam.* 357.d. *haud tamen recte dictum.* ibid.
Homines immolati a Iuliano, reperti post mortem eius. 142.b
Honorius filius Theodosii quando natus. 487.c.491.e
Honorij Consulatus in cunis. 492.a
Honorius creatus Imperator. 671.a
Honorius Imperator exponit publice legendum libellum Donatistarum Iuliano oblatum. 101.e
Honorij ætas tempore obitus patris. 729.c

Honorij

Hormisda dux. 38.c
Hospitalitas peregrinorum Hierosolymis. 532.a
Hospitalitas quanti fuerit Hieronymo. ibid.531.e
Humana fiducia & spes vana. 526.a
Humanas hostias immolare solitum Iulianum, eo mortuo detegitur. 142.b
Hunni Istrum transire a Valente permissi. 375.e
Hunnorum egressio. ibid.d
Hyginus Episcopus in Hispania Priscillianista damnatus. 454.c
Hyginus Episcopus in Hispania hostis Luciferianorum. 310.d
Hyginus Episcopus in exilium missus a Maximo. 549.e
Hylas socius Hieronymi in eremo. 326.a
Hymni ab Ambrosio scribuntur, & a populo canuntur tempore persecutionis. 539.c
Hymnos canendi in ecclesia, & in eorum fine glorificandi Trinitatem ritus. 463.d. *in Ecclesia Mediolanensi.* 539.c
Hymnorum sacrorum scriptores. ibid.e
Hypatianus Heracleæ legatus ad Valentinianum Imper. 171.b
Hyperbole in historia cauenda. 303.b
Hypostasis quo modo a Græcis accepta, & a Latinis. 78.b & *seq.*
Hypostasis & substantiæ quæstio in Synodo Alexandrina tractata. 78.b
Hypostasis vocis occasione maximum pene conflatum est schisma. ibid.d
Hypostasis vominis causa altercationes inter Orientales & Occidentales. 320.d.321.d
Hypostasis nomen tandem a Latinis receptum. 322.a

I

Iacobi Episcopi Nisibitæ corpus e Nisibi Iuliani iussu exportatur. 129.c
Ianuarij Kalendarum superstitionem Ambrosius abrogat. 379.c
Ianuarius Flamen Pistensis. 102.c
Iconoclastæ ab auctore exitati. 667.a. & *seq.*
Idacius Clarus dictus quid aduersus Priscillianum. 455.c
Idacius & Ithacius Episcopi in Hispania aduersarij Priscillianistarum. 453.d
Idacius Hispanus Priscillianistas oppugnat. 455.e
Idola fracta ab Æmiliano martyre. 87.c
Idola fracta a Graccho Præfecto. 481.b
Idola a Gentilibus noctu circumducebantur. 173.d
Idola iussu Theodosij fracta. 600.e.601.a
687.c
Idola fert Eugenius ad bellum.
Idolum Daphnitici Apollinis cur redditum mutum. 44.a
Idololatras insectatur Valens Imperator. 173.c
Idololatras nouo edicto Theodosius exagitat. 516.b
Idololatrarum scelera reserata Alexandriæ. 687.c
Idololatria a Iuliano restituere cœpta. 2.b
Idololatriam esse iussit Valentinianus Imp. & sacerdotibus deorum priuilegia dedit. 312.e
Idololatria Romæ sub Gratiano mire collapsa. 481.b
Idololatria legibus Theodosij ex Senatusconsulto abrogata. 639.c
Idololatria Ægyptiorum prorsus conuulsa. 612.c. & *seq.*
Idolorum templa a Iuliano restituta. 8.b
Idolorum cultus quanta turpitudine exerceretur. 14.c
Idolorum templa clausa a Iouiano Imperatore. 166.d
Idolorum cultus etiam tempore Gratiani. 374.c
Idolorum cultores a Theodosio cohibiti. 457.a
Idolorum templa spoliata per Iouinum & Gaudentium. 600.b
Idolorum sacerdotum clandestinæ impudicitiæ. 612.d
Idolorum templa S. Martinus diruit. 617.a
Ieiunare die Dominico Priscillianistæ consueuerunt. 454.a
Ieiunandi sabbato consuetudo. 502.a
Ieiunium Ecclesiæ præceptum non transgrediendum. 504.a
Ieiunia Romanæ Ecclesiæ. 576.d
Igne combusti & in mare mersi Legati Catholici. 245.d
Ignis erupit e fundamentis templi Hierosolymorum. 119.c
Illyricana Synodus sub Valentiniano. 180.a
Illyricana Synodus in sedem suam Eustathium restituit. 183.d
Illyricorum Episcoporum Synodalis epistola. 180.a
eorumq. fidei professio Catholica. ibid.d. 181.d
decreta. ibid.e
Imago Iuliani instar Serapidis. 18.e
Imago sacra in velo consissa an fuerit ab Epiphanio. 666.e.& *seq.*
Imago S. Stephani in velo diuinitus ostenso. 669.e
Imago hominis non sancti non visenda in locis sanctis. 670.d
Imaginem Meletij Antiochæni domi habuerunt. 254.b
Imagines deorum in Labaris figurat Iulianus. 18.d
Imagines sacras se colere profitetur sanctus Basilius. 11.a
Imagines sacræ in ecclesiis Cypri. 668.b
Imagines profanæ ornatus causa non suspendendæ in ecclesiis. 670.d
Imagnis festum solemne Alexandrinis. 569.c
Imaginum sacrarum cultus diuinitus probatus. 670.b
Imaginum sacrarum vsus vetus in Ecclesia. 610.b
Immunitates clericorum certo tempore permittunt Valentinianus & Valens. 186.e
Imperij Romani status mortuo Iuliano. 170.a
Imperij Romani clades ex fide violata. 387.b. 388.c 389.c.391.b.425.c
Imperium Romanum pessumdatum a Iuliano. 140.d
Imperium Romanum diuisum inter Valentinianum & Valentem. 171.a
Imperium Romanum prostratum Theodosius erexit. 405.e.406.c.408.a
Imperator debet elucere clementia. 172.a
Imperatori quid debeatur, & quid Ecclesiæ. 540.a
Imperatoris lex lecta in Ecclesia publice. 270.a
Imperatoris Christiani munus erga Ecclesias. 540.b
Imperatoris ius in Ecclesias nullum. 541.a
Imperatores non se immiscent causis Ecclesiasticis. 225.e
Imperatores Episcopis relinquunt curam agendarum rerum Ecclesiasticarum. 171.b
Imperatoribus præstant sacerdotes. 542.c
Imperatorum effigies quatenus Christiani colerent. 20.c
Impietas licet armata semper corruit. 340.c
Incarnationis Verbi mysterium. 81.c
Incarnationis Verbi recta fides Synodi Alexandrinæ. ibid.
Incendium Daphnitici templi. 43.c.44.45.46.49.50. 51.55
Indulgentia Ambrosii in recipiendis pœnitentibus. 373.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

Indulgentia impartita vinctis tempore Paschatis. 516.c.d
Indulgentia Theodosii in omnes perduelles. 693.d
Iniurias soecre punit Valentinianus. 168.c
Innocentius magus quid in Ambrosium. 547.a
Innocentius contubernalis Hieronymi in eremo moritur. 326.a
Innocentius V. C. hostes Augustini diuinitus ab vlcere liberatus. 588.a
Inscriptio fontis baptismalis in Vaticano posita. 498.c
Inscriptio de Cereale. 368.d
Inscriptio de Consulatu Gratiani & Merobaudis. 376.e
Inscriptio statuæ Symmacho dicatæ. 380.b
Inscriptio de Prætextato Consule designato. 471.b
Inscriptio de Flauiano. 693.a
Inscriptiones adulationes plenæ de Iuliano. 141.b
Inscriptiones de aris & sacrificiis. 374.d.376.e
Inscriptiones de Paulina coniuge Prætextati. 472. b.c.d
Inscriptio de aræ dedicatione sub Theodosio. 618.e
Inscriptiones antiquæ de Eugenio. 656.e
Inscriptiones de Paulino. 712.e
Inscriptiones de Probo. 721.c.d.722.b.d.e
Inscriptiones de Proba Faltonia. 725.c.726
Inscriptiones Olybrij. 727.a
Instantius Episcopus Priscillianista damnatus in Concilio Cæsaraugustano. 454.c
Instantius Priscillianista relegatus in Sylinam insulam. 512.c
Intercessio sanctorum apud Deum. 383.a. 434.b
Inuectiuæ orationes Gregorij Nazianzeni in Iulianum. 144.b
Ioannes Apostolus cum Philippo præsto est Theodosio pugnanti. 690.a
Ioannis Baptistæ reliquiæ dispersæ. 63.a. eædem crematæ. ibid.b
Ioannis presbyteri martyrium. 98.e
Ioannis Baptistæ ossium reliquiæ Hierosolymam delatæ. 631.e
Ioannis Baptistæ sepulchrum & Elisei celebre, ac miraculis clarum. ibid.d.e
Ioannis Baptistæ reliquiæ collocatæ super Serapium. 613.e
Ioannis Baptistæ capitis inuentio. 640.e. *translatum Constantinopolim.* ibid.
Ioannis Baptistæ capitis inuentionis historia diuersa. 640.641
Ioannes Baptista profuit Theodosio certanti. 694.b
Ioannes ordinatus Episcopus Apameæ a Meletio. 399.d
Ioannes Chrysostomus filius Publiæ. 57.b.d
Ioannis Chrysostomi mater. ibid.
Ioannis Chrysostomi ætas tempore obitus matris. 58.a
Ioannis Chrysostomi mater vidua iunior quantæ virtutis. 58.a.& seq.
Ioannes Chrysostomus discipulus Libanij. ibid.
Ioannis Chrysostomi homiliæ in natali Meletij. 254.a
Ioannes Chrysostomus occasione inuenti libri magicæ artis in periculum adductus. 264.a
Ioannes Chrysostomus aduersus Gentiles scripsit. 473.d *idem aduersus Iudæos & hæreticos.* ibid. *mira facundia.* 476.c
Ioannes Chrysostomus qua occasione de anathemate habuit orationem. ibid.
Ioannis Chrysostomi locus elucidatus de anathemate. 474.c.475
Ioannis Chrysostomi ætas. 476.b.477.a
Ioannis Chrysostomi vitæ ratio. 476.b
Ioannem Chrysostomum quanti fecerit Libanius, & alij viri docti. ibid.d
Ioannes Chrysostomus orationem habuit in laudem Valentiniani & filiorum. ibid.e
Ioannes Chrysostomus quando de sacerdotio scripsit tractatum. ibid. qualis ille liber. 477.e
Ioannes Chrysostomus quamdiumoratusin eremo. ibid.b
Ioannes Chrysostomus ad quem Basilium scripsit librum de sacerdotio. ibid.b.d
Ioannis Chrysostomi res gestæ in eremo. 478.b *scripta eiusdem in eremo. ibid.c. reditus Antiochiam morbi causa.* ibid.e
Ioannes Chrysostomus lector ordinatur. ibid.
Ioannes Chrysostomus ordines sacros suscipit. ibid.
Ioannes Chrysostomus creatus presbyter. 531.b *signis ante prænunciata eius ordinatio.* ibid.d
Ioannes Chrysostomus Flauiano an Euagrio adhæserit. ibid.c
Ioannes Chrysostomus quãdo concionari aggressus. 532.a *omnium ingenio stylo seruit.* ibid.d
Ioannes Chrysostomus in concionando defert Flauiano. ibid.c
Ioannes Chrysostomus redarguitur a femina de sublimi genere dicendi. ibid.d
Ioanni Chrysostomo vnde cognomen, vt Os aureum diceretur. ibid.
Ioannis Chrysostomi studium & labores in hæreticis ab Antiochena Ecclesia pellendis. 533.a
Ioannes Chrysostomus curat Marcionitam. ibid.e
Ioannes Chrysostomus iniurias Marcionitarum modeste patitur. ibid.d. eorum ruinam prædicit. ibid. ineptias perstringit. ibid.e
Ioannes Chrysostomus laborat in conuersione Gentilium. 534.b
Ioannes Chrysostomus Casium montem purgauit a dæmonibus. ibid.c
Ioannis Chrysostomi conciones de statuis. 534.e
Ioannes Chrysostomus diebus singulis Antiochenis concionatur. 557.d
Ioannis Chrysostomi gratiarum actio in reditu Flauiani. 565.e
Ioannes Episcopus Hierosolymis sedere cœpit post Cyrillum. 535.a. *qualis hic olim.* ibid.
Ioannes Episcopus Hierosolymitanus aduersus Epiphanium altercatur. 651.e
Ioannes Hierosolymitanus quid in Epiphanium & Hieronymum. 653.c
Ioannes Hierosolymitanus exclamat in Epiphanium ob ordinatum ab eo Paulinianum. ibid.e alia in Epiphanium querela. 656.d
Ioannes Hierosolymitanus patronus Origenistarum. 666. c. *ob id in Epiphanium reprehensorem excandescit. ibid.b*
Ioannes Episcopus Hierosolymitanus Hieronymi scriptis exagitatur. 671.c.d
Ioannes Hierosolymitanus reprehensus a Theophilo, ipse se excusat. 672.e. *errores Origenis, quos Ioannes fouit.* 673.c
Ioannes Hierosolymitanus in Epiphanium iniuste commotus. 674 c. *impingit ei hæresim Anthropomorphitarum. ibid.*
Ioannes Hierosolymitanus arguitur calumniosus & mendax. 675.a. *eius adulatio. ibid.b*
Ioannes Hierosolymitanus quanta in Hieronymum. 676.e 677.e. *excommunicauit eum.* 678.b
Ioannes monachus consulitur a Theodosio de belli euentu. 683.b

Ioan-

Ioannes monachus prædicit Theodosio victoriam & sequentem exitum vitæ. 683.b. 694.b
Ioannes & Paulus martyres sub Iuliano. 98.a
Ioannes & Paulus martyres putati Iuliani interfectores. 139.e
Ioseph Patriarcha creditus Serapis. 611.d.612.a
Iouianus Imperator ab exercitu eligitur. 155.d
Iouianus sub Iuliano confessor fidei. 156.a
Iouiani genus. ibid.
Iouiani electio quasi ex Dei miraculo. ibid.b
Iouiani electio non ritu Gentilicio facta. 157.a
Iouiani in respuendo Imperium dignus prætextus. 156.c
Iouianum Gentiles milites calumnijs lædunt. ibid.d
Iouianus falso extas inspexisse ab Ammiano insimulatur. 157.a
Iouianus cum Persis fœdus inire cogitur. 157.c *eiusdem fœderis conditiones.* 158.a
Ioulanus ab Ethnicis derisus. ibid.e
Iouianus Christianos in pristinum statum restituit. 160.b
Iouianus restituit ecclesijs ablata, quantum fas fuit. ibid.c.d
Iouiani lex pro tuendis sacris virginibus. ibid.
Iouiani lex de raptu virginum C. Iustinian. & Theod. emendatur. ibid.d.e
Iouianus profitetur fidem Catholicam. 161.a
Iouianus scribit ad Athanasium, vt ab eo doceatur fidem Catholicam. ibid.b
Iouianus accipit ab Athanasio fidei libellum. ibid.c.d
Iouianus quid cum hæreticis. 162.e
Iouianus laborat vt reducat ad fidem Catholicam hæreticos. 163.b
Iouiani ad Macedonianorum libellum responsio. ibid. *eiusdem ad aliorum hæreticorum.* 164.d
Iouianus hæreticos sentire quod vellent, ratione permisit. ibid.
Iouianus idolorum templa claudi iubet. 166.d
Iouiani res pie gestæ in Imperio. ibid. 167.a
Iouianus Maximum & Priscum Iuliani magos haud puniuit, sed recepit. 166.e. *ea de causa in se Dei iram prouocauit.* ibid.168.a
Iouianus incendit templum Traiani. 167.a
Iouianus quando Antiochia recessit. ibid.
Iouiani Imperatoris improuisus obitus. 167.b *causæ eius diuersæ.* ibid. 168.a
Iouiani ætas & tempus Imperij. 167.e
Iouianus male a quibusdam Iouinianus vocatus. 167.e
Iouianus inter deos relatus a Gentilibus. ibid.
Iouianus Imperator in quibus deliquit. 168.a
Iouiano datum crimini, quod exornauit sepulchrum Iuliani Apostatæ. 168.b
Iouiani corpus translatum Constantinopolim. ibid. *sepultum in basilica Apostolorum.* ibid.
Iouianus an restituerit Labarum. 170.d
Iouinianus hæresiarcha quando prodijt. 466.a. *eius deliramenta. ibid. Metamorphosis.* 466.e. *qualis homo.* 467.a
Iouinianus licet apostata, retinere voluit nomen & habitum monachi. ibid.c
Iouiniani hæresis. ibid.e
Iouinianus hæresiarcha damnatur a Siricio Papa. 628.b 629.c
Iouiniani scripta qualia essent. 628.c. *eius damnationis auctor Pammachius.* 629.a
Iouiniani collega, ijdemq. omnes damnati. 630.a
Iouiniano quod demum irrogatum est supplicium. 632.a
Iouinianus exagitatus scriptis Hieronymi. ibid.c
Iouiniani cauillus, cum oppugnare videtur Manichæos. 635.b
Iouiniani hæresis quas secum vexerit sordes morum. 636.a
Iouina filia Iouini Consulis. 198.b
Iouinæ vetus inscriptio. ibid.
Iouinus Consul. ibid.
Iouinus & Gaudentius spoliant templa idolorum. 600.b
Iouis Casij templum a Ioanne Chrysostomo purgatum. 534.c
Iouis Capitolini templum spoliatum. 601.b
Iris amnis in Ponto. 34.c
Isacius monachus quid in Valentem. 389.d. *nouit interitum Valentis.* 390.b
Isidis imagines. 18.e. 124.d *falso a quodam B. Virgo existimata.* 125.a
Isides duæ. 19.b
Isidi Nutrici vota nuncupata. 124.e
Isidori legatio a Theophilo cum litteris ambiguis. 572.d
Isidorus Alexandrinus qualis. ibid.
Isidori Alexandrini legatio Hierosolymam. 675.d *qualis ipse Isidorus. ibid. eius res gestæ Hierosolymis.* 676.c
Isidorus Episcopus Cyri ordinatus ab Eusebio Samosateno. 397.d
Isidorus Mercator multa commentus. 365.b
Isidori tractatio de rebus Osij mendacij redarguitur. 311.d
Ismael Persa Legatus martyr. 25.b
Istrum Hunni sub Valente pertranseunt. 375.d
Ithaciana factio improbata. 525.d
Ithacius sanctos viros calumniatur. 512.a. *damnatus absoluitur in Synodo Treuerensi.* 523.c
Ithacius persecutionem passus a Priscilliano profugit in Gallias. 455.c
Ithacij Episcopi defensio. 524.a
Ithacius Episcopus accusator Priscillianistarum. 511.e. 512.a. *eius scripta & obitus.* 527.b
Italiæ mittere solet confessores fidei milites. 388.a
Italiæ clades a Maximo illata. 551.e
Italiæ pars a Maximo deuastata. ibid.
Iudæi bene habiti a Iuliano. 118.b. 122.b
Iudæi incendunt ecclesias Christianorum diuersis in locis. 118.c
Iudæi quo conatu curant restitutionem templi. 119.d
Iudæi ad Christum conuersi territi miraculis in extructione templi visis. 121.e.122.b
Iudæis fauet Maximus. 553.a
Iudæos Christianos seruos habere vetat Theodosius. 504.c
Iudæorum confessio & resipiscentia. 121.e.122.b
Iudæorum synagoga incensa a Christianis. 576.e
Iudices dati aduersus aulicos Constantij. 5.b
Iudicia Ecclesiastica qualiter moderari voluit Gratianus. 375.c
Iudicia Episcoporum diuersa. 423.e
Iudicia Ecclesiastica qualia esse debeant. ibid.424.a
Iudicium Ecclesiasticum illibatum seruandum. 513.e
Iudicium seculare appellans damnatur Palladius. 449.e
Iudicium Ecclesiasticum seorsum a iudicio secularium. 225.e

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iudicium sanguinis caueant Episcopi. 525.d
Iulia Eustochia filia sanctæ Paulæ. 469.c. *vide Eustochium.*
Iuliæ filiæ Probæ inscriptio. 725.d. 726
Iuliana laudata cum matre a sanctis Patribus. 721.d
Iulianus Apostata imperare incipit. 2.a. *quo ætatis anno.* ibid.b
Iulianus quando venit Constantinopolim. ibid.a
Iuliani patria & atas. ibid.b
Iulianus restituere incipit idololatriam: ibid.c. 8.b. 114.e
Iuliani imperij initio templa aperiuntur, sacrificia immolantur, & festi dies vbique ritu Gentium celebrantur. 31.d.e
Iulianus Christianismum abdicat. 2.c.3.a. *decennio ante clam defciuerat.* 2.e
Iulianus viginti annos Christianus permansit. 3.a. 96.d
Iulianus initiatur summo pontificatu. 3.a. *& seq.*
Iulianus quando factus apostata. ibid.
Iulianus turpis sacrificus. 4.a
Iulianus initiatus Eleusinijs. ibid.b
Iulianus magos ad se vocat & alit. ibid.c.14.b
Iulianus minores Pontifices creat. 4.c
Iulianus gaudet Constantij obitu. ibid.e
Iuliani in Constantium & eius amicos odium. ibid.
Iulianus indicio subijcit magistratus Constantij. 5.a
Iulianus quæ scripsit ad Hermogenem. 4.d
Iulianus respectu Constantij carus etiam Christianis. 5.a
Iulianus punit aulicos Constantij. ibid.
Iuliani munificentia erga prouincias. 6.a
Iuliani parsimonia laudata. ibid.b
Iulianus apud omnes gratiosus. ibid.
Iulianus remouet inutiles expensas Palatij. ibid.
Iuliani prouidentia in subleuanda annonæ caritate. ibid.e
Iulianus bene meretur de Episcopis. ibid.d
Iulianus restituit exules Episcopos. ibid.7.d
Iulianus restituit Zenonem medicum. 6.e
Iuliani ad Zenonem epistolæ. ibid.
Iulianus restituit Aetium hæresiarcham. 7.b. *eius epistola ad eum data.* ibid.
Iulianus odio Constantij Catholicos restituit. 7.a
Iulianus restituit bona exulibus sub Constantio. ibid.d
Iulianus Christianos, quod quisque vellet, sentire permisit. ibid.e
Iulianus Fidelibus sacrificare volentibus expurgationem præscribit. ibid.d. *nolentes cogi vetat.* ibid.b.d
Iulianus studet paci Episcoporum. ibid.e. *sed velato prætextu.* 8.a
Iulianus ad contemptum Christianos Galilæos vocat. ibid. *& ab omnibus vocari sancit.* 106.a
Iuliani rescriptum, quo Galilæos fugillat. 8.a
Iulianus detrahit Christianorum dissensionibus. ibid.
Iuliani propensior cura in restituendis templis idolorum. ibid.
Iulianus mutat magistratus. 8.c
Iuliani studia in Christiana religione euertenda. 8.c 37.d
Iuliani persecutio omnium acerbissima. 8.d. *ab alijs diuersa, & qualis.* 16.c
Iuliani consilium de stabiliendo Imperio. 8.c
Iulianus quo modo Maximum excepit. 9.a
Iulianus eruditis fauet. ibid.d
Iulianus Libanium carum habet. ibid.e. 14.a
Iulianus Themistium philosophum præfecit Vrbi Constantinopolitanæ. 9.d
Iulianus quales delegit magistratus. 10.a
Iuliani ludus, & ad decipiendum blanditiæ. ibid.b
Iulianus desertoribus & apostatis honores tribuit. ibid.a
Iuliani relaxationes & otia. ibid.d
Iulianus vocat sanctum Basilium. ibid.c. *Acta cum eo.* ibid.e
Iulianus blanditur Gregorio Nazianzeno. 11.a. *ornat præfectura Cæsarium.* ibid.b
Iulianus aggressus persequi Christianos. 12.a. *& seq.*
Iuliani in persequendis Fidelibus artes. ibid.c. 17.c.37.d. 48.e. 102.a
Iulianus tentat Cæsarium. 12.a.e
Iulianus seducit Ecebolium vbetorem Christianum. 13.b
Iulianus quid in Arianos Edessenos. ibid.d
Iuliani epistola ad Ecebolium. ibid.
Iulianus coluit Oribasium medicum. 14.a
Iulianus Christianam religionem irridet. 13.e *& cultum imaginum, Crucis, & reliquiarum Fidelibus obijcit.* 106.b
Iuliani epistola ad Libanium. 14.a
Iulianus coluit Nymphidianum & Claudianum. ibid.b
Iulianus magos & aruspices frequentat. ibid.
Iuliani regia quibus hominibus referta. ibid.c
Iuliani stipatores meretrices & cinædi. ibid.e
Iuliani turpitudo prætextu religionis. 15.b
Iulianus sacrificans portentis terretur. ibid.c
Iuliano visa Crux in extis. ibid.
Iuliani persecutionis insolitæ causa. 16.*& seq.*
Iulianus qualem persecutionem parat. 16.e. *& seq.*
Iulianus inuidebat Christianis martyrij gloriam. 17.a
Iulianus in persequendo versipellis. ibid.c
Iulianus incipit persecutionem a domesticis. ibid.e
Iulianus sacrificans præsentia Christiani hominis impeditur. 16.a
Iulianus persequitur milites Christianos. 18.b
Iulianus mutat Labarum. ibid.c
Iulianus abolet Crucis signum. ibid.d
Iuliani numisma cum Serapide. 19.a
Iuliani imago instar Serapidis. 72.c
Iulianus imaginibus affectat vocari deus. 19.
Iuliani imago cum Anubi. 72.d
Iuliani numismata. 19.a. *tauro signata.* 40.d 39.e
Iuliani numisma cum Iside. 19.
Iuliani statura, & figura. ibid.
Iulianus imagine & forma deorum cur fingi voluerit. ibid.
Iulianus thurificatione decipere tentat milites Christianos. 20.e
Iulianus milites Prætorianos Christianos ablegat. 22.a
Iulianus suis imaginibus studet decipere Christianos. 19.
Iulianus Valentinianum & Valentem redegit in ordinem. 22.b
Iulianus in Palatio locat aram Fortunæ. ibid.c
Iulianum sacrificantem Maris Episcopus publice increpat. ibid.e. *eumdem acriter Eusignius senex arguit.* 58.c
Iulianus quid in Marin Episcopum Chalcedonensem. 23.a
Iuliani affectata patientia. ibid.
Iuliani præceps furor & insana rabies. ibid.c
Iulianus qualis in iudicando. 24.a
Iuliani crudelitas. ibid.b
Iuliani persecutio diuersis obumbrata prætextibus. ibid.

Iu-

Iulianus qua arte decipere tentat Constantinopolitanos Christianos. 24.b
Iulianus cibaria inquinat idolotytis. ibid.d
& aquas omnes. 54.e
Iulianus quanto tempore moratus Constantinopoli. 24.e
Iulianus bene meretur de conciuibus suis Constantinopolitanis. 25.a
Iulianus venit Nicomediam: quid ibi egit. ibid.e
Iuliani aduentus Cæsaream Cappadociæ: quid ibi. ibid.d
Iuliani in Cappadocia Ecclesias immanitates. 26.d
& sacrilegia. 107.c
Iulianus Byzantium, non Constantinopolim vocat. 25.a
Iulianus quando recessit Constantinopoli. ibid.b
Iulianus Chalcedone recepit Legatos Persarum Regis. ibid. *quid in eos.* ibid.
Iulianus quid Chalcedone. ibid.
Iulianus fuit Gentiles grassari in Christianos. 26.c
Iulianus quid in Nazianzenos. ibid.d
Iulianus proficiscitur in Syriam. 28.c
Iulianus quid in Galatia aduersus Christianos. 35.a.d
Iulianus quid in Basilium Ancyranum Episcopum. ibid.a
Iulianus quando venit in Galatiam. 36.b
Iulianus venit Pessinuntem. ibid.
Iulianus Pessinunte sacra & ædes Matris deorum restituit. ibid.e
Iulianus vindicat ignominiam illatam Matri deorum. ibid.c
Iulianus quid in Cyzicenos. 37.a
Iulianus quid in Thraces Christianos. ibid.e
Iulianus venit Antiochiam. 38.b
Iuliani res gestæ Antiochiæ. ibid.c. *eiusdem diræ scelera ibidem patrata.* 58.d
Iulianus quo modo exceptus ab Antiochenis. 38.c
Iuliani Misopogon de sua barba in Antiochenos. ibid. *ob eam iure reprehenditur.* 40.a
Iulianus dicteriis exagitatur. 39.a
Iulianus quot & quibus nominibus appellatus. ibid.b *derisus impositis nominibus.* ibid.
Iulianus Victimarius dictus. ibid.
Iulianus Idolianus dictus. ibid.c
Iulianus Taurieremus. ibid.
Iulianus vecors in altercando cum Antiochenis. ibid.c 40.a
Iuliani barba qualis. ibid.b
Iuliani de sua barba dicta. ibid.a
Iuliani querelæ in Antiochenos. ibid.c
Iulianus quibus elementis nomen Christi exprimebat, & Constantij. ibid.
Iuliani inuectiua in Antiochenos, quod Christum & non deos colerent. ibid.c.d. *item ob cultum sanctorum martyrum.* ibid.e
Iulianus cultor Apollinis Daphnitici & Iouis Casij. ibid. 41.a
Iulianum apud Iouem Casium conueniunt rhetores Aegyptij, & de inueniendo Api spem illi iniciunt. ibid.b
Iulianus quid in Artemium & alios martyres Antiochenos. ibid.e
Iuliano Antiochiæ Eugenius & Macarius fortiter restiterunt. ibid.
Iulianus innumeras hostias immolat Antiochiæ. 43.a
Iulianus quam multa & magna sacrificia parabat. ibid.b
Iulianus venas Castalij fontis recludere cogitat. ibid.c
Iulianus reliquias Babylæ martyris asportari iubet monitus ab oraculo. 45.c
Iulianus Antiochiæ ob gloriosam reliquiarum Babylæ translationem supplicia in Fideles constituit. 46.c
Iulianus cur Babylæ reliquias cum honore transportari permiserit. ibid.e. 49.c
Iulianus timuit Babylam martyrem. 46.e. 50.d
Iulianus patruus Iuliani Apostatæ dira passus ob impietatem, & quid in morte. 47.b. 48.a
Iuliani rescriptum ad Felicem Comitem. 48.e
Iulianus ob incendium templi Apollinis aduersus Christianos quæstionem exercet. 50.b
Iulianus insanit in templa martyrum. ibid.d
Iulianus sæpe signis admonitus. 51.a
Iuliani luctus de incenso Apollinis templo. ibid.b
Iulianus falsis prætextibus necat Christianos. 56.b
Iulianus canticis Ecclesiasticis detrahitur. 57.c
Iulianus a Publia sanctimoniali derisus, quid in eā. ibid.b
Iulianus delusus etiam a mimis. 58.b. *& ab Eusignio sene.* ibid.c
Iulianus quid Tarsi egerit. ibid.d
Iulianus exagitat Antiochenos. ibid.
Iulianus quæ contulit Antiochenis. 59.b
Iulianus Constantiam Syriæ ciuitatem Gazæ adiudicat. ibid.e
Iulianus Antiochiæ excepit Legatos Persarum Regis. ibid.d
Iulianus finit iudices agere contra Christianos, atque Gentiles in eos furere. 61.a
Iulianus Fideles a Gentilibus occidi videt & permittit. ibid.
Iuliani ingratitudo erga Marcum Arethusium suum seductorem. 65.c
Iuliani epistola ad Bostrenses contra Titum. 66.a
Iuliani artes in persequendis Christianis. 67.a
Iulianus quid in Christi statuam æneam. ibid.c
Iuliani statua, vbi Christi erat, collocata, de cælo tacta & confracta. ibid.
Iulianus exagitat Aegypti Ecclesiam. ibid.e. 69.a
Iulianus mortem Georgij vlcisci velle simulat. 71.a
Iuliani epistola ad Alexandrinos de nece Georgij. ibid.b
Iulianus laudat Serapidem. ibid. *eius cultor propensior.* 72.b
Iuliani epistola de libris Georgij perquirendis. 73.a
Iulianus rescribit contra Athanasium. 95.a
Iuliani epistola ad Alexandrinos contra Athanasium, in qua eum occidi mandat. ibid.
Iulianus nebulæ comparatus. ibid.c
Iulianus scribit iterum ad Alexandrinos in causa Athanasii. ibid.e
Iulianus obiurgat Alexandrinos. 96.a
Iuliani odium in Athanasium. ibid.a.d
Iulianus Arij amicus. ibid.b
Iuliani ad Christianorum querelas responsio. 97.a
Iuliani persecutio in Romanam Ecclesiam. ibid.b. 98
Iuliani artes in spoliandis Fidelibus patrimonijs. 97.e
Iulianus numquam Romæ fuit. 99.c
Iulianus fauet Donatistis. 101.*& seq.*
Iulianus laxat habenas Donatistis contra Catholicos. 101.e. 103.104
Iuliani rescriptum pro Donatistis proponi iubet Honorius ad ignominiam eorum. 101.e
Iuliani consilium, miscere turbas in Ecclesia. 102.a
Iulianus cur restituit exules Episcopos. ibid.
Iulianus restituit exules Donatistas. ibid.
Iuliani rescriptum, quo decernitur Christianos dicendos esse Galilæos. 106.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iuliani lex de ademptione priuilegiorum Christianis. ibid. d
Iulianus indicit tributa Christianis. 107.b
Iulianus prætextu iustitiæ multa impia decernit. ibid.e
Iulianus lege Euangelica male percepta pugnat contra Christianos. ibid.
Iulianus excludit a militia Christianos. 108.b
Iulianus prohibet Christianos docere publice. ibid.e
Iulianus inuidet Christianis scientiam. ibid.c.d.e
Iulianus non prohibuit Christianos discere, sed docere. ibid.c.109.e. huius legis sanciendæ ratio. 111.a
Iulianus Attice loqui prohibuit. ibid.a.b
Iulianus imperitiæ insimulat nostros. ibid.
Iulianus quæ obiectare solebat in Christianos, eos deridens. 7.b
Iulianus æmulatus res Christianorum in Gentilissimum eas transferre studuit. 114.a. 115.a
Iulianus ædificare parat monasteria & domos hospitales. 114.c
Iuliano haud concessum imitari Christianorum res. 115.a
Iuliani epistola ad Arsacium de imitatione rerum Christianorum. ibid. e
Iuliani obitus præsagia. 117.b
Iulianus in odium Christianorum fauet Iudæis. 118.a. *& seq.*
Iulianus Hierosolymitanum templum restituendum curat. ibid. diuinitus repellitur. 119.c
Iudæorum fœnitia in Christianos sub Iuliano. 118.b
Iulianus Iudæos in nostros immittit. ibid.
Iuliani litteræ ad Iudæos. ibid.e
Iuliani votum de immolando Christianos Hierosolymis. 122.c
Iuliani lex de sepulchris & funeribus. ibid.e
Iuliani apparatus ad bellum Persicum. 123.b
Iulianus ante bellum omnia mittit consulere oracula. ibid.c. ludunt eum mendacijs. ibid.d.e
Iulianus credi voluit Alexander Magnus. ibid. e
Iulianus decipitur a Maximo philosopho. ibid.d
ab eodem & Prisco. 128. b
Iulianus credebat transanimationem Pythagoream. 123.e
Iulianus a Sallustio reuocari tentatur a bello Persico. ibid.
Iuliani in auspicando bello vota. 124.a
Iuliani numisma de nuncupatis votis Isidi Nutrici. ibid.d
Iulianus ad bellum recusat auxilia sociorum. 125.c
Iulianus Arsacem Regem Armeniæ contemnit, quod Christianus esset. ibid. 126.a
Iuliani in auspicando bello temeritas. 125.c
Iulianus recedit Antiochia profecturus ad bellum Persicum. 126.b
Iuliani iter in Persas. 127.a. res gestæ. ibid.
Iulianus superatur ab adolescente Berœnsi. ibid.
Iuliani interitus prænunciatus a Christianis. ibid.e
Iulianus in procinctu scribit ad Libanium de suo itinere. 126.c. 127.d
Iuliani equus Babylonius interijt. 127.e
Iulianus deceptus ab aruspicibus. ibid.
Iulianus in procinctu scribit libros contra Christianos. 128.b
Iuliani scripta. ibid.e.129.a
Iulianus Edessam venit: quid ibi. 129.b
Iulianus Charris abominanda sacra peragit. ibid.e
Iulianus Nisibi cum esset, efferri iussit corpus S. Iacobi Episcopi. ibid.e
Iulianus Nisibi redarguitur a sancto monacho. 130.b
Iuliani nuncij dæmones. ibid.d
Iulianus credens suis philosophis male perit. 131.b
Iuliani res gestæ in ingressu Persidis. ibid.a
Iulianus rursus decipitur falso oraculo. ibid. b
Iulianus immolans Marti terretur prodigijs. ibid. d
Iulianus cultor Martis. ibid. in eum excanduit. ibid.e
Iulianus peruenit Ctesiphontem: quid ibi. ibid.
Iulianus seducitur a Persa transfuga. 132.c
Iulianus inducitur vt succendat naues. ibid.d
Iulianus exercitum in discrimen adducit. ibid. e
Iulianus exagitatur rursus tristibus euentis. 133. c
Iulianus ab aruspicibus seductus labitur in interitum. ibid.d
Iulianus a dijs desertus & derelictus. ibid. e. eos execratur. ibid.
Iulianus cum Persis vltimo certamine pugnat. 134.c
Iulianus in prælio vulneratus. ibid.d
Iuliani morientis oratio. 135.a
Iuliani percussor haud satis exploratus, a Gentilibus quis creditus. ibid.e. *& seq.*
Iuliani interitus. 135.d. 136
Iulianus diuinitus percussus. 136.c. 137
Iulianus a sancto Mercurio martyre creditur percussus. 136. e
Iulianus moriens quid in Christum. 137.e
Iulianus moriens affectat diuinos honores. 138.b
Iulianum translatum in cælum finxit Gentilitas. ibid.c
Iuliani interitus a nonnullis absentibus cognitus. ibid.d
Iuliani dies obitus. 139. d. necatus putatur virtute SS. Ioannis & Pauli martyrum. ibid. e
Iuliani Apostatæ vita & obitus firma assertio est Christianæ religionis. ibid.b
Iuliani ætas & tempus Imperij. ibid.e
Iuliani obitus gaudium attulit orbi. 140.a
Iulianus conclamatus destructor Romani Imperij. ibid.e
Iuliano debet, non Iouiano adscribi Imperij clades. 157.b 159.a
Iuliani adulatoriæ inscriptiones. 141.b
Iuliani funus quale. ibid. c
Iuliani sepulchrum Tarsi. ibid. prodigia in eo. ibid.e
Iuliani sacrificia abominanda detecta post mortem ipsius. 142.b
Iulianus post obitum laudatus a Libanio. ibid.e
Iulianus a Libanio Dæmon laudis gratia nominatus. ibid.d
Iulianus Apostata idem philosophus Cynicus. 143.a
Iuliani mores quales. ibid.e. 144.a
Iulianus proscinditur duabus inuectiuis Gregorij Nazianzeni. ibid.c
Iulianus exagitatus apostrophis & inuectiuis. ibid. *& 145*
Iulianus Basilium & Gregorium destinauerat neci post reditum e Perside. 145. e
Iuliani amicos persequuntur Valentinianus & Valens. 173.b.
Iulianus Saba monachus nouit absens interitum Iuliani. 138.e
Iulianus Saba Antiochiam a Catholicis accersitur sub Valente. 256. e
Iulianus Saba monachus præsto est Antiochenis a Valente exagitatis. 257. *& seq.*
Iuliani Sabæ aduentus Antiochiam. 258.a. ægrotans curat se & alios. ibid. sanat Comitem Orientis. ibid. c
Iulianus a febri liberatur Antiochiæ. ibid. a.
Iuliani Sabæ celebris memoria. ibid. e
Iuliani Sabæ ingentia miracula. 257. d

Iulia-

Iulianus Saba puerum hospitis a puteo incolumem educit. 257.e
Iuliani pallio tacto claudus sanatur. 258.b
Iulius Magister militiæ Valentis iussit occidi Gothos in ciuitatibus in pace agentes. 391.e
Iupiter Casius in Arabia. 41.a
Iupiter Fulmineus in Alpium iugis collocatus. 687.c
Iura Pontificis Max. idolorum cultus translata in Præfectum Vrbis. 495.d
Iura distincta Regum & Ecclesiarum. 541. *& seq.*
Iusta filia Valentiniani. 368.a
Iustina relicta Decentij vxor Valentiniani. 271.c
Iustina Augusta cœpit perturbare Mediolanensem Ecclesiam. 421.b
Iustina Augusta Arianis fauet. 421.b. 451.c. Ambrosio iniurias infert. 486.c
Iustina legem pro Arianis a Valentiniano extorquet. 517.c
Iustina Augusta libertatem concedit Arianis liberè agendi. ibid.
Iustina persequitur S. Ambrosium. 519.c. quo tempore. ibid.d. quam opportunitatem nacta. ibid.
Iustina profugos Arianos suscepit. ibid. e
Iustina Ambrosium in exilium amandare frustra conatur. 535.c
Iustina Augusta rursum vexat Ambrosium. ibid. b
vi armata oppugnat. ibid. e
Iustina edictum elicit ab Imperatore contra Catholicos. ibid.
Iustinæ persecutio longe lateq. grassata. 544.e
Iustinæ persecutio quomodo sedata. 546. c
Iustina miraculis coacta a persecutione Ambrosii desistit. 544.e. 546.c
Iustina immittit sicarium in Ambrosium. 547.a
Iustina tollere tentat Ambrosium etiam per dæmones & maleficia, licet frustra. ibid.
Iustina confusa victa mansit. ibid.b. ad Ambrosii opem supplex confugit metu Maximi. ibid.c
Iustina fugam arripit. 551.a
Iustinianei Codicis locus restituitur. 163.a
Iustus Episcopus Lugdunensis interfuit Concilio Aquileiensi. 447.e. 448.c
Iuuentinus martyr cum Maximo Antiochiæ sub Iuliano. 55. a. & seq. ijdem variis dolis tentantur a Iuliano. ibid.
Iuuenum sententia in contentione de eligenda Meletij successore obtinet. 435.e

K.

Kalendarum Ianuarij superstitiones abrogat Ambrosius, & ieiunium ea die inducit. 379. e

L.

Labari effigies in nummis Valentis & Valentiniani. 170. c
Labarum a Iuliano mutatur. 18. c. in quam formam conuersum. ibid.d
Labarum restitutum ab Imperatoribus Valentiniano & Valente. 170
Labarum a Iouiano non inuenitur restitutum. 171.a
Labarum, non aquilæ ducunt exercitum Fidelium Principum. 387. c. & seq.
Læta nurus S. Paulæ, filia Albini Pontificis idolorum, vxor Toxotij. 469.c. mater Paulæ iunioris. 470.c
Laici non immisceant se rebus Ecclesiasticis. 166.e
Laici esse non debent arbitri disputationis cum hæreticis 521.b
Laici nec ipsi quidem Imperatores iudicent causas Ecclesiasticas. 225.e
Laici sæpe ordinati Episcopi. 372.a. & multi post Ambrosii electionem electi sunt. ibid.
Laici etiam coniugati ad Episcopatus postulati. ibid.
Laicis sacerdotia deferre vetitum. ibid b
Laicos de sacerdotibus iudicare non debere. 521. b
neque de rebus fidei. 522.b
Lampadius Præfectus Vrbis post Symmachum. 189.a
Lampadius erogat in pauperes expensas ludorum. ibid.
Lampsacenum Concilium quando celebratum. 171. b. 174.a. *& seq. ex dicto Concilio legatio.* 175.e
Lampsacenum Concilium ab hæreticis Macedonianis celebratum. 174.c. res in eo gestæ. 175.a
Laodicea, vbi celebratum est Concilium, non Syriæ, sed Asiæ. 734.b
Laodiceæ plures. ibid.
Laodicena Synodus celebrata ante Nicænum Concilium. 735.b. post Neocæsarienſe. ibid. d
Laodicena Synodus citatur a Theodorcto, atque a Basilio. 734.e
Laodicenum Concilium quando celebratum. 734. e
Laodicensis Concilij lectio germana restituta. 735.a.b
Laodicensis Syriæ Episcopus Theodotus. 734. c
Laodicensis Asiæ ciuitatis Episcopus Nunechius. 735.e
Lapis super lapidem non relictus in templo tempore Iuliani. 121.c.122.a
Lapsi Episcopi an essent in sedem restituendi, agitatum in Concilio Alexandrino. 77. a. 80.b. d. 85.c. idem defendit Hieronymus. 91. a
Lapsi recipiendi cum abiuratione hæresis, ex sententia Athanasij. 283. b
Lapsos esse restituendos. 421.a
Lapsi Episcopi cum pœnitentia sæpe recepti. 184. a. & quando depositi. ibid.b
Latitantem prodere noluerunt Christiani etiam cum suæ vitæ detrimento. 348.d
Latronianus poeta, idemq. Prisillianista. 513.b
S. Laurentij basilicæ quid contulerit Damasus. 498. b
Lea vidua sanctissima. 471.a. de Lea & Prætextato antithesis. ibid. c
Leæ viduæ obitus. ibid.a. & elogium. ibid.d. eiusdem Ostiam translatio. ibid.
Legatio missa a Concilio Alexandrino. 80.a
Legatio Antiocheni Concilij ad Ecclesias Orientis. 396.b
Legatio Antiochenorum ad Theodosium. 559.c. 560
Legatio a Synodo Constantinopolitana ad Damasum. 460.e
Legatio Catholicorum Constantinopoli ad Valentem missa. 243.c.244
Legatio Episcoporum ad Valentinianum pro Concilio conuocando. 171.b
Legatio ex Concilio Lampsaceno. 175.e
Legatio S. Ambrosij ad Maximum. 486.a
Legatio Liberij ad Illyricos. 179.d
Legatio Liberij Papæ ad Valentem Imperatorem. 184.b
Legatio Siricij ad Mediolanensem Ecclesiam. 630.a.631
Legatio Maximi ad Theodosium post necem Gratiani. 484.a. item Valentiniani ad Maximum. 486.a
Legatio missa a Theodosio ad sanctos Aegypti monachos, 568.a.e
Legatio Theodosij ad sanctos monachos Aegypti pro precibus ante bellum Eugenianum. 683. b
Legatio Eugenij ad Theodosium. 657.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

Legatio Petri ad conciliandam Antiochenam Ecclesiam. 276.a
Legatio ad Occidentales a Basilio missa. ibid.b
Legatio alia a S. Basilio missa ad Occidentales. 314.b. 314.e
Legatio Suedrorum Ecclesiæ ex Pamphilia ad Epiphanium. 366.d
Legatio Domnini ad Maximum qualis. 550.b
Legatio Flauiani Episcopi ad Theodosium. 560.c
Legatio Gregorij Nysseni in Arabiam. 396.b
Legatio Isidori Hierosolymam. 675.d
Legatio Theophili Alexandrini in Italiam cum litteris ambiguis. 572.d
Legatio sancti Zenobij Episcopi Florentini ad Valentem. 246.b
Legatio Regis Gothorum pro pace ad Valentem, quam spernit. 390.a
Legatio Reginæ Sarracenorum pro accipiendo Episcopo. 344.e
Legatio missa a Gentilibus Roma ad Valentinianum ob diras de magis quæstiones. 264.b
Legatio Gentilium Senatorum pro cultu deorum ad Imperatores. 473.b
Legatio Gentilium ad Valentinianum pro sacris restituendis. 632.b
Legationes Regum ad Iulianum pollicentes auxilium ob bellum Persicum. 125.b
Legatio ad Romanum Pontificem pro Ecclesia Orientali. 276.b
Legationes ex Concilio Antiocheno ad diuersas prouincias. 396.b
Legationes diuersæ ad Liberium pro reductione hæreticorum. 179.d
Legationes Ambrosii ad Maximum duæ. 547.c. & e
Legationes iniunctæ diuersis Orthodoxis Episcopis ad explorandam fidem Catholicam diuersarum prouinciarũ ex Synodo Constantinopolitana. 445.b
Legationes ex Gallijs & ex Africa ad Concilium Aquileiense. 447.c. 448.c
Legati Apostolicæ sedis ab Imperatore commendati. 181.c
Legati missi a Concilio Lampsaceno ad Occidẽtales. 175.e
eorum nomina. 176.d
Legati iterum missi ad Synodum Alexandrinam a Paulino. 76.c
Legati missi ad Occidentales a Basilio Probus & Dorotheus. 276.b
Legati missi Constantinopoli ad Valentem aqua & igne absumpti. 243.c. 244
Legati a Lucifero missi ad Synodum Alexandrinam. 76.b
Legati Macedoniani professione Nicænæ fidei suffurantur communicationem Liberij. 176.c
Legati a Donatistis missi ad Iulianum. 101.a
Legati Regis Persarum male habiti a Iuliano, effectiq. martyres. 25.b
Legati Regis Saporis ad Iulianum Antiochiæ agentem. 59.d
Legatus Eusebius Vercellensis ad erigendas collapsas Ecclesias. 83.e. 86.b
Leo Papa nullam prærogatiuam cognouit sedis Constantinopolitanæ. 432.a
Leonis Pontificis cum sancto Hilario Acta commenticia. 93.d
Leopardus martyr Romæ sub Iuliano. 94.e
Leopardus cum collegis legatus ad Ecclesiam Mediolanensem. 630.a.631
Letoius Episcopus Melitinensis exagitat Massalianos. 491.a
Letoij Melitinensis Episcopi aduersus hæreticos res gestæ. ibid.
Lex Iuliani aduersus Christianos professores. 108.c.109. 110. *huius legis sanciendæ ratio.* 110.c.111
Lex Iuliani, qua Christiani iubentur dici Galilæi. 106.a
Lex lata a Iuliano, ne Christiani militarent. 108.b
Lege Iuliani arcentur Christiani a docendo. ibid.c.109
Lex Iuliani de arcendis a scholis Christianis professoribus renocata. 173.e
Lege Iuliani sublata priuilegia Christianis. 106.d
Lex Iuliani de sepulchris & funeribus. 122.e
Lex Iuliani data ad Felicem Comitem. 48.d
Leges in sacrilegos latæ, aduersus Christianos a Iuliano conuersæ. 108.b
Leges Iuliani aduersus ecclesias propositæ. 107.c
Lex Gratiani de iudicio Ecclesiastico. 375.c
Lex Gratiani aduersus Donatistas. 377.a
Lex Gratiani aduersus Manichæos. ibid.b
Lex Gratiani de immunitate clericorum. 380.a
Lex Gratiani aduersus hæreticos. 374.b. 407.d
Lex Gratiani aduersus auaritiam clericorum. 408.b
Lex Gratiani pro Christianis Catholicis exulibus. 392.b
Lex Gratiani aduersus apostatas & Manichæos. 486.c
Lex Iouiani seuera de custodia sacrarum virginum. 160.d
Lex Theodosij aduersus apostatas. 640.a
aduersus hæreticos. 643.c
Lex a Theodosio post baptismum sancita de fide Catholica, & aduersus hæreticos. 415.e
Lex Theodosij aduersus hæreticos, ne fabricent ecclesias. 447.b
Leges Theodosij aduersus hæreticos promulgatæ tempore expeditionis in Maximum. 569.d.e. & 570.a
Leges Theodosij aduersus hæreticos posi tertiam Synodum Constantinopolitanam. 490.c
Lege Theodosij fugantur omnes hæretici. 607.a
Lex Theodosij aduersus hæreticos. 424.c
Lex alia Theodosij aduersus hæreticos. 502.a. *alia.* 530.e
Lex eiusdem in Manichæos. 479.b. 603.b
Lex Theodosij aduersus monachos hæreticos. 631.e
Lex Theodosij aduersus maleficos. 603.a
Lex Theodosij aduersus Iudæos. 504.c
Lex Theodosij, qua abstulit idololatriam. 639.c
eademq. ex Senatusconsulto lata. ibid.d
Lex alia eodem tempore data eiusdem argumenti. 640.b
Lex alia aduersus idololatras. 516.b
Lex Theodosij aduersus idolorum cultores. 456.e
Lex Theodosij aduersus deorum cultum. 660.b
Lex Theodosij aduersus Paganos. 447.c
Lex Theodosij aduersus ualidos mendicantes. 479.b
Lex Theodosij aduersus fidicinas & psaltrias. 516.b
Lex Theodosij de basilicis adeundis. 479.a
Lex Theodosij, qua punitur seuere Zodomiticum scelus. 636.a
Lex Theodosij de diaconissis. ibid.d
Lex Theodosij, ne quid clericis relinqui a feminis possit. 636.e. *abrogata ab eodem Theodosio.* 637.c
Lex Theodosij aduersus violantes diuinam legem. 416.a
Lex Theodosij de fori Ecclesiastici immunitate seruanda. 513.c
Lex Theodosij de dilatione supplicij damnatorum quando & ubi lata. 625.d

Lex

Lex Theodosij indulgens illis, qui in ipsum Imperatorem maledicta iactassent. 684.e
Lex Theodosij de irritandis rebus gestis a Maximo. 572.b
Lex Theodosij de debitoribus confugientibus ad ecclesiam non relaxandis absque fideiussione. 661.b
Lex Theodosij de tempore Quadragesimæ. 607.a
Lex Theodosij de cultu Quadragesimæ. 416.a
Lex Theodosij de relaxandis vinctis Tempore Paschali, 198.d. 516.c
Lex Valentiniani Imperatoris lecta publice in ecclesia. 368.e
Lex Valentiniani reuocans legem Iuliani de arcendis a scholis Christianis professoribus. 173.e
Lex Valentiniani de Arianis, ut libere coeant & ferueant professionem Ariminensem. 517.c
Lex Valentiniani contra Manichæos. 347.c
Lex Valentiniani aduersus Donatistas rebaptizantes. 361.a
Lex Valentiniani de gladiatoribus. 198.e
Lex aduersus magos & idololatras reuocata a Valente precibus Prætextati. 173.c
Lex de duabus uxoribus calumniose Valentiniano adscribitur. 271.b
Lex Valentiniani de Rom. scholis & scholaribus. 273.a
Lex de uirginibus, uiduis, & pupillis a Valentiniano lata. 274.a
Lex de scenicis a Valentiniano lata. 512.a
Lex de aruspicina concessa a Valentiniano lata. 426.d
Lex Valentiniani, ne clerici aliquid capiant ex ultima uoluntate. 268.e. *lata consensu Damasi.* 271.a
Lex Valentiniani & Valentis de priuilegijs concessis uirginibus, uiduis, & pupillis. 187.c
Lex Valentiniani & Valentis pro synagogis Iudæorum. ibid.d
Leges Valentiniani & Valentis de priuilegijs clericorum. 186.e
Lex Valentis pro Arianis de expellendis Episcopis Catholicis. 335.c.d
Lex Valentis de monachis ad militiam reuocandis. 369.e
Lege secularium coercendi qui diuinam legem contemnunt. 270.b
Libanius percarus Iuliano. 9.d
Libanij laudes ex epistola Iuliani. 14.a
Libanius cognitor scriptorum Iuliani. 38.d
Libanij orationes pro Antiochenis. ibid.
Libanij luctus de incenso templo Daphnitico. 51.c
quæ in eum Chrysostomus. ibid.d
Libanij deliramenta in luctu exusti templi. 53.b
Libanius admiratus castitatem feminarum Christianarum. 58.a
Libanius a ludimagistro arguta responsione perstrictus. 127.c
Libanius laudator Iuliani post obitum. 142.d
Libanij oratio de Iuliano derisa. ibid.e
Libanij turpes adulationes de Iuliano. 142.d.e
Libanius falso creditus Christianus. 143.b. *fabula de eius cum Basilio congressu.* ibid.
Libanij ingenium & mores. 143.c
Libanius inseruiebat tempori. ibid.
Libanij orationes. ibid.d
Libanij de Basilij eloquentia iudicium. 150.a.b
Libanius mirifice laudat Basilium. 32.a.b. 150.a
Libanij epistola ad Basilium. 32.b
Libanij alia epistola ad Basilium. 150.c
Libanius cur a Basilio amatus. ibid.d
Libanius commendatus, quod etiam doceret pauperes. ibidem.
Libanij epistola ad Ioannem Chrysostomum. 476.d
Libanius an præsto fuerit Antiochenis. 557.a
Libanij obitus quando contigit. ibid.
Libaria martyr in Gallia cum sociis sub Iuliano. 99.e
Libellus Ambrosii in Auxentium. 521.b
Libellus Ambrosii ad Theodosium post cædem Thessalonicensium. 621.e
Libellus Augustini ad Valerium de concedendo tempus uacationis. 647.b
Libellus fidei Auxentij. 219.a
Libellus de fide a S. Basilio scriptus. 289.d
Libellus a Donatistis oblatus Iuliano. 102.e. *expositus legendus publice ab Honorio Imperatore.* ibid.
Libellus Feliciani, & Prætextati Donatistarum. 701.c
Libellus fidei Catholicæ oblatus Liberio Papæ ab hæreticis. 176.e
Libellum supplicem dedit Terentius dux ad Valentem pro fide Catholica, sed ab illo scissus est. 314.a
Liber Apollinaris glutino constrictus. 358.b
Libri Georgij Episcopi Ariani a Iuliano quæsiti. 73.a
Libri a Iuliano scripti in procinctu contra Christianos. 128.d
Libri magicæ artis a Valente perquiri iussi. 263.d
Libri magici occasione Ioan. Chrysostomus in discrimen adductus. ibid.e
Libri sacri sublati a Donatistis. 205.b
Libri Sibyllini sub Iuliano consulti. 117.c
Liberius Papa auctor Synodi Alexandrinæ. 83.d
Liberij Papæ fidei professionis fragmentum. 84.a
quid ad eum Athanasius. ibid.c
Liberius Papa confirmat Synodum Alexandrinam. 85.a
Liberius decipitur a Macedonianis sub Catholico nomine. 176.e
Liberius Papa recipit legatos Lampsacenos. 176.b
Liberius recepit in communionem Macedonianos sub confessione Catholica. 177.d
Liberius scribit pro Macedonianis litteras communicatorias. ibid.
Liberij litteræ de restitutione damnatorum Episcoporum in suas sedes. 179.a
Liberij Papæ litteris ab omnibus absque mora obeditum. ibid.
Liberius Papa magna molitur, nimirum in unam fidem omnes Christianos adducere. 179.d
Liberius mittit legatos ad diuersas prouincias. ibid.
Liberij litteræ Synodo Tyanensi exhibitæ, & receptæ, & impletæ. 183.e
Liberius excusatur, quod receperit Eustathium & alios Macedonianos. 185.b
Liberius excusatur, quod facile Orientalibus legatis fidem habuerit. ibid.
Liberius Papa uelum dedit S. Marcellinæ uirgini sorori sancti Ambrosij, in cuius dedicatione habuit sermonem. 199.c
Liberij Papæ obitus tempus. ibid.b
Liberij Papæ sedis tempus & res gestæ. ibid.
Liberij basilica. ibid.
Liberij Papæ memoria nobilis. ibid.c
laudatus a S. Ambrosio. ibid.
Liberius Papa inter sanctos adnumeratus. ibid.d
Libidines suas & probra Iulianus Apostata religione uelat. 15.a
Libidines monstruosæ ex hæresi Iouiniani prouenere. 636.a
Libyæ Ecclesia uexata a Præfecto Valentis. 261.b
Libyæ Præfectus ab Athanasio excommunicatus. ibid.
Libyæ siue Liuiæ macellum. 199.b

Limenius

Universidad de Deusto
Biblioteca

Limenius Episcopus Vercellensis interfuit Concilio Aquileiensi. 448.a
Litteras scribere, Dei donum. 371.c
Loqui Attice prohibiti Christiani. 111.b
Lucifer Episcopus Calaritanus mittit legatos ad Synodum Alexandrinam. 76.a
Lucifer Episcopus Calaritanus Antiochiæ creat Paulinum Episcopum. ibid. c
Luciferi congressus cum Eusebio Antiochiæ. 86.c
Lucifer se diuidit ab Ecclesia. ibid. d. causæ huius dissidij. ibid.
Luciferi cum Eusebio altercationis causa quæ vere præcessit. ibid.
Luciferi reditus in Italiam. 88.c. *eiusdem exitus.* 88.d 90.b. *& elogium luctuosum.* ibid.
Lucifer non dicendus hæreticus, sed schismaticus. 88.e 89.d
Luciferi Calaritani obitus. 310.a. *quomodo dictus immunis ab hæresi Ariana.* ibid.
Luciferiani schismatis causa vnde manauit. 86.d *eiusdem ratio.* 86.d. 88.e. *& seq.*
Luciferiani schismatici procul ab hæresi. 88.e
Luciferianis anabaptismus minime impingendus. 89.b
Luciferiani schismatici eliciunt rescriptum a Theodosio. 580.e
Luciferiani agentes in angulo Hispaniarum. 311.d *iidem reiecti ab omnibus. ibid.e Satyrus frater sancti Ambrosii eos vitat.* 312.a
Luciferiani quando extincti. ibid.
Luciferiani confutati a S.Hieronymo. 468.b
Luciferianum schisma penitus deficit. 582.a
Lucinius Episcopus in Hispania hostis Luciferianorum. 311.e
Lucius suffectus Alexandriæ in locum Georgij Episcopi Ariani. 74.c
Lucius Episcopus Alexandrinus Arianus agit contra Athanasium. 165.a. *Lucius reiicitur.* ibid.
Lucius Arianus expulsus conuenit Valentem Imperatorem. 389.a
Lucius inuadit Ecclesiam Alexandrinam. 333.d.*& seq. eius immania scelera.* ibid.*& seq.*
Lucy impietatem publice detestatur Moyses Sarracenorum Episcopus. 345.a
Lucius Alexandrinus Episcopus Arianus agit Constantinopoli apud Demophilum. 418.e
Lucius penitus a sede Alexandrina expulsus. 421.a *eius scripta.* ibid.
Lucius scripsit Paschales epistolas. ibid.
Lucius Samosatenus Arianus Episcopus. 239.c
Luctus Iuliani de incenso Daphnitico templo. 51.c
Luctus de Luciferi Episcopi casu & ruina. 90.b
Ludi Circenses Gazæ. 61.a
Luminaria in funere. 210.d
Lupicinus pugnat aduersus Procopium tyrannum. 188.a
Lupicinus dux exercitus reprehensus. 376.a
Lupicini Romani ducis auaritia & perfidia quid Romanus exercitus passus. ibid.
Lupus Episcopus Edessæ Arianus. 306.b
Lustratio Donatistarum, cum tangerent res Orthodoxorum, per ignem. 104.a. 113.c
Luxum & ornatum sacerdotibus non conuenire, Gregorij Nazianzeni sententia. 441.a
Luxus clericorum taxatur. 202.a

M.

Macarius Antiochenus cum sociis deportatus in Oasim. 42.c. *eorum martyrium sub Iuliano.* ibid.
Macarij monachi in Aegypto miracula. 340.a
Macarius presbyter communicans schismaticis Romæ punitus. 310.e
Macedonius hæresiarcha damnatur in Concilio Constantinopolitano. 427.a. *iussu Damasi.* ibid.b
Macedonius Magister officiorum Gratiani fauet hæreticis. 455.a. *non impune.* ibid.b
Macedonij Monachi insigne facinus Antiochiæ. 556.b
Macedonius martyr in Phrygia. 37.a
Macedoniana hæresis probata Lampsaci inualescit. 175.d
Macedoniana hæresis collapsa. 376.d
Macedoniani creabant Episcopos, sed cohibiti. 583.a
Macedoniani Episcopi. 94.b
Macedoniani legati, profitendo fidem Nicænam, surripiunt communicationem Liberij. 176.c
Macedoniani persecutionem patiuntur ab Arianis sub Valente. 194.a
Macedonianis anathema dictum a Damaso. 352.a
Macedonianorum vafrum consilium de mittenda Legatione ad Liberium Papam. 176.b
Macedonianorum copiæ in Hellesponto. 175.d
Macellum Libyæ, siue Limæ, locus in Vrbe sic dictus. 199.b
Machabæorum martyrum solemnitas in Ecclesia. 577.a
Macrina S.Basilij auia Neocæsareæ agebat. 152.a
Macrina soror Basilij. 232.c. *Thecla ab Angelo dicta.* 233.a
Macrinæ Gregorij Nysseni sororis virtus & doctrina. 396.e
Macrinæ obitus, quam Gregorius Nyssenus magistram appellat. 396.e. *gestabat crucem ferream, & annulum ferreum cum cruce.* 397.a. *eius vitam scripsit Gregorius frater.* ibid.
Mactarij dicti Manichæi, & cur. 348.b
Magos colit Iulianus. 4.c. 14.b
Magos secum ad bellum ducit Iulianus. 124.a. *ab ijs deceptus.* 128.a. 131.a
Magi aruspices Iuliani ludibrio affecti. 142.a
Magorum Iuliani detectæ imposturæ. ibid.b
Magi a Valente exagitati, dato rescripto in eos. 172.d 173.c
Magi & incantatores a Valente diu exagitati. 261.d *& seq.*
Magi etiam in Occidente inssi inquiri. 264.b. 275.c
Magiæ libri a Valente perquiri inssi. 263.d
Magicas præstigias damnat Concilium Rom. 463.c
Magistratus Iuliani quales. 10.a
Magistratus Constantij male habiti a Iuliano. 5.a. 6.b *mutati.* 8.c
Magistratus Ethnicis quoque communes esse voluit Theodosius. 639.b
Magistratus ad Episcopatum ante omnes assumendi. 180.c
Magistratus philosophis & eruditis collati a Iuliano. 9.e
Magister ludi litterarij delusit responsione Libanium. 127.d
Magister Proscolus pecuniæ inuentor. 575.c
Magistris quantus honor habendus, exemplo Theodosij ostenditur. 487.b
Magistri ludi litterarij esse vetiti sunt Christiani. 108.e
Magnus Comes Arianus obsequitur Lucio. 335.e. 336.b *eius crudelitas.* ibid.
Magni Præsidis in Alexandrinam Ecclesiam crudelitas. 336.b. 337.a
Maiuma nauale Gazæ dicta Constantia, quid de ea Iulianus. 59.e
Maiumæ spectaculum frequentatũ ab Antiochenis. 41.c

Mal-

Malchus monachus in Syria celebris. 259.b
Maleficia sanctis viris nocere non posse. 547.a
Malefici Theodosij lege perstricti. 603.a
Maleficos excommunicandos præcipitur a Romana Synodo. 463.c
Maleficos seueriſſime punit Valentinianus. 275.d
Maleficorum artes plurimum innaluerunt sub Gratiano. 463.c
Mamertini & Neuictæ Consulatus. 8.e
Mamertinus Iuliano carus. 5.b. 8.e
Mamertinus qualis. 8.e
Manichæi Romæ quid egerint. 347.d. *agunt Romæ conuentum. ibid.e. detecti.* 348.a
Manichæi præceptis suis obtemperare nequeunt. 347.e
Manichæi e diametro pugnant contra Iouinianum. 635.c
Manichæi cohibiti lege Valentiniani. 347.c
Manichæi Theodosij lege exagitati. 603.b
Manichæos lege damnandi sub Valentiniano occasio. 347.c
Manichæos lege damnat Gratianus. 377.a. 392.e
Manichæos lege cohibent Impp. 479.b
Manichæos appellat Priscillianistas Maximus. 553.d
Manichæorum vituperatio. 377.c
Manichæorum Auditor, qui Romæ eos congregauit, quis fuerit. 347.d.e. 348.b
Manichæorum simulata sanctitas. ibid.
Manichæorum nomine cur infamati optimi Christiani. 348.c. 526.b
Manichæorum hæresis cognata Priscillianistis. 456.a
Manichæus nobilis fit Catholicus Christianus. 348.b
Manuel Persa martyr. 25.b
Marcella quæsita in coniugem a Cereali. 368.c
Marcellæ argute dictum Cereali nubere recusantis. ibid.
Marcellæ amplitudo. ibid.e
Marcella vidua doctissima semper discendi cupida. 468.c
Marcellæ ingenium, virtus, præstantia. ibid.
Marcella Romæ monasteria instituit. ibid.e
Marcellina virgo soror S. Ambrosij. 225.d. *eius vitæ institutio.* 379.a
Marcellina nuncupat vota S. Laurentio pro felici reditu fratris. 484.b
Marcellinus schismaticus res Luciferi scripsit. 88.c
Marcellinus schismaticus fauet Vrsicino. 202.d *eorumdem libelli fides.* ibid. 223.e. 580
Marcellinus cum Faustino elicit rescriptum a Theodosio. 581.a
Marcellini Comitis error in tempore obitus Damasi. 496.d
Marcellini error de tempore obitus Valentiniani. 652.e
Marcellinus Consul auus an pater Melaniæ. 342.a
Marcelli Ancyrani hæresis. 276.e. 312.e
Marcelli Ancyrani causa delata a Basilio ad Damasum. 312.e
Marcellus Ancyranus vt damnetur, petunt Orientales a Romano Pontifice. 276.e
Marcelli Ancyrani obitus. 317.c
Marcellus tyrannidem post Procopium sumpsit. 188.a *occiditur.* ibid.
Marcellus martyr sub Iuliano. 18.a
Marcellus Episcopus Apameæ destruit templum Iouis Apameni. 376.c. 615.d. *aqua benedicta prævalet aduersus dæmonem.* 616.c
Marcianus Nouatianus Episcopus Agelio Nouatiano sufficitur. 504.d
Marciani plures. ibid.
Marcianus monachus in Syria celebris. 259.a. 504.d
Marcianus magister filiarum Valentis. 194.b
Marcionitæ hæretici inter Antiochenos Catholicos latebant. 533.a
Marcionitæ vexant Antiochenam Ecclesiam. 532.e
Marcionitæ male pereunt. 533.d
Marcionita curatus a Ioanne Chrysostomo. ibid.c
Marcionitarum ludus. ibid.e
Marcus Aegyptius hæreses Gnosticorum inuexit in Hispanias. 452.d. 455.c
Marcus Arethusius Episcopus quæ passus cum suis gentilibus. 64.d
Marcus Arethusius seruator Iuliani ab internecione. 65.c
Marcus Arethusius Semiarianus aliquando. ibid.d
Marci Episcopi Arethusii martyrium. ibid.a. eum Catholicum decessisse. ibid.d
Marcus Velserus illustrator rerum antiquarum, & rerum S. Vrsulæ diligens explorator. 481.a
Maria virgo Auctoris signum. 1.d
Maria Dei genitrix pro Deo culta ab hæreticis Collyridianis. 359.a
Mariam post partum Iosepho coniunctam, Heluidij hæresis. ibid.
Marianus monachus in Syria celebris. 259.b
Marina Gordiani vxor damnata ad Aquas Saluias. 99.b
Marini martyris reliquiæ. 439.e
Marini in Demophili locum subrogatio. 531.b
Maris prodigiosa effusio ob terræmotum magnam stragem facit sub Valentiniano. 67.d. *quid mali portenderit.* 186.e
Maris Episcopus Chalcedonis quid in Iulianum. 22.e
Maris Episcopus Arianus factus. 23.a
Maris Chalcedonis Episcopus profitetur fidem Catholicam in Concilio Antiocheno. 164.c
Marius Victorinus deserit scholas, & ad Christum conuertitur. 112.b. *& seq. quo tempore libros de Trinitate scripserit.* ibid.d
Marna Deus Gazensium. 62.a. *idem victus a Christo.* ibid.c
Marnæ templum Gazæ clausum. 616.e
Marti immolat Iulianus, sed in eum incensus ira furit deceptus. 131.c
Martinus quando creatus est Episcopus. 367.b
Martinus pro votis ad ieiunia & cilicia confugit. ibid.a
Martinus Episcopus cum adit Valentinianum, quid mirum accidit. ibid.
Martini annorum ratio. ibid.b
Martino Episcopo quid per calumniam Ithacius obiecerit. 512.a
Martinus consentit Maximo, & Episcopis communicat. 523.d.e
Martinus cum Angelo visus colloqui. ibid.c *aduentans Treuerim Synodum terret.* ibid.d
Martinus Ithacio iussus communicare metu mortis multorum communicat. ibid.
Martinus dolet se Ithacio communicasse. 524.c
Martinus corripitur ab Angelo. ibid.
Martinus Maximo prædicit euentum belli Italici. 525.b
Martinus ad conuiuium Imperatoris ire coactus. ibid.a
Martinus propinat suo presbytero. ibid.
Martinus quomodo exceptus ab Augusta. ibid.b
Martinus in hæreticos inquirere vetat Maximum. 523.e
Martinus cur dimouet Maximum ab inquisitione hæreticorum. 526.a
Martinus in crimen adductus hæresis Priscillianæ. 512.a. 526.b
Martinus quæ prædixerit Maximo. 571.c
Martinus deiecit templa deorum. 617.a

Mar-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Martyres Alexandrini sub Lucio Ariano. 236.d
Martyres Alexandrini occisi a Gentilibus sub Theodosio. 609.c
Martyres Ancyrani. 35.b
Martyres Antiocheni sub Iuliano. 37.b.55.a. & seq.
Martyres Galatæ. 35.a.40
Martyres Galliarum, 99.c
Martyres in Gothia sub Athanarico. 265.c. *idem omnes Catholici.* 267.b.268.c
Martyres Gazenses. 60.b
Martyres Hadrianopolitani. 37.c
Martyres innocentes qui sint apud Ammianum historicum. 204.c
Martyres sub Iuliano diriſſima paſſi. 24.b
Martyres Legati Regis Perſarum sub Iuliano. 25.b
Martyres Romæ sub Iuliano. 97.d.& seq.
Martyres octoginta in mare merſi sub Valēte. 243.c.244
Martyres Phryges. 36.c
Martyres Thraces sub Iuliano. 37.c
Martyres qui dicendi. 70.d
Martyres poſt mortem quales. 56.d
Martyres iuuare defunctorum animas. 485.c
Martyres ſugillat Eunapius Gentilis. 608.c
Martyrum conſtantia. 16.c.65.b
Martyrum templa a Iuliano iuſſa ſuccendi vel demoliri. 50.d
Martyrum ſepulchra a Gentilibus effoſſa. 63.a
Martyrum gloriam falſis criminibus fruſtra obſcurare conatur Iulianus. 56.b
Martyrum corporum virtus. 56.d
Martyrum reliquiæ ne diſtrahantur, vetat Theodoſius. 531.a
Martyrum reliquiæ diuinitus inuentæ. 60.d
Martyrum reliquias dum Eunapius deridet, hæreticos inſectatur. 608.c
Martyrum cultus in Eccleſia quam celeberrimus. 609.a
Martyrum reliquiarum cultus. 56.c
Martyrum natalitia frequentari ſolita conuiuijs. 379.c
Martyrij gloriam inuidebat Iulianus Chriſtianis. 17.b.c
Martyrium Baſilij Ancyrani. 35.b
Martyrium trium Chriſtianorum Phrygum. 36.c
Martyrium Legatorum LXXX. Orthodoxorum ad Valentem. 243.d.244
Martyrium Theodori Antiocheni. 46.c
Martyrius renuit ordinari diaconus a Nectario. 446.c
Martyrologium curatum fingitur opera Theodoſij. 582.c
Maſſaliani hæretici in Syria detecti & cohibiti. 490.c 491.b
Maßaliani a Flauiano detecti. ibid.
Maſſaliani Saccophori vocati. 491.a
Maſſilianorum hæreſes. ibid.c
Maßaliani ejiciuntur e Syria, & damnantur in Synodo Sydæ. ibid.d
Mater deorum contumelia affecta. 36.c
Matris ducentis filium ad martyrium dignum exemplum. 303.c
Matrimonium conſobrinorum vetitum a Theodoſio. 637.c.638.a.c
Matrimonia illicita concedendi licentiam Principes male vſurparunt. ibid.e
Mataza dicta eremus vbi Baſilius atque Gregorius agebant. 148.c
Mataza locus eremi Baſilij. 34.c. *deſcribitur qualis eſſet.* ibid.d
Mathematices & magos capite punit Valens. 261.e
Mauritius Epiſcopus Andegauenſis. 719.c
Maunia Regina Sarracenorum fidē Chriſti propagat. 344.c
Maunia Regina Sarracenorum liberat Conſtantinopolim. 391.d
Maximianiſtæ Donatiſtæ. 700.a
Maximianiſtæ damnati in Concilio Bagaiense. ibid.e
Maximianiſtæ redire permiſſi & recepti. 701.b
Maximianus contra Parmenianum electus Epiſcopus Carthaginenſis in ſchiſmate Donatiſtarum. 698.a
Maximini iudicis ſæuitia conflauit inuidiam Damaſo. 203.c
Maximinus Vicarius Romæ. 275.c
Maximus philoſophus Smyrnæ natus, Epheſius dictus. 9.d
Maximus philoſophus Magus vocatus a Iuliano. 4.c
Maximus philoſophus quomodo a Iuliano exceptus. 9.a *quanti eum fecerit Iulianus.* ibid.172.c
Maximum philoſophum ſecum ducit ad bellum Iulianus. 219.b. *ab eo deceptus.* 128.a
Maximus philoſophus pollicetur victoriā Iuliano. 123.d
Maximus philoſophus deriſus a Chriſtianis. 142.a
Maximus philoſophus acceptus Iouiano. 166.c.168.a
Maximus philoſophus dira cogitur pati ſupplicia. 172.d *quomodo liberatus.* 173.a
Maximus philoſophus a Valente occidi iuſſus ob magiam. 263.b
Maximi philoſophi duo, Tyrius, & Smyrneus, qui & Epheſius dictus. ibid.c
Maximus philoſophus magus qualis poſt obitum appariuit. 422.c
Maximus Epheſius non idem ac Tyrius. 263.c
Maximi Cynici duo. 9.d
Maximus Cynicus venit Conſtantinopolim. 411.b
Maximi laudes a Gregorio Nazianzeno ſcriptæ. ibid. 414.a
Maximus Cynicus turbas excitat in Gregorium. ibid.c *adit Gratianum Imp. & offert ei librum.* 411.d
Maximi ſtudia pro ſede adipiſcenda. 412.c
Maximus intruditur in ſedem Conſtantinopolitanam. ibid.e. *ordinatus in domo ſcenici.* 413.b. *pellitur a ciuibus extra vrbem.* ibid.c
Maximum ſe deceptum laudaſſe pronunciat Gregorius. ibid.d
Maximus primo laudatus, vituperatus poſtea a Gregorio. 414.a.b
Maximus pulſus Conſtantinopoli, Theodoſium conuenit: reiectus redit Alexandriam. 416.a
Maximus in hæreſim Apollinaris labitur. ibid.e
Maximus ſcribit in Gregorium Nazianzenum. ibid.
Maximus dum ſedit Conſtantinopoli, ordinationes habuit. ibid.e
Maximi cauſa pertractata in Concilio Conſtantinopolitano. 428.b
Maximum Epiſcopum non fuiſſe, declaratum a Synodo. ibid.d
Maximus cum Calimero legatus a Paulino ad Synodum Alexandrinam. 76.c
Maximus Epiſcopus Neapolitanus ſuffectus in locum Zoſimi. 88.d
Maximus martyr Antiochiæ. 55.a
Maximus tyrannus inſurgit in Occidente. 479.d *ex ſtemmate Conſtantini aſſerebatur.* 480.b
Maximus pollet Britannorum auxilijs. ibid.
Maximus coloniam in Gallia inſtituit. ibid.d
Maximus Gratianum occidi curat. 482.a
Maximus occidit amicos Gratiani. 483.d
Maximus cupiditate regnandi ſauet Gentilibus. 481.e
Maximus mittit legatos ad Theodoſium Imperatorem. 484.a. 551.d

Ma-

Maximi impetus comprimitur Ambroſii votis. 484.b *eiuſdem legatione retardatur ab Italiæ inuaſione.* 486.c
Maximus animaduertit in Priſcillianum. 512.c *carpitur ob eam rem a Pacato.* ibid.e
Maximus arrogat ſibi cauſas Epiſcoporum, licet hæreticorum. 514.b. *eius cum Theodoſio hac ex parte diſſidens collatio.* ibid.
Maximi cum Theodoſio fœdus ictum. 517.a
Maximi vxoris erga ſanctum Martinum ſtudium. 525.b
Maximus Synodo Treuerenſi & Ithacio fauet. 523.b *Martinum Ithacio communicare compellit.* 524.b
Maximi factum exerentis gladium in hæreticos commendatur. 526.c
Maximi & Valentiniani cauſæ. 547.c.548
Maximi ad Valentinianum epiſtola pro Ambroſio & Catholicis oppugnatis. 543.c
Maximus Imp. pro S. Ambroſio ad Valentinianum ſcribit. ibid.
Maximus Alpes tranſcendere cogitat. 547.d. *ad eum legatus Ambroſius libere loquitur.* 548.c. & seq.
Maximus nonniſi publice vult audire Ambroſium. ibid.b
Maximi querela in Ambroſium. ibid.c. *vrgetur ab Ambroſio.* 549.a
Maximus quomodo excommunicatus a ſancto Ambroſio. 550.a
Maximus decipit Dominum Legatum. ibid.b
Maximus ſeſe infert clam in Italiam. 551.a
Maximus deuaſtat Italiæ partem. ibid.e
Maximus Mediolanenſem Eccleſiam incolumem relinquit. 552.c
Maximus redditus mitior omnes ſibi conciliare ſtudet. 553.a
Maximus populos ſuam quemque religionem colere permittit. ibid.
Maximus ſcribit ad Siricium Papam de Catholica religione. ibid.b
Maximi ſtudium pro fide Catholica. ibid.c
Maximus libentiſſime excipitur a Gentilibus. ibid.e
Maximum publice laudauit Symmachus. ibid.
Maximus in quanta mala incidit, dum Martino non paruit. 471.c
Maximus a Theodoſio victus, occiditur a militibus. 570.d
Maximi ſectatores male periere. 471.c
Maximi res geſtæ per Theodoſium irritæ redditæ. 572.a.b.c
Mediolanenſis Eccleſia a Iuſtina cœpta turbari. 421.b
Mediolanenſe Concilium contra Iouinianum. 630.b *ex eo Synodica ad Siricium Papam.* ibid.c
Mediolanenſis Eccleſiæ ſtatus ante Ambroſii ordinationem. 373.b.376.c
Mediolanenſis Eccleſiæ tranquillitas ſub Ambroſio. 376.b
Mediolanenſis diœceſis Sirmienſis Eccleſia. 421.c
Mediolanenſis Eccleſia a Iuſtina Auguſta perturbatur. ibid.
Mediolanenſe monaſterium ſub cura Ambroſii. 466.b
Mediolanenſis populus ſtudioſiſſimus Ambroſii. 519.c
Mediolanenſis populus tuetur Ambroſiū a Iuſtina. 536.a
Mediolanenſes parant fugam a Maximo. 552.e
Mediolanenſes ab Ambroſio continentur, ne fugiant metu Maximi. ibid.
Melaniæ peregrinatio in Orientem cum Ruffino. 322.d
Melania ab Athanaſio donata pelle ouina. ibid.e
Melania Aegypti eremum luſtrat. 323.a. *erogat in monachos pecunias.* ibid.
Melania quanta præſtitit monachis tempore perſecutionis Lucij Ariani Epiſcopi. 341.b
Melania claritudine generis ab omnibus Præfectis honore habita. 339.d. *eius genus.* 342.a
Melania occultat & paſcit monachos. 341.b.343.a
Melaniæ conſtantia. 341.c
Melaniæ filia an neptis Marcellini Conſulis. 342.a
Melania a Didymo depraua ta. ibid.
Melania ex Aegypto proficiſcitur in Palæſtinam. 343.a *quid ibi paſſa a Præſide Palæſtinæ.* ibid.
Melania præfectum Palæſtinæ ſuæ conditionis certiorem facit. ibid.b
Melania quid egerit Hieroſolymis. ibid. *tempus eius commorationis.* ibid.
Melania in crimen obiecta Hieronymo. 509.a
Melania aduerſatrix præcipua ſancti Hieronymi. 679.c.e
Melaniæ caſus lugetur ab auctore. ibid.e
Melaſippus martyr Ancyræ cum Antonio & Carina ſub Iuliano. 35.d
Meletius Epiſcopus Antiochiæ degit tempore Iuliani. 54.b. *mittit adoleſcentem conuerſum ad Cyrillum.* ibid.d
Meletij lapſi, vt reciperet ſedem ſuam, cur non habita ratio. 87.c
Meletij reditus Antiochiam quando contigit. 88.a
Meletij ſeorſum colligit ſuos. 87.d
Meletij imagines vbique honoris cauſa poſitæ. 254.b
Meletij nomen liberis a parentibus imponi ſolitum. ibid.
Meletij effigies & manſuetudo. ibid.c
Meletij exulantis egregia virtus. ibid.e. *defendit Præſidem ab ictibus lapidum.* ibid.
Meletius quid paſſus a Valente Imp. 253.c
Meletij exilium. 254.a. *quo honore a populo cultus.* ibid.
Meletij cauſam tuetur Baſil. aduerſus Paulinum. 277.b
Meletij requiruntur litteræ ad Occidentales. 278.a
Meletij cauſam minus exploratam fuiſſe Damaſo putauit Baſilius. 327.e
Meletio communicandum potius quam Paulino, cenſet Baſilius. ibid.
Meletij & Paulini cauſa quomodo concordata. 328.c
Meletius cum Paulino tranſegit. 394.a
Meletij cum Paulino modeſtiſſima oratio. 394.c
Meletius nouos ordinat Epiſcopos, Diodorum Tarſenſem, Ioannem Apameæ, Stephanum Germanicię. 399.d
Meletius viſitans monachos Syriæ, nouit Simeonem Stylitam. ibid.e
Meletius venit Conſtantinopolim, vt Gregorium collocet in throno. 426.e
Meletij obitus Conſtantinopoli. 433.d. *funus ſumptuoſum.* 434.a. *translatio Antiochiam.* ibid.b
Meletium Chryſoſtomus etiam laudauit. ibid.
Meletij memoria cur iij. Id. Febr. adſcripta in tabulis Eccleſiaſticis. ibid.c
Meletio mortuo an alium ſufficerent, deliberant Patres Conſtantinop. Synodi. ibid.e
Meletij ſucceſſor in Synodo decretus Flauianus. ibid.d
Meletiani Tarſenſibus iuncti. 329.a
Mendacium peccatum non eſſe, Priſcillianiſtarum hæreſis. 456.c
Mendicantes validi compreſſi lege Imperatoris. 479.b
Mendicantes cur Romæ tempore Hieronymi abundarent. ibid.b.c
Mendicantes pro foribus eccleſiarum eſſe ſolebant. ibid.
Menedemus legatus martyr vna cum ſocijs. 243.d
Mercurius martyr percuſſor Iuliani. 136.e
Meretrices & cinædi ſtipatores Iuliani. 14.e

Mero-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Merobaudis & Gratiani Consulatus. 376.d
Merobaudis & Saturnini consulatus. 479.d
Merobaudis occisio. 483.d
Merobaudes falso dicitur Gratiano infidus. ibid.e
Miles Christianus quibus armis debellet hostes. 386.d
Milites Christiani quæ passi sub Iuliano. 18.b
Milites Christiani a Iuliano thurificatione probati. 20.c
Milites multi incaute thura offerunt. ibid. *agnito errore publice panitent.* 21.a
Militum Christianorum gloriosa confessio. ibid.b. & *seq.*
Milites desertores fidei Christianæ resipiscunt. 155.c
Milites in Ambrosium missi agunt pro Ambrosio. 541.c
Milites Italipy. 388.a. *fortes fide.* 391.b
Milites prohibiti hospitari in synagogis Iudæorum. 187.d
Milites cohibet disciplina Theodosij. 684.d
Militare prohibiti Christiani a Iuliano. 108.b
Millenariorum hæresis a Damaso Papa damnata. 353.d
Minas mons Asiæ nobilitatus nece Valentis. 390.d
Mimus Porphyrio per iocum Christianus & martyr sub Iuliano. 58.b
Mincuint legatus cum Prætextato ad Valentinianum Imperator. causa quæstionum in magos exhibitarum. 364.c
Miraculum Crucis coronatæ in extis Iuliano visæ. 15.c
Miraculum ex præsentia Christiani in sacris Iuliani factum. 16.b
Miraculum. de Iuliani statua exlitus igne comminuta. 67.c
Miraculum de Gentilibus Orgia celebrantibus. 68.c
Miraculum S. Ambrosij Romæ. 380.c
Miraculum de Cæsareo e ruina Nicææ servato. 209.e
Miraculum Hilarionis de equis Circensibus. 62.a
Miraculum de obmutescentia oraculi Daphnis ob reliquias S. Babylæ. 44.d&45
Miraculum de morbo Iuliani senioris ob religionis Christianæ contemptum. 47.b. *alia ob eamdem causam facta.* 48.b
Miraculum a S. Hilarione factum in maris fluctibus compescendis. 186.c
Miraculum insigne de innocenti muliere Vercellensi adulterij damnata. 205.c
Miracula martyrum contra Arianos defenduntur & probantur. 546.a.b
Miracula in Aegypto a monachis facta. 236.d
Miracula post obitum Damasi. 497.a. *dum viueret.* ibid.c
pueri in fontem baptismalem delapsi. 499.b
Miracula Damasi Vrsicino schismatico adhærentes tribuunt S. Laurentio. 497.c
Miracula Hierosolymis de energumenis. 512.d
Miracula de sacrosancta Eucharistia, & de ampulla vitrea Chrismatis proiecta & non fracta. 102.d.e
Miracula diuinitus edita in constructione templi Hierosolymitani. 120.a.d
Miracula Aphraatis monachi Antiochiæ. 256.a.c
Miracula Iuliani Sabæ. 257.c. 258.a.b
Miracula S. Donati Episcopi. 719.e
Miracula Eusebij Episcopi Vercellensis post obitum. 309.d
Miracula ingentia ex reliquijs sanctorum martyrum. 63.d
Miracula de victoria Theodosij. 691.d
Miracula ad sepulchra Ioannis Baptistæ & Elisæi edita. 63.e
Miracula in inuentione & translatione SS. Gerualsij, & Protasij. 544.e
Miracula sæpe Deus per confessores efficit. 497.c
Miracula de S. Marcello Episcopo Apameno. 616.b.c
Miracula de supplicijs diuinitus irrogatis apostatis. 48.e
Miraculis probata fides Catholica tempore Lucij Ariani. 340.a.c
Miscopogon Iuliani in Antiochenos. 38.d.
Missas certis horis celebrandas cautum Concilio Romano. 463.c
Missæ agi solitæ in priuatis domibus. 380.e. 381.a
Missa sacrificium pro defunctis offerendum. 587.a
Missa pro defuncto vendum corpore tumulato. ibid.b
in Missa pro defunctis offertorium quo modo intelligendum. ibid.d
Mithræ sacra abominanda refossa. 69.d
Mitrella pro velo. 104.b. 105.a
Mitrellæ imponi solitæ sacris virginibus in Africana Ecclesia. ibid.
Mitrellarum diuersa genera. 105.a
Modestus Consularis & Præfectus. 247.c
Modestus acriter minatur Basilio. ibid.e. *victus a Basilio.* 248.b
Modestus ægrotans vocat Basilium, & rogat cum quem persequebatur. 249.c
Modestus Præfectus quid Edessæ. 305.d
Modestus Consul Arianus cum Arintheo Catholico. 306.d
Moguntina clades illata a barbaris sub Valentiniano. 209.b
Monachus missus furari scripta Hieronymi. 678.c
Monachi in Ponto ante Basilium. 35.a
Monachi fauent Basilio aduersus Eusebium. 30.a
Monachi collegæ Basilij calumnijs solicitantur. 153.c
Monachi Aegyptij exagitati a Valente. 323.b
Monachi Aegyptij persecutione Lucij Ariani dire vexati. 339.a. *a Melania excepti.* ibid.d. 341.b
Monachi aduersantur S. Gregorio Nazianzeno. 591.a
lapidibus eum appetunt. ibid.b
Monachi relegati in insulam Aegypti terreni dæmones, & idololatras conuertunt ad fidem. 240.c
Monachi vocati ad certamen aduersus dæmones. 615.c
Monachi maledictis proscinduntur ab Eunapio. 608.b
Monachi coniecti in carcerem ab Angelo liberati. 68.b
Monachi Palæstini quæ passi sub Valente. 343.a
Monachi in Syria celebres sub Valente Imperatore. 259.a
Monachi a Valente militare coacti. 369.c. d. *de ea re datum rescriptum.* ibid.e
Monachi tributis vexati a Valente. 370.a. *eos litteris Basilius consolatur.* ibid.c
Monachi in Syria grauia passi. 370.a. 369.e
Monachi Epiphanium consulunt de hæresibus. 370.e
Monachi hæretici lege Theodosij expelluntur. iisdem quid postea. 661.a
Monachi Syri præsto sunt Antiochenis laborantibus vltimo periculo. 555.d. *eorumdem egregia facinora.* 556.a
Monachi quamdiu commorati sunt Antiochiæ. 557.b
Monachi cur vetiti fieri ex clericis. 454.b
Monachi affines clericis. 507.c
Monachis quam infensi essent Romani. 508.b
Monachorum processiones. 577.a
Monachorum Alexandriæ, Aegypti, & Palæstinæ vitæ ratio. 31.c
Monachorum Ponticorum vita sublimis. 154.a.b
Monachorum singularis abstinentia. ibid.b. 155.a
de eadem Gregorij Nazianzeni iudicium. ibid.d
rursus de eorum institutis. ibid.c
Monachorum laudes. 370.a
Monachorum sanctitas miraculis probata. 349.a.c
Mona-

Monachorum persecutio dira sub Valente. 369.d. 370.a
Monachorum peregrinatio an probanda. 530.b
Monachorum Romanæ Ecclesiæ sanctitas. 576.c
Monachorum status a quibus laudatus, & a quibus improbatus. 608.c
Monachorum cupiditas coercenda. 269.c
Monachorum non esse disputare de fide. 402.d
Monachorum vestium color. 686.d
Monachorum abbatum mos ad pedes Episcoporum se prosternendi. 371.b
Monachos in exilium mittit Lucius Arianus. 340.b
Monachos Nazaræos vocat Gregorius Nazianzenus. 30.a. *eorum vitam laudat Libanius.* 32.a.b
Monachos per litteras Basilius consolatur. 370.c
Monachos militare cogit Valens. 369.d
Monachi munera publica subire coguntur lege Valentis. ibid.e
Monachos laborare morbo Bellerophontæo Gentiles carpebant. 714.e
Monachismus in toto Oriente propagatus. 31.c
Monachismus sub Basilio floret in Ponto. 153.e
Monachismus ab hæreticis impugnatus. 152.d
Monasterium Mediolani sanctissimum. 466.b
Monasteria monachorum & virginum multa instituta Romæ sub Gratiano. 468.e
Monastica vita reddita suspecta in Hispania propter Priscillianistas. 434.c
Monasticam vitam a calumnijs vindicat Basilius. 152.d
Monica mater S. Augustini quid de futura filij conuersione vidit. 377.e. *quid illi Episcopus de eadem re prædixit.* 378.b
Monica mater Augustini venit Mediolanum. 501.e
Monicæ sanctitas innotescit Ambrosio. 502.a. *ab ipso reprehensa de agape in ecclesia facienda.* ibid.
Monica mater S. Augustini vigilabat in ecclesia tempore persecutionis Ambrosij. 539.d
Monica moriens petit pro se offerri sacrificium Missæ. 587.a
Monicæ obitus. ibid.
Monile e collo Rheæ deorum matris sublatum Serena soror Theodosij accepit. 601.b
Montenses redeuntes ad Ecclesiam, per manus impositionem conciliandi. 517.b
Mortem voluntariam sibi conscisciunt Donatistæ variis modis. 704.c. 705.a
Mortui apud sanctos martyres sepeliri soliti. 485.e
Mortuos precibus & sacrificijs, non funeris pompa honori. 385.d
Mortuos humandi officium clericorum. 206.e. *item ritus efferendi.* 210.d. *& sepeliendi.* 397.b. 434.a
Mortuos baptizare, Marcionitarum hæresis. 534.a
Mortuos post quinquennium de hæresi accusari vetuit Gratianus. 486.e
Moyses Episcopus Sarracenorum ordinandus respuit Lucium Arianum. 345.a
Moyses monachus in Syria celebris. 259.b
Mulier innocens septies icta. 205.a. *insultat carnificibus.* ibid.e
Mulieres ne conueniant ad sacra cum viris, quare statutum. 452.c
Mulieres sacrificare, alienum ab Ecclesiæ more. 359.b
Mulieris Antiochenæ spectata constantia. 556.d
Mulieris Christianæ egregium exemplum sub Valente. 305.e
Munerum expensas in pauperes contulit Lampadius Præfectus Vrbis. 189.a
Munus gladiatorium quanti fecerit Populus R. ibid.
Musonius, Proæresius, & Victorinus Christiani ob edictum Iuliani deserunt scholas. 112.a
Musonius Episcopus Neocæsariensis successor Leontij. 151.c. *mirifice laudatus.* ibid.
Mutum redditum idolum loquax. 44.a.45

N

Naboris & Felicis martyrum corpora. 545.a
Næniæ Libanij ob templi Apollinis Daphnitici conflagrationem. 51.d
Naualis pugnæ similitudine descriptus status miserrimus Orientalis Ecclesiæ. 295.b
Nauis vna cum Catholicis Legatis incensa ab Arianis. 245.c
Naues a Iuliano succensæ. 132.d
Nazianzum in secunda Cappadocia subiectum Anthimo. 297.d
Nazianzenæ Ecclesiæ præfectus Eulalius. 458.d
Nazianzeni quæ passi a Iuliano. 26.d
Neapolitani Episcopi Zosimus & Maximus. 88.d
Nebridius Augustini familiaris. 501.c
Nebridius affinis & condiscipulus Augustorum. 487.c
Nebridius maritus Olympiadis. 566.c
Nectarij oratio in exordio ieiunij Quadragesimalis corrupta. 24.b
Nectarius neophytus eligitur Episcopus Constantinopolitanus. 372.a
Nectarij Episcopi Constantinopolitani electio qualiter se habuit. 443.c
Nectarius imperitus retinet viros doctos Cilices. 446.c
Nectario quid iniungat Imperator ob Synodum Constantinopolitanam. 488.c
Nectarius vsus opera Sisinnij Nouatiani in disputando cum hæreticis. ibid.d. *an verum.* 489.b
Nectarij domus incensa ab Arianis. 573.b
Neocæsarea in Ponto sedes parentum Gregorij. 33.d
Neocæsarienses Episcopi. 151.b
Neocæsariensis Ecclesiæ status felix quando. 152.a
Neocæsarienses a Sabellianis corrupti. ibid.b
Neocæsarienses cum hæresi mala omnia sumunt. 153.c
Neocæsarienses quid in S. Basilium. 151.a. 152. 153. 288.c
Neophyti Episcopi eligi non debent. 372.a
Neophyti multi post Ambrosij electionem creati sunt Episcopi. ibid.
Nepotianus clericus ex milite quid quærat a S. Hieronymo. 686.b
Nestabus martyr Gazensis. 60.b
Nestoris martyrium. ibid.e
Neuicta præfectus quæstionibus aulicorum Constantij. 5.b
Nicææ vrbs terræmotu concussa. 209.c
Nicæna fides prædicatur. 162.b
Nicænum symbolum in Constantinopolit. Synodo receptum. 429.d. *eidem de Spiritu sancto aliquid additum.* ibid.
Niceta Gothorum Episcopus. 268.a.d
Niceta martyr quis: an idem cum Episcopo. ibid.d
Nicephori error in tempore Episcopatus Basilij. 227.a
Nicolaus Faber Parisiensis. 485.a
Nicomedia terræmotu concussa. 116.d
Nicopolitana Ecclesia exagitata ab Arianis. 241.a
Nicopolitani electi ab ecclesia. ibid.c. *litteris Basilij roborantur.* ibid.e. *prædicit illis requiem S. Basilius suis litteris.* 242.a
Nicopolitanis data facultas Catholicum deligendi Episcopum. ibid.b. *Basilij ad eos litteræ de dato Episcopo diligendo.* ibid.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nili mensura. 614.c
Nilus excrescens præter Gentilium sententiam. ibid.
Nisibi exportatum corpus S.Iacobi iussu Iuliani. 129.e
Nisibis sine corpore Iacobi redditur hostibus. ibid.
Nisibis ciuitas data Persis. 158.b
Nocturna sacra prohibita. 173.c. *restituta.* ibid.d
Nolanus recessus S.Paulini. 715.e
Nomina imposita Iuliano derisionis causa. 39.a
Nomina schismaticorum Vrsicino adhærentium. 274.d
Nouatiani consentiunt cum Catholicis de Filij diuinitate. 7.c
Nouatiani persecutionem patiuntur ab Arianis. 194.a
Nouatiani a Theodosio bene habiti. 488.b
Nouatiani historici de suis plura mentiti. 489.b
Nouatiani in Occidente inualescunt. 600.a
Nouatiani Romæ agentes quid cum Theodosio. ibid.b
Nouatiani redeuntes ad Ecclesiam quomodo conciliandi. 517.b
Nouatianorum ecclesia diruta ab Eleusio mandatur ædificari Iuliani iussu. 7.c. *eadem Anastasia dicta.* ibid. d
Nouatianorum conatus in Oriente. 643.e
Nouatianorum inter se schisma conflatum. ibid.
Nouatianorum Synodus. 644.b
Nouatores dogmatum & institutorum perstringuntur. 151.d.e. 289.d
Nouatores sectatores Iouiniani morum quanto ruborc suffundendi. 631.d
Nouatores hæretici quam deteriores Iouiniano. 467.d
Nouatores quæ in Damasum,ex S.Basilio. 320.b
Nouitas explodenda, & antiquitas retinenda. 151.e
Nouitas fugienda. 586.a
Numisma Genij Antiocheni. 52.e
Numisma Iuliani cum Iside Nutrice. 124.d
Numisma Iuliani cum imagine Serapidis & Isidis. 18.c 72.c
Numisma Iuliani cum Anubi. 72.c
Numisma Iuliani cum tauro. 39.e
Numismata Gratiani & Valentiniani iunioris. 387.d.e
Numisma Hadriani cum Iside. 125.b
Numisma Theodosij de victoria aduersus Eugenium. 690.c
Numismata Valentiniani & Valentis cum Labaro. 170.e
Numismata Valentiniani iunioris & Gratiani cum Labaro. 387.e
Nuptiarum & virginitatis præmia. 630.a
Nuptiæ spirituales. 104.d
Nunechius Episcopus Laodicensis. 735.e
Nymphidianus carus Iuliano. 14.b

O

Oasena deportatio. 42.c
Oblatio sacrificij pro defunctis. 587.a
Oblationes pro defunctis non tollendæ, sed corrigendæ. 651.b
Oblationes pro defunctis cedebant vsui pauperum. ibid.c
Occidentalis Ecclesia præstat Orientali. 436.a
Occidentis & Orientis Episcopi digladiantur inter se in Concilio Constantinopolitano. 438.b
Occidentales omnes Basilij sententia visi sunt condemnati. 320.a.b
Occidentales cum Orientalibus verbis non sensu discreparunt. ibid.c
Occidentalis Ecclesiæ commendatio ob fidei sinceritatem. 316.e. 360.b
Occidentalium concors fides Catholica. 178.d
Occidentalium volumen exhibitum in Synodo Constantinopolitana quid. 429.a
Occidentis Episcopos paucos hæresis Ariana infecit. 310.a
Octauianum ex Proconsule fugientem ad presbyterum Sirmiensem,prodere ille noluit. 348.d
Octauianus Proconsul Africæ. 117.a
Octoginta Legatorum martyrium sub Valente. 243.c
Odium Iuliani in Constantium. 4.e
Offertorium in Missis pro defunctis quo modo intelligendum. 587.d
Olybrij Præfectura Vrbana. 215.b
Olybrij & Probini Consulatus. 720.b
Olybrius maritus Iulianæ. 726.c. *eius inscriptiones.* 727.b
Olympias vidua vrgetur a Theodosio nubere. 566.b
Olympias neptis Ablauij, Nebridij coniux. ibid. c
filia Anysij Secundi. ibid.
Olympias mater desponsata Constanti, vxor postea Arsacis Regis Armeniæ. ibid. c
Olympiadis certamen cum Theodosio. 567.a
Olympiadem virginem prædicant. ibid. c. *quid de hoc Ioannes Chrysostomus.* ibid.
Olympiadis vitæ institutum. ibid. d
Olympius monachus peregrinatus Hierosolymam. 397.b
Optatus Mileuitanus agit contra Parmenianum. 211.c
Optatus quo tempore scripsit. ibid.e
Optati locus emendatus & elucidatus. 212.b
Optatus inter sanctos & disertos scriptores receptus. 214.e
Optati alij plures, sed Donatistæ. 215.a
Optimus Episcopus Antiochenus laudatus lege Theodosij. 445.c.446.a
Oraculum Daphnes mutum redditum per reliquias sancti Babylæ. 44.d.45.e
Oraculum Delphicum & alia muta facta. 53.d
Oraculum falsum & adulatorium de Iuliano. 131.b
Oraculum commenticium de Iuliano translato ad superos. 138.c
Oracula omnia consulit ante bellum Persicum Iulianus. 123.c. 125.e
Oracula deorum de exitu belli Persici Iulianus falsa expertus. 123.d. 131.b. *alia ambigua.* 127.e
Oracula Christianorum de Iuliano. 127.d
Oracula falsa respondent Eugenio. 660.a
Oratio Flauiani coram Theodosio pro Antiochenis. 561.e *& seq.*
Orationes inuectiuæ Gregorij Nazianzeni in Iulianum. 144.c. *columnæ eminentes.* 146.a
Orationes Libanij in laudem Iuliani derisæ. 142.c.143.d
Ordines sacri qualem virum deceant. 446.d
Ordinatio facta inuito & reluctante ordinando. 665.d
Ordinationes præcoquæ & repentinæ damnantur. 29.c
Orgia celebrantes orationibus Apollonij redditi immobiles, 68.c
Oribasius carus Iuliano. 13.e
Oribasius medicus a Valente proscriptus. 173.b
Oriens terræmotibus concutitur. 186.e. *iterum.* 209.c
Orientalis Ecclesia a Valente dire exagitata. 235.b
eius status sub ipso miserandus describitur. 275.d. 278.c.280.a. *& seq.*
Orientalis Ecclesiæ legationes ad Pontificem Romanum. 276.b.277.d.280.a
Orientalis Ecclesiæ status tempore S.Basilij. 295.b.360.c 376.e. *nauali pugnæ comparatus.* 295.b
Orientalis & Occidentalis Ecclesiæ diuisio ob Meletium & Paulinum. 86.c. 87.a. 434.e.

Orien-

Orientalis Ecclesiæ status sub Theodosio. 459.e.460
Orientalem Ecclesiam præferendam Occidentali qui dicerent,irrisi a Gregorio Nazianzeno. 436.a
Orientalem Ecclesiam innumeræ hæreses vexant. 360.d
in Orientali Ecclesia vix aliquis reperiri erat purus Catholicus. 376.e
Orientales Ecclesiæ collapsæ per Eusebium Vercellensem Episcopum Legatum restituuntur. 83.e
Orientales Episcopi quales essent ætate Gregorij Nazianzeni. 436.e
*Orientales vitant Romanam Synodum.*438.a. *celebrant ipsi aliam Constantinopoli.* ibid.b
Orientalium cum Occidentalibus controuersia ob nomen hypostasis. 320.d
Orientalium querelæ ad Theodosium per S. Ambrosium. 577.b
Origenis hæresum capita. 673.c
Origenis errores inualescere incipiunt per Palladium & Euagrium. 584.& *seq.*
Origenis erroris causa Epiphanius in Ioannem Episcopum Hierosolymitanum agit. 672.b.c
Origenistæ procurant in Hieronymum armare Augustinum. 705.e
Origenistarum fraus in S.Hieronymum. 708.a
Origenistarum præcipui. 673.e
Origenistarum soboles Pelagiani. 586.a
Orosij & aliorum error in tempore persecutionis Valentis. 189.a. 235.d
Osij res gestæ cum Gregorio Eliberino vt mendaces refelluntur. 311.d
Ossa Ioannis Baptistæ a Gentilibus dissipata & combusta. 63.a.b
Ossa Elisæi Prophetæ combusta a Gentilibus. ibid. b
Ossa Patrophili Ariani dispersa. 65.e
Otreus Melitinus Episcopus interfuit Concilio Tyanensi. 182.e
Otreius Melitinus laudatus lege Theodosij. 445.e
Οὐσία & Ὑπόστασις quid, definitum Concilio Alexandrino. 78.a. *de ijsdem Basilij & Victorini sententiæ.*ibid.b.d *Catholicorum controuersiæ.* ibid. *sententiæ Græcorum & Latinorum.* 40.d.79.a.81.b.320.d

P

Pacatus Maximo supplicia de hæreticis sumpta obijcit. 512.e
Paciani Episcopi Barcinonensis scripta. 582.b
Pagatius Episcopus Petrogoricensis. 719.e
Palæstini monachi quæ passi sub Valente. 343.a
Palatini Constantij male mulctati a Iuliano. 5.a
Palladius & Secundianus hæretici. 447.d
Palladij Ariani Episcopi in Synodo Aquileiensi tergiuersationes. 449.a.b. *eidem anathema dictum.* ibid.b
Palladius appellat generale Concilium. ibid.c
Palladius appellat iudicium sæculare. ibid.e. *damnatus.* ibid.
Palladius Galata quando profectus in Aegyptum, & quid ibi. 583.b.584
Palladius rediens in Palæstinam quærit corrumpere S. Paulam doctrinis Origenis. 584.d
Palladius latet inter Catholicos, licet esset Origenista. 585.c
Palladius quando Romam venit ad Innocentium Papam. ibid.d
Palladius Episcopus Helenopoleos. ibid.
Palladius Præfectus Gentilis grassatur in Ecclesiam Alexandrinam. 334.e. 335.b
Palladius Magister Officiorum quid sub Iuliano. 5.a
Palladius sub Zosimo Papa Romam venit. 585.e
Pallia & vela sublata a Donatistis. 105.b
Palliola Episcoporum in numismate expressa. 690.c.e
Pammachius gener sanctæ Paulæ maritus Paulinæ. 469. c.470.b
Pammachius auctor damnationis Iouiniani. 629.a
Pammachius vrget Hieronymum,vt scribat contra Ioannem Episcopum Hierosolymitanum. 672.b
Panarium Epiphanius quando & cur scripsit. 371.c
Pantalemonis martyris reliquiæ. 439.e
Pantheon apud Gazam. 62.d
Papa, vide infra, Romanus Pontifex.
Parietes ecclesiarum aqua salsa expiati a Donatistis. 105.d
Parmeniani fastus & arrogantia. 211.d
Parmenianus subrogatus Donato in sede Carthaginensi. 211.b. *scripsit pro defensione schismatis.* ibid. *ab Optato Mileuitano confutatus.* ibid. c. *item ab Augustino.* 214.e
Parmenianum confutat Ticonius,licet Donatista. 213.c
Parmeniani Episcopi Carthaginensis obitus. 698.a
Paschalis cyclus Theophili Alexandrini quando incipit. 421.c
Paschales epistolas scribebat Lucius ex more Alexandrinorum Episcoporum. ibid. b
Paschales dies quindecim feriandi lege Theodosij. 661.b
Paschatis tempore vinctos relaxandos statuit Valentinianus. 516.c. *idem seruarunt Orientales Imperatores.* ibid.d
Paschatis tempus significandi Fidelibus mos Alexandrini Episcopi. 421.b
Passalorincitarum hæresis. 360.c
Paternus Episcopus Petrogoricensis. 91.e
Pater defunctus curat res filij viuentis. 575.e
Patrem,Filium,& Spiritum sanctum semper esse negantibus anathema dicitur. 352.c
Patri vt obediat,ab eremo recedit Gregorius Nazianzenus. 190.e
Patris auctoritatem quanti fecerit Nazianzenus. 301.a 302.e
Patientia Iuliani affectata. 23.a
Patriarchales sedes nequaquam institutæ in Concilio Constantinopolitano. 445.e
Patriarchalium sedium prærogatiua ex Concilio Romano sub Damaso. 462.e
Patricius Lydus philosophus a Valente ob magiam occidi iussus. 263.b
Patrophili Episcopi Scythopolitani ossa dispersa. 65.e
Pauimenta ecclesiarum. 105.d
Paula S. Hieronymi studiosissima. 469.b. *genus eius & soboles.* ibid.
Paula iunior filia Lætæ atque Toxotij, neptis Albini Pontificis. ibid.c.d. *nata ex repromissione martyris.* ibid.d. 470.e
Paula in crimen obiecta Hieronymo. 509.a
Paula profecta Hierosolymam. 510.e
Paula egregium constantiæ exemplum. 511.a
Paula in Aegyptum cum S.Hieronymo non iuit. 528.b
Paulæ peregrinatio in Aegyptum. 529.a
Paulata tentata ab Origenista. 584.d
Paulina filia sanctæ Paulæ. 469.c. *nupta Pammachio.* ibid.
Paulina coniux Prætextati impia. 472.a
Paulinianus frater S.Hieronymi. 324.c
Pauliniani fratris S.Hieronymi ordinatio facta ab Epiphanio. 665.c.677.a.b.c

d *Pau-*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Paulinus Episcopus Antiochiæ creatus a Lucifero Legato Sedis Apostolicæ. 76.c
Paulinus Episcopus Antiochenus mittit Legatos ad Synodum Alexandrinam. ibid.
Paulini electio probata ex Concilio Alexandrino. 80.d
Paulini Episcopi Antiocheni confessio & subscriptio. 83.a
Paulini electio fuscata a Lucifero rata habita. 87.b
Paulinus Episcopus Antiochenus altercatur cum Vitale. 165.d
Paulinus accusatus a Vitale Sabellianæ hæresis. ibid.e
Paulini Episcopi Antiocheni fidei professio. 166.b
Paulinus Episcopus Antiochiæ cur in ea Ecclesia agere permissus a Valente, & non cum aliis pulsus exilio. 237.d
Paulini cum Meletio causa quo modo concordata. 328.c. 394.a
Paulini Antiocheni causa a Basilio Damaso proponitur. 316.d
Paulinum Meletio præfert Damasus. 327.d
Paulino non communicantes restituti eius communioni a Melania. 343.d
Paulino Episcopo Antioch. delegata causa Vitalis. 351.a
Paulinus transegit cum Meletio. 394.a
Paulinus exagitatus a Flauiano. ibid.b. *defenditur a calumnia Flauiani.* 394.e. 395.a
Paulinus Thessalonicæ pro Paulino Antiochiæ positus a Theodoreto. 395.a
Paulinus Episcopus Antiochenus ordinat Hieronymum presbyterum. 403.c
Paulinus Episcopus Antiochenus venit Romam ad Concilium, hospitatur apud Paulam. 457.b
Paulino Antiocheno causa a Synodo Romana adiudicata. 462.c
Paulinus Episcopus Antiochenus moritur, subrogatur Evagrius. 603.e
Paulinus scriptor vitæ S. Ambrosii confundit legationes Gentilium ad Imperatorem. 652.b
Paulinus discipulus Ephræm factus hæreticus. 386.b
Paulinus Romanus ex familia Aniciana. 713.b
Paulinus vbi natus. ibid. *ab Ausonio litteris institutus.* ibid.e.e
Paulinus Consul ordinarius. ibid.e
Paulini Præfectura Vrbana. 714.c
Paulinus carpitur ab Ausonio, quod laboret morbo Bellerophontæo. ibid.d
Paulinus se a poeticis abdicat litteris. 715.a
Paulini vitæ progressus. ibid.c. *coactus ordinatus presbyter.* ibid.d
Paulinus studiosus S. Felicis Nolani. 716.a
Paulinus Romanus V.C. cum Therasia coniuge profitetur vitam monasticam. 710.d.711
Paulini Consulatus quando potuit incidisse. 366.d
Paulini ætas. 710.e
Paulini epistolæ ad Augustinum tempus. 711.a
de Paulini conuersione elogium S. Ambrosii. ibid.d
Paulinus quomodo Aquitanus dictus. 712.a
Paulinus celebratus ab Ausonio. ibid.d
Paulinorum inscriptiones. ibid.e. 713.a
Paulini reditus in Italiam. 716.c
Paulinus patitur inuidiam a Romano clero. ibid.
Paulinus queritur de Siricio. ibid.e. 717.a
Paulinus a quibus Romæ cultus. ibid.c. *frequentatus legationibus peregrinorum.* ibid.
Paulinus erogat sua in pauperes. ibid.d
Paulinus erigit Fundanam basilicam. ibid.
collocat illic reliquias. ibid.e
Paulini vitæ institutum in agro Nolano. 718.c

Paulinus alius ab illo, ad quem Hieronymus de libris diuinæ Scripturæ scribit epistolam. ibid.e
Paulinus scripsit defensionem Theodosii. 732.b
Paulini nobile ingenium. ibid.d
Pauli Apostoli effigies ex pictura cognita Ambrosio. 543.c
Pauli Apostoli basilica constructa a Valentiniano. 427.b *eadem re litteræ eiusdem Imperatoris ad Sallustium Vrbis Præfectum.* ibid.c
Pauli Episcopi Constantinopolitani corpus reducitur Constantinopolim. 446.e. *ecclesia Macedonianorum illi data.* 447.a. *eius caput creditum Pauli Apostoli.* ibid.
Paulus cum Ioanne martyr Romæ sub Iuliano. 98.a
Paulus Emesa interfuit Concilio Tyanensi. 182.d
Paulus monachus in Syria celebris. 259.a
Paulus monachus in Syria. 370.d. *petit ab Epiphanio ad se mitti librum de hæresibus.* ibid.c
Pauperes mendicantes Romæ abundant præ ceteris locis. 479.b. *manebant in porticibus ecclesiarum.* ibid.c
Pauperibus erogantur expensæ ludorum. 187.e
Pauperum elemosynis detrahit Iulianus. 41.d
Pauperum numerus, quos alebat Ecclesia Antiochena. 532.e
Pauperum oratio magni ponderis æstimatur ab Ambrosio. 539.b
Pax inter Romanos ac Persas, eiusq. conditiones. 157.c. 158.a
Pedes Epiphanii deosculatur populus. 674.c
Pelagij Laodicensis fides laudata a Theodosio. 445.b
Pelagius Laodiceæ Episcopus interfuit Concilio Antiocheno sub Iouiano. 164.c
Pelagius Laodicenus interfuit Concilio Tyanensi. 182.d
Pelagius Episcopus Laodicensis in exilium pulsus. 239.b
Pelagiani ex Origenistis. 586.a
Peregrinorum multitudo, qui ad sacra loca Palæstinæ visitanda confluebant. 529.d
Peregrinatio Romam ad limina Apostolorum. 35.e
Peregrinatio ad sanctam Theclam. 29.a
Peregrinatio Hierosolymam quam frequens. 529.d *quando & cur improbata aliquando.* 530.a
Peregrinatio non in omnibus laudata. ibid.b
Peregrinatio ad loca sancta a Vigilantio improbata. ibid.d
Peregrinationem quo modo improbet Gregorius Nyssenus. ibid.a.b
Persa transfuga decipit Iulianum. 132.c
Persæ cum Romanis vltimo certamine pugnant. 134.d
Persæ quasi mirabile ineunt fœdus cum Romanis. 157.c
Persæ cum Theodosio vltro fœdere iunguntur. 425.a.b
Persæ Legatos & munera mittunt ad Theodosium. ibid.c
Persæ conueniunt Ambrosium. 627.e. *veniunt postea Romam ad videndam Probi potentiam.* 628.a
Persis cessit Nisibis ciuitas. 158.b. *item Singara.* ibid.
Persarum Legati ad Iulianum. 59.d
Persarum Regis Legati martyres sub Iuliano. 25.b
Persarum modestia laudatur. 157.c
Persici tumultus sub Valente. 172.b
Persicum bellum suscepturus Iulianus, quæ præmittit. 123.b
Persecutio Arianorum qualis. 217.d
Persecutio dira Arianorum in Orthodoxos sub Valente. 244.c.245
Persecutio Arianorum acerbissima in Oriente. 280.c
Persecutio ingens in Ecclesia Alexandrina sub Lucio. 334.a.b.335

Per-

Persecutio Ecclesiæ Gothicæ per Athanaricum illata. 265.a. 266
Persecutio Iuliani omnium acerbissima iudicatur. 8.a *scribitur.* 17.c
Persecutio Iuliani in Christianos qualis. 12.c.16.c
Persecutio Iuliani diuersa. 17.a. & *seq.*
Persecutio Iuliani a domesticis incipit. 18.a
Persecutio Iuliani in milites Christianos. 18.b.20.e
Persecutio Iuliani diuersis velata prætextibus. 24.b
Persecutio Iuliani in Ægypto. 67.e
Persecutio in Athanasium sub Iuliano. 94.e
Persecutio in Ecclesiam Alexandrinam sub Iuliano. 96.e
Persecutio in Romanam Ecclesiam sub Iuliano. 97.b.98
Persecutio Ecclesiæ Mediolanensis per Iustinam. 421.b
Persecutio Iustinæ in Ambrosium vehementior. 518.e
Persecutio Iustinæ omnes pertingit Italiæ Ecclesias. 544.d
Persecutio Iustinæ sedata. 546.c
Persecutio Valentis Imperatoris Ariani. 189.b *dira nimis.* 191.e
Persecutio per Valentem quando excitata. 235.b *contra Episcopos.* ibid.c
Persecutio acerba Valentis in Antiochenos. 254.e
Persecutio Valentis in Ecclesiam Edessenam. 305.d
Persecutio Valentis in Scythicam Ecclesiam. 307.d
Persecutio Valentis in monachos Ægypti. 322.c
Personæ nomen in diuinis quid significet. 81.b
Pestilentia, quæ sub Valente fuit. 376.a
Petrus Alexandrinus legatus ab Athanasio in Orientem. 276.a
Petrus in locum Athanasii subrogatus. 333.b *fugatus Romam petit.* ibid.c
Petri Alexandrini epistola circularis de clade ab Arianis illata. 334.e.& *seq.*
Petrus Alexandrinus cruentas vestes Romam detulit inspiciendas. 334.d
Petrus Alexandrinus apud Damasum diu mansit.
Petrus Alexandrinus a Damaso in sedem restitutus, viuente adhuc Valente Imp. 377.a
Petrus Alexandrinus fauet Maximo. 411.d.e.420.e
Petrus Alexandrinus moritur, in cuius locum suffectus est Timotheus. 420.d. *quæ in Petrum obiecta fuerint.* ibid.e
Petrus Alexandrinus a calumnia defenditur. ibid.e
Petrus Galata monachus in Syria celebris. 259.e
Petrus germanus sancti Basilij ab eo creatus presbyter. 232.a
Philastrius Brixianus verbera expertus ob defensionem fidei contra Auxentium. 222.c
Philastrius Episcopus Brixianus interfuit Concilio Aquileiensi. 448.b
Philippus Apostolus cum Ioanne præsto est Theodosio pugnanti. 690.a.c
Philippus Episcopus martyr sub Iuliano. 37.e
Philippus Vvingheus Louaniensis. 52.d
Philo Episcopus Libyæ numquam recipere voluit Episcopos lapsos. 310.a
Philoromus martyr in Galatia sub Iuliano. 35.d
Philoromi peregrinatio Romam ad S. Petrum. ibid.e
Philosophi a Iuliano bene habiti. 9.d
Philosophi Antiochiæ sub Iouiano pallium deponunt. 166.c
Philosophi malis artibus quæsierunt scire successorem Valentis. 261.e. *a Valenti occisi.* 263.b
Phortanus dolose ambit Episcopatum. 241.a
Phortanus pseudoepiscopus Arianus datus Nicopolitanis inuitis. 241.a. *quid ipse in Catholicos.* ibid.b

Photino anathema dictum a Damaso. 352.a
Photini obitus & scripta. 373.c
Photiniani ne celebrent conuentus Sirmij, Synodus Aquileiensis petit a Gratiano. 451.b
Photinianos conuenire lege vetuit Gratianus. ibid.
Photinianorum baptisma non recipit Ecclesia. 735.a
Phritigernes Rex Gothorum bellum agit aduersus Athanaricum. 265.e
Phritigernes Gothorum Rex cum suis populis ad Arianos deficit. 266.b
Phryges martyres. 36.d
Pigmenij martyrium Romæ sub Iuliano. 98.b
Pilati innocentia perperam prædicatur. 181.b
Pilosiotæ dicti Catholici ab Origenistis. 552.e
Pilos vestis sanctis viris vellere soliti Christiani. 553.b
Pimanus, vel Alpimanus, male pro Piniano. ibid.e
Piniani coniugis Melaniæ iunioris præfectura Vrbana. ibid.
Pythagoræam transanimationem credebat Iulianus. 123.e
Placilla Augusta valde pia curauit ne suus vir Theodosius deciperetur ab hæreticis. 490.a. *pietas eius erga ægrotos & pauperes.* 514.e. *odium aduersus Arianos.* 515.c
Placillæ Augustæ obitus. 514.d. *eius virtutes egregiæ.* ibid.e. 515.b
Placoma quid. 498.a
Placoton quid. ibid.
Platonia quid. ibid.b
Pœnæ Gentilibus, qui in Cyrillum immaniter sæuierant, diuinitus inflictæ. 64.a
Pœnitentes libenter recipit Ambrosius. 373.c
Pœnitentia publica Theodosii. 623.d. 624
Pœnitentia publica Fabiolæ. 627.b
Pœnitentiæ publicæ ritus antiqui. ibid.c
Pœnitentiam agere contemnentes quanta digni sint reprehensione. ibid.a
Polemius hæresiarcha. 358.c
Polemiana hæresis ex Apollinari. ibid.
Polygamia etiam a Gentilibus explosa. 271.e
Polygamia execrabilis fuit Christianis. 272.b
Polygamiam falso permisisse Valentinianum. 271.e
Pontius legatus cum sociis a Donatistis ad Iulianum 101.a
Pontica solitudo, vbi cum Gregorio Basilius. 34.a
Ponticorum monachorum vitæ institutum. 154.e
Pontificis Maximi Gentilicij ritus cura translata ad Præfectum Vrbis. 495.c
Pontificis Maximi ius vlciscendi probra Vestalium ad Præfectum Vrbis translatum. ibid.
Pontificis Maximi nomen Imperatores vsque ad Gratianum retinent. 481.b.c. *inuitis Romanis deponunt* ibid.e
Pontificatu Maximo Iulianus quomodo initiatus. 3.i
Pontificum idolorum initiatio. ibid
Pontifex Romanus, vide, Romanus Pontifex.
Pontificis Romani summa potestas ab hæreticis & Orientalibus Episcopis agnita. 184.
Pontificis Romani luxus calumniose ab Ammiano segregatus. 201.a.c
Porphyrius Mimus delusit Iulianum, & factus est martyr. 58.i
Portenta in sacris visa Iuliano. 15.c
Possidius in quibus corrigendus ex Augustino. 646.e
Posthumianus Præfectus Prat. quid ad eum Gregorius Nazianzenus. 487.b
Potitianus Afer proficuus Augustino. 505.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

Præceptoribus quantus honor habendus, exemplo Theodosii ostenditur. 487.b
Prædicare Euangelium, in Africa munus Episcoporum, non autem presbyterorum: sed reprehenditur a S. Hieronymo vsus iste. 649.a
Præfecturæ Prætorij omnes quatuor erant. 225.a
Præfectus Vrbis idem Vicesacratus dictus. 713.b
Præsagia obitus Iuliani. 116.d.117.b.127.d.e.130.e
Præsagia Valentis obitus. 390.b
Præsigiatrices se noctu ferri putantes cum Herodiade, excommunicandas cautum. 463.c
Præsigiator, qui se Eliam & Christum asserebat. 464.a
alter, qui se Ioannem dicebat. ibid.
Præsigijs operam dare quam indignum clerico. ibid.
Prætextatus agit apud Imperatorem de reuocando rescripto dato contra idololatras. 171.b
Prætextati Vrbana præfectura. 208.b. *laudatur ab Ammiano.* ibid. *eiusdem dicterium in maiestatem Romani Pontificis.* 201.c
Prætextatus Legatus missus ad Valentinianum Imperatorem ob quæstiones de magis adhibitas. 264.b
Prætextatus Consul designatus obijt. 471.a. *quid Damaso dicere solitus.* 201.c. *de Prætextato inscriptio.* 471.a. *de Prætextato & S. Lea antithesis.* ibid.c
de Prætextati coniuge Paulina. 472.a
Prætextatæ Romanæ feminæ temeraria præsumptio & infelix exitus. 470.d
Prætextati obitus causa. 473.a
Prætextato statua a Vestalibus erecta. 472.e
Prætextati & Feliciani Donatistarum libellus. 701.d
Prætoriani milites Christiani a Iuliano vexati. 21.e
Prætorianos milites omnes esse voluit Gentiles Iulianus. 22.a
Precatio pro defunctis. 210.e
Presbyteri in Africa concionari incipiunt duce Augustino, auctore Valerio. 649.a
Primigenia Vestalis lapsa. 495.c
Primatus cupiditate in hæresim labitur Paulinus. 386.a
Primianus electus in schismate contra Maximianum Donatistam. 698.a. *eius res gestæ.* ibid.e
Primianistæ Donatistæ. 700.a
Primitiæ cum decimis persoluendæ. 463.c
Primosus Episcopus in Africa. 102.c
Primus filius Ianuarij occisus a Donatistis. ibid.
Principes Christiani haud exigere debent tributum ab ecclesijs & clericis. 538.c.539.a
Principes Christiani admonentur. 376.b
Principes hæretici vel apostatæ soliti exigere tributum ab ecclesijs & personis Ecclesiasticis. 539.a
Principes non excusari, si eorũ ministri delinquunt. 486.d
Principes quanto dispendio non audiant sacerdotes. 578.a
Principem palam religionem Catholicam profiteri, quantum referat. 163.d
Principum & Ecclesiæ potestas. 540.a. 541.d. *in rebus Ecclesiæ.* 541.a. *eorumdem & sacerdotum dignitas.* 542.c
Principum opem implorare aduersus hæreticos usitatum in Ecclesia. 525.d
Priscillianus martyr Romæ sub Iuliano. 98.d
Priscillianus hæresiarcha inualescit in Hispania. 452.c. *& seq.*
Priscillianus qualis. 453.a. *damnatus.* ibid.b
Priscillianistæ sumebant, sed non consumebant Eucharistiam. 454.a
Priscillianus factus Episcopus Abilensis. ibid.d
eiusdem Romam aduentus. ibid.
Priscillianus damnatus appellat Romanum Pontificem. ibid. *reijcitur a Damaso.* ibid.e. *& ab Ambrosio.* ibid.
Priscillianus nonnullos in Gallia seducit. ibid.
Priscillianus seducit Euchrociam, & Proculam eius filiam. ibid.
Priscillianus Macedonium corrumpens obtinet rescriptum a Gratiano. ibid.
Priscillianus rediens munitus rescripto Gratiani præualet in Hispania. 455.c
Priscillianus in Synodo Burdegalensi damnatus prouocat ad Imperatorem. 511.d. *proficiscitur ad Maximum.* ibid.
Priscillianus cum suis occisus a Maximo. 512.c
Priscillianus vt martyr colitur a suis. ibid.d
Priscillianæ hæresis capita damnata. 453.e. *& seq.*
Priscillianæ hæresis nomine mota quæstio optimis etiam Christianis. 525.a
Priscillianistæ damnati in Concilio Cæsaraugustano. 453.b.454.c
Priscillianistæ damnati a Maximo. 512.c
Priscillianistas nominat Manichæos Maximus Imperator. 553.d
Priscillianistarum cum Manichæis affinitas. 456.a
Priscillianistarum hæreses quæ. ibid.b
Priscus martyr Romæ sub Iuliano. 98.d
Priscus philosophus vocatus a Iuliano. 4.e
Priscum magum secum ducit Iulianus ad bellum. 124.a
Priscus philosophia & magia celebris. 166.e
Priscus philosophus acceptus Iouiano. 168.b
Pritannius Episcopus defensor Ithacij. 455.d
Priuilegia adempta Christianis a Iuliano. 106.e
Priuilegia sacerdotibus idolorum a Valentiniano concessa. 427.a
Priuilegia concessa clericis. 186.e
Priuilegium clericorum a Theodosio indultum. 455.d
Priuilegium Valentiniani & Valentis concessum viduis, pupillis, ac virginibus. 187.c
Priuilegium Ecclesiæ Constantinopolitanæ ex Concilio Constantinopolitano. 431.d
Proba Faltonia dicta. 725.b. *de ea inscriptiones.* ibid.c 726.*& seq. Probi filij.* 726.e
Probæ coniugis sepulchrum. 724.b
Probæ laudes. ibid.c. 725.b
Probus cum Dorotheo Legatus ad Occidentales. 269.c 270.c
Probus Ambrosio delegat prouincias. 225.b
Probus cur iubet Ambrosium agere vt Episcopum. ibid.
Probi præfecturæ Prætorij. 225.a. *qualis.* ibid.
Probi potentia in admiratione habita. 628.a
Probus vir clarissimus religione insignis & eleemosynis. 721.b.c.d
Probi & Probæ genus & progenies. 720.d.*& seq.*
Probi sepulchri epitaphia. 722.b.d.e
Probi familia Ecclesiæ proficua. 723.b. *filij eius.* 727.a
Probi sepulchrum. 724
Proborum & Olybriorum genus. 720.c.d.e
Processiones agunt monachi. 577.a
Procopius tyrannus emergit. 171.c. *quis iste, & vnde ministratæ vires ad inuadendum Imperium.* ibid.
Procopius tyrannus male perijt. 188.a
Proculus Massiliensis interfuit Concilio Aquileiensi. 448.c
Prodere aliquem quam cauerint Christiani. 348.d
Prodigia in contemptores Christianæ religionis. 47.b
Prodigia ob Iuliani impietatem. 51.a

Pro-

Prodigia miranda apparuere, dum Iulianus curat restituere templum Hierosolymitanum. 119.c.*& seq.*
Prodigia præcedentia interitum Iuliani. 116.d. 117.b. 127.e. 130.e. 133.c. *item ante mortem Iouiani.* 167.a
Prodigia immensa, ex maris excrescentia & terræmotu. 185.d
Proeresius professor deserit scholas. 112.a
Professores Christiani restituti in cathedras. 173.e
Professio fidei Catholicæ oblata Liberio Papæ a Macedonianis. 176.e
Professio fidei Catholicæ ex Concilio Illyricano. 180.d. 181.c
Professores Christiani a Iuliano reiecti. 108.e
Propinatio in Christi nomine fieri solita. 21.a
Prosperi Chronicon exordio corruptum ostenditur. 443.a
Prosper in Chronico restituitur. 495.c
Prosperi error in Chronico. 483.e
Protasij & Geruasij inuentio, & translatio. 544.e
eorum reliquiæ ad diuersas ecclesias mittuntur. 546.d
Romæ basilica ijs ædificatur. ibid.
Protogenes exul cum Eulogio. 307.a. *fidem ambo prædicant, & conuertunt Gentiles ad fidem.* ibid.
Protogenes ordinatus Episcopus Charris. 395.a
Prouidentia Dei in suis defendendis. 537.e
Prouidentia Dei declarata in Iuliani interitu. 144.e
Prouinciæ releuatæ munificentia Iuliani. 6.a
Prudentia piorum virorum longe præstantior, quam aliorum. 550.e
Prudentius contra Symmachum quando scripsit. 495.b
Prudentius librum contra Symmachum scripsit ad Honorium Imperatorem. 427.c. 375.a
Prudentij locus aduersus Symmachum expositus. 375.a 427.c
Prunarum vapore interijt Iouianus Imp. 167.d
Psalmis in fine subijcere Gloria Patri, &c. quando institutum. 463.d. *in Ecclesia Mediolanensi quando receptum.* 539.e
Psalmorum cantum semper in Ecclesia fuisse. 499.c
quando incœperit in Ecclesia Mediolanensi. 539.e
Psallendi vsum Ecclesiæ defendit Basilius. 153.a
Psalmodiæ vsus in Ecclesia vetus. ibid.
Psalterium Septuaginta interpretum a sancto Hieronymo emendatum. 499.c
Publiæ Antiochenæ confessio gloriosa. 57.b
eadem mater Ioannis. ibid.d
Publius monachus in Syria celebris. 259.b
Publius monachus retinet dæmonem nunciam Iuliani. 130.c. *hoc facto quid contigerit de diuite.* ibid.
Pueri Alexandrini Catholici quanta passi. 338.a
Pueri Samosateni quam detestati sint Arianum Episcopum. 238.e
Pugna Theodosij cum Eugenio. 688.d.*& seq.*
Pulcheria Theodosij filia. 515.a
Pulcheria infantula laudata a Gregorio Nysseno. ibid.

Q

Quadorum legatio ad Valentinianum de pace. 367.c
Quadragesimæ tempore ne irrogarentur supplicia, lege vetuit Theodosius. 607.a
Quadragesimæ tempore afflictati Antiocheni. 560.a
Quadragesimæ venerandus cultus. 416.a
Quadragesimale ieiunium esu carnium soluere nolunt Fideles sub Iuliano. 24.c
Quadraginta martyrum reliquiæ a S. Gaudentio in Italiam delatæ. 518.d
Quæstio de substantia & subsistentia agitata in Concilio Alexandrino. 78.a
Quæstiones de magis & incantatoribus habitæ Antiochiæ. 261.e
Quæstiones de magis itidem in Occidente agitatæ. 264.b
Quæstiones diræ ob incendium Daphniticum. 49.e. 50.e

R

Raucianus Comes persecutor. 98.a
Regina Sarracenorum legationem Alexandriam mittit pro Episcopo accipiendo. 344.e
Relatio sancti Ambrosij de sua legatione ad Valentinianum. 548.a
Religio Christiana quo magis concutitur, eo magis firmatur. 69.a
Religio Catholica quam late pateret tempore Ambrosij. 544.a
Religio cum impugnatur, barbari insurgunt. 376.b.387.b.388.c. 389.c.391.a.408.a
Religione ad velandas libidines suas abutitur Iulianus. 15.b
Religioni antiquæ innitendum. 544.a
Religionis Christianæ veritatis & constantiæ manifestum signum vita Iuliani Apostatæ. 139.b
Religionis Catholicæ veritatem confitentur dæmones. 546.a
Religionis Catholicæ effecta. 425.b
Religionis & fidei res laicis non tractandas censet Valentinianus. 171.b
Religionis contemptus quid pariat. 425.c. 455.c. 544.a
Religionis veræ cultus quanta secum bona afferat. 425.b
Reliquiæ Babylæ martyris mutum reddunt idolum loquax. 42.d. 44.b. 45.b
Reliquiæ martyrum Gazensium diuinitus inuentæ. 60.d
Reliquiæ martyrum a Gentilibus dissipatæ. 63.a
Reliquiæ martyrum collocatæ in Fundana basilica. 718.a
Reliquiæ martyrum exponi consuetæ ad venerationem. 608.c.609.a
Reliquiæ Sanctorum magno honore habitæ. 63.d
ex eis ingentia progredi solita miracula. ibid.e
Reliquiæ SS. Geruasij & Protasij missæ ad diuersas ecclesias. 546.d
Reliquiæ SS. martyrum Pantalemonis & Marini Constantinopoli in loco Concordia dicto. 439.e
Reliquiæ S. Ioannis Baptistæ a Gentilibus dispersæ. 63.a
eadem collectæ. ibid.b
Reliquiæ Sanctorum quo modo seruandæ ex sententia Athanasij. 333.a
Reliquiæ ne distrahantur vetuit Theodosius. 531.a
Reliquiarum martyrum cultus. 56.c.60.d.333.a.545.c 546.d
Reliquias martyrum exhorrent dæmones. 63.c
Reliquias martyrum Ethnicus Scriptor deridet. 608.e
Reliquias gestandi in monilibus consuetudo. 397.a
Reliquiarum Sanctorum virtus. 44.b. *eadem magno in honore habentur.* ibid.c 359.c.531.a
Reliquiarum sacrarum cultus. 545.c.546.d
Reliquiarum nundinationem exercebant pseudomonachi. 531.a
Reliquiarum Babylæ translatio solemnis. 46.a. *cur eam celebrari magno cum honore Iulianus permiserit.* 46.c.49.b.50.b
Rescriptum Iuliani ad Felicem de occultantibus bona proscriptorum. 48.e

Universidad de Deusto
Biblioteca

Rescriptum Iuliani contra Athanasium. 95.b
Rescriptum Iuliani pro Donatistis. 101.d
Rescriptum Iuliani, quo iubentur Christiani dici Galilæi. 106.a
Rescripto Iuliani adempta Christianis priuilegia. ibid.d
Rescriptum Iuliani, ne Christiani docerent. 108.d
Rescriptum Iuliani aduersus Christianos professores. ibid.e
Rescriptum Iouiani aduersus raptores virginum. 160.d
Rescriptum Valentis aduersus monachos. 369.e
Rescriptum Gratiani aduersus Donatistas & Manichæos. 377.a
Rescriptum Gratiani de iudicio Ecclesiastico. 375.c
Rescriptum Gratiani pro Catholicis. 393.b
Rescriptum Gratiani aduersus Vrsicinum. 422.e
Rescriptum Gratiani aduersus auaros clericos. 408.b
Rescriptum Gratiani ad Caternium Comitem. ibid.
Rescriptum Theodosii de fide Catholica. 415.e
Rescriptum Theodosii aduersus hæreticos. 424.b
aliud. 447.b. aliud. 503.a. aliud. 530.e
Rescriptum de priuilegijs clericorum. 426.c
Rescriptum Theodosii aduersus apostatas. 447.c
Rescriptum Theodosii aduersus cultores idolorum. 456.e
Rescriptum Theodosii de basilicis. 479.a
Rescriptum aduersus Manichæos. ibid.b. aliud. 603.b
Rescriptum de validis mendicantibus. ibid.d
Rescripta Theodosii aduersus hæreticos post Synodum tertiam. 490.c
Rescriptum aduersus Iudæos. 504.c
Rescriptum Theodosii de foro Ecclesiastico illibato seruando. 513.e
Rescriptum Theodosii aduersus Gentiles. 516.b
Rescriptum aduersus fidicinas. ibid.
Rescripta de relaxandis vinctis tempore Paschatis. ibid.e
Rescripta Theodosii de irritandis rebus gestis a Maximo. 572.b.c
Rescriptum Theodosii in maleficos. 602.e
Rescriptum Theodosii aduersus deorum cultum. 660.b
Rescripta noua Theodosii aduersus hæreticos. ibid.d
quibus mulctam decem librarum in eos statuit. ibid.e
Rescriptum Theodosii aduersus hæreticos datum, cum esset in belli procinctu. 688.b
Rescriptum Valentiniani & Valentis Imperatorum ad Cæsarium de confiscatione prædiorum quæ templis essent addicta. 169.d
Rescriptum Valentiniani contra Manichæos. 347.c
Rescriptum aduersus magos & idololatras. 173.c
renocatur opera Prætextati. ibid.d
Rescriptum Valentiniani & Valentis de professoribus Christianis restituendis contra Iuliani edictum. ibid.e
Rescripta de priuilegijs clericorum. 186.e
Rescriptum de priuilegijs viduarum, virginum, & pupillorum. 187.e
Rescriptum Valentis, vt monachi ab eremo ad militiam reuocentur. 369.e
Rescriptum Valentis de Constantinopolitana bibliotheca. 348.e
Rescriptum pro synagogis Iudæorum. 187.d
Rescriptum de die Paschatis. 198.e
Rescriptum Valentiniani de pellendo Vrsicino. 208.c
aliud ad eundem de indulgentia. 209.a
Rescriptum Valentiniani, aduersus schismaticos ad Olybrium. 215.d
Rescriptum ad Aginatium Vicarium aduersus schismaticos. ibid.e
Rescriptum Valentiniani aduersus Chronopium Episcopum ad eum appellantem. 225.e
Rescriptum Valentis de expellendis Episcopis Catholicis. 235.b
Rescriptum Valentiniani de quæstionibus. 264.c
Rescriptum Valentiniani ad Damasum, ne clerici aliquid caperent ex testamento. 268.e.269
Rescriptum Valentiniani de Romanis scholis & professoribus. 273.a
Rescriptum Valentiniani de virginibus & viduis. 274.a
Rescriptum ad Ampelium de reuocando Vrsicino exule. ibid.c
Rescriptum aliud ad Maximinum de reuocando Vrsicino. 275.a
Rescriptum de scenicis volentibus fieri Christianis. 312.a
Rescriptum de aruspicina concessa a Valentiniano. ibid.c
Rescriptum de priuilegijs sacerdotum idolorum. 313.a
Rescriptum Valentiniani aduersus Donatistas rebaptizantes. 361.a
Resurrectio carnis qualis apud Origenistas. 674.a
Rex a Deo regitur. 172.a
Regis cor in manu Dei, vnde a Themistio vsurpatum. ibid.
Regis boni erga Ecclesiam officium. 540.a
Regis Persarum Legati martyres. 25.b
Regum & Ecclesiæ cura distincta. 540.a
Regum ius in Ecclesias nullum. 541. & seq.
Rheæ collo detractum monile Serena soror Theodosii accepit. 601.c
Ricimeris & Clearchi Consulatus. 493.e
Ricomeres dux Gratiani. 377.c
Rituum Ecclesiæ auctor Deus. 114.d
Rodanius Episcopus Tolosanus confessor. 91.c
obijt exul. ibid.d
Rodanius Episcopus in Gallia. 365.e
Rodanus Præfectus eunuchorum iussus occidi ob illatam iniuriam viduæ. 168.c
Rogatus pater sanctæ Paulæ. 481.b
Rogatianus cum socijs legatus a Donatistis. 101.a
Rogatistæ Donatistæ. 700.b
Roma illustrata a Theodosio. 598.e. 599.c
Roma fame laborat. 492.d. *ejecti incolæ foras, ne omnes fame perirent.* ibid.
Romam qualem quis vult, talem inuenit. 273.c
Romæ agentes nonnulli clerici & monachi lucro fluentes, 269.d.270
Romæ quæ passi dicteria boni Christiani, occasione Manichæorum. 348.e
Romæ expurgata loca sceleratorum. 692.a
Romæ Manichæi conueniunt in domo Constantij eorum Auditoris. 347.e
Romana archiua iacturam passa. 430.e
Romana Ecclesia persecutionem patitur a Iuliano. 97.b. 98
Romana Ecclesia fastus reprehensa, an iure. 555.d
Romanæ Ecclesiæ supremum tribunal. 424.a
Romanæ Ecclesiæ prærogatiua. 327.a
Romanæ Ecclesiæ laudes. ibid. *& Pontificis Romani primatus.* ibid. 463.a
Romanæ Ecclesiæ principatus. 462.e.507.b.544.a
Romanæ Ecclesiæ auctoritas in rebus fidei. 356.a. 402.d
Romanæ Ecclesiæ clerici aliquot persecuti sunt sanctum Hieronymum. 507.a
Romanæ Ecclesiæ sanctitas & peritia laudata ab Augustino. ibid.c
Romanæ Ecclesiæ quantum tribuat Ambrosius. 592.a

Roma-

Romanam Ecclesiam quanti fecerit Hieronymus. 507.e
Romanæ Ecclesiæ consuetudo canendi Alleluia. 499.c
Romanæ Ecclesiæ monachorum sanctitas. 576.b
Romanæ Ecclesiæ ieiunia. ibid.d
Romanæ Ecclesiæ sub Iuliano persecutio. 97.b
Romana Synodus, vide Concilium, Synodus.
Romana plebs incitata falsa spe martyrij. 204.a
Romanæ illecebræ ad mala atque bona. 273.
Romanæ scholæ a Valentiniano ad modestiam restituta. 272.e
Romani martyres sub Iuliano. 98.c.d
Romani clerici haud imperiti. 507.c
Romani cleri pars deterior commota in sanctum Hieronymum. 681.d
Romanorum clericorum mores tempore Hieronymi, & doctrina. 506.d. 507.c
Romanus exercitus in maximum discrimen adductus a Iuliano. 140.e
Romanus exercitus eligit Iouianum Imperatorem. 155.d
Romani exercitus strages sub Valente. 376.a
Romani exercitus clades cum Valentis interitu in Thracia. 390.a
Romano exercitui insperata pax oblata a Persis. 158.d
Romanus exercitus diuisus inter Valentinianum & Valentem. 171.a
Romani Imperij pestis fuit Iulianus. 140.d. 157.c
Romani Imperij calamitas Gentilibus insultandi in Catholicos occasionem dedit. 396.e
Romani Imperij clades sub Valente hæresi adscribendæ. 391.b.392.b
Romani Imperij status sub Valentiniano & Valente. 170.a. *a barbaris vndique inuasum.* ibid. *diuino miraculo seruatum.* ibid.
Romani Imperij pronincia a barbaris vexatæ. 392.c
Romanum Concilium contra Auxentium. 222.d
Romanum Concilium sub Damaso in causa Flauiani. 451.c.457.b.458.a. *quid in eo actum.* 463.c.
vide, Synodus, Concilium.
Romanum Concilium sub Siricio Papa de rebus Africanæ Ecclesiæ. 517.a
Romanus Pontifex confirmat Synodos. 85.a
Romanus Pontifex arbiter rerum quæ spectant ad fidem. 356.a.c
Romanus Pontifex solus damnat hæresiarchas. 316.c
Romanus Pontifex Basilij & Orientalium legationibus interpellatus. 276.b. *quæ ab ipso petita fuerint.* 176.b
Romanus Pontifex excommunicationem & priuationem Episcopis comminatur. 223.d.224.e
Romani Pontificis prærogatiua. 327.a
Romani Pontificis primatus. 423.e.463.a
Romani Pontificis auctoritas. 496.b
Romani Pontificis auctoritas in conuocandis Concilijs. 222.c.427.c
Romani Pontificis auctoritas in hæreticis damnandis in Oriente. 313.b.314.c.316.c
Romani Pontificis summa auctoritas, ex Gregorio Nazianzeno. 356.b
Romani Pontificis summa auctoritas in restitutione Petri Alexandrini. 377.a
Romani Pontificis summa auctoritas declaratur etiam hæreticorum factis. 184.e
Romani Pontificis auctoritatem profitentur etiam hæretici. 176.b.184.c
Romani Pontificis auctoritatem requiri ad congregandam Synodum. 427.c
Romani Pontificis maiestas sub Valente. 201.b
Romani Pontificis iudicium quærunt Episcopi. 309.c.d
Romani Pontificis communione probari Catholicos. 393.c
Romani Pontificis ad Ecclesiam Orientalem litteræ. 282.a
Romani Pontificis luxus ab Ammiano fugillatus. 201.a
item a Gentilibus ac hæreticis. ibid.c
Romano Pontifici calumnia ab Ethnicis illata refelliter. ibid.c.d
Romano Pontifici quantum tribuerit Basilius. 314.e. 327.e.328.b
Romano Pontifici non communicantes, hæretici censentur lege Gratiani. 393.c
Romanum Pontificem cathedram Petri tenere fatetur Hieronymus. 327.a
Romanum Pontificem consulendum, & certiorem faciendum de Ecclesiæ Orientalis necessitatibus Basilius censet. 276.b.d.277.d.280.a
Romanum Pontificem reueriti etiam aduersarij. 402.d
Romanorum Pontificum auctoritas suprema in restituendis damnatis a Synodo Episcopis. 176.b
Romanus Pontificatus desideratus a Prætextato. 471.a
Romani nobiles Gentiles noua moliri cæperunt in Romanum Imperium. 640.c
Romanis Gentilibus reddita ara Victoriæ ab Eugenio. 657.e
Romani Senatores Legatos mittunt de cultu deorum ad Valentinianum Imperatorem. 473.b. *Maximo fauent contra Gratianum.* 481.d. *scommate Imperium Maximo augurantur.* ibid.e
Romani Senatores Christiani longe plures quam Gentiles sub Theodosio. 494.d
Romanianus Augustini amicus. 501.e
Romanus Christianus miles confessor sub Iuliano. 21.d
Romanus monachus in Syria celebris. 259.c
Ruffina filia sanctæ Paulæ, nupta Aletio. 469.c
SS. Ruffinæ & Secundæ ecclesiam Damasus absoluit. 498.b
Ruffinus monachus Aquileiensis. 325.b
Ruffini peregrinatio in Orientem cum Melania. 322.d
Ruffinus visitat monachos confessores. 323.a
Ruffini iactantia de sua confessione & carcere. 339.b
Ruffini iactantiam exagitat Hieronymus. ibid.c
Ruffinus a Didymo deprauatus. 342.e
Ruffini confessio qualis. 339.b.c. *eiusdem commendatio.* 343.c
Ruffini calumnia in Hieronymum de translatis libris de Spiritu sancto. 425.c
Ruffini opera scripta Hieronymi subripiuntur. 679.a
Ruffini miserandus status deploratur. ibid.c
Ruffinus opera Theophili reconciliatus Hieronymo. 682.b
Ruffinus redarguitur de conficta historia de sancto Hilario. 93.a
Ruffinus erroris arguitur de Basilij & Gregorij eremi tempore. 193.c
Ruffini error in solitudinis Basilij causa enarranda. 33.c
Ruffini error in tempore profectionis Gregorij Nazianzeni Constantinopolim. 398.e
Ruffinus arguitur a Hieronymo, quod Gregorium Nazianzenum interpretatus esset. 410.d
Ruffini fabula de corruptis scriptis Athanasij ab Apollinaristis explodituv. 356.e.357. & seq.
Ruffinus confutatur in historia librorum Ambrosij de Spiritu sancto. 425.d
Ruffinus Comes Orientis a Iuliano electus. 117.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ruffinus Præfectus fimulator Theodosii ad vlciscendum in Thessalonicenses. 620.a.624.e
Ruffinus frustra agit pro Theodosio apud Ambrosium. 624.c
Ruffinus auctus Consulatu cum Præfectura Prætorij. 632.a
Ruffinus Præfectus vocat Episcopos ad encænia & suum baptismum. 696.a
Ruffinus Præfectus adificat ecclesiam Apostolorum ad Quercus. ibid. b. expiat facinus bonis operibus. 697.c

S

Saba Gothi martyrium. 348.c
Sabbati ieiunium quo ritu seruandum. 502.a
Sabbatius Nouatianus schisma facit in secta. 643.e
Sabel Persa Legatus martyr. 25.b
Sabinus Episcopus Piacentinus interfuit Concilio Aquileiensi. 448.a
Sabelliani infestant Neocæsarienses. 152.b
Sabelliani dolis adducunt in errorem Neocæsarienses, & in Basilium concitant. ibid.c
Sabellij error in Synodo Damasi damnatur. 352.a
Saccophori hæretici. 491.a
Sacerdos templi Daphnitici torquetur causa incendij. 49.c
Sacerdotis idolorum conuersio ad fidem Christi. 54.a
Sacerdotes se capitalibus indicijs immiscentes vituperantur. 513.a. *deuitantur.* 525.d. *improbantur.* ibid.
Sacerdotes a sacerdotibus iudicari debent. 521.b d. *& soluere fidei tractare.* 522.b.d
Sacerdotes audiendi a Principibus. 578.a. *qua pœna digni, si illi non loquantur, & isti non audiant.* ibid.
Sacerdotes teslimonio Ambrosij præstant Imperatoribus. 542.c
Sacerdotes coniugatos cum vxoribus permanere in Africa vetat Siricius. 517.b
Sacerdotem Imperatori præferendum ostenditur exemplo Maximi. 525.a
Sacerdotum consilio agenda sacerdotum causa. 579.b
Sacerdotum idolorum clandestinæ impudicitiæ. 602.b
Sacerdotibus idolorum priuilegium a Valentiniano concessum. 313.a
Sacerdotij dignitatem potentioribus, non dignioribus dandi morem exagitat Nazianzenus. 29.c
Sacerdotalis habitus ex numismatibus. 690.c
Sacra Gentilium obscœna. 15.a
Sacra Iuliani portentis exturbata. ibid. c
Sacrificium pro animabus defunctorum. 587.a.d
Sacrificium offerri solitum pro defuncto, nondum cadauere tumulato. ibid.b.d
Sacrificia Iuliani quam celeberrima. 43.b
Sacrificia Iuliani abominanda detecta post mortem. 142.b
Sacrificia a Iouiano vetita. 166.d
Sacrificia deorum per Eugenium restituta. 660.a
Sacrificia iterum a Theodosio prohibita. ibid.b
Sacrilegium dire punitum. 48.a
Sacrilegia Donatistarum. 103.b
Sacrilegi Christiani creditia Juliano, & puniti. 108.b
Sæculare iudicium appellans Palladius damnatur. 439.c
Sæuitia Gentilium in nostros sub Iuliano. 62. e
Sallustius Præfectus Prætorio sub Iuliano quid in aulicos Constantij. 5.b
Sallustius Galliarum Præfectus. 99.c
Sallustius scriptis S. Hilarij exagitatus. 100. e
Sallustius peractus Iuliano, Consulatu auctus & Præfectura. 117.a
Sallustius reuocare conatur Iulianum a bello Persico. 123.c
Sallustius Præfectus creat Imperatorem Valentinianum. 168.c
Sallustius Præfectus agitat quæstiones de conflagratione templi Daphnitici. 46.c
Sallustij Præfectura Vrbana. 527.c
Saluianus Episcopus Priscillianista damnatus. 453.b *obijt Romæ.* 455.c
Saluij Episcopi Donatistarum causa. 703.a. *quid ipse passus a Donatistis.* 703.d
Samosateni studiosi Eusebij ipsorum Episcopi. 237.c *non recipiunt Arianum.* 238.c
Samosatenorum odium in Eunomium & Lucium Arianos Episcopos. ibid. e
Sanctimoniales dictæ castimoniales. 103.a. *quæ passæ a Donatistis.* 104.b. *gestabant mitrellas.* ibid.
Sancti pro nobis orant in cælis. 434.b. *Vide supra, Intercessio, Preces.*
Sanctorum venerationis & reliquiarum virtus. 44.c 359.c. 543.d. 544.c. 546.d
Sanctorum reliquias venditare quidam solebant. 531.a
Sanctorum locorum veneratio. 529.d
Sanctorum virorum mores. 320.b
Sanctorum, qui in cælis sunt, preces pro agentibus in hac vita. 383.a. 434.b
Sanctorum virorum conuiuia defenduntur a calumnijs. 201.d
Sanguinis indicium caueant Episcopi. 525.d
Sanguine victimarum Iulianus Christianismum ablui putat. 2.d
Sapor Rex Persarum Legatos mittit ad Iulianum. 25.b
Sapor Rex Persarum male habet Arsacem Regem Armeniæ. 234.d
Sapor dux exercitus Gratiani venit Antiochiam cum edicto Gratiani. 393.c
Sardicense Concilium nihil ad fidem addidit. 81.a
Sardicensis ficta fides Catholico nomine respuitur. 79.c
Sarmatæ Pannonias inuadunt. 366.d
Sarraceni libertur Constantinopolim sub Gratiano. 391.d
Sarracenorum Reginæ conuersio. 344.d
Sarraceni fidem Christianam suscipiunt. ibid.
Sarracenorum Regina Legatos mittit Alexandriam pro accipiendo Episcopum. 345.a
Sarraceni quomodo conuersi ad fidem. 344.e
Sarracenorum primus Episcopus Moyses detestatur Arianos. 345.a
Sasima quales fuerint. 299.a. *collata Gregorio.* 300.b *vendicata ab Anthimo.* 301.e.305.b
Saturni sacerdotis scelera. 612.d
Saturninus Episcopus Valensis. 588.d
Saturninus adiicus Constantij male mulctatus. 5.a
Satyrus frater S. Ambrosij Vitat Luciferianos. 313.a
Satyrus frater Ambrosij curam domus Ambrosij suscipit. 372.e
Satyri, postquam ex Africa rediit, obitus. 484.e *epitaphium sepulturæ ab Ambrosio scriptum.* ibid.e
Scenicæ formosæ ab Vrbe subductæ. 654.e
Scenici reijciuntur ab Ecclesia. 322.b
Scenicos nonnisi in fine vitæ Christianos fieri vetuit Valentinianus Imp. ibid.a
Scenicos ab Ecclesia recipi deberé, rescripsit Imperator, ibidem.

Sceni-

Scenicos esse Christianos vetitum. ibid.b
Schisma Antiochenum. 86.c. *quamdiu durauit.* ibid.e
Schisma Luciferianum vnde obortum. 87.a.& seq.
Schisma Luciferianum penitus deficit. 582.a
Schisma Meletij & Paulini sublatum Antiochiæ. 394.a
Schisma inter Nouatianos. 643.e
Schisma constatum inter ipsos Donatistas. 698.a
Schisma inter Damasum & Vrsicinum. 200.c.203.a.e
Schisma Vrsicini Gratianus & Valentinianus lege coercent. 422.e
Schismatici Romæ iterum repressi. 208.c.215.b.216
Schismatici Vrsicini agunt extra Vrbem in cryptis. ibid. c
Schismatici exagitati nouis rescriptis Valentiniani Imperatoris. 215.d
Schismatici per Olybrium Præfectum & Aginatium Vicarium cohibiti. ibid.d.e
Schismatici Luciferiani eliciunt rescriptum a Theodosio. 580.e
Schismatici reuocati ab exilio. 274.c. *eorum nomina edicto comprehensa.* 275.c
Schismatici ad tempus quieuere. ibid. *iterum tumultuantes iterum pulsi.* ibid.
Schismatici Romæ puniti. 310.e
Schismatici Damaso constant inuidiam. ibid.
Schismatici Vrsicini sectatores iterum insurgunt. 422.e *comprimuntur rursus a Gratiano.* ibid. *pœna in eos irrogata.* 423.d
Scholæ Carthaginenses extra omnem modestiæ disciplinam. 273.c
Scholæ Romæ ad modestiam restitutæ. 272.e
Scholares Romæ lege Valentiniani ad modestiam restituti. ibid.
Scientias esse Gentilium tantum dicebat Iulianus. 108.d.e
Scommata in Iulianum. 39.a *Scripta in laudem Iuliani diuino iudicio perierunt.* 146.b
Scripturæ diuinæ profunditatem sensit Augustinus. 648.e
Scythica Ecclesia persecutionem passa a Valente. 307.d
Scythæ Theodosio cedunt. 425.a.b
Scythiæ metropolis Tomis. 307.d
Scythopolitani gentiles insaniunt in Christianos. 65.e
Sebasteni sæuiunt in Christianos sub Iuliano. 63.a
Sebastianus Valentis Imp. dux strennus. 390.b
Secundianus Episcopus Arianus extra ecclesiam pulsus. 447.d. *eiusdem cauillationes & condemnatio.* 450.a
Secundianus & Palladius Ariani Episcopi agunt apud Gratianum de cogendo Concilio Aquileiæ. 422.a
Secundus pater Ioannis Chrysostomi. 58.b
Sedium Patriarchalium prærogatiua ex Concilio Romano. 462.e
Semiariani agunt contra Eudoxianos, & Acacianos. 94.b
Semiariani pugnaturi aduersus Arianos Concilium agũt Lampsaci, & alijs in locis. 174.c
Semiarianorum hæresis damnatur. 77.e.430.b.e
Senatusconsultum habitum a Theodosio de abroganda idololatria. 639.d
Senatores Gentiles propensiores in Maximum. 482.d.e
Senatores Gentiles Romæ magiæ intenti. 264.b.275.c *dira de his quæstio.* 275.d
Senatorum nomine facta petitio de sacris deorum, licet Gentiles tantum id petierint. 494.d
Senuphius monachus quæ mittat ad Theodosium arma, vt vincat. 569.a
Sepelici apud Martyres Christiani optabant. 485.a
Sepulchra Christianorum apud sanctos martyres. 483.e
Sepulchrum Elisæi Prophetæ vbi. 61.d
Sepulchra Ioannis Baptistæ & Elisæi miraculis clarâ. ibid.
Sepulchra illibata seruari voluit Iulianus. 122.e
Sepulchra Gentilium & loca diis Manibus dicata Christiani soliti demoliri. ibid.
Sepulchra a Donatistis violata. 105.d
Sepulchra martyrum a Gentilibus reuulsa. 63.a
Sepultura Catholicorum a Donatistis prohibita. 105.d
Sepulturam impij curare est graue facinus. 168.b
Serapis laudatus a Iuliano. 71.b
Serapis vnde dictus. 611.e. *Ioseph creditus.* ibid.d.e
Serapidis effigies. 72.d. *ei maxime addictus fuit Iulianus.* ibid.b
Serapidis templum a Theodosio deiici iussum. 607.b.608
Serapidis templi demolitio ante prædicta. 607.d
Serapidis templum quale. 610.b. 611. *ornatus eius.* 611.a. *quæ in eo impostiuræ erant.* ibid.
Serapidis simulacrum quale. 610.d. *destruitur.* 611.c
Serena soror Theodosii monile e collo Rheæ matris deorum sublatum accepit. 601.b
Sermonum Augustino adscriptorum ad fratres in eremo censura. 464.c.508.c
Seuera vxor Valentiniani. 271.c
Seuerus martyr Hadrianopoli sub Iuliano. 37.e
Seuerus monachus in Syria celebris. 259.c
Seueri Sulpitij error de tempore obitu sancti Hilarij. 221.a
Seuerus Sulpitius abdicat se a sæculo. 719.a
Sibyllina carmina cremata a Stilicone. 601.c
Sibyllini libri Romæ de Juliano consulti. 117.c
Sicarius immissus in Gregorium Nazianzenum. 420.b
Sicarius a Iustina immissus in Ambrosium. 547.a
Sicini, siue Sicinini basilica in Vrbe. 200.d
Siccitas sub Iuliano. 51.b
Signa militaria non amplius aquilæ, sed Labara. 387. c.d.e
Signa, quibus Deus Iulianum admonuit. 51.a
Signa manifesta veritatis Christianæ religionis ex vita Iuliani Apostatæ. 139.b
Signum militare Eugenij exercitus idolum. 687.c
Signis cælestibus membra hominis subesse, Priscillianistarum error. 456.a
Silentium Daphnitici oraculi. 44.a. 45. & seq.
Siluanus legatus cum sociis ad Liberium Papam. 176.d
Siluanus Audianus hæreticus. 267.e
Siluanus Tarsensis Semiarianus, a quo Tarsenses dicti Semiariani. 329.a
Siluanus monachus in Syria. 370.c
Simeon monachus in Syria celebris. 259.b
Simeon Stylita monachus cognitus Meletio. 399.e
Simeonis Stylitæ habitatio super columnam. ibid. *vitæ genus.* ibid.
Simplicianus proficuus Augustino. 505.c
Simplicianus Romanus presbyter Ambrosio subrogatus. 507.e
Simpliciani virtus & doctrina. ibid. 372.c.d
Simplicianus Ambrosio a Damaso mittitur in nouo munere adiutor. ibid.c
Simplicianus præsto est Ambrosio. ibid. *qualis & quantus fuerit.* ibid.
Simulacrum Apollinis Daphnitici. 52.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

Simulacrum æneum Iuliani a fulmine deiectum. 67.c
Simulacrum Christi a Iuliano demolitum. ibid.
Singara ciuitas caput Arabum data Persis. 158.c
Singara vagantur per Orbem pulsi laribus. ibid.
Singarorum origo nequaquam ex Aegypto. ibid.
Siricij Papæ electio. 506.b. *de eius electione epistola Valentiniani Imp.* ibid.c
Siricius respondet quæstionibus Himerij. ibid.
Siricius Papa abstinuit a communione Ithacij ob tansam sanguinis. 526.e
Siricius Papa accepit litteras a Maximo Imperatore. 553.b
Siricius Papa quid in Flauianum. 603.c. 606.a
Siricius Papa damnat Iouinianum hæresiarcham. 628.b
Siricij de damnatione Iouiniani epistola ad Mediolanensem Ecclesiam. 412.c
Siricius mittit Legatos ad Ecclesiam Mediolanensem cum damnatione Iouiniani. 630.a
Siricius Papa offensus scriptis Hieronymi. 634.c. 635.b
Siricius Papa admonitus ab Epiphanio de Ioanne Episcopo Hierosolymitano. 675.a
Siricius Papa parum æquus in Paulinum. 716.e. 717.a
Siricij Papæ titulus sacris imaginibus decoratus. 724.d
Socratis error de annis Imperij Iuliani. 139.e
Socratis error de Concilio Lampsaceno. 174.a
Sotrates & Sozomenus emendantur de tempore baptismi Valentis. 189.a
Socrates erroris arguitur de Eustathio Antiocheno Episcopo. 244.b
Socrates confutatur de Gothis Arianis. 265.d. 266
Socratis commentum de lege Valentiniani concedente posse duci duas vxores confutatur. 271.c
Socratis error in tempore obitus Athanasij. 332.a.b
Socrates & Sozomenus refelluntur in narratione Actorum Synodi Constantinopolitanæ. 428.a
Socratis error de tempore creationis Nectarij. ibid.
Socratis error de diuisione diœceseos, & institutione sedium Patriarchalium & metropolitanarum. 345.e
Socratis & Sozomeni error in narratione contumeliarum Ambrosio a Iustina illatarum. 486.c
Socratis error circa res Ambrosij. 552.e
Socratis commentum de Nouatianis Romæ agentibus explositur. 600.a
Socratis error de lege Theodosij omnes hæreticos damnantis. 643.c
Socratis errores de ritibus Nouatianorum. 644.d
Sodomiticum scelus inualuit post hæresim Iouiniani. 636.a
Solis prodigiosa defectio. 671.b
Sophronius anarissimus clericorum. 269.e
Sophronius Macedonianus. 94.b
Sophronius Præfectus vrbis Constantinopolis. 211.b
Sortilegijs vatare vetitum. 463.c
Sozomeni historici maiores. 61.c
Sozomeni error in historia reditus Athanasij. 74.e
Sozomeni error in tempore Concilij Lampsaceni, & Procopij tyrannidis. 171.c. 174.b
Sozomeni error de Concilio Lampsaceno. 174.b.175.c
Sozomeni error circa tempus terræmotus maximi sub Valentiniano facti. 185.d. 186.d
Sozomeni error in reditu Basilij ab eremo. 193.e
Sozomenus corrigitur de balneis Anastasianis. 194.c
Sozomenus erroris arguitur de Eustathio Episcopo Antiocheno. 244.c
Sozomeni error in tempore profectionis Valentis Cæsaream. 246.c
Sozomeni errores in rebus gestis ab Athanarico. 266. a. 267.
Sozomenus confutatur de Gothis Arianis. 265.d
Sozomenus erroris arguitur de tempore cladis Thessalonicensis. 619.a
Sozomeni lapsus de creationis Nectarij tempore. 428.a
Sozomeni error de vsu vocis Alleluia. 500.c
Sozomeni error de tempore Antiochenorum sceleris in statuas. 554.b
Spectaculum lugubre Antiochenorum. 557.e.558
Spelunca apud Antiochiam, in qua sanctus Paulus habitasse dicitur. 258.a
Spiritus sancti diuinitas asserta in Concilio Alexandrino. 77.e
Spiritus sancti diuinitas cognita & prædicata in Concilio Constantinopolitano. 429.d
Spiritus sancti vna eademq. cum Patre & Filio substantia declaratur. ibid.
Statua Theodosij ab Alexandrinis quomodo efficta. 569.c
Statuæ affabrefactæ a Theodosio seruatæ. 599.c
Statuæ Imperatoris Theodosij & Placillæ ab Antiochenis deiectæ. 554.b
Statuas quibus dicare fas esset apud Romanos. 472.e
Stephanus Episcopus Germaniciæ ordinatus a Meletio. 399.d
S. Stephani imago in velo diuinitus ostenso. 669.d
Stephanus hæreticus a Iuliano restitutus. 102.a
Stilico Comes cremauit libros Sibyllinos. 601.e
Stridon patria sancti Hieronymi subuersa a Gothis. 392.e
Strigæ magæ feminæ. 463.c.d
Studijs liberalibus legem posuit Valentinianus. 272.e
Studijs quietius, quam alibi, Romæ opera dabatur. ibid.
Subscriptio Episcoporum Concilij Constantinopolitani inuersa. 433.b
Subsistentia quomodo accepta a Græcis & a Latinis diuerso modo. 78.a. & seq.
Substantia in quo differat a subsistentia. 78.b.& seq.
Substantiæ & subsistentiæ vocum causa dissensionis inter Orientales & Occidentales. 320.d
Suedrorum Ecclesiæ legatio ad Epiphanium. 366.a
Suffragia prodesse defunctis. 385.e.647.a
Sulpitij Seueri error in tempore obitus Hilarij. 221.a
Sulpitius Seuerus abdicat se a sæculo. 719.a
Superstitionem Kalendarum Ianuarij Ambrosius abrogat. 379.e
Susanna martyr in Gallia cum socijs. 99.e
Syagrij & Antonij Consulatus. 457.b
Sydæ Synodus aduersus Massalianes. 491.e
Symbolum Constantinopolitanum editum. 429.e
scriptum a Gregorio Nysseno. ibid.
Symbolum Constantinopolitanum quando inter sacrorum solemnia a Latinis cani cœptum. 430.a
Symbolum competentibus quando daretur. 540.c
Symmachi Præfectura, & studium erga idololatriam. 187.b
Symmachi Consularis domus incensa in Vrbe. ibid.
Symmachus inflectit Valentinianum ad præstanda quæ vult pro deorum cultu. 312.d.313.a
Symmacho statua dicata. 380.a
Symmachi auctoritas apud Imperatores. ibid.c
Symmachus homo dexterrimus patronus superstitionis Gentilicia. ibid.

Sym-

Symmachi epistola de statua a Vestali erigenda Prætextato. 472.e
Symmachi relatio ad Valentinianum pro deorum sacris. 492.d. *restitit & confutauit eum Ambrosius.* 493.c *quando contigit.* ibid.a
Symmachi studium pro restituendo deorum cultu. ibid.
Symmachus apud Imperatores agit pro deorum cultu. ibid.e
Symmachus defensionem suscipit pro dijs Gentilium, occasione famis ingruentis. ibid.e. *quando contigit.* 492.d
Symmachi postulata. 493.e. *contra ea acriter agit Ambrosius.* ibid.a.b
Symmachus victus ab Ambrosio. 495.a
Symmachus accusatus apud Imperatores de Christianis in carcerem detrusis. 495.e. *purgat sese.* 496.a
Symmachi epistola de Primigeniæ Vestalis facinore. 495.b
Symmachi epistola pro sui excusatione. 496.a
Symmachus inseruiens tempori, inconstantiæ redarguitur. 600.b. *laudat Theodosium, qui laudauerat Maximum.* ibid.
Symmachus agens rursus pro ara Victoriæ, iussus exulare. ibid.
Symmachus reconciliatus Theodosio adeptus est Consulatum. 639.a
Symmachus etiam laudator Theodosij. 732.a
Synagoga Iudæorum incensa non reparanda a Christianis. 578.d. 579.a. *quid de his similibus Gregorius Papa.* 579.d
Synagogæ Iudæorum ne hospitia fierent militum. 187.d
Synodus Adrumetina. 697.d
Synodus Alexandrina sub Athanasio. 75.a. & seq. *eiusdem auctor creditur Liberius Papa.* 83.d
Synodus Alexandrina a Romano Pont. confirmata. 85.a
Synodus Alexandrina sub Iouiano Imperatore. 161.d.e
Synodus Antiochena sub Iouiano. 163.e.& seq.
Synodus Antiochena post obitum Valentis. 393.d
Synodus Aquileiensis. 447.d. & seq.
Synodi Aquileiensis epistola ad Imperatores. 450.b *eorum qui ei interfuerunt nomina.* 447.e. *eiusdem Acta.* 448.d
Synodus Ariminensis. 178.c. 223.c
Synodus Arianorum in Galatia. 240.a
Synodo Arimeniæ interfuit Basilius. 283.e
Synodus Bigaiensis Donatistarum. 697.d
Synodus Burdegalensis contra Priscillianum. 511.d
Synodus Cæsaraugustana quando celebrata. 453.b
Synodi Cæsaraugustanæ Acta suo tempore restituuntur & emendantur. ibid.c
Synodus Capuana. 605.a.d
Synodus Caucensis Donatistarum. 698.b
Synodus Constantinopolitana Oecumenica. 426.c *diuersa est ab alia eodem anno conuocata.* 427.a
Synodus Constantinopolitana collecta opera vel assensu Damasi. ibid.b. *Episcopi qui interfuerunt.* ibid.e
Synodus Constantinopolitana ex Damasi epistola doctrinam elicit de Spiritu sancto. 429.b. *ab eodem confirmata Oecumenica vocatur.* 433.b. & *quamobrem.* 436.e
Synodi Constantinopolitanæ Symbolum. 429.e
Synodi Constantinop. canones quos receperit Ecclesia Romana. 430.e. *& cur non omnes.* 436.d
Synodi Constantinop. canones de primatu eius Ecclesiæ. 431.d. *eiusdem litteræ ad Theodosium.* ibid.432.d
Synodi Constantinop. subscriptionum censura. 433.b
Synodi Constantinop. locus cur vocatus Concordia. 439.e
Synodus Constantinopolitana posterior. 458.b
Synodi Constantinopolitanæ ad Romanam epistola. 459.e *eiusdem legatio.* 460.e
Synodus Constantinop. a Theodosio conuocata. 487.d *eius Acta.* 488.b
Synodus Constantinopolitana quarta. 696.d
Synodi ab hæreticis habitæ tempore Basilij. 174.c
Synodus Hipponensis. 682.b
Synodus Illyricana sub Valentiniano Imperatore. 179.e *eius decreta.* 180.b. *& fidei professio.* ibid.d
Synodus Lampsacena quando celebrata. 171.b. 174.a 176.a
Synodi Lampsacenæ res gestæ. 175.a
Synodus Laodicena quando celebrata. 735. 736
Synodus Mediolanensis. 630.c. *ex ea Synodica ad Siricium Papam.* ibid.
Synodus Romana contra Auxentium. 222.d
Synodus Romana contra Vrsacium & Valentem. 224.a
Synodus Romana contra Apollinarem. 349.a
Synodus Romana sub Damaso in causa Flauiani. 451.e 457.b. 458. *Episcoporum qui interfuerunt nomina.* 457.e. *cur Orientales non interfuerint.* 458.a. 460.c 462.a. *quid in ea actum.* 462.c
Synodus Romana sub Siricio. 517.a
Synodus in Sicilia congregata. 179.b
Synodus Sydæ contra Massalianos. 491.e
Synodus Tyanensis in Cappadocia. 182.d
Synodus Tyanensis obedit litteris Liberij Papæ. 179.a
Synodus Treuerensis sub Maximo de causa Ithacij. 513.d.523.b
Synodus Valentina in Gallia. 365.e
Synodo absque assensu Romani Pontificis non licere congregare. 427.c.433.b
Synodi confirmatio petitur ab Imperat. qua occasione. 432.d.433.a
Synodalis epistola Synodi Alexandrinæ. 80.a
Synodalis epistola ex Concilio Antiocheno ad Ionianum Imperatorem. 164.a
Synodalis epistola ad Imperatores data ex Concilio Aquileiensi. 450.b
Synodalis epistola ex Concilio Cauernensi. 698.c
Synodalis epistola Episcoporum Illyricorum. 180.a
Synodalis epistola ex Concilio Romano contra Auxentium. 223.a
Synodalis epistola ad Damasum. 459.e
Syri Gentiles quid in Christianos. 62.e
Syriæ celebriores monachi sub Valente. 259.a
Syrmij quid gesserit Ambrosius contra Arianorum conatus. 421.c.448.a
Syrmij Episcopus ordinatur Anemmius. ibid.
Syrmiensis presbyter mortem maluit sustinere, quam prodere apud se latitantem. 348.d
Syssinius Nouatianus quid suadet Nectario. 488.d

T

Taifali barbari. 475.e
Tarsus ciuitas infamata sepultura Iuliani. 141.d
Tarsense Concilium ab Arianis impeditum. 195.d
Tarsenses sic dicti Semiariani. 329.a
Taurus Consul quid sub Iuliano. 5.a
Taurus quid in numismate Iuliani. 39.e
Tauritremus dictus Iulianus. ibid.c
Templum Apollinis Daphnitici. 41.a. *quando incensum.* 42.d. 43.44.45. 49.d
Templi Canopi demolitio. 602.e

Tem-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Templum Daphniticum cur ex parte tantum exustum. 50.d
Templum Daphnes incensum luget Iulianus. 51.c
item Cyri annus. 51.d. 53.b
Templum deorum Matris. 36.e
Templum Hierosolymitanum Iulianus curat restituere. 118.a.119. *prodigia tunc ostensa.* 119.c.& seq.
Templi Hierosolymitani fundamenta revulsa. 122.a
Templum Iouis Casii in Arabia. 41.a
Templum Ionis Apameni deiectum. 616.a. *dæmon impedit templi ruinam.* ibid.b
Templum Iouis Capitolini spoliatum. 601.b
Templum Serapidis insum a Theodosio deiici. 607.b
Templum Serapidis quale. 610.b
Templum Traiani Antiochiæ a Iouiano crematur. 167.a
Templa idolorum a Iuliano restituta. 8.a
Templa deorum a Ioanne Chrysostomo expurgata. 537.c
Templa idolorum spoliata per Iouinum & Gaudentium, 600.b
Templa idolorum a Iouiano Imp. clausa. 166.d
Templorum idolorum in Occidente ruina. 617.a
Templis deorum apposita custodia Christianorum, ne sternerentur. 187.a. *prohibitum ab Imperatore.* ibid.
Terentius Dux exercitus Valentis. 235.a
Terentius Dux Catholicus fauet Catholicis. 242.b
Terentij Ducis pietas. 313.c
Terentius Dux laudatus a S. Basilio. ibid. *a Valente strictus, eiusq. libellus scissus.* 314.a
Terentianus Præfectus Tribunus Prætorianorum persecutor sub Iuliano. 98.a. *credit in Christum.* ibid.b
Terentianus Præfectus Actа SS. Ioannis & Pauli martyrum scripsit. ibid.c
Terræmotus & alia prodigia obitus Theodosii. 695.a
Terræmotus ingens excutit fundamenta templi Hierosolymitani. 121.c
Terræmotus immensi sub Valentiniano & Valente cum maris excrescentia. 185.d. *quid mali portenderint.* 186.c
Terræmotus ingentes in Oriente. 209.c
Terræmotus Nicomediæ factus. 116.b
Terræmotus, quo Niceæ collapsa est sub Valente. 209.c
& alter, qui Germæ partes multas conturbauit. ibid.
Terræmotus Niceæ, Orientalis Ecclesiæ tumultus indicia. ibid.d
Tetradij clarissimi viri conuersio. 719.d
T.H.D. litteræ nominis successoris Valentis. 262.a
Theatrum Hierosolymis ad necem Fidelium parat Iulianus. 122.c
Thecla dicta S. Macrina. 233.a
Theclæ sanctæ memoria Seleuciæ celebris. 29.a.331.c
Themistius philosophus Præfectus Vrbis creatus a Iuliano. 9.d
Themistius deridet hæreticos fidem pro tempore mutantes. 164.c
Themistius philosophus admonet Valentem seruare clementiam. 171.c
Themistius ex diuina Scriptura illud vsurpat, Cor Regis in manu Dei. 172.a
Themistij alia ad Valentem admonitio. 188.b
Themistius philosophus insamientem in Orthodoxos Valentem oratione cohibere conatus. 259.d.368.c
Themistius philosophus procul a magicis præstigijs. 263.b
Themistius amicus Gregorij Nazianzeni. 369.b
Themistius tum Platonicus, tum Peripateticus. ibid. *earus fuit Theodosio Imp.* ibid.e
Themistius non solum philosophia celebris, sed potentia apud Imperatores clarus. 369.b
Themistius laudator clementiæ Theodosii. 370.a.425.b 565.c
Themistio philosopho commendat filios Theodosius. 685.c
Themistius quantum laudauerit Theodosium. 731.c
Theotecnus apostata quæ cogitur iuste pati. 49.a
Theodulus martyr in Thrygia. 37.a
Theodoretus male capit, sed bene consummauit. 395.a *quid in odium Paulini egerit.* ibid.b *quid in epistola Damasi ad Paulinum.* ibid.c
Theodoretus in narratione mortis Felicis Comitis sacrarum largitionum corrigitur. 48.c
Theodoretus fallitur in tempore reditus Meletij. 88.b
Theodoretus erroris arguitur de mora Valentis Constantinopoli. 388.c
Theodoretus erroris arguitur in his quæ pro Meletio contra Paulinum scribit. 394.a
Theodoreti in historia Meletij & Paulini suspecta fides. 395.a. 399.d.462.d
Theodoretus Flauiani in schismate sectator. 395.b
Theodoretus in epistola Damasi mutat nomen Paulini. ibid.c.462.c
Theodoreti in creatione Theodosii error. 405.e
Theodoreti consilium de litteris Damasi ad Paulinum. 462.c
Theodoretus refellitur in narratione Actorum Synodi Romanæ. ibid.b
Theodoretus corrigitur in narratione Actorum Amphilochij. 490.a. *item in Massalianorum e Syria electione.* 491.d
Theodoreti error in his quæ sunt temporis. 88.b.490.a 491.d
Theodoreti error de tempore Antiochenorum sceleris in Statuas. 554.b
Theodoretus errore labitur in rebus Paulini & Euagrij. 604.a.c
Theodoretus, & Theodosiolus in crimen adducti. 262.d
Theodorus legatus martyr una cum sociis. 242.d
Theodorus satelles Imperatoris in suspicionem adductus luit capite pœnam. 262.a
Theodorus Mopsuestenus interfuit quarto Concilio Constantinopolitano. 697.c
Theodorus Mopsuestenus lapsus in hæresim. 478.d *reuocatur Chrysostomi opera.* ibid. *relapsus deterior factus.* ibid.
Theodori martyris per visum admonitio vt Christiani frumentum coctum ederent. 24.d
Theodori martyris die anniuersaria Constantinopoli frumentum coctum pauperibus erogatur. 24.e
Theodori Siculi cantus. 262.e
Theodori supplicium sub Valente. ibid.a
Theodori omnes conquiruntur a Valente. ibid.b *item Theodosii & simili nomine necantur.* ibid.d
Theodorus martyr Antiochenus. 36.c
Theodori alterius Antiocheni martyris nobile certamen. 46.c. *cum torqueretur pœnas non sensit.* 46.c.47.d
Theodosius monachus in Syria Hieronymi promotor in eremum. 325.e
Theodosius Senior in Africa ingrate occiditur. 461.e
Theodosius Senior, antequam necaretur, baptizari voluit. ibid.
Theodosius parens cur occisus, & filius Theodosius in discrimen adductus. ibid.
Theodosii filij spectata virtus in rebus bellicis. 362.a
Theodosius iunior ad Orientem sublenandum a Gratiano deligitur. ibid.
Theodosius Imp. fauet Gregorio Eliberino. 310.b
eiusdem ad eum & collegas epistola. ibid.c
Theodosio fugato, barbari Pannonias inuadunt. 366.d
Theodosius Imperator eligitur. 405.c
Theodosii patria, & parentes, nominis significatio. ibid.
Theodosius Imperatoriam purpuram non quæsiuit. ibid.d
Theodosius debellat Gothos. ibid.e
Theodosio ostensa visio. 406.e
Theodosius erexit Romanum Imperium prostratum. ibid.b
Theodosius Imp. baptizatus ab Acholio. 394.e. 415.b
Theodosii erga religionem Catholicam merita. ibid.d
Theodosius legem aduersus hæreticos post baptismum sanxit. ibid.
Theodosii lex de feriis Quadragesimæ. 416.a
Theodosius Maximum refellit. ibid.
Theodosius venit Constantinopolim. 418.c
hæreticos ab ecclesiis pellit. ibid.d
Theodosius quid præcepit Demophilo Episcopo Ariano. ibid.
Theodosio in puniendis Arianis visus est paulo frigidior. ibid.e
Theodosii lenitas in crimen adducta. ibid.
Theodosii res gestæ Constantinopoli cum Gregorio. 419.b
Theodosius Constantinopolim ingressus, quibus verbis Gregorium salutauit. ibid.c
Theodosius occupat templum, & introducit Gregorium. ibid.
Theodosius vocat Episcopos qui collocent Gregorium in throno id q. suasione Damasi Papæ. 420.d
Theodosii aduersus hæreticos lex. 424.b.445.b.447.b *& aduersus apostatas.* 530.e
Theodosij clementia in sepeliendo Athanarico Rege Gothorum. 425.a
Theodosii clementia ab Ethnicis etiam prædicata. ibid.a.b
Theodosij felicitas. 426.a. *quot barbari se ei subiecerint.* ibid.
Theodosius priuilegium impertit clericis. ibid.b
Theodosii litteris vocati Episcopi ad Synodum Constantinopolitanam. 427.d
Theodosius erga Gregorium Nazianzenum propensior. 440.b
Theodosius elegit Nectarium Episcopum. 444.b
Theodosii edictum de fide Catholica, quo dignosci possent hæretici a Catholicis. 445.b. *id ipsum decretum ex Synodi arbitrio a Theodosio scriptum & promulgatum.* ibid.d
Theodosius reuocandas curat reliquias Pauli Episcopi Constantinopolitani. 446.e
Theodosius vetuit Paganos testari. 447.c
Theodosius exagitat hæreticos. 447.b. 530.a
Theodosii edictum aduersus idolorum cultores. 456.e
Theodosii lex de basilicis Gentilibus restituendis. 479.a
Theodosius Gentilibus ademit templa, non basilicas. ibid.
Theodosii aduersus Manichæos edictum. ibid.b
Theodosii lex aduersus validos mendicantes. ibid.c
Theodosii cura propensior in instituendis filijs. 487.a
Theodosius noluit Arsenium stantem docere Arcadium filium. ibid.b
Theodosius probat fidem Confubstantialiglis. 489.a *an vere fauerit Nouatianis.* ibid.b
Theodosius ab Amphilochio factis admonitus. ibid.b
Theodosius sanciuit alias leges post tertiam Synodum Constantinopolitanam. 490.c.d
Theodosii lex alia contra hæreticos. 502.e
Theodosii rescriptum aduersus iudæos. 504.e
Theodosius ex Placilla suscepit Honorium filium. ibid.
Theodosii lex de foro Ecclesiastico illibato seruando. 513.d
Theodosii leges aduersus idololatras & fidicinas. 516.b
Theodosii lex de relaxandis vinctis tempore Paschatis. ibid.c
Theodosii cum Maximo fœdus. 517.a
Theodosii lex de non distrahendis reliquijs martyrum. 531.a
Theodosius Thessalonicam venit ad Valentinianum. 551.b
Theodosius consilium capit de puniendo Maximo. ibid.
Theodosius Gallam vxorem accepit. ibid.
Theodosii pietas in suscipiendo Valentiniano. ibid.c
Theodosius quid ad Flauianum Legatum de Antiochenis. 561.b
Theodosii clementia erga Antiochenos. 564.d
Theodosius celeriter vult nunciari indulgentiam concessam Antiochenis. ibid.e
Theodosii clementia prædicata a Themistio. 565.c
Theodosius vrget Olympiadem virginem, vt nubat. 566.b
Theodosii expeditio aduersus Maximum. 568.a
Theodosius consulit Ioannem monachum de belli euentu. ibid.b
Theodosius Legatos mittit ad Ægypti monachos pro bello venturo. ibid.a
Theodosius quæ accepit a Senuphio arma. 569.a
Theodosii statua ab Alexandrinis quomodo efficta. ibid.c
Theodosius vincit Maximum. 570.c
Theodosius quanta in bello aduersus Maximum a Deo sit assecutus beneficia. 571.a
Theodosii clementia erga Maximi cognatos & alios bello victos. ibid.d
Theodosius recuperatum Imperium Occidentale restituit Valentiniano. ibid.e
Theodosii mora in Italia post victum Maximum. 572.b
Theodosius lege irritat quæ a Maximo facta essent. ibid.c
Theodosius nesciens rescribit pro schismaticis Luciferianis. 581.a
Theodosii nomine curatum fingitur Martyrologium. 583.
Theodosius pugnaturus in Maximum, ante expugnat hæreticos. 569.d.e. 570.a
Theodosii aduentus in Vrbem & triumphus. 598.d *laudatus pro concione a Pacato oratore.* ibid.
Theodosius quanta bona in Vrbem cum religione intulit. ibid.e. 599.a.c
Theodosius quid Vrbi. ibid.& seq.
Theodosius seruatas voluit statuas fabrefactas. ibid.c
Theodosius per Iouinum & Gaudentium spoliat templa idolorum. 600.b
Theodosii iussu fracta idola. ibid.e. 601.a
Theodosius expurgauit loca scelcratorum. 602.a
Theodosius quid in maleficos. 603.a
Theodosius recedens ab vrbe venit Mediolanum. 607.a
Theodosius quid statuit de Quadragesimæ tempore. ibid. *quid item aduersus hæreticos.* ibid.
Theodosius demoliri iubet Serapidis templum. ibid.b 608.
Theodosius donat pauperibus quæ sunt e templis ablata. 615.a
Theodosius Mediolani cum esset, ab Ambrosio prohibetur ingressu ecclesiæ, 618.c.& seq.
Theodosius indulget Thessalonicensibus rogatus ab Episcopis. 619.e. *remouetur a sententia a Rufino & alijs.* 620.a. *causa iustæ vlciscendi in eos quæ pretensa.* ibid.a.b
Theodosij clementia ad delinquendum illex. ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Theodosii natura ad iram facilis, sed cito placabilis, & ad maiora præstanda procliuis. 620.e
Theodosius beneficus in eos quos obiurgabat. ibid.
Theodosius scriptis admonetur ab Ambrosio. 621.e.622
Theodosii pœnitentia. 623.e. *excommunicatus luget.* 624.b
Theodosii cum Ambrosio congressus, & publica pœnitentia. 625.a
Theodosius legem sanciuit de executione sententiarum damnatorum. ibid.d
Theodosius reconciliatur Ecclesiæ. 626.b
Theodosius maiorem laudem consecutus ex humilitate, quam ex triumphi gloria. 627. & seq.
Theodosii lex aduersus monachos hæreticos. 631.e
Theodosii lex aduersus Sodomiticum scelus. 636.a
Theodosii legis de diaconissis sanciendæ causa. ibid.d
Theodosii lex Ecclesiasticæ libertati aduersaria, ne quid clericis relinqui possit. ibid.e. *idem monitus ab Ambrosio, abrogat eam legem.* 637.c
Theodosii lege vetitum matrimonium consobrinorum. 637.e
Theodosius voluit Ethnicos quoque esse participes magistratuum. 639.b
Theodosius discessurus ab Occidente, legibus cohibuit Gentilium procaciam. ibid.e
Theodosii lex, qua penitus abstulit idololatriam. ibid. *item alia addita eiusdem argumenti.* ibid.e
Theodosii lex aduersus apostatas. 640.a
Theodosii reditus Constantinopolim. ibid.d
Theodosius transfert caput Ioannis Baptistæ in Septimum. ibid.e
Theodosius rursus expellit hæreticos. 643.c
Theodosii luctus de obitu Valentiniani. 655.e
Theodosius pergit impugnare idololatriam, eius rescriptum aduersus deorum cultum. 660.b
Theodosius prohibendo sacrificia, cum Eugenius illa concedit, conciliat sibi Deum. ibid.a
Theodosius nouis edictis hæreticos exagitat. ibid.e *mulctam decem librarum in eosdem indicit.* ibid.
Theodosii lex de feriandis quindecim diebus Paschalibus. 661.b
Theodosii lex de debitoribus confugientibus ad ecclesias. ibid.
Theodosius ad bellum venturus aduersus Eugenium, legatos precum mittit ad sanctos. 683.b. *quam pius eius bellicus apparatus.* ibid.a.c
Theodosius tempore apparatus bellici aduersus Eugenium tributa relaxat. 684.a
Theodosius illata in se maledicta publica lege dimittere profitetur. 684.e. *mira eius prudentia in ijs sanciendis.* 685.a
Theodosii clementia prædicata. ibid.b
Theodosii bellum aduersus Eugenium. 567.568.569. 687.a
Theodosii exercitus signum Crux. 687.d
Theodosius in procinctu scribit aduersus hæreticos. 688.b
Theodosii conflictus cum Eugenio. 689.690
Theodosius in discrimen adductus preces ad Deum fundit. 689.d
Theodosio ostensa visio. 690.a. *sancti Apostoli Ioannes & Philippus ei præsto sunt.* ibid.a.c
Theodosius superat hostes Euangelio & Cruce. ibid.d.e
Theodosius miraculo diuino vincit. 691.d
Theodosius indulget hostibus. 693.c.d
Theodosii obitus prænunciatus. 694.c
Theodosius expiatur a cæde belli. ibid.
Theodosius ante obitum multa profiena opera fecit. 729.a
Theodosius moriturus coram Senatu habuit orationem de Christi fide sectanda. 728.d. *destructor idolorum.* 729.b
Theodosius commendauit filios Stilichoni. 729.c
Theodosii obitus. 728.b. *ætas eius, anni Imperij.* ibid.d
Theodosii corpus transfertur Constantinopolim. ibid.
Theodosii cum Traiano comparatio. 731.a. *longe Traiano melior ipse.* ibid.
Theodosius laudatus ab Ambrosio pro concione. 729.e
Theodosius specimen optimi Principis. 730.a
Theodosius defenditur a calumnia Zosimi. 551.b.730. b.731
Theodosii defensionem Paulinus scripsit. 732.b
Theodotus Episcopus Laodiceæ Syriæ. 734.d
Theodotus Episcopus Nicopolis in Armenia subinfensus Basilio ob receptum Eustathium. 284.b. *recusat communicare cum Basilio.* ibid.d
Theodotus Episcopus Nicopolitanus restitit persecutoribus Valentis.
Theodotus Episcopus Hierapolis ordinatus ab Eusebio Samosateno. 297.c
Theonæ ecclesia Alexandriæ inuasa a Gentilibus opera Lucij Ariani. 335.a
Theophilus Alexandrinus ab anno obitus Petri cæpit deducere Paschales Cyclos. 421.b
Theophilus creatur Episcopus Alexandrinus. 513.d
Theophilus Alexandrinus legat Isidorum cum litteris ambiguis. 572.d
Theophilo Alexandrino delegata causa Flauiani. 605.a
Theophilus Alexandrinus demoliendum curat templum Serapidis. 608.a.b
Theophilus Alexandrinus collocat reliquias S. Ioannis Baptistæ super Serapium. 613.c
Theophilus redarguit Ioannem ob errores Origenis. 672.c
Theophilus cur tardius aduersus Origenistas insurrexit. ibid.e
Theophili litteræ ad Siricium Papam de Ioanne Episcopo Hierosolymitano. 675.a
Theophilus laborat pro pace Ecclesiæ Palæstinæ. 676.a
Theophilus lente curare studet vulnus. 681.c. *admonet interea ipse Hieronymum.* 682.a. *reconciliat Ruffino Hieronymum.* ibid.b
Theophilus Castabalorum Episcopus legatus cum sociis ad Liberium Papam. 176.d.177.c.e
Theophilus Gothorum Episcopus. 266.d
Theosebia vxor Gregorij Nycini. 233.c
Theosebiam laudat Gregorius Nazianzenus. ibid.
Therasia Paulini coniux profitetur vitam monasticam. 123.b. *eadem ab Ausonio cur Tanaquil dicta.* 714.d
Thessalonicensis clades quando accidit. 619.a. & seq. *Episcopi impetrant indulgentiam a Theodosio Thessalonicensibus.* 619.e. *quot in ea occisi.* 621.d
Thessalonicenses Episcopi qui hoc tempore vixere. 395.d
Thessalonicensi Ecclesiæ quis præfuerit tempore Constantinopolitani Concilij. ibid.396.a
Thomæ Bozij de Signis Ecclesiæ nobilis commentarius. 139.c
Thoraces Serapidis e domorum parietibus abrasi. 614.a *pro his Crucis signum depictum.* ibid.
Thraces martyres. 37.e
Thuificatione studet decipere milites Christianos Iulianus. 20.c
Tiberianus Priscillianista damnatus. 512.c.513.b
Tiberina regio Ponti. 33.d
Tiberinæ laudatio & vituperatio. ibid.e
Ticonius Donatista confutat Parmenianum. 213.c
Ticonij sententia de Ecclesia Catholica. ibid.d

Ticonij scripta. 214.a
Ticonij regulæ scriptæ. ibid.e
Ticonius quando vixerit. ibid.d
Timotheus cum Apollinari damnatus Romæ. 351.b
Timotheus ordinatus Episcopus Alexandrinus post Petrum. 420.e
Timotheus Episcopus Alexandrinus venit Constantinopolim. 437.e
Timothei Episcopi Alexandrini obitus. 513.d
Timotheus quid de Ammone monacho præcidente sibi auriculam. ibid.e
Titus Episcopus Bostrensis quas calumnias a Iuliano Imperatore passus. 65.e. *interfuit Concilio Antiocheno.* 164.c
Tomis Scythiæ caput. 307.d
Tomis in Scythia a Valente persecutionem passa. ibid.e
Tonsor Constantij prædues. 6.b
Tonsores & coqui & similes artifices a Iuliano exacti. ibid.
Tonsura clericalis ex numismate expressa. 690.e
Tormenta dirissima per Iulianum illata. 24.b
Torquem aureum gestabant Episcopi Ariani. 450.e
Toxotius senior, maritus sanctæ Paulæ. 469.b
Toxotius iunior, filius sanctæ Paulæ. ibid.c
Traditionibus inhærendum. 289.d
Traiani templum Antiochiæ incensum a Iouiano. 167.a
Traianus dux sub Valente studiosus monachorum. 259.b
Traianus dux pius quid in Valentem de barbaris. 389.b
Traianus in pugna cum Valente occumbit. 390.a
Transactio inter Episcopos Catholicos, & Episcopos lapsos sed pœnitentes. 77.a
Transactio inter Melotium & Paulinum. 328.b. 394.a
Transferentes se ad alias ecclesias excommunicat Damasus. 352.b
Translatio reliquiarum Babylæ martyris solemni pompa. 46.a.e
Translatio corporis Pauli Episcopi Constantinopolim. 446.e
Translatio corporis Meletij Antiochiam. 434.b
Translatio capitis Ioannis Baptistæ. 640.d *diuersa de ea re historia.* 641.a.642
Treuerensis Synodus in causa Ithacij sub Maximo. 513.d.523.b
Treuerensis Concilij Episcopi infensi Ithacio ei communicant. 523.d
Treuerensis Concilij Episcopi aduentu sancti Martini animo consternatur. ibid.
Tribulationis vtilitas. 260.a
Tribunal Romanæ Ecclesiæ supremum. 423.e
Tribunal Ecclesiasticum illibatum vult Theodosius. 513.e
Tributa a Iuliano Christianis indicta. 107.b
Tributa relaxat Theodosius belli tempore. 683.e *bona damnatorum restitui iussit.* 684.b
Tributis vexati monachi a Valente. 370.a
Tributum haud pendendum ab ecclesiis & clericis. 538.d
Turbo Episcopus Eleutheropolitanus Arianus. 88.d
Tyanensis Synodus paret litteris Liberij Papæ. 179.a 181.a. *Synodica inde ad omnes Ecclesias.* ibid.b
Tyrannus sacerdos Saturni Alexandriæ. 602.b *eius scelera.* ibid.
Tyranni in Africa Firmus & Gildo fratres. 361.d
Tyrannidis affectatæ rei. 262.b

V

Valentis confessio coram Iuliano. 22.a *eius exilium.* ibid.d
Valens creatus Imperator a fratre. 169.b
Valens ab exordio Catholicus fuit. ibid.c
Valens Catholicis fauet tribuens eis magistratus. ibid.
Valens ad se vocauit Cæsarium fratrem Gregorij Nazianzeni. ibid.
Valentis numismata cum Labari effigie. 170.b.c
Valens in Oriente, Valentinianus in Occidente imperant. 171.a
Valens comitatus fratrem redijt Constantinopolim. ibid.c
Valens a Themistio admonetur seruare clementiam. ibid.e
Valens frustra a Themistio admonitus. 188.b
Valentis aduentus Antiochiam quando contigit. 172.b
Valens exagitat amicos Iuliani. 173.a
Valens exagitat magos & idololatras. ibid.c
Valens indulget Prætextato vt dij colantur. ibid.
Valentis & Valentiniani epistola ad Episcopos Asianos ob sanciendam fidem Catholicam. 180.a *perperam in ea de Pilati innocentia.* 181.b
Valens & Valentinianus vetant Christianos templa Gentilium custodire. 187.a
Valens Arianus illectus a coniuge. 188.e
Valens Imperator baptizatus ab Eudoxio Episcopo. ibid. 189.a
Valens persequitur Catholicos. 189.a
Valentis persecutionis tempus. ibid.
Valentis quam dira persecutio. 191.e
Valentis Imp. ministri ab exordio sedis Basilij ei aduersantur. 231.b
Valentis cum Gothis pax. 234.d
Valens persecutionem excitat in Orthodoxos. 235.b *promulgat edictum de expellendis Episcopis Catholicis.* ibid.
Valens damnans exilio Episcopos Catholicos, cur parcit Athanasio, Epiphanio, atque Paulino. 236.b.e
Valens quos voluit Episcopos exulare. 240.c
Valens Constantinopolitanæ Ecclesiæ Legatos Catholicos occidi iubet. 243.d
Valentis tempore persecutio acerbior, quam sub Iuliano. 245.d
Valens venit Cæsaream Cappadociæ. 246.c. *aggreditur expugnare Basilium.* ibid.e
Valens a Basilio victus. 248.c
Valens addit ecclesiam Basilij. ibid.
Valens in ecclesia Basilij præ stupore deliquium animi passus. ibid.e
Valentis Præfectus Modestus ægrotans supplex orat Basilium. 249.c
Valens decernit Basilio exilium. ibid.e
Valens non valet scribere exilium Basilij. ibid. *calami confracti.* ibid.
Valentis vxor dira patitur per visum. ibid.e
Valentis filius ægrotans a sancto Basilio in meliorem statum deducitur. 250.a.c. *ab Arianis baptizatus moritur.* ibid.
Valens ex Cappadocia proficiscitur Antiochiam. 253.c
Valens Catholicos persequitur. 254.e
Valens quid in Meletium. 255.e
Valens Imp. quid in Aphraatem monachum. ibid.d
Valentis cubicularius contumeliosus in Aphraatem dat pœnas. 256.a
Valentis equus curatus ab Aphraate monacho. ibid.c
Valens Themistij oratione cohibitus. 259.d
Valens Antiochiæ habet diram de magis & incantatoribus quæstionem. 261.d.262
Valens ob magorum prognosticum Theodoros & simili nomine homines occidit. 262.b
Valentis Edessam aduentus. 305.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

Valens quid in Edeſſenos. ibid.
Valentis peregrinatio Eccleſiæ calamitoſa. 307.d
Valens perſequitur Eccleſiam Scythicam. ibid.
veritus Scythas perſecutionem renocat. ibid.c
vltus a Bretannione Epiſcopo. ibid.
Valens ſcidit libellum Terentij ducis pro Fidelibus oblatum. 314.a
Valentis perſecutio in Eccleſiam Alexandrinam. 323.b
Valentis edictum pro Arianis aduerſus Catholicos Aegypti. 341.a
Valentis reſcriptum de bibliotheca Conſtantinopolitana. 348.e
Valens occidendum curat Theodoſium ſeniorem, quærit ad necem Theodoſium iuniorem. 362.a
Valens Antiochiæ agens aduerſus Orthodoxos acrius commouetur. 368.e. *a Themiſtio admonetur.* 369.a
Valens oratione Themiſtij mitigat furorem in Catholicos. ibid.a.c
Valentis in monachos inſolita perſecutio. ibid.d
Valens monachos militare cogit. ibid. *datum ab eo reſcriptum.* ibid.e. *quas pœnas dederit eius culpæ.* 376.b
Valens a monachis tributum exigit. 370.a
Valentis Imperium quibus calamitatibus afflictatum. 375.d
Valentis impietas barbaros vocauit in vltionem. ibid.
Valens cauſa belli Gothici Antiochiam venit. 377.a
Valens Antiochia Conſtantinopolim proficiſcitur. 388.e
Valens coactus iubet relaxari exules Epiſcopos. 477.b *ſed non proprijs Eccleſiis reſtitui.* 389.e
Valens a Conſtantinopolitanis infectatus conuicijs ibid.a *ob id ad bellum proficiſcitur.* ibid.b
Valens quid in Traianum ducem exercitus vera exprobrantem. ibid.
Valens arguitur ab Iſacio monacho. 389.d
Valenti ad bellum proficiſcenti interitum & exercitus iacturam prædixit Iſacius. ibid.
Valens quid in Iſacium monachum comminatus. ibid. 390.b
Valens inuidens Gratiani gloriæ expectare eum noluit contra Gothos pugnaturus. 390.a
Valens recuſat pacem a Gothis oblatam. ibid.
Valentis pugna cum Gothis. ibid.
Valentis interitus dignus ſcelere. ibid. *inſcriptio ſuper ſepulchrum,& oraculum.* ibid.b.d. *præſagia Valentis obitus.* ibid.b
Valens & Vrſacius damnati Romæ a Damaſo. 224.a
Valens pſeudoepiſcopus damnatus in Concilio Aquileienſi. 450.b
Valentinianus ſub Iouiano ab exilio liberatus poſtliminio redit. 160.b
Valentinianus Niceæ Bithyniæ Imperator electus. 168.b *a Sallustio Præfecto creatus.* ibid.c
Valentinianus quid in Rodanium afficientem iniuria viduam. ibid.
Valentiniani Imperatoris genus,& virtutes. ibid.d.e
Valentinianus ex confeſſore Imperator. ibid.
Valentinianus ſedat militares tumultus. 169.a
Valentinianus allegit collegam Imperij Valentem fratrem. ibid.b. *defenditur hæc eius actio.* ibid.c
Valentiniani & Valentis reſcriptum ad Cæſarium. 169.d
Valentinianus & Valens certant pro Cæſareo habendo. ibid.
Valentiniani & Valentis numiſmata cum Labaris. 170.e
Valentinianus & Valens Imperium inter ſe partiuntur. 171.a
Valentinianus proficiſcitur in Occidentem. ibid.
Valentinianus rebus fidei ſe immiſcere non vult. ibid.b
Valentinianus liberum relinquit Epiſcopis de rebus Eccleſiaſticis agere. ibid.
Valentiniani ſcite reſponſum de non immiſcendo ſe rebus Eccleſiaſticis. ibid.
Valentinianus & Valens quos Iulianus caros habuit perſequuntur. 173.b
Valentinianus & Valens Chriſtianos profeſſores reſtituunt. ibid.e
Valentinianus & Valens idololatris infenſi. ibid.e *contra ſacra nocturna legem ferunt.* ibid.
Valentiniani & Valentis leges. 186.d.187. *& ſeq.*
Valentinianus exordio Imperij ſuiit quoſque pro arbitrio quas vellent ſectas ſequi. 173.d.375.a. *ob id a Deo punitus.* 173.b
Valentinianus reſcribit pro clericis. 186.e
Valentinianus & Valens Chriſtianos vetant templa Gentilium cuſtodire. 187.a
Valentinianus Imperator concedit priuilegia virginibus viduis,& pupillis. ibid.c
Valentinianus prohibet milites profanare ſynagogas Iudæorum. ibid.d
Valentiniani ſanctio de ſanctificando die Dominicæ reſurrectionis. 198.d
Valentinianus licet Catholicus,tamen infamatur tolerantia nimia hæreticorum. ibid.a
Valentiniani pietas ſuſpecta. ibid.375.a
Valentiniani ſeuitia. 204.c
Valentinianus ſeueriſſime punit adulteros. ibid.
Valentiniani reſcriptum ad Prætextatum de reddenda baſilica Damaſo. 208.c
Valentinianus Imperator pellendum iubet ab Vrbe Vrſicinum cum ſocijs,ſcribens ad Prætextatum. ibid.
Valentiniani aliud reſcriptum ad Prætextatum de indulgentia ſchiſmaticis conceſſa. 209.a
Valentiniani reſcriptum ad Olybrium aduerſus ſchiſmaticos. 216.d
Valentiniani reſcriptum ad Aginatium Vicarium aduerſus ſchiſmaticos. ibid.
Valentinianus deceptus ab Auxentio. 219.e
Valentiniani reſcriptum aduerſus Chronopium Epiſcopum appellantem ad Imperatorem. 225.e
Valentiniani reſcriptum de quæſtionibus: 264.c
Valentinianus reſcripſit ad Damaſum, ne clerici aliquid caperent ex teſtamento. 268.e. 269. *cauſa ſanciendæ legis.* 269.a
Valentiniano calumnioſe adſcribitur lex de duabus vxoribus ducendis. 271.b
Valentinianus defenditur a calumnia Socratis de duabus vxoribus. ibid.d
Valentiniani lex de ſcholis & diſcipulis Romæ profitentibus. 272.e
Valentiniani lex de virginibus, viduis, & pupillis. 274.a
Valentinianus Imperat. reuocat Vrſicinum ab exilio. ibid.e
Valentinianus de maleficis Senatoribus quæſtionem haberi voluit. 275.c
Valentinianus quid de ſcenicis reſcripſit. 312.a
Valentinianus Imperator aruſpicinam conceſſit. ibid.c
Valentinianus Gentilium ſuperſtitioni ſauet. ibid.
Valentinianus ſiuit idola coli. ibid.e.d
Valentinianus aram Victoriæ conceſſit Gentilibus. ibid.d
Valentinianus priuilegium dat ſacerdotibus idolorum. 313.a
Valentinianus quid lege lata contra Manichæos. 347.e

Valentinianus Imperator occidi mandat presbyterum nolentem prodere qui apud eum confugerat. 348.d
Valentinianus Donatiſtas rebaptizantes cohibet. 361.b
Valentiniani lex de baptiſmate non iterando. ibid.
Valentiniani oratio de Epiſcopo eligendo. 362.d
Valentinianus lætatur Ambroſium electum Epiſcopum. 363.d
Valentinianus cogitur occurrere Martino, ſella diuinitus conflagrante. 367.a
Valentiniani Imp. obitus. ibid.c. *corpus translatum Conſtantinopolim.* 368.b. *filij eius & filiæ.* ibid.
Valentinianus iunior Auguſtus nuncupatur. ibid.
Valentiniani iunioris ſorores. ibid. *eius natalis.* 198.a
Valentinianus puer a Gratiano allectus in collegam Imperij. ibid.
Valentiniani indulgentia hæretici & Gentiles in Occidente vires ſumunt. 374.a
Valentinianus Ambroſium ad Maximum legat. 486.a
Valentiniani Imperatoris epiſtola de electione Siricij. 506.c
Valentiniani lex de relaxandis vinctis tempore Paſchatis. 516.c
Valentiniani lex pro Arianis data. 517.c
Valentinianus Ambroſium ad diſputandum cum Auxentio cogit. 520.e. 521
Valentinianus baſilicam S. Paulo Apoſtolo conſtruit. 527.b. *huius conſilij ratio.* ibid.c
Valentiniani epiſtola de conſtruenda baſilica Pauli Apoſtoli. ibid.
Valentiniani Conſulatus iij. & Eutropij. 535.b
Valentinianus edictum fert de Catholicis ab eccleſijs ejiciendis. ibid.e. *perſequitur Eccleſiam.* 544.d
Valentiniani conatus pro baſilica Ambroſio auferenda. 535.c.& *ſeq. rei euentus.* 541.d.e
Valentinianus reprehenditur a Maximo ob iniurias Ambroſio & Catholicis illatas. 543.d
Valentinianus ſupplex orat Ambroſium, vt operi ferat contra Maximum. 547.c. *legat ad eum.* ibid.d *quid egerit deſcribitur.* 548.a
Valentinianus cur Maximum hoſtem habuerit. 551.a
Valentinianus Dominum legat ad Maximum. 550.b *incautus a Maximo opprimitur.* ibid. *eius audito aduentu Theſſalonicam cum matre fugit.* 551.a
Valentinianus Legatos mittit ad Theodoſium de rebus Maximi. ibid.
Valentinianus & Iuſtina fugam arripiunt, vt Maximum vitent. ibid.
Valentinianus recuperat Imperium. 571.e
Valentiniani hæretici quid in monachos. 577.a
Valentinianorum hæreticorum fanum incenſum a Chriſtianis. 576.e
Valentinianorum hæreſes quæ. ibid.
Valentinianus accerſuit Ambroſium, vt baptizaretur ab eo. 652.e
Valentinianus confeſſor obijt,quod denegaſſet ſacra Gentilibus. 656.c
Valentiniani mores laudati. 654.c. *eius probata caſtitas.* ibid.e. *ſcenicam formoſam ex Vrbe dimouit.* ibid.
Valentiniani obitus tempus. 652.d. *cauſa.* 653.d. *cuius dolo necatus.* 615.a.654.a
Valentiniani Imperij tempus. 655.a. *ætas eius.* ibid.b *corpus delatum Mediolanum.* ibid. *eius ſepulchrum.* ibid.e. *laudatus ab Ambroſio publica concione.* 656.b
Valentinianus ſaluatus per baptiſmum flaminis. ibid.c
Valentinum Concilium in Gallia. 365.e
Valerius Hipponenſis Epiſcopus creat presbyterum Auguſtinum. 645.e
Valerius primus egit vt presbyteri in Africana eccleſia concionarentur. 649.a
Valerius Epiſcopus Hipponenſis ſolicitus ne perderet Auguſtinum,cogitat eum relinquere ſuæ ſedis Epiſcopum. 682.e
Valerianus Aquileienſis Epiſcopus in Oriente pollens. 325.a. *floret ſub ipſo Eccleſia Aquileienſis.* ibid.
Valerianus Epiſcopus Aquileienſis præclarus meritis. 447.e
Valerianus Epiſcopus Aquileius venit Romam ad Synodum. 462.d
Varronianus pater Iouiani Imp. 156.a.e
Varronianus puer filius Iouiani Conſul creatus. 167.b
Vaſa ſacra profanata a Iuliano auunculo Iuliani Apoſtatæ. 47.b
Vaſa ſacra in admiratione habita a Gentilibus. 48
Vaſa ſacra fracta pro redemptione captiuorum. 552.c
Vaticanæ baſilicæ aquas noxias exiccat Damaſus. 498.d
Vaticanæ baſilicæ fons baptiſmalis. ibid. *& qui in atrio erat.* 499.a
Vaticani pauperes,qui pro foribus aſtant baſilicæ. 187.e
Vaticinia de interitu Iuliani. 127.c.138.d.139.a
Vectius Prætextatus. 471.b
Velum cum imagine an vere ab Epiphanio conſciſſum fuerit. 666.e
Velorum vſus in Eccleſia. 669.b. *eademq. picta erant.* ibidem.
Velum cum imagine ſancti Stephani diuinitus oſtenſum. ibid.d
Velum ſacrarum virginum. 104.b
Vela & pallæ ſublatæ a Donatiſtis. 105.b
Venerandus Epiſcopus Aruernenſis. 719.d
Veneris ſimulacrum in eccleſijs Chriſtianorum ſe collocaturum Iulianus minatur. 124.c
Veneris templum diruitum a Chryſoſtomo. 534.d
Veneficos Romæ morte mulctat Apronianus. 117.d
Venti pugnani pro Theodoſio. 689.c. 691.d
Venuſtus Vicarius in Hiſpania. 117.a
Verbi incarnationis myſterium. 81.e
Verbi incarnationis recta fides Synodi Alexandrinæ. ibid.
Verbum loco animæ in corpore fuiſſe, hæreſis a Damaſo damnata. 352.b
Verbum a Patre productione & contractione ſecernentibus anathema irrogatur. ibid.
Verbum eſſentia carere,aut moriturum aſſerentibus, anathema dictum. ibid.
Verbum quo modo humanum corpus ſuſceperit. 350.d
Verborum formula, Et quæ excurrit, quid ſignificet. 212.a
Vercellenſis Eccleſia viduata paſtore admonetur a ſancto Ambroſio de Iouiniani hæreſi. 366.d
Vercellenſi Eccleſiæ poſt Euſebium Limenius præeſt. 448.a
Vercellenſis femina innocens adulterij damnata ſepties icta. 205.a. *inſultat in carnifices.* ibid.e
Veritas abſque armis vincit, impietas licet armata corruit. 340.e
Veritas vbi ſit,ex propugnatoribus hæreſum & oppugnatoribus earum agnoſcitur. 631.d. *ſupra Hæreſes.*
Veſtalis Maxima Prætextato erexit ſtatuam. 548.e
Veſtalis Maxima lapſa, vnde erubeſcerent Gentiles. 495.b. *eius ſupplicium.* ibid.e
Veſtalium numerus. ibid.
Veſtalibus ſtipendia reddi petit Symmachus. 496.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vestes clericorum cuius esse solerent coloris. 686.d
cui niger subinductus color. ibid.
Vestiana vidua in monasterio sanctæ Macrinæ magni nominis. 253.b
Vestiana vidua castitatem Basilij ope & viduitatem tuetur. 252.a.253.b
Vetus institutio & doctrina quantopere sit retinenda. 151.d. *& quantæ auctoritatis.* 294.d.543.e
Vicesacratus magistratus inuictus cum Præfectura Vrbana. 713.b
Victor dux Iuliani. 38.c
Victoriæ ara quando & a quo primum sublata e Capitolio. 97.c
Victoriæ ara a Valentiniano concessa Romanis. 312.c
Victoriæ aram restituendam petit Symmachus Senatus nomine. 494.a
Victoriæ aræ plures Romæ, & vbi. ibid.b
Victoriæ aram petunt Gentiles a Theodosio. 580.b
Victoriæ ara rursus restituere Symmachus tentat. 599.e
Victoriæ ara Gentilibus reddita ab Eugenio. 658.a
Victoria parta Theodosio virtute Crucis. 691.a
Victoria non numen, sed Dei donum. 692.d
Victoria Theodosii longe præcognita. 694.a
Victoria Deum sequitur. 389.c
Victoria sequitur veram religionem. 387.b.388.b.389.c. 408.a
Victorinus deserit scholas. 112.b
Victorini ad Christum conuersio. ibid.c
fidem alta voce vult profiteri. 113.b
Victorini lucubrationes. ibid.c
Victorinus sero conuersus ad sacras litteras. ibid.d
donatus statua. 112.d.113.e
Victricij certamen. 99.e
Vidua a S. Basilio defensa aduersus Eusebium Præfectum. 252.b. *missa ad monasterium sanctæ Macrinæ sororis.* 253.b
Viduæ depositum defendit Ambrosius contra rescriptum Imperatoris. 580.d
Viduæ minori celebritate nubebant, quã virgines. 104.d
Viduis, pupillis, & sacris virginibus concessa exemptio a censu soluenda. 187.c.274.a
Vigilantius quid Hierosolymis tempore terræmotus. 695.b
Vigilantius peregrinationes ad loca sancta primus improbauit. 530.d
Vigilantius quid de vsu vocis Alleluia. 500.c
Vincentius presbyter Luciferianus. 310.d
Vincentius collega Hieronymi ordinatus Constantinopoli. 410.e
Vincentius Hieronymi comes presbyter ordinatur. ibid.
Vindicta ob persecutionem Ambrosii. 551.d
Virgo Vestalis lapsa. 495.b
Virginem a proposito virginitatis dimouere tentanti quid acciderit. 470.d
Virgines a Gentilibus suis prostitutæ. 64.c
Virgines sacræ lege Iouiani defensæ. 160.d
Virgines sacræ sub Iuliano expositæ raptui. ibid.e
Virgines sacræ nuptæ Deo. 104.b.*& seq.*
Virgines sacræ crinitæ in Africa. ibid.d
Virgines sacræ quomodo a Donatistis redditæ profanæ. ibid.
Virgines sacræ ab Arianis male habitæ. 245.a
Virgines saccæ quæ passæ a Donatistis. 103.a.104.b
Virgines sacræ gestabant mitrellas. 104.b
Virgines ad S. Ambrosium ex remotis Orbis partibus sacrandæ veniebant. 378.d
Virgines in domo paterna agere solitæ. 379.a
Virginibus concessum priuilegium ab Imperatore. 187.c
Virginum sacrarum genus duplex. 379.a
Virginum sacrarum velum. 105.a
Virginum sacrarum in ecclesiis proprius erat locus. 379.b
Virginum Christianarum in irridenda gentilitate coram Iuliano libertas. 57.b
Virginum Heliopolitanarum & Arethusiarum martyria. 64.c
Virginum vndecim millium Britannarum martyrium. 480.c
Virginitatem quantopere Ambrosius suaserit. 378.a
Virginitatis sublimis status. ibid.c
Virginitatis & nuptiarum præmia. 630.a
Virginitatis ofores perstringuntur. 467.d
Virginitatis laudes quorum scriptis fuerint celebratæ. 465.d
Visio ostensa Ambrosio de Theodosio. 623.b
Visiones sanctorum virorum de Iuliani interitu. 138.d
Vita Iuliani Apostatæ manifestum signum Christianæ religionis. 139.b
Vita Ponticorum monachorum valde austera. 154.a
Vitæ durissimæ exemplum Simeonis Stylitæ. 399.c
Vitalis Episcopus Antiochenus ex parte Apollinaris. 165.d
Vitalis controuersia cum Paulino. ibid.
Vitalis vocatus Romam ad causam dicendam, obtulit libellum Damaso. 349.c. *res ab eo gestæ Romæ.* ibid.e
Vitalis acceptus in communionem ab Orientalibus litteris Damasi. ibid.d
Vitalis causam Damasus Paulino delegat. 350.a
Vitalis occultat hæresim. 351.a
Vitalis edita confessio dolosa detegitur. ibid.
Vitaliani hæretici. 385.d
Viuentius Præfectus post Lampadium. 198.d
Vitia corporis viris probis impedimento esse ad ordines non censuit Timotheus. 513.e
Vlna mensura Nili. 614.c
Voces vsitatas in Ecclesia interdum non vsurpare permissum. 292.e
Volumen Occidentalium in Concilio Constantinop. editum quid. 429.a
Volusianus secreto dedicat aram ad sacrificia. 618.d
idem in senectute morti proximus baptizatur. ibid.e
Votum Iuliani de immolandis Christianis dijs Gentium. 124.b
Vota Iuliani in auspicando bello Persico. ibid.
Vota Isidi nuncupata. ibid.c
Vota Fidelium pro Gratiani victoria. 406.e
Vota Ambrosii pro salute Italiæ. 484.b
Vota S. Laurentio nuncupata pro Satyro a Marcellina. ibid.c
Vranius Satyrus frater S. Ambrosii. 485.a
Vranius Audianus hæreticus. 267.e
Vrbanus martyr vna cum sociis. 243.d
Vrbanus Formensis sceleratissimus Donatistarum. 102.d
Vrbica Priscilliani discipula. 511.d
Vrbica propter pertinaciam lapidibus obruta. ibid.
Vrbs Roma qualis. 273.d.e
Vrbis fames sæuissima sub Theodosio. 492.d. *ob eam pauperes & incolæ ex Vrbe electi.* ibid.
Vrsacius & Valens damnati Romæ a Damaso. 224.b
Vrsicini schisma. 200.d
Vrsicinus schismaticus ab Vrbe pulsus. 208.c
Vrsicinus schismaticus turbat Romanam Ecclesiam. 200.e *instat acrius.* 202.203
Vrsicinus cum suis sæpe ab Vrbe pulsus. 204.b
Vrsi-

Vrsicini assectæ quid moliti Romæ fuerint. 215.c
Vrsicino studentes iterum compressi. ibid.b
Vrsicini damnatio in Synodo Romana. 223.e
Vrsicinus schismaticus reuocatur ab exilio. 274.c
Vrsicini schismatici assectæ quamdiu quiete vixerint. 275.b
Vrsicini schisma reuiresci. 422.d
Vrsicini schisma lege coercent Gratianus & Valentinianus. ibid.
Vrsicinus relegatur in Gallias. 423.b
Vrsicinus falso asseritur creatus Episcopus Neapolis. 424.b
Vrsicinus tumultuatur in electione Siricij post Damasum. 506.b
Vrsicinus improbatur ab Ecclesia, & eligitur Siricius. ibid.c
Vrsula Britanna cum socijs virginibus ab Hunnis occisa. 480.e
Vulphilas Gothorum Episcopus. 265.d
inuentor litterarum Gothicarum. 266.d
Vxores duas duci posse, calumniose a Valentiniano lege sancitum dicitur. 271.b
Vxoris blanditijs Valens in hæresim labitur. 188.e

X

X Littera Christum significabat apud Iulianum. 40.c

Z

Zachariæ in templo cædes. 181.c
Zelis habita Synodus ab hæreticis. 174.c
Zenobius Episcopus Florentinus a S. Damaso Papa missus ad Valentem Constantinopolim. 246.b
Zenobij Episcopi Florentini cum sancto Ambrosio familiaritas. 659.e
Zenon medicus Alexandrinus exul restitutus a Iuliano. 6.e. *quis fuerit, ignoratur.* 7.a
Zenon monachus in Syria celebris. 259.c
Zenon Tyri Episcopus interfuit Concilio Tyanensi. 183.d
Zenon Episcopus Tyri, vel Maiumæ, ordinator Ioannis Chrysostomi. 478.c
Zenon martyr Gazensis. 60.b
Zenon martyr Nicomediæ. 25.d
Zeugmatensis solitudo in Syria. 259.b
Zeugmatius monachus in Syria celebris. ibid.
Zosimus Episcopus Neapolitanus pulsus ab Arianis.
Zosimi de Libanio error. 557.a
Zosimi error de Gallæ vita.
Zosimus detrahit Theodosio. 728.e
Zosimus calumniator Theodosii. 730.b
Zosimus testificatione Gentilium historicorum refellitur. 730.b.731
Zosimi error de loco necis Gratiani. 482.b
Zosimi error de bello Theodosii cum Eugenio. 689.a
Zosimi studium in fugillandis Christianis Imperatoribus. 551.b

FINIS.

REGESTVM

a ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz
Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp
a b c d.
Omnes sunt Terniones præter a, Ppp, *a b c* Quaterniones, & *d* Quinternionem.

ROMAE Ex Typographia Vaticana. M. DC.

CONCESSIONE SVPERIORVM.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca